

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

This book was donated

3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5

Dedit illi scientiam
Sanctorum Sap. 10.

In plenitudine Sanctorum detentio mea.
Act. 24.

ACTA SANCTORVM IVLII

Quotquot toto orbe coluntur vel a Catholicis Scriptoribus celebrantur
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis
Collecta, Digesta, Illustrata

A IOANNE BAPT. SOLLERIO
IOANNE PINIO, GVILIELMO CVPERO
PETRO BOSCHIO
E SOCIETATE IESV PRESBYTERIS THEOLOGIS

TOMVS IV

quo dies decimus quintus, decimus sextus,
decimus septimus, decimus octavus et decimus
nonus continentur.

*Cum Tractatu Preliminari historico-chronologico
de Patriarchis Antiochenis, Auctore Petro Boschio.*

ERVDITIO

ANTHOVA REBUCO

ANTHOVA REBUCO

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVIII

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA

A JOANNE BAPTISTA SOLLERIO, JOANNE PINIO, GUILIELMO CUPERO

PETRO BOSCHIO

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS.

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE GARNANDET

JULII TOMUS QUARTUS

QUO DIES DECIMUS QUINTUS, DECIMUS SEXTUS, DECIMUS SEPTIMUS, DECIMUS OCTAVUS
ET DECIMUS NONUS CONTINENTUR,

CUM TRACTATU PRÆLIMINARI HISTORICO-CHRONOLOGICO DE PATRIARCHIS ANTIQCHENIS, AUCTORE PETRO BOSCHIO.

PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1868

1871

217 GARDNER

...

...

...

...

...

...

...

4655
.A2
v. 31

MARIÆ ELISABETHÆ,

REGIÆ PRINCIPI HUNGARIÆ, BOHEMIÆ ET SERENISSIMÆ

ARCHIDUCI,

DUCI BURGUNDIÆ, BRABANTIÆ, LUXEMBURGI, LIMBURGI, GELDRIÆ, STYRIÆ,
CARINTHIÆ, CARNIOLIÆ : COMITI FLANDRIÆ, NAMURCI, TYROLIS, ET
GORITIÆ, ETC.

BELGII AUSTRIACI

GUBERNATRICI.

3-4-49
sublimiora.
W. A. M. A.
Inter ovantis, ob adventum Tuum, exultantisque Belgii haud cessantes etiam jubilos, inter festivas gratulationes, communis gaudii perpetuos testes, postremam lætitiæ partem sibi relinquere haud patitur Museum hagiographum Antverpiense, Augustissimo Sanguini, Tibique adeo, SERENISSIMA ARCHIDUX, jam ab annis ferme quadraginta obstrietum, devotum et quodammodo consecratum; utpote quod tum prope fatiseens, sub Augustissimi Parentis Tui Leopoldi magni. æternæ memoriæ felicibus auspiciis benigne sublevatum, Augustissimi Germani Caroli, Regis ac Principis nostri subsidiis ita sensim suffultum et auctum est, ut spem minime dubiam conceperimus, immensam operis molem, triginta ipsis voluminibus anni saeri dimidium vixdum emensam, iisdem Austriacis favoribus, optatissimo fine aliquando coronandam. Tomus hic Julii quartus, ut ceteri a Junio Augustissimis Mæcenatibus hactenus dedicati fuere, ita Serenissimo nomini Tuo, ab Augustissimo Fratre destinatus est, eumque proinde ea fiducia inscribere audemus, qua jampridem tot alios venerabundi obtulimus, haud vane confisi, a Tua serenitate munus nostrum qualecumque ea gratiosa benevolentia susceptum iri, qua consuevisti neminem ad Te accedentem repellere, eo studio, quo labores pro Dei sanctorumque ejus gloria exantlatos pridem prosecutus es, ea æstinatione, qua de Actis nostris, sententiam Te alias paternæ non absimilem tulisse, non inanis rumor ad nos detulit. Id si tui mirum videatur, meminere is, Principem Archiducem nos alloqui, non Musis solum amœnioribus aut vulgatoribus linguis assuetam, verum quæ et severiores disciplinas maseulo animo delibare aggressa, vel ipsa Philosophorum adyta felici solertia penetraverit; quæque etiam theses, a quibus viri sæpe abhorreant, eorum Augustissimo Genitore intrepide juxta ac sagaciter proponere, acriter propugnare, opposita subtiliter dissolvere, minime formidaverit. Hæc nimirum prolusio fuit ad perdiscendas ceteras artes, Austriaca Principe dignas, quarum jucundissima emolumenta in Belgium nostrum felicissime olim derivarentur. Artes eas intelligimus, non quæ in nuda scientiarum peritia versentur, sed quæ Austriaco Sanguini in utroque sexu propriæ, dicamus audacter, congenitæ, ipsas etiam feminas ad dicenda populis jura, ad gubernandas provincias, ad regna quælibet moderanda mirifice exornent. Artes ejusmodi, dotes, virtutesque; hæc equidem censeo: innatam Austriaco generi pietatem, prudentiam rebus agendis subactam, inviolabile æquitatis ac boni publici studium, amorem in subditos, misericordiam in pauperes, summam religionis tuendæ propagandæque, non minus quam patriæ legum conservandarum sollicitudinem. Quod ne de solis viris dictum quis existimet, singula Europæ regna, ditiones quasvis consule; fallor, si monarchiam repereris, cui Austriacæ etiam feminæ immensum non profuerint. Et quid Belgio? Dicam ego, Augustissimum Fratrem in Te una, PRINCEPS SERENISSIMA, nobis eumulatissime reddidisse, quidquid olim Austriaci feminei sexus Belgicæ nostræ gubernacula suseepit, et florentissime juxta ac felicissime administravit. Vivit etiamnum in animis nostris transfusa a majoribus veneratio in cognominem Tibi Isabellam, totius patriæ amorem, et
Julii Tomus IV. a delictum;

delicium ; neque dum memoria excidit Margarita Dux Parmensis, Belgii, sed tum afflictissimi, Gubernatrix : addamus et Mariam Hungariæ Reginam, cum qua de virtutum præmio certavit senior illa Margarita incomparabilis femina : magno Carolo V conjunctissimæ omnes ; amita, soror, filia ; Belgii utique Præfectæ omni vel hodie honore, laude et gloria dignissimæ, quas in Tua Serenitate, Maximi Leopoldi sobole, Magui alterius Caroli germana Sorore renascentes, non sine gratissima recordatione veneramus. Margaritam vero dum nominavi, Archiducem illam appellatam volui, Cæsare Maximiliano parente ex Maria nostra genitam, pietate ad sanctitatem usque eximiam, utpote quam a matre hauserit, aluerit vero piissimis institutionibus sanctæ illius Joannæ Reginæ, a qua tantum non educata, religiosum ejus Annuntiarum Ordinem in Belgio propagavit, conditis parthenonibus, exstructis templis, quin et virorum cœnobiis, egregie, sed pie sancteque munifica. Quid quod et litteris adeo exultam, acceperimus, ut propria gesta tabulis consignasse feratur, inter eruditas Principes merito computata. Stupet etiamnum posteritas, quod Musas cum virili fortitudine conjungens, jam jam maris fluctibus, ut rebatur, haurienda, vel pangendo sibi metrico epitaphio, tenella virgo præsentis animi satis habuerit. Prudentiam ejus immortalibus elogiis prædicant Annales nostri, quod absente nepote Carolo, per varias orbis partes victorias et triumphos circumferente, ipsa Belgio per quinque lustra tanta vigilantia prospexerit, ut variis circum hostibus nequidquam minitantibus, commissas sibi provincias præclare tutata, Belgii salus et felicitas merito nuncupata fuerit : pari in Deum religione succrescentibus tum primum infastorum errorum seminibus imperterritè obviam progressa, infelix lolium omnino contritura, si opportunissimis sanctionibus obsecuti fuissent, quibus rem exsequendam commiserat : quod utinam subsecutæ in administratione Archiduces, Maria Hungarica et Dux Parmensis serius non deplorassent ! Illic ego Te, SERENISSIMA ARCHIDUX, in Margarita illa, ut viva in imagine contemplor, Archiducem Piam, Eruditam, Prudentem, Fortem, Piam, inquam, non eo solum nomine quod Austriaca progenie nata sis, sed quod religiosissimis Parentibus orta, domestica, quæ imitareris documenta præ oculis habueris, ambos iis ornatos virtutibus, ambos ea sanctitatis opinione præcellentes, ut qui operis nostri de Actis Sanctorum Augustissimi fuere Patroni, iidem et Sanctorum veri sectatores, ipsorum vestigia ita presserint, ut ad ipsum opus illustribus virtutum monumentis ornandum augendumque certatim contenderint. Habuit Margarita Reginam sanctam educatricem, nec Te minori sanctitate erudiit Augustissima Genitrix, cujus clarissima gesta, eminentissimæque virtutes typis pridem omnium ferme linguis expressa, admirationi primum, tum et imitationi proposita, omnium ferme manibus hodie teruntur. Ad hæc scilicet tam vivæ sanctitatis lineamenta compositam Te gratulabundi recepimus. Tu vero Belgis Tuis ea jam nunc eximiæ religionis specimina exhibuisti sanctis illis, tum domesticis tum per Bruxellenses ecclesias exercitationibus, ut omnium animos mox conciliaveris, omnium Tibi corda devinxeris. His utique religiosæ pietatis Tuæ insignibus exemplis pristinam illam Belgicam morum innocentiam, laudatam tantopere a majoribus nostris simplicitatem, promptam erga superiores etiam ecclesiasticos obedientiam, in supremum Ecclesiæ Caput ejusque dogmaticas Constitutiones venerationem postliminio reductum iri plane confidimus ; quidquid fuliginis asperserint nonnulli minus morigeri, suavem illam vereque Christianam circa res fidei submissionem labefactare aggressi ; quorum conatibus comprimendis, si pietas parum sulliciat, non deerunt aliæ virtutes, quibus Margaritam nobis reddas, novatorum impios conatus egregie retundentem. Neque Te circumveniet sub larvata modestia fucataque pietate, speciosus nimis religionis obtentus : neque Tibi imponent subtilia eorum artificia, ut quæ philosophicis cavillis dissolvendis pridem assueveris, vera a falsis docta discernere, Tuoque judicio fallaces astus eludere, ea, quam modo laudavimus, Eruditione, ut errori apud Te accessum non patere, vel ipsismet persuasissimum arbitremur. Prudentia vero, quæ usu maxime rebusque tractandis acquiritur, quantum Te valere existimemus, indicio fuit, quod ubi provinciis nostris moderandis Te destinatam percepimus, Principum continuo prudentissimum, æternæ memoriæ Parentem Augustissimum animo repetierint Belgæ, in Te redivivum ipsum jam tum intuentes : Leopoldum dicimus, non prudentem modo sagacemque, sed et prudentiæ miraculum, Consiliorum suorum caput et organum, ipsam in rebus dirigendis ordinandisque perspicaciam ; tot insidiis illum, tot bellis, tot adversis exercitatum, ut prodigio proximum sit, e tantis periculis evasisse, aliorum pugnantes gladiis, at solertissima sua directione vincentem triumphantemque. Hic Te nimirum, ad omnia alta maguasque res gerendas natam, hic, inquam, Te instituit, in hac schola Te eruditam, hac Te manu formatam complectimur, SERENISSIMA BELGARUM GUBERNATRIX, talibus auspiciis concreditas Tibi ab Augustissimo Germano provincias administraturam minime dubitamus : Teque adeo jam nunc Margaritam alteram salutem nostram felicitatemque universi pronuntiamus. De Fortitudine porro quod dicendum superest, eam in Margarita eximiam tradunt scriptores, quod adversis durisque et repetitis casibus toties probata, animum numquam desponderit, ex ipsis adversitatibus fortior vegetiorque emergens. Neque vero Serenitati Tuæ id genus rudimenta defuere, utpote quæ inter enascentis Martis furias nata, Vienna ipsa periclitante enutrita, inter calamitates et pericula adoleveris, sanctissimorum Parentum ductu ad patiendam fortiter, ad agenda grandia strenue, ad hostium quorumcumque minas generose spernandas probe edocta fueris ; Tibi vel tum constans, neque prosperarum rerum blandimentis, neque adversarum asperitatibus magnopere flecti solita, ut in Te nihil desiderari patiaris, quo primam illam nostram Austriacam moderatricem, et bellatricem Hungaricam, et sagacissimam Parmensem, ingentis animi feminam, Pietate, Eruditione, Prudentia et Fortitudine plenissime adæques, ausim dicere, jam nunc superes. At enim quid vetustioribus istis tantopere immoramur, dum viciniora a patribus nostris, in teneras lacrimas

lacrymas sola recordatione effusis, sæpe prædicari audivimus. Age vero, non adeo antiqua sunt, quæ animis nostris propius observantur, nobisque spem certam faciunt, quam Isabellam, seu Elisabetham Austriacam Belgio dedit elapsam proxime sæculum, eam in Te nobis certissime restitutam; hoc felici discrimine, quod hæc variis bellis agitata, atque adco populi sibi amantissimi ærumnis afflicta, iis tandem immortua sit; Tibi vero sereniora tempora obtigerint, iis excolendis apta, quibus de cetero piissima illa Isabella, toto, quo Belgio præfuit, tempore, subditis snis constantissime præluxit. Est qui audacter pronuntiet, phœnicis instar fuisse raram istam inter monarchas Principem; quippe cujus singularis modestia in gestu, comitas in verbis, temperantia in moribus, justitia in judiciis, effusæ denique in egenos largitiones omnium amorem et benevolentiam demerentur; hasque dotes clementi quadam gravitate sic temperare novisset, ut et mansuetudinem colerent, et majestatem in ea populi suspicerent, eam non ut Principem, sed ut matrem venerantes. Verum et huic Isabellæ, jam ferme a sæculo nobis creptæ, tot coloribus depingendæ frustra occupamur, dum tota ipsa in Te viget hodiedum vivit et floret. Viget enimvero ipsius in administrandis rebus vigilantia, in consiliis judicii maturitas, in sententiis felicitas, in rebus omnibus justissima æquitas. Vivit ipsa, dum apud Te vivit in Deum matremque Deiparam, in res omnes divinas, in sacratissimam Synaxim, in omnia Religionis officia impensissimus fervor: floret denum in ordinatissimo illo aulae Tuæ apparatu, quo dum conveniunt matronæ nobiles et virgines, non tam in regali gynæceo quam in ipsissima pudicitiae schola commorantur, ut ad domestica Tua exempla compositi aulici omnes, virtutes a Te mutantur, Dei timorem, Sanctorum cultum, castitatem, modestiam, probitatem omnem; reductis eo pacto in Belgium aureis illis Isabellæ sæculis, quæ majores nostri nobis invident. Sumite animos populares Belgæ; redicere ea tempora in quibus prisca avorum nostrorum sinceritas, avitus ille Belgicus candor, fuci expers religio, unanimis concordia, fides publica, omnis Sanctorum scientia amœnissime revirescant. Elisabetham nacti sumus Principem Austriacam, satis dixi. Et sane quid multa? Virtutum omnium exemplar consecuti estis, tali impetrata Gubernatrice. Ordines omnes, quod tamdiu, tot votis, tam ardentem desiderarunt, sese obtinuisse certo confidunt; Ecclesia firmissimum Religionis columnen; nobilitas splendoris incrementum; urbes legum suarum præsidium; mercatores in crescente feliciter societate opulentiam; cives pacem et tranquillitatem; populus omnis Archiducem benignam, clementem, benevolam; Musæ Palladem; pauperes veram Elisabetham, Thuringicæ ac Lusitanicæ æmulam, matrem munificam; quamque adeo Deus ter optimus maximus, Sanctis nostris bene faventibus, longa incolumique sospitate beatam, æque diuturnam faciat totius Belgicæ prosperitatem. Ita fidentissime augurantur et vovent

SERENISSIMA ARCHIDUX

ARCHIDUCALIS SERENITATIS VESTRÆ

Devotissimi Clientes

JOAN. BAPT. SOLLERIUS.

JOANNES PINIUS

GUILIELMUS CUPERUS

PETRUS BOSCIUS

Societatis Jesu.

SYNOPSIS

TOMI QUARTI

DE ACTIS SANCTORUM JULII.

Sistimus modo hagiophilis tomum de Actis Sanctorum, dies quinque decurrentem, a decimo quinto ad decimum nonum, in quibus denuo variæ classes anonymorum Martyrum : at Sancti centum septuaginta quatuor propriis suis nominibus referuntur : præfixo toti volumini Tractatu præliminari historico-chronologico de Patriarchis Antiochenis, ducta serie a sancto Petro Apostolo ad annum MCLXVIII, quo ea civitas Saracenicæ seu Turcicæ tyrannide postremum oppressa est : recensitis Patriarchis omnibus, tum orthodoxis tum schismaticis, etiam Jacobitis, quos eam sedem aut tenuisse aut invasisse, monumentis historicis traditum est. Porro Sanctorum classes semper eadem sunt, juxta triplicem in Ecclesia statum, nempe *Ecclesiasticum, Monasticum et Sæcularem*, distincto regionum ordine ; feminis autem in quartam classem de more collectis. *Divisio Apostolorum* ac singularis *Septuaginta duorum Christi Discipulorum memoria* ad eas classes facile revocari non potuerunt : satis sit, earum festivitatum meminisse.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Antiquitate et merito ceteros antecedit *Ephras*, an S. Pauli discipulus? Certe episcopus Colossensis, verosimiliter martyrii laurea donatus. Quantum pro fide Catholica laboraverit, quantum ab Arianis passus sit *Eustathius* Patriarcha Antiochenus, satis loquuntur historiæ : exsiliæ locus et tempus, obscurioraque alia illustranda fuere. Neque de magno *Jacobo Nisibeno*, altero Orientis lumine, pauciores difficultates solvendæ occurrerunt.

Ex Italia tomum hunc ornant maximi duo Romani Pontifices ; alter *Symmachus*, iniquiora tempora passus ; utpote sub rege Ariano Theodorico diro schismate, calumniis, odiis, multisque persecutionibus misere implicatus, ad quæ superanda pacandaque toto robore Apostolico opus habuit. Alter inter synonymos sanctos *Leones* ordine IV, Saracenis nequidquam minantibus, Urbem quodammodo novam condidit, quæ ab ejus nomine Leonina dicitur, atque munificentia prope incredibili ecclesias ditavit. De ejus ætate, professione aliisque adjunctis non una disceptatio. *Ennodii Ticinensis* nobilitas, eruditio et apologia pro Symmacho PP., obitæ legationes, reliquaque gesta illustrissima sunt. In eadem urbe *Felix* episcopus et martyr colitur ; non recte ut Ticinensis, qui potius Spalatensis antistes fuisse videtur. Neque sane alii desunt inelyti sanctitate præsules, quales suggerunt urbes variæ, *Philastrium* Brixia, Mediolanum *Martini*, *Athanasium* et *Laurentium* Neapolis,

Verona *Felicem*, *Vitalianum* Capua, qui Catacii in Calabria potissimum celebratur, non paucis difficultatibus obnoxius. Adde *Roflum* seu *Rophilum* Forolivii, *Eugenium* cum sociis Nauli, *Terentium* Lunæ. Nec *Signiensis Bruno* prætereundus est, ex episcopo monachus et abbas, ex abbate denuo episcopus, in utraque dignitate libertatis ecclesiasticæ vindex, atque insigne sæculi sui ornamentum.

Inter Gallos seu Francos antistites in hoc tomo eminent *Arnulphus*, ex magno regis ministro et multorum regum parente major Metensis episcopus, atque hac etiam dimissa dignitate, anachoreta deinceps maximus ; ejus genus, munia gestaque cetera non usque adeo pervia sunt : nos ea hoc die potius quam ad XVI Augusti illustranda censuimus. Accedunt et alii sancti præsules tametsi non usquequaque adeo celebres, *Martinus* Trevirensis, *Rethicius* Augustodunensis, *Æternus* Ebroicensis, *Benedictus* Andegavensis, *Ternanus* Leonensis in Britannia Armorica, et *Theodosius* Autissiodorensis.

Anglia unicum exhibet *Deusedit* episcopum Cantuariensem. Plures suppeditat Belgium. *Frederici* Ultrajectensis martyrium, et causa executionis martyrii ancipitem pridem dedere disputandi materiam, Gallis acerrime contententibus, Juditham imperatricem non nisi calumniose in invidiam trahi. *Monulphus* et *Gondulphus* ambo Trajectenses ad Mosam episcopi, ne quidem sepulcro disjunguntur : ambos vero, ex eo redivivos, ad concilium Aquisgranense perrexisse, historia seu popularis traditio est, quam vetustioribus testimoniis subnixam cupereimus. *Bernulphus* Ultrajectensibus adscribendus est. De *Plechelmo*, non Massæ candidæ aut caudidæ Casæ, sed in Scotia episcopo, multa satis temere tradita, quæ Bollandus olim operose elucidavit. De Sancti cultu Ultrajecti, Oldensaliæ et Ruræmundæ, deque sacrarum reliquiarum divisione paulo certiora commemorantur. *Gonerius* presbyter in Britannia Armorica ad inferiorem hujus classis ordinem pertinet.

EX STATU MONASTICO

Primus in hac altera classe tenet celeberrimus *Arsenius*, qui ex duorum imperatorum præceptore anachoreta factus, Ægyptum, seu mavis Libyam, imo Orientem et orbem universum virtutum suarum odore replevit. Dicta ejus, documenta ascetica et facta expenduntur, daturque Vita græco-latina, numquam hæcenus, saltem quod sciamus, edita. Ad Orientem etiam spectat *Dius* archimandrita, dictus thaumaturgus, condito monasterio, aliisque præclare gestis Constantinopoli venerandus.

Ex Italia locus inter Sanctos negari non potuit vino doctrina et vita religiosa insigni *Ambrosio Autberto*, post alia munia, ad S. Vincentii prope Vulturum abbatem: cui ex Ordine Vallumbrosano alium item abbatem adjungimus, moribus juxta ac nomine *Benignum*. Junior iis quidem, at non minus clarus est *Robertus*, a loco natali *Salentinus* dictus, dignissimus sancti Petri Cælestini discipulus, rerumque ad Ordinem spectantium vigilantissimus procurator, pro cujus recepto cultu argumenta subministrata sunt.

In Germania floruit *Gumbertus*, sancti Burchardi discipulus, Anspacensis ecclesiæ, primum, opinor, monasticæ, fundator, cum episcopo Herbi-polensi, et forte aliis ferme synonymis, perperam confusus. *Ansucus* et socii martyres Saxoniæ illustrarunt: neque tacendus *David* abbas in Westmannia Sueciæ: quibus adde *Zoerardum* seu *Andream* et *Benedictum*, a Polonis et Hungaris cultos, de quorum patria et professione concertatio. In Hungaria obiisse certum est, et postremum quidem martyrio coronatum. Habet et suum Wratislavia Silesiæ patronum *Ceslaum*, Ordinis Prædicatorum alumnum, cujus cum S. Hyacintho discussa cognatio. Ast illis in partibus nullus hodie Sanctus illustrior magno illo Poloniæ thaumaturgo *Simone de Lipnica*, Ordinis Minorum, stupendis miraculis, numquam antea typis editis, jam toti orbi notissimo. *Fredegandus* in Belgio prope Antverpiam monasticen egit, an Belga ipse? dubitatur, nos eum Antverpiensibus tribuere non refugimus.

EX STATU SÆCULARI.

In Oriente plures Martyrum classes, sed his expressius laudantur *Hyacinthus* et *Athenogenes*, non uni discussioni materiam præbentes. *Emilianus* Dorostori multos martyrii socios nactus est, utinam et fidelem Actorum scriptorem. *Antiochum* et *Cyriacam* dedit Sebaste in Armenia, *Abudemium* insula Tenedos: *Faustus* et *Lolianus* suis non carent elogiis. Longe nobilior est Africana martyrum turma sub nomine *Scillitanorum*, quorum præclarissima Acta, ceteraque ad gesta et translationes spectantia eruderantur.

In portu Romano inclyta *Bonosa*, nunc cum *Eutropio* et *Zosima*, alias cum quinquaginta militibus conjuncta, crisis non parum exercuit: neque de *Hilarino* Ostiensi omnia componere, satis promptum fuit. Huc etiam spectant *Generosus* martyr Tibure in Latio, *Marcellus* Mediolani, apud Bergomenses *Domneo*. *Elius* sive *Ælius* Justinopoli in Istria, et *Felicissimus* Nuceriæ, confessores sunt. Ast hos inter nullus *Alexio* celebrior, nullus majoribus difficultatibus implexus, ut Vitam ejus ænigmati prope similem non immerito dixeris. De eo Baronius et alii tacere maluerunt, quam dubia pro certis obtrudere. Nos Acta ejus, tum Romana vulgatissima, tum Edessena, numquam hactenus visa, ex Syriaco et Arabico accepta tradimus, nihil temere in ea controversia definientes. Sæculo xiv insigne nomen sibi adeptus est *Petrus*, a solo na-

tali *Fulginas*, appellatus, ab incredibili prope in pauperes misericordia laudatissimus. Ad Italiam etiam spectat *Bernardus* marchio Badensis, in Monte Calerio Pedemontii tumulum et cultum consecutus.

In Gallia *Domminus* Apriliacensis dubium reliquit, an cum synonymo Candiacensi confundendus sit. Pares ambages dissolvendæ fuerunt circa *Helerium* in Cæsarea maris Britannici insula: tum vero de *Arnulpho* in silva Aquilina, cujus peregrinationes, prætensus episcopatus, et gesta reliqua luce non modica indigent, quam etiam in *Justiniano* Lemovicensi desideramus. *Sisenandum* Cordubæ in Hispania martyrem paulo nottiorem reddidit S. Eulogius. *Kenelmus* puer martyr in Anglia, impiæ sororis parricidio sublatus, miraculis potius quam gestis innotescere potuit. Ad Scotiam spectat *Donavaldus* cum novem filiabus virginibus. *Arnoldus* autem, vulgo dictus Caroli magni citharædus, colitur in Arnsweller ditionis Juliacensis.

EX SEXU FEMINEO.

Magnum Sanctorum dignissimam sororem, et ferme educatricem *Macrinam*, satis est nominasse, uti et ejus encomiasten S. Gregorium Nyssenum fratrem, quo præstantior ei obtingere non potuit. Nun adeo nota est *Daria* martyr Constantinopoli; at Carthagine prædicatur *Gudenc*. Naturæ miraculum dici potest tenella virgo, sub virili habitu et nomine *Marinus* dicta, enormi calumnia illati stupri accusata; de cujus patria ærumnarumque tolerantia, tum de reliquis multa discutienda fuerunt, ne multiplex potius quam una diceretur.

Tibure in Latio nominatissima est *Symphorosa* cum septem filiis, a Felicitate distinguenda; tametsi fortasse in filiorum nominibus confusio aliqua facta fuerit, hic, quoad fieri licuit, sublata. *Marcellinæ* virginis, magni Ambrosii sororis sacrum corpus non ita pridem repertum est, de qua re dissertatio Ms. serius ad nos transmissa, nihil continet quod cum nostris apprime non conveniat. Gallis debetur *Apronia* virgo Tullensis. Virgines et martyres nuncupari solent sorores sanctissimæ *Justa* et *Rufina*, quibus Hispaliis in Hispania gloriatur, eisque merito addenda est *Aurca* Cordubensis. Non adeo constat, utrum *Marina* aliqua Hispanis tribuenda sit, a superius laudata discernenda. In Germania coluntur *Stilla* virgo et *Regiswindis* puellula: in Scotia *Thenna* seu *Thencw* matrona. In Belgio haudquaquam ignobilis *Reineldis* V. M. Amalbergæ filia, Gudilæ soror, quotidianis ferme peregrinationibus, prope Hallas Deiparæ, invocari, variisque mrobris mederi solita.

Atque hi sunt Sancti præcipui, quorum Acta in hoc tomo illustrantur; quo autem die quibusve paginis reperienda sint singula, docet index alphabeticus eorundem toti volumini præfixus. Cetera in subjunctis aliis indicibus quærenda sunt.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS
SOCIETATIS JESU FLANDRO-BELGICÆ,
ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Edictis Philippi II Hispaniarum Regis, deinde Serenissimorum Archiducum Alberti et Isabellæ Belgii Principum, rursusque Philippi III, ac novissime Caroli II Regum, confirmatis 11 Decembris 1692, et XIX Junii 1694, Provincialibus Societatis Jesu, per Flandrobelticam pro tempore futuris, potestas facta sit eligendi Typographos et Bibliopolas, qui, ad quorumcumque exclusionem, soli imprimere ac reimprimere possint libros et opera quælibet, rite approbata, curantibusque ejusdem Societatis Patribus edita aut porro edenda, sub consueto suæ Majestatis Privilegio, non aliter impetrando, quam in scriptis obtenta et præexhibita licentia prædicti Provincialis; idque sub gravibus pœnis, in contraventores aut aliter impressa importantes statutis, ut latius in ipsis patentibus litteris apparet. Cum etiam sua Cæsarea Majestas idem valere voluerit in ditionibus, S. R. Imperio subjectis;

Ego infrascriptus, Societatis Jesu per Flandrobelticam Præpositus Provincialis, potestate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præposito Generali Michaële Angclo Tamburino, concedo Jacobo du Moulin facultatem sic imprimendi, et per se aliosque vendendi infrascriptum opus, ex more nostræ Societatis (quod hisce attestor) recognitum et approbatum, videlicet; Tomum quartum de Actis Sanctorum Julii, collectis et illustratis per Joannem Bapt. Sollerium, Joannem Pinium, Guilielmum Cuperum, Petrum Boschium, Societatis nostræ presbyteros Theologos. In quorum fidem hæec, manu propria subscriptas, consuetoque nostri officii sigillo munitas, dedit Antverpiæ XXIII Novembris MDCCXXV.

JOANNES JANSSENS.

SUMMA PRIVILEGII REGII.

Cæsareæ et Regiæ Catholicæ Majestatis diplomate sancitum est, ne quis, præter voluntatem Joannis Bapt. Sollerii e Societate Jesu, ejusve ad illustranda Sanctorum Acta Adjutorum et Successorum, ullo modo imprimat vel recudi faciat, ex parte vel in totum, Tomos eorundem, de argumento illo, vel jam editos vel porro edendos; aut alibi excusos excudendosve invehat, venalesve habeat: qui secus faxit, confiscatione exemplarium, et aliis gravibus pœnis mulctabitur; ut latius patet ex litteris, Bruxellæ datis.

Signat

LOYENS.

Et ego Joannes Bapt. Sollerius Societatis Jesu, permitto Jacobo du Moulin, ut Tomum Quartum de Actis Sanctorum Julii, meo permissu ab ipso impressum, publicet. Datum Antverpiæ XXVII Novembris MDCCXXV.

APPROBATIO ORDINARI.

Pergunt PP. Joannes Baptista Sollerius, Joannes Pinius, Guilielmus Cuperus et Petrus Baschius Societatis JESU ingens suum opus de Actis Sanctorum sedulo promovere. Prodit modo tomus quartus Julii cum Tractatu præliminari historico-chronologico de Patriarchis Antiochenis, in quibus nihil reperi quod fidei et bonis moribus apprime non consonet, imo quod cruditorum expectationi non respondeat. Ita Censeo. Antverpiæ XXIV Novembris MDCCXXV.

F. G. ULLENS
Can. Schol. Offic. et Lib. Censor
Antverpiæ.

PROTESTATIO AUCTORUM.

Quod identidem protestati sunt decessores nostri, in hoc de Actis Sanctorum Opere, se servatas velle Urbani Papæ VIII Constitutiones; neque suis, aliorumve huc relatis Commentariis aliud pondus tribui, quam sit historiæ, ab hominibus errori obnoxiiis scriptæ: idem ante hunc quartum Tomum Julii denuo protestamur.

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

Prodit tandem, qui præcedenti Actorum tomo destinatus fuerat, Tractatus historico-chronologicus de Patriarchis Antiochenis; opus exile illud quidem, si molem spectes; odiosum vero ac tetricum, si ad materiam placet attendere: at expetitur tamen ab amicis non semel; ac studiis hisce nostris compendio promovendis non dicam utile, sed necessarium: id quod cum per se patet, tum in alio de Patriarchis Alexandrinis Tractatu satis copiose præfati sumus. Mihi certe ex quo paratum opusculum hoc habui, utilitatem ejus necessitatemque experiri sæpius licuit, neque in dubiis id meis dumtaxat; verum etiam, et quidem frequentius, in alienis.

Tractatum hunc inscribere jussus sum *Historico-Chronologicum* ab eo ipso, qui me, cum ad illum suscipiendum imputisset, abstinere, quantum chronologia pateretur, ab historia voluit. Spectavi id ego quidem præcipue; tametsi me probe intelligerem, arido hoc disserendi genere non magnam a vulgo lectorum initurum esse gratiam; quippe quibus obscurior ita videri possem quam brevior; dum res multas ex historia tum sacra tum profana depromptas digito tantum uno notarem, quarum uberiolem illi digestamque narrationem quia perspectam aliunde non habent, fere solent exigere. Non ita tamen temporibus unice supputandis inhærendum putavi, quin ea saltem, quæ facere ad Patriarcharum meorum qualemcumque notitiam judicarem, vel in loco adjecerim ipse, vel, si erant longiusecula, apud auctores idoneos assignaverim: atque ita rationes chronologicas utcumque visus sum cum historia temperasse.

Initium duxi ab ipso institutæ apud Antiochiam patriarchicæ sedis exordio ac primo ejus conditore simul et patriarcha, sancto Petro Apostolo, cujus tempora, ut a me notata sunt, ne quempiam offendant, observari velim, insistere me Majorum nostrorum Diatribæ præliminari ad tomum I Aprilis, qua Christi Servatoris nostri necem accidisse statuunt Coss. Rubellio, ac Fusio, Geminis, hoc est, anno Christianorum æræ vulgaris vigesimo nono. Quam

quidem sententiam solidissima ibidem auctoritate stabilitam, quia convellere viri quidam eruditi aliquamdiu argumentis bene multis tentarunt, ego mihi denuo vindicandam putavi quidem, sed cum in eo jam temporis aliquid atque operæ posuissem, nihilque fere objectum ab adversariis deprehendissem, quod non idem subinde apud eruditissimos systematis nostri patronos, Norisium, Pagium, Schelstratium, aliosque, ad quos nuper in Reflexionibus suis ad regulas Criticæ tom. III, lib. v, dissert. I accessit Honoratus a S. Maria, dissolutum invenerim; actum agere desiji: maxime cum eadem illa chronologia sie utar, ut firmare eam potius videri debeam, quam ab aliis acceptam precario adhibere.

Porro tres omnino ordines patriarcharum instituo; Græcorum primo, deinde Latinorum, ac postremo etiam Jacobitarum, suis quosque sæculis distributos, nisi quod Jacobitas ad cujusque sæculi, quo vixerunt, appendicem rejecerim; continuam vero patriarcharum seriem, adjecto ad nomina singulorum numero, indicavi. Quod si nomina quorundam occurrunt, quibus numerus nullus apponitur; id argumento erit, vel patriarchis eos perperam adscriptos fuisse, vel certe patriarchæ alii jam ante constituto agnitoque et nondum defuncto, aut legitime exauctorato supervenisse. Ne Arianos quidem exclusi; quamdiu illis ita paruerunt orthodoxi, ut proprium sibi alium non optaverint.

Atque hoc de totius tractationis meæ scopo, digestionem et ordine. Quod reliquum est, ignosci mihi velim, si forte subobscurè nonnulla exposuisse videar; aut nimius fuisse in assignandis, quibus potissimum nitor, auctoribus: postremum hoc tametsi lectores quosdam odiose morabitur; iis tamen displicere non poterit, qui convinci se, quam delectari maluerint: alterum autem eum dirigendis temporum rationibus ita connexum est; ut qui in id genus rebus versandis peregrini non sunt, facile sint observaturi, vix aliter componi potuisse. Certe huic malo mederi utcumque conatus sum accurata, ubi opus erat maxime, interpungendi ratione. Hæc te, erudite lector, præmonitum volui.

SERIES CHRONOLOGICA

Patriarcharum Antiochenorum Orientalium seu Græcorum.

Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.	Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.
1	S. Petrus Apostolus	33	7	I et seqq.					
2	S. Euodius	40	27	18		<i>Dorotheus, sive Theodorus, Antioch. patriarcha.</i>	376	5	273
3	S. Ignatius Theophorus	68	39	26					
4	S. Hero, seu Heros	108	20	33	34	Flavianus I	381	23	274
5	Cornelius	128	14	37		<i>Euagrius, Paulini III successor</i>	388	4	284
6	Eros	142	26	38	35	Porphyrius	404	10	287
7	S. Theophilus	168	13	39	36	Alexander I	413	4	293
8	Maximinus	176	13	45	37	Theodotus I	417	12	312
9	S. Serapion	189	22	46	38	Joannes I	429	13	318
10	S. Asclepiades	211	6	50	39	Domnus II	442	8	321
11	Philetus	217	11	54	40	Maximus	440	5	329
12	Zebennus, sive Zebinus	228	9	56	41	Basilius	456	2	352
13	S. Babylas M.	237	13	57	42	Acacius al. Alexander	458	1	356
14	Fabius al. Fabianus et Flavianus, Flavius	250	2	83	43	Martyrius	459	12	357
15	S. Demetrianus al. Demetrius	252	8	87	44	Petrus Fullo primo	471	<i>mox fugit</i>	362
16	Paulus I, Samosatenus hæresiarcha	260	10	92	45	Julianus	471	5	364
17	S. Domnus I	270	3	109		Petrus Fullo iterum	476	2 fere mensibus	369
18	Timæus	273	7	113	46	Joannes II	477	3	381
19	S. Cyrillus	280	20	115	47	S. Stephanus II martyr	478	1	388
20	Tyrannus	300	13	119	48	Stephanus III	479	3	389
21	Vitalis	313	6	121	49	Kalendio	482	4	405
22	S. Philogonius, al. Philogenes	318	5	125		Petrus Fullo tertio	485	3	410
23	Paulinus I, qui et Romanus et Paulus	323	1	129	50	Palladius	488	10	414
24	S. Eustathius	324	7	143	51	S. Flavianus II	499	13	417
25	Paulinus II Arianius	331	<i>mensibus</i>	169	52	Severus hæresiarcha	512	6	419
26	Eulalius Arianius	331	<i>brevi temp.</i>	180	53	Paulus II	519	2	430
27	Euphronius Arianius	332	1	188	54	Euphrasius	521	5	434
28	Flacillus al. Placillus, Placetus, Phlacitus, Phacellius etc. Arianius	333	12	189	55	Ephræmius	527	18	440
29	Stephanus Arianius	345	3	199	56	Domnus III sive Domninus	545	14	448
30	Leontius Arian.	348	9	206	57	S. Anastasius I primo	559	11	451
31	Eudoxius Arian.	358	2	213	58	Gregorius I.	570	23	453
32	Anianus Arian.	359	<i>depos.</i>	224		S. Anastasius I secundo	593	6	459
33	S. Meletius	361	20	227	59	S. Anastasius II martyr	599	11	461
	<i>Euzoïnus Antiochenorum Antiochix patriarcha</i>	361	15	244		<i>Gregorius II videtur fictitius</i>			486
	Paulinus III Eustathianorum Antiochix patriarcha	362	26	253	60	Anastasius III	610	19	488
	<i>Vitalis Apollinaristarum Antioch. ep.</i>	376		272	61	Athanasius Jacobita	629	10	490
	<i>Julii Tomus IV.</i>				62	Macedonius Monothelita	639	10	506
					63	Jarius, seu Georgius I Monothelita	650	4	510
					64	Macarius I hæresiarcha	654	27 depos.	512
					65	Theopbanes	681	4	515
					66	Alexander II	685	2 fere	524
					67	Georgius II	686	16	527
					68	Stephanus IV	742	2	539
					69	Theophylactus	745 circ.	7	541
					70	Theodorus I al. II	751	22	543
							<i>b</i>		71 Theodoritus

Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.	Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.
71	Theodoritus I	773	17	547	13	Athanasius III	724	15	553
72	Jobus	812	32	574	14	Joannes II	740	15	555
73	Nicolaus	847	21	578	15	Isaac	755	1 fere	560
74	Stephanus V	870	uno die	582	16	Athanasius IV	755		563
75	Tadusus sive Theodorus II al. III	870	20	582	17	Georgius; sub eo Joannes Callini- censis Antipatri- archa fuit, uti et David	755 vel 759	35 vel 31	565 566
76	Simeon	893	11	584	18	Joseph	790	2	570
77	Elias I	904	27	594	19	Cyriacus; sub eo antipatriarchæ Abrahamus et Simeon	793	24	571
78	Theodosius I, seu Stephanus VI, vel Theodotus II	935		595	20	Dionysius I	818	27	566
79	Theodoritus II	sub medium sæc. x		596	21	Joannes III	846	27	589
80	Agapius I	sub medium sæc. x	ibid.		22	Ignatius I	878	5	591
81	Christophorus	necatus ann. 966		598	23	Theodosius	887	9	592
82	Theodorus III	970		598	24	Dionysius II	897	12	593
83	Agapius II	976	12 ejectione	600	25	Joannes IV	910	12	608
84	Joannes III		sæc. x et XI	603	26	Basilius I	923	11	609
85	Elias II		sæc. XI	617	27	Joannes V	936	20 fere	610
86	Georgius III	ante annum 1051		617	28	Joannes VI	956		611
87	Petrus III	1051		618	29	Dionysius III	557	3 1/2	612
88	Theodorus IV	sedebat an. 1057		621	30	Abraham	962	1	613
89	Theodosius II			622	31	Joannes VII	965	20	614
90	Emilianus	sedebat an. 1078		623	32	Athanasius V	986	16	616
91	Nicephorus Maurus	1089		ibid.	33	Joannes VIII	1004	29 exsul obit	632
92	Joannes IV	Lat. cessit an. 1100		625	34	Dionysius IV	1033	10	634

Reliquos patriarchas Græcos sæculo XI posteriores vide in Auctario a numero 639.

PATRIARCHÆ LATINI

1	Bernardus	1100	35	644
2	Radulphus I	1136	6	646
5	Aymericus	1142	45	654
4	Radulphus II			659
5	Petrus I jam sedebat	1201	ob. 1208	664
5	Petrus II	1209	6 circiter	666
7	Raynerius	1219	7 fere	668
8	Albertus Rcgiensis	1226 cir.	ob. 1246 cir- citer	671
9	Christianus		1268 martyr.	674

Alios aliquot Latinos, qui patriarchæ titulo post captam Antiochiam gavisi sunt, habes in Epilogo a numero 676.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITARUM

1	Severus post fugam	518	24	466
2	Sergius	542	3	470
3	Paulus Niger	545	23	474
4	Petrus	578	22	477
5	Julianus I	600	4	483
6	Athanasius I	604	35	484
7	Joannes I	639	10	531
8	Theodorus I	649	16 circ.	532
9	Severus II	665	15	533
10	Athanasius II	684	3	534
11	Julianus II	687	21	535
12	Elias	709	14	549

35	Joannes IX	1049	9	635
36	Athanasius VI	1058	5 1/2	636
37	Joannes X	1064	9	637
38	Basilius II	1074	1 1/2	638
39	Joannes XI vixit sub 4 seqq.			639
40	Dionysius V	1077	2 fere	640
41	Joannes XII	1086	1 1/2	641
42	Dionysius VI	1088	1	642
			circiter	
43	Athanasius VII	1090	38	643
44	Joannes XIII	1130	8 fere	660
45	Athanasius VIII	1138	27 1/2	661
46	Michaël I, sive magnus	1166	33	662
47	Athanasius IX	1199	7	679
48	Michaël II	1200	15	680
49	Joannes XIV	1208	12	681
50	Ignatius II	1222	31	682
51	Dionysius VII	1253	8 truci- datus	683
52	Joannes XV	1253	10	684
53	Ignatius III	1264	18	685
54	Ignatius IV	1283	9	686
55	Ignatius V, et sub eo Ignatius, qui et Michaël, uti et Ignatius, qui et Constantinus	1293	39	687
				ibid.

Reliquos sæculo XIII posteriores habes in Auctario a num. 688.

ORDO ALPHABETICUS

Patriarcharum Antiochenorum.

Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.	Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.
42	Acacius <i>al. Alexander</i>	458	1	356	24	S. Eustathius	324	7 <i>depos.</i>	143
90	Æmilianus	<i>sedebat an. 1078</i>		623		<i>Euzoïus Ariano-</i>	361	15	244
80	Agapius I	<i>sub med. sæculi x</i>		596		<i>rum Antioch. pa-</i>			
83	Agapius II	976	12 <i>eject.</i>	600		<i>triarcha</i>			
	<i>S. Agricus non</i>			162		Fabianus, <i>vide</i>			
	<i>fuit patriarcha</i>					Fabius			
	<i>Antioch.</i>				14	Fabius	250	2	83
	Alexander, <i>vide</i>				28	Flacillus <i>Arian.</i>	333	12	189
	Acacius	413 <i>vel</i>				Flavianus <i>et Fla-</i>			
36	Alexander I	414	4	293		<i>vius, vide Fabius</i>			
66	Alexander II	685	2 <i>fere</i>	524	34	Flavianus I <i>suc-</i>	381	23	274
57	S. Anastasius I	559	11 <i>puls.</i>	451		<i>cessor S. Meletii</i>			
	<i>primo</i>				51	S. Flavianus II	499	13 <i>exp.</i>	417
	S. Anastasius I	593	6	459		Georgius I, <i>vide</i>			
	<i>secundo</i>					Jarihus			
59	S. Anastasius II M.	599	11	461	67	Georgius II	686	16	527
60	Anastasius III	610	19	488	86	Georgius III		<i>ante an.</i>	617
32	Anianus <i>Arian.</i>	359	<i>mox dep.</i>	224			1051		489
10	S. Asclepiades	211	6	50		<i>Georgius qui non</i>			
61	Athanasius <i>Ja-</i>	629	10	490	58	<i>fuit patr. Antioch.</i>			
	<i>cobita</i>					Gregorius I	570	23 <i>cedit</i>	453
13	S. Babylas	237	13	57		<i>Gregorius II ignot.</i>			487
	<i>Babylas II patr.</i>			77	4	S. Hero, <i>al. Heros</i>	108	20	33
	<i>suppositus est</i>					<i>et Heron</i>			
41	Basilius	456	2	352		Heros, <i>vide Hero</i>			
81	Christophorus	<i>cæsus an. 966</i>		598		<i>et Eros</i>			
	<i>Constantinus dia-</i>			518	63	Jarihus <i>Mono-</i>	650	4	510
	<i>conus non fuit</i>					<i>thelita</i>			
	<i>patriarcha</i>				3	S. Ignatius M.	68	39	26
5	Cornelius	128	14	37	38	Joannes I	429	13	318
19	S. Cyrillus	280	20	115	46	Joannes II	477	<i>mensibus</i>	381
15	S. Demetrianus	252	8	87			3 <i>depos.</i>		
	S. Demetrius,				84	Joannes III		<i>sæculo x</i>	603
	<i>vide Demetrian.</i>							<i>et xi</i>	
	Domninus, <i>vide</i>				92	Joannes IV		<i>cessit an. 1100</i>	625
	Domnus III					Joannes Codo-			403
17	S. Domnus I	270	3	109		natus			
39	Domnus II	442	8	321		<i>S. Joannes Maro</i>			520
56	Domnus III <i>al.</i>	545	14	448		<i>primus Maroni-</i>			
	Domninus					<i>larum patriarch.</i>			
	<i>Dorotheus patri-</i>			118	72	Jobus	812	31	574
	<i>archa suppositus</i>				45	Julianus	471	5	364
	<i>Dorotheus patr.</i>	376	5 <i>ejectus</i>	273	49	Kalendio <i>sive</i>	482	<i>fere 4</i>	405
	<i>Arianorum, suc-</i>					Kalendion		<i>pulsus</i>	
	<i>cessor Euzoïi</i>			605	30	Leontius <i>Arian.</i>	348	10	206
	<i>Eleutherius non</i>				64	Macarius I <i>hære-</i>	654	27 <i>depo-</i>	512
	<i>fuit patr. Ant.</i>					<i>siarcha</i>		<i>situs</i>	
77	Elias I	904	27	594		<i>Macarius II non</i>			605
85	Elias II		<i>sæculo xi</i>	617		<i>fuit patr. Antioch.</i>			
55	Ephræmius	527	18	440		<i>S. Macarius III</i>			605
6	Eros	142	26	38		<i>non fuit patr. Ant.</i>			
	<i>Euagrius Paulini</i>	388	4	284	62	Macedonius	639	10	506
	<i>successor</i>					<i>Monothelita</i>			
31	Eudoxius <i>Arianus</i>	358	2 <i>depos.</i>	213		<i>Maro, vide S. Joannes</i>			
26	Eulalius <i>Arian.</i>	331	<i>brev. tem.</i>	180		<i>Maro</i>			
2	S. Euodius	40	27	18	43	Martyrius	459	12 <i>abdicat</i>	357
54	Euphrasius	521	5	434		Maximianus,			
27	Euphronius	332	1	188		<i>vide Maximus</i>			
	<i>Arianus</i>				8	Maximinus	176	13	45
	<i>Eusebius Cæsa-</i>			182	40	Maximus	450	5	329
	<i>riensis patriarcha-</i>					<i>Maximus, vide</i>			
	<i>tum recusavit</i>				33	S. Meletius	361	20	227

PATRIARCHARUM ANTIOCHENORUM.

XIII

Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.	Ordo	Nomina	Initia	Duratio	Num. marg.
43	Athanasius VII	1090	38	643	28	Joannes VI	956		611
45	Athanasius VIII	1138	27	661	31	Joannes VII	965	20	614
47	Athanasius IX	1199	7	679	33	Joannes VIII	1004	29 <i>caul</i>	632
26	Basilius I	923	11	609				<i>obiit</i>	
38	Basilius II	1074	1 <i>et med.</i>	638	35	Joannes IX	1049	9	635
19	Cyriacus	793	24	571	37	Joannes X	1064	9	637
	<i>David antipatr.</i>			567	39	Joannes XI <i>vi-</i>			639
	<i>Jacobit. sub Geor-</i>					<i>xit intrusus sub</i>			
	<i>gio patr. Jacob.</i>					<i>4 patriarchis se-</i>			
20	Dionysius I	818	27	586		<i>quentibus</i>			
24	Dionysius II	897	12	593	41	Joannes XII	1086	1 <i>et med.</i>	641
29	Dionysius III	957	3 <i>et med.</i>	612	44	Joannes XIII	1130	8 <i>ferè</i>	660
34	Dionysius IV	1033	10	624	49	Joannes XIV	1208	12	681
40	Dionysius V	1077	2 <i>ferè</i>	640	52	Joannes XV	1253	10	684
42	Dionysius VI	1088	1 <i>et mcd.</i>	642	18	Joseph	790	2	570
	<i>primo intrusus,</i>				15	Isaac	755	1 <i>ferè</i>	560
	<i>tum electus</i>				5	Julianus I	600	4	483
51	Dionysius VII	1253	8 <i>trucid.</i>	683	11	Julianus II	687	21	535
12	Elias	709	14	549	46	Michaël I, <i>sive</i>	1166	33	662
17	Georgius	755 <i>vel</i>	35 <i>vel</i>	565		<i>magnus</i>			
	<i>Ignatius, qui et</i>	759	31		48	Michaël II <i>in-</i>	1200	15	680
	<i>Constantinus, sub</i>			687		<i>vasor, fere fugi-</i>			
	<i>Ignatio V</i>					<i>tivus vixit</i>			
	<i>Ignatius, qui et</i>			687	3	Paulus Niger	545	23 <i>dep.</i>	474
	<i>Michaël sub</i>				4	Petrus	578	22	477
	<i>Ignatio V sedit</i>				2	Sergius	542	3	470
	<i>Siside</i>				1	Severus I	518	24	466
22	Ignatius I	878	5	591	9	Severus II	665	15	533
50	Ignatius II	1222	31	682		<i>Simcon antipatr.</i>			573
53	Ignatius III	1264	18	685		<i>Jacob. successor</i>			
54	Ignatius IV	1283	9	686		<i>Abrahami</i>			
55	Ignatius V	1293	39	687	8	Theodorus I	649	16 <i>circit.</i>	532
	<i>Joannes Callini-</i>			566	23	Theodosius	887	9	592
	<i>censis antipatr.</i>					<i>Theophanes, vide</i>			
	<i>Jacobit. sub Geor-</i>					<i>Theophilus</i>			
	<i>gio patr. Jac.</i>					<i>Theophilus an pa-</i>			471
7	Joannes I	639	10	531		<i>triarcha</i>			
14	Joannes II	740	15	555					
21	Joannes III	846	27	589					
25	Joannes IV	910	12	608					
27	Joannes V	936	20 <i>ferè</i>	610					

Reliquos sæculo XIII posteriores habes in Auctario a numero 688.

TRACTATUS

HISTORICO - CHRONOLOGICUS

Ad tom. IV Julii præliminaris

DE

PATRIARCHIS ANTIOCHENIS

SÆCULUM I.

I. S. PETRUS APOSTOLUS.

B
S. Petrus primus fuit episcopus Antiochiæ;

Antiochenam cathedram erexisse primum atque occupasse PETRUM APOSTOLUM, tam constanti jam inde a primis Ecclesiæ sæculis traditione comprobatur est; ut temerarium omnino esse necesse sit, qui neget: hoc enim tradunt Origines homil. vi in Luc. . Ignatium dico, episcopum Antiochiæ, post Petrum, secundum; Eusebius Cæsariensis tum in Chronico, ad annum Claudii imp. secundum: Petrus Apostolus . . . cum primum Antiochenam ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur; tum in Historia lib. III, cap. xxxvi, eujus verba dabuntur infra num. 3; S. Joannes Chrysostomus apud Frontonem Ducæum tom. I, hom. XLII in S. Ignatium: Sed quia Petri mentionem feci, quintam ex ipso contextam coronam animadverti; quoniam illi (Petro) in episcopatus Antiochenensis dignitate successit (Ignatius.) Et paulo inferius S. Ignatii coronas colligens, quartam repetit, Ex solio, cui Petrus insederat; S. Hieronymus de Scriptoribus eccles. cap. I: Simon Petrus . . . princeps Apostolorum, post episcopatum Antiochenensis ecclesiæ et prædicationem . . . in Ponto, Galatia etc. Romam pergit; et in Epist. ad Galatas cap. II: Denique primum episcopum Antiochenæ ecclesiæ Petrum fuisse accepimus, et Romam exinde translatum; quod Lucas penitus omisit; S. Innocentius PP. I epistola XVIII ad Alexandrum episcopum Antiochenum: Unde advertimus non tam pro civitatis magnificentia hoc eidem (ecclesiæ Antiochenæ) attributum (quod super dioccesim suam constituta sit,) quam quod prima primi Apostoli sedes esse monstretur; S. Leo magnus serm. in Nat. Apostolorum Petri et Pauli, Petrum alloquens, Jam populos, inquit, qui ex circumcissione crediderant, erudieras; jam Antiochenam ecclesiam, ubi primum Christiani nominis dignitas est orta, fundaveras, etc. Maximus in concilio Chalcedonensi sexcentorum triginta episcoporum, actione 7 appellat scdm Antiochenam τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείων μεγαλοπόξεως τὸν τοῦ ἁγίου Πέτρου Θρόνον Antiochensium magnæ civitatis, qui fuit S. Petri; S. Gregorius magnus lib. VI, epist. xxxvii de S. Petro et sede Antiochena scribens, Ipse firmavit sedem, inquit, in qua septem annis, quamvis discessurus, scdit. Et quis erit finis, si

enumerare omnes voluero, qui hæc eadem ad posteros scripta transmiserunt? Sunt enim fere innumeri, teste Baronio ad annum Christi xxxix, ubi rem hanc agit a num. 8 usque ad anni finem.

2 Hæcine, obsecro, ejusmodi testimonia sunt; ut subvereri quemquam sinant; ne, si Chronicon Alexandrinum aut Clementis Recognitiones non penitus abjiciantur, ex corruptis hisce fontibus hæc hausta traditio, atque adeo incerta videri possit? Mirari certe hunc scribendi modum subiit in Tillemontio in Monumentis pro ecclesiastica historia tom. I not. 25 in S. Petrum; uti etiam illud quod paulo superius dixerat; fieri nimirum posse, ut episcopatum S. Petri Antiochiæ, eujus memoriam Innocentius, Gelasius, S. Gregorius iuvant in Romana Græcaque ecclesia traditione servatam, utraque Ecclesia ex Hieronymo, Hieronymus vero ex Eusebio didicerit. Quid restat igitur, si hæc ita sunt, nisi ut Eusebii auctoritatem hæc in parte convellas; eumque ex libris Recognitionum apocryphis sua dicas hausisse? Jam tota hæc tam solida, tam antiqua παράδοσις revocatur in dubium; jam tot gravissimi, sapientissimi, sanctissimi-que Ecclesiæ Doctores ac Patres, jam Universa adco Ecclesia imprudentissimæ in hac tum credenda, tum posteris asserenda temeritatis accessit. Quid viro catholico indignius; quid heterodoxis gratius dici potest?

3 Arripuit hæc sane, spe traditionis, ut innuit, violentius hac via concutiendæ, lecto citatoque eodem illo Tillemontii loco, nuperus quidam in Hollandia scriptor acatholicus; sed eatenus imperite, quod, quantum Eusebii Chronicum hoc maxime loco impugnat, tantum ejusdem Historiam ab accuratiori fide commendat, in qua, inquit, hujus rei non meminit. Meminit enim vero lib. III, cap. xxxvi, ubi de Ignatio sic habet: Ὁ, τε παρά πλείστοις εἰσέτι νῦν διαθότος Ἰγνάτιος, τῆς κατ' Ἀντιοχείαν Πέτρου διαδοχῆς δεύτερος τὴν ἐπισκοπὴν νεληρωμένος. Ignatius præterea multorum sermonibus nostra etiam ætate celebratus, secundus successione apud Antiochiam Petri episcopatum

E

quod Tillemontius nimis hic timide asserens.

F

occasionem dat hæreticis nos impugnandi.

3.ÆCULUM I.

scopatum sortitus, sive, ut Valcsius vertit, *secundus, post Petrum, Antiochensem ecclesiam sortitus*. Rufinus vertit lib. III, cap. xxxv : *Sed et in nostra quoque tempora famæ celebritate vulgaris Ignatius, apud Antiochiam post Petrum secunda successione episcopatum sortitus*. Quid hoc, cedo, est aliud, quam primum cathedræ Antiochenæ episcopum pronuntiare S. Petrum? Patet id eodem hoc lib. III, cap. II, ubi fere de Lino succedente Romæ loquitur, sicut hic de Ignatio Antiochiæ. Adi Baron. ann. Christi xxxix, num. 18. Nimirum animus mihi non est hæreticum, ubique turpissime cæcutientem, persequi, in iis ipsis operibus, si quis inspexerit, quæ impugnanda susceperat, abunde confutatum; et Romæ jam ab anno MDCCVII confixum, Sanctorum denique gloriæ, et Ecclesiæ catholicæ obtrectatorem sacrilegum simul et ineptum. Sed nempe (ut ad institutum redeam) nec Alexandrino, nec Eusebii seu Chronico, sive Historia, nec Recognitionibus Clementinis, res hæc adeo subnixa est, ut quamvis hæc abessent omnia, imo tantum adversarentur, quantum prosunt modo, ei timeri debeat; quando tot tantorumque Patrum auctoritate firmata est, qui undecumque sua illa sensa depromserint, pro ea, qua pollebant, prudentia, doctrina, sanctitate, non nisi ex probatis illa solidisque principiis adduxisse credendi sunt. Adde Catalogos Romanorum Pontificum, qui idem adstrunt, in multis ab Eusebio ita recedere, ut ineptum sit, eos ab Eusebio sua mutatos comminisci, qui verosimiliter antiquissimi Catalogi auctori ne notus quidem fuit, ut observat Tillemontius in S. Petro tom. I Monum. eccles. art. 28.

Fundata est
sedes Antioche-
na anno Christi
33 :

4 Quam porro certa est collocatæ a S. Petro suæ hujus sedis historia, tam incertum controversumque tempus est, quo id primum contigerit. Probabilis mihi præ reliquis apparet, quam Godefridus noster Henschenius, ac post eum Conradus Janningus sunt amplexi sententiam, cum Sedis Antiochensis exordium ad annum æræ Christianæ vulgaris xxxiii, qui fuit juxta chronologiam nostram annus a Christi passione quintus, revocarunt; sic scopulos omnes feliciter prætervecti, in quos auctores plerique videntur impigisse. Res palam fiet, si paucula quædam cum illo exordio ita connexa, ut alteri accommodari non possint, statim omnino oportere ostendero. Hæc ad tria præcipue capita reducuntur. Primum quidem ut martyrii palmam tulisse dicatur Apostolorum Princeps Coss. A. Silio Nerva, et M. Vestino Attico; id est, anno æræ vulgaris LXV; alterum vero, ut solidis xxv annis Ecclesiæ Romanæ præderit; tertium denique, ut annos septem, priusquam Romam adiret, in cathedra Antiochena posuerit. Hæc tria si vera sunt, et veram esse sententiam nostram, et corruiere ab ea diversas necesse est : suis igitur singula momentis expendam.

nam S. Petrus
martyrium fecit
anno Christi 65,
juxta Catalogum.

5 Ad Apostoli Petri martyrium Nervæ ac Vestini consulatui illigandum magno sibi præsidio putavit esse Schelstratus, Antiq. eccles. tom. I, dissert. I, cap. v, art. 5, Catalogum antiquissimum Pontificum Romanorum, quem in Diatriba præliminari ad tomum I Aprilis exhibuit Henschenius in hæc verba : *Petrus annis viginti quinque, mense uno, diebus novem,*

fuit temporibus Tiberii Cæsaris, et Caji, et Tiberii Claudii, et Neronis; a Consulatu Vinicii et Longini, usque Nervæ et Vestini. Passus autem cum Paulo die tertia Kalendas Julias, Consulibus supradictis, imperante Nerone. Esset, fateor, instrumentum hoc quantivis pretii, si tale saltem esset, quale ab Henschenio vulgatum est; verum ab illa integritate tantum distat exemplar Catalogi, quo Decessor noster usus est, ut illud per capita fere singula in aliquibus restituendum existimaverit : quod mirum est neque ab erudito Schelstratio ibidem, et dissert. III, cap. II, neque ab aliis quibusdam recentioribus observatum fuisse; cum id Henschenius tum alibi, tum in ipso hujus Diatribæ prologo lectores suos satis aperte præmonitos esse voluerit :

6 Sic enim habet num. 10 : *Apographum nostrum communicavit olim Joannes Bollandus noster Ægidio Bucherio, qui illud edidit in Commentario suo in Canonem Paschalem Victorii.* Potuitne clarius edicere, quid ferat apographum suum, quam illud ipsum assignando jam editum in opere, quod in eruditorum omnium manibus est? Neque enim Bucherium arguit, quasi id ille fideliter non ediderit; sed unum istud queritur, *quod is non parum fuliginis ipsi adjecisset; dum Catalogum illum (quem confusorem et vitiosum judicabat) non satis æstimaverat;* quod ne et alii facerent, emendare illum conatus est Henschenius studio sane atque eruditione minime vulgari, et vero optima fide; quandoquidem apographum suum assignando apud Bucherium, satis unumquemque moneat, in iis Catalogum a se correctum esse, in quibus a Bucheriano differret; neque proinde in apographo nostro legi, passum esse S. Petrum Coss. Nerva et Vestino; sed ita legendum esse; cum is locus in apographo nostro, ut patet apud Bucherium, sit manifeste corruptus, Nervam cum Vero conjungens; nec videatur emendari rectius posse, quam si loco Veri Vestinum substituas; id quod Henschenius tam erudite demonstrat; ut hic ego me non diffitear multo amplius argumentis illis, quibus Catalogum repurgare hoc loco conatus est, quam ipsi Catalogo sic repurgato tribuere.

7 Ostendit enim luculente exercit. IV a num. 31, nec prius occisum esse S. Petrum, quam Nerva et Vestino Consulibus, nec occidi posterius a Nerone potuisse : non prius; quia, Ensebio teste lib. II Hist. eccles. cap. XXII, Nero circa initia imperii clementius se gesserit et defensionem pro fide nostra benigne susceperit; adeo ut in illa Romanæ Ecclesiæ tranquillitate Petrus Vicarium sibi Romæ S. Linum substitueret, ut ipse alia in loca profectus Christi fidem longius latusque diffunderet, ut ibidem colligitur ex Actis atque ipso, quo de agitur, Catalogo. Sævire vero primum in Christianos Nero cœpit Coss. C. Lecanio et M. Licinio, hoc est anno Christi LXIV, qui imperii ejus anno X et XI respondet, cum incensæ Urbis invidiam in eos detorsit, quod ex Tacito ac Suetonio ibidem citatis, et Sulpicio Severo Sacræ Hist. lib. II, comprobatur. Martyribus autem in illa persecutione crudelissima quæque supplicia cædesque perpessus S. Leo magnus ambos accenset Apostolos; sed non primo statim impetu illo arreptos eos fuisse manifeste tradit

ab Henschenio
correctum;

E

F
non prius

A tradit Sulpicius Severus loco jam notato. Præterea: *Fuere*, ait Tacitus lib. xv Annal., *qui annotarent*, xiv *Kalend. sextiles* (hoc est xix Julii) *principium ineendii hujus ortum, quo etc.* Incendium autem consecuta persecutio est; Apostoli vero martyrium fecerunt xxix Junii, ut ad illum diem probamus in Actis.

ut patet ex tempore primæ persecutionis:

8 Est igitur cur in annum consulesque sequentes cum Catalogo Henscheniano differatur Apostolorum interitus, quo furere nihilominus Nero perrexit, ut est apud Tacitum lib. citato; maxime cum is annus Neronis imp. undecimo ac duodecimo respondeat, in quem Petri ac Pauli necem, Hær. 27, contulit S. Epiphanius; *quæ in duodecimum*, inquit, *annum Neronis ineurrit.* Annum quidem xi rectius scribendum fuisse putavit Papebrochius, cum Neronis ab assumpto imperio annus xii non nisi Octobri mense inchoaretur; sed ita numerati, ut observat Henschenius hic num. 35, et probat Petavius Doctr. temp. lib. xi, cap. xiv, anni imperatorum passim solent a veteribus, ut eorum initium non a die quo imperium adierunt, sed ab ejus anni civili et populari exordio repetatur. Hac ratione duodecimum putare potuit vel a Januario præcedente, si civili; vel a Paschali mense, si ecclesiastico utebatur anno S. Epiphanius; ut nihil hic corrigendum sit. Accedit quod idem hic annus sit a passo (sub Geminis) Servatore trigesimus septimus, quem annum notant S. Hieronymus de Scriptorib. eccl. cap. v in elogio S. Pauli, quem eodem anno ac die cum Petro interfectum dicit; et S. Joannes Chrysostomus tom. VI, serm. in Petrum et Paulum, sub finem; ubi textus Græcus, quem non recte vertit Vossius, habet, Paulum, cum capite plecteretur, servivisse annis xxxv Domino, quod redit ad annum trigesimum septimum a passione Christi, post quam passionem Paulus altero tantum anno servire Domino cœpit. Idem asserunt Isidorus Hispal. de Vita et obitu utriusque Testamenti Sanctorum; Nicephorus Callistus lib. ii, cap. xxxvi, aliique passim: *Sed, ut supra ex Augustino monuimus*, inquit loc. cit. Henschenius, OB IGNORANTIAM CONSULATUS, QUO

B CHRISTUS PASSUS EST, COACTI FUERE ABERRARE ALIQUI, qui dum serius Christum dixere passum, et vellent S. Petro dietos xxxvii annos tribuere, etiam coacti fuerunt serius mortem Petri statuere.

non etiam posterius,

9 Sed hoc anno serius eam statui non posse evincit, opinor, numero 33 et seq., saltem adversus eos, qui necem illam anno Neronis, ab imperii exordio, decimo tertio, aut decimo quarto fixerunt: nam qui cum Tillemontio eam referunt in annum imperii duodecimum, Christi LXVI, eos conveniam jam mox. Et quidem de anno xiv, Christi LXVIII, res plana est, cum illo anno sibi ipse Nero manus attulerit die ix Junii; Petrus vero in cruce actus sit xxx Junii. Sed nec fieri potuit anno ejusdem imperii decimo tertio, Christi LXVII, quod vult Petavius et alii: nam jam ab anno præcedenti absens Nero agebat in Græcia, teste Xiphilino in Epitome Dionis Cassii, ubi hoc anno decimo tertio adhuc versabatur forte circa hiemem: siquidem istic meditabatur Isthmum Peloponesi perfodere, quo ad eum, post partam die vii Septembris de Taricheis victoriam, Vespasia-

Julii Tomus IV.

mus, qui bello Judaico præerat, sex millia lectissimorum juvenum submitit, ut lib. iii de Bello, cap. xix narrat Josephus. Præsentem autem Apostolorum supplicio tyrannum fuisse, nemo veterum, quod sciam, negavit; quidam tam aperte affirmant, ut explicari aliter vix possint: vide Tillemontium nota 40 in S. Petrum. Acta clamant ad diem xxix Junii data, ubi ob lapsum Simonis Magi, abductasque ab impurissimo ejus commercio ad fidem, castumque propositum pellices, eum plane præsentem furentemque exhibent; uti et quæ habentur ad eum diem tom. VII Junii; denique communis ita fert traditio, ut ait Pagius, ubi sententiam nostram prolixè tuetur ad ann. Christi LXVII, patronumque adducit Orosium lib. vii, cap. v.

10 Restat ergo annus ab accepto imperio XII, Christi LXVI. Sed contra illum faciunt non pauca: atque imprimis Historia Xiphilini post nominatos hujus anni consules Cajum Telesinum et Suetonium Paulinum, statim Tiridatis adventum, ludos, regnumque Armeniæ ei datum, et Neronis iter, comitatumque describit in Græciam; ut verisimilimum sit, ea ante Junium contigisse; et ut serius accidissent, certe nullo pacto cum persecutione ferventi et martyriis, prout narrantur, Apostolorum, congruunt; cum totus in ludis esset imperator. Deinde non est hic annus trigesimus septimus post Christi passionem, quem passim omnes apud Henschenium et Pagium requirunt. Tum quo auctore se fundat, qui ita sentit? Epiphanius supra relatum Tillemontio eripui; superest, nescio quis Euthalus in Prolegom. Oecumenii; sed qui adventum Christi statuit annis 111 ante æram vulgarem; passionem vero anno Christi secundum æram vulgarem trigesimo. Favet is vero nobis, cum Paulum dicit martyrio coronatum anno post Christi passionem trigesimo sexto: nam idem annus, qui est ab anno æræ vulg. vigesimo nono trigesimus septimus, ab anno ejusdem æræ trigesimo est trigesimus sextus: ergo assignat quidem aliter, sed tamen eundem omnino annum quem nos, hoc est Christi LXV, quo consules fuere Nerva et Vestinus. Sunt et alia, quæ in hanc rem dici possunt; sed hæc, puto, sufficiunt, ut sub Nerva et Vestino consulibus S. Petri martyrium collocari cum Catalogo nostro omnino debere quivis videat; cum eundem illum annum tot alia per totam Henschenii Diatribam inter se collata confirmant. Ab Eusebio hic recedimus, fateor; sed idem Eminentissimus Annalium Parens, idem alii passim factitarunt. Et vero quanti in hac re sit Eusebius, docet Henschenius num. 35, Pagius ad ann. Christi LXVII, num. 11 etc. Nunc ad alterum, quod proposueram, caput accedo.

ne uno quidem anno;

E

F

11 Per annos xv Romanam tenuisse cathedram Apostolum Petrum, ostendit Henschenius loco citato, num. 28; iterumque ad diem xxix Junii in Comm. præv. ad Acta SS. Petri et Pauli, num. 11. Idem adstruit Illustriss. Schelstratius Antiq. eccles. diss. i, cap. v, art. 4 ex Eusebio, Hieronymo, Prospero, Beda, libro Pontificali, codicibus Mss., Catalogis antiquis; confutatque Baluzium, Pagium, Papebrochium id negantes aliquando et pro se frustra Lactantium appellantes; quo te, lector,

post Romanam Sedem ante annos 25 solidos erectam,

c

ctor,

SÆCULUM I.

ctor, ne in re testatissima receptissimaque sim longus, remitto. Neque vero annos illos accipi fas esse inchoatos (ut eos plurimi, cum aliter in sua chronologia non possent, accipere, cum Ruffino in S. Hieronymum, coacti sunt) præter alia evincunt Catalogi, quos viderim omnes, Pontificum Romanorum (si unum exceperis Corbeiensem) qui apud Mabillonium, Pagium, Schelstratium, Henschenium, Papebrochium editi, supra annos xxv inensem unum, quod habent pauciores; aut duos, quod habent reliqui omnes, ac dies insuper aliquot adjiciunt; unus tamen apud Schelstratium addit menses vi et alius menses iii.

de quibus mira Catalogorum omnium concordia est.

12 Jam si anni xxv completi fuerint subducti cum uno alterove mense ab anno æræ vulgaris LXV, die xxix Junii; ad anni quadragesimi ejusdem æræ mensem Maium aut Aprilem veniatur; cum vero plerique Catalogi vel septem, vel octo dies adjiciant, facile cum hoc nostro vetustissimo, qui novem addit, conciliari possunt: septem enim sunt, si solidi tantummodo computentur; octo, si primus collocatæ sedis, aut ultimus amissæ negligitur; novem, si utrumque annumeres; qui singuli modi satis arbitrarii sunt et usitati. Hac ratione, si Catalogum nostrum et alios tres Colbertinos apud Pagium sequimur, initium Sedis Romanæ redigetur ad diem xxi Maii; sin alios plures, sed auctoritate inferiores, ibitur ad xxi Aprilis anni Christi quadragesimi. Verum, quoniam ea cum istius cathedræ annua festivitate, quæ, juxta antiquissimorum sanctorum Patrum nostrorum testimonium decimo quinto Kalend. Februarii fuit, (verba sunt Bullæ S. D. N. Pauli IV apud Bollandum ad illum diem. Vide etiam tomum I Junii pag. 459) non satis videntur coherere; adi eundem Bollandum xxii Februarii, ubi de Cathedra S. Petri Antiochena. Ibi num. 4 et 5 ex Joanne Beltho colligit, festivitatem utriusque cathedræ non esse certum argumentum, quo illis diebus credi debeat esse posita, id quod de aliis plurimis festis, Martyrologorum arbitrato signatis, per Acta Sanctorum passim ostenditur. Videsis etiam Florentinum in Martyrologio Hieron. C xxii Februarii; et Acta SS. tom. V Junii in Analectis de SS. Petro et Paulo, pag. 471. Quidquid sit; si minus hic tum cum antiqua Ecclesiæ celebritate, tum inter se de diebus ac mensibus consentientes habemus Catalogos, de annis tamen xxv plenis conveniunt omnes, quod tanto certius faciunt, quanto in reliquis magis collectantur; id enim argumento est, alios ex aliis non esse descriptos. Ex quo et illud conficimus, anno Christi xl fundatam a S. Petro Romanam Ecclesiam fuisse; sive Romam, Euodio Antiochiæ, ut jam dicitur, constituto, recta contenderit; sive per viam, inquit Janningus ad Acta SS. Petri et Pauli Comm. præv. num. 25, aliis quoque nationibus Christum annuntians, eo primum pervenerit anno secundo Claudii, quæ Eusebii et Hieronymi doctrina est: neque enim ad hoc opus esse, ut coram adsit in loco, contendit Eminent. Baronius anno Christi xxxix, num. 16; quæ res eo facit, ut de xxv totis annis laborare non sit opus, qui aliter inveniri vix possunt; si tamen omnino possunt.

13 Illice jam positus, restat ut id exequar, quod tertio loco asserebam; nimirum annis vii Apostolorum sedisse Antiochiæ. Longo tempore sedisse tradit S. Chrysostomus tom. I, hom. XLII in S. Ignatium ep. M. uti et Innocentius I apud Labbeum tom. II Concil. col. 1265. Per annos aliquot, priusquam Romam veniret, gubernasse Antiochenam ecclesiam asserit Nicolaus PP. I ad consulta Bulgarorum apud Labbeum tom. VIII Concil. col. 546. Septem annos inchoatos numerat Eusebius in Chronico apud Pontacum a fundata ecclesia Antiochena usque ad primordia S. Petri Romana: totidem annos habet Gregorius magnus supra num. 1 citatus. Eosdem dat auctor libri Pontificalis: Ms. item codex Anastasii Bibliothecarii, olim servatus apud Cardinalem Mazarinum, ut vide in Comm. præv. SS. Petri et Pauli num. 11; Codex Ms. Bibliothecæ reginæ Sueciæ Apud Schelstratium tom. II Antiq. eccl. in Appendice ad opus Geograph. pag. 541; Catalogi antiquissimi fragmentum, litteris majusculis conscriptum, in Bibliotheca Vaticana, apud eundem tom. I Antiq. eccl. diss. 1 cap. v, art. 4, num. 5: Catalogus septimus apud Pagium; denique Latini omnes, inquit Baron. ad annum citatum, num. 19, qui numerant annos sedis Antiochenæ...; licet ex Græcis unus tantum Nicephorus (in Chronico) ponat annos duos; imo undecim: nam græce habet *ι*. Nimirum accenset Nicephorus etiam episcopatu Petri Antiocheno annos iv, qui inter mortem Christi sub Geminis et sedis Antiochenæ primordia effluerant. Porro integri fuerint anni illi septem, an aliqua parte delibati, compertum non habeo: plenos fuisse innuit citatus codex Anastasii Bibliothecarii, cum dies octo superaddit; at mutilos eos fuisse, colligitur ex Catalogo tertio Papebrochii ex antiquissimis membranarum Palatinis Bibliothecæ Vaticanæ, qui sex tantum annos assignat; quod si verum est, iis favet, qui utriusque cathedræ exordium in illos dies ac menses conjici volent, quibus jam olim in Ecclesia celebratur: ab anni enim quadragesimi die xviii Januarii, ad anni trigesimi tertii diem xxii Februarii, anni sunt septem præter mensem unum ac dies 4; quæ sententia mihi satis apparet verosimilis.

14 Sed nihil egero, nisi eosdem illos annos ita præcessisse episcopatum Romanum ostendero, ut hujus initium, sit finis illorum: cujus rei auctorem idoneum Eusebium jam dedi in Chronico; neque obscurus est, quem statim adduxi, S. Gregorius; patrocinator S. Hieronymus lib. de Scriptoribus eccl., scriptor Historiæ de Vitis Rom. Pontificum, ubi quidam ita legunt: *Petrus sedit cathedram episcopatus in Antiochia annos vii; Hinc Petrus ingressus in urbem Romam etc.*, Adrianus Papa II ep. xxxii ad episcopos synodi Duziacensis tom. VIII Concil. Labbei, col. 932: *Petrus namque... de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset*; Nilus item archimandrita ad Rogerium Siciliæ regem anno Christi mclxiii, apud Schelstratium Ant. eccl. tom. 2, pag. 722; demum quotquot inter dimissam Antiochenam ecclesiam fundatamque Romanam vel nihil, vel non nisi prædicationem Evangelii per Cappadociam, Pontum, Galatiam, Bithyniam

Annos illi ab septem Antiochia

immediate præcesserant.

A thyniam etc. videntur interponere : nam cos cum sententia nostra non incommodè conciliari, jam ostensum est num. 12. Atque hoc modo vix erit, quem a nobis, licet cetera diversum, in hac re tamen dissentientem reperias. Atque hæc sunt, quæ me ad tuendam Henschenii et Janningi, quin tandem etiam Papebrochii, de prima Petri apud Antiochiam cathedra anno Christi xxxiii occupari cœpta, sententiam impulerunt : nam si mortem Petri sub Nerva et Vestino Coss., id est, anno Christi lxxv, toti xxv anni Sedis Romanæ, atque hos iterum alii septem Antiochenæ præcedere debuerunt, ad annum jam indicatum cathedræ hujus primordia necessario rediguntur. Itaque quarto (circa) post Domini in cælos assumptionem anno Petrus Apostolus Hierosolymis Antiochiam magnam profectus... illic semet in thronum immisit, ut habet Chronicum Paschale ad Olymp. cccii.

Neque huic sententia adversatur traditio Apollonii aut Clementis Alex.

15 Difficultatis hic aliquid ex Apollonii apud Eusebium lib. v, cap. xviii traditione Papebrochius aliquando movit Henschenio, jam vita functo ; sed hunc Schelstratius tom. i Antiq. eccl. diss. i, cap. v, art. 3 vindicavit : ita tamen, ut ab Henschenio quasi furtim non nihil recedat ; dum contra Ms. Anastasii Biblioth. codicem, de quo supra, ab Henschenio adductum, eique consentiens Martyrologium ecclesiæ S. Gudilæ Bruxellis, tom. III Febr. pag. 283 in Actis ; imo et Chronicum Paschale citatum, non quatuor, sed quinque annos prædicationis Petri in Judæa statuit ante aditam (anno æræ vulgaris, ut ipse vult, xxxiv ; non xxxiii, ut censuit Henschenius) Antiochenis ecclesiæ sedem ; quam cum vii annis tenuisse velit, cogitur eam serius terminare ; sed nescio quibus hic se tenebris involvat. *Annus ultimus sedis Antiochenæ*, inquit tom. II Antiq. eccl. diss. i, in Annal. prædic. Apost., nempe xl, complebat annum xii, qui exigitur juxta traditionem Apollonii, in cujus fine, contigisse dicenda est Apostolorum divisio, sive sequentis anni initio. Tomo I autem in secunda serie chronologica S. Petri cathedram Romæ figit anno xli : atque ita dum vii annos serius inchoat Antiochiæ, xxv integros non invenit Romæ, cuque minus, quod annos Romanæ Sedis ab ipso tantem S. Petri in urbem ingressu repetere videatur. In hæc angustias conjecisse Virum eruditum videtur nimis anxia tum Apollonii tum Clementis Alexandrini interpretatio ; quæ ne et nobis incommodare possit, hic explicanda est.

ab aliquibus nimis rigide intellecta.

16 Verba Eusebii de Apollonio sunt : Ἐτε δὲ ὡς ἐκ παραδόσεως τὸν τωτῆρά φησὶ προστεταχέναι τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις, ἐπὶ δώδεκα ἔτεσι μὴ χωρισθῆναι τῆς Ἱερουσαλήμ. Ad hæc tamquam ex traditione præcepisse ait (Apollonius) *Salvatorem Apostolis suis, ad annos duodecim Hierosolymis ne discederent* ; Rufinus vertit : *uti ne ante duodecimum annum ab Hierosolymis discederent*. Clemens Alex. lib. vi Strom. sic scribit : (quod mirum non legisse Tillemontium tom. I Monum. nota 6 in S. Matthæum, cum exstet in omnibus editionibus Græcis ac Latinis, quas viderim. Ad editionem Lugduno Batavicum anni mdcxvi pag. 459) sic, inquam, habet Clemens Alexandrinus : *Propterea dicit Petrus, Dominum dixisse Apostolis : Si quis ergo velit ex Israël duci pœnitentia, et propter nomen*

meum credere in Deum, remittentur ei peccata. (Sic interpunctionem restituit Schelstratius tom. I, diss. i, cap. v, art. 3, num. 1.) *Post duodecim annos, κατὰ δώδεκα ἔτη, egredimini in mundum ; ne quis dicat, non audivimus.* Hinc post Papebrochium Schelstratius colligit, divisionem Apostolorum, adeoque et Petri ad Urbem iter, ad expletum usque duodecimum a Christi passione annum esse differendum ; verum ego post Henschenium nihil video, quod eo adigat, vetetque ad anni duodecimi initium illa revocare. At enim Eusebius ponit, *ad*, vel, ut interpretatur Valesius, *intra annos duodecim ne discederent* : Clemens vero, *post annos duodecim egredimini*. Fatcor ; sed quid tum postea ? An completos dixerunt annos xii ? Nihil profecto magis, quam completos dies tres a morte ad resurrectionem iisdem verbis Christus asseruit, cum dixit Matth. xxvii, ψ 63 : *Post tres dies resurgam*, et Marc. viii, ψ 31 : *Et cœpit docere eos, quoniam oportet Filium hominis pati multa... et occidi : et post tres dies resurgere* ; ubi habet utrobique textus Græcus, κατὰ τρεῖς ἡμέρας ; κατὰ autem et μὴ ἐπὶ, id est, *post*, et, *non ad*, vel, *intra*, idem, opinor, significant : ergo, nec apud Eusebium Apollonius, nec apud Clementem Petrus plus exigunt quam primi duodecimeque anni quantulameumque partem, sicut nec sententia Christi plus exigit quam primæ diei jam pene occidentis finem et initium tertiæ. Nam quod Martyrologi quidam recentiores Divisionem Apostolorum celebrent xv Julii, nihil obest ; ut jam dictum est num. 12.

17 Jam de modo, quo episcopatum Antiochenum auspicatus sit sanctus Apostolorum Coryphæus, consule Baronium ad annum Christi xxxix, num. 10 : neque enim vacat de re nusquam tradita operosius divinare. Habes etiam Chronicum Paschale paulo ante citatum. De miraculis a S. Petro Antiochiæ patratis, tamquam de re vulgo nota, loquitur Basilius Seleuciensis in Vita S. Theclæ lib. i, sub finem. Non pauca ejusdem apud Antiochenos acta congerit Theodoricus Pauli, Vicedecanus ecclesiæ collegiæ SS. Martini et Vincentii Gorcomii anno circiter mccccclxxx, cujus duo volumina Chronici universalis Mss. servamus, ubi agit de patriarchatu Antiocheno : quorum aliqua etiam in Martyrologiis quibusdam particulibus, apud Bollandum tom. III Februarii, pag. 283, et in Usuardo xxi Februarii, uti et in Actis SS. Petri et Pauli a nobis editis, referuntur ; quæ cum fere omnia librum x Recognitionum S. Clementis redoleant, fontem et rivis assignasse satis habeo. Illud certum cum omnibus putat Baronius ad annum Christi xxxix num. 17, nequaquam Antiochiæ ita resedissee Apostolum ; sicuti nec postea Romæ, ut inde pedem nusquam extulerit ; quippe qui omnium princeps et caput ecclesiarum, ibi aderat continuo, ubi maxime laborabant ; aut ubi præsentem operam collocari utilius posse judicabat. Ceterum ex solis primum Judæis Antiochenam ecclesiam coaluisse ibidem docet Baronius num. 14, idemque narrat, sed aliquanto severius, Chronicum Paschale loco citato, aliique ; atque ea ratione, explicatur facile, quod adversus Antiochenam Petri cathedram ex Apostolorum

Gesta S. Petri Antiochiæ.

F

SÆCULUM I.

stolorum Actis afferri posset; sed mihi, qui chronologiam specto præcipue, hisce diutius immorari non licet.

II. S. EUODIUS.

Euodium primum fuisse S. Petri successorem negare videntur PP. aliqui;

S. EUODII notum ubique nomen; obscura ubique historia est. Et sane Acta ejus, quæ dedimus VI Maii, oppido jejuna sunt; nec aliud fere lucis Viri tam illustris afferunt memoriæ, quam ex Martyrologiis Menæisque derivatum; atque illud quidem tam tenue; ut monumenta ejus pene singula disputentur. Ut enim ab eo exordiar, quod ad rem, quam ago, maxime pertinet; quis ambigi credat potuisse, quem potissimum sedi Antiochenæ suum Petrus successorem primo instituerit; Euodiumne, an Ignatium; cum nihil apud historicos chronologosque sit magis obvium, quam ut Ignatium postponant Euodio? Hæc tamen ipsa res, si Emin. Baronium audimus ad annum Christi XLV, num. 13, non est absque aliqua controversia: quandoquidem Joannes Chrysostomus, civis Antiochenus, et ejus ecclesiæ olim clericus, aperte profitetur, primum omnium a Petro eidem Sedi fuisse præfectum S. Ignatium: (Chrysost. tom. I edit. Frontonis Ducæi, hom. XLII, successisse Petro Ignatium dicit; immediate seu primum successisse non dicit; innuit id quidem, fateor; sed orationi panegyricæ concedendum est aliquid.) Testatur ad ipsum Theodoretus, cum ait: De illo enim Ignatio omnino audisti, qui per magni Petri dexteram pontificatum suscepit, Felix quoque Romanus Pontifex in epistola, quam scripsit ad Zenonem imperatorem, quæ est recitata in quinta synodo Constantinopolitana, plane testatur, S. Ignatium dextera Petri esse ordinatum ejusdem Antiochenæ sedis episcopum. His addit Tillemontius nota 1 in S. Ignatium, S. Maximum abbatem aliosque posteriores, qui et Petro successisse et ordinatum ab eo Ignatium esse memoriæ prodiderunt; imo et S. Athanasium, et Joannem Antiochenum in sua Synodique suæ epistola, et Origenem; sed postremi tres omitti commode poterant, cum nihil ipsi infensum habeant: non Athanasius; cum tantum dicat, episcopum Antiochensem post Apostolos fuisse S. Ignatium. Quis id neget? Non enim negat intercessisse Euodium. Non etiam Joannes, cum dicit, *Magnum martyrem Ignatium, qui secundus post Petrum, Apostolorum primum, Antiochenæ sedis ordinavit ecclesiam* etc. (apud Facundum lib. VII, cap. 1.) Neque qui eadem phrasi utitur, Origenes: nam eadem utitur Eusebius a me num. 3 productus; qui ea tamen certissime Euodium non exclusit; et res clarius elucescit, ubi de Lino loquitur, loco ibidem notato. Origenem loco citato, id est, hom. VI in Lucam, omnino aliter, quam Tillemontius, intellexit Card. Baronius ad annum Christi LXXI, num. 11. Vide Vitam in Actis tom. I Februarii, pag. 129, num. 1, et alibi passim, ubi eadem phrasis sic adhibetur, ut excludatur ille, post quem numerantur alii.

ceteri omnes aperte asserunt.

19 His contra uterque jam dictus auctor opponit Eusebium, tum in Hist. lib. III, cap. XXII, ubi ait: *Apud Antiochiam vero defuncto Euodio, qui primus ejus loci constitutus fuerat episcopus, secundus tum maxime florebat Ignatius;*

tum etiam in Chronico, ubi post mortem S. Petri, imo et Othonis imp., sic habet: *Antiochiæ secundus episcopus ordinatur Ignatius:* Eusebio addunt S. Hieronymum, de Script. cccI. cap. XVI, ubi dicitur *Ignatius Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrum Apostolum episcopus:* Accedunt Patriarcharum series apud Syncellum, Nicephorum, aliosque ordinatæ: atque ipse denique, cum Græcis ac Latinis quotquot Euodii meminerunt, Ignatius, cum ad suos Antiochenos ex itinere Romano scribens, *Mementote Euodii, inquit, beatissimi pastoris vestri, ὃς πρῶτος ἐνεχειρίσθη παρὰ τῶν Ἀποστόλων τὴν ὑμετέραν προστασίαν, qui primus commissam accepit ab Apostolis præfecturam vestram: ne simus pudori Patri; simus genuini filii, non autem adulterini.* Quam epistolam, nescio cur aliqui S. Ignatio tam confidenter abjudicent; nam licet argumentis minus evidentibus ab eo scripta demonstrari possit, quam septem aliæ; at certe probabilius momenti ejus eam esse potius, quam non esse, tom. I Februarii Comm. præv. ad Acta S. Ignatii, § VI, maxime a num. 42 (quidquid aliter Usserio visum fuerat) probavit flenschenius; neque adeo deturbari tam proterve ab eo loco meretur, quo jam olim apud S. Adonem, Usuardum, aliosque in antiquissimis Mss. fuit. Non dubitat Tillemontius nota 3 in S. Ignat., quin ad Antiochensem ecclesiam de compressa a Deo persecutione scripserit; (haud dubium id quidem, cum ipsemet id affirmet in epistola ad Smyrnæos, ante salutationes, sub finem,) sed in eo laborat, quod quæ circumfertur ad Antiochenos epistola, de pace nihil meminit. Nihil meminit autem? Imo vero ab ipsa pace epistolam exorditur: *Ἐλαφρά μοι καὶ κοῦφα τὰ δεσµὰ ὃ Κύριος πεποίηκε, μαθόντα (forte μαθόντι) εἰρηνεύειν ὑμῶς: Levius mihi et non onerosa vincula Dominus fecit, discenti, pacem habere vos.* Quam pacem præcepta per totam epistolam sparsa videntur spirare.

20 Tentat exinde Baronius dissidentes inter se partes, arrepta ex Constitutionibus Clementis conjectura, componere, statuendo creatos simul episcopos, Euodium a Petro, a Paulo autem, ut istic narratur, Ignatium; hunc ut gentilibus conversis, illum ut Judæis præssset, dum esset inter utrosque dissensio; ea sublata, Ignatium cedere potuisse Euodio, donec vita functo successerit. In eadem pene sententiam abiit Petrus Halloix, in eo solum diversus, quod utrumque simul, dum vixit Euodius, rexisset existimet, uti simul cœperant; et inter protestantes ipsos Hamondus citatus a Tillemontio dicto loco: ubi et aliam proponit eorum, qui, misso hic Eusebii Chronico, putarunt, mortuo jam Euodio, quem pridem S. Petrus ordinasset, suffectum ab eodem, Antiochia Romam ad martyrium transeunte, fuisse S. Ignatium. Vide Cotelierium in librum VII Constitutionum Apostolicarum, caput XLVI. Harum ipse opinionum lectori dat optionem art. 1 de S. Ignatio: necessariam enim omnino carum aliquam esse putat; cum nimis aperte, Ignatium Apostolorum manibus consecratum eisque Antiochiæ substitutum esse, affirmet Chrysostomus ac Theodoretus, quam ut negari possit; nec minus certum sit ex Eusebio, Hieronymo etc., Euodio Ignatium successisse; utrumque vero cujuslibet harum sententiarum præsidio

Vitæ aliquæ conciliandi priores cum posterioribus;

F

A præsidio defendi nullo negotio posse : cum Ignatius ita et successisse Petro, et Euodio dici possit; inconcussæque adeo veritates hæ subsistat, et Euodium Petro, et Petro Ignatium, et eundem Euodio successisse.

sed hæc refer-
retur.

21 Verum nulla ex his auctores allatos conciliandi rationibus mihi plane satisfacit. Et prima quidem Eminentissimo auctori suo visa est parum firma : subjicit enim : *Sed quod agamus conjectura, nihil certi de his affirmare audeamus.* Non immerito ; quando ipsæ (cujuscumque sint auctoritatis) Clementis Constitutiones, quas hic adducit, sic sonant : *Euodium episcopum Antiochiæ a me Petro ordinatum ; cui successit Ignatius a Paulo ordinatus* : hoc sane aliud significat, quam constitutos esse simul, ut simul una statim præsiderent. Non est mihi hic animus discutere siugula penitus ; vel unum hoc quam durum est tum in prima tum in secunda sententia, quod juvenem sedecim circiter annos natum, ut ex sequentibus colligetur, Ignatium moderari gubernacula statuat amplissimæ ecclesiæ ? Tertia mortuum statuit Euodium ante Petrum, a quo tum

B sit consecratus Ignatius. At quo auctore ? Uno scilicet Joanne Malela, scriptore passim contempto ; cum ne ipse quidem S. Nicephorus, quamvis Euodio annos tantum viginti tres concedat, ei S. Petrum superstitem faciat : deinde huic systemati repugnat Eusebius in Chronico et alii num. 25 citandi. Aliter ergo Patres jam adducti ad concordiam revocandi sunt.

videtur alia
commodior,
quam delimitur
in Actis SS.

22 Modum alium Henschenius adhibuit tom. I Febr. Comm. præv. ad Acta S. Ignat. § III, ubi et citata Chrysostomi, Theodreti etc. atque explicata fere verba reperies, totamque hanc quætionem satis operose ventilatam. Eo fere vertuntur omnia, ut Ignatium a Petro destinatum Antiochensium præsulem admittat quidem, quocumque id tempore factum sit ; sed vivo etiam tum Euodio ; non ut continuo ecclesiam illam administraret pari cum Euodio auctoritate ; sed ad eum modum, quo primos in Sede Romana successores constituit : itaque in illud tempus distinat Petrus S. Ignatium suum Euodiique Antiochiæ successorem, quo ab eo, post suum atque Euodii obitum, Antiochiam in Christi fide præviderat conservandam et plurimum augendam. Quam opinionem firmat Nicephorus Callistus lib. II, cap. xxxv, ubi *S. Petrum, dum per orbem circumiens, ecclesias ubique constitueret, tradit plures elegisse aliis deficientibus in dignitate episcopali successuros : Et Antiochiæ, inquit, primo Euodium ; deinde revera numine afflatum Theophorum statuit Ignatium* : eo scilicet modo, quo illum ante dixerat, *Romam commisisse suis successoribus, Lino videlicet, Anacleto, et tertio sacro Clementi.* Hoc ibi deductum latius probatumque, lector invenies ; et, ut mihi quidem videtur, satis feliciter.

in qua tamen
aliquid corrigi-
tur.

23 Displicet tamen, quod inter primos Romanos S. Petri successores et Antiochenos, aut saltem Ignatium, id statuat discriminis, quod illi ab ipso Petro ordinati ; hic tantummodo fuerit designatus ; sic enim non satis conciliantur allegati Patres, qui per ipsius Petri dexteram factum istud esse pronuntiant. Cur igitur id neget quis, quod difficillimis istis Ecclesiæ temporibus et usitatum erat et

necessarium ? At enim obstat S. Hieronymus in Chronico Eusebii, ubi post mortem SS. Petri et Pauli, item Galbæ, Vitellii et Othonis Cæsarum ita scribit : *Antiochiæ secundus episcopus ordinatur Ignatius.* Tum subdit Henschenius : *Ordinatur, inquit S. Hieronymus : non ergo a Petro Apostolo nuper vita functo.* Quo igitur anno ista leguntur in Chronico ? Nempe illo eodem, ubi anachronismum in SS. Apostolorum martyrio notavit ipse Henschenius. Tum quibus verbis ? His, ni fallor, quæ explicari tolerabilius possunt, quam aliorum Patrum testimonia negari : nam quod Hieronymus vertit, *ordinatur*, Græce apud Scaligerum est *καθίσταται, constituitur* : ut non temere iudices, nihil amplius Hieronymum significatum voluisse. *Constitui* autem satis recte dicitur episcopus, exempli gratia, Coloniensis, qui ante datus fuerat coadjutor, ipso illo tempore, quo obiit prædecessor, aut ipse possessionem adit, tametsi annis aliquot ante sit ordinatus. Habes hic igitur hoc pacto Euodium primum S. Petri successorem, ut Eusebius et ceteri volunt ; habes Ignatium a Petro constitutum secundum, ejusque E manibus ordiatum, ut Chrysostomus (nam plus cum non exigere, loco citato apud Henschenium num. 18 probatur) Theodoretus etc. testati sunt.

24 Successit itaque S. Petro S. Euodius, ab ipsomet, ut ex Actis die VI Maii videre est, ordinatus. At quo tempore ? Jam id sequitur ex iis quæ dicta sunt num. 12 ; item ex memorata jam sæpius Henschenii Diatriba, ad quam in Actis S. Euodii lectorem remittit ; quamque secuti sumus in Actis SS. Petri et Pauli. Dicimus adeo, id contigisse anno post Christum passum duodecimo, qui fuit Christi XL, quo facta est Apostolorum divisio, juxta dicta superius num. 16, et Petrus Romam destinatus est : *Nam cum duodecim Apostoli, inquit S. Leo magnus in Natal. SS. Petri et Pauli, ... in-bucendum Evangelio mundum, distributis sibi terrarum partibus, suscepissent, beatissimus Petrus, princeps Apostolici ordinis, ad arcem Romani destinatur imperii.* In eundem etiam annum profectionem Petri Romanam et Euodii Antiochiæ successionem conguessit Georgius Syn-cellus ad annum divinæ Incarnationis XL.

Successit S. Euo-
dus S. Petro
anno Christi 40;

25 Quot annos exinde scederit episcopus Antiochenus Euodius, in tanta chronographorum discordia quis certo definiat ? Martyrium fecisse ostenditur in Actis Sanctorum, ad diem VI Maii : *At quo præcise anno, inquit ibidem Henschenius, fuerit Euodius glorioso martyrio coronatus, non satis constat. Petrus de Natalibus id factum asserit sub persecutione Neronis, sub qua SS. Petrum et Paulum in citata Diatriba ostendimus passos anno XII Neronis prædicti, vulgaris autem æræ LXV, nec videtur diu postea vixisse S. Euodius.* Tillemontius, si quidem martyr occubuerit, id accidisse etiam probabilius putat sub finem persecutionis atque imperii Neroniani, art. 1 in S. Ignatium : cum Eusebius jam Ignatium substituat, nondum anno integro a tyranni nece expleto ; ut verisimile sit, jam tum mortuum fuisse Euodium. Nec video, ad Vespasiani annum primum reservari posse, nisi viventi successisse sine ulla causa dicatur Ignatius. Accedit, quod illa persecutio ab Antiocho

et sedit annis
27.

SÆCULUM: I.

Antiocho quodam suscitata, qua, ut ex Josepho lib. vii de Bello, cap. xxi narrat Card. Baronius ad an. Christi LXXI, num. 11, coacti sunt idolis sacrificare Judæi Antiochiæ commorantes, acciderit, non anno primo imperii Vespasiani, sed anno xiii imp. Neronis; quo tempore bellum (Judæicum) fuerat conclamatum (græce ἀναεκήρυκτο, hoc est, indictum fuerat) et recens in Syriam Vespasianus navigio delatus est, inquit ibi Josephus. Postea quidem ab eodem Antiocho, exusto foro quadrato, iterum Judæi in crimen adducti sunt, sed non jussi sacrificare diis, imo absoluti. Si in illa persecutione ceciderit S. Euodius, Vespasiani imperium nequiquam attigerit. Sedit igitur annis circiter xxviii inchoatis, (quot ei etiam tribuit Syncellus ad annum mundi 5540, ἔτη κή quamquam alibi scribat annos xxix) aut xxvii (quot habet Catalogus græcus Ms., de quo infra num. 36.) Dies martyrii æque incerta est, cum ejus memoriam annuam aliis mensibus ac diebus Græci, aliis Latini celebrent, ut videri potest in Actis, ubi et ejus aliquot recensentur elogia; atque illud imprimis insigne, quod fuerit ex numero LXX Christi Discipulorum. Cælibem ejus sanctamque vitam indicat S. Ignatius, in epist. ad Philadelphenses. Epistolam ejus aliquam citat Nicephorus Callistus lib. ii, cap. iii; sed antiquis ignotam. Vide Baronium in Apparatu, num. 47 et ad annum Christi LXXII, num. 13.

III. S. IGNATIUS THEOPHORUS.

S. Ignatius
Euodio successit.

S. IGNATIUS cognomento THEOPHORUS, quod ei proprium fuisse, non honoris causa (quamquam illud et sic omnino merebatur) datum, patet ex epistolis, ubi semet ipse sic nominat; Syrus origine putatur fuisse; nec abscondit præfixarum epistolis ejus inscriptionum, epithetorumque proluxa congeries. Admirabilem illarum, quibus orbi, quaqua protenditur, late inclaruit, virtutum apud ipsos Apostolos, teste Chrysostomo, hom. citata, tirocinium posuit, apud Joannem imprimis, quod, cum Actis ejus quæ dedimus in Eusebii Chronico ad annum Trajani xi tradit Hieronymus: deinde etiam apud Petrum, ut lib. iv, epist. xxxvii Gregorius magnus est auctor. Annum, quo S. Euodio successerit, numero superiori ex Eusebii Chronico Græco, ut illud quidem exhibet Scaliger, ac S. Hieronymi versione auctiori dedimus, qui cum eum post Galbæ et Othonis interitum collocent, necesse est dicere, vel vacasse aliquamdiu sedem Antiochenam, vel annum potius in Chronico, quam rerum illo anno gestarum seriem, spectari; vel denique non vivo Nerone, sed ab ejus nuper defuncti urgentibus edicta præfectis excruciatum Euodium ad martyrii palmam evolasse.

anno Christi 68;

27 Primum tamen minus mihi fit verisimile, propter ea quæ num. 22 et 23 prolata sunt: ideo enim viventibus cum sibi tum aliis successuros episcopos destinabat consecrabatque S. Petrus, ne pastore destitutæ eacare tam arduis temporibus cogerentur ecclesiæ. Secundum magis approbo; videntur enim multa, quæ sub eundem annum cadunt,

ἵσπερον πρότερον in Chronicis ordinari: sic D S. Linum, quem in Chronico Canone Scaligeriano Eusebius post mortem Galbæ, Vitellii, Othonis (nam hujus obitum postponit neci Vitellii, quod confirmat argumentum meum) Romanum Petri successorem locat, ante mortem etiam Neronis in versione sua posuit Hieronymus; utrumque, id est, tam Ignatium quam Linum, interfecto statim Nerone subjicit Hermannus Contractus etc., eodem omnes anno, ordine tamen omnes diverso. Modo igitur annum teneamus, de ordine non adeo laborandum. Successerit itaque Ignatius S. Euodio, sive is mense Aprili (quando ejus memoriam celebrant Græci quidam) sive Maio (quando ejus martyrium Latini colunt) obierit, anno Neronis xiv, Christi LXXIII; quamquam ad annum sequentem id referre maluit Henschenius, tom. I Februarii, pag. 18, religiosius secutus Chronici ordinem, quam annum: quippe quod omnia, licet uno anno illa serie, qua narratur, accidere non potuerint, tamen eodem uno Olympiadis cccxi anno quarto (nam anni Christi nec ab Eusebio, nec a S. Hieronymo E notati, aliena manu, teste Schelstratio, irreperunt) complectitur.

28 Qua tum ætate fuerit Ignatius, non satis est exploratum. Colligit id quidem ibi Henschenius, num. 27, ex eo quod Græci posteriores eum fuisse credant parvulum illum, quem anno ultimo prædicationis statuit Christus in medio et complexus est, Marci ix. Quod ita scribit Nicephorus Callist. lib. ii, cap. xxxv: *Quem Ignatium tenellum etiamnum, tamquam simplicem et integrum, manibus suis sublatum Christus exhibuit, atque simplicitatem integritatemque discipulis ostendere et commendare volens, nisi ei ipsi similes fierent, nequaquam illos in regnum, quod tunc prædicabatur, perventuros esse dixit. Hæc Nicephorus, inquit Baronius ad an. Christi LXXII, num. 13; sed unde acceperit, non invenimus.* Idem conjicit Henschenius ex Lectione Evangelii, quam in ejus festo assumunt Græci ex hoc Marci capituli noni loco assignato. Idem habent, (xx Decembris, adhibita tamen voce, *φασὶ δicitur, fertur*) Menæa anno m̄dxcv Venetiis excusa. Nec dici potest, id factum esse ignorantia aut contemptu S. Chrysostomi, qui, homilia jam sæpius adducta, dicit, Ignatium nec ullo Christi conspectu, neque congressu fructum umquam esse, Ἰγνάτιον τὸν οὐδὲ ἐωρακότεν αὐτὸν, οὐδὲ ἀπολαυκότεν αὐτοῦ τῆς συνοουσίας; nam ejusdem haud dubie homiliæ statim faciunt mentionem, his verbis: *Illum (Ignatium) sanctus Pater noster Joannes Chrysostomus condecoravit encomiis.* Idem fere adstruunt ejus Acta apud Metaphrasten, idem alii plures.

Ætatis vero sua

F

29 Ex his, inquam, colligit quidem Henschenius, Ignatium ultimo prædicationis Christi anno, id est, æræ vulgaris xxix, annos natum fuisse vi vel vii (quidni potius iv aut v, cum eum Evangelia parvulum, pusillum, græce παιδίον, puerulum; Menologia in Odis item admodum parvulum et puerulum; Nicephorus ἔτι νήπιον, adhuc infantem appellent?) Atque adeo natus sic fuerit anno circiter Christi xxv: cathedram vero Antiochenam adierit anno ætatis circiter xliii. At cum Euodium sibi S. Petrus suffecit, quinquedecenni major vix fuerit Ignatius. Quidam tamen

circiter 43.

A tamen, his omnibus ob allatam modo Chrysostomi auctoritatem rejectis, etiam juniorem facere maluerunt; satisne id solide, ipsi viderint; mihi certe ex Chrysostomo illud non penitus liquet; quamquam videri possit utcumque probabile; cum et antea dicat, eum fuisse inter Apostolos educatum, ἐντραφέντα ἐκείνοις quæ vox juniorem ejus inter Apostolos ætatem sonat, utique post mortem Christi; quippe quem numquam viderit, juxta Chrysostomum: et hoc si verum est, multo minus dici poterit, cum auctoribus ante productis, episcopatum una cum Euodio auspiciatus.

Martyrio decoratus Romæ die xx Decemb. A. C. 107:

30 Spatium occupatæ ab hoc strenuissimo Pastore cathedræ definit annus præclarissimo ejus martyrio consecratus; quem annum, quando Acta tandem sincera, et maximo apud eruditos piosque viros in pretio habita Theodoricus Ruinartius, presbyter et monachus Benedictinus, publici juris fecit, non aliunde facilius aut certius erucimus. Asserunt illa pag. 696, num. 2, Trajanum nono sui imperii anno insolescentem, ob victoriam quam adversus Scythas et Dacos et alias multas gentes reportaverat, persecutionem Christianis indixisse; tum subdunt: *tunc igitur pro Antiochena ecclesia pertimescens generosus Christi miles (Ignatius) sponte ductus est ad Trajanum, qui tunc temporis apud Antiochiam agebat, atque in Armeniam et ad Parthos properabat.* Antiochiam advenerat vii Januarii, anno nono imperii sui ad diem ejusdem mensis xxvii exeunte, ut ait Tillemontius in S. Ignatio art. 3; et fuse probat, ubi agit de imperatore Trajano art. 18, et nota in illum 17, contra Norisium, Pagium, aliosque. Deinde, narratis colloquio cum Trajano, secutaque in loco damnatione et itinere Romam versus Ignatii, quæque in eo gesta sunt, ac tandem martyrio, hæc num. 6 subnectunt Acta: *Hæc autem acta sunt ante diem xiiii Kalendas Januarias, hoc est, xx die mensis Decembris, apud Romanos consulibus SURA ET SEDECIO SECUNDUM.*

ut ex Actis ejus constat.

31 Pro Sedecio legi jubet Ruinartius, Senecio, et palpabile mendum est, quod ipsa corrigunt Acta Latina apud eundem Auctorem pag. 14: *Præsidentibus apud Romanos Syria et Senecio secundo.* Venia quoque danda est auctoribus Romæ peregrinis et ad dies ibi pauculos in summa consternatione commoratis, si quartum C. Sosii Senecionis consulatum putarunt esse secundum; Licinii autem Suræ, sive Syriæ, tertium, nude quasi primum expresserunt. Satis per notatum prius annum Trajani nonum, satis per contextum historiæ, et nuda consulum nomina significant, annum hic alium non posse intelligi, quam Trajani imp. x, Christi cvii; quem iisdem quoque consulibus eodemque S. Ignatii martyrio insignitum exhibet Chronicus Eusebii Canon, ut græce corrasus est a Scalligero; eundem annum Trajani x habet et Chronicon Eusebii Latinum ab eodem evulgatum, et pleraque Mss., teste Ruinartio, inter quæ Valliscellense nostrum non infimum sane locum meretur. Non refero Prosperum in Chronico integro, qui in primis hisce temporibus frequenter aberrat; quod etiam hic facit, dum S. Ignatii martyrium refert ad Coss. Trajanum vii, seu potius vi, et

Africanum, hoc est ad A. C. cxii. Præfuit igitur ecclesiæ Antiochenæ annis omnino xxxix, et sex propemodum, septemve mensibus, quot a S. Euodii morte anno Christi xl et xxix Aprilis apud Græcos, aut vi Maii apud Latinos, ad annum cvii diemque xx Decembris, intercedunt. S. Nicephorus patriarcha CP. in Chronographia compendiaris; uti et Syncellus nimis hic aperte corrupti sunt, quam ut ostendi debeat: hic, cum non dat Ignatio nisi xxx annos in episcopatu, et mori facit anno divinæ Incaruat. xcvi; ille, cum post annos Petri xi, Euodii xxiii, Ignatii iv, martyrium ejus statuit sub Trajano, qui tamen ante annum Christi xcviij imperator non fuit.

32 Præsulis hujus ac martyris sanctissimi vereque apostolici Acta dedimus ad diem i Februarii; sed qualia tum potuimus; perantiqua illa quidem, et magnam partem cum genuinis, quæ nondum uspiam apparuerant, consona; at multis locis interpolata; sinceriora ex Ruinartio prolaturi, cum Januarii ac Februarii tomos ingenti mole auctos revocari ad prælum contigerit. De epistolis ejus actum non parce Comm. præv. § vi. De reliquiis sic est in Actis, quorum auctores, comites fuerunt itineris, et martyrii spectatores: *Μόνα γὰρ τὰ τραχύτερα τῶν ἀγίων αὐτοῦ λειψάνων περιλείφθη, solæ enim duriores partes sanctarum ejus reliquiarum superfuerunt.* Hæc, et promptissimam devorationem ibidem narratam confer cum auctoribus, ab Henschenio in Comm. præv. citatis num. 7, cum Actis Latinis pag. 32, num. 18 etc. De variis sanctarum reliquiarum translationibus multa ibidem invenies a pag. 33.

Ejus Acta, reliquæ etc.

SÆCULUM II.

IV. S. HERO, alias HEROS, et HERON.

Fuit Hero ecclesiæ Antiochenæ diaconus, idemque discipulus S. Ignatii longe carissimus: quanti enim illum fecerit, cum epistola ad eum data, tum aliæ plures testantur, quas ad secundam classem pertinere judicavit Henschenius, hoc est, ad eas, quæ non adco quidem certo atque aliæ; attamen non temere Ignatio adscribuntur. Hæc est epistolæ ad Heronem inscriptio: *Ignatius, qui et Theophorus, a Deo honorando ac desideratissimo, Christum ac Spiritum sanctum in corde circumferenti, germano filio in fide et charitate, Heroni, Christi diacono, ministro Dei, gratia etc.* Ad Antiochenos suos versus finem ita scribit: *Suluto sacros diaconos, et optabile illud mihi nomen (Heronem intelligit teste Baronio ad annum Christi cix, num. 16;) quem utinam loco meo videam, ubi ad Christum pervenero: pro quo vel animam dare velim.* Et ad ipsum Heronem: *Credo enim in Patrem Domini Jesu Christi, et in unigenitum Filium, quod ostendet mihi Deus Heronem in throno meo . . . . Custodi depositum meum, quod ego et Christus deposuimus tibi, neque iis indignum te reputa, quæ a Deo revelata de te sunt. Commendo tibi ecclesiam Antiochensium. . . . Quos commendo tibi, ut*

F Heros S. Ignatii discipulus ac diaconus,

Moyses

SÆCULUM II.

Moses Jesu, post ipsum Duci . . . Tu enim induces amodo et educes populum Domini, qui est Antiochiæ: et non erit synagoga Domini, ut oves quibus non est pastor. Nec vero mirum est, si tantus erat, tantoque munci destinatus, quem magnus Ignatius in eam spem educaverat: Te ipsum, inquit paulo superius, eastum serva, tamquam Dei domicilium; nam Christi templum es, et organum Spiritus sancti. Nosti, quomodo te educaverim.

successit Ignatio.

34 Facile cuivis est ex his litterarum fragmentis præter insignem S. Heronis commendationem, illud etiam animadvertere, Ignatio ad martyrium profecto, diaconum tantummodo, non episcopum, nedum jam tum in throno Antiocheno successorem eum fuisse; quod et Smyrna ad Romanos aperte scribit, *Mementote*, inquit, *in oratione vestra ecclesiæ quæ est in Syria, quæ pro me pastore Deo utitur, qui dixit: Ego sum pastor bonus; et solus eam invisit, ac vestra in ipsum charitas. Ego autem crubescere ex ipsis diei.* Item ad Antiochenses: *Saluto eum, qui vester pro me princeps futurus est.* Et sane quis Ignatio superstiti alium substituisset episcopum? Non ipse quidem, uti jam vidimus: non etiam alius quispiam: quantum enim ipse timebat, ut est in epistola ad Romanos, et Actis ejus, ne vel amicorum aliquis suo patrocínio aut precibus, vel ipse Deus pro sua bonitate feroces belluarum impetus mitigando desideratum ardentissime martyrium intervertisset; tantum id omnes boni non optabant modo, verum etiam sperabant. Et ei alium suffecissent, quem reducem expectarent?

anno Christi 108.

35 Sed neque video, cur diu possit differri post Ignatii obitum successio Heronis. Non id patitur ea cura, quam de sua ecclesia in omnibus epistolis, sed imprimis ea, quam ad ipsum Heronem destinavit, gerere se ostendit: quæ eo potissimum ferebatur, ne esset *synagoga Domini* (ecclesiam Antiochenam designat) *ut oves, quibus non est pastor.* Tum igitur successisse illi S. Heronem existimo, cum certus primum peracti martyrii nuntius in Syriam allatus est. Atque eatenus Eusebium sequor, cum in Historia, lib. III, cap. XXXVI, sic ait: *Atque hæc quidem de Ignatio: quo defuncto, episcopatum Antiochenæ ecclesiæ suscepit Heros; non vero usque eo, ut hujus successionem cum illius morte eundem in annum, Trajani decimum, quod facit ipse in Chronico, juxta quosdam codices (non tamen juxta editionem Pontaci, in qua notatur annus Trajani undecimus) conferendam putem.* Quippe cum annus ille Trajani die XXXII Januarii post obitum S. Ignatii, qui XX Decembris accidit, exspiraret, res hæc nimium deproperari videtur. De anno Abrahamitico et Olympiaco alia res est, cum hic a mense Julio, ille ab autumno supputetur. Sed si annos nobiscum a Kalendis Januarii ducere placet, omnino ad sequentem annum Christi CVIII proferenda est Heronis successio: et quidem, si a S. Polycarpo (quod asserit Martyrologium Hagenoyense in Usuardo nostro; et ex eo suaderi potest; quod ecclesiam Antiochenam Polycarpo Ignatius in itinere Romano ipsumque successorem futurum, ut ad Heronem scribit, commendarat) si, inquam, a S. Polycarpo episcopus consecratus est Hero, plus uno mense tum

nuntius mortis, tum iter Smyrna Antiochiam etc. D exigebant.

36 Heronem hunc nostrum Adonis Martyrologium ab Heriberto Rosweydo editum, ad diem XVII Octobris exornat his verbis: *Beati Heronis, de quo beatissimo Ignatio pergenti ad passionem revelatum est, quod Antiochenam post eum rector esset ecclesiam: erat enim hic beati martyris Ignatii tunc diaconus: episcopus factus viam magistri pius imitator sequitur, et pro commendato grege amator Christi occubuit.* Hinc sua Usuardus aliique recentiores de S. Herone ad eundem diem hauserunt; hinc eum occubuisse martyrem asseruit Baronius ad annum Christi CXXXI. Eusebius, anno Hadriani imp. XII, dat Heroni suffectum Cornelium; quod argumento est, jam tum desiisse illum vivere. Antiochenam itaque ecclesiam ab anno Trajani imperatoris XI, Christi CVIII, usque ad Hadriani XII, Christi CXXVIII, diem XVII Octobris, id est, per annos XX et menses forsitan aliquot moderatus est; quot ei etiam annos et Nicephorus patriarcha, et Georgius Syncellus attribuunt, uti et Catalogus Græcus Ms. ex veteri membrana annorum circiter DCCC, ut anno MDCLXXX notavit Papebrochius, qui eum Harlemio commodato acceptum descripsit, quem ideo Harlemiensem nuncupabo. Quid eo tempore Magistri tanti discipulus tantus et successor egerit, invida nobis, ut alia istorum temporum plurima, subduxit antiquitas. Precationem ejus ad S. Ignatium ex codice Vaticano profert Card. Baronius ad annum Christi CX, num. 9; sed quam suppositam esse volunt recentiores aliqui ab auctore, qui Acta Ignatii Latina spuria pro genuinis admisit; quod nec vacat, nec meum est hic pluribus disquirere.

Martyrio videtur coronatus A. C. 128.

V. CORNELIUS.

S. Heronem secutus est CORNELIUS, ut est apud omnes; et quidem anno Hadriani imperatoris XII, quod notant Eusebius, ut jam dixi, et Georg. Syncellus aliique juxta num. præced. explicati, atque adeo anno Christi CXXVIII exeunte; cum sancti decessoris ejus memoria, die XVII Octobris sacris fastis adscripta, diem martyrii, quando nihil obstat, designatum velle credi possit. Ecclesiam Antiochenam annis XIII rexisse tradunt laudatus Syncellus ac Nicephorus patriarcha; annos XIV ponit Catalogus Harlemiensis: facilis concordia est ex Eusebii Chronico ut est in Græco ac Latino Scaligeri et plerisque codicibus Mss. apud Pontacum in notis: etenim cum illud Cornelio subjungat succedentem Erota anno Antonini Pii quinto, qui anno Christi CXLII, vel a die XXV Februarii, si ab adoptione; vel a XII Julii, si ab Hadriani morte ducatur, decurrere cœperat; perspicuum est ab Hadriani imp. XII, Christi CXXVIII exeunte, ad Antonini quintum, Christi CXLII, annos numerari posse cum S. Nicephoro, Syncelloque XIII integros, et cum vetusto Catalogo XIV inchoatos. Blasius Terzi di Lauria de Syria sacra lib. I, cap. XXXIII scribit, gubernasse ecclesiam suam Cornelium operibus exemplisque raræ virtutis. Non dubito equidem; sed

Sedit ab A. C. 128 usque ad 142.

A sed tamen id alibi nusquam reperi. Theodoricus Pauli, de quo supra num. 17, Sanctum eum facit et martyrio coronatum. Quo auctore id asserat, ipse non dicit; ego frustra quæsi: nusquam vel a Græcis vel a Latinis in album aut Martyrum aut Sanctorum relatum offendi.

VI. EROS, sive HEROS.

Ab anno Christi
142 usque ad
168.

Non dixi *secundum*, quamquam et alius ante Cornelium a quibusdam dicatur *Heros*; sed hic noster per E' græce scribitur et quidem tenue apud Eusebium Hist. lib. IV, cap. XX, et in Catalogo Harlemiensi; ille per Η aspiratum, aliterque inflectitur, ut plane sit aliud nomen. EROTEM hunc annos XXVI præulem Antiochiæ fuisse, affirmant S. Nicephorus, G. Syncellus, Catalogus Harlemiensi; totidemque censentur ab anno Antonini Pii quinto, Christi CXLII, ad annum Marci et Lucii octavum, Christi CLXVIII, quo Theophilum successorem locat Eusebius; atque adeo non immerito annos XXIV, quos plerique Chronici Eusebiani codices Erotis episcopatu tribuunt, de suo Vazatensis expunxit. Laudatus Blasius Terzi hunc penitus omisit; quam ob causam, nescio: nam eum veteres, quos viderim, omnes annotant. *Hic sanctus Heros, inquit Theodoricus Pauli, cum doctrinis et miraculis plurimos convertisset ad Christum, bono fine potius est. Utinam Auctor ille suos hic fontes, quod alibi non raro facit, assignaret! Ego res ejusmodi invenio nusquam.*

VII. S. THEOPHILUS.

Consecratus
S. Theophilus
A. C. 168, cur
ab aliquibus VI
Patriarcha An-
tiochenus nume-
retur.

Antiochiæ scitus episcopus ordinatur THEOPHILUS, inquit Eusebius in Chronico ad annum VIII M. Aurelii et Lucii Veri imp., qui inchoatur a die VII Martii (quo die mortuus est Antoninus Pius) anno Christi CLXVIII: quem annum confirmat S. Prosper in Chronico integro per Coss. *Apronianum* (alii *Montanum*) et *Paulum*, sub quibus Theophili ordinationem collocat. Quod eum sextum episcopum Antiochensem dicat Eusebius, quem nos septimum facimus (ut semel hoc moneam,) morem in eo servat præcipuis Historiæ ecclesiasticæ scriptoribus usitatum, cum S. Petrum tamquam ἑσῶρον ἄλλων, communi cum ceteris ordine non censent; non quasi sedis illius exsors fuerit, ut observat Halloix in Vita S. Theophili cap. III; sed quod præcellens esset ac latius dominans. Sic idem Eusebius in Chronico cum ad annum Claudii imp. secundum ita scripsisset: *Petrus Apostolus. . . . Romam mittitur ubi Evangelium prædicans xxv annis ejusdem urbis Episcopus perseverat*; tamen anno Neronis XIV ad Linum deveniens, *post Petrum primus, inquit, Romanam Ecclesiam tenuit Linus*; deinde ad annum Titi II; *Romanæ ecclesiæ secundus constituitur Anacletus* (Cletum intellige:) atque ita porro de ceteris. Idem obtinet ibidem in sede Alexandrina, ubi S. Marco extra seriem posito, ab Aniano ejus successore *Julii Tomus IV.*

reliquos, tamquam a primo, secundum, tertium et ita deinceps numerat. Non desunt tamen qui nostram numerandi rationem, posterioribus hæreticis minime gratam, et vel ideo hoc tempore adhibendam, jam olim tenuerint, quos inter S. Hieronymus epist. 151 ad Algasiam q. 6, sic habet: *Theophilus Antiochenæ ecclesiæ septimus post Petrum Apostolum episcopus, qui etc.* Sic etiam de Ignatio lib. de Scriptoribus eccles. cap. XVI: *Ignatius Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrum Apostolum episcopus*; licet alibi non respuat etiam ordinem numeri Eusebiani; accedit S. Nicephorus CP., itemque vetustus Catalogus Harlemiensi, ut alios præteream.

40 Quot annos Antiocheno gregi sedulus hic Pastor invigilaverit, non una antiquorum sententia est. Eusebius in Chronico non videtur ei concedere plures quam octo, dum (juxta Pontacum et Mss.) ad annum M. Aurelii imp. XVI, Christi CLXXVI, Maximinum Theophilo in cathedram substituit; quod facit etiam S. Prosper in Chronico integro, juxta codicem nostrum vetustissimum Ms., in quo Coss. *Pollione et Apro* scribitur: *Antiochiæ VII episcopus Maximus ordinatur.* Atqui ipse S. Theophilus lib. III ad Autolycom in fine, annum ac diem mortis Veri (sic M. Aurelium, ante Syncellum, Eusebium aliosque nominavit) in sua Chronotaxi notavit: vixit ergo scripsitque sub Commodò imperatore. Quid igitur? An viventi Theophilo suffectus sit aut datus adjutor Maximinus? An potius error est hic in Chronicis Eusebii, et Prosperi? Hoc post Baronium fere asserunt auctores alii, astipulante S. Nicephoro (addi poterat et Georgius Syncellus,) qui episcopatu S. Theophili tribuit annos XIII, quos, si sumantur integri, ducanturque ab anno Marci et Lucii octavo, Christi CLXVIII, quo in thronum elatus est, necesse est in annum Commodi imp. secundum, Christi CLXXXI, diem XIII Octobris, quando ab Ecclesia colitur, desinere.

41 At primum nostro Petro Halloix, benigno eruditoque Eusebii interpreti, potius visum est, notatione penultima in Vita S. Theophili; tum quod in primis Ecclesiæ temporibus, ut supra vidimus, non esset insolens, maxime si persecutio grasiaretur; tum quod insignem ejus eruditionem industriamque necessaria fidei adversus hæreticos gentilesque defensio occupare ita deberent, ut ecclesiæ, jam multo quam suo Euodio Ignatioque amplioris, sollicitudini sufficere forsitan unus et senex haud posset: cujus rei etiam paulo serius exemplum habes in Narcisso et Alexandro, anno Caracallæ II, episcopis Hierosolymorum collegis apud Euseb. in Chron. et in Hist. eccl. lib. VI, cap. XI editionis Valesianæ; item aliud lib. VII, cap. XXXII in Theoteco et Anatolio Casareæ Palestinæ episcopis; tum denique quod hoc pacto inter Eusebium, Nicephorum ac Syncellum optime convenit, dum hi annos XIII S. Theophilo episcopo concedunt, quos non negat Eusebius: et hic episcopum constituit Maximinum ad annum M. Aurelii XVI nihil contra dicentibus Nicephoro aut Syncello. Non displicet hæc mihi sententia; quamquam Tillemontio minus arrisit, quia non tanti esse in Chronico putat Eusebium, ut id in

Sedit aliquam-
diu una cum
Maximino ejus
postmodum suc-
cessore,

juxta P. Hal-
loix;

d cjus

SÆCULUM II.

ejus gratiam excogitare necesse sit, tom. III Monum. eccles. edit. Paris. MDCCI, pag. 53, ubi agit de S. Theophilo.

nisi temere dixeris errasse Eusebium.

42 Et vero qui Eusebium errasse in Theophilo, quam sic explicari malunt, laborant in Maximino; cui cum Eusebio, atque adeo Hieronymo, qui eum vertit, auxit, restituit, successorem dant S. Serapionem anno imp. Commodi x, Abrahami MMCCV, Olympiadis CCXLII primo, Christi CLXXXIX. Igitur non nisi VIII circiter annis Maximini principatum circumscribunt; cum XIII sint in Eusebio, totidemque in S. Nicephoro, Syncello, et Catalogo Harlemiensi (ponit hic quidem annos XIV, sed inchoatos intelligo.) Quo id jure fieri potest; qua auctoritate? VIII annos protulit nemo, IX solus habet Euty chius, primum Arabs, deinde sæculi decimi, præterea in ipsis Annalibus Alexandrinis quos ex professo, ut aiunt, conscripsit, patriarcha ipse Alexandrinus, parum accuratus, ut colliges ex tractatu de Patriarchis Alexandrinis a nobis edito; in rebus vero Antiochensibus ne ibi quidem fide satis dignus, ubi ad sua tempora propius accedit, ut patebit in decursu; denique, ut breviter dicam, talis auctor, ut eum Tillemontius tom. III Monum. pag. 53, cum solo Nicephoro collatum rejiciat tamquam juniorem minorisque auctoritatis. Hunc tamen talem auctorem idem ille auctor eodem tomo, pag. 168, quasi sui oblitus, ut Eusebium errasse sustineat, et Eusebio, et Syncello et S. Nicephoro non modo æquiparare, sed etiam anteferre coactus est. Quanto hoc durius est, quam si statuas cum Halloix, XIII annis præsedisse S. Theophilum ac totidem Maximinum, idque ab anno Marci et Lucii imp. VIII, Christi CLXXVIII, usque ad annum Commodi x, Christi CLXXXIX; ita ut annos circiter quinque simul præfuerint, qui utriusque ad annos cujusque tredecim annumerentur? Nam licet Eusebii, maxime in Chronico, non eadem sit ubique accuratio et auctoritas; hoc loco tamen elevari non debet a chronologis, alioqui non reperturis, ubi pedem figant, nisi ad eundem redeant continuo, quem paulo ante contempserint; quemadmodum post Baronium, ubi ad Serapionem ventum est, Tillemontius fecit.

Episcopatu simul et vita defunctus est A. C. 181.

43 Non perinde assentior Halloixio, quod ait, notatione ultima in Vita S. Theophili, probabilius videri posse, eum, quem in confesso sit primo Commodi imp. anno dedisse operam scriptioni, et in scriptis suis meminisse mortis illius imperatoris, qui proxime Commodum antecessit, aliquot annis amplius postea vixisse; quam eodem aut proximo, postquam scripserit, anno obiisse. Non assentior, inquam, hoc Halloixio: nam si, ipso consentiente, ab anno Aurelii et Lucii Veri octavo, Christi CLXXVIII, susceptum episcopatum solis XIII annis administravit, qua ratione probari potest vixisse diutius, quam sedisse? An muneri ergo suo par non erat? At non deerat adjutor. An illud abdicaverit? Hoc certe nec usquam scribitur; nec voluisse vir Apostolico Spiritu plenus; nec permissura fuisse, etiamsi id ipse expectasset, ecclesia Antiochena credi potest: Præsulem enim tam eruditum, tam sanctum, tam strenue qua voce qua stylo pro re catholica etiam tum decertantem eo loco ha-

buisse putanda est, ut, nisi mors intervenisset, avelli illum a suo grege passa non esset. Simul itaque scriptione, simul dignitate, simul vita decessit anno Commodi imp. secundo, Christi CLXXXI: nec enim multo citius seriusve aut scribendi, aut vivendi finem fecit; alterum, ut jam dixi, ex eo conficitur, quod Marci Aurelii mortem ipse commemoret, memineritque persecutionis *adhuc hodie* (sub initia Commodi, forte usque ad annum Christi CLXXXIII, ut notat Tillemont, in Commodi § IV et tom. III Monum. eccles. pag. 55) non cessantis; alterum quod anni tredecim ab anno Marci et Lucii octavo excurrere longius non possint.

44 Qua ætate tum fuerit, facile assequetur, qui veram judicaverit opinionem laudati Halloixii, natum illum sæculo secundo ineunte, nescio quo argumento, asserentis. Guilielmi quidem Tyri archiepiscopi (de quo Halloix notat. I in cap. I Vitæ S. Theophili) incredibile, ne dicam ridiculum opusculum est, quo eundem hunc facit Theophilum cum eo, cui S. Lucas Evangelium et Acta Apostolorum dedicaverit. Errorem adeo palpabilem notasse, refellisse est. Ad, si lubet, auctorem jam citatum, apud quem et conversionem ejus a paganismo ad fidem orthodoxam et acta cetera, scriptaque, prout erui ex variis auctoribus potuerunt, digesta invenies tom. II, illustrium eccl. Orient. Script. Vit. et document. pag. 735. Nos de iis disseremus die XIII Octobris, quo ejus memoria apud Martyrologium Rom. vctus Rosweydi seu parvum, ante Usuardum atque Adonem, Latinosque alios consignatur. Vide etiam Euseb. Hist. eccl. lib. IV, cap. XXIV.

Perperam confunditur cum Theophilo, de quo S. Lucas in Actis Apostolorum.

VIII. MAXIMINUS.

S. Theophilo, ut jam explicui, successit MAXIMINUS anno Commodi imp. II; Christi CLXXXI exeunte; siquidem die XIII Octobris obiisse decessorem innuunt Martyrologi; inde vero ad annum Commodi decimum, Christi CLXXXIX, anni sunt VIII, quibus Antiochiæ solus præderit. Doctum eum facit Theodoricus Pauli, et inter enatas hæreses apprime catholicum; imo et miraculis clarum; credo, quia contrarium nusquam legerit, et talem illa tempora requirebant. Ceterum altum de his rebus apud antiquitatem silentium: ne ipsum quidem nomen satis omnibus perspectum fuit: nam quem plerique Maximinum, Georg. Syncellus et Catalogus Harlem. Maximum; S. Nicephorus Maximianum appellarunt.

Maximinus defuncto S. Theophilo sedem Antiochenam solus obtinuit ab A. C. 181 usque ad 189.

IX. S. SERAPION.

S. SERAPION anno Commodi decimo, Christi CLXXXIX, thronum Antiochensem conscendit; anno, inquam, Christi CLXXXIX: nam et hic anno Commodi decimo a die XVI Martii respondet; et hunc esse, quem Eusebius assignatum velit, ex editione Græca Chronici Canonis, ubi præter annos imperatorum etiam consules Junius et Servilius (Silani ambo) notantur, eruiamus. Adde quod idem sit annus Abrahami juxta Eusebium

S. Serapion patriarcha factus A. C. 189.

A MMCCV usque ad autumnum, et Olympiadis CCXLII primus; qui omnes characteres faciunt, ut ab Hieronymo recedam, Serapionis initium referente ad annum Commodi undecimum de Scriptoribus eccl. cap. xli, ubi ex professo chronologum non agit; itemque a Prospero in Chronico integro, in quo idem refert ad Coss. Fuscianum et Silanum, hoc est, A. C. CLXXXVIII: nam hic non convenit cum anno Commodi imp. x; ille præterea discrepat ab Eusebio in anno Abrahamitico et Olympiaco. *Forebat igitur (ita colligit ex Eusebio Halloix) tum Serapion, hoc est, sub extremum secundi seculi. Unde colligitur et sub ejus medium natus esse; propter ætatem scilicet iis temporibus ad thronum episcopalem requisitam, quæ XL, aut L solebat esse annorum, notat. in Vitæ cap. 1, lit. b. in fine secundi sæculi pag. 860. Usque adeo de rebus ad eum ante susceptum episcopatum, spectantibus, de patria, de parentibus nihil quidquam apud veteres oculatissimus eorum diligentissimusque scrutator invenerat: ut merito recentiora censi debeant, siqua de*

B illis magis uspiam definita narrentur.

47 Dicit quidem Trithemius lib. de Scriptor. eccles., Serapionem ex anachoretæ ecclesiæ Antiochenæ factum episcopum; Sed *id unde habeat, inquit Halloix; haud equidem scio. Nullus enim antiquorum hoc adstruit; nisi forte ex illis Hieronymi verbis (de Script. eccles. cap. xli, ubi docet Serapionem epistolas scripsisse auctoris sui ἀσκήσει et vitæ congruentes) occasionem sumpserit dicendi, cum asectam et anachoretam fuisse. Sed aliud illa vox quam vel ascetam vel anachoretam significat apud Eusebium Hist. eccl. lib. vi, cap. xii, unde eam Hieronymus mutuatus videtur: του δὲ Σεραπίωνος τῆς περὶ λόγους ἀσκήσεως καὶ ἄλλα μὲν εἰκὸς σώζεσθαι παρ' ἑτέροις ὑπομνήματα, quod ita vertit Valesius: Porro Serapionis multa quidem alia doctrinæ monumenta penes alios exstare credibile est. Sane ἀσκησις περὶ τοὺς λόγους: non aliud sonare potest, quam vel doctrinam, vel exercitationem iu studiis litterarum et eloquentiæ, seu studium, ut Hieronymi vocem loco citato Miræus explicat. Sensus ergo S. Hieronymi est, Serapionis epistolas doctrinæ*

num sciatur
antea fuisse as-
ceta?

C ejus atque eruditioni insigni sermonis elegantia ac vitæ sanctimoniam omnino congruere. De his plura in Actis, cum ad diem xxx Octobris agendum de hoc S. Serapione erit.

48 Sed neque de ejus obitu, inquit Tillemontius, quidquam nos docent historiæ. Eusebius tamen in Chron., anno primo M. A. Antonini Caracallæ, Asclepiadem ei successisse testatur; in Historia vero lib. vi, cap. xi, *Antiochiæ vero, inquit, Serapione mortuo, episcopatum ecclesiæ suscepit Asclepiades. Obierat igitur juxta Eusebium anno 1 Caracallæ, Christi cxxi; præsederatque adeo annis circiter xxi. Cave tamen S. Serapionis obitum differas usque ad diem xxx Octobris, quo in Ecclesia colitur: obstant enim tam annus Abrahami, quam Olympiadis CCXLVII tertius, qui apud Eusebium mense Septembri anni Christi cxxi desinunt: ex quo etiam sequitur, deserendum hic esse S. Prosperi Chronicum, quod Asclepiadis initia refert ad consules anni Christi cxxii, nempe duos Asperos. Neque dici etiam commode potest pertinere mors Serapionis ad Octobrem anni*

Obiit A. C. 211.

Christi cxx; cum non tantum Eusebius, sed et alii passim chronologi Asclepiadis ordinationem postponant initio imperii Caracallæ, quod incidit in mensem Februarium anni Christi cxxi. Accedit, quod ibidem docet Eusebius, S. Alexandrum, Hierosolymitanum postea cum S. Narcisso episcopum, in Severiana persecutione captum, per epistolam ex carcere datam de suscepto ab Asclepiade episcopatu Antiochensibus gratulatum esse: nondum itaque deferbuerat vexatio Christianorum, cum in defuncti Serapionis locum subrogatus est Asclepiades anno 1 Caracallæ, qui non statim edictum patris videri voluit reprobare; ut ostendit Tillemontius de persecutione Severi art. 7, et notatione 3 in eundem art. Subsidiere tamen illa cœperat anno Caracallæ 11; cum illo anno non modo liberum Alexandrum Eusebius in chronico (in Græca latinaque editione Scaligeri et pluribus exemplaribus Mss., quæ et nos secuti sumus in Patriarchis Hierosolymitanis tom. III Maii) statuat, sed ordinatum etiam Hierosolymorum antistitem. Nimis hæc apte cohærent inter sese, quam ut amplecti E

renuam. Quid ergo ad Syncellum, Nicephorum CP., Catalogum Harlemiensem, qui omnes annos xxv S. Serapioni concedunt? Quando consistere cum Eusebio in Chronico et Historia non possunt, deserendi sunt sæculis multis illo posteriores; ut hic passim ab omnibus deseruntur.

49 De ipso ejus episcopatu tam præclaro, tam diuturno, desæviente nequidquam tot annis imperatore Severo, constantissime sanctissimeque gesto, quam pauca ex corrasis apud veteres testimoniis colligere licuit Halloixio eumque consecutis auctoribus? Hæreticos acerrime insectatus est Docetas imprimis, et Cataphryges, Domnumque, qui tempore persecutionis a fide in Christum ad Judaicam superstitionem dilapsus erat. Scriptorum ejus aliquot fragmenta producit Eusebius lib. vi Hist. cap. xiv et lib. v, cap. xix, ex quibus non obscure potest intelligi, quam late jam tum sese extenderet præsulum Antiochensium cura et jurisdictio; sed istud persequi instituti non est mei, quod ab aliis cumulatissime factum est. Virtutum ejus omnium quam breve, tam est luculentum elogium, F

quod cum Ecclesia anniversario cultu veneretur ut Sanctum: die enim Octobris trigesimo ab Adone primum, deinde ab Usuardo, postea ab auctore Martyrologii Romani celebranda ejus memoria consignata est; ibi eruditum virum et fide clarissimum illum appellat beatus Viennensis antistes; reliqui, sanctum episcopum eruditione clarissimum.

Ejus elogio.

SÆCULUM III.

X. S. ASCLEPIADES.

A Anno M. A. Antonini Caracallæ imp. primo, Christi cxxi defuncti Serapionis ecclesiam excepit ASCLEPIADES; sed eam quamdiu administraverit, res admodum est implexa; adeo ut ignotum esse putaverit Tillemontius (ubi de S. Serapione), obieritne Marcrino imperante, anno Christi cxxvii; an M. A. Antonino Heliogabalo, anno Christi cxxx;

Obiit A. C. 211;
ut quando de-
sit?

SÆCULUM III.

CCXX; an denique anno 1 Alexandri imp., Christi CCXXII. Primum est in Chronico Eusebii; alterum colligi videtur ex Georgio Syncello, S. Nicephoro, Catalogo Harlem., et Eutychio, qui omnes Asclepiadi annos IX adscribunt; tertium erui putatur ex Eusebii Historia lib. V, cap. XXI; et eruit Nicephorus Callistus lib. V, cap. XXVI, cum dicit: *Antiochiæ sub Alexandri imperio in episcopali functione Asclepiadæ suffectus est Philetus.*

Probabilis A.
C. 217;

51 Si tamen paulo attentius adductum Eusebii caput introspexeris, facile, ni fallor, ad annum in chronico assignatum reducetur: nam cum istic quasi per anacephalæosim multa congerat, ut tempus imperii Caracallæ, Macrini, Heliogabali; deinde Romanorum Pontificum Zephyrini, Callisti, Urbani; ac tandem Heliogabalo succedentem Alexandrum; ita pergat: *ἐν τούτῳ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας Ἀσκληπιάδην φιλιτὸς διαδέχεται*, quod sic interpretatur Valesius: *Quo quidem tempore (Alexandri utique capessentis imperium) apud Antiochiam mortuo Asclepiadæ, episcopatum ejus ecclesiæ sortitus est Philetus.* Sed B latius patet *ἐν τούτῳ*, id est *inter hæc* (quæ jam scilicet narraui a morte Antonini Caracallæ) *interca, interim, hoc interim spatio etc.* non alligat igitur Phileti successionem imperio Alexandri; sed vagis particulis utens, totum illud spatium complectitur, quod a Caracallæ interitu usque ad initium Alexandri interjacet; licet ergo per Historiam successorem Asclepiadæ Philetum sub Macrino imp., anno Christi CCXVII cum Chronico collocare: atque huic sententiæ subscribit S. Prosper in Chronico integro, cum ordinatum ait Philetum, S. Asclepiadæ successorem, Coss. Præsente et Extricato.

quod confirma-
tur.

52 Huc etiam facit, quam eodem capite statim subjicit, profectio Origenis ad Mamæam, Alexandri matrem, tunc Antiochiæ commorantem; quam anno Christi CCXVIII contigisse contra Iluëtium probat Tillemontius not. 16 in Origenem, et contra Pagium ad annum Christi CCXXIX, num. 16, tom. III, not. 8, in imperatorem Alexandrum, sedente jam apud Antiochenos Phileto. Quando itaque a Chronico non discedit Eusebii C Historia, quid est, quod annum auctoremve alium requiramus; imo admittamus? Præfuit ergo S. Asclepiades annis VI circiter expletis: tot enim sunt ab anno Caracallæ 1, Christi CCXI, ad anni sub Macrino Christi CCXVII diem XVIII Octobris, cum ejus obitus in Ecclesia celebratur. Et sane post illius anni Septembrem obiisse Asclepiadem, patet ex anno, quem adscripsit Eusebius initio Phileti, Abrahami MMCCXXXIV, Olymp. CCXLIX secundo, qui apud ipsum inchoatur ab autumno anni Christi CCXVII. Syncellus, Nicphorus et ceteri supra memorati quot annos Asclepiadæ superaddunt, totidem adimunt Phileto, quos alius forte ab alio mutuatus est; sed in historia quantum quisque alteri tempore; tantum, si cetera sint paria, auctoritate concedit. Nec enim hic placet iterum collegas episcopos adstruere; cum nulla causa, nullus timor, nulla persecutio id exigat: nam Sulpicius Severus lib. II Hist. sacræ, cap. XXXII, ubi de Severi persecutione mcminisset; *interjectis deinde*, inquit, *annis octo et triginta pax Christianis fuit: nisi quod medio tempore*

(post Alexandrum) *Maximinus nonnullarum ecclesiarum clericos vexavit.*

53 Quibus verbis et illud redargui videtur, quod eum inter martyres reponat Martyrologium Romanum a Baronio restitutum et notationibus illustratum (nam vetus Romanum, a Rosweydo editum, tantum habet: *Et Asclepiadis, Antiocheni episcopi.*) Passum eum esse ante episcopatum, atque adco tyrannidem in Christianos exercente imperatore Severo, non obscure docet Eusebius Hist. eccl. lib. VI, cap. XI; sed qui illud sub Decio factum asserunt Ado atque Usuardus et alii eos secuti, manifesti erroris a Baronio in notationibus arguuntur. Verum a recentioribus etiam ipse arguitur, cum illum adscribit *præclaro martyrum numero, qui sub Macrino gloriose passi sunt*; quandoquidem et ante episcopatum gloriosè multa perpressus est; necque adeo martyrium morte coronavit; et sub Macrino, persecutione jam diu sublata, teste Sulpitio Severo, *pax Christianis fuit*: videtis Usuardum nostrum ad hunc diem; Tillemontium not. 2 in S. Serapionem, aliosque posteriores; donec rem hanc in Actis E Sanctorum suo tempore ac more nostro discusserimus.

XI. PHILETUS.

C Collegimus modo ex die, qua in sacros fastos relatus etiam apud Martyrologium vulgo Romanum vetus seu parvum invenitur, obiisse S. Asclepiadem XVIII Octobris, anno Macrini imp. primo, Christi CCXVII; eodemque anno (ut est in Eusebii Chronico) sed adulto jam et exeunte, successisse PHILETUM (sic enim passim scribitur; licet alii *Philitum*, alii *Philippum*; Euty chius, sed minime accuratus, etiam *Philemonem*, appellent.) Sedit porro, ut suadet idem Chronicum, usque ad annum Alexandri imp. septimum, Coss., quos notat editio Græca Scaligeri, Modesto et Probo, id est, Christi CCXXVIII. Cathedram igitur Antiochenam, juxta Eusebium, per annos XI tenuit; e quibus cum tres primos Syncellus, ac post eum Nicphorus patriarcha attribuerint S. Asclepiadæ, non mirum est, si non nisi annos VIII Phileto reliquos fecerint; uterque tamen probat, Phileti finem non esse ultra annum Christi CCXXVIII differendum: nam sive annos octo Phileti ducas ab anno Christi CCXX; sive undecim ab anno Christi CCXVII; sive septemdecim, quot Asclepiadæ simul et Phileto tribuunt, ab anno Christi CCXI, quando S. Serapioni successit Asclepiades, semper intra annum Christi CCXXVIII consistendum crit: cum intra illum anni jam dicti compleantur, utcumque illos duxeris. Est tamen, cur ante autumnum decessisse Philetum non existimes; quandoquidem Zebenni initium reponit Eusebius juxta editiones Pontaci et Miræi anno Abrahami MMCCXLV, Olymp. CCLII primo, qui incipit ab autumno anni Christi CCXXVIII. Dissonant hic Catalogus Harlemiensis, qui Phileti annos X; et Euty chius, qui XIII notat.

55 Antonius Pagi, quia profectioem Origenis ad Mamæam, Alexandri imp. matrem, collocandam putavit anno Christi CCXXIX, uti S. Præsp-

non usque ad
A. C. 229, ut
vult Pagius:
aut 227, ut
S. Præsp-

Sedit ad A. C.
217 usque ad
228;

An martyr
obierit?

A uti dictum est supra num. 52; corrigendum etiam hic Baronium censuit, in Criticis ad annum Christi ccxxviii, num. 2, asserendo Philetum anno Christi ccxxix adhuc in vivis fuisse; sed quo id confirmaret, nihil afferre potuit præter Marianum Scotum: quippe qui in Chronico suo initium Zebenni cum tertio Alexandri consulatu, qui incidit in annum Christi ccxxix, conjungat; *quod ab Eusebio, inquit ibi Pagius, in Chronico accepit.* Imo vero annum Alexandri imp. septimum, quo hæc notat, ab Eusebio accepit in Chronico Marianus; at consules nequaquam accepit ab Eusebio; sed, ut ipsemet paulo superius fatetur, a Cassiodoro, cujus ibi singulos consulatus singulis Alexandri imperatoris annis adaptavit Marianus; atque ita quos loco septimo sub illo imperatore consules recenset Cassiodorus, ille satis infeliciter accommodat anno septimo imperii Alexandri: infeliciter, inquam: nam duos primos consulatus, qui ad Alexandrum pertinent, ille post Cassiodorum adscribit imperio Heliogabali; deinde Anianum et Maximum, uti et Albinum et Maximum in annos Alexandri iv et v dispescit; quod nec Pagius, nec ceteri sequuntur; denique anno Alexandri sexto consules innectit Modestum et Probum, quos omnes cum Pagio et Scaligero, quem is carpit, anno Alexandri septimo locant. Non est ergo, quod nos Mariani Scoti consules quidquam commoveant. Consules hic etiam a S. Prospero notatos in Chronico Albinum (al. Balbinum) et Maximum, qui spectant ad A. C. ccxxvii, negligendos putavi: quia nec cum anno Eusebii Abrahamitico, nec cum Olympiaco, neque cum Alexandri imp. septimo coincidunt.

XII. ZEBENNUS sive ZEBINUS.

C **P**hiletum secutus est ZEBENNIUS, anno Alexandri imp. vii, Christi ccxxviii; et quidem post autumnum, uti jam dictum est. Zebennus, inquam, nam sic nuncupatur in Eusebii Chronico Græco ac Latino, itemque apud Syncellum; sed in Hist. Eusebii lib. vi, cap. xxix, uti et Zonaræ ZEBINUS dicitur; S. Nicephoro Σεβέννος, Nicephoro Callisto Σεβέννος, Catalogo Harlem. Σαυβίνος, Eutychio *Rabunas*. Nec minor in annis episcopatus ejus, quam nomine est auctorum diversitas. Eusebius eos in Chronico non recenset; uti nec S. Prosper: Georgius Syncellus, et qui eum sequitur Nicephorus CP. dant annos vi, Catalogus Harlem. tantum β' id est, ii, forte corrupte pro αβ' id est, xii; Eutychius ix; Nicephorus Callistus lib. vi, cap. xxvi, cum eum sub Gordiano defunctum dicit, potest secundum Eutychium explicari, uti et Eusebius in Hist. lib. vi, cap. xxix; sed, cum tota hæc disceptatio pendeat ab exordio S. Babylæ, quæ mox ad illud stabiliendum adducam, eadem ad confirmandum Zebenni in suo episcopatu novennium valebunt.

XIII. S. BABYLAS HIEMO-MARTYR.

Quo tempore sanctus hic Martyr ad infulas Antiochenses vocatus accesserit, quamquam in Chronico tacuit Eusebius, non obscure tamen prodidit in Historia lib. vi, cap. xxix, quod sic orditur: *Interim cum Gordianus in Maximini locum successisset, mortuo Pontiano, qui sex annis Episcopatum tenuerat, Ecclesiæ Romanæ administrationem suscepit Anteros. Hic intra unius mensis spatium Sacerdotio perfunctus, Fabianum successorem reliquit... Tunc vero (τὸτε δὴ) etiam defuncto Zebino, apud Antiochiam episcopo, in principatu successit BABYLAS: et Alexandriæ post Demetrium... ecclesiæ ministerium suscepit Heraclas.* Tria ergo hæc, nempe 1, Pontiani mortem ac successionem Anterotis ac Fabiani; 2, obitum Zebenni substitutionemque Babylæ; 3 denique, Demetrio suffectum Heraclam; hæc, inquam, Eusebius hoc loco manifeste revocat ad primordia Gordiani, ut ex verbis patet. Fuit ergo hæc ejus, historiam scribentis, opinio, quam etiam quoad primam partem confirmat in Chronico ad annum primum Gordiani. Quis vero dubitet, standum esse auctoritate Eusebii, quem patrem appellant historiarum, ubi eam validior alia non infringit?

58 Atqui errat, inquit Tillemontius not. 2 ad S. Babylam, Eusebii chronographia in Pontiani morte et successione Anterotis ac Fabiani; itemque in obitu Demetrii ac successione Heraclæ usque ad Gordiani imperium differendis: ergo nec in morte Zebenni ac Babylæ successione ad Gordiani initia deligendis testimonium ejus magni momenti esse potest. Nego sane collectionem ego istam: nam in prioribus istis errasse probatur aliunde, quod non probatur in postremis; imo in hisce potius aliunde ejus chronologia confirmatur, ut ostendam num. seq. Præterea potuit res Antiochenas melius habere perspectas, quam vel Alexandrinas vel Romanas; quippe qui Antiochiæ et habitasse, et in sacris Litteris operam dedisse creditur Dorotheo presbytero Antiocheno. Denique si error unus et alter in re una auctoris fidem omnem elevat in alia; jam omnis perierit fides historica, quæ sacris oraculis non sit firmata; cum vix ullum assignare sit, qui non in multis peccaverit. Teneo ergo Eusebium pro me pronuntiantem, ubi nullus ejus error ostenditur; nam in ceteris ad me nihil attinet. Quare ad initium imperii Gordiani, juxta Eusebium, initia referimus patriarchatus S. Babylæ. Juxta Eusebium, inquam, qui Gordiani imperium orditur (recte an perperam, mea nihil refert) a cæde Maximini, anno Christi ccxxvii mense circiter Octobri in castris ad Aquileiam una cum filio interempti: ordinatumque proinde, eodem anno jam ad finem vergente, statuere Babylam videtur.

59 Neque vero exarrare multum hoc loco chronologiam nostram, tempus tum occupatæ a Babyla sedis Antiochenæ, tum facti ab illo martyrii demonstrat. Sedit enim annis

Juxta Eusebium,

quem hic immerito Tillemontius arguit,

F

sedit S. Babylas ab A. C. 237

SÆCULUM III.

annis tredecim, ut cum Georgio Syncello S. Nicephorus patriarcha testatur: palmam autem martyrii sub Decio tulit, ut iidem asserunt post S. Dionysium patriarcham Alexandrinum, qui, cum, forte vivo adhuc Decio, certe non diu post persecutionem ejus, Fabium episcopum Antiochenum, Babylæ successorem, consulat, apud Eusehium llist. eccles. lib. VI, cap. XLI, et XLII, quid sibi facto opus censeret de iis, qui in persecutione lapsi, deinde resipiscebant, invicte probat, jam tum defunctum fuisse Babylam; uti et Cornelius Papa, qui ultra annum Christi CCLIII non vixit, et epistolas tamen ad eundem Fabium jam tum episcopum Antiochensem dedit, de quibus legi potest idem Eusebius lib. VI, cap. XLIII. Idem hoc affirmant ipse Eusebius Hist. eccl. lib. VI, cap. XXXIX, et in Chronico; S. Hieronymus lib. de Scripturis eccles. cap. LIV; S. Epiphanius de Pond. et Mensur. § XIX; S. Prosper Aquitanus in Chronico integro; auctor Chronici vulgo Alexandrini, aliique. Cum ergo anni tredecim in Deciana persecutione desierint, necesse omnino est, eos ab anno Christi circiter CCXXXVII ordiendos esse; sic enim reditur ad annum Christi CCL, qui usque ad mensem Julium, ut Pagio placet, Decii primus fuit, idemque, uti post Labbeum in Chronologia historica aliosque vult Tillemontius, illustri S. Babylæ martyrio consecratus, die XXIV Januarii.

usque ad incun-
tem 250,

60 Annus, inquam, is fuit Christi CCL: quamquam enim anni tredecim, si completi accipiantur, extendi facile possint usque ad annum Decii secundum, et Christi CCL; et anno illi faveant pleraque Chronici Eusebiani exemplaria tum in annis Abrahamiticis tum in Olympiacis (in quibus tamen utrisque multum variant codices;) uti et consules hic in Chronico integro S. Prosperi, et Alexandrino notati; quia tamen hæc eadem Chronica in eundem annum Christi CCL, eodemque consules initium referunt persecutionis Decii, in qua martyrium narrat S. Babylæ, non videntur alia de causa mortem Babylæ ad hunc annum adscribere, quam quod ad eundem pertinere putaverint initium persecutionis Decii, quod tamen certissime usque ad annum Decii secundum differri non potest; quandoquidem tyrannus ille, statim ut imperium invaserat, desævire in Christianos immanissime cœpit, et quasi hujus rei gratia, inquit Lactantius de Mort. persecut. § IV, *provectus esset ad illud principale fastigium, furere protinus contra Deum cepit.* Adde, quod Eusebius Hist. eccl. lib. VI, cap. XXXIX statim a Decii successione hoc inter alia S. Babylæ martyrium commemoret. Nec dubium est, qui excindere atque extirpare rem Christianam funditus voluit, quin ab iis iuitium fecerit, per quos illa maxime stabat, episcopis nimirum et Ecclesiæ patriarchis.

diem XXIV
Januarii.

61 Idem etiam ratiocinium facit, quo magis ad mensem Jannarium, quo apud Latinos colitur atque imprimis in Martyrologio Hieronymiano, dies martyrii diligentius persequi solito, mors ista pertinere videatur, quam ad diem IV Septembris, quo celebratur modo apud Græcos; modo, inquam; nam et ipsi olim temporibus S. Joannis Chry-

sostomi Antiochiæ extremo Januario festam D hujus Martyris lucem agebant, ut ex ipso Chrysostomo demonstrat Castellanus in Martyrologio suo Romano ad hunc diem Januarii XXIV, pag. 395: ut satis verosimile sit, diem IV Septembris ob aliquam reliquiarum ejus translationem subinde fuisse delectum.

Porro ex dictis consequens est, ut, quod ante dicebam, novem annis ecclesiam Antiochenam Zebennus gubernaverit; ab anno scilicet Alexandri Mamææ septimo, Christi CCXXXVIII, usque ad annum Christi circiter CCXXXVII

PARERGON

De Actis S. Babylæ a nobis editis XXIV Januarii, et crisi Tillemontii.

Triplicia S. Babylæ Acta in lucem dedimus ad diem XXIV Januarii; et prima quidem descripta ex vetusto codice manu exarato monasterii S. Mariæ de Ripatorio, collatoque cum excusis Agonibus martyrum, et iis, quæ, subinde prolixiora, edita sunt a Bonino Morabritio: altera paulo elegantiora ac fusius deducta, quæ Rosweyde descripserat e vetustissimo M. Velseri codice, eaque ad Mss. S. Maximini et S. Audomari deinde exacta: his addita sunt tertia, quæ Metaphrastes vel composuit, vel collegit, a nobis, inquit Bollandus, cum Græco codice collata. De his ita pronunciat Tillemontius, in suis Monumentis pro historia eccles. tom. III, edit. Paris. MDCCI, not. 1 in S. Babylam: *Acta S. Babylæ tribus modis dedit nobis Bollandus, quorum primus, ut simplicissimus, absque dubio est optimus, aut ceteris potius minus malus: nihilo tamen secius talis est, ut misere tempus is tereret, siquis illi vellet immorari.* Nam quam ob causam, absecro? Causam non dicit; neque enim vacabat immorari. Atqui non piguit illi immorari S. Chrysostomum, non piguit cœvum Chrysostomo Philostorgium, tametsi hæreticum; neque adeo Photium, qui ejus historiam in compendium redegit, non Suidam, locis hic ab adversario fideliter pro more suo sane laudabili citatis.

63 Utinam pari fidelitate adductum Philostorgium, lib. VII, num. 8, exposuisset! Binas enim nobis hic Tillemontius fictiones crisi sua parum dignas obtrudit: alteram quidem, cum dicit, eum videri esse sensum Philostorgii (quem nobis interea æque ac Suidam, congruere omnino fatetur), ut significet imperatorem, de quo agit, sive Numerianus is fuerit, sive Decius, non ut tyrannum, sed ut Christianis amicum ad ecclesiam venire voluisse, *quod capere, inquit, non possumus.* Hoc vero ut redarguam, ipsa Philostorgii verba Latine versa in medium afferre satis est; sic habent: *Antiochiæ episcopus erat Babylas: Numerianum vero imperatorem, vel ut quidam aiunt, Decium, a dæmone quodam percitum, cupido incessit ecclesiam, cum frequentissima esset, ingredi: at enim Dei Sacerdos in vestibulo templi stans, ingressum præclusit, dicens, quantum in se esset, non visurum sese lupum in gregem*

E
Tillemontius
Acta a nobis
data temere
sugglat,F
cum iis favere
fateatur Philo-
storgium; cuius
tamen etsensum
corrumpit.

A *gregem irruentem. Et ille quidem statim a cæpto destitit: Episcopi autem, sive seditionem veritus, sive qua alia ratione sententia mutata, primo quidem audaciam incusavit, postea vero jussit Sanctum dæmonibus sacrificare; (sed hæc alibi, imo sequenti die facta sunt, ut ex Actis liquet) hanc scilicet solam deprecationem liberationemque a crimine fore, imo et honoris deinde gloriæque conciliationem. Hic vero, cum gloriose ad singula, quæ proponebantur, respondisset, martyrii corona redimitus est. Quid hic, cedo, amicum; quid non plane tyrannicum; quid ab Actis a nobis editis alienum sonat?*

et auctoritatem in hac historia tentat elevare testimonio Photii:

64 Vidit etiam Tillemontius, utut torquere Philostorgium conatus esset, nimis eum tamen aperte cum Actis nostris congruere, quam ut vel negari possit, vel dissimulari. Cujus ergo auctoritatem nobis extorquere non potest, imminuere satagit. Nimirum Photius, inquit loco cit. Tillemontius, *satis dilucide insinuat, Philostorgium in hoc puncto ab aliis historicis abire diversum.* Hæc altera ejus prolapsio est, ipsis iterum auctoris verbis revincenda. Ita scribit apud Photium Philostorgius Hist. eccl. lib. VII, num. 8: *De Babyla martyre, quot et quanta Julianus circa Martyris istius (jam olim sub Decio defuncti) corpus debacchatus fuerit; quot item dæmonia ejecisse dicatur, et quomodo templum una cum statua Apollinis fulmine absumptum fuerit; quæcumque item alia partim humano more, partim supra vires humanas prodigia facta sint, narrat hic (Philostorgius) non multum ab aliis diversa. Ait vero (λέγει δὲ) sanctum Babylam martyrio affectum una cum tribus adolescentibus valde juvenibus, genere vero fratribus; martyriumque ab hujusmodi principio ortum. Antiochiæ episcopus erat Babylas et cetera, quæ dedi num. præced. Si satis assequor mentem Tillemontii, ibi vult innui a Photio, diversum in hac historia ab aliis historicis abire Philostorgium, ubi de illo post hæc verba, *narrat hic prodigia facta non multum ab aliis diversa*, subdit hæc de eodem, *Ait vero sanctum Babylam* etc.; ubi particulam Græcam δὲ Tillemontius accipi vult tamquam adversativam; quasi sensus Photii sit hic: *Prodigia quidem illa narrat Philostorgius non multum ab aliis auctoribus diversa; sed in eo plane diversa narrat ab aliis, quod ait, sanctum Babylam martyrio affectum cum tribus* etc. Et hunc quidem sensum, iudice Tillemontio, *satis dilucide insinuat Photius.* Vah cæcum ergo in Græcis auctoribus vertendis Valesium, qui rem tam dilucidam non viderit! Imo vero temerarium, qui emendare ausus sit interpretationem Gothofredi! Nam quod hic verterat, λέγει δὲ, ait vero, vertit Valesius, *ait porro*; quæ particula non adversatur ante dictis; sed narrationem continuat, estque adeo particula, ut vocant, transitiva; qua quidem apud Græcos nulla adhibetur frequentius, cum ab una periodo transitur ad aliam priori minime oppositam. Sed quid hisce nugis immeror?*

et quod Babyla facinus ubi eo et in Actis nostris narratum, incredibile videatur,

65 Premit tamen urgetque Philostorgium, ac Suidam, Actaque adeo nostra, hoc maxime argumento: *Neque hoc, inquit, percipere possumus, si tamquam persecutores seu Decius seu Numerianus ad ecclesiam accederent, qua ratione impedire eos Babylas attentaverit.* Usque adeone humiliter abjecteque hominem, in historia nascentis Ecclesiæ martyrumque tam diligen-

ter versatum, de tanto heroë cogitare! Cur enimvero id ausus non esset, qui eos non timere didicisset, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere? Cui, utpote pastori bono, nihil adeo in votis erat, quam ut animam liceret ponere pro ovibus suis; quem caritas Christi urgeret, ut anathema esse cuperet etiam a Christo pro fratribus suis (quæ sunt fere sententiæ a Chrysostomo in hanc rem adductæ?) Quid? furenti Attilæ, armatoque in Ecclesiæ perniciem ac vastitatem exercitui prorsus innumerabili occurrisset ad Mincium usque pro Ecclesia sua S. Leonem fitebimur; iterumque Gensericò, in expugnata jam urbe cædem ubique atque incendia, orthodoxis maxime sacerdotibus, spiranti? Et intelligere post hæc nos posse negabimus, satis animi fuisse S. Babylæ, ut intra urbem, maxima ex parte Christianam, in frequentissimo civium ac promiscuæ plebis Antiochenæ, tantum præsulium deprecantium, concursu, aras suas fœcosque defenderet adversus sacrilegum, invisum, imparatum, præsentemque veritum seditionem tyrannum? Obvia nimis hujusmodi fortitudinis etiam in sexu femineo, apud Christianos exempla sunt, quam ut iis recensendis lectori tædium creari velim. Illud sane ferendum non est, ut propterea quidquam Sanctis continuo denegetur, quia id mirabile sit, etsi ab idoneo auctore asseratur: quasi falsum esse illud possit ps. LXXVII, v. 36: *Mirabilis Deus in Sanctis suis: Deus Israël ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ.*

66 Pergit tamen, eadem notatione, et instat Philostorgio Tillemontius: *Accedit, inquit, quod numquam Decius, dum quidem imperator esset, Antiochiam accesserit; tum quod non modo ante regnantem, verum etiam ante nascentem Numerianum obierit S. Babylas.* De Numeriano nihil disputo; tametsi non desint, qui hanc S. Babylæ historiam cum Actis nostris ad Numerianum referant, quos vide apud Bollandum Comm. præv. § II, et Christianum Lupum in Tertullianum de Præscript. Schol. cap. XLII, pag. 645. Sed nescio, unde Tillemontio tam certum sit, imperatorem Decium Antiochiæ numquam fuisse; cum nihil in historia sit obscurius, ipsomet post alios fatente art. I in Philippo imp., quam pleræque imperatorum, qui a Gordiano ad Valerianum usque rerum potiti sunt, res gestæ ac tempora: quippe quorum Vitæ, a Trebellio Pollione aliisque conscriptæ, prorsus interierint; *ut cogamur, inquit Tillemont. loco cit., historiam ejus (Philippi, idemque est de reliquis) arcessere ex epitomis admodum imperfectis; Eutropii videlicet, Sext. Aur. Victoris, et similium, qui rerum maximarum vix summa notant capita, nedum itinera cæsarum singula persequuntur. Asserit universim Zosimus; inquit iterum ipse in Decio sub initium, imperium Decii turbis plenum fuisse, de quibus nihil singillatim compertum habemus.* Turbatum in Syria a Jotapiano fuisse constat ex Aur. Victore; non item, quando in primum cæptum sit. Quidni aliqua ejusmodi causa esse Decio potuerit Syriam adeundi, maxime si a rege simul extero, intestinarum perturbationum occasionem ad imperii fines incurandos arrepturo, timebat?

neque cum historiis coherent

SÆCULUM III.
imperatorum

67 Denique si ea causa est, cur Philostorgium prorsus abjiciat, nec edita a nobis Acta vel confutari digna censuerit, quod hæc Numerianum, ille Numerianum vel Decium, templi ingressu prohibitum a Babyla memorent; cur non etiam universam pariter S. Chrysostomi narrationem, nihilo sibi minus infestam, prætermittendam duxit? Quam enim certum dicit esse, not. 2 in S. Babylam, sub Decio Babylam occubuisse; tam certum ei esse ex Chrysostomo debet, eundem illum et regis cujusdam filium interfecisse, et a S. Babyla templo submotum, vincula illi, cruciatus, ac necem imperasse; quod non uno loco, lib. contra Gentiles, inculcat, ad unum semper hæc omnia disertissimis verbis nec parum amplificatis, atque eundem referens imperatorem; quem et infidelem fuisse, inquit ibidem tom. I, pag. 745 in editione Ducæi, et pag. 755; ubi non modo adversus peccatum et pro ordine sibi a magno Rege assignato; sed etiam *pro tucnda veritate, περὶ τῆς ἀληθείας*, ad mortem usque decertasse Babylam, asseverat. Hoc idem aperte colligere

B est ex nece trium puerorum, quos, eodem tomo, homil. XL in Juveninum et Maximum, martyrium cum S. Babyla subiisse significat, ideoque appellat simul omnes *Martyrum quadrigam*. Quid enim causæ cædis eorum afferri potest, nisi fides Christiana, quam professi palam eum eo sint coram eodem illo tyranno, ut in Actis, et apud Philostorgium, Theodoretum Hist. eccles. lib. III, cap. VI, Suidam etc. narratur? Non diffiteor interim, alibi Chrysostomum in hac re minus esse clarum.

Expenduntur
Acta S. Babylæ,
quæ concinnat
Tillemontius,
tamquam in
Eusebio et Chry-
sostomo funda-
ta, imo et in
Chronico Alex-
andrino;

68 Sed videre juvat, qui ab aliis prolata contemnit, qualia nobis ipse sancti hujus Martyris Acta concinnet. *Satis igitur habemus*, inquit not. 1 in S. Babylam, *ea referre quæ in Eusebio ac S. Chrysostomo de Sancti hujus actionibus et martyrio reperimus*. Præfatur subinde argumenti difficultatem, quod iterat in ipsa S. Babylæ historia; neque proinde se afferre certa, sed probabilia dumtaxat. Optime sane; modo ut probabilia sint. Adeatur ergo historia Tillemontii tom. III Monum. pag. 401 (utor editione Parisiensi MDCCII.) C Ibi post successionem durationemque Babylæ in episcopatu, de qua nos supra, continuo ad facinus illud ejus tam eximium commendandum descendit, *quo*, inquit, *cogit imperatorem Philippum, cui addunt aliqui imperatricem ejus conjugem, Sabbato sancto, anno CCXLIV, inter publicæ pœnitentes sese recipere; cum cum alia ratione admittere ad ecclesiam nolisset*. In margine Chrysostomum citat in Gentiles, Eusebium lib. VI, cap. XXXIV, et Chronicum Alexandrinum. Hoc qui legit, quis non erodat, exliberi sibi a Tillemontio historiam S. Babylæ, ut paulo ante promiserat, *in Eusebio ac S. Joanne Chrysostomo fundatam?* At mihi pictura potius Horatiana videtur, in qua, dum humano capiti cervicem pictor equinam junxit, monstrum efformavit Eusebio juxta atque Chrysostomo abhorrendum. Alia quippe omnino res est, aliæ personæ, alia tempora, quæ hic narrat Eusebius, ab iis quæ contra Gentiles Chrysostomus asserit; Chronicum Alexandrinum pugnat cum utroque; ut jam de singulis conabor ostendere.

69 Eusebius indicato loco rem aliam narrat, aliam Chrysostomus; ille etenim de imperatore agit, qui ab episcopo loci (non dicit, cujus) prohibitus ecclesiam ad comprehendendum ingredi, nisi prius confessionem scelerum fecisset, iisque qui lapsi fuerant et in pœnitentium ordine stabant, se adjunxisset, *libenter obtemperasse dicitur, sincerumque ac religiosum affectum timoris Dei, operibus ipsis declarasse*. Vera sit historia, an falsa, vide Pagium in Criticis Baronianis tom. I, editionis MDCCV, ad annum Christi CCXLIV, a num. 4; ubi recantatur, quod in prima editione stabilitum fuerat, demonstraturque, Philippum Christianum numquam fuisse. Idem repetitur in Breviario gestorum Pontiff. Rom. sæc. III, ubi de S. Fabiano. At contra Chrysostomus de imperatore loquitur, qui ab episcopo ab ecclesia, ad quam a cæde ad inferendam contumeliam irruerat (pag. 751, et 753 edit. Ducæi,) jussus absistere, *non sustinuit infelix; quin potius morso franco prorsus obsistens, seque et furori et insanix, rationis gyro relicto, dedens, in extremi exitii voraginem coniecit*. Ecquid non hæc toto cælo diversa sunt? Sed et personas esse plane alias et tempora, ex eo manifestum fit; quod Eusebius imperatorem nominet Philippum; Chrysostomus illum non appellet quidem, sed tamen eundem esse dicat, qui ob illud factum Babylam conjectum in vincula, deinde *a carcere eductum, jussit vinctum ad mortis supplicium abduci*, ibid. Quibus verbis non alium designare potuit (ut num. 59 ostensum est, idque juxta ipsum, licet invitum, Tillemontium, et mecum sentiunt Baronius ad annum Christi CCLIII, num. 128, et Cangius not. in Chronicum Paschale, pag. 547) quam Decium. Contra Chrysostomus Babylam exprimit episcopum Antiochenum; Eusebius episcopi sui nomen silentio premit; intelligi tamen S. Fabianum Papam, Bollandi in Comm. S. Babylæ, et ad diem XX Januarii pag. 255, num. 26; Frontonis Ducæi, not. 2, in cap. XXV libri V Nicephori Callisti; Cabassutii in Notitia eccl. in tertii sæculi historica synopsi, num. 11; prope omnium denique est sententia, teste Card. Baronio anno Christi CCXLVI uum. 9 in fine, quam et ipse sequitur ad annum Christi CCXLIX, num. 3.

70 Chronicum Alexandrinum edidit Matthæus Raderus noster Monachii anno MDCCXV. Is ad locum a Tillemontio citatum Græco textui addit in margine: *Mutat quadrata rotundis*; Latino: *Locus mire corruptus*; quod licet in isto Chronico non sit infrequens; hoc loco tamen tanto turpius hallucinatur, quod et Eusebio adversetur et Chrysostomo. Chrysostomo quidem, dum cum Babyla Philippum committens, causam contentionis statuit, occisum a Philippo, quem juniorem vocat, non obsidem pacis, ut ait Chrysostomus, exteri cujusdam Regis filium, *qui puer admodum erat, παιδίον δὲ τὸν κομιδῆν*; sed ipsius Gordiani filium, adeoque ipsum augustum, jam annos saltem XIX natum, non sane *παιδίον κομιδῆν*, tutelæ suæ commissum. Non vacat alia hic vitia notare; satis est, quod repugnet S. Chrysostomo. Cum Eusebio nihilo facilius conciliatur; cum sic ait: *Decius hic S. Babylam non solum ob Christi religionem interfecit; sed quod ausus esset Philippi imperatoris*

cum auctores
illi in omnibus
fere hoc loco

E

F

inter se disti-
deant.

A *ris conjugem et ipsum Philippum, uti Christianos, cum deliquisset Philippus, ab aditu templi arcere.* Nempe cujus vel defuncti, si Eusebio credimus lib. vi, cap. xxxix, tantopere memoriam Decius oderat; eum simul amare tantum potuit, ut inultas ejus esse pati non posset injurias? Quantum ergo inter se amor et odium, officium et insectatio, tantum inter se conflictantur Eusebius et auctor Chronici Alexandrini. Et hæc omnia tam disparata, tam inter se colluctantia, in massam unam a Tillemontio conflata, dici probabilia mereantur; imo etiam, si Superis placet, in *S. Joanne Chrysostomo Eusebioque fundata?*

71 Prosequitur Tillemontius a pag. 401 cum Chrysostomo, unum hoc factum amplificans et ad mores hominum pro concione informandos convertens usque ad pag. 403; ubi martyrium ejus ita describit: *Career, et, ut fas est dicere, mors, quam pro Jesu Christo subiit sex circiter post annis, effectus fuit in ordine divino et mereas actionis hujus tam magnæ et tam generosæ.* Adverte hic, amabo, quam se torqueat, ut Chronico Alexandrino, numero superiori a me confutato, sanum sensum ac tolerabilem affingat: non adeo ergo ob pulsum a templo Philippum Decius Babylam interfecit, quia hoc factum ulcisci Decius intenderit; sed quia ita Deus ad illud remunerandum ordinauerit. Subtilis hæc quidem cogitatio; sed paucis, credo, occurret, qui locum adductum in Chronico legerint. Pergamus porro: *Martyrium ejus, subdit Tillemontius, magno numero testantur auctores. De circumstantiis quod asseri certius possit, illud est, quod de illis nos docet Eusebius, quod, postquam tempore persecutionis Decii fidem confessus esset, in careerem sit conjectus, in eoque exspiraverit, sicut S. Alexander Hierosolymitanus forte anno uno ante ipsum, id est anno ccl. Addit not. 3 in S. Babylam: Modum non videmus Eusebium circa S. Babylæ martyrium cum Chrysostomo conciliandi; et alteri necessario renuntiandum est: nam Eusebius diserte dicit, mortuum esse in carcere.... S. Chrysostomus vero non minus clare dicit, illum, postquam catenis oneratus fuisset et in careerem compactus, postea eductam inde fuisse, ut ad necem duceretur, quam in vineulis sustinuit, et occisum esse, σφαγῆν ἐδίξαστο.* Hæc fere sunt Acta tum Vitæ, tum Martyrii S. Babylæ, quæ nobis attulit Tillemontius.

72 Non queror, oppido jejuna esse et arida; istud quæro, quo jure dici possint in Chrysostomo huc usque esse fundata; quam item sint probabilia? Tria enim continent; primum, quando Zebennum secutus sit S. Babylas, et quamdiu sederit. Hoc nusquam, quod quidem sciam, attigit S. Chrysostomus: alterum est præclarum istud Babylæ facinus, quod imperatorem abegit ab ecclesia; istud, ut a Tillemontio narratur, nec Chrysostomi esse, nec Eusebii, num 69 demonstratum est: tertium denique est martyrium Babylæ, in quo se aperte profitetur ipse, not. 3, a Chrysostomo eique suffragantibus discedere, atque Eusebio, tamquam antiquiori et melius instructo, adhærere. Nihil ergo a Chrysostomo mutuatus est nisi verba multa, in historiam a se confictam detorta. Omisisset, credo, etiam illa; quando tam incommode suis rebus aptari poterant. Sed quid ageret? De tanto Martyre pudebat parce scribere; Eusebius vix quidquam

habebat; Chrysostomus quidem aliquanto plura, sed Actis nostris nimium quantum conformia. Invenit modum Tillemontius: res arripuit, utcumque potuit, ex Eusebio; iis accommodavit copiosam Chrysostomi rhetoricam; ita, dum nec res multas habet nec pauca verba, scripsisse quantum Viri tam illustris merita postulabant, videri poterat. At enim quid aliud scripsisset, inquit; si aliud in Eusebio nihil erat; ea vero quæ addebat Chrysostomus, Philostorgius etc., antiquiori Eusebio contraria, Actis spuris consona, atque adeo nequaquam erant probabilia?

73 Respondeo, Eusebio me detractum nihil velle; ceterum in re, Antiochensi ecclesie non minus gloriosa quam propria, Antiocheno Chrysostomo potiores longe partes deferendas censere; neque id eo dumtaxat, quod Antiochiæ natus esset, ejusque ecclesie presbyter; neque eo tantum, quod, cum solus sit Eusebius (nam Hieronymus variat,) pro Chrysostomo faciant Philostorgius, ejusdem propemodum cum eo ætatis; Suidas, qui certe non omnia sua ex solo hausit Philostorgio; Acta nostra triplicia ex Mss. tam vetustis, a tam diversis auctoribus, idem tamen quoad historię substantiam assentibus, composita, cum tot aliis exemplaribus collata: sed vel ideo solum ac maxime, quod ea Chrysostomus non de suo penu, non ex corrupta, ut vult Tillemontius, ignari credulique vulgi traditione fabulisque trivialibus; verum ex erudita seniorum Antiochensis ecclesie doctorum ac patriarcharum auctoritate, testimoniisque deprompserit.

74 Ipsismet audi, eodem tomo, hom. de S. hieromartyre Babyla, coram populo Antiocheno disserentem: *Enimvero quo pacto præfectus huic ecclesie nostræ fuerit, et in mediis procellis, tempestatibus, fluctibusque sacram hanc navim servavit, quantamque fiduciam, cum imperatorem alloqueretur, præ se tulerit, et quo pacto pro ovibus animam suam posuerit, ac beatam illam eadem subierit; hæc et alia hujusmodi senioribus commemoranda doctoribus, communique patri nostro (Flaviano) relinquemus: res enim antiquiores præclare vobis a senibus possunt narrari: quæ vero non ita pridem, ac nostra ætate sunt gesta, vobis juvenis ego narrabo etc.* Cedo, an hos populo fontes, tanquam ceteris magis limpidos, commendaverit; ipseque interim quæ de hoc argumento dixit in gentiles, derivavit ex aliis? Habes ergo tot hic Eusebios, quot a juvene Chrysostomo seniores laudantur Antiochiæ doctores; nam et eorum aliqui cum Eusebio haud dubie vixerunt, et res Antiochiæ peractas a suis etiam ipsi senioribus olim doctoribus ac patriarchis, hoc est, ab ipsa ecclesia Antiochena, rei, cum gereretur, numerosa aliquando spectatrice, multo sincerius haurire debuerunt, quam et illis junior et extraneus imdecumque Eusebius; quem quidem supra rerum Antiochensium minus ignarum dixi, quam vel Romanarum, vel Alexandinarum; at non adeo in eis versatum, ut æquiparari Chrysostomo debeat. Accedit, quod Eusebius hic timide admodum et modeste loquatur, ut indicant voces illæ, *fama est, dicitur*; quasi suo nomine id asserere non audeat, quod narrat. Imo quod hic nequaquam de S. Babyla, verum de S. Pontiano a viris erudi-

qui tamen in hujus rei narratione ceteris anteferrî mereatur;

rem eductus a doctoribus Antiochensibus;

F

SÆCULUM III.
ac probe cal-
lens;

tis intelligatur, ut supra num. 69 notabam.

75 Occurrat mihi continuo quispiam ac dicat : Si tales historiæ hujus suæ auctores habuit S. Joannes Chrysostomus, quidni imperatorem noverit, sub quo contigit? Si noverit autem; cur non expresserit? Cur dixerit, contra Gentil. pag. 737 : *Fuit imperator quidam majorum nostrorum temporibus, qui qualis aliqui fuerit, dicere non habeo, οὐκ ἔχω λέγειν?* Qui Græce vel tantillum didicit, satis intelligit, non recte hinc colligi, ignotum imperatorem illum Chrysostomo fuisse : neque enim id agitur hoc loco, quis imperator ille fuerit; Decius, an alius; sed, ὁ ποῖός τις ἦν, *qualis esset*, id est, cujus indolis, quam crudelis; hoc, inquit sanctus Pater, *dicere non habeo*, sive non debeo; rationem vero statim addit : *Ubi vero scelus, quod attentavit, audieritis, reliquam morum illius crudelitatem probe perspectam habebitis.* Neutiquam ergo hic fatetur, imperatorem illum, quo de agit, sibi notum non esse. Cur igitur, inquis, eum non appellat, si novit? Dicam : eandem ob causam, ob quam in S. Babylæ contra Gentiles panegyri pag. 756 et 761 nec Gallum appellat nomine nec Julianum, quem tamen ultimum certissime noverat; cum et sub eo vixerit, et talibus hominem characteribus designet, ut ipso nomine multo sint clariores, nominaverit denique in homilia prædicta de S. hieromart. Babyla. Hanc divinent quorum interest; mihi satis est ostendisse, nihil ei ignorantiae in hoc negotio, nihil erroris objici merito posse; assertamque illi proinde, num. præced., auctoritatem, Eusebiana hic longe graviorem, ab obrectatoribus vindicasse. Et vero episcopum illum suum non nominat etiam Eusebius. An et hoc ignorantis est?

ad cujus nar-
rationem Acta
nostra exami-
nantur.

76 Ad hujus itaque narrationem, tamquam ad lydium lapidem, exploret Acta nostra, qui volet; et sicubi adversari S. Chrysostomo deprehenderit, per me licet, expungat; sed præter *Numerianum imperatorem* (cum nomen ipse nullum expresserit) nihil admodum, quod quidem ad historiæ substantiam faciat, nisi fallor, offendet. Quamquam et hic ipse qualicumque error, propter auctorum aut dubitantium, aut idem omnino asserentium antiquitatem, ut ex Philostorgio aliisque patet bene multis, veniam facilem meretur; et ad SS. Martyrum Acta, ad imitationem potius quam ad eruditionem conscripta, parum adeo conferat, hoc, an illo imperante sint facta; ut in iisdem hisce S. Babylæ Actis Chrysostomus ne eum quidem vel semel per tot paginas sibi nominandum censuerit; quem tamen, ut jam vidimus, nominare sine dubio poterat. Atque hæc necessariæ Actorum olim a Majoribus nostris vulgatorum defensionem sufficiant; non adversus Tillemontium tantummodo, sed et contra Adrianum Baillet, in tomo suo primo satis Romæ confutato, et si qui sunt alii Tillemontii in hac historia vel duces, vel sequaces.

PARERGON ALTERUM

An duo fuerint sancti Babylæ MM. episcopi Antiocheni.

Cum, ex num. 59, certissimum videtur, S. Babylam episcopum Antiochensem, Zebenni successorem, martyrii palmam, imperatore Decio, retulisse; nec defuerint jam olim usque a quarto aut quinto post Christum sæculo, qui Babylam episcopum Antiochenum sub Numeriano passum, tanto vel numero vel auctoritate testarentur, ut in eorum sententiam et Philostorgius aliique propendisse, et Acta nostra, et consecuti deinde auctores non pauci (vide Bollandum in Comm. ad Acta num. 9) descendisse omnino videtur; existere inde cœpit nova quorundam opinio, quæ geminos Babylas et Antiochiæ præsules, et ambos martyres, alterum sub Decio, sub Numeriano alterum, fuisse adstrueret. Novam dico; non quod hodie primum excogitata sit; sed quod apud antiquos ante sæculum septimum inaudita: primus enim eam commentus videtur auctor Chronici Alexandrini; secuti deinde, sæculo XII, Georgius Cedrenus; sæculo XIV, Nicephorus Callistus, quos dat Bollandus ibid. num. 13 ac 14; nec vero ipse ab illorum sententia, ut apparet num. 11, multum abhorruit. Insectatus illam imprimis est Card. Baronius, verbo quidem uno in Annalibus an. Christi CCLIII, num. 126; sed fusius in suis ad Martyrologium Romanum notis, ad diem XXIV Januarii; secuti subinde alii: nec sane immerito.

Babylas gemi-
nos martyres
et episcopos An-
tiochenos aliqui
confinzerunt.

78 Primo, quia, ut dixi, veterum nullus duorum meminit ante Chronicum Alexandrinum; cum tamen de S. Babyla plurimi scripserint, et alii sub Numeriano, alii sub Decio martyrium subiisse contenderent. 2. Nec Eusebius, nec Georgius Syncellus, nec Nicephorus patriarcha CP., nec Catalogus Harlemiensis, nec ipse Nicephorus Callistus, quod mirare, lib. VI, cap. XXXIV, nec eorum, qui patriarcharum ordinem consignarunt, quos viderim, ullus secundum sub Numeriano martyrem Babylam inter eos recensent; quem tamen præterire peccatum esset tanto gravius, quanto fuisset priori Babyla secundus illustrior. 3. Nescio, an satis expenderit aut Cedrenum, aut Nicephorum Callistum Bollandus locis citatis. Etenim Cedrenus alterum quidem S. Babylam sub Numeriano martyrem facit Antiochiæ; sed non episcopum, nedum Antiochenum; eundem Nicephorus lib. VI, cap. XXXIII, episcopum appellat, et quidem satis verisimiliter Antiochenum, cum ei adscribat insignem illam imperatoris ab ecclesia Antiochensi depulsionem: sed, si ita est, sibi contradicit aut non constat capite sequenti; ubi eum inter succedentes sibi patriarchas omittit; quod perinde accipi debet in continuata serie, quam format identidem, ac si, ad eam pertinere istum Babylam, plane neget.

sed recte confu-
tantur ab aliis.

79 Præiverat hisce auctoribus pridem Georgius Syncellus, qui anno Carini primo secundum

ab ratione re-
rias.

A secundum Babylam locat, sed minime episcopum; multoque etiam minus episcopum Antiochenum, quem eo toto tempore Cyrillum dicit fuisse; Numerianum tamen ab eo pulsum, illumque ideo a Numeriano interfectum, affirmat. Restat igitur, ut pro duobus Babylis Antiochensis ecclesiae patriarchis stet unum Chronicum Alexandrinum, misere passim corruptum. Alii tres contra me non faciunt, tum quod secundum illum Babylam patriarcham non statuunt; tum quod hoc ipso manifeste ex Chrysostomo, Philostorgio, Suida, Actis nostris etc. arguuntur falsi, quod factum jam toties memoratum in eum conferunt, qui episcopus Antiochenus non fuerit.

hasce, vel similes:

80. 4. Error ille posteriorum auctorum, Numerianum pro Decio scribentium, facile admodum committi potuit ab iis, quibus temporum ratio perspecta non erat; si Chrysostomi in ecclesia Antiochensi majores cum narrandi modum tenuerint, quem in tota S. Babylae vivi ac defuncti historia (saltem in libro adversus Gentiles) religiosissime ipse servavit; ut nullius, etiam notissimi, et homilia praecedenti appellati (puta Juliani) frequentissimeque occurrentis, imperatoris nomen usquam adhibeat; imo defugiat quasi ex industria: potest eum illis, uti et nobis modo, minus notus tunc fuisse Decii, quam Numeriani Antiochiam adventus; et ita cum alium determinatum nullum audissent, possunt illum ipsi, ea seducti ratione, determinasse; atque ita porro alteri Babylae excogitando occasionem praebuisse. 5. Sub Numeriano imperatore accidere res ista non potuit, quemcumque demum Babylam fingas; si verum est, quod habet Bollandus in Comm. cit. num. 9, post mortem Cari patris reversum numquam esse Antiochiam Numerianum.

non tamen ob eam, quam addit Tillemontius; qua ruen- te, ruit ejus historia, imo et Eusebii;

81 Rationem aliam affert praeterea Tillemontius excludendi Numerianum; quia nempe is Christianus non fuerit; quod tamen putat exigi a Chrysostomo. Haec ratio mihi non probatur. De Chrysostomo dixi num. 67. Quid si nec ipse Philippus Christianus umquam fuerit, ut locis supra num. 69 citatis defendit Pagius auctoritate Lactantii, Eusebio coevi, Sulpicii Severi, Theodreti, auctoris Vitae S. Pachomii, S. Ambrosii, Epiphani diaconi in concilio Nicæno, actione 6; ex ludis saecularibus ab eo magnificentissime datis, ethnica superstitione longe contaminatissimis, quibus tamen, ut ibidem ex Christianis ethnicisque scriptoribus ac numismatis variis probat, Philippus interfuerit ita, ut nihil immutarit eorum, quae ab aliis olim imperatoribus in istiusmodi ludis celebrandis servari consuevissent. Quid si saltem Christi fidem Philippus non nisi post exhibitos ludos saeculares, ut contendit Baronius, amplexus sit; cum post initium imperii, si Iluëtio credimus lib. 1 Orig. cap. III, num. 12, Antiochia numquam comparuerit? Utrovis hoc ariete pulsata Tillemontii historia, jam satis parergo superiori luxata, corrueat.

non item Chrysostomi vel notis.

82 At nequaquam his S. Chrysostomi narratio concutitur, qui, licet in libro contra Gentiles non nulla habeat, quae imperatorem, de quo agit, Christianum fuisse videntur supponere; ut cum illum ovem, aegrum, discipulum, servum improbum etc.; S. Babylam contra, pastorem, medicum, paedagogum,

patrem spiritualemente appellat; tamen et explicationem ista pati possunt, maxime in oratione panegyrica; et alia tum ibi, tum alibi habet, ut num. 67 dictum est, quae supponunt probantque contrarium. Quin imo omnino ineptum videtur id quod scribit a pag. 745 usque ad pag. seq.; nisi supposuerit fuisse infidelem. Addi potest et hoc argumentum: Si de Christiano imperatore egisset Chrysostomus, fuisset is Philippus (neque enim ante Constantinum in Christum alius credidit; si tamen ipse Philippus credidit;) atqui de Philippo Chrysostomus ibi agere non potuit; cum eum, de quo loquitur, tyrannum, belluarum omnium immanissimam, etc., denique S. Babylae interfectorem fuisse, quanta potest eloquentia, statuat; quae de Philippo nec dixit, nec vero, dicere quisquam, nisi ab omnibus historicis alienus, potuit. Non igitur agit Chrysostomus de imperatore Christiano, ut adstruit nota sua 3 in S. Babylam Tillemontius.

XIV. FABIUS.

E

FABIUS, Ruffino *Fabianus*, Eutychio, et Hieronymo de Script. eccl. cap. LXVI *Flavianus* (non tamen ille, ut perperam istic notat Aubertus Miræus, de quo in concilio Ephesino aut Chalcedonensi fit mentio,) Georgio Syncello modo *Flavianus*, modo *Fabianus*, Nicephoro CP. et Chronico Alexandrino *Flavius*, Babylam excepit, imperante Decio, anno aerae vulgaris CCL, haud forte multum inchoato, ut habes num. 60 et seq. Obitum ejus colligere est ex successione Demetriani apud Eusebium in Chronico, quam collocat anno primo imp. Galli et Volusiani, quando et uterque augustus, ut est in Chronico Eusebii Canone Graeco, consulatum gessit, anno Christi CCLII; quod valide confirmat ejusdem Eusebii Historia lib VI, cap. XLVI, ubi de S. Dionysio episcopo Alexandrino ad S. Cornelium Papam scribente, sic habet: *Scribit etiam, sibi nunciatum fuisse, quod Fabius quidem diem extremum obiisset; Demetrianus vero in ejus locum episcopus Antiochena ecclesiae esset constitutus.*

S. Babylae successit Fabius A. C. 250 ineunte;

84 Cum igitur anno sequenti Cornelius, ut ostendit post Labbeum aliosque Schelstratius tom. I Antiq. eccl. dissert. II, cap. VI; vel anno etiam eodem, mense Septembri; quod Henschenio tom. I April. in Catalogo, Papebrochio, Pagio in Critica historia in Annales C. Baronii, Tillemontio not. 14 in S. Cornelium, etc. potius visum est; cum, inquam, Cornelius tum in caelos martyr evolarit, necesse est, et prius scripsisse S. Dionysium, et hoc etiam prius obiisse Fabium. Nihil est ergo quod in annum CCLII Christi cum Chronico mortem ejus vetet conjicere; est autem certissimum argumentum, quo ultra annum CCLIII vixisse Fabium neges. Sedit adeo annos circiter duos; errantque proinde Georgius Syncellus, Nicephorus CP., Catalogus Harlemiensis, qui annos novem; et gravius etiam Euty chius, qui annos undecim praefuisse Fabium volunt. Propius ad Eusebium accessit Chronicum Alexandrinum, quod annos

seditque usque ad A. C. 252.

S. ECLLII III.

annos solummodo tres annotavit; uti et S. Prosper in Chronico integro, ubi Fabio Demetrianum sufficit, Coss. Volusiano II et Maximo, id est, anno Christi cclm; sic triennium patriarchatus hujus uno anno serius absolvens, sicut eum anno item uno serius, quam par erat, inchoaverat; uti ostendimus supra num. 60.

In schisma Novatiani aliquando propendit;

85 Vir erat Fabius animo excelso atque erecto; quippe, qui furente nequidquam Decio, electus, in tepentem adhuc sacro Babylæ cruore cathedram ascendere non reformidaverit. In Novatiani tamen schisma subinde non nihil propendit, ut aperte testatur Eusebius Hist. eccl. lib. vi, cap. xliv his verbis, quæ mirum est, non vertisse Valegium: *Eidem Fabio, ὑποκατακλινομένῳ πῶς τῷ χρισπᾶτι, ad Schisma aliqua ratione inclinatio, scribens Dionysius etc.* Nec dubium est, quin ea potissimum causa S. Cornelius Papa quatuor hoc de argumento ad eum litteras dederit, de quibus Eusebius lib. vi, cap. xliv, et S. Hieronymus de Script. eccl. cap. lxxvi. Item alias S. Dionysius Alexandrinus, apud Euseb. lib. vi, cap. xli et xliv.

non obstinato tamen animo.

86 Atque hisce epistolis si non ipse Fabius ad Cornelii et ecclesiarum omnium partes est inllexus, id certe effectum est, ut concilium Antiochiæ super illo negotio indicendum curaret; ad quod invitatum se significat S. Dionysius ab Heleno, Tarsi Ciliciæ episcopo, et a ceteris, qui cum illo convenerant; Firmiliano scilicet Cappadociæ, et Theoctisto Palæstinæ provinciæ episcopis: in eo etenim quidam Novatiani schisma confirmare tentabant, Euseb. lib. vi, cap. xlvi. Tum subdit Dionysius, renuntiatum sibi fuisse, quod Fabius quidem diem extremum obiisset; Demetrianus vero ei suffectus esset: ex quo loco non temere eruas, decretam ante fuisse indicatamque synodum, quam Fabius obierit. Neque enim ab iisdem, aut eodem tempore, ad concilium vocatum esse se ac de Fabii morte edoctum innuit; sed ita scribit, quasi hoc illo posterius factum sit; (imo Pagius id meusi Martio anni cclii adscribere non dubitat;) tribuitur nihilominus, in Libello synodico tom. I Concil. Labbe, col. 719, synodus hæc, Antiochiæ collecta, Demetriano, Fabii successori; quia is executus est, quod Fabius, morte interveniente, non potuerat: nam haud ita multo post Fabii mortem concilium istud habitum fuisse, eruitur ex epistola S. Dionysii ad Stephanum Papam (Eusebius eccl. Hist. lib. vii, cap. v;) ubi describit pacem ecclesiarum per Orientem et ulterius positarum. Jam ergo præcesserat synodus contra Novatianum Antiochiæ, ut est in Libello synodico, coacta; quam ideo hujus pacis conciliatricem fuisse ego quidem existimo, quod inter consentientes deinde per Orientem episcopos, eos ipsos nominet S. Dionysius, a quibus ante, ad illam pacem consensumque obtinendum, invitatum se ad synodum dixerat.

XV. S. DEMETRIANUS.

Sedit Demetrianus ab A. C. 252 usque ad 260.

Quam cito in Fabii locum optatus fuerit DEMETRIANUS, docet epistola S. Dionysii jam citata, qua S. Cornelio significat, simul nuntiatum sibi Fabii obitum esse,

et successionem Demetriani Regendam igitur ecclesiam Antiochenam suscepit anno Galli et Volusiani inpp. primo, Christi cclii; sed eam quamdiu administraverit, nemini opinor, credi securius potest, quam eidem iterum Eusebio, quando per Historiam ejus Chronica propugnantur: Chronica, inquam, tum Græcum Scaligeri, tum S. Hieronymi Latinum, saltem in plerisque exemplaribus, ut patet ex Pontaco in notis hic, et editione Auberti Miræi etc.; ubi ad annum Gallieni vii, Coss., ut est in Græco, Seculare et Donato, anno Christi cclx (uam is septimus Gallieni, saltem usque ad mensem circiter Maium, putatur: adi Pagium in Crit. anno Christi cclii, a num. 13) Antiochiæ episcopus constitui dicitur Paulus Samosatenus; cum scilicet, capto apud Persas Valeriano patre, filius Gallienus pacem populo Christiano reddiderat; qua eadem tempestate, inquit Euseb. Hist. eccl. lib. vii, cap. xiv, *Antiochenam ecclesiam Demetrianus regebat*; eodem anno (si captum Valerianum, redditam pacem, et constitutum Paulum in unum annum conjicias, ut Pontaci Chronicum imitatus Tillemontius facit in chronologia tomo IV Monum. subnexa) aut sequenti (si cum Scaligeri et Miræi Chronicis, quæ sequitur Pagius, captivitatem Valeriani, Ecclesiæque pacem, a Pauli institutione distractam, in annum præcedentem contuleris) sedem suam Paulo Samosateno vacuum relicturus, postquam eam annis circiter octo tenuisset. Hisce rationibus omnino consonat Eutyechius pag. 392; si tamen hæc auctoritas, quæ sane exigua esse debet, uti ex ipsa hac pagina nihilo ceteris emendatiori liquet, addere quidquam ponderis Eusebio potest, eadem in Chronico et Historia profitenti: cui proinde et Georg. Syncellus et Nicephorus patriarcha, quatuor dumtaxat annos uterque Demetriani patriarchatui assignantes, concedant necesse est; uti et Catalogus Harlemiensis, qui annos xiv adnotavit, et quidni etiam S. Prosper in Chronico integro, ubi ordinatum dicit Paulum Samosatenum Coss. Tusco et Basso, hoc est, anno Christi cclvii?

88 Acerrimus hic fuit fidei orthodoxæ ac Romanæ Sedis, coacta etiam synodo contra Novatianum, assertor; ut fidem facit Libellus synodicus, apud Labbeum loco supra citato, his verbis: *Synodus divina et sacra provincialis Antiochiæ collecta a Demetrio* (Græce legitur *Δημητρίου*) *ejusdem sanctissimo episcopo: que Novatum* (Græci fere Novatianum cum Novato confundunt) *deposuit, tamquam qui peccatoribus patrocinaretur: veniam nempe lapsis recusando, atque ita in præcipitem ad scelera quævis desperationem salutis impellendo.* Idem testatur S. Dionysius patriarcha Alexandrinus, cum ad S. Stephanum Papam scribens, inter illustriores episcopos cum Ecclesia Romana sentientes, et ob redditam (Novatiani schismate et erroribus condemnatis) insperato pacem incredibili gaudio exultantes, primo loco Demetrianum recenset episcopum Antiochiæ, Eusebius Hist. eccl. lib. vii, cap. v. Sed nihil ad ejus commendationem augustius, quam innumerabilium fere episcoporum, Antiochiæ congregatorum, in epistola synodica ad S. Dionysium, Romanæ urbis episcopum (Eusebius Hist. lib. vii, cap. xxx)

F Acerrimus Ecclesiæ contra Novatianos defensor.

A cap. xxx) de ipso, jam pridem vita functo, testimonium: ibi etenim, ejectione a sua communione Paulo, *necesse habuimus*, inquit, *alium ejus loco ecclesie catholice episcopum ordinare, non absque divina, ut credimus, providentia, beati Demetriani, qui eidem ante hunc (Paulum) ecclesie (Antiochenae) præclare præfuit, filium Domnum, virum omnibus, quæ episcopum decent, dotibus exornatum.*

et quidem Mart.
tyr. et quidam
volunt.

89 Quid, quod et martyrem eum quidam faciunt? Id certe rotunde asserit Blasius Terzi lib. 1 de Syria sacra, cap. xxxiii, Theodoricus Pauli, auctor sæculi xv, in suo codice Ms. cum scripsisset *S. Demetrianum* (sic eum appellat ubique) *migrasse in pace anno Domini cclx*; remittit ad marginem; ubi eodem caractere hæc notat: *Iste sanctus Demetrianus post diversa sibi illata tormenta martyrizatus fuit cum Aniano diacono, et Eustochio, et aliis xx, die xi Novembris.* Quæ certissime ab Usuardi Martyrologio mutuatus est: quod ad diem x Novembris sic habet: *Antiochia, sanctorum Demetrii episcopi, Aniani diaconi, Eustosii et aliorum viginti.* Idem de Demetrio habent

B vetustissima Hieronymiana, apud Florentinum, ad eundem diem; idem alia recentiora plurima, ac tandem etiam Romanum. Sane vel hæc errant omnia sive in nomine Demetrii, quod non habet Corbeense apud Florentinum, sive in nomine Antiochiæ; vel episcopum non Antiochenum Antiochiæ passum volunt; quod aliter passim omnes accipiunt; vel denique ipsissimus ille est Demetrianus, de quo hic agimus: nam et Demetrium eum nuncupant, ante auctores modernos satis multos, Eutychius, sæculi x scriptor, atque ante annos dccc, teste Papebrochio, Catalogus Harlemiensis; et alter inter antistites Antiochenos seu Demetrius, seu Demetrianus comparat nupiam.

verum hoc ultimi
examini
nandum erit
accuratus in
Actis Sancto-
rum,

90 Silet hic Tillemontius tom. IV Monum. de Paulo Samosateno art. 1; hæret Florentinus; Card. Baronius ad annum Christi cclxii, num. 70, *An martyrio obierit Demetrianus*, inquit, *non constat*; nec aliud quidquam addit. Ego, quantumque faciam Demetrianum meum; martyribus tamen annumerare huc usque non ausim, tum propter chronologorum, atque historiographorum, ac præsertim Eusebii, non admodum ab hisce temporibus remoti, synodique Antiochenæ in epistola num. 88 citata, ubi locus hujus martyrii commendandi maxime proprius erat et opportunus, silentium; tum præcipue quod hoc martyrium cum historia componi vix possit. Etenim, ut ex ea num. 87 probatum est, jam pacem ecclesiis Gallienus, apud Euseb. lib. vii, cap. xiii, per edicta firmaverat, cum adhuc viveret Præsul hic noster Antiochiæ, ut cap. seq. dicitur, et vel eodem datæ pacis anno, ut Tillemontio placet, vel anno sequenti quidem, sed tamen utrobique Christi cclx, seu Gallieni vii, ut habent plura Eusebii Chronica, successit Paulus Samosatenus Demetrianus, utique defuncto Antiochiæ, teste eodem Eusebio Hist. eccl. lib. vii, cap. xxvii. Unde igitur in tanta pace martyria?

die x Octobris.

91 Scio, lib. vii, cap. xv; *pace cunctis ubique ecclesiis reddita, apud Cæsaream Palæstinæ Marimum quemdam... ob confessionem Christi capite truncatum esse*; sed is miles erat; poteratque adeo

legibus aliis, exempli causa, imperatoribus sacrificandi, ut eodem dicitur, aut aliis ejusmodi superstitiosis ratione militaris dignitatis urgeri, quibus per edicta derogatum non esset. Videsis eundem Eusebium hoc aperte testantem lib. viii, cap. iv. Scio parum obsequentes tum temporis Gallieno per Orientem præfectos fuisse; et jam tum forte ad tyrannidem a quibusdam spectari cœptum. Scio denique, ut res tunc erant in Oriente, sic illarum historias satis esse confusas (vide Pagiolum in Criticis ab anno Christi cclix.) Quamobrem negotium hoc indecisum ad Acta nostra, quo proprie pertinet, ad diem x Novembris diligentius pertractandum remitto, non negato interim ei Sancti titulo, quem ceteris ejus decessoribus convenire vix dubitem, tametsi, forte aliquanto religiosius, ab eo adscribendo abstinuerim.

XVI. PAULUS I. SOMOSATENUS hæresiarcha.

E

ANNO, ut jam ex Eusebio demonstratum est, Gallieni septimo, Christi cclx non ultra mensem Maium adulto, emersit e latetris, quibus eum et natales humiles, et cognata fortunarum egestas oculuerant, PAULUS, a Samosatis, urbe Syriae Euphratesiæ, quæ monstrum hoc in lucem effuderat, SAMOSATENUS vulgo nuncupatus; quando gregem Antiochenum, a quo et Antiochenus vocitatur, non regendum pastor, uti tum simulabat, admisit; sed, ut subinde palam fecit, misere dilaniandum lupus cfferatus invasit. Vix etenim eum dignitatis gradum attingerat, cum a fidei regula recedens (verba sunt ipsius epistolæ synodice apud Eusebium lib. vii, cap. xxx) *ad spuriam et adulterinam doctrinam se transtulit... Et cum antea pauper ac mendicus esset, nec ullas omnino facultates aut a parentibus relictas accepisset, aut artis ullius exercitio sibi comparasset; nunc (patriarcha factus) ad incredibilem opulentiam pervenit per scelera ac sacrilegia, fratrumque concussiones.*

Paulus regere,
imo perdere ec-
clesiam Antio-
chenam capit
A. C. 260:

93 Quam porro fastu plenus et arrogantia; quam inanis appetens gloriæ; quam in aliorum Legis Evangelicæ doctorum, tum vita functorum, famam, ut suam extolleret, petulanter grassatus, adeo ut etiam angelum de cælo delapsum haberi se coram pateret ac dici; quam merito suspecta cum mulieribus, quas et suis presbyteris et diaconis, ne sibi adversarentur, indulgebat, consuetudine notatus, quarum duas ætate florentes et forma conspicuas secum habuerit, et quocumque proficisceretur, circumduxerit; hæc, inquam, aliaque ejus crimina, loco jam citato, Patres longiori, quam instituto meo conveniat, oratione persequuntur.

F
homo superbus
et impurus.

94 De ecclesiæ itaque Antiochenæ incolumitate conclamatum jam erat; nisi tantis malis haud impari remedio obviam itum esset. Sed nempe sic, Deo providente, ceciderat; ut ejusmodi tum præsulibus Oriens abundaret, quibus nec vitæ sanctimonia nec studium religionis nostræ, ut vellent; nec doctrina deerat vel industria ut laboranti possent opitulari. Scriptæ ultro citroque quaquavermus epistolæ;

Ibi varius con-
tra se synodus

SAECULUM III.

epistolæ; collatæ sententiæ; conducta habitaque intra ipsam Antiochiam concilia, neque a paucis istis aut parum exercitatis, sed collecto, quantum erat in Oriente Ægyptoque veteranorum fere antistitum ac viro- rum insignium robore universo certatum est: nam S. Dionysius patriarcha Alexandrinus, cum advolare per aetatem et affectam valetudinem ipse non posset, interesse tamen per litteras voluit. *At reliqui, inquit Eusebius lib. VII, cap. XXVII, ecclesiarum pastores, quorum præcipuos cap. seq. enumerat, atque inter eos cum fratre Athenodoro magnum Gregorium thaumaturgum, undique exerciti, tanquam adversus gregis dominici vastatorem, simul omnes Antiochiam convenerunt.*

eludit,

95 Neque uno congressu desitum est aut receptui cani visum; sed quantum erat in Paulo fraudis ac pertinaciæ, tantum in Patribus virtutis eminebat atque constantiæ. *Omnibus enim (juxta Eusebium lib. VII, cap. XXVIII) vario tempore, diversimode, ac sæpenumero in unum coëuntibus, multæ disputationes et quæstiones in unoquoque consessu agitatae sunt; cum hinc* B *Samosatensis Paulus dogmatis sui novitatem occultare adhuc niteretur, illinc sacerdotes hæresim illius, et adversus Christum blasphemiam denudare atque in medium producere laborarent. Nee tamen (subdit Rufinus lib. VII, cap. mibi, XXVI) uno id aut secundo tantum concilio ad finem perducere potuerunt; sed conventum sæpe est, et absque operæ pretio discessum. Quoties vero conventum sit, et quot adversus Paulum habitæ sint hoc tempore synodi, nusquam invenio: duas minimum fuisse, certum videtur, quibus interfuisse in epistola synodica Firmilianus asseritur; cum tamen postremæ certissime adesse non potuerit: sed cum ille mutaturum se sententiam promisisset: credens ei Firmilianus, speransque, absque ullo religionis nostræ probro atque dispendio rem optime posse constitui, distulit sententiam suam, deceptus scilicet ab homine, qui Deum ac Dominum suum negabat, et qui fidem, quam antea profitebatur, violaverat. Quo tempore ista contigerint, ostendit Eusebius lib. VII, cap. XXVIII his verbis: Dum hæc aguntur, Dionysius (Alexandrinus) extremum diem obiit, anno principatus Gallieni duodecimo,* C *id est, Christi CCLXV, die IX Martii, ut vide in Tractatu nostro de Patriarchis Alexandr. tom. V Junii, pag. 30.*

depositus tandem,

96 Tandem elusi tot Pauli artibus Patres, nec miserabilem Antiochensis ecclesiæ statum ultra sustinentes, extremam operi manum adhibere decernunt. Coacto iterum Antiochiæ concilio episcoporum LXX, ut vult S. Athanasius de Synodis, aut LXXX, ut S. Hilario visum de Synod. contra Arianos; imo CLXXX juxta Basilium diaconum in concilio Ephesino apud Labbeum tom. III, col. 425; aut, si quid ibi vitii est, ut non dubitat Tillemontius de Paulo Samosateno art. 4, (perperam tamen istis notat quasi solœcismum instrumenti, quod solius est typhothetæ in editione Labbeana, qui Binium tom. I, parte II, pag. 159 omnino in fine, male expressit, cum τῶν vertit in τοῦ, et emendari poterat ex ipso Labbei loco, ubi statim eadem constructio recurrit) si id, inquam, parum credibile videatur, credi certe potest Eusebio, lib. VII, cap. XXIX, qui ait, synodum fuisse πλείστων ὄσων ἐπισκόπων *quamplurimorum* (Valesius

vertit: *innumerabilium fere) episcoporum.* D

97 Hic opera disertissimi Malchionis presbyteri palam convicto Paulo, et auctoritate concilii ab ecclesiastica communione rescisso atque exauctorato, substitutus est Demetriani filius, Domnus, uti jam supra num. 88 ex ipsa hujusce synodi epistola diximus. Sed neque sic profectum satis fuisset, nisi post victam Zenobiam, quæ post Odenati conjugis mortem rerum in Oriente sola potiebatur, Pauloque, dum licuit, patrocinata fuerat, teste S. Athanasio in epist. ad Solitarios, Aureliani interpellati sententia successisset; qua ille ecclesiæ domo, quam hactenus, Zenobia protegente, invitis omnibus, nec hiscere tamen contra audentibus, eadem, quæ hæresim, pervicacia retinebat, tandem facessere juberetur. Nunc Antiochenæ hujus synodi tempora finiamus, quando hinc et episcopatus Paulini exitus, et initium Domniani necessario repetenda sunt.

in synodo Antiochena.

98 *Omnes itaque in unum congregati antistites, Eusebius lib. VII, cap. XXX, unam ex communi sententia ad Dionysium Romanæ urbis Episcopum et ad Maximum Alexandrinum scripserunt epistolam... tum ut studium suum ac diligentiam (in hac synodo adhibitam) omnibus declararent; tum ut perversum Pauli dogma, confutationes quoque et disputationes adversus illum habitas, eunetamque hominis vitam ac mores (imo et depositionem ejus, et inaugurationem Domini, atque adeo totius eventum concilii) exponerent.* Ex his, uti et ex ipsa epistola, quæ subjicitur, liquet 1, non diu post mortem S. Dionysii Papæ scriptam hanc epistolam fuisse; quippe quæ nondum Patribus innotuerat. Non vixit autem Dionysius, ut est in vetustissimo optimæque notæ Catalogo apud Henschenium tom. I Aprilis et Bucherium in Victorii Canonem Paschalem pag. 272, nisi usque in diem septimum Kalend. Januarii consulibus Claudio et Paterno, id est XXVI Decembris anno Christi CCLXIX. Eosdem consules notat Catalogus Reginæ Sueciæ ibidem, et uno tantum die ab alio discrepat. Non igitur multo serius aut scripta fuit ad eum epistola, aut synodo finis impositus.

habita non se-
rius quam anno
Christi 270 in-
eunte,
E

99 Liquet ergo 2, neque totam (quod hactenus creditum fuerat, inquit Pagius ad annum Christi CCLXXI, num. 3) neque aliqua sui parte (quod Valesio visum in notis ad Euseb.) sub Aureliano synodum habitam esse; sed totam imperante Claudio; quippe qui XXVI Octobris anni CCLXX, ut ostendit Pagius ad annum Christi CCLXX, num. 3, adhuc erat in vivis; Claudio vero successit frater ejus Quintillus, illique post diem decimum septimum extincto, demum Aurelianus, mense Novembri, aut insequenti. Liquet 3, aut errasse Eusebium lib. VII, cap. XXIX, ubi sic vertitur: *Hujus (Aureliani imperatoris) temporibus postrema synodus innumerabilium fere episcoporum congregata est* etc.; aut Valesium qui sic eum interpretatur; hoc Pagius; istud Tillemontius asserit, not. 4 in Paul. Samosat., ubi Pagium et citat et deserit. Ego quidem cum Tillemontio, sed aliam tamen ob causam, sentio.

neque adeo ubi
Aurel. anno
F

100 Sic, loco citato, habet Eusebius: Καθ' ὃν τελευταίας συγχροθησείας πλείστων ὄσων ἐπισκόπων συνόδου, φωραθείς καὶ πρὸς ἀπάντων ἤδη σαφῶς καταγνωσθείς ἑτεροδοξίαν ὃ τῆς κατα Ἀντιό-
χίαν

ut errat Euse-
bius.

A *χειρὶ αἰρέσεως ἀρχηγῶς, τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρύσσεται.* Hæc ita Latine reddit Pagius: *Cujus temporibus (cum postrema congregata fuisset, jam ante scilicet sub Claudio imperatore, quamplurimorum episcoporum synodus) convictus et ab omnibus jam manifeste falsi dogmatis damnatus auctor illius hærescos, quæ erat Antiochiæ, a catholica (seu universa), quæ sub cælo est, Ecclesia eliminatus est, seu publico edicto exturbatus est.* Si istud ἀποκηρύσσεται significet, ut vult Pagius, actionem Aureliani, Paulum lata sententia expellentis; ad illam referri commode poterit illud καθ' ὃν, *cujus temporibus*, et recta erit Pagii versio, quidquid dixerit Tillemontius; et vera proinde, quam deducit inde, sententia; nimirum, per ea verba nequaquam ab Eusebio collocari hanc synodum sub Aureliani imperio: at si ἀποκηρύσσεται non actionem Aureliani, sed Patrum, in concilio Paulum publica sententia excommunicantium ac deponentium, designet; errat Pagius, et recte Eusebii sententiam exprimit Valesius.

B *recte hic a Valesio versus,* 101 Atque hoc postremum mihi potius dicendum videtur: primum quidem, quia eadem pene utuntur voce Patres sub finem epistolæ synodicæ: *Hunc igitur, inquit, Deo adversantem (Paulum) nec cedere volentem, cum a communi nostre abdicassemus, ἐκκηρύξαντες; necesse habuimus alium ejus loco ecclesiæ catholicæ episcopum ordinare; ubi manifestum est, ἐκκηρύττειν quod idem sonat atque ἀποκηρύττειν aliud significare non posse, nisi quod vulgo dicitur excommunicare ac deponere.* Consulc infra num. 109. Deinde non solum dicitur apud Eusebium, ἀποκηρύσσεται, *ejicitur, expellitur, excluditur, eliminatur;* sed τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν καθολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρύσσεται, *a catholica, quæ sub cælo est, Ecclesia exterminatur, seu, per sententiam aut edictum ejicitur;* hoc vero quid aliud esse possit, quam a communione omnium fidelium publico edicto arcere atque excludere? Quod nec fecit Aurelianus, nec potuit. Legitur quidem sub finem capituli: ὑπὸ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς ἐξελάνατο τῆς ἐκκλησίας, *per secularem potestatem ab ecclesia exturbatus est;* sed aliud est ἐκκλησίας ab ecclesia, seu sede ac domo episcopali, aliud καθολικῆς ἐκκλησίας, *a catholica Ecclesia, seu universitate fidelium;* aliud ἐξελάνατο, *vi extusus est, aliud ἀποκηρύσσεται, per sententiam palam denunciatur ejectus;* hoc jurisdictionem ecclesiasticam exigit; non item istud; sed fieri potest per brachium sæculare; etiam juste, si ab ecclesiastica potestate legitima sit invocatum. Restat igitur, ut excommunicatum ac depositum Paulum, adeoque et synodum, in qua excommunicatus ac depositus est, temporibus Aureliani imp. adscripsit Eusebius; qui tamen sibi contrarius est in Chronico tam Græco (in quo hic consules notantur Gallienus vii et Saturninus, pro Sabinillo), quam Latino, ubi rem eandem refert ad annum Abrahami MMCLXXXIII, Olymp. CCLXI annum ii, juxta Scaligeri editionem, et Gallieni xiii, id est, Christi CCLXVI. Latinum tamen Eusebii Chronicum iterum huic loco contradicit in. Eusebio Laodicensi, ut statim num. seq. patebit. Eusebii Chronicum presse in hac re sequitur S. Prosper in Chronico integro.

102 Errorem hunc Eusebii in Historia etiam agnovit loco citato Henschenius, et post

eum Papebrochius; ille tamen ignoscendum putavit; *cum distantia vix trium mensium sit, inquit, inter Dionysii obitum et Aureliani initium.* Schelstratius Eusebium etiam defendendum sibi ac sequendum putavit tom. I Antiq. eccl. diss. II in serie chronologica; ideoque ab illis Catalogis, quos alibi tanti facit, recedens, ad annum consulesque sequentes Dionysii obitum transfert. Idem ante illum Labbeus ac Petavius alique in chronicis factitarunt. Sed, præterquam quod jam dixi num. 98 et 99, quid si Eusebius ibi non ad initium imperii Aureliani (quamquam et illud plus tribus mensibus distet ab obitu Dionysii, ut supra monui;) sed ad annum ejus imperii tertium respexerit? Certe in Chronico, anno Aureliani (apud Scaligerum) secundo, (apud Pontacum tertio) sic legitur: *Eusebius Laodicenus episcopus insignis habetur:* in Historia vero lib. vii, cap. xxxii de Anatolio ejus successore, *Postea vero, inquit, cum eum synodus adversus Paulum congregata Antiochiam evocasset (Græce est συνόδου καλοῦσης, synodo eum evocante,) per urbem Laodicam iter faciens, a fratribus illius loci, mortuo tunc Eusebio, detentus est.* Evocante ergo Anatolium synodo Antiochena, jam fato cesserat Eusebius, qui tamen anno Aureliani ii, aut iii, adhuc florebat; non igitur ad initium Aureliani retroagi potest, neque de tribus mensibus hic, qui inter Dionysii mortem synodumque intercesserint; sed de tribus ut minimum annis agitur.

103 Idem colligi potest ex cap. xxx, ubi post epistolam synodicam, statim subjicit, interpellatum fuisse adversus Paulum, qui cedere episcopatu volebat, Aurelianum; qua ratione satis indicat, id ab ipsis concilii Patribus, nondum inde digressis, fuisse præstitum; ita certe cum intellexerit sæculo v Theodoretus Cyri episcopus lib. ii, hæret. fabul. cap. viii in fine; multisque post sæculis Zonaras Annal. lib. xii, cap. xxv, ubi successionem Domni expulso per Aurelianum Paulo posteriorem facit. Atqui Antiochia Aureliano ante annum ejus imperii tertium non parebat, sed Zenobiæ; ut vide apud Pagium ad illum annum: nondum igitur ante annum illum dissoluta fuerit synodus. Imo cum tunc de toto Orientis imperio cum Zenobia dimicaret, nec interpellari imperator potuit, nec inter armorum exercituumque hinc atque inde maximorum terrores, *innumerabilium fere episcoporum synodus esse collecta;* sed si Eusebium sequi placeret, serius utriusque rei tempus inquirendum esset, ut infra iterum demonstrabitur.

104 Quid si hic denuo confligentem secum in eadem re Eusebium exhibeam; dignusne tandem videbitur, cui chronologiam Pontificiam hic Viri eruditi accommodent? Age sanc. Quot annis Romanum episcopatum Dionysius administravit? Si Eusebium audis lib. vii, cap. xxx in fine, *novem annis.* At isti unde inchoantur? Ibid. cap. xxvii: *Cum Xystus undecim annis Ecclesiæ Romanæ præfuisset, in ejus locum successit Dionysius. . . Eodem vero tempore (ἐν τούτῳ δὲ) defuncto Antiochiæ Demetriano, Paulus Samosatensis episcopatum suscepit.* Paulum autem Demetriano successisse, dicit in Chronico Græco, in quo consules adduntur Secularis et Donatus, et Latino Scaligeri, anno Gallieni

SÆCULUM III
quem aliqui frustra conati sunt excusare.

E

aut defensus.

F

non semel in hac re secum pugnantem.

SÆCULUM III.

Gallieni VIII, Christi CCLX. Dux igitur inde annos totos novem, et defunctum ex Eusebio Dionysium habebis anno Christi CCLXIX, qui ipsissimus ille annus est, quem nos ejus morti supra ex catalogis antiquissimis assignavimus, idemque Claudii imperatoris secundus; qui cum tertium annum sequenti circiter Aprili anni Christi CCLXX inchoaverit; imo ad mensem Novembrem vivendo decurrerit (vide Pagium loco. sup. cit.) ridiculum profecto est synodum Antiochenam sub Aureliano demum cogi cœptam, ac post multas longasque, ut rei gravitas postulabat, disceptationes, antequam in Paulum sententiam ferret, protractam comminisci, quæ tum tandem ad S. Dionysium Papam, plus quam integro anno defunctum, epistolam synodicam inscripserit; ineptissimum vero, si id post tertium Aureliani annum fecisse fingatur.

Occasio erroris
quænam esse
potuerit Euse-
bio;

105 Mea igitur hæc est opinio: Sciverit Eusebius, Paulum Samosatenum jussu Aureliani sede pulsum, postquam judicio synodi Antiochensis exauctoratus antea fuisset; ignoraverit deinde, quo anno Dionysius ex hac vita decesserit, qui solus est character, ex quo tempus concilii utcumque ex epistola synodica determinari potuit. His positis, nihil erat pronius, quam ut illud ad Aureliani tempora revocaret; quippe per quem ejus decreta ultimum, ut aiunt, effectum sortita sunt, depositione Pauli executioni mandata. Ignota vero fuisse Eusebio Dionysii, uti aliorum plurimum Pontificum, tempora, vel inde palam est, quod Xysti Pontificatus annos octo tribuat in Chronico; eidemque in Historia, ut mox vidimus, undecim; cum non nisi totidem menses et dies insuper aliquot sederit, ut probat Pagius ad annum Christi CCLVII; Schelstratius tom. I Antiq. eccl. diss. II, cap. VII; ubi ex S. Firmiliani ad S. Cyprianum epistola ostendit, superstitem adhuc fuisse S. Stephanum Papam, Sixti II decessorem, anno CCLVI; indeque eruit vitium Catalogi Henscheniani, mortem Stephani notantis Coss. Valeriano III, et Gallieno II, pro Valeriano IV, et Gallieno III; ex quo vitio secutum est aliud, quo Sixto duo anni ad menses undecim adjecti sunt. Dionysio vero dat Eusebius in Chronico annos duodecim; in Historia autem, loco jam adducto, novem.

nempe ignorantia
chronologicæ
Pontificiæ.

106 At lib. VII, cap. XXX in fine, cum de sexennio Aureliani, alteroque sexennio Probi, Cari, filiorumque ejus, ac tandem Diocletiani ac sociorum ejus imperio meminisset, ita subdit: *Quorum temporibus (Diocletiani et sociorum) maxima illa nostrorum persecutio, simulque ecclesiarum eversio perpetrata est: ceterum paulo ante hæc tempora (μικρῶ τούτου πρότερον) mortuo Dionysio etc.* Qui locus, fateor, ambiguus est: nam si τούτου referatur ad aliquid Aureliano aliquanto posterius, poterit error esse gravior quam in Chronico, ubi Dionysii tempora tantum extendit usque ad annum I Probi imp.; sin τούτου referatur ad omnia quæ præcedunt usque ad persecutionem Aureliani; etiam sic Dionysium in vivis recenset usque ad annum circiter Aureliani quartum, Christi CCLXXII; sibi quoque adeo, ut modo ostendimus, iterum contradicit. Imo vero cap. XXXII dat Felici, Dionysii successori, annos V; ita tamen, ut quintum annum vix inchoaverit, ut constat ex Chronico, ubi eodem anno Eu-

tychiano successor adscribitur Gaianus, id est, Cajus; adeo ut ne cum Eutythiano quidem Felix totos quinque annos expleverit. Eutythiano dat menses vix X, Cajo annos XV. Marcellini autem temporibus (anno ejus VIII in Chronico, Diocletiani XIX, uti etiam habet Historia lib. VIII, cap. II, Christi CCCII) assignat persecutionem Diocletianeam. Non quaero, vera hæc, an falsa sint; sed hos annos congeri volo. Erunt, opinor, ut summum XXVIII, qui si tollantur a CCCII, residui erunt CCLXXV, quo anno juxta Eusebium vivere adhuc debuerit S. Dionysius; et ne vacationes interjecisse putetur, inspicere Chronicum, quod hic historiæ accurate consonat; nisi quod Eutythiano menses non plus octo concedat, in historia vero, lib. VII, cap. XXXII, vix decem; cum re vera seder annis octo. Manifestum est itaque, perspecta nequaquam Eusebio fuisse tempora Dionysii; neque proinde etiam habiti Antiochiæ postremi contra Paulum concilii, neque excommunicationis ac depositionis ejus, neque substitutionis Domni. Merito igitur, misso Eusebio, epistolam ipsam synodicam sequimur, eam certiori Pontificum Romanorum chronologiæ adaptantes.

107 Verum etiam hoc pacto aliud nihil hactenus evicimus, quam depositionem Pauli anno Claudii secundo, Christi CCLXIX exeunti, aut CCLXX ineunti posteriorem non fuisse. Restat, ut neque priorem fuisse demonstremus; ut, cum Eusebii Chronico, Pearsonio visum est. Docet id *Contestatio publicæ proposita a clericis Constantinopolitanis et publicata in ecclesia, quod Nestorius ejusdem sit sententiæ cum Paulo Samosateno, ante CLX annos ab orthodoxis episcopis anathemate condemnato.* Vide Labbeum tom. III Concil. col. 337. Scripta est hæc contestatio anno Christi CCCCXXIX, ut habet Pagius in Crit. Baron. ad an. Christi CCLXXI, num. 2 et CDXXIX, num. 15; Schelstratius vero tom. I, Antiq. eccl. diss. II, in serie chronol. ad annum Christi CCLXXI, ac Tillemontius nota 4 in Paulum Samos., illam referunt ad annum Christi CDXXX. Utcumque acceperis, demptis CLX a CDXXIX vel CDXXX, reditur vel ad annum Christi CCLXIX, quo Antiochiæ postrema in Paulum synodus inchoata sit post mensem Octobrem (ut patet ex S. Firmiliani, cum in itinere esset ad hanc synodum, obitu, quem Græci in Menæis consignant die XXVIII Octobris,) vel ad annum Christi CCLXX, quo ineunte finita esse debuit. Ceterum rationibus hisce nostris chronologicis favent in Chronicis suis Hermannus contractus, Marianus Scotus lib. II, æt. VI, ad Quintilium imp., ubi et pro se Methodium citat; et Abbas Urspergensis, dum condemnationem Pauli imperio Claudii solius innectunt.

108 Ecclesiæ itaque Antiochensi, ab anno Christi CCLX ineunte ad CCLXX circiter inceptum, annis X ita dominatus est antistes hæreticus, ut ne maximæ quidem synodi auctoritate sic frangi potuerit, quin cœptam pridem tyrannidem toto in eam biennio, ut privatus, exercere perrexerit, quando usque ad victam Zenobiam, captamque ab Aureliano Antiochiam, pro patriarcha se gessit, quoscumque tandem subditos ac sequaces habuerit. Ex his collige, emendandum esse et Georgium Syncellum et, qui eum fere sequan-

Synodus eadem
Antiochena non
est etiam habita
citius quam sub
finem anni
Christi 269.

Paulus, licet
depositus, toto
biennio noluit
loco cedere.

A tur, Nicephorum CP. et Catalogum Harlem. imo etiam Eutychium, dum annos tantum octo Samosateno concedunt. De Pauli hæresi, et unde nata, et quarum ipsa parens fuerit, sive in mysterio SS. Trinitatis, sive divini Verbi incarnationis, consule Dionysium Petavium Theologiæ dogmaticæ tom. II de SS. Trinitate lib. I, cap. VI, num. 6; sed præcipue tom. IV de Incarnatione lib. I, cap. III.

XVII. S. DOMNUS I.

Domnus Paulo subrogatus A C. 269 exeunte, aut ineunte 270;

Quam durum accidit mihi, cum ab Eusebio recedendum est, tam in DOMNI patriarchatu suis limitibus includendo est necessarium: non enim in principio illius duntaxat, quod jam ad annum Claudii imp. II, Christi cclxix elabentem, aut cclxx vix initum diximus revocandum; verum etiam in fine statuendo Eusebius aberrat, saltem in Chronico; ubi anno Aureliani imp. I (Coss. Aureliano Aug. et Basso, ut est in Græco) id est, Christi cclxxi, Domno Timæum sufficit, in quo eum sequitur iterum S. Prosper in Chronico integro. Hoc pacto decessisse patriarchatu dicendus esset Domnus ante, quam expulsus per Aureliani sententiam ex possessione sua Paulus fuisset. Hoc vero historicos, ni fallor, plerosque offendit; Zonaram imprimis, qui Annal. lib. XII, § xxv, cum narrasset, qua ratione episcopi Paulum in synodo ecclesia cedere jusserint (ubi utitur itidem voce ἀπεκλήρουσαν); ita subdit: *Recusantem apud Aurelianum, qui tum imperabat, detulerunt orthodoxi, qui eum decreto iis ecclesiam attribui jussisset, quibus Romani et Italici episcopi suffragarentur, Paulo per ignominiam pulso, Domnus successit*: Græce est: Ἐντεῦθεν ἀτίμως ἐξήλαθη τῆς ἐκκλησίας ὁ Παῦλος, καὶ ἀντεστήχθη Δόμνος; inde ignominiose extrusus est ab ecclesia Paulus, et pro eo introductus est Domnus. Supervixisse ergo Domnum testatur ejecto per Aurelianum Samosateno.

sedit usque ad 272 aut 273;

110 Eadem est Georgii Syncelli aperta sententia, ubi post Orientem domitum, reducemque inde Romam Aurelianum, adhuc Domnum Antiochiæ agnoscit antistitem. Et quid alios commemorem? Ipse Eusebius lib. VII Hist. cap. xxx, quem, nisi Domnum, designare potuit, cui ecclesiam Aurelianus adjudicaverit? Scribit enim in hunc modum: *Igitur cum Paulus a recta fide simul et episcopatu excedisset, Domnus, ut dictum est, administrationem Antiochensis ecclesiæ suscepit. Sed cum Paulus e domo ecclesiæ nullatenus excedere vellet, interpellatus imperator Aurelianus, rectissime hoc negotium dijudicavit, iis domum tradi præcipiens, quibus Italici Christianæ religionis antistites et Romanus Episcopus scriberent.* Solius Domni hactenus ab Eusebio facta erat mentio; nulla Timæi; de quo primum meminit cap. xxxii. Orientem autem anno primo imperii nondum adierat Aurelianus, nedum illum Zenobiæ, cui parebat unice, eriperat; neque adeo Antiochiæ aut interpellari, aut jus dicere potuerat, cujus non ante annum imperii tertium, Christi cclxxii, ut supra ex Pagio docui, potitus est.

111 Viderat id, credo, Tillemontius, cum (tom. IV Monum. ubi de S. Felice Papa) idem *Julii Tomus IV.*

omnino de Domno post Aureliani edictum affirmat; recteque inde conjicit, expulso Paulo, Domnum in debita pridem sibi jura successisse anno Christi cclxxii aut cclxxiii, qui est Aureliani III aut IV; et tomo eodem in persecutione Aureliani art. I negat, id fieri potuisse ante finem anni Christi cclxxii. Sed quomodo cum hac assertionem componi possit alia, quam habet tom. V, ubi agit de S. Luciano Antiocheno, dicitque Domnum, deposito per synodum Paulo sub finem cclxix, non amplius duobus circiter annis præsedisse, itemque illa, quam ibidem proponit in indice materialium: *Domnus episcopus Antiochenus anno cclxix usque ad cclxxi* (remittit quidem ad notam 4 in S. Lucianum, ubi duas sententias proponit, sed nihil decidit; quod facit tamen locis citatis;) hæc, inquam, quo pacto componi possint, non satis equidem intelligo. Convenit hoc, fateor, cum Eusebii Chronico; sed vel propterea, ut contendi, longe probabilius descendo. Adhærendum igitur (quando aliud nihil superest) Georgio Syncello atque Eutychio; qui, cum tres annos Domno indulgeant, facile usque ad annum æræ vulg. cclxxiii, qui Aureliani III et IV respondet, ejecto Samosateno supervixisse illum aliquamdiu, juxta historiographorum placita, patiuntur.

112 Mirifice huic sententiæ patrocinatur Franciscus Maria Florentinus in Martyrologio Hieronymiano ad diem II Januarii, ubi *Syridonum ejusdem loci (Antiochiæ) episcopum*, inter Martyres relatam, uti et ab Usuardo corrupto nomine *Isidorum*, eundem hunc esse Domnum, Paulo Samosateno, propter hæresim damnato, a synodo episcoporum substitutum, defendit; de quo legerit Holstenius in Ms. Martyrologio serenissimæ Regiæ Sueciæ, *Antiochiæ Syriæ, S. Domni episcopi ejusdem loci.* Vide ipsum Holstenium in animadversis ac Martyrol. Roman. editis Romæ MDCLXIII, et in epistola ad Florentinum, quam hic operi suo præfixit pag. 4. Eodem inclinant Castellanus in notis in Martyrologium Rom. ad II Januarii; Observationes ad Usuardum eodem die; atque ipse Tillemontius tom. IV Monum. de Paulo Samos. art. 5, et fusius tom. XV nota 29 in S. Leonem. Sane si martyr fuit Domnus hic noster, omnino post ejectum ab Aureliano Samosateno vixisse debuit; cum ante tempus illud Christianos imperator iste usque adeo persecutus non sit, ut iis potius, Eusebio teste lib. VII Hist. eccl. cap. xxx, impense faverit; et patet ex ipsa illa, qua Paulum rogatu episcoporum catholicorum ejecit, sententia. Ceterum qualis quantusque vir Domnus jam tum fuerit, cum ad hanc sedem innumerabilium fere episcoporum calculis delectus est, testatur ipsa epistola synodica verbis, quæ supra num. 88 descripta reperies; ubi brevi compendio virtutum ejus omnium summa continetur, talis utique, ut Sanctis merito annumerandus videatur.

SÆCULUM III.
cui sententiæ subscribit Tillemontius; sed sibi non constat:

E

favent et Martyrologi, qui Domnum hunc videntur accensere Martyribus.

F

XVIII. TIMÆUS.

Quemadmodum in Catalogo Harlemiensi Domnus, sic apud Georgium Syncellum TIMÆUS nusquam apparet: utriusque tamen certa

SÆCULUM III.
Sedit ab A. C.
273 ineunte us-
que ad 280; jux-
ta Eusebium et
et S. Prospe-
rum.

certa successio est, tum ex Eusebio in Chronico et Historia lib. VII, cap. XXXII; tum ex Nicephoro CP.; Eutychio, pag. 395, ubi cum appellat *Timotheum*; Zonara lib. XII, num. 30; Nicephoro Callisto lib. VI, cap. XXXIV, etc. Timæum Domno subrogatum esse anno Aureliani III, Christi CCLXXIII vix delibato, apparet ex numero præcedenti; siquidem Dominus extinctus est II Januarii, anni utique CCLXXIII: nam Januario mense anni CCLXXII nondum Syriam Aurelianus attigerat. Serius autem, quam anno Christi CCLXXIII, Domni decessum collocare nulla me sinit auctoritas. Quod ad obitum Timæi attinet, nihil cogit ab Eusebii Chronico dissidere; neque adeo id licet: nam Syncellus manifeste corruptus est; primum quidem, quia Timæum expungit; præterea quia, cum Cyrillo, Dominum, ut ipse putat, statim secuto, annos adnotet solos XV, ac deinde B. Theophanes, cui Chronographiam suam perficiendam moriens commendaverat, Tyranno XIII; collecti illi XXVIII, additque CCLXXIII, non conficiunt nisi annos CCCI: defunctus B ergo Tyrannus fuerit biennio ante persecutionem, anno CCCII a Diocletiano suscitatum, quod est contra Eusebium in Hist. lib. VII, cap. XXXII, ubi sic ait: *Post Cyrillum Tyrannus episcopatum Antiochensis ecclesie suscepit: cujus tempore ecclesiarum vastatio maxime viguit.* Nicephorus patriarcha CP. Timæum sedisse scribit annos X, Cyrillum XV, tum Tyrannum; junge annos Timæi ac Cyrilli; erunt XXV; qui juncti annis CCLXXIII dant annum CCXCVIII, Diocletiani XIV et XV, quo cæperit patriarchatus Tyranni; quod Eusebio repugnat in Chronico Græco ac Latino, omnibusque, ut num. seq. dicitur, exemplaribus.

contra recentio-
res.

114 Quis autem hic non credat Eusebio, cum ea scribit, quæ suis ipse oculis spectare potuit, ignorare jam adultus rerumque ecclesiasticarum avidus indagator non potuit? Gravius impingit Eutychius, et auctor Catalogi Harlemiense: et hic quidem, quia Dominum præterit; uterque vero, cum tres tantum annos Timæo, et XV Cyrillo attribuit, quibus si adjeceris XIII Tyranni, imo undecim (totidem enim Tyranno, quem Eurim vocat, assignat Eutychius,) toto amplius decennio a Chronico Eusebiano aberrare comperies; cujus auctoritas si uspiam ulla sit, hic certe maxima esse debet; quando ceterorum omnium rationes, multis post sæculis initæ, ab iis dissonant, quæ sua ipse ætate per Orientem imprimis, ubi agebat, facta commemorat. Neque obest, quod illud ipsum Chronicum non nisi ab Hieronymo versum et amplificatum accepimus: nam et S. Hieronymi perspecta fides est, ut nihil temere immutaverit, quamvis non nulla addiderit; et nota antiquitas, ut Chronicum ab Eusebio elaboratum multo sincerius habuerit, quam sæculo demum octavo Syncellus aliive posteriores. Hoc itaque duce Timæi episcopatum ad annum usque Abrahami MCCCXCVII juxta editionem Pontacenam, Probi imp. quartum, producimus, Coss. Messala et Grato, ut habet Græcum; uti et Chronicum integrum S. Prosperi Aquitani; id est, Christi CCLXXX: is enim ad medium usque Aprilem Probi quartus fuit, cetera quintus; quam-

quam Eusebii more totus pro quarto notetur. Erraverit, credo, eruditus Pagius in Crit. anno Christi CCLXXXIII, num. 8, ubi Baronium corrigens, Timæi episcopi Antiocheni obitum ad annum CCLXXXI ex Eusebio in Chronico retrahendum esse dicit. Certe is annus nulla ex parte fuit Probi quartus, quem tamen Chronici exemplaria omnia exhibent, teste Pontaco in notis hic. Suspicio, a Pagio quartum Probi consulatum pro quarto imperii anno temere acceptum esse. Ab initio igitur CCLXXXII præfuit annis admodum septem, sed utrimque completis. Aliud de Præsule hoc nihil apud antiquos notatum invenio, nisi quod illi Eusebius Hist. lib. VII, cap. XXXII, successisse sua memoria Cyrillum affirmet.

XIX. S. CYRILLUS.

Satis jam, opinor, numero superiori persuasimus, unius Eusebii Chronici fidem per hæc tempora ceterorum omnium calculis præferri oportere. Cyrillus itaque Timæo in patriarchica dignitate suffectus est anno Probi imp. IV, id est, Christi CCLXXX; in quem Probi annum quartum omnia, ut modo dicebam, conspirant exemplaria. At non eadem inter illa de Antistitis hujus fine, Tyrannique successione concordia est: nam Pontacus ea reducit ad annum Diocletiani XVI, hoc est, Christi CCC, et pro eo faciunt Eusebii Chronica Victorinum, Oisellinum, Fabritianum, itemque Valcellense nostrum ac vulgata quædam; favetque Marianus Scotus; sed omnium maxime Chronicum S. Prosperi integrum, tum in vetustissimo codice nostro, tum a Labbeo editum parte I ad Coss. Constantium III et Maximianum III, id est annum Christi CCC, qui juxta Eusebii imperatores putandi modum debet esse Diocletiani XVI. Annum Diocletiani XVII delegit in editione sua Aubertus Miræus, cui adstipulatur apud Vasatensem Ms. codex Pithecanus, et in Chronico suo Onuphrius Panvinius. Saliger in utraque editione tum Græca tum Latina annum Diocletiani XVIII prætulit, cui præverat, apud Pontacum, Ms. F. Lodonense, Petavinum, Fabritianum excusum Basileæ MDXXIX plurimis et variis lectionibus ditatum, quibus accedit Hermannus Contractus. Annum denique Diocletiani XIX apud eundem Pontacum, solum habet Ms. Fuxense.

116 Atque hæc quidem sunt omnia, in quibus tum vulgati tum Mss. codices de hocce tempore inter sese disceptant; nullusque proinde cum Nicephori CP., ut num. superiori notabam, chronologia consentit. Difficile tamen est germanam in tanta diversitate Eusebii atque Hieronymi sententiam discernere. Ego Pontaci editionem ceteris anteferre non dubito, tum quod nemo alius aut tot habuit codices, aut quanti eorum quisque valeret, dijudicare securius potuit; tum etiam quod ad momenta, quibus illustrissimus auctor ad annum Diocletiani XVI exprimendum impulsus est, non leve pondus accedat a pulcherrimo codice nostro Valcellensi Ms. quem ipse non viderat; et multo insuper gravius a Prosperi Chronico, quod nemo

E
S. Cyrillus præ-
fuit ab A. C. 280
usque ad 300:
juxta Euse-
bium, et S. Pro-
sperum,

F

qui editum a
Pontaco Eusebi
Chronicum hoc
loco confirmat.

A nemo integrum, ante Labbeum in nova Bibliotheca Mss. Librorum tom. I, pag. 16, in publicam lucem eduxerat. Quamobrem sedisse Antiochiæ S. Cyrillum puto ab anno Christi cclxxx usque ad ccc, hoc est, annis universim xx.

S. Cyrilli elogia
et Acta, de quibus
nihil Eusebii.

117 Hujus memoriam in sacris Fastis ad diem xxii Julii Martyrologium Romanum commendat his verbis: *Antiochiæ, sancti Cyrilli episcopi, doctrina et sanctitate conspicui.* Baronius vero in notationibus sic habet: *De e hac die Beda (vulgo, sed falso nuncupatus.) Adscribitur hic decimus nonus ejus sedis episcopus. . . . Habentur ejus Acta juncta illis sanctorum Claudii et Nicostrati, quæ ex antiquis codicibus edidit Mombritius tom. I; ubi scribitur, ipsum ob Christi fidem passum, ac tandem in carcere Deo spiritum reddidisse.* Sed ea fatetur, not. 2 in diem viii Novembris, in nonnullis esse corrigenda; hinc forte martyrem Cyrillum appellare ausus non est. Meminit illius etiam Ado sexto Idus, seu die viii Novembris; sed nec Cyrilli martyrium attingit; nec Pannoniam, ubi in carcere obiit; sed ea quæ narrat, quasi Romæ sint facta, proponit; cetera quæ habet illo die, Acta sunt Mombritiana in epitomen contracta; de quibus agi poterit in Actis nostris tum xxii Julii, tum præcipue viii Novembris, ubi de SS. Claudio, Nicostrato, Symphoriano etc., qui alii videntur ab illis, de quibus actum est vii Julii. Vide interim breviter Tillemontium tom. IV Monum. not. 4 in S. Sebastianum.

Dorotheus patriarcha non
fuit, aut Cyrilli
successor.

118 Mirandum sane, si vera sunt Acta Mombritii, aut de Sancto hoc nostro intelligenda, Eusebii de illis altissimum ubique silentium, cum et Timæo Cyrillum sua ætate successisse, et xx saltem annis deinde præfuisse, testetur. Ne vero quis eum putet in Antiochensi ecclesia peregrinum omnino, hisce saltem temporibus, aut hospitem fuisse et ignarum, subdit lib. vii, cap. xxxii: *Sub hoc (Cyrillo) Dorotheum virum doctissimum Antiochenæ tunc ecclesie presbyterum, cognovimus* etc. Quæ verba occasionem forte quibusdam præbuerunt, ipsum illum Dorotheum inter patriarchas Antiochenos, quasi qui Cyrillo successerit, reponendi: quod faciunt Marianus Scotus in Chronico excuso, Theodoricus Pauli in Ms., Petrus de Natalibus in Catal. Sanctorum lib. xi, cap. vii. Sed perperam et contra omnes antiquos, ipsumque Eusebium jam citatum, qui post paucula Dorothei elogia, hæc habet: *Post Cyrillum vero Tyrannus in Antiochensis ecclesie episcopatum successit.* De hoc Dorotheo consule Acta nostra tom. I Junii, pag. 434 in Comm. Hist. ad S. Dorotheum episcopum Tyri, § 1, ubi et alios de illo errores deteges.

aliunde inquirendum est; nam Chronici continuator S. Hieronymus dum plurimos in unum patriarchas congerit, nullius tempora definit; ne ipsius quidem Tyranni: quippe quem locat cum ceteris ad annum Abrahami mccccxlv, cujus initium incidit in annum Christi cccxxviii; cum certum sit ex dicendis infra, inter annum illum et Tyrannum plures fuisse ejus successores. Idem dictum puta de S. Prosperi Chronico integro, in quo descriptum magna ex parte invenies hunc locum Hieronymi sub Coss. Januario et Justo, hoc est ad eandem annum Christi cccxxviii. Annos xiii notant cum Nicephoro patriarcha Theophanes, ut supra dictum est, et Catalogus Harlemiensis, itemque Zonaras lib. xii, num. 34, quorum testimonium juxta chronologiam nostram pene certum facit Theodoretus Hist. ccel. lib. i, cap. ii (in editione Sirmondi,) cum ita scribit: *Antiochiæ vero post Tyrannum, cum ecclesiis jam reddita pax esset* (Græce τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἀρξαμένης εἰρήνης ecclesiarum pace capta, seu primum restituta, ut vertit Valesius) *episcopatum obtinuit Vitalis.* Idem asserit Nicephorus E Callist. lib. viii, cap. vi: imo et Nicephorus CP., dum post Tyrannum hæc notat: *Haecenus gentiles imperatores et Christi persecutores.* Tum ubi sequentibus patriarchis hunc titulum præfigit: *Universi patriarchæ post Christi fidem ab imperatoribus receptam, sunt isti: xxi Vitalis* etc.

120 Pax autem ecclesiarum in Oriente cœpta demum est, saltem serio et absolute, anno Christi cccxiii (ut contra Baronium probat Pagius ad annum Christi cccxii, num. 26, et ad cccxiv, num. 6 et seqq., et Tillemontius tom. V Monum. de perfec. Dioclet. art. 46 et 47) post affixum Nicomediæ a Licinio die xiii Junii edictum de restaurandis ecclesiis, eodem anno Mediolani conditum, quod non longo intervallo Maximini dignissimus tam immani tyrannide interitus consecutus est. Anni igitur xiii Tyranni, ab anno Christi ccc ducti, in pacem ecclesiarum jam cœptam desinunt; nec eos proinde contra Eutychium dubitamus adstruere. Exinde etiam patet, falsum id esse, quod apud Theodoricum Pauli, nescio quo ex fonte, de martyrio ejus narratum iuveni; siquidem in ecclesiarum pace conquievit; nec usquam inter martyres in Fastis aut historia recensitus apparet. Non distitendum est tamen, quin martyrio multiplici graviora perpassus sit, qui toto decennio dirissimis cruciatibus mutilari, terreri, discerpique impune gregem summo ipse semper in discrimine positus pastor conspexerit. Vide Eusebium a lib. viii, cap. xii.

quando, cœpta
ecclesiarum
pace, obiit.

XXI. VITALIS.

Demortui Tyranni infulas impositas esse Vitali, post Hieronymum in Chronico ceteri omnes, quos § superiori dedimus, asserunt; ex quibus et annum Christi cccxiii elievimus, quo id acciderit. Nec vero minor est in tempore, quo dignitatem illam administraverit, assignando concordia: de sexennio enim omnes conveniunt, Nicephorus CP., Theophanes, Eutychius, Zonaras loco prædicto

Sedit ad A. C.
313 usque ad 318
inchoatum;

SÆCULUM IV.

XX. TYRANNUS.

TYRANNI ad Principatum Antiochensis ecclesie promotionem jam satis, opinor, probabiliter ad annum Diocletiani imp. xvi, Christi ccc, defiximus. At quamdiu illum exercuerit, silente imposterum Eusebio,

Sedit ab A. C.
300 usque ad
313;

S. SECVLI M IV.

dicto, Catalogus Græcus Harlemiensi, qui hic desinit; sed nihil habent antiquiores; nec ipse Hieronymus in Chronico; non omissurus; credo, si annos Vitalis divinare potuisset. Sequitur tamen recentiores illos Tillemontius tom. VI Monum. in Vitale et S. Philogonio ubi dicit circa annum Christi cccxix hunc illi successisse; sed si hæc ita velit intelligi, ut non nisi in fine anni cccxviii vel initio sequentis successio illa contigerit, sudabit, opinor, qui eam cum ecclesiæ, de qua mox, instauratione a Philogonio absoluta velit componere. Contra Card. Baronius ad an. Christi cccxii, num. 91: *Quod autem spectat ad tempus sedis ejus (Vitalis,) haud possumus, inquit, Nicephori Chronieum sequi, in quo annis sex ille sedisse ponitur: Sed post celebrata Ancyranum et Neocæsariense concilia, ait ad an. Christi cccxiv, num. 92, Vitalis episcopus Antiochenus, qui utriusque interfuit (imo et verisimilius utrunque indixit, et utriusque præsedidit, cum utriusque primo loco subscripserit, vide Concilia Labbei tomo I, col. 1475, 1478, 1488, 1490) haud diutius superstes fuit.*

B
ut aliter Baro-
nomo visum sit.

122 Ancyranum autem concilium haud dubie ex illis est, de quibus meminit Eusebius Hist. lib. x, cap. iii, quæque Maximini persecutionem ac mortem statim sunt secuta; siquidem priores ejus 9 Canones eo unice collimant, ut statuatur, quid iis faciendum sit, qui cum in persecutione quocumque modo ethnicae aut vi, aut terrori cessissent, continuo, illa cessante, ad Ecclesiæ gremium supplices convolarent. Coactum ergo illud volunt Baronius, Binius in notis ad illud tom. I Concil. Labbei, col. 1477, Labbeus ipse in Chronologia, et passim alii omnes, anno Christi cccxiv, circa Pascha, ut colligunt ex Can. vi. In eundem annum conferunt Neocæsariense; quia iidem fere omnes episcopi utriusque interfuerunt, quasi suppleturi, teste Baronio, ea quæ in Ancyrano fuerant prætermissa. Labbeus tamen in Chron. hist. an. Christi cccxv, dicit esse, qui ad illum annum cccxv istud revocent, quo et S. Philogonium Vitali successisse Baronius autumat, num. 93. Habet Eminētissimus auctor, cur ita statuatur; quippe qui putarit, Licinium anno sequenti, Christi cccxvi, furere in Christianos per Orientem cepisse: nam omnino ante persecutionem illam patriarchatum suscepisse Philogonium necesse est; quandoquidem, juxta Theodoretum Hist. eccl. lib. i, cap. ii (Valesio est cap. iii) ceptam restaurari a Vitali in Palæa ecclesiam consummavit; quod, conspirantibus jam ubique in orthodoxorum perniciem cum impiissimo tyranno paganis atque ecclesias Dei, teste Eusebio lib. ii de Vita Constant. cap. ii, alias solo æquantibus, occudentibus alias, tentare neutiquam potuisset.

neque enim re-
cusandum ei vi-
detur sexen-
nium a S. Nice-
phoro aliisque
concessum;

123 Ego nihil video, quod a S. Nicephoro aliisque jam adductis cogat recedere, saltem huc usque: nam si anni illi sex sumantur, ut sæpe solent, incomplete ex utraque parte, ita ut annus Christi cccxiii dicatur Philogonii primus, et Christi cccxviii jam tum ab initio, Philogonii sextus; annum relinquunt integrum ante persecutionem ædificio in Palæa, cui forte pauca deerant, consummando; quod ad explicandum Theodoretum abunde sufficit; certe nihilo plus tem-

poris in sua hypothesi dat ipse Baronius. Dixi annum integrum ante persecutionem: nam eam ante anni Christi cccxix exordium inchoatam non esse, demonstrat Pagius in Crit. Baron. ad an. Christi cccxvi, a num. 6, et ante eum Petavius de Doctr. Temp. lib. xiii, Labbeus Chron. hist. etc. quibus favet Prosper in Chron. apud Labbe, consules notans Constantinum v et Licinium Cæsarem: non tamen continuo ut in Bithynia, ubi Licinius tum agebat (vide Acta S. Theodori Ducis tom. II Februarii, pag. 29,) nata est credibile est eam usque in Syriam deflagrasse; cum et Pontum paulo serius attigerit; ut conjicere licet ex martyrio S. Basilei xxvi Aprilis in Actis Sanctorum, de quo etiam consule Pagium loco citato.

124 Neque obest (quæ alia Baronii ratio est) quod S. Chrysostomus tom. I, hom. xxxi, pag. 399 apud Ducænum, de S. Philogonio, episcopatum post Vitalem adeptum, dicat: *Res tum erat multæ difficultatis, cum nuper (ἄπει) esset sedata (Maximini et præcedentium tyrannorum) persecutio, manentibus etiam gravissimæ tempestatis illius reliquiis, cumque negotia plurimam desiderarent correctionem.* Quis enim non videat, quantam nuper illud latitudinem patitur; maxime si tempus respicias, quo a Chrysostomo hæc dicta sunt? Nam quod sexennio et amplius postea reliquæ gravissimæ istius tempestatis remanserint sive in hominibus, sive in dirutis ecclesiis etc., apertius est, quam ut probari debeat; et hoc ipsum asserimus, dum a Philogonio ultimam perficiendo in Palæa templo manum dicimus admotam fuisse: neque enim dubium esse potest, quin illud ante alia multa sit instauratum; quando tam eximia præ ceteris religione colebatur, ut ex S. Chrysostomo ac Theodoro Tillemontius supra citatus ostendit. Quantam autem negotia etiam tum correctionem requirerent vel ex iis manifestum est, quæ concilium Ancyranum Canonibus variis in posterum circa lapsos in persecutione, eosque qui bona ecclesiastica distraxerant, servanda præscripsit. Nihil igitur vetat Vitalis episcopatum post auctores jam memoratos sexennium ea, quam dixi, ratione consignari. Ceterum quauto-
pere res Ecclesiæ cordi Vitalis habuerit, facile quisvis ex iis, quæ hic dicta sunt, æstimabit: nam reliqua ejus Acta nos latent.

quibus non re-
pugnans Chry-
sostomus.

E

F

XXII. S. PHILOGONIUS.

Quibus auctoribus patriarchatum sexennium Vitali vindicandum putavimus, iisdem (si Catalogum Harlemiensem excipias, qui jam desiit) nec S. PHILOGONIO quin-quennium denegari posse, contendimus: tot enim annos notat S. Nicephorus in Chronico, S. Theophanes pag. 9, Zonaras Annal. lib. xii, num. 34, Eutychius pag. 431: hic patriarcham hunc *Philonicum*, illi *Philogenem* nuncupant. Refert tamen, quamvis hoc aliquin arbitrarium sit, integros illos hic, an mutilatos accipias: nam si integros numeres ab anno Christi cccxviii non admodum pro-
vecto, ad annum Christi cccxiii itidem aliqua parte inchoatum devenies, quem sibi potissimum

Sedit S. Philo-
gonius ab A. C.
318 usque ad A.
nem 322;

A potissimum Tillemontius nota 2 in S. Philogonium deligit; ai si inde tantum abstuleris, quantum est retro usque ad diem xx præterlapsi Decembris, in anno Christi cccxxii consistes: illo etenim die ad superos evolasse Philogonium, ex Chrysostomo in homilia, num. præcedenti assignata, compertum est. Posteriori huic modo nihil valde incommodat; placetque adeo magis, tum quod aliquanto frequentius videtur usitari, tum etiam quod iis, quæ de successore dicenda sunt postmodum, spatii plusculum indulget; denique illo etiam Tillemontius usus est, loco citato: nam cum illum sua computandi ratio ad annum Christi cccxxiv deduceret, maluit aliquid amputando ad cccxxiii retrocedere. At si priorem adhibeas modum, simulque victum dicas a Constantino Licinium anno tantum Christi cccxxiii; laborabis in Sozomeno, non secus ac Tillemontius; ut num. 140 videbitur.

jurta sententiam probabilem.

126 Atque in hac temporum ratione vendendum non est, quod in quavis alia (etiam Pagii ad an. Christi cccxix, num. 7, ubi mortuum asserit Philogonium anno circiter cccxxi;) ne aut nullam sequi auctoritatem videamur; aut eam, quam sectamur, auctoritas historiæ vetustioris major infirmet. Ita cum Chrysostomo hom. citata commode dixeris, hæreticorum (Arianorum) factionem sub illo (Philogonio) natam negotium ei exhibuisse: tametsi enim Arius jam tum a S. Alexandri ad patriarchalem Alexandriæ cathedram, quam superbus ille frustra dudum ambierat, evectio, id est, ab anno Christi circiter cccxxii, conceptum invidio siuu virus fovebat; tegere tamen illud tam caute noverat latenterque diffundere; ut tum primum nata ejus hæresis videri debeat, cum Alexandrinæ geminæ synodi decreto damnata, litterisque synodicalis tum ad S. Alexandrum episcopum CP., tum ad ipsum S. Philogonium, ad S. Eustathium item, episcopum tunc Bercensem, aliosque apostolicorum dogmatum patronos, ut est apud Theodoretum lib. 1, Hist. cap. iii, aliisque subinde ad omnes Ecclesiæ catholicæ præsules destinatis ab Alexandro, Alexandrinæ ecclesiæ, cui præerat, acerrimo defensore ex Ægypti tenebris in apertam ecclesiarum omnium lucem protracta est. Quæ omnia non ante annum Christi cccxx, aut cccxxi, hoc est, Philogonii tertium aut quartum, contigisse, evincit Pagius in Crit. ad annum Christi cccxv, a num. 6 asque ad anni finem. Jam de Licinii tyrannide cujus temporibus, teste Theodoro lib. 1 Historiæ cap. ii, in veritatis defensione singulare studium Philogonius declaraverit, quid opus est disserere? Cum illa, ut superius vidimus, ab anno Christi cccxix, hoc est, Philogonii secundo, exorta satis ei temporis ac materiæ præbere potuerit, ut singulare illud suum veritatis defendendæ studium declararet. Quid vero aliud argumenti adversus chronologiam hanc nostram allferri possit, quod locis a me indicatis non dissolvatur, discam equidem perhibenter.

Elogia S. Philogoni tum martirio juncti.

127 Qualis vero quantusque præsul hic fuerit, homilia paulo ante indicata Chrysostomus ostendit; ubi sic præfatur: *Quænam igitur oratio par sit viri laudibus, quem Deus tam felici sorte dignatus est? Non est ulla.*

Quippe etiam in sæcularis vitæ instituto hominem se prorsus eximium et ad summa quæque natum probavit: ut adeo eum Deus ipse ad Antiochensis ecclesiæ principatum suo suffragio designaverit: nam quod elegerit illum Deus, iuquit S. Chrysostomus, vel ex ipsa morum integritate perspicuum est; quippe quem e medio abreptum foro (ubi causarum patronum agebat) ad thronum hunc evexerit. Adeo eastam et insignem prius egit vitam etiam tum, eum uxorem haberet (*καὶ γυναῖκα ἔχων*; Menæa habent: *καὶ τοὶ γυναῖκα ἔχων*, tametsi uxorem haberet;) et filiam, et in forensibus negotiis versaretur; adeo solem ipsum splendore vieit, ut statim a iudiciorum tribunali ad sacrum tribunal evectus sit: mortua videlicet uxore, ut est in Menologio Græcorum apud Ughellum tom. VI; et quamquam id non dicat Chrysostomus; non tamen etiam valde elare, ut vult Tillemontius nota 1, contrarium asserit.

128 Factus antistes ita muneris tam ardui partes omnes explevit, ut illum nec paganorum sub Licinio rabies, de qua lege Eusebium Histor. lib. x, cap. viii et alibi, nec artes hæreticorum a constantissimo veritatis gregisque defendendi studio adeo avocarint, ut accenderint potius plurimum. Audi ipsum Arium, cujus atrocissima in eum convitia, luculenta sunt hujus Patriarchæ præconia: *Quoniam vero*, inquit in epistola ad Eusebium Nicomediensem apud S. Epiphanium hæ. Lxix, et Theodoret. Hist. eccl. lib. 1, cap. iv, *Eusebius frater tuus Cæsareæ, et Theodosius et Paulinus et Athanasius et Gregorius et Aëtius, et Orientales omnes (dignum hæresiarcha mendacium!) Deum asserunt sine ullo principio ante Filium existere, anathemate damnantur, excepto Philogonio (en primo loco, tamquam sibi infensissimum appellat) Hellanio, Macario, hæreticis, æ rudimentorum fidei ignaris hominibus, qui Filium partim eructationem, partim ingentiam productionem appellant. Quorum quidem impiorum voces ne auribus quidem admittere possumus; etiamsi mille nobis mortes ab hæreticis intententur.* Ita Vir hic, cujus eximiis dotibus Os illud Aureum parem orationem invenire non poterat, per infamiam et bonam famam viam sibi ad cælum muniit, ad quod evocatus est, ut jam dicebam, die xx Decembris, quo die festa ejus memoria apud Græcos ac Latinos quotannis celebratur.

tum postea episcopi.

XXIII. PAULINUS I.

Iter hinc jam ingredimur tenebris tam crassis obsitum, tot inplexum ambagibus; ut ne oculatissimis quidem, quod per decursum patebit, non exerrare licuerit. Ut a Paulinis exordiar; cum tres, iidem quidem nomine, re ipsa tamen inter se plane diversi, hoc sæculo Antiochiæ præfuerint, mira passim apud auctores oborta confusio est. Primum cum secundo confundit, apud Valesium annot. in Euseb. Hist. eccl. lib. x, cap. ii, Montacutius, uti et Hankius apud Pagium Crit. Bar. an. cccxix, num. 9; secundum cum tertio Gothofredus in indice ad Philostorgium; imo omnes in unum, dissert. in lib. iii, cap. xv ac xviii. Primum Hieronymus alique agnoscunt, non secundum; secundi Philostorgius et alii meminere, at non item primi

Primum Paulinorum apud scriptores confusio.

SÆCULUM IV.

mi (quamquam hoc mirum non est in Philostorgio; cum nullum ante S. Eustathium nominet, nisi S. Babylam ratione reliquiarum ejus: vide Gothofredum diss. in lib. III, cap. xv:) utrumque jam recentiores admittunt aliqui; utrumque olim Theodoretus expunxit. Nec dispar quoad alios aliaque ubique contentio est ac perturbatio; quæ omnia, tum quid de iis censendum existimem, suis quæque locis ostendam. Nunc id ago, ut Paulinum Philogonio ita substitutum demonstrarem, ut nemo alius intercesserit; ita suis exhibeam characteribus insignitum, ut a duobus aliis, de quibus agendum erit postea, nullo negotio discernatur; ita denique rem hanc modo partiar meo, ut eam viris eruditissimis, a quibus erudita est operose, acceptam ultro referam; non nulla tamen, ubi erit facultas, inventis additurus.

quorum unus
hic successit
S. Philogonio,

130 PAULINUM statim Philogonio successisse, manifeste tradit S. Hieronymus in Chronico his verbis: *Post quem (Vitalem) vigesimus primus (numeros Eusebii prosequendo) Philogonius. Cui succedit vigesimus secundus Paulinus; post quem vigesimus tertius Eustathius* etc. Idem aut asserit, aut supponit Sozomenus (ac proinde conciliabulum episcoporum Orientalium Sardicense anno cccxlvi in epistola synodica, de qua istic agit) lib. III, cap. XI, in quod vide annotationes Valesii. Idem ipsis Hieronymi verbis Prosper Aquitanus in Chronico integro apud Labbeum. Idem subinde S. Nicephorus in Chronico ubi eum appellat *Paulum*; S. Theophanes ad an. Incarn. ccc; Eutyehius, quamquam *Apollinium* illum nominat, pag. 431; Hermannus Contractus; Marianus Scotus in Chronicis; Zonaras lib. XII, num. 34; Nicetas Choniata Thesauri lib. V, cap. VI: et quid scriptores modernos commemorem, quorum plurimi ac præcipui quique, Baronius, Petavius, Labbeus, Pagijs, Tillemontius etc. in hanc sententiam descenderunt?

male omisus a
Theodoro.

131 Quis vero post hæc audiendum hic lib. I, cap. VI, et ad calcem ecclesiasticæ historię, Theodoretum putet, unum hic ex omnibus Paulino renunciantem? Enimvero quantumque ei tribuendum alibi censeam; hoc tamen loco patrocinari non possum; ubi non primum hunc modo Paulinum, verum etiam secundum extrusit, in quo et ipsum sibi ecclesiasticæ historię patrem Eusebium, ut postea videbitur, adversarium concevit; atque adeo neminem (si unum exceperis, et quidem oppido recentem, Nicephorum Callistum lib. VIII, cap. XIV et XLV) seu veterem, seu juniorem aut secutus ipse est, aut sequacem habuit; cum alterum saltem e duobus hisce Paulinum omnes admiserint: nisi forte sacra diptycha consuluerit, e quibus erasum fuerit Paulini prioris, utpote episcopatu dejecti, nomen. Quod si ita est, veniam potius, quam fidem merebitur. Nam quod secundum omiserit, non adeo mirum est: quæcumque enim illius prætereundi causa fuerit, certe non temere factum credi debet, quod alii plures nec minus graves sibi faciendum putaverint.

et diversus a
Paulino Arianis

132 Jam vero alium prorsus hunc esse Paulinum ab eo, quem secundo loco proponam, quique a sede Tyria ad Antiochenam translatus sit, hoc ipso citati jam auctores evi-

denter asserunt, quod cum sanctos inter Philogonium et Eustathium, adeoque ante concilium Nicænum, collocant: cum dubitari non possit, quin illi concilio, tamquam episcopus Antiochenus, non nisi unus interfuerit S. Eustathius; ut adeo vel jam tum inter mortuos necesse sit Paulinum Tyrium reponere, vel causam afferre, quæ abdicato Antiochiæ patriarchatu, ad sedem Tyriam, quam pridem tenuerat, reverti eum coegerit; hoc ex historia numquam quisquam eruet; illud, imo utrumque, manifeste negat Philostorgius lib. III, cap. XV, ubi eum, Antiochiam ab ephoria Tyri tractum, immediatum facit Eulalii, de quo postea, decessorem. Quid, quod ipsi synodo Nicænæ Paulinus Tyri episcopus inter eos adstitit, quibus synodi decreta non arriserint? Id certe non modo idem Philostorgius, sed et Theodorus Mopsuestiænsis affirmat apud Nicetam Thesaur. Orth. lib. V, cap. VII. Idem testatur Theodoretus eccl. Hist. lib. I, cap. VI, ubi sic ait: *Pauci tamen quidam, quorum supra (cap. IV in fine) memini . . . suscepto Arii patrocinio, apostolicæ doctrinæ refragati sunt. Quin etiam fidei formulam, quam dictarant, obtulerunt concilio* etc. Inter eos vero, quorum loco citato meminerat, tertius erat *Paulinus Tyri*.

133 Plus aliquid habet Sozomenus lib. II, cap. XIX: *Congregata, inquit, Antiochiæ synodo (aliquot annis post Nicænam) Eustathius episcopatu Antiochensis ecclesiæ exiit: re ipsa quidem, sicut major pars asserit, eo quod Nicæni concilii fidem adstrueret, et Eusebium Pamphili, Paulinum Tyri episcopum ac Patrophilum Scythopoleos . . . tamquam Arianos aversaretur, palamque accusaret: specie vero* etc. Vixit ergo, et quidem Tyri episcopus, Paulinus ille, etiam usque ad ejectum Eustathium: vel igitur de illo Paulino intelligi non possunt adducta superius testimonia; vel ostendendum, ut ante dicebam, cur, et quo tempore a sede Tyria ad Antiochenam, rursusque ab Antiochena ad Tyriam, atque ab hac denuo ad Antiochenam (in qua denique moriens, teste Philostorgio, successorem habuerit immediatum Eulalium,) paradoxa sane neque audita haecenus vicissitudine transilierit. Cujus rei falsitas quamquam sese ipsa prodit; faciam tamen, ut elucescat magis, ubi de altero Paulino agendum erit.

qui Tyriam et
dem longe post
terius deseruit.

134 Quis igitur, inquis, Paulinus hic fuit, si Tyrius non fuit? Dicam: nam et hoc ad id, quod suscepi demonstrandum, facit unice; siquidem hinc palam fiet, etiam a tertio illo, quem hoc sæculo proferam, hunc toto cælo distare. *Exstat epistola synodica, inquit Valesius annot. in Sozomeni lib. III, cap. XI, sive decretum Orientalium apud Serdicam episcoporum. Ubi notanda sunt hæc verba in depositione Hosii: Sed et Hosium propter supradictam causam, et propter beatissimæ memoriæ Marcum etc. Et quod convixerit in Oriente cum sceleratis ac perditis: turpiter namque Paulino quondam episcopo Antiochiæ individuus amicus fuit, homini, qui primo de maleficiis fuerit accusatus, et de ecclesia pulsus, usque in hodiernum diem in apostasia permanens, cum concubinis publice et metricibus fornicetur: cujus maleficiorum libros Macedonius episcopus atque confessor a Mopso, combussit. Sed et Eustathio et Cymathio adhaerebat pessime et carus fuit, de quorum vita infamia*

Arianis amicus,
a quibus hic no-
ster infamia
notatur.

A *infamia turpi dicendum nihil est. Exitus enim illorum omnibus declaravit.* Scio, paulo aliter hæc scribi in Fragmentis S. Hilarii, a Nicolao Fabro ex bibliotheca Pithœana anno MDXCVIII Parisiis primum editis, unde epistola hæc in concilia Binii, Regia, Labbeana transcripta est: ibi etenim pag. 26 pro *Hosium, Ossium*; pro *Antiochiæ, Daciæ*; *Eustasio pro Eustathio*; pro *Cymathio*, legi *Quimassio*. Alia igitur exemplaria secutus fuerit Valesius; neque enim quidquam, non monito lectore, immutasse credi potest aut correxisse; nisi in illud impegnisse multo turpius velis, quod in alio carpsit annot. in Hist. eccl. Theodoriti lib. 1, cap. XIX. Utut est, genuinam esse Valesii lectionem ex laudato Sozomeno (in versione Christophorsoni est lib. III, cap. X) multo suadetur efficacius, ut non male Tillemontius advertit not. 1 in S. Eustathium, quam ex quibuslibet Mss., castigatione plerumque non modica indigentibus.

B
ac proinde non minus diversus a Paulino, quem Lucifer Calvitanus ordinavit, quam a Paulino Tyrio.

B 135 Hunc itaque locum qui introspexerit, facere non poterit, quin Paulinum nostrum, cum Valesio, continuo deprehendat. Scripta enim est epistola ab Ariano anno Christi CCCXLVII; in ea dicitur Paulinus quondam fuisse episcopus Antiochiæ; et quidem, si ordinem spectes, ante Eustathium; ut est etiam apud Sozomenum. Non est ergo tertius ille, cui dudum postea Lucifer, ut loco suo videbitur, manus primum imposuit. Dicitur ei Hosius amicus fuisse individuus. Non igitur Arianus, non Paulinus ille Tyrius fuit, cum quo non major Hosio, quam cum Eusebio Nicomediensi, ipsoque adeo Ario, familiaritas intercessit. Dicitur denique sceleratus ac perditus, maleficus, usque in hodiernum diem in apostasia permanens, etc. Papæ! Tam atrocibus calumniis ocellum illum suum, Paulinum, inquam, Tyri aliquando episcopum Ariani prosciderint? Imo vero *Hæc nota*, inquit, S. Athanasius ad monachos tom. I, parte I, pag. 345, num. 2 edit. Benedictin., *eam hæresim dignoscere, imo potius confutare licet, quod quisquis ipsis amicus est et impictate socius, etiamsi aliis sceleribus, et scærentis criminibus obnoxius sit, quamvis reus et convictus, licet probationes evidentissimæ adversus eum suppctant; hic tamen apud illos probus, statimque imperatoris amicus efficitur.*

C
Quantum Ariani. hunc nostrum accusantibus, tribuendum sit.

C 136 Quærendus itaque Paulinus, Antiochiæ quondam episcopus, ab hoc tempore diversus. Is ubi inventus erit, noster erit; neque enim superest alius. Ceterum quod ad criminationes attinet, nihil Arianæ Eusebiique assecclis fuit antiquius, quod et in tota hac epistola videre est, quam ut hujusmodi flagitia comminiscerentur in eos, qui rem catholicam adversus gliscentem Ariomaniam, defendendam utcumque susciperent; sic in magni Hosii, sic in S. Eustathii, sic in S. Athanasii, et cujus non viri funestis illis Ecclesiæ temporibus orthodoxi integerrimam sanctissimamque famam grassati sunt. Vide S. Athanasium pag. 346, num. 3. Ac proinde fidem hic nullam faciunt, nisi forte in iis, in quibus, nisi vera dixissent, palam omnibus mendacissimi videri voluissent. Itaque amicitia cum Hosio conjunctum fuisse, accusatum item maleficii, et ecclesia sua pulsum, uti et attributos ei libros fuisse, quos Macedonius episcopus Mopsuestenus, post

Nicænam synodum Arianus, exusserit; imo et supervixisse synodo Sardicensi, quanvis aliter visum Barouio ad annum CCCXXIV num. 143, et CCCXL num. 29, facile crediderim etiam mendacia professis hæreticis; erant enim hæc publica et publicis haud dubie tabulis mandata partim, partim in omnium conspectu sita. At vera esse ut credam, quæ in eum jactata sunt, et ob quæ forsitan exactoratus fuerit, crimina, testes alios requiro quam Arianos, istiusmodi in sanctissimum quemque præsulem strophis infames.

137 Restat modo, in Paulini hujus primi, jam relecti, tempora, nihilo minus ambigua, disquiramus. Obiisse S. Pbilogonium vidimus non ante annum Christi CCCXXII, diem XX Decembris. Subrogatus igitur et Paulinus haud multo citius esse potuit, quam anni insequentis exordio. Certissimum vero est, ecclesiæ Antiochenæ unum jam tum saltem Eustathium præfuisse, cum Nicæne synodo, confidente inter Patres Constantino imp., initium datum est, Paulino et Juliano Coss., id est, anno Christi CCCXXV. Abeundum ergo est omnino a Nicephoro CP., Theophane pag. 10 (si tamen istis laterculis tot passim vitia inseruisse Theophanem ipsum credibile est,) Eutychio, ac Zonara, qui omnes memoratis locis quinquennem fuisse hujus Paulini episcopatum scribunt. Sed nempe facilius hic est errores notare alienos, quam proprios non admittere; facilius, inquam, quinque annos evertere; quam, quot anni fuerint, definire.

Sedit Paulinus I ab initio A. C. 323.

138 Nam, si Sozomenum audias lib. I, cap. II, vacua aliquamdiu fuerat sedes Antiochena, cum in eam sublatus est Eustathius: *Antiochiæ autem inquit, ad Orontem fluvium sitæ, nemo adhuc* (Consulibus videlicet Crispo III et Constantino III Cæsaribus, ut ex initio capituli et præfatione constat, id est, an. Christi CCCXXIV) *post Romanum* (de quo mox) *constitutus fuerat episcopus, persecutionibus, ut verisimile est, ordinationem fieri prohibentibus*: tum ea subdit, quæ de S. Eustathii ordinatione discutiemus inferius, uti et errorem Nicetæ ex hoc loco deductum. Supponit ergo Sozomenus vacasse sedem etiam aliquo tempore persecutionum Licinianarum; at quanto, non dicit; et vero ut hoc dixisset, ne sic quidem nos reddidisset multo certiores; quando harum persecutionum tempora a postrema Licinii apud Chalcedonem clade dependent, quam alii ad annum Christi CCCXXII, alii ad CCCXXIV non levibus utrimque momentis revocant; hos Pagijs defendit ad an. Christi CCCXXVIII, a num. 2, cui præter istas citatas adstipulatur etiam Chronicum Prosperi; illos Tillemontius Hist. imp. tom. IV, not. 43 in Constantinum, et in hanc sententiam propendit aliquando Papebrochius II Maii in Vita S. Athanasii cap. II, num. 36; quia in alia opinione non satis appareat spatium inter debellatum Licinium, et habitam Nicæne synodum, ut commode fieri interea potuerint, quæ facta narrantur.

E

At quædru?

F

139 Utut est (neque enim tanti refert, ut evagari multum hic lubeat) etiam in posteriori chronologia credi possunt edicta Licinii, quale est illud, de quo Eusebius in Vita Const. lib. I, cap. LI, *ne episcopi uspiam inter*

Usque ad initium circiter anni 324.

SÆCULUM IV

inter se de ulla re conferrent, neve ulli eorum in alterius sibi vicini ecclesiam ventitare liceret, et synodos ac concilia de communibus negotiis habere; credi, inquam, possunt edicta talia legesque Licinii ordinationem, de qua loquitur Sozomenus, fieri prohibuisse tantisper Crispo et Constantino III Coss., sive anno Christi cccxxiv: eum tyrannicas Licinii leges Constantinus xvii Kalend. Jun. iisdem Coss. primum aboleverit, ut vide apud Gothofredum in cod. Theodos. lib. xv, tit. xiv, l. i. Sed vel sic per Sozomenum facile licebit patriarchatui Pauliniano annum circiter unum concedere, qui fuerit annus Christi cccxxiii; supererunt enim menses sex septemve, quibus prohiberi per leges a tyranno latas successoris in viduam sedem ordinatio potuerit.

Tillemontio Sozomenus incommodat; non nobis.

140 Porro hic Sozomeni locus quam parum Tillemontio sit commodus, facile perspicitur: nam cum ille initium Paulini circa annum Christi cccxxiv figat, vix quatuor habet menses, ut Paulino simul et satis notabili, atque adeo historiis mandari dignæ, et cui causa queri debeat persecutio, post Paulinum vacationi contribuat: si tamen tot menses aut ullum omnino tempus habere potest juxta Sozomenum: si enim credibile est, ordinationem successoris prohibitam persecutionibus fuisse post unum alterumve mensem Paulini; profecto credibile est etiam, Paulini ordinationem intra eundem annum impediri debuisse, quæ in idem fere tempus, juxta Tillemontium, incidisset. At si anno toto retrocas, sicut non idem est moraliter, ut aiunt, tempus, sic non eadem est difficultas, non eadem, ut credibile est, præfectorum, ministrorum, rerumque aliarum adjuncta; maxime cum bellum interea suscitatum, tyranni animum in Christianos mirum in modum efferet.

PARERGON

De Romano.

Romanus videtur idem esse cum Paulino 1;

Numero 138 supra Sozomenum produxi, ubi Romanum tamquam S. Eustathii in episcopatu Antiocheno decessorem commemorat; at illum unde hanc scribit, nescire se fatetur in annot. Valesius; quippe qui non Hieronymo dumtaxat in Chronico, sed et Nicephoro patriarchæ, imo et antiquis plane omnibus, ignotus fuerit. Habetur tamen, inquit, in indice episcoporum, qui majores ecclesias rexerunt a Christo usque ad tempora magni Constantini. Pergit: *Ille index habetur in bibliotheca Florentina post Historiam ecclesiasticam Eusebii Cæsariensis. In eo igitur indice inter episcopos Antiochenos decimus septimus ponitur Timæus: decimus octavus Cyrillus: decimus nonus Tyrannus: vigesimus Vitalis: vigesimus primus Philogonius: vigesimus secundus Romanus: vigesimus tertius Eustathius. In margine vero ad nomen Philogonii adscriptum est hoc scholion: σημείωσον, ὅτι θεοδώρητος ἀπὸ τοῦ φιλογονίου εὐστάθιον φησι. Id est, Nota quod Theodoritus post Philogonium, nullo interjecto, ponit Eustathium.*

qui proinde nominis fuerit.

142 Ego ex hoc catalogo non temere suspicari mihi videor, Romanum illum, qui Paulini locum istuc occupat, eundem cum Pau-

lino, atque adeo binominem fuisse: ita nullo negotio Sozomenum cum catalogo, et cum antiquis omnibus unum, inter Philogonium Eustathiumque, Paulinum agnoscentibus, conciliabis: neque erroris enim argues aut cum Gothofredo, diss. in Philost. lib. iii, cap. xv, dicendo eum scripsisse *κατὰ Ῥωμαίων* pro *κατὰ Παυλίων*: aut cum Pagio ad an. Christi cccxxix, num. 8 dicendo: *Sozomenus et Nicetas Romanum Philogonio successisse scribunt; quia, ut conjicere licet, post Paulini abdicationem ecclesiam Antiochenam pastore destitutam rexit*: hoc est, patriarcham dixerunt, qui non fuerit. Hæc mihi conjectura non placet; 1, quia Sozomenum carpit. 2, quia Sozomenus manifeste innuit, itidemque Nicetas, ipsum Romanum ordinatum fuisse episcopum Antiochiæ. Ad textum. 3, si post Paulinum regere aliquis ecclesiam vacantem debuit, debuit etiam aliquis post Romanum: ibi enim est illa vacatio, cujus unius meminit Sozomenus. Cur illum nominat, qui tantillo tempore rexisse potuit; hunc non nominat, qui diutius rexerit? Aut si, post Romanum nullus administravit rector ecclesiam; quare ratione conjicere licebit, post Paulinum eam administrasse pro Vicario Romanum? 5, deliquit nusquam Sozomenus Paulinum ac Romanum ostendit esse diversos; quamquam ita peperam ex hoc loco simul et aliis auctoribus Nicetas Choniata, auctor sæculi decimi tertii, collegit, Thesauri lib. v, cap. vi. Cui errori et alium adjecit: nam cum illum suum Romanum a Paulino distinctum reperiret nusquam, Romanum arripuit martyrem, de quo Euseb. cap. ii de Martyribus Palæstinis, Antiochenum illum quidem, si ecclesiam, ejus erat, aut locum spectes martyrii; sed non nisi diaconum, ac totis ante viginii annis gloriosa morte defunctum.

XXIV. S. EUSTATHIUS.

EUSTATHIUS, ait S. Hieronymus de Script. eccl. cap. lxxxv, genere Pamphylus, Sidites, Berææ Syriæ, deinde Antiochiæ rexit ecclesiam. At quo tempore illam dimiserit, hanc adierit, operæ pretium est animadvertere. Sozomenus lib. i, cap. ii, verbis num. 138 citatis hæc subjicit: *Sed non multo post (quam scilicet, persecutionibus ordinationem fieri prohibentibus, cathedra vacasset) episcopi apud Nicæam congregati, cum Eustathium ob vitæ simul ac doctrinæ meritum admiratione prosequerentur, dignum eum judicaverunt, qui apostolicæ cathedræ præsideret: ac proinde cum episcopus esset vicinæ urbis Berææ, illum inde, Antiochiam transtulere.* Hæc qui legit, quis dubitet, eam esse Sozomeni sententiam, quod in ipso concilio Nicæno a Beræensi sede ad Antiochenam translatus Eustathius fuerit?

S. Eustathius electus. non in Concilio Nicæno,

144 Atqui id jam antea factum fuisse, docet Theodoretus Hist. eccl. lib. i, cap. vii (in versione Valesiana,) ubi descripto totius cœtus Nicæni primo consessu, subdit: *Statimque magnus Eustathius ecclesiæ Antiochenis præfecturam sortitus (τὴν προεδρίαν λαχὼν;) qui Philogonio . . . ad meliorem sortem translato, communi consensu episcoporum et sacerdotum Deique amantissimæ plebis, invitatus ad ecclesiæ illius administrationem evectus fuerat (ψήφῳ κοινῇ κατηνέγκασαν,) primus omnium imperatori panegyri-*

vel ab ejus prætribus A. C. 325.

cum

A eum dixit (quem vide apud Baronium ad annum Christi cccxxv, num. 50 et in Actis Sanctorum ad diem xvi Julii) ejusque erga res divinas studium gratulationibus ac votis remuneratus est. Jam ergo erat patriarcha Antiochenus ante concilium. Omnino, inquis; verum ita tamen, ut ab episcopis Nicææ congregatis, antequam adesset Constantinus imperator, inauguratus sit. Sed ne hoc quidem satis mihi probatur, ut non aliud voluisse Sozomenum putem. Cur ita sentiam, paucis ostendo.

sed a provincia-
libus episcopis
et populo Antio-
cheno A. C. 324,

145 Primum argumentum Sozomenus ipse suggerit; loco supra citato; ubi dilatam ideo novi patriarchæ ordinationem conjicit, quod eam persecutiones prohiberent. At illæ vi legis a Constantino sive ante, sive post Licinii cladem illam fatalem latæ prohibere id pridem ante synodum Nicænam desierant: nihil igitur causæ est in hoc auctore, cur usque ad comitia illa, rejecta S. Eustathii electio atque institutio censeatur. Et vero quid ea res ad Patres Nicænos attinebat; si per episcopos clerumque Antiocheno patriarchatu subjectos confieri et soleret et posset? Berte ita scribit Nicephorus Callistus lib. viii, cap. xiv: *Hunc Eustathium invitum admodum et reluctantem, vi plurima allata, provinciales episcopi (οἱ τῆς ἑπαρχίας ἀρχιερεῖς) communisque Domini populus ex Berrhæa ad eum thronum pertraxerunt.* Fac tamen, delatum hoc ad eos negotium a principio fuisse; eumne, amabo, ab una sede in aliam iidem illi transmisisse credendi sunt, qui ejusmodi translationes canone suo decimo quinto severissime inhibere decreverant? Enimvero tam insigni exemplo parum legi suæ consultum ivissent.

et subinde a Ni-
canis PP. con-
firmatus est.

146 Ego itaque Sozomenum ita potius intelligendum existimem, ut non diu admodum vel post datam legem num. 139 citatam, vel post eversam (si tamen eversa tam sero est) Licinii tyrannidem, hoc est, aliquanto post Maium, aut Septembrem anni Christi cccxxiv, electum inauguratumque per episcopos provinciales, clerum, ac populum jure ac more tum temporis usitato velit Eustathium, mussitantibus subinde, ut credibile est, pauculis quibusdam, nec adhuc sat notis, Arianæ sectæ fautoribus: quibus ne canone suo xv favere Nicæni Patres videri possent, neve adeo quod istic in posterum cautum esset, hoc ad ea quæ prius facta erant, infirmam quispiam abuteretur; omnino significarint, ratam habere sese electionem translationemque Berræa Antiochiam Eustathii. Conjecturam hanc meam firmat, præter jam dicta, Theophanes pag. 16, ubi sic habet: *Τῆς δὲ Ἀντιοχείου ἐκκλησίας ἑπηρενοῦσης, ἡ σύνοδος Ἐυστάθιον ἐκύρωσε τὸν ἐπίσκοπον Βερρόλης τῆς Συρίας;* quasi dicat: *Eustathium, Berrhææ prius in Syria episcopum, qui in viduam Antiochensium ecclesiam translatus jam fuerat, auctoritate etiam sua synodus confirmavit:* *κυρίως* etenim proprie significat, id quod jam actum est, ratum habere, et pro auctoritate confirmare.

Nullæ in ejus
electione fue-
runt turbæ;

147 Est et alia in hæc S. Eustathii electione difficultas a Cardinale potissimum Baronio suscitata: contendit namque Vir Eminentissimus, narratos ab Eusebio, de Vita Constantini lib. iii, cap. lxx, tumultus ad illam omnino pertinere, anno Christi cccxxiv, num. 143, *Julii Tomus IV.*

et anno cccxl, num. 29; iterumque in Appendice addendorum et emendandorum ad calcem tomi XII anno cccxxiv; quo loco jam tum sibi fatetur adversatos in hac re complures fuisse, non modo cum ista scriberet, sed olim etiam Socratem, Theodoretum, Sozomenum; ideoque argumentum instaurat, quod ita verbis meis contraho: *Turbatum est Antiochia propter Eustathium, superstite Constantino M. imp., secundum Eusebium loco citato. Id vero factum esse non potest in Eustathii depositione, tametsi id plurimi velint; eum ea certissime in tempora Constantis incidit. Necesse est igitur in ejusdem creatione contigisse; quippe quæ vivo Constantino, atque adeo ante concilium Nicænum, sit instituta.* Si qua huic ratiocinio vis inest, ea omnis in secunda seu minori, ut scholæ loquuntur, propositione est posita: quare ad Annales lectorem remittit, in quibus illam ad annum Christi cccxl, num. 21 perspicue demonstraverit.

148 Et primo quidem ex Theodoro, qui lib. i Hist. eccl. cap. xx testetur, Eustathium non ante e sede fuisse expulsam, quam Eusebius Nicomediensis in episcopatum CP., Ejecto Paulo, translatus fuerat, quod non contigit ante annum Christi cccxl, ipsis Socrate ac Sozomeno testibus. Deinde ex Sozomeno lib. ii, cap. xix (in edit. Vales.) ubi depositum narrat Eustathium eo quod Nicæni concilii fidem adstrueret; contra quam, dum vixit Constantinus, ne mutire quidem licuit, nedum episcopatu quemquam exuere, quod illam assereret. *His accedit, inquit, Athanasii testificatio, qui disertis dilucidisque verbis sub Constantio Eustathium damnatum affirmat, eum ait: (in epist. ad Solitar.) Fuit quidam Eustathius Antiochiæ episcopus... quem homines Arianæ opinionis ita apud Constantium facta calumnia accusarunt, quasi in matrem principis contumeliosus fuisset: nec mora, in exilium ejicitur etc. S. Hieronymus itidem... testis accedit, eum ait: (de Scriptor. eccl.) Eustathius... primum Berrææ Syriæ, deinde Antiochiæ rerit ecclesiam; et adversus Arianorum dogma componens multa, sub Constantio principe pulsus est in exilium etc.* Nimirum hæ rationes auctoritatesque sunt, quas plane invincibiles appellat demonstrationes, quibusque tantum tribuit doctissimus Cardinalis in appendice, ut sine illis summæ esse dementiæ censeret, si quis contra antiquos historicos ante memoratos obniteretur. Has itaque si vacillare quis ostenderit; necesse omnino erit, ipso iudice, ad Socratem, Theodoretum, Sozomenum, aliosque accedere.

ut putavit Ba-
ronius;

149 Tentavit id pridem (ut omittam alios) Gothofredus dissert. in Philostorg. cap. vii; secutus est clarissimus Valesius annot. in Eusebium de Vita Constantini imp. lib. iii, cap. lxx; recentius etiam Pagius in Crit. Baron., nec multo post Tillemontius tom. VII Monum. not. 3 in S. Eustathium; et ad primum quidem argumentum facile respondent; ab ipso scilicet Theodoro Eustathii expulsionem non modo ad Constantini tempora, sed etiam ante synodum, Tyri anno Christi cccxxv coactam referri: erratum tamen ab eo esse in Eusebio Nicomediensi, qui multo serius sedem Constantinopolitanam invaserit; quippe qui nondum Nicomediam reliquerat, cum ibi Julianum, anno Christi cccxxi, mense Novembri, natum, teste

sed in ejus de-
positione tan-
tum,

SÆCULUM IV.

Ammiano lib. xxii, cap. ix, in edit. Lugduno-Batav. MDCXCHI, educaret, non utique tum infantem, sed percipiendis ejus præceptis, imo et sacris Litteris, si Zonaræ credimus lib. xiii, num. 10, utcumque idoneum. Nec minus plana ad secundum argumentum responsio: nam etsi Sozomenus veram depositi ab Arianis Eustathii causam fuisse dicat, *quod is Nicæni concilii fidem adstrueret*; tamen ea nequaquam usi sunt apud imperatorem aut vulgus Eusebiani; verum longe aliam, ut ibidem subdit Sozomenus, scelerato suo judicib. causæ speciem prætendebant, nimirum, *Quasi honorem, inquit, sacerdotii flagitiis quibusdam commaculasse deprehensus fuisset*. Flagitia illa S. Eustathio imputata vide apud Theodoretum lib. i, cap. xx, Socratem lib. i, cap. xxiv, S. Athanasium supra, Philostorgium lib. ii, cap. vii. Quid, quod eadem ratione negari posset etiam ipse Athanasius sub Constantino exilium esse passus?

quæ sub Constantino contingit.

150 Tertium argumentum, quo uno maxime se tuetur Baronius, est in testificatione S. Athanasii. Sed qui an. MDCXCVIII Athanasium ad codicum Mss. plurimorum vetustissimorumque fidem exactum et castigatum Parisiis ediderunt, loco a Baronio pro se adducto, non *Constantium*, sed *Constantinum* imprimi curarunt; itaque in codice regio prima manu scriptum fuisse testantur tom. I, part. 1, pag. 346 num. 4. Notat præterea post Gothofredum et Valesium Pagius an. Christi cccxxiv, num. 27, in auctoribus Græcis *Constantii* et *Constantini*, *Maximiani* et *Maximini* nomina plerumque confundi, ut mille exemplis liquet. Eodem cuniculo subruitur argumentum quartum ex Hieronymo peti- tum: nam et ibi codices nonnulli, teste Gothofredo, et Sophronius Hieronymi interpres, Constantini nomen habent. Adde quod *in antiquis editionibus, adeoque in Lugdunensi, quæ penes me est, inquit Valesius, diserte scriptum sit sub CONSTANTINO PRINCIPE missus est in exilium*. Hæc ad argumenta Baronii.

imo toto saltem quinqueennio ante obitum Constantini;

151 Alia colligunt recentiores non pauca, quibus depositum sub Constantino S. Eustathium clarissime demonstrant. Sed quando S. Athanasii in hac re auctoritas ceteris merito antecellit, ea tantum seligam quæ ex ipso deprompta sunt, et quidem ex eadem epistola ad Solitarios, in qua Arianorum persecutiones ordine persequitur: ibi enim primum locum illa obtinet, quam in Eustathium ita concitarunt, ut exutum dignitate onustumque calumniis cum multa presbyterorum diaconorumque turba extorem continuo facerent, pag. ibi 346. Quis vero nescit, vexationes Arianorum et multas, vivente Constantino, et graves fuisse, qui vel concilii Tyrii meminerit, in causa Athanasii habiti? Vide Labbeum tom. II, col. 435. Addit ibidem S. Athanasius, eos, quos Eustathius impietatis causa in clerum admittere noluerat, postquam hic in exilium esset actus, non solum in ecclesiam ab Arianis introductos, sed plerosque etiam ex illis ordinatos fuisse episcopos; *ex quorum numero, inquit, est Leontius Castratus, qui nunc Antiochiæ episcopus est, et qui ante ipsum ibidem episcopus fuit, Stephanus, Georgius Laodiceæ etc* Quando istud factum? Primum ante annum Christi cccxxv:

nam jam episcopus Georgius ille interfuit D conciliabulo Tyrio, teste ipso S. Athanasio in Apolog. contra Arian. tom. I parte 1, pag. 130, num. 8: idem enim est Georgius, qui ab Alexandro Alexandrino depositus, ab Eustathio rejectus, ac tandem ab Arianis ad episcopatum Laodicenum promotus est; ut vide apud Tillemontium Monum. tom VI, in indice materiarum. Idem formari potest argumentum de Placillo, qui et ipse illi synodo astitit; mitto tamen; quia sufficit mihi quod habet Athanasius. Dudum ergo, juxta Athanasium, pulsus est de sua sede Eustathius ante obitum Constantini.

152 Sed quid dixi ante obitum? Imo audi ut probatur ex S. Athanasio. Athanasium num. 5, post ea quæ jam ex illo dedimus, ita narrationi suæ insistentem: *An hic saltem, inquit, substituerunt?* (ergo jam hæc facta erant, cum illud contigit quod modo narrabit.) *Nequaquam. Eutropius enim, olim Adrianopolitanus episcopus... eandem quas Eustathius, calamitates patitur, et civitate ecclesiaeque sua pellitur, Basilina enim contra illum summopere urgebat*. Fuit Basilina, ut ibidem notatur in margine, uxor Julii Constantis, qui frater erat Constantini M. Hæc paucis post mensibus quam Julianum peperisset, excessit e vivis, quod ipse Julianus in Misopogone, editionis Petavianæ anni MDCXXX, pag. 80, testatum reliquit. Natum vero Julianum sub finem anni Christi cccxxxi, probat Tillemontius Hist. imp. tom. IV, not. 1 in Julianum. Non potuit igitur serius quam anno Christi cccxxii, eoque non ita pridem inchoato, ipsa urgente, S. Eutropius expelli: quæ expulsio cum Eustathiana, juxta S. Athanasium, certissime posterior fuerit, debuit hæc toto ut minimum quinqueennio Constantini mortem, quæ incidit in annum Christi cccxxvii, antecessisse. Nescio, quid afferri possit contra Baronii sententiam evidentius.

153 Everso igitur ratiocinio, quod num. 147 proposui, sequendus omnino Eusebius lib. iii de Vita Constantini, cap. LIX, turbas Antiochenas referens post concilium Nicænum, aliaque multa, quæ S. Eustathii ad sedem Antiochensem translatione longe recentiora sunt; sequendus Hieronymus in Chronico, qui episcopatum Antiochensem Eusebii (de quo sibi deferendo actum esse statim post illos tumultus Eusebius ipse narrat) non modo post Eustathium depositum, sed etiam post Eulalium notat; sequendi denique Theodoretus lib. i, cap. xx, Socrates lib. i, cap. xxiv, Sozomenus lib. ii, cap. xix, qui in illud omnes conspirant, ut seditionem illam Antiochiæ non tantum in Eustathii exauctoratione, quæ illius occasio fuerit, sed etiam Constantino magno imperium obtinente, motam fuisse asserant. De turbis vero aut illis omnino dissensionibus, quæ accidissent, cum ad episcopatum illum legeretur Eustathius, tantum abest ut quisquam meminerit, ut non potuerit Theodoretus verbis magis disertis significare contrarium; vide illa sis num. 144. Si quis tamen in hanc rem plura desiderat, adeat auctores num. 149 assignatos, ac præsertim Tillemontium not. 2 et 3 in S. Eustathium.

154 Neque vero quæ disputata sunt hactenus, argumenta tantum evertunt Em. Card. Baronii,

unde corrigun-
tur aliquorum
errores in chro-
nographia epi-
scopatus Eusta-
thiani,

Baronii, verum etiam Nicephori CP., Theo-
phanis, ac Zonaræ, qui episcopatum S. Eu-
stathii annos ipsos octodecim complexum fuisse
volunt, echronologiam: nam si ab anno Chri-
sti cccxxiv jam propemodum elabente, quo
sedem Antiochensem eapessere jussus est, ad
annum usque Christi cccxxxi, quo illam
commutare coactus est cum exilio, tempora
supputentur; anni existent octo tantum-
modo, et illi quidem non integri. Certe non
plures notat Eutychius pag. 432. Quid si
non plures etiam Nicephorus habuerit; et
pro ἔτη ἡ (annis viii) librariorum vitio
jam legatur ἔτη ιη (annis xviii); illumque
porro errorem secuti sint alii? Suspicionem
auget Theophanes in Chronographia, qui
cum annos illos octodecim in laterculis, haud
dubie interpolatis, præferat; a concilio ta-
men Nicæno non nisi annos octo, quos Eu-
stathio daret, invenit; reliquos decem ante
concilium statuit, errore tam in historia ma-
nifesto, ut inepti ego potius auctoris opus
illud esse, quam Theophanis putem; vide
tomo III Martii Exegesis prælim. 1, cap. 1,
B num. 4; imo ipsummet Theophanem sa-
pra num. 146 citatum; ubi satis innuit, non
diu admodum ante synodum Nicænam Eu-
stathium in viduam Antiochensium eathedram
fuisse translatum; cum in ipsa illa synodo
confirmatam translationem ejus, quasi recen-
tem adhuc parumque firmam, putarit. Adde,
in ipsa Chronographia depositum dici Eu-
stathium, anno divinæ Incarnat. cccxxviii,
qui tamen annus in laterculis illis tantum
est Eustathii duodecimus. Ut ut est; graviori
huc usque auctoritate usi sumus tum ad
initium, tum ad finem patriarchicæ S. Eusta-
thii dignitatis stabilendum, quam ut illi scri-
ptorum, sæculis pluribus posteriorum, histo-
ria possit opponi. De initio quidem dubitare
non potest, qui totum hoc opusculum ordine
volverit: quod autem ad finem attinet,
aliquanto id pressius certiusque determinan-
dum est.

Depositus est
S. Eustathius.
non anno Chri-
sti 327, vel in-
cunte 328, ut con-
tra Valesium.

C 155 Depositionem S. Eustathii annum Christi
ecccxxxi prætergressam non esse, satis
constat ex Athanasio, supra; siquidem Eu-
tropianam antecessit, quæ anni sequentis
initio, ut jam vidimus, posterior esse non
potuit; verum quanto hanc spatio præver-
terit, indidem non datur intelligi. Quare non
nulla hic inter auctores modernos est con-
troversia. Valesius annot. in Euseb. de Vita
Constantini lib. iii, cap. LIX, accidisse illam
arbitratur anno Christi cccxxix, ut ex Phi-
lostorgii lib. 2, inquit, manifeste colligitur.
Imo ex illo libro, eap. vii colligitur quidem
manifeste, eam citius non potuisse contin-
gere, cum non nisi post tres integros annos
Eusebium Nicomediensem, Marin et Theo-
gnin ab exilio revocatos fuisse narret; (neque
adeo ante annum circiter cccxxix moliri ad-
versus Eustathium quidquam hi valuerunt, si
Philostorgio standum est;) non dicit tamen
hic auctor, id factum non esse ferius; quin
potius contrarium ex ibidem adjunctis mani-
feste colligitur; quod et ipse Valesius ad-
vertit, dum ita prosequitur: Aut (anno Christi)
cccxxx, ut adstruere videtur Theodoretus lib. 2,
cap. 31: Hic enim Meletium ad sedem Antio-
chenam translatum esse scribit triginta annis post
abdicationem Eustathii. Meletium porro Antio-

chiam translatum esse constat anno Christi ecclxx.
Hæc Valesius.

SÆCULUM IV.

156 Contra Pagius, in Crit. Baron. ad
annum Christi eecxxl, num. 19, Existimo ta-
men, inquit, hanc synodum (in qua Eusebiani
Eustathium in exilium ab imperatore Con-
stantino pelli curarunt) anno Christi eecxxvii
aut incunte cccxxviii coactam esse; ideoque
Theodoretum numero, ut aiunt, rotundo locutum;
ac triennium exilii Theognii et sociorum exordiri
Philostorgium ab anno cccxxv, et extremos an-
nos incompletos pro integris numerare. De Theo-
doreto id temere dicitur: accipienda enim
sunt auctorum verba ut sonant, nisi solida
id ratio vetet. De Philostorgio multo mi-
nus assentior erudito Pagio. Quid enim? Si
his vocibus: Μετά τρεῖς ὅλους ἐνιαυτούς (post
tres integros annos) anni significentur incom-
pleti; quibus, amabo, verbis exprimi com-
pleti poterunt? Juvat tamen expendere, quid
Virum de historia optime meritum impulerit,
ut hanc Theodoreto ac Philostorgio vim
afferret?

voluit Pagius,

157 Momentum primum affert ex Hiero-
nymo in Chronico, ubi de Eustathii depo-
sitione sermonem habet anno Abrahami . . .
mmcccxliiv. Hoc argumentum videtur sane
debile, ne dicam nullum: nam si propterea
illo anno depositus est Eustathius secundum
Hieronymum, quia de ejus depositione illo
anno sermonem habeat; consequens profec-
to est, ut eodem illo anno ordinatus sit Vi-
talis, S. Philogonius, Paulius S. Eustathius
ceterisque, de quorum ordinatione ipso illo
anno sermonem habet; quo quid fingi potest
magis inconcinnum? Eadem ad Hermannum
Contractum, et Marianum Scotum, qui hunc
S. Hieronymi locum ad an. Christi cccxxvii
in sua Chronica transtulerunt, responsio est.
Hieronymus ergo multos in annum unum pa-
triarchas conguessit, ne, si diversis eos annis
consignasset, eorum digerere voluisse tempora
videretur; quod omnino non fecit, sive
quia in promptu non erat, ut de orthodoxis
eredibile est; sive quia operæ pretium se fa-
etorum non putavit, si Arianos, quos forte
poterat, in suos quemque annos tribuisset,
quod hostes eos potius quam episcopos judi-
caret. Alterum Pagii momentum auctoritas
est Theophanis: Præterea Theophanes, inquit,
qui per Constantini magni tempora annum unum
minus putat, Eustathii depositionem consignat
anno Incarnationis secundum Alexandrinos
cccxxviii, qui in anno Christi eecxxvi desinit. Nimi-
rum hoc etiam redit ad annum Christi cccxxvii,
et quidem ante autumnum, quando vix duos
annos Eusebius Nicomediensis expleverat in
exilio (siquidem post tres a synodo Nicæna
menses, id est, mense, circiter Novem-
bri anni eecxxv, juxta Philostorgium lib. 1,
cap. x, exulare primum jussus est) quod est
apertissime contra eundem Philo-
storgium supra, qui, licet hæreticus, qua-
tuor tamen sæculis Theophanem antecessit,
fideinque meretur, ubi nullam ei hæresis
mentiendi causam præbere potuit.

E
at non solide
probavit;

F

158 Quamobrem probabilior apparet opi-
nio Valesii, quæ et presse Theodoretum se-
quitur et Philostorgio maxime congruit; ita
tamen, ut eodem utens argumento, Eustathii
abdicationem non ad annum Christi eecxxix;
sed ad ecccxxi circiter eum Tillemontio not. 3
in

verum anno
Christi 331 cir-
citer incunte;

SÆCULUM IV.

in S. Eustathium, referam; ab illo enim usque ad Meletii expulsionem, quæ anno *ccclxi* ineunte, ut suo loco videbitur, accidit, anni sunt *xxx*, quos dicto loco Theodoretus adstrinxit. Hinc sententiæ non obscure suffragatur Eusebius de Vita Constantini lib. *iii*, ubi a dedicatione Constantinopoleos, quæ facta est anno Christi *cccxxx*, die undecima Maii, multa narrat a cap. *xlvi* usque ad tumultum Antiochiæ, propter Eustathium, excitatum, de quo agit a cap. *lix*; ab illo autem tumultu usque ad bellum adversus Scythas Sarmatasque, lib. *iv*, cap. *v* et *vi*, quod susceptum est anno Christi *cccxxii*, habet admodum pancula; unde colligitur non tantum post, sed et diu post Maium anni *cccxxx* exturbatum Antiochia S. Eustathium fuisse. Ita tamen hic cum Tillemontio sentire me fateor, ut nequaquam ausim cum illo, tum in hac nota, tum locis in hac nota citatis, asserere, eodem tempore, Asclepam Gazæ episcopum cum Eustathio nostro privatim fuisse episcopatu.

B
ante depositio-
nem Asclepæ ep.
Gazensis.

159 Tametsi etenim Asclepas, ut est in epistola synodali pseudosynodi Sardicensis apud Labbeum tom. II Concil. col. 703 in fine, ante decem et septem annos (ante synodum illam anni *ccclxvii*) episcopatus honore *discinctus est*; tamen omnino id factum existimo post pulsum Eustathium, cum illud manifeste innuat S. Athanasius in epistola ad Monachos superius adducta tom. I, parte I (edit. Paris. *mdcxviii*) pag. 347, num. 5. Idem namque etiam pro Asclepa facit, quod pro Eutropio proposui num. 152. Possunt autem anni *xvii*, saltem incompleti, intelligi ante synodum illam Sardicensem; modo fluere cœperint intra annum *cccxxi* quantumvis protractum, quo facile fuit Eusebianis post amotum Eustathium, sub patriarchis Arianis, quancumque lubebat, conventus agere et catholicum quemque episcopum isti sedi subjectum, ut erat Asclepas, pro sua libidine obterere, aut ab ecclesia sua procul exilem amandare. Frequentes eorum Antiochiæ fuisse synodos, satis patet ex Libello synodico apud Labbeum tom. II Concil. a col. 87. Ceterum ex dictis collige, ab anno *cccxxiv* ad *cccxxxi* circiter ineuntem annos patriarchatus Eustathiani numerari cum Eutychio posse octo, sed utrinque, ut monui, tantummodo delibatos.

C
Elogium S. Eustathii accusatores Arianorum;

160 Non licet hic mihi totam hujus Viri, sanctitate, doctrina, eloquentia, stylo, atque invicto catholicæ fidei adversus exortas tunc hæreses defendendæ studio, etiam cum viveret, universo, quam late in Orientem atque Occidentem porrectus erat, orbe Christiano celebratissimi, historiam et elogium texere. Dici hoc breviter potest, stante Eustathio, rem in Oriente contra furias Arianas stetisse catholicam, at illo semel dejecto, ruere istam simul ac fatiscere passim cœpisse. Prospexerant id scilicet hostes Ecclesiæ, senserantque jam pridem, et cum Bereensem occuparet sedem, et cum ad Antiochenam promotus nec in synodo Nicæna, nec usquam alibi post eam, consistere illos ac ne delitescere quidem tuto, nedum in agrum sibi creditum proseminare hæresim pateretur. Atque adeo in hunc nunc ante omnia lectissimorum suæ sectæ ducum, Eusebii Cæsariensis, Patro-

phili, Aëtii, Theodoti, aliorumque armata- D
tam furore dolisque malis aciem instruunt: hos inter primipilus erat Eusebius Nicomediensis, qui ceteros Antiochiam adduxerat: fit conventus; conducta in medium prodit meretricula; et infantem, quem in ulnis gestabat, ostentans, ex Eustathio se suscepisse, dato etiam jure jurando, inverecunda mentitur. Frustra testes requirit Eustathius, frustra leges divinas obtendit; auditur mulier, et *sententiam* (depositionis) *in eum tamquam adulterum veri* (scilicet!) *amatores*, inquit Theodoretus lib. *i*, cap. *xx*, *pronuntiarunt*.

161 Cujus deinde æquitatem, adjectis in-
super criminationibus aliis, ita Constantino per-
suasere, ut nec reclamando, qui synodo inter-
fuerant episcopi orthodoxi non pauci, nec
tumultuando magistratus ac cives (ut nar-
rat Eusebius de Vita Const. lib. *iii*, cap. *lix*,
Socrates item ac Sozomenus citati jam supra)
aliud profecerint, quam ut imperatoris ani-
mum magis exulcerarent, impendensque san-
ctissimo Præsuli suo maturarent exilium; in
quod utrum Trajanopolim in Thraciam addu-
ctus sit, ut auctor est S. Hieronymus de Script. E
eccl. cap. *lxxxv*, favente Chrysostomo tom. I,
hom. *lii* de S. Eustathio, pag. 646 apud
Ducaum; an per Thraciam in urbem quam-
dam Illyrici, ut vult Theodoretus lib. *i*,
cap. *xx*; an Philippos denique in Macedo-
niam, ut post Theodorum Lectorem Hist. eccl.
lib. *ii* in initio tradunt alii; uti et tempus
mortis, quæ exilem in patriam cælestem
transcripsit (quam nullo modo usque ad Me-
letii episcopatum Antiochenum S. Chrysostomus
hom. cit. in fine distulit; non enim
hoc ibi de Eustathio, sed de Flaviano dicitur,
quod patet apertissime ex iis quæ habentur
pag. 652, a versu octavo, ut bene advertit
contra Blondellum Tillemontius not. 5
in S. Eustath., ubi defunctum ipse putat
circa annum Christi *cccxxvii*;) hæc, in-
quam, ceteraque quæ ad gesta ejus, cul-
tum, reliquias, scripta pertinent, ad Acta
Sanctorum remitto, die *xvi* Julii, quo ab
Ecclesia Romana colitur, ex instituto nostro
latius pertractanda.

ejus exilium et
obitus.

F

PARERGON

De S. Agricio sive Agræcio.

N
on potui commodiorem in locum rejicere, quæ de S. Agricio circumferuntur: quippe quem volunt aliqui patriarcham fuisse Antiochenum, atque ex illa sede ad Trevirensis a S. Silvestro Pontifice Romano interventu S. Helenæ Constantini M. matris, jam e Palæstina reducis (adeoque anno Christi circiter *cccxxvii*) evocatum. Consule Vitam S. Agricii, quam dedimus ad diem *xiii* Januarii, cap. *i*. *Idem avorum etiam memoria*, inquit Browerus Annal. Trevir. lib. *iv*, num. 4, in edit. Jacobi Masenii, *Joannes Erenius, Ordinis secundi præsul, attestatus, auctoritatem publicam Eusebii interponens, a cujus vulgato Chronico narrationem hanc querebatur vir ille dolo malo subductam. Verum inspiciendi tan-*
dem

S. Agriciam vol-
unt aliqui Pa-
triarcham fuis-
se Antioche-
num, tempore
S. Silvestri
Papæ;

A dem Ms. Eusebiani Chronici, quod in majoris ecclesie bibliotheca sanc vetustum exstat, facta copia, reperiebam antiqua, fateor, et fidei manu, at reliquo characteri dissimili, et extra ordinem, ad obitum senioris Constantii cæsaris, ita scriptum: *Hæc Helena Trevercos Gallicæ indigena, Agricium patriarcham, Antiochenum Trevirorum constituit episcopum. Cum quo Trevirim misit tunicam et clavum Domini cum ossibus Matthiæ Apostoli etc.*

qui nulla solida auctoritate,

163 Notat Browerus num. 5, dubiam hic esse sententiam, propter interpunctionem Patriarcham inter et Antiochenum locatam, nec satis intelligi, fueritne S. Agricius origine tantum Antiochenus; an ejusdem etiam urbis patriarcha, aut cum illo certe exæquetur. Sed hic scrupulus auctorem, quisquis fuerit, Vitæ S. Agricii usque adeo moratus non est, ut patriarcham Antiochenum non modo ipse, cap. 1 a num. 3, Agricium faciat, verum etiam, num. 7, ipsum S. Silvestrum inducat ita in diplomate, ad Trevirensis ecclesiam per Agricium dato, scribentem: *Quem (super Gallos specialem, ut ante dicitur, et Germanos primatum) ego Silvester, ejus (Petri) servus, successione indignus, per patriarcham Antiochenum Agricium renovans confirmo, ad honorem patris dominæ Helenæ Augustæ, ejusdem metropolis (Trevercos) indigenæ, quam ipsa felix per Apostolum Matthiam de Judæa translatum cum clavo ceterisque reliquiis Domini magnifice ditavit etc.* Ex his fontibus, opinor, patriarchatus Agricii Antiochenus in recentiora (antiquis enim ignotus est) ecclesiarum auctorumque complurium Martyrologia profluxit, ut videre est in Comm. præv. ad Vitam S. Agricii, num. 1, et in Usuardi nostri auctariis, die xiii Januarii.

sed popularibus fabulis nutuntur;

164 Verum Diploma illud a Silvestro traditum, teste Browero, libro citato, num. 2, nusquam inventum est; sola sententia vetustissimis asservata schedis mansit, et sic habet loco citato: *Sicut in gentilitate propria virtute, sortire et nunc, Trevir, super Gallos et Germanos primatum; quem tibi præ omnibus harum gentium episcopis, in primitivis Christianæ religionis doctoribus Eucharis, Valerio, Materno, per baculum, Caput Ecclesie Petrus signavit habendum, suam quodammodo minuens dignitatem: ut te participem faceret. Quem ego Silvester ejus servus, successione indignus, per Agricium patriarcham, renovans confirmo.* Vides hic, lector, quam popularibus inspersum fabulis auctor Vitæ S. Agricii diplomatis hujus numero superiore compendium proferat. Patriarcham hic habes Agricium, Galliarum videlicet ac Germaniæ, ut Browerus intelligit, primatem; at neutquam Antiochenum; Imo, *hinc imperitia factum videtur posteriorum, inquit idem eodem numero Browerus; ut quem ex clero Antiocheno cooptatum, inde factum patriarcham acceperant, uno ferme consensu traderent, extitisse patriarcham Antiochenum.*

quas frustra mutare conatur Browerus noster:

165 At num. 5, postquam ostendit locum inter præsules Antiochenses nullum Agricio reperiri; *Si quid igitur, ait, hic purgari, et pro invertebrata opinione sanum afferri potest, dixerim, quod obvium est, patriarcham Antiochiæ designatum, Helenæ studio traductum ad æque nobilem cathedram (hoc duriusculum profecto est;) aut Orientalibus certe plus quam tragicis, qui mox scuti sunt, motibus offensum ultro cessisse... Sed hæc, cum parum liquet, in judicio libero po-*

sita cujusque sunt. Nimirum hæc vir ille, candoris juxta atque eruditionis minime aliqui vulgaris, facta credidit post inventam ab Helena Crucem Domini reditumque ex Oriente, anno Christi cccxxvii, cum tamen nihil vel de Helena, vel de allatis ab ea reliquiis, vel de Antiochia meminerit S. Silvester in productis jam schedis, quibus diplomatis ejus, primatum Agricio asserentis, sententia continetur; et merito non meminit; quando alia haud dubio falsa sunt, alia parum verisimilia: falsum, inquam, est, S. Agricius ad infulas Trevirenses tum primum esse vocatum, cum e Palestina S. Helena jam redierat; falsum item, patriarcham cum umquam fuisse Antiochenum, etiam designatum; minime autem verisimile est aut civem illum Urbis illius, aut clericum fuisse; quod ita breviter ostendo:

SÆCULUM IV.

166 S. Agricius, sive Agræcius, septimus et vigesimus Trevirorum Antistes, interfuit Concilio Arelatensi I (non II, ut post Baronium in notat. ad Martyrologium Rom. xiii Januarii quidam alii hallucinati sunt, cum tamen Constantini M. temporibus floruisse cum velint: seduxerint illos editiones antiquiores conciliorum, quæ Arelatense secundum habitum notant circa annum Christi cccxxvi; cum toto amplius sæculo posterius fuerit: vide Labbeum tom. IV Conciliorum col. 1010, 1017, 1018.) Coactum autem est Arelatense I, Volusiano et Anniano coss., anno Christi cccxiv; Labbei tom. I, col. 1421 et 1434. Ibidem Agræcium in epistolæ synodice ad Silvestrum Papam inscriptionibus, col. 1425, invenies; iterumque (ne dubites eundem illum esse, de quo agimus,) col. 1430 his verbis: *Agræcius episcopus, Felix exorcista, de civitate Treverorum.* Atque hoc quidem jam in confesso est. Annis igitur minimum xiii Trevirensis ecclesiam S. Agricius administraverat, cum Helena ex Oriente reversa est.

nam Agricius nec patriarcha fuit Antiochenus,

167 Eodem argumento et solidissime stabilitur quod contra quosdam sustinuit Browerus num. 5; inveniri scilicet non posse locum Agricio inter eos, qui sedem Antiochenam aliquando insederint; et evertitur fundamentum, quo idem eodem numero, modeste tamen ac timide, conjectat Agricii ad illum episcopatum designationem, quæ episcopatum ejus Trevirensis præcesserit. Verba exhibui num. præcedenti. Patriarcha ergo Antiochenus nunquam fuit, ne designatus quidem, Pontifice Romano Silvestro: is enim non sedit ante Kalendas Februarias anni cccxiv; ab anno autem cccxiii jam Tyranno Vitalis patriarcha successerat, præfuitque, ut a num. 121 diximus, usque ad annum cccxviii. Designatum autem Agricius cum Vitali fuisse, neque finxit hactenus quisquam, neque vero fingi, nisi inepte potest. Quod si etiam intercessisse tum Helenam quis velit, ea, qua fertur, ratione; næ is erit multo ineptior. Res hæc tam est aperta vel ex iis, quæ jam dixi; ut odium verear eruditorum incurrere, nisi pluribus supersedeam.

ne designatus quidem.

168 Jam quod Agricius civem faciat aliquis aut clericum Antiochenum (quamquam id mea parum refert) quid præter instrumenta illa proferet, quorum hic auctoritatem elevavimus?

neque illo pacto ad Antiochiam pertinuisse videtur,

SECVLUM IV.

elevavimus? At cur Gallum fuisse potius credas, dat Bollandus in Comment. citato, num. 4. In Vita autem S. Ildelini tom. I Febr. ad diem III ejusdem mensis, initio statim capitis primi dicitur S. Agricus noster natus in Aquitania; quem in locum vide annot. Bollandi: nam piget his immorari diutius, quæ extra rem sunt posita, quam ago. Ceterum nihil hæc ad historiam reliquiarum Trevirensium faciunt; potuit namque illas S. Helena florenti jam tum Trevirorum ecclesiæ post reditum e Palæstina per S. Agricium destinasse, tametsi is ibi jam pridem esset episcopus, ut in ejus Vitæ Commentario prævio num. 4 observatum est.

XXV. PAULINUS II.

Paulinus Arianus ex episcopo Tyri, patriarcha Antiochenus.
Quisnam post Eustathium sederit, haud facile est invenire, inquit Baronius anno Christi cccxl, num. 31; cum de successione Antiochenorum episcoporum diversæ scribantur sententiæ. Neque vero id mirum videri in illo debet;

B cum locata perperam Eustathii sub Constantio imp. depositio sic eum in sequentium patriarcharum serie intricaverit, ut eam hoc numero desperatam quodammodo relinquere sit coactus usque ad Leontium. Mihi tamen de PAULINO Tyrio vix relinquitur ambigendi locus: nam si nullum dubium est, ut ait Pagi in Crit. Baron. ad annum cccxl, num. 21, quin Paulinus, Tyri episcopus, Antiochiam translatus fuerit; cum id testentur Eusebius lib. I adversus Marcellum, cap. IV (sive mendosum Montacutii textum versionemque consulas, sive castigata utraque a Valesio in annotationibus in Eusebii Historiæ eccl. lib. X, cap. II,) et Suidas in voce Αἰτίος; imo et Philostorgius lib. III, cap. XV; dubium quoque esse non potest, quin Paulinus ille Eustathium sit secutus. Etenim præterquam quod id aperte Philostorgius loco citato, atque ex eo Suidas asserit, cum Paulino successisse statim Eulalium uterque scribat, quem nemo, nisi Eustathio posteriorem, notavit; extorquent illud etiam omnino quæ num. 132 et 133 producta sunt testimonia. Neque enim intelligi aliter Eusebius potest; quippe qui Paulinum non modo temporibus Licinii episcopum Tyri facit; sed etiam exstructam ab eo, jam episcopo, prædicat ecclesiam illam Phœnicæ totius magnificentissimam, cujus ipse dedicationem, circa annum Christi cccxix, oratione panegyrica, quam Historiæ libro decimo inseruit, copiose exornavit; in qua etiam oratione, pag. 376 editionis Valesianæ, longo ipsum temporis spatio Tyriorum jam tum rexisse dicit ecclesiam.

successit S. Eustathio;

170 Si ergo Eusebius translatum Tyro Antiochiam Paulinum assereret ante Eustathium, adeoque ante concilium Nicænum, profecto in absurda illa impegisse dicendus esset, quæ num citato deduxi; quo quid cogitari potest historico illo, ubi res se coram factas pertrahat, indignius? Accedit, quod, cum alium necesse sit admittere Paulinum episcopum Antiochiæ pridem ante synodum Sardicensem, ut num. 132 probatum est, is vel ante Eustathium, vel post illum sedisse debeat; quorum neutrum dici potest, si ante Eustathium Paulinus Tyrius in ea sede collocetur; sic

etenim vel duo fuissent Paulini, et quidem eorum unus Ario impense favens, ante Eustathium, quod hactenus nemo somniavit; vel Paulinus Tyrius præcesserit Eustathium, quem Paulinus alter secutus sit; hoc vero est contra S. Hieronymum, Prosperum, Nicephorum CP. etc., in Chronicis, imo et S. Joannem Chrysostomum tom. I, homil. LI, pag. 652; qui omnes ab expulso S. Eustathio usque ad Meletium occupatam affirmant fuisse cathedram Antiochenam ab Arianis, qualis absque dubio Paulinus ille alter non fuit, ut ostendi num. 135. An vero credibile est, si ante Eustathium Paulinus, professus Arii, jam Alexandriae damnati, fautor, in sedem illam evectus fuisset, neminem eorum reclamaturum fuisse, qui tanto numero post Eustathium omnia commoverunt, ne occultis etiam Arianis parerent? Non ita illis, opinor, S. Philogonii strenuus adversus nascentem hanc pestem ardor universis exciderat. Aut si jam tantum Antiochiæ valebant Ariani; an non id etiam facere potuissent, atque adeo fecissent, ne Paulino succederet Eustathius, et quidem communi, ut a num. 144 dictum est, episcoporum, clericorum ac plebis consensu, imo etiam invitus? Restat igitur, ut ordinem illum, quem hic damus, Paulini isti duo servarint.

171 Non ignoro tamen, opponi aliqua jam dictis posse; atque imprimis canonem xv concilii Nicæni, qui sic statuit: *Propter multum tumultum, et seditiones quæ fiunt, omnino visum est, ut consuetudo, quæ præter canonem (Apostolorum XII, tom. I Labbei, col. 27) in non nullis partibus invenitur, tollatur: ut a civitate in civitatem nec episcopus nec presbyter, nec diaconus transeat. Si quis autem post sanctæ et magnæ synodi definitionem tale quidpiam aggressus fuerit, vel se res ejusmodi dederit, quod factum erit, omnino infirmabitur* etc. Sane, inquis, credi vix potest, regulam hanc ab Eusebianis, qui dum vixit Constantinus, in istius synodi verba jurare omnino videri saltem volebant, Paulini ex episcopatu Tyrio ad Antiochensem promotione violatam fuisse; ante concilium igitur id factum potius, quam post illud, apparet. Verum hæc objectio facile diluitur; per illum enim canonem Nicæni Patres consuetudinem tantum illam sublata voluere, quæ præter, seu contra canonem in non nullis partibus invaluerat: Canon vero ille alius non videtur fuisse, quam qui inter Apostolicos numeratur decimus tertius; qui cavet quidem, ut *episcopo non liceat, sua relicta parochia, ad aliam transilire, etiamsi a pluribus cogatur*: Sed vide quos casus excipiat: *Nisi, inquit, sit aliqua causa rationi consentanea, quæ eum cogat hoc facere, utpote ad majus luerum, eum possit ipse iis, qui illic habitant, pietatis verbo conferre: idque non ex se, sed multorum episcoporum judicio et maxima exhortatione.*

licet ejusmodi translationes prohibita essent in Concilio Nicæno.

172 Quis hic non videat, quam speciosæ istiusmodi translationibus prætendi causæ ab episcopis Arianis, Antiochiæ post amotum Eustathium regnantibus, potuerint? ut adeo dubitandum non sit, quin id sæpius factitarint: nam, ut de Eusebio Cæsariensi, quem tanto ambitu Cæsarea paulo post Antiochiam, quamquam assentiri ipse noluit, traducere tentaverunt, aliisque sileam, adisis, lector,

quod facile erat Arians eludere.

A lector, epistolam concilii Sardicensis ad omnes episcopos, quam ex Athanasii Apologia II exhibet Labbeus tom. II Concil. col. 670; in ea præter alia gravissima Arianorum crimina reperies col. 675, referri *Transpositio- nes a minoribus civitatibus ad majores paræcias*. Vide etiam quæ habentur paulo superius in eadem columna ad litteram B, ubi non multum absimilia narrantur, simulque qua causa fierent, et quo imprimis auctore; eodem illo scilicet Eusebio, qui exigendum Antiochia S. Eustathium curavit.

173 Alterum quod officere non nihil huic sententiæ nostræ videtur, est veterum aucto- rum, qui seriem episcoporum Antiochensium ad sua usque tempora integram texerunt, altum de hoc Paulino, tamquam Eustathii successore, silentium. Sed nec illud commo- vere nos debet; quando testes habemus Eusebium, Philostorgium ac Suidam: dissidia enim eorum, qui, quod alium præter Eusta- thium agnoscere præsulem recusabant, Eustathiani dicti sunt, et Eusebianorum, qui suæ factionis homines in Eustathii exulis lo- cum intrudebant, in varias quoque sententias illorum temporum historicos distraxerunt; ut alios alii patriarchas expunxerint. Ita Paulinum hunc tres, quos dixi, auctores recensent, ceteri prætermittunt; ita Eulalium atque Eusebium Cæsariensem notat Hieronymus; Eusebium contra Theodoretus, Nicephorus, Theophanes aliique rejiciunt; imo et Eusebium et Eulalium Theodorus Mopsuestiæus apud Nicetam in Thesaurio orthod. fid. lib. IV, cap. IX, Socrates, qui sedem Antiochenam octo continuis post Eustathium annis vacasse insuper meminit, Sozomenus, Zonaras. Sed de his aliisque, qui sequuntur, antistitibus Arianis ordine suo plura dicentur. Hanc interim Paulini nostri successionem, adversus Gothofredum dissert. in Philostorgii lib. III, cap. XV, aliosque, vindicat erudite Valesius annot. in Eusebii Hist. eccl. lib. X, cap. I; falsumque adeo dicit esse, quod ait Socrates lib. I Hist. eccl. cap. XXIV, post abdicationem Eustathii, Antiochenam sedem octo annorum spatio vacuum permansisse: vide annotationes ejus in Socratem. Idem etiam ex dicendis palam fiet.

C
174 Tertia difficultas, haud paulo gravior, hæc est: Tyri in Phœnicia episcopus fuit Zenon quidam antiquus, idque non modo tempore concilii Nicæni, cui subscripsit, ut videre est apud Labbeum tom. II Concil. col. 51; verum etiam ante illud, cum encyclicam ad eum epistolam daret S. Alexander episcopus Alexandrinus, ut auctor est S. Epiphanius hæresi 69, § IV in editione Petavii. Si ergo episcopus Tyri jam pridem Paulinus fuerit ante initium persecutionis Licinianæ, id est, diu ante annum Christi cccxix; tum si ex episcopatu Tyrio ad Antiochensem ascendit; videtur id omnino factum esse debuisse etiam ante concilium Nicænum; quandoquidem jam tum episcopus Tyri erat Zenon. In omnem partem hic se versat Tillemontius not. I in S. Eustathium, nec videas ubi tandem consistat; nisi ad inscriptionem controversiæ redeas, ubi mentem ipse suam, ac nostram exponit. Ego rem omnem brevi compendio confectum iri existimo, si Paulinum ac Zenonem simul episcopos fuisse

Tyri dicamus; et hunc quidem ἀρχαῖον, hoc est, antiquum, ut cum vocat Epiphanius; quia episcopatum illum ante Paulinum gesserit, cumque sibi sive senii, sive affectæ valetudinis, sive alia qua causa coadjutorem aut successorem adsciverit, ad eum modum, quo de S. Narcisso Hierosolymitano aliisque non semel est dictum.

175 Et vero quo alio pacto aut secum ipse, aut cum aliis, quos num. 132 et seq. produximus, conciliari possit Epiphanius, non intelligo. Postquam enim loco jam dicto memiit circularium litterarum ad Zenonem aliosque episcopos ab Alexandro missarum, statim subjicit § VI epistolam, ab Ario ad Eusebium Nicomediensem illarum occasione scriptam, in qua iuter alios episcopos, secum consentientes, Paulinum appellat hæresiarcha, et quidem Tyri episcopum, ut explicat Theodoretus Hist. eccl. lib. I, cap. IV in fine. Erat ergo Tyri una cum Zenone episcopus Paulinus ante synodum Nicænam; erat et in ipsa synodo; ut de Zenone fidem facit subscriptio, de Paulino autem auctores num. 132 et seq. citati. Nihil itaque E objectus nobis Zenon incommodat. Grandem tamen, scio, in hoc responso difficultatem Tillemontius apprehendit: non enim apparet, inquit, quam aliam ob causam Zenon episcopatus onera, reservato sibi illius honore, transferre potuerit in alium, nisi ob senectutem; quod si adeo senuerat, cum primum Paulinus Tyri creatus est episcopus, id est, diu admodum ante annum cccxix; satisne fuerit viribus et corpore ad iter Nicænum, ad quod omnino non tenebatur, anno demum cccxxv comparatus? Enimvero, inquit, brevior est ac forte verior hisce tricis expediendi ratio, si dixeris, non magni in historia ponderis esse subscriptiones concilii Nicæni; parum etiam, in rebus maxime Arianorum, valere S. Epiphanium.

176 At mihi quidem ejus argumentum nequaquam tanti est, ut eo adigat. Quid enim? Si Zenonem annos finxeris (ut agam liberaliter) LXVIII natum ad annum Christi circiter cccxiv, ac non nulla insuper tentatum ægritudine, quæ tardam ac dubiam exigeret medicinam; numquid non satis id causæ F erat, cur sibi adjutorem adlegeret, iis maxime temporibus, cum, sublata nuper diuturna acerbissimaque persecutione, instauranda templorum ædificia, corrigendi mores, collapsa pene religio revecanda, instruendi fideles, dispersi colligendi, lapsi restituendi, pagani certatim ad veri Dei cultum convolantes Christianis sacris imbuendi, validissimum sane sine mora Præsulem requirebant? Fac igitur id ætatis tum fuerit Zenon; quid ni octogenario minor, Tyro, ex portu longe celeberrimo solvere in Bithyniam potuit? Quam vero graves eo rationes impellebant? Invitatio imperatoris, S. Alexandri Alexandrini aliorumque orthodoxorum, quibus Paulini nimium quantum suspecta fides erat, adhortatio, ultimum denique, in quod res catholica; imo ecclesia præ multis aliis Tyria, vocabatur, discrimen. Quid? Tot inter senes ætate decrepitos, qui etiam effossis istuc oculis, ac poplitibus succisis adrepserant, unum se, et quidem solo senectutis obtentu, desiderari, si modo aliquid vitæ supererat, Zenon ille sit passus? Non equidem

qui videtur Paulinum habuisse collegam:

nampe Zenon, qui synodo subscripsit.

et auctores alii qui Paulinum hic omittant:

hæc etiam alius fuerit episcopus Tyri in Concilio Nicæno.

SÆCULUM IV.

dem crediderim : neque adeo desperatum illud placet effugium : quo aut subscriptionum in hoc nomine fides, aut S. Epiphaniæ elevatur auctoritas.

Sedit vero Antiochia Paulinus sex circiter menses, ab anno Christi 331 non valde adulto.

177 Narrat Philostorgius Hist. eccl. lib. III, cap. xv, Aëtium ab egestate sua et auri-
ficis opificio in disciplinam concessisse Paulini, qui ex ephoria Tyri ad Antiochenam translatus fuerat : (Suidas habet ad vocem Aëtius ; Ad Paulinum se confert, recens Antiochiam Tyro profectum) tum, paucis interjectis, subdit : *Ubi vero is post sex menses obiit, ejusque loco Eulalius sedem obtinuit*, etc. Ex quibus planum fit, non nisi semestrem circiter fuisse Paulini Tyri patriarchatum ; ac proinde, ut ex num. 158 colligitur, intra annum Christi eexxxi exspirasse.

Vita ejus compendium. Utrique Eusebio.

178 Juvat nunc quæ ad hujus viri notitiam faciunt, non nulla subtexere. Fuerat is primus presbyter Antiochenus, teste Eusebio contra Marcellum Ancyratem lib. I, cap. iv, saltem juxta textum ac versionem a Valesio castigatam annot. in Eusebii Hist. eccl. lib. x, cap. I. Inde ad infulas Tyrum evocatus, dirutam istic a Diocletiano ecclesiam illam, quam prolixè describit Eusebius Hist. eccl. lib. x, cap. iv, e rudibus excitavit. Mirilice Paulinum hunc coluit Eusebius Pamphili, ut cui libros Historiæ ecclesiasticæ aliosque nuncupavit ; vide Valesium annot. in Eusebii lib. x, cap. I. Idem locis modo notatis vivum ac defunctum immodicis exornat præconiis uti, et apud ipsum lib. I contra Marcellum cap. iv Asterius, sophista item Eusebianus, de quo videri potest S. Athanasius de Synodis Arim. et Seleuc. num. 18, in edit. Benedict. tom. I, parte II, pag. 731, aut Socrates Hist. eccl. lib. I, cap. xxxvi, editionis Valesianæ : nec ea penitus non memisse visus est, donec Ariana nondum illum lues afflaverat ; quantum enim in utramvis partem ejus inclinatio valeret, testatur Eusebius Nicomediensis in epistola, quam exhibet Theodoretus Hist. eccl. lib. I, cap. v, quaque illum exhortatur, ut rupto silentio, vocem ac stylum suum excultum ad Ariana dogmata defendenda expromat : nam *Eusebii (Cæsariensis) Domini mei*, inquit, *causa letitiam* (ob ejus in tuenda veritate, Ariana scilicet, studium ;) *tua vero dolorem cepimus, conjectantes tanti viri vel silentium, eadem nobis esse non exiguam.*

*et Ario in pre-
tio fuit.*

179 Inter suos cum censet Arius, ut supra ex Theodoro lib. I, cap. iv diximus. Et sane antequam Nicæna synodus celebraretur, blasphemias scripserat haud absimiles Arianis, ut S. Athanasius docet in epist. de synodis Arim. et Seleuc. § xvii, p. 730. In ipsa synodo quid egerit, habes num. 132 et 133. Antiochiam deinde artibus Eusebianorum promotus, discipulum, hæretico magistro non indignum, excoluit, atque ab invidorum, quoad vixit, insectationibus vindicavit, Aëtium ; ut Philostorgius mox assignatus ac Suidas est auctor. Cetera quæ inibi gesserit, comperta non habemus ; nisi quod brevissimo tempore usurpata malis artibus dignitate gavisus est. Hæc *sedis brevitatis*, inquit Pagius anno Christi cccxl, num. 21, *in causa fuit, cur a laudatis auctoribus memoratus non fuerit* ; sed si ita est, cur Eulalius a plerisque memoratur, cujus episcopatus, se-

cundum ipsum ibidem, dimidia parte fuit brevior ?

XXVI. EULALIUS.

EULALIUM Paulino suffectum jam ex Philostorgio dedi numero superiore. Eundem patriarchis nostris inserunt S. Hieronymus, Nicephorus CP., Theophanes, Euty chius pag. 455, ubi eum *Valerium* nuncupat ; etc. Ad numerum 173. Exiguo tempore, ut habet Theodoretus Hist. eccl. lib. I, cap. xxi, ordinationi suæ supervixit. Theophanes tamen ac Nicephorus in Chronicis ei numerant annos tres, Euty chius undecim ; sed quo plures numerant, hoc aberrant longius. Et hæc quidem chronologia per Theodoretum cum hic, tum, num. 155 citatum, evertitur ; cum neque anni xi, imo neque iii, *breve tempus* dici possint ; neque adjecti ceteris, qui ab Eustathii abdicatione usque ad Meletium ab illis auctoribus putantur, annos xxx conficiant ; sed apud Euty chium xxxvii ; apud Nicephorum vero ac Theophanem xl. Sed et alia est ratio, cur notatos hic ab illis annos rejicias, uti et vacationem per annos octo continuos ab Eustathio usque ad Euphronium, quam adstruit Socrates lib. I, cap. xxiv : quia nimirum hæc omnia annum Christi eexxxv longe excedunt, quo Flacillus, Euphronii successor, conciliabulo Tyrio si non præsedit, ut probat Tillemontius tom. VIII Monum. art. 17 in S. Athanasium, certe inter primarios interfuit, ut facilis conjectura est ex epistola tum episcoporum 47, Dionysio comiti oblata, tum ipsius Dionysii ad Eusebianos, apud Labbeum tom. II Concil. 454 et 455.

Eulalius eruditus ab A. C. 331 usque ad initium 332.

E

181 His itaque missis, Theodoretum sequimur, qui per *ὀλίγον χρόνον* pauculos, ut summum, menses intelligit, si enim annum unum adeptæ dignitati superstitem Eulalium fuisse credidisset, cur illum non æque consignasset Eulalio, quam *annum unum et paucos menses*, ibidem designavit Euphronio ? Non est igitur, quod ultra anni eexxxii initium Eulalii tempora protrahamus ; neque adeo verum est, quod narrat Euty chius pag. 459, eum synodo Tyri congregatæ (anno Christi eexxxv) adfuisse. Ariana labe, teste Theodoro loco citato, non secus atque Euphronius ac Flacillus, occulte laboravit ; nihilo tamen secius Aëtium per invidiam, ut habet Philostorgius lib. III, cap. xv, facessere jussit Antiochia : alia ejus acta nos fugiunt.

occultus erat Arianus: sed infestus Aëtio.

F

PARERGON

Eusebius Cæsariensis.

Eusebium Pamphili pari cum ceteris præsulibus Antiochenis ordine in Chronico recenset Hieronymus ; non alia, opinor, de causa, quam quod Antieustathianorum ad illam sedem suffragiis expetitus ac designatus fuerit ; quamquam eam ab episcopatu Cæsariensi

Patriarchatum Eusebius obtinuit numquam admisit.

A ricensi translationem et constanter ipse recusaverit, et per Constantinum imp. curaverit impediri, ut patet ex ejus epistola, de Vita Constantini lib. III, cap. LXI; sive quod Nicæni canonis religiosus videri volebat observator, ut ibidem innuitur; seu potius, quod notat Socrates Hist. eccl. lib. I, cap. XXIV editionis Valesianæ, ut exortum ita Eustathianos inter et Eusebianos tumultum compesceret: neque enim, ut narrat hic auctor, in Eustathii depositione tantummodo coorta est ingens seditio; sed et postea frequenter (πολλάκις, quam vocem in versione sua Valesius omisit) eum de episcopo eligendo ageretur, tanta flamma dissensionis exarsit, ut parum abfuerit, quin tota civitas funditus everteretur, populo in duas partes diviso; et his quidem Eusebium Pamphili a Cæsarea Palæstinæ Antiochiam transferre; illis vero Eustathium in sedem suam restituere contendentibus. . . . et imperator quidem litteris suis; Eusebius vero episcopatum recusando tumultum illum ac seditioem sedavit.

Eusebio de Vita Const. lib. III, cap. LXIX optime convenit, dum ait, imperatorem quidem litteris suis; Eusebium vero episcopatum recusando tumultum illum ac seditioem sedavisse.

185 De tempore, quo istud acciderit, litteram Theodoro movet Valesius annot. in Historiæ ejus ecclesiasticæ lib. I, cap. XXII: Non possum, inquit, assentiri Theodoro, qui post mortem Eulalii Eusebium Cæsariensem ad episcopatum Antiochenæ urbis vocatum fuisse dicit. Nam Eusebius ipse in libro 3 de Vita Constantini aperte indicat, id statim post depositionem Eustathii factum fuisse. Sed et litteræ imp. Constantini, ibidem ab Eusebio relatæ, id ipsum non obscure indicant. At ego neutrum hoc assentiri possum Valesio: nam Eusebius quidem libro citato, cap. LXIX tumultus omnes Antiochenos in unum confundit; quippe uni Eustathio, quem revocatum volebant identidem, imputatos, nec fere interquiescentes, maxime cum brevissimi episcopatus Paulini atque Eulalii, frequentesque electiones vix spatium sopicndæ aliquantulum discordiarum flammæ concederent; imo tanto eam accenderent magis, quanto plures pro Eustathio Eustathii fideique hostes obtrudebantur. Resuscitatam tamen eam aliquoties fuisse, satis ibidem indicat, cum de imperatore scribit: Aliisque super alias scriptis litteris hortatus est eos, ut paci studerent. Tum subdit: Quocirca has quidem (litteras) impræsentia omittam, quippe qui malorum memoriam haudquaquam renovare deereverim; quibus verbis satis ostendit, non nisi obiter sese et confuse de tota hac re meminisse. Ac tum demum ad ea aggreditur, quæ ad sedatos utcumque per suam oblatis patriarchatus recusationem Antiochenorum animos pertinent. Non igitur aperte indicat, electionem suam statim post depositionem Eustathii factam fuisse.

Postulans vero ad patriarchatum fuit, non statim post depositum Eustathium;

B
atque ita seditioem Antiochiæ sæpius exortam,

B 183 Notandum vero hic est illud μεταταῦτα πολλάκις, postea frequenter, ab Eustathio scilicet usque ad Euphronium, ut colligitur ex eodem capite: hinc enim liquet nec semel per illud tempus de episcopo eligendo actum, nec semel excitatas fuisse turbas Antiochiæ; sed sæpius; puta ter: primo cum de Paulini electione tractaretur, obnitentibus haud dubie episcopo Arii blasphemias palam professo, quotquot erant, catholicis: quem proinde soli auctores Ariani Eusebius, ac Philostorgius patriarcham agnoverint; ceteri episcoporum suorum albo indignum censuerint: iterum deinde, cum Paulino defuncto substitutus ab eadem factione Eulalius est; cui forte, quod non nisi occulte ab Ario staret, non ab omnibus orthodoxis reclamatum est; unde et plerique ejus nomen inter patriarchas retulerint; quamvis non deessent, qui restitutum identidem Eustathium constantissime vellent; nec alium quemquam admitterent; quæ ratio esse potuit, cur Eulalium perinde ac Paulinum Socrates ignoraverit episcopum Antiochensem fuisse; ideoque turbas horum occasione bis natas in eum contulerit, quem solum noverrat, Eusebium scilicet Cæsariensem; cujus tentata ab Eusebianis in thronum Antiochensem translatio non poterat non tertiam, eamque gravissimam, commovere seditioem; dum is pro Eustathio, quem boni omnes deperierant, obtrudebatur antistes, qui præcipuas cum Eusebio Nicomediensi in sanctissimi præsulis oppressionem sacrilega partes egerat, omniumque adeo fuerat malorum, quæ Antiochenos inde consecuta sunt, auctor.

186 Quod ad epistolas attinet Constantini, ab Eusebio ibidem a cap. IXX relatæ, eæ omnino contra Valesium faciunt: nam eo collimant unice, ut ne congregati apud Antiochiam episcopi Eusebium Cæsarea Antiochiam abstrahant; tum ut eundem Eusebium impense laudent, qui et mandata Dei et apostolicam atque ecclesiasticam regulam custodire statuerit, episcopatum Antiochenis ecclesiis repudians, et in eo potius permanere desiderans, quem Dei mandatu ab initio suscepisset. Tum denique, ut episcopos illos hortentur, ut in novi præsulis electione, ea decernant, quæ Apostolorum traditioni consentiunt; atque juxta Ecclesiæ regulam et apostolicam traditionem ita hanc electionem dirigant, quemadmodum ecclesiasticæ disciplinæ ratio postulat, cap. LXXII. Manifeste canonem tum Apostolicum, tum Nicænum intelligit imperator, translationes istiusmodi, uti ante diximus, prohibentem; vide Sozomenum lib. II, cap. XIX. Cedo, quando istud scriptum est? Statim post Eustathii depositionem, inquit; adeoque priusquam de Paulino et post illum de Eulalio fuit actum. Itane vero? Ergo ausi fuerint Eusebiani post expressam adeo Constantini prohibitionem Paulinum ab episcopatu Tyrio ad Antiochensem transferre? Quid enim in Paulini translatione post hoc imperatoris interdictum minus futurum fuisset piaculi, quam in translatione Eusebii? Certissime ergo hanc ista præ-

sed post Eulalium,

C
compressit.

C 184 Senserat exortam sua causa tempestatem Eusebius; cumque aliud nullum esset malo remedium, amoliri a se quacumque ope posset, dignitatem illam periculi plenam maluit, quam eam per strictos tumultuantium gladios mutua civium cæde contaminatus invadere. Ita ejus interventu pacem dissidentium inter se partium factam, cum Socrate intelligo; quam ne Eusebiani, nimis obstinate episcopi Cæsariensis translationem, cui jam ipse renunciaverat, urgendo iterum perturbarent, hortatus eos est per litteras Constantinus, ut eum nequaquam sibi viadicare vellent. Atque hoc pacto Socrati cum

SÆCULUM IV.

cessit; neque adco de Eusebii electione statim post Eustathii depositionem hæc agitari cœperunt: neque proinde est, cur ab Hieronymo ac Theodoro, qui eam post Eulalii obitum collocant, recedatur.

et ante Euphronium.

187 Accedit quod in eadem epistola, cap. LXII, Constantinus, id agentibus ipsis sine dubio Eusebianis, duos nominatim offerat synodo pro Eusebio Pamphili eligendos, ac primo quidem loco *Euphronium presbyterum, civem Cæsareæ, quæ est in Cappadocia*, deinde *Georgium Arethusiorum civem, iidem presbyterum*, de quibus ait, ad se relatum esse (ab Eusebianis videlicet,) *viros esse in doctrina fidei probatissimos*. Tum subjicit: *Placuit itaque significare prudentiæ vestræ, ut hos viros, et alios, quos ad episcopatum idoneos judicaveritis, in medium proferentes, ea decernatis, quæ Apostolorum traditioni conveniunt* etc. Dubiumne esse cuiquam potest, quin eum statim pro Eusebio Eusebiani elegerint, quem primo loco imperator eis suggererat; imo quem ipsi Eusebiani potius primum suggererant imperatori? Quis credat, qui Arianos noverit? Eusebii loco igitur electus illico est Euphronius. Hic autem sine controversia fuit Paulino Tyrio, Eulalioque posterior; posterior his ergo etiam fuit Eusebii Cæsariensis ad episcopatum illum postulatio, quam inter et Euphronii electionem aliud intercessit nihil, nisi quod illi Eusebius obstitit, idque ratum esse voluerit ac per litteras significaverit imperator.

XXVII. EUPHRONIUS.

Sedit Euphronius Arianus a medio fere anno Christi 332 usque 335 declinantem.

Acceptis igitur, inquit Sozomenus lib. II, cap. XIX, *imperatoris litteris*, de quibus a num. 185, *EUPHRONIUM episcopum ordinarunt*; omisso scilicet Eusebio (ut cum Socrate ac Theodoro sentit hic auctor; imo et cum Hieronymo, ut eum ante exposuimus;) et post Eulalium, ut ceteri omnes antiqui tradunt. Ariantum fuisse docet Hieronymus in Chronico, aliique; hæresim tamen illam semper occulit, ut num. 181 ex Theodoro observavimus; quatuorquam cum eo familiariter vixit, teste Sozomene lib. III, cap. VI, Eusebius Emisenus, *Arianæ*, ut habet S. Hieronymus in Chronico ad annum XI Constantii imp., *signifer factionis*. Quin etiam *opera ac studio eorum, qui Nicænam fidem convellere nitentur*, teste Socrate lib. I, cap. XXIV, *episcopus ordinatus est*, aliquot mensibus post obitum Eulalii, ut verisimile faciunt ea, quæ modo dicta sunt de Eusebio, adeoque anno Christi cccxxxii ad medium circiter vergente: præfuitque usque ad annum cccxxxiiii paucis amplius mensibus adultum: *Annum enim et paucos menses*, inquit Theodoretus lib. I, cap. XXI, *post ordinationem vixit*; cui suffragatur Eutychius pag. 476, ubi *Cyprianum* (ita Euphronium appellat) *sedisse scribit biennium, intellige inchoatum*. Nicephorus CP., Theophanes, Zonaras lib. XII, num. 34 annos VIII adscribunt, et Zonaras quidem non litteris arithmeticis, sed verbis integris *ἔτος ὀγδόου*. Verum potior hic esse debet, quanto antiquior, Theodoreti auctoritas: redi ad num. 180.

XXVIII. FLACILLUS.

Cum in Euphronium præmatura morte, item ut in decessores ejus iniquissimos, animadvertisset divina justitia, cessit ecclesia Antiochena FLACILLO; qua de re inter scriptores quidem omnes convenit; at in nomine mira discrepantia est: quem enim apud S. Athanasium in Apologia II contra Arianos, pag. 141 Julius Papa, et pag. 196 episcopi Ægyptii, qui Tyrum venerant, et pag. 197 Flavius Dyonisius comes *Flacillum* nuncupant, eum vocat Hieronymus in Chronico *Placillum*; Socrates lib. II, cap. VIII *Placitum*, at in Historia tripartita, interprete Epiphano Scholastico, *Flacillum*; Sozomenus lib. III, cap. VI, quem sequitur Nicephorus Callistus lib. IX, cap. XXIII, *Placetum*; Theodoretus lib. I, cap. XXII apud Christophorsonum ac Valesium, *Placentium*, at juxta Sirmondum cap. XXI, *Phlacitum*; eodem nomine venit apud Theophanem et Zonaram; Nicephorus CP., *Phacellium*, aut, si fidelior est Scaliger; *Phanellium* appellat; ac tandem Eutychius pag. 476, *Blasium*. Ego antiquissimos, et qui cum eo vixerint, sectandos putavi. Sedem igitur illam Flacillus obtinuit, Nicephoro CP. ac Theophano testibus, annos XII; et quidem, uti Zonaras utcumque innuit lib. XII Annal. num. 34, expletos; id est, ab anno Christi cccxxxiii declinante, ut ex numero superiori colligitur, usque ad cccxlv propemodum exeuntem; cui equidem rationi, cum nihil sciam officere, libenter subscribo. Hoc certum, ut postea videbimus, anno Christi cccxli episcopum illum Antiochenum fuisse; ac proinde falli Eutychium pag. 476, qui quatuor ei tantum annos assignat.

Sedit ab A. C. 333 usque ad 345.

190 Ariana hic item labe, ut ex Theodoro num. 181 monuimus, sed occulte, laborabat; Eusebianis vero, quibus et acceptam referre dignitatem debebat, impense favit ac palam: siquidem Eusebium Emisenum, de quo num. 188, Eusebii Cæsariensis ac Patrophili Scythopolitani episcopi discipulum, non modo in familiaritatem adscivit; verum etiam episcopum deinde Emisenis datum, atque ab ecclesia illa de astronomia apotelesmatica, vulgo judiciaria, postulatum, vixque præcipiti furentis ob eam rem populi manibus elapsam fuga, adnitentibus Narcisso ac Georgio Laodiceno, restituit; ut est apud Sozomenum lib. III, cap. VI. Tanti porro eum fecit Eusebius Pamphili cum amicitiae, tum eruditionis causa; ut libros tres de Theologia ecclesiastica contra Marcellum Ancyratem post iniquam ejus condemnationem, id est, anno cccxxxvi, ut vult Tillemontius tom. VII Monumentorum, ubi de Eusebio Cæsariensi, art. 8, aut paulo serius, ut Labbeo de Scriptorib. eccl. tom. I, pag. 307 visum est, elaboratos ita inscripserit: *Reverendo admodum (τιμιωτάτω) et dilecto comministro Flacillo, Eusebius in Christo salutem*: neque hoc tantum; sed etiam lucubrationem illam suam ejus omnino censuræ commiserit: *Si quid defuerit, inquit ibidem, tuum erit implere... Si opus alicubi correctione atque medicina*

Arianus fuit, ab Eusebio Cæsariensi aliisque magno in pretio habitus.

F

A *medicina fuerit, in hac quoque parte reformationem adhibebis.* Vide Richardi Montacutii notam I in præf., aut potius Valesium in prolegomenis ad Historiam eccl. ejus, ubi de vita et scriptis Eusebii Cæsariensis, paulo ultra medium, et annot. in Socratis Hist. lib. II, cap. VIII; Tillemontium tom. VI Monum. de Arianis, art. 20, qui Flacillum hic nostrum ab Eusebio designari volunt.

Interfuit conciliabulo Tyrio;

191 Dubium igitur esse non potest, quin idem sit ille, qui conciliabulo Tyrio (anno Christi cccxxxv) interfuisse, locis supra in Athanasii Apologia citatis, dicitur. Theodoretus certe episcopum Antiochensem factum cum narrat lib. I, cap. XXI; de synodo autem Tyria primum agit cap. XXVII. Cur igitur ad synodum talem non venisset? Aut quis alius ei Flacillus interfuisset? Quin et præsedisse cum non nulla suspicio est; sive propter sedis Antiochenæ dignitatem; sive quod Tyrus ejus patriarchatui suberat, maximoque istuc numero subditarum sibi ecclesiarum episcopi confluerant: *Nec deerant*, inquit jactabundus Eusebius de Vita Constantini lib. IV, cap. XLIII, *ex Ciliciæ (episcopis clarissimi) que . . . Adhæc Syria omnis, Mesopotamia, Phœnice, Arabia*: quæ omnes patriarchicæ ecclesiæ Antiochenæ parebant, ut docet Carolus a S. Paulo in sua Geographia sacra, lib. XI. Vide etiam Schelstratium Antiq. eccl. tom. II, dissert. V, cap. IV. Et licet hæc narret Eusebius de iis, qui Hierosolymis aderant, quo, relicta Tyro, conferre se ab imperatore jussi episcopi synodum instaurabant; tamen eosdem illos, aut eorum plerosque, Tyrio conventui interfuisse, manifeste eruitur a capite XLI.

192 Sed nihil æque conjecturam hanc firmat, ut epistola Flavii Dionysii in eadem S. Athanasii Apologia II, pag. 197: cum enim de conjurationibus insidiisque Eusebiano- rum apud Tyrum coactorum, atque imprimis de missis in Marcotidem legatis, quos ipsi recusaverant, questi essent catholici, qui ex Ægypto aderant, episcopi, idemque Alexander episcopus Thessalonicensis moneret, *Dionysius comes*, inquit Athanasius, *Eusebianis rescripsit his verbis*: juxta veterem versionem apud Labbeum tom. II Concil. col. 456: *Hæc ipsa erant, quæ dicebam domino meo Flacillo: Athanasius insurget, dicetque, quos ipse rejecerat, eos ad istud negotium submitti, seque injuria tractari et circumveniri vociferabitur.* (Hæc futura in præterita mutant nuperi interpretes; forte quod ἀόριστοι fere pro præteritis adhibentur; verum eos non numquam pro futuris etiam adhiberi, docent Grammatici.) Nam quid, obsecro, hæc admonitio ad Flacillum proprie pertinebat; nisi quia ipse prædicto jam sibi incommodo poterat occurrere, efficiendo, ut nulli mitterentur legati, nisi communi calculo ac decreto defecti; atque adeo nisi ad ipsum synodi totius moderatio spectaret? Sed et aliud est, quod hic observatum velim; nimirum haud placere satis mihi editas hactenus hujus epistolæ versiones, quæ habent omnes loco jam dato: *Domino meo Flacillo*: nam Græce legitur: Ταῦτα ἦν ἃ νῦν διελεγόμεθα τοῖς κυρίοις μου τοῖς περὶ Φλακίλλου, ὅτι etc. Id est, *Hæc ipsa erant, quæ dicebam dominis meis qui a partibus Flacilli stabant, sive Flacillianis*: sic enim potius ver-

tendum videtur; sicut οἱ περὶ Εὐσεβίου, quod ad singulas fere paginas, atque in ipsa hujus epistolæ inscriptione, occurrit, recte vertitur *Eusebiani*, sive, *qui partes sectantur Eusebii*: non diffiteor tamen, hæc phrasi apud Græcos unam sæpe personam designari; idque ex sensu et adjunctis non numquam colligi; sed in hac epistola puto ego significari plures unius socios, imo ipsos illos, ad quos scribit Dionysius, Eusebianos: quibus antea significasse se ait, legatos communi decreto esse mittendos, adjecta sine dubio hujus suæ sententiæ causa; quod scilicet, nisi ita mitterentur legati, Athanasium vociferaturam timeret, se injuria affici etc. Iisdem igitur rem jam factam denunciat, quibus antea futuram prædixerat; eodemque adeo, quos in titulo epistolæ S. Athanasius vocat τοὺς περὶ Εὐσεβίου, *Eusebianos*, appellat, ni fallor, Dionysius τοὺς κυρίους μου τοὺς περὶ Φλακίλλου, id est, *Dominos meos Flacilli socios*, sen *Flacillianos*. Idem sane in eadem epistola aliis verbis utitur, cum solum Alexandrum, episcopum Thessalonicensem, iterato compellat: ὁ κύριός μου τῆν ψυχῆς Ἀλέξανδρος; ὁ κύριός μου Ἀλέξανδρος. Atque hoc pacto sensus epistolæ Dionysianæ hic mihi videtur esse: Quæ vos nuper præmonebam, domini mei, qui Flacillum sequimini; hæc ipsa mihi modo renunciavit Alexander cœpisse fieri: cavete igitur, ne res ista accusationi sit obnoxia etc.

193 Hæc animadversio mirifice favet opinioni propositæ: nam cum Flacillus ejusdem omnino esset sententiæ, eademque omnia vellet, quæ volebant Eusebiani; sequitur sane, ut iidem fuerint Flacilliani in hac synodo et Eusebiani. Sicuti ergo ubique dicti sunt *Eusebiani*; quia eorum in omnibus antesignanus erat Eusebius; ita non video, cur iidem in hac synodo nuncupentur a Dionysio *Flacilliani*, nisi quia ipsis in hac synodo Flacillus præerat, remque ipsorum contra orthodoxos, qui ad synodum convenerant, primaria auctoritate gerebat. Quod si Tyri cœperit, haud dubie continuavit Hierosolymis. Hæc opinio satis apparet probabilis; placuitque Tillemontio tom. VI Monum. de Arianis art. 20.

cique videtur præfuisse;

194 S. Epiphanius tamen hæresi LXVIII, sive XLVIII num. 7 sic habet: *Igitur Tyri in Phœnice convocari synodum jubet* (Constantinus imp.) *eique judicio præesse cum aliis nonnullis Cæsariensem* (non Nicomediensem, ut est in tom. II Concil. Labbe, col. 436) *Eusebium, qui omnes in Arianorum inanissimum dogma propensiores erant . . . At beatus Potamo . . . qui . . . pro veritatis confessione alterum in persecutione ocutum amiserat, Eusebium sedentem et judicantem, stantem vero Athanasium conspicatus: . . . Tene, inquit, Eusebi, sedere, et innocentem Athanasium a te judicari? Quis ista sustinere possit? Dic sodes; nonne mecum persecutionis tempore in custodia fuisti? Atque ego quidem ocutum pro veritate perdidisti, tu nulla corporis parte mutilatus es . . . Qua ratione e custodia evolasti, nisi quod persecutoribus nostris nefarium facinus admissurum te esse recepisti, vel etiam admisisti? Hæc Eusebius audiens magnopere excaudit, et repente surgens, concilium dimisit* (διέλυσε τὸ δικαστήριον.) *Itaque locutus est: Si huc accedentes tantopere nobis contradicere audetis, verum est profecto, quod restri accusatores objiciunt, etc.* Hæc sane omnia

¶ licet S. Epiphanius præsedisse velit Eusebium Cæsariensem,

SÆCULUM IV.

præsidentem synodi Eusebium fuisse arguunt Cæsariensem; uti et quod statim sequitur num. 8: *His hoc modo transactis, aliud quiddam aggressus est Eusebius et qui cum eo erant* (ergo ipse præcipuus fuit, alii quasi socii.) Tum narrat legationem Ursatii et Valentis Alexandriam et in Marcotidem ab Eusebio et suis destinatam. Hæc S. Epiphani, tametsi in re Ariana non est ubique maxima, minime tamen levis haberi debet auctoritas, in re quæ contigerit anno Christi cccxxxv, hoc est, ix circiter post annis, quam ipse monasticam vitam amplexus est: quando ei nemo aperte contradicit.

et S. Athanasius primas ibi tribuere videtur Eusebio Nicomediensi:

195 In Apologia vero II S. Athanasii contra Arianos, licet de Eusebio Cæsariensi, tamquam de adversario sibi inter hujusce synodi iudices infestissimo, hinc inde catholici conquerantur, ut tomo I, parte I, pag. 130 editionis Benedictinorum, num. 8, itemque pag. 195; primum tamen ubique locum istic obtinet Eusebius Nicomediensis, qui fere simpliciter ibi vocitatur Eusebius: ut vide in epistola I, II, III episcoporum Ægypti catholicorum pag. 193, 195, 196 et alibi; non ita tamen, quin imperium cum aliis partitum habuerit (uti et habuit Eusebius Cæsariensis juxta S. Epiphani supra.) Unum esto pro multis exemplum ex epistola synodi Alexandriæ pag. 130 num. 8, ubi de synodo Tyria hæc habentur: *Quomodo synodum vocare audent, in qua comes (Flavius Dionysius) præsidebat? . . . . Ille jubebat; nos a militibus trahebamur; imo potius jubentibus Eusebianis, τῶν περὶ Εὐσεβίου κληρῶτων, ille eorum sententiis obsequabatur.* Adde ipsummet Athanasium pag. 188, num. 72: *Eusebiani, inquit, . . . auctores sunt Dionysio comiti ex eorum partibus stanti, ut quosdam in Marcotem mitteret.* Non igitur unus omnia pro auctoritate moderabatur Eusebius, sive Nicomediensis, ut contendit Valesius de vita et scriptis Eusebii Cæsariensis circa medium; sive Cæsariensis, sive alius eorum quispiam; sed omnes istius factionis coryphæi capita conferebant, in quibus satan usque adeo in se divisus non esset, quin in unam omnes Athanasii ruinam, atque Arij defensionem restitutionemque conjurati, consiliis inter sese per omnia congruerent: eodem omnes, eodem singuli spectabant; ut parum ipsorum ac meditati sceleris interesset, Flacillus, an Eusebius, an alius in tali confessu præsideret.

nam utriusque Eusebio Flacillus dignitate præstabat.

196 Cur igitur dignitatis ratio servata non fuerit? Cur infra episcopum præsidem in ordinem redactus patriarcha consederit? Non ea certe hæreticorum hominum ratio est; ut, cum possunt, non maxima rebus suis ac partibus conquirere ac prætereundere nomina studeant. At si ita est, inquis; cur Eusebius ubique primus appellatur? Cur Flacillus in epistola episcoporum Ægyptiorum ad comitem Dionysium pag. 196 inter hostes catholicarum partium tertio tantum loco comparer? Respondeo, fieri id potuisse, quod in illa epistola non adeo dignitatis atque ordinis in hac synodo obtenti, quam adhibitæ contra Orthodoxos operæ ac machinationis ratio habeatur; quibus excelluit plurimum Eusebius Nicomediensis, ac deinde Cæsariensis aliique apud imperatorem ac proceres, ipsumque adeo Flavium Dionysium in hoc

conciabulo regnantem, familiariter noti D juxta et gratiosi. Sed de his jam satis, ac fortasse ad institutum nostrum aliquanto amplius dixi, quam par est.

197 Concilio item Antiocheno, *Coss. Marcellino et Probino, Indictione 14* (Athanasius de synod. tom. I, parte I, pag. 737, num. 25) hoc est, anno Christi cccxli, inter primarios adstitit, ut indicat epistola Julii Papæ apud eundem Athanasium in Apolog. cit. pag. 141, in qua Flacillum ac socios superbiam arguit et contentionis, ostenditque, quam multa in concilio suo Antiocheno iniquissime gesserit. Ne vero dubium esse possit, noster, an alius quispiam Flacillus is fuerit, diserte id asserit Soerates lib. II, cap. VIII: *Præsidebat, inquit, eo tempore* (synodi Antiochenæ, Marcellino et Probino consulibus, ut statim dixerat, habitæ) *Antiochenæ ecclesie Placitus* (corrupte pro *Flacillus*, ut patet ex Historia tripartita) *qui Euphronio successerat.* Idemque testatur Sozomenus lib. III, cap. V.

Interfuit etiam Concilio Antiocheno A. C. 341.

198 Scelera porro ejus nervoso compendio Theodoretus complexus est Hist. eccl. lib. II, cap. XIX, ubi ait: *Quæ a Placito (Flacillo) et Stephano et Leontio (successoribus ejus) impie et inique apud Antiochiam gesta sunt, peculiare opus exigunt propter multitudinem, et Davidico planctu lugenda sunt propter magnitudinem: nam de his quoque dici convenit: (Psalmo LXXXII, v. 2) Quoniam, ecce, inimici tui sonuerunt, et qui oderunt te, extulerunt caput. Super populum tuum malignaverunt consilium et cogitaverunt adversus Sanctos tuos. Dixerunt: Venite, et disperdamus eos de gente, et non memoretur nomen Israël ultra.*

Et Multa ejus et magna flagitia.

XXIX. STEPHANUS I.

Flacillo STEPHANUM subjungunt S. Hieronymus in Chron., Soerates lib. II, cap. XVI, Nicephorus CP., Theophanes, Eutychius, qui eum vocat *Estathium*, et ceteri communiter. Hujus itaque initia non immerito ad annum Christi cccxlv elabentem, juxta num. 189, revocaveris: certe id optime congruit eum S. Nicephori, Theophanis, ac Zonaræ chronologia, quæ annos tres episcopatum ejus tenuisse affirmat, itemque eum historia depositionis ejus, de qua dicam inferius. Quibus porro adnitentibus in solium illud evaserit; explicat S. Athanasius tom. I, parte I, in epistola ad episcopos Ægypti et Libyæ, pag. 277, num. 7: *Quis ignorat, inquit, Secundum Pentapolitanum, qui olim ob insanam Arij hæresim sæpius fuit depositus, ab ipsis (Eusebianis) susceptum esse: promotus item Georgium, qui nunc Laodicæ est episcopus, et Leontium castratum, et ante eum Stephanum etc.?* Et rursus in epistola ad Solitarios sive Historia Arianorum num. 4, pag. 347 eadem repetit his verbis: *Ac demum quos ille (S. Eustathius) impietatis causa in exilium non admittebat, hos, postquam episcopus in exilium est actus, non solum in Ecclesiam introduxere (Ariani, seu potius Eusebiani;) sed plerosque ex illis ordinarunt episcopos, ut eos suæ pro impietate conjurationis socios haberent. Ex quorum numero est Leontius castratus, qui nunc (anno Christi cccxviii) Antiochiæ episcopus est, et qui*

Stephanus Arianus ab Ariano promotus ad patriarchatum A. C. 345 elabente.

F

A qui ante ipsum ibidem episcopus fuit Stephanus.

præsedit concilio Sardinensi A. C. 347; at in vera synodo Sardinensi propter crimina excommunicatus est:

200 Neque continuo spem eorum fefellit; siquidem, ut habet epistola sanctæ synodi Sardinensis, quæ est apud Theodoretum lib. II, cap. VI, Hilarium Fragmento II, Athanasium in Apologia II, num. apud hunc 48, pag. 166, inter Eusebianæ post Eusebium factionis principes insignis fuit; eique in pseudosynodo, nomine quidem, Sardinensi, at re vera Philippopoli in Thracia eodem fere tempore, hoc est, anno Christi CCCLVII, ab elapsis Sardica Eusebianis episcopis celebrata, præsedit; aut certe ibi decretis ante omnes subscripsit; ut vide ad calcem Fragmenti III inter Hilariana: ac proinde merito apud Athanasium citatum, num. 49, pag. 167 una cum aliis a vera ac sancta synodo Sardinensi non modo ab ecclesia sua, verum etiam a fidelium communione ob delata crimina communi calculo proscriptus est.

actandemetiam ab ipsis Eusebianis.

201 Sed decreta illi catholicorum curabant scilicet: nam *Qui depositi fuerunt*, inquit S. Athanasius in Historia Arianorum ad monachos tom. I, parte I, num. 18, pag. 354,

B quos vel tunc quiescere par fuit, post adeo turpem fugam digressi, talia perpetrarunt scelera, ut levia priora facinora iis collata viderentur. Ea hic legere poterit, cujus interfuerit; mihi satis est ea seligere quæ ad Stephani depositionem spectant, ac breviter num. 20 narrantur in hunc modum: *Inno vero novum quoddam scelus aggrediuntur, eorum sanc hæresi consentaneum; verum quod nec ante auditum, neque forte umquam futurum sit, ne vel apud gentiliùm quidem petulantissimos, necdum apud Christianos. Nam cum sacra synodus legatos episcopos misisset Vincentium, Capux, quæ metropolis est Campaniæ, episcopum, et Euphratem Agrippinæ, quæ metropolis est Galliæ superioris; ut, prout decretum a synodo fuerat, imperator (Constantius) episcopos in suas reverti ecclesias concederet, quos nempe expulisset ipse; etsi commendatitias pro episcopis litteras misisset fratri suo piissimus Constans; at admirandi homines, ad omneque scelus audacissimi, ubi illos Antiochiæ conspexere; una consilium ineunt; solus tamen Stephanus, utpote ad res hujusmodi probe comparatus, fabulam peragendam suscipit.*

ob turpissimum facinus depositus.

C 202 Publicam itaque meretricem ipsis sanctissimi Paschatis diebus merecede conductam, noctu ad Euphratem episcopum nudatam immittunt. Meretrix, quæ se initio a juvene accitam existimabat, prompte sequebatur; ubi autem intromissa ab illis, dormientem vidit hominem, ac rei quæ agebatur ignarum, dehinc senem hominem ac episcopi formam conspicata, clamore statim edito vim sibi inferri conquirebatur. Rogare illi, ut taceret, confictamque eriminationem episcopo imponeret. Die igitur illucescente pervulgata res est, accurritque universa civitas. At qui e palatio erant, tanti rumoris stupore commoti, rogabant, ut ne illud silentio tegeretur. In jus itaque res vocatur, hominesque qui meretricem acciverant, leno prodidit: illi Stephanum: erant enim ejus clerici. Stephanus ergo episcopatu abdicatur, in ejusque locum Leontius castratus sufficitur, idque eo solum, ne Arianæ hæresi patronus deesset. Depositus ergo est ab iis, per quos Leontius est evectus, id est, ab ipsis Arianis. Hæc omnia paulo explicatius traduntur a Theodoro Hist. eccl., lib. II, cap. VI, VII et VIII (intellige semper editionem Sirmondi, nisi alia exprimat.)

203 Jam ut rationem temporis ineamus, ex adducto S. Athanasii textu conficitur primo, evenisse, quæ modo diximus, non solummodo post absolutam synodum Sardinensem; sed etiam aliquandiu post illam, cum inteream ac depositionem Stephani tot Arianorum tamque grandia per universam Constantii ditionem in orthodoxos narret intercessisse flagitia. Constat indidem secundo, impiissimum Stephani facinus, atque adeo ejectionem, ad sanctissimi Paschatis dies esse referenda: non igitur ad annum CCCXLVII; quando, Rufino et Eusebio Coss., ut habet Socrates lib. II, cap. XX, ac Sozomenus lib. III, cap. XII, *anno undecimo post obitum Constantini*, qui a XXII Maii ejusdem anni CCCXLVII fluere cœpit, cum Pascha celebratum esset III Aprilis, convocatum est concilium Sardinense; necesse est igitur, hæc ad anni sequentis Pascha defigere; cum serius facta esse non possint. Constat enim insuper ex Athanasio ad Solitarios, pag. 356, num. 21, decem circiter post exauctoratum pulsumque Stephanum mensibus defunctum esse Gregorium, qui exultantis Athanasii sedem invaserat; quam necem in Januarium anni CCCXLIX conferunt Papebrochius in Vita S. Athanasii ad diem II Maii, cap. XVII, Pagius ad annum Christi CCCXLVIII, num. 2, aliique.

SÆCULUM IV.
non anno Christi
stj. 317;

204 Denique narrat in eadem Arianorum ad Solitarios Historia S. Athanasius numero citato, affirmasse Constantium fratri suo Constanti in iis litteris, quibus demum Athanasius persuaderi se sivit, ut Constantium adiret, ipsomet teste num. 22, *se anno integro Athanasium exspectasse*; etiam autequam eum ad comitatum accivisset, ut ipsomet indicat in epistola sua prima ad Athanasium, quam habes in Apologia II, pag. 170, ubi, *Etsi diu distuli*, inquit, *mentis meæ propositum litteris tibi significare, eo quod te ultro accessurum, laboribusque tuis remedium rogaturum exspectarem; tamen etc.* itaque annus integer, quo Athanasium exspectaverit, ducendus est, non a morte Gregorii, quando primas ad Athanasium litteras misit, ut loco citato ad Solitarios dicitur: sed ab accepta fratris Constantis cum legatis Sardinensibus epistola, quando primum Constantius, Athanasii restitutionem a fratre rogatus, *facturum se pollicitus est id quod frater ipsi mandaverat*; ut ait Theodoretus Valesii lib. II, cap. VIII in fine; hoc est, ab illo tempore, quo scelus jam dictum admisit luitque Stephanus.

sed, uti probatur ex Athanasio.

205 Annus ergo tantum unus elapsus erat ab ejectione Stephani, quando Constantium Antiochiæ tunc agentem, ut est in Apologia ad imp. Constantium tomo I, parte I, pag. 298, num. 5, et apud Sozomenum lib. III, cap. XX, Athanasius adiit: adiit autem anno Christi CCCXLIX, ut probat Gothofredus in chronologia codicis Theodosiani ad illum annum, et ex eo Pagius ad annum Christi CCCL, num. 3, sequunturque auctor Vitæ S. Athanasii, nuperrimæ operum ejus editioni anni MDXCVIII præfixæ, pag. XLV, Papebrochius in Vita ejusdem, loco citato et cap. XVIII, Tillemontius tom. VIII Monumentorum eccl. not. 64 in S. Athanasium, aliique contra Baronium. Stephanus itaque gradu motus est anno Christi CCCXLVIII circa Pascha. Sed itque adeo annis 3, ut recte Nicephorus

anno Christi 348
circa pascha.

SECCULUM IV.

rus CP., Theophanes, ac Zonaras notaverunt, ab anno videlicet Christi cccxlv usque ad cccxlviii : erratque Euty chius pag. 476, cum annos ei quinque concedit. Ceterum hunc Stephanum, an alium quemdam, tum ob doctrinæ perversitatem, tum ob vitæ improbitatem ab ecclesiastico principatu annotum, jusserit de integro magisterii sedem occupare anno Christi cccclxii Julianus, ut narrat S. Chrysostomus tom. I, edit. Frontonis Ducæi, lib. contra Gentiles, pag. 783, non satis liquet; probabile tamen id putat Tillemontius tom. VII Monum. de Persecutione Juliani art. 3, et tom. VI de Arianis, art. 42.

XXX. LEONTIUS.

*Leontius Ari-
nus infamis,
successit Ste-
phano A. C. 358:*

In Stephani sedem, teste Athanasio supra num. 202, repositus est continuo LEONTIUS, quem *castratum* appellat; quia, ut est in Apologia de Fuga sua tom. I, parte I, pag. 335, num. 26, *accusatus, quod cum ju-
B* niore quadam muliere versaretur, nomine Eustolio (de qua vide etiam quæ scribit ad Solitarios pag. 360, num. 28) *prohibitique cum illa habitare, sese castravit; quo sibi cum illa vivendi esset facultas. Neque tamen ita, inquit, levavit suspicionem; ea enim maxime de causa, presbyter cum esset, damnatus depositusque est: tametsi Constantius hæreticus vi et potestate sua illud effecit, ut is nominaretur episcopus; id agentibus nimirum Arianis, ut num. 199 ex Athanasio monuimus; idemque habet in epistola ad episcopos Ægypti et Libyæ tom. I, parte I, num. 7, pag. 277. Neque id mirum, cum hisce temporibus res Ariana hominem magis idoneum nancisci, imo fingere posset neminem: erat enim, ut ait Theodoretus lib. II, cap. VIII, *Vir genere Phryx, animo versutus et lectus, sarisque in mari latentibus assimilis.**

*cum se ipse ca-
strasset:*

207 Obstabat quidem ordinationi ejus præter alia, concilii Nicæni canon primus, ut Theodoretus advertit lib. II, cap. XIX, cum sua seipsum manu abscidisset; sed fraudulentus erat ac simulatus; hoc satis Arianis, non alium jam tum canonem agnoscentibus, quam cum, quem aliquanto post Constantius, suggerentibus ipsis, condidit: *Quod ego volo, id pro canone habebatur*, S. Athanasius tom. I, parte I, ad Solit. pag. 363, num. 33. Philostorgius lib. II, cap. XV, S. Luciani martyris Antiocheni, de quo in Actis Sanctorum VII Januarii, discipulum eum facit. Verum antiquius nihil fuit Arianorum principibus, quam ut eo magistro gloriarentur; vide Gothofredum in illum locum. Idem cap. seq. *dicit illibatam eum pietatem* (nam ἀσέβειαν pro εὐσεβείαν positum esse, notat Valesius) *servasse*, hoc est, Ariomaniam professum esse pertinacissimam. Videtur tamen scripsisse Acta SS. Babylæ et Luciani, forte priusquam sese Arianis adjungeret; adis Commentarium ad Acta S. Babylæ XXIV Januarii pag. 569, § I, num. 3; nisi id illum fecisse malis occasione translationis reliquiarum S. Babylæ anno circiter ccccli. Ceterum de ordine successionis ejus inter auctores convenit.

208 Episcopatum male partum, quam male gesserit, docet Theodoretus lib. II, toto

capite XIX (Valesio est XXIV.) Illud breve est, quod hinc dedimus num. 198, uti et illud quod habetur paulo altius: *Nulla res Leontium adducere potuit, ut malitiam suam corrigeret; sed sub modestiæ ac mansuetudinis larva Stephani et Flaciti (Flacilli) crecandam nequitiam (βδελυγία) occultavit: eos enim qui perversam fidei doctrinam amplexi fuerant, licet alioqui vitæ essent turpissimæ, in presbyterorum tamen ac diaconorum ordinem promovebat; eos vero, qui omni genere virtutis ornati essent, et qui Apostolicæ doctrinæ mordicus adhærerent, inhonoratos relinquebat. Quam ob causam clerus quidem plerosque habuit hæretica labe contaminatos; populi vero maxima pars rectam fidei doctrinam tuebatur.* Sic ibidem Aëtium, ab Eulalio, ut num. 181 diximus, ejectum, et suum aliquando, cum Prophetas ac potissimum Ezechielem adhuc presbyter explanaret, teste Philostorgio lib. III, cap. XV, auditorum, diaconum creasse dicitur (licet aliter narret Epiphanius apud Valsium annot. in Hist. Sozom. lib. IV, cap. XII) et quamquam Flaviani, de quo postea, ac Diodori minis *ter-
E* ritus, Aëtium ministerio deinceps fungi vetuit; in reliquis tamen eum fovere ac tueri non desuit. Sic Eudoxium, suum deinde successorem, propter impietatem, quam ab Aëtio didicerat, ad Ordinem eundem promovit, ut est apud Athanasium de Synodis tom. I, parte II, pag. 753, num. 38.

209 Tillemontius tom. VII Monum. ubi de S. Eusebio Vercellensi, art. 4 ait, Leontium nostrum interfuisse pseudoconcilio Mediolanensi anno cccclv, eo quod epistolæ concilii illius ad Eusebium Vercellensem, quam dat Baronius ad annum Christi cccclv num. 6, subscripserit loco decimo octavo *Leontius* cum aliis aliquot hæreticis. Subscriptiones tamen illas ibi non habet editio Antverpiensis anni MDXCVIII; sed quærendæ sunt tom. IX in addendis vel emendandis pag. 867. Et sane, si quo pacto potuit, haud dubium, quin adfuerit; ut patet tum ex Actis concilii istius, tum ex ipso Athanasio ad Solit. a pag. 360, num. 28: erat enim Athanasio infestissimus; adeo ut ejus etiam vitæ insidiaretur, ut ipse testatur tom. I, parte I, in Apologia de fuga sua, pag. 320, num. I, sive *F* privato ad hoc impulsus odio, quod eum, utpote hæreticum, ut ait Sozomenus lib. III, cap. XX, revocatus ab exilio Athanasius aversatus esset, communionemque Antiochiæ cum Eustathianis iniisset; sive publico, quod Ariana, dum ille viveret, stare hæresis non posset; seu potius utroque. Ex dictis facile licebit æstimare, quam fidem mereatur Chronicum Alexandrinum ad annum II Olympiadis cccclxxxii, cum dicit: *Beatus Leontius, Antiochiæ Syriæ episcopus, vir in primis fidelis ac pius, veræque fidei propugnator*, etc. Hæc profecto auctorem arguunt manifeste Arianum; uti et quod de Constantia sub finem ejusdem anni dicitur.

210 Quo tempore autem villicum hunc iniquitatis ad rationem villicationis suæ reddendam Dominus evocaverit, non consentiunt auctores. Si Socratem audias lib. II, cap. XXXVII, mortem ejus Romæ Eudoxius intellexerit, cum istic etiam esset (ut manifeste supponitur) Constantius imperator; quod redit ad anni Christi cccclvii mensem Maium, quo

*sub oculis populi
lupus Antiochiæ
no grege premi-
ciosissimus.*

*et S. Athanasio
imprimis infe-
stus.*

*Obiit autem
c. 357; non sub
initium;*

A quo nuntium illum ex Oriente acceperit Eudoxius, Coss. Constantio ix, et Juliano Cæs. ii: illo enim anno, et non præcedenti, ut contra Baronium ostendit Pagius ad annum Christi ccclvi, num. 13 alique ex Fastis Idacii et Ammiano, Romam venit Constantius iv Kal. Maias; ac tricesimo, postquam ingressus est, die iv Kal. Junias, ab Urbe profectus, per Tridentum iter in Illyriam festinavit; vide plura in chronologia codicis Theodosiani: et Tillemontio tom. IV de imperatoribus, ubi de Constantio, art. 42 et not. 39. Hoc pacto ante Maium anni ccclvii Leontius obiisset. Verum huic opinioni adversatur S. Athanasius tum in Apologia de fuga sua tom. I, parte 1, pag. 320, num. 1, tum in Historia Arianorum ibid. pag. 347, num. 4, ubi adhuc præesse Leontius dicitur Antiochenis anno Christi ccclvii exeunte, aut ccclviii inchoato: neque enim citius utramque illam lucubrationem editam ab Athanasio fuisse, argumento sunt ea, quæ ibi de Osii lapsu ac morte, uti et Liberii subscriptione memorantur: nam hæc posterius ab ipso Athanasio fuisse addita, tum credam, cum solide probatum videro.

211 Pro hac sententia stat Philostorgius lib. iv, cap. iv, ubi de Leontii morte meminit, postquam de Osii Liberiique casu ac restitutione dixisset; restitutionem hanc Liberii tamen Philostorgius cum ejus lapsu eo tantum conjunxisse censendus est, quod res natura connexas divellere noluerit: quamquam restauratio ejus non paucis mensibus fuerit subscriptione posterior: restitutus enim primum fuit post synodum Ancyranam, teste Sozomeno lib. iv, cap. xv; cum cecidisset jam a fine circiter anni Christi ccclvii, aut initio ccclviii, ut ostendit Tillemontius tom. VI, ubi de Arianis cap. lxi. Et vero adhuc exulem, postquam succubuisset, Liberium fuisse, palam est ex ejus litteris, quas habes in Fragmentis S. Hilarii, Fragm. vi a col. 1335 editionis Parisinæ anni mdcxii, scriptas, ut istic etiam notatur in margine, sub finem anni ccclvii; quando scilicet post biennium exilii fractus erat, minisque mortis perterritus subscripserat, ut habet Athanasius ad Solitarios pag. 368, num. 41; cujus quidem biennii initium duci debet ab anno Christi ccclvii declinante; cum jam præfectus Urbis esset Leontius, ut manifestum est ex Ammiani lib. xv, cap. vii. Leontii autem decessor Orphitus adhuc Urbis præfecturam gerebat pridie Non. Julias anno Christi ccclv, uti videre est in chronologia codicis Theodosiani.

212 Superstes igitur, Athanasio teste, fuit Leontius sub exitum anni ccclvi; at quamdiu, ex Sozomeno discitur; qui inter obitum ejus et synodum Ancyræ habitam instante jam Paschate anno Christi ccclviii, ut Petavio in S. Epiphanium animadvers. ad Hæres. lxxiii, Semiarianorum, ceteri recentiores assentiuntur, hæc narrat intercessisse: 1. Iter hiemale Antiochia usque in partes Occidentis eorum, a quibus nuntius allatus est de morte Leontii Antiochenis episcopi lib. iv, cap. xii. 2. Iter Eudoxii ex Occidente Antiochiam; ibidem. 3. Usurpationem sedis Antiochenæ; ibidem. 4. Conciliabulum ab eo coactum in patrociniū Aëtii hæresisque ejus, vexationesque dissentientium, ibid. et seq. capite. v.

Querelas post illum conventum una cum litteris Georgii Laodicensis Ancyram delatas a multis, qui ex Antiochena ecclesia ejecti ab Eudoxio erant, quod ejus conatibus restitissent; cap. xiii; tum demum dat synodum Ancyranam ibid. Quæ cum ante Pascha, hoc est, ante xii Aprilis, celebrata sit; liquet profecto, vix anno ccclvii supervivere Leontium potuisse. Eodem redit argumentum, quod ab Asphaltii missione ducit Tillemontius tom. VI Monumentorum eccles. nota 56 in Arianos. Ecclesiam itaque Antiochensem vexavit hic antistes non annis tantum viii, ut habet Nicephorus CP., Theophanes et Zonaras; neque viii tantum cum dimidio, ut Tillemontius, recte posita a se tempora non recte colligens; nisi forte sit error tythetæ, tom. VI Monum. art. 70 de Arianis: sed toto novennio et amplius, quod notat Eutyechius, qui eum *Leonem* vocat pag. 476; nimirum a Paschate circiter anni ccclviii usque ad annum ccclvii prope decursum.

XXXI. EUDOXIUS.

EUDOXIUS Arianorum omnium selestissimus, teste Baronio ad annum Christi cccxi, num. 21 et ccclvi, num. 123, patrem habuit Cæsarium nomine, ortum ex Arabisso, minoris Armeniæ oppido; qui, licet in amores mulierum effusior fuisset, vitam tamen consummavit martyrio; adscriptusque legitur Martyrologio Romano die xxviii Decembris; quem in locum jejunam hanc oppido annotationem adjecit Baronius: *Græci de eodem*. Utinam Græcos illos produxisset, si quos vidit Cæsarii hujus Martyris præcones alios quam Suidam, quem unum in Annalibus affert locis modo citatis, quique hæc more suo forsitan hauserit ex Philostorgio, historiographo Ariano, ut ex ipsa hujus epitome, a Photio data, colligere est lib. iv, cap. iv. Sed hæc alio spectant. Fuit item Eudoxius, si eidem Philostorgio credimus lib. ii, cap. xv, S. Luciani discipulus, non secus ac Leontius, de quo supra num. 207. Hoc certius, magistrum ei impietatis Aëtium fuisse, ut num. 208 ex S. Athanasio dictum; unum item ex illis post Stephanum ac Leontium fuisse, quos ob impietatem S. Eustathius admittere in clerum noluerat, quosque Ariani, postquam episcopus ille in exilium est actus, non solum in ecclesiam introducere, sed... *ordinarum episcopos, ut eos suæ pro impietate conjurationis socios haberent; ex quorum numero, inquit S. Athanasius ad Solitar. loco, quem citavi num. 199, est... Eudoxius Germaniciæ; Quæ civitas est in Cilicum et Syrorum Cappadocumque confinis posita, ut ait Theodoretus lib. ii, cap. xx, Euphratesiæ, quam vocant provinciæ attributa.*

214 Et illius quidem ecclesiæ jam tum gubernacula susceperat, cum anno Christi cccxli concilio Antiocheno interfuit, ut est apud S. Athanasium de Synodis tom. I, parte ii, pag. 752, num. 37, et Sozomenum lib. iii, cap. v in fine; ac post tres annos missus est, ut ejus fidei formulam quintam in conventu novo plurimis conscriptam, multisque additamentis auctiorem, quam superiores, in Italiam deferret; vide S. Athanasium loco citato, pag. 738, num. 26.

Eudoxius, Aëtii discipulus.

Germaniciæ primum episcopus.

sed, juxta S. Athanasium et Philostorgium.

sub finem illius, aut initium sequentis anni.

SÆCULUM IV.

num. 26. Eodem anno CCCXLV iis adjunxit sese, qui, cum apud Mediolanum Arii sententiam hæreticam nolissent damnare, de concilio animis iratis exierunt, teste Liberio in epistola legatorum apud S. Hilarium, Fragm. v, pag. 1331, num. 4 : *Arianorum enim quidem sententiam sequebatur, inquit Philostorgius lib. iv, cap. iv; nisi quod ex scriptis Asterii ad sententiam eorum, qui Filium similem secundum substantiam profitebantur, aliquamdiu abductus fuerat; Ariani tamen eum ab hoc dogmate retrahentes, ad dissimilis substantiæ assertionem revocarunt.*

et Ariomaniam
pridem profes-
sus, carusque
Constantio imp.

215 Subscripsit, anno Christi CCCXLVII, decreto pseudosynodi Sardicensis, ut est in Fragm. iv S. Hilarii, col. 1324. Concilio quoque Sirmiensi contra Photinum adstitit anno Christi CCCLII, ibique perfidiam cum aliis conscripsit; Hilarius Fragm. vi, col. 1337, num. 7. Itemque anno Christi CCCLV, ut habes apud Baronium ad illum annum, num. 6, synodo Mediolanensi, quam idem Eminentissimus auctor num. 4 verius fuisse dicit tyrannicam consultationem, conjurationem Arianam, factionem sceleratorum, conspirationem impiorum, et publicorum latronum violentam grassationem. Ita denique fidem suam Arianis Eudoxius, ita imperatori Constantio probavit, ut infensissimum sectæ suæ adversarium, Luciferum Calaritanum, exilio post conciliabulum Mediolanense damnatum, Germanicam, tamquam in tutissimam custodiam, ad Eudoxium princeps hæreticus destinavit; quod ipse Lucifer testatur lib. i pro S. Athanasio in Bibliotheca Patrum Coloniensi anni MDCXVIII tom. IV, pag. 125. Quo loco, uti et alibi sæpius, eum vocat merito *Adoxium*, id est, *inglorium* et infamem. Vide Acta Sanctorum tom. V Maii ad diem xx, pag. 199, num. 8 usque ad pag. 202. Quin imo ne abesse quidem illum imperator, si quando magnum aliquid adversus Ecclesiam catholicam meditabatur, a suo comitatu volebat: sic aderat in Italia, teste Sozomeno lib. iv, cap. xi, quando Liberium Berœam Thraciæ abduci jussit; sic iterum, eodem teste lib. iv, cap. xii, cum, *imperatore adhuc in Occidentis partibus commorante, nuntius allatus est de morte Leontii Antiochensis episcopi.*

C
patriarchatum
Antiochenum
invasit A. C.
ineunte circiter;

216 Verum enim sic aderat Constantio vir ambitiosus, ut sibi deesse minime vellet: ita enim prosequitur citatus auctor: *Eudoxius itaque, quasi ecclesia illa custode indigeret (aliud præterditur apud Socratem lib. ii, cap. xxxvii) petiit ab imperatore, ut in Syriam reverteretur. Quod cum impetrasset, celeriter Antiochiam venit, ejusque loci episcopatum sibi assumpsit, nec Georgio Laodiceno episcopo, nec Marco Arethusio, qui tunc temporis inter episcopos Syriæ præcipui habebantur, nec aliis item episcopis, penes quos jus ordinandi erat, consentientibus. (Contigit hoc sub initium anni Christi CCCLVIII, ut ex dictis supra colligitur.) Fama porro est, id illum egisse ex sententia imperatoris, suffragantibus Eunuchis palatii, qui una cum Eudoxio opinionem Aëtii sequebantur. Postquam igitur ecclesiæ illius compos factus esset, licentiam nactus, exinde opinionis illius patrocinium palam suscepit. (Cum enim Antiochenam ecclesiam, inquit Theodoretus lib. ii, cap. xxiii, invasisset Eudoxius, rediit ille (Aëtius) ab Ægypto secum ducens Eunomium; et sententiæ suæ congruentem, et una cum impietate Sybariticis deliciis indulgentem cer-*

nens Eudoxium, Antiochenam habitationem ceteris anteposuit, ibique cum Eunomio illius stibadiis affixus est.) Et conventu, pergit Sozomenus, Antiochiæ celebrato una cum episcopis, qui eidem opinioni favebant, . . . una cum similis substantiæ vocabulo consubstantialis etiam vocem rejecit.

217 Non igitur abs re Theodoretus lib. ii, cap. xx, *Eudoxius, inquit. . . episcopatum (Antiocheusem) invasit, instar apri silvestris vineam dominicam devastans: neque enim malitiam suam, sicut Leontius, occultabat; sed aperte adversus apostolica dogmata rabiem suam exrens, eos qui contradicere auderent, omnibus incommodis afficiebat. Vide etiam Sozomenum lib. iv, cap. xiii. Mentitur adeo Philostorgius lib. iv, cap. iv, cum illum ait, moribus mitem fuisse ac modestum; cumque eum ob ignaviam tantum ac timiditatem magnopere traducit. Neque vero hoc in auctore illo est insolens, ut pessimorum quorumque Arianorum virtutes, perinde atque orthodoxorum atque integerrimorum virorum vitia, mentiatur; quem ea propter ipse Photius modo mendacem ac malevolum (φιλοψευδῆν κακοστόργιον) lib. ii, cap. i; modo *Dei hostem*, ibid. cap. iii; modo *impium*, cap. vi; modo *impium mendaciæ instrumentum* appellat cap. xi.*

quem quia
rannice exer-
cet,

218 Dum hæc agit Eudoxius, non ignorat, multorum in se non catholicorum dumtaxat, sed Semiarianorum etiam odia suscitari, indeque non nullum invasæ recens per violentiam dignitati existere periculum posse. Hoc ut prævertat, *Asphalium Antiochenæ ecclesiæ presbyterum, ardentissimum, ut eum vocat Sozomenus lib. iv, cap. xiii, fautorem dogmatis Aëtii, in Occidentem ad Constantium destinavit, eo consilio, sicut ex adducto capite et sequenti colligitur, ut injustissimam promotionem suam ratam haberi ab imperatore curet. Jam Asphalium rem in aula confecerat; jam, impetratis a principe litteris, parabat reditum, cum legati superveniunt conventus Ancyranus Basilium Ancyrae, Eustathium Sebastiae, Eleusium Cyzici antistites, et cum illis Leontius quidam, ex imperatoris cubiculario, presbyter; per quos indicata, præter alia de quibus Philostorgius lib. iv, cap. viii, Eudoxii hæresi, Constantius eum cum suis jam Ancyrae crebro percussum anathemate, ut patet ex S. Epiphano hæresi LXXIII, condemnavit; epistolam vero suam ab Asphalio recepit, ejusque loco aliam, priori haud dubie contrariam, ad ecclesiam Antiochenam conscripsit, quam habes apud Sozomenum lib. iv, cap. xiv. In ea negat primum, missum a se fuisse Eudoxium: tum post alia, quibus dignus erat, jactata in eum convitia, *Facessat, inquit, callida factio, et divinis thronis insidere desinat. Atque in hunc modum a cæteris ecclesiasticis et a publico conventu arceri hominem jubet; imo ab urbe, testibus Theodoro lib. ii, cap. xxi, et Philostorgio lib. iv, cap. viii, expelli, graviora passurum interminans, nisi a rabie ista temperaturus esset. Perculit Eudoxium repentina tempestas. Eunomium igitur diaconum creat, et legatum illum continuo ad Constantium dirigit, quo decreta dissolvat. Verum hic in itinere ab his, qui a Basilio (Ancyrano) erant, captus, Mithramque, Phrygiæ urbem, pulsus est. Aëtium quoque in Basilianorum potestatem delatum Petusa Phrygiæ exilio recepit. Eudoxius vero in patriam suam Ar-**

a Constantio
imp. multatur
exilio, sed
nime diuturno

F

meniam

A *meniam concessit: sed et ceteri (Eudoxiani, sive Anomæi) exiliis mulctati sunt: ut ait Philostorgius loco citato.*

atque anno sequenti depositus pronuntiatur in synodo Seleuciensi:

219 Sed neque ibi res stetit: nam *Post aliquod tempus, ut scribit Theodoretus lib. II, cap. XXII, Constantius, suggerentibus accusatoribus Eudoxii, synodum Seleuciæ, in Isauria, haberi præcepit; ad hanc convenire jussit Orientales episcopos, Ponticos etiam et Asianos.* Die XVI mensis Thoth, id est XIII Septembris, juxta S. Athanasium tom. I, parte II, pag. 725, num. 12, convocati omnes aderant; disputari vero cœptum die ejusdem mensis XXVII, anno Christi CCCLIX, sive Coss. Eusebio et Hypatio, ut narrat Socrates lib. II, cap. XXXIX. *Erant vero ibi episcopi, inquit S. Athanasius loc. cit., circiter 160. Cum autem ex illis multi accusarentur, (quos inter Eudoxius, qui Antiochenam invasit ecclesiam, pridem ab exilio cum aliis revocatus, juxta Philostorgium lib. IV, cap. X) clamarentque accusatores adversus illos.... callidam rem aggrediuntur. Veriti quippe accusatorum suorum probationes, alios secum Arianae factionis assumpsere.... de variis criminibus*

B *accusatos.... Et cum se de fide (prius, quam de personis) inquirere velle simularent, haudquaquam latuit, eos formidare accusatores suos.... Acaciani igitur (e quibus erat Eudoxius) demerentia sua audacia usi, quæ Nicæa scripta fuerant, plane abnegarunt, ipsamque synodum criminabantur. Alii autem multo majore numero, reliquis omnibus synodi admissis verbis, solam Consubstantialis vocem... improbabant. Cum igitur illie diutius immorarentur, instantibus accusatoribus, accusatis autem defugientibus, et ea de causa vehementius impietate sua concitatis, in Dominumque blasphemantibus, episcoporum multitudinem indignissime ferens, Acacium, Patrophilum, Uranium, Eudoxium etc. deposuere: hujusque in locum Anianum quemdam, de quo dicam inferius, ordinarunt.*

sed, dejectis ope Acacii

220 Exanimatum cernere hic erat Eudoxium, quando *Acacius metum illi, quo tenebatur, exemit, fiduciamque addidit, spondens se patronum illi sociumque certaminum futurum. Vetans autem, ne in concilium intraret, Constantiopolim cum eo profectus est. Ibi tunc enim Constantius ab Occidente reversus commorabatur.*

C *Apud quem cum episcopos, Seleuciæ congregatos, multis accusasset Acacius, perditorum hominum catum appellans, ad perniciem exitiumque ecclesiarum convocatum, exarsit iracundia imperator. Hæc et plura Theodoretus lib. II, cap. XXII et XXIII. Eodem etiam alii plures Seleuciæ condemnati advolaverant, ut ex S. Hilario contra Constantium num. 15, col. 1250, et Sozomeno lib. IV, cap. XXIII colligitur; imo ipse quoque Aëtius atque Eunomius, teste Philostorgio lib. IV, cap. XII. Jam ergo regnabant in aula Acaciani, jam ipsos palatii proceres in suam sententiam traxerant, eorumque opera benevolentiam sibi principis conciliaverant (Sozomenus loco citato,) ecclesiarum etiam ad id opibus abusi; cum eos istie offendunt decem illi episcopi, quos e synodo Seleuciensi imperator ad se evocaverat. Vide Theodoretum loco citato.*

apud Constantium adversariis suis,

221 Involant illi statim in Eudoxium e jusque blasphemias, quas habes in adducto jam Hilarii libro col. 1248, num. 13; profertur formula ab eo scripta; cujus impietate commotus imperator, Eudoxium interrogat, utrum

Julii Tomus IV.

eam ipse scripsisset; negat ille extemplo, et Aëtium scripsisse respondet; introduci jussus rogatur Aëtius; seque scripti illius auctorem professus, cum laudem exspectat, exilium tulit. Instant Seleucienses, eadem Eudoxium sentire; sin minus, inquirunt, damnet sane scriptum Aëtii. Dictum approbat imperator; tergiversatur Eudoxius, multisque modis provocationem eludere conatur. Sed quia Constantius indignabatur, et exilium cum Aëtio, velut impiæ sententiæ socio, minabatur, propriam tandem ipse doctrinam ejuravit, quam et illo tempore, et postea semper profiteri non destitit. Attamen objecit et ipse vicissim adversariis, Homousii (erat haud dubie in hac voce Theodoretus, ut vide apud Tillemontium tom. VI Monum. de Ariano, art. 89; nisi dixeris ὁμοούσιος hic accipi pro ὁμοιούσιος, sic enim non semel accipitur in Philostorgio lib. IV, cap. IX et seqq.) Homousii, inquam, nomen damnare ipsos quoque oportere; quod cum illi facere constanter detrectant, Constantius ecclesiis eos expulit, aliosque illorum loco subrogari præcepit. Ita perfidus Eudoxius Semiarianis, minus, quam ipse fuerat, ad perjuriam promptis, facile apud aulam superior evasit.

222 Non usque adeo tamen valuit, ut amicissimum sibi Aëtium, cujus iterum agitata causa est, ab iterata condemnatione, diaconatus a se collati privatione, exiliique Mopsuesteni sententia vindicaret. Verum hæc, uti et Formula Ariminensis, Acacianorum opera a legatis etiam Seleuciensibus subscripta, quæ res, juxta Sozomenum lib. IV, cap. XXIII in fine, ad ultimam usque noctem Decembris extracta est, ad institutum nostrum nihil admodum facit. Anno insequenti Acacius atque Eudoxius cum suis, cum jam Constantio factum esset satis, damnato Aëtio, quem Semiariani Seleucienses accusaverant; fractisque his ipsis in ejus etiam ultionem semiarianis, quos Acaciani apud Principem in invidiam peræque vocaverant, ad propriam jam ipsi porro vindictam, ambitionem, ac tyrannidem exercendam incumbunt. Evocatis itaque episcopis ex Bithynia, ut est apud Sozomenum lib. IV, cap. XXIV, et Socratem lib. II, cap. XLI, novum instituunt conciliabulum, ubi comprobata rursus Formula Ariminensi, exutoque diaconatu, ut Constantio gratificarentur, Aëtio, ad episcopos, quoscumque lubitum esset, exauctorandos vertuntur.

non aliter patriarchatu cessit Antiocheno.

223 *Et primum deponunt Macedonium qui ecclesiam Constantinopolitanam obtinebat, deinde alios ex ordine, ut vide apud Socratem lib. II, cap. XLII, et Sozomenum lib. IV, cap. XXIV: nam hæc ad rem, quam ago, non attinent. Haud multo post, inquit hic ibidem cap. XXV, alii in aliorum locum substituti sunt ad Eudoxianis. Et in Macedonii quidem locum Eudoxius ipse suspectus est, Constantio Augusto decies, ut ait cap. seq., et Juliano Cæsare ter Consulibus, id est, anno Christi CCCLX. Chronicum Alexandrinum non annum tantum eundem, sed mensem quoque ac diem annotat: et annum quidem sic refert: Ind. III (Constantii Augusti anno imperii) XXIII, Cons. Constantio Augusto XII, et Juliano III: error enim in consulatu Constantii, tum ex Indictione, tum ex anno imperii, tum ex consulatu tertio Juliani manifeste corrigitur. Men-*

quam ut Cpolitonum multo pinguiorem invadat. incunte A. C. 360.

SECCULUM IV.

sem vero ac diem his verbis ibidem assignat : *Macedonius, episcopus Constantinopolitanus, propter multa ipsius propria crimina exauctoratus est, et in ejus locum surrogatus Eudoxius mense Audynæo, seu Januari, die xxvii, præsentibus episcopis 72.* De anno etiam conveniunt aliquot cõdices Chronici S. Hieronymi apud Pontacum in notationibus. Sedem igitur Antiochenam tenuit ab initio circiter anni Christi ccclviii usque ad initium ccclx, hoc est, biennio, ut notarunt Nicephorus CP. in Chron., Theophanes, Eutyechius pag. 479, Zonaras lib. xii, num. 34. Porro hinc jam ego monstrum hoc desero, quando ad patriarchatum alium deinceps pertinet, cum de illo agetur, tum de ceteris sceleribus conveniendum.

XXXII. ANIANUS.

B Anianus in synodo Seleuciensi A. C. 359 a Semtarianis consecratus patriarcha,

Dixi num. 219, deposito per synodum Seleuciensem Eudoxio, in sedem Antiochenam sublectum ibidem fuisse ANIANUM : id enim testantur S. Epiphanius Hæresi LXXIII, num. 27, Socrates lib. ii, cap. XL in fine, Sozomenus lib. iv, cap. xxii item in fine, et Philostorgius lib. iv, cap. xi. Erat is, teste Sozomeno, ecclesiæ Antiochensis presbyter, vixque episcopus ordinatus, cum eum mox comprehendentes Acaciani, Leonæ ac Lauricæ (de quibus eundem consule lib. iv, cap. xxii,) tradiderunt. Illi vero aliquamdiu quidem eum sub militari custodia detinuerunt : tandem vero exilio damnarunt. Ea re commoti episcopi, inquit Socrates, qui Anianum ordinaverant, contestatorios libellos apud Leonam ac Lauricæm adversus Acacianos deposuerunt, quibus denuntiabant, violatum esse judicium synodi. Porro eum nihil amplius proficeretur, Constantinopolim profecti sunt, ut imperatorem de iis quæ decreverant, certiores facerent. Verum tantum abest, ut etiam ibi quidquam obtinerint; ut omnia potius synodi Seleuciensis acta, ab Acacianis Constantinopoli, id quod ex dictis facile eruitur, verisimillime siut rescissa.

statim captus et exauctoratus,

C 225 De Aniani certe istic abolita promotione dubitari non potest; quandoquidem Neonam, episcopum Seleuciensem, Ideo, ut habet Sozomenus lib. iv, cap. xxiv sub finem, deposuerunt, quod, ut Ammianus Antiochensium episcopus in sua ecclesia ordinaretur, impense studuisset. Accedit, quod non modo S. Hieronymus in Chronico ad annum imperatoris Constantii xxiii, ac Theodoretus lib. ii, cap. xxvii, qui Aniani non meminere; sed etiam Sozomenus lib. iv, cap. xxviii, alique, qui meminerant, immediatum Eudoxii successorem faciant Meletium. Sic habet Socrates lib. ii, cap. XLIV : *Post hæc, concilio apud Constantinopolim congregato, Antiocheni, eum Eudoxium comperissent, sprete ipsorum ecclesia, ad Constantinopolitanæ sedis opulentiam transiluisse, Meletium Beræa accitum in sede Antiochena collocant : nec minus dilucide idem asserit Philostorgius lib. v, cap. i.*

sedis Antiochensæ possessionem nunquam adiit.

226 Possessionem ergo sedis Antiochenæ numquam adiit Anianus ille; neque ab Antiochenis agnitum umquam inter patriarchas apparet fuisse, ut patet ex Theodoro, ecclesiæ istius alumno, ceterisque modo allegatis. Expungere tamen illum ex albo no-

stro visum non fuit; sive quod ordinatum D fuisse Seluciæ constet, sive quod cum serie sua non excludunt S. Nicephorus in Chron., Theophanes, Eutyechius pag. 479, ubi eum nuncupat *Athanasium*; Zonaras lib. xii, num. 34, qui appellat *Arrianum*, alique : quibus tamen assentiri nequeo, cum eum annis quatuor sedisse volunt : postquam enim in exilium, ut narravimus, extrusus est, nusquam in historia comparet; sive in eo statim obierit, sive privatam deinde vitam procul exul ignotusque traduxerit. Sane ita de Meletio mox agi videbimus, acsi Anianus in mundo nec esset ullus, nec umquam fuisset.

XXXIII. S. MELETIUS.

De magno MELETIO quam potero paucissima dicam; quippe cujus historiam late diffusam dedimus in Actis Sanctorum tom. II Februarii, ad diem duodecimam ejusdem mensis, sanctissimæ ejus memoriæ consecratam, a pag. 585. Hac igitur hic ommissa, solius chronologiæ difficultates attingam, præ primo statim initio implexa valde est ac perturbata. Nam si Socrati credimus lib. ii, cap. XLIV, itemque Sozomeno lib. iv, cap. xxviii, jam Antiochiam Beræa translatus fuerit Meletius, antequam imperator, eum ipsi nuntiatum fuisset, Persas iterum expeditionem movere adversus Romanos, propere Antiochiam perrexit. Id si verum esset, patriarcham oporteret fuisse Meletium et absente Constantio, et ante æquinoctium autumnale anni Christi ccclx; jam tum enim contra Persas Constantius, transito Euphrate, Edessam venerat, ut narrat Ammianus lib. xx, cap. xi : si verum, inquam, esset, aditam ab imperatore, in Persas movente, Antiochiam fuisse; nam longe aliam viam, teste Ammiano ibidem, tenuit.

Translatus est S. Meletius, episcopus antea Sebastenus, ad sedem Antiochensem,

228 Contra Theodoretus, lib. ii, cap. xxvii, *secundum Theodoretum,* id asserit accidisse, quo tempore Constantius Antiochiæ morabatur, et quiete restituta et Persico bello confecto, Episcopus rursus convocavit, omnes tum ad ejusdem, tum ad diversæ substantiæ negationem compellens. Pro confecto primum haberi bellum Persicum cœpit Tauro et Florentio Coss., id est, anno Christi ccclxi, quando Constantius post hiemem exactam Antiochiæ, rursus Edessam contra Persas profectus, intellexit, Saporem cum omni manu quam duxerat, ad propria revertisse, auspiciis dirimentibus, indeque lenito metu, revocatis omnibus, præter eos, quos consuetudo præsidio Mesopotamiæ destinarat, reversus est Hierapolim, uti tradit Ammianus lib. xxi, cap. xiiii, atque inde Antiochiam; ubi diu commoratus non est; sed festinando ingressus, paratis omnibus, autumno jam senescente, exire properabat immodice, renitentibus plurimis murmure tenus, ut ait idem Ammianus ibidem cap. xv : urgebat enim vehementer illum Juliani in Occidente rebellio. Non erat igitur hoc tempus cogendis Antiochiæ præsulibus ulla ratione opportunum : ergo aliud respexisse Theodoretum necesse est; nimirum quo post primam in Persas expeditionem anno Christi ccclx, ingravescente hiemis magnitudine, omisso vano incepto, hiematurus Antiochiæ Constantius in Syriam rediit, ut habet Ammianus lib. xx, cap. ultimo. Tunc

A Tunc enim Antiochiæ diutius hæsit imperator, ἐν Ἀντιοχείᾳ διέτριβε, erantque quales quales induciæ ac bellum cessabat, seu potius interquiescebat, ob hiemis videlicet asperitatem, τῆς ἀναχωρῆς γηνομένης, καὶ τοῦ Περσικοῦ παυσσαμένου πολέμου; quæ sunt verba Theodoretæ.

229 Hiemem hanc Meletii translationi Majorum nostri in Commentario delegerunt num. 8; ita tamen, ut eam anno Christi cccclx illigari posse arbitrarentur, secuti, credo, Baronium, quia ad hunc annum num. 47 Theodoretum carpit, quod synodum statuat in ingressu Meletii, quæ in ejus depositione statuenda sit potius juxta ea, quæ traduntur ab aliis. In ejus tamen ingressu concilium fuisse convocatum affirmat cum Theodoro Libellus synodicus, licet hic valde mendosus, apud Labbeum tom. II Concil. col. 96. Ceteri antiquiores de synodo nec in ingressu nec in depositione meminerunt. Hiemem eandem Meletio inaugurato assignat Tillemontius tom. VI Monum., ubi de Arianis, art. 101, et alibi, secutus Valesium annot.

B in Theodoretæ Hist. lib. II, cap. xxxi; sed cum ad illam præter imperatoris præsentiam, et inducias belli Persici, insuper Theodoretus concilium requirat Antiochiæ a Constantio convocatum, maluerunt eam illi ad initium anni cccclxi defigere.

230 Tum enim juxta Socratem lib. II, cap. XLV, Tauro et Florentio Coss. talis Antiochiæ synodus celebrata est, qualem notat Theodoretus, in qua nimirum omnes compulsi sint tum ad ejusdem, tum ad diversæ substantiæ negationem; siquidem altercantibus frustra Anomæis et conceptam ibi a se formulam, qua dissimilem omnino Patri Filium, teste Athanasio de Synodis tom. I, parte II, pag. 747, num. 31 (qui sic optime cum Socrate hic, Sozomeno lib. IV, cap. xxix, et Theodoro conciliari videtur) profitebantur, obtrudere conantibus, eadem demum ab omnibus formula recitata est, quam prius Constantinopoli ediderant, quamque dat Socrates lib. II, cap. xli: in ea Filius nec ejusdem, nec diversæ, cum Patre admittitur esse substantiæ; sed proscripto substantiæ vocabulo, similis Patri Filius dicitur secundum Scripturas. Hæc sententia merito videri potest ante alias amplectenda; quandoquidem Theodoro, cujus narratio tum per se ipsa commodior est, tum cum Ammiani Historia minime confligit, in hac re adhærere satius est, quam vel Socrati vel Sozomeno, qui præterquam quod cum Ammiano, num. præc. citato, in itinere Persico Constantii nequaquam conveniunt, in eo etiam recedunt a Philostorgio, quod S. Meletii abdicationem atque exilium, absente Constantio, indictum velint, quod auctor ille lib. V, cap. V, non secus ac Theodoretus, agenti tum Antiochiæ Augusto imputat.

231 Valesium tamen, Baronium, aliosque arguit Pagius in Criticis Baronianis ad annum cccclx, a num. 5, quod synodos duas, quarum una, secundum Theodoretum coacta sit in electione Meletii, alia vero sequenti tantum anno, perperam confundant in unam. Prior, inquit, Synodus hoc anno (cccclx) coacta; in eaque Meletius e sede Sebastena ad Antiochensem translatus. Hanc Theodoretus laudatus

et Libellus synodicus diserte memorant. Memorant, fateor; sed annum non memorant: synodum item in Meletii translatione habitam diserte memorant; sed ad eandem illam synodum referendam esse Meletii depositionem, nibilo minus diserte uterque memorant: hunc enim titulum toti capiti præfigit Theodoretus, quem recte vertit Valesius (est apud ipsum lib. II, cap. xxxi:) De synodo Antiochiæ celebrata, et de his, quæ S. Meletio illic contigerunt: tum narrat tam electionem ejus, quam depositionem. Libellus synodicus, quamquam cetera multo vitiosior, tamen in hac re æque disertus est, ut insipienti patebit. Pergit Pagius: De translatione vero Meletii, in ea (synodo) facta, agunt Socrates lib. 2, cap. 44, Sozomenus lib. 4, cap. 28, Philostorgius lib. 5, cap. 1. De translatione facta agunt illi sane omnes; at de synodo vel tum, vel in depositione habita, nullus quisquam.

232 Agit et Hieronymus, inquit, in chronico juxta editionem Scaligeri ad annum Abrahami mcccclxxvi, qui mense Septembri currentis Christi anni (cccclx) desinit. Ex quo et constat, Meletium præsentis anno, non vero sequenti, ut male Valesius autumat, ad Antiochenam sedem translatum. Respondeo 1. Eundem S. Hieronymum in Chronico juxta editionem illustrissimi Pontaci, quæ ceteris merito solet anteferri, de hac agere tantummodo ad annum Abrahami mcccclxxviii; at in eleganti codice nostro Valcellensi Ms. notatur istic annus Abrahami mcccclxxiii. Adde quod anni illi mcccclxxvi Abrahami apud Scaligerum, et mcccclxxiii in codice nostro eidem anno xxiii imperii Constantii iunctantur; cum tamen tribus inter se annis discrepent; anni autem mcccclxxviii apud Pontacum jungantur anno ejusdem imperii xxiv; cum tamen ii annis a Scaligerianis Abrahami annis differant, et toto quinquennio a codice Ms. Concludi ergo ex hoc loco nihil solidi potest; imo ne ex annis quidem imperii Constantii ibidem apposis, cum alia exemplaria annum illius exhibeant xxiii, qui cum anno Christi cccclx jungitur; alia annum xxiv, quæ secutus est Pontacus, respondetque anno Christi cccclxi. Vide Pontacum in notis.

233 Respondeo tamen 2. Si sola hic admittenda esset Scaligeri editio, responderetque annus Abrahami mcccclxxvi anno Christi cccclx usque ad Septembrem; inde tamen Pagio nihil futurum præsidii. Sic etenim synodus illa prior (cujus tamen Hieronymus ibi non meminit) Antiochena ac translatio Meletii ante autumnum accidissent anni cccclx, imo dum adhuc Constantinopoli Constantius moraretur, ut vult Pagius num. 7, hoc est, ante adultum ver, ut constat ex Ammiano lib. xx, cap. viii. Meletius vero, ut habet Pagius num. 6, in exilium actus est a Constantio, et ipso Antiochiæ agente, in patriam ipsius Melitenem, inquit Philostorgius lib. 5, cap. 5, ideoque hoc anno exeunte (cccclx) vel initio sequentis, imo verisimilius initio sequentis, ut ex Theodoro colligit num. 8. Sedisset ergo juxta Pagium haud minus septem vel octo mensibus, cum exulare jussus est Meletius. Atqui hoc manifeste falsum est ex S. Chrysostomo, qui non modo cum S. Meletio familiarissime vixit,

sed

A. C. 361 incun-
te;

quanto coacta
est ibi synodus
una;

C

ut voluit Pa-
gus;
E
F
cujus in hac re
chronologia
repugnat
S. Chrysosto-
mus.

non duæ; qua-
rum prima ha-
bita ut in ele-
ctione Meletii
A. C. 360;

SÆCULUM IV.

sed ab illo etiam lectoris ac deinde diaconi suscepit Ordines.

ubi ait Meletium post xxx dies Antiochia fuisse expulsus

234 Is enim in Ilomilia de S. Meletio paulo ultra initium bis repetit, eum non nisi *triginta diebus, nec iis quidem integris*, ecclesiam Antiochenam, ante primum exilium illud tam celebre in Armeniam, administrasse. Unde et illud sequitur, ut, nisi una illa synodo Antiochensi, de qua dixi num. 230, contentus sit Pagius, jam duas illas, quas adstruit, in unum circiter mensem compingere teneatur, et ambas quidem ad idem dogma stabiliendum celebratas; cum tamen secunda plane futura fuisset inutilis ac supervacanea: nam si in priori omnes ipse Constantius, teste Theodoro, compulit (*ἀναγκάζων*) tum ad ejusdem, tum ad diversæ substantiæ negationem; qua spe aut fronte ausi fuissent *Acaciani omni studio laborare, ut iterum*, uno vix mense elapso, *Antiochiæ congregarentur, quia ipsos pœniteret, quod omnino Filium Patri similem esse dixissent*, ut narrat Socrates lib. II, cap. XLV? Dixerant vero hoc non Antiochiæ, ut putat Pagius, sed Constantinopoli, eoque referendum est istud *Iterum*, quod habet hic Socrates; et clare innuitur in Sozomeno lib. IV, cap. XXIX, quod Pagius pro se citat; et in ipso Socrate num. sequenti a me citando.

non secus ac Socrati et Sozomeno

235 Sequitur ex eodem S. Joannis Chrysostomi testimonio, translationem S. Meletii ad ecclesiam Antiochenam a Socrate ac Sozomeno narrari loco non suo: nam si præsentem Antiochiæ imperatore expulsus est, ut cum Theodoro, Philostorgio (et quid ni etiam Chrysostomo loco citato pauculis versibus superius?) consentit Pagius num. 6; nec Antiochiam anno cccclx, nisi ab expeditione Persica revertens, adierit imperator, ut ex Ammiano citato supra num. 227 et 228 palam fit; non potuit translatus fuisse Meletius antequam augustus expeditionem Persicam aggrediretur; nedum eum adhuc Constantinopoli moraretur; quandoquidem a translatione usque ad depositionem, soli xxx dies intercesserint. Denique cum propter Theodoretum auctoritatem synodum Antiochenam in electione Meletii celebratam asserat Pagius; cur contra ejusdem auctoritatem eam negat celebratam esse præsentem Constantio, cum essent induciæ, bellumque Persicum cessaret? aut cur adeo diversam hanc synodum fuisse comminiscitur ab illa, de qua Socrates lib. II, cap. XLV? An forte, quod istic Euzoïus jam tum ecclesiæ Antiochenæ præfuisse dicatur, quando ex iis, qui convenerant, Tauro et Florentio Coss., cum imperator ibidem moraretur, pauci quidam ea, quæ prius ab ipsis decreta fuerant, rursus in quæstionem vocarunt, vocem similis tollendam esse dicentes ex fide, quæ tum Arimini, tum apud Constantinopolim fuerat promulgata etc.?

non item Theodoro, quem sequimur.

236 Atqui id optime congruit eum historia Theodoretum, qui, durante eodem conciliabulo, deposito Meletio subintrusum narrat Euzoïum. Nam ante electum S. Meletium, teste Theodoro, *episcopi, qui undique plurimi collecti aderant, ante omnia pastorem gregi assignandum esse aiebant, deinde una cum illo de dogmatibus consultandum*. Quia ergo evocatum subinde Meletium ab Arianis dogmatis, secus ac speraverant, longe animadvertabant esse alienissimum; non dubium quidem est,

quin continuo id operam dederint, ut consultatio illa eo usque differretur, donec in- D visum hunc formidandumque hæreticis evillatoribus Præsidem amoliti, alium nacti essent, suis erroribus, ut erat Euzoïus, addictum. Non igitur ante occupatam ab Euzoïo sedem gesta illa sunt, quæ loco citato Socrates narrat; quamquam non tunc primum Antiochiam episcopi, juxta Theodoretum, advenissent. Atque hæc de initio patriarchatus Meletiani; quod proinde in annum Christi cccclxi ineuntem, quo Antiochiæ Constantius hiemabat, accidisse dicendum. Confer hæc modo, si placet, eum iis, quæ de S. Eustathio dedimus num. 158.

237 De modo, quo ex urbe eductus est S. Patriarcha noster, uti et de causa exilii consule in Actis Sanctorum Commentarium assignatum superius, § II; Orationem item S. Chrysostomi Commentario subnexam cap. II, vel etiam Tillemontium tom. VIII Monumentorum, ubi de S. Meletio, art. 4, uti et notam 6 ibi assignatam. Rediit Antiochiam ab hoc exilio post ordinatum jam istic a S. Lucifero Calaritano Paulinum, de quo postea; E vi quidem edicti, quo Julianus episcopus exules anno cccclxii ineunte revocaverat; sed mensibus tamen aliquot serius; atque adeo circa ejusdem anni Septembrem; vide Commentarium jam dictum § III, a num. 22, et § IV, num. 31. Tillemontium de Meletio art. 7 in fine; adi etiam infra numerum 254. Revisit, inquam, sponsam, quam reliquerat, quæque dum ille in certaminibus pro pietate susceptis desudabat . . . durabat in castitate matrimonium conservans; tametsi quidam adulterandi animo (verba sunt S. Gregorii Nysseni, quibus haud dubie Paulinum designat tom. II, in Orat. funebri S. Meletii pag. 1023 edit. Paris. anno mdcxv) *immaculatum lectum conjugalem aggressus esset*. Conventus autem sacros, ab Arianis Eustathianisque se junctos, extra urbis portas in Palæa celebrabat, ut est apud Socratem lib. III, cap. IX, et Theodoretum lib. III, cap. II, donec ecclesiam in urbe recenter exstructam illi Jovianus imperator attribuit; vide Comment. cit. § V, num. 42, et Tillemontium art. 8. Sub idem tempus concilium Antiochiæ pro Nicæna fide coegit, de quo F Commentarius ibidem num. 40; Tillemontius loco citato, Labbeus tom. II Concil. col. 97 et 825, alique.

238 Exilium illud primum S. Meletii alia duo sunt consecuta; ut auctor est S. Gregorius Nyssenus, qui verbis superius modo allatis hæc subjicit: *Ac denuo reditus, et rursus exilium idque tertium accidit*; sed ea quibus temporibus acciderint, non facilis conjectura est, Majores nostri in Comm. cit. secundum exilium sub Juliano locarunt, exemplo Cardinalis Baronii; vide § V, num. 37. Estque ea opinio commodissima, et nititur auctoritate Theophanis pag. 47, ubi a Joviano revocatus dicitur ab exilio Meletius; cui favet S. Hieronymus in Chron. anno II Juliani: in ea enim et brevissimum, ut esse debuit, invenitur exilium, ob secutum continuo Juliani interitum; et opportuna revocatio, succedente mox in imperium Joviano, cui et fides Nicæna in pretio et Meletius in summa veneratione simul et amoribus erat. Nam quod S. Chrysostomus in Oratione jam dicta, cap. II, num. 7

S. Meletius ab exilio Antiochiam redit A. C. 362, ordinato jam ibidem Paulino.

Alia duo Meletii exilia;

A num. 7 ita pronuntiet: *Post primam persecutionem, non triginta solum dies, sed etiam menses et annum unum et duos et plures hic est versatus*; id videtur intelligi posse de toto illo tempore, quo post primum exilium ad mortem usque, de qua statim agit num. seq., Meletius Antiochiæ versatus est; nec enim dicit illos dies, menses et annos fuisse continuos, aut nulla alia persecutione interruptos: quemadmodum vult Tillemontius nota 10 in S. Meletium; ubi propterea maluit exilium hoc usque ad imperium Valentis et annum Christi ccclxv differre. Qua quidem in re, suis etiam difficultatibus, ut istuc videre est, obnoxia, auctores habet Socratem lib. iv, cap. ii, ac Sozomenum lib. vi, cap. vii; sed locis partim falsis, partim, ipsomet facte, suspectis, eamque ob causam a Pagio, in Criticis Baronii anno Christi ccclxx num. 28, ad annum Christi ccclxxii detortis; in quem circiter annum, tertium exilium incidisse dicendum est, ut colligitur ex Comm. cit. § vi, num. 50 et 51; ac § vii: certe nec citius id accidisse quam anno Christi ccclxxi

B exeunte, nec serius quam ineunte ccclxxii, contendit Tillemontius nota 11 in S. Meletium. Tenuit porro ultimum istud exilium, donec illi Gratianus, ut primum, Valente, qua dignus dudum erat, necc sublato die ix Augusti anno Christi ccclxxviii, imperio potitus est, finem imposuit; ut est in Comm. cit. § vii, num. 63, suscipientibus interea viduati pastore gregis curam Flaviano ac Diodoro, imo et S. Aphraate, ut narrat Theodoretus lib. iv, cap. xxii, et alibi. Vide Comm. § vii, num. 60.

et concilium ab illo celebratum Antiochiæ A. C. 380 circiter.

239 De Concilio, de quo Comm. § viii, num. 67, omnis ecclesiæ Orientis, quod celebratum est Antiochiæ anno Christi ccclxxix mense Septembri aut Octobri (Pagius in Criticis Baronii ad annum Christi ccclxxviii num. 8, illud reponit in annum Christi ccclxxx) a 146 aut 153 episcopis Orientalibus, præsideute Meletio, legi omnino meretur Tillemontius, de S. Meletio art. 13, uti et exemplum synodi habitæ Romæ sub Damaso, quod Bollandus et quos ipse citat, videre non licuit, quodque in hac synodo Antiochensi subscriptum luci dedit Lucas Holstenius in Collectione Romana part. i, pag. 165, impressionis Romanæ anni mdcxii. Habes illud etiam tom. II, Concil. Labbei col. 891; ubi nulla diuturnæ Meletium inter et Paulinum controversiæ fit mentio.

Obiit patriarcha Meletius Cpoli A. C. 381.

240 De obitu S. Meletii agit Commentarius noster § x, eumque recte quidem confert in annum Christi ccclxxxi, num. 89; quandoquidem Constantinopoli, dum convocatum istuc a Theodosio ex universo imperio episcoporum concilium longe ipse inter omnes præcipuus, Coss. Syagrio et Eucherio, celebraret, acciderit: sed minus commode diem illi præfixit xii *Februarii aut non multo post*: tum quia sic episcopos ex remotissimis etiam Orientis provinciis media hieme evocatos fuisse oporteret, quod non est verisimile; tum quod Antiochiæ adhuc erat Meletius, cum illuc advenit Sapor magister militum, vi legis a Theodosio Cpoli latæ x Januarii anno ccclxxxi (et non alterius, quæ sive a Gratiano anno ccclxxviii, sive ab ipso Theodosio xxviii Februarii anno

ccclxxx edita fuerat, ut probat Tillemontius tom. V de imp. not. 7 in Theodosium 1) Euzoio ecclesias, quas ibi obtinebat, erepturus cessurusque Meletio; quod quidem negotium Antiochiæ co lentius confici potuit quam apud gentes alias, quod ambigeret principio Sapor, cui potissimum orthodoxorum adempta Arianis templa contribuere, dum ea pro se Paulinus atque Apollinaris; pro Meletio vero Flavianus ambirent, eadem omnes Theodosii lege designari se contententes. Vide Theodoretum lib. v, cap. ii et iii.

241 Accedit insuper; quod, cum hæc lex ad omnes Orientis provincias pertineret, non æque ubivis prompta esse poterat ejus promulgatio atque executio; ut patet ex Socrate lib. v, cap. x; hæc vero executio cum præsentibus ubique episcopos, saltem orthodoxos, exigeret, de quorum jure agebatur, probabile non apparet, vocatos ante Constantinopolim a Theodosio fuisse, quam suis quemque ecclesiis restitutum is intellexerit; videturque adeo vix ante xii Februarii de indicenda synodo decretum fuisse. Vide Acta Sanctorum tom. II Maii, annot. in Vitam S. Gregorii Nazianzeni, pag. 412. Certe ea, quæ habet loco citato Commentarius historicus de S. Meletio, contrarium nequaquam evincunt, etiamsi ultro concederet quispiam (de quo tamen mox videbitur) et jam tum a mense Maio, Coss. Eucharis et Evagrio (alias Syagrio et Eucherio) universos Orientis episcopos, et cum illis etiam Ægyptios Constantinopoli adfuisse, quod ait Socrates lib. v, cap. viii; et jam antea ordinato istuc Gregorio, Meletium obisse, quod idem istuc aperte negat: neque enim tribus quatuorve mensibus opus erat, ut ea fierent, quæ ibi ante Ægyptiorum adventum facta dicuntur, imo ne totidem quidem hebdomadis.

242 Ait quidem Socrates lib. v, cap. viii: *Post hæc* (diem sextum Kalendas Decembris Coss. Gratiano quintum, et Theodosio Augusto primum, id est, anno Christi ccclxxx) *Imperator nihil eunetatus suæ fidei episcoporum concilium convocat*. Sed quam non religiose velit intelligi, satis indicat; cum non nisi mense Maio, et eo quidem jam forte elabente, convenisse omnes significat. Si ergo mense F Maio inchoatum primum est concilium, vivebatque etiamnum, ut ipse ait, ibi tum S. Meletius; sequitur, ut non ante illud tempus S. Gregorius Nazianzenus in sede Cpolitana sit confirmatus; erretque adeo Socrates lib. v, cap. vi, dum, nescio quem, episcoporum multorum conventum pridem ante sextum Kalendas Decembris, anni ccclxxx, ut patet ex cap. vii, comminiscitur; in quo Gregorius communi suffragio, a Nazianzeno ad Cpolitauum episcopatum translatus sit: factum id enim est in ipso concilio universali episcoporum totius Orientis, ut de se ipse testatur Gregorius tom. II, edit. Paris. anni mdcxi in Carmine de Vita sua, pag. 24. Tum vero necdum aderant episcopi vel Ægyptii, vel Macedones, sed non nisi post Meletii mortem, contentionesque de ejus successore, studiaque Gregorii, episcopatu sese abdicare volentis, repente supervenerunt; (quamvis non repente, ut quidam intelligit, sed pridem cum aliis *invitati*) ut patet ex eodem Carmine pag. 28. Vel ergo errat Socrates, quod mense Maio cæpisse

non mense
Februario,

E

sed Maio vel
Junio:

F

S. SECVLUM IV.

cœpisse synodum asserat; in quo hallucinari eum non facile crediderim, cum propter ea quæ dixi num. 240 et 241, tum quod tempus illud cogendæ tantæ synodo sit maxime opportunum, idemque adeo fuerit ad Nicænam olim a Constantino delectum; vel errat quod adfuisse jam tum Ægypti ac Macedoniae episcopos memoret, vivente adhuc Meletio, in quo certissimus error est saltem unus, ut ex Gregorio patet.

licet in Martyrologiis plerisque celebretur die XII Februarii.

243 Nihil igitur officere nobis debet Historia Socratica, quo minus gloriosum hujus Patriarchæ obitum cum Papebrochio, loco ante citato, vel ad x usque diem Junii differamus, vel ita collocemus in Maio, ut illo die x Junii tanta, quantam describunt Gregorius pag. 25, et Sozomenus lib. vii, cap. x, pompa ac solennitate elatæ ejus exuvia, Antiochiam pervenire potuerint; cum ejus tunc memoriam Florarii Ms., cujuscuque auctoritatis, collector celebret. In plerisque tamen Martyrologiis colitur XII Februarii; forte quod illo die Sedem Antiochenam capessens anno Christi CCCLXI, gravissima ac diuturna hæreticorum præsulum servitute catholicos ecclesiæ suæ filios liberaverat; quos inter adversa plurima per annos deinde xx et menses fere tres admirabili fortitudine et constantia etiam exul diu ac procul positus gubernavit. Corrige itaque, lector, annos xxv, quibus eum Antiochiæ sedisse volunt Nicephorus CP., Theophanes, Euty chius, Zonaras. Euty chius tamen in eo fallitur tantum, quod Meletium supervixisse putaverit concilio Cpolitano; cetera nobis omnino favet pag. 483, ubi sic vertitur: *Anno Imperii ejus (Juliani) secundo creatus est Meletianus Patriarcha Antiochenus* (serius ergo quam vult Pagius supra num. 231,) *qui orthodoxus fuit. Annos xxv sedit: ejus præfecturæ anno vicesimo primo (etiam juxta nos) celebratum est Cpoli concilium secundum.*

EUZOIUS

Arianorum Antiochensem Patriarcha.

Euzebius Ario jam olim conjunctissimus, suplectus est Meletio A. C. 361:

Constantius imp., relegato, ut jam diximus, in Armeniam S. Meletio, accitum Alexandria EUZOIUM, cum ei manus imponere jussisset episcopos, in episcopatu substituit, teste Philostorgio lib. v, cap. v; idque statim, atque in eadem synodo; ut narrat Theodoretus lib. ii, cap. xxvii. Vide dicta superius a num. 229 usque ad 237. Idem Theodoretus ibidem, *manifestum* eum ait fuisse *Arianorum dogmatum defensorem: hunc quippe ipsum, inquit, magnus Alexander una eum Ario damnatum diaconatu privarat, in concilio nempe Alexandrino (anno Christi circiter cccxx;) ut est apud S. Athanasium tom. I, parte I, in epistola encyclica S. Alexandri archiepiscopi Alexandrini, pag. 396 et seqq. Eadem iterum cum illo sententiam tulit in magna synodo Nicæna, teste Petro Alexandrino apud Theodoretum lib. iv, cap. xix. Et vero tanta illi cum Ario familiaritas fuit, tam arcta consiliorum dogmatumque consensus, ut illum sibi inter omnes socium hæresiarcha le-*

geret, quando ad comitatum Constantini frequentibus litteris ab exilio vocatus anno fere cccxxx, libellum illum composuit, quo per ambiguum fidei formulam, quæ Ariarum secunda censetur, fucum imperatori piissimo veterator uterque fecit. Exhibet illum, qui hæc narrat, Socrates lib. i, cap. xxvi, item Sozomenus lib. ii, cap. xxvii, sic inscriptum: *Religiosissimo Deique amantissimo domino nostro imperatori Constantino, Arius et Euzebius.* Exinde uterque in synodo Hierosolymitana, anno Christi cccxxv, in communionem ab Eusebianis, Sozomeno teste, susceptus est, sugillantibus id maxime Orthodoxis, nec eos propterea minus execrantibus, ut patet ex synodo Alexandrina, anno Christi cccxi, apud S. Athanasium in Apologia contra Arianos num. 19, tom. I, parte I, pag. 139.

245 Sed id eluxit tum vel maxime, cum ad infulas Antiochenas evector est: tametsi enim in illa synodo (anno CCCLXI) recitata Constantinopolitana fidei formula, de qua supra num. 230, remisisset aliquid de pristina sua atque Arianis blasphemiam videretur; tam alte tamen catholicorum Antiochensium animis odium ejus insederat; ut ne illi quidem, qui xxx jam annos Arianicam proterviam, ut loquitur Theodoretus lib. ii, cap. xxvii, in suis antistitibus patienter pertulerant, quidquam sibi umquam cum Euzebio commune esse voluerint; nedum illi, qui post S. Eustathium, episcopum alium adhuc nullum agnoverant, quique se vel propterea et ab ipso S. Meletio, et ab adhærentibus ei maximo numero orthodoxis secreverant; *quod Meletius Arianorum suffragio, inquit Socrates lib. ii, cap. XLIV, ordinatus fuisset, ipsique ejus sectatores baptismum ab iisdem suscepissent.* In tres itaque secta partes misera dissidebat ecclesia; quarum Ariana tantum Euzebio paruit.

246 Sed enim in tanta bonorum omnium virorum defectione solatio illi erat pessimi Constantii favor et ad ultimum usque spiritum conjunctio: is etenim, *eum adusque finem, ait S. Athanasius de Synodis tom. I, parte II, pag. 748, num. 31, in impietate perseverasset, demum instante morte, baptizari voluit, non a piis utique viris; sed ab Euzebio, qui Arianæ hæreseos causa non semel, sed multoties, et diaconus eum esset, et eum Antiochiæ sederet, depositus fuit, non, depositus fuerat, ut hic vertitur: neque enim hactenus Antiochiæ deponi potuerat; potuit vero postea, quamquam effectu non secuto, tum sub Juliano Alexandriae, tum sub Joviano Antiochiæ, tum alibi, quoties pro stabilienda adversus Arianos Nicæna fide conventum est. Vide S. Athanasium in fine epistolæ ad Rufinianum tom. I, parte II, pag. 964. Contulit vero Baptismum imperatori, eodem adepti episcopatus anno, Coss. Florentio et Tauro, a Persis in Occidentem contra Julianum arma vententi, cum jam pervenisset ad Mopsucenas in Cilicia, ac morbo ibi correptus esset, qui impio ejus imperio vitæque finem attulit, ut narrat Philostorgius lib. vi, cap. v, et Chronicum Alexandrinum ad hunc consulatum; Socrates tamen lib. ii, cap. XLVII, id Antiochiæ factum innuit.*

247 Exinde cum Julianns statim ab arrepto imperio omnes, qui propter ecclesiastica dogmata exulabant, atque in primis Aetium, revocasset,

sed a solis Arianis Antiochensibus agitur.

E

et Constantio imp. unprimus carus, quem morti proximum baptizavit.

f

Favet Aetio et Serræ.

A revocasset, ut habet Philostorgius lib. vi, cap. vii, *Euzoïus*, id ab Eudoxio rogatus, *coacta ad novenarium numerum*, seu novem episcoporum, *synodo*, ut narrat idem Auctor lib. vii, cap. vi, *contra Aëtium olim gesta dissolvit; infirmavit etiam sex mensium inducias, quibus clapsis sacerdotii privatio pœnæ loco irrogata fuerat Serræ, nisi Aëtii depositioni et Occidentalium Tomo subscripsisset*. De qua re vide Theodoretum lib. ii, cap. xxiv. Jamque hoc negotium procedebat, cum Euzoïi impetum persecutio, in Arianos juxta et orthodoxos desævians, repressit.

Ab impio Juliano colaphus ei impingitur; a Joviano repulsum fert.

248 Quo quidem tempore Euzoïo quiddam accidit, quod ei sane indecorum non fuit: nam cum Julianus ecclesiam, a Constantino olim magnifice exstructam, quæque Euzoïo jam cesserat, ingressus, Mensam sacram, teste Theodoretum lib. iii, cap. viii, permingeret, velletque facinus istud Euzoïus prohibere, tyrannus ei colaphum inflixit. Joviano deinde imperante, Lucii atque Arianorum patrocinium contra S. Athanasium nihilo suscepit felicius: cum enim illi per Euzoïum postularent, ut est apud Athanasium in

B Petitionibus ad Jovian. imp. tom. I, parte II, pag. 784, a *Probatio et sociis, Eusebii, qui Constantio a cubiculis fuerat, et Bardionis successoribus eunuchis, ut commendationem haberent infideles Ariani; re cognita, imperator eunuchos tormentis applicans, dixit: Hæc patiat, quisquis voluerit Christianos deferre. Et sic dimisit eos imperator.*

Volens imp. cogit orthodoxos omnes communicare cum Euzoïo.

249 Alia rebus facies sub Valente inducta est: hic enim, ut erat Arianæ perfidiæ devotissimus, orthodoxos, qui cum Euzoïo communicare renuissent, ecclesiis urbis Antiochiæ expulit, et gravissimis damnis et suppliciis affecit. Multos etiam in Oronte fluvio, qui urbem præterfluit, submersisse dicitur, ait Socrates lib. iv, cap. ii, duobus augustis nempe, ut ex seq. cap. colligitur, primum Consulibus, hoc est, anno Christi cccclxv; itemque Sozomenus lib. vi, cap. vii; qui tamen uterque in eo hic saltem fallitur, quod hæc Antiochiæ ab ipso coram imperatore gesta esse commemoret; quem hoc anno constat Antiochiam neutiquam attigisse, ut probatum vide. ad hunc annum in chronologia codicis Theodosiani apud Gothofredum.

Theophilus Aëtianorum Antiochensium fit episcopus.

C 250 Certe jam tum ab imperii Valentis exordio multum apud eum valcbat Euzoïus; ideoque illum Aëtiani, teste Philostorgio lib. ix, cap. iii, commonefaciendum continuo putarunt, adesse jam tempus, quo id confici posset, quod numero 248 sub imperio Juliani in Aëtii causa cœptum ab eo fuisse diximus. Destinatus ad rem hanc apud Euzoïum urgendam ab eis dudum fuerat Theophilus quidam, vir apud suos mirabilis, ut loco nou uno docet idem Philostorgius; sed ea is lege missus Antiochiam erat, quemadmodum auctor idem asserit lib. viii, cap. ii, ut si adducere Euzoïum ad sua vota non posset, ipsemet eorum istic præfecturam arriperet, qui Aëtii atque Eunomii inter Antiochenos dogmata sequebantur. Sive autem id Euzoïo suboluerit, sive alia qua causa intervenerit, tantum certe abfuit, ut eum Aëtiani propitium haberent; ut ab illo potius maledicta, item ut ab Eudoxio, atrociam tulerint. Ad Philostorgium lib. ix, cap. iii. Nihilo tamen secius hæsit Antiochiæ episcopus ille Aëtianus

usque ad tempora Theodosii imperatoris, ut patet ex eodem libro, cap. xviii.

251 Verum Lucio, quem sibi Alexandria post Georgium adoptaverant Ariani, non paulo fidelior Euzoïus fuit: quod enim frustra apud Jovianum tentaverat, id statim atque vita functum intellexit S. Athanasium, *Coss. Gratiano iterum, et Probo*, ut scribit Socrates lib. iv, cap. xx, nosque probavimus in Patriarchis Alexandrinis; hoc est, anno Christi cccclxxi, summa Valentis, qui tum Antiochiæ morabatur, voluntate præsidioque perfecti; quin etiam *ambivit*, inquit Socrates ibid. cap. xxi, *ut ipse Alexandriam mitteretur, quo ejus loci ecclesias Lucio Arianò traderet. Idem quoque visum est imperatori. Protinus itaque cum imperialibus copiis Alexandriam venit. Nam et Magnus, regionum thesaurorum comes, una cum illo perrexit; et mandatum imperatoris missum est ad Palladium præfectum Ægypti, jussumque erat, ut milites operam suam ac ministerium præberent. Quocirca Petrum quidem, Athanasii successorem, comprehensum in vincula conjecerunt: reliquis autem clericis fugatis et hac atque illac dispersis, Lucium in episcopali sede collocarunt.* Atque hoc pacto Euzoïus et suæ et suorum per Ægyptum rabiei et ferali orthodoxorum tragœdiæ, cujus partem aliquam ex ipsius Petri epistola Theodoretus exhibet lib. iv, cap. xix, initium dedit. Porro Euzoïus, inquit Sozomenus lib. vi, cap. xix, *rebus, quas instituerat, ad exitum perductis, Antiochiam reversus est; eadem haud dubie, quantum res ac tempora sinerent, pro se domi suaque secta facturus, quæ Alexandrinæ ecclesiæ accuraverat.*

Alexandria post expromptam in orthodoxos sævitiam Lucium Arianum patriarcham constituit Euzotus.

252 Donec tandem tot malorum, quot per annos circiter lx per se aliosque commiserat, rationem supremo omnium Judici redditurus, *extremum diem obiit, Consulatu Valentis augusti quinto, et Valentiniani junioris primo*, ut habet Socrates lib. iv, cap. xxxv, id est, anno Christi cccclxxvi. S. Hieronymus adversus Luciferianos tom. IV, editionis Parisinæ anni mdccvi, col. 301, sic orthodoxum inducit, Arianorum post alios non ignobiles præcipua capita recensentem: *Ipse quoque, caput horum et causa malorum, Arius presbyter, et Euzoïus diaconus, qui postea sub Theodosio Antiochenus episcopus fuit, et Achilles lector. Hi quippe tres Alexandrinæ ecclesiæ clerici, auctores hujus hæreseos extiterunt; quæ verba hic placuit exscribere, quia compendiosum exhibent Euzoïi characterem. At quod hic dicitur sub Theodosio fuisse episcopus, non id, credo, veri admodum simile est: nam sub Valente mortuum esse, præter Socratem docent etiam Sozomenus lib. vi, cap. xxxvii in fine, et Philostorgius lib. ix, cap. xiv; Theodoretus quoque, dum ejus, tamquam superstitis, post Valentem non meminit (exempli causa lib. v, cap. ii ac iii,) defunctum ante non obscure significat. *Devastavit igitur præsulatum Antiochensem, ut Petri Alexandrini apud Theodoretum lib. iv, cap. xix verbis utar, ab anno Christi cccclxi usque ad cccclxxvi, annis xv; pro quibus Nicephorus in Chronico non nisi v posuit; nisi dixeris librorum vitio factum esse, ut pro æ jam legatur æ tantum, quod non est insolens; aut etiam pro annis Euzoïi positos esse annos Dorothei, qui hic a Nicephoro prætermisus est;**

Obiit A. C. 376:

F

SÆCULUM IV.

est; quemque nos infra num. 273 dāturi sumus.

PAULINUS III.

Eustathianorum Antiochen- sium episcopus.

Paulinus a Lucifero Calaritano ordinatus est A. C. 362,

DE PAULINO ita pronunciat S. Hieronymus in Chronico ad annum 1 Juliani: *Eusebius et Lucifer ab exilio revertuntur: c quibus Lucifer, adscitis aliis duobus confessoribus, Paulinum, Eustathii episcopi presbyterum, qui se numquam hæreticorum communione polluerat, in parte catholica Antiochiæ episcopum facit.* Hujus rei longiorem historiam habes in Commentario nostro jam sæpius appellato de S. Meletio ad diem XII Februarii § III, a num. 22; de eadem agit Ruffinus lib. x, a cap. XXVII, Socrates lib. III, a cap. v, Sozomenus lib. v, a cap. XII. De anuo hujus ordinationis satis etiam convenit, fuisse Christi CCCLXII, post revocatos a Juliano imperatore episcopos, quos a suis sedibus Constantius in exilium amandaverat. Dubitatum solummodo est, consecratusne fuerit a Lucifero, episcopo Calaritano, ante synodum, hoc anno celebratam Alexandriæ; cum ad illam diaconos suos miserit: an potius tempore synodi, aut paulo post illam. Primum opinati sunt Cardinalis Baronius ad hunc annum num. 180, et Valesius annot. in Socratis lib. III, cap. v; sed secundum contra eos evincunt Pagius in criticis Baronii ad eundem annum num. 23, et nuperi editores Operum S. Athanasii in Monito ad Tomum ejusdem ad Antiochenos num. 4, tom. I, parte II, pag. 770, Hermantius in Vita S. Athanasii lib. x, cap. IX, alique recentiores.

mense circiter Augusto vel Septembri:

C 254 Habita autem est synodus Alexandrina post reditum S. Athanasii; illam præcesse-
rant primo adventus Juliani imperatoris Antiochiam, qui contigit sub finem mensis Julii, ut probat Tillemontius tom. IV Hist. imp. nota VI in Julianum. 2. supplicium capitis in Artemio Ægypti Duce. 3. Georgii, pseudopatriarchæ Alexandrini, diu meritum ab exulcerata plebe exitium. Vide Ammianum lib. XXII, cap. x et XI. *Finito autem concilio,* inquit Sozomenus lib. v, cap. XIII, et constat ex subscriptione apud S. Athanasium tom. I, parte II, pag. 776, num. 10, *Eusebius Antiochiam profectus est. . . . Cumque moleste ferret, quod Paulinus, contra quam oportebat, absque totius populi consensu ordinatus fuisset,* populum ad pristinam concordiam revocare conatur. Dum in eo totus est S. Eusebius, episcopus Vercellensis, reversus tandem est etiam ab exilio Meletius, teste eodem Sozomeno ibidem, et Socrate lib. III, cap. IX, ac Ruffino lib. x, cap. XXX, mense circiter Septembri, ut num. 237 diximus; et certe jam Antiochiæ erat Meletius, cum festivitatem septem dierum apud Daphnen Julianus inchoabat, ut patet ex conversione adolescentis ethnici, de qua Theodoretus lib. III, cap. x; illa vero festivitas antecessit diem XXII Octobris; illo enim die, uti testatur Ammianus lib. XXII, cap. XIII, am-

plissimum Daphnæ Apollinis sanum . . . subita vi flammaram crustum est. Patet igitur tum synodum Alexandrinam, tum ordinationem Paulini in adultum circiter Augustum, aut Septembrem esse conferendam.

255 In citato Hieronymi Chronico sic de Paulino agitur, quasi solus is Antiochiæ episcopus esset catholicus, ac sola illa esset pars catholica, quæ illum sectabatur; nihilo mitius de Meletio in eodem Chronico scribitur ad annum Constantini XXII et ad I Joviani imp., et alibi apud Valesium in Theodoretis lib. v, cap. III; imo etiam in Paulinum jam episcopum et Valentis imperium cadere videtur, quod habet idem S. Hieronymus epist. XXXVIII ad Pammachium adversus errores Joannis Hierosolymitani, tom. IV, parte II, col. 308 editionis Parisinæ anni MDCCVI: ubi totum Orientem eo tempore (*excepto Rapa Athanasio atque Paulino*) Arianorum atque Eunomianorum hæresi possessum fuisse dicit. Verum de S. Meletii eique adhærentium orthodoxia videri possunt auctores assignati superius, qui hæc uberrime tractaverunt; videri etiam potest judicium synodi, qua de nunc egimus, Alexandrinæ in S. Athanasio, loco proxime jam citato. Ex quibus constabit, non minus integram illius partis, quæ Meletium, teste Ruffino lib. x, cap. XXX, numerosior; quam ejus quæ Paulinum secuta est, fuisse fidem.

256 Hoc tamen Meletianos inter et Paulinum cum suis interfuit; quod hi nullam unquam cum Arianis communionem admiserint; illi tum primum, cum, relegato Meletio, obtrusus Euzoïus est, cum Arianis præsulibus divortium fecerint; quæ causa præter alias non minima esse potuit, cur in Meletium ac Meletianos inclementius semper is egerit, quam in Paulinum, quem non modo non eiecit, aut ejici per tyrannos curavit, ex civitate; sed unam ei ecclesiam, ut ait Sozomenus lib. v, cap. XIII, attribuit. Adi et Socratem lib. III, cap. IX. Ceterum, ut in Meletio summa erant omnia; ita sanctum virum fuisse Paulinum, ac per omnia dignum sacerdotio, testatur Ruffinus lib. x, cap. XXVII. Alia ejus elogia dat Sozomenus loco citato, alique, atque in primis S. Hieronymus, qui ab eo presbyter consecratus est. Unde factum est, ut, quanto a suis quisque partibus impensius amabatur, tanto minus posset avelli; atque adeo res catholicorum ad concordiam revocari; quam ultro ab Eustathianis, nondum ordinato Paulino, Meletiani expetierant, ut est in S. Athanasii Tomo ad Antiochenses, tom. I, parte II, pag. 771, num. 3 et 4.

257 Exinde dissidium istud, toto Oriente atque Occidente vulgatum, varia summorum virorum excitavit judicia, tum huic, tum illi, tum utrique, tum neutri communionem adhærentium. Atque ab ipso quidem principio Eusebius (Vercellensis) cum redisset (a synodo Alexandrina) Antiochiam, et invenisset ibi a Lucifero contra pollicitationem ordinatum episcopum, pudore simul et indignatione compulsus abscessit, neutri parti communionem suam relaxans, ait Ruffinus lib. x, cap. XXX. Quæ tacita gestorum a Lucifero condemnatio Luciferiani schismatis occasio fuit. S. Athanasius communionem, ut pridem cœperat, cum Eustathianis ac Paulino servabat, ut constat ex S. Basilio

solique profuit Eustathianis.

S. Meletium ac Meletianos æque orthodoxos aversantibus.

F

et ita universam Ecclesiam in uera partium studio.

A S. Basilio epist. cccxlix, S. Epiphano Hæresi Lxxvii, pag. 1015, atque adeo ex ipso S. Athanasio in eadem subscriptione, quæ subnexa est Tomo ad Antiochenses mox assignato: sed non item Athanasio junctus Meletius est, ut indicat Ruffinus capite et libro citatis: quamquam enim in votis habebatur Athanasius communionem cum illo statim inire, cum Antiochiam Alexandria profectus est; *vafri tamen non nullorum consilii actum est, ut in aliud tempus distulerit hanc unionem*; quod utinam factum non esset! inquit S. Basilius epist. cccxxv; ubi de se addit: *Qui postremi subintroierunt* (in sedem Antiochenam post Meletium) *nullius illorum communionem aliquando admisimus: non quod indignos judicaverimus; sed quod nihil in Meletio condemnandum agnoscamus*: cujus paulo ante dixerat ecclesiam suam sectari communionem. De Gregorio Nysseno, ubi Paulini episcopatum suggillat, tamquam adulterium, videt supra num. 237.

distraluentibus;

258 Denique cum Paulino faciebant præter S. Athanasium Occidentales, ut patet ex epistola Damasi ad Paulinum Antiochenum in B Collectione Romana Holstenii parte 1, pag. 180: quæ epistola quantum Paulino tribuit, tantum adimit Meletio; maxime si ad ipsum referri debeat, quod habetur pag. 183 in medio, de iis qui de ecclesiis ad ecclesias migrarunt: certe illa, uti et alia, cujus in hac fit mentio, ab eodem sancto Pontifice ad Paulinum directa, Pauliniani mirifice gloriabantur; nisi adhuc alia fuerit illa, cujus meminit S. Basilius epist. cccxlix, *Occidentalium epistola, qua sedes Antiochiæ episcopalis ipsorum parti addicebatur, vir autem admirabilis Meletius ab episcopatu ecclesiæ Dei veræ abdicabatur*; ut rumor erat. Cum Meletio vero erant Orientales pene omnes; nec prorsus adversi Occidentales, ut colligitur ex synodo Antiochena sub Joviano imp., et exemplo synodi habitæ Romæ episcoporum xciii sub Damaso, cui Meletius cum suis subscripsit: vide eandem Collectionem Holstenii parte 1, a pag. 165. Et quatuor postea sæculis in concilio Nicæno 11, applaudentibus Patribus, *Petrus, Deo amabilis presbyter et locum retinens sanctissimi Papæ Romani, dixit: ut aiunt historiographi, sanctus Meletius ab Arianis est ordinatus et ascendit super ambonem, et prædicavit homousion, ORDINATIO AUTEM EJUS NON EST REPUDIATA*. Vide Labbei Concilia tom. VII, col. 82 et 83.

C

ut alii Paulinum,

259 Neque vero intra partium dumtaxat studium stetit hæc discordia; sed ad mutuam etiam orthodoxiam calumniandam longe lateque progressa est; quæ res tum maxime ferbuit, cum auxit schisma Vitalis, de quo agam inferius. Is Sabelliani dogmatis Paulinum insimulabat, ut est apud S. Epiphanium Hæresi Lxxvii, num. 20. Eundem cum aliis anathematizare voluit, etiam ipse Apollinarista, Timotheus, apud Facundum Hermianensem a Sirmondo editum lib. iv, pag. 150. Eundem ad Occidentales episcopos pro Orientis ecclesiis scribens epist. Lxxiv in fine accusat Orientalium nomine S. Basilius; quasi Marcelli Ancyranæ doctrinam de Filio et Spiritu sancto ita sectetur, *ut non aberrret, inquit, si quisquam hanc hæresim prorsus alienam esse a Christianismo determinet, ac corruptum quemdam judaismum appellet*. Eodem refer quod ei Flavii Julii Tomus IV.

vianus, adhuc presbyter, coram Sapore obicit apud Theodoretum lib. v, cap. iii; et quod habet S. Hieronymus in celeberrimis ad Damasum epistolis xiv, alias Lvii; et xvi, alias Lviii, tom. IV, parte II, col. 19 et 22.

260 De Meletio vero tum ante tum post exilium quid senscrit S. Hieronymus, vide in Chronico ad annum Constantini xxii. Epiphanius, quamquam cum maxima de illo commendatione loquitur; Hæresi tamen Lxxiii, num. 34, *Utinam vero, inquit, et Venerabilis ipse Meletius eandem eum Antiochenis suis, iisque, qui aliis in locis perinde sentiunt, fidei formulam sequatur! Nec enim desunt, qui eum illo et eum ejus synodo communionem habere videntur, qui in Spiritum sanctum contumeliose nihil effutiant, et num. 35. Nonnulli tamen, inquit, haud scio, an odio in eum commoti, an invidia pereiti, an denique sua ut in majus extollant, nescio quæ parum secunda de illo fama sparserunt*. Subdit tamen: *Verum ne his penitus assentiamur, prohibent ea, quæ in ipsius cœtu ac concilio in dies emendantur, et, ut antea dictum est, eum rectæ fidei professione consentanea traduntur*. Romam tamen usque ejusmodi E rumores circa annum Christi cccclxxvii pertigerunt, quod acerbissime queritur S. Basilius epist. cccxxi ad Petrum episcopum Alexandrinum; ita ut ibi, quod mireris, etiam insanientes inter Arianos cum S. Eusebio Samosatensi sit recensitus. *Ceterum, inquit S. Basilius, persuasissimum habeas, Vir re vera reverendissime, non esse vel verbum aliquod orthodoxum, quod non isti Viri libere et confidentissime prædicarunt: id quod, Deo teste, auritus ego auditor affirmo; qui nec ipse horum societatem ad horulæ spatium tolerassem, si tantillum in fide elaudicantes deprehendissem*. Neque vero ita de se invicem Paulinum ipsum ac Meletium sensisse, partim ex dictis, partim ex infra dicendis conjicere pronum est.

261 Non defuere tamen interea, qui ad pacem conciliandam omni ope atque industria per se aliosque incumberent, quos inter emittit S. Basilius, ut passim ejus epistolæ produnt, maxime quas anno Christi cccclxxi ad S. Athanasium dedit. Brevis est inter illas epistola L, qua ostendit, et sibi et Orienti universo in votis esse, *ut illum (Meletium) F videant ecclesiam Domini administrare* (sic enim vertendum erat) *Virum et fide irreprehensibilem, et vita talem, ut aliorum nemo comparari ad eum possit; et totius, ut sic dicam, inquit, ecclesiæ corpori præesse. Sint autem alii, subdit, tamquam segmenta partium: ita ut cos necesse sit simul et expedit Viro huic conjungi, ut magnis fluviiis minores; et aliorum rationem talem haberi, quæ et ipsis conveniat, et populum reddat pacatum, et prudentiæ tuæ, solertiæque celebri ac studio respondeat*. Hæc ibi Basilius.

Pacem interim frustra flagitante S. Basilio magno,

262 Sed multo liberalius deinde egit cum Paulino ipse Meletius: *Cum enim hic supra dictæ legis (Gratiani imperatoris, de qua egerat cap. 1) beneficio Antiochiam Syriæ remeasset, ait Sozomenus lib. vii, cap. iii, gravis contentio in populo exorta est: etenim eum Paulinus adhuc superstes esset, quem imperator Valens ob pietatem, ut supra diximus, reveritus, exilio multare haudquaquam ausus fuerat; quidam postulabant, ut Meletius in episcopali sede eum illo resideret; imo ipse Meletius, ut narrat non suo tempore Theodoretus lib. v, cap. iv, mortali-*

imo ipso S. Meletio conditiones offerente;

SÆCULUM IV.

lium omnium mitissimus, amanter ac benigne compellans Paulinum; quoniam, inquit, et mihi ovium istarum curam Dominus commisit, et tu alias oves curandas suscepisti, ovesque inter se pietatis communione consentiunt; greges nostros, amice, conjungamus, et contentionem de præfectura dirimamus, ovesque in commune pascetes, communem illis curam impendamus. Quod si de media sede est controversia; ego hanc etiam conabor remove. Ponatur enim in ea, quæso, sacrum Euangelium, et ex utraque parte nos sedemus: et siquidem prior ego e vita excessero; tu solus, amice, gregem reges: sin autem tibi prius id contigerit; ego rursus ovium pro viribus curam geram. Quæ cum benigne amanterque a divino Meletio proferrentur, Paulinus tamen non acquievit.

quas rejecit Paulinus.

263 Cumque diceret Paulinus, teste Socrate lib. v, cap. v, refragari ecclesiasticis regulis, ut is, qui ab Arianis ordinatus fuisset, ad societatem cathedræ admitteretur, populus vi adhibita perfecit, ut in quadam extra urbem (in Palæa sine dubio, unde ejecti ab Arianis sub Valente Meletiani fuerant, ut habet Theodoretus lib. iv, cap. xxi) ecclesia Meletius in sede episcopali collocaretur. Eadem scribit Sozomenus lib. vii, cap. iii; videturque proinde id accidisse prius quam ademptæ esse Arianis per Saporem, ut ante diximus, ecclesiæ; atque adeo prius quam id primis saltem vicibus evenisse narret Theodoretus; imo vero ante concilium Antiochenum, de quo a num. 230. Verisimillimum tamen est, hæc eadem deinde non semel a Meletio oblata fuisse Paulino, etiam tum, cum de ecclesiis Antiochiæ restituendis ageretur.

crevit tam Antiochiæ quam in urbibus patriarchicæ ditionis aliis, discordia.

264 Crevit exinde contentio usque adeo, ut, populo ex utraque parte concitato, res tandem ad seditionem vergere videretur, ut narrant citati Socrates ac Sozomenus: et quamvis ea minus utrivis episcopo, quam eorum fautoribus tribuenda esset, ut asserit S. Gregorius Nazianzenus in Carmine de Vita sua tom. II, pag. 25, non parum tamen ad eam latius fundendam contulit ordinatio episcoporum in locum aliorum et viventium et orthodoxorum, sed alteri dissidentis Antiochæ ecclesiæ parti ac patriarchæ adhærentium; uti Tyri factum narrat Ruffinus lib. xi, cap. xxi; Sed et in multis aliis urbibus Orientis, inquit, hujusmodi confusiones contentio genuit sacerdotum.

Pax aliqua tandem affulget circa A. C. 381;

265 Donec tandem, si Socrati lib. v, cap. v, et Sozomeno lib. vii, cap. iii fides hic est habenda, postea populus ad concordiam rediit, pactis inter se ejusmodi conditionibus: Cum eos omnes, qui ad episcopatum gerendum idonei videbantur, collegissent (erant autem sex numero, inter quos etiam erat Flavianus;) eos sacramento adegerunt, ut altero e duobus episcopis mortuo, nemo ipsorum episcopalem sedem ambiret; sed alterum, qui superstes esset, demortui locum sinerent retinere. Ad hunc modum præstito juramento, populus ad unitatem rediit, nec ulterius inter se divisus est. Juvat hic notare, paulo durius loqui Sozomenum, cum ait, datum ab eis esse jusjurandum, se neque ambituros, neque electione ipsorum facta (ctiam sine ambitione ulla) episcopatum suscepturos esse, quamdiu etc. Hoc vero vix credibile facient, quæ postea de Flaviano dicemus; neque vero hoc argumento Flaviani episcopatus, alioqui satis exagitatus, usquam impetitur. Factum por-

ro id isti narrant paulo ante, quam Constantinopolim abiret Meletius, episcopatum ibi S. Gregorio Nazianzeno suo etiam suffragio asserturus; quod ipsi diu admodum accidisse innuunt ante sextum Kalendas Decembres anni ccllxxx, ut num. 242 dictum; in quo cum iter Meletii Cpolititanum præverterint, facile etiam prævertisse possunt hoc pactum, quod cum illo tempore conjungunt.

266 Ceterum conventionem Meletianos inter et Paulinianos oblatam a Meletio fuisse de toto Patriarchatu superstiti relinquendo, satis certum videtur: ast acceptatam eam a Paulino fuisse, non item: hoc enim negat aperte Theodoretus cum loco citato, tum lib. v, cap. xxiii in initio; qui propterea reprehenditur a Baronio ad annum ccllxxviii num. 39, quod Meletio et Flaviano nimis addictus, Paulinum temere ac falso insimulaverit. Vide Valesium annot. in Hist. eccl. Theodreti lib. v, cap. iii. Sane si pactum hoc a partibus utrimque conclusum est; nequaquam tamen id factum Baronio, num. 36, assentior in concilio Antiocheno, cui episcopi Orientis pene omnes intererant, ut vidimus num. 239. Quid enim? Cum iidem omnes essent Constantinopoli, ausi illi essent tam solenniter in uno concilio a se sancita, aliquot post mensibus in altero violare? Aut si attentare id voluissent; non illis hanc inconstantiam, seu perfidiam potius, Gregorius Nazianzenus, in Carmine de Vita sua pag. 26, cum alterius pro defuncto Meletio electioni manibus pedibusque obniteretur, exprobrasset? Non pacti saltem mentionem ullam fecisset?

non solenniter tamen, aut in concilio Antiocheno sancita.

267 Deinde in pleniore concilio id non fuisse transactum, manifeste satis arguitur ex epistola secunda synodi Aquileiensis ad Theodosium imp., apud Sirmondum in Appendice codicis Theodosiani, pag. 76 et 77. Denique si jam pax in illo concilio mense Septembri tam celebris fuisset inita; unde anni insequentis initio tanta esse poterat inter eos discordia, cum de ecclesiis Antiochenis coram Sapore ageretur, quod narrat Theodoretus lib. v cap. iii; ut ecclesias, Arianis ereptas, solus omnes acceperit Meletius? Cur tandem etiam post mortem a S. Attico, Constantinopolitano patriarcha, in epistola ad S. Cyrillum Alexandrinum, Cyrillianis inserta, tom. V, parte ii, pag. 203, in edit. Paris. anni mdcxxxviii, Paulinus et Euagrius schismatis ac dissidii duces in ecclesia Antiochena, et sacris propterea Diptychis indigni, censentur, ut quibus non nisi propter populi pacem adscripti sint? Durum hoc videri potest in eos, qui conditionibus pacis in tanta synodo propositis prorsus absoluteque acquieverint; et in illos torquendum potius, qui eas deinde, cum privatim ipsimet præscripsissent, palam ac publice primi temeraverint.

aut in aliquo conventu solenni, ac iudicio absoluto;

268 Propositam tamen fuisse admissamque pacis conditionem, non utramque illam quidem, quam continet textus Theodreti num. 262 adductus, sed secundam dumtaxat, mihi quidem apparet longe probabilius; tum quia id narrant Socrates ac Sozomenus; tum vel maxime quod in epistola citata concilii Aquileiensis id apertissime dicitur; Oblatas, inquiunt Patres ad Theodosium imperatorem, pietati vestrae opinamur preces nostras, quibus juxta partium

sed privata potius, et vix sternens ad aliam plenam conventionem;

A *partium factum (lege pactum; quamquam hæ voces alibi desiderentur). poposcimus, ut, altero deccedente, penes superstitem ecclesiæ permanerent, nec aliqua superordinatio attentaretur.* Deinde pag. 77 de Meletianis dicitur: *Qui et pacto, quod stare volumus, communionem nostram rogarunt.* Spectare etiam eo potest, quod ibidem legitur in epistola v concilii Italiæ ad Theodosium imperatorem, de illis qui Flaviano ordinaverant: *Atque utinam . . . nihil innovarent contra præscripta majorum, nec temere vel SERVANDA RESCINDERENT, vel rescindenda servarent.* Vide pag. 102 et 103. Hoc idem ex Gregorio Nazianzeno confirmari videtur. Quorsum enim in Carmine de Vita sua pag. 26 tantopere suadet, ne præter Paulinum alius eligatur episcopus, nisi quia sic intelligebat pacem inter partes Antiochenas futuram et utrasque Paulino subjectum iri? Forte eo etiam referenda sunt, quæ de S. Meletio morti jam proximo narrat Gregorius in Carmine de Vita sua pag. 25:

Πόλλ', ὡς ἀκούω, συμβατὰ παραινίσσας,

Ἄ πρόσθεν ἐξηκούετ' ἐκκλησίων φίλοις,

B Ἐνθεν μετῆλθε πρὸς χορὸν τῶν Ἀγγέλων.

Quæ verba hunc sensum videntur habere minime tortum: *Multum, ut audio (neque enim Gregorius adstiterat morienti, ut notat glossema marginale) commendatis conventionibus, quas amicis coram audiebatur exponere (vel) quas amicis ante auditus erat exponere, hinc migravit ad chorum angelorum.*

269 Conventum ergo fuerat; sed minus, ut dixi solenniter, et paucorum interventu atque arbitrato. Hinc jam amicos Orientis episcopos hoc moriens Meletius edocet et conditiones explicat, hortaturque, ut ratas eas esse velint. Et vero non fuisse pactum hoc universale et numeris omnibus absolutum; sed particulare quoddam, informe, inchoatum et quasi solemnioris prodromum, indicio est, quod Patres Aquileienses in epistola citata, pag. 76, acceptis dudum utriusque partis literis, præcipueque illorum, qui in Antiochena ecclesia dissidebant, disposerant aliquos eo de suo numero dirigere, qui sequestres et arbiiri refundendæ, si fieri posset, pacis existerent. Sed quandoquidem id fieri nequiverat, Theodosium rogant, ut œcumenicum Alexandriæ concilium indicat, ubi res illa plenius tractetur; iterumque pag. seq., *Obsecramus, inquirunt, ut cum inter se cætu pleniore tractaverint, etiam auxilia decretis sacerdotalibus vestræ pietatis adspirent, et nobis deferri in notitiam censeatis; ne titubanti nutemus affectu; sed læti atque sceuti pietati vestræ apud Deum omnipotentem agamus gratias, non solum quia exclusæ perfidia est; sed quia catholicis fides et concordia restituta.*

270 Electio deinde in Meletii locum a Patribus Constantinopolitanis, confirmatoque, ut postea dicitur, Flaviano, intra Eustathianos suos Paulinus, quidquid ei S. Ambrosius aliique per Occidentem præcipue et Cyprum atque Ægyptum patrocinati sint, continere jura sua ad mortem usque coactus est, quæ juxta Socratem lib. v, cap. xv, et Sozomenum lib. vii, cap. xv, in idem tempus incidit, in quod Theodosii imperatoris victoria de Maximo tyranno; qui interfectus est, inquit Socrates capite præcedenti, iisdem Consulibus, (Theodosio Augusto iterum et Cy-

negio) quos supra (cap. xiii) dixi, die vigesima septima mensis Augusti. Sedit igitur ab anno Christi ccclxii mense circiter Septembri, usque ccclxxxviii, mensem fere eundem, hoc est, annis omnino xxvi.

271 Patriarchis Antiochenis illum præter jam dictos auctores accenset etiam Theodoretus ad finem Historiæ ecclesiasticæ editionis Valesianæ, a qua discrepat istic Sirmondiana; Theophanes pag. 47; Eutychius pag. 548, sed hic minime eutychius, sive felix, cum ait: *Anno ejusdem (Arcadii imp.) quinto factus est Paulinus patriarcha Antiochenus, qui annos quatuor sedit; dein mortuus est.* Ejus memoria sacris Antiochenæ ecclesiæ Diptychis a Flaviano illata est, ut num. 267 dictum. Virtutes illius vitæque integritatem pluribus locis attingit S. Hieronymus, imo et Confessorem vocat tum alibi, tum lib. iii adversus Ruffinum, col. 459, ubi illum a se in Ægyptum contendente conventum Antiochiæ (anno Christi ccclxxxvi) narrat: passum ergo aliquid pro fide significat; quod etiam tradit Philostorgius lib. iii, cap. xviii, ubi Flaviano et Paulinum a Leontio dejectos fuisse memorat, quod cum illo fide non consentirent. Sed elogiis ejus non nihil deterit, quod de Euagrii ordinatione dicendum erit.

Paulinus interim, numeratur inter patriarchas ab Hieronymo aliusque.

Apollinaristis Antiochiæ præfectus est A. C. 376.

Dorotheus Arianus successit Euzoio A. C. 376; ejectus A. C. 381.

VITALIS

Apollinaristarum Antiochenorum Episcopus.

272 **F**ecere diuturna ecclesiæ Antiochenæ schismata, ut vix ulla hæreticorum factio ibi sedem non figeret: itaque ut Eunomiani suos ibi sectatores, suum habebant episcopum, quod num. 250 ostendimus; ita nec suos ibi alumnos, nec alumnis pastorem deesse diu passus est Apollinarius. VITALIS is fuit, de cujus hæresi consuli potest S. Epiphanius, cum illo Antiochiæ congressus, hæresi lxxviii a num. 20. Ordinavit eum, teste Theodoreto lib. v, cap. iv, ipse Apollinarius, sub annum Christi, ut putatur, ccclxxvii. Vide Tillemontium tom. IX Monum. in S. Basilio, art. 125. Sed quando nuspiam venit nomine patriarchæ, nec ecclesiam, quæ quidem nominis alicujus esset, videatur ubtinuisse; operæ pretium me facturum non putavi, si de illo hic pluribus agerem. Consulat, qui volet, Annales Baronii circa hæc tempora; Tillemontium item in S. Meletio art. 14 et alibi; sed maxime tom. VII Monumentorum, ubi de Apollinaristis art. 9 et seqq.

DOROTHEUS sive THEODORUS.

Arianorum Antiochensium Patriarcha, successor Euzoii.

273 **E**uzoio Antiochiæ mortuo, ait Philostorgius lib. ix, cap. xiv, DOROTHEUS ex Heraclea Thraciæ in ejus sedem translatus fuit, anno scilicet ccclxxxvi, ut constat ex num. 252, et Socrate lib. iv, cap. xxxv. Adi etiam Sozomenum

donec eam, qualis qualis fuerit.

electio Flaviani intervertit, usque ad Paulini obitum, qui accidit A. C. 383 versus Septembrem.

SECVLUM IV.

num lib. vi, cap. xxxvii in fine, ubi eum appellat THEODORUM. Vir erat, Philostorgio iudice loco citato, superbissimus. Adhuc Ausonio et Olybrio Coss., ut est apud Socratem lib. v, cap. ii ac iii, hoc est, anno Christi ccclxxxix, ecclesiis Antiochenis potiebatur, una Paulini, ut ex dictis constat, alteraque in Palæa, quam ab eo Meletiani circa hoc idem tempus vi receperant, ut vidimus num. 263, exceptis; easque obtinuit, donec lege per Theodosium lata die x Januarii anno Christi ccclxxxii, de qua num. 240, *facessere jussus Antiochia, in Thraciam, unde natus erat, sese contulit*, ut scribit Philostorgius lib. ix, cap. xix; postquam Arianistic per annos v præfuisset. Patriarcharum albo Dorotheum inseruit etiam S. Hieronymus in Chronico ad annum xxii Constantini; ceteri fere omittunt. Quas deinde ad episcopatum Cpolititanum evocatus, ibi turbas dederit, alibi erit narrandi locus.

XXXIV. FLAVIANUS I.

B

Flavianus
S. Meletio successit; non in synodo Cpolititana:

Meletio, mense Maio, ut supra dictum est, anni Christi ccclxxxii, post inchoatum jam, ad quod cum Flaviano et Elpidio presbyteris suis, ut est apud Labbe tom. II Conciliorum, col. 955, convenerat, concilium Cpolititanum, ex hac vita ad æternam translato, continuo de successore in ipso illo concilio ceptum est agi ad eum modum, quem a S. Gregorio Nazianzeno, qui rei interfuit, et cujus pars magna fuit, descriptum vide in Carmine jam toties citato de Vita sua tom. II, a pag. 25: rogatus enim, ut manum, ad ordinandum, opinor, Flavianum, adjutricem adhiberet, non modo id recusavit; verum adeo etiam egit strenue, ut penes Paulinum solum tantisper, dum adhuc viveret, patriarchatus Antiochenus esset; ut, pag. 26, cedere ipsa sua ipse dignitate malit (quod et re ipsa deinde fecit, Flavianum ad imitandum se non obscure provocans tum in Carmine citato pag. 29, tum Oratione xxxii in fine,) quam aliorum sequi sententiam. Sed Gregorio, pag. 27, ab universo juvenum senumque cœtu summa contentione reclamatum est; Flaviani tamen ordinatione ita supersessum; ut, quamvis cum Nectarii, in hac eadem synodo Gregorio, juxta Theodoretum lib. v, cap. viii, suffecti, *consensione et consilio*, ut testatur S. Ambrosius in epistola concilii Italiae ad Theodosium imperatorem apud Sirmondum in Appendice codicis Theodosiani, pag. 104; non tamen aut in concilio, aut Cpoli facta sit; sed Antiochiæ, ut colligitur ex epistola synodica concilii Cpolititani anno sequente, Christi ccclxxxii, celebrati apud Theodoretum Hist. eccl. lib. v, cap. ix, ubi sic Patres loquuntur:

sed Antiochiæ,

275 *Et antiquissimæ vereque apostolicæ Antiochenæ in Syria ecclesiæ, in qua primum venerandum Christi nomen auditum est, reverendissimum et religiosissimum episcopum Flavianum provincie simul et diæcesis Orientalis convenientes episcopi canonicè ordinorunt, tota ecclesia consentiente et quasi uno ore Virum collaudante; quam quidem legitimam ordinationem synodus quoque universalis (hæc eadem, quæ scribit hanc epistolam) comprobavit. Idem probatur ex epi-*

stola concilii Aquileiensis anno Christi D ccclxxxii Nonis Septembribus, hoc est, paulo post Cpolititanum ejusdem anni concilium, celebrati, ad Theodosium imp., ibidem apud eundem Sirmondum, pag. 72; ubi adhuc ignorant episcopi, Aquileiæ coacti, Flaviani ordinationem; quam scire potuissent, si Constantinopoli in dicto jam concilio peracta fuissent; uti satis ostendunt, innotuisse sibi, quantum in periculum res Paulini ibidem essent adductæ.

276 Neque vero diu post illam synodum (sive septimo Idus Julias, ut quidem colligunt ex titulo canonum apud Labbeum tom. II Conciliorum, col. 945; sive exeunte tantum Julio, ut aliis placet) soluta illa fuerit, extractam Flaviani ordinationem fuisse, testis est S. Joannes Chrysostomus in Homilia de S. Meletio, Commentario nostro subjecta ad diem xii Februarii pag. 601, num. 9 et 10; ubi sic habet: *Cum enim venerandum illud corpus (Meletii, statim a morte Cpoli Antiochiam delatum) excepit civitas, luxit quidem et valde ejulavit; sed luctum cito repressit... Benignus enim et clemens Deus, misertus nostri doloris, alium cito nobis dedit pastorem, qui pulchre exprimebat et conservabat formam omnis illius virtutis etc.*

paulo post concilium Cpolititanum ordinatus.

E

277 Apparet igitur, mox ut concilio finis erat impositus, Antiochiam ab episcopis, quorum intererat, esse concessum; ibique inauguratum sine mora ab iis, atque in primis a Diodoro Tarsensi atque Acacio Berœensi episcopis, Flavianum mense circiter Augusto aut Septembri anni Christi ccclxxxii; et quidem (si tamen id credibile est) *contra jurisjurandi fidem*, ut vult Sozomenus lib. vii, cap. xi. *Qua ex re, inquit, ingens perturbatio Antiochensem ecclesiam iterum occupavit, et plurimi se a communione Flaviani sejunxerunt, ac seorsim sub Paulino collectas celebrarunt. Sed et sacerdotes ipsi hujus rei causa inter se dissidabant: et Egyptii quidem cum Arabicis et Cypriis Paulini, tamquam injuria affecti, vicem dolebant; Syri vero et Palæstini ac Phœnices et ex Armeniis, Cappadocibus, Galatis ac Ponticis plerique Flaviani partes fovebant. Verum episcopus Romanus (Damasus) et reliqui Occidentalium partium sacerdotes non mediocriter indignabantur. Et ad Paulinum quidem, tamquam episcopum Antiochiæ, litteras dabant; at cum Flaviano silentium servabant; quin et Diodorum Tarsi et Acacium Berææ episcopos, qui illum ordinaverant, in crimen vocabant, et ab eorum communione abstinabant. Vide etiam Theodoretum lib. v, cap. xxiii.*

adulto jam anno Christi 381;

F

278 Pergit Sozomenus ea narrare, quæ anno sequenti super hac re contigere: *Itaque inquit, ut his de rebus cognosceretur, tum ipsi (occidentales) tum imperator Gratianus (adi epistolam Ambrosii et episcoporum Italiae ad Theodosium imp. in cit. Append. codicis Theod. pag. 107 et 108) ad Orientales episcopos scripserunt, eos in Occidentem convocantes. Jam redierant illi ad synodum Constantinopolim in æstate, anno ccclxxxii, cum synodicam ab Occidentalibus episcopis, inquit Theodoretus lib. v, cap. viii, epistolam acceperunt, qua invitabantur, ut Romam ad synodum, quæ ibi maxima cogebatur, se conferrent. Verum hi longinquam quidem profectionem, velut inutilem futuram, deprecati sunt: epistolam autem miserunt,*

et anno sequenti confirmatus a synodo Cpolititana,

et

A et legatos episcopos tres Cyriacum, Eusebium, et Priscianum, cum ea Flaviani confirmatione, quam dedi num. 275. Romam ad concilium abiit Paulinus ac S. Epiphanius, ut testatur S. Hieronymus epist. lxxxvi, alias xxvii ad Eustochium, tom. IV parte II, col. 671. Sed ibi quid profecerit, incertum est.

279 Manserunt certe res, ut erant, usque ad Paulini obitum, hoc est, annum Christi cccxxxviii, ordinatumque, de quo paulo post dicam, Paulini successorem Euagrium. Tum vero novi conatus ad recentem divisionem quoquo pacto tollendam ab occidentalibus adhibiti sunt; tum Ægyptus non Flaviani magis, quam Euagrii communione abstinebat, teste S. Ambrosio Epistolarum lib. I, epist. ix ad Theophilum, quidquid aliter narret Theodoretus lib. v, cap. xxiii; tum Capuana synodus indicta Theophilo una cum confidentibus Ægypti præsulibus utriusque Antiocheni episcopi causam examinandam, judicandamque committit; *Quia hoc verum iudicium futurum arbitrati sumus*, inquit citatus Ambrosius; *quod neutri parti sociata communione aliquo favore propenderet*. Sed hæc

B aliaque examina, interpellata etiam Theodosii auctoritate, Flavianus elusit, paratus episcopatu cedere potius, quam illa subire, ut habet Theodoretus loco citato. Quam ejus tergiversationem nigerrimo calculo notat S. Ambrosius in epistola assignata; nihilo tamen magis favens Euagrfo, ut indidem liquet.

usque ad pacem
factam cum Eustathianis A. C.
398,

280 Sublato tandem e vivis Euagrfo, anno circiter Christi, ut postea dicendum est, cccxxxi, cura et studio Flaviani, ait Socrates lib. v, cap. xv, nullus postea in ejus locum subrogatus est. *Illi vero, inquit, qui ob violatum jusjurandum aversabantur Flavianum, nempe Eustathiani, separatim collectas agebant; tametsi is omnem, ut aiunt, lapidem movebat, quo istos etiam suis partibus adjungeret. Quod quidem haud diu postea perfecit; imo pro eo potius perfecit S. Chrysostomus in ipso episcopatus sui* (Constantinopolitani) *exordio; quando opera maxime Theophili Alexandrini cum eum Occidente, Ægypto, totaque Ecclesia, sublato demum schismate, reconciliavit, ut narrat*

C Sozomenus lib. viii, cap. iii; tum enim *populus, ut mos est vulgi, paulatim sese adjungens iis, qui sub Flaviano conventus ecclesiasticos agebant, progressu temporis majori ex parte* (multi enim haud paulo serius, ut ex sequentibus patebit, seorsim agere perrexerunt) *in unum coaluit, ut ibidem dicitur. Pacem hanc soli pene Flaviano acceptam referre videtur Theodoretus lib. v, cap. xxiii in fine, ubi et restitutam eam asserit post annos xvii* (episcopatus videlicet Flaviani;) *atque adeo anno circiter Christi cccxcviii. Vide hic annotationem Valesii in citatum Theodreti locum, et Tillemontium tom. X, nota II in Flavianum.*

obit vero A. C.
404, mense
Julio;

281 Mors Flaviani, teste Palladio in Dialogo de Vita S. Joannis Chrysostomi editionis Parisinæ anni mdelxxx, pag. 144, cum exilio Joannis in Armeniam concurrat. Hoc autem exilium incidit in diem xii Kalendas Julii, Honorio sextum et Aristæneto Coss., id est, anno Christi cdlv, ut est apud Socratem lib. vi, cap. xviii: adi Baronium, Pagiurn, Labbeum et alios ad illum annum. Su-

pervixisse eum tamen aliquantulum ejectioni illi necesse est; cum dicatur ei haudquaquam consensisse, apud Sozomenum lib. viii, cap. xxiv; quod item asserit Theophanes pag. 68, cum ait: *Ceterum neque Innocentius Romanus Præsul, neque Flavianus Antiochenus Joannis ejectioni consenserunt: imo civitatis clerum, litteris ad eum missis, consolati sunt, et de memoratis gestis graviter afflictabantur.* Neque tamen diu admodum superstes fuisse potest; ut patet ex codice Theodosiano xvi, tit. iv. *De his qui super religione contendunt* L. 6, ad Eutyehianum data xiv Kal. Decemb., iisdem, quos modo dicebam, Consulibus; qua repelli jubentur ab ecclesia, prohibenturque alio convenire, *qui ab Arsacii* (Constantinopolitani) *Theophili* (Alexandrini) *Porphyri* (Antiocheni, de quo agetur ordine suo) *reverentissimorum sacra legis antistitum, communione dissentiant*: Jam tum ergo demortui locum Porphyrius invaserat. Vide Baronium ad hunc annum, a num. 55. Imo vero obierat jam ante adultum Julium; ut colligi poterit ex tempore ordinationis Porphyrii infra num. 287 et seq.

282 Quo pressius mortis ejus tempus definiam, nihil habeo. Scio, inscriptam esse Flaviani, episcopi Antiocheni memoriam Synaxario nostro Ms. Parisiensi die xxvii (non xxvi) Septembris; sed primum, nego, Flavianum hunc tam sero mori potuisse, ut ostendam in Porphyrio: si ergo de nostro Flaviano istie agitur, alia ratio fuerit ejus tunc memoriam recolendi. Deinde primus ibi appelletur Flavianus, an ejus nominis secundus, qui colitur die iv Julii, non satis habeo exploratum; sic enim annuntiat: *Μνήμη τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν καὶ Ἀρχιεπισκόπων Νεκταρίου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Φλαβιανοῦ Ἀντιοχείας, ἧ συνῆδραμε καὶ ἡ του ὁσίου πατρὸς ἡμῶν μνήμη Ἰγνατίου etc. Memoria sanctorum Patrum nostrorum et Archiepiscoporum Nectarii Constantinopoleos et Flaviani Antiochiæ; cum qua concurrat etiam memoria S. Patris N. Ignatii etc.* Hæc ad Flavianum primum relata sunt in Actis Sanctorum, sed obiter, tom. II Martii, ad diem ix mensis, pag. 9, num. 27. At in Patriarchis Hierosolymitanis tom. III Maii, pag. xxvi, num. 114 referuntur ad secundum. Tomo autem II Julii, ad diem iv mensis, pag. 22, num. 2, dubitatur, magisne ad secundum pertineant quam ad primum. Certe quod cum Nectario ibi jungatur, non magnum pro Flaviano primo, ejus cœtaneo, argumentum est. Itaque non modo dies obitus ejus, ut Tillemontio visum est, inde colligi nullo pacto potest; sed ne cultus hinc quidem, aliunde mihi hactenus ignotus, satis ostenditur. Quare etiam abstinui ab appellatione Sancti, quam ei tribuit Tillemontius; donec ea res suo tempore discutiatur in Actis; ubi et locus forte erit uberiori ejus historiæ concinnandæ.

283 Hoc interim ex dictis constat, episcopum Antiochenum fuisse Flavianum nostrum per annos xxiii, pro quibus, quia mensis unus alterve deesse potuit, Nicephorus CP. notat solos xxii, uti et Theophanes, licet vitiatus in primo Flaviani laterculo, pag. 64, ut planum sit ex ultimo, pag. 72. Corrige adeo Zonaram lib. xii, num. 34, ubi annos numerat xxvi. Eutyehius pag. 536, cum putat annos tantum sex, illos videtur solummodo

E
sed nescitur,
quo die: nec an
ipse adscriptus
sit Sanctis die
xxvii Septemb.

F

Sedit annis
circiter xxiii.

SÆCULUM IV.

solummodo numerare, quibus, restituta cum universa Ecclesia communione, solus Antiochiæ jam ab omnibus agnitus præfuit etiam Eustathianis, saltem plerisque.

EUAGRIUS.

Paulini successor.

Euagrius, contra canones ordinatus, successit Paulino A. C. 388 mense Septembri;

Euagrius, quantumvis in patriarcharum Antiochensium elenchis vix notum, successisse Paulino in administranda Eustathianorum ecclesia, apud antiquos historicos in confesso est; adis Socratem lib. v, cap. xv, Sozomenum lib. vii, cap. xv etc. Patriarchis etiam accensum vide ad calcem Historiæ eccl. Theodreti in editione Valesiana; imo et in Diptychis Antiochenis, supra num. 267. Interea ordinationem ejus ita depingit Theodoretus lib. v, cap. xxiii, ut merito dubites, utri magis dedecori fuerit; ipsine, qui admisit; an Paulino, qui contulit. *Solus enim Paulinus illum ercaverat, inquit, multis simul canonibus violatis.* Neque nullum hic vitium agnoscit S. Ambrosius lib. i, epist. ix. Agnovere etiam sine dubio Ægyptii, nulla cum eo, ut ibidem testatur Ambrosius, societate (quam tamen cum Paulino servaverant) conjuncti. Quid ceteri per Orientem episcopi senserint, satis indicat, apud Theodoretum loco assignato, Theodosius imperator: *Euagrius, inquit, non legitime provectus est. Flaviano episcopo adherent Orientales ecclesiæ, et cum Orientali diœcesi Asianam quoque totam, et Ponticam et Thracicam communione conjunctas habet. Sed et Illyricum universum eundem agnoscit Orientalibus episcopis præsidere.* Itaque Euagrius episcoporum prorsus agnovit nemo; quando etiam Occidentales causam ejus ante examinandam censuere; non utique tam sibi probatam, quin de ea asserat pro ceteris Ambrosius supra: *Non habet, quod urgeat Euagrius . . . examen.* Quod vero ad initium patriarchatus ejus cujuscumque attinet; patet ex ipsa ordinatione, statim a Paulini morte, adeoque ab anni Christi ccclxxxviii, juxta num. 270, mense circiter Septembri esse repetendum.

obit A. C. 392, nemine succedente.

285 Post ordinationem modico tempore, ait Socrates ac Sozomenus ante assignati, *superstes fuit*; quod tamen ita non potest intelligi, ut non pauculis saltem annis supervixisse existimes: sic enim de illo Hieronymus de Script. eccles. cap. cxxv: *Euagrius Antiochiæ episcopus, acris ac ferventis ingenii, eum adhuc esset presbyter, diversarum hypotheseon tractatus mihi legit, quos necdum edidit.* Ergo adhuc supererat, cum ita scribebat S. Hieronymus; hoc est, anno xiv Theodosii imperatoris, ut colligitur ex operis Proœmio ad Dextrum; is autem fuit annus Christi cccxii: vixit ergo in episcopatu annis ut minimum quatuor, aut potius quinque; nam totidem Euagrio concedit Euty chius, qui annos ejus solus, quod sciam, annotavit, pag. 548. Euagrio, inquam, qui perperam in synopsi chronologiæ Euty chianæ cum Euzofo confunditur, cum sit toto cælo diversus, etiam Eutychio; ut vel ex ipsa successione manifestum est: facit enim successorem Paulini.

Huic porro patriarchæ suo vita functo Eustathiani alium non substituerunt, uti supra num. 280 dictum.

286 Quæ ad Euagrius, nondum episcopum creatum, pertinent, ea tamquam ab instituto aliena prætereo. Carissimum fuisse sibi, testatur S. Hieronymus in Eusebii Chronico ad annum ii Aureliani imp.; ubi etiam vide, quam nobili Antiochiæ familia sit oriundus; laudes ejus habes epist. xvii, alios xlix, ad Innocentium, tom. IV, parte ii, pag. 26: *Jam enim ad Euagrii nostri, inquit anno circiter cclxxxix, nomen advenimus; cujus ego pro Christo laborem si arbitror a me dici posse, non sapiam; si penitus tacere velim, vocem in gaudium erumpente, non possim etc.* Quin etiam Sanctum eum appellat epist. vii, alias xliii, ad Chromatium etc. ibid. col. 13.

Ejus elogio.

SÆCULUM V.

XXXV. PORPHYRIUS.

Antiochiæ mortuo Flaviano, inquit Socrates lib. vii, cap. ix, **PORPHYRIUS** episcopatum suscepit. Idem habet Theodoretus lib. v, cap. xxxv, et, præter alios passim, Sozomenus lib. viii, cap. xxiv in fine, ubi etiam legis istius meminit, quam citavimus num. 281; ex qua certo conficitur, jam tum a die xviii Novembris anni Christi cdiv et defunctum Flavianum, et episcopum fuisse Porphyrium: fuisse, inquam; nam quando esse cœperit, aliunde inquirendum est. Et quidem id non contigisse ante exeuntem circiter ejusdem anni mensem Junium, satis patet ex dictis num. 281. Quæstio igitur tantum esse potest de tempore, quod Junium, inter et Novembrem interfuit. Palladius in Dialogo de Vita S. Joannis Chrysostomi, ubi totam furtivæ ordinationis Porphyrii historiam textit a pag. 141 in editione Parisina anni mdclxxx, sic habet pag. 145: *Prima die festivitatis apud gentiles celeberrimæ; Olympiorum scilicet (sic enim vocantur certamina, quæ ab Hercule instituta, quarto quoque anno celebrantur) in qua, ut ita dicam, mulierum greges una cum populis effervescunt ad Daphnen ad spectandos athletas; cum in ecclesiam irrupisset (Porphyrius) simul cum memoratis episcopis (Acacio, Severiano, et Antiocho) et clericeis paucis, clam ordinatur, clausis januis, multa cum festinatione; ita ut ne preceationem quidem ad finem perduxerint, metuentes, ne deprehenderentur . . . Soluta autem spectaculo (Olympico) populisque in urbem regressis, nunciatum ipsis est, quid Porphyrio evenisset et quid Acacius egisset etc.*

E Flaviano succedit Porphyrius A. C. 404.

288 Ordinatus ergo est tempore ludorum Olympicorum: ergo verisimilius non serius, quam Julio mense: ordinarium enim ac legitimum ludorum Olympicorum tempus a solstitio æstivo non admodum recedere consueverat, ut docet Petavius in Rationario temporum, parte ii, lib. iii, cap. i, et fuse probat in libris de Doctrina temporum, locis in Rationario citatis. Et quamquam ibi agat de ludis in Elide celebrari solitis; tamen idem de Daphnæis dicendum est; tum quia dicuntur ab Hercule instituti, iisdemque proinde legibus, ritu ac tempore peragebantur, quibus

F

mense Julio circiter

A bus Eliaci; tum quia constat ex Libanio etiam hos in æstate, item ut illos. celebratos fuisse: *Olympia*, inquit Orat. xxii de vocat. ad Olymp. festa et convivia sub finem, *æstivæ tempestatis festa sunt*. Neque adco video, cur tempore diverso collocentur; aut cur ad Augustum usque aut Septembrem Tillemontio tom. II Monum. not. 3 in Constantium presbyterum, non assignata dilationis causa, disserantur: neque enim audiendum censeo Joannem Malalam, seu Malelam, qui dum ludos Olympicos Antiochiæ celebrari solitos ait, in Chronographia Oxonii edita anno mdcxci, pag. 320 et 321, *quinto quoque anno . . . per xxx dies . . . facto initio a novilunio mensis Octobris*, et a Palladio dissidet, et pugnat cum Libanio; ad quorum tamen in hac re antiquitatem auctoritatemque nec comparandus quidem est.

non servius.

289 Neque vero obstant sive id, quod diximus num. 281, post damnatum exilio Chrysostomum a Flaviano esse factum; sive quæ de Constantio presbytero, in quem Antiochensis mirifice ac merito propendebant, narrat Palladius pag. 144 et 145; ubi dicit; *Hunc igitur talem virum (Constantium) pecuniis hoc modo fugare molitur (Porphyrius): misit ad comitatum et ad potentiores episcopos, atque hunc litteris imperatoris in Oasim relegari curat, veluti populorum perturbatorem*. Primum enim, ut patet, non adeo magnam temporis intercapedinem exigit, sed accepto statim damnationis Chrysostomi nuncio, paucis post illam diebus fieri potuit; ac deinde leviculo ac brevi morbo, forte etiam ex dolore, ob Chrysostomi sui calamitatem, contracto, Flavianus centenario proximus, ut putatur, extingui. Alterum, fateor, aliquanto diutius extrahi debuisset, si Porphyrius post obitum Flaviani statim quidem (ut erat ambiciosissimus) adversus Constantium scribens, responsa prius expectare debuisset, quam Constantium in exilium amolitus, episcopatum ipse invaderet. Verum ex Palladio satis patet structas sibi a Porphyrio insidias spontanea fuga Constantium antevertisse: *Qui statim, ubi hoc rescivit, inquit, amicorum auxilio in Cyprum fugit*. Non est ergo, cur mense Julio, ultra quem agones Olympici raro, nec sine urgente causa, qualem hic nullam invenio, prorogari consueverant, ordinatus non credatur fuisse Porphyrius.

Obit A. C. 413.

290 De fine Porphyrii gravius laboratur: non enim paucis mensibus auctores inter se discrepant; sed annis etiam non paucis. Baronius mortem ejus locat anno Christi cdviii, num. 31 vel 30 (numeri enim editioni nostræ manu adscripti sunt, non satis ubique accurate): Pagius vero ad annum Christi cdvii, num. 16 eam relegat usque ad annum Christi cdxiii. Quem etiam amplecti ego malim: primo quidem, quia id convenit cum Eutychio, qui pag. 536 Porphyrio, quem *Barkunum* nominat, annos x adscribit, qui, additi ad cdv, in cdxiii deducunt, si annos x accipias, ut fere fit, incompletos, ita ut ipse annus cdv primus putetur inter decem. Deinde quia idem videtur habuisse Nicephorus CP.: quod enim jam in ejus Chronico notentur *ἐν λ'*, hoc est, annis xxx; nimis insulsum est atque ab omni historia remotum, quam ut Nicephoro

tribuat, ac non dormitanti potius amantissimi cuiquam, aut exesi codicis cariei. Itaque scriptum esse putat Pagius citatus pro i, id est, xxx pro x. Eodem facit, quod ait Theodoretus lib. iii, cap. ii: *Duravit (dissensio Antiochensium) annis quinque et octoginta, usque ad præsulatum laudatissimi Alexandri, qui Antiochenæ ecclesiæ gubernaculum adeptus, viis omnibus tentatis summoque pro concordia studio et voluntate adhibita, distractum membrum (Eustathianos, quorum adhuc partem non exiguam sibi adjungere nequiverat Flavianus) cum reliquo ecclesiæ corpore copulavit; nonnullis tamen etiam illi sese dcedere detractantibus, ut suo loco monebimus*.

291 Hunc locum quia chronologiæ suæ de S. Eustathii depositione Baronius aptare non potuit, Theodoro errorem impingit, num. cit. At in nostram optime quadrat: cœpta enim est Antiochiæ orthodoxorum dissensio statim ut, post exturbatum S. Eustathium ineunte anno Christi cccxxxi, ecclesiam illam invasere Ariani; ab horum etenim communionem catholici quidam, Eustathiani dicti, abstinendum omnino sibi; at ceteri contra communicandum cum iis esse, decreverunt: hiuc illa catholicos inter jam toties memorata discordia: quæ si annos lxxxv tenuit (annumerato scilicet anno Christi cccxxxi, qui primus, ab ipso fere initio, dissensionis fuit); desierit tandem anno Christi cdxv, qui magnam partem Alexandri secundus esse potuit: neque enim statim illam pacem cum episcopatu assequi potuit; siquidem *vias ad eam omnes tentavit*; ut inveteratam tot annis ac pene cognatam Eustathianis omnibus ab aliis Antiochiæ orthodoxis aversionem excinderet. Redeunt hæc iterum ad annum circiter cdxiii, quo Porphyrius vita excesserit; nisi quis referre id malit ad insequentem, in quo ei non multum refragabor.

aut sequenti.

292 Porphyrii nec Theophanes nec Zonaras meminerunt: Theodoretus non meminit modo; verum etiam laudat insigniter lib. v, cap. xxxv; ut *Qui post Flavianum illum ecclesiæ clavum tenens, multa benignitatis monumenta post se reliquerit, atque excellenti quadam mentis prudentia fuerit*. Aliter profecto Palladius, qui scelestissimam hominis vitam penitus inspexerat: plenam enim illam exhibet stupri, rapinæ, crudelitatis ac tyrannidis; neque id ante episcopatum magis, quam cum illum jam contra jus fasque involasset; S. Joanni Chrysostomo semper infensissimus; Antiochenis execratus; Ecclesiæ Romanæ, cum ad eam scripsisset, ne responso quidem dignus habitus. Consule, lector, indicem copiosum Palladii Dialogo editisque cum eo opusculis subnexum, ad nomen Porphyrii; aut si in promptu non est, adi Baronium ad annum Christi cdv a num. 57.

Porphyrii scelera.

F

XXXVI. ALEXANDER I.

Porphyrium excepit ALEXANDER, ut auctor est Socrates lib. vii, cap. ix, ac Theodoretus lib. v, cap. xxxv; ubi sic habet: *Antiochenos pascebat Alexander, cui vitæ institutio episcopatus congruebat. Nam cum in palæstra monastica*

Alexander omni laude dignus successit Porphyrio A. C. 413 aut sequenti;

SÆCULUM V.

nastica ætatem ante pontificatum transegisset, plurimumque se exercuisset, strenuum athletam exhibuit, sermone docens, et sermonem vita confirmans. Successerat is Porphyrio. Et paulo post: Alexander autem exereitatione ascetica, egestatis studio, lingue facundia et infinitis aliis gratiæ donis præcellerat. Hic magni Eustathii partem, quam Paulinus olim, et post cum Euagrius redintegrari non permiserant, suasionem et hortationem suam cum reliquo corpore conjunxit, diemque festum celebravit, ejus similem nemo vidit umquam. . . . Hic magni Joannis (Chrysostomi) nomen primus ecclesiasticis Diptychis adscripsit. De hæc re plura vide apud Nicephorum Callistum lib. xiv, cap. xxv. Hæc ad laudem, quam ut angelus pacis longe meretur amplissimam et rudem Viri notitiam breviter dicta sunt. Ceterum ex ipsa successione ejus in locum Porphyrii, judicium de episcopatus ejus exordio ferre non est difficile. post ea quæ modo, num. 290 et seq. de decessoris obitu dicta sunt; neque enim hoc illo multo posteriori fingi potest; ut eundem in annum utrumque incidisse credibile sit: at vero quousque Alexandri tempora pertigerint, intricata prorsus est controversia; de qua nunc dicendum.

B usque Alexandri tempora pertigerint, intricata prorsus est controversia; de qua nunc dicendum.

Obiit autem, non
A. C. 420,

294 Alexandrum supervixisse ad annum Christi edxx contendunt Majores nostri in Actis Sanctorum ad diem viii Januarii in Vita S. Attici, episcopi CPolitani, § vi, num. 33, Theodreti, in Vita Zenonis, auctoritate dueti; quos deinde secuti in eo sunt Norisius in Hist. Pelagiana lib. ii, cap. iv et vi, et Antonius Pagius in Criticis Baronii ad annum Christi edxx num. 22. Hæc habet in Historia Religiosa cap. xii de Zenone Theodoretus: *Simul ac Valens imperator e vita sublatus est, militiæ cingulum deposuit (Zenon). . . . Ex palatio autem in sepulcrum quoddam se conferens, ejusmodi in vicino Antiochiæ monte sunt plurima, solus ibi degebat. Tum subdit quam sanctam istic vitam ageret; tum qua ratione Zenonem istic ipsemet inviserit. Et cum redire jam domum, inquit, oporteret, orabam, ut benedictionis viaticum daret. Ille vero repugnabat, æquum esse dicens, ut nos preces perageremus; privatamque se nominans, milites nos appellabat: Lector enim tunc eram et divinas Scripturas populo recitabam. Cumque adolescentiam ætatemque immaturam obtenderemus, ut quibus vix prima lanugo succresceret, ac nos iterum non venturos jurarem, si hoc nunc facere cogere; ægre tandem precibus inflexus, Deo quidem intercessionem obtulit; sed intercessionem longa excusatione purgavit, caritatis obedientiæque gratia se fecisse dicens. . . . Quod autem ad tantum Philosophiæ culmen eVectus, tantam animi moderationem retinuerit vir grandævus, qui annos quadraginta perpetuos in monastica exereitatione posuerat, quis satis admirandi, aut magnitudini parcs adferre laudes quis possit?*

uti ex Theodoro
quidam colli-
gi vident,

295 Exinde Theodoretus ad alia retro dudum acta progreditur, ut patet ex venditione facultatum suarum, diu propter immaturam fratrum (non filiorum fratris, ut ibi vertitur; græcæ enim ἀδελφῶν tantum legitur) ætatem dilata. Tandem cum vendita nondum ipse distribuisset omnia (etiam posterius, quam illum Theodoretus valentem adhuc et urnas utraque manu gestantem vidisset; quam-

quam non dieitur, quanto tempore posteriori) de ceteris deliberare, morbo interveniente, coactus est. Accito igitur civitatis antistite (is autem erat magnus Alexander. . . .) Adesdum, inquit, o venerandum mihi caput. . . . Quoniam abire ex hac vita jubeor, harum te (pecuniarum) dispensatorem constituo. . . . Pecunias ergo velut divino quæstori tradidit. Ipse vero non multo post tempore superstes (ὁ πολὺν ἐπιβίωσας χρόνον) . . . decessit.

296 Ex his collige 1º, Zenonem ab aula ad solitudinem abiisse anno Christi ccclxxviii, statim a morte Valentis, quæ eodem anno accidit sub initium mensis Augusti. Collige 2º, quadraginta annis jam tum illum solitarie vixisse, cum eum Theodoretus invisit; annos autem illos, si inchoati accenseantur, redigi ad annum Christi cdxvii, a ejus initio dici poterat, more satis usitato, quamvis non accuratissimo, Zenon annos xl in ascetico vivendi genere transegisse (δενυκῶς ἐτύχχανεν): erat enim is annus civilis et consulatus quadragesimus, ab illo inclusive, ut aiunt, quo nuntium seculo remiserat. Collige 3º, non constare, quamdiu deinde Zenon supervixerit, antequam in morbum incideret: diu tamen superstitem fuisse, non putem; eum non videatur illum amplius Theodoretus visendi causa adiisse; quod fatetur tamen sese innuerat. Certe inopinato in morbum incidit, quandoquidem statuerat reliquum, quon ei adhuc erat pecuniæ, per se ipse in res pias expendere, cum illud superveniens ægritudo prohibuit; ut ipsemet Alexandro testatus est. Neque adeo opus est id fingere diu factum post visitationem Theodreti, aut ultra annum Christi cdxvii.

ex cuius textu
tamen non se-
quitur,

297 Collige 4º non hic fieri mentionem testamenti, ejus Alexandram exeeutorem designaverit; sed commissam tantum esse Præsuli eorum, redaetas ex vendita possessione pecunias, juxta Evangelium, in pauperes elargiendi, neque proinde exspectari debuisse mortem Zenonis, ut illæ expenderentur; sed statim ab Alexandro, ubi opportunum videretur, potuisse distribui; non est ergo neesse superstitem diu facere Alexandrum. Collige 5º, quamvis tamen ultro concedatur, usque ad Zenonis obitum vixisse Alexandrum; tamen ne sic quidem ultra annum Christi cdxvii esse procedendum; cum fidelis hic minime sit versio Theodreti, qua usus est Rosweydeus in Vitis Patrum lib. ix, cap. xii in fine, ubi de Zenone post traditam Alexandro pecuniam dicitur: *Ipse autem, cum non plus quam annum virisset postea, tamquam quidam Olympicus victor a septis, recessit; ut patet ex Græco textu, quem superius delibavi, quique hoc solum dieit: ipse vero non multo post tempore superstes, tamquam Olympicus victor quispiam ex stadio decessit.* Consentit Garnerius Diss. ii de libris Theodreti in observat. ad hoc caput Philothei, pag. 202, quatenus eodem anno visitatum a Theodoro, et mortuum ponit Zenonem; sed illi hoc minime assentior, quod pro xl annis, xxx legendos putet; quod ita ei eommodius erat ad suam chronologiam Theodoretum fingere, de qua videri possunt auctores alii. Non sequitur ergo ex allatis illis Theodreti testimoniis, serius Alexandrum esse mortuum, quam anno Christi

obisse Alexan-
dram post an-
num Christi 417.

F

A sti CDXVII, etiã, si ita placet, nondum dimidiato.

sequitur ex eo
tamen, mor-
tuum non esse
citius.

298 Sequitur tamen, mortuum non esse citius; puta anno CDXVI, ut habet Tillemontius tom. X., nota VI in S. Innocentium; ubi existimat verba illa Theodoretis de Zenone, τεσσαράκοντα γὰρ ἔτη ἐν τῇ ἀσκήσει διηγουκῶς ἐτύχχανεν, *quadraginta namque annos in exercitatione monastica decurrerat*, non esse referenda ad illud tempus, quo eum vidit Theodoretus; sed potius ad universum illud, quod ad mortem usque in solitudine Zenon exegit. Dura hæc videtur interpretatio, ac Theodoretis sententiam ineptam omnino reddit, ut patet ex adjunctis. Nam cum in discessu Theodoretus Zenonem rogasset, ut bene sibi precari dignaretur; idque adeo refugisset Zenon, ut contra adigere Theodoretum ad sibi potius benedicendum voluisset, quidquid ille adoleſcentiam ætatemque immaturam obtenderet; percussus hoc facto Theodoretus, suam cum illius ætate conferens, *Quis vero, inquit, in tam sublimi philosophiæ culmine tantam inesse animi modestiam in viro grandævo (annos namque quadraginta in exercitatione monastica posuerat) satis pro dignitate admiretur?*

puta A. C. 416,
ut ait Tillemontius,

299 Commendat ergo humilitatem ejus erga se tum ibi exhibitam, cum ab ejus sapientia ac sancta cruditione, tum ab ætate grandæva, qualis tunc utique erat quando humilitatem illam erga se exhibebat; sapientiam autem illam et ætatem senilem probat ex continua annorum XL exercitatione spiritali, non quæ aliquando futura esset; nam illa nihil conferre poterat ad doctrinam ætatem, atque adeo humilitatis actum præsentem, de quo agitur; sed quæ tunc erat, cum actum illum exerceret. Alioqui ridiculus non minus hic esset Theodoretus, quam qui diceret: Hic homo senex est, quia diu vivet. Nihil interim disputo; utrum διηγουκῶς ἐτύχχανεν significare possit præteritum perfectum æque ac plusquam perfectum, ut Grammaticorum phrasibus utar; quod vult, at non probat Tillemontius. Mihi certe hoc loco aliter videtur. Vidit hoc ipse Tillemontius haud dubie tom. XV, nota II in Theodoretum sub finem.

sententiam
suam debili
argumento
confirmans.

300 Confirmare tamen conatur hic sententiam suam; quia, cum episcopus creatus sit Theodoretus anno Christi CDXXIII, non potuerit videre Zenonem anno CDXVIII (aut ut ego quidem posui, CDXVII) tam juvenis, quam ipsemet indicat his verbis: *Cumque adolescentiam ætatemque immaturam obtenderemus, ut quibus vix prima lanugo suceresceret* etc. Necesse ergo innuit esse, ut illum viderit aliquot annis citius. Sed argumentum hoc leve est: nam primo ætatem hic suam Theodoretus tanto magis deprimit, quanto eam cum seniori ac prorsus decrepita Zenonis ætate comparat. Deinde voces illæ, quibus adolescentiam suam probat, sic habent græce, ἄρτι γὰρ ἰούλον βραχέϊαν τινα προβολὴν ἐδεδέγημεθα, quæ proprie significant, barbam ei tum adhuc mollem fuisse et parum promissam. Hoc autem quamquam ætatem nullam absolute ac presse designet; tamen facile cadere potuit in annum ætatis ejus XXVI, aut etiam ulterius; quibus si junxeris illos, qui ab anno Christi CDXVII ad CDXXIII accesserunt, ad annos ætatis XXXIII pertigisse facile potuit,

Julii Tomus IV.

cum ad episcopatum promotus fuerit. Et sane quis miretur ea ætate episcopum esse factum; cum se, jam utique episcopus, juvenem ipsemet appellet in Historia Religiosa cap. XXI, pag. 857? Restat ergo ut verba Theodoretis sic accipiantur, ut sonant; ac proinde XL annos vixisse in solitudine Zenonem intelligamus, cum illum Theodoretus adiit; atque adeo superstitem adhuc tum fuisse Alexandrum.

301 Quærat nunc quispiam; cur annos XL Zenonis ita contraxerim, ut integros illos numerari non patiar ac plane rotundos; ita ut anno tantum CDXVIII elabente completi censeantur? Dicam. Primum, quia modus illic computandi apud chronologos atque historicos passim est obvius ac receptus. Deinde quia orator erat insignis omnino Theodoretus; locus autem de quo agimus, exigebat, ut ætatem affectam Zenonis, quantum popularis loquendi usus veritasque paterentur, extolleret: id igitur fecisse credendus est; ut illustriorem ita redderet senis sapientiam humilitatemque, quam depingebat. Præterea quia hoc pacto inveniri possunt anni V, quos Nicephorus CP.; aut IV, quos episcopatu Alexandri Eutychius attribuit pag. 551: ab anno enim CDXIII usque ad CDXVII, quatuor anni sunt integri, quinque mutilati. Denique quia, nisi sic exponantur anni illi XL, conciliari cum Theodoro non poterunt, quæ ex aliis eorundem temporum monumentis afferuntur.

302 Quod antequam demonstrarem, suppono notas esse aliunde celebres illas, quæ Orientales episcopos a Romanæ Sedis communionem sub hæc tempora alienos reddebant, dissensiones; dum hæc defuncti in exilio Chrysostomi nomen sacris præsulum Diptychis inscribi constanter imperat; illi contra id facere obstinate detrectant. Ubi Porphyrius, S. Joannis hostis infensissimus, sera tandem pœna ex Antiochena sede simul et vita subductus esset, Alexander, relato in Diptycha Joannis nomine, pacem primus in ecclesiam suam reducerat; neque eam domi peperisse contentus, *ad imperatorem, inquit Nicephorus Callistus lib. XIV, cap. XXV, omnesque ubique episcopos, ut idem et ipsi facerent, et ea re pacem certam et constantem Ecclesiæ conciliarent, scripsit.* Neque hoc tantum; verum etiam, ipso Attico teste ibid. cap. XXVI, *Cpolim venit, et multa ore confidenti verba fecit, vehementerque excitare populum voluit, ut, vel nobis, inquit, invitis, necessario ejus quem diximus, nomen ita inscriberetur.* Neque illud assequi tum quidem potuit; tantum effecit tamen apud imperatorem atque episcopos plurimos, quemadmodum ex eadem Attici ad Cyrillum, Alexandrinum antistitem, epistola colligere est; ut subinde concordia ubique propemodum obtineret, *solis nobis, inquit Cyrillo Atticus, ei non adstipulantibus.*

303 Obierat interea Alexander; eique suffectus est in patriarchica sede Theodotus. Is, sive Chrysostomi nomen e Diptychis suis statim eraserit, sive id facturum videretur, a populo, ut nomen Joannis in sacras tabulas referret, coactus est; scripsitque ad Atticum continuo, *ut veniam rei ei quam necessitate adductus fecisset, daremus, petens, inquit Atticus ibid.* Qui litteras illas Cpolim detulerat presbyter, adventus

Obiit, inquam,
Alexander A. C.
417.

quod probatur
maxime ex tem-
pore relati ab
Orientalibus in
Diptycha
S. Chrysostomi,
et pacis cum Oc-
cidentalibus:

F

retulit enim il-
lum post mor-
tem Alexandri
primo Theodo-
tus; dein ali-
quamdiu post
S. Atticus; ac
diu post hunc
S. Cyrillus;

SÆCULUM V.

adventus sui causam, litterarumque suarum sententiam propalavit in vulgus; suscitantur insita nuper ab Alexandro erga S. Chrysostomum pacemque studia, jamque id Cpolitana plebs concitata minabatur Attico, quod in Theodoto Antiochena perfecerat. Recurrit is confestim ad imperatorem. Eadem ibi pro Chrysostomo voluntas. Cedit ergo Atticus et nomen ejus in album referri jubet; simulque dat litteras ad S. Cyrillum hortatorias, quo idem etiam ipse faciat, et ab aliis per Ægyptum episcopis fieri præcipiat. Res hæc satis est hactenus præcipitata, ut non multum temporis ab ordinatione Theodoti aut exigere, aut pati videatur. Verum in Cyrillo, patri sui ac decessoris Theophili sententia nimium quantum occupato, longior mora fuit; ut ex rescripta ab illo ad Atticum epistola constat, apud eundem Nicephorum cap. xxvii, in qua ejusdem secum opinionis esse indicat Ægyptum, regionem Augustalem, Arcadium, Thebaidem, Libyam, Pentapolim; ut non admodum prompta istic ad pacem fuisse omnia, colligas. Nihilominus B *aliquanto post*, ait Nicephorus cap. xxviii, *Cyrillus cum magno illo Viro* (Chrysostomo; atque adeo cum tota Ecclesia)... *in gratiam rediit.*

atque S. Cyrillus
jam id fecerat
A. C. 419,

304 Hæc, inquam, conciliari cum Theodoreto nequeunt, sit anni XL Zenonis sic numerentur, ut in annum Christi cdxviii exeuntem desinant: sic enim omnino Alexander cdxix atligisse censendus esset; cujus obitum cum secuta sit Theodoti successio, et facta ab eo Chrysostomi in Diptycha restitutio; hanc porro inscriptio ejusdem in Diptychis Cpolitans extorta ab Attico; atque hujus denique exemplum justo intervallo imitatio Cyrilli aliorumque per Ægyptum ceterasque provincias supra memoratas episcoporum; vix denique restaurata ante annum Christi cdxix Orientalium ecclesiarum cum Romana Sede concordia fingi poterit. Atqui stare hoc omnino non potest cum epistola a concilio Africano ad summum Pontificem Bonifacium scripta anno Christi cdxix (vide Labbeum tom. II concil. col. 1141,) ubi illum obsecrat, *ut scribere etiam ipse dignetur ad* C *illarum* (Orientalium) *partium sacerdotes, hoc est, ecclesiarum* (τῆς ἐκκλησίας, subintellige sacerdotes, seu patriarchas) *Antiochenarum, Alexandrinarum et Cpolitandarum... ut inde ad nos, inquit PP., iidem canones apud Nicænam civitatem a Patribus constituti veniant, te potissimum hoc beneficium cunctis Occidentalibus ecclesiis in Domini adjutorio conferente. Et præstitisse Bonifacium, quod rogabatur, manifestum est, col. 1144 et 1145, ex litteris et concilii Nicæni exemplaribus tam ad illum, quam ad concilium Africanum destinatis sub die 6 Kalendas Decembris post consulatum gloriosissimorum imperatorum Honorii XII et Theodosii IX (viii) id est, anni Christi cdxix. Jam ergo restituta erat pridem ante patriarchis illis cum Ecclesia Romana communio; alioqui nec Pontificem Africani Patres officium illud litterarum flagitassent; quippe qui legatum ejus apud se haberent, ex quo sublata esset, nec ne cum episcopis illis contentio atque ἀμείβια, intelligere possent ac deberent; nec illud Pontifex admisisset; nec ad eum Cyrillus Atticusve eodem adhuc anno rescripsissent.*

305 Imo vero jam restauratum Orientales inter Romanamque sedem fuisse litterarum commercium anno Christi cdxviii nondum dimidia parte præterlapso, suadet Epistola Tractoria, sive Tractatoria, a Zosimo Papa ad omnes per orbem universum episcopos missa (ante Kalendas Maias. Vide Garuerim in Marium Mercatorem edit. Parisinæ anni mdclxxiii, Diss. v de Libellis fidei etc., pag. 325, et Diss. ii de Synodis, pag. 216 etc.) Quam Epistolam Mercator, in Commonitorio cap. 1, *Scripta vocat amplissima vel longissima, testaturque ea ad Orientales ecclesias, Ægypti diocesim, et Constantinopolim... ad episcopos esse transmissa*, a Zosimo utique, ut habet Possidius in Vita S. Augustini cap. xviii. De eadem epistola agens Mercator ibid. cap. iii, *Quæ, inquit, et Constantinopolim et per totum orbem missa, subscriptionibus sanctorum Patrum est roborata.*

306 Erat ergo jam tum cum episcopis Cpolitano et Ægyptiis, atque adeo Alexandrino, reserata communicatio; relatasque proinde etiam ab Ægyptiis in Diptycha Chrysostomus; ac dudum ab Attico; diutius a Theodoto; qui tamen id fecit post obitum Alexandri; qui proinde anno Christi cdxvii posterior non fuit. Quod si quis mihi objectet epistolam Damasi, de qua egi supra; negetque ex illa consequens esse, ut Damasus sub Joviano cum S. Meletio communicaverit; dissimulabo id quidem; negabo tamen epistolam illam Meletio, tametsi huic iste subscripserit et quidem omnium primus, inscriptam fuisse; sed tantum *episcopis catholicis* (neminem appellando, nedum episcopum Antiochenum aut Meletium) *per Orientem constitutis*. Vide Collectionem Romanam Holstenii parte 1, pag. 165. At epistola Zosimi Tractoria *ad Ægypti diocesim, et Cpolim... ad episcopos* (Cyrillum scilicet et Atticum) *est transmissa*. Hoc satis discriminis est, ut aliud hic addam nihil.

307 Atque hæc quidem hactenus ut cum Theodoreti calculo, per annos integros ducto, certant ex adverso; ita facile cum illo conveniunt; si annos Zenonis, eo quem dixi modo, incompletos intelligas. Fac enim Alexandrum esse mortuum anno Christi cdxvii tribus quatuorve mensibus decurso; successisse ei potuit Theodotus mense Maio vel Junio; statimque de tollendo e Diptychis Chrysostomi nomine cogitare; eumque obsistentes Antiocheni ab incepto deferrere; atque ipse id rursus continuo ad Atticum scribere per presbyterum. Is porro ut Constantinopolim venit, rem Antiochiæ gestam, rationesque adventus sui ac litterarum spargere in vulgus; quod illico, ut est leve, tumultarie concursans, Attico timorem seditionis injecerit; quam ipse tum ad imperatorem refugiens, tum ejus voluntate perspecta, S. Joannis nomen in mysticas tabulas referens, anteverterit; factique rationem per epistolam reddiderit Cyrillo. Næ ego vehementer fallor, nisi hæc ante mensem Augustum peracta esse possint omnia. Ab Augusto autem usque ad anni insequentis mensem circiter Februarium satis, opinor, est temporis, ut in eadem quoque sententiam adductus credi possit haud incommode Cyrillus, ac totam sic per Ecclesiam redintegrata communio

308 Sed quid, inquis, ad epistolam Bonifacii,

uno dudum ante
medium annum
Christi 418.

E
obicitur ergo
Alexander A. C.
417.

Hæc sententia
congruit cum
objecto Theodoro.

F

nifacii, qui Zosimo in summo Pontificatu successit? Sic enim habet in Collectione Romana parte 1, pag. 77: *Ante breve tempus, id est, sub prædecessore meo beatæ recordationis Innocentio* (obiisse putatur S. Innocentius XII Martii anno Christi cdxvii) *Orientalium ecclesiarum pontifices, dolentes se a Petri communionem se junctos, per legatos pacem . . . poposcerunt: quo tempore Apostolica Sedes omnia non difficulter indulgit.* Illic locus est, ut puto, qui Tillemontium adegit maxime, ut eam Theodoretii sententiæ vim afferret, quam dixi num. 298 et seqq.; ut ita Alexandri obitum in annum cdxvi conferri posse contenderet. Neque perspicio tamen, quid hoc eum magnopere juvet; quandoquidem tom. XIII in S. Augustino, cap. cclxxxv asserat, Theodoti initium verisimiliter anno cdxvii esse reponendum: sic enim nihilo plus habet torquendo Theodoretum a sensu, ut ipse fatetur naturali; quam ego, qui sensum illum defendo. Laborat ergo eadem hic difficultate. Etenim finge, Theodotum episcopum esse creatum sub ipsum etiam, si videtur, anni illius exordium;

B ne sic quidem sub Innocentio, hoc est, ante diem xii Martii, relatam a Cyrillo in Diptycha Chrysostomi nomen esse potuit, ut ex dictis perspicuum est; nedum missi ab eo aliisque post hoc factum legati, Innocentio adhuc vivo, Romam attigisse. Itaque censet ipse Tillemontius, in S. Innocentio art. 11 in fine, pacem hanc penitus confectam intelligi oportere ante Bonifacium, atque hoc sufficere ad ejus epistolam explicandam, cujus scopus sit sanctæ Sedis auctoritatem ostendere; quippe ad quam aliæ omnes recurrere consueverint; quod sub Innocentio factum sit (ad quem certo recurrit Alexander, et a quo pacem obtinuit, ut constat ex epistolis Innocentii ad Alexandrum aliosque tom. II Concil. a col. 1266) an sub Zosimo (ad quem Atticus ac Cyrillus recurrentes in gratiam communionemque recepti sunt) an sub utroque, parum ad rem facit.

C 309 Potest interim redintegrata cum Oriente concordia recte temporibus Innocentii adscribi; quia tum cœpta est maxima celebritate ab Alexandro, ac deinceps ejusdem Patriarchæ indefesso pro ea studio latius in dies ac latius propagata; adeo, ut eo vix defuncto, scribens ad Cyrillum Atticus, relictum se propemodum esse solum innuat, qui adhuc paci tantisper obstitisset; efficere tamen ultra non potuisse sese, quia eam eadem cum ceteris conditione vel coactus ambiret; Innocentio, mea quidem sententia, jam ad Superos evocato; sic enim exigere videtur Theodoretus supra; et ex epistolis Innocentii XVI ad Maximianum et XVII ad Alexandrum constat, receptum ad communionem Atticum tum necdum fuisse; at ex nulla constat, sub Innocentio receptum esse posterius; cum tamen tot epistolis laudet reconciliationem Alexandri. Cum ergo res quælibet ad eum recte reducat, a quo duxit initium, ac magnam partem, quamquam non omnino, confecta est; nihil sententiæ nostræ, imo Theodoretii, objectus Bonifacii locus incommodat.

310 Jam cum ex auctoribus eorum, de quibus agitur, temporum evictum dederim, neque citius, neque serius anno Christi cdxvii, jam propemodum ad medium vergente,

vitæ metas attigisse Alexandrum; audientium non duxi vel Cedrenum, qui ad annum xiv Theodosii Junioris, Christi cdxxi, differt relationem Chrysostomi in album ecclesiasticum ab Attico factam, qua verisimile est non diu priorem fuisse Alexandri mortem; vel Theophanem, qui eandem inscriptionem refert ad annum Christi cdx. Horum enim tunc auctoritatem revereor, cum antiquiori non elevatur. Dissimulare non possum tamen, quod habet Pagius in Criticis Baronii ad annum Christi cdx, num. 23, ubi, *Alexandrum usque ad præsentem circiter annum (cdx) pervenisse, ostendit, inquit, epistola ad Dioscorum* (quæ est 83) *in qua anni Theodoti, successoris Alexandri, egregie traduntur: Sex annos ibi (nempe Antiochiæ, inquit Theodoretus) ego docens (explevi) tempore beatæ memoriæ Theodoti Antiocheni episcopi . . . Alios deinde tredecim tempore B. Joannis . . . Præter hæc jam septimus agitur annus, quo Deo dilectissimus Archiepiscopus Dominus sedit.*

311 Scripsit epistolam illam Theodoretus anno Christi cdxlviii, ut docet ipse Pagius ad annum Christi cdxliv, num. 9, et Tillemontius tom. X, nota 6 in S. Innocentium et tom. XV, nota 2 in Theodoretum. Quamquam tom. XIV in S. Cyrillo Alexandrino, art. 147, eandem referat ad annum cdxlvii; sed male: nam anni hic assignati vi sub Theodoto, xiii sub Joanne, et vi cum parte septimi sub Domino, non conficiunt simul omnes minus, quam xxv annos integros imo aliquanto amplius, juxta ipsum Tillemontium nota 2 in Theodoretum. Ergo cum Theodoretus in epistola 113 ad Leonem Papam tantum numeret episcopatus sui et temporis, ex quo Antiochiæ docuerat, annos xxvi; eaque epistola certissime, ut ex ipsa patet, scripta sit post conciliabulum Ephesinum habitum mense Augusto anni cdxlix; non potest epistola ad Dioscorum, quæ ne totum quidem annum minus numerat quam epistola ad Leonem, scripta esse nisi ad summum uno circiter anno prius, hoc est, anno cdxlviii, et quidem valde adulto. Indicat ergo in ea Theodoretus, docuisse sese Antiochiæ ab anno Christi cdxxin, quo Cyri episcopatum adeptus

F erat, ut etiam num. seq. docet Pagius; docuisse, inquam; nam antea quidem, ut vidimus, sub Alexandro fuerat ὑπαναγνώσκων seu Lector; at nondum etiam διδάσκων, qua voce hic utitur, quod nullo modo videtur cadere posse in tempus, quod episcopatum ejus antecessit; cum ad illum ex monasterio prodierit, ut vide num. seq. Indicat etiam Theodoretus jam tum Antiochiæ sedisse Theodotum; sed quo anno aut Theodotus sedere primum cœperit, aut desierit Alexander, ne unus quidem ibi apex est, ex quo id arguas. Itaque Alexandrum ad annum circiter Christi cdx pertigisse ex epistola illa quo pacto extuderit Pagius, ego me candide fateor non intelligere.

SÆCULUM V.
 Notantur aliorum anachronismi:

E sic respondetur ad argumentum Pagii.

SÆCULUM V.

XXXVII. THEODOTUS I.

Sedit Theodotus
ab A. C. 417
usque ad 429;

Defixo jam supra THEODOTI ad annum Christi CDXVII principio, pergam in finienda episcopatus ejus duratione, juniorum auctoritate seposita, vetustioribus adhærere: Nihil itaque vel Nicephori CP. eumque sequentis Theophanis ac Zonaræ quadriennium, vel sexennium morabor Eutychii, qui illum pag. 551 *Barodotum* nominat; nedum annos XVI, quos illi tribuit Cardinalis Baronius, initium ejus perperam repetens ab anno Christi CDXI. (Vide Pagium ad annum Christi CCCXXVII, num. 12.) Auctores hic ergo iterum, coætaneos consulamus. Dedi num. 310 locum ex epistola 83 Theodoretum ad Dioscorum Alexandrinum, scripta anno Christi CDXLVIII; in qua enumerat annos, quibus Antiochiæ docuit, VI sub Theodoto, XIII sub Joanne, et jam septimus fluebat sub Domino: universim ergo XXV completos; qui si subtrahantur a CDXLVIII, redibitur ad annum Christi CDXXII, eundem illum scilicet quo e monasterio, invitatus licet, ut ipse de se ait epist. 81, ad cathedram Cyrensem eductus est. Inde ergo ducti anni sex continui quos sub Theodoto explevisse se, populum pro concione instituendo, testatur (*διετέδρα διδασκων*); Theodotum omnino superstitem comprobant usque ad annum Christi CDXXIX.

ut probatur ex
Theodoretis.

Confirmat idem iterum Theodoretus Hist. Eccl. cap. ultimo, ubi hæc scribit: *Quinque autem et centum annorum tempus hæc historia complectitur, ab Arii vesania incipiens desinensque in obitu laudabilium virorum Theodori (Mopsuesteni) et Theodoti.* Ubi voces illæ, *Ab Arii vesania*, non sunt adeo religiose accipiendæ, ut primam omnine Arianæ hæreseos originem indicare videantur: sic etenim Theodoretus secum ipse manifeste pugnet; repetit namque illam ipse, lib. I, cap. I, inde a S. Alexandri Alexandrini Ordinatione, hoc est, ab anno Christi circiter CCCXIII, cui si addas CV, erit annus CDXVIII; quo mortuus esset Theodotus, contra ipsiusmet Theodoretum in epistola citata, aliorumque omnium testimonium. Intelligendæ igitur voces illæ sunt de tempore post victum a Constantino Licinium latamque, XVI Kalend. Junii anno Christi CCCXXIV, Legem de infirmandis his, quæ sub Tyrannide (de qua vide Gothofredum in chronologia codicis Theodosiani ad illum annum et præcedentem). Cum scilicet furia illa Arianica tranquillam Ecclesiæ pacem ac patronos nacta gratiosos, grassari per orbem cepit dominarique licentius. Et vero ita se ipse Theodoretus explicat in præfatione Historiæ suæ, cum ait, inde sese initium ejus esse ducturum, ubi finem Eusebius scribendi fecerat; id est, a morte Licinii ac pace Ecclesiæ restituta: in ea enim definit Eusebius, ut recte Baronius colligit ad annum Christi CDXXVII, num. 25, et patet ex ipso Theodoretianæ Historiæ hoc exordio: *Sublatis de medio nefariis illis et impiis Tyrannide, Maxentio videlicet, Maximino et Licinio, sedata est Ecclesiæ procella*, etc. Nec obstat, quod nonnulla obiter repetat, quæ temporibus

illis paulo erant anteriora, ut num. 119 D et seq. vidimus; hæc enim eo scribere debuit, quod essent ab Eusebio prætermittenda, aut cum sequentibus cohærerent. Duc ergo CV annos ab anno CCCXXIV; desines in CDXXIX, quo vita functum dicimus Theodotum.

314 Et sane anno Christi CDXXVI in vivis adhuc fuisse hunc Præsulem, ipsemet est testis in epistola illa, cujus inscriptionem Photius in Bibliotheca, cod. 52, hanc ait fuisse: *Deo carissimis suorum collegis, Beriniano et Amphilochio, omnibusque adeo in Pamphilia episcopis, Sisinnius atque Theodotus, et universa sancta synodus, quæ Dei gratia in magna urbe Constantinopolitana coacta est, consecrandi gratia Dei amantissimi episcopi Sisinnii etc.* Consecratus enim est Sisinnius Theodosio XII et Valentino II Coss., id est, anno Christi CDXXVI, uti notat Marcellinus in Chronico; pridie Kalendas Martii, ut addit Socrates lib. VII, cap. XXVI. Quin imo, mortuo ferme post biennium Sisinnio, ut est apud Socratem ibid. cap. XXVIII, *Hicrio et Ardaburio Coss.* (anno Christi CDXXVII) *die nono Kalendas Januarii, Nestorius*, ut idem ait cap. seq., *elapso trium mensium spatio, Antiochia adducitur... ordinatus Cpoli die quarto Idus Apriles, Felice et Tauro Coss.* (anno Christi CDXXVIII). Is autem, cum ad episcopatum illum proficisceretur, *cum Theodoro apud Mopsuestiam congressus est*, teste Theodulo apud Euagrium lib. I, cap. II. Vivebat ergo anno CDXXVIII ineunte Theodorus Mopsuestenus: qui tamen, juxta Theodoretum lib. V, cap. ultimo, *eo tempore, quo divinus Theodotus Antiochenam regebat ecclesiam,...* vitam finiit. Regebat itaque ad illum usque annum ecclesiam suam Theodotus. Carpit hunc Euagrii locum Garnerius in Historia Theodoretum cap. IV, num. 2, quod in chronologiam suam minus quadret; sed cum nostra tam apte conseritur, ut eam non minus confirmet, quam ab ea vicissim confirmetur. Ceterum intra annum Christi CDXXX obiisse Theodotum, colligitur etiam ex Mario Mercatore in Commonitorio (quod, ut patet ex titulo, Theodosio anno illo obtulit) cap. III, ubi cum appellat *Sanctæ memoriæ Theodotum*.

315 Hoc etiam facit epistola Acacii, Berœæ episcopi, ad S. Cyrillum, apud Labbeum tom. III Concil. in concilio Epbesino col. 381, in qua Joannes, qui Theodoto successit, dicitur *recens admodum, νεωστί, ad episcopatum venisse*. Scripta est vero epistola illa, ni fallor, propecto jam aliquantum anno Christi CDXXX: nam in ea dicit Acacius, curavisse se Cyrilli epistolam legi; *Quam ille (Joannes Antiochenus) quoque, inquit, summa attentione, nec parvo doloris sensu audivit.* Habes epistolam illam Cyrilli ibid. col. 380, in qua videbis querelas Cyrilli de Nestorio: scripta est ergo post illam, quam ad Cælestinum Papatam dedit idem S. Cyrillus; ad hunc enim scribens, epist. 9 inter Cyrillianas, asserit, hactenus altum se tacuisse: *Neque enim quidquam omnino, inquit, de illo qui Constantinopolitanam ecclesiam hoc tempore administrat, vel ad Religionem tuam, vel ad ullum alium consacerdotum nostrorum scripsi.* Epistola autem ad Cælestinum posterior est illa, quam ibi se scripsisse ait secundam ad Nestorium, *Quæ rectæ fidei expositionem brevi compendio complectetur,*

Confirmatur
hæc sententia
testimoniis aliisF
etiam Acacii
Berœensis, in
epistola.

A *cteretur*, et qua eum admonuerit obtestatusque sit, ut ad modum, quem epistola præfiniret, saperet. *Sed nihil omnino apud illum, inquit, etiam tum profeci.*

scripta A. C. 430.

316 Ex quibus verbis colligitur, epistolam, de qua hic agit, illam ipsam esse, quam ad Nestorium dederat *mense Mechir* (qui incipit a xxvi Januarii et finitur xxiv Februarii) *Indictione xiii* (atque adeo anno Christi cxxx); ut vide tom. IV Concil. col. 158. Cujus epistolæ cum eventum ante expectaverit Cyrillus, quam ad Cælestinum scriberet, ut patet ex verbis modo datis; necesse est ad Cælestinum fuisse scriptum multo serius: id quod etiam liquet ex responsoriis Cælestini ad Cyrillum in re, quæ moram respondendi longam minime patiebatur, datis *iii Idus Augusti, Theodosio xiii et Valentiniano iii Coss.*, sive anno Christi cxxx (Exhibet illas tomus III Concil. col. 349). Scripta ergo videtur Cyrilli ad Pontificem epistola incunte circiter æstate, ut etiam notat Garnerius in Præfatione partis posterioris operum Marii Mercatoris pag. 17. Cum ergo B posterior sit epistola Cyrilli ad Acacium; et bujus iterum posterior ad Cyrillum responsoria, exarata hanc oportet fuisse adulto admodum anno Christi cxxx: cumque in ea dicatur Joannes *νεωστι*, id est, paulo ante, seu recens factus episcopus, quis credat aut Photio cod. 31, sedente etiamnum Cpoli Sisinio, mortuum esse Theodotum; aut Baronio, non vixisse ultra annum Christi cxxxvii? Sedisse igitur Theodotum dicimus ab anno Christi cxxxvii usque ad cxxxix, annis omnino xii.

Elogium Theodoti.

317 Ex dictis collige, Theodoti jam defuncti memoriam a catholicis viris honorifice appellari consuevisse, tametsi initio episcopatus minus æquis videatur fuisse erga S. Chrysostomum, idemque sit, a quo Antiochiæ male habitus cum suis monachis pulsusque narratur S. Alexander Acœmetus, in Vita quem dedimus in actis Sanctorum ad diem xv Januarii, cap. vi. Pelagium hic damnavit, coacta in eum synodo, cui præsedit Antiochiæ, *Quod ejusdem sancti Theodoti ad reverendissimum urbis Romæ Episcopum... missa scripta testantur*; inquit Mercator in Commemoratorio cap. iiii; at quo in tempore factum sit, vide apud Tillemontium tom. XV, nota 74 in S. Augustinum.

XXXVIII. JOANNES I.

Sedit Joannes I ab A. C. 429 usque ad 442.

Quam longa est JOANNIS hujus historia, tam brevis est ac facilis ratio temporis, quo sedem Antiochenam occupavit: clarissimis enim verbis eam exprimit Theodoretus epist. lxxxiii ad Dioscorum, cujus supra textum dedimus num. 310; ubi, cum annos numerat, quos Antiochiæ docendo continuaverat, sex numerat sub Theodoro, tum xii sub ejus successore Joanne. Quos quidem annos ego pro integris accipio; tum quia id innuit vox *διετέλει*; tum quia, si annos ibi inchoatos pro integris numeraret, idem facere potuisset sub Domino, atque adeo septem sub eo annos numerare simpliciter; quod non videtur facere, cum subdat: *Adhæc septimus*

annus est Deo carissimi archiepiscopi domini Domni. Ita verbum de verbo latine vertitur, sonatque annum potius septimum inchoatum, quam si simpliciter dixisset: sub Domino annos insuper explevi jam septem; quo modo de annis aliis locutus erat. Scio, hæc levia esse argumenta; sed in re levi, cum nihil opponitur, sufficiunt. Sedem igitur suam tenuit Joannes ab anno circiter Christi, ut antea vidimus, cxxxix usque ad cdxli: nam eo deducunt anni xii. Frustra alios hujus chronologiæ testes exquiras; frustra proferas illi adversantes posteros, sive Nicephorum CP., sive Theophanem, sive Zonaram qui annos xviii; sive Eutychium, qui xvi assignat Joanni; sive alios quoslibet: uno enim hic Theodoro standum est, qui et Joanni convixit, et cum annos ejus numerat, suos numerat; et Dioscoro numerat, a quo redargui vanitatis poterat, nisi recte ac sine exaggeratione numerasset.

SÆCULUM

310 Elogium ejus breve quoddam loco citato habet Theodoretus, ubi illum *Beatum* vocat *Joannem: Quem quidem divinis Litteris, inquit, a puero imbutum, exactam divinarum dogmatum scientiam adeptum esse Sanctitas tua* (Dioscorum alloquitur) *in litteris suis testata est.* Perhonorifice etiam de illo, recens etiamnum episcopo, scribit Acacius Beroënsis ad Cyrillum in epistola citata, apud Labbeum tom. III Concil. col. 386, ubi magno tum in pretio eum fuisse testatur apud omnes Orientis episcopos. Et vero ejusmodi laudibus indignum penitus non fuisse, tum multa præclare ab eo gesta, tum scripta quoque nonnulla, apud Labbeum tom. III Concil. in indice, qui tomo præfigitur, assignata, atque in primis epistola ad Nestorium, incido sunt. A Palagianæ hærescos aliquando defensæ suspicionem nunc passim vindicatur.

Ejus elogium.

320 Nestorii doctrinam damnavit quidem; at personam dilexit impensius ac defendit; qua re æternam nomini suo notam inussit; dum hæc ei causa fuit, cur in S. Cyrillum Alexandrinum, synodumque Ephesinam ea gesserit, quæ meritissimam ei ab illa synodo excommunicationis sententiam accersiverunt. Pacem tamen, de qua epistolam ejus synodicam ad Sixtum Pontificem Romanum, ad Cyrillum, ad Maximianum, vide apud Labbeum in concilio Ephesino tom. III, col. 1087, subinde sic est amplexus, ut ad eam non modo iuvitaret omnes, sed, interposita etiam Imperatoris auctoritate, cogeret. Theodori Mopsuesteni, cujus eum aliqui discipulum putant fuisse, memoriam et ipse coluit constanter, et ab aliis propugnari voluit. Verum, quoniam hæc aliaque ad Joannem pertinentia narrationem nimis, quam pro instituto meo, longam exigunt, ad Annales te, lector, Baronii remitto ab anno Christi cxxxvii usque ad cxxxvi, quo Patriarchæ hujus obitum primo locaverat; quamquam eum deinde tom. X, pag. 958 edit. Antuerpieusis reponi voluerit anno Christi cdxl. Pagius de illo etiam non pauca dedit, maxime ab anno Christi cxxx usque ad cdxl; plurima vero Tillemontius, tum aliis locis, tum præsertim tom. XIV, ubi de S. Cyrillo Alexandrino.

non sine labore aliqua.

SECTUM V.

XXXIX. DOMNUS II.

Sedit ab A. C. 442 usque ad 449, mensem Augustum; quando depositus est.

Successit Joanni, avunculo suo, defuncto DOMNUS, ut futurum ei prædixerat S. Euthymius, in Actis Sanctorum de xx Januarii, in Vita S. Euthymii, pag. 311, num. 56; præfuitque ecclesiæ Antiochenæ, juxta S. Nicephorum, Theophanem ac Zonaram annis viii, id est, ab anno Christi cdxlii usque ad Latrocinium Ephesium, in quo depositus est anno Christi cdxlix, *post diem tertium synodi, qua dejectus est sanctæ memoriæ Flavianus*, ut habet Breviculus historiæ Eutyehiastaram apud Sirmondum editus eum Appendice codicis Theodos. pag. 114; hoc est, die eireiter xi Augusti. Erat is annus adeptæ dignitatis octavus; jam enim septimus, teste Theodoro epist. lxxxiii ad Dioseorum, anno Christi cdxlviii fluere cœperat.

B Errant hic proinde Eutyehius et Victor Tununensis in Chronicis.

352 Cum igitur de Domni initio constet ex dictis a num. 310; de depositione autem in pseudosynodo Ephesina, ut pluribus dicam inferius, dubitari non possit; immanis enimvero videri debet error Eutyehii tom. II Annalium Alexandrinorum, pag. 84, eum dicit, annos illum *unum et viginti* sedisse. Fallitur etiam Victor Tununensis in Chronico, dum ait: *Theodosio XLIX et Albino Coss.* id est, anno Christi edxlii, *Antiochenæ ecclesiæ episcopus;atum post Joannem Diaconus* (ita Domnum appellat) *suscepit*: sic namque annus Domni septimus cadere nequaquam potuisset in annum Christi cdxlviii, quod asserit Theodoretus. Sed nec Domni exauetorationem auctor ille loco suo reponit, quando conciliabulum Ephesium congregatum scribit esse Posthumiano et Zenone Coss., sive anno Christi cdxlviii, contra ipsam Theodosii epistolam, qua synodum convocavit in proximas Kalendas Augusti post consulatum Zenonis et Posthumiani, ut habet textus Græcus in concilio Chalcedonensi apud Labb. tom. IV Concil. col. 100 et 101; ipsaque Acta conciliabuli ibid. col. 116, ubi congregatum fuisse dicitur post consulatum eorundem sub sexto Idus seu die octava Augusti.

C Depositionem illi S. Euthymius prædixerat.

323 Animum pridem res humanas pertæsum ad solitudinem Domnus, patria Antiochenus, adjecerat, concesseratque in disciplinam S. Euthymii, ordinatus subinde in ejus laura a Juvenale patriarcha Hierosolymitano, Diaconus, ut est in citata Vita S. Euthymii cap. vi, num. 41 et 42; quando ex Petro Saracenorum episcopo, a synodo Ephesina reverso, ea intellexit, quæ ibi gesta essent ab avunculo suo Joanne. Hinc piissimum Virum tantus continuo dolor incessit et commiseratio, ut, relicta laura, abeundi Antiochiam, quo avunculum ad saniora consilia revocaret, facultatem posceret ab Euthymio. Abnuil sanctus abbas; nihil enim inde emersurum emolumenti; periculi vero et malorum plurimum. Maneret igitur eo loco, ad quem eum Deus vocasset: sin aliter faceret; obtenturum quidem esse administrationem, quam avunculus habebat; sed eam rursus illi ab hominibus malis ac præstigiatoribus, postquam incautus ab iis ignarusque seductus fuisset, ereptum iri.

324 At ille destinata persequi certus, abate insalutato, Antiochiam profectus est. *Cum illic vero fuisset, inquit auctor Vitæ S. Euthymii supra cap. ix, num. lvii, omnia quæ ei prædicta fuerant, effectum sunt sortita.* Nam ut cetera ejus acta præteream (quæ videri possunt apud Tillemontium in indice tomi XIV et præcipue XV, quorumque illud sane præclarum est, quod enim primum fuisse asserat Facuudus Herminiensis lib. xii, pag. 659 in editione Sirmondi anni mdcxxxix, qui scripta ad Theodosium imperatorem epistola, ejus partem exhibet idem auctor lib. viii, cap. v, Eutyehi restiterit); juverit vaticinii Euthymiani eventum, sive obtentæ a Domno patriarchicæ administrationis privationem hic paucis atterere.

si per zelum in discretum ab ejus laura discederet:

325 Vix Ephesium eum episcopis provincialibus circiter xv, ut colligitur tom IV Concil. ex concilio Chalcedonensi, col. 117, convenerat; eum ab ipso primo consessu sinistra sibi ominari debuit omnia: nam nec locus ei debitus assignabatur; siquidem Juvenali Hierosolymitano postpositus est, ibid. col. 115; nec loquendi data est libertas; quippe qui Eutyehetem acensasset, quod eruitur ex iis, quæ ibidem habentur col. 109, 114, 148 et 149. Donec de Eutyehete sententiam suam a præside Dioscoro post Juvenalem jussus edicere, ita pronuntiavit: *Quoniam dudum ex transmissa mihi epistola a sancta synodo in Constantinopoli congregata, in damnationem viri religiosissimi Eutyehis archimandritæ subscripsi; ex nuper autem oblatis ab ipso libellis sanctæ synodo, in hac Ephesina metropoli congregatæ, confessus est, se acquiescere et fidci sanctorum 318 Patrum, qui in Nicæa convenerunt, sed et in priori concilio, quod in hac eadem urbe similiter convenit; comprobavi et ego ipse cum vestra sanctitate recipere cum et presbyterii dignitatem, et primatum sub eo degentium religiosissimorum fratrum*, ibid. col. 256, 3. Ubi egregie ignorationem illam prodit, de qua illum S. Euthymius præmonuerat: neque enim quidquam de suis erroribus hactenus Eutyehes retractaverat. Cum exinde ad S. Flaviani damnationem Dioseori terroribus adigerentur episcopi; *Domnus, episcopus Antiochiæ, dixit: "Concors sum et ego sanctæ vestræ synodo damnanti Flavianum et Eusebium . . . et consentio in eos a vobis prolata justæ sententiæ.* ibid. col. 305.

uti in Latrocinio Ephesino, postquam S. Flavianum etc. damnasset,

E

F

326 Frustra sperabat miser his aliisque orthodoxorum proscriptionibus furentem ac latrocinantem Dioscorum delinire, a quo aliud beneficium sperari non poterat, nisi ut post alios jungularetur; et hæc quidem non nisi dierum trium, ut superius dictum est, induciæ fuerunt. *Post omnes autem, inquit Liberatus diaconus in Breviario, cap. xii apud Labb. tom. V Concil. col. 758, deposuit et Domnum Antiochenum, remanentem ab orthodoxorum depositione; quia particeps factus Dioscori in depositione orthodoxorum et Eutyehetis absolute. Depositus est autem dolo Dioscori sic. Postquam consensus in omnibus Dioscoro, datis in medio ejus epistolis, quas ad ipsum Dioscorum Antiochenus Domnus contra duodecim Cyrilli capitula scripsit, eo quod essent obscura, damnavit ægro tum et absentem illa die; laudante hoc decretum cum ceteris et firmante Theodosio tom. IV Concil. col. 863 et 864; imo Patribus Chalcedonensibus unum hoc non irritantibus,* col.

prorsus eomit.

A col. 673, 176; sive quod ipse depositione sua Domnus non invitus deinde acquieverit; ideoque Maximi successionem, ut ibidem dicitur, S. Leo Magnus ratam habuerit; sive quacumque alia id causa sit factum. Certe nec Marcianus ejus meminit, ubi legem Theodosii rescindit ibid. col. 865.

Ejus penitenti-
a, et reditus
ad S. Euthy-
mium,

327 Narrat pag. 87 Theophanes, Domnum post extortam per Dioscorum subscriptionem, in seipsum reversum, Dioseoro et optimatibus obstitisse, et iis quæ aeta erant relutatum, impiam pronuntiasse eam synodum, datamque rescriptionem recipere postulasse; nec dissonat Zonaras lib. XIII Annalium, num. 23; idemque asserit Nicephorus Callistus lib. XIV, cap. XLVII in fine; et addit, eam fuisse causam, cur ei synodus illa latrocinialis dignitatem sacerdotalem ademerit: sed silent antiquiores. Euagrius Hist. eccl. lib. I, cap. X negat invenire se potuisse, quid postea Domno sit factum. Verum docet id nos Cyrillus monachus in Vita S. Euthymii superius indicata cap. IX, num. 57, ubi verbis antea citatis hæc subdit: *Illeque (Domnus) postea magna ductus penitentia, quod non obedisset (S. Euthymii consiliis) ad ipsum revertitur, gravi dolore visceribus eruciatus, et acerbe deplorans.* Ad lauram ergo ac solitudinem suam, sanctumque patrem postliminio rediit; felix, cui mentem Deus injecerit contracta in administrato infeliciter episcopatu apud justitiam divinam nomina, ibi dissolvendi, unde si numquam exiisset, ea, teste S. Euthymio, contracta numquam fuissent.

post concilium
Chalcedonense.

328 Non videtur tamen id contigisse ante concilium Chalcedonense: apparet enim ex epistola S. Leonis XLVII, ad synodum Chalcedonensem, illum Epheso, cum ceteris episcopis ibi proscriptis, deportatum aliquo in exilium fuisse. Deinde in ipsa synodo, Chalcedone collecta, Actio est peculiaris de Domno Antiocheno col. 681, 682, in qua Maximus, qui ei successerat, rogat universalem synodum, ut humanitatem exercere dignetur in Domnum, et statuere ei certos sumptus de ecclesia, quam gubernaverat; quos illi Patres ad Maximi arbitrium pendi voluerunt; *ut contentus alimoniis quiescat in posterum*; cum præter hoc nihil Domnus requireret, ut videtur ibidem innuere Anatolius. Scio; Actionem hanc argumentis bene multis impetiit notior hæresi, quam eruditione Quesnellus in appendice ad opera S. Leonis, Dissert. IX; sed illa pridem confutavit Baluzius atque ex eo Pagius in Crit. Baron. anno Christi CDLI a num. 54, quinimo copiose atque erudite Tillemontius tom. XV, nota 54 in S. Leonem. Præterea Theophanes pag. 92 Domnum adhuc sistit Hierosolymis, cum, peracto Chalcedonensi concilio, sedem illam Theodosius monachus crudeliter invaderet, ac tum demum fugam ejus, uti et Juvenalis patriarchæ, in eremum collocat anno circiter Christi CDLII. Ceterum Domni hujus memoriam laudat loco non uno Facundus Hermianensis episcopus; nequaquam tamen ad illum referenda esse puto, quæ ex Martyrologis supra in Domno primo attigimus, ut indidem colliges.

XL. MAXIMUS.

Ereptæ Domno insulæ ad MAXIMUM delatæ sunt, non in ipsa quidem illa synodo (nam Domno dejecto *Dioseorus repente discessit, solutusque conventus est*, ut habetur in Breviculo historiæ Eutylianistarum pag. 114; sed postea per Anatolium, patriarcham Cpolitatum, et S. Flaviani martyris successorem. Unde non de fine Maximi tantummodo, sed etiam de initio laboratur; atque id quidem Quesnello debemus, qui in Dissertatione mox citata, num. 31 a recepta Cardinalis Baronii, qui Maximi episcopatum inchoat anno Christi CDXLIX, sententia recedens, toto illum anno serius collocat; sed futili prorsus argumento, quod huc redit: Ordinatus est Maximus ab Anatolio episcopo Cpolitano; Anatolius autem ipse episcopatum non adiit nisi *fere decimo mense a soluta synodo Ephesina*: nam nec ante mortem Flaviani electus est; et S. Leo Magnus epist. XXXIII ad Theodosium augustum de Anatolio scribens anno CDL, XVI Julii, hæc habet: *Qui Constantinopolitanæ cœpuit ecclesiæ præsidere.* Ergo Maximum non paulo posterius ordinatum ab eo fuisse necesse est: quandoquidem canonicè electus est et ordinatus, teste Stephano Ephesino, Actione X Chalcedonensi, nec aliud S. Leo in ejus ordinatione peccatum notet, quam quod illam Anatolius celebrare præsumperit, non omissurus, si quid aliud contra canones in ea fuisset admissum; atque adeo si Antiochiæ facta non esset. *Jam vero*, inquit Quesnellus, *aliquod tempus (post decimum mensem a synodo Ephesina) fundandis episcopatus ejus (Anatolii) exordis dandum fuit, antequam Antiochiam se conferret, ubi electionem et consecrationem (Maximi) fieri oportebat secundum canones.* Ita ille; manifeste innuens, ordinationem Maximi solido, ut minimum, anno conciliabulum Ephesinum esse consecutam.

Maximus Dom-
no successit; sed
non A. C. 450
elabente; ut sta-
tuit Quesnellus.

330 Hujus ratiocinii vis omnis in unica illa S. Leonis de Anatolio voce, quam litteris majusculis expressit, sita est (nam de S. Flaviani martyrio dicam inferius). *Cum enim scribat ad Theodosium Augustum XVI Julii anni sequentis (CDL) de ordinatione ejus, qui Constantinopolitanæ cœpuit ecclesiæ præsidere; satis ostendit, ait Quesnellus, recenter fuisse ordinatum, id est, fere decimo mense a soluta synodo Ephesina, hoc est, mense Junio circiter anni CDL.* Verum acutus dissertator dum voculam captat unam, totius epistolæ sententiam prostituit. Adi, lector, epistolam citatam; et me arguito, si non ibi totum in eo esse S. Leonem judicaveris, ut Theodosio causam afferat dilatarum tam diu ad Anatolium litterarum, quibus episcopatum ejus approbare censetur; tum etiam ut ostendat, quibus conditionibus hæc difficultas ac sinistra omnis suspicio tolli per Anatolium brevi possit, si modo illa faciat scilicet, quæ istic ab eo S. Leo exigit. Hæc sane omnia quid aliud arguunt, nisi, præter morem diu post ordinationem Anatolii, quam et hic tamen sancto Pontifici per litteras, quarum partem aliquam edidit Cotelerius in

quia Anatolium,
a quo ordinatus
est Maximus,
nimis sero facti
episcopum.

F

Ecclesiæ

SÆCULUM V.

Ecclesiæ Græcæ Monumentis tom. I, pag. 66 et episcopi, a quibus consecratus erat, significaverant, ut ipse Leo testatur epist. xxxiv ad archimandritas Cpolitanos, expectatum esse a S. Leone, antequam epistolam illi, communionis confirmatæque ordinationis indicem, destinaverit. Ex quibus omnino liquet, non uno mense, sed pluribus Constantinopolitanæ ecclesiæ præsidere cœpisse Anatolium, cum S. Leo epistolam illam xxxii ad Theodosium daret. Confirmantur hæc ex epistola ejusdem sancti Pontificis LVII ad Marcianum Aug., ubi exponit, unde secutum sit, *ut cum (Anatolius) communionem Apostolicæ Sedis expeteret, diu dandis ad eum pacis epistolis abstineret.* Expetierat autem ille communionem statim post ordinationem suam, ut verisimillimum faciunt ejus litteræ apud Cotelierium. Diu ergo inter illam et epistolam ad Theodosium datam expectatum jam erat a S. Leone: non igitur uno tantum antea mense ordinem illum suscepit.

B
in quo multum
fallitur.

331 Sed nihil adeo fatale est opinamento Quesnelliano, ut *Actio de Photio episcopo Tyri et Eustathio episcopo Beryti* in concilio Chalcedonensi, Actione IV, apud Labbeum tom. IV. Ex illa enim constat 1, subductas Photii jurisdictioni aliquot fuisse civitates ab Eustathio per concilium aliquod Cpoli sub Anatolio coactum, et illius concilii definitioni subscripsisse Maximum, jam utique episcopum; qui licet isti conventui non interfuisset; tum temporis tamen erat Cpoli, col. 545. Constat 2, cum contra hanc definitionem nihilominus aliquam in istis locis ordinationem exercuisset. Photius, habitam ibidem esse alteram synodum sub eodem Anatolio, ab eaque missam esse Photio excommunicationis sententiam, et mansisse hunc excommunicatum *centum viginti duos dies*, id est, 4 mensibus; ibidem. Constat 3, cum interim Photius antiquo suo jure uti pergeret, ac duos in locis suæ administrationi subtractis ordinasset episcopos, quos Eustathius deposuit, ibidem, tertiam rursus Cpoli synodum convocatam esse; ab eaque missum synodicum ad Photium cum interminatione depositionis, nisi factæ a synodo divisioni subscriberet; quod tum quidem ipse coactus fecit, col. 541. Constat 4, hæc omnia contigisse superstite adhuc Theodosio imperatore, ut colligitur ibid. littera B, et clarius ad litteram C, ubi opponens Theodosii imperio imperium Marciani, *sub vestra autem pietate*, inquit Photius, *sciunt quicumque experimentum sumpsere, quod neque irrationabile patrocinium (quali usum fuisse contendebat Eustathium ibid. B) quidquam pollet; nec si quis velit, quod vetustati ignotum sit, per novitatem usurpare (uti Eustathius fecerat) id poterit.*

C
ut patet etiam
ex actis concilii
Chalcedonensis;

332 Hinc sequitur 1, synodum primam ex modo memoratis haud minus quam quinque circiter mensibus ante obitum Theodosii collectam fuisse. Oblit autem Theodosius aut die xx Junii, juxta Theophanem pag. 88; aut xxviii mensis Julii eodem anno Christi cdl, juxta Theodorum Lectorem; vide Pagium ad illum annum, num. 8. Sequitur 2, ut jam tum episcopus Antiochenus fuerit Maximus (neque enim aliter ad ipsum ista subscriptio ulla ratione pertinisset); imo ut aliquanto ante fuerit consecratus; siquidem id factum sit Antiochiæ, ut vult Quesnellus

ex testimonio Stephani Ephesini in concilio Chalcedonensi apud Labbeum tom. IV, col. 675; cujus tamen textus Græcus in hac re obscurior est, quam Latina interpretatio. Sequitur 3, ut pridem ante primam illam synodum patriarcha Cpolitanus fuerit Anatolius; quippe qui Maximum Antiochiæ consecraverit. Longissime ergo aberrat Quesnellus, cum Anatolium mense demum Junio ejusdem anni ordinatum fuisse episcopum statuit. Restat modo, ut meam hic mentem expromam unaque luxatæ Quesnelli sententiæ nervos omnes succidam.

333 Primum itaque pro certo habeo, episcopum consecratum esse Maximum ab Anatolio: hoc enim S. Leo magnus testatur epist. LIII ad Anatolium et LIV ad Marcianum augustum. Deinde, Anatolium ipsum creatum episcopum non fuisse, nisi mortuo jam S. Flaviano: nam si eo superstite ordinatus fuisset Anatolius; incredibile apparet, aut sanctum Pontificem id vitium in ejus ordinatione notaturum nunquam fuisse, postquam ad Cpolitanos scripserat anno cdxlix, die xv Octobris in epist. xxii: *Quisquis incolumi atque superstite Flaviano, episcopo vestro, sacerdotium ejus fuerit ausus invadere, nunquam in communionem nostram habebitur, nec inter episcopos poterit numerari:* aut scribere ad illum ausuros fuisse tum Anatolium ipsum, tum eos a quibus Ordinem episcopalem suscepit, electionem suam consecrationemque, servato ordine, qui narratur in fragmento epistolæ Anatolii ad Leonem apud Cotelierium in Eccl. Græc. Monum. tom. I, pag. 66, *cum sanctissima Constantinopolitana Ecclesia pastore orbata esset etc.*, peractam esse; maxime cum scirent probe, quanto in pretio apud Leonem Flavianus fuisset, quantaque constantia ejus condemnationi depositionique Pontificii legati in Ephesina synodo, præcipiti etiam sibi fuga, quando aliud nihil potuerant, consulendo, restitissent: aut nullum denique futurum fuisse auctorem historicum, qui, cum de Anatolio in Flaviani locum succedente scriberet, rem tam notabilem silentio non præteriret. Imo defunctum ante Flavianum fuisse aut aperte tradunt omnes, aut supponunt. Quando igitur nec ante Domino successit Maximus, quam S. Flaviano Anatolius; nec factum hoc credi potest ante obitum Flaviani; obitum hunc, de quo non nulla apud eruditos disceptatio est, ad sua prius tempora redigere cogimur, quam progredi liceat ulterius.

334 Majores nostri ad diem xviii Februarii, ubi de S. Flaviano actum est, re diligenter discussa, secuti fere Baronium in notationibus ad Martyrologium Romanum, S. Flavianum obiisse anno Christi cdxlix, mense Augusto, hoc est, eodem illo, quo habita est Ephesina pseudosynodus, recte affirmarunt pag. 75, § iv, a num. 19; quidquid Garnerio nostro, de quo agam inferius, aliter visum sit. Nam si cui Theophanis ac Nicephori Callisti citata istic testimonia libet arrodere, ne tertio post exaurationem suam die, hoc est, xi mensis Augusti, extinctum credat esse sanctum hunc præsulem; quibus hoc tamen Baronius alique, atque ipse adeo Tillemontius tom. XV in S. Leone, art. 72, credendum putaverunt; facere tamen non poterit, ut mensem illum integrum pervixisse

D
sicut et in dif-
ferenda morte
S. Flaviani,
quam secuta est
Ordinatio Ana-
tolii, usque ad
A. C. 450.

E

F

G
cum acciderit
A. C. 449 mens
Augusto,

A vixisse eum existimet, ubi cetera expendere, quæ ex Liberati Diaconi Breviario, cap. XII; ex Euagrio, imo Eusebio, Dorylæi episcopo, apud Euagrium lib. II, cap. II; ex Actione 3 et 4 Concilii Chalcedonensis, ibidem adducta sunt, quæque eo tendunt omnia, ut ita male verberibus calcibusque habitum Ephesi a Dioscuro ejusque asseclis virum hunc sanctissimum affirmant, ut si vicus loco excesserit, non alio tamen morbo, quam dolore impositarum ibi plagarum, atque adeo brevi post tempore, migrarit ad Dominum; ut proinde Dioscuro ac furoris ejus ministris, parricidium illud, tamquam *novo Cain*, qui suis fratrem manibus trucidaverat, imputetur.

ut multis testimoniis probatur:

335 Sunt hæc sane graviora, quam ut Breviculo Eutylianistarum postponi debeant; qui tamen de Flaviani interitu dubitans, spontaneus fuerit, an ingestus; contrarius haberi non debet. Accedit ad hos auctor minime recusandus, qui eo tempore scribebat, Prosper Aquitanus apud Labbeum tom. I Novæ Bibliothecæ Mss. pag. 53, qui sub Coss. Asturio et Protogene sic habet post ea, quæ in conciliabulo Ephesino facta memorat: *Sanctus vero Flavianus inter manus eorum, a quibus in exilium ducebatur, glorioso ad Christum fine transivit.* Ubi non annum mortis ejus dumtaxat, per Consules appositos, docet esse Christi CDXLIX; sed etiam proximos a synodo, unde depositus abripi in exilium jubebatur, manifeste dies designat; quippe quem obiisse memorat, antequam destinatum exilio locum attingisset, ad quem *ducebatur*: idque *apud Epipam, quæ est civitas Lydiæ*, teste auctore Breviculi historiæ Eutylianistarum; neque proinde procul Epheso. Hæc argumenta aut vidisse non arbitror Garnerium de libris Theodoretii Dissert. II, ubi scribit in epistolam ejus XI ad Flavianum, num. 14; aut certe magnam partem dissimulasse. Juvat interim audire quid hæc contra Vir doctissimus afferat.

quidquid eam serius locet Garnerius noster propter epistolam Placidia augustæ.

336 Sensit ipse, fieri non posse, ut vita functus sit Flavianus triduo postquam damnatus esset; deinde, *probabile esse*, mortem ejus contigisse die XVIII Februarii anno CDL (mendo typothetico impressum est CDLVII). Primum ex eo consequi putat, quod Galla placidia augusta, Roma scribens ad Theodosium (non parentem, ut ibi dicitur, sed filium) vivere adhuc tum Flavianum existimaverit. *Scriptis vero, inquit, Placidia post diem XVIII Novembris, id est, post tres menses a soluto concilio Ephesino latrocinati, quo tempore incredibile est, non fuisse adhuc auditum in Occidente de cæde patriarchæ novæ Romæ, si re veru contigisset.* Cur vero id incredibile est? Sane si ne ipse quidem S. Leo, licet in omnem occasionem ea cognoscendi, quæ Ephesi palam ac publice gererentur, intentus, quidquam certi nuntii inde nancisci potuit, nisi duobus post mensibus, idque non nisi ex legatis suis, qui statim Epheso post primum synodi conventum, atque injustissimam Flaviani proscriptionem, contumeliasque profugerant, ut pater ex epistolis ejus XXIV et seqq., quid mirum, si mense Novembri, aut etiam serius (si tamen serius Placidia scripserit: nam res incerta est admodum, ut collige ex Tillemontio nota 28 et præcipue 32 in S. Leonem, ubi et Quesnellum confutat) de Flaviani morte

Julii Tomus IV.

per Occidentem nihil audiretur? Præsertim cum ea contigerit *inter manus eorum, a quibus in exilium ducebatur*; ita ut alii mortis illius testes non essent, quam qui eam, ut verisimillimum est, una cum Dioscuro, in ipsa synodo virum sanctum cædendo et calcando, ipsi intulerant, aut certe deproperaverant. Quorum proinde intererat plurimum, ut eam, quamdiu poterant, occultam omnibus continerent; ne, si ejus, qui sanus ac valens ad synodum venerat, subito innotuisset obitus, interfectus ab ipsis potius, quam mortuus diceretur; quod non in apertum Dioscuro tantummodo ministrorumque ejus periculum, sed in summum insuper universæ synodi dedecus atque infamiam redundasset.

337 Itaque non modo nihil de re illa resciri mense Novembri in Occidente potuit; sed ne Constantinopoli quidem vulgatum quidquam fuisse eo mense, saltem nondum adulto, apparet utcumque ex epistola Leonis XXXI ad Martinum et Faustum, quando illi nihil de illa cæde in suis ad Pontificem litteris videntur meminisse. Hinc latrones Ephesini certam parricidii sacrilegi invidiam a sese apud plurimos amoliti sunt. Hinc etiam postea dubium evasit, an *superveniente*, an *ingesta morte defunctus sit*, ut habet Breviculus citatus. Hinc Marcellinus Comes solum Flaviani exilium notarit in Chronico; cum de morte nihil certi haberet. Hinc in ipsa Menæa ac Menologia a Garnerio citata num. 13 ea opinio irrepserit, quæ aliquamdiu illum in exilio vixisse innueret. Hinc eam ipse Theodosius ignorare aliquamdiu potuit; aut vero etiam, si non ignorabat cum ad Valentinianum, Placidiam, Eudoxiam rescriberet, dissimulare; ne quid sinistra in illam synodum, quam uti suam passim ibi defendit, suspicionis moveret: adi litteras modo citatas, apud Labb. tom. IV Concil. et assignatas in indice, qui tomo præfigitur.

ex qua tantum sequitur, ut aliquamdiu eadem illam ignoraverit: si tamen hoc sequitur:

338 Itaque, cum nec certum sit, sed valde ambiguum, epistolæ Placidia, aliarumque quas dixi, tempus; et causæ esse multæ potuerint, cur de Flaviani morte nihil Theodosius rescribendum putaret; non potest aut hujus silentium, aut illius ignoratio adversus apertam tot auctorum, quot supra dedimus, sententiam valere. Quod addit Garnerius num. 12: *Denique si ante Februarium (anni CDL) mors Flaviani accidisset, quid esset causa, cur S. Leo ne verbum quidem ea de re fecerit, aut certe de Anatolio non scripserit Theodosio, Pulcheria, aliisque ante Julium mensem?* Quæro ego vicissim: Si nesciebat jam mortuum S. Flavianum S. Leo; cur post Idus Octobres anni CDXLIX nullam ejus, tamquam superstitis, mentionem usquam facit? Cur non in epistola saltem XXXI ad Pulcheriam aog., scripta die XVII Martii anni CDL; aliaque eodem die data ad Martinum et Faustum presbyteros, quæ est XXXII? Itane immemorem fuisse sanctissimum Leonem aut caritatis, aut datæ Flaviano fidei, qua opem ei tam prompte sponderat in epistola XXVII, data III Idus Octobris anno CDXLIX; ut, nisi tertio post die, ejus numquam amplius verbo saltem uno meminerit? Fecit hoc, inquis, per Valentinianum, Gallam Placidiam, Licinam Eudoxiam. Primum quo tempore? in obscuro est.

et propter diuturnum S. Leonis de illa morte silentium.

339 Putat tamen eum Baronio Garnerius, factum

k

SECVLUM V.
quod nobis p^{ro}
tus favet :

factum id esse post xviii Novembris CDXLIV ; quibus ego multo potius , quam vel Pagio vel Tillemontio , vigesimam secundam Februarii anni sequentis præferentibus , assentior ; tum quia id cum dictis modo ac dicendis apte congruit ; tum quia nihil admodum grave est in contrarium ; tum denique (nam mihi singula persequi fusc non licet) quia incredibile aliter videtur , Leonem tam cito in Flaviani causa elanguisse ; ut , cum pro ea a die xiii usque ad xv Octobris tot epistolis tam fervide egerit , remisso statim impetu , otiose pateretur gloriosissimum exulem et clientem suum inter barbaras hostium suorum atque ecclesiæ manus misere contabescere , ne epistola quidem una consolans , aut commendans , aut salutari per amicos jubens , aut de eo saltem aliquid interrogans , donec quarto denum post mense Augustos interpellaret , quorum opem , licet Romæ non essent , facile tamen erat , diebus singulis sive per sese , sive per internuncios et epistolas , implorare . Hoc argumento mihi equidem plane persuadeo , saltem a mense B circiter Decembri CDXLIX innotuisse Leoni S. Flaviani mortem ; idque per ipsas forte litteras Anatolii et qui eum ordinarant . Jam quod de Anatolii communionem ad S. Leonem non ante mensem Julium scripserit Theodosius ; id primum quæro , unde constet factum non esse : nam contrarium potius innuitur a Leone epist. xxxiii . Si tamen ita est , respondeo , id ante Theodosium non præstitisse ; quia id pro se ipse , ut supra diximus , Anatolius per se amicosque suos antea , licet frustra , tentaverat ; nec prius ad imperatoris opem confugit , quam cum jam impetrare per se suosque a Leone aliquid responsi desperaret .

et propter Men-
na et Menolo-
gia quæ hic plu-
rimum discre-
pant .

340 Quod affertur num. 13 ex Menæis ac duobus Menologiis , memoriam Flaviani mense Februario , licet non eodem die , consignantibus , id omnium infirmissimum est : quandoquidem non solius mortis dies istie notari soleant , sed vel translationis , vel inventionis , vel alius quicunque , non numquam pro arbitrato ad Sancti cujusdam cultum electus . Quod in Flaviano elucet maxime ; quando nec dies ei ubique idem assignatur , nec mensis : Menæa enim observant diem xvi Februarii , uti et Vitæ Sanctorum Maximi Cytheræi ; in Menologio vero Sirleti , edito a Canisio , colitur die ejusdem mensis xviii ; quo die nunc etiam notatur in Martyrologio Romano ; cum tamen pridem ante mortuum Card. Baronius Flavianum judicaret . At in Florario Ms. proponitur xii Decembris ; in duobus autem pervetustis Usuardi exemplaribus Parisinis , ut est in Actis Sanctorum , ubi de S. Flaviano , § vii , num. 32 ; uti et in Vaticano , notatur ejus memoria xxiv Novembris . Vide Usuardum nostrum ibi . Eodem die colitur Reineti et Juliæ Novæ ; vide Acta Sanctorum loco citato et num. 33 , ibid ; ubi ratio datur , cur a Græcis colatur xviii Februarii , quamvis triduo post depositionem mortuus asseratur ; nimirum quia eo die sacrum ejus corpus Cpolim honorifice translatum est . Denique in Synaxario Sirmondi annuntiatur xii Novembris . Quid plura ? Satis hinc patet , nihil inde ad statuendum de Flaviani morte argumenti peti posse .

341 Non est igitur , quod a Majorum nostrorum sententia , num. 334 proposita , recedatur : licet diffidendum non sit , uti dixi a num. 336 , obitum S. Flaviani etiam Cpoli occultum aliquamdiu , atque adeo ad mensem usque Novembrem , etiam , si ita volueris , fere dimidium , fuisse . Tum vero is simul pro- palari cœpit , simul de substituendo ei successore a Theodosio sine mora agitatum est ; ut eruitur ex indicata jam sæpius Anatolii ad S. Leonem Papam epistola apud Cotele- rium . Qui proinde consecrari eodem adhuc mense potuit : certe ordinatum eum esse *Con- sultatu Protogenis et Asterii* , testis est auctor , qui claruit anno Christi circiter dxviii , Theodorus Lector , dignum quem in hac re Patres in synodo septima OEcumenica , seu Nicæna ii , appellarent Actione prima ; ut habes tom. VII Concil Labbei , col. 85 . Quod sententiæ nostræ de cæde S. Flaviani non leve pondus addit ; siquidem ea , ut num. 333 ostensum est , Anatolii consecrationem antecessit .

342 Atque hinc porro consequens est , ut eodem anno Christi CDXLIX exeunte , aut certe CDL non diu inchoato juxta num. 332 , Antiochenæ ecclesiæ præsul creatus ab Anatolio sit Maximus ; ubicumque demum id factum sit , sive Constantinopoli , sive Antiochiæ : nam licet extra suam ecclesiam consecratum esse Leo nusquam dicat ; tamen non continuo inde consequitur , ut in eo peccatum non sit : multa enim prudentissimus Pontifex , tam in ordinatione Maximi , quam Anatolii , amore reparandæ fidei et pacis studio , dissimulavit ; ut ipsemet fatetur epistola LIV ad Marcianum aug. Itaque et in communionem eum suam recepit , et episcopum Antiochenum agnovit , ut est in concilio Chalcedonensi tom. IV Concil. col. 673 . Quod Leonis de Maximi successione judicium apud Patres Chalcedonenses tantum valuit ; ut eam ipsi ibidem propterea ratam habeant , *Quoniam et sanctissimus Leo Romanus Archiepiscopus in communione cum (Maximo) recipiens , præesse cum Antiochen- sium judicavit ecclesiæ* . Cave tamen , lector , cum locum illum , unde hæc desumpsi , totum inspexeris , ne consecratum fuisse in ipsa synodo latrociniali Maximum existimes ; quia istie ejus episcopatus ab illa synodo dependere dicitur : neque enim ideo ab illa dependebat , quod in ea collatus esset episcopatus Maximo ; sed quod in ea depositus Dominus esset : quæ dispositio quamdiu a catholicis deinde approbata non erat , irrita prorsus erat ; nullusque proinde , qui ab illa dependebat , Maximi episcopatus , quocumque demum tempore aut loco collatus . Vide supra num. 329 , et 333 . Atque hæc quidem de Maximi initio . Nunc quæ ad finem pertinent , exequamur .

343 Zonaras lib. xii , num. 34 , S. Theophanes pag. 87 , S. Nicephorus patriarcha in Chronico ; Euty chius tom. II , pag. 91 , hoc est , omnes , a quibus enumerari sciam patriarcharum Antiochenorum seriem ac tempora , in id unum conveniunt , ut Maximum annos quatuor sedisse asserant ; qui solidi ab initio circiter anni Christi CDL , aut fine præcedentis , repetiti (unde repetit etiam Theophanes) adjectis aliquot insuper mensibus , in annum Christi CDLii exeuntem , aut CDLIV , inchoatum ,

Anatolius ordi-
natus fuit A.C.
419.

E
et ab illo Maxi-
mus vel eodem
adhuc anno , vel
initio sequenti.

F

Obitum sive de-
positionem Ma-
ximi passim
male notatum.

A inchoatum, excurrunt. At hoc pacto satis commode cum antiquioribus monumentis conciliari auctores citati nequeunt: nam iidem Basilio, qui secutus est Maximum, annos tantum duos tribuunt: Basilius autem pertigisse dicimus infra usque annum CDLVIII; Maximum vero sediisse diutius, quam ipsi statuunt, ostendam jam mox.

Baronius refert ad initium A. C. 456; sed non solum hinc id probat;

344 Cardinalis Baronius ad annum Christi CDLVI, num. 30 ex ruina Antiochena, quam Nicephorus CP. ad Acacii tempora refert, dicendum esse colligit, anni CDLVI exordio Maximum esse ex hac vita subductum. Nimirum communiorem hinc sequitur chronologorum sententiam, qua Basilio, Maximi successori, anni tantum duo tribuuntur; et qua terræ motus, quò subversa est Antiochia, accidisse statuitur anno Christi CDLVIII, die XIV Septembris, quando jam juxta S. Nicephorum successisse Basilio debebat Acacius. His positus, sequitur, fateor, Maximum obiisse aut exutum esse patriarchatu anno Christi CDLVI ante Septembrem: at non sequitur, id factum esse ejusdem anni

B exordio. Deinde cum illorum opinio, qui ruina illam Antiochenam contigisse volunt anno Christi CDLVIII, potius quam anno præcedente, sit admodum dubia (uti videre est apud Norisium de Epochis Syromacedonum, diss. III, cap. VI, et Pagium in Criticis ad annum CDLVIII, num. 6 et 7,) non videtur ex ea satis solidum, peti posse rationis hujus chronographicæ fundamentum.

sicut neque Pagius, eam referens ad ejusdem anni finem,

345 Quam ob rem Pagius in Criticis ad illum locum, recte quidem consignatam ibi Maximi mortem, dicit anno Christi CDLVI; attamen eam ipse aliunde decernit, non ad anni istius initium, sed ad exitum potius, aut initium sequentis referendam esse; quod liquet, inquit, ex epistola S. Leonis ad Basilius, ejus (Maximi) successorem, scripta, ex qua ad annum sequentem, num. 5 ex Quesnelli editione, apud quem est 118, hæc verba producit: *Ordinationem quidem dilectionis tuæ secundum ecclesiasticum morem tuo vel fratrum nostrorum provincialium episcoporum debueramus sermone cognoscere. Sed quia non defuerunt causæ, quæ possent hanc diligentiam præpedire, et sanctæ memoriæ Marcianus princeps fuit scriptis consecrationem tuam nobis cognitam fecit etc.* Tum subdit Pagius: *Quare Maximus, Basilius decessor anno superiori (CDLVI) jam affecto, vel eurrentis forsitan initio mortuus est; cum S. Leo die XXII mensis Augusti (anni CDLVII) queratur, Basilius, ejus successoris, ordinatum sibi ab episcopis comprovincialibus significatam nondum fuisse. Quod si anni præcedentis (CDLVI) initio Basilius consecratus fuisset, et Leo tantam moram non objecisset.*

sed ratiocinio satis paradozo.

346 Cur non objecisset eam tum, quæso? Imo vero multo magis objecisset, mea quidem sententia; quia quanto mora erat longior, tanto excusari poterat minus. Certe ex hac S. Leonis epistola aliud non liquet, quam Basilius ordinationem, imperante Marciano, esse factum; at quo ejus tempore, exinde non liquet: nam quamdiu nullas Basilio ejusve ordinatoribus litteras S. Pontifex accepisset, merito nullas etiam ad illum dabat. Verum quando eumque scribendi postea sese offerret necessitas (qualis tum sese obtulerat, cum epistolam hanc Leo exaravit)

etiam post annos duos aut plures, si pluribus is episcopus fuisset, optimo jure castigare Basilius S. Leo poterat ac debebat, quod aliquando suo muneri defuisset. Itaque hæc epistola magis vagum Basilio episcopatus initium, finemque Maximo relinquit; quam argumentum Baronii, cui erisim hanc suam Pagius opponit.

347 Aliquanto rem hanc pressius, opinor, definire poterat epistola ejusdem sancti Pontificis ad Julianum Coënsensem episcopum, quam auctor idem damnatus edidit ex Ms. codice Cardin. Grimani, estque apud ipsum 113, in qua sic habetur cap. II: *De Antiocheni autem episcopi (Maximi) statu multo animi dolore contristor, si (quod absit) vera adversus eum ab accusatoribus proferuntur. Sed propter sacerdotalem diligentiam, quam curam utilitatis habiturum esse non ambigo, maxima mihi de justitia et benevolentia gloriosissimi principis (Marciani) fiducia datur, qua certus sum, in quantum potest fieri, providendum, ne in ullam partem possit valere fallacia. Sed ad quem finem hæc causa pervenerit, eum opportunum fuerit, dignaberis indicare. Datum quinto Idus Martii, Valentiniano Augusto octies consule, id est, die XI Martii anno Christi CDLV.*

Nos ex S. Leonis magni epistola ad Julianum.

348 Ex hoc textu colligitur 1º, episcopum Antiochenum fuisse Maximum ineunte anno Christi CDLV, nec defunctum esse illa dignitate anno CDLV, ut putat fieri potuisse Tillemontius in S. Leone, art. 154; alioqui rescire id potuisset S. Leo ante XI Martii anni sequentis: saltem ex imperatore Marciano, ad quem spectasse videtur quaecumque crimen, quod Maximo patriarchatum ademit: itaque ejus condemnationem S. Leoni continuo significasset, non minus, imo magis, quam consecrationem Basilius, quæ minus ad se pertinebat. Neque enim hic argumentari licet, sicut in causa ac morte S. Flaviani; cum res et adjuucta sint cælo toto diversa. Facit etiam contra Tillemontium, quod dixi num. 343. Colligitur 2º, errare Nicephorum aliosque supra citatos, dum Maximo IV tantum annos assignant: annus etenim CDLV Maximi sextus erat. Colligitur 3º, Maximi causam, quæcumque illa fuerit gravem eerte ac periculosam (quippe ob quam et Pontifex multo dolore contristatus sit, et quæ ad justitiam ipsius imperatoris ac benevolentiam, et episcoporum sollicitudinem referatur); causam, inquam, illam jam in judicio solenni ab anni CDLV exordio ita ferbuisse; ut eventus ejus expectatio jam tum Leonis animum suspenderet. Colligitur hinc 4º, non esse verisimile, toto illo anno rem illam discussam non fuisse ac judicatam; cum tanti ob illam motus toto Oriente inde ab anni principio extiterint. Neque adeo, eum dejectum fuisse ab episcopatu Maximum dicat S. Nicephorus propter delictum, quærendus annus alius, aut aliud judicium videtur, quam quod anno illo CDLV habitum esse constat: non constat autem habitum esse serius aut citius. Hæc eo redeunt, ut neque cum Tillemontio sentiam, neque cum Pagio; dum hic Maximum patriarchatus ecessisse vult exeunte anno CDLVI aut ineunte CDLVII, ille autem id factum innuit ante finem anni ecccliv; sed ut ad Baronium in hac re proprius accedam, hoc est, ad inclinatum circiter annum Christi

eum figimus sub exitum A. C. 455.

F

SÆCULUM V.

et ita sedimus
ad antiquiores
chronologos in
Basilio, Maxi-
mi successore.

Christi CCCCLV, aut, ut summum, exorien-
tem CCCCLVI.

349 Ita, sicuti Nicephorum aliasque jam
dictos chronologos desero in annis Maximi,
in quibus falli eos ostendi; sic eosdem illos
in annis Basilii sequor, in quibus non con-
vincuntur errare; quod nec facere Tillemont-
tius potest, nec satis etiam commode Pagius:
et hic quidem; quia, dum Maximum mor-
tuum dicit esse initio anni CCCCLVII circi-
ter, non potest annos integros duos Basilio,
et integrum unum cum mensibus quatuor
Acacio dare, quin transgrediatur initium
anni CCCCLX, incurratque adeo in tempora Mar-
tyrii, ut infra patebit: ille vero; qui Basilio,
quem anno CCCCLVIII circiter in eunte adhuc su-
perstitum admittit fuisse, annos tres solidos
concedit; cum Nicephorus alique, non conces-
serint, nisi integros duos. Integros, inquam,
duos: nam si inchoati ac mutili tantum illi
fuissent, nec plus quam annum unum cum
aliquot mensibus complexi; cur non eodem
modo de Basilio scripsisset Nicephorus, quo
de Acacio scripsit, Basilii successore, qui
B annum in episcopatu secundum aliquot item
mensibus inierat? Eum certe non biennio
sedisse notat; sed *anno uno, mensibus quatuor*.
Hæc animadversio, uti et ea, quæ dixi nu-
mero superiore, manifeste contra Pagium pro
Baronio faciunt, saltem quatenus hic Basilium
negat serius, quam anni CCCCLVI initio, con-
secratum fuisse: cujus quidem sententiæ ni-
hil admodum solidi, ut vidimus, opponere
Critica potuerunt.

Brevis notitia
Maximi,

350 Monachum fuisse hunc Maximum,
eundemque diaconum ecclesiæ Antiochenæ,
atque Archimandritam, acerrimumque Ne-
storii adversarium, priusquam in sedem pa-
triarchicam evaderet, putat post Christianum
Lupum in Append. ad synod. Chalced.
Act. x. aliosque Tillemontius, simplici tamen,
ut ait tom. XV in S. Leone, art. 79, con-
jectura. Non abluunt sane ab hac opinione,
quæ habentur tom. IV Concil. col. 624: *Ma-
ximus, reverendissimus episcopus Antiochiæ,
dixit: Dudum quidem et a principio reverendissi-
mum episcopum Theodoretum novi catholicum,
audiens doctrinas ejus in sanctissima ecclesia;*
C nempe Antiochena, in qua, ut antea dictum est
non semel, a principio Theodoretus docuerat:
unde ex hoc loco recte colligit Garnerius
Diss. III, de fide Theodoretii, cap. II, art. 2,
Maximum in ecclesia illa innubritum fuisse.

et gestorum
ejus.

351 Ordinationem ejus S. Leo magnus
quamquam ab Anatolio sine ullo exemplo con-
tra instituta canonum factam esse non ignora-
ret, tamen amore reparandæ fidei et pacis stu-
dio retractare cessavit, quemadmodum de se
ipse Leo asserit epist. LIV ad Marcianum au-
gustum. Quin et in communionem eum reci-
piens, præesse eum Antiochensium judicavit eccle-
siæ, uti dicitur in concilio Chalcedonensi
Act. 10, col. 673. *Quam formam, inquit ibi-
dem Anatolius episcopus Cpolitanus, sequens et
ipse approbavi et præsens omne concilium.* Ma-
ximo inscripta item est epistola S. Leonis LXII,
in qua eum *Fratrem* appellat *charissimum*. In
Chalcedonensi orthodoxiam S. Flaviani professus
est, col. 178. Ecclesiasticæ sententiæ suo
ibidem suffragio Dioscorum addixit, col. 426.
Ibi etiam cum legatis Apostolis pro inno-
centia ac restitutione lbæ sententiam tulit,

col. 677. Tantumdem pro Theodoro præsti-
tit, col. 624 modo citata. In eodem concilio
inter illum et Juvenalem, episcopum Hieroso-
lymitanum, ita convenit; ut sedes Antiochena
duas haberet Phœnicias et Arabiam; sedes
autem Hierosolymorum tres Palæstinas, quod
et ceteris Patribus placuit, a col. 613. Qui
de eo plura desiderat, consulat eos, quos citat
Tillemontius passim tom. XV. Ceterum
quod S. Nicephorus episcopatum ejus depo-
sitione, reliqui morte finiant, indicio esse
potest, hanc ab illa modico intervallo fuisse
disjunctam.

XLI. BASILIUS.

Ex numero præsertim 347 et seqq. satis li-
quet, BASILIUM patriarcham Antiochensem
esse consecratum versus anni Christi CCCCLVI
principium. Cum vero sederit annis duo-
bus, juxta auctores citatos num. 343, iis-
que integris, juxta num. 349; pertingere
debut usque ad ineuntem circiter annum E
Christi CCCCLVII. Hoc idem colligitur,
non ex litteris Leonis imperatoris ad eum
scriptis et a Baronio ad illum annum num. 18
et seq. recitatis, ut ait Pagius ad eum-
dem annum, num. 5; neque enim aut litte-
ras Leonis imp. ad Basilium istic recitatis in-
venio a Baronio (cum sint S. Simeonis Sty-
litæ ad Basilium), neque si recitarentur, id
confici, quod putat Pagius, ex iis posset;
cum scriptæ litteræ illæ circulares impera-
toris ad Basilium omnesque metropolitæ
fuerint anno CCCCLVII circa extremum
Octobrem, uti eruitur ex responsione S. Leo-
nis Papæ ad Augustum *data Kalendis Decem-
bris Constantio et Rufo viri Clarissimis Con-
sulibus*, id est, die prima Decembris anni
Christi CCCCLVII, apud Labb. tom. IV Concil.
col. 902 et 904.

353 Colligitur, inquam, hoc idem, ex
responsoriis Basili et provincialium ejus epi-
scoporum ad Leonis augusti encyclicas, quas
habet apud Labbeum ibidem col. 913, item-
que ex epistola S. Symeonis Stylitæ ad Ba-
silium scripta, in qua se dicit jam circula-
ribus imperatoris litteris respondisse, Euagrii
lib. II, cap. x: neque enim verisimile est,
aut multo citius aut multo serius responsum
esse imperatori a Basilio, aut S. Symeone,
quam vel a S. Leone magno, qui rescripsit
exeunte, ut vidimus, anno CCCCLVII; vel
ab Agapito, episcopo Rhodiæ, qui sæ-
vientem eadem hieme responsum suum depro-
perare coactus est, ut ipsemet indicat ibidem
col. 941; vel a Luca, episcopo Dirrhacheno,
cum suis per novam Epirum antistitibus,
qui gratias agunt Augusto, quod eorum
parcens infirmitati ac laboribus *maximam*
propter hiemis vehementiam satis habuisset eos
intra propriam regionem conferre consilia ac
de præsentibus rebus, quas nempe litteræ
circulares proponebant, sententiam suam pro-
ferre, ibid. col. 974. Erat ergo maxima hie-
mis vehementia, cum de responsione in con-
ventu provinciali ab illis episcopis ageretur,
hoc est, aut finis anni CCCCLVII, aut initium
CCCCLVIII, nam satis probabile est, non fuisse
ab omnibus ante hujus anni exordium Leo-
ni

Sedit Basilius
ab initio circiter
A. C. 456 usque
ad initium fere
anni 458;ut colligitur ex
responsoriis
ejus ad Leonem
Aug.

F

A ni rescriptum; unde et Marcellinus in Chronico in hunc annum tam litteras imperatorias, quam episcoporum responsa congressit.

ec vero sedit
ulterius.

354 Huc usque igitur superstitem fuisse Basilium, extra dubium esse debet; at nequaquam ulterius; cum annis non amplius duobus episcopum egressit. Nec obest, quod S. Baradatus monachus Leonis encyclicis responderit *septima et vigesima die Augusti mensis, anno secundo imperii* ejus, Christi vero CDLVIII; unde suspicari quis possit, non sub idem hiemis præteritæ tempus responsa a ceteris esse data, sed a quibusdam multo serius: nam idem ipse Baradatus col. 979, discrete affirmat, se dudum post alios rescribere: *Et dudum quidem sancti et venerabiles archiepiscopi, inquit, vestre Tranquillitati veram fidem scripserunt, et de Chalcedonensi concilio.* Et quamquam hic Baradatus epistolam de eadem materia dedisse legatur ad Basilium nostrum, ut est apud Photium in Bibliotheca, cod. 229 omnino in fine; ibi tamen nec eadem fuisse epistola dicitur, nec tempus indicatur, quo data sit, et locus perobscurus est et mendosus; ut nihil inorari nos debeat, quo minus recensitos supra chronologos sequamur.

Eloq̃iu Basili.

B 355 Basilium apparet fuisse antistitem prorsus egregium; quandoquidem et Symeoni Stylitæ, Jacobo, Baradato Monachis admirabili vitæ austeritate ac sanctimonia toto orbe celeberrimis, in maxima veneratione fuit: et Timotheo Æluro, item ut SS. Anatolius ac Leo magnus omnino execratus; ut patet ex Chalcedonensi, col. 896. S. Leo magnus (in epistola ad Basilium, data xxiii Augusti anni Christi CDLVII, quam ex Ms. codice Cardinalis Grimani Quesnellus edidit numero centesimam decimam octavam) quamquam eum negligentiam, quam tamen ibidem utcumque ipsemet excusat, arguit, quod ordinationem suam ad se non perscripsisset, subdit tamen: *Nec de tuo possumus merito dubitare, quem novimus.* Quibus verbis præter insignem commendationem, innuitur etiam, eundem hunc Basilium fuisse, qui anno Christi CDLII diaconus cum Luciano episcopo ex Oriente missus fuit ad S. Leonem, tum ad litteras Marciani imp. et Anatolii patriarchæ Cpolitani ei deferendas, tum ad Anatolii negotia apud illum promovenda, ut colligitur ex epistolis ejusdem sancti Pontificis 53 ad Anatolium et 54 ad Marcianum Augustum: qua occasione et illum novit S. Leo, et filium suum appellat, et de studio ac sedulitate in re gerenda commendat. Ut mirum videri non possit, si patriarchatum is postea obtinuerit, cui etiamnum diacono res tam graves commissæ fuerint.

XLII. ACACIUS.

Sedit ab A. C. 458 incunte usque ad 459 fere melius.

A Acacii ut brevem, sic obscurum fuisse episcopatum necesse est; siquidem solus cum, quod quidem scire potuerim, agnoscit S. Nicephorus patriarcha, sic illum in suo Catalogo Basilio subjungens: *XLIII Acacius, cujus tempore civitas corruit, anno 1, mensibus 4.* Quod tempus si a Basili morte, quæ in annum Christi CDLVIII non nulla parte inchoatum incurrere debuit, repetatur, versus

medium annum Christi CDLIX effluxcrit. In illum etiam obitum ejus Baronius aliique conjiciunt. Victor Tununensis in Chronico sic habet: *Hermiu (Herminrico) et Basilio Coss.* (id est, anno Christi CDLXV) *Antiochenæ ecclesiæ episcopatum post Maximum cepit Alexander.* Deinde: *Leone VI et Probino Coss., Antiochenæ ecclesiæ post Alexandrum Martyrius, et post Martyrium Julianus ordinatur episcopus.* In quem locum Norisius de Epochis Syro-Macedonum Diss. III, cap. VI, *Quem Niccphorus, inquit, Acacium; Victor Alexandrum vocat; sive binominis fuerit Acacius; seu potius in nomine Victor erraverit; uti errare certum est tum in prætermittendo Basilio, tum in annis Acacii ac Martyrii, ut ex dictis ac dicendis constabit, tum in connectendo consulatu Leonis Augusti sexto, pro quarto cum consulatu Probini, seu potius Probiani, qui consulatus inciderunt in annum Christi CDLXXI; tum in aliis, quæ nimis inepte collocat, quam ut refutari mereatur.* Illud enimvero insigne, quod litteras Leonis imp. circulares, de quibus supra, scriptas asserit post consulatum Pusæi et Joannis, hoc est, anno Christi CDLXVIII, toto scilicet decennio et amplius extra demonstrata superius tempora divagatus.

XLIII. MARTYRIUS.

MARTYRIUM omnes hic locant, etiam qui Acacium aut Basilium, aut utrumque prætereunt; sed non eodem omnes tempore aut initium ejus aut finem durationemve in episcopatus administratione circumscribunt: nam Victor Tununensis, ut modo retulimus, sub iisdem consulibus anni CDLXXI Martyrii ac successoris ejus ordinationem reponebat, ne unum quidem illi concedit annum; Euty chius vero tribuit octo tom. II Annalium, pag. 100, et filios quidem ducit ab anno Marciani imp. quinto, qui fuit Christi CDLIV, in quo manifeste hallucinatur, ut collige ex num 352 et seqq.; Zonaras annos tantum illi novem adnumerat, etiam cum duos ejus decessores, qui plus tribus annis Antiochenam sedem occuparunt, expungat. Sed nulla harum sententia componi cum historia potest.

Sedit Martyrium putamus, rejecta aliorum chronographia.

358 Certum namque est, jam tum episcopum Antiochensem fuisse Martyrium, cum S. Symeon Stylita migraret in cælum, ut est apud Euagrium lib. I, cap. XIII, item in Actis S. Symeonis a nobis editis ad diem V Januarii, pag. 285, num. 56 et alibi; ubi etiam vide Commentarium prævium pag. 261, § 1, num. 2. Obiit autem S. Symeon anno IV Leonis imp. juxta Theophanem ac Cedrenum, hoc est, anno Christi CDLX, et quidem primo ejusdem anni die, ut fuse docet Tillemoutius tom. XV, not. 11 in S. Symeonem Stylitam, pag. 884. Deinde Pontificatum illum tenuisse Martyrium usque ad annum Christi CDLXXI, docent Card. Baronius ad illum annum; Valesius in Observationibus ecclesiasticis ad Euagrium lib. I, cap. I, Pagius in Criticis Baron. ad annum Christi CDLXXI, num. 6; aliique. Quod probari potest.

ab A. C. 459 usque ad 471;

SÆCULUM V.
quando patri-
archatu renun-
tavit.

359 Primo quidem ex ipso Victor Tue-
nunensi; cum illo ipso anno, sive consulibus
supradictis, successisse Martyrio Julianum no-
tat. Deinde ex lege a Leone imp. *data Kalend.
Jun. CP. Leone et Probiano Coss.*, id est, anno
Christi cdxxi, quæ est 29 in codice
Justiniano lib. 1, tit. 3, de episcopis et cle-
ricis. Legem illam adversus Petri Fullonis
et asseclarum ejus monachorum turbas obti-
nuisse Martyrium tunc, *cum ad imperatorem
venisset (Cpolim et) honorifice*, teste Theo-
doro Lectore hist. eccl. lib. 1, *dimissus est; stu-
dio atque hortatu Gennadii episcopi Cpolitani*,
volunt auctores, quos paulo ante adduximus.
Profit ea tamen parum martyrio, quod Ful-
loni addictus nimium erat Zeno magister mi-
litum, idemque gener imperatoris; quæ res
eo Martyrium adegit, ut *reversus Antiochiam,
cum Antiochenses turbis ac seditionibus delectari,
et Zenonem iis favere animadverteret, episcopatu
renuntiaverit coram universa ecclesia, his verbis
usus: Clero contumaci et populo immorigero,
et ecclesie contaminatæ renuncio, servata mihi
sacerdotii dignitate*. Ita Theodorus Lector loco
citato. Postremo idem etiam tradit S. Nice-
phorus in Chronico: quando Martyrio post
Acacium annos xiii assignat: Acacius au-
tem, ut ante ostensum est, desiit anno Chri-
sti cdlxix circa medium: inde porro usque
ad cdlxxi, duodecim sunt anni completi,
tredecim inchoati; quot notat Nicephorus;
imo et laterculi Theophanis, licet eorum
interpolator annorum illorum initium perpe-
ram conjunxerit cum anno sexto imperato-
ris Marciani, uti ex dictis supra de Basilio
manifestum est.

Martyri lau-
des:

360 Putavit Eminentiss. Baronius, Marty-
rium ab Antiochenis deinde revocatum fuisse;
neque adeo pulso statim Fulloni suffectum
fuisse patriarcham alium; sed hoc infra dis-
cutiam, ubi de Juliano egendum erit. Fuit
vero Martyrius vir apprime orthodoxus ac
pius, atque œcumenici Chalcedonensis con-
cilii strenuus vindex; ut colligitur tum ex
auctoribus mox citandis, tum ex Alexandri
monachi laudatione in Apostolum Barnabam
apud Surium, qui eam ait esse in Symeone
Metaphraste, ad diem xi Junii a num. 24.

etiam ab ortho-
doxia.

C Ibi ad Martyrii laudem præcipue faciunt con-
vicia impii Fullonis, quibus hunc Præsulem
pro Nestoriano traducit, usitato jam olim ab
hæreticis in catholicos insultandi more. Cre-
diderim, illud inde etiam, nescio quo fato,
in S. Nicephori Chronologiam aliquot po-
stica sculis irrepsisse; si tamen Martyrius
noster est Nestorianus ille, adversus quem
epistolam misisse istic Simplicius Papa dicitur.

361 Gennadius certe tamquam episcopum
cum Ecclesia sentientem apud Leonem imp.
defendit; catholicus episcopus appellatur
quoque in Breviculo hist. Eutyech. apud Lab-
beum tom. IV Concil. col. 1082; tantumque ejus
cum vitæ tum doctrinæ integritas ac studium
defendendi gregis Petro Fulloni, jam diducto
rictu prædas inhiant, incommodabat; ut in
has tandem ad Zenonem, patronum suum,
voces eruperit: *Nisi hujus civitatis episcopus
permutetur, fieri non potest, ut populus quiete
vivat*. Ita Alexander citatus; cujuscumque
is demum auctoritatis haberi debeat, aut æta-
tis; de qua re vide Acta Sanctorum ad diem
xiii Maii, ubi de inventione S. Crucis, cap. iii,

a num. 29; aut Pagium in Criticis Baron. D
ad annum Christi cdlxxiv, num. 5; ubi
in re historica multum abest ut tanti fiat,
quanti eum Baronius aliique faciendum pu-
taverant. Porro quanto apparatu ac solenni-
tate defuncti recens magni Symonis exuvias
recepit Martyrius, quantoque eas in pretio
deinde habuerit, Euagrius et ejusdem
sancti Stylitæ Acta, de quibus ante incmini,
luculente testantur.

XLIV. PETRUS GNAPHEUS primo.

Frustra PETRUS, e monasterio Acæmeto-
rum, in quo *κναπέα*, seu *fullonum* egerat,
ob turbulentam hæreticamque adversus syno-
dum Chalcedonensem in primis pervicaciam
ejectus, ac subinde *presbyter ecclesie S. Bassæ
martyris, quæ est Chalcedone*; frustra, inquam,
*hic sedis Antiochenæ cupiditate captus, persuasit
Zenoni, ut conatus ipsius adjuvaret*; frustra,
*conductis quibusdam ex Apollinaris secta, contra
fidem et contra Martyrium episcopum plurimos
tumultus excitavit, anathemati subjiciens eos, qui
non dicerent Deum crucifixum*; eamque ob causam
populum dissidere fecit, ut narrat Theodorus
Lector loco citato; idque jam ab anno
cdlxiii, ut contra Barouium ac Valesium ex
Theophane, Cedreno, Theodoro Lectore
etc. contendit Pagius in Criticis ad annum
Christi cdlxxi, a num. 3; frustra *multum
auri vim Zenoni proposuit*, Alexandro mona-
cho teste, *si ab eo impetraret, quod petebat*;
*... et gravissima quædam scelera, contra pa-
triarcham falso conficta, ad imperatorem detulit*.
Nam quamvis id artibus illis suis tandem
evicerit, ut Martyrius, concitati ab eo po-
puli contumacia fractus, ultro ad eum, quem
supra dedimus, modum episcopatu cederet,
ipseque *post abscessum Martyrii in sedem episco-
palem tyrannice invaderet*, uti tradunt Theo-
dorus Lector lib. -1, Acacius apud Liberatum
diaconum in Breviario cap. xviii, ac Theo-
phanes ad annum divinæ Incarnationis juxta
Alexandrinum cdlvi; efficere tamen haud
potuit, ut raptæ infulæ indignum raptoris
verticem diu premerent.

Petrus Fullo va-
cua Martyrii
sede per vim
potitus, A. C.
471,

363 Vix enim sacrilegam usurpationem
ejus Constantinopoli Gennadius inaudit, cum
rem omnem ad imperatorem detulit, qui *con-
tinuo damnatum ab episcopis*, ut addit Libera-
tus Diaconus cap. xviii, *exilio plectendum pronun-
tiat*, inquit Theophanes loco citato; *quod cum Pe-
trus audiisset, ipse fuga proprium exilium evitat*.
Idem fere habent Theodorus Lector, auctor
Breviculi historiæ Eutyechianistarum, Nicepho-
rus Callistus lib. xv, cap. xxviii, et Libellus
Synodicus § xcvi, qui ambo postremi addunt,
eum in monasterium Acæmetorum seu Per-
vigilum confugisse. Ita brevissimi temporis
tyrannicus hic Primus Petri episcopatus fuit;
ac propterea, ut opinor, a S. Nicephoro,
Eutychio, ceterisque in catalogis fere ne-
glectus.

brevi ab illa
exiliū metu
profugit.

XLV. JULIANUS.

Julianus Petri
loco consecratus
est. l. c. 471.

Ejus autem (Petri Cnapheos) loco, subdit ibidem Theodorus Lector, JULIANUS communi omnium consensu ad episcopatum promotus est; idemque asserit totidem pene verbis S. Theophanes pag. 98 ac Georgius Cedrenus ad annum Leonis septimum; idque adeo brevi post Martyrii abdicacionem, ut Julianum Martyrio successisse scribant Nicephorus patriarcha et Zonaras; imo ipse etiam in laterculis suis Theophanes, seu quisquis alius eos concinnavit; atque adeo eodem anno Christi cccclxxi, iisdemque Coss. Leone Augusto iv et Probiano, uti supra ex Victore Tununensi probatum est. Atque hinc patet, quam præpostere Eutychius. tom. II, pag. 104, Joannem, quem sex annis ait sedisse, inter Martyrium ac Julianum medium collocaverit. Euagrius Juliani quidem non meminit; sed is patriarcharum seriem in postremis habuit, cum et alios plures omittat, et ipsius Martyrii nos nisi obiter meminerit lib. I, cap. xiii, occasione translationis sacri corporis Symeonis Stylitæ; inde etiam profluxerit error Nicephori Callisti, qui primum petri Fullonis exilium sub Leone imperatore cum secundo sub imperio Zenonis confundens, non alium Petro successorem, quam S. Stephanum martyrem assignat lib. xv, cap. xxviii; cujus narrationis falsitas per decursum elucescet.

Hic aliqua Baronii asserta notantur: quod Julianum excludat; quod neminem Fulloni sufficiat;

B 365 Mirari vero etiam hic satis non possum Eminentissimum doctissimumque Annalium Patrem, qui cum Acacium ad annum Christi cccclxxix, num. 18 admittat, ab anno assertum patriarcha Nicephoro; ex albo tamen Antiochensium præsulum excludit Julianum, et ab eodem S. Nicephoro et a tot aliis, ne dicam omnibus, relatum. Tum illud etiam in eo demiror, quod ait ad annum Christi cccclxxi, num. 13: Porro pulso Fullone abdicantis se Martyrio, nullus in ejus locum suffectus est; quod non alium, quam ipsum, orthodoxi sedi illi optarent episcopum. Id quo auctore pronunciatum sit, nescio; ceterum ex allatis contrarium liquet.

quod revocatum fuisse statuat Martyrium.

C 366 Denique nihilo minus ferit, quod ad annum Christi cccclxxiv, num. 7 promit ex Alexandri monachi laudatione in Apostolum Barnabam, prout exstat apud Surium ad diem xi Junii, seu tomo III, uti citatur ad annum Christi cccclxxi, num. 6: Sic enim ait, inquit: Postquam Leo imperator terrestre imperium dereliquit, et ad immortale illud regnum translatus est, Antiocheni, URGENTE PETRO FULLONE, MARTYRIO ITERUM (post abdicacionem utique) REVOCATO EJUS SEDIS DIGNO EPISCOPO NEGOTIUM FECERUNT: NEC SUB CATHOLICO IMPERATORE SATIS VIRUM HABUERUNT, UT EUM SEDE OMNINO PELLENT: Zenoni imperatori supplicationem obtulerunt, petentes Fullonem illum Petrum sibi episcopum creari, id quod factum est. De Alexandro dixi num. 361. Itaque quamquam hic auctor revocatum fuisse diceret ad sedem relictam Martyrium usque ad imperium Zenonis, nihil admodum ejus unius auctoritas ad elevandam tot scriptorum, quot numero superiore

produximus, fidem valeret. Nunc vero quando ne ipse quidem Alexander ea habet in Surio, quæ in citato textu litteris majusculis expressi; quo teste, obsecro, credibile sit, Martyrium ad abdicatum aliquando episcopatum rediisse? Quod vero asserit Alexander, restitutum Fullonem fuisse, dum Zeno auspicaretur imperium, id modo ostendam non esse admittendum.

367 Ecclesiam enim Antiochenam administravit Julianus vel annis sex, si mutilos utrinque accenseas, ut habent Theophanis laterculi ac Zonaras eodem semper lib. XII, num. 34; vel annis quinque, si ex altera tantum parte mutilentur; quod faciunt Eutychius tom. II, pag. 104; et haud dubie Nicephorus in Chronographia: nam quamvis jam ibi legantur anni æ, id est xv, palpabile tamen adeo hoc mendum est juxta omnes historiographos; ut non possit non librariis imputari, quibus nihil est communius, ut sæpe jam vidimus, quam ut jota illud ubi est, pro accentu numerali accipiant, ubi vero non est, ibi accentum, non semper suo loco notatum, accipiant pro jota, ita v in xv mutantur, et xv nonnumquam in v. Cum ergo anno Christi cccclxxi regendam Antiochensem ecclesiam Julianus acceperit, necesse est, illum usque ad annum cccclxxvi (vide infra num. 376) in illo munere ac vita perstitisse; hoc est, usque ad imperium Basilisci, de quo disseram infra a num. 369.

Sedit Julianus usque ad A. C. 476 incuntem,

368 Et vero Basilisei, non Zenonis, temporibus . . . ad Antiochiam remissum fuisse Petrum Fullonem, ut iterum illie episcopatum teneret, tradit auctor Breviculi Hist. Eutych. tom. IV Concil. col. 1083; Liberatus Diac. in Breviar. apud Labbeum tom. V Concil. cap. xvi, col. 764, iterumque cap. xviii, col. 769; Theodorus Lector in editione Valesiana pag. 556, ubi sic habet: Basiliseus Chaleedonensem synodum damnans, eique aperte repugnans eum imperiali diplomate Elurum Alexandriam dimisit; et Petrum Fullonem Antiochiam; Theophanes pag. 104, Porro Basiliscus, inquit, . . . Petrum Fullonem in Insomnium monasterio (ad quod confugisse eum supra diximus, cum exilii Oasisani latam a Leone sententiam subodoratus esset) latitantem sedi restituit. Tum infra: Ceterum Julianus Antiochiæ præsul, ex gestis rebus dolore concepto, vitam amisit. Petrus autem Fullo thronum invadens, se ad anathemata et tumultus excitandos convertit etc. Idem eruitur ex epistola Simplicii Papæ ad Acacium in Collect. Romana Holstenii pag. 194 et 195; idem ex ejusdem epistola xiv ad Zenonem imp. apud Labbeum tom. IV Concil. col. 1033; idem denique etiam innuit non obscure Euagrius lib. III, cap. v, maxime si quod ibi dicitur cum capite præcedenti, et cum octavo ejusdem libri conferatur, ex quibus etiam omnibus aperte colligitur, gesta hæc esse sub ipsa Basilisci imperantis principia; id est, ineunte circiter anno Christi cccclxxvi. Sunt hæc, opinor, non paulo graviora certioraque, quam quæ numero 366, ex Alexandri sermone prolata sunt. Adis Valesium observ. eccl. ad Euagrium lib. I, cap. II, Pagium in Criticis ad annum Christi cccclxxiv, num. 5 et, cccclxxvi, num. 7, Tillemontium tom. XVI in Acacio CP. art. 10.

id est, usque ad initium Basilisci imp.

F

SÆCULUM V.

PETRUS CNAPHEUS secundo.

Fullo Sedem Antioch. secundo invasit, sub initium Basilisci,

Juliano successisse FULLONEM, idque sub exordium arrepti per tyrannidem a Basilisco imperii, satis jam numero præcedenti probatum dedimus. Verum cum de ipso illa initio Basilisci non nulla disputatio sit, operæ pretium duxi, suo illud hic tempori restituere, ne minus definite loqui videar aut de Juliani fine, aut de invasione secunda Fullonis. Antonius Pagi in eruditis Criticis Baronianis ad annum Christi CCCCLXXVI, num. 5, *Basilisci tyranni initium anno superiori (CCCCLXXV) a quibusdam viris doctis cum Victore Tununensi in Chronico perperam consignatum*, affirmat: *Lex enim*, inquit, *xxviii Cod. Justin. (lib. v, tit. xii) de jure dotium (in cujus titulo habetur: Zeno A. Aliano præfecto prætorio) dicitur data Kal. Jan. Basilio (legendum Basilisco) et Armatio (legendum Armato) Coss. Quare hujus anni (CCCCLXXVI) initio, quo lex ea emissa, Zeno adhuc imperabat;*

B neque adeo adhuc Basiliscus in ejus solium involaverat.

quod initium non recte eruitur ex codice Justiniani:

370 Hæc ratio mihi nequaquam sufficit, ut a virorum illorum doctorum sententia dimovear: nam ne multa de titulis ac datarum legum tempore parum sæpe accurate notato disseram; satis erit hic mihi legem legi opposuisse: est ea xvi in eodem codice Justiniano lib. 1, tit. 2 *de sacrosanctis Ecclesiis* a Zenone inscripta Sebastiano itidem præfecto prætorio *ae data* scribitur xvi Kalend. Jan. Armatio V. C. Coss. hoc est, die xvii Decembris ejusdem anni CCCCLXXVI, qua rescinduntur ea, quæ tempore tyrannidis a Basilisco fuerant innovata. Non possunt profecto utriusque hujus legis tempora conciliari, nisi dixeris intra eundem annum Basilisci tyrannidem exortam atque extinctam fuisse quod neque Pagius admittit, et omnibus adversatur historiæ temporumque monumentis. Utrius ergo legis inscriptione aut tempore standum erit? Neutrius, opinor; quando et altera certissime fallit et eadem est utriusque auctoritas. Missis itaque legibus, aliunde accersenda sunt Basilisci primordia.

sed aliunde multo solidius probatur,

C 371 Ac primo quidem qui Basilisci initium revocant ad annum Christi CCCCLXXV, pro se habent, fatente Pagi, victorem Tununensem in Chronico; habent Marcellinum Comitem item in Chronico; habent S. Theophanem, qui illud in sua Chronographia reponit sub anno divinæ Incarnationis secundum calculum Alexandriaum CCCCLXVII, cui si anni viii adjiciantur (totidem enim hic æra vulgaris Alexandrinam antevertit) redibitur ad annum Christi CCCCLXXV, saltem usque ad mensem Septembrem; et quamquam ex Victore id contigisse videatur sub hiemem; nequaquam tamen illud Theophanes ad annum æræ nostræ CCCCLXXIV referre potuit, ut patet ex tempore, quo Zenonem cum Leone filio suo, ac deinde, illo mortuo, solum imperasse significat. Ad hæc epistolæ quædam Simplicii Papæ non annum tantummodo eundem, sed etiam anni tempus utcumque indicant. Earum prima inscripta est, non *Zenoni augusto*, ut habent edita typis; sed *Basiliseo augusto*, ut est in codice Virdu-

nensi, teste Labbeo tom. IV Concil. col. 1070, **D** et sic legi oportere contendit Pagi in Criticis ad annum Christi CCCCLXXVI, num. 13 et 14; et fusius Tillemontius tom. XVI, not. 2 super Acacium CP. *Data* autem est epistola illa *quarto Idus Januarias, Basilisco Augusto Consule*: sic enim legitur. Neque quidquam hic est corrigendum: non consulatus, ut probat Pagi; non ipse mensis Januarius, ut ostendit Tillemontius, locis citatis.

372 In ea porro epistola significat Basilisco Simplicius, jam tum Romæ delatum ad suam notitiam esse per scripta ferventium pro fide catholica monachorum, *Timotheum partricidam (Ælurum) . . . Alexandrinæ urbis ecclesiam . . . depulsionem legitimi pervasisse pontificis. . . Nec eo tamen sine contentus*, inquit Simplicius, *Constantinopolim insuper urbem . . . fertur audacter ingressus* etc. Hæc facta esse, non sub Zenone, sed sub Basilisco imp. contendit contra Baronium ipse Pagi ad annum citatum, num. 10, et affirmant auctores, quos dedimus num. 368; atque adeo ipse Pontifex Simplicius in epistola ad Acacium, edita a V. C. Luca Holstenio in Collectione Romana parte 1, pag. 194, his verbis: *Sub occasione tyrannicæ dominationis (Basilisci scilicet) et per absentiam christianissimi principis (nempe Zenonis) latro et recidivus invasor Alexandrinæ ecclesie* etc. Cum igitur invasio illa Æluri, et iter ejus Constantinopolim, notabile tempus exegerint, quocumque demum exponantur modo (vide Tillemontium loco citato); nec pauci item dies requirantur, ut hæc jam facta Constantinopoli Romam possint esse perscripta Simplicio; nota tamen ipsi fuerint ante diem x Januarii CCCCLXXVI; quis non videat, ea contingere debuisse anno præcedenti nondum elapso; adeoque Basiliscum aliquanto etiam ante tyrannicum imperium sibi vindicasse, saltem mense Novembri anni CCCCLXXV, ut ex Codino asserit Tillemontius tum in nota jam dicta, tum in Acacio CP. art. 4?

373 Idem argumentum firmari potest ex epistola v Simplicii Papæ ad Acacium ibid. col. 1073, et 7 ad Presbyteros et Archimandritas CPolitanos col. 1075, ex qua ultima patet, Epiphanium illum, per quem eorum literas, de quibus ad Basiliscum meminit, acceperat, serius Romam advenisse, quam ipsi qui scripserant, voluissent: ex quo consequens fit, jam satis diu ea, quæ diximus, Alexandria et Cpoli fuisse gesta, antequam ea Romæ summus Pontifex rescierit. Ceterum si mense Novembri tyrannidem arripuisse Basiliscum cum Codino dixerimus, facile intelligitur Zenonem fugientem in Isauriam *Ariadne augusta sub hiemis discrimine, navali itinere fuisse subsecuta*, ut ad illum annum CCCCLXXV notat Victor Tununensis.

374 Sic etiam optime congruunt annus unus et menses octo, quos Basilisci tyrannidi tribuit Procopius Cæsariensis de Bello Vandalico lib. 1, cap. vii, cum epistola viii, qua Zenoni recuperatum imperium idem Simplicius Papa gratulatur, *data octavo Idus (alii septimo) Octobris post Consulatum Basilisei et Armati*, id est, anno Christi CCCCLXXVII, ut habetur eodem tom. IV Concil. col. 1079 (sic enim, vitiose licet, columna notatur). Nam viginti menses Novembrem anni CCCCLXXV consecuti, sub mensem Augustum desinunt **F** anni

alibi incipit in annum ad annum Christi 476;

non vero in d. C. 476,

ut statuit Pagi.

A anni cccclxxvii, quo ad solium redierit Zeno; inde porro usque ad initium Octobris spatii satis est, ut ejus reditum et certis nuntiis Romæ Simplicius intelligeret, et litteris gratulatoriis imperatori faustum apprecaretur. At si initium Basilisci, cum Pagio ad annum Christi cccclxxvi, num. 5, statuas circa finem Januarii aut ab ineunte Febuario ejusdem anni Christi cccclxxvi, menses illi xx excurrent ad finem usque Septembris anni sequentis; neque proinde scribere ad Zenonem Pontifex potuerit die octava Octobris ejusdem anni; cum dies octo aut pauciores nequaquam sufficiant, ut res in Oriente gesta Romam certis indiciis deferatur. Sed de his jam satis. Redeo ad Petrum Fullonem.

375 Quamquam ex iis, quæ allata sunt hactenus, dubium esse non possit, quin sedem Alexandrinam Timotheus Ælurus iterato invaserit anno Christi cccclxxv, ut notat Victor Tununensis; omnino tamen certum videtur, nec ante ineuntem annum cccclxxvi in Antiochenam secundo sese intrusisse Fullonem. Etenim cum prius ex epistolis Simplicii constet, elapsum exilio Ælurus Alexandrinam ecclesiam, Basilisco rerum potiente, pervasisse, quam Constantinopolim adiret, eo appulisse vix potuit ante Decembrem anni cccclxxv: ibi autem non exigui temporis negotium fuit; conferenda cum tyranno ad firmandam Eutychanam hæresim consilia; cogendum episcoporum aliorumque in Chalcedonensem synodum conjuratorum consilia-bulum, ut est in Actis S. Euthymii magni ad diem xx Januarii, cap. xx; adornandæ, Æluro imprimis auctore, Basilisci encyclicæ, ut habet Euagrius lib. iii, cap. iv, ubi etiam litteras illas recitat, subditque cap. seq. a quingentis circiter episcopis fuisse subscriptas; atque ibidem notat ex Zacharia Rhetore, Petrum quoque Fullonem, qui, dum hæc gererentur, una cum Timotheo erat Constantinopoli, his litteris consensisse.

376 Ac tum demum a Timotheo illo (Æluro) damnato... ad Antiochiam Fullo remissus fuit, ut iterum illic episcopatum teneret, quemadmodum ex Breviculo et Liberato, seu potius Acacio dictum est. Illuc vero non multo ante Februarium anni cccclxxvi pervenisse, satis, credo, ex hisce rerum adjunctis liquet: quo tempore Julianus, dolore ex tanta rei catholicæ calamitate confectus, vacuam invasori sedem simul cum vita reliquit, uti ex Theophane supra retulimus. Cum tamen omnino certum videri debeat, decretam ab imperatore, id agente Æluro cum suis, restitutionem Petri fuisse, cum adhuc Constantinopoli versaretur, atque adeo ante elapsum annum Christi cccclxxv, et ante obitum Juliani, atque ipsam invasionem Petri Antiochiæ factam; non miram, si ab anno cccclxxv supputari a quibusdam ejus tempora cœperint.

377 Sic ab anno illo Christi cccclxxv, episcopatum hunc secundum Fullonis metiri cœperunt Nicephorus patriarcha, Theophanes in expartis laterculis, et Zonaras; cum tres illi annos, utrimque videlicet incompletos, adscribant: nisi malis credere, aut errasse Nicephorum et qui eum secuti sunt, aut aliter annos Æluri, aliter Fullonis computasse: nam huic tres, illi tantum duos

Julii Tomus IV.

assignant; cum ex dictis manifestum sit, prius Ælurus obtinuisse ecclesiam Alexandrinam, eamque posterius, ut mox ostendam, tenuisse, quam Petrum Cnaphea Antiochenam. At exemplar Eutychie, quod duos tantum hic annos numerat tom. II, pag. 111, ab ipsa usurpati throni possessione ordiri potuit, atque ita una solum parte mancos colligere. Ut ut est; id quidem ego exploratum abunde puto, tyrannicum hunc patriarchatum ultra annum Christi cccclxxvii protendi haudquaquam posse; quod quia Pagio aliter visum est in Criticis ad annum Christi cccclxxvii, num. 11, sic ostendo:

378 Petrus ab Antiochena sede ante dejectus est, quam Alexandriae mortuus sit Ælurus: hoc enim aperte testatur Euagrius lib. iii, cap. viii, x et xi; Theophanes pag. 107; et omnium iustar S. Papa Simplicius in epistola ad Acacium, ab Holstenio vulgata, quam etiam habes in Labbeo tom. IV Concil. col. 1039: in ea etenim summus ille Pontifex nondum quidquam de Æluri morte cognoverat; quandoquidem Acacium et ceteros qui ad rem catholicam erigendam Constantinopolim confluxerant, instare apud imperatorem jubet, ut *Timotheus (Ælurus) cum sequacibus suis ad irremediabile dirigatur exilium*; cum tamen ibidem non modo significet innotuisse jam tum sibi, depulsum esse ab ecclesiæ Antiochensis administratione Petrum; sed etiam Joannem Apamenum, quem, Petro ejecto, eandem ecclesiam pervasisse scribit, *sub anathemate a Christianorum consortio, vel ipsa appellatione removeat*. Quid, amabo, afferri luculentius potest, ut depositum Fullonem probemus esse, non solum ante mortem, qua Timotheus ille dejectionem suam antevertit; verum etiam antequam de illo expellendo quidquam Constantinopoli a Zenone decretum esset? Si ergo Ælurus constiterit anno Christi cccclxxvii non supervixisse, de Fullone profecto multo id erit certius: hoc igitur agamus.

379 Fatentem in primis hic ipsum Pagium habemus in Criticis ad annum Christi cccclxxvii, num. 10; nec fatentem dumtaxat, sed etiam adducto Theophanis testimonio id comprobantem, et illo quidem testimonio, quo, si verum est, mors Æluri statuitur accidisse anno Incarnationis divinæ secundum Alexandrinos cccclxxix, hoc est, aëræ nostræ cccclxxvii, ante initium Septembris: hoc ego tamen eatenus admittere non ausim, ob epistolam S. Simplicii mox adducendam. Addit etiam Pagius, idem confici ex duobus annis, quos Æluro Theophanes concedit in laterculis, imo et Nicephorus patriarcha in Chron., et Eutychieus tom. II, pag. 107; biennium autem ab anno cccclxxv in finem vergente ductum non potest ultra annum cccclxxvii excedere. Victor item Tununensis mortem, seu necem potius Æluri (siquidem hausto veneno interiit) refert *post Consulatum Armati*, adeoque anno etiam cccclxxvii. Pondus hisce omnibus gravissimum accedit ex epistola ix S. Simplicii ad Acacium tom. IV Concil. col. 1029, scripta sub initium anni cccclxxviii, sive *tertio Idus Martii, Illo viro clarissimo Consule*, qua respondet Acacii litteris, ex quibus *Alexandrinam ecclesiam divino tandem iudicio (sive Æluri interitu)*

nam ante ex-
vulsus est Fullo,
quam defunctus
Ælurus;

E

Ælurus autem
non vixit ultra
A. C. 477;

F

Hæc tamen se-
cunda Fullonis
invasio

pertinet ad ini-
tium A. C. 476;
licet quidam re-
petant a fine
præcedentis;

tenuitque usque
ad A. C. 477;

SÆCULUM V.

quidquid aliter
Pagio visum est.

interitu *liberatam*, et restitutum in eam Timotheum Salophaciolum intellexerat.

380 Hæc epistola, tametsi statim ab acceptis Acacii litteris data esset, uti terrarum temporumque spatia æstimanti omnino persuadet fieri non posse, ut ultra Januarium anni CCCCLXXVIII vixerit Ælurus; ita plane iis favet qui obitum ejus ad annum CCCCLXXVII saltem elabentem reducunt; multoque magis iis, qui Petri depositionem anno illo consignant. Admirari me hic fateor Critica Pagiana, qui cum idem omnino adstruant, affirmantque epistolam Simplicii Holstenianam, quæ depositionem Fullonis clarissime continet, scriptam esse *ipso tempore, quo Ælurus adhuc vivebat* (verba sunt ad annum Christi CCCCLXXVII, num. 12;) miror, inquam, quo pacto et eandem epistolam, ibid. num. 13, et Fullonis depositionem, ibid. num. 11 retulerint ad annum sequentem, sive Christi CCCCLXXVIII. Verum cum Fullonis extrusio cum Joannis intrusione conjuncta sit; hanc aggredior, ut illam simul quam potero proxime determinem.

B

XLVI. JOANNES II.

Joannes II Petri
Fulloni.

JOANNEM hunc omittit Euagrius lib. III, cap. X, et Zonaras loco jam sæpius assignato, aliique. Eutychius eum Juliano præponit, eique sex annos episcopatus tribuit tom. II, pag. 104; sed errores in hoc auctore, etiam graves, non admodum rari sunt; hic certe tota exerrat via: nam et Joannem Fulloni ordine a me servato successisse, et brevissimo tempore tenuisse sedem illam compertissimum est. Et successionem quidem testatur Acacius in Breviculo hist. Eutychianist. apud Labbeum tom. IV Concil. col. 1082; et in Breviario Liberati cap. XVIII, tom. V Concil. col. 769; concilium Romanum II in epistola synodica tom. IV Concil. col. 1125, etc. Successionem vero ac durationem ejus tradunt SS. Nicephorus patriarcha in Chronico et Theophanes pag. 107, ubi tribus illam mensibus definiunt. Sic habet Theophanes:

C *Ceterum Petrum Fullonem, ut qui Basiliseo faverat, Zeno habuit exosum. Orientalis itaque synodi decreto dignitate motus est, et in ejus locum Joannes ordinatus. Hic quoque post tres menses eiecitur, ac demum successor ejus Stephanus, vir pietate spectabilis, Antiochiæ promovetur episcopus.*

810 cessit.

382 Audiatur etiam S. Simplicius Papa, cujus ego in hac re testimonium longe maximi facio. De Joanne in epistola ad Acacium Holsteniana loquitur ad hunc modum. De Joanne quondam Constantinopolitano, qui ab hæreticis (Fullone nimirum, ut narrat Acacius in Breviculo citato) Apamenum sacerdotium, quod ei, qui presbyter aliunde fuerat, vel a catholicis sumere non licbat, se hæreticum publicavit, et quod in se perperam factum est, improperium retorsit in auctorem, expellens ab Antiochia Petrum pervasorem ipsius, eandem ecclesiam ipse pervasit, sub anathemate a Christianorum consortio, vel ipsa appellatione removemus; nec umquam his (Joanni aliisque ante nominatis) satisfactionis patrefaciendus est locus. Quia sicut Judas inter Apostolos, ita isti inter ministros Dei

subdola et diabolici spiritus fraude latuerunt. Hic hic subinde constructio, sed sententia plana est. Nunc rationem chronologicam indidem eruamus.

383 Data fuit hæc epistola ad Acacium vel paulo post, vel eodem potius tempore, quo data est octava ejusdem Pontificis epistola ad Zenonem imp.; ut colligitur 1, ex eo quod in illa, non secus atque in octava, ignoret adhuc Pontifex mortem Æluri. 2. Quod, item ut octava, scripta sit non diu a devicto Basilisco; cum sub finem epistolæ ideo episcopos Orientales Constantinopoli congregatos, properare ad ecclesias suas velit: *Diu autem fratres, inquit, et coepiscopos nostros apud Constantinopolim non convenit demorari: nunc præcipue, cum propter concussionem persecutionis, quæ mota fuerat, sollicitæ atque attonitæ sunt in suprascriptis ecclesiis civitates.* 3. Quia cum in epistola Holsteniana jubet Acacium cum episcopis apud ipsum collectis imperatori suggerere, ut Timotheus cum sequacibus suis, Paulus item Ephesius, et Petrus Antiochenus atque omnes, qui ab eo se, vel ab his, quos illicite fecerat, æstimabant episcopos ordinatos, ad irremeabile dirigantur exilium; addit, se cum eorum suggestionibus litteras suas conjunxisse, quibus idem ipse imperatori suggereret. Hoc autem facit in epistola octava ad Zenonem, cum eum hortatur, ut respiciat *Augustæ memoriæ Marciani*, qui Dioscorum, atque Leonis, qui Ælurum ac Fullonem, exutos ob hæresim dignitate, expulerant in exilium, *omni mundo conspiciam catholica devotione constantiam*; cumque eum flagitat, ut Timotheo, *cisque etiam, quos temeritate diabolica diversis ecclesiis ordinasse perhibetur* Timotheus (quos inter Petrus Fullo censi debet juxta Breviculum Hist. Eutych. col. 1082) *ejectis, rectæ fidei subrogari constituat episcopos: ut, sicut rempublicam suam a tyrannica dominatione purgaverat, ita UBIQUE Ecclesiam Dei ab hæreticorum latrociniis atque contagiis exuat.*

384 Neque obest, quod istic disertis verbis Petri aliorumque exilium non precetur; cum id modeste latenterque satis insinuet, atque ita Zenonis animum satis præparet; ut, accedentibus deinde expressioribus Acacii ceterorumque precibus, eo facillime impellatur. Et vero rem hanc ego numquam conceptis verbis expressam a Simplicio Zenoni fuisse, persuasum habeo: certe ipse sanctus Pontifex, cum postea malum, quod ipse Antiochiæ a Fullone, etiam in ordinem redacto, timuerat, erupisset, nullas suas ad Zenonem de hac re datas aliquando litteras commemorat, sed solas illas, quas miserat ad Acacium: *Si præteritarum, inquit epist. XIV ad Zenonem imp. col. 1033, litterarum, quas de Petri (Fullonis) aliorumque nomine jam dudum ad fratrem et coepiscopum meum Acacium scripsisse memini, ordo teneretur, ad hoc non potuit pervenire, quod jure nunc meruit vindicare. Mandaveram namque, ut, facta suggestionem Pietati vestræ, prædictus (Petrus) ut et ceteri, qui per occasionem tyrannicæ dominationis invaserant ecclesias Dei, extra metas vestri pellerentur imperii, ne pestiferis sensibus etc.* Solas iterum litteras illas appellat in epistola XV ad eundem Acacium col. 1034. Itaque non aliam epistolam suam ad Zenonem assignare Simplicium in Holsteniana illa sua ad Acacium existimo, quam eam,

ut colligitur
etiam ex
epistola Simplicii
PP. ad
Acacium;

F

A eam, quæ inter epistolas ejus numeratur octava; atque adeo cum eodem circiter utraque tempore missa sit, utramque omnino datam puto octavo (al. septimo) *Idus Octobris post consulatum Basilisci et Armati*, id est, die viii aut ix Octobris anno Christi cccclxxvii, ut notatur in epistola ad Zenonem, nisi forte Holstenianam diebus pauculis posteriorem velis.

385 Jam ergo ante diem illum Octobris et expulsi Fullonis, et intrusi Joannis Antiochia Romam nuntius advenerat; jam ergo id pridem ante factam oportet fuisse, atque adeo mense circiter Augusto; aut ita certe; ut tum saltem dejectus ab Antiocheno patriarchatu Joannes fuerit, cum epistola illa Pontificis, ineunte Octobri scripta, Constantinopolim ad Acacium et Orientis episcopos ibi coactus devenit. Neque enim aut prius aut multo posterius exauctoratum illum fuisse apparet: non prius quidem; quia, quantumvis damnatus ante fuisse videatur ab Acacio, quam a S. Simplicio, ut innuit Liberratus cap. xviii, et Breviculus hist. Eutyech. tom. IV Concil. col. 1082; tamen ea condemnatio, si qua fuit, absoluta non fuit; sed, ut vulgo aiunt, provisionalis tantummodo, atque ex interpellato Romani Pontificis arbitrio suspensa; subjicitur etenim ibidem, *quod illum Joannem, quem Acacius damnaverat cum Petro (Fullone) sine remedio pœnitentiæ fecit ab Apostolica Sede idem Acacius damnari: quod idem dicitur in epistola synodi Romanæ ibid. col. 1125; et epistola Gelasii Papæ xv col. 1223. Epistola vero xiii ejusdem, col. 1200, dicitur Acacius executor dispositionis Apostolicæ Sedis contra hæreticos sæpe extitisse; et ne dubites, quos hic hæreticos designet, adi Commonitorium ejusdem ad Faustum col. 1169, ubi sic habet: In hac ipsa causa Timotheus Alexandrinus et Petrus Antiochenus, Petrus, Paulus, Joannes et ceteri... SOLA SEDIS APOSTOLICÆ SUNT AUCTORITATE DEJECTI. Cujus rei testis etiam ipse docetur Acacius, qui præceptionis hujus extitit executor. Et paulo inferius de Acacio loquens: Qui eorum damnationem, inquit, antequam prævaricator existeret, fuerat executor.*

C 386 Ex quibus consequi videtur, ut ante, absolute saltem, dejectus ab Acacio Joannes non fuerit, quam Apostolicæ Sedis sententiam, litteris Holstenianis insertam, a Simplicio acceperit: quod fieri potuit mense Novembri; atque adeo versus tempus illud depositionis ejus sententia executioni mandata fuit. Non est enim, cur diutius possit illa differri; cum tribus tantum mensibus sederit; qui ab Augusto inchoati in Novembrem excurrunt, Deinde cum sententiam Acacius ipse Simplicium rogaverit, dubium esse non potest, quin acceptam statim, cum collectis tum apud se Orientalibus episcopis, quos Constantinopoli morari diu Pontifex vetuerat, sit executus. Ceterum quem modo Acacius ex Antiochena Sede deiecit, eundem postea Joannem Tyrionum ecclesiæ fecit præsidere, ut synodus Romana testatur tom. IV Concil. col. 1125. *Petrus autem Pityos relegatus, inquit, Theophanos loco citato, custodes eludit et ad sanctum Theodorum Euchaitarum Tutelarem profugit. Unde Antiochiam denuo regressus eas turbas excitavit, quas, nisi ad irremediabile*

diregeretur exilium, provida S. Simplicii cura oritur ab eo prospexerat.

SÆCULUM V.

XLVII. S. STEPHANUS II Martyr.

XLVIII. STEPHANUS III.

Joanni STEPHANOS duos subjiciunt SS. Nicephorus ac Theophanes in Chron., quorum priori annos ambo tres attribuunt, alteri vero unum annum tantummodo; quem, juxta Theophanem, martyrio consummaverit. Euty chius tom. II, pag. 111 eosdem illos albo suo inserit, et Stephano quidem secundo annum unum; tertio vero sex tantum menses; neutri martyrium adscribit. Utrumque etiam agnoscit Libellus Synodicus § xcix et seqq.; et secundum, quem Theophanes pag. 107 *virum* ait fuisse *pietate spectabilem*, etiam hic *Beatum* appellat quidem, et *mox* asserit ad Christum emigrasse; sed martyrii palmam Stephano Tertio cum Theophane reservat. Zonaras tres quidem annos notat; sed incertum, qui Stephano, Secundo, an Tertio, concedi debeant; cum ipse unum tantum hoc loco Stephanum agnovit Euagrius lib. III, cap. x, et Nicephorus Callistus lib. xv, cap. xxviii unicum hic Stephanum collocant, cumque martyrem, sed nullum ei tempus assignant, nisi quod Fulloni Stephanum, Stephano vero Kalendionem suffectum esse memorent.

Utriusque Stephani confusio et permutatio.

388 S. Simplicius Papa epist. xiv ad Zenonem imperatorem, *data x Kalendas Julias post consulatum illi viri clarissimi*, sive die xxii Junii anno cdlxxix; item epist. xv super eadem re atque uno tempore ad Acacium data, ut vide tom. IV Concil. col. 1033 et sequenti, jam tum respondet litteris, quibus ei cum Zeno tum Acacius non modo patriarchiæ cujusdam Antiocheni patratam ab hæreticis cædem, sed etiam alterius in ejus locum contra synodi Nicænæ canones ab Acacio apud Constantinopolim, (ita jubente ad sedandos Antiochensium tumultus imperatore) ordinati substitutionem significaverant. Itaque, cum inter Joannem, de quo ante Simplicius ad Acacium scripserat, et Kalendionem, de cujus exordio idem agit epistola xvi ad Acacium *data Idibus Juliis, Severino vero clarissimo Consule*, hoc est, anno Christi cdlxxxii; cum, inquam, inter Joannem et Kalendionem non nisi duo Antiocheni præsules intercesserint, Stephanus videlicet Secundus et Tertius, sequitur ex epistolis Simplicii jam dictis, ut Stephanus Secundus sive senior post unum circiter annum episcopatus, quem anno cdlxxvii elabente aut initio sequentis inierat, martyrio sit affectus, mense circiter Aprili, cujus die xxv colitur, anni cdlxxxix.

S. Stephanus II, successit Joanni II A. C. 477 vel initio 478, martyrio coronatus A. C. 479,

389 Sequitur deinde, ut Stephanus Tertius, sive junior exinde usque ad Kalendionem, id est, annum cdlxxxii sederit, et quidem ab Acacio Constantinopoli ordinatus; atque adeo, ut anni tres, quos Nicephorus ac Theophanes Stephano Secundo tribuunt, ad Tertium spectent; annus contra unus, quem assignant

Stephanus III se lit ab A. C. 479 fere dimidiato usque ad medium fere 482.

mense circiter Augusto subintrusus.

exauctoratus est tertio post mensi, sive Novembri circiter.

SÆCULUM V.

assignant Stephano Tertio, pertinent ad Secundum: itemque ut martyrium Theophanes pag. 110, et Libellus synodicus § c Stephano Tertio perperam adscripserint; quando illud S. Simplicius diserte contulit ad ejus decessorem.

Pagii Stephano III tribuentis, quæ Secundo convenient, et contra

390 Quis dubitet in hac tanta scriptorum diversitate, potiore longe quavis alia auctoritatem esse Simplicii, sua ipsius negotia describentis; maxime cum ceteri trecentis et amplius annis, rebus quas hic narrant, posteriores fuerint? Eam igitur et nos amplexi sumus in Actis Sanctorum ad diem xv Aprilis, ubi de S. Stephano, pag. 362; uti etiam postea Tillemontius tom. XVI in Acacio CP. art. 17 et 18. At Pagius in Criticis Baronii ad annum Christi cdlxxxix, num. 2 et 3, et ad annum Christi cdlxxxii, num. 2 Stephano Secundo dat annos tres, Tertio unum; Hunc martyrium fecisse ait, non illum; denique neutrum ab Acacio Constantinopoli consecratum fuisse sed solum Kalendionem; dicitque opinionem vulgarem, quam juxta Simplicii litteras, diligenter expensam, ut colligi potest ex Actis S. Simplicii ad diem ii Martii, pag. 136, num. 11, secutus est Henschenius, falsam esse. Hoc ut adstruat, multa congerit, quæ huc, nisi fallor, redeunt omnia.

argumentum

391 Temporibus S. Simplicii Papæ, unus dumtaxat episcopus Antiochenus Constantinopoli ab Acacio ordinatus est, quem tacito nomine in epistolis xiv et xv designat Simplicius illi mox suffectum esse qui ab hæreticis crudeliter interemptus erat; vide Critica ad annum cdlxxxii, num. 10. At constat Kalendionem Constantinopoli ab Acacio esse ordinatum; ut probare nititur ibidem a num. 2. Est ergo Kalendio, quem S. Simplicius in epistolis illis designat martyris continuum successorem. Cum vero Kalendio ante annum Christi cdlxxxii ad infulas Antiochenas non accesserit, necesse est, ut epistolæ Simplicii xiv et xv ante annum illum scriptæ non sint. Perperam igitur epistola xiv inscribitur *data x Kalendas Julias post consulatum Illi viri clarissimi*, sive xxii Junii anno cdlxxxix; sed inscribi debuit, inquit Pagius, *post consulatum Placidi viri clarissimi*, sive anno Christi cdlxxxii: ita ut epistola xiv et xv Simplicii eodem anno scripta sit ac de eadem agat Kalendione, quo et de quo scripta est epistola ejusdem xvi ad Acacium *data Idibus Juliis* (imo *Junis*, ut observat Tillemontius nota 13 in Acacium CP.) *Severino viro clarissimo Consule*. Atque hinc porro consequens est; ut usque ad illum annum circiter Antiochiæ præ sederit Stephanus martyr, qui alius esse non possit quam Stephanus Tertius; utque tribus annis præesse potuerit Stephanus Secundus, ut Nicephorus patriacha ac Theophanes tradidere.

confutatur 1.

Quia corrupto nititur textu S. Simplicii PP.

392 Audax enimvero facinus, et (quod bona Viri eruditissimi venia dictum sit) non uno ex capite temerarium! Num. 1 quidem facile condonari librariis potest unius apicis in alterum commutatio; at *Illi* et *Placidi* immane quantum discrepant! 2. Si scripta est epistola xiv, atque adeo et xv, eodem anno quo epistolæ ejusdem xvi, xvii, xviii et ii; cur item illi, ut istis, subscriptum non fuerit: *Data . . . Severino viro clarissimo consule* potius, quam: *data . . . post consulatum Placidi*? Sane postcon-

sulatus nusquam in litteris suis adhibet Simplicius, nisi in iis, quas anno illo dedit, quo consules nulli creati erant. 3. Si datæ sint epistolæ xiv et xv eodem anno, quo data est xvi, agantque de eodem Kalendione; vel datæ sunt aliquot diebus ante illam, ut vult Pagius; vel aliquanto post illam, si nempe datam illam fuisse velis non *Idibus Juliis*, sed *Idibus Junis*.

393 Si primum dixeris; quæro, cur in epistolis xiv et xv unice queratur sanctus Pontifex de ordinatione episcopi Antiocheni Constantinopoli per Acacium facta; de tarditate autem Antiochensium, qua adhuc distulissent de novi episcopi exordio ad se rescirere, verbum nullum faciat? Cur item in epistola xvi, quæ non potest nisi tribus hebdomadibus posterius esse scripta, in ordinatione sive exordio Kalendionis hoc unum carpat *quod fuerit serius indicatum*, quod leve vitium erat, ideoque facile excusatum est; non carpat autem, imo ne littera quidem una insinuet violatos in illo Nicænos canones, quod multo erat apud Simplicium gravius? Quæro item, si prius scriptæ sunt epistolæ xiv et xv, quam xvi; quo pacto in hac dicere Simplicius Acacio possit: *Miramur autem, nihil nos de statu Antiochenæ ecclesie, te instruente, didicisse*: cum in epistolis xiv et xv; tribus ante septimanis juxta Pagium exaratis, totum statum ecclesie Antiochenæ et Zenonis Acacique litteris intellexisse se ostendat?

394 Sin autem data est epistola xvi Idibus Junis, hoc est, diebus ix ante epistolas xiv et xv, res evadet multo etiam incredibilior. nam in epistola lvi significat Simplicius, jam se litteras accepisse de Kalendionis exordio ab ipso Kalendione vel ejus synodo, itemque ab Acacio, idque per episcopum Anastasium, Antiochia ad se directum: cedo igitur; a Kalendione ejusve synodo, ab Acacio, ab Anastasio facta est mentio ordinationis ab Acacio peractæ Constantinopoli, hoc est, violati canonis Nicæni; an non? Si facta est; cur ejus nihil meminit in responsione ad Acacium; quando rem hanc tantopere cordi habebat? Si mentio non est facta illius; cur dissimulationem illam in re tanta non castigat in epistolis xiv et xv, quæ, ut supponitur, datæ sint novem postea diebus? Imo cur Kalendionis ordinationem approbat, antequam intellexit, quo demum pacto peracta sit?

395 Quarto denique; sive prius missa sit epistola xvi, quam xiv et xv, sive posterius; si tamen de eodem omnes agant Kalendionis episcopatu, inepte profectio repetitur ejus in omnibus approbatio; quasi vero primis litteris satis expressa illa approbatio Acacio non fuisset, ut eam iteratis ad eundem epistolis significari necesse esset, ex his opinor, apparet luculente, nec eodem anno scriptas esse epistolas Simplicii xiv ac xv, quo scripta est xvi, nec de eodem omnes episcopo agere; neque adeo esse cur mutari vel debeat vel possit epistolæ xiv subscriptio, ut a recepta sententia recedatur.

396 Quod asserit Pagius ad annum Christi cdlxxxii, num. 7 et 8 ex Valesio in annotat. ad lib. iii Euagrii, cap. xvi, alium reatum in exordio episcopatus Kalendionis notari in epistola xvi a Simplicio non potuisse; nisi quod Kalendionem contra leges ecclesiasticas ordinaret

in quo notatum consulatum

temere mutat in alium.

contra quam epistolæ ad ducturum sententia patitur.

2. Quia falsum asserit vitium in ordinatione Kalendionis.

A *dinarat Acacius; id ex ipsa epistola manifeste redarguitur; sic enim habet: Antiocheni exordium sacerdotis qua ratione fuerit SERIUS (hanc vocem omittit Pagius, cum ad rem unice faciat) indicatum, quamvis minime nos latere potuerit, tamen et ipse, vel synodus ipsius indicavit. Quod sicut non optavimus fieri; ita faciles excusationi, quam necessitas fecit, extitimus: quia quod voluntarium non est, vocari non potest in reatum. Quis hinc OEdipus alium extundat reatum, quam qui diserte exprimitur; quod nempe serius, quam par fuerat, Antiocheni exordium sacerdotis Romano Pontifici esset indicatum? Hæc enim dilatio verus erat reatus, dignusque, quem summus Pontifex coargueret; quamquam eum facile remisit, cum intellexisset, causas moræ in officio tam diuturnæ Antiochenis et legitimis fuisse et necessarias. Eundem certe reatum in Basilio notatum a S. Leone magno, atque ob eandem causam excusatum dedit supra num. 355.*

B *et verum silet.* 397 Nec vero magis urget, quod num. 8 subdit idem Pagius, quo persuadeat, rem eandem in epistola Simplicii xvi notari, quæ notata fuerat in epistolis xiv et xv: *In ea (epistola xvi) enim, inquit, postquam Simplicius dixit: Antiocheni sacerdotis exordium, et cetera supra (a me etiam) recitata, statim subjicit: Et ideo per fratrem et coepiscopum nostrum Anastasium qui ex prædicta regione directus est, litteris quoque tuæ dilectionis acceptis, alterni vicissitudinem sermonis tuæ reddidimus charitati, necessario fratris et coepiscopi nostri Kalendionis sacerdotium gremio Apostolicæ Sedis amplexi, etc. Neque enim, addit Pagius, Simplicius de aliis scriptis ab Acacio litteris loqui potest, quam de iis, in quibus episcopi Antiocheni electionem non reprobabat, quia necessitate facta fuerat; atque adeo de illis, quibus per epistolam xv responderat Simplicius. Verum hæc collectio ut simpliciter asseritur, ita quoque simpliciter negatur; patetque ejus falsitas ex dictis a numero 392; ubi ostendi, alium esse annum, resque omnino alias in epistolis xiv et xv, quam præferat epistola xvi; alia quoque in illis, alia in hac necessitas excusatur; neque proinde de scriptis illis ab Acacio litteris loco citato agit Simplicius, ut Pagio placet; cum ad rem nihil illæ quidquam pertinerent; verum de illis, quas Antiochia missus Romam Anastasius, in itinere ab Acacio acceptas, una cum Kalendionis synodique ejus epistola ad summum Pontificem toto circiter post illas, de quibus in epistola xv sermo est; triennio attulerat.*

C *3. Quia præcipui auctores a Pagio citati vel ipsi non favent.* 398 Sed quid ergo, inquis, ad argumentum supra num. 391 propositum? Respondeo, illud everti funditus, si vel cum Valesio, annotat. in lib. II Theodori Lectoris, primam propositionem negaveris, dixerisque, tam Stephanum tertium, quam Kalendionem ab Acacio fuisse consecratos; vel cum Tillemontio, cui Valesii sententia merito displicet, nota 14 in Acacium CP., rejeceris propositionem secundam; quæ asserit, Kalendionem ab Acacio fuisse ordinatum Constantinopoli. At enim tot eam testibus post Valesium defendit Pagius ad annum Christi cccclxxxii a num. 3. Proferuntur, qui id asserant, Theophanes, Euagrius, Nicephorus Callistus, Theodorus Lector cum Theodorito juniore, auctor Brevi-

culi hist. Eutylian., Candidus Isaurus, qui illo tempore floruit. Fateor; sed neque omnes illi tamen hoc testantur; neque, si testarentur omnes, iis concedere deberet S. Simplicius; quod ipse satis perspexisse videtur Pagius, quando corrumpere Simplicium maluit, quam ei auctores ceteros anteferre.

399 Non testantur illud, inquam, auctores illi omnes: neque enim hoc sibi volunt verba Candidi, cujus hic præcipua esset auctoritas, quæ extant apud Photium in Bibliotheca cod. 79: *ὡς Πέτρου τοῦ δυσσεβοῦς τὰς τῆς ἀνατολῆς ταρασσόντος ἐκκλησίας, Καλανδίωνα Ζηνων ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ἱερά σθαι ἀντιοχείας ἀπέστειλε*: quæ ita vertit Andreas Schottus noster: *Cum Petrus ille impius (Fullo) Orientis turbaret ecclesias, misit Zeno imperator Kalandionem, ut Antiochenæ Sedis episcopus sacraretur.* Non est ergo consecratus Constantinopoli juxta Candidum; nedum ab Acacio. *Verum locum hunc pessime, inquit Pagius, vertit interpres. Erat enim, Pagio iudice, is locus ita Latine reddendus: Misit Zeno imp. Kalendionem, ut Antiochiæ episcopus esset, vel, ut Antiochiæ sacerdotii honore fungeretur.* Sane oportet eum Græcis litteris non leviter tinctum esse, qui interpretem Schottum tam confidenter ausit arguere. Quod si Pagius illustriora quæque Lexica consulisset, vidisset, vocem *ἱεράσθαι* non modo significare idem quod *episcopus sum*, vel *sacerdotii honore fungor*, verum etiam, juxta Synesium, *Sacerdos fio*, sive *consecror*. Recte igitur ita vertit Candidum interpres noster, maxime cum hoc pacto cum Simplicio Candidi historia consonet.

400 Sed nempe Pagii interpretatio significat Kalendionem aut Constantinopoli aut ab Acacio consecratum esse; sed missum a Zenone Antiochiam, iis instructum litteris et commendatione, ex quibus intelligerent episcopi comprovinciales, eam esse certissimam imperatoris mentem, ut continuo electus ab ipsis consecratusque Kalendio defuncti Stephani partes obiret, atque ita seditiosam Eutychianorum ambitionem sine mora compesceret. Et sic Zenoni adscribere potuerit Candidus ordinationem Kalendionis, quia ejus præcipuus auctor Antiochenis fuerit. Quid si etiam non alio sensu intelligi velit auctor Breviculi, ubi ordinationem illam tribuit Acacio, quam quod, sicut pro ea stetit apud Antiochenses Zenonem, sic pro ea steterit apud Zenonem Acacium; ejusque adeo prima causa fuerit ac præcipua? Vide tamen numerum seq. Frustræ ergo Candidus hujus rei testis accersitur. Nihilo felicius in hanc rem Euagrius adducitur lib. III, cap. x: nam præterquam quod ibi Stephanum Tertium prætermittit; neutiquam ab Acacio ordinatum fuisse Kalendionem narrat. Et assignatum quidem locum recitare supersedeo, quia nullam voculam habet, quæ id vel redoleat.

401 Ceterorum plerorumque ut ex epistolis Simplicii fateri necesse est errorem, sic ejus natam indidem causam non difficile est assignare. Nimirum notus omnibus fuit Stephanus Secundus propter illustre martyrium; at Stephanus contra Tertius plurimis etiam antiquis ignotus, ut ex Euagrion aliisque colligitur; notissimus item omnibus fuit Kalendio. Illic cum scirent successisse Stephano, nec

ut Candidus Isaurus.

E

etiam ut a Pagio vertitur, et Euagrius;

F

vel, quia Stephanum III pro II martyrem statuendo,

S. SIMPLICIUM V.

nec alium illi Stephanum agnoscerent, quam Secundum, sive martyrem; martyris eum perperam successorem immediatum fecerint: cum ergo ex litteris S. Simplicii constaret, Stephani martyris successorem Constantinopoli fuisse ab Acacio consecratum, facile fuit auctori, exempli gratia, Breviuli Historiæ Entychianistarum, id ad Kalendionem referre; quod juxta Simplicium in Stephanum Tertium quadrabat; hoc, inquam, facile fuit, maxime si aut ad datarum litterarum tempus, aut ad Kalendionis initium non satis attenderet. Atque inde porro nasci pronum erat posteriorum, quam exhibui num. 387, auctorum confusionem.

repugnant
S. Simplicio, de
Kalendione in-
telligentes, quæ
in Stephanum
III quadrabant.

402 Verum, ut dixi, errorem illum ex epistolis Simplicii fateri necesse est. Nam sicuti epistolis XIV ac XV, datis anno Christi CCCCLXXIX, non alius designari potest martyr, quam Stephanus Secundus; ita certum esse debet, non alterius in iisdem epistolis ordinationem a Simplicio suggillari, quod ab Acacio Constantinopoli esset habita, quam Stephani Tertii. Cum igitur ordinationem illam, tametsi ob ecclesiæ necessitatem ita peractam esse agnosceret, ægerrime tamen sanctus Pontifex tulerit; totiesque cum Zenoni, tum etiam Acacio inculcet, ne quid umquam ejusmodi deinceps attentent; cum insuper Acacius facti necessarii veniam postulasset, atque ipse imperator. *In hæc verba jurasset, quod posthac in Antiochena urbe, veteri more servato, o comprovincialibus suis episcopis ordinetur patriarcha, an credibile est, idem iterum triennio post, statimque ab obitu Stephani in Kalendione aut a Zenone esse mandatum, aut ab Acacio peractum, aut certe a Simplicio in epistola XVI penitus fuisse dissimulatum? Adi sis Tillemontium loco citato. Atque hæc quidem pro sententia communi, a num. 388 proposita, quam et nos amplectendam putamus, dicta sunt.*

PARERGON

C De Joanne Codonato.

Antiochiæ consecratus videtur eodem tempore quo Constantinopoli Stephanus III, id est. A. C. 479:

De hoc ita pronunciat Victor Tununensis in Chronico: *Post Consulatum II Longini V. C., sive anno Christi CCCCLXXXVIII, Petrus Antiochenus (Fullo) sub dominatione moritur: et in ejus loco Kalendionem ordinat. Orientales autem episcopi, tanquam nescientes, JOANNEM cognomento CODONATUM, eidem Antiochenæ ecclesiæ consecravit episcopum: cui Petrus successit hæreticus.* Quam corruptus sit hic locus, nimis patet, quam ut explicari debeat; quandoquidem et Fullonis mortem Kalendionis exordium, et huic successionem Joannis Codanati, exclusa Kalendionis possessione, atque hæc denique omnia anno Christi CCCCLXXXVIII alligat; imo alterum etiam adstruit Petrum hæreticum, a Fullone diversum, Joanni succedere; quorum omnium, anno demortui Fullonis excepto, falsitas per chronologiam nostram palpabilis fiet. Ceterum de eodem illo Joanne scribit etiam Theophanes pag. 110, his verbis: *Zeno porro...*

Acacio CP. præsuli, ut Antiochiæ crearet episcopum mondarit: qui consecravit Kalandionem. Antiochenses, ordinationis factæ nescii, Joannem, nomine Codonatum, sibi præfecerunt episcopum, quem Kalandion postmodum in Tyri sedem, quæ post Antiochiam prima est, transtulit.

404 Hæc paulo accuratiora sunt quidem; sed non immerito tamen suspicari licet, (cum ignoravisse dicantur Antiocheni ordinationem alterius episcopi, quando ipsi Joannem illum sibi præfecerunt episcopum) alterum illum episcopum consecratum fuisse Constantinopoli; neque adeo Kalendionem illum fuisse, ut perperam Theophanes existimat; sed Stephanum Tertium, qui solus circa hæc tempora Constantinopoli ab Acacio inauguratus fuit. Ac proinde non videtur eum Kalendionis exordio ordinatione Codonati, sed eum Stephani Tertii, anno Christi CCCCLXXXIX, concurrisset. Verum utcumque se res habeat, ad me parum attinet; quando Joannes hic Codonatus nusquam in albo Antiochensium præsulum recensetur. Hoc igitur monuisse sufficiat. Qui hujus historiæ erisim desiderat, consulat Tillemontium tom. XVI, nota 14 in Acacium CP., et Valesium Annot. in Euagrii lib. III, cap. XVI, aliosque passim, qui Joannem hunc Codonatum, eundem fuisse putant cum Apameno illo, de quo supra, a num. 381.

quamquam parum accurate ejus notitia est; dubiumque, an confundendus non sit cum Joanne II.

XLIX. KALENDIO.

Quo tempore Stephano Juniori in episcopatum Antiochenum successerit KALENDIO, sive Kalandion, conjicere est partim ex quadriennio, quod utrique simul Stephano Nicephorus CP. Theophanesque concedunt; partim ex epistola XVI, qua Kalendionis electionem sanctus Papa Simplicius confirmat tom. IV Concil. col. 1035. Nam anni quatuor illi, juxta ea quæ supra diximus num. 389, ad anni circiter CCCCLXXXII initium pertingere debuerunt; nec vero multo longius extrahi potest ordinatione Kalendionis, neque adeo usque ad illius anni finem, ut habet Pagius hic num. 13. Jam enim diu episcopatum exorsus fuerat quando epistola jam dicta Simplicii ad Acacium data est, cum in ea queratur summus Pontifex *Antiocheni exordium sacerdotis fuisse scrius indicatum. Data est autem epistola illa non serius quam Idibus Juliis, Sevrino viro clarissimo consule, hoc est, anno Christi CCCCLXXXII: imo Tillemontius in Acacium CP. not. 13, Idibus Junii scriptam fuisse putat. Fac tamen Idibus Juliis datam fuisse vel sic tamen ex ea colligitur, exordium illud Kalendionis ad anni ejusdem initium pertinere: nam si duobus tantum ante mensibus, puta Maio vel Aprili, electus patriarcha fuisset, quid mirum esset, quod per tanta locorum spatia id ante Idus Julias Simplicio non fuisset relatum? Quid ibi tantum piaculi, ut vel purgare suam in hac re moram Kalendio vel synodus ejus debuerint, vel de illa apud Acacium Simplicius conqueri? Accedendum ergo est propius ad anni caput; ita ut de completo Stephani Tertii anno tertio non nihil decerpatur.*

Kalendio successit Stephano III ineunte A. C. 482.

expulsus vero
est A. C. 485

406 Atque hic quidem assentimur Eminen-
tissimo Annalium conditori, annum CDLXXXII
electione Kalendionis exorso; at non
perinde rem acu tetigit vir doctissimus, cum
Kalendionis episcopatum uno tantum aut ses-
quianno conclusit; in quo chronologia ejus
a modernis auctoribus merito visa est emen-
dationem exigere: nam ex fine Breviculi
hist. Eutychnianist. constat, tam expulsionem
Kalendionis, quam Fullonis invasionem ten-
tata esse post Acacii damnationem in sy-
nodo Romana pronuntiatam *Kalendis Augusti*
Venantio V. C. Consule, sive anno Christi
CDLXXXIV: uti habes tom. IV Concil. col. 1073.
Præterea non modo SS. Nicephorus ac Theo-
phanes, ut observat Pagius in Criticis ad an-
num Christi CDLXXXV, num. 3, verum etiam
Eutychnius tom. II, pag. 111, ubi cum *Cli-*
dionem appellat et Nestoriana perperam no-
tat infamia; itemque Zonaras, quatuor eum
annos Antiochenam ecclesiam moderatum esse,
testantur.

versus mensem
Augustum,

406 Annos tamen illos non explevit omnino,
ut arguit epistola synodi Romanæ ad
clericos et monachos Orientales data in
Nonas Octobris, *Symmacho V. C. Consule*, id est,
anno Christi CDLXXXV; vide Labbeum tom. IV
Concil. a col. 1124: in ea namque de
Acacio dicitur col. 1126: *Qui Kalendione epi-*
scopo sancto (quemadmodum cognovimus) nuper
ejecto, Petrum, totiens a se ante damnatum, in
ejus immisit ecclesiam; ita ut plurimi, (si ve-
rum est) catholici cesserint, relictis suis sedibus,
sacerdotes, et nostræ projectæ sint porcis et cani-
bis margaritæ. Ubi vox illa nuper, gemina-
que parenthesis manifeste insinuant, ejectionem
illam admodum fuisse recentem, nec satis
adhuc certa constantique fama Romæ vulga-
tam: expulsus igitur videtur Kalendio versus
mensem Augustum ejusdem anni, quando
annos tres cum dimidio, qui rotunde qua-
tuor anni vulgo censentur, rem Antiochiæ
catholicam egregie administraverat.

res præclare ab
eo gestæ,

408 Hic omnibus, qui ipsum adibant, inquit
Euagrius lib. III, cap. x, *persuasit, ut Timo-*
theum (Ælurum) una cum Encyclicis Basilisci
litteris sub anathemate damnarent. Xenaiam
quoque iconomachum vicis procul Antiochen-
sibus exterminavit, ut narrat Theophanes
pag. 115. Trisagio adjecit hæc verba, *Christe*
Rex noster, ne in aliam ullam SS. Trinitatis
Personam cadere quis crederet additamentum
illud Theopaschitæ Fullonis, *Qui crucifixus*
es pro nobis; ut vide apud Theodorum Lecto-
rem lib. II, et Valesium in annot. pag. 169,
ubi Theophanem emendat. Idem Petrum,
Mogum seu Mongum, qui Chalcedonen-
sem synodum anathematizaverat, scriptis ad
Zenonem imperatorem et Acacium litteris,
acriter insectatus est, teste Euagrio lib. III,
cap. XVI. Quanto porro celebritate petitas ob-
tentasque ab imperatore S. Eustathii reli-
quias inde usque a Macedonia Antiochiam,
ubi episcopus aliquando fuerat, deportandas
ac suscipiendas curarit, atque ita Eustathianos
tandem universos sibi adjunxerit, refert Theo-
dorus Anagnostes lib. II, Victor Tunensis
in Chronico, et Theophanes pag. 114: quod
anno CDLXXXII factum esse, contra Pa-
gium in Criticis ad annum illum, num. 13,
volunt Baronius ac Tillemontius in Acacio
CP. art. 19.

409 Hisce aliisque virtutibus strenuus an-
tistes Kalendio dignum se præbuit, qui ma-
gni Eustathii fortem, improbrorum, inquam,
et in primis Acacii, apud imperatorem ca-
lumnias, exaurationem atque exilium forti
animo subiret: depositus enim, nulla inter-
veniente synodo, quod sæpe queritur Gela-
sius Papa, epist. XIII ad episcopos Dardaniæ,
tom. IV Concil. a col. 1199, est in Oasim re-
legatus, ut asserit Euagrius supra, *eo quod*
illi et Leontii ac Pamprepii, qui adversus Zeno-
nem tyrannidem sumpserant, partes fovisse exi-
stimaretur; at vera causa fuit, Liberato
diacono teste, Breviarium cap. XVIII, *quia se non*
suspenderet et a Felicis Papæ et Joannis (Talaia)
communione. Itaque non modo a Felicis suc-
cessore Gelasio, epist. XV ad episcopos Ori-
entales, *Venerabilis*; sed etiam, quod num. 407
vidimus, a Romana synodo *Episcopus sanctus*
meruit appellari. Porro ab exilio rediisse non
legitur. Imo Victor Tununensis ait, cum ad
Anastasio imperatore, Olybrio V. C. Coss.,
hoc est, anno Christi CDXCI, *de malis ad*
pejora deductum esse.

SÆCULUM V.
ac tolerata.

E

PETRUS CNAPHEUS tertio.

Hic, si usquam, ostendit Acacius, quan-
tum in imperatoris animum exercere posset
imperium: quemadmodum enim illo potissimum
impellente ad cathedram Antiochensem Kalen-
dionem Zeno promoverat, eodemque auctore
dejectum illum amandaverat in exilium;
ita quem ejusdem Acacii consilio bis propter
hæresim tyranicamque dominationem in exi-
lium detrudi jusserat PETRUM FULLONEM;
eumdem illum Petrum, nec jam hæreticum
dumtaxat, sed etiam sacrilega S. Stephani
aliorumque cæde infamem, ejusdem iterum
Acacii suasionem imperator idem ad violatæ tot
ejus flagitiis ecclesiæ solium subvexit; ut sy-
nodus Romana in epistola synodica ad clericos
et monachos Orientales, num. 407 citata,
testatur. Factum id quoque absque ulla sy-
nodo, teste Gelasio I ad episcopos Dardaniæ;
non tamen sine vi; si Alexandro credimus
apud Surium in Laudatione S. Barnabæ, die
XI Junii, § XXVII.

Fullo ecclesiam
Antioch. invasit
tertio

411 Quod ad tempus attinet, demonstra-
tum abunde est num. 406 et seq., id conti-
gisse sub mensem Augustum anno Christi
CDLXXXV; unde putati tres anni, quibus
Petrum ecclesiam illam jam tertio infestasse
docent Nicephorus in Chronico, Eutychnius
pag. 111, Theophanes in laterculis, Zona-
ras, qui cum non recte aliam a Fullone
Petrum facit, in annum CDLXXXVIII incur-
runt; quo, juxta Victorem Tununensem su-
pra num. 403, *Petrus Antiochenus sub damna-*
tione mortuus est, adulto jam, ut credibile est,
anno; adeoque circa mensem Augustum;
neque enim est, cur hic anni tres non compu-
tentur integri; adi tamen infra numerum 243.
Audiendus hic ergo non est in sua Chrono-
graphia Theophanes, ubi Petrum Fullonem
Petro Mongo, qui anno Christi CDXC inte-
riit, superstitem facit pag. 116: falsum
enim id esse, præter auctores jam productos,
non semel ostendit Gelasius Papa tom. IV
Concil. epist. XV ad episcopos Orientales. Et
vero

A. C. 485 circa
Augustum, te-
nuitque usque
ad 488, mensem
fere eundem.

SÆCULUM V.

vero quam male hoc loco interpolatam perturbatamque chronotaxim Theophanis acceperimus, id argumenti satis est, quod eundem Fullonem, quem sub Zenone anno Christi cdxci vita defunctum esse affirmat, anno sequenti sub Anastasio exilium, nescio quod, deprecantem exhibeat.

Petri Fullonis scelera.

412 Gesta Fullonis, cum multa sint et propriam historiam requirant, ut ait Alexander modo prolatus, missa Facio. Videri ea possunt in Annalibus apud Baronium, aliosque, quibus licuit hæc diffundere latius. Breviter hoc dici potest, subscripsisse mox eum Zenonis Henotico, et synodicas litteras dedisse ad Petrum (Mongum) Alexandrinæ urbis episcopum, ut habet Euagrius lib. III, cap. xvi; et cum eo, quoad vixit, communicasse, teste Gelasio ad episcopos Orientales. Professam quidem Ab Acacio communionem obtinere non potuit; latenter tamen, ut ait Gelasius ad episcopos Dardaniæ, cum Fullone communicavit Acacius. Petrus Fullo, inquit Theophanes pag. 115, Antiochiam (tertio) ingressus multa nefanda perpetravit, ut puta synodi (Chalcedonensis) execrationes, episcoporum abrogationes, noxiorum intrusiones, ordinationes illegitimas, et his similia. . . Idem sustulit verba: REX CHRISTE, quæ Kalendio, ut supra dictum est, adulterato ante a Fullone Trisagio adjecerat. Xenam ejectum a Kalendione, non modo admisit ipse, sed etiam episcopum Hierapoleos consecratum, Philoxenum appellavit; Eundemque demum (Theophanis verba sunt) Baptismo nondum initiatum comperiens, ejus ordinationem Baptismi defectum supplere sanxit. Plura vide in epistolis Gelasii Papæ citatis.

ob quæ sæpe damnatus fuit; item alia quædam ad eum spectantia.

413 Quoties et ubi damnatus fuerit, enumerat Valesius observat. eccles. ad Euagrium lib. I, cap. III, in fine, cum quo conferri debent Critica Pagii, vel etiam Tillemontius tom. XVI in Acacio CP. Ad epistolas quod spectat multorum episcoporum partim Occidentalis, partim Orientalis ecclesiæ ad Fullonem datas, quas profert Labbeus tom. IV Concil. a col. 1098, contra Baronium ac Binium dissertat Valesius loco citato cap. IV, easque proseribit. Contra Valesium vindicare eas, non nullis mutatis, nititur Pagius in Criticis partim ad annum Christi cdlxxviii, partim ad annum cdlxxxv. Contra Pagium rursus consule Tillemontium in Acacio CP. art. 49. Notari hoc etiam hic meretur, ipso, quo monstrum hoc periit, anno, juxta Victorem Tunuensem in Chronico; repertum S. Barnabæ, ipsiusmet indicio, corpus in Cypro eum Euangelio secundum Matthæum ejus manu exarato, ingens præsidium Anthemio fuisse, quo Fullonis Ambitionem, Cypriæ ecclesiæ imminentem, averteret; cujus rei longiorem historiam dat Alexander Monachus apud Surium die undecima Junii, brevissimam Theodoretus Lector initio libri secundi Hist. eccl. alique recentiores. Denique ne nihil boni ab homine pessimo proficisci potuisse existimes, vide sis, quorum ipse sacerorum rituum auctor feratur apud eundem Theodorum lib. II, pag. 566, et in ullum locum consule annotationes una Valesii, pag. 169.

L. PALLADIUS.

Fullonem excepit PALLADIUS, teste Euagrio lib. III, cap. xxiii: et Theophanes, quamquam, ut dixi, loco non suo, Eodem anno, inquit, Petrus Fullo interit, et Palladius, sanctæ protomartyris Theclæ ecclesiæ, quæ est in Seleucia, presbyter, promotus est episcopus. Subdit vero Theophanes: Συνεψηρίσθη δὲ Παλλαδίῳ καὶ Ἰωάννῃς ὁ Κωνσταντινίου, κατὰ Αναστασίου ὁ Σιλεντιάριος ὁ κακῶς βασιλευσας: quod ita vertit interpres: Cum Palladio etiam electi sunt Johannes Constantini, et Anastasius Silentianus, qui postmodum pessime imperavit. Hinc facile suspicari quis posset, imo deberet, non unum hic tantum electum esse patriarcham Antiochenum, sed tres eodem tempore. Verum hæc interpretatio omnino corrigenda est; neque enim Athanasius patriarchatum, sed imperium in ipsos etiam patriarchas tyrannicum affectabat, atque aliquanto post consecutus est. Seduxit interpretem vox illa συνεψηρίσθη passive posita; sed exempla non pauca Grammatici proferunt, quibus tempus illud aoristum actionem significare ostendant. Sic igitur locus ille verti debuit: Palladio vero suffragatus est et Joannes Constantini filius, et Anastasius Silentianus (nomen est dignitatis, de quo vide Cangii Glossarium) qui postmodum pessime imperavit. Uterque autem in aula, cujus primi erant proceres, valebat plurimum; unde nihil mirum fuit, si, invitis haud dubie catholicis, sedem illam Palladius obtinuit, quam tam potenti iustus patrocinio affectabat.

415 Porro annis X ad Antiochensis ecclesiæ clavum sedit, ut notant S. Nicephorus in Chron., Theophanes in tabulis, Euty chius tom. II, pag. 111, Zonaras lib. XII, num. 34: ac proinde ab anno Christi cdlxxxviii usque ad cdxviii, et quidem exeuntem; quando mortem ejus consigat Theophanes anno, secundum Alexandrinos, ab Incarnatione Domini cdxci, qui a mense Septembri anni nostratis cdxviii initium sumit. Cum vero de annis X inter omnes conveniat, apparet iis nec multum superuisse temporis nec defuisse; atque adeo cum in annum cdxviii post mensem Augustum desiderint, ab anno cdlxxxviii post mensem itidem Augustum eos incepisse. Unde ab illo mense dimoveri non procul placuit mortem Fullonis supra num. 411: tametsi non diffitear, Palladii obitum a Victore Tununensi, cujus Chronicum passim valde dissipatum est, referri ad consulatum Anastasii augusti, id est, annum Christi cdxvii; sed idem Palladii initium figit Anastasio et Rufo Coss., hoc est, anno Christi cdxci; atque ita annos ei quinque tantum concedit; in quo ab omnibus, quos dixi, deseritur.

416 Euty chianum fuisse Palladium hunc, non secus ac Petrum ejus decessorem, constat ex Euagrio citato: De Chalcedonensi namque synodo idem fecit quod Petrus. Idem testatur Cyrillus monachus in Vita S. Sabæ apud Surium ac diem V Decemb. num. 69, ubi Præsulem hunc exhibet Chalcedonense concilium, in gratiam imperatoris Anastasii, tertio ejus imperii

Palladius Fulloni substitutus suffragio procerum.

sedit ab A. C. 488 usque ad 488 post mensem Augustum.

Fuit Euty chianus.

A imperii anno, *anathemate ferientem; ea autem amplectentem, quæ tenebant Alexandrini: utpote quod Anastasius eadem, quæ Alexandrini, sentiret.* Idem, imo amplius ex Theodoro Lectore profert S. Joannes Damascenus lib. III de Imaginibus, ut est apud Valesium in Fragmentis Theodori, pag. 581, *episcopus autem Antiochiæ Palladius, inquit, imperatori gratificari studens (cujus nempe suffragio episcopatum obtinebat) eos, qui sancta Chaleedonensis cōniliū deereta sequebantur, aversari cœpit, et sanctorum Patrum imagines deposuit.* Et alibi, *Eo, subdit, audaciæ proruperat, ut beatorum, qui illic fuerant, episcoporum nomina ex sacris Diptychis sustulerit, eorumque imagines deposuerit, ac tyranniæ combusserit.* Hæc breviter; ut hominem noveris.

antistes hic fuerit quamquam certo non constat; tamen ex iis, quæ modo de Severo, S. Flavianum pone consecuto, dicenda sunt, apparebit, non diu ante mensem Septembrem id fieri potuisse.

SÆCULUM VI.

LII. SEVERUS, hæresiarcha.

S. Flaviani exilium anno Christi DXII cum ceteris auctoribus, etiam modernis, alligat Eminent. Cardinalis Baronius num. 31; sed successionem Severi, cum Marcellino Comite in Chron., relegat ad annum sequentem; quod non facit tamen in morte Anastasii imp. atque exordio Justini, quæ idem Marcellinus perinde ac Flaviani exilium et suffectionem Severi, annis adscribit consulisque diversis. Verum enim quis id credat Marcellino? Nam cum Severus, Euagrio, inquilino Antiochiæ, lib. III, cap. XXXIII, et Joanne Malela, cive Antiocheno in Anastasio imperatore, testibus, ecclesiam Antiochenam invaserit mense Novembri, et quidem die mensis sexta; quid, obsecro, causæ esse potuit, cur anno toto vacare sedem illam Anastasius pateretur? Non satis oderat imperator catholicos; non satis hæreticos, ac præcipue Severum, fovebat, ut illi gregem Antiochenum continuo dilaniandum exponeret? Itane etiam ab omni alienus ambitione Severus erat, ut amplissimum patriarchatum non statim atque vacabat, expeteret; aut parum adeo apud Anastasium gratia valebat, ut, si eum appeteret, non illico esset assecutus? Tantum profecto abest, ut in omnem potius occasionem amoliendi quoquo pacto Flaviani, Severique in ejus locum intrudendi hæreticus imperator intentus esset, ut ne stratagemati quidem in hoc negotio parci voluerit.

Severus S. Flaviano exili suffectus est sine longa mora;

LI. S. FLAVIANUS II.

B Quæ ad sancti hujus FLAVIANI historiam, cultumque pertinent, habes in Actis Sanctorum ad diem IV Julii, a pag. 22. Sola hic igitur tempora, quibus Antiochenum egit antistitem, supersunt investiganda. Et ejus quidem primordia vel ad anni Christi ccccxcvii finem, vel ad sequentis initium referri oportere colligitur ex dictis num. 415: nec enim ab obitu Palladii ad Flaviani successionem temporis multum effluxit; quando hanc auctores cum illo quasi connexam eundem in annum conjiciunt. Ita Victor Tununensis loco citato, *Palladius, inquit, Antiochenus moritur: et pro eo Flavianus ordinatur episcopus.* Ita etiam S. Theophanes ad annum divinæ Incarnationis secundum Alexandrinos ccccxcxi, *Ceterum, ait, Palladio, Antiochiæ præsule, defuncto, imperator Flavianum presbyterum, et ejusdem ecclesiæ Missum (ἀποκριτάριον) in mortui locum designavit.* Ita etiam loquuntur Euagrius lib. III, cap. XXIII; et Cyrillus monachus in Vita S. Sabæ num. 70 apud Surium v Decembris. Cum igitur intra annum Christi ccccxcviii post mensem Augustum obiisse Palladium supra demonstraverim, consequens (quod modo dicebam) est, ut vel eodem anno extremo, vel incunte statim ccccxcix, Antiochense solium S. Flavianus ascenderit.

C 418 Tenuit illud porro usque ad annum Christi DXII; quando commutare Antiochiam cum exilio coactus est, *Indictione v, Paulo et Museiano Coss., juxta Marcellinum in Chronico; sive anno, secundum Alexandrinos, div. Incarnat. DIV, uti habet S. Theophanes pag. 134.* Seditque adeo vel annis XII integris, ut habent ejusdem Theophanis tabulæ, ac Zonaras lib. XII, num. 34; vel XIV incompletis, ut notare placuit Eutychio tom. II, pag. 135. Nicephori Chronographia manifeste corrupta hic est: nam in ea et anni Flaviani, et successor Severus seu librarium, seu librorum vitio aut vetustate disparuerunt: anni autem VII, qui Severo debentur, adjecti sunt Flaviano: quod patet ex iis quæ addit Paulo, Severi successor, *Παύλος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτη γ', Paulus ejusdem ætate annis III: neque enim Paulus superstitè Flaviano sedit, sed Severo; alioqui Flavianus, ab exilio revocatus a Justino, cum ceteris, imo ante alios, restitutus ecclesiæ suæ fuisset.* Quo vero anni tempore deturbatus
Julii Tomus IV.

420 Audi S. Theophanem id narrantem pag. 134: *Eadem quoque tempestate Flavianum Antiochiæ throno dejicere tentavit iniquus imperator, et in ejus locum Severum, apertum veritatis hostem, intrudere. Hoc unum insimulabant accusatores, quod ore solo, non cordis sensu, anathema in synodum pronuntiasset.* (Consule tamen de hac re Acta Sanctorum loco citato.) *Consilium subinde dabant, qui ad eum expellendum ab imperatore missi fuerant magistratus, ut ob enatos tumultus ad breve tempus secederet (Flavianus.) Illo itaque ad Platanos profecto, impium Severum in schismaticorum monasterio ad Gazæ Majumam prius monachum agentem, confestim, ἐσθίως, ordinaverunt episcopum. Flavianum vero Petras simul eum aliis pluribus episcopis, clericis et monachis ferro onustis relegaverunt.* Patet hinc quam nihil moræ inter Flaviani depositionem, invasionemque Severi intervenerit. Ac ne Theophanem quis dicat Marcellino seniori concedere, idem quoque colligitur ex Cyrillo Scythopolitano, Marcellini cœtaneo, in Vita S. Sabæ græce edita apud Cotelerium inter ecclesiæ Græcæ Monumenta, tom. III, pag. 307, num. 56, *Quo (Flaviani exilio) comperto, inquit, imperator, lætitia affectus, Severum, Acephalorum principem, in episcopum*
m Antiochiæ

neque adeo A. C. 513;

S. Flavianus II caput versus annum Christi 490;

pulsus autem est A. C. 512 circa Septembrem.

S. CULUM VI

Antiochia misit. Tam segnis, obsecro, in ea occasione arripienda fuerit imperator, qua tantopere lætabatur inventa; ut annum illi totum indormitaret?

sed l. c. 512,

421 Sed quid conjecturis ago, cum evidentia suppetunt argumenta? Sic enim habet Euagrius lib. III, cap. XXXIII: *Ejecto igitur Flaviano, Severus ad episcopatum Antiochensem promotus est anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo primo, mense Dio, Indictione sexta eurrentis tunc circuli;* cui consonat Malela in Anastasio: *In patriarchatu Antiochensi susfectus est Severus, monachus, Novembris VI, anno æræ Antiochenæ DLXI.* Vulgarem Christi æram usque ad Kalendas Septembres, Antiochensis æra prævertit annis XLIX, uti docet Norisius de Epochis Syromacedonum diss. III, cap. V et VI: iis ergo inde subductis, reditur ad annum Christi DXII, quo a mense Septembri fluere cœperat annus Antiochiæ DLXI, et sexta Indictio. Non igitur anno Christi DXII, ut ait Marcellinus; sed anno DXII, mense Novembri Severus Flaviano successit.

B
mense Novembri.

422 Contendit quidem Valesius annot. in citatum Euagrii locum, id factum esse Indictione septima, atque adeo anno Christi DXII; sed in eo manifeste fallitur, tum ob ea, quæ dixi modo; tum vel maxime, quod jam iam patriarcha pridem fuerat Severus, cum synodicas litteras secundo Hierosolymam misit *mense Maio sextæ Indictionis*, ut habet Cyrillus in Vita Sabæ apud Cotelerium num. citato; uti et in concilio Nicæno secundo, Actione prima, tom. VII editionis Labbeanæ, col. 87. Cum ergo Indictio illa sexta apud Antiochenos a Septembri anni nostratis DXII inchoata ad sequentis anni Kalendas Septembres desineret, non alius hic assignatus est dies sextus Novembris, quam qui incidit in annum Christi DXII, hoc est in annum eundem, quo depositus est missusque in exilium Flavianus. Confirmat hæc suo etiam calculo Theophanes loco superius adducto, ubi et Flaviani exilium omnino cum Severi intrusione conjunctum reponit anno div. Incarn. secundum Alexandrinos DIV, qui cum nostro DXII saltem usque ad Septembrem concurrat: unde satis fit verisimile, paulo ante Septembrem anni DXII contigisse Flaviani depositionem, quando necdum desierat annus Alexandrinus DIV, ideoque et promotionem Severi, utpote cum illa depositione cohærentem, ad eundem annum a Theophane esse consignatam, quamvis eam non nisi post Septembrem, adeoque anno Alexandrino DV, secuta sit.

C
duobus circiter mensibus ab expulsionem S. Flaviani.

423 Certe ex Cyrillo patet, præsentem Antiochiæ Severum non fuisse, cum extorris factus est S. Flavianus; sed hoc ordine rem contigisse; primo qui cum potestate ab imperatore data Antiochiam venerant, causam ac modum invenerunt exauctorandi, amolendi in exilium Flaviani; dein id imperatori Constantinopolim renuntiatum est; tum ille hoc nuntio lætus continuo Severum Antiochiam destinavit; qui, ut urbem attigit, confestim in vacuum sedem involavit die VI Novembris duobus circiter mensibus post ejectum Flavianum: neque enim videntur hæc omnia plus temporis aut exigere aut pati. Ita circa Septembrem exturbatus Antiochia sanctus præsul fuerit.

424 Eminentissimus Auctor Annalium ad annum Christi DXIX, num. 143, et post illum Valesius annot. in Euagrii lib. IV, cap. IV, quemadmodum Severi intrusionem in annum Christi DXII, toto, ut vidimus, anno scrius, quam facta sit, referendam putarunt; ita ejusdem jam depositi damnatique fugam in annum Christi DXIX distulere; cum anno præcedenti contigerit. Hunc locum, item ut priorem, erudite emendat Norisius in anno et epochis Syromacedonum diss. III, cap. VI; atque ex illo Pagius in Criticis ad annum Christi DXVIII. Sic sane habet Euagrius lib. IV, cap. IV: *Porro ex Antiochena sede fugit Severus mense Gorpiaeo, quem Romani Septembrem vocant, anno Urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo septimo;* Justini imperatoris, ut initio capituli dixerat, *anno primo.* Sed cum idem Euagrius lib. IV, cap. I dicat, *Justinum sumpsisse purpuram die nono mensis Panemi, qui a Romanis Julius dicitur, anno urbis Antiochiæ quingentesimo sexagesimo sexto;* putarunt inde consequens esse Baronius ac Valesius, ut Severus, juxta ipsum Euagrium, Antiochia fugerit anno Justini secundo, Christi DXIX.

Profugit Antiochia A. C. 513 mense Septembri.

425 At enim annum Justini primum non solus Euagrius fugæ Severi assignat; sed etiam Theophanes, Cedrenus, Joannes Malela, Nicphorus Callistus lib. XVII, cap. II; ut proinde dubitari non possit, quin ea anno Justini primo, Christi DXVIII contigerit. Nec vero quidquam habet Euagrius, unde annum Justini secundum colligas: nam quod Justinum asserat creatum esse imperatorem anno Antiocheno DLXVI, mense Julio; fugisse vero Severum anno ejusdem æræ DLXVII mense Septembri; id nullo pacto aut alium Justini imperii annum, quam primum; aut alium Christi, quam DXVIII, denotat: nam cum annos Antiochenos putet Euagrius, ut supra dictum est, XLIX annis ante æram Christi vulgarem a Kalendis Septembribus, annus Antiochenus DLXVI currebat a prima die Septembris anni Christi DXVII usque ad Kalendas Septembres anni Christi DXVIII; unde initium ducebat annus Antiochenus DLXVII, ejus exordio, mense scilicet Septembri, qui tertius tantum erat ab imperio Justini, fuga sibi Severus consuluit, eodem utique anno Christi DXVIII, ac Justini primo, a tribus vix mensibus inchoato.

E
non A. C. 519, ut Baronio et Valesio placuit;

426 Idem etiam probatur ex acclamationibus a populo Constantinopoli factis anno Christi DXVIII, die XV Julii, qui erat sextus dies imperii Justini; ut imperator sine mora Severum et Amantium foras eiceret; lege illas apud Labbeum tom. V Concil. a col. 177. Et Amantium quidem sacri eubiculi præfectum *statim, adrixa, augustus e medio sustulit*, ut narrat Euagrius lib. IV, cap. II: contra Severum autem, ejus, utpote patriarchæ, causa judicium ecclesiasticum exigebat, convocata est continuo synodus episcoporum XLIII; conventum est die *vicesima mensis Julii, Indictione XI, Consulatu Magni clarissimi viri*, id est, anno Christi DXVIII; ut habes tom. V Concil. col. 163; lataque mox ibi in Severum sententia, col. 166, et seq., perpetuo illum submittens anathemati, *omni honore, nomine, dignitate et operatione, quæ Christiano, aut sacerdotalis ordinis viro conveniat, vel convenire possit, privans*, etc.

F
cum depositionis sententia in eum lata fuisset eodem anno mense Julio;

unde confirmatur fuga mense Septembri.

427 Quid, amabo, post hæc remorari imperatorem poterat, quo minus in Severum confestim animadverteret? Aut cur adeo præcipitanda synodus fuerat, si tam lenta sequi pœna debebat? Sed lenta non fuit, ut apparet ex responsoriis Epiphaniæ episcopi Tyrii et subjeetorum ipsi episcoporum ad synodicam Cpolititanam, *ibid.* col. 194; in quibus inter alia sueclamasse dicitur populus Tyrius, anno Tyriorum DCXLIII, die XVI Septembris, Indictione XII, a Kalendis Septembribus anni Christi DCXVIII cœpta, juxta Norisium de Epochis Syromaced. diss. IV, cap. IV: *Ejecit Severum Dei Genitricæ, qui turbavit ecclesias.* Item: *imperator jussit, ut dixit synodus: imperator jussit, et tota synodus.* Item: *Trinitas viçit; recessit Acephalus (Severus) Augustus viçit,* etc. Jam ergo non modo a synodo Constantinopolitana exauetoratus erat Severus; sed etiam imperatoris cdiecto damnatus jussusque episcopatu facessere, seu potius Constantinopolim adduci, ut habet Liberatus in Breviario cap. XIX, eum epistola illa synodica Constanti. opoli Tyrum destinaretur, ubi eum duabus aliis publice prælecta est XVI Septembris anni Christi DCXVIII. Quid ni ergo illo ipso mense Septembri fugisse Severus dicatur?

Neque ejus hæc fuga in annum alium quadrare potest,

428 Præterea eum ex Euagrio et Nicephoro Callisto lib. XVII, cap. II, constet, elapsam Antiochia Severum esse mense Septembri, imperante Justino, id plane in alium annum cadere non potest, quam in Christi DCXVIII: ante illum enim Justinus imperator non fuit; post illum autem, hoc est, anno Christi DCXIX, post diuturnas maxime de episcopo in Severi locum eligendo disceptationes, jam a mense Maio in vacuum pridem Severi sedem Paulus electus erat; ut suo loco probabitur. Plura in hanc rem videri possunt apud Eminent. Norisium loco laudato. Hæc interim abunde sufficiunt, ut eum Liberato Diacono, Breviarii cap. XIX, dicas episcopatu Antiocheno potitum esse Severum plusquam quinque annis: etenim a die VI Novembris anni Christi DCXII usque ad Septembrem anni DCXVIII, anni sunt V et menses circiter X. Quod autem anni VII illi tribuuntur in tabulis Theophanis, itemque apud Zonaram, ac forte etiam, ut supra notavimus, apud Nicephorum CP. (quamquam ibi Severi nomen omisum est;) inde id factum puto, quod anni fere septem ab initio Severi usque ad initium Pauli, qui Severo substitutus fuit, cfluxerint, ut infra patebit. Ceterum de Victore Tununensi, qui Severi fugam refert *Justino Aug. et Apione*, sive Opillione, *Coss.*, id est, anno Christi DCXIV, nihil dixi: quod ejus auctoritas, ob anachronismos frequentes non admodum gravis, eum adductis tot aliorum testimoniis conferri non possit.

Severi compendiosa descriptio.

429 *Hic Severus*, inquit Euagrios lib. III, cap. XXXIII, patriam habuit *Sozopolim*, unam ex urbibus provinciæ *Pisidiæ*. Ac primum quidem *Beryti eausidiciæ operam dederat*; postea vero, relicto jurisprudentiæ studio, cum sacrum *Baptisma* suscepisset... illico monasticam vitam amplectus est in quodam monasterio, quod inter civitatem *Gazam* et oppidum *Majumam* in medio itineris positum est. Sed quia synodum Chalcedonensem pertinacius impugnavat, a *Nephalio* quo-

dam et a monachis, qui cum illo erant, Severus una cum illis, qui opinioni ejus adhaerebant, ejectus est ex monasterio. Qui mox ad regiam urbem perrexit, tam pro se, quam pro illis, qui una cum ipso expulsi fuerant, legationem obiturus. Hoc modo ad notitiam et familiaritatem imperatoris Anastasii pervenit: qua quidem familiaritate ad omne scelus contra orthodoxos abusus est, *Macedonium* in primis episcopum CP., quem damnavit, et *S. Flavianum*, quem ab Antiochena sede expulit, teste *Liberato Breviarii* cap. XIX. Sed nimirum, non ea est Severi flagitiorumque ejus historia, ut eam tantillo compendio complecti sperem. Quibus operæ pretium fuerit ea cognoscere, habent in *Annalium Baronii* tomo VI et VII, unde ambæ, ut aiunt, aures tinniant; aut si terret scelerum longiuscula narratio; pauca sunt quidem e multis, at selecta gravissimaque, quæ exhibet *Supplicatio clericorum et monachorum Antiochiæ ad Joannem patriarcham* tom. V *Concil. Labbei*, col. 158. Quæ *Supplicatio* quo tempore scripta sit, consule *Norisium* jam citata sæpius diss. III, cap. VI versus medium. De dogmatis porro Severi vide *Cyrillum Scythopolitanum* in *Vita S. Sabæ* apud *Cotelerium* num. 56 et alibi. Cetera, quæ ad Severum jam sede Antiochena dejectum pertinent, persequar in hujus sæculi appendice de *Patriarchis Antiochiæ Jacobitis*.

LIII. PAULUS II.

Post Severum PAULUS, *Chalcedonensem synodum palam prædicare jussus, thronum episcopalem conscendit*, inquit *Euagrios* lib. IV, cap. IV. Idem habet *Liberatus Diaconus Brev. cap. XIX* et ceteri communiter. Verum hæc successio magno stetit ac diuturno molimine, ut patet ex *Suggestione Germani et Joannis episcoporum* etc. apud *Labbeum* tom. IV *Concil.* col. 1488, ubi dicitur: *Orate, ut Antiochena quoque consimilis felicitas illustret ecclesiam, de cujus antistite adhuc traetatus nutare conspiciatur: quoniam inter diversa vota populorum de personæ electione non constat.* Scripta est hæc *Suggestio* ad *Hormisdam* summum Pontificem anno Christi DCXIX circa Pascha, uti ex ipsa colligere est, hoc est, sub finem Martii. *Submissæ* deinde sunt eodem anno *Suggestiones* aliæ Constantinopoli ad *Hormisdam*, quarum prima solius est *Dioscori* diaconi, apud *Labbeum* tom. IV *Concil.* col. 1512, data III *Kalendas Junias*, in qua hæc leguntur: *Nunc, etsi post labores, etsi post intentiones plures, Antiochena ecclesia ordinata est: electus est quidam, Paulus nomine, presbyter Constantinopolitanae ecclesiæ, quem huic honori aptissimum imperatoris testimonio comprobatum voluerunt et tentaverunt hic ordinare. Ego jussionis vestræ non immemor contradixi, dicens: Jussit Dominus noster beatissimus Papa, secundum antiquam consuetudinem, ibi (Antiochiæ, non Constantinopoli) eum episcopum ordinari. Hoc obtinuit quod præcepistis.*

Paulus II pro Severo electus est post longas disceptationes A. C. 519, mense Maio;

431 Altera *Suggestio* est *Germani et Joannis episcoporum, Felicis et Dioscori diaconorum, et Blandi presbyteri*, et subscribitur: *Data III Kalendas Julias, Constantinopoli*, *ibid.* col. 1514; ubi idem his præter alia verbis asseritur: *Post multas afflictiones, et pene in tres menses a Patri-*

vir probus illi tum quidem:

tribus

SÆCULUM VI.

tribus protracta certamina piissimus imperator sua auctoritate Paulum nomine, presbyterum de ecclesia Constantinopolitana elegit episcopum fieri in ecclesia Antiochena, dicens inter alia et hoc testimonium de ipso; quia duobus annis in Antiochia positus non medioeriter resistebat Severo hæretico. Similia et omnes catholici consonabant. Ex quibus omnibus liquet 1. qualis fuerit Severi successor Paulus, et quo pacto euectus: 2. electum eum fuisse ante finem mensis Maii, consecratumque subinde Antiochiæ, juxta suggestionem Dioscori: 3. multis ante mensibus vacasse sedem Antiochenam: ac proinde Severum, qui eam mense Septembri fugiens reliquerat, ad annum Christi DXXIX in ea nequaquam perstitisse.

at brevium muneris male gesti sibi conscius, ne iudicium subiret, sponte cessit ecclesie sua,

432 Qui in vita privata, atque in obscura xenodochii Lubulorum, quam, teste Theophane pag. 141, gerebat, præpositura omnibus sese probaverat Paulus, vix factus episcopus, sublimiori fortuna cæpit inolescere. Ita versatus esse dicitur, inquit ipse Justinus imperator ad Hormisdam scribens tom. IV Concil. col. 1555, in nullis causis, quæ religiosis alienæ sunt episcopis, ut clericorum suorum prodicione, habitatorum etiam civitatis, aliorum insuper frequentium, ineusaretur, non tantum legatis vestræ Sanctitudinis, in hac regia positis urbe (ut ipsos quoque relinere censemus;) verum post eorum recessum. Qui malæ conscientia suæ testimonio, veritus insuper, ne, quaestione habita, graviores formam exitus rei poseeret, recusatores libellos obtulit, ut liceret ei secedere a suscepto (sicut dictum est) episcopatus officio. . . . Data Kalendis Maiis, Constantinopoli, Justiniano et Valerio viris clarissimis consulibus; id est, anno Christi DXXI. Eadem fere habet Relatio Epiphaniæ episcopi Constantinopolitani, ibidem subjecta; nisi quod addat, perturbationes illas Antiochiæ et multas fuisse, et non parvo temporis spatio durasse, et eo usque populi Antiocheni ab indigno Præsule alienasse animos, ut multi a catholica communione separarent sese, et assiduas interpellationes imperatori ingererent, manifestamque fieri supplicarent eorum, quæ in accusationem ducebantur, inquisitionem; quod cum Paulus tantopere formidaverit; necesse est et gravia ejus delicta et vera fuisse.

A. C. 521 versus Aprilis.

433 Verum quod ad rationes temporis attinet; innuocerat spontanea ejus abdicatio, ut ex dictis patet, ante Kalendas Maias Justiniano Constantinopoli; factam ergo oportet esse sub finem Martii aut initium Aprilis Antiochiæ; postquam episcopatum obtinuisset a mense Maio anni Christi DXXIX, hoc est, anno uno circiter et mensibus undecim, sive annis duobus, ut habet Euty chius tom. II, pag. 152, et iis quidem non expletis; vel etiam tribus, ut numerat S. Nicephorus cum tabulis Theophanicis (quæ tamen hoc loco cum auctoris textu, ut sæpe alias, non conveniunt pag. 143;) sed hi annos hic computant Julianos utrimque incompletos, ut solus medius fuerit integer, primus vero ac tertius mutilati. Porro est Euagrio lib. IV, cap. IV conjicere est, Paulum ab eluso imperatoris tribunali ad divinum paulo post esse citatum.

LIV. EUPHRASIUS.

Admissis Pauli, quibus in ordinem redigi postulabat, libellis, EUPHRASIUS post illum, teste Euagrio lib. IV, cap. IV, et aliis passim omnibus, ex urbe Hierosolymitana veniens, episcopatum obtinuit; sub medium, uti ex dictis et modo dicendis colligi poterit, anni Christi DXXI. Cujus quidem patriarchæ quam scelerata videntur initia fuisse, tam feralis fuit exitus. De initio sic ad annum Alexandrinum DXXIII, qui cum anno nostrate DXXI usque ad diem XXVIII mensis Augusti concurrat, pronuntiat S. Theophanes: Euphrasius autem Antiochenus Chalcædonensem synodum, et nomen Romani Pontificis (S. Leonis magni, cujus Tomus, item ut synodus illa, execrationi erat hæreticis) erasit ex Diptychis. Postmodum vero male sibi metuens, quatuor synodos promulgavit.

Paulo successus Euphrasius sub medium A. C. 521,

435 Addit Malela in Justino imperatore pag. 138, quod vix credibile est, graviter persecutum eum fuisse eos qui dicebantur orthodoxi, plurimis eorum etiam neci traditis. Quidquid sit (nam hæc apud antiquiores non legi;) hoc demum certissimum est, Euphrasium, eversæ funditus Antiochiæ ruinis oppressum consequuntur, communi quidem, at miserabili quam quod maxime fato interiisse; hoc enim testantur Marcellinus in Chronico, Euagrius lib. IV, cap. V, SS. Nicephorus et Theophanes in Chronographia, Joannes Malela in Justiniano pag. 149, Georgius Cedrenus sub Justino, Nicephorus Callistus lib. XVII, cap. III, aliique; apud quos videri potest, quam terribilis fuerit hæc strages, cum elementa, cognatæ oblita discordiæ, quasi facto inter se fœdere, in unam omnia civium Antiochenorum perniciem urbisque opulentæ vastitatem conspirarent. Disquirendum est modo, quo id tempore Euphrasio acciderit.

E decessore nihilo dignior.

436 Nam, cum ex auctoribus citatis dubium esse nequeat, quin fatali illo, quo Antiochia corruit, terræ motu perierit; fieri non potest, ut interitus ejus annum Christi DXXVI antecesserit, quod putavit Cardinalis Baronius ad annum Christi DXXV a num. 13: quandoquidem ex ipsis illis, quos ibi pro se adducit, scriptoribus apertissime demonstratur, anno primum Christi DXXVI tempestatem illam Antiochenis incubuisse. Hoc asserit citatus ab eo Marcellinus in Chronico; ubi rem hanc contigisse refert Indictione IV, Olybrio solo Coss.; qui bini characteres evidentissimi sunt anni DXXVI. Hoc asserit citatus ibi etiam Euagrius, cum ait lib. IV, cap. V: Anno imperii Justini septimo, mense decimo (imperii Justini supra annum septimum, ut ex adjunctis palam est:) mensis Artemisii, quem Maium Romani vocant, die nono ac vicesimo: sexta feria hebdomadis, æstu meridiei ferventissimo, succussio et terræ motus urbi supervenientes pene universam postraverunt.

terre motu.

437 Feria sexta incidens in XXIX Maii non potest hic annum alium designare, quam Christi DXXVI, quo littera Dominicalis erat D; cujus item mensis Maius decimus erat supra annum septimum exactum imperii Justini, qui creatus est imperator, ut idem notat

qui cepit mense Maio.

A notat Euagrius lib. iv, cap. 1, die nona Julii, anno Antiochiæ DLXVI, qui anno Christi DXVIII usque ad Septembrem respondet. Idem factum narrat Theophanes ad annum incarnationis Alexandrinum DXVIII, qui nobis est DXXVI usque ad XXVIII Augusti; eundemque addit, cum Marcellini Chronico, consulem Olybrium, et Indictionem quartam, mensemque, cum Euagrio, Maium. Præter consulem Olybrium, certissimum ejusdem anni indicium exhibet Joannes Malela in Justino imp. pag. 144, ubi dicit, *perisse ab hoc exordio ccl circiter mortalium millia: ob magni enim festi, inquit, Assumptionis Christi, Dei nostri, celebrationem; frequentia ibidem erat advenarum maxima.* Proximum ergo repentino illi eventui (hoc est diei XXIX Maii juxta Euagrium) erat festum Ascensionis Domini: contigit igitur anno Christi DXXVI quo Pascha celebratum est die XIX Aprilis; Ascensio vero die XXVIII Maii: nam anno DXXV Ascensionis festum inciderat in diem VIII Maii; anno autem DXXVII in diem XIII Maii. Hæc de anno, mense, ac die exortæ stragis Antiochenæ; nunc ad Euphrasium redeo.

obitus interiit
A. C. 526.

B 438 Si fœda hæc Antiochiæ procella eodem, quo cœpta est, impetu ac tempore deferbuisset, ut fere narrare videtur Euagrius; jam de ipso die, quo interiisset Euphrasius, manifeste ex dictis constaret. At enim Euagrius rei hujus historiam digito tantum uno attingit, utpote a Joanne Rhetore, ut ibidem ait, fuse atque eleganter jam ante pertractatam. Cum vero ex S. Theophane ac Cedreno locis citatis discamus, terræ motus illos annum unum tenuisse, seu potius identidem exstitisse novos, hoc est, usque ad medium circiter annum Christi DXXVII; quæri potest, utrum anno Christi DXXVI occubuerit Euphrasius, an sequenti; maxime cum Theophanes id factum narret anno Alexandrino DXIX, Justini imp. IX, ut etiam habet Cedrenus; cumque Euagrius quoque satis indicet non primo statim succussionis exordio episcopum obtritum esse; sic enim, postquam illam descriperat, pergit: *Postremo Euphrasius quoque ruinis oppressus est, quæ fuit urbis alia calamitas, ne quis superesset, qui res necessarias provideret.*

mense circiter
Septembri.

C 439 Verum ne patriarchæ hujus mortem ab anno Christi DXXVI removeam, facit primo Marcellinus Comes, qui eam contigisse memorat *Indictione IV, Olybrio solo Coss.* Auctor quoque Chronici Edesseni ac Dionysius apud Assemanum tom. I Biblioth. Orient. pag. 414, obtritum dicunt Euphrasium anno Græcorum DCCCXXXVII, qui usque ad autumnum respondet anno Christi DXXVI. Deinde S. Nicephorus, Theophanes in laterculis, Eutychius tom. II, pag. 152, Zonaras lib. XII, num. 34 Euphrasii episcopatus annos quinque adscribunt, qui a medio circiter anno Christi DXXI inchoati, ultra medium circiter annum Christi DXXVI, aut paulo amplius, non excurrunt. Accidisse ergo potuit mense Septembri ejusdem anni; cum ab Euphrasii interitu annum Justini nonum describere ordiatur Cedrenus, qui a die IX vel X præteriti mensis Julii cœperat; cumque ab eadem Euphrasii jactura narrare incipiat Theophanes, quæ anno Alexandrino DXIX,

qui incipit XXIX Augusti anni Christi DXXVI, contigerunt. Ita Marcellinum, Euagrium aliosque jam allegatos auctores facili negotio conciliaveris.

LV. EPHRÆMIUS.

Collapsam tandem omnique post amissum Euphrasium subsidio destitutam prorsus Antiochiam Providentia divina respexit; cum, Euagrio teste lib. IV, cap. VI, *EPHRÆMIUM, tunc Comitem Orientis, excitavit, ut omni curæ sollicitudine prospiceret, ne ex rebus necessariis quidquam civitati deesset. Quem admirati hanc ob causam Antiocheni, episcopum urbis communi suffragio elegerunt. Igitur Ephræmius apostolicam sedem, tamquam præmium ac mercedem suæ erga urbem illam providentiæ, sortitus est; idque cum jam instaurandis publicis Antiochensium ædificiis operam daret, ut ex Malela colligitur in Justiniano, pag. 148 et seq., et refertur in Prato spirituali Joannis Moschi apud Cotelcrium Monumentorum ecclesiæ Græcæ tom. II, pag. 359, num. 27; ubi etiam narratur, quo pacto promotionem hanc suam ex operario quodam architectis ministrante, ut præ se ferebat, re tamen vera episcopo ac viro sancto ac rerum futurarum scientia divinitus prædito, paulo ante quam facta est, Ephræmius intellexerit.*

Euphrasio successit Ephræmius.

441 Theophanes ordinatum Ephræmum notat, pag. 148, anno Alexandrino DXIX in fine, hoc est, ante Septembrem anno Christi DXXVII: Euagrius autem ac Cedrenus, ante imperium Justiniani solius; ac proinde ante mensem Augustum, cujus primo die Justinus obiit. At, si verum est, quod ait Joannes Malelas in Justiniano imperatore, pag. 149, imperatores nempe, Justinum ac Justinianum, audita Ephræmii canonica in patriarcham institutione, Zachariam quemdam Tyrium, (diversum a Patricio Armenio, qui Zachariæ successit mense Octobri ejusdem anni Christi DXXVII, juxta Theophan. pag. 148, et Malelam pag. 152) submisisse Constantinopoli, quem comitem Orientis in Ephræmii locum suffecerint; eumque tum Zachariani venisse Antiochiam, visaque miserabili ejus desolatione, per litteras ab *imperatoribus* petiisse, ut sibi Byzantium liceret accedere, Antiochenorum causam acturum; eoque concesso, venisse Constantinopolim; indeque porro cum auro revertentem adhuc Justinum imperatorem Byzantii superstitem reliquisset. Hoc, inquam, si verum est, non potest Ephræmius ordinatus fuisse scrius, quam versus initium Maii; quandoquidem inter Ephræmii electionem et mortem Justinii imperatoris hæc omnia interjiciantur: 1. nuntius electi patriarchæ, Antiochia Constantinopolim allatus; 2. iter novi comitis Orientis Constantinopoli Antiochiam; 3. litteræ ejusdem comitis Antiochia Cpolim, et acceptum ad illas inde responsum: 4. denique adventus ejusdem Antiochia Constantinopolim. Quæ omnia tres facile menses et amplius exigunt, qui præcesserint mortem Justinii, seu Kalendas Augusti.

A. C. 527 versus
Maurum;

442 Non assentior itaque Norisio in dissertatione historica de synodo V, cap. III, ubi cum suo Panvinio existimat, Ephræmum eodem

non A. C. 526.

SCUL. M. VI.

eodem anno, Christi DXXVI, quo Euphrasius occubuit, ejus loco consecratum fuisse. Malim eatenus cum Pagio ad annum Christi DXXVI, num. 12, Emin. Baronium sequi, qui, narrata Euphrasii morte, anno demum sequenti ei successorem Ephræmum designat. Hoc enim producti numero superiori auctores, S. Theophanes, Cedrenus, Malela exigunt, qui omnes ordinationem Ephræmii, assumpto in imperii consortium Justiniano, hoc est Kalendis Aprilibus anni Christi DXXVII, posteriorem recensent. Hoc ipsum satis innuit, quantumvis in hac historia succinctus Euagrius lib. iv, cap. v et vi: scribit enim, oppresso jam ruinis Euphrasio, circa Septembrem anni superioris, ut vidimus, neminem superfuisse Antiochiæ, qui res necessarias provideret; donec Ephræmum, tunc Orientis comitem, Deus excitavit, ut omni cura ac solitudine prospiceret, ne ex rebus necessariis quidquam civitati deesset. Hanc vero ejus in sublevanda urbis calamitate industriam caritatemque nec admodum brevem nec exiguæ operæ fuisse, indicant verba quæ ibidem subdit Euagrius; *Igitur Ephræmius Apostolicam sedem, tamquam præmium ac mercedem tantæ providentiæ suæ, τῆς τοσαύτης προνοίας, sortitus est; eam itaque aliquot saltem mensibus, atque adeo in annum facile sequentem continuasse comitem adhuc Orientis Ephræmum oportet, priusquam in episcopum legeretur.*

ut Emin. Norisio visum est.

443 Idem firmatur iis, quæ supra ex Malela et Joanne Moscho diximus: nam si publicis ædificiis reædificandis distentus erat, cum ad episcopatum vocaretur; profecto istiusmodi negotio nec instans, nec media hicms erat opportuna; non igitur anno DXXVI successor Euphrasio rogatus est; sed anno DXXVII, jam architectonicæ exercendæ aliquamdiu maturo. Mitto etiam, cum initio anni Alexandrini, juxta Theophanem, DXXIX, id est, mense circiter Septembri anni Christi DXXVI, terræ succussio adeo invaluerit, ut omnes ædes Antiochiæ, et ecclesiæ conciderint, parum esse verisimile, ut in ea urbis vastitate, solitudine, et civium, qui quidem evadere potuerant, per agros silvasque palantium consternatione, subito de episcopo deligendo ante omnia sit cogitatum.

Sedit autem usque ad A. C. 555, mensem circiter Martium;

444 Nicephorus patriarcha in Chron., Theophanes in laterculis, Eutyechius tom. II, pag. 151, Zonaras lib. XII, num. 34, Ephræmum Antiochenæ ecclesiæ præfuisse omnes asserunt per annos octodecim, qui, ab anno Christi DXXVII repetiti, in annum Christi DXLV desinunt, quo anno a XXIX Augusti mensis tabulæ Theophanicæ annum successoris ejus primum ordiuntur. Doctissimus tamen Baronius ad annum Christi DXLVI obitum Ephræmii differt. num. 68, cum sedisset, inquit, decem et octo annos; deinde subjicit: *Qui autem cum anno superiori diem obiisse putarunt, ex his quæ ipsum egisse cum Justiniano imperatore hoc anno vidimus, errare noscuntur. Idem dicendum de Petro episcopo Hierosolymitano. De Petro vide Historiam nostram Chronologicam Patriarcharum Hierosolymitanorum præfixam tomo III Maii pag. xxviii, num. 124. De Ephræmio vero, cum ejus exordium statuat Baronius anno Christi DXXVI, ut ibi vide num. 52, dici ab eo non potuit sedisse illum tantum annos xviii.*

445 Vidit ipse hoc vir maximus: itaque dicta corrigens ad calcem tomi undecimi pag. 729, pro decem et octo reponi jubet, ferme viginti. At enim sic SS. Nicephorum et Theophanem; sic Eutyechium ac Zonaram erroris arguit; neque tamen quidquam affert, quo sententiam suam adversus eos tueri possit: nam quod ait, anno Christi DXLVI promulgatum primum esse Edictum Justiniani contra tria Capitula, cui Petrus atque Ephræmius subscripserint, id refutat Pagius in Criticis ad illum annum, ostenditque a num. 3, Edictum illud anno Christi DXLIV vulgatum esse ac subscriptum. Alterum, quod in hanc rem profertur a Baronio num. 76, de misso ab Ephræmio ad Vigilium Papam, quando hic iter Constantinopolitanum suscepit, usque in Siciliam legato, perperam humano errore, qui in tam vasto opere facile viro illi, quantumvis sagacissimo potuit obrepere, acceptum ab eo est: neque enim de Ephræmio apud Facundum Hermianensem lib. iv, cap. iv, pag. 171; sed de Zoili episcopi Alexandrini legato fit mentio; uti post Norisium observat Pagius in Criticis ad annum Christi DXLVI, num. 8. Quamquam ne hoc quidem, si verum esset, chronologiam nostram everteret; quando Vigilus non anno DXLVI, sed DLXIV Roma in Siciliam profectus est, ut paulo ante contendit Pagius.

446 De Ephræmio nostro ita scribit Photius in Bibliotheca: *Syrus quidem fuit genere ac sermone; græcam vero linguam non mediocriter calluit. Sed et civiles gessit magistratus, e quibus comes tandem Orientis renuntiatus, inde ad summam ecclesiæ cathedram evehctus est. Ferunt autem cum alia laude digna gessisse, tum vero elemosynis elargiendis enituisse. Libros vero varios composuit, quorum in manus meas tres inciderrunt. Omnia pene opera ejus quæ vidimus, pro ecclesiasticis dogmatibus pugnant, defenduntque sanctum Chalcedonense concilium extra omnem esse hæreticorum reprehensionem.* Exinde de libris ejus copiose agit a Cod. 228 usque ad Cod. 230. Quod eum Syrum fuisse dicat Photius, nemo existimet, eundem hunc esse cum S. Ephræm, qui vulgo Syrus cognomen habet, quique multo fuit senior, et de quo agit idem Photius Cod. 196: satis enim nostrum ab illo distinguit, cum patriarcham appellat Theopolitanum (sive Antiochenum: sub Ephræmio enim Antiochia Theopolis vocitari cœpta est, ut Euagrius lib. iv, cap. vi, aliique docent.) Sanctum tamen hunc etiam præsullem nostrum vocat Photius; in Prato item spirituali apud Cotelcrium tom. II Monum. eccles. Græc. pag. 360 et seq. identidem aut beatus aut divinus Ephræmius nominatur; ubi etiam fertur, num. 28, Stylitam quemdam, hæreticum Severianum, patratō insigni miraculo, ad ecclesiæ gremium reduxisse.

447 S. Symeon Stylita junior in Actis Sanctorum ad diem xxiv Maii, pag. 336, num. 75, sanctum quidem Ephræmum non appellat; at præclarum tamen de felici ejus morte, sibi divinitus revelata, testimonium dedit: *nam illucescente jam Veneris die, convocavit denuo fratres, dixitque: Pontifex Dei hac nocte e vita migravit: vidi namque animam illius, turba magna candidis vestita comitante, hac transvolantem, salutantemque me, et memoriam sui apud Deum ut facerem, præcipientem; commemorantemque,*

Insignia de Ephræmi cruditione ac pietate testimonium;

F

et S. Symeon Stylitæ juniori revelatus obitus.

A commemorantemque, qualiter erga me ac matrem meam fuerit affectus. Tum subdit auctor vitæ, comperisse deinde fratres, *Hac ipsa nocte sanctum, τὸν Σεῖον, Ephræmum decessisse.* Ceterum cultus ejus nullum usquam in Martyrologiis, aut Menologiis vestigium reperi. Quin imo Faundus Hermian. episc., quod Justiniani edicto contra tria Capitula, licet inquit, subscripserit, ita de illo pronuntiat lib. iv, cap. iv: *Effremius Antiochenus, cum primum ei mandaretur, ut hoc etiam ipse subscribendo firmaret, consentire noluit. At postquam ei denunciatum est, quod excludendus esset, nisi faceret; sui potius honoris, quam veritatis dilector inventus est.* De synodo a magno, ut ibi nominatur, Ephræmio adversus Origenistas convocata vide Libellum synodicum apud Labbeum tom. V Concil. eol. 306.

LVI. DOMNUS III, sive DOMNINUS.

B *Sedit ab A. C. 345 mense Septembri circiter,*
 C Cum Ephræmius, a quatuor, quos modo commemoravi, chronologis annos xviii posuisse in episcopatu dicatur; nec eorum quisquam plus ei temporis aliquid, aut minus tribuat; nec aliunde plus aliquid aut minus colligatur; consequens videtur esse, ut numerum annorum illorum administratione sua fere, ac moraliter, ut aiunt, loquendo, exæquaverit; pertigeritque adeo a mense Maio circiter anni Christi dxxxvii, usque ad mensem propemodum eundem anni Christi dxlvi; unde ulterior, nec improbabilis, conjectura fieri potest, quo circiter anni ejusdem dxlvi tempore Ephræmio DOMNINUS (sic eum appellat S. Symeon Stylita junior, Euagrius lib. iv, cap. xxxvii, et quinta synodus passim; alii fere DOMNUM nuncupant, quo nomine tertius est) successerit: etenim cum, defuncto Ephræmio, cathedram illam appetere plurimi, sibi que comparare satagerent, ut est in Vita citata S. Symeonis, num. 76, satis fit verisimile, non continuo fuisse designatum qui demortui locum impleret: quare si versus Maium Ephræmii obierat, facile intelligitur, protrahi potuisse Domnini consecrationem usque ad Augustum proximum aut Septembrem, quo tempore annum ejus, ut dixi, primum auspicantur latereuli Theophanici.

usque ad A. C. 559 æque adultum.
 C 449 Inde porro si duxeris annos xiv (totidem enim illi concedunt S. Nicephorus, Theophanes in tabulis, Eutyehius tom. II, pag. 171) ad annum Christi dlx, æque propemodum adultum, devenies, una cum tabellis Theophanis, quæ annum incarnationis Alexandrinum dlxii, qui cum anno Christi dlx a die xxix Augusti confluit, Anastasii, qui Dominum secutus est, primum designant. Tabulas vero illas hoc appello libentius, quod, licet alibi parum exactæ sint, hic tamen Sancti auctoris Chronographiæ aptissime congruant, ut apparebit ex anno, quo indictum est exilium Anastasio. Victoris Tununensis Chronicon hic usque adeo luculente parachronicon est, ut solam hujus æ sequentis patriarchæ, sine certo tempore, successionem firmare possit. Baronius, uti Ephræmio pro xviii annis perperam

xx consignandos putavit; ita Domnini annos xiv coactus est. usque ad annum Christi dlxi extendere, num. i.

450 Erat Dominus ex Thracia oriundus, *Domnini inultas pejora, quam finis*
 præfectus primum cuidam juxta Lychnida, civitatem Macedoniae, ptochotrophio, sive domui alendis pauperibus erectæ. Cumque negotiorum causa imperatricem per illud tempus, quo vacabat sedes Antiochena, conveniret, amicitie jure quibusdam aulicis familiarior factus ab illis ad imperatorem (is erat Justinianus) adducitur. Imperator, ut erat regularis disciplinae atque apostolicarum constitutionum parum studiosus, primo mox congressu virum suffragio suo eligit, *Ecce, inquit, hic est Antiochiæ patriarcha.* Et Dominus statim ad sedem illam se confert. Hæc in Vita S. Symeonis Stylitæ junioris die xxiv Maii, pag. 336, num. 76. Sensit illico ecclesia Antiochena, atque in primis miserorum ac pauperum turba (quod numero præcedenti vaticinatus erat Symeon) quantam in Ephræmio passa jacturam esset. quam enim in eos durus initio Dominus, jam non amplius ptochotrophus, fuerit, qualemque propterea, juxta S. Symeonis prædicationem, pœnam a Deo tulerit, vide ibidem, num. 76. Videtur tamen ita sese gessisse imposterum, ut ejus mors Antiochenis luctuosa accidere debuerit; eum eam cælesti viso prænoseens S. Symeon, fratres ad preces pro ecclesia Antiochena fuendas, quasi ad hoc ejus malum deprecandum, hortatus sit, ut habetur in Vita jam dicta, num. 192. Quid in synodo v præstiterit anno Christi dlxii, ejus Collationibus omnibus interfuit, subscripsitque sententiæ, lege apud Labbeum tom. V Concil. in concilio Cpolitano secundo, a col. 416.

LVII. S. ANASTASIUS I. primo.

S. ANASTASIUS, quem Baronius alique plurimi cum S. Anastasio Sinaïta non recte confundunt, professione monachus fuit, genere Palæstinus, teste S. Symeone juniore Stylita, qui illum Dominico successurum prædixerat in Aetis Sanctorum die xxiv Maii, pag. 379, num. 192. Egregias ejus virtutes, doctrinam, scripta, resque præclare gestas et cultum dedimus in Aetis Sanctorum die xxi Aprilis, a pag. 850. Legi etiam possunt epistolæ S. Gregorii magni istius citatæ, ex quibus datur intelligi, et quanto Præsulem hunc amore Pontifex ille undequaque Maximus prosecutus olim fuerit, et quam sublimem de eximia ejus cum doctrina tum sanctitate conceptam animo gesserit opinionem. Solam hic ego chronologiam ejus attingam. Ecclesiam itaque Antiochensem gubernandam suscepit, ut num. 449 dictum est, anno Christi dlx, mense circiter Augusto aut Septembri; obtinuitque, juxta S. Nicephorum ac Theophanem, per annos undecim; atque adeo usque ad annum Christi dlxx, quando *Magnus ille Anastasius Antiochiæ episcopus... Justini mandato sedem depulsus est,* inquit S. Theophanes ad annum divinæ incarnationis secundum Alexandrinos dlxii, qui usque ad Septembrem fere eum anno Christi dlxx decessit.

S. Anastasius Dominico successit A. C. 559 circa Septembrem,

SÆCULUM VI
expulsus A. C.
570.

452 Idem narrat Euagrius lib. v, cap. v: et ab hac depulsione (non ab alia de qua agit lib. iv, cap. xl, quæ executioni data non fuit; ut videtur intellexisse Baronius ad annum Christi dxciv, num. 29) usque ad ejus revocationem recte annos numerat xxiii, ut numero proximo ostendam. Euty chius tom. II, pag. 183 ait quidem, cum ante exilium sex tantum annis episcopum fuisse; sed errorem hunc arguent, quæ num. seq. de Anastasii restitutione dicenda sunt, ex quibus etiam chronotaxis Baroniana emendabitur, ac stabilietur nostra. Credibile vero non est, quod loco citato narrat Euty chius, exauctoratum Anasladium, *dissimulato habitu, Hierosolyma profectum esse, ubi in templo Resurrectionis candelapta factus, lucernas accenderit, coque munere xxiv annis functus sit . . . nemine interim ipsum patriarchatu functum esse dignoscente*: hæc enim non cohærent cum epistolis S. Gregorii magni tum de ipso, tum ad ipsum nondum revocatum scriptis, quæ sane tam ignotum fingi per id tempus Anastasium neutiquam patiuntur.

B

LVIII. GREGORIUS I.

Sedit ab A. C.
570.

Post Anastasium vero, inquit Euagrius lib. v, cap. vi, ad episcopalem sedem evectus est GREGORIUS. Primordia ejus ac finem luculento testimonio probat Lambecius in Commentariis de bibliotheca cæsarea lib. vii, Cod. xc, ex quo profert pag. 168 Orationem Anastasii, de quo modo egimus, sic inscriptam: Τοῦ αὐτοῦ Ἀναστασίου, πατριάρχου Ἀντιοχείας, λόγος, ὅπνῃκα ἐπανήλθεν ἐπὶ τὸν θρόνον διὰ τριῶν καὶ εἴκοσι χρόνων· ἐλήχθη δὲ ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐβδομάδι, μηνὸς Μαρτίου εἰκάδι πέμπτη ἡμέρα τετάρτη, ἰνδικτιῶνος ια', βασιλεύοντος Μαυρικίου τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν βασιλέως, id est, *Ejusdem Anastasii, patriarchæ Antiocheni, Oratio, cum post annos viginti tres ad sedem rediit: pronunciata vero est in hebdomada sancta, mensis Martii die vigesima quinta, feria quarta, Indictionis undecimæ, imperante Mauricio, piissimo imperatore nostro*. Characteres hi omnes alium annum designare non possunt, quam Christi dxciii, quo Indictio erat undecima, Pascha autem xxix Martii; cujus proinde dies xxv in feriam quartam incidebat hebdomadæ Majoris, qua restitutus in thronum Anastasius Orationem hanc habuit.

C

usque ad 593,
mensem Martium;

454 Ex hoc igitur antiquo monumento, cujus etiam meminit Nicephorus Callistus, ut vide apud Lambecium ibidem, conficitur 1, non sedisse Gregerium nostrum ultra mensem Martium anni Christi dxciii, neque adeo usque ad annum Christi dxcv, ut Baronius autumat. 2. Epistolam, qua S. Gregorius magnus Anastasio reditum gratulatur, tom. V Concil. col. 1189, vel annis duobus post reversum Anasladium scriptam esse, ut vult ibidem Lambecius pag. 170; vel male repositam inter illas, quæ pertinent ad Indictionem decimam tertiam, uti censet in Criticis Baronii ad annum Christi dxcv, num. 5 Pagius. 3. Gregorium exturbato S. Anastasio sullectum esse anno Christi dlxx: inde enim usque ad dxciii viginti tres anni sunt, quibus hic, uti et apud Euagrium

lib. vi, cap. xxiv, et Nicephorum Callistum D lib. xviii, cap. xxvi, privatus fuisse dicitur sua dignitate Anastasius; itaque annos xxiv, quos Gregorio dant Nicephorus patriarcha CP., Theophanes, et Euty chius tom. II, pag. 184, numerandos esse utrimque multos. 4. Hاللucinari Chronicum Alexandrinum, ubi reditum S. Anastasii, pag. 865, reponit anno Christi dxcii, sive Indictioni x, post Cons. Mauricii Tiberii viii: quod secutus est annot. in Euagrii lib. vi, cap. xxiv Valesius. 5. Errare Euty chius, qui Anastasio ante expulsionem tantummodo concedit annos sex: cœpit enim, ut vidimus, anno Christi dlxx, unde ducitur initium exilii annorum xxiii: sederat ergo annis undecim.

455 Confirmari res eadem potest ex Eua- quando, restitu-
to S. Anastasio,
grio lib. vi, cap. xxiv (quidquid aliter Valesio visum est:) ibi enim cum narrasset Syneonis Stylitæ junioris obitum; *nec multo post consecutam Gregorii Antiocheni mortem, restituto jam Anastasio; nec multo post secutam, extincto Joanne, ecclesiæ Hierosolymitanæ vacationem*: hæc subdit: *Atque hic historiarum nostrarum finis esto, anno scilicet duodecimo Principatus Mauricii Tiberii*. Cœpit annus ille Mauricii duodecimus die xiii Augusti anni Christi dxciii: non diu ergo ante, atque adeo eodem anno dxciii, ea, quæ modo descripserat, significat contigisse; illo igitur anno et mortuus est post S. Symeonem Gregorius, et ecclesiæ suæ redditus S. Anastasius. Animum huc non adverterat Janningus noster in Commentario prævio ad Vitam S. Symeonis ad diem xxiv Maii, § iii, ubi obitum ejus differt usque ad annum Christi dxcvi; qua de re vide Pagium in Criticis Baron. ad annum Christi dlxxiv, a num. 13. Gregorii vero nostri mortem ita refert Euagrius loco citato: *Nec multo post, obitum S. Symeonis, Gregorius podagræ morbo, quo maxime verabatur, correptus, abiit e vita, cum medicamentum, ex hermodactylo confectum, ipsi a medico porrectum ebibisset. Mortuus est autem eo tempore, quo senioris quidem Romæ Gregorius, successor Pelagii, junioris autem Romæ Joannes episcopatum gerebant; Alexandrinæ ecclesiæ Eulogius, ut jam dixi, Antiochenæ vero præsidebat Anastasius, post tres ac viginti demum annos in sedem suam restitutus, etc.*

E

F

456 Quis hinc non colligat, restitutum ante fuisse S. Anastasium, quam Gregorius moreretur? Fallitur ergo auctor Chronici Alexandrini citati, cum ait: *Anastasius Antiochiæ patriarcha Antiochiam rediit post mortem Gregorii, qui patriarcha fuerat, quique etiam ipsi Anastasio successerat*. Sic enim verti debet textus Græcus, non satis hic ab aliquibus intellectus. In eundem quoque lapidem impegit Euty chius tom II, pag. 192. Quod si mirum cuiquam videatur, abjudicatam superstiti Gregorio, qui eam tam præclare gubernabat, ecclesiam illam fuisse; meminerit, satis causæ id esse, quod illa indignissime injustissimeque pulsus olim fuisset S. Anastasius; ut non solum ipsius Gregorii summa voluntate, sed etiam commendatione atque opera revocaretur; maxime si non ignorabat, id Gregorio Pontifici Romano in votis esse, ut hic lib. vii, epist. xxvii ad Sebastianum Risiniensem episcopum a biennio scribens significaverat.

Gregorius obiit.

vir indequaque
maximus;

457 Qualis quantusque vir fuerit Gregorius, ut nemo potuit novisse penitus, quam, qui cum eo familiarissime vixit, Euagrius; ita id nemo uberius elegantiusque posteritati commendavit: *Ab ineunte ætate, inquit lib. v, cap. vi, in palæstra monastica exereitatus, adeo fortiter et constanti animo decertaverat; ut brevi, in prima adhuc lanugine constitutus, ad summos gradus pervenerit, et monasterio Byzantium præfuerit, in quo monasticum vivendi genus primum amplexus fuerat. Postea vero, Justinij jussu, monachis etiam Sinæ montis præfectus fuit. . . Cum altissimam pacem ei loco conceiliasset, illine ad pontificatum evocatus est; (quod ante sexennium Sergius anachoreta cœlesti viso edoctus, prænuñciaverat, apud Cotelierium Mon. eccl. Græc. tom. II, pag. 411 et seq.) Fuit porro et consilio, et virtute, et reliquis in rebus, omnium mortalium præstantissimus. . . Admirationi autem fuit non Romanorum modo, verum etiam Persarum imperatoribus, etc.* Horrendis tamen non semel appetitus est, falsissimisque calumniis; ut idem narrat lib. v, cap. xviii et lib. vi, cap. vii; ubi fertur in synodo Constantinopolitana, anno DLXXXVIII, absolutus omni sinistra suspitione; quam synodi sententiam catenus Pelagius II Pontifex Romanus confirmavit, teste S. Gregorio magno lib. vii, epist. LXIX. Quibus in rebus ita sese gessit Gregorius, ut inter virtutes ejus proprias celebris in primis fuerit *Injuriarum oblivio*, ut est apud Cotelierium loco citato, pag. 412.

quamquam non
colatur ut Sanctus.

458 Inter præclarissima ejus ac prorsus admiranda facinora non illud in episcopo postremum fuit, quod postremo fere loco recensetur ab Euagrion lib. vi, cap. xxii, ubi sic habet: *At Gregorius, postquam donaria a Chosroeh missa dedicasset, imperatoris permissu solitudinem Limitum peragrans, ubi Severi dogmata vigeant, iis in locis ecclesiastica dogmata prædicavit: multa que castella et vicos atque integras tribus et monasteria ad ecclesiam Dei adduxit.* Non mirum igitur, si tanti Præsulis gloria, ut eum poetis loquar, inquit Euagrius lib. v, cap. vi, longe lateque diffusa est. S. Gregorius magnus, (quod male negat Valesius in Euagrion lib. vi, cap. xxiv) illum jam biennio defunctum non modo appellat *Fratrem quondam et Consacerdotem suum Gregorium* lib. iv, epist. xxxviii, sed etiam anno Christi dxcix *Venerandæ memoriæ Gregorium, episcopum Antiochenum*, lib. vii, epist. LXIX. Est etiam a quo sanctus, imo *Vir sanctissimus* nuncupetur, ut habes in Monum. eccl. Græcæ Cotelierii tom. II, pag. 367, et in Indice librorum Palatii, teste Combesio tom. I Auctarii Biblioth. PP. pag. 827, ubi Gregorii Orationem profert, et pag. 847; quo loco non dicitur *ab Andrea Cretensi aliisque vocari sanctus*, ut Combesio adscribit Pagius ad annum Christi dxciv, num. 6; et ex eo forte Castellanus in Martyrologio universali. Dicitur ita tamen istic vocatus in Menæis Græcorum; at ego illum nec Menæis, nec Fastis ullis, quibus Sanctorum sive in ecclesia Latina sive in Græca cultus asseritur, reperire inscriptum hactenus potui.

S. ANASTASIUS I. secundo.

Reversum ad pristinam dignitatem S. ANASTASIUM esse anno Christi dxciii, mense Martio, jam ostendimus num. 453 et seq. Quare, cum illum deinde cœclesiæ Antiochenæ præsedisse sex annis asserant S. Nicephorus in Chron. et in lamellis Theophrans, ad annum Christi dxcix circiter perligisse necesse est. Vivebat certe adhuc, dum eum per epistolam in libri vii S. Gregorii Pontifex maximus exeunte anno Christi dxcvii consolatus est: nec diu admodum obiisse poterat, cum Anastasio secundo, qui Anastasio primo recens successerat, statimque professionem fidei sub ingressum episcopatus ad S. Gregorium destinaverat, per epistolam XLVII, alias XLVIII, lib. vii respondit; quam Gregorii epistolam Pagius in Crit. Baron. ad annum Christi dxcix, num. 2, datam ait *Indictione xi, mense Januario*; indeque contra Baronium concludit, Anastasii primi obitum ad annum præcedentem pertinere.

Reversus S. Anastasius I, sedit ab A. C. 593, mense Martio, usque ad 599;

460 Recte id quidem, si epistola illa scripta sit mense Januario; verum unde id constat? Sane editiones ego Operum S. Gregorii consului quatuor, quarum duæ epistolas omnes, quæ recitantur a mense Januario usque ad finem Indictionis xi, nullo amplius interposito mense distinguunt; aliæ duæ, nempe Duaccena anni mdcxv, et Labbeana tom. V Concil., a Januario usque ad mensem Julium, nullum epistolis mensem interjiciunt. Inter epistolas vero illas medium fere locum obtinet ea, de qua nobis hic sermo est. Cur igitur propius ad Januarium redigitur, quam ad mensem Junium? Equidem hoc unum arbitror confici ex hoc loco posse, epistolam illam neque ante Januarium Indictionis xi missam esse, neque post Junium. At inde consequens nullo modo est, ut non totis fere sex annis Anastasius primus redditam sedem occuparit; vixeritque proinde, ut putavit Baronius, usque ad annum Christi dxcix, mensemque circiter Martium. Porro ex his liquet Eutychii prolapsio, qui S. Anastasio jam restituto annos novem assignat tom. II, pag. 192. Turpius aberrat Nicephorus Callistus, qui omnia permiscens, Anastasium primum usque ad Phocæ tempora relinquit in vivis; de quo consule dicta in Actis Sanctorum ad diem xxi Aprilis, pag. 852, num. 8.

E
neque contrarium evincit Pagius.

LIX. S. ANASTASIUS II Martyr.

Anastasio primum ANASTASIUS ALTER excepit, sanctum sanctus, et quidem martyr; utpote a tumultuantibus Antiochiæ Judæis post infamem cruciatum per urbis compita raptatus ac tandem interfectus. Itaque Martyrologio Romano insertus est die xxi Decembris. Idemne sit, quem Græcorum Menæa cum excusa, tum Ms. Chiffletianum exhibent die xx Aprilis, suo loco discutietur in Actis Sanctorum Quo tempore vero

Sedit ab A. C. 599,

S. JACOBI M. VI.

ad infulas Antiochenas euectus fuerit, jam dictum est numero præcedenti; anno videlicet Christi DCCXIX: cui si addantur anni novem, quibus eum dignitatem illam gessisse asserunt S. Nicephorus, tabulæque Theophanis, martyrium fecisse debuerit anno Christi DCCVIII.

usque ad 610,
mensem circiter
Augustum.

462 Verum obstat ipse S. Theophanes, cum ejus necem refert anno Christi DCX, sive Indictione XIII, ut manifeste eruitur ex Indictionibus trium annorum annum hujus martyrii ibidem subsequentium. Obstat insuper Chronicum vulgo dictum Alexandrinum, quod Indictione XIII, anno Phocæ imp. VIII, post Consulatum Phocæ Aug. VI, sive anno Christi DCX, sic habet: *Sub exitum mensis Septembris Indict. XIV (ab eodem Septembri inchoata) renunciatum est, Anastasium patriarcham Antiochenum, qui scholasticus, id est, causidicus, fuerat, a militibus fuisse interemptum.* Ex hoc textu non annum tantummodo, sed etiam anni tempus, quo ista contigerint, licet conjicere. Annum etiam eundem confirmat Cedrenus, dum illum fuisse dicit imperii Phocæ octavum, sive ultimum, quem inierat die XXIII Novembris anno Christi DCX; quare si obiit Anastasius mense Aprili, ut probabile faciunt Menæa citata, aut mense circiter Augusto, ut colligitur ex Chronico Alexandrino; omnino martyrium ejus incidit in annum Christi DCX. Cur autem Martyrologium Romanum die XXI Decembris memoriam illius potissimum defixerit, Baronius ibidem non exponit: occasionem, credo, præbuerit Historia Miscella, sive Theophanes; quod, narrata Anastasii cæde, mentionem faciat hiemis eodem anno rigidissimæ.

sibi, instrumentorum istiusmodi copia suppetat, D et par edendi voluntas.

464 Neutra enimvero subinde defuit Viro Clarissimo Josepho Simonio Assemano, *Bibliotheca sua Orientali Clementino Vaticana*, cujus duo jam tomi Romæ in lucem prodierunt, de republica litteraria præclarissime merito. Is itaque tomo secundo, quo scriptores ac scripta Syrorum Monophysitarum recenset, præter alia de hoc genere propemodum infinita, patriarcharum nobis etiam Jacobitarum Syrorum sive Antiochensium ordinem continuum exhibet a pag. 321 ex Chronico Gregorii Bar-hebræi, sive Abulpharagii, primatis Orientis, quem ipse scriptorum Jacobitarum facile principem agnoscit; natumque asserit Melitinæ in Armenia anno Christi MCCCXXVI. Binus insuper patriarcharum eorundem catalogos adjungit, alterum a pag. 323 ex Dionysio Barsabilæo, qui floruit sæculo duodecimo, ut ibidem docet pag. 208; alterum ex Diptychis Jacobitarum a pag. 325, quibus anonymorum deinde appendices assuuntur, cœptam ab aliis seriem continuantium. Hinc ego potissimum, quæ in rem meam erunt, quam potero brevissime, delibabo; omissurus interim quæ ad hæresim Jacobiticam explanandam dici multa possent, nisi jam id actum satis esset in Tractatu nostro de Patriarchis Alexandrinis. Legi præterea de hoc argumento potest ejusdem Assemani dissertatio copiosa, quam de Monophysitis tomo secundo præfixit.

quorum series
nuper typis vul-
gata est.

465 Porro ne quemquam offendant anni Græcorum, quibus utitur in suo Chronico Bar-hebræus, eos hic ad annos Christi secundum æram nostram vulgarem perpetuo reducam, idque juxta ipsam auctoris computandi rationem, qui cum pag. 315, computum annorum lunarium Arabicorum inchoari dicat anno Græcorum CMXXXIII; satis indicat, annum Græcorum, quo utitur, nongentesimum trigesimum tertium usque ad autumnum, unde initium ducit, concurrere cum anno Christi DCXXII: hoc enim anno a medio Julio inchoantur anni Arabici, sive Hegiræ: ut proinde annus Græcorum CCCXI ille esse debeat juxta Bar-hebræum, unde fluere incipiat æra Christiana vulgaris, quique cum anno ejus primo usque ad autumnum decurrat: in quam rem demonstrationis loco esse potest, quod infra notabitur num. 591, et alibi. Nunc rem ipsam aggrediamur. Primus itaque Abulpharagio Antiochenorum Jacobitarum Patriarcha notatur.

adjecto tempo-
re, quo quisque
sederit

A P P E N D I X

AD SÆCULUM VI.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

SECTÆ JACOBITICÆ.

PRÆFATIUNCULA.

Jacobita Syri
habuerunt pa-
triarhas suos
Antiochenos;

Quod in Tractatu Historico Chronologico de Patriarchis Alexandrinis, quem tomo quinto Junii præfiximus, observatum est, ut non orthodoxorum modo patriarcharum, sed Jacobitarum etiam ratio haberetur; idem et ego hic mihi faciendum esse duxi: quando, item ut Alexandria, suos hæc secta patriarchas apud Antiochenos habuit, et continua quidem serie inde a Severo ad hæc usque tempora nostra deductos. Docuerat id nos post Chronicum Orientale præcipue Eusebius Renaudotius in Historia sua Patriarcharum Alexandrinorum Jacobitarum edita Parisiis anno MDCCLXIII, ubi ex auctoribus suis Arabicis non paucos ejusdem furfuirs patriarchas eruderaverat Antiochenses; præfatus interea, successionem illorum ex certis monumentis designari nullam posse; nisi cui litterarum Orientalium perito et major aliquando, quam

I. SEVERUS I.

Ejeclus ille ac fugitivus, ut supra vidimus, ex Antiochena, quam invaserat, sede, pro patriarcha deinceps haberi quidem ab orthodoxis desiit, at nequam ab Antiochædonensibus seu Monophysitis, qui deinde a Jacobo Baradæo sive Zanzalo, indefesso istius hærescos per Orientem instauratore, Jacobitæ dicti sunt; neque id in Syria tantum, atque apud subditos aut gregem suum, qui dum ille vixit, alium ipsi, licet absentem, patriarcham non suffecerunt, appellantque in diptychis SEVERUM MAGNUM; verum etiam apud

Severus ejetus
Antiochia, habetur
pro patriarcha
apud Mono-
physitas.

A ipsemet Assemanus in Catalogo suo pag. 479 Paulum eodem anno electum statuit, quo notat obiisse Sergium.

Ab hoc Monophysitæ quidam ducti Paulianista.

476 Illic ille est, de quo meminit Timotheus presbyter apud Cotelerium ecclesiæ Græcæ Monum. tom. III, pag. 397: *Paulianistæ, a Paulo vocati, qui communicavit quidem eum Ecclesia catholica, sed postea apostata factus, reversus est ad hæresim Acephalorum. Eum tamen Theodosiani non admiserunt, quod vel brevi tempore communicasset eum Ecclesia.* Consulc de illo etiam Nicephorum Callistum lib. xvii, cap. XLIX, ubi affirmat Paulum, cognomento Nigrum, a quibusdam Theodosianis admissum fuisse. Communicaverat autem Paulus, uti docet Assemanus tom. II, pag. 69 et seq, cum Joanne patriarcha Constantinopolitano, quem Theophanes Exscholasticum vocat, quique decessorem habuit Eutychem anno Christi DLXV, eundemque ab exilio revocatum denuo successorem anno Christi DLXXVII, cujus mense Augusto obiit, et quo communionem ejus expetiisse potuit Paulus, anno sequenti propterea depositus. Verum et alia insuper dejectionis ejus causa ibidem adjungitur; quod Alexandrinis Petrum patriarcham clam ordinaverit; *qui non alius certe fuit, inquit Assemanus, præter Petrum, Theodosii successorem.* Hoc si verum est, toto decennio culpam pœna consecuta fuerit: quando Petrus ille Alexandrinus anno demum Christi DLXVIII constitutus fuit; uti in Tractatu de Patriarchis Alexandrinis pag. 67 ostensum est. Sed quid ego hæc pluribus?

IV. PETRUS.

Sedit Petrus ab A. C. 578 usque ad 591;

Jacobo (Zanzalo) defuncto, inquit Bar-hebræi contractor, *episcopi et monachi Syri in canobio Ananiæ, quod inter Balam et Callinicum situm est, congregati, ordinarunt in patriareham PETRUM, Pauli Callinicensis filium, cui Joseph, Amidæ episcopus, manum imposuit.* Et paulo inferius: *Petrus Callicinensis anno Græcorum DCCCLXXXIX (Christi DLXXVIII usque ad autumnum) Paulo suffectus, obiit anno Græcorum CMII (Christi DXCII.)* Præfuit igitur, secundum hunc auctorem, annis xiii. Notatur tum in Diptychis Jacobitarum, tum in Catalogo Barsilibæi jam sæpe citatis. Annos eosdem successionis ejus ac mortis habet in Chronico Dionysius patriarcha pag. 192, et 69 (ubi a successore aliquando suo appellatur *sanctus Mar Petrus*) et 77. *Callinicensis* dicitur ab urbe Mesopotamiæ Callicino, unde fuit oriundus; vocatur etiam Petrus Junior, comparatus ad Petrum alium, de quo supra, Fullonem.

non minimum usque ad 593,

478 Quod ad assignatum modo annum mortis ejus pertinet, nescio, an satis tuto possit admitti: quæ enim de duplici ejus controversia, et priori quidem cum Probo, Joanne ac Stephano circa Incarnationis mysterium, altera vero cum Damiano, patriarcha Alexandrino Jacobita, in mysterio SS. Trinitatis, narrantur, cum anno illo nequaquam cohærent. In prima, juxta Dionysium patriarcham pag. 76, cique consonum, teste Assemano pag. 332, Bar-hebræum, fracti a Petro Probus ac Joannes, atque a Jacobitarum communionem depulsi, Chalcedouensis

synodi fidem amplexi dicuntur, *et ad Anastasium, Antiochiæ patriareham (orthodoxum) profecti, eique adhasisse, et ab eodem suscepti fuisse. . . . Atque ita res eorum se habuit, donec Mar Petrus in vivis esse desiit. . . . Petro autem defuncto, resumptis illi viribus rogant Anastasium, Antiochiæ patriareham etc.* Quomodo vero, vivente Petro, recurrere ad Anastasium patriarcham Antiochenum potuerunt, si Petrus, patriarcha factus anno Christi DLXXVIII, obiisse statuatur anno Christi DXCII; cum ab anno Christi DLXX usque ad DXCII solus Antiochiæ catholicis præ sederit Gregorius, cui S. Anastasius, tum demum restitutus, successit, uti supra demonstravimus? Vixisse ergo Petrum ultra annum Christi DXCII necesse est; siquidem obiit sub S. Anastasio I.

479 Posterior lis Petri Antiocheni cum Damiano Alexandrino (de qua vide Assemanum hoc tomo II, pag. 70, 71 et 332 contra Severum Mokaffæum apud Renaudotium) acris admodum ac diuturna fuit, *adeo ut demum post annos viginti. . . finita fuerit, inquit epitome Severiana Renaudotii pag. 145.* Finita est autem, teste Bar-hebræo pag. 334, E anno Græcorum CMXXVII; cœperat ergo anno Græcorum CMVII, Christi DXXVI: nondum ergo tunc obierat Petrus. Imo, si hæc vera essent, diu postea superfuisset; cum diu per se ipse cum Damiano contenderit. Si, inquam, vera hæc essent; nam omnino ante annum Græcorum CMXXVII, Christi DXXVI, pax illa confecta est; cum illam conciliaverit Anastasius Alexandrinus, teste ipso etiam Bar-hebræo: ut est apud Severum Renaudotianum pag. 152: Anastasius vero Alexandrinus die xviii Decembris anni Christi DXXIV, ut alibi docuimus, e vivis excessit; neque adeo pacem inire post annum illum potuit; sed vel ab hoc anno ducti retro anni viginti redigunt nos ad annum Christi DXXIV, quo vivus adhuc Petrus classicum insonuerit.

480 Plus aliquid, scio, requirit compendium Mokaffæi pag. 152; ubi non id solum vult, ut dissidentes pridem Alexandrinam atque Antiochenam Jacobitarum ecclesias composuerit Anastasius Alexandrinus, sed ut id etiam accurarit, *statim atque audivit, sedisse illius (Petri) loco Athanasium, virum doctum et sincerum.* Verum hæc ego me fateor non satis assequi quo pacto stare cum Syrorum Alexandrinorumque patriarcharum chronologia possint; itaque negligenda putavi. Sive etenim Athanasium Antiochenum creatum esse patriarcham dixeris anno Græcorum CMVI, Christi DXXV; sive, ut alii scribunt in compendio Bar-hebræi pag. 334, anno Græcorum CMVIII, Christi DXXVII; sive denique, cum Dionysio ibidem citato, anno Græcorum CMXV, Christi DXXIV, nullo ex his modis initium Athanasii Antiocheni incidit in patriarchatum Anastasii Alexandrini; siquidem Anastasius Damiano successit anno demum Christi DXXVII, ut in Tractatu jam sæpius appellato comprobavimus. Quod si cum Mokaffæo velis, sedisse Alexandria Anastasium ab anno Christi ncn; Athanasium vero Antiochiæ ab anno DXXIV; sic quidem initium hujus in illius tempora congruet; at si inde annos viginti retro numeres, ibis ad annum DLXXXIV, quo dissensio cœperit

vel etiam servus

licet auctor is hic non satis cohærent.

F

APPENDIX
SÆCULUM VI.

cœperit cum Damiano; cum hæc toto fuerit decennio posterior; fuit enim posterior depositione Joannis et Probi, teste Bar-hebræo pag. 332; hæc autem posterior restitutione S. Anastasii I patriarchæ Antiocheni, quæ facta est anno Christi dxciii.

Probabile est,
scripsisse Petrum
usque ad A. C.
600.

481 Denique cum tres tantum assignentur initi ab Athanasio, qui tertius a Petro sedit, patriarchatus epochæ, quarum prima sine dubio falsa est; restat, ut Petri obitum ita secundæ vel tertiæ accommodemus, ut nulla Jacobiticæ sedis Antiochensis Petrum inter et Athanasium vacatio notabilis relinquatur; quippe ejus nec mentionem uspiam invenio; neque causam; cum neque Alexandrina temporibus hisce vacaverit. Sic igitur statuo: Non potest ordinatus fuisse Athanasius anno Christi dxcv, ut vult Bar-hebræus supra; quia ante Athanasium sedit Julianus annos tres, menses quinque, teste Bar-hebræo; qui proinde ordinatus fuisset anno Christi dxcii vel dxciii; cum saltem usque ad annum Christi dxciii sedem illam occupaverit Petrus, ut supra num. 478 evictum dedimus: vel ergo cœpit Athanasius anno Christi dxcvii, quæ secunda ejus est epocha, vel anno Christi dciv, quæ est tertia. Si secundæ placet adhærere, deme retro ab anno Christi dxcvii annos tres cum dimidio Juliani, qui Petro successit; et obiisse Petrum dices anno Christi circiter dxciii vel sequenti: sin magis arridet tertia, tolle eodem Juliani annos, qui annum Christi dciv præcedere debuerunt; et Petrum vixisse comperies usque ad annum Christi dc vel initium sequentis. Utrumvis eligas, susque deque habeo; quando mihi neutrum altero magis constat.

Ab hoc Petro
secta Monophysitarum
Petri-norum seu Petri-
tritarum.

482 Censetur Petrus hic inter celebres Jacobitarum scriptores apud Assemanum tom II, cap. ix, ubi eum testatur, adhuc monachum et clericum, magnæ fuisse apud Severum, Antiochiæ patriarcham, existimationis; quippe ejus extant ad Petrum epistolæ duæ. Ex ejus scriptis, quæ edidit, duo habemus, inquit Assemanus pag. 77, *Anaphoram scilicet et Librum adversus Damianum*. De his illum, si lubet, ibidem consule. Ab illo dicti sunt Jacobitarum aliqui Petriani, de quibus ita Timotheus de Receptione Hæreticorum apud Cotelerium tom. III Monum. eccl. Græc. pag. 400: *Petriani; affirmant hypostasim esse solas proprietates absque substantia: eamque ob questionem adeo cum secta Damianistarum contenderunt; ut scripta multa utrimque prodierint, quæ certamen eorum testantur*. Ad eundem pag. 408, 412, 413 et 416. Imo et Nicephorum Callistum lib. xviii, cap. xlix.

V. JULIANUS I.

Julianus sedit
vel ab A. C. 593
usque ad 597;
vel ab 600 usque
604.

483 Petro successit, secundum Bar-hebræi compendium pag. 333, *JULIANUS Petri syn-cellus, ex cœnobio Bar-Aphtonii, quod Kenserinense dicitur, in Syria non procul Alepositum. Sedit annos tres, menses quinque. In Dionysii Chronico desideratur, ut etiam in Historia Alexandrina Renaudotii pag. 152, ubi Athanasius Petri loco sedit dicitur. Sed Juliani nomen præter Bar-hebræum exhibent etiam Barsalibæus*

et *Diptycha Jacobitarum*. Præfuit vel ab anno Christi circiter dxciii exeunte usque ad dxcvii; vel, juxta Chronologiam Dionysii, ab anno circiter dc usque ad dciv, uti supra num. 481 dictum. Fertur scripsisse librum pro Petro Callinicensi adversus Sergium, Edessæ episcopum, qui editum a Petro in Damianum Alexandrinum volumen reprehendebat; de quo adi Assemanum tom. II, pag. 333, et in Catalogo scriptorum, qui eidem tomo præfigitur.

VI. ATHANASIUS I.

ATHANASIUS, cognomento *Camelarius* (verba sunt epitomes Bar-hebræi) *patria Samosatensis, ex cœnobio Kenserinensi, ordinatus (est) anno Græcorum cmvi (Christi dxcv); vel, ut alii scribunt, cmviii (Christi dxcvii.) Dionysius in Chronico Athanasium refert anno Græcorum cmxv (Christi dciv) in locum Petri suffectum... Imposuit ei manus... Severus, Hierosolymorum episcopus in cœnobio Kenserinensi. Athanasius vero Severum fratrem ordinavit Samosatæ episcopum: et Alexandriam profectus, concordiam cum Anastasio inter Antiochenos et Alexandrinos Jacobitas instauravit, quæ sub Petro et Damiano rupta fuerat. Id accidit anno Græcorum cmxxvii; de quo vide Renaudotium histor. Alexandr. pag. 152. Annum, quo sit ordinatus, supra num. 481 ostendimus, non fuisse Christi dxcv; sed vel dxcvii, vel dciv. Notatur etiam ejus successio tam in Catalogo Barsalibæi, quam in Diptychis Jacobiticis. Tempus quo sedit, admodum est incertum, ut constat ex compendio Bar-hebræi, pag. 334, ubi sic habet: *Denique postquam Athanasius annis xxvi, vel, juxta alios, xlv, Jacobitis præfuisset, obiit anno Græcorum cmxlii (Christi dcxxxii) et in cœnobio Garumitarum sepultus fuit. Dionysius obitum Athanasii consignat ad annum cmlv (Christi dcxlv.) Sedit ergo juxta Dionysium annis xl.**

Ordinatus vel A.
C. 597 vel 601.

485 Sed neque Dionysii in consignanda Athanasii morte neque aliorum calculus satis cohæret cum initio Macedonii, quem Athanasio substitutum esse verisimile est; non quidem ut Jacobitis præset, sed ut simpliciter patriarcha esset ecclesiæ Antiochenæ, sicut illi aliquamdiu præsedisse Athanasium, infra dicemus. Euty chius enim tom. II, pag. 271, initiatum esse Macedonium affirmat anno Christi dcxxxviii post mensem Augustum, vel ante Augustum anni sequentis; cum vel annis quinque superstes fuerit Athanasius juxta Dionysium; vel secundum alios ante annos septem obiisset. Quid si illi, qui cum, Assemano teste, sedit volunt annis xlv, eos cum Bar-hebræo, licet perperam, ducant ab anno Christi dxcv? Ita certe obitus ejus cum assignato Macedonii principio satis apte congrueret. Sed mihi in hisce tenebris palpare consilium non est. Porro sub eodem Athanasio *Maruthas primus Jacobitarum Maphrianus creatus est*, inquit Bar-hebræi, qui et ipse Maphrianus fuit, epitome. Erat is metropolitico major, at inferior patriarcha, ut docet Assemanus tom. II, pag. 215. Plura de Athanasio dicentur inferius.

Videtur obiisse
circa A. C. 639.

SÆCULUM VII.

GREGORIUS II.

LX. ANASTASIUS III hæreticus.

quam difficultis
hinc porro sit
capitæ seriet
continuatio.

Habes huc usque, lector, Antiochen-
sium præsulum seriem suis utcumque per
priora sex sæcula deductam, tributamque tem-
poribus; at nunc dehinc res mihi ad de-
sperationem redit. Silet enim S. Nicphorus,
dissimulant dissidentque historiæ, instrumenta
non suppetunt, quibus institutum adhuc
ordinem vel probabili saltem usquequaque
conjectura continuem. Itaque cujus voluntate
hunc laborem nuper aggressus sum, idem
hic mihi propemodum fuit auctor ut sisterem;
B quando animos in hoc negotio jam pridem
desponderunt etiam illi, qui omnem in hisce
studiis ætatem contriverant. At enim, si
minus hic præstare possum, quod velim,
gravate, credo, lector, acciperes, id saltem
me non velle quod possum. Id adeo nunc
operam dabo ut faciam; dum alius me fe-
licior quispiam prodeat, qui quæ hic multa
desiderabuntur, supplere aliquando possit ac
velit. Sed quisquis ille futurus est, hoc
monitum, atque adeo exoratum illum velim,
ne recentiores quosdam chronologos imite-
tur, qui res suas in medium adduxisse con-
tenti, de fontibus altum silent, unde eas
derivarunt. Fidem illi profecto a lectoribus
tanto iniquius exigunt, quanto faciunt mi-
nus; nec posteriorum laborem minuunt, sed
immensum exaugent, dum sæpe diu mul-
tumque cogunt investigare, quod tandem
reperias nuspam.

Gregorius II an-
tiquis ignotus
fuit:

487 Accidit primum hoc mihi in utroque
illo patriarcha, quem in capite proposui: cum
enim ambos apud Onuphrium Panvinium in
Chronico ecclesiastico, Genebrardum, alios-
C que passim offenderem; nec temeritatis ar-
guere viros doctissimos auderem, qui id ausi
essent asserere, quod nulla veterum auctori-
tate didicissent; verti me in omnem partem,
ut aliquid, quod huc facere quoquo modo
posset, nanciscerer; ac tandem odiose quæ-
rendo lassus agnoscere cum Pagio debui,
frustra me fuisse: donec mihi nuper in
mauus venit Assemani Bibliotheca, de qua
superius memini num. 464. Intellexi enim
statim ex ipso limine, esse apud Virum illum
eruditum Catalogos varios patriarcharum An-
tiochensium. Itaque consulendum eum per
litteras putavi ea fretus humanitate, quam
etiam alias experiri nobis licuerat. Atque
hoc quidem inter proposita ipsi a me dubia
primum fuit, quid sentiendum arbitraretur
de GREGORIO II, quem recentiores catalogi
successorem faciunt S. Anastasii II, mar-
tyris. Alterum vero his verbis adjeceram:
Quid item de ANASTASIO III, quem Gre-
gorio II successisse quidam aiunt, at non
probant?

488 Respondit continuo Vir clarissimus,

ex Catalogo, quem Arabice scriptum habet;
quemque optimæ fidei esse, et Assemano
nuper transmissum ab Athanasio, Antiocheno
Melchitarum patriarcha, qui illum ex
archivis ecclesiæ suæ collegisse sese affir-
maverat, testatur noster Petrus Benedetti,
cujus in hæc re opem apud amicum
Assemanum imploraveram: ex illo, inquam,
Catalogo respondit, *Anastasio [secundo] mar-
tyrium passo, tertium Anastasium, eundemque
hæreticum, sedi incubasse.* Tum subdit, *Anasta-
sium tertium non Gregorio, sed secundo Anastasio
immediate successisse.* Anastasium ergo tertium
agnoscit quidem ille Catalogus; at Grego-
rium secundum non item. Hunc Anastasium III
citati modo chronologi cum ejus successore
Athanasio confuderunt, cum et Jacobitam
eum fuisse velint, et hæreseos Heraclio
imperatori auctorem. Euty chius tom. II,
pag. 195 ait: *Post mortem ejus (S. Anastasii II
martyris, quam ipse refert tempore non suo)
absque patriarcha mansisse cathedram Antioche-
nam annis xxii,* hoc est juxta ejus calculum,
usque ad Macedonium. Atque adeo neque
Gregorium secundum, neque tertium Ana-
stasium, neque hujus postremo successorem
admittit Athanasium; cujus tamen patriarcha-
tum mox vindicabimus, ubi pauca dixerim
de Georgio, quem aliqui perperam
patriarchis nostris annumerant. Ceterum ex
fine S. Anastasii II, et initio Athanasii con-
stabit, Anastasium III (siquidem patriarcha
is fuit et tanti esse debet Catalogus Arabi-
cus, qui eum adstruit) neque autem annum
Christi DCX, neque post annum DCXXIX sedem
illam occupavisse.

SÆCULUM VII.
sed Anastasium
III agnoscat Ca-
talogus Arabi-
cus, seditque ab
an. 610 circiter
usque ad 629.

GEORGIUS.

Anastasius Bibliothecarius in Historia ec-
clesiastica sic habet: *mundi anno MMMMMXI,
divinæ Incarnationis DCXI; anno vero imperii
Heraclii decimo, Georgius Antiochenus habetur
antistes.* Redit hoc ad annum Christi DCXX juxta
æram nostram vulgarem, aut certe DCXXIX usque
a Septembri; ut palam sit ex Indictione et
Paschate anni imperii Heraclii duodecimi
paulo inferius consignatis. Verum hic Anastasii
locus manifeste corruptus est, cum ad annum
illum nihil horum meminerit aut Theopha-
nes Græce editus, quem tamen hic vertit
Anastasius; aut latine redditus a Paulo Dia-
cono Hist. Miscel. lib. xviii. In textum ergo
intrusit Anastasius, seu quisquis est alius,
quod legerat apud Theophanem in præfixo
ad annum illum laterculo; sed et hoc cor-
rupit, cum Antiochenum episcopum Geor-
gium fecit: nam in tabula Theophanica va-
cat area episcopatus Antiocheni, in Alexandrini
vero sic scribitur: *Δλεξ. Επίσκ. Γεώρ-
γιος ἔτη δ, Alexandriae episcopus Georgius annis
xiv.* Cujus initium rectene huic anno jun-
gatur, alio pertinet. Satis est mihi, quod
episcopum Antiochenum inde colligi non posse
ostenderim.

Neque hic pa-
triarcha fuit
Antiochenus,
sed Alexandri-
nus

SÆCULUM VII.

LXI. ATHANASIUS Jacobita.

Athanasius primo Jacobitarum patriarcha Antiochiæ,

De hoc ATHANASIO ita pronuntiat Pagius in Criticis ad annum Christi DCXXIX. num. 6 : *Plane autem falsum, Athanasium Jacobitarum fuisse patriarcham; cum auctor Chronici Orientalis patriarcharum Jacobitarum accuratum catalogum scripserit, ejusque non meminerit.* Miror enimvero, virum tam eruditum hæc scribere potuisse. Certe Chronicum Orientale catalogum habet patriarcharum Jacobitarum Alexandrinorum quidem; at nequaquam Antiochenium. An forte Jacobitis tantummodo Alexandrinis, ac non etiam Antiochenis, patriarcham ejusdem sectæ fuisse, credidit Pagius? Atqui contrarium discere potuit ex ipso illo, quod appellat, Chronico Orientali pag. 123. Nulla igitur adversus Athanasium ex illo Chronico duci potuit sana collectio, nedum tam audax: cum plane certum sit, Athanasium Jacobitarum Antiochenorum fuisse patriarcham.

ut contra Patrum probatur,

491 Hoc enim asserunt S. Theophanes, ex eoque Anastasius, ac Paulus diaconus ad annum Heraclii vigesimum; hoc auctor Vita: ac certaminis S. Maximi a Combesio editus tom. I Operum S. Maximi, num. 8, pag. 7; hoc Cedrenus ad annum item Heraclii vigesimum (licet enim in eo notetur annus Heraclii xxv, xx tamen antecedentia et consequentia apertissime exigunt;) hoc Zonaras lib. xiv, § xvii, ubi Athanasium quidem non exprimit; sed eandem tamen historiam narrat *de Jacobitarum Catholico, quem illi patriarcham nominant*; hoc ipsi Jacobitæ tum Syri, tum Ægyptii supra nom. 484; hoc denique Baronius, Petavius, alique chronologi recentiores amplexi sunt.

universam tunc eandem ecclesiam Antiochenam præfectus est.

492 Hunc igitur Athanasium Jacobitarum in Syria inde ab anno Christi DCXVII vel DCXVIII patriarcham, eundem illum fuisse arbitror, quem anno demum Christi DCXXIX aut sequenti, Heraclius imperator universæ ecclesiæ Antiochenæ præfecit; quo nomine in hac serie locum accepit, licet nihilo minus illegitimus fuerit, quam successor ejus Macedonius; cum tempus, nomen, hæresis, dignitasque convenient, nec assignari alius possit. Præfecit, inquam; et quidem anno Christi DCXXIX aut sequenti; quæ duo mihi modo comprobanda sunt. Primum, fatcor, aperte non affirmant auctores modo citati; scitur tamen Athanasius sedem Antiochenam avidè affectasse: *Audivimus*, inquit Antiochus Monachus, qui tum vivebat, Hom. cxxx, tom. I, Biblioth. Vet. PP. Græc. excusæ Parisiis MDCXXIV, pag. 1244, *Audivimus quendam ex Oriente præcursorem Antichristi venisse, qui voluit sedem Antiochenam occupare, Athanasium nomine... qui Apollinari, Eutychis, Severi et Jacobi dogmata divulgat etc.* Deinde scitur ei oblata fuisse ab Heraclio sedes, si modo admitteret synodum Chalcedonensem: admisit autem, aut certe id simulavit. Quid ni ergo promisso steterit imperator, eique addictam eo pacto dignitatem contulerit?

ut ex Theophane,

493 Rem habe, ut cum narrat Theophanes anno Incarnationis secundum Alexandrinos DCXXI, pag. 274 : *Hoc anno, inquit, cum imperator adhuc Hierapoli moraretur, Athana-*

sus, Jacobitarum patriarcha, vir vaser et perniciosus, ut ex innata vafricitate sunt Syri omnes, ad eum accessit: motisque cum imperatore de fide sermonibus, si modo synodum Chalcedonensem vellet admittere, patriarcham Antiochiæ se constitutum promisit. Is autem, ad imperatoris voluntatem subdole se fingens, duasque in Christo naturas confessus, propositam synodum probavit ac recepit: tum vero de operatione et voluntatibus imperatorem interrogavit, quales asserere deceat, geminas, an unicam? Imperator inusitata vocum novitate implicatus, Sergio CP. episcopo scribit: sed et Cyrum, Phasidis episcopum, accersitum interrogat, et in unicam voluntatem et actionem pariter unicam consentire reperit. Sergius etenim, cum patria Syrus et Jacobitis parentibus ortus, unam physicam volendi actionem in Christo confessus et scripto testatus erat. Imperator utriusque invicem comparata sententia, concordem eis invenit Athanasium: ibi namque unam ponendam naturam, ubi una operatio asseritur, probe intelligebat. Interim imperator opinionibus istiusmodi instructus, utriusque mentem Joanni Papæ Romano scriptis significat: ille vero eorum hæresim non probavit. Sed illa cum Joanne haud statim contigere, quemadmodum videntur Theophanis verba præferre; uti nec cetera spectantia ad illam hæresim, quæ deinceps perstringit una ac continua narrationis serie, inquit Combesius in Historia hæreseos Monothelitarum disput. I, § vi.

494 Porro rem eandem totidem pene verbis referunt Cedrenus alique, quos supra num. 276; nisi quod Zonaras disertius dicit, quam ceteri, Heraclium, Sergii et Cyri auctoritate motum, eandem cum illis et Athanasio opinionem, donec Monothelitas a Sophronio aliquot post annis in synodo Hierosolymitana damnatos inaudiit, amplexum esse; et hæc facta putat Hierosolymis, quia divisam forte legerat alicubi vocem *ἱεράπολις*, unde *Sanctam Civitatem* intellexerit. Quid, obsecro, interea fingi potest impedimento fuisse, quo minus obstrictam ambienti Athanasio fidem Heraclius exsolveret, ecclesiamque concederet Antiochenam? Ita certe ante me sensit magnus Annalium conditor ad annum Christi DCXLIX, num. 59, et (ut omittam Calvisium ad annum Christi DCXXXIX) quotquot per Anastasium III non alium, quam hunc Athanasium videntur intellexisse, ut Gualterius noster in Tabula Chron. sæc. VII, Ricciolius item noster, in patriarchis Antiochiæ, alique. Enimvero, si Cyrum paulo post, si Pyrrhum deinde, quibus nihil addiderat, hunc ad Cpolitam, illum ad Alexandrinam sedem promovit Heraclius; an credibile est, præteritum ab eo fuisse Athanasium, quem Cyro concordem invenerat; maxime cum huic patriarchatum Antiochenum ea lege pollicitus esset? Hoc certe ex Catalogo suo Arabico mihi nuper etiam affirmavit Assemanus his verbis: *Athanasius, quem Jacobitæ Camelarium vocant, ab Heraclio imp. ex Jacobitarum præsule ad universæ ecclesie Antiochenæ patriarchatum promotus fuit.*

495 De tempore satis convenit inter eos, qui datam jam historiam admittunt; nam vel annum assignant fere DCXXIX, vel DCXXX, quem elegit Petavius in Rationario temporum; et sane utrique anno illi aliqua parte respondet annus Incarnationis Alexandrinus

DCXXI,

A. C. 629 desb. nante vel 630.

A DEXXI, et Indictio III, qui sunt characteres Theophanis (nam licet Indictionem istius anni non annotet, colligitur tamen ex antecedentibus :) itemque annus imperii Heraclii XX, coeptus ab Octobri anno Christi DCCXIX, quem post Theophanem adhibent alii. Eruditus Pagius in Criticis Baron. anno Christi DCCXIX, a num. 2, non rationem chronologicam hic solum, sed universam hanc Theophanis narrationem pro fabula traducendam suscipit, Combefisio, a quo dubitare tantum didicerat, haud paulo audentior: Combefisius enim cum argumenta sua improbata vidisset a Goare in notis ad Theophanem, ipse in notis suis posterioribus altum silens indefensa illa destituit. Nimirum semper durum est, nisi certissimæ suppetant rationes gravioraque antiquitatis momenta, jam receptas ab eruditis pridem omnibus veterum auctorum historias censoria continuo

in Lateran. synodo Secret. I, aliisque impacta sunt.

498 Fac. tamen, si ita placet, mendacem in hac re Sergium non fuisse; fac silentium de unica Christi voluntate actioneque servatum ab anno DCCXVI usque ad DCCXXXIII. Num hoc pacto evertitur Theophanis aliorumque de Athanasio historia, tametsi illam referas ad annum Christi DCCXIX? Minime gentium. Recte enim servari de doctrina quadam silentium dicitur, si nullæ ob eam turbæ, contentiones episcoporum nullæ, nulla concilia vel decreta vel oppositio facta sint; quorum omnium nihil fuit in negotio Athanasii, qui subdole quidem, at modestissime tamen et pro discipulo se gessit, dum Heraclio dubium suum proposuit; is porro ad Sergium ac Cyrum retulit, in quorum responso Athanasius libentissime acquievit. Jam quod quinto loco certum esse dicitur de ambitione et Monothelismo Athanasii, certum est illud quidem; sed Pagianæ conclusioni adversatur id potius multo, quam faveat. Postremum denique quam parum sit certum, patet ex Combefisii animadversione, quam dedi num. 493; neque addere

et ut essent certa, tamen nihil evincerent.

B 496 Talia se reperisse existimat Pagius loco citato, num. 4, ubi in historia Monothelitarum hæc certa esse statuit: primo Heraclium anno DCCXXII cum Paulo Severiano collocutum esse de una operatione Christi; et anno DCCXVI dum in Lazica esset, Cyro, tunc Phasidis episcopo, injunxisse, ut super illa questione Sergium episcopum CP. per litteras consuleret; ad quas hic deinde rescripserit testimonia mittens permulta pro unica voluntate et operatione Christo asserenda. Certum ait esse secundo, Sergium in epistola ad Honorium Papam, scripta anno DCCXXXIV, testari, ab illo congressu Heraclii cum Cyro silentium huiusmodi capitulum suscepisse, usque ad annum DCCXXXIII; nec in eo ausum esse mentiri. Certum tertio, epistolam Cyri ad Sergium, in qua meminit disputationis Heraclii cum Paulo Severiano, scriptam esse anno DCCXXVI. Certum quarto, qui de colloquio Heraclii cum Paulo meminerunt, de colloquio ejusdem imperatoris cum Athanasio tacuisse, et vice versa. Certum est quinto, Athanasium, natione Syrum, ambiisse episcopatum Antiochenum, eumque Monothelitam fuisse. Certum denique sexto, perperam asseri a Theophane, scripsisse imperatorem ad Joannem Papam, et hunc pro Honorio esse suppositum. His positis (concludit Pagius num. 5) Theophanis error manifestissimus est: congressionem enim Heraclii cum Paulo confundit cum congressione ejusdem cum Athanasio, sive hæc vera, sive commentitia sit: ut esse paulo post contendit.

499 Restat igitur quod primo, tertio et quarto loco certum esse statuitur; sed hoc quam facile est ita secernere, ut nulla inter utramque narrationem communitio intercedat? Finge rem ita contigisse, ut plane potuit. Anno Christi DCCXXII eum exercitu per Armeniam adversus Persas perrexerit Heraclius; ibi in Paulum illum Severianum inciderit, ejus hæresim redarguerit atque depompaverit pravam ejus impietatem, profanus ejus astutiis sanctæ nostræ Ecclesiæ recta atque immaculata a diverso proferens dogmata, inter quæ et unius operationis Christi mentionem fecerit, ut narrat ipse Sergius in epistola ad Honorium Papam tom. VI Concil. Labbe, col. 920, aut potius col. 919 (nam textus græcus minus obscurus est :) tum iter suum prosequutus sit imperator, expeditioni Persicæ unice intentus. Post aliquod vero tempus, ut ibidem narratur, in provinciam Lazorum, Armeniæ vicinam advenerit, idque anno Christi, juxta Theophanem DCCXXVI; ibi demum recordatus disputationis cum Paulo a quadriennio institutæ, quæsiverit ex Cyro, Phasidis tum episcopo, unicam asseri oporteret, an duplicem, quod in edicto suo adversus Paulum Severianum ipse vetaret, Christi operationem? Hærentem hic Cyrum, nec satis decidere per se quidquam audentem, imperator ad Sergium per litteras consulendum remisit.

ad probandam confusionem congressus Pauli et Athanasii cum Heraclio.

C 497 Hanc ego sequelam neutiquam admitto; imo nec antecedens, ex quo illa deducitur: in eo namque non omnia perinde certa, quedam etiam ad collectionem Pagii nihil faciunt. Certum non est, ne dicam falsum, quod secundo asseritur, mentiri scilicet ausum non fuisse Sergium, cum ad Honorium scripsit anno DCCXXXIV, ab anno DCCXVI usque ad DCCXXXIII de unica voluntate et operatione Christi fuisse silentium: quam multa enim in hac epistola mendacia sparserit, de quibus coargui poterat, collige ex Combefisio Hist. Monothel. disp. I, § IV; atque illud in primis quam palpabile est, quod ibi de Sophronio narrat? Adi tom. VI Concil. eol. 924. Tacco alia, quæ ipsi a Maximo in disputatione eum Pyrrho, a S. Martino I,

500 Dum id fit, et proluxa Sergius ad Cyrum adornat responsa, Heraclium alio vocavit relata a Theodoro fratre de Saë, Persarum duce, victoria; ac porro res prospere contra Persam fluentes immemorem colloqui eum Cyro habiti per triennium reddiderint; perinde ut ante per quadriennium exciderat controversia mota in Paulum Severianum; donec tandem anno DCCXIX Hierapoli Athanasium offendit, qui post ea, quæ hoc loco prosequitur cum aliis Theophanes, dubium ipsi tandem illud proposuerit, atque eodem prorsus modo, quo illud ipsemet ante annos

et posteriorum pro fabula tradendum:

licet Pagius hinc chronologicam et historicam multa opponit ut certum.

quorum aliqua certa non sunt:

SACULUM VII

tres clapsos Cyro, ac per eum Sergio, non expectato tamen responso, examinandum dederat. Eorum hac improvisa occasione memor, an Sergium, ut narrat Theophanes, scripserit; simulque e Lazica ad se accesserit Cyrum (nam cum Heraclius, non Sergius, ad se evocavit, teste Theophane, Cedreno et aliis; quamquam non recte vertit hunc locum interpres, quam dum imprudens sequitur Pagius anno DCXXIX, num. 5, tota exerrat via.) Tum cetera porro acciderint, ut ea superius dedimus. Quæ hic, obsecro, confusio congressionum Heraclii, quarum altera cum Paulo, altera cum Athanasio facta narratur?

cum utriusque congressus narrationes

501 Enimvero tantum abest, ut prima cum secunda confusa dicatur, ut nil alteri ex altera conveniat; non tempus: prima enim contigit anno DCXXII, secunda anno DCXXIX circiter; non locus: illa enim in Armenia, hæc accidit Hierapoli in Syria; non persona: nam ibi Paulus erat, hic Athanasius; non conditio, non secta; siquidem Paulus, teste Sergio ad Cyrum et Honorium tom. VI Concil. Labbe, col. 916 et col. 920 episcopus non erat, sed Prior, aut ex principibus Acephalorum, vel, ut Cyrus ad Sergium scribit ibid. col. 950, Primas *Ἀνεπισκόπων*, id est, eorum qui sine episcopis vivunt; Athanasius contra non modo episcopus erat, sed etiam episcoporum sectæ Jacobiticæ per Orientem patriarcha; non doctrina: nam Paulo, licet Severiano, opponerat Heraclius unicam Christi operationem, prohibebatque in Jussione contra illum edita duas in Christo Deo nostro dicere operationes, ut est apud Sergium ac Cyrum citatos; Athanasius vero unicam operationem ita tuebatur, ut cum Sergio ac Cyro consentire penitus judicaretur.

sunt inter se per omnia diversissime.

502 Non convenit modus ipse aut materia congressus: quia Paulus ad defendendam palam ac pertinaciter hæresim suam unice ad imperatorem accessit, ut patet ex epistola Sergii ad Honorium; Athanasius autem episcopatum Antiochenum præcipue spectabat, quem ut obtineret, Chalcedonensem synodum ac duas in Christo naturas sine tergiversatione professus est, neque deinde cum Heraclio de operatione Christi contendit, sed eum submisit tantum, at nequiter, interrogavit. Post colloquium cum Paulo non scripsit ad Sergium imperator, sed Cyrum id facere jussit; at post congressum cum Athanasio scripsit ipse, priusquam rem cum Cyro communicasset; in negotio Pauli Cyrum Heraclius adierat; in negotio Athanasii illum procul absentem accersit. Denique eventus utriusque congressionis dissimillimus est: Paulus etenim sic ab ea recessit; ut imperatoris in sese edictum provocaverit, ut ab ipsis etiam Sergio ac Cyro, quod in eorum citatis jam litteris videre est, multis etiam post annis pro hæretico, impio, execrabili sit habitus; at vero Athanasius cum iisdem et cum imperatore statim ab initio communem tueri sententiam creditus est. Quid plura? Hæcine ejusmodi sunt, ut vel minima saltem parte confusionis capacia censeantur?

503 Quando igitur tam diversa est Pauli et Athanasii historia, quid est, quod utramvis seorsim rejicias At enim, inquit Pagius,

cur nemo utramque simul dedit? Cur de Pauli congressu silent, qui de Athanasio meminerunt, et contra? Respondeo, quia Sergii ac Cyri, qui de Paulo scripserunt, interesse poterat, ut ne de Athanasio mentionem in litteris suis facerent, cum scirent, ita Monothelismi studiosum cum esse, ut ipsum etiam Heraclium dudum eo inclinantem, (ut ex disputatione et Jussione ejus adversus Paulum colligere est,) in eandem secum sententiam penitus tandem induxisset, in quem proinde tamquam in professum hæreticum agens Sophronius in synodica sua tom. VI Concil. Labbe, col. 889, *Anathema sint, inquit, et cathema et Athanasius Syrus, et apozygarius Anastosius* (Alexandrinum intelligo jam tum vita functum, de quo supra num. 479.) Hujus autem hæreseos quamquam auctores ipsi, Sergius nempe ac Cyrus, fautoresque esse volebant quam qui maxime; at videri tamen apud orthodoxos nolebant; itaque nullum aut cum ipsa, aut cum apertis ejus defensoribus commercium præ se ferebant; hinc Sergius in epistola ad Honorium caute silentio premit Jussionem Heraclii contra Paulum, quasi rem omnino ignoraret, cujus ipse præcipuus fuerat auctor; hinc ipse in eadem epistola noluisse se ait, palam prædicari aut unicam, aut duplicem Christi operationem.

504 Cur autem Pauli non meminerint, qui de Athanasio loquuntur, causa facile cogitari aliqua potest, sive quod ejus historiam perspectam penitus non habuerint, sive quod singularia quælibet persequi facta non libuit; sive ob aliam denique rationem quancunque: sexcentæ enim esse possunt etiam probatissimis ac sanctis auctoribus non scribendi quod sciunt; at nulla scribendi affirmandi que quod nesciunt. Facit adeo eis injuriam, qui factum esse negat quod asserunt; quia factum sit aliquid quod omittunt. Cum id etiam Sacrarum Litterarum auctoribus solenne fuerit. Denique quod in conciliis, litterisque multorum inter Monotheliticæ sectæ principes nominari non soleat; id eo factum esse potuit, quod quæ per ipsum facta sunt, ea Sergio ac Cyro tamquam omnium in hac re machinationum præcipuis architectis vulgo imputarentur. Sed hæc ad vindicandam Theophanis aliorumque narrationem sufficient.

505 Dubium nunc videri merito possit, num ab Athanasio post simulatam Chalcedonensis concilii, duarumque in Christo naturarum confessionem Jacobitæ defecerint, aliumque subrogarint; an eidem subesse perrexerint, probe gnari, non confessionem illam fidei Chalcedonensis, sed artificiosam explosionem fuisse: *Gloriabantur siquidem inde Jacobitæ et Theodosiani, inquit loco citato Theophanes, palam factantes, se non quidem eum Chalcedone; at Chalcedonem secum doctrina communicare, et una operatione admissa, unicam quoque Christi naturam confiteri.* Hæc tamen Jacobitarum omnium opinio non fuit, ut patet in Historia Patriarcharum Alexandrin.; ubi hæretici illi, Cyrum agnoscere detrectantes, Benjamine suo obstinatissime feruntur adhæsisse. Ceterum ex iis, quæ supra in appendice num. 484 dedimus, satis liquet, Athanasium etiam a Jacobitis Antiochenis agniti fuisse patriarcham ad mortem usque; apud quos mirum esse fateor, nullam fieri rerum

Nec refert, qui de Paulo scribunt, de Athanasio silent.

et contra.

Athanasium etiam Jacobitæ usque ad mortem agnoscerunt.

A hic de eo narratarum mentionem. Obiisse vero illum versus annum Christi DCXXXIX, occupata recens ab Arabibus Antiochia, num. 485 docuimus.

LXII. MACEDONIUS.

Macedonius Monothelita a suis creatus Constantinopoli.

Eutyechius tom. II, pag. 271, S. Anastasio II, post annorum XXII intercapedinem, quibus orbalam fuisse pastore ecclesiam Antiochensem putavit, suffectum tandem esse MACEDONIUM testatur his verbis: *Anno Chalifatus ejusdem (Omari) quinto constitutus est Macedonius patriarcha Antiochenus in urbe Constantinopolitana, qui Maronita (sic ipse Monothelitas appellat) fuit. Constantinopoli sex annos substitit; dein e vivis excessit, antequam Antiochiam vel ingressus esset, vel vidisset.* Aliqua hic certa sunt; cetera non item: certum est 1, Macedonium fuisse Monothelitam; 2, a Monothelitis creatum esse patriarcham Antiochenum; 3, id factum non esse Antiochiæ: hæc enim omnia confirmat S. Martinus Papa I epist. v ad Joannem episcopum Philadelphiam tom. VI Concil. Labb. col. 22, ubi sic habet:

tete S. Martino PP. I.

507 *Hunc enim episcopum (de Macedonio loquitur) catholica ecclesia nullo modo novit; non solum quod is præter canones in externa regione sine consensu, et absque ullo decreto, hanc sibi appellationem usurpavit; sed et quod consentiat hæreticis, (Monothelitis, ut patet ex sequentibus) qui hæreseos suæ appendicem, ejus electionem per contemptum tumultuarie fecerunt: quem admodum et Petri, qui ab iis nominatus est et assimilatus episcopus Alexandriae: ut per plures et adscriptitias personas hæresim suam munitionem utique reddant: quam una cum ipsis impræsentiarum (anno Christi DCXLIX) canonicè hic (in concilio Lateranensi) et synodaliter anathematizavimus.* Non absimilia scribit epist. XI ad ecclesiam Hierosolymitanam et Antiochenam ibid. col. 41. Utraque autem epistola significat, constitutum a se esse per ambas illas ecclesias Joannem, episcopum Philadelphensem (sicut antea fuerat Stephanus Dorensis episcopus, de quo agit ibidem epist. IX ad Pantaleonem, col. 34 et seq) *ut locum nostrum, inquit, in omnibus ecclesiasticis articulis in partibus Orientis suppleat, et ercet in omnibus civitatibus, quæ Antiochenæ sedi, quæque Hierosolymitanæ sacerdotaliter subsunt, episcopos et presbyteros et diaconos: ne, sicut dicit Propheta, deficiant a comestione oves, eo quod non sint boves in præsepibus, id est, fideles et orthodoxi populi, quod catholicae ecclesiae episcopos non habeant etc.*

A C. 638 vel 639, sed usque ad A. C. 619 creuntem, ut minium:

508 Reliqua vero quæ asserit Eutyechius; puta, consecratum esse Constantinopoli Macedonium anno Califatus Omari quinto (Christi DCXXXVIII a die XXVIII Augusti, vel DCXXXIX usque ad eundem diem.) Item substituisse eundem ibi ac mortuum esse antequam Antiochiam ingressus esset vel vidisset; sicut non est cur negem, ita nihil occurrit aliunde, quo stabiliam. Certe non adeo mirum est, si Constantinopoli, saltem aliquamdiu, substitit; quando recens in Saracenorum manus Antiochia jam venerat. At illud sine dubio falsum est, quod ait, sex tantum annis electioni suæ Macedonium supervixisse; nisi serius fingatur electus: nam si anno

quinto Califatus Omari, Christi DCXXXVIII aut DCXXXIX inauguratus est, superfuisse debuit annos ut minimum X; vivebat utique anno Christi DCXLIX sub finem, de quo tum ita scribebat ad Joannem Philadelphensem S. Martinus I loco citato: *Ejus vero, qui false episcopatus sibi nomen affinxit, Macedonii dico, importunas litterarum minas, sive protestationem, fortiter despuo, ut rabidi canis et temerarii latratum etc.*

509 Et vero ex ipso Eutychio errorem hunc colligere facilius est, quam restituere: Macedonium enim successorem assignat Monothelitam et Constantinopoli (a Monothelitis haud dubie) electum anno Califatus Othmani tertio, tom. II, pag. 323; ab anno autem Omari quinto, quo cœpisse Macedonium statuit, usque ad Othmani tertium anni sunt circiter novem, juxta Eutychium latine verum; cum ibidem asserat (recte an perperam, nihil mea interest) Califatum Omari fuisse *annorum decem et novem mensium.* Quid? Adeone in hac re seignes erant Monothelitæ, Constantinopoli ac toto fere Oriente pene soli regnantes, ut in Macedonii defuncti locum toto biennio neminem e sua secta substituerent? Enimvero S. Martinus non tales eos paulo ante depinxit: neque proinde verisimile est, annos tantum sex episcopatum illum suum gessisse Macedonium, etiam secundum Eutychium, si recte expendatur. Verum, ut dixi, lapsus hic ex Eutychio penitus emendari non potest: cum non patiatur Macedonii tempora extendi longius, quam ad annum Othmani tertium, qui est Christi DCXLVI a die VI Novembris et DCXLVII usque ad eandem diem; ex dictis vero palam est, annis eum vixisse saltem duobus amplius.

quidquid hic erret Eutyechius.

R

LXIII. JARIHUS sive GEORGIUS I.

Solus hunc iterum producit Eutyechius tom. II, pag. 323, ubi sic habet: *Anno Chalifatus ejus (Othmani) tertio constitutus est JARIHUS patriarcha Antiochenus, qui Maronita (Monothelita) fuit. Constantinopoli autem [e] muner] præfectus est, ubi quinque annos substitit, neque Antiochiam pervenit. Mortuus autem est Constantinopoli, ibique sepultus.* Patet, hunc intrusum fuisse a Monothelitis non secus ac Macedonium: sed id fieri non potuisse ante annum circiter Christi DCXL, qui fuit annus Califatus Othmani sextus usque ad diem VI Novembris, demonstratum est numero proxime præterito. Unde si per annos quinque, saltem incompletos, usurpata contra canones dignitate gavisus est, annum Christi DCXLIV vivendo attingit: quod optime congruit cum initio Macarii, qui ei successit.

F Sedit Monothelita hic ab A. C. 650 usque ad 651.

511 Videtur interpres Eutychii in Chronologiæ Eutychianæ synopsi, quam tomo primo præmittit, dubitasse, idemne hic sit Jarihus cum Macario; sed si recte ipse Eutychium verterit, nescio, quis ei esse poterit ambigendi locus: utrumque enim apertissime discrevit Eutyechius, ut planum facient, quæ de Macario sequuntur. Dubium tamen esse non potest, quin Jarihus hic idem

non confunderis cum Macario.

ille

EUSEBIUM VII.

ille sit, quem pag. 348 GEORGIUM nuncupat, ubi ait: *Anathema ergo dixerunt* (PP. in sexta synodo) *in Macarium, Macedonium et Georgium, patriarchas Antiochenos*: non enim plures ipse Antiochiæ præules agnovit usque ad Macarium, quam duos: Macarium autem sedisse affirmat usque ad synodum sextam, ut mox dicetur; reliqui duo tum dudum vivis excesserant.

LXIV. MACARIUS I Hæresiarcha.

DE MACARIO ita scribit Euty chius tom. II, pag. 324: *Anno Califatus ejusdem* (Othmani) *decimo factus est Macarius patriarcha Antiochenus, qui et Maronita* (Monothelita) *fuit. Ille etiam Constantinopoli creatus, cum ibi octo annos permansisset, neque Antiochiam accessisset, mortuus est, ibique sepultus. Cæpit Califatus Othmani, juxta Chronologiæ Euty chianæ synopsis, die vi Novembris anno Christi DCLXIV: annus ergo ejus decimus a vi Novembris anni Christi DCLM usque ad eundem diem anni DCLIV fluebat, in quem annum incidisse potuit, ut numero superiore notatum est, tam successio Macarii, quam Georgii sive Jarihi obitus. Verum cetera Euty chius hallucinatur insigniter.*

depositus vero est A. C. 681, die vii Martii in synodo sexta.

513 Primo quod Macarium asserat usque ad mortem permansisse Constantinopoli; deinde quod eum ab anno Christi DCLIV, annis tantum octo vixisse statuat; denique quod ne ad sextam quidem usque synodum superstitem faciat; etiam cum synodum illam ipsis XVI annis deproperet: coactam etenim inepte fingit, non anno Christi DCLXXX et DCLXXXI cum revera convenit; sed anno Christi DCLXIV, sive Califatus Moawiæ, filii Sofyan, anno quarto, tom. II, pag. 344; quem pag. 356 ridicule conjungit cum anno imp. Constantini decimo tertio. Tria, inquam, hæc peccat Euty chius: nam ut a postremo incipiam; non tantum interfuit Macarius sextæ synodo; sed etiam tamquam venerabilis archiepiscopus Theopoleos Antiochiæ tertio inter patriarchas Orientales loco consedit, idque inde ab Actione prima, die v Novembris anni Christi DCLXXX, usque ad Actionem octavam, habitam die vii Martii DCLXXXI, in qua demum percussus anathemate, pallio simul atque omni patriarchica dignitate titulisque exutus est; vide Labbeum tom. VI Concil. col. 758 et seq.

Multa hic peccat Euty chius.

514 Hinc altera Euty chii prolapsio seipsam evolvit: nam si ab anno Califatus Othmani decimo, Christi DCLIV, creatus episcopus erat Macarius, teste Euty chio; profecto non tantum octo, sed tolos fere XXVII annos munus illud cum gessisse fatendum est. Postremo, ne quid dicam de commentitia illa patriarcharum a sua diœcesi per tot annos absentia; illud certe a vero alienissimum finxit Euty chius, quod Constantinopoli non modo vivus semper Macarius, verum etiam defunctus permanserit. Constat enim non solum ex Divina sacra Constantini Pogonati ad Leonem Papam II, quam dat Labbeus tom. VI Concil. col. 1100, vindicatque contra Ba-

ronium Pagius ad annum Christi DCLXXXIII a num. 5; verum etiam ex concilii Nicæni II actione prima tom. VII Concil. col. 82, Macarium, a sexta synodo damnatum, Romam esse missum cum aliis ei adhærentibus, a summo Pontifice judicandum; ibique a S. Leone, cum nollet ab hæretica pravitate recedere, in monasterium esse retrusum, ut auctor est Anastasius Bibliothecarius, seu quisquis alius, in Vitis Pontificum; illo autem exilio liberatus numquam fuit; siquidem *numquam voluit corrigi*, ut dicitur in Nicæno II, loco citato. Hæc de chronologia Macarii. Doctrinam ejus et opuscula disce ex synodo sexta, et historia hæresis Monothelitarum Francisci Combefisii, aliisque. Quam perniciosus fuerit ardor ejus in erroribus suis late propagandis, testatur S. Leo Papa II Constantino tom. VI Concil. Labb. col. 1017.

LXV. THEOPHANES.

THEOPHANES *Deo amabilis presbyter et abbas monasterii, quod cognominatur Baias, siti in Sicilia, accensus legitur postremis Patribus, qui synodo sextæ ab initio interfuerunt; at in confutando confundendoque Macario, ac sacrosancta Ecclesiæ catholicæ fide defendenda inter primos emicuit; dignissimus enimvero, qui dejecti adversarii solium occuparet; quod et fecit: nam episcopi, qui ad synodum convenerant, Antiochenæ sedi subjecti, postquam damnatus Actione octava, fuisset Macarius, postulata obtentaque in Actione decima tertia, habita die XXVIII Martii anno Christi DCLXXXI, imperatoris ad novum sibi præulem deligendum facultate, in Theophanem suffragia contulerunt; qui jam electus consecratusque ante Actionem decimam quartam, celebratam die quinta Aprilis ejusdem anni, in ea ceterisque sequentibus inter sanctæ synodi præsides Macarii loco consedit, appellatus imposterum *Theophanes venerabilis atque sanctissimus Archiepiscopus Theopoleos Antiochiæ*. Hæc, opinor, Theophanis exordium, de quo nulla est controversia, nimis aperte demonstrant, quam ut in eo stabiliendo longiorem me quisquam esse velit.*

516 Porro patriarchatus hujus non adeo facile est exitum, quam initium reperire. Euty chius enim vix ultra annum unum aut alterum durasse innuit; cum Thomam, quem Theophani per annos XX successorem notat, obiisse dicat, pag. 364 et seq., anno Califatus Aldil-Maleci primo, qui incipit anno Christi DCLXXXV, die XIV Octobris. Subducti autem anni XX ab anno Christi DCLXXXV vel DCLXXXVI, redigunt Thomæ primordia ad annum DCLXV vel DCLXVI, cum ipse consecratum fuisse Theophanem statuat anno Christi DCLXIV. Sed quis huic auctori Theophanis episcopatum circumscribenti satis hic fidat, cum in præcedentis Macarii, et consequentis Thomæ temporibus finiendis tot annorum spatiis exeret? Recentiores ergo chronologi maluerunt annos ei quinque concedere. At quo auctore? Nicephoro, inquit Card. Baronius, ad annum Christi DCLXXXV, num. 8. Verum quis ille Nicephorus; aut ubi

E. Tempore synodi sextæ consecratus A. C. 681 circa initium Aprilis.

F. scdit usque ad A. C. 681 obitum admodum vel initium sequentis.

A ubi hoc tradit? Nam qui de patriarchis Antiochenis agunt, Constantinopolitanus patriarcha et Callistus in Anastasio II pridem desinunt.

ut eruitur ex concilio Nicæno II.

517 Ex iis tamen quæ ibidem habet Eminentissimus Cardinalis ex concilio Nicæno II, recte colligitur, vacuum fuisse cathedram Antiochenam, defunctumque Theophanem tempore S. Benedicti Papæ II, qui, juxta Pagium, ordinatus est xxvi Junii anno Christi dclxxxiv, obiitque sub initium Maii anno dclxxxv: sic enim ibi loquitur Petrus presbyter et locum retinens Apostolicæ Cathedræ Hadriani Papæ Romæ: *Hoc perspicuum est: (receptos scilicet et restitutos Ecclesiæ fuisse episcopos ab hæresis redeuntes.) Etenim Romæ in exilio erat Macarius hæreticus a sexta synodo missus: et quadraginta dies dedit ei spatium sanctæ memoriæ Patris nostri Papæ Benedictus, et per singulos dies mittebat ad eum Bonifacium consiliarium suum, et commonitoriis verbis docebat eum ex divina Scripturâ: et nunquam voluit corrigi. Hoc autem faciebat, ut persuaderet et reciperet eum, sive in pristinum statum restitueret, ut habet Baronius, et adjuncta loquuntur. Cur vero tam impense id agebat S. Benedictus; cur diem etiam conversioni præscribebat, ut eum pristinum in locum, sedem videlicet Antiochenam, restitueret; nisi quia jam illa vacabat, nec res moram patiebatur? Obiecit ergo jam tum Theophanes, post annos tres aut fere quatuor, quam ecclesiam illam, applaudente sexta synodo, gubernandam suscepisset: neque proinde audiendus videtur auctor Actorum Joannis Maronis apud Assemanum tom. I, pag. 502, qui obitum ejus refert ad annum secundum Justiniani II imperatoris, Christi dclxxxvi post initium Septembris. Vide Labbeum tom. VII Concil. col. 82.*

PARERGON

De Constantino Diacono.

C Non possum facere, quin hoc loco Constantinum illum proscribam, quem Patriarchis Antiochenis inseruisse videtur Baronius, ad annum Christi dclxxxvi, num. 5, ubi sic habet: *Quod rursum ad Cononis res gestas pertinet, illud perperam factum ab eo Anastasius tradit, quod, cum morte Theophanis vacaret ecclesia Antiochena pastore, quorundam ecclesiasticorum persuasione, inconsulto Romanæ Ecclesiæ clero, ordinavit Constantinum, diaconum ecclesiæ Syracusanæ, rectorem tunc patrimonii Romanæ Ecclesiæ in Sicilia, eique pallium ex more concesserit.* Quis non ex his verbis intelligat, Constantinum, cum esset diaconus et rector patrimonii Romanæ Ecclesiæ in Sicilia, consecratum esse a Conone patriarcham Antiochenum in locum defuncti Theophanis? Ita certe hæc accepit Blasius Terzi de Syria sacra lib. I, cap. xxxiii, et eruditus Assemanus Bibliothecæ Orient. tom. I, pag. 502. Huic errori ansam præbuit corruptus Anastasii textus; quem si legas, ut est a Fabro ad tres Codices Mss. emendatus, patebit, ibi de Antiochia, ejusve patriarchatu, non magis esse sermonem, quam de insulis Fortunatis; de Theophane autem ne verbum quidem.

Constantinus hic non fuit unquam patriarcha Antiochenus;

519 Atque eccum illum, ut videas, totum, ut est apud Anastasium correctum in vita Cononis. *Hujus (Cononis) temporibus pietas imperialis relevavit per sacram jussionem suam ducenta annonæ capita, quæ patrimonii custodes Brutus et Lucania annue persolvebant. Itemque et aliam jussionem direxit, ut restitueretur familia suprascripti patrimonii et Sicilia, quæ in pignore a militia detinebatur. Ille (Conon) ultra consuetudinem absque consensu cleri, ex immissione malorum hominum, in antipathia (antea corrupte legebatur: in Antiochia) ecclesiasticorum Constantinum diaconum, ecclesiæ Syracusanæ rectorem, in patrimonio Sicilia constituit, hominem perperam (forte perversum) et tergiversutum. Sed et pallio ad aballicandum uti licentiam ei concessit. Et post non multum temporis seditio super eum orta est a civibus, ob patrimonii lites; qui a judice provincie sub arcta custodia retrusus est, pro eo quod indissensionem judicum inveniretur directus fuisse. Hæc Anastasius. Extundat inde sane patriarcham Antiochenum, qui potest, cujus ne umbra quidem est minima.*

SÆCULUM VII.
ut quidam ex mendoso Anastasii textu putarunt

PARERGON

DE S. JOANNE MARONE

Primo Patriarcha Antiocheno Maronitarum.

Quoniam orthodoxi illi in Syria Libani montis incolæ, quas Maronitas vocant, patriarchas suos, jam inde a principio, Antiochiæ titulo insignitos fuisse perhibent, non abs re fore visum est, si patriarchatus illius primordia obiter hoc loco perstringerem; ne quis hanc sedem cum ea confundat, quæ proprie absoluteque Antiochena dicta fuit; id quod proclive illis esset, qui Stephanum Edenensem legerent, apud Assemanum tom. I, pag. 502 et seq., sic pronuntiantem: *Post Theophanis obitum de successoris electione episcoporum synodus habita est. Qui occasione divino consilio Antiochiam JOANNES (cognomento Maro) profectus, concordiam omnium suffragio Antiochenus patriarcha creatur etc.* Proclive, inquam, esset hæc legentibus existimare, S. Joannem Maronem in locum Theophanis omniaque jura successisse, atque adeo simpliciter ac rotunde patriarcham fuisse Antiochenum, non secus atque alios ejus in sede Maronitica successores.

S. Joannes Maro, licet Patriarcha dictus Antiochiæ post obitum Theophanis,

521 Verum, ut recte ibidem annotat Assemanus, *Quod Joannes in synodo electus fuisse dicitur, id a nemine, præter Edencensem, affirmatur. Atqui si Joannes concordiam episcoporum suffragio patriarcha Antiochiæ creatus fuisset, illius utique nomen in serie patriarcharum Antiochenorum Græci aut Latini ejusdem ævi scriptores notassent, sive is catholicus fuisset, seu hæreticus: uti notata leguntur nomina hæreticorum catholicorumque antistitum, qui eundem antecesserunt aut subsequuti sunt. Itaque probabilius, inquit, puto, illum non ab episcopis Antiochenæ sedis, qui Græcorum imperatori Justiniano parebant, sed ab iis, qui Mardaitis, seu Maronitis præerant, in patriarcham electum fuisse. Id enim suadere videtur, quod Maronitæ ad præsentem usque diem patriarchas*

solis præfuit Maronitis.

VEGIUM VII.

chas suos a Græcis, Jacobitis, et Nestorianis diversos habere consueverint; nec verisimile est, tantam hominum multitudinem, qui a monte Mauro ad saeram Urbem, Syriam, Phœnicem, et Palæstinam occupaverant, capite ac pastore caruisse, aut in unam gentem, a reliquis ritu moribusque differentem, sine aliquo auctore coaluisse.

non autem eccle-
sia Antiochenæ,

522 Atque hæc de causa, pergunt idem Auctor, videntur Græci Latinique gesta Joannis Maronis præterisse, cum hæc in jugis Libani contigerint, et patriarchatus Joannis Maronis a Græcis non fuerit agnitus, utpote qui ad ritum Syriacum, et super subditos Syros explicaretur; quemadmodum nec subsecutos, neque præsentis Maronitas patriarchas in Antiochenorum numero reponunt. Quos proinde et nos æquum est imitari, missos faciendo patriarchas, qui solum Antiochiæ titulum, non sedem obtinuerunt; id quod non minus de Joanne Marone, quam de ejus successoribus testantur S. Theophanes, aliique infra citandi, cum asserunt, vacasse patriarcha sedem Antiochenam ab anno Christi circiter dccii usque ad dccxli; cum nimirum adhuc superesset Joannes Maron, juxta citatum Stephanum Edenensem, pag. 505, usque ad annum Christi dccvii, cui statim alii serie continua successerunt; uti docent idem Assemanus, qui eorum Catalogum in prologo pollicetur, et Joannes Caverius de Vera apud Faustum Naironum in dissert. de Origine, Nomine, ac Religione Maronitarum, edita Romæ anno Christi MDCLXXIX, § xxii.

quare hic
proteritur.

523 Itaque qui plura de Joanne Marone ac Maronitis desiderat, is adeat Quaresmii Elucidationis Terræ Sanctæ lib. 1 a cap. xxxv, Eugenium Rogerium in Terra sancta, Gallicæ Parisiis edita anno MDCXLVI, tract. vii, Naironum in dissertatione jam assignata, et in ejusdem Euoplia Fidei Catholicæ Romanæ historicæ - dogmaticæ, vulgata Romæ anno MDCXCIV, part. 1, cap. iv; Renaudotium in Hist. Patriarch. Alexandrin. pag. 149 et seqq., aliosque; et cum his Assemanum conferat tom. I, cap. XLIII, ubi de gestis Joannis hujus et scriptis agit; imo et de publica fama sanctitatis ejus et cultu, quo illum ecclesia Maronitica quotannis celebrare consuevit v Idus Februarias.

LXVI. ALEXANDER II.

Theophani suc-
cessit Alexan-
der II.

De successore Theophanis, quem ostendimus modo non fuisse S. Joannem Maronem, inter auctores modernos nequaquam convenit, aliis nullum hoc sæculo admittentibus, quod facit Ricciolius noster Chronologiæ reform. tom. III, part. 1, catal. xi, itemque Gualterius in Tabulis Chronographicis sæculo septimo; aliis solum Constantinum, ut modo dictum est; aliis ALEXANDRUM II, cui tribuant annos xvi, ut habent Panvinius, Genebrardus, aliique; aliis solum Georgium, ut sensit Pagius ad annum Christi dccxii, num. 8. Qua id ratione faciant, cum ipsi non dicant, mihi divinare non vacat. Ego interim duos assignandos existimo, qui eum continua successione secuti sint. Et de Georgio quidem certa res est, ut paulo inferius videbitur; de altero autem, qui

Georgium antecesserit, dubitari vix sinunt D Euty chius Alexandrinus et Anastasius Bibliothecarius: hic, cum in historia ad annum divinæ Incarnationis DCLXXVII, qui est æræ vulgaris DCLXXXVI, ait: *Theodorus autem Constantinopolitanus annis tribus, et Alexander Antiochenus habentur antistites*; ille vero, cum tom. II Annalium Alexandrinorum, pag. 364 et seq. ad annum Califatus Abdil-Maleci primum, qui respondet anno Christi DCLXXXVI usque ad Octobrem, juxta synopsis chronologiæ Euty chianæ, ita scribit: *Porro mortuus est Thomas patriarcha Antiochenus, cum munus illud viginti annis obiisset.*

525 Nihil hic me moratur nominum Alexandri ac Thomæ diversitas, cum et binominis esse potuerit Alexander, et Euty chius non raro nomina mirum quantum immutet. Nec movent etiam xx anni, quos Thomæ suo adscribit Euty chius: eo enim compulsus esse potuit per errorem illum, quo synodum sextam, in qua creatum episcopum sciebat Theophanem, collocandam putarat anno Muaviæ quarto, Christi DCLXIV; cum igitur perspectum forsitan haberet initium Georgii, E qui Thomæ juxta ipsum statim successit, sciretque non diuturnum fuisse patriarchatum Theophanis, videtur annos Macario detractos transtulisse in Thomam, cujus forte tempora minus noverat. Ut ut est, in eo cum Anastasio consonat, quod uterque anno Christi DCLXXXVI patriarcham agnoscit, Theophani suffectum, sive Thomam illum vocare libet, sive Alexandrum, certo a Georgio deinde consecuto diversum.

quem Euty chius
Thomam appel-
lat.

526 Quod spectat rationem chronologicam, nihil admodum certi est; nisi errasse eos, qui annos ei sedecim aut plures concedunt ab anno Christi DCLXXXVI inchoandos; cum certum sit, sedisse Georgium tempore synodi Quini-sexte. Ego, ne quid dissimulem, sic censeo: Superstite S. Benedicto Papa II vacabat sedes Antiochena pastore, cum Theophanes obiisset. Hoc ex Oriente rescriptum Pontifici Romano fuerit, simulque significatum, quantum apud Antiochenes non paucos sui desiderium exul Romæ Macarius reliquisset; quos non facile esset sine Macario ad concordiam adducere; per Macarium autem, si modo converti ab hæresi posset, non ad pacem modo, sed etiam ab hæresi, quam olim ab illo didicerant, ad Ecclesiæ gremium revocare facillimum. Ceterum in mora periculum esse, ne insollescerent factiosi, dum patriarcha nullus esset, qui comprimere eos posset in tempore. Hinc S. Benedictus, rem statim aggressus, dies Macario quadraginta præstituerit, uti antea ex Nicæno II diximus. His demum elapsis, rescripserit Antiochensibus Benedictus, operam in Macario frustra consumptam, hæresi mordicus hunc adhærere; de alio deligendo sine mora cogitarent. Hoc pacto electus esse potuit Alexander etiam ante obitum Benedicti, sive anno Christi DCLXXXIV ad finem inclinante, sive DCLXXXV ante Maium; et præfuisse Antiochenæ ecclesiæ anno uno aut propemodum duobus, sive usque ad annum Christi DCLXXXVI, mensem etiam, si placet, Augustum: nam satis est, ut intra annum Abdil-Maleci primum eligi ipsi successor potuerit, ut Euty chio, mox citando, satisfiat.

A. C. 684 eximie
aut ineunte
685, sed illic
usque ad an-
num circiter 686.

LXVII. GEORGIUS

SÆCULUM VII.
cum sedes An-
tiochena vacare
cepit per annos
10.

A

LXVII. GEORGIUS II.

Georgius Ale-
xandro succes-
sit.

Anno califatus ipsius (Abdil-Maleci) primo constitutus est GEORGIUS patriarcha Antiochenus, qui annos viginti quatuor sedit, dein mortuus est, inquit Eutyechius tom. II, pag. 367; quem saltem quoad initium Georgii libenter sequimur; quia ducem alium antiquum non habemus. Cœpit annus primus califatus Abdil-Maleci, secundum chronologicam Eutyehii synopsis, ut modo dicebam, anno Christi DCLXXXV a XIV Octobris, designabatque adeo sub initium Octobris anni Christi DCLXXXVI: cum anni lunares Arabie fieri diebus undecim breviores sint Julianis; quare ante Octobrem anni Christi DCLXXXVI defuncto Alexandro sive Thomæ successisse debet Georgius, saltem juxta jam dictam synopsis; quod addo, quia si tabulas Gravii sequi placet, ut eas exhibet Cangius tom. I

Glossarii mediæ et infimæ Latinitatis ad vocem Annus, aliquot mensium discrimen invenietur.

ante mensem
Maium A. C.
686;

528 Inauguratus enim est iste califa, testibus Eutyehio, Severo apud Renaudotium pag. 179, Abul-Pharajio, Elmacino, anno Hegiræ LXV, mense, ut addit Chronieum Orientale, Ramdani, seu Ramadan, qui Arabibus nonus est; annus autem Hegiræ LXV in tabulis Gravianis incipit XVII Augusti anno Christi DCLXXXIV; desinitque die VI ejusdem mensis anno Christi DCLXXXV; non potest ergo juxta hunc computum initium califatus Abdil-Maleci ineidisse in mensem Octobrem anni Christi DCLXXXV; sed ut summum in mensem Maium, cujus illo anno initium concurrebat X circiter diebus cum fine mensis Ramadan; ac proinde anni primi jam dicti califatus finis, quem præcessit et mors Alexandri et Georgii successio, in extremum Aprilis anni Christi DCLXXXVI tantum excurrerat. Uter hic rectius putaverit, Gravius, an Pocockius, mea non tanti refert, ut examinandum putem; faciat id eui plus est otii, et uberior ad supputationes ejusmodi apparatus; Gravianæ sane usitatio est apud cruditos.

et sedit usque
ad A. C. 702;

529 De Georgio hoc unum extra omnem controversiam esse debet, quod patriarchatum Antiochenum administravit tempore synodi Trullanæ, sive Quinisextæ, quocumque demum anno illa sit habita (de quo vide Pagium in Criticis ad annum Christi DCXII, a num. 2; ubi ipse num. 7 celebratam asserit anno Christi DCXCI:) quippe eui post Constantinopolitanum, Alexandrinum et Hierosolymitanum patriarchas ita subseripsit: *Georgius humilis episcopus Antiochiæ definiens subscripsi*: vide Labbeum tom. VI Concil. col. 1188. Ne vero dubites Antiochiam hic designari Syriæ, et ejus adeo episcopus fuerit patriarcha, de quo agimus, lege ibidem col. 1128; et necum juxta miraberis, Præsulem hunc a tot viris eruditissimis inobservatum abisse.

530 Jam quod ad annos episcopatus ejus attinet, in eo assentior Eutyehio, quod eos deducat usque ad vacationem illam diuturnam

sedis Antiochenæ, cujus sub initium sæculi octavi auctores fuere Saraceni; sed eum ea exceperit anno Christi neen, ut scribunt Theophanes, auctor Historiæ Miscellæ, Anastasius Bibliothecarius, Cedrenus, quando ad annum Constantini Copronymi secundum Christi DCXLII, asserunt, ecclesiam Antiochenam pastore per annos XL fuisse viduatam; nego Georgium ultra annos XVI, quot sunt ab anno Christi DCLXXXVI usque ad DCII, patriarchatum obtinuisse; necque vero talis Eutyehius est, ut, hujusmodi auctoribus non silentibus, mereatur audiri. Hæc sunt, lector, quæ ego quidem ex antiquitate de patriarchis meis corradere hoc sæculo potui: nam de Aimerio, ejus hoc loco meminit, quamquam subtimide, Terzium, nihil offendi

APPENDIX

AD SÆCULUM VII.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

JACOBITÆ.

VII. JOANNES I.

531 Athanasium primum primum excepit JOANNES, cognomento *Sedrarum*, ut auctor est Bar-hebræus pag. 334 et seq., ex *cænobio Eusebonæ* (apud Teledam agri Antiocheni vicum sito) *Athanasii discipulus, ordinatus ab Abraham Nisibis episcopo anno Græcorum CMXLII* (Christi DCXXXI.) *Hic, jubente Amro Saadi filio Arabum dynasta, Evangelium e Syriaco in Arabicum sermonem interpretatus est. Sedit annos XVIII. Obiit anno Græcorum EMLX mense Decembri*, (hoc est, anno Christi DCLXVIII: hic enim ab autumno respondet anno illi Græcorum, uti et annus Christi DCLXIX usque ad autumnum sequentem) *sepultus Amidæ in templo Zoaræ*. Eundem referunt Barsalibæus et Diptycha Jacobitarum; uti et Dionysius patriarcha pag. 103; sed hic ordinatum dicit anno Græcorum EMLV (Christi DCLXIV.) Obiisse vero anno Græcorum EMLXI (Christi DCXLIX, siquidem mense Decembri defunctus est.) In obitu ergo ejus propemodum eum Bar-hebræo Dionysius consonat; at in ordinatione assignanda nimium quantum hic ab illo diversus est; sed quoniam in eo saltem ambo consentiunt, quod eodem anno Joannis initium figant, quo mortem notaverant Athanasii, quæ de hac diximus num. 485, ad illud hic accommodari possunt: eum verisimile sit, Athanasium, vivente ac favente Heraclio, universæ ecclesiæ Antiochenæ usque ad obitum præfuisse; illi vero e vivis crepto suffectos esse continuo CPoli quidem a Menothelitis Macedonium; a Jacobitis autem, in Syria Arabicæ servituti adhærentibus, Joannem.

Jacobitis præ-
fuit post Atha-
nasium usque
ad A. C. 648,
vel 649.

F

VIII. THEODORUS I.

Joannis successit 532 Sic habet Bar-hebræus : THEODORUS *Theodorus I ab* in Seetensi eremo primum, deinde in Kenserinensi cœnobio monachus, ab Abraham Emesæ episcopo, eodem, quo Joannes obiit, anno ordinatus, sedit annos xviii; obiit anno EMLXXVIII (Christi DELXVII.) Adscriptus idem est Jacobitarum Diptychis et Catalogo Barsalibæi; refertur etiam in Chronico Dionysii patriarchæ, pag. 103; ubi patriarcha factus dicitur anno sequenti, mortem scilicet Joannis, quam ipse consignaverat anno Græcorum EMLXI: ordinatum ergo putavit Theodorum biennio serius, quam Abulpharagius; mortuum vero biennio citius, cum ait pag. 104: Anno EMLXXVI (Christi DELXV) obiit Theodorus patriarcha. Utri autem credendum sit potius, aliunde mihi non liquet.

B

IX. SEVERUS II.

Theodoro I successit 533 SEVERUS. cognomento Bar-Maske, ait Abulpharagius pag. 335, ex cœnobio Phaghimta Amidensis primum episcopus, deinde a Joanne Tarsensi in patriarcham ordinatus anno EMLXXIX (Christi DCLXVIII.) Sedit annos xii. Obiit anno EMXCI (Christi DCLXXX.) Severum hunc recensent etiam Jacobitarum Diptycha, et in Catalogo Barsalibæus; Dionysius patriarcha ordinationem ejus in Chronico refert ad annum Græcorum EMLXXVI (Christi DCLXV;) sed de ejus obitu nihil meminit. De lite hunc inter et episcopos Mesopotamiæ sibi subditos exorta super episcoporum ejus regionis ordinatione, quam illi ad metropolitam, at Severus ad se pertinere contendebat, mutuisque anathematismis, vide hic Bar-hebræi compendium.

X. ATHANASIUS II.

Post vacationem 534 ATHANASIUS Bolodensis, inquit in Abulpharagio contracto Assemanus pag. 335, in synodo Rhesinensi post obitum Severi ab Anania, Mardæ et Caphartuta episcopo ordinatus anno Græcorum CMXCV (Christi DCLXXXIV.) Videtur ergo post Severi II decessum sedes Jacobitarum Antiochenis vacasse per annos iv. Sedit (Athanasius) annos iii, obiitque anno Græcorum CMXCVII (Christi DCLXXXVII.) Dionysius in Chronico pag. 105, obitum Athanasii differt usque ad annum Græcorum Mxv (Christi DCEIV;) sed errat, ut patebit ex initio Juliani. Nescio, cur hunc Diptycha prætermittant; habetur certe in Catalogo Barsalibæi. Severi Sabochtæ, episcopi Kenserinensis, discipulus fuit, et in cœnobio Kenserinensi Græcam linguam edoctus, in monasterio Beth-Malchi, quod erat in agro Antiocheno, interpretandis in Syriacum sermonem libris incubuit, ut ait Assemanus loco citato, et in catalogo secundo auctorum, quem exhibet initio tomi ejusdem secundi, unde hæc desumimus.

C

XI. JULIANUS II.

Successit Atho- JULIANUS, cognomento Romanus, id est, miles, ut habet epitome Bar-hebræi pag. 337, quod patre milite natus esset, in cœnobio Kenserinensi monasticam vitam professus, Amida ab Athanasio, Sarugensi episcopo, in patriarcham ordinatus est anno Græcorum CMXCVI (Christi DCLXXXVIII ante autumnum, aut post autumnum præcedentis.) Sedit annos XXI (inchoatos intellige.) Obiit anno MXIX (Christi DCEVIII.) Est et in Catalogo Barsalibæi, atque in Diptychis Jacobiticis. Dionysius patriarcha in Chronico, pag. 105, suffectum Athanasio Julianum ait anno Græcorum MXV (Christi DCEIV.) Verum erroris arguitur non modo ex Bar-hebræo, sed etiam ex Elmacino Hist. Saracenicæ lib. 1, cap. xii sub finem; ubi asserit, Simonem, patriarcham Alexandrinum XLII, synodicas ad Julianum dedisse litteras.

536 Idem affirmatur in compendio Severiano apud Renaudotium pag. 180 et seq. his verbis: *Scriptis* (Simon) post ordinationem suam ad Julianum, patriarcham Jacobitarum Antiochenum, synodicas de fidei communionem litteras, doctrina Scripturarum et sanctorum Patrum refertas, quas per episcopos misit. Litteræ publicæ lectæ Antiochiæ magna cum Simonis laude, ejus nomen, ad significandam communionem utriusque ecclesiæ, inter Diptycha pronuntiatum est. Responditque Julianus, et litteras per eosdem episcopos misit, qui honoribus cumulati in Ægyptum redierunt. Ordinatus autem est Simon, juxta chronologiam nostram alibi traditam circa annum Christi DCLXXXIX; obiit vero anno Christi DC; qua ratione ergo synodicas dedisset ad Julianum, si hic anno demum DCEIV patriarcha factus esset?

537 Verum ut hæc ordinationem Dionysius nimium differt, sic eam contra auctoritatem non Dionysii dumtaxat, sed etiam Abulpharagii, nimium maturat sive Renaudotius, sive, quem ibi præcipue sequitur, Severus Asmonæus pag. 196, cum ita scribit: *Obiit interea Julianus, patriarcha Antiochenus, qui pridem synodicas de communionem fidei litteras Alexandriam miserat, sedemque Antiochenam obtinuerat ab eo tempore, quo Joannes Alexandrinus patriarcha (ordine XL) renuntiatus fuerat (anno Christi DCLXXXVIII) usque ad hunc, de quo scribimus, Alexandrum, qui fuit inter Alexandrinos XLIII, ordinatus anno Christi DCIII, vel DCEIV.*

538 Ceterum de tempore mortis Juliani vix ulla dissensio est: eundem enim tam Dionysius in Chronico, saltem ut illud edidit Assemanus tom. II Biblioth. Orient. pag. 105: (nam pag. 95 ita vertitur ejusdem Chronici textus, ut anni duo detrahantur) quam Bar-hebræus, annum notant Græcorum MXIX, Christi DCEVIII; neque discrepat Historia Alexandrina, cum eum sub Alexandro patriarcha Jacobitarum Alexandrino, et callifa Walido diem extremum obiisse significat: sedit enim Alexander usque ad annum Christi DCXXXIX; Walidus autem præfuit Saracenis ab anno Christi DCEV usque ad DCXV, juxta chronologiam Eutylianam, et

Pagium

Successit Atho-
natio A. C. 538
vel 537;E
non vero A. C.
704, ut asserit
Dionysius,neque anno 670,
ut habet Renaudotius.

F

Obit A. C. 705.

A Pagium ad illum annum num. 6. De cunctatione Juliani cum Denha maphriano, aliisque episcopis super jurisdictione meminit epitome nostra. Dionysius in Chronico ait, eum cum episcopis Amideno atque Edesseno præsedisse synodo habitæ in monasterio S. Silæ anno Græcorum mxvii, Christi dccvi.

SÆCULUM VIII.

LXVIII. STEPHANUS IV.

STEPHANUM hunc omisit Eutyechius; minime tamen illum neglexit S. Theophanes, cum ad annum Constantini Copronymi secundum, quem una cum Indictione undecima auctor ille numerat a Septembri anni Christi dccxii, sic scribit: *Hoc anno Isam (aliis Hesham et Hasciamus etc.) Arabum dux (seu califa xvii) mortuus est. Is sanctam Antiochiæ ecclesiam (non Jacobiticam, ut patet ex dictis, et clarius infra patebit) pastore jam per annos xl viduatam, Arabibus nimirum patriarcham eligi prohibentibus, in priorem statum reposuit. Quempiam etenim monastici instituti Syrum, nomine Stephanum, sibi familiarum; rusticum quidem, at pietate clarum, Christianis in Oriente positus, si modo hunc admitterent, patriarcham eligendi liberam fecit potestatem. Illi divinitus hoc fieri arbitrati, ipsum Stephanum in Antiochiensium Theopoleos sede episcopum collocant. Atque ita ad hodiernum usque diem eligendo patriarchæ nullum impedimentum a Saracenis affertur.* Eadem fere habent alii, quos assignavi supra num. 530.

B 540 Porro, quamvis id Theophanes aperte non asserat accidisse sub mortem istius califæ, qui per annos fere xix imperavit: hoc tamen satis insinuat, cum historiam illam ad hunc usque annum reservat, quæ æque commode narrari poterat alio quovis Isami califatus anno, si alio contigisset. Itaque Theophanem sequentes Panvinus, Genebrardus, Baronius, Pagius, ceterique communiter Stephani primordia in eundem hunc annum Christi dccxlii, congerunt: neque vero protrahi ulterius possunt; quia, licet annus ille Constantini secundus atque Indictio undecima inchoentur mense Septembri anni Christi dccxlii, et usque ad sequentis anni Septembrem juxta Theophanem decurrant; mors tamen jam dicti califæ, quam præcedere debuit Stephani consecratio; mors, inquam, illa, quæ incidit in diem vi Januarii anni Christi dccxlii, initium hujus patriarchatus omnino ad annum Christi dccxlii defigendum ostendit. Sedit autem Stephanus annis circiter duobus, ut ex sequentibus palam fiet.

LXIX. THEOPHYLACTUS.

Hoc etiam anno, inquit S. Theophanes ad annum iv Constantini imperatoris, quem incipit mense Septembri anno Christi dccxlii, una cum Indictione xliii, ut patet ex anno præcedenti, *Maruam Christianis postulantis THEOPHYLACTUM, presbyterum Edes-Julii Tomus IV.*

senum, Antiochiæ patriarcham post Stephani obitum ordinari permisit: eundemque publicis litteris honorifice ab Arabibus salutari sanxit: spiritualibus siquidem gratiis temperantiaque maxime ornatus erat. Eodem redeunt, quæ ad eundem annum Constantini quartum narrant Anastasius Bibliothecarius in Historia, Cedrenus, et Historia Miscella. Cum vero ante califatum occupaverit Maruam, quam sedem patriarchicam Theophylactus; constat initium ejus vix ante Decembrem anni Christi dccxlii posse collocari, quando non ante xxiv fere Novembris ejusdem anni califa factus est Maruam II, ut habet chronologus Eutyechianus, et colligi facile potest ex ipso Theophane ad annum Constantini Copronymi tertium. At cum annus ille Constantini quartus fluat apud Theophanem usque ad Septembrem anni Christi dccxlii, quo interea mense consecratus patriarcha fuerit, incertum est.

542 Anastasius Bibliothecarius loco citato ait, Theophylactum *ecclesiæ suæ septem præfuisse annis*; sed eos ipse deducit usque ad annum Copronymi undecimum, quod et facit Historia Miscella; tabulæ vero Theophanicæ **E** vii etiam annos putant, sed illis finem imponunt ad annum Copronymi decimum, quem orditur Theophanes a mense Septembri anni Christi dccli, una cum Indictione iv, ubi sic habetur: *Eodem anno, mensis Desii die vicesimo nono, sanctissimus Antiochiæ patriarcha Theophylactus morte obdormiit.* Mensis Desius Junio nostro ab initio respondet, ut patet ex Eusebio Cæsariensi de Martyribus Palæstinæ cap. 1, ubi de martyrio S. Procopii. Theophanem sequitur Cedrenus ad annum Constantini Copronymi decimum; quis vero illis vel Miscellam, vel Anastasium anteferat? Septem ergo annis præfuit Patriarcha noster, sed mutilatis; hoc est ab exeunte circiter anno Christi dccxlii, aut non admodum effecto dccxlii, Copronymi iv, usque ad extremum Junium anni Christi dccli, Copronymi x. Theophylactum quoque nostrum agnoscit Eutyechius tom. II, pag. 399; et nomen quidem aliquantum immutat, cum appellat *Prophylactum*, at ejus tempora subvertit omnino, cum eum constitutum velit *anno califatus Abu-Jaafari Almansuri primo (Christi dccxlii) atque inde annos octodecim sedisse.* Vide etiam, quæ de illo Jacobitæ non sine errore et injuria referunt apud Renaudotium Hist. Alexandr. pag. 213.

LXX. THEODORUS I.

Anno Alexandrino sequenti, qui est Christi dccli a mense circiter Septembris, Theophylactum, teste Theophane, secutus est THEODORUS *Vicarii filius, e minori Armenia oriundus*, quem aliqui secundum appellant, quia Theodorum primum illum faciunt, quem nos supra a num. 312 Theodotum vocitare maluimus. Cum Theophane consonant Historiæ Anastasii Bibliothecarii et Miscella, quando Theodori exordium referunt ad annum Constantini Copronymi undecimum, anno Christi dccli a medio circiter Junio inchoatum. Mittendus hic ergo est Eutyechius, tom. II Annalium Alexandrin. pag. 399, ubi ait, *constitutum esse Theodorum patriarcham Antiochenum,*

desitque A. C. 751 extremo Junio.

F

Theophylacto successit Theodorus I A. C. 751;

SAECULUM VIII.

Antiochenum, anno (califatus Jaafari Almansuri) *vicesimo* (Arabico scilicet, qui inibat juxta tabulas Gravianas mense Novembri anni Christi DCCLXXII;) hoc enim aperte redarguit, præter auctores jam allatos, Hadrianus Papa I in epistola ad Carolum regem pro synodo Nicæna II, apud Labbeum tom. VII Concil. col. 919: in qua synodicam commendat epistolam ab hoc Theodoro Antiocheno, et alio Hierosolymitano, uti et Cosma Alexandrino patriarchis missam *Prædecessori suo sanctæ recordationis quondam Paulo Papæ*, ad cultum Imaginibus adversus Iconomachos vindicandum: atqui sanctus Paulus Papa I non vixit ultra annum Christi DCCLXVII. Debet ergo ante annum illum, multoque magis ante DCCLXXII, dignitatem patriarchicam Theodorus adiisse. Ex ea vero epistola synodica, seu potius Hadriani de illa, et Stephani aliorumque judicio, ibidem, colligere est, quam egregie rem catholicam hic Patriarcha defenderit.

at quamdiu
sederit,

544 Episcopatus hujus terminum, cum apud antiquos scriptores nullum uspiam reperissent, pro suo quisque modo recentiores alii longiorem quam par sit, alii brevior, alii nullum assignarunt. Cardinalis Baronius ad annum Christi DCCL, num. 19, *Hoc anno*, inquit, *Theodorus creatur episcopus Antiochenus; ut Theophanes auctor est, qui et cum sedisse annos sex asserit*. Verum, ut recte ad eundem annum, num. 10 advertit Pagius, anni illi sex non Theodoro, sed Theophylacto ejus decessori a Theophane, per auctorem Miscellæ et Anastasium latine verso, attribuuntur; ut manifestum fit tum ex ipso met edito græce Theophane, tum ex antiquis ejus apud auctorem Miscellæ et Anastasium versionibus; ubi ad annum Constantini Copronymi vigesimum tertium narrant, Cosmam, Epiphaniæ in Syria episcopum de distractis impie sacris ecclesiæ vasis apud Theodorum Antiochiæ patriarcham accusatum, ac subinde Constantini hæresim amplexum, communibus calculis ab eodem Theodoro Antiochiæ, ac Theodoro altero Hierosolymorum et Cosma Alexandria patriarchis cum suffraganeis episcopis, et quidem in propria a singulis civitate, anathemate percussum esse. Agnoscit ergo Theodorum adhuc patriarcham Theophanes anno imperii Copronymi XXIII, quem anno ejusdem imperatoris undecimo consecratum dixerat: non igitur solos episcopatus ejus sex annos adscriptos voluit.

variant recentiores.

545 Eodem argumento revincitur Ricciolius, Chronologiæ reform. tom. III, parte I, catalogo XI, ubi initium Theodori statuens anno Christi DCCLII illa scribit: *Theodorus II Arabum invidia anno DCCLVI (juxta Theophanem) in exilium pulsus. Reliqua ignorantur*. Itaque annos illi tantum quinque in Patriarchatu consignat in margine. Panvinus, Genebrardus, et qui hunc sequitur, Marcellus, in suis chronicis ab anno Christi DCCLII annos Theodoro deducunt XVI; sed quo id faciant auctore, ego, nescire me, libenter profiteor. Pagius ad annum Christi DCCLXIX, num. 1 contendit ex eo quod epistola utriusque Theodori et Cosmæ synodica illo anno in synodo Romana a Stephano Papa IV lecta sit, superstites etiam tum illos patriarchas fuisse, at quousque supervixerint postea, non dicit. Abbas Blasius Terzi di

Lauria in sua Syria sacra, Innocentio XII Pontifici Maximo dedicata, lib. I, cap. XXXIII asserit, hunc Theodorum Theophylacto successisse anno Christi DCCLII; tum postea in exilium a Saracenis esse missum; in quo nihil reprehendo: at quæ subdit, quam sint a vero aliena, patebit ex iis quæ de Theodoreto paulo inferius dicenda sunt: sic igitur habet: *Per duos episcopos provinciales interfuit (Theodorus) concilio Nicæno II, quod anno DCCLXXXVII celebratum est. Obiit circa finem hujus seculi*; imo ultimo ejus anno, aut potius primo sequentis, juxta ejus calculum. Hæc, inquam, falsa esse, mox ostendam, ubi de Theodoreto, Theodori successore, agitur.

546 Ego interim in tanta neotericorum discrepantia, et veterum auctorum Latinorum Græcorumque silentio, Eutychium patriarcham Alexandrinum sequor, qui tom. II, pag. 399, diserte affirmat, Theodorum patriarcham Antiochenum *annos viginti tres sedisse*: neque enim piget magis hunc sectari ducem, cum deest alius potior, quam descrere, cum certior adest; quod feci supra non semel. Præfuisse igitur arbitror hunc Præsulem ab anno Christi DCCLII inclinante circiter, usque ad DCCLXIII circiter, neque enim longius excurrunt anni XXI Arabici, seu lunares, qualibus hic utitur Eutychius. Quod enim dicitur hic auctor tom. II, pag. 472, annis solaribus in historia sua metiri tempora, hoc ad ea tempora pertinet, quibus nondum utitur annis califatum: nam exinde annis Arabicis tempora computat, non tantum califarum, ut apparet ex tabula, quibus anni eorum ad annos solares reducuntur, tomo primo præfixa; sed etiam patriarcharum; ut patet ex annis XXI, quos ab anno Almansuri XX, Hegiræ CLV, usque ad VIII Haruni, Hegiræ CLXXVII, Theodoro nostro adnumerat: quot annos solares ibi numquam invenies. Idem constat ex annis XXVIII, quos tribuit Eliæ (de quo infra) ab anno tertio Al-Moctafi, Hegiræ CCXI, usque ad annum Hegiræ CCCVII; ubi quidem anni sunt XXVIII lunares; at non totidem solares; ut ad tabulas a Grævio expansas exploranti liquebit.

Nos cum Euty-
chio ariditate per-
tamur utique et
A. C. 773.

F

LXXI. THEODORITUS I.

Putarunt Panvinus in Chronico ad annum Christi DCCLXVII, Genebrardus, aliique, incertum esse, quis post Theodorum Antiochiæ episcopus fuerit: cum ex Eutychio jam constet tom. II, pag. 411, Theodoro, exactis circiter in episcopatu annis XXI, successisse statim THEODORITUM; licet auctor ille annos istos serius inchoet, atque adeo etiam finiat, quam fas erat, uti supra demonstratum est. Hinc Theodoritum constitutum esse narrat patriarcham Antiochenum *anno califatus Al-Rashidi octavo*; qui initium sumebat extremo circiter Junio anni Christi DCXCIII: cum certum sit, Theodoritum patriarcham fuisse ante annum Christi DCCLXXXVII, quo celebratum est concilium Nicænum secundum, cui per vicarios suos interfuit; ut contra Terzium, num. 544 citatum, testatur Ignatius episcopus in Vita S. Tarasii patriarchæ Constantinopolitani, magistri

Sedit ab A. 1
773

A gistri quondam sui (adi Acta Sanctorum ad diem xxv Februarii, pag. 580, num. 19;) licet Baronius ad annum Christi declxxxvii, num 2 eundem Ignatii locum profrens, pro *Theodoreto patriarcha Antiocheno* substituat in margine *Theodoro*: quod miror a Viro Eminentissimo factum esse, eum Theodorum ab anno decli sex tantum annos sedisse asserat supra; sed et frustra Theodoritum expungit, ut pro eo Theodorum rponat: Theodoritum enim, non Theodorum, tempore Nicænæ synodi patriareham fuisse Antiochenum, non solus Ignatius asserit; verum etiam Photius in Libello de synodis apud Labbeum tom. VII Concil. eol. 657; Nilus Rhodiorum metropolita ibid. eol. 662; et Menologium Græcorum a Canisio editum; vide Acta Sanctorum loco citato, pag. 581.

usque ad 700.

548 Est igitur, quo Eutychium refellam, cum ait tom. II, pag. 411: *Porro anno califatus Al-Rashidi octavo constitutus est Theodoritus patriarcha Antiochenus*; at non perinde suppetit, quo confutum id quod addit: *Qui annos septemdecim sedit, dein mortuus est*. Illud itaque B rejicio; hoc admitto; ita tamen, ut annos illos xvii inde ab anno eireiter Christi neclxxiii, quo defunctum statui Theodorum, exordiar; ut proinde versus annum Christi decxe effluerint. Ceteros patriarehas ex Eutychio prosequar, (quando aliunde nihil occurrat) sæculo sequenti; siquidem hic vacasse aliquamdiu post Theodoretum neesse est sedem Antiochenam; quandoquidem nemo ei successit ante annum califatus Al Mamunis primum, ut ille quidem affirmat, et ego negando non sum. Idem sentit fere consultus a me nuper V. G. Assemanus: sic enim interrogaveram: An Theodorito, qui Theodoro successit anno Christi circiter declxxiii et sedit usque ad dccxe, nemo successerit ante Jobum, quem notat Eutychius tom. II Annalium, pag. 428, constitutum esse anno primo califatus Almamunis, Christi fere decexii? Assemanus ita respondet ex Catalogo suo Arabico: *Theodorito Jobus immediate successit. Quamobrem vel Theodoritus usque ad annum dccexii vitam produxit, vel ab anno dccxc ad annum dcccxii sedes vacavit.* C

APPENDIX

AD SÆCULUM VIII.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

JACOBITÆ.

XII. ELIAS.

Juliano II successit Elias A. C. 700.
E LIAS, teste Bar-hebræo in epitome pag. 337, ex cœnobio Gubæ Baraiæ episcopus Euphemix urbis, postquam cam ecclesiam annis xviii rexisset, in locum Juliani electus fuit, anno Græcorum mxx (Christi deex.) Dionysius patriarcha in Chronico pag. 105 successorem ejus in eundem annum cum Juliani decessoris morte confert, nempe Græcorum mxix, Christi deevii; vel mxvii, Christi decvi, ut supra diximus. Sed videtur eruditus As-

semanus plus Abulpharagii, quam Dionysii chronologiæ deferre; eum hanc per illam emendet pag. 337 et alibi. Ut ut est, haud certe magna est admodum temporis discrepantia. Notatus etiam legitur hic patriarcha in Catalogo Barsalibæi ac Dyptichis Jacobitarum, et alibi, ut mox videbitur; ut adeo de successione ejus dubium esse nullum possit.

550 Hanc etiam ordinationem narrat in Hist. Patriarch. Alex. pag. 196 Renaudotius his verbis: *Cum vero vetuisset Walid, ne in Juliani demortui locum alter subrogaretur, episcopum quemdam Eliam in sede Antiochena communi consensu constituerunt; qui synodicas litteras ad Alexandrum, patriarcham Alexandrinum XLIII, Jacobitam, scripsit, et per episcopum Stephanum misit.* Post hæc subdit: *Eo loco observatu dignum est, hanc Eliæ Antiocheni electionem, non haberi (apud Ægyptios nimirum) quasi legitimam . . . quippe qui jam episcopus et ecclesiæ alligatus, ad Antiochenam transferri secundum canones non poterat, qui adhuc in ecclesia Alexandrina Jacobitica vigent. . . . Ea translationum prima inter Orientales schismaticos origo fuit.* (Hic errat;) ut patet ex dietis supra de Severo H.)... *Erat Alexander in monasteriis Vallis Habib, cum litteræ synodiæ ad eum pervenerunt; quas cum accepisset, congregata suorum frequentia, publice illas legi jussit, simulque significavit, Orientales consensisse, ut patriarchæ loco episcopus Elias constitueretur, qui ordinationes celebraret; idque factum ex necessitate; sicut olim Gregorius Theologus Nazianzo Constantinopolim evocatus erat, ut ei ecclesiæ illius cura committeretur. Quæ ratione animi Ægyptiorum placati sunt: scriptaque ad synodicas responsio.*

quando synodicas litteras misit Alexandrino patriarcha Jacobitico:

E

551 Porro Elias postquam sedisset annos xiv, obiit anno Græcorum mxxxiv, inquit in compendio Bar-hebræus; id est, anno Christi dcexxiiii. Dionysius quidem in Chronico pag. 106 id refert anno Græcorum mxl, Christi dcexxix; sed perperam, ut recte ostendit Assemanus hoc eodem tomo pag. 95, ex testimonio Bar-had-besciabæ presbyteri, et Eliæ ac subinde Athanasii patriarcharum syncelli, quod habetur tomo I ejusdem operis, pag. 561, et quo affirmat, Athanasium, hujus Eliæ successorem, patriareham fuisse anno Græcorum mxxxix, Christi deexviii. Non sedit ergo Elias, neque adeo vixit, usque ad annum Græcorum mxl. Verum ex eitato illo testimonio confici non potest, ut anno demum Christi deexviii Elias fato cesserit, ut pag. 95 colligit idem Assemanus; qui proinde in catalogo suo patriarcharum pag. 479 recte se corrigens, mortuum illum esse notat anno Christi deexxiii, atque ita ad calculos Bar-hebræi sui revertitur.

552 Fuerat Elias orthodoxam fidem professus antequam ex lectione librorum Severi, patriarchæ Antiocheni, aliorumque ejusdem hæreseos auctorum ad Monophysitarum sectam defecit, ut probat Assemanus tom. II, cap. xiv, ubi de Elia ejusque scriptis agit. Citat in epistola sua ad Leonem, episcopum Haran, ac rejicit S. Joannem Damascenum æqualem suum, quem per contemptum appellat *Jannem*, fateturque illum contra se suosque tractatum Petri (Damaseeni) episcopi sui nomine composuisse, ut vide apud Assemanum tom. I, cap. xxxviii. Primus hic fuit, post ejectum Severum anno Christi dxviii, qui jussione

Apostata fuit a fide orthodoxa; primus Antiochæ sedit post Severum.

APPENDIX
S. REGULI P. VI

a Valid, Arabum rege, accepta, anno Græcorum MXXXI, Christi DCCXI, Antiochiam cum monachis et clericis ingressus sit, ubi novam Jacobitis ecclesiam fundavit consecravitque, teste Bar-hebræo in epitome, pag. 337. Anno Christi DCCXVIII Uremam castrum, aliaque Mesopotamiæ loca visitavit, ut constat ex inscriptione ad calcem codicis cujusdam apposita, quam legesis apud Assemanum tom. II, pag. 75.

XIII. ATHANASIUS III.

Successit Eliæ
A. C. 724;

ATHANASIUS, archimandrita cænobii Gubæ Baraia (verba sunt epitomes Bar-hebræi) ordinatus mense Aprili anno Græcorum MXXXV (Christi DCCXXIV) in cænobio Cartuminensi per Theodosium, Rhésinæ episcopum; vel, ut apud alios auctores legitur, ordinatus Edessæ a Georgio, Arabum episcopo, qui eodem anno obiit. Consonat Severi compendium apud Renaudotium pag. 198 et seq.; ubi, narrata Hischami califæ inauguratione, facta ineunte anno Christi DCCXXIV, sic habet: *Statim cum accepisset (Hischamus recentissime califa proclamatus) Antiochenos Jacobitas patriarcham non habere, (obierat enim Elias...) alium episcopum elegit, nomine Athanasium, quem patriarcham constituit... Illi igitur episcopi manus imposuerunt, et patriarcham constituerunt. Is ad Alexandrum (patriarcham Alexandrinum) synodicas de communi Jacobitarum fide litteras misit; quibus cum gaudio susceptis ipse respondit, ad testandam ecclesiasticæ communionis continuationem. Athanasium quoque hoc loco reponunt memorata sæpius Diptycha Jacobitarum et Catalogus Barsalibæi. Dionysius patriarcha ejus ordinationem, quemadmodum et decessoris obitum, serius in Chronico refert anno Græcorum MXL, Christi DCCXXXIX.*

obiit A. C. 739
circiter eireunte.

554 *Obiit (Athanasium, juxta laudatam epitomen ibidem) anno (Græcorum) MLI (Christi DCCXL, vel potius DCCXXXIX post autumnum;) postquam sedisset annos XV, (completos a mense Aprili anni jam dicti DCCXXXIX.) Cujus mortem loco non suo refert Dionysiani Chronici descriptor, hoc est, ad annum MLVII (Christi DCCXLVI,) ut supra pag. 107; neque, qui contra a sex illam annis prævertit, Elmacinus, eumque secutus, ut opinor, Renaudotius; cum Athanasium obiisse volunt eodem illo, quo creatum fuisse diximus, anno Hischami primo, Christi DCCXXIV, ut aulo inferius ostendam Jacobitas Armenos ab Antiochenis dissidentes, instituta cum eis collatione, reconciliavit anno Græcorum MXXXVII, (Christi DCCXXVI;) ut ex Bar-hebræo docet Assemanus tum hic, tum pag. 296 et sequenti. Censetur idem inter scriptores Syros ibidem in catalogo secundo, qui huic tomo præmittitur.*

XIV. JOANNES II.

Successit Athanasio III per fraudem,

Joannes ex monacho Zucheninensi (prosequor epitomen Bar-hebræi loco citato) et episcopo Uauræ, ab Athanasio Sandalensi, episcopo Maiphraetæ, per fraudem in patriarcham electus est. Nam cum episcoporum synodus tres can-

didatos, quorum Joannes unus erat, sorte eligi designasset; Athanasius, cui id munus episcopi commiserant, in tribus schedulis unius Joannis nomen scribi fecit. Ter itaque extractum veluti ex miraculo, sed re vera quia solum in schedulis scriptum erat Joannis nomen, admirationem primæ episcopis et populo creavit; sed, cognita postea fraude, summum Athanasio atque Joanni odium conflagavit. Et quidem Athanasius primus fuit, qui fraudulentæ electionis fructus, patriarchæ nimirum inimicitiam collegit. Quum enim Joannes Meruan, Arabum regis (qui califatum tenuit ab anno Christi DCCXLIV usque ad DCCXLIX, juxta chronologiam Eutyhii) gratiam ingentibus donis sibi conciliasset, cepit episcopos, ipsumque adeo Athanasium aspernari. Athanasius eundem Meruanum adit, Joannem gravissimorum criminum accusaturus.

556 *Episcopi, in factiones divisi, maxime indignati in Joannem, quod is Amidensem diocesim in duas dividens, partem Severo, ejusdem urbis episcopo, et partem Esaia Alpharincensi adjudicaverat. Synodus tandem coacta est in Tarmana, Cyrensis diœionis pago, in qua Athanasius a Joanne veniam petiit. Sed positassimultates mox resumens, episcopos Telæ congregavit, qui ipsum summum, et principem episcoporum ac metropolitam magnum proclamaverunt, patriarchalem pene auctoritatem eidem deferentes. Joannes in episcopos anathematis sententiam tulit: qua illi conterriti, Athanasio relicto, absolutionem a patriarcha postularunt. Athanasius vero, nihilo melior effectus, episcopos instituere cepit, in quorum numerum etiam adlegit Isaacum Huranitarum, et Josue Barcrum Sigaræ, amoto Elia, ejusdem urbis episcopo, qui primum Gregorii Theologi partem commentariis illustravit. Hæc describere visum est, ad turbas et pacem, quarum obscuram sub hoc patriarcha mentionem faciunt Dionysius in Chronico, Elmacinus, ac Renaudotius, explicandas. Nunc ad chronologiam redeo.*

557 *Anno Græcorum MLVII, Christi DCCXLVI, ita in Chronico Dionysii notatur: Per idem tempus post Athanasium factus fuit patriarcha Joannes. Contra vero Elmacinus, Hist. Saracenicæ lib. I, cap. XVII, Quod autem ut ea attinet, inquit, quæ Christianorum historiæ tradunt accidisse; imperante Hishamo, dicunt constitutum Antiochiæ patriarcham, nomine Joannem, post obitum Athanasii patriarchæ ejus, anno primo imperii Hishami (qui califa fuit, ut modo diximus, ab ineunte circiter anno Christi DCCXXIV) contra quem insurrexerunt episcopi sui: at, facta deinde pace, obiit: mansitque ecclesia sine patriarcha ad tempora usque Abdallæ Saffahi; qui califa primus fuit Abassidarum, cepitque sub finem anni Christi DCCXLIX. Eadem tradit Renaudotius pag. 211; additque: Scripsisse ad Chailem patriarcham (Alexandrinum XLVI) litteras synodicas Joannem illum Antiochenum, probatur ex excerptis, quæ occurrunt ex illis, quas Chaïl ad illum scripsisse dicitur, et cujus magna pars cæstat in Tractatu de Fide Patrum; de quibus litteris iterum fusius agit pag. 217, ubi duo sunt capita cum antecedentibus nequaquam cohærentia:*

558 *Primum quidem minoris momenti, cum dicit: Et sane, ut ex aliis hujus historiæ locis intelligitur, Elmacinique testimonio, nulla inter Joannem et Antiochenos Jacobitas, quamdiu ille in vivis fuit, concordia coaluit: cum et Elmacinus modo productus, et ipsemet Renaudotius*

non A. C. 765:
nedum 721,

quod non constat
quænter scribit
Renaudotius;

A. dotius pag. 211, contrarium asserant. Alterum gravius est in re chronologica : narrat enim ex auctore suo, *Venisse Alexandriam litteras synodicas a Joanne patriarcha Antiocheno ad Chaïlem scriptas, flagrante inter episcopos et Joannem discordia, quod eum suscipere nollent quasi patriarcham; quippe qui, eum episcopus esset, eam dignitatem secundum canones adipisci non poterat* etc. Supponit ergo manifeste, id factum esse non diu post Joannis electionem; quod et sequentia ibidem aperte innuunt: non igitur illa diu præcesserat tempora Chaïlis Alexandrini; atqui hic, juxta ipsum Renaudotium pag. 210, ordinatus Alexandriae non est ante annum Christi DCCXLI: quo pacto ergo ordinationem Joannis Antiocheni Renaudotius supra cum Elmacino statuere factam potuit anno primo imperii Hisjami, Christi DCCXXIV?

sed A. C. 740, vel in fine præcedentis: obiit vero 755.

559 Quare Assemanus ceteris omnibus, atque adeo ipsi etiam Dionysio patriarchæ præferendum in hac re Bar-hebræum censuit; secundum quem *Joannes exactis in patriarchatu sexdecim annis, moritur anno Græcorum MLXVI, mense Octobri, hoc est, anno Christi DCCCLIV senescente. Opinor tamen quindecim scribendum esse, non sexdecim; ab anno enim MLXVI mense Octobri anni XVI retro ducti incurrunt usque in Octobrem, hoc est, in initium fere anni Græcorum ML; cum Joannis decessor Athanasius juxta Bar-hebræum tantum obierit anno Græcorum MLI; neque illi vivo Joannes suffectus sit. Ordinatam itaque Joannem putamus non diu post Athanasii decessum anno Græcorum MLI, Christi DCCXL vel sub finem DCCXXXIX; obiisse vero anno Græcorum MLXVI, Christi DCCCLV; cum in eo assentientem Dionysiano chronico pag. 111 Bar-hebræum habeamus. Ceterum de successione Joannis hujus constat etiam ex Catalogo Barsalibæi ac Diptychis Jacobiticis.*

Alexandrina causam comminiscuntur, quæ principem ad conferendum Isaaco patriarchatum impulerit, quas videsis locis assignatis; nam aliam prorsus afferunt auctores Syri Dionysius et Bar-hebræus.

561 Refert enim Bar-hebræus, teste Assemano, cum *Isaac in cœnobio Turrium in monte Edessæ monachum ageret, quemdam peregrinum monachum ab ipso hospitio exceptum, quod metallum in aurum convertisset nec eam artem Isaacum docere voluisset, ab eodem interfecitum fuisse; Abu-Giafarum autem, qui chymicæ artis peritum Isaacum crediderat, eum eum omnino ejus artis rudem comperisset, anno patriarchatus nondum expleto, hominem suffocari, ejusque cadaver in Euphratem projici jussisse. Hinc licet conjicere, veram causam hujus monachi ad patriarchatum promovendi Abu-Giafaro fuisse spem utilitatis, quam sibi ex arte ejus chymica eventuram augurabatur; proclive id enim erat principi avaro ac sordido, ut ejusmodi aliquid ab eo monacho speraret, qui, ut est apud Dionysium, Edessæ cellam sibi construxerat, ubi chymicæ arti studebat. Habes interim hic etiam tempus, quo dignitatem illam E apud suos obtinuit: si tamen illam unquam obtinuisse dicendus est: nam licet inter suæ sectæ patriarchas numeretur non solum apud auctores modo appellatos, sed etiam in Barsalibæi Catalogo; in Diptychis tamen Jacobiticis nulla ejus memoria est.*

nec annua tantum in patriarchatu experit:

562 Neque vero id mirum de Isaaco: quando *hunc illegitimum vocant Syri et Ægyptii Jacobitæ, ut notat epitome Bar-hebræi. Et de Ægyptiis quidem id Elmacino fusius narrat auctor Hist. Patriarch. Alexandr. apud Renaudotium loco citato, ubi ait, missas esse ad Chaïlem seu Michaëlem Alexandrinum litteras ab Isaaco synodicas, quibus additæ erant aliæ ab Abdalla ad Ægypti præfectum, præcipientes, ut si Chaïl Isaaci synodicas legatosque non reciperet, in Syriam ad Sultanum mitteretur, capitis forte pœnam laturus, quam jam tulerant metropolitæ duo, quod vel mussitare aliquid adversus invasoris intrusionem ausi fuissent. Chaïl tamen post longam cum suis deliberationem ferre potius quidlibet decrevit, quam ut patriarchatum Isaaco, qui et episcopus ante fuisset, et sola principum auctoritate promotus esset, subscriptione sua firmaret, revocaretque hoc pacto anathema, quod in ejusmodi ordinationes una cum episcopis Orientalibus sub Joanne, qui Isaacum præcesserat, pronuntiatum a se pridem fuisset. Itineri ergo se accinxit; cum in ipso tempore, nuntius in Ægyptum allatus e Syria de Isaaci interitu et itineris consilium et periculum omne discussit.*

nec apud Syros, nec apud Ægyptios pro legitimo habitus.

XV. ISAAC.

ISAAC ex monacho Cartaminensi et episcopo Haran, inquit in epitome Bar-hebræus pag. 339, *jussu Abu-Giaasar Almansor, Arabum regis, in patriarcham electus fuit eodem anno MLXVI (Christi DCCCLV) quo Joannes obiit, et Rheshinæ a Jacobo cæco, Resehiphæ episcopo, ordinatus. Convenit Dionysius in Chronico pag. 111; nisi quod Almansorem tum nondum statuat fuisse califam; cum tamen juxta Eutychem, Abulpharagium, Elmacinum, califatum adierit anno præcedenti, Christi DCCCLIV. Elmacinus lib. II, cap. II, et Renaudotius in Hist. Alex. pag. 232, Isaaci initia ad Abdallæ Saphahi califatum retrahunt; sed in eo non majorem promereri fidem videntur, quam cum aiunt, inter Joannem et Isaacum annis aliquot vacuam fuisse sedem Jacobitarum Antiochenam. Differt tamen ab Elmacino Renaudotius, quod hic Isaacum narret patriarcham constitui jussum esse ab ipso Saphaho; Elmacinus vero id factum esse inepte fingat a Constantino Copronymo. Renaudotium fallere potuit nomen Abdallæ, quod Saphaho eum Almansore, juxta Assemanum tom. II, pag. 116, aliisque commune fuit. Diversam quoque Historiæ Saracenicæ et*

sed A. C. 755,

XVI. ATHANASIUS IV.

ATHANASIUS, Sandalensis ab Arabiæ urbe Sandalia dictus, Isaaco, juxta epitomen nostram, suffectus est. *Hic ex monacho Cartaminensi episcopus Maipheractæ renuntiatus, sub Joanne patriarcha turbas plurimas excitavit; ut supra dictum est. Post interitum Isaaci in patriarcham jussu Abugiafari regis electus, a Christianis Haranitis, quod Abdinensem, Isaaci discipulum, ipsis invitis ordinare deliberasset, noctu suffocatus est.*

Isaaco substitutus A. C. 755; tertio die, vel juxta alios A. C. 750, suffocatur:

APPENDIX
§. ECCLUSIA VII.

est . . . Qui ipsum interfecere, rumorem in vulgus sparserunt, a rege Abugiario occisum fuisse. Ejus certe jussu interiisse dicitur apud Dionysium in Chronico pag. 111, et quidem paucis post electionem suam diebus; imo tertio die, ut est in compendio Severi apud Renaudotium pag. 234; vel secundo die, juxta Elmacinum lib. II, cap. II. Contigit hoc eodem adhuc anno, quo Joannes obierat, Græcorum MLXVI, Christi DCCLV, si Dionysio credimus; et ex eo confirmari potest, quod Joanni anno illo successerit Isaacus secundum Bar-hebræum ac Dionysium; Isaaco autem defuncto subito substitutus est Athanasius ipso die ante solis occasum, uti tradunt citati Severus Renaudotianus et Elmacinus. Assemanus tamen in suo catalogo pag. 479 periisse vult Athanasium anno Christi DCCLIX; forte Bar-hebræum secutus, in cujus tamen epitome nullum hic tempus apposuit, sed tantum ad initium successoris

habitus pro illegitimo; at post obitum pro sancto cultus apud suos.

564 Illegitimum et hunc fuisse Jacobitarum patriarcham, imo ecclesiæ turbatorem, testatur Bar-hebræus; et quamvis nomen ejus cum ceteris referat in Catalogo suo Barsalibæus, in Diptychis tamen Jacobitarum omittitur. Nihil tamen secius magno apud suos in honore est. *Cadaver ejus*, inquit Abulpharagius, *in cœnobium Cartaminense a monachis elatum est, ubi et pro Sancto colitur.* Et sane labores ejus in promovenda Jacobitarum secta mirifice commendantur apud Renaudotium pag. 234; ubi dicitur ante patriarchatum, cum episcopus esset, diœcesim suam, asperrimis atque inaccessis montibus obsitam circumcursasse, soleis ferreis calcatus; ut per inhospita saxa ecclesiæ Jacobiticæ proselytos venaretur. Ceterum Renaudotium hoc loco redarguit Assemanus, quod ab hoc Athanasio Maphrianorum Jacobitarum originem repetat, cum altius multo, atque ab alio Athanasio ducenda sit, ut supra diximus num. 485.

XVII. GEORGIUS, et sub eo

C JOANNES CALLINICENSIS et DAVID

Antipatriarchæ.

Georgius ordinatur A. C. 755, vel, ut alii, 759;

GEORGIUS ex Baaltan pago oriundus, inquit Bar-hebræus pag. 340, monachum egit in cœnobio Kenserinensi, ubi et Græcis litteris operam dedit. Deinde Theodori, Samosatensium episcopi, synecellus factus, cum anno Græcorum MLXX (Christi DCCLIX) post Sandalensis obitum synodus in urbe Mabugo coacta esset, omnium episcoporum, præter Davidem Daræ, et Joannem Callinici, consensu ex diacono in patriarcham ordinatur. Id factum in Dionysii Chronico assignatur ad annum Græcorum MLXVI, ut supra pag. 111; sed amanuensis mendum est, qui tam Georgii ordinationem quam intrusionem Joannis Callinicensis loco non suo descripsit, quæ ad annum MLXX transferendæ sunt, ut notat hic Assemanus; ubi et contra Renaudotii historicum, cujus textum exponit, negat, umquam catholicum fuisse Georgium,

quippe quem Bar-hebræus asserat a puero D Jacobitam fuisse; et apud Jacobitas educatum, nec ab istis umquam descivisse usquam indicet.

566 Interea Mesopotamensi episcopi (pergit Bar-hebræus ibidem) schismate facto, Joannem, Callinici episcopum, sibi in patriarcham constituunt, qui positas ad Orientem regiones per annos quatuor invasit. Paulo fusius Dionysius in Chronico citato, post recensitos episcopos, qui in synodo Mabugensi Georgium elegerant, subdit: *Cum vero absentem Georgio suffragium scripta manu dedissent, et consecrationis munus ipsi jam collaturi essent, Joannis cujusdam monachi impulsu schisma inter eos ortum est. Nam qui ex insula mesopotamena erant, ac præsertim Cartaminenses et Athanasiani, antequam Georgius ordinaretur, sese subduxerunt, factoque conventu, Joannem Callinici episcopum, qui primus omnium Georgio suffragium dederat (quod videtur esse contra Bar-hebræum num. præced.) in patriarcham constituunt; et Occidentales quidem omnes atque Mosulani Georgio parebant; Orientales vero Joannem sequebantur.* Hinc collige schisma illud exstitisse jam tum ab initio Georgii; quamquam illud subinde invaluerit, ut habet idem Dionysius anno Græcorum MLXXI, Christi DCCLX, qui et de obitu Joannis hujus meminit anno Græcorum MLXXVI, Christi DCCLXV; sed si quatuor tantum annis sedit, uti vult Bar-hebræus; aut serius fecisse schisma, aut citius mortuum esse, necesse est. Ejus porro mentionem nullam faciunt neque Ægyptii apud Renaudotium et Elmacinum, neque Diptycha Jacobitica, neque in Catalogo suo Barsalibæus.

scilicet Mesopotamensi pro eo eligunt primo Joannem Callinicensem,

567 Post Joannis interitum, refert Bar-hebræus, ab episcopis schismaticis Davidem, Daræ episcopum, in ejus locum jussu Abugiarii, Arabum regis, suffectum, apud eundem tyrannum egisse, ut Georgius in carcerem conjiceretur. Longe aliter Dionysius in Chronico pag. 112, ad annum Græcorum MLXXVI: *Synodus autem, inquit, episcoporum Geziraorum, Mosulanorum et Occidentulium in Sarug habita fuit post mortem Joannis episcopi Callinici, quem Gezira in patriarcham sibi elegerant. In ea synodo omnes Georgio patriarchæ consensere. Decreverunt præterea episcopali honore amovendos esse, quotquot Joannes ordinaverat. Præfuit huic synodo Georgius patriarcha, præsentibus David episcopo Daræ, etc.* Tum demum anno Græcorum MLXXVIII, Christi DCCLXVIII: *Indignati, inquit, in Georgium patriarcham episcopi, quos ille in synodo Sarugensi exauctoraverat, Abdallam, Arabum regem, in urbe Bagdad adeunt, accusantes Georgium, quod tyrannidem in Syriis exerceret. Abdallas, conjecto in vincula Georgio, episcopis dat facultatem alium in ejus locum, quem vellent, patriarcham constituendi. Communibus igitur suffragiis eligitur David, episcopus Daræ; qui licet eximiam in cunctos mansuetudinem præ se ferret, neminem tamen sibi obsequentem habuit, præter eos, qui ipsum ordinaverant. Vertebatur autem et in crimen, quod Georgium prodidisset.*

et hoc mortuo, Davidem, Daræ episcopum,

568 Hinc schisma, inquit idem auctor, ortum est inter Jacobitas, quorum nonnulli Davidem in patriarcham agnoscebant, alii Georgii nomen, donec in carcere vixit, prædicare in ecclesia non destitit; alii denique neutrum sequebantur. Mansit autem in carcere Mar Georgius, ut ait Bar-hebræus pag. 341, novem annos, donec mortuo

qui, conjecto in carcerem Georgio, sedit annis circiter decem.

A mortuo Abugiafaro (qui Davidi favebat, cujus matrem nutriceam habuerat, ut habet Historia Renaudotii pag. 235.) Cum Mohdius, ejus filius, regnum auspicatus esset, Georgius e carcere, hæc tamen conditione dimissus fuit, ut patriarchæ titulum abjiceret, dum David viveret. Ille vero, Mesopotamia relicta, Antiochiam fugit, ubi amotis, quos David ordinaverat, episcopis, decem alios constituit; mortuo jam interea, nisi fallor, Davide, anno ab invasione sua circiter decimo, ut colligi potest ex Elmacino lib. II, cap. v; versus initia patriarchæ Joannis Alexandrini XLVII, quem ordinatum alibi diximus ineunte anno Christi DCCLXXVII; quando hujus litteras synodicas jam liber ac restitutus accepit Georgius, ad easque perhonorifice respondit; ut est apud Elmacinum citatum et Renaudotium pag. 242. Davidem in Catalogo, sed tanquam invasorem, refert Barsalibæus; at in Diptychis non legitur.

obit Georgius
A. C. 790

B 569 *Demum in regione Claudia*, inquit epitome Bar-hebræi pag. 341, in cœnobio Barsumæ (in Armenia circa Melitinen) anno Græcorum MCI (Christi DCCXC) decessit. De hoc ejus obitu doceri nihil possumus ex Dionysio, cujus Chronicum in fine mutilum, huc usque non pertingit. Georgium patriarchis Antiochenis Jacobitarum tam Diptycha, quam Barsalibæus, ceterique cum Ægyptiis auctores Syri, ut modo vidimus, annumerant. Quin imo accensetur scriptoribus; cum etiam in carcere, teste Bar-hebræo, scripserit *elegantés orationes, et hymnos; sed et canones 22. postquam inde exiit, constituerit. Ejusdem Commentaria*, inquit ibidem Assemanus, in quatuor Evangelia per modum interrogationis et responsionis exstant in Bibliotheca Vaticana.

XVIII. JOSEPH.

Georgio successit
A. C. 790;
obit ineunte
792.

C 370 JOSEPH ex Gubensi cœnobio, ait Bar-hebræus, in synodo episcoporum, qui in Beda minori in Valle Haran sita congregati fuerant, mense Junio ejusdem anni, quo Georgium vita functum dixi, ordinatus, obiit in monasterio Athanasii supra Telbesme mense Januario anni Græcorum MCIII (Christi DCCXCII,) cum unum episcopum, Anthimum scilicet Baalbech, id est, Heliopoleos, in libano ordinasset. Recenset hunc etiam Barsalibæus in Catalogo suo: non item Diptycha Jacobitica, sicut nec Elmacinus lib. II, cap. v, neque Historia Renaudotii pag. 242, qui Georgio successisse mox volunt Cyriacum; de quo nunc agendum.

XIX. CYRIACUS.

Successit Jose-
pho, A. C. 793:

CYRIACUS, ut est in epitome quam sequimur, ex cœnobio Bezonzæ, quod et de columna in ditone Callieini urbis dicitur, a Theodosio, episcopo Baalbech, in synodo, quæ in urbe Haran habitata fuit die VIII, vel, ut alii scribunt, XV Augusti anni Græcorum MCIV (Christi DCCXCIII) in patriarcham consecratus est; agnosciturque tam in Diptychis Jacobiticis, quam apud Barsalibæum in Catalogo; atque adeo etiam apud auctores Ægyptios; et quidem virum sanctum illum appellat Elmacinus lib. II, cap. v, ac subdit: *Hic synodiceam scri-*

psit et misit ad patrem Joannem (patriarcham Alexandrinum XLVIII) qui eam gaudio eam recepit, illique responsum misit, in unitate sanetæ ecclesiæ. Memento vero, Jacobitam hunc esse, qui de rebus suis tanta cum veneratione scribit. Eadem paulo explicatius traduntur apud Renaudotium pag. 242 et seq., qui et alterius epistolæ synodicæ mentionem facit pag. 247, quam ad Cyriacum subinde dedit Marcus, Joannis Alexandrini successor, uti et Cyriaci ad Marcum responsoriæ; de quibus etiam vide Assemanum tom. I, pag. 625, et tom. II, cap. XVII; ubi tamen observa, non recte supputari Joannis Alexandrini tempora, ut ex ipso Assemano colliges, si initium Cyriaci, etiam prout ibi notatur, conferas cum assignato istic Joannis fine, qui nequaquam convenit cum Renaudotii aut nostra in patriarchis Alexandrinis chronologia.

572 *Cyriacus*, inquit auctor noster, in urbe Mosul (in Mesopotamia) die XIX Augusti anno Græcorum MCXXVIII, (Christi DCCCXVII) postquam sedisset annos XXIV, et episcopos LXXXVI ordinasset. Corpus in urbem suam Tagrit navigio delatum. Ejus scripta recenset Assemanus E tomo II, uti dixi, cap. XVII, pag. CXVII. Synodum collegit ad verba hæc tollenda ex liturgia Syriaca, quæ in fractione hostiæ præscripta erant: *Panem cælestem frangimus in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*; sed res in suo cujuslibet arbitrio relicta est. Ad Assemanum hic et pag. præcedenti. Julianistas etiam suo pene gregi adjunxit; sed cum illi Juliano anathema dicere recusarent, communitio facta non est. Fuit et aliud ipsi negotium cum Tagritensibus et Matthæanis, quibus tamen utrisque fecit satis; sed mihi persequi similia non licet, cum ad chronologiam parum faciant. At longe graviore ipsi difficultates movit Abrahamus quidam antipatriarcha, qui et Abiron dictus fuit, teste Barsalibæo in Catalogo suo, de quo nunc dicam; quandoquidem ejus initium ad hoc sæculum pertinet.

ABRAHAMUS et SIMEON antipatriarchæ Jacobitarum.

F 573 Res ita narratur in compendio Bar-hebræi: *Eodem tempore (anno Græcorum MCIX, Christi DCCXCVIII) mortuo Baecho, Alepinorum episcopo, monachi Gubenses Cyriaco supplicarunt, ut Xenaiam quemdam, Baechi discipulum, in ejus locum substitueret. Cyriacus, rejectis eorum supplicationibus, Salomonem, monachum cœnobii S. Jacobi apud urbem Cyrum, episcopum ordinavit. Illi indignati nec Salomonem receperunt, nec patriarchæ nomen in Liturgia amplius recitavere. Præterea Cyriacum apud Aaronem Raseidum calipham accusavere tanquam Saracenum hostem et Romanorum exploratorem. Cyriacus... innocens declaratus, ad suum Callinicense cœnobium se recipit. Monachi vero... episcopos quosdam in Seialaz pago congregatos inducunt, ut duos episcopos ordinarent. Contra patriarcha... synodum coëgit, in qua tam episcopos, quam monachos illos Gubenses excommunicavit: qui ad extrema redacti, Abrahamum quemdam, Cartaminensem monachum, sibi in patriarcham instituerunt.*
Vixit

Abraham antipatriarcha fuit sub Cyriaco ejusque successore ab A. C. circiter 798 usque ad 837, cui successit Simeon.

APPENDIX
SÆCULUM VIII.

Vixit Abraham hic antipatriarcha sub Cyriaco et Dionysio Telmaharensi usque ad annum Græcorum MCLVIII (Christi DCCCXXXVIII.) De illo meminerunt Elmacinus lib. II. cap. VI, et Renaudotius pag. 247 et seqq., ubi illi hæresim attribuit in materia SS. Eucharistiæ, a qua vindicatur apud Assemanum hoc loco. Licet vero exauctoratus a Dionysio fuerit; perstitit tamen usque adeo in schismatica dignitate pervicax, ut etiam moriens successorem in ea habuerit Simeonem, fratrem suum, ut notat epitome nostra pag. 347.

SÆCULUM IX.

LXXII. JOBUS.

Sedit ab A. C.
812.

Qui patriarcharum Antiochensium catalogos hactenus edidere, in Theodorito subsistere, aut ordinem certe longo intervallo abrumpere coacti sunt. Nimirum Eutychiei Annales, utpote nondum editos, non viderant, apud quem unum, quod quidem sciam, reliquorum ad sua usque tempora orthodoxorum Antiochiæ præsulum servata est atque ordine perpetuo digesta memoria. Vidit Annales quidem illos Blasius Terzi, sed non satis feliciter usus est, ut patet in ejus Syria sacra lib. I, cap. XXXIII. Ego, Eutychiei verba, quod dici solet, dabo ut jacent, ea tantum additurus, quæ ad reducenda ad æram communem signata in illis obscure tempora pertinebunt. Sic igitur habet tom. II, pag. 428: *Anno primo chalifatus Al Mamunis constitutus Job patriarcha Antiochenus, qui annos triginta unum sedit.*

usque ad 842:

575 Annos califatus Al Mamunis computat Eutychieus, non a cæde Al Amini califæ, fratris ac decessoris ejus, quæ accidit, juxta Eutychieum tom. II, pag. 415, *Die Sabati, quinto ante finitum mensem Al Moharram anno CXCVIII (Hegiræ) seu XXIV Septembris anni Christi DCCCXIII; quando secundo et absolute califa inauguratus est Al Mamum; sed ab anno Hegiræ CXCVI mense Rajeb, qui tum fere respondebat mensi Martio anni Christi DCCCXII, quando primum califa in Chorasam salutatus est, ut constat ex pag. 416 et 435. Ab anno autem Hegiræ CXCVI, mense Rajeb, anni triginta et unus Arabici excurrunt usque ad annum Hegiræ CCXXVII, mensem itidem Rajeb, sive septimum, qui tum respondebat Aprili nostro a die XV anno Christi DCCCXLII, ultra quod tempus juxta Eutychieum sedere hic Patriarcha non potuit: quamquam nihil obest, quin citius desierit; cum annos XXXI non sit necesse fuisse completos. De Jobo aliud nihil Eutychieus notatu dignum commemorat, nisi quod idiomatis Græci non ignarus obsessos ab Al Motasemo Ancyranos Amorianoque ad pendendum barbaro tyranno tributum hortatus sit, a quibus tamen præter lapides et convitia, quæ in eum multa jactabant, extundere nihil valuit; vide pag. 439 et seq.*

qui non fuit
Alexandriæ patriarcha;

576 Negotium facessit hic mihi, fateor, narratio Constantini Porphyrogenetæ, a Combefisio edita, ubi imperator, pag. 90, historiæ suæ de Imagine Edessena testes ap-

pellans, *Quin imo tres simul patriarchæ, inquit, Job Alexandrinus, Christophorus Antiochenus et Basilius Hierosolymitanus ipsi scripserunt, atque hæc sic se habere, datis Theophilo imperatori, qui sacrarum violator imaginum esset, litteris palam fecerunt.* Imperare cepit Theophilus ille atque Imaginum cultores persequi ab anno Christi DCCCXXXIX usque ad DCCCXLII, quo tempore nec Christophorus ullus inter patriarchas Antiochenos, nec inter Alexandrinos notus ullus est Jobus. Sedit quidem Alexandria Jacob usque ad annum Christi DCCCXXX ineuntem; verum Jacobita is fuit, cujus proinde auctoritatem adducere Constantinum non immerito puidisset.

577 Quid ergo? Dicam id quod sentio; erratum hic fuisse puto in titulis patriarcharum; et ita factum, ut nomen Alexandrini, quod Christophoro debebatur, adscriptum sit Jobo, et titulus Antiocheni, qui Jobo conveniebat, perperam Christophoro datus sit. Certe ejusmodi permutationem etiam alias commissam supra num. 489, et infra num. 581, ostendimus. Cur ita censeam facit Eutychieus, juxta quem et Job, ut vidimus, tempore Theophili patriarcha Melchita sedit Antiochiæ, et ab anno Christi circiter DCCCIV usque ad DCCCXXXV Melchita Alexandria patriarcha Christophorus (tom. II, pag. 411,) non adeo ab ipso Eutychio remotus; ut ignorare illum potuerit; sicut nec Jobum ignorasset, si decessor ejus circa hæc tempora Alexandria Job ullus fuisset. Accedit, quod hujus etiam Jobi, ut notatur in margine, sive Jacobi, uti habet textus, meminerit continuator Constantini Porphyrogenetæ lib. II, § XII; ubi narrat, tempore Michaëlis Balbi, qui imperavit ab anno Christi DCCCXX usque ad DCCCXXXIX, Thomam quemdam perduellem in Oriente proclamatum esse imperatorem ab Antiochenis (non Alexandrinis) tunc ecclesiæ præsule Jacobo (forte alibi legitur Jobo, uti habet hic margo; sed notæ Combefisii ad numeros operi, tam hoc loco, quam aliis inspersos desiderantur.) Videsis quæ, postquam hæc diu scripseram, accepi ab erud. Assemano, et quæ dedi supra num. 548: sententiam enim hanc meam omnino stabiliunt.

LXXIII. NICOLAUS.

Anno califatus ejusdem (Al-Watheki) sexto constitutus est NICOLAUS patriarcha Antiochenus, qui annos viginti tres sedit, dein obiit; hæc tantum de illo Eutychieus Annal. tom. II, pag. 444. Califatum iniit Al-Wathekus mense Rabia priori, anno Hegiræ CCXXVII, juxta Eutychieum pag. 443 et 441. Sextum ergo califatus annum inchoabat eodem mense Rabia priori, anno Hegiræ CCXXXII; qui annus initium ducebat anno Christi DCCCXLVI a die XXVI Augusti; mensis autem Rabia prior a XXIV Octobris ejusdem anni Christi DCCCXLVI. Mortuus est autem Al-Wathek, inquit Eutychieus pag. 444, *die Mercurii, sex ante finitum mensem Dilhajah diebus anno eodem Hegiræ CCXXXII, id est, die X Augusti anno Christi DCCCXLVII.* Quare initium Nicolai patriarchæ nec prius esse potuit mense circiter Novembri anni Christi DCCCXLVI, nec

Successit Jobo
nec ante No-
vembrem A.C.
816, nec post
Augustum 817.

A nec posterius ineunte Augusto anni DCCCXLVII. Cum ergo decessor ejus obierit ut summum anno Christi DCCCXLII, debet ante Nicolaum vacua fuisse sedes Antiochena per annos facile quatuor: *Nullus enim medius inter Jobum et Nicolaum intercessisse legitur*; ut interrogatus nuper mihi rescripsit Assemanus.

579 Jam vero annus Nicolai vigesimus tertius ductus ab anno Hegiræ CCXXXII mense Rabia priori, inchoari debuit anno Hegiræ CCLIV, eodem mense Rabia priori, qui fere mensi Martio respondebat anni Christi DCCCXLVIII; itaque non diu post necesse est e vivis abiisse Nicolaum; a cujus morte sedes Antiochena vacaverit usque ad annum Almotammedi primum, Christi DCCCLXX a die XVII Junii, ut postea videbitur. Quæ omnia satis apte conveniunt cum Actis octavi concilii generalis, quod habitum est a die V Octobris anni Christi DCCCLXIX usque ad finem Februarii anni Christi DCCCLXX. Ibi enim dicitur primo vidua fuisse sedes Antiochena tempore concilii: quandoquidem ubique in eo comparet *Thomas sanctissimus metropolita Tyri, locum tenens sedis Antiochiæ; eo quod eadem viduata esset ecclesia*, vide Labbeum tom. VIII Concil. a col. 978.

quando sedes
vacavit, juxta
concilium gen.
VIII:

580 Dicitur secundo, aut certe manifesto innuitur, viduam eam fuisse jam tum cum ad concilium Thomas profectus est, hoc est, biennio circiter, saltem inchoato, antequam advenissent Romani Pontificis legati, synodo initium daturi, ut est apud Anastasiam Bibliothecarium in Vita Hadriani Papæ II, pag. mihi 229. Et vero diu Orientales Romanorum adventum Constantinopoli præstolatos esse, ipsi alique in ipso concilio indicant Act. I, col. 985, 994, 995. Jam tum, inquam, vacuam fuisse pastore sedem Antiochenam innuitur, cum ad synodum Thomas tanto ante, hoc est, anno Christi DCCCLXVIII contendit; nullibi enim fit mentio in synodo patriarchæ cujuscumque, a quo delegatus esset Thomas; nullas item habebat litteras commendatitias, seu credentiales, ut vocant; quod vide col. 985; quin imo *sanctissimum Thomam*, inquit in suis litteris Theodosius patriarcha Hierosolymitanus ibidem col. 987, princeps Saracenenorum destinavit, præsulatu fungentem urbis Tyri, qui sedis est Antiochiæ, secundum quod hunc quæsisisti mitti (ignatium Cpolitatum patriarcham alloquitur) per honorabiles litteras vestras. Hæc, opinor, satis arguunt, ut nihil addam, patriarcham tum temporis Antiochiæ nullum fuisse.

nec ultus sedit
Michael, ut er-
rat Nicetas.

581 Dicitur tertio in synodico ibidem col. 1511, *Antiocheni Syriæ Nicolai* (nuper scilicet defuncti) locum in concilio tenuisse *Thomas Tyri episcopus*: unde colliges, Nicolao, ante synodum vivis crepto, neminem successisse; quæ omnia uti faciunt pro hac Eutychie chronologia; ita certant cum Niceta Paphlagonæ, Michaeli hic, nescio quem, patriarcham Antiochenum comminiscente; cum Michael patriarcha tum esset Alexandrinus; ut eatenus recte advertit Lupus in scholiis ad octavum concilium cap. IX ultra medium; quidquid Paphlagonem defendat Pagius ad annum Christi DCCCLXIX, num. 3, ubi satis prodit, Nicolaum sibi penitus ignotum fuisse.

LXXIV. STEPHANUS V.

LXXV. TADUSUS, sive THEODORUS II.

Quamquam ad patriarchatum Antiochenum destinatus pridem videbatur Thomas ille, de quo jam diximus, metropolita Tyri; ut erui potest ex verbis Eliæ, (qui Theodosii Hierosolymitani, cujus erat presbyter et syncellus, locum tuebatur in octava synodo) ut in ea leguntur col. 985, tamen, quæcumque id causa interverterit, alium Nicolao successorem assignat Eutychie tom. II, pag. 471, ubi sic ait: *Anno chalifatus Almotammedi primo constitutus est STEPHANUS patriarcha Antiochenus, qui uno tantum die sedit, eodem et consecratus et mortuus; constituto post ipsum TADUSO ibidem patriarcha, qui annos viginti sedit; dein mortuus est.*

Stephanus V,
qui uno tantum
die supervixit,
et Theodorus Ni-
colao su cedunt
A. C. 870 post
Junium vel 871
ante Junium.

583 Inauguratus est Almotammedus, teste Eutychie tom. II, pag. 267, mense Rajeb anno CCLVI Hegiræ, durabatque adeo annus ejus primus usque ad mensem eundem anni CCLVII. Cæpit ergo viduam jam ab anno Christi DCCCLXVIII non admodum profecto ecclesiam ducere Stephanus V, et post eum Tadiusus anno Hegiræ CCLVI post mensem Rajeb, vel ante mensem illum anno CCLVII, hoc est, anno Christi DCCCLXX post mensem Junium, vel DCCCLXXI ante Junium. Inde autem putati anni XX, quibus dicitur ecclesiæ præfuisse Tadiusus, desinunt vel in annum Hegiræ CCLXXVI, mensem Rajeb; vel CCLXXVII ante mensem illum; obiit ergo Tadiusus vel anno Christi DCCCLXXXIX post Octobrem, vel DCCCXC ante medium circiter Octobrem. Cum Tadium hunc patriarcham appello, interpretem sequor Eutychie Pocockium. Docuit vero me nuper Assemanus, Stephani successorem in Catalogo Arabico Theodorum appellari. *Apud Eutychie autem, inquit; fortasse THADRUS juxta Arabum inflexionem, hoc est, THEODORUS legi debet; vel certe THADUS, hoc est THEODOSIUS, Male interpres legit TADUSUS.*

E
Obiit Theodorus
A. C. 889 post
Octob. vel 890
ante medium
Octob.

F

LXXVI. SIMEON.

Jam anno primo chalifatus Al-Motadedi, inquit Eutychie pag. 484, constitutus est SIMEON, Zarnaki filius, patriarcha Antiochenus, qui annos duodecim sedit; dein mortuus est. Inauguratum vero Al-Motadedum asserit, pag. 479, die undecimo ante finitum mensem Rajeb anno CCLXXIX; hoc est, anno Christi DCCCXII, die XV Octobris, in Dominicam incidente; qui annus Al-Motadedi primus fuit usque ad eandem diem XIX Rajeb anni Hegiræ sequentis CCLXXX, id est, usque ad III Octobris anni Christi DCCCXIII, intra tempus illud igitur coercendum Simeonis exordium. Vacaverat ergo ecclesia Antiochena ante promotionem ejus annis saltem duobus et amplius.

Theodoro suc-
cessit Simeon
nec ante Octo-
brem A. C. 892,
nec post Septem-
brem A. C. 893;

585 Porro anni ejus duodecim ducti ab anno Hegiræ CCLXXIX in finem vergente, procurrant usque ad annum Hegiræ CCXCI exeuntem;

neque sedit ul-
tra Novembrem
A. C. 904.

SÆCULUM IX.

excuntem; cujus anni die XXI mensis Rabie posterioris, sive quarti Arabici, initium fuit anni tertii califatus Almoctafi; quo anno tertio, Simeoni mortuo successit in patriarchatum Antiochenum Elias, ut sæculo sequenti dicemus; itaque vix ultra hujus anni Hegiræ cxcxi finem, qui incidit in diem undecimam Novembris anni Christi cmlv, Simeonis vitam licet protrahere. Hæc vero chronologia recte consonat cum historiis Græcorum, ut patet ex iis, quæ verbis mox citatis subjicit Euty chius de quartis nuptiis Leonis imperatoris, super quibus consultos narrat fuisse a Leone *Patriarcham Romanum, Michaelem patriarcham Alexandrinum, Eliam... patriarcham Hierosolymitanum, et Simeonem, Zarnaki filium, Antiochenum*: nam quidquid sit de hac Euty chii narratione, quam a Græcis auctoribus peti mavelim; hoc unum hic notari juvat, sic a Græcis quartum Leonis conjugium narrari, ut omnino in annum Christi cmlv, hoc est, in Simeonis nostri tempora, ut ab Euty chio definita dedimus, incidere debuerit; qua de re vide Pagium ad B annum Christi cml, num. 3, ubi et citatos invenies auctores, qui de quartis hisce Leonis, cognomento Sapientis, cum Zoe carbounopsina nuptiis meminerunt.

A P P E N D I X

AD SÆCULUM IX.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

JACOBITÆ.

XX. DIONYSIUS I.

DIONYSIUS *Telmaharensis*, ut narrat epitome Chronici Bar-hebræi pag. 344, .. in cœnobio Joannis Bar-Aptonii, quod Kenserinense appellatur, monasticam vitam professus, ad monasterium S. Jacobi Chisumensis transit; ubi cum duos annos egisset, interloquente in synodo episcoporum Theodoro, idoneus judicatus fuit, qui divisum Jacobitarum populum conjungeret. Itaque Basilio, Maphriano Tagritensi, Barhadbeseiaba Margæ, Joanne Germanicæ, Anastasio Ramasei, ceterisque episcopis libello electionis ejus se subscribentibus, diaconus primum ordinatur in monasterio de Columna feria sexta; deinde sabbato presbyter in cœnobio sancti Zachæ; deum patriarcha feria prima, Kalendis Augusti anni Græcorum mxcxix (Christi dcccxviii) in ecclesia urbis Callinici, imponente ipsi manum Theodosio, ejusdem urbis episcopo. Hæc Dionysius ipse de sua electione apud Bar-hebræum.

Obiit A. C. 845, die xxii Augusti.

587 Obiit Dionysius, inquit idem Auctor pag. 348, die xxii Augusti anno Græcorum mclvi, Christi dcccxlvi, postquam annos xxvii sedisset, centumque episcopos ordinasset. Cadaver in cœnobio Kenserinensi sepultum. Eodem redit, quod ait Elmacinus lib. ii, cap. ix in fine: Anno autem decimo quinto patriarchatus ejus Josephi patriarchæ Jacobitarum Alexandrini lvi) obiit Dionysius patriarcha Antiochenus: initium enim Josephi paulo ante statuit mense Novembri anni Diocletiani dclvii: inchoat

ergo annum ejus decimum quintum anno Diocletiani dclxi (non dclxii, ut numerat Renaudotius in historia sua, pag. 291) mense itidem Novembri. Annus autem Diocletiani sive Martyrum dclxi fuit apud Ægyptios a die xxix Augusti anno Christi dcccxliv usque ad ejusdem mensis diem eundem anno Christi dcccxlv, quo nimirum obiisse dicendus est juxta Elmacinum Dionysius; siquidem obiit die xxii Augusti, ut ex Bar-hebræo dictum.

588 Agnoscitur hic etiam in Diptychis et Catalogo Barsalibæi; uti et apud Alexandrinos: *Synodicam enim scripsit*, inquit Elmacinus lib. ii, cap. vi, *et misit ad patrem Abuna Marcum, patriarcham Alexandrinum* (xlx Jacobitam, defunctum anno Christi dcccxix) *qui responsum ei scripsit in unitate sanctæ ecclesiæ*. Quam communionem in Ægyptum profectus bis innovavit; semel quidem cum Jacobo l in urbe Tani, et iterum cum Josepho lvi Jacobitarum Alexandrinorum patriarcha; ut videre est apud auctorem Chronici Orientalis, Elmacinum, Renaudotium; sed præcipue apud Assemanum hic; ubi Dionysii gesta copiosius traduntur, quam ut ea referre liceat hic mihi. Habetur etiam Dionysius inter nobiles Jacobiticæ sectæ scriptores, agiturque de illo Assemanus hujus tomi toto capite xvi; ubi docet, majus esse Dionysii Chronicum illud, cujus ipse compendium tradit, ex quo multa identidem supra desumpsimus. Auctoritate et gratia valuit etiam apud Arabum dynastas, maxime apud Abdallam, Callinici ducem, qui Abrahamum pseudopatriarcham, de quo supra, puniendum ei tradidit. Dionysius hominem cuculla exutum, et patriarchæ titulo abstinere jussum, dimisit.

Est auctor Chronici supra citati.

XXI. JOANNES III.

De hoc ita Bar-hebræi compendium pag. 348: JOANNES *ex cœnobio S. Zachæ, quod extra Callinicum urbem situm est, in synodo, quæ in monasterio sancti Silæ habita fuit, anno Græcorum mclviii (Christi dcccxlvi) die xxi Novembris in patriarcham ordinatus est, Abibo Tarsensi manum ei imponente*. Recte hic observat Assemanus annum Græcorum, juxta Bar-hebræum, mclviii inchoari ab autumno anni Christi dcccxlvi, quemadmodum in prologo ostendimus. Vacavit ergo sedes Antiochena Jacobitarum a morte Dionysii anno uno et mensibus fere tribus; nisi Elmacinum sequi placeat potius, qui Joannis initium videtur anno Christi eodem, quo Dionysius obierat, collocare; cum ita scribit, Hist. Saracen. lib. ii, cap. ix, in fine: *Anno autem decimo quinto patriarchatus ejus* (Josephi Alexandrini) *obiit Dionysius, patriarcha Antiochenus, in cujus locum successerunt Abuna Joannem: qui synodicam in religione, more recepto, scripsit et misit ad patriarcham Alexandrinum*. Annus enim Josephi dccimus quintus terminabatur die xxi, sen potius xxiii mensis haturi anni Martyrum dclxii, jam a die xxix Augusti inchoati, hoc est, die xix Novembris anni Christi dcccxlvi. Scio a Renaudotio annum Martyrum dclxii confundi cum anno Christi dcccxlvi; quia nimirum hic cum illo majori ex parte, hoc est a

Dionysio successit A. C. 845, xxi Novembri.

F

Januario

A Januario usque ad extremum Augustum concurrat; verum cum primi quatuor menses anni Martyrum DLXII pertineant ad annum Christi DCCCXLV, et ordinatus dicatur Joannes mense Novembri, quo mense exspirabat etiam juxta Elmacinum annus Josephi decimus quintus, omnino Elmacini calculus ultra annum hunc extendit non potest.

590 *Joannes vero*, inquit Bar-hebræus ibidem, eum annos XXVII sedisset, ordinatis LXXXVI episcopis, die III Decembris anni Græcorum MCLXXXV (Christi DCCCLXXXIII) in urbe Rhesina obiit. Cadaver e cœnobio Saphyli, ubi sepultum fuerat, in monasterium S. Zachæ ex ejusdem testamento translatum. Nomen ejus tam in Diptycha, quam in Catalogum Barsalibæi relatum est: ejusdem quoque mentio fit in quorundam codicum, hic ab Assemano citatorum, inscriptionibus. Ad eundem litteras item synodicas dedit, ut primum creatus est, Cosmas Jacobitarum patriarcha Alexandrinus LIV anno Christi DCCCL, misitque per episcopos, adjunctis sacerdotibus, qui cum gaudio et honore a Joanne accepti sunt, ut B vide apud Elmacinum lib. II, cap. II, et Renaudotium pag. 295. Idem ante Cosmam fecerat Michael Alexandrinus LIII, ut colligi potest ex codice Arabico 23 apud Assemanum tom. I, pag. 625, et post illum Sannitius LV anno Christi DCCCLIX; juxta Elmacinum lib. II, cap. 14, et Renaudotium pag. 302.

XXII. IGNATIUS I.

Joanni successit
A. C. 878, v. Ju-
nii: obiit 883,
xxvi Martii.

591 **I**GNATIUS, ut est in epitome, ex cœnobio Hebbaz ditionis Samosatensæ, ordinatus est a Timotheo, Samosatæ episcopo in cœnobio Callinicensi S. Zachæ die v Junii anno Græcorum MCLXXXIX, Christi DCCCLXXXVIII. Vacua fuerat ergo sedes Jacobitica post obitum Joannis per annos circiter quatuor cum dimidio. Obiit de xxvi Martii feria III majoris hebdomadæ in Moriba castro anno Græcorum MDCXIV, cum sedisset annos VI, mense X. Ordinavit episcopos XXVI. Annum illum Græcorum MDCXIV cum ab autumno ad autumnum decurrat, apud Bar-hebræum respondere anno Christi DCCCLXXXII ab initio saltem Octobris, et DCCCLXXXIII usque ad Octobris initium, juxta id quod in prologo supra num. 465 diximus, ex hoc loco manifestum est; quandoquidem in annum tantummodo Christi DCCCLXXXIII congruunt characteres hic adjecti, nempe feriæ tertiæ majoris hebdomadæ incidentis in diem xxvi Martii; siquidem anno illo celebratum est Pascha die xxxi Martii; eratque adeo littera Dominicalis F; quod non cadit in annum Christi antecedentem aut consequentem. Agnoscitur Ignatius hic tam in Diptychis Jacobitarum, quam Catalogo Barsalibæi; qui de illo sic habet: 77 *Ignatius. Hic Josue appellabatur: et ab eo deinceps ceperunt patriarcharum et episcoporum nomina prorsus mutari.*

XXIII. THEODOSIUS.

562 **T**HEODOSIUS, qui et ROMANUS MEDICUS (verba sunt ejusdem epitomes) ex cœnobio Cartaminensi in synodo Amidena ordina-

tus fuit a Timotheo Samosateno die v Februarii anno Græcorum MDCXVIII (Christi MCCOLXXXVII), postquam sedes vacasset annos quatuor. Obiit Kalendis Junii anno Græcorum MDCVII (Christi DCCCXVI,) cum sedisset annos octo (imo novem) menses quatuor, et episcopos XXXIII ordinasset. Cadaver in cœnobio Cartaminensi sepultum. Est et in Jacobitarum Diptychis et apud Barsalibæum. Assemanus suis cum scriptoribus inserit tom. II, cap. XX; sed quæ ibi de ætate ejus dixerat, emendat postea in compendio Bar-hebræi. Scripsit præter alia epistolam de fide in Trinitatem et Incarnationem ad Michaellem, patriarcham Alexandrinum LVI, in qua primus inter Jacobitas asserit, ut notat Assemanus, Christum habere non tantum unam naturam ex duabus naturis, sed etiam unam personam ex duabus personis. Putatur ipsius etiam esse *Syntagma medicum*, quod inter codices Syriacos Vaticanos recenset idem Assemanus tom. II, pag. 506.

XXIV. DIONYSIUS II.

593 **D**IONYSIUS, ut habet compendium Bar-hebræi, ex Beth-Batensi cœnobio, quod in Aseth, regionis Sarugensis pago, situm est, a Jacobo, Emeseno episcopo, ordinatus est in synodo in Beth-Batin, ditionis Haran loco, habita mense Aprilis anno Græcorum MDCVIII (Christi DCCCXCVII) . . . Dionysius vero quum sedem annos XIII (imo XII potius) tenuisset, obiit die XVIII Aprilis, feria tertia, anno Græcorum MDCXX. Ordinavit episcopos LI. Qui characteres aperte designant annum Christi CXX, quo littera Dominicalis erat A. Legitur et in Diptychis et in Catalogo Barsalibæi. Assemanus de illo, tamquam scriptore Jacobitico agit hoc tomo, cap. XXI, ubi citat epistolam ejus synodicam ad Michaellem patriarcham Alexandrinum, non quinquagesimum tertium, ut istic dicit; sed quinquagesimum sextum, ut asserit in compendio Bar-hebræi. Atqui Michael Alexandrinus LVI, juxta Chronologiam nostram Patriarcharum Alex. obiit anno Christi DCCCXCVI, die XVI Martii, hoc est, anno toto et amplius ante ordinationem Dionysii II Antiocheni: vel ergo hæc omen-

APPENDIX
SÆCULUM IX.
Sedit ab A. C.
887, v. Februarii
usque ad 896. :
Junii.

E
Sedit ab A. C.
897 mense Aprilis,
usque ad 909,
XVIII Aprilis.

F

SÆCULUM X.

LXXVII. ELIAS I.

594 **A**nno tertio califatus Al-Moctafi, inquit Eutychius tom. II, pag. 488, constitutus est ELIAS patriarcha Antiochenus, qui scriptor fuit. Annos sedit viginti octo; dein mortuus est. Califatus annum primum inierat Al-Moctafi, ut dicitur pag. præcedenti, die Dominico, nono ante Rabiam posteriorem finitum, anno CCLXXXIX Hegiræ: annus ergo ejusdem tertius cœpit eodem die nono ante Rabiam posteriorem

Simeoni successit
Elias A. C. 904
obiitque A. C.
931 die II Julii.

SÆCULUM X.

steriorem finitum anno Hegiræ cexci, id est, die circiter undecima Martii anni Christi cmiv, fluxiique usque ad mensis Rabie posterioris diem xxi anno Hegiræ sequenti, sive initium Martii anno Christi cmv. Adde ergo anno Hegiræ cexci annos xxviii, quibus deinde episcopatum gessisse dicitur Elias, devenies usque ad annum Hegiræ cccxix. Quomodo ergo dici potest apud Eutyrium ibidem pag. 523: *Porro obiit Elias patriarcha Antiochenus die Sabbati, Jomadæ posterioris decimo tertio, anno trecentesimo decimo septimo, postquam in cathedra sedisset annos viginti octo?* Certe alterutro loco hallucinatio est; non in annis xxviii patriarchatus, opinor; eum ii bis notati legantur; restat igitur, ut sit in anno obitus, qui perperam assignatus fuerit Hegiræ cccxvii, pro cccxix, qui cœpit xxiiii Januarii anno Christi cmxxxi; quod ex eo patet manifeste, quod dies xiiii Jomadæ posterioris, anno Hegiræ cccxvii, respondens diei xxiiii Julii anni Christi cmxxxi nequaquam sit dies Sabbati sed Jovis, cum littera Dominicalis tum fuerit D: dies vero xiiii Jomadæ posterioris anno Hegiræ cccxix, respondens diei ii Julii anni Christi cmxxxi, omnino fuit dies Sabbati, siquidem littera Dominicalis erat B.

LXXVIII. THEODOSIUS, sive STEPHANUS VI, aut THEODOTUS II.

Eliæ successit Theodosius A. C. 935 mense Augusto;

595 Anno chalifatus ejus (Al-Radii) primo constitutus est Anba THEODOSIUS, qui idem est STEPHANUS, scriba, qui Bagdadi fuerat cum Munes Eunuchō, Antiochiæ Syriæ Patriarcha, mense Ramadan, anno trecentesimo vigesimo tertio. Ita Eutyrius tom. II, pag. 528. Mensis autem Ramadan anno Hegiræ cccxxiii respondet Augusto nostro a die tertia mensis, anni Christi cmxxv. Quatuor ergo annorum vacatio fuerat, cum sedem Antiochenam capesseret Theodosius; qui quamdiu sederit, non habeo perspectum; quanto Annales Eutyrii in hæc verba desinunt: *Eodem anno (cccxxvi Hegiræ, qui cœpit die vii Octobris anno Christi cmxxvii) Theophylactus patriarcha Constantinopolitanus nuntium misit ad patriarchas Alexandrinum et Antiochenum, rogans, ut nominis sui in ipsorum prædicationibus et sacris peragendis mentio fieret. Siquidem desierat hoc fieri a tempore Ommidarum. Qua in re ipsi annuerunt.* Ex his tantum scitur Theodosius noster vixisse adhuc anno Christi jam dicto. Notari porro hic velim, Theodosium, sive Stephanum, in Arabico Assemani Catalogo appellari *Theodotum*.

LXXIX. THEODORITUS II.

LXXX. AGAPIUS I.

Theodosium secuti sunt.

Eutyrio destitutus auctorem alium porro non habuit, qui patriarcharum Antiochenorum seriem, nedum annos, post hæc tempora consignaret. Confugiendum itaque fuit ad scriptores varios, et tamquam venatori in densissima rerum aliarum silva vestigandum,

si quis usquam se patriarcha offerret, quem D apprehenderem. Ita non nullos, recentiorum hactenus ignotos catalogis, offenderam quidem; sed quorum vel initia, vel fluis, vel successio, vel hæc simul omnia minime notabantur; ut adeo incertum esset mihi, pluresne ommitterem, quam proferrem; an contra: nam omnes quidem satis me noveram assecutum non esse. Hæc præcipue causa fuit, cur ad Orientalium rerum gazophylacem copiosissimum simul ac doctissimum Assemanum recurrerim, apud quem, ut supra monebam, patriarcharum Antiochenorum Catalogos esse ex edita ac delata huc non ita pridem Orientali ejus Bibliotheca didiceram. Sed parum feliciter accidit, ut virum tum demum consuluerim, cum in parando Bibliothecæ suæ tomo tertio totus esset: fecit tamen pro sua humanitate, quod rogabatur; brevius quidem, quam optaveram; at pro tempore ae rei difficultate satis cumulate.

597 Nam et dubia mea non pauca dissolvit, et continuam, quantum fieri potuit, patriarcharum Melehtarum seriem submitit, quibus utinam annos, aut qualemcumque notitiam adscripsisset! Sed nimirum res hæc majoris erat molis et operæ, ut mihi rescribit Benedectus noster, quam ut eam prosequi Assemanum urgentissima modo negotia sinerent. Imo in alteris suis ad me litteris ita scribit Vir idem officiosissimus: *Arabicos indices ipsemet vidi: exactam inde chronologiam erui non posse, statim deprehendi. Quidquid corradipotuit, R. V. descriptum fuit.* Nuda igitur accepi patriarcharum nomina; sed ordine successione posita; quibus hiatus aliquot meos supplevit. Atque inter ignotos antea mihi duo sunt illi, quos hic adscripsimus, THEODORITUS II et AGAPIUS I, qui inter Theodosium præcedentem ac subsequentem Christophorum in Arabico Assemani Catalogo intereundunt; de quibus tum sciri forsitan plura poterunt, cum suos operosius Catalogos discutere ac tomo quarto Bibliothecæ suæ publici juris facere laudatus auctor potuerit.

LXXXI. CHRISTOPHORUS.

LXXXII. THEODORUS III.

Agapium I in Arabico Catalogo CHRISTOPHORUS, Christophorum THEODORUS III excipit. Prioris initium non reperi; finem notat Baronius ad annum Christi cmlxix, num. 12, quo illum asserit a Saracenis esse interfectum; quod mihi quidem aliquando eitius reponendum videtur: siquidem tum id contigit, cum nondum Saraceni Antiochiam anno Christi cmlxvi exeunte amiserant; sed minantia sibi adhuc Nicephori Phœæ imperatoris arma metuebant, uti in Nicephoro Cedrenus et Curopalates referunt, atque imprimis, qui res sui temporis hic persequitur, Leo diaconus, ejus hæc apud Pagium in Criticis ad Annales Baronii anno Christi cmlxx, num. 1, verba sunt, ad Christophorum juxta ac substitutum illi, anno Christi cmlxx, Theodorum spectantia: *Jam magna Antiochia ad Orontem sita, Nicephori imperatoris armis capta, ac antistite destituta. Qui enim prius urbis compos extiterat Agareus,*

Theodoritus II, ac deinde Agapius I.

E

F

Christophorus a Saracenis interfectus est anno Christi circiter 966:

A Agareus, patriarcham Christophorum, virum apostolicum divinumque, sustulerat; eo scilicet eremine, quod Christiana fulgeret pietate. Hujus frequentiam civium maximam rem frugis Joannes (Tzimisces) imperator existimans, diligenter curabat sollicitioreque agebat opera, ut ejus sedis dignum præsulem inveniret.

su. cedit ei
Theodorus III
A. C. 970. qui
non diu sedit :

599 Sic igitur animo æstuanti, remque satagenti venit in mentem Coloniensis Theodori, viri a teneris unguibus ad eremiticam atque a negotiis remotam vitam consecrati, multisque asceticis sudoribus edomiti corporis. Cilicinam enim vestem, qua indutus erat ac qua contegebat ferrum, quod gestabat, ut affligeret corpusculum, non ante deposuit, quam tota diffugeret et in nihilum cederet. Aiunt, istiusmodi monachum tum primum Nee-phoro tum rursus Joanni, divino oraculo vaticinatum esse, ad imperii infulas fore assumendos. Hunc itaque, cum in urbe tunc versaretur Joannes, adducit Polyucto; Polyuctus vero, cum episcoporum in urbe præsentium synodo, habito de illo examine, ubi seculari quidem eruditione haud admodum exultum, divina vero et Christiana magnificentissime instructum comperisset, patriarcham consecrat Antiochenum. Hæc Leo apud Pagium; fontem enim ipsum adire mihi non licuit. Eadem fere et plura tradunt Cedrenus in Tzimisec, et Zonaras lib. xvii, § 1. Ceterum de fine Theodori exploratum habeo nihil.

LXXXIII. AGAPIUS II.

nam Agapius II
ei successit,

Non diuturnum fuisse Theodori III præsulatum colligimus ex AGAPII II successione; Agapii, inquam: nam ita nuncupatur a Syris tum Melchitis in Arabico Catalogo Assemani, tum Jacobitis tomo II Bibliothecæ Orientalis, pag. 351. Elmacinus tamen Agabium nominat, de quo hæc habet in Historia Saracenicæ lib. iii, cap. v paulo post medium: Misit autem Sclerus (qui adversus Basilium et Constantinum imperium affectans, toto propemodum Oriente dominabatur) patricium quemdam militum suorum, oriundum Malatia, cui nomen erat Abdallæ Muntasiro, Antiochiam (erant autem tunc Tzurguræ et regio Orientis Sclero.) et erat Halebi (Aleri in Syria) episcopus quidam, nomine Agabius, quem petierunt Antiocheni, ut esset patriarcha eorum: cumque miserunt ad ipsum imperatorem (Basilium). Ad quem cum ingressus esset, indicavit ei statum urbis et inclinationem atque affectum civium ejus erga ipsum. Misitque eum imperator ad Abdallam Mantasirum, ut tentaret eum movere ad obedientiam: promisitque ei, fore ut, restituta sibi Antiochia, constitueret ipsum patriarcham ejus toto tempore vitæ ejus: Abdallæ autem daret quodecumque ipse ei promitteret. Abiit itaque Agabius, ignotus, habitu monachali, ingressusque est Antiochiam, et convenit Abdallam, ac negotium cum eo transegit; ita ut Abdalla in obedientiam imperatoris se daret, repudiato nomine Scleri.

die xxiii Janua-
rii A. C. 970;

601 Sic Agabius factus est patriarcha Antiochenus die Solis, vigesimo tertio Canonis posterioris, anni Alexandri MCELXXXVII. Tempus illud nobis explicat ipse Elmacinus pagina præcedenti, cum dicit, diem undecimum Canonis posterioris, ejusdem anni Alexandri MCELXXXVII, incidere in diem septimum Giumadæ prioris, anni Hegiræ CECLXV: unde sequitur, ut dies xxiii ejusdem Canonis posterioris,

anni ejusdem Alexandri MCELXXXVII, incidit in diem xix ejusdem Giumadæ prioris, anni Hegiræ CECLXV; qui dies coincidit cum die xxiii Januarii, qui tum Solis, sive Dominicus fuit, signatus littera B, de anno Christi CMLXXVI. Quamdiu vero dignitatem illam obtinuerit, indicatur eodem capite versus finem, his verbis:

SÆCULUM . . .

602 Porro Basilius imperator, indignatus contra Agabium patriarcham, cum eiecit Antiochia, et manere coegit Constantinopoli in quodam monasterio, cum jam præfuisset duodecim annos; adeoque vel usque ad annum Hegiræ CCELXXVII, qui a die vii Maii respondet anno Christi CMLXXXVII; vel usque ad annum Alexandri MCEXCIX, qui usque ad autumnum occurrit cum anno Christi CMLXXXVIII: nam utraque epocha hic utitur Elmacinus, Alexandrina scilicet et Arabica. Causa autem ejus rei, inquit ibidem hic auctor, erat, quod Basilius in eistis Bardæ Phocæ (qui et ipse in spem adductus imperii, perduellis occubuerat) invenisset epistolam quamdam ejus (Agapii) qua approbat consilium Phocæ de rebellionem, et confirmabat eum in isto proposito. Mansit autem in isto exilio fere septem annos; id est, usque ad annum Hegiræ circiter CECLXXXIV, Christi CMXCV; vel Alexandri MCECVI, qui fluit ab autumno anni Christi CMXCV usque ad autumnum sequentis CMXCV. Atque eo tempore inquit Elmacinus, fiebant sartonæ in sede ejus, id est, ordinationes, quæ absente Agapio, vel a substituto vicario, vel a subrogato in ejus locum altero patriarcha exercebantur: Sartonia enim vox est Arabica, desumpta ex Græco χειροτονία, ut me docuit Assemanus. Quid Agapio postea sit factum, ignoro. Laudatur certe a Monophysitis infra, ubi de Athanasio Salachensi, quod Jacobitis nullam molestiam creavit.

ejectus post annos duodecim.

LXXXIV. JOANNES III.

Agapium alterum in Catalogo Assemani Arabico sequitur JOANNIS, qui hoc nomine tertius est: at quo anno cœperit, quo desierit, quid egerit, non additur: ut ex illo Catalogo id solum habeam, quod Joannes Agapio II successerit; quod ipsum, nisi ex illo didicissem, penitus ignorarem: licet alioqui Joannem hunc pridem noverim ex epistola Petri, Patriarchæ Antiocheni, de quo agitur sæculo sequenti, ad Michaellem Cerularium, patriarcham Constantinopolitanum, apud Cotelarium Monument. ecclesiæ Græcæ tom. II, pag. 148, § v; ubi testatur Petrus, Quod sub beatæ memoriæ patriarchæ Antiochiæ domno Joanne, Papa Romæ, ipse etiam Joannes nominatus in sacris Diptychis referretur utique tum vivens. Sedebat ergo Joannes III Antiochiæ, cum Pontifex Romanus esset Joannes XVIII, qui, creatus anno Christi MIII, diem extremum obiit anno Christi MXX.

Successit Agapio II versus finem sæculi decimi.

604 Dixi, cum Pontifex Romanus esset Joannes XVIII: nam de illo sermonem hic esse, indicant ejusdem Petri verba, quæ continuo subsequuntur: Constantinopolim præterea, inquit, ante hos annos quadraginta quinque regressus, reperi sub sanctæ memoriæ patriarchæ domno Sergio prædictum Papam in sacra Missa cum aliis patriarchis referri. Scribebat hæc Petrus anno

et sedit tempore Joannis Papæ XVIII: at quamdiu?

SÆCULUM X

anno Christi **MLIV** aut **MLV**; cum jam scilicet per Orientem innotuisset obitus S. Leonis IX, qui incidit in XIX Aprilis anni Christi **MLIV**, et necdum de successoris ejus Victoris II electione, quæ usque in Aprilem anni sequentis excurrit, quidquam inauditum esset; quod constat ex ipsa epistola, pag. 158, § XIX. Quare demptis quadraginta quinque a **MLIV**, devenitur ad annum Christi **MIX**, quo Petrus Constantinopoli Joannem Romanum Pontificem relatum in Diptycha reperit eundem illum videlicet, cujus Pontificatum aliqua saltem ex parte cum Joannis III Antiocheno patriarchatu concurrisse statuit. De hoc porre Joanne aliud nihil assecutus sum.

PARERAGON

De **MACARIO II**, **S. MACARIO III**, **ELEUTHERIO**.

B

sunt, qui hos
putarint fuisse
patriarchas An-
tiochenos:

Tres hosce, tamquam Antiochiæ nostræ patriarchas, offert monachus quidam cœnobii S. Bavonis in vita secunda S. Macarii, quam jussu Sigeri abbatis conscripsit Gandavi in Flandria anno Christi **MLXVII**, quamque nos etiam dedimus ad diem X Aprilis pag. 878. atque eos, uti tales, post Cardinalem Baronium, ad annum Christi **MXII**, num. 15, ceteri fere eruditi aliquamdiu non dubitarunt admittre. Hæsitavit hic tamen Henschenius noster in Commentario prævio ad Acta S. Macarii, a num. 6; tum quod in priori Vita S. Macarii, scripta paulo post ejus ex hac vita discessum, ita legeret: *Adiit hoc Gandense cœnobium quidam magnæ gravitatis vir, . . . qui se quidem Macarium nomine, Antiochiæ vero archiepiscopum fatebatur; quæ urbs Armeniæ flos est, nobilitate, divitiis etc.* Putavit hæc Henschenius intelligi posse de archiepiscopatu alterius Antiochiæ, quæ Pisidiæ metropolis est: Pisidiam quippe ad Armeniam **C** late dictam censuit aliqua ratione pertinuisse. Hoc uno argumento ductus Pagius in Criticis ad annales Baronii, anno Christi **MXI**, num. 6, rotunde negat, patriarcham Antiochenum unquam fuisse S. Macarium; asseritque metropolitam fuisse Pisidiæ: *Nam si patriarcha, inquit, Antiochenus existisset, neque Eremboldum abbatem Gandensem, qui eum viderat, neque monachum, qui priorem Vitam ejus scripsit, quemque Eremboldus de iis quæ ad sanctum præsulem spectabant, edocuerat, id latuisset, vel ab eodem tacitum esset.*

sed ex dictis
hactenus patet,

606 Verum altera dubitandi causa, quam non attingit Pagius, multo gravior erat Henschenio: nimirum quod eodem tempore, quo juxta auctorem Vitæ S. Macarii secundæ, Macarius senior, sive secundus, Antiochiæ Syriæ patriarcha fuisse dicitur, patriarcham alium apud Elmacinum offendisset, nomine Agabium. Hoc demum argumentum quam sit validum ad patriarchicam utriusque Macarii atque Eleutherii dignitatem non jam in dubium revocandam tantummodo, sed omnino denegandam, ex contexta huc usque pa-

triarcharum nostrorum serie liquido, nisi fallor, apparet; maxime cum illam non unius Elmacini, sed ipsorum insuper Syrorum auctoritate tabulisque firmaverim: nam Elmacini quidem historia non satis perspicue docet, fueritne Agabius sive Agapius patriarcha Antiochenus Jacobitarum dumtaxat (quorum unice facere solet ipse mentionem,) au potius Melchitarum, qui solus patriarcha dici proprie merebatur. Si patriarcham Jacobiticum Agapium intelligeres, stabili utcumque poterant gemini Macarii et Eleutherii in sede Antiochena Melchitica gradus ac tempora: at si Melchitam fuisse Agabium statueres, nequaquam. Melchitam vero Agapium fuisse, non Jacobitam, ex Syrorum monumentis supra citatis, atque ex ipso Jacobitarum, quem mox subjiciam, patriarcharum ordine, plane certum videtur. Nullum itaque ex tribus jam in capite propositis ad hanc sedem pertinuisse, paucis ostendo.

607 S. Macarius Gandavi vitam hanc cum æterna commutavit anno Christi **MXII**, die X Aprilis, ut constat ex prima ejus Vita, num. 3; postquam apostolicis peregrinationibus annos impendisset facile quatuor aut quinque, ut colliges ex Vita secunda, a num. 13. Patriarcham ergo oportet eum fuisse saltem initio circiter seculi undecimi (nam satis illum diu sedem administrasse adjuncta Vitæ significant); sedisset ergo eodem tempore, quo præfuisse demonstravimus Antiochiæ Joannem III; quod est absurdum. Rursus S. Macarius, si auctore nostro standum esset, juvenis admodum patriarchatum adiisset, ut est num. 7 et 8: fac igitur enim anno Christi circiter M trigesimum ætatis annum attingisse; sequetur ut ab anno Christi ut minimum **CMLXX** usque ad S. Macarium patriarchatum administraverit Macarius senior, S. Macarii decessor et consanguineus: nam S. Macarius junior dicitur ibidem num. 5 *Natus ea tempestate, qua senior Macarius, magnæ sanctitatis præsul, in infulis agebat Antiochiæ . . . quæ civitas Syrorum erat metropolis.* Atqui certum est illo tempore præfuisse Antiochenis Agapium II, ut supra vidimus: ergo et in Macarii senioris adstruendo patriarchatu fallitur auctor noster. Quare, si horum, ut idem ait, successor fuit Eleutherius, certe in sede patriarchica fuit.

A P P E N D I X

AD SÆCULUM X.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

JACOBITÆ.

XXV. JOANNES IV.

608 **D**ionysium II apud Jacobitas consecutus est **JOANNES**, qui hoc nomine inter Antiochenos sectæ Monophysiticæ patriarchas quartus fuit. Successionem hanc confirmant citatus toties Barsalibæus in Catalogo, et Diptycha Jacobitarum. Epitome Barhebræi sic habet: *Joannes ex Columna cœnobii* *Curzachel*

Joannes IV
dit ab A. C. 910
usque ad 922.

A *Curzachel ditionis Antiochenæ ordinatus a Joanne, Marhas episcopo, in monasterio Tel-Scphre, quod extra Haran urbem situm est, die XXI Aprilis anno Græcorum MCCXXI, Christi CMX. Postquam sedisset annos XII, menses VII, ordinatis episcopis XLI, obiit Sabbato, cæunte mense Novembri, in urbe Rhesaina in cænobio Saphyli. Obiit ergo anno Christi CMXXII. Ad hunc exstat, inquit Assemanus, in Tractatu de fide patrum synodica Chaëlis seu Michaëlis LVI patriarchæ Alexandrini. Itaque fatetur, mendum esse vel in anno obitus Michaëlis Alexandrini (qui juxta chronologiam nostram est annus Christi DCCCXCVI, juxta alios annus Christi CMVI vel CMIX;) vel hic in anno electionis Joannis. Sed quis mendum illud ubi sit, facile demonstrat; quando hinc testem unum habemus Bar-hebræum, inde vero chronologos Ægyptios inter se plurimum discrepantes?*

XXVI. BASILIUS I.

B *609 Ita Barsalibæus et Diptycha Jacobitarum. Tempora dat Bar-hebræus in epitome, ubi sic habet: BASILIUS ex cænobio Saphyli Rhesinæ, ordinatus in Moriba, castro Rescephæ, ab Habibo, Anazarbæ episcopo, anno Græcorum MCCXXXIV (Christi CMXXXIII) die XV Augusti. Obiit die XXV Martii, feria quarta majoris hebdomadæ, (anni Græcorum MCCXLVI, Christi CMXXXV, quo dies XXV Martii in feriam quartam majoris hebdomadæ incidit) postquam annos XI sedisset, et episcopos XXXII creasset. In cænobio Orientali cadaver ejus sepultum fuit. Seripsit synodicam ad Cosmam Alexandrinum LVIII, de qua vide Assemanum hoc tomo II Bibliothecæ Orientalis cap. XXII, in quo de Basilio, tamquam scriptore, agitur.*

XXVII. JOANNES V.

610 JOANNES, juxta Bar-hebræum, ex anachoretis montis nigri in Teleda, castro ditionis Antiochenæ, ab Athanasio Tarsensi ordinatus est die XXVIII Augusti anno Græcorum MCCXLVII (Christi CMXXXVI.) Obiit feria prima, die III Julii; (imo XIII Julii, ut hic notat Assemanus, in quem anno Græcorum MCCLXVII, Christi CMLVI, feria prima incidit;) postquam sedisset annos XIX, menses X. Cadaver in magno Teledæ cænobio sepultum... Exstat ad eum synodica Macarii Alexandrini LIX in cod. Arab. 23, tom. I Bibliothecæ nostræ (verba sunt Assemani) pag. 625, num. 22. Eundem habent Barsalibæus et Diptycha.

XXVIII. JOANNES VI.

611 Omittitur hic in Catalogo Barsalibæi, non item in Diptychis. Stylitam fuisse, non secus ac Joannem IV, testatur Bar-hebræus, cujus hæc est epitome: JOANNES alter ex columna Curzachel ad Uphrinum flumen in Teleda castro die XVI Julii anno Græcorum MCCLXV (imo anno MCCLXVII, ait in notis Assemanus, ut ex obitu decessoris colligitur) a Jacobo Callinicensi ordinatus est. Obiit creunte mense Canun (priorine, an posteriori, haud exprimitur)

postquam sedisset annos II, menses X, et episcopos X ordinasset in cænobio Salomonis Dolichæ sepultus. Et hic vitium est in ratione chronologica: nam si ordinatus est Joannes die XVI Julii anno Græcorum MCCLXVII, quo pacto obiisse potest mense Canun sive priori, qui Decembri nostro, sive posteriori, qui Januario respondet; siquidem sederit annos II, menses X? Sane anni duo et menses X ducti a XVI Julii anni Græcorum MCCLXVII excurrunt usque in Maium anni Græcorum MCCLXX. Atqui hoc postremum iterum pugnat cum initio successoris, ut mox apparebit. Expediant hæc, quibus codices genuini ad manum sunt: mihi satis est observasse.

XXIX. DIONYSIUS III.

612 DIONYSIUS III, notus tam in Diptychis, quam Catalogo Barsalibæi, ex cænobio Cartaminensi, ut est in compendio Bar-hebræi, ordinatus est à Jacobo Callinicensi in Teleda castro die XXVIII Novembris anni Græcorum MCCLXIX, Christi CMLVII. Sedit annos II, menses VI. Obiit die II Junii anno Græcorum MCCLXXII Christi CMLXI; postquam episcopos VIII ordinasset; in cænobio Cartaminensi in area Theodosii patriarchæ sepultus. Dionysium hunc Assemanus tom. II Bibliothecæ cap. XXIV, inter scriptores Monophysitarum Syros enumerat, atque exstare in libro de fide patrum ad illum epistolam synodicam Macarii LIX Coptorum patriarchæ; et binas item alias ipsius Dionysii ad Mennam, sive Minam, LXI patriarcham ejusdem sectæ Alexandrinum. Verum hæc nequaquam cum hac Bar-hebræi chronologia consistunt: cum inter Macarii Alexandrini obitum et ordinationem Minæ intercesserit patriarchatus Theophanii Alexandrini, qui juxta patriarcharum illorum chronologos tenuit annos quatuor; quo pacto igitur et a Macario accipere et ad Minam dare litteras synodicas Dionysius patriarcha potuit, si annis tantum duobus cum dimidio sedit? Deinde Minas juxta chronologiam, quam asseruimus alibi, ordinatus statuitur exeunte anno Christi CMLXII, hoc est, sesquianno post obitum Dionysii III Antiocheni: vel hic ergo, vel ibi error est, quem mihi quidem notare facilius est, quam restituere. Denique qua ratione anni tantum duo cum sex mensibus esse possunt ab anno Alexandri MCCLXIX, die XXVIII Novembris, qui anni Græci mensis est secundus, usque ad annum Alexandri MCCLXXII, diem II Junii, qui apud Græcos est mensis anni nonus? Ego certe annos tres cum sex mensibus numero.

XXX. ABRAHAM.

613 ABRAHAM, quem hoc etiam loco habent Diptycha cum Catalogo Barsalibæi, ex cænobio Taril, ditionis Alepi, juxta Bar-hebræum contractum, a Job, Zeugmæ episcopo, in Teleda castro die XXV Maii anno Græcorum MCCLXXIII (Christi CMLXII) ordinatus, Anastasium, præceptorem suum, qui cænobii Circisii in regione Germanicæ archimandrita fuerat,

VITENBACH
S. B. G. G. I. C. M. X.

Sedit dicitur
ab A. C. 957 usque
ad 961.

E

F

Sedit ab A. C.
962 usque ad
965.

APPENDIX
SÆCULUM X

fuerat, episcopum Alepi instituit. Quumque menses IX, diesque VII sedisset, ordinatis Cyriaco maphriano et sex episcopis, decessit feria quarta, die IV Martii (anno Christi CMLXIII,) sepultus in cœnobio Circisii.

XXXI. JOANNES VII.

Sedit ab A. C.
965 usque ad
985;

Habetur in Diptychis et Catalogo Barsalibæi; Bar-hebræus de illo ita scribit in epitome: JOANNES ex cœnobio Tarilensi ab ea, quam præ se ferebat, paupertate Sarigta, hoc est, Storæ, seu Sacci arundinei appellatus, in Capharnabo, regionis Sarugensis pago, ordinatus fuit a Sergio, Sarugi episcopo die Dominica, IX Julii, anno Græcorum MCCLXXXVI (Christi CMLXV.) Hic a Nicephoro imperatore e Syria Melitinam evocatus, cœnobium Bared, hoc est, frigidum, ædificavit. Mox ejusdem imperatoris jussu Constantinopolim una cum quatuor episcopis Jacobitis adductus, de fide cum patriarcha Græcorum disputationem habuit. Quumque Jacobiticam hæresim ejurare noluisset, in carcerem detrusus, B quatuor post mensibus, interempto a Zimisca Nicephoro, liber cum suis dimissus est. Byzantio Melitinam regressus, e cœnobio Barsumæ ad Bared anno Græcorum MCCLXXX (Christi CMLXIX, aut sub finem antecedentis) se contulit; ubi et usque ad annum MCCXCVI (Christi CMLXXXV) quo mortuus est, habitavit.

et scripsit
aliqua

615 Binas scripsit synodicas ad Minam Alexandrinum LXI, a quo et unam acceperat, de quibus videri potest Renaudotius in Mina, vel potius Assemanus in Bibliotheca Orientali tom. II, cap. XXI, ubi de scriptis Joannis agitur. In altera sua ad Minam synodica ex carcere Constantinopolitano scripta, feria secunda, die vigesima tertia Ab (Augusti) anno Alexandri Macedonis millesimo ducentesimo octogesimo, Christi CMLXIX, de se ipse fusius narrat, quæ paucis attingit Bar-hebræus. Quibus eam lubet inspicere, adeat citatum Assemanum, qui menda non nulla Renaudotii corrigit.

XXXII. ATHANASIUS V.

Sedit ab A. C.
986 usque ad
1002 aut 1003.

616 ATHANASII hujus successio notatur in Diptychis, et Barsalibæi Catalogo; at multo distinctius in compendio Bar-hebræi, quod sic habet: Athanasius Salachensis, qui et Lazarus, ex monacho cœnobii Aaron Sigaræ in patriarcham ordinatus est à Lazaro, Anazarbæ metropolitano in Catin, pago regionis Gehon, feria V, die XXI Octobris, anno Græcorum MCCXCVIII (Christi CMLXXXVI.) Habitavit in monasterio Bared, quod et novis ædificiis ab ipso auctum fuit. Erat tum Antiochenus Græcorum patriarcha Agapius (secundus scilicet, uno alterove post anno ejectus Antiochia, de quo diximus supra num. 600) qui Jacobitis nullam molestiam creavit. Athanasius vero cum annos XVI sedisset, hoc est, usque ad annum Græcorum MCCXCV, Christi MII, aut MIII) obiit in cœnobio Barsumæ, quod in regione Claudiaz situm est, ordinatis episcopis XXXVIII, et Ignatio Bar-Chichi maphriano, qui a Christiana fide ad Mahometanam superstitionem defecit. Scripsit synodicam ad Philotheum Alexandrinum LXIII, a quo et responsoriam accepit, ut ostendit Renaudotius pag. 386. Fragmentum synodicæ

habes apud Assemanum Biblioth. Orient. tom. II, cap. XXVI, ubi eum inter scriptores Jacobiticos habet: conferri tamen tum ibi, tum alibi de hoc Athanasio ab Assemano dicta debent, cum iis quæ posterius hoc loco scribit in compendio Bar-hebræi.

SÆCULUM XI.

LXXXV. ELIAS II.

LXXXVI. GEORGIUS III.

617 CUM a Joanne III, de quo supra num. 603, usque ad Petrum III, de quo mox erit agendum, nimium temporis interjaceat, quam ut alium inter eos neminem patriarcham fuisse credibile videretur; nec tamen alium ego usquam invenirem; hoc inter cetera Assemano proposui. Respondit Vir clarissimus, in Catalogo suo Arabico Joanui ELIAM, Eliæ GEORGIUM, Georgio Petrum successisse: sed cum nuda hæc ab eo nomina tantum acceperim, de tempore, quo utervis sederit, affirmare nihil possum. Latet initium ergo Eliæ II, quia nescitur finis Joannis; hoc tamen ex dictis constat, tam hunc, quam illum ad hoc sæculum pertinere. De Georgii fine ex Petri successoris initiis conjecturam licebit facere; neque enim verisimile est, hæc multum a se invicem esse divulsa. Ad Georgium, Petri successorem, tametsi nomen omisum est, ea pertinent, quæ apud Cotelerium in Monumentis ecclesiæ Græcæ tom. II, pag. 135, ad Petrum ipsum scribit Michaël Cerularius, patriarcha Constantinopolitanus, de diacono quodam; qui a Petri decessore clericatus imperatorii loco donatus quidem fuerat; at nullo istius patriarchæ sigillo, ut apparet, donatio erat firmata: ut existimare liceat, eam sub illius præsulis mortem fuisse factam, nec diu ante electionem Petri, a quo deinde impetratum sigillum, rogatu ac suasionem Cerularii.

Elias II. ac p. n.
eum Georgium III
sederunt ceter
ter usque ad A.
C. 1031.

E

LXXXVII. PETRUS III.

VIR hic fuit perquam doctus et eloquens, ut ex epistolis ejus ad Dominicum, patriarcham Gradensem, et Michaëlem Cerularium, patriarcham Constantinopolitanum, quas habes apud Cotelerium, Monumentorum ecclesiæ Græcæ tom. II, a pag. 112, facile quisque conjiciet. In priori, ad Dominicum data, pag. 133, § XXVI, ita scribit: Ceterum antea, initio pontificatus mei, litteras commendatitias dedi ad Beatissimum Papam Romanæ (S. Leonem IX,) easque per quemdam, qui ex solenni voto Hierosolymam proficiscebatur, misi ad clarissimum magistrum et ducem Italiæ Argyrum, ut dirigeret ad Sanctitatem ejus. Quo ex tempore clapsum est biennium: nec de illis quidquam potui comperire. Et, ecce, iterum has describens misi ad tuam in Deum Dilectionem; ut propter amorem nostri, seu potius propter Deum, ob quem et pro quo epistola est (pro Christo enim legatione fungimur, inquit divinus Apostolus) efficias,

Electus A. C.
1051.

F

A *efficias, ut ad maxime venerandam illius Beatitudinem perducatur; simulque petas, respondeat scripto, quod mittas ad nos.*

619 Hæc igitur secundo scripta, biennio post adeptum patriarchatum, ad S. Leonem epistola, illa est cui sanctus Pontifex respondit, ordinationem Petri confirmans, si secundum canones promotus esset. Habes hæc Leonis litteras in collectione conciliorum Labbeana tom. IX, a col. 975. Datae sunt, teste Baronio, anno Christi MLIII; cum jam scilicet timeretur, ut ex ipsis litteris patet, schisma Cerularii, ad quod antevertendum sanctissimus idem Dominus ineunte statim anno Christi MLIV ad Cerularium scripsit, ut refertur eodem tom. IX Concil. a col. 978. Consecratum igitur oportet fuisse Petrum III anno Christi circiter MLI; quamquam annis tantum postea duobus a Romano Pontifice sit confirmatus. Non superfuit autem Petrus ultra annum Christi MLVII, ut apparebit ex tempore successoris ejus.

620 Dixi, scriptam esse S. Leonis ad Petrum epistolam anno Christi MLIII; unde nolim colligi, eodem anno fuisse redditam. Hoc unum asserere possum, quod illam jam Petrus haberet, cum post notam toto Oriente S. Leonis mortem, Cerulario ad objecta respondit anno Christi MLIV exeunte aut sequentis initio, priusquam de Victoris electione quidquam etiam rescisset, ut patet apud Cotelerium tom. II, Mon. eccl. Græc. pag. 158, § XIX; ejus tamen etiam tum sententiam, deficiente interprete, assequi non poterat, ideoque illam, ad Michaëlem transcriptam remisit Constantinopolim, ut is fideliter ibi versam ad se remittendam curaret; ibidem pag. 161, § XXIV. Eam, credo, ubi græce postea perlegerit, omnem continuo cum Ecclesia Romana communionem, quam adhuc tam impense prosequi cœperat, sibi interdictam putaverit: quamquam cuim plurima Cerularii in Latinam Ecclesiam accusationum capita vel falsa esse, vel pacis communionisque studio dissimulanda contenderet; *Malum tamen, inquit, et malorum pessimum est adjectio ad sanctum Symbolum hæc: Et in Spiritum sanctum, Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit*, ibid. pag. 152, § XI; et § XII, *Nobis, ait, ad perfectam pietatis agnitionem confirmationemque sufficit sapientia plenum et salutare divina gratia Symbolum (Nicænum). . . Eos autem qui non nihil vel adjiciunt vel detrahunt, anathemate percutimus.* Quid ergo sensisse putandus est, cum in epistola S. Leonis hanc fidei disertissimam professionem legeret: *Credo etiam Spiritum sanctum, plenum et perfectum verumque Deum, a Patre et Filio procedentem* etc.? Fallor, nisi hic ecclesiam deinceps Constantinopolitanam, cui et in aliis se profitebatur addictissimum, secutus sit: *Qui hujus, inquit pag. 147, § III, alumnus sum et zelator, si quis alius; verboque ac opere ejus privilegia semper commendo atque extollo.*

LXXXVIII. THEODORUS IV.

621 **H**iat hoc loco certissime Catalogus clarissimi Viri Assemani Arabicus, (viti, ut ipse autumat, ac mihi subinde describi curavit, amanuensis, qui forte liveam Julii Tomus IV.

unam alteramve nominum similitudine deceptus transilierit) cum a Petro ad Joannem (quartum opinor, qui clausit hoc sæculum;) a Joanne vero transiit ad Theodorum Balsamonem, qui dignitatem illam obtinuisse creôitur saltem usque ad annum Christi MCCII; imo (si Lambecio credimus in indice ad librum VIII Bibliothecæ Cæsarcæ Vindobonensis) patriarcha fuerit Antiochenus Græcorum ab anno Christi MCLXXXVI usque ad MCCXIV. Itaque meo hic mihi tantisper cortice nandum est, ac patriarcharum, qui hoc saltem sæculo floruerunt, series, quantum mihi erit, promovenda dicam, an continuanda. Certe continuam esse, tametsi non ausim asserere, adjecta tamen tempora satis faciunt verisimile: nam THEODORUM quidem IV, licet ejus neque primordia nota sint satis neque decessus, Petro III successisse, dubitari vix potest; quandoquidem, Cedreno et Curopolate testibus, patriarchatum Antiochenum jam administrabat anno Christi MLVII, quando Isaacus Comnenus proclamatus est imperator, exauctoratusque Michaël Stratioticus: cui proclamationi non tantum adstitit Theodorus; sed eam ipse ingeminavit; hortatus etiam, ut summorum virorum, quibus illa minus arrideret, diriperentur atque everterentur aedes. Ad Cedrenum in line Compendii historiarum, et historiam Joannis Curopalatae paulo ante Isaacum Comnenum in Latinis editionibus.

LXXXIX. THEODOSIUS II.

622 **Q**uidni Theodoro IV defuncto successisse statim credatur THEODOSIUS II? Cum cuim illum Anastasius Cæsariensis de Jcjunio Deiparæ apud Cotelerium, Monument. eccles. Græc. tom. III, pag. 436, Petrum III inter et Joannem quartum colloct, non potest alius ei locus assignari, quam qui est ante Æmilianum, vel qui post Nicephorum Maurum: post Nicephorum autem sedisse, non admodum apparet verisimile; cum Nicephorus patriarchatum primum adierit anno Christi MLXXXIX, Joannes vero quartus anno Christi MXXVIII jam pridem Antiochiæ ordinatus fuisset, ut infra docebimus; restat ergo, ut hoc loco potius Theodosium ponamus; cum nihil, quod sciam, impediât. Ceterum aliud præterea nihil est, de illo quod possim asserere, nisi quod, item ut Petrus III et Joannes IV, servasse ac tradidisse ceteris jcjunium, quod Beatissimæ Virginis Matris obdormitionem antecedere consueverat, dicitur ab Anastasio jam citato.

XC. ÆMILIANUS.

XCI. NICEPHORUS MAURUS.

623 **T**heodosio II subjicimus ÆMILIANUM: erat enim hic jam tum patriarcha Antiochæ, cum Indictione I, festo Annuntiationis Beatissimæ Virginis, anno Christi MLXXVIII a clero ac proceribus pronuntialis est imperator Nicephorus Botaniates, præeunte his patriarcha Theopoleos magnæ Antiochiæ,

* SÆCULUM XI.
Hæc Catalogus
Arabicus: nam
Petro III successit
Theodorus
IV qui sedebat
A. C. 1057.

et a S. Leone
pp. IX confirmatus
A. C.
1053, non multis
annis superfuit.

quando secutus
videtur schisma
Cpopolitanum.

Videtur successisse
Theodoro
IV.

F

Sedebit Æmilianus
A. C. 1078:
successit Nicephorus
Maurus
A. C. 1059 ex. unte,
et forte aliquanto citius.

chix, nomine *Æmiliano*; ut habet Curopalates Codreno subnexus in editione Græco-Latina pag. 861, et Zonaras lib. XVIII, § XVIII; qui ibidem § XIX subdit: *Æmiliano, Antiocheno patriarcha, mortuo, in ejus locum successit NICEPHORUS, cognomento MAURUS*, jam cœpta *Indictione decima tertia*, sive anno Christi MLXXXIX ad finem vergente; ut collige ex Curopalate sub finem Historiæ. Porro quo anno hic decesserit, nihilo minus latere me fateor, quam quo cœperit *Æmilianus*: diu tamen sedisse non arbitror; quod Joannes IV pridem ante annum Christi Mxcviii, teste Guilielmo Tyrio mox citando, in ejus locum fuerit ordinatus. Quin imo, si major adhibenda est fides Arabibus, quam Zonaræ; dicendus erit, et citius patriarchica dignitate indutus simul exutusque fuisse Nicephorus; et jam anno Christi MLXXXIX ante Octobrem ejus loco sedisse Joannes IV; quippe cui jam patriarchæ Antiocheno Thomas Ileranites, episcopus Caphartabensis Monothelita, librum de unica Christi voluntate transmisserit anno Græcorum MCD, qui cum anno Christi MLXXXIX tantummodo usque ad autumnum concurrat; de qua re consuli potest Assemanus tom. I Bibliothecæ Orientalis, pag. 508 et 576.

XCI. JOANNES IV.

Erepta Turcis, qui eam annis XIV tenuerant, Antiochia anno ab Incarnatione Domini Mxcviii, ut narrat Guilielmus Tyrius lib. V in fine, præcipua Christianorum principum cura fuit, ut res in ea sacras instaurarent: quod fieri cœptum eodem anno, mense circiter Julio; ut colligere est ex epistola Boamundi aliorumque ad Urbanum II Pontificem Romanum, apud Baluzium Miscellancorum tom. I, pag. 418, et apud Guilielmum Tyrium lib. VI, cap. xxii, ubi inter alia in rem nostram hæc scribit: *Dominum quoque patriarcham, qui tamquam verus quidam confessor, post nostrorum adventum infinita ab infidelibus pertulerat supplicia* (de quibus lege Albertum Aquensem Historiæ Hierosolymit. lib. V, cap. 1) *in sede propria eum multo honore locaverunt... Nostræ vero Latinitatis patriarcham, eo vivente qui pridem ibi ordinatus fuerat, eligere vel consecrare non præsumperunt, ne duo unum et eundem thronum obtinere viderentur: quod immediate contra sacros canones et contra sanctorum statuta Patrum esse dignoscitur. Sed tamen postmodum, vix evoluta biennio, videns ipse, quod non satis utiliter præses Græcus Latinis, urbe cedens, Constantinopolim abiit.* Itaque Joannes IV et pridem sederat ante annum Christi Mxcviii, et patriarchatu cessit biennio fere post, hoc est anno Christi MC.

625 Quem hic tamquam verum confessorem laudat Tyrius; eundem appellat Albertus Aquensis loco citato: *Virum clarissimum et Christianissimum*; unde patet, quanto in honore ac pretio fuerit etiam apud Latinos sive Francos. Vide ergo, num satis verisimile videatur, quod de illo narrat Ordericus Vitalis Ecclesiasticæ Historiæ lib. X, versus finem; cum eum ait Normannis intractabilem fuisse; ac de prodicione suspectum, relicto episcopatu, secessisse in eremum. Multo minus pro

schismatico traducendus videtur, quam et notam inurit defunctus nuper ab Ordine suo et catholica religione apostata in Commentariis de scriptoribus et scriptis ecclesiasticis, dum Joanni nostro attribuenda putat excerpta quædam schismatica contra Latinos, de quibus agit Lambecius in Commentariis de Bibliotheca Cæsarea lib. IV, cod. 157, num. 18, pag. 150. Aliter sane ipsi Lambecio visum est; cum in indice chronologico ejusdem libri Joannem illum patriarcham Antiochenum, a quo scripta illa schismatica deprompta sunt, inter auctores incertæ ætatis recenseat; quod alibi non facit, ubi de nostro meminit.

626 Magis dubium videri possit; sitne hic auctor Eclogarum Asceticarum, de quibus agit Lambecius lib. V Bibliothecæ, cod. 261, pag. 105; uti et Orationis contra largientes monasteria proceribus et laicis ceterisque, quam habes apud Cotelierum in ecclesiæ Græcæ Monumentis tom. I, a pag. 159: nam eundem utriusque operis auctorem esse, suadent hinc titulus Orationi præfixus apud Cotelierum, *Sanctissimi et beatissimi patriarchæ Antiochiæ Domini Johannis, qui in Oxia insula monachus fuit, Oratio*; inde vero apud Lambecium verba hæc subscripta secundæ parti Eclogarum: *τέλος τῆν βιβλου του μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας κυρίου Ἰωάννου, του ἐν τῇ Ὀξίᾳ.* id est, *Finis libri beatissimi patriarchæ Antiochiæ Domini Joannis, qui fuit in Oxia.* Sed quia nescitur, an mouachum in Oxia (de qua consule Cotelierii notam in titulum citatum) egerit aliquando Joannes IV; difficile quoque definitum est, ad illum, an ad alium quempiam Joannem Antiochiæ patriarcham, hæc opuscula pertineant. Joanni cuidam Juniori, qui sub medium sæculi duodecimi patriarchæ Antiocheni nomen potius quam sedem obtinuerit, et hæc et cetera, quæ Joannis patriarchæ Antiocheni nomine inscribuntur, attribuit Cotelierius loco citato in notis col. 747. Eadem omnia Joanni IV nostro adscribit memoratus commentator apostata, Cotelierium carpens; Lambecius Eclogas et Orationem Joanni IV, Fragmenta vero schismatica incerto cuidam Joanni patriarchæ Antiocheno assignat.

627 Ego eorum omnium nihil ad Joannem IV spectare arbitror: non scripta schismatica, ut modo dixi: non etiam alia; cum ex Oratione illa, quam profert Cotelierius, videatur ejus auctor scripsisse medio circiter sæculo duodecimo, quousque nostrum pervixisse nemo facile crediderit. Medium, inquam, sæculum duodecimum redolet Oratio Cotelieriana: nam cum initium istius, quam impugnat, consuetudinis (qua nempe laicis monasteriorum bona transcriberentur) repetat præsertim a Copronyino pag. 168, et iterum clarius pag. 170; ab illo tamen initio ad sua usque tempora elapsos ait, pag. 169, *annos quadringentos*: cum ergo imperare cœperit Copronymus post mortem patris ab anno Christi MCCXI, inde putati anni CD ad medium potius sæculi duodecimi, quam ad finem undecimi deducunt. Atqui constat, inquit Oudinus, addicta laicis esse monasteria, *sub initium imperii Alexii Comneni*, qui ab anno MLXXXI ad MCXVIII clavum imperii tenuit; cujus rei testem appellat Scylitzem. Respon-

nec opusculorum asceticorum, quæ ipsi tribuuntur:

E

F

cum illorum scriptor Joanne nostro aliquanto junior videtur.

A deo, aliquid quidem non admodum absimile legi apud Scylitzen de Isaaco Comneno versus annum Christi MLVII; at nihil de Alexio, cujus imperium auctor ille non describit, cum desinat in Botaniate. Fac tamen, idem etiam Alexium factitasse; an id imperatorum nemo post eum fecit? Tantum abest, ut in monasteriorum fundos vix alius quisquam involarit avidius, quam Manuel Comnenus, qui ab anno MCLXIII usque ad MCLXXX imperavit. Adis Baronium ad annum Christi MCLXVIII. Quid ni ergo sub hujus imperio scripserit Joannes ille patriarcha Antiochenus? Qui proinde a Joanne IV distinguendus omnino est.

licet etiam Joannes ille et patriarcha Antiochenus fuerit: sed a nostro diver-

B 628 Sunt et alia multa, quæ Joanni nostro sub alieno nomine scripta tribuuntur, de quibus non est hic dicendi locus: neque enim bibliothecarium hic ago; verum ea quæ dixi hactenus, eo tantum dicenda putavi, quod eruditissimum Cotelerium homo apostata vellicans, probabile nobis argumentum subrueret, quo alterum ab hoc diversum Joannem patriarcham Antiochenum medio circiter sæculo duodecimo admittendum esse cum Cotelerio credimus: quod nulla satis idonea ratione convellit Oudinus; sicut neque testem ullum profert, cum ibidem ait, Joannem IV, de quo agimus, natione Syrum fuisse, patria Damascenum; unde Joannes Damascenus Junior dictus fuerit, ob patriam.

AUCTARIUM

De reliquis patriarchis Antiochiæ Græcis.

Patriarchas Græci Antiocheni reliqui.

C Hactenus de patriarchis Antiochiæ Græcis; quorum exinde sedem occuparunt Latini sive Franci, donec Saracenorum jugo iterum urbs illa succubuit. Horum proinde solorum tempora supersunt inquirenda. Quia tamen imperatores Græci hoc sibi jus, ut proximo sæculo in Bernardo videbimus, arrogarunt, ut Antiochenos ipsi patriarchas e clero Constantinopolitano soli designarent; idque, quantum in se fuit, tueri non destiterunt, eorum hic saltem nomina non erit alienum attexere: tametsi præter inane patriarcharum nomen, quamdiu Latinis paruit Oriens, nihil habuere; nam vel Antiochiam, dum res ibi stetit catholica, illorum nemo vidit; vel si quis aliquando accesserit sive Armeniæ regis, sive Raymundi comitis Tripolitani, sive aliorum rebellium Ecclesiæ filiorum protectione fretus; nequaquam illum tamen istis Latini subsistere passi sunt: atque adco ipse summus Pontifex Innocentius III agi tum in illum, tum in ejus fautores per censuras ecclesiasticas severissime voluit, donec procul inde pelleretur. Patet id ex ejusdem Pontificis epistolis in collectione Baluziana lib. II, epist. IX, et lib. XVI, epist. II. Illorum, inquam, hic dabo nomina; primum quidem quæ mihi propemodum suapte sponte occurrerunt (neque enim tanti referre visum est, ut operosius indagarem;) deinde vero quæ mihi ex Catalogo suo Arabico submisit laudatus jam sæpe Assemanus.

630 JOANNES inter eos mihi sese primus obtulit, quem fuisse monachum supra diximus in Oxia insula, ac scripsisse aliqua cum Cotelerio putamus versus medium sæculi duodecimi imperante Manuele Comneno. Hunc secutus est

SÆCULUM XI
qui fuerunt
tempore, quo
Latini sedem
Antiochenam
obtinebant.

ATHANASIVS ille, qui, teste Cinnamo lib. V, § VII, ejusdem Comneni cum Maria, Raymundi principis Antiocheni filia, nuptiis tanquam patriarcha Theopolitani sive Antiochenus adstitit anno Christi circiter MCLXI; quique deinde anno Christi MCLXVI interfuit synodo, de qua videri potest Allatius de Perpetuo consensu Ecclesiæ Occid. et Orient. lib. II, cap. XII, § IV. Post quem occurrit

THEODOSIVS, qui anno mundi MMMMM-DCLXXXVIII, Christi MCLXXX, Indictione XII, secundo die Martii, nuptiis Alexii Comneni cum Anna Francica bene preccatus est, teste Codino de Originibus Constantinop. pag. 80 editionis Parisinæ anni MDCLV. Hunc excepisse videtur Theodorus Balsamon, scriptus suis notissimus, cujus ambitionem, qua jam se sperabat certo ab Antiocheno patriarchatu ad Constantinopolitanum vocatum iri, astu lepido Isaacius Angelus elusit, ut est apud Nicetam Choniaten in Isaacio Angelo lib. II, num. 4. Sed quoniam ab hoc Theodoro interruptam hactenus, uti ostensum est, seriem patriarcharum Antiochensium Melchitarum prosequitur Catalogus Arabicus Assemani, et ejus et sequentium nomina ex illo, ut accipi, adscribam; tametsi et hic dubitem, an nullos Catalogus ille præterierit; cum in eo non legam EUTHYMIUM illum, de quo meminit Georgius Pachymeris tom. I, lib. IV, cap. IX, et lib. VI, cap. I, quique patriarchæ titulum gessisse debuit, juxta subjectam operi chronologiam, circa annum Christi MCLXXVII; neque ARSENIUM, quem idem auctor tom. II, lib. II, cap. V, damnatum ait fuisse atque e Diptychis erasum versus annum Christi MCLXXXVIII. Ut ut est, seriem, Lector, totidem, ut missa ad me est, verbis accipe.

631 THEODORUS BALSAMON, qui usque ad annum circiter Christi MCCIII sedit (Vide dicta superius,) successorem habuit
JOACHIMUM. Post hunc sequentes recensentur:
MICHAEL,
MARCUS,
DOROTHEUS,
JOACHIMUS,
SYMEON JULIANUS, GREGORIUS,
ATHANASIVS, MICHAEL,
DAVID, DOROTHEUS,
CYRIACUS, MICHAEL alter,
DIONYSIVS, DOROTHEUS alter,
JOANNES, sub Hieremia patri-
MARCUS, archa CP.
IGNATIUS. JOACHIMUS,
MICHAEL, MICHAEL,
MARCUS alter, JOACHIMUS alter,
PACHOMIUS, MICHAEL,
NILUS, JOACHIMUS alter,
MICHAEL, sub Tamerlano, JOACHIMUS cognomen-
PACHOMIUS, tomento BEN-ZALADE,
MARCUS, DOROTHEUS,
JOACHIMUS, ATHANASIVS,
DOROTHEUS, sub quo IGNATIUS,
concilium Florentinum; CYRILLUS,
EUTHYMIUS cognomen-
to CARME,
EUTYCHIVS

oc deinceps ad
hæc usque tem-
pora.
F

SÆCULUM XI.

EUTYCHIUS Chius, **MACARIUS** Alepensis, **CYRILLUS**, Macarii hujus ex filio nepos, qui obiit exeunte anno (Christi) mcccix, etique successit,

ATHANASIUS Damasenus, nuper defunctus, hoc est mense Augusto anni mcccxiv. Qui is ipse est, a quo Catalogum hunc accipit Assemanus.

quo, teste Assemano hic, exstant epistolæ synodicæ, una Dionysii Antiocheni ad Sanitium, sive Senuthium Alexandrinum, et binæ Sanitii ad Dionysium anno Martyrum dcccLi, et dcccLii, Christi mxxxv et mxxxvi, scriptæ; quibus Joannis Antiocheni ad Christodulum Alexandrinum, Sanitii patriarchæ sexagesimi quinti successorem, synodicæ subjunguntur; quod palam facit, inquit Assemanus, Dionysium Joanni præcessisse. His consonat Bar-hebræus, qui Dionysium, quem et Haje appellat, ex archimandrita ordinatum esse patriarcham narrat ab Abraham, Callisuræ episcopo, anno Græcorum mcccxlv, Christi mxxxiii post autumnum, vel ante autumnum annis Christi mxxxiv; vixisse autem in patriarchatu annos x, ordinatisque episcopis xxxvi, obiisse Amidæ, ubi juxta monitum decessoris extra imperatorum Græcorum ditionem fixerat sedem. De hoc Dionysio IV inter scriptores tractat Assemanus in hoc tomo supra cap. xxix; licet eum ibi Dionysium quintum appellet, re tum nondum satis examinata.

APPENDIX

AD SÆCULUM XI.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

JACOBITÆ.

XXXIII. JOANNES VIII.

Electus A. C.
1004,

JOANNES filius Abdon, adscriptus Diptychis legitur et Catalogo Barsalibæi. Is ex monacho, qualis per annos xlii, teste Bar-hebræo, fuerat, in synodo episcoporum electus anno Græcorum mcccxv (Christi miv) die iv Julii ordinatus fuit diaconus, die sequenti presbyter, et die vi patriarcha, Petro Haranita manum ei imponente, idque anno ætatis sexagesimo. Quum autem regendis populis ineptum se judicaret, Davidi cuidam monacho, syncello suo, id munus commisit, qui multos in ecclesiam abusus induxit. Anno patriarchatus ejus vigesimo septimo (imo vigesimo quinto elabente, ut mox patebit,) postquam episcopos xlvii ordinasset, exeatata fuit in eum persecutio a Nicephoro, Melitinæ Græcorum metropolita. Hic Joannem apud Romanum (Argyrum) imperatorem accusavit, quod Græcos erroribus Monophysitarum imbuere satageret. Romanus hominem Byzantium perduci jubet.

exul in Bulgaria perit A. C.
1033.

633 Anno Græcorum mcccxl die xv Junii (qui est annus Christi mxxxix, patriarchatus vero Joannis xxv) Joannes cum sex episcopis et viginti presbyteris atque monachis Iacobitis, Nicephoro deducente, Byzantium ingressus, quum a sua seeta recedere nolisset, ab imperatore in cœnobium Cæii, quod in regione Bulgatorum situm est, relegatus fuit. Ubi quatuor post annis decessit; die nimirum secunda Februarii anno Græcorum mcccxliv (qui anno Christi mxxxiii respondet.) Huc usque compendium Bar-hebræi; cum quo conferri possunt, quæ narrat Michaël episcopus Tancoos apud Renaudotium in Historia patriarchatus Alexandrini a pag. 402 usque ad pag. 407; uti etiam quæ habet Assemanus tom. II Bibliothecæ Orientalis, cap. xxviii, ubi de Vita et scriptis ejus agitur satis fuse; corrigenda ibi tamen illa, quæ ex Bar-hebræi compendio emendari jubet hec loco Assemanus.

XXXIV. DIONYSIUS IV.

Sunt Amidæ ab A. C. 1033 aut sequenti usque ad 1033 aut seq.

634 Renaudotius ex Michaële suo docet pag. 407, post Joannis obitum a Jacobitis electum esse ejus ex fratre nepotem eodem nomine; quasi hic illi continuo successerit; sed medium intercessisse Dionysium, testantur Barsalibæus in Catalogo, Diptycha Jacobitica (quæ tamen illum appellant Theodosium) Tractatus de Fide patrum, in

XXXV. JOANNES IX.

635 **JOANNES**, qui et THEODORUS, ut est in epitome Bar-hebræi, Joannis Abdon ex fratre, vel, ut in serie Barsalibæi et in Vita Christoduli Alexandrini legitur, ex sorore nepos, ex monacho cœnobii Bar-Gaghi in monte Melitinæ, in patriarcham invitus eligitur mense Augusto, anno Græcorum mcccxlx (Christi mxlix) postquam sedes annos v vacua fuisset. Elias Zeugmæ episcopus manum ei imposuit in synodo episcoporum Amidæ. Sedit annos viii, menses x. Ordinavit episcopos xxx. Deposuit non nullos episcopos, quod tempore sedis vacantis ecclesias mutare ausi fuissent. Synodicæ ejus ad Christodulum, patriarcham Alexandrinum, habentur in Tractatu de Fide patrum. Hic est Joannes, de quo agit Assemanus hoc tomo II, cap. xxx; quamquam ibi dicta ad Bar-hebræi compendium exigenda sunt. De eodem legi etiam meretur Renaudotius in patriarchis Alexandrinis pag. 407, 428, 430. In Diptychis appellatur Joannes Bar-Abdon.

E

Sedit ab A. C.
1049 usque ad
1058.

XXXVI. ATHANASIUS VI.

636 **ATHANASIUS**, qui et HAJE Barsalibæo simul et Bar-hebræo, at in Diptychis Theodosius, ex episcopo Arsamosatæ monachus, post obitum Joannis in patriarcham ab Occidentalibus episcopis electus fuit anno Græcorum mcccclxix (Christi mlviii) in cœnobio Phares, regionis Hesen-Mansur. Contra Orientales, quod non probarent patriarcham, qui episcopus antea fuisset, Josue Bar-Susan, Joannis IX syncellum, qui et Joannis nomen assumpsit, Amidæ ordinarunt. Sed hic lites prospiciens graviore, relicta dignitate, literis se totum dedit. Athanasius, postquam annos v cum dimidio sedisset . . . a Græcis comprehensus una cum Ignatio, suo ex sorore nepote, quem episcopum Melitinæ ordinaverat, in cœnobium Eudorii, quod supra Melitinam est, detrusus fuit: ubi quinto post mense, quum Byzantium traheretur, in urbe Area obiit.

Sedit ab A. C.
1058 usque ad
1064.

XXXVII. JOANNES

XXXVII. JOANNES X.

Sedit ab A. C.
1664 usque ad
1673.

637 **J**OANNES Bar-Susan, uti narrat Bar-hebræus, post Athanasii obitum, ob episcopis, qui in cænobio Mar-Ab-Hai ad Euphratis ripas convenerant, patriarchalem dignitatem, quam pridem abjecerat, suscipere coactus, in eodem cænobio quatuor supra viginti canones de disciplina ecclesiastica condidit.... Quum annos IX sedisset, episcopis XVII ordinatis, decessit Amidæ anno Græcorum MCCCLXXXIV (Christi MLXXIII.) Nomen ejus et Jacobitarum Diptycha servant et Catalogus Barsalibæi. Quod spectat ad ejus tempora hic definita, ea visa sunt Assemano tam accurate notata hoc loco, ut secundum illa mutari jubeat, quæ alibi dixerat ab his diversa. Epistolis, inquit hic in epitome Bar-hebræus, et suavium adhortationum libellis totum terrarum orbem implevit. Scripta ejus non nulla recenset Bibliotheca Orient. hoc tomo, cap. XXVII, et alibi in indice codicum. Sub eo etiam et Christodulo Alexandrino agitata est Syros inter et Coptos controversia de sale et oleo, quæ Syri Jacobitæ pani Eucharistico admiscebant, ut locis hic citatis invenies.

XXXVIII. BASILIUS II.

Sedit ab A. C.
1074 usque ad
1075.

638 **B**ASILIVS, hoc ordine Diptychis et Catalogo Barsalibæi notus, ex monacho et economo cænobii Barsumæ, ab episcopis sorte electus, ab Athanasio, Edessæ episcopo, mense Januario, anno Græcorum MCCCLXXXV (Christi MLXXIV) in Hesen-Mansur invitatus ordinatur, quum sibi barbam, vitandæ ejus dignitatis causa, abrasisset. Sedit annum unum cum dimidio. Obiit Maipheractæ. Hæc Bar-hebræus. Annum itidem unum dumtaxat et menses sex ipsi tribuunt Ægyptii apud Renaudotium pag. 445, et hac de causa, inquirunt, cum synodicam epistolam ad Alexandrinos non misisset, nomen ejus in Diptychis ad altare commemoratum non fuit; sed ex consuetudine facta memoria decessoris ipsius. Obiit ergo mense Julio circiter anni Christi MLXXV.

XXXIX. JOANNES XI.

Intrusus post
mortem Basilii
vixit sub 4 pa-
triarcho.

639 **E**rat hic, juxta nostram epitomen, ex familia Joannis VIII, sive Abdonis, de quo supra; unde et cognomen habuit ABDON; et archimandrita cænobii Beth Gaghæi, quando nomen ejus una cum nomine Basilii, quem modo secundum dedimus, in schedula scriptum fuit, ut, episcopis dissentientibus, de utrovis eligendo sors decideret. Atque ita Basilio patriarchatus obtigit quidem, qui JOANNEM subinde Symnadæ metropolitam constituit: at mortuo Basilio, ope Symeonis Chisumensis et Athanasii Samosateni episcoporum, qui ejus nomen, cum ante Basilium extractum esset, a præside synodi occultatum fuisse dictitabant, in patriarcham proclamatus, Philartum, militiæ Armenorum præfectum, muneribus induxit, ut reliquos episcopos ad manum sibi imponendam compelleret. Episcopi post Abdonis

ordinationem, collatis Philarto unusquisque centum denariis, obtinere, ut libertatem sibi quemcumque alium vellent eligendi in patriarcham concederet. Vixit autem Abdon sub IV patriarchis usque ad tempora Athanasii Abulpharagii. Omittitur in Diptychis, tamquam illegitimus; at in serie cum reliquis a Barsalibæo ac Bar-hebræo collocatur.

XL. DIONYSIVS V.

640 **D**IONYSIVS, qui et Lazarus, archimandrita cænobii Barsumæ, postquam episcopi ex Philarti potestate evasissent, in eodem Barsumæ monasterio anno Græcorum MCCCLXXXVIII (Christi MLXXVII) feria sexta ante festum Palmaram a Joanne maphriano Tagriti in patriarcham consecratus est. Obiit in Hesen-Mansur mense Decembri, postquam annum unum sedisset. Sepultus in ecclesia sancti Theodori. Hæc Bar-hebræus. Scripsit synodicam ad Christodulum Alexandrinum, ut est apud Renaudotium pag. 451; sed cum Thomas, sacerdos Syrus, qui epistolam afferbat, mortuum jam Christodulum reperisset (obierat enim mense Decembri anni Christi MLXXVII,) Cyrillo LXVII patriarchæ Alexandrino reddita est, substituto ejus nomine; idque anno Christi, ut ibidem dicitur, MLXXIX: ex quo consequens esse videtur, ut Dionysius noster non obierit saltem ante annum Christi MLXXXVIII exeuntem; alioqui de morte ejus aliquid rescire interea Thomas potuisset. Dionysium hunc referunt etiam Diptycha cum Barsalibæo.

Ordinatus A. C.
1077, sedit anno
uno et mensibus
9.

XLI. JOANNES XII.

641 **J**OANNES anachoreta in regione Carsenæ post Dionysii obitum, cum Joannes Abdon sedem per annos septem invasisset, convenientibus in ecclesia S. Georgii Melitinæ episcopis, qui Abdonem velut hæreticum damnaverant, in patriarcham electus fuit anno Græcorum MCCCXCVII (Christi MLXXXVI) Ignatio, ejusdem Melitinæ episcopo, manum ei imponente. Obiit anno MCCCXCIX (Christi circiter MLXXXVIII) postquam annum unum cum dimidio sedisset. Hactenus Bar-hebræi synopsis. Notus etiam est in Barsalibæi Catalogo; in Diptychis non item.

Sedit ab A. C.
1085 usque ad
1088.

XLII. DIONYSIVS VI.

642 **M**ARCUS archimandrita cænobii Bared, Ioanne defuncto, cum sedem Ioannes Abdon iterum invasisset, et quatuor insuper episcopos ordinasset, oblatis Philarto, Armenorum militiæ præfecto ter mille denariis, duos episcopos ad consecrandum se in patriarcham compulsi, DIONYSII nomine assumpto. Maphrianus Ioannes ceterique episcopi, coacta synodo, utrumque damnaverunt: Abdonem scilicet et Dionysium. Atque ita per sex annos schisma duravit. Tum vero episcopi iterum congregati, ex duobus malis minus elegere, Abdone rejecto, Dionysium recipientes.... Dionysius vero cum annum unum et menses septem sedisset, obiit anno Græcorum MCCCCI (Christi MXC) in eunte, vel circa finem præcedentis, ut colliges ex electione Athanasii, sepultus in cænobio Zarnuchæ ditionis Melitinæ. Ita Bar-hebræus.

Intrusus per
annos 6; tum
electus, post an-
num et 7 men-
ses obiit A. C.
1090, vel paulo
ante.

APPENDIX
SÆCULUM XI.

breus. Barsalibæo Marcus est; at ignotus Diptychis Jacobiticis. Ceterum fateor, me chronologiam hanc non satis assequi: nam si primum Joanne defuncto, hoc est, anno Christi M.LXXXVIII, patriarchatum invasit Dionysius, et tamquam schismaticus tenuit *per sex annos*, tum ut legitimus patriarcha *annum unum et menses septem*; quo pacto obiisse potest anno Christi MXC? Vel ergo citius schisma fecit, vel non diu continuavit.

XLIII. ATHANASIUS VII.

Sedit ab A. C.
1090 usque ad
1129.

643 **L**ongiusculum hic est Bar-Ilebræi compendium, ex quo ad chronologiam nostram hæc paucula contraxisse suffecerit: **ATHANASIUS**, qui et **ABULPHARAGIUS Bar-Chamore**, patria Amidensis, Melitinæ educatus, monasticam vitam in cænobio Barsumæ professus, eum **Ioannes Abdon** post **Dionysii** mortem patriarchatum iterum usurpasset, congregatis in castro Karamis regionis Melitinæ episcopis, per sortem electus, vix post menses novem adduci potuit, ut consecrari se in patriareham pateretur. **Gabriëlis** itaque, Græci Melitinæ præfecti, opera in ecclesiam **Cursoris** vi adductus, a **Timotheo**, **Tel-Patrieiz** episcopo, ordinatus fuit die **Dominico**, **Kalendis Decembris** anno Græcorum MCCCIII (Christi MXC:) sed mox ejusdem **Gabriëlis** jussu, quod summam pecuniæ, cui is inhiabat, nequaquam solvisset, in prostibulum coniectus, **Iacobitis** quater centum aureos pro ipso pendentibus, dimissus, in cænobium Barsumæ se recepit. Deinde, ut **Abdonis** insidias evitaret, **Bagdadum** petens, diploma ab **Abugiasaro Chalipha** obtinuit. Paulo post... moritur **Abdon** in **Hesen-Mansur**, et pœnitens, et post mortem ab **Athanasio** absolutus. Denique **Dominico Pentecostes** die, quum liturgiam in præfato Barsumæ cænobio inchoasset, ubi ad invocationem **Spiritus sancti** pervenit, deliquium animi passus, episcopo **Cargaræ** saerum perficiente, domum deportatus est. **Sabbato**, die VIII **Iunii**, anno Græcorum MCCCXL (Christi MXXXIX) hora tertia decessit, postquam annos XXXVIII sedit. Diptychis additus est et Catalogo Barsalibæi.

episcopum (Ademarum) secutus, fuerat **Capellanus** ejus, sibi præfecerunt patriarcham. Et quamquam subinde **Boamundus** inter alias pacis cum **Alexio Comneno** initæ mense **Septembris** **Indictione II**, ineunte anno Mundi juxta Græcos MDCXXVII, Christi MCVIII, conditiones hanc statuerit: *Promitto etiam, et jurans testor etc., non futurum Antiochiæ patriarcham ex nostro genere; sed eum, quem vestra Majestas in eam dignitatem promoverit, delectum e numero alumnorum magnæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ, etc.*, uti tradit **Anna Comnena**, **Alexiados** lib. XIII, sub finem; nihil tamen hac parte immutatum fuit in patriarchatu Antiocheno.

645 Siquidem illum **Bernardus** quoad vixit, obtinuit, teste **Guilielmo Tyrio** lib. XIV, cap. X, ubi sic habet: *Bernhardus bonæ memoriæ, vir grandævus plurimum, simplex ac timens Deum, primus Latinorum apud Antiochiam patriarcha, tricesimo sexto sui pontificatus anno (adeoque Christi MXXXV aut MXXXVI) viam universæ carnis ingressus est.* Ut vel inde pateat, ejusce pacti pleraque capita nusquam fuisse executioni mandata. Certe quod jam retulimus, nec modo, neque posterius, quando illud iterum **Manuel**, **Alexii** ex filio nepos, a **Renaldo** Antiocheno principe, ut narrat **Cinnamus** lib. IV, § XVIII et XX, extorsit, servatum est; ut vide apud **Cangium** in locum **Alexiados** assignatum. Ibidem invenies, juxta **Tabularium Manoscense** seu **Manuescanum** in **Provincia**, potitum tantum fuisse patriarchica dignitate **Bernardum** usque ad annum Christi MXXXIV, qui fuerit XXXV promotionis ejusdem. **Tyrium** tamen ego sequi malui, ut cujus mihi notior esset auctoritas; quamquam diffiteri non possim, quin ejus chronologia aliquando non parum exeret; puta in obitu et imperii tempore **Joannis Comneni**, lib. XV, cap. XIII; initio Pontificatus **Eugenii III**, lib. XVI, cap. III etc. Quid tandem etiam **Bernardo** nostro cum summis Pontificibus **Paschali II** et **Honorio II** negotii fuerit, legi potest apud eundem **Tyrium** lib. XI, cap. XXVIII et lib. XIII, cap. XXIII.

sedit, non d-
stante pacto
Boamunda, ut
que ad A. C.
1135, vel 1136.

C

SÆCULUM XII.

Patriarchæ Antiochenses
Latini.

I. BERNARDUS.

Bernardus
Joanni IV suf-
fectus A. C. 1160.

BERNARDUS Latinorum Antiochiæ patriarcha primus vix evoluto post expugnatam illam urbem biennio, hoc est, anno Christi MC circiter medio, ut num. 623 docuimus, cedenti ultro **Joanni IV** successit: Post ejus discessum, inquit ibidem **Tyrius**, convenientes ejusdem civitatis clerus et populus, **Artasiensem** episcopum (**Arthasium** videtur oppidum regionis Antiochenæ, ut est apud **Fulcherium Carnotensem** in **Gestis peregrin. Franc.** cap. XLV) **Bernardum** nomine, natione **Valentinum** (sive **Valentinatem**, **Francum**, ut explicat **Pagius** ad annum Christi MCVIII num. 8,) qui in eadem expeditione **D. Podiensem**

II. RADULPHUS I.

F

Post obitum **Bernardi** (ut narrat **Tyrius** lib. XIV, cap. X) hoc est, anno Christi MXXXV aut sequenti, cum universi illius amplissimæ sedis suffraganei, tam archiepiscopi, quam episcopi de more convenissent, ut ecclesiæ, pastoris destitutæ solatio, utiliter providerent, et super eo ipso tam salubri negotio in palatio patriarchali, diligentiores, mutuo (sicut in talibus fieri solet) haberentur tractatus, **Radulphus** quidam **Mamistanus archiepiscopus** (est **Mamista** sive **Mamistra**, olim **Castaballa**, urbs **Ciliciæ**, vide **Schelstratum** in **App.** ad opus **Geograph.** tom. II **Antiq. Eccl.** pag. 782, imo **Tyrium** ipsum lib. XIV, cap. XXIV) de castro **Damfrunt** oriundus, quod in confinio **Normanniæ** et **Cenomanensis** dioceseos situm est, vir militaris, magnificus, et liberalis plurimum, plebi et cquestri admodum acceptus ordini, absque fratrum et eopiscoporum conseientia, solo populi, ut dicitur, suffragio electus est, et in cathedram principis Apostolorum inthronizatus. Quod audientes, qui ad hoc, ut sibi patriarcham, auctore Domino, præficerent, convenant,

Bernardi de
functi sedem A.
C. 1135 aut 11-
puncti

A nerant, timentes furentis et vociferantis populi indiscretos impetus, divisi sunt ab invicem, ei, quem non elegerant, obedientiam exhibere recusantes.

1. anno in va-
sa Radulphus;

647 Ille tamen nihilominus ecclesiam et palatium occupans, statim sine mora pallium de altari beati Petri, nulla ad Ecclesiam Romanam habita reverentia, sibi assumpsit. Processu quoque temporis nonnullos de suffraganeis ecclesie in suam attraxit communionem. Et, ut multorum relatione cognovimus, si canonicorum ecclesie pacem amplectus fuisset, nec eorum turbare possessionem spiritu superbie ductus præsumpsisset, potuisset tranquillo statu vitam ibi transegisse. Sed . . . peccatis suis exigentibus, præ multitudinem divitiarum ita factus est insolens et neminem præ se ducens hominem, ut potius Antiochi, quam Petri vel Ignatii, successorem se exhiberet. Hæc Tyrius, et plura ibidem, quibus ostendat, quam sacrilega feritate usurpator hic subditorum in sese universorum odia provocaverit, quæ legisse sufficiet ad pernoscendam indignissimi Præsulis indolem ac mores barbaros.

B sed ob super-
biam omnibus
intolerabilis.

648 Cum vero dissimulatus diu Cleri Antiocheni dolor magis in dies magisque se proderet, atque in apertam tandem erumperet insectationem; Radulphus, qui cedere nosset nemini, modum invenit, quo molitiones ejus omnes potentia frangeret. Halim igitur primum, Boamundi viduam, spe contrahendi cum Raymundo, comitis Pictaviensis filio, conjugii insigniter ac subdole circumventam, suis tantisper partibus addixit; donec veras ipse interea Raymundi cum Constantia, delusæ matris filia, nuptias ea lege conficeret, ut ante sibi a Raymundo juramentum fidelitatis præstaretur, quam hæc ei sponsa cum Antiochiæ principatu posset obtinere. Ita prorsus obnoxium sibi principem nactus de elato, inquit Tyrus, factus est elatior: ut jam nihil esset, cui non parem se facile aut superiorem reputaret; ne ipsa quidem, cui jam dudum in ecclesie Tyrensis diuturno negotio (de quo vide Tyrium lib. xiv, a cap. xii) obedire detractaverat, Romana atque Catholica Sedes: Antiochenam quippe Romana nihilo inferiorem ducebat, quod utraque sedes esset Petri, et Antiochena quidem primogenita.

C etiam amicit,

649 Sed brevi post ipsi etiam Raymundo intolerabilis visa est hominis impotentis superbia; itaque jurisjurandi immemor adversariis ejus operam suam omnem atque industriam impense cœpit adungere; ut vel invitum denique Præsulem cum iis Romam adire compelleret, ibi pro se causam dicturum; cumque inde, re satis feliciter gesta, seu potius (dum super ea legatus Roma destinaretur in Syriam) suspensa, reversus esset, etiam Antiochiæ ipsum ingressu interdiceret; quem illi tamen deinde, simulata pace, concessit. Legati interea Romani, Petri, archiepiscopi Lugdunensis, ad Aconem sive Ptolemaidem navis appellitur, omnem tum principis tum cleri Antiocheni, Radulphum aversantis, spem secum advehens. Sed eam brevi præmatura mors Petri intervertit: is enim cum prius voti causa Hierosolymam invisisset, atque inde viam relegens Antiochiam cogitaret, vix Ptolemaidem usque redierat, cum ibi seu morbo subitaneo, seu veneno, ut creditum est, infectus repente extinguitur. Perculit

mirifice Radulphi adversarios tam desperata rerum conversio. Continuo igitur animis omnes cadere; patriarchæ implorare clementiam, atque ei se totos dedere.

SÆCULUM XII

650 Arnulphus vero, ait Tyrius lib. xv, cap. xv, (ut fuerat Præsuli suo præ ceteris infensus) nihil humanitatis inveniens, Principis iterum fractus auxilio, solita longanimitate iterum ad labores et iter accingitur: Romamque denuo proficiscens, iterum opportune et importune pulsatur; tandemque precibus proterve insistens, oblinct, ut prædictus legatus (Albericus episcopus Ostiensis, ut cap. xi dictum erat) in Syriam dirigatur. Qui Hierosolymam, ut præmisimus (ibidem) adveniens, completis orationibus, dominum patriarcham (Hierosolymitanum) et universos regni pontifices ad synodum convocans apud Antiochiam prid. Kal. Decemb. illuc cum omni celeritate contendit, Hæc co deduxi ex Tyrio longiuscule, ut perspicue quivis videat, synodum hanc Antiochenam non esse coactam eodem anno, quo in patriarchatum involaverat Radulphus, hoc est, Christi mxxxvi, ad quem illam refert qui Labbeum corrigere voluit in App. ad tom. X Concil. col. 1824.

de positus est

651 Enimvero non unius erant hæc omnia, sed plurium annorum negotia, quibus hæc synodus tertio, postquam convenerat, die finem imposuit; imo ipse potius legatus, qui Videns . . . quod ad se venire volebat patriarcha (licet tertio citatus, ut objecta in synodo sibi crimina dilueret) de domini principis confisus patrocinio et viribus, in palatium ascendit (ubi cum magna suorum turba Radulphus sese continebat) ibique data in eum depositionis sententia, annulum et crucem compulit violenter resignare: lege Tyrium lib. xv, cap. xvi et xvii. Contigisse ego hæc arbitror anno Christi circiter mxxlii ineunte; quandoquidem Tyrius, ibidem cap. xix, asserat, Per idem tempus Joannem imperatorem Constantinopolitanum iter versus Antiochenas direxisse partes, quo cum exercitu pervenit mense Septembri anni illius, qui mortem ejus proxime antecessit, hoc est, Christi mxxlii: obiit enim in illa expeditione non anno ab Incarnatione Domini mxxxviii, sed mxxliii, ut contra Tyrium lib. xv, cap. xxiii, docent Baronius, Labbeus, Pagius aliique. Eundem annum depositionis hujus elicies ex iis, quæ de Aymerici electione dicuntur a num. 654. Sedem igitur Antiochenam tenuit Radulphus toto circiter sexennio.

F A. C. 1142 in-
cunte.

652 Hoc ictus fulmine superbus patriarcha, jubente legato, principi Raymundo traditur, qui vincitum illum raptari ignominiose jussit in monasterium sancti Symeonis, ubi diu quidem detentus fuit; at catenis tandem eluctatus Romam evolavit. Ibi aliquatenus gratiam Sedis Apostolicæ, teste Tyrio lib. xv, cap. xvii, assecutus, dum redire maturaret, veneno hausto, sceleris ministro porrigente, nescimus quo miserabiliter interiit.

et in custodiam
datus, ex qua
elapsus Romam
adiit, ibique
mortuus est.

653 Fuit autem idem dominus Radulphus (nam nos ipsi in nostra pueritia vidimus eum (inquit idem auctor paulo altius) vir specie decorus, procerus corpore, oculis aliquantulum obliquis, non tamen ad indecentem modum: litteratus mediocriter, sed facundus plurimum, et jucundissimi sermonis. multam habens gratiam, liberalis admodum, militarium virorum, sed et secundæ classis favorem non modicum assecutus, promisso-

Brevis Radulphi
descriptio.

rum

S. IULIUM XII.

rum et pactorum facile immemor : in verbo suo varius et inconstans, subdolos ac nimium in omni via sua multiplex, providus et discretus ; in eo solo repertus imprudentior, quod adversarios, quos sibi merito suscitaverat, in gratiam suam redire volentes, non admiserat. Hactenus Tyrius, quibus adde illegitimam patriarchatus invasionem, incontinentiam, atque opera ejus Simoniaca, de quibus in Antiochena synodo absens postulatus est.

III. AYMERICUS.

Electus est adu-
to jam A. C. 1142.

Clerus Antiochenus, inquit Wilhelmus Tyrius lib. xv, cap. xviii, et maxime qui in depositione Domini Radulphi conspiraverant, instinctu et suggestione principis, et maxime (ut dicitur) interventu numerum, elegerunt sibi quemdam ejusdem ecclesie subdiaconum, HAYMERICUM (alias Aymericum et Americum apud eundem auctorem) nomine, Lemovicensem, hominem absque litteris, non satis honeste : quem predictus dominus Radulphus, arbitrans eum sibi reddere obligatiorem et fidelioem amplius, in Decanum ejusdem ecclesie promoverat, spe frustratus. Nam ab ea die cum ejus adversariis dicitur convenisse, et in benefactoris sui, fidelitatis immemor, conspirasse depositionem. Narrat hæc Tyrius non statim post exauctoratum Radulphum, sed post dedicatum ab eodem legato Romano una cum patriarcha templum Hierosolymitanum, tertia post sanctum Pascha die, convocatumque inibi ab eodem postea concilio. Electus ergo videtur Aymericus adulto jam anno Christi MCLXII ; ita ut anno Christi MCLXII, duodecimo Cal. Martii, quando Balduino in regnum Hierosolymitanum successit Amalricus die octava post fratris obitum, ut refert Tyrius lib. xix, cap. i, adhuc flueret annus Pontificatus Americi Antiocheni vigesimus, ut ibidem notatur.

ut probatur.

655 Anno, inquam, Christi MCLXII : nam, licet loco citato Amalricum Balduino suffectum esse dicat Tyrius anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo tertio : hoc tamen mendum est evidens, cum inauguratum eum esse asserat Die octava post fratris obitum ; fratrem autem obiisse dixerat cap. præcedenti, anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo secundo, regni ejus anno vigesimo, quarto Idus Februarii. Vide Pagium in Crit. Baron. ad annum Christi MCLXII, num. 8. Ad eundem hujus electionis annum facit, quod annus Balduino vigesimus item Tyrio sit vigesimus Aymerici ; cum ergo Balduino initium, lib. xvi, cap. iii, statuat Dominici Natalis die, anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo quadragesimo secundo, præsedente . . ecclesie . . Antiochenæ domino Aimerico ; necesse est, ut ab eodem anno minus tamen profecto, repetat initium patriarchatus Aymerici.

scripsit vero ad
Anglor regem
mense Septem-
bri A. C. 1187.

656 Ecclesiam Antiochenam hic Præsul ad ætatem usque decrepitam gubernavit ; supervixit enim fatali illi, quam quarto die mensis Julii, anno Incarnati Verbi MCLXXXVII, in Syria Saladinus edidit, Christianorum stragi, usque ad obsessam eodem anno, medio circiter Septembri, Hierosolymam ; ut constat ex ipsiusmet de hoc argumento ad Henricum II, Angliæ regem, epistola, data

ante factam post dies xiv, ex quo oppugnari cœperat, Saladino Urbis Sanctæ dedicationem. Legesis epistolam illam apud Rogerum Hovedenum in Henrico II versus finem ; unde eam descripsit Baronius ad annum jam dictum, num. 5, hoc tamen discrimine, quod nomen Aymerici in fronte epistolæ Baronius totum exprimat ; Rogerus vero solam nominis litteram initialem A, cum hisce adjunctis, quibus dignitatem suam significat, *Dei gratia sanctæ et apostolicæ sedis Antiochiæ patriarcha*. Dubium vero esse non potest, quin Aymericum nostrum illud A designet ; tum quod neque Tyrius, qui Historiam suam deduxit usque ad annum Christi MCLXXXIV, eumque lib. xxii, cap. viii, adhuc viventem exhibet anno Christi MCLXXXII, quando apud illum Maronitæ quidam cum suo patriarcha Ecclesiæ catholicæ fidem et communionem amplexi sunt ; de ejus obitu meminerit usquam ; neque ante annum Christi MCLXXXVII auctor ullus alius ; tum vero etiam, quod nullus inter Antiochenos patriarchas annis post Aymericum L et amplius reperiatur, qui ab A nominis initium duxerit. Vivebat ergo etiamnum Aymericus mense Septembri anno Christi MCLXXXVII.

657 Ceterum eo ipso anno diem clausit extremum, si Onuphrio Panvinio, Genebrardo, ceterisque passim recentioribus chronologis credimus. Favet iis certe, quod in epistola jam citata se ipse asserat *Diutino languori succumbere*, quem sane desperatissimus illorum temporum status relevari nulla ratione patiebatur ; favet insuper ætas illa, qua tum fuit Aymericus plane extrema, et malis morbisque continuis exhausta : jam tum enim grandævus erat anno Christi MCLIV, quando infensus ei Raynaldus, princeps Antiochenus, *violentas injecit manus, et ausu diabolico captum, in castellum, quod civitati antiochenæ supereminet, ignominiose deduci fecit, . . et Sacerdotem longævum, (verba sunt Tyrii lib. xviii, cap. i) Petri Apostolorum principis successorem, virum ægrotativum, perpetuo infirmantem, nudo capite, et melle delibuto per diem æstivum in sole ferventissimo compulit sedere, nemine contra solis importunitatem præbente remedium, vel gratia pietatis muscas abigente*. Quod supplicium multo crudelius describit Cinnamus lib. iv, § xviii, ubi et aliam ejus causam assignat.

quo anno videtur obiisse.

658 Inde porro Balduino regis ope liberatus, relicta Antiochia in regnum Hierosolymitanum per annos aliquot concessit. Hanc persecutionem sub annum Christi MCLXXX secuta est alia haud multo mollior a Boamundo, quem Aymericus ob superinductam uxori legitimæ pellicem ab Ecclesiæ communionem proscrisperat ; de qua re vide Tyrium lib. xxii, cap. vii. Itaque mirandum magis est, Præsulem hunc tot inter mala annum usque MCLXXXVII potuisse vitam protrahere, quam non vixisse diutius. Fateor interea, non reperisse me quidquam, unde huic sententiæ firmamentum aliud afferam : conjuratos enim dicas illorum temporum historicos et chronologos Guilhelmo Tyrio juniores, ne quid fere de patriarchis Antiochenis ad posterum transmittent ; adeo in hac re muti sunt ac negligentes, cum cetera uarent omnia.

malis plurimè toleratis.

IV. RADULPHUS II.

659 **R**ADULPHUM II Panvinius, Genebrardus, ceterique fere neoterici, imo et Catalogus Arabicus V. C. Assemani, Aymerico in patriarchatu Latinorum Antiocheno subjungunt. Atque eatenus quidem, quo eos redarguam, nihil habeo. Hoc vero errasse tum illos fere omnes, tum illorum sequacis absque hæsitatione pronuntio, quod Radulphum hunc per annos xxxiii ecclesiam Antiochenam administrasse putaverunt; nullumque proinde ab Aymerico usque ad Raynerium, præter hunc unum, intercessisse: nam, si omnino ad hujus ecclesiæ clavum admotus umquam Radulphus hic fuerit, vix fingi certe potest ultra annos xiv, hoc est, ultra annum Christi mcci, hoc in culmine perstitisse; id quod seculo mox sequenti palam faciam. Quia igitur hallucinatos hic insigniter fuisse Onuphrium aliosque certum est; incertum profecto est, an non etiam erraverint in ipsa Radulphi II successione adstruenda. Nihil porro hic loco de Blasio Terzi di Lauria, quem si legeris in Syria Sacra hoc loco lib. 1, cap. xxxiii, dubitabis, opinor, an chronologiam suam satis vigil conscripserit. Quæ vero de litteris Innocentii III ad Radulphum II narrat, eam multo magis pesumdam. Itaque cum auctor ille sua dicta nupiam probet; odiosus sim, si tam crassos anachronismos verbo uno confutem.

XLV. ATHANASIVS VIII.

661 **A**THANASIVS, qui et Josue Barhe-tre, post annum unum et menses tres ab obitu Joannis . . . per sortem electus, . . . in urbe Amida a Dionysio maphriano, præsentibus duodecim episcopis, patriarcha ordinatus est die Dominico, iv Decembris, in festo sanctæ Barbaræ anno Græcorum mcccccl (Christi mcxxxviii). Hinc patet, non posse annos octo, saltem integros, tribui Joanni XIII; siquidem ordinatus est die xvii Februarii, anni, ut ostendimus, Christi mcxxx: sic enim octavus annus completeretur mense februario anni Christi mcxxxviii; unde usque ad proximum Decembrem ne menses quidem sunt x; cum ex dictis ab obitu Joannis usque ad ordinationem Athanasii fluxerint menses xv. Obiit autem (Bar hebræi contracti verba prosequor, prætermittis aliis, quæ ad chronologiam meam non faciunt) mense Julio anno Græcorum mcdlxxvii (Christi mclxvi) postquam annos xxvii, cum mensibus vii sedisset, in The-sauro ecclesiæ in sepulero trium Athanasiorum sepultus; et in Diptycha et Barsalibæi Catalogum subinde relatus. Ceterum videtur vel anno uno minus vixisse; vel ante Julium obiisse; ut sequenti numero elucescet.

XLVI. MICHAEL I, sive
MAGNUS.

Longa est hujus in epitome Bar-hebræi historia; ego initium tantum inde patriarchatus ejus ac finem decerpam: MICHAEL MAGNUS, Eliæ presbyteri Melitensis filius, ex familia Kandisia, archimandrita cænobii Barsumæ, congregatis in cænobio Phesehensis ditionis Gargar episcopis, per sortem Dominico Pentecostes die electus, in cænobio deinde Barsumæ anno Græcorum mcdlxxviii, feria tertia, die xviii Octobris in patriarcham consecratus est. Characteres hi annum Christi designant mclxvi, a cujus Octobri mense inchoatur annus Græcorum mcdlxxviii; et convenit feria tertia incidens in diem xviii ejusdem mensis; cum littera Dominicalis tum fuerit B. Est tamen hic iterum, quod emendatum velis: nam cum electus dicatur Michael Dominico Pentecostes die, utique Octobrem, quo consecratus est, antecedeute; electus ante fuerit Michael, quam vivere desierit Athanasius: Pentecoste enim anno illo incidit in diem xii Junii, Athanasii vero obitus in mensem ejusdem anni Julium. Hæc ego qua ratione corrigam, nescio; nisi anno uno citius Athanasii patriarchatus finem imponam; vel certe annum quidem obitus servem, (quando eodem anno obiisse testatur ibidem Bar-hebræus Joannem lxxii Jacobitarum patriarcham Alexandrinum; quem nos alibi mortuum demonstravimus anno Christi mclxvi); sed mensem Julium pro alio aliquo præcedenti positum esse dixerō.

663 Anno (Græcorum) mdxi (Christi mcxcix) die vii Novembris, nocte feriæ secundæ, anno ætatis lxxiii obiit Michael patriarcha, cum annos xxxiii sedisset, creatis maphriano Tagriti,

APPENDIX

AD SÆCULUM XII.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI
JACOBITÆ.

XLIV. JOANNES XIII.

660 **J**OANNES, inquit Bar-hebræi contractor, qui et MAUDIANA, archimandrita cænobii Duair ditionis Antiochiæ, in synodo episcoporum, qui Chisumæ congregati fuerant, per sortem electus, in Telbaser opera Gose-lini, Edessæ comitis, a Dionysio maphriano . . . ordinatus est in ecclesia Francorum die xvii Februarii, anno Græcorum mccccxl (Christi mcxxxix). Hic error est in litteris arithmeticis: neque enim Joannem credibile est electum fuisse, superstite Athanasio Abulpharagio, qui obiit, ut ante ex Bar-hebræo diximus, eodem anno Græcorum mccccxl die viii Junii, hoc est, mensibus fere quatuor post ordinationem Joannis. Putem itaque scribendum esse annum mccccxli (Christi mcxxx) quo creatus sit patriarcha Joannes; Obiit Joannes patriarcha, ut ibidem post alia dicitur, in cænobio Duair, postquam annos octo sedisset episcopus duodecim creasset. Imo minus quam annos octo sedit, si vera sunt, quæ mox de successoris ordinatione sequuntur. Nomen ejus est in Diptychis et Catalogo Barsalibæi. Julii Tomus IV.

Sedit ab A. C.
1133 usque ad
1166.

Sedit ab A. C.
1166.

F

usque ad A. C.
1199, mensem
Novembrem.

Tagriti, et episcopis LIV, et schisma sustinuis-
set Theodori Bar-Vehibun antipatriarchæ ab
anno Christi MCLXXX usque ad MXXIII, de
quo videri potest Assemanus tum hic, tum
cap. xxxiv hujus tomi. *Corpus ejus sepultum fuit*
in ecclesia nova, a se ædificata, cænobii Barsu-
ma, in sepulcro, quod ipse sibi vivens exstruxe-
rat. Fuit autem hic vir gloriosæ memoriæ, inquit
Bar-hebræus, in sacris Scripturis cruditus, sta-
tura venerabilis, vultu decorus, clara et suavi
voce, in scripture noctu diuque assiduus: libros
admirabiles in sancta Dei ecclesia (ita Jacobiti-
cam suam appellat) reliquit. Libros ejus re-
censet Assemanus hoc tomo, cap. xxxi. Cele-
bratur in Diptychis et Catalogo Barsalibæi, qui
hic desinit: nam cetera quæ in eo sequuntur
nomina ab anonymo quodam adjecta sunt.

SÆCULUM XIII.

V. PETRUS I.

B Hic ille est PETRUS, cujus in epistolis
Innocentii III Pontificis Romani memo-
ria non semel recurrit, quemque appellat
lib. xv, epist. 181 *Felicis memoriæ Petrum, qui*
propter justitiam non solum persecutionem passus
est, sed et mortem; a comite videlicet Tripolitano,
qui in Christum Domini, inquit idem Pon-
tifex maximus lib. x, epist. 214, venerabi-
lem fratrem nostrum Patriarcham Antiochenum,
dominum suum, cujus est homo juratus, compa-
ter et filiolus, sacrilegas manus misit, et ipsum,
imo Christum in eo, cum duobus ejus nepotibus
(Iterio, ni fallor, ejusque fratre, de qui-
bus agitur lib. xv, epist. 181) in gravi non
metuit custodia detinere. Quod iterum lamen-
tatur pius Pater lib. xi, epist. 110, ubi il-
lum scribit in carcere tandem miserabiliter
expirasse. Hoc autem scribebat anno Pontifica-
tus undecimo (Christi MCVIII) IV Idus Ju-
lii. In eundem annum captivitatem hanc et
mortem confert Sanutus Torsellus in Secre-
tis fidelium Crucis lib. III, parte II, cap. III
his verbis: Eodem anno civitas Antiochena, ad
inductionem Patriarchæ, principi (Antiochenæ et
comiti Tripolitano Raymundo) rebellavit, et
expulsi per principem milites (Armeni, ut opi-
nor qui a Rupino, legitimo, ut contendebant,
Antiocheni principatus herede stabant) re-
diere. Comes vero (Tripolitanus) assumptis
armis, de Castro descendens, communitatem, ejus-
que auxilios superans, patriarcham non dubi-
tavit carcere includere, ibique affligendo perimere.

a Raymundo;
comite Tripoli-
tano

665 Nimirum hæc odii comitis in Petrum
causa omnis erat, quod hic Armeniæ regis
ac nepotis ejus Rupini, quem nuper post
præstitum sibi ligium, quod vocant, homa-
gium, de corporali possessione civitatis totiusque
principatus Antiocheni Patriarcha sanciverat, ut
ipse ad Pontificem scribit Armeniæ rex apud
Raynaldum ad annum Christi MCV, num. 37;
hæc, inquam, comiti causa fuit Patriarcham
vexandi, quod hic Armeniæ regis ac Rupi-
ni adversus comitem Tripolitanum partibus
studebat; quod etiam testatur Innocentius III
apud Raynaldum ibidem num. 28. Cum ergo
tali etiam jurejurando Petro nostro sese ob-
strinxerit Raymundus, ut supra ex Innocen-

tii litteris manifestum est, haud dubium qui-
dem est, quin illud fecerit, non post ejectionem
Rupini, quando jam Comes in patriar-
cham forebat; sed in primo principatus adi-
tu, anno Christi (juxta Sanutum lib. III, par-
te II, cap. I) MCCI: eratque adeo Petrus
jam tum patriarcha Antiochenus. Quin imo
satis suspicor, multo eum diutius Antioche-
sibus præfuisse, atque ipsius forsitan Aymerici
successorem fuisse immediatum; quam-
quam nihil hic ausim temere definire. Inno-
centius certe III, lib. xv, epist. 181, videtur
innuere, patriarcham fuisse Petrum, cum
nepotum suorum redditus ante captivam suam
tempore longo perciperet: tempus vero longum
ibi biennio opponitur; adeoque annos satis
multos significat; quid ni omnes usque ad
Aymericum? Nam de Radulpho II vix ali-
ter dubito, quam supra, num. 487, de Gre-
gorio II dubitabam: quamquam diffiteudum
non sit, aliquando hic majorem fidem mere-
ri Panvinium et Genebrardum, quam in Gre-
gorio, a quo pluribus longe seculis distabant.

VI. PETRUS II.

E Innocentius III, intellecta Petri I nece,
novi continuo successoris electionem pa-
triarchæ Hierosolymitano, Apostolicæ Sedis
legato, maturandam commendat anno Pon-
tificatus undecimo (Christi MCVIII) die
xii Julii, lib. II, epist. 110. In eam curam
legatus haud segniter incubuit. Convenere
tandem canonicorum Antiochenium suffra-
gia in PETRUM, Yporiensem (in provincia Me-
diolanensi) episcopum, cui paulo ante Inno-
centius metropolim Thessalonicensem obtulerat,
ut est lib. XI, epist. 106. Electionem
hanc summopere comprobavit Pontifex, datus
ad patriarcham Hierosolymitanum litteris die
v Martii, anno Pontificatus XII (Christi
MCCIX) uti legere est ibidem lib. XII, epist. 8.
Petrum igitur, ægre ab Italia avulsum
(nam Thessalonicensem ecclesiam non admi-
serat) et Pallio, insigni videlicet plenitudi-
nis pontificalis officii, de beati Petri corpo-
re sumpto, ac laudibus prolixis a religione,
a potentia in opere et sermone, a vita, scientia,
fama, rebusque præclare gestis exornatum
Innocentius destinavit Antiochiam die
xxvi Maii ejusdem anni, præcipiens clero ac
populo Antiocheno, uti et comiti Tripolitano,
ut ei debitam obedientiam et reverentiam ex-
hibeant, etc. Vide lib. XII, epist. 38 et 39.
Hujus deinceps Patriarchæ crebra fit mentio
in ceteris epistolis Innocentii, nec fere sine
aliquo elogio: ut facile conjicias, epistolas
illas, quæ aliquanto severiores videntur, non
Patriarchæ adeo, quam capituli Antiocheni,
non satis forte morigeri, causa sic esse con-
scriptas.

667 Sedebat vero adhuc Antiochiæ Pe-
trus anno Pontificatus Innocentius III sexto
decimo (Christi MCCXIV: nam Pontifex ille
videtur annos suos numerare non ab electio-
ne sua, sed a consecratione facta die xxii
Febr. anno Christi MXXVIII, ut indicat
epistola non una libri primi) iv Kal. Februa-
rii, uti colligere licet ex lib. XVI, epist. 177;
at quamdiu postea supervixerit, equidem non
comperi; nisi quod anno Christi MCCXV gravi
languore

Patriarcham
adit A. C. 1139
circiter medius

obisse autem
videtur anno
Christi 1133

A languore detentus ad concilium Lateranense IV accedere non potuit, nisi per vicarium, teste Parisio aliisque; quodque jam obierat pridie Kal. Septembres anno Christi MCCXVII, ut ex litteris ab Honorio PP. III ad decanum et capitulum ecclesiae Antiochenae tum datis, colligit Spondanus in continuatione Annalium eccles. ad annum Christi MCCXIX, num. 11; quamquam id perperam referat ad obitum Radulphi secundi, ut ex dictis liquet.

VII. RAYNERIUS.

Electo subinde Pelagio Albanensi, sed recuante: designatus: ut Antiochenis Petrus Capuanus; cui nondum consecrato, substitutus est Raynerius A. C. 1219;

Anno eodem Christi MCCXVII, ut ex Honorii litteris docet Spondanus loco mox citato, in defuncti patriarchae locum Antiochenses elegerant Pelagium, Cardinalem Albanensem, cumque sibi mitti petierant ab Honorio. Respondit summus Pontifex, Pelagium malle esse in Ecclesia Romana, in qua magnum locum obtinebat, et erat omnibus acceptus. Praecipitque eisdem, inquit Spondanus, ut abdicatis aemulationibus et scissuris,

B successorem idoneum eligerent intra tres menses post susceptionem ipsius litterarum; vel aliquos mitterent, quorum consilio de persona idonea ab ipso Pontifice provideretur. Utrum vero RAYNERIUS, inquit, ab iis postulatus, aut a Pontifice datus fuerit, non reperimus. Reperit hoc tamen alter Baroniani operis continuator Raynaldus, citans in margine epistolas binas Honorii III, et quibus haec asserit ad annum Christi MCCXIX num. 20: *Præfecit (Honorius) eodem anno Antiochenae ecclesiae, diu pastore suo viduata, Petrum Capuanum, Petri, olim S. Marcelli presbyteri Cardinalis, e fratre nepotem: verum, cooptato postea, hoc eodem anno, in amplissimum Cardinalium collegium ipso Petro Raynerium S. R. E. Vicecancellarium ei suffecit, uti Pontificis litteræ ab eodem exoratae testantur.* Haec Raynaldus, ex quo et fragmentum epistolæ Honorii PP. hic visum est adscribere. Sic habet:

ut constat ex litteris Honorii III

C 669 *Cum dilectum nostrum magistrum P. . . Capuanum, quem deputaveramus ad regimen ecclesiae memoratae, circa nos certa de causa pro- viderimus retinendum, eundem in fratrum nostrorum collegium assumendo; tandem ad multam instantiam dilectorum filiorum Anselmi, Ulrici et Oprandi, canonicorum ipsius ecclesiae, qui sicut viri providi et fideles pro ea solícite ac fideliter laborarunt, illum nobis pro vestra et ecclesiae vestrae utilitate subtraximus, per cuius industriam labores nostri relevabantur praecipue, et de cuius prudentia solatium potissimum habebamus, videlicet charissimum nobis R. . . Sanctae Rom. ecclesiae vicecancellarium, virum scientia, vita et fama praeclarum, et elegantia morum ac conversationis dulcedine gratiosum; ipsumque vestrae praeficientes ecclesiae, ac in patriarcham propriis manibus consecrantes, pallium sibi tradidimus, plenitudinis videlicet officii pontificalis insigne, ut ab Apostolica Sede, tamquam sponsus de thalamo suo ad vos in ornatu patriarchali procedat, etc. Praecipit, ut patriarcham debito honore prosequantur, illiusque monitis obtemperent. Dat. Viterbii VII Id Decemb. Pont. nostri anno IV (Christi MCCXIX) Ex hac epistola salis eruitur, deputatum quidem fuisse ad patriarchatum Antiochenum Petrum illum Capuanum; at non fuisse consecratum, neque adeo*

absolute ac simpliciter patriarcham, cum cum Pontifex appellat *Magistrum P. . . Capuanum.*

670 Annos XX in hoc munere Raynerio tribuunt cum Onuphrio Panvinio fere recentiores; quamquam illos non omnes cum Panvinio repetant ab anno Christi MCCXIX; qui quidem duce suum et male deserunt, et male sequuntur: nam Patriarchae hujus primordia ad annum Christi MCCXIX pertinere, evincit epistola modo citata: annos autem inde XX Antiochiae ecclesiae illum praefuisse nescio qua demonstrari possit auctoritate, cum nullam neque ipsi neque Panvinus afferant. Certe Raynaldus in Annalibus eccles. ad annum Christi MCCXXVI, num. 59, citans in margine Honorii PP. III epistolam 355 (libri X) sic ait: *Cum Antiochenam ecclesiam patriarcha (utique Raynerio) orbatam accepisset (Honorius) canonicis Antiochenis praecipit, ut evolventis se ab acceptis litteris mensis spatio patriarcham designarent.* Unde colligitur Raynerius ne septem quidem annos explevisse Antiochiae; nedum viginti.

SÆCULUM XIII.

Sedit Raynerius usque ad A. C. 1226.

HELIAS ROBERTUS. E

VIII. ALBERTUS.

Raynerio succedens anno Christi MCCXXXIX HELIAS ROBERTUS Regiensis, ex episcopo Brixiano, sextus ex Latinis Antiochenus patriarcha, sedit annos VIII. Ita Onuphrius Panvinus in Chronico suo ecclesiastico; qui paulo inferius ad annum Christi MCCXLVII subdit: *Quis post Heliam ex Latinis patriarcha Antiochenus fuerit, incompertum.* Misera sane res est, quod nullam hic auctor, alioqui eruditus, dictis suis ab antiquorum auctoritate fidem adstruxerit. Credidit tamen vel sic pronuntianti Genebrardus. Ego vero cur assentiri nequeam, facit primo, quod qui Raynerio successit, jam ab anno circiter Christi MCCXXVI (non MCCXXXIX) ejus locum impleverit, ut numerum superioris dictum est; deinde vero quis est Helias ille Robertus, seculo XIII ante annum MCCXXXIX episcopus Brixianus; aut, sicut Marcellus notat in Tabellis, episcopus Regiensis? Ejus certe nec inter episcopos Regienses sive Reiensenses meminere Sammarthani, nec inter Brixianenses Ughellus Italiae sacrae tom. IV.

Helias Robertus non probatur fuisse patriarcha Antiochenus;

672 Meminit hic tamen ALBERTI cujusdam, qui juxta quosdam patria Regiensis fuerit, sedemque Brixianensem tenuerit ab anno Christi MCCXIII, atque in eam, postquam ad ecclesiam ipse Antiochenam promotus esset, successorem habuerit e familia S. Dominici B. Guallam, qui oblatis infulis, quamdiu potuit, oblectatus, caput submittere tandem jussus est anno Christi MCCXXVIII, ut est apud Marchesium tom. V sacri Darii Dominicanici ad diem III Septembris. Albertum vero patriarcham fuisse Antiochenum, et quidem sine dubio Latinum, constat ex Bulla ab Innocentio PP. IV in concilio Lugdunensi edita anno Christi MCCXLV, cui expressis verbis *Albertus patriarcha Antiochenus* subscriptus legitur, in Gestis Dei per Francos pag. 1195. Cum ergo et Heliam nusquam apud antiquos reperiam, et episcopum Brixianum invenerim Albertum, non vita, ut scribit Marchesius,

sed Albertus quidam, qui Raynerio successit A. C. circiter 1226 aut 1227,

S. IULIUM XIII.

Marchesius, sed episcopatu tantum Brixiasi, teste Ughello, defunctum illo ipso tempore, quo juxta numerum præcedentem, Raynerius viduam reliquerat ecclesiam Antiochenam, quique et Regiensis fuisse dicatur, et a Brixinia sede ad Antiochenam euectus; quis dubitet, illum ipsum esse, qui, anno Christi circiter MCCXXVI aut sequenti, Raynerio successerit; eundemque, quem præferat Bulla Innocentiana anni MCCCXLV, et cujus adeo Pontifices tacito nomine mentionem toties faciunt apud Raynaldum ab anno Christi MCCXXXII, atque illustrem imprimis Gregorius IX ad annum Christi MCCXXXV, num. 12?

jam obierat anno Christi 1246.

673 Qui Heliam Robertum hoc loco disse statuunt non veterum, sed sua tantum auctoritate, recentiores, vitam ei atque ecclesie Antiochenae administrationem producant usque ad annum Christi MCCXLVI. Verum id ne de Alberto quidem nostro, pro quo illi Heliam Robertum acceperunt, verum esse potest; quippe qui jam vita functus erat anno Christi MCCXLVI, ut certum faciunt Statuta selecta capitulorum generalium Ordinis Cisterciensis, edita nuper a Martino tom. IV Thesauri novi Anecdotorum: columna enim 1386 inter statuta anni MCCXLVI, octavum hoc est: *Bonæ memoriæ domino Alberto, quondam patriarchæ Antiocheno, qui existens in curia D. Papæ, ex maxima devotione, quam habebat ad Ordinem, in domo Cistercii, quæ est mater nostra, suam elegit sepulturam, conceditur plenarium officium per universum Ordinem.* Fuit ergo Albertus patriarcha, ut ante dicebam, Antiochenus; et jam diem supremam obierat anno MCCXLVI; neque diu forsitan ante; certe post concilium Lugdunense, cui interfuit. Et in ipsa quidem Gallia vitæ terminos attigit, ut colligere est ex loco, quem sibi delegit in sepulturam.

IX. CHRISTIANUS.

Christianus a Saracenis Fidei causa est interfectus A. C. 1268;

Patriarcharum Antiochensium Latinorum agmen clausit vir e sacra Prædicatorum familia præclarissimus, re ac nomine CHRISTIANUS, de quo ita Leander Alberti lib. II de Viris Illustr. Ord. Prædicatorum: *Christianus Antistes cum quatuor fratribus coronam martyrii promeruit. Cum enim anno MCCCLXX (imo MCCCLXXII, die XXIX Maii, juxta Sanutum lib. III, part. XII, cap. IX, et sententiam communiorem) urbs Antiochena copta esset a Soldano Babilonia, Christianus antistes (fuerat enim Ordinis Prædicatorum toga ab ineunte ætate indutus; sed postmodum a Pontifice maximo præsulatus insuli ornatus) in canobio Prædicatorum existens, ex insperato audito flebili casu urbis, templum ingressus, jussit infulam afferri; qua allata, capiti imposuit. Denuum cum quatuor fratribus ante aram proeumbens, cum lacrymis Deo suum et civium finem, quorum ploratus, horrendos ululatus, lamenta, vocesque ingentes mærentium exaudiebat, ob dirceptiones, vulnera, stupra, et occisiones per barbaros factas, commendabat. Quum sic oraret, ecce, nefandissimi homines templum ingrediuntur, ipsumque cum dictis fratribus ante sacram aram proeumbentem, crudeliter peremere.*

sed matrem ejus nec fugit.

675 Haclenus Leander, quem sequuntur Michael Pius in Viris Illustr. lib. I, § CLXXV; Spondanus ad annum Christi MCCCLXVIII,

num. 18; Odoricus Raynaldus ad eundem annum, num. 53; et hi quidem omnes quamvis martyrium ejus narrent, a *Beati* tamen titulo abstinent, quem illi post Antonium Senensem in Chronico FF. Ord. Prædic. ad annum Christi MCCCLXX, Pzovius in Annal. eccl. ad annum Christi MCCCLXVIII, num. 12, et ceteri fere auctores Dominicani concedunt. Marchesius ejus tamquam *Beati* memoriam sacro Diario Dominicano inscripsit ad diem XVII Maii. Nos, quia de cultu non constat, inter Prætermisos illum retulimus ad diem XVIII Maii, pag. 135. De initio patriarchatus ejus nihil reperi; unde ne affirmare quidem ausim, immediatum hunc fuisse Alberti successorem.

EPILOGUS.

Hic ego, Lector benevole, recensendis Antiochiæ patriarchis supersedere jubeor; nec vero sine causa justissima; quando, ut recte ait Spondanus ad annum Christi MCCCLXXXIX, num. 17, post Christianum *nullus amplius quærendus est, qui ibi sederit, excisa civitate: eum nihilominus nunquam desierit dari titulus præsulibus etiam Latinis.* Nihil vero mirum est, si eis præter titulum nihil, urbe capta, remanserit; quandoquidem jam ab anno Christi MCCCLVI ob hostium incursionem vectigalia Antiocheni patriarchatus, teste Raynaldo ad illum annum, num. 45, adeo erant imminuta, ut sustentandæ dignitati patriarchali paria non essent; atque ejus præsuli propterea summus Pontifex Nimoeciensis in Cypro ecclesie administrationem conferret.

677 Titularium vero Patriarcharum illorum seriem persequi non minus otiosum videtur mihi, quam difficile; fuisse tamen jam tum a Christiani nece, vix dubium est; cum Opizio anno Christi MCCCLXXIV interfuerit concilio Lugdunensi II, ut vide apud Labbeum tom. II, part. I, col. 956, et Raynaldum ad annum illum, num. 3. Opizioni jam aliquot annis, ut colligitur ex litteris Clementis Papæ V concilio Viennensi præfixis apud Labbeum tom. II, parte II, col. 1549 et 1553, defuncto susseptus est anno Christi MCCCLXXI *Isnardus*, archiepiscopus antea Thebanus et Pontificis in Urbe vicarius, cui Clemens, donec barbarorum tyrannide opprimeretur Antiochia, ecclesie Papiensis administrationem commisit, de quo hæc et multo plura vide locis assignatis apud Raynaldum in indice tom. XV Annalium. Mitto alios, ut *Seguinum*, de quo vide Joannem Maan in Ecclesia Turonensi ad annum Christi MCCCLXXIX et MCCCLXXXV; *Wenceslaum*, qui anno Christi MCDIX concilio Pisano interfuit, ac fuisse dicitur de Bohemia: Labb. tom. II, part. II, col. 2204, et 2216; item *Vitalem* anno MCDXV in concilio Constautiensi sess. II; *Joannem* ibidem, sess. VIII et deinceps, et in concilio Basileensi, ubi ejus *Opuseculum de superioritate inter concilium et Papam* habes apud Labbeum Concil. tom. XII, a col. 911. *Ludovicum* Minoritam, qui anno Christi circiter MCDLXI ex Oriente ad Carolum VII Gallie regem et Philippum Burgundie ac

Et inde patitur
che Antiochen
titulo tantum
tenus fuisse.

quorum h
aliquo dno

A ac Brabantiae ducem una cum aliis legatus advenit; de quo etiam fuisse Raynaldus, apud quem consules indicem tom. XIX Annalium; *Alphonsum*, qui anno Christi MDXII interfuit concilio Lateranensi V, ut videre est per sessiones singulas; aliosque minus memorabiles, quorum notitia parum ad historiam aut rem chronologicam pertinet.

678 Habe igitur, Lector, lucubrationem hanc meam, et siquid ei deesse compereris, memento id me, cum ad haec studia ex aliis recens evocatus accederem, absque ullis in hanc rem peculiarium instrumentorum adminiculis conari jussum esse, quod veteranorum haecenus nemo, nisi aut cum vastis hiatibus, aut anachronismis sequentibus est aggressus. Meam hanc dixi lucubrationem; nam quae sequuntur de patriarchis Jacobitis, uti et quae ab initio de iis disserui, ea mihi nequaquam arrego; cum ejus sint, a quo illa ego non magno meo impendio mutuatus sum; Assemani, inquam, quem utinam Deus praeclearis laboribus parem diu praestet.

Execusatio uti
cloria

B

A P P E N D I X

AD SÆCULUM XIII.

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI JACOBITÆ.

XLVII. ATHANASIUS IX.

Sedit ab A. C.
1199 exoriente
usque ad 1207.

679 **A**THANASIUS, qui et SALIBA CALVUS, cœnobii Barsumæ archimandrita, die XVI Decembris, anno Græcorum MDXI (Christi MCXCIX) in cœnobio Modik, regionis Claudix, ubi episcopi XV convenerant, per sortem electus est. .... Obiit autem Athanasius in præfato Barsumæ cœnobio anno Græcorum MDXVIII (Christi MCCVII), cum annos septem sedisset. Est et in Diptychis et Catalogo Barsalibæi, ut ab Anonymo continuatus est.

C

XLVIII. MICHAEL II.

Invasor ab A. C.
1206 usque ad
1215.

680 **F**uit hic Michaelis I sive magni ex fratre nepos: fratrem habebat Gregorium maphrianum, qui partim studio fratris, partim indignatione, quod, se absente, ordinatus esset Athanasius IX, eodem anno Græcorum MDXI, feria sexta, quam Confessorum vocant, hoc est, biduo ante Dominicam in Albis anno Christi MCC, MICHAEL II, qui et Junior appellatus et Josue Labco, in patriarcham ordinandum curavit, favore ad id usus principum Saracenorum. Sed fugitivus fere, dum vixit Athanasius, Michaelis patriarchatus fuit, nec minus plerisque exosus, quam gratus Athanasii. Illoc autem e vivis erepto, sedem iterum invasit mense Julio, ut notavit Barsalibæi continuator, anno Græcorum MDXVIII, Christi MCCVII: donec tandem, intellecta fratris Gregorii morte, nimium quantum commotus decessit in cœnobio Barsumæ anno Græcorum

MDXXVI, Christi MLCXV. Præteritur in Diptychis. Scriptoribus annumeratur ab Assemano cap. xxxvii hujus tomi; ubi legi de illo plura possunt.

APPENDIX
SÆCULUM XIII.

XLIX. JOANNES XIV.

681 **J**OANNES, dictus anteo Josue scriba, ut auctor est Bar-hebræus in epitome, ex anachoreta in cœnobio Siræ invitus ac reluctans ordinatus est patriarcha anno Græcorum MDXIX, Christi MCCVIII post obitum Athanasii IX. Sed solitudinis amantior quam dignitatis, bis in monasteria profugiens, fere delituit; donec, mortuo Michaeli juniore, iterum ab episcopis conquisitus c monasterio Gavigathæ in Cilicia, atque ad cœnobium Barsumæ traductus pro patriarcha tandem se gessit, usque ad annum Græcorum MDXXXI, Christi MCCXX, quo decessit. Scrvatur ejus memoria in Diptychis et aucto Catalogo Barsalibæi, ubi dicitur *statura pusillus*. Misit synodicam ad Joannem patriarcham Alexandriae LXXIV, quam, uti et alia ejus scripta, vide apud Assemanum hujus tomi toto capite xxxvii.

Ordinatus A. C.
1208, obiit 1220

E

L. IGNATIUS II.

682 **D**E IGNATIO, qui et DAVID appellatus fuit, multa narrantur in compendio Bar-hebræ, quæ inde, qui volet, accipiat. Maphrianus erat, cum eligeretur in patriarcham. In monasterio Barsumæ consecratus fuit anno Græcorum MDXXXIII (Christi MCCXXII) Dominica Pentecostes. In Armenia, in castro Romano die XIV Junii anno Græcorum MDLXIX (Christi MCCLIII) decessit. Exequias Armenorum Catholicus celebravit, et cadaver ad Orientalem majoris Armenorum ecclesiae partem sepeliendum curavit. Illius, an sequentis, Ignatii nomen sit in Diptychis, incertum: unus enim tantum adscriptus est pro duobus, qui leguntur in Auctario Barsalibæi. Sub hoc patriarcha Gregorius Abulpharagius, sive Bar-hebræus, cujus Chronici epitomen hic sequimur, Gubæ episcopus creatus est anno Christi MCCLVI; ac deinde Guba in Lacabenam translatus.

Sedit ab A. C.
1222 usque ad
1253.

F

LI. DIONYSIUS VII.

683 **D**IONYSIUS, qui et AARON ANGUR, inquit Bar-hæbreus, ex episcopo Melitinx in cœnobio Barsumæ anno Græcorum MDLXIII (imo MDLXIV, ut liquet ex obitu præcessoris, inquit recte in notis Assemanus) Christi MCCLIII, die XIV Septembris in festo sanctæ Crucis ab episcopis . . . . . in patriarcham ordinatus est, dissentiente Joanne Bar-maadani, maphriano, cum nonnullis suor factionis præsulibus, qui ipsam Maphrianum, patriarchali dignitati inhiantem, ad schisma fucendum impellebant, quod reipsa tertio post mense fecit, ursitque ad mortem usque Dionysii, qui ob ferocem superbiam a Sergio monacho, Basilio diacono, et Abraham laico die XVIII Februarii anno Græcorum MDLXXII (Christi MCCLXI) in cancello altaris, ubi nocturnas preces sabbati

Sedit ab A. C.
1253 usque ad
1261.

APPENDIX
SÆCULUM XIII.

sabbati Jejunii Ninivitarum celebrabat, misere trucidatus fuit. Prætermittitur in Diptychis; at non a continuatore Barsalibæi. Sub eo Gregorius Bar-hebræus ex Lacabænæ ad Alepi episcopatum translatus est.

LII. JOANNES XV.

Sedit et hinc ab A.
C. 1253 usque ad
1263.

684 **J**OANNES BAR-MAADANI ex maphriano in patriarcham die IV Decembris in festo sanctæ Barbaræ anno Græcorum MDLXIV (imo MDLXV, Christi MCCLIII, cum juxta hujus chronici narrationem inauguratus sit aliquamdiu post Dionysium VII) Alepi ordinatus Jacobitarum patriarchatum longo schismate vexavit, inferior modo, modo superior Dionysio, prout alter alterum dynastarum avaritiæ largius suppeditando vincebat, quæ omnia pluribus hoc loco persequitur Bar-hebræus. Obiit in Cilicia, ubi a rege et magnatibus Armeniorum summo in honore habebatur, anno MDLXXIV (Christi MCCLXXIII) in quadragesimali jejuniis id cœnobio Baximatæ.
B Notus est hic Joannes in Diptychis, et Catalogo anonymi, uti et inter scriptores Jacobiticos Assemanni, hujus tomi toto capite XL.

LIII. IGNATIUS III.

Sedit ab A. C.
1264 usque ad
1282.

685 **I**GNATIUS, qui et JOSUE, archimandrita cœnobii Gavicathæ, quod apud Mopsuestiani, Ciliciæ urbem, situm est, post Bar-maadani obitum... in Gavicathæ cœnobio anno Græcorum MDLXXV (Christi MCCLXXIV) in festo luminum (id est Epiphaniæ) ordinatus est... Eodem mense Ignatius patriarcha Orienti maphrianum proclamavit Gregorium Abulpharagium, Alepi episcopum, hujus, ut dixi, auctorem chronici. Obiit hic patriarcha ex hydrope feria tertia die XVII Novembris anno Græcorum MDXCIV (Christi MCCLXXXII). Cadaver in cœnobio Baximatæ in Cilicia conditum.

LIV. IGNATIUS IV.

Sedit ab A. C.
1283 usque ad
1292.

C 686 **I**GNATIUS, qui et PHILOXENUS NEMROD post Ignatii Josue obitum... in festo Præsentationis Domini in templo, anno Græcorum MDXCV (id est die II Februarii, anno Christi MCCLXXXIII) in patriarcham ordinatus est. Atque hic desinit Bar-hebræus; cetera sunt ab anonymis adjecta; quæ mihi per compendium describere satis erit, ex illo Catalogo, quem ad calcem hujus tomi concinnavit Assemanus a pag. 479, in quo Ignatium IV obiisse notat exeunte anno Christi MCCXCII.

LV. IGNATIUS V.

Sedit ab A. C.
1293 usque ad
1302.

687 **I**GNATIUS V, dictus I, qui et JOSEPH BAR-VAHIB, electus ineunte anno MCCXCIII, obiit anno MCCXXXII. Sub eo schisma ortum inter Jacobitas, quibus tres patriarchæ præfuerunt: nimirum Ignatius, qui supra, quique sedem Mardæ fixit: et

IGNATIUS, qui et MICHAEL I, Barsuma olim appellatus, abbas cœnobii Gavicathæ, qui se-

dem fixit in urbe Ciliciæ, Siside, et paulo post D obiit: et

IGNATIUS, qui et CONSTANTINUS, episcopus Melitina, appellatus patriarcha Syriæ, qui obiit anno MCCCLXIX.

Observat hic in prosecutione epitomes Bar-hebræi Assemanus, ab Ignatio I, seu Josepho Bar-Vahib ad successores patriarchas Ignatii nomen derivatum esse, neglecto eorum ordine, qui eodem nomine antea appellati fuerant. Idem inter scriptores Monophysitas celebratur hujus tomi Bibliothecæ Orient. cap. XLV.

AUCTARIUM

PATRIARCHÆ ANTIOCHENI

JACOBITARUM

SÆCULO XIII POSTERIORES.

LVI. **I**GNATIUS VI, dictus II, qui et ISMAEL MAGEDUS, Ignatii Bar-Vahibi ex fratre nepos, ordinatus Mardæ anno (Christi) MCCXXXII, obiit anno MCCCLXV. Sub eo patriarchatum Ciliciæ tenuit post Michaellem I.

E
Ab A. C. 1332 ad
1365

IGNATIUS, qui et MICHAEL II; obiit anno MCCCLXIX. Quo defuncto, patriarchatum Ciliciæ ac Syriæ tenuit post Ignatium Constantinum

BASILIIUS, qui et PHILOXENUS, episcopus Damasci. Tertius autem Jacobitis per id tempus patriarcha præfuit

IGNATIUS I, qui et BASILIUS SABA Salachensis, patriarcha Turabdincensium, ordinatus anno MCCCLXIV: obiit anno MCCCLXXXIX.

689 LVII. **I**GNATIUS VII, dictus III, qui et Sciahab, sororis Ismaelis filius, ordinatus anno MCCCLXV, obiit anno MCCCLXXXI. Sub eo Basilius Philoxenus, cui successit

BASILIIUS, qui et GABRIEL; obiit anno MCCCLXXXVII.

690 LVIII. **I**GNATIUS VIII, dictus IV, qui et ABRAHAM BAR GARIB CYRILLUS, episcopus Amidæ, electus anno MCCCLXXXI; obiit anno MDXXII. Sub eo post Basilium Gabrielem electus fuit patriarcha Syriæ

A. 1381 ad 1412.

PHILOXENUS, episcopus Damasci, qui obiit anno MDXXI. Post Ignatium vero I Turabdincensem

IGNATIUS II patriarcha Turabdincensium, qui et JOSUE Mutæ Medensis filius, electus anno MCCCLXXXIX, depositus anno MDXXVII.

691 LIX. **I**GNATIUS IX, dictus V, qui et BEHENAMUS BASILIUS, Heldensis, electus anno MDXXII, sedit annos XLIII; obiit anno MDCLX. Sub eo post Philoxenum patriarcham Syriæ

A. 1412 ad 1435.

BASILIIUS, qui et SYMEON Manemita, episcopus Gargar, electus anno MDXXI; obiit anno MDXLV. Tum vero id schisma sublatum est, quod per Ciliciæ, Syriæ et Mardæ patriarchas inductum fuerat. Post Ignatium vero II Turabdincensem

IGNATIUS III patriarcha Turabdincensium, qui et MASUDUS Salachensis, electus anno MDXXVII; obiit MCDXX.

IGNATIUS IV patriarcha Turabdincensium, qui et HENOCH Invardensis, electus anno MDXXI; obiit anno MDXLV.

IGNATIUS V patriarcha Turabdincensium, qui et CUMA PHILOXENUS, episcopus cœnobii

A nobili Cartaminensis, electus anno MCDXLV; obiit anno MCDLVI.

A. 1456 ad 1484

692 LX. IGNATIUS X, dictus VI, qui et CHALEPHI Maadanensis, filius sororis Barsumæ Basili Maphriani, episcopus Gozartæ, electus anno MCDLV; obiit anno MCDLXXXIV. Sub eo post Ignatium V Turabdinensem.

IGNATIUS VI patriarcha Turabdinensium, qui et JOSUE BASILIUS Invardensis, electus anno MCDLVI; obiit anno MCDLXI.

IGNATIUS VII patriarcha Turabdinensium, qui et AZIZUS PHILOXENUS BAR-SAPTA, episcopus Haæ, electus anno MCDLXI; obiit anno MCDLXXXI. Post ejus obitum duo Turabdinensibus patriarchæ præfuerunt: nimirum

IGNATIUS VIII, qui et SABA; et

IGNATIUS IX, qui et JOANNES.

693 LXI. IGNATIUS XI, dictus VII, qui et JOANNES BAR-SILA, episcopus Amidæ, electus anno MCDLXXXIV; obiit anno MCDXCIII.

A. 1484 ad 1493 et ultra.

694 LXII. IGNATIUS XII, dictus VIII, qui et NOE Bæcephensis Libaniota, episcopus Emesæ, deinde maphrianus, demum patriarcha anno MCDXCIII. Sub eo Turabdinensibus postremus

B patriarcha præfuit

IGNATIUS X MASUDUS; quo mortuo, schisma Turabdinenses inter et Mardenses sublatus est, unusque eunctis Jacobitis Syris patriarcha præfuit Ignatius Noe Libaniota.

LXIII. IGNATIUS XIII, JOSUE ex castro Kelat, qui postquam a Christiana fide defecisset, pœnitentiam sui seeleris egit.

LXIV. IGNATIUS XIV, JACOBUS Damascenus.

LXV. IGNATIUS XV, DAVID Maadanensis.

LXVI. IGNATIUS XVI, ABDALLA ex castro Atta.

LXVII. IGNATIUS XVII, NEHEMES, seu NEHETALLA Mardensis, qui quum religionem Christianam ejurasset, Romam sub Gregorio XIII se recepit.

695 LXVIII. IGNATIUS XVIII, PETRUS DAVID SCIAH, qui Jacobitis præerat anno Christi MDLXXIX et MDLXXXVI. Ad hunc anno MDLXXXIII Nuntius Apostolicus Leonardus episcopus Sidoniensis, missus est.

A. 1579 usque ad nostra tempora

LXIX. IGNATIUS XIX, PILATUS Mansurensis.

LXX. IGNATIUS XX, ABDALGANI, frater Pilati.

LXXI. IGNATIUS XXI, PETRUS HODAJE, seu HUDAJES.

LXXII. IGNATIUS XXII, ABDALMESSIAS.

LXXIII. IGNATIUS XXIII, SIMEON. Sub eo Jacobitas plurimos ad Catholicam fidem convertit, iisque patriarcha præfuit.

LXXIV. IGNATIUS XXIV, ANDREAS ACHIGIAN, filius Abdalgal, cui successit orthodoxus patriarcha.

LXXV. IGNATIUS XXV, PETRUS, quem E Jacobitæ hæretici, Georgio instigante, in exilium mitti Adanam curarunt.

LXXVI. IGNATIUS XXVI, GEORGIUS Jacobita, cui successit

LXXVII. IGNATIUS XXVII, ISAAC, qui Jacobitis usque in præsentem annum præest. Ita Assemanus in catalogo suo, quem cum tomo II Bibliothecæ Orientalis edidit Romæ anno Christi MDCCXXI.

G

F

INDEX SANCTORUM

AD TOMUM IV JULII.

A

- 15 Budemius martyr. *Ex Synax. Græcis ac Martyrologio Romano* 26
- 18 **A**Æmilianus martyr COMM. § I. Locus martyrii, cultus, ecclesia in Rhado, et miracula 170. Acta martyrii ejus Græca, eorumque levis auctoritas 371. MARTYRIUM auctore Anonymo, ex cod. Ms. Vaticano 373
- 15 Æternus episcopus martyr. *Ex Soussayo et Castellano* 48
- 15 Agrippinus et quatuor socii MM. *Ex Hieron.* 28
- 17 Alexius conf. COMM. AD ACTA LAT. § I. Alexii nomen, patria, parentes, ætas ac mors; idemne an diversus a Joanne Calybita 238. § II. Sancti cultus apud Græcos et Latinos, elogia, reliquiæ 240. § III. Ecclesia ac monasterium SS. Bonifacii et Alexii Romæ, antiquus corporum ac modernus status; ædes sacræ alibi in honorem S. Alexii exstructæ, confraternitas Avenione 243. § III. Festum Sancti apud Latinos; Officium ecclesiasticum; Orationes propria. Ordo Alexianorum seu Cellitarum; notio prævia canonis Græci in Sancti honorem concinnati 245. § V. Canon in Sancti honorem conditus sæculo IX, e Græco versus; historia Alexiana vulgaris 247. § 6. Vitarum notitia; Græca præterita; quænam hic dentur 250. VITA auctore Anonymo. *Ex cod. nostro antiquiss. cum aliis collato* 251. VITA METRICA. *Ex codice etiam vetustissimo: auctore, ut creditur, Marbodo* 254. ANALECTA, HOMILIA S. Adalberti Pragensis, ex biblioth. Casinensi 257. MIRACULA ab Anonymo sæc. XI scripta, ex eodem cod. Cas. cum aliis collato 258
- 17 Alexius confessor Edessæ in Syria. COMM. AD ACTA ARABICA. § I. Eorum occasio, notitia, auctor, ætas 262. § II. Vita Arabica corrupta, ex textu Syriaco castigata 264. VITA ARABICA Latine redita a Petro Benedetti S. J. Prologus. CAP. I. Sancti natales, educatio, nuptiæ 266. CAP. II. Sponsam Sanctus clam deserit; Seleuciam primo, deinde Edessam delatus; ubi virtutibus excellit: quæritur, at non invenitur 267. CAP. III. Lugetur a suis; ædituo ecclesiæ Edessenæ cælitus indicatur; cui semetipse totum manifestat. Mors, sepultura 269
- 19 Ambrosius Autpertus abbas in monasterio S. Vincentii ad Vulturum in Italia. COMM. § I. Asserta appellatio Sancti et rerum gestarum narratio cum ejus ætate non cohærens 646. § II. Sancti viri scripta; singulare virtutum Christianarum in iis studium et Acta 647. VITA. *Ex Ms. desumpto e monumentis D. Constantini Cajetani abbatis* 649
- 15 Ansuerus martyr cum sociis. COMM. § I. Palæstra et epocha 97. § II. Actorum compendium, ex quo Sancti patria, vitæ professio, socii et reliquiæ examinantur 99. Cultus, Officium et Acta. 102. ACTA auctore Anonymo ex Mss. CAP. I. Ansueri natales, adolescentia, vita monastica et virtutes 104. CAP. II. Martyrium, sepultura, translatio et miraculum 107
- 11 Antiochus et Cyriacus martyres. *Ex Fastis Græcis et Martyrologio Romano* 25
- 15 Apronia virgo. COMM. Cultus, epocha, patria et Acta 45. ACTA auctore Anonymo 46
- 18 Aquilinus et Socii 12 martyres in Africa. *Ex Hieron.* 361
- 18 Arnoldus confessor. COMM. Sancti cultus et Acta examinantur 447. ACTA auctore Anonymo: ex Officio Ms. cum aliis tribus collato 449
- 18 Arnulphus episc. Meteosis. COMM. § I. Cultus S. Arnulphi, basilica, reliquiæ, elogia 423. § II. Arnulphi majores; tempus locusque nativitatis, honores in aula regia; uxor et filii 425. § III. S. Arnulphi episcopatus, ejus abdicatio; vita solitaria, tempus mortis 428. § IV. Acta S. Arnulphi, quæ hic damus 432. VITA auctore Anonymo æquali; ex Mss. et æxesis. CAP. I. S. Arnulphi natales; profectus in litteris ac pietate; potentia in aula; conjugium et liberi; episcopatus Metensis; austera vivendi ratio; opera misericordiæ; miracula varia; amor solitudinis 435. CAP. II. Abdicatio muneris episcopalis; recessus ad eremum; restinctum incendium, vita in solitudine, sanctus obitus; sepultura; corporis translatio, et miracula 438. VITA ALTERA auctore Umnone, ex antiquo cod. Vicensi. CAP. I. Gesta S. Arnulphi usque ad susceptum episcopatum 440. CAP. II. Gesta a suscepto episcopatu usque ad obitum 443. FRAGMENTUM I, ex eodem codice. FRAGMENTUM II ex libro Pauli Warnefridi apud Chesnium 446
- 18 Arnulfus martyr. COMM. § I. Cultus ex variis Martyrologiis et Breviariis 396. § II. Arnulfi distinctio ab altero ejusdem nominis martyre, vitæ tempus, episcopatus, martyrium et Acta 398. Reliquiæ variis locis honoratæ 401. VITA auctore Anonymo. *Ex Ms. collato cum editione Joannis a Bosco.* CAP. I. Sancti prosapia, et Chlodovei regis Francorum conversio ad fidem; Arnulfi matrimonium, virginitas, peregrinatio et miracula 403. CAP. II. Narratio pœnarum

- narum infernalium, Sancti exorcismus, secunda peregrinatio, episcopatus, profectio in Hispaniam, prædicatio fidei, miracula et martyrium 405. *VITA METRICA auctore Letselino. Ex Ms. Belfortiano.* CAP. I. Arnulfi parentes, natiuitas, et Chlodovei regis conversio ad fidem. Sancti juvenis educatio, prima peregrinatio et miracula 407. CAP. II. Reditus in civitatem Remensem; benevolentia Remigii erga Arnulfum, quem exorcistam consecrat; qua dignitate præditus statim duos energumenes liberat, et ob periculum vanæ gloriæ fugam meditatur 409. CAP. III. Secunda peregrinatio, episcopatus, iter in Hispaniam et miracula 411. CAP. IV. Reditus in patriam post obitum S. Remigii, martyrium, corporis translatio, prodigiosa ejusdem immobilitas in silva Aquilina, sepulcrum, et auctoris epilogus 413. *TRANSLATIO ET MIRACULA auctore Anonymo suppare, ex Ms.* 415
- 19 Arsenius anachoreta in monte Scethi Lybiæ. *COMM.* § 1. Scethis notitia; nominis Sancti etymon, patria, natales; vita in sæculo acta, institutio Honorii et Arcadii 605. § 2. Sancti in solitudinem secessus, causæ, adjuncta; præclare ibidem facta et dicta 607. § III. Alia ascetica documenta; fuga ex Scethi in Troën; inde in Canopum; dicta et facta utrobique expensa 609. § IV. Reditus in Troën, mors, sepultura, chronotaxis vitæ, discipuli 612. § V. Memoria in Fastis; cultus in Gallia, Belgio et Germania; elogia; Vita quam edimus; aliæ ab aliis conscriptæ 614. *VITA auctore S. Theodoro Studita ex cod Petri Sequierii Franciæ Cancell.* Prologus. CAP. I. Sancti patria, natales; vita secularis cum solitaria divino monitu commutata, insignes in ea progressus; hominum fuga 617. CAP. II. Donum orationis et lacrymarum; vigiliæ; documenta, labor manuum; mortificatio, paupertas; discipulorum dimissio et admissio; reditus in Troën 622. CAP. III. Fraudium dæmonis et arcanorum perspicientia; morbus, visio, cura vilissimæ sepulturæ; mors; habitudo corporis, periocha vitæ, elogium 626. Epilogus 630
- 15 Athanasius episc. Neapolitanus. *COMM.* § I. Sancti cultus et quædam chronologica vitæ puncta 72. § II. Acta vitæ et translationis, eorumque scriptores 74. *ACTA auctore Joanne diacono, ex Chronico Ms.* 75. *ACTA ALIA auctore Anonymo cœvo, ex regesto S. Placidi.* Prologus 77. CAP. I. S. Athanasii patria, parentes, pia educatio et clericatus in pueritia 78. CAP. II. Athanasii episcopatus, variæ virtutes, magnificentia erga ecclesias et sanctitatis fama 80. CAP. III. Persecutio contra Athanasium, ejus exsilium, sepultura et miraculum 82. *TRANSLATIO auctore Anonymo cœvo, ex Ms. Longobardio, cum altero collato.* Prologus 84. CAP. I. Translatio corporis S. Athanasii ex monte Casino, et miracula in itinere facta 85. CAP. II. Miracula ad S. Athanasii sepulcrum patrata 87
- 17 Athenogenes martyr. *COMM.* § I. Unde et quo die S. Athenogenes in Fastis sacris Latinis innotescere cœperit 216. § II. Apud Græcos solum signatus est Athenogenes Sebastenus hoc vel præcedenti die 217. § III. Ex Actis Metaphrasticis, nullius vel per exiguæ fidei, non probatur geminus fuisse 218
- 19 Aurea virgo martyr Cordubæ in Hispania. *COMM.* Sanctæ patria, stirps, vitæ professio et cultus, 651. *VITA auctore S. Eulogio cœvo. Ex Memoriali Sanctorum.*

B

- 15 Benedictus Andegav. cp. *Ex Martyrologiis et Breviario* 90
- 17 Benignus abbas. *COMMENT.* § I. Beati titulus, Benigno passim datus, examinatur 338. § II. Benigni patria, scripta, elogia et Acta 339. *ACTA BREVIORA ex Ms. Florentino biblioth. Laurentianæ* 341. *ACTA AUCTIONORA ex Ms. Florentino biblioth. Mediceæ* 342
- 15 Bernardus conf. marchio Badensis. *COMM.* § I. Cultus et reliquiæ 110. § II. Bernardi elogia et Acta 112. *VITA ex Italico in compendium Latine redacta* 113. *MIRACULA Italie a Blancardo edita, et hic Latine versa* 116
- 19 Bernoldus seu Bernulphus episcopus, Ultrajecti in Belgio. *SYLL. HIST. Sancti cultus, gesta, miracula, sepulcrum, reliquiæ* 654
- 15 Bonosa V. M. et quinquaginta milites ab ea conversi. *COMM. CNIT.* De ejus seorsim cultu, ætate et Actis 19. *VITA ex editione Stephani Capelli* 21
- 18 Bruno episc. Signiensis. *COMM.* § I. Sancti natales inter Vitæ scriptores controversi 471. § II. Canonicus Senensis non Astensis fuisse dicendus est; et cur e monte Casino recesserit 473. § III. Brunonis canonizatio, cultus, Officium et vitæ series 475. *VITA auctore Anonymo, ex Mss. collatis eum edit. Marchesii.* Lectiones 30 in quas tota vita distributa est 478. Ad *EXCERPTA* ex Chronico Casinensi præfatio. De adventu sancti Bruni ad hunc locum (Casinum) et de bonis operibus suis 485. Sequuntur varia Capita, ac demum *APPENDICULA* de S. Brunonis scriptis 488

C

- 15 Catulinus diaconus et quinque socii MM. *Ex Martyrologiis* 27
- 16 Ceslaus Odrovantius Ord. Præd. *COMM.* § I. Cultus et Acta 182. § II. Chronologica vitæ series usque ad tirocinium religionis finitum 184. § III. Reliqua vitæ chronotaxis usque ad mortem 187. *ACTA auctore Bzovio, cum Mss. Vratislaviensibus collata.* Prologus 189. CAP. I. Ceslai patria, nomen, pueritia, studia, virtutes et gesta ante statum religiosum. CAP. II. Occasio ingressus in Ordinem S. Dominici, religiosæ vitæ tirocinium, fundationes cœnobiorum, virtutes et labores apostolici. CAP. III. Miracula, administratio provinciæ Polonicæ, prodigiosa arcis Vratislaviensis liberatio, scriptorum testimoniis confirmata. CAP. IV. Ceslai moribundi ad suos fratres exhortatio, quædam de eo testimonia et miracula post mortem 196. *APPENDIX* de translatione reliquiarum 199

D

- 19 **D**aria Cpoli. *Ex Martyrologiis* 586
 15 David abbas. Dies cultus, adventus ex Anglia in Succiam, monasterii constructio, annus mortis incertus 108. *VITA ex Vite Aquilonia* 110
 15 Deusdedit ep. Cantuariensis. *Ex Martyrologiis et Capgravo* 48. *ELOGIUM ex Capgravo* 49
 15 Discipuli Christi 72. *COMM. HIST-CRIT.* De eorum cultu, numero et nominibus 16
 19 Dius archimandrita thaumat. Cpoli *SYLLOGE HIST.* Cultus, gesta, monasterium ab ipso conditum, ætas 631
 15 Divisio Apostolorum. *COMM. HIST - CRIT.* § i. Ubi hæc Divisio colatur et quomodo facta sit 6. § ii. Quo anno divisi fuerint Apostoli 10. Ubi post Divisionem prædicaverint, Apostoli 13
 16 Dominus Apriliacensis M. cum sociis. *Ex Martyrologiis Gallicanis et Proprio Podiensi* 124
 16 Dominus M. Candiensis, alius, an idem sit cum Apriliacensi. *Ex schedis Candiensibus Petri Franc. Chiffletii* 126
 16 Domneo martyr. *Ex tabulis Bergomensibus* 128
 15 Donevaldus conf. cum novem filiabus. *Ex Fastis Scotiis* 60

E

- 18 **E**lius sive Ælius conf. *Ex Ferrario* 395
 17 Ennodius episc. conf. *COMM. HIST.* § i. Sancti nomen, genus, patria et gesta ante episcopatum 271. § ii. Ætas, episcopatus et legationes 273. § iii. Obitus, cultus, scripta et elogium 274
 19 Epaphras ep. M. 581
 16 Eugenius episc. et socii. *Ex litteris P. Flicci S. J.* 180
 16 Eustathius patriarcha Antiochenus. *COMM. HIST.* § i. Eustathii patria, studia litterarum, constantia in fide, episcopatus Beroënsis et Antiochenus, locus et oratio in concilio Nicæno primo 130. § ii. Eustathii post concilium Nicænum usque ad exsilium suum gesta scriptaque adversus Arianos et eorum patronos 132. § iii. Eustathii depositio et exsilium 134. § iv. Amor Antiochensium erga exsulem Eustathium, hujus felix obitus in exsilio 137. § v. Eustathii cultus, reliquiæ, scripta, elogium 138. *LAUDATIO S. P. N. Eustathii Antiochiæ magnæ archiepiscopi. Ex S. Chrysostomo.* PARS I. De felici morte et gloriosa memoria S. Eustathii apud Antiochenos 140. PARS ALTERA. Egregiæ S. Eustathii in patriarchatu administrando virtutes 142
 15 Eutropius, Zosimus et Bonosa. *Ex Martyrologiis* 18

F

- 18 **F**altes ep. et forte Jocundus MM. *Ex Hieron.* 361
 16 Faustus martyr. *Ex synax. Græcis et Martyrologio Romano* 124
 15 Felicissimus confessor. *Ex Ferrario* 96
 15 Felix episcopus martyr Papiæ 23

- 19 Felix episcopus, Veronæ in Italia. *Ex Martyrologio Romano* 644
 17 Fredegandus abbas. *COMM.* § i. Locus habitationis Sancti et cultus 288. § ii. De Sancti reliquiis et patrocinio contra pestem 291. § iii. Sancti Acta, patria, vitæ professio et epocha 292. *ACTA auctore Anonymo. Ex regesto eccl. Antverpiensis* 295. *MIRACULA ex Ms. Belgico Latine reddita* 296
 18 Fredericus episc. martyr. *COMM.* § i. Sancti cultus, sepulchrum et reliquiæ 452. § ii. Frederici patria, vitæ professio, gesta in episcopatu, elogium et mortis annus 454. § iii. Examinantur ejus Acta et mortis causa 457. *ACTA forsitan auctore OEtberto, ex Ms. Ultraject.* CAP. I. S. Frederici pueritia, pia institutio, clericatus, virtutes et sacerdotium 460. CAP. II. Promotio ad episcopatum post diuturnam recusationem 461. CAP. III. Reprehensio a Frederico facta regi ob illicitas ejus nuptias 463. CAP. IV. Virtutes in episcopatu, zelus apostolicus et constantia 464. CAP. V. Sollicitudo pastoralis, prædictio ultionis divinæ, et regis Ludovici pœnitentia 465. CAP. VI. Iterata regis reprehensio ob incestas nuptias et Frederici martyrium 467. CAP. VII. Normannica Frisiæ vastatio a S. Frederico prædicta; regis Ludovici mors; punitio æditui, qui sepulchrum S. Frederici profanarat 469

G

- 17 **G**enerosus martyr. *Ex Martyrologio Romano* 220
 16 Gondulphus episcopus. *COMM.* Sancti elogium, stirps, episcopatus, et Acta 159
 18 Gonerius presb. anachoreta. *Ex Proprio Venet. et Castellano* 422
 18 Guddene martyr. *Ex Martyrologiis* 359
 15 Gumbertus conf. *COMM.* § i. Variæ confusiones in Sancti nomine, dignitate et locis ubi colitur 61. § ii. Sancti professio, cultus ex Martyrologiis, ætas et Acta 63. § iii. Cetera cultus monumenta; reliquiæ an et quæ supersint 65. § iv. Pars cranii in Belgium delata 1575, et templo Societatis Jesu Bruxellis postmodum donata 66. § v. Recognitæ approbatæque ab Ordinario reliquiæ, et solenniter in templum nostrum Bruxellense illatæ anno 1641, 68. *VITA ex Lectionario PP. Conventual. S. Francisci et Cartusix Herbipol.* 69

H

- 16 **H**elerius vel Elerius martyr. *COMM.* Sancti cultus, Acta et sepultura 145. *ACTA ex veteri Ms. cum aliis collato.* CAP. I. S. Helerii patria, parentes, nativitas, morbus, pia pueritia, miracula, et eorum occasione sui magistri martyrium 148. CAP. II. Helerii discessus e patria, aspera vita, miraculum insigne, peregrinatio in Normanniam et insulam Cæsaream, martyrium et corporis translatio 150
 16 Hilarius martyr. *Ex Martyrol.* 144
 17 Hyacinthus martyr. *COMM.* Sancti Martyris cultus, elogium et Acta 221. *LAUDATIO GRÆCO-LAT. Ex editione Combefisii.* CAP. I. Prologus, Sancti patria, adhortatio ad suos populares, ut idololatriam deserant

serant 222. CAP. II. Sancti martyris zelus in excidenda arbore, libera facti confessio, mors, tumultus et auctoris epilogus 227

J

- 15 **J**acobus episc. Nisibenus. § I. Jacobi cultus 28. § II. Gesta S. Jacobi Nisibeni in concilio Nicæno et Antiochæno 31. § III. Ejus scripta 34. § IV. Auctorum quorundam errores, et obsidio Nisibena 37. § V. Mors, sepultura et Vitæ scriptores 40. ACTA auctore Theodoro episc. Cyriæ interpretatione Jacobi Sirmondi. CAP. I. Aspera S. Jacobi vita, et quædam miracula 42. CAP. II. S. Jacobi episcopatus, miraculum, præsentia in concilio Nicæno, obsidio urbis Nisibenæ ejus precibus prodigiose soluta 43
- 19 **J**usta et Rufina VV. MM. SYLLOGE HIST. § I. Sanctarum cultus, templa, reliquiæ et miracula 583. § II. Virginitas SS. Martyrum asserta, et loca quædam Actorum illustrata 585
- 16 **J**ustinianus conf. Lemovic. *Ex Breviario loci et Martyrologiis* 172

K

- 17 **K**enelmus puer martyr. Sancti cultus et Acta 297. ACTA ET MIRACULA. *Ex Ms. Rubæ Vallis, collato cum Capgravio* 310

L

- 19 **L**aurentius episcopus Neapoli in Campania. Sancti cultus et episcopatus tempus 644
- 17 **L**eo PP. IV. COMM. Vetustus Sancti cultus, elogia et translatio 302. § II. Electio et consecratio 304. § III. Nonnulla S. Leonis gesta, de quibus vix oïter meminit Anastasius 305. § IV. Vita S. Leonis an vere ab Anastasio scripta; fabula Papissæ; et innumera dona ecclesiis collata 307. VITA ex Anastasio Biblioth. CAP. I. S. Leonis, doctrina et virtute eximii, ad sacerdotium, atque inde ad summum pontificatum exaltatio 309. CAP. II. Summa ejus in ecclesiis liberalitas; terræ motus, sanctio observanda circa presbyterium; et multorum instauratio 310. CAP. III. Basiliscus fugatus; repressum incendium, dona alia variis ecclesiis oblata, et restituta monasteria; octava Assumptionis. CAP. IV. Novi ecclesiarum ornatus; constructio monasterii; et reparatio murorum, portarum ac turrium Urbis 313. CAP. V. Illatio sacrorum corporum in Urbem; restauratio ecclesiæ SS. Coronatorum; dona monasteriis; adventus Neapolitanorum, et classis Saraccnicæ dispersio 315. CAP. VI. Perpetua munifici Pontificis in varias ecclesias donariorum distributio 317. CAP. VII. Civitatis Leoninæ, Lothario imp. juvante, constructio, et dona iterum varia in Romanos collata 319. CAP. VIII. Urbis Portuensis munitio; Corso- rum ibi receptio; dona alia in ecclesias et earum restauratio 321. CAP. IX. Synodus Romana in qua depositus Anastasius Cardinalis; dona rursus multiplicia in diversas ecclesias 323. CAP. X. Eversæ Cen- tumcellæ alibi restitutæ, et donis cumu- lata; ubi et aliæ ecclesiæ: Compositio falsæ apud Imp. accusationis, ac pius S. Leonis obitus. 324
- 15 Lollianus martyr. *Ex Fastis Græcis* 28

M

- 16 **M**acarius et Megetia. *Ex Hieron.* 129
- 19 Machadorus et septem socii MM. *Ex Hieron.* 587
- 19 **M**acrina virgo. COMM. Cultus, nativitas, obitus et Acta S. Macrinæ 589. VITA auctore S. Gregorio Nysseno, interpretate Francisco Zino. Præfatio auctoris 592. CAP. I. Macrinæ ortus, educatio, studium virginitatis, pietas in matrem ac familiam 593. CAP. II. Vita monastica S. Macrinæ, itemque matris ejus S. Emmeliæ, ac Petri fratris. Pia mors SS. Emmeliæ et Basilii magni. accessus S. Gregorii Nysseni ad sororem decumbentem 596. CAP. III. Colloquium extremum S. Macrinæ cum S. Gregorio; sanctissimus ejus obitus, et fratris ac Virginum lacrymæ, tum summa Macrinæ paupertas, et repertæ apud eam sanctæ Crucis reliquiæ 599. CAP. IV. Miraculi vestigium in corpore defunctæ; exsequiæ a S. Gregorio accuratæ; locus sepulturæ, miracula in vita patrata 602
- 17 **M**ammas et socii x martyres. *Ex Hier.* 220
- 17 **M**arcellina virgo. COMM. § I. Sanctæ cultus et elogia 231. § II. Sanctæ virginis epocha, locus mortis, epitaphium, sepulcrum et Acta. 233. ACTA. *Ex Bonino Mombritio.* Prologus 234. CAP. I. S. Marcellinæ natalis, pia educatio, et publica post Liberii Papæ exhortationem virginitatis professio 235. CAP. II. Duo S. Marcellinæ fratres, variæ ejus virtutes, dolor ex fratrum morte, et pius illius obitus 236
- 17 **M**arcellus martyr. *Ex Hieron.* 221
- 17 **M**arina virgo, *Marinus* dicta. COMM. § I. Marinæ cultus apud Græcos et Latinos 278. Plures virginis sub nomine Marinæ distinguendæ 280. § III. Marinæ patria, ætas, institutum, translatio et cultus Venetiis 282. § IV. Reliquiæ sub S. Marinæ nomine alibi honoratæ et Acta 284. ACTA auctore incerto. *Ex Vitæ Patrum* 286. APPENDIX I De Reparata seu Margarita, *Pelagius* dicta 287. APPEND. ALTERA. De Marina Scaniensi in Sicilia 288
- 18 **M**arina V. M. Hispana. *Ex Martyrologio Romano* 376
- 19 **M**artinus Trev. episc. M. *Ex Martyrologiis recentioribus* 582
- 18 **M**aternus episcopus. COMM. Sancti cultus, chronotaxis, Acta et gloria posthuma 361. ACTA. *Ex biblioth. Ambrosiana.* Prologus 364. CAP. I. Materni electio ad episcopatum, veneratio apud ipsos ethnicos; zelus et sollicitudo pro grege suo 365. CAP. II. Ejus cura episcopalis, constantia in persecutionibus, fidelium confirmatio et pia mors 367
- 16 **M**onulphus episcopus. COMM. § I. Sancti cultus, cujus occasione quoddam prodigium examinatur 152. Sancti Acta, stirps, episcopatus et mors 156. VITA PRIMA auctore Anonymo. *Ex Ms. Ultrajectino cum aliis collato* 157. VITA SECUNDA auctore forsan *Jocundo*

Joecundo presb. Ex Ms. Trajectensi etiam collato
158

P

- 16 **P**aulus et Mammes MM. *Ex Hieron.* 128
- 19 Petrus Fulgineus conf. Fulgini in Umbria. COMM. Sancti cultus, Vitæ scriptores et Acta 663. ACTA MUTILA. *Auctore Joanne Gorino a S. Geminiano ex Ord. Prædicatorum. Ex Ms. forte Fulginatensi.* CAP. I. S. Petri conversio, misericordia erga pauperes, et contemptus suiipsius 665. CAP. II. Studium orationis, pœnitentia, tentationes, et falsa hæreseos insimulatio 666
- 18 Philastrius episcopus. COMM. § I. Antiquus Sancti cultus ex variis monumentis 383. § II. Philastrii patria, scripta, episcopatus chronotaxis, Acta et gloria posthuma 385. ACTA *auctore S. Gaudentio Brixien. Ex edit. Galeardi cum Mss. collata* 387. TRANSL. ET MIRACULA *a Ramperto Brix. ex eadem editione.* CAP. I. Antiquus S. Philastrii cultus, corporis translatio, et duplex miraculum in ea translatione factum 388. CAP. II. Multi variis morbis afflicti ad ejus sepulcrum prodigiose sanitatem impetrant 390. CAP. III. Veterum prodigiorum obliteratio, summa erga S. Philastrium veneratio, et tria miracula ante translationem ejus patrata 392. ALTERA TRANSLATIO *ex libris provisionum civitatis Brixienensis* 394
- 15 Philippus, Zenon, Nasens et decem infantes. *Ex Martyrologiis* 27
- 15 Plechelmus episcopus COMM. I. B. § I. Plehelmi patria, inque ea episcopatus. S. Swiberti per Marcellinum Vita supposititia 50. § II. Candidæ Casæ episcopatus in Britannia jam Scotis subjectus; ejus episcopi S. Ninianus, Pethelmus, alii 51. § III. Plechelmus diversus a Pethelmo Candidæ Casæ episcopo: perperam de utroque scripta a multis 53. § IV. Plehelmi in Belgium adventus, mors, sepultura, Vitæ historia, publica veneratio 55. § V. Plehelmi reliquiæ translatae Ultrajectum, Oldensaliam, Ruræmundam 56. VITA *auctore Anonymo. Ex Mss.* 58
- R
- 15 **R**eginswindis puellula. COMM. Sanctæ monumenta, cultus et Acta 90. ACTA. *Ex passionali Bodecensi.* CAP. I. Reginswindis parentes, educatio, violenta mors a nutrice illata, corporis inventio et sepultura 92. CAP. II. Occasio translationis, sacri corporis translatio et miracula 94
- 16 Reineldis V. M. cum sociis. COMM. § I. Sanctæ nomen, locus cultus, ejusque celebritas 172. § II. Genus, ætas, Acta 174. VITA. *Ex Ms. S. Pauli in Sonia, cum aliis Mss. collata* 176
- 19 Rilicius vel Rethicius episc. SYLLOGE MIST. Sancti cultus, scripta et Acta 587
- 18 Robertus Salentinus. COMM. § I. B. Roberti cultus et Acta 489. § II. Series chronologica vitæ B. Roberti privatae 491. § III. Continuatio chronologica et munia in Ordine publica 493. VITA. *Ex codice Ms. PP. Cælestinor. Parisien.* Prologus 495. CAP. I. Roberti patria, parentes, præ sagiam sanctitatis; virtutes tum in sæculo tum in religione; amor in eum S. Petri de Morono, etiam post mortem 497. CAP. II. Asperrima ejusdem solitudo per annos duodecim; desiderium et imitatio mira martyrii; suscitatio mortui, aliaque miracula; imperturbata cum Deo familiaritas 498. CAP. III. Ejus opera misericordiæ maxime in condendis monasteriis, et xenodochiis, crebra inter illa miracula, absentium ac futurorum notitia 500. CAP. IV. Robertus hospitium exstruit peregrinantibus in Garganum, non sine miraculis; ecstases ejus favoresque; vexatio ab episcopo Theatino; hujus pœna ac Roberti submissio; item misericordia miraculo probata 503. CAP. V. Ejus sedulitas, et in suos modesta severitas, crebra per vitam miracula 504. CAP. VI. Roberti morbus penultimus et lucta cum diabolo; cælestis visitatio, et subita restitutio sanitatis: supremus morbus, piissimus obitus, clogium 506. CAP. VII. Miracula Beati mortem secuta 507
- 18 Rofilus sive Ruphillus episcopus. COMM. Sancti cultus, Officium et Acta examinantur 377. ACTA *auctore incerto. Ex cod. Vaticano cum aliis collato.* CAP. I. Concionis exordium etymologica de nomine S. Ruphilli explicatio, et ejusdem Præsulis virtutes et admonitiones 379. CAP. II. Aliæ S. Ruphilli virtutes, victoria de dracone, pia mors et sepultura 381
- 19 Rusticus presbyter conf. Lugduni in Gallia. *Ex Martyrologiis* 643
- S
- 18 **S**cariberga V. uxor S. Arnulphi. COMM. Sanctæ cultus, reliquiæ et Acta 417. ACTA PRIMA *auctore Anonymo. Ex Ms.* 419. ACTA ALIA *in octo lectiones distincta. Ex Ms. Rothomag.* 420
- 18 Secunda cum sex aliis martyr Dorostori. *Ex Hieron.* 360
- 18 Simon de Lipnica. COMM. § I. Initium cultus statim post Beati obitum, et ejusdem confirmatio Romæ facta 510. § II. Beati sepulcrum, aliaque ad posthumam illius gloriam spectantia 512. § III. Simonis elogia ex diversis scriptoribus collecta 514. § IV. Acta et miracula 516. VITA *a Ludovico Strobkovicio. Ex libello.* Prologus 518. CAP. I. Simonis patria, parentes, studia et ingressus in religionem 519. CAP. II. Ejus fervor in oratione, amor erga Deiparam, humilitas et castitatis custodia 520. CAP. III. Carnis maceratio, patientia et fortitudo in adversis 521. CAP. IV. Iter Hierosolymitanum, reditus in Poloniam, conversatio cum piis viris, et zelus erga proximum 523. CAP. V. Spiritualia ejus monita, et pia mors 525. CAP. VI. Concursum populi ad B. Simonis sepulcrum, et publica ejus veneratio 526. Epilogus 528. MIRACULA *collectore Sokolnikio. Ex Ms. Cracoviensi.* PARS PRIMA. Prodigiola beneficia, quæ B. Simon de Lipnica patrociniuum suum implorantibus præstitit anno 1482 quo obiit, per sex sectiones a pag. 529. PARS SECUNDA. Miracula quæ ab anno 1483 usque ad 1487 notata sunt, per alias

- alias sex sectiones a pag. 542. PARS TER-
TIA. Miræ sanationes quæ ab anno 1487
usque ad 1520 eonscripta sunt, per octo
sectiones a pag. 555. ALIA MIRACULA *ex*
variis instrumentis collecta. CAP. I. Prodigia
quæ testes super immemorabili cultu exa-
minati exposuerunt in eausa beatificationis
a pag. 15, 571. CAP. II. Miracula col-
lecta ex inscriptionibus quorundam anathe-
matum, quæ ad B. Simonis sepulcrum ap-
pensa sunt 573. CAP. III. Quædam miracula
desumpta ex Ms. quod R. P. Dominicus
Zatorski, Minoritarum Guardianus, anno 1724
Cracovia ad nos misit 574
- 16 Sisenandus levita martyr. *Ex S. Eulogio*
181
- 19 Sisinnius martyr. *Ex Hieron.* 587
- 17 Speratus et socii XI MM. Scillitani. COMM.
§ I. Martyrum numerus, nomina et cul-
tus 204. § II. Acta, palæstra et epocha
martyrii 207. SS. MM. translatio et reli-
quiæ 210. ACTA PROCONSULARIA. *Ex An-
nalibus eccl. Baronii* 214. ACTA ALIA SIN-
CERA. *Ex cod. eccl. Toletanæ et Colbertino* 215
- 19 Stilla virgo in monasterio Mariæburgensi
prope Abenbergam in Franconia. SYLL.
HIST. Cultus, genealogia, Acta et mira-
cula 656. MIRACULA. *Ex Ms. Germanico
mnrii Marixb. quod Latine reddimus*. PARS I.
Recensentur antiqua miracula, quæ usque
ad restaurationem cœnobii contigerunt 658.
PARS II. Miracula a restauratione monasterii
Mariæburgensis usque ad annum MDCIII
patrata 660
- 19 Symmachus Papa Romæ. SYLL. HIST.
§ I. Cultus, patria, ætas, electio, schisma
et concilia habita 634. § II. Synodorum
series a Pagio disturbata 636. § III. In an-
tiquum ordinem hic restituta 638. § IV. Eju-
dem argumenti prosecutio 639. § V. Res aliæ
a Symmaecho gestæ, ab Anastasio ferme
præteritæ 641. § VI. Brevis Vitæ synopsis
ex Anastasio 642
- 18 Symphorosa cum septem filiis. COMM.
§ I. Ocasio, locus et tempus martyrii;
Symphorosæ conjux; eadem a S. Felici-
tate distincta 350. § II. Controversia de
septem filiis S. Symphorosæ de novo hic
proposita et discussa 353. Acta, dies cul-
tus ac mortis, sepultura 355. § IV. Trans-
latio, inventio ac reclusio corporum;
reliquiæ Tibur advectæ ad templum sub Sym-
phorosæ nomine dedicatum; alibi aliæ ho-
noratæ 356. PASSIO *auctore Anonymo. Ex
editis et collatis apud Ruinart. in Actis Sin-
ceris* etc. 358
- T
- 15 Tercentius episc. martyr. *Ex Ferrario* 96
- 18 Tbenna seu Thenew matrona, mater S. Ken-
tingerni. *Ex Breviario Aberdonensi et Fastis
recentioribus* 422
- 16 Tbeodisius seu Tbeodosius cum aliis quatuor.
Ex Hieron. 129
- 17 Tbeodosius episcopus. SYLL. HIST. De
cultu, ætate, gestis, sepultura et inven-
tione 276
- V
- 16 V alentinus, Theon et Diocletius. *Ex Hieron.*
129
- 16 Vitalianus episcopus. COMM. § I. Cultus
et Acta 165. § II. Inventio sacri corpo-
ris, ejusdem translatio, et ultima Catacii
seu Catanzari visitatio an. 1583, 167.
ACTA. *Ex Lectionibus in Sanctuario Capuano*
169. De inventione reliquiarum S. Vita-
liani et aliorum Sanctorum 170. APPEN-
DIX. De manna ex S. Vitaliani corpore
scaturiente 172
- Z
- 17 Zoëardus seu Andreas conf. et Bene-
dictus martyr. § I. Hodiernus horum
Sanctorum cultus in Polonia et Hungaria
ex Officiis Polonicis et litteris Hungaricis
326. § II. Antiquus eorumdem Sanctorum
cultus ex Martyrologiis et aliis monumen-
tis 328. § III. Sanctorum patria, habitatio
in Polonia, et vitæ professio in Hungaria
330. § IV. Tempus quo hi Sancti in Hun-
gariam venerunt 332. § V. Sanctorum
eremus, reliquiæ, miracula et Acta 335.
ACTA *auctore Mauro ep. Quinque-eccl. Ex Ms.
collato cum Legenda Cracoviensi* 336

INDEX CHRONOLOGICUS

SÆCULO I.

Anno 40, a Christi ascensione (quem passum statuimus 29)
12 facta divisio Apostolorum 12
Sæc. 1 Verosimiliter martyrium subiit S. Epaphras 581

SÆCULO II.

Anno circ. 125 Gloriosum cum filiis martyrium fecit S. Symphorosa 351
200 Glorioso martyrio coronati sunt XII Scillitani 210

SÆCULO III.

Anno 203 Martyr inclyta Carthagine S. Guldenc 359
Sæc. 3 exeunte signandum martyrium SS. Justæ et Rufinæ 585

SÆCULO IV.

Anno 324 Ecclesiam Antiochenam suscepit S. Eustathius 130
329 An concilium Antiochiæ habitum sub Eustathio? 132
330 Nata S. Marcellina S. Ambrosii soror 233
331 Exactoratus est atque in exsilium pulsus S. Eustathius 130
Ante annum 337 Verosimillime extinctus 137
338 Obsessa a Persis Nisibis sancti Jacobi episcopi precibus discrimine liberata est 40
346, alias 350, Alteram obsidionem solvit idem S. Jacobus ibid.
350 (alias 360) tertia ejusdem urbis obsidio ibid.
352 S. Marcellina castitatis voto sese obstringit 233
354 circ. Natus S. Arsenius cujus vitæ chronotaxim habes 613
380 Obiit S. Macrina S. Basilii etc. soror 591
Circ. 387 Consignatus obitus S. Philastrii Brixien ep. 386
398 vel 399 Moritur S. Marcellina 233
Sæculi 4 principio obiit S. Maternus ep. Mediolan. 363
Sæc. 4 Celebris fuit S. Rethicius episc. Æducensis 587

SÆCULO V.

Anno circ. 430 Supervixisse videtur Dius archimand. Cpoli 633
473 Natus est S. Ennodius Tienensis ep. 273
482 Translatæ S. Eustathii reliquiæ Antiochiam 139
494 Sacræ militiæ adscriptus est S. Ennodius 273
498 Summus Pontifex eligitur S. Symmachus 635

499 Habitum est primum S. Symmachi concilium 636

SÆCULO VI.

Anno 501 Secuta alia concilia et Sancti absolutio 638 et seqq.
503 Prima peregrinatio S. Arnulphi M. et reliqua chronotaxis 399
514 S. Ennodius successit Maximo Tienensi episc. 244
514 Viverc desiit S. Symmaehus 635
515 Legationem in Orientem suscepit S. Ennodius 274
517 Alteram legationem obit ibid.
521 Vivendi finem fecit ibid.
560 Ecclesiam Trajectensem regere cepit S. Monulfus 157
Circ. 582 Natus est S. Arnulphus Meten. episc. 426
Circiter 600 Episcopus ordinatus est S. Gondulfus 160

SÆCULO VII.

Anno 607 vel 608 e vivis creptus 161
610 Ad episcopatum evectus S. Arnulphus 429
625 Episcopatum abdicavit S. Arnulphus 429
640 Mortuus est 431
664 Obiit S. Deusdedit episc. Cantuariensis 49
Circiter 680 Martyrium subiit S. Reineldis 175

SÆCULO VIII.

Anno circ. 716 Vaeuam reliquit cathedram Neapoli S. Laurentius 644
Circ. 753 Translatæ in Urbem corpora S. Symphorosæ et filiorum 357
755 An medio sæculo 10 translatum corpus S. Vitaliani Beneventum? 168
778 Obiit scriptis suis elarus S. Ambrosius Autpertus 646
Sæc. 8 Vixisse videtur celebris Marina, Marinus dicta 282
Sæc. 8 circiter medio obiit S. Pleehelmus 56

SÆCULO IX.

Anno 804 An SS. Monulfus et Gondulfus Aquisgranum redivivi perrexerint? 153
806 Elevatæ reliquiæ S. Reineldis 178
806 Translatæ Lugdunum reliquiæ S. Sperati Scillitani 210
819 S. Kenelmus puer sororis parriedio interceptus est 298
828 Erat episcopus Ultraject. S. Fredericus 455
838 Cæsus est S. Fredericus ep. Ultraject. 456
838 Facta est prima translatio corporis S. Philastrii Brix. 387
847 Electus est Romæ Pontifex S. Leo IV 304
849 Muros urbis Romanæ restaurat 314

850 Verosimiliter

850 Verosimiliter facta Ludovici II coronatio a Leone IV	306	1220 Facta a Tartaris a Georgiae vastatio	30
851 Cordubæ martyr S. Siscnandus	181	1223 Erecta est ara S. Brunoni episc. Signiensi	476
852 Urbem a suo nomine Leoninam dictam condit Leo IV	319	1230 Translatum Venetias ex Oriente S. Marinæ corpus	283
853 Utrum Alfredus Romam perrexit	306	1236 Ad supernas sedes transiit S. Benignus Vallumbr.	338
855 Mortuus est S. Leo IV	302	1288 Robertus Salentinus fit monachus	492
856 Cordubæ glorioso martyrio coronata est S. Aurea V.	651	Vide ibi totam vitæ ejus chronotaxim.	
872 Obiit exsul S. Athanasius ep. Neapolitanus	72		
889 An translatae reliquiae S. Domnini?	127		

SÆCULO X.

Anno 941 Ecclesia S. Arnulphi a Canonicis ad Benedictinos transiit	424
--	-----

SÆCULO XI.

Anno circ. 1010 florere in Hungaria SS. Zoardus et Benedictus	333
Circ. 1015 Scripta ab Oetherto Acta S. Frederici Ultraject.	458
1039 Facta translatio SS. Monulfi et Gondulfi	155
1043 An serius ordinatus sit Adalbertus Hamburgensis ep.	99
1054 In regem consecratus Henricus IV, sed regnum pro patre solum obtinuit alii a 1057 numerant	99
1054 Ad cælum evolavit S. Bernulphus ep. Ultrajectinus	654
Circiter 1063 Obiit in Westmannia Sueciæ S. David abbas	109
1063 Constructum non procul Aldenarda Eynhamense cœnobium	289
1066 Martyr cum sociis Raccburgi occubuit S. Ansucrus	98
1079 Creatus est S. Bruno episcopus Signiensis	476
1095 Urbanum II in Galliam comitatus est S. Bruno	477
Sæc. XI Propagatus in Germania S. Alexii cultus per S. Meinwerum	244

SÆCULO XII.

Anno 1102 Ad montem Casinum secessit S. Bruno Signiensis	477
1111 Ad sedem suam rediit S. Bruno Signiensis	478
1119, 1120, 1121 an 1122 transferri poterit corpus S. Vitaliani Catacium in Calabriam	168
1123 Vivere desiit S. Bruno episc. Signiensis	476
1170 Reliquiæ S. Reineldis in angustiiori theca repositæ	174
1184 Natus est B. Ceslaus, cujus cronotaxis datur	184
Sæc. XII Transposita sacra S. Gumberti ossa	66
Sæc. XII Floruisse videtur S. Stilla virgo	656

SÆCULO XIII.

Anno 1217 Inventa Romæ corpora SS. Bonifacii et Alexii	243
--	-----

SÆCULO XIV.

Anno 1323 Fulginium illustravit S. Petrus conf.	663
1341 Obiit B. Robertus Salentinus	495

SÆCULO XV.

Anno 1456 Contigit secunda translatio S. Philastrii Brix. ep.	387
1458 In monte Calerio vivere desiit B. Bernardus Badensis	110
1472 A Sixto IV approbatum Cellitarum institutum	246
1482 Mortuus est B. Simon de Lipnica	510

SÆCULO XVI.

Anno 1525 A Lutheranis direpta sunt Acta B. Ceslai	184
1552 Diruta fuit apud Metas S. Arnulphi ecclesia	425
1570 Grassati sunt Autissiodori iconomachi Calvinistæ	277
1572 Tertia est facta translatio S. Philastrii Brix. ep.	387
1575 Reperit Onolspaci S. Gumberti reliquias Margareta a Marca comes Arembergica, atque in Belgium tulit	66
1583 Inventum est Catacii in Calabria corpus alicujus S. Vitaliani	168
1587 Reclusæ sunt Romæ reliquiae S. Symphorosæ et filiorum	357
1595 Corpus S. Alexii magnificentius repositum	243

SÆCULO XVII.

Anno 1607 Reperta sunt ossa B. Ceslai Vra-tislaviæ	184
1609 et seqq. Postulatur Canonizatio B. Simonis de Lipnica	510
1634 Inventæ Autissiodori S. Theodosii reliquiae	278
1641 Reliquiæ S. Gumberti in templum collegii Societatis Jesu Bruxellis solenniter illatæ	66
1656 vel 1675 Inventæ reliquiae S. Bernulphi ep. Ultraject.	659

SÆCULO XVIII.

Anno 1713 Auctoritate apostolica firmatus cultus B. Ceslai	183
--	-----

NOTITIA FIGURARUM

Ornantium hunc Tomum IV Julii.

Præfigitur solitum operis frontispicium.

Effigies Serenissimæ Archiducis Mariæ Elisabethæ cui tomus inscribitur.

Vera effigies B. Bernardi marchionis Badensis. *Ex imagine huc trāsmisso.*

Effigies B. Benigni Vallumbrosani. *Inde accepta*

Effigies B. Roberti Salentini. *Ex imagine excusa*

B. Simonis de Lipnica. *Accepta ex Polonia.*

111

339

490

514

ACTA SANCTORUM

JULII.

TOMUS QUARTUS,

DECIMA QUINTA DIES.

SANCTI QUI IDIBUS JULII COLUNTUR.

Divisio SS. Apostolorum.

DSS. Septuaginta duo Christi discipuli.

- ^B S. Eutropius }
 S. Zosima } Martyres in Portu Romano.
 S. Bonosa }
- S. Bonosa, eadem vel altera, et quinquaginta milites ab ea conversi, Romæ vel in Portu.
- S. Felix episcopus martyr, Papiæ in Insubria.
- S. Antiochus }
 S. Cyriacus } Sebaste in Armenia.
- S. Abudemus martyr, in insula Tenedo.
- S. Philippus }
 S. Zeno } Martyres Alexandriae.
 S. Naseus et decem }
 infantes }
- ^C S. Catulinus }
 S. Januarius }
 S. Florentius } Martyres Carthagine.
 S. Pollutana }
 S. Julia }
 S. Justa }
 S. Agrippinus }
 S. Secundus }
 S. Maxinus } Martyres Sirmii.
 S. Fortunatus }
 S. Martialis }
- S. Lolianus martyr, apud Græcos.

- S. Jacobus episcopus, Nisibi in Mesopotamia.
- S. Apronia virgo, Tulli in Lotharingia.
- ^E S. Æternus episcopus Ebroicensis, in diocesi Parisiensi.
- S. Deusdedit sextus episcopus Cantuariensis in Anglia.
- S. Plechelmus episcopus, Oldensaliæ et Ruræmundæ in Belgio.
- S. Donovaldus confessor, et novem filiae virgines, in Scotia.
- S. Gumbertus confessor, Anspaci in Germania.
- S. Athanasius episcopus, Neapoli in Campania Italiae.
- S. Benedictus Andegavensis episcopus confessor.
- S. Regiswindis puellula, Lauffæ ad Nierum in Suevia.
- S. Terentius episcopus Lunensis martyr, Sarzanæ in Italia.
- ^F S. Felicissimus confessor, apud Nuceriam in Umbria.
- S. Ansuerus martyr et Socii, Raceburgi in Saxonia inferiore.
- S. David abbas confessor, Snevingæ in Westmannia Sueciæ.
- S. Bernardus confessor, marchio Badensis, in Monte Calerio Pedemontii in Italia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

SS. Eucharii et Valerii episcoporum Trevirensium translatio propria est soli Florario Sanctorum Ms. De hac seorsim non agimus. Vide quæ de S. Valerio dicta sunt xxix Januarii.

S. Vedasti relatio signatur in codice Usuardino Julii Tomus IV.

Centulensi, sed paulo expressius in Aquicinctino: Eodem die relatio corporis S. Vedasti, a Beluaco civitate ad proprium locum, cujus etiam meminere codices alii. Historiam translationis et relationis habes in Actis vi Feb.

- A S. Norberti *Magdeburgensis archiepiscopi Ordinisque Præmonstratensis in Gallia fundatoris ac Patriarchæ Ordinationem hoc die signavit Saussayus. Vide* vi Junii.
- S. Ragnebertus (*Gall. Raimbert*) martyr, *Bredone ad radices montis Juræ in Sequanis, Ebroino jubente lancea transfossus annuntiatur a Castellano in Martyrologio universali, eos secuto qui hisce Idibus occisum volunt Sanctum, cum verosimilius notandæ videantur Idus Junii quo die jam pridem de ipso actum est, ut vide* xiii Junii.
- S. Albricus episcopus confessor (*Gall. Aulbrin, seu Aubrinx*) colitur in *Montebrisonne (Montbrison) metropoli Foresii (Forez) in Segusianis, diœcesis Lugdunensis, ob translata ejus hoc die reliquias, quæ magna veneratione et accolarum concursu ibi honorantur in ecclesia collegiata regia Deiparæ Virgini dicata. Dies natalis est ii Januarii, ut in utroque suo Martyrologio, (alibi enim Sanctus ipse plane ignotus) notavit Castellanus, non parum miratus, cur Papebrochius cum ex schedis Chiffletii retulerit xv Junii, tamquam Episcopum Augustodunensem, in Montisbrisonis arce casu defunctum. Reperi in Museo nostro Commentariolum gallicum Ms. a Joanne Maria de la Mure, prædictæ ecclesiæ canonico et sacrista, anno 1662 missum ad P. Theophilum Raynaudum, ut alteri Indiculi sui Sanctorum Lugdunensium editioni, quam forte tunc meditabatur, S. Albricum Mombrisonensem insereret, ut Lugdunensem Archiepiscopum. Narrat in eo scripto Murus, in sua Foresii historia longe verbosior, Guidonem Foresii comitem sacrum S. Albrici episcopi corpus ex arce seu castro suo in ecclesiam collegiatam jam dictam, a se fundatam, anno 1223 transferri die xv Julii curasse, a quo tempore summo semper in honore eo die reliquiarum ibidem habitæ sint, et porro habeantur, licet scripta omnia ad Sanetum pertinentia, a furentibus Calvinianis iconoclastis anno 1562 flammis absumpta fuerint. Ut Episcopum coli certum est, creusa imagine et longa Gallica oratione quæ a febricitantibus aliisque Sancti opem implorantibus recitari solet: sic tamen ut de ejus gestis, loco episcopatus et ætate nihil prorsus scriptum reperiat. Traditio fert, fuisse*
- C Archiepiscopum Viennensem, quod mihi quidem non satis suadetur, credituro potius cum Chiffletio et Papebrochio, confundendum cum Albrico Augustodunensi; nisi malimus dicere, regionarium fuisse seu Apostolicum. Nomen certo Francicum videtur, de quo satendum est, nihil nobis constare præter solam dignitatem et cultum. Officium habet et Missam de confessore Pontifice, quæ hic natasse suffieat, cum in opere nostro jam de eo actum dixerimus xv Junii.
- Sanctorum Martyrum Quirici vel Cyrici ac Julittæ seu Julite festivas hoc die celebratur apud Græcos, uti videre est in eorum Fastis excusis pariter ac manuscriptis: quorum hic catalogum non teximus. Varia hic etiam Usuardi auctaria præterimus, in quibus hoc etiam die signati sunt; quæ an ex Græcis processerint, examinare supersedemus, remittentes lectorem ad diem, quo de his actum est xvi Junii.
- S. Theobaldi, cujus jam non semel in Prætermissis meminisse oportuit, translatio reperitur in sæpe citatis Monasticis Wione, Dorganio etc. Acta illustrata sunt xxx Junii.
- SS. Processus et Martinianus, quidquid variis locis diversimode colantur, spectant ad diem, quo de ipsis egimus ii Julii.
- S. Swithuni et sociorum translatio in multis Martyrologiis recolitur, quorum aliqua habes inter auctaria Usuardina; ut hic plura enumeranda non sint. Quæ de Sancto isto dicenda habuimus exposita sunt ii Julii.
- S. Joseph, Archiepiscopi Thessalonicensis memoria hoc die inscribitur Menæis Græcis impressis, nec non Maximo Cytherorum episcopo, utrobique rursus signati die proxime prægresso: quo Sinaxarium Basilianum cum Sirleto illum refert. Horologium Græcum Romæ editum anno 1677 in usum monachorum Basilianorum hoc die ponit Josephum Archiepiscopum. At nos de ipso jam egimus dicto die xiv Julii.
- S. Bonaventuræ memoriam alicubi hoc die signatam invenit Bollandus, ipso vero, ut fatear, beati ejus transitus die: verum omnia ad eum spectantia jam illustrata sunt, eo quo festivitas ejus in Ecclesia recolitur die xiv Julii.
- S. Vincentius Madelgarius in Calendario aliquo a Bollandis hoc die repertus, spectat ad diem præcedentem, quo de eo egimus xiv Julii.
- Justi et Amici episcoporum depositio ad hunc diem translata est a codice Hagenoyensi. Vide quid de ea conjunctione dixerimus die præcedenti xiv Julii.
- S. Focatus ibidem etiam hoc die ponitur. Vide rursus xiv Julii.
- Epæneti nova festivitate Martyrologium suum Hispanicum hoc die sic locupletavit Tamayus: Saxifirmii in Hispania, S. Epæneti, ipsius urbis episcopi, qui a S. Petro Apostolo, cujus erat discipulus, ordinatus, et ibidem constitutus, ita in opere se gessit commisso, ut B. Pauli mereretur encomium: tandem consummato peregrinationis itinere, fuit ad æterna tabernacula translatus. Notæ et Vita in flosculum coagulata eandem prorsus venam sapiunt: sed ea retulisse, satis refutasse est: nobis nulla Epæneti gesta nota sunt: neque scimus a quo, aut quo die sacris Fastis inscriptus sit, ut proinde comprehendere debeat in communi septuaginta Discipulorum, siquidem ex his unus fuerit, festivitate de qua hoc die agitur.
- Cassianus martyr annuntiatur hoc die in codice Usuardino, quem Rosweyrdinum diximus; idem, opinor, qui cum Cyrico in primo Wandelberti versiculo conjungitur. At quis hic sit inter tot synonymos, de quibus jam in opere actum est, vel porro agendum erit, nemo satis divinaverit, quamdiu solius nominis notitia habetur.
- Esychium aliquem pro hoc die apud Dextrum reperit Bollandus, quem mirum est præteruisse hoc loco Tamayum, qui Hesychium, in Romano Martyrologio in Octobris signatum, ut S. Hilarionis peregrinationum socium, in Hispaniam transtulit atque ad Toletanam cathedram eiecit. De quo Esychio egerit Dexter, pluribus non disquiro, nullus est, si ejus sanctitas sola fabulatoris istius auctoritate nitatur.
- Catholinum et Zosimum hodie profert Editio Lubeco-Colonicensis, cosque collocat Alexandriæ, et primum quidem cum titulo Episcopi: Grevenus ex Zosimo fecit Zosimam. Eisdem Sanctos laterculo suo adjeicit auctor Florarii, unde accipi potuerint. Verum utcumque ea sint, satis manifeste patet, in titulo episcopi erratum esse; ac de cetero avulsos fuisse Sanctos istos a classibus suis in Hieronymiano distinctis, ubi eos infra invenies.

A Justinianus Junior Imperator signatur in Synaxariis Mss. Sironidi, Chiffletii ac Cardinalis Mazarini. Gesta ipsius passim nota sunt, vituperio non laude, nedum publica aliqua veneratione dignissima. Quod satis est hic notasse in cautelam, ne absque delectu in omnibus mortalibus documentis plena habeatur fides; quibus in hoc casu tam manifeste contradicunt historiae.

Transitus et Mararis scribitur in Martyrologio Arabico-Ægyptio, a Gratia Simonio ex Arabico translato; qui nusquam aliunde nobis notus est.

Dedicationem templi Dominici Sepulcri in Jerusalem adjunxit Grevenus, opinor ex Florario, quem secutus est Canisius.

Dedicatio ecclesiae Autverpiensis nescio unde pro hoc die inserta sit additionibus Cartusiae Bruxellensis ad Grevenum.

Apelles ibidem signatus est, cujus major notitia requiritur.

Philippus, Agrippinus et Reginsinda male connectuntur in Usuardo Rosweydi: de virgine hoc die agitur, priores duo ad classes suas reducendi sunt.

B Sic Fausta et Julia apud Grevenum.

Item Secundinus, Maximus, Martialis et Jacobus episcopus in Hieronymianis minoribus et Bedæ auctariis conjuncti, aut nulli sunt, aut propriis suis locis hoc die relati.

Harruchum, ex abbate Amarbaricensi in Scotia, Verdensem in Saxonia episcopum, primus, quod seiam, Sanctis suis Benedictinis adscripsit Wion, cumque certatim secuti sunt Dorganius, Menardus et Bucelinus; iisque accessere Dempsterus ac Camerarius, avidi popularium Sanctorum aucupes, quos mirum est etiam Castellorum in partes trahere potuisse. Rotunde scripsit Wion; Verdæ, S. Harruchi episcopi et martyris; addens in notis martyrii coronam accepisse circa annum 831. Testis adducitur Krantzius in Metropoli lib. I cap. XXIX. Fontem consulo, statimque perspicio, hæc dumtaxat ex eo hauriri potuisse. Harruch octavus (Verdensis episcopus) hunc (Isingerum) insequitur, vir omnium plenus virtutum, cujus neque tempora, neque acta signantur. Hoc solum est annotatum, quod obierit Idibus Julii.

C Quid de gestis, martyrio aut ejus tempore? Solummodo adjungit, fuisse natione Scotum, et abbatem Amarbaricensem; neque de cetero signa ulla exhibet, unde constare possit, Catholico ritu umquam cultum fuisse: ut prorsus non intelligam, unde Lestæus lib. V in rege Alpino, molestias ac cruciatus toleratos, quin et martyrii palmam, nisi ex mera conjectura accersiverit. Ut paucis dicam; vidit hæc omnia, aliaque etiam ex Bruschio observavit Mabillonius sæc. IV parte II Actorum Ord. S. Benedicti, ac nihilominus satis habuit, Harruchum signare inter Prætermisos, quo plura audere nobis integrum non censuimus; vix quidquam præterea dicturi, etiamsi inter Sanctos collocandus esset.

Estherem puellam in Britannia minori ut piæ et beatæ memoriæ celebrat hoc die Saussayus, utpote quæ Religionis Catholicæ causa, multa a parentibus, hæresi Calvinistica infectis, passa sit, ob quæ mortem a vitæ largitore precibus suis impetraverit; et ad cujus expirantis cubile angelorum cantus auditus sit; aliaque quæ pluribus legi possunt in Supplemento pag. 1146.

Raymarus seu Remarus presbyter et præpositus

D Duacenus inter Prætermisos relatus est XXI Aprilis cum sufficienti viri, ætatis ejus et sepulturæ notitia; ubi tamen mentio facta non est scripti ad eum spectantis quod inter schedas nostras inveni, quasi hoc die facta sit aliqua ejusdem translatio aut inventio. Eo scripto continetur responsum Doctorum Duacensium ad quæsitam a Capitulo S. Amati iis proposita, circa licitam erga Beatum istum, uti vocant, venerationem. Ut paucis rei medullam complectar; respondent consulti Doctores Sylvius, Le Long, et Randour IV Januarii 1639, ac subsequente XIII ejusdem mensis et anni tres e nostra Societate, Du Trieu, de la Croix et le Roy; Non posse, canonicos S. Amati, beati Remari reliquias vel publice venerari, vel publice venerandas exponere, sed debere eas in eodem statu relinquere, quo ante inventionem erant, ita ut nec imagines nec lampades, nec candelabra possint apponere, nec quidquam aliud adhibere, quo populus ad earum cultum provocetur: idque solidis argumentis convincunt, quod hic obiter insinuatam voluimus, ut magis pateat, recte Majores nostros Remarum prætermisisse, quorum placitis hic etiam insistendum putavimus.

E Milonem, Morinorum opinor seu Teruanensem episcopum, ab Hispanis Præmonstratensibus in ordine aliquo recitandi Officii in Hispania hoc die repositum invenio sub ritu duplici; melius ab aliis signatur die sequenti, ubi inter Prætermisos plura dicuntur.

F Eginus ad S. Udalrici Augustæ ecelebris abbas titulo beati donatus est hoc die a Menardo, his verbis: Pisis in Italia, depositio beati Eginonis abbatis et confessoris qui multa adversa pro Sede Apostolica viriliter sustinuit. Longiori elogio labores ejus, toleratas a schismaticis Henricianis persecutiones, econstantiam et fortitudinem adversus immanes Herimanni Augustani episcopi vexationes prosequitur Bucelinus; prodigia nonnulla ad S. Udalrici facta commemorans, quæ Eginonis sanctitatem et merita non parum commendant; ut jam taceam mortem in exilio obitam; quæ omnia fusius narrat Udalschalcus in Vita quam manuscriptam habemus, unde nonnulla contraxit Mabillonius in Annalibus tomo V ad annum 1109 pag. 542, virum piissimum et venerabilem appellans, ejusque obitum pag. 472 recte anno 1122 consignans: sic tamen ut ubique abstineat beati aut sancti titulo, quem nobis fas non est tribuere, donec majori quam Menardi aut Bucelini auctoritate ipsi legitime decernatur.

Tres Hostiæ sacræ summa cum veneratione aservantur in urbe regia Principumque sede Bruxellis in Brabantia, hodie dum tinetæ sanguine, quas anno salutis 1370 impix Judæorum manus violarunt; eademque quotannis circumferuntur sollemnissima supplicatione medio mense Julio, Dominica S. Margarete festum præcedente. Verba ferme sunt Miræi in Fastis Belgicis et Burgundicis, apud quem plura in eam rem videri possunt. Recentissima est memoria septimi Jubilæi, seu anni trecentissimi quinquagesimi incredibili apparatu in ea urbe celebrati, triumphum Eucharisticum eleganti latina oratione decorante Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Henrico Josepho van Susteren Bruggensium Episcopo. Quæ omnia typis edita sunt.

Benedictum

A Benedictum PP. XI inter Prætermisos signavimus vii Julii, eos quorum interest, rogantes, ut veri cultus argumenta suppeditarent, quibus suffulti de ipso hoc die tuto ageremus: quumdiu ea desiderantur, nihil ultra est quod subjiciamus.

Jacobus de Voragine Genuensis archiepiscopus, ex Ordine S. Dominici assumptus, satis communiter a suis Beati titulo insignitur, sicque hoc die refertur in Diario Marchesii: quin et imaginem altari, ejus nomini dicato impositam asserit Joannes Michaël Pius, in Dominicana progenie pag. 422, appensaque ibidem anathemata etc. Scimus, virum multa doctrinæ et sanctitatis laude claruisse, mortuum anno 1298; verum Beati aut Sancti honores legitime permisos aut decretos hactenus ignoramus.

Vladomiri alias Wlodimiri memoriæ apud Russos hoc die celebris est, notaturque magnifice, Mors magni et simillimo apostolici, magni Ducis Wlademiri, autocratoris terræ Russicæ, in S. Baptismo dicti Basilii, qui Russiam Christianam reddidit. Verba sunt Menologiæ Slavo-Russici, quod verbatim e Slavonica lingua in Latinam versum a perillustri ac generoso D. Joanne Gabriele Barone a Sparwensfeldt anno 1688, cum variis codd. tum Mss. tum diverso tempore editis collutum est: ubi additur, dictum Vladomirum (in Ephemeridibus Græco-Moscis Bladimerum, alias Wlodimirum) sancto lavacro baptizatum esse anno MCCCXCVI (lege 990) sub Imperatoribus Basilio et Constantino; obiisse anno MXIV sub Michaële I, et condita esse ossa ejus in templo ejus Dicitimico sanctissimæ Deiparæ Kioviensis. Ibidem invenio, annotatum, templum illud a decimis nomen habere, quæ vel ibi solvebatur, vel ex quibus constructum erat. His fere consonat Synaxarium Ruthenorum peculiare diæcesis Kioviensis continens præter Sanctos a Græcis acceptos, etiam Peczerienses et proprios Ruthenorum, quemadmodum invenitur ad calcem Euchologii, estque etiam Moscis usitatum, interprete nostro P. Georgio David missionario Moscuæ residente anno 1688, ubi legitur: Obitus sancti atque æqualis Apostolis Wlodomiri, principis Kioviensis, autocratoris Russiæ, dicti in Baptismo Basilii, a quo in Russiam Baptismus et vera fides introducta: nempe qualis tunc Græcorum erat, ut mitissime dicam, saltem suspecta. In aliis schedis nostris paria ferme reperies, atque appositum passim Sancti titulum. Monuit pridem Papebrochius, in dictis Ephemeridibus cupere se historiam vitæ, et sanctitatis monumenta ex antiquioribus Ruthenorum Mss. discere, nec non præsentem corporis vel sepulcri venerationem et statum. Non male quis etiam cupiat, ut omnino probetur, ritum vere Catholicum suscepisse Vladomirum, contra quam variis locis, præsertim ad annum 987 et 990 innuat Dlugossus, atque item Michovius lib. II cap. III; apud quos, Lubienskum, Herbersteinium et alios scriptores non magna invenias sanctitatis indicia aut antiqua cultus argumenta. Atque hæc causa est cur in his lentius procedendum existinem; atque adeo in ordine ad Sanctos Russos aut Moscos ritum Græcum posterioribus sæculis amplexos, non immerito exigi posse, ut si post famosum schisma vixerint vel mortui sint, cum Ecclesia Romano-Catholica

B Teresa regina monialis in Zaydia Valentia obiisse hoc die dicitur in Calendario sacri Ordinis Cisterciensis, nullo beatæ aut sanctæ titulo adjecto: ast ab Henriquez. Chalemoto et tabulis expansis beatæ appellatione donatur et ab utroque scriptore magnis decoratur elogiis, citanturque ab Henriquez scriptores varii qui de ipsa egerint; præter miracula et corporis incorruptionem, postquam cænobium aquarum illuvie ferme periit anno 1517. Necdum reperio tam certa cultus argumenta ut Sanctis eam annumerare audeam: si talia proferantur, debito honore non frustrabitur.

sensisse probentur: id quod in Vladomiro, rite perpensis omnibus, mihi quidem hactenus desiderari videtur, quidquid et ipsum et hujusmodi alios in Ruthenicis tabuli recensitos videam, quin imo et a Græcanicis nonnullis etiam unitis hodie colantur. Non ignoro, mitiorem in hac re fuisse niagistri mei Papebrochii sententiam, quam et Pagius amplexus est ad annum 987 num. 8 et alibi; Russos nimirum a susceptis Christianis sacris irretitos non fuisse Græcorum schismate, quod tunc sopitum fuisse existimant; ubi interim Patriarcharum Constantinopolitanorum istius temporis gesta non usque adeo faventia videntur. Nihil hic contra Majores meos definio; cum autem vix aliud in laudem Vladomiri afferri possit, quam quod suos ab idololatria ad Christianismum adduxerit, in rei vero adjunctis parum convenientia sint Græcorum et Russorum aliorumque testimonia, nihil peccatum fuerit, si res tantisper suspendatur, donec ex illis partibus ea accipiamus, quæ supra a Papebrochio desiderari diximus, quando ultro et libentissime de Vladomiro et duobus filiis, ut Sanctis, acturi sumus XXIV hujus, vel in mensis, aut demum totius anni Supplemento.

Godefridus Prior Clarævallensis episcopus Lingoensis signatur etiam in eodem Calendario, nude rursus, et absque ullis venerationis umquam exhibitæ indicis, a quibus etiam abstinent Sammarthani, ejus anniversarium referentes Idibus Novembris. De ipso non meminit Henriquez, verum a Chalemoto collocatur vii Novembris cum longissimo elogio et expresso beati titulo, quem ei necdum debitum existimamus.

Captam Hierosolymam, seu ejus e Saracenorum manibus liberationem hoc die celebrat Mohunus in additionibus ad Usuardum, et post ipsum recentiores alii. Annun male signavit in prima editione, ast in aliis sic recte: Ipso die Hierosolyma ab exercitu Christianorum capta, anno milleno cum centesimo minus uno. Rem fusius ex Guiliebno Tyrio describit in Natalibus, præmittens fuisse olim hoc die festum duplex cum octava. Sicut enim, inquit, Judæi annue celebrare solent luctum cversæ Jerusalem, cujus testem habemus beatum Hieronymum, ita majores nostri memoriam ereptæ a Turcis Urbis sacræ celebrarunt, usque dum vox solennitatis versa est in planctum. Erat Officii istius principium; Ecce nomen Domini venit de longinquo. Nobis satis est, rei memoriam hic obiter annotasse.

Petrus Eremita fundator novi Monasterii, tamquam sacri istius belli primus auctor et incensor ab eodem Molano subjungitur, cum elogio et inscriptione ex qua patet eum obiisse vii Idus Julii anno Domini 1115, ut ibi pluribus videri

deri

A *deri potest : nos de eo in Prætermisiss supra egimus die quo mortuus est viii Julii.*

Godefridus Bullonius ejusdem belli et Francorum cruce signatorum in Orientem ductor locum etiam hic suum habet apud Molanum, præclara ipsius facinora et virtutes Christiano Principe dignas describentem; quæ vulgo notissima sunt; uti et quod unanimiter in Regem electus fuerit, rejecto tamen aureo diademate: quod fundaverit claustrum in quo eanonicos Dominiei sepulcri collocaverit: quod anno proxime sequenti 1100 ad æternum regnum transierit xv Kal. Augusti, seu mensis hujus xviii, quo die memoria ejus denuo recurret; non tamen cum titulo beati, tametsi notaverit Bollandus, ad S. Waldetrudis Montibus post summum altare depictam esse imaginem regis coronati spinis cum epigraphe B. Godefridus Bullonius.

Gerardus a Florentia in agro Picano

Peregrinus Lublini in Polonia

Paulus de Petra Roya in Apulia

Baptista de Rotano in insula

B Ilba

Christophorus in territorio Abulensi

Agnes Viotta Alenconii in Neustria

Chatharina de Porta in diæcesi Hispalensi

Memorantur ab Arturo in Martyrologio Franciscano; et duæ ultimæ etiam in ipsius Gynæceo.

Ven. Ignatii Azevedii e Societate Jesu, generis nobilitate juxta ac sanctitate clarissimi, nec non comitum ejus tum Sacerdotum tum laicorum undequadragesima, in hunc et sequentem diem anno 1570 incidit gloriosum certamen; ut qui ab archipirata hæretico Soria prope insulam Palmam capti, variis modis in odium fidei occisi et in mare mersi sunt. Rem totam libris quatuor accurate descripsit et Romæ edidit noster Petrus Possinus anno 1679. Proecessus ad canonizationem pridem instituti sunt; verum causa apud Apostolicam Sedem adhuc indecisa pendente, satis habemus hæc paucis hoc loco annotare, alibi, dum licuerit, de eorum triumpho acturi.

Ven. Rudolphus Aquaviva ex eadem Societate, non minus illustri, etiam hodie apud Neapolitanos sanguine, quam heroicis virtutibus inelytus, cum quatuor sociis sacerdotibus, hoc ipso die anno 1583, Goa non procul, coronam martyrii consecutus est, ejus legitimam declarationem ab eadem Apostolica Sede expectamus, quando in hujus mensis appendice vitam et gesta singulorum illustrare poterimus.

C S. Margareta male hoc die adjecta est Martyribus Hieronymianis in codice Rhinoviensi, distincto ab aliis caractere. Jam et superius diximus in multis ecclesiis Sanctam eandem coli solitam xiii Julii. Nos de ea cum Romano agemus xx Julii.

S. Liberatæ V. M. translationem hoc die retulerat Marietta, ex quo ipsam haud dubie accepit Ferrarius in Catalogo generali, quamvis notet tabulas eccl. Segontinæ et Casaraugustanæ. Tamayus hic eloquentiæ suæ vela largiter expandit, sed quæ nobis lubet contrahere. Tota rerum ad S. Liberatam seu Wilgefortem spectantium implexa et obscura congeries, quantum fieri poterit elucidabitur xx Julii.

Sancti Martyres Paulus, Valentina, et Thea sub Firmiliano vel Firmino præfecto. Passio summam descripta est apud Sirletum. Eadem

habetur breviter in Synaxario Basiliano. Sed cum Valentina in Martyrologio Romano referatur die xxv hujus; tam ipsam, quam Comites ejus remittimus ad eundem diem xxv Julii.

D Cyriacus et Eutropius ita conjuncti annuntiantur a Maurolyeo et quidem Romæ, nescio quo duce vel auctore. Cyriacum cum nutre Julitta ad diem proprium jam remisimus; de Eutropie martyre Portuensi cum sororibus agitur hoc die suo loco. Cyricum Romæ Martyrem adjectum lego Hieronymianis minoribus Augustano, Labbeano et Gellonensi, sed tacentibus omnibus aliis tum majoribus tum contractis, assumentum esse tantisper censeo, donec aliunde major accedat auctoritas, nisi et eo rejiciendus sit quo Cyriacum alium remittimus. Vetus enim Kalendarium Romanum, a Frontone editum, Cyriacum aliquem hodie refert, quem Antiocho Medico Sebasteno, de quo hodie agitur, conjungere non audet, sed putat, occasione ecclesiæ ipsi dedicatæ, eo die positum fuisse, confundendum cum Cyriaco et sociis de quibus agendum erit viii Augusti.

E Joannes aliquis presbyter Armoricus, seu in Britannia minori natus, apud Cañonem (Chinon) in Turonibus hoc die eum cognomento de monasterio (Gall. du moutier) et titulo sancti annuntiat a Castellano in Martyrologio universalis, adjecto hoc etiam brevi elogio; quod S. Radegondis ab ipso postulaverit cilicium, dum ad eum mitteret ornamentum alteris auro et unionibus textum pro ejus oratorio: ubi postmodum sepultus fuit prope S. Maximum. Ut plurimum deferam Castellani, Sanctorum curiosi refossoris auctoritati, necdum video, admitti satis posse istum Joannem, Fastis omnibus saeris, saltem hoc die ineognitum, cujus veri cultus sufficientia indicia necdum inveni. Plura quidem de ipso leguntur in prædictæ S. Radegondis Vita. At non omnes qui in eis Aetis laudantur, continuo Sancti dici possunt: nihil autem præterea tradunt scriptores aut Fasti gallici, nisi eundem Joannem (sic equidem ex gente et positione conjicio) designare voluerit Saussuyus ad xxiii Februarii; ubi a Bollandis; ut ignotus prætermisus est. Obscura mihi sunt hactenus et confusa Catholice venerationis vestigia. Cum autem tota Joannis istius notitia haberi debeat ex jam laudatæ S. Radegondis Vita; si certiora accedant cultus argumenta, poterit de eo (cujus natalis dies incertus est) eum sancta ea Regina agi xiii Augusti.

F Balduinus monachus Claravallensis, S. Bernardi discipulus, et ubi eo speciali amoris prærogativa dilectus, abbas deinde institutus Reatini in Italia cœnobii, laudatur hoc die a Chrysostomo Henriquez in Menologio Cisterciensi, a Chalemoto, quod mireris, omnino prætermisus, nisi eum confuderit cum alio Bernardo Curdinale et archiepiscopo Pisano, de quo varia narrat ad vi octobris. Uteumque fuerit, cultu gaudet Bernardus apud Reatinos non hoc die, sed eo quo pluribus de eo agemus xxi Augusti.

S. Rosaliæ Virginis Panormitanæ inventio sacri corporis, quod Urbano octavo Pontifice maximo repertum divinitus, anno Jubilæi Siciliam a peste liberavit, adjecta est Martyrologio Romano: Sanctæ natalis est, quando et Acta ejus, et eetera ad eam spectantia diligenter illustrabuntur iv Septembris

Sanctorum martyrum Onesiphori et Porphyrii ex

A ex urbe Iconio; quorum Onesiphorus fuit discipulus Pauli Apostoli, *certamen hodie inscribitur Menologio a Sirleto latine reddito, et a Canisio edito; de quibus etiam meminit codex Taurinensis Ducis Sabaudia; ac die crastina Græci agunt, ut videre est in Prætermisiss ista die. At nos eos dabimus cum Martyrologio Romano* vi Septembris.

SS. Senatoris, Viatoris, Cassiodori martyrum et Dominatæ matris eorum translatio refertur in codicibus Florentinis tamquam hoc die, sed nescio quo anno facta. Eorundem memoriam lego in Horologio Græco Romæ edito anno 1677, in usum monachorum Basilianorum pag. 464: at satis liquet, ipsos a Latinis acceptos fuisse. Eisdem novissime recensuit Castellanus in Martyrologio suo Universali, ubi non recte Domniate legit pro Dominata. Quærendi sunt Martyres isti in Pauli Gualterii Legendario Martyrum Calabriae lib. iv, cap. XLV. Sunt enim Martyres Argentani in Brutiis, de quibus agit Ferrarius in utroque Catalogo, et nos cum ipso agemus xiv Septembris.

B Eadgytha, Eadgatha seu Editha signatur in monasticis Benedictinis Wione, Dorganio et tota reliqua sobole, atque ex ipsis, haud dubie, a Wilsono in Martyrologio Anglicano hoc die, quo a Maihevio in Trophæis longa historia texitur, sed adeo implexa, ut multum dubitem, satisne intellexerit ipse, quæ ibi de una, an tribus synonymis involute congegit: inter alia memorans, constare oportere de sanctitate Eadgythæ Pollesworthensis seu Polesberiensis et Gotzelini testimonio. Audiantur ejus verba pag. 1050: Id enim imprimis constat, inquit, auctoritate et testimonio Gotzelini Morinensis, auctoris gravissimi, qui, ut paulo superius ex Malmesbur. De gestis Regum lib. 4, cap. 4 retulimus, anno circiter Christi mc,

multos episcopatus et abbatias in Anglia D perlustrans, innumeras Sanctorum Vitas conscripsit. Inter alias autem, eum Vitam scripsisse S. Eadgythæ virginis, testantur auctor Catalogi scriptorum Britannia, Wion lib. 2, cap. 68, Possevinus in Apparatu et alii. Sed et eandem Sanctam agnoscunt auctores illi quos statim producemus, ita ut de hoc minime sit dubitandum, quamvis de quibusdam circumstantiis Vitæ ejus nonnullæ apparere videantur inter prædictos auctores differentia. Utique multæ et graves: quæque tales visæ sunt Mabillonio in Actis SS. Ordinis S. Benedicti sæc. v, pag. 636, ubi de alia S. Eadgytha seu Editha agit, ut non putet, ex Vita a Gotzelino edita, ullo modo dissolvi posse. Nimirum Vita ista, quam ibi ex Gotzelino refert Mabillonius, ad S. Eadgytham Wintoniensem spectat, nihil commune habens cum una aut tribus synonymis Pollesworthensibus. Dubia igitur manent quæ ibi tradit Maihevius, neque nobis sufficiens hactenus videtur Martyrologorum istorum monasticorum auctoritas, ut Sancta, alibi ignota, continuo admittatur. Si tamen postmodum certiora accedant sanctitatis aut cultus argumenta, poterit tota Maihevi obscurior oratio discuti et illustrari ad diem, quo laudata a Mabillonio S. Eadgytha in Martyrologio Romano refertur xvi Septembris.

E Angelus custos in diœcesi Turasionensi colitur Dominica iii Julii Officio proprio: solennior est eadem festivitas pro omnibus provinciis ac ditionibus, tam hereditariis quam aliis Augustissimo Romanorum Imperatori subjectis Dominica prima Septembris cum octava. Poterit de festi istius institutione agi eo die quo ab Ecclesia communius colitur 11 Octobris. De S. Euchario agendum erit viii Decembris.

DE DIVISIONE APOSTOLORUM

COMMENTARIUS HISTORICO - CRITICUS.

G. C.

§ I. Ubi hæc divisio colatur, et quo modo facta sit.

C
VULGARIS ÆRÆ
ANNO XL.
Festi hujus cultus ex auctariis Usuardinis,

Q uamvis antiqui Ecclesie Patres, aliiquetum Græci tum Latini scriptores de hac Apostolorum Divisione sæpius meminerint, tamen nec certum nec festum diem eidem assignant. Græci quidem in Menæis, Synaxario Basiliano, aliisque Menologiis die xxx Junii sollemnissime celebrant synaxin seu festivitatem sanctorum Apostolorum, ut in Prætermisiss ad eam diem indicavimus; sed cum tunc etiam de aliis Christi discipulis mentionem faciant, non videntur proprie colere festum Divisionis Apostolorum, de quo nobis hic agendum est. Ex Beda Plantiniano, Adonis appendice, et auctariis Usuardi primum colligo, illius Divisionis memoriam Idibus Julii annua festivitate celebratam fuisse. Beda Plantinianus, quem etiam supposititium interdum vocamus, hæc die simpliciter ait: Dispersio Apostolorum; Appendicæ vero ad Martyrologium Adonis apud Rosweydam nostrum sic habet: Eodem die Divisio Apostolorum. Eadem pene verba habet Usuardus Heriniensis, atque ei ætate suppar Rosweydinus, ut saltem sæculo XII anti-

quior videatur festivitatis institutio. Alii codices Usuardini, citato Bedæ testimonio, Divisionis annum addiderunt, ut videre licet in Usuardo non ita pridem illustrato. Ceteris prolixior est hæc Usuardi Lubeco-Coloniensis annuntiatio: Divisio Apostolorum ad prædicandum verbum Dei per universum orbem; quæ, ut Beda scribit, anno a passione Domini duodecimo facta est. Petrus Antiochiam venit, deinde Romam resedit et ibidem crucifigitur. Paulus mundum sua prædicatione illustravit, et Romæ decollatur. Andreas Achaia crucifigitur. Jacobus Zebedei Hierosolymis decollatur. Joannes Epheso in pace moritur. Philippus in Phrygia lapidatur et crucifigitur. Jacobus Alpei fuste fullonis perimitur. Bartholomeus in India excoriatus decollatur. Thomas in alia India, quæ est in fine mundi, transfigitur. Simon et Thadeus in Persida perimuntur. Mattheus in Æthiopia coram altari lancea perforatur. Matthias in Judea martyrium complevit. Hæc Divisio præcepto Christi facta

A facta est, ut impleretur illud Psalmistæ : In omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terræ verba eorum.

Equilino epi-
scopo.

2 Petrus de Natalibus episcopus Equilinus etiam satis fuse hanc Divisionem memorat, et illius festi celebritatem distinctius sic explicat lib. vi, cap. xcix. Divisio Apostolorum ad prædicandum Idibus Julii celebratur; quia eo die duodecimo anno post Ascensionem Domini ad euangelizandum verbum Dei per mundum divisi asseruntur, ut impleretur oraculum psalmistæ David; Quia in omnem terram exivit sonus eorum etc. Nam oriens cessit Thomæ et Bartholomæo; Meridies Simoni et Matthæo; Aquilo Philippo et Thadeo; Medium mundi Mathiæ et Jacobo justo; Mediterranei maris provinciæ Johanni et Andrææ; Occidentis regna Petro et Jacobo Zebedei; Totus mundus Paulo Apostolo datus est, secundum quod in ejus collecta ecclesia asserit dicens: Deus qui universum mundum beati Pauli Apostoli prædicatione docuisti etc. Et cantatur in hoc festo in Missa Epistola: Corde enim creditur ad justitiam. Rom. x.

B Et Evangelium: Euntes in mundum universum Marc. ultimo cap. quæ solennitati maxime conveniunt. De provinciarum partitione, quæ hoc et præcedenti numero ponitur, postea agemus, ubi ea, quæ ad cultum, Divisionis modum ac tempus pertinent, præmiserimus.

recentioribus
Martyrologis.

3 Ex fontibus, ni fallor, supra indicatis sua hauserunt Maurolycus, Ferrarius in Catalogo Generali, aliique recentiores Martyrologi, inter quos Saussayus hac die in Martyrologio Gallicano festum istud celebrat his verbis: Divisio sanctorum Apostolorum jam pridem in ecclesiis Galliæ celebris, quæ ab hinc suæ foundationis primordia repetunt, quod ab nonnullis Apostolis virisque apostolicis, postquam ab Hierosolymis discesserunt, ut evangelica prædicatione orbem imbuerent, sicut a Domino his præceptum fuerat, plures ex iis censeantur institutæ. Quidquid sit de hac apostolica Galliarum ecclesiarum fundatione, quæ suo tempore examinata est ac porro examinabitur, certum est in Gallia hujus Divisionis festivitatem olim celebratam fuisse, ejusdemque memoriam, testibus scriptoribus Gallis, etiamnum in collegio Montis Cauti Parisiis conservari. Invenio præterea istius Divisionis Officium in antiquo Breviario Autissiodorensi, Viridunensi, et Bisuntino, quod anno 1590 excusum est. Vix dubito, quin et in aliis Christianissimi regni ac finitimarum regionum diæcesibus idem Officium olim recitatum fuerit.

et propriis Offi-
ciis

4 Belgas etiam de hac Apostolorum Divisione jam pridem Officium recitasse conjicio imprimis ex Florario nostro Ms., quod sæculo decimo quinto in Belgio scriptum sic habet: Divisio Apostolorum IX lectionum. Post hæc adduntur ibidem varia de Divisionis tempore et Apostolorum prædicatione, quæ postea ex antiquioribus scriptoribus discutientur. In Missali autem insignis ecclesiæ Leodiensis, quod anno 1509 Parisiis impressum est, hoc festo legitur sequens collecta: Deus qui Divisionem Apostolorum tuorum hodierna die fieri tua præordinasti providentia, ut in una fidei gratia, gentium dispersa vocaretur ecclesia, da nobis per supplicationem ipsorum, nostrorum veniam promereri peccatorum, per quorum veram prædicationem ad tui nominis pervenimus agnitionem. Per Dominum etc. Eadem collecta legitur in Breviario Tungrensi,

quod ejusdem eum Missali Leodiensi circiter ætatis esse videtur. Proprium etiam ejusdem festi Officium reperitur in Breviario Insulensi, quod anno 1533 ad usum insignis ecclesiæ collegiatæ sancti Petri typis excusum est. Hæc Divisionis Apostolorum festivitas hodieum perseverat in Metropolitana Meehliniensi, ut videre est in propriis illius ecclesiæ Officiis, et nos in diæcesi Antverpiensi ob aliud festum xv occurrens, eamdem quotannis die xvii Julii recolimus, ac in ea recitamus collectam, quæ a Leodiensi superius exhibita parum differt.

5 Ejusdem diei veneratio usque ad gentes septentrionales penetravit: nam Poloni in Officiis propriis patronorum regni Poloniæ anno 1643 Antverpiæ excusis istud festum sub ritu duplici celebrant, et legunt sequentem orationem: Deus qui Ecclesiam tuam distributam per orbem terrarum sanctorum Apostolorum prædicatione fundasti, concede propitius, ut quorum hodierna die sub una celebritate recolimus insignia, eorum in cunctis necessitatibus nostris experiamur suffragia. Per Dominum etc. Eodem plane Officio utitur diæcesis Vratislaviensis in Silesia. In Dania aliisque regionibus borealibus, antequam Lutherana peste inficerentur, solemniter illud festum celebratum fuisse colligo ex Breviario Slevicensi, quod anno 1512 impressum Lectiones proprias sic exorditur: Divisio Apostolorum Idus Julii a multis solenniter celebratur, quia eadem die post ascensionem Domini per mundum divisi asseruntur. Ecclesia vero Raceburgensis in Saxonia inferiore sita in suo Breviario anni 1506, hanc Officio proprio præmittit Rubricam: In Divisione Apostolorum summum festum. Si vacaret omnia Musci nostri Breviaria pervolvere, haud dubie in plerisque orbis Christiani partibus memoria illius festivitatis occurreret. Sed hæc ad hodierni festi cultum ostendendum sufficient. Jam, quomodo facta sit hæc provinciarum divisio, primo videamus.

variarum eccle-
siarum ostendi-
tur

6 Verosimile admodum est, Apostolos, qui in Judæa et Syria Judæis potissimum prædicaverant, Hierosolymam convenisse, antequam fidem Christianam remotissimis gentibus annuntiaturi in totum terrarum orbem dispergerentur. Præter alios id indicare videtur S. Justinus martyr, qui in oratione ad Antoninum ita tradit: Hierosolymis duodecim viri profecti sunt in mundum; atque hi quidem indocti, et minime eloquentes, Dei autem virtute humano generi denuntiaverunt a Christo missos se esse, qui cunctos Dei verbum docerent. Haud dubie etiam ante hanc divisionem commune quoddam fidei symbolum constituerunt, quo Christiani tamquam militari tessera dignoscerentur, et ne ulla vel apparens inter eos in annuntiatione Evangelii disparitas esse videretur. Testatur hoc Rufinus Aquileicnsis presbyter initio commentariorum in symbolum his verbis: Discessuri itaque (Apostoli) ab invicem normam sibi prius futuræ prædicationis in commune constituunt, ne forte alii alio adducti, diversum aliquid his, qui ad fidem Christi invitabantur, exponerent. Omnes igitur in uno positi et Spiritu sancto repleti breve istud futuræ sibi, ut diximus, prædicationis indicium in unum conferendo, quod sentiebat unusquisque, componunt, atque hanc credentibus dandam esse regulam statuunt. Idem docet Hincmarus Rhemensis archiepiscopus in epistola adversus episcopum Laudunensem.

Apostolos ante
Divisionem Hierosolymam con-
venisse

AUCTORE

G. C.

et singulos Sym-
boli composuis-
se probabile est;

7 *Vulgaris traditio est, quam Baronius in Annalibus ad annum Christi 44 num. 17 defendit, quod singuli Apostolis singulos Symboli articulos composuerint. Quamvis noverim non esse certam hanc opinionem, miror tamen, quod Tillemontius Tom. I Memor. Eccles. pag. 649 scribere ausus fuerit, eam nullo fundamento niti, Baroniumque ad eam tuendam solummodo sermonem perperam S. Augustino adscriptum allegare. Miror, inquam, Tillemontium hæc duo asserere: nam imprimis Baronius loco citato hæc addit: Hæc apud Augustinum; quamvis, an sit ille sermo S. Augustini, a quibusdam revocetur in dubium. Sed cujus sit, nihil interest, cum de singulis duodecim Apostolorum distinctis elogiis suppetant etiam aliorum testimonia. Deinde citat S. Leonem Papam, Venantium Fortunatum, aliosque. An hoc est solummodo apoeryphum S. Augustini sermonem allegare? Deinde num recte dici potest, nullo fundamento niti sententiam, quam Rufinus supra relatus his verbis indicat? Breve istud futuræ sibi, ut diximus, predicationis indicium, in unum conferendo, quod sentiebat unusquisque, componunt. Clarius eandem rem tradit S. Leo Magnus in epistola xxvii alias xiii ad Pulcheriam Augustam, ubi circa finem de Eutychetis pervicacia ita loquitur: Hoc stultissima insultatio * audet incescere, quod Dominus noster in Ecclesia neminem sexus utriusque voluit ignorare. Siquidem ipsa catholici symboli brevis et perfecta confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis, tam instructa sit munitione cælesti, ut omnes hæreticorum opiniones solo ipsius possint gladio detruncari. Venantius Fortunatus lib. ii symbolum expositurus eadem fere habet, quæ Rufinus. Unde patet, hanc Baronii opinionem, non omni prorsus probabilitate esse destitutam, quamvis non adeo clara sint hæc testimonia, ut Baronii sententiam nos cogant amplecti. Alia quæstio est, an Apostoli communi consensu ita symbolum composuerint, prout in Ecclesia Romana conservatum fuit. De ea re acriter disceptatum fuit inter Gerardum Vossium heterodoxum libro de tribus symbolis Dissert. i, et Natalem Alexandrum Dominicanum sæc. i Hist. Eccles. Dissert. ii. Videri etiam potest Christianus Lupus tom. 1, cap. ii in Notis ad Concilium Nicænum, et Baronius loco citato.*

C

saltem contra
Tillemontii ca-
villationes pro-
batur.

8 *Uterius etiam progreditur Tillemontiana crisis, atque in dubium revocat, an symbolum ab Apostolis fuerit compositum. Fateri cogitur, antiquos Ecclesie Patres illud Apostolis attribuisse. Sed vellet ab iisdem Patribus responderi cuidam objectioni, quam ita proponit: Postquam, inquit, Catholica fides de Ariana hæresi omnino triumphavit, utebantur in Oriente symbolo, quod a Nicæna synodo propositum et a Constantinopolitana auctum fuerat. Imo concilium Ephesinum et Chalcedonense prohibuerunt, ne quis alio uteretur; neque invenitur, ut puto, ab ea prohibitione exceptum fuisse symbolum Apostolorum. Difficile autem creditu est, quod sic quodammodo abolere voluissent symbolum, quod existimassent ab Apostolis compositum fuisse ad dirigendam totam Ecclesiam. Hæc difficultas videri potest magna; interim non minor erit, si quis tantum crediderit, hoc symbolum antiquitus in Ecclesia receptum fuisse tamquam doctrinam Apostolorum, de quo tamen nemo dubitat. Hæc ille. At quorsum, obsecro, ex levibus con-*

jecturis hæc dubia movet Tillemontius, quæ ipsemet solvere debuisset, nisi velit admittere, ne ipsam quidem Apostolorum doctrinam in symbolo contineri, vel illud Chalcedonensi concilio antiquius non esse. Sed jam homini Patrum responsionem, quam nullibi cæstare noverat, desideranti, eorum loco satisfaciamus, et scrupulum eximamus.

9 *Si Patres dubium adeo insulsum sibi a posteris objiciendum prævidissent, respondissent, quod mens concilii Ephesini et Chalcedonensis tantum fuerit prohibere fidei formulas a Nicæno symbolo discrepantes, ut hoc modo munirent Catholicos contra fraudes hæreticorum, qui quotidie novas fidei formulas cæcogitabant, et astuta fidei professione errores suos tegebant. Neque opus erat, ut ab hac prohibitione exciperetur symbolum Apostolorum, quod utpote omni exceptione majus Patres Nicæni tantummodo latius explicaverant, ac propter exortas hæreses auctum Ephesina cum Chalcedonensi synodo omnibus præscripserat, ut Catholici ab hæreticis dignoscerentur. Nam teste S. Augustino in libro de symbolo cap. i, sub ipsis paucis verbis in symbolo constitutis plerique hæretici venena sua occultare conati sunt. Ita etiam hodie dum Ecclesia Catholica Symbolum Apostolorum non excipit, quando pro varia rerum exigentia certas fidei formulas proponit. Sic Gregorius XIII peculiarem a Græcis exigit fidei professionem nulla facta mentione symboli Apostolorum. Sed hoc responsum manifesto exemplo ad hominem declaremus.*

symbolum syno-
do Chalcedo-
nensi antiquius
esse, et ab Apo-
stolis traditum
fuisse.

E

10 *Pius IV summus Pontifex post exortas Lutheri et Calvinii hæreses omnibus ad artium liberalium magisteria, Ecclesiastica beneficia, ordinum Regularium et Militarium dignitates promovendis certam præscripsit fidei formulam, cui in Bullario tom. II, pag. 130 hæc præmittit: Nos volentes . . . . ., ut unius ejusdem fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque et certa illius forma cunctis innotescat, nostræ solitudinis partes in hoc alicui minime desiderari, formam ipsam præsentibus annotatam publicari et ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipsius Concilii (scilicet Tridentini) et alios prædictos spectat, recipi et observari, ac sub pœnis per Concilium ipsum in contravenientes latis juxta hanc et non aliam formam, professionem prædictam solemniter fieri, auctoritate Apostolica tenore præsentium districte præcipiendo mandamus hujusmodi sub tenore. Hic sequitur ipsa fidei formula, in qua post recitatum symbolum Nicænum varii errores Lutheri et Calvinii damnantur. Si Tillemontius post mille annos redivivus legeret, summum Pontificem præcepisse, ut unius ejusdem fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque et certa illius forma cunctis innotescat, ac juxta hanc et non aliam formam professio fidei emittatur, putaret certe, se solidam habere rationem dubitandi, an tempore Pii IV symbolum Apostolorum extiterit, vel an in Ecclesia receptum fuerit, tamquam ab Apostolis traditum; præsertim cum Pontifex ab hac unica et certa forma, juxta quam et non aliam professio fidei fieri debet, non exceperit symbolum Apostolorum. Nam, ut fallaci Tillemontii ratiocinio utar, difficile creditu est, quod sic quodammodo abolere voluisset symbolum, quod existimasset ab Apostolis compositum fuisse ad dirigendam totam Ecclesiam. Ecce quam levi argumento antiqua Ecclesie traditio impugnetur.*

quod argumento
ad hominem.

F

11 *Si quis forte dicat, postremis hisce sæculis*

satis

et antiquis testi-
monis confir-
matur.

satis aliunde constare, quod Ecclesia utatur hoc symbolo, atque adeo a Pio IV illud excipi non debuisse; respondeo, idem antiquitus satis notum fuisse: id enim indicant veteres scriptores, quorum breviora testimonia hic exhibeo. Ut omittam Irenæum et Tertullianum, de quorum interpretatione disceptatur, clare S. Ambrosius lib. I, Epist. VII ad Sirieum Papam ita scribit: Credatur symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intermeratum semper custodit et servat; S. Augustinus in libro de symbolo cap. I sic habet: Est autem fides Catholica in symbolo nota fidelibus, memoriæque mandata, quantum res passa est, brevitate sermonis etc. Cælestinus I in epistola ad Nestorium illud vocat symbolum ab Apostolis traditum. Concilium Ephesinum in Relatione ad Theodosium Augustum de Nestorii depositione sic loquitur: Fides initio quidem a sanctis Apostolis tradita, postea vero a trecentis decem et octo Patribus in Metropoli Nicæna exposita, id est symbolum Apostolicum, et Nicænum. Ruffini et Leonis Magni verba superiorum dedimus. Adde quod Apostoli symbolum suum scriptis non mandarint ob varias rationes, quas Christianus Lupus tradit tom. I in Notis ad Concilium Nicænum cap. II. Ruffinus in Commentariis ad symbolum hanc illius rei causam assignat: Idcirco hæc non scribi chartis atque membranis, sed cordibus retineri tradiderunt, ut certum esset, neminem hæc ex lectione, quæ interdum pervenire etiam ad infideles solet, sed ex Apostolorum traditione didicisse. Hinc etiam Hieronymus in epistola ad Pammachium contra Joannem Hierosolymitanum ita scribit: In symbolo fidei et spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta et atramento, sed in tabulis cordis carnalibus, post confessionem Trinitatis et unitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur. Hæc suffieiant; jam ad levioris momenti quæstionem progrediamur.

Negat Baro-
nius, Apostolos
provincias inter
se sorte divisiss.
se;

12 Socrates lib. I Hist. Eccles. cap. XIX in editione Valesii, Apostolos forte provincias inter se distribuisse ita scribit: Cum Apostoli prædicationis causa ad gentes profecturi, eas inter se sortito dividerent, Thomas quidem Parthiæ, Matthæus vero Æthiopiæ apostolatam sortitus est; Bartholomæo India, quæ Æthiopiæ confinis est, obtigit. Hanc illius opinionem multis argumentis oppugnat Eminentissimus Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 44. Omittimus, inquit, hic recensere, quæ de ea re in pseudo-Prochoro commenta leguntur, ex quo fortasse acceperunt, qui forte provincias tradunt esse divisas, ut Socrates et alii . . . . Non admittunt Patres, post acceptum Spiritum sanctum, qui illos doceret omnia ac cuncta suggereret, Apostolos res agendas tanti præsertim ponderis sorti commisisse. . . . . Dicimus ergo aliarum exemplo rerum, quæ ab ipsis sunt gestæ, hæc eadem omnia de divisione provinciarum Spiritus sancti speciali instinctu esse peracta: si enim de Paulo et Barnaba, antequam simul mitterentur ad prædicandum gentibus Evangelium, dixit (quod habet Lucas) Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum et Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos; quomodo non magis, cum omnes mittendi essent Apostoli, quo singuli profecturi essent, declaravit idem Spiritus sanctus?

Julii Tomus IV.

Quin etiam cum singulorum ordinationes, non nisi præcedentibus prophetiis et specialibus admonitionibus Spiritus sancti (ut suo loco dicemus) ab Apostolis fieri consueverint, numquid in tanto tantæque molis negotio eum consulere neglexerunt? Si insuper ad hominem unum baptizandum missus est angelus ad Philippum, et quo iturus esset, admonuit; numquid cum ad totius humani generis salutem mittendi essent Apostoli, quo singuli profecturi essent, Dominus per angelum vel aliter divinitus desiit demonstrare? Similibus exemplis toto numero sequenti idem confirmat.

13 Forte Soerates alique ita intelligunt illam Divisionem per sortes factam esse, ut peculiarem Spiritus sancti assistentiam non excludant, juxta illud, quod dicitur Prov. XVI v. 33. Sortes mittuntur in sinum, sed a Domino temperantur. Si enim auctores illi velint, Apostolos hanc provinciarum distributionem ita sorti commisisse, ut a casu penderet, Baronio plane assentior. Sin autem Baronius nullas omnino sortes, etiam a Spiritu sancto directas admittat, oppono ipsi S. Hieronymum, qui hunc provincias partiendi modum prædictum fuisse indicat his verbis Isaïæ Cap. xxxv: Ibi obviaverunt sibi cervi et viderunt facies suas; numero transierunt; unus ex ipsis non periit, nec quæsit alterum. Dominus enim præcepit eis, et Spiritus ejus congregavit eos; et ipse dedit eis sortes et manus illius dividet eis; ut pascantur in æternum, et possideant in generatione generationum et requiescant in ea.

quod tamen
certo sensu as-
seri posse vide-
tur.

14 Idem Hieronymus tomo III operum suorum Parisiis anno 1704 editorum col. 279 in commentario ad illa Isaïæ verba a septuaginta interpretibus translata ita tradit: Sic allegorice interpretabimur, ut doceamus cervos id est Apostolos . . . . obviasse sibi in Jerusalem et mutuos vidisse conspectus, et transisse ac reliquisse eam et ad diversas provincias perrexisse, quia Dominus mandaverat eis: Ite et docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; et Spiritus illius congregaverit eos, dederitque eis sortes, atque diviserit, ut alius ad Indos alius ad Hispanias, alius ad Illyricum, alius ad Græciam pergeret, et unusquisque in Evangelii sui atque doctrinæ provincia requiesceret. Hieronymus igitur videtur significare, provincias orbis terrarum inter Apostolos sorte distributas fuisse. Et quid quæso in ea re piaculi est, cum de Mathiæ electione legamus Act. I. Et statuerunt duos, Joseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est justus, et Mathiam. Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus unum accipere locum ministerii hujus et apostolatus, de quo prævaricatus est Judas, ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis, et cecidit sors super Mathiam, et annumeratus est cum undecim Apostolis. Quidni hoc etiam modo fieri potuit Apostolorum Divisio? sed de his fortasse plus quam satis. Jam majoris momenti disputationem de Divisionis tempore instituamus.

juxta Hierony-
mum, et electio-
nem S. Mathiæ.

AUCTORE
G. C.

§ II. Quo anno divisi fuerint Apostoli.

Difficilis Aposto-
lica Divisionis
epocha,

Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum parens Baronius hujus quæstionis difficultatem satis indicat; quando ad annum Christi 44 num. 13 eam discussurus ita præfatur: Antequam vero de Petri Romam agamus adventu, operæ pretium existimamus et de ceterorum Apostolorum in diversas orbis provincias profectione paulo fusius atque accuratius agere, ac primum quo potissimum anno eadem acciderit, diligentiori studio perquirere. In his pervestigandis plurimum laboris subiimus, multumque temporis insumpsimus; sed quem secure sive ex Græcis sive ex Latinis auctoribus sequeremur, invenimus neminem. Deinde profert suam de hac re sententiam, quam postea examinabimus. Hæc difficultas hactenus multorum torsit ingenia, scriptoresque in varias coegit abire opinioniones, quarum præcipuas hic prius refutabimus, ac deinde nostram stabilire conabimur.

u quibusdam paulo post Pentecosten

B 16 Quidam Hispani censent, Apostolos statim a Spiritus sancti descensu seu Pentecoste ivisse in suas provincias, atque inter eos noster Gaspar Saneti in opusculo, quod de Prædicatione S. Jacobi in Hispania post suos in Acta Apostolorum Commentarios edidit, Tract. 1, cap. vi, num. 4, ita opinionem suam exprimit. Cum nihil de hac Apostolorum Divisione sit certum, dicam quod mihi magis videtur ad veritatem. Puto igitur paulo post Spiritus sancti descensum excessisse Apostolos ex Judæa, et in suam quemque provinciam abiisse. Verum hæc sententia, præterquam quod apocryphis quibusdam testimoniis et infirmis fundamentis innitatur, mihi omnino deserenda videtur; quia Lucas, narrato S. Stephani martyrio, disertè asserit, Apostolos post primam fidelium persecutionem, quæ anno a Christi morte secundo mota est, Hierosolymis adhuc superfuisse, ut patet ex his verbis Act. viii. Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Jerosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Judææ et Samariæ præter Apostolos.

C
perperam collocatur;

C 17 Adde, quod Petrus et Joannes postmodum in Samariam profecti fuerint, ut Spiritum sanctum conferrent iis, qui a Philippo diacono ibidem conversi ac baptizati fuerant, quodque dein Hierosolymam tamquam ad fixum habitationis suæ locum redierint. Ut hæc clare demonstrarem, accipe ipsum textum sacrum ex Actis Apostolorum cap. viii. Igitur qui dispersi erant, pertransibant euangelizantes verbum Dei. Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum. . . . Cum vero credidissent Philippo euangelizanti de regno Dei, in nomine Jesu Christi baptizabantur viri ac mulieres. . . . Cum autem audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Joannem. Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum. . . . Et illi quidem testificati et locuti verbum Domini, redibant

Jerosolymam et multis regionibus Samaritanorum euangelizabant. Vides hic Petrum et Joannem ad Samaritanos mitti ab Apostolis, qui erant Jerosolymis, ibidemque post aliorum discipulorum dispersionem remanserant. Mirum sane, sententiam cum sacra Scriptura ægre conciliandam defendi a doctissimo viro, qui ipsa Apostolorum Acta Commentariis illustravit.

D 18 Ad sententiam jam refutatam proxime accedunt, qui apocrypha Melitonis Sardensis auctoritate inducti, Divisionem Apostolorum anno a Christi ascensione secundo collocant. Audiamus quid Venerabilis Beda de testimonio, quod sub Melitonis nomine adfertur, judicet. *Retract. in Act. viii tom. VI.* Si, inquit, dispersa Ecclesia, Apostoli remanserint in Hierusalem, ut Lucas ait, constat, quod mendacium scripsit ille, qui ex persona Melitonis episcopi Asiæ librum exponens de obitu Virginis dicit, quod secundo post ascensionem Domini anno Apostoli fuerint omnes toto orbe ad prædicandum in suam quisque provinciam divisi. Tum in fine subdit: Hæc ideo commemorare curavi, quia nonnullos novi præfato volumini contra auctoritatem beati Lucæ incauta temeritate assensum præbere. Quamvis autem rationes, quæ interserit, non satis convincant, tamen aperte his verbis indicat, quid de hac sententia sentiat. Neque hic pluribus opus est, cum hæc opinio ex dicendis refutanda sit. Nam, ut Baronii verbis utar loco supra citato, nulla in primis ratio habenda est apocryphi illius scripti, quod Melitonis Sardensis episcopi nomine circumfertur, quo proditur, anno secundo ab Ascensione Domini Apostolos per orbem divisos in externis provinciis Euangelium prædicasse: neque enim hæc nostra confutatione indigent, quæ Actis Apostolicis perspicue refelluntur.

uti et ab illis qui eam anno secundo post Christi Ascensionem factam volunt.

E 19 Majus fundamentum habet sententia illorum, qui putant Apostolorum Divisionem factam fuisse, antequam Paulus post triennium a sua conversione ascenderet Hierosolymam, ut Petrum adiret. Sive autem hoc Hierosolymitanum Pauli iter postponatur Cornelii centurionis baptismo, ut quidam contendunt, sive eidem præponatur, ut alii volunt, nostra jam parum interest: nam intricata hujus baptismi epocha ad præsentem quæstionem enodandam parum conferet. Sufficiat igitur, Paulum juxta communioem chronologiam anno quinto post mortem Christi Hierosolymam venisse; quo posito, disquirendum tantummodo est, an ante hunc annum per orbem terrarum divisi fuerint Apostoli. Auctores, qui Apostolorum Divisionem contigisse arbitrantur ante hunc Pauli in urbem Hierosolymitanam adventum, allegant ipsum Apostolum ad Galatas ita scribentem cap. 1: Deinde post annos tres veni Jerosolymam videre Petrum, et mansi apud eum diebus quindecim; alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. Ex his verbis concludunt, Apostolos jam in provincias sibi commissas abiisse, ut juxta Christi præceptum omnibus mundi nationibus Evangelium prædicarent.

Alii volunt, divisos fuisse Apostolos ante annum tertium a conversione S. Pauli.

F 20 Quamvis speciosum prima fronte videatur hoc argumentum, nego tamen ex his S. Pauli verbis recte inferri, quod Apostoli tunc fuerint per totum terrarum orbem divisi: facillime enim fieri potuit, ut S. Paulus exiguo temporis intervallo in urbe Hierosolymitana commoratus non viderit reliquos Apostolos, qui forte ad docendam Christi legem, confirmandos fideles, aliave munia apostolica exer-

quorum opinio refutatur.

cenda

A cenda in urbes aut agros Judææ et vicinarum regionum excurrerant. Sic vidimus Act. viii Petrum et Joannem antea in Samariam missos fuisse, ac post multas Samaritanorum regiones apostolice cursu peragratas, denuo Hierosolymam rediisse. Sic in iisdem Apostolorum Actibus cap. ix legimus, Petrum post visitatas variarum provinciarum ecclesias venisse Lyddam, ejus incolas uti et Saronenses ad fidem convertit, et multis diebus mansisse in Joppe, antequam a Cornelio Centurione Cæsaream accerseretur. Dubitandum non est, quin etiam alii Apostoli pro rerum exigentia crebras hujusmodi excursiones instituerint, quamvis eas Lucas sigillatim non commemoret, dum totus versatur in enarrandis Petri laboribus, eique tamquam Apostolorum principi præcipuos nascentis Ecclesiæ fructus attribuit. Sic in descriptione cujusdam victoriæ, peculiariter laudatur ducis fortitudo, etsi constet, otiosos aut ignavos non fuisse milites. Quapropter non est violenta sacri textus interpretatio, si dicamus, alios Apostolos in Galilæa vicina regione ministeriis suis occupatos fuisse, quando Paulus tantum Petrum et Jacobum Hierosolymis invenit. Certe Apostoli nondum e Judæa excesserant, quando Petrus Cornelium Centurionem (hoc multi post Pauli adventum Hierosolymam contigisse opinantur) atque alios gentiles Cæsareæ baptizavit, ut his verbis testantur Actus Apostolorum cap. xi. Audierunt autem Apostoli et fratres, qui erant in Judæa, quoniam et gentes receperunt verbum Dei.

et S. Hieronymo hujus sententiæ defensori,

21 Nihilominus instant adversarii, et consequentiam suam probant testimonio S. Hieronymi, qui in commentario ad prædicta Pauli Apostoli verba sic notat: Non vidit autem eos (nempe reliquos Apostolos) non quo contemptui duce- ret; sed quod illi ad Euangelium prædicandum toto fuerant orbe dispersi. Fateor hanc rationem ab Hieronymo datam eorum conclusioni omnino favere. Verum Doctores illius in rebus historicis auctoritatem tanti non facio, ut ob eam plures antiquioresque deseram scriptores, qui aperte negant, Apostolos ante duodecimum a Christi ascensione annum toto orbe fuisse dispersos. Verba eorum dabimus, quando opinionis nostræ fundamenta ponemus. Audi interim Chrysostomum, qui Apostolicæ in Judæa prædicationi longum tempus concedit, in editione Parisiensi anno 1588 tom. II Homilia LXX in caput xxii Matthæi ita scribens: Post crucem autem non modo non vetuit (scilicet Christus;) verum etiam jussit veritatem Judæis attestari: Nam etsi omnes gentes docendas dixit, in cælum tamen ascensurus, primum illis prædicandum esse significavit. . . . . Propterea et Apostoli Judæis primo prædicaverunt, longoque temporis spatio cæsi et flagellati in Judæa manentes, ac demum ab ipsis propulsi, in gentes profecti sunt.

omnino S. Chrysostomus.

22 Ne quis contendat per tres aut quatuor annos Judæorum conversioni ab Hieronymo assignatos longum tempus intelligi posse, audiat iterum Chrysostomum, qui mentem suam explicat, et Hieronymo plane oppositus Apostolorum Divisionem nimium differt. Nam in editione supra citata tom. III, Hom. xxv in Acta Apostolorum sic loquitur: Audierant, quod Samaria receperat verbum, et miscrunt Petrum ac Joannem. Magnum enim discrimen erat, et non oportebat Apostolos illinc pridem separari, ne putentur esse fugitivi et suos fugisse. Tunc autem

necessario separantur, quando nulla ratione res Judaicæ curari poterant, quando bello incrudescere perituri erant, quando sententia pronuntiata. Quoniam quamdiu Paulus in Romam non pervenit, illic erant. Vides hic Apostolorum divisionem differri usque dum Paulus Romam venit, quod æræ vulgaris anno 56 contigisse diximus in Commentario prævio ad Acta SS. Petri et Pauli 2 ii, num. 14. Quemadmodum adversarii coguntur in hac re opinionem Chrysostomi rejicere, ita etiam mihi hic licebit Hieronymi rationem non admittere.

23 Baronius, quem multi hactenus secuti sunt, in Annalibus Ecclesiasticis loco supra citato suum in hac controversia iudicium sic satis aperte exponit: Biennio ante tempus ab Apollonio definitum (id est anno a Christi morte decimo) Apostolos in orbis provincias esse profectos, liquido satis apparet. Conatus quidem fuerat prius probare, Apostolorum Divisionem non potuisse diutius differri; sed ad id ostendendum utitur variis adductis rationibus, quæ tuta chronologia non nituntur, ut videbimus, quando argumenta contra sententiam nostram ab ipso aliisque objecta dissolvemus. Præterea eum Apollonium antiquitate venerabilem rejiciat, non video qua ratione aut auctoritate determinatum huic Divisioni annum assignet. Si enim nulla veterum scriptorum ratione habita, conjecturis indulgere liceat, et statuere tamquam certo facta, quæ fieri potuerunt, æque quadriennio vel triennio quam biennio ante tempus ab Apollonio definitum istam Apostolorum Divisionem collocare potuit. Asserit quidem, quod ex Actis Apostolorum satis perspectum habeatur, eam ante hunc annum, cui Jacobi Majoris martyrium affigit, non contigisse, at fatendum est, tot perspicaces Scripturæ interpretes, aliosque viros in ea versatissimos hæc manifesta sacri textus testimonia non vidisse. Certe ego ea invenire voluissem ad impugnandam præcedentem sententiam, quam plurimi viri docti cum S. Hieronymo tuentur.

24 Nintum Apostolorum Divisionem differunt, qui cum Chrysostomo superius citato opinantur, Apostolos tantummodo per orbem dispersos fuisse post primum Concilium Hierosolymitanum, quod anno decimo nono a Passione Domini celebratum est. Arbitror hanc opinionem ortam esse ex non satis recte intellectis Actibus Apostolorum, ubi cap. xv indefinite dieuntur Apostoli huic concilio interfuisse. Verum plures sacrarum Litterarum interpretes monent, non hic esse intelligendos omnes Apostolos, sed, ut scribit noster Cornelius a Lapide in Commentario ad hunc locum, S. Petrum, Jacobum, et Johannem, ut patet Galat. 2, 9: Ceteri enim Apostoli dispersi erant per orbem. Joannes enim facile Epheso poterat evocari, uti et Mathias, et si qui alii in locis vicinis degebant. Jacobus aderat, utpote episcopus Hierosolymorum. Alter enim Jacobus Zebedæi, frater Joannis, jam pridem erat occisus. S. Petrus Roma expulsus cum ceteris Judæis a Claudio, ut patet cap. 18, 2, pariter in Jerusalem, quasi fidelium matricem, nutu Dei redierat. Hoc ergo concilium tribus primariis Apostolis constabat.

25 Neque hujus opinionis defensoribus patrociniari possunt Constitutiones Apostolicæ falso sub S. Clementis Romani Pontificis nomine evulgatæ, in quibus lib. vi, cap. xii asseritur, quod omnes duodecim Apostoli jam per orbem dispersi, instinctu Dei

AUCTORE
G. C.

Baronii chrono-
taxis erroneo
supposito nitur.

Qui Apostolorum
Divisionem us-
que ad primum
Concilium Hie-
rosolymitanum
differunt.

F

refelluntur

AUCTORE
G. C.

Nei Hierosolymam convenerint, et quæstionem in hoc concilio propositam definierint. At quomodo Jacobus Zebedæi, qui erat unus e duodecim Apostolis, quemque mox cap. xiv, expresse nominat pseudo-Clemens, huic concilio interesse potuit, utpote jam pridem occisus ab Herode? Illi libri forte ab antiquis hæreticis corrupti multa habent similia, ob quæ a Baronio, Bellarmino, aliisque passim apocryphicentur. Præterea hæc sententia mihi omnino repudianda videtur, quia S. Marcus, quem ante hujus concilii tempus constat Evangelium conscripsisse, aperte satis significat, Apostolos per orbem fuisse divisos, antequam sacræ suæ historię finem imponeret: nam post mandatum Christi de annuntiando per totum mundum Evangelio, postque promissionem edendorum miraculorum Apostolis factam hæc verba subnectit cap. xvi: Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis. Igitur jam in mundum universum profecti erant, et prædicabant ubique, quando Marcus hæc scribebat. Jam tempus est, ut post refutatas aliorum sententias nostram proferamus.

B
Sententia nostra Henschenianæ chronotaxi mixta

26 Imprimis sciendum est, chronotaxim nostram procedere juxta systema de morte Christi sub duobus Geminis consulibus anno arx vulgaris vigesimo nono, uti Henschenius antetomum primum Aprilis in Diatriba præliminari solidis argumentis probavit. Idem systema secutus est in eruditissimis suis scriptis Emanuel Schelstratius, ac pluribus confirmavit, præsertim in Antiquitate Ecclesiæ tom. I Dissert. I. Novissime vero eandem sententiam de morte Christi sub Geminis defendit R. P. Honoratus a sancta Maria in Opere Gallico de Regulis et usu criseos tom. III Dissert. I. Ea occasione Henschenius in Diatriba præliminari Exercit. III de Apostolorum Divisione sic disserit: Facta porro est Divisio Apostolorum anno Æræ vulgatæ quadragesimo, cum laberetur tunc post Ascensionem Christi annus duodecimus, quod jam statutæ Chronologiæ magnam addit confirmationem. Discessit tunc S. Petrus Apostolorum princeps ad principem orbis urbem Romanam, ibique primam Ecclesiæ universæ cathedram collocavit, in qua testimonio omnium, ut infra ad ejus elogium dicetur, scdit annos quinque et viginti, scilicet usque ad annum LXV, quo eum martyrio coronatum infra demonstramus. Tunc etiam S. Jacobus Apostolus, filius Zebedæi et frater Joannis Euanglistæ potuit discessisse in Hispanias, ut communis Hispanorum traditio habet, ac potuit tam ipse, quam S. Petrus ob occurrentes causas circa annum XLIII reversus fuisse Hierosolymam, quando Herodes Agrippa, ut affligeret quosdam de Ecclesia, occidit Jacobum fratrem Joannis gladio. Videns autem quia placeret Judæis, apprehendit et Petrum, volens post Pascha producere populo. Hoc anno XLIII contigisse infra in elogio S. Petri probamus: cumque sic potuerit S. Jacobus ad tertium usque annum in Hispaniis substituisse, sit, ut etiam in hac parte, quæ aliis tam difficulter probatur, non laboremus. Hanc Henschenii opinionem de anno, quo divisi sunt Apostoli, tamquam longe probabiliorem amplector, et, ne videar cæce jurare in verba magistri, eandem antiquis testimoniis stabilio.

27 Clemens Alexandrinus secundi sæculi scriptor lib. vi Stromatum in editione Græco-Latina anno

1616 facta Lugduni Batavorum pag. 450 sententiam nostram tradit his verbis: Propterea dicit Petrus, Dominum dixisse Apostolis: si quis ergo velit ex Israël duci pœnitentia, et propter nomen meum credere in Deum, remittentur ei peccata. Post duodecim annos egredimini in mundum, ne quis dicat; non audivimus. Ita, restituta loco suo interpunctione, legendum est, uti advertit Schelstratius, aliique. Nescio cur circa hoc testimonium cavilletur Tillemontius tom. I Memor. Eccles. pag. 649, ubi dicit, sese in toto sexto libro Stromatum illud non invenisse; cum tamen in tribus, quas vidi, editionibus tum Græce tum Latine sit obviam. Miror etiam, nostrum Cornelium a Lapide in Commentariis ad cap. XII Actuum Apostolorum asserere, quod hujus Clementis scripta, ab hæreticis vitata, in apocryphorum librorum Catalogum a Gelasio relata sint; cum Gelasius tantum reprobet opuscula alterius Clementis Alexandrini; qua expressione distinguere videtur duos Clementes eodem cognomine insignitos. Ut ut est, decretum Gelasii de opere, quod nos hic citamus, intelligendum non esse, patet ex Hieronymo, qui in epistola LXXXIII alias LXXXIV ad Magnum oratorem Romanum ita scribit: Clemens Alexandriæ ecclesiæ presbyter, meo Judicio omnium eruditissimus, octo scripsit Stromatum libros, et totidem ὑποτυπώσεων; alium contra Gentes; Pædagogi quoque tria volumina. Quid in illis indoctum, imo quid non de media Philosophia est? Similia de ejus operibus habet in libro de scriptoribus Ecclesiasticis cap. XXXVIII. Eusebius in editione Valesiana lib. VI Eccles. Hist. cap. XIII et XIV, plura de illius scriptis memorat. Si cui libet prolixas de ea re dissertationes legere, adeat Nicolaum Le Nourry monachum Benedictinum, qui in Apparatu ad Bibliothecam maximam veterum Patrum anno 1703 Parisiis impresso omnia Clementis Alexandrini opera integro libro examinât atque illustrat.

stabilitur ex testimonio Clementis Alexandrini,

28 Alter sententiæ nostræ patronus, Clemente et Apollonio Alexandrino ætate nec auctoritate inferior, est Apollonius scriptor ecclesiasticus, qui, teste Eusebio lib. V Hist. Eccles. cap. XVIII, Cataphrygarum hæresim adhuc sua ætate vigentem refutare aggressus, peculiare adversus eos volumeu condidit. Henschenius memoria lapsus (Schelstratius tom. I Antiq. Eccles. Dissert. I cap. V, art. 3, errantem secutus est) in Diatriba jam laudata num. 19 hunc Apollonium vocat Romanæ urbis senatorem, cum ipsemet die XVIII Aprilis ad Acta S. Apollonii senatoris Romani et martyris num. 8 eum omnino distinguendum censeat ab illo Apollonio, qui adversus Montanum et Cataphrygas scripsit. Neque hic, de quo agimus, fuit Claudius Apollinaris episcopus Hieropolitanus, uti perperam existinavit amicus meus D. Joannes de Ferreras, regius in urbe Matritensi bibliothecarius in dissertatione sua Latina de prædicatione S. Jacobi in Hispania num. 6. Noster itaque Apollonius, qui Cataphrygarum hæresim impugnavit, apud Eusebium a Valesio editum lib. V in fine ejusdem capituli XVIII; Tamquam ex Veterum traditione hæc refert, Dominum Apostolis suis præcepisse, ne intra duodecim annos Hierosolymis excederent. Id est, ut recte explicat Henschenius, ne ultra Syriam et vicinas ditiones abirent: hic enim sumendam esse civitatem primariam pro tota Palestina vicinisque regionibus constat ex Actibus Apostolorum, in quibus legimus, Petrum et Joannem non diu post S. Stephani

A phani martyrium in Samariam missos fuisse, et a Paulo post tres annos Hierosolymam veniente, neminem ex Apostolis præter Petrum et Jacobum in urbe Hierosolymitana visum esse. Quare dubitandum non est, ut supra diximus, quin Apostoli prædicandi Evangelii causa subinde in regiones vicinas excurrerent, et per intervalla Hierosolymum redirent. Sensus igitur Apollonii est, Christum Apostolis præcepisse, ne serio in totum orbem dispergendi ante duodecim annos Hierosolymis discederent.

quod postremum tamquam genuinum tandem admisit Papebrochius

29 Papebrochius quidem ante admissum a se Henschenii systema de morte Christi sub duobus Geminis, ut ipse fatetur tom. V Junii, die xxix ejusdem mensis ad Acta SS. Petri et Pauli ab Henschenio illustrata in Annumensi suo § III, num. 20, inter alia existimaverat, duodecim annos Apollonii, quibus ante Divisionem Apostoli manserint Hierosolymis, sive (ut Henschenius benigne interpretatur) in Syria, non esse magni faciendos, sed potius tenendos duos, quos ille solos scripserit, alii vero eum transcribentes auxerint perperam ad duodecim. Verum eruditissimus Schelstratius loco proxime citato hanc Papebrochii conjecturam merito

B improbat, eum omnes, inquit, eodius Mss. et typis editi conveniant in numerum xii annorum, quibus ex Christi præcepto Apostoli in Judæa et Syria versari debebant. Nihilominus D. Joannes De Ferreras in Dissertatione superius laudata num. 7, hanc priorem et singularem Papebrochii opinionem sub generali Bollandianorum nomine pro se allegat. Sed advertere debuisse, Papebrochium ibidem numero sequenti Henschenii sententiam ejusque consecutaria amplexum fuisse, ac priores suas opiniones solito candore sic revocasse: Interim fateor ego in Henschenii Magistri mei sententia non vacillaturum me fuisse, si magnam illam solis obseurationem a Phlegonte notatam ad annum xxix reduci posse tunc credidissem. Positis sententiæ nostræ fundamentis, præcipuas objectiones contra eam afferri solitas solvamus.

Objectionibus contra hæc testimonia afferri solitis,

30 Gaspar Sanctius in Disputatione de prædicatione S. Jacobi in Hispania Tract. I, cap. vi, num. 3, utrumque opinionis nostræ fundamentum unica conjectura subvertere nititur. Certe, inquit, quidquid sit de Clemente Alexandrino, Itinerarium Petri a quodam Clemente compositum, Gelasii censura apoeryphum judicatum esse constat. Ex quo Itinerario testimonium illud videtur esse sumptum, quod in Clemente Alexandrino legimus, et ex quo illa videtur propagata traditio, quam ex Apollonio supra recitavit Eusebius. Eadem fere dicit Cornelius a Lapide in Commentariis ad caput xii Actuum Apostolorum. Verum hæc tam facile negantur, quam asseruntur. Quin imo eum Clemens Alexandrinus non citasset illud Itinerarium, sicut plerumque citat alia tum profana tum sacra antiquitatis monumenta, imo et interdum quædam apoerypha? Cur Apollonius tamquam ex veterum traditione retulisset id, quod ex Clemente Alexandrino sibi coætaneo transcripsisset? Præterea non est verosimile, doctissimum Clementem Alexandrinum, et Apollonium Cataphrygarum malleum usuros fuisse ut tuendam fidem delirantium hæreticorum somniis, si ipsorum ætate hoc Itinerarium tot hæreticis fabulis corruptum extitisset.

et Baronii argumentis respondetur.

31 Baronius in Annalibus ad annum Christi 44 num. 13, Apollonii testimonium ob male deductas ex eo consequentias ita sibi rejiciendum putat. Ex ejus namque (scilicet Apollonii) sen-

lencia dicendum esset, non ante annum quartum Claudii Imperatoris Apostolos in provincias abiisse. Ceterum omnium testimonio certum exploratumque habetur, jam anno secundo ejusdem Augusti, Petrum Apostolorum principem venisse Romam. Rursum ejusdem Apollonii sententia confutari posse videtur Marei Evangelistæ auctoritate, quem cum constet scripsisse Evangelium anno sequenti, ut suo loco inferius demonstrabimus; se illud scriptis consignasse post divisos in orbem terrarum Apostolos, illis verbis in fine positus, satis aperte significat, quibus ait: Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis. Chronologico Baronii errore, quem eruditi passim norunt, sublato, admissuque morte Christi sub duobus Geminis, duplex hoc telum Baronianum non ferit nostram sententiam, ut consideranti patebit. Nam nos Marci Evangelium post Divisionem Apostolorum conscriptum esse libenter agnoscimus, et Petrum anno secundo Claudii Romam venisse non inficiamur, ut latius videre licet in Actis SS. Petri et Pauli ad diem xxix Junii. Reliqua, quæ obici possent, argumenta in nostro systemate facile diluuntur.

§ III. Ubi post divisionem prædicaverunt Apostoli.

Etiamsi ex sacris Litteris certum sit, Apostolos in universum mundum missos fuisse, ut omnibus nationibus Evangelium prædicarent, et in omnem terram exivisse sonum eorum; tamen non omnino constat de omnibus, quas quisque regiones Christianæ fidei lumine illustraverit, scriptoribus aut id non satis exprimentibus aut inter se dissidentibus. Cum de singulis Apostolis festo illorum die operosius agatur, primo hic in genere tantum referam aliqua, quæ de omnium prædicatione auctores quidam scripsere; ac dein inquiram, an in omnibus omnino mundi regionibus Apostoli prædicaverint. Pseudo-Dexter hanc divisionem minimasque ejusdem circumstantias (modo lubeat credere) ita describit in Chronico ad annum Christi 34. Ultima die Junii sancti Dei Apostoli quadraginta et octo diebus plus minusve post adventum Spiritus sancti conveniunt in ænaeulo Sion, quæ domus erat Mariæ matris Joannis, eognomento Marei, ac habito concilio sortitione divina provincias mundi prædicationis causa inter se partiuntur; contigitque S. Jacobo Zebedæi filio Hispania, Joanni Asia, Matthæo Æthiopia. Thomæ India, Philippo Scythia et Gallia. Quo tempore canones eduntur et Apostolicæ constitutiones componuntur ad Sacramentorum et totius Ecclesiæ œconomiam. Bivarius hunc textum tumquam antiquitate sacrum operoso commentario ibidem explicat. Nos Pseudo-Dextri nugæ jam centies refutatas tanti non facimus, ut iis sit inhærendum. Itaque alios auctores producimus.

Apostolorum prædicationi certas regiones Pseudo-Dexter.

33 Combefisius tom. II, Auctarii Græcorum Patrum col. 831, assert Catalogum Græco-Latinum Hippolyti de duodecim Apostolis, ubi quisque eorum prædicaverit ac ubi consummatus sit. Is est Græco-Latinus Catalogi titulus. Deinde sequitur: I. Petrus quidem, cum prædicasset Evangelium

et apud Combefisium.

AUCTORE
G. C.

Euangelium in Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, Italia atque Asia, postea a Nerone Romæ crucifigitur capite deorsum verso, cum ipse sic pati rogasset. II. Andreas, cum Scythis ac Thracibus prædicasset, cruci affixus est Patris in Achaia, relictus in olea arbore, ibique sepelitur. III. Joannes vero in Asia a Domitiano imperatore in Patmos insulam relegatus, ubi etiam Euangelium conscripsit ac Apocalypsim vidit, sub Trajano obdormivit Ephesi. Ejus Reliquiæ cum fuissent quæsitæ, non sunt inventæ. IV. Jacobus ejus frater prædicans in Judæa ab Herode Tetrarcha gladio occiditur, ibique sepelitur. V. Philippus prædicans in Phrygia Hierapoli crucifixus est capite deorsum verso sub Domitiano principe, eodemque loco sepelitur. VI. Bartholomæus eum Indis prædicasset, eisque conscriptum a Matthæo Euangelium exposuisset, crucifixus est et ipse capite deorsum verso Albani magnæ Armeniæ urbe.

Hippolytus assignant.

34 VII. Matthæus eum Euangelium Hebraice scripsisset, Jerosolymis edidit; obdormivitque Hieræ Parthorum civitate. VIII. Thomas, cum Parthis, Medis, Persis, Hyrcanis, Bactris, Margis prædicasset, ab ietina lancea quatuor sui corporis partibus confossus est Calaminæ, quæ est urbs Indiæ, illicque sepelitur. IX. Jacobus Alphæi prædicans Hierosolymis lapidatus a Judæis occiditur, illicque prope templum sepelitur. X. Judas, qui et Labbæus, ubi populo Edessæ ac toti Mesopotamiæ prædicasset, obiit Beryti, ac illic sepelitur. XI. Simon Cananæus filius Cleophæ, qui et Judas, post Jacobum justum creatus Hierosolymorum episcopus, obiit sepeliturque eodem loco, cum annos eentum et viginti vixisset. XII. Matthias cum esset unus de septuaginta, accensetur duodecim apostolis, cumque prædicasset Hierosolymis, obiit ac illic sepultus est. XIII. Paulus denique, post annum ab Ascensione Christi, adiit apostolatam; incipiensque ab Jerusalem, pervenit usque ad Illyricum et Italiam ac Hispaniam prædicans Euangelium per annos quinque ac triginta: sub Nerone autem amputato Romæ capite, illic sepelitur.

Origenes apud Eusebium,

35 Putat quidem Combefisius hujus scripti, quod copiosis notis illustrare nititur, auctorem esse S. Hippolytum martyrem, qui initio sæculi III floruit. Verum huic opinioni severiores critici non immerito contradicunt, aliis illud opusculum Hippolyto cuidam multis sæculis posteriori tribuentibus, aliis istud omnino tamquam supposititium repudiantibus. Igitur dubio huic scriptori certum substituimus, nempe Eusebium Pamphili, qui juxta versionem Valesii de quorundam Apostolorum prædicatione ex veterum testimonio ita scribit lib. III Eccles. Hist. cap. 1. Dum res Judæorum hoc in statu essent, Apostoli et discipuli Domini et Servatoris nostri per universum orbem dispersi Euangelium prædicabant. Et Thomas quidem, ut a Majoribus traditum accepimus Parthiam sortitus est; Andreas vero Scythiam. Joanni Asia obvenit, qui plurimum temporis in ea commoratus, Ephesi tandem diem obiit. At Petrus per Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam atque Asiam Judæis, qui in dispersione erant, prædicasse existimatur; qui ad

extremum Romam veniens cruci suffixus est, capite deorsum demisso: sic enim, ut in cruce collocaretur, oraverat. De Paulo jam quid attinet dicere, qui ab Hierosolymis usque ad Illyricum munus Euangelicæ prædicationis implevit, ac postremo Romæ sub Nerone martyrio perfunctus est. Hæc Origenes in tertio volumine expositionum in Genesim disertis verbis commemorat.

36 Non ita liquet, quodnam sit illud tertium Origenis volumen, quod hic Eusebius citat: etenim Grynæus, qui Origenem anno 1571 edidit, post Homiliam tertiam in caput XVII Genesios lectorem hoc scholio monet. Eusebius in tertio Ecclesiasticæ Historiæ lib. cap. 1, Origenis verba refert, quibus ostendit, Apostolos Domini nostri Jesu Christi in certis partibus orbis terrarum Euangelium regni annuntiavisse. Etsi vero ea in tertio tomo expositionum in Genesim extare Eusebius affirmat, tamen cum ad XVII cap. Genesios illustrationem non faciant, visum est lectorem admonere tantum, non verba illa infarcire: videtur enim Origenes in alio opere ejus rei mentionem fecisse. Forte ea Eusebius in amplioribus ad Genesim Commentariis jam deperditis invenerit. Utcumque censeas, tanta est Eusebii in rebus historicis fides, ut non dubitem, quin ea alicubi in Origene le-

quamvis locum
lato in ipsius Ori-
genis operibus
hoc testimonium
non invenitur.

37 Gregorius Nazianzenus occasione eorum, qui peregrinos et externos præcones contemnebant, de hac Apostolorum Divisione sic loquitur orat. XXV contra Arianos. Quid? Nonne Apostoli peregrini fuerunt? Nonne multarum nationum atque urbium hospites, in quas divisi sunt, ut Euangelium quaquaversum curreret?... Audi quid Paulus dicat: ut nos, inquit, ad gentes, illi autem ad circumcisionem. Sit sane Petri Judæa; quid Paulo cum gentibus commune, Lucæ cum Achaia, Andreae cum Epiro, Joanni cum Epbeso, Thomæ cum India, Marco cum Italia? Quare aut illos etiam objurga, aut mihi quoque ignosce. Antiquis hisce testimoniis subjungo verba desumpta ex sermone in sanctos duodecim Apostolos, qui Chrysostomo communiter adscribitur, quemque noster Fronto Ducæus edidit inter ejus Opera tom. VI, pag. 320, ubi leguntur sequentia: Petrus hinc Romam erudit; Paulus inde mundo Euangelium annuntiat; Andreas Græciæ sapientes corrigit; Simon Deum docet Barbaros. Thomas baptismate Æthiopas dealbat. Jacobi cathedram Judæa honorat. Marci thronum Alexandria ad Nilum complectitur. Lucas et Matthæus conscribunt Euangelia. Joannes autem divina tractans mysteria, etiam post mortem tamquam vivus Ephesum curat. Bartholomæus Lycaonas ad temperantiam instituit. Philippus miraculis conservat Hierapolim. Omnes ubique omnibus beneficia conferre non desistunt.

Gregorius Na-
zianzenus,
Chrysostomus.

38 Inter Latinos Patres Gregorius Magnus Hom. XVII in Evangelia extremum judicium graphicè describens, de eadem Divisione obiter sic meminit: In illo tanto examine electorum omnium et reproborum multitudo deducetur, et unusquisque quid sit operatus ostendetur. Ibi Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit; ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens; ibi Andreas post se Achaiam; ibi Joannes Asiam; Thomas Indiam in conspectum sui judicis conversam

Gregorius Ma-
gnus, Indorum
Hispalensis.

* alius capus

A conversam ducet. In gratiam Hispanorum addo hic testimonium, quod sub S. Isidori Hispalensis nomine a variis citari solet ex libro *De vita et obitu utriusque Testamenti Sanctorum*, ubi sub finem hæc habentur: Hi fuerunt Christi discipuli, prædicatores fidei, et doctores gentium, qui dum omnes unum sunt, singuli tamen eorum propriis certisque locis in mundo ad prædicandum sortes proprias acceperunt: Petrus namque Romam accepit, Andreas Achaiam, Jacobus Hispaniam, Thomas Indiam, Joannes Asiam, Matthæus Macedoniam, Philippus Gallias, Bartholomæus Lycaoniam, Simon Zelotes Ægyptum, Matthias Judæam, Judas Jacobi frater Mesopotamiam, Jacobus frater Domini Hierosolymam, Paulo autem cum ceteris Apostolis nulla propria sors traditur, quia in omnibus gentibus magister et prædicator eligitur. Nam sicut Petro et reliquis circumcisionis apostolatus est datus, ita Paulo præputii in gentibus. Verum an is liber, prout jam extat, sit genuinus S. Isidori Hispalensis factus et tanto viro dignus, pluribus discutietur xxv Julii ad Acta S. Jacobi.

aliquæ de hac provinciæ divisione agunt.

B 39 Si quis plura de Apostolorum prædicatione testimonia conferre voluerit, adeat in Actis nostris tomum III Februarii, ubi Henschenius die xxiv ejusdem mensis in Commentario prævio ad Vitam S. Mathiæ § 1, num. 2, antiquum de hæc re indiculum exhibet. Franciscus, Maria Florentinus hunc indiculum etiam Martyrologio suo præmisit pag. 92, eundemque multis exercitationibus ac notis illustravit. Denique, ut alios omitam, Emanuel Schelstratus tomo II, Antiquitatis Ecclesiæ Dissertatione I, pag. 72, composuit Apostolicæ prædicationis Catalogum, et plerasque laborum ac certaminum palæstras adductis veterum scriptorum testimoniis confirmat. At hæc topographia non ita videtur intelligenda, ac si Apostoli in alterius provincia numquam prædicare potuerint, sed, ut opinor, tantum significat, quod præcipuum eorum studium fuerit, ut nationibus curæ suæ commissis Evangelium annuntiarent. Atque hoc forte sensu Apostolorum Divisio cum eorum Actis, qui diversos in una eademque regione quandoque collocant, conciliari poterit; quamvis id etiam non multum curandum sit, cum plurima Apostolorum Acta supposita vel interpolata fuerint, de quibus consule Baronium in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 44. Nunc controversiam a recentioribus potissimum agitaram feramus.

Incertain est, an aliquis Apostolorum in America,

40 Disputant sacræ Scripturæ interpretes circa interpretationem mandati, quod Christus Apostolis suis ita dedit Marc. xvi, Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ. Plurimi enim hoc explicant per synecdochen, qua præcipua pars pro toto usurpetur. Alii tamen hæc verba in proprio et stricto sensu intelligunt, voluntque omni prorsus nationi, quæ teste Gregorio omnis creaturæ nomine designatur, Evangelium fuisse nuntiatum. Videtur huic postremæ sententiæ favere Venerabilis Beda, qui verba Psalmi xviii, In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum sic interpretatur: Sonus prædicationis ipsorum Apostolorum exivit a Judæa perveniens in omnem terram, id est in omnes partes terræ, et etiam in omnes angulos partium, quia verba eorum in omnes fines orbis terræ pervenerunt. Si dicas, Apostolos non fuisse transvectos

in Americam recenter detectam, respondent juxta quorundam opinionem, hunc novum orbem antiquis notum fuisse, et cum Asia occultis semitis continuari, aut saltem exiguu quodam freto ab ea distingui, uti late probare nititur Tornicellus in Annalibus veteris Testamenti ad annum Mundi 1931 a num. 45 usque ad 50. Imo suspicantur, non defuisse angelorum ministeria ad transfereandos Apostolos in eam orbis partem. Sic legitur de Philippo diacono Act. viii, quod a spiritu, id est juxta interpretes, angelo Domini raptus fuerit in Azotum, ut Evangelium prædicaret. Verum sicut Apostolos in hanc regionem penetrare potuisse non nego, ita quid revera factum sit, nescire me ingenue fateor: nam, teste nostro Nicolao Del Techo in Historia Paraguariæ lib. I, cap. xxi, Lipsius, Acosta, Pineda, Solerzanus aliique curiosa magis, quam certa de antiquis Americæ rebus proponunt. Hoc unice constat, Deum, qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire, hæc populis, pretioso Christi sanguine redemptis, non denegasse media, quibus æternam salutem consequi possent, antequam postremis hæc temporibus Apostolici viri terram illam suo sudore et sanguine rigarunt.

E 41 Incertum est, utrum Evangelicæ veritatis notitia usque ad ultimos Orientis terminos eo tempore pervenerit, ac nominatim an in vastissimo Sinarum imperio ab Apostolis propagata fuerit. Trigaultius noster in opere de Christiana Expeditione apud Sinas lib. 1, cap. xi putat, S. Thomam Indiæ Apostolum ad Sinas usque penetrasse, eisque Christianæ fidei doctrinam tradidisse. Ad id probandum affert verba ex Breviario Chaldaeo ecclesiæ Malabaricæ, ubi festo S. Thomæ in Lectionibus secundi Nocturni inter alia sic legitur: Per D. Thomam Sinæ et Æthiopes conversi sunt ad veritatem. . . . Per D. Thomam regnum cælorum volavit et ascendit ad Sinas. Præterea in quadam ejusdem Officii Antiphona hæc habentur: Indi, Sinæ, Persæ et ceteri insulari, et qui in Syria, Armenia, Græcia et Romania, in commemoratione D. Thomæ offerunt adorationem nomini tuo sancto. Deinde profert alia testimonia quibus ostendit, quod præsul Malabaricus olim vocaretur Metropolita Indiæ et Chinæ. Kircherus noster part. ii Chinæ Illustratæ cap. ii, eadem verba, ex autographo Chaldaeo descripta, Chaldaice exhibet una cum interpretatione Latina.

F 42 Viderat hæc Trigaultii argumenta P. Michaël Boimus Societatis nostræ in regno Sinensi missionarius, et nihilominus in epistola (extat integra in citato Kircheri opere parte I, cap. ii) Romæ anno 1653 data scribit, ex his aliisque monumentis post Trigaultium inventis necdum certo concludi posse, quod S. Thomas Apostolus per se apud Sinas disseminaverit Evangelium. Non negat tamen, Catholicam fidem jam a multis sæculis in Sinense imperium illatam fuisse: nam præter alia evidentia annuntiati illic olim Evangelii vestigia, asserit repertam esse ferream ingentis ponderis crucem, cui inscripta erat Sinica æra, quæ cadit in annum a Christo nato 239. Deinde ducit, anno 1625 prope urbem Siganfu in provincia Xensi erutum fuisse marmoreum lapidem, cui insculpta erant præcipua religionis nostræ mysteria, et nomina sacerdotum, qui anno Christi 636 extinctam Christianæ legis notitiam apud Sinas renovarunt. Ex hoc insigni monumento, quod Kircherus triplici interpretatione illustravit, infert Boimus, S. Thomam probabilius Evangelium

AUCTORE:
G. C.

et Sinarum imperio Evangelium prædicaverit.

ut de Sinis ostendit Michaël Boimus contra Trigaultium,

AUCTORE
G. C.

Evangelium Sinis non prædicasse, quia relatis, inquit in eadem epistola, prædicatoribus fidei Christi illius temporis apud Sinas, nulla fit prorsus mentio S. Thomæ aut alterius Apostoli; quod tamen multum conducebat ad intentionem illorum, qui lapidem erigebant ad perpetuam memoriam, consignare; videlicet prædicatores fidei iterum prædicasse illam legem, quam S. Thomas aut alius Apostolus prædicaverat apud Sinas. Proinde evincitur, illos de Tacyn prædicatores non habuisse notitiam, S. Thomam aut alium Apostolum Sinis vulgasse doctrinam Christi, et signum conjecturamque fieri posse, forte nec S. Thomam, nec alium Apostolum intulisse Evangelium Sinis, aut, ut modicissime loquamur, nihil de hoc certo deduci posse ex vestigiis repertis.

cujus argumen-
tis respondet.

43 Denique Boimus ad Trigaultii argumenta ibidem respondet, contenditque, quod ea tantum probare possint, sacerdotes illos ex ecclesia S. Thomæ vel Babylonæ, quæ tunc regebat Malabaricam de Serra Christianorum S. Thomæ (sicut postea invenerunt Lusitani) missos fuisse ad erigendam sedem episcopalem, inferendamque fidem Sinarum populis, cum hoc vel ipsa lingua Syriaca antiqua Estrangelo, quæ in illa ecclesia retinetur, et olim in Babylone atque Syria in usu fuerat, verosimiliter testetur. Orationes porro in laudem S. Thomæ compositæ bene intelligi possunt, quod nempe per merita S. Apostoli, et ex ejus ecclesia sacerdotes fidem, quam a S. Thoma acceperant, forte primi in Sinas omnium intulerint, ideoque jure merito S. Thomæ eorum conversionem debere attribui. Quare cum nulla mentio S. Thomæ Apostoli reperitur in huc usque vestigiis fidei prædicatæ detectis, asseverare certo non possumus, sanctum Thomam vel alium Aposto-

lum Sinis prædicasse Evangelium. Nos obscuram hanc litem indecisam relinquemus, donec aliis monumentis forte postmodum eruendis placuerit summo rerum omnium Arbitro eam dirimere.

44 Ultima, quam hic breviter attingemus, controversia est, an Ecclesia Africana sub Primatu Carthaginensi ab ipsis Apostolis fuerit instituta. Baronius in Annalibus ad annum Christi 44 num. 38, id affirmat, putans hoc a Donatistis negatum fuisse, iisque repugnasse S. Augustinum de Unitate Ecclesiæ cap. xv. Deinde præter alia nullius auctoritatis testimonia pro se adducit Salvianum Massiliensem lib. vii, de Providentia Dei. Sed eruditissimus Schelstratius in Ecclesia Africana Dissert. 1, cap. ii negat, illam quæstionem inter Donatistas et Augustinum unquam agitatam fuisse, atque S. Augustinum explicat, ut potius contrarium videatur asserere. Verba autem Salviani, in quibus vim ponit Baronius, non de Carthagine, sed de Roma intelligenda esse ostendit. Præterea Schelstratius pro se allegat antiquissimum Tertullianum Afrum, qui in libro de Velandis Virginibus distinguit ecclesias Græciæ, Italiæ aliasque transmarinas, quas et ipsi Apostoli vel Apostolici viri condiderunt, ab Africanis ecclesiis, quæ sunt postcæ illæ, id est post Apostolos institutæ; quod idem non obscure indicat, quando libro de Præscriptionibus cap. xxxvi, hæreticos Afros ad ecclesias Apostolicas remittit. Percurre, inquit, ecclesias Apostolicas. . . . Proxima est tibi Achaia? Habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia, habes Philippos, habes Thesalonicensis. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum. Si autem Italiæ adjaces, habes Romam. Christianus Lupus pluribus eadem sententiam confirmat in scholiis ad hunc Tertulliani locum. Schelstratius demum concludit, Afros illos secundo Christi sæculo statim post Apostolorum tempora fidem Catholicam recepisse, cui opinioni tamquam probabiliori nos etiam subscribimus.

DE LXXII DISCIPULIS CHRISTI

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

G. C.

C

De eorum cultu, numero et nominibus.

SÆC. I.
Cur hoc die agamus de LXXII Discipulorum festo.

Bollandus operis nostri conditor in Prætermissis vel in alium diem rejectis iv Januarii præsens festum distulit his verbis: Sanctorum LXXII Christi Discipulorum agunt Græci hoc die commemorationem. De singulis, quos quidem agnoscit Ecclesia, agitur variis diebus; de omnibus simul xv Julii. Quapropter Magistri mei promissum persolaturus, generatim de his Sanctis disseram, ac breviter eorum festum illustrare conabor hac die, qua etiam olim apud quosdam celebratum fuisse videtur: nam Petrus de Natalibus episcopus Equilinus post Divisionem Apostolorum et inter alios Sanctos, qui Idibus Julii coluntur, de sanctis LXXII Discipulis sic meminit lib. vi, cap. c: Septuaginta duo Discipuli Christi ad instar LXXII linguarum ab ipso electi, post Ascensionem Domini ad prædicandum verbum Dei et ipsi per singulas quasque orbis terræ provincias et civitates divisi sunt, et multarum urbium episcopatus tenuerunt. Recentiores aliqui Hagiologi etiam die xv Julii de iisdem agunt.

2 Græci tamen in suis Menologiis, Synaxariis aliisque monumentis ecclesiasticis constanter istud festum die quarta Januarii collocant. Ne sapius cogar idem repetere, pauca ex iis excerpam. Imprimis Menologium antiquo caractere forte ad usum ecclesiæ Constantinopolitanæ conscriptum sic habet. Ἡ σύναξις τῶν ἁγίων ὁ ἀποστόλων. Festivitas sanctorum LXX Apostolorum. Iisdem fere verbis hanc Discipulorum festivitatem annuntiant Typicum sancti Sabæ, Martyrologium Slavo-Rusicum, aliique Mss. Græcorum libri, quos in Museo nostro servamus. Eadem etiam in impressis occurrunt, uti patet ex Epitome Menologii, et Horologio, in quo posteriore post festi annuntiationem hæc leguntur: Χριστοῦ μαθητῶν χορὸν τῶν ἐβδομήκοντα, ἐθελῶς πιστοὶ, ἐν ἡμῶν ἐψημήσωμεν. Δι' αὐτῶν γὰρ πάντες ἐμάθομεν Τριάδα σέβειν ἀμύριστον, καὶ μένουσι λόγῳ θείᾳ πίστεως. Id est, Chorum septuaginta Discipulorum Christi divinitus credentes celebremus: per illos enim individuum Trinitatem adorare omnes didicimus,

A **cimus**, et manent lucernæ divinæ fidei. *Menæa typis excusa, et Maximus Cytherorum episcopus ea more suo transcribens, annuntiationem festi supra positam sequuntur, præterquam quod Menæa multorum discipulorum nomina in Officio expriment. Sed quid de his nominibus censendum sit paulo post dicemus.*

et quidam Latini eos secuti.

3 Latini quidam Martyrologi in assignando hujus festivitatis die Græcos imitati sunt. Sic apud Molanum in Additionibus Usuardini secundæ editionis, cui Græcum Horologium adjecit, pridie Nonas Januarii legimus: Congregatio sanctorum septuaginta Apostolorum. Galesinius in suo Martyrologio quarta Januarii ita scribit: In Græcia commemoratio Sanctorum septuaginta duorum discipulorum Domini. Ferrarius eodem die in Catalogo Generali Sanctorum sic habet: Apud Græcos commemoratio SS. septuaginta discipulorum. Saussayus pluribus verbis, ut solet, hoc festum die IV Januarii sic memorat: Commemoratio Sanctorum septuaginta duorum Discipulorum Domini, quorum plerique Gallias cælesti Euangelicæ veritatis lumine irradiantes, ecclesiarum multarum insignium B illic fundamenta adhuc solida posuerunt. Hæc de ecclesiarum Galliarum fundamentis satis confidenter et magnifice asseruntur; utinam tam vere ac solide probarentur. Sed hæc partim alias discussa sunt, partim suo loco diseutientur. Nunc de eorum numero dubium quoddam solvamus.

Discutitur questio de Discipulorum numero.

4 Cum jam supra interdum 70, interdum 72 Christi discipuli computentur, dubitare quis posset, uter numerus sit tenendus. Rationem dubitandi augere posset apparens inter ipsos sanctos Patres et veteres Ecclesie scriptores in eo numero discrepantia: nam Eusebius, S. Ambrosius, S. Hieronymus tantum legunt 70, cui lectioni favent nonnulli S. Lucæ Græci codices, in quibus dicitur Dominus designasse alios septuaginta. Contra autem S. Augustinus, Beda alique 72 numerant, quem computum confirmat vulgata S. Lucæ versio, quæ 72 diserte exprimit. Hanc controversiam meo quidem judicio plane dirimit Græcus codex Vaticanus antiquissimus, utpote ante tempora S. Hieronymi scriptus, qui, teste Schelstratio in Antiquitate Ecclesie tom. II Dissert. 1 cap. III, sic habet: Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ Κύριος ἑπτάπους ἐβδμήκοντα δύο. Postea vero designavit Dominus alios C septuaginta duos. Variam vero lectionem ac Patrum enumerationem inter se conciliari posse arbitrator: quando enim 70 pro 72 recensentur, id fit vulgari modo loquendi, quo brevitatis causa numerum rotundum adhibemus. Sic videmus interpretes, qui sacram Scripturam ex Hebræo in Græcum idioma rogatu Ptolomæi Philadelphi regis Ægypti converterunt, vulgo septuaginta appellari, quamvis septuaginta duos fuisse constat. Atque hinc puto, Origenem modo 70 modo 72 Christi discipulos enumerare. Jam de eorum nominibus pauca addamus.

et nominibus,

5 Horum 72 sanctorum nomina ita scripta sunt in exlis, ut pauca admodum in terris certo cognita esse existimem. Extant quidem plurimi catalogi, in quibus eorum nomina singillatim recensentur; sed ita corrupti sunt ac diversi, ut eos hic transcribere non sit operæ pretium. Quidam ita fuisse stupidi, ut 72 discipulos ab ipso Christo electos nominare volentes, inter eos collocaerint eunuchum reginæ Candaeis, aliosque post Christi ascensionem conversos; imo, ut recte advertit Baronius in Annalibus ad annum Christi 33, num. 40, omnes

fere, quorum nomina in epistolis Pauli invenerunt, discipulis Domini annumerarunt. Pseudo-Dorotheus quemdam inter discipulos Christi Cæsarem appellat, quia S. Paulus in epistola ad Philipenses cap. IV, ita scribit: Salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt. Quasi vero de privato aliquo homine Cæsaris nomine compellato, et non de Imperatore Romano Paulus loquatur. Sed hæc potius, ut Baronii verbis utar, risu sunt digna, quam confutatione, cum nullum illis temporibus Cæsarem dici potuisse certum sit, nisi qui imperator futurus eligeretur.

AUCTORE
G. C.

6 Quantum vero fidei tribuendum sit variis nominum catalogis apud Pseudo-dorotheum, Auctorem Chronici Paschalis, Vincentium Bellocensem, Episcopum Equinum, Georgium Wicellium aliosque auctores exstantibus, aperte liquet ex Eusebio, qui in Ecclesiastica Historia lib. I, cap. XII, ita testatur: Et Apostolorum quidem Servatoris nostri nomina ex Evangeliorum libris notissima sunt omnibus; Quod vero ad septuaginta Discipulos attinet, eorum series nullibi perscripta reperitur. Fertur tamen ex illorum numero unus fuisse Barnabas; cujus E cum in Actibus Apostolorum crebra fit mentio, tum in Pauli ad Galatas epistola. Ex jisdem etiam Sosthenem fuisse perhibent, cum qui una cum Paulo litteras ad Corinthios scripsit: sic enim refert Clemens in libro quinto Hypotyposeon: In quo etiam Cepham illum, cui Antiochiam ingresso Paulus se palam restitisse dicit, quoniam reprehensione dignus erat, unum ait fuisse ex septuaginta Discipulis, Petro Apostolo cognominem. Matthiam quoque, eum qui Judæ proditoris loco in numerum Apostolorum adscriptus est; et alterum illum, qui cum Matthia pari suffragio fuit honoratus, fama est ex illo cœtu septuaginta Discipulorum fuisse. Thaddæum præterea unum ex illis fuisse ferunt. Vides Eusebii tempore nullum eorum catalogum extitisse, atque hos paucos ab eo ex veterum traditione tantummodo recenseri. Masonem dedimus XII Julii, quem de antiquis Christi discipulis fuisse Actus Apostolorum dubitare non sinunt.

quorum pauca nobis certo sunt cognita

7 Est nobis præ manibus tractatus Ms., isque bene longus, a celebri Bernardo Guidonis Lodevensi episcopo olim elaboratus, atque ex codice bibliothecæ Valliellensis descriptus; qui an unquam typis editus fuerit, haetenus nos latet; certe lucem mereri necdum existimamus. In eo ipse plerumque Discipulorum arbitraria ferme nomina et gesta, corrasis undique obsoletis hodie laeinis, fuse prosequitur, incipiens a S. Martiale, primo Leno-viensi episcopo, cui ea omnia munifice adscribit, quæ ad xxx Junii a Papebrochio satis discussa et convulsa sunt. Inde pergit ad S. Saturninum aliosque prætenso Gallix a S. Petro destinatos Apostolos, ipsius ævo magis quam nostra xtate toleratos; ut non loquar de obtritis jam toties Pseudo-dorothei commentis. Cum itaque fabulosis istis, aut ut minimum prorsus controversis tota illa narratio seateat; eadem vero locis suis jam examinata, aut porro examinanda sint, non ægre feret eruditus lector, quod ea hic a nobis intacta prætereantur; utpote qui de sola id genus festivitatum institutione, subsequitisque nonnumquam incrementis agendum suscepimus, dubiis aliis et contentiosis ad proprias quasque tractationes opportunius remissis.

F

DE SANCTIS TRIBUS MARTYRIBUS
EUTROPIO, ZOSIMA ET BONOSA
IN PORTU ROMANO.

J. B. S.

Ex Martyrologiis.

xv JULII.
In his signandis
conveniunt.
Marta,

Hieronymianorum eodicum et Romani parvi totiusque ejus per Adonem, Usuardum et Notkerum progeniei unanimis consensus est in signandis hoc die tribus propositis Martyribus, eum aliquo tamen discrimine in expressione duarum virginum, pro quarum prima Zosima, ab aliquibus substituitur Zosoma, et etiam Zosimus; pro Bonosa, in vetustissimo codice Epternacensi legitur Honerora; rem palam faciet textuum ipsorum relatio. Sic legunt Lucenses Florentini eodices: In Porto Romano, hoc est in Hisclea, natalis Sanctorum Etropi, Zosome, et Bonose sororum. Nonnihil corrupta esse Etropi et Zosome nomina, satis patet: in Corbeiensi est Zosimi. Majus negotium facessit vetustissimum Epternacense, dum tres istos Martyres primum admiscet Alexandrinis, de quibus hoc die agitur, tum vero textum nostrum sic efformat: Romæ in Portu, Eutropi, Zosimæ et Honoraræ sororum, nulla facta mentione Hiscleæ ad quam inveniendam laborat Florentinius. Quæ sit ista Honerora, equidem non capio; haud dubie scriptoris mendum fuerit, cæ aliis codicibus aliisque Martyrologiis corrigendum. Cuperet Florentinius cum Alexandrinis martyribus annumerare, unde Bonosam huc melius transcriberet.

licet hinc inde
discrepantia.

2 Ex Hieronymianis parvis seu contractis nihil magnopere subsidii habetur, nam in Augustano aliis Martyribus absque positione admiscuntur Bonosus et Zosimus, in Labbeano Bonosa et Zosimus; in solo codice Reginae Suecicæ, seu Senonensi S. Columbæ textus integer refertur hoc modo: Romæ, natale sanctorum Eutropi, Zosimæ et Bonosæ sororum; in aliis, tum a nobis tum a Martene et Durando editis præteriti ferme sunt, ut adco frustra lucis aliquid ex ipsis speremus. Id plaacet, quod in codice Reginae Suecicæ tres nostri Martyres ita exprimantur quemadmodum in serie Romani parvi relatos ipsos ostendimus in observationibus ad Usuardum; præterquam quod non in Portu Romano, sed Romæ fortasse melius annuntiantur. Rabanus eadem quidem nomina ex aliquo Hieronymiano signat, sed cum aliis absque positionis seu loci distinctione confusa. Qui a nonnullis citatur Beda, is merc Plantinianus est, seu potius Ado in multis corruptus, ut alibi sæpe monuimus. Ad alia Martyrologia, eujuscumque ca classis fuerint, recurrere operæ pretium non censeo; tanto major est eorum copia, quanto ignotiora sunt Acta, saltem quæ ad hosce tres Martyres pertineant. Notanda sunt, quæ hoc die in Sanctis suis Cisterciensibus scripsit Chalcemotus: Apud Claramvallem solennitas sanctorum martyrum Eutropii, Zosimæ et Bonosæ, quorum sacra ossa, Roma in Galliam delata, ibidem in hoc cænobio, retro majus altare sub tumulo reposita sunt, ex dono olim facto ba-

silicæ Clarævallensi a Domino Conrado S. R. E. Cardinali. Ad Martyrologia nostra redcamus.

3 Hiscleam interim quærit Florentinius. Cum vero, inquit, nomen hujusmodi in Geographis hucusque non invenerim, subiit dubitare, an pro Hisclea restituendum esset in Insula. Inter Portum Romanum et Ostiam intercessisse Insulam, quæ a sacrificiis, ibi peragi consuetis, sacra nuncuparetur, docet Cluverius in Italia antiqua, et ex Æthico E aliisque scriptoribus hausit. At pro re nostra id ex Actis sancti Hippolyti Portuensis episcopi et martyris deducere malumus. In his narratur, sacrum corpus a fidelibus humatum fuisse non longe a puteo, in quem fuerat projectus, pedes plus minus sexaginta in Insula, quæ uno latere littore maris, et a duobus divisione alvei Tiberis cingitur. Ibi erectam deinde fuisse ecclesiam, a Leone III exornatam, quæ in ipsa Portuensi urbe recenseretur, ex Bibliothecario habetur in ejusdem Pontificis Vita. Equidem Florentinio in ea disquisitione facile assentior, neque dubium esse potest, quin relati Martyres hoc die in Portu Romano vel Romæ martyrii palmam consecuti sint, id certatim asserentibus Martyrologiis prope omnibus, quæ etiam secutus est Equilinus episcopus lib. II, num. 194: Eutropius, Zosima et Bonosa sorores martyres Romæ in Portu passæ sunt Idibus Julii.

Explicatur locus
martyrii.

4 Atque hæc quidem certa existimo, non ex Hieronymianis, quæ numquam vidit Equilinus, sed ex Usuardo accepta; non tam facile assequor, quid deinde velit Florentinius, dum ita pergit: In Romano Portu S. Bonosam, et quinquaginta milites, ad fidem, ac martyrio consecratos, habet Romanum Martyrologium VIII Idus Julii ex Actis S. Bonosæ, ubi notat Baronius, et repetit in Annalibus; atque ex codice Vaticano profert Aringhius lib. 2 Romæ subterraneæ cap. 25*. Acta hæc Romæ adservari una cum corpore S. Bonosæ in ejus nomine dicata ecclesia, addit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ. Præcesserunt quinquaginta milites ad coronam et secuti sunt Bonosam Eutropius ejus frater et Zosima soror. Hic divinat vel palpat Florentinius, nam in allegatis S. Bonosæ Actis altissimum est de Eutropio et Zosima silentium, ut utrum in martyrio milites subsecuti sint, an præcesserint, nec Baronius nec Florentinius ullo indicio colligere potuerint. Et de tribus quidem Martyribus hæcenus dicta satis indubitata sunt; superest ut peculiari Commentario seu dissertatiuncula inquiremus, quid de S. Bonosacum quinquaginta militibus, huc ex VIII Julii remissis, eorumque Actis sentiendum sit.

Acta soli Bonosæ
conveniunt.

lege 21

A

D

DE S. BONOSA VIRGINE ET MART.,
ALTERA AUT EADEM CUM PRIORI,
ET QUINQUAGINTA MILITIBUS AB EA CONVERSIS
ROMÆ VEL IN PORTU.

COMMENTARIUS CRITICUS.

J. B. S.

De ejus seorsim cultu, ætate et Actis.

SUB SEVERO.
An hæc eadem
sit cum priori.

Coli Romæ seorsim ab aliis, et ut Romanam virginem S. Bonosam aliquam, seu Eutropii et Zosimæ sororem, seu forte ab eis diversam, tam certum est, quam vulgo constet, ecclesiam, olim paræcialem, hodie alteri sub nomine S. Salvatoris de curia in regione Transtiberina Romæ unitam, ei dicatam esse. Cur Venusam aliqui appellent, nescio; sane, si recte memini, non alio nomine Romæ venit, nec aliter quam Bonosam Italice ipsam enunciat Pancirolus infra laudandus. Eam ab altera Bonosa diversam dicere equidem non ausim, cum talis nusquam in sacris Tabulis nota sit; quidquid Acta ejus ipsi ita propria observem, ut in iis de sanctis Eutropio et Zosima ne verbo quidem mentio habeatur. Porro milites quinquaginta iisdem Actis sic innexi sunt, ut ad Eutropium et Zosimam æque parum pertineant, certo non omittendi in Martyrologiis supra citatis, si vere socii fuissent Eutropii et duarum sororum, a quibus solam positionem seu locum martyrii (in Portu Romano) mutuatus videtur Card. Baronius, qui milites istos primus, quod sciam, Romano Martyrologio inseruit, ipsos VIII Julii, unde huc remissos diximus, eo modo annuntians, ut aperte demonstraret, non aliunde quam ex Actis S. Bonosæ se eos accepisse.

socios habens 1
milites.

C 2 Ita habet VIII Idus Julii: In Portu Romano, sanctorum quinquaginta militum martyrum, qui in confessione S. Bonosæ ad fidem adducti, et a beato Felice Papa baptizati, in persecutione Aureliani occisi sunt. In notis monet, horum Martyrum Acta esse juncta simul cum rebus gestis sanctæ Bonosæ martyris, quas habemus, inquit, apud nos manuscriptas. Conferantur cum hac annotatione ea quæ hoc die observat de tribus Sanctis supra memoratis, quæ eadem ferme in Annalibus repetuntur. Habemus, ait, horum Acta tomo VII, Vit. Sanct. manuscript. in nostra bibliotheca: nempe Oratorii Romani; non Vaticanæ, ut superius suadere voluit citatus a Florentino Aringhio, quod clarius indicat Antonius Gallonius in sua historia Virginum sanctarum Romanarum edita anno 1591; neque aliunde ea describi curavit Henschenius. Pergit Baronius: En eorum exordium; ab Incarnatione Domini etc. Alia autem prolixiora vidimus, accepta ab ecclesia S. Bonosæ trans Tiberim. Hic aliquid a se desiderari passus videtur vir Eminentissimus; nam si utrobique eadem instrumenta intelligantur (ut manifeste innuit signatum principium, ab Incarnatione Domini;) jam non trium istorum sed solius Bonosæ passionem appellat: si Acta di-

versa insinuata voluerit, ipsa illa produceret, quæ a nullo hominum citata hactenus aut visa novimus. Qualia porro sint sanctæ ipsius Bonosæ Acta, mox videbitur, ubi et illud observaverimus, quod nec in illis, ut descripta sunt, nec in editione Capelli Felix Papa usquam nominetur.

3 Vidit quidem apographum aliquod Henschenius cui B. Felicis nomen insertum fuerat: at sedulo notandum est, aliud caput passioni isti studiosè inpositum, nempe; Aureliano Imperatore plurimi Sanctorum per diversas provincias martyres coronati sunt; quo sic aptius omnia congruerent: verum id tam oscitanter præstitum, ut in sequenti passionis serie servatum sit nomen Severi Imperatoris, ad cujus tempora S. Bonosæ martyrium disertissime revocat quisquis historiam illam satis imperite composuit. Et quidem etiam ipsam vidisse oportet Baronium, dum ejus initium tam expresse signat, ab Incarnatione Domini. Atqui in ea num. 6 simpliciter legitur, baptizatos fuisse quinquaginta milites a Pontifice urbis Romæ præsule; consequens igitur est, Baronium secutum fuisse apographum aliud interpolatum, quale etiam Italice vertit laudatus Gallonius, ubi nomen Felicis Papæ legerit sub annum ab Incarnatione ducentesimum septimum, et in quo Aureliani tempora cum Severi ætate pessime commixta sint; ut ex eo etiam capite intelligas, prædicta Acta pro variorum librariorum captu et chronologiæ peritia, male concepta et coagmentata fuisse; sic tamen ut non inconsequenter connexum sit, quod si Aureliani tempore baptizati et passi sint martyres, ea verosimillime acciderint sedente Papa Felice.

E
qui a B. Felice
PP. baptizati
dicuntur.

4 De ipsis bene meritis fuisset Gallonius, si rejectis confusis, et magis etiam interpolatis truncatisque exemplaribus, adhæsisset editioni Stephani Capelli, quam plane mirum est, ipsum non vidisse, cum toto biennio ante ipsius de Virginibus Romanis opus, et quidem Romæ prodierit, ut infra patebit. Id etiam in eo vehementer displicet, quod satis frigide excuset, se ab originalibus manuscriptis recessisse, atque adeo martyrium sub Severo Pertinace factum, ad Aureliani ætatem revocasse. Opponi posset, inquit, et meritissime opponitur, quod in manuscriptis, atque etiam in editis, expresse signetur annus cccvii, unde sequeretur, (S. Bonosam) non sub Aureliano sed sub Severo coronatam fuisse. Audi responsum tanto viro non satis dignum. Non refertur, inquit, annus iste cccvii ad tempus quo Sancta martyrium consummavit, sed ad illud quo imperare cœpit Severus Pertinax.

Acta non recte
expedit Gallonius.

Licet

AUCTORE
J. B. S.

Liceat verbo interrogare, quorsum Actis martyrii, sub Aureliano, ut prædicitur, facti, præfigatur annus quo Severus imperare cœperit? Cur tam diserte subjungatur, quintam illum post Neronem persecutionem in Christianos exercuisse? Ecceui, obsecro, putat Gallonius satis persuaderi posse, annum signatum nihil pertinere ad rem de qua istic agitur? Et tamen id manifeste demonstrare ait, verba prædicatorum originalium.

neque difficul-
tates solvit :

5 At pœce ipsius dixerò, asserendæ veritatis gratia, si id demonstrant verba prædicatorum originalium, jam una demonstrant, sese inepte conficta esse, nullamque prorsus fidem promereri; nam sic contraria demonstrare oportet, ne dicam contradictoria; nempe Severum, quintæ in Christianos persecutionis auctorem, qui ibi expressissime cum Virgine agit et loquitur, tyrannum fuisse sub quo S. Bonosa passa sit: et rursus demonstrant, Severum non fuisse tyrannum, sed epocham anni ducentesimi septimi in Actis notatam, quæ ibi adeo otiosa est, eodem jure mutari, atque ad quemlibet alium Christianorum persecutorem referri potuisse: puta si istic expressus fuisset annus quo Traianus vel Marcus Aurelius Romanum imperium adepti sint. Equidem candidè fateri cogor, me nec eminè perspicere quid Gallonius hujusmodi solutione indicare voluerit, qui longe melius negasset, talem epocham id ipsis Actis signatam fuisse, expungenduniquè adeo id genus initium, ut aliud substituatur, quod alieubi reperit, dum Romæ moratur Henschenius, nempe Aureliano Imperatore plurimi Sanctorum etc. At prædicata ista originalia, a Gallonio tantopere prædicta, paulo propius inspiciamus.

ea quæ Romæ
1589 edita sunt,

6 Acta jam dièta qualiacumque manuscripta, ut jam dicere cœperam, invenit Henschenius Romæ in bibliotheca PP. Oratorii, atque inde describi curavit contulitque eum alio Ms. ad S. Bonosæ Trans Tiberim, et eum eo quod pridem ibi ediderat, nempe anno 1589 Stephanus Capellus de Maradio, ejusdem ecclesiæ rector, sub titulo Vitæ S. Bonosæ Romatæ Virginis et martyris, quemadmodum hic a nobis infra recudentur, ubi in Ms. rectius vocabatur passio, quandoquidem solum et unicum Sanctæ martyrium complectatur, nulla de cetero præmissa aut ejus generis, patriæ, ætatis, parentum, aut fratris sororisve notitia. Id inter editionem Capelli et Henschenii manuscriptum intercedit discrimen quod in hoc perperam expunctum sit exordium, de quo jam egimus, ab Incarnatione Domini, substitutumque initium aliud; Aureliano imperatore, plurimi Sanctorum etc. inducta etiam clausula ultima, ex qua nimirum de corruptela convinei poterat quisquis vitiosum istud caput præfixit: rudi sane artificio, nam sic disposita est tota passionis historia, ut reseissis principio et fine, sive deletò Imperatoris Severi nomine, æque ad Neronem aut Diocletianum, quam ad Aurelianum transferri possit, imò ad tyrannum quemcumque.

non Aureli-
num designant,
sed Severum

7 At paulo clariora ignorantia suæ indicia relinquere voluit totius historię concinnator, ne parum imposuisse videretur. Sic enim incipit: Anno igitur ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi fere ducentesimo septimo Severus impiissimus adeptus est imperium, qui se Pertinacem appellari voluit. Aut ego parum video, aut ea quæ subsequuntur, ad eadem tempora revocanda sunt. Tum vero præmissa Severi Imperatoris ejusque regiminis non adeo incongrua imagine, quod quintam post Neronem persecutionem exercuerit, quod sub eo multi Sanctorum per

diversas provincias martyrio coronati sint; de-
scripto deinde per locos fere communes eosque
trilissimos martyrio, sic narrationem concludit:
Ipse autem Imperator, qui eam (S. Bonosam)
comprehendi fecerat, eodem anno apud Eborae-
um oppidum morbo pereussus obiit: sic enim
Dominus noster Jesus Christus suos vindicat San-
ctos, et dat eis gloriam sempiternam. Qui cum
Patre et Spiritu sancto etc. Ex quibus plane
intelligi voluit rationis temporum ignarus Ano-
nymus, eodem ipso anno quo martyrium subiit
S. Bonosa Romæ, Severum Eboraci in Britannia
impietatis et sævitia pœnas dedisse.

8 Turbata sunt hæc omnia; ut jam non di-
cam, adhibitam epocham Incarnationis Domini,
satis ostendere, quam longe a tempore passionis
abfuerit bonus martyriographus ad tam minute
adjuncta singula, quin et verba interlocutorum
omnia memoriter recitanda. Res chronologiæ tiro-
nibus nota est, Severi Imperatoris initia figenda
esse ad Kalendas Junii anni 193, totis quatuorde-
cim annis ante ducentesimum septimum, quo sup-
ponere deberemus gesta esse omnia, quæ in pas-
sione tam ordinate commemorantur, et tam presse
ut non magno temporis intervallo contigisse opor-
teat, adeoque circa illud tempus martyrii palmam
consecuta sit S. Bonosa. Demum tamen scriptori,
non annum primum imperii hic indicari, sed an-
num ipsum martyrii: æque ridicule conveniet
principio finis, ubi eodem anno mortuus scribitur,
anno primum 211 Eboraci extinctus is qui tyranni
partes agit Imperator Severus, postquam ultimis
vitæ annis Romæ, imò tota Italia absuisset. Quid
ex epochis adeo perturbatis solide educi possit,
nemo non videt. Totam vero reliquam historiam
aptari posse cuilibet ferme Virgini martyri, ex
toto contextu æque facile perspicitur.

cujus tamen
tempora con-
fundunt.

9 Neque hic prætereundum, ex præfatæ passio-
nis ordine non videri in Portu Romano, seu in
oppido quod hodie Porto appellatur, certasse aut
coronatam fuisse S. Bonosam et quinquaginta mi-
lites ab ea ad fidem adductos. Etenim Romæ vi-
dentur fieri omnia, ubi certe sedes erat Impera-
toris, non in Portu; supplicium vero peragitur
foris non procul a porta civitatis. Sic super milites
num. 7 dicitur Præses dedisse capitalem senten-
tiam, qui ducti sunt foras portam civitatis, et de-
collati sunt VIII Idus Julii. Hæc admittimus;
cetera ferme Portuensia sunt, nempe, opinor, ut
cum positione trium Martyrum convenient. Eo-
rum vero corpora sepulta uno stadio a Portu
Romano: ipsa autem Sancta num. 13, pari modo
edueta foras urbis portas, capitalem ibidem subiit
sententiam hoc die, seu Idibus Julii. Aut ego
multum fallor, aut hæc omnia non Portum sed
ipsam potius urbem Romanam redolent; neque
video cur virgo Romana ab ipso Imperatore Por-
tum deduci debuerit, ut istic extremo supplicio
afficeretur. Quod autem num. 5, juxta Romanum
Portum ante forum Præsidem illum suum colloct
Anonymus scriptor, vereor ut satis sui sit memor,
intelligatque quid dicat.

Utrum in Portu
an Romæ si-
gnandum mar-
tyrium,

10 Id utique verissimum est, non scivisse, aut non
cogitasse, aut saltem non insinuasce scriptorem,
sanctæ nostræ Bonosæ fratrem fuisse Eutropium,
aut sororem Zosimam, cum de neutra vel verbo
meminerit, ut facile inducam in animum, totam
eam Legendam adornatam esse ab aliquo cliente,
seu forte à parochio ipso ecclesiæ ab ejus nomine
appellatæ, et in quam translata fuerint sacra ejus
reliquia, nempe Romæ trans Tiberim, in qua eas
cum aliis repertas narrat Pancirolus anno 1480
in

quod ad Eutro-
pium et Zosi-
mam non spe-
ctat.

A *in Thesauris absconditis urbis Romæ pag. 603. Scimus autem, quam fuerit olim in more positum, ut de hisce temporibus non loquar, Sanctis eo modo cultis, Legendas, undecumque acceptas, aptare, quo sic magis incenderetur fidelium erga Sanctos istos veneratio. Id quo tempore factum fuerit, non habeo unde certo explorem; at vero recentioris fabricæ rem totam esse, facile quilibet non omnino imperitus intelligit. En ipsa modo prout edita sunt a supradicto Capello de Maradio, servato titulo integro. Annotationes addendas non censui, cum tota historia, toties in Actis nostris phrasi non multum dissimili exposita, ad justam criticæ libram facile expendi possit. Sic habent nullo apice, nisi fortasse in scribendi ratione immutato.*

VITA

B *Sanctæ Bonosæ Romanæ Virginis et martyris, impressa curante Stephano Capello de Maradio Faventinæ diocesis, Rectore ecclesiæ S. Bonosæ, regionis Trans-tibærinæ, MDLXXXIX.*

Severus an. 207
Christianos persequens,

A Anno igitur ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi fere duecentesimo septimo Severus impiissimus adeptus est imperium, qui se Pertinacem appellari voluit. Hic natura sævus, multis sæpe bellis laecessitus, fortissime quidem Rempublicam, sed superbissime rexit. Quintam post Neronem persecutionem in Christianos exereuit, plurimique Sanctorum per diversas provincias martyrio coronati sunt. Ex quibus extitit virgo beatissima, Bonosa nomine, nobili quidem prosapia orta, nobilior sanetitate est facta, quæ dum a cunabulis Christo credidisset, multis cœpit pollere virtutibus, ac jejuniis et orationibus insistens, omnipotenti Domino nostro Jesu Christo quotidie famulabatur.

C S. Bonosam increpitan carceri mancipat,

2 Eodem quoque tempore, quo impiissimus Rex Sanctos Dei fortiter persequi fecerat, comprehensa est virgo Christi Bonosa ab impiis, atque cum summa velocitate ante conspectum Regis adducta est. Quam cum impiissimus Rex vidisset, interrogans eam dixit; Quod nomen tibi est? Cui sancta virgo respondit: Bonosa famula Christi vocor. Imperator ait: Quis est Christus cui te famulari dicis? Bonosa virgo respondit, Christus est filius Dei, Verbum Patris altissimi, quod per uterum Mariæ Virginis de sinu Patris ad terras veniens humanum genus a captivitate diabolica redemit. Severus Imperator dixit; Et quare non adoras Deos immortales, quos universus orbis adorat? Bonosa virgo Christi respondit. Et qui sunt illi quos immortales esse dicis? Imperator respondit: Jovem, Hereulem, Esculapium, atque Saturnum. Virgo Christi respondit: Hos quos tu asseris esse Deos, nos qui fidem Christi tenemus, impios, maleficos, atque sceleratos esse decernimus atque judicamus. De istis enim dicit Propheta; Dii, qui cælum et terram non

fecerunt, pereant. De vobis autem Psalmista ait: Confundantur omnes, qui aderant sculptilia, et qui gloriantur in simulaeris suis.

EX MSS.

3 Ad hæc Imperator iratus jussit eam mitti in carcerem, præcepitque non panem, neque aquam ei dari usque ad diem septimum. Cumque introisset beata Virgo in carcerem, ponens genua sua in terram, expansis in cælum manibus ait. Omnipotens Deus, qui cælum et terram creasti, et ex nihilo euncta fecisti, qui sedes super Cherubin, et judicas orbem terræ in æquitate, justoque moderamine cuncta disponis, qui omnibus te in veritate clamantibus prope semper assistis, et voluntatem timentium te facis, et orationes eorum exaudis, atque salvos eos esse concedis, exaudi me famulam tuam humiliter deprecantem; custodi corpus meum a potestate inimici, ut non corrumpatur, sed integrum et inviolabile, quod tibi consecratum est servetur, ut cum sanetis Virginibus in conspectu gloriæ tuæ accensis lampadibus mereatur possidere perpetuum regnum. Per Dominum nostrum Jesum Christum unigenitum filium tuum, qui tecum et eum Spiritu sancto semper vivit et regnat in æterna secula. Amen.

ubi ipsa, fusus precibus, confortata,

4 Statim apparuit ei Angelus Domini confortans eam, et dixit: Noli timere, exaudita est oratio tua quemadmodum postulasti; Pugna viriliter ut coroneris feliciter; Quia nostri quanta omnes sancti passi sunt tormenta ut possiderent æternæ vitæ palmam. Illa autem corroborata visione Angelica reddidit omnipotenti Deo gratiam. Post septimum vero diem jussit Imperator duci eam de carcere, cogitans eam jam esse defunctam. Quam cum vidisset, dixit ei, Quis tibi panem dedit? Bonosa virgo respondit: Dixit Dominus in Euangelio: Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Dixit ei Imperator, sacrificia diis immortalibus, et accipe sponsum nobilem secundum generositatem tuam, cum quo frui possis hujus sæculi divitiis. Bonosa virgo respondit: Me ipsam offero in sacrificium Deo vivo, et vero cælesti sponso meo. Dicit ei Imperator: Ergo sponsum habes? Christi virgo respondit: Habeo immortalem sponsum Dominum Jesum Christum.

Imperatori de- nuo sistitur,

5 Tunc iratus Imperator jussit eam expoliari, et fortiter cædi. Quæ dum expoliata fuisset, ita operuit eam Angelus Domini, ut nullus posset videre nuditatem ejus corporis. Satellites vero Imperatoris nimium eeciderunt eam. Sed Christi virgo nec terroribus concutebatur, erat enim speciosa nimis, et pulehra aspectu. Mox Imperator tradidit eam suo Præsidi dicens; Accipe hanc puellam, et suade ei sacrificare diis nostris, quod si contempserit, diversis pœnis eam interficies. Præses autem accipiens eam lætus effectus est, cogitans eam revocare posse a Dei sui cultura, et lateri suo sociari. Alia autem die jussit sibi Præses tribunal parari juxta Romanam portum ante forum, et sanctam Virginem suis orationibus sisti præcepit. Cui etiam dixit: Consule pulehritudini tuæ, et sacrificia deo Hereuli, atque consenti mihi, et possidebis copias auri et argenti, et habebis hereditarios filios. Bonosa virgo sancta respondit, Pro certo scias Præses, quia numquam sacrificabo diis vanis, neque poluar

F qui eam Præsidi cruciantam tradit

EX MSS.

luar sordibus alienis; aurum et argentum tu posside fili diaboli, qui possidere debes æternum supplicium. Ego autem habeo æternam hereditatem in regnis cælestibus.

Milites L ab ea
conversi,

6 Iratus ad hæc Præses vebementer jussit alapis cædi sanctam Virginem. Ministri autem Præsidis cum vellent eam cædere, obstupebant eorum brachia præ nimio dolore, et non valebant inferre aliquod malum in sanctam Virginem; Sancta autem Bonosa respondit ministris. Numquid non videtis virtutem Domini mei Jesu Christi, miserrimi? Quare non creditis in Dominum meum Jesum Christum? At illi respondentes dixerunt: Credimus in Deum, quem tu prædicas o beata virgo. Et crediderunt in illa die quinquaginta milites in Dominum Jesum Christum, et baptizati sunt a Pontifice urbis Romæ Præsule, quos omnes beata Bonosa de sancto fonte suscepit, et docuit eos omnem legem divinam.

martyrii pal-
mam conse-
quuntur.

7 Audiens hæc Præses jussit satellitibus suis, ut cum nimia injuria ducerent beatam Bonosam ante suum conspectum, quæ cum præsentata fuisset dixit ei Præses: Ego te cogitavi sapienter et rationabiliter arguere, ut ab insania tua recederes; Tu autem arrogans effecta tuis magicis artibus delusisti famulos meos recedere a cultura deorum meorum. Bonosa respondit: Insensate et impiissime tyranne, quare non vereris loqui, qui dæmonia asseris Deos esse? Num audisti quid sanctus Propheta dicat; Omnes dii gentium dæmonia, Deus autem noster cælos fecit? Ad hæc indignatus Præses jussit eam suspendi in eculeo et torqueri. Quæ cum torqueretur beatissima Virgo hilari vultu dicebat, Gratias tibi ago Domine Jesu Christe Salvator meus, qui me dignatus es aggregare in numero ancillarum tuarum. Altera vero die sedens Præses pro tribunali dedit capitalem sententiam super eos, qui nuper baptizati erant, qui ducti sunt foras portam civitatis et decollati sunt octavo Idus Julii, accipientes in Domino victoriæ palmas, quorum corpora sepulta sunt non longe a Portu Romano stadio uno.

Præsidentem mi-
nantem et blan-
dientem

8 Beatam vero Bonosam in tenebroso loco trudi præcepit. Quæ cum esset reclusa apparuit ei Angelus Domini confortans eam, deditque ei panem cælestem, quæ cum comedisset recreata sunt omnia viscera ejus. Præses autem nimis iratus quid ageret ignorabat. Jussit satellitibus suis, ut plumbatis cederent sanctam Bonosam. Ministri autem diaboli fecerunt sicut imperatum eis fuerat. Beata vero Bonosa pulcherrimo vultu dixit ad Præsidentem. Iniquissime quid contra me insavis, putasne me vincere? Jam nimirum constat me signatam et consecratam a Domino Jesu Christo. Tunc Præses ait ei: Impia quare ultronea conaris, et amittis tantam pulchritudinem? Abnega Deum tuum, et nega te esse Christianam, et accipe maritum sponsum juvenem, qui dabit tibi pretiosa vestimenta, et cuncta quæ necessaria sunt; sin alias, deservi in templo deæ Vestæ cum aliis virginibus, cum quibus habere poteris quidquid tibi libitum fuerit.

multis docet et
terret.

9 Ad hæc Virgo sancta respondit: Absit a me, absit ut Creatorem meum negem, qui est creator, et recreator, formator et reformator

cunctorum omnium, perfecit cælum et terram, mare, et omnia, quæ in eis sunt, visibilia et invisibilia. Qui Luciferum superbientem a sublimibus cælorum sedibus cum suis satellitibus in infernum deposuit; cum quibus et vos o miseri estis arsuri, ubi est luctus et gemitus, dolor, et tristitia inconsolabilis, miseria ac pœna irremediabilis, ubi sunt dracones, serpentes, vermes, qui numquam moriantur, ubi perpetua flamma, quæ numquam extinguitur, et unde evadere poteritis si credideritis in Deum Patrem omnipotentem, et in Jesum Christum filium ejus, et in Spiritum sanctum omnium vivificantem, qui præstat omnium peccatorum remissionem, insuper etiam regnum condonat æternum, ubi ipsa sancta Trinitas æqualis regnat in majestate sua, ubi gaudent Angeli, lætantur Archangeli, tripudiant Patriarchæ atque Prophetæ, et exultant omnes in gloria sine fine, ubi adest plurimarum rosarum vernantium florum, et violarum multarum fragrantia, ubi non est dolor neque tristitia, sed ibi est æternum gaudium, sempiternaque lætitia.

10 Et Præses ad hæc respondit: Hæc sunt verba, quæ numquam audivi, nec aliquando sum expertus; sed ideo te puto talia loqui, ut possis evadere tormenta, quæ tibi parata sunt. Beata virgo respondit: Cuncta quæ a me audisti profecto credere poteris, si donum baptismi Christi consequeris; Præses dixit: Jubeo te cum meretricibus tradi, atque cum lusoribus in contubernio lupanari concludi, et postquam corrupta fueris ad nostrum reverteris consilium. Sancta Bonosa respondit: Numquam virginitatem meam, quam Christo Domino consecravi amittam, numquam ad vestrum declinabo consilium. Tunc Præses jussit venire lenones, ut acciperent sanctam Virginem suis amplexibus, quod facere Deo juvante minime potuerunt. Videns autem hæc Præses præcepit ingeri flammam circa latera ejus, cumque positæ essent laminæ candentes ut sanctæ virginis corpus exurerent, ait beata Virgo ad Præsidentem, tormenta tua pro nihilo computo, quia Redemptoris mei coronam, quam repromisit expecto; sed quia mentem tuam video in felle amaritudinis, et in diabolico consilio permanere, quidquid tibi videtur exerce. Ad hæc Præses iracundia succensus jussit eam iterum in eculeo suspendi, et attrahi nervis, et unguis ferreis ejus carnes radi, ut dolore compuncta idolis hostias immolaret. Cum autem vidisset Præses ejus mentem prorsus immolabilem et impiis tormentis exultare cordis lætitia, præcepit eam deponi, et in arctissima custodia retrudi.

11 Angelus autem Domini in custodia carceris ei apparuit, magnumque ibi lumen refulsit, et ait ad Christi Virginem; Constans esto Christi virgo Bonosa, modicum et ad tempus sustine tormenta, ut accipias æternæ gloriæ coronam, quam dabit tibi Christus sponsus et Deus tuus. At illa congaudens reddidit omnipotenti Deo laudes et gratias, dicens, Omnipotens Deus, qui sedes super Cherubin, et profunditatem prospicis abyssi, qui cunctorum stellarum nomina nosti, cunctorumque hominum cogitationes a longe cognoscis, qui sathan ab Sanctorum tuorum

E
quare ab ipse
variatorquetur

F

* immolabilem

Angelica visita-
tione recreata.

A tuorum pedibus tua virtute conculcasti, et miseros, qui elausi in inferni elaustra detinebantur, ad superos revocasti, exaudi me ancillam tuam, et concede mihi misericordiam tuam, ut cum fims vitæ meæ advenit, ab Angelis tuis sanctis in pace suscipi jubeas animam meam, atque in requiem collocare digneris æternam. Qui vivis et regnas per æterna seculorum secula. Amen.

12 Præses autem altera die jussit sibi in foro civitatis tribunal parari, et sedens in judicaria sede Sanctam virginem præcepit afferri, cui etiam dixit. Quod consilium invenisti, vivendi, aut moriendi? Sancta Bonosa respondit: Consilium inveni, ut cum Christo vivam in æternum. Præses autem dixit: Tu deis sacrifica, aut sententiam accipe mortis. Bonosa virgo respondit: Non sunt dii, sed dæmonia pessima comprobantur, quia nec sibi, nec aliis prodesse poterunt neque in hoc seculo, neque in futuro, sed erunt in æterna damnatione et tribulatione omnes, qui colunt eos. Præses dixit: Injuriam meam patienter sustinui, sed deorum

meorum jam ferre non possum. Accede et affer libamina diis, sin autem, statim meo gladio interibis.

13 Sancta Bonosa virgo respondit, Minister sathanæ cur hortaris Dei famulam fidem mutare, quam ab infantia Christo Domino cognoscis esse firmatam, et cum quo ero æternaliter regnatura? Ad hæc Præses iratus dixit: Sacrilegam Bonosam, blasphemiam diis inferentem, et decretis Imperatorum obsecundare nolentem, jubeo capite cædi. Tunc præcepit spiculatori, ut suo proprio euse deollaret eam. Edueta est igitur virgo Christi foras Urbis portas, et capitalem subiit sententiam Idibus Julii. Ipse autem Imperator, qui eam comprehendi fecerat eodem anno apud Eboracum oppidum morbo percussus obiit. Sic enim Dominus N. Jesus Christus suos vindicat Sanctos, et dat eis gloriam sempiternam. Qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit, et regnat per omnia secula seculorum. Amen. Gloriosissima virgo Bonosa ora pro nobis miseris peccatoribus, ejus festum celebratur die quintadeima mensis Julii.

LX MSS.

capite truncata
martyr effici-
tur.

B

E

DE S. FELICE EPISC. ET MARTYRE

PAPIÆ IN INSUBRIA.

J. B. S.

LV JULII.

Papiæ coli sa-
lis certum est;

Hujus sancti Episcopi, Papiæ martyris, primus, quod sciam, in auctioribus codicibus Usuardinis meminit, is quem inter Florentinos Strozianum, a bibliotheca unde prodit, nuncupavimus, his verbis: Papiæ, S. Felicis episcopi et martyris; unde verosimillime a Belino acceptus est, ex hoc a Maurolyco, Molano, Canisio et Galesinio, quem postremum secutum se fuisse fatetur Baronius, dum Sanctum Martyrologio Romano inseripsit, nisi potius a Belino signatum relquerit. Legitur ea annuntiatio in jam citatis Martyrologiis; at quis iste Felix, cujus urbis episcopus fuerit, quando vixerit, quid egerit, quo tempore passus martyrium, nusquam satis clare proditum reperio, ne quidem apud sedulum Sanctorum Italiæ scrutatorem Ferrarium, cujus index alphabeticus plane fallit; istie enim in sanctorum Felicium serie sic habet: Felix episcopus Spalatensis et martyr Papiæ xv Julii, corpus in propria ecclesia: verum in ipso opere Felix iste frustra quæsitus est, ut proinde ad scriptores Ticinenses seu Papienses recurrendum fuerit, ut inde lucis aliquid accerseretur, quo per tenebras tutius liceat incedere: quam ipsi inter se convenient, faxo mox intelligas.

2 Consultui itaque Antonium Mariam Speltam in historia Episcoporum Papiensium edita anno 1597, si forte inter istius urbis Episcopos connumeraretur; ast apud ipsum nec de nomine quidem notus est S. Felix Papiensis episcopus, quem admodum nec de eo locuti fuerant Stephanus Breventanus in sua Papiensi historia excusa 1570, neque Bernardus Sæcus in Ticinensibus 1587, neque Jacobus Gualla in Papiæ Sanctuario, eodem anno vulgato aut saltem recuso, ut jam plane crederem, ignotum esse Papiensibus Felicem episcopum, quem Martyrologia ipsis ferme tribuere viderentur. Post citatos scriptores, Annales sacros et diptycha Episcoporum Ticinensium nescio unde

collegerit Hieronymus Bossius, in quibus locum suum invenerit S. Felix, nonus ordine colloatus, excluso S. Crispino II, ab omnibus aliis constanter servato. Ex jam dicto Bossio Felicem episcopum Papiensem eduxit Ughellus Italiæ sacræ tomo I, col. 5*, sic de ipso scribens: S. Felix martyr, hujus ejusdem ecclesiæ præsul fuit anno eelvm, coronatus autem martyrio est die xv mensis Julii anno eclv, cujus sacræ reliquiæ honorifice asservantur in Cathedrali, ejusdemque ad hanc diem meminit Romanum Martyrologium.

3 Errasse typographum in signando anno 258, satis manifestum est; seire autem velim unde Ughello constiterit S. Felicis corpus seu reliquias honorifice asservari in cathedrali. Rem paulo melius componere conatus est Joannes Baptista de Gasparis in Breviario sanctorum Episcoporum Ticinensis ecclesiæ, edito Ticini 1651, in quo pag. 36 encomium S. Felici concinnavit, quod multis modis displicet, eoque potissimum, quod dictorum suorum vades scriptores nullos Bossio et Ughello antiquiores appellet, præter citata superius a nobis Martyrologia, ex quibus de solo Sancti cultu edoceri potuit. Hieronymi Bossii opus ad manum non est; neque vero magnopere curandum video quidquid ipse in medium proferre potuerit post sæcula quatuordecim a Sancti obitu, vetustioribus scriptoribus de tali sancto Papiensi episcopo plane tacentibus: a quo titulo longe etiam melius abstinisset Gasparius, paulo securiorem duce præ oculis habens laudatum modo Jacobum Guallam, apud quem S. Felicem episcopum reperio, sed Spalatensem, martyrem Papiæ sepultum honoratumque, a serie Episcoporum Ticinensium rectius excludendum.

4 At enim vicisse in eo videtur amor patriæ, quem ex Bossio hauserat, placuitque adco S. Felicem popularibus suis Episcopum vindicare, cui hoc

quod recentius
excogitatum est.

F

Elogium Joan.
Bapt. de Gas-
paris

elogium

non ita constat
illi Episcopum
fuisse,

AUCTORE
J. B. S.

elogium adscripsit : Felix bonitatis et justitiæ laudibus admirabilis, morum maturitate, vitæ innocentia ac sanctitate præclarus Ticinensium infula pontificali est anno ducentesimo quinquagesimo tertio initiatus. Tantum adeptus ministerium, nihil a pristino vitæ instituto immutatus est; sed qua erat intrinsecus animi humilitate, eam quoque extrinsecus bonorum operum cultu et caritate adeo patefecit, ut cunctæ civitati admirationi esset. A prædicatione verbi Dei non desistens, etiam ab infidelium et hæreticorum hominum congressu, et colloquio sic abhorrebat, ut ne prope quidem eos accedendum instanter prædicaret. Dices, Gasparium vetera aliqua S. Felicis Acta alicunde refodisse ex quibus singulas Sancti istius præsulis virtutes paucis contraheret: epocham vero pontificatus et martyrii tam distincte circumscribit; ac si authenticas tabulas consulisset, in quibus determinata singulorum Episcoporum tempora accurate designata fuissent. Non magis placebit elogii pars altera, quam ita prosequitur:

B
nullo modo id
probat.

5 Martyrii desiderio exardescens, infidelibus se opponens, animam pro ovibus posuit, eo videlicet tempore, quo exteræ infidelium nationes, Alpibus penetratis, universaque Insubria subacta, Ticinum pervenerunt. Sub id namque tempus Felix felicissime extremæ vitæ cursum peragens, in magna rerum perturbatione graviter ab hostibus Christiani nominis affectus, glorioso martyrii triumpho, e corpore ad cælos migravit Idibus Julii anno ducentesimo quinquagesimo quinto, septima persecutione Deciana, quam continuarunt Gallus et Volusianus; cujus venerabile corpus Ticinenses, mœrore confecti, honorifice ac magnifice in ecclesia sancti Salvatoris, post ab ejus nomine S. Felicis nuncupata, sepelierunt. *Quibus, obsecro, hæc se scribere existimat Gasparius? Quid sibi volunt medio sæculo tertio exteræ infidelium nationes, quæ, Alpibus penetratis, universam Insubriam subegerint? An hæc Gothos potius aut Longobardos non indicant? At totis sæculis res istæ dissitæ sunt: lubens fateor; at hoc ipsum est, quod displicere jam dixi, scriptoris ea in re ignorantiam miratus. Quam autem ecclesiam S. Salvatoris nobis pro eodem sæculo prædicat, in qua honorifice et magnifice sepultus sit sanctus Martyr, fervente adhuc persecutione septima? Non satis apte temporibus divisa isthæc sunt, quæ ego Papiensibus combinanda relinquo.*

Spatatensem
fuisse, forte
melius statuit
Gualla,

6 De loco sepulturæ, posterioribus haud dubie sæculis mutata, deque secuta inde S. Felicis appellatione, rectius sentit Gasparius quam Ughellus supra, in quo ferme convenit cum citato Jacobo Gualla, quem in aliis etiam minus male secutus fuisset. Agit hic de S. Felice Sanctuarii Papiæ lib. v, cap. xiv, pag. 96, diserte ipsum appellans Spalatensis civitatis dignissimum episcopum. Quo autem casu aut occasione Papiam advenerit, quo et quanto tempore ibidem episcopus fuerit, qua causa sedem suam deseruerit, quando martyrium fubierit, non habuit Gualla unde certo explora-

ret, explicaretve; brevem passionis historiam referens, quam pluribus discutere, supervacaneum fuerit. Est ea de earum passionum genere quæ, per paucis mutatis, Martyrii ferme cuilibet commode aptari possit, nullis prorsus distincta characteristicis, quæ in temporis aut rerum adjunctarum sufficientem notitiam nos queant perducere. At qualiscumque ea sit, in eo Gasparianæ præstat, quod non tam aperte impingat in notas temporum, quodque S. Felicem Spalatensem, contra veterum omnium scriptorum sententiam Episcoporum Papiensium catalogo non intrudat. Sufficere nobis debet, quod ex Martyrologiis de cultu satis constare videatur. Adjungenda hic tamen etiam Gualla ipsius narratio:

7 Felix Spalatensis civitatis dignissimus episcopus, ab quo ipsa basilica, ubi quiescit, sub nomine Salvatoris erecta, nomen accepit; vir quidem doctrina ac sanctitate conspicuus, cum populum ab idolorum cultura revocaret, et Christiana fide erudiret; impius Tarquinius, ira succensus, imperat, quod repente ad eum properare debeat: quem alloquens, et in Christi fide constantissimum inveniens, trudit in carcerem: ubi dum continue esset in oratione, hanc divinam vocem audire meruit: Felix, si in confessione fidei usque ad mortem perseveraveris, immortalitatis coronam inter Sanctos suscipies. Cui Felix inquit, Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, rex omnipotens æternæ gloriæ; qui mihi peccatori, cunctisque in te credentibus assistis. Nosti Domine, me toto corde te diligere, et pro sanctissimo nomine tuo, omnem etiam cruentissimam Cædem libenter passurum. Sed esto mihi adjutor ne deficiam in tormentis; quoniam a te solo omnis procedit victoria. Postea autem, Tarquino imperante, extra carcerem trahitur ad eum, quem cum videret in fide constantissimum, jussit super craterem ferream apponi, et subtus eam magnum ignem incendi.

8 Tunc voce magna Felix exclamavit, Domine miserere mei, sicut misertus fuisti servis tuis in camino ignis ardentis. Ad cuius orationem Deus suam misericordiæ aurem inclinans misit angelum, qui eum extinxit ignem; plures vero in servum Dei savientes, furenti fulmine interempti, descendunt ad inferos: demum protervo Tarquino jubente, Felix præsul optimus atque sanctissimus capite truncatur, exhortatis tamen prius usque ad extremum vitæ spiritum Christianis, pro Christi fide, ad subeunda quæcumque supplicia. Quo tam cruentissime interfecto, inter duos angelorum choros sanctissima ejus anima, splendore tota præfulgida, ad cælestia deferræ visa est gaudia. Quod videntes perfidi barbari, in fugam territi se dederunt. Christiani autem Felicis martyris sanctum et venerabile corpus, cum multis lacrymis devotissime sepelierunt. Ejus autem corpus sanctissimum, una cum divo Castulo, in arca media confessionis templi, ipsius nomine vocati, in præsentia jacet.

non omnino
proprium ap-
tans.

etiam ip-
sorum.

E

F

A

D

DE SANCTIS MARTYRIBUS ANTIOCHO ET CYRIACO

SEBASTE IN ARMENIA.

J. P.

Ex Fastis Græcis et Martyrologio Romano.

SUB DIOCLETIAN.
Sancti Martyres

Sebaste, alias Sebastia, illustris plurimum Martyrum palæstra, urbsque episcopalis, aliis Armeniæ, aliis Cappadociæ tributa, prout indicavimus die III Februarii ad Acta S. Blasii ep. et martyris; et X Martii ad Acta Sanctorum XL Martyrum, uti etiam die XX Aprilis, pag. 58, habet in SS. Antiocho et Cyriaco unde merito gloriatur. Non eadem ubique in sacris Fastis eos annuntiandi ratio est ac dies. Hæc XV ambo junguntur in Synaxario Basiliano, Menologio, quod ex interpretatione Sirleti edidit Canisius, et Martyrologio Romano; in quo ultimo ita signantur: Sebaste S. Antiochi medici, qui sub Hadriano præside, capite obruncatus est: cumque ex eo lac pro sanguine manaret, Cyriacus carnifex conversus ad Christum, et ipse martyrium subiit, contractis in compendium iis, quæ paulo pluribus refert Sirletus. At Menæum Divionense seu Franeisci Chiffletii nostri solum notat Antiochum die XVI hujus, adjecta in ejusdem apographo nostro nota longioris elogii. Supplementum Ms., quod habemus, ad Menæa excusa ex Synaxario membranaceo Ms. Sirmondi, et Ms. chartaceo Chiffletii accinit ipsi hoc distichon:

Πρὸς τὸν τὸ πᾶν βλέποντα Δεσπότην βλέπων,
Ἀντίοχος, Ἀντίοχε, καὶ τομὴν μέγχε.

Visu intueris, cuncta qui videt, Deum,

Antioche certans, usque dum aufertur caput.
Patet potest allusio in proprio nomine Martyris et verbo proxime illud antecedente, iisdemque fere litteris ac syllabis constante.

C
diverso modo ac
die annuntian-
tur: quorum
datur elogium.

2 In Menæis vero Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ nomen ejus reperio inter diem XVI ac XVII, incertum utri sit ibidem adseribendus, quia neuter ipsi annotatur, uti nec Cyriacus. Versio Kalendarii Syriaci seu Chaldaici, Romæ excusi anno 1624, quam Latine Majoribus nostris dietavit D. Josephus collegii Maronitici in Urbe alumnus 1661, hæc die XV dicit: S. Osii, qui appellatus est Antiochus. Sed ista non sunt in versione Italica Simonis Moysis Maronitæ, et laudati Collegii etiam alumni. Novί σσιος, titulum esse Sanctis debitum, ac valere idem quod Sanctus; nomen autem Sancti proprium esse non novi, quod pro isto huc potuit esse intrusum. Laudata Menæa sequens contexit elogium: Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀντιόχου, ἀνταδελφοῦ χρηματίσαντος τοῦ ἁγίου μάρτυρος Πλάτωνος, δι' οὗ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν πεπίστευκε. Διερχομένου οὖν τοῦ ἁγίου Ἀντιόχου τήντε Γαλατικὴν καὶ Καππαδοκίαν, καὶ παντοία νοσήματα θεραπεύοντος, συλλαμβάνεται παρά Ἀδριανοῦ ἡγεμόνος, καὶ εὐθέως κρεμασθεὶς ἐπὶ ξύλων ἕξεται τὰς πλευράς, καὶ λαμπάσι πυρὸς κατακαίεται, καὶ τῇ φρουρᾷ ἀποτίθεται. ἐκεῖθεν ἐξαχθεὶς λείπει ἐμβάλλεται κόχλάζοντι, καὶ θηρίοις ἐκδίδοται. καὶ ἐκ πάντων τῇ του Χριστοῦ χάριτι παραδόξως ῥυθεις προσευχῇ πάντα τὰ εἶδωλα εἰς γῆν κατάρραξε καὶ νο-

Julii Tomus IV.

νορτὸν ἀπετέλεσε. διὸ καὶ τὴν κεφαλὴν ξίφει τμηθεὶς ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ. Certamen sancti martyris Antiochi, qui fuit germanus frater sancti martyris Platonis, per quem etiam in Christum credidit. Cum autem S. Antiochus transiret Galatiam et Cappadociam, et omnigenos morbos sanaret, ab Adriano præfecto comprehenditur, et mox in ligno suspensus, latera raditur, et lampadibus ignis aduritur, atque custodiæ includitur: indeque eductus in lebetem injicitur bullientem, ac feris traditur; atque ex omnibus Christi gratia mirabiliter liberatus, idola omnia precibus in terram collisa in cinerem redegit. Ideo truncato per gladium capite requievit in Domino.

3 Dictum Chiffletii Menæum XVI hujus; at synaxarium Basilianum, Menologium a Sirleto versum ac Menæa magna excusa XVIII Novembris S. Antiochum vocant fratrem Platonis, passumque memorant sub Agrippino: qui in martyrio apud Surrum vulgato die XXII hujus, et in Actis ejusdem Mss.; quæ apud nos exstant, danda isto die, ac dramatice utrobique adornata sunt, dicitur Vicarius Agrippinus. Petrus de Natalibus martyrium innotit tempore Maximiani Imperatoris. Si sub Vicario sit passus; non id contigit ante tempora Diocletiani, quem primo id genus officii instituisse (de quo Pancirolus in Notitia dignitatum imperii Orientis a pag. 77, et de vicariis Armeniæ primæ ac secundæ pag. 67 versa) colligimus ex Laetantio De mortibus persecutorum cap. VII. Si igitur Agrippinus iste non fuerit præfectus, (qualis in Basiliano Menologio, ab Areudio in Latinum converso, et edito apud Ughellum tomo VI Italiæ sacra, col. 1137 vocatur, id est cum Græco laudati Basiliani apographo nostro ac Menæis magnis prælo, editis ἡγεμόνος;) sed præses, prout a Sirleto vocatur (Græce προστάτης) vel vicarius, ut supra, cui præsides suberant; sub quo martyrium perpassus sit S. Plato, jam illud imperio Diocletiani, sive, ut tradit Menologium Slavo-Russicum Sparwensfeldianum dicta die XVIII Novembris, Maximiani assigni poterit. Atque hæc fundamentum nobis præbent sufficiens ad eandem circiter æram S. Antiochi, germani ejusdem fratris, martyrium revocandi. Seeus statue si Agrippinus extiterit præfectus; qui ante tempora Diocletiani jam erant instituti, uti habemus ex Eusebii Hist. Eccl., lib. VII, cap. XI.

4 De cultu S. Antiochi sæculo VI legitur in Vita S. Theodori Siccotæ, Anastasiopolitani episcopi, et archimandritæ cœnobiorum in Galatia, a Georgio discipulo scripta, et a nobis ad diem XX Aprilis illustrata; ubi pag. 57, num. 110, cum XVI Kal. Augusti solennis Sancti martyris Antiochi dies, in ejus templo celebraretur, et B. Theodorus sacrificaret, insigne refertur

S. Antiochus solenniter colitur sæculo VI.

AUCTORE
J. P.

miraculum. Unde recte arguas cum Baronio in Annotationibus ad Martyrologium Romanum hac die, xv, ex Actis istius Theodori, quæ citat, et extant apud Lipomanum tom. VII, pag. 56 versa, olim post diem sequentem actum fuisse natalem S. Antiochi martyris.

De S. Cyriaco ex
Mss. Græcis Sir-
mondi et Chiffletii.

5 De martyrio S. Cyriaci ista elogio Ambrosiano, superius producto, adscripsit Pepebrochius ex Sirmondo ac Chiffletio, notans post ἀπετέλεσε, quod in eo legitur, apud illos addi sequentia: *Ξίφρει οὖν τὸν ἀχχένα τέμνεται, ἐξ οὗ αἷμα σὺν γάλακτι ἔβρουσεν ὄπερ ἰδὼν Κυριακός, ὁ τὴν ἀναίρεσιν ἐνεργήσας τοῦ Μάρτυρος, παρήρησιά ἐαυτὸν Χριστιανὸν ὡμολόγησε, καὶ ἀνάθεμα εἰπὼν Ἀδριανῷ καὶ τοῖς εἰδούλοις αὐτοῦ, ἀφαιρεται καὶ αὐτὸς τὴν κεφαλὴν, καὶ προστίθεται τῷ ἀγιωτάτῳ Ἀντιόχῳ. Gladio itaque collum abscinditur (Antiocho) e quo sanguis cum lacte effluxit. Quod videns Cyriacus, qui lictorem Martyris egerat, libera voce se Christianum professus est, dictoque anathemate Adriano atque idolis ejus, ipse quoque capite truncatur, et sanctissimo Antiocho apponitur. Quæ conveniunt cum iis, quæ narrat elogium Synaxarii Basiliani, fabulosa metamorphosi contaminatum, ut patet ex Latina interpretatione, quam more nobis usitato produco ad intelligentiam textus Cræci, ad calcem tomi primi Julii vulgati.*

6 Antiochus Christi martyr Sebastia oriun-

us medicam artem exercuit. Dum autem omnes pertransiret civitates, atque infirmos sanaret, ab Adriano præfecto comprehensus est, multosque cruciatus primo sustinuit; postremo in lebetem injectus, et non combustus, ducitur ut cum feris certamen ineat: cui feræ ablandiebantur, ac pedibus ejus advolutæ osculabantur eum. Una vero panthera præfectum reprehendit humana voce. Deinde idola omnia, Sancto orante, in pulverem dissoluta sunt. Qui post hæc capite truncatus est, fluente e collo ejus lacte cum sanguine. Cyriacus vero, qui capite Sanctum truncaverat, viso miraculo, libera voce Christianum se esse professus, et dicto idolis Adriani anathemate, ipse pariter capite minutus, Antiocho appositus est. Sicque consummato martyrio, acceperunt a cælesti et magno Rege regnum cælorum. *Observa hic, et apud Sirlatum, constanter dici S. Antiochum e Sebastena urbe oriundum fuisse; cujus tamen frater Plato utrobique cum Menæxis impressis ponitur ex Ancyra Galatiæ. De lebeti adscripsit ista Pepebrochius ad marginem elogii Ambrosiani, quæ fortasse acceperit ex Sirmondo ac Chiffletio, μεστῶ ὑπάρχοντι παντός δραστηρίῳ ἐλαίῳ, καὶ ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ὑπὸ τοῦ πυρός ἐκπλεγόμενῳ: quod plenus esset omni actuoso olco, ac diebus septem ab igne succensus.*

et Synaxario
Basiliano, ex
parte fabulosa.

E

DE S. ABUDEMIO MART.

IN INSULA TENEDO.

Ex Synaxariis Græcis ac Martyrologio Romano.

J. P.

SUB DIOCLETIAN.
Mutato aliquantulum nomine signatur hic Martyr.

Varii Græcorum fasti hunc nobis hodie Martyrem memorant, mutato aliquantulum nomine Abudemii, Abudemi et Abudimi. Menologium a Sirlato Latine redditum, et a Canisio tomo II Antiquæ lectionis vulgatum hæc habet: Sancti martyris Abudemii (certamen) sub Diocletiano Imperatore, ex insula Tenedo; qui detentus cum cogereetur Christum abnegare, et execrabiles victimas degustare, nec id facere pateretur, flagris cæsus, et multa alia tormenta perpeusus, in Christianæ confessionis constantia permanens, beati martyrii corona donatus migravit ad Dominum. Menologium illud quanto in pretio habuerit Baronius, testatum reliquit amplissimis verbis in suis Notationibus ad Martyrologium Romanum die III Januarii; e quo hunc Martyrem in illud sic transcripsit: In insula Tenedo S. Abudemii martyris, qui sub Diocletiano passus est. Plura, sed non undequaque verosimilia, nec sincera, tradit pervetustum Synaxarium, e Menologio jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti, ut putatur sæculo X conscripto, collectum, et a Majoribus nostris reperiuntur in monasterio Basilianorum Cryptæ Ferratæ in Latio; cujus sex postremi menses ibidem manuscripti servantur. Excusa tomo primo hujusec mensis sic reddo Latine:

Elogium Basilianum non est undequaque sincerum.

2 Abudemus Christi martyr fuit sub Diocletiano Imperatore ex insula Tenedo. Cum vero comprehensus esset, et multum cogereetur Christum abnegare; eo adduci haud potuit, sed ejus divinitatem majore cum li-

bertate confessus est. Ideo palis constitutis in flagella extensus, a novem militibus cæditur. Lictoribus autem omni vi illum compellentibus, ut pollutas hostias gustaret; id facere non sustinuit. Idcirco ferreis manibus ipsum radunt; et post alia multa tormenta in proposito persistentem capite obruncant. Et ecce medio die apparuit Martyr Diocletiano una cum angelis, gladios tenentibus, et timore cælesti ipsum perculit; aitque: Ecce Abudimus, homo veri Dei, quem tu nunc mortuum esse putas: at Deus auxilio suo tibi ostendit, quod prævalcat adversus dæmonas, tuorum operum adjuutores, et adversus te. Sed scelestus, quo per Dei patientiam in [alium] hominem mutari debuisset, magis furens, corpus Martyris igni tradidit. Tenedos insula Asiæ minoris in mari Aegeo notissima est. Hinc Martyr oriundus modo dicebatur; ibidem a nobis in titulo superiore annuntiatum eum Martyrologio Romano, tametsi locus palæstræ nos lateat. Πάλος in genuina linguæ Græcæ notione sortem, vibrationem, concussionem significat; in barbara vero palum aut paxillum, voce a Latinis mutuata, more scriptoribus mediæ ævi valde usitato, prout pluribus exemplis probatum invenies apud Cangium tomo I Glossarii ad Scriptores mediæ et infimæ Græcitatæ in voce πάλος. Quomodo autem sancti Martyres coluntur et palis vineti, vel humi aut super acutis obeliscis extensi, vel ad quatuor stipites alligati cæderentur, tradit Antonius Gallonius de sanctorum

Variæ in illud
observationes

A *etorum Martyrum cruciatibus cap. IV, pag. 167.*

quibus diducitur
ejus textus.

4 Per Pollutas hostias intellige idolothyta: (quam vocem hic adhibuerunt Menæa magna Græca exæusa die XVI hujus, ac Ambrosiana, paulo post denuo memoranda; ac de quibus Apostolus 1 Corinth. cap. VIII, §. 1) id est idolis sacrificata: sumpta radice ἀπὸ τοῦ εἰδώλου καὶ τοῦ θύειν. De unguibus, uncis, ac pectinibus ferreis agit laudatus Gallonius cap. VI, a pag. 184; atque ex ipso Ruinartius in notis ad Acta Martyrum sineera pag. 171 impressionis Wetstenianæ; sed nusquam ibi invenio manus ferreas; quas opinor vel eandem, vel certe parem cum tribus dictis instrumentis excarnificandi vim atque usum habuisse, et nomen forte accepisse a similitudine manus, cujus figuram referebant. Certe in Menæis utrisque proxime jam nominatis pro τὸ manibus ponitur τὸ unguibus. Quæ dicuntur de apparitione Martyris, facta Diocletiano, ipsius verbis et angelorum comitatu adornata, Metaphrastæi aliquid videntur sapere, et ab sincerorum ætorem characteribus alienum.

B
alibi etiam
refertur San-
ctus die XVI
hujus; versu
cult;

5 Menæa magna exæusa ponunt hæc die sanctum martyrem Abudimum, quem et die crastina repetunt, subsequente, ut solet, Maximo Cytherorum episcopo in Βίαις Ἀγίων, vulgari Græcorum hujus temporis lingua contextis. Parvum de ipso elogium utrobique reservatur in crastinum diem; hodierno dicta Menæa exæusa hoc distichon ei accinunt:

Ἀβουδίω * μαχαίρα πρόξενος τέλους,
Ἄντῃ δὲ τοῦτο πρόξενος καὶ τοῦ στέφους.

Abudimo ensis comparat certam necem,
Ensi coronam comparat nex gloriæ.

6 Elogio Menæorum consonat illud, quod habent hodie Menæa Mss. bibliothecæ apud Mediolanenses, signata littera O, num. 148; quibus adde ex ibidem annotatis manu Hensehenii, memoriam Sancti nostri in Taurinensi utroque Synaxario, Ducis Sabaudicæ cum nomine alias in Actis nostris citato; et Sirmondiano, ibidem pariter eadem manu adscripto. Characteres tam hoc diquam crastino in mox nominatis elogis occurrentes nimium inter se conveniunt cum iis, quos paulo ante retulimus ex Synaxario Basiliano, quam ut duos Abudemios admittamus. Unum itaque eundemque hic occurrere, tametsi duobus diversis diebus notatum, persuadent vita sub Diocletiano acta, extensio in palis, flagellorum supplicium a novem militibus toleratum, pollutæ hostiæ ad gustandum oblata, ferrei unguis, capitisque obruncatio, utrobique reluctia. Raderus noster in observationibus ad Menæa Cræca, quas manuscriptas habemus, secte nobiscum existimat, Abudium (ut ibi exprimitur) hæc xv notatum, et Abudimum (pro quo ibi scribitur Abudemius) diei proxime sequentis, eundem esse. Eundem Martyrem ex Latinis Martyrologis refert Galesinius die XVI hujus, quem ut in notationibus habet, e Græcis tabulis didicit.

AUCTORE

J. P.

* lege Ἀβουδί-
μῳ.

memoria ex
aliis Synaxariis
et Galesinio.

DE SS. MARTYRIBUS ALEXANDRINIS

PHILIPPO, ZENONE, NASEO ET DECEM INFANTIBUS

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

XV JULII.

Constans est Hieronymianorum et uniformis, præterquam Vetustissimi, annuntiatio, qua Alexandriæ adseribuntur prætitulati tres Martyres cum decem anonymis infantibus; sic enim Lucenses codices, Corbeiensis et Blumianus; dum interim Epternacensis seu Antverpiensis hic tres sanctos Portuenses seu Romanos interserit, sic legens: In Alexandria, natalis C Philippi, Zenonis, Sisinnii, Eutropi, Zosimi, Bonosæ, et infantum decem; ubi satis patet, tres istos Eutro-

pium, Zosimum pro Zosima, et Bonosam transpositos esse; et pro Nasco, alias Narsæo, intrusum esse Sisinnium, in aliis codicibus non signatum. Quousque tota annuntiatio Adoniana sit, et quæ ratione in Usuardum transierit, atque inde in codices pererosque omnes usque ad hodiernum Romanum, in Observationibus ad illius Martyrologium satis explieui; præter quæ nihil hic adjungendum superest: quod idem ferme dicendum de sequenti F classe Martyrum Carthaginensium.

DE SS. MARTYRIBUS CARTHAGINENSIBUS

CATULINO DIACONO, JANUARIO, FLORENTIO, POL- LUTANA, JULIA ET JUSTA.

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

XV JULII.

Quamquam et hic inter codices Hieronymianos aliqua occurrat diversitas, conveniunt tamen plerique omnes in annuntiandis sex numero Martyribus, ut non satis videam, cur ex iis unum expunxerit Ado, adeoque et ejus descriptor Usuardus, ut suo loco etiam observavi, una indicans id quod de S. Catulino, cujus gesta æque ac aliorum oblivione sepulta sunt, scorsim annotandum erat, hic proinde non repetendum. Ex Usuardo transiit truncata classis

in totam ejus sobolem, atque adeo etiam ad Romanum modernum. Restituendam putavi Pollintanam seu Polentanam, quam eum reliquis legit Blunianus codex. De cetero ex Hieronymianis textibus habetur quidquid de ipsis dici potest. Sic ipsos enumerat vetustissimus Epternacensis: In Africa, civitate Cartaginis, Catholini diaconi, Januari, Florenti, Polenti, Polentanæ, Juliæ et Justæ. Sic porro Corbeiensis: In Africa, civitate Carthagine, natalis sanctorum Catholini diaconi, et reliquorum

AUCTORE
J. B. S.

quorum martyrum, qui requiescunt in basilica S. Faustæ; Januariæ, Florentii, Pallutane, Juliæ simul et Justæ. *Atque ab hoc modicum differunt Lucenses codices, unde textum suum formavit Florentinius: In Africa, civitate Cartagine, natalis sanctorum Cartulini diaconi,*

et reliquorum martyrum, qui requiescunt in basilica S. Fauste; Januarii, Florenti, Pollutate, Juliæ similiter, et Juste. *Appellatam hæc basilicam Faustæ, seu potius Fausti, celebrem esse in conciliis, et Victori Uticensi memoratam, ex Florentinio obiter indicare sit satis.*

DE SS. MARTYRIBUS SIRMIENSIBUS AGRIPPINO, SECUNDO, MAXIMO, FORTUNATO ET MARTIALE.

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

XV JULII.

Classis hæc solis Hieronymianis peculiaris est, Adoni et Usuardo incognita. Locum habet in Rabano et Nothero, a quibus tamen nomina integre reddita non sunt. *Sirmium luxavit vetusti s. Epternacense scribens; In Sirmi; nec multo melius Corbeïense et Lucensia; In Syr-*

mia, præterquam quod in his Agrippini legatur, pro Agrippini. In Hieronymianis parvis non servatur satis accurata loci et nominum ratio: excipe tamen codicem Reg. Sueciæ, in quo recte formantur omnia: Sirmii, natalis sanctorum Agrippini, Secundi, Maximi, Fortunati, Martialis.

DE S. LOLIANO MART.

J. P.

Notitia ex fastis Græcis.

DIE XV JULII.

Vix quidquam eorum, quæ ad hunc sanetum Christi Martyrem pertinent, nobis transmisit antiquitas, præter solum ipsius nomen, in Menæis magnis excusis ita hoc die annuntiatum: Sancti martyris Loliani. Plusculum exponit distichon sequens, rudemque aliquam ideam suggerit, quo mortis genere martyrium consummarit:

Ποσι προθύμοις ἔδραμε τρίβον τέλους

Ὁ Λωλιανός, οὐ ποσίκρουστον τέλος.

Alacri cucurrit semitam mortis suæ

Pede Lolianus; cui premi pede mors fuit.

Allusio metrica per se patet; per quam haud obscure

intelligimus, Sanctum pedibus hominum vel bestiarum obtritum ad Superos migrasse. Ipsum quoque refert Maximus Cytheræus, ac Menæum Chiffletii; quod nomen ejus exprimit geminato ὄ. Reliqua quæ sive ad Vitam sive ad mortem, patriam, ætatem, locum palæstræ pertinent, nos latent. De S. Lolione martyre apud Græcos, colaphis obruto ac protrito egimus xx Martii pag. 84; uti et de alio synonymo juniore dicto, qui tractus per terram exspiravit; utroque æque ac Loliano nostro satis obseuro; quem tamen a duobus istis fere ipsi synonymis putamus distinguendum; quamvis nomina et genus martyrii illud aperte non evincant.

DE SANCTO JACOBO EPISCOPO

NISIBI IN MESOPOTAMIA.

G. C.

§ I. S. Jacobi cultus.

CIRCA MEDIUM
SÆC. IV.

Elogium S. Jacobi Nisibeni in Ms. Martyrologio Coptico.

Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum auctor Baronius ad annum Christi 338 testatur, sancti hujus Præsulis memoriam non a Syris tantum, sed etiam a Græcis Latinisque quotannis celebrari. Certe in sacris Æthiopum aliarumque nationum fastis nomen illius crebro recurrit. At nolo hic singula harum gentium monumenta exscribere, ne sæpius eadem cum lædio lectoris cogar repetere. Ex iis unum alterumve breve elogium selegisse suffecerit. Martyrologium Copticum Ms., quod Simon Moyses Maronita anno 1633 Romæ interpretatus est, Sanctum nostrum die xviii Januarii ita describit: S. Jacobi episcopi, S. Ephrem præceptoris. Iste sanctus fuit ex civitate Nezbin, et fuit Syrus

propter idioma, et ab adolescentiâ sua elegit vitam monasticam, et vestivit se cilicio ex pilis, et hoc nomen sonat ex capreis pilis seu equinis et susinis et ex hisce similibus, et cum eo transire faciebat calorem æstatis et frigus hyemis; et cibus illi fuit virgultum terræ, et potus aqua pluvialis solum. Propterea corpus suum debile [erat;] anima autem sua splendebat, et propterea meruit donum prophetiæ et patranda miracula. Et præsciebat facta hominum, antequam fiebant. Miracula autem, quæ patravit, multa sunt. Et iste fuit unus ex sanctis patribus concilii Nicæni contra Arium. Satis patet interpretem Maronitam linguæ Latinæ non admodum fuisse peritum eum capreis

A preis pro caprinis et susinis pro suillis vel porcinis aliaque posuerit, quæ eruditus lector facile observabit.

2 Græci in Menæis die XIII Januarii satis prolixam exhibent Actorum compendium; verum cum ipsa Acta postmodum integra danda sint, eo omisso, solum hic Latina reddo, quæ in iisdem Menæis ultima die Octobris sic Græce leguntur: Sanctus hic pater noster Jacobus fuit episcopus Antiochiæ Mygdoniæ, quæ et Nisibis dicitur. Propter summam vero virtutem magnus miraculorum patrator, cum divinitus loqueretur, mortuos per Christi potestatem excitavit, et plures ab idololatria ad Dei cognitionem convertit, multosque, qui ob humanum timorem Christum negarant, ad eum redire fecit. Librum etiam valde utilem composuit. Expressit quædam ad exemplar istius libri Theodoritus Cyri episcopus in Religiosa sua Historia. Ille multas tentationes passus ab idololatriis imperatoribus, iisque non cedens perseveravit usque ad magnum imperatorem Constantinum, et in prima synodo fuit unus ex trecentis et octodecim sanctis Patribus; et quando ea, quæ ibidem pie publicata erant, cum sociis suis sigillo consignaverat et confirmaverat, profectus est Constantinopolim ad magnum Metrophanem, et postquam cum eo communicasset, et defuncti funus curasset, rediit ad sedem suam, parumque supervivens et signis effulgens quievit in Domino.

quorum phrasis
quædam exami-
natur.

3 In hoc elogio peculiaria quædam occurrunt, de quibus hic breviter disseremus. Primum quidem, quod spectat ad S. Jacobi librum, ad cujus similitudinem aliqua scripserit Theodoretus, ita obscurum est, ut Tillemontius tom. VII Memor. Eccles. Hist. pag. 265, posito ad marginem verbo Græco ἔξεικονίζεαι, ingenue fateatur, se nescire, quid Græci velint, dum in Menæis dicunt, S. Jacobum Nisibenum composuisse utilem librum, ex quo Theodoretus aliqua repræsentavit in Philotheo. Textus Menæorum sic sonat: Καὶ βιβλίον πᾶν ὡφέλιμον συνετάξατο. Ἐξεικονίζεαι δὲ τινὰ τῶν τοῦ βιβλίου ταύτης Θεοδώριτος ὁ τοῦ Κύρου ἐπίσκοπος ἐν τῇ φιλοθέῳ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, id est, librum etiam valde utilem composuit; exprimit quædam ad exemplar istius libri Theodoritus Cyri episcopus in Religiosa sua Historia. Non invenio aptiorem interpretationem præter eam quam dedi. Nam ἔξεικονίζω significat, ut opinor, ex exemplari exprimo, ad exemplar effingo, ad similitudinem facio, depingo, repræsentato, aliaque hujusmodi. In hac opinione me non parum confirmat expressio Maximî Cytherorum episcopi, qui in Vitis sanctorum Græco-barbare scriptis in elogio S. Jacobi Nisibeni xxxi Octobris pro ἔξεικονίζεαι utitur verbo μιμᾶται, id est imitatur. An forte S. Jacobus librum scripserit, ad cujus imitationem Theodoretus Philotheum composuit, hactenus exploratum non habeo. Alterum quod hic dicitur de S. Jacobi colloquio cum Metrophane episcopo Constantinopolitano, et justis ipsi solutis, quamvis fieri potuerit, tamen ex nullo, quod sciam, veterum scriptorum testimonio constat. Tertium quod additur, nempe post finitam anno Christi 325 Nicænam synodum, et celebratas Metrophanis exequias S. Jacobum, ad sedem suam reversum, parum supervivisse, falsum omnino est, cum ut minimum usque ad annum Christi 350 superviverit, quemadmodum postea pluribus evinceamus.

4 Latina Martyrologia tum antiqua tum recentiora hunc sanctum antistitem Nisibenum memorant. Romanum Parvum simpliciter sic enuntiat: Nisibi Jacobi episcopi. Antiquissimum ex Martyrologiis Hieronymianis totidem verbis de eodem meminit: Jacobi episcopi Nisibæ. Prolixior est Ado, qui Idibus Julii sic habet: Nisibi natalis S. Jacobi episcopi, magnæ virtutis viri, ita ut ad ejus preces sæpe urbs discrimine liberata sit. Ille unus fuit ex numero confessorum sub persecutione Maximiani, et eorum qui in Nicæna synodo perversitatem Arii, homousii oppositione damnarunt: Atque intra muros urbis suæ et præcepto Imperatoris Constantini ad tutelam et munimentum sepultus, postea zelo Juliani Apostatæ extra urbem elatus et conditus. Sed mox eadem civitas tanti patroni orbata reliquiis Persarum ditioni succubuit. Adonis vestigia pressit Usuardus, ejusque primam partem sic exscripsit: Nisibi natalis S. Jacobi episcopi, magnæ virtutis viri. Ille fuit unus e numero confessorum, sub persecutione Maximini, et eorum qui in Nicæna synodo perversitatem Arii, Omousii oppositione damnarunt. Satis patet, hæc Usuardum ex Adone desumpsisse præterquam quod pro Maximiano Maximinum posuerit. Ultra lectio præferenda sit, non facile dicam, cum generosi hi Christi pugiles sub alterutro Christianorum persecutore accipere potuerint vulnera, quorum gloriosas cicatrices ad Nicænam synodum attulerunt. Si Sanctus noster ob constantem Christianæ fidei professionem vulneratus sit, putat Tillemontius cum potius passum esse sub Maximino, utpote cui parebat Mesopotamia. Quidquid sit Maximinum etiam appellat Martyrologium Romanum Cardinalis Baronii cura et studio emendatum, in quo ita legimus: Nisibi natalis sancti Jacobi ejusdem urbis episcopi magnæ sanctitatis viri. Hic miraculis et eruditione clarus, unus fuit ex numero confessorum sub persecutione Maximini, qui in Nicæna synodo perversitatem Arii, Homousii oppositione damnarunt. Cujus et Alexandri episcopi oratione ipse Arius condignam suæ iniquitatis mercedem effusus visceribus Constantinopoli recepit. De hac postremum Martyrologii Romani assertionem alio loco agemus; nunc Martyrologiorum quorundam additionem examinemus.

5 Quidam codices Martyrologii, Hieronymiani post hæc verba Jacobi Episcopi Nisivis hanc novam et Theodoro Gennadioque ignotam subjungunt historiam; qui in corpore (Ms. Corbeïense hæc interserit multa passus est et,) multa signa fecit, et arcam Noë solus vidit in monte; nullus alius * de his, qui cum eo perrexerant, videre est permissum. Eadem fere sed correctius habet Idibus Julii Martyrologium Bedæ cum auctario Flori et aliorum, quod in Actis nostris ante tomum II Martii videri potest. Notherus idem miraculum narrant, et montem, in quo id contigit, Taurum appellat. Florentinius in Notis ad Martyrologium Hieronymianum de hac additione sic scribit: Nihil autem in his (loquitur de Theodoro et Petro de Natalibus Actorum scriptoribus) de Noëmi arca inspecta narratur; sicuti neque in M. vetustissimo. Unde tam in codicibus nostris quam Corbeïensi ab antiquo tempore et in eorundem prototypo episodium præter morem additum vix dubitarem. Vocat autem hoc additamentum antiquum,

AUCTORE

G. C.

Martyrologia
Latina celebrant eundem
Sanctum.

F

qui in aliquibus
codicibus dicitur
vidisse arcam
Noë;

* lege nulli alii

AUCTORE
G. C.
qua occasione
de reliquiis
ejusdem arcæ
disputatur.

antiquum, quia Notherus illud etiam Martyrologio suo inseruit.

6 *Florentinius in iisdem Notis operose disputat de arcæ reliquiis, quas post Jacobi Nisibeni tempora superfuisse probat in hunc modum: Quod autem de servatis in monte Tauro arcæ reliquiis narratur, fabula non est. Eusebius sive D. Hieronymus de locis Hebraicis ex antiquioribus chronologis, a Josepho primo Antiquitatum Judaicarum libro adductis, Beroso Chaldeo, Hieronymo Ægyptio, Cansia, Nicolao Damasceno, docet in montibus Ararath sive Armeniæ, quos Berosus montes Carducorum vocat, vel in monte nomine Beatis super Muniadem resedisse arcam vel Noëmum diluvio superstitem, et ad multas ætates ejus signa monstrari solita, imo quosdam bitumem ex ea evelientes circumferre, quo uterentur, maxime hi qui lustrarentur et se expiarent. Sed recentius tempore Constantis et Constantini, quo S. episcopus Nisibites obiit, adhuc reliquias arcæ perduravisse Philostorgius ex vulgari fama testis est in epitome Photii lib. III, num. VIII; Quinimo ad suam ipsius ætatem sub Theodosio juniore perdurare his, interprete Gottifredo, addit: « Euphrates vero fluvius ex Armeniis, secundum quod quidem apparet, oritur, ubi mons est Araret, qui etiamnum apud Armenios vocatur, ubi arcam conquiesse ait scriptura, in quo etiamnum esse aiunt haud parva lignorum ac clavorum fragmenta, quæ ibi reliqua facta sunt ». Perdurarunt hæc arcæ fragmenta ad Benjaminii Tudelensis ætatem, qui in itinerario suo, interprete Aria Montano, narrat Nisibin seu Nesibin urbem duobus itineribus non amplius distare a radicibus montis Ararat sive Tauri, ubi urbs est Gezirben Ghamar, nec amplius quatuor milliaribus abesse a loco, in quo Noë arca quieverat. Illam autem arcam, inquit, Ghamar-ben-Alcheseb ex montis dorso sublata in Ismaëlitarum moscheæ usum translata adaptavit. Hactenus Florentinius, qui ex his concludit, non esse incongruum, quod S. Jacobus episcopus ex proxima urbe Nisibena ad videndas arcæ reliquias perrexit.*

C
et de hac re
diversæ,

7 *Quod postremo huc assert Florentinius ex Benjaminio Tudelensi de arca ex monte sublata et in Mahometani templi structuram adhibita, opponitur Itinerario cuidam Belgico Amstelodami impresso, in quo pag. 230 asseritur, arcam etiamnum ibidem superesse juxta testimonium, quod ab eremita quodam Romano latine scriptum et Itinerarii auctori datum fuisse dicitur hoc tenore: Postquam non potui intermittere ad petitionem Joannis Jansonii [qua] precabatur, ut testimonium ipsi darem scriptum, quod prænominatus Joannes Jansonius fuerit apud me in monte sancto Ararath, circiter triginta quinque milliarium sursum eundo; ubi prænominatus Joannes me sanavit ab una magna ruptura: propterea ipsi maximas gratias ago propter magnam diligentiam suam, quam mihi præstitit, et ipsi pro hac benevolentia donavi unam crucem, quod fuit frustum ligni de vera arca Noë, ubi in persona intus fui, et illud de quo ista crux est facta, propriis meis manibus ab una camera scidi. Ubi ego Joanni Janson perfectius oretenus veritatem narraui, quomodo illa arca est facta. Super hoc ipsi lapidem etiam dedi, quem ipsemet*

manibus meis decerpsi infra arcam, ubi arca quiescit. Hoc omne fateor esse verum, tam verum, quam vere ego in ista mea sancta eremitica habitatione de facto vivo.

Datum in monte Ararath
die xx Julii MDCLXX

DOMINICUS ALEXANDER
ROMANUS.

8 *Si hoc testimonium a viro fide digno allatum esset, facile ei credidissem. Sed cum Itinerarii istius Belgici auctor adeo multa narret mirabilia, ne dicam incredibilia et interdum manifeste falsa, ubique cum de mendacio suspectum habere cæpi. Mendaci quippe homini ne vera quidem dicenti credere solemus. Quæ eadem omnino causa subest, inquit Melchior Canus de locis Theologicis lib. II, cap. VI, ut historiæ illæ valde etiam suspiciosæ sint, quæ tametsi auctoris cujuscumque nomen præ se ferunt, sed quis ille qualisve sit, obscurum et incertum est. Cujusmodi ante hos paucos dies, quædam fabulæ prodire, quarum et auctores et loca adeo longo intervallo distant, ut an mentiantur illi non possit inveniri, an hæc sint, addubitari etiam possit. Sed bene habet, quod totum narrationis corpus commentitium apparet, ut quod Hispanorum sermone teritur, id quoque in hac re facile probes; de luengas vias, luengas mentiras. Habeo præterea contrarium sacerdotis e Societate nostra testimonium, quod suspicionem meam non parum auget. Is est R. P. Philippus Avril regis Galliarum mathematicus, qui per totum pene Orientem peregrinatus Belgicum hoc Itinerarium mendacii arguit. In itineris sui descriptione Parisiis anno 1693 Gallicè edita lib. I, pag. 58 agens de monte Ararath, asserit, sese mense ferme integro montis illius situm studiosè observasse, multa de eo indagasse; at tandem concludit, montem illum inaccessum esse, adeoque fabulosum in eo Belgæ iter explodit.*

9 *Superest alia difficultas, quam cum omnibus iis, quæ de arca hactenus dicta sunt, componi posse non video, siquidem vera sit narratio, quam habet Vincentius Bellocensis in speculo Historiali, in quo postquam lib. XXX, cap. XCV Georgiæ vastationem a Tartaris anno 1220 factam narrasset. deinde ejusdem libri cap. XCVII, de monte Ararath scribit sequentia: Est autem mons iste videlicet Arath excellentissimus, nec umquam illuc ascendisse dicitur homo, nisi monachus unus. Ille siquidem quodam devotionis, ut dicitur, ardore commotus propter arcam Noë, quæ ibi requievit, multotiens illuc ascendere, quibus potuit conatibus, attentavit. Cumque aliquam montis partem ascenderat, et membra corporis fatigata quieti dabat, semper post quietem evigilans in pede montis se inveniebat. Tandem vero Dominus ejus effectui condescendens, ejusque votum et orationes exaudiens, per angelum suum eum monuit, ut semel ascenderet, ita tamen ut de cetero ascendere nullatenus attentaret. Tunc ergo securus ascendit, et postea descendens inde secum ex arca unum asserem detulit. Tunc in montis pede monasterium ædificavit, in quo eundem asserem tamquam pro sacris reliquiis devote collocavit. Pugnantes hæc narrationes inter se conciliare nostrum non est: sufficit enim ad propositum nostrum, hanc de arcæ visione historiam postmodum martyrologiis verosimiliter fuisse intrusam, cum antiquissima Martyrologia et Theodoretus gseta S. Jacobi*

atque inter
pugnantes

narrationes
proponuntur.

F

A S. Jacobi Nisibeni ex professo describens istius visionis non meminert. At de hac re plus quam satis. Ad alia pergamus.

§ II. Gesta S. Jacobi Nisibini in Concilio Nicæno et Antiochæno.

Nemini dubium esse potest, quin S. Jacobus noster Concilio Nicæno interfuerit, cum id præter alios veteres scriptores Theodorctus in Philotheo cap. 1, ita diserte affirmet: Postquam ergo is (nempe Constantinus Imperator) omnes ecclesiarum præsides illo tempore congregavit Nicææ, venit cum aliis magnus quoque Jacobus pro veris decertaturus decretis, ut vir fortis et princeps totius phalangis: Romanorum enim imperio tunc parebat Nisibis. Postquam autem fuit dimissus sacer ille conventus, et unusquisque in domum suam est reversus, rediit hic quoque tamquam vir fortis victoria potitus exultans ob trophæa pietatis. In historia sua Ecclesiastica lib. 1, cap. vi, agens de Concilio Nicæno idem sic repetit. Trecenti decem et octo episcopi convenerant: Romanus autem propter summam senectutem ipse quidem non adfuit, sed presbyteros duos misit cum potestate Actis assentiendi. Erant eo tempore multi apostolicis donis excellentes; multi etiam, qui stigmata Domini Jesu, ut divinus Apostolus, in corpore gestabant. Jacobus enim Antiochiæ Mygdoniæ, quam Syri et Assyrii Nisibim vocant, episcopus et mortuos suscitavit, vitæque restituit, et infinita alia edidit miracula, quæ supervacaneum duco iterum huic libro inserere, cum sint a me in Historia, quæ Philotheus inscribitur, commemorata.

11 Hæc satis certa sunt. Sed intricatior quæstio est, an S. Jacobus noster postea Constantinopoli, junctis cum S. Alexandro episcopo Constantinopolitano precibus, subitam Arii mortem a Deo impetrarit, ut Martyrologium Romanum innuit his verbis: Cujus et Alexandri episcopi oratione ipse Arius condignam suæ iniquitatis mercedem effusis visceribus Constantinopoli recepit.

Vix dubito, quin hæc Romani Martyrologii clausula ex quibusdam Theodoretii editionibus desumpta sit: nam in Philotheo, quem Lipomanus, interprete Alberico Longo, in Vitis Sanctorum tom. II Latine edidit, mors Arii precibus S. Jacobi et Alexandri adscribitur. In editione operum Theodoretii, quam Sirmondus noster anno 1642 Parisiis Græco-Latinam vulgavit, tom. III in Philotheo cap. 1 legitur de gestis Jacobi et morte Arii eadem Historia, quam hic lectoris oculis subjiciemus, quia in quibusdam Theodoretii editionibus non invenitur, et ideo in Actis S. Jacobi postea dandis omittenda est.

12 Itaque in editione Sirmondiana post hæc verba in Actis num. 11 posita, in Romanorum enim ditione Nisibis tunc erat, inscribitur sequens fragmentum: In hac ergo magna synodo, cum multa bene recteque, multa etiam secus dicta fuissent (erant enim pauci quidam, qui contraria quidem sentiebant, sed impietatem suam prodere non audebant, eamque decipulis quibusdam tegebant, non omnibus vulgo notis, sed iis, qui veritatis arcana penetrarent liquido perspicet) reci-

tata est, quæ toto terrarum orbe nunc obtinet, prædicaturque fidei confessio; subscripsere autem universi, manique et calamo ita se credere ac sentire professi sunt. Verum eorum pars maxima libenter hoc agebat: septem dumtaxat Arii blasphemiam defensores, lingua quidem et manu assensi sunt; linguæ vero repugnantem sententiam retinebant juxta prophetiam: Populus hic labiis me honorat, corde autem longe est a me; et juxta disertam Hieremiæ vocem: Prope es tu ori eorum, et procul a renibus eorum. Et his consona de iisdem beatus quoque David dixit: Ore suo benedicebant et corde suo maledicebant. Et iterum: Molliti sunt sermones eorum super olcum, et ipsi sunt jacula.

13 Isti Alexandrum magnæ Alexandriæ episcopum rogabant, ut Arii miseretur ab universa illa phalange exauctorati. Hic vero cum et subdolam istorum mentem nosset, et suspectam illius nequitiam haberet, ac propterea illorum postulatis non annueret, alii quidam simplicioris ingenii multa de clementiæ laudibus disserentes, hac etiam præcipue delectari universorum Deum suggerebant: Et cum magnus Alexander injustam erga unum clementiam inclementiam appellaret, quæ multis esset pernicio, damni que occasionem cunctis gregibus futuram affirmaret, hortatur omnes divinus Jacobus, ut jejunii macerationi se dedant, septemque cum eo dicrum spatio Deum orent, ut ecclesiarum utilitati consultum velit.

14 Probato ab omnibus sancti viri consilio (sciebant enim illum Apostolica gratia præditum) jejunio junctæ sunt preces et ecclesiarum utilitati prospexit harum gubernator. Cumque advenisset dies Dominicus, quo die plerique receptum impij iri sperabant, et divinæ liturgiæ tempus adcesset, exspectarentque omnes, ut inimicum Dei venia donatum viderent, divinum prorsus ac stupendum accidit miraculum. Nam cum in spurcis fetentibusque locis impius ille inexplibilis gulæ excrementa erereget, cum his intestina etiam, quibus continebantur, egressit, solutisque hoc modo visceribus et cum stercore effusis, concidit repente infelix et turpissimam illam mortem obiit, graveolentis blasphemiam suam in graveolentibus locis pœnas luens, et per magni Jacobi linguam letalem ictum excipiens.

15 Admiratur sane divina Scriptura Phinees sacerdotem et jure admiratur, quod Zambri popularis exitii auctorem interfecerit. Unde et psallens David aiebat: Stetit Phinees et placatus est et cessavit quassatio et reputatum est illi ad justitiam in generationem et generationem usque in seculum. Verum ille bellico utens telo justam et celebrem illam cædem patravit; huic vero pro hasta et gladio lingua satis fuit, quæ impium peremit, ne videret gloriam Domini. Atque hoc unum profecto suffecerit ad Arianæ impietatis revincendam insaniam, quod hic tantus vir dogmatum, quæ a nobis celebrantur, præco fuerit et defensor; istorum autem impietatem sic detestatus sit, ut ejus parentem linguæ suæ mucrone confoderit. Tota hæc historia, saltem quoad substantiam, Theodoretii Philotheo etiam inserta reperitur apud Lipomanum

AUCTORI
G. C.

post indicta jejunia et preces.

subitam Arii mortem a Deo impetravit.

et ob zelum suum laudatur.

S. Jacobus Nisibenus Concilio Nicæno interfuit.

et juxta quoddam historicæ fragmentum in quibusdam Theodoretii editionibus omis-

sed Sirmondianæ ejus operum editioni insertum.

AUCTORE
G. C.

manum loco supra citato. Post hanc Actorum nostrorum filum resumitur, et sequuntur hæc verba, Postquam autem fuit dimissus sacer ille conventus et cetera, quæ in Actis postmodum exhibendis num. 11 videre licet.

Garnerius merito erroris arguit hoc fragmentum,

16 Garnerius noster tom. V, operum Theodoretii Dissert. II, in observationibus ad singula capita Philothei fol. 200, in hanc historiam hæc notat: Circa primum caput, quod de sancto Jacobo Nisibeno est, observandum est primo, memoria lapsam esse Theodoretum in iis, quæ de morte Arii scribit: Ait enim Nicææ periisse statim a concilio, Jacobo jejuniis omnibus persuadente; cum Alexander ecclesiæ Alexandrinæ episcopus renueret hæresiarcham recipere. Atqui constat certis testimoniis, Arium Constantinopoli periisse decimo post concilium anno, Jacobo procul posito, Alexandro Constantinopolis præsule renuente Arium in ecclesiam recipere, Macario Alexandrino presbytero preces suas præsulis Constantinopolitani precibus adjungente. Videndus Socrates lib. I, cap. xxv, Sozomenus lib. II, cap. xxviii, et Theodoretus ipse lib. I, B hist. eccles. ubi suum hujusce loci errorem allatis Athanasii rem totam narrantis litteris ad Apionem tacite revocat. Mirum profecto tantum Theodoretii errorem non fuisse observatum a Baronio viro tam perspicaci Mirum quoque per incogitantiam a Valesio Latino interprete et ab interprete Gallico Valesium secuto in re tam aperta peccatum esse. Historiam enim Ecclesiasticam cum Religiosa confuderunt. In hac siquidem est error, quem illi tribuerunt, in qua tamen de Arii morte nihil, nisi Athanasii verbis exacte ad veritatem refertur.

quod non videtur Theodoro attribuentum esse.

17 Recte quidem Garnerius crassos hujus narrationis errores observat, et jure miratur, Valesium ejusque Gallieum interpretem Cousinum, Historiam Ecclesiasticam Theodoretii pro Religiosa ipsius Historia oscitanter accepisse. At una in re ipsi assentiri non possum; nempe in eo quod supponat, hanc de morte Arii historiam a Theodoro scriptam esse. Malo istud Garnerii aliorumque suppositum negare: nam quamvis Theodoretum ab omni errore exemptum nolim, tamen tot tamque palpabiles memoriæ lapsus non facile admittam in hoc viro docto et historiæ studioso, qui in Ecclesiastica sua Historia satis sæpe ostendit, se memorem esse eorum, quæ in Philotheo scripserat. Quis credat Theodoretum adeo fuisse habentem, ut publicam Arii mortem ab Athanasio aliisque synchronis posteritati traditam, et, ut ita dicam, lippis et tonsoribus notam alieno tempore et loco colloearit? Quis credat eum adeo fuisse sui ipsius immemorem, ut Alexandrum episcopum Alexandrinum, cui mortuo post quinque menses a synodo Nicæna Athanasium successisse refert lib. I Eccles. Hist. cap. xxv, cum Alexandro Constantinopolitano confuderit? Quis, inquam, credat adeo absona scripsisse eundem ipsum, qui totam Arii catastrophem ex Athanasii litteris veraciter proponit lib. I Eccles. Hist. cap. xiii, ubi de S. Jacobo Nisibeno nullum facit verbum? Itaque suspicor ego potius, fragmentum istud, ab imperito quodam Græculo additum, in aliqua Theodoretiani Philothei exemplaria irrepsisse. Potissima suspitionis meæ ratio est, quod in quibusdam Theodoretii editionibus illud non inveniatur. Certe vitiosam hanc historiam in exemplari suo Græco non videtur legisse Gentianus Hervetus, qui Religiosam Theodoretii historiam

ex Græco Latine redditam anno 1570 Parisiis D edidit. Hanc Herveti editionem subsecuta sunt alia, in quibus de hac historia dicam an fabula altum est silentium

18 Altera non minus laboriosa controversia est, an S. Jacobus noster Concilio Antiocheno, quod Labbeus noster tom. II Conciliorum col. 559 et sequentibus exhibet, interfuerit, nomenque suum subscripserit. Eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum parens Baronius ad annum Christi 341 post examinata hujus conventus acta et discussas quatuor fidei formulas tandem num. 27 ita pronuntiat: Porro hæc omnia scripta et edita fuerunt ab Eusebianis tantum, ab illis inquam triginta sex episcopis, qui in Athanasii damnationem et Gregorii suffectionem turpiter consenserant, obnitentibus haud dubium reliquis Nicænae fidei professoribus, inter quos eminebat magnus ille Jacobus episcopus Nisibita, qui inter paucos illos, qui reperiuntur scripti ante canones concilii Antiocheni connumeratur. Passurusne æquo animo erat magnus Jacobus, Nicænam professionem infringi, verbumque CONSUBSTANTIALIS penitus aboleri? Qui (ut suo loco superius E dictum est ex Gennadio) post multos labores atque certamina pro concilii Nicæni defensione suscepta et fideliter exanthlata, de hoc ipso, QUOD CHRISTUS FILIUS DEI SIT ET CONSUBSTANTIALIS PATRI præclarum commentarium sive antea scripserat, sive post hæc ad horum redarguendam temeritatem confecit; quod magis credimus, cum antehac nulla suæ perfidiæ scriptis Eusebiani edidissent publica monumenta.

19 At si S. Jacobus sese opposuerit hujus Concilii decretis, quomodo ejus nomen illi subscriptum legitur? Severinus Binius in notis suis ad hoc concilium huic nodo solvendo primo obvium arripuit responsum: Ait enim ad nomina subscriptorum episcoporum ab Eusebianis additum fuisse insignem illum Jacobum Nisibitam episcopum. Sed id facilius dici, quam probari posse arbitror. Etenim Schelstratius in libro, quo Concilium Antiochenum defendit, Dissert. II, cap. XIX, pag. 84 existimat, S. Jacobum nomen suum subscripsisse; atque ad id probandum allegat præfationem antiquissimi codicis Corbiciensis, Catalogum subscriptionum apud Dionysium Exiguum in codicibus Mss. Sangermannensi et Colbertino, ac denique præfationem Mss. codicum bibliothecæ Thuanæ et Oroniensis, in quibus inter Patres Antiochenos reperitur Jacobus Nisibensis, quem Aubertus Miræus in scholio ad Gennadium De viris illustribus testatur, interfuisse non solum Nicæno, sed et Antiocheno Concilio, ut habetur, inquit, in Actis S. Alexandri Constantinopolitani episcopi. Idem fatetur Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die xv Julii.

20 Schelstratius ex dictis loco proxime citato ita concludit; Et ex his patet, errare illos, qui putant cum Severino Binio, hunc Jacobum Nisibensem non adfuisse Antiocheno Concilio, et nomen ejus ab Arianis Catalogo insertum ad conciliandam per hujus viri nomen synodo Antiochenæ auctoritatem; quasi solum hujus Sancti nomen expressum erat, et non etiam S. Pauli Neocæsarensis episcopi. Adfuit revera hic Jacobus Nisibensis, quem principem totius cætus indigitat Theodoretus in sanctorum Patrum historia. At ipsemet Schelstratius hic in fine hallucinatur, dum

Quomodo S. Jacobus Antiocheno Concilio interfuerit,

illique nomen suum subscripserit.

satis probatur explicat Schelstratius

A dum Theodoretum in Patrum Historia de synodo Antiochena agere putat. Nam ille diserte de synodo Nicæna loquitur, dum magnum Jacobum totius phalangis principem nuncupat, uti manifestum fiet legenti Acta num. 11. Hunc autem principatum ita intelligendum opinor, ut Theodoretus cum non velit totius Concilii Nicæni fuisse principem, sed præcipuum eorum, qui ex Mesopotamia vicinisve regionibus ad synodum Nicænam convenerant. Ut ut est, Schelstratius volumine integro, quod anno 1681 Antverpiæ impressum est, erudite contendit, omnia in hoc Antiocheno conventu perperam acta non convenire principio hujus synodi a nonaginta patribus celebratæ, sed fini Antiocheni conciliabuli a quadraginta circiter Eusebianis habiti. Hanc Schelstratii sententiam amplectuntur varii recentiores.

Tillemontii effu-
gio circa dupli-
cem synodum
Antiochenam

21 Tillemontius ad evitandas has difficultates planè aliam, et paucis hactenus tritam ingreditur viam: ut enim separet catholicos episcopos ab Arianis, quorum nomina Antiocheno concilio promiscue subscripta legimus, duas comminiscitur Antiochenas synodos, quarum priori Catholici, alteri interfuerint Ariani vel Eusebiani. Tomo VII Memor. Hist. Eccles. pag. 23 supponit potius quam probat, primam tempore Eustathii Antiocheni episcopi, seu, ut alibi dicit, ante annum Christi 335 habitam fuisse. Non opinor eum velle, ut hanc suam opinionem seu potius hypothesin, quamvis subtiliter excogitatam, tamen solido rationum pondere et antiquitatis testimonio distitutam cæce amplectamur. Deinde tom. VI, pag. 311, 315 et sequentibus agit de altero Concilio Antiochiæ anno 341 in encæniis celebrato, quod alicubi iniquitatis conventiculum appellat, cujus quosdam canones et fidei formulas tamquam Arianæ hæresi faventes explicat. Denique in Notis ejusdem tom. VI, pag. 753 conatur ostendere, confusos fuisse duplicis Concilii Antiocheni canones, quorum aliquos primæ synodo, alios secundo Eusebianorum conciliabulo tribuendos esse contendit. Idem de episcoporum subscriptionibus judicat: nam Catholicorum nomina ad primam synodum, Arianorum autem ad secundum conventiculum pertinere censet.

via præcludi-
tur,

C 22 Atque hæc quidem omnia adeo feliciter se evincere aumat, ut tom. VI, pag. 756 confidenter asserat, solam suam in quartum canonem observationem sufficere ad evertendum integrum Schelstratii systema. Dubito, an omnes idem iudicium laturi sint, qui eruditum super hac re Schelstratii opus attente pervolverint. Ut ut est, ego omnibus Tillemontii conjecturis duo synchronorum Patrum testimonia tantummodo oppono. Primum est Athanasii, qui in libro de synodis Arianos arguit, quod fidem in encæniis Antiochenis promulgatam postea mutarint. Juvat ipsius verba audire. Libro de synodis in editione Parisiensi operum Athanasii anno 1698 tom. I, part. II, pag. 737 de quadam fidei formula in hoc concilio composita hæc præmittit: Theophronius porro quidam episcopus Tyanensis, hanc fidei formulam a se compositam coram omnibus proposuit, cui, hominis approbata fide, subscripserunt omnes . . . . Porro qui ad encænia convenerant episcopi, nonaginta numero erant Coss. Marcellino et Probino, Indictione XIV, cum ibi esset impiissimus Constantius. Id est anno Christi 341.

et verba
S. Athanasii,

23 Deinde S. Athanasius eodem libro de synodis in editione proxime citata pag. 753 sic in Arianos invehitur: Quid mirum autem si cum Julii Tomus IV.

majoribus et cum patribus suis pugnant, ubi ipsi secum concertant, in seque ipsos impingunt: cum enim Antiochiæ in encæniis, ut vocant, declarassent Filium esse substantiæ Patris sine ulla dissimilitudine imaginem, jurassentque se ita sentire, ac eos qui aliter sentiant anathemate damnassent, imo in Isauria scripsissent; Non refugimus authenticam fidem in Encæniis Antiochiæ editam (illic autem substantiæ nomen scriptum est) veluti eorum immemores paulo post in ipsa Isauria iis adversantia conscribere, scilicet ὁμοούσιον, et ὁμοιωσίσιον, hoc est consubstantiale et substantia simile, utpote a scripturis aliena rejicimus et substantiæ nomen de medio tollimus, quippe cum in Scripturis non reperiatur. Quis igitur viros hujusmodi ulterius Christianos existimabit? Aut quæ fides, apud quos nec verba nec scripta firma sunt, sed omnia pro temporis ratione mutantur et invertuntur: Si enim, ó Acaci et Eudoxi, non refugitis expositam in Encæniis fidem, in eaque scriptum est, Filium esse substantiæ Patris sine discrepantia imaginem, cur in Isauria scribitis, rejicimus ὁμοούσιον?

E
ac Hilarii

24 Ne quis autem cavilletur, contendatque S. Athanasium tantummodo argumentari ad hominem, ut aiunt, ac fidem Nicænam non satis clare in hoc Antiocheno concilio exprimi; audiat S. Hilarium Pictaviensem episcopum, qui libro de synodis eandem quæstionem sibi objicit et objectam solvit. In editione anno 1693 Parisiis facta Hilarius in libro de synodis seu de fide Orientalium col. 1168 fidei formulæ in hac synodo Antiochena promulgatæ hunc præfigit titulum: Expositio ecclesiasticæ fidei, quæ exposita est in synodo habita per Encæniis Antiochæne ecclesiæ consummata. Exposuerunt, qui adfuerunt episcopi nonaginta septem, cum in suspicionem venisset unus ex episcopis, quod prava sentiret. Dein, producto formulæ textu, hanc format objectionem col. 1170: Minus forte expresse videtur de indifferenti similitudine Patris et Filii fides hæc locuta esse, maxime cum de Patre et Filio et Spiritu sancto ita senserit significatam in nominibus propriam uniuscujusque nominatorum substantiam et ordinem et gloriam, ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum.

F

25 Mox huic objectioni ita respondet S. Hilarius: Et primum sciendum est, non adversum hæresim, quæ dissimilis substantiæ Patrem et Filium ausa est prædicare, in Antiochia fuisse conventum, sed adversus eam, quæ post sanctam synodum Nicænam in id proruperat, ut tria nomina Patri vellet adscribere, de qua suo loco tractabimus. . . . Volens igitur congregata Sanctorum synodus impietatem eam perimere, quæ veritatem Patris et Filii et Spiritus Sancti nominum numero eluderet; ut non subsistente causa uniuscujusque nominis, triplex nuncupatio obtineret sub falsitate nominum unionem, et Pater solus atque unus idem atque ipse haberet et Spiritus Sancti nomen et Filii: Idcirco tres substantias esse dixerunt, subsistentium personas per substantias edocentes, non substantiam Patris et Filii diversitate dissimilis essentia separantes. Hic per tres substantias intelligi τρεῖς ὑποστάσεις, ut Græci loquuntur, Theologis passim notum est. Videri potest de ea re

opinionem illius
opponuntur.

AUCTORE
G. C.

Epiphanius Hæresi LXXIII, Gregorius Nazianzenus orat. XXIX aliique. Observari hic velim, quod a S. Hilario a majori parte denominationem desumente hoc Antiochenum concilium vocetur Sanctorum synodus; quæ certe appellatio ei convenire non posset, si a solis Arianis, ut vult Tillemontius, fuisset celebratum. Ex his omnino probabile fit, S. Jacobum nostrum huic conventui Antiocheno interfuisse, omniaque postmodum viclenter acta tribuenda esse solis Arianis, qui initio virulentum contra veram fidei defensores odium impia catholica religionis simulatione tæxerant, ut tanto securius hostibus suis nocerent. Qui plura de hac re cupit, legat eruditissimum Schelstratii opus supra laudatum. Nos interim ad aliam de Sancti nostri scriptis controversiam properamus.

§ III. Ejus scripta.

B *Gennadius in opere, quod a Miræo editum est, De viris illustribus cap. 1 Jacobum Nisibenum antistitem, elogio prius exornatum, inter scriptores ecclesiasticos ita collocat: Jacobus, cognomento Sapiens, Nisibenæ nobilis Persarum modo civitatis episcopus, unus ex numero sub Maximino persecutore confessorum fuit, et eorum, qui in Nicæna synodo Arianorum perversitatem ἐπιπορευσιον oppositione damnarunt. Hunc virum B. Hieronymus in libro χρονηκων velut magnarum virtutum hominem nominans, in catalogo scriptorum Illustrium cur non posuerit facile excusabitur, si consideremus, quod ipsos tres vel quatuor Syros, quos posuit, et interpretatos in Græcum se legisse testetur. Unde constat cum illo tempore ignorasse Syram linguam vel litteras, et ideo hunc, qui necdum versus est in aliam linguam, nescisse scriptorem.*

27 Displicet mihi hic ratio prætermissionis Hieronymianæ a Gennadio assignata. Quis enim credat Hieronymum linguarum orientalium studiosissimum, in Syria vicinisque regionibus diu versatum, linguæ Syriacæ fuisse ignarum? Si enim, ut ipsemet Præfatione in Daniælem testatur, linguæ Chaldaicæ addiscendæ improbum laborem impenderit, quomodo inter Syros vivens obviam vulgaris istius linguæ scientiam neglexisset? Adde quod in Præfatione ad librum Job de sua in linguam Latinam versione sic scribat: Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem, sed ex ipso Hebraico Arabicoque sermone, interdum Syro nunc verba nunc sensus, vane simul utrumque resonabit. Liber autem ille juxta editionem Parisiensem anni 1693 ab Hieronymo Latine redditus videtur circa annum Christi 391. Atqui Hieronymus anno 392 vel 393 scripsit Catalogum virorum Illustrium, ut erudite ostendit Antonius Pagi in Prolegomenis Dissertationis Hypaticæ num. 35. Hinc sponte fluit consequentia; nempe Hieronymum tum temporis cum illustrium virorum Catalogum conscriberet, satis linguam Syriacam intellexisse. Mallem itaque credere, S. Jacobi nostri opera, si Syriace extiterint, ad Hieronymum in angulo Bethlemítico latentem non pervenisse, ut de aliis quibusdam ipsemet in Præfatione ad Catalogum illustrium virorum innuit his verbis: Si qui autem de his, qui usque hodie scripserunt, a me in hoc volumine prætermissi sunt, sibi magis quam mihi imputare debebunt: Neque enim celantes scripta sua de his, quæ non legi, nosse potui;

et quod aliis forsitan sit notum, mihi in hoc D terrarum angulo fuerit ignotum. Certe cum scriptis suis claruerint, non magnopere nostri silitii dispendio suspirabunt.

28 In enumeratione libellorum, qui a S. Jacobo compositi dicuntur, omnes fere Gennadii Catalogi tum Mss. tum editi discrepant. Gennadius noster Ms. ait, cum scripsisse xxxvi libros. Sed haud dubie exscriptoris error est, qui oscitanter x addiderit: nam in ipsa librorum supputatione ne quidem viginti sex enumerantur. Trithemius in scriptoribus Ecclesiasticis tantum xxv computat, cui quidam codex Ms. et excusus suffragatur. Ms. Corbeicnse sive San-Germanense ei xxvii libros adscribit, uti testantur monachi S. Mauri in editione operum S. Hieronymi Parisiis anno 1706 vulgata tom. V, pag. 50. Plerique Catalogi impressi S. Jacobo xxvi opuscula attribuunt; sed tantum xxiv enumerant. Gennadius Colonia anno 1580 per Suffridum Petrum, et Antverpiæ anno 1639 per Aubertum Miræum editus ita habet: Comprehendit autem omne opus suum in viginti sex libris: De fide; contra omnes hæreses; De caritate generali; De dilectione erga proximum speciali; De jejunio; De oratione; De resurrectione; De vita post mortem; De humilitate; De patientia; De pœnitentia; De satisfactione; De virginitate; De sensu animæ; De circumei-ione; De acino benedicto, de quo in Isaiâ legitur, non est exterminandus botrus; De Christo quod Filius Dei sit, et consubstantialis Patri; De castitate; Adversus gentes; De constructione tabernaculi; De gentium conversione; De regno Persarum; De persecutione Christianorum; Composuit et chronicon minoris quidem, quam Græcorum, curiositatis, sed majoris fiduciæ, quia divinarum Scripturarum tanta auctoritate conscriptum comprimit ora eorum, qui præsumptuosa suspitione de adventu Christi vel Domini nostri inaniter philosophantur. In enumerandis hisce opusculis differt tum Gennadius noster Ms., tum Parisiis nuper post S. Hieronymi opera impressus tom. V, pag. 27.

29 Huic Gennadii testimonio non acquiescit Garnierius noster in Auetario Theodorctiano seu operum Tomo V impresso Parisiis anno 1684; sed Dissertatione secunda in observationibus ad singula capita Philothei pag. 200, ita disputat: Observandum tertio de doctrina librisque Jacobi Nisibeni nihil a Theodoreto scriptum esse, cum tamen ad commendationem plurimum faceret: Nihil ab Hieronymo sive in Chronico, sive in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, nihil pariter ab Hebed-Jesu diligente ceteroquin librorum Syrorum inquisitore; nihil ab ullo veterum, præter unum Gennadium, qui viginti quatuor libros recenset. Verum Gennadii auctoritas non videtur mihi tanta, ut omnem serupulum evellat: unde enim novit Syriaca opera, qui vix novit Græca? Unde scit ab Hieronymo præterita, propterea quod nondum in Græcam linguam versa essent, nec Hieronymus intelligeret adhuc Syriacam linguam? An conversa fuerunt postea et in Græcam et in Latinam linguam, ut innotescere possent Gennadio non peritissimo, ut videtur, linguæ Græcæ? Si conversa sunt in utramque linguam, quomodo perierunt omnino, cum forent in triplicem quasi orbem sparsa, Latinum, Græcum et Syrum?

Diverimodè
enumerantur
opuscula a
S. Jacobo
apta.

E

de quorum au-
ctore dubitat
Garnierius
noster;
F

A Syrum? cur nulli veterum nota? Ne Photio quidem tanto scriptorum veterum, tamque curioso censori? Augetur ex eo suspicio, quod Gennadius eognomen Sapientis Jacobo tribuat tamquam vulgatum, ejus tamen nemo meminit, nisi qui Gennadium exscripsit. Unde erediderim facile supposita fuisse Jacobo Nisibeno scripta, quæ Jacobi alterius, ut puta Amideni eremitæ clarissimi forent. Sed in tanta obscuritate cui adhæream nullus scio. *Hactenus Garnerius, cujus aliqua argumenta sane non sunt contemnenda.*

sed quidam scriptor hæreticus varias rationculas

30 *Heterodoxus quidam, qui in Exercitationibus suis selectis Exercitatione vi inter S. Jacobum Nisibenum acerrimum Catholicæ fidei defenso-rem, et inter patrem suum Jacobum, Lutherana hæreseos sectatorem, ridiculam, ne dicam impiam, instituit comparisonem, acrius quam par est, Garnerium refutat. Refutationem illam propriis ipsis verbis dabimus, ne forte vim illi adimere velle videamur. Sed cum responsa interdum extensa et ἵσπερον πρότερον hinc inde sparsa sint, liceat saltem ea in epitomen ac ordinem redigere, ut Garnerii argumentis directe opponantur. Imprimis adfert Theodoretii textum, ex quo non magis Jacobi Nisibensis libros, quam ex pumice oleum extundet. Itaque videns hac via non succedere, aliam Theodoretiani silentii causam profert his verbis: Illi quippe in Historia Religiosa propositum est non tam scripta, quam facta potius ascetarum extollere, quod in Jacobo etiam Nisibeno eum attendisse argumento sunt duo loca Historiæ Ecclesiasticæ, quibus Jacobum in Philotheo se laudasse testatus, non aliunde quam a miraculis commendationes desumptas innuit. At hanc rationem omnino incertam esse patet ex ipso Theodoro, qui lib. II in editione Sirmondiana, quam in hoc Commentario plerumque sequor, cap. XXVI, obsidionem Nisibenam enarrans, ubi certe ad institutum illius minime pertinebat, S. Ephremum vocat præstantissimum apud Syros scriptorem. Mirum sane est, eum de S. Jacobo Nisibeno, de quo sæpius agit, nihil simile dixisse, si tot opuscula scripserit.*

Garnerio objicit,

31 *Deinde heterodoxus ille scriptor Hieronymiani silentii eandem, quam nos supra, reddit rationem, atque ita prosequitur. Quare non est, ut quisquam ea de causa Jacobum Nisibensem nihil scripsisse putet, quod Hieronymus cum prætermiserit; multo minus autem, quod Hebed-Jesu tacuerit. Hic enim superiori demum seculo vixit, nec tantam diligentiam adhibuit, quantam ipsi Garnerius adscribit. Nam Nestorianos præcipue scriptores recensere sibi proposuit; Eutyehianos autem, Jacobitas ac Melchitas tantum non præterit. Hinc nulla apud eum mentio Severi, notismi illius Eutyehiani, nulla Mosis Bar-Cephæ aut similium Jacobitarum. Tum sic concludit: Nullum igitur impedimentum adferre potest novitii et negligentis suæque sectæ servientis hominis silentium. At quid inde? An Hieronymus, Gennadius, Isidorus, Honorius Augustodunensis, Sigebertus Gemblacensis, Henricus Gandavensis, Bellarminus, aliique ecclesiasticorum scriptorum collectores negligentia accusandi erunt, quia varios auctores omiserunt, quorum notitia ad eos non pervenit? Sed esto: Hebed-Jesu quosdam scriptores de industria prætermiserit, sectæque suæ servierit. Id ego Garneriomastigi asserenti credo, imo et libenter concedo; verum vel ob id ipsum neutri parti Hebed-Jesu prodesse aut obesse poterit.*

32 *Dum Garnerius dicit, neminem veterum, excepto Gennadio, de Jacobi Nisibeni libris meminisse, hæreticus ille Thraso, quasi parta victoria, totus gloriabundus exultat, et invincibilem, ut ipse quidem putat, illi opponit Achillem, nempe S. Athanasii testimonium, quod sæpe repetit, adducitque magnificis his verbis: Ne autem lectores amplius in re obscura detineam, aut Jacobi Nisibensis scripta ex recentioribus tantum hominibus confirmare videar, clarissimum firmissimumque Athanasii locum in medium proferam, qui in prima ejus adversus Arianos oratione secundum hodiernam distinctionem reperitur. Tunc post quædam parerga ac Græcum Athanasii textum subjicit hanc suam interpretationem Latinam: Si igitur scripta ista ab orthodoxis proficiscerentur, qualia sunt magni illius et confessoris Ilosii (aut potius, confessoris sancti) Maximini Galliæ, aut ejus successoris, aut Philogonii et Eustathii Orientis episcoporum, aut Julii et Liberii Romanorum episcoporum etc., vel Jacobi et reliquorum Mesopotamiæ præsulum, aut nostri beati Alexandri, ceterorumque, qui cum eo sunt ejusdem sententiæ, nihil esset, quod in his scriptis suspicari: sineera enim et simplicia Apostolicorum virorum ingenia sunt. Hactenus sunt verba S. Athanasii, quibus hæc subnectit interpres: Vides Athanasium scriptores plurimos orthodoxos recensere.*

AUCTORE
G. C.
et ex S. Athanasii testimonio.

33 *Sed obsecro, vir gloriose, noli triumphum canere ante victoriam. Hic Athanasii locus, quem clarissimum firmissimumque vocas, mihi maxime obscurus debilisque videtur ad probandum, quod intendis. Ut controversia clarius intelligatur, sciendum est, ab Athanasio hic argui Arianos, quod in scriptis suis voces e sacris Litteris depromptas in hæresis suæ favorem detorquerent, et sub ambiguis orthodoxæ fidei verbis impiam doctrinam fraudulenter tegerent. Dabimus integrum S. Athanasii textum, qui in Græco-Latina operum ejus editione Parisiis anno 1698 vulgata reperitur tom. I, part. 1, pag. 278, ubi hæc datur interpretatio: Itaque si quæ scribunt, ea scribebant orthodoxi, ut magnus et confessor Ilosius, et Maximinus Galliæ aut ejus successor: Philogonius et Eustatbius Orientis, vel Julius et Liberius Romæ episcopi, Cyriaeus My-siæ, Pistus et Aristæus Græciæ episcopi, Sylvester et Protogenes Dacæ, Leontius et Euppsychius Cappadociæ episcopi, Cecilianus Africae, Eustorgius Italiae, Capito Siciliae, Macarius Jerosolymæ, Alexander Constantinopolis, Pæderos Heraclææ, magni Meletius et Basiliius et Longianus, aliique ex Armenia et Ponto; ut item Lupus et Amphio Ciliciæ episcopi; vel Jacobus ceterique ex Mesopotamia; vel denique ut etiam noster beatus Alexander, aliique qui idem ac illi sentiunt. Si, inquam, illi his essent similes, nullus profecto in illorum scriptis esset suspicionis locus: simplex enim ac candidum est virorum apostolicorum ingenium.*

perperam intellecto,

frustra probare nititur, S. Jacobum varia scripsisse.

34 *Jam de hoc Athanasii loco paululum argumentemur. Principio quidem varia est hujus textus lectio, cum in editione Parisiensi proxime citata sic Græce legatur: Εἰ μὲν οὖν παρὰ ὀρθοδόξων ἦν τὰ γραφόμενα, οἷα αὐ ἐγγράφει παρὰ τοῦ μεγάλου καὶ ὁμολογητοῦ ὁσίου etc. Notandum est, particulam αὐ, in quibusdam editionibus omissam sæpe subjunctivi signum esse; ita ut hoc initium ita*

AUCTORE
G. C.

ita possim interpretari : Si igitur ab orthodoxis proficiscerentur ea scripta, qualia fuissent magni et confessoris Osii. Sed demus particulam *ἢ* expletivam esse, sicuti interdum est; satis conditionalem sensum exprimunt hæc verba : *Εἰ μὲν οὖν παρὰ ὀρθοδόξων ἢ τὰ γραφόμενα*, siquidem igitur ab orthodoxis essent scripta. Per quam autem dialecticæ regulam ex propositione conditionata, si scripsissent aut scriberent, licet inferre hanc absolutam consequentiam : ergo scripserunt. Has voces *οἷα ἢ ἐργόνοι* interpretor qualia fuissent. Talem interpretationem exigit longa illa præsulorum series, quam integram scriptoribus ecclesiasticis accensendam esse nemo facile probabit. Quod si quis explicationi nostræ nolit acquiescere, edisserat, in quo scriptorum Catalogo hi reperiantur, simulque causam indicet, cur Hieronymus et Gennadius hos celebres fidei Catholicæ defensores, et scriptis suis claros illustrium virorum Catalogo non inseruerint. Sed Garnerii adversario gratis concedamus suam textus Athanasiani versionem. An inde eruet Jacobi Nisibeni libros, quos Gennadius enumerat? Ad summum inde inferri posset, S. Jacobum Nisibenum unam alteramve epistolam scripsisse contra Arianos, quemadmodum scripsere aliqui ex episcopis illic enumeratis. Frustra etiam in auxilium hic vocatur Elias Du Pin, qui tom. II Bibliothecæ suæ ait, Athanasium locutum esse de Jacobo Nisibeno tamquam de episcopo, qui scripsisset. Sed præterquam quod ex hoc generali loquendi modo nil evinci possit, is sequioris doctrinæ homo multa temere in chartam conjecit, quæ ab eruditis examinata manifesti erroris convincuntur.

Alia ejusdem
heterodoxæ ar-
gumenta,

35 *Discutiamus alia, quæ præfatus heterodoxus reliquis Garnerii argumentis ita opponit* : Nec ullius ponderis est, quod dubitat, unde Gennadius sciverit Syriaca opera, qui vix noverit Græca, nec peritissimus linguæ Græcæ fuerit. Enimvero ut a posteriori incipiam, recordari debuisset Garnerius eorum, quæ paulo ante ipse dixerat pag. CLXXIX. « Quo » tempore scribebat Gennadius Massiliæ, ubi » erat presbyter, Græca lingua notior fuit, » quam in ulla alia Occidentis parte; non » solum propter urbis natales a Græcis, ut » fertur, conditæ, sed etiam ob Cassiani famam illuc ex Oriente appulsi; ad quem » S. Cælestinus litteras Nestorii vertendas et » refellendas misit ». Quis igitur Gennadio denegabit tantam linguæ Græcæ cognitionem, quanta satis erat ad colloquendum cum suis Massiliensibus et legenda Græcorum Patrum scripta? In primis quando ipsi Garnerio legisse videtur Græcæ opera Theodoretæ, quæ memorat. Illic homo contra umbras pugnat : Garnerius enim non denegat Gennadio qualemcumque linguæ Græcæ peritiam; sed solum dicit eum non fuisse hujus linguæ peritissimum. At fieri potuit, in urbe Massiliensi notiores fuisse linguam Græcam, quam in ulla alia Occidentis parte, imo Gennadium opera Theodoretæ Græcæ legisse, et tamen linguæ Græcæ non admodum fuisse peritum. Id vulgari et apud nos acto declaro exemplo. Brurellis notior est lingua Gallica, quam in ulla alia Brabantia urbe, imo plurimi istius civitatis incolæ libros Gallicos utcumque legunt et intelligunt, et tamen vere dici potest, aliquos eorum non esse Gallicæ linguæ peritissimos.

Garnerio oppo-
sita expendun-
tur,

37 Verosimiliora sunt sequentia, quæ respondet Garnerio quærenti, quomodo Gennadius novisset Syriaca S. Jacobi opera : Ut vero cognosce-

ret, inquit, quos libros scripserit Jacobus Nisibenus, non necesse omnino habuit linguæ Syriacæ notitiam (quam tamen ipsi laud denego) sed adjutus videtur monumentis in Massiliensi cœnobio adservatis. Credibile enim est, Cassianum, qui monasterium illud extruxit, vitæque asceticæ deditissimus præclaros eremitas summe laudavit, et Syriæ Ægyptique monasteria peragravit, in illa sua peregrinatione curiose celebriorum ascetarum res gestas scriptaque adnotasse et secum in Massiliam deportasse; ex quibus postea Cassiani tabulis Syrorum Ægyptiorumque auctorum, quos laudat, notitiam Gennadius habuisse videtur. Utrumque sit, falso tamen supponit Garnerius, scripta Jacobi Nisibensis in Græcam et Latinam linguam converti debuisse post Hieronymum, ut innotescerent Gennadio : Id enim ne sua quidem ætate factum esse diserte fatetur Gennadius, quando ait, qui necdum versus est in aliam linguam. Quare frustranea sunt, quæcumque exinde Garnerius elicit de scriptis Jacobi, in triplicem orbem sparsis et a Photio legendis. Hæc ita fieri potuisse non nego. Sed interim manent difficultates superius propositæ.

37 Frivolum omnino, imo falsum est, quod sub finem in Garnerio reprehendit hoc modo : Hinc satis patet, Garnerium scrupulos istos sine ullo fundamento objicere; qui cum nosset, apud Theodoretum et Theodorum Lectorem *μεγάλου* sive Magni encomio ornari Jacobum, immerito tricatur de Sapientis cognomento a Gennadio ipsi tamquam vulgari tributo; siquidem hoc ab illo non tollitur, sed includitur potius ac præsupponitur. Nova sane est hæc ratiocinandi methodus. Quasi vero non fuerint plurimi, qui vitæ sanctimonia, fortitudine bellica, aut aliis rebus præclare gestis Magni cognomentum obtinuerint; quibus tamen sapientis nomen minime conveniret. Nonne Græci colunt plurimos martyres, quos *μεγάλου* cognomine decorarunt, qui tamen vix litteras noverant? Sed tædet has cavillationes diutius refellere. Nunc de re ipsa iudicium feramus : nam hactenus ad hominem, ut aiunt, argumentatus sum, et Gennadii ac istius heterodoxæ rationes tantummodo impugnavi facile admissurus, Sanctum nostrum aliqua scripsisse, ut mox videbitur.

et futilis ipsius
cavillatio explo-
ditur.

38 Josephus Simon Assemanus, qui nuper Romæ Bibliothecam Orientalem duobus voluminibus edidit, in Vita S. Jacobi Nisibitæ pag. 20, num. 10 contendit a Gennadio confundi Jacobum Sarugensem cum Nisibeno, nominatimque Jacobo nostro abjudicat scriptum De Regno Persarum, De Persecutione Christianorum, et Chronicon, quod Maruthæ Tagritensi vel Jacobo Sarugensi attribuendum putat. Postea tamen tomo I ejusdem Bibliothecæ Orientalis pag. 557 inter addenda et corrigenda monet, sese ab Armenis quibusdam audivisse, quod Venetiis in hospitio monachorum Armenorum S. Antonii præclarus codex exstaret Armeno sermone exaratus, in quo quædam Jacobi Nisibitæ ad S. Gregorium Armeniæ Illuminatorem scripta legerentur. Accepta hac nova notitia, ait, Reverendissimum Petrum Mechtar, eorundem monachorum abbatem a se per litteras rogatum esse, ut illum codicem ab erudito monacho describi, et ad Vaticanam bibliothecam transmitti curaret. Codex ille, teste Assemano, præter alia continet Tractatum S. Jacobi Nisibensis in octodecim capita divisum : videlicet

F
Quædam S. Ja-
cobi opuscula in
Armeno codice
nuper inventa
dicuntur.

A ¹ De fide. II De caritate. III De jejunio.
 IV De oratione. V De pugna spirituali. VI De pietate.
 VII De pœnitentia. VIII De resurrectione mortuorum.
 IX De humilitate. X De pastorum officiis.
 XI De circumcissione adversus Judæos.
 XII De sabbato adversus eodem.
 XIII De delectu ciborum.
 XIV De paschate.
 XV De gentium electione, et Judæorum reprobatione.
 XVI Christum esse Filium Dei.
 XVII De virginitate et castitate adversus Judæos.
 XVIII Adversus Judæos, qui Messiam expectant, ut eorum dispersionem colligat. Deinde additur Epistola ejusdem S. Jacobi ad episcopos, presbyteros et diaconos Seleuciæ et Ctesiphontis, de dissensionibus et contradictionibus, quæ ex superbia oriuntur, deque ambitione. Hæc opuseulorum enumeratio a Catalogo Gennadiano non parum differt, ut conferre volenti patebit. Porro an hæc opuseula primum Armeniæ scripta, an vero ex Syriaca lingua in Armenicam translata fuerint, ignoro. Gennadius ea, quæ enumerat, Syriacæ conscripta fuisse innuit. Quidquid sit de idiomate, saltem Assemanus censet, ea, quæ in prædicto codice Armeno inveniuntur, genuina S. Jacobi Nisibeni scripta esse. Ego in hac re opinioni illius non adversabor.

sed idem non videtur auctor canonum Arabicorum

B 39 Altera de Jacobi Nisibeni scriptis controversia pertinet ad famosam de Arabiis Nicæna synodi canonibus disceptationem, quæ sæculo superiore maxime viguit, aliis illos canones ut genuinos defendentibus, aliis eos supposititios esse contendentibus. Litem hanc dirimere non est hujus loci; interim curiosus lector illorum defensionem videre poterit tom. II Conciliorum Labbei nostri, qui Abrahami Eechellensis dissertationem, et Francisci Turriani nostri præfationem illi inseruit. Contra hos aliosque canonum Arabicorum defensores acriter se opponunt plurimi, quorum si quis rationes nosse cupit, videat præter varios historicos Gallos Christianum Lupum part. I Conciliorum pag. 570, Schelstratium part. II Antiq. Illust. Dissert. II, cap. IV, ac brevius in præfatione ad Lectorem num. 6, Cardinalem Aguirre in collectione maxima Conciliorum omnium Hispaniæ Dissert. VIII; ubi prolatis in utramque partem argumentis rem hanc accurate examinat. Sive autem hi canones sint spiritus sive genuini, nos solum hic querimus, an S. Jacobus Nisibenus fuerit eorum compilator. Abraham Eechellensis in dissertatione Labbeanæ Conciliorum collectioni inserta tom. II, col. 400 agens de Syriaca illorum canonum versione ait, quod aliqui existiment, illam auctorem habuisse D. Jacobum Nisibensem episcopum, qui eidem interfuit concilio. De hæc opinione Schelstratius part. II Antiq. Illust. Dissert. II cap. IV, num. 169 ita merito judicat: Displicet tamen, quod Abrahamus Eechellensis existimet, hos canones auctorem habuisse Jacobum Nisibensem in Mesopotamia episcopum a Catalogo subscriptionum Nicæni Concilii exhibitum: Enimvero unum ex sanctis Nicænis patribus Acta synodi vel potius canones collegisse, qui adversantur menti ipsius concilii, nemo peritorum admittet. Dein probat ex variis statutis, Nicæna synodo posterioribus, collectionem eam tantummodo circa tempus Justiniani Imperatoris fuisse factam. Assemanus supra laudatus eodem canonibus Sancto nostro abjudicat.

40 Postrema questio est, an S. Jacobus Nisibenus sacram Scripturam Commentariis illustravit. Id affirmat noster Cornelius a Læpide in Prolego-

menis Commentariorum in Ecclesiasticum cap. III ita scribens: In monte Libano Syriacæ exstant Commentarii manuscripti S. Ephremi (atque similes magni illius Jacobi Nisibis episcopi, qui interfuit Concilio Nicæno) in universam sacram Scripturam, uti Romæ a Maronitis accepi, qui utinam quispiam in Latinum converteret et ederet. Athanasius Kircherus part. I Chinæ Illustratæ cap. V, pag. 39, et Cardinalis Bona Rerum Liturgicarum lib. I, cap. IX, num. 9, faciunt eum auctorem Liturgiæ, quam inter alias orientales apud se exstare testatur Abraham Eechellensis in Notis ad Catalogum Hebræo-Jesu pag. 134. Quamvis aliqui hæc scripta in dubium revocent, nos malumus Maronitis id assentibus credere, quam de re hactenus nobis ignota temere judicare.

AUCTORE

G. C.

quamvis forte alia quædam conscripserit.

§ IV. Auctorum quorundam errores, et obsidio Nisibena.

T Theodoretus in Philotheo cap. I Sancti nostri patriam fuisse Nisibin testatur his verbis: Nisibis est civitas in confinio regni Romanorum et Persarum, quæ olim quidem erat Romanis vectigalis et eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Jacobus, solitariam vitam et quietam est amplexus. Hunc sequitur Theodorus Byzantius Constantinopolitanæ ecclesiæ lector, qui sexto sæculo ineunte floruit, et in Excerptis Ecel. Hist. ab Henrico Valesio editis pag. 553 ita diserte edicit: ὁ Νισιβιὸς ἦν ὁ μέγας Ἰάκωβος. Magnus Jacobus erat Nisibi oriundus. Miror post adeo manifesta veterum scriptorum testimonia Andream Masium, virum ceteroquin eruditum, ac Græcæ, Hebraicæ et Syriacæ doctum, hic ita hallucinatum esse, ut eum Edessenum fuisse dixerit, aut potius eum Jacobo Edesseno confuderit. Forte a Mose Mardeno Syro veteris historiæ ignaro, quocum magnam habuit consuetudinem, in hunc errorem inductus fuit.

B

S. Jacobus noster fuit ex urbe Nisibena oriundus,

42 Circa miracula a S. Jacobo patrata non minores deteguntur errores. In Actis num. 4, 5 et 6 narratur fusius, quomodo inverecundæ puellæ ab ipso miraculose fuerint castigatæ. Theodorus lector apud Valesium loco proxime citato sic paucis verbis miraculum idem comprehendit: Magnus Jacobus Nisibi oriundus, quanta autem virtute præditus fuerit, apparet ex miraculo, quod factum est in puellis quibusdam gentilibus, quæ lavabant in fonte: hæc enim post imprecationem Jacobi incanuerunt, et fons ipse exaruit; quem mox Jacobus orationibus suis restituit; puellas vero ipsas canas reliquit. Ne quis autem Jacobum Nisibenum eum altero confundat, Theodorus immediate post præcedentia verba sic monet: Sciendum porro est, Jacobum hunc, qui istud miraculum in fonte et in puellis perpetravit, alium esse ab eo, qui ad encyclicas litteras rescripsit. Nam Nisibenus quidem ille vixit temporibus Constantii. Hic tamen Junior Jacobus miraculis quoque clarus fuit, ut testatur Theodorus in Historia Philotheo. Non obstante hæc præmonitione Nicephorus Callistus adeo fuit hebes, ut lib. XV Hist. Eccles. cap. XXII idem miraculum ex Theodoro lectore pene verbatim

F

estquedistinctus ab altero Jacobo Juniore. et Theodoretii synchro.

tim

AUCTOR
G. C.

tim describens alteri Jacobo tribuerit, de quo Theodoretus et synchronus multa narrat in Philotheo cap XXI, quæ imprudens Nicephorus huic Nisibeno episcopo applicat.

Raderus noster quoddam ejus miraculum male interpretatur, sed errorem suum postea correxit.

43 Aliud miraculum subjicit Theodoretus de injusto quodam judice Persa, qui prodigiosa lapidis comminatione per S. Jacobi execrationem facta ad revocandam iniquam sententiam impulsus fuerit. Hoc ita Græce exprimitur in Menæis XII Januarii: Καὶ δικαστὴν Πέρσῃ ἀδίκῳ ψήφῳ χρησάμενον θρασύμενος, λίθῳ τῆι μεγίστῳ αὐτοῦ που κειμένῳ ἐπαράσασμενος, τοῦτον συνέτριψε, id est, judicem Persam conspicatus iniquas edere sententias, imprecatione lapidem maximum, qui ibi forte jacebat, contrivit. Rosweydeus in Notis libri noni de vitis Patrum Antverpiæ anno 1638 editis pag. 858 errorem Raderi nostri in Viridario sanctorum part. 1, pag. 21 excusum circa hanc Menæorum locum observat his verbis: Quod in Menæis est τοῦτον συνέτριψε Raderus noster vertit ET JUDICEM ELISIT, referens τοῦτον ad δικαστὴν, non ad λίθον. Sed cum judex supervixerit, et sententiam mutaverit, clarum ex Theodoro est, vertendum in Menæis; EUM LAPIDEM CONTRIVIT. Sed Raderus ipse in manuscriptis ad Menæa observationibus, quas in Museo nostro servamus, errorem suum candide agnoscit corrigique his verbis: Edideram olim: Et judicem quemdam Persam iniqua sententia innocentes opprimentem sublato ingenti saxo elisit. SUBLATO SAXO emendo: Non enim in Græco ἐπαράσασμενος ab ἐπαίρω, ut primum legeram, quod TOLLO sonat; sed ἐπαράσασμενος ab ἐπαράσμαι, hoc est execratus seu malum imprecatus saxo, quod contrivit. Saxum, inquam, elisit, contrivit et in pulverem redexit. Τοῦτον ergo, quod sequitur, non ad judicem iniquum, sed ad lapidem referendum est, quod reete monuit doctissimus noster Rosweydeus. Germanum hujus viri candorem, si qua in re a vero aberramus, imitari cupimus.

S. Jacobus fictitiæ pauperis fraudem punit,

44 In tertio, quod sequitur, miraculo de paupere mortuum simulante ac propterea vera morte puni, error, quod sciam, commissus non est. At idem miraculum, teste S. Gregorio Nysseno ante Jacobum nostrum Gregorius Thaumaturgus ac post ipsum S. Epiphanius patrasse legitur. Nolim tamen ob hanc historiarum similitudinem de horum miraculorum veritate dubitare, sed candide promittio cum Sozomeno, qui in editione Valesiana lib. VII, cap. XXVII, simile miraculum a S. Epiphano patratum narraturus ita præfatur: Aliud præterea quod de illo refertur, commemorare libet. Id quidem ab admirando Gregorio, qui Neocæsariensem olim rexit ecclesiam, gestum esse accepi et libenter credo. Sed non idcirco incredibile videri debet, idem quoque factum esse ab Epiphano: Neque enim solus Petrus Apostolus mortuum ab inferis excitavit, verum etiam Joannes Evangelista in urbe Epheso et Philippi filia Hierapoli; multosque tam ex antiquis, quam ex nostræ memoriæ piis hominibus eadem sæpenumero gessisse comperimus. Idem ego in hac re de S. Jacobo Nisibeno intelligi veim. Sozomenus his subjungit S. Epiphani miraculum, quod priori S. Gregorii Thaumaturgi et nostro simile est, nisi quod S. Jacobus mortuum illum ad vitam revocaverit; illi autem duo sancti justo Dei judicio illusores suos mortuos reliquerint.

45 Postremum miraculum adeo celebre est, ut ipse Philostorgius acerrimus Arianorum defensor,

ac proinde Jacobi nostri inimicus illud silentio involvere non sit ausus. Juvat prodigiosam sancti nostri virtutem, quamvis jejune et breviter laudatam, ex ipso hoste audire. Sic habetur in Epitome ex ecclesiasticis Philostorgii historiis a Photio confecta lib. III Timemate XXIII apud Valesium fol. 490: Ait Philostorgius, Saporem Persarum regem Romanis bellum intulisse et Nisibin urbem oppugnasse; verum, re infecta, præter omnium opinionem pudore affectum recessisse, cum Jacobus urbis illius episcopus civibus, quid faciendum esset, commonstrasset, et firma in Deum spe ac fiducia pro salute urbis admirabiliter propugnasset. Theodoretus illud miraculum pluribus describit in Actis a num. 12, usque ad 17. Idem fuse describit lib. II, Hist. Eccles. cap. XXVI, ubi eadem fere alia phrasi narratur, et S. Ephrem Syrus adfuisse legitur his verbis: Tum vero admirandus Ephrem, qui apud Syros præstantissimus fuit scriptor, divinum Jacobum rogavit, ut in murum conscenderet, barbaros aspiceret, et imprecationis tela in eos immitteret. Cui obsecutus admirabilis ille vir in quamdam turrim conscendit, visaque innumerabili hominum multitudine, nullum aliud malum illis imprecatus est; sed oravit tantum, ut cynipbes et culices in eos immitterentur, ut ex minutis animalculis ejus, qui ipsis auxiliabatur, potentiam cognoscerent. Reliqua, quæ narrantur, conveniunt quoad substantiam cum iis, quæ postea in Actis dabitur ex Philotheo Theodoro.

46 Forte ex hac S. Ephremi præsentia occasionem errandi sumpsit Gregorius Abul-Pharajius, qui in Historia Arabice scripta duas Nisibis obsidiones distinguit; et primam quidem paulo ante mortem Constantini Magni miraculosis sanctorum Jacobi et Ephremi precibus, alteram paulo post ejusdem Constantini mortem solius Ephremi orationibus solutam asserit. De prima, interprete Pocoekio, sic scribit pag. 85. Eo tempore Sapores Persarum rex, cum urbem Nisibin triginta dies obsedisset, precibus S. Jacobi episcopi ipsius, et in Ephraimi ejusdem discipuli irrito conatu ab ea recessit, et inter redeundum Mesopotamiam hostiliter vastavit. De secunda autem, narrata Constantini Magni morte, ejusque sepultura, sic loquitur pag. 87: Hoc anno ascendit Sapores Persarum rex oppugnatum Nisibin, audito mortuum esse Constantinum victorem; at eum ipsam triginta dies obsedisset, ab ipsa, re infecta, in regnum suum rediit, quod factum precibus sancti Mar Ephraim: Deus enim precibus ipsius annuens in exercitum Persarum cimices (interpres, ut opinor, cyniphes dicere voluit) et culices misit, qui elephantos et equos eorum in fugam dederunt. Dum de his animalculis meminit auctor Arabs, se ipsum prodit: nam hoc miraculum expresse S. Jacobo attribuit Theodoretus, cui, utpote antiquiori, magis credimus.

47 At pejus est, quod ipse Theodoretus in exponenda obsidionis Nisibenæ solutione tempora confudisse videatur. Garnerius noster tomo V Operum Theodoretii loco jam aliquoties citato sic eum erroris arguit: Observandum secundo, lapsum quoque memoria Theodoretum in narratione obsidionis Nisibenæ a Persis: cum enim tres obsidiones fuerint, prima anno cccxxxviii; altera anno ccccl; postrema anno cccclix, in unam priores duas confudit, de tertia siluit, quippe quæ post obitum Jacobi contigit.

et urbem Nisibenam ab obsidione Persarum prodigiæ liberat;

quod prodigium Abulpharajius S. Ephremo adscribit.

Theodoretus in narranda Nisibena obsidione partim erroris arguitur.

A git. Magis adhuc Theodoretum acusat Valesius in Notis ad Theodoretum a se editi Historiam Ecclesiasticam lib. II, cap. xxx, ita scribens pag. 25 : Multipliciter hic fallitur Theodoritus : Primum enim duas obsidiones urbis Nisibenæ inter se confudit. Deinde tempus obsidionis illius, quam hic describit, perperam assignat post synodum Ariminensem ac Seleucenam id est post annum Christi cccclix. Atque hunc duplicem errorem Theodoriti jam pridem notavit Dionysius Petavius in annotationibus ad orationem primam Juliani Imp. Tertius error est Theodoriti a Petavio minime animadversus. secundam enim obsidionem Nisibis, Jacobi Nisibeni episcopi precibus solutam esse dicit; cum tamen eo tempore, quo secunda obsidio Nisibis facta est sub Constantio id est anno Christi ccccl, non Jacobus sed Vologesus esset Nisibenæ urbis episcopus, ut docet auctor Chronici Alexandrini.

partum defenditur.

48 Sed puto quod Valsius ipse Theodoretum tertii erroris arguens erraverit : nam chronicon Paschale vulgo Alexandrinum Olympiade cclxxii seu anno Christi 350, narrata urbis Nisibenæ obsidione, tantummodo subdit, circumferri Vologesi Nisibeni episcopi epistolam, qua hæc singillatim exponuntur. At inde nullo modo sequitur, Vologesum tempore obsidionis episcopum Nisibenum fuisse, ut recte observat Tillemontius in Historia Imperatorum tom. IV, pag. 675 : potuit enim Vologesus etiamnum existens diaconus aut sacerdos scripsisse hanc epistolam, et postea factus esse episcopus Nisibenus, atque ita dici epistola episcopi Nisibeni, sicut ipse Valesius primam orationem Juliani Imperatoris appellat, quamvis Julianus ante adeptam imperii dignitatem eam scripserit. Potuit etiam Vologesus existens episcopus Nisibenus eam epistolam scripsisse, sed uno alterove imo etiam pluribus annis post obsidionem, cui forte antea interfuerat. Quidquid sit circa obsidionem S. Jacobi precibus solutam, nos clarum Theodoretum testimonium ambiguo et facile explicabili chronici Alexandrini textui præferimus.

Petavius noster ex variis scriptoribus,

C 49 Najoris moliminis est diversarum Nisibis obsidionum epocham figere. Intricata et confusa hæc tempora Petavius noster in Notis ad primam Juliani apostata orationem evolvere conatur. Integram illius de hac re discursum hic inseram, quia novam et ecclesiasticæ historiæ aptam continet notitiam. Hæc Nisibenæ obsidionis historia, inquit, acuto ac perattento lectore opus habet : Nam ex ea chronicorum et Annalium ratiocinia castigari dirigique debent. Hieronymus in supplemento Eusebiani Chronici ad annum proximum a morte Constantini Magni, qui primus est trium ejus liberorum, hoc adnotat. « Sapor rex Persarum Mesopotamia vastata, duobus ferme mensibus Nisibin obsidet ». Mox. « Jacobus Nisibenus agnoscitur, ad cujus preces sæpe urbs dis crimine liberata est. » Theodoretus in Philotheo S. Jacobi gesta percensens, obsidionis illius meminit, quæ statim post Constantini obitum secuta est, cum Sapores illius liberos, tamquam imbecillos contemneret? In eadem porro scribit ea contigisse omnia, quæ hic a Juliano referuntur; et inter cetera præterfluentis fluvii cursum aggeribus repressum : Inde cum majorem in modum collectis aquis intumisset; interruptis molibus magno cum impetu in muros emissum. Addit et culicum agmina divini viri precibus in hostes

immissa; nec non Imperatoris habitu quemdam pro muris a Barbaro conspectum : Quod ille miratus, qui abesse Romanorum Imperatorem dixissent, et obsidionis illius auctores fuissent, capitali supplicio affecit.

50 Idem vero Theodoretus lib. II, cap. xxx hanc ipsam obsessæ atque a Jacobo servatæ Nisibis historiam latius prosequitur; ubi et ad ea, quæ in Philotheo scripserat, lectorem remittit. Refert autem Saporem LXX diebus in ea obsidione consumptis et inhibito flumine ac mox in muros immisso, falsum spe sua domum rediisse. Sed quod ad annum attinet obsidionis; a se ipso discrepat : Non enim subinde post Constantini obitum, atque in ipso Constantii exordio, ut in Philotheo, sed diu postea contigisse demonstrat; nimirum post Ariminensem et Seleuciensem conciliabula, quæ anno Christi cccclix, Constantii xxiii celebrata sunt, ac post Antiochenam sedem ab Eudoxio per vim occupatam, rescriptumque Constantii ad Antiochenos contra eundem Eudoxium editum; quod anno antecedente, Christi cccclviii accidit. Demum Antiochiæ per idem tempus, quo Nisibis obsidebatur, fuisse Constantinum indicat Theodoretus cap. xxxi. At Theophanes anno a Constantini morte proximo Nisibenam illam obsidionem perscribit, quæ LXXIII diebus tenuit, et S. Jacobi precibus in irritum cessit; neque culicum ac ceterarum rerum mentionem facit. Zosimus lib. III de obsidione Nisibis agit, ejus historiam a Juliano ipso memoriæ proditam asserit; indeque lectorem petere jubet. Hanc autem accidisse scribit, cum jam Cæsar esset Julianus; postque Francos, Salios et Quados ab eo domitos; cum etiam paratis in Occidente rebus, Constantius in Oriente esset, ac totus in Persicum bellum incumberet. Itaque anno cccclix vel cccclx potius id evenerit, quando Persis Romani imperii fines incursantibus Constantius, Juliani gloriæ invidens, Celticas duas legiones e Galliis excivit. Quæ res, militari seditione excitata, Juliano viam ad imperium usurpandum muniit.

51 Cum horum scriptorum narrationibus conferamus ea modo, quæ Julianus ipse hac oratione scripsit. Ita multa multorum errata patefaciemus, et huic historiæ, quæ hactenus ignota fuit, lucem dabimus. Omnium primo testis est Julianus, allato nuntio de Constantis nece et Magnentii ac Vetranionis tyrannide, Constantium munitis Syriæ oppidis in Occidentem esse profectum, Persas vero in eam occasionem intentos, occupato civilibus et occidentalibus bellis Imperatore, Nisibin aggressos esse, in qua menses quatuor exegerunt. Hæc obsidio non alia est ab ea, quam Theodoretus refert : Nam et retentum flumen magno deinde cum impetu mœnibus illis esse scribit; et de machinis ac ceteris cadem fere percenset. Annus vero indicatur a Juliano Christi ccccl, quo allata Constantis nece, Constantius in Occidentem profectus est. Triplex ergo tempus ex historicorum illorum, quos testes citavimus, comparatione colligitur : Nempe annus cccxxxviii, ccccl et cccclx, qui omnes eidem obsidioni præfinitur.

et ex oratione Juliani apostatae, F

52 Mibi non dubium est, quin Theodoretus et Zosimus gravissime aberraverint, atque

AUCTORE
G. C.
figit triplicis
obsidionis Nisi-
benæ epocham,

que ex hac Juliani narratione corrigendi sint. Sic igitur habet: Nisibin sæpius a Persis obsessam, atque a S. Jacobo propugnatam fuisse, ut indicat Hieronymus. Ter obsessam esse Rufus affirmat. Duæ porro præ ceteris insignes obsidiones fuerunt. Prior statim post Constantini obitum contigit, cujus meminit Hieronymus et Theophanes, quæ duobus fere mensibus tenuit. Posterior absente Constantio et in Occidentem contra tyrannos profecto, anno ccccl., quam Julianus et Theodoretus describunt, meminit vero Zosimus. Duas has obsidiones in unam eandemque conflavit Theodoretus, et Zosimi præterea errorem secutus est in eo, quod posterioris ac celeberrimæ tempus pluribus annis tardius consignavit: Nam obsidio illa, quam hic Julianus exponit, et quam Zosimus ac Theodoretus in animo habuerunt, anno ccccl. tribuenda est; antequam non modo Julianus, sed ne Gallus quidem ejus frater Cæsar esset. Quare mirum non est, si Ammianus Marcellinus diligens et accuratus illorum temporum historicus nullam obsidionis illius mentionem fecerit, cum priores historiæ illius libri perierint. Ex iis castigandi sunt annales et chronici libri, adeoque noster, quatenus anno cccxxxviii, cum Nisibenam obsidionem adscriberemus, Theodoretum aliosque secuti, ad idem saxum offendimus. Hæc vero Juliani oratio tanto eruditus et historiæ studiosus esse debet acceptior, cujus ope factum est, nova ut hujus historiæ ratio et hactenus ignota constaret.

cui chronotaxi
quidam auctores
recentiores
subscribunt;

53 Huic Petavii ratioeino consentit Valesius in Notis ad Ammianum Marcellinum lib. xx, cap. vii, præterquam quod primam Nisibis obsidionem anno 337 contigisse velit. De hac epocha Antonius Pagius in critica Baronii ad annum Christi 338 ita judicat: Eodem anno, Christi scilicet cccxxxvii, Nisibis a Persis obsessa, ut habet Theophanes, qui obsidium egregie describit, aitque per tres et sexaginta dies illud durasse, quot etiam dies civitatem obsessam tradit auctor chronici Alexandrini anno cccxxxvii. Quare quando Hieronymus in chronico secundum editionem Scaligeri eam obsidionem copulat cum anno Abrahami mcccccliv, qui Kalendis Octobris anno Christi cccxxxvii inchoatur, de prioribus illius anni mensibus intelligendus. Tillemontius tamen post hæc in Historia Imperatorum tomo IV, pag. 668, defendit Petavii sententiam, putatque primam Nisibis obsidionem melius anno Christi 338 collocari. Hæc exigui temporis discrepantia forte componi potest, si dicatur prima obsidio urbis Nisibenæ inchoata fuisse anno 337, ei adhuc anno 338 durasse.

sed circa tem-
pus tertie obsi-
dionis non sine
ratione dissen-
tit Tillemontius.

54 Non tam facile conciliari possunt ea, quæ Tillemontius in Historia Imperatorum num. 4, pag. 674, de tertia Nisibis obsidione tradit, quam contra Petavium Valesiumque novem aut decem annis antevertit. Nam tres istius urbis obsidiones distinguit, quarum primam anno 338, alteram 346, tertiam anno 350 collocat, et solutis adversariorum argumentis, contendit, Nisibin post annum Christi 354 a Persis non fuisse obsessam, tum quod Ammianus Marcellinus accuratus belli Persici, cui interfuit, scriptor nullius post illud tempus obsidionis meminerit, sed contra lib. xx, cap. vii asserat, quod Sapor anno 360, intercepta vastataque Singara, Nisibin prudenti consilio vitavit, memor, nimirum quæ sæpius ibi pertulerit.

Si autem, inquit Tillemontius, obsessa fuis et anno 360, non tantum tres, sed quatuor numerarem Nisibis obsidiones; cum interim Festus Rufus tantum ter eam urbem sub Constantii imperio obsessam fuisse memoret. Hæc aliaque Tillemontii argumenta opinionem ejus reddunt omnino probabilem. Nobis sufficit, quod, teste S. Hieronymo in Chronico, ca urbs, quocumque demum anno obsessa, sæpe per Sancti nostri preces discri- mine liberata fuerit.

§ V. Mors, sepultura et Vitæ scriptores.

Theodoretus post narratam urbis Nisibenæ obsidionem prodigiosamque ejusdem liberationem sic S. Jacobi mortem breviter et indeterminate describit in Actis huic paragrapho subnectendis num. 17: In his perseverans, atque in divinis rebus incrementa capiens in dies, summa cum gloria vitam clausit, et ex his locis demigravit. Neque etiam mortis epocham satis determinavit Gennadius de sancto hoc Præsule in Catalogo virorum Illustrium cap. i ita scribens: Moritur hic vir Constantii temporibus. Vagam hanc temporis notam Abul-Pharajius in historia sua Arabica a Pocockio latine versa ad certiore epocham ita restringit pag. 87: Tum Constantinus Nicomediam profectus corpus patris acceptum condivit, atque arcæ aureæ inclusum Constantinopolim advexit, ubi ipsum in templo Apostolorum posuit. Hoc anno ascendit Sapore Persarum rex oppugnatum Nisibin. audito mortuum esse Constantinum victorem. At cum ipsam triginta dies obsidisset ab ipsa, re infecta, in regnum suum rediit, quod factum precibus sancti Mar Ephraim: Deus enim precibus ipsius annuens in exercitum Persarum cimices (cyniphes legendum esse supra monui) et culices misit, qui elephantos et equos eorum in fugam dederunt. Deinde Sapore Christianos, qui in ipsius potestate fuerunt, graviter persecutus est. Hoc anno obiit S. Jacobus episcopus Nisibensis in ejus locum suffecto Babawaiho.

Morti S. Jacobi
Nisibeni.

E

F

56 Si historico huic Arabi fidere liceret, ipsum obitus annum facile assequeremur: verum jam supra ostendimus hunc scriptorem tempora confudisse, aliosque errores in obsidionibus Nisibensis commisisse. Certe si Concilio Antiocheno, quod anno 341 celebratum est, interfuerit S. Jacobus, uti supra e Schelstratio docuimus, profecto ultra primam Nisibis obsidionem mors ejus differenda est. Quid quod ipse Abul-Pharajius errorem suum satis manifestat, cum cyniphes et culices elephantis et equis immisos Ephremi precibus tribuit, quod Jacobo nostro disertissime adscribit Theodoretus. Atque hinc concludi potest, S. Jacobum ut minimum usque ad annum 350 supervixisse, eum famosa illa Nisibis obsidio ex communi præstantiorum chronologorum sententia anno 350 contigisse probetur. Quamvis autem certum ejus morti annum assignare non possimus, tamen inter annum 350 et 361, quo obiit Constantius, e vita excessisse credimus, quia Gennadiuseum Constantii temporibus mortuum esse asserit. Nec magis certum est obitus dies: Syri enim xviii Januarii, Græci xiii ejusdem mensis et xxxi Octobris, Latini xv Julii festum ejus celebrant.

certus annus
vel dies assi-
gnari nequit.

Sed

A *Scd quisicumque sit ex his verus mortis dies, nos Romanum Martyrologium secuti illum dic xv Julii collocavimus.*

Reliquiæ S. Jacobi ex urbe Nisibena translatae sunt.

57 Unanimi consensu asserunt scriptores, S. Jacobi corpus in ipsa urbe Nisibena sepultum esse. Obiter hic observo errorem Laurentii De la Barre, qui in Religiosa Theodoretii historia, Parisiis anno 1583 a se edita, in fine capituli primi notat in margine, huic Jacobo Nisibeno a Theodoro arcam sepulcratam curatam esse. Forte Nicephorum Callistum lib. xv, cap. xxiii in eadem re errantem secutus est. Alteri Jacobo anachoretæ sese arcam sepulcratam curasse ipse Theodorctus luculente testatur in Philotheo cap. xxi. Circa sacrorum ossium translationem, seu potius translationis illius causam Gennadius et Theodorctus in diversas abeunt sententias. Gennadius quidem in opere de viris illustribus post concinnatum sancti Præsulis elogium et enumerata illius scripta cap. i ita proseguitur: Moritur hic vir Constantii temporibus; juxta præceptum patris ejus Constantini intra muros urbis Nisibena sepelitur, ob custodiam videlicet civitatis; quod secundum fidem Constantini evenit: Nam post multos annos

B ingressus Julianus urbem, et vel gloriæ sepulti invidens vel fidei Constantini, cujus ob id domum persequebatur, jussit efferrī de civitate sacri corporis Reliquias, et post paucos menses, consulendæ licet Reipublicæ causa Jovianus Imperator, qui Juliano successerat, tradidit barbaris civitatem, quæ usque hodie Persarum ditioni cum finibus suis subjecta servit.

cujus translationis varia causa adfertur,

58 Aliam planè hujus translationis occasionem refert Theodorctus in Actis apud nos num. 17, ita scribens: Temporis autem successu, cum in Persicam dominationem ab eo, qui tunc imperabat, tradita urbs fuisset, excesserunt incolæ universi, et defensoris sui corpus extulerunt, migrationem quidem ægre ferentes et dolentes, sed fortissimi victoris virtutem laudibus celebrantes: nec enim illo superstite in Barbarorum potestatem venissent. De hac urbis ditione a Joviano Persis facta agunt etiam S. Hieronymus in Chronico, auctor Chronici Paschalis seu Alexandrini, et Joannes Antiochenus, cognomento Malala, qui duo postremi asserunt, cives Nisibenos cum bonis suis urbe excessisse, sed nullam specialiter de S. Jacobi Reliquiis tunc simul translatis faciunt mentionem. Quamvis Gennadii narratio non abluat a genio Juliani apostatæ, utpote qui miraculorum splendorem ferre non valens etiam sacrum S. Babylæ episcopi Antiocheni corpus transferri jussit, tamen Theodoro, tamquam viciniore, potius credendum arbitror.

et de hodierno sacrorum ossium statu nihil certi constat.

59 Quo loco hodiernum sint S. Jacobi reliquiæ affirmare non ausim. Blasius Terzi in sua Syria sacra Romæ anno 1695 Italice impressa lib. i, cap. cl de moderno Nisibis statu et S. Jacobi olim illius præsulis templo, cujus etiamnum rudera cernuntur, loquens ait: Illic Officium celebrant Christiani trium nationum (dixisset potius trium sectarum) Armeni, Nestoriani, Jacobitæ. Per gradus subterraneos itur in sacellum, ubi dicunt custodiri ejus corpus. Huic aperte contradicit Angelus a S. Joseph, qui ait, illic ostendi S. Jacobi Nisibeni sepulcrum Reliquiis vacuum; de qua re in Gazophylacio linguæ Persarum pag. 251 ad vocem Nisibis hæc habet: Vix tantæ civitatis aliud superest vestigium, quam ingens massa basilicæ S. Jacobi episcopi, cujus etiam Julii Tomus IV.

num visitur sepulcrum in crypta exuviis vacuum. Constat ædes ex marmore præstantissimo, impenso labore, mirifice cælato. Nunc porro in bubonum et vespertilionum receptaculum versa est domus Dei. Recentiores in descriptione itinerum suorum Orientalium de sepulcro et basilica S. Jacobi consentiunt, sed de Reliquiis non meminerunt. Joannes Baptista Tavernier lib. ii Itinerarii sui Persici cap. iv narrat, sese mane Nisibensem ecclesiam intrasse, liturgiam Armenorum audivisse et cum Capucinis comitibus suis, monstrante episcopo Armeno, sepulcrum S. Jacobi Nisibeni vidisse. Thevenotus Part. ii Itinerarii lib. i, cap. x eandem ecclesiam memorat, sed inmani errore cam nomini S. Jacobi fratris Domini dedicatam existimavit. Ex his patet, me de hodierno Reliquiarum statu nil certi asserere posse. Jam de diversis Actorum scriptoribus et editoribus pauca adjungamus.

60 Sancti antistitis nostri gesta tum Latini tum Græci litteris consignarunt. E Latinis quidem Gennadius presbyter Massiliensis in opere de viris illustribus cap. i; Marcus Aurclius Cassiodorus in Historia Tripartita, ex tribus Græcis auctoribus ab Epiphano Scholastico Latine versis, a se collecta in compendium redacta lib. v, cap. xlv; Vincentius Bellovacensis in spec. Hist. lib. xiii, cap. lxxxii; Petrus de Natalibus episcopus Equinunus lib. vi, cap. cii, Mombrilius tom. II, fol. 49 Lipomanus aliique recentiores, quos hic omitto. Inter Græcos autem Theodorctus Cyri episcopus lib. ii Eccles. Hist. cap. xxvi describens obsidionem Nisibenam, qui et de eo mentionem facit lib. i Eccles. Hist. cap. vi, ubi ait, illum Concilio Nicæno interfuisse, mortuos suscitasse, et alia infinita miracula patrasse; Theodorus Lector in Excerptis ex Historia Ecclesiastica lib. i apud Valesium pag. 553; Nicephorus Callistus lib. viii, cap. xiv et lib. ix, cap. xxviii aliique, qui obiter tantum ejusdem meminerunt. At copiose sancti viri Acta Græce descripsit Theodorctus in Philotheo cap. i, ex quo ea, interpretate Alberio Longo edidit Lipomanus episcopus Veronensis tom. II Vit. Sanct. pag. 197. Philotheum seu Religiosam Historiam etiam Latinam reddidit Gentianus Hervetus, ac typis mandavit Parisiis anno 1570. Hanc Herveti editionem secuti sunt Laurentius De la Barre in Historia Christiana veterum Patrum anno 1583 Parisiis impressa, Surius in Vitis sanctorum ad diem xv Julii, et Rosweyodus noster in Vitis Patrum lib. ix. Denique eandem Religiosam historiam Parisiis anno 1642 inter cetera Theodoretii opera tomo III Græce et Latine vulgavit Sirmondus noster, cujus interpretationem, utpote aliis clariorem, hic sequimur.

AUCTORE
G. C.

Recensentur varii auctores, qui de S. Jacobi gestis meminerunt.

E

F

ACTA

Auctore Theodoro episcopo
Cyri.

*Ex editione Græco-Latina
Operum Theodoretii, an-
no 1642 Parisiis facta,
tom. III, a pag. 764 inter-
prete Jacobo Sirmondo
S. J.*

PROLOGUS.

*Theodoretus
quendam præ-
fatus.*

Moses divinus legislator, qui maris fun-
dum aperuit, et aquis obruit aridam so-
litudinem, et alia omnia fecit miracula,
veterum Sanctorum res gestas conscripsit,
non ea utens sapientia, quam ab Ægyptiis
didicerat, sed splendore gratiæ cælitus ac-
cepto. Undenam enim alioqui Abelis virtu-
tem cognovisset, aut Enoch amorem divi-
num, et Noë justitiam, et Melchisedech
pium sacerdotium, et Abrahæ vocationem,
fidem, fortitudinem, et exquisitam hospita-
litem, decantatum filii sacrificium, et
aliorum ejus eximiorum facinorum catalogum,
atque, ut in summa dicam, divinorum vi-
rorum certamina, victorias, præconia, nisi
intelligentis divinique Spiritus radios acci-
pisset? Hoc mihi quoque in præsentia opus
est auxilio, qui coner vitam conscribere
Sanctorum, qui paulo ante nos, et nostris
temporibus clarere, et quasdam veluti le-
ges velim imitari eos cupientibus propo-
nere. Illorum ergo invocandæ sunt preces, et
incipienda narratio.

CAPUT I. *Aspera S. Jacobi
vita, et quedam miracula.*

*describit vitam
S. Jacobi victum,
a*

Nisibis a urbs est in confinio regni Ro-
manorum et Persarum posita, quæ Ro-
manis olim vectigalis erat, eorumque pare-
bat imperio. Ex hac ortus magnus Jacobus,
solitariam et quietam vitam est amplexus,
altissimorumque montium occupatis verticibus,
in his vitam egit, vere quidem et æstate at-
que autumno silvas petens et pro tecto ha-
bens cælum; hyemis vero tempore in
antrum se recipiens, quod parvum ei præbe-
bat tegumentum. Cibus illi erat, non qui
cum labore nascitur et seritur, sed qui sua
sponte producitur: ex Silvestribus enim ar-
boribus sponte natos colligens fructus, et ex
herbis esculentas, et quæ instar sunt ole-
rum, ex his corpori dabat, quæ ad vitam
tuendam satis erant, ignis usum penitus
recusans.

*et vestitum,
aliasque virtu-
tes.*

3 Usus quoque lanarum supervacaneum
ducebat, earumque vicem asperimi capra-
rum villi explebant, ex quibus et tunica illi

fiabat et simplex amiculum. Ita corpus affli-
gens, spiritale alimentum assidue suppeditabat
animæ, mentisque aciem expurgans, et di-
vini Spiritus perspicuum efficiens speculum,
revelata facie, juxta divinum Apostolum,
gloriam Domini specularans, in eandem trans-
formabatur imaginem a gloria in gloriam,
tamquam a Spiritu Domini. Hinc ejus in Deum
fiducia augebatur indies, et a Deo petens,
quæ petere oportebat, ea statim obtinebat.
Hinc futura quoque prophetarum more prævi-
debat, et ad facienda miracula virtutem a san-
ctissimi Spiritus gratia percipiebat. Ex his pauca
commemorabo, et apostolici ejus splendoris
radium iis, qui nesciunt, aperiam.

4 Vigebat illo tempore hominum insania
erga simulacra, et inanimæ quidem statuæ
divinum sibi cultum vendicabant; Dei au-
tem cultus vulgo negligebatur a plurimis,
contemptique habebantur, qui ebrietatis
eorum nolebant esse participes, quique per-
fecta virtute præditi res discernabant, et si-
mulacrorum ridentes imbecillitatem, univer-
sorum Opificem adorabant. Venerat autem
ille per id tempus in Persidem, visurus plan-
tas veræ religionis, et congruentem eis cu-
ram exhibiturus: cumque fontem quemdam
forte transmitteret, puellæ, quæ in eo pau-
nos lavabant, et vestes pedibus emundabant,
novum ac decentem ejus habitum nihil reve-
ritæ, exuto pudore et perfricta fronte, impu-
dentibusque oculis divinum hominem conspicie-
bant, nec capita operientes, nec vestes, quas
succinxerant, demittentes.

*et narrat, quo
modo Sanctuorum
impudentiam
quarundam
puellarum,*

5 quod egre ferens homo Dei, oppor-
tunum ratus Dei virtutem ostendere, ut il-
lustri miraculo ab impietate liberaret, fontem
est execratus, et fluentem confestim eva-
nuit: puellas quoque execratus est, et im-
pudentem earum juventam immatura canitie
castigavit; ac verba confestim factum est con-
secutum, mutatusque est niger color pilo-
rum, et similes evaserunt novellis arboribus,
quæ vere opertæ sunt foliis autumnalibus.
Ita sensu tactæ supplicii (nam et fontis
fluenta effugerant, et sua invicem capita in-
tuentes, repetinam illam mutationem vide-
bant) cursim ad urbem contenderunt, reuntia-
tyræ, quod acciderat. Qui mox accurrentes,
ut ad magnum Jacobum venerunt, rogave-
runt, ut iram compesceret et penam
remitteret.

*fontem exsiccavit,
earumque
crines canos
reddiderit;*

6 Ille vero nihil cunctatus, Domino preces
obtulit, et fluenta rursus scatere jussit: tum
illa denuo e suis penitentialibus Justi nutibus
derivata eruperunt. Hoc inpetrato, petebant
ut etiam filiarum crinibus pristinus color red-
deretur. Ferunt autem illum hoc quoque
concessisse, et puellas requisivisse, quæ plexæ
hac pœna fuerant; et quoniam non vene-
runt, supplicium reliquisse, quod documentum
foret temperantiæ, et argumentum hon-
nestatis, divinæque virtutis perpetuum et
evidens monumentum. Tale fuit novi hujus
Mosis miraculum, quod quidem non virgæ
percussione, sed signo Crucis perfectum est.
Mihi vero præter miraculum admirari subit
mansuetudinem. Neque enim, ut magnus
Elisæus, impudentes illas puellas ursis tra-
didit immanibus, sed innoxia quadam disci-
plina, ut quæ dedecoris parum habebat, pie-
tatem simul et moderationem edocuit. Quæ
quidem

*et postmodum
restituto fontis,
at relicta in
penam puella-
rum canitie.*

A quidem non eo dixi, ut prophetam sævitæ accusem (absit ut adeo insaniam) sed ut ostendam, illum, cum eadem haberet virtutem, ea potius egisse, quæ Christi mansuetudini et novo testamento congruerent.

iniquum judicem prodigiose correxerit.

7 Idem cum vidisset aliquando iniquam a judice Persa prolatam fuisse sententiam, maximum quemdam lapidem, qui proximus erat, execratus, conteri ac dissipari jussit, illiusque iniquam sententiam arguere; lapide autem in particulas innumerabiles statim comminuto, conterriti sunt, qui aderant, et horrore plenus judex priorem revocavit, et alteram protulit sententiam *b*. Atque hic quoque suum ininitatus est Dominum, qui ut ostenderet, se ultro et sua sponte passionem subire, facileque, si vellet, punire sceleratos potuisse, supplicium eis non intulit, sed ficum inaniam verbo arefaciens, quid posset, demonstravit: quam et ipse imitans clementiam, injustum judicem non punit, sed ictu lapidis justitiam illum perdocuit.

ANNOTATA.

B a Nisibis urbs antiquissima in Mesopotamia longius abest ab Euphrate, vicinior fluvio Tigri, a quo posteriore bidui distat itinere. Eam urbem, ut loquitur Plutarehus in Lueullo, Nisibin barbari, Græci vocabant Antiochiam Mygdonicam. Plura videri possunt de hac urbe apud geographos passim obvios.

b De Raderi nostri errore in interpretando hoc miraculo, ac de illius correctione egi in Commentario prævio num. 43.

CAPUT II. S. Jacobi episcopatus, miraculum, præsentia in Concilio Nicæno, obsidio urbis Nisibencæ ejus precibus prodigiose soluta.

Cum factus esset episcopus Nisibenus.

C Hujusmodi ergo rebus insignis, omnibusque amabilis cum esset, atque in ore omnium ejus fama versaretur, trahitur ad munus pontificatus et patriæ suæ præficitur. Montanam autem illam habitationem cum mutasset, urbanamque non ex animi sententia suscepisset, nec cibum mutavit nec vestitum, sed mutatis locis, vitæ institutio nullam cepit mutationem. Crescebant vero labores, et multo plures erant prioribus: ad jejunium enim et humi-cubationem, et saccum, quo induebatur, accesserant etiam curæ indigentium omnium, ut et de viduis esset sollicitus et orphanis provideret, et injuriam facientes argueret, et injuria oppressis justum afferret auxilium. Et quid opus est omnia recensere apud eos, qui norunt, quænam illis competant, qui hanc provinciam susceperunt? Insigniter autem ille hos amplectebatur labores, ut qui ovium Dominum insigniter et amaret et timeret.

pauper quidam coram illo se mortuum fingens.

9 Quo autem virtutis opes colligebat majores, eo majore sanctissimi Spiritus gratia fruebatur. Nam cum illi aliquando in vicum quemdam vel oppidum iter esset (locum enim certo dicere non habeo) accesserunt ad eum pauperes quidam, unum quem-

piam ex sodalibus suis velut mortuum proponentes, et quædam ad illum sepeliendum necessaria postulantes. Ille autem annuit rogantibus, Deoque preces offerens tamquam pro mortuo, rogavit ut ei remitteret, quæ in vita peccarat, cumque in justorum cætum admitteret. Quæ ab eo cum dicerentur, evolavit illius anima, qui mortem simulabat, et suppeditata sunt corpori tegumenta.

10 Paululum deinde progresso Viro sancto, illum, qui jacebat, surgere jubentes qui fabulam composuerant, ut eum viderent non exaudire, et re ipsa evenisse quod simulabatur, veramque in faciem inutatum esse personam, ad magnum contendunt Jacobum, obtestantes et ad ejus pedes provoluti, audacisque facti causam dicentes fuisse paupertatem, rogabant, ut delictum ipsis condonaret, ablatamque mortuo animam restitueret. Domini ergo imitans clementiam preces admisit, et miraculum exhibuit, vitam precibus ablatam precibus restituens. Mihi vero magni Petri miraculo, quo Ananiam et Sapphiram furti mendacique reos morti tradidit, simile hoc videtur: nam hic quoque similiter cum, qui veritatem surripuerat, mendaciumque protulerat, vita privavit. Sed ille quidem furto cognito (revelaverat enim gratia Spiritus) intulit supplicium; hic vero rem nesciens vitæ cursum ei, qui simulaverat, fisis precibus abruptit. Et divinus quidem Apostolus mortuos a calamitate non eripuit, quia salutaris prædicationis initia timore opus habebant; hic autem apostolica refertus gratia et punit ad tempus, et poenam mox remisit, quia sic noverat, se luctu facturum eos, qui peccarant.

vera morte junitur, quem Sanctus ad vitam revocat.

11 Verum ad alia pergendum est, atque illa etiam breviter exponenda. Etenim cum Arrius blasphemiam in Unigenitum et Spiritum sanctum pater et opifex in eum, qui ipsum crearat, linguam movens tumultu et perturbatione implevisset Ægyptum, et Constantinus maximus Imperator, gregis nostri Zorobabel (quippe qui totam piorum, sicut ille, captivitatem reduxit ab exilio, et divina templa solo æquata in altum erexit) ecclesiarum præsidēs omnes Nicæam convocasset, venit cum aliis inagnus quoque Jacobus, pro veris dogmatibus, ut fortissimus bellator, et totius agminis princeps decertaturus: In Romanorum enim ditone Nisibis tunc erat a . . . . . Postquam autem dimissus fuit sacer ille conventus, et unusquisque in domum suam est reversus, rediit hic quoque velut strenuus victor exultans ob trophæa pietatis.

S. Jacobus Concilio Nicæno contra Arium interfuit.

12 Procedente vero tempore, magnus ille admirandusque Imperator cum coronis pietatis excessit e vita, orbisque terrarum imperio ejus filii succedere. Tunc rex Persarum, cui nomen Sapore *b*, hos ut patris viribus imparēs contemnens, adversus Nisibim cum magnis equitum et peditum copiis bellum movit: duxit autem elephantos quoque quamplurimos, divisoque ad obsidionem exercitu urbem circumcinxit, et machinas extruxit, et propugnacula ædificavit, vallosque figens, et intermedia ramis cratium, more contexens, milites terram aggerere præcepit, et turres contra turres excitare.

Rex Persarum urbem Nisibenam valde oppugnat,

b

EX IMPRESSIS. excitare. Deinde in eis sagittarios collocans, et tela in eos, qui in muris erant, mittere jubens, alios inferius fodere, murosque subruere imperavit.

et immisso flumine ejus muros diruit; c
13 Ubi vero irrita evasere omnia, sancti Viri precibus disturbata, tandem præterlabentis fluvii c eursum multorum hominum opera inhibens, cum repressæ oppositis aggeribus aquæ vim maximam collegisset, repente in murum, eum vehementissimam quamdam machinam, immisit; qui vim aquæ ferre non valens, ejus inpetu concussus illa in parte funditus corruit. Tum illi magnum clamorem sustulerunt, quasi urbs captu facilis jam esset (magnum quippe civium murum d ignorabant) distulere tamen irruptionem, quod viderent urbem tunc adiri propter aquas non posse. Itaque longius recedentes, quasi a labore respirarent, et quiescebant ipsi, et equos curabant.

quare incolæ ad extrema deducti S. Jacobi opem implorant.
14 Incolæ autem ardentiores in preces conversi sunt, magnum Jacobum intercessorem habentes: at qui ætate adhuc vigeant, quam maxima poterant contentione muros

B instaurarunt, nec pulcritudinis nec concinnitatis rationem habentes, sed omnia temere componentes, et lapides et lateres, et quidquid unusquisque attulerat: coque nocte una opus processit, et in tantam erevit altitudinem, ut et equos aditu prohiberet, et homines ascendere absque scalis non possent. Tunc hominem Dei orant omnes, ut in muris se ostendat, et execrationum telis hostes feriat. Is vero exoratus ascendit, et horum infinitam multitudinem contemplatus, a Deo petit, ut ciniphum e et culicum nubem in eos immitteret. Quod dum peteret, Deus illi obsequens, ut Moysi, continuo immisit. Et viri quidem divinis telis vulnerabantur; equi autem ac elephantibus, ruptis vinculis, eum aculeos illos ferre non possent, huc et illuc dispersi ferebantur.

et miro modo ab obsidione liberantur.
15 Videns itaque rex impius et inutiles sibi machinas omnes fuisse, et aquæ irruptionem irritam evasisse, muro ea parte, qua corruerat, iterum ædificato; atque omnem præterea exercitum et laboribus exhaustum et incommodis sub dio conflictantem, et

C divinitus immissa plaga percussum. Cum divinum quoque hominem super muros ambulantem conspicatus, Imperatorem operi insistentem ipsum esse conjecisset, quod purpura et diademate cinctus appareret, indignatus est in eos, qui eum deceperant, expeditionemque suaserant, et Imperatorem dixerant non adesse: quare capitis illos damnans, dimisit exercitum et in regiam suam quam citissime regressus est.

Auctoris digressio,
16 Talia sub hoc etiam Ezechia mirabiliter egit Deus, nec illis minora, sed majora meo quidem judicio. Quod enim collapsa muro urbs capta non fuerit, quodnam

potuit majus esse miraculum? Ego vero præterea hoc admiror summopere, quod eum execrationibus uteretur, non petiit, ut fulgura et fulmina in eos e cælo mitterentur, quod magnus Elias fecit, quando ad ipsum uterque quinquagenarius eum militibus suis venit. Audiverat enim, Dominum Jacobo et Joanni, cum idem præstare conarentur, aperte dixisse: Nescitis ejus spiritus sitis. Et ideo non petiit, ut terra eis dehisceret, nec rogavit, ut phalanx igne consumeretur, sed ab animalculis illis sauciaretur, unde divinam potentiam agnoscentes tandem aliquando pietatem condiscerent.

17 Tanta fuit viri hujus apud Deum fiducia, tantam cælitus consecutus est gratiam. In his perseverans, atque in divinis rebus incrementa capiens in dies, summa eum gloria vitam clausit, et ex his locis demigravit. Temporis autem successu, cum in Persicam dominationem ab eo, qui tunc imperabat, tradita urbs fuisset, excesserunt incolæ universi, et defensoris sui corpus extulerunt, migrationem quidem ægre ferentes et dolentes, sed fortissimi victoris virtutem laudibus celebrantes: nec enim illo superstite in Barbarorum potestatem venissent. His de Viro divino expositis, ejus benedictionem implorans, ad aliam narrationem progrediar.

et epilogus

E

ANNOTATA.

a Hic omisi fragmentum Sirmondianæ editioni insertum, quod legi potest in Commentario prævio a num. 12. Ubi etiam num. 17 probare conatus sum, hoc fragmentum, quod erroribus scatet, et in variis Religiosa Historiæ editionibus non reperitur, Theodoro abjudicandum esse.

b Is est Sapor seu Sapores II hujus nominis diuturno regno memorabilis, qui Christianos crudelissime persecutus est.

c Hic fluvius vocabatur Mygdonius: Julianus enim Oratione 1 agens de obsidione Nisibena sic loquitur: Annis Mygdonius inundans infunditur in adjacentem menibus campum.

d Sarius in sua editione pro muro posuit numerum; sed vox Græca τείχος, quæ apud Theodoretum legitur, proprie murum significat. Forte Sarius metaphorice significare voluit, ingentem civium numerum pro civitatis muro quodammodo fuisse.

F c Abul Pharajius, seu potius Pocockius Latinus ejus interpres hæc animalcula vocat cinices. Græce apud Theodoretum legitur σκνιφῶν νέφος, quod Sirmondus vertit ciniphum nubem. Vulgatus sacra Scripturæ interpres Exodi vii 16 et 17, hæc animalcula Latine ter vocat sciniphes. Ps. cv 31, eadem vox in Vulgata vertitur cinifes. Theodoretus autem in eadem Historia Religiosa cap. xxi, de hoc miraculo iterum agens, animalcula Persis immissa vocat ἐμπιδας at quocumque nomine vocentur, sciniphes differt a cinice, qui Græce dicitur κόρις.

A

D

DE S. APRONIA VIRGINE

TULLI IN LOTHARINGIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Cultus, epocha, patria, et Acta.

IN PINE SÆC. V
VEL INITIO
SÆC. VI.
Sanctæ cultus.

Tullum, vulgo Toul, antiqua Lotharingæ civitas, de qua actum est ad diem xxiii Aprilis in Vita S. Gerardi episcopi Tullensis, religioso cultu prosequitur S. Aproniam sancti Apri, septimi sui præsulis sororem. Præter alia publicæ venerationis indicia in Actis num. 8 et 9 expressa, Breviarium Tullense anno 1535 typis excusum festivitatem illius Officio celebrat. Sed dum in dicti Breviarii Kalendario xvii Kalendas Augusti ponitur, Aproniæ virginis et martyris ix lectionum, opinor esse errorem hypothetæ, qui sanctæ virgini perperam martyris titulum addidit: nam in Rubricis tantum appellatur virgo, et prescribitur Officium totum de communc virginum. Ceterum ejus memoria apud paucos recentioresque Martyrologos occurrit. Saussayus in Martyrologio suo Gallicano die xv Septembris de S. Apro sanctæ hujus virginis fratre agens, sic eam simul memorat: Sororem habuit sanctam Aproniam, quam Christo virginem desponsavit, cujus caput cum corpore in principe Tullensi ecclesia quiescit cultu congruo adornatum. Arturus in Gynæceo eodem die sic habet: Tulli Leucorum, sanctæ Aproniæ virginis, sororis sancti Apri, ejusdem urbis episcopi qui [cam] ob singularem, quam in ea suspexit, mentis puritatem ac in Christum amorem, præcipuo amore complexus est. De eadem etiam meminit xii Julii sub vernaculo nomine S. Euronæ, testaturque de ea agi hoc die in Breviario Treccensi. Hæc sunt, quæ de S. Aproniæ cultu invenire potui.

2 Incertum est, quo anno hæc sancta Virgo vivere cæperit aut desierit. Arturus quidem in Gynæceo ad diem xv Septembris in Notis suis ait:

C Florebat circa annum cccx. Nicolaus Des Guerrois in Sanctitate Christiana anno 1637 Treccis Gallicæ impressa eam una eum fratre suo refert ad annum Christi 420. Verum has conjecturas nullo fundamento niti video, arbitrorque potius hujus Sanctæ epocham præterpropter colligendam esse ex ætate, qua S. Aper ecclesiæ Tullensi præfuit. At ipsum hujus episcopatus tempus obscurum est. Nam Saussayus loco supra citato, et quædam Mss. Tullensia S. Aprum sub Adriano Imperatore collocant. Mabillonius in Annal. Benedict. lib. vi, cap. lxxviii ad annum Christi 579 hunc errorem ita refutat: In Actis episcoporum Tullensium nondum editis, sanctus Aper septimus illius urbis episcopus fuisse dicitur, et septem annis hanc sedem tenuisse. . . . . Quod vero subdit auctor ille anonymus, qui librum de gestis episcoporum Tullensium scripsit, sanctum Aprum vixisse tempore Hadriani Imperatoris; longe falsus est ex loco male intellecto Vitæ ejusdem sancti Pontificis, ubi legitur eum ad Cabilonensium urbem profectum reperisse in carcere tres reos catenis vinctos, et pro eis intercessisse apud Hadrianum,

qui per id temporis officium judicis illic exercebat; sed repulsam passum, a Deo impetrasse, ut claustra carceris dissilirent, et vincula, quibus rei constricti erant, rumperentur. Ubi quod Hadriano judici tribuit antiquus ille Vitæ scriptor, prædictus anonymus ad Hadrianum Imperatorem perperam retulit.

3 Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum xv Septembris supponit, S. Paulinum episcopum Nolanum, qui anno 431 obiit, ad hunc Aprum Tullensem antistitem quasdam litteras dedisse. At R. D. Riguetius Præpositus S. Deodati in Ms. Systemate chronotactico episcoporum Tullensium, quod anno 1700 ad nos missum cum grata candidi auctoris memoria conservamus, hoc Baronii aliorumque suppositum negat, et multis cruditisque rationibus contendit, S. Paulinum non potuisse scribere, nisi ad alium quemdam Aprum. Argumenta ejus proferri poterunt, quando ad diem xv Septembris S. Apri Tullensis præsulis Acta illustrabuntur. Interim videri possunt dubia a Tillemontio in Memoris Ecclesiasticis proposita tom. XIV, pag. 727 et 728. De eadem controversia agit auctor anonymus, qui S. Paulini opera anno 1685 Parisiis edita cluendavit Dissert. v de S. Apro cap. i et sequentibus. Sammarthani in Catalogo episcoporum Tullensium nomen S. Apri sine nota chronologica ponentes ita judicant: Nequaquam vero potuit illi Paulinus scribere, ut vulgati habent Catalogi: nam decesserat, antequam Sidonius ad episcopatum eveheretur. Ex iis, quæ hactenus de ea re legi, conjicio S. Aprum circa finem sæculi v, vel initium sæculi vi Tullensem Cathedralam occupasse, ac propterea S. Aproniam ejus sororem circa idem fieri tempus collocandam esse censui.

4 De Sanctæ nostræ patriæ scriptores conveniunt, ac communiter tradunt, eam natam fuisse in vico quodam, qui Tranquillus vulgo Trancost vel Trancaut vocatur. Sed mihi dubium suboritur, nempe quomodo in Actis nostris num. 2, dicatur S. Apronia vitæ exordium sumpsisse in suburbio Augustæ Treccorum vico, qui Tranquillus dicitur; Cum Nicolaus Des Guerrois supra laudatus, aliique testentur, vicum illum ab urbe Treccensi novem leucis distare. Quomodo locus novem leucis a civitate distans vocari possit civitatis suburbium libenter a Tullensibus aut Tricassinis discemus. Interim audiatur Nicolaus Camuzatus Tricassinus, sincerus patriæ suæ illustrator, qui in Miscellaneis Historicis circa finem ita scribit: His miscellis collectionibus, tamquam mantissam et auctarium addam, complures viros illustres, qui in Tricassina diocesi floruerunt, celeberrimum nomen ad posteros transmisisse, memoriamque sanctitatis suæ reliquisse sempiternam, in quibus eminent D. Aper Tullensis antistes, et diva virgo Apronia

ex cujus epocha
ætas S. Aproniæ
circiter colligenda est.
E

Error circa
tempus S. Apri
Tullensis episcopi.

S. Virginis patria et Acta.

AUCTORE
G. C.

nia ejus germana, qui ambo in viculo quodam dictæ Tricassinæ diœcesis, novemque leucis ab urbe Tricassina subducto, cui nomen Tranquillus (*in margine notat vernacule Trancaust*) editi fuere, qui etiam viculus famoso illi Normannorum duci Hastinguo ortum cunasque præbuit. *Deinde S. Flavium ejusdem diœcesos indigenam memorans fert hoc candidum de eorum Actis judicium*: Verum adeo negligenter ipsorum Sanctorum historiæ conscriptæ sunt, ut eas huc adscribere et opusculo huic assuere non multum profuturum videatur. *Ex hoc Camuzati judicio facile quivis intelliget, quanti facienda sit Vita seu potius pænegyris S. Aproniæ, quam a ducentis circiter annis conscriptam hic subnectimus.*

ACTA

Auctore anonymo,

Ex Ms. Tullensi.

B

Prologus
auctoris.

Beatissimæ virginis Aproniæ (cujus sacratissimo corpore hæc nostra Tullensis decoratur ecclesia) festivitatem annua celebritate revolventes, licet de ejusdem sanctissimæ vitæ felici exordio ac progressu feliciori, felicissimoque exitu pauca apud nos comperiantur, multa tamen præclare gesta et forsitan olim litteris mandata arbitramur; quæ vel nimia temporum vetustate, aut certe calamitate seu infortunio temporum, quibus hæc ipsa ecclesia multum et diu vexata extitit, deperdita vel obliterata putamus. Nihilominus tamen pauca, etsi arido sermone, ad ipsius Virginis honorem, tam ex aliquibus ejusdem ecclesiæ scriptis, quam ex veridica relatione auditis et aliis probabilibus hic inserere dignum duximus, ut habeat hæc sancta Tullensis ecclesia, quibus in hac die divinis vacet lectionibus, quibusve ipsam gloriosam Virginem extollat laudibus. Indecens est enim et rationi dissonum, ut, cum juxta Scripturæ vocem omnium Sanctorum laudabilem vitam recollere ac venerari debeamus, illorum, quorum dignissima corpora et venerabiles Reliquias obtinemus, memoriam oblivioni tradamus. Quin potius honore ampliori ad Dei laudem, ac omnium nostrorum salutem et pacem amplectamur, extollamus, et quantum possumus, celebremus.

S. Aproniæ patria et parentes,

a

2 Hujus igitur Virginis originem ex Legenda beatissimi antistitis Apri, septimi hujus ecclesiæ Tullensis episcopi, ejusdem virginis fratris dignissimi liquido possumus cognoscere: Quippe qui ex eadem prosapia sanctissima quidem ac nobilissima procedentes splendidam duxisse vitam perhibentur. Hæc itaque virgo in suburbio a Augustæ Trecorum vico, qui Tranquillus dicitur, præsentis vitæ sumpsit exordium. Nobilibus, et quod excellentius est, sanctissimis, ut dictum est, parentibus et Christianis educata, ac omni morum honestate erudita. Et sicut bonæ arbores ex sese bonum fructum producere solent, ita ipsi parentes in radice veræ fidei firmiter radicati, ac non minus in caritatis ardore inflammati, quales ipsi

fuerunt, talem nimirum progeniem in utroque sexu, Aprum videlicet et Aproniam in hoc mundo protulerunt, attestante Domino, qui in Evangelio ait: Non est arbor bona, quæ faciat fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum. Hi siquidem parentes dictam suam sobolem, ut par erat, à primis, ut ajunt, unguiculis, ad Christi fidem salutaribus documentis imbuerunt, ac morum elegantia clarisque virtutibus omnino decorare studuerunt, adeoque, ut quales in matura ætate futuri essent, in ipsa etiam puerili et juvenili ætate liquido claresceret.

3 Virgo itaque prædicta ab ipsa sua pueritia bonis, ut prædicitur, moribus prædita, ac virtutum radiis illustrata, mundana quæque oblectamenta despiciens, cœpit charismatum splendore clarescere, ac inter teneros annos laudabilium morum generositate pollere; inspiranteque Patre spirituum b, ac dulcia Christi connubia virgineo pectori instillante, non traxit in longum virgo præclara consensum. Quinimo cælestis ignis ardore succensa terrenæ gloriæ vanitates ex alto contempsit, et carnis illecebras prorsus abhorrendo, corporis virginei integritatem Domino devotissime obtulit. Nec cœptis contenta, sed veluti ædificium super firmam petram inchoatum ad perfectum deducere peroptavit, domum suam, corpus scilicet virgineum undique suavibus redundans unguentorum odoribus pro cælestis amore sponsi toto vitæ spatio illibatam et integrum perseveranter custodivit. Nec dubium, quin et humilitate, obedientia, pietate, ceterisque virtutum fulgoribus adeo resplenduerit, ut cunctis in admirationem sui ac exemplum perfectionis extiterit.

4 Accedit ad hoc pristinorum ac præsentium temporum varietas: Quis enim non perpendit, qua fidei firmitate hæc ipsa virgo claruerit, quæ tempore ipsius beatissimi Apri episcopi vitam præclaram duxit, quo tempore fides adhuc nova et satis recens plurimum incalescebat, et Christiana religio in timore Domini et mandatorum ejus observatione necnon vitæ sanctitate, sicuti de aliis quibuslibet Sanctis tunc degentibus liquet, multo plus floreat, quam his temporibus, in quibus multorum refrigescit charitas, vitia pullulant, et fides ipsa plurimam desolationem patitur. Unde ista virgo beata inter alias virgines Deo dicatas non infima, sed excellentissima ac devotissima fuisse non immerito creditur. Hæc protectio fuit una de quinque virginibus prudentibus, quæ sumpto oleo secum in vasis suis obiaverunt sponso media nocte venienti et cum eo intraverunt ad nuptias. Hæc enim suam virginitatem custodiendo ac quibusque virtutibus sese exercendo hoc non ad vanam gloriam aut ostentationem, sed potius ad Dei gloriam ac honorem cum omni humilitate et sui ipsius dejectione fecisse perhibetur. Unde cum non ab hominibus, sed a Deo intra suam conscientiam gloriam quæsivit, vas suum cum oleo et lumine decenti venienti sponso plenissimum portavit. Rursus cum seipsam castam, immaculatam, et a peccatis mundam exhibuit, uncta oleo lætitiæ præ consortibus fuit: oleo enim lætitiæ perungitur, qui peccatorum macula non coinquinatur.

ob quas quinque
prudentibus
Euangelii vir-
ginibus compa-
ratur.

5 Dehinc quinque virginibus prudentibus non abs re similatur : ut enim præclare ait beatus Augustinus : Omnis anima in corpore ideo quinario numero censetur, quia quinque sensibus utitur. Nihil est enim quo sentimus in corpore, nisi janua quinquepartita, aut videndo aut audiendo aut odorando aut gustando aut tangendo. Qui enim se abstinet ab illicito visu, ab illicito auditu, ab illicito odoratu, ab illicito tactu, ab illicito gustu propter ipsam integritatem, nomen virginis acceperit. Quia igitur hæc virgo, de qua agimus, non solum corporis et animi castitatem observavit, sed etiam quinque sensus corporis sui a præfatis illicitis penitus retraxit, duplici ratione nomen virginis habere meruit. Insuper et lampadem in manibus accensam portavit, quia ex suis bonis operibus aliis exempla benefaciendi præbuit, juxta illud Euangelicum : Luceant opera vestra coram hominibus, ut videant benefacta vestra et glorificent Patrem vestrum, qui est in cælis.

B et perfectissimum vitæ statum elegisse ostenditur.

6 Inter omnes status mulier hæc virgo perfectissimum elegit. Quamvis enim sit laudabilis status conjugatarum, et laudabilior viduarum, super omnes tamen eminent et excelsior est, status virginum. Ut enim disertissime ait divus ille Hieronymus : Profecto in carne præter carnem vivere non terrena vita est, sed cælestis : unde in carne angelicam gloriam acquirere majoris meriti est, quam habere : Esse enim angelum felicitatis est ; esse vero virginem virtutis ; dum hæc viribus obtinere videtur cum gratia, quod habet angelus de natura. Præterea non tradidit ipsa oblivioni optimam doctrinam et consilium Apostoli dicentis : Volo vos sine sollicitudine esse ; qui matrimoniam contraxit, cogitat, quæ sunt mundi hujus, et divisus est ; sed mulier innumpta et virgo cogitat, quæ sunt Domini, et quomodo placeat Deo, ut sit sancta et corpore et spiritu : prout hæc virgo verbo et opere perfectissime complevit.

Ejus mors et sepultura,

7 Denique vero clarissima virgo Apronia, postquam totum vitæ suæ spatium in divinis laudibus ac virtutum officiiis adimplevit, tandem a beatissimo suo sponso Domino Jesu Christo, quem tam ardentem amavit, appellari meruit ad coronam, ac suam pretiosissimam animam jam diu dicto suo sponso per spem et caritatem inhærentem et conglutinatam corporeo carcere tunc exutam ad gloriam exhalavit sempiternam. Nec defuisse putamus huic suo glorioso exitui angelorum ministerium, cum secundum supradictum Hieronymum semper angelis sit cognata virginitas, a quibus ipsa ad cælos cum omni gaudio deducta, cum eis regnat sine fine mansura. Corpus autem ejus sanctissimum, in dicta civitate Trecorum sepultum, a populo dictæ civitatis et locorum vicinorum longo tempore, videlicet usque ad tempus beatissimi Gerardi *e*, hujus ecclesiæ trigesimi secundi episcopi, ibidem non sine miraculis, ut credimus, extitit honorifice veneratum.

8 Adveniente autem tempore, quo prædictus sanctissimus Gerardus dono divinæ dignationis huic ecclesiæ præfectus est epi-

scopus et pastor gloriosus, videlicet circa annum Domini nongentesimum sexagesimum tertium, inter plurima et quasi innumera, quæ per cum præclare gesta fuere, summum ei fuit studium tam in ecclesiis quam in Reliquiis Sanctorum requirendis et habendis. Inter autem alias plurimas Reliquias, quas sagaci indagabat sollicitudine, corpus etiam hujus beatæ virginis Aproniæ a Trecore civibus promeruit suscipere, quod ad plebitutamen infra suæ urbis incenia studuit collocare *d*. Quod quidem corpus in prædicta Tullensi ecclesia hucusque requiescens est multa veneratione dignum.

EX MS.
Reliquiarumque
translatio in ci-
vitatem Tullen-
sem,

d

9 Solet autem ipsa Virgo invocari a mulieribus in partu laborantibus seu periclitantibus, et ipsa invocata cisdem auxiliari, ut nostris temporibus accidisse veridicorum relatione compertum est : Cum enim quodam anno, non diu lapso caput ipsius virginis sub theca argentea ornatum apud sanctum Nicolaum de Portu hujus diocesis, causa elemosynarum pro fabrica hujus ecclesiæ petendarum deportatum fuisset, accidit ut quædam mulier Guyota nomine, uxor cujusdam incolæ dicti sancti Nicolai, nomine Guillelmi Chevalier, in partu laboraret et periclitaretur, quæ divina quadam inspiratione ducta imploravit virginem Aproniam, et cum humilitate postulavit, sanctum ejus caput ad domum suam deferri. Mira res, sed verissima ! statim ut ipsum sacrum caput ad domum ipsius parturientis allatum est, mulier ipsa prolem suam facillime edidit ac peperit, quam Aproniam in hujus rei memoriam nuncupans Deo ac ipsi beatissimæ virgini gratias egit ac persolvit. Præmissis igitur nuper videlicet hoc anno *mxxxv e* per capitulum hujus ecclesiæ mature consideratis, ordinatum est per ipsum in capitulo Generali sancti Lucæ, ut festum ipsum virginis Aproniæ, quod antea sub simplici Officio et in crastino Divisionis Apostolorum transferebatur, deinceps die præcedente *f* festi Divisionis, et sub Officio novo *g* solemniter, omnino sicuti sit de sancto Amone *g*, celebretur.

quæ post patrum miraculum
solemniter coluntur.

E

e

f

g

ANNOTATA.

F

a Dixi in Comment. præv. num. 4, me non satis intelligere, quomodo auctor hunc locum vocet suburbium Augustæ Trecore, cum ab ea urbe novem leucis distet.

b Ita exprimitur, quamvis forte legendum sit Patre luminum.

c S. Gerardus creatur Tullensis episcopus anno 963, et moritur anno 994. Ejus Acta illustravit noster Henschenius ad diem *xxiii* Aprilis.

d Hæc verba etiam leguntur in Vita S. Gerardi a coævo conscripta.

e Ex hac nota chronologica patet, hanc panegyricum duorum sæculorum antiquitatem non excedere.

f Cum hoc statutum dicatur anno 1525, miror, quod in Breviario Tullensi anno 1535 Divisioni Apostolorum Officium S. Aproniæ postponatur.

g Hic dicitur fuisse secundus Tullensis ecclesiæ præsul, cujus Officium ibidem celebratur *xxiii* Octobris, quo die de ipso erit agendum.

A

D

DE SANCTO ÆTERNO

EPISCOPO EBROICENSI ET MARTYRE

LUSARCÆ IN DIOECESI PARISIENSI.

I. B. S.

Ex Saussayo et Castellano.

CIRCA DCLX.
A Saussayo re-
fertur XVII hu-
jus:

Antiquis omnibus Martyrologiis ignotus hic Sanctus, adeoque præteritus, primum, quod sciam, signatus fuit ab Andrea Saussayo, in suo Gallicano, non hoc sed XVII hujus mensis die, his verbis: Ebroicis in Normania, sancti Æterni episcopi et martyris, qui tempore Clodovæi regis, ecclesiam spiritu Apostolico dirigens, omnis religionis decore, palmaque denique inclyti martyrii decoravit; fastisque ut hodie suis lætificat, sic perpetuis juvat patrociniiis.

BSaussayi stucnta oratoria potius quam Sancti Legendam hæc omnia sapiunt. Clodovæum autem dum ita indeterminate appellat, cave alium intellexeris, quam secundum, eum ad sæculum septimum pertineat Sanctus, cujus verosimillimam ætatem ex Castellano apposuimus, qui rem paulo accuratius examinasse videtur, distinctius etiam explicans, quæ ad positionem, seu locum martyrii et ad cultum attinent; nescio tamen, utrum diem natalem, in quo de Sanctis quibusque operosius disquirendo operam se posuisse non semel testatus est, certius deprehenderit, cum Ebroicis colatur Sanctus XVI Julii.

2 Sufficiens ea quæ hic habet ad ignobilis loci cognitionem, de quo æque ac de ipso S. Æterno

loqui hic supersedissemus, nisi testimonio ejus et Officio Ebroicensi inniteremur pro vero cultu S. Æterni exhibito, ut secure hoc loco reponi posset. Ipsum audiamus sic ex Gallico Latine loquentem: Lusarcæ in diœcesi Parisiensi, S. Æterni episcopi Ebroicensis, eo loco ab hæreticis macerati. Sacrum ejus caput exstat in (Villiers-le-Bel) prope Parisios in ecclesia S. Desiderio dicata, ubi festum ejus celebratur die prima Septembris. Clarius in scheda manu sua Latine scripta ait, reliquum corpus asservari Lusarcæ: Villare bellum autem leucis eireiter quatuor Parisiis distare, medio itinere Lusarcam versus. De Vita Sancti aut rebus gestis quod referrent, nihil habuere Sammarthani, apud quos paucula hæc verba sunt accepta ex Surio ad XIX Octobris, in Vita S. Aquilini, ejus in episcopatu successoris num. 7: Beato itaque Æterno, Ebroicensis urbis Episcopo, ex hac luce ad æternam translato, ut reipsa esset, quod verbo hactenus dicebatur, totius cleri et populi animi divinitus inflammantur, ut Aquilinus ille, occultus Dei servus . . . . ei substituat: Neque nos plura ad Sancti gesta vel martyrium spectantia invenimus, aut in Officio aut alibi.

a Castellano dis-
tinctus hoc die

E

DE SANCTO DEUSDEDIT

SEXTO CANTUARIENSI IN ANGLIA ARCHIEPISCOPO.

Ex Martyrologiis et Capgravio.

C

I. B. S.

ANNO DCLXIV.
A scriptoribus
obiter laudatus,

In syllabo Prætermisorum ad diem XXX Junii, quo die perperam signatus erat a Wilsono in suo de Sanctis Angliæ Martyrologio, huc remissus est is, quo de hic agendum est, S. Deusdedit Archiepiscopus Cantuariensis seu Dorovernensis ecclesiæ, non semel in Actis nostris laudatæ, ordine sextus, quem nescio cur recentior iste Martyrologus eo die retulerit, eum Venerabilis Beda ceterique scriptores Angli ejus natalem passim et constanter collocent vel hac XV Julii, vel saltem die præcedenti, uti ibidem etiam paucis annotatum est. Cursim de eo meminit laudatus Beda lib. III, cap. XXVIII, et lib. IV, cap. I, non gesta aut virtutes ejus, sed solum obitus diem et annum designans, quo pacto etiam ferme laudatur a Gervasio in Actis Pontificum Cantuariensium, Thornio in Chronico, Harpsfeldio aliisque, adeo ut noster Alfordus ad annum 664, quo vivendi finem fecit, nihilo plus de Actis S. Deusdedit attulerit, præter fragmentum ex Capgravii Legenda, de qua mox dicendum erit, ubi

ex Martyrologiis Sancti cultum ostenderimus. Pitseus De illustribus Britanniarum scriptoribus de Sancti juventute id solum elogii habet, quod Capgravianæ orationi non inepte præmitti possit; ut fatendum omnino sit, de gestis S. Deusdedit vix quidquam superesse.

2 Id singulare notant scriptores isti passim, primum fuisse, qui ex gente Saxonica, post Augustinum, Laurentium, Mellitum, Justum et Honorium ceteros, sedem illam metropolitancam conscenderit, Frithonam antea appellatum, pro quo nomen anglicum, inquit Capgravius, ei inditum fuerit, quod aliis Theodatum aliis Deodatum non male vertere placuit. Nos receptiori appellationi insistimus, sub qua in Fastis sacris primum relatus videtur, ab eo qui Usuardum in Angliam auxit, ejus codicem sæculo XII conscriptum, in ecclesia Ultrajectina olim usitatum, Rosucydi nomine, in nostra editione insignivimus. In eo autem codice, ad hunc diem, refertur his verbis:

in Martii hoc
die signatus est.

A *verbis* : Eodem die in Britannia, depositio beati Deusdedit Archiepiscopi et confessoris. *Grevenus breviter* : Deusdedit Archiepiscopi Cantuariensis et confessoris. *Molanus paulo distinctius* : Cantuariæ, depositio S. Deusdedit, sexti Archiepiscopi et confessoris. *Quid Florarium dixerit, notavimus die præcedenti in Prætermisissis. Nihil adducere possunt recentiores, quod ex jam citatis ferme acceptum non sit : nec curandi Wion, Dorganius, Menardus, Bucelinus, Maiheu aut alii, dum Sanctum Ordini suo adscribunt, sive ex Trithemio, sive aliunde ; prudentior Mabillonius cum lapidem movendum non censuit.*

Cetera ex elogio Capgravii.

3 Pluribus verbis utitur citatum Wilsoni Martyrologium Anglicum, sed ea ex Capgravio desumpta, hic repetenda non sunt : fallor ni is in die obitus errandi occasionem ceperit ex Godwini de Præsulibus Angliæ Commentario, quem alterius sæ editionis margini adscriptum lego ; verum non asserit iste sanctum Deusdedit xxx Junii decessisse, sub disjunctione sua exponens. Consecratus est, inquit, per Ithamarum episcopum Roffensem (Eboracensi sede tum vacante)

B et ultimo die Junii, sive (ut habet Westminsteriensis) Julii xiv migravit. De cetero perinde res erit, sive cum Beda die præcedenti, sive cum aliis hoc die ad exlos evolasse dixeris ; nos Martyrologia secuti sumus. Non ita admittendum, quod præfatus Godwinus solus, quod sciam, adstruit, migrasse nempe ab hac luce, postquam ecclesiam sibi commissam annos sex rexisset, ubi ceteri annos ut minimum novem regiminis ei certatim tribuunt, ut ex Capgravii elogio mox intelliges. Elogium voco, non Acta aut Vitam, quandoquidem præter nomen, ætatem, successionem, ordinationem et sepulturam, vir quidquam adferat, quod non Sanctis quibusque Episcopis merito adaptetur. Rem proponam pro ut ab eo edita est, cui ad calcem subnectetur Sancti epitaphium, nescio a quo, nec quo tempore compositum ; ubi pauca in memoriam revocavero quæ de ipso jam dicta sunt die xxvi Maii, ubi de S. Augustino actum est.

Ejus translatio.

C 4 Erstat ibi istius mensis tomo VI a pag. 411 fuse narrata a Gocelino monacho historia translationis sanctissimi Anglorum apostoli, cum cujus sacro corpore plura successorum aliorumque Sanctorum conjuncta fuere, atque ea inter ipsum etiam hujus nostri sancti Deusdedit. Porro et ejus et sanctorum Justi et Honorii encomia ex professo referuntur cap. iv, ubi post alios, tamquam sanctitate consimili illustris adjungitur, ut qui beati Augustini apostolatus sextus subjungi, et eidem tam proxime meruit consepeliri. Tum vero pauca ex Beda adducuntur, quæ omnibus communia hic seorsim describere necesse non existimo, uti nec ea quæ habentur paulo superius cap. ii, num. 21 de impensa tota sexta feria in excavando ejus sacro corpore, quemadmodum istic pluribus commemoratum invenies ; verum ex quibus de sancti Deusdedit præclare gestis aut vitæ serie nihilo magis edoceberis. Demum igitur, quod promissum est, Capgravii breve elogium.

ELOGIUM Ex Capgravio.

Egregio Dei pontifice Honorio ex hac luce ad Dominum translato, electus est Julii Tomus IV.

Archiepiscopus Dorobernensis vir Deo dignus, vita et eruditione clarus Deusdedit, de gente Occidentalium Saxonum cum maximo omnium tripudio, quem ordinaturus venit illuc Ythamarus antistes ecclesiæ Roffensis ; et novem annis, mensibus quatuor ecclesiam suam gloriose rexit. Servus itaque Dei Deusdedit fidelissimus per omnia et Deo devotus, euangelici præcepti non inmemor : sicut enim fuerat idoneus auditor, ita non minus ipsius erat et studiosus executor. Verus enim erat Dei cultor, vitiorum mortificator, virtutum amator, verbi divini non segnis sator : meditabatur legem Domini assidue, præceptis ejus seipsum humiliter subdendo, et talentum sibi commissum a Christo, affectu voluntatis nimio nitebatur creditori solvere suo, usu centuplicato. Quidquid de Dominicis eloquiis aure cordis exceperat, non solum opere, sed etiam moribus et vita adimplere satagebat.

EX MSS.
Sextus ordine
Honorio succedens.

2 Agebat pastor sanctitatis eximie ut sibi fieret plebs commissa conformis, et ob merita virtutis, cælestibus titulis adscriberetur. Gregem sibi commissum pane verbi divini satiabat, et potu euangelicæ institutionis recreabat. Pervigil erat in orationibus, jejuniis intentus, et elemosynis deditus : ovile sibi creditum non mediocri industria procurabat, et ab eo insidias dæmonum vexillo crucis Dominicæ propellebat. Integerrima vitæ puritate excellens, omnium bonorum opinione pollens, se et sibi subditos Domino jugiter commendabat, et ut in fide Christi stabiles essent, pernox orabat. Præsul igitur insignis ac Domino per cuncta amabilis, cum divini crediti memor esset, et quam humili et cauta dispensatione illud peregisset : providens in futurum sanctæ ecclesiæ, ne post discessum suum, utpote rudis adhuc, vacillaret, probos et religiosos viros, quos in divina doctrina perfectos esse probaverat, verbum Dei prædicando paterna cum monitione delegavit.

omnibus virtutibus.

3 Deinde sibi a Deo collata scientia, sacri Ordinis primordia disposuit mira industria. Ministros sacri Officii et divini ministerii adjutores usui ecclesiæ, secundum instituta Apostolica deputavit, et in puritate vitæ servire Deo docuit. Erat enim vir angelicus, doctrina præclarus, spiritu sapientiæ et humilitatis gratia plenus. Hic enim patria lingua Frithona vocabatur, sed ob merita ejus magnifica, nomen Saxonicum ab electis Dei ministris commutatur in nomen angelicum. Iste confessor et amicus Dei Deusdedit nomine vocabatur : gratia namque Dei eum in opus ministerii sancti assumpsit, et sibi in sacerdotem magnum adoptavit. Sumpto sacerdotali officio, in timore Domini perfectus perseverabat, oculos mentis suæ semper ad Deum defixos habens, in servitio Domini dies noctesque assiduabat, pauperes recreando, nudos vestiendo, infirmos visitando, in charitate Dei et proximorum amore perseverando, Deo sibi placere studebat.

Episcopo condignis clucet ;

F

4 Sanctissimum hunc pastorem et doctorem, ad consummationem Sanctorum nobis superna gratia dedit ; id est ad supplementum fidei Sanctorum. Principium igitur consummationis Sanctorum, ad quam beatus Deusdedit

mortuus Idibus Julii an. 661.

EX MSS.

Deus dedit missus est, prior dedit almus Augustinus, fundamenta jecit, ad spem reddidit. Deinde melliflui doctores Laurentius, Mellitus, Justus, Honorius, sibi invicem succedentes. Horum vera consummatio erat hic Sanctus, qui post hos, ut sapiens architectus, domum Dei viriliter conscendens, prædicatione, ammonitione, correctione, et eximia charitate omnipotenti Deo templa in æternum mansura stabilivit. Anno autem Domini sexcentesimo sexagesimo quarto, postquam cuncta in tranquilla pace disposuerat, Idus Julii caelestia conscendit, et in

monasterio Apostolorum Petri et Pauli sepeliri meruit. Vitam hujus almiflui patris virtutes quoque et merita, mira odoramentorum suaviam gratia, de tumba ejus erumpens ostentat.

Epitaphium ex Harpsfeldio.

Alme Deus-dedit, cui sexta vacatio cedit.
Signas hunc lapidem, lapidi signatus eodem,
Prodit ab hac urna virtute salus diuturna,
Qua melioratur quicumque dolore gravatur.

DE S. PLECHELMO EPISCOPO

OLDENSALIÆ ET RURÆMUNDÆ IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS JOANNIS BOLLANDI.

B

E

Præfatiuncula.

Mirum videbitur, neque sane immerito, Bollandi, antesignani nostri, nomen seu potius vigilias ad medium usque Julii protendi, ab eoque elaboratum de *S. Plechelmo*, quem hic damus, Commentarium, quandoquidem mensi Martio immortuum Vita ejus, mensi isti præfixa, disertissime doceat, capite xxii explicans, quam exiguam in eo partem viro jam morbis et senio fatiscienti habere licuerit, præter laudatissimam operam, quam in relegendis confingendisque Pseudomarcellini inolitis jam diu figmentis, in *S. Suiberti Vita* illustranda posuerat, adeo ut in ea lucubratione, operose juxta ac fuscæ deducta (utpote cujus pars magna rescindenda fuerit) postremas omnes corporis et animi vires consumpsisse videatur. Atenim ea occasione plura alia ab ipso discussa observo, quæ ex eodem fetido lutulentoque supposititii Marcellini, a quo sincerum die præcedenti discrevimus, fonte profluxerant; qualia certe æstimanda sunt quæ de sanctis Wirone, Plechelmo, et Odgero vulgo ferebantur, quæque ipse eadem industria et sagacitate convellenda suscepit. De *S. Wirone* dissertationem ejus habes ad diem viii Maii; hic illam quam de *S. Plechelmo* non minus accurate exornavit, verbis ejus totam et integram exhibemus, cui demum suo tempore, nempe ad x Septembris subjungetur Commentarius de *S. Odgero*, ejus etiam manu descriptus atque in scriniis nostris asservatus. En igitur modo *S. Plechelmi* gesta a Marcellinianis sordibus studiose expurgata vindicataque.

J. B.

§ I. *S. Plechelmi patria, inque ea Episcopatus. S. Swiberti per Marcellinum Vita supposititia.*

SÆCULO VIII.
S. Plechelmus in Scotia natus in eaque Episcopus;

Retulimus ad viii Id. Maii *S. Wironis Episcopi Scoti, ac Gelrix superioris Mosanique tractus Apostoli, acta, et de ejus patria, Episcopatu, ætate, monasterio in monte S. Odilix, plura disseruimus, quamvis in re non admodum obscura, nisi quidam tenbras parum accurata descriptione offudissent. Ejus gentilis, simulque cum eo ad episcopale munus a Pontifice Romano initiatus, ac demum apostolicæ in Galliam Belgicam peregrinationis socius fuit S. Plechelmus. Oriundus igitur hic quoque c Scotia fuit, sive ea Hibernia fuit, Scotorum patria, ut de Wirone diximus sentire nonneminem; seu potius Pictorum, præcipue Australium, regio, quæ, ut nunc, etiam ævo quo scripta ejus Vita, Scotiæ nomen obtinuit.*

2 Neque solum illa Pictorum regio Scotiæ appellationem induit, sed et aliæ provinciæ eis Fortham urbemque Edenburgum, atque inter eas Gallo-

vidia et Lautonia, quas olim Britones Romanis subjeti tenuerunt, dein retractis ab insula armis Romanorum, partim Cumbri, ipsi quoque Britones, partim postea Angli Northanimbri: donec sæculo Christi decimo Boreales illas provincias Regi Scotiæ Angli cesserunt. Et harum fortassis provinciarum aliquam S. Plechelmo patriam extitisse, Vitæ illius scriptor voluit indicare, cum eum asseruit infra confinia Scotiæ, de clara nobilium prosapia patrum, procreatum fuisse: quod et Joannes Gerbrandus a Leidis Chronici Belgici lib. ii, cap. xvi iisdem verbis tradit. Ut videtur uterque tacite suffragari iis qui Candida Casæ in Gallovidia Episcopum faciunt, eundem videlicet, qui apud Bedam Pethelmus appellatur.

3 Ejus sententiæ princeps fuit, qui sub *S. Marcellini sive Marcellini nomine, S. Swiberti Boructuariorum Apostoli, ac comitis S. Willibrodi Vitam edidit, quam nos ad diem primum Martii, quo S. Swibertus colitur, refutavimus, neque dignam*

an eis Fortham in Gallesia, ut quidam innuere videntur?

Asserit Pseudomarcellinus in commentitia Vita S. Swiberti, et synodo Trajectensi S. Willibrordi

A *dignam censuimus, quæ operi nostro insereretur, etsi apud Surium extaret. Sanctorum Wironis et Plechelmi in ea mentio fit cap. xiv, his verbis: Deinde animadvertentes præfati sancti Pontifices, et egregii prædicatores, qui cum eis ex Anglia Trajectum venerunt, quod multus populus, Deo prosperante, ab infidelitatis errore ad Christum conversus esset; convocata synodo in novella Ecclesia Trajectensi, decreverunt more Apostolorum et Discipulorum Christi, in diversas circumjacentes barbaricas nationes, præstantiores prædicatores illinc mittere, ad prædicandum ipsis fidem Christi. Erant autem eo tempore in eadem primitiva Ecclesia Trajectensi apostolici Pontifices et Canonici egregii Prædicatores, qui S. Swibertum cum SS. Ewaldis sequentes, constanter Christum gentibus prædicaverunt: utpote S. Winfridus sacerdos, qui postquam XIII annis in Ecclesia Trajectensi ut Canonicus degisset, Archiepiscopus Moguntinensis consecratur, et Bonifacius appellatur, qui post obitum S. Willibrordi episcopi Trajectensis rediens, secundus Archiepiscopus Trajectensis ordinatur: qui postquam decem et sex annis per Frisiam prædicasset, martyrio in Frisia coronatur cum suis.*

ipsum inter-
fuisse Massæ
Candidæ, vel
Candidæ Casæ
Episcopum,

4 Similiter S. Wiro Episcopus Deirorum: S. Plechelmus Episcopus de Massa candida, vel secundum Bedam Candida casa: S. Othgerus Levita, cum plerisque aliis gloriosis sacerdotibus et prædicatoribus. Cui sanctæ synodo præfuerunt SS. Willebrordus et Swibertus Antistites constantiores: in qua conclusum et diffinitum fuit, ut omnes primi prædicatores in exteris provincias prædicarent verbum Dei. Igitur S. Acca, ut prælibatum est, cum S. Swiberto in Angliam rediens, a S. Wilfrido Episcopo Augustadiensis Ecclesiæ Episcopus consecratus, post sanctissimam vitam, ibidem in Domino quievit. S. Wigbertus in Fostelant martyrio coronatus fuit, ut prædictum est. S. Willibaldus Orientalem adiens Franciam, Aureatensis sive Eistatensis Episcopus effectus est. S. Winnebaldus frater ejus Heyndelamensis Abbas est ordinatus: quorum germana fuit S. Walburgis Virgo, Levinus pontificatum adeptus, martyrio prope Gandavum coronatur, etc.

et scilicet cum
S. Levino, mini-
mum 38 annis
ante occisio,

5 Quis est, qui non illico perspiciat hæc inepte esse congesta, si modo primoribus digitis historiam sanam, præsertim Anglicanam, attigerit? Ad singulorum horum Divorum, ac præcipue S. Swiberti, errata insulsi scriptoris pleraque refellimus, nec omnia ubique repeti possunt. Et S. Levinus quidem, sive Livinus, prius fortasse quam plerique e gloriosa illa turba sociorum S. Willebrordi in vitam mortalem prodiissent, eam adeptus erat immortalis, in ditione Alostana, quæ tunc Brabantum, sive Brabantia appellabatur, martyrio coronatus anno DCLIX, biennio post S. Bavonis mortem, ut VI Februarii ad Vitam S. Amandi § XIII fuisse probatum: non igitur socius fuit S. Willebrordi, nec interfuit synodo ab eo habitæ, si tamen ea habita est umquam. Fateor quidem in quibusdam exemplaribus pro Livino Liebainum haberi, et antea cap. VI, non Levinus, sed Lebainus inter illos XII viros apostolicos numeratur. Verum Presbyter fuit et Confessor S. Lebuinus, non (ut hic dicitur) pontificatum adeptus, nec martyrio prope

Gandavum coronatus: at nec S. Willibrordi socius aut discipulus fuit, qui temporibus S. Gregorii tertii Ultrajectensis Ecclesiæ Episcopi ex Anglia venerit, ut XXVI Martii in Vita S. Ludgeri Monasteriensis Episcopi dicitur: nec poterat hoc ignorare Marcellinus, sive Marchelmus, qui Daventriæ ejus cooperator in semente Evangelica fuisse traditur.

6 Etsi autem erimine ab uno satis perspicui queat pseudonymi scriptoris fide sublesta, lubet tamen alterum specimen jungero. SS. Willibaldum et Wunibaldum ait cap. VI cum S. Willibrordo anno DCXC jam sacerdotes in Frisiam venisse, eum non nisi undecim post annis Wunibaldus, quatuordecim Willibaldus sit natus; hic nimirum anno DCCIV, ille DCCI, ut VII Februarii ad Vitam S. Richardi, patris ipsorum, solide probatum est. An igitur synodo illi interfuerunt nondum nati, si habita est circa annum DCXCVII? Vel infantes, si DCCVII, aut summum saltem adolescentuli, cum S. Swibertus, qui anno DCCXV vel DCCXVII decessit, multa tamen post eam synodum egisse memoretur?

7 Cur deinde Wiro et Plechelmus, qui ad Frisios missi non leguntur, nec in Frisia prædicasse, sed in Galliis, soli ex omnibus Galliarum Episcopis ad eam synodum evocati sunt? Neque S. Wiro, ut ad ejus Vitam ostendimus, Deirorum Episcopus fuit: at neque S. Plechelmus Candidæ Casæ, nedum Massæ candidæ, cujus nominis urbem Episcopalem neque alibi terrarum extitisse legimus. Massa candida appellati quidem, ut ad XXIV Augusti in Martyrologio refertur, CCC Martyres Carthagine incendio necati, utemque alii Cæsaraugustæ III Novembris, quorum eineribus varii scriptores titulum Massæ Candidæ tribuerunt; at nusquam urbis id, quod sciam, proditur nomen. Gabriel Bueclinus in Menologio Benedictino, nihilo felicior conjectura, Casæ Dei Episcopum fuisse scribit. Vetus notitia Africæ tres Numidicæ civitates exhibet, quarum a casis ductum nomen, Casas Madianas, Casas Nigras, Casas Calaneas. Est apud Arvernos in Gallia celebre Ordinis Benedictini monasterium, Casa Dei nuncupatum, de quo agitur XXIV Aprilis ad Vitam S. Roberti fundatoris: at nusquam civitas Episcopatu insignita, quæ Casa Dei appelletur.

AUCTORE
J. B.

et SS. Willibaldo
et Wunibaldo,
necum natis,
vel certe pueris:

E
at nequeuspian
Massæ Candidæ
episcopatus:
neque (ut alius
vocat) Casæ Dei.

§ II. Candidæ Casæ episcopatus in Britannia jam Scottis subjectus; ejus Episcopi S. Ninianus, Pethelmus, alii.

At si vere eam Vitam scripsisset S. Marchelmus, non ita S. Bedam negligenter ac propeete, ac si omnium etiam tunc tritum manibus, citasset: Sanctus, inquit, Plechelmus, Episcopus de Massa candida, vel secundum Bedam Candida Casa. Mortuus erat Beda annis non multis prius, quam illa fingitur scripta S. Swiberti Vita: scripserat autem sub extremum vitæ tempus historiam Ecclesiasticam gentis Anglorum, ac S. Ceolulpho Regi dicarat, in qua scilicet mentio fit Pethelmi Candidæ Casæ in Northumbria Episcopi. Hunc S. Plechelmum Geldriæ Apostolum esse hic auctor existimavit. At Bedæ historiam si legisset, sane errata plurima, quæ passim scriptis suis inspergit, ex ea corrigere debuisset: neque ita tum citare veluti notum omnibus, non

Secundum Bedam (sed inepte a Pseudomarcelino citatum) Pethelmus Candidæ-Casæ primus Episcopus fuit,

Francis

AUCTORE
J. B.

Francis solum, sed Frisiis ac Germanis quibus scribebat; vel saltem venerabilem Presbyterum appellari. Verba Bedæ lib. v, cap. xxiv, ubi exponit qui Angliæ anno dccxxxi, quo historiam illam absolvit, status esset, inter alia, quæ huc faciunt sunt ista: At vero provinciæ Northanhymbrorum, cui Rex Ceolvulf præest, quatuor nunc Episcopi præsulatum tenent Wilfrid in Eboracensi Ecclesia, Æthelwald in Lindesfarrenensi, Acca in Hagulstadeni, Pechthelm in ea quæ Candida Casa vocatur, quæ nuper multiplicatis fidelium plebibus, in sedem Pontificatus addita, ipsum primum habet Antistitem.

300 annis post
S. Niniam, Pictorum apostolum, qui inter Britones ecclesiam lapide struxit.

9 *Quæret fortasse quispiam, quomodo Pechthel-
mum Candida Casa primum habuerit Antistitem, cum idem Beda lib. iii, cap. iv ista scribat: Anno Incarnationis Dominicæ dclv. . . . venit de Hibernia Presbyter et Abbas, habitu et vita monachus insignis, nomine Columba, Britanniam; prædicaturus verbum Dei provinciis Septentrionalium Pictorum, hoc est iis quæ arduis atque horrentibus montium jugis, ab Australibus eorum sunt regionibus sequestrate. Namque ipsi Australes Picti, qui intra eosdem montes habent sedes, multo ante tempore, ut perhibent, relicto errore idololatriæ, lidem veritatis acceperant, prædicante eis verbum Ninia Episcopo reverendissimo et sanctissimo viro, de natione Britonum, qui erat Romæ regulariter Fidem et mysteria veritatis edoctus, cujus Sedem Episcopatus, S. Martini Episcopi nomine et ecclesia insignem (ubi ipse etiam corpore una cum pluribus Sanctis requiescit) jam nunc Anglorum gens obtinet. Qui locus ad provinciam Berniciorum pertinens, vulgo vocatur ad Candidam Casam, eo quod ibi ecclesiam de lapide, insolito Britonibus more, fecerit.*

unde civitas
(postea Anglis
subjecta) Can-
dida Casa dic-
ta, seu Witter-
na:

10 *Consentit Bedæ Williclmus Malmesburiensis lib. iii De gestis Pontific. Angl. ita scribens: Candida Casa vocatur locus in extremis Angliæ juxta Scotiam finibus, ubi beatus Confessor Ninia requiescit, natione Britto, qui primus ibidem Christi prædicationem euangelizavit. Nomen loco ex opere inditum, quod ecclesiam ibi ex lapide polito Brittonibus miraculum fecerit. Joannes Fordonus quoque, ab Usserio pag. 662 citatus, de S. Niniano, sive Ninia ita scribit: Hic vir Dei sibi sedem in loco qui nunc Witterna et Candida Casa dicitur, elegit: in quo jussu ejus cæmentarii, quos secum a B. Martino adduxerat, ecclesiam construunt. Guilielmus Cambdenus in Galloniæ descriptione, urbem quæ apud Ptolomæum Leucopibia appellatur, hanc ipsam Whitherne esse divinat, scriptumque a Ptolomæo λευκοπιβια, id est, candida domicilia, quod deinde librarii in Leucopibia verterunt. Ingeniose id quidem excogitatum, sed tutius Ecclesiasticorum scriptorum, ac præsertim antiquissimi Bedæ, statueretur auctoritate.*

100 annis post
unita Glasguen-
si diocesi, late
patenti,

11 *An immediate quisquam in S. Niniani Cathedralam successerit, non comperi. Mortuus is creditur circiter annum Christi cccxxxi. Centum fere post annis Episcopus regni Cumbriensis fuit S. Kentigernus, cujus Vitam dedimus xiii Januarii. Is ut eap. iii, num. 13 dicitur, in loco nomine Glasghu, in multa abstinencia vixit, donec Rex et Clerus regni Cambrensis, cum ceteris Christianis, licet paucis,*

ipsum plurimum renuentem in Pastorem et Episcopum elegerunt. *Ei subjectam fuisse Galloniæ, urbemque Witternam, satis intelligi ex sequentibus potest: Cathedralem enim Sedem in urbe Glasguiensi constituit, et magnam congregationem secundum formam primitivæ Ecclesiæ viventem ibidem ordinavit. Extendebatur autem diocesis sua secundum limites Cambrensis, a muro scilicet illo famoso ad arcendum hostes a Britonibus a mari ad mare quondam constructo, usque ad flumen Fordense, id est, ad mareoticum.*

12 *Cum ex hisce testimoniis constet, S. Niniani diocesim usque ad mareoticum protensam fuisse, quousque gens Britonum pertingebat, ab Romanis quondam præsidii præfecturæ Valentis defensa; ipseque Pictis Australibus a se diversis, ordinavit presbyteros et Episcopos, extra suam nempe diocesim, ultra Scoticum mare; patet errare Ranulphum Cestrensem, dum lib. i, cap. lviii ita scribit: Cum Picti Boreales partes Albanis prius occupassent, videtur quod locus mansionis, quem dedit Pictis Carausius, sit pars Austrina Albanis, a muro scilicet Romani operis transverso, usque ad mareoticum protensa, in qua continentur Galweddia et Lodoneia. Infestarunt quidem sæpe et evastarunt Picti illas provincias, aliasque remotiores; sed ultra Footham in suas oras identidem rejecti: neque S. Ninia tempore eam tenuerunt.*

numquam Picti
constanter habi-
tati: nec ipse
Witterna semper
juri Scotis
fuit:

13 *Fædus hallucinatur Dempsterus lib. v histor. Ecclesiast. gentis Scotorum cap. xxxvi, ubi Pechthelmum hunc Bedæ, Pectelinam vocat, Candidæ Casæ in Scotia Antistitem. . . . anno dccxxxi. Et addit: Hoc sane certo liquet, Candidæ Casæ Episcopatum semper ditionis fuisse Scoticæ, nec umquam Anglico juri subjectum. Quæ manifeste a Beda, verbis supra allatis, refutantur. At Bedam ridicule interpretatur Hector Boëthius lib. ix histor. Scotor. fol. 181 b; ubi Mordacum Scotorum Regem scribit anno dccxxxi obiisse, postquam sexdecim rei Scoticæ præfuisset annos. . . . ac nonnulla pia loca diruta bellico tumultu, nondum majorum opera reparata, ingenti sumptu restituit: inter cetera Candidam Casam, ubi beatissimus Pontifex Ninianus quotidie tot miraculis claret, quot Divorum nullum vel ante post eum in Albione claruisse est auditum. Beda locum Pictiminiam vocat, Actamque antistitem, qui sub id tempus sacræ Sedi Candida in Casa præfuit. Nihil simile habet Beda, cujus antea verba retulimus.*

nec Pectelmina
dicta Bedæ.

14 *De Pechthelmo ita scribit Malmesburiensis lib. iii, ubi de Episcopis agit Candidæ Casæ: Ibi sub extremo Bedæ tempore primus factus est Episcopus Pethelmus, qui multo ante tempore in Westsaxonia commoratus, sanctissimi Aldelmi discipulatus interesse meruerat. S. Aldelmus in monasterio, quod postea Malmesburia appellatum, primum monachus sub Maidulpho Scoto, deinde Abbas fuit, ac postea Schireburnensis Episcopus, ut xxv Maii diximus, quo die anno dccix obiit. Ipse quoque Beda lib. v, cap. xix Pechthelmum scribit cum S. Aldelmo multo tempore adhuc Diaconum, sive monachum fuisse. Idem porro nobis videtur esse Pethelmus, quem S. Bonifacius Episcopus Moguntinus, ex eadem Westsaxonia oriundus, consuluit Epistola xi, ita inscripta: Dilectissimo ac reverendissimo fratri, a me diligendo Pethelmo Coepiscopo Bonifacius, exiguus*

Pechthelmus
ejus Episcopus,
discipulus S. Al-
delmi fuit, vir
doctus.

A guus servus servorum Dei optabilem in Christo caritatis salutem.

AUCTORE
J. B.

quatuor post
eum alii. Dein
rara. Sedes :
restituta Scotis,
quibus Gallo-
vidiā relicta.

15 Recenset Malmesburiensis quatuor Candidæ Casæ Antistites, qui post Pethelmum eam Ecclesiam rexerunt, ac subdit : Nec præterea plures alicubi reperio, quod cito defecerit Episcopatus, qui extrema Anglorum in ora est, et Scottorum vel Pictorum depopulationi opportunus. Demum in jus concessit Scotorum Gallovidia, sine armis subacta, sive ultro ipsis eam cedentibus Anglis, ut Mattheus Westmonasteriensis aliique tradidere Angliei scriptores. Tunc vero a Malcolmno III Rege affirmat Boëthius lib. ix fol. 181 b, sacrum Candidæ Casæ magistratum non institutum, sed restitutum fuisse. Sederunt certe deinceps illie quamdiu in Scotia vixit res Catholica, Episcopi, Glaseuensi Archiepiscopo subjecti. Ser omnino recenset Joannes Spotiswoodus lib. ii historię Ecclesiarum Scotię pag. 115 : quos vocat Episcopos Gallovidiæ.

§ III. S. Plechelmus diversus a Pethelmo Candidæ Casæ Episcopo : perperam de utroque scripta a multis.

Diversus a
S. Plehelmo
Pethelmus, nec
potest ad Pippi-
num dici venis-
se:

Nunc ad S. Plechelmum revertamur, qui omnino diversus ab illo Pethelmo, sive Pethelmo, aut Pethelmo, Candidæ Casæ Episcopo fuit. Nam venit S. Plechelmus, relicto Episcopatu, in Galliam ad Pippinum Ducem, sive, ut habet ejus Vita, Regem Francorum, quod dici de Pethelmo non potest. Non fuit Dux ille B. Pippinus, SS. Gertrudis et Beggæ parens, ut aliquando existimavit scripsitque Baronius : num is anno DCXLVI mortuus est, quando puerulus adhuc erat Cuthbertus, quem S. Wiro, S. Plehelmi socius atque ætate æqualis, imitatus dicitur. Sed, ut ad S. Wironis Vitam dirimus, Pippinus Crassus, sive Herstallus fuisse videtur, qui Sanctos illos excepit, et anno DCCXIV obiit. Atqui Pethelmus adhuc anno DCCXXXI Candidæ Casæ Episcopus erat Beda teste : neque Episcopatum unquam dimisit, sed in eo diem obiit, ut colligere est ex Florentio Wigorniensis, qui ad annum DCCXXXV ita scribit : Pectelinus Candidæ Casæ Præsul obiit. Cui Frithwaldus in pontificatus regimine successit. Quare nec ad Pippinum Brevem, filium Caroli Martelli, (post quem eum Carolomanno fratre anno DCCXLI Dux et ipse Francorum, sive Major-Domus, dein anno DCCL Rex factus est) venisse ille Pethelmus potuit, cum ad ejus tempora non pertigerit. Præterquam quod hic Pethelmus natione Anglus fuerit ; S. Plechelmus, ut ex Vita S. Wironis liquet, Scotus.

pugnantia de eo
scribit Dempsterus :

17 Neque audiendus Dempsterus, qui Pectelinum (ita appellatur etiam apud Wigornensem, errore typographi) scribit lib xv histor. Ecclesiast. gentis Scotorum cap. MXXVI, Episcopum Candidæ Casæ extitisse anno DCCXXXI, eique vita functo successisse Frithwaldum. Hunc autem Frithwaldum, quem Sanctum indigitat, lib. xi, cap. DXXIV mortuum ait anno DCCLXIV. Wigorniensis ad annum DCCLXIII ita scribit : Eodem anno Frithewoldus Hwitternensis Ecclesiæ Antistes Nonis Maii defungitur. Pro quo Pectwinus, xvi Kal. Aug., in regione quæ dicitur Aelfere consecratus, Episcopatu fungitur. Ast idem Dempsterus eodem libro cap. MII

S. Plechelmum S. Wironis socium, S. Candidæ Casæ Episcopum ait fuisse, et Bedæ memoratum lib. v, cap. XXIV, et floruisse anno DCCXLVIII, et venisse in Galliam, Pippino regnante, et videri inaugurationis insignia a Paulo I suscepisse, qui unno DCCLVII, XXVIII Maii Pontifex electus est. Quanta rerum perturbatio! Erat Pethelmus anno DCCXXXI, Episcopus Candidæ Casæ, ipso teste Dempstero, qui Pectelinum vocat, aitque illi successisse Frithwaldum, qui DCCLXIV obierit. An simul eum hoc Frithwaldo in eadem urbe sedit S. Plechelmus? At qui potest Beda, anno DCCXXXIV vel DCCXXXV mortuus, ejus Episcopatus meminisse, si non ante annum DCCLVII Episcopus est ordinatus?

18 Nescio an laboris pretium fuerit, aliorum de S. Plehelmo, Pethelmoque errata indicasse. In hujus solo nomine hallucinatus Trithemius est, aut qui operi ejus vulgavit : Plechtelmus, inquit lib. iv de viris illustr. Ord. S. Benedicti cap. CLXXVI, monachus Maildubiniensis, Episcopus Candidæ Casæ, vir doctus, et cum B. Adelmo monastica disciplina multo tempore conversatus, sanctitatis suæ monumenta non contemnenda reliquit. Claruit anno Domini dcc. De Pethelmo recte, sed nihil ea ad S. Plechelmum attinent. Eudem, verbis paululum mutatis, habet lib. iii, cap. CXLII, ubi S. Pethelmum vocat, aitque festum ejus Idibus Julii celebrari : quod de Plehelmo verum est ; de Pethelmo S. Adelmi discipulo nusquam legi. Arnoldus Wion lib. ii ligni Vitæ cap. XL Trithemium citat, nec sequitur. Pethwinum, Frithewoldi successorem Sanctum vocat, quem ait ab aliis Plechelmum, sive Pechtelmum dici ; additque, monachum Malmesburiensem in Anglia fuisse, anno DCCLXIII Episcopum renuntiatum, annis XIII in omni sanctitate præfuisse et miraculis clarum in pace quiescere in Oudenzeel in Flandria. Ita tres in unum constut, S. Plechelmum, qui eo die obiit, et Oldensalix colitur, Pethelmum primum sub Anglis Candidæ Casæ Episcopum, et quartum Pectwinum, qui anno quem Wion indicat, DCCLXIII inauguratus, DCCLXXVIII decessit, ut habet Mattheus Westmonasteriensis : Wigorniensis anno uno prius mortuum ait : neuter exprimit diem.

ambos confun-
dunt Trithemius
et Wion.

19 Gabriel Bueelinus in Menologio Benedictino Plechelmum appellat, socium S. Adelmi, Casæ Dei (quod supra refutatum est) Episcopum, anno DCCLXIII initiatum, DCCLXXVIII mortuum. Aubertus Miræus in Fastis Belgicis ad xv Julii, S. Plechelmum ex Northumbriæ finibus fuisse scribit, Pethelmumque et Plechelmum dictum, primum Candidæ Casæ Episcopum, Bedæ memoratum. Joannes Molanus in Indiculo SS. Belgii, Pseudo-Marcellinum et ipse temere secutus, Episcopum de Massa Candida scribit fuisse, vel ut quidam addunt secundum Bedam, de Candida Casa. In Natalibus autem SS. Belgii idem Molanus, postquam Vitæ synopsis accuratam exhibuit, illud mox ex supposititia S. Swiberti Vita de Massæ Candidæ Episcopatu subneclit.

F
De isdem error
Bucelini, Miræi,
Molani:

20 Edouardus Maihew de Tropæis Congregationis Anglicanæ Ord. S. Benedicti ad xv Julii multa de S. Plehelmo confusissime congerit. Nam quæ a Pseudo-Marcellino tradita sunt amplectitur, et ne Bedæ contradicat, qui anno DCCXXXI scribens, nuper Episcopum factum ait Pethelmum ; divinam venisse eum ut S. Wironem Sanctumque Otgerum

multiplex
Edouardi Mai-
hew, conciliare
volentis Bedam
et Marcellinum,

AUCTORE
J. B.

Otgerum in Frisiam cum S. Swiberto, cum is ex Anglia Episcopus inauguratus rediit anno DEXCV: dein reversum et ipsum in Angliam Plechelmum, Antistitem Candidæ Casæ esse factum circa annum DCCXX, venisseque rursus Ultrajectum et synodo illi, quam fugit Pseudo-Marcellinus, interfuisse: id enim omnino illi certum videtur, eundem fuisse Pethelmum et S. Plechelmum, quod nos pernegamus. Sed sua illa de tempore synodi conjectura ipsum Marcellinum impugnat: nam hic mortuum S. Swibertum scribit anno DCEXVII, quem ipse tribus aut quatuor annis post vult illi synodo eum S. Willibrordo præfuisse. Quæ vero Pethelmo causa in Angliam toties revertendi? Dicitur inde venisse anno DEXCV, dein eo reversus, electus Episcopus: Romæ consecratus, suos jussu Pontificis revisisse: tum synodo Ultrajectensi interfuisse: ac demum, cum Beda historiam suam concluderet, Candidæ-Casæ sedisse: ino ca rursus relicta ad Pippinum venisse, diemque suum in monte S. Petri obiisse. Quæ satis probabilis excogitari causa potest, ob quam is toties illam iterit ac redierit viam?

B
et scribentis, in Galliam venisse ad Pippinum Regem, cum necdum Dux esset.

21 Quod vero anno DCEXXXV e vita migrasse Pethelmum Wigorniensis aliqui tradant, idem Maiher cum illo anno Episcopatu sese abdicasse cristimat, eique subrogatum Frithwaldum, non S. Aldhelmum, ut ad an. DCCXXXIV num. 7, Beda perperam citato, scripsit Baronius, qui tamen eum ibi non asserit nostrum hunc fuisse Plechelmum. Si is certe dimisso Episcopatu tunc venisset in Belgium, qua ratione susceptus a Pippino Duce Francorum diceretur, cum eo tempore Franciam rem Martellus moderaretur, eoque mortuo partem illam Belgii, in qua erat S. Petri mons, sive S. Odiliæ, tenuerit Carlomannus, usque ad annum DCEXLVI quando is monachicam vitam amplexus est? Nam si quis venisse quidem in Galliam Martelli tempore S. Plechelmum et socios velit, sed per XI annos præcepta pietatis populis tradidisse, ac demum post obitum Carlomanni ad Pippinum ejus fratrem venisse; nescio an non ei refragetur Concilium in Germania, sub eodem religiosissimo Principe Carlomanno, habitum anno DCCXLII, ejus decreta in synodo ad Kalendas Martias anni DCEXLIII congregata in loco qui dicitur Liptinas, firmata sunt. Illius porro prioris synodi Canon quartus ita habet: Statuimus etiam, ut secundum eanoniam cautelam, omnes undecumque venientes ignotos Episcopos vel Presbyteros, ante probationem synodalem in Ecclesiasticum ministerium non admitteremus. Quis Canone illo neglecto tot annis per Galliam vagatos esse viros illos Sanctos existimet, ac demum ad Pippinum, vel jam Regem inauguratum, vel adhuc Majorum-Domus venisse?

Harpfeldii de Plehelmo Pethelmoque error.

22 Nicolaus Harpsfeldius in historia Anglicana sæculo VIII, cap. IV inter viros apostolicos, qui ex Anglia sub initium illius sæculi in Germaniam fidei disseminandæ causa venerunt, etiam Wironem Plechelmum quænumerat, sed illum Deirorum, hunc Candidæ Casæ Episcopum facit, quod utrumque a nobis refutatum. Idem cap. XXII Pethelmum S. Adelmi discipulum memorat Witerne, sive Candidæ Casæ Episcopum factum anno DCEXXXV, citato perperam Beda, qui anno DCEXXXI scribens, tunc sedisse scribit, nuper electum. Tum in eo hallucinatur ibidem Harpsfeldius, quod Witernam extitisse scribat in provincia quidem Pictorum, sed quæ Anglicæ id temporis ditionis erat. Erat enimvero, ut ante probatum est,

in Britonum terris, ac Romana antea provincia, non Pictorum, qui ultra Fortham, sive mare Scoticum debebant. Neque illic ait Harpsfeldius Pethelmum illum eundem fuisse, qui Plechelmum nomine colitur.

23 Agit de S. Plehelmo Joannes Gerbrandus a Leidis lib. II Chronici Belgici cap. XVI, de que sociis: usque adco autem ab errore eorum refugit, qui Candidæ Casæ Episcopum fuisse affirmant, ut ne Episcopum quidem vocet, sed Sacerdotem duntaxat, comitem S. Wironis Episcopi. Candidæ Casæ Episcopus fuisse dicitur in Officiis Ecclesiæ Ruræmundensis, sed novo adjecto errore. Nam cum ceteri, qui nominis similitudine decepti, idem quoque senserunt, fateantur tamen, quod Beda sæpe jam citatus tradit, Pethelmum Candidæ Casæ primum Antistitem, tertio post S. Niniani ætatem sæculo esse factum; dicta officia, Henrici Cuyckii Episcopi Ruræmundensis auctoritate edita, Lectione quarta decessorem illi tribuunt, his verbis: Mortuo diocesis, in qua morabatur, Episcopo, cum universi Cleri vox erupisset, Plechelmum Episcopum deposcentis, ægre omnino, et non nisi multa cum trepidatione, onus illud admisit: et S. Wironi associatus, Romam, ad Apostolorum Petri et Pauli limina visenda, eum eo profectus est. Lectione quinta dicitur a Pontifice Maximo Romæ in ecclesia Prineipis Apostolorum Episcopus consecratus; ad eum, opinor, Ecclesiam, ad quam ab illius Clero erat postulatus: atqui mox dicitur in patriam remissus, in Ecclesia quæ Candida Casa dicebatur, primum Antistes factus, idololatriæ reliquiis indefatigato labore penitus extirpatis, non multo post, ut alibi quoque multos lucrifaceret Christo, patrio relicto solo, una eum SS. Wironem et Otgero ad religiosissimum Franciæ Ducem Pippinum se contulisse.

24 In Officiis propriis Ecclesiæ Ultrajectinæ (auctoritate Philippi Rovenii Archiepiscopi Philippensis, inque fœderatis Belgii Provinciis Vicarii Apostolici, anno MDCXL Colonix excusis) etsi ad Kalendas Martii Lectionibus secundi Nocturni de S. Swiberto aspersa quædam apocrypha sint, ex Pseudo-Marcellino hausta; de S. Plehelmo tamen, de quo XV Julii (quo de divisione Apostolorum festum agitur duplex majus, ut vocant) est nona Lectio, quæ cum Vita ejus ac S. Wironis apprimè concordat, quam proinde Lectionem visum est hic dare: Plechelmus, ex regno Scotiæ elaris parentibus ortus, a prima ætate humilitatis et modestiæ laude excellunt. Divini amoris igne succensus, corpus suum jejunii et vigiliis castigans, orationi sedulo vaeabat. Erat eloquio blandus, habitu humilis, verecundus aspectu, in pauperes largus. Quare omnibus virtutibus ornatus, non tantum earum merito, sacerdotii gradum ascendit, sed etiam in demortui Episcopi sui locum, totius Cleri suffragiis, electus fuit: et tunc de gentis more, eum SS. Wironem et Otgero Romam profectus, inque ecclesia Prineipis Apostolorum, una cum B. Wironem, a summo Pontifice consecratus Episcopus, et Sanctorum reliquiis ditatus, ad suos reversus est. Itaque in patria Pontificis munere functus, cum ibidem aliquamdiu, magno eum fructu et animarum luero, laborasset, relicto patrio solo, eum sanetis Wironem et Otgero ad Pippinum Franciæ Ducem se contulit: qui eum ad ea Galliæ loca ablegavit, ubi

Ecclesiæ Ruræmundensis officia correcta.

Ultrajectensi. quadamtenus probata, e quibus Vita ejus synopsis.

A ubi nondum radicitus gentilitiæ superstitiones evulsæ erant. Ibi multos ad euangelicæ veritatis lucem convertit; et extinctis inanum deorum delubris, ad cultum unius Dei complures construxit ecclesias. Cum vero ætate ingravesceret, migravit in montem S. Petri juxta Ruræmondam: ubi prædicationis officio insistens, tandem plenus dierum, in senectute bona obdormivit in Domino. In vita et post mortem plurimis claruit miraculis. Major pars corporis ejus una cum capite translata est Oldensaliam, jussu Baldrici Episcopi Ultrajectensis, ubi magna populi religione colitur. *Hæc ibi. De translatione infra.*

§ IV. S. Plechelmi in Belgium adventus, mors, sepultura, vitæ historia, publica veneratio.

B *Venit S. Plechelmus ex Scotia jam Episcopus, cum S. Wirone, ad Pippinum Juniorem, sive Herstallum, Ducem, regia potestate pollentem,*
 Scotus igitur fuit S. Plechelmus, et in patria sua Episcopus, ab ipso Pontifice Romano, (fortassis S. Sergio I) consecratus cum S. Wirone; et ad suos uterque Roma remissus. At quæ civitates eorum cathedris ornatae fuerint, nos latet. Saltem S. Plechelmi Witerna, sive Candida Casa, non fuit, quæ et ipsa tamen paullo post proprium accepit Episcopum, virum doctissimum, Pethelimum, Bedæ familiarem, sed Anglum, sive Saronem, non Scotum; nec ipsa sita in Scotia. Venerunt ambo, Plechelmus, inquam, et Wiro, in Galliam, ac Pippinum adiverunt, Ducem Francorum, Ansegisi filium sanctique Arnulphi nepotem, cui Crassi et Herstalli agnomen a multis tribuitur, veteres fere Juniorem vocarunt, ut ab avo materno B. Pippino distinguerent. S. Plechelmi Vita illum Regem Francorum appellat, uti et posteriores historici complures. Et vero in S. Boniti Arvernorum Episcopi Vita, quam xv Januarii edidimus, cap. II, num. 5, pag. 1071 hæc de eodem Pippino leguntur: Eodem tempore sub Theodorico Principe, Pippinus regni primatum tenens, atque curam Palatii gerens, cunctaque gubernacula suo disponebantur arbitrio. Et in Vita S. Gertrudis, ejus materteræ, xvii Martii de eodem Pippino ista habentur: hic mortuo sine liberis Hildericus Rege, . . . etsi non regio nomine, tamen regia potestate, in Austria regnare cœpit.

C *ergo Sanctos, præsertim advenas, munificum, more suo majorum:*
 26 Merito autem cum Vitæ S. Plechelmi scriptor in receptione Sanctorum incomparabilem appellat. Nam licet incontinenter ac luxuriose subinde vixerit, atque ex Alpaide pellice filium Carolum Martellum susceperit; fuit tamen in templis ac monasteriis fundandis munificus, et in curanda per viros apostolicos Fidei propagatione sollicitus, ergo Episcopos ac religiosos homines benignus, et in iis, præsertim qui e Scotia Angliaque et aliunde in Galliam ac Germaniam ad eandem fidem propagandam adventarent, tum auctoritate tuendis, tum ope omni recreandis largus. Hauserat eam a majoribus suis, e materna præsertim stirpe, laudem liberalitatis, uti ad S. Beggæ matris, S. Gertrudis materteræ, S. Itæ aviæ, aliorumque Acta diximus, ac porro dicemus. Quæ forte res deinde ejus nepotibus ad regnum viam aperuit; ac præsertim erga Sedem Apostolicam observantia, ejusque adversus tyrannicam Longobardorum Regum dominationem suscepta defensio.

27 Ab hoc ergo potentissimo ac Christianissimo Duce benigne habiti Wiro et Plechelmus Scoti Antistites, atque Othgerus Anglus Diaconus, stirpitus evellere idololatriæ reliquias cœperunt, ac pietatem hominum animis inserere, templa quoque variis locis extruere, ad confinia præsertim Frisonum Saxonumque, inter Rhenum, Wahalim ac Mosam amnes, in eo videlicet tractu terrarum, quem nunc ducatus Gelriæ, Cliviæ, Julix ac minores alix ditiones, continent. Quod ut vidit Pippinus, locum Berg dictum ad Ruram flumen, vix horæ unius spatio a Mosa distantem iis donavit, ut templum illic ædificarent, monasteriumque fundarent, additis (ut verisimile est) possessionibus, ut sustentari illic religiosorum virorum cætus, pietati propagandæ servientium, posset.

28 Ibi tres illi Sancti laboribus fessi senioque, pietatem ad ultimum vitæ spiritum coluerunt, ac placida tandem quiete, finierunt vitam. De S. Wirone alibi diximus. De S. Plechelmi obitu ita Vita ejus scriptor testatur: Sanctus vero nimix prolixitatis senio fessus, migravit ex hac peregrinationis patria, Idibus Julii, Christum semper in æternitatis visurus patria: atque in ecclesia præfati in montis cacumine constructa, et in honore S. Mariæ Virginis dedicata, de Fratribus ad exequias beati Viri confluentibus, honorifice sepultus est. Quanti vero meriti Sacerdos Christi fuisset, divina pietas in miraculorum signis ostendit. Nam apud sepulchrum ejus cæci illuminantur; dæmonia effugantur, et plurimorum membra ægotantium sanantur.

29 Quis autem hanc Vitam composuerit, et quo tempore, necdum comperimus. Aliquis fortassis e Clero Ecclesiæ Ultrajectensis, aut certe Bergensis, sive montis S. Odilix, ejusdem monasterii monumenta, seniorumve relationem secutus: idque prius quam sub nomine S. Marcellini, sive Marchelmi, illa procuderetur Vita S. Swiberti, quam dudum ut supposititiam planeque apocrypham confiximus: neque enim, quæ in ea insunt, fabulas collegit, correxitve hic scriptor. Eam ex satis vetusto membranco codice, quem nobis Vir nobilis Theodorus e Renesse Wulpus donavit, atque ex schedis Wilhelmi Lindani Episcopi Ruræmundensis, hic damus. Citavimus jam non paucos, qui ejus Acta stylo prosecuti, at non universi satis dextre.

30 Inscriptum est nomen ejus variis Martyrologiis, ad eundem xv Julii diem. Ms. monasterii S. Martini Treviris ista solum habet: Plechelmi Confessoris. Ms. Ecclesiæ S. Mariæ Ultrajecti: Plechelmi Confessoris et Pontificis. Adscriptum erat in margine: Aldenzalc. Martyrologium Coloniae anno mccccxc excusum: Ipso die, S. Plechelmi Ep. Conf. Ms. Florarium: Item S. Plechelmi Ep. et Confessoris: Obiit anno salutis dccxxxii. Hermannus Greven Carthusianus in Additionibus ad Usuardum, Coloniae excusis anno mdxv et mdxxii: Plechelmi Tweintiensis Episcopi et Confessoris, in Aldensel quiescentis. Idem habet Joannes Molanus in prima editione uuctarii ad Usuardum an. mdlxviii, et Petrus Canisius in utraque editione Martyrologii Germanici. Cur Twentiensem Episcopum eum appellent hi auctores, dicemus. Molanus in posterioribus Usuardi editionibus hæc solum habet, Civitate Oudensele, natale S. Plechelmi Ep.

31 Sequuntur plures alii, sed pauculis verbis additis aut mututis, Arnoldus Wion, Hugo Menardus

AUCTORÆ
 J. B.
 qui iis Berg, sive montem S. Odilix, donat:

ubi Plechelmus senex mortuus, sepultus, miraculis illustratus.

E

Vita ejus a quo scripta, incertum: unde hic edita?

F

Nomen ad xv Julii inscriptum Martyrologis,

quibusdam non sine menda:

AUCTORE
J. B.

nardus, Benedictus Dorganus. Prolixius elogium habet Constantinus Ghianus in Natalib. SS. Canonisorum, uti et antea citati Miræus in Fastis, Molanus in Natalibus et Indiculo SS. Belgii, Joannes Wilsonus in Martyrologii Anglicani prima et secunda editione, Andreas Saussaius in Martyrol. Gallicano : qui omnes eundem esse volunt qui apud Bedam Pethhelmus dicitur, Candidæ Casæ in Galvridia Episcopus : quod idem Wion in Notis trudit, ut et Thomas Dempsterus in Menol. Scotico, ac David Camerarius, qui Plechelinum vocat, Ferrarius quoque in generali Catalogo, his verbis : Apud veteres Salios, S. Plechelmi Episc. Candidæ Casæ. Ms. Kalendarium Ord. S. Benedicti ista habet : S. Plechelmi Ep. Candicasensis sub Archiepiscopo Eboracensi, monachi in Anglia. Ille Aldezacl requiescit corporaliter, excepto sinistro brachio. Omnium exactissime ejus memoriam agit in Martyrologii Belgici synop. i Balduinus Willotius noster his verbis : Oldenzaliæ, urbe provinciae Transisulanæ, asservatur caput et præcipua pars corporis S. Plechelmi Episcopi in Scotia, pars Ruræmundæ.

Colitur Ruræmundæ xxvi Julii : alicubi Translatio iv Maii. An monachus fuerit, incertum.

32 In Ecclesia tamen Ruræmundensi, totaque diocesi, non xv sed xxvi Julii celebratur ejus festum : qua causa, non satis assequor : nisi forte quod in Ecclesia Leodiensi, cui ante novos in Belgio institutos Episcopatus suberat Buræmunda, monaque S. Odilia, Idibus Julii Divisio Apostolorum ab antiquo celebrari solet, Officio ix Lectionum. Citatum antea Kalendarium Sanctorum Ordinis S. Benedicti, ad diem ix Maii ista habet : Eodem die, translatio S. Plechelmi Abbatis in Anglia. Ille in Aldenzaele requiescit. De variis ejus Translationibus agemus ꝑ sequenti. Quænam hoc die, et an omnino aliqua facta sit, nos latet. Neque enim qui hoc Kalendarium collegit, magnam meretur auctoritatem. Certe quod Abbatem, et in Anglia quidem, ait fuisse, non apparet unde hauserit. Neque enim ex Vita S. Plechelmi sanctique Wironis confici potest, alterum monachum fuisse, et ambo diserte asseruntur in Scotia nati, educati, Antistites electi.

Si in Berg monachos instituit, probabile est Benedictinos fuisse : saltem postea Canonici fuerunt.

33 Si in monte S. Petri monachos instituerunt, non est improbabile Benedictinam iis regulam præscripsisse. Persuadet id Canon vii synodi anno dccxlii, xi Kal. Maii habitæ ab Episcopis qui in Karlomanni Ducis et Principis Francorum . . . regno erant, atque anno sequenti in synodali conventu, qui congregatus est ad Kalendaras Martias, in loco qui dicitur Liptinas. Celebrata est ea synodus in Belgio nostro, Liptinis non procul a Sabi amne, qui Namurei in Mosam influit, anno dccxlii : eum in eodem Belgio eiviter xiii leucis infra Namurcum, leuca una ab ostio Ruræ fluminis, non multo ante obiisset S. Plechelmus, aut adhuc fortassis in vivis ageret, ut qui nimie prolixitatis senio fessus migrasse scribatur. In illo ergo septimo Canone, ibidem confirmato, decretum, ut monachi et ancillæ Dei monasteriales, juxta regulam S. Benedicti cænobia vel xenodochia sua ordinare, gubernare, vivere studeant : et vitam propriam degere secundum prædicti Patris ordinationem non negligant. Unde conjicere est, Sanetos illos viros, si monachorum proprie Congregationem instituerunt, Regulam S. Benedicti iis præscripsisse. Nusquam tamen legi incolas montis S. Odilia, vere monachos fuisse : potest enim monasterii nomen etiam ad Canonicos pertinere : et Canonicos inde Ruræmundam mi-

grasse legimus, non monachos. Illud tamen multis locis evenit, ut monachorum cænobia Canonicis tradita sint in Belgio nostro, præsertim post Normannicam populationem harum provinciarum : uti sæpe post, Antistitum ac Principum pietate, Canonicis solutiorem vitam agentibus subrogati monachi sunt.

§ V. S. Plechelmi reliquiæ translatae Ultrajectum, Oldensaliam, Ruræmundam.

Cum in ecclesia montis S. Odilia paulo amplius centum annis asservatæ essent S. Plechelmi sociorumque reliquiæ, pars earum maxima Ultrajectum est translata. Nam cum Frisiam pervastassent Normanni ac Trajectum ejus provincie metropolim cepissent, ac multa sacrorum hominum et promiscuæ plebis facta cæde, dirum in modum eam deformassent ; Hungerus Episcopus cum paucis Canonicis fuga elapsus, tandem a Lothario Rege, Lotharii Imperatoris filio, Ludovici Pii nepote, ad quem ea Francici imperii pars, quæ ab eo deinceps regnum Lothariense, sive Lotharingia, dicta est, simulque Frisia pertinebant, monasterium montis S. Odilia accepit. Donationis tabulas ad Vitam S. Wironis die viii Maii § v recitavimus, datas die secundo Januarii, Indictione vi, anno regni Lotharii tertio, qui erat Christi dccclviii : in quibus tabulis dicitur monasterium illud situm in pago Maso, super fluvium Ruræ, in honore S. Petri constructum, Bergh nuncupatum. Ea occasione Ultrajectum asportatæ feruntur reliquiæ trium horum Sanctorum, aut pars earum maxima. Citavimus ad viii Maii auctores, qui de S. Wironis reliquiis id scripsere.

35 Sancti quoque Plechelmi reliquias eo devotetas constat ex Joanne de Beka, qui in Baldrico xv Episcopo (ut alio loco retulimus) ita scribit : Insuper et idem Episcopus corpora SS. Werrenfridi, Lebuini, Plechelmi, Wironis, Otgeri, Odulphi ac Radbodi per mysticam revelationem adinvenit : de quibus sanctis Patronis Trajectensem ecclesiam gloriosius adornavit. Eadem tradit Wilhelmus Heda. Arnoldo Buchelio in Notis ad Joannem de Beka, id mirum videtur in Radbodo prædecessore, et cui Baldricus immediate successit. At Jacobo Revio Daventriæ illustratæ lib. I, pag. 17, ridiculum, ad id inveniendum divina revelatione opus fuisse. Certe cum adhuc Ultrajectensem diocesim infestarent Normanni, nihil mirum, Sanctorum abdita fuisse lipsana, etiam Radbodi, quem adhuc superstitem Deus miraculis illustrarat. Scimus qua crudelitate Revii symmystæ Calviniani in Belgio nostro, et alibi terrarum, in Divorum reliquiis sævierint, sæviantque etiam.

36 Non potuere, qui tunc res sacras procurabant, ea metuere a barbaris, quæ ipsorum posteris a gentilibus suis sæpius perpassi sunt ? Nec licuit iis quæ salva esse vellent, defodere, aliisve latebris credere, ne harpyis illis paterent ? Earum porro rerum, quæ sic occuluntur, graves, at pauci, esse testes solent : quid enim multitudini notum manere secretum potest ? His ergo paucis vi hostili fatove sublatis, quæ sic clausa et recondita erant, eorum memoriam tolli funditus ac deleri necesse est. An non illud quoque sæpissime evenit in rebus privatorum, ut ubi cas abdiderint, aut etiam absque

Hungero Ep. Ultrajectensi, met. Normannorum profugo, anno 858 datum monasterium montis S. Odilia.

100 annis post inventæ reliquie divina revelatione.

quam frustra convellit Calvinianus quidam scriptor.

A que latebrarum consilio locarint, postea meminisse non possint, præsertim si in subita aliqua vel familiæ vel patriæ perturbatione id accidit; ac propterea cœlitibus vota nuncupent, ut se in earum rerum memoriam reducant? Cur non igitur Baldrico id accidere potuit, ut omnino nescierit ubi ædiles, aliive sacræ supellectilis præfecti, duorum illorum reliquias condidissent, nisi mystico instinctu, aut evidentiori revelatione, id illi divinitus fuisse suggestum?

Caput S. Plechelmi et aliarum reliquiarum translata Oldensalia.

37 Eiusdem Baldrici Episcopum jussu, major pars corporis S. Plechelmi, una cum capite, ita ut diximus reperta, translata est Oldensalia. Est Oldensalia diæcesis Daventriensis, olim Ultrajectensis, oppidum in Transisalana provincia: cujus provinciæ tres sunt præcipui districtus, Salandia, Drentia, Twentia, Revio Tubantia quoque dicta, ut et aliis quibusdam. In hac Oldensalia oppidum, sive Aldesalia, vulgo Oldenseed, Aldenseed, Alde saele, Oudencele veteres Salios interpretatur, Ferrarius in generali Catal. SS. et Miræus in Fastis, veterum Saliorum sedem esse asserit. Fors Antiqua aula est, id enim vox Teutonice Aldesaele sonat. De hac Heda in Baldrico: Fertur et oppidum Aldenzalense instaurasse, et ecclesiam illic construxisse. Annotat Buchelius, in quodam Ms. dici eam Ecclesiam a Baldrico fundatam circa annum CMLXVIII.

Twentia oppidum tunc instauratum ubi solemniter colitur.

38 Idem ergo Antistes suo tempore inventas S. Plechelmi reliquias in illud oppidum transtulit, De quibus ista scribit Molanus: Ceterum præcipuam portionem corporis Canonici oppidi Oudenceclensis, quod est trans Iselam, sibi attribuunt. Officia diæcesis Ruræmundensis Lect. 6, atque ex iis Miræus: Caput in hoc usque tempus Aldenzaliæ in diæcesi Daventriensi asservatum, magna populi religione colitur. Paria scribit Saussaius in Martyrol. Gallicano. Quod autem Oldensalia Twentia oppidum sit, hinc superius S. Plechelmus Tweintiensis Episcopus appellatus. Incertum tamen, atque omnino suspectum, quod Joannes Wilsonus in secunda editione Martyrologii Anglicani scribit, S. Plechelmum fidem Frisonibus prædicasse circa Iselam flumen. Colitur autem Oldensalia (ut habetur in Calendario præfixo Officii Sanctorum Archiepiscopatus Ultrajectensis et Episcopatum suffraganeorum) ut Patronus Ecclesiæ ibidem, Officio duplici primæ classis cum Octava, translato in alium diem festo Divisionis Apostolorum, quod in provincia Ultrajectina celebratur Officio duplici majore: sed Ultrajecti additur commemoratio S. Plechelmi.

Aliquæ reliquie in Berg relicte, dein Ruræmundam translatae, ubi is colitur:

39 Non tamen omnes penitus ablatae ex monasterio Bergensi, sive montis S. Odilia, trium istorum Heroum reliquie sunt: pars singulorum illic retenta, ac postea Ruræmundam cum collegio Canoniceorum delata, uti ad S. Wironis Vitam VIII Maii diximus: atque hic singuli Officio duplici coluntur, Wiro x Maii, Plechelmus xxvi Julii, Otgerus x Septembris. Ac de Plechelmo quidem scribit in Indiculo SS. Belgii Molanus, esse eum inter primos Patronos Ecclesiæ Ruræmundensis. Amplificat id Gabriel Bucelinus, ita scribens: Inde in Oudenzcel Flandriæ translatus, et patronus celeberrimæ Ecclesiæ Ruræmundensis cooptatus, magna fidelium veneratione ibidem frequentatur et colitur. Unde vero translatus? Ex Casa Dei, inquiet: nam ibi Episcopum fuisse, miraculorumque gratia divinitus honoratum decessisse, antea dixerat. At supra ostendimus episcopatum illum Casæ Dei nus-

Julii Tomus IV.

quam terrarum extitisse. Perperam quoque Oudenzcel in Flandria reponit, cum longe ultra Rhenum, ad Frisiam fines jaceat. Fædius erratum Arnoldi Wironis est, quem Duaci in Flandria Gallicana natum minus decebat in patria sua esse pegrinum. Ita enim hic Ligni Vitæ lib. II, cap. xxxix scribit: Quiescit in Oudenzcel in Flandria. Nec illud verum est, quod Bucelinus ait, magna fidelium veneratione Ruræmundæ frequentari et coli. Colitur in Ecclesia quo diximus ritu, ceterum populo pene ignotus, quod ipse Ruræmundæ olim observavi. Erit fortassis qui illius sociorumque venerationem aliquando instauret.

AUCTORE J. B.

40 Turpius hallucinatur Thomas Dempsterus hist. Eccles. gentis Scotor. lib. xv, cap. mii, ita scribens: Est autem S. Plechelmus Patronus Ruræmundæ in Belgio urbis, cujus nomini præcipuum templum dedicatum, quæ Episcopalis Sedes erecta est. Quæ Episcopali Sede, collegioque Canoniceorum, et horum Divorum reliquiis ornata est Ecclesia, ea sanctis Apostolis Petro et Paulo dedicata fuit, nunc Sancti Spiritus appellatur: at non est ea maxima totius urbis et præcipua, sed quæ S. Christophoro sacra, in quam non desunt qui solum Episcopale transferri velint. Nulla vero tota ea urbe ædes est S. Plechelmo peculiariter dicata, aut ejus nomine celebris.

at non ei dicatum templum:

41 Ejus porro ac sociorum reliquie in ea sancti Spiritus æde, in excavata basi tabulæ summi altari, ut scribit Miræus, consecratae fuerunt, cum vetusta hac inscriptione, PARTES RELIQUIARUM SS. WIRONIS, PLECHELMI, ET OTGERI. Ex, ut ad S. Wironis Vitam retulimus, tabula summi altaris a Calvinianis Wilhelmi Nassovii militibus eversa, basi tamen (quæ singularis Dei providentia fuit) intacta, servatae sunt, ac multo post tempore repertæ, et honorificentius elevatæ. Cujus Inventionis et Elevationis anniversario memoria, ritu duplici celebratur feria 3^a post festum sanctissimæ Trinitatis.

et reliquie anno 1594 inventæ, et elevatæ.

42 Quia vero, ut ad S. Wironis Vitam diximus, Canonice Regularibus Congregationis sancti Sepulchri datum fuit montis S. Odiliae templum ac monasterium, vix ambigi potest, quin saltem particulae aliquæ earundem reliquiarum iis relictae sint, cum locus esset (fuisset certe) miraculis ad eas reliquias fieri solitis celebris. Quid iis factum, an alio deportatae, an hagiomachorum rabie dissipatae, nusquam legi. Nam et locus deinde neglectus, Divorum æra ex parte collapsa, statua dejecta: et harum quidem unam audio non procul inde contemptim pronam jacere, atque agrestibus hominibus ad ligones, securæque et alia rustica ferramenta exacuenda, cotis instar, usui esse. Et non licebit, cui zelo honoris divini cor calcet, vaticinari cum Venusino poeta?

Bergense, sive S. Odiliae, templum fœde neglectum.

Delicta majorum . . . lues,

. . . donec templa refeceris,

Ædesque collapsas.

Sed jam pace Belgio reddita, sancta ejusmodi suscipientur consilia.

A

VITA

Auctore anonymo.

Ex duobus Mss. Lindani et Wulpji, cum aliis collatis.

Post Christum viri apostolici mundum illuminant, ut S. Patricius,

Cum Dominus et Salvator noster Jesus suæ claritatis fulgore mundum illustraret, et humanum genus, per primi hominis lapsum æternis cruciatibus deputatum, liberaret; per mundi latitudinem ejusdem claritatis stellas, ubique innumerabiles exoriri fecit, qui lampade sanctæ prædicationis æternæ noctis tenebras effugarent. Solis denique radiis absentibus, siderum terra solet illuminari fulgoribus: non aliter sancti Doctores Ecclesiæ, veluti sole, qui Christus est, ubique præsentem. populum erudiendo, mundum suis illuminant splendoribus. Quorum

a B
b

quampulurimos procreare meruit a Northumbria, Scotia, Iibernia. Inter quos b S. Patricius, vir magni exempli, Apostolici Ordinis culmine fulciri a Deo promeruit. Qui vero in summi apicis regimine, quantum vel qualem se esse exhibuerit, nostri inculti sermonis minime explicabit oratio.

2 Illic quoque velut prudens dispensator, accepti negotii lucrum multiplicare satagens, gregi sibi a Deo commisso tritici mensuram fidelissime in tempore dispensabat. Sancta divinæ virtutis operatio per sui Sacerdotis meritum, in populo plurimum operari dignata est miraculorum. In quibus autem tantum cillornit, ut illa postoralis Sedes antea nec postea talem sortiretur Pastorem. Hujus itaque imitatores plurimi extiterunt, qui in vinea Domini laborando æternitatis gloriam perceperunt. De quorum consortio c Cuthbertus Christi præco præcipuus, ejusdem gentis in sancta Dei Ecclesia extitit pretiosissimus. Necnon d S. Columba, fortis Christi athleta, Spiritu prophetico sic inflammatus, ut multis futura ceu ante provisa denuntiaret. Sanctus itaque e Willibrordus infra ejus patriæ, scilicet Northumbriæ, fines oriundus, velut ardens lucerna in montis cacumine posita, plurimis de via veritatis errantibus, ut in viam redire possent justitiæ, lumen effulsit inextinguibile. Quales isti prælibati Patres extitissent, volumina in sancta Dei Ecclesia de illorum virtutibus conscripta, pie inquirentibus insinuant.

S. Plechelmus in finibus Scotiae natus, virtutibus conspicuus, et penitentibus deditus.

e C

3 Sanctus ergo vir, nomine Plechelmus, infra f confiniâ Scotiae, de clara nobilium prosapia patrum procreatus, jam in pueritiæ annis spiritualium Patrum vestigia sequi imitando cupiebat: sacrarum se mancipabat lectionum studiis. Quantam inter condiscipulos obedientiam majoribus exhiberet, et humilitatis officium cunctis se sibi sociantibus impertiret, totum scripto comprehendere vel dicto omnino deficit: quibus tamen rebus ita sibi consecraverat commilitones, ut eum miris dilectionum colerent affectionibus. Ipse vero divini ardoris flamma succensus, corpus suum edomans jejuniis, vigiliis et orationibus, in primævo ætatis flore animo

proposuit, quod postea maturioribus annis D explevit.

4 Sic demum in diem proficiens, litterarioræ artis dulcedine inebriatur cordetenus. Inter hæc die noctuque deprecans Dominum ex totis præcordiorum nisibus, ut sibi concederetur divinæ sapientiæ intellectus, excubabat ad fores sapientiæ, memorans illud (ut credendum est) in orationibus, quod dictum est per quemdam sapientissimum: Domine pater et Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu maligno, extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, et desiderium averte a me, Domine: aufer a me concupiscentiam, et animo irreverenti et infrunito ne tradas me, Domine. Hæc beato Viro sæpius in precum vigiliis iteranti, sic, Dei condonante gratia, caelesti rore irrigatur; ut pluribus per exempla sanctæ et innumerabilis Domini pietatis conciliaretur gratia. Erat etenim magnæ abstinentiæ amator, et divinorum præceptorum perspicax executor, utriusque Testamenti paginæ assiduus inspector.

littera rebus tur, palam e Deo sapientiam Eccli. xxxii. 1

5 Inter quæ beato Viro collatum est divinitus, ut Ecclesiastico fultus ministerio, presbyteralis Ordinis dignitatem sortiretur. Sed Vir Domini constanter idem perseverabat, qui fuerat, humilis in habitu, blandus in eloquio, serenus in facie, moribus adornatus, in pauperum cura fervidus, in elemosynarum g dapsilitate largus, in lectionem studio assiduus, omni que virtute præditus. Denique in castitatis vigore pollebat, et lumen veritatis in operatione monstrabat. Et hoc sibi non defuit, quod scriptum est: Lumen veritatis fuit in ore ejus. Et illud: Labia Sacerdotis custodient scientiam. His vero munitionibus fortis Christi athleta viriliter armatus, contra omnes maligni hostis insidias dimicans, Domini se protegente misericordia, per omnia triumphabat. Nam quod verbo docuerat, moribus et exemplis adornabat.

E Sacerdotio dignatur, digni moribus ornatus: Malach. ii, 6. et 7.

6 Interea contigit sanctæ Dei Ecclesiæ h Pastorem, sub cujus regimine hic Dei famulus in castris Christi degebat, viam universæ carnis ingredi, et suæ remunerationis a Domino præmio ditari. Fit non modica tam sacri Ordinis quam subjectæ plebis conventio, et de electione Pontificis quæstio. Tum vero unanimes sanctum Dei Famulum Plechelmum ad hoc opus proclamabant esse accipiendum. At Vir sanctus cognita plebis intentione, quamvis tepide, tamen voluntati eorum obtemperabat. Tunc alterum non Inferiorem sanctimoniam virtutibus prædicto Viro associant, nomine Wironem: quos pariter ad limina Apostolorum miserunt, ut de Apostolico viro, qui tunc temporis apicem summi Ordinis providebat, benedictione firmarentur (juxta illud quod scriptum est: Quomodo prædicabunt nisi mittantur) non tamen in unius Episcopatus sede populum docturi.

Episcopus dignatur: cum S. Wironem mittitur Romam ordinandus a Papa Rom. x. 15 h

7 Sed illud omittendum nequaquam esse censuimus, quod beati viri inter eundem multa perpassi sunt contraria, æquo animo ducebant universa, nec in adversis deficiebant, nec in prosperis se elevabant. Cumque illo quo ire cupiebant pervenissent, et sancta circumirent loca, orationibus vacantes, seipsos

eo pervenit ac loca obeunt, Ps. l. 19

seipso in holocaustum Domino mactabant, juxta illud sanctissimi Prophetarum David : Sacrificium Deo spiritus contribulatus.

ambo Episcopia
Papa ordinan-
tur, et in pa-
triam remittun-
tur :

8 Sed vir Apostolicus cum eorum sanctitatem intellexisset, et in eis sanctæ religionis rigorem et sapientiæ plenitudinem perspexisset vigere; eos secum caritative retinuit : donec statuto tempore in præfata ecclesia B. Petri Principis Apostolorum, cum Clero suo astante, summo eos honore sublimavit. Quo facto, de Sanctorum reliquiis ditavit eos donariis, et alia xenia subministravit. His ita gestis, in eis expleri videtur, quod in veteri Testamento ad Heli Sacerdotem loquitur Dominus : Glorificantes me gloria sublimabo. Tunc vir Apostolicus beatos Dei famulos in evangelizandi opus eum honore remisit. Illi vero ad patriam regressi, et in suis sedibus collocati, semina verbi Dei uberrime multorum cordium agris seminabant. Gaudet populus, plebs tota congratulatur, tantorum virorum prædicationibus se irrigari, [ac] velut imbribus perfundi cælestibus.

B
Plehelmus ut
ambitionem ca-
reat, statuit pe-
regre proficisci :

9 Sed beatus Domini i agonotheta Plehelmus cum se a populo frequentari cognovisset, sollicite præcavens nequando incidere in humanæ ambitionis gloriam : nam se abstulit in teneræ ætatis tiracinio a seculi pompis, ab petulantia carnalis illecebris, a conviciis publicis, a mundi voluptatibus, a lucris turpibus, et ab ipsa malorum radice superbia. Et sic usque ad vitæ exitum iis se vallari munitionibus satagebat : quo liberius immarecibilis gloriæ eum Sanctorum cœtibus fructus perciperet. Hæc sibi ne fuissent sollicitus existebat. Cum autem vir Sanctus idolorum culturam infra terminos ipsius patriæ extirpatam cerneret, et recte credentium fidem emittente flores, ad salutem aliorum se præparare festinabat, sedulo ocellis intentionibus recolens, quod Domini beato Patriarchæ Abrahamæ præcepit, dicens : Exi de terra et de cognatione tua. Hujus itaque Dominici sermonis Sanctus Dei prædicator præconia implere studuit; plus peregrinationem pro Dei amore malens pati, quam in patria sua humanis favoribus extolli.

C
venit in Gal-
liam ad Pippi-
num, ac multos
convertit, et tem-
pli aedificat.

10 Tunc omnibus postpositis patriam parentesque reliquit, et k Regem Francorum Pippinum, virum strenuum, et in receptione Sanctorum incomparabilem, comite quodam magnarum virtutum viro, nomine Othgero, expetivit. Qui vero in ejus conlætatus advento, plurimum exhilaratus est gaudio. Cumque ejus sanctitatem præfatus Rex animadverteret, et cum eo sanctæ prædicationis colloquia continuaret; misit eum ob evangelizandi constantiam per sui regni latitudinem, ut populos errori implicitos, et in sacrificiorum ritibus sordidantes, sanctæ prædicationis dogmate illustraret, et sacro fonte baptismatis ablueret. Nam quamvis Christiani eo tempore fuissent, quam plurimi tamen illorum vanis superstitionibus vacabant. Quo audito congratulatus est Christo Domino, quod sibi a Rege inpositum erat, propter quod de sua patria ad eum se contulerat. Nec mora : Divina se comitante gratia, opus sibi injunctum accelerat, et spinas lubrici erroris extirpans, populum erudiendo, baptizando, plurimum profecit in operando. Annuente vero Rege, ecclesias

Domino in multis ædificavit locis. Illud etiam congruum duximus, et huic operi intermiscendum, quod ubicumque Sanctus Domini Christo ecclesiam dedicaverat, usque hodie annis singulis in die dedicationis ejus permanent S. Plehelmi patrocinia, et divina sibi operante gratia, plurima virtutum sunt miracula.

11 Sed cum Dei Servus jam extitisset senio fessus, præfatus Rex quendam infra ipsius regni partes locum, qui de suis incolis Mons Petri nuncupatur, concessit ad habitandum. Ibi quoque extirpata pristini erroris nequitia, usque ad centesimum per servum suum operari dignatus est fructum. Sed Pippinus Francorum Rex incomparandus in tanta veneratione eum habebat; ut singulis annis initiante quadragesimali tempore, de suo palatio descendens, nudis pedibus, et regali deposita purpura, ut præfatum locum, quem Sanctus incolerat, ire properaret : et cum eo tenuit consilium, quomodo regni gubernacula secundum Domini voluntatem gubernaret, et sanctæ fidei magnitudinem in seipso suisque subjectis adaugeret. E Ibi quoque cum summo Sacerdote Domini, confessione criminum facta, et accepta penitentia, de humanitatis parte deflet contracta. Iste vero vir Sanctus per omnes dies vitæ suæ in divino proficiens opere, Deo et omni populo extitit amabilis.

Pippinus et
montem Petri
donat, de variis
confert. eique
confitetur.

12 Sed cum nulla interpolarent spatia, quibus vel se vel alios non desideraret ad divinæ rectitudinis consistere normam, virum egregiæ sanctitatis ex sacræ religionis amplificatum profectibus, cæliea reposebant agmina, quo in illorum contubernio immarecibili ditaretur præmio. Sanctus vero nimia prolixitatis senio fessus, migravit ex hac peregrinationis patria, Idibus Julii, Christum semper in æternitatis visurus patria : atque in ecclesia præfati in montis cacumine constructa, et in honore S. Mariæ Virginis dedicata, de Fratibus ad exequias beati viri confluentibus, honorifice sepultus est.

Moritur xv Ju-
lii : sepelitur in
monte Petri.

13 Quanti vero meriti Sacerdos Christi fuisset, divina pietas in miraculorum signis ostendit. Nam apud sepulchrum ejus cæci illuminantur, dæmonia effugantur, et plurimorum membra ægrotantium sanantur. Nos vero, quos ignavia corporeæ molis deprimat, hujus viri exempla imitantes, ejus patrocinia digne veneremur, ut per ipsius merita mereamur adipisci, quod ipse in paradisi amœnitate meruit possidere, per Jesum Christum Dominum nostrum. Amen.

et miraculis
illustratur.

ANNOTATA.

a Northumbria generatim sumpta, ut ipsum indicat nomen, ea pars Britannia est, quæ ab Humbro æstuario in Borcam vergit, duos Saxonice temporibus complexa populos, Deiros australiores Humbroque viciniores, ac Bernicos ad Fortham ac mare Scoticum protensos. Nunc pressius tributur id nomen provinciarum, quæ Dunelmensis Episcopatus, ac Cumberlandia Scotiaque hodierna parte et Orientali Oceano concluditur.

b De S. Patrio Hibernia Apostolo fuse actum xvii Martii.

c Vitam S. Cuthberti Lindisfarnensis Episc. dedimus

L. A. MS.

dedimus xx Martii, imo plures Vitas a eorū scriptoribus compositas.

d Celeberrimus Abbas Columba colitur 1x Junii: fuit is centum annis junior S. Patricio, centum S. Cuthberto senior.

e S. Willebrordi Ep. Ultrajecten. Vitam dabimus vii Novembris.

f De S. Plecthelmi patria egimus in Prolegomenis.

g Quid sit dapsilis ad S. Wironis Vitam diximus. Dapsilitas ergo pro copia, et profusione hic sumitur.

h Hinc liquet, eum esse Pechtelnum Bedæ memoratum, quem (ut supra diximus) Candida Casa primum habuit Antistitem.

i Agonotheta, ἀγωνοθέτης, est qui certamen instituit, vel præmia proponit. Sed crebro in mediæ ætatis scriptoribus, pro eo qui certamen inicit, usurpatur, qui potius ἀγώνιστής dicendus.

k Diximus § iv hunc nobis videri fuisse Pipinum Herstallum, qui etsi non regio nomine, tamen regia potestate in Austria regnabat. Sicque ejus nepos B. Carolomannus in Præfatione ad concilium Liptinense loquitur: Ego Karlo-mannus Dux et Princeps Francorum . . . Episcopos, qui in regno meo sunt, cum Presbyteris ad concilium et synodum pro timore Christi congregavi.

DE S. DONEVALDO CONFESSORE CUM NOVEM FILIABUS VIRGINIBUS.

IN SCOTIA.

Ex Fastis Scoticis.

B

J. B. S.

SÆC. VIII.
Sancti isti hic
referuntur

Recurrit superius idem S. Donevaldus seu Donaldus cum sancta sua virginea sobole ad diem XII Julii, ubi de ea familia in Prætermisssis ex Camerarii Menologio egimus, rem totam, ex aliorum auctoritate ad hunc diem remittentes, non sine causa timendi, ut multo plus lucis agnitis ex tunc tenebris affunderetur: unde verosimiliter et hic prætermittendi essent. Neque sane satis movere me poterat Camerarii aut Dempsteri imbecillis auctoritas, quorum ille ibi patrem cum tot filiabus referebat, iste vero hoc die, pro mero, uti tunc rebar, ipsorum arbitrio. Citabat Scriptores Scotos Camerarius, apud quos ut rei substantia memoraretur, niro nempe et austero vitæ genere Sanctos qualescumque excelluisse, nee dum certe constabat, ritu Catholico umquam honoratos fuisse, quo deficiente, haud licitum nobis videbatur, eos in opere nostro collocare. Vicit tandem Breviarium Aberdonense, unde extractis aliis non semel usi sumus: utpote eum in ea ecclesia Officium olim usitatum fuerit. Titulum alibi datum, hic repetimus: Sanctorum Scotorum Vitæ ex Breviarii in usum insignis ecclesiæ Cathedralis Aberdonensis, adeoque totius ecclesiæ Scoticanæ: impensis Valteri Chepman Edemburgensis mercatoris typis mandati, Kalendis Februariis, anno a Christo nato MDIX, Jacobi IV Scotorum regis XXI, parte hiemali excerptæ: unde per totum annum decurritur.

2 Fatebor equidem, non referri ibidem lectiones aut ordinatam historiam de hisce Sanctis; ve-

rum cum eorum festività, æque ac S. Palladii, S. Kiliiani etc. istis expressa sit, videor fundamenti satis habere, ut iis hic locum concedam. Hæc ibi notantur: SS. novem Virginum filiarum S. Donaldi in Scotia sub rege Eugenio VII, anno DCCXII vel DCCXVI; Julii xv. Verba Camerarii ad XII Julii sunt hæc: S. Donevaldus, aliter Donaldus cum novem filiabus. Vide Leslæum lib. 4, Boëtium lib. 9, Regium in Calendario. Vitam cum filiabus sanctissimam transegit in solitudine Ogiluy, ipso autem defuncto, Abernathi monasterium ingressæ sunt. Dempsterus sic habet hoc die: Abernetbæ Donevaldi agricolæ, et filiarum novem sanctis adscriptarum, quarum domicilium quercus, patrum memoria ostendebatur annosa; et miracula ecclesiolæ vetustissimæ parietinis insculpta, ab hæreticis nuper profanata et abolita. Eadem ferme apud alios Scotos scriptores exstant, ex quibus Leslæum selegisse sufficet lib. iv in Eugenio VI pag. 165: Vivente hoc rege, Donevaldi cujusdam, ex Scotorum nobili familia, sanctitas plurimum ad animos hominum pietatis studio inflammandos valuit: qui in solitudine Ogilvy, non procul ab Alecto oppido, cum novem liberis suis feminis, arctissimam vitam degens, in orationibus et jejuniis vitam transegit. Hæc proferre ausi sumus, supposita veneratione Sanctis istis aliquando exhibita, quorum historiarum veritatem fidei Scotorum relictam volumus.

DE S. GUMBERTO CONFESSORE

ANSPACHII IN GERMANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Variæ confusiones in Sancti nomine, dignitate, et locis ubi colitur.

S. G. VIII
Sanctus de quo
inter synony-
mos hic agitur.

Nomen S. Gumberti varie inflerum, variis diebus signatum, multis confusionibus ansam olim præbuit, quas hodie tollere, non usque adeo promptum est. In Actis nostris, ex variis recentioribus Martyrologiis ad xi Martii refertur sub Gumpertinomine, ut episcopus Herbipolensis electus, atque ad hunc diem remittitur. Rursus ad xvi ejusdem mensis recurrit Gumbertus episc. conf. qui et noster esse supponitur. Tum xx, Gudbertus seu Gundebertus sacerdos in Germania signatus est ex Marllis Mss. Romano Card. Barbarini et Neapolitano Antonii Caraccioli, qui huc denuo translatus est, tanquam episcopus videlicet, qui laicus vixit et mortuus est. Cur autem tam variis diebus memoretur, quis satis divinaverit? Adde aliorum inflexiones in Guntbertum, Guntpertum, Gondebertum, qualis in Actis ut martyr colitur xxix Aprilis, Gundeibertum, Gumbertum etc. quæ omnia rei, alioquin valde obscuræ, ut statim intelliges, meras tenebras offundunt. Neque fortasse inverosimile est, S. Gumbertum Senonensem episcopum, postea in Vosago monachum, qui xxi februarii in Actis relatus est, ab imperitis hominibus Herbipolim perperam adductum. Uisee confusionibus, utrumque tollendis, hunc paragraphum præmittimus, a loco ubi Sanctus olim præcipue cultus est, incipientes.

Anspachii certo
cultus fuit:

2 Anspachium, vulgo Anspach, marchionatus est hodierno Borussix regi, electori Brandeburgico subditus, medium ferme territorium occupans inter ditiones Episcoporum Herbipolensis et Eystetensis, cujus synonymam metropolim sic describit Franciscus Irenicus in Exegesi Germanix lib. xi, pag. 201 versa, ubi ipsam vocat Anolspachium (alias Onolspachium) Anspach, inquit, corrupto vocabulo dicitur, civitas quinque a Nurenberga milliaribus distans, inter Francones et Bavaros, sedes marchionis Brandenburg, a fluvio parvo quodam nominata, qui civitatem præterlabitur, Anolspach dicto. Fuit urbs hæc olim sub dominio de Dornberg, a quibus ad marchionatum devenit. Ecclesiam hic S. Humbertus condidit et erexit, qui et illic ultimum diem claudens, suas reliquias seposuit. Quidni deposuit? Uti et S. Gumbertus pro Humbertus? Ut pluribus mendis typographicis inspersam eam editionem recte ante me observaverit noster P. Joannes Seyfrid, in Aeademia Herbipolensi lectionis historix professor, cujus amica et liberali opera usus sum in iis conquirendis, quæ ad Sanctum, quo de hic agimus, pertinent.

licet ejus memo-
ria non nihil ob-
scurata sit,

3 In ea igitur civitate, in monasterii a se conditi ecclesia, postmodum collegiata, sepultum et Sanctorum olim veneratione cultum docet Vita inferius danda, fateturque Merianus in sua Francix topographia pag. 44, ex quo nonnulla in desumenda erunt. Ibi, inquam, præcipuo cultu

celebratus est Sanctus, quidquid a multo tempore duobus nempe jam sæculis, grassante Lutherana et postmodum Calviniana hæresi, Catholici ritus abolita sint ferme vestigia, atque adeo non parum oblitterata, ibi æque atque Herbipoli S. Gumberti memoria, ut docet epistola R. P. Jacobi Streinii data ad P. Guilielmum de Waet, Collegii Bruxellensis Rectorem. En epistolæ verba: Quod R. V. de S. Gumberto inquit, plurimum hactenus ingenia exercuit. Majoribus nostris hanc occupationem pessimam debemus, qui-
bus agere laudabiliter, quam scribere voluptas major fuit. Illud manifestum est, corpus illius, e quo furtim pars a quodam N. N. sublata est, Anspaci loco hæretico in ecclesia parochiali quiescere, quam ab ipso ædificatam, ex Egilwardo, S. Burchardi encomiaste, colligere licet. De rebus ab illo mirifice gestis, canonizatione etc. ingens silentium; imo nomen vulgo ignotum est. Pro sanctitate duo faciunt: unum est, quod Vitæ S. Burchardi scriptor beneficia quædam impetrata per ipsum jam vita functum haud obscure indicat, alterum quod in Litanis, quibus in processionibus clerus utitur, S. Gumberte ora pro nois reperitur. Quærentibus, quis sanctus ille Gumbertus, episcopus an confessor, monachus etc., nemo respondet.

4 Streinium rogaverat Guilielmus de Wael, Bruxellensis, ut dixi, Rector, ut de S. Gumberto seu Gumberto, apud Belgas ignoto, notitias suggereret, utpote qui circa id tempus (anno 1639) a Regina Clara Mechehnans, vidua Theodori van Reynegom, in supremo Mechliniensi concilio olim causarum patroni, Sancti caput dono acceperat, ut infra paulo latius deducemus; ex citata vero responsoria epistola satis patet, Herbipolim tum temporis plane neglectum fuisse S. Gumberti, tametsi ecclesix istius insignis benefactoris, cultum, qui ex solis Litanis Streinio innotuerit. Pergit epistola: Ad Martyrologia quod attinet, tria mihi videre licuit, in quibus nomen illud; Usuardi, Causii et Walasseri, qui auctores ad diem xi Martii, meminerunt ut episcopi Herbipolensis. Canisius et Walasserus asserunt, ante obtentam confirmationem habitu militari sepultum esse; obtenta confirmatione, episcopalibus ornamentis splendidum repertum esse. Equidem in Catalogo Episcoporum nostrorum septimus, a quibusdam octavus, numeratur Hunebertus quidam; de sanctitate non fit mentio; nec meo quidem judicio circumstantiæ omnes illi Gumberto conveniunt, quem scriptor Vitæ S. Burchardi laudat, cujus R. V. reliquias obtinuit. Quæ enim excogitari ratio potest, cur qui post Gumberti mortem scripsit, de electione

ut prudem do-
cui scripta in
Belgium episto-
la.

F

AUCTORE

J. B. S.

Quidquid tituli
varii ipsi accre-
verint.

ctione episcopali, et miraculosa sepultura, omnibus tam nota, tacuerit?

5 Verum est quod ex adductis recentissimis Martyrologiis observavit Streinius, ut infra magis liquebit; nec minus verum est, inductam (saeculo opinor xv) nescio quam confusionem inter episcopum aliquem Herbipolensem vel alium, et S. Gumbertum nostrum, quae a Joanne Gamans, in meditati operis titulo etiam adoptata est, tametsi fictionem in fronte praeferre videatur; sic enim habet foliolum, a laudato Seyfrido ad me transmissum, in quo et alii tituli, et novae procul dubio confusiones accesserunt. Titulus is est: Divus Gumbertus, ex Franconiae Duce, Rotenburgi comes, Onolpacensis Dominus, Herbipolensis ecclesiae Vicedominus, demum episcopus electus, at exorata sibi morte praereptus, episcopali tamen amictu caelitus in tumultu investitus anno dccc. Haec quidem Gamansius, nobis semper aestimatissimus; verum quidquid ipse, aut Martyrologia, aut alii de S. Gumberti miraculosis infulis tradiderint, rectissime observat Streinius, solum Egilwardi, ejus verba inferius dabimus, de praetense episcopatu silentium, pluris faciendum esse quam recentiorum Martyrologiorum omnium annuntiationes, nisi vetustiores fontes assignentur, ex quibus historiam istam profuturisse certis argumentis demonstrari possit.

alius esse non
potest a S. Burchardi discipulo.

6 Crediderim ego, historiam illam de Sancti cadavere, episcopali habitu amicto, inde exortam esse, quod posita prima fictione, nempe episcopum fuisse; cum postmodum calculo accuratius inito, deprehenderint Herbipolenses, locum S. Gumberto inter urbis suae episcopos dari omnino non posse, modum excogitaverint, quo salvari aliquousque posset episcopi dignitas, dicendo nimium, electum quidem fuisse, sed morte praeventum Cathedram sibi destinatum non conscendisse. Simile quid statuendum existimo de ducatu Franconiae, de comitatu Rotenburgensi et Vicedominio ecclesiae Herbipolensis, quae omnia ab Egilwardo atque ab auctore Vitae ignorata sunt, procul dubio non omissuris tam praecelas Sancti praerogativas, si eas unquam possidisset. Audiamus reliqua Streinii verba: Praeterea cum S. Burchardus obierit an. dcccxi, Hunibertus vero seu Chunibertus electus episcopus tradatur anno dcccxxxii; quis non videt tantam annorum distantiam non convenire Gumberto illi, de cujus reliquiis agimus, quem S. Burchardi discipulum fuisse ex ejusdem Sancti Actis liquet. Jam vero si duos Gumbertos admittimus, augentur tenebrae, quando nec clerici nostri dicere poterunt, utrum illorum invocent, nec quisquam alius indicare sepulcrum vel tumulum e quo potuerint decerpi reliquiae: mihi vero certum est, ex Anspacensi sublatas esse, qui haud dubie is est, de quo auctor Vitae S. Burchardi meminit. Haec Streinius recte et vere, nisi vehementissime fallor.

res tota magis
involvitur ex
aliis notitiis.

7 Aliam porro et majorem etiam, ne dicam inextricabilem confusionem parit scheda hic inventa Latine et Germanice sub hoc titulo: Monasterium S. Joannis, vulgo Unterwildberg dictum, Ordinis quondam Cisterciensis in dioecesi Herbipolensi situm, a comitissa quadam Palatina, nomine Gebra (quae anno mcccix defuncta ibidemque sepulta est) fundatum. Unde haec accepta sint, non indicatur, ego in monasteriorum Catalogis hoc eam nobis non reperi. Sic pergit scheda: De S. Gumberti ibidem sepulcro. Tum: In praedicti monasterii ecclesia

juxta summum altare, sepulcrum quoddam inventum est, quod semper ab incolis sepulcrum S. Gumberti (quem de stirpe ducum Franciae Orientalis natum, Ordinis S. Benedicti religiosum et episcopum Herbipolensem fuisse, denique haec episcopalem dignitatem resignasse, atque ad hoc monasterium se contulisse, ibidemque longo tempore Deo praestitis obsequiis, pie et sancte in Domino obiisse ferunt) putatum et existimatum fuit; unde multis, imo immemorabilibus pene annis, sicut et hisce adhuc temporibus, tum animantia tum non pauci hominum, vel furibundorum canum, vel aliorum virulentorum animalium morsu laesi, et rationis usu privati, ad reliquias praenominati S. Gumberti ducti, Deum omnipotentem supplices orantes, et juxta sepulcrum Sancti hujus cibum et potum sumentes, pristinae sanitatis vigorem consecuti sunt.

8 Subdit autem, Sancti istius, paucis praeterlapsis annis cranium, ex quo peregrini bibere soliti fuerunt, ostensum fuisse; num illud forsitan surreptum et alibi delatum sit, nesciri. Tum: Equidem adhuc unum Gunibertum, eadem stirpe natum, et quondam Rotenburgi ad Tuberam comitem reperio, inquit, qui ad petitionem S. Burchardi anno dcccxi monasterium S. Andreae, modo collegiata ecclesia S. Burchardi nuncupata, fundavit; num supradictus ille Gunibertus fuerit, et ad statum religiosum se contulerit, adhibita diligenti inquisitione, certus fieri nequeo. Non miror, scriptorem istum, quisquis sit, hic haesitasse. Quae ad me scripsit laudatus Seyfridus difficultatem non explanant. Vidit ipse in sacello antiquo diruti monasterii S. Joannis, S. Gumbertum in altari pictum habitu episcopali. Ante idem altare dicitur ab accolis sepultus. Lapis sepulchralis multas fissuras et cavitates habet: solent enim rustici vicini, ubi morbo corripuntur, pulveris aliquid a lapide abradere, idque per modum medicinae sumunt, cum optato saepe effectu. Ibidem ex ferreis catenis pendente duo lapides ferro inclusi. Qua occasione suspensi ibi sint, quid sibi velint, nescitur. Rustici autem, tam in suis quam suorum jumentorum morbis solent lapidibus dictis superfundere aquam, eandemque bibere, et jumentis potandam dare, obtenta saepius salute.

9 An hic tertius fortasse S. Gumbertus indicetur, viderint Herbipolenses, quibus nodos istos solvendo relinquimus. De crano Bruzellensi, Anspaci certissime et non alibi reperto, sermo, ut jam dictum est, recurret inferius. Gunibertum ex Gumberto, mutato m in ni facillime verti potuisse, nemo est, qui non videat; geminum aut ternum admittere, nulla hactenus ratio satis suadet. Quid si enim reliquiae ex uno in aliud monasterium translatae fuerint, unde ambo totum corpus sese possidere existimaverint? Quod vero narrat scheda, de relicto episcopatu Herbipolensi, sumptoque religioso habitu Benedictino, auctiorem aliquam fabulam, seu confusionem sapere potest, ab ignorante confictam, qui Gumbertum et sanctum et episcopum et ostea monachum inveniens, non insolita rerum, locorum ac temporum turbatione, ex Vosago Sanctum synonymum, antea Senonensem episcopum, Herbipolim accersiverit, quem vere monachum induisse novimus ex Actis nostris ad xxi Februarii, ubi plures adducit Henschenius qui saeculo

D

quae Sanctum
alium indicare
videntur:

E

F

attalum uener-
tor.

A *sæculo septimo, abjectis infulis, in solitudinem se receperunt, quales fuere S. Arnulfus Metensis, Deodatus Nivernensis, et Hidulphus Trevirensis, de quo postremo non ita pridem actum est ad XI hujus mensis, de S. Deodato ad XIX Junii.*

manifeste hallucinationis committitur.

10 *Ut ad Schedam redeamus, patentissima est scriptoris hallucinatio; quis enim satis intelligat Gunibertum seu Gumbertum, qui monasterium S. Andreae fundaverit anno 751, ad petitionem sancti Burchardi, eundem esse posse cum altero illo, qui monachus fuerit in cœnobio S. Joannis, primum condito a comitissa Palatina Gebra, sæculo XIII vita functa, annis ferme quingentis post S. Burchardi obitum? Non longa inquisitione opus fuit, ut talium epocharum impossibilis connexio in oculos incurreret; quemadmodum reete statuebat Streinius, Hunibertum sive Chunibertum, tametsi et Gumbertus dictus fuisset, qui anno 832 Herbipolensis episcopus electus traditur, nullo modo coanecti posse cum discipulo S. Burchardi, quamvis hic supponeretur vitam protraxisse ad annum usque 791, quod falsum esse ostendimus in Commentario prævio ad Act. S. Kiliani num. 14, et fusius postmodum suo loco ad XIV Octobris demonstrabimus. Quocumque te veritas, ita veris falsa immixta sunt, ut singula discernere, necdum satis peritium videatur. Missis itaque confusionibus istis omnibus, verum saltem unum S. Gumbertum, quo de hic agendum est, quique S. Burchardo synchronus fuit, nativis suis coloribus, quousque id fieri poterit, depingere conemur.*

§ II. Sancti professio, cultus ex Martyrologiis, ætas et Acta.

Vera S. Gumberti imago,

U *t veram ac genuinam veri S. Gumberti imaginem lectorum oculis exponamus, non aliunde eo melius repeti potest quam ex scriptore ætati ejus proximo, qui quidem existet, quumquam undecimum sæculum non superet, nempe ex Egilwardo, de quo alibi etiam egimus, auctore Vitæ S. Burchardi cujus capitulum X libri secundi describi curavit noster Seyfridus ex codice Ms. monasterii Amorbacensis, quod a nobis collatum est cum editione Mabillonii sæc. 3 Benedictino*

C *parte I, pag. 709, servata primigenia phrasi, a qua Mabillonius nunquam deflexit. Titulus capituli: De viro religioso Gumberto converso. Textus deinde est: Lucebat inter hæc et post hæc, sine intermissione, lux tantæ lucernæ ardentis fide et dilectione, lucentis verbo et actione, nec abscondi poterat, super candelabrum pontificalis honoris posita lampas, Salvatoris igne flammata: unde quamplures undique confluebant ad tanti doctoris audientiam diversi sexus, ætatis atque conditionis, fontem vitæ quoque sitiens anima. Ex quibus vir illustrissimus, nomine Gumbertus, universa morum ac nobilitatis honestate præclarus, ejus est contubernio conjunctus, quatenus illius convictu atque colloquio, cu quibusdam medicaminibus, a seculari fastus tumore mollitus, quandoque summæ philosophiæ, quæ est mundi contemptus, apprehendere posset ascensus.*

ex solis Actis S. Burchardi sumpta,

12 *Verum quia qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, sicut e contrario amicus stulti efficietur similis ei; non multo post prædia sua, quibus præ cunctis in ea regione degentibus*

abundavit, in S. Kiliani proprietatem delegavit; moxque, depositis armis, seculo renuntiavit: sicque nudus nudam suam crucem bajulans post Christum, cœpit B. Burchardum nullatenus deserere. Hæ sunt autem possessiones, quibus episcopium Wirceburgense large ditavit: Altimoïn, Onotelbach, utrumque cum redditibus, et appendiciis, quorum prius cum olim castellum fuisset munitissimum [modo] magnificentiam suam ipsis tantum ruinis declarat. Sequens vero, quæ nunc præpositura canonicorum est, olim abbatiam non ignobilem fuisse, hucusque a majoribus, per multas jam generationes hereditatum, testimonium illius provinciæ non celat. Porro prædictus senior Gumbertus, ex tunc perfectissimi semper adhærens vestigiis magistri, bonis initiis suæ conversationis adeo laudabiles adjunxit successus, ut super ejus conversatione cunctorum ubique sonarent ora: Hæc mutatio dexteræ Excelsi!

13 *Nempe multorum ad ipsius provocabantur imitationem corda, in tantum ut exili tempore plurimis donariis et oblationibus fidelium Herbipolitana ditari non cessaret ecclesia, donec jam ex minima et paupercola, facta est per Dei gratiam magna et ampla respublica, nondumque crescere desistit copia rerum, crescente nempe numero fidelium. Cujus profectui videtur illud apostolicum non inconvenienter aptari: Kilianus plantavit, Burchardus rigavit, Christus autem incrementum dedit. Sed enim vir idem egregius Gumbertus, ut olim in secularium dignitatum fastibus se probaverat strenuum, ita post conversionem in spirituali conversatione nulli se passus [est] inter Burchardi sequaces haberi secundum; ejus formam semper indeclinabiliter intendens, illud evangelicum ruminabat frequentius: Perfectus omnis erit, si sit sicut magister ejus. Hic etiam post præsentis vitæ cursum bene in Christi famulatu consummatum, juxta B. Burchardi promissionem, in eodem monasterio, quod Christi condonavrat Ecclesiæ, possidet sepulcrum. Ibi nonnumquam ipso interpellante, concessa manifestant beneficia, quantum sibi profuerit B. Burchardi secutum fuisse monita.*

ostendit laicum fuisse, divitem et piæ,

E

fascibus

14 *Habes hic quidquid tuto ac secure de S. Gumberto, licet post duo et amplius sæcula traditum, admitti potest; ubi id satis expresse asseritur, sepultum ipsum esse, non Herbipoli, nec in S. Joannis cœnobio, sed in Onotelbach seu Anspach, in eodem monasterio quod Christi condonavrat Ecclesiæ, quodque Egilwardi ætate jam tum præpositura erat canonicorum, sive Collegiata ecclesia sub præpositi dignitate; olim abbatia non ignobilis, quemadmodum huc usque, inquit scriptor, testimonium illius provinciæ, intellige territorii Herbipolensis, non celat. Quum diu autem substiterit abbatia, quo anno ad Canonicos sæculares transierit, frustra a me quaesitura est. In ea porro Anspacensi ecclesia et sepultum Sancti corpus, et vel totum, vel saltem pro majori parte ibidem cultum fuisse, plane constat; inde vero ablatum cranium, quod Bruxellis in templo nostro asservatur, certissimis testimoniis infra § IV demonstrabitur. Vides etiam, non hic episcopum, sacerdotem aut monachum, sed virum mere laicum: rursus non ducem Franciæ, comitem Rotenburgi etc., sed militem, virum illustrissimum, et divitem describi, ut proinde nec capi hactenus*

F qui in monasterio a se fundato sepultus est:

AUCTORIB.
J. B. S.

hactenus nec intelligi possit, unde ei tot tituli affecti sint in ipsis Martyrologiis, quorum aliqua non rectam positionem seu locum sepulturae assignant, plerisque Sanctum Herbipoli annuntiantibus. De eorum aetate, atque adeo et auctoritate hic paucis disseremus, ubi prius aliquam confusionis ansam conjicere tentaverimus.

quod ab Henrico
episcopo restauratum.

15 Vices Seyfridi supplebit quadamtenus Bruschius de Episcopis Herbipolensibus, ita describens Henricum, ordine xvii: Henricus comes a Rotenburg ad Tubarum, propter brevem corporis staturam, a prima infantia comes Hezelinus, et postea etiam episcopus Hezelinus dictus, subrogatur cognato suo, ex hoc mortali vita evocato, consensu totius Cleri. Praefuit sapientissime ac utilissime annis viginti duobus, mensibus quinque, diebus viginti. Construxit et fundavit in suburbio Herbipolensi Collegiatus S. Stephani et S. Johannis ecclesias; Onoldsbachii vero magnificentum S. Gumberti caenobium Benedictinum, quod hoc nostro seculo Canonicorum secularium est collegium. His non absimilia mihi ex Chronico Herbipolensi retulit laudatus adjutor meus, ut inde haec a Bruschio accepta oporteat. Verus alibi notatur, non fundasse ista Henricum, sed amplificasse dumtaxat et ornasse. Legerit aliquis (ut erant ea ignorantiae saecula) sola priora dicti Chronici verba, ubi inveniens comitem Rotenburgi ecclesiarum ipsarum fundatorem, et simul Herbipolensem episcopum; aliunde vero exploratum habens, verum conditionem fuisse S. Gumbertum, disparata absque examine connectens, ipsum et comitem Rotenburgi et episcopum Herbipolensem continuo pronuntiandum censuerit: unde non inverisimili conjectura deducas, insignem eam confusionem ortum habuisse.

occasionem dedertit, hujus titulos ad Sanctum transferendi.

16 Praeterea autem cum amplificatio et exornatio Henrico isti Hezelino, comiti Rotenburgi adscripta, expressissime referatur ad S. Gumberti abbatiam, adhucdum per id tempus existentem, et Benedictinis subjectam, quemadmodum verba diserte sonant; Onoldsbachii vero magnificentum S. Gumberti caenobium Benedictinum; idque sub finem saeculi decimi (Chronicon habet anno Christi mccccxv) mirum plane est, ita loqui Egihardum, acsi de praepositura Canonicorum, multis ante saeculis monachis substituta ageret: nam si vera haec sunt, saeculo ipso undecimo superfuisse adhuc monachos ibidem oportet; si vero eodem saeculo vixerit Egihardus, consequens est, non multis ante annis monasterium ad saeculares transire potuisse; qui alter nodus est ab eruditis popularibus solvendus, nisi Egihardus ad posterius seculum retrahatur, quod variis argumentis oppugnat Mabillonius, hic vero operae pretium non est pluribus discurrere: ad Martyrologos, aetate certo posteriores, proindeque ejusmodi confusionibus praecipuos, nunc procedemus, cetera eo spectantia sequenti paragrafo discussuri.

Martyrologorum annuntiationes,

17 Nullum hactenus codicem reperi in quo melius et simplicius depingatur, quam in additione Ms. nescio unde accepta, quae adjicitur ad xi Martii editioni alicui Belini Patavini, quae apud nos exstat his verbis: In territorio Herbipolensi, S. Gumberti militis et confessoris. Vera item est Wionis et Menardi annuntiatio eodem die: In territorio Herbipolensi, S. Gumberti confessoris, quae ex Molani editione altera desumpta videtur, qui istuc correxit, quod in prima scripserat Gumberti episcopi Herbipolensis. At placuisse non videtur ca simplicitas auctori Flora-

rii Ms., qui circa medium saec. 15 varia conflavit elogia, absque severo examine non continuo adoptanda; ubi editioni Lubeco-Coloniensi, Viola Sanctorum, Graeveno, Canisio, Walassero et aliis viam stravit ad ea comminiscenda, quae jam abunde rejecimus. Sic quidem optime incipit: In territorio Herbipolensi, S. Gumberti patroni Honolspacensis ecclesiae: sequentia vero, in quibus episcopatus adstruitur, unde mutuatus sit, equidem divinare nequeo. Ita prosequitur: Qui prius miles Christianissimus, post, episcopo Herbipolensi mortuo, ad episcopatum postulatus est, licet a Domino ipse contrarium postulaverit et obtinuerit; pendente enim relatione, tempore intermedio defunctus est. Sepulto autem eo, litterae exauditionis sunt allatae: quem cum clerus, tamquam episcopum suum confirmatum, vellet honorare, ossa ejus in honorabiliore loco collocando, inventus est ab omnibus pontificalibus adornatus, qui tamen miles vel laicus fuit sepultus.

18 Hic, nisi fallor, fons est ex quo ceteri haurere, non verba sed sensum secuti. Editionis Lubeco-Coloniensis et Graeveni initium tantillum differt: In territorio Herbipolensi, natale S. Gumberti confessoris. Primum miles fuit Christianissimus et fidelis, cui administratio totius episcopatus Herbipolensis commissa est, quam curam utiliter gessit; mortuo autem episcopo, unanimiter ab omnibus in episcopum est electus. Ipse autem indignum se reputans tanto honore, a Domino contrarium etc. Paulo pressius Florario inhæsit Viola Sanctorum creusa anno 1508, at post administratio interjicitur; et gubernatio totius episcopatus Herbipolensis, tamquam provido syndico est commissa; quam curam valde humiliter gessit et utiliter. Factum est autem ut mortuo episcopo Herbipolensi, omnium voces in eum unanimiter concordarent, et missa legatione ad Papam pro eo postulando ad praesulatum; ipse se non dignum etc. Canisius, ommissa positione, Sanctum rotunde episcopum Herbipolensem pronuntiat, elogium in pauciora contrahens. Galesinus titulo episcopi abstinuit, sic paucis scribens: Herbipoli, sancti Gumberti confessoris, quem ferme secutus est Ferrarius: Herbipoli in Germania, S. Gumberti confessoris: omnium brevissime Dorganius in Calendario Benedictino: Sancti Gumberti confessoris.

initio simpliciores, mire accreverunt.

E

19 Frustra hic sit plures Martyrologiorum auctoritates undecumque congerere, cum non nisi recentiores occurrant, et pleraque episcopatum, saltem posthumum sonent, quem nec Egihardum, nec Actorum infra dandorum auctorem novisse, ex eorum silentio manifestum est; ad probandum vero cultum jam adducta multorum testimonia abunde sufficiunt, reliqua autem cultus indicia tum in sacris Missa et Officio ecclesiastico, tum in reliquiarum veneratione ad proxime sequentem paragrafum remittimus. Cur sanctus Gumbertus ubique ad xi Martii referatur, disceptari posset, si vel minima de obitu anno aut die superessent vestigia, saltem si sciri posset an tali die in ecclesia Anspacensi celebratus olim fuerit. Equidem dilatam huc festivitatem existimo, quod hoc die solennitas ejus agatur apud Herbipolenses, qui verosimiliter abolitum Aspaci cultum ad se transferunt, hunc diem pro arbitrio seligentes, tametsi fortasse neutro die carnis exuvias deposuerit: quod certe ignoratum esse ab Egihardo satis patet, ut proinde dubium maneat, utrum Vitae auctor ali-

et variis de causis signata sunt.

cubi

A *cubi certo repererit notatum a se v Idus Martii. Vixisse Sanctum cum S. Burchardo, indubitatum est: ad tempora Caroli Magni Vitam protraxisse insinuat Anonymus, utpote a quo potestas ei facta sit eondendi monasterii; quo vero demum anno ad superos evolaverit incertum est.*

Vitam olim procuravit S. Gammans.

20 Prædictam jam non semel S. Gumberti Vitam nobis olim procuravit diligentissimus et sæpe laudatus operis nostri adjutor per Joannes Gammans, quam describi curavit ex insigni pergamento Ms. Lectionem bibliothecæ PP. Conventualium S. Francisci Herbipoli, contulitque cum altero Ms. Cartusie ejusdem urbis, adjectis manu sua variantibus lectionibus, quarum a nobis ea ratio est habita, ut notabiliores in annotatis observaverimus, neglectis minutis ad rem non magnopere spectantibus, quales sunt modi scribendi in ammonicione, servicium, cepit et barbarismis hujusmodi. Ex Cartusiano codice addita, unis suis inclusa sunt. Ceterum quæ num. 3 et 4 inseruit Anonymus Vitæ scriptor de S. Burchardi Romæ a S. Zacharia PP. consecratione, et parerga seias esse, et a vero aliena, ut alibi ostensum est, et Latina dicitur ad ipsam S. Burchardi Vitam XIV Octobris, ubi B denuo probabitur, ipsum non Romæ, sed ab ipso S. Bonifacio in Germania inauguratum. Res tota, Legendarius plurimum more, oratio potius est seu panegyris ad populum recitanda, quam historica Vitæ series, cujus substantiam totam jam dedimus ex Egilwardo; ut orationis hujus concinnator sæculo saltem duodecimo vetustior esse non possit, in eo laudandum quod de S. Gumberti episcopatu recte siluerit.

§ III. Cetera cultus monumenta; reliquiæ an et quæ supersint.

Alia cultus argumenta ex S. Stephani Herbipoli.

Singularem olim in fundatorem patronumque suum S. Gumbertum Anspacensium seu Onolspacensium omnium, tum adhuc Catholicorum, fuisse venerationem, Clerum vero seu Canonicos peculiari festivitate atque Officio ecclesiastico eundem solemniter coluisse, id minime dubium esse existimo; idque non uno solum die in usu positum fuisse, probant ea quæ mecum communicavit laudatus sæpe Seyfridus, e ejus litteris potissimum decerpam, quæ ad cultum ecclesiasticum Sancto exhibitum conducere videbuntur: de quo plura dici possent, si instrumenta ipsa, dudum pollicita, huc submisisset. Non unam S. Gumberti fuisse solennitatem ostendunt documenta quæ reperit in celebri monasterio PP. Benedictinorum ad S. Stephani Herbipoli, ubi etiamnum exstat vetustum Martyrologium Ms. papyraceum in quo ad v Idus Martii ponitur: S. Gumberti episcopi, ad hunc vero diem, nempe ad Idus Julii, S. Gumberti episcopi et confessoris. Utrum Martyrologium istud in Anspacensi ecclesia olim usitatum fuerit, non habeo unde definiam; duplicem vero, vel geminatam ut minimum festivitatem facile est deducere ex iis quæ nuperrime, nempe XXVI Novembris 1723 idem Seyfridus significavit.

ex Missa propria Collegiæ Anspacensis,

22 Scribit igitur vidisse se Missam propriam cum proluxa Sequentia, ut vocant, de translatione corporis hujus Sancti, quam dum nuper Onolspaci essem, describi curavi ex antiquo Missali quod asservatur adhuc in sacristia ecclesiæ quondam colligiatæ Onolspacensis et S. Gumperti honoribus dedicatæ. Vellem, addi-
Julii Tomus IV.

disset quo die Missa ista celebrari solita sit, ut sacri corporis translatio a die natali securius distingueretur, quamquam et ex festivitates satis arbitrarie institutæ videntur, eum in alia epistola referat, in vetusto codice Ms. pergamæneo eoque eleganti a seculo undecimo (opinor temporis esse paulo posterioris) quem nuper ab amico accepit, poni XII Kalendas Aprilis, S. Gumberti episcopi et confessoris, nulla ejusdem mentione facta Idibus Julii, quo tamen die commemorat S. Reginswindam virginem et martyrem, quæ in prædicto Missali et Martyrologio apponitur S. Gumberto et in Missa quidem de Octava S. Kiliani addita est secunda commemoratio de S. Reginswinda. En tibi XX Martii, ut supra etiam XVI Martii notatum est, S. Gumberti eultui consecratam, ejus festivitatis nulla ratio assignari possit præter meram diversarum ecclesiarum in colendo Sancto electionem.

23 Superest etiam in jam dicto monasterio Benedictinorum ad S. Stephanum Herbipoli elegantissimum Missale impressum in pergamento, characterem, ut nunc vocant Gothico, compactum holoserico villosio coloris violacei, in quo festum S. Gumberti ponitur Idibus Julii. In Missa de Octava Kiliani et sociorum martyrum ponitur commemoratio S. Gumberti confessoris sequens: Deus qui hodiernam diem sacratissimam nobis in beati Gumperti confessoris tui solennitate tribuisti, adesto propitius Ecclesiæ tuæ precibus, ut cujus gloriatur meritis, muniat suffragiis. Per Dominum. Secreta est hujusmodi: Sacrificium tibi Domine laudis offerimus, pro solennitate S. Gumperti confessoris tui, ut propitiationem tuam, quam nostris operibus non meremur, piis suffragatoris intercessionibus assequamur. Tum vero Postcommunio: Tua sancta sumentes, quæsumus Domine Deus noster, ut beati Gumperti confessoris tui nos foveant continuata præsidia. Vix equidem dubito, quin ipsissimæ illæ orationes hodiecum in usu sint in ecclesia Herbipolensi, expuncto prudentissime episcopi titulo, quem alius Seyfridi codex tam discrete exprimens, sæculum undecimum sapere omnino non potest.

et antiquo Missali Gothico;

24 Quod de antiqua Missa Onolspaci olim usurpata diximus, id de Officio proprio asseri posse existimamus, tametsi ejusdem exemplaria fortasse non supersint, certe illud ibidem non reperit Seyfridus. Prædicti Officii vestigia aliqua nobis reliquit Merianus in superius laudata Franconia Topographia, dum inter alia quæ de S. Gumberto compendiose recensuit, membranam citavit in qua repererit hæc verba: Prima fundatio de S. Gumberto, quæ verosimillime ad ecclesiæ Anspacensis seu vetusti monasterii ædificationem referuntur. Quod vero propius ad rem nostram pertinet, exhibitur istic quoque antiphonæ alicujus specimen quæ recentiora sæcula redolet; Gumbertus antistes et confessor pontificali auctoritate mirificatus: denuo subjicitur responsorium, quod non nisi ex Officio desumi potuit: Beatissimus Christi confessor Gumpertus in acceptata talentorum dispositione sollicitus, in eroganda tritici mensura benevolus, in Domini sui gaudio supra multa constitui meruit, quoniam in paucis fidelis fuit. Non fuisset ingrata Meriani opera si plures antiphonas et responsoria collegisset, quæ procul dubio in eadem membrana seu codice referbantur, jam certo alicubi neglecta, incuria illius qui ex istis monumentis pauca delibare satis ha-
9 buit,

quibus addi debet Officium.
F

AUCTORE
J. B. S.
De S. Gumberti
ecclesia.

huit, quemadmodum ex Seyfridi verbis intelliges. 25 Est penes ipsum compendiaria, sed valde imperfecta, descriptio ecclesiae S. Gumberti in Onolspach, in qua enumerantur capellae singulae et patrocinia Sanctorum dicte ecclesiae, anniversaria decanorum, canonicorum, vicariorum, principum, comitum, equitum etc. ibidem sepulcorum. Editus est libellus lingua germanica anno MDCXII ab Vito, Erasmo Hoffman, antiquario, ut se nominat, et dedicamus Julio episcopo Herbipolensi, mihi vero communicatus a clarissimo D. Davide Kohler professore historiae in academia Altorfina. Ex hac epitome excerptis videtur Meriana ea quae in Topographia Franconiae scripsit de primaria ecclesia Anspacensi. Atque utinam auctor documenta dedisset integra, quae, ut latetur, manuscripta in membranis habuit, ex quibus tam pauca deprompsit. *Vota mea Seyfridianis ultro adjungo, ut de S. Gumberti monumentis ac praesertim de ejus reliquiis paulo distinctius edocentur. Obiter advertes Decanos Anspacenses eorumque in ecclesia tumulos enumerari, at Praepositorum omnino nullos, ut non*

B *satis perspiciam cur Egilwardus praepositorum Canonicorum appellet, nisi abrogata subinde fuerit ea dignitas (ut num. sequenti insinuari forte videbitur, dum Gottiboldus primus decanus dicitur saeculo XII) et fortasse aetior redditus Canonico- rum numerus, qui ad novemdecim ascendisse a Meriano dicitur. Pergit Seyfridus :*

ejusque antiquo
sepulcro,

26 Cum duobus DD. Canonicis ecclesiae collegiatae in Herrieden (oppidum est diocesis Eychstadianae, una solum leuca Anspaco dissitam) accurate lustravi dictam ecclesiam Anspacensem, sed nec vestigium inveni de S. Gumperto. Aiebat aedituus Lutheranus, tumulum Sancti fuisse retro summum altare, sed mea opinione fallitur, tum quod concamerationes cryptae choro subjectae vix locum dederint sepulturae, tum quod memoratus Hoffmannus referat, ossa Sancti anno MCLXV ab Heroldo episcopo Herbipolensi sarcophago saxeo imposita, anno MDCXV a Gotteboldo primo Decano elevata, et anno MDCX, cum templum renovaretur, in summo altari inventa esse. Est tamen retro summum altare sacellum perangustum, sed non inelegans, ad quod per gradus duodecim ascenditur, idque S. Gumperti fuisse, ex Hoffmanni descriptione colligitur. Retro saepedictum altare stetisse aiebat unus canonicorum, mecum ista inspicientium, cistam magnam, cui cistula minor inclusa servabatur plena ossibus, quae S. Gumperti esse tunc temporis aedituus referebat. Cistula haec modo in sacristia est, longa pedem unum et lata dimidium: obducto olim ebore aut argento fuisse, ex cavitatibus et scissuris tabellarum quernarum patet. Intus abducta est tela serica striata flavi et caerulei coloris; pauca supererant ossicula Sancti, ut fatebatur aedituus Gumperti: sed quae fides haeretico?

et dissipatis
hodie reliquiis.

27 Pluscula a Seyfrido documenta speraveram de saeris etiam S. Gumberti reliquiis, non sic opinor, dissipatis, quin adhuc in templis aliquibus Catholicis in ipsa Franconia, et forte alibi per Germaniam venerationi exponantur: etenim mirarer vehementissime, proximos orthodoxos (neque enim adeo remoti sunt) tantum thesaurum neglexisse, contemptumque et despectum reliquisse in hereticorum manibus. Quanam vero sint ex re-

liquis de quibus supra locuti sumus, quaeque in S. Joannis diruto cenobio honoratae sunt, an hujus S. Gumberti, an alterius, an ibi adhuc exstant, an forte alio translatae sint, Herbipolensibus disquirendum reliquimus. Si S. Gumberti Anspacensis ipsana dicantur, a quo et quo tempore accepta, aut ibi deposita fuerint, non minus ambiguum esse, abunde patet; ut fateri necesse sit, paucissima superesse, saltem quae ad manus meas, post adhibitam omnem diligentiam pervenerint, unde de Sancti saeris reliquiis plenius edoceri possumus. Quid Anspaci fideliter ereptum, atque in Belgium a sesquiseculo et amplius deportatum, quove in honore habitum hactenus fuerit, explicabunt sequentes duo paragraphi, quibus tamen nostram de S. Gumberto commentationem absolvemus.

§ IV. Pars cranii in Belgium delata 1575, et templo Societatis Jesu Bruxellis postmodum donata.

Constanti Catholica venerationem apud Anspacenses seu Onolspacenses cultum fuisse S. Gumbertum usque dum hereticorum rabies in Sanctos eorumque saeras reliquias et imagines furere cepit, probarunt olim superstites reliquiae, ibidem in honore haberi solitae, quemadmodum testata est illustrissima princeps Margareta a Marca Comes Arembergica, earundem anno 1575 fortunata inventrix, uti clarius demonstrabunt subjicienda mox instrumenta e quibus confirmabitur sequens narratio, quam paucis praemittendam censeo. Transibat istae memorata Princeps, vidua, opinor, celeberrimi Joannis Comitum, de quo videndus Strada ad annum 1568, Romam cogitans, luterandi verosimiliter Jubilaei gratia; templumque S. Gumberti ingressa, suavis boni senis Catholici thesaurum rejectaneum ultro accepit, atque in Belgium redux inter alia saera Sanctorum ipsana, quibus in eo itinere ditata fuerat, pro civitate sua pietate asservavit, donec singulari favore, pedissequae seu puellae honorariae (quam vocant domicellam Ranst) ante mortem eadem dono dedit; haec D. Lapidano, Decano Naeltwicensi in Hollandia; hinc ad familiam van Reynegom postmodum translatae, unde tandem ad templum nostrum Bruxellense pervenerunt.

29 Inter veteres schedas nostras unam reperio, Bollandi manu scriptam, in qua notat, ultimum saeri pignoris possessorem D. Theodoricum van Reynegom in animo habuisse pretioso isto thesauro donare Cardinalem de la Cueva, si aliquid de vita aut cultu Sancti reperisset, de quo tunc, inquit, me consuluit et P. Rosweydm, ut id factum fuisse oporteat ante annum 1629, quo Rosweydm vivere desiit, atque adeo antequam de Actis Sanctorum illustrandis cogitaret Bollandus; nisi ea successive accidisse, intelligenda sint. Jam supra ostendimus, non unam disquisitionem ideireo a nostris Bruxellis institutam, ubi P. de Wael saerum depositum a D. Vidua van Reynegom impetrasset, haud dubie ante annum 1639, cum eo ipso Herbipolim scriptum sit, quamquam testimonium D. Donatris primum datum fuerit anno 1641. Hic jam ordine recensenda testimonia brevem nostram totius rei gestae seriem sic comprobantia, ut de saerarum reliquiarum identitate et veritate dubitari haud possit; incipiendo a primaria

E
Cranium
S. Gumberti,

F
ecclesiae nostrae
Bruxellensi
datum.

ejusmet

A ejusmet Principissæ Arebergicæ depositione, manu ipsius D. van Reynegom ex autographo transumpta et ad Bollandum missa.

Anspaco se attulisse testat
cat princeps
Arebergica

30 Titulus Belgicus est : Apographum schedulæ reliquiis S. Comberti (ita passim exprimitur nomen, vel Cumberti) annectendæ scriptæque propria manu ipsius Principissæ Arebergicæ. Scheda ipsa Gallie exarata est, quam sic Latine reddo : Pars cranii S. Cumberti, sepulti in templo Anspacensi, in ditione Marchionis Brandenburgiei, quod cranium argento antea obductum fuerat; sed eo inde avulso, post armarium aliquod rejectum, mihi in ipso templo exhibitum est a sene aliquo adhucdum probe Catholico : inde ipsum ego accepi, testantibus omnibus, eandem omnino partem esse, a qua argentum detraxerant [nempe hæretici] atque adeo veram partem capitis ejusdem Sancti, qui fuerat marchio Brandenburgicus. Puta ut tum ferebat popularis vulgi opinio. Porro de ipsius autographi, in vetusta schedula scripti, omnimoda sineeritate testati sunt Viri duo omni exceptione majores, et familia Arebergicæ intimi, quorum exstat instrumentum Latine datum, ut sequitur :

ujus testimonii
veritas demon-
stratur :

31 Nos Jacobus Boonen, Decanus ecclesiæ metropolitæ Mechliniensis, episcopus designatus Gandensis, et Theodoricus a Reynegom, advocatus supremi senatus Mechliniæ attestamur, contenta hujus schedulæ scripta esse manu propria illustrissimæ Principis Domine Margaritæ a Mareka, quondam principis Comitum ab Areberch etc. Causa scientiæ nostræ est, quod scriptura dictæ Domine quam optime nobis cognita sit, qui ante hac multis annis illustrissimæ Domine Arebergicæ fuimus a consiliis in cujus fidem dorso ejusdem scripti hæc inscripsimus, eademque signavimus, et sigillis nostris munivimus penultima Decembris MDCXVI. Subsignatum erat J. Boonen, et T. van Reynegom, et sigillatum cum duobus sigillis, ut supra. Prædicta omnia die præcedenti longiori Belgica attestazione confirmaverat, ac rei totius historiam paulo fusius explieuerat idem Theodoricus van Reynegom; quam hic ad ampliorem elucidationem Latine etiam vertimus.

fusiusque
explicatur,

32 Ita loquitur : Infrascriptus in supremo Mechliniensi concilio advocatus ac familiæ Arebergicæ consiliarius domesticus hisce attestor, characterem, in veteri schedula expressum, scriptum esse propria manu illustrissimæ principis Margaritæ a Mareka, quondam Comitum Arebergicæ etc., quam ego schedam, vetustas chartas ejusdem familiæ evolvens reperi ultimo loco annexam longiori elencho nominum variorum Sanctorum, quorum prædicta Domina princeps reliquias impetraverat anno MDLXXV, dum per Germaniam et Italiam Romam proficisceretur. Erat autem prædictus Catalogus totus ferme ejusdem Principis manu scriptus, e quo postremam illam particulam ipse ego abscidi. Porro in scientiæ rationem adduco, quod tum vivente adhuc memorata Principe, tum post ejus obitum plusquam centenas litteras ipsius manu scriptas viderim, quas vel modo, si opus foret, producere possem, ut ex scripturam collatione veritas dictorum haetenus plane evinceretur.

33 Testor præterea, cranium aliquod seu partem humani capitis lignæ tornatili an-

nularis formæ pyxidi, aptatis utrimque vitris pellucidæ inclusum, cum hac epigraphe litteris aureis schedulæ inscripta, PARS CRANII SANCTI COMBERTI, quod hoc tempore possidet Dominus Cornelius van Reynegom. Theologiæ Doctor et Decanus ecclesiæ collegiatæ in Naeltwyck : testor, inquam, id cranium a me repertum fuisse in domo mortuaria bon. mem Domini Antonii Lapidani, quondam etiam Decani prædictæ ecclesiæ, ibidem defuncti, meque, utpote excutorem testamentarium ultimæ ejusdem Domini voluntatis, ipsam illam thecam reliquiarum ex ejus domo mihi reservasse, eandemque postmodum jam dicto Domino Cornelio van Reynegom fratri meo tradidisse.

AUCTORE
J. B. S.
qua ratione
prædictum
cranium

34 Testor item domicellam Judocam van Hooft matrem meam, etiamnum in vivis superstitem, sæpissime me audivisse cum diceret, quod prædicta theca reliquiarum dicto Domino Lapidano, in mnemosynon legato data fuerit a certa domicella, nomine Ranst, olim pedissequa et a cubiculis laudatæ Domine principis Arebergicæ, defuncta subiinde in dono, vulgo te Werve, apud Ryswyck, non procul Haga Comitum in Hollandia, dum cohabitaret Domino ac Domine van Gheysteren; cui domicellæ van Ranst jam sæpe dieta reliquiarum a Domina Principe adhuc vivente dono data fuerat. Quæ omnia supradicta ego infrascriptus, quantum memoria recolo et scio, vera esse declaro. In quorum fidem hæc propria manu subscripsi, et solito meo sigillo firmavi hac die XXIX Decembris MDCXVI. Et erat subsignatum Theodoricus van Reynegom, cum sigillo ut supra. Hisce postremum addo testimonium e Belgico Latine versum, ex quo constet, qua via et ratione ad templum nostrum Bruxellense pervenerit venerabile, de quo agimus, S. Gumberti cranium.

ad donatricis
maritum per-
venerit.

35 Ego Regina Clara Mechelman vidua Domini ac magistri Theodorici van Reynegom, quondam in supremo Mechliniensi consilio causarum patroni, et consilarii domestici familiæ Arebergicæ hisce declaro, quod cum ad prædictum maritum meum bon. mem. devenisset pars cranii sancti Comberti, qualem princeps Margareta a Mareka, dum viveret Comes Arebergica, obtinuerat Ansbaci anno MDLXXV, illac per Germaniam et Italiam Romam cogitans, quæ postmodum devoluta erat in manus Domini Antonii Lapidani, Decani ecclesiæ in Naeltwyck, et post ejus obitum transierat ad D. Cornelium van Reynegom S. T. Doctorem et ejusdem ecclesiæ Decanum, in cujus domo mortuaria præmemoratus maritus meus dictas reliquias nactus est et mihi moriens reliquit; declaro, inquam, quod ego eandem Cranii partem, qua potui cura et devotione custodierim coluerimque. Verum ut tales reliquie pro merito debita veneratione honorarentur, visum mihi est, eas transferre in manus Patrum Societatis Jesu Bruxellis, ut in ipsorum templo asservatæ omnium venerationi exponerentur. In quorum notitiam et fidem præsens instrumentum confici volui, idque mea manu subscripsi anno MDCLXI. Et erat subsignatum, Regina Clara Mechelman; et sigillo firmatum.

Donationis
instrumentum.

AUCTORE

J. B. S.

§ V. Recognitæ approbatæque ab Ordinario reliquiæ, et solenniter in templum no- strum Bruxellense illatæ anno MDCXLI.

Ejusdem crani
recognitio et ap-
probatio,

Ex præmissis instrumentis de re tota abunde edocti Patres nostri Bruuellenses, nihil antiquius habuere, quam ut feliciter acquisitas pretiosas reliquias ab Ordinario recognosci, approbari, undeque exaltari atque in templum solenniter transferri currarent; quæ quo ordine gesta sint, hic etiam paucis enarrandum superest. Commodum per idem tempus Roma allatæ fuerant reliquiæ sancti Seveliani martyris, quas æque ac Gumbertinas exponi posse censuit Illustrissimus Mechliniensis Archiepiscopus Jacobus, sequenti diplomate: Jacobus Dei et Apostolicæ Sedis gratia Archiepiscopus Mechliniensis, omnibus præsentibus litteras visuris, salutem in Domino. Cum Sanctorum reliquiæ, tamquam salutaria exempla, fidelium oculis objiciantur, ut ad eorum imitationem vitam moresque suos componant, quia viva fuerunt membra Christi et templum Spiritus sancti, nuperrime a RR. PP. Societatis Jesu nobis exhibita fuerunt plurima ossa de corpore, ut afferebant, sancti Seviliani martyris, parsque cranii sancti Cumberti, ut eadem visitare, et justo facto examine, tamquam veras reliquias approbare et publicæ Christi fidelium venerationi exponendas decernere, auctoritate nobis per sacrum Tridentinum Concilium attributa, dignaremur.

ab Archiepiscopo
Mechliniensi
Jac. Boonen.

37 Nos nolentes hac in re Officio nostro deesse, cum piorum et gravium virorum interventu, discussis et examinatis diligenter, quas præfati RR. PP. simul exhibebant informationibus, et litteratoriis documentis, eadem veras et legales esse reliquias Sanctorum Seviliani et Cumberti, quantum in Domino possumus, censemus et decernimus; quas, uti tales, publicæ venerationi exponi permittimus, omnesque Christi fideles exhortamur ut iisdem reliquiis, quam deest, reverentiam exhibeant, et pro talibus pie agnoscant et revereantur. Quod ut studiosius fiat, omnibus, ante dictas reliquias quinque orationem Dominicam totiesque salutationem angelicam, pro præsentis Ecclesiæ necessitate recitantibus, quadraginta dierum indulgentiam misericorditer in Domino largimur. In quorum fidem hasce manu, sigillo, et subscriptione secretarii nostri munitas, dedimus Bruxellæ, nostræ diocesis, die octava decima mensis Maii anni millesimi sexcentissimi quadragesimi primi. Subsignatum erat, Jacobus Archiepiscopus Mechliniensis, J. Herregouts Secretarius, et sigillatum cum uno sigillo de cera rubra.

Hæc clare explicat
Carolus a
Manderscheydt.

38 Reliqua suggeret longior epistola nostri P. Caroli Alexandri a Manderscheydt, insignis, quoad viri, atque hagiographorum adjutoris, quam a Bollando rogatus dedit Bruxellis XII Julii 1659, ut plane pateat, securiorem notitiam aliunde haberi non potuisse. Sic scribit ipse pleborumque omnium oculatus testis: Sperabam, me statim a Deiparæ festo scripturum, sed in-

tercessere tam multæ occupationes, ut citius non potuerim. Nunc ad ea quæ a me Rev. vestra petiit, respondeo. Imprimis quæ de S. Cumberto potui habere, ea habet in adjuncto scripto; nimirum testimonia illa omnia de prædictis reliquiis earumque approbatione quæ jam superius descripta sunt. Ad rem proprius accedit laudatus P. Manderscheydt: Domina van Reynegom dicit, non a marchione Ansbacensi, sed a Principissa Arembergica caput illud sacrum suæ familiæ dono datum. Scheda in qua aureis litteris habebatur scriptum nomen, conditio, ætas, tempus vitæ etc. sancti Cumberti, fuit aliquando data P. Heriberto Rosweydo, et amissa ab illo, quod admodum dolet Domina Reynegom. Dicit hæc nihil non egisse defunctum Archiepiscopum Mechliniensem, ut hoc caput sacrum sibi dono daretur. Optasset etiam illud habere domicella Mechelman, quæ si obtinisset, statuerat dare Domui vestræ Professæ.

29 Domina Reynegom dicit, admodum dolere se, quod non curaverit confirmari, aut certe idoneis testibus firmari miraculum, quod occasio fuit et causa ultima cur tandem nos illud acceperimus. Habebat Domina prædicta filium novennem, qui lenta tabe jam totus consumptus, tamen non videbatur posse mori. Invisit Dominam matrem P. Guilielmus noster de Wael: narrat illi mater statum filii, simulque dicit, frustra a se invocatum sanctum Cumbertum, neque filio se sanitatem potuisse impetrare. Id fortasse, ait P. de Wael, fit ideo; quod Sanctus velit honorari in templo et non domi tuæ. Si ita est, ait mater, ego ex nunc dono Rev. vestræ et collegio sacrum caput. Parabat se ad discessum P. de Wael, et jam descende-
bat, cum filius æger matrem advocat, petitque sibi vestes dari, ut surgat. Respondet mater, vestes petis, qui a nescio quot hebdomadis [vix] potuisti te commovere? Perstitit tamen filius, nec prius quievit, quam vestes illi fuere datæ. Surrexit igitur, atque ex eo tempore, qui jam moriturus videbatur, in momento convallescere ita cæpit, ut paucis post diebus plane sit sibi restitutus.

miraculosam
sanationem ad-
ficiens.

E

40 Est is modo Mechliniæ in domo Domini Fierlant Consiliarii sorori sui. Sacerdos quidam qui in vicinia habitabat, advocatus fuit ut coram spectaret rein tam novam, filium nimirum, quem sciebat esse depositum, panem sibi dari petentem. Dolendum prorsus est, neque Patri de Wael, neque matri in mentem venisse, ut rem hanc curarent examinari. Recte observat P. a Manderscheydt; merebatur certe tam stupenda sanatio in debita forma legitime comprobari. Ceterum ex adjunctis colligere posse videor, quod nuper dicebam, jam ab anno 1639 et forte citius, sacras reliquias templo nostro concessas, tametsi posterior sit Domine Reynegom attestatio superius relata. Pergit epistola: Sacerdos ille jam mortuus est, mortui etiam servi et ancillæ, ut et doctores medici qui oculati fuere testes pueri illius eo modo persanati. P. de Wael non est modo capax qui hæc de re possit ferre testimonium. Ad summum poterunt testari mater et filius, sed hic tum novennis tantum erat. Interim anno sequenti conabor efficere ut XI Martii Officium de Sancto dicamus.

F
in puero ipse
donatrixis filio.

Paucis

A *Paucis deinde interjectis, subsequitur narratio solennioris sacri pignoris translationis, in hunc modum:*

Solennis reli-
quiarum trans-
latio.

41 Cupiebat jam seire Rev. vestra qua solennitate fuisset S. Cumberti caput illatum in templum nostrum, ad quod respondeo, me solenni ejus translationi interfuisse anno MDXLI institutæ pridie Quinquagesimæ. Erat tum perfectum primum altare quod marmoreum Deiparæ Matri misericordiæ fieri testamenti tabulis mandaverat Comes Joannes Nassovius; quare ut in illud inferretur ejus miraculosa statua, placuit R. P. Guilielmo de Wael, tum Rectori Collegii, ut id insigni aliquo fieret apparatu; qui ut major esset, simul tum etiam sacrum S. Cumberti [cranium] primum est expositum ad publicam venerationem. Circa quartam igitur horam pomeridianam instituta est solennis per templum nostrum supplicatio. Concinnare tibiæ et alia instrumenta musica. Ubi primum illata est in templum ex sacrario Matris misericordiæ sacra statua, a choro musico excepta solenni illa salutione, Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ. Sacræ Deiparæ statuæ præferebatur caput S. Cumberti, sequebatur proxime ipsa sacra statua.

in templum no-
strum Bruzelli.
an. 1641.

42 Tam ipsum saerum caput quam statuam stipabant angelico habitu pueri pluri et titularis gymnasii nostri nobilitas, quæ erat tunc frequentissima. In iis erant tum Princeps Robecanus et Comes Stegrensis ejus frater ex familia Montmorencia, Princeps Nassovius, Marchio de Warembon, ex familia de Rye, Marchio nunc de Aiseaux, tunc Comes de Beurieu ex familia de Gavre, Marchio de Renty filius Ducis Havræi, Baro de Pamele, Comites Ernestus et Philippus de Boussu et alii nonnulli. Sacram statuam sequebantur Comitissa Nassovia et plurimæ feminae Principes hujus aulae. Concursum populi fuit ingens, musica exquisitissima, neque quidquam desideratum est quod posset solennitatem hujus translationis commendare. Hæc habeo quæ scribam Rev. vestræ, circa ea quæ a me petiit, utinam possem ad Sanctorum gloriam plura præstare. *Neque mihi quidquam superest quod hisce queam adjungere; sacro suo thesauro potiuntur hodie dum Bruzellienses nostri cumque debito cultu venerantur. Id modo superest, ut vitam ipsam exhibeamus, quam a Gamansio Herbipoli transcriptam, atque olim ad Majores nostros transmissam supra monuimus.*

VITA

*Ex Lectionario membraneo
P. P. Conventualium
S. Francisci Herbipoli,
cura P. Gamans descripta,
et collata cum altero Ms.
Cartusiæ ibidem.*

Gumbertus no-
bilis et potens
in Franconia,
a

Beatus a Gumbertus nobilium secundum carnem parentum stirpe progenitus, earum lasciviam adeo edomuit, ut eam, quæ plerumque homines excitare ad superbiam solet, lineam alti sanguinis non respiceret;

sed inter divitias pauper, inter delicias sobrius, sola quæ Dei sunt cogitaret, seque omnibus Deo pie famulantibus servum exhiberet. Ut ergo carnis adversus spiritum concupiscentias posset extinguere, nulla penitus terrenæ voluptatis oblectamenta curavit admittere, reputans secum, quod nemo militans Domino implicat se secularibus negotiis. Quia vero sciebat, quod quæcumque seminaverit homo, hæc et mettet; cœpit pio in pectore provida sollicitudine imaginari, quomodo pro æternis temporalia relinqueret, omnemque divitiarum suarum abundantiam in Dei servitium rationabiliter expenderet. Enimvero eum esset admodum locuples, locupletari magis in Domino flagitavit; ideoque mundanæ cupiditatis desideria laudabiliter declinando, veras divitias amavit. Se igitur Deo, cui militare animum induxerat, sedulo committens, et solius Dei adjutorium expetens, eum metu et reverentia deprecabatur ipsius misericordiam, quatenus ei dignaretur inspirare, qualiter possessionum suarum facultates satis digne posset in ejus ministerium erogare.

E

2 Hæc vero dum pia deliberatione penes se incessanter volveret, bonarum oblectamentorum Deus, bonorumque benevolus exauditor, justis precibus elementer affluit, et quod petierat in ejus nomine, vir Sanctus impetravit; sed hæc qualiter evenerunt, sequentium series explicabit. Illo nimirum tempore divinæ illustrationis splendor mundum accenderat, et effectus sacræ fidei sanctæ caritatis opera in Christi fidelium pectoribus excitabat. Et ne fides sine operibus esset mortua, quidquid per fidem bene pullulabat, id ipsum etiam in operibus caritatis ubertim germinabat. Nam quia Dominus in Idumæam extendit calcamentum suum, id est quia per Incarnationis suæ beneficia gentibus innotuerat, voluit laudari nomen suum a solis ortu usque ad oceanum, donec, ut ait Apostolus, intraret plenitudo gentium. Sic ergo verbum Dei a Domino b jam receperat

quomodo ad
Deum conversus
sit.

b

3 Præerat enim tunc Moguntinæ sedi sanctissimus Archipræsul Bonifacius; Wireburgensem vero diœcesim regebat venerabilis antistes Burchardus. Is namque Angliam, quæ sibi patria erat, pro amore Creatoris sui deserens, suseptaque peregrinatione, tandem ad eximium Moguntinæ urbis Archiepiscopum pervenit, cujus sanctitatis fama jam dudum accensus, ejus perfrui colloquio et familiaritate cupiebat: quem sacer Archiepiscopus non minus desideratum summa eum gratulatione susecepit; nam et primo, ut ferunt, intuitu, eum in episcopio Wireburgensi futurum esse pastorem animarum spiritu prophetico præcognovit, et assistentibus sibi declaravit. Transacto dehinc aliquanto temporis spatio, pius præsul Bonifacius virum Dei e Burchardum Romam adductum Zachariæ summo Pontifici præsentavit, et quis qualisque esset sciscitanti Papæ sanctissimo indieavit. Patefacto igitur causæ negotio, agnitoque Archiepiscopo Bonifacio, Romanus Pontifex magno valde hilaratus est gaudio, quia eum, quem sola vulgante fama cognoverat, magno videndi desiderio aestuabat.

F

postquam
S. Burchardus.

c

æstuabat. Beatum itaque Burchardum, cum multa gratiarum actione Deo exhibita, Episcopum consecravit *d*, et ecclesiae, cujus substitutus erat, observationi, commendatis sibi attentius ovibus Dominici gregis *e* cum destinavit.

a S. Bonifacio
ecclesiae Herbi-
polensi datus
est Episcopus;

4 Dei quippe provida dispensatione factum erat, ut in conveniendo populos in unum ad serviendum Deo viventi, diversisque mundi nationibus in unam fidei soliditatem integritatemque concrescentibus, ipsa Romanae dignitatis praecminentia concordie stabilitate muniret, ne cujuscumque erroris scissione interposita, vel a capite minus sano membra aliqua discreparent, vel a membrorum suorum infirma compage sani capitis unio discordaret. Denique voti compos effectorque propositi perspicuae bonitatis antistes Bonifacius, cum accepta benedictione ab Apostolico instituisset reverti, dilectissimum sibi fratrem Burchardum, novae quidem ordinationis Episcopum, sed antiquae pietatis virum, necdum deserere voluit, veri non immemor illius dicti, quod bonum sit et iudicandum habitare fratres in unum. Sic igitur in opere bono non piger, una cum eo iter arripuit; siquidem cum sponsae suae, id est ecclesiae, cujus susceperat regimen, solum transmittere, populoque sibi adhuc incognito tamquam ingratum noluit exhibere. Itaque praedictae locum urbis ipse pater venerabilis Burchardus cum lectissimo comite suo ingressus est. Quo ibi ab universis illius incolis provinciae venerabiliter suscepto, laudabiliterque inthronizato, benefactor Bonifacius alacriter ad sua remeavit.

*qui omnes ad
Christum per-
ducens,*

5 Porro reverendus vir Burchardus, in pontificatus officium honorifice sublimatus, jugi memoria ruminabat Apostoli verba dicentis: Quoniam oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei familiae dispensatorem. Ut ergo commissam sibi familiam, ad agnitionem veritatis a beatissimo martyre Kiliano adductam, ad amorem caelestis patriae ardentius excitaret, studuit mirum in modum vitam irreprehensibilem ducere, ut quod ore praedocuit, exemplo bonae actionis roboraret: sicque factum est, ut promiscui sexus innumerabilis multitudo ad eum sine intermissione conflueret; quatenus per doctrinam salutiferae admonitionis caelestibus pasceret alimoniis, et aeternae perciperet emolumenta retributionis. Quos ille benigne suscipiens, hortabatur, pro caelestibus terrena relinquere, pollicens pro terrenis caelestia, pro temporalibus aeterna, pro transitoriis sine fine permansura. Non poterat ergo abseondi lucerna super candelabrum posita, quae spiritu ardoris Domini scintillans, ignorantiae caecitate laborantes, ideoque ad dextram vel sinistram a via regia deviantes, caelitus illuminabat, et in fide tepidis calorem verae fidei sine cessatione instillabat.

*istum praecipue
lucratum est:*

f

g

6 Itaque *f* cum in Deo laudabilis sancti pontificis Burchardi vita longe lateque crebresceret, inter multos, quos pii pastoris eruditio ad ovile Dominicum perduxit, Gumbertum quoque virum illustrem et religiosum Christianae regulis disciplinae arctius astrinxit *g*, Cum enim dulcissimae praedicationis ejus in omnem terram exiret sonus, nec non et suavissimus odor sanctitatis ejus ubique diffun-

deretur, praememoratus vir Gumbertus, qui tunc inter Orientalis Franciae magnates viros magni erat nominis [magnaeque potestatis] divina instinctus gratia, ad Pontificem se contulit, et ejus se magisterio devotissime mancipavit. Sanctissimus viro praesul Burchardus, tamquam imbrem caelitus infusum, ad agrum novellae plantationis diligentius irrigandum, divinatorum mysteria secretorum, in attenta cordis aure beati Gumberti diffudit, et ut castimoniam, ceterarumque virtutum sanctimoniam aemularetur, iterum atque iterum hortatus, quem ex his fructum assequeretur, aperuit. Quia vero sciebat, quod uberius ibi esset admonitio, ubi monitoris vocem operis sequeretur exhibitio, quidquid sacri oris *h* disputatione disseruit, id ipsum sanctae operationis exemplo confirmavit.

7 Salutaribus ergo vitae praecipis auditorum suum efficaciter informans, sedulo cum ut seminaret de benedictione, quatenus et de benedictionibus meteret, instruxit: adjiciens, ne puer efficeretur sensibus, sed, secundum Apostolum, malitia esset parvulus, sensibus autem perfectus. Haec monens, obedientem illum et benevolum ad omnia invenit. Boni ergo magistri bonus ille discipulus salutaris doctrinae monita, in pectore pie sagacitatis excepta, fidei memoriae commendavit, et fideliter in opus perduxit. Nam cum ad fontem vitae sitienter accessisset, caritatem, fidem, veritatem et mansuetudinem, quasi de unius scaturiginis vena rivulos emanantes potavit. Cum vero jam in omnibus eruditionis sacrae mandatis fuisset instructus *i*, cumque, ut diximus, praediorum infinita possessione polleret, et superbi elatione sanguinis inter superbos affines rite gloriari potuisset; illud tamen viri sapientis semper ad memoriam revocabat eulogium *k*. Quod qui superbo communicaverit, induet superbiam, et qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Quia vero qui cum sapientibus graditur, sapiens efficitur, cum sapiente instructore suo indeclinabiliter perseverans, cum sancto sanctus, et cum innocente innocens effectus est.

*nam bonis om-
nibus sese ex-
polians,*

E

i

k

F

*partem dedu-
it S. Kiliano,*

8 Erat autem habitu laicus, et professione miles: deinde vero cum audisset illud Evangelicum: Qui non renuntiavit omnibus quae possidet, et bajulans crucem suam sequitur me, non potest meus esse discipulus, crucem suam tollere, nudusque sequi Dominum instituit, et pro caelestium remuneratione bonorum, omnia terrena deseruit. Praediis quoque, quibus non mediocriter, ut diximus, abundaret, beatissimi martyris Kiliani ecclesiam honestissime locupletavit; quin imo et ipsum episcopatum copiose adauxit. Quamvis enim promotionem omnium Dei ecclesiarum per orbem pio complecteretur affectu, praedictae tamen ecclesiae specialiori devotione obnoxius *l*, illius se dominio totum subjugavit, illi se mente pariter et corpore, tota [cum] possessione sua filiali dilectione obligavit. Itaque soli Deo spiritualibus armis militans, universa militaris vitae insignia deposuit, saeculoque renuntians, ex hujus mundi pomposa voragine nudus evasit. Omnium vero bonorum suorum facultate prudenter in Dei nomine distributa, tantum sibi vir Sanctus praediorum ad-

huc

A huc retinuerat, quantum ad ædificationem monasterii in Onolspach [Herbipolensis diocesis] quam in mente tum [diu] præconceperat, sufficere credebat. At hujus quoque structuram ecclesiæ locum, qui opportunus videbatur, elegerat; in quo etiam hodie sacratissimi corporis ejus reliquiæ reconditæ sunt.

altera monasterium Onolspachense condidit.

9 Eodem vero tempore Christianissimus Imperator Carolus Romani apicem gubernabat imperii, qui regni sui fines sanctionibus muniens, hostes justitiæ debitis prosequabatur suppliciis, bonorum vero sectatores operum misericordiæ amplexabatur ulnis. Servus igitur et amicus Dei Gumbertus præmorum adiit Imperatorem, et fabricandæ ecclesiæ libertatem ab eo petit, et accepit, reputans, majori firmitudine roboratum, quod tanti auctoritate principis fuisset indultum. Videns autem Imperator piissimus, quod zelo Dei ferveret beatus Vir, quem revera zelus domus Dei comedit, qui et decorem utriusque domus Dei verissime dilexit; templi, ubi voluisset locandi arbitrium ei permisit. Nutu ergo et favore liberalissimi principis erga se comperito, ecclesiam in quodam pago suo nobilem a fundamentis ædificavit, atque ornatum illuc non contemptibilem congegit. Fabricata, ut diximus, basilica, beatus ille famulus Dei, de quo nobis sermo est, monachorum, sub regula S. Benedicti omnipotenti Deo famulantium, collectionem non parvam aggregavit, quibus abundantissime, ut liberior sine curarum occupationibus externarum deservire Domino Jesu Christo valerent; cibi et vestitus necessitatem præbuit; et ne aliquatenus hæc possent imminui, vel certis temporibus non administrari, prædia illis atque mancipia sub testimonio privilegiali constituit, a quibus fratrum illius cœnobia quotidiana exigentur stipendia. Ipsa vero ecclesia [in] Onolspach *m*, in honore sanctissimæ Dei genitricis et intemeratæ Virginiæ Mariæ, honorifice dedicata est.

in cuius templo sepultus est et miraculis claruit.

10 Erat autem in prædicta cella B. Gumberti orationum frequentia, et omnium eorum, quæ ad Dei venerationem spectant, jugis observantia. Ipsa enim sancti Viri præsentia cœnobitas illos, ut vigilantes essent, admovebat, et beata ipsius religio religionem quoque illorum excitabat. Denique felicissimo Dei confessore Gumberto vergente in senium, mortem corporis, quæ omnibus gravissima est, non timuit; quia, comparatis sibi de mammona iniquitatis prudenter amicis, qui eum in æterna colligerent tabernacula, certus de renumeratione fuit. Sciebat enim, quod in gaudium Domini sui feliciter admit-

teretur, cum requisitis talentorum lucris, desuper erogati fœnoris pecunia renumeraretur. Cupiens ergo dissolvi et esse cum Christo, v Idus Martii sarcinam carnis deposuit, et victricem animam, in perenni beatitudine collocandam, conditori suo resignavit. Post felicem vero beati Viri obitum, sacri corporis reliquiæ in ecclesia, quam Deo fundaverat, sunt collocatæ: ubi exhibita populis per Dei misericordiam beneficia, cujus fuerit prærogativæ, quanti meriti Gumbertus, cœlestibus declarare iudiciis, qui tam insignibus in hoc mundo coruscant miraculis; præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a In nostro erat Igitur Gumbertus: prætulimus lectionem codicis Cartusiani, uti etiam paulo infra ut ergo, pro utque ergo. Item seminaverit, pro seminavit; qualiter pro quomodo, quæ observare vix operæ præmium est.

b Forte melius legebatur in Cartusien. Cod. verbum Dei adeo jam perceperat: verum cum et alia lectio subsistat, nihil putavi mutandum.

c Scripsi eum Cartus. virum Dei, tametsi in nostro haberetur virum dictum: et ferme immediate, quis qualisque esset, pro quis, qualis esset.

d Jam supra monuimus, Burchardum, non a Pontifice Zacharia, sed ab ipso Bonifacio consecratum episcopum; et de cetero parerga esse ad S. Gumberti historiam, quæ de toto isto itinere Romano male supposito narrantur.

e Sequetur iterum lectionem Cod. Cartusiani: in nostro habebatur ovilis Dominici gregibus.

f Monet Gamansius, hic incipere lectiones Officii Ms. de sancto Gumberto, secundum chorum Novi monasterii seu Cathedralis ecclesiæ Herbipolensis, quæ quamdiu in usu fuerunt annotare neglexit.

g In utroque Ms. erat arcus astruxit, scutus sum Germansii correctionem ex Officio Ms.

h Altera hæc est Gamansii correctio ex eod. Cartus.; noster scripserat sacrioris: et proxime puerulus, ubi melius ex eodem codice quadrat parvulus. F

i Reete hic denuo Gamansius ex Cartusiano, quem prætulimus; in nostro enim legebatur instructor forte pro instructor.

k Voluit dicere sermonem bonum, seu verum placitum, quasi id significaret græcum εὐλογία.

l In utroque Ms. legebatur obnixus; verum ex Lectionibus reete correxit Gamans. ut est in textu.

m Dubitans utrum in Ms. sit Onolspach; Lectiones, teste Gamansio, habent Onolspach: quomodo eumque inflectant, indicatur hodiernum Anspach, de quo diximus in Commentario.

DE S. ATHANASIO EPISCOPO NEAPOLI IN CAMPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Sancti cultus, et quædam chronologica Vitæ puncta.

ANNO DCCCLXXII.

Reliquæ
S. Athanasii
honorantur
Neapoli.

Neapolis notissima Campaniæ civitas in Italia, de qua jam sæpe in actis nostris meminimus, veneratur hac die sanctum suum antistitem Anathasium; de quo habemus Officium Neapolitanum, anno 1525 impressum. Sed cum novem Lectiones, aliaque hujus Officii propria desumpta sint ex Actis illius, quæ post hunc Commentarium prævium exhibebimus, supervacaneum judico hic ea inserere. In eo autem recitatur sequens oratio: Deus qui perennem gloriam sanctissimi confessoris tui atque pontificis Athanasii animæ contulisti, tribue quæsumus, ejus nos apud te ita patrociniis sublevari, ut cum eo vitam possideamus æternam. Per Dominum etc. Sacra hujus Antistitis ossa in majorem ecclesiam Neapolitanam translata, teste Ughello in Italia Sacra tom. VI col. 109, jam quiescunt in sacello sancti Salvatoris, ubi legitur hæc inscriptio: HIC JACET CORPUS SANCTI ATHANASII CONFESSORIS ET EPISCOPI NEAPOLITANORUM. Testatur idem Ughellus, caput ejus ibidem in thesauri sacello argentea atque aurea theca inclusum honorifice custodiri.

Dicitur Casini
obiisse, ac tunc
ejus brachium
ibidem reman-
sisse.

2 De ejusdem Sancti cultu in aliis Italiæ locis sic scribit Antonius Caracciolus, libro singulari de sacris ecclesiæ Neapolitanæ monumentis cap. xxxv sect. 5. Colitur hic sanctus Præsul et alibi; Casini nempe, ubi obiit, et unde, brachio ibi relicto (quamvis id in Actis translationis ejus non reperitur) huc translatus est. Mihi hæc pauca Caraccioli verba legenti duplex occurrit difficultas. Primo non capio, quomodo asserat, S. Athanasium obiisse Casini, quod oppidum juxta cosmographos monti Casino adjaacet, cum tamen in Actis nostris a synchrono scriptis dicatur mortuus esse in oratorio sancti Quirici, quod bis senis millibus a monasterio sancti Benedicti (Joannes Diaconus in Vita prima, post hunc Commentarium Prævium danda num. 10 elare addit; quod situm est in Monte Cassino) distat. Non videntur hæc facile componi posse, nisi inveniatur locus homonymus duodecim passuum millibus a monte Cassino dissitus, quem frustra haecenus quærsivi, quempe proinde ab illius regionis incolis, rerum suarum peritioribus, mihi assignari cupio.

quæ utraque as-
sertio difficulta-
tem patitur.

3 Præterea non satis intelligo, quomodo tunc temporis Casini relictum fuerit Sancti brachium, quandoquidem monachis Casinensibus, ad quorum monasterium sancti Præsulis corpus primo translatum est, quamdam Reliquiarum partem retinere volentibus sic responsum fuisse lego in antiquis translationis Actis num. 4: Sicut integer vobis commendatus est, ita auxiliante Domino integrum sua sedes eum habebit. Dein num. 5 dicitur, quod illius venerabile corpus . . . ita inventum sit integrum, ut nec capillus capit

ejus vel barbæ decideret, atque vestimenta et omnia salva, ut prius posita fuerant, sint inventa. Ex his verbis videtur erui posse, quod corpus S. Athanasii tunc nondum ulla sui parte mutilatum fuerit. Quare Casinates aut huic dubio nostro satisfaciant, aut brachium illud, siquidem sit S. Athanasii episcopi Neapolitani, serius ad se delatum fuisse fateantur.

4 Caracciolus loco proxime citato cultum Sancti nostri sic indicare pergit: Capuæ quoque celebris erat ejus memoria: Legi enim in quodam pervetusto codice Ms. orationem illius ecclesiæ, ipsum in Litanis cum aliis sanctis episcopis et confessoribus invocatum. Nec poterit quisquam suspicari, non istum nostrum, sed Alexandrinum intelligi ibi debere, quoniam nullus ibi Græcus episcopus recensetur, ut insipienti constabit. Non convenit inter scriptores Italos, an Athanasius Neapolitanus sit idem cum eo, qui Surrenti tamquam unus ex quinque civitatis istius patronis colitur. David Romæus in libello de quinque Divis custodibus, ac præsidibus urbis Surrentinæ pag. 278 putat eundem esse, et opinionem suam variis stabilire nititur rationibus, quas Majores nostri ad diem xxvi Januarii de S. Athanasio tamquam episcopo Surrentino agentes ipsiusmet Romæi verbis retulerunt.

5 Alii contendunt, S. Athanasium episcopum Neapolitanum ab homonymo Surrentino omnino differre; inter eos Paulus Regius episcopus Vicoa quensis in suo opere de Sanctis regni Neapolitani parte II, pag. 646 ex Actis S. Antonini abbatis, quæ Bollandus noster die xiv Februarii etiam edidit, refert quamdam S. Athanasii apparitionem, in qua se senem et calvum exhibuit, atque inde concludit, non esse illum eundem cum Neapolitano Athanasio, qui quadragenarius ex hac vita migravit. Quod si Ughello credimus, ingens est utriusque discrimen, eum Neapolitanus facile duobus sæculis post Surrentinum vixerit: sic enim scribit in tomo VI Italiæ Sacræ col. 747: S. Athanasius Surrentinus fuit episcopus diversus a S. Athanasio Neapolis episcopo. Hanc sedem sortitus est post Amandum anno salutis DCXVII, de quo non extant Acta; sacra tamen anniversaria celebrantur vi Kalend. Februarii. Nos, expensis utrimque argumentis, sententiæ duos Athanasios istos distinguenti subscribimus.

6 Quamquam antiquus sit S. Athanasii episcopi Neapolitani cultus, tamen apud Martyrologos recens et rara est illius memoria: nam solum in hodierno Martyrologio Romano sic hac die memoratur: Neapoli in Campania sancti Athanasii ejusdem civitatis episcopi, qui ab impio nepote Sergio multa passus ac sede pulsus, Verulis confectus ærumnis migravit in cælum,

E
S. Athanasius,
qui Capuæ col-
tur.

verosimiliter
fuit episcopus
Neapolitanus,
et distinctus a
Surrentino.

F

Memoria non
Sancti constat
Martyrologio
Romano.

A *caelum, tempore Caroli Calvi. Videntur hæc Martyrologii Romani verba innuere, eum Virulis obiisse. Quo posito, non video, quomodo hic mortis locus conveniat eum opinione Caraccioli, qui putat, illum Casini mortuum esse, aut eum assertionem Coevi Actorum scriptoris, qui ait, cum Creatione Coevi Actorum reddidisse in Oratorio sancti Quirici, quod bis senis [P] millibus a Monasterio sancti Benedicti distat. Oppidum Casinense, ut supra dixi, non tanto spatio a monasterio Casinensi abest; urbs vero Verulana plus quam duodecim passuum millibus a monte Casino dissita est. Non video, inquam, quomodo hæc inter se conveniant, nisi quis Martyrologii sensum ita interpretetur, ut S. Athanasius Roma Neapolim rediens ceperit Verulis febrim laborare, et nihilominus iter suum prosecutus, in via morbo et ærumnis confectus obierit. Caracciolus legit, eum venisse ad civitatem Nerulanam. Sed potius Verulanam legendum esse suadet itineris ratio, eum civitas Verulana inter Romam et montem Casinum sita sit. Atque hæc quidem occasione Martyrologii Romani, quod unicum, haud dubie ex Tabulis ecclesie Neapolitanæ, sanctitatem Athanasii nostri confirmat.*

B *7 Existimavit Capaccius, teste Caracciolo jam aliquoties laudato, sese invenisse vetus de S. Athanasio monumentum, nempe nummum, qui in illius honorem eius sit; de quo lib. I, pag. 111 sic loqui perhibetur: Sed quoniam in hos religionis nummos incidimus, animadvertendus nummus ille est, in quo Januarii et Athanasii, quos sanctissimos habuit Neapolis episcopos, diætas elucet. Ex his verbis satis patet, quod Capaccius Athanasium nostrum indicare voluerit; cum appellet eum sanctissimum urbis Neapolitanæ episcopum, qualem certe titulum non tribuisset alteri Athanasio sancti Præsulis nepoti, et in cathedra successori, qui ea appellatione se indignum reddidit, ut noverat ipse Capaccius, qui apud Ughellum dicit, quod fortasse adhuc excommunicatus, exosusque vitam amiserit circa annum Domini DCCCXCV. Cum vero Capaccius de nummis loquatur, nequaquam censendus est voluisse significare sigillum, quo Neapoli congregatio Hebdomadiorum in S. Athanasii fundatoris sui memoriam utitur, in cuius una parte est S. Athanasii imago, coram qua Hebdomadarii genuflexi cernuntur, uti tradit Chiocearello in Catalogo Antistitum Neapolitanorum ad annum Christi 849 pag. 87.*

C *8 Igitur vix dubito, quin Capaccius egerit de isto nummo, quem Camillus Tutinus in Vita S. Januarii Italice conscripta cap. IX inter alios quarto loco exhibet. In eo ex una parte S. Januarius et ex altera Athanasius episcopali habitu induti, et proprio nomine appellati representantur. Sed cum Tutino et Caracciolo opinor, juniorem Athanasium Sancti nostri nepotem ibi esse expressum, quia in hac nummi parte sancti titulus et radii desiderantur, quod utrumque sanctitatis signum ad quinque imagines S. Januarii ibidem allatas manifeste appositum conspiciuntur. Ne quis forte dicat, hunc nummum S. Athanasii jussu excusum fuisse; præterquam quod id ad quæstionem nostram non pertinet, meminere, solis Ducibus licitum fuisse nummos eudere, qualis fuit Sergius S. Athanasii pater, ejus effigies in uno ex memoratis nummis exprimitur. Quamvis igitur antiqui et genuini supponantur hi nummi, quod operose discutere hic parum nostra interest, probabilius ecenseo, in hoc nummo representari Athanasium juniorem, qui fuit simul Dux et episcopus Neapolitanus, uti Julii Tomus IV,*

cuilibet Neapolitanas historias volventi constabit. Nunc Sancti nostri Vitæ chronotaxim pauca per texamus.

9 *Verum de hæc re non multis hic disceptandum erit, eum præcipua illius puncta in antiquissimis Actis annotentur. Anno 832 natus est S. Athanasius nobilibus parentibus, scilicet patre Sergio, matre Drusa, quam alii Dosam, alii Drosam appellant. Varios habuit fratres, quorum aliqui in Actis ejus recensentur. Qui sancti Præsulis genealogiam plenius cupit noscere, adeat Ughellum tom. VI Italix sacrae col. 112 et 113. Synchroonius auctor a nobis post hunc Commentarium secum o loco edendus nativitatibus ejus epocham indicat his verbis num. 9: Hoc itaque orto decima Indictione, id est anno Christi 832, regnante Michaelis et Theophilo, Romanæ Ecclesie præside Gregorio, votum suum facto firmaverunt parentes, prout decreverant, clericum eum facientes etc. Caracciolus in opere jam citato cap. XXXV sect. 1 recte monet, advertendum esse, ne hic duo diversa confundantur: Indictio enim decima seu annus 832 non ad S. Athanasii clericatum, sed ad ejus nativitatem pertinet.*

10 *Id, præter alia a Caracciolo allata argumenta, clarissime demonstrant verba ejusdem scriptoris coevi, qui num. 26 testatur, eum mortuum esse Idibus Julii, Indictione quinta, regnante Basilio imperatore, hoc est anno Domini 872. Deinde autem hæc ibidem subjungit: Præfatus venerabilis Vir ante episcopatum vixit decem et octo, et in episcopatu sedit annos XXII. Facto horum quadraginta annorum computu, facile quivis intelliget, S. Athanasium anno Christi 832 natum fuisse. Unde miror, quod David Romæus in Septem eustodibus ac Præsilibus urbis Neapolitanæ pag. 72, et Cornelius Grasius Carthusianus in Vitis Sanctorum Tom. III, pag. 172 contra tam evidens testimonium assignarent nativitati ejus annum 835. Eodem testimonio refelluntur omnes illi scriptores, qui a vera mortis epocha deflexerunt, inter quos, præter duos jam citatos, est Philippus Ferrarius, qui in Catalogo Sanctorum Italix mortem ejus anno 877 consignat, et Ludovicus Zaeconius, qui in Vitis Sanctorum Italice editis scribit, eum anno 881 obiisse.*

11 *Ex verbis Actorum jam citatis facile colligi potest, quod S. Athanasius admodum juvenis anno 849, ut notat Ughellus, sive 850, ut vult Baronius, Neapolitanam Cathedram ascenderit. Porro præmonendus est lector, quod S. Athanasius solus tamquam supremus in sua diæcesi rerum spirituum moderator Neapolitanam Ecclesiam rexit. Hoc monitum præmitto, ne quis falso putet, tunc temporis Neapoli duos fuisse æquales, dum in Actis num. 4, postea inter alias Neapolitanæ urbis laudes legit hæc verba: Nam et introrsus binas præsulum gestat sedes. Ne quis igitur hic hallucinetur, noverit, tunc in civitate Neapolitana duplicem fuisse Catholicorum gregem, videlicet Latinum et Græcum, qui suum quisque habebat antistitem, sed ea ratione, ut Græcus Latino subesset.*

12 *ita etiam hunc Athanasie Vitæ locum intellexit Baronius, dum in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 872 num. 12 referens S. Athanasii Vitam, de Ecclesia Neapolitana ait, quod duplex populus contineretur in ea, nempe Latinus et Græcus, qui seorsim suos quisque, sub capite tamen uno, perageret ritus. Atque id satis liquet, si quis eum Chiocearello*

AUCTOR
G. C.

Certa nativitatibus
et mortis ejus
epocha,

E
contra quorumdam
scriptorum
errores ostenditur.

F
In juvenili ætate,
ut supremus diæceseos præsul,

Neapolitanam
ecclesiam rexit.

AUCTORE
G. C.

carello jam laudato sic legat : Nam et introrsus binas Præsulum gestat sedes adinstar duorum testamentorum , quamquam una sit , quæ gubernat et regit reliquam , ut capite reguntur artus diversi. Imo in quacumque lectione hoc ab Actorum scriptore satis innuitur , dum instituit comparationem , quam desumit a capite , quo reguntur artus diversi. Qui hæc fusius disputatione legere vult , videat Antonium Caracciolum in opere jam citato cap. xxxv , sect. 2 ; et Bartholomæum Chioccarellum in Catalogo Austitutum Neapolitanorum ad annum 878 pag. 95 et sequentibus. Superest , ut de Athanasiana vitæ ac translationis Actis eorumque scriptoribus quædam prænotemus.

§ II. Acta vitæ et translationis , eorumque scriptores.

B Varii res a S. Athanasio gestas litteris mandarunt , inter quos numerantur Paulus Regius , David Romæus , Cæsar Baronius , Antonius Caracciolus , Bartholomæus Chioccarellus , alique. De iisdem meminerunt Ferdinandus Ughellus in opere jam indicato , et Nicolaus Parthenius Giannettassius noster in Historia Neapolitana anno 1713 Latine edita lib. vii , pag. 145. Sed nos hisce rivulis non contenti , more solito ipsos fontes , ex quibus hi omnes sua hauserant , indagavimus. In hunc finem Antonius Beatillus noster , de Actis Sanctorum optime meritis , dedit Majoribus nostris manuscriptum Neapolitanorum episcoporum Catalogum a Joanne Diacono Neapolitano , qui sæculo ix floruit , conscriptum , in quo post ulia Neapolitanorum præsulum gesta legitur Vita S. Athanasii nostri. Ecgraphum desumptum est ex antiquo codice Longobardicis characteribus exarato , qui Romæ in Bibliotheca Vaticana servatur. Illustrissimus ac eruditissimus D. Dominicus De Georgio Neapolitanus , vir operis nostri studiosissimus , eandem Vitam nuper ad nos misit , eo quod crederet nobis illam deesse. Hanc igitur cum altera collocatam primo loco edemus.

C 14 Cum in Antonio Carracciolo legissem , insuper aliam certare S. Athanasii Vitam , quam ipse olim ex Ms. monasterii in Monte Casino descripserat , protinus ad memoratum D. De Georgio studiorum nostrorum amantissimum litteras dedi , ut ea S. Athanasii Acta impetrarem. Is pro sua erga nos benevolentia statim eadem ex codice Casinensi describi jussit , et monasterii ejusdem sigillo munita anno 1723 perhumaniter ac munifice ad nos transmisit. Sed cum amanuensis non fuerit Longobardici characteris peritus , ecgraphum hoc , alioqui nitidissime scriptum , tot mendis refertum est , ut coactus fuerim illud cum quibusdam ejusdem Vitæ fragmentis , in Baronio , Chioccarello , Caracciolo et Ughello occurrentibus , operose conferre , et , ubi istud adjumentum deerat , ex probabilis conjectura corrigere. Hæc Acta eo modo , quantum fieri potuit , correctæ secundo loco typis mandabimus.

C 15 Laudatus amicus noster D. De Georgio etiam Neapoli ex pervetusto codice Longobardico , qui ibidem extat in archivo SS. Apostolorum apud Theatinos , describi curavit S. Athanasii translationem , a Joanne Baptista Caracciolo ejusdem archivi præfecto subnotatam et solito Religionis sigillo munitam , quam cum alia jam pridem habita collatam post utruque Acta vulgabimus. Subnectuntur huic Translationi quidam versiculi adeo

obscuri , ut eorum sensum vix explicet OEdipus. **D** Ego ingenue fateor , me eos non intelligere. Nihilominus curiosi lectoris oculis illos subjicio , si quis forte in divinando me felicior eos interpretari possit. In utroque Ms. nostro sic leguntur :

Quisquis Athanasii Vitam , mira que beati,

Quæ gessit , legeris talia scripta patris.

Lunissi scito renovavi mente serena

Præsulis exiguus ductus amore prolis.

Illius ut caream probris præce necne piaculis

Ingrediar summa Elisii que zetam

Judicabam primo intuitu , hæc carmina esse vitiose descripta ; sed præterquam , quod duplex Ms. diversum illa eodem modo exprimat , testatur jam dictus Joannes Baptista Caracciolus , quod perspicuis litteris ita scribantur , quamvis simul fateatur , sibi nondum compertum esse , quid ea sibi velint. Ego , ut dixi , illorum interpretationem libenter aliis relinquo. Interim examinemus , quinam sint Actorum et Translationis scriptores.

16 Satis inter eruditos convenit , Joannem Neapolitanæ ecclesiæ Diaconum , qui sæculo ix vixit , primam et breviorē S. Athanasii Vitam suo Neapolitanorum præsulum Chronico inseruisse. Sed potissima controversia est , quis altera seu proluxiora ejusdem Sancti Acta conscripserit. Baronius ad annum Christi 872 num. 4 proluxioris Vitæ auctorem indicat his verbis : Hæc item anno , quo mortuus est Hadrianus Papa , pariter ex hac vita migravit , sed ante ipsum , S. Athanasius episcopus Neapolitanus , ita testante Petro Diacono Casinensi , qui hoc item tempore vixit , resque ab eo præclare gestas conscripsit. Nescio , unde Baronius hunc Petrum Diaconum Casinensem , sæculi ix scriptorem eruerit. Saltem in Actis S. Athanasii , quorum magnam partem ibidem Annalibus suis inseruit Baronius , nullibi nomen suum aut vitæ professionem prodit auctor. Certe synchronus illorum Actorum auctor esse non potuit Petrus Diaconus Casinensis , qui tantum sæculo xii plura edidit opuscula ; neque illius magister , eodem nomine appellatus , de quo prædictus Petrus in opusculo de Viris illustribus Casinensibus cap. xxxix scribit : Petrus Diaconus institutor meus , declamator insignis , e civitate Theanensi , de qua oriundus erat , egrediens , Casinum advenit , atque ab Oderisio abbate monachus factus est. Is autem Oderisius sæculo xii fuit abbas , ut videre licet apud Camillum Peregrinum in serie Abbatum Casinensium pag. 64.

17 Censeo itaque cum Antonio Caracciolo anonymum esse hujus Vitæ scriptorem , qui ætate S. Athanasii vixerit ; quod postremum elicio ex Prologi verbis num. 2. Quem (libellum) si quis attentius legerit , non modicam ædificationem sibi acquirat , Dei hominis actus imitando , et opifici omnium immensas gratias referendo , qui NOSTRIS TEMPORIBUS antiqua miracula per famulum suum perpetrare dignatus est. Deinde in ipsis Actis num. 6 ita habet : Quandoquidem NOSTRIS NUPER TEMPORIBUS sanctissimus Athanasius ejusdem urbis præsul in cunctis piis operibus ita carus extitit Deo , ut ejus non immerito Actis vita æquiparetur beata. Imo existimo , hanc Vitam a nullo monachorum Casinensium scriptam fuisse , quia auctor de monasterio Casinensi , non ut proprio , sed velut alieno sic loquitur num. 27 : Inde portatus usque ad montem Casinum , flentibus omnibus , sed exultantibus angelis ; quem suscipiens omnis sancta congregatio illius

B Habemus in Mss. ejus Vitam , auctore Joanne Diacono.

C et alteram ab Anonymo compositam.

una cum illius translatione , ex qua obscuri versus proponuntur.

Proluxioris Vitæ auctor non est Petrus Diaconus Casinensis.

E

F

sed Anonymus coævus.

A illius monasterii (*verosimiliter diuisset nostri, si fuisset monachus Casinensis*) digne ac decentissime sanctissimum corpus condiderunt in ecclesia beati Principis Apostolorum,..... ubi exuberant multa mirabilia per eum ad laudem Domini nostri Jesu Christi, usque in præsentem diem. *Ex his postremis verbis etiam potest colligi, quod hæc Acta composita fuerint, antequam corpus S. Athanasii post quinquennium ab ejus morte e Monte Casino Neapolim transferretur. Quamvis ex iis omnibus nihil sciam de scriptoris nomine aut professione, tamen suspicor, illum fuisse civem atque incolam Neapolitanum, cum totus sit in accumulandis hujus urbis laudibus, ut ex initio Actorum patet.*

qui etiam videtur conscripsisse Acta translationis.

* 18 Bartholomæus Chioccarellus in Catalogo Antistitum Neapolitanorum ad annum 849, pag. 90 de duplci S. Athanasii translatione ita meminit: Quinto post ejus obitum anno, ab Athanasio juniore ejus nepote, episcopo ac Duce Neapolis, fuit Neapolim solenniter venerabile ejus Sancti corpus translatum, et in porticu celeberrimæ ecclesiæ sancti Januarii extra urbis mœnia collocatum in oratorio sancti Laurentii ejusdem sedis antistitis et juxta atrium sancti Joannis prædecessoris ac magistri, ubi miraculis fulsit. Dein in majorem ecclesiam translatum fuit, ubi adhuc requiescit in sacello nempe sancti Salvatoris. *Nescio, quo tempore et modo facta sit hæc ultima translatio ex oratorio S. Laurentii ad Cathedralē Neapolitanam. Priorem translationem, post quinque a Sancti obitu annos factam, Anonymus auctor, inquit Chioccarellus loco citato, qui omnibus interfuit, accuratissime conscripsit. An omnibus interfuerit, affirmare non ausim; eorum tamen fuisse, satis ex ipsa narratione apparet. Imo eundem esse, qui Acta Sancti collegit, conjicio ex Prologo translationis, ubi num. 2 hæc verba profert: De cujus (videlicet S. Athanasii) vita aliquid adhuc fari cupiverat animus; sed in libello præcedenti de ejus vita et moribus, quantum iners stilus valuit rimari, secutum est. Observa, quod narrator translationis inertem præcedentis libelli, in quo Sancti vitam et mores exposuerat, stylum excusset. Jam tempus est, ut memorata tum Vitæ, tum translationis Acta promisso ordine exhibeamus.*

ACTA

Auctore Joanne Diacono
Neapolitano.

Ex Chronico Ms. episcoporum
Neapolitanorum, quod
extat Romæ in Bibliotheca
Vaticana.

S. Athanasius, ob virtutem populo venerabilis.

Athanasius episcopus XLIV, sedit annos XXII, menses VI, dies XXIV. Hic autem ab ipso pueritiæ suæ tempore, usque ad diaconatus honorem, patre suo Sergio duce, sub tutoribus et actoribus mansit, quatenus negotii secularis ignarus, omni institutione catholica imbueretur. Qualis enim quantusque effulsit, si homines silent,

ipsi etiam lapides clamabunt. Infra vigesimum ætatis suæ annum *a* levitali honore suffultus, quasi jam episcopus, venerabuntur*. Dominus enim, qui providebat Ecclesiæ suæ tantum pastorem, quodammodo de illo suæ clementiæ signum præcordiis humanis indiderat, Antistitem ejus designans futurum. Ille, inquam, ille tanto mellifluus nectare, sic omnes dulcabat, ut dominus Joannes episcopus palerno affectu in tantum eum diligeret, quod de eo sine filii vocabulo nunquam os aperiret. Populus cunctus [cum amabat, et non] *b* sine Domini assertionem mirum in modum certatim a singulis laudabatur, et, quod ante secula omnipotens prædestinaverat, cælebs jam et sanctus auspiciabatur.

2 Profecto igitur domino Joanne ad cælestem patriam, hujus electionem e vestigio cunctus acclamavit populus. Qui mox sublimatus in paucis diebus Romam properavit, ubi honorifice susceptus, cum magna gloria Neapolim repedavit. Inthronizatus ergo, ubertatem doctrinæ, quam in pueritia sua suxerat, cœpit affluenter impartiri. Ordinavit E autem lectorum et cantorum scholas; nonnullos instituit Grammatica imbuendos; alios colligavit * ad scribendi officium, ut sic pastor providus aulas * sui gregis muniret, quatenus nullus indigens Domino suam præsentaret speculationem, atque verissime audiret. Floret sancta Ecclesia in diebus tuis, redempta sanguine Christi.

3 Præterea ecclesiam *c* sancti Januarii in ipso cubiculo positam renovavit, nobiliumque doctorum effigies in ea depinxit, faciens ibidem marmoreum altare cum regilis *d* argenteis, supra quod velamen cooperuit, in quo martyrium sancti Januarii ejusque sociorum acupictili opere digessit. Eodem enim opere in ecclesia Stephania *e* tredecim pannos *f* fecit, euangelicam in eis depingens *historiam, quos jussit de columnarum capitibus ad ornamentum pendere et in altare ejusdem ecclesiæ hujus operis quatuor velamina obtulit, multo auro multisque gemmis decorata: plurimos enim pannos facere studuit, quos in ecclesiarum ornamentis maluit offerre. Ex argento igitur non pauca *F* vasa in ipsa fecit ecclesia; nam ad magnas, brevesque * fabricandas coronas, et alia sacra vascula quadraginta octo libras argenti appendit. Ex eodem itaque metallo fecit magnam patenam, sculpens in ea vultum Salvatoris, et angelorum, quam intrinsecus ex auro perdidit.

4 Item paravit duas conchas argenteas appendentes libras viginti, ex quibus una nomen Sergii exaratum habebat; fecit et comitidas *g*, quibus cantores per festivitates uterentur. In ipso vero episcopio ad quotidiana ministeria in cochleariis *h*, catenisque, fere centum libras contulit argenti. Ordinavit etiam, ut in ecclesia Salvatoris omni die Missa publica cum diptychis celebretur, offerrens ibidem terras ex quibus ejusmodi aleretur collegium. Deinde ordinavit xenodochium in atrio prædictæ ecclesiæ multis terris oblati, quatenus egenorum et advenarum esset repausatio. In ecclesia denique sancti Januarii foris sita, monachorum collegium sub abbatis regimine ordinavit, offerrens

AUCTORE
JOANNE DIACO-
NO.
EX MSS.
A
* al. numerabatur

b

fit Neapolitanus episcopus,

* forte collocavit
* lege caulas

et in ornandis ecclesiis,

c

d

e

f

F

* al. hucusque

aliisque piis foundationibus,

g

h

AUCTORE
JOANNE DIACONO.
NO.
suam ostendit
munificentiam

i

k
* al. Dosæ

Ludovicus
Imperator
S. Athanasium,

l

m
* al. Sendam

nepotis sui
tyranni.

se subducentem,
in suam cliente-
lam suscipit,
n

rens eis unum hortum in campo Neapolitano positum.

5 Multas igitur ecclesias, quarum sacerdotes paupertate laborabant, oblati suæ largitionis muneribus, suæque præparationis rebus sublevare curabat. Quæ si cuncta recensere volumus, et nobis etiam est longum ire per singula et lectoribus ingerimus non parvum fastidium. Eodem quoque tempore Misenatis i ecclesia, peccatis exigentibus, a paganis devastata est, ejus omnes pene immobiles res hoc præsule supplicante genitor ejus Sergius Dux Neapolitano concessit episcopo, et in altare ecclesiæ Stephanie cooperuit velamen cum auro et gemmis atque listis k ornatum, quod ipsius et uxoris ejus Drusæ * continet nomen. Dedit etiam in ejusdem episcopi bibliothecam tres Flavii Josephi codices.

6 Præterea mortuo Sergio Consule, et Gregorio filio ejus ducatum regente, Saracenorum ferocitas ita in his prævaluit regionibus, ut multarum urbium, atque castrorum quotidianum fieret excidium. Idcirco

B Lhodogwicus l imperator supplicatione commotus Longobardorum, ad eorum liberationem validum movit exercitum, asserens se rationem redditurum, si pro quibus Christus descendit de sinu Patris, subiens corpoream mortem, non eos a paganissimo jugo liberaret oppressos. Hujus autem adventui omnium circumquaque urbium patuit introitus, solummodo Neapolitanam non est ingressus civitatem, quia tantam iste Dominus Athanasius familiaritatem apud eum obtinuit, ut saltem in modico non amaricaretur ab ejus potestate. Beneventi itaque commorans magnam de cælo accepit victoriam. Ita ut Agarenis m fame et gladio interemptis, et Rege eorum * Seodan capto, civitates, quas ceperant, auferret, et in pristinum revocaret dominium.

7 Interea Gregorius Dux, habito cum suis germanis consilio præsertim cum Domino Athanasio episcopo, statuit consulem Sergium filium suum; nec multo post diuturnitate agritudinis spiritum exhalavit. Quo mortuo, Sergius Consul, instinctu malorum hominum, cepit omnes germanos patris sui, etiam eundem Præsulem, quibus segregatim custodia mancipatis, infra septimi diei spatium collecti omnes monachi servi Dei sacerdotes, et Clerus, clamabant lachrymis profusis: Sergi Consul, redde nobis Pontificem, dimitte Sanctum, patrem orphanorum, defensorem viduarum, totius regionis lumen, consolatorem tristium; solve hominem, per quem omnis patria pacificata manebat; alioquin gratam suscipiemus peregrinationem, quatenus nobis absentibus tanti sceleris ira in te desæviat. Quid gereret, quo se verteret non habebat, coangustatus itaque tandem aliquando memoratum Antistitem illis dimisit, tali sacramento constrictum, ut nusquam sine consensu ejus abiret, nisi tantum ad ecclesiasticam explendam consuetudinem.

8 Diebus igitur decem expletis, commeatum petivit, quasi convivium monachis insulæ Salvatoris n exhibiturus; quo accepto nihil moratus, cum omnibus clericis in eandem ascendit insulam. Desiderabat enim quodam modo suos germanos ex ergastulo, quo

detinebantur, producere; sed Sergius nolens a tanta mentis obstinatione recedere, aiebat, non solum autem istos patiari esse solutos; insuper eundem Episcopum ex ipsa insula trahere conabor. Propterea Dominus Athanasius episcopus suum apocrisarium o Domino Lhodogwico Imperatori destinans, insinuavit ei quæ et quanta a suo pateretur nepote. Tunc ille ex urbe Beneventana Marino seniori Amalphitanorum præcepit, ut illum ex prædicta insula cum omnibus ejus hominibus incolumem, quo vellet, perduceret Marinus autem imperata complere festinans, Surrentum illum cum omnibus salvum perduxit.

9 Hic itaque eo degente, Beneventani et Salernitani æmulatores tantæ bonitatis prædicti Imperatoris, insurrexerunt cum consilio Sergii ducis contra eum: Quo capto unaque cum conjugæ sua recluso, plurimi Franci amisso pastore, luctifero ululatu reversi sunt in regionem suam. Postmodum vero Beneventani, Salerno jam a superventu Saracenorum obsessio, dimiserunt ipsum Imperatorem sub sacramento districtum, quod nullatenus pro tanta inhumanitate, quam ei ingesserant, redderet eis meritum. Cui Athanasius episcopus obviam ire satagens illico Surrento egressus, Romam properavit, ibique detentus est paulisper ab Adriano Papa, ac deinde egressus Ravennam occurrit prædicto Imperatori. Sicque cum eo revertens in eandem Urbem multis precibus ab eo extorsit ut suæ immemor injuriæ suffragaret Salernitanis, Ismaëlitæ p obsidione vallatis, prædicans illi judicium Domini, in quo unusquisque secundum adinventionem manuum suarum sit recepturus.

10 Unde pius commotus Augustus armatam direxit multitudinem, ut, Domino protectore, bellum inirent adversus illos. Qui celeriter venientes atque plurima cæde Saracenos prostratos, triumpho de cælo donato, victoriosissimi repedarunt. Cæsarius q vero germanus ipsius prædicti Præsulis in ipsa custodia vitam finivit. Athanasius autem itinerans cum eis, vi febrium laborare cepit et quinto decimo die expleto, omnibus flentibus, migravit ad Dominum; cujus corpusculum ad monasterium sancti Benedicti, quod situm est in Monte Cassino, deportantes, in ecclesia sancti Petri Apostoli ibidem constituta sepelierunt Indictione quinta anno Imperatorum [DCCCLXXII r]. Fuit autem temporibus Leonis, et Benedicti, et Nicolai, et Adriani apostolicorum s.

ANNOTATA.

a Jam ex num. 9, 10 et 11 Commentarii prævii patet, quod S. Athanasius anno ætatis suæ decimo octavo Neapolitanam cathedram adierit.

b Hæc unciis inclusa hic inserere coactus sum: nam nullus erat sensus.

c Per ecclesiam S. Januarii in ipso (vel ut habet Chioccarellus pag. 88 in ejus) cubiculo positam intelligo parvum oratorium, quod S. Athanasius in cubiculo domus suæ episcopalis renovavit. Possent forte Neapolitani quidam hoc intelligere de ecclesia super ipso S. Januarii cubiculo exstructa. Sed tum litem movebunt Beneventanis, qui in urbe sua S. Januarii domum monstrant.

et ejus hortatu,
injuriæ immemor,
Salernitanis succurrit.

post S. Athanasii mortem.

q

F

r
s

A *strant. Quidquid sit nondum venit tempus, ut huic controversiæ nos immisceamus.*

b *Diu frustra quæsi di hanc vocem; sed ex sensu suspicor, limbos argenteos significari.*

e *De hujus ecclesiæ situ et etymologia fuse disputat Chioccarellus pag. 92 et 94, qui a curioso lectore adiri potest.*

f *Auctor per pannos, hic intelligit peristromata, ni fallor.*

g *Quid per comitidas velit auctor, ignoro. Conjectio ex sensu fuisse quoddam vestimenti vel instrumenti genus, quo lectores in ecclesia utebantur.*

h *Cochlear et Cochlearium inter vasa ecclesiastica numeratur apud Cangium: alias est instrumentum satis notum, quo ad comedendum utimur. Alterutrum hic significare potest.*

i *Est hujus nominis mons et oppidum in Campania, et vulgo vocatur Miscno. Dicitur hic vastata ea ecclesia a paganis, per quos intelligendi sunt Saraceni. De hoc loco plura ex veteribus adfert Christophorus Cellarius in Notitia orbis antiqui parte 1, lib. II, pag. 530.*

B *Id est limbis: nam nomen Italicum listam etiam limbam significat. Belgæ, Germani et Angli in eadem significatione adhibent hanc vocem paulo aliter inflexam, quam ab origine Anglo-Saxonica deducit Spelmanus in suo Glossario.*

l *Is est Ludovicus II Lotharii I filius, in historia satis notus, et bellis contra Saracenos in Italia gestis præcipue memorabilis.*

m *Per Agarenos designantur Saraceni, ut testatur S. Hieronymus in commentario ad Ezechielem lib. VIII, cap. XXV. Sed, inquit Nicolaus de Lyra in cap. XX Isaïæ, maluerunt vocari Saraceni, quasi Saræ liberæ, non Agar ancillæ sint filii. Alii a regione Saraca, alii ab Arabica vel Hebraica voce nomen Saracenorum derivatum volunt.*

n *Hæc insula, teste Chioccarello, olim castrum Lucullanum dicta, ab urbe Neapolitana duodecim fere stadiis abest.*

o *Hoc nomen a Græca radice deductum varias habet significationes, de quibus fuse disputat Cangius in suo Glossario. Videtur hic significare nuntium vel legatum.*

C *p Ismaelitarum nomine etiam appellantur Saraceni vel Agareni, de quibus Nicolaus de Lyra in cap. X Isaïæ sic scribit: Arabes sunt Saraceni ab Ismaele et Cadar filio ejus, qui melius a matre sua Agareni.*

q *De hoc S. Athanasii fratre meminuit Carolus Sigonius lib. V de Regno Italiæ, aliique citati apud Ughellum tom. VI, Italiæ Saeræ col. 112.*

r *In altero Ms. nostro is annus diserte exprimitur, qui in hoc Ms. omissus erat. An autem et quis illum numerum postea addiderit, an in ipso autographo inveniatur, ignoro. Idcirco eum hic unicus inclusi.*

s *Haud dubie Joannes Diaconus vult indicare, quod S. Athanasius sub istis Pontificibus fuerit episcopus: nam constat, quod sub aliis eorum prædecessoribus fuerit vel vixerit, ut culibet chronologiæ ecclesiasticæ non omnino imperio manifestum est.*

ACTA ALIA

Auctore anonymo cœvo.

Ex Regesto S. Placidi, Longobardicis litteris exarato, a pag. 131; qui codex servatur in archivo monasterii Casinensis.

PROLOGUS.

Gloriosus, et laudabilis vitæ cursus, ad quam viri Dei pro desiderio superni regni laborioso properare contendunt conamine, etsi verbis utcumque exterius explicari valet, interiorum conversationis vim, qua Deo sedulo adhærent, nullus, ut reor, sermo, nulla umquam medullitus prodit oratio. E Quandoquidem nunc novissimis temporibus ita Christi cultus in aliquibus propensius fervet, ut nulli videatur ambiguum, illos, finito mundi certamine, a bono præsentis siderea regna penetrare securos a. E quorum collegio venerabilis vir Athanasius episcopus, bonæ arboris bonus fructus, ab ipso tirocinii sui exordio, quasi splendidissimum sidus inter astra rutilantia, lucidius effulsit: quippe qui animo pucili senile cor gerens, nulli voluptati se subdidit, sed in Dei amore, servitioque promptus, in vigiliis, et orationibus pervigil, in lectionibus et eleemosynis indeficiens, in ecclesiasticis curis sollicitus extitit, ut merito credatur, abjectis temporalibus commodis, æterna mercasse gaudia, si varia miraculorum suffragia, quæ, Deo donante, ipsius meritis quotidie ejus ad tumulum fiunt, pensentur.

Auctor ex Vita S. Athanasii ostendit.

a

2 Non ergo mirum, aut difficile, nisi indoctis, et incredulis videtur, cælibem, et Deo dignum virum etiam nunc in hac præsentis vita reperiri; cum Dominus dicat: Pater meus usque modo operatur, et ego operor. Huic non immerito dicitur a Deo: Bonum certamen certasti, fidem servasti, suscipe coronam, quæ tibi reposita est. Et illud: Euge serve bone, et fidelis, intra in gaudium Domini tui. Si autem quisquam æmulus veritatis existens, contradicere tentaverit, non posse quemquam amodo divinis coruscare miraculis, recolat, quod ait Salvator: Qui in me credit, opera, quæ ego facio, faciet. Et alibi: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Et iterum: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. Si autem veraciter caput cum membris suis in Ecclesia usque in finem conversatur, non incredibile dicitur, ea posse operari nunc Dominum per fideles suos; sed et Salomou ante tot annorum curricula hoc confirmat dicens: Gratia spiritus per regenerationes transiens in animas sanctas, amicos Dei, et prophetas operatur b. Præfati etenim venerabilis viri propriam, prosapiamque, vitam et mors sequens libellus continet: quem si quis attentius

reperiri sanctos viros, qui præstant miracula.

F

b

AUCTORE
ANONYMO
COEVO.
EX MSS.

tius legerit, non modicam ædificationem sibi acquirat. Dei hominis actus imitando, et opifici omnium immensas gratias referendo, qui nostris temporibus antiqua miracula per famulum suum perpetrare dignatus est, ad laudem, et gloriam nominis sui, qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Obscurior paulo syntaxis. Plures hujusmodi constructiones in his Actis occurrentes semper annotare non placuit, dummodo utcumque sensus intelligatur.

a Auctor sensum potius, quam verba S. Scripturæ profert. Id etiam alibi ab eo factum est.

CAPUT I. S. Athanasii patria, parentes, pia educatio, et clericatus in pueritia.

Laudatur
Neapolis

Italiam partem esse Europæ nobilissimam, ac ditissimam, juxta trifariam orbis dimensionem, nemo, qui vel ex parte cosmographiam noverit, ignorat. Quæ quidem in duabus insulis *a*, et sexdecim dividitur provinciis, quarum septima nuncupatur Campania, frugum, omniumque pomorum sæcunda; quæ sicuti ferax est, diversa proferendo fructum germina, ita cœlibes, et Deo dignos viros sæpe produxit, et educavit: inter quos Athanasius, quasi novum sidus, non mediocriter emicuit. Hæc igitur Campania habet civitates decentissimas, et valde opimas; ex quibus una est Heneapolis*, quæ post civitatis Trojanæ excidium, ab Enea filio Anchisæ, et Veneris condita *b*, ita præpotens, et amœna est in structuræ scilicet munitiouibus, situ suburbano, et Christicolarum, interius degentium, religione, ut in Hesperia *c*. post Romanam urbem, nulli reperiat esse inferior. Quæ nimirum quantum sit egregia Virgilius in distinctis versiculis sui epitaphii, quod sibi ipse moriens dictaverat, manifestat, cum eam Parthenopem, hoc est virginem, a quadam puella innuba, olim inibi degente, appellaverit.

b pulchra ædificia et templa,

d Hanc denique Octavianus *d*, et Constantinus Imperatores ampliaverunt; hujus decori Belisarius patricius ex præcepto Justiniani Imperatoris septem mirificas turres addidit, quas Augustales, et ob numerum tetragonas, hexagonasque fecit *e*. Narsis de novo patricius, et Augustorum cubicularius, postquam Italiam, Wandalis et Gothis interemptis, eorum ab effertate exiit, maximam in ea partem auxit, ita ut ex una parte maris illam muniret* contiguo ob navium receptaculum, et tam firmissimo munivit ædificio, ut etiam onustæ mercimoniis tricres *f* a supereminentibus validissime tueantur. Sed cur immoramur in exterioribus ædificiis, quæ utique melius a conspicientibus cernuntur, quam eloquentia cujuslibet valeat sophistæ fari? Quandoquidem ita interius frequentissimis ecclesiis, ac præclaris,

* al. uniret

antiquæ videlicet, et vetustissimæ structuræ D editis, nec non et monasteriis virorum, et puellarum facta* retinetur, ut horum continuis precibus, nocturnis, diuturnisque adjuta, invictrix consistat, et tuta. Nam et introrsus binas præsulum gestat sedes adinstar duorum Testamentorum, [quamquam una sit] quæ eam gubernat, et regit reliquam, ut capite reguntur artus diversi *g*.

5 Reperiuntur plaue in ea templa, prisco ac sanctos patronos, constructa ædificio; quoniam non solum a Constantino piissimo principe Augustorum Christianissimo, sed plures ante annos Christiana inibi religio floruit. Siquidem beatissimus Petrus Apostolorum Princeps Aspren *h* sanctissimum primum [ibi] ordinavit Episcopum. Nam et Beati illius* Agrippini *i* ecclesia hactenus demonstratur, qui quintus a supradicto Aspren Episcopus ordinatus est, quique et patronus, et defensor est istius civitatis. Beatissimum quoque Januarium, Christi martyrem, postea *k* Neapolites meruerunt habere tutorem, quibus annitentibus, faventibusque præfata urbs, Deo favente, tuta remansit, manebitque in ævum; quoniam quasi duas firmissimas bases, duoque candelabra splendentia gloriatur se habere supradictos Patres eadem civitas, duabus sulta alis, id est duorum Sanctorum fisa precibus. In qua laici simul cum clericis assidue Græce Latineque, communi prece psallunt Deo, debitumque persolvunt jugiter Officium; in qua etiam indigenæ, et inquilini non circumeundo domos in peregrinorum habitu stipem publice expetunt, sed loco, quo commorantur, omnia necessaria, quæ desiderant animo, abundantissime percipiunt; et juxta præceptum Domini cum prædictæ urbis accolæ potius Lazaros* quæritant, et exhibent largius, quibus indigent, quam inopes affluentum inquirant opes *l*.

6 Idcirco a multis crebro expugnata gentibus, et prius a Wandalis, postremo a Longobardis indesinenter oppressa per annos ferme ducentos, inviolata persistit, et invicta ab omnium hostium concussione; quoniam civitas hæc, civitas misericordiæ, et pietatis est, hinc inde vallata omni bonitate; quæ quidem meruit tot, talesque patronos habere apud Deum in exorando, merito hujuscemodi debuit protectione tutari, ut et bonis exhuberet opibus, et a cunctis existat adversariis illæsa. Quid ergo de structuris diversis diversa conamur adstruere, vel de priscorum in ea civitate Sanctorum copia ex prædicta prodeuntium urbe, narrare tentamus, quorum conversatio est in cœlis? Quandoquidem nostris nuper temporibus *m* sanctissimus Athanasius, ejusdem urbis præsul, in cunctis piis operibus ita carus extitit Deo, ut ejus non immerito justorum actis vita æquiparetur beata, cujus mores tunc verius retexuntur, si a progenitoribus ipsius exordium sumatur.

7 Anno igitur Incarnationis Jesu Christi Domini nostri extante octingentesimo trigésimo quinto, indictione tertia decima, Sergius quidam vir per omnia strenuus, Neapolitum de prosapia procerum ortus, ab ipsis cunabulis gemino de germine nobilis, sed longe nobilior mente, gratus parentibus, sed Deo non

Sergius, vir strenuus et eruditus

virisque ex ortos, inter quos est S. Athanasius.

* al. referia

9 ac sanctos patronos.

h

* al. illo

k

E

* al. Lazarus

l

F

m

A non ingratus [florebat]. Quo videlicet tempore ingentem sustinebat dicta urbs a Longobardorum agminibus persecutionem, ita singularis hic quæreretur ab his interitum mendus, veluti Moyses famulus Dei ab Ægyptiis. Metuebant proculdubio, ne sicut ille illis ad ruinam, ita iste istis ad perniciem daretur aliquo modo, ideoque innumerabilia probra, dispendiaque non parva pertulit, pro sua, suorumque optata civium commo-
 ditate. Cum autem ad virilem pervenisset ætatem, litteris tam Græcis, quam Latinis favorabiliter eruditus est, ita ut si casu librum, Græcis exaratum elementis, in manibus sumeret, Latine hunc inoffense cursim legeret, et Latinos libros in Græco expedite sermone rimaret. Tantæ namque prudentiæ, ac modestiæ, tantæque patientiæ [laude] decoratus est, ut penes Gregorium n Romanæ Sedis Pontificem, ergaque serenissimos viros Lodoicum piissimum cognomento Almu[m] o, ejusdem sobolem Lotharium p invictissimos Cæsares familiarissimus esset maximumque obtineret honoris locum, quoniam frequenter eorum regalia q adibat, ob infestationem jam dictarum gentium, suam urbem sæpe impugnantium. Illic ergo non ab re salvator propriæ gentis nuncupari potest, per quem populus, et civitas ab obsessione immunis efficitur. Hujus rei gratia etiam suæ gentis primatum obtinere promeruit. Nam rectore obeunte jam dictæ civitatis, dum hic absens esset, cives, affinesque illius omnes, Ducem sibi illum statuerunt pari consensu, et petitione. Mox, Dei opitulante misericordia, quievit persecutio sinistra immissionis.

8 Sed ut paululum stylus retrovertatur, præfatus vir accepit conjugem dignam generis sui, nomine Drosu, principali probagine satam, ipsamque cunctis honestam moribus, et claritate perspicuam, ut jure ei aptari conveniat quod de sapientibus mulieribus Salomon profatur: Mulierem, inquit, fortem quis inveniet? Procul. Et paulo post: Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ; et reliqua quæ sequuntur. Quibus cunjuuctis, turba sobolum secuta est, Domino largiente; ex quibus unus, illis adhuc viventibus, Gregorius nomine militum magister r constituitur; vir per omnia strenuus, ut genitor, et in Græca, Latinaque lingua peritissimus: duo vero episcopale sortiuntur ministerium. Unus ex his duobus est, de quo loqui nitimur, Athanasius. Hunc etenim prius quam in alvo sua gestaret genitrix, viro non reluctante, immo id magnopere flagitante, Annæ sanctæ imitata [exemplum] vovit Deo, ut de uteri sui fructu, si inesset proles, æquo assensu, Christo traderent ad famulandum, Athanasiumque vocitarent, id est immortalem s ob amorem, et honorem doctissimi sancti Athanasii Alexandriæ præsulis; non ignari hujus mysterii, quod immortalis sonat; quoniam Dominus ait: Qui in me credit non morietur in æternum.

9 Hoc itaque orto, decima Indictione t, Regnante Michaële, et Theophilo, Romanæ Ecclesiæ præsidente Gregorio, votum suum facto firmaverunt, prout decreverant, clericum eum facientes, in Ecclesia beatæ Dei

Genitricis semperque Virginis Mariæ ad informandum Ecclesiasticæ regulæ documentis indiderunt; sed non multo post Johanne u reverendo viro Neapolis ordinato Præsule; genitore vero fati viri Ducatus jam regimine suscepto, confestim igitur supradicto Pontifici jam fatus ordinatus est puer, non ut filius, sed ut famulus infimus. Quem vir Dei libenti suscepit animo, et videns eum in Dei timore, atque servitio ex toto esse ferventem, et donum, gratiamque in eo adesse cœlestem, et proficientem quotidie in Dei timore, et litterarum eruditione, affectu materno eum amplexans, quasi pius pater pium diligebat liberum; eumque videns in Ecclesiasticis instrumentis, officiisque divinis polentem, subdiaconii ministerio junxit: Quod ille, ne sprevisse ut minimum videretur, suscipere non renuit. Futuræ namque humilitatis, specimen quod in Pontificatus, deinceps culmine [exhiberet] in adolescentia senili jam in mente ostendebat, ministrabatque fiddissime pastori suo, prout Samuel innocuus Heli sacerdoti, sub reverentia divinæ Majestatis; et non solum illi, sed et omnibus E clericis etiam infimis, corpore, et corde se exhibebat inferiorem.

10 Peractis itaque hujuscemodi religionis obtentu septem continuis annis, cum cerneret memoratus præsul animam ejus fervere in amore Creatoris sui, et in humilitatis proposita immobiliter perdurare, Christi septimum in eadem Ecclesia levitam sublimavit, illustratum videlicet septiformis Spiritus sancti gratia. Is autem diaconatum excipiens, non in vanæ gloriæ lapsus est jactantiam, sed pietatem in se perspicuens cœlitus collatam, potiorem humilitatem ostendebat in moribus, habituque priore, sententiæ profecto Salomonis non immemor dicentis: Quanto magnus es, humilia te in omnibus. Noverat et vocem intonantem hefilem: Qui se exaltat, inquit, humiliabitur. Sectabatur etiam humillimam magistri gratiam, qui eum sumpserat ad imbuendum. His ergo aliisque quam plurimis charismatum ditatus muneribus crescebat quotidie, velut sidus athleta in templo Domini, præliaturus nihilominus adversus omnia figmenta F diabolica.

ANNOTATA.

a Non adeo promptum est divinare, quas duas insulas auctor hic intelligat, eum in Italia plures sint insulæ, si præsertim minores computentur.

b Puto hæc ab aliquo intrusa esse, qui undecumque Neapolitanæ urbis antiquitatem extollere volebat: nam Chiocearellus hujus auctoris verba singillatim referens pag. 95 ita legit: Hæc igitur Campania habet civitates decentissimas et valde opimas, ex quibus una est Neapolis, quæ quo tempore, vel a quo sit condita structore, et a prisca et modernis historiographis reticetur. Hæc profecto multum a sensu Ms. nostri differunt. Atque hinc colligo, Acta nostra ab amanuensi aliquo facile interpolari potuisse in iis, in quibus eum aliis non conveniunt.

c Italia a Græcis compellatur Hesperix nomine, quod occidentalem regionem sonat; qualis est Italia, si ad Græciam referatur. Unde Virgilius lib. 1 Æneidos

AUCTORE
ANONYMO
CŒVO.
EX MSS
II

qui ab ipso ad
sacros Ordines
promovetur.

pim et nobilem
duci uzorem,

ex qua natus
S. Athanasius
episcopo Neapolitano
instituto
duci;

AUCTORE
ANONYMO
COEVO.
EX MSS.

Æncidos de Italia loquens, dicit esse terram, quam Hesperiam Graii cognomine dicunt.

d Hic Chiocearellus in suo Ms. ita legit: Hanc denique Octavianus Augustus Neapolim jussit vocari, id est novem civitatum dominatrix, et velut nonnulli asserunt, novam civitatem, quod quam sit absurdum, scrupulum movet: cujus enim ex vetustate nescitur initium nova cur dici valeat, non facile animadvertitur, præsertim cum ab illo sit, ut putatur, condita. Hæc omnia in Ms. nostro non inveniuntur. Hinc augetur conjectura mea, quam supra indicavi; nempe Acta illa ab amanuensium corruptione non omnino pura esse.

o Non intelligo, quare Belisarius ob numerum septem currium, figuram earum quadrangulam aut sexangulam fecerit. Forte hic irrepsit sphalma quoddam amanuensis.

f Id est triremes a voce Græca τριῆρης quæ triremem significat.

g De hac comparatione fusius egi in Commentario prævio num. 12.

h Hujus Sancti festum colitur in Augusti, quando ejus Acta, Deo favente illustrare conabimur.

B *i Hic sanctus Præsul colitur 1x Novembris, quando de illo agendum erit.*

k Caracciolus in sacris ecclesiæ Neapolitanæ numentis cap. xxxv, sect. II, pag. 359, ad hoc temporis adverbium notat sequentia: Intellige aliquo protectionis signo postea demonstrato: cum alioqui longe antea constet Januarii patrocinium, ut dixi in historia S. Januarii sectione XXI.

l Hic sensus etiam in variis Mss. varie legitur. Auctor, inquit Caracciolus pag. 360, alludit ad Diaconias, quæ etiam ptochiæ dictæ sunt. Sunt autem ptochiæ domus mendicorum, ita appellatæ a voce Græca πτωχός quæ mendicum significat.

m Ex his verbis colligi potest, Actorum scriptore S. Athanasio coævum fuisse; quod idem pluribus argumentis confirmavi in Commentario prævio num. 17.

n Id est Gregorius IV summus Pontifex, qui obiit anno 844.

o Almus hic idem est quod Pius: nam constat ex historiis, Ludovicum I Imperatorem hoc cognomine appellatum fuisse.

C *p Hic Lotharius rebellionem contra Ludovicum Pium, patrem suum, satis in historia notus est.*

q Regalia idem hic est, quod palatia. Eadem voce in hæc significatione utitur Frecculfus Lexoviensis tom. II, lib. v, cap. XI.

r Magistri Militum vocabantur potissimum urbis Neapolitanæ præfecti, ut ex multis Auctoribus probat Cangius in Glossario.

s Alludit auctor ad vocem Græcam ἀθάνατος, quæ immortalem, vel ἀθανασία quæ immortalitatem significat.

t Dixi in Commentario prævio num. 9, ad quid referenda sit hæc Indictio, et quomodo sensus sit interpungendus.

u Chiocearellus in Episcopis Neapolitanis pag. 84 ait, hunc S. Joannem a Gregorio IV Romæ circa annum 838 episcopali insula insignitum fuisse.

CAPUT II. S. Athanasii episcopus, variae virtutis, magnificentia erga ecclesias, et sanctitatis fama.

Expleto igitur in leviticali officio anno uno, duobusque mensibus, prædictus vir Johannes beatæ memoriæ, honestissimæ vitæ præsul, et Deo satis carus diem clausit extremum *a*. Moxque ab universo clero omnique plebe, simulque a Ducibus, genitore scilicet, et germano communi voto, et consilio electus est ad pontificale decus; et proficiscens Romam consecratus est a venerabili Papa Leone *b* Idus Martii ad altare sancti Gregorii, reversusque, a cunctis civibus magno gaudio exceptus est, eo quod talem meruerunt suscipere pastorem, et patrem, qui nutritorem suum imitaretur moribus, et operibus. Athanasius vero præfatus præsul, accepto tanti mysterii *c* apice, qualem se quantumque præstiterit in omni regimine ecclesiastico, quamque perfectus in timore Domini, et facilis in litterarum studiis extiterit, esset si nobis ferrea vox, aut omnes artus nostri verterentur in linguas, non valeremus [explicare, et] quotidianam conversationem, illiusque spem semper fixam in Domino [enarrare]. Saltem de pluribus pauca retexere [conabimur]: Quippe opere perfecit ea, quæ Apostolus monitis instruxit inquis: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse. Et paulo post: Et testimonium habere etiam ab his, qui foris sunt.

12 Grammaticam prius in pueritia, et post in pontificatus honore perfectissime didicit; divini vero dogmatis peritia ita [erat] instructus, ut in Latino nulli foret secundus. Ecclesia namque, quam tuendam suscepit, omni modo interius, exteriusve inopem reperit ob infestationem Longobardicæ gentis, quæ, peccatis exigentibus propriis, Neapolitibus vicinitate cohæsit *c*; Quo viriliter agonizante, tam in divinis, quam in mundanis adeo aucta est, ut nulli ecclesiæ in Campania inferior in aliquo cerneretur. In Dei autem timore et oratione tam intentus, et pervigil extitit, ut anachoritis, nostris certe diebus, omnibus sit præponendus. Ciborum quoque abstinencia tam arctissime usus est, ut ab omnibus miraretur. Nam et carnem ab ore suo abstulit funditus, et tantum præcipuis festis aliquid parvum benedictionis *d* de volatilibus accipiebat. De vini autem potatione primo abstinere se voluit, sed propter ægritudinem carnis non potuit; tantum Apostoli sententiam secutus est, qui Timotheum instruit dicens: Vino, inquit, modico utere propter stomachum, et frequentes tuas infirmitates. In pauperum quoque indigentis dapsilis, in lectione assiduus, in oratione continuus, in Officiis ecclesiasticis promptus, in risu difficilis, in supiriis, et singultu quotidiano deditus, multiloquium vitans, taciturnitatem amplectens, in eruditione disertus, in fraternitatis collectione profluus,

b

S. Athanasii
factus ecclesiæ
Neapolitanæ
episcopus.

a

b
at. Idibus

E

* An non ministerii?

varias virtutibus,

c

d

A fluus, animam suam odio habens in hoc mundo, ut in vitam æternam custodiret eam.

13 Quippe inter ipsa quotidiana detrimenta corporis sui, quæ ipse sibi sponte ministrabat, plumbum etiam non parvi ponderis diutina subjectione collo proprio suspensum gestabat; subtus ad carnem absconse grossiori vestimento induebatur non ex lino, sed ex lana. Lectisternia quoque pretioso tecta stamine linquens, in vilissimo cilicio, et psiatho e terra prostratus, Jacob adinstar, lapide supposito capiti, cum in oratione crebra lassesceret, membra quieti dabat. Ferventius tamen per semet artus proprios tam graviter cædebat, acsi a severo iudice jubereatur affligi, ut stimulo corpore, saltem nulla tentatio spiritualis nequitiae subreperet, quatenus a mundi illecebris omni modo immunis effectus, posset acceptissime immaculatum Deo, quotidianumque libare sacrificium, quod omni die minime destitit, nisi forte membratenus adesset ægritudo. Et juxta Apostolorum prius semper propriis expiationibus sacrificium illibatum ante arbitri Dei B conspectum offerebat, deinde in publico pro sibi credito grege. Ideoque et multis sacerdotibus, plerisque abbatibus monasteriorum subsidia alimentorum, et nonnulla ministrabat necessaria, ut pro se Deo sedula supplicarent interventione, ut si in cogitatione, actuque delinqueret quotidiano, sine qua sorde, ut Johannes dicit, nemo natus de muliere alienus est, eorum precibus ablucetur.

14 Hic itaque zelo fretus divino, constituit sacerdotes hebdomadarios in ecclesia Domini Salvatoris, quæ Stephania vocatur, qui in ea continuis diebus publicam Missam celebrarent, sicut mos est Ecclesiæ Romanæ, in qua etiam ad eorum sumptus necessarias rerum distribuit opes. In ecclesiis quoque beati Andreae Apostoli, et Protomartyris Stephani custodem designavit, ubi et res obtulit ad luminarium concinnationes, et sumptus ipsius custodis. Ecclesiæ vero sanctæ Restitutæ, quæ a Constantino Imperatore condita est, connectit utrumque Johannem, Baptistam atque Euangelistam, et C custodem cum officialibus clericis ordinavit, resque illic ad præsidium eorum largitus est. Fecit etiam xenodochium ad peregrinorum susceptionem super gradus atrii ecclesiastici, cui nonnulla contulit præsidia, illoque exhortante, plures fidelium simili contulere devotione. In insula, Salvatoris vocabulo cognominata, quæ a Neapoli vix duodecim distat stadiis, quamquam multis retro annis a monachis in cellis consistentibus in propria a singulis voluntate incoletur, illic frequenter properans crebra exhortatione illos admonens, unum super illis vice pastoris in cœnobio degentibus abbatem constituit, qui eos regulari sub districtione foveret, ad quorum quotidianos sumptus ecclesiam beatæ Lucie martyris in perpetuum cessit habendam cum omnibus rebus suis.

15 in ecclesia namque sanctissimi, ac beatissimi martyris Januarii, quæ juxta memoratæ urbis mœnia condita [est, et] quæ Magna a civibus nuncupatur, ubi unus antea tantum sacerdos excubabat in obsequio, ipse monasterium instituit, illicque religiosæ vitæ

Julii Tomus IV.

virum singularem patrem ordinavit, qui cum collato sibi grege incunctanter Deo jure laudis Officium persolverent *f*. Istius etenim sollicitudo circa ecclesias, et monasteria erga pupillorum, viduarumque miserationes, quamque circa redimendos captivos, quos tunc innumerabiles Saracenorum exulabat * effertitas insatiabilis, quam frequens seu sollicita, clemensque extilerit, ita multis est cognita, ut si lingua fando torpeat in eloquendo, tamen procul dubio tonabit æther; quoniam beatitudinis fama nullo valet circumdari antro, neque, ut Evangelii tuba resonat, lucerna sub modio occultatur, sed candelabro supereminens constituitur, ut intrantibus in templo Domini jubar exhibeat inoffensum.

16 Cujus opinionem comperiens reverendissimus vix Nicolaus, universalis Ecclesiæ Pater, Apostolicis exhortationibus hunc ad synodum *g*, quam contra Johannem Ravenatis urbis Episcopum congregaverat, singulariter evocavit, tertiumque in Apostolica conventionem consedere fecit, eique ad legendum tradidit cautiones, quas prædictus E Archiepiscopus intexerat, eo quod ceteris, illo convenientibus, in gratiæ divini collatione omnibus præstantior apparebat. Hujus enim genitor, dum sibi e vicino languore excessum adesse cerneret ultimum, suos mox accersivit natos, eumque, quem consortem sui ducatus fecerat, cum reliquis Emathetiæ vice (*lege* pathetice *h*) monuit, ut Deo subditi existerent, et huic viro egregio in cunctis obtemperarent dicens: Huic estote subjecti, quasi patri, et domino. Hunc tamquam cæleste consulite oraculum omni tempore. Cui tamen et ipse Dux, ut patri similis, et ejus monitis obtemperans, in cunctis ei paruit omnibus diebus vitæ suæ [et], auxilio fretus superno, commoda universa messuit.

17 Eodem igitur tempore, quo Ludovicus piissimus Augustus *i* Beneventanam provinciam exultatione *k* Sudan eruditissimi Ismaelitarum regis advenit eruendam, suæ nexus conjugii, spretis jam Neapolitum legatis, submissione antiqui æmuli (sicut dictum est corrumpunt mores bonos eloquia mala) F hic venerandus Vir pro suorum civium salute frequentissime adiit Cæsaream celsitudinem, a qua officiosissime excipiebatur ob piæ famæ rumore, et sanctitatis reverentiam, qua non mediocriter pollebat. Erat enim ita serpentis astutia imbutus, ut columbæ simplicitatem non amitteret. Illic promeruit penes virum, et conjugem singularem familiaritatis locum habere, adeo ut illius precibus sacris certatum se commendare satagerent. Et remanserunt antiqui æmuli, et detractores confusi in sua malitia.

ANNOTATA.

a Henschenius noster tom. I Aprilis pag. 31 hujus S. Joannis obitum colloeat anno 853; sed hanc mortis ejus epocham corrigendam esse, patet ex iis, quæ de chronologia Athanasiana vitæ serie diximus in Commentario prævio num. 9, 10 et 11. Illic namque ostenditur, S. Athanasium anno 849, vel ad summum 840 debuisse succedere S. Joanni

11 jam

AUCTORE
ANONYMO
COÆVO.
EX MSS
f

* id est in exilium vel servitutem mittebat.

S. Præsul ob sanctitatis famam a Nicolao Pontifice,
g

h

et Ludovico Imperatore magni aestimatur.
i
k

adit voluntarias corporis afflictiones.

et diocesim suam variis fundationibus,

præque operibus illustrat.

AUCTORE
ANONYMO
CO. EVO.
EX MSS.

jam defuncto, uti Athanasianæ vitæ annos computanti manifestum fiet.

b Iste est Leo IV, qui ab anno 847 usque ad 855 summum Pontificatum tenuit.

c Quamvis Longobardorum regnum tunc temporis in Italia extinctum esset, tamen adhuc multi ex illa natione supererant, qui sub principe Beneventano, aliisque Neapolitanorum hostibus militabant. Quod auctor hic satis innuere videtur.

d Benedictio hic accipitur pro cibo. Sic etiam pastus, qui solemnioribus diebus monachis apponebantur, benedictiones aut caritates appellantur.

e Psiatus idem est quod tegetes seu storea. Hinc in regula sancti Fructuosi cap. XIX sic legimus: Lectum tamen sternere mandamus corio aut psiato, quod Latine storea nuncupatur.

f Qui omnes has S. Athanasii foundationes, ac pias donationes fusius explicatas videre cupit, adeat Chiocearellum sæpe citatum pag. 87.

g Hæc synodus contra Joannem episcopum Ravennatem Romæ habita est anno 861, de qua videri potest Baronius ad hunc annum num. 57.

h In Ms. nostro habebatur emathetæ vice, quod nihil significat. Quare ex conjectura substituitur B adverbium pathetice, quod saltem sensum efficit, et vim quandam habet.

i Ille est Ludovicus II Imperator, de quo supra egi in Annotatis ad Acta priora. Non etiam repetam alia, quæ ad eadem Acta jam notavi.

k Exulatio hic videtur sumendum esse pro tyrannide vel servitute. Quo sensu exulare apud hunc auctorem significat in servitutem mittere, ut superius in margine monuimus.

CAPUT III. Persecutio contra S. Athanasium; ejus exilium, sepultura et miraculum.

Interim memoratus Gregorius dux, ægritudine captus, Sergium filium suum, dudum jam ducem constitutum, huic sancto viro tradere curavit, deprecans nimum, ut paterna illum caritate diligeret; ipsique hoc in mandatis dedit, ut illi subjectus, et obediens existeret, acsi vernaculus suo domino. Si enim, inquit, tanto parueris viro, pro certo salvus eris, sin autem, non erit tibi profuturum. Quo defuncto, cœpit Vir sanctus Dei fratrisque zelo præfatum nepotem suum spiritualiter, et [non a] mundane diligere, et ut in omnibus se appetitissimum præberet, sedula admonitione exhortari. Cujus monitionem uxor b illius graviter ferens, virum suum cœpit diabolica decipere locutione, ut si vellet monarchiam solus obtinere, non solum huic nullam exhiberet obedientiam, verum etiam hunc a latere suo, aut procul eliminaret, aut omnino perderet. In qua deceptionis fraude iniquissima Jezabel calliditatis duelliones * sibi conscios reperit (qui more burdonum, vel mulorum nati sunt) ut conceptum semel virum, prout decreverat, posset auribus hominum propiuarè, et pectori inserere generi * sui; quod et factum est. Nam ad hoc usque perductus est tam vi cupiditatis, quam lin-

* al. perduelles

* lege conjugis

guæ vipereæ assidua suasionè illectus, ut Seruum Dei custodiæ traderet.

19 Erat namque vir ille mobilis, ut arundo, quæ omni vento movetur, et avidus in cupiditate, et patri in nullo similis. Hic viros suæ malitiæ conscios in domo sua clam recondit cum gladiis, et fustibus, et Virum Dei subdole, quasi ad concilium ascitum, ceterosque germanos illius fraude tenuit, Deum nihilominus parvipendens, patris monita pro nihilo ducens, Virique Dei sanctitatem abdicans, prout conceperat, circumvenit eos præstigiis suis, ut Judas proditor justissimum Dominum; reverendissimum Dei famulum, cum omnes metuerent vel fimbrias indumentorum contingere, ab uno Dei adversario, ejusque satellite irreverenter captum, et episcopalibus indumentis exutum, ceu vile mancipium, clericorum adempto solatio, custodiæ arctiori delegari fecit.

20 Quo peracto, commota est tota civitas, atque aërem miserrius verberabat vocibus hoc modo lugubrans: Væ miseris nobis, ad quos tam crudele pervenit facinus! Virum justum, et pium cur oportuit talia pati? Quis enim ad eum æger, aut egens, vel captivus umquam advenit, et inauxiliatus abscessit? Inter hæc Græca, Latinaque pars sacerdotalis, et monachica turba, præcipueque Antonius, vir satis idoneus, et pro vectæ ætatis, monachorum abbas, diutinis jejuniis, et ægritudine corporis jam defecti, alienis erectus manibus cum universo clero ad prætorium advenit, itaque exorsus est: Sic miser, et Dei contemptor, quid est hoc, quod fecisti? Hoc ergo pro infando scelere noveris, te non solummodo periturum cunctumque genus tuum; sed etiam tota urbs, quæ Athanasii hactenus oratione gubernata est, sine dubio desolabitur, pastore decedente. Redde nobis, inquit, pastorem nostrum, qui nos spirituali, carnalique protectione tuetur; si enim hunc retinere tentaveris, tibi extemplo veniet perditio.

21 Quibus auditis amens dux effectus, primo quidem velut regulus venenatus in eos sibilis irruit; deinde ait: Ite nunc in propria, et post decreta respondebo vobis. Venientes igitur ad eum secundo, et tertio, similia illi dixere. Tunc universi flentes regressi dicebant ad alterutrum: Omnium altaria divinorum templorum exuamus, inseramusque Dei inimico anathema perpetuum, quod numquam expietur. Cernens autem ille erga se hujuscemodi conspirationes, consilio habito cum sequacibus suis, misit, et accessit prædictum virum, et sancti Salvatoris abbatem cum clericis, et monachis, ac pietatem simulans die octavo solvit Virum Dei, veniamque ab illo, licet fecte, pateus, dimisit eum, fratribus ejus retentis. Sed Deus justus, qui iniquique reddet secundum opus suum hic, vel in futuro, hunc justissime percussit. Nam in eo loco, ubi Virum Dei retrusit, non multo post captus est, sicut malefactor. Dimisso namque eo, facta est talis lætitia in urbe tota, qualis solet fieri in caris mortuis, ad vitam reductis. Hanc videns ille lætitiâ, pœnituit, quod eum dimisit; tamen posuit undique insidias clam, ne quis ad eum ingredi, aut egredi auderet. Tunc laniabatur hinc inde grex dominicus, viduæ

S. Athanasium
patrum suum
carceri mancipi;

sed cleri et populi minis territus.

E

eum fecte
rat.

F

A vidæ et pupilli opprimebantur, quia præco obmutuerat, et tuba Euangelica non audiebatur.

et paulo post iterum persecuitur.

22 Hæc Vir Deo plenus videns, flebat amarissime magis illius ruinam, ut Saulis Samuel, quam contumeliam, ab eo sibi illatam. Et David mitissimum imitans, ejus rabiem dum sedare non posset multis deprecationibus, ab urbe egressus est, thesaurumque ecclesiæ signatum annulo suo reliquit, et titulum ibi posuit sic continentem: Anathema sit, qui fecerit, vel jusserit absque mea præsentia, vel jussione hanc januam aperire, vel aliquid hinc contingere; sicque in prædictam insulam Salvatoris abscessit. Mox ut ille insanus rem, prout gesta erat, audivit, Dei famulo mandatum dedit dicens: Si vult, ut non cum persequar, rejecto candidatorum *c* tegmine*, monachicum indumentum assumat, mihi que ecclesiam ad ordinandam sponte relinquat; clericos vero, quos secum detulit, illico remittat. Ad quem vir Dei: Sponsam, quam, Deo donante, suscepi, nulli viventi, vivens volensque relinquam, nec ordinandi, me superstiti, licentiam dabo; monachi schema*, illo vivente, non accipiam: scortum est enim primam sinendo conjugem adulteræ* sociari; eos autem, qui me caritatis causa secuti sunt, non tradam nec rejiciam; unum autem ab illo peto, ut liceat mihi in tuto loco manere, quousque Dominus duritiam cordis illius emolliat. Talia dum Ducis relata fuissent, Neapolitanorum ille et Saracenorum exercitum congregans, sanctum Pontificem in jam dicta insula per novem dies expugnavit.

c
al. regimine

B
al. monachismum

al. alteri

Cum eum Ludovicus Imperator autem hæc audiens, Marinum præfectum Amalsitanum *d* cum viginti sagenis *e* ad Salvatoris insulam dirigens sanctum Virum exinde abstrahi, sibi que deferri mandavit. Hoc videntes Neapolites exierunt super eos navaliter una cum Saracenis, persecutique sunt eum procul ab urbe. Sed Deus, qui subvertit Pharaonem, confregit et illorum tunc superbiam, et in fugam versi sunt, Saracenis captis ibidem, et occisis. Sicque sanctus Vir Beneventum Imperatori delatus, et in maxima est honorificentia habitus. Magister vero militum dolens, sanetum Virum illæsum recessisse, effracto gazophylacio episcopii, universum thesaurum ecclesiæ auferri, sibi que asportari mandavit. Tunc distrahebantur cymilia*, et res ecclesiarum, et iniquis dabantur; sacerdotes Dei contempti erant in tantum, ut etiam ex ipsis fustigati, et tonsurati nudi per plateas traherentur. Ecclesiæ Dei, quæ a religiosis prins tenebantur custodibus, his tribuebantur, qui contempta religiositate, donum Dei muneribus mercabantur, et erat luctus inenarrabilis, et fletus immensus.

d
e

al. est cinelia

Neapolim anathematis vinculis exsolviturus

f

g h

24 Hæc dum ad Adriani *f* Papæ notitiam devenissent, direxit unam epistolam antefato judici et aliam clero, et populo Neapolitano mandans, ut suum Pontificem reciperent; sin autem, anathematis vinculo innodarentur. Qui jussionem Apostolicam pro nihilo computantes, nec Pontificem recipere, nec excommunicationem servare voluerunt. Post hæc Anastasius Sedis Apostolicæ Bibliothecarius *g* una cum Cæsario *h* abbate ex parte Apostolici, et Imperatoris Neapolim venientes,

eamdem civitatem anathemate innodaverunt. Vir autem Domini tristis, et lugens, et vagus dum pergeret huc, et illuc, bestialis illa Dalila cum persequi non desinebat, summittens filios belial, qui sanctum Virum Romæ constitutum veneno interficerent. Sed ille, qui non dormit, neque dormitat, custodivit famulum suum ab omni periculo.

25 Inde quoque Vir sanctus recedens, Roman tendit, Surrentum *i* devenit. Quadam vero die, dum in eadem urbe cum Stephano *k* episcopo fratre suo resideret, subito cœpit flere amarissime. Cumque diu subsisteret, ejusque lacrymas non videret finiri, quænam causa existeret tanti luctus inquisivit. Cui illico respondit Vir Dei: Ecce misera Neapolis sub anathematis vinculo jacet obligata ab universali, et summo Pontifice, et mea parvitate: si utrisque nobis (quod humanum est) finis mortis evenerit, quid erit de ea? Quod et factum est, sicut prædixit: nam eodem anno ambo obierunt. Vadam, inquit, Romam, et rogabo summum Pontificem, ut solvat eam ab excommunicatione. Quod, ut dixit, per Dominicum Episcopum, ab Adriano PP. missum, *E* opte adimplevit.

26 Post hæc Vir sanctus Adriano PP. valedaciens, ad Ludovicum Imperatorem tunc in Sabinis *l* remorantem profectus et ab eo cum ingenti honore susceptus, et cum eo Romam regressus, hortatu jam dicti Apostolici cum Imperatore ad Saracenos expugnandos, et sedi suæ restituendus profectus, ad civitatem Verulanam *m** devenit, in qua tertio Kal. Julii celebravit diem Apostolorum. Peracta missa cœpit febribus anhelare, et pertractus in eadem infirmitate, Deo dignus et carus Athanasius ab hac carnea subtractus est sæce, et suo Creatori novissimum reddidit spiritum in Oratorio Sancti Quirici *n*, quod bis senis militibus a Monasterio sancti Benedicti distat, Idibus Julii, Indictione quinta, regnante Basilio Imperatore. Præfatus autem venerabilis Vir ante episcopatum vixit decem et octo, et in episcopatu sedit annos xxii, et in augustia hujus seculi fuit menses viginti unum o.

27 Inde portatus est usque ad montem Casinum, flentibus omnibus, sed exultantibus angelis: Quem suscipiens omnis sancta congregatio illius monasterii, digne ac decantissime sanctissimum corpus condiderunt in ecclesia beati Principis Apostolorum, quæ a Rechiso *p* Rege constructa est, et jungitur basilicæ sancti Benedicti, ubi exuberant multa mirabilia per eum ad laudem Domini nostri Jesu Christi usque in præsentem diem *q*. Unum namque de miraculis multis, quod per eum Dominus ibidem operatus est, huic sermoni conjungam ad ædificationem legentium, et audientium. In eodem namque monasterio homo quidam erat lumine privatus a præteritis annis, qui assidue in ecclesia, ubi Viri Dei corpus quiescebat orare consueverat, qui offendens, sicut mos est talibus, super sepulchrum ejus advenit, cujus labente pede cecidit, statim tenebras oculorum repulit, et lumen recepit. Qui mox salutis gaudia suscipiens, luminis decorem omnibus ostendebat, glorificans Deum, qui talia per servum suum Athanasium operatus est. Tunc omnes gaudio repleti, qui ibidem erant,

AUCTORE
ANONYMO
COÆVO.
EX MSS.

Roman tendit,

i

k

et in reditu moritur;

l

m
* al. Nerulanam

n

F o

cujus reliquia in monte Casino condite cæco visum reddunt

p

q

AUCTORE
ANONYMO
COÆVO.
LA MSS.

erant, videntes hoc miraculum, exultantes dicebant: Benedictus es Domine redemptor, qui tale lumen nostris regionibus, novissimis diebus, hoc est sanctum Athanasii pignus nobis donasti. Et hæc dicebant admirantes: Si non postulatus talia donat, quam largus erit his, qui Dei beneficia devotissime per eum postulant? Sepultus est autem beatissimus Christi Confessor Athanasius - Episcopus apud Castrum Casinum civitatis Eracleæ *r*, Idus Julii, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit, et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

r
Id est Idibus

ANNOTATA.

a Istud non deest in Ms. nostro, et Lectionibus propriis Officii Neapolitani. Ego potius eum Baronio legendum puto: Cœpit vir sanctus... nepotem suum spiritualiter et non mundane diligere.

b Lectiones Neapolitanæ de Sergii soeru narrant, quæ hic uxori illius adscribuntur. Adde *B* Acta nostra sibi non constare, dum paulo post asserunt, eam odium contra S. Athanasium inseruisse pectori Sergii generi sui. Sed forte in error Amanuensis oscitantia in illa irrepsit.

c Candidati olim vocabantur, qui in dignitate palatina aut militari constituti erant. Claudianus candidatos appellavit niveas cohortes militum. Videtur hic sumi pro vestè aut dignitate episcopali. Quod si quis eum Baronio legere malit candidatorum regimine pro togmine, per candidatos intelligi possent clerici in ministerio sacro candidis vestibus induti, quos regebat S. Athanasius, utpote eorum episcopus.

d Amalphis est urbs regni Neapolitani, sita in ora sinus Salernitani, distatque Neapoli 24 miliaribus in ortum hibernum.

e Sagenæ hic est species navigii. Neque propterea scribendum est samena, quasi sic dicta sit, quod primum in Samo insula, constructa fuerit hæc species navium, ut contendit Caracciolus pag. 362: nam variis exemplis in Glossario Cangii citatis scribitur sagenæ. Imo, teste eodem, ipsi Græci in eadem significatione scribunt *σάγινα* vel *σαγινα*. Gianettasius noster in Historia Neapolitana tom. I, pag. 141, has sagenas vocat longas naves.

f Is est Adrianus II Papa Romanus, qui ab anno 867 usque ad 872 Ecclesiam gubernavit.

g Illic Anastasius scriptis suis et legationibus satis notus est, ut videri potest apud obvios quosque bibliothecarum scriptores.

h Ms. nostrum, Baronius, alique hunc Anastasii soeium constanter nominant Cæsarium. Non video igitur, cur Giannettasius noster in Historia Neapolitana tom. I, pag. 142, eum vocet Bertharium, nisi forte putaverit, Anastasii soeium in hoc negotio fuisse abbatem Casinensem, qui eo tempore florebat et Bertharius appellabatur.

i Surrentum est urbs archiepiscopalis Campaniæ, distans 24 millibus passuum Neapoli in Meridiem, sitaque est in planitie ad oram sinus Neapolitani.

k Paucæ, quæ de hoc Stephano episcopo seivuntur, videri possunt apud Ughellum tom. VI Italiæ Sacræ col. 761.

l Id est in provincia Sabinorum, quæ in ditione summa Pontificis sita est, jamque multo minor est, quam fuerit olim ager Sabinorum, de quo sæpe meminerunt antiqui.

m Hic locus in lectionibus Neapolitanis appellatur villa Veruli. Baronius legit, S. Athanasium venisse ad civitatem Nerulanam. At potius legendum puto Verulanam, ob rationes dictas in Commentario prævio num. 6.

n De hoc loco satis disputavimus in Commentario prævio num. 2 et 6.

o Hoc tempus persecutionis, quo Sanctus fuit in angustia hujus seculi, computandum est inter annos episcopatus, qui hic rotunde enumerantur omissis mensibus et diebus. Vide, quæ de hac epocha diximus in Commentario prævio num. 9 et 10.

p Opinor hic agi de Rechiso seu Rachiso Longobardorum rege, qui in Chronico Casinensi cap. VIII dicitur factus monachus, quamvis de hujus ecclesiæ ædificatione ibidem nulla fiat mentio.

q Ex his verbis colligo, hæc Acta ab auctore Anonymo conscripta esse, paulo post mortem S. Athanasii: nam post quinquennium ab obitu, corpus ejus, ex monasterio Casinensi translatum est.

r Ignoro, quæ sit hæc civitas Eraclea: ceterum hæc elausula in aliis Mss. non legitur. Quare suspicor ab imperito quodam hanc additam esse.

TRANSLATIO

Auctore anonymo coævo.

Ex Ms. Longobardico, quod Neapoli in Archivo PP. Theatinorum conservatur, et cum altero Ms. collatum est.

PROLOGUS.

Quasi speciale, et proprium plerumque Sanctorum virorum esse assolet, ut loca, in quibus viventes degere fuerant soliti, licet omni mundo suis precibus adsint, præsentia suarum reliquiarum illustrent, etiamsi alibi eos contingat sarcinam deponere corporis. Quod superna moderatione procul dubio agi creditur, ut videlicet cives sui in eorum præsentis corporalibus lætentur, et speciatim illorum precatibus se muniri confidant; velut in obitu B. Martini *a* actum fuisse probatur, qui a sua sede disgredivens alibi rebus excessit humanis; sed defunctus ad suum ovile reversus est cælitus, ne plebs illius, etiam eo defuncto, derelicta videretur. Ita enim et venerabilis egit Athanasius, qui dum procul a sua diocesi obiret, non passus est suas sanctas reliquias, extra septa sui ovilis morari. Sed crebris coruscans miraculis, quodammodo suas oves ** al. suos oves* invitat solite, ne se relinquerent, sed ad suam sedem illum transferre satagerent: quod et fractum est.

2 Iniquorum vero consuetudo ita extat perversa, ut bonos Dominoque charos viros odiant, et non solum vivos, sed etiam mortuos vipereis linguis carpere non desinant, veluti *sicut contra viros quorundam impiorum conatus ex S. Athanasii translatione patet.*

Auctor ait, quod Sancti plerumque reliquis suis illustrent ea loca in quibus vixerunt.

a

* al. suos oves

sicut contra viros quorundam impiorum conatus ex S. Athanasii translatione patet.

A veluti reproba Judæorum labia erga nostræ redemptionis auctorem, ejusque famulos existunt : quod et in beati viri Athanasii moribus [patet]; et post ejus obitum, quidam nostratum agere tentabant. Sed vituperantibus, seu adulantibus eos iniquis, pius Redemptor de suis fidelibus disponit famulis, prout ejus potestatis immobilis est voluntas, qui nobis beati Athanasii reliquias reddere dignatus est, in propriam illum sedem reducens, ut de tanto patre gratificemur, et Domino proinde laudes sedulas referamus; de cujus vita aliquid adhuc fari cupiverat animus. Sed in libello præcedenti de ejus vita, et moribus, quantum iners stilus valet rimari, secutum est *b* : nunc vero de ipsius miraculis, et reversione ejusdem Sancti corporis sermo texendus est.

ANNOTATA.

a Haud dubie intelligit *S. Martinum Turonensem*, de cujus translatione aliisque ad eum spectantibus agetur simul ad ejusdem natalem nempe

B 11 Novembris.

b Dixi in Commentario prævio num. 18, me ex his verbis colligere, quod idem sit scriptor Actorum et translationis.

CAPUT I. Translatio corporis S. Athanasii ex monte Casino, et miracula in itinere facta.

Cum sanctissimi Viri opinio sanctitatis, et fama virtutum longe lateque discurreret, audiens Athanasius *a* præsul, qui ab eo ut proles carissimus dilectus, et nutritus fuerat, et in honore locoque ejus successerat, filius fratris ejus Gregorii ducis, cogitabat qualiter in sedem propriam corpus pontificis Sancti reduceret, ut sedes ejus non esset orbata tali patrono, et pastore; sed resistebant ei antiqui æmuli, et benefactores *b*, qui eum vivum oderant, et expulerant, in tantum, ut nec defunctum reciperent; sed quandoque prævaluit sermo, et voluntas præsulis, et quinto depositionis ejus anno, misit religiosos viros, bonum presbyterum Johannem, et Petrum, atque Johannem subdiaconos, cum locello, et aliis necessariis patri illius congregationis, et fratribus; qui ingressi monasterium sancti Benedicti, quod sub Monte Cassino est, salutaverunt Bertarium *c* abbatem, et fratres, atque dixerunt: Dominus noster, et pastor Athanasius episcopus vester commendatus, vobis precando direxit *, ut depositum nostrum nobis reddatis? Quid est illud? inquirunt illi. Aiunt hi: Domni Athanasii episcopi nostri corpus. Qui omnes una voce negantes dixerunt: Ubi quiescit nunc, non egredietur, nisi novissimo die, quando Domino obviaverit. E contrario illi dixerunt: Vos nobis illum reddite: nam ubicumque fuerit resurget, quia Dominus ubique est. Nam impossibile est *, ut a propria sede sit extorris, licet operante antiquo hoste vivens ab ea dejectus sit.

4 Videns abbas, et cuncta congregatio petitionem eorum intentam, ut non posset aliud fieri, consentientes dixerunt: Domini voluntas fiat; et domni Athanasii sui præsulis petitio impleatur. Unum tantum [a] vobis petimus, ut pars corporis hic remaneat apud nos, quia ex quo sanctissimum ejus corpus hic humatum est, sicut in choro episcoporum * est, sic nos ei venerationem exhibuimus: ubicumque enim fuerit, credimus, quia nos non deseret; quia et vivens, dominus, et defensor nobis fuit. At illi respondentes dixerunt: Sicut integer vobis commendatus est, ita auxiliante Domino, integrum sua sedes eum habebit. Nocte namque eadem ibi quieverunt, et intra se statuerunt dicentes: Solicite simus, et mox, ut signum fuerit auditum, surgentes ascendamus montem, et diluculo fodiamus sepulcrum. Tunc sopori se dederunt; et, cum præ ardore ætatis, et itineris fatigatione gravati essent somno, apparuit ipse sanctissimus Vir bono presbytero, Pontificis nepotis sui similitudine, dixitque ei: Cur tam gravi somno opprimeris, collega? Surge, injunctum opus *E* vigilanter perface, quia hora statuti vestri jam præterit. Cumque ille responderet: Tu magis debuisti hujus rei sollicitus esse; tunc ille, ut mos est in scholis, fecit eum levare, et tres illi ferulas blandiens dedit; unicus ex assistentibus dixit: Tolle ferulam hanc, et reliquos percutere. Qui mox exterius evigilans, excitavit socios suos, vapulati sumus *d* dilectissimi, inquit: nam sic et sic circa nos actum est. Sed surgentes festinemus properantur, ut opus cœptum expleamus. Hoc dicto, signum pulsatum est, et admirati dixerunt: Vere non poteramus parati esse nisi revelatio hæc manifesta fuisset.

2 Tunc ascenderunt una cum venerabili illo comitatu monachorum verticem Montis Casini, et intraverunt basilicam, in qua venerabile corpus humatum fuerat. Fodientes sepulcrum, ita inventum est integrum, ut nec capillus capitis ejus, vel barbæ decideret, atque vestimenta, et omnia salva, ut prius posita fuerant, sunt inventa; et tantæ suavitatis fragrantia omnes accepit, ut præ admiratione prosternerentur in terra; *F* et præ gaudio flentes, laudes Domino redderent bonorum omnium largitori: nam in tantum compago ipsius corporis sacri extitit firma, ut fabrica locelli, quæ fuerat consolidata, vir corporis sui disjungeretur; et excursu per ordinem psalterio, imposuerunt sanctissimi Viri corpus in locello, quem secum detulerant, sanum et integrum, sicut humatum est. Et levantes humero jam dictum locellum, descenderunt Montem, psallentes, et benedicentes Dominum; et obviaverunt ei omnes seniores, et abbas, et omnes fratres monasterii, psallentes, et Domino gratias agentes, pro tam magnifica gloria, quæ in sancto corpore ostensa est, et extra monasterium educentes eum, osculati sunt Sancti locellum, et benedicentes Dominum revertebantur. Similiter et omnes vicini, per quos sanctissimi Viri corpus transibat, ad eum confluebant, et summis capitibus, osculabantur Sancti locellum, et regrediebantur; at illi locello imposito equis, iter peragunt cœptum. Tanta enim velocitate iter

AUCTORE
ANONYMO
COÆVO.
EX MSS.
qui post brevem
cum monachis
contentionem,
cœlitus moniti.

* al. Sanctorum

illud integrum
effodiunt, et ce-
leriter transfe-
runt.

Episcopus Neapolitanus mittit
quosdam ad
montem Casi-
num ut S. Atha-
nani corpus
impetrent;

* al. vos preca-
tur

* al. Non enim
conveit

AUCTORE
ANONYMO
COEVO.
EX MSS.
e
f

iter peragrarunt, ut intra unius diei spatium, a monasterio sancti Benedicti in Atellas *e* devenirent, quæ sexaginta millibus distat, et apud ecclesiam sancti Elpidii *f* manserunt. Tunc collecta omnis simul congregatio sacerdotum ecclesiæ sancti Elpidii tota nocte pervigiles exstiterunt, psalmodiis vacantes, et miserunt Neapolim nuntium dicentes: Venimus cum corpore Viri Dei Atellas.

*Sacras reli-
quias, quibus
dæmoniacus li-
beratus fuerat,*

*id est exse-
quiiis*

g

h

6 Mox ut audivit venerabilis Præsul, nepos ejus, statim misit cursores per universas ecclesias, et loca sibi adjacentia, ut ex cunctis collecta locis sacerdotum collegia, atque monachorum, et multitudo virorum, ac mulierum, occurrerent sanctis ejus obsequiis ***; sacerdotes vero universarum ecclesiarum Liburiæ *g* una cum sancti Elpidii Congregatione, accensis luminibus ante Sancti locellum toto itinere psallentes, et venientes ad locum, qui dicitur Grimum *h*, occurrit eis homo quidam vexatus a dæmone, et nolens intravit sub feretro, ubi corpus Viri Dei portabatur, et statim liberatus a dæmone cœpit Domino gratias agere, et descendentes clivum per viam, quæ dicitur transversa, posuerunt sanctissimum corpus in ecclesia beati Petri, quæ a Neapoli distat quasi stadiis tribus; ubi occurrit summus pontifex, cum optimalibus civitatis, et omni cœtu, exceptis his, qui malitiæ et invidiæ veneno repleti erant, et his, qui ventum stantem timebant. Prædictus vero præsul detulit secum dominicas cruces, et ornamenta sicut in diebus festis.

*præsul Neapo-
litanus cum
clero et populo
honorifice exci-
pit,*

lege prostratus

id est illustres

7 Confluebant autem uterque sexus, et ætas diversa, et qualiter poterant psalmodiæ cantus, utriusque linguarum Græce et Latine suavi modulatione resonabant; mox autem ut divinus pontifex sanctum locellum aspexit, prosternatus *** solo caput in terra depressit, faciemque lacrymis irrigans, eum pater, eum nutritor, et iustitutor, eum pastor, lacrymabili voce clamabat. Similiter et omnis clerus et eunctus ordo, omnes illustri *** et nobiles viri ac mulieres, omneque vulgus dellens aiebat: Ubi es orphanorum pater? Ubi es merentium viduarum consolator? Ubi es captivorum redemptor? Ubi es ecclesiæ eustos? Ubi est cunctorum rector, et doctor? Per unam fere horam luctuosis gemitibus fatigati, non poterant debiti officii psalmodiis exsolvere cursus. Tandem, pulso mœrore, Domino gratias agere cœperunt, eo quod meruerint post quinque annorum curricula integrum illæsumque recipere corpus Pontificis sui; tunc ex more pontificali inchoato officio, Præsul corpus ad sedem propriam detulerunt.

*et, muliere sur-
da prodigioc
sanata,*

i

8 Sed illo in itinere, quo tendebatur ad sancti Januarii templum, quod Dominus ostendere dignatus est, signum, ob demonstrandum meritum Sacerdotis, silentio prætereundum non est. Nam mulier quædam, Blattum nomine, dum gravi esset dolore capitis detenta, et nullius medicamine posset salutem consequi, vigorem capitis, auditumque perdidit aurium, sed ut ipsa nunc refert *i*, ita obduerant aures ejus, ut nullius clamorem, nullius vocis sonum, tonitruumve posset audire, tunc et ipsa cum omnibus obvians occurrit, et capite sub locello apposito, medelam sibi dari a Sancti corpore lacrymabili obsecratione posce-

bat dicens: Deus miserere mei, et sancti D tui Athanasii beneficio merear auditum recipere, quem amisi. Tunc beatissimus Dei confessor, donante divinitate, solitæ pietatis ostendens miraculum, auditum reddidit viduæ; et quæ venerat tristis, et mœrens, gaudens reversa est. Ecce, qui auditum suum præceptis dominicis semper præbuit, meruit audiendi verbum salutis officia ministrare.

9 Itaque, ut dicere cœperamus, omnis illa multitudo psallentium cum sanctis exsequiis ad templum sancti properans Januarii ascendentes ingressi sunt basilicam, et deposito locello, juxta altare posuerunt; ibique summus pontifex, cuncto astante populo, laudis sacrificavit hostiam; et sumpto munere sacro, finita prece complevit. Mox levantes corporis sanctum pignus; et diaconus imposita antiphona: Aperite mihi portas justitiæ, et ingressus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, justi intrabunt per eam, tunc universus populus in ingenti fletu conversus, educentes eum extra fores in oratorium sancti, et confessoris Christi Laurentii *k*, E *k* ejusdem sedis Antistitis, juxta sanctissimi Johannis antecessoris et nutritoris ejus ornatum diligentissime, et digne sepulturæ tradiderunt cum ipso locello, cum quo adductus est 1 Kal. Augustas *l*, bene hoc cogitantes, ut quorum mens semper in Domino una fuerat, eorum quoque corpora nec locus sepulturæ separaret, ut qui pheronymi *m* fuerunt, congruum nominis meritum a Domino perulerint. *l* *m*

ANNOTATA.

a Is est Athanasius II, dux et episcopus Neapolitanus, qui S. Athanasio patruo suo in episcopatu successit. Ejus gesta qui nosse cupit, adeat Chiocearellum in opere de episcopis Neapolitanis a pag. 90 usque ad 106; et Ughellum tom. VI Italia Sacra a col. 114 usque ad 121.

b Benefactores vocantur per antiphrasin. Sic S. Chrysostomus homilia IV de patientia Job, verbum benedixerit, quod in libro Job cap. I v. 11 legitur, explicat hoc modo: Benedixerit, id est, maledixerit: etenim Scriptura benedictis maledicta velavit. *F*

c Bertharius ille, juxta Camillum Peregrinum in serie Abbatum Casinensium pag. 23, gubernavit hoc monasterium ab anno 856 usque ad 883.

d Vapulati sumus pro vapulavimus. Sed hos aliosque solæismos non est operæ pretium semper annotare, quando sensus intelligitur.

e Atella fuit olim urbs Campaniæ; nunc vicus, communiter dictus S. Arpino, qui inter Capuam et Neapolim situs est. Plura de hoc loco vide in Actis nostris tom. V Maii pag. 282.

f De hoc sancto episcopo, ejusque fratre ac nepote aetum est die XXIV Maii.

g Nescio, quænam sit hæc Liburia. Non potest esse Liguria ob nimiam distantiam, multoque minus Liburnia. Suspicio itaque intelligi hic terram Laboris, cujus caput est Neapolis, et in quo hæc facta sunt.

h Locus hic in mappis geographicis Italiæ a Joanne Antonio Magino editis vocatur Grumi, et ponitur inter Neapolim et Atellas seu vicum S. Arpini supra memoratum.

i Ex

A *i* Ex hac phrasi pates, scriptorum translationis esse synchronum.

k Ughellus tom. VI Italix Saeræ col. 85 asserit, Laurentium anno 702 cathedram Neapolitanam adisse, eamque rexisse annis quindecim.

l Alterum Ms. et Lectiones Neapolitanæ habent, hanc translationem contigisse Kalendis Augusti. Illic Kal. Augustas vel ut legit Ughellus, primo Kal. Augusti, debet significare, quod hæc translatio facta sit pridie Kalendas Augusti. Sed forte redundat in Ms. nostro illa unitas.

m Pheronymi id est ferentes veritatem nominis sui: nam vox Græca *περώνυμος* in Historia Ecclesiastica Theodreti significat eum, cui vere convenit nomen, quod habet.

CAPUT II. Miracula ad S. Athanasii sepulcrum patrata.

B Monachus senex
gravi dolore
litteratur.

Quæ vero beneficia tunc ad ejus pretiosum sepulcrum concurrentibus Dominus præstiterit, veracissima locutione perstringam. In eodem namque monasterio sanctissimi Januarii erat quidam monachus Anastasius nomine, senex, qui gravi dolore artuum nervorumque constrictus, ambulandi ei facultas ablata fuerat, ita ut baculo sustentante, vix necessarios corporis sui usus perficere posset. In uno namque cum fratribus loco quiescens, dolore compulsus, vocibus æthera quatiebat. Ejus infirmitate vel angustia, quiescentes inquietabantur fratres, et unde unus male, inde omnes deterius habebant. Erat autem nimis doloribus detentus. Unum fore sibi remedium credidit, si ad Viri Dei sepulcrum veniens, aut salutem reciperet, vel certe mortis debitum solvens, tandem cruciatibus finem daret; sed et in hoc omnipotens Dominus famuli sui meritum approbans, dolentia membra saluti restituens, vacillantesque gressus confirmans, et omnium nervorum nodos dissolvens, juventutis ejus vigorem restituit. Post novem quoque mensium cursus alia infirmitate præventus de corpore exivit. O immensa misericordia pietatis Dei! quod senectus dirimit, ætasque excludit, adjuncta gratia reddit sanctitas pontificalis.*

C S. Athanasius
cæco cuiusdam
apparet.

Il Jam itaque fama virtutum ejus ubique discurrens, concurrebat variis languoribus ex diversis locis detenta multitudo; inter quos quidam cæcus venerat, qui clausis luminibus omnino nihil videbat. Hic itaque per multa fuerat Sanctorum loca portatus, quatenus ei Dominus suorum prece Sanctorum, divino solatio dignaretur lumen ostendere; et creaturarum species demonstrare. Adductus namque est ad beatissimi Præsulis antrum: cumque diutius B. Athanasio preces effunderet, ut ejus miseræ subveniret, quadam nocte astitit specialiter ipse Sanctus, atque jocunde dixit: Quare tamdiu mihi molestus existis, frater, et conquerendo jugiter interpellas? Numquid tibi dispendium aliquod irrogavi? Numquid fiscali more vi opprimens aliquid a te extorsi? Alia in re occupatus non me hic esse scias. Sed dum reversus fuero, scias te esse salvatum; et his dictis, recessit. Egressis vero sacerdotibus loci ipsius

ab officio matutinali, ille pavens, et tremens concitus occurrit. Et accito uno ex eis, quasi secreto dicebat: Putas, mi domine, audeo dicere, quod in somnio vidi? Cui respondens dixit, quare non? Dic frater, quæ vidisti. Et ille: Apparuit, inquit, mihi vir splendidissimus, indutus vestimentis sacerdotalibus, orario a circumdatus, crine crispanti, statura procerus, vultu angelicus, et quasi comminans mihi, et [percurrens cetera] ut supra retulimus, visionem ex ordine intimavit.

12 At vero ipse fidens expectabat promissum, et usque ad alium Dominicum diem instanter orabat, ut idem, qui apparuerat, quod pollicitus fuerat, adimpleret, et dum nihil circa eum ageretur, peractis a sacerdote dominicis mysteriis, sumpta communione, in sua rediit. Et aliquantis ibidem diebus commoratus, oculi ejus in tumorem versi sunt (cæpit ex eis quasi albugo decurrere) qui etiam dolore fatigabantur; et intra paucos dies desideratum lumen recepit. Qui mox, accepto beneficio, cum gratiarum actione reversus, illuminatorem suum omnibus ostendebat, vultum scilicet picturæ sancti Athanasii, dicendo: Hic hic est illuminator meus; hic est qui mihi in visione dixit: Non sum bic; sed dum reversus fuero, scias te esse salvatum. En charissimi divinus Sacerdos Dominum suum imitatus est. Ille ad servum centurionis ire paratus; iste vero papilionis * cubiculum jam in cælo positus, non dedignatur intrare pauperrimi: sed tamen ille, ut Dominus, absens salutem concessit; hic autem, ut fidelissimus servus, veniens pauperculo lumen restituit; ille, ut omnipotens, adjutorio nullius indiguit; iste, per omnia eo donante vel adjuvante, ostendere miraculum potuit.

13 Nam dum hæc, et alia multis proplarentur, quædam sanctimonialis femina, gressuum dolore fatigata, nequaquam incedere valens, equo vehente, ad Sancti sepulcrum confessoris Christi adducta est; quæ per dies aliquot in oratione ibi excubans, saluti reddita, pedibus suis ad propria remeavit. Alia quædam nobilis genere, Matriona b nomine, per annos quamplurimos viscerum dolore cruciatur, quæ adveniens super sepulcrum Viri Dei, in faciem se jactans suffusa lacrymis aiebat: Subveni mihi benignissime pater, subveni bonorum omnium provisor, subveni mihi infelici, ut vel ad momentaneum tempus requiem invenire possim. Quæ duobus diebus vehementer dolore affligebatur, ita ut nunc caput pedibus necteret, modo ut stipula volutaretur; sed, Viro Dei ejus infirmitati compatiente, die tertia, Domino miserante, a dolore dimissa est; quæ diebus octo in laude, et gratiarum actione permanens, beneficio beatorum Januarii, et Athanasii gratulans in propria est regressa.

14 Alius quidam juvenis, Leo nomine, gravi infirmitate capitis afficiebatur, quæ aubrema e dicitur: nam solutus ab omni vigore salutis, ut amens incedebat. Qui inter alios cum viduata matre beneficia petiturus advenit. Qui supra sepulcrum Confessoris, et Sacerdotis Christi cum misera matre se jactans, quæ magis filio periclitabatur, doloribus

AUCTORE
ANONYMO
COÆVO.
EX MSS

a

eique, ut promiserat, visum restituit.

E

* forte opilionis

Moniali cuidam ac matronæ nobili sanitatem reddidit.

F

b

Juvenem dolorem capitis liberat.

c

AUCTORE
ANONYMO
CŒEVO.
EX MSS.

ribus medelam sibi posebat; nam et oblationem Domino pro se offerri sacerdotem postulans, mysterium sancti Corporis Domini Jesu Christi in ore suscepit: qui abiens ita, alio die Dominico sanissimus est regressus, acsi nullam umquam insaniam capitis passus fuisset; domino, et beato Athanasio gratias referens, imo Deo, qui operabatur in illo, qui dixit: Pater meus usque modo operatur, et ego operor. Hoc ergo munere clarificat suos pedissequos, ut vice Dei dæmones ejiciant, mortuos vivificent, cæcos illuminent, omnesque morbos depellant; surdis auditum, paralyticis gressum donent; ut implicatur quod dicitur: Signa eos, qui in me credunt, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, novis linguis loquentur, serpentes tollent, super ægros manus imponent, et bene habebunt. Hanc ergo meruit gratiam benignissimus confessor Christi Athanasius: hanc meruerunt omnes electi, qui vere crediderunt in Deum, et Dominum nostrum Jesum Christum. Ille enim veraciter credit, qui non verbotenus, sed actitans, B fidem gerit: vere enim beatus Athanasius fidem suam operibus auxit, qui vitam suam continentia, humilitate, abstinentia, vigiliis, eleemosynis, atque omnibus bonis ornavit. De his interim sileam, quatenus de ejus certis * virtutibus aliquid narrem.

* at. ceteris
Puerulum

15 Præterea puerulus quidam cum jam extremæ vitæ duceretur in finem, et spem convalescendæ pueritiæ violentia mors rapere parentibus festinaret, nec infantuli necem immaturam considerans, nec optatæ senectutis venerandam canitiem spectans, vorax quidquid invenerit vitæ tempus cuncta ambiendo diripit, nec umquam satiata quiescit. Sed sola inter hæc beati Athanasii sancta precatio, morituro restabat salutis occasio. Quæ misera et periculosa mater, quæ magis filii periclitabatur in morte, tandem jam quasi defuncti ferens exequias intra templum beatissimi Januarii, anxie huc illucque discurrens, ingressa est cubiculum, ubi sanctissimum corpus ejus quiescit; quæ flens et ejulans, sacerdoti, qui ibidem die Dominico Missarum solemnia celebrabat, flendo obtulit dicens: C Oro te, Domine, ut vel stillicidium sancti liquoris Sanguinis Domini nostri Jesu Christi, hujus infantuli mittas in os.

ad extrema
redactum sa-
nat.

16 At ubi sacerdos partem Corporis, et Sanguinis Domini Jesu Christi ejus apposuit ori, ille averso capite, depressis luminibus, dentibusque obseratis, totum se quasi in morte composuit et solo ejus iu pectore vigeat spiramen. Tunc misera mater cum ingenti clamore discedens, ad venerabile sepulcrum Confessoris Christi devenit; Quæ ibi, distento pignoris corpore, flens aiebat: Mœrentium consolator, orphanorum pater, viduarum ac pupillarum defensor, miserere mei; et ne me desolatam despicias; ne infelicem ac miseram abjiciens spernas; sed assueto operi opus adjuuge [mihique unicum redde]. Tunc ille non dilationem intulit, non moras fingendo composuit, sed cooperante Verbo, quæsitam salutem mox tribuit, et pueri membra compingens, sospitatem pristinam restituens donavit. Quæ mox gaudens egressa cum unico, iucolumen omnibus ostendebat. Mirabilis ergo. Domi-

nus in summis, mirabilis in infimis, mirabilis in profundis, mirabilis in Sanctis suis, faciens prodigia per servos suos.

17 Alia quædam mulier cum unico pro- Alterius pueri morbum peli
perans, ad sepulcrum Viri Dei devenit, deprecans, ut desuper sepulcri ejus marmore aquam mereretur accipere. Qui ita valetudine erat detentus, ut nullo modo cibum capere posset, capitis ejus omnes capilli defluerent, nullaque spes vitæ in eo haberetur; sed mox, ut aqua benedicta ægroti est parvuli ori propinata, haustaque, aperto ore venenum omne quidem evomuit. Qui sanus ita effectus est, ut statim cibum peteret, et lætus gaudensque benedicens Dominum, cum matre in sua reverteretur; memoresque beneficii, reversi cum luminaribus, domino, et beato Athanasio gratias detulerunt. Nam et in hoc [miraculo] cognoscitur, cujus apud Dominum sit meriti beatissimus Athanasius præsul.

18 In eodem autem oratorio, in quo ejusdem venerabilis Viri corpus quiescit, lampas quotidie ardere consuevit; quæ, ut mos est, mista aqua, et oleo, lucescente die Dominico, est accensa; sicque nihilominus secunda, et tertia, quarta et quinta feria die noctuque inextincta permansit, ita ut nec extingueretur, nec minueretur oleum. Quo viso admirati omnes de tam inaudito, et jocundo miraculo, singillatim dicere cœperunt: Videtis, quia hoc candelabrum nec extinguitur, nec minuitur oleum. Cumque alternis hæc fabulis dicerent, et publice hæc omnibus sonuissent, mox minui cœp̄it. Nam nulla ambiguitas in hoc esse potest (quamquam et de omnibus aliis multi, et idonei testes habeantur) et hoc miraculum omnibus manifestum fuit, et per totam terram divulgatum est.

Lampas ante
ejus sepulcrum
prodigiöse ar-
det;
E

19 Sed possessi ab antiquo inimico (quorum nomina volens tacebo, quia et Dominus divitis nomen tacuit) delirantes aiebant: Si talia, ut profertis, iste Sanctus vere * operatur, sanet et gibbum talis hominis. Talia isti dicebant, qualia crucifixo de Domino: Si filius Dei es, descende de cruce. Sed istis sic evenit, sicut et illis, quia ipse dicit: Qui vos spernit, me spernit. Sed mihi vindictam, ego retribuam. Sed quid mirum, dilectissimi, si ad ostendendum meritum Famuli sui omnipotens Dominus inextinctam lampadem refertam conservavit, qui ejus pectus oleo misericordiæ semper plenum esse conspexit? Quid mirum, si olei natura sancto Viro diebus et noctibus quinque indeficiens famulavit, qui omni vitæ suæ tempore omnipotenti Deo jugem, et gratissimum famulatum exhibuit? O Beata et admiranda beatissimi Athanasii sancta merita! quæ ei æterna præmia, perennem vitam, mansionem stabilem, requiem sanctam, gloriam sempiternam, donante Domino, acquisierunt, et nobis petentibus salutem præstare non cessant.

quod mira-
tum quidam
incredulifru-
stra negant.
* at. vestet

20 Interea puerulus quidam cujusdam canicularii d filius, per menses septem lumen oculorum amiserat; qui per multos fuerat medicos deportatus, ut ei aliquo modo videndi possent restituere copiam; sed tanto fiebat deterior infirmitas, quanto ei amplissime fuisset cura impensa: qui ad hoc usque devenit,

Puer caecitas
liberatur.
d

A devenit, ut quidam medicorum peritissimus diceret: Non potest puer hic visum recipere, nisi ejus infirmitas cauterio fuerit refrenata. Quo audito, pater ejus nimis est territus, noluitque teneriori membro filii sui ignem apponere, ne majus fieret exustione periculum, quam fuerat ex amissione luminis irrogatum; sed dum sanctissimi Viri virtus, fama que ubique divulgaretur, resumpta fiducia, ad venerabilem ejusdem fidens concurrat memoriam, petens, ut ei solitæ pietatis impenderet adminiculum dicens: Candelabrum fulgens, lucerna non in abscondito, sed in excelso constituta, lux eorum, qui in tenebris morantur, speculum splendens, spes unica mihi, subveni filio meo, ut vel modicum possit inspicere alicujus figuram. Et dum his, et aliis incunctanter quotidianis deprecationibus insisteret, vir per omnia pius, duritiæ inscius, animositatis ignarus, intra paucos dies desideratum lumen restituit puero, et patri argenti * reddidit consolationem.

B
* id est anxio
Mortalis vocis
usum et adole-
scens oculorum
lumen recupera-
rant.

21 Alia quædam sanctimonialis femina, nimia infirmitate officium vocis perdidit; quæ ad beati Athanasii concurrat cubiculum, ibique flens aiebat: Infirmantium salus, tribulantium consolator, mæstorum lætitia, subveni mihi miseræ, quo possim clariorem vocis meæ sonum recipere, quem amisi. Et hæc orans reversa domum ita pristinae saluti est reddita, ac si numquam loquela illius obscuritate vocis fuisset impedita. Quæ reversa statim cum luminariis Domino, et beato Athanasio gratias referebat. Adolescens quidam, oppleto capite morbo, oculorum lumen amiserat, cujus palpebræ crassantes, supra genas, ut ubera, dependebant; qui ad sepulcrum confessoris Christi deductus, die noctuque exorabat, ut ejus miseriam Dominus subveniret, quatenus patrocínio adjutus sancti præsulis Athanasii, lumen, quod amiserat, recipere mereretur; spe namque fidens aiebat: Pater pupillorum, et defensor, lumen eorum, qui in tenebris morantur, jubar illuminans orbem, subveni et miserere mihi derelicto ac desolato, nullius habenti fiduciam, nisi tui, nullius auxilium poscenti, nisi tuum. Hæc et his similia orans per aliquot dies reversus est domum. Tunc idem Sanctus apparuit uni ex ministris sanctæ ecclesiæ, splendens, ut fulgur: in qua etiam visione pater pueri jam defunctus, videbatur adesse. Dixitque Sanctus ministro: Vade; dic huic, qui nos conspiciat, mittat ad me filium suum. Qui expergiscens somnium propalare curavit; statimque puer festinus ad sepulcrum Sacerdotis Christi devenit, qui ibidem duabus, vel tribus hebdomadibus manens, salutem, quam poscebat, emeruit: nam subito ex oculis ejus erumpens per dies tres sanies decurrit. Et sanissimus redditus, obtutu claro benedicens Dominum in propria remeavit.

22 Quidam e famulis sanctæ ecclesiæ Neapolitanæ, conductoris ministerium tenens,

filium habebat, qui ab utero matris stridore, et motione horribili afficiebatur, ut tenerrima adhuc membra illius omnia disjungerebantur; et, ut cernebatur, quasi a dæmonio agitaretur; Qui ad multa Sanctorum loca fuerat a parentibus deportatus, ut eidem Dominus, propitiatus Sanctorum precibus, condonaret salutem, sed obtinere nullo modo poterunt; cujus matri veneranda cujusdam effigies in somnis apparuit, eique dixit: Cur vestri patronatum nutritoris relinquitis, et per diversa vagatis: vestro enim vos Dominus pastori consolatorios * servavit, ut ipse vos absens liberet, qui vobiscum positus ereptor in cunctis extitit ac defensor, et ipse vos jam in tuto positus ab omnibus calamitatibus eruat, qui inter adversa degens, ab omni adversario defendit; quem cum illa requireret, dicens: Ubi cum, domine, quæsitura pergam? Ille respondit: In ecclesia Salvatoris, vel ad venerabile ejus sepulcrum; quia ibi petentibus, beneficia præstaturus crebro consistit; Quæ evigilans ordinem visionis suo viro intimare curavit.

AUCTORE
ANONYMO
COÆVO.
EX MSS.
S. Athanasius
mulieri cuidam
apparet.

* consolandos

23 Sed ille aliquantulum incredulitate gravatus nutare cœpit de suo Pastore, quamvis videlicet de venerando Viro talia audiret: sed ex hoc experti sunt grave discrimen: nam duplicatis, imo triplicatis stridoribus, tremoribusque parvuli membra collidebantur; at ubi hoc sensere parentes grave discrimen, conciti ad sepulcrum properant Christi Athletæ; quibus pergentibus obviavit illis custos pretiosi sepulcri, ferens secum aliorum utilitati pelliceam zonam, quam ipsius fuisse affirmant; moxque ut cam super caput parvuli posuit, dolor, tremor, stridor, periculumque omne ab eo aufugit; at illi cœptum iter peragunt, gratias pro beneficio reddituri. Omnibusque ab ipsis res patefacta resultat. O clementia Christi Athletæ, non quærentibus ultro se præbens, sine pretio medicamentum salutis concessit! Plura et alia sunt de hujus Viri virtutibus digna relatu, quæ brevitatis studio omisimus, ne coarctata copia legentibus fastidium generet; verumtamen si omnia istius facta stylus comprehendere nequit, vel pauca de sancti Viri miraculis Domino favente subnectere curavimus.

E
de qua apparitione dubitans
maritus actu
penitentia, filio
sanitatem obtinet.

ANNOTATA.

a Orarium aliquando pepulum, infulam, et sudarium; aliquando stolam et albam sacerdotalem significat. Eligi hic potest significatio, quæ episcopo magis convenire videbitur.

b Videtur hic nobilis illius matronæ nomen desiderari, nisi forte Matrona sit ipsum mulieris istius nomen, quod etiam in Gallia in usu est.

c Frustra apud varios medicos hoc nomen quæsivi; satis ex sensu liquet, quemdam capitis morbum indicari.

d Canicularius est, cui eorum venaticorum cura incumbit.

DE SANCTO BENEDICTO

ANDEGAVENSI EPISCOPO ET CONFESSORE.

Ex Martyrologiis et Breviario.

J. B. S.

SÆC. IX.
In paucis Mar-
tyrologiis notus,

Indefessi Sanctorum Gallie collectoris dili-
gentiam effugit sanetus, de quo hic breviter
agimus Benedictus, Andegavensis apud
Sammathanos episcopus, ordine nonus et
vigesimus, de quo nihil memoria dignum repere-
runt præter receptum hoc die cultum et Ludovici
Pii diploma seu privilegium trium navigiorum
super Ligerim, quod istie ex Chartophylaeo ec-
clesiæ integrum refertur. Benedictum ex dictis
Sammathanis, vel ex Andegavensi Breviario acce-
pit Castellanus, ut ex collatis textibus ferme per-
spicitur. Sic in se habet: Andegavi, sancti Benedicti
episcopi, cujus reliquiæ aliquæ exstant ad
S. Maurilii: sic vero legitur in Gallia Christiana:
B Sanctitas Benedicti sub ritu duplici die xv Julii
recolitur, ejusque aliquot reliquiæ exstant in
collegiata B. Aurelii. Inter auctiores codices
Usuardinus solus occurrit Burdegalensis qui de
ipso meminerit, his verbis: S. Benedicti
Andegavensis episcopi.

2 Breviarium Andegavense Parisiis anno 1624

editum plane confirmat Sammarthanos asser-
tum de festo sub ritu duplici hoc die; ubi de com-
muni Confessoris pontificis sumuntur omnia præter
quartam secundi nocturni lectionem, omnia præter
quam exhibet in eum modum, ut de Sancti gestis
nihil superesse intelligas. Audi ipsum: Benedictus
episcopus ecclesiæ Andegavensi præfuit impe-
rante Ludovico Pio, quem etiam ecclesiæ
causa adiit anno imperii ejus tertio, ab
eoque obtinuit, ut quæ a patre Carolo
Magno superioribusque regibus Andegavensi
ecclesiæ privilegia concessa forent, ea rata
haberet, ejusque res omnes fisci jure immunes
ac liberas esse imposterum vellet. Cetera quæ
in vita gessit, temporum injuria, vel homi-
num negligentia interciderunt. Sola apud
posterios superstes mansit sanctitatis ejus
memoria, et propagata publico Ecclesiæ cultu
veneratio, cum reliquiis corporis, quæ in
ecclesia S. Aurelii conditæ summa civium
et advenarum religione celebrantur.

in Breviario
ritu duplici
colitur.

E

DE SANCTA REGINSWINDE

SEPTEM ANNORUM PUELLULA

LAUFFÆ AD NICRUM IN SUEVIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sanctæ monumenta, cultus, et Acta.

G. C.

SÆC. IX.
S. Reginswindis
Lauffæ ad Nic-
rum fuit olim
celebris.

Lauffa exigua Sueviæ civitas in ripa fluminis
Nieri sita, et propterea vernacule Lauffen
am Necker dicta, ut ab homonymis Ger-
manicæ locis distingnatur, nomen suum a
rapido præterfluentis fluvii cursu sortita est: nam
lauffen Germanis currere significat. Qui magis
specialia de ejus situ aliisque rebus ad eam spe-
ctantibus scire cupit, videat Franciscum Petrum in
Suevia Ecclesiastica nuper impressa pag. 497,
Martinum Crusium locis infra citandis, Matthæum
Merianum in Germanica Sueviæ Topographia
pag. 48, Martinum Zeillerum in Tractatu de x
circulis Imperii Romano-Germanici pag. 585,
aliosque topographos, quorum plerique in hujus
loci descriptione de Sancta in titulo proposita
meminerunt. In isto enim oppido, quod antiquitus
specioso satis nomine Augusta Nieri appellatum
fuisse dicitur, S. Reginswindis vel Reginswida
catholico ritu colebatur, ejusque prodigia celebra-
bantur, antequam Lutherus contagiosum hæreseos
sue virns per Germaniam diffunderet. Inno etiam
num hujus sanctæ Puellulæ memoriam inter hete-
rodoxos illic superesse, testatur Joannes Gamansius
noster, qui anno 1645 Hailbruna ad Bollandum
ita scribit: Nudiustertius excurri in Lauffen ad

S. Reginswidam; ejus plura ibi adhuc inter
Lutheranos monumenta.

2 Quanam sint illa inter Lutheranos monumenta,
nec ipse Gamansius indieat, nec mihi certo
affirmare promptum est. Plura quidem sæculo xvi
adhuc superfuisse colligo ex ipsis heterodoxis scri-
ptoribus. Inter eos Martinus Crusius part. II
Annalium Suevicorum lib. II, cap. III ait, totam
S. Reginswindis historiam in templo Lauffensi
depictam fuisse. Deinde exhibet sequensepithaphium,
quod anno 1527 arx illius aut lipsanthece
inscriptum fuisse suspicor:

Excubat insignis celebris virguncula tumba
Regiswindis in hac, martyr et eximia;
Quam fera primævo nutrix in flore juventæ
Insontem oppressit acta furore gravi.
Urna per æternum summo dilecta Tonanti,
Ossa verenda tenet, spiritus astra colit.

3 Nescio an hæc aliave monumenta remanse-
rint post incendiū anni 1564, quo templum
Lauffense de cælo tactum deflagavit. De hoc
infortunio idem Crusius in dictis Annalibus Suevicis
part. III, lib. XII, cap. X ita scribit: Conflagratio
templi parochialis Lauffæ (quondam ad
honorem S. virgunculæ Regiswindæ ex-
structi

F
Dubium est,
quanam vene-
rationis monu-
menta

illic adhuc
superant.

A structi. Vide supra part. II, lib. II, cap. III) annum, diemque mensis his versibus continens :
 Quindecies centum, decies sex, quatuor atque
 Anni post cunas, Σεπτερ, iere tuas :
 September ceteros humeros Nonasque para-
 bat,

Hæc cum sulfureo fulmine fana ruunt.

Erat illud fulmen primo seu candela ardens. Sed cum nemo resisteret (quamvis facile resisti potuisset) ita inerevit, ut templum hoc in cineres et favillas redegerit. Hæc ille; ex quibus patet, me, tum ob templum penitus combustum, tum ob Catholicam Religionem ex hoc oppido eliminatam, dubitare merito posse, an ibidem S. Reginswindis lipsana, aliave cultus vestigia adhuc extant. Forte Gamansius noster intelligendus est de politicis quibusdam monumentis in hujus sanctæ Virgunculæ memoriam inter Lutheranos perseverantibus, quale est illud, quod præter alios Martinus Crusius in citato opere part. II, lib. II, cap. III post exhibita S. Reginswindis Acta his verbis iudicat : Hæc hæcenus de S. Reginswinde. Consuetudo hinc inolevit, ut rustici servos ancillasque suas die hujus Sanctæ, hoc est xv Julii, conducant. Sed relictis civilibus hisce antiqui cultus indiciis, catholicam istius Sanctæ venerationem ex Martyrologiis et Breviariis Ecclesiasticis eruamus.

Probatur ejus
 cultus ex Mar-
 tyrologiis,

4 Apud Martyrologos prima hujus Sanctæ memoria occurrit in Martyrologiis Hieronymianis contractis, quæ tomo nostro VII Junii recensita sunt. In iis enim codex Richenoviensis xv Julii post alia sic annuntiat : Alibi Reginsendæ mart. et virg. Deinde in Auctariis Usuardi, ac primo quidem in codice Rosweydingo memoratur etiam sub nomine Reginsindæ virginis. Additiones vero Greveni hæc die sic habent : Reginswindis virginis et martyris. In additionibus autem Molani, omisso martyris titulo, sic notatur : Eodem die sanctæ Reginswindæ virginis. Ferrarius in Catalogo Generali festum ejus annuntiat hæc modo : Apud Herbipolim in Germania, sanctæ Reginswindæ virginis. Arturus in Gynæceo ornat eam hæc brevi elogio : Herbipoli in Germania, sanctæ Reginswindæ virginis, quæ magno spiritu gratiæ et virtutis plena, cœlestia petivit. Uterque hic scriptor Herbipolim pro diœcesi Herbipolensi accepit, ut liquet ex Actis ei Castellano, qui in Martyrologio Generali distinctius ejus memoriam sic celebrat : In Lauffen ad Nicrum in Ducatu Wirtenbergensi, in diœcesi Herbipolensi, S. Reginsvitha virgo, quæ ibidem colitur ut martyr hæc die, quamvis ejus Acta tradant, eam fuisse sepultam sexta Maii. Verosimiliter Castellanus hanc notitiam hausit ex Actis nostris, ubi ad diem VI Maii in Prætermisissis dicuntur sequentia : S. Reginsidis S. Reginswindis virgo et martyr in Lauffen, ad Neccarim fluvium in diœcesi Herbipolensi; dicitur in Actis sepulta pridie Nonarum Maiarum et refertur in Ms. Usuardino aucto, quod spectavit ad Nicolaum Schechium Hageniolum. Verum in dicta diœcesi colitur xv Julii.

et Breviario
 Herbipolensi.

5 Antiquus etiam est ejus cultus in Breviario Herbipolensi : nam exstat in Museo nostro sub littera I num. 18 codex Ms. in pergameno satis antiqui characteris, in quo continentur Officia ecclesiæ Herbipolensis, ubi in Octava S. Kiliani legitur de S. Reginswinde sequens collecta : Omnipotens sempiternus Deus, cujus infirmum fortius est hominibus, concede propitius, ut

qui beatæ Reginswindis innocentis et martyris annua solemnia celebramus, ejus patrocinantibus meritis ad continua gaudia pertinere mereamur. Per etc. Eandem orationem habet Missale Herbipolense, impressum anno 1509, aliaque ejusdem ecclesiæ Breviaria typis excusa, nisi quod in editione Coloniensi anni 1575 ponatur : ut qui beatæ Reginswindæ innocentis martyris et virginis tuæ annua festa celebramus etc. In Officiis vero propriis Herbipoli anni 1625 impressis ita habetur : ut qui beatæ Reginswindis virginis et martyris tuæ annua festa celebramus etc. Adverto, S. Reginswindem in his Breviariis ubique martyris titulo ornari. Sed hoc nomen in latiori significatione accipiendum est : nam passim notum est, quod causa, non pena efficiat martyres. Cum vero huic innocenti puellulæ mors ex vindictæ cupidine a nutrice illata sit, non video, quomodo hæc ad stricti nominis martyrium possit evehi.

6 Hujus sanctæ virgunculæ Acta seu potius Actorum compendia apud quosdam scriptores reperi; sed eorum nullus mihi determinatum ejus mortis annum hæcenus assignavit. Potest tamen hæc epocha præterpropter colligi ex tempore, quo Humbertus, aliis Hunibertus vel Hubertus, ecclesiæ Herbipolensi præfuit. Gaspar Bruschius in Catalogo Episcoporum Herbipolensium hujus præsulis annos enumerans simul exactam hujus historiæ synopsis tradit his verbis : Hunibertus, aliis Hubertus, eligitur pridie Kalendarum Januarii anno Dominicæ incarnationis DCCCXXXII. Præfuit novem annis, tribus mensibus, octo diebus. Obiit anno salutis DCCCXLI mense Martio. Hujus episcopi temporibus habebat Ludovicus Imperator præfectum in oppido Lauffen ad Nicrum sito, principem ex Norico natum, aliqui Landtgravium Leuchtenburgensem fuisse arbitrantur, Ernestum nomine. Is ex conjugæ Fridburga exceperat unicam filiolam Reginswindin. Hujus infantis nutrix habebat germanum fratrem servientem Ernesto principi, a quo cum aliquando graviter verberaretur, quod negligentius curasset aliquid sibi a Domino commissum; adeo exarsit ira et indignatione nutrix, ut consilium secum caperet de trucidanda Reginswinde.

Acta illius cum
 Bruschi syno-
 psi

7 Prodeuntibus itaque aliquando Ernesto et Fridburga, arripuit serva sola domi relicta et furis agitata puellam, trucidat, et ex arce Lauffensi in præterfluentem Nicrum præcipitem dejecit. Puellam hanc aquis suffocatum, quæ tamen fluminis vi nec a loco isto abripi, nec submergi aut fluctibus opprimi potuit, multis item miraculis coruscantem episcopus iste Humbertus, ab Angelo quodam per quietem monitus, in præsentia multorum sacerdotum ex aquis sublevans, in templum Lauffense detulit, ac honorifice sepelivit, ubi ad hæc usque tempora conservata est. Video hic Bruschium aliosque quosdam recentiores in aliqua circumstantia ab Actis discrepare : ea enim num. 12 asserunt, S. Reginswindis corpusculum, non ab episcopo, sed ab aliis e fluvio sublatum, atque in Lauffensis ecclesiæ cæmeterio sepultum esse. Deinde vero num. 13 et sequentibus narrant, post clapsos aliquot annos ob crebra miracula et cælestes monitiones ab episcopo Humberto in novam ecclesiam fuisse translatum. Igitur res, diverso tempore gestas, hic confundisse videtur Bruschius.

F

conferuntur,
 F

8 Prolixius eorumdem Actorum compendium contexit

AUCTORIS
G. C.
et contra hære-
tica ejusdam
criminationes
defenduntur.

conteruit Martinus Crusius heterodoxus jam dicto loco Annalium Suevicorum, ubi se eam historiam ex antiqua charta Germanica transtulisse affirmat. Sed hæretico more prodigia post Sanctæ mortem patrata carpit, et sine sufficienti fundamento Catholicos in hac historia mendacii insimulat. Sed parum curandum est, quid hujusmodi homines ganniant, qui evidentia miracula sectæ suæ contraria explodunt, et juxta Judam Apostolum in Catholica epistola, quæcumque quidem ignorant, blasphemant. Quæcumque autem naturaliter, tamquam muta animalia norunt, in iis corrumuntur. An quia quædam miracula non satis certa, aut etiam, si ita velis, ab impiis aut stupidis hominibus conficta sunt, cetera omnia sine discrimine rejicienda erunt? Nos ipsi Catholici ad vera et falsa discernenda improbum laborem impendimus, nec ad ea distinguenda, livida hæreticorum crisi indigemus. Nulla autem est ratio, cur hujus historię scriptor (in Jure tamdiu quis præsumitur bonus, donec probetur malus) fictionis arguatur, cum in narratione sua appareat sincerus, et in Actorum prologo dicat se scribere ea, quæ a sacerdotalibus personis de ejus innocenti morte ad suam pervenere notitiam. Auctor more haud dubie sui sæculi subinde obscurus et verbosus est, ita ut pauca multis verbis explicet. Ejus nomen, ætas et vitæ professio non latent. Acta ipsa, quæ P. Gamansius noster in cænobio Bodecensi Canonorum Regularium S. Augustini in diocesi Paderbornensi describi curavit, hic damus, et quæ obscuriora sunt, notis illustramus.

ACTA

Ex Bodec. cœn. Canon. Regularium S. Augustini diocesis Paderbornensis Passionali pergameno Ms. insigni, fol. XCV pag. A.

PROLOGUS.

Auctor docet, præcipue sanctos patriæ patronos colendos esse.

a
* forte figuratim.

b

c

Dum omnium Sanctorum merita veneranda jure beata mater Ecclesia per quadrifidi a orbis climata præcordiali amore veneretur obsequiis et harmonicis concrepat laudibus, qui jam Ægypti singulariter * peregrinationem, vario licet agone, non tamen dispari studio, paschalis illius agni veri, non typici, patrocinate cruore, viriliter egressi, paradisiaca repatriaverunt b lætabiles mœnia; specialius tamen quodammodo et quasi solitarie gratulatur, se per diversa loca proprios possidere patronos, quos, auspice divinitate, et propugnatores contra inimici jaculationes semper habeat indefatigatos, et pro excessibus quotidianis interventores propitios. Nos proinde, nos humilibus contenti locellis c, non martyrum fulti præsentia sepulchrali, qui cordatissima veritatis assertionem Christum in propatulo omnium seculorum regem esse prædicaverunt, sicque proprii sanguinis effusione rubricati, ipsi Regi Regum, cui dimicaverunt atque vicerunt, perpetuo lau-

reandi victricia de hoste vexilla reportaverunt; sed virginæ parmati d coessentia e glebæ f (quæ antiqui serpentis enecata ran-core virgo martyrque tenella innocentia pena glorianter subvecta ætheream pervolavit ad aulam) ea, quæ a sacerdotalibus personis de ejus innocenti morte ad nostram pervenire notitiam, qualicumque calamo, sapientibus simul et insipientibus, patronatu ipsius confisi, pandere hinc aggredimur.

ANNOTATA.

a Id est per Orientem, Meridiem, Occidentem et Septemtrionem. Nam tempore, quo hæc scripta sunt, necdum nota erant America, atque adeo nec usitata hodieum divisio mundi in quatuor partes. Varia hujus quadripartitionis exempla occurrunt in sacra Scriptura.

b Repatriare sæpe ponitur pro redire; hoc sumitur pro ire vel intrare. Sed hæc et his similia, dummodo sensus intelligatur, deinceps annotare non est operæ pretium.

c Per humiles locellos auctor hic intelligit exiguam S. Reginswindis urnam seu lipsanothecam, qua se indicat esse contentum, quamvis apud se non habeat magnifica magnorum martyrum sepulchra.

d Quamvis hæc vox sit latina, tamen cum sit valde metaphorica, eam hic paucis explico. Parmatus seu parma armatus hic accipitur pro confisus, fretus, confirmatus aut simili significatione.

e Coessentia vel quasi coexistentia hic sumitur pro præsentia. Eadem vox occurrit in Actis S. Vitalis martyris, de quo egimus die xxviii Aprilis, ubi num. 6 hæc habentur: Gaude et lætare, felix Ravenna, ... quæ B. Vitalis sepulchrali meruisti coessentia insigniri.

f Glebæ id est corporis. Sic apud S. Gregorium Turonensem de Vitis PP. cap. vii sequitur: Ad virtutiferam Sancti glebam, nemine retinente, perveniunt. Itaque his verbis: Virginæ parmati coessentia glebæ, colligo, auctorem Acta S. Reginswindis in Suevia et forte in ipso oppido Laußensi scripsisse, ubi ejus corpus conservabatur.

CAPUT I. S. Reginswindis parvæ, educatio, violenta mors a nutrice illata, corporis inventio et sepultura.

Divæ memoriæ, pius Ludewicus a semper Augustus, quo tempore Francorum monarchiam imperii sui fræno moderari præpropere desudabat, quippe qui tres præstantiores Europæ species solidum satis corpus sceptrigero sibi dominatu, Deo propitio, subegit, Italiam, videlicet Galliam atque Germaniam, postquam hinc inde imperiali majestate bellorum contrarios compescuit flatus, apud Vindelicensem urbem b, quam Augustam vocant, fortuito consedit; in qua aliquandiu commorans omnibus judicibus ad liquidum, uti decuit, lubens satisfacit. Eodem

Ludovicus pius
imperator.
a

b

A Eodem vero tempore quidam e militibus armipotens et famosus, Noricus e genere, Ernestus nomine, familiaritatis locum apud illum promeruit non ultimum, partim generositatis, partim piæ conversationis experimento.

Ernesto cuidam
Bavaro Lauf-
fense oppidum
d

e
* 179. Lauffen.

3 Est autem locus in Australis Franciæ d partibus, quæ membrum Germaniæ dicitur, in territorio sanctæ Herbipolitanae ecclesiæ, quem incolæ ob impetum pervalidum Neckaris e fluvii egregii comitis Rheni lingua Theutonica Loufum *, id est decursum appellant. Visum est ergo venerando Augusto eundem locum venandi gratia adire debere, et præfato Ernesto aulico suo sub testificatione herilis gratiæ in omnibus, quæ Augustam decent celsitudinem, naviter aptandum credere. Qui jussis obtemperans non mediocri annisu cuncta, quæ ad id negotii instrumenta pertinent, raris interpositis solibus opplevit f, sed cum nec situ loci, nec copia venandi talem videretur majestatem posse morosius jocundari, ad Augustum non segnius rediens, de loci qualitate ac rerum circumstantia, prout res sese habuit, fideli B relatione peroravit.

concedit.

4 Cumque præ manibus hac de re nonnullos haberet contestatores satis idoneos, de prospicientia præsumens divina in hæc prorupit verba: Si, inquit, vestræ sedisset dominationi pro beneficio pusillitatem meam locum illum promereri, ad honorem vestrum fortassis aliqua ibi manus mea invenire posset commoda. Quibus Princeps celerem adhibens credentiam, divino quodam attactus instinctu, devoti militis extemplo deliberans satisfacere precamini: Si, inquit, ita est, mi charissime, ut asseris, præsertim quia imperialis me enormitas curæ ad alia compellit leterrima tendere loca, nostra te volumus imposterum uti munificentia, ita dumtaxat ut eundem locum nostræ fiscalitatis subicem g amodo absque cujusvis impeditiois obice, quoad vivas, manu semper potestativa possideas, omnia quæ nostri juris ibidem habentur exin tibi vice nostra obsequantur, quo jugiter dignitas nostra abundantiore obsequii C tui experiatur affectum.

qui transferens
eo familiam.

5 His ad calcem perductis Ernestus imperialem haud floccipendens delegationem, conjugem suam nomine Frideburgam cum tota domo ac familia omnique supellectili sua de pristina habitatione Noricæ telluris eduxit, et antefatum locum strenuus accola quantocius possedit. Qui succedentibus prosperis adeo est eodem in pago fortuitis rebus locupletatus, ut paucis comprovincialium parvo interstitio inveniretur inferior: nec immerito; quippe qui Evangelici non immemor decreti, quæ Dei sunt, Deo; et quæ Cæsaris, Cæsari reddere satagebat, ut et divinitati religionis conamine atque cæsareæ dignitati stricto placere quivisset cingulo militiæ.

genuit filiam,

* id est gaudii.

6 Contigit autem illum post aliquot annorum curricula foeminei pignoris lætabile munus de christianissima conjugem sua ibidem accipere, unde sibi diviua providentia perpetui corollarium tripudii * disposuit destinare, qui cum more fidelium natam sobolem regeneratrici gratiæ daret, nomenque illi Reginswindis imponeret, postquam illam de Jordanicis h undulis dominici Agni vellere

trabeatam recepit, gracili statim infantiae unam e famulabus, hujus officii gnaram, providit pædagogam, quæ acsi pupillam oculi sui solerti vigilantia infantem custodiæ vallo præmuniret, donec ad intelligibiles annos puellari pudore evaderet. I

7 Sed anguis ille virulentus humani generis glutio * inrefertibilis, qui ab initio homicida extitit; irreconciliabilis semper innocentiae persecutor vitiorumque incensor, cum doleret nihil in novæ adoptionis filia suum pullulascere, neque veteris fermenti aliquo spargine novam conspersionem æruginascere, versipellis vafer, arguta sensim occasione admota, ne utrumque esset, genuinæ bilis elaboravit sudore i. Nempe il lam infandissimam famulam, quæ fidissima hactenus virgunculæ custos visebatur, adeo invidiæ suæ inussit cauterio, quo versa vice-ministra fieret necis, quæ jussa fuerat vitæ.

quam nutrix,
instigante dæ-
mone,
* id est helluo.

8 Evolutis ergo septenis temporibus ætulatæ sanctæ virginis Regisvindis, accidit hujulæ ipsius germanum equinum domini sui pascere gregem, qui agrestes equarum turmulas studio sagaciore jussus fuerat prævidere. E Is itaque cum multoties, uti in id conditionis solet evenire personis, crescente desidia remissius erga gregem ageret, damnunquæ non modicum domino suo, neglecta pastoralitatis cura, inferret, quadam die rationem de sibi creditis equabus, in præsentia domini sui reddere est coactus; cumque in judicio positus nullo se sagacitatis prætextu defendere potuisset, omni interim apologia depressa, aspera illum flagelli censura, dominus secundum quod meritis fuerat, multari præcepit, ut et illum de cetero emefidaret, et ceteris metum imponeret.

ob verbera fra-
tri suo ab Er-
nesto influta.

9 Talis autem infortunii acerrimo dolore soror illius, nutrix videlicet sanctæ Reginsvindis ultra modum stomachata, tanta cœpit impatientiæ vertigine debacchari, ut novo quodam furoris genere iusani capitis muniiceps nunc se phreneticam, nuuc lethargicam simulans, ad ultimum miserabilem dominis suis rependeret talionem. Surgens igitur male merita auspicata oportunitatis hora sacram arripuit furens ac furibunda puellam, et Neckarem fluvium festina adiens, primum F gutture intercepto, cervicibus retortis, vita privavit, ac deinde toto vesaniæ furore conducta mediis injecit fluctibus, quæ ubi tale tantumque facius miserabilis se perpetrasse cognovit, semepitiam desperationis baratro miserius illisit, et suapte voluntate mortis sibi exitium anhelæ quæsivit: ascendit quippe, malesauo agitante spiritu, scrupulosam prærupti saxi eminentiam, ubi cunctis mortale patet præcipitium, quod impugnante alvei validudine proclivius constat cavatum, acsi humani ingenii operiosius labore desudatum, ut eo sêse citius neci traderet, quo periculosius ad ima descenderet.

eneat et in Ni-
crum projicit.

10 Sed quia secundum veritatis vocem nihil opertum est, quod non reveletur et occultum quod non publicetur, non casu aliquo, sed nutu potius credo actitati divino, supervenere aliqui de civibus loci, qui magno stuporis attoniti prodigio, quidnam misera illa Deo et hominibus perdita eo loci tentare vellet, subtili ocus indagine percontantur; quæ cum se præcipitio committere velle responderet,

Cives quidam,
detecto homici-
dio.

EX MSS.

responderet, nec tamen conscientiae stimulum prodere præsumeret, strenue illico eam utrimque circumvallant, de periculo instanti extricant, vique permaxima rei veritatem extorquent: qua comperta, miseram conscientia aculeatam postponentes, sacrae Virginis corpusculum jam janique extinctum sollicita inquisitione per curva fluminis littora vestigare moliuntur.

puellulae corpus
miro modo invenit.

B 11 O novum spectaculum novae martyri tenerrimaeque virgini congruum! Tertiae diei jam transacto crepusculo, vident Virgunculæ sacrum corpus exanime, piscoso cuidam cohaerens gurgustio, facie vivida vultuque rubicundo, quod extensis brachiis instar crucifixionis inter ipsos liquidos undarum globos solidos, jam natura cedente, fixerat passus. Res mira nostroque ævo haecenus invisita. Videres namque septennem virginem, septiformis charismatis amictam decoramine, inter liliatos virginum cœtus crucifixum Dominum intente laudantem, et quod spiritus ante conspectum divinitatis officii haberet, artibus jam morte calcata in lymphis monstrantem. Quid plura? Quia dubitari omnino nequit, quin ab omni prævaricationis integra labe inter hymnisonas Innocentium choreas Agnum Dei quocumque ierit comitetur, num quidnam niveae agnellæ puritati aliquid deesset? Gemella proculdubio virginitatis simul et martyrii relucens lampade, non modo liliis convallium, verum etiam rosis in sanguine rubricatis in illo albatorum secretario stolata cum Christo regnat sine fine beata. Sed hæc haecenus.

et honorifice sepeliunt in cœmeterio.

lege Laudien

C 12 Tollentes igitur corpusculum Virginis de aquarum stagnantium vorticibus calcatis, postquam ordinem rei parentibus indicaverunt, ad celebrandas more solemnibus sacras exequias sacerdotum quaquaversum convocatur turba, quo ejus non dico funebria sed magis natalitia complerent officia. Continuo tam de vicinis quam eminus positus innumerabiles coeuntes oppidulis, et cum crucibus ac cereis omnique religionis ecclesiasticæ apparatu tam generosæ occurrentes indoli, maxima parentum nec non amicorum circum stipante caterva, in supra memorati loci Loufun * videlicet basilicæ cœmeterio terram virginali oppignorantes vadimonio sanctissimæ Virginis corpusculum humidis tumulavere lumiibus, sub die pridie Nonarum Maiarum.

ANNOTATA.

a Ludovicus cognomento Pius imperare cepit anno 814. Obiit autem anno 840.

b Imperator ex communi Chronologorum opinione anno 832 fuit Augustæ Vindelicorum. Forte ex hac nota chronologica, vaga hujus historix epocha magis determinari posset.

c Quinam fuerint populi Norici obscurum est, ut videre licet apud Baudrand, et Cluverium in Geographia lib. III, cap. IV. Videtur hic Noricus significare Bavarum, ut postea ex Actorum contextu patebit.

d De antiquis Franciæ divisionibus viduauctores passim obvios. Liqueat, hic per Franciam australem designari modernam Sueviam.

e Neckaris seu potius Nicer vel Nicrus fluvius Germaniæ, qui oritur ex Sylva Nigra et monte

Arnobæ, et post longum cursum tandem Rheno miscetur prope Manheimum. Ob hanc aquarum commixtionem puto, Nicerum ab auctore nostro vocari comitem Rheni.

f Raris interpositis solibus, opplevit, id est, post paucos dies paravit. Mira expressio, et cinctulis non exaudita Cethegis.

g Subices vel ut Nonius legit subjices, teste Eilhardo Lubino in suo Antiquario, apud Ennium invenitur pro subjectis. Itaque per locum nostræ fiscalitatis subicem significare vult auctor locum nostro dominio subjectum. Si hæc explicatio non placet, meliorem ediscere.

h Id est baptismalibus aquis. Verosimiliter deductum hoc epitheton ex Christi baptisate, quod in Jordane peractum est.

i Hic iterum obscurus sensus, quem post lectionem tandem utcumque intellexi. Hujusmodi in his Actis sunt plures, quod semel monuisse sufficiat, ne nimium excrescant hæc Annotata.

CAPUT II. Occasio translationis, sacri corporis translatio et miracula.

P Post gloriosam beatæ virginis ac martyris Christi Reginswindis tumulationem exhaustis aliquot annis, pius et misericors rex regum ac coroua virginum Christus, non ferens sponsam suam, in suo jam secum thalamo manentem, secularium diutius agglutinare sepulchris, cujus esset meriti, miro dignatus est modo ostendere. Ecclesia denique illa paupertino lignorum instrumento per longum tempus inibi durante, nocte quadam vocibus quibusdam ruinæ suæ clamans novam Christi Martyrem recenti memoria comminus subterrata, haud condignum sub divo * sortiri pausatorium, versus sepulchrum Virginis magno fragore parte aliqua cecidit acsi ingressam illi non ostiatim, sed largius præbere cuperet.

Sepulchrum virgunculæ, ruente senel

* communius sub dio

F atque iterum ecclesia, mutandum declaratur.

14 Quod cum mane die altero cives rusticani conspicerent, nec tamen quid in re esset omnino pensare quivissent, resarcire velocius adjunctis carpentariis studebant, ne forte vel furibus vel bestiis domus Deo dicata pateret: cumque parvo transacto intervallo iterum atque iterum violenter supra tumulum rueret, cœpere nonnulli de civibus loci inter se mussitare asserentes simpliciter, quod tamen verum fuit, quia videlicet propter innocentem puellam, martyriam jam bravo in cælis palmatam, talia fierent cælitus indicia. Jam vero sanctæ Virgunculæ parentes, nativa habitatione Norici saluginis a revisa, cum omnibus mobilibus suis, Francigenis b dorsum dederunt, et quod superna clementia erga natam suam ageret, minime scire potuerunt.

a
b

15 Præfuit autem tunc temporis sanctæ Herbipolensi ecclesiæ Deo amabilis episcopus, nomine Humbertus c, cui dormienti quadam intempestæ noctis hora astitit aliquis e civibus cæli dicens: Surge quantocius, et locum, qui dicitur Loufun, in ripa Neckaris fluvii situm diligenter ab omni ineptia emundare curato, atque oratorium mihi cum magna

Episcopus Herbipolensis ab angelo

A magna festinantia ædificare studelo, quia margaritam Domini, quæ hucusque incautius humanis subiacuit plantis, magnifico oportet honore in illud asportari, et quamdiu hujus mundi orbita volvitur, Missarum ibidem hymnorumque ecclesiastico more solennia convenit celebrari.

16 His peroratis nuntius ille nubivulus illico nuda venit redit. Episcopus autem de nocte consurgens dominicam parvi pendens jussionem, et velut somnium incertum habens quod audivit, humana pressus inertia attendere omnimodis neglexit: eum ecce, parva distante intercapedine, ad repetendum nuntium angelus in stratu positum revisit episcopum dicens: Quare mi frater mandatum Domini nauci pendisti? Et oratorium, quod præcepi, dissimulasti facere? Jam nunc surge nihil hæsitans, quia a Deo missus sum tibi hæc nuntiare, et mihi crede, quoniam si amplius pedem retraxeris et inobediens inventus fueris, digna te verberum multatione castigare habeo. Evigilans pontifex et hæc secum rummans, illusionem potius phantasmaticam, quam divinam revelationem mente obstinata eredit, et sicut prius rebellis nescius perstitit.

17 Tertia autem vice, nocte media, cæli cursor secundum promissum illapsus episcopi cubiculum, non jam verbis, sed ultricibus virgis ejus inobedientiam vehemens increpavit, et tanta illi disciplina stigmatizavit, ut videlicet lividæ cutis apta vestigia divinæ visionis eunctabilia *d* omnia facerent credibilia. Hoc modo tandem rei veritatem expertus episcopus, stulte se egisse sero pœnituit, et convocatis oecis consiliariis et suffraganeis suis presbyteris quamplurimis, omnia illis teste verbera patefecit, quæ tam diu tacitus distulit; deinde sumptuum adhibita copia, cœmentarios undecumque collegit, et oratorium, prout jussus erat, in prædicto loco construens, pro posse illud decoravit.

18 Cumque extremam divino operi manum imposuisset, et statuto die, hoc est in Idus Julii *e*, in quo Phœbus naturali cursu penultimam tropici caneri partem annuatim ignire solet, more episcopali ecclesiam consecrasset, cum maximo cœtu monachorum, clericorum, ac ceterorum utriusque sexus fidelium, sacræ Virginis glebam intus devotissime transportavit, et in decentissimo locello collocavit; in ipsa autem processione inter dulcisonas cleri melodias, angelorum sancta frequentia hæc Davidica perrepuit orsa: Beata, quam elegisti et assumpsisti, Domine, in æternum habitabit in atriis tuis. Tanta denique miri odoris fragrantia omnes, qui aderant, percelsit, ut æstimarent odorifera se circumseptos aura, et totum illum locum divinitatis obumbrari gloria; pro certo scientes, quia non privabit Dominus bonis eos, qui ambulant in innocentia; qui secundum Euangelium jure talium est regnum cœlorum. His rite consummatis magno perfusi gaudio in sua quique rediere eum pace.

19 At postquam ejusdem regionis cæteratio enormis talem tantumque, per inclyta beatæ Reginswindis merita, virtutum persensit odorem, omnes qui habebant imbecillos ac variis oppressos incommodis, fide pleni ad sacratissimæ Martyris tumbam secum

cataplasmandos *f* duxerunt, quos et divina largitas, ad declarandam sanctam ejus innocentiam, sanos redire concessit et incolumes. Nam manci restaurationem, cæci illuminationem, paralytici gressum, leprosi recipere cutis munditiam, et febrium facibus æstuantes pristinam se gavisus sunt recuperare salutem, laudem divinitati reddentes.

20 Inter hæc neque illud silentio subruere æquum fore arbitror, quod ibidem nuper contigisse refertur. Cum enim sanctitatis ejus fama longe lateque pervolaret, quidam nobiles de parentela ejus, orationis causa de Boioariorum *g* finibus ad sanctæ Martyris tumulum properantes, cum virtutum ac miraculorum ejus insignia per semetipsos luce clarius explorarent, validissimo sunt affectu mœroris affectu, quod sanctam Virgunculam cognatam suam in patrio solo non habebant; sed cum aliquamdiu illie demorarentur, consilium inter se habere cœperunt, quomodo, permittente gratia divina, ipsa sacra furtim auferre potuissent.

21 At custos ædis suæ omniscius Christus, non sinens locum, quem tanto sublimavit honore, impio violari latrocinio, prohibuit eos tali modo: Cum attentius illi male maturis inservirent excubiis, nocte quadam opportunum tempus existimantes, quo mente cœpta opere tenus peragerent, orationem enixius simulantes, elanculo irruerunt atque thesaurum Domini, loco illo cœlitus et ante secula prædestinatum, unca manu rapere, patriamque celerius avidi viæ moliuntur repedare. Sed ecce repente de cælo super eos nimius timor ac tremor irruit, adeo ut fundamentum ecclesiæ minaci terræ motu quateretur et ipsi fulminum ac tonitruorum ictibus graviter semiustulati terratenus pene exanimis corruerent palliduli. Postquam vero, divino cessante terrore, ad eor redierunt, magna precum instantia Divinitati supplicantes, emendationis inducias perobstinate flagitarunt, et sic inde decedentes, ad propria regressi sunt. Benedictus per omnia Deus, cujus honor perpetuus, gloria perpes, regnum sine fine, et claritas absque ullius ævi mutabilitate, qui nobis tantilli laboris initium fuit et finis exstat: qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat trinus et unus per immortalia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Salsugo proprie significat quemvis humorem salsum, ejusmodi in salinis est. Forte hic per remotam iterum metaphoram sumitur pro loco sterili, quia loci salsi solent esse steriles.

b Per Francigenas hic certe auctor intelligit Suevos, ut supra per Franciam Australem diximus ab eodem Sueviam significari.

c Hunibertum vel Hubertum vocant, ut monuimus in Commentario prævio num. 6, ubi etiam episcopatus ejus annos assignavimus.

d Puto hoc compositum esse a verbo cunctari, ejus synonyma sunt proerastinare, morari, differre; ita ut cunctabilia hic moras aut dilationes significet.

e In Actis aliis dicitur hoc templum xv Julii consecratum fuisse.

f Cataplasmare

EX MSB

/

Consanguinei
sacra ossa au-
terre cupientes

g

F
cœlitus ab cofa-
cinore abster-
rentur.

ac levio vomi-
tus

d

corpus ejus in
novam eccle-
siam transfert,
e

C

ubi miraculis
clarescit.

A f Cataplasmare proprie est cataplasma applicare, seu remedium morbo vel vulnere adhibere. Sic Joannes Monachus lib. 11. Vita S. Odonis Abb. Cluniacensis dicit: Illis et similibus exemplis cataplasmebat vulnus meæ mentis. Illic per

cataplasmandos scriptor intelligit sanandos, ut D ex sensu colligitur.

g Id est Bavarorum, qui superioribus sæculis Boiorum et Boioariorum nomine appellati fuerunt.

DE SANCTO TERENTIO

EPISCOPO LUNENSI ET MARTYRE

SARZANÆ IN ITALIA.

Ex Ferrario.

FORTE SÆC. IX.
Italus. an Gal-
lus, incertum.

Sanctum hunc, ceteris Martyrologis omnibus plane ignotum, in utroque Catalogo annuntiat Ferrarius; in Generali quidem his verbis: In territorio Lunensi, sancti Terentii episcopi et martyris. Citat vero pro religiosæ venerationis, Sancto exhiberi solitæ, certitudine tabulas ecclesiæ Sarzanensis, quæ Lunensi isti successit, quæque illum hodie dum ut suum episcopum agnoscit; quamquam fateatur, rem istam adeo exploratam non esse, ut paulo pluribus antea explicuerat in majori Catalogo Sanctorum Italia, ubi de Sancti gestis paucissima quæ referret habuit; de ætate ferme nihil. En ejus ibi annotationem: Sunt tamen, inquit, qui Terentium episcopum, non Lunensem sed Gallum, quem Romam, voti solvendi causa, proficiscentem, eaque transeuntem, a latronibus, ut supra narratum est, interfectum putent, idque Karolo Crasso Imperatore, cum Gualterius episcopus Lunensis ecclesiam administraret. Utri recte sentiant, non

disquiro; nihil habuit Ughellus, quo rem obscuram illustraret; neque placet paulo longior portentosa narratio Italica alicujus recentioris, in qua solidi nihil reperio: cum autem ex Ferrarii, de cultu testantis, fide Sanctum adoptaverimus, ejusmet verbis elogium describimus:

2 Terentius episcopus Lunensis (ut tabula^E ecclesiæ Sarzanensis testantur) inter ceteras ejus virtutes, maxima erga pauperes benignitate præditus fuit: nam quocumque loco esset, illis eleemosynam largiter impertiebat. Cumque extra urbem in via pauperibus eleemosynam de more distribueret, a latronibus, magnam pecuniæ summam apud eum se reperturos sperantibus, invasus, interfectus est, juxta Laventia, qui in Macram influit, amnem. Cujus corpus plastro impositum, a juvenis indomitis, in eum locum, qui S. Terentii nominatur, delatum, ibi conditum est, ecclesia ibidem suo nomini constructa.

E
Elogium.

DE S. FELICISSIMO CONFESSORE

APUD NUCERIAM IN UMBRIA.

Ex Ferrario.

J. R. S.

XV JULII.
De cultu constat,
sed ignoratur
ætas.

Est hic alter Sanctus, æque ac prior, in omnibus aliis Fastis sacris præteritus, exceptis Ferrarii Catalogis, iisdem istis, de quibus jam proxime egimus; accepta nempe notitia ex solis monumentis ecclesiæ Nucerinæ: talibus saltem, ut, ex cultu ibi inmemorabili, tutissime inter Sanctos connumerari possit, tametsi vaga sint, certe nulli distincto tempori affixa, quæ de ipso narrantur. Positionem seu cultus locum fusius describendum non eensemus: satis enim nota est gemina apud Italos Nuceria; altera in Picentibus, non adeo procul Neapoli; a qua nostram satis discrevimus, per situm ejus in Umbria, nempe inter Assisium et Camerinum, quod hic obiter notasse sufficiat. Miratus sum, inquit laudatus Ferrarius, nullam in Actis S. Felicissimi temporis mentionem contineri. Eam alibi frustra quærivimus; ut proinde nihil supersit, quam ut elogium ab ipso compositum, hic fideliter subjungamus.

2 Felicissimus, apud Nuceriam Umbrorum urbem, ex patre Rufino, viro in pauperes pientissimo, in pago Sicimano natus, infans, invitis parentibus, Nursiam in monasterium

S. Eutychii se contulit; ubi cum brevi literas didicisset, aliis prædicare cepit. A patre exoratus, tandem accepta a monachis (quorum necdum habitum induerat) benedictione, domum rediit, ac pietatis operibus vacans, pupillorum et viduarum, præcipue egentium, curam gessit. Cum autem et proprias vestes pluries pauperibus concessisset, a patre, qui id iniquo animo erebat, domo expulsus, ad boves pascendas mittitur; cumque vaccam pauperi eleemosynam petenti (cum quod daret, aliud non haberet) dedisset, patris iram metuens, in locum, cui Politianum nomen est, aufugit: ubi defixo baculo, cum is statim florisset, ibi sibi considendum intellexit. Deo itaque orationibus et vigiliis inserviens, cum miraculis clarere cœpisset (cæco enim inter alia lumen restituit) peccatores ad bonam frugem plures convertit. Denique multos ibi annos mortuus, migravit ad Dominum Idibus Julii. Miraculis etiam post mortem claruit; cum enim latro ecclesiam Felicissimi ingressus, et, pretiosioribus

Elogium.

A sioribus sublatis multam per noctem viam se confecisse putaret, mane juxta eandem ecclesiam deprehensus, voto S. Felicissimi, se illius ecclesiae perpetuo inservituro, facto mortem evasit. Quidam a daemone obsessus, ad eam-

dem ecclesiam delatus, multis praesentibus liberatus est. Alius sacras S. Felicissimi reliquias temere ausus tangere, brachio illico sibi stupefacto, poenitens veniam et sanitatem impetravit.

DE S. ANSUERO MARTYRE ET SOCIIS RACEBURGI IN SAXONIA INFERIORE.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Palæstra et epocha martyrii.

Raceburgum vulgo Ratzburg, quæ ab Hel-
moldo lib. 1, cap. 11 civitas Polaborum, et
ab aliis Racipolis, Razispurg et similibus
nominibus appellatur, antiqua Germaniæ
urbs in circulo Saxonie inferioris, inter Ducatum
Megalopolitanum ad ortum et Livenburgicum ad
occasum, juxta lacum cognominem sita est, fuit-
que episcopalis sub archiepiscopo Bremensi, qui
etiam interdum Hamburgensis vocatur, postquam
scilicet, approbante Nicolao I Romano Pontifice,
cathedra Hamburgensis Bremensi unita est; de
qua unione pluribus actum est in Vita S. Anselmii
archiepiscopi Hamburgensis ad diem III Februarii
in Commentario prævio § II. Distat autem Race-
burgum septem miliaribus Hamburgo ac totidem
Luneburgo, tribus vero aut quatuor Lubeca. Qui
plura de ejus situ, variaque fortuna nosse cupit,
adeat Matthæum Merianum in Germanica Saxo-
nie inferioris Topographia pag. 197. In hac civi-
tate Raceburgensi, aut saltem non procul ab ea,
S. Ansuerum aliosque Christianos a Slavis, ad
paganismum relapsis, martyrii laurea coronatos
fuisse testantur ferme omnes istius regionis histo-
rici. Ante alios M. Adamus ecclesie Bremensis
canonicus, qui eodem tempore vixit, sic scribit in
sua Historia Ecclesiastica lib. IV, cap. XI: Ansuerus
etiam monachus et cum eo alii apud Razispurg
lapidati sunt. Idus Julii passio illorum occurrit.
Qui cum ad passionem veniret, flagitasse fertur
paganos, ut prius socii, quos deficere metuebat,
lapidarentur. Quibus coronatis, ipse gaudens
cum Stephano genua posuit.

2 Non frustra numero superiore dixi, S. An-
suerum ejusque socios in civitate Raceburgensi,
aut saltem non procul ab ea, martyrii lau-
rea coronatos esse. Huic disjunctioni faciendæ
occasionem præbuit textus Adami Bremensis, qui
eos apud Razispurg lapidatos fuisse affirmat. Eam-
dem expressionem imitantur Helmoldus presbyter
Bosoviensis prope Lubecam in Chronico Slavorum
lib. I, cap. XXI, Chronographus Saxo anonymus,
cujus chronologia pertingit usque ad annum 1188,
quemque propterea circa hæc tempora vixisse opi-
natur Leibnitiuss, qui primus Lipsiæ anno 1698
hunc scriptorem luci publicæ dedit; Albertus
Stadensis in suo Chronico ad annum 1066, alii-
que, qui Adami verba transcripserunt. Verum-
tamen non ignoro, ab antiquis scriptoribus præ-
positionem apud pro in saepe usurjari. Hujus res
exempla in Martyrologiis passim obvia sunt. Unum
hic dedisse suffecerit. Usuardus die XXI Januarii
sic habet: Apud Antiochiam natalis sancti Babilæ
episcopi, qui persecutione Decii postquam
frequenter passionibus suis ac cruciatibus glo-

rificaverat Dominum, gloriosæ vitæ finem
est sortitus in vinculis. Acta tamen illius et
antiqua quædam Martyrologia, atque inter alia
Hieronymianum, cum in Antiochia passum esse
testantur. Romanum Parvum sic habet: Antio-
chiæ sancti Babilæ episcopi. Idem contingit
in casu nostro: Quod enim ab Adamo. Helmol-
do, aliisque apud Razispurg peractum dicitur,
ab aliis in Racisburg factum esse perhibetur:
Chronicon enim Riddageshusanum a Leibnitio edi-
tum inter scriptores Rerum Brunsvicensium tom. II,
pag. 76 ita breviter enuntiat: Sanctus Answ-
erus lapidatur in Ratzeburg. Chronicon vero
Slavicum incerti auctoris, post Ecclesiasticam
Adami Bremensis Historiam impressum, paucis
idem martyrium sic complectitur cap. XIV: An-
suerus monachus cum suis lapidatus est in Ra-
cisburg Idus Julii. Ex dictis facile crediderim,
S. Ansuerum, ejusque socios in ipsa urbe Racebur-
gensi martyrio affectos fuisse. Hæc de sacri certa-
minis palæstra sufficient; jam ad quæstionem
magis intricatam progrediamur.

3 In figenda hujus martyrii epocha adeo inter
se dissident recentiores auctores, ut hic vere locum
habeat vulgaris paræmia, quot capita tot senten-
tiæ. Eminentissimus cardinalis Baronius in An-
nalibus Ecclesiasticis Slavicam persecutionem et
S. Ansueri eadem anno Christi 1065 omnino col-
locandam censet his verbis: Hoc eodem anno,
qui et vigesimus secundus numeratur Adal-
berti archiepiscopi Hamburgensis, Slavorum
ecclesia sub ejus paræcia constituta pessum-
datur, multis in ea clade martyrio corona-
tis, in primis vero Godescalco principe,
Christianæ religionis studiosissimo propugna-
tore. Hæc autem tanta gloria ejus ecclesie,
ut quam firmiter testata relinquatur: in pri-
mis, quod ad tempus spectat, Adam, qui
aderat, ista habet: Expulsio archiepiscopi et
mors Godescalci uno fere anno contingit, qui
est pontificis Hamburgensis Adalberti vigesi-
mus secundus. Hoc plane anno, cum crea-
tus ipse fuerit Hamburgensis archiepiscopus
anno Christi millesimo quadragesimo tertio.
Res tunc gestæ ab eodem auctore breviter
ita narrantur, seu potius perstringuntur.
Hic narrata ex M. Adamo exde Godeschalci prin-
cipis Slavorum, de quo nos egimus die VII Junii,
sic ex eodem scriptore pergit Baronius: Ansuerus
monachus et cum eo alii apud Rinsburg
lapidati sunt. Idus Julii passio illorum occur-
rit. Monco obiter per urbem Rinsburg hic a Ba-
ronio positam, intelligi debere Raceburgum, ne
alioquin forte confundatur cum Remburgo oppido

Martyrium ejus
Baronius,

F

AUCTORE
G. G.

et Mabillonius
collocant anno
1065:

Holsatiæ, quod in limite Ducatus Slesvicensis ad fluvium Eyderam situm est.

4 Hæc Baronii chronotaxis placet Mabillonio, qui in *Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæculo vi part. II, pag. 156 eandem sic stabilire nititur*: Ansueri martyrium, inquit, simul cum generali ista Haminaburgensis provinciæ clade anuo MLXVI consignant Albertus Staxensis in chronico laudato, et Helmoldus lib. I Chronici Slavorum cap. XXIV, quam tamen Krantzius libro IV, cap. ultimo ad annum MLX revocat. Sed illi auctores annum martyrii horum Sanctorum cum anno Henrici regis octavo et Adalberti archiepiscopi Hammaburgensis vigesimo secundo componunt. Quare cum Henricum sub finem anni MLVI regnum accepisse constet, Ansuerum anno MLXV martyrio affectum fuisse potius crediderim. Et quidem, id diserte habetur in Chronico nostro Saxonico, antiqua manu conscripto; in quo hæc Slavica clades anno MLXV narratur, ubi etiam persecutionis auctor dicitur fuisse Blusso, qui sororem habebat Godescalci, Plussonem appellat Albertus Stadensis. *Observe hic etiam per transennam parum sibi constare Krantzius, dum in Metropoli lib. IV, cap. XLIV illam Slavorum seditionem anno Christi 1060 alligat, qui in sua Wandalia lib. III, cap. V, eandem anno Christi 1066 collocat.*

Pagius autem
anno 1065:

5 Baronii Mabillonique sententiæ contradicit Antonius Pagius, qui in *Critica Historico-Chronologica ad annum 1065 ita notat*: A num. 50 ad 53 persecutio adversus Christianos in Saxonia excitata, quam Baronius hoc anno narrat, pertinet ad annum millesimum sexagesimum quartum, ut liquet ex Adamo Bremensi libro IV. Helmoldus in Chron. Slavorum lib. I, cap. XXIV et Krantzius in Wandalia libro III, cap. V, qui Adamum exscribere solet, eam perperam cum anno sequenti copulat, cum Adamus asserat, eam contigisse anno XXII Adalberti Archiep. Bremensis, sed eam accurate narant. Deinde iterum ex anno vigesimo secundo Adalberti Archiepiscopi (Baronius Mabilloniusque, ut supra vidimus, ad stabiliendam suam chronologiam eodem argumento utuntur) opinionem Baronii contendit evertere. Denique Helmoldum et Krantzius, qui cum Henrici Quarti anno octavo hanc historiam conjungunt, erroris redarguit: Anno enim sequenti, inquit, Henricus IV undecimum regni annum inchoavit. Quare persecutio hæc accidit anno MLXIV, quo desiit annus octavus Henrici, et incepit annus XXII Alberti archiep. etiam in Helmoldi et Krantzii sententia, qui Alberti initium cum anno MXLIII recte conjungunt.

Nos vero cum
alio illud anno
1066 contigisse
putamus.

6 Plures chronologi volunt, hos Slavicos tumultus anno 1066 contigisse. Pro illo anno aperte stat Helmoldus, qui lib. I Chronici Slavorum cap. XXIV ita diserte pronuntiat: Accidit autem perturbatio hæc in Slavorum provincia anno post Incarnationem Domini millesimo sexagesimo sexto, anno regni Henrici Quarti VIII. Albertus Stadensis, qui floruit anno 1256, in suo Chronico ad annum 1066 post narratum Godescalci et Ansueri martyrium aliasque turbas ita concludit: Igitur expulsio archiepiscopi et mors Godescalci anno Henrici regis octavo, Archiepiscopi XXII, præsentis anno Domini contigit. Baronius et Mabillonius hos quidem auctores deserunt, imo Pagius Helmoldum errasse

rotunde edicit. Malim ego, quamdiu aliunde non D
urget manifesta ratio, scriptores illos sinceritate et antiquitate venerabiles secum conciliare, et hanc Slavicam adversus Christianos barbariem anno Christi 1066 consignare. Quin imo Adamum Bremensem, qui ob loci temporisque viciniam, res gestas perspectas habere potuit, opinioni meæ favere contendo. Quod vere pertinet ad Saxonicum Mabillonii Chronicon, antiqua manu descriptum, quo Slavica hæc rabies anno MLXV expresse narratur; ei oppono chronicon Lubicense, quod Meibomius tomo II *Rerum Germanicarum* edidit, ubi pag. 394 hæc habentur: Sub isto etiam Ezone Slavi, facta conspiratione, iterum relapsi a fide, presbyteros et Christianos lapidabant et mactabant anno Domini MLXVI. Adde etiam Chronographum Saxonem a Leibnitio, ut supra dixi, primo typis editum, qui Codescalci et Ansueri eodem anno Domini MLXVII, Henrici Quarti XI constituit. Quamvis is auctor sententiam nostram non teneat, tamen a Baronii, Mabillonii, Pagiique opinione magis quam a nostra discrepat. Jam sententiæ nostræ fundamenta ponamus.

7 Magister Adamus, quem adversarii, quamvis inter se dissidentes, tamquam opinionis suæ patronum utrimque citant, postquam lib. IV, *Hist. Eccles. cap. VIII*, et sequentibus motas contra Archiepiscopum suum turbas et mortem Godescalci Ansueroque a furentibus Slavis illatam enarrasset, cap. XXIII ita concludit: Igitur expulsio Archiepiscopi et mors Godescalci uno fere anno contigit, qui est pontificis XXII. Hæc est Slavorum tertia negatio, qui primo facti sunt a Carolo Christiani, secundo ab Ottone, tertio nunc a Godescalco principe, et nisi fallor, hæc mala nobis ventura signavit ille horribilis cometa, qui ipso apparuit anno circa dies Paschæ. Lambertus Schafnaburgensis scriptor etiam coævus in suis Annalibus ad annum Christi 1066 narrat sequentia: Facto mane infensis adeo animis omnes in archiepiscopum (nempe Adalbertum, de quo agit) coorti sunt, ut nec manibus temperassent, nisi regia majestas vix et ægre iracundiam cohibuisset. Contumeliose itaque ejectus est de curte regia cum omnibus tyrannidis suæ fautoribus. Tum interpositis quibusdam, eodem anno 1066 sic prosequitur: In festis Paschalibus per quatuordecim F
fere noctes continuas cometa apparebat. His tamquam pro fundamento præmissis, adversariorum objectiones solvamus.

Opinionis nostræ fundamenta ponuntur.

8 Baronius loco supra citato ex Adamo Bremensi refert, seditionem illam Slavicam contigisse anno Adalberti archiepiscopi XXII. Dein ait, Adalbertum aut Albertum (utrovis nomine appellatur) creatum fuisse archiepiscopum anno Christi MLXIII; atque hinc infert Slavicam istam persecutionem collocandam esse anno Domini MLXV, cum ille annus Christi concideret cum anno Adalberti archiepiscopi vigesimo secundo. Constat quidem ex Adamo Bremensi decessorem Adalberti obiisse anno MXLIII circa diem XVII Kal. Maii, Indictione XI. At discere cupio, unde constet Adalbertum eodem anno ei successisse, aut saltem ab eo tempore archiepiscopatus sui annos numerare cæpisse. Ad id dicendum me movet diploma ipsius Adalberti de fundatione Gosecensis monasterii, quod inter Privilegia Archiepiscopi Hammaburgensis post Adami Historiam Ecclesiasticam impressum invenio, ubi in fine hæc leguntur: Dat. III Kal. Octob. anno Incarnationis Domini MLIII Indictione

et adversariorum objectiones.

A Indictione III, episcopatus Domini Alberti archiepiscopi anno VIII. Actum Gozeka in Christi nomine feliciter. Amen. Facto computu, sequeretur Adalbertum tantum dignitatis suæ archiepiscopalis annos numerare ab anno Christi 1045, quo etiam anno illum Altbrando successisse scribit Lambertus Schafnaburgensis.

ex Adalberti archiepiscopi.

9 Fatcor in aliis ejusdem præsulis diplomatibus annos aliter numerari, ut patet ex diplomate foundationis cœnobii Rastandensis, ubi in fine sic legitur: Data anno Incarnationis Dominicæ MLIX, Indictione XII, III Idus Septemb. Ordinationis vero ejusdem Reverendissimi archiepiscopi Adalberti XVI. Hic ordinatio ejus indicatur facta anno MXLIII. Propter hanc variam computandi rationem in his diplomatibus occurrentem, suspicor hujus archipræsulis annos a scriptoribus diversimode numeratos fuisse, quemadmodum fit in annis Henrici Quarti, uti statim videbimus. Forte aliqui eos a nominatione, alii a confirmatione aut consecratione, vel simili quadam circumstantia, nobis hætenus ignota, cœperunt computare. Sed his missis, quid vetat XXII Adalberti annos completos accipi, qui ab anno 1043 usque ad annum 1066 omnino effluxerint, non computatis duabus extremis annorum partibus?

et regis Henrici IV annis desumptis diluuntur.

B 10 Idem fere observandum est ad componendam Slavicam adversus Christianos persecutionem cum anno Henrici Quarti octavo. Nam Germanicæ historiæ vel tantillum peritis notum est, eos annos Henrici Quarti diverso modo numerari. Aliqui eos inchoant ab anno 1054, quando, teste Lamberto Schafnaburgensi, consecratus est in regem Aquisgrani ab Herimanno Coloniensi archiepiscopo. Alii ab anno 1056, quando, teste eodem Lamberto, regnum pro patre obtinuit filius ejus Henricus, quinque annorum infantulus, anno postquam in regem unctus fuerat, tertio. Sed cum eo tempore mater ejus regnum filii loco administraret, plures chronologi ab anno sequenti 1057, Henrici Quarti regnum numerare incipiunt. Certe Chronographus Saxo jam aliquoties laudatus hunc ponit titulum: Annus Domini MLVII, Henrici Quarti I. Deinde ita inferius scribit: Henricus Quartus, Henrici Imperatoris filius admodum puerilis patri succedens regnare cœpit. Albertus Stadensis in suo Chronico ita diserte loquitur: Anno Domini MLVII Henricus Quartus, Henrici Imperatoris filius, LXXXVII aº Augusto, regnare cœpit, et regnavit annis XLII. Annales Hildeshemenses a Leibnitio inter scriptores Rerum Brunswicensium tomo I editi sic habent pag. 731: Anno Domini MLVII Ind. IX Henricus filius Henrici Imperatoris admodum puer regnare cœpit. Si posteriorem hanc epocham sequamur, et modo supra dicto anni sumantur completi, patet, ab anno 1057 usque ad 1066, octo annos completos transiisse, atque ita hunc Slavorum tumultum potuisse contingere anno Henrici Quarti octavo completo. Ex dictis saltem liquet, hos annos pro varia computandi ratione valde incertos esse, atque ob unius alteriusve anni discrimen Helmoldum, Albertum Stadensem, aliosque scriptores veteres certum annum assignantes, non statim erroris esse arguendos. Novi quidem in quibusdam diplomatibus alios annos figi; sed cum in eorum Indictiones (forte etiam in numeros) menda irrepererint, talium diplomatum testimonia etiam opinioni meæ faventia non magni facio. His itaque in medio relictis, unicum officio

argumentum, cui ab adversariis satisfieri desidero.

11 Conveniunt omnes a me hætenus citati historici et chronologi, anno ab Incarnatione Domini 1066 circa festa Paschalia apparuisse cometam. Id ipsi adversarii non dissentunt: Baronius enim in Annalibus ecclesiasticis hunc annum ita incipit: Millesimus sexagesimus sextus sequitur Christi annus Indictione quarta, idemque comete insigni a chronographis consignatus Latinis pariter atque Græcis historicis. Pagius vero ad eundem annum 1066 citatis Sigonii verbis, hunc cometam describentibus, historicum illum hoc signo cælesti erroris convincere conatur: Quibus ex verbis, inquit, eruitur, bellum hoc ad præsentem, non vero ad præcedentem annum, ut perperam Sigonius lib. 9 hist. de Reg. Ital., pertinere: hujus enim cometæ varii scriptores meminere, eumque hoc anno apparuisse scripsere. Licet mihi idem argumentum in Pagium Baroniumque retorquere: nam Adamus Bremensis post Slavicam devastationem, Martyrum eadem, aliasque turbas fidei narratione expositas lib. IV, cap. XIII ita concludit: Nisi fallor hæc mala nobis ventura signavit ille horribilis cometa, qui ipso apparuit anno circa dies Paschæ. Possem hic alia adferre ad hujus argumenti confirmationem non parum facientia, quæ in ecclesiastica Adami Historia immediate sequuntur de sancti regis Eduardi morte, turbisque post eam in Anglia excitatis, quæ, ipsis adversariis fatentibus, anno Christi 1066 contigere. Sed hæc sufficere existimo ad stabilendam nostram opinionem, quæ contendit, S. Ansuerum ejusque socios martyrii palmam probabilius anno 1066 adeptos esse.

AUCTORE

G. C.

Unum argumentum adversarius solvendum proponitur

§ II. Actorum compendium, ex quo Sancti patria, vitæ professio, socii et reliquiæ examinantur.

Johannes Adolphus, Cypræus domo Slesvicensis, anno 1634 Colonix Agrippinæ vulgavit Annales Episcoporum Slesvicensium, quibus inter alia inseruit satis elegans S. Ansueri elogium. In hoc Actorum compendio narrat quædam antiquis scriptoribus ignota, quæ post exhibitum hic prius istud elogium sigillatim discutiemus. Itaque lib. I dictorum Annalium cap. XIX sic scribit: Answerus nobili genere prognatus, patre Oswaldo, equite strenuo, et matre Agnete, et quidem Slesvici in ædibus illis, quæ plateam (Caninam vulgo dictam) ingredientibus ad sinistram sese offerunt, quæ nunc, quando ego hæc ad posteritatem transmittō, Bernhardus Soltow quæstor ducalis Gottorfensis possidet; quemadmodum constanti fama ad nos perlatum est; annos natus quindecim, heres futurus paternorum bonorum, parentibus invitis et reclamantibus, totum se litterarum sacrarum studiis dedit; quæ tamen studia initio nascentis Ecclesiæ in his oris fere neglecta et contempta jacebant, etiamsi Slesvicum civitas Saxonum Transalbinorum, ut eam Helmoldus et alii nominant, opulentissima et populosissima esset.

Actorum compendium, in quo S. Ansueri patria,

F

13 Itaque relicta patria et parentibus, Raticburgum profectus, idque hortatu Rodulphi episcopi Slesvicensis, cœnobium S. Georgii ingressus

vite professio,

AUCTORE
G. C.

ingressus est; ubi eo tempore inter paganos idolatras, monachi Ordinis Benedictini vivebant. Ubi cum plusculum temporis exegisset, Christianæ doctrinæ fundamentis perceptis, ad religionis professionem sese admitti petiit. Quod cum impetrasset, assumpto religioso habitu, tantos in studiis litterarum progressus fecit, ut inter viros doctos principem locum obtineret, vitæque sanctimonia et exemplo cunctis præiret. Sacris initiatus et ad sacerdotium promotus, totus contemplationi rerum divinarum, ardentibus precibus insistens, cor et corpus suum ferventi devotione in sacrificium Deo offerebat, et lacrymis litabat. Cumque monasterii abbas vel rector e vivis sublatus esset, ipse cunctis collegarum suffragiis, unanimitéque omnium voto ac desiderio, abbas creatus ac designatus fuit, nomen ac officium boni pastoris consecutus. In quo munere ita se gessit, ut magnam apud omnes laudem invenerit, ut qui gregem sibi commissum non tantum verbo, sed et exemplo erudiret et regeret. Collegas vero delinquentes et peccantes ita corripuit, ut nec rigore et asperitate eos plane pessumdaret, nec nimia facilitate eorum erratis indulgendo coniveret.

et martyrium
describuntur.

14 Sed et verbum Dei in Slavia, quæ nondum ad Christum conversa erat, publicavit et docuit, una cum collegis et fratribus, quos viginti octo fuisse memoriæ proditum est, et plurimos ad religionem convertit. Qua de causa in odium Slavorum primariorum, qui a religione Christiana abhorrebant, adductus, una cum collegis summo in discrimine aliquamdiu vixit, quoad Slavi, qui inveteratum dæmonum cultum aboleri volebant, impetu in monasterium facto, Ansuverum una cum collegis comprehensos in monte non procul a monasterio sito apud Rinsberg lapidaverunt. Ansuverus veritus ne collegæ ipsius terrore supplicii fracti ac perterrefacti, religione abnegata, iterum deficerent, ab iis, qui eos lapidaturi erant, cum ad supplicium duceretur, precibus contendit, ut priusquam ipse lapidibus obrueretur, de collegis sumeretur supplicium, quo fortitudine et constantia Christianorum martyrum male de religione sentientes pudore ac ignominia suffunderentur, certa que fide ac indubitata spe contra corona gloriæ brevi indispicenda non exciderent collegæ, nec pusillanimitate sua Slavorum diffidentiam auferent, religionemque deridendam propinarent. Quibus trucidatis, ipse in genua provolutus, exemplo Stephani, Deo animam commendavit et tradidit magna cum hilaritate. Atque ita . . . Idibus Julii martyrii decora sibi peperere. Quo die et eorum memoriam celebrarunt Majores nostri. Ansuveri brachium adhuc Stadii in ecclesia beatæ Mariæ exstare et conservari dicitur. Ad ejus sepulcrum cæcos visum recepisse et alia miracula edita esse virtute et clementia Servatoris nostri antiquitas memoriæ prodidit; quod nos ut constanti fama ac indubitata fide a majoribus ac progenitoribus nostris accepimus, ita ad posterum fide et vero transmittimus. *Hactenus Cypræus, cujus aliqua asserta, veterum auctorum testimonio destituta, jam examinabimus.*

15 *Primo quidem Cypræus nobis S. Ansuveri patriam, imo ipsam domum natalem assignat, quemadmodum constanti fama ad se perlatum esse asserit. Quidquid sit de hac fama seu traditione, in antiquis historicis nullum invenio hujus assertionis vestigium. Ecclesia quidem Slesvicensis in sacro Officio S. Ansuverum tanquam popularem celebrat his verbis: Beatus Ansuverus nobili prosapia, videlicet ex patre Oswaldo milite strenuo, et matre Agneta progenitus, de civitate Slesvicensi fuit oriundus. At in Breviario Raceburgensi, quod S. Ansuveri Passionem describit, de illius patria plane siletur. In Actis vero nostris amplioribus tantummodo traduntur sequentia: Ansuverus nobilibus propagatus parentibus festivam genealogiam duxit, utpote de patre nobili, milite strenuo Oswaldo et matre Agneta nomine, qui optimæ indolis, laudabilis opinionis et famæ bonæ exstiterunt, et vitam honestissimam actitabant. Idem Oswaldus inter Heydebo civitatem Yuciæ, quæ nunc Sleswich dicitur, et Holsatiam commoratus, tanta excellentia fuit præditus, ut plurimos milites et militares armigeros more vasallico suis possessionibus infeodaret. E Nolotamen propterea Slesvicansibus hoc patris sui decus eripere; sed mallem, ut istius civitatis incolæ Lutherana hæresi infecti, Majorum suorum exemplo S. Ansuverum tanquam popularem venerarentur, et sancti Monachi, quod nomen nunc tantopere contemnunt, fidem tenerent ac mores imitarentur.*

16 *Satis constat ex Adamo synchrono aliisque antiquis scriptoribus, S. Ansuverum fuisse monachum. At forte quis dubitabit, an fuerit ex Ordine S. Benedicti, uti asserunt Acta, Breviaria, Cypræus supra laudatus, alique recentiores. Dubium oriri posset ex eo, quod veteres auctores, de S. Ansuero agentes, id nusquam diserte expriment et interim varias Deo servientium congregationes enumerent. Adamus sæpe memoratus jam suo tempore post Slavorum conversionem, a piissimo principe Godeschaldo promotam, diversa Sanctorum virorum cænobia exstructa fuisse significat his verbis libro tertio capite xxii: Tunc etiam per singulas urbes cænobia fiebant sanctorum virorum canonice viventium; item monachorum atque sanctimonialium, sicut ii testantur, qui in Liubice, Aldiuburg, Leontio, Ratisburg, et in aliis civitatibus singulas viderunt. In magnopoli vero, quæ est civitas Obodritorum, tres Deo servientium dicuntur fuisse congregationes. Cavielationem, quæ ex prætermissa Benedictini Ordinis expressione formari posset, Mabillonius sec. vi Sanctorum Ordinis S. Benedicti part. II, pag. 156 ita prævenit: Porro non est, quod aliquis nobis objiciat, Ansuverum enim sociis Ordini nostro gratis annumerari: enim non solum censemus, quod eorum nomina in Martyrologiis tum Arnoldi Wionis, tum Hugonis Menardi, aut in Bucelini Menologio recenseantur; sed etiam quod certum sit, Hammaburgensem ecclesiam a nostris conditam et diu administratam, sobolem Benedictinam ad vicinas civitates et regiones, quæ ad ipsius curam pertinebant, propagasse. Nec facile quis sibi persuadebit, alios monachos præter Benedictinos tum temporis in illis partibus floruisse. Plane oequiesco Mabillonii argumentationi, et judico voria cœnobio ab Adamo Bremensi memorata partim fuisse clericorum simul viventium, ut antiquitus fieri solebat,*

Disquiratur a
S. Ansuero
et Slesvicensi

et monachus
ordine S. Bene-
dicti.

f

bat,

A bat, partim Benedictorum, qui ab illorum temporum locorumque scriptoribus sufficienter per nomen monachorum designabantur, cum aliud monasticum institutum in his regionibus non agnoscerent.

Examinatur
nam sociorum
vita professio.

17 Major dubitandi ratio est, an illi, quos S. Ansuerus habuit in Martyrio socios, fuerint monachi et ex Ordine S. Benedicti. Affirmant hoc passim recentiores, et Acta nostra aliaque incertæ ætatis et auctoritatis monumenta; sed apud veteres Saxoniarum scriptores de illorum vitæ professione altum est silentium. Has aliasque circumstantias primum expressas invenio in chronico Bremensi, quod ab Henrico Wolteri medio circiter sæculo decimo quinto scriptum typis dedit Henricus Meibomius tom. II Rerum Germanicarum, ubi pag. 43 habentur sequentia: In diebus illis Gotschalvus princeps Slavorum interfectus occubuit, quos ad fidem convertere nitentur. Etiam abbas Ansuerus venerabilis cum xxix fratribus a Slavis prope Raceburg lapidati sunt ad mortem ipso die divisionis Apostolorum, quorum festum celebrat ecclesia Racepoli ipso die Arnulfi propter alia festa intervenientia in eadem ecclesia. Et de illis martyribus sic canit ecclesia: Pro nomine Christi digne inventi sunt isti hic pati cum consortibus, quos triumphans in patria nunc possidet ecclesia augentes cælum sortibus. Et illos martyres Adelbertus fecit canonisari per quemdam suffraganeum in Receborg, annuente sibi Apostolico et sacro approbante concilio. Et canonizatione completa episcopus Raceburgensis misit brachium sancti Ansueri abbatis ad monasterium B. Mariæ Virginis extra muros Stradenses. Trithemius lib. III de viris Illustribus cap. cccxcix hic triginta martyres numerat, ac S. Ansuerum monasterii sancti Georgii prope Rateborch abbatem fuisse scribit: Krantzius in sua Metropoli lib. III, cap. III et lib. IV, cap. XLIII diversis phrasibus S. Ansuerum abbatem, et socios martyrii monachos fuisse innuit. Adde his Cypræum aliosque recentiores. Unde autem his circumstantias hauserint, nec ipsi indicant, nec nobis divinare promptum est. Forte eas colligunt ex incerto Chronici Slavici auctore a nobis supra citato, qui cap. XIV dicit, Ansuerum monachum Idibus Julii cum suis Raceburgi lapidatum esse. Fateor hunc scriptoris satis antiqui textum recentiorum assertionem favere, atque ex eo probabiliter colligi, S. Ansueri socios monachos et consequenter Benedictinos fuisse.

numerus.

18 Veteres Slavicæ historiæ scriptores S. Ansuerum quosdam martyrii socios attribuant, sed determinatum eorum numerum non produnt. Adverto interim a Wione, Dorganio, Menardo et Bucelino triginta monachos S. Ansueri in sacro certamine socios constanter computari. In Actis Breviariisque Borealibus est quoddam in numero discrimen: nam in Breviario Slevicensi recensentur xxviii; in Raceburgensi autem primum dicuntur xxix sub S. Ansueri disciplina in monasterio vixisse; dein narratur, quod persecutores beatum Ansuerum cum xxviii fratribus suis de habitationis loco ad mortem inferendam extraxerint, ac denique quod xxvi ex hac congregatione beatissima lapidati fuerint. Verum cum lectiones Raceburgenses integram martyrii historiam non contineant, tantum xxvi martyres primo impetu lapidatos numerant, duosque alios postea ante Ansuerum lapidibus obrutos omittunt. Quod satis patet ex verbis, quibus Officium in eodem Bre-

viario sic concluditur: O Ansuerus vir nobilis cum quater septem sociis etc. Defectum hunc supplevit Acta nostra ex Ms. Gottorpiano postmodum danda, quæ post xxvi primo impetu saxis obrutos, deinde Joannem et Volquinum nominant, eosque postea eodem mortis genere affectos fuisse narrant. Hi duo itaque xxvi præcedentibus additi numerum xxviii martyrum explent. Accedunt præterea in Actis nostris duo conjuges, qui, miraculis excitati, sese publice Christianos professi sunt, atque ideo etiam lapidibus obruti martyrii pulnam obtinuisse dicuntur. Hinc forte Martyrologi Benedictini per errorem triginta monachos pro totidem martyribus acceperint. Ut ut est, ego non nisi xxviii monachos S. Ansueri socios hæcenus reperire potui. Nec plures invenit Cypræus, qui hunc numerum memoriæ proditum esse affirmat. Jam de sancti Martyris sepultura et reliquiis pauca dicamus.

19 Acta nostra num. 20 narrant, sacerdotem quemdam cum aliis Christianis corpus S. Ansueri inter inlunata sociorum corpora satis prodigiose agnovisse, illudque in sacra monasterii, in quo vixerat, crypta sepelivisse, conditis prius juxta locum martyrii aliorum martyrum corporibus, de quorum sepulcro aut reliquiis postea nec in Breviariis nec in historiis fit amplius mentio. Deinde num. 21 dicitur, quod S. Ansueri corpus ab Evermodo Raceburgensi episcopo (obiit is anno 1178) honorifice in ecclesiam Raceburgensem fuerit translatum. Paulo ante hanc translationem fertur cæcus quidam per sancti Martyris intercessionem illuminatus fuisse. Idem, ni fallor, miraculum in quadam Actorum appendice, quam propter causas postmodum indicandas omisi, pluribus verbis repetitur. Ut autem lector illum miraculum cum eo, quod in Actis num. 21 describitur, conferre possit ac judicare, an sit ab illo diversum, istud ex dicta appendice excerptum hic oculis subjicio. Refertur igitur hoc modo: Accidit autem quod cum dies et hora transvectionis hujus, sicut solitum est, divulgata esset, quidam cæcus, optans sibi spem consolationis, cupivit anticipare tempus exhumationis reliquiarum sancti Ansueri; accessit ad cœmeterium sancti Georgii, lento passu, velut cæci solent, segniter incedens; venit prope tumulum ejus, pedem graviter iniegit in lapidem epitaphii sancti Martyris, et præ dolore angustiatum jacuit semi immobilis in loco offensionis flens, et ejulans oravit Dominum dicens: O Domine Jesu Christe, si vera sunt hæc omnia, quæ de isto Ansueri referuntur, et si in conspectu tuo Sanctorum tuorum gaudiis est adjunctus, da mihi per merita ipsius, invenire gratiam tuam, ut ego lucem diei videre merear, et Martyris sanctimonia orbi clarius propaletur. Illico oculi ejus aperti sunt; laudans et benedicens Dominum Jesum Christum. Tunc continuo, ut prædictum est dominus episcopus prænomiuatus affuit, et per ordinem singula pro sanctarum reliquiarum reverentia honorifice consummavit. Et hoc miraculum de cæco omnibus, qui ibi affuerunt, manifestius elucebat.

20 Corpus S. Ansueri ineunte sæculo decimo sexto adhuc Raceburgi fuisse, videtur posse colligi ex Breviario Slevicensi, quod anno 1512 impressum sic tamquam de præsentis loquitur: Gaude Raceburgensis ecclesia divinitus inspecta, a Deitatis clementia medullitus electa, quæ Sanctorum sanguine pulchre rubricaris, quorum nunc juvenine mire gubernaris. Lectio-

Sepultura,
translatio.

E

F

et reliquæ
S. Ansueri.

UCTORE
G. C.

nes vero ita concludit : Ad eujus sepulcrum cæci illuminati sunt, et multa miracula operatur elementia nostri Salvatoris. An autem tempore, quo hæc scribo, etiamnum reliquæ S. Ansueri supersint, aut ubinam existant, non facile dixero, cum jam Luthæra hæresis, Sanctorum cultui inimica, regionem olim sancti Martyris sanguine irrigatam, et sacris ejus ossibus condecoratam occupaverit. Reliquias S. Ansueri non in sola urbe Raceburgensi conservatas, sed etiam alio transmissas fuisse constat ex Chronico Bremensi supra citato, ac præsertim ex Alberto Stadensi, qui in suo Chronico post narratum S. Ansueri martyrium ita scribit : Illius sancti Ansueri servatur brachium integrum apud Stadium in ecclesia beatæ Virginis. Albertus Krantzius lib. iv, in Metropoli cap. XLIII, de iisdem pretiosis lipsanis meminit; sed non satis clare indicat, an ea usque ad suam ætatem illic permanserint, cum simul de eversa beatissimæ Virginis ecclesia sic obscure scribat : Illius sancti (scilicet Ansueri, cujus gloriosum pro fide certamen antea narra-
B prius Fratrum moribus eversis. Hinc liquet non nimium fidendum esse Cypræo, qui, citato Krantzio, de reliquiis Stadensibus ita loquitur, acsi illæ anno 1634, quo scribebat, adhuc ibidem superstites essent. Plura ab hoc Cypræo in S. Ansueri elogio supra exhibito confidenter asserta possem in dubium revocare. Sed dum non profert ex antiquitate assertionum suarum testimonia, vix est operæ pretium hunc recentiore scriptorem impugnare.

§ III. Cultus, Officium et Acta.

S. Ansueri socio-
rumque cultus
ex Martyrolo-
gis.

Quamvis ex dictis dicendisque satis manifestum sit. S. Ansuerum ejusque socios tamquam veros martyres jam dudum cultos fuisse, tamen more nostro etiam aliquot Martyrologos enumerabimus. Additiones Mss. Cartusie Bruxelensis ad Grevenum Idibus Julii sic S. Ansuerum cum sociis memorant : In Racisburgo sunt a Wandalis infidelibus lapidati Asterus monachus cum aliis multis pro Christi fide. Tum
C Usuardus auctus apud Molanum in Additionibus hoc die sic habet : Ansueri monachi cum suis in Ratilburg lapidati. Ferrarius in Catalogo Generali Idibus Julii hanc profert annuntiationem : Racelburgi in Vuandalia, S. Ansueri abbatis et martyris cum aliis multis. Dorganus in Calendario Benedictino sociorum numerum sic definit : SS. Ansueri abbatis et aliorum xxx monachorum a Slavis pro Christi amore lapidatorum. Hugo Meuardus in Martyrologio Benedictino sacri certaminis palæstræ numerum ita addit : In Raceburg passio sanctorum martyrum Ansueri et triginta monachorum, qui a Slavis pro Christi fide lapidati sunt. Similia habent Arnoldus Wion part. II Ligni Vitæ lib. III, pag. 225, et Bucelinus in Menologio Benedictino xv Julii, nisi quod hic posterior prolixius sancti Martyris elogium contulerit. Quid de sociorum numero, ab his Benedictinis Martyrologis determinato, sciendum sit, dixi paragrapho præcedenti.

et Breviario Sles-
vicensi, in quo
habet Officium
proprium.

22 Habemus in Musco nostro duo de S. Ansuero ejusque sociis diversa Officia. Unum in Breviario Raceburgensi, quod Illustrissimis ac Reverendissi-

mus D. Joannes Parkentyn Raceburgensis episcopus vigesimus sextus anno 1506 Lubcæ imprimi jussit, et singulis, horas canonicas ex eo codice recitantibus, quadraginta indulgentiarum dies concessit, ut in fronte libri legitur. In Rubricis autem notatur, quod hoc festum sollemniter celebretur cum Octava. Lectiones propriæ cum capite secundo Actorum nostrorum omnino conveniunt usque ad num. 17, ita ut hanc Actorum partem ex lectionibus, vel lectiones ex hac Actorum parte desumpta esse oporteat. Quare hic eas exhibere supervacaneum foret. Alterum de eodem sancto Martyre ejusque sociis Officium invenitur in Breviario Slesvicensi, in cujus præfatione Illustrissimus ac Reverendissimus D. Godschalcus de Avelde episcopus Slesvicensis etiam omnibus, ex eo horas persolventibus, quadraginta dierum indulgentias largitur. Canonicis quibusdam expensas suppeditantibus, aliis studium et operam conferentibus, Breviarium istud per venerabiles viros et magistros Wilhelmum Mercatoris et Thomam Kees civem in urbe Parisiensi impressum est e regione collegii Itatorum . . . sub anno Domini millesimo quingentesimo duodecimo, ut legitur in fine libri. Cum autem in hoc Officio
E lectiones propriæ a Raceburgensibus differant, non abs re erit illud hic integrum exhibere. Sic eadem opera totum Officium Raceburgense habebimus : nam, ut jam dixi, lectiones propriæ Raceburgenses in Actis a num. 14 usque ad 17 ad verbum expressæ continentur; reliqua vero Slesvicensia præter lectiones cum hymnis, antiphonis, aliisque propriis Raceburgensibus plane concordant. Jam ipsum Officium ex Breviario Slesvicensi transcribamus.

23 Antiphonæ in Primis Vesperis : 1 Adesto Pater gloriæ nobis, ut victoriæ laudes tuorum martyrum digne possimus promere Ansueri et ejus sociorum. 2 Cordis ex secretario gens omnis symphonizat : nam in tormento vario Ansuerus stephanizat. 3 Cæleste viridarium jocunde tunc stipatur, cum felix per martyrium hic mundus irrigatur. 4 Avete sancti Martyres Ansueri comitiva; orate, ne nos flebiles mors tangat recidiva. 5 Sancte Ansueri martyr Dei inelyte, cum tuis consortibus ora pro nobis quæsumus. Capitulum de communi Martyrum. R. Pange terra Holsaciæ nobilis et generosa : nam de tua
F progenie prodiit rubens rosa Ansuerus, qui nobiliter ex te generatur, per quem ineffabiliter multa mirabilia Deus operatur. V. Ex cujus odoris fragrantia tota redundat Slavia. Hymnus : Sanctorum meritis. V. Lætamini. Antiphona ad Magnificat : Sanctus Ansuerus innocens ab infantia, mansuetus in pueritia, sobrius in adolescentia, secutus parentum vestigia, tantis virtutum moribus est adornatus, ut usque ad ætatem virilem, qua perfecte vixerat, propter suæ perfectionis cultum possit beato Job comparari. Collecta. Deus, qui beatum Ansuerum sociosque ejus gloriosissimo protomartyri tuo Stephano in passione coæquasti, concede propitius, ut eorum meritis et intercessionibus a tormentis perpetuis liberemur, et ad vitam perveniamus æternam. Per etc.

24 Invitatorium, hymnus, aliaque ad Matutinum nil peculiare continent. Hic igitur tantum dabimus lectiones aliaque, quæ sunt propria. In primo nocturno. LECTIO I. Beatus Ansuerus nobili prosapia, videlicet ex patre Oszwaldo milite
lectioes primæ

A milite strenuo, et matre Agneta progenitus, de civitate Slesvicensi fuit oriundus: ipso namque tempore, sicut ex Hamburgensi colligitur chronica, Slesvick civitas Saxo-Transalbianorum, quæ sita est in confinio Daniei regni, opulentissima atque populosissima ex improvise paganorum incursu funditus est excisa. Tu etc. *℞.* Ansuerus sprevit seoriam terrenæ dignitatis, ut usurparet gloriam cælestis civitatis. Dereliquit patriam [in] juventutis flore, adeptus castimoniam sub Benedicti more. *ψ.* Elegit abjectus esse in domo Dei sui, magis etc. **LECTIO II.** Ille beatus Ansuerus cum xv esset annorum, et hereditatis paternæ speraretur futurus heres, parentibus invitis, litterarum anhelavit studiis erudiri. A patria igitur et a parentibus discedens, declinavit viam suam, bono duce spiritu, ad cœnobium sancti Georgii in Ratzeborch, in quo tunc temporis inter paganos idololatrias degebant monachi Ordinis sancti Benedicti. Tu etc. *℞.* Ut rosa vel lilium constipat viridarium, sic æquali forma per Oswaldi filium fulcitur monasterium sub Benedicti norma. *ψ.* Sicut novellæ plantationes etc. **LECTIO III.** Consideratis vero mundi blanditiis, quæ nullum durabile præstant subsidium, aliaque fortunæ secularis despiciens, prædictum adiit monasterium et ferventi desiderio ad religionem se recipi postulavit. Deo itaque volente, qui omnia, quæ vult, facit et disponit, postulata facilliter impetravit. Tu etc. *℞.* Eia Rachel sponsa Christi, militans Ecclesia, quæ tot proles edidisti, quot ad cæli gaudia animas tu transtulisti per tormentorum genera, quorum necesse tu, flevistis per sancta desideria. *ψ.* Filii tui sicut novellæ olivarum etc.

et secundi
Nocturni:
C
25 *In secundo Nocturno.* **LECTIO IV.** In eodem autem monasterio habitu indutus religioso, proficiebat super coævos suos, qui secum scholis incrant, tam litterarum studiis quam virtutum exercitiis. Ad sacerdotium denique promotus, mira devotione contemplativus, lachrymosis orationibus insistens, cor et corpus suum sedule Deo in sacrificium offerebat. Et inter Missarum solennia, crebra meruit revelatione divina consolari. Tu etc. *℞.* In patrem dum eligitur Ansuerus, vir discretus ex hoc non erigitur in eorde, sed mansuetus in pietatis opere permansit indefessus. Quod docuit summopere [præ] aliis est aggressus. *ψ.* Hic accipiet benedictionem a Domino etc. **LECTIO V.** Tandem dicti monasterii abbate defuncto, concordii Fratrum electione sanetus Ansuerus abbas effectus nomen et rem boni pastoris est assecutus: rexit namque gregem sibi commissum verbo et exemplo. Delinquentes fratres ita correxit, ut nec nimis rigidus eos subverteret, nec præter modum remissus eos in errore confoveret. Tu etc. *℞.* O saeratissimi amatores Trinitatis Deificæ; Abraham in montis radice tres viros vidit et unum adoravit. Sic Ansuerus ex uno ore tres simul et semel emisit melodias. *ψ.* Abraham vidit tres viros etc. **LECTIO VI.** Cum ergo sanctus pater Ansuerus cum xxviii fratribus suis verbum Dei fiducialiter per Slaviam prædicaret, et plurimos ad fidem converteret, indignati magnates ipsos in monte, non remoto a monasterio lapidaverunt. Sanctus Ansuerus,

cum ad passionem veniret, supplicavit persecutoribus, ut prius socii, quos desicere metuebat, lapidarentur. Quibus coronatis, ipse gaudens cum beato Stephano genua posuit, et ipsius patrocinia invocans, lapidatus animam reddidit suo creatori; ad cuius sepulchrum cæci illuminati sunt, et multa miracula operatur clementia nostri Salvatoris. Tu etc. *℞.* Sicut non potest civitas in montibus celari, sic et nequit sanctitas in Sanctis occultari. Hoc in Ansuero panditur sancto sufficienter, cui de cælo mittitur virga non latenter, in eereumque vertitur valde competenter. *ψ.* A Domino factum est istud etc.

26 *In tertio Nocturno omnia dieuntur de comuni præter hæc Responsoria, quæ sequuntur.* *℞.* O militantis Ecclesiæ capitanei fortissimi, o triumphantis militiæ phaleratores doctissimi, sancte Ansuere eum tuis sociis hos precibus vestris defendite, quos in vestro servitio humiliter cognoscitis permanere. *ψ.* Apud Christum patrociniis vestris adjuvemur semper. Quos etc. *℞.* Ex terrenis inquilinis fiunt cives cælici, dum necantur a lupinis viri viri angelici, per quos Slavi sunt doctrinis docti erroris mellici, et erepti a latrinis carceris Eumenici. *ψ.* Vindica Domine sanguinem etc. *℞.* Eia vos triumphatores pro nobis intercedite, et perversitatis mores in nobis corrigite; ut adjutos vestra prece Deus creator omnium, et ablutos ab hac fece perducatur in empyreum. *ψ.* Apud Christum vota nostra promovete precibus. Ut etc. *In Laudibus etiam nihil peculiare occurrit præter hymnum sequentem et Antiphonam ad Benedictus.*

Rex gloriose martyrum, remunerator omnium, Qui Sanctos per martyrium perducis in empyreum.

Rubescit in Slavonia flos, quem divina gratia Extraxit ex Holsatia, quem trivit gens incredula.

Hic in pueritia subiecit euncta vitia,
Sub Benedicti regula vixit in castimonia;
Quod experiens æmulus castitatis diabolus,
Hunc contra Sanctum stimulis tumultuavit plurimis.

In abbatem eligitur, quod vir justus renititur;
Sed victus prece populi suscepit jugum Domini.

Trinitati sit gloria, per cuius beneficium
Ansuerus his cum sociis tantis claret miraculis.

Hymnus hic decet in Breviario Raeburgensi; sed in utroque sequens Antiphona ad Benedictus legitur: Gaude Raeburgensis ecclesia, divinitus inspecta, a Deitatis clementia medullitus electa, quæ Sanctorum sanguine pulchre rubricaris, quorum nunc juvamine mire gubernaris. In secundis Vesperis omnia recitantur, ut in Primis, excepta Antiphona ad Magnificat, quæ sic habet: Mirantur cives cælici et spiritus tartarei stupent, quod hæc fragilis natura sit tam agilis, quod cum tanta gloria in passionis victoria ad cæli transit gaudia. O Ansuere vir nobilis cum quater septem sociis pro nobis preces fundere velis et intercedere, quod annuis devotionibus tua festa recolimus, Hactenus Officium Slesvicense, quod cum Raeburgensi collatum hinc inde corræxi, et pauca unis [ ] inclusa ex eodem Raeburgensi supplevi. Nunc de Aetis amplioribus statim hic subjungendis nonnulla præmoncamus.

AUCTORIS
G. C.
De Actis Mss. in
codice Bodecensi

27 Possidemus tria Mss. Actorum exemplaria. Primum descriptum est ex Passionali Ms. pergamenico cænobii Bodecensis in diocesi Paderbornensi, quod P. Joannes Gamansius Societatis nostræ sacerdos, et nunquam satis laudandus Operis nostri promotor anno 1641 ad Majores nostros transmisit. In hoc exemplari omnia cum duobus aliis Mss. mox memorandis quoad substantiam conveniunt, nisi quod huic soli Bodecensi exemplari præfigatur ineptum quoddam præmium. Ne autem istud temere hoc epitheto compellasse videar, illud ipsum lege et judica. Sic habet: Ansuerus dicitur ab ana (intellige Græcum adverbium *ἄνω* quod est sursum, et sequens et verus, quasi sursum verum sequens; vel Ansuerus dicitur superiorem sequens veritatem et illam veritatem, de qua Joannes ait: Ego sum via, veritas et vita. Hanc viam sanctus Ansuerus secutus est in pueritia; veritatem in Religione sancta; vitam post mortem suam nunc in æterna gloria. Johannes interpretatur gratia, vel in quo est gratia, qui gratuita gratia et bona fama hujus vitæ mortem eum protomartyre meruit pretiosam. Volquinus interpretatur volens et quinus, quasi voluntatem habens ad quinque, videlicet quinque vulnerum Christi, vel ad quintuplicem denarium, de quo Augustinus in libro de civitate Dei, ubi sic dicit, quod hoc quintuplici denario emis sive comparas tibi, scilicet paupertate regnum, dolore gaudium, labore requiem, ignominia gloriam, morte vitam, quod hi tres simul Sancti cum ipsorum sociis sunt fideliter et constanter asseenti. De hac contorta nominum interpretatione fortasse plus quam satis.

et Gottorpiano,

28 Habemus præterea duo Mss. eorundem Actorum exemplaria ex Ms. codice Gottorpiano desumpta, quorum unum alteri, ut ovum ovo, est simile. Cum iis etiam convenit supradictum Ms. Bodecense, exceptis quibusdam variationibus, quas ad marginem annotabo et, ubi opus fuerit, in contextu uncis [ ] includam. Mabillonius nullum ex his Mss., imo ne Breviaria quidem impressa videtur habuisse, siquidem de his Martyribus scribens nullorum Actorum meminit. Nos ea dabimus ex duplici Mss. Gottorpiano, quod cum Ms. Bodecensi, ut jam dixi, collatum est. Reseui tamen appendicem quamdam in omnibus exemplaribus post Acta positam, et tetricis tautologiis confusisque parergis plenam: in ea enim refertur apparatus præcipuorum ex ea societate Martyrum, qui devotæ cuidam mulieri passionis et sepulture suæ circumstantias jam antea in Actis explicatas iisdem pene verbis narrant, et ab ea corporum suorum manifestationem fieri postulant. Omnia autem adco obscure et perturbate illic repetuntur, ut hujus appendicis auctor (utrum sit idem, qui Acta composuit, nescio) hanc somniando scripsisse videatur.

deque ignoto
eorum auctore
forturjudicium.

29 Jam vero quid de reliquis Actis judicandum sit, viæ ipse scio. Imprimis a quo, et quo tempore conscripta sint, ne per conjecturam quidem assequi possum. Scriptorem eorum saltem diu post S. Ansueri sociorumque martyrium visisse, ex eo constat, quod in Actis S. Bernardi sententiam producat. Deinde historix et chronologiæ parum peritus fuisse videtur: nam Evermodum vocat primum episcopum Raceburgensem, cum tamen Adamus Bremensis lib. III hist. Eccles. cap. XXIII, jam suo tempore ab Adalberto archiepiscopo præsulem datum fuisse testetur ecclesiæ Raceburgensi Aristonem quemdam ab Hierosolymis venientem. At, cum

scdes Raceburgensis post hunc Aristonem diu ob tumultus vacaverit, forte Evermodum a cathedræ restauratione primum intellexerit. Sit ita; per me licet. Sed non tam facile condonare possum crassum errorem chronologicum, quem in figenda Ansuerianæ mortis epocha committit ex his verbis num. 13 circa finem: Post hæc dictus abbas Ansuerus eum XXVIII monachis, circa annos Domini millesimum et centesimum vel amplius a paganis in monte non remote a monasterio sunt lapidati. Ex dictis paragrapho primo liquet, scriptorem Actorum plus quam triginta annis a vera martyrii epocha aberrare, quod etiam indicio est, illum temporibus illis non fuisse vicinum. Displicet mihi, uti alias simili occasione in Actis nostris indicatum est, auctoris narratio de S. Ansuerio ante mortem orante sic posita num. 19: Qui supplices ad Dominum fundens preces oravit, ut statim post ineinerationem pro fidei corroboratione suæ invenirentur reliquiæ, et quicumque in eorum necessitatibus ipsorum Martyrum patrociua invocarent, Dei misericordia et eorum meritis exauditionis gratiam reportarent. Sunt et alia quædam, quæ utrum sine noto et idoneo teste admittenda sint, discreti lectoris judicio relinquo. Jam accipe ipsa.

ACTA

Auctore anonymo.

Ex duobus Mss. Gottorpianis cum Ms. Bodecensi collatis.

CAPUT I. S. Ansueri natales, adolescentia, vita monastica et virtutes.

Ansuerus nobilibus propagatus parentibus festivam genealogiam duxit; utpote de patre nobili, milite strenuo Oswaldo, et matre Agneta nomine, qui optimæ in lollis, laudabilis opinionis, et famæ bonæ extiterunt, et vitam honestissimam actitabant. Idem Oswaldus inter Heydebo a civitatem Yuciæ b, quæ nunc Sleswich dicitur, et Holsatiam e commoratus tanta excellentia fuit præditus, ut plurimos milites et militares armigeros more vasallico suis possessionibus infeodaret d. Mater vero tam sanctæ conversationis extitit, ut multos bonis exemplis, verecundis et decentibus moribus adornaret quod postea in filio prædicto optimè pertinuit. Cum soboles solent progenitorum et parentum vestigia interdum imitari, secundum id: Sæpe solet similis filius esse patri. Et: Lætitia matris filius est sapiens. Quod sanctus Ansuerus [fuit,] qui in infantia innocens, et in pueritia mansuetus, et in adolescentia sobrius usque ad virilem ætatem quasi perfectus vixit. Qui secundum hoc culmen passuum idem posset Job sancto comparari; de quo scriptum est: Vir simplex et reetus, ac timens Dominum, et recedens a malo; et temporibus successivis, adornatis moribus, prout jam dictum est, et melius dicitur inferius, imitatus.

S. Ansuerus no
bilitate penali.

f

h

c

d

* al. patuit.

* al. qua pater
cte viril.

* al. recte.

2 Sanctus autem Ansuerus germanum fratrem seniore[m] habuit, qui parentum domicilium deserens viam longinquam pro bonis transitoriis acquirendis, et ut placeret seculo, est profectus; nec ipsum parentes ejus, quia ad ipsos minime rediit, heredem sive superstitem habere penitus voluerunt*. Junior vero Ansuerus, cum tunc esset [trium] lustrorum, id est xv annorum, omnipotentis et misericordis Dei edoctus salubri consilio, quamvis tenerrime dilectus a parentibus, ita ut suarum possessionum sperarent heredem, et paternæ militiæ successorem, iisdem invitis parentibus, anhelabat litteralibus studiis erudiri, fingendo se volentem quemdam avunculum suum ratione propinquitatis visitare, declinavit viam suam, ducente bono Spiritu, ad cœnobium sancti Georgii martyris in Racipolim, in quo tunc temporis debebant inter paganos infideles monachi Ordinis sancti Benedicti.

3 Confit e in itinere, quod, mentaliter sua disposita voluntate, cum in stratu suo quiesceret, vidit somnium, quod in eodem loco, quo tenderet, quandoque curam primi regiminis deberet sollicitus gubernare, et Deo, cui servire regnare est, usque ad consummationem vitæ inibi famulari. Expergefactus volvit et revolvit inter se hujusmodi somni interpretationem, et contrectans eam animo supra modum hilari, juvenilem postponens adolescentiæ lasciviam, quæ tamen sibi non infuit, omnem descrens mundialis vitæ concupiscentiam, concepit serventer sanctæ et religiosæ vitæ propositum, quo mereretur efficative* vitam consequi sempiternam. Consideratis vero mundi blanditiis, quæ nullum durable præparant* subsidium, aleam fortunæ secularis contemnens et omnino despiciens, præfatum monasterium sancti Georgii adiit, et ferventi animo et desiderio, verbis melliflue dulcibus sibi divinitus inspiratis, animum abbatis pulsans, ad religionem se recipi petiit, et Deo volente, qui omnia bona quæcumque vult facit et disponit et inspirat, faciliter impetravit.

4 In eodem autem monasterio indutus habitu monastico, exultans ovanter satagebat imbui non solum litteris et litterarum studiis, sed etiam quomodo placeret ei, qui dat divinam et humanam scientiam omnibus eam pie petentibus affluenter; sicut dicit Jacobus in canonica sua: Si quis autem hæsitaverit etc. Proficiebat super coævus suos [qui secum] scholis inerant, et ab abbate commendatus cuidam seniori, qui ipsum informaret instrueretque vitam monasticam, quam professus fuerat, quomodo fugeret dissolutiones et insolentias faciendorum, et conformaret se voluntatibus fratrum suorum, majores honore præveniens, et sibi coævualibus et comparibus conformiter obtemperaret; hæc omnia tam seditate, tam humiliter, et tam mansuete adimplens, quod omnes monachi ad plenum non sufficiebant admirari. Et interim se humiliavit, quod postea sodales sui ductu spiritus* superbiæ ipsum pro rudi et stolido fatuo tenuerunt.

5 Ipse vero gratias agens Deo æmulos suos vultu amabili, favore caritativo est ferventius persecutus. Tanti namque pudoris boni, et verecundiæ virtuosæ extitit, quod si

incusatus de aliquo, quod tamen se nunquam meminit perpetrasse, rubor faciei affectum cordis profitens prætendebat. Sicut beatus Bernardus in libro de diligendo Dominum dicit. Verecundia cum sit virtus, quæ omnibus ætatibus, temporibus et personis congruat, maxime tamen innoxiales animos* decet. In timore etenim Domini tam timide se tenuit, et tam humilem sub disciplina sui rectoris simili modo gessit, ut idem suus didascalus pro deliro et amente suspicaretur, quod tam patienter se haberet. Cum etiam de scholis mancipatus, et ad sacerdotium proventus esset, sustinuit, ut bene viro forti posset comparari; sicut scribitur: Melior est vir patiens viro forti, [et] qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.

6 Fuit etiam interna devotione crebrius contemplatus*, et ut melius orationi devote posset insistere, elegerat sibi locum extra monasterium nun remote, in quo cor et corpus lacrymosis deprecationibus, quando tempus habere poterat, mactavit. Ex quo sæpius accidit quod horam refectionis tam in praudio quam in cœna non captavit. De quo fratres sibi quandoque molesti seniori suo ejus absentiam impegerunt. Unde senior provocatus in singulis suis factis ipsum suspectum habuit, et plura scrutiua per internuncios contra ipsum, ut quæcumque facta sua examinarentur, fieri mandat. Sed Deus consolator omnium in se sperantium, suos devotos confundi non permittit, sicut legitur: Quis enim speravit in Domino, et derelictus est?

7 Inter alios scrutatores quidam scholaris, nomine Oswaldus, quem Ansuerus propter æquivocationem primi* nominis multum diligebat, inter Missarum solennia vidit, divina gratia concedente, sanctum Johannem* eremitam astare sancto Ansuero, dum sacramenta Corporis dominici offerret, et secum levare sanctam Eucharistiam in signum victoriæ, quod sanctus Ansuerus omnium suarum persecutionum, quas*, ut prædictum est, victor existere deberet. Sicut legitur de Moyse, quod quandoquidem elevatis manibus ad Dominum pro Israëlítico populo oraret, victoriam a Domino impetrarat. Prædictus scholaris, permittente Deo, aliam vidit visionem; Dominum [scilicet] in specie delicatissimi pueri cum manibus tangentem coronam capitis sancti Ansueri, cum post Missam ante altare, ut solitum est, gratias completi officii prostratus redderet, prospexit; et sæpius a confratribus suis, quibus hoc concessum extitit, visum fuit, [fuisse] angelum Dei sub habitu suo secum deambulantem in signum gubernationis angelicæ, sicut psalmus [ait]: Angelis suis etc.

8 Et cum seniori didascalo suo revelata fuerunt, fidem adhibere dedignatus est, et coram abbate et capitulo delatus est, pro suis insuetis moribus inculpatus f. Alia quoque vice, absente abbate, quidam vana et inania [protulerunt, et] inflixerunt sibi acrem poenitentiam. Quidam autem ex eis ipsum non judicaverunt, sed innocentem et immunum a delicto asseruerunt. Et alii quidam in sua pertinacia pedurantes, sic sunt ictu tonitruum attoniti, quod vix evaserunt, et qui prius ipsum ab officio sacerdotali removerant, ipsum,

* al. juveniles personas

aliasque virtutes exercet, * al. contemplativus

quæ cælitus

* al. paterni.

* al. evangelistam

* supple sustinuit.

incredulis fratribus manifestantur.

f

EX MSS.

sum, ut vellet resumere, petierunt. Inter has vexationes et tribulationes non desit venerari multis suspiriis et singultibus flebilibus Dominum, et sacrosanctam virginem Mariam, quam quotidie specialibus orationibus venerabatur. Unde contigit, ut sancta Dei Genitrix (in testudine eminebat super quoddam altare dicti monasterii sancti Georgii) sibi appareret multarum gemmarum fulgoribus coronata; quæ ut sibi visum fuit, quamdam geminam pulcherrimam ejusdem coronæ suo capiti inseparabiliter imprimebat.

Miraculo probatur ejus pietas,

9 Fuit præterea sanctæ et individuæ Trinitatis verissimus amator, quod notabiliter probatur ex eo, quod quidam confrater suus in ægitudine positus, scholarem suæ religionis ministrantem sibi habuit, qui devotionis causa, opportunitate sibi præstita, monasterium introivit, et cum frequentius similia similibus congaudeant, exultanti animo vidit sanctum Ansuerum contemplationi devotissime insistere, et demisso capite imaginabiliter incedere, de quo idem minister fuit plurimum emendatus et bono spiritu ductus, B. audivit ipsum melodiam dulcissimam voce triplici vocaliter et dulciter decantare, nimiumque stupefactus, celeriter appropriare cupiens, ut quos audivit, tres inviseret. Cum in eo sensus defecit, certior videlicet quia solum vidit, et tres audivit.

ergo sanctissimam Trinitatem.

10 Ex quo colligitur, ipsum fuisse præcipui doctoris Augustini fidelissimum imitatorum, qui in Trinitate tres personas et unam essentiam prædicavit, quod soli Deo notum est et homini assumpto, sicut scribitur per eundem; Trinitas sibi soli nota est. Sanctus Abraham, sicut in Genesi legitur, tres vidit et unum adoravit. Hic minister unum vidit, tres audivit. Et [sic] uterque sanctæ Trinitatis est professor, videlicet Patriarcha Trinitatis in unitate, et minister unitatis in Trinitate. Et de hoc triplici cantu solius personæ sancti Ansuei congruenter perpende, quod sicut aurora diei in dulci concentu est auribus lætificativa, sic sancti Ansuei vox dulcisonans tripliciter audita est suis confratribus et omnibus Christi fidelibus fidei sanctæ Trinitatis prænunciativa, sicut scribitur, C. Justus meus ex fide vivit. Et alibi in verbo Sapientis: Justi recordatio, est pigmenti compositio, et dulcis ut mel et ut musica in convivio vini.

Fuit abbas monasterii,

11 Tandem, dicti monasterii abbate mortuo, fratres pro electione novi patris convenerunt, et in Dei nomine omnes unanimiter in Ansuerum concordarunt, et est adimpleta visio, quam vidit in via sui introitus. Et hæc mutatio dextræ Excelsi, qua omnia tam in vita quam in morte sunt sibi in bonum laudabile commutata. Cum autem rem et nomen boni pastoris est assecutus, rexit gregem sibi commissum verbo et exemplo, videlicet virtutibus et sanctis operibus, fide, spe, et caritate. Nam in fide imitatus est sanctum Abraham, spe sanctum Simeonem, caritate ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, qui pepercit peccatoribus, ipsos patienter tolerans, et eorum penitentiam expectans.

in quo munere severitas ejus lenitate temperata,

12 Unde accidit, ut quemdam monachum enormiter delinquentem sanctus Ansuerus abbas ejus pro suo delicto, exigente justitia,

corrigerere debuit. Ipse vero attendens, quod D. justitia virtus est, quæ bene merentes remunerat, et malos punit, juxta quantitatem meriti pœnam vel præmium recompensans, secundum hoc timens severitatem, ne nimium rigidus se extolleret contra delinquentem, vel ne nimium lenis videretur fovere errantem; quid fecit? Oravit cum multo interventu ad Dominum, ut sibi dignaretur inspirare, quomodo errandum corrigeret, ne modum et metam correctionis excedere videretur. Illico sensit abbas Ansuerus in signum correptionis et disciplinæ virgam de sublimi allatam in manu sua attrectabiliter se portare.

13 Is autem qui deliquerat contra Abbatem, et suum rigorem protrivit*, quasi minime curans suum excessum Domino Deo, prout fuit condecens, emendare. Ad capitulum g tamen vocatus coram fratribus suum demeritum extitit omnibus notorie proprolatum. Qui audiens suos excessus et videns virgam virtutis Domini in manu sui superioris, in tantum est atterritus*, quod mox quasi in ictu oculi tantam concepit contritionem, et tam immensam portavit confusionem*, et per octo dies condignam educavit satisfactionem, et die nona in pace Dei sine optimo requievit. Quo comperto, abbas Ansuerus orationem suam ad Dominum mundo corde dirigens iteravit, quid observandum placeret Domino, de virga sibi miraculose ministrata. Quæ statim in candelam, cera et lychno indutam, est conversa, et in dicto monasterio usque ad claustrum eversionem est, ut dicitur, reservata. Post hæc dictus abbas Ansuerus cum xxviii monachis, circa annos Domini millesimum et centesimum vel amplius h a paganis in monte non remote a monasterio sunt lapidati, in die divisionis Apostolorum, fide et constantia sanctum Stephanum protomartyrem imitantes, quorum passio in hunc modum legitur peracta.

divinitus comprobatur. * al. præterivit.

* al. attritus

* al. parturivit confessionem. E

ANNOTATA.

a Adamus Bremensis Slesvicensem urbem vocat Heithebu et simul Slesvici etymologiam sic explicat lib. iv, Hist. eccles. cap. XLVII: Hanc quondam regionem Cæsar Otto tributo subjiciens, in tres divisit episcopatus, unum constituens apud Sliawig, quæ et Heithebu dicitur, quam brachium quoddam freti barbari alluit, quod Sliam vocant, unde et civitas nomen trahit.

b Hic intelligitur Jutia meridionalis, quæ aliter dicitur ducatus Slevicensis a Slesvico præcipua ejus civitate. Provincia autem hæc terminatur ab ortu mari Baltico, a septentrione Jutia septentrionali, ab occasu Oceano Germanico et a meridie Holsatia.

c Holsatia vulgo Holstein olim vocabatur Nordalbingia. Terminatur a septentrione Jutia meridionali, ab occasu mari Germanico, ab ortu Baltico et ducatu Lavemburgensi, a meridie ducatus Bremensi et Luneburgensi, a quibus separatur Albi fluvio.

d Feudum militare vocatur, quod a vassallo militie possidetur; qui quidem vassallus tenetur domino præstare servitium in expeditionibus bellicis. De variis militarium feudorum generibus vide Cangium in Glossario. Hinc facile intelligitur verbum infeudare sive infcodare.

e Confit hic ponitur pro contingit, ut ex sensu colligitur. Tota autem constructio vitiosa est, uti

A uti et plures alix; quod semel monuisse sufficiat, dummodo intelligatur, quid auctor velit significare.

f Inculpatus pro accusatus, ut ex aliis exemplis patet apud Cangium.

g Capitolium sumitur interdum pro capitulo, seu loco, in quo congregantur canonici vel monachi. Joannes de Janua hujus vocis originem ita explicat: Capitolium dicitur a capitulum, quia ibi conveniebant senatores, sicut in capitulo claustrales. Si vis plura hujus significationis exempla adi Cangium in Glossario.

h De hoc parachronismo egi in Commentario prævio num. 29.

CAPUT II. Martyrium, sepultura, translatio et miraculum.

B Cum per multa curricula Ecclesia Dei clarisset, in infidelitatis tenebris Slavia *a* remanebat. At quam convertendam cum prædicatores varii mitterentur, ob illius gentis inconvertibilem duritiam semen Dei verbi, quasi super petram cadens aridam, in paucissimis pullulabat. Receperunt ergo se quidam viri religiosi in quodam Slaviæ loco, qui Raceborgh nunc temporis dicitur, et ædificato ibidem cœnobio, sanctissimam ducentes vitam, inter infideles, tamquam astra matutina inter obscuros rutilabant idololatras; verbum Dei audire volentibus * cum fiducia prædicabant. Horum itaque Sanctorum fratrum numerus ad xxix personas excreverat, qui presbyterum * quemdam vita et moribus decorum, sub cujus regebantur obedientia, Ansuerum nomine habuerunt. Hi igitur animo, fortitudinis et sapientiæ spiritu, tamquam Dei pugiles roborati verbum Dei in Slaviam fiducialiter in impiorum mentibus seminantes cum sinceris et piis eorum exhortationibus plurimos converterunt.

C 15 Super hac re multi de potioribus illius terræ indignati, qui atroci animo Spiritui sancto resistentes; vanitatem et delicias hujus vitæ futuris præponebant gaudiis, decreverunt prædictam congregationem subvertere, ne conversorum numerus in dictis partibus augetur. Convenerunt itaque prædicti impii atroci feritate sævientes in oves Christi, et ut ferores leones pleni rabie beatum Ansuerum cum xxviii suis confratribus de habitationis suæ loco extrahunt perimendos. Metuens idcirco pius frater * Ansuerus, ne quis de credita sibi congregatione, suorum * visa mortificatione, spiritum indueret pusillanimum, supplicavit persecutoribus, ut sibi post aliorum usque trucidationem parcere dignarentur. Qui sperantes, forte ipsum velle fidem Christianam abnegare, divino nutu ipsum exaudierunt. Beatus vero Ansuerus passionem Unigeniti Dei filii et aliorum Sanctorum martyrum tormenta et neces occidendis suis commilitonibus proponit, et eos jam ad passionem fervidos suo fervidissimos reddit Creatori. Quid plura? Currunt persecutores lapideis cordibus sine omni compassione ad lapides, et primitus quasi uno turbine xxvi personas ex hac congrega-

gatione sanctissima lapidibus miscrabiliter trucidabant.

16 Cum igitur hi sanctissimi Martyres essent positi in tormentis, volens Deus ostendere, quod non deest iis, qui ipsum in tribulatione invocant, misit de cælo ineffabilis splendoris claritatem, in quo sanctorum angelorum lucentia agmina diversa visa sunt ab aliis Christianis circumstantibus. Qui quidem angeli sanctorum Martyrum animas cum cælesti melodia et tripudio ad cæli gaudia perduxerunt. Quanta igitur gaudia, quantus ibi jubilus, ubi lux spiritualis, quæ piis martyrum mentibus se infuderat ad præparandum passioni eorum animas etiam corporalibus oculis ad corroborandam fidem intuentium et compatiendum se corporaliter increbat! Quapropter multi de circumstantibus incitati visione hac clarissima, ut æterna perciperent sine dilatione gaudia, Christianos se esse et fidem eorum, qui lapidabantur, se tenere publice fatebantur, et ob hanc confessionem eadem hora lapidati spiritum Domino tradiderunt *b*.

17 Aderat ibidem Dei præordinatione vir quidam cum conjugæ suæ, et cum pariter viderent tantum animarum numerum per ministerium angelicum ad cæli perducere gloriam, mulier virum alloquitur dicens: Nonne circumfulgentem claritatem et angelos Sanctorum animas in cælum cum magna gloria perducunt respicis? Cum istorum cœtu utique remanebimus, nec ab ipsis expedit separari. Confiteamur igitur Christum Dei filium nos credere et Christianos esse. Respondit ille tamquam pusillanimis, per mulierem fortem, quam dono Dei sibi ad salutem invenerat, corroborandus: Plurimos habemus domi parvulos; cujus illos custodiæ committimus? Ad hæc illa: Pater eorum cælestis, pupillorum adjutor, qui ipsos creavit, pro cujus gloria mortem sustinebimus, ipsis ut tutor fidelissimus procurabit. Ambo læta mente cum aliis se in Domini sacrificium offerentes, lapidati sunt.

18 Supererant adhuc una cum beatissimo Ansuero duo viri suæ congregationis, virtutibus et constantia præclari. Quorum unus Johannes, alter Volquinus nominabatur *c*, qui cum Christum post tantorum stragem Martyrum negare minime decreverant, venit quidam ceteris occisoribus vesanior, et grandi lapide dexteram partem capitis Johannis in tempore vulnerat. Ipse vero nimio ardore ex Christi recordata passione inflammatus remisit ad lapidandum se lapidem lapidanti. Quem recipiens idem ipse, qui ipsum sibi injecerat, secundo ictu summitatem capitis Johannis in tantum concutit *, ut cerebrum videretur, aperto vulnere. Præcuculis * Martyr non territus iterum lapidatori lapidem reprojecit. Qui cum vice tertia ejus ictum sentiret, expiravit. Producitur inde gloriosus martyr Volquinus, et eodem lapide, quousque Deo redderet animam, lapidatus est.

19 Novissime omnium beatissimus pater Ansuerus impetitur. Qui cum gratias omnipotenti Deo retulisset, quod de grege sibi credito nullus, ut pusillanimus, defecisset, in laude Dei jubilans eodem lapide lapidatur. Qui supplices ad Dominum lundens preces oravit,

EX MSS.

Conspecta horum Martyrum gloria.

E b

præter alios uxor cum marito martyrium subit.

F Dein duo alii monachi saxi obruuntur,

c

* al. contrivit

* al. pretiosus

post quos S. Ansuerus idem supplicium patitur.

S. Ansuerus fidem christianam prædicans.

a

* al. nolentibus

* al. patrem

capitur cum sociis, ex quibus xxvi lapidantur.

* al. pater

* al. aliorum

EX MES.

oravit, ut statim post incinerationem pro fidei corroboracione suæ invenirentur reliquæ. Et quicumque in eorum necessitatibus ipsorum Martyrum patrocina invocarent, Dei misericordia et eorum meritis exauditionis gratiam reportarent *d.* Qua oratione completa et a Domino exaudita beati Stephani, qui gaudenter suscipiebat lapides, invocabat patrocina, et lapidatus cum glorioso trophæo suo reddidit animam Creatori.

* *al. gaudium d.*

S. Ansueri corpus inter alia prodigiose agnitum sepelitur,

20 Cum ergo inhumata Sanctorum jacerent corpora, superveniens quidam devotus presbyter cum pluribus Christianis, et devotis lachrymis Sanctorum corpora intuentes oraverunt Dominum, ut ex sua misericordia dignaretur ostendere, quis inter occisos principalior et aliorum capitaneus extitisset, ut illi corpori sepultura solempnior et major reverentia impenderetur. Venit igitur in mentem dicti presbyteri nutu divino, ut omnium occisorum corpora in aquam, quæ prope occisionis locum erat, mergerentur, et quod supra nataret, excellentissimum corpus martyris esset. Quod eum factum esset, ceteris corporibus fundum aquæ arenosæ; quæ natari poterat, petentibus, supernatavit beati Ansueri corpus, quasi Dei adipe et pinguedine saginatum. Illis autem adhuc aliquantulum dubitantibus, oraverunt denuo, ut, si clara veritas fuisset in ipso miraculo, ipsum supernatans corpus singulariter fundum peteret, et de fundo alia corpora ebullirent. Quod et similiter factum est. Collegerunt ergo omnia corpora, et juxta locum, ubi lapidata fuerant, sepulturæ cum multa reverentia tradiderunt. Beati vero Ansueri corpus, quod per singula miracula excellentius repererant, in quadam crypta saxea monasterii, quod ipse inhabitaverat, condiderunt.

B *al. vadari**al. primo*

21 Quadam autem vice cum cæcus qui-

dam causa orandi dietam cryptam subintrasset, tangens sepulchrum beati martyris super ipsum expansis manibus corruit, et pronus adorans in terra, meritis beati Martyris visum recepit. Collatam igitur sibi gratiam celare præ gaudio non valens, ipsam venerabili patri domino Evermodo, primo Raceburgensi Episcopo retulit, qui mira devotione, sociatis sibi tam nobilium quam plurimorum clericorum et laicorum agminibus, dicti Martyris corpus effodit, et in ecclesiam Raceburgensem transtulit gloriose. Horum igitur Martyrum intercessionibus ipse multa operatus est in Christo, qui cum Deo Patre, Spiritu sancto vivit et regnat Deus in secula.

*ante corpus beati
stationem cæcus
illuminatur*

ANNOTATA.

a Sclavia sive Sclavonia duplex est, inquit incertus auctor *Chronici Sclavici cap. 1.*, scilicet major, quæ est circa Dalmaciam; et minor, quæ est in finibus Saxonie versus mare Balticum. Satis liquet, hic de minori agi, cujus incolæ variis nominibus olim appellati fuerunt, ut fusc tradit *Helmoldus lib. 1 Chronici Slavici cap. 1.*

b Huc usque ab initio capituli secundi omnia pene verbotenus cum *Lectioibus Breviarii Raceburgensis* conveniunt, ut hæc ex *Lectioibus vel Lectioibus ex his desumptis* sint, ut monui in *Comment. præv. num. 22.*

c In *Antiquis historiis, Breviariis, Martyrologiis* nulla fit mentio de horum duorum Martyrum nominibus.

d De tali orandi formula quid sentiam, dictum est alias, et hic in *Comment. præv. num. 20.*

e Hic B. Evermodus episcopus Raceburgensis mortuus est anno 1178. De illo egimus in *Actis nostris ad diem xvii Februarii.* Quo autem sensu vocari possit primus Raceburgensis episcopus, explicui in *Comment. præv. num. 29.*

DE SANCTO DAVIDE ABBATE SNEVINGÆ SEU MUNCKATORPII

IN WESTMANNIA SUECIÆ PROVINCIA.

Dies cultus, adventus ex Anglia in Sueciam, monasterii constructio, annus mortis incertus.

SÆC. XI,
FORTE MEDIO.
An colatur Sanctus die xv Julii,

Joannes Valesius, natione Gothus, protonotarius Apostolicus et canonicus Varmiensis, Sigismundo III Polonice et Suecice regi olim a sacris et bibliotheca; in sua Vite Aquilonia, ut vocat, collegit *Vitas Sanctorum*, qui regna Gothorum Sueonumque doctrina Catholica suisque virtutibus olim illustrarunt, in iisque refert sanctum Davidem, abbatem et confessorem ad diem xv Julii. Eundem diem signant *Ferrarius in Catalogo universali; Claudius Castellanus in suo universali Martyrologio; Martyrologus Anglicanus*, anno 1640 secundum editus, ex cujus approbatione discitur editionem primam anno 1608 factam fuisse collectore Joanne Wilsono presbytero. Sed et *Officia propria Sanctorum patronorum regni*

Suecice, ex *vetustis Breviariis ejusdem regni* deprompta; atque ad instantiam serenissimi Sigismundi III Suecice et Polonice regis, a sacra Rituum congregatione, auctoritate Apostolica, recognita et approbata, typisque Plantinianis Antverpiæ impressa anno 1631; non alio die, quam xv Julii, habent *Officium S. Davidis abbatis sub ritu simplicis cum lectione tertia propria de Vita, quæ videtur tota ex elogio, quod concinnavit Vastovius, desumpta esse; certe tota in illo continetur.*

2 Interea dum *Acta Sanctorum Julii* illustrare aggredimur, superveniunt mihi litteræ a viro erudito, amico nostro, Erico Benzelio, Suecice incolæ, una cum nova editione *Vastovii*, ab ipso publicata Upsalix 1708, ac nobis dono ejus missa: quibus

*an vero III
Julii.*

A quibus monemur, in antiquis per Sueciam Breviariis aliisque libris ecclesiasticis, festum S. Davidis abbatis annuntiarum pro die xxv Junii. Et nos quoque pro eodem die memoriam ejusdem notatam invenimus Pragæ in Psalterio quodam trecentorum forticannorum, quod olim in monasterio Munkalyff prope Bergas Norvegiæ conscriptum fuit: de quo plura dixi tomo VI Junii pag. 205 litt. A. Hinc quoque dubium nascitur, utri diei Sanctus adscribi a nobis potissimum debeat. Monitio Benzeliæ multum valet pro die xxv Junii: valent quoque auctores citati pro die xv Julii, e quibus Ferrarius in annotationibus suis ad illum diem; atque Martyrologus Anglicanus, in margine, monent etiam ipsi, se sua habere ex Breviariis Suecicis. Igitur præsumere possim, alterutrum notatorum dierum fuisse proprie natalem seu obitus, alterum translationis corporis: et quia publicæ extra Sueciam notior est dies xv Julii, retineamus illum et nos, eo magis, quod ad diem xxv Junii nihil a nobis de Sancto hoc dictum sit.

3 Ferrarius in Catalogo citato simpliciter annuntiat, In Succia S. David abbatis, Martyrologium vero Anglicanum recitat sequens elogium: Eodem die (xv Julii) in Suecia, depositio sancti David abbatis et confessoris, natione Angli, qui trajiciens mare in Sueciam ad prædicandam Christi fidem infidelibus illarum partium, plenus sanctitate ac pietate vitæ, quievit in Domino circa annum Christi millesimum secundum, sepultusque est in Suecia. At Ferrarius in suis annotationibus ad prædictum diem scribit, S. Davidem circa annum illum 1002, non obiisse, sed in Suecia post S. Sigfridum episcopum prædicasse, opinatus, S. Sigfridum illo anno vita functum esse, idque expresse notat in eodem Catalogo suo ad diem xv Februarii. Verum utraque sententia aberrat a vero. Nam in Chronico Henrici Wolteri, canonici S. Anscharii Bremæ, de episcopis istius loci, quod sub annum 1464 desinit et a Meibomio junior editum est, legimus, ad Libentium, istius nominis secundum, archiepiscopum Bremensem venisse in Bykinam suffraganeos ejus Odiker et Sigfridum (idem est qui Sigfridus passim, aliis etiam Sigfridus) de Suecia, et Rodolfum Normannorum, id est Norvegiarum, episcopum, strenuos prædicatores, ut referrent quæ perfectissent in gentium vocatione; quos et Archiepiscopus honorabiliter remisit ad loca sua. Electus fuit ille Libentius in archiepiscopum, mortuo sub annum 1029 Unvano decessore ejus, et præfuit fere quadriennio. Igitur tunc in vivis fuit Sigfridus, ac deinde etiam fuisse sub duobus Libentii successoribus, Hermanno et Beselino, usque ad episcopatum Adalberti, deducit ex Adamo Bremensi Henschenius.

4 Jam vero, ut de chronologia S. Davidis aliquid verius statuamus, quam habent Martyrologus Anglicanus atque Ferrarius, venit is ex Anglia, ubi monachum agebat Chuniacensem, in Sueciam, martyrii desiderio incensus; postquam ibi S. Sigfridus jam prædicabat Evangelium atque instituerat ecclesiam episcopalem; et postquam tres Sigfridi nepotes, sancti Vinamannus, Unamannus et Sunamannus, jam consummaverant gloriosum martyrium. Atque ita Sigfridi quidem suavis illic cepit prædicare, monasterium construere et monachos colligere: an vero supervixerit Sigfrido, plane in obscuro est, nec habeo unde divinem. Sed neque Benzeliæ in antiquis Sueciæ suæ monumentis, quorum est scrutator valde sedulus, quid-

quam hæcenus invenit, quo obitus S. Davidis tempus quoquo modo definiat. Designat quidem Vastovius annum mortis 1063, sed pro libito potius suo, quam ex auctoritate scripturarum. Ego me pro determinato illo anno vadem non præsto. Potest tamen secundum indicatum a nobis adventum Davidis in Sueciam supervixisse S. Sigfrido circiter annos viginti, atque ad propositum a Vastovio annum pervenisse.

5 Postquam ad Sigfridum in Succia accesserat David, suumque ei zelum prædicandi Evangelium gentibus probaverat, missus fuit in mediterranea regni, recessitque in loco, qui nunc Munkatorpi appellatur, ecclesiæ Snevingensis, in provincia Westmannia, quæ terminatur ab ortu, provincia Uplandiæ; a meridie, Sudermanniæ; ab occasu Nericæ; ab aquilone, Cestriciæ. Monasterium illie condidisse et monachos, quibus præfuit abbas, collegisse, ipsum loci nomen indicat. Nam Munkatorp Suecis idem sonare existimo, quod Belgis nostris Munkendorp, atque interpretatur latine Monachorum pagus. Miratur in Notis suis ad Vitem Aquiloniam Vastovii Benzeliæ, cur Messenius in suo de rebus Suecicis opere, non ita pridem edito, identidem pro Snevinge, scribat Suanvinge, quod cygneas alas denotat. Certe, inquit, hodieque vetus nomen retinet territorium illud, et Snevinge-hæradæ vocatur. Distat autem ecclesia Munkatorpensis altero lapide ab episcopali urbe Westerarhusa, quam posteri, voce circumcisa et amputata, Arosiam nominare cæperunt; quod nomen adhuc a latine scribentibus retinet. Hæc Benzeliæ.

6 Qui et pergit: Quo anno emigraverit S. David, vetustis patriæ historicis silentibus, incertum. Sepulcrum autem nactum fuisse in ecclesia Snevingensi seu Munkatorpensi constat, et ejusdem vestigia hodieque supersunt in pilarum una. Qualia autem sint vestigia illa ulterius non explicat: declarat tamen in litteris suis, die xiv Octobris 1715 ad me datis, alia superesse vestigia sanctitatis, videlicet effigiem S. Davidis, ornatissime lapidi incisam, et occidentali parieti templi Cathedralis Arosiensis insertam, curante Joanne de Klingsboda, decano Arosiensi anno 1510, quæ adhuc integra superest, sculpta nempe, quando adhuc Romano-catholica Religio vigeat.

7 Quod autem porro in notis impressis memorabile prorsus vocat, ego impium et scelus dicam, factum nempe Thomæ pastoris Munkatorpensis, cui, Joanne III rege Sueciæ, patre Sigismundi regis catholici, injunctum fuit, ut S. Davidis reliquias, pridem ablatas utique ab ipso Thoma, restitueret. Is itaque minas Regis et Pontificiorum persecutiones veritus, ex ædibus templo contiguas, quibus ossa pridem defunctorum decenter custodiri assoleat, nonnulla tacite depromens, in locum reliquiarum reponit, quas postmodum non sine lætitiæ et venerationis testificatione Liturgistæ, ut tum audiebant, excipiunt auferuntque. Et hoc egregium Thomæ pastoris factum Petrus Jonæ, episcopus Vexionensis, pro concione funebri celebravit. Quid dicam? Mihi hæc in re imprimis videtur memorabile, quod Pastor ecclesiæ, Deo et hominibus tam impudenter et sacrilege mentitus sit; quodque ipsum propterea laudaverit Episcopus uterque cum antiqua religione etiam timorem Domini exutus.

AUCTORE
G. J.

Mittitur in
provinciam
Westmanniæ.

ac monasterium
condit Suevin-
gæ.

Annus mortis
incertus.

F
Factum memo-
rabile pastoris
hæretici.

ACTA

In Vite Aquilonia a Joanne
Vastovio*Collecta ex antiquis Breviariis
et annalibus Sueciæ.*

S. David, natione Anglus, religione Cluniacensis,

Sanctus David in Anglia nobilibus et christianis parentibus natus, a puero in scientia, vitæ probitate et caritate Christiana proficiebat, adeo ut universis, quæ habuit, in pauperes erogatis, ordinem Cluniacensem ingressus, in arctissima disciplina et abstinentia vitam duxerit. Hic postquam de sancto-

rum Martyrum, sancti Sigfridi nepotum, ne certior factus erat, cupiens et ipse martyr pro Christo particeps fieri, in Sueciam se contulit, atque ex consilio S. Sigfridi, apud ecclesiam Suevingensem in Vesmania (locus hodie Munkatorp dicitur) sedem fixit, ubi verbum Dei constanter annuntiando, multas injurias et persecutiones perpessus est. Cum jam partim præ senio, partim ex frequentibus lacrymis, in oratione profundi solitis, oculi ejus caligarent, radium solis per fenestram intrantem, forte conspicatus et paxillum esse ratus, in eo chirothecas appendit; quas postea servus ut afferret indigenti missus, in radio solis, ut erant, invenit pendentes. Ad extremum Vir sanctus, dierum et piorum operum plenus, ex hac ad vitam emigravit æternam. Corpus ejus suavissima odoris fragrantia omnes advenientes mirifice recreavit.

martyrii desiderio in Sueciam profectus.

monasterium condidit et tenet.

DE B. BERNARDO CONFESSORE

MARCHIONE BADENSI

IN MONTE GALERIO IN PEDEMONTIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Cultus et Reliquiæ.

ANNO
MCCCLVIII.
Cultus S. Bernardi in Pedemontio,

Mons Calerius, vulgo Moncaliere, munitum Pedemontii oppidum, quod flumini Pado adjaacet, et vix tria milliaria Taurino distat, Bernardum Marchionem Badensem propter singularia et prodigiosa beneficia sibi præstita tamquam patronum veneratur, et hac die annuam illius memoriam pie celebrat, ut fusiùs narrat Joannes Baptista Blancardi in Vita Italica cap. II, et breviter refertur in Actis huic Commentario subjungendis num. 12. Cultum tamen non esse huic Beato proprium, intelligo ex litteris Silvii Josephi Perini nostri, qui anno 1681 ad Papebrochium Taurino inter alia sic scribebat: Ceterum de cultu præsentis ipsius Beati nihil possum addere, nisi quod singulis annis in die obitus Beati celebratur in altari, in quo jacet, Missa de festo currenti absque ulla commemoratione, licet solemniter cum magna populi frequentia. An interea temporis ad communem hunc cultum peculiaris aliqua accessio facta fuerit, poterunt docere ii, quorum interest.

Lotharingia,

2 Idem beatus Marchio colitur Vici in Lotharingia, ut hac die Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum testatur his verbis: In Lotharingia B. Bernardi confessoris. In notis vero indicat, sese hanc notitiam hausisse ex monumentis ecclesiæ Vici in Lotharingia, notatque Beatum obiisse anno 1458. Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani tom. II, pag. 1146 Idibus Julii de eodem sic habet: In Lotharingia sancti Bernardi confessoris in Vici ecclesia, quæ est in Metensis ecclesiæ alodio, sancta ex recordatione celebrati. Castellanus in Martyrologio Universali haud dubie eundem Beatum designare voluit, dum die xv Julii ita scribit: Vici in diœcesi Metensi S. Bernardi confes-

soris. Sed nescio, quo errore lapsus sit, dum more suo epocham indicare volens, in margine sæculum x notavit. Certe sæculum xv ponere voluit, nisi hic Beatus illi fuerit plane ignotus. Meurissius ex Ordine S. Francisci episcopus Madaurensis et suffraganeus Metensis in Historia episcoporum Metensium, anno 1634 edita, pag. 569 testatur, imaginem B. Bernardi, quæ Vici conservatur, devote visitari a plurimis, qui salutare illius intercessionis effectus experiuntur. Canonici Vicenses ecclesiæ collegiatæ S. Stephani in testimonio Gallice scripto, cujus copiam nuper ad me transmisit R. P. Valentinus Hoeglein collegii nostri Badensis Rector, de hodierno beati Marchionis cultu ita loquuntur: Festum beati Bernardi quotannis celebratur Vici (sicut etiam in Monte Calerio) die xv Julii, quando magna populi multitudo ad illud concurret; imo per anni decursum plurimi, tum oppidi incolæ, tum vicini, implorant illius intercessionem ad pellendos varios morbos, a quibus liberati faciunt celebrari Missas in sacello, ubi ejus effigies opere anaglyphico representatur.

3 Moniales Lucidæ Vallis vulgo Lichtenthal etiam beato Marchioni aliquem cultum exhibent, uti me docet Tobias Elfferich Societatis nostræ sacerdos, qui in litteris anno 1679 ad Papebrochium datis ita scribit: Prostat in monasterio Lichtenthal, a Marchionibus olim fundato, aliqua tabella B. Bernardi imaginem referens, cui inscripta est oratio cum versiculo à Monialibus recitari solita in venerationem Sancti, quæ et serenissimo Wilhelmo, ante biennium defuncto, nostro fundatori, in amoribus et familiarissima fuit. Collecta autem illa cum Antiphona, versiculo et responsorio est tenoris

et in monasterio Lucidæ Vallis prope Badenam.

A tenoris sequentis: ANTIPHONA. O quanta veneratione est dignus B. Bernardus Marchio Badensis, qui terrenas vanitates spernens in cælo triumphum habere promeruit. y. Pro cælo veritatem et mansuetudinem et justitiam pter veritatem et mansuetudinem et justitiam deduxit te mirabiliter Christi dextera. y. Quia ex hoc ad cælestia regna te collocavit. ORATIO. Omnipotens sempiternæ Deus, qui in B. Bernardum Marchionem Badensem per donum sancti Spiritus tantam gratiam infundere dignatus es, ut quicumque ad eum confidenter recurrit, salubre remedium a te obtineat: tribue nobis, quæsumus, indignis famulis tuis, ut qui ejus in hoc necessitatis articulo imploramus suffragium, sua benigna intercessione apud te opportunum consequi mereamur remedium. Per Christum Dominum nostrum. *Ilabco et aliam orationem Germanicam, nescio quo loco usitatam, et a præcedenti non multum diversam; quare cam hic Latine reddere non est operæ pretium.*

B ubi moniales putant, cor ejus sepultum esse; 4 Jam memoratæ moniales putant, cor B. Bernardi in suo cænobio sepultum esse; de qua opinione mox laudatus Tobias Elfferich anno 1682 ad Papebrochium ita scribit: In monasterio virginum Ordinis S. Bernardi in Lucida Valle (Lichtenthal) dicitur et creditur, sepultum esse cor B. Bernardi Badensis, quamvis serenissimus Ferdinandus P. M., magnus hujus Sancti venerator, curaverit inquiri, et nullum vestigium repercrit: moniales tamen aliter edicunt, et asserunt, murarios non recte indagasse. At ego facile crediderim, moniales homonymia deceptas unum Bernardum Badensem pro altero accepisse: nam Hieronymus Henninges in suo Theatro Genealogico tomo IV part. II, pag. 240 dicit, alterum Bernardum, ex eadem illustrissima stirpe ortum, anno Christi MCCCXXIV (Vignierius in Genealogia Badensi pag. 34 notat annum MCCCXXXIV) in Lucida Valle sepultum esse. Quare cum moniales forte legissent vel ex seniorum traditione audivissent, inter alios, ex Badensi familia in suo monasterio sepultos, nominari quendam Bernardum, facile fieri potuit, ut utrumque confuderint, et quod ad alterum homonymum pertinebat, perperam de B. Bernardo intellexerint. Quidquid sit, cum constet, B. Bernardum Badensem in Monte Calerio mortuum ac sepultum esse, cordis ejus translationem ad Vallem Lucidam sine authentico testimonio non admittimus.

C ad alibi assignantur illius reliquæ. 5 At cum de reliquiis hic sermo incidit, breviter indicabo, quibus locis illæ conserventur. Mons Calerius certe maximam corporis partem possidet. Vici in Lotharingia, testibus Canonieis S. Stephani in eodem oppido, gladius et quoddam os B. Marchionis jam ab immemoriali tempore honorifice custodiuntur. Ad hæc accessit pannus sericus, non ita pridem ex Monte Calerio Vieum delatus, cui sacrum corpus diu involutum fuerat. Illustrissima familia Badensis etiam quoddam Beati sui consanguinei os pie veneratur, ut me docet jam sæpe memoratus P. Tobias Elfferich in litteris anno 1679 ad Papebrochium datis. Diu, inquit, contuli cum serenissima Marchionissa seniore, quæ satis accuratam Sancti memoriam ejusque gestorum tenet, sed quam omnem hausit ex relatione serenissimi Ferdinandi P. M., qui ante plures annos venerationis causa Moncalerium in Sabaudam excurrit, et sepulcrum veneratus, pulchra et singularia retulit, etiam magnam partem ossis. Deinde in alia

epistola eodem anno scripta de hoc sacro osse sic loquitur: Ejus reliquia, credo, asservatur a serenissimo Ludovico, filio serenissimi Ferdinandi, qui eam Moncalerio attulit. Inter alia belli metu in tutiore loco collocata est. Atque hæc sunt, quæ de sacris B. Bernardi lipsanis tuto memorare potui.

6 Joannes Baptista Blancardi in Vita Italica cap. XII ex Processu Bcâtificationis aliisque antiquis instrumentis varia eruit argumenta ad probandum legitimum B. Bernardi cultum. Ac primo quidem post virtutum synopsis, quam nos in Actis num. 13 damus, citat R. P. Joannem Ergot, B. Bernardi confessarium, aliosque testes synchronos, qui ejus sanctitatem et miracula magnis laudibus extulerunt. Deinde adfert fragmentum ex Antonio De Torrellis, Philiberti I Ducis Sabaudicæ secretario, qui jussu Ducissæ Sabaudicæ miracula Bernardi examinavit et fideliter retulit. Profert etiam duplex Breve Sixti IV, de quo nos in compendio Actorum num. 22 agimus. Præterea adducit quædam illustrium virorum testimonia et varia scriptorum elogio, quæ in paragraphum sequentem rejicimus.

7 Denique idem Blancardus cultum B. Marchionis probat ex antiquis picturis, quibus ante annum 1500 titulus beati subscribitur. Asserit inter alias, in Pedemontio satis obvias, pulcherrimam B. Bernardi effigiem exstare apud Franciscanos in urbe Astena. Intellego etiam in collegio nostro Badensi ac in parthenone Lucidæ Vallis imagines ejusdem Beati conservari. Sed eum inter se non parum differant, suspicor aliquas pro pictoris arbitrio pictas esse. Quare hic veram beati Juvenis effigiem, ad prototypum expressam, subjicio

AUCTORE
G. C.

Cultus ejus ulterius probatur.

E et vera ipsius effigies exhibetur.

F
VERA EFFIGIES B. BERNARDI
Marchionis Badensis, qui obiit XV Julii
Anno MCCCCLVIII in Moncalieri, ubi
claret multis miraculis.

Quomodo hæc imago ad nos pervenerit, accipe ex epistola P. Tobie Elfferich, qui anno 1682 ad Papebrochium inter alia hæc scribit: Serenissima Anua (nempe Marchionissa Badensis) dum fuscum illam conferrem, mihi pervetustam iconem monstravit, quæ veram Bernardi effigiem referre a Majoribus memoratur, quam a prototypo delineatam hic adjicio, ut R. V. ari

AUCTORE
G. C.

æri incidi curet, et vitæ præfigat. *Jam superest, ut quorundam testimonia proferamus, quibus B. Bernardi virtus laudatur, et publicus illius cultus non parum confirmatur.*

§ II. B. Bernardi elogia et Acta.

Elogia B. Bernardi ex Georgio ejus fratre episcopo Metensi,

Inter scriptores hoc paragrapho adducendos, qui de sanctitate et miraculis B. Bernardi meminere, merito primum locum obtinet illustrissimus ac reverendissimus Georgius, episcopus Metensis, proxima consanguinitate illi conjunctus, qui audiens famam miraculorum, quibus frater suus post mortem coruscabat, ad magistratum Monealeriensem die XII Februarii anno 1478 scripsit in hæc verba: Audivimus jam dudum ab illis, qui ex his oris ad nos veniunt, gloriosum et immensum Deum in ecclesia sanctæ Mariæ de Montecalerio Taurinensis diocesis, meritis et intercessionibus bonæ memoriæ Bernardi ex Marchionibus Badensibus, cujus corpus in ea est inhumatum ecclesia, innumera et crebra facere signa et miracula. Et licet sæpenumero pulsati fuerimus, ut super illius exaltatione operam daremus, tamen ne propriam quæritate laudem intueremur, huc usque in ea requievimus: et cum hujusmodi signa et miracula indes efficiantur notiora, cogimur profecto ad Nobilitates vestras aliqua dare scripta etc. Deinde agit de illius canonizatione et subjungit sequentia: Quamobrem etiam cum idem Bernardus in ecclesia S. Stephani oppidi nostri de Vico non paucis et signis et miraculis, ut asseritur, resplendet etc. Hæc sunt fragmenta epistolæ, quam integram invenire non potui, etsi Blancardus eam in archivo Monealeriensi conservatam fuisse testetur.

Francisco
Irenico.

9 *Franciscus Irenicus in Exegesi Germaniæ, anno 1518 edita, lib. III, cap. CVI, de Bernardi nostri virtute reddit sequens testimonium. Hinc in memoriam divi Bernardi Marchionis adducor, cujus sanctitatis existimatio plurimum apud me valet. Hic ab omni fœditate remotus postquam mundi immundi vias ingrediebatur, solum ad imitandum sibi Christum quæsit, omnem antecessorum religionem superavit, futuris exemplum reliquit. Hujus vita simplex, incorrupta, ac nulla vitiorum pravitate irretita aut offensa erat. Illic universis renuntiavit voluptatibus, veræ religionis sacramentum sequebatur. Quidquid ad divinæ Majestatis cultum attinebat, ab illo nihil videmus prætermisum, nullus somnus huic in delicto mortali subrepsit. Penitus etiam sese a seculari negotio, divinis muneribus alioqui destinatus, subtraxit. Patrimonium amore Christi (ut numquam ab eo oculos haberet remotos) libere suis fratribus addixit, eo contentus tantum, quod ad vitæ suæ sustentationem ac tutelam necessario requirebatur. Hunc inde per hujus seculi tenebras raptum vitæ suæ finis consentaneus excepit, postquam sibi bonis operibus, nobis exemplo respondebat ac satisfecit. Memoriam suam consecravit sempiternam in oppido Lotharingiæ, Mumpelii dicto, inæstimandis coruscant miraculis, visum cæcis restituit, auditum surdis reparat, nulli oculos ad eum tenenti patrociniū denegat. Hunc jam*

voctis expetimus, ad nostram salutem sevocamus, et quidquid tristius accidit, auspicio ejus auspiciatissimo ac omine corrigimus.

10 *His laudibus B. Marchionem effert et Catholicum ejusdem cultum non obscure indicat Franciscus Irenicus, qui tamen lib. II, ejusdem Operis Lutherum, Melancthonem, aliosque similes farinæ homines impense laudat, et Betial cum Christo componere nititur. Sed id jam dicto B. Bernardi elogio nihil officit, eum ex hoc ipso testimonio oppugnari possint hæretica dogmata eorum, quos laudat. Ceterum quivis facile corriget erasum errorem geographicum, quem Irenicus hic deglutiit; dum nempe Mumpelii id est Montem Pessulanum pro Monte Calerio posuit, eumque in Lotharingia collocavit, cum interim pueri ferme norint, Montem Pessulanum vulgo Montpellier in Occitania inferiori situm esse. Neque hic error amanuensis aut typhothetis adscribi potest: nam Irenicus lib. III Operis jam citati cap. CIX eundem repetit hoc modo: Sanctus quoque Bernhardus in civitate quadam Lotharingiæ se vita exoneravit, ibidem et sepultus miraculis coruscat. Hic quidem locum non nominat, sed beatum juvenem in Lotharingia mortuum esse falso affirmat.*

11 *Philibertus Pingonius Baro Cusiæcensis, qui fuit Emanuelis Philiberti Sabaudicæ Ducis senator, teste Blancardo, in sua Augusta Taurinorum ad annum Christi 1458 pag. 64 de Beato nostro habet sequentia: Eo anno, mensis Julii initio Bernardus Badensis Marchio, sanctimonia vitæ, ut natalibus clarus, Taurinum ingreditur, qui postmodum, suscepto Romano ad pietatem itinere, Montiscalerii morbo intercipitur et morte prævenitur. Obiit xv Julii, et ob toties repetita varia miracula inter Divos est habitus. Meurissius, paragrapho præcedenti laudatus, in Historia Episcoporum Metensium Gallicæ edita agens de Georgio, septuagesimo octavo ecclesiæ Metensis præsule, lib. III, pag. 569, illius occasione hæc de Beato nostro interserit: Erat frater B. Bernardi, cujus vita tam sancta fuit, ut Deus etiamnum quotidie infinitam miraculorum multitudinem patret in Monte Calerio in Italia, ubi est sepultus. Nunc audiamus quosdam scriptores genealogicos, qui in illustranda familia Badensi diversimodè de B. Bernardo meminerunt.*

12 *Hieronymus Henninges Lunenburgensis in Theatro Genealogico tom. IV, part. II, pag. 240 ita loquitur: Bernhardus III cognomine divus vel sanctus, Marchio Badensis, qui Etlingæ habitavit et fratri Carolo gubernationem reliquit, Curialis Frederici III Imperatoris primum fuit, eique desponsata Magdalena filia Caroli VII regis Franciæ; sed sit spiritualis, et obiit in Monte Pessulano anno Christi MCCCLVIII. In album Divorum relatus a Sixto III Papa. Quod hic auctor de Monte Pessulano dicit, satis supra refutatum est. Antonius Albizius nobilis Florentinus in Stematibus Christianorum Principum pag. 41 ad gentilitiam familiæ Badensis arborem hæc prænotat: Jacobus vero Marchio Badensis . . . filium habuit . . . Bernhardum, vitæ sanctimonia clarum, qui obiit ante nuptias cum filia Caroli VII Regis Franciæ celebrandas. Gabriel Bucelinus in Germania Topo-chrono-stemmatographica part. III, pag. 53 B. Bernardo non tantum sponsam, sed etiam uxorem attribuit his verbis: Bernardus I (alii vocant IV) Marchio Badensis, cognomine sanctus,*

quin a signa-
do mortis lora
errat.

et Philiberto
Pingonio.

Quidam sicut
logi B. Bernardi
sponsam aut
uxorem ir-
bunt.

A ctus obiit MCCCCLVIII. Uxor Magdalena filia Caroli VII regis Galliae. *Nicolaus Rittershusius in suo opere Genealogieo agens de stirpe Marchionum Badensium, nullam de B. Bernardi sponsa aut uxore mentionem facit, sed hæc tantum scribit: Bernhardus obiit MCCCCLIX (melius 1458) canonizatus a Sixto V (voluit IV dicere) MCCCCLXXX.*

13 Jam paucis edisseram, quid de illis sponsalibus seu nuptiis sentiendum sit. Imprimis Hieronymus Vignier in suis tabulis Genealogicis pag. 34 de hac re sic judicat: Bernardus III (aliis IV) cognomine Sanctus, Marchio Badensis, sponsalia contraxerat cum Magdalena filia Caroli VII Regis Galliae, ut asserit Albisius; sed haud dubie fallitur. Mortuus est anno MCCCCLVII (lege 1458.) Præterea Sammarthani in Historia Genealogica tomo I, lib. XIV, pag. 647, tertix editionis narrant, Magdalenam, Caroli VII filiam, anno 1457 promissam fuisse Ladislao Regi Hungariæ. Verum cum is eodem anno moreretur, postmodum anno 1462, ut referunt iidem Sammarthani, nupta est Gastoni Fuxensi, et peperit Franeiscum Phæbum, postea Navarræ Regem, qui sine liberis obiit. Mirum sane est accuratos hoscenealogos, qui minutissima quæque notant, de sponsalibus Magdalene cum Bernardo Badensi contractis nullum verbum fecisse. Fieri quidem potuit, ut Magdalena illa more magnatum in pueritia Bernardo puero a parentibus promissa fuerit, et Bernardus jam grandior factus cælibem vitam agere voluerit; at cum Acta aliaque antiqua monumenta hanc rem silcant, etiam promissas has nuptias valde dubias esse existimo. Nunc de Actis pauca præfabimur.

14 Dolendum sane est, nos antiquioribus hujus Beati Actis ac miraculis carere. Sed ut ostendam per nos non stetit, quo minus ea obtineamus, breviter indicabo, quanta diligentia in hunc finem a nobis adhibita fuerit. Jam a multis annis Papebrochius, pro secuturis Sanctis sollicitus, scripserat Taurinum, ut canonizationis processum ex Monte Calerio impetraret. Verum a nostro P. Silvio Josepho Perino inde responsum fuit: Acta pro Canonizatione B. Bernardi non amplius extant apud cives Montis Calerii, sed apud Principes Badenses: nec hic potui aliud invenire, quam ejus Vitam, nempe Italicam, anno 1628 Taurini impressam, quam memoratus P. Perinus transmisit. Deinde Papebrochius scripsit in Germaniam P. Joanni Gamans, diligentissimo Operis nostri adjutori, qui statim litteris ejus respondens primo interrogat, equænam Taurino acceperit de B. Bernardo Badensi miracula? Nominatim an illa, et quidem prima, quæ Ducissæ Sabaudiae jussu mox a morte Beati conscripsit Antonius de Torellis ejus secretarius? Deinde Gamansius indicat ea, quæ ipse habebat. Posteriora, inquit, in Processu, Sixti IV jussu instituto, habeo ex exemplari Badenam anno MCCCCLXXX circiter misso, et communicabo libens. Sed ea nunquam ad manus nostras pervenerunt; an autem cum aliis quibusdam schedis Gamansianis in Mano perierint, an adhuc alieubi in Germania delitescant, ignoro.

15 Cum mihi Acta B. Bernardi illustranda obtigissent, de accipiendis alicunde antiquis illis monumentis spem non abjeci; sed mox litteras dedi ad R. P. Valentinum Hoeglein Collegii nostri Badensis Rectorem, qui anno 1723 ad eas humanissime respondit in hunc modum: Datis ad me

litteris in causa B. Bernardi Marchionis Badensis nunc tandem respondeo, quia hactenus in varia loca et Collegia scripsi; imo ipse aliqua lustravi, ut quæ gloriam ejus Beati promovere possunt, oculatus inspicerem. Sed præter id quod ex oppido De Vic in tractu Metensi, ubi Beati hujus memoria colitur, missum accepi, dignum relatu nihil invenire potui. Putabam in Archivo Principali hic Badenæ aliqua me reperiturum, quæ ad intentionem facerent. Sed omnino nihil invenimus, nescio an incuria, an temporum injuria, quæ hanc nostram patriam incendio fere totam delevit. Postea intellexi, aliqua Gamansii scripta exstare Herbipoli apud Joannem Seyfrid e Societate nostra ibidem historiarum professorem. Itaque bis ad illum scripsi, sed præter compendium Vitæ a Camillo Gabriellio Italice compositum, et diuturnam ulterioris diligentix promissionem nihil accepi.

16 Cogor igitur acquiescere recentioribus monumentis, quæ jam enumerabo. Joannes Baptista Blancardus Taurini anno 1628 Italice edidit Vitam B. Bernardi Badensis; sed eam totsanctorum Patrum sententiis aliisque digressionibus implevit, ut potius concionatorem quam historicum agere voluisse videatur. Joannes Hornig Societatis nostræ sacerdos, vestigiis Blancardi presse inhærens, eam anno 1686 ex lingua Italica in Germanicam convertit. Eandem Camillus Gabriellius sacerdos in compendium redegit, et Taurini anno 1658 Italice edidit. Quamvis autem ille potissimum collegerit puncta historica, quæ ad B. Marchionem spectabant, tamen etiam subinde suas interserit paræneses, aliasque evagationes, quæ sego tamquam ad propositum meum inutiles in Latina illius scriptoris versione prætermisi. Ceterum in hoc auctore interpretando non ita scrupulose versatus sum, ut verbum verbo reddere curaverim, sed, servata narrationis substantia, filium historix fideliter persecutus sum, ut utriusque linguæ peritis facile apparebit. Miracula vero B. Bernardi, quæ Gabriellius omiserat, ex Blancardo Latina feci. Jam utriusque opusculi translationem una cum meis observationibus hic subjicio.

VITA

Ex fusioribus Joannis Baptistæ Blancardi Actis contracta, et a Camillo Gabriellio Taurini anno 1658 Italice edita, quam nos Latine in compendium redeginus.

Inter antiqua et illustria Germaniæ stemmata jure merito numeratur familia Marchionum Badensium, tum ob sanguinis nobilitatem, tum ob ditionis amplitudinem, atque præcipue ob religionem erga Deum, ac denique ob egregia et heroica eorum principum facinora, de quibus præstat tacere, quam pauca dicere; præsertim cum tantummodo intendam orbi Christiano proponere sanctimonix exemplar, nec velim rebus, ab hoc instituto alienis, diu immorari. Ex hac

15 nobilissima

AUCTORE
G. C.

Vitam et miracula ex recentioribus scriptoribus dare cogimur.

E

B. Bernardus ex nobilissima Marchionum Badensium stirpe ortus,

EX ITALICO
GABRIELLI

a

b

et in pueritia
pie educatus,

præcipua Ca-
tholicæ religio-
nis exercitiu
singulâi vene-
ratione obit.

C
deditus oratio-
ni.

jejunio, aliisque
corporis afflictio-
nibus,

nobilissima stirpe ortus est beatus Bernardus, princeps Badensis. Patrem habuit Jacobum Marchionem Badensem; matrem vero Catharinam, Ducis Lotharingiæ filiam. Deus felicissimis hisce conjugibus dedit quatuor filios *a*, quorum primus erat Carolus, qui in marchionatu patri successit, et sororem Frederici IV *b* Imperatoris uxorem duxit. Alter fuit Bernardus noster, qui natus est circa annum Domini mccccxxxviii. Tertius fuit episcopus Metensis. Quartus autem ob virtutum præstantiam præ aliis magnæ existimationis viris electus est archiepiscopus Trevirensis.

2 Srenissimi parentes Bernardum nostrum optime educarunt, quia non solum ipsimet omnium virtutum exempla filiolo suo præbebant, verum etiam pædagogos ac magistros, singulari pietate ac doctrina præditos, illi assignabant. Sic nobilis illa planta cœpit a teneris sese ad cælum erigere, et etiamnum puer monstrabat, se ad divinum servitium peculiari modo esse electum. Fugiebat eas levitates, ad quas puerilis ætas solet esse proclivis; maximam erga Deum ostendebat reverentiam; multum delectabatur oratione; parentibus et magistris erat obsequentissimus, erga omnes affabilis et mansuetus; et a tenera illa ætate jam assueverat nihil aggredi, nisi se signo crucis præmunivisset.

3 Hisce solidæ pietatis fundamentis postea imposuit magnum perfectionis ædificium. Adolescens bis per mensem Corpore Christi reficiebatur; quod Catholicæ religionis exercitium in Bernardo maxime fuit laudandum propter sedulam præparationem, qua se ad angelicum cibum sumendum disponebat. Hinc medicina illa cælestis plurimum ipsi proderat, eo quod in animam tam bene dispositam reciperetur. Jam a tenera ætate consueverat quotidie incruento Missæ sacrificio assistere. Satis exprimere nequeo, quanta cum reverentia hisce sacrosanctis salutis nostræ mysteriis interesset: nam genuflexus externa corporis compositione, et interna mentis attentione tantam præ se ferebat modestiam, ut circumstantibus extra se raptus esse videretur.

4 Crescente ætate, crescebat pietas. Maxime deditus erat orationi, cui ita assueverat, ut inter magna negotia sæpissime mentem ad Deum elevaret, et in ambulatione aut alio corporis exercitio meditationem de rebus divinis prosequeretur. Sæpius coruscanti facie a divino colloquio redire conspiciebatur. Ipsemet suis nobilibus interdum dicere solebat, homini cælestem dulcedinem gustare cupienti per orationem Deo appropinquandum esse, sicut se calefacere volenti ad ignem accedendum est. Atque ita sanctus Adolescens omne auxilium et robur contra dæmones ex oratione hauriebat.

5 Cœpit etiam a pueritia jejunare, nec solum dies jejunii ab ecclesia assignatos observabat, verum etiam peculiari abstinentia colebat feriam sextam, passioni dominicæ consecratam, qua ob illius mysterii memoriam nullo aut parcissimo cibo utebatur, ut aliquo modo cruciatus Domini sui in se sentiret. Crebro etiam aulicis suis ac nobilibus dicebat, jejunio refranari corpus, ne cum anima in æternum exitium ruat, sicut equus fræno continetur, ne in præcipitium cadat.

Ad hæc aiebat, orationem ac jejunium esse quasi duas rupes, quæ non possent a dæmonibus expugnari. Ut verbo dicam, semper summa fuit in ejus victu temperantia. Huic cibi abstinentiæ addebat alias corporis afflictiones, de quibus etiamnum hodie testatur ingens cilicium *c*, quo pius Princeps velut asperrimo sine manicis sagulo induebatur. Illud videntes merito mirantur, quomodo adolescens delicate enutritus pati potuerit amictum adco asperum, qui eum certe magno tormento afficiebat.

6 Sic Bernardus amore Dei et odio sui succensus indies aptiorem se reddebat ad recipienda divina beneficia, et res majores pro divina gloria tentandas. Statuit itaque aulicæ vitæ splendorem et commoda contemnere ac virginitatem illibatam conservare. Indicavit heroicum suum propositum confessario suo, nempe P. Joanni Argot *d* ex Ordine S. Francisci, magnæ perfectionis viro, cujus etiamnum viget memoria. Is laudavit Bernardi consilium; attamen ut prudens spiritus magister ipsi ostendit, quanti momenti rem aggrediretur, quantumque difficultatis reper-
turus esset, ut eam ad gloriosum exitum perduceret. Bernardus autem omnes occasiones castitati noxias vitabat, et diligentissimam corporis ac sensuum custodiam adhibebat, atque impudicis cogitationibus statim resistebat. Numquam audebant aulici coram ipso dicere quidquam, quod vel remotissime pudicitiam læderet. Solus ipsius vultus sufficiebat, ut nemo in hac re terminos honestatis transgrediretur.

7 At quamvis virginitas sit angelica virtus, tamen nihili facienda est, si caritate destituatur. Quare sanctus Princeps se totum operibus misericordiæ impendit. Alebat pauperes, vestiebat nudos, juvabat inopes, erga quos erat munificentissimus, ita ut maximus eleemosynarius et misericors pauperum visitor passim appellaretur. Censuram suam in tres partes diviserat, unam Christi pauperibus distribuens, alteram locorum sacrorum restaurationi et ornatui impendens, ac tertiam usibus suis reservans. Quid porro dicam de ceteris ejus virtutibus principe Christiano dignis? Numquam aliquem verbo aut facto offendit; nemini in facultatibus aliisque rebus nocuit; numquam datam fidem violavit; alienas opes non concupivit, nec permisit, ut cuiquam damnium inferretur. Non est passus, miseros, viduas, pupillos, suosve subditos opprimi, sed quantum poterat, erga omnes æqualiter se benignum patrem exhibebat.

8 Dum ita Bernardus ut gigas curreret per viam mandatorum Dei, et in adolescentia tam perfecta magnam de se orbi expectationem concitaret, circa annum ætatis vigesimum sensit divini amoris flammam, quæ animum suum ad res eximias pro Dei gloria suscipiendas accendebat. Cum igitur generosa passionum suarum expugnatione, et assiduo virtutum exercitio cælestes vires acquisivisset, quærebat undique occasionem, ut Dei gloriam promoveret, et Ecclesiæ Catholicæ quam maxime prodesset. Eo tempore Amurath *e* illius nominis secundus Turcarum imperator victricia Lunæ signa multis provinciis invexerat, et Albaniam, Vallachiam, aliasque

statuit virginitatem servare.

d

E

et caritatem mirifice exercet.

F

Deinde factus contra Turcos promovere volens.

e

A aliasque Græciæ et Hungariæ regiones invaserat, infelici principum Christianorum discordia opportunitatem præbente, ut infidelis tyrannus tot terras occuparet, in iisque impia Mahometis dogmata propagaret cum non exiguo veræ fidei detrimento. Hæc infidelium progressio commovit animum generosi Principis, qui censuit, se nil utilius facturum, quam si contra potentem et perniciosum Christianæ religionis inimicum omne studium omnemque industriam adhiberet. Re itaque prius Deo commendata, conatus est inter principes Germaniæ sacrum fœdus componere. Quanto autem zelo et labore hoc negotium promoverit, malim pio lectori cogitandum relinquere, quam paucis verbis enarrare. Sufficiat dixisse, quod rem tam arduam ferme ad optatum finem perduxerit.

ab Imperatore Romanæ mittitur.

9 Fredericus IV Imperator Bernardum tunc temporis ornavit munere præsidis Cæsarei in Italia, eumque tamquam capacissimum elegit, ut cum summo Pontifice sacrum fœdus concluderet, et de gravissimis Imperii negotiis tractaret. Bernardus ergo, rebus in Germania dispositis, iter instituit Romam versus, ubi tunc Callistus III *f* pontificiam cathedram ascenderat. Magnifico comitatu, qualis ejus nobilitati et Cæsarei præsidis dignitati conveniebat, in Sabaudiam venit, et a Duce Ludovico *g*, tunc ibidem regnante, honorifice ac benevole exceptus est. De negotio autem, quod sibi maxime cordi erat, cum præfato Duce ita egit, ut is libenter sacro contra Turcas fœderi se adjunxerit. Quare læto animo Sabaudiam relinquens, direxit iter in Pedemontium.

at in itinere pie moratur.

C 10 Ingressus Pedemontanam regionem divinitus intellexit, sibi mortem imminere. Eapropter initio mensis Julii Taurinum adveniens noluit in ea urbe diu morari; sed petiit Montem Calerium, quia in hoc oppido liberius exercitiis spiritualibus vacare, et sese ad vicinam mortem præparare poterat. Quando ad hunc locum una eum confessario supra memorato et aulicis pervenit, statim sibi delegit conventum S. Francisci, ibique morbo oppressus cum singulari reverentiæ ac pietatis sensu Sacramentum pœnitentiæ et Eucharistiæ recepit. Interim ferventissime orabat, et ardentissime sese cum Deo unire desiderabat. Demum cilicio indutus, et Crucifixum tenerimo amplexu stringens, inter pias adstantium sacerdotum ac religiosorum preces, et copiosas suorum aulicorum lachrymas beatam animam reddidit suo Creatori, a quo sanete vivendi sancteque moriendi gratiam acceperat. Accidit felix illius transitus xv Julii anno mcccclviii, cum parum ultra viginti annos vixisset.

et in ejus exsequiis patrulo miraculo,

h 11 Corpus defuncti delatum est ad ecclesiam collegiatam Montis Calerii, ubi ad illius exsequias ingens populi et cleri numerus confluit. Pater Argot, optimus virtutum ejus testis, habuit orationem funebrem, qua in auditorum animis magnam de pio Principe existimationem concitavit, et funereum eorum dolorem spirituali gaudio temperavit. Quinimo Deus ipso exsequiarum tempore per manifestum miraculum declaravit, Bernardum jam Beatorum consortio frui: nam leprosus quidam *h*, qui luxatis coxis ad templi fores erat, audiens virtutem defuncti

Principis ab omnibus laudari, sanitatem ab eo petiit, ac subito impetravit. Hoc prodigium non mediocriter adstantium lætitiæ auxit. Quapropter sacrum corpus summa cum devotione et reverentia sub majori altari ejusdem ecclesiæ collegiatæ collocatum est, ubi brevi multis variisque miraeulis splenduit.

EX ITALICO GABRIELLII.

12 Ab eo tempore incolæ Montis Calerii Bernardum tamquam suum in cælo protectorem coluerunt, et diem mortis ejus annua festivitate celebrarunt. Deinde populus, non solum in oppido Montis Calerii, sed etiam in aliis Pedemontii locis, in illius honorem sacella ædificavit, altaria exstruxit, et Beati effigiem honoravit. Jolanta *i* vero Sabaudici Ducissa propter crebra miracula, quæ Deus per Servum suum operabatur, obtinuit a Sixto IV *k* summo Pontifice, ut die xxiii Decembris anno mcccclxxviii Breve de processu canonizationis ad episcopum Eorediensem et Guilielmum Caccia canonicum dirigeret his verbis: « Fide dignorum relatione accepimus, quod divina clementia multa ostendit miracula ad tumultum et imaginem insignis memoriæ Bernardi Marchionis Badensis, cujus corpus in ecclesia Collegiata S. Mariæ Montis Calerii Taurinensis diocesis requiescit ». Anno sequenti idem Pontifex post mortem episcopi Eorediensis novum Breve de canonizatione beati Bernardi misit. Etiam multis antiquissimis picturis, ante annum MD factis, ita subscriptum legitur: ILLUSTRISSIMUS BEATUS BERNARDUS MARCHIO BADENSIS, PRÆSIDENS IMPERIALIS.

a civibus Montis Calerensibus patronus eligitur.

i

k

13 Lubet hic transcribere synopsis virtutum, quas Processus canonizationis Bernardo attribuit verbis sequentibus: « Quod ipse idem illustris Marchio et beatus homo Dei erat verax, modestus, sobrius et sapientissimus; Deo et hominibus, suisque præcipue servitoribus gratus, et placabilis: nam beatus hic vir erat scientissimus, mansuetissimus, virgo, devotissimus, elemosynarius grandissimus, visitator pauperum, terrena et mundana spernens, Deum timens, justitiam diligens, pacem perquirens, contumelias et rixas sedans. Præstabat consilio, præstabat ingenio. Jejunabat omni hebdomada. Omni mense confitebatur devotissime bis, ac sanctæ ecclesiæ Sacramenta recipiebat. Corruptelas, fallacias, inquietates, malignitates, et cetera ab altissimo creatore D. N. Jesu Christo et Ecclesia prohibita penibus vitabat, Deo totique curiæ cælesti totis conatibus servire et complacere studebat. Cetera faciebat, quæ ad sedem et regnum gloriæ vitæ æternæ vocatus facere nititur et debet. Misericors erat, pius, humanitate et duleedine repletus. Delicias mundique vanitates, vitia, dissolutiones spernendo fugiebat; nec ullo pacto in ea voluntarie ineidisset. Infinita faciebat bona, et in statu gratiæ ultimorum suorum dierum tempore erat. Bona sua in tres dividebat partes, aliam Christi pauperibus, unam ecclesiæ dispensabat, reliqua in suos usus ».

Datur virtutum illius synopsis ex Processu canonizationis.

F

ANNOTATA

a Franciscus Irenicus in Exegesi Germaniæ lib. III, cap. cvii de hoc Jacobo Marchione Badensi agens ita

EX ITALICO
BLANCARDI.

ita scribit: Filios sex fortuna indulsit; unum, cujus nomen inter Divos relatam est, duos episcopatibus amplissimis instructos etc. *Hæc monuisse sufficiat: nam quidquid sit de hoc diverso filiorum numero, parum ad propositum nostrum pertinet.*

b *Hic Imperator ab aliis III ab aliis IV vocatur. Ab anno 1440 cepit regnare, et diutissime imperium tenuit.*

c *Blancardus in Vita Italica B. Bernardi cap. iv dicit, hoc cilicium suo tempore reverenter consecratum fuisse in ecclesia S. Mariæ oppidi Moncalerensis.*

d *Modo scribitur hujus viri cognomen Argot, modo Ergot. Sed frustra illius memoriam apud Waddingum aliosque Franciscanos scriptores quærsivi.*

e *Amurath II obiit anno 1451, cui successit Mahomet II, qui usque ad annum 1481 Turcicum imperium gubernavit. Cum igitur B. Bernardus hæc circa annum 1458 gesserit, puto pro Amurathe II substituendum esse Mahometem II, qui anno 1453 Constantinopolim interceptit.*

f *Is electus est pontifex anno 1455, et obiit anno 1458.*

g *De hoc Ludovico, qui Lugduni anno 1465 obiit, videri potest Philibertus Pingonius in Arbore Gentilitia Ducum Sabaudia pag. 55.*

h *Hujus leprosi nomen et cognomen a Blancardo exprimitur, ut in miraculis ab eo collectis postea apparebit.*

i *Hæc Yolanta fuit uxor B. Amadci Ducis Sabaudia, de quo actum est ad diem xxx Martii.*

k *Summus Pontifex creatus est anno 1471, et mortuus anno 1484.*

MIRACULA

Collecta a Joanne Baptista Blancardo et Italice anno 1628 Taurini edita, quæ nos Latine interpretati sumus.

C *Miracula certo demonstrant Catholicæ Ecclesiæ et fidei nostræ veritatem, ac præterea probant, Sanctos jam æterna beatitudine frui, eorumque intercessionem hominibus prodesse. Hinc misericors Deus variis signis voluit orbi ostendere, Bernardum jam receptum esse inter illos cælestis aulae principes, qui a nobis invocati preces nostras divinæ Majestati offerunt, et malis nostris impetrant remedia, omnem naturæ vim et humanam artem superantia; sicuti dum, Deo largiente mortuis vitam, surdis auditum, cæcis visum, claudis gressum, leprosis, aliisque desperatis ægris prodigioso modo sanitatem restitunt. Multi opem B. Bernardi implorantes experti sunt stupenda hujusmodi beneficia, quorum aliqua ex archivo Montis Calerii aliisque antiquis scriptis eruta hic breviter recensebo.*

refert primum
miraculum,
quod in exsequiis B. Bernardi contigit.

2 Dum corpus Bernardi ad exsequias celebrandas in Monte Calerio in ecclesia beatæ Mariæ ante summum altare collocatum esset, eoque tempore R. P. Joannes Ergot de B. Marchionis sanctitate, castimonia, aliisque virtutibus ad frequentem populum verba facere,

inter alios aderat ante portam templi quidam leprosus simul et clumbis, nomine Georgius Corderius, ex Monte Calerio oriundus. Is excitatus sanctimonia Bernardi, quam a concionatore laudari audiverat, B. Marchionem invocat, et vovet sese ad ejus sepulcrum, si sanitati restituatur, picturam beneficium representantem una cum duabus cereis tibiis appensurum. Voto facto, statim ab illa infirmitate liberatur, et reliquo vitæ tempore sanus remansit. « Quo viso miraculo (ait de Turrelis) a clerus et » populus Deum cum cantu et jubilo laudarunt et » benedixerunt » b.

3 Dominicus Darmelli Moncalerensis linguæ usum perdidit, et præterea sese lecto movere non poterat. Revolvens secum sanctitatem B. Bernardi, statuit intercessionem illius implorare, et emisit votum rependi genibus a porta templi usque ad B. Marchionis sepulcrum: quod cum fecisset, jam sepulcro propinquus, loquelam recepit. « Quæ » gesta sunt præsentem universo clero et populo » dicti loci laudantibus et benedictibus » Dominum. Dominicus vero, recuperata sanitate, » voce magna exclamabat, se ad laudem et » gloriam divinæ Trinitatis, precibus et meritis » B. Bernardi fuisse liberatum ». Usus sum ipsissimis verbis antiqui scripti, ex quo hæc transcripsi.

4 Anno M.C.CCLXI Andelius Martinolius Bertola, qui Montem Calerium incolabat, devote B. Bernardum venerabatur, et se quotidie orationibus illius commendabat. Is immediate hydrope afflictus a Beato sanitatem petiit ac obtinuit, in cuius beneficii memoriam indies B. Marchionis sepulcrum invisitabat. Accidit, ut idem vir aliquando ruri versaretur, et magna fulminum ac tonitruorum tempestate suborta, fulmine percuteretur sub arbore, ad quam vitandæ tempestatis causa se receperat. Postquam ibi unius diei spatio mortuus jacuisset, cadaver ejus inventum deferbatur ante sepulcrum B. Bernardi, quem in vita pie coluerat, et intercessione illius subito revixit.

5 Bartholomæus Ferrari canonicus sanctæ Mariæ in oppido Moncalerensi, ubi corpus B. Bernardi sepultum est, insanabili quodam morbo et acutissimis doloribus opprimebatur. Vovit igitur ceream tibiis ad Beati sepulcrum suspendere, et voto impleto mox convaluit.

Mulier sterilis promisit B. Bernardo offerre ceream candelam, qua oblata, post novem menses peperit filiolum, cui Bernardi nomen imponi jussit.

Adolescens febris afflictus in extremum vitæ discrimen venerat. Imploravit opem B. Bernardi, et emisso voto, statim a febre liberatus est.

6 Juvenis quidam Carmaniolensis et pedes movere non poterat; neque ei medicamina quidquam proderant. Auditis miraculis B. Bernardi, primo peccatorum confessionem instituit, ac dein se ad Beati sepulcrum portari jussit, ubi extemplo tam perfecte sanatus est, ut pedes domum redierit.

Filiolus Rufini Darmelli, non observantibus domesticis, incidit in focum et manum usque ad brachium omnino combussit. Mater statim ad intercessionem B. Bernardi confugit, et manus puero prodigiose restituta est.

7 Petrus Joannes Maria opulentus civis Moncalerensis unicum habebat filium, nomine Chiafredum, qui quotidiana et assidua febris adeo affligebatur, ut nulla superesset sanationis spes, et paulatim ad agoniam deduceretur. Pater audiens ex medicis, filium suum nullis humanis remediis juvari posse, adiit sepulcrum B. Bernardi, et filii sanitatem suppliciter ac instanter flagitavit. Dominum reversus invenit filium plane sanatum: « quamobrem pater et filius simul laudantes » et benedictentes Deum, Missis, orationibus, et oblationibus sepulcrum Sancti venerati sunt ».

8 Morbus omnino debilitaverat manus et pedes cujusdam adolescentis, eique loquelæ usum eripuerat. Parentes et amici arte medica languorem vincere nitebantur. At videntes, eum nullo modo sanari posse, ægrotanti in memoriam revocarunt miracula, quæ B. Bernardi invocatione patrabantur. « Ipsius Sancti (verba sunt processus canonizationis, qui ad instantiam ducissæ Yolantæ institutus est) ægrotus præsidium invocavit, et subito incolumis e lecto surrexit ». Deinde invisit sepulcrum Sancti, eumque Missis, oblationibus et laudibus honoravit, et parrocho ecclesiæ ac populo miraculum manifestavit.

9 Duo conjuges continua febris summo-
pere vexabantur. Itaque omni ope et reparandæ sanitatis spe destituti, Sancto votum obtulerunt, ejus sepulcrum visitarunt, illiusque auxilium enixe flagitarunt, ac liberati sunt. Processus Canonizationis hæc subjungit: « Missis, orationibus, et oblationibus Deum et Sanctum laudabant ».

Gnilielmus De Peneagli Moncalerensis ita e renibus laborabat, ut erectus stare non posset. Poposcit opem ab hoc Sancto, et subito ab illa infirmitate sanatus est.

Unus ex nobilibus loci vulgo dicti Villar Di Basse *d* triginta annis fractura pedum et hernia detentus fuerat, ita ut sine alterius subsidio se movere non posset. Insuper in hac infirmitate continuis doloribus cruciatus, confugit ad intercessionem istius Sancti et Missam votivam in altari ad ejus sepulcrum posito celebrari jussit, ac protinus convaluit.

10 Uxor Peironetti Pouseti ex pago S. Mauritii *e* peperit filiolum, rupta ilia habentem, talique hernia affectum, ut morti proximus crederetur. Mater ad Sancti nostri præsidium recurrit, et beneficium petitum obtinuit: nam, puerulo quamprimum sanato, ipsa sacram sepulturam visitans, Sancti beatitudinem collaudavit, ut loquitur processus Canonizationis.

Joannes Varotus Moncalerensis deprehendens, filiolum suum hernia laborare, consulit medicos aliosque hujus morbi peritos; sed frustra huic malo remedium quærebat. Quare, omni arte humana deficiente, recurrit ad nostrum Sanctum, « et filius ab ipsa infirmitate incolumis evasit, et usque in hodiernum diem convaluit » (verba sunt informationum anni MCCCCLXVIII) laudans Deum, et visitans Sancti sepulturam.

11 Quidam Tarentasiensis *f* tempore hiemali per montem Cenisium *g* iter faciens tantam frigiditatem, nivis ac ventorum intemperiem perpessus est, ut manus ac pedes congela-

tos haberet, omnemque illorum membrorum vigorem, usum ac motum penitus amitteret. Sed invocans B. Bernardum Montis Calerii illico liberatus est, vires recuperavit, et in memoriam accepti beneficii adivit Sancti sepulcrum et ibi laudando ac benedicendo Dominum, præter orationes, Missas et sacrificia, obtulit christiana simplicitate eam frumenti copiam, quæ corporis sui gravitatem pondere æquabat.

12 Dum Gallus quidam in itinere Villam Novam Astensem *h* attigisset, cadens ex equo, digitos et coxendicem fregit, atque immensum dolorem sensit. Perpendens de nocte miracula B. Bernardi, qui in Monte Calcrio quiescit, « votum mente concepit, et precibus » ejusdem Sancti fuit liberatus », atque in memoriam hujus beneficii ceream candelam ad ejus sepulcrum obtulit.

Uxor Thomæ De Virle Moncalerensis habuit filiam, nomine Franciscam, quæ ita ægrotabat, ut ad mortem propinquaret. Domesticis nil nisi ejus obitum expectantibus, illa in mentem revocans innumera miracula, quæ Deus per intercessionem B. Bernardi faciebat, ad illius patrocinium recurrit, et statim morbo liberata visitavit simul cum matre sepulcrum Beati, laudans Deum et omnibus declarans miraculum.

13 R. D. Hercules Cravetta, canonicus ecclesiæ collegiatae S. Mariæ in oppido Moncalerensi, podagra in lecto detentus die xvi Decembris anni MDCVI circa mediam noctem dolore stomachi et asthmate, ex quo sudor aliique angores oriebantur, ita fuit oppressus, ut vix posset respirare, et mortem sibi jam instare crederet. In hac angustia recordatus beneficiorum, quæ Deus patrocinio B. Bernardi multis concesserat, vovit perpetuum jejunium in ejus vigilia, promisitque, se festum illius quotannis celebraturum. Confestim, emisso voto, cruciabile hoc periculum evasit, et palam professus est, hoc beneficium sibi præstitum fuisse intercessione B. Bernardi, cui se semper postea addictissimum ostendit.

14 Prosper Marchettonus incola loci, qui vulgo vocatur Cumiana *i*, videns in ecclesia S. Mariæ plebis Cumianensis antiquissimam Bernardi nostri picturam, pulvere obsitam, voluit eam mundare et aqua abluere, ut ex isto prototypo similis imago pingeretur. Accepta igitur aqua lustrali picturam conspersit, tenensque manu aquam, dum imaginem omnino a sordibus festinat expurgare, offendit in scamnum ac tam graviter lapsus est, ut pellis dexteræ tibie ad longitudinem trium digitorum cum copiosa sanguinis effusione et maximo cruciatu dilaceraretur. Tunc cum Sancto amice conquestus est, eo quod hoc infortunium sibi inter abluendam ejus picturam accidisset, et B. Bernardum oravit, ut huic malo mederi dignaretur. Interea incidit ipsi cogitatio miscendi cum eodem pulvere aquam a pictura stillantem, eamque vulnere suo applicandi. Dum inefficax hoc remedium magna cum fiducia adhibet, repente omnis dolor resedit, et tempore matutino sequentis diei jam vulnus ita obductum erat, ut ne cicatrix quidem apparet; cum alioquin opera medicorum aut chirurgorum vix quindecim dierum spatio sanari

EX ITALICO
BLANCARDI.Quidam frigore
congelatus mem-
brorum usum
recipit.Gallus ex equo
delapsus vulne-
ribus suis mede-
lam,
het mulier filia
sua ægrotanti
pristinam vale-
tudinem obtinet.Canonicus peri-
culoso asthmate
aliisque malis
oppressus con-
valuit.F
et alter ex lapsu
læsus citum vul-
neris remedium
invenit.

EX ITALICO
BLANCARDI.

B. Bernardus ab
oppido Monca-
leriensi pestem
avertit.
k

sanari potuisset. Unde ob hoc beneficium se postea semper Sancto devotissimum exhibuit.

15 Vespillones *k*, qui tempore contagionis anno MDXCIX tam crudeliter tractaverant urbem Taurinensem, deereverant etiam Montem Calerium lue inficere. Dum hoc diabolicum propositum executioni mandaturi, vellent eirea medium noctis transire pontem Padi, invenerunt in ponte juvenem imberbem, armatum, albo equo insidentem, et facie omnino similem imagini B. Bernardi. Is non solum transitum illis prohibuit, sed etiam irato vultu eos ita terruit, ut semper a transitu impediti fuerint, ac tandem impium consilium mutaverint.

In processu Canonizationis, qui anno MCCCCLXXVIII institutus est, inveniuntur multa alia beneficia et miracula, quæ hic brevitate causa prætermitto.

ANNOTATA.

a Hic Antonius De Turrelis vel Torrellis fuit B secretarius Philiberti I Ducis Sabaudia, ejusque jussu non diu post mortem B. Bernardi Vitam et miracula illius collegit, quæ utinam obtinere potuissemus.

b Quæcumque his signis » notavi, sunt ipsa verba ex antiquis monumentis desumpta, quod his semel præmonuisse satis est.

c Hæc urbs, vulgo Carmagnola in Marchionatu

Salutarum, sed intra limites Pedemontii proprii sita est, distatque Taurino versus meridiem octo milliaribus, et a fluvio Pado vix duobus.

d Noster Joannes Hornig hic in sua interpretatione Germanica erravit, putans Villar Di Basse esse nomen istius viri nobilis, cum interim hoc nomine appelletur pagus non longe ab urbe Taurinensi versus occidentem situs

e Hujus nominis pagus cernitur in mappa geographica non procul Taurino dissitus in septentrionem.

f Tarentasia vulgo Moutiers, urbs Sabaudia nomen suum tractui adjacenti tribuit, cujus ipsa caput est. Fuit patria Innocentii V summi Pontificis.

g Notissimus mons, a Gallis dictus Mont Genis, qui partem Alpium Cottiarum in Sabaudia constituit, ubi est transitus e Gallia in Italiam.

h Hoc oppidum vulgo dictum Villa Nuova D'Asti sub dominio Ducis Sabaudia distat Taurino duodecim milliaribus versus orientem.

i Est pagus inter colles et duos rivos non procul Pinarolio situs, ut videri potest in mappis geographicis.

k In Germanica versione P. Joannis Hornig, E hujus crudelitatis auctores, tamquam nomine proprio vocantur Monati. At ego per eam vocem intelligo vespillones, qui ab Italis vulgo appellantur monatti. Ut ut est, hanc barbaram stragem alias a vespillonibus excitatam fuisse docet Laurentius Beyerlinck in Theatro Vitæ humanæ, Coloniae impresso, lib. XIX ad vocem Venefici pag. 28.

DECIMA SEXTA DIES JULII.

SANCTI QUI XVII KALENDAS AUGUSTI COLUNTUR.

S.	Faustus martyr apud Græcos.	S. Macarius	} Martyres Mediolani.
	S. Dominus martyr Apriliacensis cum Sociis, Anicii seu Podii in Vellavis Gallia.	S. Megetias	
S.	Dominus martyr Candiensis; alius an idem sit cum præcedenti.	S. Eustathius Patriarcha Antiochenus.	f
S.	Domneo martyr, Bergomi in Insurbria.	S. Hilarinus martyr Ostiensis.	
S. Mammes	} martyres Cæsareæ Capadocia.	S. Helerius martyr, in Cæsarea maris Britannici insula.	
S. Paulus			
S. Valentinus	} Martyres.	S. Monulfus episcopus, Trajecti ad Mosam in Belgio.	
S. Theon		S. Gondulfus episcopus, Trajecti ad Mosam in Belgio.	
S. Diocletius		S. Vitalianus Ep. Conf. Capuæ et Catacii in Italia.	
S. Theodisius seu Theodosius	} Martyres Antiochia.	S. Justinianus conf. Lemovicis in Gallia.	
S. Eustasius		S. Reineldis V. M. cum Sociis, Sanctis prope Hallas Deiparæ, in Hannonia Belgii.	
S. Dionysius		S. Tenenanus Leonensis episcopus, in Britannia Armorica.	
S. Theodotus et forte Maximus		S. Eugenius	

- A S. Eugenius Episc. et Socii, Nauli in Liguria.
S. Sisenandus Levita martyr Cordubæ.
- B. Ceslaus Odrovantius, Ordinis Prædicatorum conf. Vratislaviæ in Silesia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

- M**ilonem, de quo paucis pridie locuti sumus, ut S. Norberti discipulum, Morinensem seu Teruanensem episcopum, post annos sedis 27, anno 1158 mortuum, Beati titulo hoc die ornavit Saussayus cum longiori elogio. Beatum item vocavit Miræus in folio expanso Sanctorum et Beatorum Ordinis Præmonstratensis, uti et Chrysostomus vander Sterre. Ulterius processere Hispani ejusdem Ordinis, ut patet ex Directoriis ad legendas Horas canonicas. Vidit ex omnia pridem Bollandus, neque tamen dubitavit, in Prætermisissis ad xv Februarii, de eodem Milone agens, scribere in hæc verba :
 B Non colitur ut Sanctus aut Beatus, licet in Ordine recitandi divinum Officium, Madridi 1635 excuso, dicatur ritu duplici coli. Sunt plura in eo libello menda. Equidem fateor, me prorsus non capere, qua aut cujus auctoritate inductus sit apud Præmonstratenses Hispanos qualiscumque cultus, toto reliquo orbe Catholico, in omnibus sacris Fastis, quin et in ipsomet Ordine Præmonstratensi alibi quam in Hispania ignotus; præterquam quod apud Belgas, ubi episcopali dignitate floruit, non sciatur, ulla unquam ecclesiastica veneratione donatus: quod mirum est, non vidisse Castellanium, dum ipsum hoc die in Martyrologio suo universali Beatum appellavit. Plura Milonis elogia collecta habet, extatque in Vita S. Norberti ad vi Junii pag. 826 eximium de ipso dictum; quod nempe, ut S. Bernardus fide, sic ipse humilitate excelluerit: et narrantur quidem apud Saussayum miracula ad ejus tumulum patrata. At enim hæc omnia necdum probant, verum cultum ei legitime ab Ecclesia vindicatum, qui si nobis satis demonstretur, de Milone agi poterit, vel in hujus mensis appendice, vel in supplemento ad dictum supra diem
 C xv Februarii.
- S. Fulradum, S. Dionysii in Gallia abbatem, sola venerabilis appellatione hoc die decorat Castellanus; at gesta ejus, tamquam Sancti, pridem illustrata sunt
 xvii Februarii.
- Walterus martyr, in aliquo Calendario a Bollando repertus, pro quo supponat, necdum intelligo; verosimile est, eum indicari, de quo egimus
 v Junii.
- S. Valentinus ut episcopus Trevirensis et martyr signatur hoc die in editione Lubeco-Col., Grevero, Molano, Galesinio, Ghinio, et in ipso Romano, habetque hoc die lectiones duas in Proprio Trevirensi. De eo S. Valentino disputavit Henschenius ad diem vii Junii, principiis a se alibi stabilitis inhærens, ubi num. 6 ita loquitur: Si tamen certiora monumenta nobis Trevirenses indicent, libenter omnia retractabimus, cum gratiarum actione ad diem xvi Julii, quo S. Valentinum Treviris adscribit, Romanoque Martyrologio inscripsit Baronius, alias a nobis ibi prætermittendum. Hæc jam ab annis ferme triginta publici juris facta sunt, visa procul dubio, et lecta a Trevirensibus; qui cum tacuerit hactenus, nihil est quod moveat a Majorum opinione recedere, ut proinde videnda sint ea quæ jam diximus haberi
 vii Junii.
- S. Elpidium (vulgo Ylpise seu Ilpise) in Arvernia hoc die annuntiat Castellanus, cujus reliquæ Brivate honorentur, ibique colatur ut Martyr; de quo longiorem historiam compilavit Jacobus Branche. Nos de eo et socio Archontio egimus
 xviii Junii.
- Anatolius episcopus confessor a solo Greveno positus, quo reducendus sit, nemo facile divinaverit, non magis quam quid velit Florarium Ms. dum scribit, Anatoli Ep. et Conf. translatio. Si Laodiceno aptari possint, de eo jam actum est
 iii Julii.
- S. Udalrici inventio in ejus monasterio Augustano facta hoc die a Bucelino memoratur anno 1183; de sancto Episcopo satis dictum est die quo colitur
 iv Julii.
- S. Petri Cretensis martyris ac junioris certamen signatur hæc die in Synaxario Sirmondi. Ea characterismorum convenientia est in hodierno Petro, atque in synonymo, die xiv hujus notato, ut quamvis huic apponatur titulus episcopi, hodierno non item, non dubitem tamen, quin idem utrobique designetur. Adi itaque dictum diem.
 xiv Julii.
- S. Bonaventuræ natalem, ut Dominica secunda Julii celebratum, signat hoc die editio Lubeco-Col.: de eo aliisque rebus ad Sanctum spectantibus actum est
 xiv Julii.
- Catulinum diaconum, Januarium etc. ad hunc diem transtulit Usuardus Hagenoyensis, modo ipsi satis familiari, ut alibi notavimus. De tota ista Martyrum cohorte actum est die præcedenti
 xv Julii.
- Philippus Item cum Sociis martyribus Alexandrinis in eodem Hagenoyensi codice hoc die recurrit; sed de ipso vide
 xv Julii.
- S. Abudimus M. cum elogio signatur hoc die in Menæis impressis ac Maximo Cytherorum episcopo; sed eundem hunc esse cum eo, quem notarant die xv hujus, et quem nos tunc dedimus cum Martyrologio Romano, liquet ex characteribus inter se collatis eodem die
 xv Julii.
- Æltherium nobis hoc die magnis terminis annuntiat et laudat Saussayus hoc modo: Mediolani Aulercorum, seu apud antiquum castrum Ebroæ, sub Lugdunensi secunda, natalis sancti Æltherii episcopi et martyris, Lisarchiis ab hæreticis occisi, cujus præconium alio die in isto Martyrologio descriptum est. Vaga locutio, quasi ipsi difficile fuerit, diem indicare, quo alias de sancto isto Æltherio locutus sit, siquidem usquam ipsum antea nominaverit. At Saussayo novum non est, modica variatione inducta Sanetos geminare, uti
 hoc

- A *hoc ipso die patet in Juliano et Justiniano Lemo-
vicensibus, quos eodem die, licet diverso loco
memoravit. Sic, nisi ego vehementer fallor, sub
tota illa magnifica positione non alium Sanctum
nobis profert quam Æternum Ebroicensem Epi-
scopum martyrem, de quo ex ipso et Castellano
egimus die præcedenti* xv Julii.
- Paulum Dionysium et Theodulum ex nescio
quo codice Ms. se desumpsisse testatur Galesi-
nius, opinor ex contracto aliquo codice Hiero-
nymiano, in quo nomina plerumque unde et
confuse describuntur. Paulus socius est S. Mam-
metis Cæsaræ Cappadociæ; Dionysius et Theo-
dulus, pro Theodoto, ad Antiochenos spectant,
de quibus omnibus hoc die agitur: at quomodo
Romam eos perduxerit Galesinius, necdum satis
assequor.
- Hilarius martyr in Florario Ms. aut pro Hilarino
accipiendus aut pro Helerio; de quibus vide suo
loco. Trevelinus in eodem codice etiam martyr,
nescio unde efformatus sit, certe alibi ignotus.
- Symmachus episcopus ibidem, non magis admitten-
dus est, donec distinctiores notæ accedant.
- S. Fausti martyris Romæ, cujus corpus Me-
diolani in templo S. Antonii abbatis re-
quiescit, meminit hoc die Petrus Paulus Bosca
in Martyrologio Mediolanensis ecclesiæ, alibi
non semel citato; ubi in notis monet, accepta
ea esse ex tabulario templi Antoniani, ubi
hodie fit Officium ritu duplici de S. Fau-
sto, cujus corpus religiose ibidem condi-
tum, sicuti omnia alia lipsana ejusdem sa-
cræ ædis, egregio cultu conservatur. Subdit
porro, templum hoc Antonianum tot sacra
lipsana locupletant, ut huc cryptam aliquam
Romanam censeas commigrasse. Certe non mini-
mam sacerorum eorum corporum partem Roma
Mediolanum translata fuisse, ex solo hujus
mensis specimine intelliges: videsis apud Boscam
diem 1, 10, 13, 20, 24, 29 et 30. Longe melius de
ecclesia Mediolanensi mereri poterat Bosca, si
solos Sanctos indigenas, saltem Mediolanensium
propriis, recensisset.
- Therapionem aliquem ex Æthiopia accersivit Cas-
tellanus, quem haud dubie signatum invenit
in Fastis Copticis Seldeni vel Ludolfi. Tam plus
semel professus sum, id genus Sanctos a nobis
non admittendos, nisi aliunde de ipsorum ortho-
doria et cultu plane constiterit.
- C Commemoratio solennis B. Virginis Mariæ de monte
Carmelo hoc die agitur cum Officio et Missa pro-
priis ex decreto Clementis PP. X, pro regnis,
provinciis et ditionibus Regi Catholico subditis:
sed de festis Deiparæ propriis nos alibi acturos,
pridem polliciti sumus.
- Torbachi, filii Germani, scribæ, lectoris et abbatis
Ardmachani meminit Colganus in septima ap-
pendice Patriciana pag. 294, ubi ait eoli ipsum
xvi Julii: quæro ubi, a quo tempore et qua
auctoritate? In Catalogis Sanctorum Hiberniæ
necdum consignatus est.
- Theodorus martyr Antiochiæ nescio unde a Greveno
acceptus sit, sejunctus a Sociis, quos cum ipso
infra ex Hieronymianis referimus.
- Marini episcopi et martyris meminerunt hoc
die editio Lubeco-Col. et Grevenus, nullo cha-
ractere addito, quo in distinctiorem notitiam
quis deveniat; quæ ubi accesserit, haud dubie ad
aliquem S. Marinum pertinebit, de quo inter
tam multos jam actum est, aut deinceps agetur;
nisi ex Marina diei sequentis, Marinus effor-
matus sit. Marinum aliquem episcopum in
Scandinavia signat hoc die Castellanus, verum
et hic nobis ignotus est, diu quærendus in Scan-
dinavia antiqua, quin imo et in hodierna Sca-
nia, nisi distinctiora suggerantur. In tota Vasto-
vii Vite Aquilonia nihil est quod ad Marinum vel
eminus accedat. Doceant nos Sueci, Norwegi
aut Dani, an ad ipsos pertineat, quando vixerit,
quid gesserit, quo umquam loco cultus fuerit;
non deest opportunitas res ejus postmodum
illustrandi.
- Cyrici alicujus meminit hoc die codex Hieronym.
Epternacensis, tacentibus aliis, ut male hic a
librario insertum credam, quod interim infra
insinuatur, ubi de S. Hilarino agimus. Sive
autem vero nomine Cyricus sive Cyriacus sit,
alio spectari videtur, ut opportuniori loco ex-
plicabitur.
- Sanctæ mulieres multæ gladio martyrium con-
summasse notantur in Synaxario chartaceo col-
legii nostri Divisionensis, seu Petri Francisci
Chiffletii, aditis ibidem duobus versibus. Plura,
quæ ad locum, palæstram atque ætatem spectant,
cum explorata nobis non sint, solam hic illa-
rum memoriam servamus.
- Celebritas sanctorum dcxxx Patrum, quartæ E
synodi œcumenicæ in urbe Chalcedone, tem-
pore Marciani Imperatoris a Græcis hoc die
recolitur, uti constat ex Menologio, a Sirleto La-
tine reddito, ac Synaxario Basiliano. Kalenda-
rium Ruthenorum apud Possevinum in Appa-
ratu sacro tomo II, pag. 367, male habet
Concilium sanctorum Patrum ccccxxx. In
antiquissimo Friderici Lindebrogii bibliothecæ
Menologio, et Martyrologio Arabico-Ægyptio a
Gratia Simonio Maronita, deinde archiepiscopo
Tripolitano in Syria, in latinum converso,
notatur memoria sex conciliorum; quæ Ka-
lendarium Græcorum a Genebrardo editum ac
Menea magna impressa distincte recensent, ad-
dito numero Patrum, qui eis interfuere: quod
et observari lego in Menologio Slavo-Russico
Sparwensfeldiano; ponente concilia septem. Ty-
picum S. Sabæ quinque enumerat, assignatque
Officium sacrum. Habent præterea Menæa Of-
ficium a Philotheo, ut perhibent, patriarcha
CPolitano compositum, et statis diebus cantan-
dum; nec non pro synodi Chalcedonensis aucto-
ritate ac fidei veritate ad sacras exuvias S. Eu-
phemiæ virg. et mart. Theodosio, Arcadii filio, F
sceptra imperii tenente, accidisse prodigiosi ali-
quid narrant, miraculum videlicet, non tunc,
sed postmodum patratum annitente S. Anatolio,
episcopo CPolitano; quod habes in ipsius Vita
tomo I Julii pag. 663; certe ibidem in decursu
narrationis dictorum Tenæorum illud recte
subnectitur Marciano Imperatori ac synodo
Chalcedonensi; ubi et die II hujus patratum
narratur sub eodem Marciano ac Puleheria. De
qua re videri etiam potest utroque die Maximus
Cytherorum episcopus, Menæorum descriptor.
Patres dictæ quartæ synodi in Horologio Romæ
Græco idiomate edito anno 1677, in usum Basili-
anorum monachorum, commemorantur die XIII
hujus. Sex synodorum picturas repræsentant
Ephemerides Græco-Mosæ ante tomum primum
Maii, pag. xxxv; quæ explanantur ibidem
pag. xxxvi; ubi et de earum usu publico in
templis, abrasione sub Iconoclastis; ac studiosa
deinde sub aliis restauratione.
- Macra virgo, regis Scotiæ filia, et S. Gu-
thagoni soror solius Camerarii auctoritate in
Menologio Scotico hoc die locum habet: plus ali-
quid

A *quid requiritur ut in hoc opere habeat.* Harruehus abbas Amarbaricensis, et octavus episcopus Verdensis notatur ab eodem Camerario; sed nos die præcedenti de eo inter Prætermisssos locuti sumus.

S. Valentinus ut argentoratensis episcopus, locum inter Sanctos pro hoc die debet Constantino Ghinio, Democharem citante, sed in quo certissime non reperit, eum hoc die obiisse; annum reperit 689.

S. Solarius ut successor S. Valentini, ex eodem fonte a Ghinio etiam producit, qui æque ac alter triennio sedem tenuisse dicitur, mortuus an. 692. Atque hæc ex Demochare deducuntur. Scripsit Bruschius, S. Valentinum virum fuisse sanctissimæ conversationis: S. Solarium autem venerandum et religiosissimum senem. Ille octavus ordine fuisse dicitur, hic nonus. Quid certo de iis dici possit non invenit Wynphelingus in antiquiori suo Catalogo an. 1508 Argentorati edito; in quo post Valentinum solum lego: Hos tres antistites Justum, Maximinum, Valentinum invenimus Sanctos appellari (quod de Solario non addidit) et cum diadematis depingi, crediturque, ipsos inter Divos esse receptos. Id equidem non negaverim, at quo die colantur aut colendi sint, Valentinus et Solarius doceri cupio. Castellanus ipsos reposuit inter suos aceros, ut quorum natales omnino ignorentur. Si quid ad rem illustrandam suggerere possint Argentoratenses, non deerit locus quo de ipsis commode agi possit.

Agnellam viduam Romanam, ut genere et virtutibus nobilissimam Gynæceo suo, eum titulo Sanctæ, hoc die inscripsit Arturus; citans elogium ejus aliquod ex S. Ennodii Papiensis, de quo die sequenti agendum erit, lib. XII, ep. v, quod hic examinandum non suscipio. De cultu doceri cupio, cui decernendo sufficientem necdum agnovcrunt Majores nostri auctoritatem Arturi; neque quælibet sancti Patris alicujus laudatio debitam Canonizationem importat.

De Bramidanula virgine, ibidem etiam ab Arturo signata, idem a fortiori censendum, pro ejus sanctitate vindicanda adducantur Joannes Nyder in Formicario et Bzovius in Annalibus ad annum Christi 1435, § LXIV.

C Joannem abbatem monasterii ad S. Albanum in Anglia, solus hoc die nobis suggerit Bucelinus, ex diversis Rerum Anglicanarum scriptoribus: mallet citasset Martyrologium aut saltem instrumentum aliquod probatum, ex quo constaret 1, eum vere Sanctum esse; 2, in hunc diem natalem ejus vere incidere; in quibus nimis rotunde pergit Bucelinus.

Irmengardis itidem Sanctis ab eo adscribitur hoc ipso die, in monasterio Chiemensis insulæ, quæ fuerit Ludovici regis filia, et prima ejusdem loci abbatissa, vitæ sanctimonia, et miraculorum gloria celebris; quæ usque hodie, devote invocantibus, prodigiose opitulatur. Tria hic postulo. Primum, ut Irmengardis ista paulo distinctius depingatur; 2, ut probetur, hoc die mortuam esse; 3, ut pateat, cultum ei legitima auctoritate exhiberi.

Landricium Sagiensem episcopum Sancti titulo donaverat Castellanus in suo Martyrologio universalis; verum in Supplemento ad hunc diem recte monuit, solum Venerabilis nomen ei competere.

Reinheldem, seu potius Reinheldem aliquam, D absque ullo distincto natalis die, decessoribus nostris, cum satis mira narratione, suggestit sæpe a nobis laudatus P. Joannes Gamansius; de eadem postmodum interrogatus P. Joannes Klop-penburg, alia scripsit, ex nescio qua historia Ms. nostri P. Turkii: ambo etiam sepulcri delineationem adjecisse videntur, sed quæ non magis inter se cohæcant, quam ea quæ de ipsius Reinheldis gestis et exde, ex mera et obscura populari, quantumvis pertinaci, traditione circumferuntur. Rei totius summa ad hoc ferme reducit, quod in pago Risenbeek, non integræ horæ itinere ab oppido et arce Bevergern dissito; intellige in territorio Lingensi, prope monasterium Gravenhorstanum diocesis Monasteriensis, reperiatur tumulus seu sepultura, ad tres pedes e terra eminens, sub tecto aliquo, quatuor columellis suffulto, ubi visitur effigies feminea, rudi et vetusto artificio elaborata, adscriptis in machinæ ambitu continua serie hæc versibus, per varias abbreviationes contractis:

Fundant quique preces pro virgine quæ fuit heres

Patris defuncti, genitrix quam sponte secundi
Conjugis occidit; mox percipiendo petivit
Sidereas sedes, Christi pia facta coheres.

Gerardus, Reinheldis obi.

Quid innuant tria ultima verba, neque explicatum invenio, neque mihi promptum est divinare. Aiunt referri istic prædictam Reinheldem, quæ rusticis orta parentibus, dum pietati suæ indulgens, relicto aratro templum jeteret, equos aratrum ductasse, acsi ipsa adfuisset, aliaque patrasse, per quæ vitrici odium adeo incurrit, ut ipso instigante (contra quam ferant versus) a propria matre strangulata fuerit. Adjuncta alia varie exornata non enumero. Mortuar cadaver a juvenis sponte deductum asserunt ad locum ubi postea templum conditum, in quo tumulus hodieum exstare dicitur, quodque monasterio isti Gravenhorstano, anno 1256 primum fundato, postmodum ecesserit, ut multis ante annis Reinheldem istam vixisse oporteat. Hæc omnia confuse lego absque ulla, etiam remotissima temporis nota. Sepulcri binas delineationes intueor, utut inter se dispare, utrobique tamen non feminam habitu rusticam, F sed veram sanctimoniam referentes, ut certi nihil ex scriptis aut pictis colligi possit, ne quidem ullum veri alicujus cultus, vel saltem inchoati vestigium; præterquam quod in nullis prorsus sacris Fastis, aut propriis Mss. Westfalicis hujus Reinheldis seiatur exstare memoria. Intèr schedas nostras invenio, notasse Papebrochium, de ea agi posse hoc die, occasione S. Reinildis Sanctensis; at priusquam inter Sanctos ei locum concedam, distinctius docere cupio, quo die in ipso loco, quo ritu, a quo tempore, et qua auctoritate colatur: ultro et libentissime de ipsa in Supplemento acturus, ubi certiora Catholicæ venerationis argumenta poterunt suppeditari.

Marcellinus in nonnullis Kalendariis nude signatus, eum quo inter tot synonymos Sanctos confundendus sit, necdum mihi liquet.

Godefridus Bullionius Martyrologio Romano, gallicè verso et Leodii edito 1624, aliis litteris adjectus, ad hunc diem non spectat. Jam diximus in Prætermisssis die præcedenti laborum heroicorum coronam recepisse xviii hu-

A *jus, quo ejus memoriam in eodem clencho iterum agimus.*

Clarum in *Cartusia majori, Ordinis sui Generalem XIX, ex Priore Parisiensi, Beati titulo, sed sub piorum tantummodo classe, donat Saussayus, hoc die, eum hoc elogio. Qui juxta omen nominis clarus in vita et morte, clarum radiis gratiæ spiritum, gloriæ clarificandum splendoribus anno 1337 in sui Redemptoris manus pie efflavit. De eo alibi nihil haecenus quidquam invenimus.*

Bernardum de Majorca titulo Beati honorant *Henriquez et Chalemotus, ut virum a S. Bernardo satis mirabiliter conversum, et postea morum probitate celebrem, qui tandem post plura bona opera purissimam exhalaverit animam, adscriptus in communi Sanctorum Ordinis Hagiologio, Calendario, ut opinor, Divisione excuso, in quo etiam Beatus dicitur, sed necdum ea auctoritate, quæ sufficiat ut hic inter Sanctos referatur; inter pios a Saussayo collocatus, sed a Castellano plane omissus.*

B Alanus tamen ab eo positus est eum titulo Doctoris venerabilis: de quo, ne actum agam, aut hic Chalemoti longum elogium recenseam, vide quæ dicta sunt in Prætermisssis die xxx Januarii.

Wernerus Junior, monachus Eberbacensis, ab *Henriquez etiam a Chalemoto, ex his a Buccelino, hoc die relatus, necdum scitur Sanctorum honoribus, saltem legitima auctoritate donatus.*

S. Cunibertus aliquis ut martyr memoratur in *Actis S. Helerii, de quo hoc die uginus: quis iste Cunibertus sit, aut ubi terrarum colatur, nobis compertum non est. In prædictis Actis habentur omnia quæ de ipso dici possunt.*

Bartholomæus de Martyribus Braeharensis in *Lusitania archiepiscopus toti mundo sanctitatis et doctrinæ fama notissimus, inquit Altamura in Bibliotheca Ordinis Prædicatorum; inter manus fratrum suorum spiritum Deo reddidit, abdicata nempe jam octo ante annis amplissima dignitate, xvi Kal. Augusti anno 1590, pro quo die alii melius cum Marchesio scribunt hunc xvi Julii. Magni antistitis gesta pridem descripta sunt, speraturque Sanctorum honoribus aliquando donandus: qua super re dum Pontificium oraculum exspectamus, sufficet hic adiecere breve laudatissimi Grunatensis de eo elogium, quod apud Altamuram legitur: inter varias pastoralis officii sui curas, numquam Rachelis suæ amplexum deseruit, sed diem pastoralis officii curis, noctem Deo offerebat. Quo tempore quidquid de mystica Theologia a summis viris, hoc est Dionysio, Bernardo, Bonaventura, Gersono scriptum est, studiose legens, has gemmas, super aurum et topazion pretiosas, nobis ministravit. Quibus ego legendis tantopere delectatus sum, ut vere affirmare possim, me nihil haecenus in vita legisse, quod acriores piis hominibus stimulos ad cælestis philosophiæ amorem adderet, majoremque lucem iis, qui huic studio dediti sunt, præferret. Plura vide apud laudatos Altamuram, Marchesium et alios passim, quorum omnium meritissima elogiasie contraxit novissima Bibliotheca scriptorum Ordinis sui collector Echardus, ut ab omnibus uno ore appelletur speculum sanctimonias Apostolicæ; atque episcopalium virtutum, omni ex parte, absolutum exemplar.*

C

Triumphus S. Crucis in Hispaniis hoc die memoriam in posterioribus suis editi nibus retulit *Molanus, ob præclarain victoriam, quæ per symbolum Crucis contra Mauros habita est. Res autem memoratur in nonnullis Calendariis et notanter a Ferrario, qui eam sumpsisse se ait, ex tabulis ecclesiarum Hispaniæ. Quod festum, inquit, institutum fuit ob victoriam ex Mauris Alphonso rege reportatam anno MCCXII, cæsis ducentis millibus hostium. Paulo fusius ea victoria describitur in Breviario CæsarAugustano aliisque, in quibus mirifice extollitur Canonicus Toletanus, nomine Dominicus Paschasius, quod adorandum signum præferens inter conferta hostium agmina intrepidus et illæsus perstiterit, donec barbari ad internecionem delati sunt. Hic nobis satis est, celeberrimam in Hispania festivitatem paucis indicasse.*

Joannes, Franciscus, Antonius et Stephanus martyres apud *Montem Brisonem in Gallia*

Alphonsus Borroxius confessor, et doctor, *Oceanicæ in territorio Toletano*

Innocentius Carpensis confess. *Mirandula in Insubria*

Michael Volaterranus confessor, *Volaterræ in Etruria*

Dominicus Bononiensis confessor in *Thuseia*

Maria Mediolanensis

Odonis episcopi Wigornias in Anglia, est *Ferrarii annuntiatio in Catalogo generali, ad quam notat his verbis: Ex tabulis ecclesiæ Wigorniensis. De eo in Vita S. Oswaldi episcopi ejus nepotis apud Surium. Quot verba, tot fere sphalmata. In Martyrologio Anglicano unicus S. Odo colitur, archiepiscopus Cantuariensis, de quo actum est ad diem iv Julii. Porro sanctus iste Odo, non habuit S. Oswaldum nepotem, sed patris fratrem seu patruum, quæ omnia disertissime leguntur in S. Oswaldi Vita ad xxviii Februarii, ut meram rerum et nominum confusionem nobis hic propinaverit Ferrarius.*

Leonem aliquem, cognomento Præensem in *cremo Styriæ, ex S. Petro Damiano hoc die eduxit Bucelinus, privilegio, opinor, quod ipse sibi æque atque Arturus proprium existimat, ut quoscunque alicubi laudatos reperit, illos continuo putet Sanctis adscribendos. Pro hoc die nusquam haecenus Leo iste repertus est; si vere alicubi colatur, poterit alio die de ipso agi.*

Adeodatus Papa invenitur in *collectione aliqua Sanctorum, seu Martyrologio Ms., quod apud nos Grollus vocatur: de eo egit Papebrochius xxvi Junii; quem velut Sanctis adscriptum notaverat Henschenius; et recte, eum eo die referatur in Usuardis Florentinis, ut habes in nostra editione inter auctaria. Ceterum nulla haecenus Romæ apud S. Petrum, ubi sepultus dicitur, apparent certi cultus vestigia, ut proinde, et hic prætermittendus sit. Ego, inquit Papebrochius, eum invenio obiisse xviii Maii DCLXXVII, quod discutiendum hic non suscipio.*

Diodorum martyrem ex *Campania Italiæ Tamayus Collegio Valentino Patriarchæ D. Joannis de Ribera hoc die vendicat, tamquam socium S. Lucie martyris, de qua se egisse ait ad diem vi Julii, quo et nos in Prætermisssis ea notavimus quæ hic repetenda non sunt.*

Elia seu Elias, vel Helias virgo *Trevirensis*

ex

cum titulo Beati referuntur ab Artura in Martyrologio Franciscano et ultima etiam in Gynæceo.

- ex Florario Sanctorum Ms. transit in Grevenum, omnibus aliis Fastis, saltem quos noverim, ignota, de qua nihil etiam reperitur in Propriis Trevirensibus; ut proinde major aliunde requiratur notitia.*
- S. Marcellina virgo soror S. Ambrosii annuntiatur hoc die a Galesinio et aliis, sed de ea cum Romano agemus die sequenti xvii Julii.
- SS. Zoëardi, dicti Andreae, et Benedicti martyris eremitarum festivitas inter Officia propria Patronorum Polonorum hoc die refertur, ubi uterque anachoresim exercuerit et vitæ cursum absolverit. In Officiis, jussu Strigoniensis archiepiscopi anno 1641 Posonii editis, eoluntur die sequenti. De iis jam locuti sumus in Prætermisissis 1 et v Maii, atque item obiter ix Julii, ad hunc aut sequentem diem eos cum aliis remittentes. At cum Hungaris de iis agemus xvii Julii.
- Leo PP. V legitur in codd. Usuardinis Mediceo et Stroziano, ubi certo substituendus videtur Leo IV, cui elogium aptavit auctor Florarii Sanctorum Ms. in editione Lubeco-Col. et Greveno nonnihil contractum; ast is non hoc die, sed sequenti mortulitate exiit, ut proinde cum hodierno Romano de eo agendum sit xvii Julii.
- B. Etingonius M. habetur in Calendario Syriaco seu Chaldaico, Romæ edito anno 1624, quod Majoribus nostris Latine dietavit D. Josephus e Collegio Maronitico 1661. Idem habemus Italice, pridem versum a Simone Moyse, Maronita, dicti Collegii alumno, ubi pro Etingonio scribitur Athenogenes. Hunc itaque pro isto lege, dandum die xvii Julii.
- S. Athenogenes martyr inclutus, a S. Basilio laudatus, a Baronio inscriptus est Martyrologio Romano xviii Januarii, nullis usquam Fastis Latinis aut Græcis præeuntibus, occasione, opinor, Martyrum, quos eo die in Ponto ab Usuardo collocatos repererat. Porro hoc die Athenogenem ei suggestit Menologium Græcum, a Sirleto versum, unde cum rursus signavit, ubi tamen non nisi unicum Græci agnoscunt, qui martyrium verosimillime passus est sequenti, quo de ipso agemus, die xvii Julii.
- SS. Cleonici et Stratonicæ apud Leontinos in Sicilia martyrum inventionem hoc die signat Cajetanus in Martyrologio Siculo, sequenti autem die translationem. Ferrarius Cleonicum male transformavit in Leonicum. Natalem statuunt ambo, eosque secutus in Ætherea Leontinorum gloria Carolus Antonius Conversanus, diem, quo de ipsis agemus xxiv Julii.
- C. Sanctorum martyrum Pauli, Theæ et Valentinae memoriam hodie agit codex Taurinensis Ducis Sabaudia; de quibus acturos nos heri diximus xxv hujus, quo Martyrologium Romanum agit de S. Valentina. Rursum itaque monemus, illos dandos xxv Julii.
- S. Cassiani episcopi adventus corporis in basilica S. Quintini recolitur hoc die in Beda Tornæensi, ut videre est in nostræ editionis auctariis. Agitur de S. Cassiano Augustodunensi, cujus gesta illustrabimus v Augusti.
- Bertini abbatis scribit hoc die Usuardus Tornæensis, acsi natalem indicare voluisset. Melius Bruuellensis: Ipso die, elevatio S. Bertini abbatis; optime Molanus: Monasterio Sithiu, sancti patris Bertini corpus a beato Folquino transfertur et reconditur an. dcccxlvi. Spectant hæc omnia ad diem quo Sanctus colitur v Septembris.
- SS. Onesiphorus et Porphyrius martyres hoc die notantur in Synaxario Basiliano, Menæis bibliothecæ Ambrosianæ Mediolani, et manuscripto membraneo Sirmondi, ubique cum elogio; quos etiam signat codex Taurinensis β Ducis Sabaudia, nec non Martyrologium Arabico-Egyptium, a Gratia Simonio Maronita ex Arabico translatum. De quibus agendum erit cum Martyrologio Romano vi Septembris.
- S. Terentii martyris translatio ex tabulis ecclesiæ Pisarenensis hoc die facta dicitur a Ferrario tempore Nicolai PP. V, an. 1447: at simul monet, natalem esse xxiv Septembris, qui maxima solennitate colitur, quod S. Terentius urbis illius tutelaris sit. Itaque et de gestis ejus et de hæc translatione agetur jam dicto die xxiv Septembris.
- E. S. Francisci Canonizatio refertur in Usuardis Florentinis, ut celebrata a Gregorio Papa. anno Domini mcccxxviii, pontificatus sui anno secundo. De eadem brevius agunt Grevenus et Molanus: sed remittenda ea est ad natalem iv Octobris.
- Justus et Barnabas de quibus superius sermo fuit in Prætermisissis ix Julii, alior rursus remittendi sunt; donec certiora de eorum cultu adducantur, quæ ego ex Polonia frustra accersere conatus sum; unde ex erudito responso nostri P. Antonii Szyrma, xii Augusti anni 1723 dato, facile intellexi, plura scripsisse Martinum Buronium quam quis modo commode probare possit. Putat ipse Barnabam non incongrue ad aliquam societatem Sanctorum quinque fratrum Polonorum Camaldulensium, qui xii Novembris coluntur, reducendum, quod me elarius etiam docuit Dlugossus ad annum 997 lib. II, col. 120, ubi quinque jam dictis aperte adjungitur Barnabas; at de Justo magis anceps sententia. Mihi nulla opportunior via superest, quam si utriusque res gestas, cultum et cetera omnia examinanda remittam ad jam dictum diem xii Novembris.
- F. S. Osmundi Sarisberiensis episcopi Canonizatio locum habet in Actis ad 1 Januarii; ast ea ratio postmodum recte mutata est, novæque modo instimus, omnia remittentes ad dies proprios natales. Sic ejusdem Sancti translatio ponitur hoc die in Florario Sanctorum Ms., editione Lubeco-Col., Greveno, Martyrologio Anglieano et aliis, sed de omnibus simul agetur iv Decemb.
- Abundantiam virginem Spoletinam prædicat hoc die Buccelinus, ut quæ fuerit S. Nicolai abbatis discipula, cum longo elogio, ex Vita, opinor, a Ferrario vulgata, accepto: verum hic in Catalogo generali eam retulit xix Januarii, ubi a Bollando remissa est ad diem, quo de ipsa agemus xxvi Decembris.

A

D

DE S. FAUSTO MARTYRE

Ex Synaxariis Græcis ac Martyrologio Romano.

J. P.

SUB DECIO.

In variis Græcorum Fastis hic Martyr signatur cum parvo elogio, ubique in substantia eodem. Magna Græca Menæa sic habent: Erat hic temporibus Decii. At propter fidem Christi comprehensus, Christumque libere professus, cruci affigitur, et jaculis vulneratur: cumque dies quinque in cruce perseverasset, in manus Dei spiritum suum tradidit. Sequitur de more Maximus Cytheræus: consonatque Menologium a Sirlito versum; e quo in Martyrologium Romanum adscitus est, quod paulo brevius ipsum refert: Natalis S. Fausti martyris, qui sub Decio cruci affixus, quinque diebus in ea vixit, ac demum

sagittis confossus migravit in cælum. Tempus martyrii patet ex Imperatore, qui apponitur; de cujus gravissima adversus Christianos persecutione, medio sæculo tertio excitata agit Baronius ad annum 253. Claudius Castellanus in suo Martyrologio Universali censet hunc Martyrem verosimiliter eundem esse cum alio synonymo, die XIX Novembris in Martyrologio Romano annuntiato: quod nequitiam nobis probatur propter adjuncta temporis ac mortis valde diversa; ut videsis apud Eusebium Ecclesiasticæ historiæ lib. VII, cap. II, ac Martyrologium Romanum dicto die XIX Novembris: quo de illo posmodum agetur.

B

E

DE S. DOMNINO APRILIACENSI

ET SOCIIS MARTYRIBUS,

ANICII SEU PODII IN VELLAVIS GALLIÆ.

J. B. S.

Ex Martyrologiis Gallicanis et Proprio Podiensi.

SUB DIOCLETIAN.
Notum ex dictis
Marllis S. Dom-
nnum,

Nitor hic præcipue Saussayi et Castellani auctoritate, diserte asserentium, corpus hujus sancti Martyris, pueri decennis, Anicium seu Podium (le Pay) de qua urbe ad VII Junii et alibi locuti sumus, translatum esse, ibique hoc ipso die coli, quidquid de ipso non meminerint Gissæus noster aut Jacobus Branche, sanetos Vellavenses seu Velaunenses non oscitanter scrutati. Verba Castellani e gallico hæc sunt: Apriliaci, S. Domnini pueri, cujus corpus honoratur Podii in Velaunis. At Saussayum audiamus in

^G *Supplemento pag. 1147: In vico Apriliaco, natalis S. Domnini, pueri decennalis, qui divinum fidei lumen adeptus, cum nomen Christi adorandum, numen unicum profitetur, jussu Rictiovari virgis cæsus, sale, aceto, sinapi in auribus et naribus tortus, cum ad hæc rideret puer, et diceret: Hæc mihi instar mellis sunt, clavis candentibus viginti quatuor in manuum et pedum digitis, naribus et auribus est cruciatus. Cum autem LIV viros ad Christi fidem, tum divinis verbis, tum admirabili patientia convertisset, et ex triginta, ob eam causam occisis, Maurum et Justinum revocasset ad vitam, ipse tandem, ut corona emerita potiretur, capite plexus est. Cujus corpus ab Apriliaco, a Normannis deletum, primum ad cenobium Nobiliaci, Pictaviensis diocesis, deinde Anicium in Velaunis translatum est per Godolenum, Nobiliaci abbatem, tam pretiosi pignoris securiorem custodiam, et tanti Martyris honorem ampliare cupientem. Translationem eandem memorat Altaserra, Rerum Aquitanicarum lib. IV, pag. 301.*

² Jam explicata narratio cum non videretur

excerpi potuisse nisi ex Actis aliquibus, qualia cumque ea supponerentur, quæ Saussayo præluxerint; incessit animum cupidus, ipsa undecumque eruendi, ususque adeo opera nostri P. Caroli Fleury, tunc Parisiis commorantis, Podio lectiones accepi ex proprio ecclesiæ Cathedralis, fontem nempe ipsum, unde elogium suum Saussayus desumpsit: ut mirum prorsus videri debeat, sancti istius Domnini Apriliacensis martyris nullam prorsus exstare in ullis sacris Fastis memoriam, neque de tam illustri martyrio, per Rictium Varum exereito,

^F quidquam alibi traditum esse. Sancti plures istius nominis jam a nobis illustrati sunt; plures alii illustrandi supersunt, at nulli istorum propria videntur, quæ de suo Apriliacensi memoravit Saussayus. Porro uti id genus Actorum fides hætenus mihi satis perspecta non est, sic de facta translatione Nobiliacum primum, atque inde Anicium nihilo exploratiora invenio. Godolenum abbatem novi ex sæculi quarti Actorum Ord. S. Benedicti parte I, pag. 433, atque ex ejusdem Annalibus tom. II, pag. 532, ut qui S. Juniani corpus anno 830 Nobiliacum transtulerit; at cur S. Domnini sacra lipsana, tamquam in securiorem locum, potius quam S. Juniani Anicium transportanda censuerit, fatcor me non satis intelligere. De cetero, ex litteris Podiensibus XXVI Junii 1723 datis, de constanti ibidem cultu, quin et de peculiari Sancti, in ipso altari principe expositi, veneratione certiores reddimur. En paulo fusiore historiam, quæ ibi quotannis hac XVI Julii in

paulo notiorum
reddiderunt

³ Quo tempore Rictiovarus Galliarum præfectus in Christianos diversis cruciatuum generibus desæviebat, Dominus puer, decimum

^F lectiones Offi-
Podiensis.

A mum tantum annum agens, omnium fidelium, qui tamquam rei in iudicium adducebantur, causam agebat. Cumque ab eo peteret impius præsens, quo nomine appellaretur, primo se Christianum, secundo Dominum vocari respondit. Tum ille sanctissimo puero pecuniam obtulit; cui puer; Pecunia tua, inquit, tecum sit in perditionem: thesaurus meus est gratia Christi Jesu. Quo dicto, Dominus virgis durissime cæditur, sed divinitus animatus, erudes plagas cum gratiarum actione tolerabat: cumque acetum, sal et sinapi mixtim sibi in nares et aures infundi pari animi constantia perferret, ei elavi eandentes quatuor supra viginti in singulis manuum pedumque digitis atque in ambabus naribus et auribus infinguntur. Deinde fortissimo puero, in carcerem post tot tormenta recluso, ibique psalmos cum lætitia decantanti malignus spiritus apparet, in angelum lucis transfiguratus, conaturque persuadere ut impiis Imperatorum legibus obtemperet: sed agnitus a Domino et despectus abiit, dicens ei; Martyrium exoptas, martyrio carebis. Spiritui nequam successit bonus angelus servum Dei confortans, divinumque auxilium promittens. Cumque peteret ab eo præfectus, non ut diis sacrificaret, sed tantum de diis cum laude loqueretur: Pereant, inquit Dominus, dii tui, atque ipsorum aræ corruant.

quibus martyrum aliquosque describitur; 4 Quæ vix dixerat, cum angelus Domini aras et simulacra subvertit, ridente Domino et dicente; Dii tui, Rectiovere, male habent, quære eis indumenta, si forte convalescant. His præses in furorem aetus sanctum Martyrem retrudi jubet in ergastulum, ubi viros quinquaginta quatuor ad fidem Christi Jesu convertit, ex quibus triginta ad Domini terrorem necati sunt. Aneps animo præfectus Domino pollicetur se Christianum futurum, si ex triginta unum aut alterum ad vitam revocet. Conditione accepta, sanctus Puer Maurum et Justinum suseitat a mortuis; ad quod spectaculum hic adstantium elamor auditus est; Vere magnus est Christianorum Deus! Perfidus præses, miracula divina præstigiis vocans, non stat promissis; sed Domino caput jubet amputari. Dum saerum corpus sepelirent fideles, auditum sunt angelorum eantus, et cæci quinque visum, et multi ethnici fidem Christianam receperunt. Rietiovarus vero paulo post malo fine interiit. Sancti martyris reliquæ multis miraculis in vico Apriliano claruerunt; unde in cœnobium Nobiliaeum, Godeleni antistitis opera, translatae sunt; postea autem in ecclesiam Aniciensem delatae, ibi jam a multis annis pio fidelium cultu honorantur; unde Nicolaus IV Pontifex maximus iis qui hanc ecclesiam, in S. Domini festo visitaverint, Indulgentias in perpetuum concessit. Hactenus Lectiones Podienses huc transmissæ.

5 Quam ætatem ea omnia sapiant, quæ proinde auctoritate nitantur, non est unde quis satis tuto conjiciat; vero martyrio ornatus accessisse, satis patere existimo: mihi hic satis est, quod certissima antiqui cultus notitia habeatur; quæ si ad Senonensis Breviarii reformatores pervenisset, haud equidem dubito quin intacta reliquissent, quæ jam a tot sæculis in eorum Calendario recepta fuerant. Ita ad me 11 Martii 1723 scripsit R. A. D. Le Beuf canonicus et succentor ecclesiæ Autissiodorensis. Expectabam, inquit, lucis aliquid eirea Sanctos duos Senonenses, quorum nomina in vetustioribus dioceseos Calendariis diserte expressa, non recte meo quidem iudicio reseissa sunt. Eorum alter est S. Dominus martyr ad diem xvi Julii, alter Hilarion episcopus ad xxvii ejusdem mensis, de quibus fateor, pauca hætenus me reperire potuisse. Notus est S. Dominus, exstatque sub ejus nomine prioratus aliquis in diocesi Senonensi. Martyrologium metropoleos ipsum simpliciter annuntiat his verbis, NATALE S. DOMINI MARTYRIS, absque positione seu loco martyrii. Kalendaria sequuntur Martyrologium, quod est seculi xiii, et MARTYREM constanter appellant; seculo xvi [male] accessit titulus abbatis. Ceterum in editione Breviarii anni mdcen hæc omnia perperam reseissa sunt. Recte mutationem factam improbat vir harum rerum peritus, quasi ex vicina Bituricensi provincia, aut etiam aliunde S. Domini cultus in Senonensem transire non potuerit.

6 Moverint fortasse correctores illos Senonenses dubia varia et incerta circa S. Dominum identidem occurrentia, quæ et me impulerunt ut post varias alias disquisitiones jam factas, penitus indagarem, nusquamne alibi coleretur sanctus Puer, tot victoriis ac triumphis celebratus, si non hoc, saltem alio aliquo die: quod cum in prægressis mensibus non exstaret, ad sequentes lustrandos recurrendum fuit: atque eccum mense Augusti die xvi incido in scripta a nostro Petro Francisco Chiffletio (hic semper laudatissimo) missa olim ad majores nostros; quorum ut caput intelligas, præcipuum instrumentum hunc præfert titulum; Acta S. Domini pueri et sociorum martyrum ex Ms. eodice monasterii Candiaensis, ubi S. Dominus requiescit. Istic porro coli xvi Augusti, ibidem testatur Chiffletius, adducens documenta translationum, cum longa farragine antiphonarum, hymnorum, versuum, responsoriorum etc., quæ ex Actis ipsis desumpta sunt. Ex Actis, inquam, sed talibus, ut cum jam datis Podiensibus non omnino conveniant. Viderat Chiffletius Saussayi elogium, jam supra a nobis relatam; de identitate vero non dubitans, hanc eidem annotationem subterxit: Passus est, inquit, Herbedillæ; fortasse delatus est primum in vicum Aprilianum, 2 in monasterium Nobiliaeum, 3 Anicium, 4 Magniloëum, 5 et ultimo Candiaeum. Satis rotunde, si satis vere; id quod altera disquisitione, quantum fieri poterit, jam explorare conabimur.

AUCTORE

J. B. S.

multis omissis. quæ dubia movent.

E

F

Non magis clara sunt.

DE S. DOMNINO MARTYRE CANDIACENSI;

ALIUS, AN IDEM SIT CUM ANICIENSI.

Ex schedis Candiaccensibus Petri Francisci Chiffletii.

J. B. S.

Quæ chartæ
Chiffletianæ
suggerunt:

Eundem esse, unum atque unicum S. Dominum Apriliacensem, sive Vellavensem, sive Arvernum, sive Pictaviensem, equidem non dubito, tametsi Acta, ut jam dicebam, non undecumque conformia sint. Alia occurrunt quæ distinctionem suadere posse videantur, siquidem admittenda sint Chiffletii instrumenta; præterquam quod Podiensis epistola, superius citata diserte asserat, totum corpus S. Domnini in ara principe Anicieusi, ad cornu epistolæ, venerationi expositum esse, pararique nobiliorem locum alium, quando altare novum, quod modo magnifice exstruitur, perfectum fuerit; ut proinde cum Chiffletio dici non possit, Anicio Magnilocum, atque inde ultimo Candiaccum translatum fuisse sacrum corpus, ubi hodie requiescat. Hæc denovo una est ex iis controversiis, quas uti spinosas et odiosas aversor quam maxime, ubi nempe inter ecclesias de sacris pignoribus contenditur, ut mihi plane ignosci velim, si eam ipsismet dirimendam relinquam, ubi ea omnia proposuero quæ a Candiaccensibus cum Chiffletio communicata sunt. Primum itaque Acta ipsa subjiciam, uti ab ipso et a Papebrochio descripta sunt, de quorum veritate facilis erit conjectura: tum vero dicta translationum instrumenta, e quibus colligendum erit, num recte sequatur, integrum S. Domnini corpus, post quinque successivas depositiones, Candiaccum pervenisse, atque ibi hodie requiescere. En igitur prædicta Acta ex duobus apographis Mss. inter se collatis.

ex quibus Legendæ habetur,

2 Cum facta fuisset persecutio magna temporibus Rictiovari impiissimi præfecti, accidit ut inter ceteros Christicolos interesset B. Dominus, parvulus ætate, perfectus autem omni sapientia, sicut locutus fuit Dominus Apostolis, secum in omni actione conversantibus; Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. Horum exemplum imitari cupiens B. Dominus, ante impiissimum tyrannum existens, ejus responsionibus cum allicere non timuit: fuit vero puer iste, de cujus passione loqui inchoavimus, ex genere Judaico. Prosequens igitur interpretationem sui nominis, minis et tormentis diaboli imperterritus, Deum æternum confiteri ante principes mundiales non erubuit, illud recolens quod locutus fuit Salvator in Evangelio discipulis suis dicens; Qui me confesus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo. Omnes denique Christiani, pro sævitia præfati tyranni, cum se in abditis locis, et in cavernis, et latibulis diversis absconderent, præfatus puer ante eum stare non timuit. Habebat autem impiissimus eum suis sequacibus excogitatum, qualiter Christiani punirentur. Alios siquidem super prunas ferventes in craticulis torreat, alios autem decoriatis in carcerem retrude-

bat. Puer vero iste cum Justiniano, et cum ceteris sodalibus suis quadraginta, quorum nomina habentur in libro Vitæ, minas et tormenta regis iniquissimi non dubitavit perferre: audiens namque infantulus iste tormenta jam dicta, dixit Justiniano ceterisque sociis; Pastor noster Benedictus episcopus, qui cum Viventio sacerdote Romam perrexerat, dixit mihi: O puerule, cum tuis qui tecum sunt, noli timere Rictiovarum neque Domitianum principem: omnimodis autem cave: ut nec tu, neque sodales tui adoretis Serastiem Deum illorum; illum adorate, qui liberavit vos de mari, et de manu Daciani pessimi regis.

3 Inquirentes autem ministri et milites Rictiovari et Domitiani Christianos Deum timentes, in Aquitanorum [partes] venientes in urbe Herbedillæ invenerunt quadraginta Christianos in ecclesia Deum collaudantes; apprehendentes vero Dominum cum Justiniano, dixerunt eis; Dicite nobis, de qua regione estis, aut quis vos congregavit in hanc domum, qualem Deum colitis, vel si adoratis Deum Serastiem, vel Christum? Respondit eis B. Dominus; Nos de longinqua regione sumus, de Asia, et Deum cæli colimus, qui fecit mare, et aridam, et cælum et terram, et nos et vos creavit, et in Crucis patibulo redemit de potestate tenebrarum. Respondentes milites, dixerunt; Per Serastiem deum nostrum, si illum non credideritis, fames et gladius et ignis interficiet vitam vestram, et carnes vestras, cum veneritis ante faciem Rictiovari et Domitiani. Apprehendentes autem Dominum cum sociis ejus, ligaverunt eos, et adduxerunt illos ante faciem Imperatoris Rictiovari, accusantes eos in multis sermonibus, dicentes; Invenimus illos in unam domum Christum adorantes, et Serastiem Deum nostrum obliviscentes et negantes, et seducetes populum, qui credit in Deum nostrum, et nos recognovimus locutionem illorum. Sed et iste infans pro eis reddit rationem. Tunc Imperator furore et ira repletus jussit flagellari infantem. Et cum cæderent eum, S. Dominus fortissima voce clamavit; Gratias tibi ago, Domine Deus omnipotens, qui non vis in hoc seculo neque in futuro in me maculam invenire peccati. Precor ergo, Domine, ut jubeas me ad tuam pervenire misericordiam. Cessantibus autem qui eum flagellabant, visus est infans carnem habere sanam, quasi nullam accepisset plagam. Et in ipsa hora facta est ad eum vox de cælo, dicens; Constans esto, fili mi, quia auxilium tuum magnum erit, et socii tui, qui sunt in carceris vinculo, accipient coronas immaculatas.

AUCTORE
J. B. S.

4 Hæc est martyrii *Legenda*, ex *cænobio Candi-*
censi accepta, *eujus* postremam partem desiderari,
recte observavit Papebrochius, cum plane deficiat
martyrium. Quanti autem isthæc omnia, infans
Judæus, ex Asia in Hispaniam profectus, sub rege
scilicet Daciano passus, inde a Rietiovaro Impe-
ratore et Domitiano ad colendum Serastiem coactus
etc. facienda sint, pluribus non prosequar. Utcum-
que tolerabilia videri poterant Acta Aniciensia,
supposita martyrii veritate, ad similitudinem exem-
plum non nihil exornata; at quid de hisce censeri debeat,
tam apertum existimo, ut frustra sit singula
expendere. Præter hæc invenio fragmenta alia, in
quibus Benedictus iste pastor, episcopus
Nicomediensis appellatur; sacerdos autem, non
Viventius, sed magis apposite Vincentius. Confuso
Officio, per totam Octavam ex istis Actis
excerpto, non una oratio inseritur: satis erit, opi-
nor, hymni partem adducere, ex quo cetera satis
pateant. Describam, ut potero: Sebastiani
martyris devota congregatio, Horum adjuncta
precibus hymnum persolvat Domino, Dompnini
præclarissimi, decem annorum martyris,
Justiiani collegio cum quadraginta sociis.

B O quam beatæ animæ Candiensis sint subditæ,
Quæ regnabunt cum Domino gaudentes in
perpetuum! Et maculatæ sordibus S. Dompnini
martyris, Inter primos Apostolos assistentes ante
Dominum, Duos, jubente Domino, resuscitavit
mortuos etc. De quibus in his postremis Actis nec
verbum. Cetera Officii propria non adjungo,
cum hæc semel dixisse, satis sit. Habe modo quæ
de translationibus referuntur; si magis ad veri-
tatem, certe multo quandoque minus ad rectam
syntaxim exacta.

5 Primum æ vetustissimum, quod in dietis
schedis reperio, instrumentum, si recte annus appo-
situs est, sæculum nonum præfert; at quid velit,
fateor me non perspicere, nec unde translatio
facta fuerit, explorare. Audi narrationem ipsam
cui hic titulus præfigitur: Duodecimo Kalen-
das Augusti, adventus sive translatio sancti
Dompnini martyris. Tum ita pergitur: Agente
anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXXIX*,
ante mensis Augusti principium die XII,
Magnilocensis oratorii devotissimi fratres,
qui duobus milliaribus obviam sancti
martyris Dompnini corpus celebre deducen-
libus, cum psallentibus choris occurrentes,
laudabiliter susceperunt: fratrum namque men-
tes, qui officiose convenerant, ignorantia,
et non parva dubietas angustabat, hæsi-
tantes, S. martyris Dompnini membra forsitan ne
existerent, ob cujus amorem et venerationis
laudem unanimiter recurrerant. Cum hac
ambiguitate cordis permoti volverentur, et
familiariter locutione, de suscepti corporis
veritate se ignaros esse faterentur, atque se
illusos esse metuerent ab his qui illud
attulerant, ne tamen fratres ab inceptis lau-
dibus desisterent, repente conspectui psallen-

tium quidam ex vulgaribus, a dæmonio correptus
obviavit. Ibi sistitur, ut quid porro velit, divinari
nequeat. Inde deducimur ad annum 1396, si et ibi
character non fallit. Sic habet:

6 Hodie quinta mensis Junii anno Domini
MCCCXCVI fuit translatum corpus beatissimi
Dompnini de una alia capsula in hanc præsentem
capsam, quam fecit fieri dominus Petrus
de Basticia, decretorum doctor, prior hujus
prioratus Candiensis saltus Cosani et de Bario,
et in dicta translatione erant præsentibus
Jacobus de Cuzi sacrista, FF. Durandus
Savateri, Georgius Croseti, Sebastianus Bourr,
Petrus David et Andreas Chatillon, religiosi
dicti prioratus, nec non Raymundus Aze-
marii Vicarius perpetuus dicti prioratus,
Ludovicus Plaignien curatus Prati longi, Tho-
mas Thevcti et Gilbertus Viatroy notarii
presbyteri præbendati. . . . qui se subscripse-
runt, cum multitudine parochianorum dictæ
parœciæ.

7 Tertium denique his notis insignitur ✠ Jesus ✠
Virgo Maria ✠. Anno Domini MCCCXLV, et
die festo B. Margaritæ virginis, quæ fuit XIX
mensis Julii fuit aperta præsens sancta capsula per
venerabilem et religiosum virum F. Joannem de
la Bastissia, priorem hujus venerabilis monasterii
Candiensis, cum venerabilibus et religiosis viris
FF. Jacobo Boerii sacrista. . . . In qua
capsula fuit repertum corpus clarissimi Dompnini
martyris, cum pluribus aliis reliquiis,
prout continetur in quodam Missali antiquo, et
per instrumentum receptum, proprio nomine
subscripto. Quæ quidem reliquiæ, exce-
pto proprio corpore S. Dompnini, fuerunt
positæ in aliis reliquiariis, cum quodam osse
longo, et una parte maxillarum prædicti
corporis S. Dompnini, propter devotionem
populi, qui in magna quantitate adfuit die
crastina post Assumptionem B. Mariæ mensis
Augusti, qua die celebratur festum proprium
S. Dompnini, et Daresias* ferreas fecerunt fieri
prædicti religiosi in dicta capsula, et ipsam capsam
dicta die clausurunt, quæ fuerat renovata per
D. Asterium priorem et Bernardum sacri-
stam, cum pluribus aliis religiosis et
parochianis tempore Joannis abbatis Magni-
locensis, de quadam alia capsula, quam
D. Petrus fecerat anno Domini MCLIII. . . . F
Cetera ad rem non faciunt. Manet dubium quod
supra attigi, quando et unde reliquiæ ad cæno-
bium Magniloense, inde Candiense pervenerint;
ut proinde admitti nequeat, ultimam transla-
tionem factam anno 889, si in Magniloeo adhuc
existenterint an. 1143; neque satis constet, quis iste
alter Dompninus esse possit, qui Candiæ colitur.
Jam dixi, ea me nec posse nec velle dirimere: si
me audiant Anicienses et Candienses, suum
singuli thesaurum, sive Herbedillensem sive
Apriliacensem, possidebunt ut possident, si non ex
integro, saltem ex tali parte quæ ipsis sufficiat.

tum anni 1396
et 1445,ex quibus di-
stinctio potius
quam identitas
erui videretur.
E

* An. crates?

A

D

DE S. DOMNEONE MARTYRE

BERGOMI IN INSUBRIA.

Ex Tabulis Bergomensibus.

J. B. S.

XVI JULII.
Romano adscriptus a Baronio.

Joannes Antonius Guarnerius Canonicus commentarium edidit anno 1584 de vita et gestis Sanctorum Bergomensium, ex quo Bollandus ad v Januarii Domnonis, sancti hujus Domneonis nepotis, Acta seu potius elogium desumpsit; unde et nos, quæ ad nostrum pertinent, eodem stylo contexta exhibebimus, potius quam ex Ferrario aut aliis, cum et ipsi non alium fontem habuisse videantur. Est et apud Guarnerium Eusebia, S. Domneonis neptis, de qua agendum erit ad xxix Octobris. Primus, quod sciam, S. Domneonem (Domnionem scribens) sacris Fastis inseruit Galesinius his verbis: Bergomi, S. Domnionis martyris, qui Beati Alexandri martyris studio ad Christi fidem conversus, Maximiano, nominis Christi adversario, illam per varios cruciatus ardenti confessione, liberaque voce exprimens, tandem datis cervicibus, sanguine comprobavit. Hæc vero melius contraxit Baronius in Romano ad hunc modum: Bergomi, sancti Domnionis martyris: quæ verba leguntur in omnibus editionibus Plantinianis ab anno 1586, ut prorsus non capiam, quid sibi velit Ferrarius in utroque Catalogo observans, notatum olim in Martyrologio Romano Domneonem, sub nomine Domnionis, ad mensis hujus diem vi, seu pridie Nonas, quod ego nusquam inveni hætenus. Ut sit, sufficiant allegatæ hic auctoritates ad id

quod intendimus. En modo laudati Guarnerii elogium.

2 Domneo Bergomas, domi suæ nobilis, quo tempore Maximianus Hercules insatiabilem crudelitatem in Christianos exercebat, ipse jejuniis, preceationibus, et reliquis pietatis officiis Bergomi vitam traducebat; tantoque studio Christianæ religionis flagavit, ut cum in idolorum cultores acerbius inventus sit, tum Maximiano non dubitaverit per nuntios immanitatem et impietatem gravissimis et doctissimis verbis exprobrare. Eam ob causam Maximianus ira inflammatus, missis Bergomum ministris, cum reliquos Christianos, tum præcipue Domneonem obtruncari jussit. Is caput abscissum sustulisse, et ad lapidem quemdam, qui extra templum S. Andreae locatus erat, gestasse memoratur, quo miraculo complures ad Deum conversi sunt. Ejus corpus in eodem templo sepultum est xvii Kalendas Augusti anno cccvi. Huc usque Guarnerius, cujus elogium, post tot sæcula ex obscuriori traditione collectum, quanti faciendum sit, harum rerum periti facile intelligunt; ut supervacaneum sit Galesinii aut aliorum ornamenta adjicere. Quid sit, Martyres decollatos, caput gestasse, jam non semel alibi ita explicatum est, ut hic denuo repetere, superfluum sit.

brevi elogio ornatur.

B

DE SS. PAULO ET MAMMETE MART.

CÆSARÆ IN CAPPADOCIA.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XVI JULII.
S. Mammetes qui hoc Paulo conjungitur.

Cæsareæ S. Paulum in Hieronymianis cum S. Mammete conjunctum referunt codices nostri omnes, quibus contractiores nonnulli accedunt: nota characteristicæ, in solis Lucensibus ipsi apposita, cujus gesta habentur, sed quæ frustra hætenus quærsivimus, et ante nos Notkerus, qui, more ipsi satis insolito, solus inter classicos hoc die istius Sancti meminit, sic scribens: In Cæsarea Cappadociæ, S. Pauli, cujus gesta S. Hieronymo, ut ipse confitetur, agnita, nostræ tarditati sunt ignota. Indicat nimirum, se priora verba, nempe cujus gesta habentur, in aliquo Martyrologii Hieronymiani apographo legisse, Acta vero illa nunquam sibi innotuisse. Consensus istorum codicum vetustam ejus in sacris Fastis memoriam satis evincit, ejusdemque cum S. Mammete singularem conjunctionem, unde repudiandam intelligas, recentiorum Martyrologorum transformationem in Paulinum, uti habetur in Florario Sanctorum Ms., in editione Lubeco-Coloniensi, Greveno et aliis, quos non est operæ pretium referre, nedum

examinare, cum ex fonte ipso res patcat, neque ad eam explicandam quidquam conducant, quæ hoc die satis accurate distinxit Florentinius. Neque Floridam admiserim, a solo Epternacensi duobus aliis superadditam, cum verosimiliter, æque ac Cyricus, amanuensensis incuria aut levitate, laterculo, alias mutilo, inserta sit; sufficiat, ejus hic saltem obiter meminisse.

2 Major quæstio moveri potest, utrum Mammetes, Paulo hoc die quodammodo in martyrio socius, certe sub eadem positione Cæsareæ conjunctus, idem dieendus sit cum illo qui in nostris classicis Martyrologiis et in Romano longe celebrior est xvii Augusti, quo die nonnulla in Observationibus ad Usuardum notavi, de integro postmodum examinanda. Ex Notkero collegit Florentinius, Cæsaream indefinite seu indeterminate positam, in Cappadocia, tamquam martyrii palæstram quærendam esse; idque magis etiam suadere conatur ex longiori elogio, quod sancto huic nostro Mammeti Cappadoci tribuit Notkerus, qui ejusdem quasi immemor,

utrum ab illo distinguendus

Amor, consimile aliud, quamvis brevius ei Mammeti adseripsit, qui praefato die xvii Augusti certo colitur, ut tametsi ejusdem Sancti historiam bis retulerit, in duos nihilominus distraxisse censendus sit. Plane constat, Mammetem aliquem seu Mammam, alias Mamantem monachum, qui in Cæsarea Cappadociæ passus sit, in Hiero-

nymianis quoque signari xvii Augusti, de quo et ibi disputat Florentinius, non ausus ipsum confundere eum Mammete hodierno, quod neque nos haecenus probandum suscepimus, relicturi hic Mammetem eum Paulo, cetera ad dictum sæpius diem, quousque liebit, diseussuri, quo et alius Mammes Alexandriæ adseribitur.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VALENTINO, THEONE ET DIOCLETIO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

xvi JULII.

An et hic tres Martyres Cæsareæ Cappadociæ adseribendi non sint, dubium ferme injiceret codex Lucensis Florentinii, dum post S. Mammetem immediate subneetit; Et natalis sanctorum Valentini, Theoni, Diocletis; at reliqua omnia majora apographa, eum minori Barberiniano, tam distincte insererunt, et alibi, ut dubitationem omnem plenissime tollant. Itaque nec palæstra horum Martyrum, nec ætas, nec gesta, præter pura nomina ad nos pervenerunt; sed

neque nomina ipsa ab omnibus uniformiter exprimentur; pro Valentini enim in Epternacensi est Valenti, pro Theoni legit Nethoni, demum Coclei, ut clarissime denuo perspicias, corruptum esse in pluribus totum hujus diei in eo codice textum. Diocleti scribas, seu Diocletii, vel Diocletis, parum admodum interest: habes verba Martyrologiorum Hieronymianorum, extra quæ in nullis aliis, quod sciam, noti sunt prædicti Sancti; ut de iis plura hic diei non possint.

DE SS. MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

THEODISIO, SEU THEODOSIO, EUSTASIO, DIONYSIO, THEODOTO ET FORTE MAXIMO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

xvi JULII.

Textum desumo ex codice Lucensi, cui similem esse oportet Blumianum, utpote in quo nullam diversitatem observaverit Florentinius; his porro accedit apographum minus Reg. Sueciæ, in quo recte legitur Theodosii. Epternacensis solos tres nominavit Theodotum, Eustatium et Dionysium: codex S. Cyriaci tres primos recte effert, sed Theodotum præterit: Corbeiensis duas annuntiationes, saltem positiones, in editione Florentinii confudit; etenim duobus Martyribus Mediolanensibus, de quibus infra, plane omissis, Antiochenos nostros eo transtulisse videtur, sic male ibi connectens: Mediolano, natalis sanctorum Theodosæ, pro Theodosii, Eustasii, Dionisii, Theodoti,

Maximi; qui postremus, eum in eo solo codice reperitur, addidi ideo particulam forte. In Acheriana editione et Antiochiæ positio, et Martyrum nomina distinctius referuntur. Suspiciatur ferme Florentinius, sub Eustasii nomine latere celeberrimum Eustathium Antiochenum episcopum, de quo infra hoc die fusius agitur: at mihi quidem id nullo modo persuadet, eum hos omnes vere Martyres existimem ante Eustathii tempora passos; præterquam quod primum locum occupare debuisset, episcopali sua dignitate insignitus. Uteumque id fuerit, manipulum dedimus, prout in codicibus nostris repræsentatur.

DE SS. MARTYRIBUS MEDIOLANENSIBUS

MACARIO ET MEGETIA

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

xvi JULII.

Florentinius in suis ad hodiernum textum Observationibus recte notavit, codicem Corbeiensem solius Macharii meminisse, quem interim in sua editione omnino neglectum non advertit. Clare illum exhibet editio Acherii, in qua, ni fallor, melius exprimitur, quam in codice Lucensi, ubi habetur Mocharii; nam Corbeiensis lectionem confirmant minora aliqua apographa, in quibus etsi totius latereuli confusa sint nomina,

Macharii tamen legunt, non Mocharii: Epternacensis pejus scripsit Moeci, ubi et Mogitiæ, pro Megetiæ codicis Lucensis; quæ lectio iterum confirmatur ex nonnullis codicibus contractis et ex ipso Blumiano. Limatiori et receptiori modo scripsi Macarii. Quidquid Galesinius apud Florentinum, aut recentiores alii hodie signaverint, ad Hieronymianorum textum nihil prorsus attinet.

DE SANCTO EUSTATHIO

PATRIARCHA ANTIOCHENO.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

P. B.

§ I. S. Eustathii patria, studia litterarum, constantia in fide, episcopatus Berœensis et Antiochenus, locus et oratio in Concilio Nicæno primo.

CIRCA
AN. CCCXXXVI.
S. Eustathius

Sanctum hunc Eustathium, quem aliqui Eustachium minus recte scribunt, ab aliis ejusdem nominis tum res gestæ, tum adjectus patriarchæ Antiocheni titulus manifesto distinguunt. Quæ de illo fuse disputata sunt in Tractatu Chronologico, quem huic tomo præfiximus, hic pro insertis habeo, at quæ obiter ibi tantum attingimus, paulo hic latius explananda sunt.

B Utar editis haec instrumentis, eum peculiaria nobis nulla suppetant, unde novi aliquid aut singulare eruamus; quod quidem dolendum in eo esset maxime, ejus aeta tam illustria fuere; nisi et sortem illam eum aliis illorum temporum viris maximis communem haberet, et ea saltem rerum aliquot ab eo gestarum monumenta superessent, unde de tota ejus Vita, præclarisque apud Deum et Ecclesiam universam meritis statuere apud se facile quisque ac solide possit.

Sede natus, ac liberalibus disciplinis imbutus,

2 Fuit Eustathius, teste S. Hieronymo de Script. Eccles. cap. LXXXV, genere Pamphylius, Sidites; sive Sida, urbe olim celebri in ora Pamphylii maris, atque archiepiscopali, cui suberant episcopi sedecim, ut habet Nilus Doropatrius apud Schelstratium tom II Antiq. Eccl. pag. 733; at nunc exili, ac vulgo Chirisonda, aut Scandalor, seu Candalar dicta, oriundus. Quod non negat S. Chrysostomus, in Hom. de S. Eustathio, eum eum dicit epatria relegatum fuisse; eadem enim exiliis sententia, quæ illum Antiochia proprie pepulit, etiam Sida ac Pamphilia exesse jubeat, atque in Thracia commorari. Imo vero etiam Antiochia patria ejus nuncupari potuit, qui patriarchatum in ea jam dudum obtinebat; quamvis alibi natus esset, circa annum Christi circiter 270, ut ex tempore Patriarchatus ejus mox conjectabimus. Porro haud dubium est, quin ætatem juvenilem Eustathius in litterarum studiis eum sacris tum profanis exegerit; quando illum idem S. Hieronymus in epistola ad Magnum, inter eos recenset. Qui omnes in tantum philosophorum doctrinis atque sententiis suos refarciunt libros; ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem seculi, an scientiam Scripturarum.

Confessor fuit,

3 Sunt qui passum illum aliqua fuisse velint fidei causa, sive ante episcopatum in persecutione Diocletiana, sive cum jam factus esset episcopus, in Liciniana. Favet sane nomen Confessoris ei a S. Athanasio non semel adscriptum, uti videre est in Apologia de fuga sua tom. I, pag. 321 d, edit. Benedict. et ad Solitariam vitam agentes pag. 346 d. Nam hæc voce non alios perea tempora eondecorari consuevisse, quam qui vel necem, vel aliquid saltem supplicii a tyrannibus ob religionis Christianæ professionem tulissent, satis, opinor, notum est. Tametsi vero titulum illum satis superque meritis sit S. Eustathius per ipsum illud,

in quo periit, exilium; non eam tamen causam esse, cur Confessorem appellet S. Athanasius, ex eo liquet, quod multos alios utroque loco episcopos recenset, qui ab Eusebianis, quod fidem orthodoxam defenderent, vel paria, vel etiam graviora pertulerant, quam Eustathius, quibus tamen gloriosum Confessoris epithetum non accomodat.

4 Primum Borœæ Syriæ; deinde Antiochiæ rexit ecclesiam, inquit Hieronymus de Script. Eccles. loco citato; idem testatur Sozomenus lib. I, cap. II: hanc adiit anno Christi 324, ut in Tractatu de Patriarchis Antiochenis ostensum est; illam quando suscepit, incomptum. Regebat eam certe, eum post excommunicatum Alexandriæ Arium eum asseclis synodicas ad eum dedit S. Alexander Alexandrinus, ut est apud Theodoretum Hist. Eccl. lib. I, cap. III in versione Sirmondi; hoc est, ut eruditus placet, sub annum Christi 320. Et jam tum quidem pro fide catholica tam strenue decertabat, ut inter Ecclesiæ defensores post utrumque Alexandrum quem præfert inscriptio præcedentis epistolæ, solus eum S. Philogonio a Theodoro ibidem nominetur: Litteras inquit, in eandem sententiam scripsit (S. Alexander) Philogonio Antiochenæ ecclesiæ antistiti, et Eustathio, qui Borœam tunc regebat, et aliis Apostolicorum dogmatum patronis. Ita vero ecclesiam Berœensem administravit, ut illum Philogonio (Theodoretus verbis utitur lib. I, cap. VI) ad meliorem vitam translato, episcopi, sacerdotes, Christique amans populus universus, ut ejus loco ecclesiam illam (Antiochenam) regeret, communibus suffragiis invitum coegerint; ac ipsi non multo post episcopi apud Nicæam congregati, cum Eustathium ob vitæ simul ac doctrinæ meritum admiratione prosequerentur, dignum eum judicaverint, qui Apostolicæ cathedræ præsideret, atque adeo in ea confirmaverint, ut habet Sozomenus paullo ante assignatus. Vide sis quæ de translatione, successione, et confirmatione ejus dicta sunt in Tractatu præliminari. Hinc interim ætatem ejus utrumque divina: vix enim ante annum circiter quinquagesimum dignitatem patriarchicam attingisse credendus est, juxta primitivæ Ecclesiæ præxim, in Constitutionibus vulgo Apostolicis traditam apud Labbeum tom. I Concil. col. 223 b, c: quo pacto natus videtur haud multo post annum Christi 270: quod eo sit verisimilius, quod toto saltem ante quadriennio, quam Patriarcha fieret, episcopus fuisse sciatur.

5 Non diu sedem Antiochenam occupaverat, cum indicta est prima synodus Nicæna, in qua Eustathius noster vindicem sese exhibuit orthodoxæ fidei adversus Ariomanitas acerrimum; ut merito excelluisse

E
Berœæ primum,
deinde Antiochiæ episcopus,

in Concilio Nicæno excelluit.

A excelluisse istie præ ceteris dicatur. Certe apud Fa-
cundum Hermianensem lib. viii, cap. i assertitur
Beatissimus Eustachius sanctorum Patrum, qui apud
Nicæam congregati sunt, primus existens, fi-
dem orthodoxam confirmavisse : et lib. ii,
cap. i : Beatus Eustachius . . . honoratur cum
multis et præ multis Patribus, tamquam Nicæni
concilii primus existens. S. Nicephorus in
Chronico sic eum appellat : Eustathius, qui in
prima synodo et testis et caput fuit ac prin-
ceps (χορυφαίος) Patrum qui Nicæam con-
venerunt. Ipsum quoque fuisse ait Theodoretus
lib. i, cap. vi, qui consentibus in illa synodo cum
Constantino Patribus, mox ante alios . . . Im-
peratorem summis laudibus ornare cœperit,
præclarum ejus erga res sacras studium præ-
coniorum vice remunerans. Fallor, nisi hoc ip-
sum est, quod vult S. Hieronymus ad Euagrium,
seu potius Evangelium aut Evangelium presbyte-
rum, ita scribens : Verti me ad . . . Eusta-
thium nostrum, qui primus Antiochenæ
ecclesiæ episcopus contra Arium clarissima
tuba bellicum cecinit. Id ipsum narrat, et belli-
cum quidem illud proferens, Gregorius presbyter
B Cæsariensis in Oratione in SS. Patres Nicænos
apud Combefisium tom. II Auctarii sui pag. 555,
ubi textus Græcus ita Latine versus est :

idique Constan-
tinum alloquitur,

6 Cum Sancti ergo, piusque Imperator
consedissent, Eustathius Antiochenus (ei
enim annuit Sancta Synodus, ut verba faceret
ad Imperatorem) Deo, inquit, gratias agi-
mus, optime Imperator, qui terrenum tibi
imperium dirigit : qui simulacrorum errorem
per te abolevit, ac æquos fidelium animos
in libertate collocavit : cessavit dæmonum
nidor : multiplici Dei cultu eversa est gen-
tilium superstitio : expelluntur tenebræ
impietatis : illustratur orbis terrarum luce
divinæ scientiæ. Pater glorificatur ; Filius
simul adoratur ; annuntiatur Spiritus sanctus.
Trinitas consubstantialis, una divinitas in tri-
bus personis et hypostasibus prædicatur. Per
cam, Imperator, munitur tuæ pietatis impe-
rium : eam nobis serva inviolatam. Nullus
hæreticus in ecclesiam subintrans unum ali-
quid a Trinitate auferat, sine honore, affe-
ctumque ignominia relinquens quod est reli-
quum. Arius nobis, qui a furore nomen
C accepit, orationis causa est et conventus ; qui,
nescio quomodo, in ecclesiæ Alexandrinæ
presbyterium allectus, nescientibus nobis,
alienus a doctrina beatissimorum Prophetarum
et Apostolorum inventus fuit. Unigenitum
enim Filium et Verbum Patris non veretur
ejusdem cum Patre substantiæ consortio
privare, et creatorem, creaturæ cultor,
contendit creatis accensere. Eum autem per-
suaseris, Imperator, mutata sententia non
repugnare Apostolicis doctrinis : aut, si in
sinistræ opinionis, cujus est convictus, im-
pictate perstiterit, a Christi et nostro cœtu
prorsus exterminaveris ; ne simpliciorum ani-
mos turbidis verborum suorum lenociniis
deprædari contingat. Hæc ille.

et quidem om-
nium primus ;

7 Atque ea si vera sunt de S. Eustathio,
facile erit ex Eusebio colligere, quem in illo Con-
cilio locum occupaverit : sic enim is habet lib. iii
de Vita Constantini cap. ii : Tum ex episcopis
is qui in dextra parte primum locum obti-
nebat, consurgens, modica oratione Impe-
ratorem allocutus est, propter illum gratias
et laudes perhibens omnipotenti Deo. Primus

ergo a dextris inter Patres consedit S. Eustathius,
siquidem ipse est, qui Imperatorem modo jam di-
cto allocutus est, quod post Baronium, ad annum
Christi 325 a num. 54, alii plures existimant.
Non desunt tamen, qui aliter sentiant, ut auctor
est Nicetas in Thesouro orthodoxæ fidei lib. v,
cap. vii his verbis : Atque Eusebius quidem, libro
de Constantini Vita tertio, se primum verba
in synodo fecisse testatur. Si tamen Theo-
doreto credimus, Eustathius Antiochenus
episcopus primus encomiorum flosculis impe-
ratorum caput redimivit. Ut autem Theo-
dorus Mopsuestiæus scribit, Alexandro Ale-
xandrino Pontifici id honoris ultro delatum
est ; quippe qui Synodi cogendæ dux et au-
ctor exstitisset. Pro Eusebio Pamphili stat etiam
Sozomenus lib. i, cap. xix. Ego vero in hac
sententiarum diversitate, inquit Valesius Annot.
in locum citatum Eusebii, libentius ei senten-
tiæ accesserim, quæ Eusebio primas dicendi
partes a Synodo delatas affirmat. Primum
quia omnium sine controversia doctissimus ac
disertissimus erat Eusebius. Deinde, quia id
ipse aperte testatur in principio hujus ope-
ris his verbis . . . Nuper etiam nos ipsi vi-
E ctorem Principem in medio Dei ministrorum
conventu residentem vicennialibus hymnis pro-
secuti sumus. Valesium recentiores quidam se-
cuti sunt.

8 At ego illorum sententiæ molim subscribere, ut probatur,
qui id S. Eustathio tribuendum putant : hoc
enim diserte assertit Theodoretus : neque aliter
intelligi potest Hieronymus supra num. 5, citatus :
nam ante Eustathium bellicum adversus Arium
clarissima tuba cecinerat S. Philogonius Antiochenæ
ecclesiæ episcopus. Qua ratione ergo primus id fe-
cisse potuit S. Eustathius, nisi in acie Nicæna?
Accedit his presbyter, quem dixi Gregorius : imo et
Auctor Historiæ Tripartitæ lib. ii, cap. v, et Ni-
cephorus Callistus lib. viii, cap. xvi : quamquam
etenim uterque de oratione ab Eusebio Cæsariensi
secundo loco hic instituta meminert, primo tamen
loco dixisse ambo testantur Eustathium. Favent
etiam ea, quæ supra dedimus num. 5 aliaque
ejusmodi elogia, quibus primus fuisse dicitur et
coryphæus inter Patres Nicænos. Favet ipsa ora-
tio num. 6 proposita, quæ si vere talis fuit, et
sane bellicum fuit, quale contra Arium eecinisse
primum Eustathium vult S. Hieronymus, et E-
F usebio nequaquam convenit, qui tum in Arium
minime durus erat. Orationem vero illam, uti
talem admisit Baronius ; et qui dubitant num
ea fuerit re vera Eustathii, sane levibus dueuntur
argumentis, ut videre licet apud Tillemontium nota 6.
in Synodum Nicænam, quæ proinde ne refutare qui-
dem operæ pretium puto. Denique non ea momenta
sunt, quæ sive pro S. Alexandro Alexandrino, sive
pro Eusebio Pamphili proferuntur.

refutatis alio-
rum opinionibus :

9 Nam pro S. Alexandro quidem sola facit au-
ctoritas Theodori Mopsuesteni ; imo vero solius Ni-
cetæ : nam quid asseruerit Theodorus, aliunde non
constat ; videtur tamen dixisse tantummodo, Ale-
xandrum Alexandrinum Synodi cogendæ ducem et
auctorem extitisse ; atque inde vel ipse vel Nicetas
arguisse, primo loco locutum istie esse eundem
Alexandrum, quo pacto multum hæc auctoritas
elevatur ; adi textum Nicetæ num. 7 descriptum.
Nihil solidiora sunt, quæ pro Eusebio afferuntur
testimonia. Nam 1 quidem non hoc ipse de se testatur
lib. iii de Vita Constant. cap. xi : neminem enim
nominat, præterquam in titulo capitis, qui teste
ipso Valesio in Annotat. ad ejusdem operis ini-
tium,

AUCTORE
P. B.

tium, ipsius non est. 2. In ipso capite id de se potius aperte negat, cum eum primo verba fecisse narret, qui in dextra parte primum locum obtinebat; Sane locum illum nequitiam obtinebat Eusebius; aut, cedo, quo exemplo, quo jure, quo ordine? Nam alia hæc omnia in Concilio Chalcedonensi et aliis fuerunt. 3. Quia tamen oratorem Eusebium non appellat, hinc facile, quamquam non recte, conicere potuit Sozomenus lib. 1, cap. XIX, ipsum designari Eusebium; quasi is nomen suum, ex modestia reticisset; et ita pro Eustathio Eusebium accipere: sicut idem Auctor, quia apud Eusebium eodem libro III, cap. VII nomen Pontificis Romani expressum non erat, errore multo crassiori pro S. Silvestro Julium accepit lib. 1, cap. XVII. 4. Nicetas errare potuit ex ipso titulo capituli Eusebiani, qui forte ipso antiquior fuit. 5. Non faciunt huc etiam argumenta Valesii num. 7 adducta, quorum alterum ab ipsius Eusebii testimonio petiitum dissolvit Pagius in Criticis Baron. ad annum Christi 325 num. 22: alterum de doctrina atque eloquentia Eusebii longe debilissimum est; cum ad medicam allocutionem nec doctrina tantopere nec facundia requireretur; tum si ea necessaria judicabatur, Eusebio profecto utendum non fuit, quando ipse S. Eustathius aderat, vir, teste Sozomeno II, cap. XIX, tum in aliis rebus egregius, tum eloquentiæ eausa merito admirandus.

10 Sed numquid ex dictis consequens est, ut Nicæna Synodo non Legati Pontificis Romani, sed S. Eustathius præsederit? Ita quidem post alios æque Romanæ Sedis auctoritati, ubicumque occasionem inveniunt, derogantes sensisse videtur Tillemontius tum in Concilio Nicæno art. 2, tum in S. Eustathio, ubi sic habet: Argumenta suppetunt bene multa, quibus S. Eustathius non adstitisse dumtaxat, verum etiam præsedisse Concilio Nicæno probetur. Quis nescit, quem ista fontem, aut quam potius eloquam redoleant. Ceterum ne argumentis illis refellendis hic immorer, facit post alios plerimos Pagius in Crit. Baron. apud quem eadem pridem in Launoio consultata, Lector, invenies ad annum Christi 325 a num. 11 usque ad 19. Consule etiam Baronium ad eundem annum num. 56, ubi Eustathium Synodi præsidem non fuisse, ex ipso ostendit Eustathio.

§ II. S. Eustathii post Concilium Nicænum usque ad exilium suum gesta scriptaque adversus Arianos et eorum patronos.

Sunt qui a S. Eustathio non tantum promulgata fuisse velint in Cœlesyria, in Mesopotamia et Cilicia utraque, ut, Gelasio teste in Hist. Concilii Nicæni lib. II, cap. ultimo, jussus erat, sacrosanctæ synodi Nicænae statuta; sed coactum insuper ab illo putent Antiochiæ concilium, ad eadem novis Orientalium episcoporum decretis adversus grassantes istic Arianos validius defendenda: in quo quidem concilio conditi sint canones aliqui, qui, modo permixti cum aliis, inter illos viginti quinque canones censeantur, qui apud Labbeum, tom. II Concil. col. 559 et seqq. omnes uni Concilio Antiocheno, in encænâ habito anno Christi 341, attribuuntur, non secus atque epistola synodica eidem concilio præfixa; cum eam esse anterioris cujusdam Concilii Antiocheni,

Concilium Antiochenum Nicæno posterius S. Eustathio quidam tribuunt;

forte sub S. Eustathio; certe ante annum Christi 335 et conciliabulum Tyrium celebrati, ex eo colligant, quod illi subscriptus legatur Theodorus, sive Theodotus Laodicenus saltem ante conciliabulum Tyrium, adeoque dudum ante encæniam antiochena certo jam vita defunctus. Ita sentiunt, ac pluribus argumentis stabilire conantur Godefrius Hermantius in Vita S. Athanasii tom. I declaratione II in libri V caput XII; Natalis Alexander sæc. IV parte II, dissert. XXV, conclus. II, Tillemontius tom. VI, monum., ubi de S. Eustathio, pag. 23, et locis istis ad lavam citatis. Neque tamen ex his omnibus aliud in rem nostram statuunt, quam celebrari potuisse, nec esse conjecturam improbabilem, celebratam re vera fuisse synodum Antiochenam aliquam ab Eustathio.

12 Contra Schelstratius toto passim opere, quod de saero Antiocheno Concilio crudite conscripsit, sed præsertim dissert. IV, cap. I, ubi Hermantii objectis respondet, id pugnat acerrime, ut jam dicta omnia, id est, tam canones 25 Antiochenos, quam epistolam Synodicam iis præfigi solitam, ad unicum concilium illud quod in encænâ habitum est, referenda omnino esse evincat: nec spernenda sane sunt argumenta, quæ ex antiquitate erudita depromit, nec vero ea, missis Gallorum suorum sententiis recentioribus, sequi puduit eruditum Antonium Pagium in suis Criticis ad Annales Card. Baronii ad annum Christi 341. Ad Theodorum, seu Theodotum Laodicenum, epistolæ synodice subscriptum, quod attinet (quod præcipuum est fundamentum opinionis ante propositæ) reponit Schelstratius loco cit. et dissert. II, cap. IV, num. 18, vitium esse vel in nomine Theodori, vel in adjecto episcopatu Laodicæ; sed facile corrigi ex Sozomeno; neque ex eo statim consequens esse, ut alteri synodo epistola assignari debeat, quod in unum nomen error irrepserit; ubi tot antiqui codices et firmata tot sæculis auctoritas militat in contrarium. Ceterum hæc adducere libuit; non ut litem hanc ego decidam, quæ longiorem exigit tractatum, quam instituto nostro conveniat; sed ut ostendam concilium Eustathianum non esse rem usque adeo ab omni controversia liberam, ut asserere rotunde liceat, non modo concilium aliquod a S. Eustathio Antiochiæ fuisse collectum, sed id etiam factum ab eo esse versus annum Christi 329, quod facit nuperus quidam legendista Gallicus, ducibus suis non parum audacior, qui id et propius admovent Concilio Nicæno, et timide tantum ac prope divinando proponunt; quod, mea quidem sententia, tolerari utcumque potest; tametsi in oppositum multo magis propendeo.

13 Ut ut est; habita sit ante exilium Synodus adversus Arianos a S. Eustathio (de qua nulla tamen usquam occurrit mentio;) non sit habita; parum interest; ut erimiam ejus post Concilium Nicænum in defendenda contra sectam illam orthodoxa fide constantiam ac fortitudinem demonstremus: ad illa namque tempora respicit S. Athanasius, in Historia Arianorum ad monachos tom. I, part. I, pag. 346 d. (edit. Benedict.) cum ita scribit: Eustathius quidam fuit, Antiochenus episcopus, Confessor ac fide pius. Is, eum veritatem summo studio tueretur, essetque Arianae hæresi infestissimus, hæreticosque illos non admitteret, apud Constantinum Imperatorem insimulatur conficta eriminatione; quod seilicet matri ejus contameliam fecisset: statimque ipse eum multa presbyterorum diaconorumque turma extorris factus est: ac demum quos ille impietatis eausa in clerum non

quod alii probabiliter ipse abjudicant.

Arianus fuit infestissimus.

A non admittebat, hos postquam Episcopus in exilium est actus, non solum in ecclesiam introducere; sed plerosque ex illis ordinarunt episcopos, ut eos suæ pro impietate conjurationis socios haberent. Ex quorum numero est Leontius castratus, qui nunc Antiochiæ episcopus est, et qui ante ipsum ibidem episcopus fuit Stephanus, Georgius Laodiceæ, Theodosius olim Tripolitanus episcopus, Eudoxius Germaniciæ, Eustathius nunc Sebastes. *Verum de exilio dicam infra latius. Patet hinc interim, numquam adduci potuisse catholicum hunc Præsulem, ut palam in ecclesiam suam clericum ullum, Ariomanix sibi nomine suspectum, admitteret.*

14 Multum id sane fuit, et multarum ipsi causa vexationum, sed parum tamen Eustathio videbatur, quod lupos ejusmodi in ovile suum ipse ultro ac publica auctoritate non intrmitteret; nisi id etiam sollicitè curaret, ne qua vel irrumperet illi vel certe insinuare sese aut pestifera per libellos dogmata possent. Quæ de re præclarum est S. Chrysostomi testimonium in Homilia, quam in fine subnectam, Illo itaque tempore, inquit, ecclesiam, quæ apud nos est (Antiochenam) regebat Beatus iste (Eustathius) ac morbus exortus est, quasi pestis quædam infesta, ab Ægypti regionibus, qui per urbes interjectas grassatus in nostram urbem impetum facere properabat. At ille vigilans et attentus, omniaque prævidens quæ imminabant, ingruens bellum arcebat; et tamquam sapiens aliquis medicus, priusquam morbus urbem, in qua residebat, invasisset, medicamenta comparabat, ac sacram hanc navem multa cum securitate gubernabat, quoquoersus circummeursans, nautas, vectores, navigantes omnes concitans, et curans, ut vigilarent et attenderent, quasi jam invaderent eam piratæ, ac fidei thesaurum contenderent deprædari. *Dignum enimvero sollicitudinis quod, hæresi maxime per ecclesiarum suarum viscera furtim serpente, Episcopi orthodoxi omnes pro viribus imitentur exemplum!*

15 Sed nec ibi stetit ardor Eustathii; major enim fuit, quam ut unius ecclesiæ suæ, quantumvis late patentis, finibus coerceri, aut per se unum expromi satis posset. Audi S. Joannem Chrysostomum loco citato ita prosequentem: Neque vero licet tantum; sed in omnes partes mittebat, qui docerent, qui cohortarentur, qui disputarent, qui hostibus aditum omnem intereluderent. Probe siquidem a Spiritus gratia fuerat edoctus, ecclesiæ præsullem non de illa tantum sollicitum esse debere, quæ a Spiritu sancto illi commissa est; sed etiam de quavis in orbe terrarum constituta. Atque hoc ille sacris e precibus colligebat: si enim pro universa Ecclesia, inquit, fundendæ sunt preces, quæ a finibus ad fines usque perlinet orbis terrarum; multo magis et ejus universæ gerere curam oportet et de omnibus pariter esse sollicitum, omnibus providere. *Sed nimirum tantæ voluntati ac studio par facultas esse non poterat: latius enim tectiusque gliscebatur incendium Arianum, quam ut illi ubique restringendo cum suis ipse sufficeret.*

16 Stylum ergo, quo plurimum valebat, exercuit, ut ubi audiri ipse per se ac suos non poterat, legi saltem posset atque intelligi. Testatur id S. Hieronymus, de scriptor. eccles. cap. LXXXV, cum illum dicit Adversum Arianorum dogma com-

posuisse multa. *Et mirum, ni eo pertineant, quas Eustathium scripsisse ibidem asserit, Infinitæ epistolæ, quas enumerare longum est. Certe alia ejus opera, quæ istic notat, ad Arianum dogma non faciunt. S. Eulogius Patriarcha Alexandrinus apud Photium in Bibliotheca eod. 225, sex libros Eustathii sive dissertationes in Arianos appellat: sic enim scribit juxta versionem Andreæ Schotti: Etenim Eustathius, Antiochenus episcopus, vi adversus Arianos libris his verbis scribit: Sed Arianæ scenæ saltatores peccatum fecisse Christum jactant. Et e sexto quidem libro, imo et octavo adversus Arianos citata habemus non nulla apud Facundum Hermianensem lib. II, cap. I, et S. Anastasium, ut ibidem in Notis ad Facundum docet Sirmondus (cujus annotationem non intellexit Tillemontius, in S. Eustathium sub finem; dum ab Anastasio hic citari putavit Dissertationem S. Eustathii de Engastrimytho) Theodoretus quoque eccl. Hist. lib. I, cap. VII (in edit. Sirmondi) elaboratam ab eo fuisse historiam innuit, qua exposuerit, quid ab Arianis tum in ipsa synodo Nicæna, tum post illam sit gestum. Quin ipsum etiam ex illo opere fragmentum exhibet, quod neque me pigebit afferre; ut inde aliquam saltem lector de ceteris ejus in Arianos lucubrationibus conjecturam facere possit. Arianorum igitur Blasphemiam refutans, Proverbiorumque locum enarrans; DOMINUS CREAVIT ME INITIUM VIARUM SUARUM AD OPENA SUA, de illis scribit in hunc modum, inquit Theodoretus:*

17 Veniam autem hinc etiam ad acta Concilii. Quid ergo; cum synodus has ob res Nicæam maxima convenerit, coactis in unum episcopis ducentis circiter et septuaginta? Liquido enim propter eorum multitudinem scribere non possum, quippe qui id curiosius non investigaverim. Ubi cum de fidei ratione quæri cœptum esset, Eusebii blasphemiam ex ejus litteris perspicue deprehensa est. Quæ coram omnibus lectæ immensum dolorem auditoribus propter hominis depravationem attulerunt, ipsum vero, qui scripserat, insanabili dedecore affecerunt. Ac jam quidem officina Eusebii patefacta, nefariisque litteris in omnium conspectu discerptis, quidam simul ex composito, pacis nomen obtinentes, silere omnes compulerunt, qui aptissime concionari solebant. Arianæ vero dementiae sectatores, veriti, ne auctoritate tanti Concilii exilio multarentur, prosilientes in medium, Arianæ dogma respuunt ipsi quidem et damnant anathemate, communisque consensus decreto sua manu subscribunt. Verum postquam episcopatus quamplurimis circumcursionibus adepti sunt, cum eos poenitentia suscepta prosterni oporteret, damnatas opiniones nunc latenter, nunc aperte propugnant, diversis insidiantes argumentis. Quærentes autem zizaniorum plantas firmare, exploratores metuunt, fugiunt inspectores, atque ita veritatis præeones oppugnant. Sed nos longe absumus, ut credamus, ab impiis hominibus superari Deum posse: ut enim vires iterum comparent, iterum opprimantur, juxta gravissimum prophetam Esaïam. Hæc igitur magnus Eustathius, subdit Theodoretus. Vide etiam Nicephorum Callistum lib. VIII, cap. XX et seq. Arguit vero hoc scriptum annum Christi circiter 329, quando revocati jam ab exilio Eusebius Nicomediensis ac Theognis

quorum aliqua
fragmenta sus-
persunt;

f

gnis

non modo in
relecta sua:

vel etiam in
aliis:

scripta etiam
libra.

AUCTORE *gnis Nicænus, Ariani erroris propugnatores acer-*
 P. B. *rini, prostratam hæresim novis artibus erigere sa-*
tagebant.

quibusque ad-
 versariorum in
 se odia vehe-
 menter accendit.

18 *Liquet vero hinc etiam, quam eos parum*
reformidaret, quos hic satis aperte sugillat, quos-
que noverat non minus infensos esse sibi, quam in
aula Constantini potentes. Nec referre arbitraba-
tur, quod illi pro catholicis haberi se vellent, pa-
lamque non modo detestarentur proscriptum
Arii dogma, sed fidem quoque Nicænam verbis
magnificis adstruerent unice; dum eam re ipsa
ambiguè interpretationibus, ac dolis malis sub-
ruere funditus nitebantur. Sic nec Paulino Tyri,
nec Patrophilo Seythopoleos episcopis, ac ne ipsi
quidem Eusebio Cæsariensi pareitum voluit, sed
eos, ut habent Soerates lib. 1, cap. xxiii, et Sozo-
menus lib. II, capp. xviii ac xix aversabatur,
palamque accusabat ut Arianos. Et Eusebius qui-
dem ausus est ei contra Sabellianæ hæreseos
labem aspergere, usitatum tum temporis Ariano-
rum in synodi Nicænæ assertores commentum;
sed cum ea criminatio, utpote falsissima teste
Soerate loco citato, parum in S. Eustathium apud
 B *homines cordatos valeret, alias Eusebiani sibi ma-*
chinas creogitandas duxerunt, quibus adver-
sarii tam importuni auctoritatem labefacerent.
Quod ergo in Stephano accidit, inquit S. Chry-
sostomus Hom. in S. Eustath., id in eo etiam
evenit. Ut enim Judæi, cum Stephani sapientiæ
non possent resistere, Sanctum illum lapidabant:
sic et isti, cum hujus sapientiæ resistere non
possent, ac munita cernerent propugnacula,
tum e civitate præconem expellunt. Hoc vero
qua ratione perfecerint: paullo uberius expla-
 B *nandum est.*

§ III. S. Eustathii depositio et exilium.

Ariani S. Eusta-
 thium,

C *Ita rem narrat Theodoretus juxta Sirmondum*
lib. 1, cap. xx: At Eusebius (Nicomediensis)
sedem quoque Constantinopolis, violen-
ter, ut diximus occupavit (Errat hic Theo-
doretus; nam id serius factum est, ut notat
Valesius in hunc locum.) Sic majore comparata
 C *potentia, Imperatoremque propius frequen-*
tans, et ex crebro congressu confidentiam
confirmans, insidias adversus veritatis defen-
sores struere est adorsus. Ac primum vi-
sendorum Hierosolymorum desiderium præ se
ferens, Imperatore hac fraude circumvento,
tamquam ad celeberrimum structuræ illius
opus conspiciendum, maximo illinc cum
honore profectus est, Imperatore vehicula
reliquamque apparatus suppeditante. Cum
illo autem abiit et Theognis Nicænus, per-
versorum ejus consiliorum, ut ante dictum
est, socius et particeps. Cumque venissent
Antiochiam, amicitiam fronte simulantes, ho-
norificentissime excepti sunt. Nam veritatis
ille propugnator, magnus Eustathius, fra-
ternam illis benevolentiam omnem exhibuit.
Ubi vero ad sacra loca pervenerunt, et ea-
dem ac ipsi, sentientes viderunt Eusebium
Cæsareæ, et Scythopolitanum Patrophilum,
et Lyddæ Aëtium, et Laodicæ Theodotum,
aliosque quos labes Ariana infecerat, quid
molirentur, indicarunt, et una cum illis
rediere Antiochiam. Et aliorum quidem ad-
ventui deductionis honor prætendebatur:

clam autem fraus ad oppugnandam pietatem D
 parabatur.

20 Conducta enim meretricula, quæ for-
 mam habebat venalem, cum ei, ut linguæ
 suæ operam ipsis locaret, persuasissent, ad
 concilium mox veniunt. Tum aliis omnibus
 exire jussis, miseram mulierculam introdu-
 cunt. Illa infantem adhuc lactentem introdu-
 cunt. Illa infantem adhuc lactentem ostentans,
 hunc se dicebat ex Eustathii concu-
 bitu suscepisse ac peperisse, et impudenter
 vociferabatur. Eustathius vero, qui calumniæ
 falsitatem compertam haberet, postulabat,
 ut, si quem ejus rei conscium noscet, in
 medium produceret. Quæ cum accusationis
 testem nullum habere se diceret, jusjurandum
 æquissimi judices detulerunt: quamvis di-
 serte lex clamet, duorum ac trium testimo-
 nio dicta confirmari: et Apostolus manifeste
 præcipiat, nec contra presbyterum accusa-
 tionem sine duobus aut tribus testibus recipi.
 Verum isti, spretis legibus divinis, accusa-
 tionem contra tantum virum sine teste
 admiserunt: et cum illa quod dixerat, jure-
 jurando confirmasset, Eustathii re vera fi-
 lium esse, sententiam in eum, tamquam ad-
 E *ulterum, veri anatotes pronuntiarunt.*

21 Refragantibus autem aliis episcopis, et in exilium
 (erant hi numero non pauci Apostolicæ do-
 ctrinæ studiosi defensores, et occultæ fraudis
 relegarunt.
 prorsus ignari) prohibentibusque, injustam
 sententiam ne subiret Eustathius, ad Impera-
 ratorem celerrime contendunt qui fabulam
 concinnarant, verumque crimen, et justam
 depositionis sententiam fuisse persuadentes,
 perfecerunt, ut tamquam adulter et tyrannus
 in exilium pietatis et continentiæ athleta
 pelleretur. Ac ille quidem per Thraciam in
 Illyrici urbem quamdam abductus est. Tum
 cap. seq. de meretricula illa narrat quæ postea
 contigerunt: At misera illa muliercula, inquit,
 gravissimo ac diuturno morbo correpta, pro-
 didit insidias, tragædiamque detexit, fraude,
 qua usi erant, non duobus tribusve,
 sed quamplurimis sacerdotibus patefacta. Fassa
 enim est, se conductam mercede falsum
 illud crimen intendisse. Nec falsum tamen
 omnino fuisse quod jurarat: quia Eustathii
 cujusdam ærarii infans erat. Haetenus de
 S. Eustathii depositione exilioque Theodoretus.
 Juvat hic aliqua tamen animadvertere, quæ ab
 hoc auctore vel præterita sunt, vel obiter tantum
 annotata.

22 Et primo quidem quod ad impactum inte-
 gerrimo Viro, crimen attinet, ob quod gradu sit
 motus, dubium non videtur, quin illud ipsum
 fuerit, quod modo descriptum est: hoc enim etiam
 ante Theodoretum asserit Philostorgius lib. II,
 cap. vi: ubi ait: Eustathium Antiochensem epi-
 scopum perinde ab iisdem (Eusebio ac sociis)
 depositum esse, cum puellæ cujusdam stuprum
 ac fœdæ libidinis crimen ei objecissent. Et
 quid aliud sibi volunt, qui apud Labbeum
 tom. II, Concil. col. 709 e, in epistola Synodica
 conciliabuli Sardiensis Osium criminantur, quod
 Eustasio et Quimassio adhærebat pessime et
 carus fuit; de quorum vitæ infamia turpi-
 dicendum nihil est, inquit: exitus enim
 illorum illos omnibus declaravit. Idem innuit
 non obscure Sozomenus lib. II, cap. XIX: Con-
 gregata igitur, inquit, Antiochiæ synodo,
 Eustathius episcopatu Antiochensis ecclesiæ exiit:
 re ipsa quidem, sicut major pars asse-
 rit,

A rit, eo quod Nicæni concilii fidem adstrucet, et Eusebium Pamphili, Paulinum Tyri, ac Patrophilum Scythopolcos episcopum . . . tamquam Arianos aversaretur, palamque eos accusaret; specie vero, quasi honorem sacerdotii flagitiis quibusdam commaculasse deprehensus fuisset. Et Socrates lib. 1, cap. xxiv: Eustathium, inquit, deponunt, ut qui Sabellii dogmati potius, quam Nicæni synodi decretis insisteret. Sunt qui ob alias etiam causas minus honestas depositum esse dicant; quas tamen in medium non proferunt. Solent autem episcopi in omnibus id facere quos deponunt: ut eos quidem probris onerent, et impios esse pronuntient; causas vero impietatis non exponant. Deinde ostendit Sabellianismi accusationem, utpote sola Georgii Laodicensis in ea re pugnantis fide nitam, intentatam probabilius in ea synodo non fuisse S. Eustathio; adeoque ob alias causas videri depositum. Nimirum ob infames illas, quas ipse quidem obscure noverat; at alii aperte; ut vidimus, tradiderunt, ut omittam recentiores Græcos, ut Nicephorum Callistum lib. viii, cap. xlv, aliosque addiē xxī Februarii in Menæis excusis, Maximum Cytherorum episcopum, imo et Coptos in Martyrologio interprete Simone Moysis Maronita, eadem hic fere omnia eum Theodoro narrantes: nisi quod Martyrologium jam dictum Copticum addat, post publicam meretriciæ calumniæ retractationem, sacerdotes Antiochiæ, qui jam nomen Sancti abarserant ex libro Missæ, restituisse memoriam ipsius.

B 23 De seditione tum excitata non meminit satis aperte Theodoretus: licet refragatos Eusebianis dicat episcopos orthodoxos, ac prohibuisse injustam sententiam ne subiret Eustathius. Sed illam diserte adstruunt Socrates et Sozomenus mox adducti; verba prioris sunt: Porro tunc temporis Antiochiæ ingens seditio exorta est in illius depositione. Posterioris vero: Ceterum ingens seditio ob ejus depositionem excitata est Antiochiæ: adeo ut parum abfuerit, quin plebs arma corripere, totaque civitas in gravissimum discrimen adduceretur. Atque hoc præcipue apud Imperatorem ei nocuit. Postquam enim Imperator ista accidisse comperit (ex iis qui fabulam concinnarant, quique ad Imperatorem statim ut exoriri viderant dissidium, teste Theodoro, celerrime contenderant) et plebem ecclesiæ duas in partes discissam esse, ægre admodum eam rem tulit, et Eustathium seditionis auctorem fuisse suspicatus est. Quemdam tamen ex palatii sui proceribus misit, eique in mandatis dedit, ut plebi metum incuteret, et sine tumultu ac detrimento seditionem comprimeret. Ceterum non unæ hæc apud Antiochenses turbæ exstiterunt; sed identidem suscitata sunt aliæ, quoties de eligendo ipsi successore deliberatum est: quas quia confundere placuit Eusebio; perperam Sozomenus aliique crediderunt, Eustathio dejecto, statim agi ceptum esse de Eusebio Cæsariensi in ejus locum sufficiendo. At videsis quæ de his aliisque fusius disputata sunt in Tractatu de Patriarchis Antiochensibus inde ab ipso S. Eustathio usque ad Euphronium.

C 24 Ex dietis patet, idem quidem crimen ad Imperatorem esse delatum, quod obiectum sancto Præsuli in conciliabulo Antiocheno fuerat; sed non illud tamen solum. Idem inquam: nam hoc indicat Theodoretus, eum narrat impios hujus fabulæ auctores ad Imperatorem contendisse verum

crimen (ob quod Eustathium deposuerant) et justam depositionis sententiam fuisse persuadentes. Non solum vero instauratum illud fuisse apud Constantinum; sed additam quoque accusationem excitatæ per Eustathium seditionis, non modo Sozomenus numero superiore, verum etiam Eusebius de Vita Constantini lib. iii, cap. lxx, atque ipsa secuti paulo post exilii sententia demonstrat: siquidem exulare jussus est, ut habet Theodoretus, tamquam adulter et tyrannus; eum depositus antea tantummodo fuisset tamquam adulter. Ad seditionis etiam calumniam spectare illa poterat, quam supra num. 13 ex S. Athanasio dedimus, quaque postulatus ab illis indignissime apud Constantinum fuit, quod scilicet matri ejus contumeliam fecisset.

25 Hæc igitur ut audiit Imperator, unum ex iis quos circa se spectatos habebat, Comitum honore decoratum, hominem fidelissimum eo misit, plebem quasi legatione blanda compellans, inquit Eusebius loco citato; imo potius Eusebianorum fraude arbitrioque rem Antiochiæ catholicam opprimens: nam Comitem, quem hic tantopere laudat Eusebius, Strategium fuisse, ait Valesius in Annot. in lib. iii Eusebii de Vita Constant. cap. lxxi, conjectura sane non improbabili: nam is et aliquot post mensibus erat Antiochiæ et rerum ibi gestarum rationes ad Imperatorem ex officio perscribebat, ut constat ex epistola Constantini cap. lxxii. Deinde Antiochenus erat, juxta Libanum epist. ccclxxxiv et ccclli, et facundia sermonis utriusque, Græci scilicet ac Latini, clarus, et alias contra Manichæos ab eodem Imperatore tam feliciter adhibitus, ut ab illo Musoniani nomen acceperit; prudens alia, tolerabilisque provinciis, et mitis et blandus ut est apud Ammianum lib. xv in fine; atque adeo compescendis popularium suorum motibus unice idoneus. Præterea venalis erat, ut idem asserit lib. xvi, cap. ix, et flecti a veritate pecunia facilis; et quod caput est, Arianus, aut, si mavis, Eusebianus, atque ab Eusebianis etiam postea, cum verandi orthodoxos fuit occasio, tamquam prædicator advocatusque, cujus potestate freti quod liberet perficerent, conduceri solitus, ut auctor est S. Athanasius tom. I, part. 1 in Apologia contra Arian. pag. 154 c, et ad Solitar. pag. 352 c. Ut vix dubium esse possit, quin eundem illum subsidio sibi mitti Antiochiam a Constantino, apud quem omnia poterant, hoc etiam tempore curaverint; ita facile in S. Eustathium ceterosque veritatis vindices pro sua libidine quælibet effecturi.

26 Quid in causa sua ab ejusmodi iudice recognoscenda superesse spei poterat aut parti Catholicæ, aut sanctissimo Patriarchæ, jam ante ab Eusebianis exauctorato; nisi ut inde facessere quam longissime cogerentur, ubi consistere, præsentibus ipsis, Ariani non possent? Ita plane factum esse tum ex Athanasio supra num. 13, tum ex S. Chrysostomo num. 18, ac Theodoro num. 21, diximus. Eustathius vero, sicut accepi, inquit Sozomenus lib. ii, cap. xix, calumniam illam moderate (ἡσυχῶ, tranquille ac tacite) tulit, satius id esse arbitratus; exemplo Domini sui a Judæis sine ulla sui defensione accusati ac damnati; quem in hoc etiam imitatus est, quod suos, antequam abriperetur, ad constantiam ac fortitudinem egregie est adhortatus. Itaque peregre profecturus, inquit ad Antiochenos suos S. Joannes Chrysostomus, urbem quidem dimittebat, at caritatem in vos non dimittebat: neque

AUCTORUM
P. B.

Cujus opera
S. Eustathium
in exilium Eu-
sebiani extruse-
rint.

Quam patiens,
quam pro ecclē-
sia sollicitus ab-
ductus sit,

et seditione tum
excitata, et aliis
partea,

et accusationi-
bus apud Con-
stantinum.

AUCTORE
P. B.

neque quod ab ecclesia expellebatur, a præsulis etiam munere, vel cura vestri, quam gerebat, alienum seipsum putabat; sed tum amplius curabat et sollicitus erat. Ideo vocatos omnes admonebat, ut ne succumberent neve lupis cederent, aut illis gregem proderent; sed intus manerent: ut os illis obstruerent, eos convincerent, ac simpliciores fratres confirmarent; et cetera, quæ in ipsa deinde Homilia dabuntur inferius. Atque ita Confessor illustris cum multa presbyterorum diaconorumque turba a suis exul abductus est. At quo?

primo ad Constantinum, inde in exilium suum, id est, Trajanopolim in Thracia:

27 Primum omnium ad ipsum Constantinum, qui apud Eusebium de Vita Const. lib. III, cap. LIX ad Eusebianos Antiochenses scribens asserit; se coram audiisse ipsum, qui totius seditionis auctor fuisset; quibus verbis designari S. Eustathium nemo non videt. Quin imo Philostorgius lib II, cap. VII novum episcoporum 250 conciliabulum convenisse vult Nicomediam, in quo Antiochena in sanetum hunc Præsulem contumelia, id agentibus maxime Eusebio, Mari ac Theognio, denuo sit confirmata; sed nescio, an id historico Ariano sine testibus aliis credi satis possit. Inde porro ad locum exilio destinatum amandatus est; in quo definiendo jam pridem eruditi desudarunt, discrepante antiquorum nec levi auctoritate, distracti: nam S. Hieronymus de Script. Eccl. cap. LXXXV ita pronuntiat: Eustathius... sub Constantio principe (de qua re vide dicta in Tractatu de Patriarchis Antioch.) pulsus est in exilium Trajanopolim Thraciarum, ubi usque hodie (scribebat hæc anno Christi 392) conditus est. In Thracia quoque sepultus esse sacras ejus reliquias non semel asseverat in Homilia sæpius memorata, circa eadem cum Hieronymio tempora S. Joannes Chrysostomus, tametsi urbem nullam nominet. Quis vero facile credat, utrumvis horum Patrum aut asseverasse quod ignoraret, aut ignorare potuisse quod assereret? Nam id alter coram Flaviano, cui gregem suum discedens in exilium Eustathius commendaverat, et frequentissima Antiochensium, apud quos tanti Præsulis recentissima tum adhuc vigebat memoria, pronuntiavit; alter cum idem scriberet, diu olim cum Paulino ipsius primum Eustathii presbytero, deinde Eustathianorum Patriarcha, uti et cum hujus successore Euagrio, conjunctissime vixerat. Incredibile vero omnino est amorem tam ardentem constantemque Catholicorum Antiochensium erga Eustathium suum, et lacrymas, quibus abeuntem prosecuti sunt, imo et arma, quibus non semel correptis, jam exulem repetierunt eorum plurimi, qui usque ad SS. Chrysostomi et Hieronymi notata jam tempora superstites erant; incredibile est, inquam, tantum illorum affectum cum tanta ignorantione fuisse conjunctum, ut ne locum quidem scirent ejus exilii; nedum epistolas vel ad eum ullas dederint, vel ab eo vicissim acceperint. Durum ergo videtur sive Chrysostomo Thraciam, sive Hieronymo in Thracia Trajanopolim asserenti non credere.

non vero Philippus in Macedonia, ut aliqui volunt

28 At enim contra faciunt, quæ supra ex Theodoro produximus: At ille quidem per Thraciam in Illyrici urbem quamdam abduetus est: Sic enim non videtur in ipsa Thracia substitisse: Deinde Theodorus Lector initio libri II, Hist. Eccl. agens de translatione reliquiarum suis temporibus facta, sic habet: Calendio vero, cum id ab Imperatore Zenone postulasset, Eustathii reliquias a Philippis, urbe Macedoniae, in quam olim relegatus, et in qua mortuus erat Eu-

stathius, Antiochiam deportavit. In eadem sententiam adducitur Victor Tunnunensis in Chronico, ubi post Consulatum Longini V. C. ita scribit: Calendio, Antiochenus episc. reliquias prædecessoris sui Eustathii episcopi et confessoris ex Philippis populi Macedoniae colligit, et Antiochiam summo cum honore producit, quo loco editores Chronici pro Philippis populi aut Philippis populis substituunt in margine Philippopoli, quod oppidum est Thraciae, non Macedoniae. Theophanes quoque ad annum divinæ Incarnationis juxta Alexandrinos 480: Hoc anno Calaudion Antiochenus Episcopus Eustathii magni reliquias, Philippis, ubi Sanctus exul obierat, transtulit; consonat Nicephorus Callistus lib. XVI, cap. X. Menæa vero excusa ad diem XXI Februarii: Καὶ ἐπέμθη διὰ τῆς Θράκης εἰς Φιλίππους πόλεως Μακεδονίας, ἔνθα καὶ τὸν βίον κατέλυσε. Et missus est per Thraciam Philippus in urbem Macedoniae, ubi et vitam absolvit. Sed quæ hæc constructio, εἰς Φιλίππους πόλεως? Maximus Cytherorum Ep. in Βίαις Ἁγίων ad eundem diem pro εἰς Φιλίππους πόλεως Μακεδονίας habet εἰς τὴν Φιλιππούπολιν τῆς Μακεδονίας: atqui Philippopolis quidem aliqua in Thracia est; nulla vero, quod sciam, in Macedonia.

29 Ut ut est non video ego hæc omnia tanti esse, ut a SS. Chrysostomo atque Hieronymo cogant recedere: nam Theodoretus quidem non aperte negat Exulem nostrum, per aliquam Thraciae partem deductum, in Thracia substitisse; cum ipsa Thracia sit pars Illyrici Orientalis. Theodorus Anagnostes scire potuit, reliquias ejus Philippis Macedoniae Antiochiam fuisse delatas; et inde porro de suo conjectasse videtur S. Eustathium in eadem urbe exilium ac mortem obiisse. Conjectura Theodori ceteros recentiores seducere in eadem sententiam facile potuit. Potuit vero in Thracia et quidem Trajanopoli exulasse S. Patriarcha ibidemque conditus adhuc esse tempore SS. Chrysostomi et Hieronymi; licet toto posterius sæculo corpus ejus quamcumque demum ob causam translatum Philippus, servatum ibi aliquamdiu fuerit, donec, senescente sæculo quinto, inde Antiochiam advectum est. Hæc mihi sane minus cruda videntur, quam si vel S. Hieronymo errorem impingas, vel S. Chrysostomum dixeris pro Macedonia Thraciam accepisse. Thraciam certe etiam notat fragmentum e Martyrologio Coptico superius citato; Imo et Trajanopolim habent Adonis, Usuardi, ac Romanum quo nunc utimur aliaque Latinorum Martyrologia: quod etiam tuctur Pagius ad annum Christi 482.

30 De tempore depositionis ac relegationis hujus hoc loco non disputo; id enim feci satis operose in Tractatu de Patriarchis Antiochenis; ubi exutum episcopatu fuisse ostendi S. Eustathium ineunte circiter anno Christi 331; exauctorationem autem exilii pœna non magno intervallo secuta est: Vix enim, ut supra ex Theodoro vidimus, refragari sibi in sententia depositionis ejus episcopos catholicos adverterant Eusebiani, cum celerissime (τὴν ταχίστην) rem ad Imperatorem detulerunt; accusationem vero ipsorum vix intellexerat Constantinus, quando statim (εὐθύς) Eustathius extorris factus est, uti etiam supra ex S. Athanasio diximus.

Contigerunt hæc anno Christi 331.

§ IV. Amor Antiochensium erga exulem Eustathium; hujus felix obitus in exilio.

Desiderium ab-
sentia S. Eusta-
thii apud Antio-
chenos.

Facilis fuit Eusebianis Antiochia S. Eustathium, quam Antiochenorum animis Eustathii amorem ac desiderium expellere. Senserunt id hæretici illi, saltem usque ad Euphronium, quoties de Patriarcha in Eustathii locum sufficiens fuit actum; tum enim tam ardentia experti sunt orthodoxorum omnium Eustathium reddi sibi pestulantum studia, ut res, teste Socrate lib. I, cap. XXIV, sæpe (πολλὰς, quam vocem omittit interpres Vale-ius) ad seditionem vergeret: maxime cum de Eusebio Cæsariensi post Paulinum et Eulalium eligendo certatum est; quo tempore tanta flamma dissensionis exarsit, ut parum abfnerit, quin tota civitas funditus everteretur, populo in duas partes (orthodoxorum videlicet et Eusebianorum) diviso; et his quidem Eusebium Pamphili a Cæsarea Palæstinæ Antiochiam transferre: illis vero Eustathium in sedem suam restituere contendentibus. Utrique autem Christianorum parti tota civitas sese adjunxit. Milites quoque, velut contra hostes, utrimque in acie steterunt; ventumque esset ad gladios, nisi Deus et Imperatoris metus plebis impetum repressisset. Nam Imperator quidem litteris suis; Eusebius vero episcopatum recusando tumultum illum ac seditionem sedavit. Ita Socrates, post ipsum Eusebium de Vita Constantini lib. III, cap. XXXIX.

et observantia
tum apud Eusta-
thianos, tum
apud ceteros or-
thodoxos.

32 Neque Eustathium suum pluris, quam Eustathii monita doctrinamque fecerunt quotquot erant Antiochiæ Catholici: Et alii quidem eorum, quia, teste Chrysostomo infra, discedens id ille monuerot, Patriarchis Eusebianis, sed fidem tamen catholicam præ se ferentibus, per annos triginta (ut habet Theodoretus epist. CXII, ad Dominum episcopum Antiochiæ) id est, usque ad S. Meletium, communicarunt; attamen ne a S. Eustathii et fide et pietate interea vel ad latum ungem discederent, egregia Flaviani ac Diodori, nondum etiam tum sacris ordinibus initiatorum, industria perfecit: uti colligere ex Theodoro Eccl. Hist. lib. II, cap. XIX, et Chrysostomo infra sub finem. Alii vero ne ab ejus doctrina recedere tantillum videri possent, abeuntis monita vel negligenda sibi esse duxerunt, vel aliter interpretanda: Itaque, quoniam episcopi S. Eustathio suspecti Ariana labe omnes pariter, sed occulte laborabant, inquit Theodoretus lib. I, cap. XXI, plurimi tum ex clero, tum ex populo, quibus cordi erat religio, conventus ecclesiasticos (tam Eusebianorum quam orthodoxorum cum Eusebianis communicantium) declinantes, suos privatim agebant: quos Eustathianos vulgo propterea vocabant, quod post illius discessum segregari cœperant. Vide ergo, ne Eustathianos hosce Antiochenses, cum ejusdem nominis hæreticis illis confundas, in quos agit Concilium Gangrense apud Labbeum tom. II, Concil. col. 413: Nam Eustathiani nostris integerrimæ erant doctrinæ; hoc tamen ex capite reprehensione digni, quod postea ne Sancto quidem Meletio Patriarchæ submittere sese voluerint; quod cum dicerent ab Arianis fuisse promotum; atque ita Paulinum sibi proprium episcopum nacti, scindere bifariam ecclesiam Antiochiæ catholicam perre-

runt, donec tandem opera S. Joannis Chrysostomi Flaviano adherere magnam partem cœperunt anno Christi circiter 398. Imo aliqui usque ad Calchedonem seorsim agere perreperunt, ut ex Theodoro Lectore mox apparebit. De his plura vide in Tractatu de Patriarchis Antiochenis: maxime ubi de SS. Meletio, Paulino, Flaviano, Euagrio.

33 Ceterum vivere ante desiit apud Thraces Eustathius, quam amari observarique Antiochiæ: quamquam temporis ratio in ejus obitu nihilo minus sit controversia, quam loci. Nam si Theodorum Anagosten lib. II, Theophanem ad annum divinæ Incarnationis secundum Alexandrinos 481, Menæa Græcorum excusa ad diem XXI Februarii, audimus, mortuus tantummodo fuerit annis centum, antequam translata sint Antiochiam ejus reliquæ anno Christi 482; viveritque proinde usque ad annum Christi circiter 380. Favent Socrates lib. IV, capp. XIV et XV, et Sozomenus lib. VI, cap. XIII, ubi Eustathium, edicto Joviniani Imperatoris ab exilio priore revocatum, Constanti-nopoli vivum adhuc sistunt, Valentiniano tertium et Valente tertium Consulibus, sive anno Christi 370, quo illi, ob ordinatum in ea urbe Patriarcham Euagrium, novum a Valente exilium in oppidum Thraciæ Bizuam indictum fuisse volunt; quos in eo etiam sequitur B. Theophanes ad an. divinæ Incarn. 361; nisi quod pro Bizua, Cyzicum ponat in editione Parisiensi anni 1655. Contra vero Theodoretus Eccl. Hist. lib. III, cap. II, vita jam defunctum fuisse sanctum hunc Patriarcham asserit ante Meletii creationem, que contigit anno Christi 361 incunte, ut alibi ostensum est; quamquam nec Theodoretus, neque quisquam, quod sciam, alius præter jam dictos, eum ad illud usque tempus protraxisse vitam affirmet: (quod tamen heterodoxo alicui visum est) ut adeo vera esse possit atque integra Theodoretæ sententia; tametsi bene multus ante Meletii patriarchatum annis Eustathius obiisset.

Mortuus in exi-
lio. non anno
circiter 380 aut
360;

34 Et vero non modo secundum exilium sub Valente non subiisse, sed ne in primo quidem Constantino Imperatori cum supervivisse, satis communis modo est eruditorum opinio. Quare diversum illum fuisse Eustathium existimant, qui Bizuam a Valente relegatus sit; et hallucinatos esse Socratem et Sozomenum, qui eum cum Antiocheno quondam Patriarcha confuderint; ad Valentinum in Socratis lib. IV, cap. XV. Neque porro mirum id etiam videri debet, si duces illos secuti aberraverint subinde Theodorus, Theophanes, et quæ hos sequuntur Menæa Græcica. Sane si fuit Eustathius noster magno Constantino superstes; cur nulla usquam fit ejus mentio? Cur in patriam, imo ad ecclesiam suam, quæ vel mortuum desiderare non ante destitit, quam sacras ejus exuvias tandem est consecuta; cur, inquam, ad ecclesiam suam illam tum non rediit, cum Episcopus Ari-anorum fraudibus in exilium ejectos, tres fratres, Constantinus, Constantius et Constans post obitum patris sui OMNES in patriam et ecclesiam suam reverti jusserunt? ut habet S. Athanasius in Historia Arian. ad Monachos tom. I, part. I, pag. 349 a, et post eum Philostorgius lib. II, cap. XVIII. An minus ecclesiæ Antiochenæ sollicitudo cordi ipsi fuerit; quam vel Alexandrinæ S. Athanasio, vel Aliarum exulibus aliis episcopis orthodoxis? Itane vero fractum exilio fuisse Præsulem illum credibile est, qui omnium paulo ante per orbem universum ecclesiarum, ut ex Chrysostomo vidimus, curam sibi demandatam crediderat, ut ne suam quidem amplius, si viveret, ne-

sed ante Con-
stantinum sive
ante annum
Christi 337;

AUCTORE
P. B.

dum alienas respiceret? An ipse forsitan eum aliis revocatus non fuerit? Atqui omnes revocati sunt, Athanasio teste; ubicumque demum terrarum exilio afflicterentur, ut addit Philostorgius; τῶν πανταχῶς μεθορίας ταλαιπωρομένων etc.

quamquam an-
nus mortis ejus
deservi certo
non possit.

35 Deinde si vera narrant Auctores ante citati cur in Concilio saltem Sardicensi anno Christi 347, Eustathius non comparuit, ubi tutissimum fuit episcopis omnibus adversus præteritas Arianorum calumnias oppressionesque perfugium? cur causam ibi suam eum uliis non proposuit? Aut si ipse id vel per se non poterat, vel curabat purum; cur cognatorum ejus nemo, nemo Episcoporum sive ministrorum orthodoxorum, nemo denique amicorum ejus præsto fuit, qui pro tanto viro, tanque illustri ecclesie Catholicæ contra Arianos defensore verbum certe unum faceret; cum ejusmodi obscurioribus ibi minime defuerunt? Ut legere est in ipsa Epistola Concilii Sardicensis tom. II, Concil. Labbei col. 671 c, d. Imo vero Ariani in suo Conciliabulo Sardicensi eodem anno non obscure innuunt Eustathium jam antea obisse, cum Osium accusantes dicunt: Sed et Eustasio et B Quimassio adhærebat pessime et carus fuit; de quorum vitæ infamia turpi dicendum nihil est: EXITUS enim ILLORUM eos omnibus declaravit: nam per exitum hic mortem etiam intelligunt, qui Opera S. Hilarii anno 1693 edidit Benedicti, col. 1321 in Notis: per Eustasium autem nostrum fere Eustathium indicari putant alii; et omnino suadet historia; ac tandem Quimassium acceptum hic voluit pro Cymatio, non illo qui Palli fuit episcopus (is enim adhuc in vivis erat anno Christi 362, ut patet ex Tomo S. Athanasii ad Antiochenos tom. I, part. II, pag. 776 b); sed altero episcopo Aradi, qui ab Eusebianis item exilium tulerat, juxta S. Athanasium ad Solit. tom. I, part. I, pag. 347 b. Itaque non modo ante tempora a Socrate aliisque signata; sed etiam ante Concilium Sardicense, atque adeo ante Episcoporum erulum revocationem anno Christi 338 indictam videtur S. Eustathius vitam erul cum morte commutasse. At quanto ante? Id equidem nescire me fateor, nisi quod etiam tum viveret, eum illum, recusato Eusebio, restitutum sibi Antiocheni volebant anno circiter Christi 332: nam ex Commentario in C Heraëmeron, qui annum Constantini trigesimum numerat pag. 56, nihil satis in hanc rem certi eruitur; cum opus illud S. Eustathio Antiocheno eruliti passim abjudicent. Centenarium obisse scribit Auctor Menologi Græcorum Sirlitani apud Canisium ad diem v Junii; verum eum id alibi nusquam repererim; laud magnum in hujus unius Menologi fide momentum esse puto; cum possit esse etiam vitium interpretis, centum annos, qui apud Anagnosten et Menæa interjiciuntur inter obitum S. Eustathii et reliquiarum ejus translationem, perperans ejusdem S. Patriarchæ vitæ annectentis; qui sane error satis pronus esse potuit Menæa non admodum attente vertenti.

§ V. S. Eustathii cultus, Reliquiæ, scripta, elogium.

Mensem ac diem, quibus ad superos evolavit, divinare promptum esset ex tempore quod celebrandæ quotannis festæ ejus memoriæ omnium pridem Ecclesiam consecravit; nisi eam diebus ac

mensibus plane diversis assignasset: nam apud Antiochenos quidem eodem adhuc sæculo quarto quo vixerat, ingenti populi celebritate sacer ei dies circa medium Novembreni agebatur, ut ex S. Joannis Chrysostomi panegyrico colligemus inferius: Meneæ tum impressa, tum etiam manuscripta bibliothecæ Ambrosianæ, Menologium Sirliti Maximus Cytherorum episcopus, Kalendarium Græcorum a Genebrardo editum, ac forte etiam Menæum Chiffletii, cujus Februarium non habemus, festum ejus consignat et XXI Februarii et v Junii: Typicum vero sive Horologium Basilianum Cryptæ Ferratæ, ejus tantummodo meminit die v Junii; at Typicum S. Sabæ et Martyrologium Slavo-Russicum, uti et Synaxarium Ruthenorum diæcesis Kyoviensis Ms. tantum die XXI Februarii; quem diem quoque unicum servant Martyrologium quod habemus Ms. Arabico-Egyptiacum et Copticum tam in fragmento Romæ a Kirchero, ut notavit Papebrochius, verso, quam in integro alio, quod nobis vertit Gratia Simonius, postmodum Archiepiscopus Tripolitanus; in Kalendario tamen, quod ab eodem versum accepimus, Syriaco notatur dies tantum ejusdem mensis decimus octavus. Latini qui Eustathium eum jussim appellant diem illi decimum sextum Julii unice dedicarunt, ut in Martyrologiis Romano tum parvo seu veteri Rosweydingo, tum moderno, item Adonis, Usuardi, aliorumque multorum videre est. Eodem die Eustathium quendam Martyribus ac enset Martyrologium Hieronymianum; sed absque titulo, episcopi; de quo, noster sit, an alius, jam supra discussum est. Ex his porro constat quam longe lateque per Orientem atque Occidentem jam olim Ecclesia Patriarchæ nostri sanctitatem eximiam venerata sit; verum de die, ut modo dicebam, aut mense quo eam beato sine coneluserit, nihil statui toto posse.

37 Excelluit tamen inter omnes Antiochensium publica in suum aliquando Præsulem pietas, nec minus in exilio defuncti, quam olim viventis desiderium accendit: quod quidem quantum fuerit, conicere licet ex iis quæ tum gesta sunt, cum diu expetitas tandem Eustathii sui reliquias obtinuerunt. Rem ita narrat Theodorus Lector Hist. Eccles. lib. II ab initio: Calendio vero, cum id ab Imperatore Zenone postulasset, Eustathii reliquias a Philippis urbe Macedoniæ, in quam olim relegatus, et in qua mortuus erat Eustathius, Antiochiam deportavit. Eas Antiocheni maximo cum honore exceperunt, omnisque propemodum ætas extra urbem effusa ad octavum decimum milliarium obviam eis processit. Hi vero qui Eustathii causa ad id usque tempus separatim collectas egerant, ecclesie adunati sunt annis centum ab obitu Eustathii. Eadem habet Theophanes ad annum divinæ Incarn. 481 et Nicephorus lib. XVI, cap. X; nisi quod ille pro octodecim milliariis tantum numeret duodecim; Menæa vero impressa, uti et Maximus Cytheræus ad diem XXI Februarii scribunt quidem etiam milliaria octodecim, sed ad diem v Junii non nisi decem; In eo præterea ambo differunt ab antiquioribus Theodoro, Theophane, Victore Tununensi, Nicephoro, quod in hac translatione Zenonis quidem imperatoris mentionem faciant, at nullam Calendionis, quod idem observo in Menologio Sirlitiano ad diem v Junii. Deinde etiam quod veteres factum dicunt ab Antiocheno maximo cum honore, id paullo explicatius Menæa et Maximus tradunt, eum exceptas ab illis sacras Eustathii eruvias dicunt, cum hymnis et cereis et thymiamatis.

colitur & Eustathius tenus dicitur ac mensibus apud Græcos et Latinos.

E

Transferuntur ejus Reliquie Philippis Antiochiam.

F

38 Quæritur modo, quo tempore peracta sit ista translatio: nam Baronium, qui eam illigavit anno Christi 482, carpendum sibi duxit Valesius Annot. in Socratis lib. IV, cap. XIV: Cum ex Victoris Tununenſis Chronico, inquit, facta fuerit anno Christi 490, Lougino II et Fausto Consulibus. Theophanes eandem, ut jam diximus, refert ad annum divinæ Incarnationis secundum Alexandrinos 481, qui ab exente Augusto respondet anno Christi 488; Sed Theophanent, atque adeo eum suo Victore Valesium merito refellit Pagius in Criticis Baronianis ad annum Christi 482 num. 13 et seqq.: nam cum translatae etiam ipsi velint reliquias illas a Calendione Episcopo Antiocheno, omnino id citius oportet fuisse factum; quandoquidem hic Antiochiæ sedem, quam ineunte anno Christi 482 regendam suscepit, deserere, atque in exilium proficisci coactus sit anno Christi 485 versus mensem Augustum, ut ostendimus alibi. At non tam solide Pagius refutat Baronium, translationem hanc adscribendo anno Christi 484; quod eo magis dicendum, inquit, quod Sanctorum translationes annis decennialibus destinatis de more fierent, eodemque Christi anno dedicatio Lauræ sancti Euthymii abbatis facta fuerit. Sed morem hic illum non agnovit Tillemontius tom. VII Monument. Eccl. hist. Nota 6 in S. Eustathium; nec immerito censet adhærendum esse Baronio: eum enim ante exitum anni 482 jam inter Calendionem et Acacium CP. adeoque Zenonem, minime conveniret, creveritque deinde semper aversio usque ad ejectionem Antiochia Calendionem; haudquaquam apparet verisimile, tantum beneficium post annum 482 vel a Calendione petiitum, vel ab Imperatore concessum fuisse; quod utrumque tamen factum esse Theodorus alique asserunt.

39 De sacris porro istis cineribus quid modo, aut ubi supersit, incertum est. Libri etiam ejus plerique vel interire vel latent; non modo quos in Arianos composuisse illum diximus num. 16; sed etiam alii; si Dissertationem excipias de Engastrimylho adversum Originem, de qua S. Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccl. cap. LXXXV, quam Græce ac Latine edidit Allatius Lugduni anno Christi 1629: nam Commentarius in Hexæmerum ab eodem ejus nomine vulgatus Eustathio fere adjudicatur ab eruditis: ut vide apud Tillemontium Nota 7 et recentiores Bibliothecarios passim. Sola Operum reliquorum hic illie fragmenta producuntur; sic præter alia, quæ supra dedimus, plura citantur apud Theodoretum Dialogo I, II ac III, S. Eustathii testimonia ex Interpretatione Psalmi XV; ex ejusdem Libro de Anima, de quo etiam S. Hieronymus loco citato; ex ejusdem Sermone in illud, Dominus creavit me initium viarum suarum; ex Interpretatione Psalmi XCV; ex libro in Inscriptiones titulorum; ex libro in Inscriptiones graduum. Appellat etiam sententiam S. Eustathii de Melchisedech S. Hieronymus ad Evangelium cum elogio, quod habes supra num. 5. Locus ejus aliquis contra Nestorium profertur in Concilio Ephesino part. I cap. XIII. In Concilio Nicæno II Act. 6, tom. VII, col. 450 b c, citatur ejusdem interpretatio in illud Proverbiorum, Comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis. Tanta porro scriptorum ejus æstimatio fuit, ut cum adversus Eutychianos ea etiam proferrentur, quæ ipsis propemodum Nestoriana videri possent, hi tamen non modo nullam ei erroris invdiam auderent commocere; sed illum etiam solemniter inter suos decessores ac successores ad

sacrificia nominarent, ut auctor est Facundus Heremianensis lib. II, cap. I. Præclarum quoque est illud, quod de ipso ejusque operibus pronuntiat Sozomenus lib. II, cap. XIX: Vir erat tum in aliis rebus, tum eloquentiæ causa merito admirandus: quemadmodum ex libris ejus, qui adhuc exstant, licet cognoscere, qui tum ob priscum genus elocutionis, et ob gravitatem sententiarum, tum ob verberum elegantiam et in rebus explicandis venustatem, magnopere probantur.

40 Jure itaque S. Eustathius non tantum accensetur sanctis Episcopis et Confessoribus in Ecclesia, sed etiam Patribus et Doctoribus; imo honoratur eum multis et præ multis Patribus, ut Facundi mox citati verbis utar, tamquam Nicæni Concilii primus existens. Inter præcipuos eum compellat S. Fulgentius lib. II de Veritate prædestinationis versus finem: Quis vero neget, inquit, beatos episcopos Innocentium Romanum, Athanasium Alexandrinum, Eustathium Antiochenum, Gregorium Nazianzenum, Basilium Cæsariensem, Ambrosium Mediolanensem, Aurelium Carthaginensem, Augustinum Hipponensem, ceterosque Pontifices, qui ecclesias Dei vigilantissime gubernantes aut nascentibus aut jam natis hæreticis, habitante in se sancto Spiritu, restituerunt, nec veteres lupos ecclesiastico gregi permittentes irrepere, nec novos perniciose intra ovile dominicum latitare; quis, inquam, istos neget vasa misericordiæ, quæ Deus præparavit in gloriam? In Concilio Nicæno II num. præced. assignato eum S. Basilio confertur Eustathius propugnator orthodoxæ fidei et Arianæ destructor vesaniæ, tamquam qui ex uno eodemque spiritu ambo disputaverint. Hinc idem cognomentum Magnus, quod Basilio adhæsit, Eustathio nostro concedunt Theodoretus supra num. 17, et Ephræmius illustris ejus, quamquam multo junior, in Antiocheno Patriarchatu successor, ut est apud Photium in Bibliotheca cod. 229. Mitto alia non inferiora sancti hujus Præsulis apud antiquos elogia quorum aliqua dat Allatius ad calcem Commentarii D. Eustathii in Hexæm. et initio ejusdem operis in Epistola dedicatoria ad Em. Card. Barberinum; mitto et illa quæ in Menæis, ac Martyrologiis ante citatis obtinet, quod hæc non nisi commentarii hujus nostri compendia sint.

41 Unum tamen præterire minime possum, quod in ejus laudem pronuntiavit S. Joannes Chrysostomus, ac versum latine dedit Fronto Duxus noster anno Christi 1609 tomo I Operum ejus, tom. LII; quod eo libentius profero, quod a S. Chrysostomo, hoc est, non ab Eustathiano, neque coram Eustathianis; sed a Meletiano, coram Meletianis eorumque patriarcha Flaviano tum adornatum dictumque sit, cum nullam adhuc Eustathiani cum Meletianis communionem admiserant. Ut hinc etucescat, non apud Eustathianos dumtaxat Antiochiæ, sed apud omnes ibi tum Catholicos summam in amando colendoque S. Eustathio contentionem ac studium viguisse; quanto enim Meletianorum concursu plausuque hæc oratio fuerit excepta, Orator ipse testatus est Hom. in locum illum Jeremiæ: Non est in homine via ejus etc., quæ habetur tom. III, in ipso sermonis exordio; ubi etiam affirmat sese hanc orationem habuisse statim ante aliam, quam de S. Romano Martyre protulit, haud dubie die ipsi festo, sive XVII Novembris, quo S. Romanus palmam Martyrii retulisse

AUCTORE
P. B.Censetur inter
Patres ac Doctores
Ecclesiarum.

E

F

Elogium
S. Joannis Chrysostomi de S. Eustathio.anno Christi
482.

Scripta S. Eustathii.

AUCTORE
P. B.

retulisse putatur. Unde et supra conjectavimus festum S. Eustathii medio circiter Novembri Antiochiæ tum temporis celebratum fuisse. Quo autem anno hæc dicta sint, incertum est: Antiochiæ tamen dicta esse, patet evidentissime ex ipsa passim Homilia; ex quo consequens est, ut nec ante annum Christi 386, quo primum sacerdotio initiatus est a Flaviano Chrysostomus dicta fuerint nec post annum Christi 397: nam anni sequentis propemodum initio Chrysostomus Antiochenis creptus est, ut CPolitana ecclesiæ præsideret.

LAUDATIO

Sancti Patris nostri Eustathii Antiochiæ magnæ Archi- episcopi.

PARS PRIMA.

^B De felici morte, et gloriosa memoria S. Eustathii apud Antiochenos.

Laudari tuto
potest S. Eusta-
thius

^a Sapiens vir quidam et philosophandi peritus, qui rerum humanarum naturam accurate didicerat, et earum fragilitatem noverat, nihilque certum aut stabile in iis esse, omnes generatim homines admonet, ut ante mortem neminem laudent. Quando igitur mortuus est beatus Eustathius, omni cum fiducia deinceps ^a eum laudibus efferre possumus. Si enim ante mortem nemo laudandus est, laud dubium, quin post mortem, eorum, qui digni sunt, laudatio culpa vacet. Etenim hujus vitæ negotiorum euripum prætervectus est; tumultu fluctuum liberatus est; ad tranquillum et quietum portum appulit; incertitudini futurorum non subjacet, nec obnoxius est ruinæ: sed tamquam in rupe quapiam sublimique nunc stans scopulo, fluctus omnes contemnit. Caret igitur omni periculo prædicatio, neque reprehendi potest laudatio: non enim jam conversionem reformidat neque mutationem pertimescit. Nam nos quidem, qui adhuc vivimus, ut qui medio in mari fluctuant, multis sumus obnoxii mutationibus; et ut illi nunc quidem fluctibus intumescantibus in altum tolluntur, nunc in profundam ipsum deprimuntur; sed neque tuta celsitudo, neque stabilis est dejectio; siquidem horum utrumque ab aquis fluentibus minimeque consistentibus pendet: sic nimirum et in rebus humanis nihil firmum et constans est; sed frequentes sunt mutationes ac perlevi sæpe momento fiunt: hic quidem ob res secundas in altum subvehitur, ille vero propter res adversas profunde admodum deprimitur. Verum nec infletur ille, nec animum iste despondeat: quippe celerrimam singuli mutationem sortientur.

post felicem
obitum;

2 At non ille qui in cælum commigravit, et ad eam, quem desiderabat, Jesum profectus est, qui ad locum pervenit turbarum expertem, unde dolor et ægritudo ac gemitus abest: non illic mutationis est imago,

non vicissitudinis obumbratio; sed omnia fixa et immobilia, omnia firma et stabilia, omnia incorrupta et immortalia, omnia interitus expertia et æterna. Idcirco, inquit, ante mortem ne quemquam laudes. Quamobrem? Futurum quippe incertum est, et imbecillis natura, voluntas segnis, et pronum ad nos obsidendes peccatum; multi sunt laquei: Scito enim, inquit, quoniam in medio laqueorum ingrederis: continuæ sunt tentationes, multa turba negotiorum, tum dæmonum perenne bellum et assidui perturbationum insultus. Propterea ante mortem, inquit, ne quamquam laudes: ergo post mortem tutum est laudare dignum, vel potius non simpliciter post mortem; sed post mortem ejusmodi, quando cum corona ad vitam quispiam excesserit, quando cum confessione ^b et fide non ficta. Si enim quovis modo mortuos laudare quis potest, quanto magis eos, qui sic fuerint mortui?

3 Quis autem eos laudavit, dicet aliquis, qui quovis modo sunt mortui? Solomon ille, Salomon sapientissimus: non enim leviter hominem prætereas; sed quis esset, perpende, et quo pacto vixerit, quanta cum securitate ac voluptate mollem et ærumnarum expertem vitam traduxerit; siquidem genus omne deliciarum percurrit, et multiplices recreationis animi modos excogilavit, varias atque discrepantes oblectationum species adinvenit, quas et enarrans dicebat: Ædificavi mihi domos, plantavi vineas, feci mihi hortos et pomaria, feci mihi piscinas aquarum; mercatus sum mihi servos et ancillas, et vernaculi nati sunt mihi: possessio armentorum boum et gregum fuit mihi; congregavi argentum et aurum sicut arenam, feci mihi cantores, et cantatrices, pincernas et vini ministras. Quid igitur idem iste post tantam affluentiam pecuniarum, possessionum, deliciarum, voluptatum, refert? Laudavi, inquit, eos, qui mortui sunt, super viventes; et bonus super hos, quicumque nondum natus est. Vere fide dignus hic est deliciarum accusator, qui talem de illis fert sententiam. Nam si quispiam ex iis, qui vitam in paupertate ac mendicitate traduxissent, hanc sententiam adversus delicias tulisset, visus esset non ex rei veritate, sed quod expertus non esset, ita criminari: cum vero is qui omnes percurrit, et singulas earum vias pervestigavit, eas contemnit; tum omni suspicione libera est criminatio.

cum laudentur
etiam promove
mortui præ vi-
vis,
E

4 Existimalis fortasse a proposito deflexisse sermonem: ino vero si attendamus, cum eo maxime cohærere deprehendemus, quæ dicta sunt. Nam in Martyrum e commemorationibus conveniens est et connexum de philosophia sermonem instituere. Non ut vitam præsentem damnemus, hæc dicimus; absit: sed quod delicias insectemur. Non enim vivere malum est, sed temere et inconsiderate vivere. Itaque si quis in recte factis ac bonorum spe futurorum vitam traduxerit, poterit cum Paulo dicere: Vivere in carne multo melius: hoc enim mihi fructus operis est. Quod utique beato Eustathio contigit, qui et in vita et in morte, ut par erat, se gessit. Non enim in sua regione, sed in aliena propter Christum mortem obiit, quod facinus ejus hostium fuit: Siquidem eum

quamquam re-
vere malum non
est, si recte eva-
tur: sed ma-
ne laudabile:
C

d A eum illi a patria d relogarunt, ut ipsum pro-
bro afficerent; at ille celebrior et illustrior
hac in exilium commigratione reddebatur;
quod et rerum exitus demonstravit.

5 Adeo namque celebris evasit, ut cum
in Thracia e sepultum sit ejus corpus, in
dies singulos memoria ejus apud nos efflo-
rescat; et cum in illo barbarico oppidulo /
sit ejus tumulus, noster in cum amor, qui
tanto ab eo disjungimur intervallo, post tam
diuturnum tempus singulis diebus augeatur.
Imo vero, si verum dicendum sit, apud nos
etiam sepulcrum ejus, et non Thracia tantum:
monumenta enim Sanctorum non loculi solum
sunt, capsulæ, columnæ, ac litteræ; sed res
præclare gestæ, ac fidei zelus, et sana apud
Deum conscientia. Siquidem omni columna
splendidior hæc ecclesia Martyri est erecta g,
quæ litteras habet non mutas, sed quæ
rebus ipsis buccina clarius memoriam ejus
prædicant ac celebritatem; et unusquisque
vestrum, qui adestis, Sancti illius est scpul-
crum, sepulcrum animatum atque spiritale:
nam si cujusque vestrum, qui adestis, con-
scientiam explicuero, Sanctum istum intus
B in mente vestra reperiam diversantem. Vi-
detis ut nihil profecerint adversarii, ut glo-
riam non extinxerint, sed extulerint potius,
sed illustriorem reddiderint potius, tot pro
uno sepulcris erectis, sepulcris animatis, se-
pulcris vocem mittentibus, sepulcris ad cum-
dem zelum comparatis?

6 Idcirco Sanctorum corpora, et fontes et
radices et unguenta nuncupo spiritualia. Quid
ita? Quoniam unumquodque istorum, quæ
dixi, virtutem suam apud se non retinet tan-
tum, sed etiam ad alia multa longe lateque
diffundit. Exempli causa, fontes multis qui-
dem scaturiunt laticibus; at eos intra sinus
suos non retinent, sed longa flumina parien-
tes cum mari junguntur, et tamquam ma-
nus cujusdam extensione longitudine eorum
marinas aquasprehendunt. Rursus arborum
radix deorsum in terræ visceribus est ab-
scondita, sed non omnem virtutem suam
deorsum continet; ac vitium præsertim ar-
bustivarum hæc est natura: ubi enim per
excelsos calamos ramos suos extenderint, per
C arundines illas serpentina sarmenta longum
quoddam tectum frondium densitate confi-
ciunt. Ejusmodi est et unguentorum natura;
siquidem illa sæpe sunt in conclavi recon-
dita; sed erumpens eorum odor in vicos,
angiportus et fora, eis etiam qui foris am-
bulant, intus repositam aromatum virtutem
indicant. Quod si fons, et radix, et arbo-
rum, atque unguentorum natura tantam vim
habent, multo magis Sanctorum corpora.
Enimvero falsa non esse quæ dicimus, vos
mihi testes estis. Nam Martyris quidem situm
est corpus in Thracia; vos autem, qui in
Thracia non versamini, sed ab illa regione
multum dissiti estis, suavem odorem tantis
spatiis interjectis percipitis, ideoque conve-
nistis; nec cum viæ longinquitas impedivit,
nec diuturnitas temporis extinxit. Talis enim
spiritualium recte factorum est natura: nullo
corporis interruptum obstaculo, sed floret
et crescit in dies, eamque nec longinquitas
temporis labefactat, nec intervallum itineris
intercludit.

7 Neque vero mirum vobis videatur, quod

ipso in limine orationis ac laudationis San-
ctum Martyrem appellarim; siquidem sua
morte sublatus e vivis est. Qui potest igitur
Martyr esse? Sæpe numero dixi vobis,
martyrem facere non mortem tantum, sed
animi quoque propositum: non enim eventu
solo, sed etiam voluntate martyrii corona
comparatur. Et hanc non ego, sed Paulus
affert martyrii definitionem, cum ita dicit:
Quotidie morior. Quomodo quotidie mo-
reris? Qui fieri potest, ut uno corpore
sexcentas mortes excipias? Proposito nimi-
rum animi, inquit, quodque ad mortem sim
paratus. Ita Deus etiam declaravit: etenim
Abraham non gladium cruentavit; non al-
tare rubefecit; non Isaac jugulavit; sed
tamen sacrificium perfecit. Quis hoc ait?
Ille ipse qui sacrificium suscepit: Non pe-
percisti enim, inquit, filio tuo dilecto propter
me. Atqui vivum eum recepit, et incolu-
mem reduxit. Quomodo igitur non peper-
cit? Quod non ex factorum exitu, sed ex
animi sententia, inquit, de ejusmodi sacri-
ficiis soleam judicare. Non mactavit manus,
at voluntas mactavit: non gladium pueri E
jugulo immersit; non cervicem incidit: sed
est sacrificium etiam sine sanguine. Sciunt
illi, qui mysteriis initiati sunt, quid dicamus:
propterea et illud sacrificium sine sanguine
perfectum est, quoniam illius figura esse
debit. Vides in veteri Testamento imaginem
multo ante adumbratam: noli veritatis fidem
denegare. Hic itaque Martyr (martyrem
enim nobis cum Scriptura demonstravit) ad
sexcentas mortes paratus erat, et omnes illas
voluntate animique alacritate toleravit: in-
tenta vero pericula permulta re ipsa quoque
sustinuit: nam et e patria eum ejecerunt,
atque in exilium relegarunt, aliaque multa
temporis in Beatum illum machinati sunt;
tametsi quod illi jure crimini verterent, ni-
hil haberent; sed quod, Paulum dicentem
cum audiisset: Coluerunt et servierunt crea-
turæ potius quam creatori, impictatem ac
scelus evitaret h. At enim hoc quidem corona,
non reprehensione dignum erat.

ANNOTATA.

a Demceps. *Videri posset hæc vox nuperam
admodum S. Eustathii mortem innuere; sed cum
diu mortuum ac sepultum fuisse, cum hæc diceret
S. Chrysostomus, patet infra ex num. 5 et 6.*

b De Confessione S. Eustathii diximus in
Commentario num. 3.

c Martyrem hic supponit S. Eustathium; sed
quo sensu, exponit infra num. 7.

d Vide dicta in Commentario num. 2.

e Ad Commentarium a num. 27. Idem infra
dicitur num. 6.

f Græce est *χωρίω*, quod non magis significat
oppidum, quam locum, situm, provinciam, re-
gionem etc. Sic infra num. 8, *ἄπὸ τῶν Αἰγυπτίων
χωρίων* versum est, Ab Ægypti regionibus.

g Ecclesia S. Eustathio erecta dicuntur ibi
metaphorice clerus ac populus orthodoxus Antio-
chicæ, ut patet ex adjectis.

h En veram causam, cur S. Eustathium Eu-
sebiani persecuti sint; quod nimirum eorum hæ-
resim, qua in Christo creaturam tantum, at non
creatorem agnosebant, detestaretur. Vide Com-
mentarium num. 13 et 22.

PARS ALTERA.

Egregiæ S. Eustathii in patriarchatu administrando virtutes.

Ecclesiam Antiochenam solite defendit ab Ariana heresi:

Tu vero diaboli malitiam, quæso, perpende. Nam quia non ita pridem paganorum bellum fuerat extinctum, et a gravibus continuisque persecutionibus paulo ante omnes ecclesiæ respirarant, neque multum effluxerat temporis, ex quo templa omnia clausa, altaria extincta fuerant, et dæmonum rabies omnis deleta, hæcque improbum dæmonem male habebant, neque pacem ecclesiæ æquo animo ferre poterat, quid ergo facit? Aliud infert bellum infestum. Nam illud quidem externum fuit; hoc vero intestinum; talia porro multo difficiliora præcauentur, et facile opprimunt in quos incurunt. Illo itaque tempore ecclesiam, quæ apud nos est *a*, regebat Beatus iste, ac morbus exortus est, quasi pestis quædam infesta ab Ægypti regionibus *b*, qui per urbes interjectas grassatus, in nostram urbem impetum facere properabat. At ille vigilans et attentus, omniaque prævidens quæ imminabant, ingruens bellum arcebat: et tamquam sapiens aliquis medicus, priusquam morbus urbem, in qua residebat, invasisset, medicamenta comparabat, ac sacram hanc navem multa cum securitate gubernabat, quoquo-versus circumcursans, nautas, vectores, navigantes omnes concitans, et curans ut vigilarent et attenderent, quasi jam invaderent eam pirate, ac fidei thesaurum contenderent depredari.

imo et alias quolibet.

9 Neque vero hic tantum hanc curam adhibuit; sed in omnes partes mittebat qui docerent, qui cohortarentur, qui disputarent, qui hostibus aditum omnem intercluderent: probe siquidem a Spiritu sancti gratia fuerat edoctus, Ecclesiæ præsulem non de illa tantum sollicitum esse debere, quæ a Spiritu sancto illi commissa est, sed etiam de quavis in orbe terrarum constituta: atque hoc ille sacris e precibus colligebat. Si enim pro universa Ecclesia, inquit, fundendæ sunt preces quæ a finibus ad fines usque pertinet orbis terrarum; multo magis et ejus universæ gerere curam oportet, et de omnibus pariter esse sollicitum, omnibus providere. Quod ergo in Stephano accidit, id in eo etiam evenit: ut enim Judæi, cum Stephani sapientiæ non possent resistere, Sanctum illum lapidabant: sic et isti *c*, cum hujus sapientiæ resistere non possent, ac multa cernebant propugnacula, tum e civitate præconem expellunt. At enim vox minime tacebat; sed, licet homo expelleretur, non expellebatur sermo doctrinæ. Nam et Paulus alligatus erat; sed verbum Dei non erat alligatum: et hic peregre erat, et doctrina ejus apud nos erat. Erumpentes ergo constipati, tamquam violentus quidam torrens, impetum fecerunt *d*: sed neque plantas vulserunt, neque fruges obruerunt, neque segetes vastarunt: tam egregie, tam perite ab ejus sapientia excultæ radicibus fixis hærebant.

10 Verum enimvero dicendum nobis est, qua de causa permiserit illum Deus hinc expelli. Respirare cœperat non ita pridem Ecclesia, neque mediocrem ipsi consolationem illius regimen afferebat; undique illam miniebat, et hostium impetus propulsabat. Cur igitur est ejectus; et hoc illis permisit, qui hinc cum ablegarunt, Deus? Quam tandem ob causam? Nolite autem arbitrari, quod nunc tractamus, solius quæstionis hujus esse solutionem; sed sive cum paganis, sive cum hæreticis a vobis de rebus ejusmodi sermo fiat, ad omnem solvendam quæstionem sufficiet, quod dicemus. Deus quidem veram suam et Apostolicam fidem in multis oppugnari permittit; hæreses autem atque paganismum secunda tranquillitate perfrui sinit. Quid ita? Ut illorum quidem infirmitatem discas, quæ cum minime divexentur, sponte destruuntur; fidei vero virtutem agnoscas, quæ dum oppugnatur, eorum opera, qui se illi opponunt, augetur. Neque mea est hæc conjectura, sed divinum ac de cælo delapsum responsum.

Permisi illi tamen Deus se servare et expelli.

11 Audiamus quid Paulus hac de re dicat: nam et humanum quid aliquando passus hic etiam est: licet enim Paulus esset; attamen naturæ nostræ particeps erat. Quid vero illud est, quod est passus? Exagitabatur, oppugnabatur, virgis cædebatur, sexcentis insidiarum generibus appetebatur, intus, foris, ab iis qui domestici esse videbantur, ab alienis. Sed quid opus est commemorare, quantas afflictiones sit peressus? Fatigatus igitur, nec amplius ferens tot hostium incursiones, qui semper ejus doctrinam interrompebant, ejusque verbo adversabantur, supplex Domino provolutus eum obtestatur et ait: Datus est mihi stimulus carni, angelus satanæ, ut me colaphizet. Propter hoc ter Dominum rogavi, et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perlicetur. Scio equidem, quosdam corporis infirmitatem esse arbitrari; sed non est illud, prorsus non est; verum angelum satanæ homines, qui adversabantur, appellat: illud enim satan vox est Hebraica; porro satan dicitur adversarius. Instrumenta ergo diaboli, et eos homines, qui ei famulantur, angelos ejus appellat. Cur igitur, dicit aliquis, additum est, carni? Quia caro flagellabatur; anima vero elevabatur spe futurorum subrecta: non enim animam attingebat, nec interiores cogitationes supplantabat; sed intra carnem consistebant tormenta bellumque, nec intus poterant penetrare. Quoniam igitur hæc concidebatur, hæc flagellabatur, hæc vincebatur: animam quippe ligare nemo potest; idcirco dicit: Datus est mihi stimulus carni angelus satanæ, ut me colaphizet; tentationes, afflictiones, persecutiones innuens. Propter hoc ter, inquit, Dominum rogavi, hoc est, sæpenu-mero precatus sum, inquit, ut a tentationibus paululum respirarem.

E servat olim Apostolum Paulum.

12 Vos vero causæ meministis, ob quam Deum dixi verberari servos suos permittere, vexari, infinita mala perpeti, ut virtutem suam ostendat. Ecce enim et hic cum precatus esset, ut a se innumera mala recederent et adversarii, non obtinuit quod petebat; et causam addit, ob quam non obtinuit.

ut ita virtus de vana magis elucesceret.

A nuerit. Quænam igitur est causa? Nihil enim prohibet rursus eam memorare: Sufficit, inquit, tibi gratia mea: virtus enim mea in infinitate perficitur. Vides idcirco Deum permittere, angelos satanæ servos suos premere et sexcenta illis negotia exhibere, ut ipsius virtus appareat? Vere namque sive cum paganis, sive cum miseris Judæis disseramus, ad divinam virtutem ostendendam hoc sufficit, quod infinitis exagitata bellis fides superaverit, et universo terrarum orbe repugnante, cunctisque duodecim illos homines magna eontentione repellentibus, Apostoli, inquam, illi brevi tempore, virgis cæsi, vexati, innumera mala perpassi, eos a quibus hæc inferebantur, potuerint prospero successu devincere. Propterea beatum etiam Eustathium in exilium abduci permisit Deus; ut veritatis nobis virtutem, et hæreticorum imbecillitatem amplius demonstraret.

B 13 Itaque peregre profecturus urbem quidem dimittebat; at caritatem in vos non dimittebat; neque quod ab Ecclesia expellebatur, a præsulis etiam munere vel a cura vestri, quam gerebat, alienum seipsum putabat; sed tum amplius curabat et sollicitus erat. Ideo vocatos omnes admonebat, ut ne succumberent, neve lupis cederent, aut illis gregem proderent; sed intus manerent e; ut os illis obstruerent, eos convincerent, ac simplices fratres confirmarent. Et vero recte illum imperasse, tandem exitus comprobavit: nisi enim tum in ecclesia remansisset, corrupta pars major civitatis fuisset, oves in deserto devorantibus lupis: verum illius sermo, ne suam nequitiam impudenter exererent, impedivit. Nec vero solum exitus id ostendit; sed et Pauli verba: nam et ab illo hic edoetus, sic admonebat. Quid igitur ait Paulus? Cum olim Romam esset abducendus, ultima sua protectione, postquam non amplius discipulos visurus erat: Non enim amplius videbo vos, inquit: hoc autem dicebat, non ut illis dolorem iniret; sed quod econfirmare illos vellet: inde igitur profecturus, hoc pacto illos confirmabat, dicens: Scio quoniam intrabunt post C discessionem meam lupi graves; et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa. Triplex bellum; ferarum natura, belli sævitia, quodque non alieni sint, sed domestici, qui bellum inferunt. Nam si extrinseus vulnere me quispiam, aut bellum inferat, facile illum potero superare; sin autem intrinseus ab ipso corpore ulcus oriatur, sanatu difficile fit malum: quod nimirum tunc etiam evenit. Propterea monebat, dicens: Attendite vobis et universo gregi: non dixit: Derelictis ovibus, foras aufugite.

14 His instructus cum fuisset beatus Eustathius, discipulos suos admonebat: quæ nimirum sapiens hic quoque ac generosus Magister / cum audiisset, opere sermonem implevit. Invadentibus igitur illis, oves non deseruit, tametsi in thronum præfecturæ suæ nondum ascenderat g; sed hoc illa generosa et philosophia præstans anima non curabat; nam præsulum honores ceteris relinquebat; laborem autem præsulum ipse exantillabat, et intus cum lupis versabatur: nihil enim eum ferarum dentes lædebant; ita so-

lidiori fide præditus erat, quam ut eorum morsibus esset obnoxius. Cum igitur intus versaretur, et pugna, qua eum eo congregiebantur, omnes illos distineret, multam ovibus securitatem ac tranquillitatem comparabat. Neque vero tantum id agebat, ut eorum ora obturaret et blasphemias refelleret; sed ipsas etiam oves circumiens, perpendebat, num quis telo percussus fuisset; num grave vulnus accepisset; statimque medicamentum adhibebat. Hoc dum faceret, ad veram fidem omnes animavit; nec prius destitit, quam Dei munere atque concessu beatus Meletius advenit, qui totam massam h accepit; hic seminavit, ille messuit.

15 Tale quid etiam Moyses et Aaron præstiterunt: nam et illi fermenti in morem dum in medio Ægyptiorum versarentur, multos domesticæ pietatis æmulatores reddebant. Testatur hoc Moyses, dum multum vulgus promiscuum cum Israëlitis ait ascendisse. Hunc Moysem imitans Iste i, etiam ante magistratum k quæ magistratus erant, gerebat. Siquidem ille priusquam in populum delatum illi esset imperium, fortiter admodum atque E genere inferentes injuriam puniebat, injuriam patientes ulcisebatur, et regia mensa, honoribus, dignitatibusque contemptis, ad lutum et lateritium opus currebat, ac deliciis omnibus, voluptatibus, et honoribus præferendam propinquorum curam existimabat; ad quem oculos Iste convertens magistratus omnes sua in populum solitudine commonefaciebat, et labores perferre, undique divexari, quam voluptatibus frui malebat, ac perpetuas in dies inimicitias incurrebat. Veruntamen levia erant illi omnia: siquidem ex iis rebus, quæ accidebant, idoneam consolationis occasionem arripiebat. Quæ eum ita sint, Deo gratias agentes, Sanctorum istorum virtutes imitemur, ut earundem cum ipsis coronarum participes esse valeamus gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium in secula. Amen.

ANNOTATA.

a Ex hoc loco et aliis plurimis evidens est, hanc F homiliam habitam esse Antiochiæ.

b Arii hæresim significat.

c Nempe Ariani sive Eusebiani. Vide Commentarium § III.

d Ariani scilicet, qui Antiochenam ecclesiam invaserunt ab expulso S. Eustathio usque ad S. Meletium, hoc est ab anno Christi 331 usque ad 361.

e Videtur hic laudare consilium eorum, qui postea Meletiani Antiochiæ dicti sunt, qui licet semper catholici, ab ecclesia tamen, cum ei præessent Eusebiani patriarchæ et saltem clam Ariani, secessionem non fecerant; uti fecerant Eustathiani. Et certe cum iis, utpote orthodoxam ac Nicænam fidem palam præ se ferentibus, communicabant etiam tum Pontifices Romani, ut constat ex Epistola Julii I ad Danium, Flacillum etc. apud S. Athanasium in Apol. contra Arianos.

f Assistebat ergo huic Orationi Flavianus Patriarcha Antiochenus, cujus apostolicos ante Patriarchatum labores egregie commendat: de quibus etiam lege Theodoretii Historiam Ecclesiasticam a Sirmondo editam, lib. II, cap. XIX.

g Quo tempore in thronum Antiochensem S. Meletio

Eius postrema monita magno ecclesie honore servat Flaviano:

i

g

EX M.S.

h

Moyses propterea et Aaroni comparatus.

i

k

E

e

In revera eluzit in S. Eustathio ad exilium profecturus, et Paulum tum suante.

A letio successerit Flavianus dictum in Tractatu Chronologico de Patriarchis Antiochensibus.

h Hoc est, totam ecclesiam Antiochenam; præter Eustathianos, qui cum S. Melctio communicare noluerunt; et Arianos, qui statim ab eo

defecerunt, cum præter opinionem suam palam orthodoxæ fidei propugnatores esse deprehendissent.

i Flavianus.

k Id est, episcopatum Antiochenum.

DE SANCTO HILARINO

MARTYRE OSTIENSI.

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

SUB JULIANO.
In Marthis celeberrimus.

Celebrem in paucis S. Hilarinum reddere vetusta omnia Martyrologia, ipsum hoc die certatim signantia, quemadmodum de Romano parvo, Beda seu Floro, Adone, Usuardo totaque eorum progenie, in nostra ad hodiernum postremi textum observatione non obscure indicatum est, ut adeo innumeros recentiores hic colligere, cum sit et operam perdere. Simplicior

B est primi annuntiatio: In Ostia, Hilarini martyris. Bedæ nostri, Rabani et Adonis eadem sunt verba: In Ostia, natale S. Hilarini, qui sub persecutione Juliani, cum nollet sacrificare, fustibus cæsus, martyrium sumpsit. Notkerus, ut alibi etiam diximus, de suo inseruit, qui Sanctorum Hilarissimus susceptor et sustentator, quæ unde acceperit, non est tam promptum colligere: Sanctorum Joannis et Pauli Acta apud Surium, quæ in hoc opere, pro ea parte, S. Gallicano rectius adscripta sunt, ansam fortasse præbuerint, dum ita prædicant: Hilaris autem, qui quondam Gallicanum in urbe Ostiensi susceperat, cum cogere a fidei Christianæ persecutoribus sacrificare, et nollet; fustibus cæsus, martyr effectus est, ejusque corpus in eadem urbe (nempe Ostiensi) Christiani honorifice tumularunt. Adjungo Usuardi textum, solo monachi titulo, ex Actis S. Donati vii Augusti accepto, ceteris uictorem: In Ostia, passio S. Hilarini monachi, qui cum nollet sub persecutione Juliani sacrificare, fustibus cæsus martyrium sumpsit. Audi etiam Wandelbertum:

C Cum decima Augustum quæ signat septima mensem,

Hilarine tuo, martyr, nitet, optime, festo.

Ostiae constanter asseritur,

2 Hactenus unanimis classicorum, uti vocamus, Martyrologiorum consensus in S. Hilarini martyrio Ostiensi civitati ascribendo. Præcesserant Hieronymiana apographa, quorum antiquissimum Epternacense, ille cetero hic in nonnullis mutilum, sic legit: In Ostia, natalis Hilarii, pro Hilarini, cui in Lucensibus jungitur Cyricus, hoc die, opinor, æque ac in aliis die præcedenti, non satis apte laterculo insertus, qui quo spectet, alibi fortasse commolius dispicietur. Majoribus hisce et plenioribus codicibus plane subscribunt Hieronymiani contractiores omnes, tum a nobis tomo VII Junii, tum a Domino Martene in Analectis tomo tertio editi, cum hac differentia, quod Rhinoviense, Richenoviense et Corbeicense eandem positionem expriment, pro Hilarini scribentes Hilarini: nomen recte effert codex S. Maximini Trevirensis; apographa Reg. Suecicæ, S. Cyriaci Romæ, et Barberinianum ipsummet referunt citatum jam sub Bedæ, Rabani et Adonis nomine laterculum: cetera, ut brevissima sunt, solis plerumque nominibus, usque confusis enumerandis contenta, Hilarinum

vel Hilarinum signant, non addita positione: at tam discrete enuntiant reliqua, ut certior in eo genere demonstratio haberi non possit; S. Hilarinum hoc die xvi Julii in urbe Ostiensi martyrium passum fuisse, nullo veteri Martyrologio hactenus producto, nec verosimiliter producibili, quod Aretium Tusciæ, tamquam martyrii ejus palæstram assignaverit.

3 Tam apertæ auctoritati Martyrologiorum omnium antiquorum, si ea vidisset Baronius, non tam facile, opinor, se opposuisset, nec Usuardi textum in hodierno Romano interpolasset hoc modo: Eodem die, S. Hilarini monachi, qui una cum S. Donato in persecutione Juliani comprehensus, cum nollet sacrificare, fustibus cæsus, Aretii in Tuscia martyrium sumpsit, cujus corpus ad Ostia Tyberina translatum est. Hanc Baronii opinionem, etsi non omnino rejecerimus in nostra superius citata Observatione, jam re maturius examinata, admittendam non censemus. Pro ea in notis solummodo citat Acta Sanctorum Joannis et Pauli, et Vitam S. Donati Aretini, quam fatetur admodum depravatam esse. De his ex professo disputandum erit ad vii Augusti; istud hic notasse sufficiat, quod pridem ad S. Gallicani Acta xxv Junii observatum est, nominum homonymiam Eminentissimum Annalistam verosimiliter fefellisse, in quo ei Ado præluxisse videtur, ipsis illis Actis, quæ depravata ultro agnovit, et magis depravata censere debuit, si ea contulit cum iis quæ tradit Petrus de Natalibus Equilinus episcopus lib. vi, cap. cv, et lib. vii, cap. xxxiii, res plane ambiguas, tamquam certas

E non Aretio ut productis scripserit.

F 4 Hilarianus monachus et martyr sub Juliano Imperatore in civitate Ostia passus est. Illic de civitate Aretii oriundus, cum beato Donato episcopo et martyre dudum conversatus est; et plurima una secum miracula perfecit: ut de eo dicitur in passione Donati vii Idus Augusti. Post hæc in civitate Ostiensi degens, Gallicanum martyrem, eodem venientem, suscepit, et in fide Christi confortavit. Denique tentus a Quadratiano præside, in præfato oppido, cum sacrificare nollet, fustibus cæsus, martyrium sumpsit xvii Kalendas Augusti, cujus corpus ibidem tumulatum quiescit. Pugnans hæc cum Actis S. Donati ab Adone relatis; nec nisi satis violenter secum ipse conciliari potest Equilinus Episcopus. dum Quadratianum Augustalem præsidem asserit tenuisse beatos Hilarianum et Donatum Aretii, et primo quidem Hilarianum in civitate Ostia detentum, fustibus cæsum, martyrem Christi fecisse, quem ex tota narratione intelligere nequeas, Ostiam suis unquam oculis vidisse,

inter quos Equilinus secum ipse conciliandus est.

A vidisse, ut satis pateat, hæc eo modo disposita, ne quis XVI Julii scripserat, nimis aperte contradiceret. Quadratianus præsidem agit ambulatorium, modo Ostiæ, modo Aretii Sanctos persequens; ut martyrium ambo diversis locis subeant; qui Aretii coronantur apud Adonem, cujus interim historia sic demum concluditur; Martyris vero Hilarini ossa in Ostia civitate tumultata servantur; tametsi in totis Actis nec verbum sit quod Ostiam redeat.

De S. Donato
alibi disputatur.

5 Utrum S. Donatus episcopus Aretinus vere martyr censi debeat, an non potius confessor, an Juliani temporibus apposite innectatur, ad ejus natalem examinandum remittimus. Acta ejus depravata esse, non ex sola Baronii fide, sed ex ipsorum lectione evidenter perspicitur: neque dubium esse potest, quin Hilarianus Equilini idem prorsus sit, qui in Adonis Actis Hilarinus appellatur: Rhodus et saltus est, utrum Hilarini duo Ostiensis et Aretinus, an unicus dumtaxat admittendus, qui Aretii passus, Ostiam post martyrium translatus sit? Vidit nodum Ferrarius, sed

transiit potius quam solvit. Ut mentem paucis explicem; Hilarinum Ostiensem, ex Martyrologiorum consensu martyrii coronam obtinuisse, indubitatum existimo; sub Juliano passum Acta S. Gallicani memorant et Martyrologia superius citata, quæ ex omni, saltem ex ea parte vindicanda non suscipio: neque Ostiensem illum, eundem prorsus esse cum qualicumque Aretino, ut certum pronuntiare hactenus ausim; imo duos Hilarinos seu Hilarianos diversos malim admittere, quam ut Martyrologiorum inconcussam hic auctoritatem cum depravatis Adonis et Equilini Actis conferri patiar: sed eam controversiam, affulgente postmodum luce fortasse aliqua, facilius dirimendam confido: quando etiam accuratius discuti poterit, quid velit Baronius in Annalibus an. 362, num. 250, dum narrato S. Gallicani martyrio, ita subdit: Quo eodem tempore Romæ Hilarus, Gallicani pernecessarius, necnon Donatus episcopus Aretinus, spectatæ vir sanctitudinis, obtruncatione capitis martyrium consummarunt. Satis sit, S. Hilarinum Ostiensibus hic asseruisse.

AUCTORE
J. B. S.

B DE S. HELERIO VEL ELERIO MART. E

IN CÆSAREA MARIS BRITANNICI INSULA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sancti cultus, Acta, et sepultura.

SÆC. VI.
Describitur in
insula Cæsarea,

Cæsarea, vulgo Gearsey vel Jarsey, teste Antonino, insula Galliarum Celticarum (eam aliquando ex Hispania in Belgium navigans obiter aspexi) in mari Britannico non procul a littoribus Normannicis sita est. Pertinebat olim ad Normanniam et in spiritualibus suberat episcopo Constantiensi; nunc vero cum quibusdam adjacentibus insulis parvi regni Angliæ. Triginta circiter millia passuum ambitu suo complectitur. Villis frequens est, inquit Camdenus in sua Britannia pag. 854, parviciis duodecim distincta et commodis undique stationibus sinuata, inter quas securissima est in australi insulæ parte inter oppidula S. Hilarii et S. Albani, quæ suam habet insululam præsidio munitam, omni aditu circumcisam, in qua S. Hilarium Pictavensem episcopum, huc relegatum, sepulturæ traditum ferunt: oppidum enim ejus nomini sacrum e regione hujus insulæ primarium censetur oppidum, tum ratione emporii, tum fori judiciarii, quod ibi statuitur. Falsa esse, quæ hic Camdenus de S. Hilarii exilio et sepultura narrat, quivis facile intelliget ex Actis S. Hilarii Pictaviensis episcopi, quæ Bollandus noster ad diem XIII Januarii illustravit.

in qui passus
est S. Helerius,

2 Si conjecturis indulgere fas esset, suspicarer hoc oppidulum, paucis litteris mutatis, potius S. Helerii, quam S. Hilarii appellandum esse: nam S. Helerii nomen olim in ea insula celebre fuisse oportuit, cum in eadem extiterit illius nominis abbatia, uti colligitur ex Roberto De Monte sæculi duodecimi scriptore, qui a Dacherio post opera venerabilis Guiberti aliæque antiqua monumenta anno 1651 Parisiis editus, in Appendice ad Sigebertum ita scribit ad annum MCLXXXIV: Dominus Walterus Rothomagensis archiepiscopus

impetravit a Domino nostro Henrico rege Anglorum, ut abbatia S. Elerii (quæ est in insula Gersosii, quam Willelmus filius Hamerici fecerat in eadem insula, consilio et auxilio regis) jungeretur abbatiæ De Voto, quæ est juxta Cæsarisburgum, quam imperatrix mater Henrici regis ædificaverat. Erat autem tripliciter ditior tam in Normannia, quam in Anglia, quam abbatia De Voto. Vides ibidem egregiam abbatiam, nomine S. Helerii insignitam. Quidquid sit de prædicto S. Hilarii oppidulo, insula Cæsarea seu Jarsea, quam numero præcedenti descripsimus, fuit palæstra, in qua S. Helerius martyrii palmam obtinuit. Jam de illius cultu quædam dicamus.

qui a recentioribus Martyrologis tantum memoratur.

3 Sanctus noster anachoreta paucis admodum, iisque recentioribus tantummodo Martyrologis notus est. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad diem XVI Julii sic habet: Constantiæ in Normannia, sancti Helerii martyris a Wandalis in Gerzuo insula occisi. Castellanus autem in suo Martyrologio Universali sic ad eandem diem Gallicæ scribit: In quadam insula freti Britannici, S. Helerii (in margine vocat eum etiam Helvertum et Helibertum) anachoretæ, visitati a S. Marculfo, et ibidem ab impiis occisi, cujus reliquiæ delatæ sunt in Belgium. Quid de reliquiarum translatione hic notata censendum sit, pluribus postea discutietur. Quamquam Sancti nostri nomen in antiquis Martyrologis non occurrat, aliunde tamen cultus ejus satis innotescit. Imo non dubito, quin in ipsa Cæsarea, quam gloriosus Martyr olim sanguine suo rigavit, præter memoratam superius S. Helerii abbatiam plura superfuerint publicæ venerationis monumenta, donec Elisabetha, Angliæ regina, Catholicis

AUCTORE
G. C.

tholicis ritibus infestissima hanc et vicinas insulas a diocesi Constantiensi avulsas pseudo-episcopo Wintoniensi subiecit, ac Genevensibus verbi divini corruptoribus administrandas tradidit, uti testatur Camdenus heterodoxus in opere supra citato pag. 856. Cum igitur verosimillimum sit, quod hæresis, Sanctorum cultui inimica jam omnia antiquæ venerationis vestigia more suo ibidem eraserit, cultum ejus in proximis regionibus catholicis quæramus.

et cujus memoria celebratur in Breviario Constantiensi.

4 Prima quidem et huic insulæ maxime vicina offertur diæcesis Constantiensis in Normannia, quæ in Breviario anni 1609, ad diem xv Julii intra Octavam Dedicationis suarum ecclesiarum a primis Vesperis facit sequentem commemorationem S. Helerii martyris, qui a Vandalis in Gerzeyo insula occisus est. *Antiphona.* Inclute martyr Christi Heleri, salve jugiter, qui gloriosa cælorum patria regnas: Impetra nobis ad te pie clamantibus superna gaudia, pro quibus gravia passionis sustinuisti tormenta. ✕. Gloria et honore. *Oratio.* Omnipotens sempiternus Deus, in cujus virtute et auxilio omnes seculi labentis adversitates a tuis fidelibus superantur, exaudi nos propitius et concede, ut sicut beatus Helerius martyr tuus per exercitia laborum et sui sanguinis effusionem laureatus ad consortium supernæ civitatis pervenit, ita nos ejus intercessione facias pervenire gaudentes. Per Dominum. Die autem xvi Julii intra eandem Dedicationis octavam fit hæc commemoratio S. Helerii in *Antiphona ad Laudes*: O pie martyr Christi Heleri, concio servorum tibi adstat; impetra sibi veniam, qui Christo innectens gloriosam martyrii obtinuisti palmam. ✕. Ora pro nobis beate Heleri. Deinde repetitur oratio diei præcedentis.

ac Rhedonensi.

5 Memoria hujus Sancti etiam viget in Britannia Minore: nam in diocesi Rhedonensi extat templum S. Helerio dedicatum, quemadmodum colligo ex propriis istius diæceseos Officiis anno 1620 impressis, in quibus xvi Julii hæc leguntur: S. Helerii martyris in ecclesia propria. Deinde præseribitur oratio recitanda de communi unius martyris: Præsta quæsumus, ut intercedente etc. *Missa vero*: Lætabitur justus. *Intelligo, eundem Sanctum etiam eoli in oppidulo Frugensi vulgo De Fruges diæcesis Bononiensis prope castrum Artesiæ Renticam: nam Joannes Maigni Frugensis pastor in litteris anno 1605 ad Rosweydam nostrum datis, post transcriptam Vitam S. Bertulphi (de eo actum est die v Februarii) et indicatas alias ecclesiæ suæ reliquias, in fine sic monet: Meminerit præterea R. V. sancti Elerii, cujus festum solemne apud nos annue recolitur in sacello proprio, et fit Officium de Martyre.*

At Malbrancus cultum, ei Frugis in Picardia exhiberi solent.

6 De hoc Frugensi cultu scrupulum mihi quemdam injicit Malbrancus noster, qui eum alteri ejusdem nominis Sancto tribuere videtur, ita scribens lib. iii de Morinis cap. xxvi: Circa eundem animum Elerius vir e Britannia apprime nobilis, transmisso mari, initaque via, quæ Bononia Septemvique Teruanam ducit, ad Frugas delegisse traditur solitariam sedem, quæ non procul absunt a Lisæ principio. Etiamnum sancti Viri memoria, fons, ædificula, velut eremi monumentum, in præcipuo cultu sunt, quæque olim fuerunt magno indigenis et advenis præsidio. At Actu narrant, nostrum S. Helerium quinquennio apud Morinos

sanctam et solitariam vitam egisse. Quin etiam addunt, illum jam in Normanniam discessurum non procul a Cancia, vulgo la Canche fluvio, noxii cujusdam fontis aquas precibus salubres reddidisse; inde, ut eadem Acta nostra num. 22 perhibent, adhuc incolæ illius patriæ a febribus et languoribus liberantur, et vocatur fons S. Helerii usque in hodiernum diem.

7 Malbrancus haud dubie apud Pitseum, quem citat, in opere de illustribus Britannicæ scriptoribus ad annum 660 legerat hæc verba: Elerius natione Britannus et in Cambria monachus, vir mediocriter doctus, et pietate, quæ ad omnia utilis est, plane admirabilis, primum bonis litteris operam dedisse dicitur ad Elvii fluminis ripam, ubi S. Asapho positum erat templum. Deinde ad concursum et frequentiam populi declinandam, ut liberius Deo vacare posset, in eremum exivit. Plura de eodem habet Alfordus noster in *Annalibus ecclesiæ Anglo-Saxonice* ad annum Christi 660 num. 33. Manifestum fit utriusque Sancti Acta legenti, eos tempore, patriæ, vitæ professione, rebus gestis et mortis genere plurimum inter se differre. Sed eum Malbrancus seiret Frugis coli S. Helerium, aliumque non nosset præter Elerium Anglum, ex Pitsei verbis conjecit, hunc Elerium ad vitandam populi frequentiam, et ducendam vitam solitariam ex Britannia ad Morinos transfretasse, et non attendens, S. Helerium nostrum Frugis, ut martyrem honorari, hos duos homonymos Sanctos confudit. An hæc suspicio nullum habeat fundamentum, judicet æquus lector.

perperam alteri sancto homonymo attribuisse videtur.

8 Vix dubito, quin in aliis Picardicæ, Normannicæ, et Britannicæ Minoris diæcesibus idem Sanctus Martyr publice honoretur, quamvis singulorum locorum notitia ad nos non pervenerit: reperio enim post S. Helerii Acta, ad Bollandum Rothomago missa, rhythmum de eodem Sancto, nescio in qua ecclesia, recitari solitum, ex quo tantum proferuntur verba sequentia:

Probabiliter etiam in aliis Normannicæ et vicinarumque regionum locis colitur.

Hunc, quem confecerat sitis et macies,
Minuit capite Wandalis * acies.

* forte pro wandalica

Novum, quod mortuus propriis manibus
Cervicem detulit plus centum passibus.

Albertus Le Grand Dominicanus in Sanctis Britannicæ Armoricæ anno 1659 Gallice editis post Vitam S. Helerii pag. 673 notat, repertum esse apud Cenomanos antiquum librum, Gothicis characteribus conscriptum, in quo solemne Officium, totumque huic Sancto proprium continetur. At cum Grandus vitam S. Helerii juxta hunc codicem Cenomanensem exhibeat, video, nihil aut parum differre ab illo, ex quo infra dabo Sancti nostri Acta, postquam de iis pauca præfatus fuero.

F

9 Præter Vitam S. Helerii ex codice Cenomanensi excerptam et ab Alberto Le Grand typis editam, habemus tria manuscripta ejusdem Vitæ exemplaria, quorum omnium unum eundemque puto esse auctorem, quamvis hinc inde interpolata sint, ac in fine præsertim circa sepulturæ locum et personarum nomina differant, uti mox videbimus. Primi scriptoris nomen, conditio et ætas me latent; at eum saltem post sæculum nonum hæc Acta composuisse patet ex adhibito utrobique Normannicæ nomine, quod huic Neustricæ tractui tantum initio sæculi decimi a Normannis, septentrionalibus populis, inditum fuisse constat. Ceterum Actorum auctor non videtur chronologicè admodum fuisse peritus: nam præterquam quod nulla signet tempora, confundit Childebertum Chlodovei filium, qui anno 509 factus est rex Parisiorum, et vita functus

Acta ejus parum accurate post sæculum ix scripta sunt.

A functus anno 558, sub quo Sanctum nostrum virisse oportuit, siquidem, ut idem scriptor affirmat, operit cum S. Marculpho, qui circa eundem annum 558 obiit, sicut ostenditur in ejus Actis ad diem 1 Maii ab Henschenio illustratis; confundit, inquam, hunc Childebertum cum Childeberto Brunecchildis filio, aut altero ejusdem nominis plus centum annis posteriore, quemadmodum Acta legenti manifestum fiet. Atque hæc de Actis in genere; nunc de singulis nostris Mss. quædam prænotemus, alia in Annotatis observaturi.

quorum tria
Mss. enumeran-
tur exemplaria.

10 Tria, ut dixi, habemus Actorum apographa, ex eodem, ni fallor, fonte hausta. Primum est Gallice conscriptum, et, ut in principio dicitur, ex Lectionibus propriis, in quadam ecclesia Britannix Minoris usitatis, desumptum. Sed harum Lectionum interpres stylo suo indulget, et eas longiori paraphrasiæornat. Dum autem chronotaxim, haud dubie in Lectionibus omissam figere, seu potius ex ingenio suo fingere conatur, inscitiam chronologicam maxime prodit. Unum hujus rei exemplum dedisse sufficiet. Initio Actorum dicit, S. Helerium natum esse sub Childeberto Francorum rege; sub finem vero ait, S. Helerium sepultum esse

B circa annum trecentessim nonagesimum. Quis hanc sepulturæ epocham cum Childeberti regno, imo cum Francorum monarchia eopponet? Alterum est apographum Latinum, quod ex libro Ms. ecclesix parochialis S. Helerii excerptum P. Fredericus Flonetus anno 1632 ad Bollandum nostrum Rothomago transmisit. Illud Ms., quod deinceps ad aliorum distinctionem Rothomagense vocabimus, in plerisque cum altero jamjam citando convenit, sed sub finem in locorum personarumque nominibus ab omnibus aliis Actis tum manuscriptis tum impressis diserepat. Tertium D. Petrus Le Vernier ex veteri et semiroso Ms., ut ipse testatur, apud Cenomanos reperto transcripsit, atque anno 1658 ad Bollandum Autissiodoro misit. Hoc postremum, quia videtur reliquis sincerius antiquiusque, cum Ms. Rothomagensi collatum typis edemus, et varias alicujus momenti lectiones annotabimus, aut unæ [ ] includemus, ubi prius incertam de ejus sepulchro conjecturam proposuerimus.

C
ex quibus unum
S. Martyri se-
pulturam assi-
gnat in Belgio;

11 Narrat primo Ms. Rothomagense, quomodo S. Helerii pædagogus statim post discipuli sui martyrium timens, ne corpus ejus a piratis contumelia afficeretur, illud una cum abscisso capite parvæ navi imposuerit, atque ipse in ea sedens somno obrutus fuerit. Deinde sic pergit: Navicula undis circumfluentibus in illo rapitur mari, et per tot vertigines aquarum usque ad oppidum, quod vocatur Herenvarde, ubi fluenda Mosæ et Reni et Vu Ili conveniunt, invehitur. Cum autem prædagogus se evigilasset, et omnia loca vidisset ignota præter navem, obstupuit. Quod homines illius villæ videntes putaverunt phantasma esset. Sed postquam ab homine didicerunt, quid esset, magno gaudio gavisus sunt, adduxerunt sanctum Wuillebrodum episcopum, ut videret, quid hoc esset; ille vero postquam cognovit seriem rei diligenter, corpus B. Helerii Actlovenas deportare fecit cum magnis laudibus, ibique cum in nobili mausoleo xvii Kal. Augusti sepelivit. At, obseero, qua temporum connexionione aut veri specie Willibrordus, qui sæculo octavo episcopale munus in Belgio strenue administravit, dicitur statim a martyrio sepelivisse S. Helerium, qui sæculo sexto passus est? Si Actorum scriptor seu potius interpolator scripsisset, corpus

S. Helerii post multos annos a S. Willibrodo honorifice sepultum fuisse, forsitan huic navigationi quantumlibet mirabili ac longinquæ fides adhiberi potuisset.

12 Certe prodigium illud eo modo intellexit Henschenius noster, quando, lectis levi oculo hisce S. Helerii Actis, in Diatriba de Episcopatu Trajectensi lib. II § I scribit, ejus sacrum corpus longo post tempore navi per oceanum delatum esse ad oppidum Herenwertense, atque a S. Willibrordo honorificæ sepulturæ traditum fuisse. Est autem, inquit, Herenwertum insula exigua, pagusque in ea ejusdem nominis inter memoratas antea Maselandiam modernam, Masewalam, et agros Bommelianum ac Tiltensem. At ego, attente perlectis omnibus S. Helerii Actis, quorum tunc aliqua obiter Henschenius ad suum institutum pertinentia pereurrerat, mihi persuadere non possum, sacrum hujus martyris corpus in Belgium delatum fuisse, præsertim quia apud hagiologos Belgas nulla invenio cultus vestigia, imo nec ipsius Sancti memoriam. Ut autem verbo dieam, quod sentio, suspicor, sciolum quemdam fortasse Belgam, qui S. Willibrordum contra omnem verisimilitudinem hic in scenam E induxit, etiam sepulturæ locum confinxisse, cum omnia alia S. Martyris Acta de his tribus Belgii fluvii confluentibus sileant, et diversa locorum ac personarum nomina assignent, sicut jam lectionis oculis subjicio.

duo vero alia
ab hoc differunt.

13 Codex Ms. apud Cenomanos repertus refert, et diversa ignotaque sepulchralis loci nomina exprimunt. naviculam appulisse ad oppidum, quod vocatur Hermiarde. Deinde, reliquis ut supra narratis, sic prosequitur: Adduxerunt S. Gillebrium episcopum usque ad navim, ut videret et intelligeret, quid hoc esset. Ille vero postquam seriem rei cognovit, diligenter B. Helerii corpus ad Strucnarlensem cum magnis laudibus deportari fecit, ibique cum in nobili mausoleo xvii Kalendas Augusti sepelivit. Gallicum nostrum Ms. omittit nomen loci, ad quem navis primo appulit, uti et locum, in quo sepultus fuisse dicitur. Episcopum tamen etiam vocat Gillebrium. Albertus Le Grand jam citatus idem episcopi nomen exprimit, et locum primi appulsus appellat vulgo Hexvuarde; sepulturæ autem Stonenarleuse.

14 Hæc quidem nomina, fortasse jam a transcribentibus corrupta, frustra apud scriptores Britones ac Normannos quæsi. Nihilominus opinor, S. Helerii reliquias in Britanniam Armoricam, Normanniam, aut vicinas regiones potius quam in Belgium translatas fuisse, cum in iis partibus Sancti cultus perseveret, de quo in Belgio nulla est notitia. Huic conjecturæ meæ favet Claudius Chalemotus in Menologio breviori Ordinis Cisterciensis, ubi ad diem xvii Julii de Sancti nostri Reliquiis ita scribit: In Normannia et diocesi Rotomagensi, apud Bellum-Beccum filiationis Savigniæ et Claræ-Vallis cœnobium, memoria sancti Helerii martyris, cujus sacra ossa ibidem in sacello et lipsanoteca posita religiose asservantur, et coluntur. Imo in Ms. nostro Gallico exstat quædam ode ad S. Helerii honorem composita, in qua Reliquiarum thesaurus Britannix Minori attribui videtur: sic enim porta Gallus inter alia de hoc Sancto canit:

F
Verosimile ta-
men non est,
ejus corpus in
Belgium fuisse
translatum.

Igitur merito lætaris
Devota Britannia,
Quod thesauro fruaris,
Quem dedit Alemannia.

Atque hæc sunt, quæ de S. Helerio colligere potui, desiderans,

AUCTORE
G. C.

desiderans, ut Britones et Normanni nos plura edocent, et Sancti popularis nostri cultum ac gesta amplius illustrent. Nunc ipsa, ut promissimus, exhibemus.

ACTA

Ex veteri Ms. apud Cenomanos reperto, et cum aliis Mss. collato.

CAPUT I. S. Helerii patria, parentes, nativitas, moribus, pia pueritia, miracula, et eorum occasione sui magistri martyrium.

^B ^a ^{al. intimidato} ^b ^{ut est pompam ostentare} ^{al. commilitones} ^c ^d
 In diebus illis, cum post destructionem efferre reginæ Brunchildis a venerabilis rex Childebertus monarchiam totius regni Galliæ mundo regimine gubernaret, inter Orientales populos gentilium in Tungrina b urbe quidam nobilis vir nomine Sigebardus, opum ubertate, et generis dignitate potentior, omniumque Australis climatis fortissimus secundum ritum paganorum in omnibus excrevit. Qui cum omnes in istis et his similibus superaret, non tamen pompatire*, ut assolet, et ut natura mortalium fert, adversus suos tribules* vel sibi suppositos intumuit, sed in omnibus humilior, cum quadam mediocritate rationabiliter obediens, in nullum ferus, omnibus, quibus dignum esset, consentiens extilit.

^c ^d
 2 Qui cum ad id ætatis pervenisset, ut naturalis ordo expostulat, uxorem expetiit nomine Lusegard c ex parte patris de genere Bavarorum, et ex parte matris de genere Suevorum, omnibus forma, et probitate, et generis dignitate, prout dignum erat, elegantior. Hanc igitur secundum consuetudinem patriæ accepit. Nec tamen illa illecebrosis lenociniis mortalis naturæ instigabatur, sed ita frugaliter, ut nonnulli veridicorum, ex illis sobolem suo Creatori placituram exire dictando portenderent, ut postea rei eventus approbavit. Qui cum secularibus divitiis, et juventute florescerent, tamen vita lugubri afficiebantur, quia sentiebant sibi negatam esse spem gignendæ propaginis, cum septimus eorum conjunctionis annus existeret.

^d
 3 Eodem igitur tempore erat in illa civitate quidam beatus homo nomine Cunibertus, qui ab utroque populo multum amabatur, et honorabatur; a gentibus, quia illos [ita] rationabiliter de idolatricis reprehendebat, ut hi causas non haberent, quibus ei inimicarentur; a Christianis autem, quia refo-cillationem animæ et corporis illis subministrabat. Illic frequenter ad domum Sigebardi conveniebat existimans, se illum a cultura idolorum eruere. Ille tamen conversus in arcum suæ pravitatis d, ab internecione sua nequaquam revocari potuit. Sed suppliciter

sanctum Cunibertum deprecabatur, ut Deum, b quem colebat, invocaret, quatenus eis daret fecunditatem prolis, eo tenore, quia si sibi filius nasceretur, illum se daturum Deo suo, et Sancto pollicebatur.

4 Discessit igitur vir Sanctus hilaris et gaudens de promisso. Quapropter Jesum Christum humiliter invocavit, ut ea pietate, qua Evam de costa Adam, dum somnum incurrit, produxit, ut maligni spiritus loca liberos procreando instaurarentur, his duobus fecunditatem afferret, sicut fecit B. Annæ, et Helcanæ. Exaudivit autem Dominus vocem Cuniberti: concepit enim Leutgard, et peperit filium. His autem diebus perregerat supradictus S. Cunibertus Hierosolymam, cupiens videre locum, in quo Salvator mundi pro salute generis humani passionem gustavit, antequam dissolutio sui corporis adveniret. Quo in loco triennio demoratus est.

5 Cum autem inde reversus fuisset, audivit Lutgard peperisse filium, Deo et sibi pollicitum. Quare patrem, et matrem adiit interrogans, ut sibi [Dei] promissio redderetur. Qui responderunt ei magis debere filium suum nutriri inter primates palatii, quam inter ostiatiim pauperes, et nescientes, quem Deum colerent, pro quo frequenter, et sine vindicta inhonorarentur. His auditis, Sanctus confusus abscessit, nunquam postea domum illam repetiturus. Interea puer crescebat pulchrior, et fortior ceteris coætaneis suis. Qui cum septennis esset, omnium membrorum nervis retractis pallidus, paralyticusque intubuit.

6 Quod parentes illius videntes, mirabiliter, et ultra quam credi potest, indoluerunt. Languescente igitur puero, omnes advenientes communiter, et videntes, et audientes quæ proclamabat, flentes revertebantur: dicebat enim languidus: O Pater, cur me retraxisti ab illo, qui me formavit in utero matris meæ per gratiam suam? Si equidem me vis sanari, redde me viro, cujus precibus in hoc mundo [natus] periclitor. Audiens autem pater ejus gemitus, et vociferationes languentis filii, timens esse diuturnum languorem, tristis effectus est, sicque volendo nolendo mandavit S. Cuniberto, ut pro sua promissione illum recepturus advenire dignaretur. Cui Sanctus respondit, si attendere, quod promisit, inciperet, et vellet persistere, tunc mittat nobis promissionem spontaneus, a quo discessi confusus [et vacuus].

7 Misit ergo pater filium suum ad Sanctum, cui illum promiserat, timens, ne in manibus suis moreretur; qui cum in grabato suo ad contubernium Sancti provectus fuisset, exclamavit: O Pater sancte, miserere mei. Si tuis precibus sum natus, cur iisdem non renascerer? Postquam autem Sanctus puerum vidit clamantem, et languidum, misericordia motus, flexis poplitibus in oratione prosternitur dicens: Omnipotens æterne Deus, salus æterna credentium, qui cæco nato oculos aperuisti, reintegra puerum istum languescens et restitue illum per tuam misericordiam pristinæ sanitati. Ad hanc vocem puer paralyticus prosiluit, hilaris et sanus, et petens, ut ab eodem mereretur fieri catechumenus. Quem illico catechumenum fecit, et vocavit illum Helerium, id

a Deo impetravit
filium certa conditione.

quam dum in
plere renunt.

puer capiti in
tabescere.

ut parentes cum
S. Cuniberto
educandum
tradere coacti
fuissent

e A id est misericordiam e, quia Dei misericordia illum reintegraverat.

Sanctus puer Helerius pristinam sanitatem restitutus, et pie educatus.
 8 Taliter catechumenus effectus est, ac vocatur Helerius, et in Ecclesiam ductus, et Deo reconciliatus. Quem postea S. Cuniberto nutritus [tamquam filium] suum, et doctus eum alphabetum, et post alphabetum cuit eum alphabetum. Erat ibidem ecclesiam legere Psalterium. Erat ibidem ecclesia B. Mariae Virginis, in qua S. Cunibertus, et B. Helerius Deo servientes a laudibus divinis diu noctuque non cessabant, sed tamen unieuique sua erat apotheca, in qua singularis pernoctabat. Ad certas autem horas ad ecclesiam filiolum, et pater ad servitium Dei peragendum coadunabantur. Cum autem ab ecclesia reverterentur, unusquisque ad suam cellulam remeabat, sua membra aliquantis perfoecillaturus, quorum cibus non erat nisi panis hordeaceus, et crudæ herbæ cum sale, et hoc semel in die, nisi in festivis diebus.

hortulum sibi construxerat, et olivæverat.
 9 In illo ergo loco B. Helerius hortulum construxerat, atque propriis manibus oleraverat, ut ab inde comederet. Ad quem frequentia leporum talis accedebat, ut, quod Sanctus edificaverat, totum fere exædificarent. Quibus [Sanctus] fertur dixisse, cum quadam die inveniret eos pascentes, virgulam tenens in manibus: Partite vobis, ut et nos, et vos habeamus, et divisit illis partem virgula, quam tenebat, ita ut numquam posthac aliqua bestiarum fuit ausa transgredi divisionem.

quem quidam vi intrare volens divinitus puniatur et ab eo sanatur.
 10 Quadam die, dum unus satelles unam de prædictis bestiis insequeretur usque ad hortulum, ignorans quid ageret, accurrit atque intravit. Intuens autem B. Helerius venatorem irruentem super bestiam ait: Quare ergo, frater, bestiam, quam non pascis, interficere conaris? Cui ille respondit se minime [pro eo] ipsam dimissurum; et cum sepem, quam S. Helerius propriis manibus, sine aliquo ferramento, subtilibus virgulis sepiverat, vellet transcendere, percussus virga in oculo, privatus est dextro lumine. Ille vero sciens se exoculatum esse, festinus accurrit ad Sanctum, provolutus ad pedes [ejus] supplicans illi, ut quod arrogantia perdidit, motus misericordiæ visceribus restituat illi. Sanctus vero signo Crucis imposito oculum sanavit, et altero clariorem effect. Juvenis ille, qui orbatus fuerat, clare videns, lætus discessit.

Mulierem a fluxu sanguinis.
 11 Non vero post multum temporis advenit ibi quædam mulier, quæ fluxum sanguinis diuturno tempore perpessa fuerat, nec ab ullo medicorum curari poterat, deprecans S. Helerium, ut de suis herbulis benediceret, et daret illi ad comedendum: erubescibat enim confiteri suam infirmitatem. Sanctus vero, acceptis pauculis oleribus, consignavit, et postea illi porrexit. De quibus illa statim manducavit, et confestim sanata est, ac Sancto viro rem indicavit, et læta recessit. Nec mora: fama patriam pervolvit.

et juvenem a serpente per os intrinseco liberat.
 12 Præterea erat ibi quidam homo, qui, dum inter frutices ore aperto forte obdormisset, subito coluber, invento ore aperto, [juvenem] subintravit. At ille evigilans, et sentiens, se esse vivo verme plenum, examinatus fere effectus est. Audierat autem mulierem esse sanatam a Sancto viro: ideo quam citius ad Sanctum virum accurrit, supplicans

illi, ut signum Crucis super os suum imponeret, quia dæmon vivus in ventrem suum subintraverat. Beatus igitur Helerius signo Crucis imposito serpentem de juvene eadem via, qua introierat, sine læsura exire coegit.

13 Illis et aliis ejusmodi per illam terram B. Helerius declaratus est: unde pater illius vehementer admirans, audiente sua familia, dicebat: Quod si ille magus Cunibertus extirparetur, adhuc se rehabitum unigenitum suum. Quapropter sui famuli conciliati sunt illum in proximo interficere. Sequenti vero nocte apparuit angelus Domini S. Cuniberto dicens, illum in futura nocte de ergastulo hujus mundi exiturum, [et gladio vitam finiturum] atque sic venturum ad convivium civium supernorum; et addidit, ut admoneret suum filiolum, exire de cognatione sua, et ad alias partes profecturum esse, et eodem fine de hac vita quandoque exiturum esse denuntiaret.

14 Mane autem facto, et pater, et filiolum ad ecclesiam convenerunt, celebratoque ex more divino officio, enarravit pater filiolo quidquid ab angelo dedicerat. Ille vero intelligens, dissolutionem corporis sui magistri imminere, dixit: Quare ergo, sancte pater, non me baptizas? Cur me relinquis inane? Cui pater respondit esse alterius potestatis quod peteret, et alias baptizandum esse, et eodem fine ad Christum migraturum. Duo igitur famuli Dei sine intermissione tota die in Dei laudibus perseverarunt. Vespere autem facto ad singulas mansiunculas redierunt; Cum vero S. Cunibertus centesimum Psalmum Deo caneret, dicens QUANDO VENIES AD ME, subito familia Sigebardi affuit, quæ ei caput amputavit. Unde B. Helerius tumultum audiens [ad domum Sancti] cucurrit, quem [ita] martyrizatum, et adhuc digitum suum tenentem super QUANDO VENIES AD ME, invenit; quem lacrymans, et in brachiis suis amplexatus ad ecclesiam extrahere cœpit dicens: « Mirabilis » Deus in Sanctis suis: ipse dabit virtutem, » et fortitudinem plebi suæ, benedictus » Deus ». Et sic in ecclesia pro modulo suæ fragilitatis Deo commendans eum sepelivit.

ANNOTATA.

a Famosa hæc Francorum regina anno 613 occisa est. Quam ob rem auctores paraechronismum et Childebertorum confusionem notavimus in Comment. præv. num. 9.

b Tungri vulgo Tongren, antiqua urbs Belgii, de qua plura videri possunt apud Henschenium nostrum in Diatriba de Episcopatu Trajectensi lib. II, § 1.

c Scribitur etiam Lutsogart, Lucegart, et Leutgard, quæ nominibus videntur a Germanis trahere originem.

d Opinor, hic Actorum scriptorem alludere ad ea verba Psalm. 77, quæ de ingratis et pervicacibus Judæis dicuntur: Conversi sunt in arcum pravum.

e Parum verosimile est, tunc temporis in Belgio Cunibertum ad Græcam etymologiam vocis ελεος, id est misericordia, respexisse. Sed hæc est, ut arbitror, interpretatio scriptoris, se linguæ Græcæ non ignarum ostentantis.

f Oleraverat, id est, oleribus conseverat.

Ita

EX MSS.

Ita legendum potius, quam olivaverat, ut habetur in Ms. Rothomagensi: nam terra hæc frigida olivis gignendis parum apta est.

CAPUT II. S. Helerii discessus e patria, aspera vita, miraculum insigne, peregrinatio in Normanniam et insulam Cæsaream, martyrium et corporis translatio.

S. Helerius, sepulto magistro suo, patriam describit.

* al. Morianam
a

15 Sepulto autem illo, flebilis et inenarrabiliter tristis, eadem nocte nutabundus abscessit. Perrexit autem discedens [a patria] per avia nemorum itinere dierum sex, et sic multum fatigatus fame, et dolore, et itinere ad civitatem pervenit Morinensem * a. Videns autem S. Helerius civitatem dixit: Deduc me in via tua, et ingrediar in veritate tua, lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. Deus meus eripe me de manu peccatoris, et de manu patris mei contra legem agentis, et iniqui, quoniam tu es patientia mea. His dictis civitatem ingreditur. Erat autem tugurium mulieris viduæ juxta viam, quæ toto desiderio cordis Deo serviebat, ad quam S. Helerius casu subintravit, a qua seiscitari cœpit, an vellet illum pro Deo in suo hospitio colligere, donec recrearetur; quæ respondit, libenter se facturam quod quæreret. Mansit cum illa duabus hebdomadis, usque dum refocillaretur, et esse illius urbis addisceret, quod totum ei hospita enucleavit.

et apud Morinos quinquennio habitans corpus macerat.

* al. umbraculo
b

16 Postea vero illum ad aliquam ecclesiam S. Mariæ Virginis aliquantulum ab accessu hominum remotam deduxit, et non infra urbis spatium, in qua Deo Beatus ille homo diu commilitavit: in illa enim Deo serviebat et carnem suam multimoda fatigatione edomabat. In imbraculo * b enim ostii illius ecclesiæ Deum diu noctuque exorabat taliter, ut contra scapulas et renes illius erant aculei ferrei infixi in pariete; et ante pectus illius erat stragula strata ad terram, sub qua erant quatuor clavi acutissimi, ut subula cerdonis c, infixi in terra, ne prostratus vel retro apodiatu repausaret. In stratu d vero pedum ejus duæ fossæ erant excavatæ usque ad genua, quas singulis diebus argenti laticæ subimplevit, in fundo quarum erant lapilli minuti et asperrimi, qui basibus [illius] et plantis in tantum illimabant e, ut rupta cute aliquando guttæ nigerrimi sanguinis, aliquando vero minutim putrida caro et tabida caries intabescerent. Sicque sanctus Juvenis, et mortificationem Christi circumferens in carne sua, in illa urbe quinquennio [Deo] servire studuit.

Deum ab iis discedere cogitans.

* al. caprinis

17 Cum vero ab ecclesia ad domum supradictæ viduæ reverteretur, quamtulancumque refocillationem sumpturus pane hordeaceo, et aqua vescebatur, et crudis herbis. Post namque mortem sui monitoris neque calceamentum, neque aliud pabulum præter panem, et aquam, et crudas herbas habuit. Penulla illius de suinis * pellibus erat, [superioribus vestibus honestis remanentibus.] Le-

ctus illius erat ligneum scamnum in quo aliquantulum sua membra recreaturus accubabat. Sanctum vero Evangelium fide et opere conservabat. Ægris medelam corporis, et animæ sanitatem præstabat. Jam jamque scintillula sanctitatis illius omnibus fere innotescebat. Ob hoc timens, ne venditio olei et popularis aura cursum beatitudinis suæ obtenebrascerent, aufugere meditabatur. Sed Dominus volens mirificare servum suum, noluit illum abire, donec illis, cum quibus degeret, declararetur, quis esset, ut et ipsi Deo adhærentes libentius servirent, et suos famulos reciperent, et ille securior de præmio cœptum cursum perageret.

18 In eadem urbe erat quidam nobilis homo, nomine Rotaldus, habens uxorem miræ simplicitatis, quæ pepererat ei filium, quem in tantum dilexit, ut numquam pateretur eam nutriri lacte alterius. Jam nutriverat illum spatio anni unius, cum quadam nocte illum ablactaret, subito sopita somno fellifluo dæmonis, illum oppressit. Quæ evigilata de gravi somno extimuit, vocatoque suo paranympo, ut sibi lumen accenderet, E flere cœpit; qui cum accenso lumine mox affuit. Cum autem esset intuita puerum ad lumen, cognovit esse illum exanimem. Quid plura? Adveniente aurora diei, rumor et plactus urbem concusserunt et præ foribus illius domus multos coadunaverunt. Qui cum multis lacrymis infantem in libitina positum ad ecclesiam apportarunt.

puerum mortuum.

ad vitam recreare cogitur.

19 Venientes igitur primates civitatis ad ad Episcopum illius urbis rogaverunt illum, ut ad B. Helerium pergeret supplicans illi quatenus ad ecclesiam, in qua corpus exanime jacebat, adveniret. Qui confestim cum paucis ad B. Virum profectus est. Audiens autem homo clamationem * imponi sibi, renuit. Victus tamen precibus, et doloribus illorum, flens, et ejulans ad corpus usque pervenit; deflexisque poplitibus humi juxta libitinam prosternitur dicens: Deus in cujus manu sunt omnium potestates, qui suscitasti puellam in domo clausam, et delatum filium viduæ ante portam Naim, tibi supplico, ut si tibi placet me fieri Christianum, placeat et tibi per suam sanctam pietatem resuscitari istum puerum. Surgente vero sancto Viro ab oratione, resurrexit puer a morte vociferans matrem, ut solito more lactaretur.

* al. elationem

20 Cum igitur populus hoc miraculum audisset, [et vidisset] cœperunt Deum benedicere, et beatum Virum mirabiliter exaltare. Sed ille cupiens devitare populi clamantis laudem, et honorem, ad hospitium se proripuit. Media autem nocte sequenti dum pene vigilaret, quasi in exstasi repente factus est, apparuitque ei angelus Domini admonens eum, ut ab urbe discederet, et in Normanniam pergeret, ubi audiret B. Marculfum f esse ad locum, qui Nantus g vocatur, et addens: Ab illo equidem baptizaberis, et seriem vitæ gerendæ doceberis. Beatus igitur Helerius expergefactus, vale dicto hospitæ suæ, plorans ab illa discessit.

Postea ab angelo monetur, ut adeat S. Marculphum.

21 In crastino autem ad quemdam fluvium perveniens nomine Cancia h vocatum, diabolum obviam habuit interrogantem, quo pergeret; et dicebat: O carissime juvenis, cum possis repleri omnibus divitiis secularibus, cur

In via, ab angelo dæmone h

A cur solivagus ad inanem pauperiem raperis? Cui B. Helerius respondens, Vade, inquit, ad officium tibi injunctum, ex quo cadens de cælo nomen Luciferi perdidisti. His auditis dæmon confusus abscessit.

22 Erat in eodem loco fons sterilis, de quo non erat aliquis ausus bibere, vel se lavare: quod si eveniret, vel febris, vel insanabili languore percutiebatur. Quod audiens B. Helerius petiit sibi sal afferri, quod benedixit dicens: Deus, qui sterilitatem aquæ per manum Helisæi Prophetæ imposito sale benedicto sanasti, utque potabilis, et ad humanos usus habilis esset, indulgisti*; te deprecor, ut super hoc sal tua benedictio infusa sterilitatem, et malignitatem hujus aquæ evacuet. His dictis sal in modum crucis in aquam infudit, et postea rogans vasculum, inde potavit, et quicumque potare voluit. Inde adhuc incolæ illius patriæ a febris, et languoribus liberantur, et vocatur fons S. Helerii usque in hodiernum diem.

B 23 His ita transactis per Pontificense* i territorium pervenit S. Helerius ad Normanniam investigando ubi erat B. Marculfus, quem juxta Valedunam k super unum montium invenit, ubi erat ecclesia S. Mariæ Virginis constructa, in qua B. Helerium S. Marculfus in die Natalis Domini baptizavit. Tribus igitur mensibus B. Helerius et B. Marculfus locum, qui vocatur Nantus, simul Deo servientes inbitarunt. Infrante vero mense quarto dedit B. Marculfus S. Helerio licentiam anachorizandi, et locum competentem ad id peregrandum nomine Gersut* l indicavit, atque socium nomine Romardum, cujus societate [et adminiculo] ad locum perveniret, accommodavit.

24 Perrexerunt autem Romardus et B. Helerius usque ad locum qui vocatur Gemes* m: inde cum parva lintre usque ad insulam, quæ vocatur Gersut, Deo disponente, perveerunt, in qua non plus quam triginta promiscui sexus invenerunt. Erant namque ibi rupes, in una quarum invenit B. Helerius paralyticum unum, et loripedem nomine Anchitilum*, quem per orationem suam, et per impositionem benedictionis suæ sanavit; quorum vestigia adhuc apparent in rupibus.

C Ceterum altrinsecus erat alia rupes septa utrobique a mari, in qua B. Helerius lectum suum non ostro, nec aliquo plumario instravit, sed sola incisura saxi, in quo, quamdiu vixit, qualitercumque caput suum reclinavit.

25 Tertio vero anno suæ ingressionis B. Marculfus ad S. Helerium venit, quem ita fatigatum, et macilentum vigiliis, et jejuniis invenit, quod vix illum recognoscere potuit. Videntes autem se Sancti præ gaudio fleverunt, et in amplexibus suis diutissime profusis lacrymis ora sua irrigarunt. Factum est autem cum esset B. Marculfus in insula, contingit adventare persecutionem Orcadum n cum xxx navibus, quas cum videret pædagogus B. Helerii subito venit ad eum dicens: Pater, numquid scis, nos esse circumseptos a piratis, et prædonibus?

26 Elevans autem B. Helerius caput suum, et aperiens oculos suos, longis vigiliis fatigatos, vidit piratas navigio appropinquant. Venit ergo ad B. Marculfum, et interrogavit, quid agerent: cui ille respondit, quod

ad arma divina diverterent. Sancti igitur prostrati ad orationem Dominum deprecati sunt, ut illos, et omnes alios ab illis latronibus liberare dignaretur. Descendit igitur ira Dei de cælo super piratas in tantum, quod cæperunt se invicem interficere, et interfecerunt ita unus alium, quod nullus ex tribus millibus, qui casum aliorum ad patriam nuntiaret, remansit. Sancti vero ab oratione consurgentes, ut viderunt se ereptos ab hostibus, benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se.

27 Die autem tertio o post patriæ liberationem discesserunt B. Marculfus, et B. Romardus a B. Helerio numquam eum postea in hoc seculo visuri. [B. igitur Helerius et pædagogus ejus manserunt Domino servientes nocte et die]; beatusque Helerius sic carnem suam affligebat, quod non manducabat nisi semel in hebdomada, ut tali refocillatione sua membra sustentata liberius Deo servirent: erat enim ita fatigatus, ut per diem non iret, quantus est lapidis jactus. Quintodecimo igitur anno ingressionis suæ in insulam, apparuit ei Dominus Jesus Christus E dicens: Veni dilecte mi; ad me usque ad tertium diem ex hoc mundo sanguine laureatus migrabis. Diluculo vero, recedente mari, venit pædagogus p ejus solito more ad eum: cui dixit, quod audierat. Unde ille tristis, et desolatus effectus est.

28 Altero autem die, stante austro, advenerunt Wandali q cum magna classe atque totam insulam adimpleverunt; sanctus vero Helerius non timore mortis, sed lassitudine latuit. Tamen, Deo volente, gemitibus avium ab Wandalis inventus est, qui videntes eum putaverunt delirum esse: sed unus eorum evaginato gladio caput ejus amputavit. Argumento cujus guttæ sanguinis adhuc apparent in silice, et semper apparebunt, dum terra in infinitum nomen convertatur r. Piratæ ergo transeuntes terram, trepidantes* s recesserunt.

29 Veniens autem pædagogus ejus ad rupem invenit magistrum suum decollatum habentem caput suum inter brachia, sicut apporarat per sextam partem dimidii milliarii, scilicet a rupe usque ad certam terram. Videntes autem mirabilia, quæ Deus in Martyre suo fecerat, Dei potentiam, qui Sanctos suos ita mirificat, collaudavit. Accepit ergo corpus domini sui, et in parva tiremi imposuit, timens ne piratæ* [remeantes] sanctum corpus deturparent, et ingressus in illam ad caput domini sui sedit, et fatigatus dolore, et timore obdormivit: Dei vero inspirante gratia, navicula a confluentibus undis in alto mari rapitur, et per tot vertigines aquarum usque ad oppidum, quod vocatur Hermiarde, s invehitur.

30 Cum autem pædagogus se evigilasset, et omnia loca vidisset ignota, præter navim, obstupuit. Quod homines illius villæ videntes putaverunt esse phantasma. Sed postquam ab homine didicerunt, quid esset, magno gaudio gavisii sunt, et adduxerunt S. Gillebrium episcopum usque ad navim, ut videret, et intelligeret quid hoc esset. Ille vero postquam seriem rei cognovit, diligenter B. Helerii corpus ad Struenarlemsem cum magnis laudibus deportari fecit. Ibi eum in nobili mausoleo

S. Helerius divinitus præmonetur de imminente sibi martyrio.

quod. amputato capite consequitur.

* al. terram depopulati

Corpus ejus.

prodigiose transfertur

coram fontis aquas salubres reddit.

* al. indulgenti

B et S. Marculphum in Normannia invenit. * al. Pontificense

* al. Gersich

cujus consilio ducit in insulam Cæsaræam, * al. Genets

* al. Ascrotillam

quæ post tres annos ipsius et S. Marculphi precibus mirabiliter a piratis liberatur.

n

XX MSS.

mausolæo xvii Kalend. August. sepelivit. Ubi per orationes ejus fiunt divina miracula, ad laudem et honorem Dei, cui est honor, et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Ms. nostrum Gallieum hanc civitatem Morinensem receptissimo vocabulo recte vocat Teruanam: eum enim Teruanna esset Morinorum caput, potuit per antonomasiam civitas Morinensis appellari. Amplæ hujus urbis, quam Carolus V Imperator anno 1553 solo æquavit, hodie tantum rudera supersunt.

b Imbraculum hic sumitur, ni fallor, pro tecto, quia in illud decedit imber, vel imbricibus tegitur. Nisi forte quis eum Ms. Rothomagensi malit legere umbraculum pro loco ubi est umbra, qualis esse solet in porticu ecclesiæ.

c Ita necessario restituendus fuit hic locus; quia in Ms. hic edito legebatur: Deum diu noctuque exorabat taliter, ut contra spatulas et renes illius juxta strigliam (ponitur striglia barbare pro strigili) strictam ad terram, sub qua erant quatuor clavi acutissimi, ut subula alutoriis etc. In Ms. autem Rothomagensi æque vitiose: Deum die nocteque exorabat taliter, ut contra scatulas et renes illius erant aculei ferrei infixi in pariete; et ante pectus illius erat stragula strata ad terram, sub qua erant quatuor clavi acutissimi et sub alutoriis infixi in terra etc.

d Id est eo loco, ubi pedes ejus quiescere debebant.

e Illimabant tomquam lima pedes radebant, ut ex sensu colligo.

f Istius Sancti Vita illustrata est primo die Maii.

g Nantus vel Nanthus in Vita S. Mareulphi dicitur esse locus in pago Constantino situs. Nunc teste Adriano Valesio in Notitia Galliarum pag. 369 vulgo vocatur Nanteuël. Olim a rivo decurrente nomen accepit: Nant enim antiquis Britonibus dicebatur rivus aquæ defluentis, ut Giraldus Cambrensis docet.

h Cancia, vel Quantia, qui et Quentus dicitur vulgo la Canche fluvius, qui oritur in Artesia ac per Picardiam flueus in mare Britannicum se exonerat

i Indicatur hic, ut puto, Pontivensis comitatus in Picardia, qui ab aliis Pontinia, Pontus, Ponticum, et vulgo Le Ponthieu dicitur. Jacet autem inter Quantiam fluvium et Bolonix comitatum ad Septentrionem, et Somonam fluvium ad Meridiem.

k Adrianus Valesius in Notitia Galliarum pag. 583, erudite distinguit inter Vallisdunum situm in Caletis diœcesique Rothomagensi et Vallisdunas vel Valedunas in traetu Oximensi et diœcesi Sagiensi. Uter sit locus, de quo hic agitur, non facile dixerò, nisi quis judicare velit posteriorem esse, quia major est affinitas inter litteras, quibus Valedunæ exprimuntur.

l Gersut, idem est quod Gersich, Gerseium, Gersoium, Jarseia, quibus omnibus nominibus eadem insula Cæsaria significatur; de qua sol fuse egimus in Comment. præv. num. 1 et 2.

m Suspicio esse pagum illum maritimum, qui in mappis Geographicis Normanniæ non procul ab Abrineis et portu S. Joannis designatur.

n Sic vocantur insulæ quædam Scotiæ ad Boream, in mari septentrionali seu Coledonio. Forte illis piratis hoc nomen, indidit auctor, quia erant harum insularum incolæ. Tamen in utraque Vita S. Mareulphi dicitur fuisse Saxones.

o In Aetis jam aliquoties citatis dicitur S. Mareulphus post hoc miraculum in eadem insula monasterium contraxisse, et in eo monachos instituisse; quæ res plus quam trium dierum spatium exigit. Nisi quis hoc ita interpretari velit, ut id tantum ipsius jussu postea factum sit, de quo in his Actis S. Helerii nulla fit mentio.

p Qualis fuerit hic pædagogus nullibi exprimitur. Conjectio fuisse vitæ solitorix socium vel magistrum. At quomodo auctor postea S. Helerium vocat hujus pædagogi magistrum ac dominum?

q Jam diu ante hæc tempora Wandali Gallias aliasque regiones devastaverant. Forte hic Wandolorum nomine, ut non raro fit, Septentrionales piratæ intelliguntur.

r Mira sane phrasis ad exprimendum dum stabit orbis; quod auctorem velle significare patet ex contextu.

s De hoc aliisque nominibus, pro diverso scribentium genio mutatis, sat fuse egi in Comment. præv. num. 11 et sequentibus.

C

F

DE S. MONULPHO EPISCOPO

TRAJECTI AD MOSAM IN BELGIO.

G. G.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti cultus, cujus occasione quoddam prodigium examinatur.

SUB FINE
SÆC. VI.
Hac die colitur
in Auctariis
Usuardus,

Trajectum ad Mosam, olim episcopalis Belgii civitas, de qua fuse egit Henschenius noster in Diatriba de Episcopatu Trajectensi atque iterum in Exegesi de eodem argumento ante Tomum VII Maii edita cap. XII, plurimos olim habuit præsules sanctitate et miraculis illustres. Inter eos hæc die occurrunt SS. Monulphus et Gondulphus, ejusdem ecclesiæ episcopi, quorum Acta, quoad fieri poterit, elucidanda sunt. Martyrologia ac Breviaria eos plerumque xvi Julii tamquam socios con-

jungunt, quia tunc coluntur et in plerisque Mss. eodem die mortui aut sepulti fuisse traduntur. Nos claritatis causa de illis separatim egimus hæc ipsa die, quamvis aliqui recentiores Martyrologi eos die xxvi Julii collocent, quia forte in quibusdam tabulis legerant, eos vii Kal. Augusti ad Dominum migrasse. At potius eum pluribus Mss. legendum videtur xvii Kal. Augusti, quo die vetustissima Usuardi Auetaria eos celebrant: nam eodem Rosweydinus, Lovaniensis, Ulrojectinus, Leydensis, Danieus, Bruxellensis aliique de ambo-

A bus eo die meminerunt, ut videre licet in *Usuardo* non ita pridem illustrato.

quorum aliqua stupendam historiam nar- rant.

2 Mirabile magis est, quam credibile, quod quidam codices *Usuardi* addunt de prodigiosa horum episcoporum resurrectione. *Codex Hageno-* yensis sic habet: In Trajecto super Mosam, depositio sanctorum confessorum Numolphi et Gundolphi, qui dicuntur illi duo defuncti episcopi fuisse, et per beatum Leonem Papam et ejus socios resuscitati, [qui] Aquensem ecclesiam cum aliis episcopis dedicaverunt. *Editio Lubeco-Coloniensis rem ita narrat*: In Trajecto inferiori (antiqui Trajectum superius vocant) super Mosam situatam *, sanctorum Monulphi et Gundulphi episcoporum et confessorum. Hi nutu Dei, ut fertur, vivi de eorum sepulcris surrexerunt, et cum beato Leone III Papa templum in Aquisgrano in honorem Dei Genitricis Virginis Mariæ con-

* leg. situato

secraverunt. Quo facto Trajectum ad eorum sepulcra redierunt, et ad pristinam dormitionem se mutuò collocaverunt. *Codex Gre-* veni miraculum refert his verbis: Trajecto superiori super Mosam fluvium, sanctorum Monulphi et Gundulphi episcoporum et confessorum, quos ferunt de sepulcris surrexisse, et cum Leone Papa III templum Aquisgrani in honore sanctæ Dei Genitricis consecrasset, eoque officio expleto, in pristinam se quietem recepisse. *Notari hic velim particulas dicuntur, ut fertur, ferunt, ubique additas, quæ non historicam certitudinem, sed sæpe popularem quamdam traditionem significant.*

3 Nihilominus huic narrationi præter quædam chronica adstipulatur Sanctorum illorum sepulcrum in Trajectensi S. Servatii ecclesia erectum, cui hodie dum insepulta legitur sequens inscriptio:

AUCTORE
G. C.

quæ etiam in-
scripto legitur
Sanctorum tu-
mulo.

HOC

SACRO LOCO

SS. MONDOLPHI ET GONDOLPHI

XII ET XIII EPISCOPORUM,

HIC VI SÆCULO SEPULTORUM,

ANTIQUUM AC ALTUM E MARMORE

MONUMENTUM FUIT

CUM HAC MIRACULI ANNI DCCXCVII INSCRIPTIONE;

EXCITUS HAC ARCHA MONDOLPHUS, AQUISQUE DICATO

GONDOLPHUS TEMPLO SE REDDIT UTERQUE IERARCHA:

QUORUM SACRÆ RELIQUÆ

POST ANNO MXXXIX

A NITARDO LEODIEN. ET GERARDO CAMERACEN. EPISCOPI

CUM CORPORIBUS SS. VALENTINI ET CANDIDI

AD CRIPTÆ ARAM EXALTATÆ,

ET ITERUM ANNO MDCXXIII

A CLERO SOLENNITER SPECTATÆ AC ORNATIUS REPOSITÆ;

DEMUM ANNO MDCXXVIII

TOTIUS ECCLESIAE PAVIMENTO INNOVATO,

ET D.º MONUMENTO HIC INFRA RECONDITO,

LAMINA HÆC

M. P.

C in quo para-
chronismus
notatur.

4 Imprimis video, in hac inscriptione esse manifestum parachronismum. Nempe in ea legitur, miraculum illud anno 797 contigisse in dedicatione ecclesiæ Aquisgranensis, cum tamen ea juxta Baronium aliosque tantum dedicata sit anno 804, quando Leo III summus Pontifex secunda vice ad Carolum Magnum in Germaniam venit. Imo ne quidem epocha anni 797 subsistere potest, si quis contendat in primo Leonis in Germaniam adventu eam ecclesiam consecratam fuisse, cum certum sit Leonem III anno 799 primum in Germaniam venisse. At facile in numerum, nondum a centum annis positum, hic error irrepere potuit. Ceterum ipsa stupendæ historiæ substantia mihi non satis certa videtur: nam mirum foret, rem coram tot testibus factam, a nullo synchrono litteris traditam fuisse. Mirum, ab Egimardo coævo et in rebus gestis Caroli Magni describendis diligentissimo hoc publicum prodigium omissum fuisse. Mirum denique, rem notatu dignissimam in *Breviariis*, *Actisque Mss.* miraculo posterioribus non exprimi.

Joannes Placen-
tius idem pro-
digium

5 Plurimi recentiores hoc epitaphii testimonio nixi illud prodigium libris suis confidenter inseruerunt. Sed ne quid difficultatis dissimulare videar, Joannes Placentius ex *Ordine S. Dominici*, postrema Julii Tomus IV.

laminæ positione antiquior, testatur in *Catalogo* omnium Antistitarum Tugarorum, Trajectensium ac Leodiorum. idem miraculum suo tempore Sanctorum sepulcro inscriptum fuisse: nam, interposita parenthesi incertitudinem rei indicante, sic loquitur post vitam SS. Monulphi et Gundulphi: Quorum, inquit, tumba hactenus in navim Servatianæ basilicæ visitur, ibi utriusque gloriosa perseverat memoria. Cum enim Carolus Magnus Aquensem basilicam regia magnificentia exædificasset, essetque in votis tot accersire antistites illi consecrandæ, quot dies in annum recurrunt, et jam summæ duo deessent, aiunt, Monulphum et Gondulphum e sepulchro seu latebris emersisse, et illic ingenti affuisse miraculo. Qui (si libellis hujusmodi creditur) a Leone Quarto (*Tertium dicere voluit*) Pontifice Maximo benedictione accepta, inclinantes primo Aquisgrani, deinde etiam Trajecti se in mausoleum recepere.

6 Deinde idem scriptor vulgarem hanc narrationem sic confirmare nititur: Legi distichon (idem, ni fallor, quod modo exhibui) antiquissimis litteris in hac eadem tumba graphice exaratum,

probare nititur
ex quibustam
monumentis.

VICTORI
G. C.

exaratum, quod hæc ipsa aperte contestatur. Præterea Betasii talem inclinandi ritum, sibi velut a senioribus per manus traditum, incontaminante observant, quoties eam penetrant januam, qua Antistites sancti regressi creduntur. Puto, quod per Betasios hic intelligenda sit gens Belgica antiquis historicis Romanis nota, de qua Henschenius in *Diatriba de episcopatu Trajectensi lib. 1 § III* sic scribit: Reliquam autem Aduaticorum ditionem inhabitaverunt Bethasii, quorum etiamnum vestigia remanent: nam ad Getam amnem in oppidi Haleri præfectura, pagus Betasia est, contracte Betsia vulgo Beets. Sed quicumque sint, parum refert. Audiannus Placentium, idem argumentum ita prosequentem: Confirmant ista, inquit, Brabantiae Chronica in historia Caroli Magni libro secundo ad medium fere libelli, atque adeo multa vetustissima exemplaria Actorum episcopalium. Dolendum sane, quod non indicaverit, cujus ætatis sint vetustissima illa Actorum episcopalium exemplaria: sic enim forsitan primum prodigiosæ hujus historiae inventorem potuissemus deprehendere. Ego interim in omnibus nostris Actis Mss.,
B ut supra monui, nullum hujus miraculi vestigium invenio.

quibus non (b-
stantibus illud
negat Fisenus,

7 Parum hisce chronicis aliisque scriptis, vage citatis, noverit noster Bartholomæus Fisen, dum in *Historia Ecclesie Leodiensis lib. V ad annum Christi 799 num. 26 de Leonis Papæ et Caroli Magni congressu, ac templi Aquisgranensis consecratione* agens ita rotunde pronuntiat: Nobilissimum fuisse conventum nemo dubitaverit, quando congregiebantur ambo summi Christiani nominis principes. Fabulosum tamen arbitror, quod nostratum plerique tradiderunt, desiderasse regem, adesse tot episcopos, quot annus totus dies numerat; qui post dicatum templum de Christianæ reipublicæ rebus consilia agerent. Verum cum regis voto hinc deessent episcopi, surrexisse de sepulcris suis Trajecti duos Monulfum et Gondulfum vita defunctos ante aliquot secula, et Aquis in istum se cætum dedisse. Quo denique dimisso, ad sua sepulcra redierint. Falsum, inquam, id censeo: veterum enim scriptorum nemo prodidit, ullum Aquis habitum fuisse a Leone concilium. Quod celebratum est anno seculi sequentis nono; Leonem abfuisse certum est, Romæque postea probasse decreta Patrum Aquis congregatorum. Denique si tanto prodigio viventibus se inseruissent mortui pridem episcopi; neque unquam siluissent prisci illi scriptores, qui vel ediderunt, quæ oculis hauserant, vel illis temporibus proximi vixerunt, cum id tantopere faceret ad Caroli gloriam. Neque orbi Christiano mansisset ignotum, quod in oculis tot episcoporum, in suas deinde dioceses redeuntium, evenisset. Et vero auctoritatem concilio non levi addidisset ejusmodi prodigium; eaque causa vel sola nunquam silentii tenebræ tanti momenti rem abdidissent.

in primis scripta
misera apologia,
perperam
invenitur

8 Scio equidem Hadelinum Junium, Trajectensis ecclesie Canonicum, anno 1649 apologiam scripsisse contra P. Fisenum, atque inter alia in eum impotenter invehi, quia stupendam hanc historiam, cævis testimoniis destitutam, in dubium revocaverat. Verum hæc apologia barbaris phrasibus, puerilibus dictionibus, aliisque ineptiis scatet, et fundamentis adeo infirmis nititur, ut commiserationem

potius quam refutationem mereatur. Specimen D
accipe in ea, de qua agimus, materia. Imprimis bonus ille canonicus affert inscriptionem Belgicam, nulla temporis nota distinctam. Deinde citat duos versiculos tumulo inscriptos. Denique, aesi res ad triarios redisset, firmissimum suum argumentum P. Fiseni opponit. Tertium, inquit, ejusdem miraculi testimonium est, quod certa imago Deiparæ Virginis, adhuc hodie videatur posita foris super vestibulum nostri templi portæ, quæ vocatur BEATA MARIA AQUENSIS; idco nimirum, quod præfati Sancti redeuntes Aquisgrano Trajectum, inibique recta platea ad suum tumulum palpabiliter procedentes, referuntur tunc per cives Trajecti viventes, visi ante introitum nostri templi portæ inclinasse ambo, honoris ergo, capita sua dictæ imagini. Tunc quasi obtenta jam victoria gloriabundus exclamat: Quid ad hæc diceret Fisen? Si Fisenus ad similes nugas respondere voluisset, dixisset haud dubie, totam illam assertionem inniti levibus vulgi narrationibus, nescio quo primum tempore fabricatis. Peteret sibi probari allatorum monumentorum antiquitatem. Merito in dubium revocaret, an jam eo tempore, E
quo novum templum Aquisgranense Deiparæ Virgini dedicabatur, jam Beata Maria Aquensis supra portam ecclesie Trajectensis collocata fuerit.

9 Ceterum quam credulus fuerit bonus ille vir, vel ex eo satis apparet, quod acriter objurgat P. Fisenum, quia S. Servatii cum Christo cognationem, et longævam trecentorum annorum ætatem negaverat. Jurat ipsum audire quantumvis iratum, et post straminea sua argumenta sic concludentem: Verum acerrimus censor ille (scilicet Fisenus) contra ecclesie doctrinam præ ceteris sapere præsumpsit, neutiquam tamen nunc, prout nec tunc, prudenter; et in indifferentibus sentiendum est, ut plures. Is vero volens sciolus solus videri, inconsiderate subministravit ipsis, qui foris sunt, ansam improperandi Catholicos præcones referre plebi fabulas, unde scandalum perniciosum. Quasi vero non liceat viris eruditis, qualis fuit P. Fisenus, in historiae veritatem inquirere, et ex ea fabulis eliminare. Certe Henschenius noster, acerrimus aliquando ecclesie Trajectensis defensor, eandem de S. Servatio fabulam explosit in *Ercgesi cap. II*. Nos porro idem opus prosequentes quotidie improbum laborem impendimus, ut in Sanctorum Legendis vera a falsis discernamus. Quod autem addit Junius de dato heterodoxis scandalo, frivolum est: nam potius illis præbetur scandalum, dum vident stupendas historias sine ullo rationum pondere pertinaciter defendi; contra vero dum animadvertunt, ab ipsis Catholicis Acta Sanctorum, quæ interdum ab otiosis hominibus extra ullum veri discrimen conscribebantur, diligenter disenti, et genuina a fictitiis distingui, paulatim ea, quæ antea spernebant, pluris facere incipiunt, et ad Catholicam fidem amplectendam inducuntur, ut fusius ostendit Papbrochius in *Responsionibus ad articulum 2, num. 33 et 34*. Præterea si heterodoxi, cervicaci malitia et superbia non excecati, Acta nostra legerint, videbunt continuam Ecclesie traditionem, et religionis Catholicæ veritatem, tot tanque certis miraculis confirmatam, ut ad fidem nostram demonstrandam dubiis, multo minus falsis historiis, opus non esse ultro confessuri sint.

Hadelmus Junius vir nimis credulus.

10 Petrus a Beeck B. Mariæ canonicus et ad D. Adalbertum Præpositus in sua *Historia Aquisgranensi anno 1620 impressa, cap. IV* agens de celebri

Canonicus Aquisgranensis caute idem miraculum nar-
ra.

A libri hujus ecclesie consecratione, modestius et cautius eandem SS. Monulphi et Gondulphi resurrectionem sic narrat: Acta sacratio anno gratiæ dccciv, præsentibus quamplurimis Metropolitanis, Episcopis, Abbatibus, in frequentia Ducum, Marchionum, Comitum etc. Admiratione dignissimum est, quod referunt plurimi Chronicarii, et ex iis etiam P. Petrus Canisius in suo Martyrologio; licet alii hanc narrationem ad lapidem lydium examinandam censeant, quod cum Christianissimus imperator Karolus ad dedicationem hujus magnificentissimæ basilicæ tot adesse voluisset episcopos, quot in anni circulo sunt dies, hoc est trecentos sexaginta quinque; ac duo deessent, Monulphus et Gondulphus Tungrenses Præsules, fato functi inhumatique in medio ecclesie Trajectinæ ad Mosam, D. Servatio sacræ, e suis latebris emergerint, et hic ingenti gaudio affuerint; consecratione rite peracta acceptaque benedictione ab Apostolico, cunctis stupore defixis, recesserint sua monumata repetentes. *Fateor me esse ex numero eorum, qui censent*, hanc narrationem ad

B lapidem lydium examinandam, atque adeo prodigiosam illam historiam a me admittendam non esse, donec Trajectenses aut quicumque alii solida antiquitatis testimonia protulerint. Sed ne diutius iis immoremur, ad Sancti nostri cultum redeamus.

Florarium Ms. tractat compendium vite S. Monulphi.

11 Florarium nostrum Ms. de utroque episcopo hanc habet annuntiationem: In Trajecto super Mosam, depositio sanctorum episcoporum Monulphi et Gondulphi. Collecta. Deinde de S. Monulpho sic proseguitur, et sequens textus elogium: Quorum primus erat heres et dominus oppidi Dynantensis, jam proli dolor nostris temporibus destructi, scilicet anno salutis mcccclxvi; omniumque prædiorum suorum sanctum Servatium scripsit heredem. Templum aliud super membra sancti Servatii construxit, et id in altiori loco, eodem tamen, transtulit, ad ecclesiam septimo Idus Julii dedicavit. Is fundavit Trajecti ecclesiam beatæ Mariæ, ubi sedem transtulit episcopalem: transtulit etiam corpus sancti Servatii. Hic visitaturus castrum hereditatis suæ, ut dictum est, Dyonauntum, transiens per silvam delectabilem juxta fluvium Legiam, vidit signum crucis instar ignis rutilantis de terra usque ad cælum elevari. Eja, inquit fratres, comitibus suis: Legia est locus, quem Dominus elegit ad salutem multorum, quæ per merita cujusdam servi sui postmodum magnifice illustrata summis æquabitur civitatibus; in qua etiam idem servus Episcopus nostræ ecclesie martyrizabitur. Oratorium igitur in loco visionis ad honorem Cosmæ et Damiani dedicavit. Tandem videns beatus Monulphus finem sibi imminere, omnibus benigne peractis, feliciter migravit ad Christum. Sepultus in medio ecclesie Servatianæ, sicut et usque hodie claret. Eadem ferme habet Magnum Chronicon Belgicum anno 1607 Francofurti a Joanne Pistorio editum. Quomodo autem intelligi possit, quod hic obscure et confuse indicatur de translatione sedis episcopalis, explicat Henschenius noster in Exegesi tomo VII Maii præfixa cap. ix.

12 Præter Molanum, Felicium, Galesinium, Ferrarium, Saussayum, Castellatum aliosque recentiores Hagiologos, qui de utroque Sancto nostro meminere, præcipue S. Monulphum celebrant antiqua Breviaria. Vetus Breviarium Tungrense

colit eos sub ritu duplici, et vitam S. Monulphi describit novem propriis lectionibus, quæ cum Actis, postea primo loco dandis, ferme conveniunt. Antiquum item Trajectense Breviarium secundum ordinarium ecclesie sancti Servatii celebrat festum eorundem Sanctorum ritu triplici, ut olim loquebantur, et utriusque gesta in Lectionibus et Responsoriis refert eo fere modo, quo in Actis postea excudendis continentur. Quare illud Officium hic describere operæ pretium non est. In Breviariis Leodiensibus, anno 1514, 1520, 1558 impressis, tantummodo fiebat de his Sanctis episcopis commemoratio sub hac collecta: Exaudi Domine populum tuum, et sanctorum confessorum tuorum atque pontificum Gondulphi et Monulphi solennia celebrantem et temporalis vitæ tribue pacem gaudere, et æternum reperire subsidium. Per etc. In Officiis autem ecclesie Leodiensi propriis, anno 1623 editis, et Breviario ejusdem ecclesie anno 1636 typis excusis fit Officium semiduplex, in cujus secundo Nocturno recitantur tres Lectiones sequentes.

13 LECTIO IV. Monulphus genere et virtutibus nobilis beato Domitiano vicissimus primus ordine successit Tungrensis episcopus, homo justus, doctor bonus, orphanorum et peregrinorum pater. Hic, Tungris devastatis, Trajectum devotione erga sanctum Servatium frequentans, ad ejus sepulcrum Deo superædificavit templum, et collatis sui patrimonii prædiis, clericos ibidem divino servitio instituit. LECTIO V. Diversa quoque tum ibi, tum aliis locis sacra erexit ædificia. Inter quæ, et suborta etiam illi ad Legiam splendidissimæ crucis apparitione, prophetico eum prænuntiasse spiritu, locum illum a Deo ad multorum salutem electum, ac meritis alicujus servorum Christi, summis civitatibus adæquandum; insuper oratorio ibidem ad honorem sanctorum Cosmæ et Damiani martyrum constructo, primordia ecclesie civitatis Leodiensi excitasse, constans traditio est. LECTIO VI. Martyrium postea confecit eodem loco sanctus Lambertus Tungrensis etiam episcopus, ejus merito paulatim is in tantam civitatem et provinciam evectus est, ut non vanum fuisse Monulphi oraculum satis comprobet. Præfuit autem triginta novem circiter annis; eique in pace defuncto, ac in basilica sancti Servatii prædicta sepulto, successit Gondulphus, generis etiam nobilitate et vitæ sanctimonia, eruditioneque conspicuus: qui cum gregem sibi commissum septem circiter annis curasset, ac interea vicinis etiam populis adhuc infidelibus magno fructu evangelizasset, quievit in Domino, et juxta beatum Monulphum sepultus est.

14 Antequam hunc paragraphum concludam, juvat præcipuum antiquæ venerationis testimonium, etiam in lamina sepulcrali indicatum, hic ex auctore synchrono proferre. Est is Baldericus, primo aliquot episcoporum Cameracensium secretarius, ac postea Noviomensis et Tornocensis episcopus, qui sæculo xi de SS. Monulphi et Gondulphi translatione, circa annum mxxxix facta, sic scribit in Chronico Cameracensi lib. iii, cap. lvi. Subsequently autem mense Augusto, cum ipso rege Trajectum venit Bonnus Episcopus (videlicet Gerardus I Cameracensis antistes) et rogatu episcopi Nihardi levavit corpora sanctorum confessorum Gondulphi et Monulphi, acceptis sibi

E
cujus postremi
Lectiones propriæ
exhibentur.

F

Baldericus scriptor sæc. xi de illius translatione meminit.

et præter recentiores Martyrologos, cum celebrant Breviaria Tungrense, Trajectense et Leodiense.

ARTORR
G. I.

inde reliquis; et consecrata est ibi ecclesia in honore sancti Servatii. Plura de hac re videri possunt tom. II Junii die VII, de SS. Valentino et Candido pag. 11 et 12. Hactenus dicta ad horum Sanctorum cultum stabiliendum sufficiant. Jam varios Aetorum scriptores enumeremus, ac dein aliquas Vitæ Monulphianæ partes illustremus.

§ II. Sancti Acta, stirps, episcopatus et mors.

Scriptores nob. **P**rimus et S. Monulpho synchronus Gregorius Turonensis de miraculo S. Servatii Trajectensis episcopi sepulcro agens in libro, de gloria Confessorum cap. I. XXII, eadem occasione de Sancto nostro sic meminit: Procedente vero tempore adveniens in hanc urbem Monulphus episcopus templum magnum in ejus honorem construxit, composuit, ornavitque, in quod multo studio et veneratione translatum corpus magnis nunc virtutibus pollet. Alter est Harigerus abbas Lobiensis, qui exente sæculo X floruit, atque apud Chapeavillum tom. I, cap. xxxii de Sancto nostro episcopo sic scribit: S. Domitiano rebus humanis exempto, et apud Hoyum in ecclesia sanctæ Dei Genitricis sepulto, beatus Monulphus successor, episcoporum vigesimus primus in sancti viri (scilicet Servatii) honore templum honorificum erexit, et ejus corpus cum digna reverentia in eo transvexit, sedemque pontificalem illic deinceps esse constituit, in cujus ecclesiæ medio corpus suum humari mandavit. Denique tertius scriptor, quem novimus, est Egidius Leodiensis ex Ordine Cisterciensi Aurex-Vallis monachus, qui circa medium sæculi XIII vixit. Is Harigeri abbatis Lobiensis et Anselmi canonici Leodiensis scripta additionibus auxit, atque inter alia res a SS. Monulpho et Gondulpho gestas copiose posteritati tradidit. At cum illæ a Chapeavillo tom. I, cap. xxxiii editæ sint, et a Mss. nostris parum differant, ea hic jam recensere, et ex iis postmodum unum alterumve typis commitemus.

et Mss. anonyma **16** Sunt penes nos quinque Mss. exemplaria, quæ Vitam S. Monulphi continent. Primum quidem est egraphum Rubex-Vallis, quod est Canonice Regularium S. Augustini cænobium, non procul Bruxellis dissitum. Id autem desumptum est ex Ms. Hagiologio Brabantino, quod ibidem hactenus conservatur. Convenit quoad substantiam cum editione Chapeavilli, exceptis paucis, quæ suo loco indicabo. Alterum Ms. erutum est ex bibliotheca Canonice Regularium S. Martini Lovanii, quod ad distinctionem Lovaniense appellabimus. Maxime illud convenit cum Lectionibus, in veteri Breviario Trajectensi impressis. Tertium existat in codice nostro Ms., qui episcopos Trajectenses ordine recenset, eorumque gesta describit. Codicis antiquitatem ignoro; saltem ex characteribus non apparet admodum antiquus. Illius scriptor episcopatus epocham, ab aliis omissam, satis recte annotavit; sed hinc inde Acta longioribus phrasibus, et sententiis, e sacra Scriptura depromptis, amplificavit. Quapropter cum ceteris posteriorem esse suspicor.

quæ S. Monulphina memorent. **17** Quartum Ms. prodit e bibliotheca Ultrajectina S. Salvatoris, quod aliis brevius est, atque adeo vestitius videtur, quamvis illius ætatem exacte non noverim. Illud, observatis variationibus notatu dignis, post hunc Commentarium primo

loco edemus. Quintum denique est fragmentum quoddam Actis S. Servatii immixtum, quod ideo typis mandabimus, quia auctoris ætas aliquatenus colligi potest: nam scriptor narrans miracula S. Servatii, inter alia narrat unum, quod inquit, in gloriam viri, nostrique beatissimi Servatii nuper fecit manus excelsa Altissimi. Deinde in fine sic concludit: Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MLXXXVIII, Indictione XI. Suspicio auctorem esse Jocevdum presbyterum qui, teste Henschenio in Annotatis ad miracula S. Servatii cap. VIII, Historiam Servatianam concludit eodem anno 1088. De hujus scriptoris levi credulitate plura habet idem Henschenius in Commentario prævio ad Vitam S. Servatii cap. III, et in Exegesi jam aliquoties citata cap. II. Cum tamen aliorum Mss. ætas nos lateat, hoc postremum scriptum, quamvis non undequaque probandum, etiam vulgabimus et secundo loco curiosi lectoris oculis subjiciemus, postquam aliqua Aetorum puncta prius discussimus.

18 Quidam scriptores nobilem S. Monulphi prosapiam obscurius, alii clarius expresserunt. In Ms., quod secundo loco edemus, ita legitur num. 1: Descenderat autem hic ex magnis natalibus regum Francorum, et divinæ atque humanæ scientiæ litteras accepit in aula eorum. Postea num. 2. Castrum Deonantum vocatur ejus hereditarium bonum. In Ms. autem Lovaniensi ejus nobilitas generatim sic indicatur: Sanctus Monulphus, cui nobilitate et sanctitate non erat secundus, in pontificali regimine sanctæ Trajectensis ecclesiæ jam vicissimus primus successit. Eodem fere modo habent Breviaria et Acta nostra Mss., quæ etiam de castro Dionantensi, tamquam illius hereditate, meminerunt. Attamen in Ms. Rubex-Vallis tantummodo dicitur tam generis quam morum præclarus nobilitate, at de castro Dionantensi nulla fit mentio.

19 Codex noster Ms., Trajectensium Episcoporum gesta describens, stirpem illius magis distincte determinat hoc modo: Hic tam generis, quam morum nobilitateque præclarus [erat]: fuit namque filius comitis Dyonantensis, ex filia comitis Hostiensis, et cantor ecclesiæ Trajectensis superioris. Fortasse hunc codicem vidit Joannes Placentius Dominicanus, quando in suo Catalogo sic scripsit: Monulphus collegii Servatiani cantor, filius regis Dionanti ex Hostiensis comitis filia, habenas moderari cœpit anno salutis quingentesimo sexagesimo primo. Jam dudum Majores nostri in Appendice 2 ad Exegesin, tomo VII Maii præmissam, observarunt, perperam scriptum esse Hostiensis pro Diostensis. Jacobus Lobbelius noster in Gloria Leodiensis ecclesia cap. III ait, quod fuerit S. Monulphus Dionantensis toparchæ filius, ex filia comitis Loffensis. In Appendice proxime citata etiam ostenditur, quod idem fuerit comitatus Lossensis ac Diostensis. Quidquid sit, ex communi Aetorum consensu patet, S. Monulphum nobili stirpe progenitum et castri Dionantensis heredem fuisse. Nunc aliqua ad episcopatum ejus spectantia discutiamus.

30 Præcedenti potissimum sæculo inter eruditos orta est quæstio, an Trajectum ad Mosam habuerit aliquando proprios suos episcopos, aliis id asserentibus, aliis autem acriter negantibus. Henschenias noster ecclesiæ Trajectensis defensionem suscepit, atque in Diatriba ac postmodum in Exegesi jam sæpe memorata demonstravit, S. Servatii successores

Ex unanimi scriptorum consensu.

E

fuit nobilitate stirpe genitus.

F

et verosimiliter episcopus Trajectensis ad Mosam.

A cessores usque ad S. Hubertum, proprie dictos fuisse episcopos Trajectenses, licet interdum Tungrenses appellentur, eo quod decem eorum prædecessores Tungris habuerint episcopalem cathedram, quam S. Servatius primo Trajectum ad Mosam transtulit. Opposuerunt se quidem Henschenio varii scriptores, sed irritò hactenus conatu: nam talia sunt sententiæ illius argumenta, ut quemvis, patriæ amore aut aliis motivis non præoccupatum, ad agnoscendam veritatem movere debeant. Quare Magistri mei opinionem hic amplector, et S. Monulphum Trajectensem episcopum fuisse affirmo; verum, ne actum agam, æquum lectorem ad illius rationes in citatis opuseulis expendendas mitto. Interim alia examinemus.

pro certo autem
computi nume-
ratur ordine xi
vel xii Traje-
ctensis et xxi
Tungrensis.

B 21 Quæri posset, quotus fuerit ecclesiæ Trajectensis episcopus, cum Acta in eo computi plurimum differant. Quædam enim cum undecimum, aliaduodecimum, alia denique vigesimum primum appellant. Sed hanc computandi rationem, quantumvis diversam, facile conciliabimus, si meminerimus, Tungrenses episcopos, ex quibus orti sunt Trajectenses, interdum ita computari, ut unam eandemque episcoporum constituent seriem. Codex noster Ms. continens Historiam episcopalem ecclesiæ Trajectensis ad Mosam sic Sancti Vitam inchoat: Monulphus in regimine sanctæ Trajectensis ecclesiæ duodecimus episcopus, omnium gratiarum possessione pleniter suffultus, beato Domitiano successit. Recte duodecimus, si annumeretur S. Servatius, qui cathedram episcopalem primus Trajecti collocavit. Etiam cum aliis scriptoribus vocari potest undecimus, si, relicto S. Servatio Tungrensi et Trajectensi episcopo, initium sumatur a S. Agricola, qui tantum Trajecti primus sedit. At quo pacto, inquires, dici poterit fuisse vigesimus primus, quemadmodum habent Harigerus Lobensis abbas, Egidius ab Aurea Valle, aliique Actorum scriptores? Si nempe, ut supra innui, Tungrenses et Trajectenses præsules una serie numerentur, et exordium ducatur a S. Materno primo Tungrensi episcopo, S. Monulphus erit ordine vigesimus primus, ut manifestum fiet intuenti Catalogum Henschenianæ Eregei præfixum. Recte hanc distinctionem facit Magnum Chronicon Belgicum, quod a Pistorio editum sic habet pag. 20: Sanctus Monulphus xxi Tungrensis episcopus, et xi Trajectensis cœpit anno Domini DLX. Nunc de episcopatus epocha pauca addamus.

quam cathe-
dram probabili-
ter adit anno
560 vel 561.

22 Pleraque Mss. nostra episcopatus epocham non signant. Solus codex Ms. Trajectensis eam sic diserte exprimit: Postquam autem unanimi consensu plebis et cleri, una cum regni principum auctoritate ad Trajectensis ecclesiæ cathedram esset admissus circa annum Domini quingentesimum sexagesimum primum, ut amplificaret Dei sanctitatem, templum aliud novum atque majus erexit. Hunc annum etiam sequitur Joannes Placentius aliique recentiores; alii tamen episcopatum ejus uno alterove anno priorem faciunt. Lobbetius noster in Gloria Leodiensis ecclesiæ pag. 46; notato in margine anno 571, eum decennio posteriorem facit. Magnum Chronicon Belgicum, ut numero præcedenti vidimus, episcopatus ejus initium anno 560 collocat. Placet mihi præ ceteris epocha codicis Trajectensis vel Magni Chronici Belgici, quamvis exacte definire non possim, uter annus sit præferendus. Cum enim S. Domitianus, S. Monulphi decessor, obierit circa annum 560, ut in Commentario prævio ad illius Vitam die vii Maii illustratam traditur, potuit

ei S. Monulphus anno eodem vel sequenti succedere. Nec verosimile est, inter illius et S. Domitiani episcopatum magnum intervallum fuisse, cum nulla dilationis causa appareat aut assignetur.

23 Ex episcopatus initio, circa annum 560 vel 561 fixo, colligi posset annus, quo Sanctus noster vita functus est, si de episcopatus duratione certo constaret. Sed hic iterum Mss. nostra inter se discrepant: etenim illud, quod secundo loco hic edemus, in fine sic habet: Considerans tandem finem vitæ imminere, in medio ecclesiæ, in qua non minus atque XLII annos sederat, designavit locum sepulturæ et in Domino obdormivit. In Ms. Ruber Vallis ita legitur: Omnibus vero digne peractis, in medio ecclesiæ, in qua fere XL annis fuerat episcopus, designavit locum suæ sepulturæ. Codex Trajectensis etiam notat, eum circiter quadraginta annis ecclesiæ Trajectensi præfuisse. Ms. Lovaniense ait, eum in medio ecclesiæ, in qua per XXXIX circiter annos fuerat episcopus, sepultum fuisse. Eodem modo loquitur Egidius Aurex Vallis, et Breviarium Leodiense. Ms. nostrum Ultrajectinum, mox primo loco exhibendum, Magnum Chronicon Belgicum, Joannes Placentius, E Fisenus noster, aliique scriptores diserte asserunt, S. Monulphum triginta novem annis ecclesiam suam rexisse. Cum igitur ex plurium consensu hæc XXXIX annorum gubernatio probabilior videatur, et verosimiliter anno 560 inceperit, mortem ejus plane sub finem sæculi vi colloco, licet Claudius Robertus in sua Gallia Christiana, et Sammarthani in Catalogo episcoporum Leodiensium illius mortem anno 609 figant. Jam duplicia Sancti nostri Acta, de quibus jam abundè diximus, subjungemus.

AUCTORE
G. C.

et rexit triginta
novem annis.

VITA PRIMA

Auctore anonymo

Ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris cum aliis quatuor Mss. collato.

D defuncto beato Domitiano a, beatus Monulphus in pontificali sede vigesimus primus Tungrensis b successit episcopus. Illic tam genitura, quam morum præclarus nobilitate, ut amplificaret Dei sanctitatem, templum aliud, atque amplius construxit, et beati membra Servatii in eodem loco altiori transtulit, miroque modo decoravit, ac septimo Idus Julii dedicavit. Dyonantum c deinde visitaturus castrum hereditarie suum, in proficiscendo cominus conspicatur villam in valle sitam inter opaca nemorum, inter ardua montium, fontibus atque fluviolis per prona decurrentibus valde delectabilem, atque irriguam: nam ad occidentali, et septemtrionali plaga, montibus, et silvis maximis claudabatur; per meridionalem vero partem Mosæ * fluvius, reducto et curvato paululum sinu ambiens, inaccessibilem faciebat.

F
S. Monulphus,
construxit
S. Servatio ec-
clesia, Leodium
venu,
a
b

2 Hunc locum cum beatus Monulphus episcopus quadam die cum suis comitibus intrasset, et captus situ, et amœnitate ejus substitisset, vocabulum loci quæsit, et Le-giam d nominatam audivit, moxque prophetic

* al. Mosæ
et prophetico
spiritu secuturam
ejus celi-
britatem præ-
dicit.
d

EX MSS.

tico tactus spiritu : Eja, inquit adstantibus, locum quem Dominus ad salutem multorum suorum fidelium elegit, et quem per merita cujusdam servi sui postmodum magnifice illustratum summis civitatibus æquabit, statimque descendit, et locum orationis designavit, constructamquo ecclesiam in honore sanctorum Cosmæ, et Damiani martyrum, Domino consecravit, quam postmodum sanctus Lambertus e martyr, suo sacro sanguine nobilitavit. Pontifex vero Monulphus rediens Dyonantum, omnium prædiorum suorum beatum Servatium f scripsit heredem, cujus devotionis plenariam a Domino recepit mercedem. Quod etiam sic sensibiliter probatum est.

Principis animam

3 in diebus ipsius sacerdotii quidam de magnis principibus obiit, illumque Sanctus sepelire rogatur. Surrexit prope, et ecce habet obviam grandem et tenebrosam silvam, dæmonibus, ut aiunt, errore gentilium olim dedicatam. Quam ingressus cum famulis suis, quasi fremitum equorum, rugitum leonum, aliarumque bestiarum voces diversas sensit, in quorum medio tamquam parvulum amarissime flentem, et sine intermissione clamantem : Currite omnes, et succurrite audivit. Sisit gradum, signare se cupit, levat manum, riget dextera, silet lingua, frons pallet, oculi languent, vox faucibus hæsit, coma in vertice stetit, horror et mæstitia sicut nubes obduxerat floridam Pontificis faciem, ipsi etiam pueri ejus majores quoque et fortiores hoc terrore prostrati in terram ceciderunt quasi mortui.

e purgatorio liberat.

4 Post hæc Antistes reversus in se, levansque oculos, vidit juvenem vultus pulcherrimi adstantem sibi, et dicentem : Confortare Pater, et formidare noli : ex voluntate enim Omnipotentis, hoc judicium videre meruisti : nam anima principis quam commendare venisti, a spiritibus immundis g tenetur, affligitur, cruciatur, et nisi cito accurreris, ad inferni h claustra detrahent eam. Redi ergo in civitatem ad tuos, et orationes, elemosynas, jejuniumque fac fieri in universo populo. Postea vero cum hic regressus fueris, si nihil horum audieris, tuis orationibus Altissimi oblatam, et in pace noveris eam receptam. C hoc dicto pueros Antistitis levavit, atque confortavit et postea recessit, et omnibus rite peractis, tertia lux oritur, Pontifexque eandem silvam ingreditur, et ecce silentium, pax ubique et gaudium. Ergo lætus pertansit, mortuumque sepelivit, proponens in medio, quæ viderat in eremo i. Qui prius flebant, et dolebant, [gaudebant] glorificantes eum, cujus precibus erat ab inferis liberatus.

et ostensa sua erga S. Servatium munificentia, sancte ex hac vita migrat.

5 Regressus autem Pontifex beatum Servatium, per quem Dominus suo tempore terrigenis plurima præstitit beneficia, mirabiliter glorificabat in auro, et argento, et quibus in ministerio opus est divino, addens familiam et prædia, cum in terrenis possessionibus esset locupletissimus. Videns autem sibi imminere finem vitæ, non expavit, sed confortatus in Domino, cunctum populum per triduum sine intermissione docuit, et monuit, ut semper parati essent occurrere Christo, quasi venienti ad judicium. Omnibus vero digne peractis, in medio ecclesiæ in qua per triginta novem annos fuerat episcopus, designavit locum sepulturæ, ubi sepultus est

cum magno honore xvii Kalend. Augusti, sicut D hodie videtur in eodem templo.

ANNOTATA.

a Vita hujus S. Præsulis ad diem vii Maii in Actis nostris illustrata est.

b Quo pacto vocetur xxi episcopus Tungrensis in Comment. præv. num. 21 explicatum est.

c Dinantum seu Dionantum, vulgo Dinant, oppidum Belgii in ditione Leodiensi ad Mosam fluvium, quod 12 leucis Leodio et 5 Namurco distat.

d Legia nunc communiter vocatur Leodium, estque ampla et satis nota civitas ad Mosam sita, de cujus originē et etymologia plura habet Adrianus Valesius in notitia Galliarum pag. 270.

e Fuit is xxix episcopus Tungrensis, de quo agatur suo tempore.

f Id est ecclesiam, a se ædificatam, in qua S. Servatii ossa honorifice sepeliverat. De S. Servatio actum xiii Maii.

g Animas in purgatorio detentas a dæmonibus cruciari contra fidem non est, cum id doceant alii qui Catholici, quamvis contrarium tucatur S. Thomas in Supplemento. E

h Id est ad profundiora Purgatorii loca, ut explicat Chapevillus : nam credimus mortuos in peccato mortali æternis penis cruciari, nullisque viventium precibus posse juvari.

i Id est publice propalabat, quæ in solitaria silva viderat.

VITA SECUNDA

Auctore forsan jocundo
presbyteroEx Ms. Trajectensi cum aliis
collato.

Post obitum S. Domitiani et apud quoddam oppidum, quod vulgo dicitur Hoium, olim autem Benefacta a, in basilica gloriosæ virginis Mariæ sepulti, in regimen ejusdem ecclesiæ successit vir magnificus, nomine Monulphus, cui eo tempore, uti relatione venerabilium virorum agnovimus, nobilitate morum, excellentia meritorum non erat similis. Descenderat autem hic ex magnis natalibus regum Francorum, et divinæ atque humanæ scientiæ litteras accepit in aula eorum. Ad virilem perventus ætatem contulit se Trajectum, B. Servatii in palatium; ibi magis magisque in doctrina, pietate, virtutibus profecit. Adeptus episcopalem dignitatem, erat doctor bonus, homo justus, pater orphanorum, viduarum et peregrinorum. Sane inter insignia virtutum in honore B. Servatii, quia minus erat ad tanti viri gloriam, aliud templum crexit magnum, ornavitque decore; corpus ejus in eo digna reverentia transtulit, et clericos Deum timentes atque in amore superno ferventes addidit non paucos, qui sub ipso militarent.

S. Monulphus episcopus pius aedificus.

F

2 Digne Deo mysteria sacra quotidie peragebat; jejniis, orationibus, vigiliis vacabat, nec tamen proximis operam navare cessabat. Pax et tranquillitas eo tempore undique

et operibus videntur.

A dique erat. Hinc pontifex hic Tungrensem voluit reædificare civitatem; sed protinus a Deo percussus post multos dies vix mortis evasis periculum *b*. Rediit Trajectum, ibique ex propria hereditate monasteria statuit plura, ex quibus, ut aiunt, adhuc superest unum sancta Maria tuum; quia peccatis principum agentibus, multo post tempore alio translata pontificali dignitate, res omnium ecclesiarum translatae sunt, ideoque ipsae ecclesiae dilapsae; solum templum S. Servatii permansit. Eo tempore populus valde dilatatus fuit, principes novi surrexerunt, qui more luporum devorabant bona justorum. His se viriliter opposuit episcopus gloriosus, auctoritate, nobilitate, doctriua, virtutibus pollens.

futuram Leo dicens civitatis gloriam praedict.

3 Cum castrum visitaret Deonantum, quod erat suum et hereditarium bonum, venit ad quamdam villam aquis montanis jucundissimam. Admiratus quæsit nomen. Audito Legia, Bene inquit Legia, quia elegit eam Dominus in hereditatem sibi. Statim descendit ex equo, locum orationis designavit, velocius ædificatum in honorem Cosmæ et *B* Damiani consecravit, in quo B. Lambertus postmodum interfectus, hodie magnifice gloriatur in Christo. Reversus Trajectum, congregata multitudine civium et venerabili senatu sub regula viventium, omnium, quæ possidebat, quæque ædificaverat, B. Servatium fecit heredem et principem.

et principis anima

4 Quidam ex majoribus regni dives valde obiit in illa regione; ad ipsum sepeliendum a parentibus rogatus, iter ingressus ad silvam grandem et tenebrosam, dæmonibus, ut aiunt, errore gentilium olim consecratam ubi pervenit, fremitum equorum, rugitum leonum, aliarumque voces bestiarum audivit, et vocem quasi parvuli amarissime flentem et sine intermissione clamantem: Currite, currite; juvate, juvate. Sistit se, manum ad se signandum levat, obriguit et magnus tremor illum invasit, ministri quasi mortui in terram conciderunt.

5 Beatus Monulfus paululum ad se reversus ad cælos dum oculos levat, vidit pulcherrimum sibi juvenem astantem et dicentem: Confortare pater mi, et noli formidare. Ex voluntate enim Omnipotentis hoc iudicium illi quandoque in salutem tu domine agnoscere meruisti: anima namque principis, quam commendare venisti, a spiritibus tenetur malignis, et nisi citius occurreris ad infernum detrahent. Redi ad tuos, orationes, jejunia, eleemosynas fac fieri triduo; tunc regredere huc et videbis, quæ facta sint. At tum si nihil horum audieris, quæ modo nosti, tuis orationibus Altissimo esse oblatam et in pace receptam certissime scias. Hoc dicto omnes pueros elevavit et statim disparuit. Episcopus ad suos reversus et omnibus rite peractis ad sepulturam principis festinavit, silvam tuto transiit, neque quidquam vidit vel audivit; parentibus *c* et amicis, quæ obvennerant, indicavit ad exemplum; qui Deo gratias egerunt, et Episcopo, cujus intercessione anima filii a tantis malis liberata [fuerat.] Considerans tandem finem vitæ imminere, in medio ecclesiae, in qua non minus atque *XLII d* annos sederat, designavit locum sepulturæ, et in Domino obdormivit.

EX MSS. e fluminis placularibus liberata, pie moritur.

ANNOTATA.

a Oppidum in Leodiensi ditone, medium inter Leodium et Namurecum, quod olim Benefactum appellatum fuisse etiam testatur Baudrand in sua Geographia.

b Hoc in plerisque aliis Mss. non invenitur, idemque narratur de S. Gondulpho. Quare non mirarer, hic factam esse quamdam hujus rei confusionem.

c In aliis Mss. nullibi parentum fit mentio.

d De hoc numero, ab omnibus aliis Mss. discrepante, egi in Comment. præv. num. 23.

DE S. GONDULPHO EPISCOPO

TRAJECTI AD MOSAM IN BELGIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti elogium, stirps, episcopatus et Acta.

INITIO SÆC. VII. cultu antea probato adduntur ex Florario Hs.

Multa, quæ pertinent ad hujus Sancti cultum, stupendam a morte resurrectionem, aliaque cum sancto decessore communia, in Commentario prævio ad Acta S. Monulphi proxime præcedentia illustrare conatus sum. Ne igitur hic eadem repetere cogar, lectorem eo remitto, tantummodo diseussurus ea, quæ S. Gondulpho propria sunt. In Florario nostro Ms. post Vitæ Monulphianæ compendium supra exhibitum, reperio die XVI Julii de sancto nostro Præsule sequens elogium: Sanctus Gondulphus ex primis Lotharingis et majoribus Franciæ natus fuit, Trajectique nutritus, Euangelium gentibus prædicavit. Illic semel admirans destructionem Tungrensis civitatis, et respiciens ædificium quoddam beati Servatii

nimis dirutum, et virgulta crescere in loco altaris beatæ Mariæ, compatiens jussit ex universa convenire provincia, qui Tungrim renovarent. Sed Dominus recordatus malorum, quæ fecerat urbs illa, lupis missis, fecit colonos devorare; flamma constructa combussit, fulgur cetera comminuit et terræ motus Pergama subruit; sicque resipiscens manum ab incepto retraxit, et pœnitentia delevit, quod nescius fecerat contra Domini voluntatem. Sed consolatus a Deo audivit: Pax tibi, noli timere. Sepultus est juxta S. Monulphum anno salutis DCVII.

2 Similia habet Magnum Chronicon Belgicum, Magno Chronico Belgico, et Molano Sancti elogium.

destructionem

AUCTORE
G. G.

destructionem Tungrensis civitatis, et palatii Octaviani, a quo Tungris Octavia dicta est, et simul respiciens ædificium quoddam sancti Servatii etc. Auctor Florarii de palatio Octaviani et Octavia nomine olim Tungrensi urbi indito aut nihil in prototyjo suo legit, aut ea tanquam nimis manifeste fabulosa, sciens volensque omisit. Propterea tamen pro reliquæ narrationis veritate spondere nolo. Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ex historia Ms., et monumentis Trajectensis ecclesie veriorum Vitæ Gondulphianæ synopsis contexit hoc modo: Sanctus vero Gondulphus Trajecti ad Mosam nutritus et magnis ex natalibus, primis videlicet Lotharingiæ oriundus, moribus, continentia et eruditione clarus fuit; et sanctam Trajectensem ecclesiam septem annorum temporibus digne rexit. Migravit ex hoc seculo circa annum sexcentimum septimum, eodem anni die, quo prædecessor, cui etiam par meritis est consecutus in navi sive in medio ecclesie sancti Servatii, ubi tumulus eorum, unde elevati sunt, hactenus visitur, et uterque defensor patriæ et custos ecclesie celebrem habet memoriam.

B Ita ille, relictiis fabulis, quæ in Actis ipsius passim occurrunt, et de quibus postea fusius agemus. Jam nobilem S. Gondulphi stirpem primo examinemus.

De nobili S. Gondulphi stirpe,

3 Ægidius Aureæ Vallis monachus, qui circa mediæ sæculi XIII floruit, apud Chapeavillum tom. I, cap. xxxiv hujus sancti Præsulis nobilitatem describit his verbis: Hic namque, ut relatione quorundam fidelium agnovimus, magnis ex natalibus, primis videlicet Lotharingiæ, fuit oriundus, Trajecti nutritus. Omnia Mss. nostra circa hanc Lotharingicam prosapiam consentiunt; solus codex Ms. Trajectensis non admodum antiquus eandem distinctius explicans asserit, quod S. Gondulphus fuerit filius quidem Ducis Lotharingiæ ex filia Lotharii regis Franciæ. Hunc codicem haud dubie secuti sunt recentiores rerum Trajectensium ac Leodiensium scriptores, inter quos Joannes Placentius Dominicanus ante ducentos annos ita scripsit: Gondulphus Ducis Lotharingiæ filius ex filia Lotharii Francorum regis, ordinatus est pontifex anno salutis de. Quidquid sit de hac illustri sancti Præsulis stirpe, quam hactenus genuinorum ac veterum monumentorum defectu solide probare non possumus, Vita quædam Ms., a membraneo codice Leodiensis ecclesie revulsa, cujus cographum ab amico accepit Papebrochius, aliam planè exhibet S. Gondulphi genealogiam, de qua fuse actum est in Paralipomenis ad conatum Chronico-historicum Dissert. xxvi. Nos inde breviter hic ea excerpemus, quæ ad institutum nostrum pertineant.

propter Ms. quoddam non ita pridem delectum,

4 In primis sciendum est, quod Vita istius, a codice Leodiensi avulsæ, auctor scripserit sub nomine Joannis, qui S. Gondulphum, uno alterove mediante, in episcopatu secutus est; adeoque se fingat ipsi Sancto supparem, et S. Arnulpho coævum, ut patet ex his verbis, quibus Acta concludit: Vitam et Acta habes, carissime præsul, sanctissimi patris tui etc. Porro narrationis contextus, de quo postea alienum et nostrum iudicium proferemus, circa substantiam cum aliis Actis convenit; sed principium omnino differt: scriptor enim sic Vitam exorditur: Sanctus Gondulphus filius deplorati Munderici, quem Theodoricus rex necari jussit, fuit magnus in Austria (voluit significare Austrasiam) sed major et nobilior coram Domino, cujus man-

data servavit. Ille nutritus cum Bodegisilo Duce fratre suo in palatio regis Chlotarii, ita hominibus et Deo placuit, ut ab omnibus laudaretur Vir sanctus. Cum polleret honoribus Theodeberti regis, dixit in senectute sua Arnulpho filio Bodegisili Ducis: Audi me, nepos carissime, iudicium inchoatum Domini, qui Mundericum perimi gladio permisit, filium Childerici parricidæ. Oremus, ut Christus avertat capita nostra a ventura ira: dixit enim Omnipotens; Visitabo iniquitates vestras usque ad tertiam et quartam generationem. Hæc cogitans, relicto seculo, vitam monasticam amplexus est, et post migrationem Monulsi, eum attingisset ætatis annum septuagesimum sextum ab universis civibus urbis Tungrensis electus, consecratur episcopus.

5 Cum Papebrochius hæc S. Gondulphi Acta recentè detecta Duci Spernonio, illustrandæ Francorum regum genealogiæ tunc temporis intento, communicasset, isque ea Parisiis in plurimum notitiam adduxisset, orta est inter ipsum Ducem et nostrum Adrianum Jordanum controversia, uno inde systema suum genealogicum confirmante, altero hoc testimonium tanquam fictitium rejicientem. Dux enim Spernonius contexit genealogiam sequentem: Merovæus Francorum monarcha, genuit Sigebertum regem Ripuariorum Francorum, et Childericum Saliorum. Sigebertus claudus filium habuit Childericum. Childericus (dicitur is fuisse parricida) genuit Mundericum, Mundericus Bodegisilum ducem et S. Gundulfum episcopum, Bodegisilus Arnulfum. Huic systemati jacet altera genealogia adjuncta Vitæ Caroli magni per Eginhardum descriptæ, quæ sic incipit: Baotgisus illuster vir genuit Arnulfum sanctissimum virum, episcopum urbis Metensium. Qui totam hanc rem clarius expositam videre cupit, adeat Papebrochium in Paralipomenis ad Conatum chronico-historicum Dissert. xxvi num. 12.

6 Verum P. Jordanus in Gallica sua crisi circa originem domus Franciæ a pag. 155 hoc systema, ac præsertim Vitæ Gondulphianæ fragmentum multis argumentis impugnat. Operæ pretium non est, ea omnia hic utrimque proferre. cum de eadem genealogia iterum agendum sit die xviii hujus mensis in Vita S. Arnulphi Metensis episcopi. Interim audiamus iudicium Papebrochii in Paralipomenis loco jam citato de Jordani sententia sic sentientis: Sed hæc omnia, ut esse sic potuerint, ita solis sunt conjecturis coagmentata, quarum si vel una deficit a veritate (quis autem spondebit defecere nullam?) tota illa incatenatio tam speciosa deficiet, semperque manebit justa formido, ne universa S. Arnulphi genealogia gratis conficta sit, qui credebatur senatorio veterum Gallorum, regioque Francorum sanguine procreatus, parentum nominibus oblivione sepultus. Deinde tamen illius inventionem sic laudat: Gratulor Jordano nostro, quod systema suum sic potuerit expolire, ut nihil eorum in ipso supersit, quæ Cantarello Fabro aliisque eruditis stomachum moverant, ut Ansberti Bliithildisque matrimonium fabulosum reputarent.

7 De Ducis Spernonii opinione ita iudicat: Gratulabor etiam Spernonio Duci, si suum quoque systema possit expedire ab omnibus, quas Jordanus objicit, difficultatibus. Verumtamen sicut ingenue fateor, eas, quæ a Jordano allegantur SS. Ferreoli, Aygulfii, Firmini atque Arnulfi

orta est disputatio inter hunc Spernonium,

E

et nostrum P. Jordanum de quorum opinione

F

iudicium suum tulit Papebrochius.

A Aroulfi Vitas non esse tam exploratæ antiquitatis sinceritatisque, quam genealogiæ in iis fundatæ certitudo firmanda requirit; ita agnosco Vitam S. Gondulfi, etiam absque illo controverso principio totam mihi esse de illo suppositione suspectam; nec ullo modo posse ad S. Johannis ætatem, cui affingitur, aspirare. Denique hanc dissertationem sic concludit: Ut igitur præfata genealogia Spernonii aliquid credibilitatis accipiat, oportebit eam aliunde probari, quam ex auctore tam manifeste mendaci. Papebrochius plures ibidem affert notas, quibus ostendit, Acta S. Gondulphi esse supposititia, de quibus nos statim fusius agemus, ubi quædam, ad illius episcopatum ac mortem spectantia, præmiserimus.

Nostra sententia de episcopatus et mortis eius epocha.

B 8 Ex dictis in Vita S. Monulphi proxime præcedente patet, S. Gondulphum, ejus immediatum successorem, fuisse episcopum Trajectensem ordine duodecimum vel decimum tertium, et Tungrensem vigesimum secundum. Ex iis, quæ ibidem diximus, episcopatus ejus initium figendum videtur anno sexcentesimo, quamvis id aliqui ad novennium aut decennium disserant. Superest quæstio de episcopatus illius duratione, ex qua pendet mortis epocha. Quædam Mss. nullos, alia vero vagos episcopalis regiminis annos exprimunt his verbis: Digne sanctam Trajectensem regebat ecclesiam multo etiam tempore vel multorum temporibus annorum. At si verum est, quod habet fragmentum supra allatum, cum jam septuagesimum sextum ætatis annum attigisse, cum ecclesiæ Trajectensi præficeretur, non est verosimile, quod in tam grandævâ senectute illi multorum annorum tempore præfuerit. Ut ut est, plerique recentiores auctores et episcoporum Leodiensium Catalogi tantum septem gubernationis annos ei assignant. Sic Johannes Placentius supra citatus ait, S. Gondulphum obiisse anno administrationis septimo xvii Kalendas Augusti. Molanus quoque ex Historia Ms. et monumentis ecclesiæ Trajectensis asserit, quod sanctam Trajectensem ecclesiam septem annorum temporibus digne rexerit. Magnum tamen Chronicon Belgicum gubernationi ejus unum annum sic addit: Sanctus Gondulphus vicesimus secundus Tungrensis episcopus, et duodecimus Trajectensis cœpit anno Domini dc, anno Mauritiæ Imperatoris xvii, seditque annis octo. Unde conjecio, hunc determinatum annorum numerum in quibusdam Mss. inveniri. Quo posito, mortem ejus consignamus anno 607 vel 608 contra Claudium Robertum et Sammarthanos, qui eam usque ad annum 617 differunt. Jam varia Mss. nostra enumeramus.

Omnibus Mss. hic enumeratis,

C 9 Quinque Mss. S. Gondulphi Acta procedunt ex iisdem codicibus, de quibus supra in Vita S. Monulphi mentionem feci: nam unum est egraphum ex Ms. Lovaniensi, quod existat apud Canonicos Regulares S. Martini. Alterum habetur in nostro codice Ms. Trajectensi. Tertium legitur annexum Vitæ S. Servatii, ejus forte auctor est Jocundus presbyter, vir credulus, ut monui in Actis S. Monulphi. Quartum prodit ex bibliotheca Trajectina S. Salvatoris, quod ceteris omnibus brevius post hunc Commentarium prævium primo loco typis edemus. Quintum descriptum est ex secunda parte Hagiologiæ Brabantini, quod Ms. conservatur in canobio Canonicorum Regularium Rubæ-Vallis prope Bruxellas. Illud verbosis phrasibus auctum secundo loco vulgabimus, ut lector videat, quomodo quorundam Sanctorum Acta sub-

inde magis rhetorice quam historie amplificentur. Sextum etiam, ex Ms. codice Leodiensi erutum, de quo supra meminimus, aliquando habuimus; sed illud, anno 1683 Duci Spernonio missum, aut perit aut latet; saltem in museo nostro nusquam comparet. Attamen parva est hæc jactura, eum inter illud et Acta ab Ægidio Auræ-Vallis monacho conseripta non sit discrimen, excepto initio, quod superius exhibuimus. Omnia S. Gondulphi Acta tum manuscripta tum a Chapeavillo tom. I, cap. xxxiv edita quoad substantiam vix differunt: ubique enim de palatio Octaviani Cæsaris, a quo Tungris Octaviæ nomen olim sit dictum, et de æstu maritimo circa eandem urbem fit mentio. At nunc de his omnibus aliorum judicium exquiramus, et nostrum subjungamus.

10 Lobbetius noster in Gloria Leodiensis ecclesiæ viri eruditi, pag. 47 sic timide mentem suam indicat: S. Gondulphus Ducis Lotharingiæ filius ex filia Lotharii Franciæ regis, Tungrensis episcopus vigesimus secundus. Tungrorum urbem e ruinis excitare voluisse quidam prodidere, divinitusque impeditum, detonante videlicet cælo, et fulmina flammarumque globos emittente; imo et lupum e cavernis terræ in latomos, aliosque operis præfectos. Verumne illud, hic non disputo. Hoc sane verissimum et ruinas illius urbis alias meliore modo instaurasse; ruinas, dico, a vitis, quæ longe turpiores sunt iis, quæ a ferro vel a flammis vel a vetustate inferri solent. Ita ille Tungrorum restaurationem, in Actis tam mirabiliter propositam, forte non immerito in spiritualem populi Tungrensis ædificationem detorquet. Fisenus noster in Historia Leodiensis ecclesiæ lib. III, num. 4 nulla eircumtione utitur, sed rotunde judicium suum sic profert: Gondulfus vir generis claritate, sapientia et maxime morum sanctimonia antecessoribus suis haudquaquam impar. Tungrorum urbem e ruinis excitare voluisse tradunt, divinitusque impeditum, eo prorsus modo, quo Julianum constat prohibitum Jerosolymis templum restaurare. Verum cum nunquam ejus meminerint antiquiores, et ipsa narratio tot insertis scateat mendaciis, quot pene verbis, rem totam arbitror esse confictam. Illic satis aperte rem ipsam eloquitur.

F cum Papebrochius fabulas immixtas esse opinantur.

11 Daniel Papebrochius in Paralipomenis loco jam aliquoties citato quasdam Actorum circumstantias de fictione accusat, et simul accusationis suæ rationes sic reddit: Plebeias prorsus fabulas ista sapiunt de Tungrorum ante Julium Cæsarem regibus, de Oceani usque ad muros affluxu, deque Octaviano Augusto conditore, nullum ex Romana Historia fundamentum habentia. Quisquis regionum nostrarum situm novit, et quomodo per amplissima schaldis Mosæque æstuarium marini æstus accessus recessusque iis se inferant, sed vix sensibilis ultra Mechliniam Brabantiæ, et Gorcomium Hollandiæ civitates; nequam credet, ullo umquam tempore factum, ut illi Tungros usque penetraverint per exiguum Jecoræ fluvii alveum, post emensum trium leucarum spatium, inferentis se in Mosam juxta Trajectum, unde usque Gorcomium, ubi definit æstus marinos sentire Mosa, plus lx leucarum navigatio est. Nec aliquis suspicetur, quia nonnulla indicia habentur maris, aliquando toti Brabantiæ Hollandiæque superfusi, tale quid esse potuisse ad usque notæ nobis historiæ tempora aut etiam seculo vi,

ACTORE
G. C.

quibus SS. Arnulphus Gondulfusque vixere : nam indicia ista ad tempus ante-Nocticum spectare credibilius est : et saltem ex quo Romani Francique nominari in nostris regionibus cœperunt, cum fere situm omnia tenebant, quem nunc; præsertim in proxima Tungris Taxandria, nunc Campinia dicta, quæ est alta ac fabulosa regio, et Francorum Rhenum ac Mosam transgressorum prima sedes fuit sub Juliano Imperatore. Noti sunt ex Julii Cæsaris ac Taciti Commentariis populi istic a Romanis inventi, et qui horum imperium describere geographi celebres, nusquam Octavizæ meminerunt.

juorum opinio-
nem ex Harigeri
silento.

12 *Liceat mihi tantorum virorum vestigiis insistere, et meum quaecumque de tota hac historia iudicium libere proferre. Antiquissimus, quem de S. Gondulpho, meminisse scio, est Harigerus abbas Lobiensis, sæculi decimi cœuentis scriptor. Hic apud Chapeavillum tom. I, cap. xxxii, S. Monulphi gesta et sepulturam breviter describens, tantum de S. Gondulpho subdit sequentia : Illic et beatus Gundulphus, qui vicesimus secundus successit, locum habet sepulturæ. Attamen in operis sui præfatione ad quemdam Abbatem testatur, se episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium Acta usque ad S. Remacum diligenter et veraciter collegisse. Et ne labor hic, inquit, qui, te adhortante, susceptus est, inferaciter fiat, non ejus modo, cujus meminimus, sancti scilicet Remacii, sed et ceterorum nostræ sedis pontificum tempora et gesta, quæ undecumque potuere corradî, ad nostra usque tempora collegi. Mirum sane est, Harigerum de S. Gondulpho non plura scripsisse, eum episcoporum gesta, quæ undecumque potuere corradî, collegisse. Fateor quidem hoc argumentum negativum non omnino concludere; sed tamen rationem præbet suspicandi, aut nunquam ante Harigeri ætatem proluxiora S. Gondulphi Acta existisse, ut ea forte periisse in vastatione Normannorum, qui, teste Sigeberto in Chronico ad annum Christi 882, juxta Mosam in loco Haslou consistentes, Leodium, Trajectum, Tungros, Coloniam Agrippinam, Bonnam cum adjacentibus castellis comburunt : Aquis in palatio equos stabulantes, oppidum et palatium incendunt; præterea monasteria Stabulau, Malmundarium, Indam, Prumiam.*

vel veraci can-
dore confirma-
mus.

13 *Si quis contendat, imo evincat (hoc tamen futurum non arbitror) Acta S. Gondulphi, qualia jam habemus, Harigero antiquiora esse, dicam, Harigerum prudentiorem fuisse, quam ut hujusmodi fabellas scriptis suis insereret : hic enim maluit verax esse, quam disertus videri, uti in eodem præœnio significat his verbis : Longe quidem, mea sententia, ab oratoris optimi excellentia me ratus differre, qui plurima paucis absolvere, pauca plurimis protelare, vel magna extenuare, maxima et minimis efficere, lata anguste, angusta late, vulgata decenter, decentia intellectualiter, nova usitate, usitata nove, et id genus plurima valeat delibare; cui et a Poëta præcipitur : aut famam sequere, aut sibi convenientia finge. Nec, ut scholares posito themate, quibus verbis uti potuit, qui injuriam passus est, vel ille qui intulit, aliquid finximus frivolum, imo nec creperum, id est dubium. Vides Harigerum contemptis vulgi rumoribus et rhetorum ornamentis dubiisque narrationibus tantum certa et explorata voluisse litteris mandare.*

Ut dicam, quod sentio, ex his omnibus suspicor, D post Harigeri tempora magnam Actorum partem confictam fuisse : nam fuit posterioribus præsertim sæculis puerilis, ne dicam impius, in quibusdam hominibus pruritus confingendi nomumquam etiam sub ficto veterum scriptorum nomine proluxiores Legendas de iis Sanctis, quorum Acta aut jecerant aut ignorabantur. Forsan idiotæ quidam innocenter (imprudenter tamen) similes Legendas conscripserunt, ut satisfacerent imperito vulgo, quod vix sanctos credit eos, quorum longam et prodigiosam vitam non legit. Non dubito, quin S. Gondulphus eximia vitæ sanetitate claruerit, ejusque virtutes magis Deo quam hominibus notas veneror. Sed sciens Sanctos, qui omnes veris laudibus abundant, fictis encomiis non delectari, falsa a veris discrevi. Nunc duplicem S. Gondulphi Legendam, quamvis de fictione suspectam, lectoris oculis et crisi subjicio.

VITA PRIMA

Partim suspecta

Ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris cum aliis collato.

Beato autem Monulpho de medio facto, pretiosus confessor Christi Gondulphus de primis Lotharingiæ * oriundus, ab universo regno, et universis civibus electus, consecratur episcopus, omniumque postposita diligentia rerum temporalium, totus fertur in Deum. In augmentum enim virtutum nunquam sibi defuit Deus virtutum, quo mediante, potens in opere, et sermone, disponebat jura regalia ecclesiarum et legalia. In omni etiam castello, et oppido, in quibus nondum erant, ædificari jussit ecclesias, consecrans illas Domino.

S. Gondulphus
post pia opera
et ædificia.
* al Lotharie

5 In hoc igitur studio dum desudaret, die quadam contigit eum iter habere juxta civitatem Tungrensem. Et accedens propius, dispositionem ejus, quotidianosque maris accessus miratur a, præponens eam Babylonici atque Romæ. Obviansque seni petit, quæ ecclesiarum ædificia, quæ regum fuissent palatia. At ille inter cetera ostendit illi palatium, quod in honorem Octaviani Cæsaris constructum erat, a quo et ipsa civitas dicta est Octavia. Dehinc ædificium, in quo beatus Servatius dudum manserat, ad sanctitatis indicium inter cetera minus * dirutum. Iluc se protinus conferens Episcopus, notansque in quibus vel sederat, vel steterat locis, ponit genua cum lacrymis universa deosculans.

destructam ut
dem Tungren-
sem, ac S. Ser-
vati domum.

a

* al domus

3 Cum autem in eminentiori loco civitatis Virgini Mariæ olim dicato diversi generis virgulta vidisset conscendisse, vestem suam scindens, caputque pulvere spargens, in terram procidit. Inde consurgens conversus ad Dominum dixit : Ecce Sion tua Domine, ecce Hierusalem nostra, sed quomodo desolata est, quomodo devastata ! Siccine abolitur hæc regia cæli ! Absit hoc, Domine, nec enim potero videre. Et conversus ad suos ex universa jussit convenire provincia, qui eam

restaurare
statuit:

A eam citius innovarent, ibique deinceps habitarent.

4 Hæc illo agente, recordatus Dominus malorum, quæ fecerat urbs illa superba, sancti Servatii zelans injuriam, subito redit ad vindictam, luporumque gravissimorum invictam multitudinem, in præsentia sancti Pontificis civitatis, perfidos jussit devorari colonos. Quod constructum fuerat, ultrix flamma consumpsit, cetera fulgur comminuit; terræ motus insuper pergama *b* multa subruit adeo insolens, ut ipse Pontifex mortem evadere desperaret. Intelligens tandem divinis decretis non fore obviandum, reversus ad suam sedem, quod contra voluntatem Dei inscius attemperaverat, pœnitebat, quousque divina revelatione consolatus est sibi dicente: Pax tibi; noli timere, Dominus tecum. Ad æternæ beatitudinis præmia tandem illum Domino vocante, decimo septimo Kalend. Augusti ex hoc seculo migravit. Et quia non impar est meritis juxta prædecessorem suum beatum Monulphum sepelitur in medio ecclesiæ beati Servatii.

ANNOTATA.

a De hoc maris æstu satis dictum est in Comment. præv. præsertim num. 11.

b Per pergama hic intelligo ædificia vel palatia altiora: nam præter arces Troianas, quibus hoc nomen fuit, postea loca editiora sic appellabantur, ut testatur Servius in illud Virgilio: Trojam incensam et prolapsa videntem Pergama.

VITA SECUNDA

Multum interpolata.

Ex Ms. Rubecæ-Vallis prope Bruxellas cum aliis collato.

Hinc sequitur electio pretiosissimi confessoris Christi et Antistitis beati Gundulphi, qui moribus et continentia atque eruditione nulli priorum inferior, nulloque ignobilior, regebat digne sanctam Treverensem ecclesiam multo etiam tempore. Hic namque, ut relatione quorundam fidelium audivimus et agnovimus, magnis ex natalibus, primis videlicet Lothariæ extitit oriundus ac Trajecti nutritus. Illo itaque in tempore hæc civitas et hæc ecclesia major erat in tota provincia: in hac siquidem civitate, Spiritus sancti præeunte clementia, ipse fortis et nobilis tyro non sine magna gloria militavit Christo; hinc nomen ipsius longe lateque claruit, magnumque enituit.

2 Beato igitur Monulpho de medio facto, ille ab universis civibus electus, ipse ab universo regno in solum pontificale erectus consecratur episcopus, omnique deposita temporalium diligentia rerum, totus fertur in Deum. Hic revera in simplicitate columbæ et in astutia serpentis ministravit in oculis Dei omnipotentis. At ne forte sit in ratione damnationis, quod accepit a Domino in ratione benedictionis, omnem curam regimi-

nis in populo, quibus maxime credebat, commisit, ad perfectionis summam salutisque perpetuæ in gloriam id fore dignissimum judicans atque utilissimum, si terrenis exutus inhæreat omnino cælestibus. Quapropter in domo Domini jugiter manens sacrisque mysteriis fideliter inhærens, divinus divinam agebat vitam.

3 Considerans autem omnem civitatem suam omni honore sacro in Domino florere, omnique religione in Christo fervere, ecclesias a longe remotas circuit, et quod verbo plantavit, signis ac miraculis rigavit. Erat in diebus illis juxta mare regio *b* quædam multis affluens divitiis, sed notitiam Dei nondum habens summi et veri; illam visitare, illam Domino parare nisus est, de cælo missus, gratia quoque agente superna in brevi multos illorum ad fidem convertit, templis, in quibus colebantur idola, mox subversis, in honore Principis cælorum ejusque Sanctorum novas condidit ecclesias, eisque ad servendum ministros posuit idoneos, et quot per eas diabolo subtrahebat, absque mora per se Domino consecrabat.

4 Deinde ad alias transivit provincias; quibus ad Christum conversis et in fide digne firmatis ad suam redire festinavit urbem, extra quam diutius manere sanctissima ejus anima non potuit ferre *c*. Ad sepulchrum namque excellentissimi atque serenissimi confessoris Christi atque antistitis Servatii, apud quod in throno residens pontificali, quasi unus de paradisi fluminibus, prædicando, monendo atque docendo episcopatus sui terram irrigavit universam, quotidianisque divinæ conversationis et virtutis reficiebatur deliciis: etenim ibi de manu ejus visum recipiunt cæci, gressum claudi, leprosi mundantur, diversæ infirmitates curantur; ipsi quoque dæmoniaci, gravioribus ligati catenis, mox, ut adveniunt, et ab infestatione inimici solvuntur, et a nexibus.

5 Quapropter ejus gloria mirabiliter crevit in omni ecclesia, illos autem, qui curati sunt, fidelis dispensator Christi beatus Gundulphus collegit et fovit, donec juxta votum confortati et consolati cum gaudio quisque remcavit in sua. Hæc profecto videre quis non optaret, quis non gauderet? Ille nimirum egregius sacerdos Christi optavit, et devotissimus ordinavit, immo desideravit, imoque nisi ex necessitate inevitabili aliquando deesse noluit; nec sibi, quæ fiebant, virtutes assignavit, timens ex hoc verbum Domini, Qui se exaltat humiliabitur. At quia mentem suam in radice humilitatis fundaverat, in partem alteram nec flecti noverat, utpote cui Spiritus sanctus præsidebat rector, jure ab omnibus et in omnibus exaltari meruit et honorari.

6 In argumentum ergo virtutum numquam ei defuit Dominus virtutum, quo præsentate, potens in opere ac sermone disponebat jura regalia, ecclesiastica, et legalia. Potenter itaque in universo agebat regno et in omni castello et oppido, atque in quibus nondum erant, ædificari jussit ecclesias, attendens illud Salomonis: Quodcumque potest manus tua, instanter operare. Illas videre, illas Domino consecrare citius exivit et quod minus erat in divinis adimplevit, semper laborans ad

EX MS.

claret apostolico zelo.

a

b

E

et veneratione erga S. Servatium.

c

cujus cultores paterno fovet.

F

Post pia quædam officia.

red dicitur
reclinetur, et
xvi Julii mori-
tur

b

B

S. Gundulphus

C

* bene Troje-
tensemfuit S. Monul-
phum factus
episcopus,

EX MSS.

ad hoc ut secrete mereatur videre Deum deorum in Sion.

destructam
Tungrensem
civitatem.

7 In hoc ergo studio cum desudaret, juxta civitatem contigit eum quadam die iter agere : et accedens propius altitudinem ejus et latitudinem, quotidianaosque maris accessus aliaque multa, quæ nusquam erant in terra, miratur : præponit eam Babylonæ, præponit eam Romæ : nihil huic simile æstimat in urbibus Asiæ : interim petit sibi designari, quæ [fuisent] ecclesiarum ædificia, quæ regum palatia. Ait ei quidam inter cætera : Hoc, pater, negotium nequaquam est hominum ; est autem, sed illorum, quorum eonversatio est cum angelis cælorum ; tamen quod audivi, quod agnovi, tibi revelabo. Hæc dicens apprehendit manum ejus, et duxit eum per omnia loca ædificiorum, ostendens et palatium quod in honorem Octaviani Cæsaris constructum fuerat, a quo et ipsa civitas olim dicta est Octavia d

d
et S. Servatii
domum,

8 Ilinc progressus pusillum, locum, in quo vir angelicus, magnificus beatus Servatius, manere consueverat, ac ædificium ostendit ejus, revera miræ et admirabilis sanctitatis ob judicium Christi, fidelibus ob solatium, inter cetera minus dilapsum minusque destructum. Iluc protinus se contulit Episcopus, et diligenter notans loca, in quibus sederat vel steterat beatus Servatius, genua ponit, oscula figit et universa osculando piis irrigat lachrymis : hæc autem cum præ misericordia inspicere non valeret, exiit et ad alia tetendit. In loco vero altaris et sanctuarii, quod erat supereminens et honorabilius universa civitate, quodque erat ipsius Martyris Domini Salvatoris dedicatum majestati, virgulta diversi generis ascendisse ut vidit, vestem, qua indutus erat, scidit, et caput pulvere conspersus decidit in terram quasi mortuus.

restaurare
volens,

9 Facto autem quasi horæ spatio, elevans se dixit : Ecce Sion tua, Domine, ecce Hierusalem nostram, sed quomodo vastata est, quomodo desolata ! O malitia hominum ! O invidia dæmonum ! Per vos cælum deseritur, per vos malitia * desolatur. Quid ergo erit ? Tonsa et cæsa permanebit hæc regia cæli ? Absit hoc, Domine : neque enim poterō videre. Et conversus ad suos ex universa jussit venire provincia, qui eam citius innovarent, ibique deinceps habitarent. Hæc dixit, et surgens, iter, quod incepit, peregit. Cum vero rediret, et quod factum est placeret, aliquod diebus illic morari disposuit.

divinitus impe-
ditur,

10 Mansit itaque et lætatus est vehementer. Dominus autem non immemor, quæ fecerat mala urbs illa superba dilecto dilectissimæ Genitricis suæ consanguineo, e lupos vesperinos et gravissimos in medio eorum deve-

nire fecit, et quotquot invenerunt, in conspectum ipsius Pontificis jussit devorare colonos. Quod constructum erat, ignis consumpsit, cætera fulgur combussit ; etiam inter alia pericula terræ motus adeo magnus et frequens, ut ipse Antistes mortem evadere desperaret. Surrexit ergo continuo et abiit, nec ultra redire tarduit *, per omnia gratias agens Deo, quia in hoc non periit iudicio.

11 Ad civitatem iter suum regressus, quod quasi nescius gesserat, flendo, jejunando, aliisque bona opera, [exercendo] adjuvante se Deo, et pii patroni interventu annuente, sumopere delere studuit ; semper habens in corde, semper in ore, quæ fecit Saul rex contra Dominum, et timuit valde ; nec desistit, donec nocte quadam in visione, ut ipse ait f, dictum est ei : Pax tibi, noli timere ; Dominus tecum. Ex hoc verbo beatus Pontifex quanto certior ex consolatione, tanto amplius laborabat in omni divina operatione. Ad supernæ igitur repromissionis gaudia et æternæ beatitudinis præmia Domino Jesu vocante, xvii Kalendas Augusti, quo die antecessor ejus Monulphus, ex hoc seculo ad Superos transiit : et quia non impar est meritis, juxta eum sepelitur in medio ecclesiæ illius incomparabilis viri gloriosissimi Servatii ad gloriam et laudem Regis cælorum, cujus regnum et imperium sine fine permanent in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a In Ms. codice Trajectensi sic ea habentur : Ecclesias suæ diœcesis, aliasque longe remotas circuit.

b Quænam sit ea regio, tunc temporis adhuc idololatrica, non fuisse dixero. Ceterum de apostolica hæc excursionem non meminit Ægidius ab Aurea Valle, nec Ms. Lovaniense, nec Ultrajectinum. Eadem tamen memorat codex Trajectensis recentiori charactere conscriptus.

c In Vita S. Gondulphi, Actis Servatiani inserta, interponuntur sequentia : Sed diu residere haud datum : cum enim fama virtutis et prudentiæ apud omnes reges principesque vigeret, ad negotia diversa componenda sæpius evocabatur. Reliqua vero de S. Servatii sepulcro illic omittuntur.

d Hæc fabula omnibus Mss. inserta est ; atque de ea satis dictum in Commentario prævio.

e Illic alludit auctor ad consanguinitatem S. Servatii cum Deipara ; sed hanc fabulam jam dudum refutavit Henschenius in Exegesi præliminari antotomum VII Maii cap. 11.

f In fragmento, Vitæ Servatiane annexo, ea sic leguntur : Ut ipse postea referre solebat. At de hoc ipsius Sancti testimonio in reliquis Mss. alatum est silentium.

DE S. VITALIANO EPISC. ET CONF. CAPUÆ ET CATAGII IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

§ I. Cultus et Acta.

Inter Sanctos, quos sæpe diximus Romano Martyrologio a Baronio primum insertos, numerandus omnino est hoc die S. Vitalianus, incerti temporis Capuanus episcopus, ex istius ecclesie Breviario, seu ejus potius Calendario acceptus, ubi teste Michaële Monacho, in Capuano Sanctuario sic refertur: Vitaliani Capuani episcopi et confessoris dupl. Baronius legit: Capuæ, S. Vitaliani episcopi et confessoris; nihil in notis adducens præter jam dictum Capuanum Breviarium. Neque alia exstat Sancti, pro Capuanis alibi prorsus incogniti, in ullis sacris Fastis aut Martyrologiis memoria: quæ enim inter auctaria Usuardina signatur ex codice Vaticano caractere Longobardico scripto, notatoque numero 5949, de antiquiori aliquo cultu certiores nos quidem reddit, at dubios ferme relinquit, an utrobique sermo sit de eodem Sancto eoque Capuano episcopo, quandoquidem Beneventum diserte exprimitur, nulla Capuæ facta mentione. Verba codicis istius sunt: Beneventi, natalis sancti Vitaliani episcopi confessoris, ubi vides, ex rei natura obviaque acceptione, Benevento Sanctum ipsum potius quam Capuæ adscribendum esse.

2 At enim ex ea parte odiosa investigatione liberamur, conveniunt siquidem Beneventani, sanctum Vitalianum, tametsi apud se aliquando depositum, suum non esse, sed Capuanum antistitem: nam quemadmodum Marius Vipera archidiaconus Beneventanus, urbis istius Sanctorum illustrator, ad Vespasianum, Capuanum Vicarium olim scripsit, Beneventi in monasterio S. Victorini asservatur codex Longobardicus, habens hæc verba: Beatus pater Joannes antistes Beneventanus corpus S. Vitaliani episcopi Capuani, a collabente ecclesia Montis Virginis Beneventum transtulit, et in ecclesia beatæ Mariæ Virginis cum multis aliis Sanctis locavit; quæ a præfato Vespasiano sese accepisse testatur Michaël Monachus in Sanctuario suo Capuano pag. 41, ut jam satis securi simus, eundem esse S. Vitalianum qui Capuæ, ut istius urbis episcopus hoc die Officio duplici colitur; Beneventi autem, ut istic aliquando depositus, a citato Martyrologio recensetur: utinam æque perspicuum reddi posset, quis ille beatus Joannes antistes Beneventanus fuerit, qui corpus S. Vitaliani episcopi ex Monte Virginis Beneventum transtulerit, unde Sancti nostri ætas aliquousque retegeretur.

3 Sic ibi subjungit laudatus Monachus: Ceterum ille beatus Joannes, ut habent Beneventana monumenta, successit S. Barbato, qui S. Barbatus obiit inchoato anno DCLXXXII, ipse autem beatus Joannes obiit anno DCCXVI. Hinc oportet asserere, S. Vitalianum vel proxime autecessisse, vel proxime successisse S. Decoroso episcopo Capuano, qui coævus fuit S. Barbato. Hinc quoque colligimus, corpus S. Vitaliani, quod a Papa Calixto, hac

iter faciente, dicitur Benevento Catanzarum fuisse translatum, fuisse quidem eo translatum anno MCXX, quo scilicet anno Calixtus Beneventi fuit. Hic paucis multa connectit Sanctuarii scriptor, quæ si vera sunt, ruere necesse est totam posthutam sancti Vitaliani historiam a Paulo Regio Vici-Equensis episcopo, de Sanctis Neapolitanis parte II adornatam, ubi per tria capita fuse ea describit, quæ post S. Vitaliani sepulturam accidisse supponuntur: nec satis subsistit ipsa sacri corporis Catanzarum seu Catacium Calabriae urbem vulgatissima translatio, ut sequenti paragrapho operosius discutietur, hic nobis Capuana primum versanda sunt.

4 Capuana appello, quæ Capuæ aut circa Capuam in vita et post mortem, in ordine ad Sancti Acta et cultum gesta sunt; in quibus primum observandum occurrit quod Legenda in Breviario apud laudatum Monachum in novem breviores lectiones divisa, non nihil obscura sit, nullis plane historicis characteribus prædita, ex quibus vel in solam S. Vitaliani ætatem deveniri possit, adeo ut si Capuæ nomen abesset, ad alias ferme quaslibet regni Neapolitani urbes tota historia commode referri posset, ut facile intelligas, multis post Sancti obitum sæculis scriptam esse, oblitterata prope vel saltem plurimum obscurata ejus memoria, sic ut non nulla fortasse aptata sint, quæ de episcopo alio, calumnias et injurias a suis passo, confusius narrabantur; unde quis merito suspicetur, multa simul commixta, quæ modo pervium non sit satis accurate distinguere, præsertim ut Acta illa edidit laudatus Paulus Regius, ad novem magna capita per xxx facies in forma quarta excusa, nempe a pag. 280, ad 311, longissima oratione ea prosecutus, quæ melius a Ferrario, et hodierno Capuano Officio unica circiter facie continentur.

5 Melius, inquam, saltem minus male, neque enim omnimode placere possunt, quæ ibi et paulo fusius apud prædictum Michaëlem Monachum commemorantur, cujus Lectiones novem infra describentur, compendiosius in hodierno Officio Capuano et Catacensi contractæ. Habeo istud præmanibus excusum Neapoli apud Novellum de Bonis anno 1669, ex quo tres Lectiones hic in specimen subjicio. LECT. IV. Vitalianus Capuæ natus, morum innocentia vitæque sanctimonia ab infantia conspicuus, episcopalem ipsius civitatis thronum omnium consensu promeruit. Quam dignitatem adeptus, vitam absque querela in omni castitate et humilitate usque ad senectam perduxit: viduis enim ac pupillis alendis, consolandis afflictis ægrisque curandis, animis denique corporibusque omni ope juvandis adeo feliciter et exacte incubuit, ut se verum patriæ patrem comprobaret. Satis patet, opinor, vaga hæc esse ac communia omnia, atque ad sæculum quodlibet revocabilia. Neque id mirum; nam ubi Sancti ætas ignoratur, haud

FORTE SÆC. VII.
Etiā Beneventi
alibi signetur.

NUM. 1101. 588.
solentur Bene-
ventani.

de tempore quo
ad se translatus
fuerit incert.

Non minus du-
bita est ejus Le-
genda.

nec satis subsi-
stunt.

AUCTORE
J. R. S.

haud sane facile est, gestorum ejus exactam rationem reddere: quod si vitam in omni castitate usque ad senectam in episcopatu perduxit, non satis apposite ei applicantur quæ habet sequens lectio hujusmodi:

quæ in hodierno
Capuano Officio,

6 LECT. v. Sed eum ejus sanctitati hostis humani generis infensus esset, viros improbos concitavit qui Seni innocenti impudici-
tiae crimen imponere hac instructa calumnia conati sunt. Vestes muliebres clam in ejus cubiculum, propriis subductis, injecerunt; cumque de more ad matutinum Officium con-
surgeret, vestes, quas reperit, assumpsit, atque his indutus, ad ecclesiam pergens, lu-
dibrio habitus est. Nam perditissimi impostores profinus clamarent, eum qui aliis casti-
tatem prædiaret, eum mulieribus versari, adeo ut nec vereretur illarum vestimenta ge-
stare. Ab impiis itaque captus, cum dice-
ret, se ab aliis potius quam a liliis hæc pati debuisse, culeo insutus, in mare projectus est; divina tamen providentia eum servante, incolumis ad portum Romanum pervenit. Hic viri improbi dicuntur accusatores, apud Regium
B sunt lascivi juvenes, apud Jacobum Jordanum in Chronico Montis Virginis lib. I, cap. xvi scelerati sacerdotes; non cohærent: nec magis quadrat tota accusatio in virum senio gravem. Adde, cras-
sum esse stratagema, suppositionem vestium, quam facile adverterit Senex, saltem si vigilasse su-
ponatur. (Qua autem tempestate dicuntur impostores illi eo progredi potuisse, ut Episcopum culeo in-
suerent, ipsumque in mare, ut hic habetur, vel in fluvium Lirim (Garigliano) projicerent. Porro subsequens prodigium variis coloribus a Regio depingitur.

quantumvis
paucis de eo
memorantur.

7 LECT. vi. Tantum scelus pœna statim divinitus inflictâ vindicatum est; nam tanta siccitas terræque sterilitas in finibus Capuæ esse cœpit, ut nulla ibi seges vel herba gigneretur. Cives autem id sibi merito evenire intelligentes ob crimen patratum in Episcopum, facti pœnitentes, conquisitum et in-
ventum orant, ut reversus in patriam, his qui in eum peccaverant, veniam daret, qua impetrata, sanctoque Antistite in pristina sede restituto, copiosi illico imbres exundarunt. Verum ille finem vitæ appropinquare præ-
sentiens, in montem qui Virgilii dicebatur, secessit, ibique exstrueta B. Virgini ecclesia, paulo post obdormivit in Domino xvii Kal. Augusti, ac ibidem depositus multis miraculis coruscavit. Pœnam paucorum crimine uni-
versis infligendam, utut negare nolim, vellem sane, et ea satis firma fide subsisteret. Secessum in Montem Virgilii facile admitto; non item, quod alii adjungunt, ex arcula sacra, ibidem a Sancto Virgini Deiparæ dedicata, nomen Montis Virginis contraxisse, quod multis post sæculis inditum est. His non contentus Regius alios Sancti secessus memorat, in quos sese receperit, priusquam in prædictum montem conscenderet. Fateamur, historix isti, non undequaque certæ, magnum ornatum accessisse. Id in dubium revocari non potest, quod pridem Capuæ cultus fuerit S. Vitalianus, quodque, ut notat Monachus pag. 521, in diœcesi Calvensi extiterit ejus ecclesia, in Casertana quoque, neenon in Cajacensi, una in loco Baluxiano, et altera in Campora longa.

Satis nobis est,
certa cultus in-
dicia reperiri:

8 De cultu itaque, ut semel dicam, dubitan-
dum omnino non est; de variis historix totius ad-
junctis dubia nonnulla viro Cl. Dominico de Geor-

gio, amicissimo æque ac zelosissimo Sanctorum D
gloriæ promotori, alisque eruditis proponenda transmiseram, ad quæ inter alios sincere et can-
dide respondet vir eruditus ac eruditissimus eccle-
siae Capuanae Canonicus Theologus Alcius Sym-
machus Mazochius, veteris Capuæ historix modo
intentus, mecum plane sentiens in iis quæ toto hoc
Commentario, ad historicam normam expendenda
susceperam: id vero præterea suggerens, quod ad
sequentis paragraphi disquisitionem pertinet, re-
fertur alicubi vetus Ms., in quo notatur, sacrum
corpus S. Vitaliani a Calisto Papa donatum fuisse
Guilielmo Apuliæ duci, qui obiit anno 1127,
ut sic facile Catanzarum circa ea tempora perve-
nisse intelligamus: nisi prævaleat scheda alia Ita-
lica, ex Virgineo monte anno 1668 accepta, qua
asseritur, multo citius, nempe anno 970 Ottonem
Imperatorem Benevento illud accepisse, dum Græ-
cos debellaturus in Calabriam festinaret. Hæc obi-
ter dicta sufficiant, ut clarius perspiciamus, quam
sunt certa quæ ad S. Vitaliani cultum pertinent,
tam esse ambigua, quæ ejus ætatem, inventionem
et translationem circumstant, ut mox paulo plu-
ribus explicabitur.

9 Prætereunda silentio hic non est Legenda ali-
qua latina manuscripta, quæ apud nos exstat,
nescio unde accepta, sub titulo, Divi Vitaliani
episcopi Capuani Vita, quam multo rectius ap-
pellaveris, orationem panegyricam amplam et in-
flatam, qua pluribus figuris oratoriis quaquaver-
sum diffusis, eadem ferme describuntur, quæ jam
brevius complexi sumus, additis novis dubiis, et
binis ad calcem miraculis, cum brevi translatio-
nis Catacensis historia, de qua proxime fusius
agendum erit. Meram autem orationem esse, pro
concione fortasse alicubi pictam, hinc colligi potest,
quod hujusmodi epilogo seu peroratione concluda-
tur: Ex hac rerum gestarum Vitaliani glo-
ria, unusquisque vestrum, fratres carissimi,
studio cfferri debet ad res divinas contem-
plandas etc. Descriptionem illam qualemcumque lu-
cem mereri non censuimus, quod nihil omnino
contineat lectoris attentione dignum, utpote mera,
ut plurimum, verbositate diversa a jam datis, et
infra dandis prolixioribus Monachi lectionibus;
quas paulo tolerabiliores putavimus, certè sufficien-
tibus difficultatibus obnoxias, ut plures ex tali sar-
ragine accersendæ non fuerint, non magis quam ex
Paulo Regio aut Jacobo Jordano, quorum nomina, F
in ordine ad S. Vitaliani Vitam, satis est indicasse.

10 Atque hæc hætenus de Sancti Actis et cul-
tu, prout hic ad Capuanos et circumvicina loca
restringitur; aliam nobis satis ambiguum dis-
quisitionem præbent Catacenses seu Catanzarienses
in Calabria, ad quos sancti Vitaliani corpus trans-
latum volunt a Calisto Papa II, alii eum laudato
Michaeli Monacho, in dicto Sanctuario, anno
1120, alii cum illustrissimo Regio, ex instru-
mento inferius producendo, anno 1122, quo ipso
nempe, in Calabriam profectus sit summus Pon-
tifex, ad componendas, uti aiunt, discordias in-
ter Guilielmum, quem Italiæ ducem appellant,
et Rogerium Siciliæ comitem ejus consobrinum,
quando etiam ecclesiam Catacensem consecraverit,
translata, anno præcedente 1121 Catacium Trium
Tabernarum sede episcopali, ut productis splendi-
dis monumentis probaresese existimant Catacenses,
sed quæ pridem ab Ughello convulsa sunt, Italiæ
sacræ tomo IX a col. 483. Et de his quidem obi-
ter meminisse sit satis; huc proxime pertinet in-
ventionis sacri corporis in Monte Virgilii, ejusque
Beneventum primum, deinde Catanzarum transla-
tionis

E
nam quæ Acta
aliqua Latina
narrant.

et translationis
adjuncta vult
dubia sunt.

A *tionis historia, varii generis adjanetis, non oscitanter examinandis, vestita: tum vero recentior S. Vitaliani reliquiarum revelatio ac visitatio a Nicolao Horatio, istius urbis episcopo instituta anno 1583, de quibus altero jam paragrapho disputandum est.*

§ II. Inventio sacri corporis, ejusdem translatio, et ultima Catacii seu Catanzari visitatio anno 1583.

Descriptio Catacii in Calabria.

B **H**uc nos ducit celebris S. Vitaliani veneratio Catacii seu Catanzari in Calabria, ubi tamquam primarius putronus coli dicitur. Est autem Catanzarum, uti describit Ughellus tomo IX, col. 483, parva et mediterranea civitas Calabriae, quae inter Crotoniensis et Locrensis terminum, et Albim annem, edito salubrique, et natura atque opere munito sita loco, sexto a mari Ionio milliari, aëris insuper temperie, situsque amenitate coaluit, sic ut haec tempestate inter primarias Calabriae urbes connumeretur. Hanc antiquam Graecorum coloniam fuisse scribit Solinus, amplam evasisse ex ruinis magnae Graeciae a Saracenis factis, indeque Cantanzarium dictam ab ipso montis fastigio ubi situm, Catanzorios graece, latine cacumen et culmen interpretatur; (*intellige a κατά et ὄρος supra montem, interposito sigma seu zeta ad suaviorem pronuntiationem.*) Alii volunt, post devastatam a Mauris Calabriam, a Flagitio Nicephori Constantinopolitani Caesaris copiarum duce, in trium montium planitie conditam, dictamque Catanzarum a verbo graeco quod significat sedeo (*saltem ex satis vicina affinitate a verbo καθίζω*) quod hae, condendae urbis loco delecto, hic consederint. Plura istie videri possunt.

quo Sancti corporis a Calixto II translatum sit.

C **12** En locum quo, ut jam dicebamus, translatum fuerit S. Vitaliani corpus e monte Virgilii, seu Virgiliaco (hodie Virginis) vel Benevento, quod non satis distinguere potest, sed certo a Calixto PP. II, cujus rei disquisitio paulo altius hic repetenda est. Lectiones proxime relatae et aliae paulo longiores Vitalianum relinquunt in memorato monte, neque ulterius Vitalianam historiam producant; ast illam longe fusius extendit laudatus Vici-Aequensis episcopus Regius, cujus excoptam italicam orationem hic latinam reddere operae pretium non existimavimus, eum vices ejus supplere commode possit brevius Monachi compendium pag. 41, quo sese fatetur Regii narrationem contraxisse in hunc modum: Vitalianus vita functus, indices majora miracula operabatur, ideoque sepulcrum ejus summa veneratione frequentabatur; at cum impii Saraceni Campaniam, et reliquas provincias occupassent, vastatis oppidis, dispersisque populis, non solum sepulcri veneratio, sed et sepulcri notitia penitus excidit. Unde hae Regius acceperit, nec distincte indicat ipse, neque ego aliunde colligere haec potui; eeterum hae ita ordinanda fuerunt, ut ad sequentem historiam via opportuna sterneretur. Sic ex ipso pergat Monachus:

an ante repertum a pastoribus disco ludentibus

13 Post multos annos pastores quidam disculudentes, pro disco, magno lapide utebantur, quem recedentes abjectum relinquebant. Paucis deinde post diebus, saepe

saepius observarunt, lapidem illum amotum e loco, in quem, vespere discedentes, rejece- rant, abjectumque reliquerant. Admirantur, de causa inter se perquirunt; et ecce singuli in somnis admonentur a S. Vitaliano, illum esse sui sepulcri locum, in quo toties discum invenerant. Re ad episcopum loci delata, refoditur terra, sepulcrum invenitur, corpus cum ingenti laetitia excipitur, et in monasterium Montis Virginis tandem transfertur. Calixtus Papa II, cum hac iter faceret, S. Vitaliani corpus venerari voluit, et cum Catanzari in Calabria degeret, illud illuc asportari mandavit, et condidit in ecclesia, quam in illa civitate consecravit, ibique hac etiam aetate, summa celebritate ac veneratione colitur. Haecenus (*subdit Monachus*) ex Vita ab episcopo Vici Aequensis Italice scripta, quam totum amplecti visus est, non sic tamen quin sibi aperte contradicat, dum ex Mario Vipera tradit saerum corpus Beneventum translatum fuisse, et quidem a B. Joanne antistite, atque inde demum Catanzarum transferri oportuisse anno 1120, ut ex ejus verbis habes supra num. 2.

14 Quo attentius haec omnia evolvo, expendo et discuto, eandem fateor, eo impleta magis a parere et quasi studiose involuta, nullo usquam occurrente solido aliquo vestigio ubi pedem tuto et certo figas. Aedis sacra a S. Vitaliano exstructa, ejusque et sepulcri eversionis per Saracenos historia, ejusdem miraculosa prorsus inventio per pastores disco ludentes; rursus novae ecclesiae in praedicto monte aedificatio, ac saeri corporis ibidem cultus usque ad conditum ista S. Guilielmi monasterium, et ad tempora Calixti PP. II; demum postrema ejusdem inde in Calabriam ab ipsomet Pontifice, vel ejus jussu transportatio, sola ferme Regii, sub finem saeculi XVI scribentis, auctoritate nituntur; praeter ea quae ex instrumento Nicolai Horatii Catanzariensis episcopi, infra dando, colligere aliquatenus potui; quamquam et instrumentum ipsam, qua parte translationem ejusque tempus recenset, non majori quam cetera fide subnixam sit. De repertis S. Vitaliani reliquiis fidem quidem facit haud dubiam; de tempore autem quo corpus istud Catanzarium adductum sit, deque identitate cum S. Vitaliano Capuano episcopo, non aequae liquet omnia, ut ex brevi rei deductione facere clarius intelligas.

15 Quemadmodum ex vero verum sequitur, sic ex dubio non nisi dubia manare posse, in confesso est. Imprimis igitur, non constat quo vere tempore vixerit, quid egerit, aut quo anno mortuus sit S. Vitalianus; nec magis scitur, quamdiu in Monte Virgilii corpus ejus sepultum manserit. Beneventanos audivimus, corpus translatum asserentes a B. Joanne episcopo Beneventano, quem Joannem ait Monachus obiisse anno 716, ut adeo ante id tempus Beneventi depositus fuerit S. Vitalianus; quod si verum est, corrui plane tota Saracenorū et ludentium pastorum, ac per ipsos inventionis Regia narratio. Ast cum Monachi chronotaxim tuendam non suscipimus, cum ridiculum videatur, Sancti non ita pridem, ut volunt, defuncti, reliquias transferri ex collabente ecclesia, quam ipsemet aedificaverit, contra quam paulo antecumdem ipsum Monachum ex Regio referentem vidimus. Unde eum quoque impugnat laudatus supra Jacobus Jordanus a pag. 193, candide et vere primum professus, grandissimam occurrere inter scriptores diversitatem circa tempus quo repertae, et locum quo translatae fuerint S. Vitaliani

AUCTORE
J. B. S.

E
que omnia valde recentia auctoritate nituntur.

F
Nec de Sancti aetate quidquam constat.

AUCTOR
J. B. S.

S. Vitaliani reliquæ. Id vero novum nobis prorsus non est, cum id passim deprehendamus in iis scriptoribus, qui de re incerta disputantes systemata et hypotheses liberrime fabricant, quibus gesta innecti posse sibi imaginantur, de præfigendo solido fundamento parum solliciti.

nec de translatione Beneventana.

16 Neque ab ea ratione multum abludivit Jordanus ipse, qui Monachi opinione pluribus impugnat, operosius inquit, quis inter plures Joannes Beneventanos archiepiscopos, ille fuerit, qui S. Vitaliani corpus transtulit. Et primo quidem satis evincit, nullum istius nominis sub fine sæculi VII aut sub VIII principium Beneventanam cathedram tenuisse; verum quo minus rem illam Joanni II, qui circa annum 755 floruit, adscribat, id ei obesse videtur, quod salvandas suscepit circumstantias a Regio descriptas, de Saracenorum depopulatione, miraculosaque per ludentes pastores inventione etc. de quibus Monachus haud ita sollicitè laborasse videtur. Urgentius pro altero Joanne, nempe ejus nominis V, episcopo ordine XLVIII, argumentum adfert ex Viperæ chronologia, etiam ab Ughello, tomo VIII, col. 79 adoptata, in qua pro medio sæculo X ista leguntur: Hac eadem tempestate fuit per episcopum nostrum Joannem a collabente ecclesia Montis Virgiliai, corpus S. Vitaliani episcopi Capuani Beneventum translatum, et in ecclesia sanctæ Mariæ Virginis, quæ hodie cathedralis est, honorifice collocatum; ex eadem bibliotheca Beneventana, in Legenda Sanctorum manuscripta part. I, pag. 176.

aut in ecclesia Montis Virginis,

17 Si hic hæssisset Jordanus, meritam aliquam laudem referret, at postquam hæc probabilia esse merito censuit pag. 195, territus quodammodo auctoritate Regiæ Legendæ, multa commiscens de oratorio S. Vitaliani a Saracenis (quo tempore coaccesserint, incertum) destructo, deque Sancti memoria eo modo prorsus amissa, torquet se vehementer ut inveniat tempus sufficiens inter Saracenicæ grassationes, et memoratam jam proxime Beneventanam translationem, quo S. Vitaliani memoria interire potuisse dicatur, ut idcirco sacri corporis inventionem ad alterum ut minimum sæculum removendam existimet. Accedunt et perimentia argumenta, primum Monachi, qui varia adoptans sibi que contradicens, vult inventum corpus translatum esse in monasterium Montis Virginis, sæculo primo XII extrui coeptum; alterum laudati Pauli Regii, rotunde asserentis, Calixtum Papam II anno 1119 illac transcuntem, idem ipsum S. Vitaliani corpus ex prædicto monasterio Catanzarum in Calabriam transtulisse, aut postquam eo advenerat, ad se adferri jussisse: quæ tamen omnia longe magis dubia et incerta sunt quam expressa Viperæ Chronico et alibi translatio Beneventana, veteri et certo monumento firmata, nempe memoria in antiquo codice Usuardino Florentino supra citato num. 1, quod mihi certe pluris est, quam ea omnia quæ a Regio, Monacho, Viperæ, Jordano et aliis disputata sunt.

aut demum quod Calixtus II Catacium unquam viderit,

18 Habes Jordani argumenta dicam, an scrupulos, æque ac fundamenta, quibus innituntur, vacillantes, ex quibus tamen atque id genus aliis procul accersitis suppositionibus ætatem, saltem obitum Sancti determinare aggreditur, non majori operæ pretio. Ut verbo dicam, post longam orationem eo tandem accedit, ut Regii opinioni sese accommodet, pagina demum 197 alia recentioris nescio cujus commenta refutans, quæ nec memorari digna sunt. Vellem equidem, et volent necum cordati omnes, majorem paulo operam sum-

psisset in investiganda vera epocha translationis Catacensis, Calixto PP. II tam rotunde et præfidenter adscriptæ, qua in re id primum quærendum probandumque erat, Pontificem istum in Calabria unquam fuisse aut Catacensem urbem vidisse oculis suis. Audi quid sentiat Ughellus tomo supra citato col. 484, occasione prætensæ consecrationis ecclesiæ, ab eodem Calixto factæ, sic scribens: Hanc voluit Calixtum II Papam consecrasse anno 1122, v Kal. Januarii: sed gratis videtur assertum: cum ex Actis Calixti apud Baronium aliosque haud colligi possit, Calixtum Calabriam adisse unquam: ut puto evidenter demonstrari posse; quidquid id nobis ad nauseam oggerant scriptores illi, quos jam abunde laudavimus. Videantur porro cetera, apud Catacenses pro indubitatis dudum recepta, quæ Ughellus ibidem supposititia esse, recte arguit, si non omnino evincit.

19 Et evincit certe quamdiu aliunde non ostenditur, Calixtum II Catacium usque percrisisse, cujus profectionis nec causa hætenus, nec verisimilitudo aliunde adducta est, quam ex iis ipsis monumentis, quæ apertissimæ novitatis vestigia præferunt. Pandulphum aliquis, Falconem, Ostiensem et Petrum Diaconum in subsidium advocat; verum ex iis nemo probaverit, Calixtum, sive in primo Beneventano itinere anni 1120, sive in secundo, anni 1121 (de quibus vide disserentes Antonium Pagium in Critica, et Franciscum in Breviario) Salernum ultra progressum. Quod autem ex diplomate Calixti apud Ughellum col. 501 id se demonstrare existiment Catacenses; si incaudierint, ei instrumento non fident. Datum dicitur Catanzarii . . . v Kalend. Januarii, Indictione xv, anno Dominicæ Incarn. MCCCII, pontificatus vero Dom. Calixti II Papæ anno quarto. Fallunt istic characteres chronologici omnes: etenim v Kal. Januarii, seu xxviii Decembris, quando in regno Neapolitano fuisse potuit Pontifex, adhuc stuebat annus 1121, et Indictio xiv: neque vero pontificatus ejus erat annus quartus sed secundus a 1 Februarii anni 1119; ut cetera non examinem quæ Ughellus merito suspecta ostendit. Quod si anno insequenti seu 1122 prætensam templi consecrationem accidisse velint, tum certe manifestioris falsitatis convincentur, cum eo tempore procul a Calabria abfuisse Calixtum, nimis quam evidenter constet.

20 Undecumque interim aut quocumque demum tempore Catanzarum pervenerint pretiosa S. Vitaliani lipsana, id certum est ex authentico instrumento, jam non semel allegato atque infra producendo, corpus alicujus S. Vitaliani anno 1583 sedente Nicolao Horatio, tunc Catacensi episcopo, repertum esse, quod ut inficiari nolim sacras exuvias fuisse Capuani istius episcopi, quo de modo agimus, id sane ingenue fateri cogor, de identitate utriusque necdum mihi sufficienter constare; quamquam enim in sæpe dicto instrumento num. 3 disertè asseratur, in marmore anteriori seu extimo altarioli quo reclusa erant plura Sanctorum corpora, lecta fuisse hæc verba, Corpus S. Vitaliani archiepiscopi Capuæ, hæc manifeste produnt recentiorem scripturam, ex qua eadem num. 2 haberetur, reliquias alicujus S. Hirenci (quales homonymi plures sunt) non alterius fuisse quam S. Irenæi archiepiscopi Lugdunensis et quidem unius ex LXXII discipulis Christi, nempe qui ad usque Severi Imperatoris tempora vitam produxerit, cujusque inventionem recolat Ferrarius in Catalogo generali xxii Junii: quorum omnium nec umbra apparet in S. Irenæi Lugdunensis Actis ad

ut pridem ostendit Ughellus.

F
At quisquis translationis auctor fuerit.

A ad xxviii Julii illustratis. Plura addere non oportet, ut quivis facillime intelligat, recentioris fabricæ hæc omnia esse, ex vulgi opinione nimis libere insculpta, atque ex vetustioribus epigraphis melius emollienda.

Corpus S. Vitaliani Cataceni repertum est an. 1583.

21 Multo simpliciores sunt, atque adeo et longe verosimiliores, imo veræ, ni fallor, inscriptiones inventæ in antiquis loculis, atque in pluribus laminis num. 7 sculptæ hoc modo: Corpus S. Vitaliani, uti et num. 8, Reliquiæ S. Ilirenci; unde patentissime liquet, de Capua aut Lugduno cogitatum non fuisse, dum utriusque Sancti reliquiæ in primis suis loculis depositæ fuere; uti neque tum cuiquam incidit, Fortunatum credere episcopum Tudertinum fuisse, ejusnominis Sancti sunt prope innumeri. Vident harum rerum periti, non uni dissertationi materiam hinc suppeditari, quam hætenus visum non est scrupulosius discutere: hæc ad intelligendam illustrandamque veritatem unice a me disquisita sunt, nec a Capuanis, opinor, nec a Catacensibus in aliam partem accipienda; non magis quam ab Auximensibus in Piceno, qui inventionem corporis, ejusdem S. Vitaliani apud se factam recolunt xvi Junii; B apud Ferrarium eo die in Catalogo generali. Mihi certe sus deque est, Capuæ, Beneventi, Auximi an Catanzari requiescant S. Vitaliani episcopi Capuani reliquiæ; colant postremi, uti coluere hætenus; nobis vero permittant ad normam nostram dubia a certis, falsa a veris discernere, discantque, ad veritatem historicam non orationes panegyricas sed firma ac solida auctoritatis momenta requiri. Sequantur modo lectiones Monachi, quibus inventionis seu visitationis instrumentum subjungemus: demum vero per modum appendix adicietur testimonium recentius totius Capituli Catensis, a Silvestro Aiossa ad Bollandum missum, de mamma olim e S. Vitaliani tumulo scaturiente, ut fusius ibi videbitur. En Monachi textum.

ACTA

Ex Lectionibus Michaëlis Monachi in Sanctuario Capuano a pag. 36.

Capuæ natus et ibidem episcopus.

C Martyrologium Romanum xvii Kalend. Augusti: Capuæ S. Vitaliani episcopi. Breviarium in Calendario; xvii Kalend. Vitaliani Capuani episcopi, et confessoris dupl., et in Officio; In Sancti Vitaliani episcopi et confessoris, LECT. I. Igitur sanetus Vitalianus Capuanæ civitatis editus, et nutritus, cum bonis polleret moribus, per Dei providentiam ordinatus est in eadem civitate episcopus. Vivens in castitate, atque simplicitate, eleemosynas sine cessatione, prout poterat, pauperibus erogabat: viduarum, atque orphanorum assiduus erat nutritor atque consolator: tristis ad eum quicumque adventasset, lætus revertebatur; qui æger, in Dei virtute, et ejus meritis sanabatur: pulcher aspectu, mente præclarus.

pluribus virtutibus ornatus.

2 LECT. II. Rectus in omnibus; nullus umquam eum in aliquo crimine, vel odio, seu iracundia, vel detractione invenire potuit: sed in omnibus præclarus, et modestus, humilis atque mansuetus, et simplex Julii Tomus IV.

in omnibus erat: et sic sibi vixit in seculo isto, ut in omnibus viveret, nullum spernens, nullum lædens, nullum despiciens; contumelias despiciebat, odium vitabat. Qui eum omnibus diebus vitæ a juventute sua sie viveret, invidus diabolus, qui humano generi numquam defecit in adversis, et qui in abditis ejus multa perpetravit, et semper eum Dominus in omnibus suo servo subdit; tamen palam ei suos satellites ita induxit.

EX MS.

3 LECT. III. Cum esset annorum septuaginta, ut eum Dominus probatum sibi inveniret, sicut aurum ab igne, invidiose quidam maligni contra eum falsum testimonium cogitantes, dicunt: Habeamus consilium, forsitan illum deponimus ab episcopatu et de nostris oris ejiciamus, ac unus ex nobis hunc honorem recipiat. Consilio hoc iniquo inito, falsiloqui accusaverunt eum, scorticinium eum meretricibus commisisse; coadunati sunt multi, in hoc malum consentientes, dataque pecunia, quadam nocte ex eis quidam clam ejus cubiculum introgressi, vestimenta cum calceamentis, quibus sanetus Vir indui solebat, tulentes, vestimenta mulierum ibidem, E calceamenta similiter posuerunt.

pravis hominibus displicet.

4 LECT. IV. Ille, ut erat solitus, cum hora evigilandi surgeret, simplex ut erat, et rectus in omnibus, præ sollicitudine orationis, vestem, quam invenit, se induit, atque calceatus mulieris calceamenta, ad orationem perrexit: loquente prophetico sermone; Anni nostri sicut aranea meditabuntur, dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni; si autem in potentibus octoginta anni, et plurimum eorum labor et dolor. Hora autem matutinali adhibita, sicut mos est, populi, clerique congregati celebraverunt Officium.

qui vestes mulieres supponunt;

5 LECT. V. Quo expleto, dieque lucescente, ut soliti erant populi resederunt omnes ante fores Episcopi Capuani: at illi mali proditores, Judæ similes, canesque garruli, per rapida ora talibus pravis resonabant sermonibus: Audite populi scelus tam pessimum, quod iniquus iste noster Episcopus operatur quotidie: nobis enim prædicat castitatem, ipse vero scorticinium eum meretricibus agit: prædicat humilitatem, ille se in superbiam erigit: dieit se mulieres odire, et diebus ac noctibus cum ipsis manet, comedit, et bibit: nam si nobis non creditis, oculis vestris aspiciate, operibusque credite, quibus calceamentis et vestibus induitur.

quibus induitur apparens.

6 LECT. VI. Audiens hoc vir Domini Vitalianus ingemuit; confortatus tamen in Domino, facto silentio, ait ad illos. Audite filii: verum dicitis, quia ego peccator sum, et multa mala Deo meo egi! Unde et istud super me induxistis: hoc tamen ab aliis pati debui, non a vobis, qui filii, et heredes estis Ecclesiæ: et aspiciens in cælum dixit: Tu Deus, qui cælum terramque tua gubernas dextra, qui scrutaris renes, et corda, et scis omnia, antequam fiant, destrue hoc falsiloquium: valeque dieens, abiit.

calumniam patitur et urbem deserit.

7 LECT. VII. Insidiatores vero illi, sicut a fidelibus viris Deum timentibus audivimus, perrexerunt post illum, et comprehendentes, miserunt in eorum et insuentes jactaverunt in mare. Remigante vero illo, Dei providentia, pervenit in portum Romanum sanus,

In mare projectus servatur:

1 A MSS.

et integer. Ab illo etiam die usque sex menses, et dies viginti expletos, quo vir Sanctus inde ejectus est, ibi non pluit, tantaque illis sterilitas advenit, ut ibi nulla seges, vel herba gigneret.

sed peniti Capuani ipsum reducunt:

8 LECT. VIII. Cum jam itaque tanto tempore in urbe illa, vel in ejus regionibus non plueret, cognoverunt, quod propter Honorem Dei hæc advenissent eis. Contristati valde, et contriti vehementer, ubi esset Vir Dei, requisierunt; ad ejusque pedes provoluti, veniam postularunt. Ad hæc sanctissimus vir Dei Vitalianus, ut erat pius et misericors, non illis malum pro malo reddidit, sed ut vidit totis præcordiis pœnitere, egit gratias Deo, qui consolatus est Sanctos suos in magnificentia, et corripit malos, ut convertantur in bonum; surgensque abiit cum eis. Cumque pervenisset ad urbem, ejus oratione venit pluvia super terram.

qui in montem secedens, sancte moritur.

9 LECT. IX. Deinde per revelationem ei Dominus ostendere dignatus est locum, ubi jam tempus vitæ suæ finem expleret, et reciperet mercedem, quam per multos annos fuerat operatus. Qui surgens inde, venit in montem, qui vulgo ab incolis Virgili dicitur, ubi ei a Domino fuerat revelatum, in quo paucis temporibus adhibitis, sanctæ Dei Genitricis Mariæ ecclesiam construxit; quo in loco requievit in pace xvii Kal. Augusti.

ANNOTATIO.

Quæ hic barbara occurrunt, ut tulentes et id genus alia facile intelliguntur. Notas Monachi describere opus non fuit, cum præcipua capita in Commentario discussa sint.

De inventione reliquiarum S. Vitaliani et aliorum Sanctorum.

Non reparatur Catucensis ecclesia.

Nos Nicolaus Horatius U. J. D. Bononiensis, Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopus Catacensis, universis et singulis, has præsentis litteras inspecturis, visuris, lecturis pariter et audituris. Notum facimus, et in verbo veritatis attestamus, quod cum pro reparatione ecclesiæ nostræ Catacensis, quæ propter illius vetustatem ab omni parte ruinam minari videbatur, necesse esset reficere quemdam parietem navis majoris ecclesiæ, ab ea parte in qua sacristia posita est, et dividendam dictam sacristiam ab ipsa ecclesia: qui quidem paries diebus elapsis tempore Quadragesimæ, et præsertim die Sabbati ante Dominicam de Passione, quæ fuit xxvi mensis Martii præsentis anni MDLXXXIII; dum nos una cum majori parte cleri ac excellenti domino Hieronymo Pistoya syndico hujus fidelis civitatis, ac magnifico Joanne Bapt. Manarino, magistro jurato dictæ civitatis, maximaque populi frequentia tam virorum quam mulierum essemus in ecclesia ad audiendum verbum per concionantem R. P. F. Hieronymum de Castello Ordinis Capucinorum, qui fuerat electus prædicator in dicta ecclesia hoc anno, ex improvise pro majori parte corruerat, neminemque, quod Dei omnipo-

tentis maxima gratia et miraculo effectum D est, offenderat.

2 Cumque major pars fundamenti dicti parietis jacta jam esset, et ad ejus perfectionem necesse esset destruere quoddam sacellum dictum S. Vitaliano protectori ac patrono hujus civitatis, quod et ipsum, propter dicti parietis ruinam, devastatum et diruptum fuerat, et cum in eo res sacra confici non posset antequam sacellum ipsum destrueretur, mandavimus amoveri altare, quod in dicto sacello erat, ne dum devastaretur sacellum ipsum, frangerentur lapides marmorei, ex quibus dictum altare erat ædificatum: operarii dum vellent amovere dictum, reperiunt non unum altare ibidem esse, sed tria altariola, insimul ita conjuncta et connexa, mediantibus quibusdam columnis marmoreis, ut præ se ferrent unicuique totum altare; et unumquodque altariolum habebat in marmore anterioris partis quasdam litteras antiquas, et latine et græcè sculptas in hæc verba. In marmore quod erat ante altariolum medium, legebantur hæc verba: IN HOC ALTARE BRACHIA SANCTORUM HERENEI, ARCHIEPISCOPI E LUGDUNENSIS, UNUS EX LXXII DISCIPULIS CHRISTI ET SOCIORUM EJUS; SIXTI PAPÆ, S. LEONIS EPISCOPI CATACENSIS, ERMILAI PRESBYTERI, ET MARGARITÆ VIRGINIS.

3 In marmore altaris positi a latere dextro, sculpta erant hæc verba: CORPUS S. VITALIANI ARCHIEPISCOPI CAPUÆ. In marmore altaris positi a latere sinistro, sculptum erat: IN HOC ALTARE CONTINENTUR RELIQUÆ SANCTORUM FORTUNATI EPISCOPI, BRACHIUM ZOTICI, ET RELIQUÆ JANUARI MARTYRIS ET ALIORUM SANCTORUM. In nullo tamen ex dictis lapidibus apparere sculpti dies, menses et anni: litteræ vero græcæ propter temporis antiquitatem ita devastatæ erant, ut legi etiam a peritis etiam dictæ linguæ minime possent: instarent tamen apud nos prædicti magnifici D. syndicus, mag. Juratus et electi civitatis, ut ad perpetuam rei memoriam aliquis notarius conficeret instrumentum publicum de dictis litteris. Quapropter egregio notario Nicolao Francisco Vento dictæ civitatis Catanzarii, ut satisfaceret justo desiderio dictorum magnific. dominorum syndicorum et electorum [injunctum est] qui die decimo nono Junii ejusdem anni, antequam altariola prædicta destruerentur, publicum confecit instrumentum.

4 Ubi autem rumor irrepsit per totam civitatem, quod altare S. Vitaliani esset destructum (uno enim hoc nomine ac titulo illa altariola vulgo nuncupabantur) confestim totus fere populus, tam virorum quam mulierum, convenit ad ecclesiam, maxima spe ductus, et zelo devotionis commotus invisendi ac venerandi corpus S. Vitaliani, quod credebatur reconditum in dicto altari. Ferunt enim olim Romanum Pontificem Calistum, de anno MCXXII in has venisse regiones, pacis componendæ gratia inter Guilielmum Italiæ ducem et Rogerium Siciliæ Comitem, a Capua transtulisse corpus S. Vitaliani in hanc civitatem, posuisseque illud in ecclesia majori, eamque consecrasset, corpusque reconditum esse in altari dicti sacelli. Verum cum tanta multitudo populi hac de causa convenisset in ecclesia, timebatur, ne si altare pa-

quod a Capua
II eo adductum
existenti.

A lam et in conspectu populi amoveretur, nec aliqua reliquiae apparet, populus amitteret devotionem, quam semper habuit erga praedictum S. Vitalianum, propter credulitatem, quam habebat universa civitas, quod in dicto sacello, et altari reconditum esset ejus corpus, eo maxime quia multi ob temporis longitudinem volebant credere ibi esse, nec umquam fuisse tale corpus, ut pro certo assecurabat antiquitas;

Convocatis de
cetero primariis.

5 Mandavimus operariis, ne altare praefatum destruerent nisi noctis tempore et clausis januis ecclesiae, ac remotis quibuscumque arbitris praeter unicum sacerdotem, quod sane diligenter executum fuit. Destructo autem altari seu praedictis tribus altariolis, nihil in ipsorum altarium stipitibus repertum fuit, sed sub ipsis altaribus apparuerunt tres loculi marmorei bene clausi: nam sub unoquoque altari aderat unus loculus; quod ut nobis relatum fuit, die sequenti, quae fuit die xxii Junii ejusdem anni, commisimus duobus sacerdotibus, ut clausis januis ecclesiae, et remotis quibuscumque personis, aperirent loculum qui erat positus a latere dextro, quod statim ab ipsis diligenter ac secreta executum fuit, nobisque festinanter ac laetanter retulerunt, in praefato loculo adesse reliquias S. Vitaliani. Quod ubi intelleximus, statim ad nos accersiri jussimus plures ecclesiae nostrae canonicos et presbyteros ac R. P. Rectorem collegii Societatis Jesu, cum duobus aliis sacerdotibus ejusdem Ordinis, nec non et magnificos syndicos et electos civitatis, et alios nobiles quam plures.

loculi recogno
antur.

6 Quibus convocatis, praemissa sancti Spiritus invocatione, rationem vidimus eorum omnium quae acta fuere, ac longus habitus fuit inter nos discursus, quid agendum esset; et licet variae fuissent opiniones, nihilominus conclusum fuit, ut dictae reliquiae amoverentur ex dictis loculis; tum quia propter loci humiditatem incipiebant vastari et corrodari, tum etiam ut decentiori et honestiori loco positae, majori devotione venerantur; et interim praepararetur arca lignea foderata velo serico rubeo, ac in tres partes distincta ac separata, in qua Sanctorum reliquiae separatim reponerentur, prout separatae in dictis locis invenirentur: quae statim praeparata, ac tribus diversis clavibus munita, quarum una apud nos remaneret, altera apud camerarios ecclesiae conservaretur, tertiam dictus dominus syndicus custodiret. Ad horam quasi circiter secundam noctis, associati a quam pluribus canonicis et aliis presbyteris ecclesiae nostrae, a R. P. Rectore Societatis Jesu, a RR. PP. Guardianis S. Francisci de Observantia et S. Francisci de Assisa cum eorum sociis, et a duobus RR. FF. Capucinis, necnon a praedictis D. D. syndicis, magistro Jurato et electis, ac multis nobilibus civitatis, inter quos aderant tres excellentissimi artium et medicinae doctores ac peritissimi qui adhibiti fuere ut ossa, juxta illorum peritiam, quae in dictis loculis reperirentur, recognoscerent.

prosertim S. Vi-
taliani reliquiae.

7 Accessimus ad ecclesiam, et facta prius ad sanctissimum Sacramentum adoratione et oratione, contulimus nos ad locum ubi erant praedicti loculi, et accepta Cruce ac stola super rochetum et mitra, accensisque quam

pluribus luminariis, benediximus primo arcam, in quam praedictae reliquiae Sanctorum erant reponendae, juxta ordinem Pontificalis, factaque benedictione dictae arcae, mandavimus aperiri loculum positum in latere dextro; quo aperto, statim inventae fuerunt duae laminae plumbeae, in quarum una, lingua latina, in altera litteris graecis sculpta erant hujusmodi verba: CORPUS SANCTI VITALIANI, et in praefato loculo repertae fuerunt infrascriptae reliquiae ejusdem Sancti, prout praedicti excellentissimi D. D. medici, secundum eorum peritiam retulerunt et recognoverunt, videlicet xxii ossa, numeratis parvis et magnis, capitis S. Vitaliani; praeterea frustum maxillae inferioris. Item septem vertebrae dorsi tam integrae quam fractae. Item tria frusta vertebrarum schiuae, *voluit dicere spinae dorsi, quemadmodum et alias partes semi-Italice appellat, quas hic enumerare nil juverit, a Paulo Regio satis explicatas in Vita cap. ix. Pergit.*

8 Item sacculus pulveris corporis S. Vitaliani: quae [reliquiae] omnes maxima cum veneratione inde levatae fuerunt per manus unius sacerdotis superpellicco induti, et repositae in dicta arca in parte dextra. Deinde apertus fuit loculus, qui in medio positus erat, in quo aderant similiter duae laminae plumbeae, una graecis, altera latinis litteris insculpta in haec verba: RELIQUIAE SANCTI HIRENEI: et inventae sunt in dicto loculo reliquiae quae sequuntur; videlicet, os unum brachii non integrum; item unum os parvum brachii integrum, item integrum os calcanei. . . . Item sacculus pulveris ossium parvorum; quae etiam ipsae per manus sacerdotis praedicti, inde levatae, in media parte dictae arcae reconditae fuerunt. Postremo jussimus aperiri tertium loculum, positum a latere sinistro, ubi pariter repertae fuere duae laminae similes superioribus, quae litteris tum graecis tum latinis, haec verba scripta habebant: CORPUS SANCTI FORTUNATI; et inibi aderant infrascriptae reliquiae: videlicet xii ossa capitis seu calvariae, tam parva quam magna: item os integrum vertebrae; item duo parva frusta costae etc.

quae in recentiore capsam.

9 Item sacculus pulveris dictarum reliquiarum, quae relatae fuere in parte sinistra dictae arcae; quo enim ordine positae erant in dictis loculis, eodem ordine fuerunt reconditae in dicta arca, quae statim clausa a sacerdotibus canentibus Te Deum laudamus, maxima cum veneratione, ac populi, qui ad sonum campanarum convenerat, devotione delata fuit in sancta Sanctorum, et collocata super uno altari prope altare majus a cornu Euangelii, quo in loco praefatae reliquiae conservantur et conservabuntur usque quo ecclesia ipsa et sacellum praefatum reedificabuntur, et cum facta fuerint vasa argentea, quibus custodiantur ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, et beatae Mariae Virginis, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli ac S. Vitaliani patroni ac protectoris hujus fidelissimae civitatis, omniumque aliorum Sanctorum et Sanctarum Dei. In quorum omnium fidem has praesentes litteras manu nostra subscripsimus, et nostro sigillo muniti mandavimus. Datum in episcopali palatio Catacensi die xxii mensis Junii anno a nativitate Domini nostri Jesu Christi MDLXXXIII, Indict.

F postmodum repositae sunt.

EX MSS.

Indict. XI, tempore pontificatus sanctissimi in Christo Patris et D. N. D. Gregorii divina providentia PP. XIII, anno ejus XII feliciter Amen. Nicolaus episcopus Catacensis.

Aliud instrumentum.

10 *Ecgraphi hujus ex proprio originali extractionem et concordantiam manu signisque propriis testatur Antonius Ducatus Catacensis et ipse Notarius XIII Julii 1637. Reliquum est ut hic aliud instrumentum subnectam, quod superius numero 21 pollicitus sum. De testimonii authentia dubitandum prorsus non est, cum propria decani et singulorum canonicorum manu subsignatum sit, ac debite legalizatum, ut aiunt, a Jacobo Tavano presbytero Catacensi, Notario Apostolico. Id observari velim, tempus quo mulier impudica prope Sancti tumulum sepulta dicitur, notari ad marginem manu Silvestri Aiossæ, fuisse annum 1584; opinor non satis opportune, nam eo præcise articulo novum altare parabatur, in quo memoratæ jam Sanctorum reliquæ decentius reponerentur, delatæ interim in sancta Sanctorum et collocatæ super uno altari prope altare majus etc. Cum autem eodem omnes loculo et ante et post inventionem reclusæ fuerint, non usque adeo exploratum videtur ex qua parte manna stillare solitum sit. Rem propono prout ipsam descriptam inveni.*

rum nostrorum traditione accepisse, quod e D
sacro corpore sanctissimi confessoris Vitaliani, eivis et episcopi Capuani, primarii nostri Patroni, cujus sacra reliquæ fuerunt circa annum MXX nostræ civitati concessæ a s. m. Calisto Papa II, cum has regiones personalliter invisit, et cathedralem ipsam consecrare dignatus fuit, et in eadem cathedrali una cum S. reliquis sanctissimi martyris Irenæi episcopi Lugdunensis et Fortunati episcopi Tudertini, Patronorum minus principium asservantur, jam diu manna scatebat, usque ad tempus quo fuit prope locum, ubi sacra pignora latebant, sepulturæ traditum cadaver cujusdam inhonestæ mulieris: quasi indignatus fuerit sanctissimus Pastor, ut apud omnes fuit constans judicium, hujusmodi sepultura, ob solitudinem maximam, quæ semper eum tenuit suæ pudicitie, ut dubitaverit quidem proximitate illius impudici cadaveris quodammodo inquinari; quemadmodum semel in vita, supposititiis muliebribus vestibus immodestiam objicere quidam impij ejus persecutores tentaverunt, prout plane legitur in ejus Vita apud Sanctuarium et Breviarium Capuanum, et in libro de Sanctis hujus civitatis Patronis ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino Paulo Regio Vici Æquensis episcopo b. m. typis dato. In quorum fidem etc. Datum Catanzarii hoc die XXVII mensis Octobris MDCLVIII.

* id est usque ad annum 1584.

A P P E N D I X

De manna ex S. Vitaliani corpore scaturiente.

De stillatione mannae.

Nos infrascripti dignitates et canonici cathedralis ecclesiæ hujus civitatis Catanzarii in verbo veritatis, ac tacto pectore attestamur, ex antiqua immemorabili majo-

Subscribunt Franciscus Lopes ¶decanus, Franciscus Cifolli U. J. D. cantor, Dantes Biasi U. J. D. thesaurarius, abbas Vitalianus Marescanus J. P. D. cappellanus major, Julius Misaro subcantor, Fidelis Zecone canonicus, Carolus Songo canonicus, Joseph Miciselta canonicus, Joannes Antonius Cifolli canonicus, Franciscus Maria Cinna canonicus, Lucas Longo canonicus, Paulus Pelitus canonicus.

DE S. JUSTINIANO CONFESSORE

LEMOVICIS IN GALLIA.

J. B. S.

C

Ex Breviario loci et Martyrologiis.

XVI JULII.
Solo cultu notus est.

Andreas Saussayus in magno suo Gallicano Martyrologio, sub laterculi finem memorat hoc die in hunc modum: Ipsomet die, Lemovicis depositio S. Juliani confessoris, sanctitatis gloria, magis quam speciali Actorum recensione illustris. Quis Julianum istum Lemovicensem Saussayo suggererit, frustra quæro hactenus: videtur ipse postmodum rem melius intellexisse, dum in Supplemento (nulla prioris annuntiationis facta mentione aut retractatione) ita scripsit pro hoc eodem die pag. 1146: Lemovicis, sancti Justiniani confessoris, fidei operibus, et charitatis Officiis præclari, Differunt certe Juliani et Justiniani nomina, neque ambo hoc die Lemovicensibus conveniunt; neque multo distinctiorem posterioris, quam prioris notitiam Saussayum habere potuisse, satis constat: neque vero suppeditare eam potuit Bernardus Guidonis in opere De Sanctis qui ornant Lemovicensem dioccesim, per

Labbeum vulgato, tomo I Bibliothecæ Ms. a pag. 629, utpote in quo nec Julianus nominatur, nec Justinianus, ut prima fronte perspicere non potuerim, unde ipsum Saussayus protulerit, nullos dictorum suorum fidejussores citare solitus. Posteriorem textum secutus est Castellanus, sed neque ipse ad rem illustrandam quidquam contulit.

2 Ex his omnibus facile fuit conjicere, Sanctum hunc sive Julianum: sive Justinianum solo nomine notum esse. Justinianum signavit etiam Ferrarius his verbis: Apud Lemovicis, sancti Justiniani confessoris; fontem assignans Kalendarium Lemovicensis ecclesiæ, addensque, nil aliud in eo legisse. Quod sane mirum non est, nam dum istius ecclesiæ Breviarium, anno 1625 editum, volvo et revolvo quam possum accuratissime, in ejus Kalendario ad hunc diem solum Justiniani nomen propositum inveni: in ipso autem Breviarii ordine hæc paucula dumtaxat leguntur: Die

etiam sub Juliano nomine.

A Die XVI Julii. Sancti Justiniani confessoris, Oratio. Adesto Domine, de communi confessoris non pontificis. Lectio III. Justus si morte præoccupatus fuerit. Atque hinc satis aperte consequitur, Lemovicenses ipsos ignorare,

quis, qualis, aut cujus Sanctus iste fuerit: quo sæculo vixerit, quibus in vita virtutibus, quibusve post mortem miraculis claruerit: ut eo demum res tota reducatur, pridem istie et constanter, tamquam Sanctum ecclesie isti proprium, cultum fuisse.

AUCTORIB.
J. B. S.

DE S. REINELDE VIRG. MART CUM SOCIIS GRIMOALDO ET GONDULFO MM. SANCTIS PROPE HALLAS DEIPARÆ IN HANNONIA BELGII.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

§ I. Sanctæ nomen, locus cultus, ejusque celebritas.

B

s.æc. VII.
Non ad Sanctas
Clivæ,

Varie efformari hujus Sanctæ nomen, in confesso est, aliis scribentibus Rayneldis, Raynildis, aliis Reynildis, Reyneldis vel Regnildis, plerisque nobiscum simplicius Reineldis, uti in titulo exprimitur (Gall. Renelde et Reneld, communius a vulgo Ernelle, seu Renelle.) Ut ut scribendum censueris, id certe constat, cultu et peregrinationibus ferme quotidianis, ad eam institui solitis celeberrimam esse in Brabantia potissimum et Hannonia, in quarum provinciarum confiniis situs est pagus ipse Saintes, forte ab ipsa Sancta et sociis Martyribus, ut de Sanctis Clivæ a S. Vietore et trecentis ac triginta Martyribus notum est, eo nomine insignitus, tametsi usitata prolepsis, a scriptore Vitæ, qui verosimiliter sæculo undecimo antiquior non est, vivente adhuc Sancta ita appellatus supponatur, utpote cui post Normannicas populationes ignotum fuerit nomen vetustius. Ast undecumque indita sit appellatio, errarunt omnes, quos proinde male secutus est Hydruntinus Archiepiscopus Astius in nuperis suis ad Martyrologium Romanum annotationibus, qui Santhis in Clivæ tribuendam putaverint S. Reineldem, quam in Brabantia seu Brabantia natam, educatam, et martyrio coronatam indubitatum est: intellige in Brabantia latiori modo, uti olim solebat, accepta, a qua avulsæ postmodum partes non minimæ Flandriæ et Hannoniæ adscriptæ sunt, ut alibi in hoc opere sapius dicendum fuit.

sed ad veterem
Brabantiam
pertinet Sancta,

Ad Vitam S. Amalbergæ viduæ, hujus nostræ Reineldis matris, x Julii notatæ sunt aliquæ nuperi Legendistæ Gallici hallucinationes, atque hæc inter alias, quod Sanctam hodiernam in titulo Clivæ adseripserit, ubi in decursu fateri cogitur, non alio ipsam honorari quam in ipsis nostris Sanctis Belgicis, paulo plus quam leuca horaria Hallis Deiparæ distitis, in finitima Hannoniæ parte, qua Brabantia conjungitur. Sic eam locant et celebrant Usuardus Bruxellensis atque additiones Molani ad Usuardi textum, ut satis pateat, Bruxellensis annuntiationem, quod alibi non semel factum ostendimus, a Molano descriptam, saltem acceptam esse. Audiamus eodidem Bruxellensem: Apud Sanctas Brabantia, natale sanctæ Regnildis virginis et martyris, beatæ Gudilæ nostræ patronæ sororis. Quæ comitatu unius servi et ancillæ

contenta, sanctam civitatem Jherusalem, et singula loca, quæ Dominus Jhesus corporaliter perambulabat, peregre visitavit: et post septennium, cum multis Sanctorum reliquiis ad patriam rediens, apud Xantas mansit, donec ipsa, una cum Grimoaldo subdiacono et Gondulpho familiari, ab Hunnis pro fide Christi martyrii palmam suscepit.

E

3 A Greveno absque positione refertur; verum antiquiora sunt quæ tradit Florarium Sanctorum Ms. quod ita habet: Apud Sanctum, in confinio Brabantia et Hannoniæ, natale S. Raynildis, virginis et martyris, sororis beatæ Gudilæ, de stirpe Karolidarum, quæ sub Danis passa est anno salutis DCLX. Danos eo tempore per Belgium grassantes reperire difficillimum est; melius abesset nota ista chronologica. In Adone Lobiensi alia manu adjectum est: Sanctæ Reynildis virginis, Gundulphi et Grimoldi. Monastici certatim S. Reineldem sibi vindicant, duce Arnolde Wion, cujus hæc sunt verba: Sanctis, natale S. Reineldis virginis et martyris, sororis B. Gudilæ, quæ cum Grimoaldo subdiacono et Gondulpho familiari, ab Hunnis pro fide Christi palmam martyrii accepit. Sequitur Dorganus, inde Menardus, qui pro Hunnis substituit Hungaros; demum Bucelinus qui longum elogium contexit; verum illis prudentior Mabillonius recte censuit, S. Reineldem sanctimoniam nunquam fuisse, nedum Benedictinam. A describendis elogiis hic abstinere, quæ videri possunt in Molani Indieulo ac Natalibus, in Fastis Miræ et Martyrologio Gallicano Saussayi, in nonnullis corrigendi, quorum omnium vices supplent Acta, de quibus agimus paragrapho sequenti.

sanctimonibus
perperam
adscripta.

4 Ad cultus celebritatem speetat sacri corporis elevatio quam Manuscripta factam signant anno 866, alii 860 (Surius in sua editione anno 806) coram tribus vicinarum diæceson episcopis, in qua elevatione primas partes egisse oportet episcopum Cameraensem, qui tunc erat, ut recte notavit Molanus, Joannes XIX, istius nominis primus, Sanctorum Catalogo adscriptus; quod si alii Leodiensis fuerint et Tornacensis, erat ille tum Franco xxxviii, hic vero Rothardus ordine xxxiv. Hæc conjectanda fuere, eum in Actis eorum nomina non exprimantur, de qua re sermo recurrit in nostris ad ipsam Sanctam Vitam annotationibus

Sacri corporis
elevatio sæc. IX.

AUCTORE
J. B. S.

nibus. Addit antiquior de Sanctæ Vita libellus gallicus, ex vetustiori editus Duaci anno 1617, Gerardum Cameracensem episcopum ordine xxxiii, qui sedit ab anno 1076 ad an. 1093, sacrum corpus decentiori honorabiliorique loco reposuisse, sigilloque suo munivisse; quæ paulo distinctius explicata cuperem: si enim, ut passim dicitur, ab anno 866 in theca argentea deposita fuerant sacræ exuvie, non video quid eis adjungere potuerit Gerardus, nisi forte lipsanoteca prior a Normannis direpta, aut in templi combustione, de qua Acta etiam meminere num. 13, consumpta fuerit, reliquiis tempestive ablati.

translatio
sæc. II.

5 Fateamur. hæc omnia obscure et negligenter memoriæ aut litteris mandata, ex quibus id tamen erui posse videtur, anonymum Actorum compilatorem scripsisse post sæculum nonum, quo prima elevatio facta supponitur, et ante finem sæculi xi, quo Gerardum floruisse ostendimus; meminuit enim primæ elevationis, non translationis a Gerardo factæ. Pergit jam dicta Vita gallica ut ferme etiam habet Molanus; Demum anno millesimo centesimo septuagesimo Joannes abbas Laubiensis (opinor, ut loci primarius dominus) sacras reliquias populo venerabiliter exhibuit, easque in augustiori lipsanoteca coram multis testibus collocavit. Hactenus Vita illa gallica antiquior, ex qua ferme colligas, auream esse oportuisse alteram istam lipsanotecam, cum argentea dicatur fuisse augustior, sed ea adeo rigide accipienda, quis satis existimet? Adjiciunt Vitæ aliæ gallicæ recentiores, institutam earundem reliquiarum visitationem anno 1352 per Petrum, abbatem item Laubiensem, ac novissime per Illustrissimum Franciscum vander Burch Cameracensem archiepiscopum anno 1621, unde, inquit, mirabiliter accrevit piorum fidelium in Sanctam veneratio et fiducia, adeoque et peregrinantium ad eam concursus, qui hodieque constantissime perseverat.

Multiplicia Sanctæ miracula.

6 Hisce in ordinem, pro rerum tenuitate utcumque dispositis, nonnulla dubia occurrere tum ad cultum, tum vitam spectantia, de quibus ut certior fierem, litteras dedi ad R. P. Arnoldum vanden Eynden, collegii nostri Hallensis Rectorem, ex quo, post non unam ad ipsum locum excursi unculam, paucula illa intelligere potui, quæ de crimio religioso cultu, et quotidianis prope ad Sanctæ intercessionem beneficiis mecum communicare dignatus est. Miracula imprimis testatur patrari annis singulis quamplurima, quorum ego multitudinem causam esse crediderim, cur ipsorum major ratio non habeatur. Omnis generis infirmitates per S. Reineldis merita sæpissime curari perhibentur, potissimum vero inveterata ulcera, vulnera atque id genus incommoda, quibus vires proficua est aqua celeberrimi fontis, medio circiter horæ quadrante a loci templo distantis, ab ipsius Sanctæ nomine appellationem nacti; quæ eadem tum Hallis, tum vicinis in locis ac alibi adhibetur frequentissime, imo et ad remotiora loca certatim deportatur, non sine sperato sæpe successu, cujus rei multiplicia sunt et recentissima argumenta.

solemnioresque
festivitates;

7 Hinc illa prope incredibilis in S. Reineldem pietas et fiducia, ac proude peregrinantium ad ejus sacras reliquias, ex locis etiam procul distantibus perpetuus concursus, qui et id sensim effecisse videtur, ut a multo tempore tamquam præcipua pagi patroa, in locum vetustioris sancti Quintini, habita jam pridem fuerit, adeo ut hoc die xvi Julii, ex more Ecclesiæ, festum celebratur a populo, cum cessatione a servilibus. Ad hæc

particulari etiam cultu honoratur festo S. Mathiæ Apostoli, quo, ex antiqua traditione, supponitur facta sacrarum reliquiarum translatio; quid velint Molani Natales per tertiam translationem quæ festive recolatur die xxvi Octobris, hactenus non satis perspicio; id certe R. D. loci Pastor indicare prætermisit. Ceterum solemnitas longe præcipua celebratur ipsa sanctissimæ Trinitatis festivitate, ordinata frequenti non minus quam pia supplicatione, in qua sacræ reliquiæ currui triumphali impositæ circumvehuntur, una cum duabus lipsanotecis paulo minoribus ligneis SS. Grimoaldi et Gondulfi, quæ et in curru et in ipso altari Sanctæ dicato inferiorem utramque partem occupant. Ex forma thecæ pretiosioris S. Reineldis, e cupro deaurato fabricatæ, de aliis duabus, a primaria illa nunquam sejunctis, facies conjecturam.

8 Statunculi argentei ad utrumque Reineldini feretri latus appositi explicatione non egent, cum satis pateat, sanctos duodecim Apostolos efformatos esse, quemadmodum in fronte sese pandit imago ipsius Sanctæ, quæ æque ac ceteræ tota argentea est, et ipsa altitudinis circiter duorum palmorum, virili ferme peregrinantis habitu induta, ut ex adjecto schemate satis patere existimo, in quo id observandum restat, ex opposita feretri fronte, si ita loqui licet, argenteam alteram beatissimæ Virginis Mariæ statuam repræsentari. Sesquipede lata est theca integra, alta duobus, ejusque longitudo ad quatuor extenditur. Quo tempore, aut cujus sumptibus condita fuerit, explorare hactenus non licuit. Porro Sanctensium vicinorumque acolarum singularis in sanctam Patronam veneratio ex eo patet quam maxime, quod sacro quodammodo fœdere inter se connexi, sodalitiū seu confraternitatem instituerint, iis legibus, quæ et vulgatæ sunt, sibi præscriptis, quibus ad paulo perfectius vitæ genus, Christianasque virtutes exercitandas mutuis exemplis incitentur, concessis a summo Pontifice variis caelestibus gratiis, ac plenariis etiam indulgentiis, præter eas quæ in S. Reineldis festivitate ad omnes eo confluentes extenduntur, ex quibus manifesta sunt quæ in titulo probanda suscepimus.

feretrum, multiplicatio et confraternitas.

E

§ II. Genus, ætas, Acta.

De S. Reineldis genere, parentibus, fratre et sorore totaque ipsorum in immensum aucta prosapia jam toties disputatum est, et recentissime ad dictum diem x Julii, ut prorsus supervacaneum sit, eam telam hic rursus exordiri. Tamquam certum statuimus, S. Amalbergam matrem non nisi marito unico nuptam fuisse, liberos vero, saltem qui noti sint, non nisi tres suscepisse, nempe S. Emebertum Cameracensem episcopum, Reineldem nostram, et Gudilam natu minimam, Bruxellensium patronam, exclusis omnino Venantio et Gengulfo, Pharailde et Ermelinde, de quibus vide Commentarium ad S. Amalbergam totis duobus primis paragraphis; ut hic non refutari, sed negligi et rejici merito possit adjuncta, de qua ibi locuti sumus, scioli alicujus ad Vitam S. Reineldis inepta observatio, qua eandem corrigere voluit in eo, quem certum existimamus articulo, nempe quod Vita discrete asserat, filium unicum, filias dumtaxat duas genuisse S. Amalbergam, utpote, non nisi seculi, ut dicto loco satis demonstratum est, maritatum. Quod præterea sciolus idem advertit, regis titulum Pippino perperam additum, aut Lotharingæ ducem fingi Witgerum, ea omnia

F Sanctæ parentis, frater et soror.

A omnia in nostra *Legenda* non exprimentur; suntque de cetero satis ibi a nobis observata et repudiata: ignoscendum hominibus, ex sua ætate omnia metientibus.

anno VII flo-
ruil.

10 Ad definiendam aut certis terminis circumscribendam S. Reineldis ætatem nihil satis distincti suggestit scriptor Anonymus: vixisse sæculo sancto Belgico, seu Christi septimo, dubitare non sinunt ea quæ de singulis propria quaque festiuitate satis explicata sunt. Cum Emeberto et Gudila sæculum octavum non videtur attigisse, eum utroque verosimillime senior fuerit et natu maxima, ejus vero martyrium innecti debeat iis temporibus, quibus barbarorum aliquorum depopulatio in Brabantiam usque acciderit. Hunc appellant Acta, sed generico nomine, ut Bollandus ad Vitam S. Reineldis III Februarii recte observavit; qui verosimillime Frisones fuerint, Francie inter se digladiantibus, eo usque prædationes suas extendentes. Ab his, quantum colligere licet, intercepta cum sociis sancta Virgo sanguinis effusione martyrii coronam adeptæ fuerit, eodem tempore quo Morsellana S. Reineldis monasterium destructum est, interfecto ejus fratre Eligardo, quem admodum citato loco accurate, et si non vere, saltem ad veritatem proximè explicuit Bollandus, ac post ipsum Cointius in suis Francorum Annalibus ad annum 680 a num. 10.

suh ejus finem
martyrio rotu-
nna.

11 Ceterum, utut fortasse ea omnia indubitata omnino non sint, extra controversiam esse volumus S. Reineldis et sociorum martyrium, ex receptissimis sacris Fastis et *Legenda* satis probatum; cujus non putamus verosimiliorem epocham determinari posse, quam annum istum circiter 680, quem tamen scrupulosius stabilendum non suscipimus, uti nec diem ipsum martyrii; satis est, ab immemorabili, hoc XVI, tamquam natali cultam fuisse S. Reineldem. Optandum esset, ut Acta paulo majori fide niterentur, quam toties desideravimus in Sanctorum Belgicorum *Legendis*, post Normannicas ruinas ex superstite, plerumque valde confusa, populi traditione nimis quam liberaliter ornatis et auctis, interpolatisque pro crassa in texendis genealogiis, disponendaque temporum ratione imperitorum hominum ignorantia. Inter varia Mss. a Majoribus nostris collata, ea est potissima diversitas, quod librorum præjudicia nonnulla hinc inde inseruerint, quæ firmandis opinionibus suis magis apta existimarunt, et sic aliqui liberos plures sanctæ Amalbergæ tribuerint, alii pauciores. Jam alias dixi, placere mihi præ ceteris exemplar illud quod suggerit codex S. Pauli in Sonia notatus ✠ Ms. 50, neglectis variantibus recentiori calamo alicubi adjectis; ad quod proximè accedit Surii editio, omnibus ferme præferenda, nisi editor ipse fateatur, sese more suo stylum mutasse; imo ita passim elimasse deprehenderetur, ut plerasque difficultates sustulerit.

Acta quæ hic
dantur,

12 Præter jam dictum Sontensem codicem extat et alius, sed is recentior, in quo S. Reineldis Acta multo diffusiora sunt; aucta nimirum longioribus parergis, qualia etiam habentur in alio manuscripto, cui apposita est manus Rosweydi, testantis, collationem a se factam eum manuscripto ad S. Martini Lovanii, ut manifeste patet ex pluribus mutationibus interpunctionibusque, quæ satis aperte ostendunt, interpolationes seu phrases amplificatas non paucas in ea exempla irrepsisse, ex quorum aliquo, manu recentiori, plurima ad margines et ad calcem paginarum adjecta sunt in ipso S. Pauli, quem sequimur, codice, sed quæ omnia

prætereunda putavimus, quod meræ plerumque aureæ sint verbose extensæ, quibus nimirum magis excrescerent Sanctæ Acta. At enim satis ampla ego existimo quæ hic dantur, et sufficientibus dubiis referta, ut aliunde accersenda non sint quæ lectores remorentur. Pippinus, non quidem eum regis sed eum regnantis titulo, soror aut neptis ejus S. Amalberga, Witgerus, ejus maritus, Lotharingæ ducatum tenens, et hujusmodi alia, ex eadem ferme figlina procedunt, in qua ipsiusmet Amalbergæ et sanctorum liberorum historię proeussæ sunt, ut jam satis superque dictum et repetitum fuit.

13 A *Legendis*, seu potius enconiiis gallico sermone editis, nihil subsidii querendum est; libelli sunt ad pietatem venerationemque Sanctæ apud confluentes peregrinos conciliandam magis quam ad fidem faciendam aptati, de quorum genealogica serie, innumens superjectionibus adaucta, jam alibi satis locuti sumus. Ex tribus istiusmodi libellis, qui penes nos sunt, vetustior Duaci editus est apud Mareum Wion anno 1617, sub titulo Vitæ S. Reineldis (Gallie Renelle) alii duo ab priori diversi, sed inter se consimiles, vocantur *elogia* contraeta, eodem ferme tempore Leodii et Bruxellis vulgata, nullo anno appposito, ut ex approbatione data anno 1681 ætatem colligere oporteat utriusque editionis, quam certo vetustiores aliæ præcesserint, eodem, quod saltem huc attineat, operæ pretio. Historia pueri Santhensis ad Rhenum, furto scilicet S. Reineldis caput auferentis, ita ibi describitur, ac si Sanctæ caput istie remansisset, unde æque ad Rhenum atque in Hannonia ejus habeatur solennitas, de qua re nec vola nec vestigium reperitur apud Santhenses ad Rhenum, ubi nec Virginum cœnobium agnosco, quod ea occasione conditum fuerit, ut proinde absque ulla *Legendæ* totius corruptione abesse possit tota ea historia, Vitæ S. Reineldis adjecta.

Legendis Galli-
cis præferenda.

14 De duobus sanctæ Virginis et Martyris sociis Grimoaldo et Gondulfo, seu Gundulfo nihil hoc loco dicendum occurrit, præter ea quæ de illis in ipsa communi *Legenda* memorantur. Hodiernam loci traditionem esse intelligo, primo nominatum, nempe Grimoaldum, pastoris seu curati Sanctensis ecclesiæ officio functum fuisse, alterum custodis in eadem ecclesia, ubi interim in Actis num. 9 et 11 prior clericus duntaxat et subdiaconus, Gondulfus autem serviens seu famulus appellatur. Utra dignitas præferenda utrobique sit, pluribus non disquiro; satis nobis sit, dici ipsos et vere fuisse S. Reineldis, per gloriosam fidei confessionem, illustris martyrii socios, eodemque perpetuo et constanti cultu apud Sanctenses donatos, de quorum anteriori vita vel gestis nihil memoriæ proditum sit. His ad debitam notitiam abunde præmissis, reliqua in annotationes observanda rejicimus. Habe igitur modo Acta ipsa pro ut a nobis ex codice S. Pauli descripta sunt, pauculis hinc inde ad perficiendas constructiones inter hæc [ ] signa conclusis.

Quales fuerint
martyri socii.

xx 558

VITA

Ex Ms. codice S. Pauli in Sonia, cum aliis Mss. et Surio collata.

Nobilissimis orta parentibus,
a
b

Igitur *a* beatissima virgo Rayneldis nobilissimis natalibus, Condacensi castro, quod super Scout *b* fluvium situm est, extitit oriunda. Nam regnante Pippino, patre sanctissimæ virginis Gertrudis, cujus vita virtutibus et miraculis innumerabilibus claruit, pater illius, Wigerus nomine, totius Lotharingiæ ducatus officium gerebat, et inter palatinos principes primatum tenebat. Dilectus vero Deo et hominibus idem Dux sic inter seculi fluctus disponebat principatum, ut tam regi quam collegis suis principibus cunctis placeret; et non minus pauperum omnium quam divitum gratiam obtineret. Fuit autem

c B possessio ejus prædictum castrum Condacum et Amniacum *c* Wginiacumque *e*, cum aliis prædiis multis, quorum nomina non expedit hic recitari. Conjunxit ergo sibi in matrimonio puellam regiam, supradicti ducis sororem *d*, nomine Amelbergam, forma speciosam, moribus bonis ornatam, operibus sanctis splendidam, castitate conspicuam, omnique honestate honestissimam. Ex hac ergo dedit ei Dominus sobolem sanctissimam Emebertum, postea sanctæ Cameracensis ecclesiæ pastorem beatissimum, cujus gesta plena virtutibus atque miraculis, usque in hodiernum diem ibidem florent *e*, duasque *f* filias, quarum una Gudila, altera Rayneldis vocabatur.

qui etiam ipsi sæculo renuntiaverunt.

2 Sed eadem puellæ cum ab infantia sua vitam castissimam ducere proposuissent, multique illas regni primores, ob nobilitatem et divitias copulari sibi in conjugio cuperent, placuit eis, in virginitate permanentibus, cælesti sponso, toto mentis desiderio magis adherere, quam mortalium contagiis conjugum maculari. Cumque adultæ ætate, Dei

c consilii magis quam hominum acquiescerent, vitamque juvenilem ab omni seculari levitate remove-re disponerent, placuit etiam patri et matri seculum, cælestis regni amore deserere, et illud verbum Dominicum adimplere; Qui renuntiaverit omnibus quæ possidet propter me, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit. Hæc igitur cupientes, ut tam magni ac tam desiderabilis promissi præmia consequerentur, ad effectum perduxerunt: nam Wigerus dux prudentissimus, sacræ religionis habitu suscepto, monastica regulæ se disciplinæ tradidit, uxor vero illius Amelberga, sacro velamine ab Autherto, sedis Cameracensis episcopo suscepto, Christo se dicavit.

nuptias omnino aversata,

3 Iis itaque, omni mundano honore postposito, Deo copulatis, prædia cum beneficiis sanctæ Rayneldi ejusque sorori remanserunt; et [cum] multi principes ac tyranni fortissimi eas legitima copula uuptiarum, non solum magna vi, sed etiam summa precum instantia, sibi sociari assidue perurgerent; fugientes castissimæ vitæ mutare pro-

positum, ad divinæ religionis (sigillo desponsationis Christi cum sacro velamine accepto a prædicto Episcopo) protectionem convolverunt. Sancta igitur Rayneldis, virgo Domini gloriosa, sicut ab ineunte ætatis teneræ primævo flore moribus bonis composita, castitatis flore decorata, divinis operibus insudare studuit, mox ad hoc totis viribus conversa, incredibile dictu est, quantæ se abstinentiæ dederit, quam assidue jejuniis et orationibus corpus suum afflixerit. Nunquam a Dei laudibus lingua ejus silebat; non diebus neque noctibus a psalmis et hymnis, canticisque spiritualibus vel colloquiis divinis vacabat.

4 Circa pauperes Christi semper intenta, qualiter alerentur ac veste tegerentur, nihilque indigerent summo nisu laborans, Marthæ officium plenissime adimplebat. Numquam manus ejus ab eleemosynæ sudore sicca apparebat; pauperes enim sæpius quibus impenderet, quam eos qui superabundabant minus *g* inveniebat. Ut [autem] Evangelicum adimpleret præceptum, de crastino non cogitabat, sed omnia indigentibus [pro Christi nomine] largiens, nihil sibi præter tenue sustentamentum vitæ retinebat. Servis et ancillis suis frequentibus obsequium, quam ipsi ei, præbebat, ipsisque recumbentibus ipsa diligentius ministrabat. Subtus ad carnem cilicio tecta crucem Domini carnis mortificatione in corpore suo jugiter portabat, sermonibus divinis sanctarumque Scripturarum doctrinis cordis aures aperiens, Mariæ, secus pedes Domini sedentis, partem optimam eligebat. Cumque in dies magis carnem domando roboraret [spiritum], nudis pedibus semper incedebat, et in oratione prostrata, sæpius noctem diei continuabat. Cibum vix umquam nisi semel in die, et hoc pauxillum panis hordeacei, et aquæ sumebat. Lectum sibi juxta morem nobilium, sericis vestibus tegumentisque pretiosis paratum respuens, in cinere et cilicio recumbebat.

5 Cum igitur nihil præter Deum habere decrevisset, placuit ei, divina inspiratione, cum sorore sua Gudila Laubias adire, et beato Petro Apostolorum principi universa quæ habebat, tradere. Sed cum pulsassent ad ostium cœnobii, ut intromitti debuissent, ab ejusdem cœnobii monachis, foribus clausis responsum est eis, domum illam, ex quo fundata fuerat, mulierem non introisse. Hoc audito, Gudila recessit; sancta vero Rayneldis ante templi januas genibus nudis et cubitis se prosternens, omnipotentem Deum, per tres dies et noctes continuas sine cibo et potu permanens, piis precibus et lacrymis pulsare non destitit, donec ille, qui nunquam servientibus sibi defuit, præsumentesque de se non repellit, signa potentiæ suæ mirabiliter ostendit. Nam tertia nocte media, fratribus cunctis quiescentibus, januas monasterii virtus divina aperuit, et nullo mortalium funes trahente, signa sonari fecit. Hoc excitati sonitu fratres undique concurrunt, et Sanctam ante imaginem sui Redemptoris, instar crucis prostratam invenientes, quid contigerit, vel quomodo ecclesiam intraverit, inquirunt.

6 Ad hæc, si peccatricem, inquit beata Virgo,

Marthæ et y-
 vne vante vdr-
 lo implet.

Laubias prof-
 eta et ingrum
 exelusa.

EX MSS.

o

ad S. Quin-
tinarum obtrun-
catur.Occiduntur
etiam socii Gri-
moaldus et Gon-
dulfus.

p

Miracula ad
Sanctam tumu-
lum.unde levata
dicitur 866.

Virgo, homines immisericordes intronittere noluitis, ille, cujus misericordia cuncta consistunt *h*, ecclesie hujus januas mihi peccatrici aperuit, et sua virtute patefacto aditu, me, sicut videtis, introduxit. Audiens hæc pater *i* monasterii cum fratribus, se ad pedes illius misit, et ut suis orationibus apud Deum auxiliaretur, lacrymando oravit. Tunc se invicem salutantes, beata Rayneldis, positus in terra genibus, se vestigiis eorum prostravit, supplicans ut tantorum patrum orationibus mereretur commendari. Honorabiliter igitur magnaque cum devotione ab eis suscepta, quod disposuerat indicans, devotissime adimplevit. Nam caelestis regni Clavigero Sanctas cum quinque villis, appendicisque earum omnibus tradidit, ut ab eo ad caeli palatium mereretur introduci.

7 Dehinc benedictione accepta a patre monasterii et fratribus, volensque majoris certaminis cursum aggredi, urbem Hierusalem [unius] tantum servi et ancillae comitatu contenta adiit, ut ibi Redemptoris sui crucem bajularet, ubi cum pro sua omniumque salute passum credebatur; ibique per biennium singula loca, per quae Dominus abierat, devote visitavit, quasi Christum Dominum praesentem in corpore haberet *k*. Post septennium vero, acquisitis Sanctorum reliquiis pretiosissimis, parte videlicet sepulcri, lignique dominicae crucis, vestisque incorruptae Theotocos Mariae, aliisque multis, ad patriam rediens Sanctas intravit, et a servis et ancillis suis, omnibusque loci illius indigenis cum summa laetitia suscepta, humanum modum transcendens super se vixit, et usque [ad] Ilunorum *l* tempora, quasi in extasi mentis jam posita, terrenis cunctis calcatis, caelestibus inhians, contemplativae vitae statum, miraculis atque virtutibus refulgens obtinuit.

8 Sed cum, peccatis exigentibus, populum Christianum Dominus flagellis, ut criminis reum caedi permetteret, electosque a reprobis segregari vellet, Iluni exire permitti sunt, qui Galliam intrantes gladiis cunctos perimendo, incendiis omnia tradendo, universam regionem penitus devastaverunt. Cum ergo loci illius incolae terrore trepidi mortisque metu perculsi, alii per nemorum devia fugitantes, alii in speluncis petrarum montiumque cavernis se absconderent, nobiliores potentioresque per municipia et castella munitissima se reciperent, fortissima Christi agonista, nec minis mortis impelli, nec blandimentis amicorum a loco, in quo finire disposuerat, avelli potuit. Dicebat enim iis qui eam exire compellebant: Si propter eum qui se pro ereptione * mea et totius mundi pati voluit, istam miseram vitam perdere fugio, quid dicturus erit mihi, cum in sede majestatis suae sederit judicaturus vivos et mortuos, si hanc miseram et brevissimam vitam, pro ejus amore perdere fugio?

9 Cum hæc et iis similia fortissima Christi athleta Rayneldis diceret, fugientibus omnibus, in eodem loco sola remansit, cum duobus tantum viris, præ ceteris sibi familiaribus * adhærentibus, clerico scilicet, nomine Grimoaldo *m*, servientique, nomine Gondulpho. Irruentibus igitur barbaris, puella sacro pneumate *n* plena, in amore caele-

stis [spousi] solidata, cum suis comitibus more solito ad orationis auxilium confugit, et aute altare sancti Quintini o martyris, in modum crucis se prostravit, ut sicut [ille] sui Redemptoris, martyrii palmam consequendo, testis fidelis exstitit, sic illa juxta memoriam Martyris ejusdem testimonii Christi particeps mereretur fieri.

10 Cum autem barbari irruentes, non hominibus sed beluis immanissimis similes, humanum sanguinem more leonum ferocium sitientes, ecclesiam in qua Sancta Christi famula orabat, irrumperent, ipsamque Virginem arreptis crinibus, circumquaque traherent, cædentes eam fustibus atque flagellis, tundentesque calcibus, et pugnis impingentes, plagisque crudelissimis, et illusionibus atque injuriis multis afficerent, ipsa Domino in lætitia cordis psallebat, dicens: Benedictus es Deus pater Domini nostri, qui donasti mihi peccatrici, non meis meritis sed gratia Unigeniti tui, hoc quod semper optavi ab infantia consequi. Compellentibus igitur illam barbaris ut cervicem extenderet, flexo poplite, viriliter expectabat ferientis ictum, præ gaudio lacrymans, atque fundens orationem, dicens: Gratias tibi ago, Jesu Christe, qui me dignatus es in numero ancillarum tuarum computari; et suscipe spiritum meum. Quo dicto, cervicem extendit, et ferientis ictum cæso capite sustinuit, et spiritum caelo reddidit.

11 Sanctus vero Grimoaldus, subdiaconus ejus, ejusdem sententiam decollationis succubuit. Gondulphus, tribus cappatis *p* infixis cerebro illius clavis, vitam suavit. Sed illud non expedit silentio suppressi, quod interfectis Martyribus Christi, milites sathanæ ecclesiam cum ipsis Martyribus incendere moliti sint, sed meritis beatæ Rayneldis obstantibus, nullo modo locum valentes accendere, confusi recesserunt. Consummavit igitur sancta Rayneldis cursum martyrii cum Sanctis asseclis suis xvii Kaleudas Augusti, et cum victoriae palma obdormivit in Domino. Recedentibus igitur Ilunis, incolae loci qui superstites remanserant, ad propria remeantes, invenerunt corpora Sanctorum inhumata, sepelieruntque sanctam Virginem cum prædictis sociis suis in eadem ecclesia Idus Augusti.

12 Cum ergo vellet Dominus glorificare Martyris suae memoriam, fidelibusque suis ostendere, quantam in caelis consecuta esset gloriam, cuidam paralytico, per septem annos membrorum dissolutionem passo, revelatum est, ut ad sepulcrum Virginis deferretur. Qui mox ut ejus tumulum attigit, bases ejus et plantæ, ceteraque membra ejus ita solidata sunt, acsi numquam infirmitatem aliquam passus fuisset. Multi ergo febribus diversisque morbis obsessi, auditis miraculis atque virtutibus illius, de longe propeque venientes, ad ejus tumulum, Dei beneficiis, Martyrisque sanctissimæ adjuti meritis, Deum glorificantes, cum lætitia ad propria sani redibant. Multi cæci illuminati, claudi gressibus firmati ab ejus sepulcro cum ingenti gaudio redibant.

13 Quanta beneficia per eam Deus præstiterit populo suo, longum est enarrare, veremur etiam ne videatur legentibus fastidium generare:

miraculo intro-
mittitur et tona-
sa monachis
transcribit.Hieronymus re-
dux Sanctas
patriam venit.ali o barbaris
irruentibus.

* ereptione

* fugere
detestat.* familiaribus
in familiaribus?

n

generare : horum tamen vestigia, pendentibus cereis oculis, manibus ac pedibus cereis, ceterisque membris virorum ac mulierum, a quibus, ipsius meritis, infirmitas evacuata, sanitasque recepta fuerat, usque [ad] combustionem q ecclesiae, ob scelera populi combustae, in testimonium [virtutum] illius remanserunt. Levata est autem sacratissima gleba corporis ejus de terra anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo sexagesimo sexto r, et recondita est cum magnis populorum atque psallentium Clericorum laudibus in theca argentea, presentibus tribus confinium diœcesium episcopis s.

caput furto au-
terens punitus,
t

14 Post hæc paucorum annorum curriculo elapso, cujusdam nobilissimi viri filius t, amore litteralis studii accensus, natalem locum relinquens, ad has partes devenit, et Sanctas intravit, atque ibi hospitio a quodam presbytero, sapienti viro benigne receptus est : qui cum aliquanti temporis spatio ab eodem presbytero discendi causa ibi morari disposuisset, ipsique ecclesiam intrandi, quoniam bene atque morose compositus videbatur, B ad ejus libitum licentia concessa fuisset, nocte quadam, custodibus incaute dormientibus, fracto scrinio, caput sanctæ Rayneldis, cum libello in quo gesta ipsius habebantur, furatus abiit. Sed cum venisset ad domum patris sui cum sacris pignoribus, quantum Deum offendisset, vel quanti meriti esset Virgo, cujus pignora deferebantur, cives ejusdem loci latere non potuit; nam idem juvenis protinus a dæmonio arreptus est, et adeo vexari graviter cœpit, ut vix in eo remaneret halitus.

parentum voto
restituatur.

15 Tunc pater et mater, sicut prolis unicæ expertes, dolore nimio, atque anxietate gravi, continuisque lamentis se affligentes, re cognita, Deum, cui nihil est impossibile, devota mente imploraverunt, ut beatæ Virginis suffragantibus meritis, unicum pignus eorum dignetur saluti restituere, eorumque vota benigne suscipere : promittunt namque se in honore Dei et S. Rayneldis congregationem virginum, Christi sponsarum, ex suis possessionibus construere, si Dominus [eorum] desiderium dignaretur adimplere : quod ita factum est; nam juvenis, expulso dæmone, ad integrum sanitatem recepit, atque post hæc Deo devotus exstitit. Illi vero, sicut Deo sanctæque Virgini voverant, adimplentes, monasterium feminarum juxta eandem Sanctas, in prædio suo, Elchina vocabulo, construxerunt, atque ibi se in Dei servitio mancipantes, cursum vitæ feliciter transegerunt. Hoc igitur pro posse scientiolarum rudis nostræ, licet incomposite, de vita et actibus sanctæ Rayneldis virginis atque martyris scripsimus : restat itaque, ut ipsius adjuvantibus meritis gloriosis, ad ipsius societatem pertingere mereamur, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et potestas et imperium, cum Patre et Spiritu sancto per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Indicat hæc particula prologum aliquem præcessisse, qui modo non reperitur.

b De Condacensi castro super fluvium Scout vel Seclt, videndus § IV Commentarii de S. Amalberga.

c Corrupta, procul dubio, nomina, quæ non facile sit hodie reperire.

d Ita habet codex, quem aliquis corrigere voluit, substituendo sororis filiam; necdum scio, utrum præferri debeat. Quæ hic et infra de S. Amalberga dicuntur suo loco illustrata sunt.

e Non dicit scripta esse, nam si tum, dum hæc scribebantur, exstitissent, etiam hodie probabilissime reperirentur.

f Non tres, ut male hic rursus aliquis mutare voluit. Consule dieta de S. Amalberga, meminerisque, Gudilam fuisse juniorem, seu natu minimam, de qua etiam ibi, sed fusius ad ejus Acta VIII Januarii.

g Vult dicere, opinor, plures egenos se reperisse quam divites.

h In aliis Mss., et vel in ipsa editione Surii hæc fusius amplificatur : magis placet brevitatis. De negata ingressus causa, vide notationem ad alteram S. Scholasticæ Vitam x Februarii litt. g, pag. 404.

i Hunc putat Cointius fuisse S. Landelinum, sed gratias; quamquam id fieri potuisse non negemus.

k Et ista et plura alia num. 8 et 10 alibi ornatius extensa invenies; quasi hæc non sufficerent. Satis mira est pro ea tempestate teneræ virginis peregrinatio.

l Quinam Hunni isti verosimillime fuerint, dietum est in Commentario prævio.

m Inferius est subdiaconus; sed de eo et socio vide numerum ultimum dieti Commentarii.

n Nempe Spiritus sancti gratia.

o S. Quintini martyris Acta dabimus xxxi Octobris.

p Vox barbara et redundans, nisi significet acutis, vel capitatis, ut magna clavorum capita innuat.

q Quando id acciderit, non divino : forte an incursionem Normannorum referri potest.

r Malim legere eum Surio 806, quando paulo pacatiora erant in Belgio tempora, quam an. 866, vel, ut alii, 860; quibus de theca argentea fabricanda cogitare non sinebat metus a jam dietis Normannis.

s Itaque Cameracensi, Tornacensi et Leodiensi, si modo hæc satis certa sint.

t Surii editio et Mss. aliqua volunt hunc adulescentem fuisse Santhensem ad Rhenum, forte ex nominum affinitate. Minus quidem displicet nostra lectio; quamvis, ut dicam eandem, abesse mallem totam eam historiam, seu duos ultimos numeros; ne frustra cogamur querere nescio quam Elchinam, fundatumque istie virginum monasterium, in quod etiam pueri pater se receperit; cujus modo nusquam occurrit vestigium in Hannonia : ad Rhenum vero de S. Reinelde nihil prorsus sciri, jam pridem ad nos perscriptum est.

DE S. TENENANO SEU TINIDORO

LEONENSI EPISC. ET CONFESSORE.

In Britannia Armorica.

J. B. S.

Sanctorum minoris Britanniae operosus collector Albertus le Grand de monte Relaxo, de cujus pretio et meritis sæpe alibi dictum est, nuperrime in Thuriavo Dolensi XIII hujus, et signanter in Commentario ad Acta S. Golveni primo mensis die; Magnus, inquam, collector iste hoc XVI Julii, ex neseio quibus monumentis Vitam S. Tenenani more suo concinnavit, ex qua summatim capita aliquot delibasse, seu potius refutasse, erit totum quod scriptori isti hoc loco a nobis tribui possit. Id ipse et vetus ecclesiae Leonensis Kalendarium certissime persuadent, Tenenanum a Britannis Armoricis ut vere Sanctum recoli, quamquam Saussayi diligentiam effugisse omnino videatur. Castellanus in Martyrologio universali eum hoc die paucis annuntiat: Leonæ in Britannia, S. Tenenani, istius urbis episcopi. Præverat Coitius in Annalibus, ubi ad annum 635 num. 13 ita scribit: Tinidorus seu Tenenanus Leonensis episcopus ad Deum migravit XVII Kal. Augusti, quo die celebris est ejus memoria; nos de cetero remittens ad Armoricam sanctam, opus nimirum laudati Alberti, quem in ordine ad chronologiam clausis, ut ita dicam, oculis secutus est. Colganus item pro sancto Tenenanum habuit, paucula notans in observationibus ad Vitam S. Joavæ diei Martii, verum quæ omnia ambo ex solo Alberto decerpere, reliqua Vitæ serie prorsus neglecta, quam nobis satis erit ex lectionibus Breviarii Leonensis retulisse.

2 Satis, inquam, cum aliunde de S. Tenenano quidquam certi explorare frustra tentaverim hactenus; ut jam candide non pronuntiem, ipsissimas lectiones ex meris et putis popularibus traditionibus coaluisse, quemadmodum ingenue is fassus est, cujus benevolentia descriptæ et ad me transmissæ sunt. Lōbinæi mentem de Sancto ejusque in Leonensi episcopatu successione, in prædicto de S. Golvano Commentario clare explicui, cujus verba, ibi ex gallico latine versa non pigebit repetere. Sic ille de Sancto, quo de agimus: S. Tenenanus seu Tinidor, ex insula Britannia ortus, sacerdotio initiatus erat, priusquam in Armoricam transiret. Diu illic vixit ignotus in silvis prope locum, ubi deinde conditum est Landerneau: demum e solitudine extractus est, ut eveheretur ad cathedram Leonensem post Cetomerinum. In his nihil de Hibernia ejusque ibi principatu, nihil de frequentata Britannorum regis aula, aut comitissa Arundelia, nihil de multis propter oris elegantiam periculis, nihil de impetrata deformitate, atque id genus aliis, quibus recensendis supersedeo. Neque nomen, ut semel dicam, inter Leonenses Episcopos, neque justam ætatem, multo minus gesta in ejus ecclesie Catalogis agnovere Chenu, Claudius Robertus aut Sammarthani, supra quos hic sapere mihi integrum non est, donec probatiora monumenta aliunde suggerantur. Habe modo jam dictas lectiones, ex Britannia haud ita pridem accepta, quibus quod addam, nihil habeo.

3 In festo S. Tenenani Leonensis episcopi et confessoris. **LECT. I.** Tenenanus, elaris genere et fide parentibus apud transmarinas partes natus, Caradocum, sanctitate et doctrina famosum, puer audivit: cujus in schola tantum brevi profecit, ut et scientia et meritorum gloria suos longe coætaneos superaret; sanctissima nihilominus Christi disciplina, quam vanis philosophiæ documentis multo illustrior. Absoluto studiorum curriculo, regis Britanniae aulam, pro voto parentum, ingressus omnium in se oculos et admirationem convertit: cumque esset forma et totius corporis præstantia spectabilis, ut puellæ cujusdam nobilis, a qua deperibatur, importunas ad matrimonium vexationes evitaret, et quam Christo devoverat castitatem, glorioso fœnore servaret illibatam, quasi leprosi deformitatem precibus impetravit. Balneo postmodum ad id parato, et medica Caradoci manu pristinum statum mirifice consecutus est. Adolescens nihil habuit antiquius, quam ut assertam generose castimoniam adversus carnis insultus continua fulciret abstinentia, eleemosynis et oratione corroboraret; modestia et honestate confirmaret; pauperes et ignotos, verbo et exemplo, viam salutis edocebat, quod ut faceret, aptos ad id ex sacris Scripturis locos ac textus depromebat. *Obiter notemus, S. Caradocum, cujus Vitam habes XIII Aprilis, obiisse anno 1124, atque hic tamen, si Superis placeat, S. Tenenani nostri magister fuerit, quatuor circiter sæculis antequam nasceretur. Pergamus:*

4 **LECT. II.** Factus inde presbyter, mundi illecebris omnino abdicatis, se totum Christo specialius addixit, ecclesiasticis Officiis indefesso labore mancipatus. Quæ dum attentiore animo exequeretur, jussus ab angelo in Armoricam trausfretare, sedem administraturus, cui nuper præfuerat beatus Paulus Aurelianus. Nec mora, dicto audiens Tenenanus, rebus compositis, cum nonnullis sociis Britannicum felici enavigatione prætergressus, ad sinum Brestensem, in solo Leonensi situm, appellit: inde fluminis Elorni ripam, quæ Landerniam ducit, divino numine secutus, in densissimam silvam exilit, non sine magno suscipientium gaudio et fructu: loci namque incolæ, cum in locum propter frequentes Danorum incursiones abditos, nec propterea de religionis Christianæ exercitiis admodum sollicitos, ad vitæ revocavit sanctioris institutum, ædificatis ibi convenienti distantia duobus oratoriis, quæ ecclesiarum abinde parochialium titulo gloriantur, ipsoque altera eorum patrono. *Multa lectionum harum scriptori condonanda sunt, dum sæculo verosimiliter sexto, Danos memorat (alias Normannos) Britanniam minorem invadentes, quos multo serius eas oras infestasse constat: sed fuerint piratæ alii quicumque, in iis non tantopere*

ne quidem ex
Breviarii Le-
ctionibus.

E

quas satis prætet,

F

PARTE . . .
de . . .
sub . . .

et de gestis
habet super
et

AUCTORE
J. B. S.
et popularibus
traditionibus
concinatas.

pere laborabimus. En modo lectionem tertiam.
5 LECT. III. In iis vir Sanctus Euangelium prædicabat, tremenda altaris mysteria conficiebat, Sacramenta administrabat, et sacerum Domino cum suis Officium persolvebat; quin etiam temporali fideles beneficio recreabat. Barbaros siquidem illos, ut sacrum ærarium diriperent, aliquando contententes, apparente divinitus supernorum miitum exereitu, suis preeibus fugavit, et a similibus deterruit deinceps attendendis, patriæ liberator. Hæc omnium Tenenano admirationem et amorem conciliaverunt, unde sancto Golvino, ad æternam retributionem id temporis evocato, communi eleri Leonensis suffra-

gio, populi desiderio, in episcopum electus, D
ejus in locum a Dolensi tunc Metropolitano rite suffectus est. Tum absoluti pastoris partes omnes ut adimpleret, crebras suæ diæcesis obire visitationes, mores corrigere, diruta ac semiusta templa excitare, ecclesiis parochialibus dignos rectores præficere una illi cura fuit. Tandem miraculis clarus obdormivit in Domino circa annum salutis sexcentiesimum trigesimum quintum, in sua cathedrali sortitus sepulcrum. S. Golvini seu Golveni, de quo jam locuti sumus, successor an decessor fuerit, non est qui satis certo definire hactenus possit, neque nos, in tanta rerum confusione, alia examinanda aut determinanda suscipimus.

DE S. EUGENIO EPISC. ET SOCIIS

NAULI IN LIGURIA.

J. B. S.

B

Ex litteris Joannis Stephani Flisci S. J.

XVI JULII.
A Ferrario præ-
terminatum.

Ut diligentissimum Sanctorum Italiae investigatorem fuisse Philippum Ferrarium ultro fateamur, id dissimulare non possumus, attentionem suam nonnumquam desiderari passum esse; cujus rei hoc die patenti-
tissimum nobis præbet exemplum. Ad diem VII Septembris de S. Paragorio eju:que sociis Naulensibus martyribus agens, diserte ait, sese ecclesiam S. Paragorii extra urbem Naulensem haud procul a mœnibus vidisse; unde, nisi vehementer fallor, plane perspicitur, ipsam etiam urbem ingressum esse, potuisseque adeo facillime intelligere, quis ejusdem primarius esset patronus, nempe S. Eugenius episcopus, ipsumque coli hac XVI Julii; ubi interim in toto suo magno Sanctorum Italiae Catalogo, nec verbulo de ipso meminisset; ut minime dubites, quin spicas hinc inde post se reliquerit, quas utinam alii colligere satagerent, nobis suo tempore profuturas. In eo operam non modicam pridem posuit noster Joannes Stephanus Fliscus, locis pluribus in hoc opere merito laudatus, cui etiam hoc die acceptum referimus jam dictum S. Eugenium episcopum, prædictæ civitatis principalem patronum, hac die XVI Julii solemniter cum sociis celebrari solitum, ut docebit ejus epistola ad Janningum nostrum data v Octobris 1694, ex qua habemus quidquid de Sancto isto reperiri hactenus potuit.

suggestit nobis
Stephanus
Fliscus,

2 In res Naulenses, ac præsertim in ejus loci Episcopos, pro instituto suo studiose inquisivit Ughellus, ut testatur ipse Italiae sacre tomo IV a col. 1398, verum absque sperato fructu, cum sua aliunde colligere coactus sit, quando nobis scribentibus, inquit, nulla Naulensis ecclesiæ monumenta lucem adferre potuerint. Describit ibi parvam civitatem (Noli) prope mare in Ligustica ora, ad occidentem solem sitam, cujus de cetero Fliscus sufficientem notitiam suggerit. Narrat porro Ughellus, qua occasione per exiguum oppidum seu vicus, in urbis dignitatem evehctus fuerit, unde manavit versiculus, Urbs meruit dici, mutato nomine vici. Id in rem nostram conducit, quod ex ecclesia S. Paragorii extra urbem, translata fuerit a Gregorio XIII episcopalis cathedra in ecclesiam S. Petri (nempe intra civitatem) ubi

corpore sanctorum Eugenii, Longini, Parthæi et Parthenopæi episcoporum summo decore asservantur. De Parthæo seu Partheo et Parthenopæo, non episcopis, ut equidem reor, des S. Paragorii sociis suo loco agetur, nimirum citata jam VII Septembris; hic nobis satis est ostendisse, S. Eugenium Ughello non fuisse prorsus incognitum; cetera, quæ quidem sciri potuere, ex Flisci litteris modo accipe. Ita scribit:

3 Nauli in Liguria celebratur festum S. Eugenii episcopi et confessoris, Patroni principalis hujus civitatis, die XVI Julii, quæ tamen non est dies obitus (accepta sincere refero) ejus sacrum corpus jacet in altari, eidem Sancto dicato, in ecclesia cathedrali, eum reliquiis duorum sociorum, quorum nomina, ut constat ex quadam visitatione Apostolica anni MDLXXXV, sunt Ennius et Euginius (fortasse Longinus.) S. Eugenius dicitur prædicasse Euangelium in oris Liguriæ, præsertim in urbe Savonensi et castro Vadensi. Defunctus est in insula, in qua sæpe morabatur, quæque jacet inter Vadum et Naulum, duobus milliariis ab utroque oppido dissita. In ea visitur adhuc puteus miræ altitudinis, qui aliquot abhinc annis dulci aqua adhuc emanabat. Anno MDCXCXI Bernardus a sancta Ecclesia episcopus Savonensis construxit in ea insula, quæ erat suæ diæcesis, insignem ecclesiam et anno sequenti monasterium, ejus adhuc exstant reliquiæ non exiguæ, ubi monachi Lerinenses vixerunt in sacrarum reliquiarum custodia.

Celeberrima erat et ditissima abbatia usque ad annum MCCXXXIX, quo Naulum ex oppido, urbis titulo fuit insignitum, novæque sedi episcopali dicta abbatia, dimissis ad antiquas sedes monachis, fuit aggregata; eaque occasione sacre reliquiæ in hanc urbem translatae sunt. Hæc omnia habentur tum ex traditione, tum ex aliquibus manuscriptis, extractis, ut fertur ex annalibus Savonæ. Annales istos non vidimus, at quæ Ughellus adfert a col. 1399 rem hic a Flisco obiter indicatam pluribus

A ribus confirmant, adducto etiam Innocentii PP. IV diplomate, quo episcopatus erectionem a Gregorio IX factam, approbavit, mensamque auxit episcopalem monasterio S. Eugenii, quod ab ecclesia Bruniacensi perpetuo disjunctum. Vide ibi plura ab Ughello satis accurate collecta; nobis satis est hic obiter ostendisse S. Eugenii memoriam

in eo monasterio antiquam fuisse, tametsi gestorum ejus seriem vetustas nobis inviderit. En modo reliqua Flisei verba: Videntur etiam Nauli picturæ, vetustate pene consumptæ, in quibus conspicitur S. Eugenius in quadam scapha, ex dicta insula ad propinquas oras Liguriæ se conferens, ad prædicandum Dei verbum.

AUCTOR:
J. B. S.

DE S. SISENANDO LEVITA MARTYRE CORDUBENSI.

Ex S. Eulogio.

J. B. S.

ANNO DCCCLII.
Preceptus ejus
enclius.

B **D**e noni sæculi sub Arabum tyrannide Hispanis martyribus, præsertim Cordubensibus, jam toties in nostro hoc opere agendum fuit, ut eam historiam ex S. Eulogii Memoriali repetere, aut eorum veram palmam et constantem cultum ex Martino de Roa pluribus vindicare, necesse omnino non sit. Plures ex Cordubensium istorum numero Fastis sacris inseruisse Usuardum, satis etiam alibi dictum est: de S. Sisenando non meminit, qui nec in ejus auctariis, non ita pridem editis, reperitur. A monasticis Martyrologiis Wionis, Dorganii, Menardi et Bueelini, eum variis eulogiis signatur tamquam diaconus et monachus, haud dubie Ordinis sui Benedictini, qui tamen tituli nusquam ab Eulogio exprimentur; unde et ex eo levitam simpliciter appellandum censui, ut ante me fecit Baronius. Eneomiis etiam suis Sanctum ornant Galesinius et Ghinius; verum eum tota martyrii ejus series certius et elarius hauriri non possit quam ex laudato Memoriali; iis omnibus et Breviariis quoque prætermisissis, sufficient verba Romani Martyrologii ad hunc diem: Cordubæ in Hispania, S. Sisenandi levitæ et martyris, qui pro fide Christi a Saracenis jugulatus est. Neque hic quidquam occurrit quod examine aut disensione indigeat.

patris et ætas.

C **2** Pacensem origine fuisse S. Sisenandum, diserte notavit S. Eulogius; eam porro urbem sic describit scholiastes ad libri II Memorialis cap. v: Colonia Pacensis, in Lusitania olim, quod ex Plinio constat, etiam juridico conventu nobilitata, Arabum, Hispaniam occupantium, vastatione, ad parvi oppidi formam, ut nunc conspicimus, fuit redacta. Pertinet ad Portugalliæ regnum, Beiaque nuncupatur. De ejus nomine, situ et antiquitate multa egregie, ut semper solet, Andreas Resendus, ad Vasæum scribens. Ejus urbis excidium Rasis prosequitur. Sed ad rem nostram hæc satis dicta sunt, ne frustra hic nos remoretur nimia, opinor, Tamayi præfidentia, quam Moralis auctoritati absque serupulo postponimus. De martyrii tempore æque certa sunt omnia, annus imprimis, tot aliis martyriis nobilitatus; nempe Æra Hispaniæ 889, Christi 851. Neque diem omisit Memorialis auctor, dum ait: Gloriosa morte peremptum esse septimo decimo Kal. Augusti, feria quinta. Is est, inquit denuo scholiastes, Julii dies decimus sextus,

qui eo anno feriam quintam occupavit, quod ex superioribus jam quivis poterit deprehendere; quadraginta enim et eo amplius dies sine martyrio processere; nempe ab VIII Junii quo prægressa classis agonem compleverat. Habe modo rem totam ex jam citatis Memorialis libro et capite.

E

3 Denique levita sanctissimus Sisenandus, ex Pacensi oppido ortus, Cordubam, intuitu discendi, auctus est, ibique apud beatissimi Aciscii basilicam, qua corpus ejusdem Martyris requiescit, digniter enutritus, ut ipse familiaribus retulit, invitantibus se beatissimis Petro et Walabonso, jam cælo martyribus collocatis, martyrium quoque et ipse aggressus est. Qui dum in carcere religatus maneret, tradunt, quod prophético illustratus spiritu, patibuli sui horam præscius nuntiaverit. Nam quodam die cum responsum cuidam amico, se interroganti, aptaret, eique reciprocationis schedam scriberet, tribus aut quatuor jam digestis versiculis, subito nimia hilaritate perfusus, cælesti quodammodo gaudio vegetatus, e loco sessionis suæ consurgens, astanti puero schedulæ portitori, cui miles Christi reciprocari intendebat, semiscriptam, ut erat, accommodans, multis audientibus, ait: Recede modo fili, ne impetu satellitum opprimaris; quoniam jam potestas tenebrarum, vinculis me extrahere præcipiens, nunc decollandum sibi exhibebit. Post hanc prophetiam immobili semper gressu ipso persistente, eodem momento vociferantes lictores adveniunt, eumque præcipiti furore ad locum, quo martyrium erat consummaturus, pugnis, alapisque cædentes perducunt. Pergit Dei famulus, lætantibus animis, de corona victoriæ certus, qui ad cæleste convivium exhortantibus Sanctis fuerat invitatus. Sic namque judici præsentatus, eadem qua prius constantia, in sancta confessione perdurans, delicatus ephelus gloriosa morte peremptus est, atque inhumatus præ foribus palatii derelictus est septimo decimo Kal. Augusti feria quinta, Æra qua supra: cujus ossa post multos dies, donante Deo, a quibusdam mulieribus inventa inter lapillos alvei, in prædicti martyris Aciscii aulam deportata reconduntur.

martyrium ex
S. Eulogio.

F

A

D

DE B. CESLAO ODROVANTIO ORDINIS PRÆDICATORUM

VRATISLAVIÆ IN SILESIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Cultus et Acta.

ANNO MDCCLII
VEL MDCCLVII.
B. Ceslavi Vra-
tislavia olim
publico cultu
honoratum fuis-
se testatur Bzo-
vius:

Vratislavia, quæ a Germanis Breslaw et a Polonis vulgo dicitur Wroclaw, ampla regni Bohemici urbs et Silesiæ caput in Ducatu Vratislaviensi, qui ab ea nomen trahit, ad Oderam fluvium sita, et episcopali cathedra insignis Ceslaum, egregium ex sacro Prædicatorum Ordine apostolum, et prodigiosum suum olim contra Tartaros defensorem, jam ab aliquot sæculis tamquam beatum veneratur. Hujus publicæ venerationis testis est R. P. Abrahamus Bzovius, qui in Actis B. Ceslai, huic Commentario subnectendis, post narrata quædam miracula, de ejus cultu sic scribit num. 54: Propter quæ miranda facinora, non multo post, humo erutus et in ecclesiam munificentia civium, præsertim vero Nicolai Slup Vratislaviensis, anno Domini mcccxxx in ea, quam nunc cernimus, amplitudine erectam de sub altare, sub ejus invocatione excitatum, illatus summa in veneratione popularium habebatur. Religiosa Majorum devotio sacra ejus pignora in theca parvula recondiderat et sera ferrea clauserat, jamque tum cultu diverso prosequeretur ad usque nostra tempora: nam et imagines ejus sculpebantur atque pingebantur, et honore publico colebantur; anathemata ad altare illius sacrata beneficii accepti ergo suspendebantur; Missæ et Horarum tam diurnarum quam nocturnarum propria Officia de eo recitabantur; anniversariæ solennitates ritu consueto aliarum festivitatum celebrabantur. Hæc ille in genere; nos ad singularia descendamus

C
idemque ostenditur ex inscriptionibus,

2 Non dubito, quin cives Vratislavienses in grati animi tesseram et religiosi cultus signum etiam fieri curaverint picturas (quo tempore factæ sint ignoro) vitam B. Ceslai repræsentantes, de quibus Theodorus Moretus Societatis nostræ sacerdos in litteris ad Henschenium nostrum anno 1659 Vratislavia datis sic loquitur: Visitavi nudius tertius sepulcrum S. Ceslai in templo PP. Dominicanorum in hac urbe, ejus vita in choro cum variis inscriptionibus depicta est. Deinde infra imagines, in quibus vita B. Ceslai in pariete depicta est, testatur legi sequentia: Ad 1. B. Ceslaus natione Polonus, unus de primis Fratribus, qui receperunt istum locum pro conventu anno mcccxxvi, secundus Provincialis provinciæ Poloniæ, vir magni meriti apud Deum, qui quatuor mortuos suscitavit, et aliis innumeris miraculorum insigniis in vita pariter et post mortem, ac usque in hodiernum diem corniscans. Hanc denique nostram inclytam civitatem. Vratislaviensem ab incursu Tartarorum suis orationibus liberavit anno mcccxlii. Hic in ecclesia

S. Adalberti Ordinis Prædicatorum sepultus. Ad ii. B. Ceslaus discipulus S. Dominici, socius S. Hyacinthi et primus Prior hujus loci. Ad iii. Infantem aquis suffocatum post dies octo vitæ restituit. Ad iv. Spiritu apostolico plenus prædicat; animas Christo lucratur. Ad v. Corpus suum disciplinis et vigiliis dure emaciat. Ad vi. Per flumen in cappa navigat, illudque sicco transit pede. Ad vii. Tres suscitavit mortuos et variis claret miraculis. Ad viii. Juveni cuidam in Odera pene submerso imploratus succurrit. Ad ix. Conventum sui Ordinis Vratislaviæ in periculosa ignis conflagratione in acre conspectus defendit. Ad x. Moniali de se dubitanti inter Apostolos comparat. Ad xi. Cum Fratribus in oras septentrionales mittitur. Ad xii. Fratres in pietate et religione confirmans Deo reddit animam.

3 Quod Bzovius generatim de ecclesiastico B. Ceslai Officio, Vratislaviæ recitato, affirmat, ita intelligendum est, ut a solo S. Dominici Ordine id factum fuerit: nondum enim tunc temporis ad clerum Vratislaviensem illud extensum fuisse videtur, cum in propriis istius diœceseos Officiis anno 1662 impressis, inter quæ tamen S. Hyacinthi et S. Ignatii Loyolæ Officia ponuntur, de B. Ceslao nulla fiat mentio. Arbitror itaque, solos PP. Dominicanos Vratislaviæ, et forte in aliis quibusdam diœcesibus septentrionalibus, Beati sui festum proprio Officio celebrasse: nam præter lectionum propriarum fragmentum, a R. P. Thoma Malvenda in Annaliis sacri Ordinis Prædicatorum ad annum 1218 cap. v adductum, habeo tria earundem integrarum exemplaria. Primum a P. Theodoro Moreto Vratislaviæ descriptum est ex Breviario Ordinis Prædicatorum, quod Nissa impressum est anno 1602. Alterum præcedenti omnino simile desumptum est ex Cracoviensi PP. Dominicanorum bibliotheca. Tertium denique inveni apud R. P. Joannem Rechaum in opere de Sanctis et illustribus personis Ordinis Prædicatorum Parisiis anno 1650 typis excuso, ubi tomo III in Vita B. Ceslai proprias Officii lectiones exhibet. Ultimum hoc exemplar duobus prioribus multo brevius est, et, ut dicam quod sentio, mihi antiquius et sincerius videtur: Lectiones quippe Vratislavienses et Cracovienses recentiora referunt miracula, quæ nempe circa finem sæculi decimi sexti contigerunt. Præterea earum interpolator illas incertis et verbosis narrationibus ita auxit, ut ex tribus sex effecerit. Cum autem hæc additamenta in Actis postmodum dandis contineantur, sufficere hic ex P. Joanne Rechæo subnectere tres illas Lectiones, quas, ut dixi, antiquiores et sinceriores esse existimo.

et propriis Officii Lectionibus.

F

quorum sinceris hic exhibentur.

4 LECTIO I. Beatus Ceslaus, filius Eustachii Comitis de Conské, de domo Odrovants in provincia Oppoliensi diocesis Vratislaviensis ortus, sancti Hyacinthi frater germanus fuit: cui tale nomen in baptismo non sine divino quodam præsagio, et instinctu inditum esse videtur: nam ex Polonico interpretatum honorem et gloriam significat. Qui secundum nomen suum Deo et sibi incorrupto bonæ conversationis odore, pia morum venustate, omnique sanctorum virtutum genere honorem et gloriam procurare satagens, non solum nobilitatis suæ lineam, verum etiam totam suam patriam et circumvicinas regiones decoravit, et splendore affectit illustriori.

LECTIO II. Tenerioribus annis innocenter decursis, theologiæ jurisque divini scientia Bononiæ assecuta, divo Hyacintho non inferior, ab Ivone patre in canonicorum numerum, adjuncta prælatura custodiæ Sandomiriensis ecclesiæ, cooptatur. Qua dignitate, velut lucerna super candelabrum positus, sanctitate vitæ et pietatis exemplo aliis prælucebat. Religionis postmodum toga una cum sancto Hyacintho in monasterio sanctæ Sabinæ indutus, sub beati Dominici patriarchæ disciplina tantum profecit, ut in vigiliis, jejuniis, carnis maceratione, orandi studio, piis meditationibus et contemplationibus, ac demum in ipsa humilitate atque ferventi prædicatione verus esset beatissimi patris sui Dominici imitator.

LECTIO III. Vestigiis patris sui Dominici insistens, totus divino ardebat igne, frigidissima mortalium pectora vitæ sanctimonia et divini verbi calore ad Christi amorem accendebat. Miraculis innumcris vivens et vita functus illustris. Vivens puerum aquis octiduo suffocatum ad hujus lucis usuram revocavit. Tres alios mortuos vitæ reddidit. Tartarorum immaniter bacchantium, ferro flammisque Silesiam longe lateque vastantium, innumeram phalangem oratione supplici ab Vratislaviensi civitate fugavit. Globum igneum super caput Ceslai conspectum fuisse ab hostibus aiunt. Propetia insuper spiritu Ceslaus dotatus multa ventura prædixit, multa occulta patefecit. Aquarum turgentia flumina cappa supposita siccis pedibus trajecit. Homines languidis sanitatis desideratæ beneficia contulit. Vitæ cursu sanctissime transacto, laborum suorum coronam et præmium lætus aspiciens beato sine quievit anno MCCXLII. Vratislaviæ sepultus plurimis ad nostra usque tempora coruscat miraculis.

Ad augendum ejus cultum nuper Clemens XI.

5 *Continent hæ Lectiones satis exactum vitæ compendium, et præcipua B. Ceslai gesta ac miracula breviter candideque describunt. Mirum profecto est post adeo manifesta publicæ venerationis indicia hujus præclari Viri memoriam non inveniri apud recentiores Martyrologos, qui generales Sanctorum et Beatorum catalogos ediderunt, atque in iis interdum collocarunt quosdam, de quorum cultu nullum exstat vestigium aut argumentum. Sed horum defectum abunde supplevit, et omne, quod ex eorum silentio suboriri potuisset, de legitimo cultu dubium plane sustulit summus Pontifex decreto non ita pridem edito, quod a RR. PP. Dominicanis Antverpiensibus mihi perhumaniter communicatum sic sonat: Clemens Papa XI ad futuram rei memoriam. Nuper ad supplicationem*

dilecti filii Antonini Cloche Magistri Generalis Ordinis Fratrum Prædicatorum emanavit a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris ritibus præpositorum decretum tenoris, qui sequitur, videlicet:

6 Vratislaviensis Canonizationis beati Ceslai Odrovantii Ordinis Prædicatorum. Relatis ab Eminentissimo et Reverendissimo D. Cardinali Barberino precibus ex parte R. P. Antonini Cloche Magistri Generalis Ordinis Prædicatorum, nomine totius suæ Religionis sanctissimo Domino Nostro porrectis, et a sanctitate sua ad sacram Rituum Congregationem remissis, quibus humillime supplicabatur, ut nedum in toto prædicto Ordine, verum etiam in civitate et diocesi Vratislaviensi Officium et Missam de beato Ceslao ejusdem Ordinis Prædicatorum singulis annis ab omnibus tam dicti Ordinis Religiosis, quam etiam ecclesiasticis prædictæ civitatis et diocesis Vratislaviensis, qui ad Horas canonicas tenentur, die ipsius festo recitandum et respective celebrandum concedere dignaretur, sacra eadem Rituum Congregatio, audito prius tam in scriptis quam in voce R. P. D. Prospero de Lambertinis fidei Promotore, gratiam petitam concedendam esse censuit, si sanctissimo Domino Nostro visum fuerit, die xxvi Augusti mdcxxiii. Factaque deinde per me Prosecretarium de prædictis sanctissimo Domino Nostro relatione, Sanctitas sua benigne annuit, prædictumque Officium de communi confessoris non pontificis pro civitate et diocesi Vratislaviensi sub ritu semiduplici, pro Religione vero Prædicatorum sub ritu duplici recitari et Missam respective celebrari concessit die vi Septembris ejusdem anni mdcxxiii. G. Cardinalis Carpineus. Loco ✠ sigilli. N. M. Tedeschi episcopus Liparitanus sacræ Rituum Congregationis Prosecretarius.

7 Cum autem sicut dictus Antoninus Magister Generalis nobis subinde exponi fecit, ipse decretum hujusmodi, quo firmiter subsistat, Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri summopere desideret, nos ipsum Antoninum Magistrum Generalem specialis favore gratiæ prosequi volentes, et a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et pœnis jure, vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore censentes, supplicationibus ejus nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, decretum præinsertum auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus et confirmamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus. Deinde post consuetas decretorum formulas ita subscribitur. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die xviii Octobris mdcxxiii. Pontificatus Nostri anno decimotertio.

8 Anno sequenti idem sanctissimus Dominus B. Ceslai cultum augere volens dedit sequens Breve. Clemens Papa XI universis Christi fidelibus præsentibus litteras inspecturis salutem et Apostolicam benedictionem. Ad augendam fidelium religionem, et animarum salutem cælestibus

AUCTORIS
G. C.

decretum sacræ
Congregationis
de Officio et Mis-
sa

confirmat.

et primo ejus
festo indulgen-
tias plenariis
concessit.

AUCTOR:
G. G.

stibus Ecclesiae thesauris pia charitate intenti, omnibus utriusque sexus Christi fidelibus vere pœnitentibus et confessis, ac sacra communione refectis, qui aliquam ex ecclesiis Fratrum Ordinis Prædicatorum ubique existen. Die decima sexta proxime venturi mensis Julii a primis Vesperis usque ad occasum solis diei hujusmodi devote visitaverint, et ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, ac S. Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Præsentibus pro unica vice valituris. Dein iterum post ordinarias Brevium clausulas subnotatur: Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die xxvi Martii mdcxiv Pontificatus nostri anno decimoquarto.

Bzovius Acta
B Ceslai ab hæreticis direpta
ex fragmentis
collegit,

9 Confirmato jam satis B. Ceslai cultu, pauca de Actis ejus præmonemus. Illa olim in Vratislaviensi PP. Prædicatorum Conventu conservata fuisse testatur ex eodem Ordine huic Beato suppar Humbertus, cujus verba citantur a P. Rechaco in Præfatione ad Vitam B. Ceslai, et a Bzovio in Vita huic Commentario subjungenda num. 55. At ea Acta anno 1525 a Lutheranis direpta et forte combusta fuisse ait eodem numero Bzovius, qui postea ex fragmentis quibusdam, quæ hæreticorum rabiem evaserant, B. Ceslai Vitam contexit. Hic igitur antiqua Vitæ series cæspetanda non est. Bzovius quidem diligenter omnia ad hunc Beatum virum spectantia collegit, sed hinc inde stylo suo nimium indulget, et narrat ea, quæ verosimiliter fieri potuerunt potius, quam quæ certo contigerunt. Id autem tantum intelligi velim de incertis quibusdam circumstantiis oratoria facundia exornatis: nam de miraculis aliisque substantialibus, ut ita loquar, gestis nullus dubito, ut patebit ex iis, quæ in decursu dicam.

quæ nos cum
fragmentis Mss.
collata,

10 Ex iisdem, ni fallor, fragmentis composita est Vita (hic est Ms. Vratislaviensis a nostro P. Andrea Stredonio ad nos missi titulus) B. Ceslai Silesii Ordinis Prædicatorum ex bibliotheca PP. Dominicanorum Vratislaviæ ad D. Adalberti degentium eruta. Statueram primo solum Ms. istud edere; sed mentem mutavi, cum viderem narrationis seriem subinde non satis cohære, ejusque collectorem Bzovio juniorem esse, quod postremum intelligo ex his verbis, quæ Actis a se collectis immiscuit. Illius Divi ossa, inquit, reperta sunt a Patribus Prædicatoribus Vratislaviæ anno Domini mdcvii quinta Januarii in eodem monasterio; cujus cum honorem hæretici ferre non possent, anno mdcviii vigesima septima Decembris plebeio tumultu templum D. Adalberti violatum fuit, teste auctore Annalium Silesiæ, et me hæc scribente, qui tum puer Vratislaviæ sui. Illic itaque scriptor se puerum fuisse dicit eodem anno, quo Bzovius Vitam B. Ceslai edidit. Puto tamen, quod præ oculis habuerit eadem fragmenta, ex quibus Bzovius Vitam B. Ceslai collegit: nam plerumque verbotenus cum eo convenit, exceptis iis, quæ Bzovius rhetorice exornavit. Ne igitur hanc Vitam Ms. perdam, et ut simul integram Bzovii narrationem habeam, uncis [ ] includam ea, quæ Bzovius supplevit. Sic eadem opera lector distinguet fragmenta, quæ in Vratislaviensi PP. Dominicanorum cænobio verosimiliter supersunt, et ea, quæ Bzovius de suo illis addidit.

11 Plurimi præterea scriptores ex religioso Præ-

dicatorum Ordine res a B. Ceslao præclare gestas litteris mandarunt. Præter varios, qui de illo obiter meminerunt, R. P. Thomas Malvenda ejus virtutes, labores ac miracula Annalibus suis sparsim inseruit ad annos, quibus probabiliter acciderunt. R. P. Dominicus Maria Marchesius in sacro Diario Dominicano tom. IV, ad diem xv Julii Vitam ejus Italice conscripsit. R. P. Joannes Rechacus in Operæ Gallico jam citato eandem notis chronologicis aliisque testimoniis illustravit. Ad his potest noster Bohuslaus Balbinus, qui in Miscellaneis Historicis Regni Bohemiæ lib. IV § XLIX, dedit accuratum ejusdem vitæ compendium. At hi omnes fatentur, se Bzovium secutos esse, ac nominatim Rechacus ante Acta B. Ceslai ita præfatur: Historicus noster Abrahamus Bzovius labore suo diligenter collegit pretiosa antiquitatis monumenta, dum esset Commissarius Generalis conventuum et monasteriorum utriusque sexus in provincia Silesiæ. Deinde, enumeratis scriptis, in quibus Bzovius de B. Ceslao agit, sic prosequitur: Illi ergo acceptum referre debemus, quod de B. Ceslao scripturimus. Vir dubito, quin R. P. Joannes Damascenus Lubienecki, qui anno 1711 ex Ordine Prædicatorum ad Backoviensem in Moldavia episcopatum assumptus fuit, ex iisdem monumentis confecerit Inquisitionem de gestis et miraculis B. Ceslai, quæ Clementi XI oblata publicum licitæ venerationis decretum obtinuit, et Romæ in archivo Congregationis Rituum servatur, uti asserit Jacobus Echardus in recensione scriptorum Dominicanorum anno 1721 Parisiis edita tom. II, pag. 792. Cum itaque Bzovius sit antiquissimus Actorum collector, ejus opusculum de B. Ceslai gestis scriptum, quod sub titulo Tutelaris Silesiæ anno 1608 Cracoviæ typis vulgavit, post hunc Commentarium recudemus, resectis tamen dedicationibus, et parte prolæ præfationis, aliisque, quæ ad institutum nostrum proprie non pertinent. Sed prius chronologicam Actorum seriem examinemus.

posterioribus
scriptoribus
relectis, edidit
sumus.

§ II. Chronologica vitæ series usque ad tirocinium Religionis finitum.

Varii variam rerum a B. Ceslao gestarum chronotaxim dederunt; sed nullus magis distinctam (utinam solidis fundamentis niteretur) quam dictus Rechacus in opere citato de Sanctis et illustribus personis Ordinis Prædicatorum: siquidem tomo III in Vita B. Ceslai cap. IV notabiliora vitæ puncta a nativitate ejus usque ad mortem in compendium chronologicum redegit, quod hic ex Gallico sic Latinum facio: Natus est anno mclxxxiv, S. Dominico decimum quartum ætatis annum agente. Anno mcc Pragæ studuit Philosophiæ cum suo fratre S. Hyacintho. Anno mcccii Bononiæ operam dabat jurisprudentiæ ac theologiæ, dum decimum nonum aut vigesimum ætatis annum ageret. Anno mcccvii vel mcccviii rediit Cracoviam, et exercuit munus Canonici et custodis ecclesiae Sandomiriensis usque ad annum mcccviii. Anno mcccviii triginta tres annos natus venit Romam cum patruo suo episcopo Cracoviensi. Anno mcccviii accepit habitum religiosum in conventu nostro S. Sabiniæ

Chronotaxim a
R. P. Rechaco
adornata.

A binæ per manus beati Patris nostri, et venit Frisacum in Germania. Anno MCCXXXI Cracoviam et ibi mansit usque ad annum MCCXXXII. Anno MCCXXXII venit Pragam fundatum duos conventus, unum pro Fratribus, alterum pro Monialibus sui Ordinis. Anno MCCXXXIII Vratislaviæ fundavit monasterium pro suis Fratribus. Ab hoc anno usque ad annum MCCXXXV percurrit regiones, in hac historia enumeratas, ut in iis annuntiaret fidem, aut bonos mores restitueret, vel Ordinem suum propagaret. Anno MCCXXXV fuit Provincialis Poloniæ. Anno MCCXL constitutus est Prior Vratislaviæ. Anno MCCXLII patravit grande istud miraculum liberans urbem Vratislaviensem a Tartaris, ac deinde eodem anno mortuus est XVI Julii. Jam singulas hujus chronotaxeos partes discutiamus.

creta nati-
vitate
tem B. Ceslai.

13 Imprimis epocha natiuitatis, cui Rechaus annum Christi 1184 assignat, omnino incerta est. Quin imo ipsemet satis indicat, sese eam ex meris conjecturis figere, dum in Vita B. Ceslai ita scribit cap. I: Non scitur certo, quo anno B. Ceslaus cœperit vivere; sed verosimile est, cum natum esse post fratrem suum Hyacinthum, ac illo juniorem fuisse: nam sub beati Patriarchæ nostri disciplina cum fratre suo pari passu ad sanctitatis apicem contendens, tamen illi postponeretur, quasi ætas eum fratri suo cedere cogeret. Cum itaque S. Hyacinthus natus sit anno MCLXXXIII, natiuitas B. Ceslai uno ex annis proxime sequentibus collocanda erit. Puto autem certe, eam figendam esse anno MCLXXXIV, uno post suum fratrem Hyacinthum anno, quia ita fuerunt ætate æquales, ut eodem tempore studiis operam dederint, eaque absoluerint. Hanc conjecturam, ex S. Hyacinthi natiuitate factam, incerto fundamento nili satis innuit summus Pontifex Clemens VIII, qui in Bulla Canonizationis S. Hyacinthi ita loquitur: Natus est beatus Hyacinthus in Polonia in villa, quæ Camiensis appellatur, Vratislaviensis diœcesis ante annum Domini MCC ex nobilibus et Christianis parentibus. Vides hic annum natiuitatis S. Hyacinthi a summo Pontifice indeterminatum relinqui. Quidni eum determinasset, si certum credidisset? Adde quod Acta nostra postmodum exhibenda num. 5 indefinite dicant, B. Ceslaum natum esse supra annum Domini millesimum centesimum octuagesimum ab orbe redempto.

fraternum san-
guine vinculum
cum S. Hyacin-
tho.

14 Neque omnino certus est Fratris titulus, quo Rechaus ad conjecturam suam stabiliendam utitur: nam quamvis multi recentiores B. Ceslaum confidenter appellent germanum fratrem S. Hyacinthi; alii tamen ab hoc nomine prudenter abstinent. Leander Albertus in Vita S. Hyacinthi, ad diem XVI Augusti a Surio edita, ita scribit: Porro præclarus antistes, consilio illius usus ex omni familia sua tres juvenes, morum honestate pollentes, delegit, videlicet Hyacinthum, de quo verba facturi sumus, Ceslaum et Hermannum Theutonicum, juvenes utique raros et tanta provincia dignos. Severinus Craeoviensis in Vita S. Hyacinthi lib. I, cap. I citat ex Chronico Poloniæ verba sequentia: Ivo . . . visis prodigiis, sanctitate, religione et prædicatione B. Dominici in Poloniam deducendos Fratres sui Ordinis petiit, et alios obtinere non valens, quatuor familiares et comites suos, scilicet Hyaczkonem sive Hyacynthum Canonicum Craeoviensem nobilem

de domo Odrovons de provincia Oppoliensi et in villa Lanka heredem; item Ceslaum Polonum, Henricum Moravum et Hermannum Theutonicum per beatissimum Dominicum ad Ordinem assumi obtinuit. In Præfatione autem idem Severinus adducit Martinum Cromerum episcopum Varmiensem, Matthiam Michoviensem, aliosque Poloniæ historicos, qui B. Ceslaum tantummodo S. Hyacinthi socium appellant. In subscriptionibus, infra Vitæ ejus imagines Vratislaviæ positis, tantum socius S. Hyacinthi vocatur. Forte per æquivocationem hoc Fratris nomen B. Ceslao tributum est: cum enim ex eadem regione ac stirpe orti essent, et sese in Religione Fratres, uti mos est, compellarent, facile fieri potuit, ut putarentur germani fratres, quos Religio spirituali fraternitatis vinculo conjunxerat. Quidquid sit Clemens VIII in Bulla Canonizationis, numero præcedenti citata, Ceslaum S. Hyacinthi consanguineum tantummodo nominat.

15 Nescio, unde Rechaus adeo distincte studiorum ejus palæstras annosque noverit. Anno MCC, inquit, Pragæ studuit Philosophiæ cum suo fratre Hyacintho. Anno MCCIII Bononiæ operam dabat jurisprudentiæ et theologiæ. Bzovius nec alii, quod sciam, studiis ejus philosophicis certam palæstram nedum epocham assignarunt. An forsitan Rechaus illis Pragensem urbem assignat, quia legerat, S. Hyacinthum Pragæ studiis operam dedisse, supponitque B. Ceslaum cum S. Hyacintho eodem tempore et loco studuisse? Id si verum est, cur non etiam B. Ceslao Craeoviam studiorum palæstram tribuit, cum in Vita S. Hyacinthi, a R. P. Severino Craeoviensi conscripta, lib. I, cap. III legatur, quod S. Hyacinthus primam Craeovicensem, secundam Pragensem, tertiam Bononiensem illustres academias magistras suæ juventutis habuerit. Quid? quod Acta nostra num. 10 expresse asserant, B. Ceslaum etiam Parisiis studuisse. Interim Rechaus de studiis hisce Parisiensibus in chronologico suo compendio non meminit, nec ullum tempus iis vacuum relinquit. Quapropter suspicor totam hanc studiorum chronotaxin a Rechaus tamquam hypothesin proponi, ut explicet, quo tempore ea verisimiliter fieri potuerint. Idem judico de annis reditus in Poloniam et commorationis in urbe Craeoviensi.

studia littera-
rum,

E

16 Etsi reliqua vitæ series apud historicos magis chronologicæ scripta sit, tamen controversia non caret. Rechaus quidem ita asserit: Anno MCCXVII triginta tres annos natus venit Romam cum patruo suo episcopo Craeoviensi. Sed, si alii credimus, iter illud necessario ad annum sequentem differendum est, cum varii scriptores Poloni affirmant, Ivonem tantum anno 1218 episcopum Craeoviensem electum fuisse. Joannes Dlugossus alias Longinus lib. VI, Historiæ Poloniæ ad annum 1218, narrata spontanea Vincentii episcopi Craeoviensis cessione, et Ivonis electione, ita prosequitur: Verum dum in admittenda Vincentii cessione per summum Pontificem difficultas timeretur, Ivo, assumpto sibi in comitem et consultorem Jackone de Opoliensi provincia et villa Lanka, Canonico Craeoviensi viro sensato et industrioso, ad Honorium Tertium in Urbem se contulit, et tam Vincentii cessionem admitti, quam suam nominationem confirmari, et in Craeoviensem episcopatum se promoveri, personam suam Ugolino cardinali, episcopo Hostiensi, propter familiaritatem præcipuam, quam invicem in studio Parisiensi contraxerant, coram Papa

F
ac iter Roma-
num, incerta
esse ostenditur.

AUCTORES
G. C.

et Cardinalium collegio altis efferente laudibus, facile obtinuit. *Consonant huic epochæ varii Historici atque inter alios Joannes Cæsarius in Catalogo episcoporum Cracoviensium, ubi post præcipua Ivonis gesta paucis versibus comprehensa dicit, cum anno 1218 ad episcopale manus assumptum esse. Hisce contradicit chronicon Poloniæ a Severino Cracoviensi in Vita S. Hyacinthi lib. 1, cap. 1 citatum, quod hanc electionem duobus annis prævertit hoc modo: Suffectus est in locum Vincentii Cadlubconis episcopi Cracoviensis anno Domini MCCXVI Ivo, filius Saulis comitis de Conskye, nobilis de domo Odrowasz, cantor Gnesnensis, canonicus Cracoviensis et Ducis Lesconis Albi cancellarius etc. Ex his contrariis auctorum opinionibus saltem patet, hic iterum incertam esse Rechaci chronologiam.*

Auctores inter se differunt in assignanda, causa ob quam Ivo Romam terit.

17 *Nec major est scriptorum concordia, dum assignant causam, ob quam Ivo Romam profectus sit, Leander Albertus in Vita S. Hyacinthi superius citata sic de ea loquitur: Forte ea tempestate Ivonem Romam persolvendi voti gratia petere oportebat, qui inter ceteros Hyacinthum seligens secum duxit. Dlugossus autem, cujus verba numero præcedenti dedimus, asserit Ivonem Romam ivisse, ut sua electio ab Honorio Pontifice confirmaretur. Bzovius vero in Actis B. Ceslai num. 18 longe aliam assignat professionis causam his verbis: Honorium Tertium acceperat tunc Ecclesia summum hierarcham; ad eum recuperandæ archiepiscopalis dignitatis causa concedens Ivo Odrovansius Cracoviensis pontifex, Ceslai patruus, eundem et Hyacinthum sui itineris comitem esse voluit. Ai Bzovius hic duo Romana Ivonis itinera confundit. Manifestum id sit legenti Martinum Cromerum lib. viii de Rebus Polonorum. Dlugossus unum iter ejusque causam indicat verbis numero superiore datis; ultimam vero Ivonis professionem describit lib. vi Historiæ Poloniæ ad annum Christi 1229 hoc modo: Ivo Cracoviensis episcopus . . . . splendorem metropolicum ecclesiæ suæ Cracoviensi, ab aliis prædecessoribus suis neglectum, satagens restituere, optimum et opportunum tempus ratus, quo restitutio ipsi possit provenire, in Italiam ad Gregorium Papam Nonum sibi multipliciter propter communionem familiaritatis et amicitiae in studio Parisiensi, dum ambos minor haberet status, contractam, favorabilem et affectum se contulit. Severinus Cracoviensis in Vita S. Hyacinthi lib. 1, cap. iv tria Romana Ivonis itinera distinguit. Sed ad chronologicum examen revertamur.*

Dicitur B. Ceslaus anno 1218 Ordinem S. Dominici ingressus

18 *Neque magis certa sunt, quæ Rechacus de B. Ceslai ingressu in sacrum Prædicatorum Ordinem et discessu ex urbe Romana in Germaniam scribit his verbis: Anno MCCXVIII accepit habitum religiosum in Conventu nostræ S. Sabinæ per manus beati Patris nostri, et venit Frisacum in Germania. Fateor equidem, hunc annum etiam passim assignari ab aliis historicis, qui anno 1218 colloant illud celebre S. Dominici miraculum, ejus occasione Hyacinthus, Ceslaus alique religiosam vitam amplecti sunt. Odoricus Raynaldus tom. XIII Annalium Ecclesiasticorum ad annum 1218 num. 35 rem ita narrat: Emicuit quoque Romæ per hæc tempora D. Dominici sanctitas: dum enim sacris concionibus magno cum Christi fidelium emolumento operam daret, adolescentem Napuleonem nomine, Stephani Cardinalis Fossæ-Novæ ex fratre nepotem ab equo dejectum collisumque, ac subita morte extinctum*

ad vitam revocavit, eaque occasione S. Hyacinthus Cracoviæ canonicus religioso Prædicatorum Ordini adscriptus est. Hæc ille ex Dlugosso seu Longino, qui lib. vi Historiæ Poloniæ ad eundem annum cadem fusiis enarrat. Prodigium istud etiam ad annum 1218 refert Malvenda in Annalibus Prædicatorum, citatque Vincentium Bellovacensem, Theodoricum, S. Antoninum aliosque, qui hoc miraculum memoriæ prodiderunt. Eruditissimus Jacobus Echardus, qui novissime scriptores Ordinis Prædicatorum duobus voluminibus edidit, tom. I, pag. 82 ex variis antiquis historicis conatur convincere, miraculum resuscitati Neapoleonis contigisse anno 1219 styli veteris. id est anno 1220, prout jam computamus. Nihilominus fatricogitur, quod in dies, a Theodorico de Appoldia notatos, error irrepserit. Quid si amanuensium oscitantia idem in anno signando acciderit? Attamen Echardus tot tamque solidas affert rationes, ut illius opinionem ceteris præferendam existinem.

19 *Bzovius in Annalibus Ecclesiasticis tom. XIII prodigiosam illam resuscitati Neapoleonis historiam ad annum 1219 num. 8 refert. Sed hic vel sui oblitus est vel secum ipse pugnat: nam in Actis B. Ceslai ad novitiatus, ut vulgo aiunt, principium hæc notat in margine: MCCXVIII tirocinium in Religione. At hic iterum videtur sibi quodammodo contradicere, quando religiosæ votorum professioni in margine annum ejusdem sæculi vigesimum assignat his verbis: Anno MCCXX professio solennis. Huic longiori moræ repugnat Thomas Malvenda in Annalibus Prædicatorum. Audiamus ipsum ad annum 1218 cap. xxvi sic disserentem:*

20 *Mansisse S. Hyacinthum cum sociis integrum annum in conventu S. Sabinæ tyrocinia Religionis exercentem, majoremque anni partem sub disciplina S. Dominici, qui tunc ibidem præsens aderat, ejus mores et virtutes imitari satagentem exegisse, Leander, Castillus, Bzovius et alii sunt auctores. At mihi ista reputanti difficultas oboritur; cum quod Annales Polonici, quos supra retulimus, aperte dicant, Ivonem quatuor eos socios, jam habitu sanctæ Religionis indutos, secum in Poloniam reduxisse; quem tamen haud est verisimile, integrum annum Romæ expectasse, ut illi novitiatus elapso anno profiterentur; præsertim cum iidem Annales referant, Ivonem tempore excitati Neapoleonis jam Romæ omnia negotia sua, opera Ugolini Cardinalis episcopi Ostientis expedivisse; tunc quod Clemens VIII in bulla Canonizationis, ut vidimus, diserte asserat, Hyacinthum perexiguo tempore omni S. Dominici disciplina instructum e manibus ejusdem Viri Dei habitu suscepto, ac expresse illius Religionem professum, in Poloniam cum sociis rediisse. At quod ait exiguo tempore, de anno novitiatus procul dubio minuit, cum novitiatus tempus justum sit, quo quis egregie instrui possit in disciplina monastica. His adde, quod non potuit Hyacinthus cum sociis a S. Dominico in Poloniam mitti, ejusque benedictione proficisci (quod tamen plerique tradunt) mox ut explevit integrum annum probationis, cum S. Pater eo tempore in Hispanias egerit, nec Romam post discessum in Hispanias nisi ad finem anni MCCXIX redierit, ut suo loco dicemus. Conjectamur ergo, quod in aliis sæpe factum jam observavimus, Hyacinthum et tres ejus socios exiguo tempore, nempe*

et eodem anno tirocinium absolvisse,

ut probat Malvenda, ejus epocham recte refert Echardus.

A nempe duos aut tres menses in S. Sabina apud S. Dominicum religiosæ vitæ formulam hausisse, et omnem vitæ S. Patris rationem animo defixisse, moxque indulgentia et concessione summi Pontificis, vel more tunc recepto, emissa professione, quia necessitas id poscebat, amandatos a sancto viro in Poloniam hoc ipso anno, interque in comitatu Ivonis, qui eos reducebat, ad Carinthiam usque fecisse. Omnibus expensis, R. P. Echardi opinionem circa tempus memorati miraculi tamquam probabiliorē amplector.

§ III. Reliqua vitæ chronotaxis usque ad mortem.

Examinatur, an et quam diu Cracoviæ moratus fuerit

B Acta nostra de triennali B. Ceslai commoratione in urbe Cracoviensi non meminerunt, sed num. 22 potius innuunt, exstructo monasterio Frisacensi, eum statim a S. Hyacintho Pragæ, Bohemiæ metropolim, missum fuisse. Clarius adhuc idem indicat Lectionum propriarum fragmentum a Malvenda in Annal. Præd. ad annum 1218 cap. xxv adductum, quod in fine sic habet: Ad preces Ivonis uterque, velut duo apostoli, in oras septentrionales dimissus: ille quidem Cracoviam; beatus vero Ceslaus cum beato Henrico socio Pragæ Boemorum metropolim se contulit. Rechaeus tamen adventus et more Cracoviensis tempus ita definit: Anno mcccix venit Cracoviam, et ibi mansit usque ad annum mcccxi. Alii scriptores volunt, eum anno 1218 Cracoviam advenisse, et commorationis tempus adhuc magis exacte determinant. Malvenda in Annalibus jam sæpe laudatis ad annum 1218 cap. xxvii de hac re sic scribit: Postquam S. Hyacinthus sex menses in conventu Frisacensi commoratus fuisset, Cracoviam cum Ceslao et Henrico Moravo pervenisse auctores omnes affirmant. . . . Mansisse autem ibi a festo omnium Sanctorum hujus anni, quando Cracoviam devenit, usque ad viii Kalend. Aprilis anni mcccxi, quando Ordini data est ecclesia sanctissimæ Trinitatis, nempe tres annos et menses quinque, Polonici Annales produunt. Exiguum enimvero temporis spatium est, ut eodem anno 1218 (vel potius 1220 juxta computum Echardi) religiosæ vitæ tirocinium per aliquot menses posuerint, Frisacense cænobium exstruxerint, et Cracoviam advenerint. Attamen cum hæc omnia absolute unius anni intervallo fieri potuerint, Polonicis Annalibus suam qualemeunque fidem relinquo.

quo tempore Fratrum cænobium Pragæ fundaverit,

C 22 Non convenit etiam inter auctores circa annum, quo Pragæ in Bohemia B. Ceslao concessum est monasterium. Malvenda in Annalibus ad annum 1222 cap. xiii ex chronico quodam Bohemico citat hæc verba: anno Domini mcccxx Religio S. Domini introducta est in Bohemiam per Præmislaum regem. Hanc chronici epocham plerique rejiciunt, et illius cænobii fundationem anno 1222 collocant. Bzovius tamen in Actis B. Ceslai num. 22 de hac fundatione agens notat in margine annum 1223. Sed in chronologia sua parum constans videtur, cum in Annalibus Ecclesiasticis tom. XIII de B. Ceslao loquens, Pragæ monasterii exordium ad annum 1222 num. 16 referat his verbis: Pragæ a D. Hyacintho dimissus Gregorium Crescentium tituli S. Theodori Diaconum Cardinalem, Honorii III Pont.

Max. legatum hoc anno ibidem agentem invenit, et tum auctoritate atque intercessione ipsius ac Andreæ episcopi Pragæ, per id temporis ab urbe reducitur, tum beneficentia Præmislai Ottocari regis Bohemiæ, ecclesiam S. Clementis et monasterium Ordinis Prædicatorum acquisivit.

23 Quænam ex his epochis præferenda sit, non facile dixerō. Concludo igitur cum nostro Bohuslao Balbino in Miscellaneis historicis regni Bohemiæ lib. iv, part. 1, § XLIX, si quis forte conciliare possit diversa tempora ex his ejus verbis: Compositis rebus omnibus in Polonia, et cænobio Cracoviensi excitato, in Bohemiam anno mcccxxii cum beato Henrico Moravo aliisque sociis accessit. Sunt tamen qui beatum Ceslao cum Roma in Poloniam rediret, Pragæ transiisse et aliquod cænobium Pragæ jam tum datum initium suspicentur. Ut sit, Pragæ Ceslaus advenit. Przemyslaus Ottogarus I regnabat eo tempore, qui sancti Viri cælestibus moribus, et vitæ innocentia captus, primum ante Pragæ Majorem in Porzicz vico ecclesiam S. Clementis, deinde alteram ad pontem Pragensem in ipsa urbe Majore ecclesiam itidem S. Clementis, jam ante non ignobilem, creantique amplissimam pro cænobio excitando liberalissime donavit. Hæc loci mutatio, ad quam in margine notatur annus 1527, fusius narratur in Actis nostris num. 22 et 23, factaque dicitur propter crescentem Fratrum numerum, quos prior locus capere non poterat.

24 Rechaeus duplex cænobium eodem anno Pragæ a B. Ceslao erectum fuisse affirmat his verbis: Anno mcccxxii venit Pragæ fundatum duos conventus, unum pro Fratribus, alterum pro Monialibus sui Ordinis. Quo tempore hoc Monialium cænobium Pragæ exstructum sit, hæcenus invenire non potui, quia alii scriptores tantum unius monasterii Fratrum, a B. Ceslao Pragæ erecti, meminerunt. Forsan hoc collegit ex Bzovio, qui in Actis nostris num. 24 dicit quod Margareta Leopoldi archiducis Austriae filia, Henrici regis Romanorum vidua relicta, et post a Præmislaio Ottocaro Bohemiæ rege ob sterilitatem repudiata conjunx, in monasterio virginum, quod Ceslaus reliquit, pro humilitate inter eas, quas vocant conversas, adscripta fuerit. Bzovius hic quidem, et forte solus asserit monasterium Monialium a B. Ceslao ædificatum seu relictum esse; sed nullum fundationis annum exprimit.

25 Præterea Rechaeus Bzovii mentem male intellexit, et in Vita B. Ceslai cap. ii sic perperam est interpretatus: Simul atque erat ædificatum monasterium, regina Margarita, filia Leopoldi archiducis Austriae, vidua Henrici regis Romanorum, et a Præmislaio ob sterilitatem repudiata, inquit Bzovius, illic habitum religiosum suscepit ex ejus manibus, et humilitatis causa numquam voluit esse nisi soror conversa. At quomodo, obsecro, ex B. Ceslai manibus habitum religiosum accipere potuit, quæ diu post beati Viri mortem Pragense monasterium ingressa est? Quomodo statim post ædificatum anno 1222 cænobium, ut ipsi vult, ibidem religiosam vitam amplexa est, quam tantum anno 1260 juxta chronicon Mellicense, ab eruditissimis viro Domino Hieronymo Pez nuper editum, vel anno 1251 juxta Hagecium, Balbinum, aliosque historicos, Præmislaus repudiavit?

AUCTORE
G. C.

de quo Bohuslao Balbinus etiam disserit.

Alterum Monialium Pragæ ab eo ædificatum fuisse vult Rechaeus,

qui in eo Margaretae B. Ceslai manibus habitum Ordinis suscepisse erronee narrat.

AUCTORE
G. C.
Convntus Vratislaviae a B. Ceslao fundatus.

26 In figenda epocha, qua cœnobium Vratislaviense fundatum est, iterum est dissensio et obscurum quoddam discrimen. Reehæus ita pronuntiat: Anno mcccxxiii Vratislaviæ fundavit monasterium pro suis Fratribus. *Malvenda in Annalibus ad annum 1223 cap. ix eandem chronotaxim confirmat his verbis: Eodem quoque anno fundatum conventum nomine S. Adalberti in Wratislavia primaria urbe Silesiæ, ex veteribus monumentis Provinciæ Poloniæ, ab Abrahamo Bzovio collectis, manifeste liquet. At si ex veteribus monumentis Polonicis a Bzovio collectis manifestum sit, hunc conventum Vratislaviensem anno 1223 fundatum esse, quomodo in subscriptionibus, quas num. 2 supra exhibui, leguntur sequentia? B. Ceslaus, natione Polonus, unus de primis Fratribus, qui receperunt istum locum pro conventu anno mcccxxvi. Imo cur ipse Bzovius in Vita B. Ceslai num. 25 circa hanc foundationem sic in margine, sine ulteriori explicatione notavit? Diploma datum anno mcccxxvi Kal. Maii. Vidit etiam Reehæus hanc difficultatem, eamque sic solvere conatur in Vita B. Ceslai cap. ii: Dum dicitur, quod fundaverit conventum Vratislaviæ anno mcccxxvi, id intelligendum est de emptione loci et ædificatione actuali, sed receptio facta est anno mcccxxiii, sicut ostensum est ex antiquis testimoniis provinciæ Polonicæ. Quidquid sit de hac explicatione, dolendum est, hæc antiqua provinciæ Polonicæ testimonia non distinet et verbotenus proferrî: nam alienis oculis credere quam sit periculosum, quotidiana nos docet experientia, ac præsertim cautum me facit exemplum supra allatum de Margareta, quæ, citato perjeram Bzovio, dicitur e manibus B. Ceslai habitum Ordinis susepisse.*

apostolicæ ejus
excursionis et
Provincialatus,

27 Duobus sequentibus annis dicitur B. Ceslai, animarum lucrandarum zelo incitatus, varias Septemtrionis provincias pereurrisse. Ardui illius labores, et spirituales laborum fructus in Actis nostris num. 28, 29 et 30 enumerantur. Chronologiæ fides sit penes Reehæum, cum in uliis monumentis ex apostolica excursio certo tempore non circumscribatur. Idem fere dicendum censeo de annis provincialatus, quos Reehæus ita consignat: Anno mcccxxv fuit Provincialis Poloniæ. *Malvenda in Annalibus ad annum 1242, cap. vi eidem epochæ sic subscribit. Fuisse beatum Ceslaum Provinciale Priorem Poloniæ creatum anno Domini mcccxxv, index Provincialium ejus provinciæ redditus a Severino et Bzovio manifeste docet.*

tempus discutitur.

28 Ignoro, quem Severini indicem *Malvenda inspererit. Ego in Catalogo RR. PP. Provincieulium Poloniæ Ordinis Prædicatorum, quem Severinus Cruceviensis inseruit Vitæ S. Hyacinthi Romæ anno 1594 typis excusa, lib. i, cap. xxiv ita lego: Primus post beatum Hyacinthum Provincialis provinciæ Poloniæ Reverendus P. F. Gerardus natione Theutonicus per Reverendissimum Magistrum Ordinis Jordanem præfectus et confirmatus anno mclxxiii. Deinde sequitur: R. P. F. Ceslaus quondam custos ecclesiæ S. Mariæ Sandomiriensis ibidem elegitur et in Provinciale a visitoribus Theutonicis confirmatur. Tacite quidem explicari potest, quomodo B. Ceslaus hic tertius Poloniæ Provincialis numeretur, qui alibi vocatur sceundus. Sed nisi hic sit quoddam vitium typhotetæ in arithmetica, certe crassus error est auctoris in chronologia et historia, ut euilibet Chronici PP. Præ-*

dicatorum vel tantillum perito patebit. Interim suppono, numerum anni 1258 computandum esse inter errores typographicos, quibus libenter veniam dederò, petoque vicissim.

29 Anno mccxl, inquit Reehæus, contitutus est Prior Vratislaviæ. Idem munus B. Ceslao *Malvenda in Annalibus ad annum 1242 cap. vi sic attribuit: Per hæc tempora erat Prior Wratislaviensis in Silesia B. Ceslaus. Bzovius autem in Actis hanc monasticam dignitatem discrete non exprimit, sed post descriptos ejus labores in administranda Poloniæ provincia, eum tanquam privatam Vratislaviæ vixisse potius innuit, hoc loquendi modo: defunctus magistratu submisit falces, et reliquum tempus Vratislaviæ eodem tenore vitæ exegit. Attamen in suis Annalibus Ecelesiasticis tom. XIII ad annum 1241 num. 9 narrans prodigiosam obsidionis Vratislaviensis solutionem, B. Ceslaum expresse vocat cœnobii Priorem.*

30 Quidquid sit de anno 1240, quem Reehæus huic religiøsæ præfecturæ assignat, ego vir dubito, quin B. Ceslaus tempore irruptionis Tartarorum Vratislaviæ suis Fratribus præferat, cum id asserant plerique historici, qui B. Ceslai gesta vel leviter attigerunt. Inter hos Joannes Dlugossus lib. vii, *Hist. Pol. ad annum 1241 Tartarorum in Poloniam vicinasque regiones irruptionem et Vratislaviensis castris obsidionem describens, sic expresse notat: Verum cum obsidionem in dies aliquot, expugnatione non tentata, protraxisent, Frater Czeslaus Ordinis Prædicatorum natione Polonus, et monasterii S. Adalberti in Vratislavia primus Prior, qui in ipse in castrum Vratislaviense cum Fratribus sui Ordinis et aliis Christi fidelibus confugerat, oratione cum lachrymis ad Deum effusa, obsidionem depulit. Eo siquidem in oratione perstitente, columna ignea de cælo divinitus super caput ejus descendit et universum territorium atque locum civitatis Vratislaviensis stupendo atque inenarrabili fulgore illustravit. Quo prodigio Tartarorum pectora adeo in pavorem stuporemque conversa sunt, ut, obsidione soluta, fugerent magis quam discederent. Etiam Prioris officium tum temporis B. Ceslao tribuunt Martinus Cromerus lib. viii de Rebus Polonorum, et Mathias Miechoviensis lib. i Chron. Pol. cap. xxxviii, quorum verba postmodum dantur in Actis num. 41. Minutias hæc etiam discutimus, ne quid in illustranda hujus Beati Vita neglexisse videamur.*

31 Pervenimus tandem ad ultimum punctum chronologicum, quod Reehæus ita nobis proponit: Anno mccxlii patravit grande illud miraculum liberans urbem Vratislaviensem a Tartaris, ac deinde eodem anno mortuus est xvi Julii. Sic breviter miraculi epocham, annum atque diem obitus B. Ceslai complectitur. De singulis pauca dicamus. Historici in Actis num. 41, 42 et 43 citati conveniunt de miræuli substantia; at circa tempus est inter eos aliosque unius anni discrepantia: aliqui enim eum Reehæo volunt, Tartaros anno 1242 in Silesiam irrupisse; plures vero et antiquiores chronologi illam barbarorum ineursionem anno 1241 collocant. Quod ad annum obitus attinet; is a plerisque statuitur post Christum natum 1242. Non tamen is ita certus est, quin aliqui Vitam B. Ceslai ad quindecim annos protrabant, uti testatur *Malvenda in Annalibus ad annum 1242 cap. vi his verbis: B. Ceslaum hoc anno ex hac vita*

Fuit prior Vratislaviæ.

quando Tartaros, in Silesiam irrupentes, prodigiose fulgore, E

F

et anno sequenti, ut plerique volunt, mortuus est.

A vita subtractum in sempiternam evolasse Abraham Bzovius in monumentis ejusdem provinciae tradit; alii ad annum MCCLVII pervenisse volunt. *Ego antiquis testimoniis destitutus hanc litem dirimere nequeo.*

d. xv. Julii.

32 Est etiam inter ipsos auctores Dominicanos in consignando obitus die aliquod discrimen. Bzovius in Actis B. Ceslai num. 49 ita expresse asserit: Hinc postridie, ipsis scilicet Idibus Julii, ... aliquoties nomen Jesu devote invocans, sanctam in manus Conditoris efflavit animam. Hunc sequitur Marchesius in sacro Diario Dominicano, aliique, qui cum die xv Julii obiisse communiter tradunt. Tamen P. Dominicus Herreus in Anno sancto Ordinis Prædicatorum Flandriæ impresso et P. Fredericus Steil in spiritali Viridario Ordinis S. Dominici, Colonix anno 1776 Germanice edito, cum eum Rechaco die xvi ejusdem mensis collocant. Clemens XI quidem in Brevi, quod num 8 exhibuimus, die decima sexta Julii primam ejus solennitatem constituit, et fidelibus, eam debite celebrantibus, plenarias concessit indulgentias. At inde non sequitur, illum eo die mortuum esse, eum sæpe ob festivitatum concursum

B aliasve causas Sanctorum festa in alium diem transferantur. Nos tamen eum hac die, qua colitur, Actis nostris inserimus, et jam ejus Vitam a Bzovio collectam, et cum Ms. Vratislaviensi collatam subjecimus.

ACTA

Auctore R. P. Abrahamo Bzovio Ordinis Prædicatorum

Cum Mss. fragmentis Vratislaviensis monasterii S. Adalberti collata.

PROLOGUS.

C Agebatur seculum a centesimum supra millesimum a partu Virgineo, quo Ecclesia a profligatis moribus civium, non minus quam a vesania hæreticorum laborabat. Premebat illam gravi tyrannide Otto, ejus nominis secundus b Imperator. Considerat eandem multo schismate pervicacia aliquorum Orientalium et Occidentalium, et ne quid ad calamitatem deesset, ab orco delapsus Almericus e, cum innumera phalange Albigensium, truces in ipsam efflabant iras. Ab Ottonis rebellionem, quam contra Innocentium III Pont. Max. suscitavit, in Hungaria, Boemia, Germania, Polonia, aliisque amplissimis regnis, passim volitabat impietas, et morum effrenis libido.

cu nudiq
officia,

2 Præcentores malorum unus post alium quasi ex conducto prodibant, Fœdericus, Conradus, Vilhelmus, Mieceslaus, Bela, Ladislaus, et alii in borealibus regnis dynastæ, vel monstra magis naturæ; quorum ad exemplar reliquum vulgus passim, quasi lymphatum errore et amentia raptabatur. Opportunam occasionem nacti tunc hæretici, actum suum non impigre agebant;

ædes sacras inflammabant, sacerdotes impio jugulabant gladio, symbola Religionis manibus scelestis temerabant, bonis omnibus necem struebant. Vere tunc poterat illud dici: « Exterminavit eam aper de silva, et » singularis ferus depastus est eam ». Pervaserat ea hæresis universam Italiam, Gallias, et Hispanias d, et cædibus, flammis, stupris, sacrilegio omnia fœdaverat.

3 Ab hac ne internecone deleteretur, vel labefactaretur Ecclesia, Dominicum et Franciscum, Religionum strenue adversus impietatem decertantium, antesignanos, aliosque eorum triarios odjecit, qui iram Numinis contra flagitia ferventem restinguerent, et Ecclesiam, qua schismate scissam, sartam tectam servarent; qua bæresi impugnatam atque adeo labantem fulcirent; qua etiam facinore multorum conspurcatam expiarent, et summo studio excolerent. Dormienti Innocentio III, summo Antistiti, ecclesia Lateranen. matrix omnium visa est ruere, nisi lacertos supposuissent Dominicus et Franciscus; ille doctrinæ acrimonia, hic rigore disciplinæ. Hac Franciscus carcinomata et vomicas E civium medicavit, illa Dominicus pestes in caligine serpentes, multosque mortifera lue conficientes deprehendit, depulit, et in eorum astutia comprehendit hos, quibus spes affulserat trahendi in nassam erroris, veritatis lumine collustratas animas.

4 Sarcinam sibi impositam communicato labore partitus est patriarcha Dominicus inter suos discipulos, quorum nobile par dederunt ei Triones, Hyacinthum et Ceslaum Odrovansios e, duo fulmina ad sternendum, et fulcra ad tenendam lapsantem; vere Fratres de gente deorum: nam ita fas est appellare; uterque enim, acsi cælesti sinu enixi fuissent, tantò animi ardore Ecclesiam oruarunt, amplificaverunt, et adverso pectore, contra omnem impetum sanathæ tutati sunt, ut antiquis fidei Christianæ propagatoribus et propugnatoribus non impares censerentur. Patria eorum Polonia f, stirps Odrovansiorum a Konskie, ferax virorum in toga, et sago, et infulis illustrissimorum. Parens Eustachius Comes, Saulis filius, et Andreæ olim episcopi Moraviæ abnepos, animo magnus, factis clarissimus. Hujus Andreæ episcopi clarissima laus est apud Hagecum g anno MLXXXII, qui eam stirpem antiquissimam jam tum ab omnibus habitam esse asserit.

ANNOTATA.

a Hic seculum erronee pro anno positum est. Vult hanc dubie significare sæculum undecimum, quamvis ea, quæ subdit, potius ineunte sæculo duodecimo contigerint.

b Hic manifestus error est: nam Otto secundus et tertius floruerunt sæculo decimo. Intelligendus haud dubie est Ottho Quartus, qui anno 1218 obiit. Ne hæ notæ nimium excrescant, alia omitto, quæ Bzovius tamquam ad idem tempus spectantia commisceat.

c Exprimitur hic Almericus, tamquam dux hæreticorum Albigensium, cum tamen ille aliam, quamvis circa eadem tempora, hæresim docuerit.

d Hæc nimia hyperbole est, cum hæresis Albigensium usque adeo extensa non fuerit.

e Sic ambo cognominantur a nobili, ex qua orti sunt,

AUCTORE
BZOVIO

d

succurrit præter alios S. Dominicus.

cum suis sociis, ac præsertim S. Hyacintho ac B. Ceslao.

e

F

g

AUCTORE
BZOVIO.

sunt, familia: quamvis enim in Commentario prævio num. 14 dixerimus, incertum esse, an fuerint germani fratres, tamen videntur ex eadem stirpe progeniti, cum Clemens VIII eos vocet consanguineos. De illustri hac familia videri potest Dlugossus in Historia Polonica, et Severinus Cracoviensis in Vita S. Hyacinthi, aliique scriptores Bohemi et Poloni.

[In Ms. nostro Wratislaviensi patria B. Ceslai vocatur Silesia. Sec hæc facile conciliantur, si quis advertat, Silesiam olim ad Poloniæ regnum pertinuisse.

g Is est Wenceslaus Hagecius, ecclesiæ Boleslaviensis Præpositus, qui patria lingua scripsit historiam Bohemiæ. Obiit Bohemus ille historicus anno 1553. Qui plura de eo, ejusque scriptis nosse cupit, adeat nostrum Bohuslaum Balbinum in Epitome Rerum Bohemicarum lib. v, cap. XII.

CAPUT I. B. Ceslai patria, nomen, pueritia, studia, virtutes et gesta ante statum religiosum.

B. Ceslaus juxta nomen sui etymologiam.
a

Natus Ceslaus in pago Kamien a, toparchiæ Oppoliensis et diocesis Vratislaviensis supra annum Domini millesimum centesimum octuagesimum ab orbe redempto. Vivo in ecclesia Catholica perfusus flumine, tulit nomen Ceslaus proprium unius ex quinque martyribus fratribus germanis divi Adalberti Archiepiscopi Pragensis et martyris. Bzovius hic interscrit historiam, quæ ad S. Adalbertum episcopum Pragensem pertinet, quamque nos die XXIII Aprilis inter S. Adalberti miracula, ex Annalibus Bohemorum collecta, dedimus. Hic itaque, ea omissa, B. Ceslai Acta prosequimur. Unius ex istis martyribus quinque accepit nomen Divus noster. [Nec forte fortuna, sed divina præfinitione: hac enim tessera præsignabatur infans, cum ætate adolesceret, cedere deberet laudi a vano et falso rumore sparsæ, quam fugacem plurimi persequuntur; vel etiam quod excelso animo terrena contemnens, cæloque non cæno se natum cogitans, foret Ceslauuny b quasi nuncupes, propter rerum gestarum gloriam, inque republicam Christianam ingentia merita, immortalis fama dignum.]

m infantia,

* forte manibus

et pueritia,

6 Adhuc in crepundiis ex pusionis vultu et oculis relucebat quiddam divinum, se vi quadam tacita exerens, quod ipsum magnum futurum portendebat. Nam tenellus, manus *, quas cibo ferendo impos erat ad cælum surrigere, pectusculum tundere, prius ore balbum quid cælum obversus sibi ruminare, crebraque suspiria emittere, quam verbum proferre; ad ecclesiam, quam ad cunas lubentius deportari, et sacros in ea Christiani populi ritus aspicere, quam papillas sugere avidius didicerat, et consueverat.

7 A lacte depulsus puer, cum esset velut mollis argilla, facile sequens fingentis manum, illam a paterna disciplina imprimis hausit sapientiam. Cæli Numen, pie, sancte, verecunde ex ritu prisco venerari; non sibi, sed patriæ et stirpi illstrandæ natum; proinde astricti juris et moris se censere; ad optima et summa præcoci sensu aspirare;

mentem a vano, corpusculum a labe præservare; modestiam in vultu, comitatem in convictu apud omnes habere: nil ludicri, omnia quasi seria, serio agere; [ejus quod dedecebat, non solum pudere, sed pigere; initia malorum, non secus ac morborum cavere; familiaritatem petulcorum, præsertim Syrenes, usque in exitium dulces, quæ præmaturam ætatem in ipso limite titillis dulcibus præfocant, declinare; prius extrema pati, quam flagitio animum parare.]

8 Parentes cum hæc semina virtutum pululare cernerent in Ceslao, necnon ipsum audirent, tunc eum se ab eis subduxisset, nunc magna quædam præconcepere solitarium, nunc puerorum agmine septum, mystam vel divini verbi præconem fingere, sibi que aliquem insolentiorum designare, in quem vultu et sermone acrioribus animadverteret, ex prima hac velut herbescente ætate, futuræ messis ubertatem facile colligentes, ingentem eruditiois et virtutis spem de illo concipiebant. [Et ne quid culturæ illius deesset, in ipso limine juventæ adsciverunt ei pædonomos magnæ et expertæ virtutis, a quorum doctrina et convictu, studio sapientiæ, et exemplis probitatis formaretur.] Et cum ingenium acre ad omnia percipienda et pervestiganda detulisset, facile illorum diligentia, in eo excitabantur semina omnigenæ eruditionis, [et demigrabant progressu felici præcepta disciplinæ.]

9 Præter ætatem, illas omnes scientias, tam quæ elegantiæ, quam quæ prudentiæ causa discuntur, ad unguem bausit. Non cum a pulcherrimarum rerum cognitione, aut difficultas, aut obscuritas deterere potuit, [imo bi acriores stimuli fuerunt, erigendi se ad ea, quæ sublimia. Quamobrem non philosophiæ modo, verum et divinæ theologiæ abdita sagaci cupidine rimabatur; et cum auditione frequenti, tum lectione continua, et contemplatione pertinaci, pectus suum bibliothecam Christi instruebat: illudque discere quod juventuti, immortalitatis iguaræ, tantum tædii et laboris adfert, tanta animi constantia superavit et fregit, ut de illo quoque palam diceretur, hunc et Hyacinthum solos sapere, ceteros velut umbras ferri.]

10 Lutetianum et Bononiense Athenæum, voluntate parentum [ne eis Tbelemachus Homericus esset domi deses] lustrans, eruditionis fomites tanto ardore concitabat, ut [non erro stolidus, cælum nec animum mutans, sed] magnus rerum inquisitor haberetur. Proinde philosophiæ et theologiæ cum insignem operam navasset, summisque viris se addidisset, laurum diviniore scientiæ, et jurisprudentiæ, publico omnium calculo promeruit Bononiæ in recondito sapientiæ domicilio. [Et cum solos illos dignos censeret Deo, rebusque præclare gerendis, qui cum scientiæ æque imbuti sunt probitate, altitudini doctrinæ, eandem adjunxit.]

11 Nam in longinquis peregrinationibus, apud gentes illas, quæ non minus fæcis corruptorum, quam proborum fertiles sunt; in ea ætate, in qua sathan nullum non movet lapidem, ut pii juvenes nefariis sceleribus se dedicerent, incontaminatum, et vere Ulysem, nec amcenitatibus dementatum, nec blanditiis

probat futuram
sancitatem
gna;

deinde multum
proficiens in
doctrina.

ei virtutem
conjugit.

seque contra
victa videtur.

A blanditiis emollitum, nee enervatum illecebris se servavit, quinimo parcimonia, continentia, moderatione eum animi, tum sensuum, adeo sese astrinxit, ut jam futuræ sanctitatis non obscura vestigia in eo apparerent.] Adversus omne peregrinum contagium præmunierat se, velut antidoto, cum saluberrimis præceptis, tum majorum exemplis. « Antenati mei, » aiebat, « immortalitati nomina consecrarunt, pietate, religione, temperantia, aliisque divinis ornamentis; » mihi quoque veteres eorum laudes non « nævis obscurandæ, sed iisdem decoris illustrandæ, et cumulandæ erunt. »

42 Dum multæ pellaciæ animum ejus pulsarent, ut pudicitiam proderet, ille hujus lingentis et enecantis exeetræ varium caput, custodia sensuum solitudinis studio, lectione sacrorum, jejuniis et vigiliis, ac alio vario armorum genere domabat. « Vince, » dicebat, « cupidinem Ceslæ : scyntilla hæc magnum excitat incendium. Cyrcum hoc poculum in bruta deformat. » Melle venenato nihil insidiosius, nihil periculosius, nihil ad emasculandum hominem efficacius suavi titillo. Audi magnum illum : Qui rectæ cælum vultu petis, exerisque frontem, in sublime feras animum quoque, ne gravata pessum inferior sidat mens, corpore celsius levato. Alta meditare, ardua cogitatione volve. Magna conatis magna præmia. Audendo et agendo excelsa, tua res crescet, crescet et gloria; laurus perpetuo viret; recte factorum fama numquam intermoritur; sequiorum ultrices flammæ, ne æternitate quidem extinguuntur. »

13 His præceptionibus astrictus Ceslaus, syrtes et charybdes, in quibus innumeri naufragantur, cnavigavit, intacto corpore. Ob quam rem abierat in administrationem omnium, ut in ejus aspectu sodales vererentur, ne dicam quid turpe, sed ne ludicrum etiam agere, et si quem in castimoniam exemplar inducere volebant, Ceslaum monstrabant, omnibus numeris perfectæ virtutes juventutis principem. In patriam reversus, cum nobilis indolis et sanctimoniam specimen edidisset, Ivonem c patrum, episcopum Cracoviensem, et Lesci d monarchæ cancelliarum, suo adventu oblectavit. Et quidem, cum ejus prudentiæ dexteritatem perspectam habuisset, ut latus ejus cingeret, voluit.

14 Adlegit itaque ipsum in collegium canonicorum cathedræ Cracoviensis, adjecto honore, quem vocant Custodis, in ecclesia Sandomiriensi. [Intra palatium episcopale ad res gerendas admissus, parem animum suo ordini et muneri adhibuit. In vivendi norma, illibato candore; in ministerio, acrisolertia et summa integritate.] Nec enim illo concesserat, ut palatinos honores, quos veluti periculosos scopulos remis velisque fugiebat, ambiret; sed quia illud sciret lararium esse virtutis, scholam pietatis, et arenam probæ exercitationis. Saeris initiatus, iisdem sive domi, sive pergere, summa cum devotione operabatur.

15 Ad cognoscendas ecclesiasticas, et afflictorum causas difficiles, ad capitulum, ut vocant, [in quo sæpe numerantur, non expendantur sententiæ, et vel major, vel poten-

tior pars vincit meliorem] pro officii sui præscripto accedens, non odio, non amore, sed veritatis et justitiæ zelo sanciebat sententiam. [Hanc unicam, velut filium Thesei certissimum in effugiendis implicatis controversiis sequebatur. Arcopagitæ cognomen, ab æquitate poterat sibi vendicasse. Populares ne apud tribunal patrum cancellarii, odiis delatorum, vel privatis rapinis, aut publicis exactionibus pessumdarentur, intrepide se opponebat; et objecta periculis auctoritate protegebat.] Inter procellas patriæ et tempestates, qua a principibus, qua a clero quodam, qua a seditiosis civibus excitas, salutem publicam, omni studio tuendam sibi proposuerat. [In gratiam ullius numquam, quod spe et ambitione quidam palatini canes hiantibus faucibus opes alienas devorantes facere solent, vel concessit mendacium, vel occuluit veritatem.]

16 Opes, quas non exiguas ex asse hereditario, et beneficio ecclesiastico possiderat. non in aulæ fucos [nec harpias pellaces] aut sanguine devinctos ingratos, sed in ecclesiæ ornatum, in cleri indigentioris juvenamen, et in pauperum stipem, beneficia manu corrogabat. Mensa frugalis pro illo, pro sacerdotibus et mendicis, [quorum non exiguum numerum quotidie vocabat,] liberalior parabatur. [Perniciosam domus sarcinam, Domino vehementer inimicam, amicam bonis cleri, vitiosis scilicet moribus longum ordinem famulorum, a se ablegatum esse volebat.] Honestæ indolis, quos precario alebat, adolescentulos ad cælestis vitæ exemplar formabat.

17 Domus ipsius seminarium totius virtutis communi suffragio nuucupabatur. Nam ipse seipso major indies fiebat, rigida innocentia, invicto cupiditatis animo, contemptione gratiæ et voluptatum hujus sæculi; [quas noverat avidam et ægram mentem, non modo nullis satiari aut fovere remediis, verum dulcibus venenis inficere, et assuefacere satius, non liberare morbo. Ejus animum nec prospera flatu efferebant, nec, si quæ acedissent, adversa infrangebant. In secundis animum, ne successu felici insoleceret moderabatur; in sequioribus secundæ * vultum gerebat. Scopus, quem collimabat, is erat, ut se Deo, Ecclesiæ, omnibus probis probare, gratumque reddere posset.] Ita undique sibi virtute constans, teres ac rotundus, non propriæ familiæ solum, sed communiter Polonæ gentis et ecclesiæ, quasi quoddam numen, et in rebus dubiis columnæ prædicabatur.

ANNOTATA.

a Voce Polonica kamien significatur lapis seu saxum. Unde conjicio, Leandrum Albertum ad hanc significationem respexisse, dum S. Hyacinthi Vitam, a Surio editam, sic auspicatur: Hyacinthus ex oppido Poloniæ Saxo, nobili steminate originem duxit. Etsi Kamien seu Saxum a Leandro Alberto oppidum, a Bzovio pagus, a Marchesio castellum, a Clemente VIII villa vocetur, tamen ubique idem locus indigitatur.

b Ceslawny idem est, ni fallor, quod latine gloriosus: Nam gloria dicitur Bohemice czest et Poloniæ slava. Hinc, ut opinor, B. Ceslaus qui

AUCTORE
BZOVIO.in quo munere
multos juvat.

et sancte vivit.

* nempe sortis

a- hortatur.

In Poloniam re-
verus ob vitæ
integritatemc
dhonoribus
augetur.et cognoscendis
causis ecclesi-
asticis præferitur.

AUCTORIS
HABVIO.

qui a Cromero Cieslaus, et Dlugosso Czeslaus appellatur, nominis sui originem traxit.

c Hic Ivo electus est episcopus Cracoviensis anno 1218, ut in Comment. præv. num. 16 Dlugosso aliisque ostendimus, quamvis chronicon Poloniæ ibidem citatum velit, eum anno 1216 Cracoviensem cathedram ascendisse.

d Is fuit Leszko, cognomento albus. De hujus cognominis occasione, regis adhuc pueri electione, rebusque postea gestis et morte videri potest Dlugossus lib. vi Historiæ Poloniæ ab anno 1174 usque ad annum 1227.

CAPUT II. Occasio ingressus in Ordinem S. Dominici, religiosæ vitæ tirocinium, foundationes cœnobiorum, virtutes, et labores apostolici.

B
B. Cieslaus miraculo S. Dominici invitatus,
a

Honorium tertium a acceperat tunc Ecclesia summum hierarcham. Ad eum recuperandæ Archiepiscopalis dignitatis causa, concedens Ivo Odrovansius, Cracoviensis pontifex, Ceslai patruus, eundem et Hyacinthum sui itineris comitem esse voluit. Ii ad Urbem cum venissent, ostenderunt ibi D. patriarcham Dominicum, multis virtutibus clarum, Neapoleonem Stephani Cardinalis nepotem, ex collisione gravissima (cuius deiecerat feroculus) membrorum defunctum, in ecclesia S. Sixti, tribus Cardinalibus, et multis civibus juxta ac convenis adspectantibus, a morte ad vitam divina ope implorata excitare b. Intererat spectaculo et Andreas Pragensis Præsul, a Præmislo Ottocare Boemorum rege propter ecclesiasticas immunitates, quas Rex imminutas esse volebat, graves calamitates passus, insuper sede et patria exactus. Omnes in stuporem ex miraculo patrato versi, Dominico summam sanctimoniam venerationem decernebant.

c
in Ordinem Prædicatorum admitti petiit,

19 Ivo autem et Andreas de grege suo uterque sollicitus, precibus fatigabant Dominicum, dignaretur aliquos sui instituti sodales septemtrioni concedere; qui et gelu malitiæ concretos inflammarent, et veterum dormientes ad veræ lucis aspectum suscitarent. Nec habente Dominico, qui idioma gentis calleret, ecce divino Spiritu acti viri ad cælestis vitæ perfectionem dudum spirantes, Hyacinthus et Ceslaus Odrovansii fratres, Henricus Moravus, et Hermannus Theuto familiares Ivonis, in medium exilierunt, jugo religionis longe suavissimo colla ornari a Dominico flagitantes. Annuit Dominicus, suscepit, prædicatoriaque toga textit in S. Sabinæ religiosissimo cœnobio. Movit Ceslaum ad amplectendum hoc vitæ genus, qua sæculi et suarum fortunarum despectus, qua amor immensus cælestium, cui suscitando, non modicum flabellum viderat esse, paupertatem et humilitatem religiosam.

in eumque admissus, peracto tirocinio,

20 Relatus in formulam discipulorum Dominici, ejus virtutum et felicitatem sibi precabatur. [Fundamentum et basim subseviçi ædificii, abjectionem suiipsius, profunde im-

primis jecit. Nihil tam infimum erat, quo D se indignum judicaret. Obedientiam cam- que cæcam et avidam parendi superstruxit.] Aures attentas præceptioni, manus promptas operi, pedes expeditos gressui ad nutum Dominici habebat. Nihil tam arduum aut difficile fuerat, quod momento non susciperet, aut exequeretur, [dum sibi Dominici auctoritas injunxisset.] Meum est, ait, obedire, non in sententiam senioris inquirere. Paupertatis diligens cultor opes et vitæ necessaria, quæ præcontempserat, nec [hilum ad eas vel] sinistro oculo aspicebat. Castitatis vigilantissimus custos. In oratione et meditatione pernox. In varia corporis afflictatione in se severus. [Ne illo inter commilitones prior, ad æmulationem factorum Dominici esset, summa vi admitebatur.] In summa, tantus animi splendor, et tanta magnitudo aderat, ut sibi omnia, quæ erant Dominici, non dubitaret ascissere.

21 Emenso tirocinii cursu, in quo multos veteranos non æquavit modo, sed superavit, accitus una cum sociis in Dominici manibus conceptis verbis ad præscriptum legum Ordinis Prædicatorum, vitam fausto pede inchoatam ducere adusque mortem juravit. A quo paulo post, ad proprios penates dimissus est cum mandatis; Ecclesiæ imprimis, et Ordinis amplificationem, quæ salute potissimum animarum consistit, omni ratione curaret [Ab ea quam semel admisit in pectus, disciplina ne latum unguem declinaret, imo multos alios eadem imbueret,] studio cælestis doctrinæ, præsertim e codice charitatis, sedulo incumberet « Perge, » ait, « in Dei nomine, annuntiare penitentiam remissionem peccatorum. Hoc est asumpti Ordinis munus, hæ partes, hæ decora. Qui devium ab errore viæ converterit, et animam ejus salvabit, et sibi præmium inestimabile accumulabit. »

ad animarum lucrum a S. Dominico dimittitur, E

22 Præcepto Dominici, quod commune sibi et aliis dederat, non minus quam alii, auscultavit Ceslaus. Ad suos revertens in erigendo Frisacensi c monasterio. quod aliorum Theutoniæ cœnobiorum origo fuit, Fratri Hyacintho non segnem operam tulit. Ab eo Pragam, Boemiæ metropolim, una cum Henrico Moravo d dimissus, Andream episcopum, jam ab Urbe reducem, reperit, Præmislo Regi, opera Georgii Crescentii S. R. E. Cardinalis Sedis Apostolicæ, quem vocant Legati de latere, reconciliatum. Ab iis omnibus, propter vitæ insuetam sanctimoniam, et verbi Dei dicendi facundiam [prope apostolicam, summo honore habitus]; cura et impulsu Cardinalis Legati et Andree episcopi, ecclesiam S. Clementis in subripinis Vultaviæ e, ubi nunc nova civitas Pragensis e regione aulæ regalis, a Rege obtinuit cum amplissimo monasterio, in quo centum ejus familiæ sodales laudes pariter nocturnas et diurnas Altissimo persolvere possent. Id cum non esset capax tantæ multitudinis eorum, qui divino spiritu correpti, sæculo vale ultimum remittebant, aliquot post annis f translatum est ab eodem Præmislo Rege, et Venceslao F ad aliam iidem S. Clementis ecclesiam, monitu angeli olim a Ladislao Rege in majori civitate conditam.

et Pragæ fundat cœnobium, c

d

e

f

23 Numerabantur jam tum Fratres novellæ plantationis sex et viginti supra centum, qui in clero erant, [quando in novam tum coloniam tradebantur.] Variam et pretiosam ab auro, argento, margaritis et lapide rari operis supellectilem Rex ei ecclesiæ largitus fuerat, inter quam recensabantur calices viginti quatuor argentei inaurati, et crux quindecim librarum argenti pondo ad decus altaris. [Quamplurima addiderat et Peregrinus *g*, Andreae successor, vir, ut scribit Ilagecus, simplex, reetus et quietis magis, quam dignitatis amans; quam ut apud commune pacis asylum inveniret, ad Honorii III Pont. Max. pedes pedum deponens, monasticam vitam delegit, adque cœnobium S. Clementis divertens, B. Ceslai disciplinam, quam instituerat, amplexus est.

24 Ejus magisterio dediderunt se, et alii suo tempore insignes viri, Jaroslaus Rostocensis, Henricus Riczanovius, et B. Adrianus, qui defunctus officio Prioris Pragæ, non multo post Bosnam *h* dimissus, una cum viginti sex fratribus a Turcis palo infixus, gloriosum fidei nec multo post retulit trophæum. Complexa quoque est idem vitæ religiosæ institutum Margareta *i*, Leopoldi Archiducis Austriae F., Henrici Regis Romanorum vidua relicta, et post a Præmislo Ottocaro *k* Boëmiae Rege ob sterilitatem repudiata conjunx, in monasterio virginum, quod Ceslaus reliquit, pro humilitate inter eas, quas vocant conversas, adscripta.]

25 Pragæ aliquantulum moratus, cum religionem Prædicatorum præclaris institutis florentem fundasset, atque exemplis stabilivisset, Vratislaviam contendit. Ibi virtutis ante sparsam famam cum factis probaret, multosque mortales ad melioris vitæ statum verbo et exemplo in ecclesia S. Martini traderet, Laurentii præsulis munificentia, ecclesiam S. Adalberti Vratislaviæ et aream pro erigendo cœnobio accepit. Nihil eorum Vratislaviæ omisit, quæ Pragæ pro lucrandis animabus patrarat. Diaria ejus vivendi regula hæc erat: Noctu in ecclesia contemplationi vacans, ad cælos se surrigebat [et efferebat. Ibi gaudia, quæ cæci mortales despiciunt, adeoque pili æstimant, avida mente legebat.]

26 Rursus ludibrium humanorum casuum evolvens, vehementer mirabatur, quod hæc mirarentur et amarent homines pericula, quæ obliquis tramitibus gradientes manent. [Præsertim vero quod ignis æterni sibi jam præaccendant flammæ, dum hos sævior Æthnæ incendiis urit fervens amor habendi; alios libidinis æstus exequit; hos ira excruciat; illos mœror fatigat; alios spes lubrica torquet; alios aliæ cupiditates per devia trahunt ad sempiternum exitium.] Illacrymabatur sorti peccatorum, quod regno cælesti extorres esse vellent; et quos interdum ad virtutem formabat, hos noctu orationum clypeo a divino furore tegebat. Flagris deinde ferreis, non tantum ut aculeos cupidinum scintillasque in emortuo plane corpore retunderet, et proprio cruore restingueret, verum etiam ut salutem perditorum tanto facilius demereretur, adusque sanguinis effusionem se lancinare consueverat.

27 Somni parcissimus; [si quando naturæ

necessitate premeretur, non nisi lapide subiecto, pro mollissimo cervicali utebatur. Quamobrem Jacobæam quoque assecutus acrimoniam, cælorum axes oculis penetrabat, admirandaque innumera non perspiciebat modo acer scrutator, sed et futurorum conscius prænunciabat.] Henrico Principi, divæ Hedvigis filio, necnon universæ Silesiæ ingentem calamitatem a Tartaris illatam, longe ante prævidit, et prædixit. Quod ab oratione et contemplatione temporis nocturni supererat, libris impendebat, [ut inde promoveret, quod esurie verbi Dei laboranti populo abunde proferret. Horam illam studio sapientiæ dictam, nullo modo patiebatur a somno, vel a quavis occupatione auferri, quamquam ad summum sapientiæ, non tam lectione, quam orandi et contemplandi assiduitate pervenisset. Cum sciret ex communi sacrorum præfatione, eos, quibus puræ manus non sunt, sacris arceri; multo studio cavebat, ne ullo piaculo se contaminaret.] Abluta a leviculis conscientia, undantibus fletu oculis, sacratam Deo hostiam quotidie litabat.

28 [Dulcorem cælestis doctrinæ, plenius præhaustum, non poterat continere, quinsitientibus eructaret verbum bonum. A sacris igitur precibus mellita cloquia ejus taciti attentique populi rapiebant. Sermonis ejus mulcedo acredine temperata defigebat audiendi avidos, stupentesque arrectis auribus. Ab ejus dictione fiamma quædam emicabat, qua non solum illustrabat, sed flectebat; dum virtutes attolleret, vitia elevaret, inferni horrendis suppliciis, et cælorum ineffandis gaudiis monstratis, illas screret, hæc depelleret. Quantos ille lubricos ab incepto perpetratoque jam prope facinore dejecit? Quantos in barathrum peccatorum jam demersos extraxit? Quam plurimos sub Christi vexillum, contra phalangas sathanæ strenue dimicantes pugiles coëgit? Quam innumeros erroneos ad ecclesiæ gremium reduxit, et obviis ulnis excepit?] Ab ejus doctrina, lingua, moribus, et totius vitæ ratione distantes populi quam plurimi, præsertim vero Poloni, Boëmi, Moravi, Saxones, Pomærani, Pruteni, omnes hi Marte orti et religionem, antea vitæ prorsus contrariam, traxerunt.

29 Ab ejusdem disciplina, Hedvigis *l* illa admiranda diva, Henrici Barbatæ Principis conjunx didicit, prius matrimonii usum repudiasse, quam vinculum sola morte solvendum dissolvisse; dum aliquot liberis susceptis, et ipsa primum voto perennis castimonie sese astrinxerit, adque eandem vitæ angelicæ imitationem, maritum pellexerit. Ipso præsulatore innumerabiles nobilitatis gloria, opibus, dignitateque illustres claustralium eorum ingressi, illa omnia specie blanda et excelsa spreverunt, perfectionisque summam in pauperie complexi sunt. [Itaque religiosæ famæ incognitas aperuit provincias; nec ante semina purioris vitæ spargere desiit, quam quod Hercinio saltu *m*, Albi flumine *n*, et mari Baltheo *o* inclusis, quod Christi dogmate sereret, defuisset.] Innumerus numerus cœnobiorum in iis provinciis, eo auctore, beneficentia piorum prodiit, in quibus cæ-

AUCTORE
BZOVIO.
ad animas in
crandas se præ-
parat.

F
et apostolico
zelo incensus

F

multas regiones
percurrit.

m n
o

AUCTORE
170710.

lestem vivendi rationem consecrantes, e terris cælum, quasi tot astris respersum, vel angelis in carne præter carnem degentibus refertum effecerunt.

ANNOTATA.

a Honorium III anno Christi 1216 Innocentio III successisse contendit contra alios Raynaldus in *Annalibus Ecclesiasticis* ad hunc annum. De Ivonis Cracoviensis episcopi ad hunc Pontificem profectione, istiusque profectionis causa, quam hic Bzovius confudit, quædam diximus in *Comment. præv. num. 17.*

b De anno, quo clarissimum hoc S. Dominici miraculum contigit, varias opiniones retulimus in *Commentario prævio num. 18 et seqq.* Plura etiam de eadem re legi possunt apud Echarðum ibicitatum.

c Friesacum vel Frisiacum vulgo Friesach est oppidum Germaniæ in Carinthia superiore sub diœcesi Salisburgensi. Illic erectum fuit primum cænobium Ordinis S. Dominici in Germania.

d Severinus Cracoviensis in *Vita S. Hyacinthi* lib. I, cap. v, et *Malvenda* in *Annalibus* ad annum 1222 cap. XIII ex monumentis provinciæ Poloniæ pro Henrico Moravo hic Fr. Hieronymum assignat B. Ceslao socium. Vide etiam de hac re nostrum Balbinum in *Miscellaneis Historicis regni Bohemiæ libro IV Hagiographico part. I § XLIX et l.*

e Est is fluvius Mulda vel Multava, qui a Germanis die Muldaw et Bohemis Wultava vulgo appellatur. Oritur in limite Bavariæ, et deinde in septentrionem tendens, auctusque aliis annibus Pragam dissecat, et tribus miliaribus Germanicis infra in Albim fluvium se exonerat juxta Melnicum oppidum.

f Notat Bzovius in margine hanc migrationem factam esse anno 1227. Convenit in epocha Hagecius, sed cænobii Priorem appellat Adrianum, quem alii Hieronymum et quidam Henricum appellant.

g *Andreas*, qui anno 1224 Romæ vita exarserat, successit Peregrinus. Sed episcopalis muneris molem sustinere non valens abdicavit se ea dignitate anno 1226. Plura de utroque præsule habet noster Balbinus in *Miscellan. hist. Bohem. decad. 1, lib. VI, cap. v, sect. xviii et xix.*

h Nescio, an hic indicetur Bosna urbs Bosniæ vulgo Bosna Saray dicta et in limite Servix ad fluvium Migliaskam sita; an vero ipsa Bosnia. Non urbem, sed istius nominis regionem intelligendam esse, colligo ex Leandro Alberto, qui in opere de *Viris Illust. Ord. Præv. lib. II* horum aliorumque martyrum palæstram assignat in titulo Dalmatiam et Bosinam; quo posteriori nomine etiam regio Bosniæ appellatur.

i Hanc Margaretam non ante annum 1260 vel 1261 potuisse hoc cænobium ingredi, diximus in *Comment. præv. num. 25.*

k Illic est Przemyslaus Ottogarus, ejus nominis II, filius Wenceslai, qui patri mortuo successit anno 1253. Plura de eo videri possunt apud Bohuslaum Balbinum in *Epitome rerum Bohemicarum lib. III, cap. xv.*

l Hæc Sancta nota est in *Breviario Romano* ad diem XVII Octobris, de eaque agitur suo tempore.

m Hic fuit olim vastissimus Germaniæ saltus; nam, teste Mela, longus erat 60 dierum itinere, et latus 9. Nunc autem plurimis in locis excisus Bohemiam circumdat; unde a Germanis Behemerwaldt appellatur.

n *Albis* celeberrimus Germaniæ fluvius, vulgo Elb et Bohemis Labe dictus, ortum habet in montibus Bohemiæ. Inde post varios amfractus Missioniam ingreditur, variisque fluminibus auctus ditionem Brunsvicensis et Megalopolitanam aliasque regiones rigat, ac denique Holsatiam a Ducatu Bremensi separans infra Gluestadium seu Fortinæ janum Oceano Germanico miscetur.

o Vulgo vocatur Balticum mare, quod inter Germaniam, Daniam, Sueciam et Poloniam interfusum est. Aliqui volunt nomen ejus deductum esse a Balthia regione cujus meminit Plinius; alii vero nominis originem trahunt ex eo, quod fretum inter Zelandiam et Fioniam insulas vulgo appelletur de Belt, quod cingulum seu balteum indigenis significat.

CAPUT III. Miracula, administratio provinciæ Poloniæ, prodigiosa arcis Vratislaviensis liberatio, scriptorum testimoniis confirmata.

Excurrebat ille frequentissime in pagos, fora, et viarum compita; si quos debiles vel claudos euangelicos reperiret, pabulo vitalis alimoniam reficeret, lapsantesque roboraret. [Torrebatur meridiano sole; mæbant vix sibi cohærentia membra sudore fere sanguineo; siti fauces arebant; ceterum ille nec cæli intemperie, nec itineris aut laboris opere fatigabatur aut frangebatur, quominus oves aberrantes a recto quæreret, devias dirigeret, inque montes earum instillaret res salubriter animadversas.] Contigit illum una dierum trans Viadrum a, verbi divini causa properare. Hunc reperit effuso alveo, nautas a trajiciendo obvios absterruisse, prorsusque depulisse.

31 Urgebatur cupidine lucri animarum, sanguine Dei emptarum, quibus poscentibus, non erat qui frangeret panem, ceterum obice aquarum turgentium retrahabatur. Nul-^{7 prodigiosa flumen trajicit.} lus tum nauta, nullus phaselus visebatur. [Quid faceret?] spem rei magnæ conandæ concepit. « Scio, » ait, « Salvatori meo, ad » conquirendos perditos cunti, mare solidum » se præbuisse. Nec mihi eodem amore fla- » granti, credo, liquidum se supponet Via- » drus. » Mox cappam sibi detractam, in aquas præterfluentes expandit; et virtute, qua Christus mari et ventis imperavit flumini rapido et longe lateque stagnanti præcipit. Crucis deinde signo munitus vesti institit, sicque magis feliciter, quam navigio, nullo madore perfusus tranavit. Gravi calamitate oppressis opem, quam maximam poterat, ferebat; [et si quam nequibat, commiseratione solabatur.]

32 Vratislaviæ matri cuidam unicus erat infantulus. Is reptans super Viadrum, casu labitur, mergitur, totos dies octo in aquis ceu fruticcto obrutus jacet. Dolore percussa mater, dum octiduo quæsitum pusionem fati functum accepisset, fiducia in Ceslao me-<sup>infantem o-
duo submer-
sum ad vitam
revocat.</sup> ritis

B. Ceslaus au-
marum lu-
intrans.

a

7 prodigiosa flumen trajicit.

F

infantem o-
duo submer-
sum ad vitam
revocat.

A ritus posita, ad ejus pedes defert. Flagitat, dignetur Eliam agere, et mortuo infanti animam et vitam restituere. Provolutus in genua ille, cum vitæ mortisque auctorem humillima eaque ardentissima prece flagitasset, spe in Deum subnixus, jubet infanti, surgat. In nomine, ait, ejus qui dat verbum evangelizantibus virtute multa, exurge. Dixerat, et momento vitalis spiritus ad exangue corpusculum rediit, et lividum mox in roseum, adspectantibus multis, demutavit.

33 Tres alii vario genere lethi intercepti, ejus orationibus ad vitæ usuram postliminio reversi sunt. Nullus erat, etsi miserando casu dejectus, vel infirmitate a medica manu derelicta lecto allixus, qui non Ceslai opera vel levaretur, vel sanaretur. Cæcis ille visum, surdis aures, languidis robur, claudis pedes, febricitantibus primam corporis moderationem, et aliis, alio genere morbi afflictis, sanitatem largiebatur; quin et cuncta dæmones magnam adeptus potestatem, illos ab energumenis dicto pellebat.

B 34 [Ceterum non magis illum hæc ornabant, quam animi altitudo, mentis innocentia, virginitatis servandæ studium, parcimonia victus, morum quædam mixta severitate suavitas, patientia laborum, religionis proferendæ ardor, salutis animarum desiderium, demisso sui profunda, quibus se Dominici discipulum perhibebat, imo se similem in omnibus probabat.] In oratione, extra se supra se rapiebatur. Ne mortale quidpiam sibi adheresceret, omni modo attendebat. [Veteratoris, qui illum dolo, vi, occulte, palam, modis, horis omnibus aggrediebatur, et nunc blanditiis alliciebat, nunc terroribus urgebat, ut innocentiam contaminaret, et a constantiæ tenore deflecteret, astum pervidebat, vim despuebat, iram exarmabat, inque agonothetam Christum oculos defigeus, pede versutum in ipso limine fatigatum conterebat.]

C 35 Pro corporis castimonia illibata excubias super sensus agebat; [et nec illud tantum, quod illicere posset, sed et omnes occasiones excitandi fomitis restincti fugiebat.] Eo fine inediam multis diebus producebat, carnibus et in summa ægritudine sibi interdixerant. Corpusculum laboribus et jejuniis exesum, et exhaustum singulis noctibus catenula ferrea cruentabat [Ferrei prope corporis animique fuerit, quem nec tantum hic rigor, verum ne ipsa quidem senectus omnia solvens perfregerit, nec regnorum et provinciarum sensus, quem de ejus veris virtutibus conceperant, timore inflarit.]

Provincialis Poloniæ electus, b 36 Ad præfecturam provinciæ Poloniæ, quæ tunc regno Boemiæ et Poloniæ amplissimisque toparchiis adjunctis continebatur, post Fratrem Hyacinthum b. paulo post voluntate B Jordanis Generalis Magistri assumptus, non nisi commune bonorum studium detulit, in omnibus imperiis in se, quam in suos, severior. Commiseratione maxima super infirmos, et in statione nutantes et labantes, olem magis quam vinum medicatum eorum ulceribus allundebat. [Prior ad opus quam ad præceptiones fuerat; proinde illud cujusdam abbatis conabatur, ne quidquam doceret, quod prior non fecerat. Nil

recusabat, quod minus operam daret religioni ornandæ et amplificandæ. In rebus arduis non suam unius, quamquam spiritu divino afflatus, sed proborum sententiam requirebat hancque suæ anteponebat.]

37 Provinciæ, licet tunc vastissimam, pedes obibat. In morum censura ita cunctatorem egit, ut vix in ea quibus fidebat ingrederetur. Administrationis formam, quam tenebat, non ad auram popularem, sed conscientiæ veritatem et justitiæ æquilibrium metiebatur. [Ab jure ad injuriam nunquam illum aliquis detraxit.] Nullam regiminis horam male collocatam esse volebat. [Materiam rebus gerendis, ne virtus tacita consenesceret, et optabat, et aucupabatur, non propter gloriæ aut laudis cupiditatem, sed quia se datum religioni censebat.]

38 Defunctus magistratu summisit fascas, et reliquum tempus Vratislaviæ eodem tenore vitæ exegit. Hortabantur Fratres, non nihil sibi indulgeret, nec se tantopere jejuniis, vigiliis, et flagris enecaret. Ille irrequietus esse cupiebat. Eadem illi in ecclesia pernoctandi consuetudo, eadem carnis maceratio, continuata jejunia, sacrorum recitandorum usus quotidianus, concionandi et laborum pro Dei Ecclesia indefessum studium. Non est verus, ait, amor, qui zelotypus, et perpetuus non est.

39 Sub id temporis evenit calamitas, quam longe olim fatidico ore prænuñciarat, universæ Poloniæ et Silesiæ. Scytharum c ferocissima gens, transmissa Boristhene d, cunctam Poloniam longe lateque cædibus et flammis vastarat; et cum nullis arceretur objectis præsidiiis, pervagata est et Silesiam; obsidione einxit et Vratislaviam provinciæ propugnaculum. Cum furor hosticus hinc ignes ædibus, hinc romphæas cervicibus Vratislaviensium ostentaret, omnes cives, relicta urbe, in arcem utcumque munitam se receperant. Miseri quo se tuerentur, non videbant. Flumine? Is vadabilem se præbebat. [Parietibus objectis? Hi facile ignem concipere poterant.] Militum delecto robore? Sed nullos conscripserant.

F 40 Ad Ceslaum, qui tum præsens fuerat, oculos vertunt; opem in aperto jam vitæ et fortunarum discrimine implorant. Moysis exemplo, Amalechitas protensa manu sternentis, ad audendum mirandum aliquod facinus perurgent. Dedit se in preces ille, et sacra oblata hostia, se pro omnibus objecit. Et cum mœnia arcis conscendisset, ut pectore, fidei scuto armato, tueretur afflictos ab hoste, ecce mulcentis quædam, et innoxii luminis quasi lambens flamma in eum cælitus illapsa caput illius globi specie illustravit. Quem globum extemplo intra sna castra hostes volitatem, multosque absumentem experti, civitatem obsidione, cives metu mortis liberarunt.

quod miraculum narrans Michovius et Cromerus, 41 [Ita Michovius et Johanne Dlugosio. « Et in Vratislaviam, » scribit, « descenderunt Tartari, ac in urbe nihil reperientes, castrum vallarunt, et post aliquot dies obsidionem solventes, (ut aiunt, » orationibus et lacrymis Ceslai Prioris Ordinis Prædicatorum, et Fratrum ejus, in castrum admissorum) depulsi recesserunt. » Cromerus vero fusius addit. « Tartari, » ait,

AUCTORE
BZOVIO

munus sedulo
administrat.

ac eo defunctus
Vratislaviæ pie
vivid.

Tartaros, arcem
Vratislaviensem
obsidentes,
c
d

F
prodigiöse cogit
fugere,

quod miraculum
narrans
Michovius et
Cromerus,

AUCTORIS
MOTIVO.

« a Vratislavia irrito cœpto similes fugien-
» tibus abierunt, divino, ut postea comper-
» tum est, ostento perterriti, quod fuit hu-
» jusmodi: Ceslaus unus de comitibus Ivonis
» episcopi Cracoviensis, Romæ D. Dominici
» institutum professus, præerat conventui
» Vratislaviensi divi Adalberti, et ad pri-
» mum tumultum cum ceteris sodalibus in
» arcem confugerat. Eo igitur jugibus præ-
» cibus et lacrymis Dei misericordiam et præ-
» sentis periculi depulsionem implorante,
» ecce columna ignea cœlitus apparuit, et sta-
» tiva Tartarorum, omneque territorium in-
» genti atque terribili fulgore collustravit.
» Hoc miraculo barbari perterrefacti, nihil
» cunctati, obsidionem solverunt. »

ac ipse Curæus
hæreticus Lu-
theranus,
e

42 Curæus e quamquam hæreticus, secta
Lutheranus, suppresso nomine Ceslai, pro
more invido, addit adhuc: « Vratislaviam,
» ait, » delati sunt Tartari, sperantes ex ea
» urbe, quam esse caput in Silesia didicerant,
» uberem prædam; sed cum urbs ea ætate
» nondum valeret robore militari, et parum
» esset munita, cives res suas in arcem com-
B portaverant, ipsi vero discesserant; dein-
» de præsidarii tecta, ne eis frueretur ho-
» stis, inflammaverant. Tartari, decepti spe
» sua, instituunt terribilem oppugnationem
» arcis. Sed manifeste ibi conspecta est præ-
» sentia Dei defendentis aliquas Ecclesiæ
» reliquias: Tartari enim territi sunt flam-
» mis ex cælo cadentibus, et late inter
» ordines ipsorum discursantibus, et ita præ-
» cibus piorum ab arce, sicut olim Attila
» ab urbe Aurelia in Gallia fulguribus et to-
» nitru, rejecti sunt. »

nec non Annales
cænobii Vrati-
slaviensis.
f

43 Annales vero Monasterii f ita habent
scriptum: « Beatus Ceslaus, natione Polonus,
» a B. Dominico, una cum B. Hyacintho,
» Romæ habitum Ordinis suscepit, et in Po-
» lonia et Silesia miris signis et prodigiis
» effulsit. Hic circa annum Domini MCCXLI,
» cum Tartarorum rabie Polonia et Silesia
» devastarentur, existens in castro inclytæ ci-
» vitatis Vratislaviensis cum aliis Christi fi-
» delibus, orationibus suis civitatem ab eorum
» insania potenter defendit. Ipso namque
» orante, globus igneus super caput ejus ap-
C paruit; quo perterritæ Tartarorum legiones
» fugæ præsidia assumpserunt, et abeun-
» tes civitatem intactam reliquerunt. Ad
» ejus etiam venerabile sepulcrum, usque ho-
» die mortui suscitantur, et variis oppressi lan-
» guoribus ad invocationem nominis ejus,
» meritis ipsius gratiose liberantur ». Quin
etiam illud addunt iidem Annales, quod nul-
ti illorum Scytharum, qui quidem speciem
hominum habebant, ceterum moribus riti-
busque efferatioribus quam ulli barbari, imo
quam rapacissimæ belluæ erant, viso prodigio,
feritate cum idololatria deposita, religi-
oni Prædicatoriæ nomina dederunt; in
eaque maximos virtutum progressus sub Ces-
lai magisterio cum fecissent, ad gentilium
suorum conversionem, magnam cum aliis provin-
ciæ Fratribus operam dederunt.

ANNOTATA.

a Viadrus vel Viader olim dictus, nunc Ode-
ra communiter nuncupatur. Est autem magnus
Germaniæ fluvius, qui in Silesia juxta Oderam

oppidulum in confinio Moraviæ oritur, et inter
alias urbes Vratislaviam alluit. Deinde per Ger-
maniam fluens Francofurtum ad Oderam dictum
rigat, ac tandem effecto infra Stetinum urbem la-
eu, in mare Balticum tribus ostiis se exonerat.

b Vidimus in Comment. præv. num. 28, quod
a Severino Cracoviensi inter S. Hyacinthum et
B. Ceslaum Provincialis Poloniæ statuatur R. P. F.
Gerardus natione Theutonicus. Quid de no-
tis arithmetiis ibidem positis censendum sit, etiam
diximus.

c Scytharum nomine etiam Tartari intelligun-
tur. plurimas Seytharum nationes Plinius et Pto-
lomeus enumerant.

d Borysthenes fluvius Sarmatiæ Europæ no-
tissimus, et nunc vulgo Nieper dietus. Vocatur
etiam Borysthenes septentrionalior, ut distin-
guatur ab altero, qui meridionalior et Pripe-
tus vulgo Przipiecz appellatur, quique se exonerat
in famosum Borysthenem, de quo hic Bzo-
vium agere opinor. Utriusque ortus et fluxus legi
potest apud topographos passim obvius.

e Is est Joachimus Curæus, qui scripsit Anna-
les Silesiæ, et Catholicis risum movet, dum con-
tendit S. Hedwigem suæ sectæ Lutheraniæ sociam f
facere.

f Intellige Annales monasterii S. Adalberti Vra-
tislaviæ, ut in margine indicabatur.

CAPUT IV. B. Ceslai moribundi ad suos Fratres exhortatio, quædam de eo testimonia et miracula post mortem.

Tandem cum jam non falsis vulgi opi-
nionibus, sed versæ virtutis cultu, ma-
gnum nomen acquisisset, religionemque
Prædicatorum ad longe remotos triones in-
vexisset Ceslaus finem laborum sibi prope-
diem imminere, divina monitione agnovit.
In hoc ergo se totum dedit, ut se pararet
in occursum magni Judicis, [ne, qui scrup-
tatur Hierusalem in lucernis, cum adesset,
quidquam adulterini coloris in sua imagine
deprehenderet.] Ardebat porro summo desi-
derio quamprimum evolare ad laticem feli-
citatæ æternæ.

45 Pridie Idus Julii, qui penultimus ago-
nis ejus fuit, corpore jam laboribus, senio
et febribus confectus, sed spiritu acrius vi-
gente, humi super duro stramine prostratus,
Fratribus accitis denunciavit, se, jam vitæ præ-
sentis pertæsum, cupere et debere animam,
quam Ecclesiæ et religioni eousque serva-
rat, Deo reddere. « Quantum ad me atti-
» net, » ait, » filii, ne solliciti estote.
» [Propitius spero mihi erit Deus, curarum
» mearum acer olim spectator, et nunc ju-
» stus simulque misericors judex. Cursum
» mortalis vitæ, si pro illius laude, ut existi-
» mo, exegi, iuque hac arena palæstritam me
» invictum gessi, aderit mihi præmia et co-
» ronæ decernens.] Vestri, quos corpore qui-
» dem, non animo deserero, me cura premit.
» Proinde cum vobiscum diutius jubeo mearum
» queo, heredes vos ex asse jubeo mearum
» divitiarum.

B. Ceslaus nat-
us suæ contus.

spe plenus Fri-
tres solutus.

A » divitiarum. Hæ autem sunt, quas mecum
» etiam in cælestem gazam defero, nec mihi
» eas fera rapiet, sed cumulabit dies.

» etque ad mun-
» ai contemptum.

» 46 [Perspexistis corporis, et fortunæ bo-
» norum statum, scilicet] opes irritamenta
» esse malorum, delicias et seculi magnas
» illectationes, multiplices pedicas recondi-
» tas, magnas non ad morbum, sed ad in-
» teritum quoque causas habere. Earum ap-
» petentiam plenam anxietatis, satietatem
» penitentiae; fortunam inconstantiae ludum
» continuo ludere, rotamque suam volubili
» orbe versare; proinde infima summis, sum-
» ma infimis miscere; humanæ felicitatis dul-
» cedinem multo amarore repersam esse. Me
» et docente, et præeunte, fugistis tristes
» hos voluptatum exitus; divitias fugaces
» liquistis; cæci numinis ambiguos vultus
» sprevistis; ex salebra, in qua hærebatis, ad
» securitatis et stabilitatis sedem advolastis.
» Ne igitur uxoris Loth exemplo retro pro-
» spectetis, neve Hebraico more amplius
» Ægyptiaca juga cogitetis, aut vobis imposue-
» ritis. Rebus omnibus terrenis vos præstare
B » voluit Deus; non est par, vestram digni-
» tatem infra hæc infima demittere et detru-
» dere, sed ad alta, ad quæ temeritati et
» vecordiae terrigenarum fas non est, aspi-
» rare. Conatibus vestris non terram, sed
» cælum objicite.]

» obedientiam,

» 47 Opes, oblectamenta, et dignitates illas
» vobis emite, quas nullus deteret dies,
» nulla insperget amaritudo, nulla infriget
» potestas. [Venerandum seculi nomen glo-
» riosæ pretio vitæ vobis comparate. Pala-
» bundæ menti in vario et ancipiti cogi-
» tationum fluctu, quasi sacram anachoram,
» obedientiam injicite. Majorum jussa Dei
» censete. Horum virgam directricem, velut
» cynosuram in vasto cæoque pelago navigan-
» tibus, vobis præfixam statuite. His obse-
» cundare summam perfectionem arbitramini.
» Paupertatem, ad bene beateque vivendum
» aptissimum instrumentum, lubenti animo
» sustinete. In hac sobria et succincta for-
» tuna nihil eorum, quæ ad vitam in Dei
» laudem producendam necessaria sunt, vo-
» bis deerit; quin omnia aderunt, cum Deus
C » aderit. In Dei sortem adlectis centuplum
» pro simpli, imo et pro nihilo promissum.
» His concessum regium quasi decus et im-
» perium; nosse scilicet abditos a seculis
» Dei sensus, peccata hominum expiare,
» animas ligare et solvere, aereas potestates
» compescere et profligare, naturæ leges
» præsilire, vitæ et mortis jus habere, an-
» gelis convivere, divinæ consortium assequi
» beatudinis, inque perpetuum, non in unum
» diem, esse felices.]

» etque virtu-
» tes echoratus,

» 48 Castimoniam quoque, quæ decus et
» ornamentum esse vestrum debet, non illi-
» batam modo, sed et ab omni rumore sini-
» stro incontaminatam custodite. Non satis est
» abesse a crimine, nisi criminis etiam suspi-
» cionem effugeritis. Humilitatem profundam
» æmulamini. [Spicæ gravidæ inclines sunt;
» sic vos si virtutibus veris imbuti. Ut
» luna, quod a sole accipit luminis, mundo
» refundit, sic vos dona a Deo collata in com-
» modum Ecclesiæ. Dominici rerum gesta-
» rum gloria, vobis dormientibus vigilan-
» tibus, oculis obversetur. Hac, quam ille

» præcalavit, via itur ad astra ». Hæc et alia
» monita circumplorantibus filiis dicebat.

AUCTORE
» BZOVIO.

49 Hinc postridie ipsis scilicet Idibus Juliis,
cum jam sacra exhomologesi sese probasset,
sacratam hostiam anhelis corde suscepit;
et tundens senile pectus, ductorem vitæ
lachrymabundus compellabat. Domine, ait,
te solum concupivi, me tu quoque in
» tuum complexum admittere digneris. Mox
cum sacro oleo de more Ecclesiæ tinctus fuis-
set, ei Fratribus ejulantibus ultimum vale
dixisset, aliquotiens nomen Jesu devote in-
vocaus, sanctam in manus Conditoris efflavit
animam. Vir totus ex sapientia et sanctimo-
nia compositus, religioni et Ecclesiæ natus;
magnus animo et consilio, maximus factis.
[Qui in humanis nihil humani passus, præ-
liatus cum natura, semper victor abiit, et
longo itinere defessus, numquam pedem im-
pegit; sed mentem integram et bene sibi
consciam, terreno carcere solutam, cælo
intulit.

» me ex hac vita
» discedit.

56 Ita de illo Annales monasterii, quod
vivens condidit Vratislaviæ. « Silesia a Deo
» promeruit clarissimum Christi confessorem E
» Ceslaum velut excelsum ac divinum mu-
» nus. Nihil sibi eo jucundius, nil utilius,
» nihil divinius afferi potuit, sicuti ex Ocea-
» no solem ferunt ascendere, ita Ceslaus ex
» Polonia universam Silesiam, nedum Vra-
» tislaviam illustraturus, tamquam splendidis-
» mum jubar emersit, sua equidem et integer-
» rima, et cælesti vita perditos homines ad
» honestos et integros mores allexit, bonos et
» frugales adhortationibus fovit, Vratislaviam
» quoque suis precibus magnopere juvit. Quid-
» quid virtutis, quidquid probati operis, quid-
» quid quæ cælestis gratiæ in religioso umquam
» visum est, id omne effulsit in B. Ceslao, qui
» vere dignus glorificandus. Hunc ingentibus
» miraculis omnipotens Deus in dies magis ma-
» gisque decorare non cessat ». et infra.]

Elogium ejus

51 « Veniens Vratislaviam Ceslaus singu-
» lare omnium virtutum exemplar, sua vitæ
» honestate et sancta prædicatione flagitio-
» sos multos, [et improbos homines baud
» paucos] a turpitudine et scelere revoca-
» vit, et ad amorem Christi atque virtuose
» vivendi studium convertit, necnon ad Or-
» dinem quamplurimos induxit. Erat nam-
» que illi suavitas verborum in exhortando,
» in laudandis virtutibus præcipua ubertas
» ac doctrinæ et eloquentiæ præclarissima laus:
» [unde non solum suam, sed et aliorum
» haud paucorum efficaciter operatus est salu-
» tem verbo pariter et exemplo. Unde hic est
» præco salutis, Christi testis, qui testimonium
» perhibuit veritati, cujus secundum nomen
» ejus, ita et laus ejus ».

ex Annalibus
» Vratislaviensibus.

52 in ecclesia vero sub imagine ejus, quæ
publice prostat depicta, tale elogium sub-
scripsit illi antiquitas: « Beatus Ceslaus,
» natione Polonus de primis Fratribus qui
» receperunt istum locum pro conventu, anno
» Domini MCCXXXVI, secundus Provincialis
» Provinciæ Potoniæ, vir magni meriti
» apud Deum, qui quatuor inortuos suscita-
» vit, et aliis innumeris miraculorum insi-
» gniis in vita pariter et post mortem, ad-
» usque in hodiernum diem coruscans. Hanc
» denique nostram inclytam civitatem Vra-
» tislaviensem ab incursu Tartarorum suis
» orationibus

et inscriptione
» sub ejus ima-
» gine.

AUGUSTO
BZOVIO.
Propter crebra
miracula.

orationibus liberavit anno Domini MCCXLI
hic in ecclesia sepultus »
53 Statim a morte illius, sanctimonialis
quædam, vitæ ejus institutum apud D. Ca-
therinam Vratislaviæ professa, sed tentato-
ris suggestione non nihil illecta, de ejus
beatudine hæsitaverat; cui ille mox Apos-
tolorum choro septus apparuit, et eorum,
quorum vitæ persecutionem æmulatus fuerat,
gloriæ participem factum se esse, palam testa-
tus est dicens: Apostolico, inquit, throno
associatus, ac feliciter glorificatus sum; te-
status est et variis miraculis indicibus sancti-
monia et beatitudinis suæ: nam ut cælum
petiit, suos cultores ope quam maxima juvare
cælitus semper consuevit. Ad ejus sacras
exuvias perennis medicina scaturiebat, ægri
sanabantur, a dæmone insessi liberabantur,
a morte ad vitam surgebant quamplurimi in-
vocatione Divi.

Jam ab anno
1330 publice co-
lebatur;

54 Propter quæ miranda facinora non
multo post humo erutus, et in ecclesiam
munificentia civium, præsertim vero Nico-
lai Slup Vratislaviensis, anno Domini LCCCXXX
in ea, quam nunc cerminus, amplitudine
erectam de sub altare sub ejus invocatione
excitatum illatus, summa in veneratione
popularium habebatur. Religiosa majorum
devotio sacra ejus pignora in theca par-
vula recondiderat, et sera ferrea cluserat,
[jamque tum cultu diverso prosequeretur, ad-
usque nostra tempora. Nam et imagines ejus
sculpebantur atque pingebantur, et ho-
nore publico colebantur. Anathemata ad
altare illius sacrata beneficii accepti ergo
suspendebantur. Missæ et Horarum tam di-
urnarum, quam nocturnarum, propria Offi-
cia de eo recitabantur. Anniversariæ so-
lemnitate ritu consueto aliorum festivitatum
celebrabantur.

sed Lutheri hæ-
resis ejus Acta
aliaque monu-
menta ubolevit.

55 Non pervasisset utinam Silesiam dete-
standa, nec non impia hæresis Lutheri mo-
numenta horum et documenta sole clariora,
quæ illa derasit et forte Vulcano dedit
haberemus.] Anno Domini MDXXV, cum fu-
ror civium in ecclesias Vratislavienses debac-
charetur, inter alia pretiosa quæque sacra-
rii ad D. Adalbertum, Annales [exactos]
monasterii, et commentarios Vitæ et mira-
culorum B. Ceslai et aliorum corripuit. Nam
hos extitisse testatur B. Humbertus in suo
Chronico Ordinis Prædicatorum in hæc ver-
ba: « Sub Magistro Jordaue data est Iratri-
bus ecclesia S. Adalberti episcopi et mar-
tyris in Vratislavia, ab episcopo Laurentio,
quam frater Ceslaus ab eo missus accepit,
qui primus Prior ibidem extitit, multis co-
ruscans miraculis, quæ usque ad hodie in
eodem conventu Vratislaviensi habentur in
scriptis. »

Postea tamen
duo cœnobia ab
incendio serva-
vit.

56 Non tamen B. Ceslaus destitit, ejus-
que miraculorum fulgor coruscare Anno
Domini MDLXX Vratislaviæ incendium exci-
tatum omnia circum cœnobia D. Adalberti,
in quo quiescit, despacebatur. Jam globi
ignei volitantes prope adurebant tecta
ejusdem ecclesiæ. Attilit opem B. Ceslaus:
cælitus enim [etiam nunc dum hæc scribi-
mus superstitionibus] appareus visus est pallio
objecto arcere et extinguere flammam a do-
milio, quod viveus excolerat. Feria ter-
tia post festa Corporis Christi fuit qua hæc

facta contingerunt. Non multum post scilicet
anno Domini MDLXXXV idem, auxilium,
codem prorsus cultu delapsus, tulit religio-
sissimo virginum S. Catharinæ sui Ordini mo-
nasterio, ab ignibus novum suorum Vratisla-
viæ vastantibus periclitanti, cujus beneficii
memores virgines devotæ in variis vitæ affli-
ctionibus ad ipsum confugere consueverunt.
[Nonnullæ ex ipsis grati animi ergo hæc
integra fide confitentur.]

57 Anno Domini MDLXXXIX soror Do-
rothea Pauckwietzin Suppriorissa, extrema
valetudine jactata, et jam a medicorum
collegio destituta, voto facto B. Ceslai, con-
valuit. Anno Domini MDCLIII soror Catha-
rina filia ceræfactoris, dolore pedum inten-
tissimo graviter confecta, ut incedere non
posset, cum sacrum Missæ in honorem
B. Ceslai recitari fecisset, momento erecta
gressum recuperavit. Eadem pro matre, gra-
vissimo morbo detenta, votum spondit,
exsolvit, matrem incolumem aspexit interces-
sione B. Ceslai. Soror Dorothea Majorissa fere
jam in agone decertabat, animamque jam
spirabat; cum cereum ardere ex voto ad se-
pulerum B. Ceslai jussisset ipso adhuc ardente
[nec exusto], a porta mortis ad vitam rediit
anno Domini MDCLV.

58 [Sororis Mariæ mater in extremis fere
agebat; hanc illa B. Ceslai in tutelam
commendarat; voto facto, si convalescere,
curaret singulis feriis sextis unius anni, Sa-
crum in honorem quinque vulnerum Chri-
sti ad altare B. Ceslai recitare. Ut panxit
votum, altero die matrem sanam agnovit.
Eadem dolore brachii unius divexata, oblato
cereo tantæ longitudinis, ad altare B. Ces-
lai curata est anno Domini MDCLVI.] Soror
Barbara Majorissima laboravit tibia eodem an-
no MDCLVI, morbo immedicabili; cum Missæ
sacrificium ad sepulcrum beati Ceslai nun-
cupasset, dolore abacto surrexit, incescit a.
[Hæc omnia fassæ sunt scriptotenus, adactæ
censuris ecclesiasticis, a me illarum indigno
Priore, et Commissario, atque Vicario Mo-
nasteriorum Silesiæ Ordinis Prædicatorum
latis.]

59 De pulvere ex sepulturæ loco cir-
cumvicino egesto, quamplurimos hæretico-
rum audiri referre, quod eo ad sedandos
acutos capitis dolores, atque alias acerrimas
infirmities medicandas innumeri usi, benefi-
cium sanitatis adepti fuerint. Præ pudore,
et magistratus b timore, publice id profiteri
non audent. [Patrum memoria adhuc pro-
stabant tabellæ votivæ et imagines cereæ
appensæ, pro memoria beneficii ad altare
beati Viri. Quidam vesanus (cujus nomen
sileo si forte respiscat) decessit, confregit,
inque profanos usus convertit. Hunc in pœ-
nam peccati tradidit Deus in reprobum sen-
sum usque adhuc, quando ista ex diversis
antiquitatum fragmentis colligebamus.] *Hæc
Actis attexuit Bzovius catalogum satis proli-
xum illustrium virorum, qui prodierunt ex mo-
nasterio, quod B. Ceslaus Vratislaviæ condidit.
Sed eum hic omisi, quia proprie ad B. Ceslai
Vitam non spectat.*

ANNOTATA.

a Pro his *Bzovii* verbis surrexit, incessit, in *Ms. nostro Vratislaviensi* tantum habetur convaluit.

b In *Ms. Vratislaviensi* additur hæretici. At talem tunc temporis fuisse, satis ex sensu colligitur.

APPENDIX

De translatione Reliquiarum.

Cum ex præfatione R. P. Rechaci ad Vitam B. Ceslai intelligerem, quædam ab Abrahamo Bzovio, teste oculato, circa sacrorum ossium translationem conscripta esse in Annalibus sui Ordinis, qui in Parisiensi PP. Dominicanorum conventu manuscripti censeantur, protinus scripsi Parisios, et, curante P. Carolo Fleury societatis nostræ sacerdote, inde ex *Mss. Annalibus* obtinui quoddam ecgraphum, in quo Bzovius post quædam beneficia intercessione B. Ceslai Monialibus præstita, et jam in Actis num. 56, 57 et 58 narrata, translationem Reliquiarum, a se peractam, ita describit: Hæc omnia factæ sunt scriptotenus adactæ censuris ecclesiasticis a me illarum indigno Priore et commissario atque Vicario monasteriorum Silesiæ Ordinis Prædicatorum in examinatione prolatis anno MDCVII, quo ex vetusta sepultura, consentiente Joanne episcopo et universo Canonicorum Cathedralis ecclesiæ collegio, transtuli ossa B. Ceslai, eaque intuli sub mensam altaris sacelli vicini beatissimæ Virginis, aperto loculo in pariete a retro altaris, ex sacrario inferiori. Ex sacrario inferiori ecclesiæ necesse fuit transferre. Pietas et devotio ad priorem sepulturam accurrentium et pulverem morbis salutarem egerentium foramen aperuerat subtus, per quod hæreticis patebat commoditas aliquibus contumeliis sacra pignora dehonestandi vel etiam perdendi. Detuli periculum episcopo Nissæ comitoranti, nec non patrum canonicorum capitulo, simulque ab illo petii et obtinui duos ex his, qui apertioni sepulcri vetustioris assisterent, simulque eorum aspicerent, quæ tunc patefacta forent. Triduanum etiam fratribus et sororibus Ordinis indixi jejunium et sacri edulii Eucharistiæ usum, ut beati Viri exuvias Deus manifestaret.

Hic destinato præsentibus canonicis ab episcopo designatis una cum fratribus cœno-

bii, exclusis aliis et clausa ecclesia, acciti operarii; altare ligneum sepulturæ impositum et deinde mensam lapideam amovimus; mox in fossa alium, sed fraetum lapidem vel potius frustum lapidis pridem quadrati, longitudine trium palmarum circiter repererunt. Quo amoto, arculam ligneam et clavem æream immissam in seraculum ferreum æruginè corrosam, et in arcula carie pene consumpta, cranium beati Viri et ossa principalia numero quinquaginta disposita suo ordine patefecerunt, dentibus in candido cranio pariter candidis adeo firmiter infixis, ut vix ferreo instrumento evelli potuerint duo dentes molares; unus pro serenissimo Poloniae rege Sigismundo III, alter pro serenissima matre Ferdinandi II nunc feliciter imperatoris. Reteeto ad hunc modum sacro corpore, pulsatis organis et fratribus cantantibus TE DEUM LAUDAMUS, statua beatissimæ Dei Parentis in medio ecclesiæ pensilis se inclinavit, a nemina mota, circum circa appensis angelis mirum in modum gestientibus, universis, qui adfuerant, videntibus. Repetitum secundo miraculum, quando post aliquot dies sacrum corpus beati Viri e priore sepultura in locum supra nominatum transferretur et vino ablutum, inque novam arcam ligneam tribus seris munitam repositum conderetur. Vinum istius ablutionis profuit gustatum innumerabilibus, morbis laborantibus, etiam hæreticis. Extat publicum instrumentum horum omnium in conventu S. Adalberti Vratislaviensi.

Dubitari potest, an authenticum illud instrumentum etiamnum ibi supersit, quia, anno hanc translationem sequente, Lutheranismus vulgus furans et B. Ceslai gloriæ invidens Vratislaviensem S. Adalberti conventum violenter ac sacrilege invasit, ut num. 10 in Commentario nostro prævio dictum est, et fatetur ipse Jacobus Schickfusius heterodoxus in suis Germanicis Silesiæ Annalibus annum 1608 lib. 1, cap. XLII, ubi narrat, quomodo die xxvii Decembris inter horam vii et viii vespertinam quidam ex plebe Vratislaviensi ob Ceslaum a Dominicanis honore affectum concitaverint tumultum, et effraetis foribus in S. Adalberti cœnobium irruperint. Unde facile fieri potuit, ut scripta hæc testimonia, aliaque ad B. Ceslai gloriam spectantia, a rabida et hæretica plebe direpta aut dissipata fuerint. Quare operæ pretium non duxi Vratislaviam scribere, ut hujus dubii solutionem obtinerem, præsertim eum ad rei substantiam parum conferat, et PP. Andreas Stredonius ac Theodorus Moretus, in Commentario prævio citati, de hoc testimonio non meminerint.

cujus authenticum testimonium dicitur servari Vratislavia.

A

DECIMA SEPTIMA DIES JULII.

SANCTI QUI XVI KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

Speratus S. Narzales S. Cittinus S. Veturius S. Felix S. Acyllinus S. Lætantius S. Januaria S. Generosa S. Vestina B S. Donata S. Secunda S. Athenogenes martyr, Sebaste in Armenia. S. Generosus martyr, Tibure in Latio. S. Mammias S. Emasia S. Nazarius S. Maximus S. Paulus S. Titiana S. Nesia S. Siriana S. Eutatus et forte S. Justinus S. Nonnus	Martyres Scillitani Carthagine in Africa. Martyres.	S. Marcellus martyr, Mediolani in Insubria. S. Hyacinthus martyr, Amastride in Paphlagonia. S. Marcellina virgo, Mediolani in Insubria. S. Alexius confessor, Romæ, vel ut alia Acta ferunt, Edessæ in Syria. S. Ennodius episcopus confessor, Ticini seu Papiæ in Insubria. S. Theodosius episcopus, Autissiodori in Gallia. S. Marina virgo, sub virili monachi habitu Marinus dicta. S. Fredegandus abbas, Turnini prope Antverpiam in Belgio. S. Kenelmus puer martyr, in Winchelcumbensi monasterio in Anglia. S. Leo PP. IV, confessor Romæ. S. Zoëardus seu Andreas conf. } In Polonia et S. Benedictus martyr } Hungaria. S. Benignus abbas, et Ordinis Vallumbrosani in Tuscia.

C

F

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

- C**anonizatio S. Thomæ Aquinatis adjecta est Greveno in Additionibus Cartusie Bruzcellensis. Quidquid de ea dici potuit, jam illustratum est VII Martii.
- S. Vigilius episcopus Autissiodorensis et martyr hoc die colitur Compendii in Gallia, ut tradit Ferrarius. Fortassis translatio ejus est, cum natalis, ut alibi diximus, agatur XI Martii.
- S. Auacletum PP. alicubi hoc die notatum invenit Bollandus, ubi recte cum retrahit ad diem quo de ipso actum est XIII Aprilis.
- S. Eovaldus (vulgo Saint Hou vel Saint Oud) in Gallia hoc die recolitur, et quidem ut Confessor, ut cum retulit Castellanus, verum potissima ejus, tamquam martyris festivitas est eo die quo de ipso jam pridem actum est VII Maii.
- S. Sixti martyris apud Gerundam in Hispania meminit hoc die Tamayus, cum nescio qua de causa hic sejungens ab Eovaldo socio, cum quo sub Daciano passus est; nos de utroque egimus VII Maii.
- S. Theodota martyr CPoli sub Leone Iconoclasta hodie refertur in Martyrologio Romano, eo adscita ex Menologio, quod e Græco vertit Sirletus: de qua etiam Ferrarius in nova Topographia pag. 41, et Arturus in sacro Gynæceo ad hunc diem. Baronius quoque consuli potest ad annum 726. At locus, tempus, nomen Imperatoris, et alia adjuncta, in elogio apud Sirlatum expressa, plenissime nobis persuadent, illam prorsus esse eandem cum S. Theodosia sanctimoniali martyre CPolitana sub Leone Isaurico, quam, cras recensendam inter Prætermisos, alias dedimus XXIIX Maii. Itaque omnia

- A omnia remittimus ad eundem diem xxix Maii. Aquisgranensis ecclesiae dedicatio signata alicubi est die praecedenti, sed in pluribus Usuardi Auetarii haec xvii. Videantur Acta Leonis III xii Junii
- S. Hervæum signavit hoc die Castellanus, forte quod invenerit, eo die obiisse; at quæcumque causa fuerit, de ipso jam actum est xvii Junii.
- S. Nicostratum Commentariensem a sociis suis hoc die avulsit Castellanus in Supplemento pag. 695, nescio quo serupulo: nos de eo et ceteris egimus vii Julii.
- S. Amalbergæ virginis Octava in hunc diem incidit, notata haud dubie pro aliqua ecclesia ubi peculiari festivitate recolitur Gandavi, Tamisiam aut Maternam. Nos quæ ad ejus Acta et cultum spectant abunde discussimus x Julii.
- Liberti confessoris et Ludberti abbatis memoria, in Additionibus Mss. Cartusie Bruxellensis ad Grevenum hoc die adjecta, non videtur alio referri posse quam ad S. Libertum, Trudonopoli a Normannis interemptum, de quo vide quæ diximus xiv Julii
- S. Æternum episc. martyrem Ebroicis in Normannia annuntiat hoc die Saussayus: nos de eo post Castellanum egimus xv Julii.
- S. Sisenandus a Ferrario ex tabulis Cordubensibus hoc die eoli dicitur, at nos eum eum Romano retulimus die praecedenti xvi Julii.
- Triumphus S. Crucis inutilis est repetitio apud Ferrarium hoc die, qui de eo satis egerat, quando et nos in praetermissis de eo locuti sumus xvi Jul.
- S. Caii martyris sub Diocletiano, Calari in Sardinia scribit hoc die Ferrarius, primus qui de tali Sancto meminerit: unde et paulo longiorem notam apposuit quæ hic describi meretur: Ex Tab. ecclesiae Calaritanæ. Ejus corpus in sacra æde S. Luciferi anno sal. mdcxv a D. Francisco archiepiscopo Calaritano repertum fuit, qui ab hoc S. Martyre familiam Caiorum Calari genus duxisse scribit, in quibus S. Hilarius Papa, Crispini Caii filius, et Benedictus Anastasii Caii, civis Calaritani filius presbyter Card. lit. S. Praxedis sub Gregorio VII Pontifice maximo. Viget adhuc familia hæc Calari inter præcipuas, in qua D. Joannes Caius, sive ut nunc loquuntur Caus, Canonicus ecclesiae cathedralis, qui nobis multa de Sanctis Sardiniae subministravit. Supersit familia Caia, forte ab antiquis Romanis repetenda, per me licet; quid de genealogiis istis, a Sanctis deductis, sentiamus, pridem et abunde explicatum est. Non video, unde Ferrarius acceperit, Caium illum suum sub Diocletiano passum; nec quid ipsum moverit, ut hoc die eum collocaret, quem testibus Squirro et Bonfanto, certum est, repertum fuisse die sequenti seu xviii Julii. Minus etiam intelligas, cur ad xxi Julii iterum primo loco ab eodem repetatur, Calari in Sardinia.
- S. Caii martyris. Sed Ferrarium mittamus. Laudatus Squirrus in Sanctuario Calaritano, non Caium, sed constanter Acaium appellat, repertum mutilum epitaphium mirifice resarciens, ut vide pag. 229. Bonfanto autem in Triumpho Sanctorum Sardiniae pag. 413 paulo suavius rem inflectit, disjuncto A, ex Acaio fingens Aulum Caium, multaque alia comminiscens, quæ hic examinare non lubet. Qui plura de hoc et aliis, seu veris, seu prætensis Sanctis, in Sardinia sub initium sæculi xvii inventis, Julii Tomus IV.
- seire cupiunt, adcant Bollandi præfationem ante D tomum I Februarii cap. v, et Papebrochii Responsiones ad articulum xxi num. 40.
- S. Joannis abbatis sanctitate clari lego in Benedicti Dorganii Calendario monastico, nulla apposita loci notitia quam suggestit Menardus: In Anglia, S. Joannis abbatis monasterii S. Albani, sanctitate et doctrina clari, quæ male a Bucelino die praecedenti relata, ibi obiter diximus. His similia referuntur in utraque editione Martyrologii Anglicani, citaturque Westmonasteriensis in Floribus historiae, non in Floribus Sanctorum, ut in posteriori perperam notatum est. Bucelinus satis habuit indicare diversos scriptores Anglicos: unde primi duo receperint, non indicatur; ex Wione non accepisse satis certum est; neque alii de Anglicis Sanctis agentes, multo minus Martyrologi antiquiores, Joannem istum sacris Fustis adscribere; ut magnopere eundem hic non sit Ferrarius in Catalogo suo Universali satis rotunde et libere corradens quidquid usquam ei occurrit. Citat et ipse Parisium et Westmonasteriensem, quorum verba referre equidem non gravabor. Sic habet ille ad annum 1214 pag. 174: Eodem tempore Joannes abbas ecclesiae S. Albani, in die B. Kenelmi regis et martyris, xix anno prælacionis suæ, plenus dierum, sanctitate et religione insignis, scientia ad plenum eruditus, in senectute bona, sanctissime diem clausit extremum. Vitam ejus paulo diffusiolem habes inter viginti tres abbates a pag. 67, at nusquam apparet cultus ullius ipsi exhibiti vestigium. Neque illis quidquam superaddit Westmonasteriensis hæc valde obiter describens: Eodem tempore obiit Joannes abbas S. Albani die S. Kenelmi regis et martyris: ut hic saltem frustra adducatur pro vindicanda Joannis istius sanctitate, quam nec Parisii auctoritas ei tam facile tribuet.
- Eulogius mystes, Eliani Ordinis alumnus, in Thebaide prophetiae dono illustratus inter Eliades florebat sub Damaso Papa anno 373. Verba sunt Aeciei bene ordinatae, quæ in gratiam Philippi Visitantini hic describere pergitur, uti et sequentia in eodem libello contenta.
- V. Marianus a sancto Benedicto Carmeli alumnus, tanta floruit sanctitate, ut eum sancti Cosmas et Damianus ad cælum invitaverint et duxerint anno 1594, dum obiit Matriti.
- Joannem Beetzium his jungere liceat ex nostro Fisenio in Floribus ecclesiae Leodiensis, quem a Trithemio laudatum testatur.
- Petranum nobis hoc die annuntiat solus Camerarius his verbis: Hoc eodem die S. Petranus conf. in Campania Galliae provincia celebris. Fuit hic Dei famulus unus ex fratribus S. Gibriani. De hoc in opere nostro egit Hensehenius ad viii Maii quo colitur: ast in notis ad Vitam in qua fratres et sorores omnes enumerantur, recte advertit, nescire se, an et quo die colatur Petranus: neque ego haecenus distinctiorem notitiam inveni. Sola Camerarii auctoritas nihil magnopere apud nos definit; sorores praetermisit Bollandus ad vii Januarii. Petranum aliquem suggerit Castellanus in Martyrologio Universali in Additionibus ad Sanctos incerti diei pag. 1005, ut qui ecclesiae alicujus in Britannia Armorica patronus sit: verum an sit S. Gebriani frater, vel ut Saussayus nominat, socus, incertum. Si certiores

A certiores notitia accesserint, poterit de Petrano agi alio quolibet die.

Golgus abbas memoratur item ab eodem Camerario, asserente, de eo agere Adamnum lib. III et alios, quos nominatos oportuit. Adamnani librum tertium intelligendum puta de Vita S. Columbæ, quam dedimus ad XI Junii, licet inter numerosam nominum classem Gulgum ego non reperiam, aliter fortasse efformatum. Non opinor, Camerarium omnes, qui cum S. Columba egerunt, Sanctis adscribere, quemadmodum ferme Hiberni quidquid S. Patricium spectat, sacrum et sanctum existimant. Certe Gulgum continuo et Sanctum non agnoscam, nisi majori quam Camerarii auctoritate cultus ejus probetur.

Sancti quindecim mille martyres in Pisidia (alias in perside) gladio consummati referuntur in Synaxario Ms. chartaceo Divionensi seu Chiffletiano cum duobus versiculis. Memorantur etiam notati in Mss. Menæis Cardinalis Mazarini. De iis præterea agunt Galesinius ac Ferrarius, ut videsis die proxime sequenti in Prætermisissis.

B Romani M. et Joannis I memoriam suggerit Kalendarium Syriacum seu Chaldaicum, Romæ excusum anno 1624, quod Majoribus nostris Latine dictavit D. Josephus collegii Maronitici 1661. Plura nescimus.

SS. Speratus et Veronice gladio perempti notantur in Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii, duobus versibus honorati. De loco palæstræ, ætate aliisque circumstantiis non licuit mihi quidquam discere. Quare sufficit illos hic solummodo memorasse.

Mariam d'Ajofrin Hieronymitissam S. Pauli, ut Venerabilem Toleti anno 1489 defunctam annuntiat Castellanus; ejus memoriam hic notasse nobis sat est.

Arnoldus monachus in Hemmerode locum habet in Kalendaro Cisterciensi Divione impresso, non hoc die, sed sequenti; at in Catalogo Bruxellis edito 1620, atque in amplissimo Chronologico geographico Sigismundi Alberti, recentius excuso Monteregali 1712, tum vero apud Chrysostomum Henriquez, Chalemotum et alios melius, opinor, hac die XVII, cum titulo Beati et longiori elogio, quod non usque adeo invitum admiserim; nempe quod morum sanetitate insignis . . . . et virtutibus elarus in pace quieverit; quod, teste Cæsario Heisterbacensi lib. II, cap. III, visus dicatur ab Isembardo inter triumphantes Jerusalem cives gloriosus et exultans etc. Hæc, inquam, licet in sola Cæsarii fide, haud equidem difficulter admiserim; at non item quod de cultu, ei uspiam exhibito, satis constet; unde a Miræo Sanctos Cistercienses recensente in clencho breviori, typis Joannis Perpermanni anno 1621 vulgato, omnino præteritus est. Utinam æstimatissimi nobis Ordinis scriptores, inter veros seu Sanctos seu Beatos suos, qui cultu gaudent, et venerabiles dumtaxat, paulo accuratius distinguerent; ne toties eadem a nobis repetenda essent: docendum de cultu, antequam tam multi, apud ipsos Beati titulo donati, digniori loco in hoc opere collocentur.

Stanislaus Polonus abbas S. Crucis in Monte-Calvo, non procul Cracovia, eum octoginta duobus monachis Cisterciensibus, pro fide Catholica trucidatus cum elogio refertur ab Henriquez et Chalemoto, atque post ipsos a Bucefino hoc etiam die, quo tamen de eo non

meminere Catalogi Bruxellenses aut citatum D Kalendarium Divionense: amplissimus jam supra dictus Albertinus non dubitavit Sancti titulum ei apponere his verbis: S. Stanislaus Boleslai pudici Poloniæ regis consanguineus, et abbas S. Cruis in Polonia martyr cum LXXXII monachis, in Monte Calvo prope Cracoviam XVII Julii MCLX. Lego apud Dlugossum, vastatum eo anno Montis Calvi cænobium; at qui tunc homines ibi perierint sigillatim non explicat: quod vero magis mireris, scriptores alii Poloni, in Sanctis popularibus sibi vindicandis sane haud scrupulosi, Stanislaum istum inter suos non agnoscunt, ne quidem Martinus Baronius, qui vitam alterius Stanislai nempe Casimiriensis Canonici regularis ejusque miracula recensens, atque subopusculi finem catalogum bene longum atque viginti aliorum Polonorum ejusdem nominis Sanctorum, de hoc, quantumvis synonymo, Cisterciensi ne verbo quidem meminit. Nullum scriptorem Polonum citat Henriquez, nisi sola, ut apparet, Bivarrii fide, quæ quanta apud nos sit, nihil attinet multis hic depromere. Narrationem in dubium revocare nolim, at de martyrio vel ab ipsa ecclesia Polonica, E nedum ab universali admissio, nulla hactenus satis certa exstant vestigia.

Stanislaum de Stapis Ord. S. Francisci de Observantia, ut virum magnæ contemplationis et regularis perfectionis, et prædicatorum ac confessarium, spiritu prophetico plenum, Bidgostia in Prussia humatum anno MDVI hoc die XVII Julii, nobis depingit Martinus Baronius Jaroslaviensis clericus in dicto hic opusculo de Vita, gestis et miraculis B. Stanislai Poloni Casimiriensis edito Cracovix 1609, ubi alios viginti Stasnilaos enumerat Beatos omnes, quos inter ordine decimus est is, quo de hic agimus, Stanislaus de Stapis, præter alios septem synonymos ex eodem Franciscano Ordine, eodem titulo donatos, quorum plerosque non novit Arturus a Monasterio in suo Martyrologio Franciscano, nec Fortunatus Hueberus in paulo recentiori Martyrologio, Monachii anno 1698 edito, quod non ita pridem accepimus. Hæc indicasse sit satis: neque enim major hic Baronii quam Arturi aut aliorum auctoritas, donec ea accesserit, qualem pro B. Simone Lipnicio adduximus. F

Hieronymus Pragensis, eremita Camaldulensis Bohemus, pluribus aliis ejusdem Ordinis Sanctis Polonis adjicitur in opusculo in eum finem edito Cracovix anno 1610 a Martino Baronio, hic jam bis citato, ubi labores ejus apostolicos in Lithuania exantlatos commemorat pag. 17, asserens, plenum dierum honorum sanete in Domino obdormivisse Venetiis anno Domini MCCCXI. die XVII Julii. Hæc ultro ac libens admitto; quæro, unde et cujus auctoritate Beati titulum aut Sanctorum honores consecutus sit? Responsa mea Polonica satis manifeste innuunt, hunc et plures alios, licet a nonnullis Beati vocentur, nullo umquam cultu donatos fuisse.

Antonius Brobeus Londini ob defensionem fidei sub Henrico VIII strangulatus

Didacus Arias Carnotæ in Lusitania, doctrina et virtute clarus

Joannes Tilletus in Gallia, S. Bernardini Senensis aliquando socius

Memorantur ab Arturo in Martyrologio Franciscano, et ultima etiam in ejus Gynæceo.

Baltazar

- A Baltazar a Vigono apud S. Romulum in Liguria
 Martinus a S. Maria in villa Pallhaes ad Tagum Portugalliae fluvium
 Constantia vidua, Arragoniae regina, Barcione
 Magdalena Rottenburga Monachii in Bavaria additur in Gynæceo.
 Ambrosius Kyrmar Monachii an. 1678 vita functus adjicitur ab Huebero.
 Beatrix item a Rusconibus Mediolani ab eodem Huebero profertur.
 Guinizoni monacho Cassinensi titulum beati et elogium ultimo loco tribuit Bucelinus, ut qui natus in ulteriore Hispania vixerit temporibus Henrici et Basilii Imp. et Benedicti Papae; vir sole clarior et plane mirabilis, teste Petro Diacono.
 Ludovicus a spiritu sancto, et Joannes a sanctissima Trinitate gloriosa morte labores apostolicos in Monomotapæ regno coronasse narrantur in Diario Marchesii anno 1633 ad hunc diem.
 Scariberga et Theodosia virgines sic annuntiantur in Florario Ms. absque positione seu cultus loco, ætate vel alio signo, unde in earum notitiam deveniatur, quam ab antiquioribus Martyrologiis frustra repetas. Scaribergam, Scarebergam, Scarabergam seu Scaraberdam equidem novi in Silva Aquilina agri Carnotensis cultam, at cum, nescio qua, Theodosia nulla prorsus cognatione aut affinitate connexam; ut vel aliunde accersita ea sit, vel ex Theodoræ alicujus nomine transformata: nisi velimus, Theodosium Autissiodorensis ab imperito aliquo scriptore femineo genere inflexum, et cum Scariberga non minus inepte copulatum. Porro hanc solam memorat, Castellanus in Martyrologio Universali, non hoc die, sed ignota de causa, in Octobris Melius fortasse Saussayus a S. Arnulfo, ejus, ut volunt, marito, non disjunxit, die quo res obscura et intricata, quoad licuerit, evolvetur xviii Julii.
 SS. Justam et Ruffinam virgines Hispani celeberrimas, ibi et Oriolanæ tamquam Patronas hoc die recolit ait Ferrarius, de qua re hic disputandum non censemus: Acta earum, cultum, et reliqua eo spectantia illustrabuntur die quo in antiquioribus Martyrologiis Adone, Usuardo alisque, ac demum in Romano signantur xix Jul.
 C Spretum Ep. M. in nescio quo Calendario pro hoc die Bollandus alicubi reperit, quem ego in omnibus Fastis nostris frustra quæsi. Neque eum affluibus nominibus Sperato aut Sperio eum confundi patiuntur adjectæ qualitates episcopi et martyris; neque nuda hujusmodi annuntiatio absque majoris notitiæ subsidio admitti potest, utpote de suppositione aut corruptione merito suspecta. Id unum restat ut suspicemur, ex alia alterius diei annuntiatione retractum hunc Martyrem, nempe ex classe Corinthiorum, duce Cyriaco, in codicibus Hieronymianis, ut patebit die qua de ipsa agemus xx Julii.
 S. Marina virgo martyr Antiochiæ Pisidiæ apud Græcos hoc die celebratissima est, ut incredibilis tormentis affecta suo Olybrio præside, quam eam xviii Junii signavit Rubanus et post eum Notkerus aliique ipsos secuti, necdum satis perspicio. Sanctæ istius passionem in Hispaniam translata, satis certum est, an et Sancta ipsa, definire non ausim; videntur Marinæ Gallæciensi propria aliqua aptari quæ diversam faciant, ut

Memorantur ab Arturo in Martyrologio Franciscano, et ultima etiam in ejus Gynæceo.

dicemus die sequenti. Ceterum Marina Antiochena hodie passim confunditur cum S. Margarita apud Latinos xiii hujus et xx die signata: ut proinde res tota examinanda sit dicta die

xx Julii.

S. Cleonici et Stratonici martyrum Leontinorum inventionem die præcedenti ex Cajetano in prætermisissis signavimus, omnia remittentes ad eorum diem natalem, seu verum seu suppositum, xxiv Julii. Hoc die sic habet idem Cajetanus: Leontinis, translatio SS. Erasmi, Cleonici et Stratonici martyrum a Neophyto episcopo. Unde Erasmus accesserit, hinc non inquirō, certe ad eundem diem xxiv Julii non spectat, sed ut pridem notavit Papebrochius agens de Sanctis Alphio, Philadelpho et Cyrino ad x Maii pag. 503 a, festum habet cum S. Onesimo xxxi Julii. Ceterum, ut pridie dictis inhæreamus, de duobus saltem posterioribus plura inquiramus, etiam ex Pantheo Careræ et ex aliis

xxiv Julii.

Sanctorum martyrum Pauli, Valentinae et Theæ cum versiculis et elogio memoria inscribitur manuscriptis nostris Græcis e Synaxario membranaceo Sirmondiseu collegii Claromontani nostri Parisiis, et Ms. chartaceo Petri Francisci Chiffletii nostri, seu colligii Divionensis collecto. Tertio jam in prætermisissis hujus toni monemus, illos differri ad alium diem, quo de S. Valentina agit Martyrologium Romanum, nimirum

xxv Julii.

SS. Onesiphorum et Porphyrium, servum ejus, ab equis distractos, hodie signatos reperio in apographo Synaxarii Ms. chartacei Chiffletii nostri. Sed adjuncta nimirum conveniunt cum Sanctis synonymis, duobus proxime hunc præcedentibus diebus inter prætermisissos positus, quam ut diversos esse credam. Proinde eos, ut ibidem factum, hic rursus differimus ad diem vi Sept.

S. Hilarius Papa hoc die obiisse dicitur a Giacomo, quod facile crediderim; at nobis sequendum Romanum Kalendarium quod ipsum habet

x Septembris.

S. Theodoram pœnitentem Alexandrinam collectioni suæ generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non habentur; inseruit Ferrarius, duce assignans Maurolycum, qui haud dubie ex Petri Catalogo Theodoram istam, propter consimile exemplum Marinæ hoc ipso die conjunctam, sic etiam annuntiandam putaverit. At Ferrarius observare potuit et debuit, prædictam Theodoram, antiquis licet Latinis Fastis ignotam, a Baronio memorari xi Septembris, utpote a Græcis acceptam, ejus vitam auctore Metaphraste, ex Lipomano eodem die descripsit Surius. Cum igitur Calendario Romano affixi simus, stupendam eam historiam discutiendam remittimus ad dictum diem xi Sept.
 Canonizatio S. Francisci Ord. Minorum instituta pridie memorata, iterum signatur hoc die a Molano, ex aliquo Martyrologio Franciscano; item a Canisio et Ferrario: ast de ea et ceteris ad sanctum spectantibus agetur, ut diximus, die ejus natali

iv Octobris.

Teresani Ordinis approbatio notatur a Bollandem in Calendario Mariano, uti hoc die facta a S. Pio V PP. anno 1565. Quæ de ea notatu digna occurrent ad vitam Sanctæ ipsius Teresæ illustrabuntur

xv Octobris.

S. Bolonia V. M. Martyrologiis omnibus, tum antiquis tum recentioribus plane incognita, in pago sui nominis apud Lingonas colitur novem

lectionibus

- A *lectionibus duabusque orationibus propriis, quas anno 1657 ad Bollandum misit noster Jacobus Vigneri, quasque paulo contractiores etiam accepit a Petro Franciseo Chiffletio; ad quarum caleem notatur, factam saeri corporis translationem hoc die a principe Cardinale de Barro, Lingonensi episcopo anno 1417. Ast ibidem observat Chiffletius, in Lingonensi Breviario hujus sanctæ Virginis memoriam recolit xvi Octobris, quemadmodum et aliis locis, ibidem ab ipso signatis; ut portento simile videatur, oculatissimos duos Gallieanos Martyrologos Saussayum et Castellatum de S. Bolonia non meminisse; nisi fortasse alio etiam nomine appelletur, quod ipsi præferendum consuerint. Quanti sint pretti lectiones, hic non disputo, cum enim ad hunc diem sola translatio pertineat, eas examinandas remitto ad diem quo ipsam colimus xvi Oct.*
- B *Odiliæ virginis translatio signatur in Florario nostro Ms., ut quæ fuerit una de decem elegantissimis reginis et virginibus S. Ursulæ in solatium datis Hujus corpus per revelationem Coloniae inventum, una cum sororibus suis duabus, scilicet Ema et Jutta, et quodam episcopo, in monasterium Fratrum S. Crucis, in Hoyo Leodiensis dioceseos, quod Clarus locus dicitur, et caput ejusdem Ordinis existit, translatum est anno salutis M C C L X X V, ubi infinitis coruscat miraculis. Ita codex iste, cujus historia qualiscumque examinanda remittitur ad diem quo tot aliæ Ursulanæ rejectæ sunt (ut die sequenti iterum dicitur) xxi Octobris.*
- S. Severini episcopi Coloniensis commemoratio reliquiarum agitur in editione Usuardina Lubeco-Colon., atque in Greveno; quæ festi-
- tatis istius causa sit, hic non inquirimus: ce-
leberrimi Sancti Acta, ceteraque ad eum spe-
ctantia illustrabuntur
xxiii Octobris.
- SS. Marciani, Terentiani, Stephani, Vitalis, et Agricolæ apud Dertonenses reconditio omitti hoc die poterat a Ferrario; merito enim asseritur, corpora aliquorum alibi quiescere, ut magis patebit, ubi de SS. Vitale et Agricola
iv Novembris.
- S. Lazarus, qui in Gallisio monte in pace quievit cum duobus versiculis suggeritur a Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii, reliquiarum vero ejusdem receptio vel relatio (Græce ἀνακομιδή) notatur in Synaxario membranaceo Ms. Sirmondi. In Synaxario Ruthenorum, a Georgio David nostro verso, legitur translatio ossium V. P. N. Lazari, qui in monte Galileæ (Gallisio de quo Strabo lib. xiv) jejunabat. Leo Allatius in Diatriba de Symeonum scriptis pag. 103 testatur, Vitam ipsius ac miracula conscripta fuisse a Gregorio patriarcha, assignato scriptionis exordio. Plures fortasse de hoc Sancto notitiæ cum dicta Vita ac miraculis alicunde eruentur, dum interea ipsum remittimus ad diem, quo in Typico S. Sabæ cum titulo thaumaturgi signatur
xii Novembris.
- Florentiam virginem hoc die commemorat Florarium Ms. ad textus marginem, sed manu eadem: Grevenus istius Sanctæ corporis translationem in Dacia collocat; idque a Canisio Germanice versus non recte intellexit Ferrarius. Florentiam Pictavi et Cumulati in ejus agro agnoscimus; at translata eam fuisse in Daniam, clarius doceri cupimus. Sanctam referunt Saussayus et Bastellanus, non hoc die, sed eo quo de ipsa agitur
i Decembris.

DE SS. MARTYRIBUS SCILLITANIS

SPERATO, NARZALE, CITTINO, VETURIO, FELICE,
ACYLLINO, LÆTANTIO, JANUARIA, GENEROSA,
VESTINA, DONATA, SECUNDA,

C. CARTHAGINE IN AFRICA. F

G. C. COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Martyrum numerus, nomina et cultus.

ANNO CC.

Contra meo do-
sos Hieronymia-
ni Martyrologii
codices ostendi-
tur.

Acta sincera, et vetustissima Martyrologia testantur, gloriosos hosce Christi pugiles, qui communiter Martyres Scillitani vocantur, numero duodecim fuisse. Unde Wandelbertus in Martyrologio Metrico eos plebem duodenam appellat. Nihilominus veretur Florentinus, ut Acta proconsularia, quæ tamquam vere pretiosum venerandæ antiquitatis thesaurum Eminentissimus Cardinalis Baronius protulit, revera Scillitanorum Martyrum sint, quia inter duodecim nomina, in Actis illis relata, reperiuntur aliqua, quæ in quibusdam Hieronymiani Martyrologii codicibus a sacra Scillitanorum societate sejunguntur: nam exemplar Lucense sic habet confuse: In Africa, sanctorum Aquilini, Sperate, Chindini, Bituri, Azardi. In Mediolano, natalis sancti Marcelli. In Carthagine natalis sanctorum Geuero-

Januarie et Scillitanorum. Codex vero Corbeiensis adhuc magis hunc duodenarium Martyrum numerum confundit, aut potius dividit hoc modo: xvi Kal. Aug. In Africa, natalis SS. Aquilini, Speratæ, Chindini, Bituri, Azardi, Menelampi, Zosimi. Mediolano, natalis S. Marcelli, Justinii, Nonni; Carthagine, natalis S. Generosæ, Januariæ et Scillitanorum. Et alibi natalis sanctæ Mammæ. In Asia, Nazarii, Veturii, Januarii, Secundæ, Donatæ, Bessæ, Maximi, Pauli, Aquilini, Felicitatis, Cutatæ, Titianæ, Bessæ, Sirianæ, Entati, Justinii.

2 Fateor hic tantam esse confusionem, ut non facile horum Martyrum palæstræ aut nomina cum Actis proconsularibus conciliari possint. At ea nominum et locorum, ab amanuensibus corruptorum diversitas, in codicibus Hieronymianis passim obvia
duodecim fuerunt
hæc Martyres.

A *obvia, officere non potest Actis nostris omnino genuinis, maxime dum constans veterum Martyrologorum consensus ea confirmat, asseritque, hos duodecim Martyres simul Carthagine passos fuisse. Nemo igitur duodenarium horum Martyrum numerum negare potest, nisi Martyrologis veteribus merum negare potest, nisi Martyrologis veteribus atque ipsis Actis proconsularibus fidem velit adhibere: totidem enim, tum in Mss. Baronianis et Colbertinis, a Ruinartio inter Acta Martyrum sincera et selecta editis, tum in Ms. nostro, quod ex codice Toletano excedemus, recensentur. Quibus omnibus, inquit merito Ruinartius in admonitione prævia ad Acta martyrum Scyllitanorum num. 2, prævalere non potest Martyrologii a clarissimo viro Florentinio Lucensi editi auctoritas, ubi aliqui ex illis Martyribus, qui in Actis memorantur, a Scyllitanis videntur distingui; quamvis in eodem Martyrologio, quod scilicet sancto Hieronymo attribuitur, in plurimis codicibus Mss., ut ipsemet Florentinius observat, omnes illi simul Scyllitani vocentur.*

B *3 Nomina horum Martyrum in variis Actis et Martyrologiis ita distorta sunt ac diversa, ut vix inter se dignosci, et feminæ a viris distinguere possint: etenim præter alias nominum inflexiones in quibusdam Januarius et Genesios pro Januaria et Generosa scribitur. Sed hæc aliæque discrepantiæ facile observabuntur, quando de eorum cultu acturi diversas Martyrologorum annuntiationes proferemus. Interim nomina in titulo scripsimus eo modo, quo in Actis proconsularibus a Baronio editis exprimuntur. Tillemontius tom. III Memor. Eccles. pag. 639 ait, sese in signandis horum Martyrum nominibus sequi Mss. Baroniana, exceptis duobus, nempe Acyllino et Lactantio, pro quibus juxta plures codices substituit Aquilinum et Lactantium. Deinde quia Aquilinus Græce scribitur Ἀκυλλίνος vix dubitat, quin Acyllini nomen ex Græcis Actis desumptum fuerit, atque hinc confirmat suam opinionem, quam pagina præcedente indicaverat, videlicet Acta primigenia in linguam Græcam fuisse translata ac ea, quæ modo habemus, ex Græca ista translatione prodire. Nobis in re adeo obscura et incerta divinare non lubet.*

C *4 Miramur tamen, Græcos, siquidem ea Acta suo idiomate conscripta habuerint, nusquam in suis Menæis, Synaxariis aut Menologiis S. Sperati et reliquorum martyrum Scyllitanorum meminisse. Præterea quid obest, quo minus aliquis Afer vocetur Acyllinus, quandoquidem teste Grutero et Ruinartio, Acylla sit Africæ civitas, de qua Hirtius in Bello Africano cap. xxxiii meminit, cujus verba refert Christophorus Cellarius in Notitia orbis antiqui tom. II, lib. IV, cap. IV. Quid si martyr nomen Acyllini traxerit ab ea urbe, eo quod in illa natus aut diu commoratus fuerit? Nihil tamen ex his omnibus affirmo. Vocetur Aquilinus vel Acyllinus, parum interest. Id unum volui ostendere, ex Acyllini nomine debile argumentum deduci ad confirmandam Græcam Actorum versionem. Nihil certius est, quod loco mox citando Paulus Gualterius Calaber ex populari traditione de ejusdem S. Martyris nomine scribit, nempe S. Aquilinum seu Aquilanum, ut eum ab antiquis appellatum falso asserit, natum esse in Aquilano Calabriae castello jam destructo, atque ab hoc loco natali nomen suum retinuisse. Sed cum nunc de appellatione, omnibus his Martyribus communi, agendum sit, hujus scriptoris opinionem eadem opera refutabo.*

5 *In vetustissimis Martyrologiis aliisque Mss. codicibus hi Martyres cognominantur Scyllitani. Petrus de Natalibus, episcopus Equilinus, in Catalogo Sanctorum lib. VI, cap. CX istius appellationis hanc reddit causam: Dicuntur Scyllitani a Scyllitana insula, ex qua oriundi fuerunt. Ubi terrarum sita sit hæc Scyllitana insula ignoro, cum omnes cosmographi, quos videre licuit, nullam hujus nominis insulam noverint. Forte Equilinus geographiæ parum peritus, ut alias me ostendere memini, Scyllæum seu Scyllitanum Calabriae ulterioris promontorium perperam vocavit insulam, eo quod versus Siciliam instar peninsulæ in mare exeurat; atque ita fortasse occasionem præbuit Scriptoribus Calabris attribuendi sibi istos Martyres tamquam populares. Certe Paulus Gualterius in opere Italico, cui hic titulus præfigitur Gloriosus Triumphus seu Legendarium SS. Martyrum Calabrorum, lib. I, cap. LXXXVII eos Calabriae vindicat.*

6 *At de ipsorum patria inter ipsos Calabros est controversia, quibusdam affirmantibus, illos ad Scyllam, vulgo Sciglio, Calabriae oppidum, in altitudine positum, pertinere; aliis autem contendentibus, eos spectare ad episcopalem ejusdem regionis urbem, communiter dictam Squillaci, cujus præsul vocatur Scyllitanus apud Baronium in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 562 num. 8 et 9. Non est opus hanc litem componere, cum utrimque nullum habeant assertionis suæ fundamentum, præter quamdam nominis affinitatem. Quod si ad appellationis similitudinem tantummodo attendendum sit, ego eodem jure, id est nullo, patriam illis assignabo Scyllæum Peloponnesi promontorium, quod sinum Argolicum a Saronico dividit, et de quo Ptolomæus lib. III, cap. XVI, Strabo lib. VIII aliique egerunt. Si operæ pretium foret, possem alias Græciæ civitates homonymas proferre, easque eadem ratione Sanctis nostris natalitias attribuere.*

7 *Verosimile admodum est, hos Martyres a patria, aut urbe, quam incolebant, dictos fuisse Scyllitanos. Notkerus id satis indicat in suo Martyrologio, ubi dicit, eos sub Saturnino præfecto de civitate sua Scylla Carthaginem perduetos fuisse. Omnes martyrii circumstantiæ ultro monstrant, hanc urbem in Africa sitam fuisse. Quare vix dubito, quin Scylla vel Scyllite fuerit episcopalis illa civitas, quam Carolus a sancto Paulo in sua Geographia sacra, cum notis Holstenii edita, pag. 92 in Proconsulari provincia collocat, et cujus antistes Squillacius in Collatione Carthaginensi apud Labbeum nostrum tom. II Conciliorum col. 1393 sic memoratur: Squillacius episcopus ecclesiæ Scyllitensis Carthagini constitutus, præsentem V. C. Tribuno et Notario Marcellino, die superiori mandavi et subscripsi. Qui plura de hac Africæ urbe nosse cupit, adeat Ruinartium in notis ad Historiam Persecutionis Vandalicæ pag. 274. Adde, quod Wandelbertus in suo Martyrologio metrico hos duodecim Martyres celebrans, Carthaginem Scyllitanæ urbis caput seu metropolim fuisse significet his versiculis.*

Sedecimam votis Carthago spectat opimus
Martyrii plebem duodenam læta frequentans,
Scyllitana simul capiti quos patria misit.
Ex his aliisque, quæ adferri possunt, argumentis manifestum fit, Martyres Scyllitanos non a Calabria, sed Africæ civitate cognomen traxisse. Nunc eorum cultum stabiliamus.

8 *Celeberrimam olim in Africa fuisse horum Sanctorum memoriam, colligo ex venerandis illius ecclesiæ*

AUCTORE

G. C.

Hi duodecim
Martyres gene-
rali nomine
Scyllitani,

non a Calabria,

E

sed Africæ civi-
tate appellati.

F

«*UCTIONE*»
G. C.
olim in Africa
celebrem cultum
habuerunt;

ecclesie monumentis : nam Victor Vitensis sæculi
quinti scriptor lib. i Persecutionis Vandalicæ
num. 3 testatur, extitisse istic basilicam... Scillita-
norum, quam Wandali, Ariana læ infecti, inter
ecclesias alias, quas non destruxerant, suæ religioni
licentia tyrannica manciparunt. Videtur S. Au-
gustinus sermonem clv alias vi de verbis Apo-
stoli in hoc ipso templo habuisse : in veteri enim
codice Ms. Romani monasterii sanctæ Crucis in
Jerusalem Ordinis Cisterciensis huic sermone is
titulus præfigitur : Habitus in basilica Sancto-
rum Martyrum Scillitanorum. Possidius in In-
diculo cap. ix notat, concionem etiam a S. Augu-
stino habitam fuisse per natalem Sanctorum
Martyrum Scillitanorum. Sed cum is sermo nus-
quam inter ejus opera, nequidem novissime edita,
compareat, existimo eum aut excidisse, aut etiam-
num alicubi cum pulvere lucturi. Eandem eccle-
siam Africanæ venerationem indicat Kalendarium
Antiquissimum, a Mabillonio tom. III Analectoram
pag. 398 editum, in quo inter ceteros sanctos, quos
ecclesia Carthaginensis annua festivitate cele-
brabat, nostri Martyres ita referantur : xv. Kal.
Agustas Sanctorum Scillitanorum.

B
qui postea tran-
sit in Hispani-
am,

9 Neque intra solos Africæ terminos religiosus
ille cultus remansit, sed a multis sæculis in Hispani-
am transiit, ubi jam sæculo viii Missam de
S. Sperato extitisse constat ex epistola Elipandi
Toletani, qui in ea patrocinium hæresi suæ se re-
perisse confidenter jactabat. At ei doctissimus Al-
cuinus, Caroli Magni magister, lib. ii adversus
Elipandum inter ejus opera anno 1617 Parisiis
impressa col. 953 respondit in hunc modum : Dum
tuæ infidelitali, o venerande frater, ex aliis
ecclesiarum Christi doctoribus testes defecerunt,
subito Toletanos, ut ais, venerabiles
patres protulisti, et illorum in Missarum so-
lemniis orationes in auxilium tuæ sectæ ad-
sumpsisti. Deinde, solutis aliquot Elipandi ob-
jectionibus, columna sequenti sic pergit : Quod
ais in Missa sancti Sperati martyris, ... in-
conveniens dictio est. Hæc Missa ad diem xvi
Novembris hodie legitur in Missali mixto seu
Mozarabico, quod Illustrissimus ac Reverendissi-
mus D. Franciscus Ximenius archiepiscopus Tole-
tanus ad conservandum antiquum Mozarabum
ritum anno 1500 typis mandari jussit.

C
uti testantur
hymnus,

10 In Breviario Mozarabico, quod jassu ejus-
dem Illustrissimi archipræsulis duobus annis post
Missale impressum est, die xxi Julii recitatur
Officium de S. Sperato. Cum anno 1722 essem
Toleti ad conquirenda Operi nostro monumenta,
ex editione unica et admodum rara hujus Brevia-
rii, quod nulla ratione obtineri, imo vix conno-
dari potuit, transcripsi hymnum sequentem :

Sperati sancti Martyris
Palmam virtutis inelytam
Alternis invicem choris
Hymnis canamus mysticis :
Hunc urbs præpollens Africæ
Carthago servat martyrem,
Complectiturque occidus
Christo dicatus populus.
Floret ejusdem tumulus,
Eximiis virtutibus,
Ut passionis gloriam
Amplificent miracula.
Illis * sacris cum sodalibus
Dum cogitur ad victimam
Negavit sese fortiter
Thura libanda idolis.
Exclamat namque protinus

* forte Is aut Ilie

Christi minister ego sum ;
Quosque videtis socios,
Tales adesse credite.
His dictis præsul * impias
Commotus ira insaniam,
Ferire jubet gladio
Colla piorum Martyrum.
Post hoc trophæum fidei
Evolaverunt animæ ;
Petentes Patris solium
Pares coronas capiunt ;
Sicque gerentes stigmata
Christi in carne propria .
Conformes facti sunt Christo
Cælesti regno ac præmio.
Deo Patri sit gloria,
Ejusque soli Filio,
Cum Spiritu Paraclito
Regnans per omne seculum. Amen.

D
* forte præsul

11 Opinor, quasdam S. Sperati et Soeiorum
martyrum reliquias ex Africa in Hispaniam trans-
latas solemniter huic Mozarabum cultui causam de-
disse, quia in prædicto Officio legitur hæc oratio :
Deus exultatio et palma sanctorum Sperati
vel comitum ejus martyrum tuorum, exau-
di nos supplices tuos, et præsta, ut quorum
in tuo amore reliquias veneramur, et emolu-
menta recolimus, eorum meritis ab omnibus
malis liberari et conservari mereamur. Amen.
Adde illos Martyres non ipso martyrii die a Moza-
rabibus coli, sed in Breviario xxi Julii, et in
Missali xvi Novembris celebrari, qui forte sunt
dies, quibus reliquias eorum receperunt, vel po-
pulo publice venerandas proposuerunt. Quomodo
autem eorundem Martyrum cultus in Galliam et
Italiam pervenerit, postea patebit, quando de sa-
crorum corporum translatione agemus. Nunc ali-
quot Martyrologos enumeremus.

12 Martyrologia Hieronymiana, aliaque anti-
qui cultus indicia jam superius dedi. Romanum
parvum, a Rosweydo nostro editum, sic habet :
Carthagine, martyrum Scillitanorum, Sperati,
Narthali, Cythini, Bethurii, Felicis et alio-
rum vii. Beda seu Florus tomo II Martii
præfixus, eos textu corrupto annuntiat : In Car-
thagine Scillidanorum, id est Marcialis, Ci-
thii, Vesturii, Felicis, Aquilini, Lactantii,
Januarii, Generosi, Vestæ, Donatæ et Se-
cundæ, sub Saturnino Præfecto, qui post
primam Christi confessionem in carcerem missi
et in ligno crucifixi, in mari gladio decol-
lati sunt. Satis patet pro in mari legendum esse
et mane, ut habes in minoribus Hieronymianis
Reg. Suec., S. Cyriaci et Barberiniano. Deest
etiam in hac annuntiatione S. Speratus, apud alios
daodenæ cohortis antesignanus, quod transcripto-
ris oscitantia factum est, ut vide in citatis codici-
bus. Ado omnes ita recenset : In Carthagine natalis
Sanctorum martyrum Scillitanorum, id est,
Sperati, Narthali, Cythini, Bethurii, Fe-
licis, Aquilini, Lethatii, Januariæ, Gene-
rosæ, Bessæ, Donatæ et Secundæ, sub Sa-
turniuo præfecto. Qui post primam Christi
confessionem in carcerem missi et in ligno
confixi, mane gladio decollati sunt. Horum
reliquiæ cum ossibus beati Cypriani et capite
sancti Pantaleonis martyris, ex Africa in Gal-
lias translata, venerantur Lugduni in Basilica
sanctissimi Joannis Baptistæ. Hanc sacrorum cor-
porum translationem postmodum fuse disentiemus.

13 Usuardas aliorum Martyrologorum vestigiis
insistens hoc die eisdem Martyres ita celebrat : In
Cartagine,

Cartagine, natalis sanctorum martyrum Scillitanorum, id est, Sperati, Nartali, Cithiliani, Beturii, Felicis, Aquilini, Letatii, Januarii, Generosæ, Bessæ, Donatæ et Secundæ, sub Saturnino profecto, qui post primam confessionem in carcerem missi, et in ligno confixi, deinde gladio decollati sunt. *Varia Usuardinorum codicum lectio videri potest in Usuardo nostro, non ita pridem illustrato. Supervacaneum foret recentiores Martyrologos hic proferre, cum veteres suppetant, et ad cultum probandum sufficient. Non possum tamen, quin hic subnectam Florarium nostrum Ms., sæculo xv exaratum, eo quod consueto horum Martyrum elogio novam quamdam narrationem, nescio ubi inventam, ita inserat: In Cartagine sanctorum martyrum Scillitanorum, id est Sperati, Nartali, Cyrini, Beturii, Felicis, Aquilini, Letatii, Januarii, Generosæ, Bessæ, Donatæ et Secundæ; Qui primi dum forent in aula regia, capta dulcedine Christi, omnia descrentes ei deservire studebant, cui est regnum, potestas et imperium. Tanta eorum fuit constantia, ut tormenta deriderent, et ea sibi fieri et infligi, ut martyrum consortio adscriberentur, affectarent. Hi sub Saturnino præfecto, Christianorum maximo [persecutore] post primam Christi confessionem in carcerem missi, et in ligno confixi, tandem gladio decollati gloriosum compleverunt martyrium. Nescio, ubi Florarii scriptor hanc aulicam dignitatem, in Actis et veteribus Martyrologiis non expressam, legerit. Ex dictis ac porro dicendis forte clarius intelligentur ea, quæ Illustrissimus ac Reverendissimus Franciscus Maria de Aste archiepiscopus Hydruntinus de his Martyribus obscure controversit in Notis ad Martyrologium Romanum, anno 1716 Beneventi editis. Nunc ad alia progrediamur.*

§ II. Acta, Palæstra et epocha Martyrii.

Eminentissimus Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum die xvii Julii de Scillitanorum martyrum Actis hoc fert iudicium: Habemus horum sanctorum Martyrum Acta, prout excepta fuerunt a notariis et relata in Acta proconsularia, absque ullo aliquo fuco vel additamento inde descripta, nobis quidem quovis thesauro cariora. Eadem vero Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 202 integra inseruit, ut ante illa sic præfatur: Extant proconsularia Acta martyrum Scillitanorum, qui sub eodem consulatu Claudii et Proconsule Saturnino Cartagine passi habentur, digna quidem quæ ad verbum hic intexantur; ut ex iis, quæ certa atque explorata habentur, Martyrum Actis, cetera quæ vel non scripta, vel aliquando scriptorum memoria commendata, depravata tamen et corrupta, vel penitus periire, intelligere valeamus. Descripsimus ea ex vetustissimo codice, qui apud nos est, cognito et emendato. Ex Vaticana enim bibliotheca duo alia æque vetusta nacti sumus exemplaria. Posuimus in margine variam lectionem; in textu autem, quam putavimus fideiorem. Nos ea ex Baronio simul

cum variantibus lectionibus priore loco excudemus.

15 *Quamvis eorundem Martyrum Acta, aliquatenus a Baronianis diversa, ex Ms. codice bibliothecæ Colbertinæ ediderit Ruinartius, tamen ubique tantam sinceritatem tamque venerandam simplicitatem spirant, ut severissimi criticæ vellicare non fuerint ausi. Tillemontius quidem, ut supra indicavi, ex quibusdam barbarismis et, ut putat, hellenismis conjicit, illa Acta primo e lingua Latina in Græcam, ac postea iterum ex Græca in Latinam fuisse translata, ac inde suspicatur, eam Actorum discrepantiam provenisse; sed adco levibus nititur conjecturis, ut parum nos movere debeant. Quasi vero barbaræ et improprie phrasæ transcribentium ignorantia in Acta Latina irrepere non possent. Magis nobis placet iudicium Ruinartii, qui in Admonitione ad hæc Acta de ista diversitate sic loquitur num. 1: Hanc autem varietatem Actorum ex eo profluxisse existimamus, quod cum hæc Acta a fidelibus, qui quæstioni forte præsentibus fuerant, descripta fuissent, vel forte ab iisdem ex notariorum publicorum excerptis compendiose relata, ea quæ audierant vel legerant, alii aliis verbis retulerunt. Jam nostra horum Actorum egrapha reconseamus.*

16 *Præter Acta Baroniana, aliaque Bibliothecæ Colbertinæ, et fragmentum ex Ms. codice Augustinensi erutum, quæ omnia a Ruinartio typis vulgata sunt, possidemus octo manuscripta eorundem Actorum exemplaria, de quibus nunc singillatim pauca notabimus. Primum anno 1660 ex Successionensi Cælestinorum bibliotheca descriptum est. Illud ab Actis genuinis potissimum stylo decrepat, ita ut clare appareat, istius scriptorem, salva rei substantia, dictionem et colloquia pro suo libitu immutasse. Præterea iis Actis subnectuntur verba sequentia, quæ ex proprio quodam SS. Martyrum Officio desumpta esse suspicor. O Carthago caput Africanum mellifluro rore sanguineo suaviter, ut nix supra fœnum, inundata, corde plaude toto: nam Speratum possides patronum cum sociis in regno beato. Si Carthago copia sanguinis decoratur; quid nunc Ambianis, quæ beata possidet corpora? Plaudat clerus canticis et hymnis, et populus de tantis patronis, quorum preces nobis dent numerosa. Amen. Alterum Ms., quod vocatur Belfortianum, priori omnino simile est, nisi quod post Acta, et verba mox citata addat narrationem translationis, de qua suo loco agemus.*

17 *Tertium nostrum egraphum prodit ex Passionali pergameno canobii Bodecensis in diæcesi Paderbonensi, quod hinc inde nonnihil auctum et mutatum est. Ad calcem vero paucis narrantur reliquiarum translatio, quæ ex Africa Lugdunum Gallorum factum est. Quartum est ex Ms. Trevirensi S. Maximini, quod tribus præcedentibus sincerius est, et ad primigeniam Actorum simplicitatem proxime accedit. Quintum exstat in quodam Musei nostri codice signato ✠ Ms. 40, cujus quidam character non est valde antiquus; at ex vetustiori fideliter transcriptum fuisse arbitrator, quia, exceptis paucis levioris momenti variationibus, cum sinceris Actis omnino convenit. Sextum, quod Romæ ex codice Ms. sanctæ Mariæ Majoris desumptum est, dividitur in tres Lectiones, quæ integra Actis satis sincere continent. Unde conjicio, proprias illic de Martyribus nostris Lectiones recitari consuevisse; an autem solennis ille cultus etiamnum perseveret, compertum non habeo. Septimum ego ipse anno 1722 ex Senatorali*

AUCTORE

G. C.

et alia ex Ms. bibliothecæ Colbertinæ a Ruinartio edita:

habemus octo Mss. eorundem egrapha,

F

ex quibus breviter septem enumerantur.

AUCTORE
G. C.

clorali pergameno ecclesiarum Tolctanæ descripsi, quando ad indagandas Sanctorum, maxime Hispanorum, notitias in Hispania versabar. Tolctanum hoc Ms. stylo et verbis proximum est iis Actis, quæ Ruinartius ex bibliotheca Colbertina in lucem dedit. Quare hæc Acta Toletana, numquam edita, cum Colbertinis conferemus, et observatis ad marginem præcipuis variationibus, secundo loco typis mandabimus; ea autem, quæ ex Colbertino Ms. suppletur, unis [ ] includemus.

et octavum præcipue examinatur.

18 Octavum denique est Ms. Romanum, nescio cuius bibliothecæ, quod ante Acta habet talem prologum, in omnibus aliis Mss. omissum: Temporibus Severi imperatoris, invalescente persecutione, præerat tunc civitati Carthaginis episcopus nomine Speratus, persistens in præceptis Domini, secum habens alios undecim promiscui sexus etc. Deinde post expressa Martyrum nomina et laudatam eorum constantiam sequuntur Acta proconsularia, quorum initium interpolatum est: nam inducitur ipse consul Claudius sic S. Speratum interrogans: Claudius dixit: Ego tu, qui major esse videris, dic, qua dignitate fungeris, et quod est tibi nomen? B Speratus dixit: Indignus licet, episcopus huius civitatis sum; si nomen requiris, apud homines Speratus vocor, religione Christianus. Post aliquot interrogationes dicitur Claudius SS. Martyres Saturnino Proconsuli examinandos tradidisse, ac tunc tandem incipiunt vera Acta, subinde tamen in phrasibus paululum mutata. Forte Hensehenius noster hujus Ms. principio inductus fuit, ut S. Speratum tom. I Martii pag. 632 Carthaginensem episcopum appellaret. At ego unius Ms. auctoritate non ita moveor, tacentibus præsertim omnibus aliis, ut Carthaginensem cathedram ei certo asserere ausim; nec tamen S. Martyri illam aut similem dignitatem denego, cum ex Actis satis appareat, eum sacri huius agminis præcipuum fuisse. Atque hæc de Actis dicta sufficiant.

Aliqui scriptores volunt, eos passos esse Carthagine Nova in Hispania:

19 Mirum fortasse cuiquam videbitur, nos de martyrii loco hanc quæstionem instituere, cum omnes Aetorum eireconstantiarum element, illos Martyres Carthagine in Africa passos fuisse. Verum ad eam disputationem nos compellunt aliqui scriptores, qui aut errore lapsi, aut patriæ amore excreati eos Carthaginensium novæ (Antonius aliique a Sparti copia Spartariam appellant) maritimæ Tarraconensis Hispaniæ urbi attribuunt. Primus, seu potius Joannes episcopus Cabilonensis, qui anno 1450 floruit, in sua Topographia Sanctorum ordine Alphabetico disposita sub titulo Carthago nova civitas Hispaniæ nominatim collocat hos duodecim sub Saturnino præfecto martyres. Atque hunc suspicor, primam errandi occasionem ceteris præbuisse: nam Franciscus Maurolycus Abbas Messanensis, qui hanc Joannis Cabilonensis Topographiam typis mandavit, atque ex ea se multum profecisse fatetur, errantem secutus est in Martyrologio suo xvii Julii ita scribens: In Carthagine Hispaniæ natale sanctorum martyrum Scillitanorum, scilicet Sperati, Martali, Cetini, Betulli, Felicis, Aquilini, Luctatii, Januarii, Generosæ, Bassiæ, Secundæ atque Donatæ sub Saturnino præfecto, qui post primam Christi confessionem in carcerem missi et in ligno confixi, deinde gladio decollati sunt. Hinc etiam leviter credidit Felicius, qui in Martyrologio Italice scriptorum Martyrum palæstram vocat Carthaginensem Hispaniæ. Laurentius Padilla, Joannes Marieta, Sanctius Davila aliique hagiologi Hispani eundem errorem, tamquam patriæ suæ

honorificum, avide amplecti sunt, et quod nimis ardentem desiderabant, nimis facile crediderunt.

20 Nescio, quid in mentem venerit Petro Galesinio, dum in Martyrologio suo xix Julii ita scribit: Cordubæ in Hispania sancti Sperati martyris et sociorum. Dic autem xvii ejusdem mensis sic sibi contradicit: Carthagine, beatorum martyrum Scillitanorum, Sperati, Nartali, Cythini, Beturii, Felicis, Aquilini, Letatii, Januariæ, Generosæ, Bessiæ, Secundæ, Donatæ; qui fidei ardore inflammati, post primam confessionem Christi, in carcerem Saturnini præfecti mandato coniecti et ligno confixi, mane gladio percussisunt. Eorum reliquiæ cum ossibus sancti Cypriani martyris, et capite beati martyris Pantaleonis Lugdunum delatæ, in sancti Joannis Baptistæ ecclesia religiose coluntur. An hi martyres Cordubenses a Carthaginensibus diversi sunt? At eosdem esse ipse Galesinius satis indicat, dum in notationibus Martyrologio subjunctis ad diem xix Julii de Sperato et sociis, quos Corduba collocarat, ita loquitur: Quorum tamen dies natalis in ecclesia Lugdunensi agitur xvi Kal. Aug. Si hi martyres Cordubenses sint iidem cum iis, quos ecclesia Lugdunensis die xvii Julii veneratur, sequitur, etiam eosdem esse eum iis, quos ipse Galesinius eo die Carthagine passos fuisse affirmaverat, nisi falsum quis esse velit hoc tritum Philosophorum axioma: Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se.

21 Ferrarius quidem in Catalogo Generali die xix Julii textum Galesinii sic describit: Cordubæ in Hispania SS. Martyrum Sperati et sociorum; sed in notis ad eundem diem observat sequentia: Ex Martyrologio Galesinii; at in Martyrologio Romano die xvii hujus, et Carthagine in Africa passi referuntur. Qua in re puto Galesinium hallucinatum, cum de illis nihil in tabulis ecclesiæ Cordubensis legatur. Hinc collige, quod Tamayus in Martyrologio Hispano die xvii Julii Ferrarium peperam aceset hoc modo: Prorsus a vera chorographia palæstræ sanctorum horum Martyrum deviauit Philippus Ferrarius in Catalogo Generali SS. die xix Julii pag. 297, cum apud Cordubam passos SS. Martyres Galesinii auctoritate contendit; quia Galesinius nostros Martyres, quos hic appingimus, vere apud Carthaginem passos, non apud Cordubam scriptum reliquit. Cur hic potius peccavit Ferrarius, quam Galesinius, cujus verba transcripsit? Quomodo apud Cordubam passos SS. martyres Galesinii auctoritate contendit Ferrarius, qui putat, Galesinium ea in re hallucinatum fuisse, et satis aperte ejus auctoritatem rejicit. Deinde Tamayus frivola explicatione Galesinium eum se ipso conciliare conatur, quasi is tantum dixerit, illos Martyres Cordubæ cultos, et Carthagine in Hispania passos fuisse. Si Galesinius id solum voluerit, etiam Lugdunum in Gallia, ubi celebris est horum Martyrum veneratio, illis assignare debuisset, quam tamen urbem a passionis loco diserte distinguit. Opinor ego, Galesinium memoria lapsus sibi contradixisse, cum de cultu Cordubensi ne quidem in notationibus meminerit, et Cordubam exprimat eodem modo, quo solet aliorum martyrum palæstras designare. Sed quæcumque demum sit hæc super re Galesinii opinio, nihil refert od præcipuum controversiæ nostræ caput, circa quod mox Tamayum propius conveniemus.

22 Si auctores jam memorati ovium more non fuissent

Galesinius r. r. illos semel Cordubæ odierit et semel Carthagine.

quem in signa in Cordubensi palæstra caute secutus est Ferrarius.

F

fuisse invicem cæce secuti, haud dubie vidissent, quod genuina Acta, antiqua Martyrologia, aliaque ecclesiastica monumenta Africanam martyrii palæstram commonstrent. Imo si vel ad Saturnini proconsulis nomen attendissent, potuissent colligere, cum non Hispaniæ sed Africæ provinciam administrasse: nam de illo verosimillime meminit Tertullianus Afer et cœvus, dum aliquot annis post horum Martyrum certamen scripsit librum ad Scapulam, Africæ proconsulem, quem a persecutendis Christianis ita deterrere nititur cap. III: Possumus æque et exitus quorundam Præsidentum tibi proponere, qui in fine vitæ suæ recordati sunt deliquisse, quod vexassent Christianos. Vigellius Saturninus, qui primus hic gladium in nos egit, lumina amisit. Baronius ob hæc atque argumenta in notis ad Martyrologium Romanum hac die sic rotunde pronuntiat: Hallucinantur prorsus hi, qui hos Carthagine in Hispania passos dicunt: nam ex prædictis ipsorum Actis erroris coarguuntur, et aliis antiquorum monumentis: nam in Breviario Toletano secundum regulam sancti Isidori, dum de sancto Sperato agitur, hæc in hymno sacro de eodem scribuntur:

Hunc urbs præpollens Africæ
Carthago servat martyrem etc.

23 Tamayus in Martyrologio Hispano hac die contra apertam veritatem non tantum pertinaciter, sed etiam fraudulenter cavillatur: Si Baronius, inquit, sequentia ejusdem hymni carmina perpendisset, suum errorem prorsus evitasset: prosequitur enim Isidorus.

Amplectiturque occiduus
Christo dicatus populus
Floret eximiis ejus
Hic tumulus virtutibus,
Et passionis gloriam
Amplificant miracula.
Hic sacris cum sodalibus
Dum cogitur ad victimam,
Negavit sese fortiter
Thura libanda idolis.

Sensus enim carminum est, quod urbs Carthago Africæ servat (per translationem sacrorum pignorum) S. Martyrem, quem amplectitur (per martyrium) populus occiduus id est Hispania, ubi floret eximiis virtutibus ejus tumulus, et ubi miracula amplificanc gloriam passionis ejus: Nam hic, id est in Hispania, dum cogitur ad victimam cum sodalibus, negavit constanter, esse libanda idolis thura. Adverbium enim hic respicit universaliter ultimam partem orationis antecedentis, et cum ea fuerit in carmine Isidoriano occiduus populus, hoc est Hispania, sequentia adverbia hic tumulus, hic sacris cum sodalibus, ad Hispaniam referenda sunt, tamquam ad partem ultimam carminis et hymni Isidoriani. Hactenus Tamayus, cujus inceptis breviter jam respondeo.

24 Præterquam quod hæc hymni interpretatio sit violenter contorta, et translatio reliquiarum ex Hispania in Africam omnino gratis conficta, delego hic iterum malam Tamayi fidem, qua quasdam hymni particulas immutat, et ad figmentum suum defendendum fraudulenter detorquet: nam in Breviario Mozarabico, cujus tantum unica exstat editio, non legitur, ut callide posuit Tamayus: Floret eximiis ejus hic tumulus virtutibus. Sed hæc est genuina lectio: Floret ejusdem tumulus eximiis virtutibus. Deinde in hymno, quem Julii Tomus IV.

ego ipse Toleti anno 1722 ex Breviario prædicto descripsi, sic habetur: Ilis sacris cum sodalibus dum cogitur ad victimam. Interim Tamayus pro his legit hic, in qua particula maximam argumenti sui vim constituit. Quod si forte errore typographico, quibus hoc Breviarium scætet, exersum sit his pro hic, quis Tamayo revelavit, particulam hic adverbialiter, ut Grammatici loquuntur, accipiendam esse? Nonne æque pronum est, ut his cum superflua adspiratione pro pronomine is impressum fuerit? Præsertim cum Petrus Bagembach, natione Germanus, et frequentiori lingua vernaculæ adspirationi assuetus hoc Breviarium typis mandaverit. Si itaque hæc particula tamquam pronomen hic vel is accipiat, nihil obstat Africano martyrio, et clare flet hymni sensus, ut legenti apparebit. Ex dictis concludo, occiduum populum seu Hispanos horum Martyrum cultum amplexos esse in suo Breviario, sicut jam a multis sæculis de S. Cypriano episcopo et martyre Carthaginensi aliisque Sanctis exteris Officia recitarunt; arbitrorque in S. Sperato etiam convenire, quod Prudentius Hispanus poeta de eodem Cypriano cecinit: Est proprius patriæ martyr, sed amore et ore noster.

25 Conquerimur etiam de fraude Tamayi in exhibendis horum Martyrum Actis, quæ ex vetustissimis Hispaniæ monumentis se dare jactat, cum tamen sua somnia, toti antiquitati ignota, pro libitu illis immisceat: sic enim apud ipsum incipiunt: Speratus, Natalius, Cyrinus, Donata, Secunda et Bassia cives Carthaginis Spartariæ in Hispania, Christi fidem tenentes, et sub Crucis signaculo militantes, a Saturnino Romanorum in Hispania proconsule ad ejus tribunal propter Christi confessionem adducti sunt. Deinde Acta seu potius Actorum compendium ita concludit: Beatas animas Domino tradiderunt die XVI Kalendas Augusti, anno Christi cæcæ vel circiter. Postmodum sacra pignora Sperati in Africam translata fuere, deinde ex Africa Galliam transvecta, et Lugduni in basilica S. Joannis Baptistæ honorifice fuere condita. Denique post fictitiam translationem reliquiarum ex Hispania in Africam, aliaque ex cerebro suo iis Actis inserta, non erubescit tamquam fidelis editor ita scribere: Hactenus Acta, quæ ad SS. Martyrum memoriam conservavit Officium Hispanicæ ecclesiæ in Breviariis antiquis, et in Toletano secundum regulam S. Isidori.

26 Ne quis magnificis hisce vetustissimorum codicum aut manuscriptorum titulis decipiatur, Nicolaus Antonius eruditissimus Hispanus in Mss. posthumis, quæ mihi Matrili anno 1721 ab amplissimo D. Adriano Coninck, doctissimi auctoris consanguineo, perhumaniter communicata sunt, unumquemque adversus consuetas Tamayi popularis sui fallacias occasione hujus controversiæ sic præmunuit: Sed ne nobis molestus etiamnum sit aliquis pro asserenda Hispania eorum Martyrum patria, lecto Tamayi Martyrologio in eoque quibusdam eorundem Actis, quæ ex Breviario vetustissimo Hispalensi se habuisse ait, in quibus diserta mentio sit Carthaginensis apud nos martyrii, et reliquorum omnium, quæ Tamayus somniaverat; admonendus es, lector, opportuno hic loco, ut Tamayi pravum et perpetuum stylum noscas. Sub specioso is titulo suas nugas solet vendere, quemadmodum hic sub isto: ACTA SS. SPERATI.... ET MARTYRUM CARTHAGINENSIVM IN HISPANIA

AULTORIE
G. C.

E
et solitæ fraudes
deteguntur.

et Nicolao Antonio, fabularum gentis suæ ore acerbum.

AUCTORE
G. C.

SPANIA EX HYMNO ISIDORIANO ET BREVIARIIS VETUSTISSIMIS HISPALENSI ET ALIANUM ECCLESIAE HISPANICÆ. in quibus sic venerabilibus prisci ævi monumentis cum de Carthagine Hispania ne verbum quidem reperiat, nihilominus tamen his ex libris Acta Martyrum, de Hispana Carthagine concepta, se dare profitetur. Quæ sic parum fida rei narratio historicum, præcipueque sacrum, summe dedecet. Ita ille Hispanus et verus amator patriæ suæ, quæ, utpote fecunda Sanctorum parens et alitrix, non indiget alienis fetibus, quibus nihilominus cum Tamayus in suo Martyrologio Hispano locupletare seu potius dedecorare voluit.

V. rosinaliter
Martyres anno
200.

27 Superest, ut de anno ac die martyrii hic aliquid dicamus. Videtur gloriosum horum Martyrum certamen anno Christi 200 contigisse sub consule Claudio; is haud dubie est Tiberius Claudius Severus, ab aliquibus perperam cum ipso imperatore Severo confusus, quem hoc anno etætiore Fasti consulares una cum Caio Aufidio Victorino consulem fuisse memorant. Baronius quidem amborum consulatum et consequenter Martyrum nostrorum mortem differt usque ad annum 202, quem duorum annorum errore, jam omnibus cruditis noto, in octavum Severi Imperatoris annum incidisse opinatur. At jam omnes peritiores chronologi consentiunt, octavum Severi Imperatoris annum cum Christi ducesimo componendum esse; ita ut ad hanc epocham firmandam ulteriori probatione non sit opus. Ex his lector facile colliget, seriam responsionem non mereri Tamayum, qui ipsis Martyrum Actis hæc inseruit: Beatas animas Domino tradiderunt die xvi Kalendas Augusti, anno Christi cæce vel circiter: Nam saltem sub Severo et Antonino Caracalla eos passos fuisse testantur ipsa Acta proconsularia, quæ Baronius ex tribus antiquis Mss. edidit.

die xvii Julii
martyrii laurea
coronati sunt.

28 Occurrit in variis Mss. quoddam discrimen circa Passionis diem, de quo optime disserit Ruinartius in Admonitione prævia ad horum Martyrum Acta num. 6: cujus proinde verba hic pro meis haberi volo: De die vero, inquit, videtur esse aliqua difficultas: nam ex Actorum Baronianorum initio Martyres illi xiv Kalend. Augusti, id est die xix Julii coram Proconsule sistuntur, atque postulæ rursus præsentati, post concessas trium dierum inducias, capite damnati sunt. In fine tamen eorundem Actorum consummati dicuntur MENSE JULII DIE SEPTIMO DECIMO; unde errorem in priores numeros irrepisse fatendum est. Fragmentum Mabillonianum initio habet, istos Martyres xvi Kal. Aug. comparuisse. Sed etsi inducias sibi oblatas recusaverint, non nisi tamen postridie, id est die xviii Julii martyrium consummare potuerunt. Nihil lucis ex Calendario Carthaginiensi haberi potest: Nam post has litteras xv aliquod est spatiolum vetustate attritum in Ms.; nec dici potest, an unicum tantum i aut duo deleta sint. Certior videtur ceteris omnibus codicibus Colbertini lectio, in quo Martyres isti xvi Kalendas Augusti passi dicuntur; cui non solum Baroniana Acta in fine, ut diximus, et Mabilloniana in titulo, sed etiam Martyrologia omnia, quotquot videre licuit, consentiunt. Non habeo, quæ iis addam, nisi quod in octo Mss. nostris supra memoratis occurral similis numerorum diversitas, quam transcribentium errori attribuendam censeo: cum enim in

quibusdam Mss. horum Martyrum passio collocatur xiv Kalendas Augusti, in aliis xvi Kalendas Augusti, facile ex unius litteræ transpositione hæc varietas oriri potuit, ut consideranti patet.

§ III. Sanctorum Martyrum translatio et reliquæ.

Jam præcedenti paragrapho obiter indicavi, quid sentiam de reliquiis S. Sperati ex Hispania in Africam translatis; nempe hoc effugium Tamayus invenire debebat, ut Africanos martyres quomodocumque Hispaniæ affingeret, et simul hymno Isidoriano aperte non contradiceret. Relicta igitur fictitia hæc translatione, ad aliam, indubitatis veterum scriptorum testimoniis comprobata, procedimus. Ado in Martyrologio xvii Julii post nostrorum Martyrum elogium num. 12 citatum de ea sic agit: Horum reliquæ cum ossibus beati Cypriani, et capite sancti Pantaleonis martyris ex Africa in Gallias translatae, venerantur Lugduni in basilica sanctissimi Joannis Baptistæ. Idem vero Ado in suo Chronico ad annum Christi 806 de ea re hæc habet: Tunc tempore delata sunt ossa beati Cypriani a Carthagine cum reliquiis beatorum Scillitanorum martyrum Sperati sociorumque ejus, et posita sunt in ecclesia beati Joannis Baptistæ in civitate Lugdunensi. Adverto, Adonem hic utrobique de S. Sperato ac sociorum reliquiis mentionem facere, cum tamen ipsemet alibi solius S. Sperati meminerit. Florus quoque diaconus Lugdunensis, qui claruit anno 837, S. Speratum cum Cypriano et Pantaleone sine aliis sociis Lugduni quiescentem celebrat suis carminibus, quæ Mabillonius tom. I veterum Analectorum pag. 407 edidit. Illic post quosdam versiculos, de sacris S. Cypriani ossibus concinnatos, leguntur sequentes: Additur huic geminum radianti lumine sidus, Speratus martyr cum martyre Pantaleone; Cujus cum capite hic pollent sacra ossa priorum, Quos pariter Carolo Francorum principe gaudens Gallia suscepit, Lybicus ditata talentis.

Reliquæ S. Sperati una cum aliis ex Africa Lugdunum translatae sunt.

30 Ado in suo Martyrologio postquam die xv Septembris martyrium S. Cypriani narravit, fusiis eandem reliquiarum translationem sic describit: Post multa vero curricula annorum, gloriosissimo Carolo Francis imperante, contigit legationem Francorum ferentibus, illustres ac sapientia circumspectos legatos transitum per Africam fecisse. Hi cum Carthaginem dirutam, et loca venerabilia sanctorum martyrum, revertentes a rege Persarum Aaron, qui, excepta India, totum pene tenebat Orientem, vidissent, facile sibi conciliato principe, ac favorem in re tali præstante, pro magno munere rogaverunt, ut ossa B. Cypriani eis ferenda permitteret. Quod ille non magni ducens, continuo postulata concessit; utque pio Imperatori, cujus gratiam omnium, qui in toto terrarum orbe erant, regum ac principum amicitia præponeret, ipsi ea ferrent, libenter assensit.

31 Cumque venerabiles legati ingentia dona, martyrum scilicet reliquias ferentes (nam et beati Sperati martyris membra, qui unus fuit ex illis xii præclarissimis martyribus Scillitanis, caput etiam martyris gloriosi

F uti in Martyrologio suo d. 23 Septembris.

fuse narrat Ado.

A riosi Pantaleonis secum cum beatis ossibus Cypriani habebant) reverterentur, prosperis usi velis, tandem pervenerunt Arelaten, ubi sacra Martyrum membra signata interim re- linquentes, legationem suam glorioso Impe- ratori renuntiare festinarunt, et ut animum regis amplius sibi de legatione strenue per- fecta conciliarent, inter alia de Sanctorum reliquiis, ab Africa deportatis, ejus animos attollunt. Unde ille plurimum lætus, eas tam diu apud Arelaten digna veneratione reser- vari jussit, donec ipse magno aliquo opere in regno suo templum conderet, ubi tam pretiosum pignus ingenti cultu et ornatu reponeret. Sed emergentibus causis, dum opus tardius construitur, occasionem naetus Leidradus, venerabilis Lugdunensis episcopus, gloriosum Imperatorem rogavit, ad civita- tem suam deferre beata ossa Martyrum ei liceret. Annuuit Imperator. Sed et isdem ocyus votum suum pius perficit. Cum honore infra civitatem Lugduni deportata sunt, ibique in majori ecclesia beati Joannis Baptistæ ac sancti martyris Stephani aliquanto B tempore custodita, et ad defensionem civium, Deo id misericorditer operante, et Imperatore jam votum suum de ædificatione templi in longe alia transfereute, sanctus episcopus beatissimas reliquias gloriosorum Martyrum in prædicta ecclesia post venerabile et sacrum altare decentissima sepultura re- condidit, ac posteris civibus suis profuturas honorabiliter commendavit.

qui etiam Com-
pendiensi trans-
lationis memi-
niss dicitur.

32 Adjicitur deinde in pluribus Adoniarum Mar- tyrologii codicibus altera S. Cypriani translatio, quæ his verbis exprimitur : Sed post, interpo- sito tempore, regnante glorioso rege Carolo, Ludovici Imperatoris filio, iterum reli- quia beati Cypriani ad monasterium novum, quod idem Rex Augusto opere construxit in Compendio palatio suo, eo jubente, translatae sunt. Dubitari posset, an hæc clausula a re- centiori manu Adoni addita non sit, eum in Mar- tyrologio ad diem xvii Julii et in suo Chronico de hac translatione nullum verbum faciat. Ut ut est, cum Ado hic de sacris solius Cypriani ossi- bus meminerit, ea controversia discuti poterit, quando Acta S. Cypriani illustranda erunt. Interim de hac Compendiensi translatione videri potest Mabillonius in *Annal. Benedict. tom. III, lib. xxxvii, num. 94*, ubi tamen errat in eo, quod supponat, Adonem vulgatum egisse in hac translatione de reliquiis S. Sperati, quas ibidem honorari sic asserit : Addunt domesticæ tabulæ cum vulgato Adone reliquias S. Cypriani, simulque SS. martyrum Sperati et Pantaleonis, quæ ex Africa tempore Caroli Magni Arelate, teste Adone, indeque Lugdunum advectæ fue- rant. Certe SS. Cornelii et Cypriani reli- quia in una pretiosa capsula in Compendiensi ecclesia, ibidemque in duabus thecis sancto- rum Sperati et Pantaleonis reliquias asser- vantur. Domesticis tabulis, ossa S. Sperati recen- sentibus, libenter fidem adhibeo, sed eas ex Adone confirmari posse nego. Nunc ad translationem ex Africa Lugdunum factam redeamus.

Agobardus syn-
cironus carmi-
re de tribus,
quomodo ossa
S. Cypriani,

33 Agobardus ecclesiæ Lugdunensis chorepiseo- pus, qui Leidrado, cum cathedram ultro deserenti, circa annum 814 successit, ac verosimiliter huic reliquiarum receptioni interfuit, translationis Africanæ historiam expressit versibus hendecasyll- labis, quos Pamelius operibus S. Cypriani, Antverpiæ

anno 1568 impressis, præfirit. Deinde Parisiis anno 1666 eisdem inter Opera Agobardi edidit Stephanus Baluzius, ac denique Carolus Cointius in *Annali- bus Francorum ad annum Christi 807 numero 6*. Cum autem Baluzius asserat, sese in edendis Agobardi operibus secutum esse codices fide dignos, nos illos versus, eum Cointii correctionibus collatos, ex ipsius editione hic damus.

Rector magnificus, piusque princeps,
Augusto Karolus decore fultus,
Sceptrum nobile Francicum regebat,
Subjectos populos pie gubernans,
Lectos æquora jusserat secare ;
Ac jam propitio sibi Tonante,
Post multos nimia viæ labores,
Ingressu reduci salum petentes,
Intrarunt Lybicos repente fines,
Qua Carthago gravi jacens ruina
Deflet præteritæ decus juventæ.
Hic dum basilicas Deo dicatas,
Et Christi subeunt verenda templa,
Cernunt, ut tua, Cypriane martyr,
Servaret locus neglectus ossa.
Tum vero nimio dolore moti,
Et magno gemitu potum intuentes,
Poscunt auxilium Dei perennis,
Pro quo, Sancte, tibi caput recisum est.
Et mox poplitibus precando flexis,
Pandunt sarcophagum, studentque sacros
Artus stringere linteis paratis,
Committuntque sacro corpus * locello.

E

34 Sperati quoque martyris beati,
Nec non Pantaleonis ossa raptim
Tollunt cuncta simul, ligantque pannis.
Conscendunt celeres ratem paratam,
Nec sævi metuunt pericla ponti.
Egressis Arelas opima portu
Occurrit placido, sinuque læto
Fessos excipit, ac fovet benigne.
Hæc mox cum audiit optimus sacerdos
Lugduni placidam tenens cathedram,
Sanctorum eximio calore flagrans,
Intendensque sacris ubique rebus
Ledradus, specimen decusque cleri,
Orat, postulat, impetratque raptim,
Ut sanctissima martyrum piorum
Nostris mœnibus ossa conderentur,
Lugduni ad placidam Johannis aram,
Qui Christum vitrea rigavit unda.

F

Illic cum sociis honore claro
Florens, inclyte Cypriane, dormis.
Sed quæso vigiles, vigilque nostris
Intendas precibus, fiasque nobis
Clemens et validus Dei patronus ;
Solvæ crimina, conferasque vota.
Sit, quæso, memor illa lingua nostri,
Quæ confessa Dei pœrenne Verbum,
Cervicem gladio dedit secandam ;
Sed Christum cecinit, silere nescit.
Hanc Christus jugiter benignus audit,
Vel sacros populos stilo excitantem,
Hæresesve pravæ *, deosve falsos
Verbi fulmine funditus cremantem.
Hanc et pro populo, patrono *, nostro
Semper quæsumus audiat rogantem ;
Pastorem foveat, gregem propaget ;
Det munus fidei, decus salutis.

* al. vel pravæ
hereses

* al. patrono,

O Doctor sacre, o beate Martyr,
Serva pontificem pius Agobardum,
Qui nomen, meritum, tuumque festum
Dictis extulit, et * honore compsit.
O triplex honor, o triforme culmen t

* al. a

VICTORIE

d. . .

Opinio Severiti
rejecitur circa
translationis
epocham.

O tres magnifici, piique testes !
Sit nobis triplici o favens precatu
Pollens unica Trinitas per ævum.

35 Ex hoc eorū scriptoris carmine patet, quantum a vera hujus translationis chronologia aberraverit Jacobus Severtius, doctor Parisiensis, qui in *Chronologia Historica Lugdunensis archiepiscopatus*, anno 1628 Lugduni denuo impressa cap. LI § III ita scribit : Nescio, a quonam auctore Guilielmus Paradinus didicerit, corpus S. Cypriani sub annum DCCCVI Carthagine allatum a Ratherto, Caroli Magni legato. Siquidem de iisdem asportatis reliquiis hæc legimus facta annis centum et semis antea apud venerabilem Bedam. Deinde cap. LV § V Bedam cum Adone sic conciliare nititur : Baronius, inquit, conformis Adoni Viennensi, quem unum citat, statuit reliquiarum translationem sub annum DCCCVII. At pro eo conciliando cum Beda vetustiore, quem is non allegat aut advertit, dicerem ego cum distinctiuncula, quod ex Carthagine ereptæ sint reliquiæ ad annum præfatum DCCVI et Arelatibus concredita, postmodumque Lugdunum B inde opera Ledradi translatae anno DCCCVI, ex mente textus sic loca dividendis. Sed hæc aliæque, quæ subdit, effugia omnino vana esse, liquet ex Agobardo, qui reliquias illas sub Carolo Magno ex Africa Arelate ac mox Lugdunum translatas esse discrete testatur. Severiti error oritur ex eo, quod hanc translationem legerit in Beda suppositio, quem genuinum putabat. Interea ne quidem in nostro Beda cum auctariis Flori, quem supra num. 12 citavimus, nullum de hac translatione sit verbum.

et probabilior
ca. Adone statu-
tuitur.

36 Altera de ejusdem translationis tempore disceptatio est inter auctores, quibusdam Adonis, aliis Sigeberti chronologiam sequentibus. Ado, ut superius vidimus, illam consignat anno 806, vel ut alii volunt 807 Sigebertus vero in *Chronico ad annum Christi 802 de ea sic loquitur* : Legati Imperatoris Karoli, ab Aaron Amyra venientes, inter cetera munera, etiam ossa Cypriani Carthaginensis martyris, et Sperati primi Scillitanorum martyrum, et caput Pantaleonis martyris in Franciam adferunt. Baluzius in *Notis ad Leidradum sequitur hanc Sigeberti chronotaxim*. Baronius autem in *Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 806, et Coimtitus in Annalibus Francorum ad annum 807 hanc epocham plane rejiciunt*. Suspicio ego, duas hujusmodi sub Carolo Magno legationes a Sigeberto fuisse confusas : nam antiqui scriptores, qui res a Carolo Magno gestas posteritati ordine chronologico reliquerunt, distinguunt duas hujus imperatoris legationes ad regem Persarum. Prima collocatur anno 802, quo dicitur Isaac Judæus, ante quadriennium cum Lantfrido et Siginundo ad regem Persarum missus, aliis duobus in itinere mortuis, ad Carolum eum multis muneribus rediisse. Altera memoratur ad annum 807, quo traditur defunctus esse Rathertus Missus Imperatoris, qui de Oriente revertebatur. Deinde narratur, quod legatus regis Persarum cum monachis de Jerusalem . . . ad imperatorem pervenerint, munera deferentes, quæ prædictus rex Imperatori miserat. Quamvis hic neutro loco fiat mentio harum reliquiarum, et certo distinguuntur non possit, in qua legatione fuerint obtenta, tamen Adoni, istis temporibus viciniori, majorem in hac re fidem adhibendam esse censemus.

37 Aliam Martyrum nostrorum translationem

indicat Baronius in *notis ad Martyrologium Romanum xvii Julii, ubi post assignatos auctores, qui de translatis SS. Cypriani, Sperati et Pantaleonis reliquiis scripserunt, de S. Sperati sociis ita loquitur* : Ceterorum autem reliquiæ Romam translatae sunt, atque recondita in titulo Pammachii, in ecclesia scilicet SS. Joannis et Pauli, ut vetera ejusdem ecclesiae monumenta indicant, ubi et ejus translationis vetus pictura ipsam historiam repræsentans, usque ad nostros dies illæsa permansit. Octavius Pancirolus in *Thesauris absconditis urbis Romanæ, anno 1625 Romæ impressis, pag. 702 hanc Martyrum translationem confirmat* ; sed S. Speratum, quem Baronius Gallis reliquerat, ibidem in ecclesia S. Joannis et Pauli cum comitibus suis sub altari majore sepultum esse asserit. Habuit, inquit, Africa civitatem, quæ Scillitana dicebatur, in qua anno Domini CCII passi sunt mille et ducenti Martyres, tam viri quam feminae ; et omnium caput erat S. Speratus, qui ibi (scilicet in ecclesia S. Joannis et Pauli, de qua agit) cum aliquot sociis suis quiescit. Nil hic moror ingentem Martyrum Scillitanorum numerum, in quo Pancirolus E certe excedit. Carolus Bartholomæus Piazza in *Hemerologio sacro Romæ Christianæ et Gentilis ad diem xvii Julii tredecim martyres Scillitanos enumerat, de quibus, ait, fit sollemnis memoria in ecclesia SS. Joannis et Pauli in monte Cælio, ubi major pars corporum eorum quiescit. Nullibi certam hujus translationis epocham invenio.*

38 Romanum quoddam Ms. post interpolata horum Martyrum Acta, de quibus supra num. 18 memini, sacrorum corporum inventionem ac translationem sine ulla chronotaxeos nota sic describit : Processu temporis manifestavit Deus SS. Sperati et sociorum ejus corpora hoc modo, quia thesaurus occultus jam latere non poterat. Homo quidam præ dolore capitis amisso lumine amborum oculorum, secum habens ductorem quemdam puerulum, transibat per viam juxta corpora Sanctorum ; comprehensus sopore divertit parumper a via, dormivitque in loco, in quo sepulta erant Sanctorum supradictorum corpora. Qui dum dormiret, vidit per somnium adstare sibi quemdam senem vultu angelico, ac dicentem : Arpati ; qui respondens ait : Ecce adsum, domine. Et sanctus senex inquit : Unde tibi hæc temeritas, ut non te pigeat dormire supra corpora nostra ? Cui Arpatius territus præ nimio pavore respondit : Domine, quis es tu, qui talia mihi loqueris ? Respondit ei senex : Ego sum episcopus Speratus Carthaginis, qui hic sepultus sum cum undecim meis sociis ; sed vide ne amplius contingat tibi hoc, ut dormias supra Sanctorum corpora ; et his dictis signo Crucis signavit oculos Arpatii, et post hæc statim disparuit. Qui evigilans statim sensit in se restitutum lumen amborum oculorum, apertisque oculis vidit, laudans et glorificans nomen Domini, qui tanta mirabilia operatur. Post hæc prædicta corpora Sanctorum cum hymnis et laudibus, et cum magno honore perducta sunt Romam in ecclesiam, quam S. Pammachius construxerat in honorem Christi et SS. martyrum Joannis et Pauli, et honorifice ibi in concha porphyretica condita sunt intra corpus ipsius basilicæ, ubi fiunt magna mirabilia

Baronius dicit
que asserunt
martyres Scil-
litanos Romam
quiescere.

cui assertioni
fuit Ms. Roma-
num, in quo
post corporum
inventionem ac
translationem

F

A mirabilia usque in præsentem diem : ibi enim cæci illuminantur, claudi recipiunt gressum, surdis auditus restituitur, et alia multa mirabilia ibi fiunt quotidie.

mirabilia
Sanctorum
patrum.

39 Deinde sequitur in eodem Ms. miraculum, horum martyrum intercessione patrum, quod narratur hoc modo : Postquam vero recondita sunt ibi Sanctorum corpora, quodam tempore quidam homo plenus dæmonio erat Romæ, qui omnia bona sua dans per medicos, putabat aliam infirmitatem se habere. Tandem coactus atque compulsus egestate, quia jam nihil habebat, quod tribueret, quia trium annorum spatium jam possederat eum dæmon, parentes ejus consiliati sunt, ut eum perducerent ad venerabilia Sanctorum corpora, [si] forsitan Dominus faceret ibi suam in eo misericordiam. Apprehenderunt eum, cœperuntque perducere ad jam dietam ecclesiam. At ille, ut mos est dæmoniacis, cœpit vociferare dicens : Quo me vultis perducere ? Anne ad Speratum me ducitis ? O Sperate quid me incendis ? Ad hæc omnes qui aderant flere cœperunt, perducentes eum ad ecclesiam sanctorum Joannis et Pauli ; qui dum appropinquaret portæ ipsius ecclesiæ, cœpit eum dæmon fortiter vexare : sed illis persistentibus in fletu et oratione, tandem projecerunt eum ante concham, in qua recondita sunt corpora Sanctorum martyrum Sperati et sociorum ; et tertia hora diei a dæmonio liberatus est. Hæc et multa alia signa præstantur quotidie per intercessionem multorum Sanctorum requiescentium ; ad laudem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus per infinita secula seculorum. Amen. Hujus inventionis ac miraculi fides sit penes anonymum auctorem, qui nullam utriusque epocham annotat.

Sanctorum
reliquiarum.

40 Belfortianum Ms., num. 16 citatum, Actis Martyrum Scillitanorum subnectit aliam eorundem translationem, quæ narratur hoc modo : Illorum sanctorum Martyrum corpora tempestate bellorum allata sunt Ambianum ex quodam loco circa urbem, et reposita in monasterio sancti Martini ad Gemellos ; ubi in quodam sacello diu in capsâ lignea manserunt. Nunc autem ab annis octo honorifice in ecclesia præfati monasterii duabus capsis deauratis reconduntur. Ceterum longo jam abhinc tempore voluit reverendus Dominus episcopus Ambianensis, qui tunc præerat, ut super præfatis SS. Martyribus, eorumque pretiosis reliquiis ad notitiam et documentum plebis Ambianicæ exacta inquisitio fieret. In qua cum venerabilis Pater hujus nostri monasterii Cælestinorum Ambianensis evocatus adesset, ipsa expleta petiit, ut in nostro cœnobio concederentur aliquæ ipsorum reliquiæ ; quas, annuente reverendo episcopo, obtinuit. Ita audivi ex narratione cujusdam venerabilis patris, fide et eruditione conspicui ; quod et vobis denuntio ego Frater Carolus Regius diætæ Congregationis ultimæ hoc anno MDXCIII. Certe Martyres nostros jam pridem Ambiani honoratos fuisse patet tum ex iis, quæ num. 16 attuli, tum ex Breviario diœcesis Ambianensis, quod anno 1550 typis excusum præscribit in Rubricis hanc communem Sperati martyris sociorumque ejus commemorationem sub his Antiphonis. Gaudent in

cælis et Fulgebunt. Oratio autem recitatur de communi : Deus qui nos concedis etc.

AUGUSTINUS
G. C.

41 Ambiani in monasterio S. Martini ad Gemellos multas horum Martyrum reliquias fuisse oportet, eum ejusdem monasterii abbas anno 1431 non exiguam earum partem RR. PP. Cartusianis Abbavillanis communicaverit, sicut patet ex diplomate, quod in Historia Ecclesiastica Abbavillana, anno 1646 Parisiis Gallicæ edita, lib. 1, cap. LIV ita refertur : Noverint universi fidei Catholicæ cultores, quod nos Radulphus permissione divina humilis abbas monasterii sancti Martini de Gemellis in Ambianis, totusque ejusdem loci conventus, dedimus et concessimus, ac per præsentem damus et concedimus religiosi viri fratribus domus S. Honorati prope Abbatis Villam, Ordinis Cartusienensis, ad decorationem eorum ecclesiæ, sacras, quæ sequuntur, reliquias : videlicet de sacris corporibus sanctorum martyrum Sperati et sociorum ejus, ibidem colendas et venerandas, ulterius spontaneæ confidentes et recognoscetes, quod prout ex relatione nonnullorum religiosorum ejusdem loci conventus legitime nobis constitit, quod Joannes et Guilielmus antecessores nostri, bonum et utilitatem ejus domus peroptantes, alias reliquias prædictorum sanctorum Martyrum temporibus retroactis, ejusdem conventus interveniente consensu pariter et assensu, dederunt, ac libere causa decorationis ecclesiæ antedictæ concesserunt. Et verum est quod tam nos, quam prædecessores nostri tam modo quam alias dedimus et concessimus supradictis Fratribus supradictorum Martyrum duo capita, et parva pars * ex omnibus aliis capitibus cum aliis pluribus ossibus et reliquiis ipsorum Sanctorum. In cujus rei testimonium sigilla nostra huic præsentis litteræ duximus apponenda, anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo primo, secunda die mensis Martii. Hæc litteræ munitæ sunt sigillo abbatis et abbatiæ S. Martini ad Gemellos in cera viridi.

Ambiani,

* lege parvam
partem

42 Benedictini Compendienses juxta domesticas tabulas, ut supra diximus, asserunt, sacra martyrum Scillitanorum ossa simul cum reliquiis SS. Cypriani et Cornelii Lugduno ad se translata fuisse, atque ea, teste Ruinartio, etiamnum in regia basilica asservant. Cælestini vero Meduntenses contendunt, sese in capsâ argentea multas eorundem Martyrum reliquias, ac separatim caput S. Sperati dimidiatæ statum inclusum possidere, uti refert Tillemontius tom. III Memor. eccles. pag. 135. Alii scriptores Galli testantur, hos Martyres in Bellocacensi aliisque Gallicæ diœcesibus eoli Officio saltem simpliei. An autem id fiat ob quasdam eorum reliquias, nec ipsi expriment, nec ego certo affirmare ausim. Parisiis tamen in collegio Montis Acuti dicitur exstare quædam S. Sperati aut sociorum lipsanthea, quæ forte occasionem dedit recitando de his sanctis Martyribus Officio : saltem in Breviario Parisiensi anni 1680 sit Officium S. Sperati et sociorum martyrum ritu simpliei, in quo præter Antiphonas proprias ad Magnificat et Benedictus leguntur duæ lectiones ex Actis desumptæ, quæ eorum synopsis continent. Jam vidimus variis locis martyrum Scillitanorum corpora honorari ; sed cum quotidiana experientia nos doceat, sæpius in hac materia totum pro parte nominari, mirum non est, si duodecim Martyrum ossa pluribus locis inveniantur. Quare unumquemque

et alibi in Gallia honorantur.

AUCTORE
G. G. *unumquemque in reliquiarum suarum possessione relinquo, et duplicia Acta, quæ supra promisi, hic subnecto.*

ACTA PROCONSULARIA

Ex Annalibus Ecclesiasticis Card. Baronii ad annum Christi 202.

*Saturninus Pro-
consul Sanctis
veniam promit-
tens,
* al. præstanto
et præsentato
* al. Claudiano*
a
b
c
B
c
Existente * Claudio * consule, quarto decimo a Kalendas Augustas Carthagine metropoli, statuto forensi conventu, præceperunt Magistratus adstare sibi Speratum, Narzalem, Cittinum, Donatam, Secundam et Vestinam. Et adstantibus eis Saturninus proconsul dixit: Potestis veniam a dominis nostris imperatoribus Severo et Antonio b promereri, si bono animo conversi fueritis ad deos nostros. Speratus dixit: Nos minime aliquando malum fecimus; neque iniquitatem sequentes, in peccatis egimus operationem, nec aliquando cuiquam malediximus; sed male suscepti a vobis, gratias egimus semper. Quamobrem Dominum verum et regem adoramus. Saturninus proconsul dixit: Et nos electi sumus, et mitissima est elegantia nostra, et juramus per genium c domini nostri Imperatoris et pro salute illius intercedimus, quod et vos facere debuistis.

*primo S. Sperat-
um
* al. incipiente*
C
2 Speratus dixit: Si tranquillas adhibeas mihi aures tuas, dicam mysterium mansuetudinis. Saturninus proconsul dixit: Dicente * te de mysterio, non inferam mala. Tantum jura per genium regis nostri. Speratus dixit: Ego imperatoris mundi genium nescio; sed cælesti Deo meo servo, quem nullus hominum vidit, nec videre potest. Ego enim nec furatus sum aliquando, sed quæcumque emam, tributum do, quoniam cognosco eum dominum meum: sed adoro Dominum meum regem regum, et omnium gentium Dominum. Saturninus proconsul dixit: De cetero a tumultu garrulitatum quiescite, et accedentes sacrificate diis. Speratus respondit: Illa est mala concitatio, quæ facit homicidium et falsam accusationem adversus aliquem.

*deinde alios a
Christiana reli-
gione frustra
abducere cona-
tur;*
3 Saturninus proconsul ad alios conversus dixit: Nolite furoris hujus insipientia participes fieri, sed timete potius regem nostrum, obedientes præceptis ejus. Cittinus dixit: Nos non habemus alium, quem timeamus, nisi Dominum Deum nostrum, qui est in cælis. Saturninus proconsul dixit: Detrudantur in carcerem, ponantur in ligno in diem crastinum. Sequenti die Saturninus proconsul sedens pro tribunali, eos præsentari jubet. Qui cum adstitissent, dicit ad feminas: Honorate regem nostrum, et sacrificate diis. Tunc Donata dixit: Honorem quidem Cæsari tamquam Cæsari: Deo, autem nostro honorem et orationem offerimus. Stans Vestina dixit: Et ego Christiana sum. Secunda similiter dixit: Et ego credo in Deo meo, et volo in ipso esse; diis autem tuis non servimus, neque adoramus. Saturninus proconsul, auditis his, præcepit eas servari *.

4 Advocatis viris, dicit Sperato: Perseveras, ut Christianus sis? Speratus dixit: Etiam persevero, et omnes audite, quia Christianus sum. Audientes autem, qui cum illo retenti fuerant, consenserunt confessioni illius, dicentes: Sumus et nos pariter Christiani. Saturninus proconsul dixit: Nec liberationem d, nec remissionem vultis? Speratus respondit: In certamine justo nulla est remissio. Fac quod vis: Nos enim pro Christo gaudentes morimur. Saturninus proconsul dixit: Qui sunt libri, quos adoratis legentes? Speratus respondit: Quatuor Evangelia Domini nostri Jesu Christi, et Epistolas sancti Pauli Apostoli, et omnem divinitus inspiratam Scripturam. Saturninus proconsul dixit: Spatium trium * dierum tribuo vobis, ut respiscatis. Speratus dixit: Christianus sum, et omnes qui mecum sunt, et a fide Domini nostri Jesu Christi non discedimus? Fac quod vis.

5 Proconsul videns etiam ipsorum mentis stabilitatem, et fidei firmitatem, dedit in eos sententiam per exceptorem e, dicens sic: Speratum, Narzalem, Cittinum, Veturium, Felicem, Acyllinum, Lætantium, Januarium, Gencrosam, Vestinam, Donatam et Secundam, Christianos se esse confitentes, et Imperatori honorem et dignitatem dare recusantes, capite truncari præcipio. Hæc cum essent ex tabella recitata, Speratus, et qui cum eo erant omnes dixerunt: Deo gratias conferimus, qui dignatur nos hodie martyres accipere in cælis pro confessione sua. Illis ducti sunt; et flexis genibus unanimiter, cum iterum gratias Christo agerent, truncata sunt singulorum capita. Consummati sunt Christi martyres mense Julio, die septimo decimo, et intercedunt pro nobis ad Dominum Jesum Christum, cui honor et gloria cum Patre et Spiritu sancto, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a De die hac disseruimus in Commentario prævio num. 28.

b Legendum Antonino, quod nomen tulit Caracalla, Severi filius, qui a patre ad imperium assumptus fuit.

c Teste Tertulliano, Christiani non jurabant per genium Imperatoris, quod in libro Apologetico adversus Gentes cap. xxxii significat his verbis: Sed et juramus, sicut non per genios Cæsarem, ita per salutem eorum, quæ est augustior omnibus genis. Nescitis genios dæmonas dici, et inde diminutiva voce dæmonia?... Ceterum dæmonas id est genios adjurare consuevimus, ut illos de hominibus exigamus; non dejerare, ut illis honorem divinitatis conferamus.

d Puto pro liberatione legi debere deliberationem: nam in codice Toletano Saturninus petit: Forsitan ad deliberandum spatium vultis accipere?

e Exceptores erant notarii, qui acta judiciorum describebant, et judicis sententiam excipiebant, ut ex plurimis martyrum Actis liquet.

ACTA ALIA SINCERA

Eruta ex Ms. codice pergameno in bibliotheca ecclesie Toletanæ, et collata cum Ms. Colbertino.

In diebus illis adductos a in secretario certaminis * ab apparitorum officio Speratum, Narzalum, Citinum, Donatam, Secundam, et Vestigiam, Saturninus proconsul ad omnes generaliter dixit : Potestis indulgentiam a dominis nostris imperatoribus promereri, si ad bonam mentem redeatis, et deorum nostrorum ceremonias observetis. Sanctus Speratus dixit : Numquam male egisse conscii sumus; iniquitati sensum * non præbuimus : nulli umquam {nos} maledixisse recolimus : sed male tractati ac lacesciti semper [Deo] gratias egimus; siquidem pro eis oravimus, quos injuste patiebamur infestos. Pro qua re et imperatorem nostrum attendimus, a quo nobis [hæc] vivendi norma concessa est. Saturninus proconsul dixit : Et nos religiosi sumus et simplex est nostra religio, et juramus per ingenium * dominorum nostrorum, pro salute eorum supplicamus; quod et vos facere quoque debeatis b.

2 Sanctus Speratus dixit : Si tranquillas præbueris aures tuas, dicam mysterium Christianæ simplicitatis : Saturninus proconsul dixit : Incipienti tibi dicere malum de sacrificiis nostris, aures non præbebo; sed potius jurate per ingenium * c dominorum nostrorum imperatorum, ut istius mundi lætitia perfruarini nobiscum. Sanctus Speratus respondit : Ego imperium hujus seculi non cognosco; sed magis illi fide, spe [et caritate] deservio Deu, quem nemo hominum vidit, nec videre potest. Facinus, quod legibus publicis et divinis comperitur esse damnabile, non feci. Si quid autem in publico egero de [co] exactoribus publicis vectigalia reddo d. Imperatorem omnium gentium [Deum et] Dominum nostrum Jesum Christum agnosco. Querelas nulli intuli : sustinere non debeo.

3 Saturninus proconsul ad ceteros ora convertit, et socios Sperati sic orsus * est dicens : Desinite hujuscemodi persuasionis cultores esse : quia Speratus illectus * est. Quoniam si vos habuerit ejus professio socios, nihilominus habebit et pœna. Sanctus Speratus dixit : Mala est persuasio falsum testimonium dicere; sic mala utique probatur concessio *, si contra divinis legibus agitur et publicis e, quibus vitæ humanæ ordo disponitur : Persuasio vero divinæ culturæ sectanda est potius, quam deserenda. Saturninus proconsul dixit : In præteritis jam ego admonui, ut hujus dementiæ nun annuatis esse participes.

4 Sanctus Citinus dixit : Non te a nobis aliud oportet audire, o proconsul, nisi ea, quæ socius noster Speratus confessus est. Scito enim quod non habemus alium, quem timeamus, nisi unum Deum et Dominum nostrum, qui est in cælo. Sancta similiter Donata adjecit : Honorem Cæsari quasi Cæsari reddimus; timorem autem et cultum

Christo Domino præstamus. Vestigia vero venerabilis secuta est dicens : Hoc semper meditabitur cor meum et labia mea pronuntiabunt; Quia Christiana sum. Sancta vero Secunda similiter ait : Quod sunt Christiani, ipsum esse volo; a meorum sociorum professione nullo obstante recedo f.

5 Saturninus proconsul dixit Sperato Sancto : Perseveras, ut video, esse Christianus. Sanctus Speratus dixit : Hanc perseverantiam Christianam non meis viribus, sed divino munere me habere confido : Proinde si vis fixam cordis mei scire sententiam; Quia Christianus sum, quidquid mihi ex suppliciis inferre vulueris, libenter pro nomine Domini mei Christi sustineam *. In hac ergo confessione et ceteri martyres consenserunt. Saturninus proconsul dixit : Forsitan ad deliberandum spatium vultis accipere? Sanctus Speratus dixit : In rem tam bonam, quæ erit secunda deliberatio? Tunc enim deliberavimus nos culturam Christi non descre, quando baptismi gratia renovati, et diabolo renuntiavimus, et Christi vestigia secuti sumus.

6 Saturninus proconsul dixit : quæ sunt, dicite mihi, res ductinarum in causa et religione vestra? Sanctus Speratus dixit : Libri Evangeliorum, et epistolæ Pauli viri sanctissimi Apostoli. Saturninus proconsul dixit : Accipite moram triginta dierum, ut retractetis hujus sectæ confessionem. Forsitan ad deorum sacras ceremonias revertemini. Sanctus Speratus dixit : Nos triginta dierum spatium non petimus : Nam ipsi crimis post triginta dies, qui et hodie sumus; nec in triginta dierum mora poterit professio nostra in aliquo permutari. Sed potius optarem, te hoc spatium deliberandi accipere, ut de tam turpi cultura * idolorum, Christianæ religionis amator existeres. Ceterum si hoc non es dignus accipere, suspende moram : nam quales hodie nos cernis, tales nos post hanc induciam futuros esse non dubites.

7 Cernens proconsul Saturninus Sanctorum perseverantiam, decretum ex tabula recitavit : Speratum, Narzalum, Citinum, Donatam, Secundam, Vestigiam, et omnes, qui Christiano ritu vivere se confessi sunt, et quotquot oblatam sibi facultatem redeundi ad deorum culturam obstinenter * non receperunt, gladio animadverti placet. Sanctus Speratus dixit : Gratias Deo agimus. Narzalus dixit : Hodie martyres in cælo sumus : Deo gratias. Saturninus proconsul per præconem Sanctos jubet adduci, id est Speratum, Narzalum, Citinum, Vencrium, Felicem, Aquilinum, Literatium, Januarium, Generosam, Donatam, Vestigiam atque Secundam; et sic venientes ad locum martyrii, gladio beatas animas tradiderunt. Dominus vero Jesus Christus suscepit Martyres suos in pace; cui est honor, et gloria cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Vitiosa est constructio, cujusmodi plures hic occurrunt; quod semel monuisse sufficiat, dummodo sensus intelligatur.*

b *In Ms. Toletano hæc postrema proconsulis Saturnini responsio transcriptoris incuria bis repetitur,*

EX MSS

f
S. Speratus spatium deliberandi,

* lege sustinebo

E
a proconsul oblatum respuit;

* an non potius cultore?

quare cum sociis statim gladio occiditur.

F
* al. obstinate

EX MSS.

batur, de quo visum est lectorem monere, quia nos eam semel omisimus.

e Ita etiam legit Ms. Augiense, a Mabillonio et Ruinartio editum. Arbitror tamen potius legendum esse genium ob ea, quæ in Annotatis ad Acta præcedentia ex Tertulliano dirimus.

d Illic sensus, in Ms. Toletano perturbatus,

ex codice Colbertino sic fuit restituendus. b
e Vitiosa iterum syntaxis, quæ etiam in codice Colbertino invenitur.

f Nullo obstante idem hic valere opinor, quod ob nullum obstaculum; nisi forte cum Ruinartio malis suspicari, quod legendum sit nullo instante vel momento.

DE S. ATHENOGENE MARTYRE

SEBASTE IN ARMENIA.

COMMENTARIUS CRITICUS.

J. B. S.

§ I. Unde et quo die S. Athenogenes in Fastis sacris Latinis primum innotescere cœperit.

B

FORTE
SUB DIOCLETIAN.
Ex solis S. Basilii
verbis,

Inclitum aliquem Sanctum, Athenogenem nomine, insigni eruditione et martyrii gloria celebrem fuisse, nemo certius docere nos potest, quam e Græcis Patribus magnus Cæsarea in Cappadocia episcopus S. Basilus, cujus de S. Athenogene insigne exstat testimonium a Baronio in Martyrologio Romano relatam ad diem xviii Januarii, atque uberius paulo in notis, ejusdem diei textui subjunctis. Ex præfato Martyrologio ipsum in Acta nostra transtulit operis totius primus conditor Bollandus ad dictum diem, nihil habens, quod Baronii verbis superadderet, cum certum sit, nullum alienius nominis S. Athenogenem Latinis Fastis, Martyrologiis aut scriptoribus aliis unquam notum fuisse, præterquam ex solo jam dicto S. Basilii loco, unde Baronius eum primus accepit et in Martyrologium retulit, hac formula: Ibidem (in Ponto) S. Athenogenis antiqui theologi, qui per ignem consummaturus martyrrium, hymnum lætus cecinit, quem et discipulis scriptum reliquit. Porro S. Basilii verba, ex libro ejus de Spiritu sancto ad Amphilochium cap. xxix, hæc sunt: Quod si quis, inquit, novit Athenogenis hymnum, quem tamquam aliud aliquod valedictionis munus, discipulis suis reliquit, festinans jam ad consummationem, quæ sit per ignem, is novit et Martyrum sententiam de Spiritu sancto. Ubi vides Sanctum laudari, non ut personam mere privatam, sed ut virum in aliqua dignitate positum, utpote ejus auctoritatem adducit Basilii tamquam ferme irrefragabilem.

a Baronio acceptus est S. Athenogenes,

2 Recte an perperam ex citato S. Basilii textu S. Athenogenem, Martyrologiis omnibus cætenus plane incognitum, Romano addendum censuerit Baronius, hic operosius dirimendum non suscipio; id nostrum est, res implexas, ubienique in Vitis Sanctorum, Martyrologiis et historia ecclesiastica recurrunt, quod possumus conatu et diligentia exponere, quod in Eminentissimo Annalium Ecclesiasticorum parente aliquando desiderari, nemo mirabitur, qui immensam operis ejus molem, a nemine ante ipsum pertentatam, attentius consideraverit. Neque vero ex codicibus Hieronymianis, sibi prorsus incognitis, Athenogenis nomen mutuari ei liberum fuit; quos tametsi novisset, obscurum aliquem Martyrem, majori cohorti xxiv Julii iis insertum, cum Athenogene S. Basilii xviii Januarii confundere haud potuisset. Au-

diatur ejus ad Martyrologium Romanum, dicto jam xviii Januarii notatio, his verbis **E** concepta: De quo exstat, inquit, egregium S. Basilii elogium in libro de Spiritu sancto ad Amphilochium cap. 29, qui eum et in testimonium citat de divinitate Spiritus sancti. Fuit et alius ejusdem nominis Sebastenus episcopus, de quo suo loco inferius. Quæ deinceps conjicit de Athenagora cum S. Athenogene confundendo, nec ipse asserere audet, nec Bollandus admittenda censuit. Baronii annuntiationem excutiamus.

3 Ex ea imprimis patentissime liquet, non habuisse ipsum Martyrologum ullum Latinum, quem sibi præluxisse ostenderet; ne quidem Græcum Menologium a Cardinale Sirloto versum, quo alias nimis quam liberaliter usus est, utiturque etiam die præcedenti, xvi Julii, dum S. Athenogenem Sebastenum, tamquam a priori distinctum, in eodem Romano disertissime signat, et novis notationibus illustrare conatur. At neque is S. Athenogenes pro xvi Julii Latinis usquam notus fuit præterquam apud Galesinium, Baronii nonnumquam præmonstratorem, atque in augendis Martyrologiis primam eo tempore palmam promeritum, sive Sanctos ex famoso suo, toties convulso **F** codice, sive aliunde accerseret. Ita ille hoc die legit: Sebastæ, S. Athenogenis episcopi et martyris. Illic Diocletiano Imperatore, ob fidei cultum a Philomarco præside comprehensus, multiplici tormentorum genere affectus, demum securi percussus, ad martyrii palmam pervenit. Sic vero in notationibus candide fatetur: De quo Metaphrastes scribit; nos vero, quod in Martyrologium retulimus, a Græcis hausimus, qui ei socios martyres adjungunt discipulos ejusdem decem.

4 Audivimus Galesinium, præter quem de S. Athenogene, eodem die xvi Julii, solus Molanus, in posterioribus editionibus, ex Græco Menologio auctis, meminisse, ast nec ipsi nec aliorum ullus, quod equidem sciam, sanctum Athenogenem die xviii Januarii collocarunt, excepto solo Baronio; cujus rei causam si inquiramus, nempe cur tali die Sanctum istum annuntiaverit; nulla alia, saltem verosimilis, occurret, nisi quod existimaverit, Basilium de Sancto aliquo, ad Pontum spectante locutum, unde oblata de Ponticis Sanctis Moseo et Ammonio ad præfatum diem

xviii Januarii
ab ipso signatus.

accepta occasione a Martyribus Ponticis:

A XVIII Januarii occasione, S. Athenogenem Basilianum ibi potius quam alibi consignandum putaverit, quamquam de cetero S. Basilii Athenogenis sui, nec patriam, nec ætatem nec dignitatem, nec martyrii palæstram vel remotissime indicet. Satis apposita est Castellani observatio in suo Bimestri primo Martyrologii Romani eum notis edito, ad XVII Januarii pag. 332, ubi præmissa Dertonensium facta, ut ipse ibidem vult, electione diei XIX Januarii, ut accepta occasione Ammonii Pontici synonymum aliquem sanctum suum Episcopum collocarent, subdit, provinciam Ponticam, in qua Moseus et Ammonius passi fuerant, ansam præbuisse Baronio, ut ipsis subjiceret S. Athenogenem, qui ibidem etiam passus fuerit. Notatio ad ipsum spectans invenietur natali ejus die XVII Julii.

timet S. Basilii de patria non meminit.

B 5 Promissam eam notam, ceterasque ad sequentes Martyrologii Romani menses, morte præventus, edere non potuit Castellanus, neque quid ea de re distinctius senserit, aliunde colligere nos potuimus, eum ad ejus manuscripta accessus nobis non pateat: id satis certum est, ipsum non nisi unicum sanctum Athenogenem agnovisse, eumque, uti breviter in Martyrologio suo universali insinuavit, non præcedenti XVI, sed hæc XVII recolendum, quidquid Menologium a Cardinale Sirleto versum, et Græci aliqui alii aliter senserint. Pro utriusque identitate stat etiam Tillemontius nota XIII in Persecutionem Marci Aurelii tono II, pag. 632, ubi dubia sua sic exponit, ut mentem satis aperte exprimat, hoc fere modo: Signatur, inquit, XVI Julii sanctus aliquis Athenogenes Corepiscopus, apud Sebasten cum nonnullis aliis sub Diocletiano capite plexus: exstantque eorum Martyrum Acta, Metaphrasti adscripta, quæ nullam veritatis speciem præ se ferunt. Baronius asserit, non esse istum S. Athenogenem a S. Basilio memoratum; quod quidem recte ait, si verum est, quod Sebastenus iste, non flammis consumptus, sed decollatus fuerit. At cum tota ea decollatio fundetur in auctoritatibus momenti perexigui; credibilius est, non esse nisi unum eundemque Sanctum, quam ut admittamus, Martyrem tam inclytum, a S. Basilio laudatum, universæ Ecclesiæ mansisse omnino incognitum.

Præter hæc duo fuerunt Sancti synonymi.

C 6 Præter Tillemontium et Castellanium, qui rem satis obiter tangunt, neminem reperimus qui eam controversiam vel a longe examinandam susceperit, cum tamen disquisitionem aliquam mereri videatur, eo saltem conducentem, ut perpensis rationum auctoritatumque momentis, paulo elarius patescat, an gemini Athenogenes admittendi sint, an potius in unum unicum confundendi; dum argumenta non occurrunt, quæ satis suadeant, in Ponto unum, alterum Sebaste in Armenia, si Actis credimus, Corepiscopum, eum decem sociis discipulis admittendum esse. Atque hæc spectabunt potissimum tres articuli seu propositiones, quas in dubium revocari solide posse, non existimo. Et primo quidem indubitatum videtur, S. Basilium in brevi sancti Athenogenis elogio, nec per umbram indicare, cujus is fuerit, qua in dignitate constitutus, ubi, quo tempore vixerit, aut sub quo tyranno passus sit. Non minus item patet, nec Baronium quidquam ad ea spectans, scire potuisse, ut proinde incertissimum sit, an Pontum unquam viderit, aut in eo martyrium fecerit S. Athenogenes. Ut articulum tertium suscipio, omnibus qui Græcos tabulas ecclesiasticas vel a limine Julii Tomus IV.

salutarunt, evidens esse, quod Athenogenes aliquis, ut patria Ponticus, in eorum notitiam nunquam pervenerit.

7 Primam propositionem admittere cogitur Baronius ipse, dum tomo II Annalium ad annum 196, num. 7, sic habet: Porro licet Athenogenis martyrii natalis dies in tabulis ecclesiasticis certus adscriptus habeatur, nempe Januarii decima octava die, tamen quo tempore martyrium subierit, incompertum habetur. Quæ, qualis, et unde orta sit ea natalis diei S. Athenogenis certitudo, jam satis ostendimus; rectius dirisset Baronius, omnia de Sancto incomperta esse præter ea sola quæ de eo S. Basilium prædicasse diximus, ex quibus id unice habetur, quod doctrina Catholica et martyrio illustris fuerit. Equæ certa est propositio altera, eum præter S. Basilium nullus usquam citetur qui de S. Athenogene usquam meminerit. Tertiam, pœnam libri, ut aiunt, subire oportet, statimque patebit ad oculos, Græca omnia Synaxaria, Menæa, Menologia, et quidquid apud ipsos sacri est, non alium novisse Athenogenem, præter eum qui ex Metaphrastica oratione deformatus est, a qua id saltem haberi videtur, quod hoc die martyrii coronam acceperit, fortasse in ipsa urbe Sebastena, vel, si ita vis, in Pedachthone, inde non procul, de quo tantopere laborandum non video, modo certam incerta circumstantia Metaphrastica, Sanctus ipse geminandus non sit. Jam Græcos audiamus.

AUCTORE
J. B. S.

an potius unicus, hic disquiratur.

§ II. Apud Græcos solum signatus est S. Athenogenes Sebastenus hoc vel præcedenti die.

D Sequitur modo ut dispiciamus, utrum ex sacris omnibus Græcorum tabulis sufficiens inferatur distinctio, ut duo potius censeantur sancti Athenogenes, quam solus et unicus. A Baronio incipimus, sic ex Menologio Sirleti XVI Julii Sanctum annuntiante: Sebaste in Armenia, sanctorum martyrum Athenogenis episcopi, et decem discipulorum ejus, sub Diocletiano Imperatore. Tum vero ita in subjecta notatione observat: Agunt de iisdem hac die Græci in Menologio; Metaphrastes autem descripsit horum Acta, refertque die sequenti, dissentitque a ceteris, dum ait, eum in pace absque gladio quievit in Domino: cum tamen post multa tormenta, una cum ceteris capite truncatus in dicto Menologio conscribatur. Quod de Metaphrasti dissensione hic memorat Baronius, vereor equidem ne memoria lapsus sit, aut textum non integre, saltem minus attente legerit: ait quidem Legenda apud Lipomanum, Surium atque in nostro exemplari Græco in multa pace quievit; ast etiam disertissime ubique affirmat gladio fuisse percussum. En verò ipsa Græca, Latinæ versioni ad amussim respondentia; ἐκρούσθη τῷ ξίφει, καὶ οὕτως ἀπέδωκεν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν πολλῇ εἰρήνῃ: gladio percussus est, et sic spiritum reddidit in multa pace. Sed hæc obiter indicasse sit satis.

Sanctus iste Athenogenes,

9 Ad quæstionem, quam præ manibus habemus, magis spectant sequentia annotationis Baronianæ verba: Diversus plane hic ab illo Athenogene, quem constat, S. Basilii auctoritate, per ignem martyrium consummasse; de quo superius

in Menologio Basiliano,

AUCTORE
J. B. S.

perius actum est. Nimirum diversitas martyrii palmaris fuerit ratio, eum Sanctos binos synonymos Baronius asserendos putaverit, quæ an rem satis evincat, tum patebit clarius, dum Græcorum Acta et elogia fidelissime proposuerimus. Habe primum totius passionis breve compendium ex Basilii Menologio, cujus mensem Julium Græce excusum habes ad calcem tomæ primi dieti mensis, ut sæpe alibi monuimus. Sic ibi legitur: Athenogenes sanctus Christi martyr, origine erat Sebastenus, imperante Diocletiano. Cum autem a præside una cum decem discipulis suis eomprehensus esset, et multa tormenta cum ipsis perpassus propter dilectionem erga Christum, tandem gladio vivendi finem accepit. In his et sequentibus verbatim fere consonant Menæa impressa, in eo tamen Actis conformiora, quod præsidis Philomarchi nomen exprimant, ut satis pateat, ex eadem prorsus scaturigine omnia profluxisse; at cetera Basiliani elogii verba prosequamur, quibus tota Actorum medulla continetur. Sic plane habent:

aliquæ Græcis
tabulis hoc vel
præcedente die
relatus,

10 Dicitur autem, priusquam comprehenderetur, in monasterium digressus, discipulos non invenisse, prius quippe jam capti erant: cervæ vero, quam in monasterio nutrierat, sibi occurrenti bene preceatus, oravisse, ut ne a venatoribus vel ipsa vel hinnuli caperentur; sed ut quotannis, in memoriam ejus, tam ipsa quam propago ex ipsa nascitura, adducerent unum hinnulum; quod et factum conspicitur: nam post lectionem sanctorum Evangeliorum cerva in ecclesiam ingredi visa, ac hinnulum suum offerre Sancto, et rursus egredi: quam hi, qui ibidem congregantur, mactantes, lautum agunt diem ad gloriam sancti Martyris et honorem. Utrum hæc omnia ex Metaphrasticis, vel exjuscunquæ alterius paraphrasticis fide, satis prudenter et tuto admitti possint, pluribus non disputo; id verum est, ut jam dicebam, præcipuam Actorum S. Athenogenis medullam hisce comprehendendi, quibus diutius immorari operæ pretium non existimo: nunc alias græcas tabulas, Menæa manuscripta, Kalendaria et Ephemerides percurrere licet, quamvis inde nihilo plus substantiæ educi posse, perspectum habeam. Præcipua ordine enumeremus, sive hoc die de Sancto agant, sive die præcedenti.

ubique utem
indicatur,

11 De Menæis excusis et Menologio vulgato, satis dictum est. Agunt de S. Athenogene manuscripta nostra pleraque omnia, Typicum editum sancti Sabæ, Supplementum ad Menæa Græca ex Synaxario Sirmondi, atque Ms. Chiffletii, et Menæa Bibliothecæ Ambrosianæ, cum citato superius Horologio Græco et Maximo Cytherorum episcopo. Adde Kalendarium Syriacum seu Chaldaicum Romæ impressum 1624, et pro Majoribus nostris Romæ versum, item Slavo-Russicum, atque Ephemerides Græco-Moscas ante tomum I Maii, ubi in figurato notari dicitur solis initialibus litteris: in metrico ita expressus:

Ὁξὺ Ἀθηνογένην ξίφος ἔταμεν ἐξ δεκάτη τε.

Eusis Athenogenem decima sextaque peremit. Uti hic, sic in ceteris omnibus sola ferme passio seu capitis detruncatio expresse enuntiatur, ut minime dubites, quin ex præfatis Actis, sive ea Metaphrastes, sive quis antiquior adornaverit, recepta ista apud Græcos annuntiatio processerit, non majori proinde auctoritate nixa, quam scaturigo ipsa unde promanasse ostenditur.

12 Porro in ea tota Metaphrastica narratione,

utut pleraque displiceant, id certe tolerari posse videtur, S. Athenogenem, forte Sebastenum origine, ibidem verosimiliter episcopum, vel, ut Acta, corepiscopum fuisse; discipulos, si ita vis, ut erat vir doctissimus non minus quam sanctissimus, habuisse, et cum iis martyrium gloriose subisse; quorum omnium nihil est quod S. Basilii dictis repugnet; ut proinde eo usque nihil prorsus impediatur, quo minus idemque esse possit Athenogenes Basilianus cum Metaphrastico, etiamsi stupenda illa omnia, dicam an inepta, miracula quis admittenda contenderet, quæ quantiæstimanda sint sequenti paragrapho perpendemus; quo nos ducit Actorum seu passionis examen, ex quo quid verosimilius concludi possit, facilius intelligetur, relicta cuique aliter sentiendi plenissima libertate: neque enim a Sanctis synonymis adoptandis, tametsi plures forent, ullo modo nos abhorrere, ex toto opere perspicuum est; id hoc paragrapho probandum suscepimus, solum S. Athenogenem, episcopum et martyrem Sebastenum, in vulgatis Græcorum ecclesiasticis tabulis signatum reperiri; de quo quærimus, utrum a Basiliano cum distinguere necesse sit.

Sebastenus epi-
scopus seu core-
piscopus.

E

§ III. Ex actis Metaphrasticis, nullius vel perexiguae fidei, non probatur geminus fuisse.

Superest igitur præcipua, quæ opponi hic possit, et peremptoria quodammodo difficultas, quod jam laudatus in tabulis græcis S. Athenogenes, Sebastenus episcopus seu corepiscopus, disertissime ubique dicatur capite plexus, seu gladio percussus, uti diserte legi diximus apud Aloysium tomo VI, apud Surium xvii Julii, atque etiam in ea quam nos curavimus Actorum Græcorum interpretatione, quam tanti non facimus, ut dignam iudicemus quæ hic locum occupet, satis est, controversam periocham in qua quæstionis nodus vertitur, superiori paragrapho ex græco reddidisse. Atqui hæc gladii percussio ferme ex diametro pugnat cum iis quæ de suo Athenogene narrat magnus Basilii loco supra citato de Spiritu sancto ad Amphilochem cap. xxix, cujus hæc etiam græca verba exhibeo ὁρμῶν ἥδη πρὸς τὴν διὰ πυρὸς τελείωσιν; consequens igitur est, quod inferebatur superius, ut diversus sit S. Athenogenes, quem S. Basilii tantopere celebrat, quemque ad diem xviii Januarii a Baronio signatum diximus, ab eo quem proxime Græcos omnes tanto consensu colere ostendimus vel hoc xvii Julii vel die præcedenti.

Identitas non
evertunt.

14 Ad hujus argumenti solutionem faciet Actorum qualiumcumque brevis analysis, ex qua apertius liqueat, omnia ad stuporem et prodigia, credulis hominibus mirabilia, quibus Græci abundant, fabricata esse. Vertimus nos ea latine, ut jam dicereceptum est, ex codice Vaticano signatonum. 819, quæ etiam exstant in Biblioth. Taurinensi, contulimusque cum ea interpretatione quæ apud Lipomanum exstat et apud Surium, sicque convenire deprehendimus, ut verbis fortasse aut phrasi tantillum differant, in re ipsa omnino conveniant. Ea vero cum jam typis non semel data sint, ægre ferri haud poterit, quod hic a nobis negligantur. Exordium Actis illis non magis quam quibuslibet aliis proprium sic habet: Imperante Diocletiano magnus furor in Christianos grassatur

Acta græca hic
neglecta.

A sabatur, adeo ut venirent in periculum quicumque pietati studebant. Turbabatur itaque universus orbis terribili Imperatoris insania. Plurimi autem alter alterum tradebant in mortem, pater filium, frater fratrem, amicus amicum, propter metum persecutoris. Porro civitatem Sebastenam ingressus est præses quidam, nomine Philimarchus, qui jussit tibicines ante se canere, et agitari cymbala, atque idolorum sacerdotes, coronas ferentes, peragere sacrificia. Tum vero pro tribunali sedens per præconem dixit etc.

quæ non magis fidei esse,

15 *Diceres, ea tempestate præsidēs omnes non ad provinciarum aut urbium administrationem, sed ad meram Christianorum laniationem a Diocletiano deputatos fuisse. Certum martyrii tempus ex tota illa compositione nec per umbram eruitur. Si vero S. Athenogenis certamen ad persecutionis Diocletianæ extremos annos pertinet, alium Armeniæ præsidem signant martyria paulo certiora apud Baronium ad annum 311, num. 20 et aliis, ut si eo reducenda sit Sancti nostri passio, Philimarchus ille præses vel Philomarchus, aut feicitus aut aliunde accersitus dici merito possit.*

B *Nec magis placet intrusus paulo post Cornicularius, nomine Nicolaus, qui ut S. Athenogenis accusator in scenam prodit. De Corniculariis agit Baronius in nota II ad XXI Augusti, locum eis tribuens, qui Nicolao isti non magnopere convenire videtur. Pedachthonis autem monasterium, seu locus quem aliqui archiepiscopis proprium fuisse volunt, an apud Sebasten vere extiterit, hic disquirere, operæ præteritum non est. Sociorum captivitas, absente magistro, hujus lamenta, occursum cervæ quæ ipsum deosculata sit, hujus mira benedictio, ultroneus Sancti ad præsidem accessus, secutaque inter hunc et Martyres colloquia, ea ratione nec concepta nec disposita sunt, ut pretii quidquam aut æstimationis toti isti historiæ adjungant.*

e adductis huc,

C *16 Sequuntur tormenta variis modis inflata, usque ad eandem sociorum omnium, qua peracta. subjiciuntur nonnulla, quæ attentiori observatione digna censui. Sanctus Martyr rogavit præsidem dicens, precor te, præses, jube me deduci ad monasterium et ibi consummari. Jussit autem præses sic. Tum Sanctus alacri animo ductus cantavit; Deus ultionum libere fecit. Ut autem appropinquavit monasterio, occurrit ei cerva, et deosculata est pedes ejus. Dixit ad eam Sanctus, privata es fratribus, ecce privaris etiam eo, qui te enutrivit. Deus universorum seculorum non permittat ut quis dominetur tui, neque semen tuum capiant venatores, sed semen tuum ferat sobolem in memoriam nostram, et consummetur in laudem Dei. Cerva autem fleus procidit ad pedes ejus: sed eam obsignans sanctus Martyr, dixit: vade in pace. Quam hæc apte et ad faciendam fidem ordinata sint, nemo non videt: audi porro quæ de eadem cerva inferius memorantur, his plane similia quæ ex elogio Menologi*

Basiliani retulimus: Cerva autem adest in commemoratione Sanctorum martyrum, adducens donum Deo hinnulum, et lecto Euangelio, appropinquat altari, spectantibus omnibus, et positis genibus suis orat, et relicto pullo revertitur in pace ad locum suum. Hinnulus porro consumitur in gloriam Dei et in honorem Sanctorum martyrum.

17 *Eandem venam sapit Sancti oratio his verbis ad Deum fusa: Da, Domine Deus, ut qui memoriam nostram peraget, indesinentem benedictionem consequatur. Omnibus etiam te per nos invocantibus, da gratiam, Domine, ut sive in errore inventi fuerint, sive in magna necessitate, vel in meticulouso judicio, vel in malis insomniis, et invocabunt nomen tuum Sanctum, Domine, in nomine servi tui, exhibe illis misericordiam tuam, Domine, et imple postulata ipsorum. Sic orante Sancto, facta est vox cælestis ad ipsum dicens; Gaude mi athletes Athenogenes, electe mi; hodie tecum eris in paradiso cum discipulis tuis. De gratia vero, quam a me postulasti, ecce dedi tibi petitiones tuas: quicumque rogaverit me in nomine tuo, et in quacumque domo memoria tui facta fuerit, liberabuntur ab omni afflictione et necessitate, et omnia peccata oblivioni tradentur. Vos electi mei eritis, præsidium omnium viduarum, et orphanorum alimentum; peregrinorum perflugium, pauperum dispensatio, infirmorum medici, malorum spirituum persecutores. Facta autem ad eum hac Domini voce, gladio percussus est, et sic spiritum Deo reddidit in nulla pace. . . Peragitur vero eorum memoria juxta ritum Romanum XVII Julii. Hæc Legendæ verba, ut a me redita latine sunt.*

paucis specimenibus;

18 *Ex iis autem Actorum specimenibus bene expensis, satis, opinor, evincitur, Legendam istam totam, drama esse artificiose exornatum, pluribusque suppositionis notis sic depictum, ut ad historiam repudiandam, nihil prorsus deesse videatur; quibus recte perpensis, nemo prudens, cordatus nemo in dubium revocare ausit, quin sola S. Basilii auctoritas pluris facienda sit, quam Actorum et elogiorum farrago incondite et fabulose digesta. Unde id postremum asserere non vereor, verum S. Athenogenem per ignem martyrrium consummasse, sive socios habuerit, sive secus; sive ipsi eodem sive alio mortis genere consumpti fuerint: an in ipsa urbe Sebastena, an inde unum procul, definiendum non suseipio; certe unicum dumtaxat fuisse, ex jam allegatis satis patere existimo. Atque hæc de ipso dicta suffieiant. Quod vero ad citatum supra annum 311 memorat Baronius de S. Athenogenis reliquiarum translatione, ex Actis non parum suspectis S. Gregorii Armeni, nihil obest propositæ a nobis opinioni, undecumque delatæ fuerint; de qua re agi poterit dum prædicta sancti istius Gregorii Legenda ad diem xxx Septembris ex professo examinabitur.*

abunde colligitur.

DE S. GENEROSO MARTYRE

TIBURE IN LATIO.

J. P. S.

Ex Martyrologio Romano.

XVII JUL.
Tibure colitur.

Martyr inelyta S. Generosa inter Scillitanos Africæ pugiles hoc die merito celebratissima est, tum veterum tum recentiorum Martyrologiorum unanimi consensu laudata; at Sanctum hunc Generosum, apud solos Tiburtinos illustrem, nusquam alibi licuit reperire, ut fatendum omnino sit, a solo Baronio Fastis Romanis inscriptum fuisse: non primæ editioni quam anno 1586 vulgavit Plantinus, sed posterioribus anno 1608, et grandiori, cui Annotationes adjunctæ sunt, anno 1613 recensis, ex iis quæ in se ante annum 1607, quo vivere desit, imprimi curaverat. Id se observasse, haud obscure innuit Castellanus, dum Sancti istius annuntiationem, in ipso Romani textu, necis hujusmodi ineludit [Tibure, sancti Generosi martyris.] Frustra conatus sum antiquiores tabulas invenire in quibus S. Generosi nomen consignaretur; neque vero alias adhibuit aut allegavit laudatus Baronius, præter eas quas Tiburtini suggesserant, ita paucis in suis Notationibus observans: De eo tabulæ ac vetera monumenta ecclesiæ Tiburtinæ quæ accepimus. Hujus venerandum corpus asservari sub majori altari ecclesiæ S. Laurentii ex iisdem didicimus.

solo nomine cognitus.

2 Baronium secutus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad hunc diem verbis paulo pluribus,

sed tantumdem significantibus de S. Generoso meminit: Generosus, Tibure in Sabinis martyrio coronatus, ibi habetur in honore, licet cujas fuerit, quoque tempore passus sit, incertum habeatur. Corpus illius in æde S. Laurentii (quæ cathedralis est) sub ara maxima, una cum corpore S. Severini monachi et confessoris pie asservatur: cujus natalis hac die ab ecclesia Tiburtina recolitur. Nihil magis explicat annotatio: Ejus meminit præter Baronium... Fulvius Cardulus presbyter ex Societate Jesu in suis notis et digressionibus in Passionem SS. martyrum Getulii et Sociorum. Nimirum paucula Carduli verba (ex pag. 121) cum Baronianis connectit Ferrarius, de suo adjiciens Tibure coronatum esse, quem forte ex Romanis cryptis verosimilius accessivisset. De ipsa Tiburtina notissima urbe (vulgo Tivoli) non est quod hic agam; longe illustriorem eam reddidere gloriosi fratres Martyres cum Symphorosa matre, quorum certamen die sequenti illustratur. De celebri ea olim civitate, seu gentili seu Christiana, fuse et eleganter descripta, citari potuit noster Cardulus, potius quam de rebus ad S. Generosum spectantibus, longa oblivione, dicamus ignorantia, haecenus sepultis.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

MAMMA, EMASIA, NAZARIO, MAXIMO, PAULO, TITIANA, NESIA, SIRIANA, EUTATO; ET FORTE JUSTINO ET NONNO.

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

XVII JUL.

Gloriosissimos Scillitanos Martyres, de quibus proxime actum est, non nisi collo quodammodo obtorto ex Hieronymianis apographis educi cum Florentinio observavimus, quos nihilominus asseruimus, Actis genuinis magis fidei quam corruptis codicibus, e quibus tamen duodena nomina colligi possunt: at certe tam confusa et contorta sunt omnia, ut quid amanuenses de reliquis voluerint, ferme divinandum sit. In re tam ancepiti nihil mihi superesse visum est, quam ut ceteros omnes, dispersos quodammodo Martyres in unam classem componerem ex vetustiori codice Epternacensi, aliis paulo minus infecto, nempe qui confusionis non

nihil tollat scribendo Emasiæ (codex Blumianus Inansiæ) pro in Asia; et pro Persyriæ codicis Lucensis, substituat cum Blumiano Sirianæ seu Syrianæ. Mammæ seu Mamas (sive virum indicet sive corrupte feminam) ab aliis in eo codice non separatur, quod mihi æque ac Florentinio præplacet. Addidi reliquis Justinum et Nonnum qui in codice Corbeiensi Marcello Mediolanensi perperam consociati videntur, et quidem Justinus aliis iterum ibidem inmixtus, de quo tamen alii codices neque de Nonno meminere. Meneolampum et Zosimum ejusdem codicis prætereundos censuimus. Detur nobis hic venia in exemplarium omnium depravatissimis lectionibus.

DE S. MARCELLO MARTYRE

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

In jam dictis Hieronymianorum turbatis hoc die tertibus nulla annuntiatio minus corrupta occurrit, quam hæc codicum fere omnium: In Mediolano, natalis S. Marcelli. Minus corrupta, inquam, nam integram dicere non ausim; est enim ita aliis Sanctis præsertim Scillitanis commixta, ut quasi studio interposita videntur. Et quidem in codicè Lucensi, Eternacensi et nonnullis minoribus solus Marcellus si-

gnatur, cui Corbeiensis Justinum et Nonnum socios nescio unde acciverit, a nobis hic recissos, quod plane suspicemur, perperam adjectos esse, aut saltem Mediolanenses dici non posse. Quid? Quod nec omnino inverisimile putemus, indicari hic Marcellinam, de qua etiam hoc die agitur, S. Ambrosii sororem, mutato, ut non semel in hoc laterculo fit, personæ genere, decurtataque appellatione; quamvis id certo asserere non audeamus.

DE S. HYACINTHO MARTYRE

AMASTRIDE IN PAPHLAGONIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sancti Martyris cultus, elogια, et Acta.

Amastris inclyta olim Paphlagoniæ civitas, de cujus origine, situ et episcopatu fusc actum est XXI Februarii in Commentario prævio ad Vitam S. Georgii episcopi Amastreni, primam lucis usuram et gloriosam martyrii palmam sancto Hyacinto dedit, sacrosque civis sui cineres postmodum religiose venerata est, uti in ipsis Actis huic Commentario subjungendis legimus. Ex sacris Græcorum monumentis patet, quam celebris quondam fuerit hujus Martyris cultus: nam Menologium a Genebrardo editum, Horologium, Epitome Menologii, Typicum S. Sabæ, Menæum Chiffletianum, aliaque Græcorum Synaxaria die xviii Julii annuam illius memoriam celebrant. Unde mirum est, Martyrem adeo illustrem a Menæis impressis et Maximo Cytherorum episcopo prætermitti. Transiit tamen ejus commemoratio in Menologium Slavo-Russicum, quod a prænobili Barone Sparwensfeldio latine versum eodem die sic eum annuntiat: S. Martyris Hyacinti Amastridensis, qui post multa tormenta et dentium effractiones moritur in carcere. Aliud vero Synaxarium Ruthenorum, a Georgio David Societatis nostræ missionario Moscux anno 1688 Latine versum, hæc eadem die sic habet: Sancti martyris Hyacinti in Volmastria. Puto legendum in Amastride; nisi forte hæc urbs ita Russice appelletur, quod ignoro.

2 Synaxarium, jussu Basilii Imperatoris collectum, proliziori S. Hyacinthum ornat elogio, quod post nostrum tomum I Julii Græce editum sic Latine reddo: Hyacinthus Christi martyr pius ortus parentibus, filius fuit Theoclitii et Neonillæ sub Heraclio episcopo Amastridis. Qui quidem nomen ab angelo accepit, ac triennis Christi invocatione puerum mortuum excitavit. Crescente vero per ætatem virtute, usque ad senectutem pervenit, cum interitum fecisset multa mira opera; videns ido-

lolas arborum superstitiose colentes (erat autem ulmus inanis et quasi exhausta) excidit eam. Comprehensus igitur ad principem et Amastrenæ urbis magistratum ductus fuit, illique vehementer verberato evulsi sunt dentes: etiam ligatus funibus extra urbem tractus, acutisque arundinibus punctus est. Postea in carcerem conjectus spiritum Deo tradidit. Reliquiæ illius collocatæ sunt in ipsa urbe, scatentes perpetuo medelis. Brevi hoc elogio quædam continentur, quæ in prolizioribus Actis non leguntur. In iis enim nomina parentum non exprimuntur. Nulla etiam fit mentio de Heraclio Amastreno episcopo, uti nec de miraculo, quod S. Hyacinthus triennis patrasse hic dicitur. Præterea arbor, quæ in hoc elogio vocatur ulmus inanis et quasi exhausta, in Actis nostris num. 4 nuncupatur lotus pulchra aspectu et grata frondium compositione luxurians.

3 Huic elogio ferme consonant Excerpta nostra Mss. ex Menæis Bibliothecæ Ambrosianæ, quæ matrem S. Martyris Theonilam, et episcopum Amastrenum vocant Heraclitum; principem vero Amastridis Canstricum. In fine autem adduntur sequentia: Λέγεται παράδοξον καθ' ἑλαστον χρόνον ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ συμβαίνειν αὐτῷ Ἰπὸ γῆν γὰρ ὄντος τοῦ τάφου, ἐν ᾧ τὸ τίμιον αὐτοῦ ἀπὸκειται λείψανον, ὑμνοδίας παρὰ τῶν συνελθόντων καὶ δέησης γυνομένης, ἀναδίδεται χοῦς, ὅνπερ ὁ ἐπίσκοπος ἐν τινὶ σκεύει δεχόμενος ἱερῶ τοῖς συνελθούσιν διανέμει εἰς ψυχῶν καὶ σωμάτων θεραπείαν καὶ ἴασιν. Id est: Dicitur singulis annis in illius commemoratione mira res per ipsum evenire: nam infra terram existente tumulo, in quo venerandæ illius jacet reliquiæ, dum ab iis, qui convenerunt, hymni et preces canuntur, egeritur pulvis, quem episcopus in sacro quodam vase suscipiens distribuit advenis ad animarum ac corporum medelam ac sanationem.

Ejusdem

alisque Mss. Græcorum Menologiis,

AUCTORE
G. C.

Ejusdem miraculi meminerunt Acta nostra num. 20. Posteriori huic elogio seu Vitæ compendio simile admodum est supplementum Ms. ad Menira excusa ex Synacario Sirmondi et Ms. Chiffletii collectum, in quo episcopus Amastridis appellatur Heraclides, et præfectus ejusdem urbis Canstridius. Præter alias quasdam levioris momenti discrepantia ista elogio præmittuntur hi duo versiculi:

Ὡς ὀσφράδιον Ἰακίνθινον, Ἀόγε,
δέξαι τὸν Ἰάκινθον αὐτῷ καλᾶρυφ.

Ut gratum odorem floris hyacinthi, tuum
Sic, Christe, in ipsa arundine Hyacinthum
accipe.

Satis manifesta hic est allusio ad nomen Sancti et florem hyacinthum. Dum autem de calamo vel arundine fit mentio, arbitratur significari scapum seu caulem floris hyacinthini, et poetam Græcum voluisse alludere ad supplicium acutarum arundinum, quibus idololatræ S. Martyrem pupugerunt.

et Martyrologio
Romano ostenditur.

4 Quamvis in præcedentibus Græcorum Fastis hic S. Martyr die xviii Julii referatur, tamen in Menologio, quod ex Bibliotheca et interpretatione Cardinalis Sirleti vulgavit Canisius tom. II Antiquæ lectionis, sic legitur xvii Julii: Eodem die S. Martyris Hyacinthi apud Amastridem. Hic ad Castrisium præsidem et Amastridis urbis magistratus cum ductus esset Christianam fidem professus verberatur vehementer, evulsisque dentibus per mediam urbem funibus trahitur, et acutis calamis vulneratur; postea conjectus in carcerem, Deo ipsi Spiritum commendavit. Ex hoc Menologio haud dubie transiit in Martyrologium Romanum, quod hac die sic habet: Amastride in Paphlagonia sancti

Hyacinthi martyris, qui sub Bastritio præside multa passus, quievit in carcere. Ad hæc Martyrologii Romani verba notat Baronius, quod de eo agant etiam Græci hac die in Menologio, ubi et ejus passio describitur. Id autem intelligendum videtur de Menologio Sirletiano, eum superius citata Græcorum monumenta, et Additiones Usuardinæ secunda ac tertia vice a Molano editæ illum die xviii Julii consignent. Nihilominus nos Romanum Martyrologium secuti, hac die eum collocavimus. Nunc de ipsius Actis pauca præfabimur.

5. Nicetas cognomento Paphlago, qui post medium sæculi noni vixit, in laudem S. Hyacinthi martyris Amastreni orationem panegyricam composuit, in qua quidem gesta fortissimi athleteæ rhetorica facundia exornat, sed nullam vitæ aut Passionis epocham indicat. Posset ea utrumque colligi ex elogiis supra relatis, si de episcopi vel præfecti Amastreni, illic memorati, ætate constaret. Sed cum eam hactenus frustra quasiverim, nihil certi statuere possum, nisi quis me felicior illam alicunde eruerit. Castellanus quidem in suo Martyrologio Universali Martyrem nostrum hac die annuntians notat in margine sæculum iv. Sed eum nullum suæ assertionis argumentum asserat, et in hujusmodi epochis figendis non raro hallucinetur, ei sine testibus pronuntianti fidere non ausim. Quare martyrii tempus cogor indeterminatum relinquere, donec quis, ut dixi, illud ex antiquis monumentis probatum ostenderit. Nihil jam superesse video, nisi ut orationem panegyricam, a Niceta Paphlagone Græce conscriptam, et a F. Francisco Combefisio Dominicano ex Ms. codice Cardinalis Mazarini una cum interpretatione Latine Parisiis anno 1666 editam, hic de novo prælo subjiciamus.

De Actorum
scriptor. et
martyrii tem-
pore dixerit.

LAUDATIO

AUCTORE NICETA PAPHLAGONE.

Ex editione Combefisii.

CAPUT I. Prologus, Sancti patria, adhortatio ad suos populares, ut idololatriam deserant.

Orator ad lapidem hyacinthinum alludens.

Sane decebat, cum multi iique pretiosi lapides in Dei habitaculum in Spiritu coædificentur, atque in eo celebri gloria habeantur (talibus enim intelligens vivensque Dei civitas ipsa perfecta construitur atque conflatur) sacrum pariter divinumque Hyacinthum una assumi; tantum scilicet spiritalibus sanctitatis gratiis lætisque fulgoribus, cunctorum fere Sanctorum palam splendor vincentem, illisque præmicantem, quantum et gratius omnibus nomen obtinuit. Omni enim virtutum genere ab infantia Vir summe admirandus, proventus, cunctisque divinis Spiritus gratiis confertus, alta senectute claro illustrique Deo martyrio reddito, quam maxime splendido præconio donatur.

de Sancti nomine et festo præfatur.

2 Itaque nos etiam dignum laude Dei famulum laudibus prosequamur: Virum scilicet Deo dignum, digne prorsus beatificandum Hyacinthum; spiritalem pretiosumque Dei lapidem;

Ἐπρεπεν ἄρα, πολλῶν καὶ τιμίων λίθων εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ πνεύματι συνοικοδομουμένων, καὶ ἐν αὐτῷ δοξαζομένων· καὶ γὰρ τοῖς τοιούτοις ἡ νοερά τοῦ Χριστοῦ πόλις καὶ ζῶσα καταρτίζεται καὶ συγκροτεῖται, καὶ τὸν ἱερόν τε καὶ θεῖον Ἰακίνθον συμπαραλήφεται τοσοῦτον τῆς νοητῆς τῆς ἀγιότητος χάρισι καὶ ἀγλαίαις τῶν ὄλων χεδόν ἁγίων σαφῶς ὑπεραστράπτουσα, ὅσω καὶ χαριεστέρως ἀπάντων τετύχηκε προσηγορίας· παντοίας γὰρ νηπιόθεν ὁ θαυμασιώτατος ἀναγόμενος ἀρεταῖς· πᾶσι δὲ θείοις τοῦ Πνεύματος συγκροτούμενος χάρισμασιν· ἐν πολιᾷ δὲ βαθεῖα λαμπρὸν καὶ περιφανές τὸ μαρτύριον ἀποδοὺς τῷ Θεῷ, λαμπρᾷ ὅτι μάλιστα καὶ τῆς ἀναρρήσεως καταξιούται.

2 Τοιγαροῦν ἐπαινέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἀξιόπαινον τοῦ Θεοῦ παῖδα τὸν ἀξιόθεον, τὸν ἀξιόμακρυστον Ἰακίνθον; τὸν νοητὸν, καὶ τιμιον τοῦ Θεοῦ λίθον, τὸν ἐμψυχον, τὸν ζῶντα, τὸν νοερόν, τὸν

F

Α τὸν οὐρανὸν τοῦ Πνεύματος φρονήματι οἷα λαμ-
πρῶ καὶ οὐρανόβαρεϊ χρώματι κατακύρως οὕτω
χρῶνόμενον καὶ κλειζόμενον, ὡς μέρος καὶ αὐ-
τὸν του στεφάνου τῆς δόξης του τῷ Παμβασιλεῖ
πλακέντος ἀναδείκνυσθαι. Τοῦτον σήμερον κατα-
τὴν ἐπίσημον αὐτοῦ καὶ ἱερὰν μνημοσύνην, εἰς ὑμνη-
σιν ταῖς ἐκκλησίαις προτιθέμενον τοῖς τῶν λόγων
ἄνωθεν, κατα δύναμιν καὶ ἡμεῖς ἀναδησώμεθα·
καὶ τῶν μαρτυρικῶν ἀγώνων γνησίως αὐτὸν μακα-
ρίσαντες, καὶ τῶν τῆς μάρτυρίας ἐπάθλων διὰ
ταῦτα κοινωνήσαντες, αὐτῷ τε χρέως χαριέστα-
τον ἀποδώσομεν, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τὴν
ὀφουλομένην προσοίσομεν οἰκοδομήν.

3 Ἐκείνω πατρίς μὲν, ἡ ἄνω Σιών, ἡ λαμπρὰ
πάντων ἁγίων νοερά τε μητρόπολις καὶ πιστή·
πατὴρ δὲ ἀληθής, ὁ Θεὸς· μήτηρ δὲ, ἡ χάρις τοῦ
Πνεύματος· ἡ τοσοῦτον δι' ὕδατος ἀναγεννώμενον
ἄνωθεν ἐνδύσα, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ φυσι-
κὴν εἰς υπερφυῆ μορφήν μεταποιούσα καὶ
εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας Θεοῦ, καὶ εἰς μέ-
τρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος προάγουσα
Χριστοῦ, δοκιμώτατον ἐπὶ τέλει Μάρτυρα τοῦτον,
καὶ ἀξιολογώτατον Κυρίῳ περιστήσιν ἀθλητὴν.
Ἄλλ' οὐδ' ἡ κάτω πατρίς ἄσημος· οὐδ' ἀνόνομοι
B καὶ ἀγενεῖς τῷ Υακίνθῳ τοκαῖς. Ἀμάστρα δὲ τοῦ-
τον ἐνφύσασα καὶ τιθηνήσασα, καὶ ὑπὸ γονεῦσιν
ἐπισήμοις τε τοῦτον ἀναθρεψάμενη καὶ πιστοῖς,
ἔλαθε τὸν αὐτῆς προβαλλομένη πολιούχον καὶ
πολιστὴν.

4 Ἀμάστρα, ὁ τῆς Παφλαγονίας μᾶλλον δὲ
τῆς οἰκουμένης ὀλίγου δεῖν, ὀφθαλμός, εἰς ἣν οἶτε
τὸ βόρειον του Εὐξείνου μέρος περιτοκοῦντες Σκύ-
θαι, καὶ οἱ πρὸς νότον δὲ κείμενοι, ὡσπερ εἰς
τι κοινὸν συντρέχοντες ἐμπόριον, τὰ παρ' ἑαυ-
τῶν τε συνεισφέρουσι, καὶ τῶν παρ' αὐτῆς ἀντι-
λαμβάνουσι πόλις, ἐώας τε πάσης λήξεως καὶ
ἐπερίου μεταξὺ κειμένη· οὐδενὶ μὲν τῶν ἀπὸ γῆς
ἢ θαλάσσης ἀγωγίμων σπανίζεται· πᾶσι δὲ τοῖς
ἐπιτηδεύουσιν ἀφελῶς εὐθηνουμένη, οἰκοδομήμασι
τε λαμπροῖς καὶ τείχεσι καρτεροῖς· ναὶ δὲ καὶ λι-
μέσι καλοῖς, καὶ οἰκήτορσιν ἄνωθεν περιφανε-
στάτοις κεκρημένῃ, ἐνὶ τούτῳ, τῇ εἰς τὸν Θεὸν
εὐσεβείᾳ, μικρῶ πάντων ἀνθρώπων ἡλαττοῦτο.
Καὶ σκοπεῖτε τὸ τῆς ἐκείνων ἀγνωσίας ἢ
δουσιδαυμονίας βλάθος· οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώπων, ἢ
ζῶων τινῶν ὁμοιώματι τὴν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ
δοξάν ἐναλλάξαντες, ὡσπερ Ἑλλήνων καὶ Αἰγυπτίων
οἱ πλείους, τὸ σέβας τοῖς δαίμοσιν ἀφοσιῶντο,
C δένδρῳ δὲ τινὶ τῶν παρ' αὐτοῖς, λωτῷ μὲν κα-
λουμένῳ, ὠραίῳ δὲ τὴν θεαν, ὡς εἰκὸς, καὶ
εὐθαλῆ τὴν κατασκευὴν προχόντες, καὶ τὸν ἀνό-
ητον νοῦν ἀμέτρως καταθελχθέντες, καὶ ἠττηθέντες
τῆς αὐτοῦ καλλονῆς, τοῦτο Θεὸν νενομήκασιν·
ἱερεῦσι τε καὶ θυσίαις ἐξιλιάσκεσθαι ᾔοντο δεῖν.

ὁ Οὕτως αὐτῶν ἡ ἀναίσθησις κατευμεγεθοῦσα,
τῷ ἀναισθητῷ κατεδουλοῦτο ζύλω· ἔργον καὶ
τοῦτο τῆς ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου χειρὸς· ὅς
ἐπειδὴ τῆς μιᾶς ἀληθείας καὶ μόνης συμπαρα-
κινήθηεν παρεσκεύαζεν, μυρίαίς λοιπὸν ἀπά-
ταις, καὶ δεισιδαυμονίαις πολυτροπωτάταις ἐλυ-
μαίνετο. Ἡ μὲν οὖν εἰρημένη πόλις ἐκ τινος
θεοβλαθείας πατροπαράδοτου, καὶ ἀτόπου προλή-
ψεως ζυλολατροῦσα, τῆς ἀληθινῆς οὕτω διημάρ-
τανε θεογνωσίας, οὐκ ἔμελλε δὲ ἄρα ὑπὸ τῆς τοῦ
Χριστοῦ προνοίας παράμελητήσεσθαι, οὐδ' εἰς
τέλος αὐτῷ παραραθήσεσθαι· τὸ τίμιον δὲ τοῦτο,
καὶ θεόφυτον εὐκαίρως ἐξάνιχοι φυτὸν·
φυτὸν ζωῆς ἁγίας, καὶ ψυχῆς τελείας καὶ
ἀληθείας Θεοῦ πλήρες, κατα τοῦ τῆς πλάνης
ἀνίσταται φυτοῦ.

animatum, viventem, intelligentem, caelesti
Spiritus sensu, velut claro caestique colore
sature adeo imbutum ac collustratum, ut et ipse
coronae gloriae, summi omnium regis plexae ca-
piti, pars eniteat. Hunc hodie, annua ejus sacra-
que memoria, in laudis argumentum ecclesiis
propositum, sermonum floribus, quoad per facul-
tatem licuerit, nos quoque coronemus; quodque
martyrii sincere agones desudarit, beatum
praedicantes, martyriique inde praemiis commu-
nicantes, cum illi lepidissimum reddemus de-
bitum, tum Dei Ecclesiae debitam nihilominus
aedificationem, grato munere offeremus.

3 Illi patria quidem superna Sion, clara
Sanctorum omnium mentiumque metropolis ac
fidelis; verus autem pater, Deus: mater vero,
gratia Spiritus; quae sic per aquam denuo
(seu mavis, superne) regeneratum subierit in-
fuderitque naturalem in eo formam in eximiam,
ac, quam pro naturae rationibus nobiliorem de-
mutans ad Deique veritatis agnitionem ac men-
suram staturae plenitudinis Christi provchens, ut
probatissimum tandem Martyrem, ac spectatissi-
mum Domino Athletam reddiderit. At ne terrena
quidem patria ignobilis; nec obscuri exque plebis
E face Hyacintho parentes extitere: quin Amastris
eum sustulit et educavit, clarisque ac nobilibus fi-
delibusque parentibus alens, nesciens pene patronum
suum auctoremque ac principem protulit.

4 Amastris nimirum, Paphlagoniae (quin potius
orbis fere totius) ocellus; ad quam circumvicini
Scythae tum qui Borealem maris Euxini plagam
habitant tum qui ad Austrum positi sunt, velut
ad commune concurrentes emporium, tum suas
ipsi iuferunt merces, tum ab ea recipiunt: Urbs
scilicet media fere Orientis omnis dittonis Occi-
dentisque constituta; nullius terra aut mari
conmeatus penuria laborans, cunctisque oppor-
tunis affluenter abundans; splendidisque aedificiis,
civibusque olim illustrissimis usa, uno hoc (pietate
scilicet in Deum ac religione) mortalibus prope-
modum omnibus inferior erat. Nam, quae so,
illorum ignorantiae seu superstitionis altitudinem,
quanta foret, attendite: Non enim in hominum
aliquorumve animalium similitudinem incorrupti-
bilis Dei gloriam commutaverant; qua ratione
Graecorum plures ac Aegyptiorum, daemionibus
cultum adhibebant: sed cuidam arbori, apud eos
F lotus a nuncupatae, pulchrae aspectu, ut par est,
grataque frondium compositione eluxurianti ani-
mum attendentes, supraque modum insipienti
illecti animo, atque ejus victi pulchritudine,
Deum ipsam vocitantes, sacerdotibus ministris
hostiarumque religione placandam decreverant.

5 Sic nimirum tamque immane auctus stupor
sensusque omnis absentia, omnis sensus luce ca-
renti arbori ipsos addicebat. Id vero etiam illius
manus opus, qui a principio homicida est. Is nempe
quod a veritate, quae una solaque est, pariter sece-
dere ac moveri praestiterat, innumeris deinceps er-
roribus diversissimique generis superstitionibus no-
xam inferebat. Quam itaque dicebam, civitas, dira
quadam adverso Numine stoliditate, majorum
traditione accepta, absurdaque inolito vulgi
errore opinione, cultum arbori adhibens, a vera
Dei cognitione ac fide eum in modum aberrabat.
Non tamen futurum erat ut eam Christi provi-
dentia negligeret, vel in finem contemneret. Quin
nobilem haec Deoque satam opportune producit
stirpem. Nempe stirpem vitae sanctae, perfectique
animi ac Dei veritatis plenam, adversus erroris
stirpem exsuscitat.

AUCTOR
NICOLA
PAPHLAGONE.

Patria S. Ilya
civitas fuit Ama-
stris.

opulenta Pa-
phlagoniae civi-
tas.

F a

quae insano er-
rore arborem
pro Deo colebat.

AUCTORE
NICETA
PAPULAGONE.
*Omissis aliis,
quæ S. Hyacin-
thus ante sen-
nium gessit,
b*

c

B

refertur illius
oratio.

C

in qua cives
Amastrenos va-
rius argumentis.
d

6 Sancti igitur Hyacinti ipsam primo quasi germine editionem, ei scilicet ab infantia omnipotentis Spiritus afflatum comitem ac operationem, mirabiliumque operum exhibitionem *b* (novit enim Sapientia ex ipsa vulva qui illius necessarii sint sanctificare; ac quos suis agiles munitis fore præscivit ac industrios, liberoque animi nutu ac voluntate virtutem electuros, mox ac prima formatione in rerum naturam subierint, eorum certis quibusdam indicis quandoque futuram gloriam designare ac claritatem) hæc, velut quæ non humanæ voluntatis, sed Dei liquido opera existant, illis referenda relinquemus *c*, quibus animo constitutum, ut ejus rerum texant historiam: Quod vero non solum divinæ gratiæ, sed et victricis palam Athletæ animi voluntatis fructus est, illiusque dignum fidei opus, hoc mihi visum ut laudibus celebrem, admirandisque sacri Martyris fortis animi gestis factisque Martyrum amantes animos mentesque laute excipiam. Quod enim prima alteraque ætate, ac deinceps omni pietate ac justitiæ operibus peracta, Vir beatus ad seniles jam annos evaserat; quanto ille longa ætate

7 Viri cives, aiebat, quotquot estis, quibus sanæ aliquid rationis inest. Rogo vos, recto iudicio ac consulto animo, his, quæ a vobis geruntur, mentem attendite. Scitote quæso ac intelligite, quem colatis, cuive, ut Deo, venerationem adhibeatis. Etenim arbor hæc, ut et reliquum stirpium genus atque arborum, præstantioris quidem naturæ est quam corpora inanima, ea scilicet ratione quod nutriendi facultate atque angendi prædita est: deterior vero cunctis animantibus, quod omni sensu omnisque gradiendi motus expers est. Uti sane etiam, brute quæque animantes, qua sensus motuquo prædita sunt, stirpibus plantisque probatæ nobiliores, ipsæ, quod ratione deficiuntur, homine natura existunt inferiores. Non enim ejusdem generis est quicquid in rebus creatum est, eodemque ac pari ordine, creatrice Sapientia cuncta constituta sunt, sed concinnissima omnia serie aliaque aliis coheræntia, ab eo quod præstantius est, ad id quod deterius est; atque ab eo quod simile ac deiforme, ad id quod procul a Deo ac dissimile, producta illi creatio est; ne immediate extremis operibus, sed pluribus mediis interjectis, convenientem providentiam curamque adhibere intelligatur; hisque adeo qui ab inferioribus ad ipsam per contemplationem velut assurgere, quasi gradus quosdam substernere, ascensionisque in Deum dirigere.

8 Quamobrem ante omnem creaturam, in aspectum cadentem, increato universorum auctore, divinæ mentes *d* in rerum naturam productæ sunt: mentes scilicet incorporeæ, deiformes, luciformes, ut sic liceat loqui, virtutis partibus cum intemporaliter producente similitudinem nactæ ac necessitudinem secunda a mente origine, ratio conditur ac procreatur, ipsa hominis essentia comes fabricata: quæ quidem ejus qui formavit imaginem quamdam ac similitudinem ipsa reti-

6 Τὴν μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς Ἰακίνθου τοῦ ἀγίου D
βλάστην, ἣτοι τὴν νηπιόθεν αὐτῷ παρεπο-
μένῃ τοῦ πανσθενοῦς Πνεύματος ἐνέργειαν, καὶ
τῶν θαυμασίων τὴν ἐπιδείξιν· οἶδεν γὰρ ἡ
Σοφία ἀπὸ μητρὸς αὐτῆς ἀγαθῆν τούτῳ οἰ-
κείου καὶ οὐς πρόεγνω δεξιότης αὐτῆ χρηματι-
ζόντας, καὶ γνώμης ἐχουσιότητι τὸ βέλτιον
αἰρετίσοντας, τούτοις ἅμα τῇ πρώτῃ συνεισέναι
πλάσει, καὶ τεκμηρίοις τισὶν ἔστιν ὅτι τὴν μέλλουσαν
παροσημαίνειν δοξάν· ταῦτα μὲν, ὡς οὐκ ἐν-
θρωπίνης προαιρέσεως, Θεοῦ δὲ καθαρῶς ἔργα
καθεστῶτα, τοῖς ἱστορεῖν ἐθέλουσι παρήσομεν· ὁ
δὲ, οὐκέτι μόνῃς τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ τῆς
ἀθλοφορικῆς ὁμολογουμένως προθέσεως καρπός, καὶ
ἔργον τῆς ἐκείνου πίστεως ἄξιον, τοῦτό μοι δο-
κοῦν, ἐπαινετέον εἶναι, καὶ ταῖς θαυμασίαις τοῦ
ἱεροῦ Μάρτυρος ἀνδραγαθίαις, τὰς φιλομαρτυ-
ρας διανοίας καὶ ψυχῆς ἐστιᾶν. Ἐπεὶ γὰρ τὴν
πρώτην τε καὶ δευτέραν ἡλικίαν, καὶ καθῆξῆς ὁ
Μακάριος ἐν εὐσεβείᾳ τε πάσῃ καὶ ἔργοις
τετελεχώς δικαιοσύνης, εἰς πρεσβυτικὴν ἤδη
μεθῆλικίωσιν κατήνησεν, ὅσω μὲν αὐτὸς τῷ
μακρῷ χρόνῳ πρὸς πᾶσαν Θεοῦ πίστιν κατορ-
θοῦτο καὶ ἀρετὴν, τοσούτῳ μᾶλλον οἱ παρα-
νομώτατοι τῆς πόλεως κατα τοὺς πολλὰ ἀπειθεῖς, E
τῷ εἰρημένῳ ἐμοιχῶντο ζῆλῳ· καὶ αὐτοὶ μὲν
ὡς Θεῷ, τούτῳ τὰς λατρείας ἐκτόπω; θυσιά-
ζοντες ἀνέφερον αὐτὸς δὲ, τῷ ζῆλῳ τῆς εὐ-
σεβείας πυρπολούμενος, καὶ καθ' ἐκαστὴν,
ὡς εἰπεῖν, αὐτοῖς προσίων, παρηγγύα καὶ πα-
ρήγγελλεν.

7 Ἄνδρες πολῖται, λέγων, ὅσοις ἔμφρων
ἐνέστακται λογισμός, δεῖμαι ὑμῶν ὀρθῆ κρίσει
καὶ διακονίᾳ λελογισμένη κεκρημένοι, τοῖς ὑπὸ
ὑμῶν πραττομένοις ἐπιστήσατε τὸν νοῦν· γινώτε δὴ
καὶ σύνετε τίνι λατρεύετε· καὶ τίνι τὸ σέβας,
ὡς Θεῷ, προσαναφέρετε· τὸ ζῆλον γὰρ
τοῦτο, κατὰ καὶ τὰ λοιπὰ δένδρα πάντα,
τῶν μὲν ἀφυγῶν σωμάτων καλλιονός ἐστι φύ-
σεως, καθ' ὃ θρησκευτικῆς ὕλης καὶ αὐξήτικης
δυνάμεως εὐμοιρεῖ· χειρὸν δὲ ζῶων πάντων,
ὅτι πάσης αἰσθήσεως καὶ πάσης μεταβατικῆς
κινήσεως ἀμοιρεῖ ὥσπερ δὴ καὶ τῶν ἀλόγων
ἕκαστα ζῶων, τῷ μὲν αἰσθήσεως, ἡ κινήσεως
μετέχειν, τῶν φυτῶν τελειότερα δεικνύμενα· τῷ
ἄμοιρα δὲ λόγου καθεστάναι, τοῦ ἀνθρώπου κατα
φύσιν χρηματίζει χεῖρω· καὶ γὰρ οὐχ' ὀμοιει-
δῆς ἡ κτίσις, οὐδ' ὀμοταγῶς τὰ πάντα τῇ F
δημιουργῷ σοφίᾳ διατέτακται· ἀλλ' ἐν παν-
αρμονίᾳ τὰ πάντα συστοιχία καὶ ἀκολουθία,
ἀπὸ τοῦ βελτιονός ἐπὶ τὸ ἥσσον, καὶ ἀπὸ
τοῦ ὁμοίου καὶ θεοειδοῦς, ἐπὶ τὸ πόρρω Θεοῦ καὶ
ἀνόμοιον πράγει τὴν δημιουργίαν· ὡς ἂν μὴ
ἀμέσως τοῖς τῶν ἔργων ἐχάτοις, διὰ πολλῶν
δὲ τῶν ἐν μέσῳ θεωρηθῆ, τὰς πρόπουσας προ-
νοίας ἐπιβάλλουσα· τοῖς κάτωθεν δὲ πρὸς
αὐτοῦ ἀνιέναι τὴν σοφίαν διὰ θεωρίας βουλο-
μένοις, διὰ τινὰς ἀναβαθμούς προὑποβάλλ-
ουσα, καὶ τούτοις τὰς πρὸς Θεὸν ἀναβάσεις
κατευθύνουσα.

8 Διὰ τοῦτο πρῶτοι μὲν ἀπάσης τῆς ὄρα-
τῆς κτίσεως ὑπὸ τῆς ἀκτίστου τῶν ὄλων αἰ-
τίας, οἱ θεοὶ νόες εἰς τὸ εἶναι καταβέβληνται· ἐν
νόες ἀσώματοι, θεοειδεῖς, φωτοειδεῖς, ἐν
ἀρετῇ πρὸς τὸν ἀχρόνως αὐτοῦς ὑφιστάμενα τὴν
ὁμοιότητα κερτημένοι καὶ οἰκείωσιν· μετὰ τὸν
νοῦν δημιουργεῖται λόγος, τῆ του ἀνθρώπου συγ-
κατασκευαζόμενος οὐσία· σώζων μὲν καὶ αὐ-
τὸς εἰκόνα τινὰ καὶ ὁμοίωσιν τοῦ πλάσαντος,
ἦτον δὲ, ἡ κατὰ τὴν τῶν νόων ἰδέαν, δια-
τῶν

α τὴν τοῦ χείρονος μετοχὴν· ματὰ τὸν λόγον δὲ, αἰσθησις, ἢ τῶν ἀλόγων ζῶων τὸ ἰδιαιτάτον, ὡς περ ἐστὶ τῶν λογικῶν ὁ λόγος· ματὰ τὴν αἰσθησιν δὲ, ἢ ἀπλή ἢ φυτικὴ τέτακται ζῶή, πάσης ὑφαιμένη τῆς κτίσεως· μόνης δὲ τῆς ἀψύχου πάντη καὶ ὑλικῆς, ὃν εἰπόντες προέφημεν πρόπον, καθυπερτέρουσα.

9 Εἰ οὖν οὔτ' αἰσθησιν, οὔτε λόγον, οὔτε δὲ νοῦν, τὰ τῶν ποιημάτων κάλλιστα, τιμητέον ὡς θεοῦς· ποιήματα γάρ, καὶ πάντα πρὸς ἑαυτὸν ἰδίαν ὁ τῶν πάντων παραγωγὸς κατασκευάσατο, πῶς τὰ μακρῶ τὴν φύσιν ἐκείνων ἀτιμότερα νομισθεῖσαν θεοί; πῶς δὲ τὸν λωτὸν τουτοῦ, γῆς ὄντα καρπὸν, καὶ ἐφ' ἐνὸς μὲν ἐξριζωμένον τόπου, ἀνέμοις δὲ πᾶσι δονούμενον, πυρὶ τε καὶ σιδήρῳ κατὰ φύσιν ὑποκείμενον· πῶς τοῦτον Θεόν, ὧ ἄνδρες, οὐ φοβήσεσθε καλεῖν, θυσίας τε καὶ σπονδαῖς τὴν ἀνάσθητον φύσιν οὐκ αἰχυνέσθε τιμῶν; εἰ γὰρ Θεὸς τοῦτο, καὶ πᾶν ἄρα ἅλσος Θεὸς ἂν εἴη· πάντα γὰρ ἐστὶ φύσεως μιᾶς· ζύλα γάρ· εἰ δὲ τὰ ζύλα θεοί, πῶς ταῦτα ταῖς ἀξίαις ἐκλιόποντες, καὶ τῷ πυρὶ τροφὴν ὑποβάλλοντες, οὐ κινδυνεύετε θεομαχεῖν; πολλῆς τοῦτο γέμει ἀλογίας, ὑπερβαλλούσης ἀνασθησίας βραχεῖ καὶ ὑποσάθρῳ ζύλῳ, καὶ ἀνοήτῳ πάντα προσανέχριν τε καὶ λατρεύειν ὡς Θεῶ· εἰ γὰρ οἱ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν, καὶ τὸν ἥλιον, σελήνην τε καὶ ἀστέρων τινὰς θεοποίησαντες, τὰ τε λοιπὰ στοιχεῖα, καὶ αὐτὸ σεβάζομενοι τὸ πῦρ, ἐνδικον ἀπειλήφασιν τὴν ὀργήν, ὅτι οὐχ ὡς Θεόν ἐδόξασαν ἢ ἠυχαρίστησαν τὸν τῶν ἀπάντων παραγωγέα τε καὶ συνοχέα, ἀλλὰ, τοῖς αὐτῶν λογισμοῖς ματαιωθέντες, ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρά τὸν κτίσαντα· πολλῶ μᾶλλον ὑμεῖς, οἱ τὸν τῆς κτίσεως ὅλης φυτουργὸν ἀφέντες, καὶ τῷ χαμηλῶ τούτῳ φυτῷ τὸ φοβερόν ὄνομα τῶν Θεῶ καταψευδόμενοι, δικαίαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλκετε τοῦ καταφρονουμένου τὴν ἀπειλήν.

10 Εἰ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, ὧ ἄνδρες πολῖται, εἰ τι μέλει τῆς οἰκειᾶς σωτηρίας ὑμῖν, τὸ μὲν δένδρον τοῦτο ἐκκόψατε, καὶ εἰς πῦρ βάλλετε, ὅτι μὴ εἰς ἄλλο τι μὲν χρησιμεῖν ὑμῖν· αὐτοὶ δὲ πᾶσαν τῶν ὀρωμένων τὴν κτίσιν ταῖς διανοαῖς ὑπερβαίνοντες, πᾶσαν ἡμῶν ἕνεκεν γεγεννημένην εἰδότες, καὶ χεῖρω τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν οὔσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ποιήσιν τῶν νοερῶν καὶ ἀγίων ἀφέντες οὐσιῶν· μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν χειροκωγούμενοι πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ὄντως ὄντος καὶ εὐθυνώμεθα Θεοῦ· ὁ μόνος ὢν αἰεὶ, καὶ αἰεὶ τὸν μονογενῆ Λόγον ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἀπαυγάζων, ὡς περ ὁ ἥλιος τὸ φῶς, καὶ αἰεὶ Πνεῦμα ἅγιον σύμφυτον, τοῦ οἰκείου στόματος ἀμερίστως προϊέμενος. Οὗτος τῷ Λόγῳ μὲν αὐτοῦ ἐστερέωσεν τοὺς οὐρανοὺς, τῷ Πνεύματι δὲ, πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ κτιζομένων καταρτίζειται. Οὗτος τὸν ἀνθρώπον πρῶτον κατ' εἰκόνα ἰδίαν ποιήσας καὶ ὁμοίωσιν, καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ θετικῶς, καὶ ἐντολὴν δεδωκώς, ἐπειδὴ τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς φθορὰν κατακέρριται καὶ θάνατον, οὐκ εἰς τέλος αὐτὸν ὑπερείδεν ἀπολλύμενον, ἀλλὰ λόγῳ καὶ νόμῳ καὶ προφηταῖς προπαυδαγωγίαις, ὑστερον καὶ αὐτὸν ἔδωκεν τὸν Υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐξ ἀπειρογάμου κόρης γεννώμενον, ἀνθρωπιζόμενον, βαπτίζόμενον, πειραζόμενον, σταυρούμενον, θανατούμενον, τριήμερον ἀνιστάμενον, πρὸς οὐρανοὺς ἀναλαμβανόμενον· καὶ αὐθις ἐκείθεν ἦξειν προσδεχόμενον, καὶ σύμπαν τὸ πλάσμα

Julii Tomus IV.

neat; longe tamen quam pro mentium ratione inferiorem, ob ejus commercium quod deterius est. Post rationem autem, sensus, brutarum animalium peculiarissimum munus atque dos, uti ratio, eorum, qui illa praediti sunt. A sensu sequitur vita simplex, nempe vegetabilis, infimo omnis creaturae gradu; sic nimirum ut soli prorsus inanimae terrenaeque, ad eum quem superius dicebamus modum, praecellat.

9 Cum igitur nec sensum nec rationem, ut neque mentem, creatorum pulcherrima, ut deos colere liceat: quippe creaturas, ac quae omnia universorum productur in suam gloriam fabricatus sit, quinam fiat, ut quae his longe natura ignobiliora sunt, dii existimentur? Quomodo autem lotum hanc, terrae scilicet germen, atque uno quidem radicatum loco, omni vero ventorum flatui expositam, ignique ac ferro natura obnoxiam, quomodo, inquam, eam Deum vocare, o viri, non perhorrescitis; nec vos pudet victimis ac libamentis omni destitutam sensu naturam venerari? Haec enim si Deus est, erit profecto et saltus omnis Deus: cuncta enim unius naturae sunt; arbores scilicet ac ligna. Quod si arbores dii sunt, quomodo securibus excidentes ignique pabulum subjicientes, non impietatis, et ut Dei adversarii audiat, aleam subitis? Res stultitiae plena; profusi stuporis, exiguae fragilique arbori ac prorsus inutili attendere animum, et ut Deo cultum illi adhibere. Si enim qui caelum ipsum, solemque et lunam ac stellarum quasdam seu siderum deitate donarunt; reliquaque elementa ac ignem ipsum venerantes, justam iram receperunt, quod non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ejus cultu impensi qui omnia produxit conservatque; sed evanescentes in cogitationibus suis, coluerunt creaturam magis quam Creatorem; longe vos potiori ratione, dum eo omisso, qui creaturae omnis sator est, humili huic stirpi tremendum Dei nomen falso adscribitis, justam in vosmet ipsos, ejus, qui a vobis contemnitur, indignationem trahitis.

10 Si quid igitur mihi creditis, viri cives, si qua vobis cura salutis est, arborem hanc succidite et in ignem mittite, quod nulla alia ejus vobis utilitas sit; ipsique rerum omnium oculis subjectarum creatura mentium cogitatu superata, quam omnem nostri causa non lateat editam, naturaque deteriore quam pro hominis praestantia; sed et superiorum nobis mentium, sanctarumque substantiarum omissa factura, seu potius iis quasi manu ducentibus, ad ejus, qui vere Deus est, notitiam dirigamur: qui nempe semper ipse est, semperque unigenitum Verbum velut sol lucem, ex substantia sua ac splendorem edit; semperque consitum (ut ita loquar) ac cognatum Spiritum sanctum, ex suo ore indivise profert. Hic Verbo suo firmavit caelos, vimque omnem rerum abs se conditarum Spiritu perficit atque absolvit. Hic primum hominem, ad imaginem suam et similitudinem conditum, atque in paradiso positum, cum mandati transgressione corruptioni mortique addictus esset, perditumque non prorsus despexit; sed ratione legeque ac Prophetis primum erudiens, ipsum quoque demum pro nobis Filium dedit, puella innupta natum, factum hominem, aquis intinctum, tentatum, cruxi affixum, sepultum, tertia suscitatum die, atque in caelos assumptum: quique inde rursus venturus expectetur, ac quidquid fornicatum est (humanum scilicet genus omne) suo tribunali adhibiturus: unicuique

AUCTORE
NICETA
PAPHLAGONE.

a superstitiosae
arboris venera-
tione revocare,

E

et ad veri Dei
cultum inducere,

F

AUCTORE
NICETA
PAPHLAGONE.

unicuique denique pro eo ac gesserit, redditurus. Hunc vos, amici, ut Deum agnoscatis, admoneo. Huic ut cultum adhibeatis, eumque spiritalibus hostiis placare studeatis, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto intelligitur ac adoratur; solum justum ac viventem Deum, adhortor: qui nimirum æterna supplicia ignemque illis præparavit, qui, eo spreto, creaturam deificavit: qui denique regnum cælorum, vitamque æternam ac gloriam, credentibus in ipsum pollicitus est, qui ex aqua et Spiritu renati sint.

frustra conabatur.

¶ Talibus Hyacinthus hortamentis; talibus frequens jugiterque admonitionibus, si qui adirent, increpando, arguendo, obsecrando (nullis scilicet non rationibus modisque satagendo, ut ab insulsa dementissimaque superstitione eos liberaret) nihil tamen amplius proficiebat. Inconsultus enim audaxque ac temerarius populus, pravæ deditus consuetudini, pessimæque mancipatus occupatæ opinioni, vixdum expugnari poterat, sensuque omni melioris frugis arripiendæ carebat. Hincque adeo alii, quo stupore perciti erant, aures aggravantes, ac dorsum insanum dantes *f*, uti Scripturæ verbis expressum est, velut temere delirantem, cum non sustinebant: alii vero etiam furis amarulentisque æmulationibus efferati, injuriarum vim innumeram probrorumque illi rependebant; ac modo quidem naso suspendebant *g*, modo autem exprobrabant; quandoque vero etiam minaciter impetuque ruentes, dentibus in eum frendebant. Quid igitur Dei homo? Non satis arbitratur ut sua dumtaxat dispiciat, quomodo recte se habeant, res vere aliorum se male habentes despiciat: neque ut silentio pro eis lugeat, atque ad Dominum gemitus trahat, libereque pro veritate agere ac loqui pertimescat: nec ut sermone dumtaxat ac doctrinis, non vero etiam opere insipientium conetur impietatem infringere ac inhibere, optimæ atque perfectæ mentis opus esse reputat.

¶ παραστήσειν ἑαυτῷ, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Τοῦτον ὑμεῖς, ὦ φίλοι, Θεὸν εἰδέναι παρεγγυῶ· τοῦτον σέβεσθαι, τοῦτον θυσίαις πνευματικαῖς ἰλεοῦσθαι παραινῶ, τὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεοροῦμενον καὶ προσκυνούμενον· τὸν μόνον δίκαιον καὶ ζῶντα Θεὸν· ἧς, ἀεναον κόλασιν καὶ πῦρ ἠτοίμασεν ἄσβεστον, τοῖς αὐτὸν μὲν ἀθετοῦσι τὴν κτίσιν δὲ θεοποιοῦσιν· ἧς οὐρανῶν βασιλείαν, ζωὴν τε καὶ δόξαν αἰώνιον τοῖς πιστεῦουσιν ἐπ' αὐτὸν, δι' ὑδατός τε καὶ πνεύματος ἀναγεννωμένους, ἀπηγγείλατο.

¶ Τοιαύταις ὁ θεὸς Ἰακίνθος παραγγελίαις, τοιαύταις αἰεὶ παραίνεσιν, οὐκ ἀνείη τοὺς ἐγγίζοντας αὐτῷ νοθετῶν, ἐλέγχων, παρακαλῶν, πᾶσι λόγοις καὶ τρόποις τῆς ἐκ τόπου δεισιδαιμονίας αὐτοῦς ταύτης ἀπαλλάττειν προθυμούμενος· ἦνυεν δὲ πλεον οὐδὲν· δῆμος γὰρ ἀλόγιτος καὶ θρασύς, συνθηεῖαις κακαῖς καὶ πονηροτάταις προλήψεσι δεδουλωμένος· δυσαγώνιστός τε ἔτι, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνεπαίσθητος ἐπιστροφῆς· ὅθεν οἱ μὲν ἀναισθησία τὰ ὄσα βαρύνοντες, καὶ νῦν διδόντες παραφρονούντα, κατὰ τὴν Γραφὴν, ὡς εἰκῆ ληροῦντος οὐκ ἠνείχοντο· οἱ δὲ καὶ μανίαις καὶ ζήλοις πικροῖς οἰστρηλατούμενοι, ὑβρεῖσι τε τοῦτον μυρίαῖς ἠμείβοντο καὶ ἀτιμίαις· καί ποτε μὲν χλευάζοντες, ποτὲ δὲ ὀνειδίζοντες· ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀπειλοῦντες αὐτῷ καὶ συνεπιτιθέμενοι, ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. Τί οὖν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ; οὐκ αὐταρκες οἰεταὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον διορᾶν, ὅπως ἂν ἔχοι καλῶς, τῶν ἄλλων δὲ κακῶς ἐχόντων ὑπερορᾶν· οὐδὲ θρηνεῖν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἡσυγῆ, καὶ ποτνιαῖσθαι πρὸς τὸν Κύριον, παρρησιαζέσθαι δὲ ὑπὲρ ἀληθείας ὑποστέλλεσθαι. Οὐδὲ λόγῳ μὲν καὶ διδασκαλίαις μόνον, ἔργῳ δὲ μὴ ἀνακόπτειν τῶν ἀφρονεομένων πειρᾶσθαι τὴν δυσσέθειαν, ἀρίστης εἶναι καὶ τελείας ἔργον ἡγεῖται διανοίας

ANNOTATA.

a In Commentario prævio num. 2 dixi hanc arborem alibi ulmum appellari. Est autem lotus arbor Afris familiaris, quæ profert fructus adeo gratos, ut advenis ineuntiat patriæ obtivionem. Hinc natum proverbium λωτοῦ ἔφαγες id est lotum gustasti. Hinc lotophagi vocantur quidam Africæ populi, qui ejus fructu vesei dicuntur. De illa meminit Homerus, Ovidius, Plinius aliique.

b Forte hic Nicetas vult alludere ad miraculum, quod S. Hyacinthus in pueritia patravit, uti *p* in illius elogio antea vidimus.

c Hinc patet, Nicetam Paphlagonem tantum voluisse martyrium S. Hyacinthi laudibus extollere, sive quod de gestis ejus ante martyrium pauca nosset, sive quod hæc celebrassent alii scriptores, quorum notitia ad nos non pervenit.

d Puto hic per divinas mentes intelligi cælestes spiritus, quos vulgo angelos nominamus.

e Debit hæc lotus fuisse fructibus destituta, cum non nisi ad comburendum utilis dicatur. Idem clarius exprimitur num. 16.

f Indicare hic voluit Nicetas Zachariam cap. vii § 11, ubi versio vulgatæ habet scapulam recedentem; quod Combefsius vertit dorsum insanum, contendens, quod verbum Græcum παρεφρονεῖν proprie significet insanire.

g Χλευάζειν est irridere, quod Combefsius vertit naso suspendere, id proprie est vafre ac subdole irridere, quod Græci simpliciter verbo dicunt μοχτηρίζειν. Phrasis hæc satis communis est apud veteres, uti inter alios patet ex Horatio in sermonibus, ubi ait: naso suspendis adunco. Plura de hac expressione videri possunt apud Paulum Manutium in Adagiis.

CAPUT II. Sancti Martyris zelus in excidenda arbore, libera facti confessio, cruciatus, mors, tumultus, et auctoris epilogus.

Αλλὰ τοῖς λόγοις, ὡς εἶρηται, πρότερον ἐγκείμενος, ἐπεὶ μὴ οἷός τ' ἦν ἐν τούτοις τῆς πλάνης ἐκείνης ἐπιτοχεῖν, ἐπομένως λοιπὸν τὴν ἐπι τῶν ἔργων δύναμιν ἐκδείκνυται, καὶ τὰς τῆς διανοίας ὀσφύς ἀναζωσάμενος, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆ προσευχῆ δύναμιν ἐπισπασάμενος, εἶτα πέλεκυν ὀξὺν λαβὼν τῇ χειρὶ, καὶ θερινῆς μεσημβρίας πάντας διαλαθῶν, πρόρριζον ἐκκόπτει τὸ τῆς πλάνης φυτόν. Ὡς ψυχῆς ἀνδρείας ἀνδρείῳ χρωμένῃς σώματι. Ὡς θερμότητος πίστεως, τὸ μὲν τῆς ἀσεβείας ζύλον κεραυνοῦ τρόπον ἐμπιμπρώσης, ὡσπερ δὲ καιούσης καὶ κατεσθίουσης τοὺς ἀσεβεῖς. Ὡς τολμῆς ψυχῆς καὶ καρτερᾶς καὶ σταθερᾶς, καὶ διανοίας συνετῆς πλεονῆ κατὰ ἀνθρώπινον νοῦν, περὶ τὴν αὐτὴν πράξιν καὶ μίαν πλείω καθορθούσης καὶ ὁμοῦ τότε τῆς ἀπάτης ὄργανον ἐξαναιρούσης, καὶ τοὺς ἀνιάτως τούτῳ προσπάχοντας καταιοχουούσης. πολλοὺς δὲ διορθούσης, οἷς μὴ κατὰ βάθος τὰ τῆς πλανήσεως ἐντέτηκε. πρὸς τὴν ἀλήθειαν δὲ ποδηγούσης, καὶ τὸν οἰκείον δοξαζούσης Θεόν. ναὶ μὴν διὰ ταῦτα, καὶ λαμπροτάτῃ καταγλαΐζομένης μαρτυρίῳ.

B 13 Ἐπεὶ γὰρ ἦγον οἱ ἱερεῖς τὴν νενομισμένην τῷ δένδρῳ θυσίαν ἀποδώσοντες, ἐκκοπὴν δὲ τοῦτο, καὶ κατὰ γῆς ἀτίμως εἶδον καταρράχην, πρῶτον μὲν ἀπνησοῦντο, θάμβει πολλῶ, κατὰ τὸ εἶκός, περιεχόμενοι. οἶδεν γὰρ τὸ παρά προσδοκίαν συμπίπτον ἐκπλήσσειν τὴν ψυχὴν, καὶ ἀγαθὸν μὲν ὄψθεν, ἰλαρότητος καὶ εὐθυμίας ἀναμπλάν. κακὸν δὲ, σκυθρωπότητος, καὶ δυσθυμίας. καὶ εἰ μὲν ἐξ ἀνευθύνου τοῦτο συμβέβηκεν αἰτίας, δεινὴν κατὰ τὸ εἶκός ἐνσκήπτειν τῇ ψυχῇ τὴν ὀδύνην, ἄχρις ἂν ἐπινοίαις τισὶ παρηγορηθῇ. περιφανοῦς δὲ τοῦ αἰτίου, καὶ ὑπευθύνου καθεστώτος, εἰς ὄργην ἐξαπίνης τὰ τῆς λύπης μετεσκέυασται, οὐ πρότερον ἀνιῆσαν τοὺς ὀργιζομένους, πρὶν ἢ τῷ λελυπηκότι τὴν τῆς ἀντιλυπήσεως ἀγίαν ἀντεπάγωσι ποιήν.

C 14 Τοῦτο κἀμείνοι παθόντες, πρῶτον μὲν τὸν αἴτιον αὐτοῖς ταύτης ἀνεσκοποῦντο τῆς συμφορᾶς. ἔπειτα τῶν Ἰακίνθου κατὰ μικρὸν εἰς ἀνάμνησιν ἦγοντες νοθεσιῶν. καὶ κατανενοηκότες ὡς οὐδενὸς ἂν εἴη ἄλλου τὸ ἔργον, ἢ τοῦ καὶ τῶν θυσιῶν τὴν μετὰληψιν ὡς ἐναγῆ μυσαστομένου, καὶ τοῖς θυσιάζουσιν ἐπιτιμῶντος ἢ προσωχθηκότος, ὀρμῶσι μὲν ὁμοσε κατ' αὐτοῦ πάντες. συῶν δὲ τούτων τοὺς ὀδόντας θήγοντες, καὶ πᾶν μέλος τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ πᾶν τὸ παρατυχόν ἐκάστῳ ὄπλον κατὰ που Ἁγίου ποιούμενοι. Ὡς πῶς ἂν καιρίως τὴν φονικὴν ἐκείνην ἐπιθεσιν ἐξηγησαίμην. τῇ γλώττῃ μὲν τοῦτον ἱερόσυλον, μαιφρόνον, ἄθεον, μᾶλλον δὲ, θεοκτόνον ἐλοιδороῦντο. τῷ στόματι δὲ κατέπευον. καὶ τοῖς ποσὶ μὲν λᾶξ. ταῖς χερσὶ δὲ πύξ ἐναλλόμενοι, εἰλκον τῶν τριχῶν. ἐσπάρασσον κατὰ πῆς, τοῖς ξύλοις παίοντες, τοῖς λίθοις βάλλοντες, καὶ οὕτω παντοδαπῶς αὐτὸν αἰκιστάμενοι, τῷ τῆς πόλεως ἡγεμόνι παρεστήσαντο.

15 Εἰστήκει δὲ ὁ Μάρτυς, ὅλον νοερῶς ἐνδεδυμένος Χριστὸν, ὅλην πρὸς αὐτὸν ἀνατείνων τοῦ νοῦ τὴν ῥοπήν. ἐξ ἐναντίας δὲ τούτου ἄνδρες

Sed cum prius, uti dicebam, verbis incubuisset, nec illorum vi ac usu, ab errore illo inhibere posset; consequenter jam, quæ in operibus posita est, virtutem ostendit: succinctusque lumbos mentis, atque a Jesu Christo precum instantia corrogata virtute, tum manu, acuta securi prehensa, clam omnibus, æstivo sole ac meridie, erroris stirpem radicibus excindit. O fortem animum, robusto corpore usum! O fervorem fidei, fulminis instar, impietatis succedentem arborem, ac velut igne impios comburentem ac absorbentem! O constantis firmique animi audaciam, mentemque quam pro humana ratione solertiolem, una eademque actione tanta præstantem; ac tum simul erroris organum tollentem, eosque, qui immedicabiliter illi affecti erant, confundentem, nec non plures, quibus error non sic alte inoleverat, emendantem, ad veritatem, duces, Deoque suo gloriam rependentem: quin et horum demum præmio, clarissimi etiam martyrii laurea decorantem.

13 Ubi igitur sacerdotes, constitutum arbori sacrificium reddituri, advenissent, excisamque ac humi propudiose illisam conspexissent; primum quidem attoniti hærebant, longe maximo stupore, ut par est, perciti. Sic enim comparatum, ut quod præter omnem expectationem accidit, animum stupore afficiat atque percellat: ac siquidem illud bonum extiterit, hilaritatis impleat ac jucundissime habeat; sin vero malum, mœstitia animique dolore repleat. Ac si quidem eo auctore evenerit, qui nulli ipse noxæ obnoxius sit, dirum merito cruciatum animo infert, donec quibusdam eum rationibus deliniri contigerit. Detecto autem auctore, eoque noxæ obnoxio, quiquid doloris erat animique cruciatus repente in iram furoremque transit, non prius liberos sinens quos inceserit, quin illi, qui injuriam fecit, quanta pro facinoris merito videatur, vindictam pœnamque rependerint.

14 Hoc et illis cum ita evenisset, primum quidem quis tantæ eis cladis auctor extitisset, animis exquirebant. Tum paulatim animo recolentes quanta Hyacinthus hortatus esset ac increpasset, secumque cogitantes, nullius plane alterius id opus esse, quam ejus, qui et hostiarum perceptio-nem ut sceleratam abominaretur, et in eos, qui offerrent, etiam atque etiam inveheretur, verbisque deterreret; uno omnes in eum irruunt impetu; suumque more dentes acuunt, ac quodvis tandem corporis membrum; quidquid denique cuivis occurreret, arma adversus Sanctum arripiunt. O quomodo opportune sanguinariam illam impressionem narraverim! lingua sacrilegum, cruentum, impium (quin potius, deicidam) maledicto jactabant: ore despuebant: calcibus, pugnis insilientes, crinibus trahebant: humi distrahebant, cædentes lignis ac lapidibus: sicque injuriarum omni genere atque verberum exsatiati, civitatis præsidii a eum adhibuerunt.

15 Stabat itaque Sauctus, totum mente Christum indutus, omni in eum intenta mentis acie. Ex adverso vero stantes viri sanguinum ac dolosi, fortiter

*Hyacinthus
lam arborem
excidit.*

E

*quo facto com-
motus populus:*

F

*in eum tam-
quam facinor-
auctorem fu-
riose irruunt:*

G

*captumque præ-
sidi sistit et ac-
cusat.*

AUCTORE
NICETA
PAPULAGONE.

fortiter accusabant. Nobis, aiebant, præsēs, una ob oculos gratia, una bona faustaue expectatio, Deus ipse conspicuus ac spectabilis erat; alta, pulchra, venusta lateque expansa frondium coma: nempe foliis umbraculum præbens variisque lepore civitatem nostram recreans oblectansque. Is, quamquam arbori per omnia similis existimabatur, admirabili tamen decore et gratiis cunctis stirpibus eminebat; sed et vis quædam efficax ac vivens illi assidens, quisquis ad eum accederet, præclaris beneficiis ac muneribus magnifice donabat. Hunc momento dementatus hic senex evulsit: civitatis gaudium excidit, provinciæ nostræ gloriationem securi amputavit. Idcirco etiam tuo ipsam tribunali stitimus, ut impietatis læsique numinis condigna ultione pœnis subiciatur.

coram quo Sanctus factus liber confessus,

16 Facta vero Hyacintho pro seipso satisfaciendi licentia, Ego sane, respondit, optime præses, excidisse me arborem confiteor, nec possim umquam veritatem negare. Nullo tamen malo animo, aio me rem hanc præstitisse, sed qui erroris exuperantiam videre non sustinerem; homines scilicet ratione ornatos, eo omisso, qui formavit, cælique ac terræ conditor existit, rerum ipso auctore in rerum natura exstantium infimam, deitate donatam, divinis auxisse honoribus, ac illi servisse. Quid enim amabo, ea humiliter arbore, quæ hodie e terra surgens, multis longe arboribus ignobilior sit ac deterior, ut quæ infructifera, aut malorum ferax fructuum, paulo post in ignem mittatur? Hanc itaque coli ac adorari videns, ac quam ægre humanam eam amentiam ferens, humanioreque affectu æmulatus, quod verbis non licuit, ut a frustranea eos spe avocarem, opere jam fidem facio ac suadeo, nullam rei inesse vim, ut vel maleficii aliquid irroget, aut beneficii præstet, quæ ipsa omni sensus vi prorsus destituatur; sublatoque exitiosi erroris prætextu, præire omnibus ad pietatem, videor, ut universorum agnito Deo, ejusque unigenito Filio, Domino nostro Jesu Christo, eum adorent, ipsique soli serviant in Spiritu sancto b

b
dire caditur, et extra urbem raptatur.

17 Hæc præses verba ubi inaudit, primum humi distentum, virgis agrestibus cædi imperat. Cumque diu multumque illius carnes dilacerarentur, ossaque contunderentur, ac terra cruore madesceret, nec ille ullam mitteret vocem, sed silentio in Dominum Jesum excederet, tacitisque precibus ac votis illi supplicans, placide verberum dehonesta susterret; populus clamabat: Voca, præses, carnificem; voca qui dentes evulsurus sit. Quemadmodum iste Deum nostrum succidit, sic illius excidantur dentes, terrea forcipe radicitus effodiantur. Eaque demum ferale sententia in eo exercita atque expleta, ne sic quidem perciti populi furoris quidquam remiserunt. Rursus vero vinctum, arborisque in modum concisæ, discernendum humique raptandum, occinebatur: urbe denique extractum, acutis suffligendum arundinibus, ac lapidibus obruendum. Postremo, ubi omnis ille cruentus impetus consiliumque in eo finem acceperat; sic dire verberibus affectum ac dehonesta tum, atque ad montis usque supercilium extractum, unoque a vertice ad imos pedes vulnere detritum ac deformatum, factumque emortuum, appetente jam vespere, devorandum bestiis reliquerunt.

Deinde Divina consolatione recreatus,

18 Quid igitur Dominus? Suine famuli neglexit curam? Aut ejus more, qui sibi ipse vitam adimat, dimisit mori? Vel occulta ac mente tenus solum apparitione donavit? minime gentium. Porro jam nox erat, ac terram sol subierat, cum

αιμάτων και δολιότητος ιστάμενοι, εὐτόνοι; D
κατηγόρου· Ἡμῖν, λέγοντες, ὦ ἡγεμόν, μὴ μὲν χάρις ἐν ὀφθαλμοῖς, μία δὲ προσδοκία ἀγαθὴ ὁ πρίβλεπτος ὑπῆρχε Θεός· ὁ ὑψικόμος, ὁ εὐκόμος, ὁ πανώριος καὶ εὐθαλής· ὁ τοῖς φύλλοις περισκέπων, καὶ ἀγλαΐαις ποικίλαις τὴν ἡμετέραν πόλιν ψυχγωγῶν καὶ ἀνακτόμενος· ὅς εἰ καὶ δένδρῳ παρεμπερῆς νενομίσται, ἀλλὰ πάντων ταῖς θαυμασταῖς ὠραιότησιν ὑπεξήρηται φυτῶν ἀλλὰ καὶ δύναμις ἐνεργὸς καὶ ζῶσα τοῦτω παρεδρεύουσα, οὐκ ἔστιν ὄν τινα τῶν αὐτῷ προσόντων, οὐ λαμπραῖς ἐφιλοτιμείτο εὐεργεσίαις· ἄφρων δὲ τοῦτον οὗτος ὁ ἀπονενοημένος ἐξέτιλε γέρον· τῆς πόλεως ἀπέκειρε τὴν χαρμονήν, τῆς γῶρας ἡμῶν ἐξέτεμε τῆ ἀζίνην τὸ γαυρίαμα· διὸ καὶ τῷ σῶ βήματι τοῦτον περσεύσταμεν, τῆς θεομαχίας ἀξίας ἐκτινύοντα δικας.

16 Ἐνδοθέντος δὲ τῷ Ἰακίνθῳ τὰ κατ' αὐτὸν ἀπολογεῖσθαι, Ἐγὼ μὲν, εἶπεν, ὑπολαβὼν, ὦ κράτιστε ἡγεμόν, τὸ δένδρον ἐκκεκορμέναι τοῦτο συνομολογῶ· καὶ οὐ πως ἂν δυναίμην τὸ ἀληθὲς ἀρνεῖσθαι· οὐ κακονοία δὲ τοῦτο πεπραχέναι· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπερβάλλον τῆς πλάνης οὐκ ἔστεγον ὄρῳ, ὅτι ἄνθρωποι τετιμημένοι λόγῳ, τὸν ἴδιον πλάστην, καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀφέντες τὸν ποιητὴν, τὸ τῶν αὐτοῦ B
κτισμάτων ἐλαγιστότερον θεοποιούντες λελατρεύκασι. Τί γὰρ του ἀπὸ γῆς ἀναδιδόμενον σήμερον ξύλου, καὶ πολλῶν ξύλων ἀτιμότερον καὶ φλυσιότερον, ὡς ἀκάρπου, ἢ κακοκάρπου, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς πῦρ βαλλομένου, ταπεινότερον; Τοῦτο γοῦν ὄρῳ προσκυνούμενον, καὶ πεισιστὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας καταγενοκῶς, καὶ φιλανθρώπως ἐζηλωκῶς, ἐπεὶ μὴ οἷός τε γέγονα λόγοις τῆς σαθρᾶς ἐλπίδος ἀποστήσαι, ἔργῳ τούτους πείθω λοιπόν, ὡς οὐδεμία τῷ ἀναισθητῷ δύναμις, οὔτε πρὸς κακοποιεῖν, οὔτε πρὸς εὐεργεσιαν οὐδενοός, καὶ τῆς ὀλεθρίας πλάνης τὴν πρόφασιν περιελόμηναι, ὁδοποιεῖν μοι πάντας δοκῶ πρὸς θεοσέβειαν, ὡστε τὸν τῶν ὄλων ἐπιγνόντας Θεόν, καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, αὐτῷ προσκυνεῖν, αὐτῷ μόνῳ λατρεύειν ἐν Πνεύματι ἀγίῳ.

17 Ἐποὶ τούτων ἀκούσαι τὸν ἡγεμόνα τῶν ῥημάτων, πρῶτον μὲν κατὰ γῆς αὐτὸν ἐκταθέντα, ξύλοις ἀγρίοις μαστιγοῦσθαι διετάχθητο. Ἐπὶ πολὺ δὲ τὰς σάρκας ζαινομένου, καὶ τὰ ὅσῃ θλωμένου, καὶ τῷ αἵματι βάπτοντος τὴν γῆν· οὐδεμίαν δὲ φωνὴν ἀφιέντος· ἡσυγῆ δὲ πρὸς F
τὸν Κύριον ἐξεστῶτος Ἰησοῦν, καὶ ἀνεκκλητήτοις αὐτῷ προσευχαῖς ἐντυγχάνοντος· καὶ εὐμαρῶς τὰς αἰχίας ὑποφέροντος, ὁ δῆμος ἐπερῶνει· Κάλει τὸν δῆμον, ὦ ἡγεμόν, κάλει τὸν τοῦς ὀδόντας ἐκρίζωσοντα· ὡσπερ οὗτος ἐξέκοψε τὸν ἡμέτερον Θεόν, οὕτως αὐτοῦ οἱ ὀδόντες ἐκκοπέσθωσαν, σιδηρᾶ λαβίδι ριζόθεν ὀρυττέσθωσαν· καὶ ταύτης ἐπ' αὐτῷ πέρας τῆς ἀποφάσεως λαθούσης, οὐδ' οὕτως οἱ ἐμθρόνητοι δῆμοι τῆς μανίας καθυψίσαν· αὐτῶν δὲ τοῦτον δεσμούμενον, τρόπον δένδρου κοπέντος, σπαράσσεσθαι τε καὶ σύρεσθαι κατὰ τῆς γῆς ἐδύων· ἐξελεγκόμενον τε τῆς πόλεως, ἐκκεντᾶσθαι καλὰ μοις ὀξέσι, καὶ λίθοις καταλεύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα τέλος ἐπ' αὐτῷ ἡ μαιρώνος εἰληφεν ὀρμὴ καὶ βουλή, τὸν μὴ οὕτως ἀνηλεῶς κατακτείναντες, καὶ ἄχρις ὄφρους τοῦ ὄρους ἐξελεύσαντες, ἀπὸ κεφαλῆς δὲ μέχρι ποδῶν ἐν τραῦμα τοῦτον ἐποδείξαντες καὶ θανάτωσαντες, ἐσπέρας ἤδη φθασάσης, θηρσί τὸ σῶμα κατέλιπον βορᾶν.

18 Τί οὖν ὁ Κύριος; ἄραγε τοῦ οἰκείου θεράποντος ἡμέλησεν; ἢ βιαθανατοῦντος τρόπον ἀφῆκεν ἀποθανεῖν; ἢ κρυφαίας καὶ νοερᾶς μόνον ἐπιφανείας ἀξιοῖ; οὐδαμῶς· νῦν δὲ ἤδη, καὶ ἥλιος ὑπὸ γῆν, καὶ ὁ ἀληθινὸς ἥλιος, τῷ του φωτός ἐπανέτειλεν

AUCTORE
NICETA
PAPLAGONE.

A ἐπανετέλλεν ὑψὸν· καὶ πλήθος στρατιᾶς οὐρανόθεν ἐπεὶ αὐτόν, καὶ δόξα Κυρίου, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, περιέλαμψεν αὐτόν. Ὁ δὲ, καθάπερ ἐξ ὕπνου βαθέος ἀνεγερθεὶς, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν αἰσθηθείς θεοφανείας, καὶ πάσης μὲν ἀλγηδόνος σώματος εὐθὺς ἀνεθείς, πάσης δὲ κατανύξεως, καὶ ἀνεκλήκτου χαρᾶς πληρωθεὶς, ἵσταται μὲν ἐπὶ πόδας, οὕτω κούρωσιν καὶ εὐσθενῶς, ὡς μηδ' ἦν τινα πῆραν ἀνιαρῶν εἰληφώς.

19 Εὐθὺς δὲ κάμψας ὁ Μακάριος τὸ γόνυ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὰς ὀσίας χεῖρας ἐπάρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καὶ γλυκεροῖς ὕδασι, ἐξωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ· εὐχαριστῶν μὲν ἰσχυρῶς ὑπὲρ τῆς σταθερότητος, ἧς ἕνεκα τῆς ὥρας ἐκείνης ἐνεδειξάτο· δεόμενος δὲ ἐπὶ ταύτῃ τελειωθῆναι τῇ ὁμολογίᾳ· καὶ τὴν ψυχὴν μὲν, τῆς ἀποκειμένης τοῖς μάρτυσιν ἀναπαύσεως μετασχεῖν· τὸ πολυπαθὲς δὲ σωματικόν, σεμνὸν τόπον εἰς κατάπαυσιν λαχεῖν· φυλακτήριον δὲ τοῦτο τῇ αὐτοῦ πόλει προσηύξατο δι' αἰῶνος χρηματίσαι· νόσων τε παντοδαπῶν ἰατήριον, καὶ πάντων ἀλεξήτηριον κακῶν. Προσηύξατο τοῖς εἰς τὸν Θεὸν ἀσεβοῦσιν, τὴν διὰ πίστεως σωτηρίαν, καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, τὴν διὰ μετανοίας ἐπιστροφὴν, τοῖς ἄρχουσι δικαιοσύνην· εὐπέθειαν τοῖς ἀρχομένοις, τοῖς πλουσίοις τρόπον ἐλεήμονα, τοῖς πένησιν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, χαίρουσιν εὐχαριστίαν, λυπουμένους ταραχουσίαν, πλέουσιν εὐπλοίαν, ὁδοιποροῦσιν εὐοδίαν, τοῖς ἐν πολέμῳ τρόπαια νίκης, τοῖς εἰρηνεύουσι συντονίαν πρὸς πᾶσαν εὐσέθειαν καὶ δικαιοπραγίαν. Πᾶσιν ἐπεύχεται χριστομιμῆτῳ χρηστότητι τὰ χρηστά καὶ λυσιτελή, ὡς τέλειος Χριστοῦ μαθητῆς· ὡς φιλόπατρις, τῇ πατρίδι τὴν ἀπὸ κινδύνου παντός, καὶ πάσης πολεμίων ἐπαναστάσεως ἀπολυτρώσιν· μάλιστα δὲ τοῖς γνησίως αὐτοῦ μνημονεύειν μέλλουσι, καὶ τῇ τῶν λειψάνων θήκῃ πελάζουσιν οἰκοδομαῖς τε χαρίζεσθαι· ὕμνοις τε καὶ θυσίαις δεξιῶσθαι· τούτῳ προσιοῦσι, πᾶσαν δεξιάν χάριν καὶ σωτήριον ἐπεύχεται δωρεάν.

20 Οὕτω προσευξάμενος ὁ θεὸς Ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ πολὺ τοῖς παρστωῖσι τῶν ἱερῶν ἀγγέλων ἱερῶς συνηδόμενος, καὶ νοερῶς κατατερπόμενος εἶτα τριττῇ σφραγίδι τὸ θεοειδὲς πρόσωπον σημειωσάμενος (ὡς τῆς τότε τὸν τόπον ἐκείνον πληρωσάσης μυστικῆς θυμηδίας καὶ δοξολογίας) τὴν ἁγίαν αὐτοῖς Ὁ Ἅγιος παρατίθεται ψυχῇ. Ταύτην μὲν οὖν εὐθὺς ὁ παράδεισος εἶχε τοῦ Θεοῦ, τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης ἀνασφάγκτῳ χαρᾷ προσιοῦσαν, καὶ πανευαγῶς αὐτῷ προσκυνούσαν, καὶ τῷ τῆς ἀφθαρσίας στεφάνῳ τῇ δεσποτικῇ καταστεφομένῃ δεξιᾷ· ταύτην αἱ νοεραὶ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις ἐπήνεσαν· καὶ ὡς νικηφόρον, ἢ Χριστοφόρον ἐαυτοῖς προσωκειώσαντο· ταύτην Ἀπόστολοι μὲν, ὡς ἀποστολικώτατα βιώσαντες, ἀσμεναί-
C τατα· δεξιόμενοι περιεπτύξαντο· Μαρτύρων δὲ χοροὶ ἱεροί, ὡς οἰκτεῖον αὐτῶν μέλος, καὶ τὸ τιμιώτατον ἀποδεχόμενοι τῶν μελῶν· καὶ τῷ πνεύματι συναρμολογοῦντες ἐαυτοῖς καὶ συμβιβάζοντες, τῆς αὐτῆς αὐτοῖς δόξης καὶ μακαριότητος μέτοχοι δι' αἰῶνος ἐκλήρωσαντο· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Προφητῶν καὶ ἁγίων θίασοι πάντων, ὡς τῆς ἰσῆς αὐτοῖς ἀγιότητος ὑπερβαλλόντως μετέχουσαν ὁρῶντες, τὴν αὐτῆς ἀνάλυσιν καὶ ἐνδημίαν πρὸς τὸν Χριστόν, λαμπρὰν ὅτι μάλιστα καὶ θεοπρεπτότην συνεκρότησαν εὐαγῆν.

21 Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἢ τρισολβία ψυχῆ, τῆς τοῦ οὐρανόθεν Πατρὸς κατακληροῦται μονάς·

ecce verus sol lucis filio oritur; ac circa eum multitudo caelestis militiae, ac Domini claritas, ut Euangelicis vocibus utar, circumfulsit eum. Tum ille, quasi ex alto emergens somno, divinamque circa se sentiens apparitionem, atque mox omnino solutus dolore, omnique compunctione, ac inenarrabili gaudio repletus, rectus in pedes stetit, tanta remissione, tanto robore, ac si ne ullum quidem tormentorum periculum fecisset.

19 Statim vero Vir beatus, flexo ad Deum genu, ac puras in caelum manus levans, animi exultatione dulcibusque lacrymis, Domino confitebatur; etiam atque etiam gratias agens, ejus constantiae nomine, cujus ad eam usque horam specimen exhibuisset; rogans ut in ea confessione agonem consummaret; animusque repositam Martyribus requiem consequeretur, nec corpusculum, ærumnis multis ac laboribus tormentisque consumptum, honesto ad quiescendum loco destitueretur: ac vero custodiam ac praesidium in ævum civitati fore precatus est, omnis generis morborum praesentem medicinam, omniumque procul malorum averruncationem. Impietate in Deum laborantibus, salutem, quae per fidem est, votis deprecatur: peccatoribus, ut poenitentia convertantur: magistratibus, ut justitiam teneant; subditis, ut obedientiam; divitibus, ut propensos in eleemosynam mores habeant; pauperibus, ut patientiam servant ac sustinentiam; gaudentibus, ut gratias agant; his, qui in ærumna sunt, ut levamen ac consolationem obtineant, navigantibus, ut felici navigatione utantur; iter habentibus, ut iter fauste conficiant: his qui in bello versentur, victoriae tropaea: qui denique in pace agant, ut omnem strenue pietatem ac justitiae opera colant. Christi æmula bonitate, cunctis bona ac utilia adprecatur, ut perfectus Christi discipulus. Ut patriae amans, patriae, ut ab omni tuta periculo sit, omnique hostium grassatione liberetur; iis praesertim, qui illius sincere memores fuerint, ac reliquiarum loculo accesserint; aedificiis praestiterint; canticis oblationibusque acceperint. Qui se adeant, faustam omnem gratiam comprecatur ac salutare munus c.

gratias agit, et pro omnibus orat.

B

C

S. Martyr placcide moriens in caelum recipitur.

F

20 In hunc modum precatus Vir divinus, diuque sacro adstante angelorum choro sacre delectatus menteque recreatus, tumque tertio deiformem consignans vultum (o quae tunc temporis locum impleverat mystica jucunditas divinarumque laudum cantica!) sanctum eis Sanctus tradit animam. Hunc vero statim Dei paradus habuit, Regi gloriae, nulla verborum vi explicabili gaudio, accedentem, eique religiosissimo habitu cultum adhibentem, atque incorruptionis coronam dominica dextera suscipientem. Hanc caelestium potestatum mentes omnes laudaverunt, ac velut victoriae tropaea, aut Christum ferentem, suis domesticam caetibus asciverunt. Hanc et Apostoli, quae apostolicis praclarissime muneribus vitam egerit, placidissime accipientes complexi sunt. Sacri Martyrum chori, velut proprium ipsorum membrum recipientes membrorumque nobilissimum, ac sibi ipsis spiritu concinnantes ac committentes, ejusdem sociam gloriae ac beatitudinis in ævum nacti sunt. Neque id modo, sed et prophetarum Sanctorumque omnium chori velut paris illis sanctitatis gratias eximie auctam conspicientes, ejus ad Christum solutionem ac emigrationem, claram maxime divinissimamque festivitatem ac tripudium celebrarunt.

21 In hunc itaque modum ter beata anima, caelestis Patris mansiones sedesque consequitur: at

et tumulus ejus multis miraculis,

AUCTORE
NICETI
PAPHLAGONE.

at neque sacrum illud ac triumphale tabernaculum, vel sic in terram cadens spretum est, vel pari Martyribus reliquis honore decoratum: sed sicut majoribus prodigiis uberioribusque sanitatum gratiis Christi munere honestatum est, sic et humanis honoribus ac obsequiis, cunctis fere victoria inclytorum Martyrum corporibus majori gloria illustrius habitum. Ac tum quidem illic loci prope civitatem aggesto tumulo pretiosus thesaurus fidelium manibus honorifice conditus est: ac quamquam inaccessus, nullique eo ex tempore conspectus est: per ejus tamen mirabilium operum benefica munera haud fieri poterat, ut lateret. Quin jugibus contentisque supplicationibus intus Dominum Martyr triumphalis placans, forisque in sepulcri memoria sanitatum munere permovens, hisque olim suam civitatem ab infidelitate ad rectam sinceramque fidem traducere, hactenusque Vir admirandus non cessat. Aiunt enim (cui rei et ipse visus præstat fidem) vertente anni tempestate, qua ejus celebris memoria agitur, sacratae plebis circa sacrum tumulum obsecratione, derepente insolito quodam sonitu, flatusque stridore ex imis sursum pulverem

d B erumpere *d* seu exsufflari tanta vehementia, ut et tumulo circumpositas accensas faces spiratione extinguat; ipsumque tumuli os, urnæque in modum operientem fabricam, sacro pulvere pretiosoque cinere confestim adimpleat.

prodigiisque
classescit.
e

22 lignum vero et istud commentario consignare; ante nimirum non multos hos annos *e*, annuo pulvere erumpente ac ebulliente, dextræ quoque admirandi Martyris majorem digitum una ascendisse, ita integram sanamque, ac si vivente recens dextera amputatus esset. Sic vero ascendisse arbitrator, ut sancti eo loco corpusculi depositionis certiore faceret fidem, et ad templi fabricam fideles animaret. O sanctum pulverem in Sancti pulvere imbutum sanctitate; qui universo populo distribuaris, parique cum sancto corpore virtute polleas! O pulvis, natura quidem terrenus, at cælestis virtute atque potentia! Pulvis nimirum, wannæ, quod olim e cælo pluebat, gratia venerabilior, sanctimonia religiosior, virtute potentior efficaciorque. Nam illud quidem ad alcenda corpora ac conservanda cælo pluebat; hic vero, non solum ad corpora (a frigoris maxime æstusque tabe) curanda, verum etiam ad abundantem animis firmitatem præstandam ac illustrationem.

Οτασις ερισιο-

23 At, o Martyrum omnium decus inclytum, fidelium gloriatio, contritioque infidelium! O venerandæ patriæ bona stirps: immo vero stirps sancta, suo munere pravam patriam in bonitatem vertens, impuramque castam reddens ac sanctam; inhonoramque honorans. Stirps pretiosa, cælestisque Patris tui vere plantatione digna, quasi palma, jugi virtutum flore vernans, ac quasi cedrus secus aquas, infinitis sanitatum fructibus exuberans! O lapis pretiose vereque summo angulari digne lapide. Lapis, cui nomen cum Hyacintho communc *f*; illo, inquam, Hyacintho, qui undecim pretiosis lapidibus, utrimque ordine digestis, annexus, summi Pontificis rationale judicii una componit. Lapis sancte, qui juxta Isaiam super terram volvaris, Amastridis murus vallumque; sive potius turris coronaque, omnes hostium capiendis urbibus machinas, arietes, catapultas, balistas aliaque propellens! Paphlagonum alta sublimitas eximiusque decor, imperii corona, sacerdotii laus ac gloriatio, nostrorum, quæso, etiam suscipere digneris sermonum

ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἱερόν ἐκεῖνο καὶ ἀθλοφορικὸν σκῆνος, ἢ οὕτως εἰς γῆν πεσὸν παρεώραται, ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς Μάρτυρας τετίμηται· ὥσπερ δὲ τέραισι μείζουσι, καὶ ἀφρονώτεροις ἰάμασιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πεφιλοτίμηται, οὕτω καὶ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων τιμαῖς, ἀπάντων ὀλίγου δεῖν τῶν ἀθλοφορικῶν σωμάτων τὸ ἐπιδοξότατον ἠνέγκατο. Τότε μὲν γὰρ αὐτοῦ που πλησίον τῆς πόλεως γῆς βάθεσιν ὑπὸ τῶν εὐσεβούντων ὁ πολῦτιμος ἐντίμως κατὰ γωσθεῖς θησαυρὸς, οὔμενον ἀφικτὸς ἢ τι γέγονεν ἐξ ἐκείνου θεωρητὸς, οὐ μὴν ταῖς ἀγατουργίαις τῶν αὐτοῦ θαυματοποιῶν οἷός τε γίνεται λαθεῖν· ἀλλ' ἐκτενεστάταις μὲν ἰεραῖς τὸν Κύριον ἔνδον ὁ ἀθλοφόρος ἱλεούμενος, ἔξω δὲ τοῖς ἐπὶ τοῦ τάφου τελουμένοις ἰάσεισι δυσωπῶν, καὶ τοιοῦτος πάλαι τὴν αὐτοῦ πόλιν ἐξ ἀπιστίας εἰς ὀρθότομον πίστιν καὶ ἀνυπόκριτον μετάρων, οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν ὁ θαυμάσιος διαλείπει. Λέγεται γάρ, ὁ καὶ ὀρώμενον πιστεύεται, ὅτι ἐκάστης του ἐνιαυτοῦ περιτροπῆς τὴν του Ἁγίου μνήμην ἐπαγούσης, δέησις μὲν περὶ τὸν ἱερόν τάφον, ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ παντὸς ἀναπέμπεται λαοῦ· ἄνω δὲ χοῦς ἐν ἤχῳ τινὶ ξένῳ, καὶ βροζήματι πνεύματος ἐκ τοῦ βαθουσ κατῶθεν ἀναδίδεται ἢ ἀναρρίπιζεται, οὕτως σφοδρῶς ἐκφυσώμενος, ὡς καὶ τοὺς περὶ τὸν τάφον καιομένους λαμπτήρας, τῇ ἐπιπνοῖᾳ κατασβέννυσθαι· αὐτὸ δὲ τὸ του τάφου στόμα, καὶ τὴν καλύπτουσαν λαρνακοειδῶς οἰκοδομίαν, ἀνάμεσα του ἱεροῦ χοῦς, καὶ τῆς τιμίας ταύτης κονίας εὐθέως ἀποδείκνυσθαι.

22 Ἄξιον καὶ τοῦτο τῇ ἱστορίᾳ παραδοῦναι, ὡς οὐ πρὸ πολλῶν τούτων ἐτῶν, τῆς ἐτησίου κονίας ἀναδραττομένης, καὶ τὸν μέγαν τῆς χειρὸς δάκτυλον του θαυμαστοῦ Μάρτυρος κατῶθεν συναναδῆναι, οὕτως ἄρτιον καὶ ὀλοκλήρον, ὡς ἄρτι τῆς αὐτοῦ ζώσης ἀφαιρηθέντα δεξιᾶς· ἀνέβη δὲ, πίστιν τε οἶμαι τελειότεραν παρεχόμενος, τῆς ενταυθοῖ του Ἁγίου καταθέσεως, καὶ πρὸς τὴν του ναοῦ διεγείρων τοὺς πιστοὺς κατασκευῆν. Ὡς χοῦς ἅγιος, ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου ἀγιαζόμενος γαῖ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ διαδιδόμενος, καὶ τῷ ἁγίῳ ἴστα σωματι δυνάμουμένος. Ὡς χοῦς, τὴν φύσιν μὲν χοϊκός, οὐράνιος δὲ τὴν δύναμιν· χοῦς, του ἐξ οὐρανοῦ πρῶην ὑομένου μάννα, τὴν χάριν ἀιδεσιμώτερος, τὸν ἁγιασμὸν σεβασμιώτερος, τὴν δύναμιν δραστηκώτερος· τὸ μὲν γὰρ εἰς σωμάτων ὑετο θρέψιν τε καὶ συντήρησιν· ὁ δὲ, οὐκ εἰς σωμάτων θεραπείαν μόνον, ψυχους τε μάλιστα καὶ καύσωντος μαρρασμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς διαρκῆ ψυχῶν στηριγμὸν καὶ φωτισμὸν.

23 Ἄλλ' ὦ πάντων Μαρτύρων ὠράσιμα, πιστῶν δὲ ἀγαλλίαμα, ἀπίστων δὲ συντριμμα· ὦ πατρίδος σεμνῆς ἀγαθὸν φυτὸν· μᾶλλον δὲ φυτὸν ἅγιον, τὴν πονηρὰν ἀγαθύναν δι' ἑαυτοῦ πατρίδα, καὶ τὴν ἀναγνον ἀγνίσαν, καὶ τὴν ἄτιμον τιμῆσαν· φυτὸν τίμιον, καὶ τῆς τοῦ Πατρὸς σου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς φυτεῖας ἀληθῶς ἄξιον, ὡς φοῖνιξ ταῖς ἀειθαλέσιν ἀνθῶν ἀρεταῖς, καὶ ὡσεὶ κέδρος παρ' ὕδατα τοῖς ἀπειροῖς τῶν ἰαμάτων πληθυνόμενος καρπῶν· Ὡς λίθε τίμιε, καὶ τοῦ ἀκρογωνιαίου τῷ ὄντι ἐπάξιε· λίθε, τῷ Ἰακίνθῳ ὁμῶνυμε· ἐκεῖνω, τῷ τοῖς ἐνδεκα συνστοίχοις τιμίοις συνηρημένῳ λίθοις, καὶ τὸ λογιεῖον τῆς κρίσεως του Ἀρχιερέως συγκατασκευαζόμενῳ του μεγάλου· λίθε ἅγιε κυλιόμενε ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸν Ἰσαίαν, τῆς Ἰμαστράς τὸ περιτείχισμα καὶ περίφραγμα· μᾶλλον δὲ, πύργωμα καὶ στεφάνωμα, πᾶσας ἐλεπόλεις καὶ μηχανὰς ἀποκρουόμενον ἐχθρῶν· τῶν Παφλαγόνων τὸ ὑψωμα καὶ καλλώπισμα, τῆς βασιλείας ὁ στέφανος, τῆς ἱερωσύνης ὁ ἔπαινος καὶ τὸ κάλυπμα, δεχοιο καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων ἀπαρχὴν λόγων· καὶ

καὶ εἰ μηδὲν τῆς σῆς ἄξιον μεγαλοπρεπείας ἐπιφαίνουσιν, ἀλλὰ φίλην γέ σοι πάντως οὖσαν, τῷ ἐκ γειτόνων εἶναι καρπὸν, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν, ἂν πρὸς τοῦ Παμβασιλέως πρότερον ἐπηύξω, μὴ δὲ ἀλίπης αὐτὸς ἐνεργῶν · δύνασαι γὰρ ἐκεῖθεν λαβῶν · τοῖς γείτοσι δὲ καὶ πολίταις, ὡς μὲν ἀνηρτημένοις τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς σῆς, πλείω τῶν ἀγαθοδωρῶν Θεοῦ ἀγαθῶν τὸν περιουσιασμὸν ἐπιγορήγησον, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

primitias ; ac vel si nihil tua dignum magnificentia exhibeant, prorsus tamen tibi charissimas, quod e vicino fructus existant. Ac reliquis quidem, quæ illis prius a summo omnium Rege precatus es, præstare ipse ne cessaveris ; quippe cui facultas non desit, quam inde acceperis : vicinis autem atque civibus, uti magis tibi fide ac charitate consertis, majorem bonorum Dei munerum copiam subministra, in Patris et Filii et Spiritus sancti gloriam, in secula seculorum. Amen.

AUCTORE
NICETA
PAPHLAGONE.

ANNOTATA.

a Præsidis nomen exprimitur in Menologio Sirlleti, Romano Martyrologio, ac Mss. nostris Græcis ; sed ubique cum aliquo discrimine ut notavi in Commentario prævio.

b Hæc expressio in quibusdam Græcis suspecta est ; imo ob eam Basilius in suspicionem vocatus fuit. Hic tamen loquendi modus viris probe Catholicis usitatus est, quo significare volunt Spiritum sanctum, ut amorem ac nexum Patris et Filii.

c Diximus alias non placere nobis illam Martyrum viventium curam, qua de corpore et reliquiis suis sunt solliciti, quidquid hic in Notis suis id explicare nitatur combesisius. Atque hinc suspicor, hunc esse Græcum Nicetæ rhetoris ornatum.

d Idem fere miraculum narratur de sepulcro S. Raymundi de Pennaforti, uti dictum est ad diem vii Januarii in ejus Actis cap. viii.

e Hinc patet, cultum ejus Amastride adhuc floruisse sæculo nono.

f Satis clara hic est allusio, sicut etiam fuit in exordio, ad S. Martyris nomen, et pretiosum lapidem hyacinthum. De allusione ad flosculum ejusdem nominis diximus in Commentario prævio num. 3.

DE S. MARCELLINA VIRGINE MEDIOLANI IN INSUBRIA.

VIDE APP.
TOM VII JULII
NOT 10

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctæ cultus et elogia.

G. C.

ANNO CCCXCVIII
AUT CCCCLIX.
Probatur cultus
et Martyrolo-
gii

Romanum Martyrologium, quo hodie utimur, annuam S. Marcellinæ festivitatem die xvii Julii annuntiat his verbis : Mediolani sanctæ Marcellinæ virginis, sororis beati Ambrosii episcopi, quæ Romæ in Basilica S. Petri a Liberio Papa velum consecrationis accepit ; cujus etiam sanctitatem idem beatus Ambrosius scriptis suis testatam facit. C. Maurolycus, Felicius, Galesinius, Canisius noster, alique recentiores hagiologi eandem sanctam Virginem Martyrologiis suis hac die inseruerunt. Sed, ut omissis, antiquiora ejus cultus testimonia profero. Præter Florarium nostrum Ms., circa medium sæculi xv exaratum, sanctitatem hujus Virginis testantur Auctaria Usuardina, quorum verba videri possunt in Usuardo, a paucis annis illustrato. Vetustissimum vero, quod hactenus reperi, cultus illius testimonium cæstat in Antiphonario ante quingentos annos scripto de universis festivitibus anni circuli Mediolanensis ecclesiæ, de quo codice curiosus lector consulere potest Mabillonium in suo Museo Italico tom. 1, pag. 107 et sequentibus.

¶ propria le-
tionibus

2 Officia ecclesiastica Mediolanensis ecclesiæ eundem cultum confirmant : nam Breviarium, anno 1539 Venetiis impressum, de S. Marcellina habet tres sequentes lectiones proprias : LECTIO I. Hæc etenim germana fuit sanctissimi antistitis et confessoris Ambrosii, honestis ac clarissimis, religiosis quoque parentibus Romæ exorta. Denique venerandi conjuges primum sui conjugii florem, scilicet beatam Marcellinam Christo Domino sacras primitias devoverunt.

Post banc exortus est beatus Ambrosius, ac deinde Satyrus. Educata igitur sacris studiis a matre puella, urgente ætate, virginitatis professionem ardentè cæpit postulare. LECTIO II. Quæ tandem die Natalis Domini a Liberio Papa cum veste religionis virginalem suscepit benedictionem, multis in ecclesia virginibus congregatis. Tunc sanctus Pontifex conscendens pulpitem, multa de sponso Christo, cui adhæserat, de fide ac virginitatis munditia, utendis, caveudis et faciendis tractavit, et tandem oblatam pii patris manibus ac matris virginem solenniter benedixit. LECTIO III. Cum autem germanus ejus Ambrosius et frater Satyrus divino nutu Mediolani, unus episcopus et alter Levita, Christo Domino militarent, defunctis parentibus, relicta patrimonii totius hereditate, Mediolanum carissimis se contulit fratribus ; ibique sub eorum regimine contenta simplici vestitu ac victu vilissimo, vigiliis et orationibus seu lectionibus, non parum Arianæ perfidiæ sollicita degebat : sed, urgente temporis lubrico, frater Satyrus primum e seculo migravit ad Christum. Deinde duplicatus mæror : sanctus confessor Ambrosius post innumera virtutum signa, seculo valefaciens, transiit ad Dominum. Ad ultimum dilectos fratres et illa subsecuta est, cujus virgineum corpus venerabilis antistes Simplicianus juxta fratris tumulum reposuit xvi Kalendas Augusti.

¶ cf. vergente

3 Breviarium

AUCTORE
G. C.
duplicis Bre-
viarii,

3 *Breviarium Mediolanense anni 1635, præ-
termisiss quibusdam circumstantiis, tres præceden-
tes lectiones in unam contraxit et mutavit hoc
modo*: Marcellina virgo Romana, nobili ge-
nere nata, beati Ambrosii episcopi et Satyri
germana soror, a primis annis parentum
cura pie educata, et ad divinam virtutem
erudita, nubili jam ætate cælesti sponso de-
spondetur: nam divini amoris ardore virgo
illagrans summa parentum voluntate die na-
tali Christi, maximo virginum concursu a
Liberio Pontifice solenniter in religionem
dicatur, voto virginitatis nuncupato. Cujus
virginalis vitæ ratione suscepta cum ipsa per
se ad sancte agendum inflaminata, tum beati
Ambrosii fratris libris, quos de virginibus
scripsit, excitata, mirificos in via Domini
progressus habuit. Fuit ea divinarum litte-
rarum studiis dedita, in vigiliis, jejuniis et
orationibus frequens, tenui victu contenta,
humili vestitu induta, rerum divinarum appe-
tens, humanarumque despicientia insignis,
cujus etiam sanctitatem Ambrosius sanctus
testatam facit. Orbata autem primum Satyro,
deinde Ambrosio fratribus, tota et precatio-
nibus et omni pietatis officio cum ad
patriam cælestem aspiraret, tandem Dei beni-
gnitate meritis cumulata quievit in Domino,
a beato Simpliciano sepulta ad monumen-
tum beati Ambrosii fratris. *Dum in utroque
Breviario religionis vocem legis, noli suspicari,
S. Marcellinam professam esse institutum vitæ
religiosæ, tribus votis adstrictæ, qualem jam
passim per hanc vocem intelligimus: nam hæc vox
ex Latinorum more hic nil nisi pietatem significat,
et ex Actis aliisque circumstantiis satis apparet,
S. Marcellinam tantummodo castitatis votum
emisisse.*

ac Missale Me-
diolanense.

4 *Missale Mediolanense, quod vulgo dicitur
Ambrosianum, anno 1522 typis excusum, S. Mar-
cellinæ festum celebrat ritu virginibus com-
muni; sed proprias recitat sequentes orationes.*
SUPER POPULUM. Intercessio, quæsumus Domine,
beatissimæ virginis Marcellinæ tuam pro
nobis placare non desinat majestatem, et quæ
tibi placuit acceptabilis suæ mentis et cor-
poris integritate, nostram tibi devotam ju-
giter efficiat servitutum. Per etc. SUPER
SYNDONEM. Interveniatur pro nobis, quæsumus
Domine, beatissima virgo Marcellina, quæ
pro tui nominis amore virginitatis laudandæ
propositum intemerato semper corpore et
corde servavit. Per etc. SUPER OBLATA.
Debitum tibi, Domine, nostræ reddimus ser-
vitutis obsequium, suppliciter deprecantes, ut
beatæ virginis Marcellinæ sullragantibus me-
ritis plebis tuæ dona sanetifices, quia pro
ejus honorabili inter sanctas virgines confes-
sione laudis tibi hostias immolamus. Per etc.
PRÆFATIO. Æterne Deus gloriosæ virginis
Marcellinæ præferenda merita recolentes,
quam tanto munere sublimare dignatus es,
ut non solum integritatis donum illibata mente
servaret, verum etiam cuangelica præful-
gens lampade, bonorum operum incrementis
exeresceret, et virtute fidei virgo pruden-
tissima præpolleret: quæ etiam terrenæ
generositatis insignia Christi filii tui servitute
nobilitans, cælesti facta est thalamo multi-
plici decore condigna; in tantum, ut bea-
torum comitatu germanorum, velut duarum
alarum fulta remigio, ad cælestem gloriam

læta conscenderet, cum eisdem immarcesci-
bilem perpetuæ vitæ coronam acciperet. Per
eundem etc. POSTCOMMUNIO. Cælestium sacra-
mentorum refecti libamine, et præsentis
festivitatis gaudio saginati, supplices te,
Domine, deprecamur, ut cujus congratulamur
tripudio, ejus semper protegamur auxilio. Per
etc. *Ex his patet, satis certum ac celebrem
esse hujus sanctæ Virginis cultum. Nunc quæ-
dam illius elogia ex ipso S. Ambrosio excerpta-
mus.*

5 *Sanctus Ambrosius tomo IV editionis Colo-
niensis, qua hic utor, lib. III de Virginibus pag. 225
sororis suæ Marcellinæ professionem indicat his
verbis*: Quoniam, quæ habuimus, super-
rioribus duobus libris digessimus, tempus est,
soror sancta, ea, quæ mecum conferre soles,
beatæ memoriæ Liberii præcepta revolvere,
ut quo vir sanctior, eo sermo accedat
gratior. Namque is, cum in Salvatoris
natali ad Apostolum Petrum virginitatis pro-
fessionem, vestis quoque mutatione signares
(quo enim melius die, quam quo virgo
posteritatem acquisivit) atque adstantibus etiam
puellis Dei compluribus, quæ certarent in-
vicem de tua societate: Bonas, inquit, filia
nuptias desiderasti. *Deinde a sancto Doctore
copiosius et elegantius referuntur ea, quæ in Actis
nostris a num. 6 leguntur. Tunc pagina sequente,
sermoni Liberii Papæ finem imponens, sororis suæ
virtutes indicat, et nimium ejus fervorem ita
temperare nititur*: Hæc tecum sanctæ memo-
riæ Liberii: quæ apud alios majora verbis,
apud te minora exemplis, ita omnem disci-
plinam non solum virtute adæquasti, sed
etiam æmulatione vicisti. Namque jejunium in
præceptis habemus, sed singulorum dierum;
tu autem multiplicatis noctibus ac diebus in-
numera tempora sine cibo transigis, et si quando
rogaris, ut cibum sumas, paulisper deponas
codicem, respondes illico: Non in pane
solo vivit homo, sed omni verbo Dei. Ipse
epularum usus, cibus obvius, ut edendi
fastidio jejunium desideretur. Potus e fonte,
fletus in prece, somnus in codice. Hæc
junioribus convenere anuis, donec mens ævi
matura cansceret. Ast ubi domiti trophæum
corporis virgo sustulerit, moderandum labori,
ut magistra sub pari servetur ætate. *Deni-
que variis similitudinibus ei moderationem jeju-
niorum suadet.*

6 *Idem Sanctus innuit, sororem suam pro Ec-
clesia valde sollicitam fuisse, et interdum mala ipsi
imminentia præsensisse, dum ad eam tom. V,
lib. II, epist. XIV ita scribit*: Quoniam omnibus
fere epistolis sollicite quæris de Ecclesia,
accipe quid agatur. Postridie quam accepi
litteras tuas, quibus significaveras, quod te
exagitarent somnia tua, moles iniquitatum
gravium cœpit moveri. *Quanti sanctus Am-
brosius Marcellinam faceret, patet ex libri VII epi-
stola LV, quam sic incipit*: Quoniam nihil
eorum, quæ hic te absente geruntur, sancti-
tatem tuam celare soleo, scias etiam, dile-
ctissima soror, sanctos martyres a nobis
reptos. *Quanto autem dolore affecta fuerit
Marcellina ob mortem Satyri, sanctus Doctor
tomo IV libro de obitu fratris circa finem pag. 151
exprimit his verbis*: De Sancta vero sorore quid
fiet, quæ licet divino metu pietatem tem-
peret, rursus tamen ipsum pietatis dolorem
studio religionis accendit: strata humi et to-
tum

S. Ambrosii
S. Marcellinæ
sororis suæ
virtutibus

E

F

varia memorat

A tum gremio sui complexa tumulum, laborioso fessa incessu, tristis affectu, dies noctesque mœrore integrat. Nam licet fletum plerumque sermone suspendat, in oratione renouat; et quamvis Scripturarum memoria consolationes serentibus præcurrat, flendi tamen desiderium precandi assiduitate compensat, lacrymarum ubertatem tunc præcipue, quando nemo interrumpere possit, instaurans. Atque hæc sunt præcipua, quæ habet S. Ambrosius de Sororis suæ virtutibus, quamvis alibi de ea sæpe meminerit. Jam de Sanctæ nostræ chronotaxi pauca dicamus.

§ II. Sanctæ virginis epocha, locus mortis, epitaphium, sepulcrum, et Acta.

Joannes Petrus Puricellus in Dissertatione Nazariana cap. XLV, num. 2 coniecit, S. Marcellinam natam esse anno Christi 328. Hæc coniectura mihi non displiceret, si nativitatem S. Ambrosii usque ad annum 340 differret, uti eam differendam censet Tillemontius tom. X Memor. Eccles. pag. 729. Ea controversia postmodum accuratius disceptari poterit in Vita S. Ambrosii, ad diem VII Decembris illustranda. Interim ex Actis Ambrosianis a Paulino presbytero scriptis constat, S. Marcellinam jam grandiusculam fuisse, dum S. Ambrosius adhuc in cunis jaceret. Præterea S. Marcellina virginitatis professionem non emisit ante finem anni 352, cum eodem tantum anno Liberius electus fuerit Romanus Pontifex. Denique S. Marcellina, teste eodem Paulino, virginitatem jam fuerat professa, quando Ambrosius adolescentulus videbat matrem et Sororem aliasque virgines sacerdotis manum exosculantes, et ipse ludens offerebat dexteram, dicens et sibi id ab eis (alii malunt legere ab ea) fieri oportere; siquidem episcopum se futurum esse memorabat. Hæc autem ludiera manus oblatio potius Ambrosio decem aut duodecim annorum puero, ut recte advertit Tillemontius loco supra citato, quam novemdecim aut viginti annorum adolescenti convenire videtur.

8 Ex dictis colligi potest, quod Marcellina facile decem annis Ambrosio senior fuerit. Quo posito, dicemus, eam anno Christi 330 natam esse, et anno 352 sub Liberio Papa castitatis votum emisisse, cum jam viginti duos ætatis annos haberet. Quo autem anno obierit, determinare non possumus. Acta quidem nostra asserunt, eam sub Simpliciano episcopo Mediolanensi et S. Ambrosii successore mortuam esse; sed cum, teste Puricello in Dissertatione Nazariana cap. LVI, num. 1, quidam auctores Simpliciano duos, aliqui tres, alii quatuor, alii denos, alii duodenos episcopatus annos adscribant, hæc mortis epocha rursus certa non est. Longe tamen probabilius est, Simpliciano anno 397 S. Ambrosio suffectum tantummodo tribus annis et aliquot mensibus ecclesie Mediolanensi præfuisse, nec ultra annum quadragesimum vixisse, ut ostendit eminentissimus Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis tom. V ad annum Christi 400 num. 3, et pluribus ex eo probat Puricellus in Dissertatione jam laudata cap. LIX, num. 8. Potest etiam de hac epocha videri sententia Hensehenii nostri ante tomum I Aprilis pag. 38 in Dissertatione singulari de morte S. Ambrosii, et Papebrochii Exegesis de episcopi Julii Tomus IV.

seopis Mediolanensibus tomo VII Maii præfixa pag. 41. Hinc itaque conieimus, S. Marcellinam prope septuagenariam verosimilius anno 398 aut 399 ex hac vita migrasse.

9 Quæstio est inter Baronium et scriptores Mediolanenses, utrum S. Marcellina Romæ, an Mediolani obierit. Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 383 num. 17 post exhibitum S. Marcellinæ epitaphium innuit, eam Romæ obiisse, sed sacrum ejus corpus Mediolanum translatum fuisse. Contra insurgunt Mediolanenses, contenduntque, eam non tantum Mediolani sepultam, sed etiam mortuam esse. Certe, si Actis nostris credimus, Mediolani mortua et sepulta est. Argumenta contra Baronium vide apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ a pag. 29, ubi suam opinionem ex ipsis S. Ambrosii verbis stabilire nititur, asseritque (attamen sine teste) S. Marcellinam post Satyri fratris sui obitum, cui Mediolani interfuit, numquam Romam repetuisse. Petrus Paulus Bosa in Martyrologio Mediolanensis ecclesie pag. 196 eandem sententiam ex antiquo S. Marcellinæ epitaphio probare conatur; ex quo tamen locus mortis non satis clare eruitur, cum Baronius proxime citatus illud ipsum proferat, et satis commode de Romano obitu explicet. Attamen judicio, omnibus utrimque expensis, quod Mediolanenses historici habeant potiores pro sua sententia rationes.

10 Nunc ipsum S. Marcellinæ damus epitaphium, quod quidem a Simpliciano compositum dicitur, sed non satis solide probatur. Id autem ex Ms. codice Basilicæ S. Petri desumptum, et eum Gruteri editione collatum ita habet:

Marcellina, tuos cum vita resolveret artus,
Sprevisti patriis corpus sociare sepulchris;
Cum pia fraterni speras consortia somni,
Sanctorumque cupis cara requiescere terra.
Nil longinqua domus casto decerpsit amori;
Affectus nec morte perit; nam munere læti *
Rursus tacta * soror fraternæ redderis aulæ *.
Quamvis magna pio suspiret Roma dolore,
Tertia quod sacris * patitur jam damna sepulchris *?

Hæc tamen angustæ * sedem quis dixerit aulæ,
Corporis hæc domus est: nam te pia Virgo supernum

Accipit imperium, placideque ad munera vitæ *

Æternæ Christus pretium tibi destinat aulæ,
Præmia dans castis intactæ matris honore *.

Te Juli medius transcendit fervide cursus,

Et te, Virgo, tuus transvexit ad æthera sponsus.

11 De hodierno S. Marcellinæ sepulcro Puricellus Dissertationis Nazarianæ cap. LVI, num. 16 ita scribit: Marcellinæ tumulus visitur adhuc in Ambrosianæ basilicæ subterranea confessione (vulgo scurolo) collocatus juxta sancti Ambrosii sepulcrum, altari primario subjectum, decemque circiter passus sive cubitos ab eo distat. At carmina jam relata non amplius ibidem exstare, fatetur idem auctor eirea finem ejusdem numeri his verbis: Quod igitur Simplicianus epitaphium insuper tumulo Marcellinæ apposuit, hoc ipsum profecto in eadem illa exposuit æde: sed inde postea sublatum fuit; atque tunc fortasse, quando, effossa subtus humo, confessionem hodiernam et scurolo substruxerunt. Mabillonius etiam in suo Itinere Italico pag. 15 de præsentibus ejusdem sepulcri statu ita obiter meminit: Interim ecclesiam lustramus, vota nostra Deo facturi ad tumulum

Auctore
G. C.

probabilius
Mediolani,
quam Romæ.

Sanctæ virginis
epitaphium,

* Grut. lethi
* Grut. victa al.
juneta
* Grut. umbræ
* Grut. sacri
* Grut. sepulcri
* Grut. angustam

* Grut. placidæ
post munera
mortis.
* Grut. honorem

et sepulcrum

AUCTORE
G. C.

tumulum sancti Ambrosii, cujus corpus in crypta subterranea sub altari majori latere creditur. Ibidem sepulta est ejus soror Marcellina virgo in tumulo prominente, cujus vetus epitaphium a Grutero est relatum: nam id, quod nunc gypseo sepulcro appositum legitur, recentius est. *Suspicio, Mabillonium hic in fine loqui de inscriptione, quam laudatus Puricellus capite et numero proxime citato sic profert: In eo igitur tumulo mortales Marcellinæ exuvias conquirere creditum est: ac ne ipsi quidem tumulo nunc desunt litterarum testimonia. In posteriori enim ejus parte ad veterem illum parietem obversa, sic est incisum superillitæ calci: HIC JACET SANCTA MARCELLINA, SOROR SANCTI AMBROSII, et rursus in tumuli dorso sic est atramento inscriptum: VIRGO MARCELLINA, DIVI AMBROSII SOROR, ET A DIVO SIMPLICIANO IHC SEPULTA.*

Vita seu potius concio de gestis examinatur,

12 *Superest, ut de Actis, huic Commentario subnectendis, quædam præmoneamus. Vita S. Marcellinæ, quam ex Mombritio dabimus, vere panegyricus sermo est, in anniversaria sanctæ Virginis festivitate Mediolani habitus, ut legenti manifestum fit. Quis vero sit concionis auctor, vel quo sæculo eam dixerit, plane ignoramus. Tantummodo scimus, Mombritium tempore Sixti IV Romani Pontificis Acta Sanctorum edidisse ex antiquo Passionario in pergamento Ms., quod in Archivio Lateranensi conservabatur, ut nos docet Dominicus Macrus in suo Hierolexico pag. 83 ad vocem Birrus. Hilarion monachus Benedictinus in Supplemento ad Vitas Sanctorum a Jacobo de Voragine scriptas eandem concionem, omisso exordio, in compendium redegit, ac Mediolani anno 1494 typis vulgavit. Silvanus Razzius abbas Camaldulensis inter Vitas feminarum sanctitate illustratum tom. IV, fol. 52 verso eadem Acta stylo suo exornata Italice edidit. Ceterum concionator, ex quo hi omnes sua hauserunt, viæ quidquam peculiare habet, præter elogium superius ex S. Ambrosio relata, quibus duos palpabiles immiscuit errores, quos jam detegemus.*

in qua unus,

13 *Præter innumera sive amanuensis sive typothetæ menda, quæ in Mombritianam horum Actorum editionem irreperunt, in eadem duplex error circa narrationis substantiam occurrit. Primus legitur num. 2, ubi concionator asserit, S. Ambrosium solummodo natum esse postquam S. Marcellina publicam virginitatis professionem sub Liberio Papa ediderat. At supra diximus id fieri non potuisse ante annum 352, quo Liberius die xxii Maii Julio Pontifici successit. Si igitur S. Ambrosius tantum post annum 352 natus sit, et juxta omnes scriptores anno 397 vel 398 obierit, sequitur, eum solummodo 45 vel 46 vitæ annos explevisse. Interim S. Ambrosius lib. IV, epist. xxxii ad Severum episcopum de se ipse ita diserte scribit: Cum annum tertium et quinquagesimum jam perduxerim in corpore situs, in quo tam graves jam dudum sustinemus gemitus, quomodo non in tabernaculis Æthiopum tendimus, et habitamus cum tabernaculis Cedar? Ex his puto satis manifeste de errore convinci concionatorem, quem tamen Hilarion et Razzius errantem seculi sunt.*

alterque crassus error corrigitur.

14 *Alter error sese offert in eadem concione num. 12, ubi dicitur Satyrus post Ambrosium natus fuisse. At hæc hallucinatio iterum satis refellitur ex ipso S. Ambrosio, qui in libro de obitu Satyri fratris, virtutes ejus laudans hæc ad pro-*

positum nostrum de illo habet tomo IV editionis D Coloniensis pag. 150: Quis igitur non miretur virum inter fratres duos, alteram virginem, alterum sacerdotem, ætate medium, magnanimitate non imparem, ita inter duo maxima munera præstitisse, ut alterius castitatem, alterius sanctitatem referret, non professionis vinculo, sed virtutis officio? Videsne Satyrum inter Marcellinam virginem et Ambrosium episcopum vocari ætate medium? Nihilominus huic errori dudum adhæserunt Mediolanenses in Lectionibus propriis num. 2 excerptis. His prævis observationibus præmunitus lector nunc ipsam habeat sanctæ Virginis Vitam seu potius panegyricam annuæ festivitatis concionem, a Mombritio editam, quam hinc inde a mendis typographicis purgare coacti fuimus.

ACTA

Ex Bonino Mombritio tom. II fol. 95 verso.

PROLOGUS.

AEdificationi fraternæ quamquam non impudenter *, sed tamen non usquequaque improbabiler ad gloriam Dei nostri et laudem sacratissimæ Marcellinæ suggerit animus nonnulla retexere; cui numquam præberetur assensus, nisi vester circa eandem Dei Virginem indefessus compulisset summæ devotionis affectus. Qua de causa vos convenisse decet, non ut meæ frontis refellatis incertiam, sed ut vestrum sacrosanctis meritis obsequium solite repræsentetis. Haurite nunc, si libet, ex plumbea fistula destillantis guttam liquoris, et nolite mirari, si aridus et inutilis truncus botrum ferat non suum; quamvis ille, qui jussit aridam Aaron frondescere virgam, nostros quoque, si velit, faciet revirescere truncos: nec dubitandum, quin, qui beatæ Marcellinæ perpetuæ virginitatis largitus est palmam, nobis virtutum ipsius præconia partim dicere cupientibus, loquendi tribuat officinam.

Auctor tenuitatem suam excusans, forte prudentior

2 *Scriptum in veteri legimus historia, Jephthe quondam gentis Israëliticæ ducem, postquam unicæ natæ votivum Deo sanguinem litaverat, ad celebrandum competenter funus virgineum lugubres undique virginum phalangas concitasse, ut hoc pacto et patrii amoris gravissimum temperaret incerorem, et dilectæ supra modum filiæ ineluctabiles posteris linquere posset exsequias; et ex eo morem fuisse loci illius virginiibus anniversario Jephthe filiam plangere luctu, imo excellentis memoriæ virgini septem threnici cantus dies per singula ad succedendum anuorum dedicare curricula. Ut ergo ex veteribus nova cudamus; si priscae observantiæ virgo, patriis quodammodo votis obnoxia, patrioque lachrymabiliter jugulata mucrone, apud collectaneas et compatriotas tantum honoris obtinuit, ut ejus non solum recens, sed et vetustum diuturna post tempora bustum annuis frequentaretur exsequiis, septenisque excubiis honoraretur; cur non multo amplius*

Jephthæ exemplum.

A a nobis, quibus vetera transierunt, et ecce facta sunt per Domini adventum omnia nova, beatissimæ virginis Christi festivitas decenti honore colatur, et condigna memoria veneretur?

Idem ad an-
nam S. Mar-
cellinæ festum
celebrandum
habetur.

3 Quid prodest, o cives, sanctis martyribus seu venerandis virginibus scilicet externæ regionis solennia votorum debita solvere; nostros, aut, qui in promptu habentur, ut puta patres patriæ, et hujus nostræ ecclesiæ propagatores derogando contemnere, et nequaquam debitis obsequiis venerari? Informem nos igitur præmissa Israelitarum exempla virginum, et quas ille devotis obsequiis, licet inanibus præmiis, famosæ exsequias virgini annua festivitate lugubriter deferebat, vos, Christi sponsæ, ac Deo dicatæ virgini Marcellinæ, cujus in semet recurrens anni orbita festivæ migrationis diem revexit hodiernum, hilariter atque puriter exhibere, ut ejus sedulis adjuti intercessionibus, proferendis meritis sublimati, Christo Domino laudes dulcibus modulis intonetis: quamvis ei dispar sit nostræ et illarum causa solennitatis, est tamen assimilis forma virginæ affectus et pietatis.

CAPUT I. S. Marcellinæ natales, pia educatio, et publica post Liberii Papæ exhortationem virginitatis professio.

C Marcellinam igitur gloriosissimam Christi virginem pontificis egregii, patroni atque institutoris ecclesiarum Ambrosii fuisse germanam totus pene recolit orbis: cujus beatæ stirpis origo quam clara etiam apud augustales apices, adeo multis est cognita, ut ad rei gestæ consonantiam superflua nostro putetur relatu: Ambrosius siquidem eorum pater illustris Romani sanguinis prosapia oriundus extitit, qui non inferiore primum subsellio in senatu Romano potitus, tutor reipublicæ ac defensor utillimus Caesaris est iudicio præelectus. Dehinc, provehentibus eum summæ faciendi atque industriæ meritis, Galliarum præsidatui senatus-consulto præficitur; cujus probitas morum ac disciplina in procreata ex eo sobole conjici valet. At vero præclarissimam ipsorum matrem, nihilominus et ipsam generosa stirpe nobilem, sed longe virtutum generositate nobiliorem, plenamque religionis et fidei fuisse liquet, cujus institutis beata virgo Marcellina, castis moribus informata, Christum, Dei filium, et concupivit ut sponsum, et dilexit ut dominum.

puellæ virgini-
stem profiteri
cenderat, quæ
a Liberio Papa,

5 Denique hanc in primo flore conjugii parentum jucundæ facies sibi prodidit filiam intuentes, datori bonorum omnium, primitiarum more consecrandam devoverunt. Sic matris sanctissimæ cura pervigili nutrita, sicque incrementis adulta puellaribus, mundior et purior auro obrizo absque cunctis humanæ vitæ illecebris adolevit. Quid multa? Priusquam viriles aspectus virgo pulcherrima contigisset, nec amare sciens nisi Christum,

cœpit parentes de professione virginitatis acceleranda suppliciter implorare. Anxiabatur plurimum tenerum pectus, et crebra suspiria incessabiliter quatibat. Tandem obtinuit, ut die natalis Domini venturo, sponsi cælestis arrham susciperet. Et quam decenter [eo] die Christi annulum virgo suscipere gestiebat, quo Virgo intemeratæ virginitatis princeps novellum sui uteri fructum æterna posteritate acquisivit. Prædicatur in populo sacrandæ virginis pudor intemeratus; sit concursus innumerabilium ad ecclesiam puellarum invicem de ejus societate certantium. Præsidebat tunc Romanæ ecclesiæ cathedræ beatæ memoriæ Liberius, cui in ecclesia principis Apostolorum Petri, dominici natalis solennia celebranti, nuntiantur clarissimorum vota parentum, et Christum solum amantis Virginis indefessus ardor aperitur. Annuit piis precibus pastor eximius, et devotos utrorumque affectus censuit adimplendos.

6 Prius itaque quam Missarum celebritas finiretur, conscendens pulpitem, admonitionis verbum tam Virgini quam plebi astanti prudenter adorsus est: Bonas inquit, o filia, nuptias desiderasti. Videas quantus ad natalem tui Sponsi populus convenerit: et nemo ex hoc numero impastus recedet. Illic enim, qui rogatus ad nuptias aquam in vinum convertit, in te quoque sincerum sacramentum conferet virginitatis, quæ prius eras vilibus obnoxia naturæ materialis elementis. Hic est, qui quinque panibus et duobus piscibus quatuor millia populi in deserto pavit: plures potuit, si plures jam, qui tunc pascerentur, fuissent. Denique ad tuas nuptias plures vocavit. Sed jam non panis ex hordeo, sed corpus ministratur e cælo. Hodie quidem secundum hominem homo natus ex Virgine, sed ante omnia generatus ex Patre: qui matrem corpore, virtute referat Patrem; unigenitus in cælo, Deus ex Deo; partus ex Virgine, justitia de Patre, virtus de potente, lumen ex lumine; non impar generanti, non potestate discretus, non verbi extensione aut prolotione confusus, aut cum Patre mixtus, sed ut a Patre generationis jure distinctus sit. Ipse est fraternus tuus, sine quo nec cælestia, nec marina, nec terrena consistunt. Verbum Patris bonum, quod erat, inquit, in principio: (Habes ejus æternitatem.) Et erat, inquit, apud Patrem: (Habes indiscretam a Patre inseparabilemque virtutem.) Et Deus erat Verbum: (Habes ejus divinitatem.) De compendio enim tibi fides est haurienda.

coram magna
populi multitu-
dine in fide

E

F

7 Hunc, filia, dilige, quia bonus: nemo bonus, nisi unus Deus. Si enim non dubitatur, quia Deus Filius. Deus autem bonus: utique non dubitatur, quia Deus bonus Filius. Hunc, inquam, dilige. Ipse est, quem Pater ante luciferum genuit, et æternum ex utero generavit, ut Filium; ex corde eructavit, ut Verbum. Ipse est in quo complacuit Pater. Ipse est Patris brachium, quia creator est omnium; Patris sapientia, quia ex Dei ore processit; Patris virtus, quia divinitatis in eo corporaliter habitat plenitudo, quem Pater ita diligit, ut in sinu portet, ad dexteram locet, ut sapientiam dicat, ut virtutem noverit. Si igitur virtus Dei Christus, numquid aliquando sine vir-
tute

ac amore Dei
instructa,

EX MOMBRIITIO.

tute Deus? Numquid aliquando sine Filio Pater: Si semper utique Pater, utique semper et Filius. Perfecti ergo Patris perfectus est Filius: nam qui virtuti derogat, derogat ei, cujus est virtus. Inæqualitatem non recipit perfecta divinitas. Dilige igitur, quem Pater diligit; honorifica, quem honorificat Pater: qui enim non honorificat Filium, non honorificat Patrem, et qui negat Filium, nec Patrem habet. Hæc quantum ad fidem.

et ad temperantiam,

8 Sed interdum etiam, cum fides tuta, juvenus suspecta est. Modico itaque vino utere, ne infirmitatem corporis augeas, non ut voluptatem excites: incendunt enim pariter duo, vinum et adolescentia. Infrænent etiam teneram ætatem jejunia, et parsimonia cibi retinaculis quibusdam indomitas cohibeat cupiditates; ratio revocet, mitiget spes, restringat metus: nam qui moderari nescit cupiditatibus; sicut equis raptus indomitis volvitur, obteritur, laniatur, affligitur. Escis quoque omnibus, quæ gignunt membris calorem, parce utendum puto. Carnes etiam aquilas volantes deponunt: in vobis quoque ales interior illa, de qua legimus, Renovabitur sicut aquila juvenus tua, sublime tenens virgineo præpes volatu superlucæ carnis nesciat appetentiam. Conviviorum devitandæ celebritates, fugiendæ salutationes; ipsas visitationes in junioribus parciores esse volo, si forte deferendum sit parentibus aut æqualibus: teritur enim officiis pudor, audacia emicat, risus obrepit, modestia solvitur, dum affectatur urbanitas. Interroganti non respondere infantia, respondere fabula est.

atque virginalem modestiam excitata,

9 Deesse igitur sermonem virgini, quam superesse malo: nam si mulieres etiam de rebus divinis in ecclesia jubentur tacere, domi viros suos interrogare; de virginibus quid cautum putamus, in quibus pudor ornat ætatem, taciturnitas commendat pudorem? An vero mediocre pudoris exemplum est, quod Rebecca, cum veniret ad nuptias, et sponsum vidisset, velamen accepit, ne prius videretur, quam jungeretur? Et utique pulchra virgo non decori timuit, sed pudori. Quid Rachel quemadmodum extorto osculo flevit et gemuit: nec flere desisset, nisi proximum cognovisset. Ita et pudoris servavit officium, et pietatis non omisit affectum. Quod si viro dicitur: Virginem ne consideres, ne quando scandalizet te; quid dicendum est sacratæ virgini? Quæ si amet, animo peccat; si amatur, et facta. Maxima est virtus tacendi præsertim in ecclesia. Nulla te divinarum sententia fugiet lectionum, si aurem admoveas, vocem premas, nullum ex ore verbum, quod revocare velis, proferas. Sed parcius loquendi fiducia sit: copiosum quippe in multiloquio peccatum. Homicidæ dictum est: Peccasti, quiesce. Sed virgini dicendum est: Quiesce, ne pecces a.

a desiderii sui fit compos.

b

10 Hæc et alia innumera præfatus Papa Liberius claro dogmate, astantibus virginibus, omnique fidelis populi cœtu, venerandæ virginis auribus inculcavit. Tum vero pii patris oblatam manibus, sanctissimæ matris mixtis cum fletu precibus irrigatam sollemniter benedixit, et vestis sacræ mavorte b quodammodo subarrhatam, Christi Jesu, quem totis visceribus concupiverat, immaculatam

sponsam effecit. Perfusa autem pontificali benedictione talem se regi regum Christo in servanda mentis et corporis castimonia studuit exhibere, ut absque dubio illi nunc credatur sociata in cælis, cui se intemeratam vigilanter reservavit in terris. Beati plane parentes, qui tale Deo suæ prolis primitivum dedicavere munus, per quod gemina posteritas duplicata est, non amissa; verumtamen hæc multo beatior, quam terreno in corpore positam cælestis rex pura dilectione concupivit. Illa quondam, de qua præfati sumus, Jephthe principis filia, victrici patris dextera jugulanda, septem prius mensibus virginitatem flevisse describitur; sed hæc nota virgo multo præstantior, quo suorum vota parentum gratuito perfecit bonæ voluntatis holocausto. Sed his, quæ ex latere surgunt, omissis, ad proposita recurramus.

ANNOTATA

a Hæc Liberii Papæ exhortatio prolixior et elegantior est apud S. Ambrosium lib. III de Virginitate, ex quo hic aliqua correxi.

b Est velum, quo obnubebantur sponsæ, de quo etiam meminit S. Hieronymus ad Eustochium scribens. Plura de hoc vestis genere videri possunt apud Macrum in Hierolexico ad vocem Maphorium.

CAPUT II. Duo S. Marcellinæ fratres, varicæ ejus virtutes, dolor ex fratrum morte, et pius illius obitus.

Ambrosius præterea hujus sanctæ virginis genitor, de quo prædiximus, vir in cunctis et apud Cæsarem et apud Christum nobilissimus, et fidei nitore perspicuus, sui voti, quod pollicitus fuerat, compos effectus, immensa exultatione jucundabatur, fidens sine dubio, se non absque ingenti præmio dimittendum a Christo, qui tam devoto mentis obsequio sibi unicam sponduisset. Mox denique potioribus a Cæsare cumulatus honoribus, et Galliarum strenue præsidatum obtinuit, et a Christo pro nuper oblato senore amplificatum suæ posteritatis emolumentum recepit a. Siquidem in Gallicanis degeni regionibus natus est illi alter Ambrosius, cognomine et forma corporis patrem æquiparans; sed honesta dignitate morum atque insigni præconio meritorum cunctam pene superaturus Romanæ stirpis originem. De quo admirabili viro qui nosse voluerit, Cosmogiaphorum b Græcorum, vel Latinarum percurrat Annales, seu etiam Paulini venerabilis episcopi c, quem de ejus Vita conscripsit, libellum. Illic inveniet, qualiter a cunabulis, cælestibus designatus auspiciis adoleverit, qualiterque adultus ad summam philosophiæ arcem pertinexerit*; cujus causa ad consilium tribuendum primo electus, deinceps consulares infulas sit adeptus; a quibus ad pontificale culmen Mediolanensis ecclesiæ divina providentia accitus, maximis illud virtutis apostolicæ fulgoribus irradiaverit.

Sancta Marcellina fuit soror S. Ambrosii.

F

a

b

c

* lege partigent

A ril. Nos ea omittimus, quia ad alia festinamus.

12 Additus est Ambrosio alter quoque filius, Satyrus nomine *d*, vir post modicum apud seculum et apud Deum magnificus, qui præcipua tam in humanis, quam in divinis negotiis dirimendis et exsequendis solertia clarissimus in toto orbe Romano et jugi memoria dignus multorum sapientum judicio habitus est. Ejus quoque vitam et mentis devotionem libri de obitu ipsius a fratre digesti mire produnt, fidelissime confitentur. His ergo duobus germanis fratribus post utriusque parentis obitum virgo Christi Marcellina, quasi duarum fulta remigiis alarum terrena omnia præpeti penna prætervolans, aditum quotidie cælestis patriæ suspirabat; horum et adjuta præsidii, et admonitionibus instituta, nihil erat jam quod in ea vivens mundus inveniret; sed secundum Apostolum crucifixa mundo, et mundus illi, nihil præter simplicem habitum et viles cibos de universa paternæ possessionis hereditate requirebat: continuatis jejuniis vigiliisque creberrimis numquam ab intenta oratione aut B Scripturarum divinarum meditatione cessabat; et præcipue, quam sibi præsul eximius fraterque Ambrosius affectu dulcissimo propria manu conscribens direxerat, lectione utebatur, Arianae perfidiæ non parum sollicita.

13 Viro autem Dei Ambrosio moris fuisse narratur, ut si forte absente illa novi aliquid aut scribere illum aut agere contigisset, mox eidem propriæ manus indicium, quo indubitata fide susciperet, conscripta dirigeret; sicque obtentum, ut dum istius cura spiritualium jugiter sacrosanctæ virginis subministrarentur insignia ferculorum, alterius quoque vigilantia corporalium necessitudinum procurarentur obsequia, Deo dicata mens, quasi in speculari lapide divinæ contemplationi semper intenta, semetipsam circumspicere ac provide intuendo irreprehensibilem maculatamque * cælestis sponsi conspectui representaret. Interea cum piæ recordationis almificum præsulem Ambrosium suscepti episcopatus causa in præfata urbe Mediolano compulsisset, fratremque dilectum, luce ipsa cariorem, secum amoris glutino detentum cohabitare fecisset, virgo Domini Marcellina carissimis diutius avelli non passa germanis, domo patria rebusque relictis, sese Mediolanum contulit, satius rata peregrinam cum illis ducere vitam, quam duobus privata luminibus Romanas opes miserabilis possidere. In illis totam post Christum vitæ suæ inesse fiduciam, totam spem, totamque claritatem lacrymis oculos suffusa confitebatur.

14 Nihilominus et a fratribus, ut sui Domini spūsa nimio diligebatur affectu, sedulo venerabatur obsequio, eratque illis jam non quasi soror, sed ut major natu domina materque spiritualis, ita eos diligens ut filios carissimos, ita ab ipsis dilecta, amplexata, venerata, ut mater. O felicia tempora, quibus ex uno utero tanta sanctitas virginitatis pietasque prodierunt! Coruscabat in tribus quasi cælo stellis micantibus cunctarumque nitor virtutum, ut si forte aliqua in uno deesset, ab altero suppleretur. O tempora et o mores! Humilitatem si perpenderes, nihil humilior, nihilque mitius usquam his tribus inveniri posse jures.

Rursum si mentis eorum rigorem in adversis quibuscumque ferendis seu etiam pravorum moribus corrigendis inspiceres, ferro duriores bestiisque ferociores esse putares. At si pietatis viscera circa delinquentes et confidentes, sive aliquas variarum tribulationum necessitudines angustiasque patientes in eis forte requireres, videres eos ita cum lugentibus lugere, quasi aut ipsi pariter ejusmodi labe macularentur, aut paribus angoribus atque necessitatibus constringerentur. Sæpissime, quidquid ex prædiis habere poterant, captivorum redemptioni largiti sunt, frequenter exulantibus impartiti. Quid dicam? Deficit enim me tempus tantarum virtutum cumulum metiri volentem.

15 Sed quia talibus dignus non erat mundus, paulatim e corpore subtracti ad cæli palatium advocantur: ac primum admirabilis Satyrus cum immenso dolore, non solum fratris ac sororis, sed totius fere provinciæ migravit ad Superos; de cujus obitu duos frater Ambrosius ad doloris solamen libellos fletibus irrigans, luctuosis questibus adimplevit, in quibus et beatæ Marcellinæ pius erga fratrem mirifice his verbis proditur affectus: E O Sancta soror, quæ fratris solatio destituta, de suo pudore sollicita, duobus nuper beata germanis, nunc ex duobus fratribus neque alterum sequi potest, neque alterum derelinquere; cui tumulus hospitium tuus, et corporis tui sepulcrum est domus. Atque utinam vel hoc tutum diversorium, cibis in fletibus, potus in lacrymis. Constat autem hunc ex illo venerandæ virginis morem fuisse, ut continue supra tumulum fratris genu nixa Dominatori omnium sanctam ejus animam precibus assiduis commendaret. Persæpe etiam diem sine cibo, noctemque insomnem transigens, loco sepulcri vix ad momentum poterat avelli.

16 Non post multos vero annos Christi præsul egregius summusque confessor Ambrosius post innumera virtutum miracula, post superatas armis sapientiæ Arianorum insidias, post solidatas fidei Catholicæ fundamento occidentales ecclesias, transiit ad Dominum, perpetua laborum suorum præmia recepturus. Tunc deinde duplicatus mæror, renovata tristitia, nihilque aliud præterquam mori F auxiæ nimium sorori placebat. Quid faceret? Quo se verteret? Nunc ad illum, nunc ad hunc provoluta tumulum hæsitabat: se solam sine comite, solam sine gubernatore relictam conversa ad Christum ineluctabiliter querebatur. Hic, inquit, moriar Christe; hic extremum anhela spiritum ponam: suscipe, quæso, hanc anum, cui sola tuæ pietatis reservasti solatia. Suscipe duobus orbatam luminibus, et fratrum clementer beatis adjuuge spiritibus. Hæc autem beatissima Virgo, non quia fratres amiserat, sed quia sine illa transierant, flebiliter ingemiscebat.

17 Ultimum itaque vitæ suæ tempus venerandis tumulis dedicavit, ante quos excubans, et die noctuque sacratas persolvens excubias, spiritum cælo reddidit, Christo copulata per ævum. Obiit autem præcellentissima virgo Marcellina sextodecimo Kalendas Augustas, cum aurora noctis metas excederet, coram positus clericis, populique majoribus urbis hujuscemodi Mediolanensis:

et propter obitum Satyri,

et Ambrosii magno dolore afflictus,

pie moritur. ac ibidem sepelitur.

d. Satyri.

cum quibus Mediolani postmodum habitans.

* lege immaculatamque

varias virtutes exerceat,

EX MOMBRIIO.

Mediolanensis : corpus vero ejus a venerabili antistite Simpliciano reconditum, et fratris tumulo sororis tumulus est appositus, quo in loco piis eorum interventibus solita Dominus Jesus beneficia suis rependit fidelibus, ut facile pateat cunctis, quod eorum spiritus simul lætantur in cælis, quorum sublimis virtus paribus radiis refulget in terris, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

D

a Hunc parachronismum correximus in Commentario prævio num. 13.

b Puto, hunc esse errorem typhothæ, atque pro cosmogiaphorum legendum esse cosmographorum, qui hic pro historicis ponuntur.

c Paulinus Vitæ Ambrosianæ auctor, teste Isidoro, fuit presbyter; sed ab aliquibus confusus est eum Paulino episcopo Nolano, ut ostendit Possavinus noster in Apparatu sacro tom. II, pag. 218. Videtur concionator hic eundem errorem secutus esse.

d De hoc concionatoris errore etiam egimus in Commentario prævio num. 14.

DE S. ALEXIO CONFESSORE

ROMÆ, VEL, UT ALIA ACTA FERUNT, EDESSÆ IN SYRIA.

B

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS AD ACTA LATINA.

E

§ I. S. Alexii nomen; patria; parentes; ætas ac mors; idemne an diversus a S. Joanne Calybita?

SUB INITIUM
SÆCULI V.
Nominis etymon,

Duplici modo scribitur nomen hujus Sancti; communius quidem vocari soliti Alexius; at Alexis etiam vocati in codice quodam nostro Ms. antiquissimo, signato P Ms. III, ac Valcellensi, et alibi. Nomen illud posteriori modo erratum jam tum ab auctoribus aurei sæculi usitatum fuisse argumento est, quod illud Virgilius adhibuit: nam ejus eeloga secunda inseribitur Alexis, quod nomen per ejusdem eeloga decursum pluries repetit. Etymon illius Græcum est; non inepte derivandum a verbo ἀλεξω, arceo, auxiliator, opitulor. Unde Alexius dici potest, qui sibi contraria arcet, vel qui opem alteri aut remedium offert. Carolus Rurus noster in Virgilio a se edito, et interpretatione ac notis illustrato ad usum Serenissimi Delphini Franciæ, hinc etiam fere deducit nominis dicti etymon, dicens Alexin appellatum, quia voluptas erat ac solatium domini, seu quia puer a se arcebat Corydonem etc. Alias nomenclationes adducit noster item Joannes Ludovicus de la Cerda. Legenda aurea typis edita, inter plura commenta etymologica, quibus sequetur, hic valde ineptit: Alexius, inquit, dictus est ab a, quod est valde, et lexis, quod est sermo: unde Alexius, qui valde in verbo Dei robustus: vel Alexius, qui ab exius, vel ab ambio, ambis; et exios, quod est circulus: et inde Alexius quasi ambiens circulum a creatore incipientem, et in creatore desinentem. Quam nomenclationem commemorasse, refutasse est; ut superfluum sit singula ipsius membra castigare. Ad utiliora pergamus, Sancti patriam spectantia.

ac Sancti patria.

2 Romæ eum accenset canon seu canticum sacrum in honorem ejus sæculo IX concinnatum a S. Josepho, infra laudando; qui canon antiquissimum ac præcipuum monumentum est, ad quod tota Sancti historia, prout vulgo circumfertur, exigenda sit, uti pluribus dicitur inferius suo loco. Accedunt Vitæ tum manuscriptoræ, tum typis exeu-

sæ, ac receptissima Romanorum traditio, communisque hominum sensus ac persuasio. Tillemontius tomo X Monument. eccl. pag. 666 nihil hic ausus decidere, considerata incertitudine historię Alexianæ; esse asserit, a quibus eredatur, potius vixisse Romæ novæ seu Constantinopoli, citatque Ephemerides nostras, tomo primo Maii præfixas. Audacior est more suo nuperus Legendarius Gallus tomo II, col. 269, ubi refert ex magna convenientia, quæ reperitur inter S. Alexium ac S. Joannem Calybitam, varios eruditos judicasse, fieri posse, ut hic non sit nisi unus idemque Sanctus sub duplici latens nomine; et allegat dietas Ephemerides pag. 18. Deinde adfert consonantiam Vitæ Sancti utriusque, quasi primum Alexianæ Vitæ exemplar non fuerit nisi apographum Vitæ Sancti alterius, nulla fere re in ea mutata præter nomina personarum et locorum: inter indicia fraudis, ibidem relieta, illud mansisse, quo refertur Sanctus noster post mortem agnitus e suo chirographo eoram patriarcha et imperatore; quod alio spectare non possit quam ad CPolim. Addit nonnullos in ea esse sententia, quod aliqua pars reliquiarum S. Joannis Calybitæ CPoli Romam a monachis Græcis delata sit sub nomine Alexii, collocataque in monasterio S. Bonifacii, a Græcis pariter ac Latinis asectis eodem tempore inhabitato, atque adhuc ecclesiam istius monasterii SS. Bonifacii et Alexii nomine appellatam fuisse. Ita ille. Jam vero eum vita Sancti Romæ acta, morsque Romæ obita, ac Roma, ejusdem patria simul historie connexa sint, nemo miretur, si dum de hac sermonem instituimus, simul etiam de istis eadem occasione hic mentionem faciamus.

3 Norunt eruditi, Papebrochium in prætensa Exhibitione errorum, ab accusatore suo perperam ipsi imputatorum, insimulatum fuisse: quod opinaretur S. Alexium non Romæ sed CPoli vitam elausisse. Purgatse partei Responsonum a pag. 248, asserens, Roma Sanctum vivere cepisse.

A *asserens, se in Ephemeridibus Græco - Moseis, quoniam per tempus non liceret istam controversiam funditus examinare, nihil præpropere judicasse, aut opinatum fuisse; at suspendisse iudicium, professumque esse, quod istie obiter dicta eruditus viris voluerit considerata proponere, priusquam aliquid de iis statueret, plenam rei decisionem remittens ad hunc diem. Itaque nihil tunc, quando Ephemerides scripsit, absolute se opinatum declarat, neque tunc quidem, quando ad objectas accusationes respondebat, opinari se quidquam contra Romanorum traditionem. Causas dubitandi, quas ex situ novæ Romæ ac veteris, nominibus parentum Euphemiani et Aglaidis, et ipsiusmet Alexii, quæ mere Græca sunt, habuit; quibus adungi potest, quod cultus Sancti prius videretur institutus CPoli, quam Romæ, proponit ibidem a pag. 249; præbente dubitandi occasionem Vita, serius, ideoque obscurius, nec sine defectibus scripta. Prædictus accusator ansam præbuit Papebrochio controversiam istam tum temporis diligentius examinandi, quamquam etiamnum tunc præmature: quæ subacta post longam annorum fere quadraginta in rebus ad res Sanctorum pertinentibus*

B *judicio dubia tandem sibi antiqua solvit pag. 250 sequentibus verbis, e supra laudato canone depromptis: Considero, inquit, ipsum illum canonem iterum ac diligentius relegens, non solum simpliciter istic nominari Romam (quam si novam intellexisset auctor, verosimiliter alicubi nominasset, ut solet, τὴν Βασιλίδεα, civitatem Regiam) sed etiam noto odes IX Strophe v sic cani:*

4 « Convenerunt ad sepulturam tuam Patriarcharum ὁ πρόκριτος, et Christi amantissimus Imperator, Principesque, juvenes, ac seniores cum choris monachorum » ubi Πατριάρχων ὁ πρόκριτος, Patriarcharum præcipuus, sive eximius inter Patriarchas, nemo aptius intelligi potest, quam Patriarcha seu Pontifex Romanus; esto idem epitheton convenire etiam possit Joanni Chrysostomo tamquam eximio vel præcipuo inter Constantinopolitanos Patriarchas. Sed hunc cur non distinctius indicasset Josephus, Odarum istarum auctor, per epitheton magis ipsi proprium, si de eo intelligi voluisset? Fuit enim ipsemet magnæ CPolitanae ecclesiae sceuophylax, sive sacrarum vasorum custos anno DCCCXLVIII institutus, in eaque dignitate vixit usque ad annum DCCCLXXXIII; intra quod tempus refflorescente sub orthodoxa Imperatrice Theodora Sanctorum cultu, canon sive hymnus iste compositus fuit, ac fortassis tum primum CPoli receptus S. Alexii cultus, una cum qualicumque Vita Roma allata.

5 Quoniam vero per Romam, simpliciter a laudato, vel alio (vide num. 33) Josepho, in hoc canone expressam, Romam veterem, non novam seu CPolim intelligi debere contendimus, juvat paululum altius ista repetere, a quibus præsentis controversiæ status magna ex parte pendet: aliter quippe locutus fuisset iste auctor, adhibitis phrasibus per id tempus usitatis, si per Romam, non antiquam, sed novam seu CPolim intellexisset. Expendamus alios ipsius locos. In canone ad festum depositionis stolæ seu vestis Deiparæ in Blachernis (locus est CPoli) de qua Menæa Græca ad diem II hujus, et nos isto die in Prætermissis; ab eodem, qui supra, Josepho, sive ab alio ejusdem nominis, aliquantum antiquiore, sed eodem tamen sæculo vivente, concinnato; in canone, inquam, isto aerostichis ponitur,

in qua datur nomen CPoli τῇ πασῶν Βασιλίδε τῶν πόλεων, reginæ omnium urbium. Et in fine, ubi litteris aerostichis nominis proprii Josephi auctoris veluti sigillo canon signatur, eadem expressio recurrit. Ita de CPoli loquebatur Josephus; ita loquebantur alii Græci, ut cuilibet in historiis vel mediocriter versato notissimum est. De CPoli jussu Constantini Nova Roma et secunda Roma appellata, dictum ex Socrate et Sozomeno ad Vitam S. Joannis Calybitæ die xv Januarii, pag. 1029. Per Romam itaque simpliciter sine alio epitheto distinctivo a S. Josepho superius expressam, intelligenda est Roma vetus, non Nova seu CPolis: et habemus testimonium, sæculo saltem nono scriptum pro Romanis, Alexii natales sibi vendicantibus; quibus confirmatur communis de patria S. Alexii traditio; quam recentiorum quorundam observationes criticæ non evertunt.

6 Atque ex his conficitur S. Alexium Romæ vivere cæpisse. Indidem etiam probatur, quod Romæ vivere desierit. S. Josephus in laudato canone ode VI Sanctorum patriæ redditum canit; ode VII ad portas parentum sedisse; ode VIII antea parentibus incognitum peregrinationis tempore, illis se postea manifestasse, et omni Romæ manifestasse Dominum E absconditum thesaurum, in mendici habitu jacentem. Quæ omnia Sanctorum virum Romæ natum, Romæ mortuum satis declarant. Nihil itaque sive apud Græcos, sive apud Latinos auctores satis explorati afferri in medium posse arbitror, quod certo cogat Alexium Romanis eripere vel in suis natalibus vel in sua morte. Utrumque nos stabilivimus ex omnium antiquissimo auctore; proferant adversarii vel unum unicum alieujus notæ et antiquitatis, e quo assertum nostrum evertant. Quamdiu pugnant solis conjecturis, argutiunculis, et dubitatiunculis, nihil promovent; prævalitura semper possessione, auctoritate antiqui scriptoris roborata, donec aliquid afferatur majoris ponderis pro opposita sententia. Seio equidem hanc meam sententiam, ex solo auctore, qui floruit quadragesimo annis post Sanctorum, de quo scribit, comprobata, aliis omnibus anterioribus silentibus, suis difficultatibus non carere: sed prævaleat auctoritas Josephi, prævaleat possessio, donec certioribus documentis evertatur. Hæc de Sancti natalibus; nunc de parentibus ejus dicamus.

7 Josephus Hymnographus vel alius homonymus eorum nomina non exprimit; sive ea non invenerit in historia aut Vita, ex qua suum canonem concinnavit; sive, si ibidem illa invenerit, certe haud probavit. Unde suspecta forte videri possint nomina Euphemiani et Aglaidis, quæ leguntur in Vitæ Græcis ac Latinis, tanquam eo intrusa ab auctore sæculi X aut XI, qui Sancti gesta dramaticè adornavit; quæ Breviarium Romanum etiam non exprimit. Matthæus Vechiazani parte I historiæ Foropoliensis Italiæ edita, pag. 59 de S. Alexio obiter agens, affirmat Euphemianum fuisse e familia antiqua Sabelliorum, Romæ notissima, addens ei titulum baronis potentissimi Aventini; sic aueupatus gratiam Illustrissimi et Excellentissimi D. Bernardini Savelli, cui suum librum dedicat. Divitem ac potentem extitisse Sancti patrem, eruitur ex sæpe dicto canone. Nonne auresim sapiunt tria millia pueri, qui zonis cingebantur aureis, et sericis induebantur vestimentis? quos habuisse narratur in Vita Latina soluta num. 3, et in metrica sub initium. Sed hæc excogitata opinor ad apparatus scenicum, qui magnificentia commendatur. Additio ad codicem Usuardinum Hagenoyensem, ipsius etiam Sancti sponsæ

AUCTORE
J. P.

e quo etiam asseritur Romæ mortuus.

F
Quædam proponuntur de Sancti parentibus,

probatur

et S. Josepho
hymnographo
relatio:

AUCTORE
J. P.

sponsæ nomen nobis obtrudit, dicens Eufemianum dedisse Alexio Marinam sponsam. Die autem XIX hujus laudato Euphemiano titulum Sancti attribuit, tum demum admittendum, quando is ex melioribus documentis probari poterit.

ac de tempore,
quo vixit et
obit:

8 Si plusculum auctoritatis haberet auctor, qui S. Alexii Vitam conscripsit, de tempore, quo is vixit et obiit, certius constaret. Acta Latina tam prosaica quam metrica tradunt ipsum vixisse sub Innocentio PP. I, qui sedere cœpit anno CDII, desiit CDXVII. Eadem epocha ab omnibus communiter adoptatur, quæ et indicatur in Breviario Romano moderno. Canon Josephi nec nomen Pontificis Romani, nec Imperatoris exprimit, sub quibus vir Sanctus vixit, et ea quæ habet, adeo destituta sunt omnibus notis characteristicis individui temporis, ut nullum alicubi determinatæ epochæ vestigium offendas. Menæa magna Græcorum excusa in elogio Sancti tacent de Romano Pontifice, sed Honorium Imperatorem expriment. Constantius Felicius in suo Calendario male combinat tempora, quando eum ponit sub Innocentio I et Honorio Imperatore anno CCCXCVII. Turpius errat Petrus de Natalibus, episcopus Equilinus, connectens pontificatum Innocentii PP. cum Imperatoribus Honorio et Arcadio, annoque Domini CCCLXXXVIII, quo circiter Beatum quievisse memorat; Mombratio etiam erronee ipsos connectente cum anno circiter CCCXCVIII. Tillemontius loco supra citato, teneri ait, Alexium se occulisse Romæ tempore laudati Papæ, anno, ut ipsi apparet, CCCXIX aut CCCXVIII; at mox de more iudicium suspendit. Legendarius neotericus Gallus signat sæculum IV aut V. Mendose Breviarium Romanum, anno, sicut ei adscribitur, MDXXII impressum, pag. 372 dicit Sanctum obiisse anno vicesimo Innocentii I; cum sederit iste Pontifex annis dumtaxat quindecim circiter. Noster Paulus de Barry in Vita Gallica, ac qua infra, natum ponit tempore Innocentii PP. et Honorii Imperatoris; et sic mors ejus ad medium sæculum quintum vel ulterius esset remouenda; quod communi scriptorum opinioni repugnat.

de quibus non
satis liquet.

9 Si Sanctus obierit sub Innocentio I et Honorio Imperatore, floruisse asserendus est versus finem sæculi IV; quod autem vere tunc obierit, quidquid communiter id tradatur, neutiquam tamen e monumentis Græcis aut Latinis satis solide probatur. Hoc unum negari non potest, obiisse non modo Sanctum ante tempora memorati Josephi; sed, si funeri ejus vere adfuerit imperator Romanus, non supervixisse ultra sæculum V, imperio isti fatale, in comperto est. Erit fortasse, qui objiciant: Sanctus adeo in omnibus singularis et mirabilis, summis et imis tota urbe Romana post obitum notissimus, sæculum scriptoribus, quo obiisse putatur, florentissimum, nullus, quod sciat, ante nonum sæculum de ipso qui agat reperit apæ; non coherent. Intellego: at respondeo; ex eo quod Vita ante illud tempus nulla sciatur fuisse scripta, non mox sequitur scriptam omnino nullam fuisse: potuit enim intercidisse. Josephus certe quando suum canonem condidit, vel ex historia aliqua scripta vel ex auditu et traditione historica scriptionis suæ materiam accepit. Plura non hujus sed alterius loci sunt, quando de isto canone ac Vitæ ex instituto seorsim tractabimus.

S. Joannes Calybita ab Alexio diversus.

10 Superest nunc discutiendum punctum, supra obiter tactum; utrum videlicet S. Joannes Calybita, de quo actum XV Januarii, sit idem an diversus a Sancto, quem hic damus. Tillemontius

rotunde asserit tomo citato in notis pag. 834, D præsumi posse, eundem esse (Alexium) cum Joanne Calybita CPolitano; de quo eadem fere historia narratur: et qui potuit unum et aliud nomen habere; aut assumpsisse nomen Joannis, quando se abscondebat. At præsumptio ista falsa est, quia falso nira supposito: nam tantum abest ut pleraque historiarum Sancti utriusque puncta fere sint eadem, ut nonnulla toto potius videantur cælo diversa: nam CPolim illustravit Joannes; alio die colitur apud Græcos et Latinos; aliud nomen habet; duplex autem habuisse nomen, eadem facilitate negatur, qua a Tillemontio id adstruitur. Magis urget, quod S. Joannes fuerit monachus Acæmetus in Bithynia; quod duos habuerit fratres; quod e monasterio egressus, commutatis cum paupere vestibus; domumque regressus tribus annis apud parentes habitavit incognitus; atque exhibitio, quem ante discessum ab ipsis acceperat, Evangeliorum libro, ante mortem agnitus, et inter eorum manus mortuus fuerit; quod mater eum jam vita functum veste pretiosa induens, paralysi percussa, sed antiqua ipsi reddita lacerna, sanata fuerit: ut nihil dicam de templo ipsi exstructo a parentibus. Atque ex his satis fundamenti nobis præberi existimamus, ut cum Papebrochio loco citato pag. 249 utrumque hunc Sanctum distinguamus. Et vero næ ille ineptus sit; qui duos mox Sanctos in unum confundat, quia vitæ instituto similes? Sic perperam aliquis confundat S. Symeonem Salam, de quo die prima hujus, cum S. Theodoro Salo XXV Februarii, pag. 508; ac S. Thoma Salo XXIV Maii, pag. 433, qui eodem sæculo VI vixit, quo laudatus Symeon; ut pluribus exemplis supersedeam.

§ II. Sancti cultus apud Græcos ac Latinos; elogium; reliquæ.

Græci solenni ritu S. Alexium colunt die XVII Martii, quo ipsum sic annuntiat Typicum S. Sabæ: Sancti patris nostri Alexii, hominis Dei. Titulum hunc hominis Dei, adeo sibi proprium fecit Sanctus, ut Græci omnes hagiologi passim in eo ipsi attribuendo conspirarent, tamquam idiotismo singulari, quo ab aliis distinguatur. Ansam isti cognomento forte iis dedit canon S. Josephi, infra. producendus. In Vita num. 4, et rursum num. 7 sic divinitus traditur designatus: et in homilia S. Adalberti, de qua infra, quasi quodam privilegio homo Dei nominatus dicitur; ita speciali vocabulo a Domino meritis nuncupari. Photius tamen cod. LIV scitur eundem titulum tribuisse S. Prospero, fortissimo Pelagianorum antagonistæ. Signant præterea ipsum dicto die Synaxarium ex Menologio jussu Basilii Imperatoris Porphyrogeniti sæculo X collectum, Menæa item magna typis edita, quæ ipsi acciunt sequentes versiculos:

Ἄνθρωπος ἐν γῆ τοῦ Θεοῦ κληθεὶς μόνος,

Ἐξεις τε καὶ οὐκ ἄν πόλιος πάτερ μόνος.

Ἐδομάτη δεκάτη, Ἀλέξιε πότμον ἀνέθλης.

Solus gerebas nomen hic hominis Dei,

Novum geres nunc solus in cælo, pater.

Septima post decimam, mortem tibi præbet, Alexi. Adde Maximum Cytherorum episcopum, Horologium utrunque anni MDCI et MDCVII, Calendarium Græcorum a Genebrardo Latine vulgatum; Horologium item Romæ excusum anno

MDCLXXVII

A MDCLXXVII ad usum Basilianorum Italo-Græcorum; ut præteream Mss. Menæa Græca bibliothecæ Ambrosianæ Mediolani signata O 148, Martyrologium Arabico-Egyptium, a Gratia Simonio Maronita ex Arabico versum, ac Menæum Chiffletii. Slavico-Russicum Menologium ista habet: Beatissimi Alexii, divini hominis, Romani. Vixit anno cccc sub Arcadio et Honorio. Quid causæ sit, cur isto die apud Græcos celebretur, nos fugit; nisi forte tum fuerit dies translationis ejus aut alterius solennitatis; aut iste dies fuerit natalis ad meliorem vitam, et dies xvii Julii, quo cohunt cum Latini, translationis aut alterius ejusdem festivitatis.

12 In antiquissimis Martyrologiis Latinis nihil de S. Alexio invenio. Ut præteream Bedam a Floro auctum, Adonem, Usuardum; miror nihil de ipso haberi in Romano antiquo seu parvo; nihil in Calendario Romano, a Joanne Frontone edito, uti nec in illo, quod vulgavit Edmundus Martene Benedictinus Gallus in Thesaurò novo anecdotorum, tomo V a col. 63, quod nos non putamus esse adeo antiquum, quam ille asserit, ut alia fortassis occasione ac tempore probabitur.

B Quærentibus autem, quid causæ sit, cur tam sero nomen Sancti inscriptum fuerit Missalibus, Calendariis ac Martyrologiis, respondet quidem, non tamen plene satisfacit Papebrochius parte 1 Respp. pag. 251, dicens id factum, quia cultus Sancti catenus substitit in sola una ecclesia SS. Bonifacii et Alexii, communi utriusque Sancti nomine nuncupata sæculis x et xi, uti patebit ex iis, quæ dicentur de S. Adalberto, episcopo Pragensi, ac miraculis Romæ in eodem loco patratis. Fac enim cultum S. Alexii tantummodo substituisse in ista una unica ecclesia, manet etiamnum difficultas, quid fuerit, quod idem Sanctus adeo Romæ mirabilis ac singularis, patria Romanus, Romanis adeo honorificus, Romæque mortuus ac sepultus, nullam Romæ publicam venerationem habuerit, et in nullis sacris tabulis consignata reperitur ipsius memoria etiam post plura sæcula ab obitu ejus elapsa, et ab ipso quidem Romano parvo Martyrologio, sæculo octavo conscripto, ac tot aliis Sanctorum exterorum ac minus celeberrimorum memoriis infarto, prorsus præterita. Interea silentium Martyrologiorum classicorum hoc nobis fecit reliquum, ut, deficientibus genuinis fontibus, rivulos consecutemur; additiones eodiceibus Usuardinis Mss. adjectas intelligo, de quorum ætate disseritur in præfatione Usuardi non ita pridem illustrati articulo iv, § iii et iv. Antiquioris notæ codices ista habent: Tornacensis sic textum hodiernum incipit: S. Alexis confessoris. Aquicinetinus: Transitus S. Alexii confessoris. Victorinus et Regina Succia cum Aquicinetino conveniunt. Additiones ad codices Usuardinos mediæ notæ habes inter auctaria hoc die; quas non transcribo. Porro in Beda Plantiniano etiam notatur S. Alexii confessoris. Plantinianum voco, quia habetur jam passim suppositivus, prout indicatum est in laudata præfatione Usuardina articulo ii, pag. xiii.

C 13 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ turpissime hallucinatur, dum Alexium confundit cum Alelio; loquens de utroque tamquam de una eademque persona, et asserens Ruffinam, Paulæ filiam ipsi in matrimonio elocatum fuisse. Vide notatones Baronii, et tomum IV Annalium ad annum 382 num. 44. Eodem errore lapsus est Philippus Rossi in descriptione Romæ modernæ, Italiæ edita MDCXCVII, pag. 164. In Florario nostro

Ms., medio circiter sæculo xv exarato, notatur die xxvi Februarii Alexis conf., hodiernus, ut putare nos diximus in Prætermisssis ad istum diem pag. 626. Die autem xvii Junii signatur ibidem translatio S. Alexii C. In Prætermisssis vero ad xv ejusdem mensis observavimus, eum indicari cum elogio in Ms. Adone Regina Succia, et in alio Ms. sub nomine Usuardi. In Calendario Missalis Mozarabici, jussi Francisci Ximenez archiepiscopi Toletani, anno MD Toleti excusi, signatur S. Alexi conf. die xvi Julii, et habet Missam de communi; eo forte remissus ob SS. Justam et Ruffinam Virgines et Martyres, quæ solenniter tum ibi, tum in Breviario Mozarabico MDII jussu laudati Ximenii edito, cohuntur hac die. Martyrologii Romani annuntiatio ita sonat: Romæ S. Alexii confessoris, filii Euphemiani senatoris, qui prima nocte nuptiarum, sponsa intacta, e domo sua abscedens, ac post longam peregrinationem ad Urbem rediens, decem et septem annos tamquam egenus, in domo paterna receptus hospitio, nova mundum arte deludens, incognitus mansit. Sed post obitum, et voce per Urbis ecclesias audita, et scripto suo agnitus, Innocentio I Pontifice Maximo ad ecclesiam S. Bonifacii summo honore delatus est, ubi multis miraculis claruit. Quæ continent compendium historiæ S. Alexii, et in substantia consonant eologiis, quæ jam subnectimus.

14 Synaxarium Basilianum Sanctum laudat die xvii Martii; cujus textus Græcus typis editus ad calcem tomi primi mensis ejusdem, tradit ista: Illic erat Romanus, Euphemiani patricii filius, qui in matrimonio ipsum elocavit. Nuptiis vero absolutis, quo tempore consuescere debebat sponsæ, dato ipsi in pignus annulo, exivit domo, atque ad urbem Edessam digressus, annis octo et decem in ecclesia permansit. E virtute autem sua cogitus, clam se subduxit, ac denuo Romam se contulit, et proprias ad ædes pervenit; ignotusque perstitit in vestibulo, videns patrem et matrem, et a servis suis illusus; tametsi parentes et casta ipsius conjux assidue ipsius causa dolerent ac flerent. Cum vero mors ejus appropinquasset, petita charta, omnia, quæ ad se attinebant, scripsit; quam et in manu post mortem retinuit; eamque Honorius imperator accepit et prælegit, omnibus audientibus. Tunc rerum ipsius series innotuit: atque in Sanctum ejus corpus in templo S. Apostoli Petri sepultum fuit. De sepultura et aliis hic narratis postea agetur. Eadem fere paullo prolixius narrant Menæa magna excusa, quæ otiosum esset hic producere.

15 Nunc de reliquiis S. Alexii Variæ commemorantur a Pancirolio in indice reliquiarum, qui habetur ad finem libri, qui inscribitur Thesauri urbis Romanæ. Carolus Bartholomæus Piazza in Sanctuario Romano pag. 224 testatur in S. Pauli extra muros esse unum brachium Sancti, aliud in S. Nicolai in Carcere; costam unam ad S. Prædix in Montibus, et alias ejusdem reliquias in S. Cæciliæ trans Tiberim; videlicet, sicut refert in suo Hemerologio pag. 50 dentem et os; additque in Sancti Ignatii templo Societatis nostræ exponi dentem et partem maxillæ. Vide paragraphum tertium, ubi de corpore Romæ asservato. Apud Antonium Masini in Bononia perillustrata tertix editionis pag. 381, ubi de ecclesia S. Alexii, quæ et S. Ludovici, notatur dens Sancti;

Elogium ex Synaxario Basiliano.

sacræ exuvie in Italia.

AUCTORE
J. P.

Sancti; apud Carolum de Lestis in parte II sive supplemento ad Neapolim sacram pag. 315. ubi de sacris lipsanis ecclesiae S. Georgii Majoris, crux; apud Antonium Casale, abbatem Caelestinum in historia basilicae S. Stephani Bononiae pag. 454 memorantur indeterminate sancti Alexii reliquiae. In schediasmate Ms., quod habemus, inter reliquias Sanctorum urbis Bergomensis in S. Mariae Majoris sacello nameratur os sancti Alexii. In libello de Rebus Venetis a Nicolao Doglione anno 1675 edito, pag. 345 notatur in ecclesia S. Catharinae esse brachium S. Alexii; quod eo adductum sit ex Lemno insula maris Aegaei, alias Stalimene dicta: sed alterius id Alexii fuerit. Huc pertinet gradus, sub quo latuisse fertur S. Alexius, quando in domo paterna debebat inco-gnitus, pia Romanorum religione venerabilis: de quo recentiores, non vero antiqui. Descriptionis urbis Romanae modernae auctor supra citatus pag. 164 agens de ecclesia S. Alexii, esse tradit ibidem antiquissimum sacellum Dominorum Sabelliorum, Aventinorum Ducum, cum gradu seu seala Sancti, atque haec inscriptione: Sub gradu isto in paterna domo B. Alexius, Romanorum nobilissimus, non ut filius, sed tamquam pauper advena receptus, asperam egenamque vitam duxit annis. xvii; ibique purissimam animam creatori suo feliciter reddidit anno ccccxiv, Innocentio I PP., et Honorio et Theodosio II Imperantibus. Adduntur quotidie indulgentiae centum annorum, et totidem quadragesimae digne visitantibus, et omni die festo ac in Quadragesima duplic.

Hispania,

16 Dum mense Februario anno MDCCXXII bibliothecae regiae Scorialensis S. Laurentii in Hispania codicibus Mss. exeutiendis navaremus operam, exhibitus fuit syllabus Sacrarum exuviarum, quae ibidem loci magno in numero nec minore eum veneratione asservantur, tempore Philippi II, Hispaniarum Regis, magnificentissimi in paucis ac vere regii monasterii hujus fundatoris, ac studiosissimi saerorum hujusmodi cimeliorum indagatoris, illuc delatae. Liber est majoris formae, elegantissime scriptus, et in varias distributus traditarum reliquiarum classes (entregas Hispani nominant) easque potissimum continens, quae sub laudato Rege istius monasterii ascetis factae sunt, adscriptis minutissimis adjunctis, quae reliquiarum quantitate ac qualitate, hierotheacarum formam et ornatum, traditionis tempus etc. spectant. Quae ibi in rem nostram sunt sub classe traditionis primae fol. 45, ex Hispanico sic reddo: Os brachii S. Alexii, latitudinem habens unius quartae partis, positum.. in reliquiario ex argento inaurato: quod fol. 42 scribitur misisse suae Majestati Maximilianus imperator, hujus nominis II, per illustrem virum D. Diestrigan (Dietrichstein; de cujus clarissimo stemmate agit Jacobus Wilhelmus Imhovius in Notitia sacri Romani Germaniae imperii procerum lib. v, cap. v) majorem domus majorem serenissimorum Principum Rudolphi et Ernesti, filiorum suorum. Traditae fuerunt Priori Fr. Hernando de Ciudad Real, et hujusce conventus deputatis manu Ferdinandi de Vier-viesca, monilium suae Majestatis praefecti, viii Aprilis MDLXXII.

Gallia ac Belgio,

17 Apud Theatinos Parisiis ostendi lipsana sub nomine S. Alexii, uti etiam in ecclesia SS. Innocentium, auctor est Legendarius Gallus pluries memoratus. De reliquiis in Belgio consulti potest Arnoldus Raissius in Hierogazophylacio Belgico pag. 45, et 453. Varia praeterea variis in locis Co-

loniae Agrippinae enumerantur apud Gelenium de Magnitudine istius urbis pag. 263, 264, 266, 310, 412, 442 et 543. Ibidem pag. 509, ubi de thesauro sacro ecclesiae Societatis Jesu, referuntur digitalis, et aliae duae minores particulae. Et rursus in thesauro sacro Alexianorum pag. 536 ponitur pars capitis S. Alexii conf.; quam etiam notavit Erhardus Winheim in Sacratio Agrippinae pag. 516. Inter sacra pignora Sanctorum triginta quinque, e sacello regio Ulyssiponensi in Galliam ab Antonio exrege auctas, et anno MDXCIV filio ejus Emmanueli traditas, atque ab hoc MDCCXXX Praelato abbatiae S. Salvatoris Antverpiae datas, de quibus plura die II Aprilis, a pag. 72, recensetur pars spinae dorsi, et minor pars costae S. Alexii confessoris. Inspici de istis lipsanis etiam potest supplementum dicti tomi pag. 899.

18 Sequentes praeterea sacrarum exuviarum in Belgio apud Alexianos sub S. Alexii nomine asservatarum notitiae a paucis diebus ad me transmissae sunt. Alexiani Lovanienses eas acceperunt a D. Jacobo Simon, camerae pupillarum Bruxellis graphiario; qui easdem acceperat a dominabus Begginasii Alostani, appositis in originali exemplari ipsarum nominibus M. I. V. Meersche, Catharina de Schuutere. Eisdem approbavit Illustrissimus Humbertus Guilielmus a Precipiano, archiepiscopus Meehliniensis, die xxvi Augusti MDCCV: constantque particula ex ossibus S. Alexii, quae adaequet propemodum supremum communis digiti auricularis articulum. Porro authentici instrumenti copiam servant, et parati sunt exhibere Alexiani Lovanienses, qui testimonium de traditione istius sacri pignoris huc missum subnotant manu propria P. Neefs, pater Alexianorum et provincialis, Augustinus de Bleeckere, Alexander Geeraers. Reliquias ex ossibus, petente P. Fratre Thoma a Spoleto, et P. Didaco Duwainge, Ordinis strictioris observantiae S. Francisci, etiam possident Alexiani Trajectenses ad Mosam, datas ab Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Fabritio, tit. SS. Joannis et Pauli S. R. E. presbytero Cardinale Paulutio, de mandato S. D. N. Clementis PP. XI, die viii Decembris anno MDCCXI. Originales traditionis litteras servant, et exhibere parati sunt dicti Alexiani Trajectenses ad Mosam, testimonio, ea super re huc misso, subscripti H. Kerckhoffs, pater cellitarum, Joannes Raets, Andreas Gillissen. Alexiani Trudonopolitani dono acceperant ab Illustrissimo D. Lamberto le Drou episcopo Porphyriensi frustulum de ossibus saepe memorati Sancti, datum Romae xxix Februarii MDCCVIII. Instrumentum authenticum servant, et exhibere parati sunt Cornelius Meermaans, pater Alexianorum, Dominicus Compeers, Ernestus vander Smissen, testimonio de traditione huc misso, ut supra, subsignati.

Lovani. Traje-
cti ad Mosam ac
Trudonopol.

E

F

A § III. Ecclesia ac monasterium SS. Bonifacii et Alexii Romæ; antiquus corporum ac modernus status; ædes sacræ alibi in honorem S. Alexii exstructæ; confraternitas Avenione.

B **Benedictus PP. VII, Bonifacio VII Romanæ Cathedralis invasori, ac eum multis asportatis thesauris perfido Cpolim transfugæ, anno CMLXXIV, suffectus, initio sui Pontificatus Sergio Damasceno metropolitæ, a Saracenis pulso, Romæque excepto, hanc ecclesiam colendam tradidit, quam Sergius in monasterium convertit sub regula S. Benedicti; ibique annis quatuor exactis, sancto sine quicvit, sicut videre est apud Baronium ad annum CMLXXII, num. 1. Res gesta probatur ex ejus epitaphio, illie relato. Petrus Damianus in epistola IX ad Nicolaum PP. II versus finem ista habet ad nostram rem: Sergius . . Romam peregrinus advenit, reperiensque BB. Bonifacii et Alexii basilicam sacerdotalibus pene officiis destitutam, Benedictum . . adiit; atque ut se monasterialem ibi permetteret regulam instituere, precibus impetravit. Jacet porro laudatum monasterium in colle Adventino; ejus situm describit Floravantes Martinellus pag. 10, addens, celeberrimam ibi esse divi Alexii memoriam. Si Joanni Severano credimus in Monumentis septem ecclesiarum Romæ, a pag. 368; isto quondam loco fuit templum Herculis Victoriosi, et paulo ante erat dictum templum Junonis reginæ, et armilustrium; de quo postremo loco noster Alexander Donatus Romæ veteris ac recentis lib. III, pag. 252. Idem Severanus pag. 369 agit de ecclesiæ istius ædificatione ab Aglae quondam peracta (Aglaidem nominat Baronius ad annum cccv, num. 13) Bonifacio e quodam cæmeterio Viæ Latinæ hue translato. Ita ille; asserens præterea isti ecclesiæ inditum fuisse nomen S. Alexii non eo dumtaxat, quod possideat sacrum ejus corpus, sed etiam quod fuerit ibi vicina domus ejus, in monasterium, quod hodiecum visitur, mutata: de qua re quid probationis expectes præter popularem opinionem? Pag. 370 ex Baronio et Petro Damiano locum commendat a singulari religione, qua Otto III imperator eum prosecutus est; et a nobis traetanda inter miracula. Præcitatus Floravantes Martinellus in Roma sacra a pag. 27 puteum ibidem celebrem et in religione habitum, et obsoletæ venerationi restitutum a Cardinale a Balneo titulari recenset; addita causa religiosi potus inter fideles, quæ petitur ex historia, infra inter miracula enarranda num. 7 et 8.**

C **20** Laudatæ ecclesiæ annerum esse titulum Cardinalitum nomine S. Alexii nuncupatum, discimus ex Caroli Bartholomæi Piazza Hemerologio Romano ad xvii Julii, pag. 50, quiescente Sancti corpore in ara principe, cum indulgentiis plenariis; Urbisque moderatoribus venerationis ergo religiose offerentibus (Romano more) calicem eum patena ex argento scutorum triginta, et quatuor succs. De eadem hac ecclesia actum jam pridem ad xiv Maii, pag. 280, num. 4, occasione S. Bonifacii, ibidem quiescentis; neque tum simul excidit monasterium, utriusque Sancti nomine nuncupatum; et a S. Adalberto, Pragensi episcopo per annos quinque

exeunte sæculo x inhabitatum; de ejus ad illud reditu tractat Baronius ad annum CMXC, num. 4: Erat etenim plane in Urbe locus ille Sanctorum colonia, ubi qui his temporibus florere sanctitate celebres habitaverunt. Ut omittam abbates octo sanctitate insignes, Græcos quatuor ac totidem Latinos, in eodem loco, partim a monachis Basilianis, partim a Benedictinis, suo singulis instituto viventibus, inhabitato; de quibus idem auctor ex scriptore synchro, et rerum, quæ ibi gerebantur, inspectore. Die mox apud nos citato, num. 5 habes inter viginti abbatias privilegiatas Romanas ab Onuphrio Panvino de vii Urbis ecclesiis pag. 142 enumeratas, quartam hanc esse S. Alexii, ubi est corpus ejus, et S. Bonifacii martyris. Quod ibi dictum apud nos, videntur postea Benedictini soli locum obtinuisse usque ad seculi xv initium, (satente Pancirolio pag. 646 se non invenire quoadusque illi ibidem permanserint, nisi fuerit circa annum MCD) correctione indiget: nam Joannes le Paige in Bibliotheca Præmonstratensi lib. III, pag. 656 producit diploma Gregorii IX PP., quo monasterium S. Alexii de Urbe, ecclesiæ Præmonstratensi contulit et tradidit; ubi inter alia **E** habentur ista: Attendentes ergo non modicum lapsum monasterii S. Alexii de Urbe Sedis Apostolicæ specialis, positi in loco, qui Mons Aventinus vocatur, et cupientes illud in spiritualibus et temporalibus, sicut indiget, in melius reformari . . . monasterium ipsum cum omnibus ecclesiis, possessionibus, juribus et pertinentiis suis . . . vobis (Abbatem et conventum Præmonstratensem alloquitur) vestrisque successoribus . . . duximus concedendum . . . Datum Laterani viii Kalendas Februarii, Pontificatus nostri anno quarto (Christi 1230). Laudatus auctor illud recenset inter monasteria circariæ Romanæ seu Tusciæ et Calabriae lib. I, pag. 343. Quomodo postliminio a summis Pontificibus illum suis monachis Ordinis S. Hieronymi secundum regulam S. Augustini viventibus impetraverit Lupus Olmetus, istie vita functus anno MCCCXXXIII, reperies ad eundem diem xiv Maii, pag. 280, num. 5; ubi etiam citantur auctores de hoc Ordine illuc introducto; qui locum nunc incolit. Videri etiam potest Augustinus Lubin in Notitia abbatiarum Italiæ, pag. 328; et Mabillonius Annal. Benedict. tomo IV variis locis.

F **21** Nunc antiquum et modernum corporum SS. Bonifacii et Alexii statum inspiciamus. Meminit de eorum inventione Raynaldus in indice primi sui tomi, signans annum MCCXVII, num. 17; sed textum pervolvens, nihil in eo invenire potuit. Petrus Benedetti noster alibi pluribus laudandus notam sequentem ad nos nuperrime direxit, affirmans in codice domus nostræ professorum Romæ, Acta S. Alexii continente, ista scribi: Idem postea corpus S. Alexii confessoris ab Honorio III, sui pontificatus anno primo (sedere cepit anno Christi MCCXVI) simul cum corpore . . . S. Bonifacii sub ara maxima ejusdem templi S. Bonifacii . . . collocatum est. Postremo Clementis VIII Pont. Max. jussu Illustrissimus ac Reverendissimus Octavius Paravicinus. Cardinalis S. Alexii, sub eodem altari magnificentius exstructo, solenni ritu posuit anno a Christo nato MDXCV, die xvi mensis Julii. Apud Aringum tomo II Romæ subterraneæ pag. 18, num. 7 non invenio expressum annum; Pancirolius Regione 9, ecclesia octava, pag. 647 signat annum MDCLII. Pergit egraphum Benedetti:

Atque

AUCTORE
J. P.

Tana conge-
runtur.

svz ad eccle-
siam et mona-
sterium SS. Bo-
nifacii et Alexii
relati.

ncc non ad cor-
porum anti-
quum ac præ-
sentem statum.

AUCTORE
J. P.

Atque inde data ei potestate ab eodem S. P. N. Clemente nonnullas reliquiarum eximendi, particulas quoque nonnullas collegio Romano S. J. donavit : hoc est ex osse S. Bonifacii martyris, ex S. Alexio vero dentem atque os, eodem anno MDXCV, die x Septembris : ut apparet ex instrumento donationis ejusdem Illustrissimi Cardinalis, quod asservatur in eodem collegio. Ad hunc annum reducenda censeo, quæ de dicta inventione ex laudato Pancirolio habentur in commentario prævio ad Vitam S. Bonifacii martyris die xiv Maii, pag. 280 : plurima enim jam memorata adjuncta hanc epocham alteri præferendam suadent. Henschentius in obsequium Operis nostri una cum Papebrochio Romam profectus anno MDCLX, fatetur loco supra citato ea se corpora veneratum esse anno MDCLXI, die xxvi Julii : et quod statum eorum modernum attinet, ex ipso pariter discere licet quod sint marmoreis in arcis sub altari decenter recondita ; demptis capitibus, quæ argenteis (inquit) inclusa hermis conspeximus in singulari ad latus templi sinistrum sacello) super altari, inter alia reliquiarum pulchre ordinata, per crystallinas, quibus claudebatur fenestras.

S. Meinwercus sollicitus condere monasterium in honorem S. Alexii, capellam ipsi extruit et consecrat Paderbornæ ;

B 22 Publica S. Alexii veneratio intra vnius ecclesie Romanæ limites non stetit, sed ad alias plures ædes sacras in ipsius honorem conditas manavit. Quas inter antiquitate et religione locum sibi potissimum vendicat ea, quam S. Meinwercus, episcopus Paderbornensis sæculo xi apud suos construxit ; qui, sicut refert ipsius Vita tomo I Junii, pag. 538, S. Alexem magna devotione coluit. Ibidem vero pag. 520, num. 25, quando Romæ cum S. Henrico imperatore anno MXIV degerebat, de ipso narratur hoc factum : cum autem Episcopus (Meinwercus) inibi (Romæ) cum Rege (Henrico) aliquamdiu moratus, de lue gravissimæ mortalitatis, quæ immanissime exercitum depopulabatur, mæstus esset ; accessit ad eum quidam Romanorum, consiliarius ei, ut pro suorum incolunitate aliquam se venerationem in terra sua facturum S. Alexi voveret. Qui illico sublatis ad celum manibus et oculis, se monasterium honori et amori ejus congruum facturum, si quis precibus suorum incolunitatem a Deo obtineret, sinceriter vovit : et se ejus meritis a Deo exauditum suorum omnium jumentorum et hominum incolunitatis receptione et conservatione veraciter præstitit. Voti fidem solvit S. Meinwercus : quod sic narratur pag. 537, num. 76 : Recordatus autem Episcopus voti sui, quod Romæ sancto voverat Alexi, monasterium cum congregatione in honore ejus, in loco, qui Sulithe dicitur, ædificare disposuit : sed timens humanæ mutabilitatis incertitudinem, interim ei perspicui operis capellam in introitu urbis (Paderbornensis) juxta novum monasterium construi fecit ; eamque xiii Kal. Februarii consecrans, provisioni ejusdem monasterii deputavit : et in commemoratione B. Alexis tali jure misericordie detavit et insignivit, ut quicumque forensi lege convictus, et sententiæ damnationis addictus, capellam contigisset, addictæ pœnæ obnoxius non esset.

quæ sæculo xi combusta, ac postea reparata, occasionem dedit miraculo, quod hic narratur.

C 23 Capella eadem incendio absumpta anno MLVIII una eum B. Paterno, juxta illam recluso ; ut videlicet die x Aprilis, pag. 896. Broweri nostri tempore, sicut testatur ipse in scholiis ad Vitam S. Meinwerci in libro, Sidera illustrium et Sanctorum virorum etc. inserto, a se editam,

pag. 107 sacellum hoc excidisse putatum fuit. D Ast anno MDCLXX novi structuram cepit Henricus VI Abdinghoffensis abbas, quam anno MDCLXXIII, die xvii Julii Celestissimus princeps Ferdinandus Furstenbergius Paderbornensis episcopus, summus Operis nostri ac bonarum artium æstimator, solenni ritu dedicavit et consecravit, oblata ad altare ejusdem Sancti insigni pictura, splendide adornata, ac renovato asyli privilegio, sicut traditur in libello singulari, de hac solennitate scripto, ac Paderbornæ edito, sub titulo Monumentum S. Alexii confessori sacrum ; quem laudatus Henricus tamquam vicarius generalis in spiritualibus approbavit. In laudato libello paragrapho III, ex libro quodam Ms. ante ducentos et amplius annos, ut præmittitur, in bibliotheca Abdinghoffensi sub littera A, num. 679, narratur sequens historia, quæ occasione prædicti sacelli non abs re hic subjungetur, nonnullis brevitatis causa rescissis : In cœnobio, quod de Ordine Cluniacensi intra muros Paderbornensis civitatis constructum, nomini sanctorum Apostolorum Petri et Pauli intitulatum est, fuit prædictis temporibus . . monachus . . Amo dictus. Hic cum esset sacerdotali honore præditus, officium sanctum moribus sanctis adornare curabat, et divina mysteria devotione, qua spiritualem ministrum decebat, celebrabat. Et autem tanto devotius, quanto secretius incontaminatum sacrificium in ara contriti cordis offerre posset ; capellam quamdam in honorem S. Alexii consecratam, et ab oratorio, ejusdem loci cœmeterio tantum interjacentem, remotam ; causa dicendæ Missæ frequentare solebat, unde et ipsum cœmeterium reciproco itinere assidue terere necesse habebat. Ad sacram vero ædem vadens, ac inde rediens, manum devotæ orationis absque identitatis lædio porrigebat fidelibus defunctis . . Factum est autem . . dum celebratis sacris mysteriis rediret, et pignus sanctæ orationis, his, quibus eum debitorem pietas effecerat, impigre, sicut solebat, persolveret, completaque oratione in conclusione adjungeret, Requiescant in pace, audivit manifeste multitudinis turbam respondentem sibi et dicentem, Amen, Amen. Quod ubi audivit, totus contremuit, et has voces esse animarum, pro quibus orabat, reputans, tam contiguas eas sibi visibiliter esse miratus expavit, bonæque consuetudinis usum, quem eatenus devote servaverat, tanto deinceps ferventiori vigilantia prosecutus est, quanto devotionis suæ obsequium acceptabile Deo, fideliumque animabus gratum et fructuosum existere, tam inusitati miraculi novitate lætus agnovit ; et post pauca, correcto apud quosdam auctores, Vamaneo pro Amo scribentes, errore, notatur occurrere in Mortilogio (an Necrologio?) Abdinghoffensi dies obitus illius octavo Idus Julii, incertum quo anno.

24 Sancti cultus alibi in Germania per loca sacra amplificatus, majus eum tempore incrementum cepit ; prout constat ex Opere de rebus Moguntiacis, in duos tomos distributo, et accurante Georgio Christiano Joannis Francofurti ad Mænum anno MDCCXXII edito. Tomo I, libro I, sectione IV, pag. 83 agitur de templis Moguntinis posterioribus, atque inter hospitalia ibidem recensita, tertio loco ponitur illud, quod est S. Alexii ; nomine ipsi indito a sacello adstructo ; quod tum Sancti

Alia Sancti cella.

A Sanctitum aliorum Sanctorum honori consecratum fuit anno MCCCL, teste tabula, ibidem olim juxta altare affixa eum hæc inscriptione: Anno Domini MCCCL, Dominica, qua cantatur Misericordias Domini, consecrata fuit hæc capella S. Alexii conf. Et adduntur XL dies indulgentiarum. Exordia et auctor istius hospitalis latent; ab Eminentissimo Electore Joanne Philippo anno MDCLXV instauratum esse, indicat scutum archiepiscopale portæ sacelli suprapositum. In descriptione urbis Venetæ, a Franeisco Sansovino anno MDLXXXI libris XIV Italie primum edita, pag. 11 mentio fit antiquæ eeclesiæ SS. Alexii et Liberalis; deinde, mutato titulo S. Murinæ dietæ, occasione corporis ejusdem Sanctæ anno MCCXXX illuc transluti. Adde sacellum ipsius nomini dedicatum apud PP. Theatinos Parisiis, teste Legendario Gallo supra memorato. Longum esset alias alibi in honorem Sancti eonditas ædes sacras investigare; quibus supersedentes, ad erectam sub ipsius titulo Avenione in Galliæ confraternitatem progrediamur.

Confraternitas
seniome.

B 25 Paulus de Barry noster Vitæ Galliæ S. Alexii a se in lucem datæ Avenione anno MDCLXI subnectit varia ineitamenta ad promovendum Sancti cultum; et refert sodalitiū in ejus honorem institutum fuisse in sacello ipsi sacro, quod visitur in ecclesiâ Jesu, per quam haud dubie indicare voluit Avenionensem Societatis nostræ notatam inter plures alias in historia Avenionensi Italice duobus tomis edita a Sebastiano Fantoni Castrueei, tomo I, pag. 62; ubi, indicata obiter istius eeclesiæ elegantia, consecratam eam diei die IX Maii anno MDCLV, et dedicatam sanctissimo nomini Jesu. Ut ad propositum redeamus, hoc sodalitiū ditatum testatur Barrius indulgentiis plenariis die, quo in illud quis adoptatur, nec non festo S. Alexii die XVII Julii, ac in hora mortis; eas autem, quæ non sint plenariæ, plures esse affirmat. Ad hæc pag. 105 addit sodales sub titulo Purificationis beatissimæ Virginis numero centum, quo die se curarunt inscribi isti sodalitiō, sacra æthonologesi expiatos ac divino epulo refectos, cor ipsi argenteum obtulisse, expresso in scheda eujusque nomine, dietoque eordi incluso in testificationem sui erga Sanctum venerationis ac fidueiæ. Lubet hæc corollarii loco adjungere ex laudato Barrio pag. 107, quod S. Franciscus Salesius similia pietatis sensa inspirare voluerit monialibus Ordinis Visitationis sanctissimæ Virginis a se fundatis, decernens ut in ejus festo accederent ad sacram synaxim; indeque accidisse, quod in pluribus istarum religiosarum monasteriis erigatur oratorium eadem Sancti festa luce, et supplicationes ab iisdem instituantur, ut ipsum sibi reddant propitiū, singulari quadam selecta virtute, in qua sese per octiduum, quod post illam exeurrit, exerceant.

§ IV. Festum Sancti apud Latinos; Officium ecclesiasticum; Orationes propriæ; Ordo Alexianorum seu Celularum; notio prævia canonis Græci in Sancti honorem concinnati.

Aⁿ et quamdiu ante sæculum Christi XII festum S. Alexii solenne ecclesiasticum apud

Latinos fuerit institutum, fateor hætenus invenisse me nihil, unde aliquid hic definiam. Certe Bartholomæus Gavantus in hujusmodi rebus apprime versatus, et non indiligens talium scrutator, in Commentariis ad rubricas Breviarii Romani pag. 155 ingenue fatetur Alexii institutum fuisse festum circa annum MCC ex Chronico Germanico; et haberi asserit in Breviario Vaticano vol. 4751; simplex in Breviario Ms. (quorum ætatem non determinat) et MDL, ut hodie; id est suo tempore, puta sæculo proxime elapso aliquantulum adulto, quo ipse florebat. At vero lapsu temporis religiosi etiam fortasse Ordines primum in Italia, deinde alibi hoc festum apud suos peculiari ritu in Horis eanonieis celebrari voluerint sæculo XIII currente, ut XIV ineunte. Enimvero id saneitum fuisse in Ordine Prædicatorum sub initium sæculi XIV, habemus ex Thesauro novo Aneeditorum superius num. 12 edito, tomo IV, col. 1898; ubi inter acta selecta Capitulum generalium laudati Ordinis refertur a Capitulo Generali anno Domini MCCCV Januæ celebrato statutum fuisse, ut fiat festum trium lectionum de S. Alexio XVI Kalendas Augusti, et magister curet de Officio providere.

E 27 Officium hoc olim a Romanis eoli consuetum ritu semiduplici de præcepto; istoque deinde ritu abrogato, extensum fuisse ad universalem Ecclesiam, ut celebraretur ritu semiduplici ad libitum, constat ex rescripto D. Petri Pauli Bona, qui procuratori generali Societatis nostræ, quærenti vi cujus decreti festum S. Alexii non esset amplius Romæ celebrandum de præcepto, anno MDCLXXVIII sic respondit, uti constat ex instrumento, Romæ in tabulario dieti procuratoris generalis reperto; quod transcriptum huc misit P. Josephus de Reulx historicus Societatis nostræ tum temporis, prout colligitur ex ipsius litteris Roma datis XXIII Julii MDCXCV; et quod ex Italico redditum ita sonat: Cum supplicatum esset Alexandro PP. VII felicis memoriæ ex parte cleri Romani, ut, cum tunc temporis Officium S. Alexii esset de præcepto pro eodem clero, et in tota Ecclesia simplex; sua Sanctitas dignaretur extendere supradictum ritum semiduplicem de præcepto ad totam Ecclesiam universalem; placuit Sanctitati suæ declarare, quod Officium S. Alexii esset imposterum et Romæ et in tota Ecclesia univcrsali semiduplex ad libitum; sicut mihi constat et registris sacre Congregationis Rituum, quæ videre volui; et sic. vi decreti, occurrente Officio dieti Sancti in diem impeditum, non potest isto anno transferri. Hæc si vidisset novus Legendarius Gallus, non adeo confidenter ista pronuntiasset: Erat Officii simplicis in Breviario Romano ante pontificatum Urbani VIII; sed hic Papa permisit illud celebrari Officio semiduplici, non tamen de præcepto.

F 28 Sic itaque jam sæpe dietum Officium nova eum tempore incrementa propagationis accepit, donec tandem anno MDCXCVII omnibus clericeis tam regularibus quam sæcularibus per universam Ecclesiam extensise celebrandum præscriberetur sub ritu semiduplici de præcepto; prout liquet ex decreto istius anni, super hac re a sacra Rituum Congregatione lato; quod hic transcribo: Urbis et orbis. Sacrorum Rituum Congregatio ad pias Eminentissimi et Reverendissimi Domini Cardinalis Pamphili instantias posse concedi censuit, ut Officium S. Alexii hæc tenus in Ecclesia univcrsali vel sub ritu semiduplici

AUCTOR:

J. P.

Nulli festi apud Latinos instituti, ante sæculum XII memorati; quod postea Dominicani adoptarunt.

E

Officium ecclesiasticum propagatum.

F

atque ad universalem tandem Ecclesiam extensum;

AUCTORE
J. P.

semiduplici de præcepto, vel semiduplici ad libitum, die xvii Julii ejusdem festo ex concessionibus Apostolicis recitatum, imposterum ab utroque clero tum seculari tum regulari utriusque sexus sub ritu semiduplicis de præcepto recitetur, si Sanctissimo Domino nostro videbitur. Die xxxi Augusti mdcxcvii. Facta igitur deinde per me secretarium de prædictis S. D. N. relatione, Sanctitas sua benigne annuit, die iv mensis Septembris ejusdem anni mdcxcvii.

commissio ab-
hi errore in
Missalibus ac
Breviariis.

29 Ignoratio decreti superioris, anno MDCLXXVIII lati, manifestum errorem induxit in Missalia, et Breviaria; de quo Reulxius in supra dictis literis scribit ista: Dominus Moretus causa fuit domestici dissidii sane magni die Sabbati et Dominica ob festum S. Alexii, quod in Missalibus ac Breviariis ponit hic esse de præcepto: ex adverso directorium nostrum dicebat die Dominica solam esse faciendam ejus commemorationem, et annis præteritis distincte dixerat, ubique esse ad libitum. Unde die Lunæ aliqui dixerunt Missam de S. Alexio, alii de S. Symphorosa. Non minus inter se divisi erant die Dominica seculares sacerdotes... sed die Lunæ scitum, in S. Petri aliisque basilicis factum de S. Symphorosa, die Dominica vero solam factam S. Alexii commemorationem. Quærentibus cur fieret commemoratio, cum lesta ad libitum incidencia in diem impeditum, omittantur; respondebatur esse decretum non vetus... hoc esse privilegium festorum ad libitum quæ ante fuerunt simplicia, ut eo casu suam commemorationem non amittant. Atque Jæc licuit nobis congerere de Officio ecclesiastico Sancti, ejusque ritu: quibus inbet subjungere orationes proprias, loco, tempore atque argumento diversas.

Proferuntur
orationes que-
dam Sancti pro-
pria.

30 Breviarium Spirense Ms. anni MDCLXXVIII sic habet: Sancti confessoris tui Alexii, Domine, tribue nos supplicationibus foveri, ut cujus depositionem annuo celebramus obsequio, ejus apud te intercessionibus adjuvemur. Per etc. Membranaceum Breviarium Ms. monasterii S. Gregorii, diæcesis Basileensis anni MD aliam habet orationem: Adesto, Domine, supplicationibus nostris, et intercessione B. Alexii confessoris tui perpetuam nobis misericordiam benignus impende. Per. In Osuabrugensi, excuso MDXVI alia rursum occurrit: Deus sanctæ humilitatis et devotæ paupertatis amator, cui B. Alexius in sua paupertate complacuit voluntaria; ejus interventu fac nos, quæsumus, humiles et devotos, ut mentibus devotis, et piis actibus tibi placere mereamur. Adde Breviarium Romanum, quod manu adscribitur typis editum anno MDXXII, orationem continens iterum longe diversam: Deus, qui B. Alexio confessori tuo tribuisti, ut et nova mundum arte deluderet, et de hoste humani generis mirabiliter triumpharet; concede propitius, ut ejus semper muniamur auxiliis, cujus salutaribus erudimur exemplis. Por. Hanc orationem illic subsequuntur sex lectiones propriæ, vulgarem Sancti historiam complexæ. Præverat liber continens Ecclesiæ orationes seu collectas, Argentina: ærensus a Joanne Knobloeh anno MDXVIII; in quo, fol. 24 verso ponitur oratio cum ultima hac conveniens. Secreta vero oratio sic habet: Quæsumus, omnipotens Deus, ut intercedente beato Alexio, confessore tuo, munera nostra suscipias, et vos idoneos fieri ad hæc percipien-

da concedas. Per. *Complenda sive ultima collecta additur his verbis: Cælestibus epulis recreati, quæsumus omnipotens Deus, ut intercedente beato Alexio, confessore tuo, salutare mysterium, quod te largiente percipimus, te custodiente servemus. Per. Unde patet, Sanctum non semper et ubi que habuisse orationem de communi confessoris non pontificis, qualem nunc habet.*

31 De fratribus laicis Alexianis seu Cellitis, quos Flandri *Cellbroeders*, Leodienses Nollards nominant, agit omnium novissime Historia Ordinum monasticorum, religiosorum ac militarium, Gallice octo tomis edita Parisiis anno MDCCXIV, et sequentibus. Operis istius auctorem signale in titulo tomorum non expressum, lego alibi fuisse Hippolytum Helyot, tertii Ordinis S. Francisci in Gallia, vulgo dicti Picpus, editis primis quatuor tomis anno MDCCXIV et MDCCXV, e vivis ereptum Parisiis anno MDCCXVI, die v Januarii, anno ætatis quinquagesimo sexto, exactis in statu religioso annis viginti sex. Porro laudatus auctor incipit agere de Alexianis tomo III, part. III, cap. LIV, pag. 401; e quo potissimum pauca hic contraham, pauca præterea aliunde additurus. Fundator eorum ignoratur. Stephanus Binet noster in *Vitarum præcipuorum fundatorum compendio*, iconibus elegantibus illustrato, atque idiomate Gallico Antverpiæ edito anno MDCCXXIV, pag. 231, suggerit Tobiam quemdam; at nullum auctorem adfert. Porro Alexiani vocati sunt, quod S. Alexium in protectorem ac patronum sibi adseiverint; minime vero gentium quod Alexium Romanum fundatorem habuerint, sicut perperam fabulatur Morerius in suo magno Dictionario, verbo Cellites; de cujus appellationis etymo disputat laudatus Helyotus. Nicolaus Crusenius in *Monastico Augustiniano* pag. 146 exordia ipsorum refert ad annum MCCCIX, sub initio sæculari vitam profectum, ac simul viventium, nulloque voto constrictorum. Miræus autem in *Historia originum Ordinis S. Augustini*, Gallice excusa, pag. 52, refert eos in castitate vixisse, idque cum approbatione Gregorii XI, Bonifacii IX, Eugenii IV, aliorumque Pontificum, adoptata deinde regula S. Augustini eum professione trium votorum substantialium status religiosi; idque approbasse anno MDCLXXII Sixtum IV ad instantiam Caroli Audacis, Burgundicæ et Brabanticæ ducis; primum eorum capitulum habitum fuisse Leodii anno MDCLXIX. At vero Sixtus IV sedere cepit anno MDCLXXI, et Carolus Audax Philippo Bono, patri suo, Brugis defuncto MDCLXVII, successit, prout notat Miræus ipse in *Chronico Belgico* pag. 383; quæ quo pacto cohæreant eum epocha foundationis ejusque adjunctis modo ab ipso fixis, non video: nisi velis Carolum Audacem quo tempore etiamnum erat Comes Carolesiensis, illam gratiam obtinuisse a Pio II, anno MDCLXII.

32 Laudatus Crusenius asserit, Henricum Suardmannum regulæ S. Augustini illos adjungi, eorumque institutum confirmari ab Apostolica Sede procurasse. Philippus Bonamius noster in *Catalogo Ordinum religiosorum* parte 1, num. 58 affirmat Pium II decrevisse anno primo sui pontificatus, ut religiosorum vota nuncuparent constitutione data anno MDCLIX, die III Januarii; et idecirco duodecim ex iis Antverpiæ vota emisisse coram P. Priore conventus Mechliniensis anno MDCLXI, ut notari dicit in libello Flandrico anno MDCCXXVII impresso, in quo sit constitutio Sixti IV, anni MDCLXXII, qua illis præscribitur regula

Dantur varia
occasione S. Al.
xi.

quæ ad fratres
Alexianos spe-
ctant.

A regula S. Augustini nec non privilegia conceduntur, a Julio II et Urbano VIII confirmata. Singulare est, quod lego apud Antonium Sanderum de Alexianis Gandaoensibus, lib. III Flandriæ illudc. Alexianis, pag. 141 : Olim ex fratribus communitatis fuerunt ; at anno MCDLIX, Novembris XIV, regulam S. Francisci molliorem videlicet assumpserunt ; et factum Pius Pontifex probavit. Præterea quæ addit de primo lapide eorum sacelli posito anno MCDLXXX. Ibidem invenies ex archivis episcopatus Tornacensis, quod ad annum MCDLXI Vicarii generales Guilielmi episcopi Tornacensis, v Septembris dant statuta et regulam fratribus et sororibus de Cella dictis in Villis Gandensi, Brugensi et Aldenardensi. Porro de isto Ordine per Germaniam superiore et inferiore extenso, functionibus ipsi propriis vi instituti, superioribus, quibus ejusdem religiosi subsunt, vestitu, et, ne longior sim, de pluribus aliis ad illum spectantibus consuli potest laudatus Helyotus ; qui de Gandensibus pag. 104 ; de Leodiensibus pag. 405 ; Gelenius vero superius citatus de Alexianis plura collegit a pag. 534 ; de Coloniensibus vero singulatim pag. 535. Ad hæc Historia generalis Belgii inferius citanda, tom. I, pag. 185, Alexianos Antverpiæ stabilitos ponit anno MCDLX. Sed jam hæc plus satis. Præmittenda jam est notio canonis sacri supra memorati, priusquam illum proferamus paragrapho sequenti.

B 33 Claruisse in Oriente Josephos duos, ambos sanctos, monachos ac poetas ambos ac coævos, nihil attinet hic repetere ; quorum alter fuit Thessalonicensium Episcopus, S. Theodori Studitæ germanus frater, de quo nuper egimus tomo III Julii pag. 710 ; alter cognomento Hymnographus dicitur ; quem dedimus jam pridem tomo I Aprilis a pag. 266. Uterque rursum occurrit tomo III Martii pag. 731, occasione S. Hilarionis junioris, monasterii Peleces abbatis ; in cujus laudem concinnatus canon seu euntio sacra per odas novem deducta juxta leges acrostichorum carminum ; de quorum æconomia, a Græcis hymnographis observari consuetu, plenius ibidem lector instrui poterit ; uti etiam ex Dissertatione onomastica ad Acoluthiam Officii Græci, tomo secundo Junii præfata, pag. 19 ; ne, quæ ibidem satis explicata sunt, denuo hic repetamus. Aliæ acrostichides Menæis mignis C excusis insertæ nomini adjungunt auctorum, qui eas pariter ; aliæ non item. Et Josephus hoc quidem solenne habet, ut odes ultimæ strophas componat acrostichis signis litterarum nominis sui ΙΩΣΗΦ ; qua nota non secus ac sigillo quodam internosci quant ac secerni canones, qui istum auctorem habent, ab iis, qui ab aliis conditi sunt. Ceterum utri Josepho confectio istorum canonum attribui debeat, controversatur ; nec mihi satis promptum est rem definire : nec multum refert pluribus illam discutere : sive enim cantiones hujusmodi omnes et singulæ unius ejusdemque auctoris opus sint, sive partim unius partim alterius ; sive Thessalonicensium præsulis, qui claruit sub initium sæculi IX ; sive alterius, cognomento Hymnographi, qui floruit versus ejusdem sæculi finem, parum refert ad præsens institutum. Videri interim de iis possunt Pietas Mariana Græcorum nostri Wangnebeckii in prolegomenis num. 22, pag. 70 ; Lambecius in Bibliotheca Cæsareo Vindobonensi lib. V, pag. 274, ubi in CCCX codice Ms. theologico Græco membraneo percetusto et optimæ, ut ait, notæ in Octavo, contineri testatur Josephi Melodi canones seu canticum quadragesima octo, quorum unum quodque peculiar-

rem suam habet acrostichidem, nomine Josephi, quo etiam quælibet ode nona notetur, insignitam. Oudinus in Commentariis de scriptis et scriptoribus ecclesiasticis non ita pridem editis, tomo II, col. 26, prædictos Canones credi affirmasse Josephi junioris. Ad præterea locos Operis nostri supra citatos.

34 Canon itaque laudatus auctorem habet sæculi noni ; adeo ut de solenni tunc apud Græcos S. Alexii cultu satis constet, vel ipso Alexii nomine pluries ibidem repetito. Unde virgam censoriam meretur nuperus Legendista Gallus, inepte et audacter deblaterans, sæculo Christi nono vel de ipso fortasse nomine S. Alexii nondum auditum fuisse sermonem. At vero quandoquidem iste canon antiquissimum esse censeo monumentum omnium eorum, quæ vel Græce vel Latine de Sancto etiamnum exstant : ad cujus normam, ut iterum dicam, tota historia Alexiana vulgaris exigi debeat ; operæ præcipientis me facturum putavi, si hunc e Græco producerem : substitutis loco Græcarum litterarum acrosticharum, quibus constat, Latinis ; prout fieri videbis paragrapho proximo. Interea de terminis per decursum occurrentibus consuli potest dictu Acoluthia Officii Græci : ubi nominatim de voce Canon agitur num. 19. E

§ V. Canon in Sancti honorem conditus sæculo IX, e Græco versus ; historia Alexiana vulgaris.

Qui canonem sæpe laudatum præcedit in Græco Canon iste. titulus, Latine sic sonat : Ad matutinum canon, cujus acrostichis .

Σὲ τὸν Θεοῦ ἀνθρώπου ἀνέσω, Μάκαρ.

Hominem Dei, o Beate, te metuo canam.

Ode I, tomo II sicut Ἐν βυθῶ κατέστρωσε ποτιέ.

Habuisti arctissimam viam, decurristi irreprehensibilem et sanctam vitam a juventute, o Vir sapiens : ideo mentis meæ dilata angustias ; ut te, o Beate, celebret, qui latitudinem paradisi inhabitas.

O Beate, extra carnem et mundum versatus, ex toto te ipsum Deo obtulisti : divitias cælestes ac stabiles præ fluxis æstimans ; et adeptus es civitatem Sion, quæ durat in secula. F

Materni uteri, o vir Beatissime, sterilitatem dissolvisti, in lucem editus instar Samuelis ; ast in ventre cordis castissimo concepto timore, spiritum salutis divinarumque virtutum per fidem peperisti. Mariale.

Initii expers Filius te utique, o Virgo, causam habuit, cur nobis similis factus sit ; qui solam te puram, o immaculata, supra omnem creaturam reperit : unde te cum omnibus generationibus celebramus, ac beatam prædicamus. Hinc transitur ad oden III ; nam secunda aliunde desumitur : de qua re videbis laudatam Acoluthiam pag. 50 in fine.

Ode III sicut Ἐξήθησεν ἡ ἔρημος.

Non recusasti, instigatus amore castitatis, cum thalamo terreno cælestem commutare, et cum sponsæ deliciis dulcissimam angelorum conditionem.

Patria exul factus, hujusce vitæ turbas et opum superbiam reliquisti, pater Alexi, paupertatem Christi imitans.

Maxima Vir sapientia prædite, ærumnis ac continentia quæsivisti, unde bonum cognitionis

AUCTORE
J. P.

ex præcipuis

cognitionis lumen proventurum esset, quod præstaret cordi tuo a perturbationibus esse immune. *Mariale.*

Deipara immaculata; ille, qui in cælo ab angelis comprehendi non potest, in terra ex te genitus conspicitur, perfectus homo, mundum restaurans perditum. *Pluribus, quæ hic sequuntur, præteritis, pergamus ad oden IV, et simul inchoatam acrostichidis seriem in solis odis characteristicæ expressam prosequamur.*

Ode IV sicut Ἐλλήθας ἐκ παρ.

Fxantlasti adinstar Lazari inopiam, ad mendicitatem redactus: divinus etenim amor cor tuum pupugit, flagrans desiderio bonorum cælestium.

In hebdomade, o Alexi, semel cibo pastus, vitam colere voluisti, curis rebusque vacuam, præ desiderio dilectionis, quæ permanet, Beatissime, et non præterfluit.

Operam dans ut tuum cor efficeret templum Dei, elegisti, Vir gloriose, in domo Dei Matris semper residere, et cælestia contemplari decora. *Mariale.*

Beata Virgo meum nunc cor, quod esurit ac gemit, exsatura omnigena cognitione ac divina compunctione, tibi supplico, quæ lactis datorem lactasti.

Ode V sicut Μεσίτης Θεοῦ.

Fexcoluisti spicam, fructum vere ferentem centuplum, agricolæ immortalis conservatam, sacris lacrymarum tuarum fluentis animam semper irrigans.

Apparvisti in terra, o Pater, vitam carnis expertem imitans, excellenti tua continentia admirabilis, et orationis perseverantia, per quam luminis divitias acquisivisti.

Tradidisti orationis flammis, Vir sapiens, naevos peccati; in precando vigil omnes voluptates sopivisti: post obitum vero ad lumen emigrasti, quod vespere caret. *Mariale.*

Frat is, o casta Virgo, qui lucem inhabitat, sancti uteri tui habitator, perditum ignorantiae tenebris mundum restaurans; cui tu supplica, ut omnes, qui te celebrant, illuminet.

Ode VI sicut Ἐν ἀβύσσῳ πλαισμάτων.

Te latentem, qui verum factus es utique Dei templum, Virgo nuptias non experta, Christique tabernaculum, manifestat, et gloriosum reddit, latere volentem.

Exceptæ, vir Beate, a Deo preces tuæ veluti thymiama: unde in vita tua fidelium consilia direxisti per gratiam spiritus.

Meritum te sancta conversatione laudes, Christus, Vir gloriose, iterum reddit patriæ, tametsi nolles ac temporalem honorem fugeres. *Mariale.*

Expers maculæ Domina, creator universorum præter naturæ leges in te novi aliquid designans, ineffabiliter ex te nascitur. Participem me faciat per immensam suam misericordiam deitatis suæ. *Sequitur contaction, brevissime Sancti virtutes complexum, sed nihil docens notatu dignum: tum repetitur ipsius annuntiatio cum synopsi Vitæ, aliæque de terræ motu, et Sanctis a nostro diversis. Post quæ continuatur canonis nostri*

Ode VII sicut Ἀντιθεὸν πρόσταγμα.

historia Alexiana factis

Tu nulli prorsus cognitus, vir Sancte, perseverasti ad portas tuorum parentum sedens, servorum insultationes suscipiens, gra-

viter ab eis illusus, et penuria magna laborans. **R**epressisti fastum carnis tuæ, quando conspicias tuos parentes, nec ab illis es cognitus. Naturæ occultasti repugnantiam, vir Sancte, et tuorum despectum, innumeris te famulis afflictantibus.

Omiraculum! quomodo mendicans mansisti semper in divitiis immensæ abjectionis, Alexi! quomodo passus es te illudi et injuriis affici a tuis famulis, vir sapientissime, vitæ tuæ institutum ignorantibus. *Mariale.*

Carens sorde, o Virgo, magni mysterii ministra facta es: Deo etenim corpus dedisti, qui a magnis nos redemit malis, laudibus te efferentes, Virgo casta, benedicta, Deo gratiosissima.

Ode VIII sicut Κάμινος ποτὲ.

Antea incognitus parentibus fuisti tempore tuæ peregrinationis; revelasti ipsis arcanum, in gloriam Dei nostri, o gloriose, te manifestans, qui te magna gloria dignatus fuit.

Notum fecit magna voce omni Romæ Dominus absconditum thesaurum, ter Beate, in mendici habitu jacentem; donisque sanitatum ditantem omnes illos, qui in fide ad te accedunt.

Annuente Deo convenerunt principes populorum, Imperatores ac sacerdotes, ut tibi, Beate, justa persolverent; et viderunt magnum spectaculum, miraculis, quæ patrasti, Vir sancte, divina spiritus virtute, perculsi. *Mariale.*

Misericors Deus, o Virgo culpæ nescia, carnem assumpsit ex tuo utero absque corruptione, nos antiqua transgressione corruptos restaurans; destruxitque corruptionis peccata, o inculpatissima.

Ode IX sicut Ἀναρχοῦ γεννήτορος.

Intueri meruisti Dei gloriam, Vir sancte: et ille tandem te, Beate, gloriosum reddidit: nam qui lucem non aspexerant, viderunt; et loqui se clamabant, qui prius fuerant muti, celebratissime Alexi. *constat.*

Occumbere tu spectaris ac deferri ad tumulum, solis iustar, Pater, mirabiliter fulgores evibrans sanitatum, passionumque fugans tenebras; urens dæmones ac pios fideles illuminans.

Soluturus tibi justa venit Patriarcharum eximius, et Imperator Christi longe amantissimus, principes, senes ac juvenes; nec non monachorum chori, Dei nutu, o Beate, corporis tui tactu consecrasti.

Fvectus es sursum, impetu virtutum raptus: ubi recreasti Beatorum ordines, Apostolorum, Martyrum, Patriarcharum, et omnium justorum. Quibuscum memor esto nostri, qui te colimus, Alexi. *Mariale.*

Pheleni gaudio dirigimus ad te vocem Gabrielis, dicentes: Ave terra, a manu agricolæ intacta: ave maledictionis expultrix: ave fons aquæ viventis, Beatorum gloria, Deipara semper virgo. *Atque hic finis est canonis, immane quantum discrepantis a vulgari S. Alexii historia; et modo longe tolerabiliori, sive res ipsas, quæ narrantur, sive earum adjuncta, sive personas ac loca spectes, eam contæctis, prout ad oculum patebit ex iis, quæ subjiciemus paulo post.*

36 Mitto quærere unde vulgaris historia auctorem suam narrationem acceperit, et an ab alio aliquo sic

Acta Sancti
prout vulgo
circumferuntur
recte indigna.

sic concinnatam legerit alcubi, aut ex aliorum relatione didicerit; seu potius rerum substantiam simpliciore ac sinceriore ordine digestam, quali id fieri in laudato mox canone observavimus, a se visam vel auditam ita ex suo cerebro amplificavit; hoc certum est, nihil ipsum neglexisse, quo per protasin, epitasin, catastrophen, ac mirabiles eventus legentium animos in admirationem raptos mirifice flecteret ac commoveret; pium potius drama, scenice adornatum visus exhibere, quam veram historiam. At malim aliorum expromens judicia loqui alieno ore, quam meo. Ne auctores criticos nuperos proferam, quibus Acta Sancti valde displicent, omnium instar sit Cardinalis Baronius, qui in Notationibus ad Martyrologium Romanum monet, in nonnullis ea esse corrigenda. Ita ille moderate satis ac modeste: quem mirari satis haud possum, nonnulla ista non correxisse, et neque ex toto, neque ex parte inseruisse suis Annalibus; cum tamen ad annum Christi 31, num. 61 eu citet in margine pro famosa imagine Edessena Galesinius in Notationibus merito carpit, quod in Vita legitur de imagine a Christo Domino missa ab Abagarum, tamquam in apocryphis censendum. Ferrarius in Sanctis Italiae ad hunc diem ista notat: Extat Vita S. Alexii vulgato sermone conscripta, et typis excusa, in qua plura apocrypha et inverisimilia continentur. Aliam censuram invenies ad calcem Martyrologii Usuardini, a Molano vulgati, editione prima anni 1568.

ad ad elicien-
doi pios motus
accommodata.

37 Porro ista non obstant, quo minus Vita mirificos in simplicium praesertim atque indoctorum animis fructus proferat, quos fortasse scriptor unice intendit. Exemplo sit quod refertur in Historia Societatis nostrae parte IV, lib. I a num. 41; ubi habemus Jacobum Cerrutum, religiosissimum ejusdem Societatis sacerdotem, ex lectione istius Vitae primam hausisse lucem, ut animum adjiceret ad istud institutum; tantique fecisse suam vocationem, ut miris in suorum oblatione votorum usus progressibus, tandem eo numerum perduxerit, ut illa quotidie ter millies renovaret. Miros quoque ex ista lectione motus sensit B. Mauritius Hungarus Ordinis Praedicatorum. Res gesta narratur ad diem XX Martii, pag. 253, num. 3: Precabatur eum (fratrem quendam ex eodem Ordine) ut de Vitae Patrum vel Fratrum aliquid aedificatorium sibi recitaret. Qui devotionem sane pueri cernens, Vitam S. Alexii confessoris recitavit, quam numquam audierat. Et dum sic per ordinem frater ille eam recitaret, et ipse devote animadverteret, cepit ipse puer Mauritius in tantum lacrymari, quod nullo modo se a lacrymis continere poterat. Unde ex illa hora concepit in corde religionis ingressum; sicut postmodum ipse ore proprio confessus est.

in aliquibus
contingantur.

38 Sed nos qualem qualem Sancti Vitam ad trutinam revocemus. De nominibus parentum jam cepimus dicere num. 7: quamquam, sicut recte observat Papebrochius in Responsionibus supra etatis, non magis mirum fuerit, in senatu Romano tunc fuisse familias aliquas Graecas, quam quod CPoli fuerint Latinae, ab ipso urbis conditore Constantino cum parte senatus a Roma veteri ad novam traductae. In eadem Vita num. 3, circa fugam Sancti et conscensam navim, offerunt se aliquae difficultates, quas expensas vix in laudatis Responsionibus num. 70. De imagine Edessena Servatoris non manu facta, obiter dictum; agi inter praetermissos de ea poterit die XVI Augusti, quo a Graecis colitur. Num. 7 res male combinat auctor,

asserens Imperatores Arcadium et Honorium, Sancti morte exlitus annuntiata, qui eodem tempore regabant Romanum imperium, una cum Pontifice Innocentio cepisse ire in domum Euphemiani, et diligenter exquirere de Homine Dei: nam Innocentius I creatus Pontifex anno, ut diximus, 402, tempore utriusque istius Imperatoris, Honorium quidem praesentem habere potuit annis Christi 403 et 404; Arcadium autem vidit numquam; qui videlicet jam tum ab anno 395 Orientis imperio potitus, numquam in Occidentem, quem fratri Honorio reliquit, postmodum rediisse scitur. Animadvertit hoc is, qui in monasterio Cryptae Ferratae prope Romam, Vitam illam aliasque plures ex Latino Graecas fecit: nam temporibus quidem utriusque Imperatoris rem actam dixit; de unico tamen Imperatore, qui vocem audierit, humerosque sacro feretro supposuerit, tantum loquitur: neque cum nominare voluit; sicut recte observat Papebrochius num. 67.

39 Omnium turpissime hic inepit noster biographus Graecus, (quem cur hic non edamus, rationem afferimus infra) uideo rerum ac temporum imperitus, ut ad funus Sancti deducat Pontificem Romanum mere commentitium, et ex suo vel ex ejusdem certe ingenii fabulatoris cerebro confietum: sed illum de hoc mox conveniam. Quanto melius S. Josephus canonis superioris conditor, quando ode nona inter alias personas, quas ad funus Sancti memorat convenisse, ponit simpliciter Imperatores; quo nomine commode intelligi possunt Honorius Imperator et Maria, Stiliconis ac Serenae filia, quam anno Christi 398 uxorem duxit; nisi malis solum Honorium designari, numero plurali pro singulari expressum. Certe ode IX non nisi unus narratur Imperator justa ipsi persoluturus venisse. Scopulum hunc, in quem occasione duorum Imperatorum, qui ad Sancti funus convenerint, impingitur, viderit haud dubie et vitare voluerit haec die Felicius, referens ipsum in morte agnatum sub Innocentio I, et Honorio Imperatore, suppresso nomine Arcadii; uti etiam fecit Ferrarius. Juvat interea nunc anacephalatosin contexere ex punctis historicis, in superiore isto canone contentis; ejus subsidio intelligi queat quousque historia S. Alexii, prout passim munibus tertur, tolerari possit, recisis phaleris scenicis, quibus ex magna parte constat.

atque ad relatum

E

40 Natus fuit ex sterili matre, uti colligitur ex ode prima; sprevit thalamos nuptiales ac sponsam deseruit, ersul e patria profugus, ac pauperiem angustum tulit, ode III. Resedit in aede Deiparae sacra, ode IV. Quae ipsum latere volentem manifestavit, ode VI; deinde ad patriam rediit, ibidem. Latuit in domo parentum incognitus, et a famulis misere vexatus, ode VII. Parentibus se manifestavit, ode VIII; ubi et res gesta Romae describitur. De Sancti miraculis agitur ode IX, sicut etiam de Imperatore ac Pontifice, non expressis eorum nominibus. Ceterum de tribus millibus puerorum seu famulorum, patri ejus servientium; de egressu a suis ad eosque regressu cum adjunctis adeo mirabilibus in Vita vulgari recensitis; de variis apparitionibus Edessae; de voce pluries repetita et audita Romae; de annis septemdecim extra patriam, totidemque apud suos in paterna domo erectis; de epistola ejusque adjunctis iterum plane mirabilibus nihil memorat. Neque inde tamen certo concludi potest, omnia ista falsa esse: fieri quippe potuit, ut historiam sic tantum narrare voluerit, quaedam discrete ac sigillatim exprimens, quaedam intelligenda relinquens; quemadmodum

F
S. Josephi canonem exiguntur.

AUCTORE
J. P.

alias notavimus contigisse circa miracula S. Hilarionis abbatis, in canone ad hunc ipsius condito a S. Josepho (eodem an diverso?) generalibus fere dumtaxat terminis relata, uti habes tomo III Martii pag. 733.

§ VI. Vitarum notitia; Græca præterita; quænam hic dentur.

Vitarum Mss.

Vitarum manuscriptarum ingens se offert numerus. Unam habemus ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris, quæ notatur etiam existare in monasterio Aquicinctino; alia etiam indicatur haberi in Ms. Pragensi, initio ac fine carens; ut nihil dicam de codice nostro Vullicensi seu Moretiano majoris formæ, cujus exordium notatur fere verbatim convenire cum Ultrajectino. Accedit Ms. Bertinianum, cum Sammucimiano Trevirensi ac Bonifontis collatum, Vitam Sancti etiam continens, quæ eandem existare observatur in Ms. Montis Oliveti. In promptu sunt duo alii codices manu exarati, quos asservamus, idem argumentum tractantes; quorum unus sæculo, quantum præferre videntur characteres, undecimo circiter aut duodecimo potuit esse scriptus; Vitamque inchoat his verbis: Temporibus Domni Honorii et Archadii, erat vir Dei, nomine Eufimianus bene confidens: quacum plerumque ad verbum perfectissime concordat ea, quam exhibet laudatus codex Vallicensis. Alter e duobus dictis codicibus anno Christi 1648 ductus fuit Henschenio nostro ab Hieronymo de Gaule, Geldriæ cancellario; de quo Historia generalis Belgii, Bruzellis tomis quatuor Gallice recusa anno 1720, tomo I, pagina 333. Ceterum codex ille tam probæ est notæ tantæque antiquitatis, ut memoratus Henschenius in Commentario prævio ad Acta S. Erasmi episcopi et martyris, die 11 Junii, pag. 211 dicat, a nongentis forsitan aut saltem octingentis annis exaratum: nam tametsi ibi codicem istum nominatim non exprimat, puto tamen inter alios plurimos manuscriptos, in quibus prædicti Sancti Acta contineri affirmat, hunc Gallicanum designare voluisse; ut qui vetustissimis litteris sit exaratus, et S. Erasmi, episcopi et martyris Acta contineat.

C Vita porro ista ad verbum fere consonat eum ea, quæ Romæ edita est typis Francisci Corbelletti anno 1636.

ac typis excusarum series enumeratur.

41 Notatur hæc desumpta ex veteri Ms. venerabilis monasterii SS. Bonifacii et Alexii de Urbe, monachorum S. Hieronymi, Congregationis Lombardiæ, estque a Priore ac monachis Francisco Cardinali Barberino, S. R. E. Vicecancellario dedicata; quam dramatico carmine, harmonico concentu, splendidissimo apparatu in hominum memoriam revocasse dicitur. Videsis indicem Bibliothecæ Barberinæ, Romæ typis editum anno 1681. Vitam porro istam anno 1649, die xiii Septembris ad Bollandum miserat R. A. P. Alexander Gottiffredi, anno 1652, die xxi Januarii, in Congregatione IX Generali electus Societatis Jesu Præpositus Generalis x, et eodem anno, xii Martii præmature c vivis ereptus. Vitæ textus est satis brevis, nulloque vel auctoris vel ætatis notatur indicio; de cujus ætate tamen Papebrochius in Respp. satis liberaliter statuit ista: S. Alexii Vita vel nulla antiquitus scripta fuit, vel periit: unde solum illa reperitur, quam ex traditione scripserunt

monachi, sacri corporis custodes Romæ, b seculo fortassis octavo vel nono; sicut eam habemus ex Ms. eorum, impressam Romæ anno MDCXXXVI. Nihil opus est monere, eidem subjungi Vitam elegiaco carmine conscriptam, inventam et pluribus locis vitiosam, quam laudatus Gottiffredus die xix Martii 1650 ad nos direxit. Obvix passim sunt Vitæ apud Petrum de Natalibus, Mombritium, Vincentium, Bellocense in Speculo lib. xviii, cup. XLIII et sequentibus, Lipomanum ac Surium. Hoc universim de omnibus tum manu scriptis tum typo editis, quas ego quidem vidi (vidi autem plurimas) pronuntiaripotest, ubique in substantia eandem referri historiae; quæ unum eundemque sapiunt fontem, scriptoris ingenium, ordinem rerum, partiumque symmetriam. Idem statue de Vita metrica Ms., de qua nunc pauca subjicio, secundo post Latinam loco danda.

43 Eam itaque hic edimus, non quia novas notitias de S. Alexio suggerit, sed quia hactenus, quod sciamus, vulgata non sit. Tomo I Februarii pag. 482, num. 8 actum de codice quodam nostro membranaceo Ms. anonymo; quem tamen ibidem tunc censuimus attribuendum esse Marbodo (alias Marbodæo vel Merboldo) qui ex archidiacono Andegavensi episcopus Redonensis in Armoricis anno Christi 1096, in concilio Turonensi, tunc mense Martio ad tertiam Quadragesimæ hebdomadam habito, ab Urbano II Pontifice creatus fuit, a Sixto Senensi lib. iv Bibliothecæ sanctæ laudatus. Plures Sanctorum Vitæ ab illustri ejus calamo profectas tum promisimus nos duros; ubi etiam poemata de Vita S. Alexii et de penitentia S. Theophili coniecimus esse ejusdem auctoris; quod postremum ob sententiarum gravitatem et verborum ponderu hæc publica dignum judicavimus, etiam in concursu Vitæ ejusdem Sancti, solo stylo soluto a metrica diversæ. Poema vero de S. Alexio promisimus edere hæc die. Quando itaque duas hic Vitæ vulgamus, argumento convenientes, ac solo stylo diversas, habemus Majorum nostrorum exemplum, quod sequamur, et promissum, quod nunc persolvimus. Interea plura de Marbodo diximus die xii Februarii, pag. 676, num. 3 in Commentario ad Vitam S. Lieinii, episcopi Andegavensis; quam ab ipso scriptam fuisse, quando gerebat munus archidiaconi Andegavensis, habemus ex Vita secunda num. 24: quo tempore poema, de quo hic agimus, atque alia potuit concinasse. Enimvero tomo III Aprilis pag. 316, num. 4 occurrit laudatus auctor occasione S. Roberti, abbatis Cusæ Dei in Gallia, cujus ipse Vitam a Gerardo primum scriptam, exornavit, dum etiam munus esset diaconus prædicti loci, adeoque ante annum 1096.

Observationes in
Vitam metricam.

E

F

42 Opuscula vero ipsius edita atque inedita typis vulgavit anno 1708 Antonius Beaugendre, monachus Benedictinus Congregationis S. Mauri; apud quem non reperio Vitam metricam S. Alexii; sive putaverit eam esse alterius auctoris, sive, quod potius crediderim, eam non invenerit, tametsi, sicut asserit in sua præmonitione, qua potuit diligentia ad perquirenda quaquaversus sive edita sive inedita Marbodi opera, se accinxerit: de quibus omnium novissime agit Oudinus tomo II a col. 944, varios alios citans. Porro sæpe dictum poema constat versibus ὁμοιοτέλειτοις, seu Leoninis, ut vocant, ita dictis, uti vult Cangius in Glossario Latino tomo II a col. 521, quod inventi fuerint a Leone quodam poetu, qui circa tempora Ludovici VII vel Philippi Augusti, Galliarum regum,

versibus Leoninis conscriptam.

A regum, floruerit sæculo XI. Atque hæc dicta sunt de Vita metrica; superest, ut nonnulla subjiciamus de Græca hic a nobis præterita.

45 Leo Allatius in Diatriba de Symeonum scriptis pag. 125 refert initium Vitæ Græcæ (cujus nos egraphum habemus, sed luce publica indignum censemus) Metaphrastico calamo eandem attribuens. Et vero si illa, sicut in exordio, ita etiam in decursu, nostræ omnino consonet; ex idiotismis utrobique relucens, non abs re quilibet judicaverit, vel istius auctoris vel simillimi certe ingenii historiastri factum esse, adeo scenam res tota spirat. Nostrum Vitæ exemplar transcriptum fuit ex codice Ms. Bibliothecæ Vindobouensis theologico Græco num. 88, infra 153: quam Lambecius in Commentariis ad laudatam Bibliothecam lib. IV, pag. 138, ubi de codice 153 meminit, Metaphrasti etiam attribuit. Quod autem dicit: Valde ab his Græcis Actis discrepat Latina illa narratio, quam tamquam ex Symeonis Metaphrastæ Actis Sanctorum desumptam Laurentius Surius. die XVII Julii inseruit, admitti potest; si hoc intelligi velit de sola differentia accidentali, secus si de substantiali. Addit præterea ex eodem codice nomen illius, qui scripsit, et locum, in quo scriptus est, ex testimonio, ut ait, authentico, sed anno non expresso. Ceterum prænotatur isto titulo Vita: βίος του ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀλεξίου του ἀνθρώπου του Θεοῦ. Vita S. Patris nostri Alexii, hominis Dei. Auctor vero vel ab ipso exordio oratorem agit, in decursu dialogistam, passim actorem sacrum: utinam melioris notæ historicum! Sed ferme idem biographis omnibus Alexianis hoc vitium est.

46 Jam Latine feceram ac prælo paraveram ejusdem contextum; at postea, re mature expensa, censi conducibilis esse, eandem crambem non recoquere cum incremento Operis nostri nequaquam necessario, ac lædio lectoris; cujus ne hilum quidem interest, bis eadem audire in substantia, et phaleris dramaticis dumtaxat diversa. Ne pluribus, quæ merito in illa displicent, enumerandis tempus consumam, eo ineptiarum abit auctor, ut dum nullus quidem Pontifex Romanus, qui Sancti Romanis cælitus manifestati tempore, Petri cathedram occuparet, ipsi satis apposite in promptu esset, imaginarium substituerit; ne nomine quidem tenuis alicubi notum: ait enim: του ἀρχιεπισκόπου Μαρμαρινοῦ τὸν ἐκκλησιαστικὸν θρόνον τῶν Ῥωμαίων διέποντος: Archiepiscopo Marciano ecclesiasticum Urbis Romanorum solium moderante, vocem cælitus auditam: Venite ad me omnes etc. Inter Vitas Sanctorum, ex Metaphraste, sicut indicat titulus ipsis præfixus, selectas, et in vulgarem Græcorum linguam traductas ab Agapio monacho, et typis excusas, datur ea, quæ est S. Alexii a pag. 279, sed ejusdem, si non deterioris fursuris, ac præcedens. Exordium ejus nec cum Allatiano atque adeo nec cum proxime producto consentit. Laborat etiam crassissimo ignorantia vitio, quod mortem Sancti innectat temporibus Honorii Imperatoris, et Mariani (voluit scribere Marciani) archiepiscopi, sicut quidam scribunt; alii vero Innocentii. Hæc videlicet eorum sors est, qui aliena mere transcribunt, ut obvia quæque adoptantes turpissime impingant in eosdem errores, et quæ in aliorum cerebro nata sunt commenta, pro veris ac realibus venditare non reformident, cæci cæcorum ducum sequaces.

47 Atque hæc quidem sunt, quæ corradi potuerunt ad illustranda S. Alexii Acta Latina; non satis undequaque ab omnibus probata, nec magni

adeo ac memorabilis Sancti meritis satis accommodata, neque satis certa in omnibus fide subnixæ; verum tacentibus de ipso auctoribus synchronis, aliisque qui proximis cum sæculis sunt subsecuti, quid miri? si posteris adeo in rebus ipsius errandis liberales, parum in aliquibus, si non præcipuis totius historię gestis fidei inveniant apud emunctæ navis criticos, qui antiquioribus ac certioribus documentis stabilita videre vellent, quæ in ea tam speciose circumferuntur. Ego rigidioris aliorum crisco arbitrum me non interpono, Acta Sancti pro eo ac debui, tutatus, quoadusque ex S. Josephi canone supra laudato tutari ea licuit; pro aliis vel adjectitiis, vel saltem in eo non repertis vadem me aut sponsorem ponere non ausim. Porro supersunt analecta quædam, quæ dabuntur post Vitam metricam supra laudatam; tum subsequetur Vita ex Arabico in Latinum conversa, hactenus inedita; et, quoniam ab Actis vulgaribus prorsus in pluribus differt, novo Commentario elucidata. Typis subjicienda visa est e Latinis exemplaribus ea potissimum, quæ in Gauliano codice reperitur, tum ob brevitatem argumenti, tum ob laudati codicis antiquitatem, in hæc verba totam historię seriem, cum aliis tamen hic exemplaribus collatam, recensens. Uncis [ ] hic inclusa aliunde supplevimus.

VITA

Auctore anonymo conscripta.

Ex codice nostro membrana- ceo Ms. antiquissimo Hieronymi de Gaule, Geldriæ Cancellarii, cum aliis col- lata.

Fuit Romæ vir magnus, et nobilis Euphemiæ nomine, dives valde, et primus in palatio Imperatoris a. Erantque ei tria millia pueri, qui zonis cingebantur aureis, et sericis induebantur vestimentis. Hic namque erat justus et misericors, eleemosynas multas pauperibus erogans. Tres per singulos dies mensæ parabantur in domo ejus, orphanis, viduis, peregrinis et iter agentibus. Ipse vero ad horam novam comedebat cum viris religiosis. Mulier autem ejus Aglaes b nomine, religiosa, et timens Deum: et non erat illis filius, eo quod esset sterilis. Unde mærentes erant, et tristes, quod tantarum substantiarum, ac familiarum nullum haberent heredem. Et ideo immensas cotidie largiebantur eleemosynas, orationibus quoque atque obsecrationibus insistentes Dominum deprecabantur, ut daret eis filium, qui succederet eis.

2 Quorum Deus secundum bonitatem suam, contritionem aspiciens, recordatus operum ipsorum, exaudivit eos, et concessit eis filium c. Qui nimis lætantes, gratias egerunt Deo, atque statuerunt, ut deinceps castum, et sanctum reliquum vitæ suæ tempus ducerent, ut Deus gauderet de illis, et de filio, quem dederat eis, et ut ultra ad invicem non accederent, sed in castitate perseverarent. Puer autem ut ad ætatem disciplinæ congruam pervenit, tradiderunt eum ecclesiasticorum Sacramentorum, ac liberalium disciplinarum magistris

S. Alexius a parentibus eleemosynis et precibus divinitus impetratur: a

F b

postea doctrinis instituitur, a sponsa traditur: c

EX ANTIQVIS
MSS.

d

at. mysteria

e

f

quam mox de-
serit, Edessam
petens : uti vi-
vit pauperrime,
ac latet,

B

g

h

i

k

C

cum summo suo-
rum luctu : sed
caelesti voce ma-
nifestatus,

magistris, et ita Deo largiente edoctus est, ut in omnibus philosophiæ, et maxime spiritualibus floreret studiis. Cum autem ad tempus adolescentiæ accessisset, et cum nuptialibus infulis aptum judicassent, elegerunt ei puellam ex genere imperiali, et ornaverunt thalamum, et impositæ sunt eis singulæ coronæ *d* in templo S. Bonifacii martyris per manus honoratissimorum sacerdotum, et sic cum gaudio, et lætitia lætum duxerunt diem. Vespere autem facto dixit Euphemianus filio suo : Intra, fili, in cubiculum, et visita sponsam tuam. Ut autem intravit, cœpit nobilissimus juvenis, et in Christo sapientissimus instruere sponsam suam, et plura ei sacramenta *dissere-re; deinde tradidit ei anulum suum aureum, et rendam *e*, id est caput baltei, quo cingebatur, involuta in prandeo *f*, et purpureo sudario, dixitque ei : Suscipe hæc, et conserva usque dum Domino placuerit : et Dominus sit inter nos.

3 Post hæc accepit de substantia sua, et discessit ad mare *g* : accedensque ad mare, ascendensque *h* navem, Deo prosperante pervenit Laodiciam, et inde iter arripiens abiit Edessam Syriæ *i* civitatem, ubi sine humano opere imago Domini nostri Jesu Christi in sindone habebatur; quo perveniens, omnia, quæ secum tulerat, pauperibus erogavit, et inducens se vestimenta vilissima, cœpit sedere cum ceteris pauperibus ad atrium sanctæ Dei Genitricis Mariæ. Sancta quoque Dei mysteria singulis diebus Dominicis accipiebat, et de elemosynis, quæ ei dabantur, quantum sibi sufficeret, reservabat, cetera vero pauperibus erogabat. Post ejus discessionem facta est Romæ inquisitio magna, et non inveniendes eum, misit pater ipsius pueros suos *k*, ut per universas mundi partes inquirerent eum. Quorum aliqui, dum venissent Edessam, viderunt eum inter ceteros pauperes sedentem : et dantes [ei] elemosynam, discesserunt, quia non cognoverunt eum. Ipse autem homo Dei cognoscens eos glorificabat Deum, dicens : Gratias tibi ago Domine, qui me vocasti, et fecisti, ut propter nomen tuum acciperem elemosynam de servis meis; quæso, ut perficere digneris in me opus, quod cœpisti. Reversi autem pueri nunciaverunt, non invenisse eum.

4 Mater quoque ejus a die, qua discessit suus filius, sternens saccum in pavimento cubiculi sui, sedensque super illud ejulans, et lamentans dicebat : Vivit Dominus, quia ita manebo, donec cognoscam, quid actum sit de filio meo. Sponsa vero ejus dixit ad socrum suam : Non egrediar de domo tua, sed similabo me turturi, quæ omnino alteri non copulatur, dum ejus socius captus fuerit; sic et ego faciam, quousque sciam, quid factum sit de dulcissimo conjuge meo. Ille namque homo Dei in eodem, quo dictum est atrio permansit in sancta conversatione, et vitæ austeritate per decem et septem annos incognitus. [Postea vero volens Deus revelare causam ipsius] imago, quæ in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ ibidem erat, paramonario ecclesiæ dixit : Fac introire hominem Dei, quia dignus est regno cælorum, et spiritus Dei requiescit super eum; nam et oratio ejus sicut incensum in conspectu Dei ascendit : exiensque paramonarius, quæsit

eum, et non cognovit : et reversus intro, cœpit precari omnipotentis Dei clementiam, ut ostenderet eum illi. Iterum ipsa imago ait : Ille qui sedet foris in ostio, ipse est.

5 Tunc paramonarius festinus egressus cognovit eum, et procidens ad pedes ejus rogavit eum, ut in ecclesiam intraret; quod factum dum cunctis innotesceret, et isdem homo Dei ab hominibus venerari cœpisset, humanam fugiens gloriam, occulte exiit de civitate Edessa, et venit Laodiciam, ibique navem ascendens volebat in Tharsum Ciliciæ ire, ut in templo S. Pauli, quod ibidem est, inaneret incognitus. Deo itaque dispensante rapta est navis vento, et ducta est ad Romanum portum. Ut autem ipse homo Dei se illuc venire perspexit, dixit in corde suo : Vivit Dominus, quia alicui onerosus non ero, neque alibi ibo, nisi in domum patris mei, quia cognitus illic non ero : et exiens venit, et obviavit patri suo redeunti a palatio, circumdato obsequentium multitudine; et cœpit clamare, dicens : Serve Dei respice in me, et fac mecum misericordiam; quia pauper sum, et peregrinus, et jube me suscipi in domo tua, ut Deus benedicat annos tuos, et ei, quem habes in peregre, misereatur.

6 Pater vero ejus hæc audiens, rememoratus est de filio suo, et compunctus jussit eum venire ad se, et ait pueris suis : Quis ex vobis curam geret istius hominis? Vivit Dominus; quia liberum eum faciam, et de domo mea accipiet hereditatem. Et deputato ei ministro, jussit eum recipi, et facere ei grabatum in atrio domus suæ, ut intrans, et exiens videret eum, præcipiens ut de mensa ejus pasceretur. Susceptus autem perseverabat in austeritate vitæ suæ, orationibus continuis, jejuniisque et vigiliis indefessus. Pueri quoque cœperunt deridere eum, et aquam, qua discos lavabant, super caput ejus fundebant, et multas injurias inferebant; quæ omnia homo Dei propter amorem Domini libenter sustinebat; sciebat enim quod antiquus humani generis inimicus has ei parabat insidias : sicque fecit in domo patris sui incognitus alios decem, et septem annos. Cum autem completum sibi tempus vitæ suæ cognovisset, postulavit a deputato sibi ministro tomum chartæ, et calamarem, et scripsit per ordinem omnem vitam suam, qualiter respucrit nuptias, et qualiter conversatus fuerit in peregrinatione, qualiterque contra voluntatem suam redierit Romam, et in domo patris sui opprobria multa sustinuerit.

7 Quo peracto, volens Deus manifestare certamen, atque victoriam ejus, Dominica die post Missarum solemnia completa, vox cælitus insonuit in sanctuario dicens : Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego vos reficiam. Qua voce audita, nimio timore territi ceciderunt omnes in facies suas, clamantes; Kyrie eleison. Iterum secundo vox facta est dicens : Quærite hominem Dei, ut oret pro Roma; illucescente enim die parasceve Deo spiritum reddidit. Et tunc egressi quæsierunt eum, et non inveniendes congregati sunt die parasceve omnes *l* ad ecclesiam, implorantes Dei clementiam, ut ostenderet eis, ubi esset homo Dei. Tunc facta est vox ad eos dicens : In domo Euphemiani quærite. Conversique ad Euphemianum dixerunt : In

invenitur a paramonario ecclesiæ : unde fugiens ex tempore Romam fertur.

Incognitus deit in paterna domo inter plurimas injurias.

Cælesti monitu ter indicatur.

l

A In domo tua talem gratiam habebas, et non ostendisti nobis. Ille quoque dicebat: Vivit Dominus, nescio. Et statim vocavit priorem domus suæ, et dixit ei: Scis in domo mea aliquem, talem gratiam habentem. Ille autem se nescire respondit. Tunc Imperatores Arcadius *m*, et Honorius, qui eodem tempore regebant Romanum imperium, una cum Pontifice Innocentio cœperunt ire in domum Euphemiani, et diligenter exquirere de homine Dei.

8 Euphemianus autem prævit cum pueris suis, ut sedes ordinaret, et cum lampadibus, incenso quoque, et thuribus obviam Imperatoribus, et Pontifici exiret. Et cum illuc pervenissent, factum est silentium magnum. Minister autem hominis Dei accessit ad dominum suum, dixitque ei: Vide, domine, ne forte sit ille, quem assignasti mihi; magna enim, et laudabilia vidi eum operantem; per omnem enim Dominicam sancta Dei munera accipiebat, jejuniisque semetipsum cruciabat; et injurias multas atque molestias, a servis tuis illatas, libenter suscipiebat, atque sustinebat. Euphemianus autem hæc audiens, festinus cucurrit ad eum; et invenit eum jam defunctum, et accedens discooperuit faciem ejus, et vidit vultum ipsius velut lampadem lucentem, vel sicut vultum angeli Dei: habebatque in manu brevem scripturam, et voluit eam ab eo accipere, et non valuit. Quo stupefactus, atque timore percussus, cito reversus ad Imperatores dixit: Quem quærebamus, invenimus; et narravit eis quæ ei recitata fuerant de eo a ministro, et qualiter defunctum eum invenisset, tumque in manu habentem, et eum nequivisset ab eo accipere.

9 Tunc imperatores, et Pontifex cum Euphemiano perrexerunt ad locum, ubi jacebat, steteruntque ante grabatum, et dixerunt: Quamvis peccatores simus, gubernacula tamen regni gerimus; iste autem Pontifex, pater universalis est; da nobis chartam, ut sciamus quæ in ea scripta sunt. Et accedens Pontifex, accepit chartam de manu ejus, et dedit chartulario sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nomine Ethio *n*, ut legeret eam; et facto silentio magno lecta est coram omnibus. Euphemianus autem pater ejus, ut audivit verba chartæ, factus exanimis cecidit in terram, et surgens scidit vestimenta sua, cœpitque canos capitis sui evellere, barbam trahere, atque semetipsum discerpere: et corruens super ipsum corpus clamabat: Heu me Domine [Deus] meus, quare mihi sic fecisti, et quare ita contristasti animam meam, et per tot annos suspiria, et gemitus incussisti mihi? Ego enim sperabam aliquando audire vocem tuam, et de te agnitum * habere, ubicumque esses, et nunc video te custodem senectutis meæ in grabato jacentem, et mihi non loquentem. Heu me! qualem consolationem in corde meo ponam?

10 Mater vero ejus hæc audiens, quasi læna rumpens rete, ita scissis vestibus exiens, coma dissoluta ad cælum oculos levabat, et cum præ nimia multitudine ad sanctum corpus adire non posset, clamabat: Date mihi viri Dei aditum, ut videam consolationem animæ meæ, ut videam filium meum, qui suxit ubera mea. Et cum perve-

nisset ad corpus, incumbens super illud, clamabat: Heu me! fili, lumen oculorum meorum, quare sic nobis fecisti? Videbas patrem tuum, et me miserabiliter lachrymantem, et non ostendebas teipsum nobis; servi tui te injuriabant, et sustinebas. Et iterum atque iterum prosternebat se super corpus, et nunc brachia super illud expandebat, nunc manibus vultum angelicum contrectabat, osculansque clamabat: Plorate mecum omnes, qui adestis; quia decem et septem annos eum in domo mea habui, et non cognovi, quod unicus filius meus esset, sed servi ejus injuriabant, alapis percutiebant eum, et sputa in faciem ejus jactabant. Heu me! Quis dabit oculis meis fontem lachrymarum? ut plangam die, ac nocte dolorem animæ meæ. Sponsa quoque ejus induta veste Adriatica *o*, cucurrit plorans, et dicens: Heu me! quia hodie desolata sum, et apparui vidua. Jam non habeo in quem aspiciam, nec in quem oculos levem. Nunc ruptum est speculum meum, et periit spes mea; amodo cœpit dolor, qui finem non habet. Populus autem videns hæc, lachrymabiliter flebat.

11 Tunc Pontifex cum Imperatoribus posuerunt corpus in ornato feretro, et duxerunt in mediam civitatem, et nunciatum est populo, inventum esse hominem Dei, quem civitas tota quærebat, et omnes currebant obviam corpori sancto. Si quis autem infirmus illud sacratissimum corpus tangebatur, protinus curabatur. Cæci visum recipiebant, dæmonia ejiciebantur, et omnes infirmi, quacumque infirmitate detenti, tacto corpore sancto curabantur. Imperatores autem tanta mirabilia videntes, cœperunt per se cum Pontifice, lectum portare, quatenus et ipsi sanctificarentur ab eodem corpore sancto. Et jusserunt copiam auri, argentique in plateis spargere, ut turbæ occuparentur amore pecuniæ, et sinerent eum perducere ad ecclesiam; sed plebs amore pecuniæ seposito, magis ac magis ad tactum sanctissimi corporis irruebant: et sic cum magno labore ad templum sancti Bonifacii martyris perduxerunt, et illic per septem dies in Dei laudibus persistentes operati sunt monumentum de auro, et gemmis pretiosis, in quo sacratissimum illud corpus cum magna veneratione collocaverunt die xiv mensis Julii *p*. De ipso quoque monumento ita suavissimus odor fragravit, acsi esset omnibus aromatibus plenum. Tunc populi jocundantes, maximas Domino gratias agebant, qui tale populo suo conferre dignatus est subsidium, per quod omnis quicumque sincera mentis intentione deprecatus fuerit, petitionis effectum sine dubio consequatur. Per Dominum nostrum.

ANNOTATA.

a De historiæ Alexianæ defectibus, satis actum in Commentario prævio; quod semel hic præmonuisse sufficeret. Euphemianus, id est, bono nomine, nomine, favore aut gloria præditus, ab ἐυφημῆω.

b Al. Aglais; (a Græco ἀγλαός, splendidus, clarus, inclutus etc.) ccgraphum Ultrajectinum Agles; Bertinianum Haclaes; Legenda aurca excusa Agalacs. Vocata fuit Aglais filia Megaclis. Vide Lexica historico-poetica.

c Vita

E
Sepultura miraculis illustrata.

F

R

m

atque a patre
incenditur jam
mortuus.

B

ut et ab Impe-
ratoribus et
Pontifice Roma-
no: lamentante
patre.

C

Bertinianum
annuncium

matre ac
sponsa.

EX ANTIQVIS
MSS.

c Vita ex codice SS. Bonifacii et Alexii Romæ edita addit: Et vocaverunt nomen ejus Alexium.

d Sponsis tum temporis in more positum fuisse coronari, ex hoc loco patet; et confirmatur ex Gregorio Nazianzeno, epistola CLXXI sub finem. Plura Rosweydlus in Onomastico ad Vitas Patrum pag. 1022.

e Vita metrica a nobis excusa ita etiam scribit; codex autem noster Ms. cum Vallicensi male sendam habet. An renda dicta, quia renes eingit? Videri possunt de hac voce Spelmanni et Cangii Glossaria in ringa al. renda; qui ultimus monet τὸ πένδα id est zona etc. in Lexico Græco Ms. regio, quod citat, forte legendum πένδα, At lectio nostra satis stabilitur ex nostris hisce anti-quissimis codicibus.

f Scribi solet brandeum, estque hic velum, cui aliquid involvitur. Alias significationes dabit Cangius.

g Codex noster Ms., iterum mendose habet hic, descendit autem capolim, forte voluit Neapolim dicere.

h Rursum proxime progressus codex cum Vallicensi vitiose: abiit in civitatem, quæ vocatur magna Laodicensis Syriæ. Puto legendum magna, ut sit epitheton urbis Laodiceæ. Nullam certe Magniam urbem ibi reperio.

i Codex noster Ms. cum Vallicensi Mesopotamiam legit, et recte; etenim tam hæc quam nostra topographica denominatio conciliari potest per variam nunc atque olim provinciarum divisionem. Sic in Concilio Chalcedonensi apud Labbeum tomo IV, col. 79 Edessæ civitatis primæ Syriæ mentio fit.

k Melius hic, quam alibi; Misit pater ejus tria milia de pueris suis.

l Al. Vesper . . die Jovis abierunt omnes, ut ostenderent se homini Dei.

m Hoc correximus in Commentario prævio.

n Al. Illec; Vallicensis Illeo; Bertinian. Æthio, al. Aethio.

o Quid sibi velit hoc epitheton, in Vita e codice monasterii SS. Bonifacii et Alexii; nec non e grapho Bertiniano ac Legenda aurea creusa, non, equidem capio. Puto substituendum ex codice nostro Ms. et Vallicensi atrita.

p Bertinian. corpus collocaverunt xvii die mensis Julii xiv. Ms. codex cum Vallicensi Sancti depositionem signant die xvii dieti mensis. At si illucescente die parasceve obiit, prout dicitur num. 7 hic, quomodo fuit sepultus xvii Julii? Etenim res ista tota narrari videtur peracta intra septem dies post mortem.

VITA METRICA

Ex codice nostro Ms. membranaceo vetustissimo anonymo, signato ✠ Ms. 33.

Auctore, ut creditur, Marbodo, primum archidiacono Andegavensi, deinde episcopo Redonensi in Armorica.

Prestans magnatis, summæ vir nobilitatis, Stemmate Romanus effulserat Eufemianus,

Magnus magnarum possessor divitiarum,
Regibus æqualis, aulæ dux imperialis.
Ter pueris mille ditatus claruit ille,
Quos commendabat probitas, quos condecorabat
Deliciis festis aurum vel serica vestis.
Maximus ipse Dei cultor, spes pauperici,
Cui fuit almorum cordi custodia morum.
Totus clementi studio dum servit egenti,
Ut res poscebat, sua large distribuebat.
Hujus et impensis, positis trina vice mensis,
Turba peregrina, vel inops, viduæ, vice trina,
Cotidie refici veniebant, sicut amici;
Ipse tamen nonam pransurus sustinet horam:
Cujus digna thoris Aglahes sociatur honoris,
Laude viri similis, de sanguine stirpis heritis:
Quippe perornata virtutum dote beata,
Vixit sectatrix ac religionis amatrix.
Nec fuit his natus; sterili pro sorte negatus.
Auribus hinc Christi suspiria pectore tristi,
Viventes plorant, et sanctis actibus orant,
Ut misereretur Deus his, heresque daretur,
Copia tantarum cui cecidat divitiarum.

2 Nec despexit eos justorum gloria Theos*,
Dum caram sobolem, post fletus nubila solem,
Dum pignus donat quod gratia summa coronat.
A patre filius extat Alexius ergo vocatus.
Sic quoque nominis ac honor omnis est sociatus.

Hunc quia cælitus, est cui deditus, auctor amavit,

Atque Paraclitus hanc sibi spem ipse sacravit,
Inde paternorum quos vicerat assecla morum,
Indolis egregiæ puer ut. . . philosophiæ,
In studiis crevit, virtutibus ac adolevit,
Tempore nubendi jam conjugioque fruendi,
E regum cella regali stirpe puella,
Ipsi deligitur, sponsalibus ac redimitur.
Ergo coronantur festivaque cuncta parantur.
Postquam completa fuerant convivia læta,
Castis ardescens animi flammis adolescens,
Ingrediens, apto secreti tempore capto,
Sacra dedit monita sponsæ pro celibe vita.
Virginitatis et integritatis amare pudorem,
Sic probitatis, uti pietatis, habere nitorem.
Tale sacerdotum sanxit benedictio votum:
Hinc sponsæ rendam zonæ propriæ dat habendam,

Unde sibi memorem fidei conservet amorem,
Et rex cælestis, rogat, ut sit ad omnia testis.

3 Post hæc discedit, Domino se [se] ut sua credit:

Sic mare transivit Laodicenamque petivit
Urbem, perlatus ventis, nec ibi remoratus,
Navigat Edissam Syriæ, mox intrat et ipsam;
Qua venerabatur, qua conspicienda dabatur,
Haut opus artificis, sacra forma Dei Genitricis a,
Infulgens pura sindone. Salute futura,
Hic sua vendebat, et in usus distribuebat,
Largus egenorum; sic factus et unus eorum,
Limina cotidie residebat ad ipsa Mariæ,
A populo victum tenuem capiens et amictum.
Indeque donabat miseris sibi quod superabat.
Sicque crucem bajulando ducem Jesum comitatur:

Esuries, sitis et macies quod testificatur:
Assidua prece continua sub spe meditatur:
Despicit infera, suspicit altera gaudia cælis.
Cui requies placet, et facies formosa Rachelis b.
Quaque die primæ feriæ c, quæ sancta vocatur,
Altaris de more sacris dapibus recreatur.
Interea mille studiis disquiritur ille,
Romæ nec scitur quanam sit, nec reperitur.

4 Missi

D

E
ac præteritus im-
petratus, pie
educatur, spon-
sa jungitur,
quam clam
desert.
* Græce Θεός,
Deus

F
Professus est
Edessam, quam
virtutibus illu-
strat.

a

b

c

4 Missi longinquis hunc ergo locisque pro-
pinquis.

Frustra scrutantur, regiones sic peragrantur.
Ex his venerunt Edissam; quem cupierunt,
Cernunt inventum, nec turbas inter egentum,
Ilunc agnoverunt, sed opem dantes abierunt.
Quos tamen agnorat, et motus Alexius orat:
Laudat mens mea te, præcelse Deus, pietate
Qui me dignaris; qui dignum velle probaris,
Quo sum mutatus, quo pauperibus sociatus:
Munere servorum juvor indigus (ecce) meo-

rum;
Perfice clementer mihi cepta ferenda libenter.
At qui dispersi fuerant quærendo, reversi;
Nil factum questi, referunt sua munera mesti.
Tristior ergo pauper gemit et tristissima mater:
Quæ saccum steruens incedit: gaudia spernens,
Sic, inquit, faciam; dum nati conscia fiam.
At concussa mali nova sponsa modo speciali,
Crines evellit, solatia quæque repellit.
Dum socru præbet pia quæ solamina debet,
Luctum conpescit, a luctu parcere nescit:
Utraque multiplicat; quid præ levamine dicat,
Utraque majorem si concitat inde dolorem.

B flet genitrix natum, flet sponsa thorum vidua-
tum,
Promissamque fidem fore firmam jurat eidem,
Turturis in morem, quum primum servat amo-
rem;

Quo si privatur, nulli rursus sociatur.

5 At vir præfatus ad limina sueta beatus,
Prestat devotus in laudibus et prece totus,
Annos ter ternos peragens sic atque quaternos.
Dum vox missa datur, quæ sic ab imagine
fatur:

Jam deprecatur vir Sanctus, ut ingrediatur,
dignus cælorum regno, numeroque piorum.
Aures sacristæ perquam sonus impulit iste:
Exit festinus, homo nec movet hoc peregrinus,
Vitaque momenti nullius creditur ejus.

Tunc Deus oratur, ut certius hoc referatur.
Vox iterum monitis docet ex adito repetitis,
De quo dicatur, quo sit, vel quid mereatur.

Tali jam teste designatum manifeste,
Omnes exorant, Justum venerantur, honorant:
Sed timet ille, foris circumflans aura favoris
Ne male surripiat, minor et sua gratiæ fiat;

C Omnia cernenti placeant sed ut Omnipotenti,
Fugit ab Edissa: cui de cælis ope missa,
Vadit spe tacita: Laodicia sic repetita

Urbs offertur ei, nec erat locus hic requiei.
6 Hinc navim scandit, ad Tharsum velaque
pandit,

Qua Pauli sedes fuerat, nunc nominis ædes.
Versarique bono sub eo cupit ille patrono:
Ventus at exortus ad Romani loca portus
Invitum jactat: ibi secum plura retractat,
Quo divertendum, vel quid potius sit agendum;

Ne mala propositæ subeat dispendia vitæ.
Moxque revelatur ab eo, qui cor moderatur,
Ut secreta tegat, patris et sub limine degat.
Limina ut alterius commansio non gravet ejus.
Hoc igitur pulcro fors ordine detulit ultro.

Vidit et agnovit patrem, neque gloria movit.
Vidit, servorum turba stipante suorum,
Aula regali redeuntem, voceque tali
Ignarum natus compellans, est ita fatus:

Vir pie, pro Domino miserere mihi peregrino,
Multus ut annorum sit sospes et ordo tuorum:
Destituant nec te bona quæque coæva senectæ.
Non onerosus ero: non magna domus loca
quæro.

Si pascar modicis, reputo convivia, micis.
Sic alienatum tibi, quem jam tempore natum
Longo flevisse, foveat miseratio Christi.

7 Audit ut hæc justus senior, velut igne
perustus,

(Quippe recordatur nati) simul hunc miseratus,
Hæc ait ad servos: Veniat mihi gratia per vos;
Experiar gratum cujuslibet hunc famulatum.

Qui volet esse pius in cura pauperis hujus,
Merces addetur, quia libertate fruetur,
Heres multarum de nostro divitiarum.

Dixit: et hoc munus de servis suscipit unus.
Huic inculcat herus, Domini velut assecla ve-
rus,

Nec contristetur homo pauper, et unde cibetur:
Quo sit ponendus: se prætereunte videndus:

Susceptus siquidem cunctis ignotus ibidem,
Mansit Sanctus egens, in recti tramite degens:
Cælis intendit, nihili terrena rependit:

Castigando regit carnem, mentique subegit:
Jejunat, psallit, vigilat; sic tempora fallit:
Nec quærit laudem, recipit pro laudeque frau-
dem:

Nam quæ gesta vident famuli, velut impia ri-
dent:

Clamant delirum, quod debebat fore mirum:
Cujus loturam discorum non bene puram,
Infundunt capiti, sunt opprobrioque periti.

8 Sed Vir mansuetus hæc sustinet omnia
lætus,

Dæmonis arte feri quia noverat ista moveri.
Sic annos senos ibi transigit atque novenos d.
Quos dum complexset, miserendi tempus et es-
set.

Ut responderetur meritis, et scire daretur,
Quis foret, aut operum quæ virtus, ordoque
rerum.

Membranam nactus, præscriptos exarat actus,
Ut patriam sprevit, ut mendicare suevit,
Ut res florentes dimiserit atque parentes,
Ut sponsæ tædas, Deus et mundo bona quæ das,
Pro spe majorum, quæ dantur in æthere bono-
rum.

Post sacra Missarum tunc et prima feriarum,
Sancti Sanctorum vox ex aditis populorum,
Aures tangebatur, quæ grande tonans aiebat:
Quique laborantes, onus et mundi tolerantis,
Ad me jam refici merito veniatis amici.

F Talia vox fatur, vocemque stupor comitatur.
Tum plebs miratur, hirieleysonque precatur:
Quod dum clamatur, vox hæc dicens iteratur:
Sanctus quæretur, cujus prece Roma fruatur.
Sed cum quæretur, nec talis repperiatur,

Plebs coadunatur templo, supplexque precca-
tur,
Certa revelari, queat ut Sanctum venerari.

9 Sermonis plani tunc vox, Domus Euf-
miani,

Inquit, servetur, ubi talis repperiatur.
Qui perennctatus, et se nescire profatus;
Inde requiruntur famuli: nescire locuntur.
Post hæc, qua Christus obiit feria crucifixus,
Ille polo fixus animo, viciis crucifixus,
Cui vere vivit, Crucifixi servus obivit.

Reges Archadius, proles e et Honorius ejus,
Fastus despiciunt, quesitores quoque fiunt.
Tunc procedebat, quem Sancti cura manebat,
Narrans gesta Viri, quid in his perpendere miri
Posset, ab altari solcat quia participari:

Sepeque derisus, patiens sit ad omnia visus.
Dum festinarent omnes, ut dicta probarent;
Cernunt defunctum, jam cælis utpote junctum.

Atque

a patre benignè
haberi jussus,
sed a famulis
deluditur.

E

Post annos 15,
jam mortuus
scripto proprio
et cælesti voce
indicatur, ac
quæritur.

F

ac tandem inve-
nitur, summo
cum patris.

loquuntur

e

4 rursus quæritur
non agnoscentur,
operibus pa-
rentibus ne
recedat.

170

calvus Edessa
manifestatus,
gloriamque
drehmans,
perstat.

Tharsum navis
patris a Romam
ceruis jactatus,
opud parentes
quosus delite-
vit.

KX MSS.

Atque thomum carte, digitis quem strinxerat
arte,

Quem templaverunt divellere, nec potuerunt.

* leg hæc cuncti
mira stupentes.

Remittunt mentes, hæc mira cuncti * stupen-
les;

Præsul Romanus, duo Reges, Eufemianus
Adstant, mirantur: quo detur carta precantur.
Carta datur; legitur: ex ordine res aperitur.

Diriguit mox et stupuit pater Eufemianus,
Stratus humi, clamans: Heu mi! de verticè
canus

Eripitur crinis, jacitur vestis lacerata.
Quippe dolor, nullusque color: meus exami-
nata,

Mestitiæ dat signa piæ, pro more parentis.
Quod potuit super ipsa ruit tunc membra ja-
centis.

Ecce jacens, ait, atque tacens, mi nate, videris,
Qui baculus, valor ac oculus patribus modo
seris

Debueras fore, sed fueras mihi causa gemendi.
Sustinui; sed non merui spem te potiendi.
Ut doleam semperque fleam fit abunde; necesse
Quod dignus non sum pignus solum superesse,

B Cum natum videam fatum præcedere patris.

Nec dubitem cito me comitem si luctibus atris.

matris, ac
sponsæ mæture

10 Hæc et plura satis dum verba refert pie-
tatis,

Mater ut audivit, huc scissis vestibibus ivit;
Sed quo gestivit, pre turbis ire nequivit,
Vos aditum sinite, clamat, causam mihi vitæ,
Natum, quem peperit præstantes, quæso, videri.
Tunc amplexatum ruit hæc super examinatum,
Heu! dicens, fili dulcissime, cur in anili,
Sic agor ætate? Sic mater muneror a te?
Quandiu quæsvi, te non cognoscere quivi.
Suprema sorte modo talem contuor te?
O quem dilexi super omnia, dulcis Alexi;
O cui porrexi lac mammis, dulcis Alexi,
O quem provexi florens in robur Alexi:
Omnia despexi propter te, dulcis Alexi:
In te direxi solum spem, dulcis Alexi:
Mox circumspexi, nec eras compertus Alexi:
Funere complexi nati modo solor Alexi:
Est si solari, funus nati speculari.

ac laments.

11 Vos o præsentibus mecum rogo plangite
llentes,

C Sortem tam flendam, mihi matri tamque ge-
mendam.

An nou est flendum? quod tantis afficiendum
Sese præbebat adversis, et reticebat,
Palmis servorum percussus sæpe suorum.

Illis tamen affectus, velut escis sæpe reffectus,
Adversis plausit, propriisque laboribus auxit.
Vidit et hic patrem, vidit me plangere matrem:
Sed sprevit patrem, sprevit me plangere ma-
trem,

Annis tot præsens, dum signo non aliquo se,
Nobis prodebat, nec sciri gesta volebat.
Congruus his igitur, rogo, quis meror repe-
ritur?

Talia multa querens super hunc se sternit, et
herens,
Magna facit, cuncta turba populi sibi juncta;
Ac heu mi! replicat, vel agat, vel tristia dicat.
More pari plangit conjunx, quam par dolor
angit,

Lugubris, ac testes animi circumdata vestes,
Inculcat ve ve, mihi que solatia, queve
Esse potest mihi spes? Conjunx mecum velut
hospes,

Annis tot vixit, nec quis foret hic mihi dixit.

Instabam frustra votis per sex quoque lustra,
Votis privata, penitus modo sum viduata:
Quem jam spectabo, quo lumina mesta levabo?
Iste meum siquidem speculum fuit, ac amor
idem.

Tu Deus attende sortis speciem miserende,
Fine caret namque, moremque modumque
viamque.

Iste dolor nescit, qui deficiendo recrescit.

12 Sic lacrymans fatur; qui plebs quoque
collacrimatur,

Corpus in ornatum feretrum mox ergo loca-
tum.

Quod, cen debebant, Præsul Regesq; ferebant;
In medio turbe cum plausu ponitur urbe,
Et subito gesta rumor facit hæc manifesta.

Curritur omnibus a cupientibus ista videre.

Terra fragoribus, ethera laudibus insonuere:

Ecce recentia signa, ferentia dona salutis.

Ora tacentia ner reloquentia sunt sua mulis.

Crura labantia pristina munia promerere,

Egraque millia fata minantia convaluere.

Surdicie, cæca facie quicumque gravantur,

Audibili vel visibili sensu relevantur:

Quisque cupit tantum corpus coniugere sanctum,

Præsul, et Augusti feretro famulantur onusti.

Circumvallatur turmis: via namque negatur.

Ergo videtur eis thesauri multa plateis

Copia spargatur, ut vel via sic tribuatur.

Pro specie cara dum plebs raptatur avara.

Questus postpositus tamen est, Sanctusque po-
titus

Templo vix tandem per turbam fertur eandem,
Laudibus hic ternos explendo diesque qua-
ternos,

Dum statuunt pulchrum pretiosa metalla se-
pulechrum.

ANNOTATA.

a Quid hic de imagine Dei Genitricis non manu
facta? De imagine Christi id circumferri, colligitur
ex Commentario prævio.

b Nota est Rachel ex cap. xxix Genes.; cujus
inductione videtur hic alludi ad sacram formam
Dei Genitricis, de qua paulo ante.

c Designatur hic dies Dominica, uti et num. 8.
In illud Levitici cap. xxiii, § 2; Hæ sunt feriæ
Domini, quas vocabitis sanctas, notant Interpre-
tes, ex institutione S. Silvestri Pontificis omnes dies
vocari ferias. Baronius autem tomo I Annal. v ad
annum 58, num. 87 hanc nomenclaturam obser-
vat non a S. Silvestro primum excogitatum, sed
antiquioribus ecclesiasticis scriptoribus cum attri-
buit; et singillatim de die Dominica, quæ ab ipsis
temporibus Apostolorum dicta sit prima feria, agit
ibid. num. 88.

d Annis 17 vixisse in paterna domo Sanctus
vulgo fertur. Supra anni tantum 13 ei dantur
Edessæ.

e Ambos istos Imperatores fuisse germanos fra-
tres, Theodosii senioris filios, notissimum est; de
quibus in Commentario prævio.

ANALECTA.

Venio nunc ad analecta. Habemus cegraphum,
ex tomo, ut signatur, CIX Ms. bibliothecæ
Casinensis, in litteris, ut adscribitur, Longobar-
dicis, eum hoc titulo: In natale S. Alexii con-
fessoris

Corpus prædi-
gus honoratum.
et magnifice tu-
mulatum.

Præter fra-
gmentum homi-
nis S. Adalberti
de Sancto Cas-
tro.

A fessoris. Lectio S. Euangelii secundum Mat-
thæum : In illo tempore dixit Symon Petrus
ad Jesum : Domine, ecce nos reliquimus
omnia, et secuti sumus te; quid ergo erit
nobis? et reliqua. Homilia venerabilis Adel-
berti episcopi. Acta ipsius illustrata sunt tom. III
Aprilis, a pag. 174. Floruit exēunte sæculo x;
obiit anno 997, prout ibidem tunc diximus. Pa-
gina vero 178 homilia hæc differtur in præsentem
diem una cum variis S. Alexii miraculis; quæ ex
promisso nunc exēdatur magis propter antiquita-
tem, quam propter meritum, eum nihil novi de
Sancto nos doceat, rescissis iis, quæ in principio
scribit auctor de præmio illorum, qui Christum se-
quuntur in voluntaria paupertate, quæque ad asce-
ticos potius quam historicos spectant. Meminit de
ea Baronius ad annum 1001, num. 19, additque
ipsam in ecclesia SS. Bonifacii et Alexii Romæ
dictam, quod repetit anno 1004, num. 8. Et vero
dictam fuisse isto loco, colligitur ex verbis, quibus
affatur auctor in fine auditores suos.

2 Post homiliam sequuntur in laudato codice
miracula, de quibus partim etiam Baronius dicto
anno 1001 et 1004, ab auctore, ut ait, ejus temporis
B conscripta. Miraculum secundum narrat tamquam
auritus testis: tertio adfuit: ex altero, quod re-
fertur num. 9, colligitur non scripsisse ante annum
1004; sicut argumento est lucis Romana, quam
recenset, et Joannes PP.; quibus ex Baronio addi
potest epitaphium nobilissimi ac ditissimi Joannis
Canaparii, dicti monasterii monachi. Videtur etiam de
his potest Severanus parte 1, a pag. 371, num. 13.
Ex characterismo, qui relucet num. 16, Benedicti
episcopi Portuensis, eruitur, auctorem non scripsisse
ante annum circiter 1012, quo ipse subseripsisse
diplomati Benedicti VIII notatur apud Ughellum
tomo I Italix sacræ, col. 108; ejus tamen ponti-
ficatus exordium alii differunt ad annum proxime
sequentem. Ceterum apographum nostrum, quoad
potuit, eum editione Baronii collatum est ac cor-
rectum. Idem factum de miraculo, quod narra-
tur de manto (vox ista dilucidari potest ex dictis de
manto S. Henrici imperatoris tomo III Julii, pag. 782,
num. 71) ab Ottone III imperatore S. Alexio
oblato etc.; cujus narrationis fragmenta etiam ha-
bemus, desumpta e Ms. monasterii SS. Bonifacii
et Alexii, Romæ; quæ fideliter a se transcripta huc
C misit Roma xxv Novembris 1650 Henricus Linda-
nus noster, quondam pænitentiarius Pontificius Bel-
ga (quantum colligo ex ejus litteris) apud S. Petrum;
qui notatur in apographo Necrologii provincie nostræ
Societatis Flandrobegicæ obiisse Hafniæ 11 Maii an-
no 1659. Unde præterea descripsit illa, quæ inde
nos daturi sumus a num. 14; ubi notatur oculatus
testis, idem, ut conjicio, qui supra; officio aliquo
fortasse perfunctus in curia Romana; cum num. 16
dieat, se impeditum servitio summi Pontificis.

HOMILIA

S. Adalberti, episcopi Pra-
gensis ac Martyris,

Ex tomo CIX. Ms. bibliothecæ
Casinensis.

Hujus homiliæ partem rescindimus, ac partem
damus, prout jamjam monuimus. De S. Ale-
Julii Tomus IV.

xio sequuntur ista: Hujus rei et in nobis, fra-
tres carissimi, sæpe exemplum sumpsimus, cum
alicubi pro rerum necessitate digredientes:
cuncta nobis monasteriorum habitacula quasi
propria patere cognovimus. Cunctos in no-
strum obsequium sincerissima devotione pro-
nos aspeximus, et maxime in beatæ memoriæ
Patre nostro Alexio, cujus hodie vene-
randam assumptionis diem debita solennitate
recolimus, totum lectionis hujus tenorem vi-
demus perfectissime esse completum. Dere-
lictis enim omnibus secutus est Christum,
quando spretis omnibus, patre videlicet et
matre, necnon sponsa cum carnali amore
atque servis et ancillis, universaque substantia,
marinis fluctibus nimio cum labore superatis,
Edessam Syriæ tandem pervenit ad urbem;
ubi perfectam vivendi normam longo usu
didicit, et despecto mundo, injuriis, oppro-
briisque, fame, et siti, frigore, atque nu-
ditate mortificato corpore, Christum totis
desideriis sequebatur.

2 Sciebat enim ipsum in Euangelio dixisse:
Nisi quis renunciaverit omnibus, quæ
possidet, et secutus me fuerit, non potest
E meus esse discipulus. Cumque hæc Dominica
præcepta diuturno tempore ibidem exequere-
retur, divina voce manifestatur hominibus:
ac ne vanæ gloriæ, incurreret culpam, in-
de abscedere disposuit; ac sic dum Tharsum
causa occultandi proficisceretur; Deo volente,
vi ad patriam reversus est. Cumque a
patre pro paupere susceptus esset, ut audi-
stis, in domo propria, ut peregrinus, mane-
bat. O quanta constantia, quantaque ejus
fuit patientia! Quis enim narrare poterit quan-
tas tentationes, quantosve fluctus in sui sa-
cratissimi pectoris arcano pertulerit, dum pa-
trem pro se tanto mœrore affici conspiceret,
sciret etiam matrem nocte dieque in fletu
et gemitu perdurare? Videbat insuper servos
propriis deliciis abundare, vestibisque pre-
tiosis indutos incedere, et se ab omnibus con-
temptui haberi: tolerabat adhæc opprobria,
irrisionesque eorum, et quasi jam mortuus
seculo, solo tantum spiritu Christo vivebat.

3 Nam quomodo ipse adhuc fragili circum-
datus corpore hæc tot incommoda sufferre
valeret, nisi divino amore ejus cor intus ac-
censum arderet? Sed ista omnia divina
agebantur prudentia, ut ei accresceret gloria,
et nos exemplo patientiæ illius ad eadem se-
ctanda instrueret. Nosse etenim convenit fra-
ternitatem vestram, quantam gloriam per
patientiam apud Deum promerisset, ut divi-
na voce Homo Dei sit appellatus, et ejus
oratio pro scelere totius Romani populi ac-
cepta esse diceretur. Magni etenim meriti est,
fratres mei, hominem Dei divina voce ap-
pellari, quoniam cum prophetæ filii homi-
nis, et non homines Dei, ab eodem Domino
sunt appellati; iste quasi quodam privilegio
Homo Dei est nominatus. Sicut ipse singulari
præ ceteris dimicavit certamine, ita spe-
ciali vocabulo a Domino meruit nuncupari.

4 Cum enim carnales nuptias amore divi-
no inflammatus contempsit, Dominico meruit
thalamo copulari, atque inter illa Innocen-
tum agmina, agnum sequentia, communerari,
qui cantant canticum novum ante sedem Dei
et Agni. Illi sunt enim qui cum mulieribus
non sunt coinquiati: virgines enim sunt,
et

EX MSS

in ignominia.

pro Deo tolerata, Homo Dei nominari meruit.

vocabulo singulari ob singularem mentem nominatus.

1X MSS

et sequuntur Agnum quocumque ierit. Merito Homo Dei, id est templum Dei, hospes Christi, habitaculum Spiritus sancti effectus est. Jure dictus est pro Roma orando exaudiri, qui in Roma singularem studuit ducere vitam: et bene ei congruit sermo Dominicus, qui dicit: Qui dimiserit uxorem aut filios propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit.

a. centuplo
evangelico.

5 Quod enim pro Christo dimisit, hoc centuplum accepit: quia nimirum centuplo majus ei fuit meritum castitatis inter continentes propter fructum Spiritus, quam inter lascivientes quondam propter desiderium carnis: filios etiam, quos carnaliter tunc habere despexit, nunc centuplum accipere meruit spiritaliter. Centenarius quippe numerus, ut sæpe dictum est; perfectionem figurate denunciat. Nos namque licet nec servi appellari digni, filii tamen ejus sumus; quia nos in hanc suam domum a sub monastica professione pius apud Deum intercessor congregavit. Nos sumus ejus filii, quos diversis carnaliter editos parentibus in unam sanctæ professionis familiam spiritaliter non cessat coadunare. Nos sumus filii ejus, si iter virtutum ejus imitando tenemus; si non a patientia, quam in se ostendit, torpendo deflectimus.

a

B

Auditors hortatur auctor ad sanctum imitandum.

6 Unde necesse est, fratres charissimi, ut tamquam boni filii, et tanto parente digni, exempla illius sanctissimæ vitæ sequi curemus. Non nos a vestigiis tanti Patris sequendis, ulla animæ vel carnis illecebra revocet, quatinus et ipsi, qui carnales effectus substantiamque reliquimus terrenam; qui uxores ducere, ac filios carnaliter procreare angelicæ conversationis amore fastidivimus, a Rege cælesti virtutum spiritalium merito, et in præsentem centuplum accipere de societate Sanctorum, et in seculo venturo vitam possidere mereamur æternam. Quod ut obtinere possimus, toto mentis affectu ejus patrocinia imploremus, ejus natalitia celebramus b. Dat nobis fiduciam hæc implorandi, qui eum pro Roma orantem se exaudire promisit. Ipse enim qui nos ammonuit orationem ejus quærere, per ejus merita nos exaudire dignetur. Qui trinus in personis, et unus in substantia vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

b

C

ANNOTATA.

a Hinc colligi videtur, homiliam istam dictam a S. Adalberto Romæ in monasterio aut templo SS Bonifacii et Alexii.

b Ex his verbis, ac superioribus num. 1, cujus hodie venerandam assumptionis diem debita solemnitate recolimus, liquet, dictam esse hanc homiliam festo S. Alexii, eodem, ut suspicor, die, quo hodie dum colitur apud Latinos xvii Julii.

MIRACULA

AB AUCTORE ANONYMO SÆCULI XI
CONSCRIPTA,

Ex eodem codice Casinensi,
collata ex parte cum Baro-
nio ad an. M et MIV, et Ms.
monasterii Hieronymiano-
rum SS. Bonifacii et Alexii
Romæ.

Cum ea, quæ contextum miraculorum illustrare possunt, allata sint paulo ante, lectorem eo remittimus, ipsumque illorum contextum subnectimus. Muliercula quædam, Cæræ veteris a habitatrix, habens filium, tanta infirmitate depressum, ut circum habitantium medicorum nulla ratione posset curari, Romam Ilebilibus petiit, putans invenire aliquem in hac doctissima Urbe, cujus sagaci opere mederetur. Quæ non paucos tentans medicorum, optatæ salutis nullum potuit invenire collatorem. Cumque jam nimium fatigata nesciret quid ageret, dictum est sibi a sua hospite: Cur non, soror, filium tuum ducis ad oratorium S. Alexii, cujus festus dies colitur b? Multos infirmos sanitati datos ejus intercessionem vidi et audivi. Et quia, ubi hoc requiram, inquit, ignoro. Et illa: Mittam tecum, quæ eo te ducat. Mox femina nimis credula facta, mercata est oleum suo paupere denario. Audierat forte, Non apparebis in conspectu Dei vacuus. Quod ante altare Venerabilis noctu incendit, filiumque suum juxta jacere fecit.

Puerulus quidam inurabilis.

a

B

b

2 Quo pernoctantes, nullum signum sanitatis æger meruit; sicque expleta Missa, desperata cum filio rediit. In subsequuta denique nocte ambo c visi sunt puero dicentes: Filiole, esto sanus, et citius recurre domum nostram, inique Deo gratias age, quas vales. Qui excitans matrem, ait: Mater surge: eamus ad ecclesiam Sanctorum, ubi heri fuimus: quia eorum verbo sanus factus sum: hic namque fuerunt et adhuc prope sunt. Cumque mater verum fore d cerne- ret, quod dicebat puerulus, ait eum lacrymis: Surge, eamus, fili: pro certo enim scio, quia ideo te heri non curaverunt, ut non futuri frangantur, si innox, ut petherint, petita beneficia non consequuntur. Quo simul advenientes, egerunt gratias Deo et Sanctis ejus; vovensque filium, læta recessit per totam Urbem diffamans et prædicans in nomine Domini, quod sibi accidit. Amen.

ope S. Alexii sibi apparentis sanatur.

c

F

d

3 Quodam præterea Leone e, quem multi vestrum mecum scierunt f, referente didici, quod narro. Convicaneus sibi fuerat quidam Georgius de Antia g dictus, satis erga monasterium horum devotus; qui persæpe illi exponere h erat solitus, quod sibi metipsi evenerat. Quodam tempore negotiationis studio suo navigio profunda sulcabat maria: ubi dum vagaretur, contrario vento agente, piratæ ex improvise supervenientes

Mercator a pyratis captus.

f

g

h

tes

A les *i*, illum ceperunt cum sociis. Quos cunctis bonis privantes, ut competebat, partiti sunt, et ne libera vita fruerebatur, loris inhumaniter sunt adstricti, ad Hispaniamque translati, provinciam olim Romanorum jugo domitam, nunc coalitis *k* nepotibus recalitrantem. Illic autem quanto major est scitus, tanto est arctiori custodiae datus: quanto locupletior cognitus, tanto illi sollicitior custos est positus. Tunc vero primum expertus est divitias laedere possessorem, et potienti obesse honores. Qua custodia ultra modum maceratus, fame sitique cruciatus, nesciebat, quid ageret, quidve consilii caperet. Longe aberat cara uxor, consiliorum omnium intima; longe aberant nati, vicini et propinqui. Solus vitalis spiritus inerat misero: cujus impulsu horum Sauctorum recordatus est, cujusque forent potentiae, expertum habens, taliter coepit:

4 Domini mei Bonifaci, et Alexi, vobis me semper commisi: adjuvate me. Cui statim tales apparuerunt, quales in ecclesia pictos illos viderat; dicentes: Ecce adsumus; *B* vade laetus. Et excutientes vincula, publice de carcere illum traxerunt. Qui ignotum iter carpens, sine errore citissime Romam venit; et ut haberemus, unde in commune magis laetari potuissemus, non est ab aliquo interrogatus, unde veniret. Ingrediensque Urbem, non antea domum, vel filios, quam Sanctum petit caenobium; quomodo visibiliter sese Sancti liberassent, cum lachrymis et inevitabili siugultu referens, ad laudem et gloriam [Domini Jesu Christi] Dei viventis et regnantis cum Patre et Spiritu sancto per omnia secula seculorum. Amen.

5 Neque praetereundum puto, quod, licet per extremum *m*, mihi modernis temporibus claruit. Fratres quidam Teutonici bene religiosi, horum Beatissimorum famam audientes, praefatum locum pura caritate vincti petere, ibique vitam finire decreverunt. Quorum votum piissimus Conditor praenosceus effectui mancipavit. Namque venire permisit, sed in longum eorum vivere non protraxit, ut cito cum eis essent in caelis; quos in terris per juga montium, per vallium concava indolenti desiderio quaesierunt. Illi vero servientem quemdam, Vizolum * nomine, secum duxerunt: quem abeuntes in monasterio reliquerunt: ubi non multum morans proprios carosque absque abbatis revisit licentia. At priusquam ad eos perveniret, in manus divitis, cujus olim propinquum impia manu jugulaverat, incidit: qui capiens eum, arctae dedit custodiae; compedibus manicisque vinciri jussit ferreis, ut post triduum cum iudicis eum puniret legali sententia. Reus autem ipse toto hoc triduo sanctos Bonifacium et Alexium invocat propitios.

6 Ea vero nocte, in cujus mane erat sententiam suscipiendus *, vidit prope se duos albatos viros consistere, quos cum requiret, qui essent; aiunt: Nos sumus, quos invocas propitios. Sed dic, age, qua fronte? qui de monasterio nostro fugiendo exire voluisti. Quibus ille: Minime peccare miser parabam. Et Sancti: Peccabas certe, et ad injuriam nostram pertineret, si hoc inultum transiret: sed quia ultione suscepta vis a nobis juvari, exi securus vinculis *n*, et sis

nostrum, quoad vixeris, incola monasterii. Quorum promissionibus erectus in spem, ut esset certus o, a se ipso excussit vincula, et post eos per subapertam portam exiens, postpositis parentibus, monasterium adiit, numquam ad eos reversurus.

7 Illic igitur quantum peccasse se recognovit, tantum libentius atque devotius serviebat: qui saepius se fugacem appellans, studiosissime equos fovebat: propriis humeris ad coquinam ad fratrum utilitatem ferebat aquam: per quem etiam evenit, quod narro. In festa [luce] horum Sanctorum causa caritatis residentibus episcopis, abbatibus, iudicibus, et de Romano clero aliquibus, de quibus unus fueram ego, ad mensam abbatis, dignum visum est, ut vinum frigida temperaretur aqua: hinc quia calidum, inde quia praenaturali fortitudine impotabile videbatur.

8 Ex consuetudine quidem astanti Vizulo * praecipitur, ut de puteo ecclesiae, quia frigidior erat; aquam citissime ferret: qui obediens, concitus laguenam *p* implevit, et suis humeris per scalam, quae ad dormitorium ducit, portabat. In cujus summitate diabolus, invidens caritati residentium, et fratris obedientiae, laguenam de humero projecit, et per gradus usque ad terram coegit. Mira fides! Nam eo clamante, S. Bonifaci et Alexi adjuvate me, ruens laguena ictus accipiens, quot erat gradibus scala subnixta, non est in aliquo laesa, et ut majus audiens obstupescat, aliquid aquae non est effusum. Quam iterum suscipiens, ad nos *q* detulit, et prodente pallore eventum rei scriatim nobis exposuit; quo audito, non vino mixtam, sed puram omnes bibimus, glorificantes Dominum: qui semper est mirabilis in Sanctis suis. Amen. *Sequebatur hic in apographo nostro historia de Francone quodam Maringo, patriocinantibus SS. Bonifacio et Alexio ad meliora converso, ac felici morte per sancto in monasterio istorum Sanctorum Romae. Verum quandoquidem illa, nonnullis hinc inde rescissis, in Commentario praevio ad Acta S. Bonifacii, die XIV. Maii, pag. 280, num. 4 producta fuit post Baroniam tomo XI Annalium ad annum 1004, num. 8, qui eandem plenius refert; eo lectorem remittimus. Non tamen eadem historia est pars homilix, sicut eodem nam. 4 innuitur, sed, ut ibid. Baronius, reperitur. post istam homiliam. Pergit nostrum apographum.*

9 Divae memoriae tertius Otto *r* Romanorum imperator Augustus locum hunc toto mentis diligebat affectu, cui dona multa largitus est, non dubitans se recepturum recompensationem a justissimo iudice Deo, suffragantibus meritis Sanctorum Christi martyris Bonifacii, et confessoris Alexii. Inter quae mantum *s*, quo tegebatur coronatus, in quo omnis Apocalypsis *t* erat auro insignita, eis supplex obtulit, et altari sancti Alexii decentissime coaptavit, perpetuo imbi mansurum optans. Cujus votum flocci pendens Adalbertus abbas, de quo multa dicere dignum modo non arbitror, ut erat impudens, vestem ipsam non causa utilitatis monasterii, sed, nequitia sua cogente, aliquibus dedit in pignore *: apud quos mansit; quousque, scelere suo petente, vita privari meruit. Quae denique vestis deinde vendita est *u* ad manus cujusdam primicerii iudicum nobilissimi et prudentissimi: qui seculari prudentia potius fervens,

AUCTORE
ANONYMO
SECC. XI.
O

in eorum monasterium, quod antea deservierat, reversus, ubi exemplari ter vixit:

illustri ad ipsorum invocationem honoratus miraculo.

* Hieron. Unizolo E p

q

F

Chlamydem ab Otone III imp. S. Alexio oblata, sed ab abbate Adalberto alienatam,

s

t

* Baronius in pignus.

u

A quiveram; quo ire poteram, non inveniebatur, cepit me urgere talibus; Cur non præsumens Dominorum meorum potentia per te ipsum concitus pergis, et quem cupio confidenter quaeris? Numquid non potens est Deus meritis ipsorum etiam in domo tua dare, quod opto? Cur non cum Jacob sub festinatione certas pro recompensatione benedictionis petitem patri offerre? Sed cum Esau, tarde venationem agente, spatiaris? Sicque me increpatum, me ulcere studuit, inquam jocando: Vade filii, vade cito, quoniam in hoc labore venationis Domini mei aderunt tibi comites.

17 Ilac jussione suscepta, non ut pro fasiano irem, sed solummodo ut non cum ad iracundiam provocarem, cessi. Cumque hora nona transacta domum redissem, cæpi circumstantibus referre, quod ille dixerat, et petierat. Tunc unus illorum dixit: Seimus, Domine, quia fasianum nulla ratione tam cito habere poteris. Accipe consilium meum, et eamus perdicem venantes; hanc si nobis Dominus dederit, aqua coctam sibi offeramus, fasianum mentientes, quam debilis ipse minime discernit. Cujus consilio accepto, per viam Appiam descendi; et veniens, ubi Dominus apparuit, quo nullus nostræ ætatis fasianum viderat, cæperunt mei cum canibus quærere, et quærentes perdicum turnas levaverunt. Postquam accipitrem dimiserunt, qui, ut erat adhuc indoctus, et iudomitus, non post eas abiit, sed reversus in altissimo pariete sedit. Cumque appellaretur more venantium, redire distulit. Iterum atque iterum appellatus, nec oculos declinavit. Descendimus, sedimus, per duas ferme horas expectavimus.

18 Iterum appellatus est, nec reversus est. Qui, ut postea probavimus, erat sedens et expectans. Et ecce fasianus unus e longinquo, tanto veniebat volatu arreptus, ut ipso deficeret, etiamsi accipiter abesset, et quasi diceret: Descende post me. Sub ipsius pectore transcurrit, ad quamdam veprium densitatem tendens. Cujus volatu, immo Sanctorum impulsu accipiter impiger factus, descendit, et, cujus similem nunquam viderat, in ipsa veprium densitate cepit. Quod nos videntes cucurrimus, utramque cepimus: et osculantes terram, per unam horam Deo gratias egimus; et esse, ut dixi, per omnia probavimus. Si habueritis fidem, ut granum sinapis, dicetis monti, Transfer te, et transferetur.

19 Fasianum igitur illum petenti patri lætantes portavimus, et per ordinem cuncta narravimus: qui accipiens eum, ovans magis de indulto sibi beneficio Dei, et Dominorum suorum, quam de illius avis comestione, recreatus est. Et fuit illi ad miraculum, quoad vixit: nobis autem, posterisque nostris ad laudem omnipotentis Dei, et gloriam horum Sanctorum per infinita secula seculorum. Amen.

20 Huic itaque simile, quod eidem patri accidit; et tam a se, quam ab aliis mihi relatum est, alterum prædicabo miraculum. Quo tempore curiosus ipse cellam sui monasterii, sitam in insula, quæ Astura hh dicitur, sollicite visitabat rector; juxta quam veniens, parvo litore vectus, transnatat humidus medium annis: nam in duo divisus

insulam totam amplectitur, et quasi quadam Parisiaca * amœnitate refertam, delectabilem reddit. Ubi cum descendisset, oratorium sanctæ Dei Genitricis ingressus, flexis poplitibus sollicitam fudit orationem. Qua expleta, totus placidus erigitur pater, et filios ibidem degentes paterna benedictione festive accumulât. Unde egressus, ante fores ecclesiæ prope ripam fluminis una cum eis consedit; quibus multa salubria ministravit monita, multaque priorum exemplis pigmentata præbuit dogmata.

21 Inter quæ unus illorum, qui ceteris præerat, talem prorupit in vocem: In adventu vestro ultra quam dici possit congaudemus, optime pater, sed hoc mœrore nos conficit, quod ad refectionem vestri, piscium habemus nullum, advenire vos nescientes; propter hoc minime laboravimus, neque etiam tempus hoc dabat. Cui subridens pater, talia dixit: Filioli, adhuc et vos modicæ fidei estis? Numquid non absque vestro labore Christus meritis Dominorum meorum Bonifacii et Alexii piscibus nos reficere poterit? Magna pro eo sustinuerunt, sed majora promerentur: committebat enim se semper, et ubique, ut dixisse me memini, suis specialibus Dominis, et potentia eorum confusus, adjiciens inquit: Non prius petam sacram mensam, quam de innumerabili piscium Domini multitudine ipsi amici ejus nobis conferant.

22 Quibus non recte intellectis, putantes secum pisces detulisse, ad alia cellæ utilia vertuntur fratres, et consilium hujus prudentis regulariter quæritant pastoris. Quo accepto, ad sextam Horam canendam ire deliberant, mensamque communi consultu præparare accelerant. Cum extemplo in medio fluminis piscis visus est exiliens: et quasi hamo piscaretur, ad pedes abbatis immisus. *Exempla Hæmorrhoidisæ, Centurionis, mulieris Chanonæ ad excitandam fidem breviter his inserta prætermittimus: et cum auctore pergitimus.*

23 Quid egerit Abbas currente stilo prosequar. Piscem manibus accipiens in ecclesiam ivit; ante altare se prostravit, ac diutius orans multas merito lacrymas fudit; exurgensque pro gratiarum actione Deo sacrificium obtulit: quo peracto, ad meusam nimis rogatus venit, in qua cum delatus piscis esset, qui naturaliter duobus, ut multum tribus erat sufficiens, contra naturam ad clarificandum merita Sanctorum, et sinceræ fidei, duodecim dedit plenissimam refectionem. *Addi his posset miraculum aliud, quo S. Franciscus Romana a diuturno atque incurabili morbo S. Alexii sibi apparentis ope sanata fuit: id quod paucis perstringitur in Actis ipsius die ix Martii * 92. num. 2. In Vita autem ex Italico Latine reddita res gesta innectitur anno Christi 1398, et paulo fusius exponitur a pag. * 175, num. 6 et 7: quam Severanus quoque inseruit breviter Monumentis sacris parte 1, pag. 374, et Odoricus Raynaldus eam memorat ad dictum annum 1398, num. 41.*

ANNOTATA.

a Oppidum Thuscia vetustissimum est, de quo Strabo lib. v, aliique Geographi.

b Ecgraphum Hieronymianorum, hodie colitur.

c Puta SS. Bonifacius et Alexius.

d Fere pro esse apud antiquos non infrequens.

e Ecgraphum

AUCTOR
A S O N Y M O
948. 11
* an. paradisi
ca?

dictus abbas op
sanctorum Boni
facii et Alexii
fretus, illos offer
rendos præmittit:

ad cujus pedes
vixit mirabiliter
defertur e
fluvio:

qui præter na
turalem suam
capacitatem plu
ribus sufficit ad
refectionem.

F

in ipso

uere fasianum.

B

F

mirabiliter
revertum

C

F

accipit, et
conulceat.

deficientibus
piscibus.

hh

AUCTORE
ANONYMO
S. C. XI

e *Ecgraphum Hieron. Leone Calvo.*

f *Hieron. cognoverunt.*

g *Hieron. Cantia.*

h *Auctor ergo rebus, quas scribit, synchronus vel suppar.*

i *Hieron. supervenerunt.*

k *Hieron. argentibus; utrumque obscurius. Quid sibi auctor velit, divinare non lubet.*

l *Uncis hisce inclusa, non sunt in ecgrapho Hieronymianorum.*

m *Ex Hieron. ecgrapho pone externum.*

n *Hieron. cxi securus vineulorum.*

o *Hieron. ut essent creta, id est, tamquam si essent e cera confecta.*

p *Apud Cangium laguna, laguenna, languena, vulgo lagena.*

q *Indicat auctor, se auritum, et quasi oculatum testem referre, quæ narrat.*

r *Obiit Otto III anno 1002 Paternæ seu Paterni, castro Campaniæ; adis tomum III Julii, pag. 732; et Baronium ad istum annum, num. 2.*

s *Pro hac voce, lectorem remisimus ad Acta S. Henrici imperatoris.*

t *Baronius legit opere Phrygio erat etc.*

B u *Hic et in fragmento Hieronymian. barbare; Baronius habet venit.*

x *Baronius, eam agnitam non reddidit Sanctis:*

fragmentum Hieron. non eam agnitam reddidit sanctis.

y *Baronius, quam post flagellatum.*

z *Baron. cœpit.*

aa *Baron. ut infirmus liberaretur.*

bb *Baron. iterum audivit.*

cc *De ætate ejus actum superius.*

dd *Uncis inclusum nomen repetit Baronius; non fragmentum Hieronym.*

ee *Sunt judicatorii, ut ita loquar, seu decretorii dies morbi: de quorum differentia videri possunt Joannis Gorraii Definitiones medicæ pag. 249.*

ff *Hic finis narrationis præsentis apud Baronium; qui monet, Benedictum Cardinalem Portuensem, ex episcopatu Portuensi translatum postea fuisse ad cathedram Petri, prout habes ad annum 1001, num. 20.*

gg *Adilelmus abbas monasterii S. Bonifacii notatur præsens adfuisse una cum aliis abbatibus, quando actum fuit Romæ de placitis quibusdam in favorem Farfensium sub Henrico Imperatore et Benedicto PP. anno 1014; ut videsis Mabilloniam Annal. Ord. Benedic. tomo IV, pag. 240; instrumentum producitur ibid. in appendice a pag. 704.*

hh *Locus est æe fluvius, isto nomine dictus in Latio seu Campania Romana, adjacens mari Mediterraneo.*

DE S. ALEXIO CONFESSORE

EDESSÆ IN SYRIA.

J. P.

COMMENTARIUS PRÆVIUS AD ACTA ARABICA.

§ I. Eorum occasio, notitia, auctor, ætas.

CIRCA AN CDXII
VEL CDXXXV.
Vitam Arabicam
Latine reddidit,
et huc misit no-
ster Petrus Be-
nedetti;

Idem hic, qui supra, atque unicuique S. Alexius datur, non alius aut duplex; novum tamen atque alium dices; adeo nova sunt ac diversa, quæ de ipso narrantur in hisce Actis. Ne itaque cuiquam mirum usit, quod duplex eidem Sancto præter morem aptetur commentarius. Id cur fiat, obiter nunc jam supra attigi, pluribus hic rem deducturus. Dum enim in documentis Alexianis colligendis totus essem, intellexi Vitam S. Alexii Arabicam Romæ existare. Itaque desiderio ejusdem flagrare cœpi; si fortasse in tanta tamque male cohærente aliarum concordia, novæ ac melioris lucis aliquid inde hauriri posset. Hac spe nixus nihil putavi habendum mihi antiquius, quam ut de hac re certior fierem. Itaque nostrum patrem Petrum Benedetti, natione Maronitam, nostris in domo Professorum Romana in spiritu dirigendis præfectum, litteris compellere placuit, et rogare, ut annisu V. C. Josephi Simonii Assemani, pluribus laudandi, quo familiarissime ille utebatur, copia nobis ejusdem Vitæ fieret; siquidem hoc juxta propositas a me tum temporis conditiones operæ pretium esse judicaret. Neque expectationem sefellit prædictus Pater: etenim die 1 Julii hujus currentis anni 1724 meis, die 22 Aprilis ejusdem anni datis respondens, Rescribo, inquit, mittendo Acta S. Alexii ex autographo Syriaco in Arabicum (ab alio interprete) et ex Arabico in Latinum sermonem a me conversa ex codice Vaticano, num. 55, exarato a quodam Abrahamo, monacho apud

pagum Sadèd agri Damasceni anno Græcorum MDCCCLVI, Christi MDXLV. Nec tantum versionem misit Benedetti, sed ipsum quoque textum Arabicum; aliorum de versionis fide judicium non reformidans.

2 Porro panegyris est seu homilia, uti liquet e numero 1 et 2, in laudem Sancti, ex rebus ejus gestis adornata cum hoc titulo: Acta sancti Viri Dei, qui et MAR-RISCIA, filii Euphemiani ex urbe Roma. Porro de scriptura ita monet Benedetti: Literæ, quibus hæc Acta scripta reperiuntur in Vaticano codice, Syriacæ sunt, lingua vero Arabica: nec enim plerumque Syri, cum Arabica scribunt, aliis litteris utuntur, quam propriis. Ceterum Vitæ argumentum magna quidem ex parte, eodem, saltem quantum ad rei substantiam attinet, tenore procedit cum historia vulgari; verum, ut leviora quædam, in quibus ab aliis differt, præteream; en tibi punctum prorsus singulare; dum Sanctus scribitur num. 14 in urbe (Edessa) jejuniis, et orationi . . . intentus ad mortem usque permansisse; æe postea narratur per annos octo ac decem Edessæ commoratus, Edessæque mortuus æe sepultus fuisse. Hoc si verum est, quæ et quanta Actorum, prout ea superius a nobis producta sunt, pars concidat, satis patet; reditu ad suos Romam, et ibidem, post illum gestis in paterna domo, sus deque versis.

3 Jam vero ne difficultatem cuiquam moveat, quod Sanctus in ista Vita nominetur MAR-RISCIA, vel RISCIA, aut suspicionem injiciat, alterius ibidem sub isto vocabulo latentis Sancti, non

A non autem S. Alexii res gestas exponi; juverit audire Benedictum in superioribus litteris: Nee scrupulum. . . faciat, quod in his Actis non Alexius, sed RISEIA appellatur: sic enim S. Artemium, quia praefectus Aegypti fuit, Syri MAR-SCIALITHA nominant; et scribunt in suo Calendario sub die 2 Augusti, SANCTI PRAEFECTI AEGYPTI. Et Calendario consonant Officia Syriaca edita et manuscripta. Sic itidem Graeci servam, quae ob castitatem ab hero interfecta fuit Nicomediae, S. Dulam: (*Græce δούλη est ancilla, de qua ad diem xxv Martii, pag. 554; ubi habes dubium nostrum de supposito isto nomine ob ignoracionem nominis proprii*) sic demum Latini S. Adauctum natis vulgatisque ex casuali eventu nominibus appellarunt; (*de quo agendum erit xxx Augusti.*)

4 Porro S. Alexium Syri RISCIAM nominarunt; quia proprium ipsius nomen fortasse rescire minime potuerunt: nee enim in Actis a mansionario (*de quo infra*) scriptis, nec in Arabica eorumdem versione; sed nec in hymno quodam Arabico, qui ubique hodie in Syria a pueris et feminis cantatur, uspiam legitur. Inventum ab Edessenis nomen suspicor; qui cum a mansionario, S. Alexii arcanorum conscio, audissent hunc esse patrium Romanum, nobilissimi senatoris filium, RISCIAM, hoc est principem appellare coeperunt, et sub hoc vulgato nomine fastis deinde suis Syrorum ecclesiae inseruerunt; *prout observari addit ab Assemano in notis ad Chronicon Edessenum, mox citandis; ubi Sanctus alio praeterea nomine designatur, quod ex nostræ, ut affirmat Benedictus, historiae titulo hausit. Ad hæc etiam Benedictus, ubi occurrit MAR, Syriacum vocabulum S. RISEIÆ appositum hic et alibi, sciendum monet, titulum esse communem, DOMINUS MEUS, quem usus deinceps proprium virorum Sanctorum aut in sacra aliqua dignitate constitutorum fecit. Videsis Assemanum tomo I, et aliis variis locis.*

5 Huc faciunt ea, quæ in dictis litteris promiserat Benedictus, et quibus superiora confirmantur: Cultum porro S. Alexii sub nomine RISCIE antiquissimum et Syris solennem fuisse, testantur eorum vetustissima Kalendaria sub die iii Novembris: et quamvis a Genebrardo edita, nec S. Alexii, nec S. RISEIÆ nomen habeant, habent tamen alia edita et manuscripta. Et vero ea Genebrardi Kalendaria manca et imperfecta esse, aliunde mihi certum est. Sed nec de ea re dubitare nos sinit non modo Syrorum sed et Armenorum perpetua et usque ad hæc tempora continuata traditio. Quocirca mihi his diebus P. Andreas Scandar, archipresbyter Maronita, narrabat, se annis proxime elapsis cum Edessæ moraretur, observasse, ab Armenis, dominis ecclesiae, in cujus porticu S. Alexius vixit, cameram quamdam, in ejusdem ecclesiae vestibulo sitam, quotidie post Vesperas incensu flure honorari ob memoriam S. Alexii, seu, ut ipsi nominant, Alexiani, quem ibidem versatum fuisse, et orare solitum affirmabant.

6 Andreas Scandar ob laboriosam juxta ac periculosam jussu Clementis XI, gloriosæ memoriae, professionem in Orientem, conquisitosque et avectos in Urbem Syriacæ, Arabicæ, Græcæ et Hebraicæ eruditionis thesauros meritis laudibus celebratur apud Assemanum tomo II, pag. 485 Operis statim

laudandi, ubi p. imo in confirmationem nominis S. Alexii, in RISEIAM commutati, annotaverimus ex schediasmate Benedicti, quod die xi Augusti labentis anni 1724 accepi, in Calendario Syriaco Missalis Maronitarum. . . Romæ nuper excuso, S. Alexii memoriam indicato die iii Novembris his verbis enunciari. . . quæ sic sonant Latine: DOMINI RISEIÆ, filiae Euphemiiani. Quibus addit, in codice Vaticano Armenorum Kalendarium, Alexianum pro Alexio habere.

7 De Vitæ auctore ita nos instituunt memorata Benedicti litteræ: Quoniam autem tempore vixerit et scripserit auctor hujus historiae, ex ejusdem lectione discendum monct: Rabulas enim, inquit, in Actis nominatus, ecclesiae Edessenæ præesse coepit seculo v ineunte, hoc est anno cdmv vel cdmvi (*imo potius paulo serius, ut patebit ex dicendis.*) Præfuit autem annos xxiii: (*pro quo citat Assemanum tomo I, pag. 401 et 424.*) Accedit præterea evidens pro nostri auctoris antiquitate argumentum ex antiquitate codicis Scetensis, prædicta Acta continentis, qui, ut laudatus Assemanus, testis oculatus et præsens affirmat, exaratus fuit anno Christi DLXXXIV, altero nimirum S. Alexii seculo: unde etiam colligo, Rabulam in Actis memoratum, non alium esse posse, quam Rabulam eognomento Magnum, Catholicæ fidei adversus Nestorianam perfidiam maximum propugnatorem: nullum quippe alium hujus nominis episcopum ante codicis prædicti epocham Chronicon Edessenum exhibet. Et vero Magni cognomentum diserte ei apponitur infra in prædictis Actis num. 20 et 27, adeo collectio ista pro eo hic non fuerit necessaria.

8 Opus autem, ad quod tum hic tum alibi supra pluries nos remittit Benedictus, inscribitur Bibliotheca Orientalis Clementino Vaticana, anno Christi 1719 typis sacrae Congregationis de Propaganda Fide Romæ excusa, in qua Mss. codices linguarum omnino duodecim Orientalium, in libri fronte enumeratarum, jussu et munificentia Clementis XI, Pont. Max. ex Oriente avectos, et Bibliothecæ Vaticanæ additos recensuit, digessit, et genuina scripta a spuris secrevit, addita singulorum auctorum vita, Josephus Simonius Assemanus, Syrus Maronita, sacrae theologiae doctor, atque in eadem Bibliotheca Vaticana linguarum Syriacæ et Arabicæ scriptor. Ex hujus præclarissimi ac laboriosissimi operis quatuor tomis, quos auctor edendos promittit in sua præfatione, prodierunt haecenus tomi duo priores, quos habemus; in eorumque primo, cap. xiv, pag. 197 tradit laudatum Rabulam præfuisse cathedræ Edessenæ ab anno Christi 412 usque ad annum Christi 435, proferens chronicon Edessenum, cujus auctorem, nomine quidem et ætate non satis notum, sicut habes cap. xxx, pag. 387, videri vixisse circa annum 550, deducit ex eo, quod historiam suam ad annum 540 produxerit; eamque ex archivo ecclesiae Edessenæ descripsisse, ostendi asserit ex initio, ex progressu, et ex fine ejusdem; ac breviter deinde id probat.

9 Chronicon itaque illud apud ipsum pag. 401, num. 51 habet ista: Anno septingentesimo vigesimo tertio (Christi 412) Rabulas Edessenum episcopatum accepit. Et pag. 403, num. 59: Anno dcxlvii (Christi 435) die viii Augusti migravit ex hoc seculo. Signatur hic æra Græcorum, quæ et Seleucidarum ac Syromaccedonum est, vulgarem Christi annis 311 antevertens. Eandem epocham tradi affirmat laudatus Assemanus a Dionysio patriarcha in Chronico: de quo ipse tractat tomo II, cap. xvi,

AUCTOR
J. P.

Ejusdem auctor.

quando vixerit.

F

ex epocha Rabulae Ep. Edesseni.

quod Sanctus in illa

alio nomine

appellatur.

AUCTORE
J. P.

cap. xvi, a pag. 98; et nos inter Patriarchas Antiochenos ante hunc totum. Rabulum ipsum nominat monachus Arametus, Vita S. Alexandri Aematorum fundatoris scriptor, cap. ii, apud Bollandum ad diem xv Januarii; ubi per ejusdem Vitæ decursum plura reperies, quæ ad istum Præsulem spectant, ac inter alia annos triginta in episcopatu decursos. Vitam illam in multis incusat, neque, uti apparet, immerito Tillenontius Monum. eccl. tomo XII, a pag. 490; non secus ac Sancti titulum a Bollando ipsi tributum: quem in Commentario prævio 2° m, pag. 1020 videri sibi ait post annum 435 fuisse etiamnum aliquamdiu in vivis.

in eadem Vita
signati,

10 Tillenontius vero pag. 494 mortem ejus illigat anno Christi 436, vel paulo post. Et tomo XIV, articulo 140, pag. 667, occasione S. Cyrilli Alexandrini de Rabula agens, vitam ejus componit cum anno Christi 437, ex Breviario Liberati Diaconi, Parisiis edito anno MDCLXXV, et apud Labbeum tomo V Conciliorum a col. 740. Excerptum ex epistola Rabulæ ad S. Cyrillum, archiepiscopum Alexandrinum, ibidem legitur col. 469; hujusque ad illum rescriptum col. 468. De canonicis in Edessena synodo a Rabula sanctis, et a Gregorio Barhebræo in Ojere, quod inscribitur Liber directionum, laudatis, videri potest Assemanus pag. 199; ubi etiam antecessores ejus in episcopatu quosdam enumerat usque ad annum 412; quo sedere ipsum cepisse, et non nisi annos viginti tres sedem continuasse usque ad annum 435, nixus supra adductis chronicis repetit; quem si sequendum censeas, jam Acta supra citata corrigenda erunt, et Pagius in Critica historico-chronologica Baroniana ad annum 435, num. 34 ea secutus. Sed tantillum temporis discrimen nos hic morari non debet. Sufficiat illud indicasse. Vixit porro auctor Vitæ Syriacæ S. Alexii sub Rabula, sicut modo diximus; vixit sub Rabula Sanctus ipse, ut jamjam dicitur, et sub eodem mortuus est.

ostenditur:

11 Quo autem de laudato Syro auctore, et tempore mortis Sancti, quod ab ipso exprimitur, status, plurimum conducit nota Assemani, loco citato Chronici Edesseni subjecta: ad quam nos supra remittebat Benedettus. Sic ergo ea habet: Sub Rabula claruit S. Alexius Romanus, quem Syri. MAR-RISCIA, et. GABRA D' HALLANA, hoc est sanctum Principem, Virumque Dei appellant; ut in titulo Vitæ ejusdem notatum legi in vetustissimo codice Sectensis Syrorum monasterii, scripto a Thoma diacono Edesseno in monasterio Gubæ Baraiæ, die xxix Julii, anno Græcorum dcccxcv, Christi dlxxxiv, quem nullo pretio extrahere licuit. Auctor illius Vitæ anonymus ecclesiæ Edessenæ ædituus dicitur tam in laudato codice, quam in Arabico Vaticano LV, pag. 53; ubi et alia ejusdem S. Alexii Vita ex Latinis exemplaribus descripta legitur, in qua Sanctus vir non Edessæ, ut perperam in priori Vita Arabica, e Syriaco conversa, sed Romæ, ut revera accidit, ad cælum migrasse narratur.

qua opportum
tate,

12 Hæc breviter illustranda sunt. De nomine S. Alexii apud Syros sat diximus. De Sectensi S. Mariæ Syrorum monasterio agit idem auctor in præfatione sua num. 7 et 11; nosque de Sectensibus plura daturi sumus die xix hujus ad Vitam S. Arsenii. Jam vero trium Vitarum hic fit mentio; nimirum Syriacæ Arabiæ e Syriaco conversæ, ac Latine. Syriacæ titulum, ac totum ejusdem contextum, ejus singula adeo accurate adjuncta recenset, oculis ipse suis legerat Vir

clarissimus, tum temporis videlicet, quando ad conquiendos Bibliothecæ Vaticanæ linguarum Orientalium codices, jussu Clementis XI in Ægyptum profectus est anno MDCCXV. Vide infra responsa Romana ad dubia a me proposita. Porro Guba, sicut dicit tomo II in notis a pag. 74, ad vocem Guba Baraiæ in textu ibi occurrentem, castrum est in Mesopotamia ad Euphratis ripam situm; ubi patriarchæ Jacobitarum sedem habuere circa annum Christi dcc; ut liquet ex bina inscriptione, quam profert.

13 Sed illum codicem nullo pretio extrahere licuit curioso isti indagatori: qui sine ulla dubio fuerit inter illos, de quibus ista dicit in præfatione, eodem num. 11: Repertos (in monasterio S. Mariæ Syrorum) codices (fere ducentos) recensui; selectos circiter centum petii; sed nullis precibus præter paucos quosdam, quos tamen ipse selegissem præstantissimos, (quos enumerat) persoluto pretio a monachis obtinere licuit. Ad illud vero, quod supra notabat; auctor illius Vitæ anonymus ecclesiæ Edessenæ ædituus dicitur tam in laudato codice, quam in Arabico Vaticano supra signato; nec non illud, quod subjungit de priori Vita Arabica, e Syriaco conversa, adde cognomentum Mar-Riscia idem utrobique notatum, mihi certo persuadent unum idemque esse Syriacum exemplar, supra a Benedetto assignatum; quodque e Syriaco in Arabicum ab alio versum, ipse latinitate donavit, et nuperrime ad nos misit. Ita ego quidem ratiocinabar: et ratiocinium illud postea comprobarunt responsa Romana ad dubia mea, paragrapho proximo exponenda. De Vita autem ex Latinis exemplaribus descripta, uti modo Assemanus, satis in priore commentario dictum: ex ejus fonte Vita Arabica turpissime corrupta est, sicut jam monstratum imus.

alia quædam
notantur.

§ II. Vita Arabica corrupta, ex textu Syriaco castigata.

Scribit Vitæ Syriacæ auctor, teste Assemano, Sanctum Edessæ mortem obiisse: sed ecce commentum ad aniles nannias relegendo eundem mor Edessæ redivivum, deinde Romam reducem, et post phra ibidem gesta, quæ leguntur in Vita vulgari, secunda morte illic perfunctum ac denique sepultum nobis exhibet Arabicus ejusdem interpres, vel alius quidam insulsus ac male feriatu interpolator. Audiantur mirabilis hujus metamorphoseos ineptiæ: Ceterum quæ de magno sancto Viri Dei hactenus retulimus, ea ex venerabilis Pirmunaræ testimonio accepimus: qui S. Riscia familiaris fuit, atque ab eodem sanctissimo Viro totius anteactæ vitæ seriem intellexit, ejusdemque historiam conscripsit. Quæ quidem ea dumtaxat complectitur, quæ primam sancti Viri mortem, quæ Edessæ contigit, antecessere, et subsequuta sunt. Cetera, quæ sequuntur, ex ejusdem Sancti servi Dei historia Romæ conscripta subtexemus. Hic versionis suæ finem imponit Benedettus, ita monens: Pergit horum Arabicorum Actorum compilator cetera exscribere, quæ apud Metaphrasten legerat, eaque ut cum mansionarii Edesseni verissima narratione conciliet, fingit S. Alexium Edessæ mortuum atque sepultum revivisse, et omnia illa, quæ in dictis Metaphrastæ Aetis referuntur egisse: Laodiceam nempe venisse; inde Tarsum navigantem, reflantibus ventis

Vita Arabica ex
historia Sancti
ab auctore Syro
narrata,

F

A ventis in Romanum portum deportatum fuisse : unde Romam et domum paternam petiisse, atque ibi iterum mortuum atque sepultum. Supervacaneum autem judicavi ea interpretari, cum et conficta esse credam, et, collatione facta, exactissime editis consonare deprehenderim.

15 De figmenti adeo inepti origine conjectare liceat. Viderit utique Acta Syriaca circa mortem Sancti et sepulturam, pugnare cum Græcis, aut Latinis e Græco versis : utque vel ea se difficultate extricaret, vel Edessenis æque ac Romanis gratum faceret, ita illis attribuendo ejusdem mortem, ut his etiam eandem non adimeret ; ecce, quod dicitur, deus in machina, utrobique mortuum ac sepultum repræsentat : id quod nulli hactenus vel somniare in mentem venit. Itaque non satis gnarus, ut Acta ab Actis pro merito distingueret, utraque adoptarit, magnam partem inter se convenientia, non sine manifesta temeritate, et patentissimo veritatis dispendio extra sinceritatis metas vagatus. Ut ut est, næ ille de orbe literario pessime meritus fuit adeo male concepta et consuta depravatione. Benedettus huic fabulæ occasionem dedisse putat, factam corporis ex urbe Edessena ad Romanam translationem: quæ tamen, inquit, attenta Rabulæ epocha, quam in hac materia unicam veritatis facem habemus, sub Innocentio I (ut edita Acta præferunt) mihi non videtur contingere potuisse. Sed ex utriusque epocha superius fira liquet, aliquot annis ambos simul vixisse, adeoque hic non pugnare tempora, quo minus tunc ista translatio contigerit ; de qua utinam alicunde nobis constaret! Absit tamen idcirco vel tantillum illi detractum velimus : quamprorsus supponimus contigisse. Sed redeamus ad nostrum interpretem.

16 Is quidem videtur minus doctus et gravis, sicut recte observat Benedettus in suis litteris ; addens, id parum referre : cum fides historiæ non interpretis, sed auctoris Syri testimonio innitatur : qui cum mansionarius ecclesiæ Edessenæ, et S. Alexii perfamiliaris fuerit, ejus dictum ceterorum quorumcumque auctoritati præferendum esse, certum statuit. Et in schediasmate alio, ad objectionem hinc missam, videlicet quod narratio ista esset factus alicujus recentioris auctoris, respondet, se de hoc non dubitare : esse enim hoc manifestum tum cæcis, quæ ex Metaphraste describit, tum ex stylo ipso et dialecto Arabici sermonis, quo utitur. Totam itaque auctoritatem istius scripti refundit in testimonium auctoris Syri, adversus quem nullam reperire se dicit exceptionem, quin fuerit testis præsens. Quod autem Arabicum illud encomium ex Syriacis Actis depromptum sit, præter ipsius encomiasti testimonium, errores ab eo admissos in versione, satis convincere arguit, cum Syriacam versionem plane sapiant. Quibus si addas nostri, inquit, Assemani, oculati testis, scripti Syriaci adhuc exstantis assertionem, non apparet, qua ratione quæve fronte nostri encomiastis auctoritas elidi rejicere queat, saltem quoad ea, quæ ad obitum S. Alexii pertinent. Ita Benedettus.

17 Atque hæc satis diserta et clara in favorem Edessenorum : nondum tamen illis acquievi ; sed dubia sequentia die VII Septembris hujus currentis anni 1724 ad eum direxi, apud Assemanum suum discutienda : qui XIII mensis Octobris proxime sequentis rescribens, Assemanum suum ita mihi respondere significavit. Quærebam I, an Vitæ Syriacæ, cujus titulum se legisse affirmat Assemanus tomo I,

Julii Tomus IV.

pag. 401, totum ejusdem contextum non legisset ? Ad 1 respondet, Non modo titulum, sed etiam contextum Vitæ Syriacæ S. Alexii se legisse in codice Syriaco cænobii Nitriensis (supra scribebat Scetensis.) Ad 2, An Vita Arabica, de qua ibidem agit, versa sit ex illa ipsa Syriaca, cujus ipse titulum legit, et cujus codicem extrahere nullo pretio ipsi licuit ? Respondet : Vita Arabica, quæ ex codice Vaticano descripta est, non respondet Syriacæ prædictæ nisi quoad substantiam historiæ S. Alexii usque ad mortem ejusdem in urbe Edessa. Cetera, quæ subduntur de ejusdem sancti Viri resurrectione, adventuque in Urbem, in Syriaco minime legit, neque exstant.

18 Ad 3, ubi agebam de parte clausulæ, quæ Vitæ ad nos missæ adjungebatur, quamque habes in initio præsentis paragraphi, incipiendo a Ceterum etc. usque ad historiam conscripsit inclusive, respondet : Ea clausula ab Arabe paraphraste adjecta fuit. In Syriaco non exstat, sed tantum in titulo dicitur expresse, eam historiam a paramonario ecclesiæ Edessenæ descriptam fuisse. Ad 4 : Quid auctori Syro cum voce Græca paramonarius ? e qua Arabs interpres suum vertit pirmunara, quod neutiquam intellexit. (Videsis annotata ad caput III Vitæ littera a.) Respondet : Vocabulum paramonarius, et, ut Syri expriment, pirmunara, etsi Græcum est, a Syris tamen ab exordio Ecclesiæ usurpatum est, non secus atque vocabula episcopus, archidiaconus etc. Edessa urbs erat Græcis frequentissima etiam sub Abagari regibus, quorum nummi Græcas habent inscriptiones. Consuli possunt quæ de istis toparchis seu regibus collegit Tillemontius tomo VIII, pag. 279, et nota Assemani tomo I, pag. 261.

19 Ad 5, An nulla fieret mentio in Syriaco exemplari de corpore S. Riscæ, in sepulcro non reperto a Rabula Magno, episcopo Edesseno ? respondet : In Vita Syriaca nihil aliud legitur, quam quod (Sanctus) vita functus in urbe Edessa, in cæmeterio pauperum sepultus fuit : subditurque, S. Alexii Vitam ab ipsomet narrante, paramonarium, a Deipara præmonitum, didicisse, et Rabulæ urbis episcopo communicasse. De corpore vero in sepulcro minime reperto, aut de ejusdem in Urbem translatione jam defuncti, vel adventu viventis, ne verbum quidem. Tum Benedettus concludit suam epistolam his verbis : Hæc mihi Assemanus ; eadem . . . ego Reverentiæ vestræ summa fide redhibeo Romæ e domo Profess. XIII Octobris MDCCXXIV.

20 Prolatis jam et utrimque discussis S. Alexii Actis, reliquum erat, ut de morte maxime hic controversa, et ex auctore Syriaco jamjam proposita et stabilita sententiam ferremus : sed visum est rei adeo gravis et odiosa decisionem eruditorum judicio relinquere. Habent utraque Acta, Latina, et Arabica, e Syriaco fonte hausta, et Latine reddita, atque adeo recentiora et antiqua, edita atque inedita ; videant, quæ quibus præferenda sint ad præsentis controversiæ decisionem. Rem totam cum argumentis in utramque partem protulimus : a dirimenda lite abstinemus : statuatur æquus rerum arbiter id, quod omnibus expensis magis ad veritatem accedere videbitur. Postremum est, ut hortor quanta possum contentione curiosos omnes antiquorum monumentorum crudeliores, ut eo saltem titulo pretiosissimum atque æstimalissimum primigeniæ Vitæ Syriacæ thesaurum, quia a Latinis hactenus

AUCTOR
J. P.

a nobis pro-
sita.

F

Punctum hæc
maxime contro-
versum non de-
citur.

AUCTORIS
J. P.

non visum, ac jam orbi litterario detectum, e tenebris tandem eruant, et in publicam lucem proferrant; ad ejus fidem quidquid in sequenti Vita Arabica interpolatum est, quidquid depravatum, quidquid corruptum, tamquam ad puros atque illimes primævi fontis latices reduci debet: quos lutosos historice vulgaris sordibus auctos infectosque postea inerevisse, atque ad nos munisse putamus.

VITA ARABICA

Ex Syriaca auctoris primigenii ac synchroni narratione, aliunde interpolata, et ex Ms. Arabico Vaticano LV, pag. 53 Latine reddita a Petro Benedetti S. J.

PROLOGUS.

B
Auctor præmissis
so brevi prologo,

Fratres Benedicti, Deus excelsus dextra sua forti ab insidiis diaboli atque impiorum hominum nequitia vos custodiat, dignosque efficiat in ecclesia sua commorari, et, que placita sunt ei, secundum voluntatem ejus facere, unaque cum illis, qui ipsi obsequuntur, et cum omnibus Sanctis suis jungat. Nunc vero dignos præstet benedictionibus hujus nobilissimi Sancti, cujus ad ecclesiam hodierna die magnum ejus festum celebraturi a, ejusque gesta audituri convenistis, atque a Domino, qui illum elegit, ipsius gratiam exoraturi. Illius, oro, benedictio atque oratio nobiscum atque vobiscum universis maneat semper. Amen.

a
Sancti virtutes
summatim perstringit.

2 Fratres, verba nunc facturi sumus de hoc Viro admirabili, generis nobilitate, probitate morum, virginitate et abstinencia clarissimo: quippe qui religionem atque pietatem excolere aggressus, omnes seculi delicias, voluptatesque rejecit, et angelorum mores æmulatus est; contemptaque mundi fluxa noxiaque felicitate atque opulentia, paupertatem, humilitatem, et inopem atque solitariam vitam; persecutiones insuper et injurias amavit; his moribus ingenitum naturæ fastum compescens. Enimvero mansuetudine et humilitate adeo excelluit, ut Apostolis æquari meruerit. Illis jejunia ceterasque vitæ asperitates adjunxit, ratus præsentis vitæ illecebras et splendidas nuptias corporis animique sui integritati atque pulchritudini esse posthabendas. Virginitatem itaque et calibem vitam cum adamasset, genus, et patriam suam deseruit, propriam ascetarum vivendi normam secuturus. Nomen quippe suum in supernæ Hierusalem tabulis describendum curabat, et patris nostri Abrahamæ, Isaac, et Jacob sortem assequi satagebat. At enimvero quisnam Viri hujus gesta, et laudes dicendo æquare valeat? Equidem reor nulla hominum facundia ejus patientiam, et certamina pro dignitate exponi posse, adeo omnem dicendi copiam ejus virtutum magnitudo, et gloria superat. Nos vero ex multis pauca seligenda rati, primum de ejus genere, patriaque dicemus.

CAPUT I. Sancti natales; educatio; nuptice.

Patriam quidem seniore Romam habuit, et parentes opibus, nobilitate, gestisque honoribus spectatissimos. Pater Euphemi-^{Precibus a Deo impetratus, e ex matre sterili natus, b} nus, mater Aglamades b fuit. Ambo conjuges cum Deo nihil præferendum esse scient, ejusdem præcepta perfecte observare, ejusque voluntati studiose obsequi satagebant, cum egentibus, peregrinis, et piis viris post nonam dici horam prandere soliti. At enim cum Aglamades sterilitatis vitio laboraret, etsi amplissimas haberent opes, his tamen par erat dolor, et perpetuus luctus, dum heredem quærunt. Si pater cunctorum credentium Abraham, agebant, hac de causa in tantum angebatur, ut Deum illis verbis oraret: Domine Deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis: (Gen. 15, 2) quid illis dicendum, cogitandumve, qui tantas sibi opes affluere intuerentur? Deum itaque orare non cessabant, et lacrymis, gemitibus, obsecrationibus, votisque sollicitare, ut ipsis filium concedere dignaretur, perpetuæ lætitiæ argumentum futurum. Ob illorum ergo plurimas in pauperes, et peregrinos elemosynas, et in egentes, aliasque miserabiles personas charitatem et misericordiam, hunc Sanctum filium a Deo impetrarunt; quem idcirco Virum benignissimi et liberalissimi Dei c appellarunt.

4 Erat autem puer Deo et hominibus cujusvis conditionis statusve acceptissimus; parentibus quippe suis, devota jam in senectutem ætate, præter omnem spem obtigerat. Divino itaque beneficio eam prolem adeptos se fuisse cogitantes, commutato repente in gaudium luctu, Deo rerum omnium conditori maximas, quas poterant, gratias agere non desinebant. Eximiam porro indolem Puer ab ipsis vitæ crepundiis ostendit. Quamobrem, ubi per ætatem licuit, præceptoribus erudiendus in litteris, et moribus traditur. Euntem ad palæstram servorum turba sequebatur sellam gestantium; at Puer eo prætereuntis seculi honore minime movebatur, sed litteris et sapientiæ gnæviter et assidue incumbens, humilitatis, modestiæque imprimis satagebat. Quare æqualibus et familiaribus ob singularem comitatem, animique demissionem in paucis charus erat.

5 Jamque adolescentiæ fines attigerat, litterisque affatim instructus videbatur; cum de seculi paternæque domus fuga apud se deliberare cœpit. At parentes, qui vas istud Deo sepositum esse minime intelligebant, spem suam elusam querebantur, et consilia perpetuandæ in eo stirpis concidisse agebant, cum Adolescentis mores et ingenium cum hujus perituri seculi studiis minime convenire; imo contra ab iisdem quam maxime aversum spectarent. Servis itaque mandaverant, ut Juvenem ad theatra, spectaculaque protraherent, et ludis, jocis, aliisque oblectamentis ad molliora consilia allicere, atque paulatim deducere studerent: sed ille in suscepto proposito constantissimus perstabat, nec modo servorum artibus minime cessit, verum etiam

C
præfert a teneris insignem in dolem.
Cum adolescent, et a seculi rebus abhorret, mater conabatur ejus animum mutare:

ANNOTATA.

A etiam illorum levitatem, licentiamque arguere et acriter objurgare non dubitavit.

6 Cum ergo id minime succederet, mater animi filii frangere ancillarum et pedissequarum lenociniis conata est: quas proinde eleganter ornatas in ejus conclave immittebat, rata earum blanditiis rigidum Adolescentis ingenium mollium iri. Nihilominus Juvenis, arrepti propositi tenax, nullis blanditiis, nullisve illecebris captus est; sed procaces puellas modeste quidem, sed nec minus fortiter repulit, testatus solitudinem quovis oblectamento sibi esse chariorem. Rogabat autem mater ancillas, num Juvenis ipsarum alloquiis blanditiisque delinitus animum tantisper remittere soleret. Cui illæ: Neque nos quidem, respondebant, affatus est umquam; tacentem vero nos alloqui nequiquam audemus; tantam nimirum in vultu, moribusque præfert majestatem et modestiam, illis artibus diu virtus Adolescentis pertentata est; nec tamen ab eo vocem vel minimam importunæ feminæ extorquere potuerunt.

B 7 Ætate jam matura, parentes de ejusdem nuptiis inter se deliberare cœperunt: quo circa pater uxori de conjugio filii verba faciens; Placetne tibi, ait, uxorem dare huic filio nostro? Felix enim faustumque spero sane id nobis futurum, atque maximam ante obitum nostrum lætitiâ allaturum. Quæ conjugis dicta matrem incredibili gaudio affecere, immissamque marito hanc divinitus mentem interpretata, Deo gratias agere, ejusque providentiam prædicare perrexit: simulque virum compellans; Ego vero, inquit, Deum etiam atque etiam oro, ut, quod ipse constituisti, in rem deducat, et, quod sperare te dicis, largiatur, atque de hoc filio tuo gaudeas, quodque hactenus quæsisisti, feliciter assequaris: proptereaque tuam augeas in pauperes et egenos liberalitatem.

8 Tum vero pater viros quosdam prudentes ad se accersivit, eosque ad ducendam filio sponsam, suo genere dignam, familiæque placituras missurus; Ite, inquit, et quotquot sors vobis obtulerit, loca lustrate, meeque nato quærite mulierem probam, prudentem, nobilitate generis formaque præstantissimam. Videtis enim me hunc unum habere filium, in quem proinde domus meæ spes omnis incumbit. Quamobrem nuptias eidem ocus procurandas esse constitui; mihi vero matrique jucundissimam voluptatem.

C 9 Illis cum monitis dimissi abiire viri; remque ex voto domini confecerunt et puellam Constantinopoli d repertam, Romam advexere. Quod Euphemianum, tum ejus conjugem, omnesque ejus familiares et consanguineos incredibili voluptate complevit. Celebrantur itaque nuptiæ omnium Romanorum patritiorum interventu, affectantibus universis coronam una cum sponso induere, et in sodalium censum venire. Coronatus c est ergo Juvenis in ecclesia sancti Petri f, applaudente, ac in tripodium effusa urbe universa. Pater vero magnificentem populo apparavit convivium, sexcentas mensas exstruxit præter ea, quæ in advenas et cgentes distribuit, confluenta ad ejus ædes cum promiscuo vulgo Romanæ nobilitatis flore.

a Dicta itaque hæc panegyris Edessæ, vel in aliqua S. Alexii ecclesia, et dic ipsi sacro.

b Aliquantulum discrepat hoc nomen a Vitis Latinis, sed eodem redit.

c Homo Dei cognomen apud Græcos Sancto proprium, ut diximus.

d Tantus hic apparatus videtur sapere interpretis interpolationem: quam alibi in decursu non notabimus, quia non habemus primigenium Syriacum exemplar.

e De hac re actum in annotatis ad Vitam Latinam solutam.

f In Vita Latina hoc tribuitur templo S. Bonifacii martyris.

CAPUT II. Sponsam Sanctus clam deserit, Seleuciam primo, deinde Edessam delatus; ubi virtutibus excellit: quæritur, at non invenitur.

Jamque primus nuptiarum dies effluxerat, sponsaque auro gemmisque nitens solenni cum pompa domum intraverat: cum Euphemianus: Ingredere, inquit, filii, thalamum, et conjugem invisito tuam a. Paruit Adolescens, simulque cubiculum ingressus, sponsam videt omni mundo b muliebri ornatis. Ea nihilominus specie minime commotus, sublatis illico in cælum oculis; Agnosce, ait, mi anime, caducam formam, et inanem hanc pompam post diem in cineres abituram. Tum repente assurgens, anulum et pallium exiit, et utrumque uxori tradens, simul parentes eidem commendans subjecit: Tibi, conjux, adsit, oro, Deus, teque adjuvet et protegat, assumptaque auri crumena, celeri gradu inde se proripuit c, quasi negotium aliquod instanter acturus, moxque rediturus.

11 Exeunti commodum occurrit ex ejus sodalibus quidam. Hunc ad secretum congressum seorsim accitum his verbis alloquitur: Vicinum portum cogito; quare, rogo te, conscenso equo mecum illuc adequitare ne graveris: nec enim ibi longa nobis futura est mora; sed ubi animi relaxandi causa tantisper ibidem assederimus, inde quantocius revertemur. Putabat sodalis, hæc ab illo ex joco dici; neque latentem sub his dictis Juvenis virtutem et propositum statim subodorari pronum fuit. Cum vero rursus eadem serio affirmantem audivit: Hoc plane, inquit, minime decet, ut, cum urbem universam domi tuæ habeas, tuisque mensis assidentem, et in tuis nuptiis exultantem, nos importuno isto discessu convivium, ludos, festumque hunc diem perturbemus.

12 Quisnam, oro te, talia cogitantibus assentiantur, aut factum approbet; imo quis non reprehendat, et vituperet? Cogita, ne gaudium in luctum, et communem lætitiâ in mœrorem convertas, spemque, votumque omnium, ad hanc celebritatem confluentium,

Sanctus prima nuptiarum nocte sponsam deserens,

a

b

c

in sodalem incidit: qui cum, in vicinum portum ire meditantem,

F

nequidquam conatur ab incepto revocare.

R. X. MSE

tium, tibi que obsequi, atque inservire cupientium fallas. Illis et hujusmodi verbis instabat, suadebatque Jveni sodalis, ne sponsam, parentes, et convivas desereret. Ille contra, ut in vestigio equum conscenderet, seque certo abiturum sequeretur, obtestabatur. Ille vero, quoniam amicum, id etiam atque etiam deposcentem offendere pigebat, tandem assensus est; et ambo, nemine eorum ex Urbe discessum animadvertente, citatis equis portum petiere.

Illic itaque Sanctus. reditum proterens, fugam adornat,

13 Ibi eo ventum est; Jvenis sodali equum tradens: Tu vero, inquit, hic me tantisper prestolator; dum interim ad horam in vicino litore exspatiari libet: brevi post ad te reversus, ambo simul Urbem repetemus. Ille mentem Jvenis minime assecutus, dicenti annuit, subjecitque: Oro te, frater, ne diutius istie immereris (vides enim in occasum vergere jam diem) ne forte domum redire, prohibentibus tenebris, nequeunt, domesticos omnes, et populum universum, de nostra salute sollicitum, anxiumque habeamus. Tum vero beatus Adolescens ab amici oculis sese subripiens, et secretum quemdam locum nactus, flexis

Iurisque ad Deum precibus mare conscendit, ac Seleuciam deferitur, deinde Edessam pervenit:

14 Deus largitor bonorum, et cognitor mentium, aperi mihi, quaeso, janua misericordiae tuae, Deus virtutum; et concede mihi in hac hora, quod postulo, neve spem meam et expectationem meam confundas. Orantem subitus rumor occupat, navem, portum modo invectam, in anchoris stare. Quare datam caelitus sibi eam occasionem interpretatus, e vestigio illuc advolat, ubi a nautis inter ceteros vectores intra navim receptus, aspirantibus secundis ventis Seleuciam, divina ita disponente providentia, pervenit. Ibidem vero aliquantisper commoratus, Edessam, ubi Domini nostri Jesu Christi imago asservatur, proliscitur; qua in urbe jejuniis, et orationi, ceterisque orthodoxae religionis officiis intentus, ad mortem usque permansit.

quam raris virtutibus

15 Illic porro beati Viri in urbe Edessae piam conversationem exponendam suscipimus. Ibi namque auro, et vestibis pretiosis ad egentium sublevandam inopiam distractis, inter pauperes et egenos ad fores ecclesiae sedem fixit, piorum illuc confluentium elemosynis se sustentans. Interdum noctu templum ingressus, ibi ante martyrum sepulchra ad clarum usque diem vigiliis protrahebat, nullam a quopiam cibum acceptans, usque ad solis occasum; jejunium quippe ad eam horam quotidie producebat: modico victu contentus, quod ex corrogata stipe superabat, egentibus dispensabat. Incidit aliquando, ut post acceptam stipem superveniret aliquis ex circumsidente pauperum turba, cui ille, quod acceperat, sine cunctatione redhibebat; ut qui de corporis, animaeque profectu et salute assidue cogitaret. Varie interea a multis tentatus, propositum tamen suum inter urbis mendicabula agendi minime mutavit.

illustrat, hominibus incognitus.

16 Cumque, incumbente nocte, ceteri de more cubitum irent; ille aut ad eorundem pedes prostratus, aut parieti columnae incumbens, parumper somnum capiebat, quietis somnique parcissimus. Diem cum nocte,

stans coram Domino, oratione jungebat, turbam ad ecclesiam mane advenientem solitum antevertere. Illic vitae cursum ad mortem usque constantissime tenuit; nemoque extitit, qui actus intimaque animi sensa perspexerit. Nec ipse genus patriamque suam, aut nomen cuiquam aliquando aperuit, nec eadem ququam aliunde deprehendit. Nunc vero ad beati Viri sodalem, orationem convertamus, cui, ut supra memoravimus, ille se confestim rediturum, et una cum ipso ad parentes sponsamque reversionem facturum sponderat.

17 Cum ergo illum repente disparuisse cogitaret, atque post multam horam vix jam rediturum speraret, portum universum pervagatus, tandem comperit, conscensa navi, in alias terras abiisse. Trepidus itaque in Urbem revolat, parentibus factae secessionis exitum renunciat, ut, si qua forte pateret via, illico immissa cursorum manu abeuntem revocarent. Vix dici potest, quantum improvius is casus parentes, et omnes domesticos perculerit. Repente gaudium in luctum, laetitia in mœrorem, convivii jucunditas in funeris

Pater de fuga filii certior reditus,

E

18 In ea tamen rerum perturbatione intrepidus pater extemplo selectam servorum manum convocat (trecentos fuisse ferunt) et ducentorum singulis denariorum numerata summa, sic eos est allocutus: Ille, et omnes, quas ambit caelum, terras perustrate, anissumque natum requirite. Nemora, montes, campos, maria, portus, avia, pervia loca scrutamini; singuli abite, sodalem nemo repetat suum, quoad compertum fuerit, quo loco res filii sint, quemve ille tulerit suae fugae exitum. Sed et vicus quoque et angiportus atque compita, et quasvis terrarum latebras explorari volo: utque votis meis vestrisque annuat Deus, ex attributa pecunia egentes et destitutos, inopesque locorum, quo vos venire contigerit, juvare memineritis.

ubique gentium investigari ipsa jubet,

19 Illis dictis, expediti servi, divisim manibus, varias capessivere vias. Accidit porro ut ex eo numero quidam ad orientis oras maritimas proveci, terras quoque Mediteraneas peterent, et Edessam intrarent; (qua in urbe suum fixisse domicilium S. Risciam supra narravimus) qui servos suos praesentes conspicatus, recta ad eos progressus, manum egentium more porrexit, stipem petiit, eaque accepta, caelum suspiciens, Gratias ait, haeco tibi conditor meus, qui per servos patris mei meas mihi opes attulisti. Et ipse quidem suos patrisque servos agnovit, sed ab illis contra haudquaquam agnitus fuit. Quocirca ex eo cursorum numero quidam episcopum consulere decrevit: impetratoque aditu, suscepti itineris causam eidem ex ordine retexuit; seque quidem vehementer angi aiebat, quod unicum heri sui filium minime reperisset; sed multo molestius sibi accidere quod parentes is casus in immensum luctum conjecisset, et modo in summa anxietate, et angustia teneret.

sed minime reperitur; ne quidem a servis patris; quos alibi ab eis donatus, noscitur, non noscitur:

F

20 Haesit ad haec pater episcopus Rabulas Magnus, sancti Jvenis factum secum ipse recogitans, et stupens; nihil vero ea de re sibi hactenus compertum fuisse respondit. Quamobrem

qui tandem diligenti perquisitione profecti, ad dominum redeunt.

A Quamobrem cum ab episcopo nihil rescire potuissent, urbem pervagabantur, ipsoque Servo Dei spectante et audiente, frequenter ad ecclesiam, ubi ille considerare solebat, ventitantes, obvios quosque de ipso rogitabant. Sed nec fuit, qui rogantibus satisfaceret, nec ipsi aliquando herum agnoscere præsentem potuerunt: neque enim in mentem venire poterat, eum esse domini sui filium, quem stipem ab ipsis corrogare videbant; omnis quippe pristinae formæ atque venustatis flos defluxerat, et si quod etiam maneret veteris dignitatis indicium, id omne pannosus et sordidus habitus contexerat. Ut ut res se habuerit; id certum est, eum a servis suis minime agniti fuisse, nec ullam rei suspicionem sancti Viri præsentiam illis fecisse. Ergo commissa sibi provincia se functos arbitrati, ut qui omnia late loca perlustrassent, omnemque, ut aiunt, lapidem, movissent, re infecta demum ad herum reversi, suscepti laboris inanem exitum renunciarunt.

ANNOTATA.

B a *Consonat Vita Latina*: Intra, fili, in cubiculum, et visita sponsam tuam.

b *Id est* apparatu muliebri, qui *Græce* dicitur *κόσμος γυναικείος*.

c *Longus hic narrationis ambitus, Latinis brevior.*

CAPUT III. Lugetur a suis; ædituo ecclesiæ Edessenæ cœlitus indicatur; cui semet ipse totum manifestat. Mors, sepultura.

Hic pater, mente in cælum assurgens, Deo gratias egit, et benedixit et ait: Pergam lugere filium meum, et unigenitum meum, donec de ejus salute certior fiam, nec lacrymis et genitibus parcam, dum videam natum, et dilectum meum. Non comedam neque bibam, nisi in medio pauperum, ægrotorum, esurientium, et calamitosorum hominum; quoad veniat unigenitus, et per eum gaudium meum compleatur in lætitia et jucunditate. Similiter mater, cubiculum ingressa, obseratis foribus, fenestra ad lucem modicam accipiendam relictâ, cilicium induit, et in cinere sedens orabat: Vivit, aiebat, Dominus, et Deus meus, quod non mutabo vestem meam, quoad veniat filius meus, et in eo lætetur cor meum. Conjux pariter: Vivit, inquit, misericors Deus, quod non egrediar neque discedam ex hoc loco, neque aliam sedem quæram, nisi ad fores soerus meæ, et domini mei, donec redeat ad me maritus, et Dominus meus, quemque speraveram fore protectionem meam in hoc seculo meo, et in novissimis meis.

22 Interea Vir Dei, qui alio nomine dicitur Mar-Riscia, in vestibulo ecclesiæ S. Mariæ Dei Genitricis consistebat; quo in loco annos decem et octo perstitit, somni cibusque, ut supra aiebam, juxta parcissimus, siccus panis uncia ad quotidianum victum contentus; cui lentes et fabas aqua maceratas

pro opsonio adjiciebat. In potu eundem modum tenuit, simplici aqua sitim sedare solitus. Hanc S. Riscia conversationem, et vitæ normam ad finem usque persecutus est. Si quid præterea a piorum caritate accipere contigisset, id mendicis viciniæ erogabat. Accidit, ut post hæc ecclesiæ ædituo dormienti ignota vox incerto sono hæc verba referret: Surge, et protinus Virum Dei in ecclesiam cum honore intromitto: quoniam oratio ejus ascendit in cælum, sicut incensum purum, et sicut thymiana suavissimum: atque ab omnipotente Deo exaudita est; et Spiritus sanctus in illo requievit, et factus est vas electum. Ædituus autem iste Pirmunara a

23 Ut ergo illuxit dies, ædituus vestibulum ecclesiæ secreto circumspiciens, Dei Servum ex datis indiciis agnovit; cumque orantem reperisset, restitit tantisper: dein interpellans; Hospes, ait, edissere, oro, quæ tibi patria, quæve res aut negotia te hic distineant. Cum vero Vir Dei taceret, nec sciscitanti respondere velle vidcretur, ædituus comiter blandeque instare, rogare, ut sibi aliquid reponere ne gravaretur. Tum vero Vir sanctus; Cur me interrogas? ait. Interroga istos, quos præsentem habes: ipsi dicent et indicabunt tibi, unde sim, et quod unus sum ego ex illis. At enimvero ædituus his verbis minime acquiescere poterat: sed audita per somnium recolens, animo totus æstuabat, cupiens oraculi sensum quovis operæ pretio rescire. Quamobrem ad Servum Dei conversus, horrendo sacramento obligavit sese, numquam ab incepto destitutum, sed continuo institutum, quoad precum improbitate victus quæstionem illam solveret.

24 Ita denum Servi Dei expugnata constantia est, Deique nomen reveritus atque terribilibus obsecrationibus, quibus ab ædituo adjuratus fuerat, perterrefactus, continuo vitæ suæ institutum, nemini hactenus notum, ceteraque animi sui arcana eidem patefecit, etiam atque etiam obtestatus, ut secretum istud silentio se perpetuo tecturum promitteret, promissique fidem jurejurando firmaret. Ex eo congressu mirum in modum erga Dei Servum affectus ædituus, continuo ut in ecclesiam secum intraret, orabat: recusantem nihilominus cogere noluit, sed in cellam inde suam confestim secedens, apud se rem ipsam expendere et admirari non cessabat. Si iste, aiebat, opes, parentes et conjugem odio habuit, atque paupertatem, et humilitatem adamavit, sibi que egestatem, et abstinentiam elegit; cur ego salutem animæ meæ negligere non verear, nec contra omni ope contendam, ut in supremo die retributionis et vindictæ inter justos locum inveniam? Exinde ædituus toto corde ad procurandum animæ suæ negotium conversus, in tantum profecit, ut externa hominis species internæ conversationis gratiam testaretur.

25 Longo

EX MSB

a

E
qui arcana ejus
omnia expiscat^{us}.

et interposito juramento silentii, rem deum omnem intelligit, non sine fructu;

F

Interea dum
obiens a suis
lugetur.

et parcissimam
vitam pergit
dur. re, cœlitus
indicatur ædituo
ecclesiæ:

EX MSS.
Sanctumque
morbo laboran-
tem, et in xeno-
dochium sua
cura deductum,
crebro invisit.

25 Longo post tempore, morbo tentari cœpit humilis S. Riscia. Quo tandem prostratus, spatium quoddam columnis interjectum naetus, ibidem decubuit. Quare superveniens ædituus, illum de more invisurus, minime reperit: requisitum, ac tandem repertum, ad suum cubiculum ut veniret, rogabat. Oro te, aiebat, quoniam in hanc ægritudinem incidisti, ut in domunculam meam divertas, inde, postquam revalueris, ad constitutam tibi sedem pro libito rediturus. Illius tamen precibus Vir sanctus minime acquievit, nec adduci potuit, ut fixum sibi in ecclesiæ vestibulo locum desereret. Instiit nihilominus ædituus, et, Ad xenodochium, ait, te deduci, rogo, permitte; illic ego te frequenter revisam, rerumque tuarum satagam. Ita demum annuit, ut in nosocomium asportari se sineret; interim ædituum jurejurando obligasse contentus, ut pauperem ipsum esse meminisset; proinde illum nulla in re ceteris pauperibus antefendum putaret. Hac industria ad xenodochium Vir Dei deportatus est. ubi ab ædituo summa cum charitate frequentissime visitabatur.

B
Mors; sepultura
in cœmeterio pe-
regrinorum:

26 Postremi hi dies fuere beati Viri: quibus Dominus, qui voluntatem timentium se facit, constituit S. Risciaē piā, immaculatam, et humilem conversationem coronare, et in tuto ejusdem virtutem collocare. Instante itaque sancti Viri ex hoc fragili seculo migratione, accidit, ut ædituus, incertum qua causa impeditus, ad ægrum, ut solebat, minime veniret. Cum ergo adstantes xenodochii curatores Dei Servum extremum jam spiritum egisse conspexissent, cadaver, feretro impositum, ad cœmeterium peregrinorum deportari curarunt, terræque mandari. Supervenienti postea ædituo, atque de ægroti sui exitu sollicite inquirenti; illum supremam jam efflasse animam, responderunt, et in cœmeterio conditum fuisse. Hæc audiens ædituus atque recogitans hominis sibi charissimi inopinatum obitum, atque indignam tali Viro sepulturam, incredibili dolore percitus, lacrymis, singultibus, et lamentis domum complevit.

C
ut inde in de-
centiorem locum
transferri pos-
sit rogatur ep.
Edressenus;
b

27 Inde episcopum Rabulam Magnum b confestim adiens, ejus pedibus accidit; et vehementi affectu concitatus clamabat: Miserere mei, Domine, et exaudi preces meas, tristemque, precor, solare. Continuo antistes, divino lumine afflatus, quasi rem ipsam præsentisceret, hominem benigne affari, et mæstum relevare orsus; Quæ tui doloris causa? Effare fili, aiebat; quæve calamitas, et infortunium has tibi ciunt lacrymas? His verbis tantisper erectus ædituus antistiti servi Dei Risciaē acta narrare perrexit: postremo rogavit, ut immaculatum, et venerabile beati Viri corpus e cœmeterio in decentiorem locum transferre juberet. Exarsit enimvero

divino igne episcopus, eum talia narrantem D
ædituum audisset, adeo ut, erumpentibus ex intimo animi sensu lacrymis, largissime fleverit. Nec mora, sancti Viri tumulum ipsemet adire, et factum explorare constituit. Neque dum ad locum venerat, eum ex funeris cura sandapilas regredientes offendit. Rogati, ubinam pauperis modo defuncti corpus deposuissent; responderunt, illud in cœmeterio peregrinorum se condidisse: ibidemque certo inventum iri.

28 Quibus episcopus; Vos vero, ait, nunc ad sepulcrum istius peregrini nos ducite. Ubi ad locum pervenire, præcepit antistes quibusdam ex comitatu; ut effosso tumulo beati Viri cadaver extraherent, quod cum illi fecissent, præter pannos e, quibus Servi Dei corpus involutum fuerat, eosque seorsim positos, nihil apparuit. Quare episcopus, et quotquot aderant, vehementer rei novitate obstupefacti, tandem, ubi ex ea velut mentis alienatione rediit; Oremus, exclamat antistes, et a Deo imploremus opem. Flebat autem episcopus Rabulas, et aiebat: Absit, Domine, ut cujusvis negotii cura E
distractus hospitalitatem imposterum negligam erga peregrinos et electos tuos: non enim ignorabat, complures S. Risciaē similes viros humilitatem adamasse, atque ut homines lateant magnopere optasse. Et sane ejusmodi casu cautior effectus beatus antistes, cœpit præcipua charitate et ingenti cura hospites et egentes complecti, eorumque inopiæ sublevandæ causa nihil prætermittere. Quod itidem erga monasteria et ecclesias mirifice præstare perrexit, tum erga viduas et orphanos, aliosque inopes et destitutos.

29 Neque vero ea episcopi cura intra ecclesiæ Edressenæ fines continebatur; sed ad finitima quoque loca sese explicabat. Atque sic incepit, et incepta perfecit pater Rabulas, episcopus venerabilis, et in omni virtutum genere præstantissimus. Oratio ejus, et benedictiones ejus nos vosque universos complectantur. Amen d.

ANNOTATA.

a Græce dicitur παραμονάριος, id est, ædituus seu custos ecclesiæ. Itaque non est nomen proprium, sed appellativum; de quo in Comm. prævio. Sic erravit Grimlaicus in voce magistrianus, sive, ut ipse scribit, magistratus, sicut dicitur die XIX hujus in annot. ad cap. III Vita S. Arsenii.

b Plura de eo Commentarius.

c Notat hic noster Benedictus, hæc videri ab interprete Arabe Actis Syriacis adjuncta, ad tuendam nimirum suam de S. Alexii resurrectione hypothesis; quam suo loco castigavimus.

d Sequebatur hic clausula, prælo non digna, sicut colligitur ex Commentario ad hæc Acta.

qui ad ejus. in
quo primum
conditus fue-
rat, sepulchrum
digressus, cor-
pus non ince-
dit:

c

mirifice ezinde
in hospites et
pauperis ben-
eficus.

d

f

A

D

DE S. ENNODIO EPISC. ET CONF.

TICINI SEU PAPIÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

J. R. S.

§I. Sancti nomen, genus, patria et gesta ante episcopatum.

ASSO DIXI.
Illustra gesta
non a popula
rius scriptori-
bu,

Veteris Ticini seu hodiernæ Papiæ encomia in Actis hisce nostris pridem et sæpius memorata sunt; decus ejus non infimum fuit S. Ennodius episcopus, illustri genere, eruditione et præclaris gestis inter sæculi sexti celebriores præsules merito numerandus: cujus vitæ seriem cum nullus scriptor hactenus ordine prosecutus sit, hic, more nostro, brevi sylloge ea colligere compellimur quæ de ipso a variis, sed variis maxime diversisque modis tradita sunt; ab iis minime accurate, quibus inclyti sui antistitis gesta notiora esse oportebat. Raro plane casu accidisse videtur, ut e nostris duo viri doctissimi Andreas Schottus in Belgio, Jacobus Sirmondus in Gallia eodem prope tempore S. Ennodii scripta recensuerint ediderintque, ille Tornaci anno 1610, hic Parisiis 1611, præfixo ab utroque brevi Vitæ eompendio, quod ad cetera examinanda nobis hic opportune prælucebit. Præcesserant Jacobus Gualla, mortuus anno 1505, cujus historia, Sanctuarium Papiæ dicta, ibidem primum prodit 1587, Bernardus Saccus libris decem de Italicarum rerum varietate et elegantia, eodem ipso anno Ticini vulgaris, et historia Antonii Mariæ Speltæ 1597 excusa; quos scriptores innominatos hic præterire religio fuit, tametsi eorum opera refutanda magis quam probanda fuerint, ut patebit hanc nostram dissertationem cum ipsorum elogiis conferenti.

qui multa perpe-
ram commenti
sunt;

2 En tibi specimen, ex quo de Jacobi Guallæ exacta eruditione conjicias, dum Sanctum perperam Ennodium appellavit, de eum, scilicet, Ticinensem episcopum, qui anno salutis supra ducentos octuagesimo doctor et orator insignis habitus sit, totis ferme ducentis annis antequam nasceretur. Non magis feliciter Sancti nomen expressit Bernardus Saccus per Ennodium Juvenalem, quo miram sane sed gentilem Italianam observationem adducit, quæ ceteros omnes non nisi ad risum provocare nata sit, dum pag. 154, dubites an satis serio, sic ait: Familia autem Juvenalis ipsa fuit, a qua fuit ædificatus pagus non longe a Carthusio monasterio Papiensi celeberrimo, Juventianus appellatus. Quæ quidem nobilis familia centum ferme abhinc annis desiit esse in humanis, Juventiano pago, vulgo Giovenzano, in diversos distracto. Audi sequentia: An autem Juvenalis familia, a Latio, Sabinisque et finitimis oriunda, conjuncta nostris Tienensibus agnatione fuerit, divinare potius quam scire possem: agnovi enim Romæ Latinum Juvenalem virum præstantem. Quam multa ex falso supposito inania consecraria, quæ nec nobilitatem S. Ennodii neque sanctitatem magnopere commendent: longe humiliter ipse de se loquitur, quamquam aliunde satis constet, illustrem imprimis fuisse ejus familiam, quod mox clarius edisseremus.

3 Ad nomen ut redeatur, sic de eo paulo me-

lius pronuntiavit laudatus Schottus in Sancti Vitæ eompendio a se concinnato. Ennodium, inquit, legitime nomino, ex fide codicum atque scriptorum veterum, non Euodium, ut Bapt. Platina et Lazius, neque Ennodium Juvenalem. Quod de Euodio hic notat Schottus, ex Martyrologiis infra clarius patebit; neque Ennodius ob styli duritiam appellandus est, ut voluit Barthus lib. xxxiii, cap. xvii ex Arnulfo Leroviensi, de quo videnda Sirmondi ad V. C. Nicolaum Fabrum epistola, ubi depravatum prius inquinatumque S. Ennodii opus describens, Arnulfum Leroviensem excusat, quod mendosum, mutilum ac modis omnibus vitiatum exemplar nactus, satis causæ habuerit, cur illum propter obscuritatem diceret, Ennodium sibi verius, quam Ennodium videri: nimirum quod molli ac leni melioris ævi scriptorum facundiæ assuetus, scabrum hoc, ut aiunt et salebrosam dicendi genus, quod postremis Latinæ linguæ seculis emersit, penitus exhorruerit. Ut missa cetera faciamus, satis sit dicere, rectissime nomini-bus suis insignitum videri Sanctum, dum a Sirmondo vocatur Magnus Felix Ennodius; quod sane mirum est Schotto non innotuisse.

etiam in assi-
gnando Sancti
nomine;

E

4 Ad genus et patriam spectant quæ non minus accurate subjungit Sirmondus; Gallum se prosapia Gallisque parentibus procreatum, non semel testatus est. An vero in Gallia, hoc est Arelate, unde ille origo, et quam dulcem sedem vocat; an, quod potius reor, in Liguria Mediolani natus sit, incertum reliquit: eerte Ticinensem se, aut origine, aut nascendi casu fuisse, nusquam vel eminus indicasse novimus. Pergit Sirmondus: Et quamquam loco humilem se ipse dicere soleat, liquet tamen, illum præcipuas ævi sui familias, vel sanguinis nexu vel affinitate complexum esse: eum inter propinquos affinesque suos numeret Faustum, Boëtium, Avienum exconsules, Cæsarium Arelatensem, et Aurelianum episcopos; Senarium, Florianum, Olybrium, Eugentem, et alios genere atque honoribus clarissimos. Hæc de genere satis: patriam haud obscure innuit Sanctus ipse epistola II ad Florum, in Sirmondi editione, quam sequimur, pag. 4 his verbis: Tecum decertet de mediis curiæ finibus eductus, circa GALLUM PROSAPIA conticesce; quod jocosè iterum indicat pag. 621, ut prorsus non capiam, qui tam diserte Schottus pronuntiare potuerit, patriam parentemque Ennodium minime prodidisse: ideirco fortasse quod hunc infans admodum amiserit, ac ne viderit quidem. Hoc facile admiscrim; cetera ita concilianda censeo, ut Gallus origine fuerit, in Italia natus educatusque, verosimiliter ex Itala matre Camilla, de qua Schotti epitome: paulo graviores sunt difficultates quæ Sancti ætatem circumstant.

sed ex ejus scri-
ptis, a Schotto et
Sirmondo edi-
tis, repetenda.

F

5 Et

ACTORE
J. B. S.
Figitur ejus na-
tūtas an. 473.

5 *Et eam quidem partem hic explicandam suscipiam, nisi melius tota series ad sequentem paragraphum reduceretur, cujus fundamentum obiter jaciendum est. Prævie igitur observo, unicum characterem, ex quo ferme reliqua pendeant, a sancto ipso Ennodio nobis assignatum in Eucharistico de vita sua apud Sirmondum pag. 434, his verbis: Tempore quo Italiam optatissimus Theodorici regis resuscitavit ingressus, cum omnia ab inimicis ejus inexplicabili clade vastarentur, et quod superesset gladiis, fames uccaret: cum excelsa montium, castrorumque arces penuria perumperet; et in culminibus locatos, arnis sævior egestas obsideret: ego annorum ferme sedecim, amittæ, quæ me aluerat, ea tempestate solatio privatus sum. Remansi solus inops re, et consilio destitutus, cui sola remedium tribuere possit adversitas. Porro Theodorici ingressum in Italiam cum Buronio collocant historici passim anno 489, ut ad natalem Sancti retrocedendo, innectendus is sit anno 473: cum autem annis dunturatur undequinquaginta vixerit, felicem ejus exitum, non anno 516, ut passim Itali ex male lecto epitaphio exerrant, sed ad 521 reducendum esse, proxime ostendemus; hic primum ex dicto Eucharistico aliisque locis colligenda sunt, quæ ad vitam ante episcopatum eructam pertinere videbuntur.*

Juvenilia studia
sua enarrat.

6 *Scribit ipse lib. v, cap. xiv, pag. 148, sese a Servilione artibus liberalibus institutum fuisse, quibus nimium intendisse, juvat ex confessione ejus intelligere pag. 429: Nam elevatus, inquit, insanis successibus, poetarum me gregi, ignarus venerandæ professionis, indideram. Delectabant carmina quadratis fabricata porticulis, et ordinata pedum varietate solidata. Angelorum choris me fluxum aut tenerum poema miscebat: et si evenisset, ut essem clarurum versuum servata lege formator, sub pedibus meis subjectum quidquid cæli tegitur axe cernebam. Ineptum diu volutavit vita mortalis, et certa miseriarum cæcitas de falsa dicendi felicitate perextulit. . . . Sic dum me concinnationis superflue in rhetoricis et poeticis campis lepos agitare, a vera sapientia, mentitam secutus, abscesseram, nihil aliud cupiens, nisi auris vanæ laudationes aucupari. Erat orandi fastidium, dum perorandi tenebar cupiditate mercari. Audi emendationis propositum pag. 433. Promisi etiam, si clarioris studii me per gratiam suam donaret affectum*, de manu linguæ meæ confessio ista procederet, de muneribus ipsius ingenioli mei eidem adipem litarem, ut numquam styli cura de secularium rerum ventusa executione lassaretur. Id vovisse S. Ennodium dum gravi morbo correptus, S. Victoris patrocinio periculum evasit, satis certum est; at quo eiviter unno id acciderit, nemo hactenus exploravit.*

* affectu

quæ postea factus clericus correxit.

7 *Suscepto clericatu litteris, saltem profanis, nuntium omnino remisisse equidem existimo, atque ad id tempus revocandum reor quod scribit lib. ix, ep. 1, Ipsa studiorum liberalium nomina jam detestor; de quibus audire hic lubet Sirmondi, in Sancti operibus versatissimi, judicium. Hoc in gradu (diaconatus) magnam vitæ partem duxit; ac licet rhetorum poetarumque studia, quibus a prima ætate deditus fuerat, et jam inde cum clero nomen dedit, negligere cœpisset, ac postea etiam in letali morbo, ex quo B. Victoris ope recreatus est,*

destinato animi proposito refugere; ea tamen ingenii fama floruit et doctrinæ, ut non solum in pretio essent, quæ sua sponte scriberet, sed amicorum quoque, quos impensissimè coluit, rogatu, in dictandis aliorum nomine orationibus, epistolis, epitaphiis, ac diversarum rerum epigrammatis, assiduam operam dare egeretur. Quo in genere multa ad gloriam Ennodio illustra fuerunt, sed nihil illustrius apologetico et panegyrico quorum altero Theodoricum publicè laudavit, altero Symmachi Papæ, synodique Romanæ causam tanta cum approbatione defendit, ut a synodo universa honorificentissimo elogio decretoque ornatus sit *Episcopum fuisse credimus, dum Vitas SS. Epiphaniî episcopi et Antonii Lirinensis monachi accurate descripsit.*

8 *Quid præterea ante initum matrimonium, quid ejus tempore gesserit, nec sigillatim commemoravit ipse, nec aliunde eruere promptum est. Filium sustulisse, quodam loco significare videtur, inquit Sirmondus; ast id certum esse, nusquam asseruit: erunt qui id indicatum velint tertio epitaphii ejus, infra referendi, versiculo, clarus prole quidem: at num mascula fuerit ista proles, necdum inde colligitur. Clero Ticinensi adscriptum, postquam illa, quæ eum eo matrimonii habuit parilitatem, religiosæ eum eodem habitudinis decora partita est, et mox diaconatu a S. Epiphaniô insignitum, satis constat; verum ad clerum Romanum transisse anno ætatis suæ 24, nescio unde eduxerit nuperus Legendista Gallicus, eum ejus rei nullus, quod sciam, hactenus meminerit. Oculis laborasse, morbisque aliis oppressum, opitulante sospitatore suo, vim omnem feliciter superasse, testatur ipse loco non uno; sed hæc et id genus alia nemo est qui certis temporibus queat innectere. Ingenua ejus confessio nonnulla docuit in laudato Eucharistico, quæ omnibus obvia sunt, ut proinde satis sit, specimen ulterum delibare ex pag. 435, ubi post enarrata Dei opt. max. in se collata beneficia, idque præsertim quo, per opulentum matrimonium, ex ærumnis supra memoratis feliciter emergerat, ingratitudinem suam, novaque et majora divinæ misericordiæ argumenta expendit, quæ hic propriis ejus verbis exponendu censuimus. Ita loquitur:*

dimissa vixore,
ordinatus diaconus.

E

9 *Tunc primum ex mendico in regem mutatus, afflictorum orditus sum mala deridere, et quasi debita mihi fuisset prosperitas, sic illorum negligere auctorem. Non tamen perduellis animus, et duræ cervicis continuo a te tumor elisus est. Produxisti ultionis tempora, ne forte eompungerer, et hoc tantum, quis esset præstitor, sanatus sentirem. Sed quia homo non corrigit ex injusto, nec facile ad candidum post maculas sedetur*, steti in sententia mea illa, qua caderem, vici patientiam tuam continuatione peccati. Et quia, cum sis clementissimus, non semper justitiam reponis, nudatus præsidio tuo, vocem illam, quæ directa est ad aures primi parentis, accepi, Adam ubi es? In confusione mea, quantos amiserim clementiæ tuæ thesauros, et qua nudatus sim dote, numeravi: rerum a te collatarum æstimatio tunc concessa est, cum mihi periret. Redii ad me atque ad ærumnas meas, et propter gaudia producta lacrymavi. Statim quidem alio itinere sed nun impare subvenisti: ordinasti ut per officium levitarum coactus sanarer, et impacti*

F
Altera Sancti
ingenii confes-
sio,

* An non redi-
tur?

A impacti honoris sarcina quod premebat a me pondus amoverit. Sed postquam venerandæ me pressura dignitatis absolvit, habui de titulo genium, non de actionis nitore conscientiam.

10 Scabrosiora hic nonnulla et explicata occurrere quæ paucioribus verbis clarius exponerentur, haudquaquam diffitemur, at vividum et elegans sancti Viri ingenium, melioribus flammis incensum ejus animum, sanctiorisque vitæ propositum, ipsiusmet stylo adumbrare maluimus, quam in ejus oratione quidquam immutare. Hæc quo circiter tempore acciderint, patebit utenique ex paragrapho sequenti: quæ autem omninodam conversionem subsecuta sint usque ad annum 503, quo verosimillime Symmachi Papæ adversus Laurentianos accusatores causam tuendam suscepit, necdum satis liquet: exstat pro synodo apologeticus inter ejus opera a pag. 317, totam vero rei gestæ historiam; quæ ad nostram hanc disquisitionem non attinet, deduxit Baronius ad dictum annum 503, a num. 2 usque ad 12. Ad idem ferme tempus aut paulo posterius spectat ejusdem sancti Ennodii apologeticus alter Theodorico dictus, qui habetur a pag. 291, non immerito ab Eminentissimo Annalista ibidem laudatus. Nec multo post datam existimo epistolam consolatoriam, cum SS. Nazarii et Romani reliquiis ad exules Africanos episcopos, videndam etiam in Annalibus ad annum 504, num. 42. Quæ quidem omnia ante episcopatum gesta, indubitatum videtur, quemadmodum et literas plerasque omnes scriptas, Sirmundus recte existimat.

§ II. Ætas, episcopatus et legationes.

Recte observavit Pagius ad annum 515, primam mentionem S. Ennodii episcopi fieri occasione legationis ejus orientalis ad Imperatorem Anastasium: ipse porro successit S. Maximo Ticinensi episcopo, subscripto synodo Romanæ, quæ aliis Absolutionis, aliis Palmaris dicitur, anno 501 congregatæ, quo ferme tempore Sanctus, tum adhuc diaconus, insignem illam apologiam composuit, de qua jam meminimus. Falluntur Schottus, Labbeus et alii, præsertim scriptores Ticinenses, qui S. Epiphonio successisse volunt anno 490. Etsi enim daremus, quod tamen falsum est, eo anno obiisse S. Epiphonium, simile vero nequaquam reddi potest, adolescentem natum primum anno 473, ideoque tunc annum dumtaxat ætatis decimum septimum ingressum, addignitatem episcopalem fuisse eVectum. Longe melius obitum S. Epiphonii ex aliis retulit noster Bollandus in Actis XXI Januarii ad annum 496, quo etiamsi minus absurdum esset, successorem ei dare S. Ennodium, vel ea tamen suppositio aperte refellitur ex jam allegata Romana synodo, cui cum interfuerit subscripsitque Maximus, ut Ticinensis episcopus, satis certo evincitur, non S. Epiphonio sed S. Maximo primum succedere potuisse S. Ennodium.

12 Quo ordine, quo tempore, quo determinate anno id contigerit, nullo modo examinarunt scriptores Papienses Guatta, Saceus et Spelta, apud quos turbata multa, ut pridem et sæpius Majores nostri in hoc opere conquesti sunt: mihi hic non libet singula refellere. Magis placent Ughellus et post ipsum de Gasparis, qui Ennodium statuunt episcopum ordine XXIV atque anno 511 Julii Tomus IV.

suffectum S. Maximo II, cujus brevia elogia ex ipso S. Ennodio descripsit Bollandus ad viii Januarii, obitum ejus consignans anno 510. Ultra opinio præferenda sit, non facile dixeris; nobis satis est, demonstrasse, nec S. Epiphonio successisse Ennodium, nec anno 490 dignitatem episcopalem consequi potuisse, ex quo initii episcopatus errore supposito, alium passim obtrudunt, quod totis viginti sex annis sedem Papiensem tenuerit, obieritque anno 516, quæ tertia hallucinatio est, ceteris haud inferior: nimirum eo adducunt scriptores isti Papienses Sancti ipsius epitaphium, ex quo ipso manifestissimi erroris convincuntur, dum consulum Valerii V. C. inepte connectunt cum anno 516, eo usque progressi ut annum istum epitaphio subscribere non dubitarint, de qua re iterum inferius; nunc Sancti ætatem, ut nuperrime polliciti sumus, aliquosque ordinemus.

13 Natum ipsum jam ostendimus anno 473, ex qua epocha calculi reliqui disponendi sunt. Quo anno uxorem duxerit, incertum hactenus, atque adeo ex probabilioribus conjecturis colligendum. Demus, a morte bonæ amicæ angustiis pressum, felicioris sortem, quanto potuit citiusprehendisse, non est verosimile, poposeisse in matrimonium E eujusdam nobilissimæ . . . . parvulam filiulam ante annum ætatis octavum decimum, ac proinde non ante annum 491 aut 492; in qua etiam hypothesi non longi temporis conjugium fuisse, necesse est. Etenim diaconatus ordine initiatum supponimus a S. Epiphonio; quin et ipsi jam tum constanter adhæsisse videtur, dum jussu regis Gothorum Theodorici legatione Burgundicæ ad Gundebadum pro captivorum Itatorum redemptione fungeretur, unde consequi oportet, non nisi paucissimos annos in matrimonio transegisse. Clero autem aggregatum et sacro caractere insignitum ab ipso sancto Epiphonio, haud obscure insinuat ipse in ultima Epiphonianæ Vitæ clausula, dum sanctum a se laudatum, ita invocat: Tu mihi anima apud Redemptorem nostrum præpotens tribue, ut cura vacuus, et pectore liber, munda tibi, sicut debentur præconia mundus exsolvam. De cetero habentem in te post Dominum fiduciam non relinuas, et quem religionis titulo insignisti, religiosorum in divinam repromissionem redde particeps.

14 Per vitam religiosam indicari istic susceptum sacrum Ordinem, seu saltem clericatum, clarius patet ex citato Eucharistico, ubi pag. 436 editionis, quam sequimur, conversionem suam explicans, sic loquitur: Hoc amplius suffragator meus (S. Victor) emeruit, quam poposei, ut illa quæ mecum matrimonii habuit parilitatem, religiosæ mecum habitudinis decora partiretur, et fieret præclari dux femina tituli; nimirum, religiosum habitum induit conjux eodem tempore, quo sacratioribus vinculis sese ipse adstrinxit. Porro S. Epiphonii obitum anno 496 innectendum, pridem censuit Bollandus ad XXI Januarii, cumque secutus Pagius alique, nisi malis ad Januarium usque sequentis anni 497 producere. Si igitur a S. Epiphonio sacræ militiæ adscriptus est S. Ennodius, differri id non potest ultra annum 496. Quid quod magis etiam maturandum sit, si vere Episcopo suo comes fuit in legatione Burgundica, id quod ex pag. 407 nonnulli educunt, ubi scribit: Nam testis hujus rei ego sum, per ejus manus pictæcia ad clausuras jussio sacerdotis elicit; cum enim triumphus iste caritatis S. Epiphonii certo incidat in annum 494, manifestius demonstrabitur, non toto triennio,

Breve fuisse oportet conjugium,

F cum a S. Epiphonio circa an. 491 videtur ordinatus.

APCTORE
J. B. S.

Ad episcopatum
electus circa
an. 510.

triennio, prensatis tam avide fluxis illis et perituris bonis S. Ennodium frui potuisse. Jam ad episcopatum regredimur.

15 Fuerit igitur S. Ennodius ob prælara sua in Apostolicam Sedem merita, a Symmacho PP., quem in epistolis suis sæpe laudat, ad cathedram Ticinensem evectus, defuncto S. Marimo subrogatus anno, ut jam notavimus, 510 vel 511, a quo tempore rebus ecclesiæ suæ ordinandis intentus, commisso gregi instituendo totum se sedulo applicaverit, donec Symmacho, non diu post, nempe anno 514 ad Superos evocato, novam operam Hormisdæ Pontifici, alterius successori, quem adhuc in minoribus constitutum, lib. v, ep. xiii amice compellat, præstare coactus fuerit, ob crimiam sanctitatis et doctrinæ famam electus ad difficillimam legationem obeundam, qua vafrum et subdolum imperatorem Anastasium ad Ecclesiæ gremium unitatemque compelleret, de qua re fuse et erudite Baronius, ad dictum superius, qua legatio suscepta est, annum 515 a num. 14, paulo infra disertius observans, sic circumspice et caute cum veteratore agendum fuisse, ne majestas Apostolicæ

B Catholicam stabiliendam, sed ad regnam conservandum, Vitalianumque avertendum, ejus abuti videretur auctoritate. Fuerunt autem, subdit, ad arduum opus delecti legati quatuor præstantissimi viri, inter quos primum locum tenuit Ennodius, ex diacono jam episcopus Ticinensis etc.

legationes ad
Anastasium obiit
515 et 517:

16 Habes istic Hormisdæ Papæ ad Anastasium epistolam cum provida commotione ad legatos proficiscentes data; habes conditiones, quibus admittendus sit Princeps versipellis ad communionem Ecclesiæ Catholicæ, modo respiceat; habes præscripta ab Hormisdæ Orientalibus capitula; verbo rem totam, uti solertissime a Papa dispositam, sic diligentissime et accuratissime a Baronio in Annalibus deductam, cujus legationis haud satis felicem exitum, variasque Anastasii artes prosequitur, ab initio sequentis anni 516, regressum legatorum in Urbem, novaque Anastasii consilia et machinationes commemorans. Non destitit tamen ab incepto Hormisdæ, sed, repetita legatione, versutissimum hominem hæreticum ad saniora consilia reducere modis omnibus tentans, eandem rursus provinciam S. Ennodio committendam censuit, ut iterum habes apud eumdem Baronium ad annum, quo altera ista legatio suscepta est, 517, ubi de Sancto legato suo ita ad Anastasium scribit Pontifex num. 10: Ad hæc nostris lacrymis, nostris precibus alleganda, Ennodium atque Peregrinum fratres et coepiscopos nostros vice nostra, pro exhibenda etiam honorifica salutatione direximus. Ideo maxime designato viro, fasce secundæ legationis imposito, ut qui nobis spei bonæ detulit initium, nunc, adjutore Deo, plenum reportet effectum. Acquiescite, precamur, fidelibus monitis, cujus vos delectatum dudum legimus institutis. Data in Nonas Aprilis, Agapito V. C. Consule.

qua in secunda
passus fuerit,
describuntur.

17 Reliqua totius hujus secundæ legationis gesta non minus exacte complexus est Eminentissimus Annalista, jam dicto anno 517 usque ad num. 50. Porro expeditionis catastrophem ex Anastasio Bibliothecario subjicit, quam nos hic ex fonte describimus, non ad annum 515, ut male Petrus Diaconus, ambas legationes confundens, sed ad hunc 517 referendam; sic habet Bibliothecarius: Direxit quoque Ennodium episcopum Ticinensem et Fortunatum episcopum Catenensem,

et Venantium presbyterum urbis Romæ, et Vitalem diaconum Sedis Apostolicæ, et Illiarum notarium Sedis suprascriptæ: euntque ad Anastasium Augustum nihil egerunt. Idem secundo misit Ennodium ipsum et Peregrinum episcopum Mezenensem portantes epistolas confortatorias fidei, et contestationes secretas numero XIX, et textum libelli, in quo libello noluit consentire Augustus Anastasius, quia et ipse in hæresim Eutychnam communicaverat. Voluit itaque eosdem legatos per remunerationem corrumpere. Legati vero Sedis Apostolicæ, contempto Anastasio Augusto, nullatenus consenserunt accipere pecunias, nisi satisfactionem Sedis Apostolicæ operaretur. Tunc Imperator repletus furia ejecit eos per posterulam, et imposuit eis in navim periculosam, cum militibus et magistranis et præfectianis, nomine Illedorum et Demetrium; qui hoc dedit eis in mandatis Imperator Anastasius, ut nullam civitatem ingrederentur. Legati vero Sedis Apostolicæ secretius suprascriptas epistolas fidei XIX, per manus monachorum orthodoxorum, exposuerunt per omnes civitates, et pericula omnia eluctati, elusis omnibus tyranni machinationibus, feliciter ad propria redierunt.

§ III. Obitus, cultus, scripta et elogia.

Reducem ex altera ista legatione, post tot labores et ærumnas, S. Ennodium recreavit secuta paulo post utriusque Ecclesiæ Orientalis et Occidentalis concordia, sublato cælesti fulmine veteratore Anastasio, cujus successor Justinus, vir egregie Catholicus, Hormisdæ Papæ omnia concessit quæ ad fidei integritatem pacemque stabilendam jam toties frustra impetrare conatus fuerat. Ceterum non diu hisce superstitem fuisse Sanctum, probat dictum superius epitaphium ipsi positum, quod a se in ipso loco lectum et descriptum testatur Sirmondus, ex qua tabula mirum est scriptores Ticinenses, supra a me laudatos, aliosque educere potuisse, quod S. Ennodius obiit anno 516, dum apertissimus character appositus, VALERIO V. C. COS. non alium annum designare potuit quam 521, a Sirmondo optime restitutum: post quem tamen Ferrarius, populares suos secutus, litteris majusculis hæc verba exprimere non dubitavit: DEPOSITUS SUB D. XVI KAL. AUGUSTAS, VALERIO V. CONS. ANNO DXXVI A PARTU VIRGINEO. Hos igitur missos facimus, æque ac eos omnes, qui ex præfixo perperam S. Ennodii in episcopatu principio anno 490, ei consequenter regiminis annos omnino XXVI adscribere veriti non sunt, cum solis decem vel undecim, ex statuto a nobis calculo, isti ecclesiæ præesse potuerit, nempe a 510, ad jam dictum 521, quem ita demonstrat epitaphium ipsum quod hic ex Sirmondo subjicio:

Non diu legationi superstes moritur an. 521.

19 Ennodius vates lucis rediturus in ortum,
Hoc posuit tumulo corporis exuvias.
Clarus prole quidem, generosior ipse propinquis,
Quos functos laudis jussit habere diem.
Reddidit hos cælo vivacibus illic figuris,
Cum fecit famæ vivere conloquiis.
Quid mirum si morte caret post fata superstes,
Qui consanguineos restituit superis?

ut ex ipso epitaphio, male intellecta intelligitur.

Quantis

A Quantis iste foret mundi celebratus in oris,
Nec silet occidui cardinis oceanus.
Schismate conjunxit dudum discordia legi,
Atque fidem Petri reddidit ecclesiis.
Pollens eloquio, doctrinæ nobilis arte,
Restituit Christo innumeros populos.
Largus vel sapiens, dispensatorque benignus,
Divitias credens quas dedit esse suas.
Templa Deo faciens, hymnis decoravit et
auro,
Et paries sancti dogmata nunc loquitur.
Depositus sub D. XVI Kal. Augustas,
Valerio V. C. Consule.

contra scripto-
rum Papien-
sium confusio
nis.

20 *Ex disputatis hæcenus liquido plane sol-
vuntur dubia omnia a Ferrario in longiori solito
annotatione proposita, quæ hic paulo brevius per-
strinxisse suffecerit. Primum est, quo Pontifice
et quo Imperatore Ennodius ad episcopatum
assumptus fuerit. Quidam, inquit, illum Nor-
misda Papa creatum episcopum volunt, alii
multo ante, Zenone imperante. Utrumque fal-
sum esse, jam manifeste ostendimus. Non multum
absimile est dubium alterum circa diuturnitatem
episcopatus S. Ennodii, quod etiam pari eviden-
tia dissolutum est. Rursus (verba sunt ipsius Fer-
rarii) major excitatur difficultas inter scri-
ptores Vitæ S. Ennodii, nempe recentiores omnes
Ticinenses, et Baronium in Annalibus, quoad
annum quo obiit. Ast et eam difficultatem duobus
proximis numeris explanatissimam dedimus.
Denique, inquit, Baronius sensit Ennodium
Maximo episcopo successum fuisse, quod et
Ennodius in Vita S. Epiphaniæ habet. Gualla
vero, Breventanus, et Spelta, non Maximo,
sed Epiphanio immediate successisse. Verum
et istorum errores abunde deteximus, ut recte
subjungat Ferrarius: In quibus omnibus Baronio
deferendum censeo, antiquis et certis Ecclesiæ
monumentis uso; ad quæ Papienses etiam ac-
cedere necesse est.*

sanctorum ho-
moribus prædem
dignatus est.

21 *De vero S. Ennodii in Ecclesia cultu te-
stes appellat Baronius in notis ad Martyrologium
Romanum tabulas Ticinenses, quibus haud dubie
antiquiora sunt Joannis VIII sæculo nono, et B.
Gregorii VII sæculo XI testimonia, quorum ille ad
Berearium abbatem scribens Ennodium diserte
beatum appellat, his apud Sirmondum verbis: Absit a piis
mentibus quid de Romani culminis
Pontifice sinistram sentire, cum BEATO En-
nodio confessore, Ticinensis urbis antistite
scribente doceamur, quia Deus omnipotens
aut claros ad tanta fastigia erigit, aut certe
quos erigit, illustrat. Gregorius vero Sancti
titulum tribuit: Quod Romanus Pontifex, si
canonice fuerit ordinatus, meritis beati Pe-
tri indubitanter efficitur Sanctus, testante
SANCTO Ennodio Papiensi episcopo, et multis
sanctis Patribus faventibus, sicut in decretis beati
Papæ Symmachi continetur. Sic paucis Vitæ
S. Ennodii epitomen concludit laudatus Sirmon-
dus: Reversus ad ecclesiam suam, paucis
post annis superstes, ævo adhuc integer,
annorumque non amplius XLVIII excessit c
vita, ea sanctitatis opinione, ut inter sanctos
Christi confessores anniversariis honoribus
colatur XVI Kalend. Augusti, quo die
receptus est in cælum anno Domini DXXI;
diem enim et consulem notat epitaphium etc.*

to metis recen-
storibus solum
Martyrologiis
signetur.

22 *In antiquis generalioribus Martyrologiis nul-
la de S. Ennodio reperitur memoria, quod mul-
tis illustribus Sanctis non semel evenisse, in hoc
opere observatum est. Inter auctaria Usuardina si-*

*gnatum ipsum ostendimus a Greveno, satis obscu-
re; Euodii episcopi et confessoris, quo modo
etiam a Canisio notatus est; melius a Molano
Enodii, et in posterioribus editionibus paulo di-
stinctius; Ticini S. Enodii episcopi et confessoris:
quibus recentiores adjunge, saltem Galesinium
(nam a Maurolyco et Felicio præteritus est) nomen
etiam male efformantem. Sic habet: Papiæ, sancti
Euodii episcopi, qui doctrinæ præstantia,
et divino ingenio vir, ab Hormisda Pontifice
Constantinopolim legatus mittitur: de populi
autem Papiensis salute sollicitus, divites in
officio pietatis continuit; pauperes et con-
silio, et consolando, et re adjuvat; aberrantes
in viam revocavit, omnes denique ad
sancte agendi studium accendit, virtutum
suarum admirabilium exemplis, quibus clarus
evolavit in cælum. Omnium instar sit au-
toritas Martyrologii Romani sic ipsum hoc die
annuntiantis: Papiæ, S. Ennodii, episcopi et
confessoris. Ex quibus omnibus satis patet, En-
nodii sanctitatem ab Ecclesia pridem agnitam et
honoratam fuisse.*

AUCTOR
J. B. S.

23 *De Sancti scriptis quid sentiendum sit, sa-
tis docuit Sirmondus in præfixa editioni suæ ad
V. C. Nicolaum Fabrum epistola, ad quam lectores
remittere præstat quam ad nuperum bibliogra-
phum Galium, non paucis suis stigmatibus notissimum,
eujus audax crisis eo temeritatis usque pro-
rupit ut orthodoxam S. Ennodii de gratia et
libero arbitrio sententiam ad Faustum et Massi-
lienses ablegare non erubuerit. Hanc saltem perio-
cham a Sancto desumere licuit ex lib. II, epist. XIX
ad Constantium; unde doceantur hodierni novatores
quid de eorum dogmatibus olim senserit sanctis-
simus juxta ac doctissimus Ticinensis episcopus.
Audiatur ipse: Ergo, ut scripture testamini,
inventus est homo, qui servos Christi, quem-
admodum ipse promisit esse faciendum, sub
hac occasione cribraret, asserens, de arbitrii
libertate homini in una tantum parte,
quæ deterior est, eligendi datam esse licentiam?
O schismaticam propositionem, quæ
juxta Apocalypsim scriptas habet in fronte
blasphemias! Quæ est ista libertas, si valet,
edisserat, ubi hoc datur solum velle, quod
puniat: aut quare electionem nominet, ubi
unam tantum partem asserit fuisse concessam.
Quod si veritate subsisteret, locum divina
judicia non haberent. Quid enim boni a nobis
Deus noster recte quæreret, qui appetentiam
ejus de voluntate subtraxerat?*

Inter præclara
Sancti scripta,
E

24 *Sed juxta Apostolum, Numquid iniquus
Deus? Absit. Inter homines a recti discordat
affectu, qui a subjectis exigit, quod in
potestate non tribuit. Hoc de Deo qua
conscientia sentiatur, advertite. Ubi est illud Apo-
stoli clamantis, et pro arbitrii libertate testantis,
Velle adjacet mihi, perficere autem non inveni-
o? Quid est, nisi dicere, Novi dextrum iter
eligere, sed nisi ingredientem juverit gratia
superna, lassabor? Nemo dubitat, nemo condemnat,
quod auctore gratiæ præstante, et ipse æqui-
tatis hominibus callis aperitur. Dux enim bo-
norum et præcessor est gratia, quando cælitus
multiplici ad requiem invitamur hortatu,
quando dicitur; Venite filii audite me; Ve-
nite benedicti Patris mei, possidete paratum
vobis regnum: Ubi ego sum, ibi erit et mi-
nister meus. Sed nisi talibus monitis et vo-
luntas nostra, quæ libera est, et labor præ-
stet obsequium, ad periculum et gehennam,
non*

locum meretur
ejus sententia
de gratia et li-
bero arbitrio:

F

AUCTORE
J. B. S.

non imperio aliquo, sed sponte devolvimur. Itaque aut præmium devotio, aut pœnam contemptus operatur: alioquin non erit justa retributio, quæ aut per supplicia refertur necessitate peccantibus, aut bonam mercedem offert operi, ad quod trahuntur inviti. Ergo debemus gratiæ quod vocamur; debemus gratiæ, quod occultis itineribus, nisi resistamus, sapor nobis vitalis infunditur: nostræ tamen electionis est, quod beneficia demonstrata sectamur: et quæ ibi sequuntur, quæque in fonte videri possunt; uti et alia Sancti scripta, ut *Parænesis didascalica, Præceptum de episcoporum cellulanis, aliaque a pag. 437.*

Ticinensium ve-
ro laudationi-
bus.

25 Ad S. Ennodii elogia quod attinet, scriptorum Papiensium, superius relatorum, ac in multis passim hallucinantium, non satis digestæ laudes huc accersendæ non sunt, neque ea a nobis examinanda quæ ipsi de obtentis per eundem Sanctum a Romana Sede singularibus privilegiis speciosius ostentant, de quibus ita paucis Gasparius: Romam reversus Ennodius, ab eodem Hormisda summa lætitia fuit exceptus, et mox gratitudinis ergo, et tantorum viri meritum B testificatione, pallii crucisque usu, et quamplurimis aliis archiepiscopalibus privilegiis cohonestatus, dimissus est. Qui lætus ad suam sedem revertens, amplissimis et perpetuis honoribus decoratam, episcopali munere studiosissime perfunctus est *Cetera videat curiosus lector fusissime apud Saccum deducta a pag. 231, sub titulo, de Papiensis ecclesiæ dignitate, nulli metropolitano suppositæ, quæ fori nostri non est hic pluribus discutere. Illustrio-*

ra paulo et solidiora sunt, atque ad S. Ennodium D propius spectant elogia, quæ jam supra attigimus, quæque ex Synodo v Romana et Nicolao PP. I suggestit Sirmondus, toti huic Commentario coronidem impositura.

26 Sic loquitur laudata pridem synodus Symmachi Papæ. Libellus qui synodali auctoritate, contra eos, qui adversus quartam synodum, quæ habita est Romæ palmaris, mutire præsumserunt, ab Ennodio conscriptus est, coram omnibus deferatur, et in præsentia omnium legatur atque roboretur. Quo recitato, et ab omnibus consona voce roborato, sancta synodus dixit; Hæc futuris temporibus conserventur, atque ab omnibus teneantur, et in omnibus serventur. Hic libellus integerrime synodaliter ab omnibus teneatur, atque inter quartæ et quintæ synodorum decreta habeatur, quia synodali auctoritate conscriptus est, et roboratus. Ad quæ ter beatissimus Papa respondit; juxta vestrum omnium fiat voluntatem. Sic autem Michaeli Augusto scribit Nicolaus PP. I. Sicut magnus Christi confessor Ennodius Ticinensis episcopus, qui ab Hormisda Apostolicæ memoriæ Constanti- E nopolim missus, innumeras miseras a Græcorum vesania, pro fide Christi, et statu Ecclesiæ non semel pertulit, ex Propheta de his omnibus meminit, Numquid gloriabitur securis contra eum qui secatur in ea? Aut exaltabitur serra contra eum qui secatur in ea? Plura aut præstantiora apud Miræum et alios bibliographos non reperimus, neque alia suppetunt, quæ his superaddantur.

longe præstren-
dum est S. Sym-
machi PP. in-
gum.

DE S. THEODOSIO EPISCOPO AUTISSIODORI IN GALLIA.

SYLLOGE HISTORICA.

J. B. S.

De cultu, ætate, gestis, sepultura et inventione.

S. CC. VI.
Inter alios Au-
tissiodorenses
illustres episco-
pos.

C **Q**uam illustris est, jam usque a primis Christi sæculis, Autissiodorensis ecclesia, plurimis suis episcopis Sanctorum honores cultumque promeritis, tam frequens fuit patronorum ejus tutelarium in Actis hisce nostris memoria, eritque porro in operis decursu; sic tamen ut paucorum Acta illustrata fuerint aut illustranda supersint, verseturque adeo potissima nostra disquisitio, non in gestis describendis aut discutiendis, sed in colligendis pauculis notitiis, quæ ad antiquam constantemque venerationem, tum vero ad eorum ætatem stabilendam pertinent. Et de illa quidem tam aperta plerumque in ipsis veteribus Martyrologiis exstant testimonia, ut quod de S. Censurio, ad x Junii, pridem indicavit Henschenius, id ferme de ceteris tuto pronuntiare liceat; cum quemadmodum iste, sic multi alii in Hieronymianis exemplaribus reperiantur, ab antiquario quidem Gallo, sed vel in ipso vetustissimo Antverpiensi seu Epternacensi adjecta, ut sæculo nono antiquiora ferme esse oporteat id genus additamenta. At vero ætatem definire, non ita pervium est, uti etiam ante me jam dicto loco observavit laudatus Henschenius. Utramque partem, pro subjecta materia, breviter expediemus.

2 Ut a memoratis jam Hieronymianis exordiar;

apographa Lucensia Florentinii, Corbeiensia et Reg. Succæ, seu S. Columbæ Senonensis, diserte habent: Antisiodoro, depositio beati Theodosii episcopi, qualem annuntiationem ex simili aliquo codice certissime descripsit Notkerus. In Epternacensi est, Antisiodoro, Theodori episcopi; pejus in minori Augustano Theodoræ. Richenoviense et Labbeanum legunt Theodosii, seu Theodosii; ast ubique eundem ipsum Theodosium intelligi, evidenter probat adjecta positio Antisiodoro, quæ etiam in codice S. Cyriaci aliisque exprimitur. Ab Usuardo prætermissum non miror, quandoquidem in perpetuo antesignano ab eo inventus non sit, Adoni enim adjectitia est annuntiatio; Item Antisiodoro, S. Theodosii episcopi et confessoris, adeoque et longior illa in codd. Morinensi et Leodiensi S. Laurentii; quorum nihilominus describi meretur textus hujusmodi: Antisiodoro, depositio Theodosii episcopi, qui cum rexisset ecclesiam suam annos VIII et dies XXIX, tandem in pace quievit, et sepultus est in ecclesia S. Germani episcopi. Atque hoc brevi complexu continentur præcipua quæ de ejus gestis tradita accepimus, quæque ad explicandam sacri corporis inventionem nos infra deducunt.

3 Inter Usuardina auctaria antiquissimum est, quod

F
locum habet in
Martyrologio
Hieronymiano.

quod refert codex Rosweydinus his verbis : Item depositio S. Theodosii episcopi et confessoris, omiſſa positione quæ in Centulensi neglecta non est. Grevenus compendio utitur; Theodosii episcopi et confessoris. Maurolycum aut recentiores alios non enumero; at locum merentur Galesinius et Saussayus, quorum primus ita scribit : Antisiodori, sancti Theodosii episcopi et confessoris, qui Bonifacio secundo Romano Pontifice, sancte factorum splendore præluens, Aurelianensi primo concilio interfuit : non præsedidit, ut hic Galesinium asseruisse male pronuntiat Kalendarium Gallicum Sanctorum Autissiodorensium inter Chiffletii collectanea inventum. Paulo elegantius est Saussayi elogium; Autissiodori, sancti Theodosii episcopi et confessoris. Hic mirabili virtutum panoplia ornatus, sancti Viri * in locum subrogatus, pedum hujus ecclesiæ incomparabili qua pietate, qua vigilantia gessit; Aurelianensique concilio primo sic intercessit, et sanctis ibi legibus de sacrosancta politia, auctoritatem plurimam suæ præsentia addiderit; ac demum post episcopatus exactos annos octo cum totidem mensibus et viginti diebus, magnis locupletatus piorum laborum meritis, ad cælestis quietis perrexit fruitionem.

4 Ex solis Martyrologiorum textibus jam relatis ultro observas, satis certa non esse aut episcopatus initium, aut durationem aut finem, quod magis etiam perspicies ex historia episcoporum Autissiodorensium a Labbeo edita tomo I Bibliothecæ Mss. pag. 418, cap. XII, quod totum describo : Theodosius sedit annos VIII, dies XXI; vi Kalendarum Augustarum diem excepit ultimum, peracto vitæ suæ tempore LXX et v annis; proque suæ merito sanctitatis nobilem in ecclesia B. Germani sortitus est sepulturam; fuit autem temporibus Bonifacii et Mercurii, qui et Jaannes vocatus est, usque ad Agapitum, imperante Justiniano Augusto, Lampadio consule. Invenimus et hunc sanctum Virum interfuisse concilio episcoporum, quod actum est ex jussu gloriosissimi Clodovei magni Francorum regis, apud Aurelianensem Galliæ civitatem. Fuit civitas sine Episcopo anno uno. Nota sunt Bonifacii, Joannis et Agapiti tempora, cum quibus Theodosii aut decessorum Censurii et Ursi ætates componere, adynaton pridem ostendit Henschenius, ut quot verba tot fere sphalmata sint; quæ ne hic denuo discutienda et refellenda legas, Henschenii dicta adoptamus : viderint Autissiodorenses qua potissimum ratione tot repugnantia conciliari possint : ut Hericum monachum, infra citandam hic non adjungamus, qui S. Theodosio regiminis annos etiam octo quidem tribuit, sed dies xxv.

5 Silvam hanc excindendo explanandoque bene mereri poterat, qui de sanctis episcopis et abbatibus Autissiodorensibus tractatum concinnavit dominus Georgius Viold Ordinis S. Benedicti, quem manuscriptorum a Castellano nobiscum communicatum, jam alibi non semel monuimus. Verum is intacta relinquens, quæ ex laudata historia descripserat, alia de suo non magis tolerabilia subjecit. Audi ejus verba ex Gallico Latine reddita : S. Theodosius subscripsit concilio primo Aurelianensi loco penultimo, unde colligitur, recentius ad sacras infulas evectum, tametsi septuagenarius esset aut paulo minor; at enim primum in subscriptione locum occupavit inter episcopos, qui cum ipso ei concilio

interfuerunt, in donatione quam rex Clodoveus, domini regii de Longreto apud Commum, fecit ecclesiæ S. Hilarii Pictaviensis, ea nimirum causa, quod fundus ille in diocesi Autissiodorensi situs esset. Qais non hic thesaurum aliquem refossum et recentem revelatam existinet, dum hæc tam rotunde a Viola venditari intelligit, quasi in ipso Aurelianensi concilio donationis diploma conceptum a Clodoveo cum triginta duobus Episcopis subscriptum sit.

6 Historia suæ episcoporum Autissiodorensium subjungit Viola abbates S. Germani ibidem, ac deinde totius diæcesos cænobia, inter quæ suo ordine pag. mihi 356 ponitur monasterium S. Laurentii de abbacia, quod ipsissimam Langretense, seu Longumretense esse ait, et de ejus variis vicissitudinibus longam narrationem terit, ex qua huc solum spectat Clodoveanæ donationis diploma cujus principium refert, hoc modo : Ego Clodoveus Francorum rex do eurtcm meam de Longareto fratribus S. Hilarii de Pictavia, cum omnibus suis juribus et pertinentiis, quam promitto garantisiare cum mea spada. Hujusmodi capiti quale corpus aptandum sit, fallor si manu palpari nequeat : diplomatis suppositi potiorem partem vide apud Cointium in Francorum Annalibus ecclesiasticis ad annum 511, num. 51, ubi parachronismos ceterasque, quibus scatet, ineptias ita expendit et refellit, ut eas refutandi provinciam nobis omnino praripuerit; talique specimine abunde ostenderit, quid de citata Viold tractatione statuendum sit. Verosimiliora exhibent laudata historia, a Labbeo edita, Hericus de miraculis S. Germani, et authenticum postremæ inventionis instrumentum, ex quibus de sepultura et hodierno cultu reliqua subijcio.

7 Addit demum Viola, S. Theodosium ob eminentem sanctitatem meritum fuisse ut sepeliretur ad sancti Germani, cujus vix vestigia hodie supersunt : epitaphiam infra dabimus. De antiquiori translatione meminit Hericus, etiam ab Henschenio relatus, lib. II, cap. xv, cujus hæc sunt verba : Postquam longe superius comprehensum opus visum est et ecclesiastico decori congruum, et Sanctorum compouendis pignoribus condignum, exercitata sapientum sententia, optimum factu judicatum est, ut supra memoratæ Martyrum reliquiæ, necnon et corpora beatorum pontificum Autissiodorensium, olim in ipsa ecclesia tumultata, transferrentur in cryptas, et circa corpus beatissimi Germani præcipua officii diligentia conderentur, divina mente, probo consilio, ut quos eadem cæli regia continet, ejusdem quoque in terris habitaculi capacitas sociaret. Factum ita est, et dextro quidem latere, id est a plaga australi, ossa beati Urbani Papæ cum capite Innocentii martyris, eodem loculo composita sunt. Illic corpus venerabilis Alaudii, successoris quondam ejus, ac trium deinde sanctorum pontificum Ursi, Romanique et Theodosii a parte pedum, id est plaga orientali, secus aram pretiosi confessoris et præsulis Ananii, membra sacratissima requiescunt.

8 Utam in ipso eo loco sacrum corpus a saculo ix constanter permanserit, mox licebit colligere; parentium iconomachorum, qui anno 1570 Autissiodori grassati sunt, sacrilegas manus effugisse, docet processus verbalis, seu diploma Dominei Seguerii Autissiodorensis, post Meldensis episcopi, de visitatione, anno 1634 die II Novembris

aliis magis dabilis rem potius involvens.

Translatio ab Hericus describitur.

et rursus a prædicto Viola.

usque recentioribus.

legit Ursi.

sancti v. r. a. t. e. m. p. o. r. a. d. e. f. i. n. i. s. s. i. n. o. n. p. o. s. s. u. n. t.

neque ea exphicuit, qui debruit. ut Viola

AUCTORE
J. B. S.

bris a se facta, in hunc modum testantis : Inde ad capellam S. Germani, sitam in cryptis ejusdem ecclesiæ sub altari majori, ut supra comitati, secessimus, ibique ad partem australem ejusdem sacelli, juxta antiquam inscriptionem quæ sic habet : (verba Gallica Latine verto) Illic jacet corpus Domini sancti Theodosii, qui fuit episcopus hujus civitatis et obiit xvii Julii ††; extractis aliquot pavimenti partibus, inventum est sepulcrum, concava in modum forniciæ superficie, quo discooperto, corpus fere omnino in cineres redactum, magnitudinis quatuor circiter pedum et sesqui, cum parte sandaliorum nondum corrupta vidimus, et eodem tempore aliqui ex circumstantibus sepulcrum ipsum odorem suavissimum planeque divinissimum exhalasse protestati sunt. Observato et postea clauso eodem sarcophago, accessimus ad sepulcrum S. Germani etc.

9 Prædictum diploma seu testimonium visitationis Sanctorum Autissiodorensium, variis vicibus repetitæ, datum est Meldis anno 1642 die XXIX

mensis Aprilis, dum jam sedem mutasset Sequens, ipsumque refertur in Ms. Autissiodorensi, a Viola collecto, ad diem 11 Novembris a pag. 265 ad 297, in quo vides adjuncta eadem sepultura Theodosianæ prope S. Germani corpus explicari, quæ ex Herico jam dedimus, ut de reliquiarum identitate dubitandum non videatur. Perseverasse hætenus Sancti cultum, constat ex Breviariis creusis et ex Ms. Kalendario Ludovici Natalis d'Any, ad Majores nostros transmissis, ac disertius ex Brevi seu Directorio ad horas recitandas pro anno 1720 creuso atque a R. A. D. Joanne le Boeuf, Canonico et succentore ejusdem Autissiodorensis ecclesiæ, non ita pridem nobiscum communicato, in quo eatenus sub ritu simpliei celebratus S. Theodosius, ad semiduplicem, pro annis exinde secuturis, evehitur. Ceterum ex Breviariis lectionibus subsidii ad historiam nihil haberi posse, jam olim in Censurio notavit Henschelius, quandoquidem non nisi Communia de Pontifice confessore præseribantur. Plura non suppetunt, quæ de S. Theodosio commemorari possint.

Officium est de
communis conf.
Pont

B

DE S. MARINA VIRGINE

SUB MONACHI HABITU MARINUS DICTA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

§ I. S. Marinæ cultus apud Græcos et Latinos.

FORTE
SÆCULUM VIII.
Inter stupenda
muliebris sexus
et habitum prodigi-
qua,

D cum in Sanctis suis mirabilem prædicandum esse, ut ut diebus singulis Acta nostra a certissime demonstrant, nihil sane stupendas ejus adorandasque ideirco vias clarius revelat, quam insolita in fragiliori sexu virtutum prodigia, quibus teneræ virgines vel ipsis armonis artibus carnisque illecebris insultare visæ sunt, eoque progressæ, ut viros post se relinquentes, ardua maxime monastica exercitamenta incredibili constantia toleraverint, tam enormes subinde calumnias passæ, ut quosvis etiam Sanctos magnitudine animi superasse videantur. Illas intelligo, seu virgines seu feminas alias, quæ sexum simulantes monachum indutæ, ea nobis heroicorum actuum exempla reliquerunt, quæ certe in admirationem omnes rapiant; tam periculosa porro, ut ad imitationem ea proponere non conveniat. Innumeras novimus quæ virginitatis lauream eum martyrii palma conjunxerunt; hæc inusitata prementes vestigia, eo durioribus cruciatibus sese affligi voluere, quo atrociora sunt tormenta quæ animis, quam quæ corporibus inferuntur. Nonnullarum clenchum tenuit noster Raderus in Viridario, ex quo Bollandus pleraque desumpsit ad v Januarii in Commentario ad Acta S. Apollinaris Syncreticæ (Dorotheus nuncupatæ) aliquas ibi enumerans quæ sexum, si ita loqui licet, mentitæ inter monachos constantissime egerunt, ad mortem usque probra et vituperia perpessæ, quibus promptum fuerat se expedire, nisi naturam vicisset ea gratia, qua selectas sibi animas ineffabilis providentia cumulavit. Specimen egregium dabit Maria seu Marina, inter viros Marinus dicta, de cujus cultu hic primum tractandum suscipimus.

2 Nomen Marini et Marinæ non adeo infrequens esse in vetustis Ecclesiæ Martyrologiis, satis docent apographa Hieronymiana apud Florentinum, ac paulo expressius Acta nostra, in quorum solius primi semestris indicæ tomo VII Junii plures recurringunt, tum synonymi tum synonymæ, ast ii præcipue qui inter varias Martyrum classes recensiti, nuda ferme nomina exhibent. In Fastis Græcis binæ occurrunt, Marinæ paulo illustriores, hæc nempe virgo Marinus dicta, de qua hoc die agere institimus, et celeberrima altera Virgo martyr Antiochena, Ædesii filia, sub Olybrio præside passa, quæ nescio qua metamorphosi in Margaritam a Latinis transformata, si non eadem cum prædicta Antiochena Marina est, certe aptatum sibi habet eandem portentosam narrationem: quod vero præterea mirere, non eo quo Marina a Græcis die, nempe hæc xvii Julii colitur Margarita, sed xiii et xx ejusdem mensis, ut in Prætermisssis pridem notatum est. At de Marina illa, sive Margarita plura suo loco discutienda erunt; hæc a majoribus nostris remissa est hodierna Marina ex viii et xii Februarii, atque ex xviii Junii, quod hoc signata sit a Baronio in Martyrologio Romano Venetiis translatio alicujus Marinæ, de cujus nominis confusione et distinctione sequenti paragrapho erit disceptandum.

3 Præter Acta, in Vitis Patrum relata, dubia omnia sunt quæ hanc Sanctam circumstant, nam quis verus ejus natalis seu obitus dies fuerit, ubi terrarum degerit, quo sæculo vixerit, hætenus satis incertum est. Inter Prætermisssos viii Februarii ponitur MARINA seu MARIA, MARINUS dicta, cum sancto EUGENIO monacho parente suo;

merito venit
Marina, de cu-
jus nomine qua-
ritur,

uti et de vero
die quo colenda
sit.

e.r

A *ex Molano, et Ferrario : atque in Vita apud Surius eo die dicitur obiisse, vel saltem deposita fuisse, auctoritate, opinor, Metaphrasis, a quo, ut Surius loqui solet, accepta dicitur, nempe ex Aloysii Lipomani tom. V, fol. 526, ubi more suo, floridus scriptor nonnulla modice ampliavit quæ Actis a Rosweydo inter Vitas Patrum, ut diximus, editis, non ex omni parte concordant, cum tamen de cetero rem prorsus eandem enarrent, ut postquam hæc edita fuerant, facile Actis istis aliis xii Februarii referendis supersedere poterit laudatus Surius. Fatendum tamen est, non viii sed xii Februarii celebrari Marinam in Menæis, quorum narratio tota ei simillima est, quæ in Menologio Basiliano habetur apud Ughellum tom. VI Italix sacræ col. 1217 ; ita modulum refert totius vulgatissimæ Legendæ, ut frustra sit, plures hic textus seu Græcos seu Latinos congregere. Habe igitur verba eitati Menologii, cuius elogio hic titulus præfigitur :*

apud Græcos
aliqui ponitur
xii Febr.

B 4 Eodem die commemoratio S. Mariæ, quæ mutato nomine Marinam se dixit. Tum sequitur Actorum compendium, Maria studio salutis latebram quærens, posita muliebri stola, sumpto virili habitu, Marinum se nominavit, uaque cum patre Eugenio monasticam amplexa vitam, capillum totondit. Quare celato diligenter sexu, suam monachis et patri operam tribuebat. Verum cum aliquando in diversorio versaretur, accusatur, stuprum filix stabularii intulisse. Tulit illa æquissimo animo calumniam, quam nullo negotio diluere potuisset. Quamobrem monasterio ejecta, ac foribus misere assidens, filium quem non genuerat, utcumque poterat, annos tres patienter aluit. Deinde in monasterium una cum filio admissa, non multo post ex hac vita discessit, illatque falso criminis causa, non sexu solum, sed et clamosa filix stabularii a dæmone correptæ declaratione, a milite se vitiatam esse, defensa, omnium præ admiratione in stuporem mentes rapuit. Totius rei summam hic habes, in Menæis eodem sensu explicatam, quibus frustra alia addideris undecumque ea accipiantur. Atque hæc de cultu aliquo apud Græcos satis dicta sint, jam Fastos nostros expendamus, ex quibus certum aut fixum cultus diem non facile erues, ut ante me notavit Rosweyodus, quemadmodum infra intelliges.

Quæ hæc nostra
est.

C 5 Apud antiquos seu classicos Martyrologos hodiernam Marinam hoc die frustra quæseris, nam quod Baronius contendit, Marinam ab Usuardo xviii Junii positam, virginem nempe et Martyrem Alcxandrinam, eandem esse quæ Venetias translata sit, admitti non posse, suo loco demonstrabitur. Ex auctariis itaque Usuardinis aliisque recentioribus profluunt quæ de hac Marina et aliis, ferme pro arbitrio, consignata sunt. Quæ xxviii Januarii posita est, socios habet, ut cum nostra confundi nequeat ; non magis quam altera apud Grevenum x Martii, apud alios cum Agapa, seu Agapita conjuncta ejusdem mensis die xi. Propius accedere potest Marina virgo relata in Usuardo Bruxellensi v Aprilis, cuius mensis vi Idus obiisse dicitur in Vita Papiæ edita an. 1523, cuius tam exigua est auctoritas, ut non facile assensum impetret. Ad xviii Junii sensim nos ducit Florarium Ms. ea die sic scribens : Alexandria, passio S. Mariæ virginis, cuius gesta habentur circa finem quinti libri de Vitis sanctorum Patrum : cristimavit nimi-

rum Florarii istius auctor, sicut et alii ipsum prægressi aut secuti, nulli Mariæ commodius aptari posse prædictam historiam, quam isti quæ nota esset apud Usuardum ; ut puta in Florentinis eodd. in quibus ita habetur : Item in Alexandria, sanctæ Mariæ virginis, quæ in puerili ætate clam se tondere fecit, et mouasticam vitam expetiit, Marinus sibi nomen imponens ; post retrusionem multis annis, in omni sanctitate quievit in Domino.

E 6 Eodem die xviii Junii ipsam illam confusionem adoptat editio Lubeco-Coloniensis Alexandriæ, beatæ Mariæ virginis, cuius pater cum quoddam monasterium in eremo existens intrasset, mutavit habitum filix ejus, ita ut non femina sed masculus videretur, rogavitque abbatem et fratres, ut filium suum unicum reciperent, qui ejus precibus annuentes, in monasterium est receptus, et frater Marinus ab omnibus appellatus. Quantæ autem devotionis, humilitatis, et patientiæ ac sanctitatis ejus vita exstiterit, quanta mala innocenter a fratribus pertulerit, et quantis miraculis post mortem coruscaverit, libro Vitas Patrum luculenter innotescit. Et hæc quidem omnia in hisce codicibus Alexandriæ tribuuntur : sic tamen ut horum auctores Acta ipsa consuluissent non videantur, utpote qui de primariæ vitæ circumstantia, nempe de stupri accusatione, secutaque durissima pœnitentia, nec verbo meminerint. Equilino Episcopo debetur exactior rei narratio, ex quo demum Grevenus annuntiationem suam, paulo melius conceptam accepit hoc die xvii Julii. Item secundum Catalogum Sanctorum hic, sanctæ Mariæ virginis. Quæ, mutato habitu, monasterium virorum ingressa, de crimine fornicationis falso accusata, patientissime tulit, pœnitentiamque egit acsi rea criminis fuisset ; cuius sacrum corpus, anno Domini mxxiii Venetias translatum, debito cum honore servatur.

dubium factum
Martyrologia.

F 7 Ex his manifeste patet quæ hoc paragrapho explicanda suscepimus ; eoli nimirum apud Græcos et Latinos Marinam virginem, ast ita ut de vero ejus natali die seu vera festivitate non constet ; imo neque translationis dies servatus sit. Et enim historia translationis Venetias factæ, diserte asserit die 1 Septembris sacrum corpus allatum fuisse, ut recte notavit Saussayus in Supplemento pag. 1163 : cur vero istius rei celebritas agatur xvii Julii, erit inferius dicendi locus. Interim apud Gallos festiva remansit dies xviii Junii, teste Castellano, mox referendo, quidquid ipsam hoc die signaverit Saussayus his verbis : Eadem die, beatæ Mariæ virginis, cuius pignori-bus dudum decorata Augusta Parisiorum Lutetia antiquam habet sub ejus patrocinio (cui episcopalis familia addicta est) ecclesiam parœcialem. Alium denique diem reperit laudatus Castellanus cui Sanctam adscriberet, nempe iv Decembris, ubi eam memorat : Eodem die, sanctæ Mariæ, quæ sexum simulaverat, cultæ xviii Junii Parisiis in ecclesia sui nominis. Hactenus de S. Mariæ cultu in genere, uti loquimur, nunc nodus restat difficillime solubilis, quæ demum ea Marina sit, cui is cultus defertur, cuique convenienter aptanda sit mirabilis illa stupendaque inter Vitas Patrum historia.

in quibus magna
confusio.

AUCTORE

J. B. S.

§ II. Plures Virgines sub nomine Marinæ distinguendæ.

Nulla erudite
disquirat Ros-
weydu.

Heribertus Rosweydu, ex cujus Patrum Vitis Marinæ alicujus Acta inferius subjiciemus, notationem suam, quantumvis eruditam et accuratam, ita adornavit, ut facile ostenderet, viam non patere qui ex tot tricis ambagibusque feliciter emergeret, tametsi tres duntaxat Marinas ibi agnovcrit. Ipsum primo loquentem audiamus: Tres Marinas in tabulis ecclesiasticis invenio, Alexandrinam, Antiochenam, Hispanam, sed valde inter se confusas, ut difficile statnere sit, an duæ tantum, an tres fuerint. Videamus de singulis, et eas inter se comparemus, collatis auctoribus. Marinæ nostræ quæ Alexandrina est, memoria certo die consecrata invenitur in Menæis XII Februarii, ubi Maria primo, deinde mutato habitu Marinus dicitur. Nulla ejus in Menologio mentio, sed alterius Marinæ virginis et martyris XVII Julii, quæ Latinis Margareta dicitur. De Hispana, quam Gullaciensem voluit fuisse, cujusque monumenta eam antiquitatem non sapiunt, que ad indubitatam historiam requiruntur, hic nulla nobis controversia, utpote de qua seorsim agitur die sequenti; in Oriente tota vertitur ambigua quæstio, in qua orbis parte verosimillime nata, educata et instituta videtur ea, qua de disputamus, parthenomonachus, seu monachoparthenia.

non recte statuens hodiernam Alexandrinam esse:

9 Marinam suam uade Alexandrinam fecerit Rosweydu, fateor me necdum satis perspicere, nisi putarit et ipse cum Baronio virginem hanc cum ea martyre confundendam, quam certum est ad XVII Junii ab Usuardo consignatam, ut ibi in observationibus explicuimus. Aliam prorsus esse Marinam nostram, nec martyrii laureola donandam, persuasivum habeo: Alexandriæ porro aut in Ægypto virisse, aut monachum egisse, supponere potius quam probarint laudati Baronius et Rosweydu, ille hoc potissimum argumento, quod eandem cum Usuardina esse contendat; quod si verum est, jam non una sed plures Marinæ orientales admittendæ erunt, quibus eadem prorsus Legenda aptabitur. Id priusquam demonstrare aggredior, recensenda sunt sequentia Rosweydi verba: Apud Latinos vereor ut certi quid statui possit: nam valde variant tam vetusta quam recentiora Martyrologia quoad diem, quoad locum, quoad martyrii lauream, ut hæc nostra Marina, quæ virgo tantum fuit, videatur cum alia aliqua, quæ et virgo et martyr fuit, ex nominis affinitate confusa. Cujus varietatis et confusionis occasionem inde ortam existimo, quod S. Margareta, virgo et martyr Antiochena, a Græcis Marina dicta sit. Inde Beda, Rabanus et Notkerus, qui Marinam martyrem habent XVIII Junii, apud Antiochiam sub Olybrio præfecto, eandem eodem loco Margaretæ nomine habent XII Julii, et quidem Rabanus et Notkerus ibi eundem quoque præfectum Olybrium expriment, Romanum autem Martyrologium Margaretam habet XX Julii.

ut quæ aut qualis sit, non satis liquet.

10 Rectissime observat Rosweydu Rabani, Notkeri et Bedæ supposititii, seu potius interpolati Adonis confusionem in Latina Martyrologia intrusam, in quibus ante Rabanum nec Marina nec

Margareta Antiochena, unquam nota fuit, neque scio unde hæc ab ipso accersita fuerit, prioris Acti, eidem applicatis: neque Marina alia præter solam Usuardinam in Romano Martyrologio signata esset, nisi Baronius Hispanam die sequenti, et hoc die alterius istius translationem, ut ipse putavit, inseruisset. Quæ subdit Rosweydu de vi-tiato per Molanum Usuardo, aliisque mutationibus ab eo inductis, alibi examinanda erunt, resque tota, dum de sancta Margareta agitur XX hujus mensis aut incudem revocanda. Nondum igitur, inquit iterum Rosweydu: Marinæ nostræ festum diem, excussis quatuor vetustis Martyrologii scriptoribus, certum apud Latinos habemus, imo ne quidem ejus memoriam, quod toto paragrapho præcedenti paulo fusius docuimus, Usuardina auctaria adducentes, quorum ea sola rem propius attingisse videntur, quibus præluxit Equilini Sanctorum Catalogus, ut frustra vetustos Martyrologii scriptores excusserit Rosweydu in quibus Andromorpha nostra consignata esset. Nam ad Marinas quod attinet, sive in Hieronymianis alibi relatas, eas a nostra diversissimas esse, pro comperto habemus.

11 Restat igitur, quod dicebamus, solam hodiernæ Marinæ translationem Baronio acceptam referri, sicque hodie Venetiis Sanctam celebrari, quamquam ipse aliam prorsus viam iniecit, ita in notis ad XVIII Junii scribens, ut dubium non sit, quin hodiernam cum Alexandrina Usuardi confuderit. Sic discrete notat: De ea et Ado hac die, qui martyrem eam dicit, cui tamen vetusta manuscripta contradicunt. Hæc etenim illa est, quæ virili habitu monasticam exercuit disciplinam, Marinusque nomine dicta est, cujus res præclare gestæ narrantur in Vitis Patrum parte 1, cap. 144. Petrus in Catalogo lib. 6, cap. 108, ex quibus et alii acceperunt. Hactenus verba Baronii, quibus subscribere vetat, quod supra dixi, nec verum Adonem, nec ullum omnino classicum Martyrologum de Marina illa Andromorpha unquam cogitasse: Rabanum porro ejusque sequaces lusisse in nomine Marinæ Antiochenæ, inde recentiorum confusiones exortas novimus, ut in Prætermisissis hoc die etiam notavimus, cetera ad XX Julii additari. Hæc itaque, ut iterum dicam, in sola S. Marinæ translatione, hoc die a Baronio signata, cum ea incertitudine, ut quæ aut cujus fuerit ista Marina, ubi vitam monasticam et quo tempore egerit, satis certo explorari hæcenus nequeat. Atque hic obscuram silvam ingredimur e qua non facile erit feliciter eluctari.

12 Crescunt ambages et amfractus ex recentioribus Martyrologis, quos inter Maurolycus ita scribit hoc die: In Achaia, sanctæ Marinæ virginis, quæ sub virili habitu monachum repræsentans, cum infamiam, a se alienam, filium accusatricis feminæ, quasi a se compressæ, diligenter nutriens, et vix tandem reconciliata, omne servitium, sibi ab abbate impositum, patientissime sustinisset, post obitum cognita, unicum et inauditum inter monachos conversationis reliquit exemplum; cujus corpus anno salutis MCCXIII Venetias transvectum est. Paria sunt quæ tradit Felicius, eundem translationis annum perperam notans, addensque diem I Septembris sub Jacobo Theopolo. Ne vero unicum exemplum putes feminæ monachum iadotæ, Theodoram Alexandrinam subjungit, haud dubie ex Equilino acceptam. Aliter plane loquitur Galesinus, sic Marinam an-

E Notatu a Baronio translatio rem non explicat.

F Alia miscent Maurolycus et Galesinus:

nuntians:

A *mentions: In Achaia, S. Marinæ virginis, quæ divinis virtutibus decorata, et clara miraculis abiit ad Domini. Achaia a prioribus mutuatus est, verum in notis longe deflectit. De qua, inquit, Græci in Horologio et in Menologio. Sunt qui putent, hanc alio nomine Margaritam appellari, cujus dies natalis agitur xiii Kalendas Augusti. Nova hæc confusio proprio Galesinio: qui enim somniavit unquam, Marinam istam seu Margaritam in Achaia passam fuisse?*

13 *His si addideris quæ noster Octavius Cajetanus in Martyrologio Siculo hoc die scribit: In oppido Scanio, S. Marinæ virginis, ejusdem historiam inter Vitas Sanctorum Siculorum fase describens tomo II, a pag. 109; si hæc, inquam, tot aliis Marinis superius descriptis addideris, nihil ad intricatissimam confusionem magnopere desiderabitur. Ferrarias in Catalogo Sanctorum Italiae Marinæ locum dedit in præmisso indice; Marina virgo ex Achaia Venetiis xvii Julii. Corpus in propria ecclesia, sic tamen ut inter istius dici Sanctos de ea non meminerit. In Catalogo generali primum annuntiat; Antiochiæ Pissidæ, sanctæ Marinæ virginis et martyris; in annotatis varia miscens, ex quibus quid velit, non continuo perspicias. Ultimo loco refertur Cajetani annuntiatio de Marina Sicula, ad quam fatetur, se ipsam ex Martyrologio Siculo totidem verbis accepisse, licet inquit, Sicula non fuerit. Ea enim videtur quæ in Achaia, in cænobio virorum sub virili habitu vixit, et de qua hoc die Martyrologium Romanum, ejus translationem Venetiis referens. De Marina ista, ut vult Ferrarius, prætense Sicula, totaque ejus historia, quid censendum putemus, in hujus tractationis appendice paulo apertius declarabimus. Sensim adhuc accrescit oratio.*

14 *Ex dicendis sequenti paragrapho patebit, certiora, quæ Venetiis supersint, monumenta tradere, Marinam illam suam Venetias translata esse ex Romania, seu ex suburbio Constantinopolitano, ad quod facillime ex Bithynia pervenire poterit, qui in regione ea accedisse, quæ in mirabili Vita fusius describuntur, cum aliqua saltem verosimilitudine dici posse existimamus. Ast observandum, recentiore ibi modo opinionem invalescere, quod Marina sua ex monte Libano apportata sit, ubi nempe ipsa vivens famosum sanctæ Mariæ de Canobim cænobium incoluerit. Ita traditum invenio in novissimo manuscripto Theodori alicujus Domadeni Belgæ, ex quo alii paulo inferius subjiciuntur, de quibus, tamquam ocalato testi, fides haberi potest. Quæ autem de adventu S. Marinæ ex Canobim memorat, haud dubie acceperit ex Quaresmio, brevi conveniendo. Ceterum recenset Domadenus Marinas antiquas, de quibus solis hic agitur, numero quinque; Antiochenam nimirum, Alexandrinam, Hispanam, Romanam, et Syro-Phœniciam; quibus si Bithynicam adjunxeris, Achaicam deinde et Siculam, octonarius numerus adæquate complebitur. Verum de Antiochena et Hispana jam satis dictum est. Romanam equidem non novi, præter eam quæ in majori classe ponitur in Actis ad ii Junii; ut solæ quinque supersint, de quibus quæritur utra Venetias translata fuerit.*

15 *Id primum a Baronio et Rosweydo dari postulamus, non in Ægypto monachi vitam professam fuisse S. Marinam andromorpham, ne synonymarum numerus augetur, atque adeo et difficultates, quibus se expedire prorsus fiat impossibile.*

Julii Tomas IV.

In Actis certe a Rosweydo editis nec minimum occurrit vestigium, unde in patriæ, ut ætatis notitiam allo modo deveniatur. Vita Eugenii et Mariæ seu Mariuæ, ut a Surio ex Metaphraste seu Lipomano edita est ad viii Februarii, Bithyniam diserte exprimit, id quod Equilinas inde accepisse videtur. Neque displicet ea regio, quod Constant' nopolivicius sit, unde sacrum corpus Venetias delatum esse, tradunt monumenta Veneta, ex quibus ad Baronium certo pervenit ea, quam hic versamus, translationis memoria, de qua pluribus paragrapho sequenti. Tillemontius dum tomo XVI Comment. ecclesiasticorum Marina nostram cum Theodora connectit, haud multum abhorre videtur ab ea Ægypto tribuenda, quamvis et ibi dubiis et scrupulis, maxime in definienda ejus ætate merito laboret. Mirandum prorsus, biographum, quisquis is fuerit, tam studiose reticuisse adjuncta omnia e quibus certior saltem aliqua de patria aut ætate notitia haberi potuisset. Ut verbo dicam, si Alexandrina aut Ægyptia aliqua Marina unquam exstitit, non ea dici potest, quæ Venetiis colitur, si vera est translationis ejus historia; cui certe opponi nequeunt recentiores illi qui ex Achaia Sanctam translata viunt; nullo fundamento id asserentes; ut jam taceam, eos in pluribus aliis aberrare. Nec difficilius erit Sicula nos expedire, ad Syrophaniciam modo accedimas.

16 *Itinerarium Syriæ ac montis Libani a biennio Parisiis, auctore D. de la Roque vulgatum, describit celebre inibi cænobium, Canobim dictum, ubi usque hodie locus ostenditur, in quo innocens Virgo alterius peccatum austera pœniteatia eluisse dicitur. At præstat Quaresmii, scriptoris paulo vetustioris verbis rem hic proponere, ut apud ipsum exstat tomo II, lib. vii, cap. iv, pag. 890. Extra monasterium ante januam est cella vel sacellum, ubi Patriarchæ sepeliuntur. Et esse fertur locus ubi sancta illa pœnitens et virgo Marina in habitu monachi, a filia bubulci infamata, quod ex ea ex stupro filium genuisset, pœnitentiam egit; et post felicem ejus transitum, calumnia impudicæ mulieris, et castæ eximia virtus detecta est, atque ipsa honorifice tumulata. Ejus res gestas, mirandam ejus humilitatem, in tolerandis persecutionibus et laboribus constantiam et patientiam habes in Vita Patrum lib. i. Illius corpus Venetias translatum fuit, ut dicitur in Romano Martyrologio xvii Julii, et ab aliis scriptoribus. Villa ubi filia illa bubulci, ab alio corrupta, detraxit honori S. Marinæ, Torza nominatur, semper miserabilis et egea; crediturque id esse ob scelus in sanctam virginem Marinam perpetratum: distat a Canobim sex circiter milliaribus.*

17 *Narratam hic a Quaresmio historiam equidem non admiserim, nec capio qua confidentia ausit asserere, Sanctæ hujus Mariuæ corpus Venetias translatum fuisse, cujus rei nec vestigium reperire potuit in Canobimensi cænobio. Adde quod perperam dicitur Romanum Martyrologium, ubi Baronius Alexandrinam Marinam Venetias translata contendit. Filia bubulci non magis recte adducitur, ut Quaresmii hic tantillum dormitasse oporteat. Forte magis apposite refertur locus Torza, siquidem mari vicinus sit. Ast alia auctoritate opus est, ut suaderi possit, Marinam, quæ Venetiis colitur, ex monte Libano eo adductam fuisse. Quod si quis talem asserre posset, summam a nobis iniret gratiam, magnisque nos molestiis eximeret*

AUCTOR

J. B. S.

contra quam recentius traditum sit,

in monte Libano vixisse.

Cajetanus in Siculam transfert

in variis alii comminiscuntur.

a Græcis mutuanda annotationes.

AUCTORE
J. B. S.

eximeret. Forte alia ibi pœnitens latuerit, quæ cum Reparata seu Margarita (Pelagius dicta) confundi possit; de qua re ad calcem Actorum nostrorum ex Ms. aliqua, atque ex Equilino subjungemus. Sepositis hoc pacto Marinis quatuor, Alexandrina, Achaica, Syrophœnicia et Sicula (de qua pluribus alibi) senutam nobis aperire conamur, quæ ex implexis tricis emergant, dum sola superest Marina Bithynica, quæ in regione monachorum plura olim fuisse canobia satis constat; unde Sancta Constantinopolim aut ad ejus civitatis suburbium, tum vero Venetias sæculo XIII facile translata fuerit, ut jam disquisitum imus.

§ III. S. Marinæ patria, ætas, institutum, translatio et cultus Venetiis.

Bithynica fuisse videtur, floruisseque sæculo VIII,

Sanctæ patriam ceteraque adjuncta tam studiose a primo Vitæ scriptore silentio involuta diximus, ut vix conjecturæ locus datur. Metaphrasti amplificatori in eo fides haberi potest, quod verosimiliter non ultra sesquiseculum Marina ætate posterior, patriam ejus non ignoraverit, ut proinde credere ipsi vere possimus, Sanctam nostram origine fuisse Bithynicam; In illo tempore erat vir quidam in Bithynia, nomine Eugenius. Obscurior quæstio est de tempore quo vixerit, id quod nec ex Vita Metaphrastica colligi certo posse, candidè fatemur. Ex ultimis prioris Vitæ verbis rimam sibi aliquam reperisse nonnulli existimant, per quam conjiciant, Sanctæ ætatem sæculo VIII illigandam, ut non desint, qui rotunde signent annum 740. Verba Actorum sunt: Audientes autem qui erant in ipso emporio, et vicina monasteria, mirabilia quæ facta fuerant, accipientes cruces et cereos, cum hymnis et canticis et psalmis, benedicentes Deum venerunt in eodem monasterio, et oratorium ingressi, ubi corpus requiescebat, benedixerunt Deum: ubi usque modo Christus orationibus sanctæ Virginis multa facit mirabilia, ad laudem nominis sui. Ex tam expressis Anonymi formulis deducere se posse arbitrantur, ipsum non toto sæculo post S. Marinæ obitum viri se, acsi ea narraret, quæ ab iis, qui mirabilibus istis interfuerant, omnia accepisset; ut proinde ad finem sæculi octavi, aut noni principium tempora ejus revocent.

quod ex Actis utcumque educitur.

19 Id equidem ex hujusmodi conjectura pro certo non ausim asserere, at ne nihil in tenebris hisce dicamus, supponere saltem tantisper nec inverisimiliter liceat, scriptorem istum primum, incerti nominis, sæculo octavo creunte juniorem non esse, ut eorum quæ scripsit, non dubiam notitiam habuerit, quod recitatis jam verbis insinuare videtur. Ipsum secutus postmodum Metaphrastes ad sæculum decimum spectat, isque vetustiore Vilam interpolasse creditur, quemadmodum in Surio existat ad VIII Februarii, ubi S. Marina cum parente item Sancto, nomine Eugenio, conjungitur. Ætatem itaque Marinæ hoc ferme pacto colligunt, ut si Anonymus sua composuerit quinquaginta aut paulo amplius post ejus obitum annis, Metaphrastes autem, qui certissime sæculo X vixit, ea amplificaverit, censerî possit, sæculo VIII Sanctam floruisse. Ita coniecere et supponere liceat, donec certius aliquid alicunde eruatur; nam quæ pro alia Sanctæ patria aut ætate recenter scripta legimus, ad divinationem potius quam ad crisi-

militudinem accedunt. Quod hic objicere quis possit, sub iconomachis Imperatoribus multa passos esse monachos, non ita urgere videtur, quin plura in solitudinibus canobia ab ea persecutione immunia fuerint, Copromymo monachis Constantinopoli, aut in aliis civitatibus degentibus potissimum infesto. Hæc ita accipi cupimus, ut si certiora in medium addueantur, ea ultro et libentissime amplecturi simus.

20 Sub monachi habitu latuisse sanctam Virginem, id vero, siquid in Vita certum est, ut indubitatum admitti oportet: sub qua regula aut institutione, Basiliana ea fuerit an alia, querere prorsus fugio: nam citati superius Domadeni auctoritatem in hac parte ut nullam prorsus habeo, qui rotunde ausus est definire, S. Marinam habitu sancti Antonii, quem describit, ornata fuisse, in monasterio S. Mariæ de Canobim, hoc est de Conventu, quod nempe Canobim Chaldaice Conventum significat. Claustum porro ingressam anno ætatis quarto decimo, atque ante trigesimum quintum obiisse, et quidem sæculo sexto: quæ omnia pro arbitrio excogitata dixeris, æque ac illa quæ pro Marina sibi vendicanda, a nonnullis scriptoribus Carmelitanis, signanter a Manuele Ferreira Lusitano in libro de Sanctis Ordinibus, Ulysipone edito anno 1645 tradita sunt, de quibus hoc tempore disceptare non lubet, neque vero operæ pretium est: ceteris omnibus paulo prudentior Philippus a Visitatione, quem Visitantium passim nominamus, in Kalenario Ordinis Carmelitani, ad nos olim, ad deletum faciendum misso, a signanda hoc die S. Marina melius abstinuit, quod hic verbo indicasse sufficiat.

Quam regulam professam fuerit, nescitur.

21 Securius aliquanto disserere licet de translatione Venetias facta, quam primus, ni fallor, Vitæ a se contractæ subjunxit Equilinus Episcopus lib. VI, cap. CVIII, at non sine manifesto errore chronologico; dum annum signat 1113, eum pessime connectens eum Jacobo Theopolo seu Theopolo Venetiarum duce, quem constat sæculo primo tertio decimo eam dignitatem consecutum. Itanarrat Equilinus: Anno autem Domini MCM tempore Jacobi Teopoli ducis Venetorum, quidam Jacobus de Bora, parœcialis ecclesiæ, sanctæ Marinæ dictæ, Venetiis, devotus sanctæ Virginis, corpus ipsius de partibus Romanicæ sublatus, per navem Venetias direxit, et in ecclesia sua collocandum ordinavit: cujus meritis nautæ a maris tempestate liberati sunt. Sieque corpus sanctæ Virginis, Venetias delatum, in eadem ecclesia sepultum est Kaleudis Septembris. Hætenus Petrus de Natalibus, rei gestæ substantiam sic complexus, ut diligentiam suam desiderari passus sit in circumstantiis accuratius explicandis, quas potius involvere visus est, quemadmodum singula consideranti manifeste patebit.

Ex subitio Byzantino oblata.

22 Ultro et lubens admitto, ex partibus Romanicæ acceptum sacrum corpus, at distinctius expressum oportuit, ex suburbio Byzantino, idque a dicto Jacobo (alias Joanne) Bora seu Buora. Admitto depositum fuisse idem corpus in ecclesia, non quæ tum Marinæ dicebatur (utpote SS. Alexio et Liberali dicata) sed quæ a Sancta postmodum denominationem obtinuit, peculiarî veneratione a tota republica Veneta deinde culta, ea potissimum ratione quam mox subjiciam. Porro non anno illo 1113, qui in Baronium transit, translationem, si sub Jacobo Theopolo seu Tepulo facta est, accidisse, ex Justiniani Veneta historia pag. 36, et Petro Mareello, de Principibus Venetiarum,

Venetias translata dicitur anno 1230.

A *tiarum, constat, ubi præfatus Theopolus in ducentum primum electus dicitur anno 1228. Rem clarius explicat Cangius Constantinopolis Christianæ lib. iv, pag. 150 his verbis: S. Marinæ etiam corpus, haud procul ab urbe asservatum, indeque Venetias translatum anno MCCXXX, scribit Andreas Dandulus in Chronico Ms., Extra urbem Constantinopolitanam Joannes de Bora, de quodam monasterio, pretio et precibus inductis custodibus, corpus B. Marinæ virginis, quæ in cœnobio monachorum accusata de adulterio penitentiam egit, abstulit, et in ecclesia S. Liberalis, nunc vocata ejus nomine, collocavit.*

in tempore
quod hodie
S. Marinæ dicitur:

23 *Atque hoc præcipuum et expressissimum, pene dixerim unicum testimonium pro sanctæ Marinæ translatione ex vicinia Constantinopolis Venetias facta, quod inter scriptores, qui de hac urbe agunt, reperire potuerim, quodque aliena fide referre cogor, ex prædicto Andreæ Danduli Ms. Chronico, a nullis eruditissimis viris sæpius laudato, at necdum, quod sciam, typis excuso. Ex Sansovino aliusque id parce et sicce habetur, quod ecclesia, quæ hodie S. Marinæ est, olim dicata fuerit sanctis B Alexio et Liberali: corpus autem S. Marinæ adductum esse Venetias Constantinopoli per Joannem Buora, qui illud a monachis Græcis acceperat. Hæc, inquam, sicce et parce, quæ luculentiore explicatioreque narrationem mereri videbantur. Ceterum satis solida auctoritate nititur Danduli Chronicon, cum non toto sæculo ipsa translatione posterius sit; nultum vero aliud documentum pro quacunque alia Marina noverimus, quod cum eo comparari possit. Circa ipsum ejusdem Sanctæ corpus, atque eam quæ ipsi a multo tempore hodieque Venetiæ exhibetur, solennem venerationem, aliæque eo spectantia, lucis aliquid affundet citatum jam non semel Domadeni manuscriptum, quod interschedas nostras inventum diximus. Verba ejus referam tametsi non satis ad limam exacta ac frigidis ad Marinæ nomen allusionibus interspersa.*

a Venetis hoc die obscriptum Patavium,

24 Dies obitus S. Marinæ apud Græcos prid. Idus Februarii, hoc est XII istius mensis, apud Latinos VIII die Februarii (ut sub die obitus observare licet) celebratur. Translationis annuus Venetiis solennitatis dies constitutus est XVII mensis Julii, quod eo die corpus processione et aliis solenniis cæremoniisque adhibitis, in ecclesiam tunc sancti Liberalis ep. mart. illatum fuerit, quamvis Kalend. Septembris anni præcedentis nempe MCCXXXIII (ut creditur, et alibi probavi) ex partibus Romanæ Venetias translatum fuerit, sed more privato; sed incondito ritu tantisper substitit. Hunc etiam diem Card. Baronius in Martyrologio Romano XVII Julii posuit, eodemque die expressit: Venetiis, translatio S. Marinæ virginis. Ab illo tempore... hæc S. Marinæ devotio singulis annis viguit, continuata, inclaruit vero et sollemniori festivitate celebrata fuit a reducto ex Cameracensium confœderatorum principum potestate Patavio; quod XVII die Julii, ipsa nempe translationis S. Marinæ luce contigit. Hinc serenissima respublica, in memoriam hujus famosæ reductionis, tantique divinitus, non sine intercessionem Virginis, recepti beneficii gratiarum actionem, in perpetuum statuit, eo die S. Marinæ ecclesiam visitare et præsentia condecorare.

25 Quod etiam serenissimus princeps, toto stipante senatu, adjunctis clericorum et re-

ligiosorum precibus, ac scholarum votis, omniumque processione per annos singulos observarunt et etiamnum observant. Recipiuntur ad ecclesiæ limina benedictione aquæ lustralis, ab ipso plebano porrectæ, sacro intersunt, et singulari privilegio S. Marinæ manus, argenteæ inauratæ thecæ inclusa, serenissimo Duei, pontificio, regum principumque legatis, si adsint, deosculanda et veneranda exhibetur. Confluit eo die ad ædem tota Venetiarum civitas, quod non mirandum, quia Marina est, adeoque Marina Maranam salutare cupit: confluant Græci. Armeni, Syri, aliique Asiatici populi; nec hoc stupendum, quia Virgo transmarina est: Marina vel transmarina, semper omnibus Marina manet, semper omnibus benefica. *Frigida hæc esse diximus: neque magis sapiunt, quæ contra relatum receptamque Venetiis historiam, subinde miscet de Marina Syrophonia, ejusque habitu Antoniano, de martyrio quod Sanctæ peperam tribuunt Græcunici aliquot versiculi, non magnæ frugis, thecæ reliquiarum supradictæ adscripti, aliisque id genus non majoris momenti, quæ prætereunda censuimus; ut de præsentis sacri corporis statu paulo saniora ex ipso adjungamus.*

AUCTORIS
J. B. S.
singulari solennitate celebrata.

26 Statum igitur, inquit, quo sacrum corpus hodie subsistit, et in quo conspicitur, explicare desideravi, partim ut magnalia Dei enarrarem, partim ut S. Marinæ singularem prærogativam annuntiarem. Ut huic desiderio meo facerem satis, aliisque vera edicere possem, petii, sacrum corpus propius intueri, et exactius examinare. Obtenta gratia, cum veneratione accessi, et sindone involutum vidi, ea nimirum, ut creditur, qua huc allatum fuit. Inde, explicata sindone, ipsum caput consideravi, quod carne spoliatum est; a collo vero reliqua corporis membra, carne et pelle vestita, admirando prodigio conspiciuntur. Ad cervicem caro, ad latus versus jugulum caro, cartilagine ac nervi per partes ossibus adhærent. Ab humeris scapulæ et interscapilium, usque ad dorsum inferius, non nisi carnem pelle tectam exhibent. Ipse thorax et pectus illæsa sunt; hinc credendum est, quod viscera et intestina omnia adhuc contineant. Brachia cooperta carne apparent, dexteri tamen pars a cubito usque ad manum turgida et quasi inflata videtur. Dexterâ manus brachio juncta manet, carne, pelle et unguibus insignis: sinistra a corpore separata est; separationis violentæ indicia in supereminentibus nervis et tendinibus, carni hinc inde coagulatis admirantur. Coxendices ac femora tanta carne repleta sunt, ut humida juxta ac rotunda videantur. Inde genua ac poplites, tibiæ ac suræ, ipsa quoque suffrago et planta pedum cum talis et calcaneis, cum digitis et halluce, a corruptione illæsa sunt. Hinc pellis colorem fulvum imitatur, et tenaciter carni adhæret: sed quod omnem admirationem superat, in pluribus locis sese mollem et tractabilem præbet.

E
Hodiernus sacri corporis status;

27 Hic status corporis prærogativam exhibet eximie castitatis. Nunc ad manus a corpore separatæ explicationem pergo: est ea, ut supra dixi, sinistra, et, ut reliquum corpus, carne et pelle tecta, non tamen distenta per longum, sed pollice dempto (qui separatim ostenditur) ac quatuor digitis a secundo articulo

atque item magnificum altare in quo requiescit.

AUCTORE
J. B. S.

articulo rellexis, thecæ argenteæ inauratæ inclusa, de qua superius dictum est. Nil restat, nisi ut altare ipsum quod S. Marinæ dedicatum est, et in quo sacrum ejus corpus requiescit, ex ipso etiam Domadeno paucis describamus. Machina, inquit, magna est ex Istrio, Pario, Porphyretico, Lacedemonio viridi ac Tiberiaco marmore versicolore erecta, ac speciosis coruscorum et muscosorum lapidum segmentis conspicua, cujus medium occupat S. Marinæ statua major (infantulo ad latus adstante) ex alabastro efformata. Ad utrumque latus aliæ duæ statuæ sanctarum Mariæ Magdalænæ et Catharinæ virginis et martyris ex alabastro; ejusdem magnitudinis cum priori, inferiori tamen loco positæ admirantur, ac earum sculptor Laurentius Breguo laudatur. Ex descripto sacri corporis hodierno statu, plane colligere est, nullas istius S. Marinæ reliquias toto reliquo orbe Catholico reperibiles esse; cum vero plures exstare dicantur, cujus ex sint, quærendum superest.

B § IV. Reliquiæ sub S. Marinæ nomine alibi honoratæ, et Acta.

Marinam aliam, et quidem hanc ipsam,

Hæc disquisitio primum ac potissimum versatur circa sanctæ alicujus Marinæ corpus, quod nescio unde aut a quo tempore Papiam seu Ticinum pervenerit; ubi antiqua traditione sumitur pro corpore ipsiusmet Marinæ, quam hic recolimus, cuique tota eadem historia tribuitur, brevius apud Jacobum Guallam in Papiensi Sanctuario, sed multo fusius in Compendio seu Legendario sanctorum diversorum Papiensium, præcipue illorum quorum corpora in ecclesia monasterii S. Felicis requiescunt. Quod reverenda præsul ejusdem monasterii ob devotionem ac ad utilitatem fidelium, a codicibus jam caducis ex nimia vetustate, jussit extrahi, et imprimi fecit, expensis ipsius monasterii Ordinis sancti Benedicti de observantia, ut devoti ac Sanctorum zelatores pro nostris omnibusque excessibus exorent Deum Patrem, cui est honor in secula seculorum. Amen. Impressum Papiæ per magistrum Bernardinum de Baraldis anno a partu virginæ MDCXXXIII, die vero xv Aprilis. Libri titulus est; Ut Christi milites sua elucide præfulgent gesta, hoc diversorum Sanctorum compendium est impressum, ad laudem æterni Dei et immaculatæ Virginis, sancti Felicis, ac divi Georgii atque aliorum qui inferius patent. Sequuntur legendæ Sanctorum duorum et viginti, quorum agmen ducit S. Syrus inclytus Papiensium patronus.

apud se depositam existimant Papienses:

29 De ipsa Vita, ut in hoc opusculo edita est, loquimur paulo post; hic præcipue observandum, quod jam dicebam, Papienses seu Ticinenses in ea opinione persistere, quod sacrum S. Marinæ corpus apud se depositum sit, ut ex his terminis colligi datur: Si scire cupis lector Sanctorum corpora quæ requiescunt in suprascripto monasterio, signata sunt per alphabetum. In prima autem libelli pagina ad Legendam S. Marinæ signatur littera A, ut minime dubium sit quin dictum S. Felicis monasterium, sacrum ejus

dem Sanctæ corpus se possidere existimet. Gualla vero de ipsa agens lib. v, cap. xvii idem manifestissime ostendit, utpote qui in Sanctuarii sui titulo testetur sese agere de Sanctorum tum Papiæ episcoporum, tum aliorum, quorum corpora ibi quiescunt. En spinosam controversiam de numero earum, a quibus dirimendis quantum abhorream, pridem et aperte professus sum. Eandem unam Sanctam duobus locis depositam non esse, sole meridiano elarius patescit; quo ex loco et quo sæculo sacras exuvias obtinuerint Papienses, ipsorum est demonstrare; at eijuseumque ex fuerint (quid enim vetat synonymam aliquam eo translatam fuisse?) id verosimillimum est, eam dici non posse, de qua hic agimus. Asserit Legenda Papiensis, suam, quam etiam martyrem, latiori opinor acceptione, appellat, obiisse vi Idus Aprilis.

30 Quid quod et aliam S. Marinam nobis offerant Picentini, cujus corpus et ipsi se possidere arbitrantur, de origine, ætate, vita aut gestis penitus ignari: ita ut nos Laureto non ita pridem scriptum est: In Marchia Anconitana et agro civitatis Tolentinæ est abbatia, titulo S. Mariæ de Flastris, Ordinis olim Cisterciensis, nunc PP. Societatis Jesu. In hac abbatia est templum S. Mariæ Clarævallis, de Flastra dictum, et in templo est sacellum divæ Marinæ dicatum, cujus corpus hic servari vetustissima hominum memoria creditur, sed qua parte, quove loco sit, penitus ignoratur. Ara istie S. Mariæ erecta, ac præterea immemorabilis de sacri corporis existentia traditio id saltem videtur evincere, notabiles aliquas Sanctæ reliquias ibi aliquando venerationi expositas, de quibus hodie nihil supersit. Unde allatæ fuerint, quis satis divinaverit? Certe Spoletæ acceptas, credibile non est, tum quia corpus beatæ istius Marinæ, anno primum 1548 translatum, integrum et incorruptum adhuc fuit, atque etiam nunc est; tum quia ipsa Ordinem canonicorum Lateranensium professa, ad Cistercienses, qui abbatiam S. Mariæ de Flastris tunc possidebant, et S. Marinæ sacellum ibi ædificaverunt, nihil utlinebat. Vide quæ de beata ista Marina Spoletana dicta sunt in Actis nostris ad xviii Junii.

nec dissimulandum offerunt Picentini.

E

31 Ut ex Italia egrediamur, primum occurrit solenniscultus qui S. Marinæ exhibetur in ipsa totius Gallix metropoli, ubi et templum ei dicatum fuerunt jam ante annum 1228, quemadmodum docet Breulius in Antiquitatibus suis Parisiensibus a pag. 88. Hiuc credibile est, sua accepisse Sausseyum qui supra tam rotunde testatus est sacris S. Marinæ pignoribus dudum decoratam fuisse Augustam Parisiorum Lutetiam; ejusdem nimirum Sanctæ, quæ sub virili habitu criminis diuturnas pœnas tacita volensque subiit; ut ejus reliquias eo transiisse oporteat, priusquam corpus Constantinopoli Venetias deportatum fuerit, atque adeo Marinam aliam ibi invenire necesse sit, de qua tantumdem certo definire poteris atque de Papiensi et Flastrensi, quibus fortasse et alia accedet in ecclesia collegiata Escoversiensi diocesis Rothomagensis. Sed Parisiensi nos primum expediamus. Vitæ compendium præmittit Breulius, ejus ortum et vitam monasticam in Thracia collocans; ut vir dubites, quin scriptor iste Marinam suam confuderit cum ea quam Venetiis colit, nostramque esse supponimus. Nonnullas explicat ecclesiæ istius Parisiensis prærogativas quæ huc minime pertinent: id nobis certum videtur, Parisienses S. Marinæ, siquæ exstiterunt, reliquias, Venetiis afferri non potuisse.

Reliquias S. Marinæ Parisius honorari certum est.

F

AUCTORE
J. B. S.at ejus aut
unde acceptæ?

32 *Ut jam mittam, corpus integrum Venetiis hodieum superesse, res plane ex ipso Breutio conficitur, qui templum existisse et S. Marinæ dictum fuisse demonstrat ante annum 1228, quo corpus Sanctæ Venetias necdum pervenerat. En instrumentum quod ab ipso refertur pag. 90: Guillelmus Dei gratia Parisiensis episcopus etc. Noverit universitas vestra, quod cum controversia esset inter venerabiles viros decanum et capitulum Parisiensis ecclesiæ, ex una parte, et Anselmum presbyterum sanctæ Marinæ ex altera, super duodecim denariis annui redditus, quos petebat nomine ecclesiæ suæ, pro domo sita juxta ecclesiam suam, quæ fuit defuncti Maspini; tandem amicabile compositio inter dictos decanum et capitulum et dictum presbyterum intercessit, in hunc modum. Quod ipse pro se et ecclesia sua, de assensu et voluntate nostra, quitavit præfatis decano et capitulo penitus dictam querelam; et illi pro bono pacis, assignaverunt ei et successoribus suis 12 denarios singulis annis persolvendos de camera sua infra octavas beati Joannis Baptistæ. In cujus rei testimonium etc. Actum anno Domini MCCXXVII. Ex non dubia instrumenti hujus fide S. Marinam sæculo XIII Parisiis celebrem agnoscimus, ast ei recte aptata Acta nostra, asserere non audemus.*

Item quaeritur
de Tornacensi
his.

33 *Equis vero nobis edisseret quæ sit ea Marina cujus notitiam Papebrochio primum suggestit R. P. Josephus Ignatius a S. Antonio Ordinis Carmelitarum Discalceatorum, epistola data xx Junii 1673 cum instrumentis variis spectantibus ad ejusdem aut synonymæ Sanctæ reliquias quæ uservantur in sacello domus leprosorum dictæ de le Valle in suburbio Tornacensi, qua Insulas itur; ex quorum compendio patebit, sacra, nescio cujus S. Marinæ, notabilia lipsana existare in ecclesia collegiata d'Escouvier, forte d'Escouy, diœcesis Rothomagensis, unde Tornacensis istæ obtentæ sint. Ita præfatur laudatus P. Josephus Ignatius: In capella domus leprosorum, dictæ del Valle, in suburbio urbis Tornacensis, qua Insulas itur, fundatæ a Reverendissimo D. Gerardo ep. Tornacensi, anno Domini MCLIII, pars insignis reliquiarum S. Marinæ virginis asservatur, Marinæ nempe illius, ut pie credunt, quæ sub Marini monachi nomine, stupri accusata, criminis non commissi innocens virgo pœnitentiam egit. Data est illa sacra reliquia dictæ leprosorum capellæ a R. D. Potier eccl. metropol. Parisiensis presbytero, in gratiam sororis, quæ ibidem leprosis deserviebat, et alterius sororis suæ ibidem defunctæ. Dictus autem D. Potier dictam reliquiarum particulam accepit ex eccl. collegiata D. N. Descouvier, in archiepiscopatu Rothomagensi, ut ex infrascriptis instrumentis (ex authenticis a me infra scripto descriptis) patet.*

et hujus Ro-
thomagensi
missis,

34 *Primum instrumentum est R. D. A. de Hincourt promotoris generalis, uti se appellat, archiepiscopi Rothomagensis, quo narrat, de mandato Illustrissimi sui archiepiscopi sese percussisse ad ecclesiam collegiatam S. Mariæ Descouvier, ibique aperiri jussisse thecam in qua servantur reliquie corporis sanctæ Marinæ virginis, atque inde extraxisse partem ossis, duobus digitis longam et latam, quam Rothomagus ad eundem archiepiscopum suum detulerit, jussus deinde eandem ipsam partem dirigere ad R. D. Potier canonicum ecclesiæ S. Mariæ Parisiensis, ut traderetur eccle-*

sia S. Marinæ ibidem, id quod se præstitisse testatur vi Aprilis 1653, quamquam ex ejus epistola constet, rem aliquamdiu dilatan, donec tandem Parisios destinata fuerit 1 Decembris ejusdem anni 1653. Sequitur deinde testimonium ipsius Rothomagensis Archiepiscopi Francisci, de prædictis reliquiis, eodem die vi Aprilis 1653 datum, atque ab ipso subscriptum. Tum epistola illa præfati D. de Hincourt qua easdem reliquias transmittit ad dictum D. canonicum Potier. Demum approbatio Illustrissimi episcopi Tornacensis, quam totam hic subjicio.

35 *Franciscus Villani a Gandavo, Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopus Tornacensis, omnibus has visuris notum facimus et attestamus, quod nos oblatas nobis per D. ac M. N. Potier, ecclesiæ Metropolitanæ Parisiensis magnum Vicarium presbyterum, SANCTÆ MARINÆ VIRGINIS reliquias, et testimonia authentica illustrissimi ac reverendissimi domini archiepiscopi Rothomagensis; nec non promotoris generalis et canonici in eodem archiepiscopatu Rothomagensi his juncta, de eisdem fidem facientia, diligenter inspeximus et examinavimus: et quia nobis sufficienter constitit de veritate earumdem; hinc est quod nos has reliquias supradictas, sigilli nostri appensione ex filo serico rubci coloris dependentis, muniri mandaverimus, ac pro veris reliquiis recognoverimus, et approbaverimus, pro ut per præsentis recognoscimus et approbamus, concedentes et decernentes quatinus publice in capella de le Valle, dictæ diœcesis populo venerandæ et debito afficiendæ honore proponi possint. In quorum fidem his subscripsimus ac sigilli nostri impressione fecimus communiri. Datum Tornaci in palatio nostro episcopali anno Domini MDCLXV. Franciscus episcopus Tornacensis.*

atque ab Epi-
scopo approba-
tis.

36 *Atque hic sistendum erit, ubi verbo indicavero, Rayssium in Hierogazophylacio Belgico, agentem de thesauro sacro Aquicinetino, notare pag. 58, exhiberi istic caput gloriosæ Marinæ virginis: Gelenium vero in suis admirandis sacris Coloniensibus, inter plures reginas, S. Ursulæ socias, etiam Marinam aliquam reperisse, quæ fuerit regina de Mauritania, cujus sacra vertex, eum aliarum septem capitibus reconditus sit in ecclesia Corporis Christi Canonicorum regularium. Ast hæc Marina cas secum adfert distinctionis notas, ut de ea pluribus disputandum non sit. De ceteris quid sentiam, si me roges; quamquam synonymas Marinas plures existare potuisse haud equidem diffitæ, ne tamen absque solida et gravi causa multiplicentur, haud verborum tantisper suspicari, Marinas Papiensem atque Flastrensem ad Venetæ imitationem nomen accepisse, corporea vero seu reliquias facile Roma advectas, quemadmodum et alia istæ Rothomagenses, seu potius Escovierenses acceptæ fuerint, unde suas obtinuerit S. Mariæ Parisiensis ecclesia, cognita, opinor, ex celebrioris nominis fama, quam Crucesignati ex Oriente attulerint. De capite Aquicineti deposito idea sentiendum existimabo, donec certiora monumenta proferantur. De Marina Sicula conjecturam quoque quam potero verosimilem infra subjiciam. Superest Legenda, de qua paucula notasse sufficiat.*

Quid de his om-
nibus censeri
possit?

37 *Exstat ipsa inter Vitas Patrum a nostro Rosweydo vulgatas a pag. 393, quam ex ipso habet posthuma Surii editio anni 1618, quamque Ma-*

Acta dantur si-
cut a Rosweydo
edita sunt.

jores

AUCTORE
J. B. S.

jores nostri cum tam variis exemplaribus Mss. contulerunt, ut si lectiones variantes hic velim colligere, vix periodum unam inventurus sim, in qua plures non occurrant, ex vero tales, quæ nec rei substantiam mutant, nec aliunde observari mereantur. Neque tantam mutationem induxit Metaphrastes, ut de cetero non conveniat vetustior anonymi scriptio cum ejus phrasi paulo longiori. Mugis displicet Papiensis editio, de qua supra egimus, quod ceteris minus accurata, pandochium verterit in nomen proprium Pandotii et Pandocis, cujus filiam corrupisse Marina accusata est, similiaque alia misceat, commiseratione potius quam crisi digna. Ne igitur in hisce atque id genus multis, apud Jacobum Januensem aliosque conferendis, inutilem ponamus operam, satius visum est, ipsam Rosweydi sinceram editionem hic describere, satis de se miram, ut aliis adminiculis, dicam an ambagibus involvenda-intricandaque non sit.

ACTA

B

Auctore incerto.

Ex Vitis Patrum a Rosweydo editis pag. 393.

Pater sollicitus
de salute filie
Marina.

Erat quidam secularis habens unicam filiam parvulam. Ipse converti cupiens, commendavit eam cuidam parenti suo, et abiit ad monasterium, quod longe erat de civitate milliaria triginta duo. Et ingressus perficiebat omne opus quod erat monasterii, ita ut abbas ejus amplius eum quam ceteros, qui in monasterio erant, diligeret, eo quod fidelis esset et obediens. Contigit autem post aliquod tempus, ut recordaretur charitatis filia suæ, et cœpit contristari atque affligi intra se. Et cum per multos dies hoc faceret, vidit eum abbas ejus tribulantem, et dixit ei: Quid habes frater, quod sic tristis ambulas? Dic mihi, et Deus qui consolatur omnes, dabit tibi auxilium.

C
ut in monasterium virorum recipiatur, habitum ejus mutat, et Marinum vocat.

2 Tunc ille procidens cum lacrymis ad pedes ejus, dixit: Habco unum filium in civitate quem reliqui parvulum, et recordatus, affligor propter eum. Et noluit indicare ei quod puella esset. Abbas vero ejus ignorans quod esset, et nolens eum amittere, quia necessarius erat monasterio, dicit ei: Si diligis eum, vade, et adduc eum huc, et sit tecum. Et abiens adduxit eam, dicebaturque Marina. Et mutavit ei nomen, et vocavit eam Marinum. Et dedit eam ad discendas litteras intra monasterium, et erat cum ea: nullusque agnovit de fratribus quod puella esset, sed vocabant eam omnes Marinum. Et dum esset annorum quatuordecim, cœpit eam docere pater suus viam Domini, et dicebat ei; Vide, filia, ut nullus cognoscat mysterium tuum usque in finem tuum, et sollicita sis ab insidiis diaboli, ne seducaris ab eo, et istud sanctum monasterium videatur per nos solvi, ut in conspectu Christi cum sanctis angelis ejus coronam, et non cum impiis æternam damnationem accipiamus. Et alia multa docebat eam per singulos dies de regno Dei.

3 Dum autem facta esset annorum decem et septem, defunctus est pater ejus. Remansit vero hæc sola in cella patris sui, et ipsa observavit se in omnibus doctrinis patris sui, et erat obediens omnibus in monasterio, ita ut ab abbate suo, et ab omnibus diligeretur. Habebat autem monasterium par boum et carrum, quia vicinum habebat mare, ubi erat emporium ad millia tria; et ibant monachi, et afferebant quæ necessaria erant monasterio. Una vero die dicit abbas ejus: Frater Marine, quare et tu non vadis cum fratribus et adjuvas eos? Quæ respondit: Jussisti pater. Erat autem in ipso emporio pandochium a. Cœpit ergo frater Marinus frequenter pergere cum carro, et si faciebat tarde ad revertendum, manebat in ipso pandochio cum ceteris monachis.

Pater Marina
moritur.

4 Contigit autem per insidias inimici, ut pandox ille haberet filiam virginem. Ad quam ingressus miles aliquis, concubuit cum ea, et concepit puella de illo milite. Et dum cognitum fuisset a parentibus ejus, cœperunt affligere puellam, dicentes: Dic nobis de quo concepisti? Respondit eis: De illo monacho, qui dicitur frater Marinus, qui hic frequenter cum carro mansit, ipse me oppressit, et concepi. Statim autem perrexerunt parentes ejus ad monasterium, et dicit abbati: Ecce, domine abba, quid fecit monachus tuus Marinus? Quo modo decepit filiam nostram. Dicit eis abbas: Sinite, videamus si manifesta sunt quæ dicitis. Et veniente eo, dicit ei abbas ejus: Frater Marine, tu hoc scelus operatus es in filia eorum? Stans diutius cogitavit intra se, ingemiscens dixit: Peccavi pater, pœnitentiam ago huic peccato, ora pro me.

Marinus fornicationis accusatur.

E

5 Ad iracundiam autem commotus abbas, jussit eam contundi et affligi. Et ait: In veritate dico, quia tu qui hoc malum operatus es, non manebis in hoc monasterio. Et jactavit eam foras. Ipsa vero numquam ulli confessa est mysterium suum, sed abiens jactavit se ante fores monasterii, et jacebat super terram in pœnitentia, affligens se tamquam ipsa peccasset, et ab ingredientibus fratribus postulabat, ut vel una buccella panis ei daretur. Hoc faciens per tres annos, non recessit de monasterio. Pandochis vero filia peperit filium masculum, et ablactavit. et adduxit eum mater puellæ secum, et jactavit eum ibi ante monasterium, et dicit ei: Ecce frater Marine, quomodo nosti nutrica filium tuum. Et reliquit eum ibi, et abiit. Sancta virgo suscipiens, tamquam proprium filium, de ipsa buccella panis, quam accipiebat ab introeuntibus in monasterium, nutricabat filium alienum. Factum est hoc per alios duos annos.

Peccatum quod non admisit, agnoscit quasi a se admissum. Ejicitur ex monasterio, et ad portam pœnitet.

6 Postmodum autem videntes fratres, misericordia compuncti, ingressi ad abbatem rogare cœperunt ut eum reciperet in monasterium, dicentes: Abba, indulge et suscipe fratrem Marinum. Ecce quinque anni sunt, quod in pœnitentia ante jannam monasterii jacet, et non recessit umquam hinc. Suscipe eum in pœnitentiam, sicut Dominus noster Jesus Christus præcepit. Vix autem cœgerunt eum, et jussit eum ingredi, et vocavit eum ad se, et ait: Pater tuus fuit vir sanctus, quod tu nosti, et parvulum intro-

I

Admittitur rursus in monasterio. Vilissima obit ministerio.

duxit

A duxit te in hoc sanctum monasterium, et non est operatus quidquam mali, quod tu cogitasti, et fecisti: nec aliquis in hoc sancto monasterio. Nunc autem ingressus es cum filio tuo, quem de adulterio habes, unde oportet te poenitere. Grave enim peccatum fecisti. Et hoc tibi jubeo, ut omnes munditias monasterii tu solus quotidie facias, et aquam ad necessaria purganda portes, et calcetarium *b* omnibus per singulos dies tu perficias omnibusque servias: in hoc enim habebis meam gratiam. Sancta vero libenti animo suscipiens, omne opus quod ei jussum fuerat, perficiebat.

Moritur Marina, et sexus cognoscitur. Affligit se abbas quod Marinam afflisset.

7 Contigit autem eam intra paucos dies dormire in Domino. Euntes vero fratres, nuntiaverunt abbati dicentes: Frater Marinus defunctus est. Dicit eis abbas: Videte, fratres, quale peccatum fuit, ut nec meruerit poenitentiam. Sed tamen ite lavate eum, et sepelite longe a monasterio: et euntes dum lavant eum, cognoverunt eum quia femina esset. Et coeperunt omnes emittere voces et tundentes se elamabant, quia talis conversatio et patientia sancta inventa est in ea, cujus mysterium nullus agnovit, et sic ab eis afflicta fuisset. Et venientes cum lacrymis dicunt abbati: Abba, veni et vide fratrem Marinum. Dicit eis: Quid est hoc? Fratres dicunt iterum: Veni et vide mirabilia Dei, et vide quid de te agas. Ille teritus perrexit, et venit ad corpus. Et levans pallium, unde coopertum erat, vidit quia mulier esset: et mox cecidit, et caput suum percutiebat in terram, et vociferabatur dicens: Conjuro te per Jesum Christum Dominum, ne me eodem ante conspectum Dei eo quod afflixerim te, quia ignorans feci. Tu, domina, non dixisti mysterium tuum, et ego non cognovi in veritate sanctam conversationem tuam. Et jussit sanctum corpus ejus intra monasterium in oratorio reponi.

Formicaria a daemone arrepta, apud corpus Marine liberatur. Miraculis sanctitatis ejus comprobatur.

8 Eadem vero die puella illa arrepta a daemone, venit ad monasterium, et confitebatur crimen quod admiserat, et de quo concepisset. Et in septima die repausationis ejus in Domino, ibi intra oratorium liberata est a daemone. Audientes autem qui erant in ipso emporio, et vicina monasteria, mirabilia quae facta fuerant, accipientes cruces et cereos, cum hymnis et eanticis et psalmis, benedicentes Deum, venerunt in eodem monasterio, et oratorium ingressi, ubi corpus ejus requiescebat, benedixerunt Deum. Ubi usque modo Christus orationibus sanctae Virginis multa facit mirabilia, ad laudem nominis sui. Qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

^a Observat Rosweydrus in editione Colonicensi legi Pandocium, id est taberna. In veteri autem, simili fortasse Papiensi, haberi, homo manens, nomine Pandox. Rectum est. Pandochium $\pi\alpha\upsilon\delta\omicron\chi\epsilon\iota\omicron\nu$ taberna: sic Pandox tabernarius.

^b Sic legi ait Rosweydrus in editione Colonicensi; alibi calcarium: idque intelligi putat de ministerio aliorum calcneos purgandi. In Ms. est, inquit, Caldarium vel Caliclarium. An igitur

intelligendum ministerium caldam praeparandi? Vel fratrum caliculos eluendi?

EA VITIS PATRUM.

APPENDIX I.

De Reparata seu Margarita, Pelagius dicta.

Binas hic appendices subtexo ob argumenti similitudinem, de duabus Virginibus, simulato etiam sexu, monachalem habitum indutis, de quarum cultu cum certi nihil habeam, non putavi aptiorem eis locum concedi posse, quam si S. Marinae nostrae subjungerentur. Prioris Vitam tradit Petrus in Catalogo lib. IX, cap. xxxvii sub nomine Margaritae, diverso tantillum stylo ab alia quam ex codice xxii Reginae Succiae describi curavit Henschenius, ubi in principio Reparata dicitur, ast sub finem testatur ipsa se Margaritam in saeculo appellatam fuisse. Quis historiae auctor, quae ipsa, qualis, cujus fuerit, ubi et quando floruerit, ex Ms. nostro educi nequit: apud Equilinum indicatur Aegyptus, verum cetera aequae obscura sunt. Describitur virgo pulchra, dives et nobilis, quae adolescenti nobili in conjugium tradita, dum cuncta simul nobilitas ante thalamum jam paratum festa nuptiarum gaudia celebrarent, ipsa, Deo inspirante, consideravit damnum virginitatis, et media nocte, tonsis criminibus, in habitu virili clam fugit . . . ad quoddam monasterium, et Pelagium se appellans . . . tam modeste et tam sancte se habuit, quod defuneto sanctimonialium provisore, licet invitus, monasterio virginum praelatus est. Cum vero ostiaria in adulterium lapsa esset, solus Pelagius, utpote praepositus et familiaris eorum, sine judicio et examinatione, ab omnibus condemnatus et expulsus est.

Haec sponsam fugiens, monachum induta.

E

2 Reclusus autem in quodam rupis speleo, deputatum habuit severissimum monachorum, panem hordeaceum et aquam tenuissime ministrantem. Quamdiu gravissima ista poenitentia tenuerit, non exprimitur, sed cum patientissime tulit, se per exempla Sanctorum confortans. Elapso autem tempore, finem suum adesse cognoscens, abbati et monachis per litteras omnia revelavit; et post mortem ad sanctimonialis relatus Pelagius, a feminis femina et virgo intacta cognoscitur, et cunctis poenitentiam agentibus, in monasterio virginum honorifice sepelitur. Haec omnia si debita fide nitantur, et non ab aliquo ex S. Marinae Vita mutuata, et in aliam formam transposita sunt, alterum stupendi roboris in Virgine exemplum porrigunt, Mariniano haud multum inferius; ast ego Reparatam istam seu Margaritam, Pelagium dictum, nec in Fastis Graecis, nec in Latinis usquam inter Sanctos signatam invenio, ut firme suspicari cogar, quod verbo alicubi notavit Papebrochius, eam cum S. Marina confundendam, nisi quis malit eam transcribere caenobio Canobim montis Libani, ubi usque hodie locus ostendi dicitur, ubi duram poenitentiam egerit. Doccat nos qui alia monumenta invenerit, ex quibus constet, Sanctis vere adscribendam: quae et a Siculis postulamur, ut eorum Marina Scaniensis, tanquam ab aliis diversa, in eadem classe reconsecratur.

parem calumniam passus est, ut de identitate ferme dubites.

F

AUCTORE
J. B. S.

APPENDIX ALTERA.

De Marina Scaniensi in Sicilia.

Marina Sicilia non magis placet:

Hæc ultima Marina est, quam quidem non verim, sed de cujus cultu æque atque de Reparata seu Margaritæ dubitare cogor, quod omnibus ecclesiasticis tabulis, tum antiquis tum recentioribus incognita fuerit, antequam Siculo Martyrologio eam ad hunc diem inseruit noster Octavius Cajetanus supra laudatus, Vitam bene longam producens, quam Græce scriptam se habuisse memorat ex Mss. membranæ monasterii S. Salvatoris prope Messanam, ex Ordine S. Basilii. Non placet fons unde Acta prodire, cæ quo legere memini, Acta Sanctorum non satis sinecra emunisse; certe ea quæ Cajetanus refert, ex aliis facile decerpta fuerint, notavitque jam pridem Ferrarius, Marinam illam qualemcumque, aut cum ea, quam supra illustravimus, confundendam, aut nullam esse. Proprium Marinæ isti apud Siculos (siquidem ibi vere colatur) natalem non esse, satis probat mutuata e Romano Martyrologio hodierna festivitas, cum obitus diem plane ignoraverit quisquis Vitam istam seu potius panegyricam orationem concinnavit. Marinæ istius atas sæculo XI inæra, totque adeo sæculis, usque ad Cajetannum incognita, non magnum adfert auctoritatis momentum: ut ut fatear ipsum de Sanctis Siculis immortaliter meritum, necdum inducor ut Sanctos novos ex ejus solius fide admittam.

neque rem magis proprie commemorat

2 Græcam orationem satis ornate in epitomen contraxit noster Franciscus Carrera, in Pantheo Siculo Genus edito 1679, de sermonis nitore magis quam de firmanda Actorum fide sollicitus, ut ex ejus verbis facile est colligere. Sic habet hoc die: Charitum penicillo depictum hæc puella vultum sortita, pudicitiae ac sanctitatis reddidit simulacrum. Nam honestissima stirpe sata pieque enutrita, consentaneos Christi sponsæ ritus ac mores induit; coque exarsit in divinum conjugem amoris incendio, ut Hierosolymitanae peregrinationis obeundæ laborem, delicias suas, a puerita suspiraverit. Quo

potuit pio dolo mortales nuptias effugit. Somnio nuptialibus tedis inauspicato, parentem primo suum, simulata deinde insania perterrefecit, ne filiae connubium animo agitaret. Ultro admissa Marinæ fatuitas in ejusdem commendationem cessit; camque laudavit distortum os cujusdam puellæ, ob inflictam a malo genio talam, cum a Marina incolomitatem accepit. E detonsis interea crinibus textura cælesti sponso laqueos, in quodam secessu delituit. Nec irrita precum venatio fuit. Quæ virtutum omnium monilia petiit, impetravit. Nobilem hunc animi ornatum vis medica, divinitus parata, detexit, qua e corporibus alienis morbos statim omnes arceret: sed ut inanis gloriæ saluberrimum ipsa sibi faceret amuletum, in Palæstinam navigavit, viri ornatum ac Marini nomen induta.

3 In pelagus a nautis, vim auri ingentem penes illam esse ratis, projecta fuisset, ni primo aggressum nautam facinus invasisset tartareus carnifex, quem protinus Diva ad orcum relegavit. Syriæ Tripolim ubi perventum, a sanctissimo episcopo, rerum omnium, quæ Marinæ contingere debuerant, cæciliis monentibus præsaço, comiter accipitur, ac valere tandem jussa, Christi tumulum ac Jordanem invisit. Triennium deinde in cœnobio quodam, demissis quibuscumque addicta ministeriis vixit. Post reditum in patriam, ad idem asceterium advolvit, ibique quinquennium morata, iterum ad natale solum, divinitus mente monita se recepit. Hic tot peregrinationibus pie peractis fessa, cælum ipsum suspiriis fatigavit, ut in nuptiarum cælestium amplexu quiesceret. At nec in cælo quietem habere visa; ad patriam tertio remigravit, sibi que sacellum ibidem construi jussit. Quin tumulo adfuit suo, morbis iterum cladem illatura. Salutarem iis medellam lili sui succo, si nescis, elaboravit. Ego in hisce, ut semel dicam, primum præcipuumque desidero: de vero stabilique cultu Marinæ isti exhibito, prius me doceant Siculi, quam ipsam inter Sanctos collocari postulent. Satis fecisse hic videor, quod de ipsa hoc loco meminim. Si ejus rei argumenta suppeditentur, cum de certo ejus obitus die non constet, poterunt Acta quolibet alio illustrari.

DE SANCTO FREDEGANDO ABBATE

TURNINI PROPE ANTVERPIAM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Locus habitationis Sancti et cultus.

FORTE SÆC. VIII.
S. Fredegandus colitur Turnini,

Turninum, quod ante Normannorum irruptionem munitum et non ignobile oppidum fuisse creditur, nunc pagus vernacule dictus Deuren vel Deurne, mediam circiter leucam Belgicum Antverpia distans annua festivitate etiamnum hodie S. Fredegandum tamquam apostolum suum et patronum sollemniter veneratur: nam apud hujus loci incolas, variosque scriptores Belgas constans traditio est, S. Fredegandum Turnini religiosam vitam duxisse in monasterio Quereolodorense, ejus quidem

meminit Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. xx, num. 72 ad annum Christi 726, sed locum hoc tempore ignotum esse existimat. Quidquid sit, ex codice Donationum piarum apud Mirærum cap. vi constat, quod anno 725 vel 726 Rohingus et conjur ejus Bebelina tradiderint S. Willibrordo episcopo ecclesiam, quæ constructa est infra castrum Antwerpis super fluvium Schalde, quam Dominus Amandus Pontifex in honore SS. Petri et Pauli apostolorum principum vel ceterorum Sanctorum construxit, et

A et dederint pro ipsa ecclesia . . . venerabili viro Firmino abbati de monasterio Quercolodora locellum . . . nuncupatum Tumme in concambio. Miræus in Notationibus ad hoc diploma suspicatur, per locum Tumme intelligendum esse Turne aut Deurne; quod non est adeo absolum, cum idem Rohingus S. Willibrordo concesserit etiam alias terras Turnino vicinas, ut videre licet in eodem codice cap. VII et VIII. Saltem ex eo patet, ecclesiam SS. Petri et Pauli, nunc dictam S. Walburgis, in burgo seu castro Antverpiensi a S. Amando constructam, olim pertinuisse ad monachos Quercolodorenses, et Rohingum facta commutatione eam S. Willibrordo acquisivisse.

ubi dicitur fuisse abbas Monasterii Quercolodorensis.

B 2 Hensehenius noster in erudito suo Commentario prævio ad Vitam S. Amandi die VI Februarii num. 24 de eodem donatione agit, et numero sequenti quædam ad rem nostram facientia discutit, quæ ob illius mensis raritatem huc transcribere placuit: Quod supra, inquit, in donatione Rohingi Querquclodora appellatur Firmini abbatis monasterium, Durini fuisse videtur sive Turnini, qui pagus est vulgo Deurne, Antverpia una leuca distans. Et vero suspicari licet, illud ipsum monasterium a S. Amando constructum ad firmamentum recens plantatæ istic fidei ac propagationem. Quercolodora autem seu Kerckelodora dictum quasi Kercke-loo-dor, ab aqua (quæ dor aut dur vel deur veteri Belgica lingua dicebatur) fluente juxta silvam seu loo, apud quam silvam templum erat Kercke, *κρηταιόν*. Aqua autem illa est Secnda amnis, qui Durinum pagum alluit. Qui huic monasterio primus creditur præfuisse S. Fredegandus, Durinensium hactenus patronus, colitur xvii Julii, cui forsitan memoratus supra Firminus successit. Magna huic Quercolodora conjunctio fuit, et quædam bonorum communicatio cum altero monasterio, a S. Amando ad Sabim fluvium, ut dicemus infra, exstructo: quo translatum est corpus S. Fredegandi, cum Nordmanni omnia circa Antverpiam vastarent. Deinde num. 62, eandem reliquiarum translationem memorat, de qua nobis postea disputandum erit.

quod a Normannis destructum est,

C 3 Joannes Baptista Gramayus in Antiquitatibus Antverpiensibus lib. IV, cap. IV de eodem loco hæc habet: Inter vicos terræ Ryensis antiquitatis merito primas tenet Turninum a turribus (ne quis Turnum aut Troianum aliquem somniet) dictum. Urbs olim et quidem ante Antverpiam Fredegandi episcopi prædicatione, miraculis tumuloque ornata, cujus corpus, ingruente Normannorum tyrannide, in Monasterium ad Sabim translatum, ibidem requiescit in Canoniarum nobilium collegio. Urbs autem, tradente codice Vitæ et translationis S. Gumhari, ob iniquitatem habitantium merita vindictam Dei, absente Apostoli sui corpore, viribus destituta, Normannis per Scindam flumen in Bratuspantium irruentibus, in prædam cessit funditus eversa. Ab hac clade respirantibus vicinis, Turninum etiam revixit castro instructum, et abbatia Benedictina, a Ducibus Lotharingiæ fundata, sed anno MLXIII Eynhamum translata. Observo hic a Gramayo nonnulla venditari, quæ non usque adeo certa sunt. Imprimis mera conjectura est, Turninam a turribus nomen accepisse. Deinde nullo antiquorum scriptorum testimonio fultus S. Fredegandus appellat episcopus Julii Tomus IV.

pum. Præterea Brabantiam erronee post alios nominat Bratuspantium, uti ex Hadriano Valesio aliisque ostensum est in Corollario ad Acta S. Rumoldi cap. I. Denique ignoramus, quale fuerit illud castrum, quod Gramayus post Normannicam vastationem ædificatum esse narrat, cum jam nullum illius supersit vestigium, nullumque in toto pago appareat ædificium, quod structura sua tantam antiquitatem indicet.

4 Miræus in Notationibus diplomatibus supra citati ad nomen Tumme observat sequentia. Forte Turne vel Deurne, olim Turninum Latine, vicus prope Antverpiam ad Scheinam rivulum, ubi olim cœnobium fuit, in quo S. Fredegandus aliquando monachum egit. Ejus sacra ossa Audomaropoli anno MDCX Antverpiam allata, in cathedrali templo ibidem adservantur. Normannis porro in Belgicam irruentibus, monachi Turnino relicto, Einhamum prope Aldenardum migrasse putantur, ubi etiamnum Benedictina est abbatia. Baro le Roy in Notitia Marchionatus S. R. I. lib. II, cap. I merito negat, monachos tunc temporis Turnino Einhamum migrasse. Huic opinioni, inquit, quoad translationem dicti cœnobii obstat temporum ratio: nam irruptio Normannorum contigit anno octingentesimo trigesimo quinto, vel secundum Sigiberti chronicon biennio serius; Benedictinorum vero cœnobium Eynhamense constructum esse constat a Balduino Insulano Flandriæ Comite anno MLXIII. Ergo ducentis viginti octo annis post destructionem Turnini. An autem post monasterium Quercolodorensia Normannis destructum, nova abbatia Benedictina a Ducibus Lotharingiæ ibidem fundata fuerit, ac postea Einhamum transierit, ut asserit Gramayus, certo affirmare non ausim, cum id solidis testimoniis hactenus confirmatum non invenerim. Certum tamen est, quod monachi Einhamenses aliquando jura et prædia in Turnino vicinisque pagis possederint, quæ anno 1308 Antverpiensibus Ordinis Præmonstratensis canonicis transcripserunt, uti patet ex diplomate, quod eruditissimus Baro le Roy in opere jam citato lib. II, cap. I circa finem exhibet.

AUCTOR:
G. G.

monachis alio
migrantibus.

5 Atque hæc quidem de Turnino et S. Fredegando ejusdem loci incolæ scribunt recentiores. Antiquissimus autem, qui de utroque expressis verbis meminuit, est quidam Frater Theobaldus, qui post sæculum XI aut forte XII Vitam, translationem, et quædam miracula S. Gumhari tum prosa tum carmine videtur conscripsisse. Is itaque in Actis Mss. cap. XVI hæc habet: Quodam tempore cum excrevissent peccata hominum et superno judicio correptionis flagella meruissent a Deo, educta est a sedibus suis gens Northmannica, gens ferocissima, quæ navigio in Rhenensem provinciam adducta circumquaque omnia depopulati sunt. Hautverpiam incenderunt, Walchram vastarunt; adeo alii dispersi, ut nullus esset locus, ubi cessaret luctus. Per fluvium igitur, qui dicitur Schinda, ad villam Turninum devenerunt, ubi erat monasterium sancti Fredegandi confessoris. Sed Deus propter iniquitatem inhabitantium exosus locum, reliquias ipsius jussit alio transportari, ut nullum esset obstaculum contra desolationem. Quibus sublatis, velut muro et turribus civitatis destructis, irruit gens inimica, et incendio pereunt cuncta ædificia, ipsumque monasterium consumpsit, homines partim trucidavit, partim captivos abduxit;

cum reliquiæ
Sancti prius
translatæ fuisse
sent.

F

AUCTORE
G. C.

abduxit; neque domus superfuit, neque habitator evasit, nihil nisi solitudo remansit. Eadem quantum ad substantiam in Vita metrica leguntur. Ex hactenus dictis satis liquet, quantopere in assignando Turnini situ aberraverit Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, dum hoc die de S. Fredegando agens in notis suis hunc pagum in comitatu Namurensi collocat, putatque nunc Moustier appellari. Manifesta est hujus erroris origo. Confudit nempe Ferrarius utrumque locum, quia ignorabat, reliquias S. Fredegandi Turnino translatas fuisse in monasterium jam vulgo dictum Moustier, quod ad Sabim fluvium a S. Amando erectum Numurco duobus milliaribus distat. At hæc de sanctitatis palæstra fortasse plus quam satis. Nunc Sancti nostri cultum stabilimus.

Memoria ejus
exstat in Florario
nostro Ms.,
Auctoris Usuardini,

6 Quamvis dubitandum non sit, quin S. Fredegandus jam a multis sæculis publicam apud Belgas venerationem habuerit, tamen apud Martyrologos prima illius memoria occurrit in Florario nostro Ms., quod medio sæculo xv scriptum annum ejus commemorationem hac die ita celebrat:

Apud Turinum villam Brabantiae, natale beati Fredegandi confessoris, ejus ossa cum illic in monasterio suo aliquandiu requievisent, et tandem jussu divino aliunde translata fuissent, locus ille, qui prius invisibilis

* forte invincibilis

et pene inaccessibilis erat, mox ab hostibus depopulatus et desolatus [est]. Usuardus a Greveno auctus ponit eodem die hæc pauca verba: Fredegandi episcopi et confessoris. Molanus autem in Additionibus Usuardinis, anno 1568 Lovanii editis, eum sic memorat: Ipso die S. Fredegandi confessoris. Deinde minori charactero hæc adduntur; qui cum sancto Furseo venit ex Hibernia, et quiescit in monasterio Dominarum super Sambriam fluvium, non longe a Namurco. Sed in editione anni 1573 et 1583, postremis hisce omissis, tantum legitur: In monasterio Argenton, ipso die sancti Fredegandi confessoris. Non satis intelligo, quid sibi velit illud monasterium Argentonense, quod in ditione Namurensi situm jam incolunt moniales Ordinis Cisterciensis: antiqua enim traditio est, S. Fredegandum Turnini obiisse, et sacra ejus ossa ad aliud comitatus Namurensis monasterium, supra memoratum, translata fuisse. Si forte per hoc significetur, aliquam reliquiarum partem in Argentonensi cœnobio conservari, non dissentio: nam ob hanc causam, sed magis dilucide explicatam, Saussayus eundem Sanctum Audomaropoli memorat in suo Martyrologio Gallicano his verbis: Audomaropoli, veneratio reliquiarum sancti Fredegandi confessoris, unius ex sociis S. Foillani, apostolicæ prædicationis gloria illustris.

atque Martyrologus.

7 Hisce posterioribus Molani editionibus consentiunt, ac S. Fredegandum in cœnobio Argentonensi annuntiant Wionus, Menardus aliique hagiologi Benedictini, excepto Dorganio, qui in Calendario Sanctorum Ordinis sui illum sic simpliciter refert: S. Fredegandi confessoris. Buccelinus more suo cum prolixo cronat elogio, ejus hic initium transcribo: In monasterio Argentonensi, sancti Fredegandi monachi et confessoris. Fredegandus sive Fredegandus monachus Hibernus sanctorum Foillani, Fursei et Ultani peregrinationis et apostolici laboris socius, verbo et exemplo finitimis Antverpiæ populis mirifice præluxit, et constructo Turnini cœnobio, illic vitæ dies reliquos sancto fine conclusit. Tunc de destructione Tur-

nini sequuntur ea, quæ ex aliis auctoribus supra dedimus. Molanus tamen in Natalibus Sanctorum Belgii cum prima sua Usuardi editione fere convenit, et de monasterio Argentonensi nullum verbum faciens, alia cultus loca discrete exprimit hoc modo: Turnini, natalis sancti Fredegandi presbyteri et confessoris, cujus corpus requiescit in ecclesia collegiata Monasteriensi. Est autem de illis beatis prædicatoribus, qui ex Hibernia in Galliam venerunt cum sancto Foillano et aliis apostolicis viris. Locus vero, in quo eum quiescere jam memoratum est, est monasterium super Sambriam a beato Amando in honorem S. Petri constructum, duobus milliaribus a Namurco; ubi antiquitus fuisse congregationem monastice viventem ipsum nomen indicat; sed nunc vocantur Dominae et Canonicae. Est etiam celebris sancti Viri memoria in Deurne apud Antverpiam: ibi enim quievit, cum is locus civitas esset, ferturque muris ciucta fuisse, cum iis adhuc Antverpia careret. Tunc ruinas a Normannis Turnino illatas narrat ex Actis S. Gummari, quorum verba ad rem nostram spectantia superius exhibuimus. Alios Martyrologos Molanus secutos hic enumerare supervacaneum arbitror.

8 Jam plus quam a duobus sæculis S. Fredegandimemoria in Officiis ecclesiasticis celebrata fuisse, plane liquet ex Missali Leodiensi, quod anno 1509 Parisiis impressum facit hac die commemorationem Fredegandi (ita etiam, teste Molano, incisum est nomen ipsius feretro Monasteriensi) et Alexii confessorum, et præscribit hanc collectam utrique Sancto communem: Deus qui nos sanctorum tuorum Fredegandi et Alexii confessionibus gloriosus circumdas et protegis, da nobis et eorum imitatione proficere et intercessione gaudere. Per Dominum nostrum etc. In Officiis propriis ecclesie Leodiensis anno 1623 excusis, die xvii Julii recitantur Horæ canonicae de S. Alexio cum commemoratione S. Fredegandi presbyteri in Laudibus tantum. Est autem commemoratio communis confessoris non pontificis. Ex his satis patet, quod Leodienses non crediderint, S. Fredegandum fuisse episcopum, quamvis Grevenus et Gramayus eum hoc titulo condecorarint. Neque illius episcopatum agnoverunt Officia propria diocesis Namurensis, anno 1619 impressa, quæ hac die in Rubricis ita præscribunt: Sanctorum Alexii et Fredegandi confessorum. Omnia dicuntur de communi confessorum non pontificum, præter ea, quæ hic habentur propria. Tunc sequitur eadem collecta, quam ex Missali Leodiensi jam dedi. Deinde subjungitur tertia Lectio propria, quæ fere verbis jam num. 5 relatis et mox iterum referendis vastationem Turnini describit. Sanctus Fredegandus Antverpiæ in ecclesia B. Mariæ habuit olim sacellum nomini tuo consecratum (jam communiter S. Ursulae vocatur) ut patet ex Brevis Pontificis ibidem conservato, quo conceduntur indulgentiæ plenariæ ad viginti annos valituræ universis Christi fidelibus... qui... capellam S. Fredegandi die natali ejusdem Sancti, xvii Julii... singulis annis devote visitaverint. Sed dubito, an festum illius Sancti unquam ibi Officio ecclesiastico celebratum fuerit, eum Breviarium anno 1496 impressum ad usum istius ecclesie nullam de eo faciat mentionem. Nescio, utrum forte sæculo sequenti, quo ab Antverpiensibus inter patronos contra pestem electus fuit, in Breviario aliquis

In Breviario
Leodiensi et Namurroensi fit de illo commemoratio.

F

A aliquis cultus peculiaris accesserit. Saltem hodie in propriis istius dioceseos Officiis nulla de illo fit commemoratio.

B 9 Turnini ritu duplici celebratur illius Officium, et in secundo Nocturno recitantur Lectiones sequentes : LECTIO IV. Cum propalata Sanctorum via, sol justitiæ benigniores radios etiam in insulas, quæ procul sunt, immittere dignatus est, educere cœpit varias nubes ab extremis terræ, viros scilicet magnos meritis, sublimes vita, et quorum tota conversatio in cælis erat : qui apostolico spiritu pleni ut nubes volarunt, et cælestis doctrinæ rorem sæcundando agro dominico instillarunt. LECTIO V. Inter alios autem apostolicos viros et legis Christi præcones, quos magno numero in Galliam et hasce terras submitit Hibernia una cum sanctis Foillano, Ultano et aliis, etiam in Antverpiensem agrum excurrit sanctus Fredegandus, cujus etiamnum celebris memoria et virtutum fragrantia perseverat in Turnino juxta Antverpiam. Hæc fuit palæstra laborum ejus, in qua Vir sanctus cum mundo, carne, et diabolo strenue certavit : donec ibidem bravium capesseret retributionis æternæ, et tamquam fidelis servus et prudens intraret in gaudium Domini sui. LECTIO VI. Cum autem Normanni per fluvium, qui Scinda dicitur, ad villam Turninum devenissent, ubi monasterium erat sancti Fredegandi confessoris, et Deus propter iniquitatem inhabitantium, locum exosum haberet, jussit sacras Sancti reliquias alio transportari, ut nullum esset obstaculum contra desolationem : quibus demum sublati, velut muro et turribus civitatis destructis, irruit gens inimica, et incendio perdidit omnia ædificia, ipsumque monasterium consumpsit; homines partim trucidavit, partim captivos abduxit. Tantum in reliquiis Sanctorum positum est, quæ sunt fontes salutis et scaturigines miraculorum.

§ II. De sancti reliquiis et patrocinio contra pestem.

C Ex dictis paragrapho præcedente videntur ossa S. Fredegandi primum Turnino ad ecclesiam S. Petri in Hannonia translata esse. Sed eam translationem dubiam reddere possent, tum Belgica tum Latina translationis Acta, quæ asserunt, sacras ejus reliquias ante Normannorum irruptionem ad cænobium S. Bertini in Artesia primo transvectas fuisse. Hinc Malbrancus noster in suo opere de Morinis lib. vi, cap. vi ad annum Christi 845 et 846 narrans, quomodo ob Normannorum metum varia Sanctorum corpora ad munitionem Sitiuensem delata fuerint, de Sancto nostro ita scribit : Etiam Andoverpi S. Fredegando, quem nobilem Scotia dederat confessorem, suo prospexerunt : quos omnes benevole admodum juxta et honorifice excepit Adalardus Sitiuensium antistes cum Folquino episcopo sibi congratulatus, quo pacto Deus excogitatum unius Divi jacuram, Sanctorum multorum accessione remuneretur. Accedit, quod Bertinenses monachi ad canonicos Antverpienses miserint quasdam reliquias, de quibus Aubertus Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis ad diem xvii Julii ita scribit : Ce-

terum pars reliquiarum S. Fredegandi Audomaropoli ex Bertiniano monasterio Antverpiam circa annum MDC allata, adservatur ibidem in basilicæ cathedralis sacello S. Ursulæ ac sodalibus dicato. Quid autem factum sit de his ossibus Audomaropoli Antverpiam transmissis candide hic edicendum est, ut videant heterodoxi, nos in honorandis Sanctorum lipsanis non exco modo procedere, quod tamen sæpe catholicis impie et falso exprobrant.

11 Anno 1593 (non 1590 ut Aubertus Miræus ait, multo minus 1580 uti Willotus noster infra citandus scribit) monachi Bertiniani per quemdam D. Costerum miserunt Reverendo admodum Domino Decano et capitulo Antverpiensi cathedralis ecclesiæ lipsanothecam, in qua putabant contineri ossa S. Fredegandi, sicuti constat ex Regesto Ms. ejusdem ecclesiæ, ubi ad annum Christi 1593 fol. 256 leguntur sequentia : Exhibuit idem Dominus Costerus testimoniales per notarium publicum, per quas Religiosi sancti Bertini testantur, quo pacto illud corpus, quod attulit, inventum fuerit in sancto Bertino tempore Domini Gerardi d'Hamericourt (is Audomarensem cathedram obtinuit anno 1562) primi episcopi Odomarensium existentis abbatibus in sancto Bertino. Sed cum illæ litteræ testimoniales non satis certo probarent, inventas hasce Audomaropoli reliquias, esse S. Fredegandi, Illustrissimus ac Reverendissimus D. Joannes Miræus, quartus Antverpiensium episcopus, non diu post in visitatione ecclesiæ cathedralis scriptum quoddam reliquit, quo prohibet, ne dictæ reliquæ venerationi publicæ exponantur, donec de earum veritate plane constet. Illud autem Reverendissimi Miræi instrumentum in ipsa lipsanothea inventum est anno 1715, quando parochus Turnini a RR. admodum ac prænobilibus DD. Decano et capitulo dictæ ecclesiæ Cathedralis quasdam S. Fredegandi reliquias expetierat, quæ ob eam incertitudinem illi prudenter denegatæ fuerunt.

12 Nolo, ut ex dictis quispiam concludat, has reliquias esse falsas; sed ad summum inde inferri potest, eas esse forsitan alterius Sancti aut saltem dubias, quia scheda, quæ simul cum prædicto corpore in Bertiniano monasterio inventa est, ita vetustate erat attrita, ut distincte legi non potuerit, sicuti indicatur in ipsis litteris testimonialibus Gallice scriptis, quæ jam citato ecclesiæ Antverpiensis Regesto insertæ sunt. Præterea Arnoldus Rayssius, diligens Belgicarum reliquiarum indagator, in suo Hieroglyphico Belgii pag. 97 et 101 enumerans sacra pignora, quæ in Bertiniano monasterio conservantur, ibidem non meminit de S. Fredegando. Scio quidem, quod idem auctor Aubertum Miræum secutus ita scribat pag. 301 : Sanctæ Mariæ Cathedralis ecclesiæ Antverpiæ partem reliquiarum corporis S. Fredegandi presbyteri Hiberni, quam ex Bertiniano cænobio anno MDC obtinuerunt, adservat in sacello sanctæ Ursulæ et sociis ejus dicato. Sed hæc ex eodem fonte nempe litteris testimonialibus prodeunt, atque adco eadem fide nituntur.

13 Rayssius in eodem opusculo pag. 369 reliquias S. Fredegandi primum Turnino in Hannoniam translatas fuisse significat his verbis : Monasterienses nobiles canonissæ ad Sabim fluvium partem magnam corporis Christi presbyteri et confessoris Fredegandi possident, quæ Turnino ad hoc sancti Petri templum divina ordinatione, ante Normannorum vastationem advecta

AUCTORE
G. G.

publicæ venerationi exponi voluntantur.

et saltem videntur dubiæ.

F

Cum ejusdem Sancti corpus dicatur existare in cænobio S. Petri in Hannonia,

et Turnini solenniter celebratur ejus Officium.

Reliquiæ S. Fredegandi Audomaropoli Antverpiam delata.

AUCTORE
G. C.

advecta est. *Hæc opinio Ruysii aliorumque mihi verosimiliter apparet: nam observo, jam ab anno 1509 in Missali Leodiensi commemorationem de S. Fredegando factam fuisse, quæ probabiliter instituta est ob illius reliquias quiescentes in diocesi Leodiensi, cui tunc suberat Monasteriense S. Petri cœnobium, antequam episcopatus Namurcensis erigeretur. Aliunde adverte, quod putatum S. Fredegandi corpus tantummodo inventum fuerit in sancto Bertino tempore Domini Gerardi d'Hamericourt primi episcopi Odomarensium, id est post annum Christi 1562. Itaque Monasterienses in Hamonia, quæ priores sunt tempore, etiam potiores videntur jure.*

et in monasterio
S. Bertini in
Artesia.

14 Non nego tamen, Bertinianos aliquas hujus Sancti reliquias olim habuisse, aut forsitan etiamnum habere, eum varia Acta Belgica, quamvis recentiora, id asserant: potuit enim corpus S. Fredegandi ante primam Normannicam Brabantiam vastationem Turnino ad Monasterienses translatum, postea inde, ob novum eorundem barbarorum metum, Audomaropolim transferri, quemadmodum Malbrancus noster supra citatus testatur, circa annum 846 varia Sanctorum corpora undique ad munitionem Sitiuncensem allata esse. Quod autem putat idem Malbrancus, tunc primum S. Fredegandi reliquias Turnino aut Antverpia eo advectas fuisse, mihi admodum est improbabile, quandoquidem decennio ante Turninum aliaque Brabantiam oppida a Normannis devastata fuerant, uti probatur in Vita S. Liberti die XIV hujus mensis. Quid si inter primam anno 835 vel 836 et secundam anni 882 Normannorum irruptionem in Brabantiam corpus S. Fredegandi ex Monasteriensi cœnobio Audomaropolim delatum fuerit, et postea aliorum cœmplo Monasteriensibus redditum, retentis quibusdam pro fidei custodia sacris ossibus? At hæc mera conjectura est, quam ut talem accipi volumus.

explicatur,
quomodo sacra
ossa ad hæc,

15 Potuit etiam posterioribus sæculis, ob assiduos bellorum tumultus aliasque causas mihi ignotas, idem corpus in monasterio Bertiniano tamquam tutiore loco collocari. Sic intelligo, sacra ejusdem Sancti ossa sæculo XVI ob hæreticorum militum timorem fuisse abscondita; de qua re in Mss. Collectaneis Egidii Monxi ad sanctos Namurcenses spectantibus legi sequentia cap. XVI: Festum S. Fredegandi, vulgo saint Frego, celebratur XVI Kalendas Augusti, cujus sacra pignora superiori seculo, bello contra Francum in silvis primum abscondita, deinde propter Auriaci metum terræ in quodam sacello recondita, sed inventa irreverenter admodum et hostiliter dispersa fuere. Nunc tandem in unum collecta, capite dumtaxat excepto, de quo nihil certi cognoscere potui, asservari dicuntur in feretro, quod Monasterii, Gallie Moustier, visitur, et in festis Pentecostalibus solenni supplicatione circumfertur per parœciam; intra Octavam autem celebri vicinorum devotione frequentatur. *Hæc solummodo ad exemplum adduxi, ut ostenderem, quomodo sæculis præcedentibus eadem reliquæ ob similem causam Audomaropolim deferri potuerint. Satis etiam probabile est, aliquam corporis partem Bertinianis dono datam fuisse, uti volunt alii, qui utroque loco hujus Sancti reliquias collocant.*

aliaque loca
pervenire po-
tuerint.

16 Turnini in eunte sæculo XVI reliquias S. Fredegandi existisse, colligo ex ejus miraculis, in quorum prologo legitur, quod tunc temporis decreta fuerit supplicatio annua, in qua venerabile Sacramentum altaris una cum reliquiis

et statua S. Fredegandi circumferretur. *Præterea in quodam miraculo dicitur S. Fredegandus imperasse mulieri surdæ, ut iret Turninum ac ibidem suas reliquias visitaret, si a surditate liberari vellet. Illas autem reliquias ab hæreticis circa medium ejusdem sæculi in Belgio furentibus, et sacra omnia profanantibus dissipatas aut ablatas fuisse conjicio, quia hodie Turnini nullæ exstant, uti modernus illius loci parochus, a me de hac re interrogatus, testatur. Si quæ ejusdem sancti reliquæ eo tempore fuerint Antverpiæ in sacello S. Fredegandi, haud dubie in famosa templorum Antverpiensium iconomachia, anno 1566 a sacrilegis Calvinistis peracta, perierunt. Sed ut controversis Monasteriensium et Bertinianorum reliquiis finem imponamus, audiatur de hac re Balduinus Willotus noster, qui in Martyrologio Belgico Gallice conscripto ita loquitur ad hunc diem: Monasterii, quod antea fuit cœnobium, deinde collegium canonissarum secularium, non procul Namurco, honoratur corpus S. Fredegandi Hiberni, ejusdem loci patroni, quod jussu divino huc translatum est Turnino, quod fuit oppidum circa Antverpiam, antequam ob sua peccata a Normannis destrueretur. Attamen pars quædam postmodum delata est ad monasterium S. Bertini, et inde anno MDLXXX (hunc errorem chronologicum supra correximus) ad sacellum S. Ursulæ Antverpiæ. Hoc modo controversia inter Monasterienses et Bertinianos mihi videatur posse componi. Quod si neutri parti hæc compositio placeat, litem ipsi inter se dirimant. Nos interim de Sancti nostri patrocinio contra pestem hic pauca addamus.*

17 Ex miraculis infra dandis patebit, S. Fredegandum initio sæculi XVI singularem fuisse patronum contra pestiferam lucem et arcentes febres. Etiam civitas Antverpiensis epidemico morbo afflicta circa annum 1512, intercessionem S. Fredegandi magnum sensit levamen, uti commemorat Augustinus Wiehmannus in Apothece spiritualium pharmacorum cap. XLII, et brevius in suo Diario ecclesiastico de Sanctis contra pestem Tutclaribus ad diem XVII Julii ita scribens: Turnini in Brabantia, S. Fredegandi presbyteri et confessoris, qui suis meritis pestilentiam ab Antverpia propulsavit. *De ejusdem patrocinio contra pestem fit mentio in supra laudato rhythmo Flandrico, qui a ducentis annis compositus pependit Turnini in sacello S. Fredegandi, et refertur in Belgica Sanctorum Legenda, quam Henricus Adriani, pastor nosocomii S. Elisabethæ anno 1602 Antverpiæ edidit. Papebrochius noster in Mss. Annalibus Antverpiensibus ad annum Christi 1512 quatuor hujus rhythmî versiculos ad propositum nostrum spectantes ita Latine reddidit:*

Intercessor es contra pestilentiam,
Ut clare patuit apud Antverpiam;
Ubi anno post mille quingentos duodeno,
Te rogantes servasti a tali veneno.

§ III. Sancti Acta, patria, vitæ professio et epocha.

Antiquissima, quum hactenus reperire potui, S. Fredegandi memoria exstat in Vita S. Gumhari, cujus fragmentum huc pertinens paragrafo primo exhibui. Frustra vetustiora et certa hujus Sancti confessoris Acta quærsivi. Invenio quidem

S. Fredegandus
Antverpiæ fuit
patronus contra
pestem.

F

Præter longior
rem Legendam
Belgicæ conscri-
ptam.

AUCTOR:
G. C.

A dem ca in quodam Ms. musci nostri codice, a ducentis ad summum annis Flandrice erarato; sed in eo auctor anonymus plus quam quadraginta paginas implet verbosis communium virtutum laudibus, quæ unicuique sancto monacho et abbati aptari possunt. Ceterum, ut rotunde dicam quod sentio, hæc Legenda Belgica tot fabulis ineptisque scatet, ut me tempus inutiliter impensurum ac lectori lædium allaturum existimarem, si eam ex lingua nostra vernacula in Latinam operose converterem: nam de antiquitate castri Antverpiensis, a Julio Cæsare castructi ac privilegiis ornati, multa fabulatur; imo litteras horum privilegiorum testes adhuc perseverare somniat. Multa etiam interscrit de impia Mahometis secta et Ariana hæresi, quibus comminiscitur insectos fuisse Turnini ac castri Antverpiensis incolas, quos ex illis erroribus ad veram fidem perductos esse asserit a S. Fredegando, cujus nomen ex etymologia Hebraica imperite interpretatur. Non lubet alias nugas, quas scriptor ille ad nauseam effudit, hic proponere. Postea tamen narrat quædam miracula, quæ sua ætate per S. Fredegandi intercessionem contigerunt. Quia vero de iis fidem facere potest auctor synchronus, licet in antiquis rebus referendis fabulosus, ea ex Belgico idiomate in Latinum conversa postmodum dabo.

et Belgicum Vite compendium ac rhythum.

B 19 Neque circa S. Fredegandi gesta majorem fidem meretur Belgicum quoddam Actorum compendium, quod a prænobili D. Andrea Valckenisse, urbis Antverpiensis secretario, nobis communicatum est: nam in eo auctor anonymus de gigantibus, in Belgio tunc habitantibus, aniles narrat fabulas, et diversissima tempora ac gesta imperite confundit, uti dum martyrium S. Ursulæ cum cæcidio Turnini connectit, et utrumque ab iisdem infidelibus, quos ipse Hunnos vocat, perpetratum esse asserit. Habeo præterea rhythum Flandricum a duobus sæculis concinnatum, qui barbaro istius ævi metro res a S. Fredegando gestas brevius verosimiliusque explicat. Extat iste, ut supra num. 17 monui, in Belgica sanctorum Legenda, ab Henrico Adriani Antverpiæ edita. Ne quid curiosus lector in obscuris incertisque hujus Sancti Actis desideret, præcipua rhythmici capita paucis attingam. Imprimis ait auctor, S. Fredegandum, Turnini prope Antverpiam natum, variis a pueritia eluxisse virtutibus, ac solitariam vitam duxisse. Deinde narrat, eum ibidem monasterii abbatem effectum, multos regionis Ryensis incolas, ac inter alios S. Gummarum, qui circa annum septingentesimum militabat sub Pippino, ad christianam fidem convertisse. Demum asserit, corpus S. Fredegandi translatum esse Audomaropoli ad abbatiam Bertinensem, descriptaque Normannorum vastatione, extollit ejus miracula ac præcipue patrocinium contra morbum epidemicum, de quo superius num. 17 egi.

inveni ejusdem Sancti Acta breviter Latine erarata.

C 20 Denique post multam indagationem cura et diligentia R. adm. ac prænobilis D. Petri Gros canonici cathedralis ecclesiæ Antverpiensis obtinui Latinam S. Fredegandi Legendam, quæ habetur in Actis Capituli diocesis cathedralis ecclesiæ ad annum 1593 tom. I, pag. 257. Ea quidem brevis est, sed apparet recentior. Auctor illius anonymus vix coherentem scribit et diversa tempora confundit, sicut postea videbimus, quando Sancti nostri epocha examinetur. Acta illa simul cum ossibus, a num. 11 memoratis, Audomaropoli Antverpiam missa sunt, ut patet ex notitia, quam Actuarius capituli Antverpiensis Actis illis in Regestum relatis pag. 257 præfixit hoc modo: Exhibuit etiam

Dominus Costerus quamdam vetustam papyrum manuscriptam laceram, quam se accepisse dicebat quondam ex Antverpia missam ad suum monasterium, quo tempore asserebant ab Antverpiensibus similiter ab eis fuisse requisitas reliquias, cujus copia sequitur. Illic subduntur ipsa Acta, quæ nos post hunc commentarium dabimus, et notis illustrare conabimur. Nunc præcipua eorum capita prius discutiamus.

21 Prima quæstio institui potest de S. Fredegandi patria. Jacobus Desmaius Canonicus Peronensis in Vita S. Fursei anno 1607 Gallicè edita, Joannes Colganus in Appendice ad Vitam S. Fursei cap. VI, Molanus, Miræus aliique præcedenti paragrapho citati eum Hiberniæ adscribunt, dicuntque, eum cum Foillano et Ultano, seu, ut alii volunt, cum Furseo ex Hibernia in Galliam venisse. Sed hæc ejus peregrinatio sive cum Furseo, sive cum Foillano et Ultano mihi dubia redditur, cum solummodo recentiores absque allegato veterum scriptorum testimonio S. Fredegandum Hibernis illis apostolis socium adjungant. Saltem in antiquioribus Actis S. Fursei XVI Januarii, et S. Ultani I Maii illustratis, nulla de eo fit mentio. Ceterum Hibernicam S. Fredegandi originem maxime incertam faciunt tria Actorum exemplaria jam a nobis descripta, quæ omnia disertè asserunt, eum Turnini prope Antverpiam natum esse. Fatcor equidem hæc Acta apud me non esse magnæ auctoritatis, attamen antiquiora videntur quam ii scriptores, qui eum Hibernum esse volunt. Itaque pro Belgicis ejus natalibus stabimus, donec ex vetustioribus monumentis certa illius patria cruatur.

S. Fredegandus a quibusdam dicitur Beiga. ab aliis Hibernus,

22 Altera quæstio est, quale vitæ institutum S. Fredegandus secutus fuerit. Usuardus a Greveno auctus, Canisius in suo Martyrologio Germanico, Gramayus supra citatus eum vocant episcopum. Sed hunc titulum nullo veterum testimonio fulciri jam diximus. Hagiographi Benedictini hunc Sanctum passim Ordini suo adscribunt, quibus Acta nostra suffragantur. Unde miror, Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti de illo non meminisse. Nihilominus facile credam, S. Fredegandum ad Ordinem Benedictinum pertinere, si hagiographi illi mihi concedant, cum nec cum Furseo nec cum Foillano et Ultano ex Hibernia in Galliam venisse: nam si quis cum Desmaio, Colgano, Bucelino, aliisque illum inter Fursei aut Foillani socios et discipulos numerandum esse contendat, jure dubitabo, an S. Fredegandus juxta regulam S. Benedicti vixerit, cum circa hanc rem de ipso Furseo, Foillano, Ultano aliisque monachis Hibernis non levis sit controversia.

videturque scriptus regulam S. Benedicti,

23 Teste Colgano in Actis Sanctorum Hiberniæ tomo I in Appendice ad Vitam S. Fursei cap. V, Joannes Manriquez in suo libro de Origine Fratrum Eremitarum cap. XV censet, Patricium ejusque discipulos atque alios Hiberniæ Sanctos pleurosque fuisse Ordinis Eremitarum S. Augustini. Contra vero Gabriel Pennottus lib. II, cap. XXXIV et XXXV contendit, eosdem fuisse Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, additque nullum aliud institutum in Hibernia fuisse usque ad tempora sancti Malachiæ et sancti Bernardi. Colganus autem ibidem asserit, in ipsa Hibernia olim extitisse octo et plures regularum conditores et patriarchas, sub quorum regulis vixerunt religiosi et monachi Hiberniæ per plura sæcula, donec paulatim monachis hisce a pristino instituti sui rigore deflectentibus, regula tum Benedictinorum tum Canonicorum Regularium sensim sit introducta. Putat quidem Colganus,

si non fuerit natione Hibernus.

AUCTORES
G. G.

Colganus, Furscum aliosque Hiberniæ monachos, dum in Galliam veniebant, institutum Benedicti amplexos esse; sed huic opinioni contradicit Carolus Cointius, ut videri potest in Annalibus Francorum tom. III ad annum Christi 650 num. 5. Jam de tempore, quo Sanctus noster vixit, conjecturas faciamus, quandoquidem certam chronotaxin statuere non possumus.

Actis Belgicis,

24 Ad detegendam S. Fredegandi epocham aliquid lucis afferrent Acta nostra, si inter se convenirent, et tantæ essent auctoritatis, ut iis tuto fidere liceret. Sed Belgica cum Latinis pugnant. Prolatior quippe Legenda Flandrica post narratam S. Willibrordi prædicationem apud eastri Antverpiensis incolas, quæ ante initium sæculi VIII collocanda non est, dicit, S. Fredegandum eo tempore Turnini natum esse. Rhythmus vero Flandricus indicat, eum tunc temporis satis provec-tatis fuisse, cum post relatos apostolicos ejus labores, monasticam vitam, et abbatiale munus asserat, S. Gummarum anno septingentesimo aut circiter sub Pippino militantem a S. Fredegando conversum fuisse. Ex chronologica anni septingentesimi nota satis liquet, hic alium Pippinum intelligi non posse, nisi Herstallum, qui anno 714 obiit. Nihilominus Henricus Adriani, qui rhythmum hunc in sua Legenda Belgica edidit, ad hunc locum in margine notat annum septingentesimum quinquagesimum sextum, supponens hanc conversionem contigisse sub Pippino Brevisive Rege, Caroli Martelli filio, qui mortuus est anno 768. Neque rhythmici editor illam notam chronologicam omnino temere posuit, cum in Vita S. Gumhari a Theobaldo, nescio quo, conscripta legatur, eum vixisse in aula Pippini Regis. Sed novum non est, plures Pippinos a scriptoribus confundi, ut quibusdam exemplis demonstrat Willibrordus Bosschaertius in Diatriba de primis veteris Frisicæ apostolis, dissertatione xxxvii.

et Latinis,

25 Acta nostra Latina circa S. Fredegandi epocham cum rhythmo Flandrico conveniunt, et saltem indeterminatam illius ætatem sic indicant: Circa annum Domini septingentesimum, tempore sancti Willibrordi confessoris, parvum cœnobium ibidem a novo exstructum et erectum fuerat, quod S. Fredegandus ex Dei instinctu ingressus est. Quando dein de S. Gummaro meminerunt, sub Pippino Herstallo eum militasse manifeste affirmant his verbis: Eo namque tempore pariformiter sanctus Gommarius floruit militans sub Pippino Duce Francorum Orientalium, videlicet inferiorum a Rheno ad usque Schaldam, qui etiam fuit Marchio dicti Regni sancti, quod est Thurminum cum ceteris villis circumvicinis, qui quidem Pippinus multas victorias obtinuit, et Frizonas superando, mediante prædicatione sancti Willibrordi, ad fidem perduxit catholicam. Ad diem xi Octobris in Vita S. Gumhari exactius inquiri poterit, utrum eum anonymo nostro Sanctus ille sub Pippino Herstallo, an potius cum Theobaldo Actorum scriptore sub Pippino Rege sit collocandus. Interim non placet mihi hic narrata ejus conversio ad fidem Catholicam opera S. Fredegandi, cum S. Gummarus in Actis propriis, a dicto Theobaldo compositis, dicatur a pueritia sancte virisse.

inter se varian-
tibus,

26 Præterea in iisdem Actis Latinis occurrit alia difficultas, eo quod in eorum sine Anonymus auctor asserat, S. Fredegandum sæpissime conversatum fuisse cum S. Rumoldo; qui tamen juxta communem Mechliniensium traditionem et proba-

biliorem chronologorum computum anno 775 martyrio affectus est. Non video quomodo quis facile hunc Actorum finem eum eorundem initio possit conciliare, nisi varia paradoxa velit admittere, ut utranque epocham conferenti patebit. Sed simplicioribus nostris Belgis inusitatum non est inter Sanctos totis sæculis diversos colloquia fingere. Multo minus hæc frequens cum S. Rumoldo conversatio inveniri potest in sententia eorum, qui S. Fredegandum cum S. Furseo vel Foillano et Ultano ex Hibernia in Galliam venisse volunt. Necesse enim est, ut Colganus, Cointius, alique, qui S. Fredegandum sociis S. Fursei accensent, eum multo seniore faciant, cum juxta illos S. Furseus anno 648 in Galliam profectus sit. Unde Cointius in Annalibus Francorum ad annum Christi 674 num. 13 de S. Fredegando tamquam S. Fursei discipulo ita scribit: Præter Ultanum multi supererant e S. Fursei discipulis. Placet hic obiter eonglobatimque gesta nonnullorum exscribere, quæ per annos digeri non possunt. . . . Fredegandus seu Fredegandus presbyter Antverpienses erudit, quievitque Turnini prope Antverpiam, donec Nortmanni regionem illam pervaserunt vastaruntque. Vocatur in Martyrologio Benedictino Fredegandus deeimo sexto Kalendas Augusti, quo die commendatur a Molano in Natalibus Sanctorum Belgii. Cum hæc Gallica Sancti nostri peregrinatio recentioribus tantummodo testimoniis probetur, parum interest illius chronotaxin pluribus discutere.

27 Quocumque me vertam ad stabilicendam S. Fredegandi epocham, nihil invenio, quo firmiter pedem figam. Actis enim inter se pugnantibus tuto credere non possum, et aliunde desunt solida antiquitatis monumenta, ex quibus certa illius ætas colligatur. Solum ex diplomate Rohingi constat, quod anno Christi 725 vel 726 Firminus fuerit abbas Quercolodorensis. Sed jam ignoro, an S. Fredegandus ante vel post Firminum idem monasterium rexit. Si prolaxioribus Actis Belgicis eradam, post Firmini tempora eum abbatem fuisse oportet, utpote qui in iis Actis traditur tantum natus fuisse eo tempore, quo S. Willibrordus in Brabantia fidem Christianam propagabat, quod verosimillime ante initium sæculi VIII non contigit. Itaque in hoc systemate S. Fredegandus forte diu post Firminum factus est abbas, et facile cum SS. Gummaro et Rumoldo conversari potuit, etiamsi uterque sub Pippino Rege floruisse supponatur. At etiam alteram chronologiam hypotheticam, et saltem communiori traditione nitam, proponamus.

28 Henschenius noster, num. 2 hujus Commentarii laudatus, suspicatur, monasterium Quereolodorense a S. Amando fuisse exstructum, primumque abbatem illi præfuisse S. Fredegandum, cui forsitan successerit Firminus. In hac chronotaxi potuit ipse Amandus, qui anno 684 obiit, S. Fredegandum quadragenarium aut, si vis, quinquagenarium huic monasterio præficere, quod forte usque ad initium sæculi octavi gubernaverit, quando illi mortuo potuit subrogari Firminus. Fateor hæc omnia non satis coherere cum Actis nostris Latinis, quæ narrant, circa annum Domini septingentesimum tempore sancti Willibrordi confessoris parvum cœnobium ibidem a novo exstructum et erectum fuisse, quod sanctus Fredegandus ex Dei instinctu ingressus est, præeminens præ aliis omnibus in sanctitate et vitæ strenuitate, ob quas [eum] in abbatem

non potest statui certa S. Fredegandi epocha:

F

unde duplex systema chronologicum proponitur.

A abbatem elegisse legitur. Si quis malit pro his Actis, aliunde suspectis, stare, contendantque S. Fredegandus a S. Willibrordo huic monasterio præfectum esse, non magnopere repugnabo: nam sicut in hisce systematibus nil video paradoxo, ita etiam nil invenio certi. Quare eruditus lector eligat chronotaxin, quæ magis placuerit. Nos hic interim ex Regesto capituli cathedralis ecclesiæ Antverpiensis damus ejus qualicumque Acta, quibus subjungimus quædam miracula, quæ ex idiomate nostro Belgico Latina fecimus.

« Cujus festum per totam dioccesim Leodien- » sem principale, non tamen celebre ipso » die Alexii, decima septima die Julii, reco- » litur. Cujus corpus nobiscum in conven- » tu cum omni honore pariter et reveren- » tia tempore exequiarum positum fuerat, et » exaltatum ibidem pluribus annis, post cu- » jus decessum in dicta libertate oratorium » seu ecclesia exstructa, fuerat consecrata » quoque in honore sancti Fredegandi, qui » fuit de Ordine sancti Benedicti, militans » laudabiliter sub eo, et ad Deum feliciter » ac ovauerat transcendit o ».

ACTA.

ANNOTATA.

Auctore anonymo.

Ex Regesto cathedralis ecclesiæ Antverpiensis tom. I ad annum MDXIII fol. 257.

B Ante et post nativitatem Domini Thurninum situm super ripam fluminis, qui * dicitur Schinda a, circiter Antverpiam multis annis fuit quædam libertas b, et scribitur nunc per D, et vocatur nostro c idiomate Deurne, qui tunc temporis erat portus maris classibus et navibus per terram paludinosam, nunc aggeribus circumseptam, illic applicantibus, quo pro præsentibus uberius floret Antverpia, quæ tunc nondum fuerat, sed dumtaxat castrum antiquum. In hac siquidem libertate genitus fuit sanctus Fredegandus seu alio nomine Fredegadus, qui ab ineunte ætate repletus Dei gratia incepit eximii moribus pollere, ætate et sapientia crescere, et tam Deo, quam hominibus placere.

2 Existens inultum strenuus in vita, et mitissimus in populo, mandatis Christi deditus, et cælesti doctrina opulentus ipsos euangelicæ doctrinæ thesauros suis ac aliis circumquaque in Rylandia d, quæ dicitur Regnum sanctum c, largiter euangelizavit. Tunc etenim circa annum Domini septingentesimum f tempore sancti Willibrordi confessoris parvum cœnobium ibidem a novo exstructum et erectum fuerat, quod sanctus Fredegandus ex Dei instinctu ingressus est, præeminens præ aliis omnibus in sanctitate et vitæ strenuitate, ob quas in abbatem elegisse * legitur. Eo namque tempore pariformiter sanctus Gommarius g floruit militans sub Pippino h Duce Francorum orientalium, videlicet inferiorum a Rheno ad usque Schaldam, qui etiam fuit Marchio i dicti Regni sancti, quod est Thurninum cum ceteris villis circumvicinis; qui quidem Pippinus multas victorias obtinuit, et Frizonas k superando, mediante prædicatione sancti Willibrordi ad fidem perduxit catholicam.

3 Audiens vero sanctus Fredegandus Gommarius forte virum catholicum, ipsum illico accessit, et fidem docuit l, et sic sæpissime conversatus est cum sanctis Gommario et Rumoldo m, et quia senior ipsis existens, primus inter ipsos debitum exsolvit naturæ, et primus in Ecclesia Dei canonizatus n.

a Nunc parvus fluvius et vix lintrium capax, qui Thurninum alluit. Oportet cum multo latioribus fuisse, si Normanni majoribus navigiis per eum transierint. At forte tunc temporis per Schaldam æstuarium Thurninum venerunt.

b Libertas hic sumitur pro loco, intra quem incolæ libertate ac privilegiis quibusdam gaudent. Eadem hujus vocis significatio reperitur in Chronico Trudonensi aliisque scriptis, ut videre licet E apud Cangium. Latine autem dicitur municipium.

c Hinc colligo anonymum Actorum scriptorem fuisse Belgam.

d Rylandia est tractus terræ, cujus caput est Antverpia. Alibi vocatur pagus Renensis. De ejus etymologia varia incerta videri possunt apud Grammayum in Antiquitatibus Antverpiæ lib. IV, cap. III.

e Suspicio hic ita appellari, eo quod sit marchionatus sacri Romani imperii.

f De hac epocha fusius disputatum est in Commentario prævio.

g Quo tempore floruerit S. Gummurus accuratius discuti poterit ad diem XI Octobris, quando ejus Acta illustranda erunt.

h Designatur hic Pippinus cognomento Herstallus, ut ex circumstantiis satis patet.

i Incerta admodum est Marchionum illorum origo, uti testatur Baro le Roy in Notitia Marchionatus S. R. I. lib. I, cap. IV et sequentibus, ubi tamen chronologicum eorum catalogum utcumque texere conatur.

k Frisii, qui a Sigeberto vocantur Frisiones, apud Plinium et Tacitum sunt populi Germaniæ prope oram Oceani inter ostia Rheni et Amasis fluviorum habitantes. Hi a Pippino Herstallo subacti fidem Christianam susceperunt, prædicatione S. Willibrordi et sociorum, de qua re scribit venerabilis Beda lib. V Hist. cap. XI. Historia hæc fusius examinari poterit ad Vitam S. Willibrordi die VII Novembris.

l Indicavi jam in Commentario prævio, mihi non placere hanc Actorum nostrorum expressionem, cum in Actis propriis dicatur sanctus Gummarius . . . sanctis pollens exordiis, sanctioribusque postmodum insistens studiis, sanctissimo fine cursum vitæ consummasse.

m Jam dixi in Commentario prævio, non coherere æqualem horum duorum Sanctorum ætatem; siquidem S. Gummarius, ut Acta asserunt, sub Pippino Herstallo militaverit.

n Canonizatio hæc fictitia est, si sollemniter intelligitur: nam in Actis S. Udalrici episcopi Augustani die IV Julii elucidatis § III ostensum est, sollemnem hujus Sancti canonizationem fuisse omnium primam, quæ facta est anno 993.

o Quæ his signis » distinxi, in Ms. Antverpiensi lincis subduota orant; unde suspicio mihi est, hæc

EX MS.

hæc postmodum ab alio quodam hic addita fuisse, et forte desumpta ex monumentis recentioribus.

MIRACULA

Ex Ms. Belgico auctoris anonymi collecta et Latine reddita.

*S. Fredegandus
eligitur Turnini
patronus contra
pestem,*
a

b

B

c

d

G

*cujus interces-
sione quidam
vir a lue libera-
tur,*
e

*et ancilla ab
eodem morbo
convalescit; sed
votum suum ne-
gligens, morte
punitur.*
f

Cum post translationem S. Fredegandi et destructionem Turnini plus quam quingenti a anni elapsi essent, et venerandi Confessoris memoria ex hominum eordibus fuisset deleta, placuit divinæ bonitati merita dilecti sui Servi mundo manifestare, ut ab omnibus hominibus honoraretur: nam tempore Maximiliani Imperatoris b circa festum S. Joannis Baptistæ in æstate Turnini exorta est pestis adeo vehemens et insanabilis, ut plurimi statim morerentur. Cum vero incolæ nullum huic malo invenirent remedium, hortatu parochi ad S. Fredegandi patrocinium confugerunt, et novam Sancti statuam, quam seculpi jusserant, in templo collocarunt. At ecce mox morbus epidemicus serpere desiit, omnesque eo correpti brevi convalescerunt. Quare in hujus beneficii memoriam et gratiarum actionem, obtenta venia ab illustrissimo D. Jacobo de Croy Cameracensi episcopo c, solemnem supplicationem quotannis prima die Maii habendam instituerunt, in qua Venerabile Sacramentum altaris una cum reliquiis et statua S. Fredegandi circumferretur. Quando fama hujus miraculi per vicinos pagos et urbes spargebatur, multi ægroti undique Turninum confluerunt ad implorandam S. Fredegandi opem, quam etiam experti sunt, relictis ibidem suæ sanationis signis, videlicet virgis albis, quas peste infecti gestare solent. Magna illarum copia in sacello S. Fredegandi appensa hactenus cernitur. Ne quis autem de iis miraculis dubitare audeat, nos pauca ex multis collegimus, quæ etiamnum quotidie fiunt d in templo Turnini, ubi multi a variis morbis ac præsertim malignis febribus curantur.

2 Vir quidam, nomine Guilielmus, habitans Turnini habebat filium pestifera lue correptum. Quare eum uxore et filio in proximum pagum Wyneghem e confugit. At paulo post, adolescente mortuo, pater eodem morbo laborare cœpit. Sed mox jussit sese una cum uxore Turninum revehi, ac duci ad altare S. Fredegandi. Cum vero illic pias preces fudisset, subito sanitatem obtinuit, ac laudans Deum et S. Fredegandum domum reversus est.

Trajecti ad Rhenum in Hollandia f tota quædam familia morbo epidemico interierat, excepta ancilla, quæ etiam periculose ægrotabat. Huic quædam femina Antverpiensis narravit, quanta miracula patraret S. Fredegandus Turnini prope Antverpiam, suasitque, ut ad hujus Sancti honorem eo peregrinationem voveret. Mox ancilla, edito voto, convalescit. Sed eum postea voti immemor a prædicta femina moveretur, ut illud executioni mandaret, cœpit eam irridere et stulta quædam proferre verba, quæ non diu inul-

ta fuerunt: nam in eundem morbum relapsa tertio die obiit. Postmodum bona illa femina Antverpiensis venit Terninum et ejus loco votum implevit, ac eorum sacerdote ecclesiæ aliisque multis personis hæc omnia ita contigisse, jurejurando affirmavit.

3 In suburbio Antverpiensi, quod vulgo dicitur Berehum, Joannes Verlippen et Anna ejus uxor malignis febribus afflicti aeris captandi causa exierant. Cumque in via morbus ingravesceret, ad hospitium quoddam divertunt, in quo hospita advertens, eos hoc morbo laborare, narravit miracula, quæ quotidie Turnini intercessionem S. Fredegandi fiebant, eosque hortata est, ut sese ad hujus Sancti ecclesiam conferrent. Tunc Joannes plenus fiducia respondit, sese eo iturum, etiamsi humi reperere deberet. Ambo igitur non sine magna molestia Turninum perveniunt, et sese prosternunt ante altare S. Fredegandi. Precibus intenti videbantur sibi videre clarissimum lumen, quod descendebat supra Sancti confessoris statuam, quæ etiam copiosas aquæ guttas sudabat. Cumque se absoluta oratione erigerent, videbant sacerdotem Missam celebrantem, et in templo magnam populi multitudinem, quam antea præ doloris et morbi magnitudine non observaverant. Ambo ante finem Missæ senserunt se ab omni febre immunos. Populus hoc prodigium audiens Deum et S. Fredegandum glorificavit; Joannes vero venit Antverpiam, et publice narravit, quid sibi contigisset.

4 In dominio, quod vocatur Wesemale g, Elisabetha Blivens diu fuerat adeo surda, ut nihil omnino audiret. Hæc, intellectis S. Fredegandi miraculis, misit quemdam dicti domini scholasticum h cum oblatione Turninum confidens, se meritis S. Fredegandi sanandam, uti etiam contigit. Antequam enim clericus reversus esset, perfecte audiebat. Quapropter ipsamet postea ad agendas Sancto gratias Turninum adiit, et beneficium sibi præstitum ibidem declaravit.

Etiam in pago Brosbeke i anus multo tempore surda prodigiose auditum recuperavit: nocte enim quadam in somno apparuit ipsi S. Fredegandus, jussitque, ut iret Turninum ac ibidem suas reliquias k visitaret, si a surditate liberari vellet. Mulier expergefata venit mane cum oblatione Turninum, et fuis ante altare S. Fredegandi precibus, sanata est. Itaque læta domum rediens vicinis suis narravit, quid sibi accidisset.

5 Puer decennis adeo erat claudus et paralyticus, ut a nativitate numquam pedibus consistere potuerit. Eo tempore, quo S. Fredegandus se Turnini variis miraculis celebrem reddebat, dixit parentibus suis, sese non nisi ope S. Fredegandi ab hæc infirmitate liberandum esse. Cum autem parentes id ex puero jam sæpius audivissent, tulerunt eum Turninum et posuerunt ante altare S. Fredegandi offerentes illum Deo et sancto Confessori. Finita oratione statim puer surrexit, et perfecte sanatus sine ullo adminiculo eum parentibus domum rediit. Unde omnis populus laudavit Deum et S. Fredegandum, qui tam mirabilia operabatur.

6 Cum Antverpiæ honesta femina, quæ vocabatur Mathildis Rosen, ardente febri correpta esset, vovit peregrinationem ad S. Fredegandum.

*Duo conjuges
peste infecti pro-
digiose sanan-
tur.*

Mulier surda,
g

h

*F
et anus eodem
malo afflicta ope
S. Fredegandi
auditum recupera-
vit.*
i
k

*Puer claudus et
paralyticus mira-
biliter restituitur.*

*Femina Antver-
piensis,*

A S. Fredegandum. Magna cum fiducia Turninum veniens et S. Fredegandum visitans prorsus convaluit, ac sana domum reversa est.

Georgius Ghils habitans Antverpiæ circa templum sanctæ Walburgis cum maligna febri conflictabatur. Auditis prodigiis S. Fredegandi, ut primo potuit, Turninum se contulit, et fusa ante illius aram oratione, sanus Antverpiam reversus est.

In pago Liloc l mulier, nomine Theodora, contagioso morbo vexata emisit votum visitandi S. Fredegandum Turnini. Cumque eo venisset, ac sancti Confessoris opem implorasset, plane sanata est, et læta domum repetiit.

ANNOTATA.

a Melius dixisset, plus quam sexcentos annos post translationem S. Fredegandi elapsos fuisse: nam inter Nortmannorum irruptionem et Maximilianum imperium plus quam sæcæculum affluerant.

b Maximilianus I ab anno 1493 usque ad 1519 Imperium gubernavit.

c Is Cameraacensis archiepiscopatus possessionem adeptus est anno 1504 et obiit 1516.

d Hinc patet, miraculorum collectorem ea narrare, quæ suo tempore fiebant.

e Est pagus Brabantix, qui una ferme Turnino, et sesqui leuca Belgica Antverpia distat.

f Antiqua Belgii civitas, quæ etiam Ultrajectum vocatur. Fuit patria Adriani VI summi Pontificis.

g Pagus Brabantix inter Lovanium et Arschotum situs.

h Vox Scholasticus apud scriptores mediæ ævi varias habet significationes; sed ex sequentibus apparet, ea voce hic clericum significari.

i Exiguus Brabantix pagus non procul Turnino dissitus.

k Hinc colligo, reliquias quasdam S. Fredegandi Turnini olim extitisse, ut fusius dixi in Commentario prævio.

l Jam est oppidum a Batavis munitum, vulgo dictum Lillo, quod fluvio Scaldi adjacet, et tribus circiter leucis Antverpia distat.

EX 453.

DE S. KENELMO PUERO MARTYRE

IN WINCHELCUMBENSI MONASTERIO IN ANGLIA.

Sancti cultus et Acta.

G. C.

ANNO DCCCXIX.
Cultus S. Kenelmi in monasterio Winchelcumbensi.

Celebre Angliæ monasterium, in agro Glocestrensi situm, quod vulgo Winchelcumbe appellatur, olim S. Kenelimum martyrem ac die solenniter colebat, et catholico ritu sacra ossa, ibidem honorifice reposita, venerabatur. Guilielmus Malmesburiensis libro 1 de Gestis Regum Anglorum pag. 33 agens de magnifica templi Winchelcumbensis dedicatione, aliisque rebus a Kenulpho, Merciorum rege et Martyris nostri patre, pie ac præclare gestis hæc in fine addit: Filius ejus Kenelmus puer admodum a sorore sua Quendrida innocue cæsus, nomen et decus martyrii adeptus, ibidem (nempe in ecclesia Winchelcumbensi) pausat. Deinde lib. II ejusdem operis pag. 88 celebrem Sancti pueri cultum indicat his verbis: Corpusculum Sancti celebriter colitur; nec ullus fere locus in Anglia majori ad festum adventantium veneratur frequentia: exigil hoc et antiquæ sanctitatis persuasio, et miraculorum crebra exhibitio. Ipse Camdenus heterodoxus antiquam hujus Martyris venerationem, quantumvis hæresi suæ contrariam, plane occultare non potuit, dum in sua Britannia apud me pag. 257 ita scribit: Winchelcombe hic etiam oppidum satis frequens, ubi Kenulphus Mercius monasterium erexit, et quo consecravil die, Edbriethum Cantii regem, quem captivum tenebat, gratis ad suos dimisit. Vix credas, in quanta celebritate hoc monasterium jam pridem fuerat ob reliquias regis Kenelmi, pueri septennis, quem soror, ut hereditatem interverteret, elanculum e medio sustulit, et in martyrum eatalogum Majores retulerunt. Si quis diploma foundationis, aliaque

Julii Tomus IV.

ad carnobium Winchelcumbense spectantia videre cupit, consulat Monasticon Anglicanum tomo I a pag. 187.

2 Auctaria Usuardina varia hoc die Sanctum nostrum memorant, uti videri potest in Usuardo non ita pridem illustrato. Hinc forte transit in varia recentiorum Martyrologia. Canisius noster, Grevnum de more secutus, in Martyrologio suo Germanico eum vocat Kenelinum. Ferrarius autem in Catalogo Generali eodem die sic eum annuntiat: In Anglia, S. Kenelmi pueri regis Merciorum et martyris. Eundem Martyrem hac die celebrant duo Martyrologia Anglice conscripta, quorum unum, anno 1608 impressum, completitur integrum Actorum compendium; alterum vero, quod anno 1640 editum est, ommissa prodigiosa sororis Quendredæ punitione, brevius eelogium continet. Petrus de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. x, cap. xix post Acta breviora, quæ ex Guilielmo (is est, ut fallor, Malmesburiensis) desumpsit, in fine hæc addit: Passus est autem sanctus Martyr tertio Nonas Novembris. Varii Martyrologi in assignanda festivitatis die Petrum Equilinum imitati sunt. Quapropter Ferrarius annuntiationem, quam antea die xvii Julii posuerat, paucis mutatis, tertio Nonas Novembris ita repetit: In Anglia, S. Chenelmi pueri et martyris. Maurolycus et Felicius die III Novembris eadem ad verbum fere habent.

3 Breviarium, quod anno 1499 Lovanii impressum est ad usum ecclesiæ Sarum, id est Sarisburiensis in Anglia, festivitatem S. Kenelmi die xvii Julii celebrat Officio Ecclesiastico, ejus tres lectiones proprias hic exscribo. LECTIO I. Gloriosissimus Kenelphus rex Merciorum anno Domini octogesimo nono, imperii vero

probatum ex Martyrologus.

et lectionibus propriis.

* lege octingentesimo decimo nono

AUCTOR
G. C.

sui vicesimo quarto inigrans ad Dominum, paterno affectu heredem filium reliquit Kenelmum. Erant Kenelmo regiae germanae Quendreda (quæ postea fratrum sanguinem hausit) et Burgenilda, quæ fratrem sororia affectione dilexit. Quendreda autem sævo livore, et regnandi stimulatâ ambitione, cum nullo modo fratrem suum veneno posset extinguere, nutritium suum, nomine Askerbertum, ingentibus præmiis et spe consortis imperii in fratrum armatâ jugulum. LECTIO II. Qui nephandissimus proditor Kenelmum in silvam venandi gratia adducit. Ubi vero enim puer septennis, somno prægravante, securus soporaretur, a crudelissimo carnifice fossa paratur, in qua parvulus obruatur. Beatus igitur Kenelmus expergiscens, et consilium divinitus intelligens: Frustra, inquit, hanc mihi molitus es speluncam: non enim [hic], ut putasti; sed in remotiori loco, ubi Dominus providit, occumbam.

ac oratione ec-
clesiæ Sarisbu-
riensis.

4 LECTIO III. Unde certum dabit tibi signum hæc virga (nam virgam manu gestabat, et terræ affixerat) si modo plantata frondeat. Hæc eo pronuntiante, statim radicata virga cœpit frondescere; unde adhuc ingens fraxinus ostenditur, qui in memoriam beati Kenelmi celebris habetur. Asseritur, quod jam decollandus beatus Kenelmus sacrum hymnum, TE DEUM LAUDAMUS, TE DOMINUM CONFITEMUR incepit, atque in illu versu: TE MARTYRUM CANDIDATUS LAUDAT EXERCITUS jugulatus occubuit. Ille autem ipsius percussor cæsum innocentem terra obruit. Itaque ad auctoritatem Apostolicam et archipræsulis excipitur sacrum corpus Kenelmi cum superna laude, quatenus transferretur ad beatum genitorem suum Winchelcumbe, ubi idem Deo amabilis rex requiescit in templo. *Breviarium Sarisburiense an. 1557 Parisiis editum, mendis quibusdam correctis, eadem narrat. In utraque editione legitur sequens oratio: Omnipotens et misericors Deus, qui nobis præclaram hujus diei lætitiâ pro beati Kenelmi martyris tui solemnitate tribuisti, intende serenus vota fidelis populi, et concede, ut ejus hodie festa percolimus, ejus semper meritis et precibus sublevemur.* Per Dominum etc. *Reliqua recitantur de communi unius martyris.*

Ejusdem Mar-
tyris sanctitas
confirmatur ab
Ingulpho,

5 Jam temporis ordine proferemus aliquot vestigiosiores Angliæ scriptores, qui ejusdem Martyris sanctitatem confirmant, quamvis in narrandis Actorum ac miraculorum circumstantiis subinde inter se differant, ut per decursum apparebit. Ingulphus abbas Croylandensis, qui exiit sæculo XI claruit, in sua historia, inter alios scriptores Anglos anno 1601 Francofurti edita, pag. 855 hæc habet: Anno Christi Domini DCCC decimo nuno, iste inclutus rex Merciorum Kenulphus, exactis in regno XXVI (plerique tantum 24 regni annos ipsi tribuunt) annis, post multa bona opera, quæ in vita sua tam sancte quam strenue gesserat, hujus temporalis vitæ cum omnium dolore finem fecit, et Winchelumbæ monasterio nigrorum monachorum, quod a fundamentis construxerat, corpus traditur sepulturæ, sed felix anima cælestia regna petivit. Filium suum sanctum Kenelmum puerum septennem regni reliquit hæredem, qui dolo germanæ suæ Quendredæ (tanta ambitione ad regni sceptrum

mulier sceleratissima aspirabat) paucis mensibus a patris obitu devolutis, in quadam sylva, qua spatiatum advesperascente die detectus erat, ab Asceberto nutritore suo puer innocentissimus crudelissime martyrizatus est, et divino demum miraculo, radiu lucis immensæ tota nocte super corpus Martyris rutilante, repertus est, et ad Winchelumbam juxta patris sui mausoleum celebri traditur sepulturæ.

6 Huic scriptori ferme coætaneus est Florentius Wigorniensis, qui in Chronico ad annum 819 de Sancto nostro scribit sequentia: Rex Merciorum S. Kenulphus post multa bona, quæ in sua vita gessit, opera ad beatitudinem, quæ in cælis est, transivit perennem, filiumque suum Kenelmum septennem regni reliquit hæredem. Sed paucis mensibus evolutis, germanæ suæ Quendritæ insidiis, cujus sævam conscientiam dira cupido regnandi armaret, ausu crudelitatis ab Asceberto nutritore suo cruentissimo in vasta sylvaque nemorosa sub arbore spinosa occulte traditur jugulo: verum qui solo teste cælo est jugulatus, cælo teste per columnam lucis postmodum est re-velatus. Absciditur caput Kenelmi natalis et innocentiae candore lacteum; unde lactea columba aureis pennis evolat in cælum; post cujus felix martyrium Ceolulfus regnum suscepit Merciorum.

7 Florentio ætate pro imus est Guilielmus Malmesburiensis, qui lib. IV de Gestis Pontificum Anglorum agens de dedicatione ecclesiæ Winchelcumbensis, ita ad propositum nostrum loquitur pag. 284: Ibi requiescit pater Kenulfus cum filio Kenelmo, quem genitor septennem Quendridæ surori reliquerat alendum. Sed illa falso cupiditati suæ regnum pollicita, fraterculum tollendum e medio satelliti, qui alumnus erat, commendavit. Is insontem quasi venatum ducens, inter fruticeta obruncatum occuluit. Et mirum dictu, quod fraus tam celate in Anglia commissa, Romæ divinitus innotuit: siquidem membrana super altare sancti Petri, columba superne ferente, delapsa, necis et sepulturæ loci per ordinem index fuit: quæ, quod elementis Anglicis erat conscripta, a Romanis et aliarum gentium hominibus, qui aderant, frustra legi tentata; sed salubriter et in tempore astitit Anglus, et Latialiter linguæ involuerum evolvens, effecit, ut Apostolici epistola regibus Angliæ compatriotam Martyrem indicaret. Quocirca frequenti cœtu pueruli corpus levatum vehebatur Winchelcumbam. Ita clericorum vocali cantu, et laicorum alacri plausu parricida femina commota e fenestra cœnaculi, in quo stabat, caput extulit, et forte psalmum cantabat DEUS LAudem MEAM: quem a fine, nescio quo præstigio retrogradum ducens, nitebatur lætitiâ cantantium infirmare. Tum vero vi divina lumina veneficæ, cavis orbibus evulsa, cruore versum polluerunt HOC OPUS EORUM, QUI DETRAHEBANT MIHI APUD DOMINUM, ET QUI LOQUUNTUR MALA ADVERSUS ANIMAM MEAM. Cruoris signa exstant hodie, immanitatem mulierculæ, et Dei ultionem spirantia.

8 Henricus archidiaconus Huntigdonensis, qui circa medium sæculi XII floruit, in veteri membrana Ms. de Sanctis Angliæ, in museo nostro servata, de eodem Martyre hæc habet: Kenelmi vero martyrium

atque scripto-
ribus Angli-
inter quos duo-
rum error cor-
rigitur.

A *martyrium clandestinum leges apud Winchelcumbæ. Hic fuit filius regis Merciorum Kenulfi, qui cum xxiii annos regnasset, anno gratiæ dccc et xix decessit. Martyrium vero Kenelmi filii ejus revelatum est cælitus Romæ Silvestro juniore Papæ. Non liquet, quem Silvestrum Papam hic designare velit, cum Romanus Pontifex istius nominis primus multis sæculis antea vixerit; secundus vero tantum sæculo xi obierit. Quare suspicor, crassum adeo errorem ab ignaro quodam amanuensi commissum esse. Neque levis est error Joannis Bromptoni, qui in chronico, sub finem sæculi xii exarato, narrat, eadem S. Kenelmi schedula, per columbam delata, Romæ detectam fuisse, eum Leo Papa minor Missarum solemniam celebraret. Non ignoro, quid hic sibi velit Papa minor, uti nec cur Silvester supra vocetur junior Papa: id non satis intelligo, quomodo recentis cædis revelatio fieri potuerit tempore Leonis III, qui anno Christi 816 obiit, eum tamen juxta chronologos Anglos S. Kenelmus tantum anno 819 occisus sit. Opinor itaque, Leonem III perperam substitutum fuisse pro Paschali I, qui ab anno 817 usque ad 824 Ecclesiam gubernavit.*

B *9 Audiamus jam, quomodo citatus Joannes Bromptonus, inter decem Anglicanæ historiæ scriptores anno 1652 Londini editus, col. 777 hanc Romanam cædis revelationem exponat. Verum, inquit, quia nihil opertum, quod non reveletur, præfulgida lucerna, quæ obscurabatur in Anglia, clarius in arce emicuit mundi Roma: nam cum Leo Papa minor Missarum solemniam innumerabili populo astante celebraret, ecce columba candidissima desuper omnibus palam apparuit, quæ niveam membranam blando rostro super altare beati Petri deposuit aureis litteris hoc modo Anglice scriptam:*

*In clent / in coudale / Kenelm kingis
Gern / lith undir thoꝝn hed byrved.*

Sacer autem Apostolicus novam schedulam, ignotis verbis et litteris editam, eum tremore respiciens, populum et clericos diversarum nationum tunc in euria existentes ad se vocavit, quatenus indicarent, si quis inter eos aliquid hujus epistolaris relationis cognovisset. Unde ab Anglicis litteratis, qui inter alios convocatos ibi aderant, sacra epistola recitatur, cujus interpretatio Latine est ista:

*In Clento vaceæ valle Kenelmus regius
Natus, jacet sub spina capite truncatus.*

C *10 Matthæus Westmonasteriensis in Floribus Historiarum ad annum Christi 821, prudenter prætermissis Romani Pontificis nomine, eandem detectæ cædis historiam contexit. Sed apud ipsum verba Anglica differunt a præcedentibus, quæ tamen uterque scriptor in schedula Romam allata ad verbum contineri testatur. In substantia tamen plane conveniunt: nam apud Westmonasteriensem verborum sensum recte ita reddidit quidam poeta his duobus versibus Leoninis:*

*In Clenc sub spina, jacet in convalle bovina,
Vertice privatus Kenelmus rege creatus.*

*Vix scio, quid de hac prodigiosa cædis revelatione censendum sit. Mirum sane est, apud Labbeum in prolata Paschalis I Vita, ubi alia de sanctorum corporum inventionem narratur, nullam fieri de hac re mentionem. Mirum quoque est, prodigium adeo publicum ab aliis Historiæ ecclesiasticæ scriptoribus non fuisse litteris traditum. Ut ut est, optandum foret, ut scriptores synchroni aut sup-
pares illud miraculum memoriæ prodidissent.*

Certe Ingulphus et Florentius Wigorniensis, superius citati, de sacri corporis revelatione Romæ facta altum silent; sed asserunt, corpus S. Kenelmi, lumine super sepulcrum ejus rutilante, in Anglia detectum fuisse. Hujus itaque narrationis fides sit penes primum ejus assertorem Guilielmum Malmesburiensem, qui facile trecentis annis post S. Kenelmi martyrium libros suos conscripsit.

11 Facilius credidero ea, quæ de mirabili Quindredæ punitione narrantur; quid historici Angli testantur, manifesta divinæ ultionis vestigia adhuc suo tempore cætitisse. Præter ea, quæ circa hanc rem ex Guilielmo Malmesburiensi superius dedi, Matthæus Westmonasteriensis loco proxime citato sic loquitur: Ambo ejus (scilicet Quindredæ) oculi a sedibus suis evulsi continuo super ipsam, quam legebat, paginam corruerunt. Adhuc autem Psalterium illud argento fabrefactum, et lapsorum luminum cruore madefactum, hujus correptionis præbet indicium. Joannes Bromptonus, quem circa finem sæculi xii floruisse diximus, idem divinæ vindictæ indicium suo tempore perseverasse affirmat his verbis: Manifesta divina ultione pupillæ amborum oculorum ejus super ipsum Psalterium (quod in memoria rei gestæ in dicta ecclesia monasterii Wijnchecumbe usque hodie servatur) a capite evolabant. His similia sunt, quæ dicuntur in Actis S. Kenelmi num. 10.

12 Giraldus a patria vulgo dictus Cambrensis, Joanni Bromptono coætaneus in Itinerario Cambriæ lib. i, cap. ii narrat quoddam miraculum, quod hietotum exscribere volui, quia ad institutum nostrum spectat, et præcedentium auctorum testimonia confirmat. Sic igitur scribit: De Psalterio quoque Quindredæ sororis sancti Kenelmi, cujus instinctu interfectus erat, virtus magna nostris diebus emicuit. Cum subceleriorum vigilia sancti Kenelmi sero apud Winchelcumbæ adventantibus mulierum turbis de vicinia et notitia monachorum ad festum, ut solent, cum quadam illarum inter septa monasterii fornicationem incurrit: Qui die crastino ad processionem Psalterium prædictum inter reliquias Sanctorum ferre præsumens, completa processionis solennitate, reversus in chorum idem manibus suis firmiter adherens deponere non prævaluit. Qui stupefactus plurimum et confusus, tandem delictum hesternum ad mentem revocans, confessione facta et penitentia injuncta, fratrum orationibus adjutus, et propria compunctione contritus, a vinculo divinitus dato demum absolvi meruit et laxari. Liber autem ille ideo in veneratione magna ibi tenetur, quia cum corpus Kenelmi deferretur, et clamarent turbæ: Martyr Dei est, est vere, martyr Dei est; Respondit Quindreda fratricidii rea et eonscia: Adeo vere martyr Dei est, sicut verum est, quod oculi mei super Psalterium istud eruti jacent: ea enim hora Psalterium forte legebat. Et statim oculi ejus aubo a capite divinitus avulsi in librum apertum, ubi et vestigia sanguinis adhuc apparent, ceciderunt. Quamvis hic punitione Quindredæ diverso paululum modo referatur, tamen facit ad id, quod probare intendo. Jam de Vita huic commentario subjungenda pauca præfabimur.

13 Imprimis incertum est, a quo auctore et quo tempore Acta S. Kenelmi conscripta sint. At saltem colligo, ea post annum Christi millesimum scripta fuisse, eo quod in illis num. 11 narretur quoddam

AUCTORIS
G. r

Miraculum punitione Quindredæ sororis S. Kenelmi.

confirmatur

F

examinatur, et non satis certa videtur.

et Actuum vestigias indagatur.

AUCTORE
G. C.

quoddam miraculum factum tempore regis Canuti, qui tantum anno 1017 Anglis imperare cepit. Aliunde egraphum nostrum Ms. ferme ad verbum convenit eum *Legenda Sanctorum Angliæ*, a Joanne Capgravio compilata, quæ non videtur valde antiqua. Attamen, omnibus expensis, conjeicio, Acta illa sæculo XII exarata, aut saltem postmodum ex vetustioribus partim desumpta esse, quia in substantia vix differunt ab iis, quæ Joannes Bromptonus circa finem sæculi XII chronico suo inseruit. Nostra quidem hinc inde verbosiora sunt, et pluribus miraculis aueta, sed hanc discrepantiam facile in Annotatis observabimus. Jam Ms. nostrum, quod a Canonicis Regularibus Rubecæ Vallis prope Bruxellas accepimus, eum *Legenda Capgravii collatum hic typis mandamus.*

ACTA ET MIRACULA

B *Ex Ms. Canoniorum Regularium Rubecæ Vallis prope Bruxellas, collato cum Legenda Joannis Capgravii.*

Dum Quendreda fratri mortem parat,
a

Rex Merciorum Kenulfus, anno Domini octingentesimo decimo nono, regni sui vicesimo quarto a mundum relinquens, Kenelmum heredem reliquit, cui erant duæ sorores Quendreda, et Burgenilda. Hunc enim Kenelmum ætate parvulum, sed animo ac pietate magnificum in regem elegerat amor populi sui: sed Quendreda sævo livore, et regnandi ambitione stimulata insidiabatur illi. Quem cum veneno extinguere non posset, ejus nutricium et procuratorem, nomine Ascherbercum, ingentibus præmiis, et spe consortis imperii in fratrum jugulum armare non timuit. Tali modo invicem consiliati paraverunt sagittas suas, ut sagittarent in obscuro rectum corde.

S. Kenelmus
habet visionem,
* al. Wlwenans

2 Ea tempestate vidit Kenelmus per somnium visionem, quam nutricia suæ Wlibennæ referens dixit: Visum est mihi, o mater charissima, quod ante cubiculum meum arbor altissima usque ad sidera stabat; me vero videbam stare in ejus arduo vertice, unde late cuncta poteram aspicere. Erat autem pulcherrima et late diffusis ramis speciosa, ab imo ad summum omnibus floribus refertissima. Videbam quoque innumeris luminaribus totam ardere: mihi vero tres partes hujus terræ prona curvari devotione. Cumque de tanta specula mirarer visionem, quidam meorum subter irruentes succiderunt arborem, et illa ingenti ruina cecidit. Ego vero protinus effugiar avicula candida, et libero volatu æthera penetravi.

quam nutrix de instanti ejus cado interpretatur.

3 Vix elocutus fuerat visionem, cum nutrix pectus tundens talem crupit in vocem: Hec me, inquit, fili dulcissime, heu lactatio mea, et nutrimentum meum suave! Ergone insidiæ tuorum, ergone maligna consilia sororis et nutricia tui prævalebunt adversum te? Hec, quam timco, arborem il-

lam succisam indolis tuæ præsignare jacturam! Verumtamen in avicula, qua penetrabis æthera, intelligitur ascensuræ tuæ animæ gloria b.

4 Ascherbertus tandem, habita occasione sceleris maturandi, Kenelmum abducit in silvam gratia venandi, quasi oblectandum amore studii paterni. Cumque silvæ appropinquarent, tenellus septem annorum puer somno prægravatus equo delabatur, ibique recubans securus malorum totus soporatur. Tunc crudelissimus nutricius foveam parat, in quam eum citius obruat. Puer tandem expergiscens propbetica fertur voce dixisse: Frustra hanc mihi molitus es speluncam: non enim hic, ut cogitas, sed remotiori loco, ubi Deus providit, occumbam. Unde tibi certum dabit hæc virga signum, si modo plantata frondeat. Et virgam, quam manu gessit, terræ infixit. Ilæc eo dicente, statim radicata virga cepit frondescere, et usque hodie ingens ibi fraxinus ostensa in memoria beati Kenelmi celebris habetur.

b
Sanctus puer,
necis suæ præ-
acius.

2 Tunc sævissimus artifex longius puerum abducit, in vallem profundam in ipsa silva, Clento vocatam. Cumque tyrannus, filius iniquitatis, diversa loca secreta curiosus quæreret, sic eum videbatur increpare Martyr voce dominica: Quod facis, fac citius. Ibi igitur sub arbore spi: a caput Kenelmi septennis abscinditur, quod ipse protinus extensis palmulis excepisse memoratur c. Asseritur etiam quod jam decollandus. TE DEUM LAUDAMUS, TE DOMINUM CONFITEMUR iuceperit: atque in illo versu, TE MARTYRUM CANDIDATUS LAUDAT EXERCITUS, jugulatus occubuerit, decimo sexto Kalcendas Augusti.

a nutrice suo
occulte occu-
tur;
E

6 Illico autem inpius persecutor cæsum innocentem terra obruit, et ad domum festinus rediit. Denique, qui cælo teste martyrium pertulit, cælo teste revelatus et declaratus fuit. Nam fulgida lucis columna de cælo super locum effusa, sæpius ostensa est. Quem enim ab humana notitia abscondere nitebatur inhumanitas beluina, illum hominibus prodebat pecualis diligentia. Candida namque bos cujusdam viduæ, pascuis relictis publicis, ab alto monte ad infimum sepulti monumentum decurrit, inseparabilis ibi adhæsit, mira oblectatione divinitus attracta et illecta, ut nullius inde instantia avelli posset. Quoties vero ad domum reducta extitit, totum armentum duplo lactis copia superabat, tam salubri circa sanctam glebam pascebatur herba et gratia*; miroque modo quod vesperi detonsum erat, mane abundantius inveniebat. Hinc autem locus idem Vaccæ Vallis appellari consuevit.

sed Deus variis
signis tum in
Anglia,

* al. grata

7 Empto Quendreda per fratricidium regno potita, tali edicto omnes terruit, ut si quis Kenelmum requireret vel indicaret, vel etiam de eo verbis tractaret, sine dilatione capitis plexus pœna patiens lueret d. Verum præfulgida lucerna, quæ obfuscabatur in Anglia, clarius emicuit in arce mundi Roma. Nam cum Leo Papa junior e, Missarum solennia celebraret, ecce columba super nivem candida palam apparuit, niveam membranam aureis litteris Anglice inscriptam rostro ferens super altare beati Petri deposuit, et abscessit. Papa vero cum timore* respiciens

tum Romæ

a

e

* al. tremore

A respiciens novam scedulam ignotis verbis ac litteris editam populis diversarum nationum demonstravit, inter quos erant Anglici sacram epistolam legentes talem interpretationem continentem: In Clento Vaccae Valle jacet Kenelmus regius natus sub spina capite truncatus.

8 Tunc Papa, postposito feminearum minarum terrore, mittit cum Anglis fidelibus legatos Cardinales cum litteris et potestate Apostolica ad Archiepiscopum Dorberniae Wilfridum g ceterosque Pontifices Anglorum, quatenus de indigno latibulo in ecclesiam martyrem transferrent Kenelmum. Cum autem corpus ejus de terra esset elevatum, fons vivus inde emersit, qui in rivum effluens multis inde gustantibus salutem impendit. Corpore enim de silva delato, maxima turba caecorum, surdorum, claudorum, et variis morbis detentorum curata est.

9 Altercantibus autem pro corpore Gloverniensibus, et Wigorniensibus, complacuit tandem parti utrique, ut populus, qui in crepusculo sequentis diei prior evigilasset, sanctum Kenelmum, quasi divinitus sibi datum, auferret. Glovernienses itaque vigilantiores cum sacra gleba jam quindecim milliariis evaserant, antequam alii a somno excitati, et rubore ac ira succensi tota celeritate post eos sequerentur. Quos ubi eminus fugientes prospexerunt, invocato sancti Kenelmi suffragio, per angustam semitam evadentes inter fruteta se protegebant. Cumque non procul a monasterio Winchecumbensi labore sitique gravissima cum corpore sancto fessi sederent, opem sancti Kenelmi humili devotione implorabant. Nec mora, fons vivus et usque in hodiernum diem jugiter manans, sub quaenam petra erumpens, sitim potantium ex eo restinxit h.

10 Stabat tunc Quenreda in solario quodam, et multitudinem respiciens cum triumpho fraternae gloriae venientem, ira et indignatione cepit tabescere. Accepto autem Psalterio, quodam praestigio, non cantare pro illo studuit; sed incantare contra illum centesimum octavum psalmum, quatenus a fine ad caput, ab ultimo versu ad primum pervertendo eum fraternae felicitati efficeret perniciosum. Veruntamen in ipsam redundavit, Deo volente, maledictum suum. Cum enim a fine ascendendo hunc versum volveret ore venefico, HOC OPUS QUI DETRANUNT MIHI APUD DOMINUM, continuo sibi utrique oculi suis sedibus extirpati, super ipsam, quam legebat, paginam ceciderunt. Adhuc autem ipsum Psalterium, argento paratum hujus correptionis cruore maculatum, praebet indicium. Ipsa vero infelix post paululum intriit i. Quam ferunt nec in ecclesia nec in campo sepultam posse teneri; sed quemdam infantem lucidissimum apparentem enidam jusisse in quodam profundo loco eam projici.

11 Tempore regis Canuti quidam Danus partem juris sancti Kenelmi auferre tentavit judicavitque * ut dives ille cum viginti quatuor super corpus sancti Kenelmi jus suum sacramento probaret. Cumque hoc facere se ingereret, subito Dei virtute repulsus retrogradus abscessit et quasi vasto ictu obrutus supinus concidit: sicque terra Sancto adjudicata, adversarius domum deductus, qui

terram alienam inique auferre tentavit, omnia possessa cum seculo jure amisit.

12 Matrona quaedam festum sancti Kenelmi observare contempsit, et in prandio sedens, indigna quaedam verba in Sanctum intorsit, nec quidquam operis intermitte imperavit: pro Kenelmo, inquit, nescio quo, fructum diei non perdemus. Vix verbum emisit, et ecce utrique oculi excussi in terram ceciderunt, et boves ad vehicula juncti ligna et juga excutientes ita dispersi sunt, ut deinceps inveniri non possent.

13 Caecus quidam a nativitate sepulcrum Sancti visitans, contemplatur puerum speciosissimum sibi assistere, duo sidera praefulgida manu gestantem, et ea oculorum sedibus sibi imprimentem. Nec mora, ad se reversus, reseratis oculis, vidit clare; mirabatur ignotas rerum species, mundi amplitudinem, lucis nitorem, et cetera, quae in mundo sunt. Quidam a nativitate mutus, vidit sanctum Kenelmum cum cereo flagrante sibi advenire, atque ita ardentem in os sibi patulum impingere, sicque exsiliens loquebatur recte, et qui prius tantum poterat audire, E jam valebat proferre.

14 Alium quoque mutum curavit, linguamque habilem ad loquendum reddidit. Quemdam ferro accinctum liberavit; contractum gressibus restituit; caecum illuminavit; contractum talos natibus habentem impressos, manusque retortas, ut digiti retrorsum inhærent brachiis proficiscentem, et ut ad sanctum Kenelmum redeat admonitum membra gressui apta reddidit. Videbat enim puerum speciosissimum de altari descendere, aureaque virga, quam manu gestabat, ipsum tangere, et ut surgeret, imperare. Quin facta altare iterum conscendit, et scrinium suum subito intravit k.

ANNOTATA.

a *Indulphus abbas notat annum regni xxvi, sed cum plerisque videtur tenendus annus xxiv, ut ostendit Alfordus noster in Annalibus ecclesiae Anglicanae ad annum Christi 819 num. 5.*

b *Tota hæc S. Kenelmi visio, et nutricis interpretatio non legitur in Joanne Bromptono.*

c *Hæc prodigiosa proprii capitis inter manus susceptio etiam in Bromptono non invenitur. Unde suspicor eam ornatus gratia hic additam fuisse.*

d *Hoc edictum Quindredæ non videtur satis verosimile, quia eadem occultare cupiebat.*

e *Hunc paraechronismum, qui cum initio Actorum non cohæret, observavimus in Commentario prævio num. 8.*

f *Cantuaria olim dicta fuit Durovernum et Barvernum; Bedæ vero et aliis Dorobernia. Jam vulgo ab Anglis vocatur Canterbury.*

g *Is præsul Cantuariensis satis notus est in Historia Anglicana, ut videri potest in Annalibus Alfordi, Anglia sacra, aliisque scriptoribus Anglis passim obviis.*

h *De hac alteratione Gloverniensium id est Glocestriensium, et Wigorniensium etiam non meminit Bromptonus, uti nec de miraculo eam secuto.*

i *Quindredæ interitum brevi secutum confirmat Bromptonus, aliique scriptores Angli. Nihilominus Alfordus noster in Annalibus ad annum Christi 819 num. 18 putat, quod Quindredæ adhuc post quatuor annos fuerit superstes, et monasterium ingressa*

EX 455.

et matronæ
S. Kenelmi festum contem-
nens puniuntur.

Caecus et mutus,

alii ægroti ad
sepulcrum ejus
sanantur.

k

causam ejus
manifestat.

f
g

et reliquiarum
translationem
miraculo,

B

h

ac impie sorori
punitione
celibrem reddidit.

C

i

Injustus qui-
dam agri in-
vasor,
* al. judicatur.
que

A *ingressa pœnitentiam egerit. Ratio, qua assertionem suam probare nititur, videri potest loco citato.*
 k *Omnia hæc miracula a num. II usque ad fi-*

nem tantum reperiuntur in sola Legenda Capgravi. Unde pronum est judicare, ea postmodum a quopiam Actis S. Kenelmi superaddita fuisse.

DE S. LEONE PP. IV CONFESSORE

ROMÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

§ I. Vetustus Sancti cultus, elogia et translatio.

ANNO MCCCCLV.
 Inter Leones PP.
 Sanctus ordine
 quartus.

De sanctis Romanis Pontificibus sub Leonis nomine, jam in hoc opere et in observationibus ad Usuardi Martyrologium non semel dictum est; et de primo quidem seu Leone magno disputanda fuere nonnulla, ad tollendam confusionem quæ in Martyrologia irreperat, quemadmodum XI Aprilis et XXVIII Junii explicatum est, ^B iis etiam abunde expositis quæ ad S. Leonem II pertinebant. Proximi sub eodem nomine Pontificis S. Leonis III gesta illustrata sunt XII Junii; neque S. Leonis IX merita ad XIX Aprilis præterita; ut inter synonymos Sanctos Pontifices solus supersit S. Leo IV, in auctariis Usuardinis die præcedenti celebratus, dum inter Prætermisissos notavi, ejus Acta hoc die quo ad Superos evolavit, eum Martyrologio Romano aliisque illustranda. Atque id modo facere aggredi, ea primum relaturus quæ ad cultum ejus stabiendum spectant, tum vero alia discussurus circa electionem et consecrationem, demum quæ de gestis ejus ex variis scriptoribus colliguntur. Cum vero gesta pleraque digesserit aut saltem annotata reliquerit Anastasius Bibliothecarius, sanctissimi Pontificis cœrtaneus, non videntur majori fide tradi potuisse, ut solæ observationes desiderari videantur, quibus obscura nonnulla, quoad fieri poterit, elucidentur. Hic primum de ejus cultu ex Martyrologiis aliisque monumentis, tum de inventione et translatione paucis disserendum.

^C non solum in auctariis Usuardinis.

2 Vetustissima, quæ in Usuardinis reperitur, sancti hujus Leonis IV memoria, ea certo est quam dedimus ex eodiceibus Florentinis, in quibus die præcedenti notavimus, male legi, Romæ S. Leonis Papæ V, ubi dubium videri nequit, quin indicetur Leo IV, cum de altero Leone V, paucorum dierum Pontifice, obscuro sæculo X, nulla sanetitatis aut cultus indicia usquam appareant. Expressior est editionis Lubeco-Colon. annuntiatio his verbis: Romæ, natale beati Leonis IV Papæ et confessoris; qui sedit annos octo, menses tres, dies sex. Illic orationibus et vigiliis jugiter intentus, sepultus est in ecclesia S. Petri. Parum ab his differunt quæ habet Grevenus: Leonis Papæ IV et confessoris, qui sedit annis octo: vir valde sanctus, vigiliis et orationibus multum intentus, utpote qui ab infantia inter monachos sanctos fuit enutritus. Isdem vestigiis insistit Canisius, sed eum paulo longiori elogio, ex laudati jam Bibliothecarii historia desumpto, quod hic totum ex Germanico vertere nil opus est, cum ex ipso fonte purius hæc omnia derivari possint et porro infra suo loco multo copiosius derivanda sint.

3 Ad quam ætatem spectent editiones istæ Colo-

nienses auctoris Usuardi, uti et Canisiana, probe mihi notum est, nota item edito Florentina anni 1486, qua quot annis antiquiores sint dieti eodices Florentini, candide fassus sum, perspectum mihi non esse, neque eodem sæculo XV antiquiores videri, ut habes in Præfatione Usuardina num. ^E 354. Ast inde repeti nequaquam velim primum aut vetustissimum de Leonis PP. IV sanetitate testimonium, cum tribus omnino sæculis antiquior sit Petrus ille Manlius, de basilica Vaticana scribens, quem tomo VII Junii edidimus, utpote qui certissime vixerit sæculo XII. Ita vero ibi diserte memorat iste num. 107: Ante altare S. Mauritii juxta aditum qui vadit ad S. Martinum post S. Petrum, est oratorium sancti Leonis Papæ IV, in quo (sicut sæpe a nostris majoribus accepimus, videlicet a Domino presbytero Cencio Priore, et Domino Petro Christiano) sanctæ recordationis Dominus Paschalis Papa II corpus beati Leonis Papæ I et II et III et IV recondidit, sicut etiam multi nostrorum viderunt. Locum adeat, qui plura videre cupit a Janningo nostro ibidem observata, mihi hic satis est, et eo et anterioribus sæculis Leoni IV tamquam beato et sancto, ecclesiasticos honores delatos fuisse, tametsi peculiari Officio cultus non sit.

4 Sæculum decimum quintum superat etiam Petri de Natalibus Sanctorum Catalogus, in quo ipse satis longo elogio S. Leonem IV coronat, sic tamen ut nonnulla perperam misecat et confundat, quæ hic discutere operæ pretium non cæseo, ut proinde satis sit pauca ex ipso delibasse. Sic ineipit: Leo Papa, hujus nominis quartus, natione Romanus ex patre Rodolpho, Sergio Pontifici in episcopatu Romano successit, et sedit annos octo, menses tres, dies sex... Quo Sergio mortuo et necdum sopulto, omnes Romani, tam clerus quam populus, una voce Leonem in summum Pontificem elegerunt. Qui mox factus Pontifex basilicas Apostolorum Petri et Pauli, et alias ecclesias, quas paulo ante Saraceni devastaverant, honorifice restauravit. Hactenus recte: verum quod ait, Carolum Ludovici filium a S. Leone imperatorem coronatum; quod de criminibus accusatus in synodo se purgaverit, hæc non satis apposite translata sunt. Sic paulo inferius vere ait: Hic Pontifex Catholicus multæ patientiæ multæque humilitatis, divinarum Scripturarum exstitit ferventissimus perscrutator, vigiliis et orationibus semper intentus. ^F ast ei non quadrant sequentia: Qui dum Norman-

sed pluribus ante sæculis celebratus est.

Laudat ipsum Petrus in Catalogo.

A nos a Romanorum finibus deturbare satagit, cum multis captus etc. de S. Leone IX intelligenda esse, historię peritis satis manifestum existimo.

5 Inter Martyrologos recentiores primus occurrit Galesinius ad diem xvi Julii, sic Sanctum proluxa narratione exornans : Romę item, Sancti Leonis quarti Pontificis, civis Romani, e * patre Rudolpho natus, vir in omni vita religionis, pietatis, morum castitatis, eleemosynarum liberalitatis, doctrinęque ecclesiasticę laude florens, S. E. R. presbyter Cardinalis, Sergio II mortuo, in ejus locum Pontifex renuntiatur. Cujus sanctitate in omnes partes pervulgata, adductus rex Anglię Adelolphus, una cum filio, Romam venit; regnumque suum tributarium Ecclesię Romanę constituit, singulis familiis nummo aureo in singulos annos obligatis. Pontificatum invitus suscepit; at gessit summa cum testificatione cęlestium virtutum suarum. Ecclesiasticam disciplinam pene collapsam restituit; concilium in Laterano habuit, in quo antiqua Pontificum decreta de conformando rei Christianę flatu renovavit; pauperes, pupillos et viduas omni charitatis officio mirifice sustentavit; clero congiarium dedit; beatorum Petri et Pauli basilicas novis ornamentis coonestavit; Vaticanum multis pręstantissimis donariis cumulavit; Lateranensi crucem Caroli magni nobilem, ex purissimo auro gemisque pretiosis refectionem, restituit.

5 Sanctorum Martyrum cęmeteria instauravit, xenodochia et monasteria resarcivit, ecclesias exornavit, atque censu auxit; sacras reliquias invenit; easque pie et honorifice recondidit; Vaticanum contra Saracenorum impressiones, muris lapideis munivit, eosdem per milites, quos divinis precationibus ad pręlium instruxerat, clade incredibili affecit; ignem Romę accensum oratione mirabiliter restituit, a basilisci serpentis tetra peste Urbem divinitus liberavit; de beatis Apostolis orationes, quibus Ecclesia utitur, pie conscripsit; festi Assumptionis sanctissimę Marię Virginis octavam celebrari decrevit. His atque aliis multis religiose actis, in quibus mirabiliter ejus sanctimonia splendescit, et pontificatu octo annis pręclare gesto, meritis cumulatus abiit in cęlum. Atque hisce Galesinius totam S. Leonis IV vitam non ineleganter in epitomen contraxit, ut infra ex Actis Anastasianis elarius patebit : Baronius, duce opinor prędicto Galesinio, Sanctum quidem, at brevissime, signavit in hodierno Romano : Romę, depositio sancti Leonis Papę quarti.

7 Addi his possunt Monastici, qui, Wione pręcunte, S. Leonem IV Ordini suo certatim asserunt; quasi monachi omnes fuerint, qui apud monachos liberalibus disciplinis instituti sunt, uti de S. Leone tradidit laudatus Anastasius sic de eo scribens : Hic primum a parentibus ob studia litterarum in monasterium beati Martini confessoris Christi, quod foris muros hujus civitatis Romanę, iuxta ecclesiam beati Petri Apostoli situm est, quousque sacras litteras plenius disceret, sponte concessit : ubi non solum litteras didicit, verum etiam in studio sanctę conversationis, non quasi puer, sicut tunc erat, sed velut perfectus monachus mansit. Cujus etiam pię conversationis exemplo, sub eodem monachico degentes ritu, omnipotenti Deo plus devote servie-

bant, eratque cum illis quasi unus ex illis; nempe non minus in Christianarum virtutum exercitatione quam in perdiscendis bonis litteris assiduus, ut sub alio etiam habitu vix a monachis distingueretur; sic tamen ut monachum induisse, nusquam asserat Anastasius : unde symmystis suis prudentior Mabillonius, de Sancto nostro inter Benedictinos collocando nec cogitasse videtur. Wionem nihilominus et ceteros audiamus.

8 Sic loquitur antesignanus : Romę, depositio sancti Leonis Papę quarti, multę patientię ac magnę humilitatis, nec non divinarum Scripturarum perscrutatoris diligentissimi, et vigiliis et orationibus semper intenti. Porro in observationibus notat, de eodem fusius egisse se in Romanis Pontificibus monachis, et in explicatione primi rami, quem frustra sit hic referre, cum ad eum Sanctus non magnopere pertineat. Dorganius, solito uberius ita habet : S. Leonis Papę IV, magnę humilitatis, et patientię viri, sanctitate, doctrina, consilio, prudentia et claritate insignis; qui ignem accensum in Urbe precibus exstinxit, Saracenos miris cladibus . . . affecit, et mores ecclesiasticos paulatim labentes emendavit. F Menardus utriusque annuntiationem in pauciora contraxit; at Bucelinus longiori sua oratione nonnulla invenit quę ab aliis tradita non memini; quemadmodum et apud Ferrarium aliqua leguntur; verum neque hunc describere opus est, neque Constantinum Ghinum aut recentiores alios, cum ex jam dictis sanctissimi Pontificis cultum satis probatum existimem. Non tam clare locutus est Saussayus, dum in Supplemento Martyrologii sui Gallieani pag. 1147 anecdotum, a me diu sed frustra alibi quęsitum, obrusit, quod hic examinandum subjicio :

9 Scribit istic in hæc verba : Ipso die, depositio S. Leonis Papę IV, cujus corpus Roma in Gallias una cum corporibus SS. Arresti et Theodori ac aliorum martyrum ad ecclesiam monasterii S. Petri Condomensis translatum, ibidem asservari tradit Julius PP. III in suis litteris ad prędictum monasterium scriptis. Vaga prorsus et ambigua relatio, in qua nec tempus quo prętensa corporis S. Leonis IV translatio facta sit, nec Sancti alii satis uspiam noti exprinuntur, qui tamen Roma Condomum deportati sint. Equidem Arrestum non legi hactenus, ne quidem Arrestum, nisi in classibus grandioribus Hieronymianis, iii Aprilis in Scythia. iii Septembris forte Appamę cum Antonino, ubi et Aristęus episcopus appellatur; demum xviii Decembris cum multis aliis in Africa, ut quo pacto Romam advenerit prędictus Arrestus seu Arrestus divinari prorsus nequeat. Theodoros duodecim in iisdem Hieronymianis numerari fateor, at ex iis nullum qui Romę adscribatur, ut proinde si Romanus est, unum esse oporteat eorum, qui inter septem et viginti synonymos in Martyrologio Romano commemorantur.

10 Ceterum de Theodori nomine non usque adeo laborandum est; quęro unde nobis translationem corporis S. Leonis PP. IV accersiverit Saussayus? Id tradit, inquit, Julius PP. III in suis litteris ad prędictum monasterium scriptis. Vellem saltem eminus insinuasset, apud quem scriptorem litterę hujusmodi reperiantur. Ast apud dicticorum suorum immemor fuit Saussayus, ego vero fontes omnes, unde id hauriri posse putavi, irrito conatu consului. Subiit cogitare, litteras istas dari potuisse, occasione secularizationis (utor voce stylo

AUCTOR
J. B. S.

licet ipsum monastici sibi vindicent :

neque magis subsistere videtur

translatio ejus in Gallias a Saussayo asserita.

et proluxior oratione.

lege qua

Galesinius in Martyrologio.

Non probatur fuisse monachus.

AUCTORE
J. B. S.

stylo ecclesiastico recepta) monachorum Condomensium, quibus ea retulerit Pontifex, quæ a monachis in libello supplice, uti passim fit, repræsentata fuerant. Verum et hæc non cohærent; nam prædicta secularizatio facta asseritur anno 1549, quando Julius necdum ad pontificatum erat assumptus, ut proinde ejus tempore nulli Condomini monachi exstiterint ad quos litteræ id genus dirigerentur. Multa hic igitur, more suo, sine teste et vade confudit Saussayus, quæ ab ipsis Condomensibus explicari cupimus, et cum iis conciliari quæ de Sanctorum quatuor synonymorum repertis sub Gregorio XIII sacris corporibus, jam pridem tradidit Papebrochius in S. Leone III ad XII Junii, Commentarii sui § 1, num. 2; et ante ipsum Henschenius, in historia elevationis et translationis S. Leonis I ad XI Aprilis tomo II, pag. 21 et 22, ubi refutata invenies, quæ laudatus Saussayus citavit pro translatione S. Leonis I in Galliam ad Petracoricis facta; quæ quam obscura sint, facile observas. Neque sane omnino plana aut pervia sunt quæ de S. Leonis electione et consecratione sequenti paragrapho explananda supersunt.

B

§ II. Electio et consecratio.

Sergii II PP.
obitus ab Anastasio non satis expressus.

Difficultatibus hic complanandis ansam præbuisse videtur Anastasius, sic variorum Pontificum, atque hujus imprimis gesta describens, ut tricis non paucis obnoxia sint; sive cas ipse, sive amanuensis invexerint, ut opus istud nævis suis immune necdum prodicrit: id vero maxime desiderari passus est Anastasius, quod tempora distinctius annotare neglexerit, in iis etiam Pontificibus, quibus synchronum et coætaneum fuisse omnino constat. Exemplo sit hodiernus S. Leo, cujus nec initia nec finem curavit exprimere, contentus indicasse, quod sederit annos octo, menses tres, dies quinque, et quod obdormiverit in Domino XVI Kal. Augusti; quæ si recte computentur, figendum est pontificatus ejus initium XII Aprilis anni, ut inter chronologos omnes pro indubitato admittitur, 847. Atque de anno quidem certa suppono omnia, negotium facessit dies obitus decessoris Sergii II, quem distincte signare prætermisit Anastasius, ut plane ostendunt editiones Moguntina anni 1602 et Parisiensis anni 1649, in quibus expressus non reperitur, quidquid Baronius in Annalibus ad prædictum annum 847 num. 6, hæc verba sub Anastasii nomine recitet: Sepultus est (Sergius II) in basilica B. Petri Apostoli die duodecima mensis Aprilis. Fateamur necesse est, Anastasii eodices in multis adeo interpolatos et luxatos esse, ut ex iis opposita non nunquam educantur.

dubium fecit
diem electionis
et consecrationis
S. Leonis IV.

12 Baronium passim secuti sunt scriptores prope omnes, uti et Severinus Binius, ad S. Leonis IV Vitam sic observans: Pridie Idus Aprilis anno Domini DCCCXLVII in locum Sergii II successit Leo Papa, ejus nominis IV, et quidem eodem die quo Sergius obierat. Labbeus in Chronologia historica eidem opinioni adhæret, nisi quod ipse alterum nescio quem Anastasii codicem viderit, sic enim habet: Sergius Papa obiit pridie Idus Aprilis (Annales Bertiniani habent VI Kal. Februarii.) Huic eodem die sussepectus est Leo IV ad annos VIII, menses tres, dies sex: atque exspectato Imperatoris consensu, mense demum Junio con-

secratur. Hanc postremam partem, de dilata D consecratione, eaque facta mense Junio, testatur Labbeus, in Cenotaphio Papissæ Joannæ everso, se reperisse apud Anastasium, ast, nisi ego vehementer fallor, eo saltem loco corruptum. Verba Labbei sunt; ex Anastasio, qui addit, mense Junio consecratum. Aliter sentiunt recentiores; sed vertant ipsi eum Pagio aliisque, flectant et torqueant Anastasium, quomodocumque voluerint, hæc, quæ apud ipsum expressissime leguntur haud facile everterint; electum fuisse communi consilio Leonem tunc cum necdum is, qui obierat, Pontifex ad sepulturam debitam fuerat deportatus: tum vero eundem sine permissu Principis præsulem consecratum esse, ut proinde ex Anastasio non videatur educi posse, exspectatum fuisse Imperatoris consensum, neque adeo dilatam in mensem Junium consecrationem.

13 Eruditos chronologos exercuit horum omnium recta compositio, præsertim cum Anastasiani codices adducantur in quibus legitur, post Sergium II vacasse pontificatum mensibus duobus et diebus quindccim, quos Papebrochius et post ipsum ambo Pagii numerant a die obitus Sergii notato in Annalibus Bertinianis, nempe a VI Kal. Februarii, seu XXVII Januarii ad XI Aprilis, quo pacto recte se omnia conciliasse existimant. Candide equidem fatebor, ipsis omnino subscribendum esse, si ut verus et genuinus admittatur jam dictus Annalium Bertinianorum locus ad annum 847; Sergius Romanus Pontifex VI Kalend. Februarii defungitur, et Leo in ejus locum eligitur; additurque ex Anastasii variantibus, ex Platina, et Paganis nonnullis Catalogis duorum mensium et dierum XV post Sergium vacatio. Veruntamen qui pressius Anastasii verbis inhæserit, negabit omnino, inter Sergium II et Leonem IV ullam vacationem intercessisse. Audi ipsum: Romani quoque, ut diximus, novi electione Pontificis congaudentes, exasperunt iterum non mediocriter contristari, eo quod sine imperiali non audebant auctoritate futurum consecrare Pontificem, periculumque Romanæ urbis maxime metuebant, ne iterum, ut olim, aliis ab hostibus fuisse obsessa. Hoc timore, et futuro casu perterriti, EUM SINE PERMISSU PRINCIPIS PRÆSULEM CONSECRARUNT.

14 Præmiserat autem Anastasius, ecclesias beatissimorum Principum Petri et Pauli, sub finem vitæ Sergii II, a Saracenis fuuditus deprædatas fuisse; atque ea calamitate sive miseria omnem Romanorum vigorem elanguisse et contritum esse hoc facto: unde universa concio Romanorum ex duobus easibus vel periculis, videlicet de repentina morte Pontificis, et devastatione, quæ facta fuerat in ecclesiis sanctis, cunctorumque finibus Romanorum, fatebatur se nullatenus evadere mortis periculum posse. Cumque pari devotione, eommuniquè consilio universi Romani proceres de futuro cogitarent Pontifice, ut quis esset, qui tam sanctum et inviolabilem locum, cum omnipotentis Dei timore regere vel gubernare potuisset; confestim fama beatissimi Præsulis simul et meritum ab omnibus patefacta est, totamque per urbem diffusa: necdum enim is, qui obierat, Pontifex ad sepulturam debitam fuerat deportatus; et ecce omnes a novissimo usque ad primum, una voce, una simul concordia, Leonem venerabilem presbyterum sibi futurum Pontificem flagitarunt: et quod nullum super se

quod magis
etiam implicuit
Annalista Bertinianus.

E

At recte expensis Anastasii verbis,
F

A se alium habere vellent Præsulem, nisi hunc, de quo crebro dictum est, multis conjurationibus ac vocibus fatebantur.

ante apertis col-
ligitur,

15 Tanta Romanorum consternatio, tamque præcipites ad subitam novi Pontificis electionem motus nihil minus indicant, quam vacationem duorum mensium et dierum quindecim, ubicumque demum signata ea fuisse dicatur. Pergit Anastasius: Quorum incunctanter omnium credimus corda ad hunc expetendum, non aliud nisi amor divinus, et divinæ virtutis inflammavit et univit clementia. Tunc omnes, ut superius annotatum est, pergentes cum gaudio, multæque aviditalis lætitia ad ecclesiam, in qua degebat, quatuor Coronatorum, cum coactum invitumque exinde abstrahentes, cum hymnis laudibusque præcipuis, ad Lateranense patriarchium perduxerunt; qui morem conservantes antiquum, omnes osculati sunt pedes. Quanta autem in ejus pontificali electione concordia, vel unanimitas fuerit, nullus breviter enarrare hominum potest. Certe perquam graphicè describit Anastasius miram tum

B plissimè exequenda, ut pateat Romanos, ingenti terrore percussos, usque adeo electionem urssisse, ut nec unico die Pontifice carere voluerint, cujus auspiciis minitantes etiam tum Saraceni a Romanis finibus arcerentur.

eodem die Leo-
nem ordinatum
quo Sergius obi-
erat,

16 Si recte combinamus omnia, necdum ex Italia omnino recessisse videntur qui terrestri exercitu Romam spoliaverant, in regno Neapolitano etiam tum superstites, utpote qui eodem tempore, teste Annalista Bertiniano, Beneventum invaserant, et usque ad Romana confinia populabantur, ut verisimile prorsus non sit, tot pressos angustiis Romanos interpontificium passuros fuisse, novo direptionis imminente periculo; quo iterum spectant clarissima ista Anastasii verba: Hoc timore et futuro casu perterriti, cum sine permissu Principis, non solum Præsulem elegerunt, sed, ne quid ad dignitatis integritatem decisset, etiam consecrarunt, adeoque ipsamet die XII Aprilis, qua Sergius obierat: quæ tam rigide accipi nolim, ut non patiar postridie fortasse electionis consecratum fuisse. Quisquis Anastasii verba paulo accuratius mecum expenderit; aut nihil ipsum dixit e fatebitur, aut vocationem omnem disertissime exclusisse; qua exclusa, subsistere omnino nequeunt ea quæ Papebrochius et ambo Pagii de prætensa ea vacatione disputarunt, hoc solo ducti argumento, quod laudatus Annalista Bertinianus, uti jam diximus, Sergii II obitum VI Kal. Februarii consignavit.

etque XII Aprili,
ut ex ponti-
ficatus tempore
constat,

17 Haud equidem dissimulaverim, satis expressam esse Annalistæ istius sententiam, eoque urgentiorem, quod Anastasius eum characterem chronologicum de Sergii II obitu notare neglexerit: verum enim vero ita rem omnem circumscripsit Bibliothecarius Romanus, ut quocumque die obiisse Sergium statuas, ab ipso obitu numeranda veniant S. Leonis IV electi et consecrati tempora, quæ si a XXVII Januarii fluere incipiant, jam non annis octo, mensibus tribus et quinque diebus sederit, sed annis octo et mensibus fere sex integris: id quod ex ipsius narratione evidentè deduci videtur, quodque potissimum movisse me fateor, ut a Magistri mei placitis in ea parte recederem. Addere liceat, quod nihil minus quam peremptoria sit jam sæpius dicti Annalistæ auctoritas, cui soli innituntur oppositæ nobis sententiæ vindices. Etenim si definito ab illo S. Leonis ingressui adhaerendum est, cetera omnia ad obitum usque consequenter

Julii Tomus IV.

ordinanda sunt, et cum Anastasio aliisque concilianda: qua in re Annalista iste manifeste hallucinationis convincitur, sive ea auctori ipsi sive amanuensibus descriptoribus tribuenda sit

AUCTORIS
J. B. S.

18 De die obitus sanctissimi Pontificis non video dubitari posse, Anastasio disertissime exprimente XVI Kal. Augusti, seu hunc diem XVII Julii: atqui in signando obitus die erravit Annalista, quidni igitur et in electionis et consecrationis determinatione. Audi ipsum apud juniorem Pagium: Mense Augusto Leo Apostolicæ Sedis antistes defunctus est, eique Benedictus succedit. Itaque ad mensem Augusti vitam protraxisset S. Leo, quod solus ipse pronuntiat; vacationem post Leonis obitum adducens, quæ etiam adversariis nostris omnino excludenda est, si consequenter loqui voluerint. Hic nimirum, si usquam, usvenit tritum sæpius Baronii argumentum, in concursu exterorum scriptorum cum Romanis, de suis rebus agentibus, potiores videri populares ipsos et indigenas, idque tum maxime, cum res tractant, quarum ipsi pars fuere atque oculatissimi testes, quemadmodum per id tempus Anastasium fuisse, apud omnes in comperto est. Contendere tamen non lubet, si cui Papebrochio et Pagis adhærendum potius videatur, haud multum refragabor; satis mihi fuit, utriusque partis argumenta, qua potui claritate exponere, cetera etiam paucis soluturus, si quæ urgentiora videbuntur.

contra quam
ferunt Annales
Bertiniani.

19 Quæ de hoc sanctissimo Pontifice sub ipsum elogii sui principium tradit Ciaconius, miror si quisquam satis intelligat. Verba ejus fideliter referam, sic memorat: Leo IV, Rodulphi filius, Romanus, ex canonico regulari monachus monasterii sanctorum Silvestri et Martini in montibus, Congregationis primæ Benedictinæ, S. R. E. presbyter Cardinalis titulo SS. quatuor Coronatorum, a Sergio II Papa factus Lothario et Ludovico juniore Augustis, sedit annos octo, menses VI, dies VI, creatus ipso die obitus Papæ Sergii pridie Idus Aprilis, consecratus VI Kal. Junii, die Dominico. Hæc cum recta chronologia concordare, haud equidem tentavero, quod nec ipse facere potuit, dum sub finem ita scripsit, vita defunctus anno pontificatus sui VIII, mensibus III, dies VI. Sed de his longe rectius citati jam scriptores, quidquid indieconsecrationis nobiscum non conveniant, saltem in vacatione ab ipsis interposita; qua missos in Franciam legatos volunt, ad obtinendam a Lothario electionis confirmationem, ne in eadem incommoda inciderent, quæ post Sergii inaugurationem evenisse, præsentis memoria recordabantur. Non crediderim ego, hæc taciturnum fuisse Anastasium, qui debitum qualemcumque Lothario honorem violari non putavit, quod in casu tam ancipiti promptè sibi Romani prospererint.

Ciaconii verba
non facile hic
intelliguntur.

§ III. Nonnulla S. Leonis gesta, de quibus vix obiter meminuit Anastasius.

Vitas Romanorum Pontificum, prout sub Anastasii nomine veniunt; non satis historicas esse, seu non gestorum ordinatas series, sed magis dona et munera per summos Pontifices variis ecclesiis oblata complecti, in confesso esse existimo, idque adeo quidem ut de auctore plurima ultro citroque acriter pridem disputata fuerint: neque desint qui opus totum Anastasio suppositum con-

Tametsi Anstasii multa præterierit.

AUCTORE
J. B. S.

tendant; de qua re sequenti paragrapho ad rem nostram necessaria delibabimus. Hic non de vero auctore, sed de opere ipso nobis sermo, in quo fatendum est plurima desiderari, tum ad aliorum Pontificum Vitas, tum ad hanc ipsius S. Leonis, quam aliter sane ac multo ordinatius digerere potuit ac debuit Anastasius, omnium quæ a Sancto gesta sunt oculatissimus testis, ac sæculi sui vir eruditissimus, si prædictam Vitam vere scripsisse censeatur. At quisquis ejus aut auctor aut collector fuerit, etsi in omnibus excusare ipsum nolim, non tam multa peccavit, quam plures critici ipsi improperent; et quæ ab eo prætermisita queruntur, justis de causis præterita, utpote ad ejus institutum non spectantia, ex iis intelligitur, quæ ab aliis commemorata, hoc paragrapho breviter discutienda suscipimus.

non adeo vituperandus quod Sedis vacationem sileat:

21 Illa imprimis ab Anastasio satis explicata non sunt, quæ ad prætensa Imperatorum circa electionem summi Pontificis jura pertinent; unde interpontificii rationem collegerunt, qui dilatam supra pugnabant post Sergii II obitum nostri S. Leonis consecrationem. Eam controversiam tangit in Breviario Franciscus Pagius ad Sergium num. 3, ac rursus de Leone num. 1 et 2; at multa fusius Antonium item Pagius ad annum 847, adversus Baronium nonnulla disputans, quæ facilius dissolverentur, si tota quæstio ad justos suos limites contracta esset; nimirum quid gratiæ in hac parte concessum fuerit Carolo Magno aut Ludovico Pio, et quousque id se extenderit. Probe novimus quid sibi Imperatores, tum Græci tum Latini, identidem arrogaverint, quid vero Romani Pontifices coacti toleraverint potius, quam ut ea tamquam legitima admitterent. Non est hujus loci controversiam istam expendere aut dirimere, videatur Baronius ad dictum annum 847 num. 9 et sequentibus, locisque aliis ab ipso Antonio Pagio recitatis; fallor equidem, si Eminentissimi Annalistarum aliorumque argumentis, non magis quam Pagii populariumque oppositionibus acquiescendum sit. Sane, hæc nondum me invenisse fateor, quæ Ecclesiæ Romanæ justissimas prerogativas merito lædere, nedum labefactare possint. Hæc obiter dicta sunt, alibi forte de integro discutienda.

C magis mirum quod non memoret coronationem Ludovici II,

22 Non minus mirum videri debet quod ex Annalista Bertiniano traditur, Ludovicum II, Lotharii filium, non solum a Sergio II coronatum fuisse regem Longobardorum, id quod accurate memoravit Anastasius, verum etiam imperii coronam suscepisse a Leone IV, de qua re nec per umbram Anastasius loquitur. Agit de hac re laudatus Baronius ad annum 844, silentium Anastasii aliorumque adducens contra hanc alteram coronationem; at eo tandem inclinandus, quod prædicta coronatio facta sit anno 848, Leonis IV secundo; adducens diplomata, ex quibus eruit annum 855 fuisse Ludovici imperii septimum. Rem eandem fusius versat Pagius, ex aliis diplomatibus Ludovici istius annos signantibus, contendens, dictam secundam coronationem factam anno 850, quo plane faciunt citati jam Annales Bertiniani apud Du Chesne eo ipso anno 850 his verbis: Lotharius filium suum Ludovicum Romam mittit: qui a Leone Papa honorifice susceptus, et in Imperatorem unctus est. Ita modo passim fertur, estque receptissima opinio a Labbeo etiam adoptata Chronologiæ suæ historiciæ tomo secundo, ubi tamen in compendio expresse signavit annum 849.

si est tam certo Romæ facta sit.

23 Ex his pateret, supinæ negligentiae arguendum Anastasium, qui rem adeo notabilem, in ipso Urbis theatro se spectante gestam, narrare

prætermisisset. ubi tamen primum Ludovici adventum in Sergio II, et alium sub sancto Leone, anno ejus ultimo, ob exigui momenti causam tam sollicitè descripsit. Arguendus, inquam, esset Anastasius, si res tota satis liquida, ac porro satisconvenientia essent in notando coronationis istius anno, atque in distribuenda tota imperii serie testimonia; quæ mihi certe non nihil involuta apparent, fortasse in ipsis Annalibus Bertinianis, in quibus signari diversum ab aliis annum manifestum est, quemadmodum et paragrapho præcedenti S. Leonis initia non satis recte collocata ostendimus. Ast hic mihi contra communior sententiam operosius colluctari non lubet, cum alia S. Leonis gesta tacitus præterierit Anastasius, nihil adeo insolitum, si et hanc coronationem silentio involutam fateamur, ab eo qui sancti Pontificis magnificentiam, et in donis innumeris magnificentiam largitatem, potius quam singulas ejus res gestas accuratius recensendas, studiose suscepisse videtur.

24 Neque id equidem tantopere mirarer, si de re non ageretur in ipsa Urbe gesta; nam pleraque alia, ab Anastasio prætermisita, nec Romana sunt nec Romæ peracta, sed vel in Francia, vel in Germania, vel in aliis orbis Catholici partibus, quorum nullam habuit rationem Vitarum scriptor. Certe nec vidit nec scripsit quod de Hincmaro diu traditum et creditum est; nempe Remensem illum Archiepiscopum, ut memineral Flodoardus, pro suæ sanctitatis ac sapientiæ reverentia, per interventionem Lotharii imperatoris, Pallium ad quotidianum suscepisse usum a quarto Leone Papa, a quo jam aliud perceperat, in designatis sibi solemnitatibus debite fruendum. Quem quotidianum Pallii usum nulli umquam archiepiscopo se concessisse, vel deinceps concessurum esse idem Papa in epistola tunc ad eum directa testatur. Hæc tam speciose quam falso, auctore Flodoardo, tradita, per multa sæcula admissa sunt, donec Cardinalis Bona concessionem illam commentitiam esse demonstravit, ut pluribus deducit Franciscus Pagius in Breviario num. 10; ut hic certe carpendus non sit Anastasius, quod fictitiam historiam Vitæ S. Leonis non inseruerit. Ceterum facile æquivocationis aliquid latere posse in verbis Flodoardi, fallor si ex Dissertatione historica posthuma D. Theodorici Ruinart non colligatur: ipsum vide de Pallio archiepiscopali fusius disputantem.

D Non potuit non omittere Pallium quotidianum Hincmarum.

25 Notavit item post alios laudatus Pagius pag. 68, Alfredum seu Ælfredum occidentulium regem, Ethelwolti filium, Leonis IV tempore Romanam advenisse anno 853, Asseri verba proferens, quibus et in regem unctum et in filium adoptionis a sancto Pontifice acceptum confirmat. Quæ licet vera sint, non satis apposite describuntur, dum Alfredus ferme ut vir depingitur, qui tum adhuc puer admodum seu infans erat, natus primum anno 849, quemadmodum ad eum annum fusius et dilucidius explicat noster Alfordus in Annalibus ecclesiæ Anglicanæ, cetera omnia eo spectantia diligenter prosecutus ad annum primo citatum 853 num. 4. Post reditum vero Alfredi eandem peregrinationem instituisse Ethelwolti parentem, Romamque eum eodemmet filio pervenisse, vivo adhuc Leone, pluribus demonstrare incipit Alfordus anno proxime sequenti 854; decimam a rege concessam describens, donaque ab ipso Leoni oblata, quæ ex Anastasio educit anno 855, ubi recte vit, latere Ethelwolti sub regis Lazarum nomine, quod in corrupto Anastasii exemplo legit Baronius,

F Poterat de Alfredo meminisse.

A *Baronius, quem longe melius regem Saxonum appellat utraque Anastasii editio in Benedicto III sub finem. Porro cetera etiam Ethelwoldi aliorumque regum Anglorum præclara in Ecclesiam merito ab Alfordo prædicata invenies, confutataque Magdeburgensium Centuriatorum commenta: satis hic nobis est eum fontem assignare, quem non pigebit consuluisse.*

Externa alia
Gallica aut Ger-
manica non at-
tingit.

26 Ad Franciam denuo pertinent quæ de celebri synodo Successionensi, in Ebonis clericorumque ab eo ordinatorum causa, apud Baronium, utrumque Pagiæ et alios vulgatissima sunt, quarum frustra quis miretur ab Anastasio non fuisse commemorata, ut qui viæ extra urbis Romanæ septa, certe ultra status ecclesiastici terminos historiam suam extenderit. Rursus quæ eidem sancto Pontifici cum Nomenio Britanno difficultates interce-
nerint, eadem ratione ab Anastasio omissæ sunt, a me hic pluribus non exponendæ, uti nec varia alia gesta in Baronii Annalibus notissima. Non pigebit tamen paucis adjungere quod ex Mabillonio adfert Pagiæ junior, nempe præter Pallium ad S. Anscharum Hamburgensem, cujus Acta III Februarii diligentissime illustravit Henschenius, a Gregorio IV missum, concessisse S. Leonem ornari caput ejus mitra et portari ante ipsum crucem, quod argumento esse volunt, cujus episcopo, citra privilegium, non licuisse mitra, quam alii cidarim, alii laminam vocant, caput ornare, quæ adductis exemplis magis illustrat Breviarium auctor, de mitræ recepto in Ecclesia usu ejusque antiquitate alia subjungens, quæ apud ipsum et alios videri possunt: nos jam cetera quæ ad S. Leonis Vitam, ejusque scriptorem pertinent prosequemur.

§ IV. Vita S. Leonis an vere ab Anastasio scripta; fabula Papissæ; et innumera dona ecclesiis collata.

Solius styli
causa rejecten-
dus non est
Anastasio.

S. Leonis Vitam nec presse, nec eleganter, nec satis ordinate aut honorifice scriptam, a multis pridem et proxime a nobis observatum est, neque potest non observari ab eo qui ipsam nonnullasque consimiles in Anastasio paulo attentius legerit. Præterquam quod largitiones et dona magis, ut dicebamus, quam gestorum seriem ordine describat, ac nescio quam adulatoriam rationem affectet nunquam appellandi Pontificem quinovis eum ornet encomiis seu prædicatis, adeo ut paucis numeris eum triginta ferme diversis titulis exornet: beatissimi, insignis et præclari Antistitis, pii, solertissimi et beatissimi Pontificis, prudentissimi et almifici Præsulis, a Deo prolecti, venerabilis, magnifici, præcipui, a Deo amabilis, præclarissimi, sanctissimi et coangelici, magnanimi, mitissimi atque acuti in omnibus, piis moribus sacrisque perornati etc. Hujusmodi formulæ identidem recantatæ et ad singulos numeros repetitæ stylum redolent, ut mitissime dicam, nonnihil hyperbolicum et studiose contortum, atque a recto scribendi genere abhorrentem; quamquam de cetero phrases illæ tantopere rituperari non debeant, quoties de supremo Ecclesiæ capite loquendum est, ut si præterea nihil obsit, istius temporis Pontificem historia Anastasio abroganda non sit.

28 Ceterum ut sincere et candide rem edisseram,

dissimulandum non est, alia etiam mihi displicere quæ Anastasium non satis sapiunt, verumta enim non eo usque ut auctorem supposititium, fictum aut nullum existimem, quod nescio quo fronte cudant, recudant et inculeant errantes fratres nostri, eo ferme solo intuitu, ut super operis ejus ruinas stultissimam Papissæ feminæ fabellam, sexcentis exsufflatam, restaurent, eamque ad fatigatas jam pridem aures ogganire non desinant; qua in re ad battologiam usque desudavit nuperus bibliographus apostata, per integra novem capita tom. II a col. 250 ad 306, quæ fallor an quis absque minori, quam quod mihi attulere, tædio possit decurrere. Cramben a Spanheimio recocam, equidem is facile digerendam relinquam qui cæsuccis hujusmodi siliquis delectantur, gaudentque turbati celebri infecta deliria relegere; nimirum, inter alia, Societatis nostræ homines non solum posse, sed religionis voto debere mentiri, ferme dicent pejerare in gratiam Romanæ Ecclesiæ et ad majorem Dei gloriam. Insigne enimvero epiphonema! quod necdum noverat bonus ille, dum ab annis ferme quadraginta primum suum de librorum peritia specimen ederet, primatque suo Tellerio de eversis Calvinisticis fanis epimicion caneret: unde cum veste et fide eam quoque humanitatem exuisse videtur, quam præfationis pagella penultima tam accurate visus est commendare. Usque adeo verum est, bonorum præceptorum plenos, ab iismet primos sæpe deflectere.

ANCTI RE
J. B. S.
neque ex ipso
recte eruitur
stulta Joannæ
Papissæ fabu-
la.

29 Ad Anastasium seu potius ad ipsum de Vitis Pontificem opus quod attinet, frustra id hactenus vellicarunt, aut porro arietare pergunt insulsi-
sissima Papissæ Anglo-germanicæ amasii, rectius eum aliis dicamus παπισσομανοῦντες, quos præjudicata opinione exæreatos esse oportet, si post convulsas obtritasque toties pueriles suas nænias, vanissimo idolo thura adolere non cessent; postquam scurrilis phantasmatis canotaphium ita evertit Labbeus, ita Majores nostri et plurimi alii viri eruditissimi relinere ipsos dispersere, ut in fumum abiisse scommata et dieteria omnia moderatioris acatholici diffiteri hodie non possint, ut jam Blondelli Calvinistæ anacrisim hic taceam, qua vel umbra monstri istius penitus dispulsa est. Sit autem Anastasius prædicti operis auctor, sit alius, sint plures, tantumdem evicerint magni blaterones, si non alia quam corrupta ejus, Mariani ac Martini Poloni exemplaria pergant oggerere. Et vero plures fuisse Vitarum Romanorum Pontificum scriptores, satis declaravit Ciampinus, Examini sui variis sectionibus, ad quas et ad totum reliquum ejus opusculum eos remittimus, quibus plura nosse lubet de famosa circa sæc. edictum librum controversia, a nobis hic solum obiter tacta, non omisuris ea quæ in Vita Leonis IV Anastasio tribui posse non videntur.

sexcentis jam
convulsa et
obtrita.

30 Laudati Ciampini parallela sect. IV et V ad manum sunt, neque diffiteor, rectissime ipsum plurima conjecit in ordine ad stylum dispositionemque consimilem in iis potius enariandis, quæ ad incredibilem prope munificentiam spectant, quam ad aliquam sanctissimi Pontificis gestorum historiam, quorum partem non modicam præteritam fuisse, jam satis ostensum est. Facile itaque concesserim, Anastasium pleraque notasse, quæ ut oculatus testis in chartam conjicere potuit, utpote bibliothecarius et forte ipsiusmet S. Leonis secretarius; at non pari facilitate inducor ut credam, non accessisse manum aliam quæ Anastasio commentarios defloraverit et suo modo digesserit. Suadet mihi quidem modus scribendi Anastasio viro doctissimo

An S. Leonis
Vitam scripse-
rit, prout jam
existat.

AUCTORE
J. B. S.

ctissimo non satis dignus, suadent item modi loquendi, qui plane insinuant, posteriorem illum non nisi collectorem fuisse eorum quæ ab Anastasio scripta repererat, ut patet ex Vita hic a nobis recusa num. 61; ubi ita legitur: Verum ne post hæc, quæ superius veraci testimonio ceterisque schematibus dilucidata atque conscripta sunt, silentio, quod minime convenit, cetera transeamus, libet alia beatissimi Papæ opera, potenti Jesu Christi opitulante clementia facta, quæcunque plurima, tamen luce clarius indicare. Non videtur ita scripturus Anastasius, qui omnibus S. Leonis gestis præsens interfuit.

sunt quæ dubium reddere videantur:

31 Id ipsum magis etiam suadet modus loquendi quo rem diu ante actam insinuat num. 79, hisce verbis: Idem vero præclarus et almificus Præsul, superna protectus dextra, usque in Dei servitio sincero perseverans animo, post multas bonas actiones, beati Silvestri et Martini ecclesiam; quam Dominus Sergius prædecessor ejus noviter ab imis ædificaverat, multis quidem pulchrisque decoravit ac depinxit coloribus, cujus etiam pulchritudo magnam usque hodie humanis oculis admirationem præstat. Fallor vehementer si hæc ita scribere potuit ipse Anastasius, S. Leonis æqualis, et rerum omnium gestarum oculatissimus testis. Scio quid reponi possit, nimirum sub finem vitæ, quam fortasse ad octogesimum usque istius sæculi annum protraxerit, scribere potuisse Anastasium, sic ut ibi de re totis viginti et amplius annis ante peracta meminerit. At vel sic fatearis necesse est, non tanti fuisse colores istos, ut post tantillum tempus, ecclesiæ istius pulchritudo humanis oculis tantam admirationem præstaret. Ita equidem censeo, non ægre laturus, si data solutio aliis arrideat, salvæque eo pacto possit Anastasii auctoritas, cui et hic locus vindicetur. Fidem liberavi, ea candide observando adducendoque, quæ mihi in S. Leonis Vita displicere fassus sum.

ex ipsis tamen scriptis compositionem credimus.

32 Utcumque tamen ea habeant, id certum est, non alia S. Leonis Aeta superesse, præter sæpe dictam Vitam ab Anastasio, vel sub ejus nomine nobis relictam, eo certe titulo æstimandam, quod Romæ tum præsens oculis ipse suis singula perspexerit, gestorum omnium testis, quæ si non omnino ordinasse aut digessisse, saltem certo annotasse censendus est. Quisquis vero ultimam quodammodo manum adjecerit, id desiderari passus est, quod inordinate multa transposuerit, huc illuc sæpius et ad eadem templa recurrens; lectori gratius facturum, si semel ecclesias circumiens, quid singulis factum datumque, ordine commemorasset. Quæ Papebrochium movisse existimo, ut longam ejus de S. Leone III narrationem, in varias partes sectam referret, ut ipse ad XII Junii supra citatum non obscure insinuat § IX num. 74. Prolixissimum suum tractatum, inquit, implevit recensendis . . . operibus præclaris, nec non enumerandis donariis, identidem per ecclesias erogatis, quæ cuncta longum esset tædiosumque transcribere. Subdit autem se præstantiora aliqua dumtaxat seligere, unde fiat de reliquis conjectura. Non abs re, fatcor, ut ad sequendam eandem rationem me tantum non impulerit. Verum cum alia non pauca minoris, quam hæc sint, momenti in Actis nostris locum occupent, non putavi vel hasce tædiosiores Anastasii narrationes nobis præcreundas, quamquam minutias singulas illustrare aut operosius explicare animus non sit; sufficiat nota capiti secundo sub-

jecta, ut ad reliquorum intelligentiam curiosiores D lectores abunde præparentur.

33 Liceat demum oculos attentius conjicere in prodigiosam illam S. Leonis in tam diversas, atque ab Urbe etiam remotas ecclesias expressam ab Anastasio liberalitatem, ubi nihilominus aliqua præterisse videtur quæ Maphæus Vegius recenset in tractatu de basilica S. Petri Vaticana, tomo nostro VII Junii pag. 71, unde solum num. 61 hic describo: Nunc ad Leonis IV liberalitatem, unde necessario digressi sumus, revertamur; non contentus is tam insignibus sacrorum ornamentis, communi etiam canonicorum utilitati et commodo, quo melius ferventiusque divinis intenderent Officiis, consultum provisumque quam maxime iri studuit. Nam Bucenia castrum, quod proprii erat patrimonii, illis donavit, pari modo et ecclesiam Salvatoris, quæ sita est in Terzione, quam et ad sepulturam peregrinorum omnium Ultramontanorum erexerat, nec non et ecclesiam S. Justini, sitam in monte Saccorum, quam et ad peregrinos omnes Latinos sepeliendos extruxerat; ecclesiam quoque S. Peregrini quæ non longe distat a porta Viridaria, ac ecclesiam B. Mariæ in Palazolo, et S. Georgii martyris, quæ post S. Petrum posita erat: atque hæc omnia cum fructibus ac ceteris omnibus, quæ ad eam pertinent; cum et multa, omnia tamen eis contulerit: sed hæc tantum ex omnibus, quæ certiora apparuerunt, referenda dignius existinavi.

Prodigiosa S. Leonis liberalitas,

34 Plura in eo tractatu videri possunt, quorum tamen pleraque retulit Anastasius. Porro de ædificatis, fundatis, restauratis, innumerisque donis ditatis ecclesiis, ea me apud Anastasium legere fateor, quæ non nisi ægre assensum extorquent, ut inter cetera verum S. Leonis miraculum dici possit, tam immensum pondus auri argentique ab eo Romæ, solo octennii spatio, colligi potuisse, etiam proxime post immanem illam rapacissimorum Saracenorum illatam Urbi stragem et vastitatem, quam idem Anastasius non uno loco commemoravit. Noli equidem tam immensarum expensarum calculos subducere, ne res incredibiles asseruisse videretur. S. Leonis III munerum summam inivit Papebrochius, qua haud minorem a nostro S. Leone munifice profusam, non obscure pateret, si auri argentique libræ clarius exprimerentur. Habent hic quod mirentur, ut alibi etiam diximus, et quo ideas suas tantisper corrigant, qui tantam auri atque argenti, præ nostris hisce sæculis raritatem, per ea tempora inducunt, dum unum S. Leonem et ea tempestate, et brevi pontificatus sui tempore, ea contulisse observant, quæ hoc nostro sæculo quis comparare vix in animum auderet inducere. Jam Anastasium loquentem audiamus.

criticorum de auri et tempore raritate, scrupulos evellit.

A

VITA

Ex Anastasio Bibliothecario.

EDITIONIS FABROTTI.

CAPUT I. *Sancti Leonis, doctrina et virtute eximii, ad sacerdotium atque inde ad summum pontificatum exaltatio.*

Erasmioratus
virtutibus,
* Alias Radul-
pho.

Leo IV natione Romanus, ex patre Rodaldo *, sedit annos octo, menses tres, dies quinque. Hic adeo Catholicus, atque Apostolicus vir multæ patientiæ, multæque humilitatis extitit, largus, pius, innocens sive benignus, amator justitiæ, et plebis ferventissimus gubernator, divinarum quoque

B scripturarum indeficiens perscrutator, vigiliis et orationibus semper intentus: in cujus etiam beatissimo pectore, juxta illud, quod in sancto Euangelio legitur, et serpentis astutia, et simplicitas inhabitabat columbæ. Erat enim totius sanctitatis decore repletus: amator enim religiosorum hominum, Deoque in omnibus assidue famulantium, nutritor pauperum, et contemptor sui.

et in monasterio
præbe institutus,

2 Hic primum a parentibus ob studia litterarum in monasterium beati Martini confessoris Christi, quod foris muros hujus civitatis Romanæ juxta ecclesiam beati Petri Apostoli situm est, quousque sacras litteras plenitus disceret, sponte concessit: ubi non solum litteras didicit, verum etiam in studio sanctæ conversationis, non quasi puer, sicut tunc erat, sed velut perfectus monachus mansit; cujus etiam piæ conversationis exemplo alii sub eodem monachico degentes ritu omnipotenti Domino plus devote serviebant, eratque eum illis quasi unus ex illis a.

o
a Gregorio IV
clero adscribitur,

C 3 Et quoniam civitas supra montem posita abscondi non potest, sic neque hujus rumor Sanctissimi viri diu occultus existere potuit. Fama illius, sive sanctitatis opinio huc illuc luce clarius divulgata est, atque multorum relatione fidelium ad aures pontificalis quondam beatissimi Patris, et Papæ Gregorii *b* mox festino relatu occurrit, cui cum tantæ fuisset castitatis, dignæque conversationis magisterium enarratum, illico eum ex monasterio, quo pie degebat, exire jubens, ad sanctæ matris ecclesiæ gremium perduxit: atque ut in suo semper servitio familiariter permaneret, in Lateranensi patriarchio esse præcepit.

b
et a Sergio II
sacerdotio instituitur;

4 Subdiaconum quoque eum ob suæ famam vitæ laudabilis fecit: qui tamen quamvis locum mutaret, vel ordinem, tamen vitam moresque suos plusquam prius in summi Creatoris nostri servitio regulariter constrinxit, bonisque multiplicavit operibus. Defuncto autem hujus sacratissimæ sedis Papa Gregorio, tunc Sergius archipresbyter sanctæ Ecclesiæ Præsul effectus, hunc de quo superius nonnulla retulimus, Leonem videlicet beatissimum Papam, presbyterum con-

seeravit, eique titulum sanctorum quatuor Coronatorum largitus est.

5 In quo dum bonis polleret moribus, ibique indigentibus necessaria ministraret, peregrinos, ac pauperes, minusque habentes non solum verbo, immo etiam corporalibus alimoniis refoveret, is qui tunc præerat Sergius Romanæ Sedis Antistes ex præsentia vita subtractus est, sub ejus etiam tempore ecclesiæ beatissimorum principum Petri et Pauli a Saracenis funditus deprædatis sunt. Quia igitur calamitate sive miseria omnis Romanorum vigor elanguit, atque contritus est hoc facto, universa concio Romanorum ex duobus casibus, vel periculis, videlicet de repentina morte Pontificis, et devastatione, quæ facta fuerat in ecclesiis sauetis, cunctorumque finibus Romanorum, fatebatur se nullatenus evadere mortis periculum posse.

6 Cumque pari devotione, communique consilio universi Romani proceres de futuro cogitarent Pontificis, ut quis esset, qui tam sanctum et inviolabilem locum eum omnipotentis Dei timore regere, vel gubernare potuisset, confestim fama beatissimi Præsulis, simul et meritum, ab omnibus patefacta est, totaque per Urbem diffusa: needum enim is, qui obierat, pontifex ad sepulturam debitam fuerat deportatus, et ecce omnes a novissimo usque ad primum una voce, una simulque concordia Leonem venerabilem presbyterum sibi futurum Pontificem flagitarunt; et quod nullum super se alium habere vellet Præsulem, nisi hunc, de quo erebro dictum est, multis conjurationibus, ac vocibus fatebantur. Quorum ineunetanter omnium credimus corda ad hunc expetendum non aliud nisi amor divinus, et divinæ virtutis inflammavit et univit clementia.

7 Tunc omnes, ut superius adnotatum est, pergentes cum gaudio multæ aviditatis lætitia ad ecclesiam, in qua degebat, beatorum quatuor Coronatorum, eum eoactum, invitumque exinde abstrahentes, cum hymnis laudibusque præcipuis ad Lateranense patriarchium perduxerunt: qui morem conservantes antiquum omnes osculati sunt pedes. Quanta autem in ejus pontificali electione concordia, vel unanimitas fuerit, nullus breviter enarrare hominum potest. Quid autem electionis suæ tempore, Apostolorum suffragiis suisque sanctis intervenientibus precibus, de Saracenis illis, qui tam nefarium scelus commiserunt, divina virtus peregerit, hoc inconveniens, aut reprehensibile non est, sive ob futurorum, sive timorem, sive memoriam præsentibus litteris adnotare.

8 Omnes enim eum vellent iniquitatis, ac deprædationis scelere perpetrato, ad Africanam, qua venerant regionem revertere, vasto maris pelago vi ventorum, procellarumque, sicut certa relatione cognovimus, Deo permittente, demersi sunt, antiquumque illud Ægyptiorum miraculum cece noviter Apostolorum meruit oratio obtinere. Romani quoque, ut diximus, novi electione Pontificis eongaudentes, ceperunt iterum non mediocriter contristari, eo quod sine imperiali non audebant auctoritate futurum consecrare Pontificem, periculumque Romanæ urbis maxime metuebant, ne iterum ut olim,

EX EDITIONE
FABROTTI.*eademque.*
Romanæ rebus
*afflictissimis.**vel ipso obitus*
di. succedere
cogitur,

E

ac sine mora ex
sua ecclesia ra-
ptus,

F

Saracenis prius
tempestate at-
tritus, consecra-
tur.

2^a EDITIONE
FABROTTI

olim, aliis ab hostibus fuisset obsessa. Hoc timore, et futuro casu perterriti enim sine permissu Principis Præsulem consecraverunt *c*, fidem quoque illius sive honorem post Deum per omnia, et in omnibus conservantes.

ANNOTATA.

a Recte dicitur quasi unus ex illis; ast monachum fuisse, inde sibi temere persuaserunt scriptores aliqui, ut in Commentario prævio ostendimus.

b Nempe Gregorii IV, cui successit Sergius II, et huic S. Leo IV.

c De hac consecratione aliisque eo spectantibus in Commentario abunde disputatum. In describenda Saracenorum illata acceptaque clade claritatem desiderari passus est Anastasius.

CAPUT II. Summa ejus in ecclesiis liberalitas; terræ motus; sanctio observanda circa Presbyterium; et multorum instauratio.

Dona ecclesiis
oblata, ac pri-
mum S. Petri;

Jam quia humanus existimare non sufficit arbiter, nec hoc referre prævalet, quantæ bonitatis, ac pietatis hic beatissimus extitit Pontifex, redeamus ad ea quæ fretus Dei amore, Sanctorum ecclesiis obtulit, et a primo Pontificatus sui exordio enarremus. Hic vero insignis, et præclarus Antistes, superno amore exardescens, obtulit in basilica beati Petri Apostoli coronam ex argento purissimo unam pensantem libras viginti et quatuor. Gabathas *a* interrasiiles duas pens. libras duas. Vela septem, duo quidem de fundato, et alia duo de stauraci, et tria de spanisco. Obtulit vero ibidem ad splendorem, et gloriam ipsius venerandæ basilicæ cortinam Alexandrinam miræ pulchritudinis unam, habentem historiam pavonum portantium desuper homines, et aliam historiam Aquilarum, rotarumque et avium cum arboribus. Ipse vero egregius, et prudentissimus Papa obtulit in basilica sanctorum quatuor Coronatorum, in qua sacerdotii sui solertissime functus est officium, canistra de argento purissimo tria pens libras....

idem quatuor
Coronatorum;

10 Aquamanile similiter de argento mundissimo par unum, canthara cum thymiamaterio, id est pensan. libras... vela de fundato, quæ ad nitorem ipsius in arcu videntur ecclesiæ pendere duodecim. Item vela serica alba triginta et quatuor. Fecit vero in eadem basilica ad splendorem sacri altaris vestem holosericam habentem periclysin de chrysoclavo, et aliam vestem albam cum rosis habentem rotas septem, et in medio tabulam de chrysoclavo cum effigie hominis gerentis in capite gemmas prasicas quinque: item vestem albam de chrysoclavo cum rotis sex. Fecit autem in jam dicta basilica ad honorem et gloriam sacri altaris vela habentia cruces, et gammadias de chrysoclavo, et gemmis, ac bullis aureis xxxiii: velum acu-

pietile habens hominis effigiem sedentis super pavonem unum. Item vela habentia historiam sanctæ Dei Genitricis. Tria item vela alia, fundata quatuordecim, et alia cum veste de blattin duo.

11 Ipse quidem eximius, et beatissimus Papa fecit in basilica sanctæ Dei Genitricis, quæ ponitur in vico, qui nuncupatur Sardonum, vestem de fundato habentem historiam sanctæ Dei Genitricis de chrysoclavo cum prophetis. Ipse vero a Deo amabilis et prudentissimus Papa sedilia in ingressu marmoribus patriarchii construxit, quæ nullus Pontificum ut perficeret arbitratus est. Nam et solarium, quod beatæ memoriæ Leo tertius Papa construxerat, cum præ nimia vetustate fractis trabibus in ruinis cerneretur, eversum, noviter pulchrius in meliorem speciem restauravit.

12 Hic quidem insignis, et pius Antistes in basilica beati Pauli Apostoli, superno fretus amore, vespertinas publice a cuncto clero et schola constituit die natalis ejus psalli laudes. Hujus beati tempore Præsulis terræ motus in urbe Romana per indictionem factus est decimam*, ita ut omnia elementa concussa viderentur ab omnibus. Ipse jam sæpe fatus, et solertissimus Pontifex, secundum antiquam consuetudinem, canonica auctoritate decrevit, atque constituit, ut dum sacra Missarum solennia in ecclesia celebrantur, nullus ex laicis in presbyterio stare, vel sedere, aut ingredi præsumat, nisi tantum sacra plebs, quæ in administratione sacri officii constituta videtur. Ipse quidem beatissimus Pontifex post cædem, et depredationem sævæ gentis Agarenorum, quam in sanctorum Apostolorum ecclesiis peregerunt, ad restorationem ipsarum quotidie animum prætendebat, quatenus omnia, quæ ab impiis manibus ablata fuerant repararet, sperans æternæ futuræ retributionis mercedem.

13 Quam ob rem obtulit in basilica beati Petri Apostoli buttonem *c* de argento purissimo cum gabathis argenteis pendentibus in catenulis septem. Fecit autem ad illuminationem ipsius basilicæ rete ahenum cum canistris argenteis decem et septem. Nam et farum* miræ magnitudinis ad splendorem, et gloriam sæpius memoratæ ecclesiæ reparavit; in qua etiam obtulit coronam de argento mundissimo pensan. libras... Vela de fundato, quæ in ambitu sacri altaris pulchriora pendent viginti quinque. Item vela Leonum habentia historias quæ ante vestibulum sacre confessionis cernuntur pendere decem: et alia vela de fundato, quæ inter columnas ipsius venerandæ basilicæ dextra, lævaque coruscant quadraginta et sex. Item vela de fundato, quæ in arcu ad ornatum, et decorationem presbyterii pendent triginta et tria. Verumtamen et alia vela de fundato, quæ in diversis ejusdem basilicæ locis ipse almiſicus Papa constituit pendere decem octo, et alia item vela, quæ ante januas sacre basilicæ pendent quatuor.

14 Hic vero insignis et prudentissimus Præsul, superno fretus amore, fecit in basilica sanctorum quatuor martyrum Coronatorum vestem de chrysoclavo habentem historiam resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, atque effigies prædictorum martyrum, et ipsius almiſici

tum ecclesie
S. Mariæ.

Post terræ
motum presbyterii
decori consuli.

E
* 817

b

multa denuo
conferens basi-
licæ S. Petri,
c

f
* alius phatum

Quatuor Coro-
natorum.

A almidici præsulis. Hujus enim præfati almidici Præsulis animus tantum divino fulgebat amore, ut ea, quæ pridem ex beati Petri Apostoli ecclesia ab impiis manibus innumerabilia fuerant bona ablata, suo præcipuo tempore libente voluit pectore omnia noviter restaurare. Idecirco ad decus, et honorem ipsius prædictæ ecclesiæ fecit coronas ex argento purissimo miro compositas opere duas pendentes in catenulis argenteis cum gemmis, et bullis deauratis pensas una libras centum, triginta et duas, et alia centum et triginta et septem: et aliam simili modo habentem quadraginta. Et quia divino semper erat munere perornatus, dignamque de omnibus curam et sollicitudinem habere studebat feliciter, fecit in oratorio sancti Andreae Apostoli ad sanctum Petrum vela majora de fundato duo, et alia minora quique ornata in circuitu de blattin.

et S. Anastasii;
tum sacri palatii
in usus restaura-
tionis.

B 15 Ipse vero a Deo protectus venerabilis et præclarus Pontifex fecit in monasterio sancti Anastasii, pro æterna animæ suæ redemptione, vestem sericam de fundato unam habentem historiam Aquilarum: similiter et vela de fundato duo compta in circuitu de blattin: simili modo fecit in monasterio sanctæ Praxedis vestem de fundato unam. Hic quoque prædictus Præsul a die, qua, diviua fretus potentia, sacram Apostoli Petri Sedem omni benignitate conscendit, mox de prisca vel antiquis sacri palatii usibus, atque ordinibus, qui sub prædecessorum suorum Pontificum tempora erupti, atque diversa consuetudine fuerant deleti, ideo ad suæ memoriam sanctitatis universos reducere, vel in meliorem statum, quam nuper fuerant, omnia libenti animo ordinare avide conatus est.

aliaque restaura-
tionis.

C 16 Nam et accubitus *d*, quod dominus Leo bonæ memoriæ tertius Papa a fundamentis construxerat, et omnia ornamenta, quæ iam paraverat præ nimia vetustate, et oblivione antecessorum Pontificum deleta sunt, et in die natalis Domini nostri Jesu Christi secundum carnem tam Dominus Gregorius, quam et Dominus Sergius sanctæ recordationis ibidem minime epulabantur, isque vero beatissimus, et summus Præsul Leo quartus cum gaudio, et nimia delectatione omnia ornamenta, sive alimenta, quæ inde delata fuerant, noviter reparavit, et ad filium pristinum magnifice revocavit.

etiam pretiosissimam Caroli Magni crucem.

17 Nec non et crucem ex auro purissimo gemmis ornatam, quam Carolus *c* piæ memoriæ imperator Francorum, et Romanorum in basilica Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, quæ Constantiniana nuncupatur, temporibus Domini Leonis sanctæ recordationis tertii Papæ obtulerat, quæ mos erat, ut in lætantiis ante sacratissimum Pontificem ipsa præcederet, et sic permansit usque ad tempus sanctæ recordationis Domini Paschalis Papæ, unde diabolica suggestione, atque instigatione a malis extorta est, et a latronibus nocte furtim ablata, et nullus deinceps prædecessorum Pontificum tam Dominus Paschalis, quam Dominus Eugenius, sive Dominus Valentinus, sive Dominus Gregorius, nec non et Dominus Sergius recordatus fuerit, ut eam restauraret, et ad usum sanctæ Dei Romanæ Ecclesiæ repararet: sed isdem præ-

fatus, et magnificus Præsul fecit ex auro purissimo, et miræ magnitudinis margaritis, et gemmis hyacinthinis, et prasinis utiliter ornavit, et ad usum pristinum sanctæ Dei Genitricis Romanæ Ecclesiæ mirifice decoravit.

ANNOTATA.

a *Audis hic gabathas interasites, vela de fundato, de stauraci, de Spanisco, cortinam Alexandrinam, canistra: mox vero aquamabile, canthara cum thymiamaterio, tum vela serica alba, vestem holosericam habentem periclysim de chrysoclavo, et aliam vestem albam cum rosis, habentem rosas septem, gemmas prasicas, seu coloris viridis etc., quibus accedunt similia sexcenta alia verba, sæpe peregrina et ferme græcobarbura, per plures Pontificum Vitæ dispersa, quæ nec Anastasius ipse, nec ejus editores Albinus in sua Moguntina anno 1602, nec Fabrotus in Parisiensi 1649 impressione explicare curarunt, tametsi postremus glossarium sponderit, longe utilius futurum, quam innumeræ ignotorum codicum lectiones variantes, non tam necessariæ, neque tam prompte et toties a lectoribus consulendæ. Eorum defectum ex parte jam suppleverat Onuphrius Panvinus in Interpretatione vocum obscurarum ecclesiasticarum; sed uberius id præstitit fratres Dominicus et Carolus Magrii seu Maerii in Hieroglyphico seu dictionario sacro, ad voces istas omnes exponendas plane opportuno, ut ei labori supersederi a nobis possit, ne observationes nostræ totum Vitæ hujus textum longe superent. Breviares sunt Altaserræ notationes, operi ipsi, si recudatur, omnino adjiciendæ.*

Quibus prædicta ad manum non sunt, Cangiun, aut alios adire poterunt; aut ut viciniore assignem, præcipuum quæque non indiligenter prosecutus est Janningus noster, singula ferme dona seu munera sacra, sive in locis, ut puta presbyterio, ciboriis et oraculis (quæ nunc chorum, tabernacula et sacella dixeris) sive in velis de blattin et chrysoclavo, vestibibus gemmatis etc., sive demum in luminaribus, ad classes suas reducens explicansque in tractatu de Basilica Vaticana tomo VII Junii, tribus longis paragraphis 7, 8 et 9, a pag. 124 ad 131; ne actum hic agere velle vidcamur. Ut de sola postrema classe dicam, habes istie pharos et lychnuchos omnis generis: luminaria, retia, canistra, coronata, turrita, phara canthara, cum lucernis et cerapto, lectoria, columnas, arcus, cerostatas cum lucernis bimixis, delphinos, cantharos, gabathas anaglyphas, liliatas, columelatas, fundatas, interrasiles, anectetas, electriuas, saxiscas, canistra henneaforia et hexaforia; quæ hic in specimen exhibita sufficere existimo, ut pro ceteris facile sit conjecturam facere, eaque in citatis jam uuctoribus curiosius examinare.

b De presbyterio fusius agunt citati scriptores cum Altaserra; tu videsis Janningum a pag. 126 ad 128, et pag. 132.

c Alias butronem, de quo notat Altaserra, esse cupam, Magrius scyphum seu vas concavum, ejus et figuram repræsentat, vocatque buttonem. Pro sequentibus rursus ad Janningum recurre.

d De triclinio Leonis III in Actis non uno loco sermofuit. Videantur citata ejus monumenta XII Jun.

e Et hoc et plura alia pretiosissima dona a Carolo Magno oblata, habes in Vita Leonis III pag. 184 editionis Moguntinæ, in Parisiensi pag. 126.

EX EDITIONE
FABROTTI.

**CAPUT III. Basiliscus fugatus ;
repressum incendium ; do-
na alia variis ecclesiis obla-
ta ; et restituta monasteria ;
octava Assumptionis.**

*Infestum populo
basilicum.*

** alias Orphea :
Platinae Orthea.*

a

Hic vero præcipuus et insignis Præsul divinarum Scripturarum in scientia, et eruditione probatissimus extitit prædicator, qui lama tantæ beatitudinis, atque sanctitatis claruit, ut in conspectu universi istius in Christo fundatæ Ecclesiæ populi miracula operaretur. In primo quidem pontificatus sui anno juxta basilicam beatæ Luciae martyris, quæ in Orfea * sita est, in quibusdam tetris, abditisque cavernis diri generis serpens, qui basiliscus a Græce. Latine regulus dicitur, ortus est, qui flatu suo, ac visione omnes qui ad easdem properabant cavernas, celeriter necabat, mortisque tradebat periculo : ita ut omnes stupor, ac timor invaderet, serpentis virtutes mirantes, et cladem. Ipse vero beatissimus, et præclarus Pontifex hanc populi necem, audiensque perniciem, ad orationes se convertit, cum jejuniis Dominum deprecari non cessans, ut ab hujusmodi omnes interitu liberaret. Dum hæc agerentur, præclarus et celeberrimus dies advenit, in quo beatæ Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ Assumptio celebratur.

*precibus suis
fugat;*

19 Tunc præfatus et universalis Papa, a patriarchio cum hymnis, et canticis spiritalibus sancta præcedente icona, ad basilicam sancti Hadriani martyris, sicut mos est, propriis pedibus cum omni clero perrexit. De qua regressus cum omni fidelium cœtu ad basilicam beatæ Genitricis Dei, et Domini nostri Jesu Christi, quæ ad Præsepe dicitur, cum Dei laudibus, magna comitante caterva populi properabat. Qui cum pervenisset ad locum, in quo ipse sævissimus basiliscus tetris, ut jam superius diximus, jacebat cavernis, omnem clerum et populum stare præcepit, atque juxta easdem cavernas properans, super foramen ipsius ubi pestiferi flatus egrediebatur serpentis, intrepidus stetit et oculos ad cælum pariter tetendit, et palmas, Christumque, qui est super omnia Deus, profusus lacrymis deprecatus est, ut ab eodem loco diri serpentis genus sua potentia effugaret, et, data super populum oratione, Dei laudes ad basilicam, quam superius memoravimus, profectus est exhibere. Ab eodem vero die ipse pestifer basiliscus ita effugatus, atque ab ipsis projectus est antris, ut ultra in illis locis nulla læsionis ejus macula appareret.

atque sic incendium etiam restinguit.

20 Et aliud miraculum ipse almificus Papa perfecit, quod enarrare breviter inchoemus. In ipso, quod superius memoravimus, pontificii sui exordio Saxonum vicum validus ignis in-vasit, qui flammaram virtute cuncta comburere cœpit validius, ubi populorum multa congregata sunt agmina, quæ hujus incendii flammam volebant extinguere : sed ven-

torum flatibus altius extendebatur ignis D in aere, cuncta comburens, atque comminuens, ita ut propius beati Petri Principis Apostolorum basilicæ proveniret, Saxonum, Longobardorum domos, ac porticum concremans atque diripiens. Quo audito ipse beatissimus Pontifex anxius illuc celeri cursu profectus est, et obvius ante ignis impetum se præparavit, ac Dominum deprecari cœpit, ut ipsius incendii flammam extingueret, et crucis propriis faciens signaculum digitis, amplius ignis extendere flammam non potuit, sed beati virtutem ferre non valens Pontificis, extinctas flammam redegit in cinerem.

21 Ipse vero a Deo amabilis et prudentissimus Papa fecit in basilica beati Petri Apostoli vela de fundato in circuito compta de blattin, numero quadraginta quinque. Fecit autem isdem egregius Pontifex in monasterio sancti Martini, quod beati Petri basilicæ cohæret, ad laudem, et gloriam ipsius beati Martini oraculi miræ pulchritudinis vestem perfecit, habentem historiam superius memorati Sancti jacentis in lectulo, cum effigie Salvatoris nostri Jesu Christi Domini nostri. Simul effigiem sanctæ martyris Agathæ habentis ad pedes effigiem ipsius almi Pontificis, habentem gemmas hyacinthinas decem et septem. Idem in eodem oratorio fecit vela quatuor ; et unum quidem habens rotas de Chrysoelavo tres. Fecit idem in basilica sanctorum quatuor Fratrum, vestem de fundato unam habentem historiam ipsorum sanctorum Martyrum, et effigiem ipsius almi Præsulis habentem gemmas duodecim, similiter et vela de fundato quatuor.

*Donu ejusdem
in ecclesia S. Petri.*

SS. Coronatorum.

S. Petri.

22 Hic vero venerabilis et præclarus Pontifex fecit in basilica beati Petri Apostoli, nutritoris sui, canistrum interrabile de argento purissimo pen. lib. . . . . Ubi supra obtulit coronas de argento mundissimo pen. libras . . . . . Hic vero præclarissimus Papa, superno fretus amore, obtulit beato Petro Apostolo, ad splendorem et gloriam ipsius sanctissimæ basilicæ lucernam bimixyn de argento purissimo pensantem libras quadraginta quinque. Isdem beatissimus Præsul fecit in ecclesia beati Silvestri confessoris, atque pontificis, quæ ponitur in monte Soracte, vestem de fundato unam habentem angulos quatuor, duos quidem Tyrios, et duos fundatos. Fecit etiam sanctissimus, et beatissimus Præsul in ecclesia beati Petri Principis Apostolorum vela quæ pendent in arcu presbyterii ex auro texta, habentia historiam beati Petri Apostoli, numero decem et octo. Nec non in oratorio beati Leonis confessoris atque Pontificis, quod est situm infra prædictam ecclesiam, vestem de fundato unam habentem historiam Aquilarum.

S. Silvestri.

P.

23 Obtulit quoque, ubi supra, coronam de argento unam pensantem lib. . . . . Tum etiam fecit ibi vela de fundato ornata ex utraque parte de blattin numero viginti. Obtulit etiam beato Petro Apostolo calices de argento, qui sedent super circuito altaris numero sexdecim pensantes libras . . . . . Verum etiam et calicem pendentem cum catenulis, et delphinis pensantem libras . . . . . Idem sanctissimus, et coangelicus præfatus Præsul, post deprædationem Saracenorum istius ecclesiæ, fecit super corpus beati Petri

iterum S. Petri.

b

A Petri Apostoli imagines argenteas, totasque numero tres; et unam quidem in medio habentem effigiem Salvatoris Domini nostri Jesu Christi cum gemmis in capite per crucem ornatam hyacinthinis, et prasinis. Item aliam quamdam positam ad dextram partem Salvatoris et habentem vultum beati Petri Apostoli, et beatæ Petronillæ.

EX EDITIONE
FABROTTI.ubi nulla con-
fert, et restituit
monasteria.

24 Aliam quamdam positam ad partem lævam depictam, vultum habentem beati Andreæ Apostoli, simul et vultum prædicti summi Præsulis pensant. libras centum et quatuor. Fecit ubi supra phara ærea, quæ sedent super vestibulum sacri altaris numero duodecim. Sæpe vero hic beatissimus Papa omnia Sanctorum, quæ destructa fuerant loca reædificare magnopere cupiebat. Nam monasterium Corsarum, quod juxta basilicam beati Sixti martyris atque Pontificis situm est, quod quorundam malorum hominum fuerat operibus desolatum, et ad secularem habitationem perductum, pro salute, ac futura retributione animæ suæ, perfectius restauravit. In quo etiam ancillarum Dei congregationem munivit, ad persolvendum Dei omnipotentis quotidie laudes, muneribus auxit, divitiis perornavit, et omnia sacris præceptis, quæ exinde ablata fuerant, restaurans, suis sanctis digitis plenius ea confirmavit.

S. Stephani.

Prædictæ po-
pulo, et octavam
Assumptionis
celebrari jubet.

25 Is sæpius memoratus et beatissimus Papa prædicationis suæ alloquio multos ad cognitionem veritatis perduxit, et salutiferas omnibus operationes quotidie demonstravit. Nam octavam Assumptionis beatæ Dei Genitricis diem, quæ minime Romæ antea colebatur, vigiliis sacris, matutinisque cum omni clero pernoctans laudibus, in basilica ejusdem semper Virginis Dominæ nostræ, quæ foris muros juxta basilicam beati Laurentii martyris sita est, celebrari præcepit: in quam etiam magna populi multitudo convenerat, novæ festivitatis cupiens celebrare solennitatem. Hoc ipse magnanimus cum videret Antistes, omnes qui aderant huic celebritati, plures argenteos erogavit c.

E
S. Nymphæ,SS. Cosmæ et
Damiani.

tulit vestem de fundato unam. Ipse a Deo præcipuus Antistes et in oratorio sanctæ Eugeniæ fecit vestem de fundato unam. Et hic solertissimus, Deo opitulante, sanctissimusque et in omnibus præclarus atque præcipuus Pontifex magno animo, et pura voluntate donavit in ecclesia beati Protomartyris Stephani, quæ ponitur foris muros juxta ecclesiam beati Laurentii martyris, vestem de fundato unam. Et infra hujus mœnia ecclesiæ in oratorio beati Leonis martyris fecit vestem de fundato unam. Et ipse mitissimus Pontifex, atque acutus in omnibus bonis obtulit in ecclesia beatæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ Dominæ nostræ, quæ ponitur infra prædictum monasterium, quod vocatur Corsarum, fecit vestem de fundato unam. Ubi supra obtulit in oratorio sancti Cæsarii vestem de fundato unam. Fecit isdem benignissimus crucem auream noviter, et ipsa crux, ut mos antiquitus est, subdiaconi manibus ferebatur, ante equum prædecessorum Pontificum, quam Deo juvante in auro et argento ac gemmis melius renovavit.

27 Obtulit vero in ecclesia beatæ Nymphæ martyris, quæ esse videtur in civitate Portuensi, vestem de fundato unam. Similiter fecit in ecclesia beatorum martyrum Cosmæ et Damiani, quæ in Silva candida esse videtur, vestem de fundato unam: nec non, ubi supra obtulit vela de fundato tria ornata in circuitu de blatin. Hic vero beatissimus Papa sacratissimorum Martyrum sepulchra devota mente ardentique assidue pectore visitabat. Quos vigiliis, sacrisque orationibus euncto pro orthodoxæ fidei populo exorabat. Die autem quadam eum ad sepulchrum beati Laurentii martyris pervenisset, et solito more orationem exleret, diligentius inquirere cœpit, ac dicere: Quanti quotidianas hic monachi Deo omnipotenti referant laudes? Tunc omnes, qui aderant beato Pontifici, protulerunt, quod a quibusdam Pontificibus duo monasteria ibidem fuissent constructa, sed pro magna paupertatis inopia, in desolationes reducta sint. Mox autem ipse almificus Pontifex, superno nutu compunctus, monasterium, quod nunc sancti vocatur Stephani, et Cassiani restaurans, muneribus ac divitiis locum plenissime perornavit. In quo etiam sanctæ conversationis plures Græcos genere instituit monachos, qui Deo omnipotenti, eidemque martyri die notetque laudes persolverent.

F
Monasterium
construxitBasilicam S. Petri
magnifice
exornat;

ANNOTATA.

a Vide Baronium ad annum 847 num. 21.

b Satis patet hic vasa indicari, quæ luminaribus annumeranda, non calices sacros quibus in sacrosancto Missæ sacrificio utimur.

c De B. Leonis in Romanos largitionibus, quæ infra rogæ vocantur, vide Altaserram pag. 147.

CAPUT IV. *Novi ecclesiarum ornatus; constructio monasterii; et reparatio murorum, portarum ac turrium Urbis.*Dona ecclesiæ
S. Marie,

Fecit vero isdem Beatissimus in ejusdem Dei Genitricis, semperque Virginis Mariæ ecclesia vestem de fundato unam, nec non fecit ibidem vela numero quadraginta quinque. Et infra in ipsius ecclesiæ oratorium, quod vocatur, beatæ Barbaræ, ob-

Julii Tomus IV.

EX EDITIONE
FABROTTI.

rum proficuum ecclesiarum Dei curam, dignamque sollicitudinem gereret, et ad omne opus bonum præ omnibus intentus existeret, ex intimo cordis sui longa trahens suspiria, cum quotidie beatissimi Apostolorum Principis Petri sacratissimum altare cerneret violatum, et ad tantam inhonestatem a Saracenis perfidis Deoque contrariis, et vililitatem perductum, etiam et quod dolentes mœrentesque dicimus, ipse undique Christianum populum ad jam fati Principis sacratissima, orationis causa vel gratia, limina destinari cerneret, et ob hoc vota sua, ut olim, perficere non pleniter satagebat, ideo omnipotentis Domini fretus auxilio, atque consilio, et virtute munitus, aureis simulque argenteis tabulis, non tantum confessionem sacram, verum etiam frontem sæpe dicti altaris satis decenter et honorifice perornavit, ut præsens per omnia opus ibidem dedicatum luce clarius manifestat.

præs. rum ejus
altare,

29 Quamobrem venerandi altaris frontem præcipuam tabulis auro optimo noviter dedicavit, una cum gemmis quam plurimis valde optimis ac pretiosis totam circumdedit, et in meliorem, ut prius statum, decoremque perduxit: in quibus scilicet aureis, ut dictum est, tabulis non solum Redemptoris nostri forma depicta præfulget, verum et ejus Resurrectio veneranda, atque indicium sacræ ac salutiferæ Crucis. Petri quoque, Paulique pariter vultus, atque Andree in prænominatis tabulis similiter splendent, atque coruscant, inter quos sanctissimi quarti Leonis Præsulis, necnon et specialis filii sui Domini Imperatoris Lotharii, propter futuram memoriam, sive mercedem, personæ Deo caræ, per cuncta secula venerandæ, depictæ sunt. Fecit denique tabulam de smalto *b*, opus ducentas sexdecim auri obrizi pensan. libras. Confessionem vero crebro dicti altaris tabulis ex argento paratis purissimo simili modo, tota animi devotione, ad antiquum decus, et statum perduxit. In quibus Salvatorem in throno sedentem conspicimus, pretiosas in capite gemmas habentem, et a dextris illius Cherubin, a læva quoque ejus vultus Apostolorum, ceterorumque depictes: immo et rugas sacræ confessionis ex argento constructas vultus habentes beatissimi Petri et Pauli pensan. omnia libras ducentas et octo.

et S. Leonis ora-
torium.

Item S. Cæsarii,

S. Agathæ,

30 Ipse vero a Deo amabilis, et prudentissimus Pontifex fecit in basilica beati Petri Apostoli vela ex auro texta pendentia in arcibus compta in circuito de blattin numero undecim. Nec non et in oratorio sancti Leonis Pontificis, intra ecclesiam beati Petri Apostoli, fecit vestem sericam albam sigillatam cum gammadiis et periclysi de blattin unam, et vela similiter alba majora duo, minora octo, et in monasterio sancti Cæsarii, quod ponitur in palatio, fecit vestem de fundato unam, et vela octo. Ipse vero a Deo protectus, et venerabilis Pontifex, propter retributionem et mercedem animæ suæ, fecit in cimiterio beatæ Agathæ martyris, quod ponitur foris portam beati Pancratii martyris, vestem de fundato unam et vela octo. Quisnam dicere valeat, vel narrare sufficere possit, quanta ipse a Deo protectus, et solertissimus Papa sanctis locis devota obtulit

mente dona? Nam in oratorio, quod Pauli dicitur Papæ, miræ pulchritudinis obtulit vestem aquilarum habentem historiam cum cruce de chrysoclavo et gammadiis unam.

31 Fecit autem in oratorio sanctorum Processi et Martiniani splendoris non modici vestem cum rotis et hominibus, et historiam cum cruce, similiter de chrysoclavo et gammadiam unam. Aliam vero vestem fulgidæ visionis in basilica sanctæ Petronillæ perfecit habentem rotam, aquilamque cum cruce de chrysoclavo et gammadiis unam. Obtulit vero in oratorio sanctæ Dei Genitricis semper Virginis Dominæ nostræ Mariæ, quod in Mediana consistit, vestem similiter cum rotis, aquilisque et cruce de chrysoclavo cum gammadiis unam. Fecit quidem in oratorio sancti Hadriani vestem cum rotis, hominumque effigibus cum cruce similiter de chrysoclavo et gammadiis unam. Ipse vero sæpius memoratus et beatissimus Papa obtulit in basilica sancti Sebastiani martyris, quæ in Frascata *c* consistit vestem pretiosissimæ claritatis cum cruce de chrysoclavo et gammadiis unam. Qui summus et præcipuus Præsul *e* fecit in basilica beati Petri Apostoli cortinam holosericam cum historiis multis claritatis immensæ ad decorem et gloriam ipsius sacratissimæ basilicæ unam.

32 Cum vero hæc et quæ scripta sunt Leo vir beatissimus quartasque Præsul, Domino solaciant, amoris ac desiderii gratia, per diversa piorum loca Sanctorum perfectius contulisset, tunc de Romanæ urbis statu, ac restauratione murorum, qui longo jam senio atque vetustate nimia fracti dirutique funditus videbantur, cœpit cum Jesu Christi Domini tractare consultu, ne si diu sub hac negligentia, sive oblivione consisterent, aut Domino permittente facilius ab hostibus aut capi, aut forsitan expugnari potuissent; ideo ne hoc in futurum malum fieret, omnes prænominatæ muros civitatis Romanæ, duodecima instante Indictione *d* renovare, atque ad priorem cultum decusque tota mentis alacritate curavit. Et non solum muros, quos diximus, celeri fieri agilitate præcepit, sed et portas, quibus omnis sæpe clauditur civitas, novo cultu lignisque prævalidis, ob inimicorum metum, sive terrorem, reedificari festinantius jussit. Quæ denique omnia, ut cito fierent, et ad effectum decoremque essent perducta, præfatus Vir apostolicus indifferenter non solum equo residens, verum tamen sane pedibus propriis per muros, vel portas cum suis fidelibus discurrebat, quatenus in restauratione eorum mora nulla, aut dilatio fuisset exorta.

33 Quapropter, ut ante jam dictum est, inter curas maximam de Romana urbe curam, ac sollicitudinem venerandus Pontifex gerens, undique ad meliorem, novumque cultum cuncta noviter deduxit, et quindecim ab ipso solo turres, quas funditus dirutas per circuitum urbis reperit, novis fabricis restaurari præcepit. Quarum denique duas juxta Portuensem portam ita prudenter ac sapienter venerabilis Præsul ad ipsam oram Tyberis, id est juxta litus fluminis ædificari disposuit, ut nullus prius hominum vel cogitare, vel considerare valebat. Et quia per hunc locum non solum naves, verum etiam homines ante

dirutasque tur-
res restituit.

A ante facile ingrediebantur, nunc autem vix unquam per eam parvæ naviculæ introire valebat, et hoc propter futurum testimonium, Saracenorum periculum, et salutem Romanæ urbis factum est. Ipsas igitur turres non solum lapidibus, sed etiam ferreis muniri curavit catenis, quatenus si necessitas fuerit, per eundem locum nulla valeat navis transire. Quod noviter opus constructum, et Romanæ urbis defensionem præstat, et videntibus non modicum, sed grande miraculum, quia cum magna sapientia, subtili prudentia et honestate patratum est.

ANNOTATA

a Tametsi S. Leo hic non distinguatur, satis patet, sermonem esse de Leone I seu Magno, ut clarior disces ex citato tractatu de basilica S. Petri pag. 40 et seqq. ubi de quatuor sanctis Papæ Leonibus plura commemorantur, hic non repetenda.

b De smalto seu pictura eneaustica, lege iterum Altaserram et adductos supra lexicographos, atque ad ingentem illam auri molem obstupescet.

B c Antiquum Tusculum, locus notissimus, ita sæculo IX appellatus, unde corrigendi qui multo serius nomen inditum putant, ut me olim Romæ et audire et legere memini.

d Adeoque vix tertio pontificatus anno, ut largitate sua perpetua miracula patrare videatur sanctissimus Pontifex.

CAPUT V. Illatio sacrorum corporum in Urbem; restauratio ecclesiæ SS. Coronatorum; dona monasteriis; adventus Neapolitanorum, et classis Saracenica dispersio.

Corpora Sanctorum Urbis intulit:

C Ipse quoque a Deo protectus, et beatissimus Papa multa corpora Sanctorum, quæ diu inculte jacebant, summo studio, summoque cordis affectu ad honorem omnipotentis Dei infra hujus almæ urbis mœnia mirifice congregavit. Nam et corpora sanctorum martyrum quatuor Coronatorum solerti cura inquirens reperit: pro quorum desiderabili amore basilicam, quæ sanctorum fuerat nomini consecrata, quam ipse dum ad Pontifici deductus est apicem, prudentissimo moderamine rexit, quæ per olitana curricula temporum quassata vetustatis defectu, et pæne ruinis confracta diu antiquitus videbatur, et convulsa, supernæ virtutis annuente clementia, in splendidiorem pulchrioremque statum a fundamentis construxit, et ad laudem omnipotentis Dei, eorum sacratissima corpora cum Claudio, Nicostrato, Symproniano, atque Castorio, et Simplicio, nec non Severo, Severiano, Carpophoro, et Victorino, quatuor fratribus a. Item Marius, Andifax, et Abacum, cum Felicissimo, et Agapito, Hyppolito cum suis familiis numero decem et octo. Aquilino, Aquila et Prisca, Narcisso et Marcellino, Felice, Simetrioque, Candido, atque Paulina, Anastasio, et Felice, Apollione, et Benedicto, Venan-

tio, atque Felice, Diogene, et Siberæli, Festo, et Marcello, atque Superantio, Pudentiana, et Benedicto, Felice, et Venantio, necnon capite sancti Proti, sanctæque Cæciliæ, sancti Alexandri, sanctique Sixti, et sancti Sebastiani, atque sacratissimæ Virginis Praxedis pariter sub sacro altari recondens collocavit, et alia multa, quorum nomina Deo sunt cognita.

35 Super quod etiam ad gloriam Creatoris miro opere, miræque pulchritudinis cyborium ex argento purissimo, aurco superinductum colore, cum gemmis prasinis, et hyacinthinis pensantes libras trecentas tresdecim et semis. Ubi supra obtulit in eadem ecclesia vel rubea, qui pendent in circuito altaris numero quatuor. Idem quoque sanctissimus Præsul fecit in oratorio prædictæ beatæ Barbaræ, quod constructum est infra ecclesiam sanctorum quatuor Coronatorum, coronam de argento pensan. libras duodecim. Nec non in eodem oratorio obtulit gabathas de argento decem pensantes libras . . . . . Verum etiam in supra scripto oratorio fecit vestes de fundato tres, habentes in medio E cruces cum gammadiis, et vela duodecim. Prædictus etiam venerabilis Pontifex fecit in basilica beati Stephani Pontificis, via Latina milliario tertio, vestem de fundato unam cum cruce in medio et vela sex. Ubi obtulit patenam, et calicem sanctum modicum de argento pensan. libr. unam, et semis. Obtulit etiam beatissimus Præsul in ecclesia beati Principis Apostolorum thuribulum de argento exaurato Apostolatam legente nomen Domni Leonis quarti Papæ pensan. libras quatuor.

36 Ubi etiam in oratorio beati Gregorii confessoris atque Pontificis fecit vestem de fundato cum gammadiis, et crucem ex argento texto unam. Similiter ibi ipse in oratorio beati Pastoris martyris vestem pari modo fecit unam. Nec non et in oratorio beatæ Dei Genitricis, quæ ponitur ad ambonem eodem modo fecit vestem unam. Et in oratorio sanctæ, et superexaltatæ crucis fecit vestem simili modo unam. Nec non et in oratorio, quod ponitur ad fontem, fecit similiter vestem unam, et vela de quadrapulo b. Ipse vero venerabilis, et præclarus Pontifex fecit in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum super altare majore vestem de fundato cum cruce in medio, et gammadias, et in gyro listam de fundato unam. Ubi supra in oratorio sanctæ Barbaræ similiter fecit vestem de fundato unam. Et in oratorio sancti Sixti eodem fecit vestem unam, et in oratorio sancti Nicolai similiter fecit vestem cum aquila una. Nec non et in ecclesia eadem fecit cortinam lineam cum cruce in medio, et in gyro listam de fundato miræ magnitudinis. Piis moribus, his sacrisque perornatus operibus Papa obtulit in sæpius memorata, quam fretus amore fundaverat, aula, patenam ex argento purissimo aureo superinductam colore, cum crucis tropheo, Salvatorisque effigie. sanctæque Dei Genitricis, et sanctorum Apostolorum pulchro scemate decoratam pensan. libras septem.

37 Similiter calicem sanctum auroque perfusum Evangelistarum habentem iconam, et crucem pensan. libras quatuor. Nec non ex argento

IX EDITIONE
VADGOTTI

et in ecclesia
SS. 4 Coronatorum, a se exstructa collocavit.

Dona plurima.

F b

varis ecclesiis
et monasteriis
distribuit.

EX EDITIONE
FABROTTI.

argento purissimo cantharum exauratum, in quo signaculum in circuito depressum cernitur crucis cum Prophetarum effigiibus, beatissimique Stephani primi Martyris icona. Verumtamen et thuribulum ex argento mundissimo Apostolicum unum, gabathas ad nitorem ipsius venerandæ basilicæ exauratas quatuor pensan. pondus duarum semis librarum. His omnibus ita gestis, confessionem cum sacro altari, argenteis tabulis pensantem libras nonaginta et tres decoravit, sanctorumque effigiibus perornavit. Super quod etiam obtulit regnum de argento purissimo pretiosissimis gemmis habens in medio crucem, quod usque nunc *c* super eodem pendere altari conspicitur. Ubi etiam obtulit vela de fundato quadraginta et tria. Ipse vero sæpius memoratus, et præclarus Antistes, superno inflammatus amore, obtulit in monasterio sancti Silvestri, sanctique Benedicti, et sanctæ Scholasticæ, quod nuncupatur sub Lacu *d*, vestes de fundato tres, et vela similiter de fundato septem. Fecit etiam idem beatissimus præses, post deprædationem Saracenorum, in ecclesia beati Petri Apostoli Crucifixum miræ magnitudinis constructum cum gemmis hyacinthinis de argento purissimo exauratum pensan. libras septuaginta et alias gemmas albas septem; majorem unam.

Minutantes de-
nuo Saraceni,

38 Ea item, quæ inter cetera per sanctissimi Præsulis assiduas preces ac lacrymas, a Domino exauditas, duodecima insistente Indictione *e* mirabiliter acta, vel gesta sunt, non inutiliter agemus, si ob æternam memoriam huic operi clarius inserere studeamus: ut quartæ sanctitatis in hæc ærumnosa vita Vir iste extiterit, præsentis, atque futuri facilius agnoscat. Denique post nefandam, et lugubrem, omnique plenam miseria Saracenorum deprædationem, quam in primo ecclesiarum omnium capite, sancta scilicet Romana Ecclesia, hortatu diabolico peregerunt, voluerunt iterum ipsi satanæ filii similia in Romanos fines, et ecclesiam beatissimi Apostoli Petri, ut olim damna inferre, et deinde victores ad loca, quibus egressi fuerunt, destinare; sed cura ac studio summi præfulgente, atque vigilante Pastoris, hæc minime perficere potuerunt. Tamen ut fideles in Domino amplius fideliores jure existant, et illius signa, ac veneranda miracula ex veteribus noviter emanasse non dubitent; a principio retinendum est, quid de eis divina eodem tempore misericordia mirabiliter egit, quantisque miseriis, atque calamitatibus gens illa pestifera merito protrita dilapsa est.

ope Neapolita-
norum,

39 Quamobrem pristinum reminiscentes lucrum, vel prædam, quam fecerant, multiplicata iterum perversorum hominum manu multisque cum navibus ad urbem expugnandam Romanam, duodecima Indictione vigente, venire crudeliter decreverunt. Multisque etiam diebus in loco qui Tozarum dicitur, juxta insulam Sardinia demorati sunt. A qua digressi Romanum portum, Deo illos non adjuvante, inire conati sunt. Quorum iniquus, ac nefandus adventus Romanos non mediocriter terruit. Sed quia Ecclesiam suam Deus omnipotens semper inviolatam custodivit, et deinceps custodire non desinit, excitavit tunc inter ceteros omnium Neapolitanorum, Amalphitanorum, Cajetanorumque corda, ut

una cum Romanis contra eos insurgere, ac dimicare fortiter debuissent. Mox etenim a locis propriis egressi ante Saracenos inutiles, ipsi cum suis navibus conjunxerunt, suumque repentium adventum beatissimo Leoni Quarto Pontifici notum fecerunt. Et quod se ob nullam rem venisse aliam sunt professi, nisi ut de paganis, Domino auxiliante, victores existerent. Tunc demum venerabilis Papa aliquantos ex eis prius ad se Romam venire præcepit, volens specialiter scire ab eis, si eorum pacificus esset adventus, vel non, sicuti et factum est.

40 Inter quos tunc filius Sergii magistri militum, qui erat ordinatus super exercitum, nomine Cæsarius, adventit, quos benigne in palatio Lateranensi suscipiens, causam pro qua venerunt, inquisivit. Illi autem ob aliud non venisse testati sunt, nisi ob hoc, quod superius legitur exaratum. Quorum pius Apostolicus credulus verbis, eum magno armatorum procinctu, mox ad civitatem Ostiam properavit, omnesque Neapolitanos grandi, atque eximia devotione suscepit. Qui ut summum Præsulem conspexerunt, pedes ejus, humo prostrati venerabiles sunt osculati, gratiasque omnipotenti altithrono retulerunt, qui ad se confortandos talem dirigere decrevit Antistitem. Qui ut meliores de Belial filiis victores existerent, summo opere deprecati sunt, ut de suis sacris manibus corpus Dominicum percipere meruissent. Quibus ore suo Missam in ecclesia beatæ Auræ decantavit, atque universi ex illius, ut dictum est, manibus communionem sumpserunt.

41 Et antequam hæc fierent, usque ad præfatam ecclesiam cum hymnis, ac litanis, cantibusque præcipuis, simul cum ipsis Neapolitanis, Christo auxiliante, profectus est: in qua etiam flexis genibus Altissimum deprecatus est, quatenus orationibus suis ipse Christianorum hostes in manus resistentium tradere dignaretur. Super quos etiam multis cum lacrymis hanc orationem obtulit dicens: Deus cujus dextra beatum Petrum Apostolum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, et coapostolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberavit, exaudi nos propitius, et concede, ut amborum meritis horum fidelium vestrorum brachia contra inimicos sanctæ Ecclesiæ tuæ dimicantia, omnipotenti dextera tua corroborentur, et convalescant, ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus appareat gloriosum. Per Dominum etc.

42 Die vero altera, postquam a jam dicta civitate venerabilis reversus est Præsul, ipsi sceleratorum socii, sive participes juxta litus maris Ostiensis multis cum navibus apparuerunt. Contra quos Neapolitani impetum facientes, dimicare fortiter voluerunt, etiam aliquantos vulneraverunt ex illis, et deinde triumphum accepissent, si unum non citius impedimentum accidisset. Nam dum ad invicem attentius dimicarent, subito tam validus, ac supereminens excitatus est ventus, qualem quis his temporibus meminisse non valeat, qui utrasque naves confestim divisit. Tum Saracenorum naves primo veniebant, usque ad oram maris, deinde vento flante, marique elevato procellis dispergebantur, et iterum post aliquantulum, contractis viribus, revertebantur.

* id est perve-
nerunt.

auxilia feren-
tium,

et ferventibus
S. Pontificis pre-
ciis,

F

disperguntur.

A revertebantur. Deus enim omnipotens, pro certo credimus, hunc ex thesauro suo prodixerat ventum, qui eos ad nocendum foris minime permisit exire.

43 Super his novis mysticisque miraculis, quæ nostris licet non meritis divina ostendere ac demonstrare nostris dignata est temporibus semper glorieanda, et conlaudanda est veri Dei nostri elementia, qui eos ad locum, quem desiderabant permisit aspiciere, et tamen ne capere potuissent, virtutis suæ potentia longius expulit, multosque postea non tantum per intercessionem et merita beatissimorum Petri ac Pauli Principum, maris profunditas, verum etiam fames et gladius indesinenter extinxit. Ex quibus per quasdam insulas nostras famis laborantes penuria, plurimi a nostris hominibus interfecti sunt. Ceteros autem causa veritatis, ac testimonii, vivos comprehendentes Romam duxerunt. Quorum Romani proceres ne multiplicatus numerus videretur, multos prope portum nostrum Romanum in ligno suspendi iusserunt. Aliquantos etiam nos ferro constrictos vivere iussimus, per hanc solummodo causam, ut et spem nostram, quam in Deum habemus, et illius ineffabilem pietatem, nec non et propriam tyrannidem luce clarius scire valuissent. Et post hæc, ne otiose, aut sine angustia apud nos viverent, aliquando ad murum, quem circa Ecclesiam beatissimi Apostoli Petri habebamus inceptum, aliquando per diversa artificum opera, quidquid necessarium videbatur, per eos omnia iubebamus deferri.

ANNOTATA.

a Vide de his Martyrologium Romanum VIII Novembris, ubi confusionem hic factam observabis; neque ceteri satis distincti sunt; ast hæc majoris moliminis quam ut hic paucis explicari possint. De multis actum est, de reliquis agatur suis locis.

b Vult dicere quadruplo texta, quæ vox quomodo intelligenda sit, explicat Magrius ad stauracinus; ad gaminadia figuram proponit, quo res clarius percipiatur: listam accipio pro taniola, quæ per casulæ seu alterius vestis oram circumducitur. Vide iterum Magrium. Non lubet lexicon componere.

c Usque nunc, nisi longum tempus indicet, nihil significat: vide Commentarium num. 31.

d De specu Sublacensi agit Altaserra, tu vide S. Benedicti Vitam cap. 1, ad XXI Martii.

e Nempe anno 849.

CAPUT VI. Perpetua munifici Pontificis in varias ecclesias donariorum distributio.

Pro his igitur beneficiis, ut jam enarratum est, beatus Pontifex obtulit in basilica beati Petri Principis Apostolorum, post deprædationem gentis Agarenorum, arcus de argento mundissimo numero tredecim. Ex quibus duo, quos posuit a parte dextra, seu sinistra in presbyterio miræ magnitudinis pensantem libras

..... Isdem quoque beatissimus Præsul fecit in ecclesia beati Petri Principis Apostolorum vestem unam auro textam habentem historiam, qualiter beatus Petrus prædieavit ad sanctam Romanam Ecclesiam cum gemmis albis, id est margaritis septem, et cum gemmis prasinis undecim, nec non et gemmis hyacinthinis viginti et septem. Fecit et in ecclesia beati Andreæ Apostoli cyborium super altare ex marmore, nec non et calicem de argento cum coronis pendentibus in eodem cyborio numero duodecim pensantibus. Fecit etiam ibi ipsum campanile, et posuit campanam eum malleo æreo, et cruce exaurata. Necnon et in ecclesia beati Petri Apostoli obtulit thuribulum ex auro purissimo ex diversis gemmis ornatum. Et in ecclesia beatæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ Dominæ nostræ, quæ ponitur ad sanetum Laurentium foris murum, fecit vestem unam habentem historiam resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, et imaginem almifici prædicti Præsulis. Fecit etiam in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum canistra de argento undecim pensantibus libras viginti quatuor. Obtulit et in ecclesia beati Petri Apostoli erucem ex auro purissimo ex diversis gemmis hyacinthinis, albis et smaragdis miræ magnitudinis ornatam, quæ stat parte dextra juxta altare majus. In qua etiam noviter renovavit virgam, et deargentavit eam, in qua prædieta crux continetur pen. lib. argenti undecim et semis legente de nomine Domini Leonis quarti Papæ.

45 Obtulit et in ecclesia beati Stephani Protomartyris vestem ex auro texto cum gemmis hyacinthinis quatuor. Isdem prædictus almificus, et summus Præsul, nimio amore ductus, et bonis moribus affectus fecit in ecclesia beati Christi martyris Laurentii, sita foris murum civitatis Romanæ, vestem de serico mundo cum aquilis habentem tabulas auro textas tres ex utraque parte, habentes martyrium prædicti Martyris depictum, et imaginem prædicti Præsulis. Necnon fecit in ecclesia sanctorum martyrum quatuor Coronatorum imagines de argento exauratas tres, unam quidem habentem vultum Salvatoris, et alias duas habentes vultus sanctorum Claudii et Nicostrati pensantibus libras quinquaginta et duas et semis. Et in eadem ecclesia obtulit coronam de argento unam pensantibus libras viginti quinque. Et in pergula ejusdem ecclesiæ, quæ est ante altare majus, suspendit lilium de argento habens mala de crystallo, et ranunculum. Fecit etiam, ubi supra, canistra de argento septem pensantibus libras duodecim. Fecit ipse mitissimus in æde propria, quam ipse a fundamentis fieri disposuit, et ex jure parentum suorum ipsi accessisse videbatur, monasterium ancillarum Dei in honorem sauctorum Simitri a, et Cæsarii, ubi et dona largitus est, patenam, et calicem sanctum de argento exauratum habentes diversas gemmas pensantibus libras. . . . Ubi supra obtulit thymiamateria cum canthara una pendentia libras. . . .

46 Nec non et ipse vero almificus Pontifex obtulit in supra scripto monasterio canistra de argento mundissimo tria, et gabathas saxiseas pensantibus in unum libras duodecim et semis. Ibidem fecit, propter retributionem et mercedem animæ suæ, vestes de fundato tres habentes

EX EDITIONE
FABROTTI.

item S. Stephani
et SS. Coronatorum.

F

a

ac monasterio
ancillarum Dei

petunt aut ca-
pantur.

Dona oblata in
ecclesia S. Petri,
S. Andreæ et
S. Mariæ;

2^a EDITIONE
PABROTTI

B. Mariæ et
S. Sebastiani.

habentes unam tabulam acupictilem interclusam. Fecit autem ibidem regnum ex auro mundissimo cum gemmis prasinis, et hyacinthinis, quod pendet super altare pens. libras. . . . Ipse vero a Deo protectus, et venerabilis Pontifex superno amore exardescens obtulit in basilica sanctæ Dei Genitricis semperque virginis Mariæ Dominæ nostræ, quæ ponitur foris muros istius civitatis Romanæ, juxta beatum Laurentium, vestem de fundato unam habentem in medio tabulam exauratam cum effigie Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, et ipsius almifici Pontificis. Et in ecclesia beati Laurentii martyris, quæ ponitur foris muros, obtulit thuribulum argenteum cum coopereulo suo exauratum, habens catenulas et bullas per gyrum pen. lib. sex. At vero in ecclesia beatæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ Dominæ nostræ trans Tyberim absidam, quæ præ nimia vetustate ruitura eminebat, prænominatus Præsul restauravit. Et in ecclesia beati Petri Principis Apostolorum, propter honorem ac vigorem ipsius ecclesiæ fecit butronem ex argento purissimo, qui pendet in presbyterio ante altare majus pensan. libras centum quadraginta et novem. Simul etiam fecit in ecclesia beati Sebastiani martyris, quæ ponitur in Frascati, canistrum de argento mundissimo pen. libras duas, legente nomen almifici Præsulis, et beati Sebastiani.

Iterum ad S. Petri.

47 Illis denique decentius consummatis, atque peractis, post flebilem et iniquam Sarcenorum deprædationem, Catholicus et per omnia laudabilis Præsul, ad decorem et laudem ecclesiæ Apostolorum Principis Apostoli Petri, fecit miræ magnitudinis ac pulchritudinis super illius venerandum altare cyborium et columnas, ac lilia exaurata ex argento purissimo pens. libras mille sexcentas et sex. Nam et super cyborium obtulit coronas quatuor et calices sexdecim ex auro mundissimo pens. libras. . . . Et de argento, ut supra, ad honorem et gloriam ipsius, cyborium fecit, calicesque et coronas numero quadraginta sex pensan. libras viginti duas, et uncias septem. Nec non et super columnas ipsius eyuorii propter amplam pulchritudinem ex argento purissimo fecit cophinos numero quatuor pens. libras quadraginta et duas. Fecit etiam ibidem ante altaris circuitum vela alba holoserica sigillata numero quatuordecim, listas habentia de fundato. Obtulit inibi et alia vela linea numero quatuordecim listam habentia per circuitum de serico albo sigillato. Ubi supra fecit areus duos ex argento purissimo pensan. libras quinquaginta.

S. Silvestri.

48 Fecit in oratorio sancti Silvestri infra palatium Lateranense vestem de fundato unam, habentem in medio tabulam de ehrysoclavo modicam, et vela de fundato quatuor. Fecit et in ecclesia Hierusalem vestem de fundato unam, et vela similiter de fundato quatuor. Fecit etiam et in diaconia sanctæ Mariæ Virginis, quæ ponitur in cyro *b* regnum ex argento intrinsecus, bullis aureis circumdatum. Verum etiam et in ecclesia sanctæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ Dominæ nostræ, quæ ponitur in Frascati, vestem de fundato unam habentem in medio tabulam modicam exauratam interclusam, et vela de fundato quatuor. Nec non et in ecclesia

b
S. Mariæ in
Frascati.

sanctæ Genitricis Dei Mariæ, quæ ponitur in Morenico Narrano, fecit vestem de fundato unam et vela similiter de fundato quatuor. Pari modo obtulit in ecclesia B. Petri Apostoli, quæ ponitur in Maruli, fecit vestem de fundato unam habentem in medio tabulam exauratam modicam interclusam, et vela de fundato quatuor. Ipse vero a Deo protectus, et venerabilis Pontifex obtulit in basilica beatæ Dei Genitricis semperque virginis Mariæ Dominæ nostræ, quæ ponitur ad sanctum Laurentium foris muros, fecit eortinam lineam unam habentem in gyro listam de fundato, et in medio erucis similiter de fundato. Et in ecclesia sanctorum Cosmæ et Damiani, quæ in Silva eandem esse videtur, obtulit vestem rubeam unam habentem in gyro listam de argento, et crucem in medio, et vela eum aquilis quatuor.

S. Mariæ ad
S. Laurentium,

49 Obtulit etiam in ecclesia beati Petri Principis Apostolorum eoronam ex argento cum historiis a foris circumdatam, et exauratam pensan. libras septem. Ipse quoque a Deo protectus, et beatissimus Papa, superno fretus amore, obtulit in basilica beati Petri Apostoli ante Confessionem sacri altaris a dextris, seu a sinistris, ad decorem ipsius basilicæ, angelos sex ex argento mundissimo pensantes libras sexaginta quatuor. Et super illud cyborium fecit oleas quæ pendent in circuitu altaris habentes tabulas quatuor exauratas, nec non et gammadias numero quatuor. Ubi supra fecit arcus quatuor, qui stant in presbyterio, ex argento mundissimo pen. libras centum. Ipse vero beatissimus Pontifex obtulit in monasterio sanctorum Cosmæ et Damiani, quod ponitur in loco qui vocatur Sublacus, milliario ab urbe Roma plus minus quadragesimo, vestem de fundato unam, et vela de fundato similiter tria. Fecit etiam isdem prædictus Præsul in ecclesia beati Christi martyris Gervasii et Protasii, quæ ponitur infra civitatem, quæ vocatur Fundana, vestem de fundato habentem in medio crucem ex auro texto unam, et velum de fundato unum.

S. Petri.

SS. Cosmæ et
Damiani,

SS. Gervasii et
Protasii.

50 Obtulit etiam isdem prædictus Præsul in ecclesia beati Christi martyris Cæsarii, quæ ponitur intra civitatem, quæ vocatur Terracina, vestem de fundato unam habentem in medio crucem eum gammadiis, et periclysin de blattin legente de nomine Domini Leonis quarti Papæ, et vela similiter de fundato numero quinque. Nec non obtulit in basilica beati Petri Apostoli arcus ex argento mundissimo, numero quatuor pen. libras octuaginta et quatuor. Fecit autem in basilica beatæ Rufinæ martyris in Silva Candida vestem de fundato habentem in medio crucem de periclysi, et in circuitu de blattin, legente de nomine Domini Leonis quarti Papæ. Fecit etiam isdem beatissimus Præsul in ecclesia beati Clementis martyris atque Pontificis gabathas de argento purissimo numero sex, tres quidem filo parcs signo Christi, et duas etiam similitudines palmarum, et unam interrasilem, quæ est saxisca pen. simul libras quatuor. Isdem beatissimus, et præclarus Pontifex fecit in basilica beati Petri Apostoli nutritoris sui areus cum columnis, et liliis de argento purissimo tres pen. insimul libras centum, et duas.

S. Cæsarii in
Terracina,

S. Petri.

S. Rufinæ,

S. Clementis,

51 Ipse quidem venerabilis Pontifex fecit in basilica sancti Cæsarii, quæ ponitur in Terracina, vestem de quadrapulo ornatam in circuitu de blattin, habente in medio crucem de chrysoclayo, legente de nomine Domni Leonis quarti Papæ. Nec non et in basilica beati Petri Apostoli fecit arcus de argento purissimo cum columnis, et liliis numero tres pen. libras sexaginta. Fecit et in ecclesia Dei Genitricis Mariæ, quæ ponitur in civitate Portuensi, vestem de spanisco uam ornatam in circuitu de fundato, et in medio crucem de argento. Similiter vela de spanisco ornata in circuitu de fundato numero tria. Sed et tabulas de argento exauratas, in gradu ante Confessionem beati Petri Apostoli numero quatuor, et agnos duos, qui pen. libras insimul quadraginta et quatuor. Obtulit ubi supra coronas porphyreticas miræ magnitudinis ornatas ex auro purissimo cum delphinis duodecim, legente de nomine ipsius almifici Præsulis pen. auri libras tres et semis. Nec non et arcus de argento purissimo numero decem, qui pen. simul in unum libras centum et octuaginta et unam. Et vela linea, quæ pendent in arcubus ubi supra ornata in circuitu de fundato numero quadraginta octo.

ANNOTATA.

a *Alias Simmetrii vel Symmetrii, de quo actum est xxv Maii: Cæsarius, is forte est qui colitur xx Aprilis, vel alius Romæ notissimus.*

b *Quis hic locus intelligatur, fateor me non perspicere; non magis quam quid infra sit Moreuicum Narranum, quod Altaserra explicare conatur; an satis recte, nescio. Tanti hæc non sunt, ut iis diutius immoremur.*

CAPUT VII. Civitatis Leoninæ, Lothario Imp. iuvante, constructio et dona iterum varia in Romanos collata.

c *Utrum a se Leoninam dicitam, conlere aggregabitur.*
Dicere nunc post universa, quæ retro scripta sunt, libet æternæque memoriæ præsentibus litteris enotare, quæ vel quanta permaximus et venerabilis Præsul, solerti pioque studio, pro defensione universæ matris Ecclesiæ, zelo scilicet compunctus divino, infra paucorum spatia temporum, perhoneste ac nobiliter dedicavit. Quamobrem dum universa Romanorum nobilitas, pro illa quam jam dudum deprædationem nefandi, ac malevoli Saraceni intulerant, in nimia lamentatione consisteret, ne deinceps (nisi ecclesia beati Petri Apostoli muris undique munita citius foret) pejora valuissent committere, iisdem amabilis Pontifex magnam pro Romanis omnibus cepit habere angustiam: et quo modo vel ordine ab eorum cordibus tantum potuisset rancorem, sive timorem auferre anxius cogitare. Cumque in his diuturnis crebro laboribus desudaret, Deo revelante, hujusmodi protinus consilium sumpsit, ut hoc ipsum suo dilecto, ac speciali filio Domno Lothario luce clarius indicaret Augusto, quatenus per illius, Domino annuente, adiutorium

atque consilium, civitatem illam, quam prædecessor ejus Leo Papa tertius erga ecclesiam prænominati Apostoli ædificare cœperat, et cujus multis jam in locis fundamenta posuerat (licet post suum transitum a quibusdam ablata fuissent hominibus, ita ut nec aditus appareret, ubi prius inchoationem præfatus habuerat murus) si vita comes adesset, desideratum opus Christo solaciante a, ad effectum posset perducere. Hoc denique piissimus, ac serenissimus Cæsar agnoscens, magna est illico lætitia, et exultatione repletus, rogansque jam fatum summopere Præsulem, patremque per omnia spiritalem, ut quantocius tanti operis fabricam, sedulo labore perficeret. Ad quam ipse cum suis fratribus non modicas argenti libras direxit, ut sicut dictum est, tam proficuum opus indeliberatum b minime remaneret.

53 Ex quo nuncio præoptato, Præsul præcipuus ultra modum hilaris est effectus. Cœpit autem ex tunc de prædicto negotio valde esse sollicitus, convocansque cunctos sanctæ Dei fideles Ecclesiæ petens ab eis ore suo consilium, qualiter tanta murorum cito va- E lisset fabrica consummari. Tunc omnibus ita visum est, ut de singulis civitatibus, c massisque universis publicis, ac monasteriis per vices suas generaliter adveire fecisset, sicut et factum est. Quamobrem secundo præsulatus illius anno, præfata civitas ædificandi sumpsit exordium. Et in sexto consecrationis suæ utpote magnis, ac mirabilibus omnis est fabricis civitas undique consummata. Cumque per multos labores, atque certamina beatissimi Præsulis totum, ut desiderabat, murorum opus completum deliberatumque fuisset, cœpit omnipotenti Deo multimodas, sive innumeras gratias agere, qui suas quotidianas preces pro nova ædificatione murorum exaudire, et adimplere dignatus est.

54 Nam quantam, qualemque curam, vel studium, simulque sollicitudinem pius ac laudabilis Pastor, quousque construeretur, diebus singulis ac noctibus habuit, nullius hominis lingua breviter enarrare potest, et quia nihil aliud post debita sacrorum mandatorum officia agebat, præter id quod superius exaratum est, revera non frigus, neque flatus ventorum, vel pluviam, aut aeris grandis vel modica conturbatio pigrum in cundo de die in diem quolibet modo facere potuit. Sed modo hic, modo illic per diversas murorum fabricas vigil ac sollicitus discurrebat, ut suum bonum propositum ac desiderium, per Apostolorum pia Petri, Paulique suffragia, Redemptor noster omnipotens præpropere adimplere decrevisset, atque modo omnes conspicimus. Turc demum consummatis simulque perfectis, ut crebro retulimus, novæ civitatis universis operibus, Papa beatissimus et per omnia et in omnibus semper laudabilis, ut prædicta civitas, quæ a proprio conditoris sui nomine Leoniana d vocabatur, ut perpetualiter firma ac roborata consisteret, jussit cum magna animi devotione cordisque lætitia, ut omnes cum eo episcopi pariter ac sacerdotes incolæ Urbis, et universi ordines clericorum sanctæ Catholice et Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, post letanias, et psalterium decantatum, cum hymnis et canticis spiritualibus per totum murorum ambitum nudis pedibus, cinereu

quam incredibili diligentia

perfect, et nudis pedibus cum clero circumit.

EX EDITIONE
FABROTTI.

cinerem porantes in capite, circumrent: et inter cetera ab Episcopis Cardinalibus aquam sanctificari benedictam præcepit, ut inter orationum officia, aquam ipsam transcuntes per murum sanctificationis gratia jactare omnimodis studuissent, qui, ut ab eo jussum fuerat, humiliter peregerunt.

varias preces.

55 Ipse autem venerabilis Pontifex ore suo tres super eundem murum orationes, multis cum lacrymis, ac suspiriis, dedit, rogans ac petens, ut sæpe dicta civitas, et Christi conservaretur in ævum auxilio, et Sanctorum omnium, angelorumque præsidio ab universo inimicorum securâ, et imperterrita perduraret incursu. Primam denique orationem fecit super portam quæ respicit ad sanctum Peregrinum, cujus finis et principium tale est. ✠✠✠. Deus, qui Apostolo tuo Petri, collatis clavibus regni cælestis, ligandi atque solvendi Pontificium tradidisti, concede, ut intercessionis ejus auxilio, a peccatorum nostrorum nexibus liberemur, et hanc civitatem, quam noviter, te adjuvante, fundavimus, fac ab ira tua in perpetuum manere securam, et de hostibus, quorum causa constructa est, novos, ac multiplices habere triumphos.

a se videlicet
compositas.
e

56 Secundam quoque iisdem pius Papa dedit orationem super posterulam e, ubi mirum in modum castellum præeminet, quæ vocatur sancti Angeli: cujus orationis talis est textus. Deus, qui ab ipso mundi hujus exordio, hanc sanctam Catholicam et Apostolicam Romanam Ecclesiam ab hostibus custodire, et conservare dignatus es, iniquitatis nostræ chirographum propitiatus emunda et civitatem hanc, quam tuo sancto nomini per Apostolorum tuorum Petri et Pauli suffragia noviter dedicavimus, ab omnibus inimicorum insidiis securam semper, atque imperterritam manere permittite. Per Dom.

devotissime re-
citans.

57 Tertiam vero orationem cecinit super posterulam aliam, quæ respicit ad scholam Saxonum, quæ ex eorum vocabulo Saxonum posterula appellatur, et ipsa oratio tertia hunc specialiter continet modum. Præsta quæsumus, omnipotens et misericors Deus, ut ad te toto corde clamantes, intercedente beato Petro Apostolo tuo, tuæ pietatis indulgentiam consequamur, et pro civitate hac, quam ego famulus tuus Leo quartus episcopus, te auxiliante, novo opere dedicavi, meoque ex nomine Leonina vocatur, jubeas ut semper illæsa maneat ac securâ, apud clementiam majestatis tuæ jugiter exoramus. Per Dominum. In qua scilicet civitate juxta promissum sui desiderii, quod Deo voverat, magnam sive Romanis, sive diversis nationibus, in summæ solennitatis die rogam f distribuit.

f
Papa Romanos
multis donis cu-
mulat.

58 Deinde cum ceteris, ut præfatum est, sacerdotibus, et omnibus Romanorum proceribus ad ecclesiam beati Petri Apostoli cum orationibus, divinisque laudibus tendens Missam pro salute populi, et civitatis incolumitate, ac stabilitate perpetua, honorifice decantavit. Is itaque sacris peractis officiiis cunctos nobiles Romæ multiplicibus donis, non tantum in auro, argentove, sed et sericis palliis honoravit, atque ditavit. Fuitque die illo magna cunctis lætitia, videlicet die septimo et vigesimo mensis Junii, pridie ante beatissimorum Apostolorum Petri et Pauli vigiliis, et per totam Romanam urbem

infinita gaudia et exultationes innumeræ celebratæ sunt. Inde magis dignum est, atque conveniens, ut pro tanto Præsule, tantoque Pastore cunctipotentem Dominum toto corde puroque animo jugiter imploremus, per quem tam admirabile, perhonestumque opus, Christi solatiante potentia, celeri exercitatione expletum, ob salutem Christianorum omnium consummatumque cognoscimus, in nostris orationibus, quatenus et hic diutissime vigeat, et illic cum Sanctis omnibus, pro suis innumeris certaminibus ac laboribus, perpetualiter æterna mereatur præmia possidere.

59 Ipse vero beatissimus Papa fecit in ecclesia Sancti Sinzigii g, quæ ponitur in civitate Blerana, vestem de fundato unam habentem in medio tabulas do chrysoclavo cum effigie Salvatoris, habente in capite gemmas prasinas tres, et sancti Sinzigii, et beatissimi Præsulis, et vela de fundato quatuor, et in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum fecit cerostata ex argento purissimo duodecim libras quinque et uncias sex, et gabathas de argento numero quatuor pensas. Fecit in ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ ponitur ad beatum Laurentium foris muros, vela de fundato numero viginti septem. Item fecit prædictus Præsul in ecclesia beati Clementis martyris, atque Pontificis regnum, quod pendet super altare majus ex auro purissimo sculptile sine gemmis, habens in medio crucem de auro cum gemmis fixis in eadem cruce, vitreas quinque, et quæ pendent item vitreas numero quatuor pensas. libras quinquaginta.

alque ecclesiast.
ditat.
g

E
S. Mariæ.

60 Obtulit et in ecclesia beati Hippolyti martyris, quæ ponitur in insula Portuensi, quæ nuncupatur Arsis, vestem de fundato habentem gammadias ex argento textas unam, vela de fundato numero quatuor. Nec non et in ecclesia beatæ Dei Genitricis Mariæ Domine nostræ, quæ ponitur infra civitatem, quæ vocatur Anagnia, obtulit vestem, et vela de fundato quatuor. Verum ne post hæc, quæ superius veraci testimonio, certisque schematibus dilucidata, atque conscripta sunt, silentio, quod minime convenit, cetera transeamus, libet alia beatissimi Papæ opera potenti Jesu Christi opitulante clementia facta, quamvis plurima, tamen luce clarius indicare. Nam cum in bonis, Deoque dignis operibus mens simul et animus summi Antistitis indeficiens desudaret, cœpit de civitate Portuensi permaximum habere certamen, ut quo modo, vel ordine tam suis quamque etiam futuris temporibus, ab hostibus ac satanæ filiis securâ, et libera manere potuisset.

et S. Hippolyti.

F

ANNOTATA.

a Solatiari seu solaciari, quod etiam superius recurrit, accipe pro solatio levare.

b Melius intelligitur quam explicari possit: voluit dicere id quod in sola deliberatione hæret et non perficitur.

c An non mansis seu mansionibus, quod est vicis, mapalibus vel communitatibus?

d Videri possunt quæ de Leonina civitate notavit Atlaserra.

e Id est posticam; de qua vide iterum Atlaserram, qui de castro S. Angeli, et posterulis aliis.

f Roga

A [Roga quasi primitivum erogare, de quo superiorius diximus.

g Sisinii, opinor, qui cum Saturnino colitur XXIX Novembris; nisi Sinesius sit, aut alius sub hoc nomine deformatus.

CAPUT VIII. Urbis Portuensis munitio; Corsorum ibi receptio; dona alia in ecclesias et earum restauratio.

Urbem Portuensem munitis cognatis.

B Cumque diu hoc tacitus in corde suo Pontificali haberet consilium, tunc Pater omnipotens, et excelsus, qui semper in justis piisque cogitationibus fideles suos adjuvare non desinit, Corsorum animos excitavit, qui timore Saracenorum perterriti, a propriis linibus exules existebant, et huc sive illuc sine solo proprio vagautes incedebant, ut ad Sedem Romanam causa refugii, ac salutis venire quantocius debuissent, sicuti et lactum est. Venientes vero illi ad sacratissima Apostolorum Principis limina ter beatissimo Domino nostro Leoni quarto Papæ illico præsentati sunt. Qui cum ab eis suisque proceribus prudenter satis sciscitatus fuisset, qualis tunc eis imminabat necessitas, pro qua venerant, ipsi autem necessitates suas, calamitates, atque angustias per ordinem quasi uno ore coram præfato exposuissent, se habituros cunctis diebus in suo, successorumque Pontificum obsequio, ac servitio declararunt. Hoc sane benevolus Præsul agnoscens, in magnam est statim exultationem, ac lætitiā elevatus, gratias Deo referens, qui tales illi transmisit homines, qui in prænominata civitate in perpetuum habitare potuissent.

Corsos ad se profugos vocavit.

C 62 Auditis itaque eorum multis promissionibus, Papa præcipuus una cum suis optimatibus eis clara voce respondit: Si quod verbis nobis dixistis, opere curaveritis perficere, satis loca habemus optima, in quibus habitare valebitis, si tantum nobis nostrisque Pontificibus successoribus boni fideles fueritis. Nam civitatem, quam vobis daturi erimus, valde firmata est, atque munita, quam nos Redemptoris nostri protegente auxilio, novis portis, ac fabricis in locis pernecessariis ad cultum pristinum revocavimus, in qua si, ut diximus, manere cupitis, vineas vobis, ac terras, prataque concedemus, ut nullam possitis habere inopiam. Damus etiam vobis quousque ex labore vestro habeatis, vos, et mulieres vestræ, ac lili unde vivere plenissime valeatis. Boves etiam, et caballos, et animalia cetera, sicut prædiximus, si euncta bono animo feceritis.

etiam in eadem urbe,

63 Tunc Corsorum populi, talia audientes promissa, lætiores effecti sunt, missosque pio Pontifici protinus quæsiverunt, qui civitatem et loca specialiter demonstrarent, et ita factum est. Placuerunt siquidem omnia, et sponderunt æquanimiter omnes, quod si noster Papa et Dominus universa, quæ circumviximus, fuerit dignatus conferre, eum omni familia, et suppellectili nostra in servitium sancti Petri, ut suum successorumque,

Julii Tomus IV.

cum omni aviditate properabimus. Lustrata denique civitate, et possessionibus universis, ad venerabilem Pontificem cum iisdem missis reversi sunt. Venientes igitur, ut præmissum est, illique læta, ac prospera nunciantes, et quod Corsorum gens vivere se ac mori in eisdem locis omnino fuissent professi, vocatis omnibus, ut ipsi similiter secundum missorum assertiones unanimes testarentur, Pontificale eis, quod secundo promiserat (ob serenissimorum Lotharii, et Ludovici majorum Imperatorum, suamque simul mercedem, perpetuamque memoriam) præceptum emisit, hoc scilicet tenore, et placito anteposito, ut tamdiu firmum maneret, ac stabile, quo usque sanctæ Sedis Præsulibus, populoque Romano in eunctis obedientes, ac fideles existerent.

64 Etsi, quod absit, omnem præcepti seriem irrefragabiliter non eustodirent, saucitum est in eodem, ut vacuum, et inane consisteret. Loca vero, quæ eis data sunt, et a missis Pontificalibus consignata, tam ex proprio jure ecclesiastico, quamque venerabilium monasteriorum, immo et singulorum E hominum, qui finitimi existebant, in concessio eis pontificali privilegio specialiter adscripta leguntur. Ecce enim quanta crebro dieti Præsulis erat ac præfulgebat misericordia, qui non tantum pro defensione Urbis suos Romanos proceres diligebat, sed undecumque valebat colligere homines ad eorum auxilium et solatium invitabat, plus defensionem diligens patriæ et plebis securitatem commissæ, quam lucra temporalia, et caduca pro quibus multos jam recolimus, vitam pariter et possessiones quibus delectabantur, jugiter amisisse. Post hæc denique omnia, quæ superius brevi stylo contexta sunt, alia non dissimilia Præsul sanctus, ac venerabilis satis ovens peregit opuscula.

sed certis conditionibus collocat.

65 Nam Hortanæ, et Amerinæ valde antiquarum civitatum, quarum muri, ac portæ præ nimia vetustate temporum, usque ad solum ceciderant, et funditus destitutæ manebant, quas modo fures, modo latrones ingredi patentibus aditis nullo resistente custode facilius ingrediebantur, ipse adeo solertissimus Præsul tantam civitatum a prædictarum urbium cognoscens incuriam, eas, quas prætitulavimus civitates hortatu suo ac studio muris novis, portisque, prioribus minime dissimilibus, ad pristinum locum, statumque gratia corroboratus divina reduxit: in quibus modo civitatibus exaratis cives et ab inimicorum insidiis melius securi inhabitant, et fures, ac latrones, ut dictum est, clausis muris, ac portis, nullum damnum, [aut] furtum tam noctibus, quamque diebus de cetero valebunt inferre.

Reparat alias urbes.

66 His autem, ut prædictum est, diligenter expletis, fecit in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum regnum ex auro purissimo unum pendens super altare majus cum catenulis similiter aureis sculptilem habens in medio crucem auream, habentem gemmas quatuordecim, ex quibus quinque in eadem eruce fixas, et alias, quæ ibidem pendent novem. Sex quidem albas, et hyacinthinas tres pen. simul libram unam et semis unciis. Nec non et in basilica sanctæ Dei Genitricis Mariæ Dominæ nostræ, quæ po-

Dona in ecclesiis SS. Coronatorum.

S. Mariæ,

LX EDITIONE:
FABROTTI.

S. Petri.

b

Ecclesias multas
c

nitur in vico Sardonum, obtulit calicem, et patenam de argento exauratam par unum legente de nomine Domni Leonis quarti Papæ pensant simul in unam libras quatuor et uncias quinque. Ipse insignis, Præsulque præcipuus cum innumera summi decoris opera in basilica beati Petri cæli clavigeri perfecisset, portas quas destruxerat Saracena progenies, argentoque nudarat, erexit, multisque argenteis tabulis lucifluis *b*, salutiferisque historiis sculptis decoravit, et in meliorem speciem, quam pridem fuerant, reparavit, ut omnes, qui in eandem basilicam ingredi volunt, laudes Deo omnipotenti, sanctoque suo præsulatui referant, et exposcant, ut multa annorum suæ vitæ curricula extendantur, qui tanti fulgoris opere, tantoque pulchritudinis pondere aulam Dei argento pen. libras septuaginta ornavit.

67 Qui summus Deo amabilis Papa in exordio sui pontificii *c* cum porticus partis levæ beati præ nimia vetustate Petri basilicæ cecidisset, celeri studio præclarius renovavit. Nam et ipsius præcipue sarta tecta ecclesiæ magnis trabibus procacique artificio luciflue renovavit. Qui etiam porticum, quæ sancti Andreae cohæret ecclesiæ, cum cerneretur casura, in melius noviter restauravit. Sed et cameram, quæ ante portas argenteas jam dictæ aulæ esse conspicitur, infinito fretus amore, renovans decoravit. Et multas piæ operationis in eadem specie ecclesias fecit, quas si scripturæ tradere vulerimus, lingua narrare non sufficet, et nec scribentium valebunt articuli sustinere. Cum ergo per diversas Dei ecclesias multa perficeret insignia opera, ipse beatissimus Pontifex porticum, quæ ante basilicam sanctæ Dei Genitricis consistit, quæ juxta basilicam sancti Laurentii sita est foris muros, clarius ac firmiter renovavit.

Dona alia

in ecclesia
S. Martini,

C

SS. Coronatorum,

S. Mariæ,

S. Petri,

68 In ecclesia autem sanctæ Dei Genitricis, quæ ponitur in vico Sardonum miliario ab urbe Roma trigesimo, quatuor Catholicos libr. obtulit, unum Euangeliorum, alium Regnorum, Psalmorum, atque Sæmonum. In ecclesia beati Martini confessoris atque Pontificis, foris portam beati Petri Apostoli, fecit calicem de argento unum cum catenulis pen. libras quatuor, et uncias duas. Et in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum fecit thymiamateria duo ex argento mundissimo pen. libras duas, et unciam unam. Simili modo et in ecclesia beatæ Petronillæ fecit vestes de fundato tres et vela duodecim, quatuor quidem de fundato, et tres de spanisco et linea quinque. Nam et in ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quam ipse beatissimus Pontifex a fundamentis supra scholam Saxonum noviter construxit, obtulit vestes de fundato tres, et vela similiter de fundato quatuor.

69 Idem beatissimus Pontifex fecit in basilica beati Petri Apostoli cereos deargentatos, qui stant in presbyterio numero viginti et septem pensan. insimul libras quadraginta. Nam et trabes in ingressu et in medio presbyterii investivit ex argento purissimo pensan. libras sexaginta et septem, et uncias tres. Cum autem superno zelo patriæ incensus, speciosis Christi per ordinem ornaret metallis ac ornamentis ecclesias, post fecit alia

multa in aula beati Petri Apostoli Principis, D coronam ex argento purissimo unam cum catenulis argenteis quatuor habentem delphinos quadraginta et duos pen. simul libras viginti et tres Illic quoque Pontifex, Christi semper auxilio fretus, ac divinitus inspiratus, fecit in circuitu altaris beati Petri Apostoli vela serica de prasino quatuor, habentia tabulas de chrysoclavo cum effigie Salvatoris et Apostolorum Petri et Pauli, et sui ipsius almifici Præsulis et in medio cruces, et gammadias de chrysoclavo cum orbiculis, in quibus sunt imagines Apostolorum miræ pulchritudinis decoratas, quæ in diebus festis ad decorem ibidem suspenduntur.

70 Pari modo fecit, ubi supra, alia vela *qua enumerantur.* alba holoserica rosata cum cancellis decorata mirifice, Paschæ obumbrantia sacra. Nec non et aliam coronam minorem ibidem obtulit cum catenulis quatuor, et delphinos decem, habentem lilium, et uncinum pen. lib. duas. Hujus namque beatissimi Præsulis animus semper Deo devotus existens pretiosis Jesu Christi ecclesias ornamentis ingenti, ob æternæ vitæ salutem, decorare studebat amore, E et quod nullus prædecessorum ejus Pontificum facere arbitratus est, hic sancto procul dubio Spiritu fervens atque compulsus, coronas ex auro mundissimo inelytis Christi videlicet, et Sanctorum vultibus refulgentes fieri in Apostolorum Principis Petri ecclesia juxta altare, sub quo ejus sacratissimum corpus requiescit, dextera, lævaque pendentes fieri duas cum catenulis, aureis bullis, gemmisque prasinis decoratas decrevit, habentes insimul delphinos sexaginta pen. libras viginti.

71 Fecit et Crucifixum argenteum miro opere depictum in eadem ecclesia, qui in leva introitus parte inter columnas magnas positus, ingenti splendet decore, habentem lib. sexaginta et duas et dimidiam. Ipse quoque beatissimus Pontifex fecit in oratorio beati Andreae Apostoli, quod sancti Petri coheret ecclesiæ, vestem sericam unam habentem historiam aquilarum, et in medio tabulam cum chrysoclavo, in qua depictæ Christi, et Discipulorum ejus dextra levaque imagines fulgent, et ipsius almifici Præsulis ac similem post totius operis perfectionem, et ornamentis decoris in ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum vestem fecit de eodem serico cum tabula de chrysoclavo habentem historiam, seu miraculum, quod Dominus Christus de quinque panum, et piscium alimentis duorum, quinque millia hominum abundanter satians est operatus.

Ad S. Andreae
et SS. Coronatorum.

F

ANNOTATA.

a *Malim legere civium; quid enim sunt civitates urbium?*

b *Quid sint tabulæ lucifluæ, et lucifluum opus ex sensu ferme intelligitur.*

c *Satis patet accipi pontificium, pro pontificatu, de quo Altaserra pluribus hic.*

A

**CAPUT IX. *Synodus Romana
in qua depositus Anastasius
Cardinalis; dona rur-
sus multiplicia in diversas
ecclesias.***

Synodum con-
vocat 67 Epp.

Inter hæc vero, quæ superius scripta sunt, cœpit crebro nominatus sanctissimus Præsul de singulis ecclesiarum rectoribus, videlicet episcopis, presbyteris, diaconibus, atque omni Christianorum militia curam, sollicitudinemque habere præcipuam. Volens itaque, sicuti et factum est, ex priscis auctoritatibus novam, Christo juvante, normam præponere, qualiter unusquisque eorum vitam castam, et sobriam duceret, et Deo, cui semper in-
re, rehensibiliter famulatum debemus impendere, in omnibus complaceret, tunc demum, sancti ei Spiritus gratia revelante, una cum
B consilio serenissimorum Lotharii, ac Ludovici Imperatorum, anno imperii eorum quinto et trigesimo, atque Pontificatus jam dicti Præsulis septimo, mense Decembris die octava, Indictione secunda sanctam ac venerandam in Ecclesia beati Petri Apostoli syuodum congregavit. In qua tam ipse Catholicus et Apostolicus vir, quamque et alii cum ea sexaginta et septem episcopi resederunt: ex quibus quatuor episcopi ab imperatoribus destinati, Joseph Eporegensis, Nottingus Brixiensis, Petrus Spoletinus, et alius Petrus Aretinus. Inter quos etiam Paulus diaconus sanctæ Ravennati ecclesiæ residens, vicem tenens Joannis archiepiscopi sui absque presbyteris, et diaconibus, et clero sanctæ matris Ecclesiæ.

in qua deponi-
tur Cardinalis
Anastasius.

73 Et tunc coram omnibus quadraginta et duo capitula, quæ profecto ad salutem, et lucrum omnium Christianorum hominum pertinere noscuntur, per diacones sanctæ, et universalis Ecclesiæ Sedis legi præcepit. Quæ etiam capitula, ut in futurum ab omnibus illibata serventur, post cetera decreta Pontificum in sanctis canonibus jussit adscribi. Quatenus omnes episcopi hujus auctoritatis exemplum ante oculos habeant, et suos possint melius instruere, et erudire subjectos. In hac denique post cetera synodo Anastasius presbyter Cardinalis tituli beati Marcelli ab omnibus canonice est depositus, eo quod parochiam suam per annos quinque contra canonum instituta deseruit, et in aliena usque hodie demoratur. Qui cum ueque ad duo pro eo congregata concilia venire vellet, neque per Apostolicas epistolas, neque per tres vocatus episcopos, Nicolaum videlicet, Petronacium, et Joannem, ideo merito, uno consensu, secundum quod de talibus sacris continetur canonibus, eum sancta syuodus deposuit, et sacerdotali honore privavit anno, mense, die, et Indictione superius adnotata.

Dona in ecclesia
S. Petri,

74 Post præcipuam vero hujus concilii definitionem beatissimus ejusdem Præsulis animus, cælestis semper amoris igne accensus ad restauranda ecclesiarum Dei cunctorum ornamenta vasorum, studium rursus cœpit ingens habere. Nam et in ecclesia beati

Petri regni cælorum clavigeri, fecit lucernam ex argento purissimo unam bimixam pen. lib. sexdecim. Nec non et in monasterio sancti Martini, quod ipsius Apnstolorum Principis ecclesiæ cohæret, fecit aliam lucernam ex argento fusilem, ac bimixam pens. libras viginti et septem et dimidiam. Similiter et in monasterio sanctorum Joannis et Pauli fecit aliam lucernam argenteam similiter supra dictis pens. libras viginti et duas, et dimidiam: quæ Dominicis vel festis diebus juxta lectorium consistentibus ad legendum sacras lectiones magno luminis splendore luceat. Isdem vero sanctissimus Papa fecit rugulas de argento fusiles cum cancellis in ingressu presbyterii, et ante Confessionem beati Petri Apostoli amatoris sui, quæ pulchro lucentes decore hominum præbent mentibus admirationem: quarum duæ pen. libras sexcentum quadraginta et duas.

75 Aliæ vero duæ libras quingentas et octuaginta, et in ecclesia sancti Vincentii, quæ ponitur in Frascati, obtulit vestem de fundato unam. Sed quia, ut sæpe diximus, hujus serenissimi Præsulis animus maxime beatissimi Præsulis Apostoli Petri Apostolorum Principis repletus amore, ipsius summæ ecclesiæ, cujus, divina dispensante potentia, thronum regebat, multa desiderabat semper ornamenta perficere: fecit super ejus sanctum altare vestem de chrysoclavo habentem historiam in medio Salvatoris inter angelicos vultus fulgentis, Petroque Apostolo claves regni cælorum tradentis, et in dextra levaque gloriosam Petri et Pauli passionem fulgentem: inter quos ipse Præsul civitatem, quam fieri jusserat, Petro interveniente offert depictam, et crucem auro, gemmisque nitentem, et in circuitu altaris et desuper habentem pannos desuper sericos pretiosa aquilarum historia textos, quorum duo aurati cernuntur. Obtulit autem, ubi supra, vela quatuor cum chrysoclavo, in quibus ipse Præsul depictus imagini Salvatoris inter angelicos vultus fulgentis, civitatem, quam fuuditus paraverat, offert.

76 Igitur quia jam pleniter ea, quæ beati Petri ecclesiæ prædictus Pontifex obtulit ornamenta, breviter licet, descripsimus; nunc ea, quæ in ecclesia beatissimi Pauli Apostoli Doctoris Gentium, post impiam Agarenorum devastationem est operatus, ob æternam memoriam summatim innotescere studemus. Fecit autem super ejus sacratissimum corpus cyborium miræ pulchritudinis ingenti argenti pondere cum columnis argenteis comptum pen. libras noningentas quadraginta et sex. Sed cum benigna ipsius Pontificis mens, ante et post generalia omnium ecclesiarum diversa ornamenta, quæ ingenti desiderio præbebat, beato Petro semper aliquid optimum, et pretiosius offerre curabat: obtulit ei tres oleas masoricas admirabilis pulchritudinis serico textas, coloreque depictas, quæ videlicet festis diebus in circuitu altaris majoris dependerent. Fecit autem et in ecclesia sancti Marciani, quæ sita est in Domucella, quæ vocatur Balearola, vestem de fundato unam, et vela spanisca duo. Simili modo et in ecclesia beati Laurentii martyris Christi, atque Levitæ obtulit vela de fundato, quæ pendent in arcubus infra columnellas

a

b

EA EDITIONE
FABROTTI
S. Clementis.

columnellas majores numero viginti quatuor. Fecit etiam in ecclesia beati Clementis martyris atque Pontificis aquæmanile de argento par unum habens in se scalptam similitudinem capitis hominis cum vite, et alia historia pensan. libras tres. Item obtulit ipse quidem beatissimus et almificus Præsul in ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ in Æmilia, quæ via Aurelia nuncupatur, vestem de fundato unam. Similiter et in ecclesia sancti Stephani, ubi supra, obtulit aliam vestem de fundato unam. Idem vero præclarus et almificus Præsul, superna protectus dextera, usque in Dei semper servitio sincero perseverans animo, post multas bonas actiones, beati Silvestri et Martini ecclesiam, quam Dominus Sergius prædecessor ejus noviter ab imis ædificaverat, multis quidem pulchrisque decoravit ac depinxit coloribus. Cujus etiam pulchritudo magnam usque hodie humanis oculis admirationem præstat. Nam et ejusdem venerabile, sacrumque altare ex argento investivit, ac decoravit purissimo pensan. libras centum et sexdecim.

S. Stephani,

S. Silvestri.

B

ANNOTATA.

a *Lege potius majoricas pro majores, ut sint pallia serica majora, interta majoribus oleis, et coloris oleæ, id est viridia. Plura vide in Altaserra et citatis supra lexicis.*

b *Domucellam et Balnearolam explicat notator idem, locaque ubi sita fuerint, commonstrat.*

CAPUT X. Eversæ Centumcellæ alibi restitutæ, et donis cumulatæ, ubi et aliæ ecclesie: compositio falsæ apud Imp. accusationis; ac pius S. Leonis obitus.

C
Centumcellense
castrum resti-
tuere medians.

Quamobrem post pulchra ac laudabilia diversarum ecclesiarum Dei opuscula, quæ Præsul magnificus tota animi devotione peregit, ne Christianus populus amplius in Centumcellensi castro ab hostibus deperiret, sicuti sæpius fieri solebat: nam per quadraginta annos muris diruta, et habitatore proprio destituta manebat, moreque bestiarum, relictis sedibus propriis, ob timorem Saracenorum, ut usque jam factum fuerat, per opaca silvarum montesque incognitos sua domicilia populus, qui relictus ab eis fuerat, dedicavit, in quibus etiam præ timore inimicorum, diebus ac noctibus nec soporem oculis, nec ullam juxta humanam consuetudinem quietem vel modicam habere poterat. Cumque tam pius et laudabilis Præsul de illorum gravamine, atque intolerabili nimium angustia ultra modum et plusquam credi potest, quotidie condoleret, multis cum lacrymis, infinitisque orationibus, Dominum rerum omnium conditorem deprecabatur assidue, ut ei dono gratiæ suæ dignaretur osten-

dere, quo in loco pro salute, et liberatione crebro dicti Christiani populi Centumcellensis civitas mutari potuisset.

78 Ad quam ipse profectus, loca quæ ei adfinitate erant conjuncta diligenti cura, ac studio pervidit, atque conspexit. Sed, ubi locus videbatur idoneus ad urbem ædificandam, aquæ gestabaut penuriam, quæ hominibus semper satis est necessaria. Peragratis igitur omnibus, ut prædiximus, locis, pervenit tandem, divina favente misericordia, ad locum optimum valdeque munitum, super quo sus maxime est animus dilatatus, quia et aquarum copiam ad populum confortandum, et ceteras utilitates humanas, aquimolasque molentes pleniter subministrabant. Tamen quo modo vel ordine hoc divina ostenderit clementia, dignum est, ut ad memoriam et laudem venerandi Pontificis, omnis populus credat veraciter, et cognoscat, quod divino consilio, et consulto opus diu exquisitum effectum est.

precibus a Deo
locum commo-
dum quaerit

79 Nocte denique quadam, dum lectulo proprio juxta morem præclarus jaceret Antistes, et de divinis, ut solet, opusculis cogitaret, ad prævisum, et ordinatum jam locum, qui duodecimo a Centumcellensi urbe miliario distat, in somnis perductus est, et singula loca cuidam Petro magistro militum, quasi per corporalem præsentiam in ipsa revelatione per ordinem demonstravit, ubi ecclesias, et ubi portas ex Pontificali adjutorio fundare et construere debuisset. Et quia præ loci angustia non ibidem, nisi duæ portæ construendæ erant, in ipsa arcana revelatione digitis propriis adnotavit. Mane autem facto, pro somnio, quod viderat, magna cœpit habere certamina, et prænominatum Petrum ad suam illico jussit venire præsentiam, cui quidquid in somnis viderat, retulit, multosque ei in argento mancosos præbuit, ut conducto populo, Centumcellensis urbis, cum eis urbem festinantius perficere debuisset. Ac Deo quidem auspice ita nunc omnia ædificata vitescunt, sicut in somnio Papa laudabilis manu propria designavit, cui ex nomine proprio Leopolim nomen imposuit. Ad quam, postquam ædificari cœperat, ad videndum, et considerandum fabricam cum suorum fidelium multitudine amanter accessit.

qui per visio-
nem et revela-
tur,
E

a

F

80 Visis denique portis, et ecclesiis, in ipsis specialiter loci sicut monstraverat, et suum, Christo protegente, desiderium adimpletum, omnipotenti Domino gratias retulit infinitas, qui ei talem ostendere locum dignatus est, in quo et populus salvus existeret, et ad abundantiam inibi ministraret etiam lapides, et arenam quatenus sine labore operariorum noviter constructa fabrica augmentum percipere potuisset. Gavisus ex his omnibus urbem Leopolim sæpe dictus Pontifex Lætaniis, et orationibus pedibus propriis circumivit, tribusque orationibus in modum Trinitatis perpetualiter consecravit. Missarum, ut sollicitus erat, officium rite persolvens, et aquam benedictam per muros jactari præcipiens. Et non modicam manibus propriis præ amoris magnitudine universo populo rogam distribuit. Commendansque omnipotenti Domino populum, et civitatem divinitus demonstratam, ne umquam ab hostibus capiat-

ubi Leopolim
condit et const-
crat.

A tur, vel invadatur. His omnibus perpetratis, ad Sedem suam cum ingenti lætitia, et alacritate, Christo auxiliante dicque superaddito decimo quinto, omnis murorum ambitus completus, atque perfectus est, anno præsulatus sui octavo, Indictione secunda.

80 Sed et in ecclesiis, quas ibidem fecit, multa dona obtulit. In ecclesia videlicet sancti Petri gabathas ex argento fusiles majores, minoresque septem pens. pariter libras sexdecim, et unciam unam. Cantharam exauratam unam, baucas *b* exauratas tres. Fibulatoria *c* majora et minora quinque. Crucem ex argento deauratam unam cum gemma una. Item aliam crucem de auro unam habentem in medio Monocossim *d*. Et aliam crucem ex argento numeratim habentem gemmas quadraginta. Thuribulum aureum exauratum unum; dextram saxiscam unam, coronas aureas duodecim. Gabatham unam, et struthiocamelorum ova duo. Atque fecit in eadem ecclesia jam dietæ civitatis vestes sericas duas; ex quibus una habet in medio tabulam de chrysoclavo et alia habet in medio crucem, et orbiculos quatuor cum gammadiis, et vela de fundato decem et octo. Crucifixum ex argento purissimo pen. lib. septem.

81 Nec non et in ecclesia sancti Leonis, ubi supra, obtulit patenam exauratam unam, calicem de argento unum, vestes duas, unam quidem de fundato, ornatam in circuitu de olovero *e* habentem in medio rotam de chrysoclavo, et gammadias, et alias de spanisco. Similiter et codices Catholicos numero septem. Historiarum, Salomonem, Antiphonarium, Psalterium, et Sacramentorum, Gestorum et Sermones, sed et Evangelium cum tabulis argenteis, atque sacratissimum Dei altare, quod supra sanctissimum beati Petri Apostoli corpus consistit, argenteis deauratis, quæ in dextra, et leva ipsius Apostolorum Principis; habet miracula, perornavit laminis, quæ ingenti splendore nunc ut cæli astra coruscant, pens. vero simul libras octuaginta quatuor, et uncias quinque.

82 Atque post tam immense operationis insignia, factaque divina, Dei æterni clementia inspirante, quæ per diversa loca ob salutem Christianorum, ipse sanctissimus Papa est operatus, Ecclesiam, quæ Domini voce supra firmam Petram fundata consistit, et de beati Petri Apostolorum Principis nomine sancto gloriosa coruscat pretiosissimo omnium metallorum ornatu, præ nimio Patris cælestis amore quotidie ornare procurans, ibidem quoque lectorium argenteum inclyta operatione celatum, et super quatuor pedes consistens perfecit. In cujus videlicet summitate leonis caput præfulget pens. libras triginta unam et uncias undecim. Nec non et cerostata quatuor, quæ a longo tempore summorum Pontificum in medio presbyterii festis erigebantur diebus. Atque hæc sagaci arbitrio de argento purissimo investivit, atque, ut in perpetuum ibidem erecta essent, constituit, quod nullus prædecessorum ejus facere cogitavit, habentia simul libras quinquaginta et quinque. Ubi supra, fecit et cerostata de argento majora, par unum pen. libras quadraginta octo et uncias decem, in quibus sedent lucernæ bimixæ de argento

purissimo lucentes juxta altare manus, pens. libras simul quadraginta et novem. Nec non et alia cerostata deargentata septem pens. libras viginti quinque, et uncias tres.

83 Pari modo, et alia septem tetra fecit cerostata ferrea desuper de argento pen. libras unam et viginti, et uncias tres. Atque super ipsum altare fecit vestem auro textam, candidis per totam margaritis fulgentem, et in dextra, levaque tabulas gemmatas habentem cum aureis per circuitum orbiculis, quibus insigne ipsius Præsulis est nomen descriptum. Jam et monasterium sancti Martini, quod longo senio erat casurum, miris donorum ædificiis restauravit, et ad honorem meliorem, quam prius fuerat, funditus decoravit. In quo et vestem albam rosatam cum rosis obtulit, et Salvatorem cum Apostolis, et virginem legentem nomen Domni Leonis quarti. Item vela quinque alba rosata, et unum quidem habens gammadias tredecim, et amygdala de argento exaurata tria. In ecclesia sanctorum quatuor Coronatorum fecit vestem de fundato unam.

84 Præterea idem summus et orthodoxus Pontifex divina inspiratione pulsatus, fecit in basilica beati Petri Apostolorum Principis calices ex argento purissimo, qui pendent super arcum principalem, nec non et infra columnas majores dextra, levaque numero octuaginta tres, habentes insimul libras quadringentas quadraginta et unam. Id ipsum vero ante sacri altaris vestibulum miræ pulchritudinis fecit trabem, quam, post diræ gentis nefandam deprædationem, ex argento decoravit purissimo, in qua sacræ ac Dei venerabiles sedent imagines, quæ pens. libras sexaginta. Obtulit quoque in ecclesia beati Petri Apostoli, quæ ponitur in civitate Leopoli, thuribulum de argento exaurato unum. Pari modo in ecclesia sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quæ sita est in vico Sardonum, gabathas cum canistro, de argento exauratas pen. lib. .... Similiter et in venerabili monasterio Hierusalem, quod juxta ecclesiam beati Petri Apostoli ponitur, fecit vestem de fundato cum orbiculis, in circuitu ornatam, cum lista de chrysoclavo cum *f* velis ex inizino *f* duobus, et de fundato tribus. Ipse vero a Deo protectus, venerabilis, et præclarus Pontifex fecit propitiatorium sacri altaris beati Petri Apostolorum Principis, ubi sacratissimum corpus ejus quiescit, spanoclistum *g* habens quidem argenti libras septuaginta et duas, auri vero octuaginta.

85 Illius vero temporibus quidam Daniel Magister militum, iniquitatis ac stultitiæ mole cæcatus, ad serenissima Domni Ludovici Imperatoris vestigia properavit, eique multa falsa et inutilia verba, quæ credi nullo modo possunt, super Gratianum eminentissimum magistrum militum, et Romani palatii egregium superistam, ac consiliarium dicere non dubitavit. Nam instanter eum accusabat ob falsitatis invidiam, dicens Imperatori: Gratianus Romanæ urbis superista *h*, quem erga vos fidelem esse ereditis, mihi soli in domo sua, nimium super Francos murrans, dixit secrete. Quia Franci nihil nobis boni faciunt, neque adjutorium præbent, sed magis quæ nostra sunt, violenter tollunt. Quare

EX EDITIONE
PABROTTI.

S. Martini monasterium restaurati,

Ecclesiis benefacere numquam desinens.

Falsa apud Imp. accusatio,

EX EDITIONE
I. ABBOTTI.manifeste re-
legitur.et re tota com-
posita.

non advocamus Græcos, et cum eis fœdus pacis componentes, Francorum regem, et gentem de nostro regno et dominatione expellimus?

86 Quo audito, mox prædictus Imperator, immenso furorc accensus sine litteris etiam ad Romanorum directis Pontificem, et senatum Romam venire velociter procuravit. Quem tamen venientem Dominus Leo Papa honorifice, sicut mos est, super gradus majores beati Petri Apostoli residens suscepit, et mellifluis prædicationis verbis placare cœpit. Quadam vero die ipse Imperator cum sanctissimo Leone Pontifice, omnibus Romanis proceribus, pariter et optimis Francis in domo, quam beate memoriæ Leo tertius Papa juxta ecclesiam beati Petri Apostoli fecerat, sedentibus, de prædicta accusatione placitum habuit *i*. Tunc Daniel iniqua fronte armatus, falsaque cogitatione imbutus dixit coram omnibus: Iste Gratianus habuit mecum consilium, hanc Romanam terram de vestra tollere potestate, et Græcis tradere illam.

87 Cui statim, non solum Gratianus, verum etiam omnes Romani coram Imperatore dixerunt: Mentiris, nullo modo est verum, quod dicis. Cognoscens autem Imperator, et omnis Romanorum Francorumque nobilitas, prædictum Danielem tale crimen per falsitatem, et invidiam contra Gratianum dixisse, illico clementissimus Imperator nolens contra instituta veterum Augustorum peragere Romanorum, eos secundum Romanam legem instituit judicare. Quo judicio ipse Daniel, multorum verbis reprehensus, ore proprio manifestavit se falsum super eum dixisse. Ideo jam dicto Gratiano ante omnes est traditus, ut quidquid de eo facere vellet, potestatem haberet. Sed cum jam traditum Danielem Imperator a Gratiano multa, et humili supplicatione petivisset, Gratianus assensit, quem ille statim, plenaria sibi reddita gratia, liben-

ter suscepit, et sic de mortis est periculo liberatus.

88 His vero peractis Imperator, abiit, et sanctissimus Dominus Leo quartus Papa non post multos dies obdormivit in Domino XVI Kalend. Augusti, sepultus vero est in ecclesia beati Petri Apostoli. Fecit autem ordinationes duas, unam in mense Decembrio, et aliam per mens. Martium, presbyteros decem et novem, diaconos octo, episcopos per diversa loca numero sexaginta et tres.

moritur sanctis-
simus Pontifex.

A N N O T A T A .

a Non video per mancosos hic aliud intelligi posse præter monctæ speciem, aut certum argenti pondus.

b *Bauca armillæ genus, quod hic pluribus explicare non vacat; vide iterum Altaserram et alios.*

c *Intellige annulos, seu ea quibus alia connectuntur, ut explicat Magrius.*

d *Monocossim explicatam non invenio; est haud dubie Monokokka de qua vide Cangium, certe unio est, neque hic aliud indicari potest.*

e *Olobero, seu Olobero pro purpura accipitur a Magrio, apud quem vide ejus etymologiam.*

f *Sericum est quod Itali Ormesino appellant.*

g *Mendose, inquit Magrius, pro panaclystus cujus vocis etymon an recte explicet et applicet, hic examinare non lubet.*

h *Sphærista legi vult Magrius, quem hic etiam vide.*

i *Hæc jejuniis exposita videntur quam ut ea causa Romam Imperator proficisceretur. Fallor, ni magis placeat narratio Platina ita scribentis: Lothario (opinor Ludovico) postremo egregie satisfacit; qui delatione quorundam impulsus Romam venerat, quod intellexerat, Leonem transferendi imperium Constantinopolim consilia iniisse. De delatoribus, in mendacio deprehensis, ut par erat, supplicium sumitur, atque amicitia inter utrumque integratur.*

DE S. ZOERARDO SEU ANDREA CONFESSORE ET S. BENEDICTO MART.

IN POLONIA ET HUNGARIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Hodiernus horum Sanctorum cultus in Polonia et Hungaria ex Officiis Polonicis et litteris Hungaricis.

CIRCA ANNUM

MXX.

S. Zoerardus
sive Andreas,

Hungari hos duos eremitas, utpote sanctos regionis suæ incolas, die XVII Julii venerantur; Poloni autem eosdem præcedenti die, tanquam suos populares, Officio ecclesiastico colunt. Polonicus cultus patet ex propriis istius regni Officiis, quæ anno 1637 et 1643 Antverpiæ impressa duabus Lectionibus utriusque Acta complectuntur. De S. Zoerardo seu Andrea leguntur sequentia: Sanctus Andreas Suirardus, quem alii Zoerardum nominant, ex Poloniae provincia ortus, Christiana religione tum primum in Polonia et Hungaria florente, vitam monasticam in

cænobio, Zobor dicto, apud Nitriam civitatem sub Philippo abbate professus est. In ea videlicet Slavorum et Hungarorum regione, quæ Moraviæ Danubioque confinis, Sarmatia Pannoniæ olim dicta fuit, mira illius viri abstinentia, carnisque mortificatio prædicatur, ut præter triduanam frequentem inedia, Quadragesimam quoque solis quadraginta nuciibus contentus transigeret: nihilominus tamen iuterdiu operaretur; noctu vero vix quidquam quictis caperet. Sedente enim juxta spineam sepem somnus erat, lumbis

A lumbis catena occulta aërea præinctis.
 2 Deinde de S. Benedicto hæc subnectuntur :
 et S. Benedictus, Andreae in hujusmodi exercitiis defuncto, Benedictus ejus discipulus, gentis itidem Polonæ, successit : magistrisque mores et vitam imitatus, triennio supervixit. A latronibus denique spe invenienda pecuniæ trucidatus, et in flumen proximum, Vagum nomine, projectus est : ubi corpus ejus demersum, anno toto sub aquis detulit : tandem aquilæ, locum, quotidie observantis, indicio inventum est integrum et incorruptum, in temploque sancti Emmerami corpori magistri sui appositum. De utroque autem hæc communis recitatur collecta : Deus, qui nos concedis sanctorum martyrum tuorum Andreae et Benedicti natalitia colere : da nobis in æterna beatitudinis de eorum societate gaudere. Per Dominum. Miror, utrumque Sanctum in hac oratione ornari titulo martyris, eum solus Benedictus martyrium, et quidem late dictum, subierit ; Andreas vero, ut ex ipsis Actis constat, naturali morte extinctus sit. Sed forte Poloni austeram ejus vivendi rationem pro quadam martyrii specie acceperunt.

B 3 Non satis compertum mihi est, quo præterea honore hi Sancti in Polonia afficiantur. Ex miraculo tamen, quod Martinus Baronius Jaroslaviensis clericus, et Petrus Hyacinthus Prusæ in Propugnaculo spirituali Poloniæ edito cap. II, alique scriptores Poloni litteris mandarunt, colligo, annuam S. Andreae sive Zoerardi festivitatem ibidem celebrari in templo exstructo super cellam, in qua Sanctus per aliquot annos vixisse creditur, antequam in Hungariam proficisceretur. Inter ceteros Stephanus Damalevicius Regularium Calissiensium Præpositus in Vita S. Bogumili cap. xxxii hoc prodigium ita narrat : Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo nono, die decima sexta Julii, qua festum Sancti celebrari solet, temporibus Sigismundi Augusti regis Poloniæ, frequens aderat populus, ut divinis officiis vacaret, ac se precibus Viri sancti commendaret, in ecclesia, quæ super cellam ipsius aedificata est, in qua Vir sanctus, antequam iret in Ungariam, annos aliquot commoratus est. Ibi populum catholicum orantem ausu temerario publicæ securitatis violatores, et ecclesiasticæ immunitatis sacrilegi cversores magna vi adoriuntur, et exturbare de templo conantur. Populus interim opem sancti Viri magna contentione vocis, et fervore spiritus implorat : Sancte Andrea Zocararde, serve Dei, defende ecclesiam ab impiis Lutheranis, fidei catholicæ hostibus. Protinus Sanctus vocatus apparuit manifeste et baculo ignoto, quem gerebat, hæreticos propulsans e cæmeterio exegit ; multos ex iis divina ultio flammis absumpsit, multos excæcavit, multos vita privavit ; nonnulli mirabili coerciti pœna, sanctæ Matri Ecclesiæ Catholicæ manus dederunt. Extat in hodiernum usque diem facti memoria, lapis in cæmeterio templi, quod octo milliaribus Polonicis Cracovia distat, magnus, niger, filiceus, quadrangulus, ut mensa planus, tribus cubitis longus, uno latus, in quo plantæ pedum sancti Andreae consistentis impressæ in præsentiarum cernuntur. Atque hæc sunt, quæ de Polonorum erga hos Sanctos veneratione invenire potui.

C 4 Distinctius agere licebit de Hungarico eorumdem Sanctorum cultu, quem ipsi Hungari in lit-

teris ad Majores nostros datis elare accurateque explicarunt. Has autem notitias potissimum acceptas referimus R. P. Ladislao Vid, Collegiæ tirocinii nostri Trenchiniensis Rectori, qui plurima ad hos Sanctos eremitas spectantia diligenter indagavit, et ad Henschentium nostrum transmisit. Inter alia accuratus ille vir, anno 1660 Nitriæ existens, circa hodiernum illorum Sanctorum cultum notavit sequentia, quæ ipsiusmet verbis hic fideliter refero : Ecclesiæ cathedralis, inquit, seu capitularis Nitriensis patroni hoc tempore sunt, sancti Andreas et Benedictus, de quibus veluti patronis fiunt commemorationes. De sancto Emeramo non habetur memoria in divinis, licet olim in ejus honorem capella dicatur fuisse erecta in eodem loco, in quo hodie basilica sanctorum Andreae et Benedicti extat.

5 Deinde solennem horum Sanctorum festivitatem, aliæque publicæ venerationis indicia ita pergit describere : Die xvii Julii celebratur per totam Hungariam sub semiduplici festum SS. Andreae et Benedicti, ceditque ipsis S. Alexius : Nitriæ vero ritu sollemnissimo, tamquam patroni loci, cum Octava coluntur. Habentur etiam nudinæ eadem die in civitate Nitriensi. Olim etiam processo ad devotionem populi excitandam instituebatur ad verticem præalti montis Zobor, ibique excitato altari sub dio Missæ fiebant et conciones hac die. His vero annis Illustrissimus ac Reverendissimus Georgius Szelepcheni, archiepiscopus Colocensis et Bachiensis et administrator ecclesiæ Nitriensis, in ejusdem montis Zobor vertice in honorem S. Andreae et Benedicti templum octoangulare cupula exornandum curat ædificari. Basilicam SS. Andreae et Benedicti, quæ est in arce Nitriensi, episcopali residentia et usibus Capituli attributa, Illustrissimus ac Reverendissimus Johannes Telegdinus archiepiscopus Colocensis et Bachiensis, nec non administrator ecclesiæ Nitriensis ita renovavit, ut quasi fundator illius dici possit : nam muros majori ex parte a fundamentis erexit, turrim magni operis et elegantiae prorsus de novo extulit ; organum singularis artificii sumptuose curavit ; altare summum peraugustum, cathedram atque duplex stallum in ipsa ecclesia pro dignitate episcopi crexit, marmore pavementum stravit.

F 6 Præterea post enumerata alia ejusdem archiepiscopi ædificia, quæ ad Sanctos nostros non pertinent, sic proseguitur : In tribus hujus cathedralis ecclesiæ altaribus Sanctorum Andreae et Benedicti imagines opere polito sculptæ visuntur : Andreas quidem cum rosario in catena seu cilicio ferreo, atque non nucibus et corona, e quatuor partibus capillis dependentibus, quasi inter spinas positus ; Benedictus vero cum securi ; ambo habitu eremitico, uti abbates Palæstini, exprimuntur in his aris, et (nescio quid sit causæ) S. Benedictus a dextris ; S. Andreas vero a sinistris ponitur. Porro hic Nitriæ major sit memoria S. Andreae Zoerardi ; imo populus solius Zoerardi nomen circumfert, sicuti Trinchinii in Skalka solius Benedicti. Conjectio ego, S. Benedictum, quamvis juniorem et S. Andreae Zoerardi discipulum, a dextris collocari, eo quod præter Sanctæ vitæ merita laureolam martyrii adeptus fuerit.

7 Denique R. P. Ladislao Vid observationes in Hungaria, suas ita concludit : Visuntur rudera magni olim monasterii

AUCTOR
G. C.

R. P. Ladislao Vid accurate ad nos perscripsit ea,

quæ spectant ad publicam venerationem

horum Sanctorum

UERTORE
G. C.

monasterii et templi S. Hyppoliti martyris a S. Stephano rege Benedictinis constructi extra Nitriam in valle sub ipso monte Zobor prima, qua mons respicit septemtrionem. Non procul a monasterio est spelunca, infra illam fons deliciosus sanctorum Andreae et Benedicti memoria celebris; alter item fons paulo infra monasterium, S. Stephani regis dictus, magna frequentia visitur et bibitur, plurimis aegrotis suam sanitatem beneficio illius aquae restitutam fatentibus; quod etiam signa popularia circa fontem affixa testantur. Spelunca haec Nitriensis non est illa, in qua S. Benedictus ab ethnicis latronibus occisus scribitur: illa enim est in Skalka, ubi abbatia extat. *Ut autem haec omnia pleniorum apud omnes fidem obtineant, laudatus P. Vid narrationem suam a duobus viris in ecclesiastica dignitate constitutis subnotari, eorumque sigillis muniri curavit. Primus ita subscribit: Haec ita se habere testor ego Joannes Szaszy abbas S. M. V. assumptae Trium Fontium de Beel, lector canonicus et Vicarius ecclesiae cathedralis Nitriensis. Alter vero sic: Idem contestor ego Stephanus Podragzai abbas S. Michaelis archangeli de Batha, ac cathedralis ecclesiae Nitriensis custos et canonicus.*

et una transmissit
cegraphum
indulgentiarum,

8 *Addo his indulgentias pro ecclesia S. Benedicti de Skalka anno 1560 a purpuratis S. R. E. patribus concessas, quas idem Ladislaus noster ex autographo describi curavit. Tenor autem talis est: Rodolphus Portuensis, Franciscus Tusculanus, Fredericus Praenestinus, Joannes Albanensis episcopi. Joannes tituli S. Vitalis, Jacobus tituli S. Mariae in via. Joannes tituli S. Priscae, Joannes tituli S. Pancratii. Clemens tituli S. Mariae in Ara caeli, Jacobus tituli S. Mariae in Cosma et Damiano, presbyteri. Guido Ascanius Sanctae Mariae in via lata, et Vitellotius S. Mariae in Porticu, diaconi; miseratione divina sacrosanctae Romanae Ecclesiae Cardinales universis Christi fidelibus, praesentes litteras inspecturis, salutem in Domino sempiternam. Quanto frequentius fidelium mentes ad opera charitatis inducimus, tanto salubrius animarum suarum saluti consulimus. Cupientes igitur, ut ecclesia monasterii S. Benedicti de Rupibus, alias de Skalka, martyris, Ordinis S. Benedicti, Nitriensis diocesis, congruis frequentetur honoribus, et a Christi fidelibus jugiter veneretur, ac in suis structuris ac aedificiis debite reparetur, conservetur et manuteneatur, nec nou libris, calicibus, crucibus, luminariis, ornamentis ecclesiasticis, ac rebus aliis, divino cultui inibi necessariis decenter muniatur; utque Christi fideles ipsi eo libentius devotionem causa confluant ad eandem, et ad conservationem, reparationem, manutentionem hujusmodi manus promptius porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem dono caelestis gratiae uberius noverint se refertos:*

quas S. R. E. Cardinales intuitu S. Benedicti Martyris concesserunt,

9 Nos Cardinales praefati, videlicet quilibet nostrum per se, supplicationibus dilecti nobis in Christo Stephani Radetii abbatis seu commendarii dicti monasterii, nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri et Pauli, Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus vere poenitentibus et confessis, qui dictam ecclesiam monasterii in singulis, vide-

licet suorum Benedicti et Andreae Zoerardi D martyrum, qui eodem die celebrantur, ac S. Stephani proto-martyris et Paschatis Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, nec non S. Georgii et Pentecostes festivitibus ac diebus, a primis Vesperis usque ad secundas inclusive devote visitaverint annuatim et ad praemissa manus porrexerint adjutrices, pro singulis festivitibus et diebus praefatis, quibus id fecerint, centum dies de injunctis eis poenitentis misericorditer in Domino relaxamus, praesentibus perpetuis futuris temporibus duraturis. In quorum fidem litteras nostras hujusmodi fieri, nostrorumque sigillorum fecimus appensione communiri. Datum Romae in aedibus nostris anno a Nativitate Domini MDLX; die vero XXIX mensis Augusti; Pontificatus sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri Pii divina providentia Papae IV anno primo.

§ II. Antiquus eorumdem Sanctorum cultus ex Martyrologiis et aliis monumentis.

Quamvis ex dictis de legitimo horum Sanctorum cultu satis constet, tamen more nostro enumerabimus aliquot Martyrologos, qui de iisdem meminerunt. Grevenus in *Usuardo auctore* sic eos memorat: In Hungaria in ecclesia Nitriensi, sanctorum Andreae et Benedicti martyrum. *Ferrarius etiam utrumque martyrem nominat, dum in Generali Sanctorum Catalogo ad diem quintam Maii ita scribit: Apud Nitriam in Hungaria, SS. Andreae et Benedicti eremitarum et martyrum. Sed quodnam S. Andreae martyrium intellexerit, in notis ibidem satis innuit his verbis: Andreas, catena ferrea super nudo corpore constrictus, longum duxit martyrium. Idem die xvi Julii hos Sanctos in eodem Catalogo ita perturbate ponit: Nitriae in Hungaria, SS. Benedicti eremita, et Andreae discipuli martyris. Vix intelligo, quid hic Ferrarius confusa ista annuntiatione sibi velit, et cur Andream Benedicti discipulum perperam appellet. In notis autem hic addit, quod hac die colantur Olomucii. Inspexi Officia propria diocesis Olomucensis, anno 1630 et 1679 impressa; sed nullum reperi hujus cultus vestigium. Molanus in additionibus Usuardinis, anno 1568 editis, die prima Maii festum eorum ita celebrat: Eodem die sanctorum eremitarum Zoerardi et Benedicti martyris, quorum vitam descripsit Maurus episcopus Quinqueecclesiensis. Notat autem in margine Acta illorum Mss. existare apud Regulares Rubae Vallis. In editione vero Usuardina anni 1573 et 1583 paulo distinctius ea explicat hoc modo: In Hungaria, sanctorum eremitarum Zoerardi confessoris et Benedicti martyris, quorum historiam descripsit Maurus episcopus Quinqueecclesiensis. Eadem fere ad hanc diem habet Cansius noster in suo Martyrologio Germanico.*

Ex variis Martyrologis,

11 *Hagiologi Benedictini eosdem Sanctos, tanquam suos sodales, ubique Martyrologiis et Menologiis suis ad primam diem Maii inscriuerunt. Arnoldus Wion in Ligno Vitae lib. III, pag. 152 illos ita commemorat: In Hungaria, sanctorum eremitarum et monachorum Zoerardi confessoris,*

eorumdem Sanctorum cultus ostenditur,

A soris, et Benedicti martyris, a latronibus occisorum. *Dorganius in Kalendario Benedictino sic Wionem imitatus est: Sanctorum Benedicti martyris, et Zoerardi confessoris, a latronibus occisorum. Hugo Menardus in suo Martyrologio Benedictino recte utriusque præcedentis errorem corrigit, et lib 1 Observationum pag. 224 ita notat: In Martyrologio corrupte legebatur occisorum; reposui occisi: nam solus Benedictus martyr fuit, a latronibus occisus, ut videtur est apud Surium in ejus Vita. Deinde quædam addit ex Martino Cromero de horum Sanctorum habitatione et ætate, quæ paragrapho sequenti examinabimus. Bueclinius in Menologio Benedictino Kalendis Maii prolixius de iisdem tenuit elogium, quod hic omitto, cum sit compendium Actorum, quæ post hunc Commentarium prævium integra dabimus. Constantius Felicius in Kalendario Historico Italice conscripto utrumque Sanctorum Kalendis Maii hoc brevi ornat elogio; Zoerardus confessor, et Benedictus martyr. Zoerardus Polonus in Pannonia factus est monachus et vocatus Andreas. Fuit vir magnæ abstinentiæ, et moritur magnis cum miraculis. Benedictus ejus discipulus et imitator occisus est a latronibus.*

B 12 Prætermitto hic alios recentiores, qui de his sanctis Eremitis meminerunt. Non possum tamen, quin verbo attingam inauditum illud, quod novissime Castellanus suo Martyrologio Universali inseruit. Postquam die xvi Julii S. Zoerardum Nitriæ in Hungaria collocavit, in supplemento Sanctorum, qui certum cultus diem non habent, pag. 909 ita de S. Benedicto nostro scribit: S. Benedictus Vagæus, eremita in Hungaria, occisus a latronibus, cujus corpus honoratur apud S. Emmeramum Ratisbonæ. Haud dubie illum cognominat Vagæum, eo quod in fluvium Vagum projectus fuerit. Sed nescio, quid sibi velit per istum cultum Ratisbonensem, de quo apud alios scriptores nullum extat verbum. Sepulchrum quidem est S. Benedicti corpus in ecclesia S. Emmerammi, ibidemque colitur, ut supra diximus; at hoc S. Emmerammi templum in Hungaria olim constructum fuit. Forte Castellanus, sciens S. Emmeramum fuisse episcopum Ratisbonensem, ibidemque sub illius nomine monasterium conditum esse, putaverit, in Vita S. Benedicti de Ratisbonensi S. Emmerammi ecclesia agi, et sic duo templa longe a se invicem dissita confuderit. Hæc suspicio nostra est, quam melius docti libenter deponemus.

C 13 Testimonia, quæ hæcenus ex Martyrologis pro horum Sanctorum cultu adduximus, duorum sæculorum antiquitatem non excedunt. Quare ex vetustioribus monumentis eundem cultum stabilire pergitur, et sequentia diplomata, ex quibus Benedicti martyris sanctitas probatur, hic inserimus. Bela Dei gratia Hungariæ, Dalmatiæ, Croatia, Ramæ, Serviæ, Gallatiæ, Cumanicæque rex, omnibus Christi fidelibus, præsentem paginam inspecturis, salutem in omnium Salvatore. Ad universorum tam modernorum, quam posteriorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod cum nos ad locum, qui Szkalka dicitur in comitatu de Trinchin, ubi sanctus Benedictus martyr eremiticam vitam Deo gessit, divertissemus, cernentes fratres loci illius in Dei servitio permanentes nimiam pati penuriam ac indigentiam, pro animi affectu misericordia moti, volentes eorum paupertati subvenire, ut divinae Julii Tomus IV.

contemplationi desudantes, temporalibus beneficiis sustententur, mediam partem cujusdam terræ, nomine Geztec, ad castrum de Trinchin pertinentis, quæ certis metis fuerat divisa, et in parte castrensibus de Trinchin, de villa Bork, et in parte hospitibus ejusdem castri de villa Geztec assignata, illam partem, quæ dictis hospitibus fuit assignata, contulimus sæpe dictis fratribus de Szkalka libere et perpetuo possidendam, sub eisdem metis, cum quibus erat divisa, et hospitibus antedictis assignata. Ut igitur hujus nostræ collationis beneficium temporum progressu perpetuum firmitatis robor obtineat, præsentem paginam duplicis sigilli nostri munimine jussimus roborari. Datum anno gratiæ millesimo ducentesimo tricesimo octavo; nono Kalendas Julii; regni autem nostri anno tertio.

14 Antiquus ejusdem S. Benedicti cultus demonstratur ex episcopi Nitriensis diplomate, ejus hic est tenor: Jacobus Dei gratia Nitriensis episcopus, omnibus, ad quos hæc præsentis pervenerint, orationes in Domino. Notum facio vestræ dilectioni, quod ad honorem Dei omnipotentis, et beati Benedicti martyris, in spelunca, quæ vulgo Szkalka dicitur, ubi etiam sanguis ejusdem Martyris usque in hodiernum diem perfusus in pariete speluncæ esse diguoscitur, ecclesiam ad titulum beati Benedicti et omnium Sanctorum ædificatam, habito consilio et consensu fratrum nostrorum abbatiam secundum regulam beati Benedicti constituimus, et ad sustentationem fratrum in eadem ecclesia Domino servientium, terram Wygzd olim ad Mogos pertinentem, quam idem dudum donavit ecclesiæ Nitriensi cum septem bobus, duobus servis, nomine Martino et Zambocz, duas vineas cum duobus vinitoribus, filiis vinitoris, Mikou et Joachim, quadraginta oves cum totidem porcis, centum capetias (sunt apud Hungaros quindenæ, et interdum acervuli manipulorum frumentariorum) videlicet quinquagesimam decimarum nostrarum cum mansu, quem in villa Skala tenuit Wikozaus nunc monachus, cum esset parochialis sacerdos, eidem contulimus in perpetuum possidendos . . . . . Ut autem hæc a nobis facta donatio ita imposterum permaneret, ... eam chartis fecimus annotari, et sigilli nostri ac capituli Nitriensis munimine roborari. Anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo vigesimo quarto.

15 Supervacaneum censeo hic asserre alia posteriorum temporum diplomata, quæ priora jam exhibita confirmant, et, ut genuina, agnoscent. Hæc omnia simul juneta servantur Viennæ in domo nostra professa, uti anno 1660 testatus est R. P. Joannes Bertholdus Societatis nostræ per Austriam Provincialis, qui authenticorum diplomatum copiam, ad nos transmissam, sigillo suo munivit, et manu propria subscripsit. Adde tamen aliqua, quæ ad clariorem diplomatæ proximæ præcedentis intelligentiam observavit jam sæpe laudatus P. Vid, ita in epistola sua scribens: Non exstat amplius indicium ullum in speluncæ pariete sanguinis effusi S. Benedicti martyris, uti apparuisse olim refertur ab episcopo Jacobo circa annum mcccxxiv in litteris foundationalibus abbatiae. Circa statum vero hodiernum eorum, quæ in præcedenti diplomate memorantur,

AUCTOR
G. C.

et Jacobi episcopi Nitriensis.

F

ad quod posterum aliqua notantur.

AUCTORE
G. C.

memorantur, annotavit sequentia: Hic porro in memoriam consummati ejus martyrii supra petra, Vago imminente, tempellum aedificatum est, quod in vetustis litteris abbatiae in honorem S. Benedicti factum fuisse scribitur; hac tamen aetate colitur ut aedes B. Virgini dicata, in cujus proinde solennitatibus magna populi etiam ex Moravia affluentis devotione frequentatur. Hujus quoque tempelli cura et possessio, sicut et abbatia S. Benedicti, est nunc penes Societatem. Quomodo hae abbatia pro foundatione collegii seu novitiatus Trinchiniensis ad Societatem Jesu transierit, patet ex litteris Ferdinandi III Imperatoris, quae conservantur in domo nostra Professa Viennae in Austria, quarumque egraphum, R. P. Provincialis supradicti sigillo munitum, hic praetermitto, quia ad propositum nostrum parum conferunt, eum antiquiora de S. Benedicti cultu jam protulerimus testimonia.

Antiquus S. Zoerardi seu Andreae cultus protulatur.

16 Quod ad S. Zoerardum attinet, ex libro Decretorum Hungariae regum colligitur, illius Sancti sepulcrum, jam ab ineunte saeculo XIV magnifice exornatum fuisse: nam tom. II Decretorum pag. 45 B narratur, quod Matthaeus Trinchiniensis, Carolo I regi Hungariae rebellis, misera morte interierit, postquam Nitriensem ecclesiam, sepulcrum divi Zoerardi, ex puro argento optime factum, spoliavit, et depeculatus est. Possem praeterea utriusque Sancti cultum ex pervetusto Nitriensis ecclesiae Breviario confirmare, sed iis supersedeo, tum quod Lectiones eas ex Actis verbottenus desumptas esse videam, tum quod illud Breviarium, quamvis pervetustum appelletur, ad diplomatum supra datorum aetatem pertingere non existimem. Atque haec de horum Sanctorum cultu dicta sufficiant. Jam quaedam obscuriora Actorum puncta discutiamus.

§ III. Sanctorum patria; habitatio in Polonia, et vitae professio in Hungaria.

Sancti nostri dicuntur fuisse natione Poloni,

C Acta nostra num. I testantur, S. Zoerardum de terra Poloniensium venisse in Hungariam; ex quo non improbabilis fit conjectura, eum natione Polonum fuisse, praesertim si veteri huic testimonio addas constantem Polonorum traditionem, qua ambos hos Sanctos, tamquam suos populares, agnoscunt et venerantur. At nescio, unde quidam recentiores historici adeo distinctam de S. Zoerardi patria et parentibus notitiam hauserint: nam post Martinum Baronium, clericum Jaroslaviensem, Stephanus Damalevicus, supra num. 3 citatus, in Vita S. Bogumiti anno 1661 Romae edita cap. xxxii, pag. 168 sic de hac re scribit: Andreas Zoerardus in partibus minoris Poloniae, in oppido Opatoviec prope Vistulam fluvium christianis et piis parentibus natus, patre Marco, matre Agnete; qui sancta educatione parentum in praecipis et lege Domini recte institutus, monasticam vitam duxit in caenobio Zobor dicto. Non nego equidem, hae forsitan vera esse; sed scire aeco, an ex antiquis et fide dignis monumentis ea sint eruta. Nescio etiam, ubi Antonius Bonfinius inveniit ea, quae lib. I Rerum Hungaricarum Decade II pag. 174 de his Sanctis memoriae prodidit; nempe, quod tempore S. Stephani regis inter alios in Hungariam venerint ex ea Dalmatiae

parte, quam Polianam dicunt, eremita duo: D quorum alter Andreas, Benedictus alter dictus est. Andreas vitae sanctitate miracula edidit. Benedictus cum pro Christo sanguinem effuderit, inter Divos martyres adnumeratur.

18 Poloni praeterea asserunt, hos Sanctos in Polonia eremiticam vitam durasse, antequam in Hungariam discederent; de quo vitae genere in Aetis nostris et scriptoribus Hungaris altum est silentium. Antiquissimus historicus, apud quem hanc Polonicam habitationem reperi, est Joannes Dlugossus, alias Longinus, qui lib. II Historiae Polonicae ad annum Christi 998 col. 124 haec habet: Duo viri ea tempestate insignes vita et exemplo ac conversatione floruerunt; Swyrdus, qui ad fluvium Dunajce prope oppidum Czecchow in Cracoviensi dioecesi eremita sub rupe, quam in hanc diem cerninus, habitabat, et in qua per annos plures Christo militaverat, et Benedictus, anachoriticam vitam ambo ducentes, e Polonia egressi intraverunt Pannonias, et in caenobio S. Benedicti ad radicem Montis Ferrei sub abbate Austerico militantes, Swyrdus, qui et Zoerardus, confessoris decus asperitate vitae promeruit, Benedictus sanguine fuso laureola martyrii coronatus.

et eremiticam vitam durasse in Polonia, antequam in Hungariam pergerent,

19 Adverto, Dlugossum praeterea hic circa nomen abbatis et monasterii, quando S. Zoerardus in Hungaria vixit, discrepare a Lectionibus Polonicis, et Aetis nostris, quae num. I disertè asserunt, quod S. Zoerardus habitum acceperit a Philippo abbate, cujus monasterium, Zobor nominatum, in Nitriensi territorio ad honorem S. Hyppolyti martyris situm erat. De Austro vel Astrico, qui post adeptum archiepiscopatum Strigoniensem Anastasius appellatus est, haec habet Chartulius episcopus, et subaequalis illius temporis scriptor in Vita S. Stephani Cracoviae anno 1511 impressa: Abbates et monachi, nil proprium habere cupientes, sub tam religiosi principis moderamine regulariter vivere deliberaverunt: inter quos vitae regularis pater Astricus cum suis discipulis advenit.... Venerunt et alii duo de terra Poloniensi, eremiticam vitam causa contemplationis eligentes; quorum unus, Andreas nomine, per confessionis meritum angelicis choris est associatus, testibus miraculorum signis per ipsum a Domino factis; alter Benedictus, pro Christo sanguine fuso, misericorditer laureatus. Astricus abbas, cum suis honorifice susceptus, ad radicem Montis-ferrei caenobium sub titulo sancti patris Benedicti construxit. Forte Dlugossus, hae ita mixtim narrari videns, putaverit, SS. Andream seu Zoerardum et Benedictum discipulis Astrici annumerandos esse. Sed praeterquam quod Astricus ex Bohemia, ubi Breunoviensi caenobio praerat, in Hungariam venerit, magis credimus coevo Actorum scriptori, qui S. Zoerardum sub Philippo abbate in monasterio Zobor, ad S. Hippolyti honorem aedificato, collocaat.

in qua postrema Dlugossus eos in alio monasterio ac sub alio abbate collocat, quum Acta nostra.

20 Non defuere etiam, qui affirmarent, S. Zoerardum in Polonia regulam monasticam amplexum esse, priusquam in Hungariam proficisceretur. De hac re Martinus Baronius Jaroslaviensis in Vita sanctorum Polonorum, anno 1610 Cracoviae editis, part. I, pag. 24 ita scribit: Andreas Zoerardus... christiana religione tum primum in Polonia, postea in Ungaria efflorescente, vitam monasticam duxit in caenobio

Volunt quidam, eos in Polonia monachos fuisse, quod exphicitur.

A hio Zobor dicto in honorem sancti Hippolyti martyris. . . excitato, in quo habitu accepto a Philippo abbate, quem ante a sancto Barnaba in Polonia susceperat, solenni voto regulæ sancti Romualdi sese obligavit, et Andreas nominatus eremiticam vitam agere statuit. *Non satis intelligo, quid sibi velit duplex ille monachatus. Fortasse Baronius hunc collegit ex Martino Cromero, episcopo Warmiensi, qui libro in Rerum Polonicarum pag. mihi 51 de duobus Sanctis nostris tradit sequentia: Fuerunt etiam hoc tempore in solitudine apud Donaiecium fluvium, qui e finibus Ungariæ proflucens Vistulæ apud Opatovecium oppidum miscetur, duo monachi sanctimonia vitæ celebres: quorum Benedictus ab Ungaris, quod Christum profiteretur, cæsus, Suirardus post vitam durissime exactam in monasterio Montis-Ferrei in Hungaria, quo ambo eomigrarant, sua morte absumptus est. Sed, quamvis hi duo Sancti a Cromero vocentur monachi, dum in solitudine Polonica degebant, non sequitur, eos alieni regulæ tunc adstrictos fuisse, eum hoc nomen sæpe tribuatur solitariæ vitæ sectatoribus, uti ostendit Papebrochius in Responsionibus ad art. xv, § vi, num. 123. Facile autem fieri potuit, ut antea ambo hi Sancti in Polonia eremitæ fuerint, ac postmodum in Hungaria statum monasticum striete dictum, utpote perfectiorem professi, idem solitariæ vitæ genus eum licentia abbatis sui repetierint.*

21 Quæstio jam est, eujusnam Ordinis institutum amplexi fuerint: nam Benedictini, Camaldulenses, et Paulitæ, seu monachi qui se a Paulo Thebæo institutos putant, hos duos eremitas sibi certatim vendicant. Paulinus Klodauski ex Ordine S. Pauli anno 1635 libellum conscripsit, in quo nititur Ordinis sui originem a S. Paulo Thebæo eremita deducere atque ostendere, quomodo hæc religio per Poloniam, Hungariam aliosque regiones Europæ propagata fuerit. Inter alia contendens hoc religiosum eremitarum institutum a S. Gerardo Veneto in Hungariam invecum esse, de Sanctis nostris § xi ita loquitur: Duo insignes viri, videlicet Andreas Zoerardus et Benedictus ex Polonia in regnum Hungariæ transeuntes, memorato S. Gerardo accesserunt; quorum primus ex cœnobita monasterii Zobor eremita Paulinus in Nitriensi territorio factus, confessionis merito angelicis choris adjunctus pie existimatur: alter autem discipulus ipsius pro Christo sanguinem fudisse fertur prope fluvium Wag dictum, si credimus Mauro episcopo Quinqueecclesiensi. Quid ni eredamus episcopo coarvo, quem varii Martyrologi ad diem iv Decembris titulo beati vel sancti decorarunt? At ubinam Maurus dicit, istos duos Eremitas, eum S. Gerardo in Hungariam venisse, aut ex Ordine S. Pauli fuisse? Sed de hæc re mox pluribus.

22 Varii scriptores eosdem Sanctos eremitas Ordine Camaldulensi tribuunt, ut videre est apud Thomam Minium in Catalogo Sanctorum, Florentiæ edito, Guidonem Grandum in Dissertationibus Camaldulensibus, anno 1707 Lucæ impressis; dissert. II, cap. v, num. 4, et apud Martinum Baronium supra num. 20 citatum. De eadem vitæ professione Stephanus Damalevicus jam aliquoties laudatus in Vita S. Bogumili cap. xxxii hæc memorat: Andreas Zcorardus. . . monasticam vitam duxit in cœnobio Zobor dicto, in honorem S. Hippolyti martyris (apud Nitriam civitatem, in ea videlicet Scavorum et Ungarorum ditone, quæ Moraviæ Danubioque confinis, Sarma-

tia Pannoniæ olim dicta fuit) excitato; in quo sub Philippi abbatis obedientia, qui sancto Mauro episcopo Quinqueecclesiensi (Camaldulensis uterque instituti fuit) successerat, in summa vitæ austeritate vixit. Quod ad Maurum attinet, is in monasterio S. Martini vixit, ut ipse in Actis, huic Commentario subjungendis, num. 1 testatur: monasterium autem S. Martini videtur ad Benedictinos pertinuisse, eum S. Stephanus Hungariæ rex in diplomate, quod Mabiltonius in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæc. vi, part. 1, pag. 73 profert, talem is: cœnobio concedat libertatem, qualem detinet monasterium sancti Benedicti in monte Casino.

23 Ceterum Benedictini scriptores tum in Martyrologiis tum in Annalibus hos duos Eremitas sanctis suis annumerant, et monasterium Zoborense suum appellant, donec illud Camaldulenses ex Congregatione Montis Coronæ circa finem præteriti sæculi occuparunt, uti Guido Grandus monachus Camaldulensis in litteris, anno 1696 ad Papebrochium datis, indicat hoc modo: Anno MDC-LXXXIX eremita nostri Montis Coronæ in cœnobio Zobor in Hungaria eremum excitantes, locum horum Sanctorum (nempe Andree et Benedicti; de quibus interrogatus responderat) habitatione celebrem instaurarunt, opitulante D. Blasio Zacli, episcopo Nitriensi. Porro ut ostendat, hos duos Sanctos ad Ordinem suum pertinere, in iisdem litteris asserit, se in monasterii sui bibliotheca vidisse Officia patronorum provinciæ Poloniæ, anno 1603 Cracoviæ edita, in quibus leguntur duæ Lectiones propriæ: ex quibus, inquit, magna ex parte desumptæ et concinnatæ postea fuerunt quatuor Lectiones secundi Nocturni Breviarii nostri Camaldulensis, sæpius cum licentia sacræ Congregationis reimpressi, in quo ad diem xvi Julii eorumdem solennitatem celebrandam sub ritu duplici secundæ classis præscribi videbis, uti ad hanc diem observamus, et Missalia quoque nostra præcipiunt, de communi tamen confessorum non pontificum.

24 Puto, me paucioribus displiciturum, si eum nostro Martino Czeles in Ungariæ sanctitatis Indiciis, anno 1692 Tyrnaviæ impressis, de tota hæc controversia ita pronuntiarem: Andream sanctis suis et Benedictini, et Camaldulenses, et Pauli primi Religiosi vendicant: nolim judicem agere. Verum, eum talis responsio non satisfaciat curiosis lectoribus, qui nostrum in similibus rebus iudicium quasi jure quodam suo exigunt, statui rotunde edicere, quid de hac lite sentiam, ne veritatem, quantumvis odiosam, præoffensionis metu occultasse videar. Sed nolo opinionem meam plus ponderis inesse, quam rationes pro ea allegandæ evincant. Judico itaque probabilius esse, quod ambo hi Sancti fuerint ex Ordine S. Benedicti; quia Benedictini ex scriptoribus synchronis et sub quolibet ostendere possunt, sese tempore S. Stephani regis monasteria habuisse in Hungaria: quod aliis religionibus, hos Sanctos Ordini suo vendicantibus, probatu difficile foret. Adde huic diploma anni 1224 supra num. 14 allatum, in quo Jacobus Nitriensis episcopus testatur, quod ad honorem S. Benedicti martyris Benedictinis, in Skalka habitantibus, quasdam cleemosynas dederit. Ex dictis possunt ipsi Benedictini argumenta ulterius eruere, quibus demonstrant, hos sanctos Eremitas Ordinis sui alumnos fuisse. Interim eorum competitoribus difficultates nonnullas proponere liceat.

25 Non multis opus esse arbitror, ut R. P. Paulinus

AUCTORE
G. C.

ac Benedictinos, quem Ordinem Sancti hi in Hungaria amplexi fuerint.

E

Nos opinamur, eos verosimiliter fuisse Benedictinos.

F

et Camaldulensibus.

AUCTORE
G. G.
et monachis
Paulinis,

Paulinus Klodauski supra laudatus, aliique religiosi S. Pauli avocentur ab ea opinione, qua sibi persuadent, SS. Andream et Benedictum Ordini suo adscribendos esse: nisi enim omnes cujuscunque generis eremitas suis annumerare velint, nullo jure hos Sanctos sæculo x viventes sibi vendicare possunt, cum Ordo sub nomine S. Pauli Thebæi tantum sæculo XIII in Hungaria florere cœperit, ut dictum est ad diem x Januarii in translatione S. Pauli, Vitæ ejus subjuncta, et fuscus videre licet tom. III, cap. XLII operis Gallici, quod anonymus quidam de Ordinibus Religiosis ac militaribus non ita pridem Parisiis edidit. Nec me movet vetustus codex Ms., quem Melchior Inchoferus noster in Annalibus Ecclesiasticis regni Hungariæ ad annum Christi 1009 citat, in quo sancti nostri Eremitæ dicuntur fuisse Ordinis S. Pauli: nam utcuque codex ille vetustus appelletur, certe ipsius Ordinis, sæculo XIII instituti, vetustatem non superat. Quare pergat religiosa hæc congregatio, anachoreticam vivendi rationem professa, sanctos hos Eremitas colere ac imitari, sed eos Ordinis sui alumnos nec fuisse, nec esse potuisse fateatur.

B
ac Camaldulensibus,

26 Sententia Camaldulensium, qua SS. Andream et Benedictum tamquam suos venerantur, majorem veri specieem præ se fert, cum ex monumentis fide dignis constet, quosdam S. Romualdi, Camaldulensium fundatoris, discipulos circa ea tempora in Hungaria vicinisque regionibus fuisse: uttamen eorum opinioni opponi possunt sequentia. Sanctus Petrus Damiani quindecim annis post S. Romualdi obitum scripsit ejus Vitam, quam Bollandus noster ad diem VII Februarii notis illustravit. In ea recensentur præcipui S. Romualdi discipuli, atque inter alios Benedictus (is plane diversus est a nostro ejusdem nominis martyre) et Joannes, qui in Polonia a latronibus occisi martyrium subiisse perhibentur: in ea etiam enumerantur monasteria erecta a sancto Ordinis illius Institute erecta. Sed ubique tum de Sanctis nostris, tum de monasteriis tunc temporis in Hungaria ædificatis altum est silentium. An, obsecro, is auctor temporis illi proximus Andream penitentia rigore memorabilem, et Benedictum martyrii palma illustrem omisisset, si uterque fuisset S. Romualdi discipulus? Mihi sane non sit verosimile, præsertim cum alios ejusdem discipulos virtute claros nominatim memoret. Istud argumentum, quantumvis negativum, vi sua non caret, ut attente consideranti patebit.

C
argumenta
quædam oppo-
nimus.

27 Adde alteram argumentationem positivam, et sic ratiocinare: In eadem Vita cap. XIII narratur, quod S. Romualdus cum viginti quatuor discipulis in Hungariam discesserit, quodque vir sanctus propter morbum redire coactus, Fratribus ibidem remanere volentibus prædixerit, neminem ex illis martyrii laurea coronandum esse. Quod verum fuisse docuit eventus: nam etsi multa illic perpassi fuerint, ad martyrium tamen, inquit Petrus Damiani, sicut vir sanctus prædixerat, non pertingunt. Ex eo legitime videtur posse concludi, quod Benedictus noster, qui circa idem tempus in Hungaria martyrii palmam obtinuit, non fuerit S. Romualdi discipulus. Porro hic Benedictus martyr in Actis synchronis dicitur fuisse S. Andreae discipulus; atqui probabile admodum est, quod idem cum magistro institutum secutus fuerit; cum igitur, teste Mauro cœvo, S. Andreas habitum acceperit ab abbate Philippo in cœnobio Zaborensi, Camaldulensibus incumbit probare, illud monasterium tunc temporis ad Ordinem

suum pertinuisse. Id autem eos difficulter probaturus reor, cum quindecim fratres, a S. Romualdo in Hungaria relictis, ad disseminandam Christianam fidem more apostolicorum virorum undequaque eam regionem percurrisse potius, quam in monasteriis virisse videantur. Ut verbo finiam, Camaldulenses monachi ex antiquis monumentis ostendant, hos duos sanctos Eremitas Ordini suo aggregatos fuisse, et victas dabimus manus, iisque de victoria gratulabimur.

§ IV. Tempus, quo hi Sancti in Hungariam venerunt.

Circa horum Sanctorum chronotaxim ex Actis constat, quod tempore Stephani regis in Hungariam venerint. Quare amplecti nequeo sententiam nostri Melchioris Inchoferi, qui in Annalibus ecclesiasticis regni Hungariæ ad annum Christi 1009 post Acta ex Mauro episcopo Quinqueecclesiensi data sic ratiocinatur pag. 295: Hac tenus de rebus gestis Andreae et Benedicti Maurus Quinqueecclesiensis, qui tempore Stephani regis vixit. Idem ipse est, cui Emericus puer regius septem oscula, ut infra dicemus, ob puritatis meritum fixit, et eundem Stephanus de virtute periclitatum et laudatum, ad episcopatum Quinqueecclesiensem promovit. Is porro cum se dicat vidisse Andream, quo tempore puer scholasticus esset, hoc est litteris operam daret; deinde vero monasticam in monasterio beati Martini Montis sancti professus sit, nec tam repente eo, quo diximus, modo dignitatem episcopalem ascenderit, consequens est, Andream tempore Geysæ patris divi Stephani in Hungariam venisse. Consequens illud nequaquam admitto, quia directe contradicit Actis a cœvo scriptis, quæ diserte asserunt, quod tempore . . . christianissimi Stephani regis . . . multi ex terris aliis canonici et monachi ad ipsum, quasi ad patrem confluerint, quodque inter eos quidam, Zoerardus nomine, postea Andreas dictus, ex Polonia in Hungariam advenerit. Præterea Inchoferus hoc loco videtur oblitus eorum, quæ in iisdem Annalibus ad annum Christi 1000 de horum Sanctorum adventu ita expresse dixerat: Hoc eodem anno millesimo venere ex Polonia in Hungariam fratres eremitæ Andreas et Benedictus, doctrinæ et exemplo novellæ plantæ profuturi, et a rege, salutis suorum cupientissimo, liberaliter sunt excepti.

29 Verum cum in Actis non occurrat alia characteristicam temporis nota, et S. Stephanus ab anno 997 usque ad annum 1038 Hungaros rexerit, determinare certo non possum, quo anno hi Sancti Hungariam petierint, vel quo anno ex hac vita migraverint. Tantummodo ex iisdem Actis tuto affirmare licet, quod S. Benedictus tribus annis post S. Andreae obitum a latronibus jugulatus fuerit. Cum igitur tota hæc chronologia vaga sit et incerta, auctores in varias abierunt sententias, ita ut horum Sanctorum epocham pro libitu suo consignasse videantur: nam Wionus et Bucelinus anno 990, Menardus 999, Surrius 1000 eos collocant. Joannes Dlugossus lib. II Historiæ Polonicæ pag. 124 de iisdem Sanctis ad annum Christi 998 mcminit; Cromerus vero lib. III de Rebus Polonicis pag. 51 eodem anno sequenti memorat. Si auctores illi, ut sæpe solent, per annos

Rejicitur opinio
Inchoferi, qui
putat eos sub
Geysa i in Hun-
gariam venisse

Alii diversis
epochas

A annos jam dictos velint designare tempus, quo hi Sancti obierint, haud dubie falluntur: cum enim sub Stephano rege (tantum anno 1001 Stephanus regis titulum obtinuit) in Hungariam penetraverint, nec nisi post transactum aliquod in monasterio tempus, in eremum secesserint, vita eorum ulterius protrahenda est. Adde quod S. Benedictus magistro suo Andreae triennio supervixerit.

30 Carolus Stengelius in Imaginibus Ordinis S. Benedicti pag. 60, post breve horum Sanctorum elogium ait: Claruerunt circa annum Christi mxx. Georgius Garnefelt Carthusianus Coloniensis lib. II de Vitis Eremitarum num. 24, ad Vitam S. Zoerardi in compendium redactam, notat in margine 1020. In annotationibus ad eandem Vitam pag. 207 et alibi eundem annum repetit; sed nullibi distinguit, utrum eo anno vixerit, an obierit. Hæc epocha, quantumvis incerta, mihi non displicet, sive eremiticam S. Zoerardi vitam, sive felicem ex hac transitum denotet, modo mors illius post hanc epocham non nimis diu differatur: potuit etiam Zoerardus circa annum 1010 cum socio in Hungariam venisse, atque in ea usque ad annum 1021 aut 1022 vixisse. Neque verosimile est, quod vitam diutius protraxerit in tam rigida corporis sui afflictatione, qualis in Actis eius describitur. Ad hoc accedit, quod tunc temporis probabiliter non paucos vitæ annos numeraret, cum S. Benedictum discipulum haberet, et juxta scriptores Polonos ante in Polonia per plures annos anachoreticam vitam duxisset. Cum vero Acta circa adventum nil certi determinens, elegi pro eo annum 1010, quia S. Stephanus ab inchoato regno usque ad hoc tempus facile potuit ædificare monasteria et templa, quæ in Actis referuntur. Quamvis autem hæc epocha suis difficultatibus non careat, tamen mihi aptior visa est ad explicanda varia Actorum consecraria, prout infra videbimus.

31 Andreas Placidus Maggor archiabbas S. Martini mihi videtur nimis sero horum Sanctorum adventum collocasse: nam monastica eorum vita in monasterio Zobor ultra annum 1031 differenda est, si verum est illud, quod archiabbas iste ad Bollandum nostrum perscribi jussit his verbis: Insigne olim monasterium Zobor ad oppidum Nitriense fundatur anno millesimo tricesimo primo a sancto rege Stephano in honorem S. Hippolyti martyris, in quo hi sancti Andreas et Benedictus sub primo abbate Philippo vitam monasticam professi fuere. Explicari hæc facile possent, si archiabbas ille, omissis triginta annis, monasterium Zobor anno millesimo primo fundatum diceret. At quis hujus canobii foundationem anno 1031 factam conciliet cum scriptoribus Hungaris et Polonis, qui communiter tradunt, S. Andream sub primordiis regnantis Stephani vitam monasticam in Hungaria amplexum esse? Quinimo id ipsa Acta quodammodo innuere videntur, dum initio narrant, S. Andream in Hungariam venisse, et in monasterio Zobor habitum suscepisse tempore illo, quo sub christianissimi Stephani regis nutu nomen et religio Deitatis in Pannonia rudis adhuc pullulabat. Anno autem 1031 non admodum rudis pullulabat religio in Hungaria, cum tunc ibidem plurima templa ac monasteria exstructa essent, varique episcopatus erecti fuissent, uti manifestum est ex Vita S. Stephani regis per Carthuitium episcopum supparem scripta.

32 Porro si S. Andreas in Hungariam veniens in canobio Zobor, quod tantum anno 1031 fun-

datum dicitur, habitum monasticum a Philippo abbate acceperit, quis hanc epocham componet cum testimonio ipsius Mauri, qui initio Actorum affirmat, sanctum Virum a se puero scholastico visum esse? Maurus enim juxta Vitam S. Emerici et historicos Hungaros ad cathedram Quinque-ecclesiensem evectus est a rege Stephano, qui anno 1034, aut ut alii volunt, ad summum anno 1038 ad superos evolavit. Quapropter non temere suspicor, archiabbatem S. Martini aut in faciendo computu deceptum fuisse, aut amanuensem ejus in exprimendis numeris errasse, quemadmodum ipsemet in eadem epistola erravit, sic manu proprii distincte subscribens: Hanc historiam (loquitur de lectionibus SS. Andreae et Benedicti) de verbo ad verbum esse descriptam ex antiquissimo Breviario monastico impresso Venetiis anno Christi mcccxxvi, testor ego Andreas Placidus Maggor archiabbas S. Martini. Certe illo anno, quem notat, necdum ars typographica erat inventa; adeoque conjicio, quod annum 1326 pro anno 1526 scripserit.

33 Ex dictis colligi potest, quod S. Zoerardi adventum in Hungariam anno 1010 collocemus. Verum fortasse quispiam difficultatem, superius ab Inchofero nostro motam, augebit, atque ita contra systema nostrum argumentabitur: In Vita S. Emerici, ab antiquo auctore scripta, aliisque historiis Hungaricis narratur, quod S. Emericus puer regius cum Stephano patre suo cenobium S. Martini, in monte Pannoniæ situm, adierit, et Mauro ibidem monacho ob eximiam castimoniam septem oscula fixerit, quodque Stephanus, cognita singulari ejusdem Mauri virtute, cum paulo post ad Quinque-ecclesiensem episcopatum promoverit. Inchoferus autem in Annalibus Ecclesiasticis Hungariæ scribit, S. Emericum octennem fuisse, quando Maurum septies osculatus est, adeoque putat hanc monasterii Murtiniani visitationem anno Christi 1015 factam esse. Si igitur S. Zoerardus anno 1010 tantummodo in Hungariam pervenerit, et Maurus paulo post annum 1015 ab eodem Stephano ad cathedram Quinqueecclesiensem evectus fuerit, quomodo idem Maurus initio Actorum vere asseverare potest, quod existens puer scholasticus S. Zoerardum seu Andream viderit, cum in ea hypothesis inter Mauri pueritiam et episcopatum vix sex aut septem anni intercedant? Accedit ad difficultatem præterea, quod Maurus in ipsis Actis num. 4 indicet, se abbatem fuisse. Quomodo, inquiet aliquis, hæc omnia cohærent? Jam huic objectioni respondere, et singulos ejus nodos dissolvere conabimur.

34 imprimis admitto illa, quæ in Vita S. Emerici de septem osculis Mauro datis, et de promotione illius ad episcopatum Quinqueecclesiensem referuntur; sed nego, quod illa eo tempore contigerint, quo ea inchoferus noster consignat. Id autem eodem jure nego, quo ipse asserit: nullum enim in Annalibus suis pro hac epocha proferi veterum scriptorum testimonium. Forte Inchoferus putavit, S. Emericum octennem id fecisse, qui in Actis aliisque historiis eam rem narrantibus Emericus puer appellatur. Sed advertendum est, quod olim infantes et pueri promiscue vocarentur magnatum filii, qui feudorum paternorum possessionem adire non poterant, donec ad legitimam pervenissent ætatem, id est annum vigesimum primum attingissent, uti docet Cangius in Glossario mediæ et infimæ Latinitatis ad voces infantes et heres. Potuit itaque tunc S. Emericus appellari puer, etsi sedecim aut plures ætatis annos numeraret,

AUCTOR
G. C.
et consequenter
Sanctorum no-
strorum adven-
tum nimis dif-
fert.

Objectioni
eiusdem,

E

F

respondetur.

illis assignant.

Archi-abbas
S. Martini fun-
dationem Mo-
nasterii Zobor
nimis sero collo-
cat.

AUCTORE
G. C.

numeraret, et consequenter potest illa Martiniani monasterii visitatio anno 1024 aut 1025 innecti. Hoc factum explicabitur, quomodo Maurus puer scholasticus, S. Andream anno 1010 viderit, et post hanc Emerici osculationem episcopatu missurus fuerit.

obis que diffi-
cultatibus.

35 At, inquit, in Vita S. Emerici, anno 1511 Cracovix edita, sic legitur: Tunc vero beatus Stephanus filii sui verba rata esse cognovit, et rei ordine narrato, Maurum (is autem frater, non abbas appellatur) laudibus extulit, et ut locus pontificalis per eum decoraretur, paulo post eum in episcopatum Quinque-ecclesiensem sublimavit. Si Maurus eo tempore abbatiale officium non administravit, et paulo post ad episcopalem dignitatem assumptus fuerit, quandonam potuit fuisse abbas? Attamen in Actis num. 4, sese abbatem constitutum fuisse indicat his verbis: Sed quæ sequuntur, Philippus abbas mihi abbati constituto enarrare consuevit. Ingenue fateor, hanc difficultatem adeo esse intricatam, ut vix sperem, eam a me omnino posse enodari. Sed idem nodus, præter alias difficultates, dissolvendus est Inchofero aliisque scriptoribus, qui admittere debent ea, quæ jam dicturus sum, aut iis meliora proferre.

que chronotaxi
nostra

36 Arbitror itaque particulam paulo post, in Vita S. Emerici expressam, in latiore significatione accipiendam esse, ita ut significet, quod Stephanus paucis annis post hanc visitationem Maurum Quinque-eclesiensi diocesi præfeci curaverit. Certe promotio ad episcopatum sæpius aliquot annorum moram patitur. Si igitur intra hanc Stephani visitationem et Mauri episcopatum concedatur quinque aut sex annorum spatium, invenitur tempus, quo Maurus potuerit, data occasione, abbas eligi, præsertim postquam sanctus Rex virtutem illius publicis laudibus extulerat. Non ignoro, Bonfinium Decade II Rerum Ungaricarum lib. 1, pag. 177 scribere, quod rex Stephanus Maurum paucis post mensibus Quinque-eclesiensi episcopatu præfecerit. Sed cum antiqui scriptores tale temporis spatium non exprimant, eodem jure particulam paulo post ita explicabo, ut id paucis post annis factum esse significet.

opponi possent,

37 Quod attinet ad Mauri pueritiam, in qua sese fuisse testatur, dum S. Zoerardum seu Andream vidit; advertendum, quod per pueros Scholasticos olim designarentur illi, qui in cœnobiiis ad vitam monasticam disponebantur, et studiis humanioribus, aut etiam theologice operam dabant, quos monachi vulgo pueros nuncupabant, ut adductis exemplis probat Cangius in Glossario jam citato ad voces scholæ monasticæ et infantes monasterii. Maurus itaque, recepto more, se vocat puerum scholasticum, quando vidit S. Andream, etsi tunc forte quindecim aut sedecim annos natus esset. At alius circa eundem Maurum superest scrupulus, quem mihi movet Mabillonius ex Vita S. Gerardi Hungarorum apostoli, in qua sic legitur: Pervenit interim in Pannoniæ partes, cujus habenas tunc christianissimus rex Stephanus moderabatur. . . . Cernens vero servus Christi, se solum illic derelictum, ut populi strepitus evitaret, ejus regionis eremum, quam Beel vocant, petiit, atque illic septennio jejuniis et precibus vacans, excepto Mauro monacho, solus habitavit. Mabillonius hic ad nomen Mauri notat, hunc eundem esse cum nostro; et in Annalibus Benedictinis ad annum Christi 1026 (Inchoferus noster adventum S. Gerardi in Hungariam usque ad

annum 1030 differt) tom. IV lib. LV, num. 102, pag. 326 ita diserte pronuntiat: Turbarum pertæsus vir (Dci cum Mauro monacho, qui postmodum Quinque-eclesiensis episcopus fuit, in solitudinem discessit, quam Beel vocant, et in ea septem annos exegit.

38 Non levis mihi suspicio est, hic ob homonymiam duos Mauros a Mabillonio confundi, quemadmodum ob eandem causam duo monasterii longe diversa in unum conflavit: sic enim Breunoviense S. Martini monasterium, in Bohemia situm, confudit cum eo, quod rex Stephanus ad S. Martini honorem in sacro Pannoniæ seu Hungariæ monte construxerat, uti expresse tradunt antiqui scriptores in Actis S. Stephani et S. Emerici. Unde Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum Christi 1008 lib. LIII, num. 8 ita perperam scribit: Andreas. . . . eremiticam itidem vitam excoluit, uno comitatus socio, cui nomen Benedicto, a quo Maurus episcopus, tunc Breunoviensis monachus, ejus vitæ rationem didicit, retulitque. Si Maurus tunc Breunoviensis in Bohemia monachus fuerit, quomodo Benedictus Zoerardi socius, in Hungaria habitans, sæpe venit ad Mauri monasterium, uti ipsemet in Actis num. 1 testatur? Ne his diutius hæream, omnes Actorum circumstantiæ clamant, monasterium S. Martini, in quo Maurus degebat, in Hungaria situm fuisse. Quid si Maurus ille, sancti Gerardi socius, fuerit monachus Breunoviensis? Quid si plures fuerint ejusdem nominis monachi? Neque hoc postremum profecto adeo mirum est, cum vix dubitem, quin multi, Ordinem Benedictinum ingressi, nomen Mauri assumpserint ob venerationem S. Mauri, qui fuit inclitus S. Benedicti discipulus. Ut ut est, temporum locorumque distantia et historici Hungari sufficiens fundamentum præbent judicandi, hos duos Mauros inter se differre. Forte idem scrupulus alio modo auferri posset: si neupe mihi hic liberet accurate examinare tempus, quo S. Gerardus in Hungariam venit; de qua epocha scriptores non conveniunt. Sed, ea controversia usque ad diem XXIV Septembris ipsi sacram relicta, hypotheticam chronotaxim nostram figemus, cum certam et absolutam ex antiquis monumentis eruere nequeamus.

39 His, quæ hoc paragrapho diximus, ita positus, potuit S. Andreas anno Christi 1010 vel 1011 in Hungaria fuisse, et a Mauro quindecim annorum puero videri. Potuit etiam Maurus circa annum 1025 ab Emerico septem oscula accipere, ac post quinquennium episcopali infula ornari: atque ita Maurus triginta quinque annos habuit, priusquam Quinque-eclesiensem cathedram ascenderet. Quod si in hac ætate episcopatum inceperit, facile potuit eundem administrare usque ad annum 1070, quo anno ipsi Antonium successorem assignat Catalogus episcoporum Quinque-eclesiensium, qui Tripartito operi Decretorum et Constitutionum regni Ungariæ tom. II, pag. 615 inseritur. Quid, obsecro, in tota hac re paradoxi est? An prodigiosum est, si Maurus ad 75 annorum senectutem pervenerit? Quid impedit, quominus intra quinquennium a visitatione S. Emerici Maurus aliquo tempore abbatis officium gesserit? Hæc tamen omnia sic facta non spondeo, sed fieri potuisse contendo, ut Actis nostris sua maneat auctoritas, et Vita S. Emerici ab antiquo uuctore scriptæ non temere contradicatur. Hæc de incerta Sanctorum nostrorum chronotaxi satis superque dicta sunt.

F
systemi no-
strum proponi-
tur.

§ V. Sanctorum eremus, reliquiae, miracula et Acta.

Jam saepe laudatus P. Ladislaus Vid locum, quem sancti Eremitae nostri in Hungaria incoluerunt, describit his verbis: Solitudo, ubi hi duo sancti commorati sunt, est a civitate regia liberaque Ungariae Trinchinio distans uno fere parvo milliari Germanico, quae dicitur Skalka, quod vulgari lingua Slavonica idem est ac rupella. Illic abbatia Ordinis S. Benedicti fundata est anno mcccxxiv a loci ordinario episcopo quarto Nitriensi Jacobo. Skalka porro locus est ad Vagum fluvium amoenus supra monticulum, duas inter silvas, respiciens ab oriente fluvium Vagum, et planitiem peramoenam a septentrione ab utraque parte fluminis exultam, vicis ac oppidis refertam, quae aspectabilem per plura milliaria Vago defluente vallem efficit. De loco autem, ubi S. Benedictus, S. Andreae discipulus, martyrium subiit, haec habet: Spelunca, unde S. Benedictus ab ethnicis latronibus extractus et lethaliter sauciatus est, a Vago distat, prout de facto fuit, quasi mille passus; a loco vero seu a petra, ex qua in Vagum praecipitatus, et postmodum ubi ab aquila anni spatium observatus esse traditur, distat paulo amplius. Tunc subjungit, quod illic ad S. Benedicti honorem et perpetui martyrii memoriam aedificatum fuerit sacellum, prout dixi § 1.

41 Denique de amborum habitatione addit has peculiare circumstantias: Extat spelunca, quam religiose de facto colimus, quam hi duo Sancti incoluisse creduntur. Sita illa est in vasta petra, latus monasterii (hodie Residentiae) meridionale, et templum occidentale contingens. Visuntur ibi in saxo vestigia clara, ubi, quantum per continuam traditionem accepimus, dura super petra jacuisse perhibentur. Apparet item petra modice ab assiduis genuflexionibus excavata: praeterea appressa utriusque manus digitorum in saxo signa, ad quod se sustentabant, dum expansis in crucem manibus stantes in spelunca diutius orationi vacabant. Ex hac manuum extensarum signata dimensione colligitur, eos fuisse homines staturae plus quam mediocris. Hactenus R. P. Ladislaus Vid, rector Collegii nostri Trinchiniensis. Vix scio, quid velit R. D. Andreas Placidus Maggor archi-abbas S. Martini, qui in litteris supra memoratis de alia spelunca sic loquitur: Vidi ego oculis meis integram ecclesiam S. Hippolyti, tecto tamen ac fornice carentem cum magna parte monasterii jam ruinati, consideravique locum vitae cenobiticae aptissimum accommodatissimumque, ac specum, in quo divus Andreas delituit, veneratus sum anno mdcxxxiii. Puto, quod significare velit, se in monasterio S. Hippolyti jam destructo, veneratum esse S. Andreae cellam, in qua habitavit, dum adhuc in cenobio Zobor degeret.

42 Memorabile est (si modo verum sit) prodigium, quod Martinus Baronius in Vitis sanctorum Polonorum parte 1, pag. 10 in nostrorum Eremitarum habitatione perseverare narrat in hunc modum: Extat etiam ad hoc usque nostrum tempus in Nitria (per Nitriam suppono hic intelligi comitatum aut diocesim Nitriensem) ubi manserunt isti sancti patres Andreas et Benedictus, una parva vinca muro circumcin-

cta, quae Sanctorum manibus propriis fuit plantata in usum divini officii ecclesiae, ex qua per totum annum suppeditabat, et non deficiebat vinum, de qua usque ad hodiernam diem in eadem copia abundat, et non deficit per misericordiam Dei, et amorem in Sanctos suos gloriosos. Quod si quis ex vinea ea iudigne vel furtive uvae comederit, aut vini aliquem fructum gustaverit, in pestiferam febrem incidit, nec pristinae sanitati restituitur, donec pro ablatis poenitentiam egerit. Nunc et vinca ab haereticis devastata [est], a nulloque homine plantatur: tamen divina clementia, ut et antea, uberrimos fructus (ut aliae vineae, quae coluntur) producit. Infirmis vero febricitantibus vinum praefatum cum devotione porrectum, sanitatem conferre, multorum fide dignorum testimonio comprobatur.

43 Hujus narrationis fides sit penes auctorem, qui in exornandis sanctorum Polonorum gestis nimium liberalis videtur. Quapropter Stephanus Damalevicius Regularium Calissiensium Praepositus in Vita S. Rogumili cap. xxxiii idem miraculum ex Martino Baronio desumptum nonnihil mitigavit, atque omissis quibusdam circumstantiis, sic brevius verosimiliusque proposuit: Extat in Nitria, ubi Viri sancti manserunt, parva vinea manibus eorum plantata, in usum divini sacrificii, quae toto anno suppeditare solebat vinum: ex ea si quis uvae abstulisset, incidebat in febrem, nec ante pristinae, quam percipisset poenitentiam, sanitati restituebatur. Infirmis et febricitantibus, ex ea propinato cum devotione vino, conferri salutem et vires, multorum fide dignorum testimonio comprobatur. Quidquid sit de duplici hac narratione, quae nullius antiqui scriptoris testimonio fuit, summo pere miror, Hungaros, qui plurima ad hos Sanctos spectantia Henschenio nostro accurate per litteras indicarunt, hujus tam insignis miraculi non meminisse. Quare etiam ex hoc capite apud me non parum vacillat fides Martini Baronii, qui forte ex populari fama aut traditione rem adeo prodigiosam litteris mandavit.

44 Post toties devastatam a Turcis Tartarisque Hungariam, et nostro etiam aeo intestinis bellis eversam, difficile est assignare, quo hodie loco Sanctorum nostrorum reliquiae requiescant. Quare hic contenti erimus ea notitia, quam de illis circa medium saeculi praecedentis accepimus. Archiabbas S. Martini paulo ante memoratus de hac re ita scribit: Horum Sanctorum reliquiae ex ecclesia S. Hippolyti martyris ad arcem Nitriensem translatae, ac in ecclesia S. Emerami martyris in loco ac tumulo eminentiori impositae jacuerunt [usque ad annum millesimum sexcentiesimum tricesimum octavum, quo optima memoriae Joannes Thelegdinus archiepiscopus Colocensis, administrator episcopatus Nitriensis, fabricata pulcro opere capella, eadem magna cum solennitate in medio altaris recondidit.] Verum R. P. Ladislaus Vid, qui Nitriae existens plura de his Sanctis curiosius indagavit, ad hanc archi-abbatis assertionem in margine notavit sequentia: Post diligentem inquisitionem haec deleta (deleverat ea, quae ego hic unis inclusi) non comperi. Extant tamen reliquiae S. Andreae modicae, quas vidi, et veneratus sum. Martinus Baronius in opere mortuato pag. 29 divinat, S. Andreae anno 1009 die xvi Julii sepultum esse in Monte-Ferreo. Acta nostra

AUCTOR:
G. C.

de qua tamen non meminere Hungari.

Apud eorum reliquias,

Stater Ladislaus Vid de-
scribit locum.

in quo hi sancti Eremitae habitaverunt.

reliquitur per-
verare pro-
digiosa vinca.

AUCTORE
G. C.
plurima dicuntur fieri miracula.

nostra num. 4 antiquam utriusque Sancti sepulturam satis manifeste indicant.

45 Facile crediderim, ad horum Sanctorum reliquias, ubicumque fuerint, nulla facta esse miracula, cum in ipsis Actis legamus duo fide et admiratione digna prodigia, S. Andreae intercessione patrata; sed non satisfacit magnificus ille ac generalis loquendi modus, quo Martinus Baronius, pagina proxime citata, in extollendis S. Andreae miraculis utitur: Sane si ea, inquit, quae per memetipsum didici, hujus Viri miracula, aut quae fidelium narratione cognovi, et quae adhuc quotidie apud sacrum corpus ejus declarantur, scripto aut sermone explicare vellem, calamus et verba non sufficerent: siquidem per ejus invocationem et merita sunt mortui resuscitati, caeci illuminati, permultique alii languentes homines miris modis sunt pristinae sanitati restituti. Si tanta fuerit miraculorum copia, dolendum sane est, quod saltem praecipua, authenticis testimoniis confirmata, singillatim posteritati non reliquerit. Paulo ante indicavi, quid de prodigiosa vinca, ab eodem auctore superius descripta, sentiam. Miraculum anno 1569 intercessione S. Andreae in Polonia patratum num. 3 hujus Commentarii praevii alia occasione retuli. Sed vellem, haec recentiora tot tantisque testimoniis corroborari, ut haeretici, etiam inviti, de eorum veritate convincerentur: nam eo aeo vivimus, in quo homines non nisi evidentibus veritatis argumentis acquiescunt. Jam de Actorum scriptore, de quo superius multa diximus, pauca supersunt addenda.

Post varios scriptores ex Ms. Corsendoncano edimus horum Sanctorum Acta,

46 Legendarius Polonus (videtur esse Joannes Dlugossus) anno 1511 Cracoviae typis editus, fol. 107 verso, Surius ad diem 1 Maii, Inchoferus noster in Annalibus regni Hungariae ad annum Christi 1009, Gononus in Vitae Patrum Occidentis lib. III, pag. 159, Mabillonius in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti saeculo VI, parte I, pag. 76, aliique res a Sanctis nostris gestas libris suis inseruerunt. Petrus Skarga noster, et Petrus Hyacinthus Prussec eorundem Vitae Polonice vulgauerunt. Sed omnes, ut video, ex eodem fonte, nempe Mauro Quinqueecclesiensi episcopo sua hauserunt. Habemus in Belgio duplex eorundem Actorum manuscriptum exemplar: unum, quod servatur apud Canonicos Regulares Rubae vallis prope Bruxellas, sicut Molanus in Additionibus Usuardinis die 1 Maii ad marginem notavit; alterum vero extat apud Canonicos Regulares caenobii Corsendonceni, e quo nos illud excerptimus ex codice, qui inscribitur: Secunda pars diversarum Legendarum. Haec autem, tum manuscripta tum impressa, inter se conveniunt, ita ut facile appareat, omnia ex Mauro, primo Actorum scriptore, fideliter desumpta esse; praeterquam quod hinc inde Surius more suo stylum nonnihil mutaverit, quem plerique alii in editionibus suis secuti sunt. Legenda tamen Polonica, anno 1511 Cracoviae typis edita, ferme verbotenus cum Ms. nostro consonat.

sub nomine Mauri episcopi Quinqueecclesiensis, qui eorum auctor fuisse asseritur.

47 Dixi haecenus confidenter, Maurum Quinqueecclesiensem episcopum horum Actorum scriptorem esse, quamvis Mabillonius huic Vitae sublimide praefixerit talem titulum: Vitae SS. Zoerardi et Andreae confessoris, et Benedicti martyris, eremitarum. Auctore (ut ferunt) Mauro Quinqueecclesiensi episcopo. Certe horum Actorum scriptor seipsum Maurum nominat, et sese, cum haec scriberet, episcopum fuisse clare exprimit. Praeterea sese in S. Martini caenobio antea monachum fuisse, non obscure indicat; quae

omnia mirifice congruunt iis, quae de Mauro Quinqueecclesiensi episcopo tradit Hungarica historia. Hinc Possevinus noster in Apparatu sacro tom. II, pag. 95 de eo ita scribit: Maurus monachus monasterii S. Martini in monte Pannoniae, praepositus ecclesiae Quinqueecclesiensis prope annum Mm (hanc epocham non probo) quem a sanctitate atque a castitate commendant, Arnoldus Wion episcopum fuisse asserit. Scripsit Vitam SS. Zoerardi et Benedicti monachorum. Vossius lib. II de scriptoribus Latinis cap. XLII, et novissime David Czuitingerus in specimine Hungariae Litteratae pag. 252 de eodem Mauro tamquam episcopo Quinqueecclesiensi, et certo hujus scripti auctore distinctius meminerunt. Quare sub ejus nomine Acta illa ex Ms. Corsendoncano, cum editionibus quibusdam collato, hic typis mandamus, et varias alicujus momenti lectiones ad marginem annotamus.

ACTA

Auctore Mauro episcopo Quinqueecclesiensi.

Ex Ms. Corsendoncano Canonorum Regularium, quod cum Legenda Cracoviensi anni 1511, et editione Gononi, Mabillonii, aliorumque collatum est.

Tempore illo, quod sub christianissimi Stephani a regis nutu, nomen et religio Deitatis in Pannonia b rudis adhuc pullulabat, audita fama boni rectoris, multi ex terris aliis canonici et monachi ad ipsum, quasi ad patrem confluebant, non quidem alicujus causa necessitatis coacti, sed ut novum sanctae conversationis gaudium ex eorum conventu adimpleretur. Inter quos quidam, sancti Spiritus instinctu tactus, ex rusticitate, quasi rosa ex spinis ortus, nomine Zoerardus, hanc in patriam de terra Poloniensium * advenit, et a Philippo abbate, cujus monasterium, Zobor c nominatum, in Nitriensi d territorio ad honorem S. Hippolyti e martyris situm erat, habitu accepto, et Andreas nominatus, cremiticam vitam agere statuit: ibique * quanta contritione cordis, et corporis maceratione se ipsum affligeret, ex relatione sui discipuli B. Benedicti secum conversantis, quae audivi, paucis literis commendare decrevi. Ego quidem Maurus, nunc Deo miserante episcopus, tunc autem puer scholasticus f, virum bonum vidi; sed quae ejus esset conversatio, non visu, sed auditu percepi. Ad nostrum ergo monasterium, ad honorem beati pontificis Martini g consecratum, cum jam dictus monachus Benedictus saepe venisset, mihi haec, quae sequuntur, de ejus vita venerabili narravit.

2 Postquam idem Beatus * vir Andreas eremi solitudinem subintravit, magna corporis defatigatione, spiritualis autem vitae corroboracione, jejunium semper observavit: tribus

S. Zoerardus accepto monastico habitu in Hungaria, dictus Anarcas.

a
b

f

* al. Polonorum

c

d

e

* al. ibi vero

f

g

in eremum secedit, et corpus suum jejunio, * al. venerabilis

A tribus diebus ab omni re, quæ mandi potest, abstinuit pro dilectione gratiæ ipsius, qui propter homines homo factus, quadraginta diebus jejnavit. Cum autem Quadragesimale tempus adveniret, exemplo vitæ regularis, sub qua Zozimas * abbas *h* degerebat, ubi quadraginta quinque dactylis quisque Quadragesimam deduxit, ipse a patre Philippo, a quo habitum * perceperat, quadraginta nuces accepit, et eo existens victu contentus, diem sanctæ Resurrectionis cum gaudio expectavit. Iisdem vero et aliis diebus, licet esus ad corpus refocillandum non solum non sufficeret, verum etiam spiritum ipsum ad defectum perduceret, ipse tamen, excepto tempore orationis, numquam a labore cessavit : sed, accepta securi, quemdam laboraturus silvæ locum solitarium subintravit; ubi cum præ nimio labore et jejunii districtione, corpore et spiritu deficiente, quadam die præmortuus jaceret, quidam juvenis pulcherrimus adpectu et visionis angelicæ advēnit, et superpositum vehiculo ad cellam suam adduxit. At exstasi, in qua erat, delapsa *, postquam ad se reversus, quid erga eum Dei misericordia ageret, agnovisset, supradicto discipulo suo Benedicto, qui mihi hæc narravit, professus est eadem, constringens eum cum juramento, ne ante diem obitus sui nota * cuiquam faceret.

B 3 Post laborem autem diurnum, corpori quietem nocturnam talem adhibuit, quæ magis tormenti et afflictionis, quam requiei nomen habere potuit : planatum equidem truncum et quercinum sepe circumdedit, et per ipsam sepe arundines acutas ex omni parte infixit; ipse vero in trunco sedens tali sessorio artuum usus est reiteratione, ut si forte corpus sopore gravatum se in partem flecteret, arundinum acie sauciatum graviter evigilaret. Insuper et ex ligno coronam factam capiti suo circumponebat, ad quam quatuor in partibus quatuor lapides suspendebat, ut si caput sopitum quocumque inclinaret, lapide percuteretur. O beati viri Andreae merces, quam beatæ et æternæ vitæ corona centies ornata, quæ in cælo recompensat, quod in terra graviter emptum fuerat! o inauditum genus confessionis, quod pretiosius facit regnum promissionis! Non cibus, non requies auferre potuit dulcedine vana vitam æternitatis; et nequam spiritus aditum invenire nequivit deceptionis.

C 4 Hæc, quæ inserta sunt, discipulo suo jam dicto Benedicto referente cognovi; qui et ipse, Patre suo defuncto, locum eundem desertum inhabitare decrevit. Cum per tres annos exemplo Magistri districte vitam ageret, latrones supervenientes, et multam apud ipsum pecuniam esse sperantes, ductum ad ripam fluminis Wag *i* jugulaverunt, et in ipsam aquam demerserunt. Diu vero corpore ipsius quæsito et non invento, per integrum annum visa est aquila in ripa fluminis Wag, quasi quædam observatura, sedere, per quam de corpore certi effecti, quemdam in aquas intromergi fecerunt, et sic integrum, quasi nuper obiisset, invenerunt. Positus autem est ibidem Benedictus in basilica beati Emmerammi *k* martyris, in eadem sepultura, qua pausabant ossa sancti patris Andreae venerabilis, qui mihi de eodem beato Ere-

mita omnia, quæ scripsi jam, retulit : sed quæ sequuntur, Philippus abbas mihi abbati constituto enarrare consuevit.

5 Cum igitur tempus resolutionis sui corporis immineret, indicans eis hoc, qui aderant, ne ab ullo vestimentorum suorum exueretur operimento, præcepit, donec abbas Philippus, post quem miserat accersitum, adveniret : qui pater adveniens, ubi corpus venerabile jam mortui jacebat, lavandum exiit, catenam æream viscera jam attingentem invenit. O mira res et inaudita! Catena carnes intus putrefaciens cute foris est obducta. Sed nesciri posset hoc genus martyrii, nisi ad umbilicum ligati nodus appareret metalli. Soluta vero catena dum ex corpore trahitur, sonus costarum clisarum graviter auditur. Cujus catenæ partem mediam ab abbate eodem impetratam, et usque nunc custoditam, petitioni Ducis christianissimi Geisæ *l*, cum desiderio mihi pro ea instanti, negare nequivi. Sepulto quoque Viri beati corpore, quæ per revelationem abbatis Philippi cognita, digna videbantur esse memoria, notavi.

6 Tempore quodam latrones, quorum collegia maxima ex parte solitudinem inhabitant, in silva congressi sunt. Quibus confligentibus, unum eorum multum sauciarant. Conflictu dirempto, cum hunc vulneratum socii nequaquam in silva dimittere voluissent, consilio inuito, ad cellam superius dicti viri Andreae, cujus fama omnes circumquaque attigit, cum deferre statuerunt. Sed cum adhuc locus longe hinc abesset, latro in via defunctus est. Corpore vero ejus ad cellam deportato, et in eadem posito, media jam nocte cum ossa commendare vellent humo, subito spiritu reverso, jam mortuus resurgere cœpit. Illis autem, qui aderant, valde perterritis, et præ pavore fugientibus, resuscitatus ille revocabat eos dicens : Nolite, fratres, formidare, neque fugere : sanctus enim Zoerardus me a morte suscitavit ad vitam. Illis quippe præ gaudio plorantibus, et ut discederet cum eis rogantibus, dixit, se numquam ab ea cella discessurum, sed ibi in perpetuum Deo et sancto Zoerardo scripturum. Fecit itaque quod promisit, et usque ad obitum suum ibi permansit.

7 Aliud quoque ejus miraculum nequaquam reticere volui, quod eodem modo, abbate Philippo narrante, cognovi. In civitate Nitria *m* quidam reus damnatus suspensus est; qui post solutus Dei misericordia, ad abbatem venit Philippum, et qualiter per merita beati viri Andreae liberatus esset, indicavit : dixit enim, quod cum damnatus esset, semper nomen ipsius implorasset; et cum sublevaretur in patibulum, statim manibus suis beatus vir Andreas eum sustentaverit. At illi cum, enim omnes mortuum putantes, domum reverterentur, ipse eum manu sua solutum abire permisit. O qualis meriti Vir ante Deum, qui visibilis apparens, homines solvat, cum invisibilis inter angelorum choros locum possideat!

ANNOTATA.

a *Is est S. Stephanus, qui post Geyzæ patris sui abdicationem vel, ut alii volunt, mortem*

EX MSS.

S. Andreæ mortuo, apparet dura illius vendi ratio.

E
Ejus intercessione latro mortuus resuscitatur.F
et alius in patibulo suspensus a morte liberatur.

m

* al. Zozimus
h* al. habitum
religionisB
* al. decedente* al. nolum
mirique cruciatibus affligit.S. Benedictus
eju discipulus
a latronibus jugulatur.

k

EX MSS.

(alterutra anno 997 contigisse traditur) Hungaros gubernavit, et post piissimum quadraginta annorum regimen ex hac mortali vita ad aeternam migravit.

b Hungaria etiam vocatur Pannonia; quod nomen aliqui toti regioni inditum putant a monte Pannonio, qui postmodum ob S. Martini venerationem celebris evasit, et in quo S. Martini monasterium conditum fuit. Alii alias Pannoniae etymologias excogitarunt.

c Haec abbatia Zoborensis, quae non procul ab urbe Nitriensi distabat, postea temporum eventu, desideratis monachis, episcopatu Nitriensi cessit, ut indicat Inhoferus in Annalibus ecclesiasticis regni Hungariae ad annum Christi 1010, pag. 296.

d Nitriense territorium situm est in Hungaria inter Trenchiniensem Comitatum ad occasum, Turrocensem ad septentrionem, Bistriciensem ad ortum, et Barsensem ad meridiem.

e Tot sunt hujus nominis martyres, ut non facile quis dicturus sit, in cujus S. Hippolyti honorem hoc monasterium constructum fuerit.

f Quid per puerum scholasticum intelligi possit, dirimus in Commentario praevio.

B g Mabillonius in assignando hujus monasterii situ hallucinatus est, ut ostendi in Commentario praevio.

h Mabillonius in notis ad hanc Vitam asserit, hunc abbatem Zozimam esse eum, qui Mariam Aegyptiacam in eremo paenitentem invenit. Sed id non usque adeo certum est: nam in ejus Vita, quam S. Mariae Aegyptiacae Actis insertam dedimus tom. I Aprilis pag. 77, non fit mentio de quadraginta quinque dactylis, quibus monachi (Quadragesimam transigere debebant; contra loco

citato Vitae auctor de hujus cenobii monachis in solitudine Quadragesimam transacturis narrat sequentia: Unusquisque vero de annona sibi prospiciebat, ut volebat et poterat: et hic quidem ad corporis necessitatem modicum panem, iste ficus, dactylos alius, alter legumena aquis macerata efferebat. Quare cum is abbas ab Inhoferus nostro vocetur Zozimus, et varii fuerint hujus nominis monachi, ut videre licet apud Bultellum in Historia monasticae Orientis, forte hic Maurus de alio Zozimo vel Zozima intelligendus est.

i Vagus fluvius Hungariae, vulgo Wagg dictus, oritur ex monte Carpatho in confiniis Poloniae, et praeterfluens quaedam oppida Hungariae superioris in Danubium se exonerat.

k Fatetur Inhoferus in Annalibus ecclesiasticis Hungariae ad annum 1010 pag. 295, se non invenire, a quo constructa sit basilica S. Emmerami, in qua ambo hi Sancti sepulti sunt. Deinde tamen pagina sequenti suspicatur, eam a Gysela conjugis S. Stephani fundatam esse.

l Iste est Geysa, aliis Geyza II, qui hic Dux appellatur; quem titulum diu gessit, antequam anno 1074, vel ut alii scribunt 1077 regiam Hungariae coronam obtineret, ut legere est apud Bonfinium Decade II Rerum Ungaricarum lib. III. Ex hac donatione tamen patet, haec Acta a Mauro jam sene scripta fuisse.

m Nitria episcopalis urbs in Hungaria, et Comitatus homonymi caput, habet castrum in colle ad parvum fluvium, qui etiam Nitria vocatur. Distat decem milliaribus Germanicis Posonio in ortum, totidem vero Strigonio in septentrionem, et quinque Neoselio versus montes.

DE B. BENIGNO ABBATE

ORDINIS VALLUMBROSANI IN TUSCIA.

G. C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Beati titulus, Benigno passim datus, examinatur.

C
ANNO MCCXXXVI.
Benignus passim vocatur beatus vel sanctus.

Vallis Umbrosa celeberrimum Tusciae monasterium, de quo fuse egi die XII hujus mensis in Commentario praevio ad Vitam S. Joannis Gualberti, hodie recolit annuam memoriam Benigni sui quondam abbatis, cui Martyrologia Benedictina constanter beati titulum tribuunt. Arnoldus Wionus in Ligno Vitae part. II, lib. III ad diem XVII Julii sic scribit: In monasterio Vallis Umbrosae, depositio beati Benigni abbatis, doctrina et sanctitate admirabilis. Eadem fere verba habent Dorganus et Menardus. Bucelinus autem in suo Menologio Benedictino jam citatis Wioni verbis haec atteruit: Fuit is Florentinus patria, Ordinis illius et congregationis nostrae sanctissimae Generalis decimus quintus, cujus sanctitatem insigni miraculorum gloria discipulis et omnibus fidelibus Numen declaravit. Excelluit praeter summam perfectionem eruditione minime vulgari, relicto alia inter praecelari ingenii monumenta tractatu insigni de claustrum animae et corporis. Translatus est ad Superum sedes anno Christi MCCXXXVI. Eudoxius Locatellus in Vita S. Joannis Gualberti Italice scripta lib. II, cap. XXVII eundem

mortis annum signat, additque, B. Benignum sepultum fuisse apud alios Vallumbrosani cenobii Beatos. Alii scriptores Vallumbrosani ipsum etiam beati titulo ornant, ut in decursu videbimus.

2 Joannes Aurelius Casarus diligentissimus ac sincerissimus Sanctorum Vallumbrosanorum indagator, jam saepe alibi a nobis laudatus, in epistola ad Papebrochium nostrum data optime probat, Benignum non immerito ab his auctoribus beatum appellari, cum ab immemorabili tempore beati, imo et sancti nomen ipsi datum fuerit: nam imprimis testatur, se vidisse ac legisse praefixam quibusdam hujus Benigni Constitutionibus anno 1310 transcriptis hanc epigraphen: Item capitulum sancti Benigni. Praeterea ait, reperiri quamdam tabellam antiquissimam, in qua notantur reliquiae, quae habentur in ecclesia sacrae eremi Cellarum Vallis Umbrosae, in cujus medio leguntur sequentia: Haec ecclesia reaedificata fuit a sancto Benigno XV Generale. Benique asserit, se habere catalogum abbatum Generalium Vallis Umbrosae exaratum propria manu alterius Benigni eremitae Cellarum, qui floruit anno 1374, in quo nemo sancti vel beati nomine decoratur, nisi sanctus

qui titulus ei asscribitur ex veteribus Mss.

A ctus Joannes, sanctus Bernardus, sanctus Atto, sanctus Benignus. *His adde quod in veteribus Actis ex bibliotheca Medicea descriptis ubique sanctus nominatur.*

3 *Neque parum hunc beati vel sancti titulum confirmat religiosa reliquiarum ejus veneratio, de qua laudatus Casarus in prædicta epistola sic scribit: Dum hujus sacri archisterii Vallis Umbrosæ sacristiæ præfectus, quamvis indignus, existerem, non solum totam sacram suppellectilem perquam euriöse inspiciere curavi, sed et Sanctorum reliquias, quæ in hoc sacrario summo honore conduntur (fisis prius precibus, et luminaribus accensis, ne temerario ausu viderer tangere Christos Domini) solus introspicere volui. Vidi omnia, sed inter reliqua vasculum vitreum Sanctorum cineribus plenum, in eoque cartulam pecudineam, in qua involuti erant perpauci pili coloris rufi, et inscriptio intus: DE PILIS DE BARBA DE BEATO BENIGNO. Pristino loco intacta omnia reliqui, et gratis Deo et Cælitibus peractis, discessi. Eudorius Locatellus in Vita S. Joannis Gualberti lib. II, cap. XXVII de*

B *aliis ejusdem Beati reliquiis hæc narrat: Cum involverentur sacra ossa quibusdam linteis, ut dignius conservarentur, inventa fuit lingua istius beati Benigni integra sine ulla corruptione, quæ reposita fuit in sacrario ejusdem monasterii inter alias sacras reliquias.*

4 *Non parum etiam ad hunc sanctitatis titulum confirmandum facit antiqua pictura, in qua supra caput Benigni splendens circulus pingitur eo modo, quo Sanctorum imagines solent exprimi. Ex hoc autem signo colligit Casarus, cum jam ab anno 1300 cultum habuisse. Effigiem illam a D. Merlino Florentino sculptore et pictore delineatam, et a Joanne Aurelio Casaro ad nos transmissam in res incidi curavi, et hic spectandam exhibeo.*

C *5 Casarus in eadem epistola jam superius memorata narrat, quomodo hanc picturam invenerit, et rationibus satis probabilibus evincere conatur, eam esse veram S. Benigni effigiem. Ipsum audiamus: Dum essem, inquit, post altare majus in loco, quem nos Etrusco nomine dicimus il coretto, forte oculos elevavi in antiquissimam iconem, Dominicam resurrectionem experimentem, quæ olim ipsum altare majus*

constituebat, nunc tota est temporum injuria corrosa et dilacerata; cujus in coronide inferiori duas ab utraque parte ejusdem antiquitatis imagines consideravi, quæ vix agnoscebantur. Aquam accepi piæ curiositatis gratia, eam, quæ in parte aspicientis sinistra est, lavi et vidi, et statim hæc protuli verba: Hæc est imago beati Benigni, barbam habet rufam, ejusmodi coloris sunt pili in sacristia existentes, et barbam et coronam monachalem defert, sicut ipse in suis constitutionibus deferendam indicit. Paulo post subdit constitutionis verba, quibus B. Benignus ex mente Capituli Generalis, anno Domini 1231 celebrati, de corona et barba monachali hæc statuit: Præcipimus insuper, ut abbates et monachi coronas habeant spatiosas, et quia quorundam capita sunt majora, quorundam similiter sunt minora, mandamus, ut secundum modum capitum sit quantitas seu spatium coronarum; ita tamen quod tonsura capitum tangat aurium summitates, et inferius ne descendat. Conversi autem in rotundum similiter sint attonsi, et barbas Franciscas deferant universi. Per barbas Franciscas puto hic intelligi Franciscas, quas nempe Franci tunc temporis co modo albant.

6 *Præterea Casarus, sicut antea ex rufa barba, sic ex cinericea veste opinionem suam confirmare nititur. Verum cum hi colores non possint distinguere in hac lamina, quemadmodum in ipsa pictura ad vivum exprimuntur, audiendus est ipse de effigie a se inventa sic disserens: Color vestium supradictæ imaginis S. Benigni est grysius, conformis constitutionibus ejusdem Sancti, editis anno Domini MCCXVI. Tunc statim subjungit hæc ipsa constitutionis verba: Verum quia quidam monachi et conversi vestes varias et contra ordinem portant, præcipimus firmiter, ut nullus de Congregatione vestem induatur de beretino et de panno nigro, aut de panno vario colore tincto, aut induat vestem aliter, quam sit ordo, incisam et factam, aut pannum lana linoque contextum, aut portet scapulare album in die; sed secundum antiquam consuetudinem venerabilis Patris nostri Johannis, pannum de lana mixta factum, scilicet griseum induant monachi et conversi, ut quicumque fuerint de schola tanti Patris ab aliis facillime dignoscantur. Quod si quis forte hujus nostri decreti exstiterint contemptores, si abbas fuerit, ad satisfaciendum veniat Vallimbrosam; si vero monachus vel conversus, similiter et ipse veniat Vallimbrosam, ibidem moraturus per annum. Accedit eo, quod effigies hæc satis ostendat, S. Benignum pulchra fuisse facie, uti Acta testantur, in quorum initio hæc leguntur: Intuentes siquidem parentes ejus cum aspectu formæ angelicum etc. Atque hæc dicta sufficiant ad Benigno vindicandum beati vel sancti titulum. Nunc de ejus patria, scriptis et Actis pauca dicamus.*

ac vestrum colore probare nititur.

F

§ II. Benigni patria, scripta, elogia et Acta.

I n assignanda S. Benigni patria occurrit eriguum quoddam inter scriptores diserimen. Locatellus lib. II, cap. XXVII Vitam ejus Italice sic scribere

Ejus patria, scripta

effigie reliquiarum conservatione.

antiqua pictura, quæ veram B. Benigni effigiem repræsentat.

mana effigie, non hominem. Aliquo tempore Vir Dei cum fratribus omni perfectione degens, ex speciali gratia, ut possit vitam eremiticam agere in eremo non longe a monasterio obtinuit, ubi tanta sanctitate vixit, quod testificantibus antiquis loci monachis, nullus ei similis umquam ibi fuit.

Post alia officia
eligitur abbas
generalis.
d

4 At Martinus d, in locum Tertii jam defuncti ad generalatum assumptus, considerans domini Benigni non modo sanctitatem, sed in agendis experientiam, consilii maturitatem, animique firmitatem, dotes bene proportionatas ad gubernandum, dulciter de cella extraxit, et visitationem, tam in capitibus quam in membris totius Ordinis, ei plenarie delegavit, et postmodum abbatem sancti Salvii e eligi fecit et confirmavit. In quo vivens officio tempore non parvo ipsum cœnobium in spiritualibus et temporalibus dilatavit. Interea bonæ memoriæ abbas Martinus vita præsentis eripitur, et discrepante nemine abbatum Ordinis, ad quos eligere pertinebat, B. Benignus assumitur, qui gravi dolore tactus intrinsecus, devictus tamen deprecationibus eligentium et omnium monachorum astantium generalis, officium sumpsit, et nulla mutatione sanctæ vitæ facta, idem quod prius in omnibus et per omnia perduravit.

quo munere
sponte deposito,
in eremo sancte
moritur.

5 Processu temporis Vir sanctus intuens se confectum senio, coadunatis abbatibus Ordinis, eorum in manibus officium resignavit. Humilitate intima de officio ipso, si negligenter peregisset, et de omni gravedine, quam alicui præter intentionem intulisset, flexis genibus veniam postulavit, et confestim de digno pastore eum aliis provisione facta, de illius obedientia, ut eremita esset de cetero, postulavit, et ad sacram eremum remeavit, et ex tunc, ut nihil terrenum sibi diceretur a quoquam, omnibus nuntiavit; et quod est affatu mirabile, cum esset centenarius f, a jejuniis, abstinentiis, vigiliis, orationibus, assiduo silentio, lecti duritie, et a recitatione quotidiana totius Psalterii nunquam se dispensavit. Tandem obitum suum imminere prænosens, fratres ad cellam sacræ eremi evocavit, eis, ad quid vocaverit, enarravit, sermone dulcissimo ad observantiam sacræ religionis confirmavit, sacramentis Eucharistiæ et Unctionis extremæ multa cum devotione susceptis, se signo crucis munivit, oculos in cælum crexit, manibus clausis devotione ineffabili se Deo commendavit, donec inter manus fratrum astantium et pio fletu psallentium lætissima facie exspiravit, et sancta ejus anima cælica penetravit.

ANNOTATA.

a In sequenti Ms. legitur Montevalchi; at in mappis geographicis invenio locum dictum Montevarchi qui non procul ab Arno fluvio jacet inter Florentiam et Aretium. An autem hic sit idem locus, qui in Actis nostris exprimitur, certius nos docebunt illius regionis incolæ.

b Suspicio hunc esse locum vulgo Figline, situm ad fluvium Arnum, medio fere itinere inter Florentiam et Montevarchi, de quo nota præcedenti.

c Is fuit XIII abbas generalis, et, testibus Locatello et Simio, post undecim annorum gubernationem ex hac vita migravit XXVI Junii anno 1190.

d Hic XIV Ordinis Vallumbrosani generalis obiit anno Domini 1206, uti testantur Locatellus et Simius supra citati.

e Hoc monasterium non procul Florentia ædificavit S. Joannes Gualbertus, ut dixi in ejus Vita, ad diem XII Julii.

f Si anno 1236 centenarius aut centenario major obierit, oportet eum ferme quinquagenarium fuisse, quando in Ordinem Vallumbrosanum admissus est ab abbate Tertio, qui circa annum 1180 generalem istius congregationis administrationem suscepit, ut supra diximus.

ACTA AUCTIONARIA

Ex Ms. Florentino bibliothecæ Medicæe plut. xx.

Benignus provincia Tusciæ comitatus Florentini castro Montevalchi * nobili multum prosapia duxit originem. Illic annis completis infantia, a progenitoribus litterarum studiis traditur, quibus brevi tempore sæcundatur, præcavens sibi ab ipsis vitiis, quibus illud hominum genus implicari solet; nec immerito; elegit enim mox sibi, ut aliquid discretivum habuit, Cbristiferam præcipuam in directricem, gubernatricem, dominam et matronam, ut suis fultus auxiliis, propriis non confusus meritis pergeret vitiorum nequiter * per abrupta. Intuentes siquidem parentes ejus cum aspectu formæ angelicum, morum gravitate compositum, sermone facundum, virtutibus ornatum, mente mundum, clericalis status avidum, quod clericus fieret acceptaverunt, et in castello Figlini * quamdam ecclesiam sibi dari fecerunt. Sumpto igitur sacerdotali diademate, cœpit abstinentia graviore, jejuniis, vigiliis, orationibus, asperrimo cilicio strictus, duritie corpus affligere, largis supra posse sibi commissæ sponsæ eleemosynis insistere, non cogitare de crastino instructus euangelicis documentis.

2 Cujus sanctitati humani generis invadens inimicus quamdam juvenulam in eum movit. Opportunitate captata sibi suum desiderium exprimit, secundo et tertio replicare non desinit, et in lautum eum commovit, quod statuta die suis assentiri sceleribus non negavit; tametsi Deifera, cui se obtulerat, impedire facinus ejus, antequam progrediretur in actum, nullatenus prætermisit: nam ad se confusus rediit amarissime flens, Matrem gratiæ sponsam suam pro misericordia petit, Romam fugit, Quadragesimam ibi fecit; confessus pro magno scelere pœnitentiario istud facinus fuit, et ex tunc repatrians, mundum relinquere ac in Vallumbrosanum monasterium, sanctitate famosum, ingredi omni affectione mora deposita procuravit. Quem venerabilis pater abbas, vocatus Tertius, post multa ipsius percepta precamina et gravia per illum ad hoc facta itinera, gratiose recepit, habitum sibi novitiorum dedit, et ejus benignitate inspecta, quod esset de cetero ipsius nomen Benignus conventui publicavit.

3 Habitu sanctæ religionis recepto, Vir Dei ut litteratus bonus regulam, sub qua militare Deo volebat, cœpit inspicere, etsi grave jugum paupertatis, gravius castitatis, gravissimum

B. Benignus effectus pie vult, * al. Montevalchi

E

* lege graviter

* al. Figlini

sed demoni invidia in burra desiderium inducitur;

F

max. acta pœnitentia, Vallumbrosanum institutum amplectitur.

A mum abnegatio propriæ voluntatis in ea conspiceretur, in quam, ut dictum est, spem suam posuerat, plenius confidens se supra sese erexit et statuto tempore, prout ibi est moris, propositum profiteri [et] secundum S. P. Benedicti regulam vivere non neglexit. Perfectionis monasticæ baptismate baptizatus Vir sanctus cœpit omni humilitate vestimentorum tam inferiorum quam superiorum vilitate, abstinentia, vigiliis, patientia, orationis largitate, paupertate, mentis puritate prævia, summa caritate sic proficere, quod angelum se putabant humana effigie recepisse non hominem, ut eos renovaret perfectionis tramite pro supernis. Aliquo tempore Vir Dei cum fratribus omni perfectione degens ex speciali gratia ut posset vitam eremiticam in eremo monasterii [ducere] obtinuit; [in] qua tanta perfectione vixit, quod, testificantibus antiquis loci monachis, ibi nullus ei similis umquam fuit.

et ob virtutem
fratris S. Sal-
ru.
B 4 Domnus Tertius abbas viam universæ carnis ingreditur et domnus Martinus omni sanctitate ornatus ad ipsum officium sumitur, et de bono in melius ipsum sanctum monasterium renovatur. Hic autem considerans prælibati domni Benigni sanctitatem, in agendis probitatem, consilii maturitatem, animi firmitatem, ad religionis observantiam virilitatem, ipsum renitentem dulciter de cella extraxit et visitationem tam in capitibus quam in membris totius ordinis sibi plenarie delegavit et, ne tanti hominis suus ordo privaretur solatio, in abbatem S. Salvii eligi fecit et modis omnibus pie nolentem gaudio permaximo confirmavit: [in] quo vivens officio tempore non parvo ipsum cœnobium miro modo in spiritualibus et temporalibus dilatavit et insuper vitam, quam tenebat in eremo, conservavit: Erat siquidem Viro sancto consuetudinis semper [cum] solennitatibus diebus sabbati [in] honore Christiferæ celebrare: aliis diebus, si non celebraret, integraliter celebranti assistere, et sic devotè, acsi videret, præsentem gloriosa Dei Genitrice semperque Virgine Maria, Christum Judæorum manibus, ut egerunt nequiter, attractari, oculis monstrantibus inundatione lacrymarum mirabili genas et pectus inæstimabiliter balneare a. Qua completa et etiam quoties a secreta oratione surgebat, tanta faciei claritate per longum spatium apparebat, quod eum conspicientes judicabant eo fuisse tempore coram Jesu et cæli civibus jam coronatum in supernis.

ante mitefactus
abbas generalis,
b
c
d
5 Interea bonæ memoriæ abbas Martinus vita præsentem eripitur; discrepante nemine abbatum Ordinis, ad quos eligere pertinet, domnus Benignus jam dictus assumitur, qui gravi dolore tactus intrinsecus, devictus precibus eligentium et omnium monachorum adstantium, officium sumpsit, et nulla mutatione sanctæ vitæ facta, idem quod prius in omnibus et per omnia perduravit. Volante Sancti fama, Marianus b Rex Sardiniae ob devotionem, quam ad ipsum habuit, audiens quod in sancta ibi eremo nullum oratorium esset, sibi pecuniam multam ad hoc fiendum misit, et honore B. Joannis Baptistæ c sui devoti ecclesiam concito fabricari instituit; quod processu temporis episcopus * Purgensis d, Andreas nomine, devotione maxima Sanctum

visitans, ad ipsius instantiam, S. Joannis sub titulo consecravimus.

6 Cum D. Ugolinus episcopus Ostiensis, tunc in Tuscia Apostolica sedis Legatus, qui successit [in] Apostolatu Honorio, dictus Gregorius IX e, cum devotione avida visitasset et in suo cœnobio vile oratorium inspexisset, ei quod non bene competeret exposuit, opem spondit. Fides tanti viri spem dedit, et ex tunc aliud facere cogitavit. Recedente legato, abbates Ordinis evocavit, factum proposuit, et quomodo fieret penitus procuravit. Spem suam, ceteris deficientibus in pollicitis, in Christiferam in hoc, ut in aliis, totam ponens opus incepit et, ut completeret, quæ suo inieperat honori, multis et crebris orationibus eam deprecari non desinit. Quo in tempore venerabilis domnus Raymundus Castrensis f in Sardinia episcopus, prædicti cœnobii monachus et Domnus Joannes g tunc Florentinæ ecclesiæ pastor, illuc perrexerunt et sanctitate ipsius commoti sumptibus suorum reddituum ad completionem prædictum ædificium perduxerunt. Eodem tempore summus Pontifex Gregorius IX propter devotionem quam habuit ad eum quando erat episcopus Ostiensis, donavit ei monasterium S. Donati de Tuderto; et doctor sacræ paginæ Ardingus h episcopus Florentinus monasterium S. Pancratii civitatis Florentinæ: quæ omnia recepit et quodlibet collegium sub abbate constituit et omni sanctitate nutrire feliciter procuravit.

7 Cœpit Vir Dei clarere miraculis: nam cum in segetes totius anni ad victum coadunatas quidam perditionis filius ignem immisisset et extingui nullo humano præsidio potuisset, illuc Vir sanctus accessit, orationi se dedit versus ignem, ea præmissa, cuculli partem accepit et velut ipsum vellet accendere, ventum fecit; et mox ignis, consumptis paleis, extinctus in minimo grano frumenti nullam nigredinem dereliquit. Quodam die dum ad visitandum quemdam monachum suum iret de equo casu cecidit, perpetuo claudicavit, et ex hoc baculo pergens nil fiendum super ipsum Ordinem prætermisit. Processu temporis Vir sanctus se confectum intuens senio coadunatis abbatibus sui Ordinis, eorum manibus lacrymoso clamore dire flentium officio resignavit, humilitate infima de officio peracto negligenter et de omni gravedine, quam intulisset alicui sui ordinis præter suam intentionem, veniam flexis genibus postulavit, et confestim de digno pastore cum aliis provisione facta de sui obedientia, ut eremita esset, de cetero postulavit, et ad sanctam eremum evolavit, et ex tunc, ut nihil terrenum sibi diceretur a quoquam, omnibus nuntiavit; et quod est effatu mirabile, cum esset centenarius, in jejunio, abstinentia, vigiliis, oratione, silentio, lecti duritie ac omni die totum psalterium dicere secum, quoad vixit, nullo casu positus dispensavit.

8 Quidam puer de S. Hilario claudus utroque pede ex matris utero ad ipsum deductus fuit: super ipsius pedes signo crucis facto incolumis suis pedibus repatriavit. Quidam puer de Querrata mutus ab utero ad eum deductus, continuo facto signo crucis super eo, optime curatus laudans Deum magnis vocibus ad domum redire curavit. Quædam mulier cæca duobus annis in castro Pe-

EX M.

varia ordinis
beneficium con-
fert;

f

g

E

h

senioque gravis
se munere illo
abdicat.

F

Postea multis
agrotis.

EX MSS.

laga persistens deduci ad Virum Dei se fecit; cujus benedictione recepta, omni sanitate percepta, ad propria remeavit. Quædam Bonaventura, podagra xviii annis crudeliter fatigata, ad ejus præsentiam portari se fecit, et confestim, ejus benedictione recepta, suis pedibus perfecte sana discessit. Mulier quædam de castro S. Miniatis cum duobus annis linguæ officio privata existeret, ad matris suæ instantiam mente concepit, se facto filio (quia vicina erat partui) eum visitaturam, si liberari eam contingeret, et confestim sanitatem secundum suum votum recepit, et facto filio, quod devoverat, adimplevit.

qui diversis
morbis labora-
bant,

9 Cum juvenis quidam ejusdem castri cæcus natus fuisset et gratiam, quam prædictæ dominæ Sanctus contulerat, agnovisset, ad Vallumbrosam secum perrexit et benedictione a Sancto recepta luminis beneficio perfecte suscepto, incolumis ad propria remeavit. Quidam juvenis civitatis Florentiæ cum quinque annis cæcus fuisset, ad eum reverenter accessit et, sua benedictione recepta, sanissimus redire Florentiam non tardavit. Quidam nomine Benincasa B gravi apostemate prægravatus, nullum cibum retinere valens, ad ipsum deductus, ejus benedictione suscepta cum non liberaretur, ad se rediit, confessus ei sua scelera fuit, a quo absolutus, confestim Deum laudans sanissimus suis pedibus domum rediens valedixit. Quidam mutus a nativitate, et quidam monoculus de Paucano diversis temporibus accesserunt et, signo crucis facto super eis, statim ad propria sani et hilares redierunt.

vel infirmitati-
bus vexaban-
tur,

C

10 Cum quædam monocula civitatis Florentinæ ad ipsum ivisset, et non curata redisset, et a quadam sua convicina, quod posse non haberet, hoc sibi evenisse audiret, et ipsa suis peccatis accidisse assereret, coram accedentibus ad rumorem talis contentionis continuo sanata fuit. Quædam tota gula plena gavinis i turpiter, ad eum perrexit, et confestim liberata recessit. Duo, unus Lucanus cæcus, et alter Florentinus totus in brachio plenus fistulis, ad eum accesserunt, et concito sani ad propria redierunt. Quidam habens manum omnino siccam ad eum perrexit, et mox sanatus recessit. Duo pueri forte xii annorum C dæmoniacy ad eum deducti fuerunt, qui, eo inspecto, clamare valide inceperunt: O Benigne abbattelle, cur nos exire compellis? qui cito orationi se dedit, et facto super eis signo crucis, ipsos de ipsorum corporibus numquam redituros penitus effugavit.

sanitatem pro
digioseresistit,

11 Cum quidam uxorem suam dæmoniacam labore maximo ducere vellet, appropinquans monasterio per spatium unius miliaris, dæmon clamare cœpit: Me ad fratrem Malignum, ut creditis, non ducetis; et his dictis exivit: illa liberata ipsum adiit et sua benedictione curata perpetuo a tali læsione permansit. Cum quædam diu sterilis ad Virum Dei cum suo viro, ut sibi filium impetraret, accederet, eorum preces audivit, orationi se dedit. Intra annum filium habuit, quem ad Dei servitium totum enutrivit. Cum quidam gravi detentus infirmitate anno integro in lecto fuisset, et uxor sua paralytica sibi servire

non posset, ad Virum Dei se portari fecerunt, D et confestim incolumes Florentiam, unde erant, gaudiosissime suis pedibus redierunt. Quidam Senenses, transitum fluvii Arni nescientes, tracti ab aquis necabantur: ad se revertentes B. Benignum, quem non visu sed fama noverant, pie advocare cœperunt, et mox omni deposita, ex alio latere fluminis, ut optabant, incolumes positi fuerunt.

12 Vir sanctus obitum suum imminere præ-noscens, fratres ad Cellam sacræ eremi exo- ac tandem pie moritur, cavavit; eis ad quod vocaverat enarravit; sermone dulcissimo ad observantiam religionis sanctæ ipsos confortavit, et pacis osculum sibi dari a singulis facie humillima postulavit. Sacramentis Eucharistiæ et Uctionis extremæ multa devotione susceptis, se signo crucis munivit, oculos in cælum manibus clausis erexit, devotione iueffabili se Deo commendans facie lætissima, inter manus fratrum adstantium pio fletu psallentium, illa sancta anima transivit ex hoc mundo ad Patrem.

ANNOTATA.

E

a Est metaphora hyperbolica pro humectare.

b De hoc Mariano, ni fallor, agit Raynaldus in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 1220 num. 25, ubi ipsi tribuit nomen reguli Turritani in Sardinia. Dein anno 1237 num. 17 profert diploma, in quo agnoscitur dominium Ecclesiæ Romanæ in Sardiniam, atque in ejus fine sic scribitur: Actum in palatio regis Turritani etc.

c Notat Papebrochius; in codice a se descripto hic supra, alia manu additum esse et S. Andreæ; uti etiam et hæc verba mox sequentia, S. Joannis sub titulo consecravit.

d Haud dubie is est Andreas episcopus Pragæ, qui ad defendendam libertatem ecclesiasticam e Bohemia in Italiam fugerat, uti diximus in Vita B. Ceslai Odrovansii die xv Julii.

e Gregorius IX, ut communiter tradunt chronologi ecclesiastici, Honorio successit anno 1227 et mortuus est 1241.

f Non novi nisi duos Castrenses episcopatus in Italia; unum in regione Hydruntina, alterum in Etruria, ut videri potest in Italia sacra apud Ughellum. Forte hujus Legendæ auctor indicare voluit, Raymundum patria Castrensem esse, et in Sardinia fuisse episcopum.

g Joannes ille Florentinam cathedram adiit circa annum 1205, eamque tenuit usque ad annum 1230.

h Is Ardinghus in sede Florentina successit anno 1230 Joanni jam memorato. Sed donatio monasterii S. Paneratii, quæ hic refertur, apud Locatellum et Simium facta dicitur Generali Valentino, B. Benigni successori, et quidem 1 Decembris anno 1239. Forte hæc ab aliquo confusa sunt; quod hic discutendum relinquo monachis Vallumbrosanis, curiosis rerum suarum indagatoribus.

i Puto per gavinam hic intelligi tumores similes tonsillis, seu, ut vulgo dicimus, glandibus gutturis, quas Itali vernacule vocant gavine, quamvis eadem voce etiam partem corporis sub axillis expriment.

A

D

DECIMA OCTAVA DIES JULII.

SANCTI QUI XV KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

S	ymphorosa et septem filii,	Martyres Tibure in Latio.	S. Maternus episcopus, Mediolani in Insubria.
	S. Crescens		S. Æmilianus martyr, Dorostori in Mysia.
B	S. Julianus	Martyres Dorostori in Mysia.	S. Marina V. M., in Gallæcia Hispaniæ.
	S. Nemesius		S. Rofilus seu Ruphillus episcopus, Foro Livii in Italia.
	S. Primitivus		S. Philastrius episcopus, Brixia in Italia.
	S. Justinus		S. Elius seu Ælius conf. Justinopoli in Istria.
	S. Stacteus		S. Arnulphus martyr, in Silva Aquilina, Parisios inter et Carnutum in Gallia.
	S. Eugenius.		S. Scaribergera, S. Arnulphi uxor et virgo, ibidem.
	S. Guddene martyr Carthagine.		S. Gonerius presb. anachoreta, in Britannia Armorica.
	S. Secunda		S. Thenna seu Thenew matrona, in Scotia.
	S. Donata		S. Arnulphus episcopus, Metis in Belgica 1.
	S. Bassus		S. Arnoldus confessor, in pago Arnswiler, ditionis Juliacensis, in Germania.
C	S. Maximus	Martyres in Africa.	S. Fredericus episcopus martyr, Ultrajecti in Belgio.
	S. Paulus		S. Bruno episcopus, Signiæ in Latio.
	Item S. Marinus		B. Robertus Salentinus, S. Petri Cælestini discipulus, prope Sulmonem in Aprutio.
	S. Justus.		B. Simon de Lipnica, Ordinis Minorum, Cracoviæ in Polonia.
	S. Aquilinus		
	S. Speratus		
	S. Civinus		
	S. Felix		
	S. Crestinus		
	S. Lutatus		
C	S. Nazarius	Martyres.	
	S. Vetusa		
	S. Generosa		
C	S. Januarius	Martyres.	
	Item S. Januarius		
	S. Titianus		
S. Nessa.			
C	S. Falteus vel Falveus	Martyres.	
	episcopus, et forte S. Jucundus		

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

S. Martini et septuaginta militum sociorum martyrum meminit hoc die Galesinius, eumque secutus est Ferrarius, Surium citantes, qui incerto die, hoc mense coronatos, tandem huic diei, nescio qua auctoritate, affixit. Verum de iis jam pridem actum est, et Julii Tomus IV.

porro agetur in Supplemento ad XXI Februarii. S. Veterini episcopi notat hoc die, inter omnes quos noverim, Martyrologos, solus Maurolycus; neque nomen ipsum mihi aliunde notum erat, præterquam ex codice Usuardino Regiæ Sueciæ signato num. 130, ubi simpliciter et verius legitur;

- A tur; Ipso die, S. Veterini confessoris; sed unde de Saneti patria, xtate, aut cultus loco non magis edocebar. Clariorem paulo notitiam debeo Cl. Castellano in Martyrologio universali primum, sed longe distinctius in Bimestri primo Martyrologii Romani eruditus notis illustrati, utrobique ipsum referente xxiii Februarii, recteque observante, Sanetum istum Majoribus nostris plane inegnotam fuisse. Relatus fortasse hoc die fuerit, ob factam reliquiarum translationem ex cœnobio Trenorchensi (Tournus) ad Corbiniaense in pago Nivernensi, ut ex laudato Castellano plaribus explicabitur in Operis nostri Supplemento ad dictum diem xiii Februarii.
- S. Matthiæ Apostoli translatio, Treverim facta, hoc die describitur in Florario nostro Ms. Vide quæ de ipso dicta sunt xxiv Februarii.
- S. Thomæ Aquinatis canonizatio notatur a Balinghem, videantur ejus Acta ad vii Martii.
- S. Benedicti octava legitur in nonnullis auctariis Usuardinis, quæ de ejus translatione intelligenda est, ut vide superias ad diem xi hujus mensis. Hoc indicasse satis sit, de S. Benedicto actum ad diem ejus natalem xxi Martii.
- B Eleutherii episcopi, Pontiani Papæ, Innocentii confessoris translationem Troiam in Apulia factam reperit Henschenias, at recte notavit, rem illam examinatam esse ad diem quo S. Eleutherius colitur xviii Aprilis.
- Sanctus pater Stephanus patriarcha CPolitani ex Amasæa translatus refertur in Menaxis vel Synaxariis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ; de quo et alia Synaxaria meminisse, monuimus jam pridem ad diem xvii Maii, pag. 37, num. 5; quo de ipso actu occasione alterius ei synonymi ac patriarchæ item CPolitani. Saperest itaque ut adeat lector eundem diem xvii Maii.
- S. Anastasem feminam conjugatam appellat hoc die Castellanus, nescio unde acceptam; eam collocans in insula S. Mauræ in Epiro: omnia loquuntur ipsissimam Sanetam de qua paucis egimus ad diem xviii Maii.
- S. Theodosiæ monialis ac martyris CPolitane sub Leone Iconomacho martyrium hodie refertur cum elogio in Sgnaxario Basiliano; cujus itidem elogium contexit Otto Frisingensis in Chronico lib. v, cap. xviii. Hæc in Prætermissis hanc prorsus eandem esse diximus cum S. Theodota, isto die in Romano Martyrologio signata, remittentes ad diem, quo de S. Theodosia actum est xxix Maii.
- S. Adiliæ virginis apud Orpe translationem notat Florarium Ms., quæ quo tempore et a quo facta sit, nusquam traditur. Vide pauca quæ de Saneta ista dici potuerunt xxx Junii.
- S. Pambo hodie notatur in Supplemento nostro Ms. ad Menax Græca excusa ex Synaxario Sirmondi ac Ms. Chiffletii. In Ephemeridibus Græco-Moseis vocatur Nitriensis, uti et a Castellano in Additionibus sui Martyrologii universalis; qui adjungit ipsi titulum celebris solitarii. Cum itaque non videatur hic intelligi posse alius Pambo, quam abbas et confessor Nitriensis, e Vitis Patrum notissimus; lectorem remittimus ad diem, quo datur i Julii.
- SS. Flavianum et Eliam, illum Patriarcham Antiochenum, istius nominis secundum, hunc Hierosolymitanum huic diei tamquam natali inuenit Castellanus in Martyrologio universali, nos cum Romano de his egimus iv Julii.
- SS. Virginum aliarumque mulierum martyrum, quæ sub Hunnerico rege Ariano, D cæde, inedia, aliisque tormentis cruciatæ, simul cum S. Eugenio Carthaginensi episcopo martyrii gloriam adeptæ sunt nataleni huc referre placuit Arturo in suo Gynæceo: at de his aliud dici non potest, præter ea quæ habentur in Actis S. Eugenii illustratis xii Julii.
- Ansuerus martyr Raceburgensis eum sociis refertur hoc die a Greveno; et alibi seorsim duo ex sociis SS. Folquinus et Joannes; ast norum et sancti ductoris gesta superius illustrata sunt, ad diem quo ab aliis signatus est S. Ansuerus xv Julii.
- S. Hyacinthum martyrem Amastridensem signavit hodie Molanus, haud dabie ex Horologio Græcorum; nos cum aliis de eo egimus die præcedenti xvii Julii.
- Pancratii diaconi et martyris, Calari in Sardinia memoriam primo refert, inter Martyrologos omnes, solus Ferrarius in Catalogo generali, citans nescio quod Kalendarium ecclesiæ Calaritanæ: aitque traditionem ibi esse, quod fuerit unus ex D. Petri discipulis, patria Calaritanus. Kalendarium istud recentius esse oportet, E absque antiquiori teste non tam facile allegandum. Quantum operæ posuerint Bonfant et Squirrus in erucendis popularibus Sanetis, videre est in appendice ad Commentariam de S. Lucifero die xx Maii, ubi res illa ita exposita est, ut sola Ferrarii auctoritate Sanctum Calaritanum admittere, tutum omnino non putemus. S. Petri discipulatus accipi potuerit a S. Pancratio Tauromeniensi in Sicilia, de quo ad diem iii Aprilis; reliquæ fortasse à synonymo Romano xii Maii: probent Calaritani sufficientem ab utroque distinctionem, eum soli isti duo in Fastis hactenus noti sint.
- S. Severinum aliquem hoc die profert codex Victorinus inter Auctaria Usuardina, sed de quo pro hoc die nullum aliud Martyrologium meminert; nec satis conjici potest, quem inter plures sanetos Severinos confessores proprie designet.
- Pontini, Filantii, Helianæ virginis, Mariæ virginis lego in Auctariis Bedæ, in Ponto Amantiæ civitate; at facile patet hæc alicunde transposita esse, quæ alibi locum suum inveniunt. F
- Eugenii PP. II et martyris primo loco memoriam hoc die agit Grevenus, ut qui a laicis Romanis excæcatus et occisus, sepultus est apud sanctum Petrum. Hanc secatas est Canisius, elogium ejus ex Anastasio non nihil amplifians, ex quo doceri poterat, de executione aut martyrio nihil prorsus subesse, ut plane non capiam, unde Grevenus hujusmodi annuntiationem accersivcrit. Nota sunt Eugenii Papæ II gesta parcius ab Anastasio et aliis, paulo fusius a Francisco Pagio deducta, ex quibus hallucinationem Grevenum plane manifestum, neque aliunde de cultu sacro illi unquam exhibitio, vel leve vestigium producitur.
- Beatissimi patris multipassibilis Joannis Satvornici, id est clausoris, Petschiurici nomen insertam reperitur in Menologio Slavo-Russico verbatim e Slavonica lingua in Latinam converso a Barone de Sparwenfeldt anno 1688, cum variis codicibus tam Mss., quam vario tempore editis collato; qui, sicut additur, in magna continentia vixit annis 35 in spelunca S. Antonii; postea vero sibi ipse fossam effodit,

A fodit, intravit in eam, suisque propriis manibus implevit fossam terra, seseque usque ad humeros sepelivit, et in ea moritur post aliquid temporis. Sed auctoritas sola unius Menologii prædicti nobis non sufficit, ut illi locum demus in Actis nostris: eum de publico ac legitimo cultu nobis non constet; neque facile videatur constare posse, nulla addita ipsi nota temporis vitæ aut mortis. Quamobrem cum incompertum nobis sit an et quando coli coepit: deinde an ab unitis eum Ecclesia Romana, an a non unitis eum ea Russis publica veneratione primo honoratus fuerit; denique quo pacto erga eam ipse se gesserit; nihil ipsi ultra concedimus præter simplicem memoriam, quam his damus.

S. Martyris Anuleni memoriam notat Calendarium Ruthenorum, editum apud Possevinum in Apparatu sacro tomo II, a pag. 364. Quis, qualis et ejus hic sit, fallor, si vel divinando quis assequatur. Dic quidem xxv Maii suus apud nos datus est locus inter Martyres Romanos S. Anolino Commentariensi; ac de S. Anolino martyre Romano agunt Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, die xxiv Maii post Maurolycum et Galesinum, ac Petrum de Natalibus in Catalogo lib. v, cap. xxxviii; sed quis ex qualiquali nominis affinitate, nisi levis sit conjectator, hunc Martyrem cum eo, de quo hic quaerimus, confundere ausit? Nec plura de ipso in promptu habemus: neque quidquam de ipso invenio in Synaxario Ruthenorum peculiari diæcesis Kioviensis, Latine reddito [a Georgio David nostro missionario, Moscovæ residente anno 1688.

S. Marcellus in grabbato ignito extensus martyrium consummasse scribitur in Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii, additis duobus versibus. Mss. Menæa Mediolanensia bibliothecæ Ambrosianæ signata O, num. 148, adjungunt ipsi socios Dasium et Myronem; atque ex iis, quæ adscripsit Henschenius, colligo, eorum etiam meminisse codicem Taurinensem β, et in Synaxario Sirmondi nomen Myronis scribi Ἰμύρωνος. Duo isti postremi Martyres in dicto Chiffletii Synaxario ponuntur simul, at sejuncti a primo; et honorantur duobus versibus; ac gladio interempti dicuntur; ubi et pro Myron est Maron.

C Sancti megalomartyris Athanasii in Clysmate uaris Rubri martyrium habemus ex pervetusto, uti adscribitur, codice Petri Seguerii, Cancellarii Franciæ. Res quidem brevis est; at præter prologum, epistolam Maximiani Imperatoris, ad dialogismos varios ac preces, nihil fere continet; narrans præterea, Sanctum dicto Imperatori gratiosissimum fuisse; unanimes sibi ac fratres in fide habuisse SS. Sergium et Bacchum, quibus etiam martyrium suum prænuntiaverit; atque Alexandriam digressum, convenisse S. Petrum martyrem, ejusdem urbis patriarcham; denique hac die xviii Julii, juxta Ægyptios vero mense Epiphi xxiv (qui concurrat cum eadem die xviii; eum dies septima mensis Epiphi ineidat in Kalendas Julii) in Clysmate ad mare Rubrum, imperante Maximiano, capite truncatum. Martyrium istud jam e Græco versum præloque paratum suppressere visum est: cum nusquam hactenus vel minimum apud Martyrologos ullos aut alibi laudati Athanasii vestigium reperire nobis licuerit, quo de cultu ejus saero constaret: ad quem probandum neu-

tiquam sufficere putamus solam Græculi anonymi cujusdam auctoritatem, aliis omnibus de codem tacentibus monumentis, quantum scimus: uti mireris contingere in megalomartyre, uti vocatur. Si alicunde sufficiens notitia subministrata fuerit, poterunt forte ejus Acta dari in Supplemento generali. Interim an huc pertineat synonymus sequens, incertum est.

D Athanasii memoria inscribitur Martyrologio Arabico-Ægyptio a Gratia Simonio Maronita verso. Varii id nominis Sancti occurrunt in Actis nostris; quo hic referendus, non divino: cum characteris omnibus individuantibus destituatur.

Isaach episcopi Lingonensis alia est Ferrarii annuntiatio, ante quem nullum reperio Martyrologum qui Isaaci istius, ut Sancti, meminerit. Laudat ipsum quidem et insigni elogio ornat Saussayus in Supplemento pag. 1147; attamen minori characterem, eique solum tribuit titulum beatæ memoriæ. Quod vero ait, depositionem ejus celebrari; id de anniversario intelliges, donec elara cultus ecclesiastici documenta appareant.

E Arnoldi episcopi et confessoris Ambianis hoc die meminit solum Florarium Ms., cujus auctoritati tantum non tribuimus, ut Arnoldus aut Arnulphus, ordine apud Sammarthanos XLVII, Sanctis accenseatur, donec aliunde de ejus cultu constiterit.

SS. Petrum et Phaelium martyres Romæ nobis hoc die annuntiat Galesinius; in notationibus nihil adferens præter codicem suum Ms., plerumque infelicem, atque hoc etiam die verosimillime corruptum; ubi Petrus facile ex classe Tiburtinorum abstractus fuerit, Phælius ex Faltei vel Falvei Hieronymianorum efformatus. Sufficiat dixisse, Sanctos istos alibi ignotos esse, nec ex soli Galesinii fide admittendos, non magis quam sequentes, quos rotundo quindecim millium numero laudavit.

F Antiochiæ, sanctorum quindecim millium Martyrum; qui ex funestis Diocletiani imperatoris edictis, persecutionis flamma contra Christianos vehementer accensa, pro Dei immortalis religione, magno animi ardore atque alacritate præclaram concertationem sustinendo, maxima martyrii celebritate coronantur. Citatur hic denuo in notationibus codex iste Ms., toties confutatus, additurque egregia confirmatio, ex tab. ecclesiæ Cordubensis. Secutus est quidem Galesinium Ferrarius: at recte interrogat: Quid tabulis ecclesiæ Cordubensis, in quibus nihil tale legimus, cum Auticchia? Fateamur, Galesinium hic dormitasse. Parem Martyrum classem habes in Actis nostris xxii Aprilis ex Perside, neque alias refugimus, modo sufficienti auctoritate nitantur, qualem in Galesinio non agnoscimus. Quid de iis Græci memorent, habes in Prætermisssis die præcedenti.

Arnoldum monachum in Hemmerode hoc die referri diximus in Calendario Cisterciensi inter Prætermisssos diei præcedentis, ubi de eo satis actum est.

Martyres plurimi in Calatrava Hispaniæ memorati sunt in Prætermisssis ad diem xviii Februarii ex Chrysostomo Henriquez, quem postmodum secutus est Chalemotus; et ad diem xxviii ejusdem mensis ex Calendario Cisterciensi Divione excuso; inde vero remissi ad hunc diem quo interempti dicuntur. Si cultu umquam gavis

A *gavisi fuissent aut hodie gauderent, a Tamayo præteriti non essent. De eo igitur plenius doceri cupimus.*

Godefridi Bullionii virtutes breviter prosecutus inter omissos xv hujus, ibidemque monuimus, hoc ipsum die obiisse: ast honores ecclesiasticos ipsi legitime delatos, ut eos meritum nonnulli velint, nobis hactenus compertum non est. Videatur insigne elogium quod ipsi concinnavit noster Fisen in Floribus ecclesie Leodiensis.

Bertha de Marbais prima celebris Murkettensis, non procul Insulis Flandrorum, parthenonis illustris abbatissa, anno 1247 vita functa, refertur ab Arnaldo Ruissio, in Auctario ad Nates Sanctorum Belgii hoc die, ut Brugis in Flundria deposita, cum elegio ex nostri Buzelini Galloflandria lib. I, cap. XIII, addens adscriptam esse Sanctarum, Beatarum ac venerabilium Namurcensis diæcesis feminarum catalogo anno 1619; quod non asserit Buzelinus, contentus eam annumerare venerabilibus. Chrysostomus Henriquez Beatam prædicat, non Brugis, sed in ipso Marktensi cænobio eam unnuntians; de quo hic plura non lubet disquirere. Venerabilem esse, cum Buzelino facile et ultro admittimus, donec de ejus cultu verosimilia saltem documenta proferantur. Interim adis elogium ejus apud Fisen in Floribus ecclesie Leodiensis.

Theodoricus, ex Comite de Wida factus Heisterbacensis monachus, memoratur etiam ab Henriquez et Chalemoto cum titulo Beati, quem ex solius Cæsarii auctoritate ei tribuere, integrum non puto.

Robertum de Valle Cælestinum in Lotharingia nescio unde nobis suggererit hoc die annotatis suis Ferrarius, tamquam diversum a B. Roberto Salentino seu de Sale, qui hoc die loco suo refertur. Inde forte Supplemento suo Martyrologii Gallicani pag. 1147 hæc inseruerit Saussayus: Ille ipso die in Lotharingia piæ vitæ tramitem absolvit beatæ memoriæ Robertus de Valle, monachus Benedictinus ex Cælestinorum Patrum sodalitis. Quæro an et quis sit iste Robertus, quando vixerit, et ubi colatur?

C Joannis Baptistæ della Vega ut insignis servi Dei in conventu Cordubensi memoria agitur a Marchesio in sacro Diario Dominicano hac die, ex Aetis capituli generalis Romæ habiti anno 1650: forte plura accedent unde Sanctorum honores ei postmodum decerni poterunt.

Criphonis episcopi apud montem Libanum	} Meminit Arturus in suo Martyrologio Franciscano et postremæ etiam in Gynæceo.
Joannis de Aora Tetzenci in India occidentali	
Francisci de Fraxincto Palentis	
Petri a Conymbria apud Villam-silos	
Joannis de Alcazari Oropessæ in territorio Abulensi	
Antonii a S. Maria Segobis	
Hippolytæ a Malignano virginis apud Mortarium Insubriæ	

S. Sisinnius martyr Alexandrinus signatur hoc die in contracto Hieronymiano Rhinoviensi, uti et in Richenoviensi, sed ex mera dierum transpositione, quam sæpius in hisce codicibus recurrere, in præfatione ad eorum editionem tomo VII Junii monuimus. Spectat Sanctus ad diem sequentem

S. Ansegisum abbatem Luxoviensem, in Sequanis, hoc die memorat Ferrarius, pro se ad-

ducens Kalendarium, ut ait, Burgundicum, et monumenta cænobii Luxoviensis. Saussayum consulo; hic, ut fallor, Ferrarii imitatorum, qui verbis fere iisdem et æque confusis Ansegisum Supplemento suo inseruit pag. 1147, Sammarthani inter Luxovienses abbates ordine xxviii numerant, voluntque obiisse xvi Kalendarum Augusti ex tabulis Luxoviensibus, eum tamen in ejusdem loci Martyrologio, a nobis sæpe citato, nec verbum de Ansegiso occurrat: in ordine vero abbatum Fontanellensium S. Wandregisili Sanctum rectius signant xiii Kal. Augusti. De eodem utrobique agitur, cujus res gestæ cum Mabillonio illustrabuntur diei die, nimirum

xx Julii Sanctorum martyrum Pauli, Theæ et Valentæ (Græce Θυαλένης) alius Valentinae, Menaxa exæusa cum Maximo Cythereo certamen celebrant; quod xv, xvi ac xvii hujus, uti et hoc die remittimus ad

xxv Julii. SS. Ursum et Leuberium seu Leobarium cur hoc die annuntiet Ferrarius in Catalogo generali, et ex ipso Saussayus, non satis intelligo; futetur ipse spectare ad diem quo de illis agemus

xxviii Julii. E Inani eremitæ et confessoris meminit hoc die Dempsterus in Menologio suo Scotico, eumque Wruini annuntiat, unde Vurvini formaverit Ferrarius, plura de ejus situ non satis apposite disputans; Sanctum vero appellans Ivanum et Jeanum. De tali Sancto nil memorat Cameraarius, ut mirum sit, scriptores istos tam diversos Sanctos producere, tamquam varia de iis prædicare. Dempsterus Inano suo hoc addit elogium, quod Picticum excidium prædixerit, eujusque hortatu Kennethus rex bellum illud animose suscepit. Hisce non satis fidere ausus recurri ad Breviarium Aberdonense, ubi memoriam ejus reperi his verbis: S. Inani confessoris apud Irvine in Scotia sub rege Kennedo I, anno dcccxxxix. Ast is ibi colitur die, quo res examinari poterit, xviii Augusti.

Theodoricus Metensis episcopus non semel in Actis nostris memorandus fuit; ac primo quidem ubi dereliquis S. Vincentii actum est tomo II Januarii pag. 399, occasione reliquiarum dicti Sancti, ab eo ex Italia ad sedem suam relatarum. De eodem sermo est ad III Februarii inter omissos, ubi ex Meurissio traditur, quotanni VII Septembris anniversarium pro eo Officium fieri in monasterio S. Vincentii, ab eo condito et ornato. Recurrit denuo ad I Aprilis ex Martyrologio Anglicano Witfordi, unde ad hunc diem remittitur; quod a variis hoc die referatur. Ego inter Usuardinos solum Molanum invenio, qui ejus meminerit his verbis: Eodem die, natalis beati Theodorici Metensis episcopi, consobrini Ottonis primi, cui suffragatur Saussayus, composito elegantielogio. Florarium Ms., Canisius et Ferrarius tantundem evincunt, donec de cultu certius constet, quem nusquam agnoseunt qui cum Meurissio agunt de Episcopis Metensibus, neque eum agnovit Castellanus. Cum autem Theodoricus iste ad diem anniversarium jam citatum, potius quam ad hunc spectet; si de ecclesiastica veneratione ei exhibita, sufficienter edoceamur, locus ei proprius dabitur

VII Septembris. S. Materni episcopi translationem apud Treviros notavit hoc die Ferrarius in Catalogo generali; ex Breviario ecclesie Curiensis, inquit, quæ cum plane celebrat. Id equidem non

- A non negaverim, verum et de hac translatione et de ceteris ad sanctum Maternum spectantibus agetur ejus natali die xiv Septembris. Callistrati sociorum (των Καλλιστρατων) nomen in apographis nostris Græcis invenio transcriptum ex Menæis Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ: qui fortasse pertinebunt ad xxvi Septembris, quo de S. Callistrato martyre una cum aliis quadraginta novem militibus martyribus agit Martyrologium Romanum. De iis itaque agi poterit dicta die xxvi Septembris.
- S. Bruni archiepiscopi Coloniensis memoriam hoc die agunt Additiones Mss. Cartusie Bruzelensis ad Grevenum, in quibus male digesta sæpe occurrunt. Voluit appellare S. Brunonem Ottonis magni Imperatoris fratrem, cujus festiva dies agitur xi Octobris.
- S. Aquilini episcopi meminerunt Grevenus, Berlinus et recentiores alii cum Ferrario, æque obscure omnes, nusquam expressa positione, seu episcopatus aut cultus loco. De Ebroicensi agitur, qui in Romano signatus est, die quo Acta ejus illustrabuntur xix Octobris.
- S. Othilia sive Odilia virgo et martyr fluii in Belgio e sodalibus S. Ursulæ pridem ex Ferrario, Galesinio et Saussayo notata est in Prætermis- sis xxix Januarii, ubi observavit Bollandus, eoli istic apud Cruciferos ejus translationem hoc die, quo cum memorant Editio Lubeco Col., Grevenus, Molanus et alii; exstantque in Museo nostro scripta varia eo spectantia, quæ ferme eadem habuit Ursulanarum illustrator Crombachius. Rem paulo distinctius enarrat Fisenus in Floribus ecclesiæ Leodiensis, ubi socias addit Idam et Imenam, de quibus nihil alibi legi. Quod autem jam dicto die xxx Januarii indicavit Bollandus, et nos hic repetimus, de S. Ursulæ sodalibus nos universim acturos. xxi Octobris.
- S. Arduini confessoris in Anglia memoria primum mihi innotuit in Ceperano Campaniæ, ex Additionibus Mss. Cartusie Bruzellensis, absque ulteriori notitia, quam paucis suggestit Wilsonus in Martyrologio Anglicano, non ad hunc diem, sed ad xxv Octobris, quo cum sic annuntiat Ferrarius in Catalogo generali: Ceperani in Auglia, S. Arduini presbyteri. Ceperanum novimus et olim vidimus ad Lirin fluvium, Frusinonem inter et Aquinum, ubi sepulcrum marmoreum ei erectum est, coliturque, ut jam diximus, die quo pauca de ipso referentur xxv Octobris.
- S. Clarum martyrem signant hoc die nonnulla Usuardi auctaria, item Wion, Canisius et alii cum Dempstero; estque ad hunc diem a Majoribus nostris remissus ex xviii Februarii; fortasse quod non adverterint, eundem ipsum esse oportere qui ab Usuardo et ipso Romano relat- us est iv Novembris, in pago Vilcasino, alias in Normannia, ut notavit Molanus hic. Ego certe post ea quæ ad Usuardum dicto die observavi, quem alium Clarum velint recentiores isti, needum intelligo. Jam monui, de plu- ribus synonymis satis fuse actum esse in nostro opere i Junii: cum vero peculiarem Clarum non inveniam, qui ad hunc diem proprie spectet, reliquam de aliis, etiam forte synonymis controversiam co dirimendam remitto, quo de celebriori isto agetur ad iv Novembris.
- SS. Mamiliani, Nymphæ, Eustatii, Proculi Goboldei translationem verbose juxta ac pom- pose descriptam invenio ab Augustino aliquo Del- phino, in opusculo ad Majores nostros olim misso, sub hoc titulo, ex Italico Latine verso: Purpura Rosæ Panormitanæ revirescens e san- guine SS. Martyrum Mamiliani etc., quo- rum coronæ novæ positæ sunt in capite re- gni anno MDCLXVI, quando Dominica infra octavam inventionis corporis S. Rosaliæ, solenniter receptæ suere sacræ reliquiæ datæ ab Alexandro PP. VII Panormo eorum patriæ. Nimirum insinuare voluit, sacra lipsana Martyrum Siculorum ex Ur- be eo die accepta, qui fuerit xviii Julii dies. Res hæc non uni obnoxia est difficultati; verum quæ eo spectant, remittimus ad diem quo S. Mamilianus colitur xv Septembris; vel potius ad Acta S. Nymphæ, unde reliquorum notitia habita est, quæ exstant apud Cajetanum tomo I, pag. 141, discutienda ad diem xii Novembris.
- S. Nicasii episcopi Remensis et martyris transla- tio superaddita est Greveno a Curthusianis Bru- xellensibus, ex Florario, opinor, aut aliquo for- tasse Calendario. Notissima est ejus festivitas xiv Decembris.
- Eadburgam virginem hoc die nobis proferunt re- centiora aliqua Martyrologia, quibus subscri- bere, licitum non putamus. Veram S. Eadbur- gam, regiam virginem, utpote Eduardi regis filiam, Edmundi sororem, sanctimoniam Wintoniensem in Usuardino Anglico sæculi xii, quod Rosweydinum dicimus, invenere Majores nostri ad xv Junii, eoque die de ipsa egerunt; Mabillonius autem gesta ejus paucis compleris est sæculo v Benedict. pag. 640; atque ea sola istius nominis virgo, de cujus recepto cultu cer- tiores suere, acturi de alia Tanctensi xiii No- vembris. Primum geminasse visus est auctor Florarii Ms. ad dictam xv Junii sic scribens: Apud Numentanam (intellige Wentanam seu Wintoniensem) civitatem, S. Eadburgæ vir- ginis: hoc autem die repetens: Eodem die, S. Eadburgæ virginis, sororis S. Ethmun- di regis et martyris, de stirpe Karolida- rum. Satis patet, imperitum scriptorem Ed- mundos turpiter confudisse, eandemque ipsam sanctam Virginem bis annuntiasse, unde for- tasse in Martyrologia Coloniensi, in Maurolyci aliorumque profluxit simplicior, sed duplex etiam commemoratio, utroque die jam dicto: Eodem die, S. Eadburgæ virginis. Rem, opi- nor, subodoratus Arnoldus Wion phrasim nu- tandam censuit in suo Monastico anni 1595; relictoque proprio die xv Junii S. Eadburgæ Wintoniensi, quam Sarisberia male colloca- vit, aliam hoc die substituit his verbis: In Anglia, vico Edburton, sanctæ Eadburgæ virginis, Redualdi Anglorum Orientalium regis filia, quæ, permittente patre, mun- do valedicens, suscepto velo in Ailesbur- rii, una cum sorore Editha sanctitate ad miracula usque claruit. Fallit porro Wion, dum in notatione ait, Maurolycum de eadem agere hoc die; fallitur autem dum asserit, floruisse anno Domini DCX. En lapidem offensionis in quem certatim incurrere mon- nastici reliqui Dorganus, Menardus, Buceli- nus; atque item Mathevius in Trophæis, jun- cta sorore Editha, solos Maurolycum et Wionem citans: tum denique Anglici Martyrologii au- ctor Wilsonus in utraque editione. Virginis istius ætatem rectius fixit, virtutesque ejus et merita recensuit noster Alfordus, Annalium suorum tomo II ad annos 716, 719, 724, 725, obi- tum

A tum ejus innotens anno 759, in sanctitatis testimonio producto Anglicano Martyrologio. Verum quod bona ejus, aliorumque omnium venia dictum sit, necdum mihi liquet, Eadburgæ istum cultum umquam legitime fuisse delatum, ut rectissime notavit Castellanus in Martyrologio universali pag. 912 solo venerabilis titulo donandam. Adde vero, non hoc die, ut demonstrat Alfordus, sed xxvii Decembris vita excessisse, ut accuratiori totius rei discussione tempus supersit. Si itaque certiora veri cultus argu-

menta subinde eruantur, poterit de ipsa agi proprio jam die natali xxvii Decembris. S. Justinum et socios martyres apud Amiternum absque ulteriori notitia signat hoc die Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, remittens ipsemet ad xxxi Decembris; ubi ipsum apud Forconium collocat. Vidit hæc omnia Castellanus, ast in Sanctorum indice insinuat se Sanctum omisisse: an quod suspectum habuerit, nescio: proprius rei examinandæ locus erit ad dictum diem xxxi Decembris

DE SANCTIS MARTYRIBUS

SYMPHOROSA CUM SEPTEM FILIIS, CRESCENTE, JULIANO, NEMESIO, PRIMITIVO, JUSTINO, STACTEO ET EUGENIO.

TIBURE IN LATIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Occasio, locus ac tempus martyrii; S. Symphorosæ conjux; eadem a S. Felicitate distincta.

FORTE CIRCA ANNUM CXXV. Martyrii occasio fuit ædificatio palatii,

I nter plures illustres victimas, Christianæ fidei causa sub Adriano sive (ut malunt alii legere cum emendationibus et notis ad vitam istius Imperatoris ab Ælio Spartiano scriptam) Hadriano passas, potissimum emicuit S. Symphorosa, S. Getulii martyris uxor, ejusdem fratris S. Amantii item martyris affinis, ac sœcunda Septem Martyrum filiorum parens, et ipsa martyr. Martyrii occasionem præbuit vicinia celeberrimi illius palatii, quod prædictus imperator extrui jussit in villa Tiburtina. quam, ut tradit Ælius Spartianus in fine Vitæ ejus, mire exædificavit, ita ut in ea et provinciarum et locorum celeberrima nomina inscriberet, quæ idem auctor recenset. Etenim eum hanc regiam domum, sibi ad delicias destinatum ritu nefario ac cæremoniis gentilium lustrari curasset, frustra de diis propitiandis cogitari intelligit ex idolis, ut referunt Acta, nisi Sancta prius sacrificet. Itaque sacrificare, vel, si id recuset, sacrificari jubetur ipsamet. Atque hoc postremum, omnibus aliis nequidquam adhibitis, executioni mandari voluit Adrianus; quem superstitiosum maxime rituum ac deorum cultorem extitisse, ex ejus gestis probatur: nam, teste Spartiano versus finem Vitæ ejus, sacra Romana diligentissime curavit. Pontificis maximi officium peregit. Simili de causa ad martyrium adacta S. Felicitas cum septem etiam filiis, de quibus die X hujus. Persecutionem imperatorum, qui se præeesserant, ex hujusmodi origine exortam esse, asserit Constantinus, auctore Eusebio in ejus Vita lib. II, cap. L; enuntiante, prout jaetabatur, Apolline, justos in terris viventes impedimento sibi esse, quo minus vera ederet oracula.

quod Adrianus dedicari jussit rite gentiliam.

2 Istiusmodi fere responsum Apollo dedit Juliano apostatæ, pro gloria corporis S. Babylæ Antiocheni, ut vide ad diem xxiv Januarii pag. 579 ex Sozomeno. Porro circa id, quod textus editæ hic a nobis S. Symphorosæ passionis, di-

cit Adrianum fabricasse palatium, et id dedicare voluisse ritu. nefario, quæri posset cum Tillemontio Monument. eccl. tomo II, pag. 243, an ritibus istiusmodi dedicarentur palatia? At noster Fulvius Cardulus in Notis ad Acta Martyrum nostrorum, Romæ edita anno 1588, pag. 138, expositis antea vocibus dedicare et consecrare, recte observat, non modo templa, aras, ac simulacra, sed alia quoque, ut obeliscos, bibliothecam (quippe ni ergo etiam palatia, vel aliquam saltem eorum partem?) ab gentibus dedicata fuisse. Responderi etiam posset, forte adjunctum palatio illi fanum aut templum stetisse, hinc per synecdochen poni totum pro parte. Ut ut est, celeberrimum certe ab Adriano in Romanæ urbis ac Veneris honorem Romæ extrui jussum, annoque 130 verosimiliter dedicatum fuisse, habes apud laudatum Tillemontium Histor. Imp. tomo II, art. 10, pag. 242.

3 Martyrii palæstra S. Symphorosæ ac Filiis ejus obligit Tibur (vulgo Tivoli) urbs Latii in Italia episcopalis, ad Anienem fluvium in colle sita; Joannis IX PP. patria; quam fusc illustrat Cardulus in Notis a pag. 62. Nanc sibi potissimum charam habuit imperator Adrianus, prout liquet, tum quod eam insigni adeo fabrica aliisque exornatam voluerit, tum quod exercitæ in suos sub postremos vitæ suæ annos crudelitatis quasi statuerit spectatricem. Plura Tillemontius pag. 254 et 255. Porro exstat adhuc Tibure cisterna sicca, sicut vult Baronius in Notationibus ad hunc diem, ubi illis temporibus S. Symphorosa cum Filiis aliquando delituit, sive hoc fecerit, ut incommodis hujusce loci perferendis præluderet suo martyrio; sive ne sese moringeret certamini, donec antea ad illud se præparasset, auxilio divino et virtute cælesti roboranda. Passam ad fanum Herculis, et Filios ejus circa Herculis templum exærnificatos fuisse tradunt Acta; sic legente utrobique Cardulo et Mss. nostris Trevirensibus. Quæ notione fani ac templi eundem denotari locum, collige

Varie notantur circa locum palatii:

A collige ex his verbis : Altera vero die veniens Adrianus imperator ad fanum Herculis, jussit corpora eorum simul auferri. Porro Tiburtinos in Herculis cultu ferventiores, id nominis suæ potissimum civitati proprium fecisse, habemus ex Strabone lib. v, ubi ita ait : Tibur Herculeum est. Plura Cardulus pag. 81, probans a pag. 84, dictum cultum cum ipsa fere urbe natum : pag. autem 85 agit de templo ejusque conditore : cujus templi porticum columnas in anteriorem partem vult receptas primarii templi S. Laurentii martyris, ac Tiburtinorum patroni.

4 Cur ad fanum Hercules potius, quam alibi, sancti Martyres interempti sint, hanc licet causam suspicam : vel quia iste locus frequentior ac celebrior erat, vel quia impii homines obsequium se præstare diis suis existimabant, si Christianos Herculeinominis ac nominis contemptores, in ipsiusmet Herculis quasi præsentia ac conspectu e medio tollerent et immolarent. Unde sive in Martyrum contemptum, sive in rei gestæ memoriam, imposuerunt pontifices (gentiles) nomen loco illi ad septem Biothanatos (a Græco βία vis, violentia, et θάνατος, mors) id est non naturali sed violenta morte defunctos ; minime vero, uti est apud Isidorum, Parisiis anno 1601 editum lib. x Etym., bis inortuos : ubi pro bis, forte legendum vi cum nostro de la Cerda mox citando. Persuasum erat, sicut notat hic Cardulus, antiquis ethnicis hujusmodi mortuorum animas sedibus ac cætu Beatorum exehudi. Et paulo post addit, hanc vocem ut contumeliosam atque insanam quondam fidei hostes Christianis objectare solitos. Forte etiam pontifices prædicti hac denominatione Græca gratiam Adriani aucupari voluerint, qui imbutus impensius Græcis studiis fuit, ingenio ejus sic ad ea declinante, ut a nonnullis Græculis diceretur, sicut testatur Spartianus in initio ejus Vitæ. Vox eadem legitur apud Lampridium in Vita Heliogabali sub finem ; apud Tertullianum vero lib. de anima cap. LVII, scribitur βιᾶθανατος, vel mendose ; vel si sic scribere voluit, tum pro substantivo βία sunitur adjectivum βιαίος. Sic Græce dicitur βιαίωμαρτυρία : id est, vi aut robore corporis pugnare. Porro ex textu Tertulliani colligi videtur, vocem βιᾶθανατος apud magos potissimum in usu fuisse. Cassianus collat. XI de Discretione cap. v per biothanaton intelligit eum, qui mortem sibi conscivit, qui ἀποθνήσκει a Græcis dici solet. Videri potest nostri Joannis Ludovici de la Cerda Tertullianus illustratus tomo II, pag. 428.

5 Epochæ martyrii figendæ lucem quidem præbet Adrianus imperator, sub quo illud consummatum fuit ; sed quo determinate anno id contigerit, difficile dictu est. An tum, quando a prima in Orientem profectione Romam redit versus annum 125, quo tempore creditur persecutio (quam videsis apud Tillemontium Mon. eccl. tom. II, pag. 224) ab ipso excitata violentius desævuisse, ac desiisse anno sequenti. Theodoricus Ruinartius in admonitione prævia ad Acta horum Martyrum impressionis Werstemanæ pag. 23, adoptat annum circiter 120, observans ex Dione Cassio, Adrianum tunc plures cædes fecisse. Nec video, quid obstet, quo minus martyrium illud differas usque ad annum 122, quo Romæ versari etiamnum Imperator poterat ante primam in Orientem profectionem : cum videatur continuata fuisse persecutio, quamquam cum aliqua interruptione : nam, ut tradunt Acta, post Sanctorum mortem quievit persecutio anno uno et mensibus sex : quidquid Cardulus pag. 173 intelligi non velit, statim a

nec horum Martyrum hostilem sævitiam et furorem quievisse, sed anno dumtaxat 135, imperii Adriani 18 ; de qua re etiam agit in Notis ad Passionem SS. Getulii et sociorum Martyrum pag. 13. Ruinartius aliqua tradit, inserta codici uni Colbertino, et Alteri ex Sorbona, de morte Adriani, quæ ibidem referatur evenisse paulo post illorum necem. Verum ea haud dubie additio suspecta ipsi fuerit, cum ejusdem verba non transcribat, nedum approbet, alium calculum multo anteriorem allegans, ut vidimus.

6 Nec certius quidquam elicias ex Actis SS. Getulii et sociorum MM., valde antiquis quidem, sed non proconsularibus, uti diximus x die Junii, pag. 264, num. 1, fixo ipsorum martyrio circa annum 124 : nam tametsi isti Martyres eursum suum consummarunt ante S. Symphorosam, ejusque Filios, prout diserte affirmant eorum Acta cum Adone ; et S. Cerealis, S. Getulio in palma socius, baptizatus fuerit a S. Sixto hujus nominis I, qui sedit ab anno 117 ad 127, manet tamen æque indeterminata epocha quam quarimus. Baronius S. Getulii et sociorum mortem innectit anno 138, atque adeo mors nostrorum Martyrum differenda foret ad eundem istum annum ; E quo vitam clausit Adrianus mense Julio, et quo laudatus Baronius eos inscriuit Annalibus suis. Verum, ut diximus jam pridem ad Acta SS. Getulii et sociorum, anno isto, quem signat Baronius, non Sixtus sed Higinus erat Pontifex, secundum ea, quæ habes ad veteres Catalogos Romanorum Pontificum, tomo primo Aprilis profixos, et in synopsi chronologica, ex annis istorum catalogorum annos Baronianos emendante, quæ ibidem datur pag. 37. Obiit itaque S. Sixtus non anno 142, uti Baronio placuit, sed anno, ut dicebam 127 ; quod etiam probatam reperies ad diem vi dicti mensis pag. 533, ubi de ipso agitur, uti et de pontificatus ejus exordio, anno 117, non 132, ut Baronius signat. Itaque cum S. Getulius, ut dicunt ejus Acta, et coligimus ex Adone, martyrio coronatus sit sub S. Sixto ; et S. Symphorosa cum suis ipsum in martyrio fuerit subsecuta, sicut itidem constat ex eorum Actis ; cumque interea nos lateat temporis utrimque intercapedo ; consequens est, hinc nullo pacto statui posse, quo determinate anno martyrii lauream consecuta sit. Hoc unum constat ex Adone ad x Junii, eam non longe post (maritum) cum septem suis Filiis martyrizasse.

7 Alia nunc se offert controversia de die, quo Sancta, et quo ejusdem Filii martyrium consummarint. Docent Acta, non eodem omnes simul individuo tempore interreptos ; non sublata e medio Matre, alia die . . jussit Adrianus imperator simul omnes septem filios ejus sibi præsentari. Ita legunt Acta, quæ danius cum ecgraphis Trevirensibus S. Martini et S. Maximini, et editis apud Cardulum : cui tamen qualemqualem videtur movere scrupulum, quod in præfatiuncula, quam pro genuina Actorum parte haud dubie habuit, quia una cum ipsis continuata serie eam impressit legatur B. Symphorosa . . cum septem filiis suis UNA FERME die ab Hadriano interfecta . . Adverbium ferme etiam habet Surius, non Monbrilius. Lectionem suam ita explanat laudatus Cardulus pag. 60 : Recte dictum : prostridie enim ejus diei, quo B. Symphorosa necata est, ejus Filii occisi memorantur paulo inferius, ubi narrata matris morte ac sepultura, statim sequitur, Alia vero die etc. In aliquibus codicibus legitur ; una die : quæ quidem

AUCTORE
J. P.

agonem consummarunt, incertum :

certiora profertur de martyrii die Matris ac Filiorum diverso.

ar. cognomen
idem inditum.

quo determinate anno Martyris

ADGTORE
J. P.

quidem lectio recipi potest, si nihilominus illud adverbium *FEDME* pro apposito habeatur. Sic enim alioqui fere loqui solemus, etiam cum non longum spatium supra unum diem significare volumus. Quibus superaddit distinctionem diei naturalis ac civilis, quem satis fuse deducit. Sed ista *præfatiuncula expressio* non tanti debebat esse apud ipsum momenti (tanti certe non erit apud nos) ut vel tantillum se torqueret, ubi tertus Actorum, ut modo diximus, inter mortem S. Symphorosæ et inter mortem filiorum aliam diem interponit.

Maritus Sancto

8 Maritum S. Symphorosæ ad dictum diem x Junii perperam confusum fuisse notavimus cum S. Zotico, ex Actis imperitissime consutis, auctis et immutatis; quæ nihilominus fundamentum præbuerint Baronio duo ista nomina eidem Sancto attribuendi, sequente cum Tillemontio tomo II, pag. 242. Cardulus in Notis ad S. Getulii passionem, quam prælo vulgavit, pag. 15 observat in codice antiquissimo Casinensi scriptum esse ZOTICUS: in altero item Vaticano Longobardicis characteribus exarato, qui hanc historiam a S. R. E. notariis, ut creditur, scriptam continet, ita semper legitur, ZOTICUS, QUI ET GETULIUS.

B In confirmationem adducitur plumbea lamina, in templo S. Michaelis Archangelis ad forum piscarium anno 1562; Pio IV PP. reperta cum reliquiis S. Symphorosæ et Filiorum, et epitaphio, alibi occasione reliquiarum producendo inscripta: cui subjungit aliam inscriptionem, Tibure repertam: Hic requiescit Zoticus martyr: quam loco supra citato remisimus ad diem XII Januarii exactius examinandam; quo, ut tum diximus, inscriptus est Martyrologio Romano S. Zoticus martyr Tibure; Baronio lectorem remittente ad diem x Junii, quod et nos ejus exemplum secuti tunc fecimus. Die autem x Februarii referuntur SS. Zoticus, Irenæus, Hyacinthus et Amantius martyres Romæ.

an Getulius tantum, an etiam Zoticus appellandus?

9 At Zoticus, qui celebratur XII Januarii, solus ponitur absque sociis ac Tibure martyr, noster cum sociis Romæ. Zoticus diei x Februarii, signatur Romæ cum tribus, ut vidimus, sociis; quos inter unus et solus Amantius nomine convenit cum uno e sociis S. Getulii; non expresso loco martyrii. Numquid ergo Getulius noster satis utrobique ab his distinctus? Verum an et qualis inter priores illos facta sit confusio, discuti poterit ad istos dies, quando Januarius ac Februarius secundis curis recudentur. Laudatus Cardulus pag. 17 Getulii et Zotici nostrum Martyrem nomen habuisse dicit, a variis quidem Zoticis cum secernens, sed eundem tamen esse affirmans cum eo, qui pridie Idus Januarii Martyrologio Romano inscribitur. Ruinartius in Ms. Colbertino, ad quod Passionem S. Symphorosæ contulit, legi affirmat: Vir meus Zoticus cum fratre suo Amantio, tribuno tuo, cum essent ambo etc. Et paulo post, ex cod. Colbertino pro Getulio monet scribi Zoticum. Sed nos genuinam lectionem putamus eam, quæ legit Getulius, cum Romano parvo, Adone, Usuardo, editis apud Ruinartium, et ad varia exemplaria collatis, nec non utroque Ms. nostro Trevrensensi. Neque moror codicem Vaticanum, tantopere superius a Cardulo laudatum; quamdiu de ejus puritate non constat: quem suspicor vel eundem esse, vel ejusdem saltem farina cum eo, quem secutus fuit Baronius. Porro mariti corpus a Sancta conjuge collectum ac honorifice sepultum fuisse, legitur in sæpe dictis Actis x Junii, num. 8. Ado, relato S. Getulii et Sociorum martyrio, tradit eorum corpora collegisse S. Symphorosam,

uxorem B. Getulii Martyris. De quo hæc plus D quam satis.

10 Die x hujus pag. 7 proposito verbis Cardinalis Baronii dubio, num. 8. Felicitas martyr, septem etiam filiorum fecunda parens, ob similitudinem quæ inter illam et S. Symphorosam intercedit, non esse eadem cum illa; respondimus laudati Cardinalis verbis, nomine et re utramque Martyrem distinguere; re (ut quæ ibi dicuntur de nomine hic iterum non repetamus) quia patria assignatur utriusque diversa, diversus imperator sub quo passæ; diversa passionis palæstra; diversa utriusque matris filiorum nomina; diversa martyrorum genera quibus hæc addas licet. S. Symphorosa una die Filios suos præcessit in martyrio; S. Felicitas suos subscuta est; hæc vidualem virginitatem Deo voverat; illa vidua item, at nullo memoratur hujusmodi voto obstricta; hujus conjugis ne vel minima quidem in Actis fit mentio; istius vero conjugis et martyris nomen diserte exprimitur; quem aliunde scimus ab ipsa sepultum; hujus filii sub variis iudicibus passi; in filiis S. Symphorosæ nihil simile factum. Felicitas ejusque filii conditi Via Salaria, ac diversis quidem locis; illa cum suis Via Tiburtina. Jure itaque merito Romanum parvum distinguit utrumque martyrum manipulum, sic loquens die x Julii de filiis S. Felicitatis: Romæ septem Fratrum. De Filiis vero S. Symphorosæ die xxvii Junii tradit ista: Apud Tiburtinam Italiæ, Symphorosæ cum septem Filiis. Atque hæc utriusque Martyrum classis distinctionem satis superque evincunt.

S. Symphorosa non est eadem cum S. Felicitate.

§ II. Controversia de septem Filiis S. Symphorosæ de novo hic proposita et discussa.

Septem Filii S. Symphorosæ bis eodem modo exprimentur in Passione, quam edimus; Crescens, Julianus, Nemesius, Primitivus, Justinus, Stracteus et Eugenius. Eodem ordine et scriptura illos referunt Beda a Floro auctis die xxi Junii; Ado et Usuardus die xxvii ejusdem mensis ac Martyrologium Romanum hæc die xviii Julii, posito ubique Stacteo pro Stracteo. Observa interim, nomina apud dictum Bedam sibi non constare: nam in annuntiatione scribitur Julianus, qui postea, ubi singulorum tormenta commemorantur, vocatur Lucianus, errore haud dubie amanuensium aut typothecarum. Die xxvii Idus pag. 252, dedit Henschenius Martyres Cordubenses, Crescentem, Julianum, Nemesium, Fratram, Primitivum, Justinum, Stathæum cum reliquis, qui huc non faciunt. Ubi vides inter septem prima nomina referri sex nomina prima hodierna, et eodem quidem ordine. Nomen Fratram nullam cum his connexionem habet, ex Epternacensi, sicut ibidem indicatur, acceptum, et in aliis, tribus apographis desideratum. Eugenium vero omissum aliunde supplere. Richenoviense sic habet: In Corduba, Crescentis, Juliani, Nemesi, Primitivi, EUGENII; ubi desiderantur Justinus et Stracteus. Borberinianum Ms. ita legit: In Hispaniis, Crescentis, Juliani, EUGENII, Novatiani.

Nomina Filiorum S. Symphorosæ creant difficultatem.

12 Lucense autem a Florentino editum his verbis exprimitur: Septem Germanorum. In Hispania, Cescentis, Miliani, Nemesi, Primitivi,

quia alia die et sub alia classe in Martyrologio relat.

A mitivi, Justini, Stathæi, Eugeni. Septem hos Germanos citata pag. 252 ex quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis conjunxi- mus eum sanctis Martyribus Romanis Felice et Spinella, addita observatione, an per illos, septem Filii S. Symphorosæ, an alii potius intelligendi sint. Verum eum septem isti Germani, ex apographis Hieronymianis accepti, sine nomine notentur, vix puto quidquam de hac re statui posse nisi per meram conjecturam. Aliud est de septem Germanis nostris, implexam tricaram materiem præbentibus, quia iisdem nominibus signantur, et diversis diebus, diversis locis, diversæ Martyrum classi adscribuntur, ut modo vidimus.

13 Crescit difficultas ex eo, quod antiquissima apographa Martyrologii Hieronymiani aliis prorsus nominibus, locoque ac die diverso illos commemorant; palæstra quippe ponitur Roma; dies xviii Julii, nomina prout hic sequuntur. Vetus Martyrologium Christianæ Succie reginæ, inter Hieronymiana contracta ferme præcipuum, habet ista: xv Kalendas Augusti, Romæ Semperosæ matris septem Germanorum, id est Petri, Marecelliani, Januarii, Dionysii, Sempronii, Clementis, Germani. Varius lectiones dedimus loco paulo ante apud nos assignato. Hieronymianum Epternacense, diu ante Adonem et Usuardum exaratum, quod inter apographa nostra censetur vetustissimum, hæc maxime confirmat, quando sic annuntiatur: Romæ Semphorensiæ martyr, Septem Germanorum Petri, Marecelliani, Januarii, Dionysii, Sempronii, Clementis, Germani. Et Herenæi. Notkerus, Adonis transcriptor, videtur xxvii Junii, ipsius fere verba conservasse; ad diem vero hodiernum xviii Julii more satis recepto, ut alias monuimus, exempla Hieronymiana secutus; dum ista refert: xv Kalendas Augusti. Romæ Via Tiburtina milliario octavo, natalis S. Symphorosæ martyris, matrisque septem Germanorum; quæ eum ipsis est posita. Nomina vero Germanorum hæc sunt: Petri, Marellini, Januarii, Dionysii, Semproni, Clementis, Hirenæ.

14 Hæc ille, omissis nomine Germani; alioquin octo Martyres pro septem exhibiturus. Hirenæam jam pridem putavimus excludendam a Septem germanis; eum Magno martyrii palmam eodem die consecutam. Et sic excluditur nomen Hirenæ in antiquo Ms. reginæ Succie supra laudato, et alio etiam Ms. antiquo Carmelitarum Colonix, in quo traduntur sequentia: Romæ natale sanctorum Septem fratrum, Petri, Marecelliani, Januarii, Dionysii, Symphroni, Clementis, Germani martyrum, et matris eorum Symphorosæ. Mss. Richenoviense et Rhinoviense, quæ edidimus eum ulis tomo VII Junii, quæque ex majoribus contracta diximus, habent: Romæ Symperosi, Petri, Marcel- liani, Januarii. Corbeicense parvum seu contractum ponit eos absque nomine: Romæ Via Tiburtina, milliario nono, natalis sanctorum Symphorosæ matris septem germanorum. Ad- jungit Corbeicense majus apud Dacherium tomo IV: Quorum nomina hæc sunt: Petrus, Mar- cellianus, Januarius, Dionysius, Simphronius, Clemens, Germanus.

15 Habes hic, ne plura consector, septem S. Symphorosæ Filios, partim nominatos partim in- nominatos; partim iisdem partim diversis, ple- rumque septem, aliquando paucioribus nominibus expressos; alibi eodem, alibi diverso die, nec in eadem semper Martyrum classe recensitos. Mani- Julii Tomus IV.

fcsta quidem mox hic se prodit confusio; verum illam corrigere, sinegram lectionem a corrupta, genuinam a spuria discriminare, singulaque no- mina a textu non suo ad verum ac legitimum re- ducere, hoc opus hic labor est. Labyrinthum hunc alii jam pridem ante me ingressi, sed nullo satis operæ pretio: cum nemo inventus sit hactenus, quod sciam, qui hisce implexis amfractibus expe- dire se satis eum laude potuerit, huc usque non- dum solutu, imo fortasse numquam solvenda, ne dicam solubili difficultate. Hanc Cardulus vel non vidit, vel videre noluit; notasse contentus, diversos dies, quibus Sancti a Martyrologis re- feruntur.

16 Florentinius in notis ad diem xxvii Ju- nii difficultatem solvere conatur his verbis: Videntur (nomina Filiorum S. Symphorosæ) ex his Martyribus conflata, quæ hoc die (xxvii Junii) Hispaniæ tribuuntur, nempe Cresecutis, Juliani, Nemesii, Primitivi, Justini, Staetei, et Eugenii. Tum observato errore Bar- onii, qui existimat hac die xviii Julii ab Usuardo referri S. Symphorosam eum septem Filiis; de quo et nos acturi sumus, ita prose- quitur: Dubitari quapropter posset, in vetusto aliquo eodice mendum irrepsisse, et Hi- spaniarum Martyrum nomina, mutilato pas- sionis loco, septem Germanis accommodata fuisse; et ita, nisi mihi maxima esset Marty- rologii Romani auctoritas, suaderent præter eodices nostros, vetustissimum Antverpiense et Corbeicense Mss. Deinde postquam recte a septem Fratibus secrevisset septem Dormientes, hac die ubi Adone signatos, tandem sic con- cludit: Quamobrem in eam facile sententiam veni, ut septem hic Symphorosæ Filii cum Beda (Plantiniuno) Usuardo, Adone et Notkero recolantur: quoniam eorum re- vera dies natalis esset, ut affirmat Ado, sed iterum eorum peragi memoriam xv Kal. Augusti ex aliqua solempni translatione; ejus ex vetusta inscriptione meminit ad illam diem Eminentissimus Baronius; et Aringhus lib. 4 Romæ subterraneæ, cap. 17; et nos infra.

17 Nec nihil neque omnia dicit Florentinius: sicut hic osten- dam 1, manet incompertus erroris fons: cum id, quod dicit de mendo, qui in vetusto aliquo codice irreperit, non possit quidquam juvare nisi in illis exemplaribus, in quibus eodem modo septem Fi- liorum nomina efferuntur, nimirum in Adone, Usuardo, Notkero et aliis, quin et in ipsis Actis Martyrum Cordubensium, nominibus, mutilato pas- sionis loco, septem Fratrum classi uecommodatis. 2. Tum quaeritur, quid sit dicendum ad apographa Hieronymiana, quæ diversa omnino nomina omni- bus ac singulis accommodant. 3. Relinquitur in me- dio, quo Martyrologio sit standum circa genuinam et sinegram nominum formationem. 4. Non tam diversitas dierum doctissimo Viro molestiam faces- sere accebat, quam diversitas nominum; pro illa adoptat duos dies diversos; pro hac, in qua totus tricaram nodus consistit, ne vel verbum quidem profert, quo plane satisfaciatur. Jam vero hac die xviii Julii, ubi se offerebat locus proprius de ista mirabili diversitate disserendi, nihilo fere plus præstat: nam eam animadvertit quidem; variisque profert con- jecturas circa nomina Germani, Herenei et Magni; sed quantum præter ista solvendum relinquit, satis patet; eo tandem confugere compulsus, ut bina singulis Fratibus nomina fuisse, quamvis non affirmet, suspicari tamen videatur utrumque, di- cens:

AUCTORE
J. P.

animadvertit,
at non solvit
Florentinius,

E

F

AUCTORE
J. P.

cens : Nec utique assererem omnes signatos Fratres binomios fuisse, sicut S. Getulius martyr, S. Symphorosæ maritus, qui et Zotius (Zoticus) dicebatur (de quo expressimus nostrum iudicium) neque id sine alicujus vetustioris libri auctoritate affirmarem.

nec Henschenius;

18 Henschenius supra laudatus duplicem ponit sub distinctis titulis Martyrum classem; alterum SS. Felicis et Spinellæ, ac septem germanorum; alterum vero sanctorum Martyrum Cordubensium; plurimum dubitasse se scribens pag. 253, num a priore classe demeret illud Septem Gerinanorum, ac poneret novum titulum ex Adone, Usuardo et aliis, in hunc modum: Tiburtina civitate septem Gerinanorum, Crescentis, Juliani, Nemesii, Primitivi, Justini, Stactei, Eugenii, reliquis Cordubæ in Hispania tributis. Verum absterritum se fatetur antiquis monumentis, quæ habentur pro XVIII Julii, de quibus supra. Denique ex hac apographi Lucensis et Blumiæ clausula, Martyribus nostris adscripta, quorum gesta habentur, optat, ea reperiri posse, ut ex collatione genuinorum ac primavorum Actorum cum iis, quæ modo exstant, videatur, an convenient inter se, et nomina dumtaxat alii fuerint substituta; quod fatetur, se definire non posse. Addit deficientium in veris Actis nominum indicium forsitan esse, quod in Usuardo, in Alsatia aucto, non repetuntur nomina; sed dicatur primus in gutture transfixus, alius in pectore punctus, tertius in corde fixus etc. Hæc habuit, quæ diceret, Henschenius, usu ac tempore in tricis Martyrologicis apprime versatus; ulteriore decisione ad hunc diem remissa, si meliora documenta fuerint proposita.

nec Annuntius aut Tillemontius,

19 Ruinartius de hac controversia nullus meminit. Breviter eam proponit Tillemontius Monument. eccl. tomo II in notis, pag. 596. Deinde nodi hujusce triplicis tricis solvere exorsus, recte affirmat, nequaquam verosimile esse, quod imposita eis fuerint nomina, in Actis expressa, aliaque in Martyrologio eisdem aptata sint: ad hæc, etiamsi ipsorum Actuum forent falsa; cur eorum uictor nomina illis accommodasset Martyrum Hispanorum? Id quod fictionem ejus reddebat detectu faciliorem. Si ignorabat vera Martyrum nomina, supposisset potius adinventæ. Vir etiam credibile est, illorum nomina ignorasse, quæ legere poterat in Hieronymianis, quæque haud dubie vel scripto, vel traditione ac fama apud Tiburtinos conservabantur. Nam quamquam supponamus, inquit, Acta ista ab Eusebio et Africano conscripta non fuisse; habenda tamen sunt nihilominus tamquam valde antiqua, cum Bedæ illa sequatur tam circa nomina Martyrum, quam plura rerum adjuncta.

cujus postremi decisio nobis non probatur: multo minus aliter recentioris.

20 Ita ratiocinatur Tillemontius et recte. Tum rem decidit, istam antilogiam refundendo in confusionem vitio amanuensium factam in Martyrologio Hieronymiano: quod in eo pronum sit, et satis commune. Id vero locum habere in Actis, non æque facile censet præsumi posse, stante pro eorum auctoritate Bedæ, Adone, Usuardo, ceterisque omnibus, qui de eisdem meminerunt, si Notkerum excipias. Quid? Quod Hieronymiana aliunde hic tricis non careant: nam tametsi plures non numerent S. Symphorosæ Filios quam septem, recensent tamen octo aut novem personas, Florentino mirum in modum idcirco se torquente. Tillemontium audisti; cui adjungas licet Illustrissimum Franciscum Mariam de Aste, archiepiscopum Hydruntinum, qui in suis Disceptationibus ad Martyrologium Romanum, anno 1716 Beneventi edi-

tis, totus est hac die in recensendis difficultatibus, quarum nodum vix satis apte scindit, nedum solvit, dum ita concludit: Ne septem Symphorosæ Filiis ullum præjudicium afferatur, et ut exstet Romanum Martyrologium sine ulla hæsitatione, interjecto sapientiorum iudicio, demptis Symphorosæ Filiorum nominibus, ut [in] Martyrologio Reginæ Succinæ Ms. proferatur « Romæ: S. Symphorosæ... cum septem Filiis suis. Sed hoc est difficultatem vitare, non solvere.

21 Nunc licet mihi tot aliorum conatibus symbolam conferre, et quid sentiam ex onere. Quo minus assentiar Tillemontio, prohibet sequens causa. Hieronymianum apographa ex multiplici transcriptione multis locis mendosum esse, mutatis, luxatis, corruptis, transpositis, et loco suo avulsis, et in non suum intrusis nominibus, res testatissima habetur: ast circa integras Martyrum classes, id unquam vitii contraxisse; quasi longa nominum series alibi extracta, alibi intrusa fuerit, ne utquam hæcenus induci possum ut credam; et durum mihi videtur id admittere, quamdiu depravatio tam crassa per specimina saltem aliquot non probatur: qualia proferuntur pro additamentis, postea ab aliis adjectis, ac innumeris mendis, quibus scatet. De qua re consuli potest præfatio nostra generalis in principio Operis cap. IV, § IV, et alia ad Usuardum pag. 7; ubi nihil hujusmodi lego de avulsis, transpositis, aut alio intrusis integris Martyrum classibus; neque ab alio id hæcenus castigari aut observari scio. Hoc itaque ibidem esse factum, in nostro casu non præsumitur; adeoque quia apographa Hieronymiana reliquis Martyrologiis ætate anteponuntur, a Martyrologis referrî solita ut minus ad sæculum sextum, legendam cum eis nostrorum Martyrum classem probabiliter iudico: qui hoc posito prorsus a Cordubensibus distinguuntur; non vero in sententia Tillemontii; qui hanc difficultatem supra attingit, sed insolutam relinquit. Nec mirum videri debeat, Tillemontium hæc ab Hieronymianis recedere; nam, sicut observat Honoratus a S. Maria, Carmelita Discalceatus, in suo opere De usu ac regulis criticis, non ita pridem Gallicè edito, tomo I, part. II, art. 22, pag. 173, illud Martyrologium infinitis locis citat, ut opiniones suas confirmet; at ubi reperit in eo aliquid, sibi quod incommodet, non desinit illud rejicere tamquam opus mendis plenum et exiguæ auctoritatis. Tanta quoque dierum differentia, quibus aliter in Hieronymianis, aliter in Adone annuntiantur, fallor si non aliquid amplius sapiat, quam mendum amanuensium. Jam vero Acta, a quibus recedimus, sunt quidem antiqua, sed incertæ tamen ætatis, nec omnino sincera: nec ipse Tillemontius ea tamquam originalia admittit in notis pag. 595. Illa, vel eorum compendium, quantum conjicimus, præluxerint Bedæ a Floro aucto, in nominibus quæ signat; exinde cu de more adoptarit Ado; in notatione dici secutus Romanum parvum, quod Fratres ponit innominatos die XXVII Junii, ideoque coactus aliunde nomina mutuare. Unde ad Usuardum aliosque transierint. Quæ apponebat Tillemontius de nominibus ad septem Fratres ultra numerum adjunctis, facile solvi possunt; si cum Henschenio alio ab aliis separe. Nomina autem in titulo hujus commentarii posuimus eodem ordine et modo, quibus ea leguntur in Martyrologio ac Breviario Romano; nisi quod in Breviario pro Crescente scribatur Crescentius. Lectioni quippe sacris Ecclesiæ fastis insertæ plus deserimus, quam

Proponitur nostra circa hanc controversiam sententia.

E

F

quam

A quam ut eam mutemus ob particularem nostram opinionem, quam, salvo semper meliori iudicio, tanquam nobis probabiliorem proposuimus.

§ III. Acta; dies cultus ac mortis; sepultura.

Actis nostrorum Martyrum inter selecta et sincera locum dedit Ruinartius. Laudat ea Tillemontius a brevitate ac simplicitate: quæ et commendat in notis pag. 595. Non tamen primigenia phrasi ad nos pervenisse; sed in summa etiam brevitate interpolationem passa, et jam indicavimus, et suadet ex sequentibus. Dispicet enim inductio ista, quæ in principio eis præfigitur: S. Eusebius historiographus memorat, Africanum pene omnium de Urbe regia, atque de tota Italia Christi Martyrum gesta conscripsisse: nam Symphorosam dixit apud Tirbutinam urbem cum septem Filiis suis una die ab Adriano principe, hoc ordine interfectam. Apud Mombritium, Surium, Cardulum et in utroque manuscripto Trevirensi illa fere habentur: quæ nos Ruinartii exemplo prætermittimus. An titulus Sancti, qui alibi apponitur Eusebio, et alibi omittitur, vere ipsi conveniat, hic non inquirimus: rem discutit Florentinius in Exercitationibus præviis a pag. 71.

23 Antiquissimis sane Martyrologiis nomen ipsius inscribi, ostensum est in observationibus ad Usuardum illustratum, die XXI Junii: ubi plura, quæ huc spectant. Ceterum in Eusebio haberi id, quod hic asseritur, rotunde negat Tillemontius: neque ego in eo usquam illud reperi; ubi tamen Histor. eccl. lib. VI, cap. XXXI scripta Africanum singularim enumerat. Credere cum Cardulo, hoc ab ipso traditum in Commentariis, quos de Martyribus edidit, mera est conjectura: cum antiquitas hoc nobis opus inviderit. Ad præterea his potest, quod prædicta verba neutiquam determinant, an ab Eusebio, an ab Africano immediate ista Acta extracta sint: quidquid Baronius in notationibus ad hunc diem velit scripta (ut præfert, ait, titulus) ab Africano; qui floruit sæculo in aliquantulum adulto. Videsis de eo Cardulum in notis pagg. 57 et 58.

24 Ado, Petrus de Natalibus, Surius ac Cardulus, quos sequitur Ruinartius, longiuscula alia digressione carent, quam habet Mombritius paulo aliter quam contineatur in utroque Trevirensi Ms.; e quo illam produco: Post septem vero dies, in die octava martyrii eorum, filiam Adriani imperatoris arripuit diabolus, et veniens ad locum, ubi obruti erant Sancti, clamabat per os ejus diabolus, dicens: Domini mei, septem germani, Martyres Christi, incenditis me miseram. Ipsum autem patrem ejus Adrianum imperatorem invasit timor, ut ossa ejus carperentur. Et dum vidissent eum magi et arioli ipsius sic eoncuti, fecerunt eum sub terram in palatio Tiburtino morari languentem, ibique persistere, dicentes ei: Si lucem videris diei, aut solis splendorem respereris, mox morieris: sed eum prope annum ibi moratus fuisset, desiderio luminis cælestis ductus, exiit foras: et statim eum dæmon arripuit, et tandiu vexavit, quousque spiritum ejus abstulisset. Factus est autem timor Christi.

25 Nec vero recentissimi cujusdam interpolatoris additamentum illa dixeris: nam Rabanus compendium eorum narrat; quæ non in Beda vel Floro invenit, unde sua solet describere, et unde ea, quæ

habet hic, fere verbatim descripsit, sed in corruptis, ut puto, Actis: quæ imperiti alicujus fabulatoris inscitia accreverint, neutiquam gnari, quam male cohærent cum suo commento morbus, annus ac locus mortis Adriani imperatoris: ut qui anno 135 languere incipiens, contracta hydrope, ægra traxit membra, lenteque moriens tandem 138 Baiis in Campania diem clausit supremum. Conjugis quidem ipsius Sabinæ, nullius vero ex ea susceptæ prolis mentionem reperio apud Spartianum: qua alibi legitur caruisse. Notat etiam Ruinartius, in uno codice Colbertino et alio ex Sorbona, nonnulla inserta fuisse ejusdem vel similis, ut puto, surfuris, de morte Adriani: quæ paullo post horum Martyrum necem contigisse ibi referatur. Unde liquet, non undequaque sincera esse illa Acta, quæ hodie circumferuntur. Idem vincit lacinia apud Cardulum, in aliquibus, ut testatur, exemplaribus addita, et recte in utroque Ms. Trevirensi et in editione Ruinartii non apposita. Sic habet: Olim requieverunt (corpora sanctorum Martyrum) via Tiburtina. . . nunc autem auxiliante Domino requiescunt in urbe Roma, in basilica beati archangeli Michaëlis.

26 Enimvero recte et candide Florentinius in notis pag. 670 de sæpe dictis Actis agens, Equidem, inquit, vetustatem illam, quam promittunt, sapere non videntur; eum in iisdem memoria agatur translationis factæ sub Stephano PP., qui vix primus esse potuit temporibus persecutionis (anno circiter 260 e vivis ereptus;) sed secundus vel tertius ad octavum fere seculum. Ad hæc, quod Acta antiquitas in omnibus sibi non constiterint, vel quod postea alterata fuerint, illud argumento est, quod Beda aut Florus, eorum textum mutare consuetus, aliter recenseat martyrium Jusini et Stactei, quam Acta ipsa illud referant: nam quod in illis dicitur Adrianum jussisse, Justinum aversum per dorsum perforari gladio; legit Beda: Justinum per membra distensum sciendi per singulos corporis nodos atque juncturas. De Stacteo autem legunt Acta, in latere vulnerari. Pro quo scribit Beda, lanceis innumerabilibus, donec moreretur, in terram configi. Bedæ aut Floro consonat Ado: Usuardus hic Adonem non sequitur, sive quod diversitatem istam videret, sive quod paucis omnia expedire vellet, sic breviter dicens: Filii autem (S. Symphorosæ) stipitibus ad trochleas extensi, diverso mortis exitu martyrium compleverunt. Acta edidit Ruinartius ex impressis in Mombritio, Surio et Cardulo, cum duobus Mss. codicibus Colbertinis, et uno ex Sorbona collatis; quæ nos ex ipso damus, adhibitis etiam duobus Mss. Trevirensibus S. Maximini, et S. Martini. Historiam Gallice compilavit Tillemontius ac Legendista neotericus Gallus.

27 Ex annuntiationibus paragraphi præcedentis constat, sanctos hosce Martyres diversis diebus cultos fuisse: nimirum, ut Rabanus post Bedam, die XXI Julii; ut Hieronymiana cum Notkero ac Martyrologio Romano, hac die XVIII Julii; ut Romanum parvum, Ado, et Usuardus, quos sequitur Beda supposititius, die XXVII Junii. Laudatus Usuardus non habet eos hoc die, uti recte observat Florentinius pag. 627, contra Baronium in notationibus; quamquam tunc referantur in additionibus Usuardo adjectis, sicut videre est in auctariis; nec habentur apud ipsum die XXI Junii, sicut male asserit Ruinartius in sua admonitione prævia ad Martyrum Acta; voluerit fortasse notare diem

AUCTORE
J. P.

E
nec sibi in omni-
bus constare.

F

Diversis diebus
referuntur
Martyres: 1 os
in die cultus et
mortis sequitur
apographa He-
ronymiana etc.

152.

que non pro-
ponitur ab Afri-
cano conscripto.

indio non uno
interpolata os-
tentantur

*al. to ria

corrupta,

AUCTORE
J. P.

diem XXI Julii, quo S. Symphorosa in quibusdam additionibus Usuardini pluries recurrit. Corrige hic meretur Molani corrector Tillemontius, qui in notis pag. 596 sic habet: Usuardus ponit S. Symphorosam et Filios eju^m XVIII Julii in editione MDLXXXIII (quæ est tertia Molani) et Molanus non monet, se mutasse diem festi eorum, prout certe facere debuisset. Sed Molanus, qui in prima editione cum Usuardo puro dederat Martyres nostros die XXVII Junii, monet in epistola ad lectorem, secundæ editioni anni 1573 præfata, fol. 5 verso, num. 8, uti et in dicta III editione, se natales quorundam Sanctorum transposuisse juxta Concilii Tridentini Breviarium; et non tantum monet, sed etiam facti rationem reddit, id quod fugit Tillemontium. Ado disertissime diem mortis determinat, dicens: Natale vero sanctorum Martyrum est v Kal. Julii: unde Florentinius, hunc diem morti ac cultui eorum tribuit, sed rursus peragi censet eorum memoriam xv Kal. Augusti ex aliqua solenni translatione, ut jam diximus. Sed quid vetat, quo minus die XVII Julii agonem consummarint? celebrata verosimiliter mox post mortem eorum solennitate eo ipso die, quo corona martyrii donati sunt; ac XXVII Junii erecta fortasse supra ipsorum sepulcrum postmodum fuerit ecclesia, aut alia quædam solennitas in eorum honorem instituta: clare enim apographa Hieronymiana signant xv Kal. Augusti. Pro quo numero forte legerit Beda in Actis, quorum partem aliquam transcribit, XII Kal. Augusti, sicut notat Tillemontius pag. 596. In passione S. Getulii a Cardulo edita dicitur Sancta cum filiis obiisse XXVII die mensis Junii; sed in ea, quam nos edidimus, hoc non habetur: ut forte additamentum sit. Itaque nos standum verosimilius putamus apographis Hieronymianis, quamvis in positione diei vitiosa non probantur, conformiter ad Acta nostra ac Martyrologium Romanum: quo die etiam illos signat Wandeldertus, hoc distichon metricum canens:

Quindecimam genitrix septena prole dicavit
Symphorosa pio pariter cum germine cæsa.

An vero Mater an Filii potius isto die martyrio coronati sint, quis definiat? Scimus ex Actis non eodem passos: recte tamen eodem omnes simul junguntur in Fastis sacris. Gavantus in Commentariis ad Rubricas Breviarii tomo II, sect. VII, cap. IX hæc de cultu eorum notat: In Appendice Gregor. Romæ tantum ait Radulph. propos. 22. Simplex in Ms., et MDL ut hodie.

Locus sepulture
S. Symphorose
determinatus
traditur in Actis.

28 Sed nunc Martyrum sepultura nos vocat. Et S. Symphorose quidem satis clare determinatur in Actis: Cujus corpus colligens frater ejus Eugenius, principalis curiæ Tiburtinæ, in suburbana ejusdem civitatis sepelivit. Ad quæ Cardulus sic notat: Qua in parte agri Tiburtini hoc S. Symphorose prædium fuerit, ignoratur. Tiburi certe proximum ac vicinum fuisse, ipsum suburbani vocabulum docet: nam fundus, hortus, ager, rus, prædium, villa suburbana dicuntur, quæ sub urbe seu extra urbem sunt. Tibure quidem in templo S. Vincentii martyris exigua crypta monstratur, quæ priscais seculis extra urbem in hujus fortasse Sanctæ matronæ suburbano fuisse existimatur; postea pomerio prolato, mœnibusque ampliatis, intra superiorem urbis ambitum inclusa. In ea crypta B. Symphorosam cum Filiis aliquamdiu per ea tempora delituisse, cum Romanorum principum in Christianos furor et impietas desæ-

viret, nullius quidem certi auctoris testimonium, sed tamen constans ac vetus apud Tiburtinos opinio et fama confirmant. Ceterum Sanctæ martyris corpus sepulcro Filiorum postea illatum fuisse necesse est, ubi ejus nomine ecclesiam constat ædificatam.

29 Locus sepulture septem Fratrum obscurior est: Nam, uti habent Acta, quævis persecutio annuum unum et mensibus sex: in quo spatio omnium Martyrum honorata sunt sancta corpora, et constructis tumulis condita cum omni diligentia. Eorum corpora requiescunt Via Tiburtina milliario ab urbe octavo. Sic etiam legit Cardulus, addens pro octavo alias nono. Mombritius cum Ms. Trevirensi S. Martini scribit milliario nono, omisso ab urbe. Hieronymiana apographa, ut vidimus, legunt, Via Tiburtina milliario: Corbeicense cum Adone ac Petro de Natalibus addunt nono; et, teste Florentinio pag. 669, NONUM retinent lere omnes. Veram nil attinet in hujusmodi minutis morari: quæ parum faciunt ad rem, et quorum genuina lectio sperari non possit. Ab urbe, quod mox legisti, si vere ita scribi debeat, sine dubio, sicut recte observat Tillemontius in notis, intelligendum de Roma, nomine Urbis antonomastice appellata, non vero de Tibure. Et illo sensu apographa Hieronymiana Martyres annuntiant Romæ Via Tiburtina. Romanum parvum, Florus, Ado cum Martyrologio Romano moderno Tiburi eo. attribuant, tum quia ibidem passi; tum quia utrimque æquali fere spatio sepulcrum eorum distabat: nam Roma Tibur numerantur milliaria sedecim sive, ut dicit Ferrarius in Topographia Martyrologii Romani XVI M. P. a quo locus sepulcri forte paulo minus aberat, si vere sepulti fuerint milliario nono ab Urbe.

30 Aringhus Romæ subterraneæ lib. IV, cap. XVII, pag. 132, nam. 2 meminit in ipsorum honorem ecclesiæ quondam erectæ, ejus adhuc vestigia in Maffeorum prædio extare asserit, loco nuncupato Ad septem Fratres, qui corrupte vulgo dicitur a sette fratte: ubi conjicit extitisse locum sepulture Martyrum ac palæstræ; Christianis ibi templa erigere consuetis, ubi passi erant Martyres aut depositi. Similia ante Aringhum scripserat Cardulus in notis pag. 171, probans hunc locum in agro Tiburtino olim jacuisse ex eo, quod Romanus angustis admodum finibus olim circumscriberetur. Quo referendam arbitror nobilem ac pervetustam S. Symphorose memoriam, quæ, uti tradit Baronius in notationibus, Via Tiburtina habetur: ubi per rō habetur, videtur innuere, eam etiamnum suo tempore castitisse; Aringhus autem suo non nisi vestigia superfuisse tradit. Certe Sanctorum cævias non eodem semper, quo primum fuerant depositæ, loco quiescere perrexisse, constabit ex dicendis paragrapho proxime sequente.

§ IV. Translatio, inventio ac reclusio corporum; reliquiæ Tibur advectæ ad templum sub Symphorose nomine dedicatum; alibi aliæ honoratæ.

In quibusdam Actorum exemplaribus adjecta fuere hæc verba, quæ leguntur apud Swium et

et Baronium in notationibus, et Sanctorum corporum e primævo sepulturæ loco translationem docent : Horum reliquiæ Romam translatae, nostris temporibus inventæ sunt in diaconia S. Angeli in foro piscario, ac una cum eis plumbi lamina his verbis descripta : « Hic requiescunt corpora sanctorum martyrum Symphorosæ, viri sui Zotici, et filiorum ejus, a Stephano PP. translatae ». *Ibidem etiam celebrari festum S. Symphorosæ, et Filiorum, eorumque corpora illic asservari, dictum est jam pridem ex Carolo Bartholomæo Piazza, ad diem x Junii, pag. 264. Octavius Pancirolius in Thesauris absconditis urbis Romæ, Regione x, ecclesia 1, asserit prædictam ecclesiam a Pontifice Stephano juniore, (qui secundum Baronium fuit istius nominis III, sed qui passim ab aliis rectius vocatur II, sicut diximus ad eundem diem) anno 752 creato, restauratam ac ditatam fuisse sacris reliquiis ; et hunc in finem elevasse corpora ab ea ecclesia, quæ iisdem primitus fuerat destinata Via Tiburtina, sub nominibus SS. Getulii, Symphorosæ, et septem Filiorum. Cardulus pag. 173 ista erudite confirmat, ac pluribus*

B *deducit, quæ hic referre supersedeo. Cur vero hanc ædem potius quam aliam sacris hisce pignoribus ditare voluerit laudatus Pontifex, hanc conjecturam affert ; quod idem Stephanus, cum Cardinalis esset, huic S. Michaelis archangeli diaconiae fortasse præfuerit. Aliam præterea rationem assignat : Si, inquit, marmor in ea quondam æde positum fidem facit, in quo legitur inscriptio, quæ docet, temporibus Domini Stephani junioris PP. illam fuisse vel dedicatam, vel a Theodoto olim duce, tunc primicerio Sedis Apostolicæ, et ab hujus Benedicto diacono, a solo exstructa pro remissione omnium peccatorum, et animæ suæ salute.*

32 *De earundem vero sacrarum reliquiarum inventione ac reclusionione, ita scribit laudatus pluries Cardulus a pag. 175 : Ceterum hæc sacra ossa sub ara maxima ejus ecclesiæ condita Pio IV Pont. Max., cum illud altare, quod extra hemicyclum seu tribunal, sive, ut ecclesiastici scriptores loquuntur, absidem hactenus fuerat, ad medium hemicycli parietem transferretur, detecta sunt, atque in*

C *loculum sive arcam fenestratam, vitroque translucidam, ut populo ad pium cultum et venerationem satis diebus exponerentur, transposita. Cum vero per eam pietatis speciem, visendique facultatem, multis Pontificis concessu aliquid ex sanctis reliquiis auferendi præberetur occasio, et in dies illæ minuerentur, idcirco anno salutis MDLXXXVII ad vi Kal. Octobr. Marianus Perbenedictus Camers, episcopus Marturanensis, et almæ Urbis gubernator, qui ejus ædis olim canonicus fuerat, sub eodem altari primario sancta ossa prisco more, numquam deinceps visenda reposuit, marmoreo sepulcro, quod suis fecit impensis, inclusa, et hoc epitaphio atque inscriptione signata : SS. MARTT. SYMPHOROSÆ, EJUSQUE VIRO, ET SEPTEM FILIIS, Mar. Perbenedictus, episc. Marturan. Almæ Urbis Gub. ædis hujus olim canonic. Fecit MDLXXXVII.*

33 *Reliquiæ tamen nonnullæ Tibur solenni pompa prius translatae fuerant ad templum Societatis Jesu, sub eorundem Sanctorum nomine consecratum, prout testatur Cardulus a pag. 176 :*

Ex eo loculo tunc octo fragmenta sacrarum ossium accepta sunt, et antea anno MDLXXXIV sexto Kal. Decembr., pontificatus Gregorii XIII tertio decimo desumptæ fuerant ejusdem Pontificis liberalitate hæ pauca reliquiæ : de capillis ac velo capitis S. Symphorosæ ; crus integrum, et capitis frusta duo, et frustum costæ eorundem S. Symphorosæ ejusque viri, et Filiorum : quæ reliquiæ ea sunt conditione concessæ, ut Tibur ad novum templum Societatis Jesu ornandum deferrentur : nam Tibure in tanto sacrarum ædium numero, quantum egregia veterum Tiburtinorum pietas et religio excitavit, nulla B. Symphorosæ, seu Filiorum nomine constructa visebatur : quod cives videlicet ea contenti forent, quam Via Tiburtina, ubi sancta corpora quiescebant, septimo ab Tibure milliario positam, religiose colerent ac frequentarent.

34 *Sacris inde reliquiis Romam translatis, atque ecclesia temporum perturbationibus collapsa, Tiburtes sive dolore animi ob amissum tam pretiosum thesaurum consternati, sive rei vel publicæ vel privatæ angustiis impediti, neque veterem instaurare, neque novam in urbe, cum maxime cuperent, condere potuerunt. Sed eorum piis optatis ac votis divina bonitas nunc demum respondit, cum templum Christiana munificentia Matthæi Contarelli (cujus egregiis virtutibus, et singularibus in Societatem Jesu promeritis nulla par esse potest oratio) S. R. E. in tit. S. Stephani in Cælio monte presbyteri Cardinalis, ad usum Collegii Societatis Jesu, optimo et commodissimo urbis loco ædificatum S. Symphorosæ nomine sibi voluit dedicari. Quocirca eorum venerandæ reliquiæ, quas diximus, lignea effigie inaurata incluse sunt : capilli quidem et velum in cavo capite, ossa vero in pectore vitreis, pellucencia. In altera item effigie cranium S. Getulii eodem modo continetur. Et post pauca, quæ addit de aliorum Sanctorum reliquiis, ita pergit, solennem pompæ apparatus describens :*

35 *Hæc omnia xvi Kal. Augusti, hoc est, pridie natalis S. Symphorosæ ac Filiorum ; magna cum pompa, et celebri Tiburtis cleri populique concursu Tibur dilatae sunt . . ; et ingenti animorum lætitia, maximo plausu, piæ voluptatis sensu singulari, apparatu denique tanto exceptæ sunt, quantum tenues civium opes, et temporis angustiae patiebantur. Deportatae sunt humeris sacerdotum Societatis Jesu per vices oneri subeuntium. Obvium extra portam inferiorem usque ad B. Deiparæ Virginis ædem, villæ Mæcenatiæ subjectam (in ea enim ecclesia, quam Societas Jesu 45 jam adhuc annis possidet, substituerunt sacræ reliquiæ) supplex processit cum episcopo clerus, et omnium ordinum sacræ familiæ, laicorumque cum suis vexillis collegia et sodalitates. Tota urbe parietes, qua pompa ducebatur, aut peristromate, aut arborum erant ramis prætexti : fonticuli passim per canaliculos derivati : arcus seu fornices honoris causa variis locis ad tempus exstructi, atque apto carmine inscripti, et pictura ornati.*

36 *Versiculos arcui primo ad episcopium sub imagine Sanctorum, alteri ad primarium templum S. Laurentii in foro Ulmi, tertio ad S. Valerii ædem,*

in novum templum Societatis Jesu, S. Symphorosæ sacrarum:
E

quo summa cum pompa,

F

ac plausu delictæ sunt.

translatio cor-
porum in eccle-
siam S. Angeli
in foro piscario
a Stephano PP.

32 postea in
temple reclusa
sunt.

33 pompa tamen
in templum Tibur
consecratum

AUCTORE
J. P.

ædem, quarto ad ecclesiam S. Dominici, quinto ad forum trivii, ac denique supra januam novi templi Societatis Jesu inscriptos, uti et hymnos Latinos in ipsa supplicatione decantatos exhibet Cardulus una cum epigrammatibus Latinis quindecim metro elegiaco illigatis. Nec tacet frequentissimum concursum populi ad templum, lucraturi, quod Sixtus V PP. indulserat, jubileum, continuato postmodum alacritatis ac studii erga Sanctos indigetis ac patronos fervore et incremento. Nec fructu caruit singularis Tiburtinorum erga Sanctos veneratio: Testis est, inquit Cardulus, præter ceteros vitæ integritate, prudentia, et morum gravitate insignis sacrorum Antistes (nomen non exprimit) qui pro fratris sui filio parvulo aegroto, atque in vitæ discrimen adducto, hos Sanctos martyres cum nuper eo in templo supplex oraret, voti compos illico factus, incolomitatem puero impetravit.

Enumerantur
loca alia reli-
quias honorata.

37 Reliquum est, ut iis quæ de Sanctorum nostrorum sacris lipsis allata sunt, atteratur sequens coronis: Eorumdem vero Martyrum corpora, inquit Aringhus loco supra citato, et B Zoticæ ad hæc usque tempora Tiburtini cives se pretiosi instar thesauri possidere gloriantur. Quo sensu id intelligi debeat, patet ex dictis; et ipse recte addit, id de aliqua dumtaxat sacram reliquiarum particula subintelligendum esse. Ad hæc, ut Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ testatur, feruntur aliquot eorum reliquias asservari Ticini in æde parochiali S. Eusebii. Masinius in Bononia perlustrata pag. 412 dicit S. Symphorosæ mart. reliquias conservari in S. Petri. Raissius in Hierogazophylacio Belgico pag. 41 reliquiis S. Amati Duaci accenset de SS. Nemesio, et Symphorosa matre ejus. Cardulus pag. 170 agens de corde S. Nemesii percusso vel transfixo, tradit, id . . . ita transfixum hodieque (anno 1588, quo historiam Martyrum nostrorum edidit) post annos MCCCCLXV servari et cerni. Oppidani S. Angeli in Pontano Firmanæ diæcesis in Italia vendicant sibi corpus S. Juliani (nostri, ut volunt, non alterius.) In epistola anno 1701 a nostro Josepho de Albertis de Sanctis oppidi prædicti, patriæ sur, ab ipso huc directa, ac pluribus authenticis testimoniis modernis juridice firmata, C lego: In ecclesia S. Augustini conservatur et publicæ venerationi exponitur corpus S. Juliani martyris, filii S. Symphorosæ martyris, secundi ex septem, quos terræ prius, et postea cælo peperit. Utinam antiquioribus testimoniis nobis constaret de adjunctis, quibus illud corpus affirmatur hujus determinate Juliani esse. Atque hæc quidem hactenus de S. Symphorosa ac septem Filiis Martyribus; quos Bartholomæus Piazza in Hemerologio sacro Romæ Christianæ et gentilis Italiæ edito pag. 55 somniat fuisse e nobilissima familia Romana de Cereali.

PASSIO

Ab auctore Anonymo con-
scripta,

Ex editis et collatis apud
Theodoricum Ruinart in-
ter Acta sincera et selecta,
a pag. 23 editionis Wet-
stenianæ, cum aliis Mss.
collata.

Cum fabricasset Hadrianus palatium, et id dedicare vellet ritu illo nefario, cœpissetque sacrificiis idolorum ac dæmonum, qui in idolis habitant, flagitare responsa: responderunt et dixerunt: Symphorosa vidua cum septem Filiis suis laniat nos quotidie, invocando Deum suum. Ista itaque si E cum Filiis suis sacrificaverit, promittimus nos omnia præstare, quæ petitis. Tunc Hadrianus jussit eam teneri cum Filiis, et blandis eos sermonibus hortabatur, ut ad sacrificandum idolis consentirent.

S. Symphorosa
instantibus vilo-
lis ut sacrificave-
ret, ab Adr. imp.
imp. ad hoc ex-
citatur.

2 Cui beata Symphorosa dixit: Vir meus Getulius cum fratre suo Amatio a, tribuni tui cum essent, pro Christi nomine passi sunt diversa supplicia, ne idolis consentirent ad immolandum, et quasi boni athletæ dæmones tuos moriendo viccrunt. Elegerunt enim magis decollari, quam vinci; passi mortem, quæ pro nomine Christi suscepta, inter homines quidem ignominiam eis peperit temporalem, inter angelos vero decus et gloriam sempiternam; inter quos nunc gradientes, et tropæa passionum suarum dantes b, cum æterno Rege vita æterna fruuntur in cælis.

quem illa rejicit
exemplo S. Ge-
tulii marit sui:
a

3 Hadrianus imperator dixit ad S. Symphorosam: Aut cum Filiis tuis sacrificia diis omnipotentibus, aut te ipsam cum Filiis tuis sacrificari faciam. Beata Symphorosa respondit c: Et unde mihi tantum boni, ut ego mercar cum Filiis meis offerri hostia Deo? Hadrianus imperator dixit: Ego te diis meis sacrificari faciam. Beata Symphorosa respondit: Dii tui me in sacrificum accipere non possunt; sed si pro nomine Christi, Dei mei, incensa fuero, illos dæmones tuos magis exuro. Hadrianus imperator dixit: Elige tibi unum ex duobus; aut sacrificia diis meis; aut malo interitu finieris.

et frustra minis
terrida.

f

c

4 Beata Symphorosa respondit: Tu existimas, quod possit animus meus aliquo terrore d mutari? Cum ego desiderem cum viro meo Getulio, quem pro nomine Christi interfecisti, requiescere. Tunc Hadrianus imperator jussit eam duci ad fauam Ilrendis, et ibi primo alapis e cædi, et post hæc capillis suspendi. Sed cum nulla ratione nulloque timore posset eam a bono proposito f revocare; jussit eam alligato ad cellum ingenti saxo in flumen g præcipitari: cujus corpus colligens frater ejus Eugenius, principalis h curiæ Tiburtinæ, in suburbana i ejusdem civitatis sepelivit.

martyrio en-
natur, et a fra-
tre sepelitur.
d

e

f

g

h

i

5 Alia vero jussit Hadrianus imperator simul omnes septem Filios ejus sibi præsentari : quos cum ad sacrificandum idolis provocaret, et nullo pacto eos videret suis minis atque terroribus consentire; jussit circa Herculis templum septem stipites figi, et ibi eos ad trochleas *k* extendi : et primum Crescentem *l* præcepit in gutture transfigi : secundum Julianum in pectore pungi *n*; tertium Nemesium in corde percuti *n*, quartum Primitivum in umbilico vulnerari *o*; quintum Justinum aversum per dorsum perforari gladio *p*; sextum Stracteam *q* in latere vulnerari *r*; septimum vero Eugenium a summo usque deorsum findi *s*.

6 Altera vero die veniens Hadrianus imperator ad fanum Herculis, jussit corpora eorum simul auferri, et projici in foveam altam, et imposuerunt pontifices nomen loco illi, Ad septem Biothanatos *t*. Post hæc quævit persecutio anno uno, et mensibus sex *u*. In quo spatio omnium Martyrum honorata sunt sancta corpora, et constructis tumulis condita cum omni diligentia : quorum nomina descripta sunt in libro vitæ. Natalis vero sanctorum Martyrum Christi beatæ Symphorosæ, et septem Filiorum ejus, Crescentis, Juliani, Nemesii, Primitivi *x*, Justini, Stractei et Eugenii celebratur sub die xv Kalendas Augusti. Eorum corpora requiescunt in Via Tiburtina milliario ab urbe octavo *, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Al. Amantius.*

b *Cod. Colbertinus apud Ruinartium tropæa passionum suarum laudantes.*

c *Responsio hæc et sequens interrogatio non est in Colbert. et Mombr.*

d *Surius male tenore. Mombrilius cum utroque manuscripto Trevirensi quod possis animum meum aliquo terrore mutare.*

e *Beda a Floro auctus, Ado, Usuardus eum Martyrologio Romano palmis : utrumque Ms Trevirensis non recte lapidibus. Cardulus pag. 165*

notat, colaphis, atapa ac palmis cædi non semper esse synonyma.

f *Deest a bono proposito in utroque Ms. Trev.*

g *Anicnem intellige, vulgo, Teverone, qui Tibur alluit.*

h *Principales sunt decuriarum primi, a quibus distributionum omnium forma procedit, uti observat Cardulus, plura congerens pag. 168.*

i *Surius, Cardulus et utrumque Ms. Trev. suburbano.*

k *De hoc instrumento, ac de etymo vocis Cardulus a pag. 169, et Gallonius de Cruciatibus Martyrum cap. II.*

l *Crescens Bedæ, Adoni, Usuardo : at in Breviario Romano Crescentius, ut diximus. Petrus de Natalibus scribit Crescentium et Crescentem. Monet Cardulus in his duobus nominibus sæpe variare auctores.*

m *Brev. Rom. Juliano pectus confoditur. Ado brevius : Crescentem in gutture transfigi; Julianum in pectore; Nemesium in corde; Primitivum in umbilico.*

n *Brev. Rom. Nemesio cor transverberatur.*

o *Brev. Rom. Primitivo trajicitur umbilicus.*

p *Ita etiam Cardulus, et utrumque Ms. Trev. E Ado autem : Justinum per membra distentum scindi per singulos corporis nodos, atque juncturas. Consonat Bedæ. Brevisime Brev. Rom. Justinus membratim secatur.*

q *Beda, Ado, Usuardus, Brev. Rom., Petrus de Natal., Mss. Trevirensia, Cardulus legunt Stacteam. Codex Colbert. apud Ruinart. Extracteam; Surius Starteam.*

r *Ado : lanceis innumerabilibus (de Natal. lanceis multis) Cardulus in latere vulnerari, omisso gladio. Brev. Rom. Stacteus telis configitur.*

s *Consonat Cardulus. Beda vero cupi Adone : Eugenium findi (de Natal. scindi) a pectore usque ad inferiores partes. Brev. Rom. Eugenius a pectore in duas partes dividitur.*

t *De loco hoc, ejusque etymo Comm. præv.*

u *An post hæc sumi debeat cum magna latitudine temporis, vide Commentarium. In utroque Trev. hic est digressio post septem vero dies, de qua in Comm. prævio num. 24.*

x *Primitivus hic mendose omissus apud Surium, et in prima editione Ruinartii.*

DE S. GUDDENE MARTYRE CARTHAGINE IN AFRICA.

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

Illustris hujus Martyris, quæ et Guddene, Guddene et Guddene appellatur, Acta olim aliqua exstitisse, ex quibus Ado elogium suum decerpserit, plane verosimile existimavimus in nostris ad Usuardi Martyrologium Observationibus hoc die; ubi ea ferme omnia exposita sunt, quæ de ipsa ejusque cultu referri possunt, ut frustra sit Martyrologiorum seriem hic recensere. Abesse omnino ab Hieronymianis in confesso est; neque Gaudentium in S. Augustini sermone 294 Guddenti aut Guddenti substituendum nunc magis censemus; eredinusque adeo de nostra S. Guddene istic egisse Hipponensem Episcopum. Consulimus

nomina apud Adonem male efformata Plutiano et Zeta, notavit pridem Rosweydyus; apposite corrigens, Plautiano et Gela, quorum consulatus incidit in annum Christi, non 205, ut Baronio visum est, sed 203, ut est apud Chronologos, Ecclesiam persequente Severo. Breve Actorum fragmentum, quod in Adone superest, Virginis titulum addit, de quo quod statuam non habeo, sic legit Viennensis Martyrologus: Apud Carthaginem, natalis S. Guddenes virginis, quæ Plutiano et Zeta consulibus, jussu Rufini proconsulis, quater diversis temporibus equulei extensione vexata, et unguularum horrenda

AUCTORI
J. B. S.

in Hispaniam
trahitur a fabu-
latoribus.

horrenda laceratione cruciata, carceris etiam squalore diutissime afflicta, novissime gladio cæsa est

2 *Atque hæc tam sincera, recta et vera sunt, ut neminem unum scriptorem sensatum invenire sit, qui de Sanctæ hujus martyrii palæstra dubitaverit, antequam orbi natum esset pseudodextrum Chronicon, ex quo ejusque commentatore Bivario somnia sua potissimum deprompsit Tamayus, Carthaginienses Africanos ad Hispanicam suam Spartariam, obtorto quantumvis collo pertrahere solitus, quemadmodum toties dicendum fuit. En ejus hoc de annuntiationem: Carthagine Spartaria, S. Gudenis virginis et martyris, quæ ob Christi sponsi fidem, a Ruffino præside comprehensa, et quater in equulei machina dilaniata et extensa, ungulis ferreis lacerata, postmodumque carcerali custodia diutissime afflicta, tamdiu secessit, quousque mucrone jugulata, ad gloriam repromissionis Martyr invicta pervenit. Quid per secessum velit Tamayus, non quæram diutius: ceterum testes huc varios, dextrina fuligine plurimum respersos, congerit, quos more suo ridet clarissimus Nicolaus Antonius in citatis aliis manuscriptis, unde huc spectantia Matrili descripsit socius noster Cuperus, digna sane, quæ eruditorum oculis exponantur. Laudatis primum Martyrologiis de S. Gudenens agentibus, sic populares suos nimium credulos aggreditur.*

quos egregie
refutat

3 Hispanis, inquit, dumtaxat persuasum fuit quibusdam, ut Dextro credentes mercedem alienam usurparent. Sed Dexter cum nihil sit, videamus an alio aliquo fundamento nitantur. Acta hujus sanctæ martyris, olim exstantia, anno quo fuere consules Geta et Plautianus. . . . sub Rufino proconsule maectalam referebant; unde Martyrologi profecerunt. Atqui (Bivarius ait) Q. Rufinum Galerium his diebus citeriori Hispaniæ, cujus Carthago nova urbs est, præfuisse, Ambrosius Morales, tametsi alio intentus, scribit lib. 9 historiæ cap. 35. Juvisset quidem certo modo desperatam causam hæc Rufini præsidis mentio per hæc tempora in citeriori Hispania seu Tarraconensi: sed Bivarii imputatio toto caelo distat ab eo quod in capite isto Moralis patet cunctis legendum; ut vel hinc discas nemini, quantumvis docto, et probo viro acquiescere, quandoqui-

dem oculis ipse tuis rem possis credere. D Morales in referendis Hadriani imperatoris rebus cap. illo 35 inscriptiones quasdam repræsentavit, quæ in Hispania exstant. In his quædam est Q. Cecilli Rufini, Sagunto oriundi, cui, quod legatione gratuita apud Hadrianum functus esset, provincia Hispana citerior titulum hunc sub statua forsitan dedicavit; ecce illum

Q. CECILIO GALERIE RUFINO, Q. CECILII VALERIANI FILIO SAGUNTINO, OB LEGATIONEM QUA GRATUITA APUD MAXIMUM PRINCIPEM ADRIANUM AUG. ROMÆ FUNCT. EST P. H. C.

4 Nil ultra doctus ille vir, quam vulgari lingua inscriptionem reddere. Quid hæc autem cum Hispaniæ citerioris præside? Nisi nescierit Bivarius (quod vix credo) legatio Romæ obita provinciæ nomine, quodnam munus esset. Quid insuper Hadriani ævum cum Severi ætate? Inter quos principes quinquaginta et plures anni intercesserunt. Deinde ut, Bivario jam dimisso, rem ipsam discutiamus, lectum mihi nusquam de provincia Hispania citeriore per proconsulem administrata. Bæticæ proconsulis mentio in antiquis lapidibus non infrequens, uti et Tarraconensis, sive citerioris Hispaniæ, quod nunc quærimus, præsidis. Notitia utriusque imperii in promptu est, et quæ ad eum publicum imperii librum Guido notavit Pancirola, quem non transcribo. E contrario Carthaginis seu verius Africæ propriæ, cujus Carthago fuit princeps urbs, proconsulare imperium quis ignorat? Potuit quidem Rufinus, sub quo Gudenens passa, cum Rufiniano idem esse, seu C. Cæsonio Macro Rufiniano, quem ex quodam lapide scimus provinciæ Africæ fuisse proconsulem, eundemque imp. Alexandri Severi, qui Septimio, sub quo Gudenens passa, post duodecim annos successit, comitem. Hic etiam fuit consul cum Acilio Faustino anno ccxii, quo superstes erat Septimius Severus, ut mirum non sit, proconsulatum Africæ ante annos septem gessisse. Sed hæc ex conjectura tantum, ne non liceat nobis aliquando argutari, qui tam frivolas, nec semel vero contrarias adversariorum conjecturas passim sustinemus. Hæc Antonius, ut suos sapere doceat.

Nicolaus Anto-
nius.

E

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS DOROSTORENSIBUS SECUNDA, DONATA, BASSO, MAXIMO, PAULO, ITEM MARINO ET JUSTO.

J. B. S.

Ex Hieronymianis.

AVIII JUL.

Non semel a nobis alibi observatum est, Dorostorum, inferioris Mysiæ seu Mæsiæ olim urbem episcopalem, nunc Bulgaricæ pagum, de quo latins infra, plurimorum Martyrum feracem fuisse, quod et hoc die notant Hieronymiana exemplaria omnia, vetustissimo Epternacensi eorundem manipulum in prima laterculi sui acie collocante. In omnibus codicibus sex ferme numero sunt duce Æmiliano, de quo pridem in Obser-

vationibus ad Usuardum locuti sumus, qui quæ seorsim, ut ceteris in sacris Fastis notior, suo loco celebratur. Hic reliquos referimus ordine quo eos expressit jam dictum Epternacense, cum quo in nominibus conveniunt codices alii, eo solo interveniente discrimine, quod Corbeiensis socios duos superaddat Marinum et Justum, quos prætereundos non censuimus. Bossi pro Bossi vir observari meretur. In codicibus contractis pauciora de more nomina, vel nulla sunt. Rhinoviense de

A de ipsis tacet, Richenoviense quatuor numerat, anonymis; ast ex iis, utpote studiose contractis aut D
codex Regiæ Succæ item quatuor cum duobus mutilatis, nihil magnopere lucis sperandum.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRICANIS

AQUILINO, SPERATO, CIVINO, FELICE, CRESTINO,
LUTATO, NAZARIO, VETUSA, GENEROSA, JANUA-
RIO; ITEM JANUARIO, TITIANO ET NESSA.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XVIII JUL.

Tredceimhic Africanos athletas numero cum
vetustissimo Epternacensi, quamquam in
Lucensibus, omisso Felice, solum undecim,
in Corbeiensi duodecim computentur, no-
minibus hinc inde varie inflexis. Calvinum pro
Civino legit Epternacense; Creseentiani pro Crestini
Corbeiense, ubi et Lactati pro Lutati. Januariæ est in
Lucensibus, sed cetera Januarii legunt, quem gemi-
nat Epternacense, interposita particula item, quæ
et in Corbeiensi exprimitur, tametsi nomen non
repetatur. Sitne postremum nomen Hesia, Hessa
an Nessa incertum est. Recte hic observat Florenti-
nius, in hodierna hæc Africana serie, nonnullorum

martyrum nomina cum his convenire, quæ præce-
denti die celebrantur, sive Seillitani sint, sive Car-
thaginenses, atque adeo de repetita eorumdem ve-
neratione suspicionem movere. Id etiam notatum
oportuit in codicum Lucensium latereulo dici præ-
teritæ, ubi in Asia iidem ferme referuntur, quos nos
proxime Dorostoro vindicavimus. Jam sæpe fassi
sumus et porro fatebimur, amanuensium imperitia
latereulos nonnumquam commixtos, aut inepte dis-
tinetos et transpositos fuisse. Ceterum in ea incerti-
tudine, malumus repetitione quam omissione pec-
care.

E

DE S. FALTEO VEL FALVEO EPISCOPO ET FORTE
JOCUNDO MARTYRIBUS.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

XVIII JUL.

Quem hic annuntiamus Falteum, Falveum,
Falbeum seu Falbæum episcopum, is in
vetustissimo Epternacensi præteritus est;
verum in aliis omnibus etiam nonnullis
minoribus seu contractis tam constanter
signatur, ut prætermitti non potuerit. In Lucensi-
bus et Corbeiensi sic Africanis martyribus subjun-
gitur, ac si ad eorum classem spectaret; at vero
in codicibus minoribus Richenoviensi, Augustano

et Labbeano tam discrete apponitur particula alibi,
ut dubium non videatur quin alio referendus sit.
Quo? Equidem non divinarem, nec qua potissimum
ratione exprimendum sit nomen, quod in Richen-
oviensi est Fabei, in aliis diversimode scribitur, ut
jam notavimus. Ex Corbeiensi codice socium ad-
junximus Jocundum, addito utrique titulo martyris,
quem ipsis convenire, ante nos censuit Florentinius.

F

DE S. MATERNO EPISCOPO

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sancti cultus, chronotaxis, Acta, et gloria posthuma.

ISTO SÆC. IV.
Prohibetur cultus
et liturgiæ.

Mediolanum notissima Insubriæ urbs,
et sæcunda Sanctorum altrix, de qua
jam sæpius nobis agendum fuit, hæc die
S. Materni, sui olim antistitis, festivitatem
celebrat. Præterquam quod ab immemorabili
tempore cultus ejus vigerit, sanctitatem istius præ-
sulis testatur Missale Mediolanense juxta institu-
tionem S. Ambrosii anno 1522 impressum, in quo
leguntur sequentes orationes. SUPER POPULUM.
Misericordiam tuam Domine nobis, quæsumus,
interveniente beato confessore tuo Ma-
Julii Tomus IV.

terno atque pontifice, clementer impende,
et nobis peccatoribus ipsius propitiare suffra-
giis. Per etc. SUPER SINDONEM. Beati con-
fessoris tui Materni atque pontificis fac nos
Domine miranda præconia confiteri, ut ejus
adjuti præsidii, majestati tuæ jugiter increa-
mur esse devoti. Per etc. SUPER OBLATA.
Adsit nobis, Domine quæsumus, sancta preca-
tio beati pontificis tui Materni, quæ nos a
terrenis affectibus incessanter expediat, et
cælestia desiderare perficiat. Per Dominum
46 etc.

AUCTORE
G. C.

etc. PRÆFATIO. Æterne Deus, suppliciter exorantes, ut dum beati Materni confessoris tui merita veneramus, auxilium nobis tuæ propitiationis acquisisse gloriemur: nec desperamus de veniæ largitate, quam per eos, qui tibi placuerunt, suppliciter exposcimus. Per Christum etc. POSTCOMMUNIO. Beati confessoris tui Materni, quæsumus Domine, a malis omnibus gloriosa nos semper merita tueantur, in cuius solennitate percepimus tua sancta lætantes. Per etc.

Breviario anti-
quo.

2 *Breviarium Mediolanensis ecclesiæ, anno 1539 typis excusum, præter varias de S. Materno orationes, habet tres proprias Lectiones, quibus præcipua sancti Præsulis gesta sic breviter comprehendit.* LECTIO I. Hic cessante Decii persecutione, cum Gallus imperator aliquanto mitius erga Christianos ageret, ad modicum respirans ecclesia in Philippea basilica ex primicerio lectorum divino nutu per clerum et populum eligitur et consecratur: non enim tunc aderat de sacerdotibus huic honori congruus, multoque minus de clericis. LECTIO II. Fuit autem Vir iste Dei servus adeo mitissimus, ut ipsi etiam persecutionis auctores eum venerarent. Hic suis temporibus Maliodorum summe sanctitatis levitam Tretonensi ecclesiæ consecravit episcopum, quæ diu vacaverat. LECTIO III. Fuit autem temporibus Galli, Valeriani, Galieni, Clandii, Aureliani, Probi, Cari, Diocletiani et Maximiani. Sed cum duodecim annis Mediolanensem rexisset ecclesiam, imperante Maximiano in sanctis operibus quævit in pace confessor; sepultus ad sanctum Naborem. *Non video, quomodo hæc Lectiones satis inter se cohercant: si enim tempore Galli imperatoris S. Maternus ex primicerio factus sit episcopus Mediolanensis, ut Lectione prima innuitur, atque juxta Lectionem tertiam obierit imperante Maximiano, quomodo tantum duodecim episcopatus anni numerantur, cum inter Galli et Maximiani imperium facile triginta anni effluerint. Sed de episcopatus epocha ac duratione mox pluribus agemus.*

et recentiori
Mediolanensi,

3 *Alterum ejusdem ecclesiæ Breviarium anno 1635 Mediolani editum pro tribus lectionibus unam exhibet, gestorum narratione mutata hoc modo: Maternus Mediolani episcopus, Maximiano imperatore, pro fide Christi proque ecclesia sibi commissa aliquando catenis vinctus, interdum in carcerem detrusus, sæpe verberibus acerbissime cæsus, firmo animi robore caelestique constantia in perferendis cruciatibus communitus, tum in populi sibi concrediti perturbatione, ab impiis tyrannis excitata, magnis laborum contentionibus ad eum confirmandum perfunctus est magna cum significatione divinæ pietatis suæ: qua incensus beatos martyres Carpophorum et Fidelem ad urbem Novocomum misit, ubi pro gloria Christi dimicarent. Sanctum præterea Victorem, qui Mediolani strenue martyrium obierat, manibus suis sepelivit. Mediolanum Bertone episcopum consecravit. Denique ipse præclaris ac multis fidei confessionibus nobilitatus, ecclesia Mediolanensi duodecim annis sancte administrata, quævit in Domino; cuius corpus pie reconditum est in basilica sancti Naboris. De sepultura S. Victoris martyris per Maternum curata, fit mentio in Actis ejusdem martyris ab Henschenio nostro illustratis tomo II Maii pag. 290. Ceterum advertet,*

hac posteriori lectione quædam narrari, quæ in tribus lectionibus antiquioribus et in prolixioribus S. Materui Actis non exprimentur.

4 *Hagiologi passim in suis Martyrologiis cultum hujus Sancti episcopi confirmant. Hac die illum celebrant Auctaria Usuardina Greveni et Molani, qui posterior ita legit: Mediolanu, sancti Materni episcopi et confessoris. Eadem verba habet Beda Plantinianus. Bellinus, ommissa urbe Mediolanensi (eam etiam prætermisit Grevenus) illum sic annuntiat: Ipso die, sancti Materni episcopi et confessoris. Galesinius pluribus verbis eundem suo Martyrologio ita inseruit: Mediolani, sancti Materni episcopi et confessoris. Hic, Maximiano imperatore, pro fide Christi, proque ecclesia sibi commissa aliquando catenis vinctus, interdum in carcerem detrusus, sæpe verberibus acerbissime cæsus, firmo animi robore, caelestique constantia in perferendis cruciatibus communitus, tum in populi sibi concrediti perturbatione, ab impiis tyrannis excitata, magnis laborum contentionibus ad eum confirmandum perfunctus est. Beatus (fortasse voluit dicere beatos) autem martyres Carpophorum et Fidelem, Novocomum misit, ubi pro gloria Christi dimicarent: sanctum præterea Victorem Mediolani manibus suis sepelivit. Ipse denique præclaris ac multis fidei confessionibus illustris obdormivit in Domino. Ferrarius et Canisius noster scribunt similia, quæ vel ex Actis vel ex propriis lectionibus desumpta sunt. Quare, prætermisissis horum aliorumque recentiorum elogiis, tantum subjungo hodiernam Martyrologii Romani annuntiationem, quæ his verbis continetur: Mediolani, sancti Materni episcopi, qui sub Maximiano imperatore pro fide Christi, et pro ecclesia sibi commissa in carcerem detrusus, et sæpe verberibus cæsus, tandem nullis confessionibus clarus obdormivit in Domino. Atque hæc ad cultum probandum mihi sufficere videntur. Nunc ad alia disentienda progrediamur.*

5 *Antiquior Actorum scriptor de S. Materni parentibus, patria, consanguineis, rebusque ante episcopatum gestis nullam facit mentionem. Unde miror, quod Placidus Puccinellus in Zodiaco Mediolanensis ecclesiæ parte II, pag. 131 ejus pueritiam vivis adeo coloribus depingat, et virtutes in tenera illius ætate elucentes tot phrasibus Italicis exornet. Sed, ni fallor, hæc rhetorica narrationis ornamenta ex Puccinelli pia meditatione prodierunt, qui, ne daret Vitam acephalam, narravit ea, quæ a Sancto puero fieri potuerunt, quamvis ignoraret, an revera facta fuissent. Franciscus Besozzus, Joannes de Deis, Carolus a Basilica S. Petri Novariensis episcopus, alique scriptores Itali asserunt, S. Maternum Mediolani natum fuisse. Etsi hæc assertio non sit improbabilis, quia ante susceptam episcopalem dignitatem fuit primicerius Mediolanensis ecclesiæ, tamen illam ex vetustis monumentis probari cuperem. Non desunt etiam, qui nobis sine ullo veterum auctorum testimonio, S. Materni fratrem assignant. Præter Sammarthanos in catalogo archiepiscoporum Remensium tomo I Gallix Christianæ pag. 476, id facit Georgius Colvenerius in eorundem archiepiscoporum catalogo, quem Historix Remensis ecclesiæ, a Flodoardo scriptæ, et a se notis elucidatæ, subjunxit. Ibi autem ita loquitur: Sanctus Maternianus Materni IX archiepiscopi Mediolanensis frater uterinus, jam senex ordinatur archiepiscopus*

D

et ex Martyrologus.

E

Nil constat de Sancti patria et consanguinit.

F

A archiepiscopus a S. Julio Papa anno cccli. Sedit annos ix. Obiit vii Julii ccclix. Hanc germanitatem, toti antiquitati ignotam, jure rejecit Papebrochius in Commentario prævio ad Vitam S. Materniani tom. I Aprilis pag. 758. Eadem abunde refutabitur ex iis, quæ jam de Sancti nostri epocha dicemus.

6 Circa tempus et ordinem, quo S. Maternus Mediolanensem cathedram ascenderit, maxime discrepant auctores, ut videre licet in Exegesi Papebrochiana de episcopis Mediolanensibus, quæ tomo VII Maii præfigitur. Carolus episcopus Novariensis, proxime citatus, in Historia ecclesiæ Mediolanensis pag. 44 causam hujus diversæ chronotæcos indicat his verbis: A Mona ad Dionysium vel potius ad Ambrosium video satis perturbatam apud nostros historiæ rationem: alii enim episcopos silentio prætereunt, alii adjiciunt falsos; neque in eorum ordine constituendo conveniunt. Deinde S. Maternum, cujus Acta ibidem elucidare nititur, inter Monam et Eustorgium collocat. An autem S. Eustorgius fuerit immediatus S. Materni successor, discuti poterit xviii Septembris, quo die S. Eustorgius, istius nominis primus, solenni veneratione colitur. Nobis saltem contra quosdam historiographos Mediolanenses probabilius videtur, quod S. Maternus Miroclem in episcopatu præcesserit, ut fuse et solide probat Josephus Ripamontius Decade 1 Historiarum Mediolanensis ecclesiæ lib. II a pag. 91, ac Papebrochius noster in Exegesi præliminari mox citata pag. LIX. Huic sententiæ nostræ suffragantur Acta post hunc Commentarium prævium danda, quæ num. 3 clare significant, Maternum fuisse immediatum Monæ successorem.

7 Neque minor est opinionum varietas circa Materniani episcopatus durationem: aliqui enim auctores LII, alii XXII, alii denique tantum XII gubernationis annos ipsi tribuunt. Ripamontius in opere jam laudato lib. II, pag. 120 de hac diversa episcopalis regiminis chronotaxi ita loquitur: Quamdiu autem ille (nempe S. Maternus) vixit in suo munere, haud equidem ausim exacto affirmare numero, propter variam in hoc genere memoriam, et quia veteres magno ad id conatu nihil tamen extricavere: numerant illi quidem annos, et definiunt auctoritate sua; sed facile poterunt confutari ratione temporum et rerum argumentis, si cuiquam vacet. Non satis liquet, quinam sint illi, quos Ripamontius hic appellat veteres; sed sive intelligat veteres episcoporum catalogos, qui tantum XII spiritualis regiminis annos S. Materno adscribunt, sive designare velint veteres rerum Mediolanensium scriptores, quorum in hac re auctoritatem atque ætatem ignoramus; saltem Acta, quæ Papebrochius noster sæculo VI scripta fuisse opinatur, S. Maternum in episcopali sede collocant, quando fervor adhuc succensæ per Decium persecutionis necdum fuerat extinctus. Unde miror, ipsum, postquam in Exegesi pagina proxime citata illi LII annos assignasset, pagina sequenti tantum XXII ipsi tribuere; cum nusquam in Actis legatur, quod sedes tandiu vacaverit. Itaque expenso toto Actorum contextu, videtur Mediolanensem cathedram ad iis tempore Galli imperatoris, puta anno 252, eandemque tenuisse usque ad gravissimam persecutionem, quam Diocletianus et Maximianus anno 303 contra Christianos moverunt. Ex his facile fieri potest computus LII annorum, quibus S. Maternus Mediolanensem ecclesiam rexit. Quod

autem ad antiquum Mediolanensium episcoporum catalogum attinet, in quo ei XII episcopatus anni assignantur; quid si imperitus amanuensis vel ipse auctor per unius litteræ mutationem XII pro LII scripserit? Quidquid sit, nos Acta nostra sequimur, donec quis solidiora et antiquiora contra opinionem nostram argumenta attulerit.

8 Non convenit etiam inter scriptores, quo anno sanctus Præsul obierit. Papebrochius noster in Exegesi jam memorata mortem illius anno 303 consignat; Ughellus vero tomo IV Italiæ sacræ col. 59 eandem usque ad annum 307 differt. Alii alios mortis annos pro suo arbitrio determinarunt, ut videre est apud Puccinellum in Zodiaco Mediolanensis ecclesiæ parte II, pag. 139. Tametsi non omnino constet, quisnam ex his annis sit eligendus, tamen nobis S. Maternus probabilius mortuus fuisse videtur ante annum 305, quo Maximianus se imperio abdicavit, cum in fine Actorum ejus hæc legamus: Depositus est idem Christi confessor sub Maximiano imperatore. Sed cum Maximianus postea imperium vi resumpserit, hæc epocha plane certa non est. At saltem manifeste errarunt, qui S. Materni obitum distulerunt ultra annum 313, quo habitum est Romæ concilium, cui Merocles a Mediolano, successor S. Materni interfuit, ut legere est apud Labbeum nostrum tomo I Conciliorum col. 1403. Quidam asserunt, nescio quo fundamento, quod Sanctus noster ante mortem in exilium pulsus fuerit; de qua re sic scribit Ripamontius lib. II, pag. 119: Non desunt, qui in exilio mortuum scribant, cum Cæsar eum ablegasset, atque adeo stulto fastu ac barbarica licentia, rem non sui juris ausus, pastorem ei dignitatem abrogasset. Id magis quia non abhorret a vero, quam quod apud certissimos auctores repererim, esse addendum putavi.

9 Ex iis, quæ de S. Materni chronotaxi hactenus diximus, corrumpit conjectura Baronii, qui in Annalibus ecclesiasticis anno Christi 337 num. 74 suspicatur, S. Maternum Mediolanensem episcopum eundem esse cum Julio Firmico Materno, qui plus quam triginta annis post Sancti nostri mortem composuit librum de mysteriis et erroribus profanarum religionum ad Constantinum (seu potius Constantium) et Constantem Augustos. Unde Labbeus noster in opere de Scripторibus ecclesiasticis tomo I, pag. 661 ita scribit: Refellenda quoque est eorum sententia, qui ex Baronii ad annum cccxxvii, quem pro more sequitur Binius, conjectura censuerunt, eundem fuisse seniore, quem vocant, Julium, profanæ superstitionis aureolo suo xxx capitum libello debellatorem, cum Julio episcopo Mediolanensi, quem interfuisse volunt concilio Romano sub Julio I Papa, et in Romano Martyrologio ad diem xvii Julii Maternus appellatur, sanctitatis et eruditionis laude clarus. Pagius in Critica historico-chronologica ad annum Christi 337 num. 10, de synodo, quam Baronius pro sua suspitione allegat, ita loquitur: Synodus Romana sub Julio Papa aliud non est quam farrago quædam ab Isidoro Mercatore collecta ex Tripartita aliisque, et in formam concilii redacta; certe nulla ejus in libello synodico mentio. De eadem synodo plura vide apud Tillemontium tomo VII Comment. ecclesiast. in notis ad Julium Papam nota 1, pagg. 772 et 703, ubi etiam Baronii conjecturam refellit. Jam de Actorum nostrorum auctoritate quædam supersunt dicenda.

AUCTORE
G. C.
S. Materni Acta,

10 Mombritius tomo II de Vitis Sanctorum pag. 144 exhibet Acta S. Materni mutila, atque adeo perturbata, ut nemo distortam narrationis connexionem intelligere, aut ullam rerum gestarum seriem distinguere valeat. Idcirco Henschenius noster, dum Sanctorum causa Mediolani versabatur, Acta istius sancti Præsulis integra et bene digesta ex antiquo bibliothecæ Ambrosianæ codice descripsit. Codex ille Papebrochio itineris socio primum tantopere placuit, ut sub studiorum suorum primordiis putaverit, cum scriptum fuisse ab auctore, qui S. Materni temporibus proximus vixisset. Verum in Eregesi de episcopis Mediolanensibus pag. 59 more suo candide errorem suum fatetur, atque mentem mutavit, lectis his verbis, quæ in Vita hic a nobis edenda, sic habentur num. 9 : Nunc ad reliqua ejus gesta vertatur articulus, quæ adeo sunt multis ignota, ut longi temporis alluvione omnium pene memorie abolita putentur. Ex hac longi temporis alluvione vel potius oblivione satis patet, Actorum scriptorem S. Materno supparem non fuisse. Deinde tamen existimat Papebrochius, quod nobis certe non suavit, ea sæculo VI scripta fuisse. Ceterum

B Actorum prologum, qui in Ms. Ambrosiano non invenitur, ex editione Mombritiana excerpemus, ac deinde ipsa Acta notis quibusdam illustrata dabimus, postquam de posthuma Sancti nostri gloria autulum præfati fuerimus.

et gloria posthuma.

11 Placidus Puccinellus in opere Italico, jam aliquoties citato, parte II, pag. 140 dicit, infinita esse hujus sancti Pastoris miracula, quæ duxit prætermittenda, ne lectorem tedio afficeret. Utinam ad Sancti Præsulis honorem nos hoc tedio, seu potius gaudio, affecisset! Etiam si non dubitem, quin per S. Materni intercessionem plurima patrata fuerint miracula, tamen opinor, Puccinellum hæc rhetorica præteritione usum esse, quia individuum horum notitiam non habebat; quod etiam satis colligitur ex Ripamontio, qui libro II, pag. 120 de iisdem in genere ita loquitur: Mansit vero diu, neque hodie penitus deleta est ex hominum mentibus illa de Materno fides, quasi vinctis et captivis pie ac religiose vocatus adsit; et dicuntur multi mortales præsentis ejus ope liberati, cum eam e vinculis implorassent. Postea idem Puccinellus profert duplex monumentum, quod in dominio Novocomensi ad Sancti memoriam antiquitus constructum fuit. Primum est castellum quoddam a Longobardis ædificatum, quod S. Materni nomine appellatum fuit, et cujus ecclesia etiamnum perseverat et administratur. Alterum est monasterium, ejusdem Sancti nomine insignitum, in quo moniales Ordinis S. Benedicti per aliquot sæcula S. Maternum singulari veneratione coluerunt. Deinde narrat, quomodo PP. Franciscani, dum Mediolani fundamenta trielinii sui ponerent, corpus S. Materni in lignea capsula invenerint, illudque quotannis venerari soleant. Denique narrationem suam concludit celeberrimo Jubilæo, quod Callistus III anno 1457 occasione belli Turcici fidelibus concessit; in quo asserit, plus quam centum millia peregrinorum Mediolanum confluisse, ut S. Materni auxilium contra Turcas implorarent. Atque hæc sunt præcipua, de quibus lectorem in hoc commentario præmonendum esse censeo.

C

ACTA

Ex Ms. bibliothecæ Ambrosianæ collato cum editione Mombritii tom. II fol. 144.

PROLOGUS.

In illis diebus, succiso radicitus per divinam securim inutili frutice Decii a, qui ferina rabie ac viperino livore turgidus innumeras brevi tempore inenarrabilem pœnarum clades Christi cultoribus evomuerat; adeo ut extinctis maxime pastoribus ecclesiarum dumtaxat præsulibus et magistris, dispersis quoque, secundum quod consequens fuerat, gregibus universis, heriles caulas se evacuasse ac destituisse putans *, immensas pio defensori Christo Domino laudes fidelium ubique per orbem populus ore licet gemebundo profudit : et cum non modo quamlibet Europæ Hesperiaque b partem, sed totas mundi plagas sævæ persecutionis turbo depopulari ad horam visus est, multis, ut fertur, diebus clericalis ordo et sacerdotalis cathedræ successio cessavit : verum, dempto malitiæ hujus incentore, cum Gallus Romani imperii dignitatem suscepisset (quamvis et ipse insanus, attamen paulo minus erga Christianos agens) cœpere mox credentium animi consurgere et recreari quodammodo, qui paulo ante per latebras occultati visi fuerant titubasse. Invisunt, si qui supererant, derelicta ovilia pastores, et dispersas metu luporum oviculas ad suas quique caulas reducunt c.

Describitur ab-
tus Ecclesiam
mortuo Decio.
a

* lege putaret.
E

b

c

ANNOTATA.

a Eusebius lib. VII Hist. eccles. cap. 1 ait, Decium cum liberis in bello interfectum esse. Non convenit inter historicos, ubi et a quibus occisus fuerit. Lactantius in opusculo de Mortibus Persecutorum num. 4 Decii eadem ita describit : Profectus adversum Carpos, qui tum Daciam Mœsiamque occupaverant, statimque circumventus a barbaris, et cum magna exercitus parte deletus, nec sepultura quidem potuit honorari, sed exutus ac nudus, ut hostem Dei oportebat, pabulum feris ac volucribus jacuit. Id autem juxta exactiores chronologos contigit anno Christi 251.

F

b Hesperia apud Græcos tantum regionem occidentalem sonat. Communiter ab illis hoc nomine appellantur Italia et Hispania, quæ respectu Græciæ occidentales sunt. Sed cum Hispania plerumque Hesperia ultima vocetur, suspicor, hic Italiam intelligi. At quid hic Europa et Hesperia?

c Non satis certum est, an is prologus hisce Actis sit proprius, cum in eo nulla de Materno fiat mentio, et Mombritius multa perturbato ordine ediderit, ut de his Actis monui in Commentario prævio num. 10. Ut ut est, illum ex Mombritii fide hic præmissi.

**CAPUT I. S. Materni electio
ad episcopatum, veneratio
apud ipsos ethnicos, zelus
et sollicitudo pro grege
suo.**

In diebus illis Mediolanensis ecclesiæ clerus simul et populus, quotquot lanistarum manus evaserant, ad Philippem *a* recollecti basilicam conveniunt, expurgantes idolatriarum spurcitas, quæ injectæ fuerant, et ad cælorum Dominum suppliciter exclamant, ut suæ misereatur de cetero hereditati, ejusque perditionem non ultra dissimulet. Præterea pastoris, jam dudum cum Christo sociati, diutina absentia viduatam plebem graviter suspirantes, quid facto opus esset, invicem sciscitantur. Sacerdotum quidem nemo erat hujuscemodi honoris dignus, vel potius oncris capax latorem capacem dicens *b*; quanto minus clericorum quorumvis inferioris gradus? Quem ergo eligendum, quem sibi præponendum, cui suas preces suaque vota committenda censerent, diligenti trutina perpensantes, diem in pasti noctesque pervigiles comitantur *c*. Tandem uni ex sacerdotibus, quem longæva senectus et meritorum gratia insignibat, per extasin sanctus nunciat Spiritus, quem ex omnium collegio superni censura judicis ad sacerdotale pondus æquanimiter subvehendum, quemve in pro-cinctu temporis aptum viribus, sortem animo et corpore designanter elegerat.

3 Erat enim per id tempus in ordine præfatæ ecclesiæ vir quidam reverendissimus doctor et primicerius lectorum, virtutem nominis dulcibus exprimens moribus, cognomento Maternus; qui omnibus clericis ita carus erat, ut pro pietate multimoda et benignissima caritate, quas inconvulse suomet insertas pectori bene prodigus aliis sibi reservabat, universi illum nimio amore diligenter, et ipse maternum circa omnes affectum impenderet, sic eos fovens, monens et corrigens, ut filios; sic ab eis amatus, amplexatus semper et expectatus, ut mater. Hunc ergo apprehensum senex ille, canitie ac meritis venerandus, pertrahit ad medium, et cunctis circumstantibus voce, qua potuit, exclamavit: Quem expectatis? Adest ecce pastor, quem cupitis. Mihi credite, iste cælesti præelectus examine, et præsentis gregi præesse, et lupis valet circumlatrantibus prævalere, divino fretus, ut credo, juvamine. Nolite, inquam, metuere, nec pastorem proprium ex alicnis ovilibus amplius operiri. En habetis Maternum sanctissimum, dignum in cunctis depositi patroni virtutum gradibus vicarium: nam sicut Helias Heliseum relinquens duplici virtute ditavit, ita et celebrandæ memoriæ præsul eximius Monas *d* Maternum corpore non fide deserens, geminum præbuit hereditariæ virtutis augmentum.

4 Itaque his atque aliis optimi senis, qui

aderant, animati sermonibus, annuunt divinæ revelationi, ac virum Domini Maternum, ut pastoris obsequium non contemnendum ducat, supplices precantur. Ille, quia erat piissimus, et ad postulata proclivior, utrum preci cedere, an obniti congrueret, diu vixque deliberans flevit non lacrymans, et attonitis in medio constitit auribus. At vero clerus simul et plebs insistunt precibus; iterum atque iterum, ut sibi non obsistat, flebiliter ingeminant. Quis valeret denegare, quod tantopere fidelis caterva, Deo inspirante, petebat? Cessit ergo clementer, intelligens divinæ prædestinationis examen, suorumque confratrum necessariam non renuit functionem. Quoniam autem fervor adhuc succensæ per Decium persecutionis necdum fuerat extinctus; sed succedentibus sibi invicem ministris diabolicis, ac suæ vesaniæ fomitem suggerentibus, atrocior subinde per mundi climata, supra quam fari potest, adversum Christianos vros æstus incitabatur *e*; hujus, de quo loquimur, pastoris vigilantissimi hæc cura sollicitudoque fuit, ut positos in ergastulis milites Christi patientiæ **E** armis indueret, certandi audacia imbueret, ac triumphandi fiducia recrearet; eorum, si qui forte oppetissent, aut gladii sententia truncati, aut acriter tormentis examinati, condigne corpora sepulturæ mandaret, jugibus excubiis pernoctanter invisere, minimæ quoque ex ipsis particulæ, velut pretiosissimæ cælestis thesauri margaritæ, ne disperirent aliquo modo, sollicitus satageret, inventasque condignius illico thecis reponeret.

5 His atque hujuscemodi Vir sanctus virtutum studiis intentus maximam apud Deum et apud homines prærogativam sanctitatis obtinuit: eatenus, ut ab ipsis crudelitatis principibus, pro sui magnitudine ac serenæ mentis hilaritate paternæ, ut ita dicam, addictus, veneratione meritoque cumulatus honore, pater patriæ vocaretur: et nisi eos insensatæ mentis atque infandæ servitutis redargueret, nullam ipse vel ipsius pedissequi perferre ultra sinerentur calumniam, ad cuius rei judicium certus ipsius discipulatu christiolarum delegatus fuerat numerus, **F** quatenus eo christianæ fidei regula imbuto, secumque libere, quo vellet loco, versanti, ceteros imperialibus permitteret cultibus lususque theatralibus occupari. Denique haud dubium erat, plurimos regalis aulæ ministros christianæ doctrinæ cultoribus affectando blandiri: quandoquidem nonnulli, quorum mens partim divina fuerat adacta cuspide, partim venatorum spiritualium clamoribus excitata, jam tunc non modice venerentur militari chlamyde circumdari, pileo redimiri, trabea decorari, vixdum Cæsarem vel consulem comitari, raro amphitheatrum ingredi, raro concursibus publicisque lusibus permisceri soliti.

6 Mirum valde! transmutatos subito ex **ac imitantur.** diuturna radice multorum videres affectus, et qua de causa id acciderit, minime pervideres. Sed illi divinorum conscii secretorum sub veteri habitu ad tempus occultari, novum indui hominem malcbant, notantes sedulo in secreto mentis cubiculo non pendula Apollinis miracula, sed Christi potius exempla atque

EX MS.
ad episcopalem
dignitatem eve-
hant.

quem ob vitæ
sanctitatem ipsi
ethnici vene-
rantur,

que præcepta salubria. Aliqui vero ex eis agones Martyrum sollicite contemplati ad posteritatis memoriam cartis tradere et christianis bibliothecis fideliter inserere, prout videre contingit, non tardabant, quatenus his relictis succedentium militum animi recreati, simile robur mente conciperent, et momentanea certantium dispendia non curarent. Ergo, ut prius dicere debui, quædam tunc ex insperato divina pietate procurata christique Jesu arte perquisita sese Mediolanensium plebi medicina profuderat; cum et antistiti Materno christiana libertate cum suis donato, quocumque vellet, procedere liceret. Et quamquam præfixus abbreviatus ac immixtus esse deberet edicto pendente christianorum terminus, non minus tamen dilatabatur, multiplicabaturque quotidie, ipsis ad fidem convolantibus lanistis et carnificibus, dispensante scilicet justo iudice Christo, per quem omne, quod vesani principes suis cultoribus proponebant ad pœnam, altiori consilio vertebatur ad gloriam.

B
S. Præsul, Valeriano ecclesiam persequente.

7 Sed, ut proposita prosequar, Gallus fœsar, cum non pleno biennio imperium tenuisset, rebus humanis vitæque privatus Valeriano principatum reliquit. Illic primo imperii sui tempore humanus multum Dei famulis ac benignissimus exstitit, adeo ut venerationi apud ipsum habiti essent, ut suæ domus familiam Christi efficeret ecclesiam; credo equidem prædecessorum suorum subitanam veritus extirpationem, quam sola christiani nominis vexatione illatam, nemo est qui dubitaverit. Interea ubi processu temporis magi ejusdam pessimo sese subdidit magisterio, depravatus mente, et a solido præcipitatus, christianorum pædagogos persequi et exterminari præcepit, tanquam magicarum, quibus se dederat, proditores artium: et cum per dies singulos Cæsaris male fascinati furor excrescens alios spiculatorum gladiis jugularet, alios suppliciis et diversis cruciatuum generibus alligeret, nonnullos squalore carcerum et catenarum ponderibus enecaret, et insuper, ne quis ad eos prorsus accederet, simili pœna interminaretur; concessit tamen omnipotentis Dei provida majestas confessorum suum, sanctum Maternum episcopum inter tot bella quietum, velut quem ad futura certamina reservare disponens, tranquillitatem sibi non sine ingenti præjudicio commoneret esse collatam.

C
suos ad fortitudinem hortatur.

8 Quam rem Vir Domini sagaci perpendens animo, instanter tam sibi quam commissæ plebi justitiæ arma fabricabat, exhibendo se suosque ministros in multa patientia, in vigiliis et in jejuniis multis, et apostolicam tubam jugiter intonando: Ecce nunc, inquam, tempus acceptabile; ecce nunc dies salutis; ac deinceps, Solliciti, aiebat, estote, fratres et filii mei, et oculis mentis simul, ut corporis, vigilate, ne vos inopinata temporis quies inertes reddeus ac desides, superventura ire turbinem æquanimiter sufferre non patiat. Nolite, quæso, cedere; nolite vel ad momentum armis nudari spiritualibus; nondum hostis interiit; nondum furiarum incentiva extincta sunt: habet adhuc aliquid quod superaddat doli totius fraudisque magister, qui si nos torpentes atque imparatos invenerit, miserabiliter trucidabit;

sin vero stantes super custodias nostras ac locos perspexerit, ubi nequidquam ex adverso telorum imbrem intorserit, victus atque confusus aufugiet illico; omnesque deinceps versutiæ illius habebuntur pro nihilo. Ergo, dum vacat, adversum omnes ejus insidias, christianas acies præparemus, et contra unumquodque diaboli telum par missile fabricemus: illecebras subministrans vincendus est per continentiam; injurias et tormenta infligens vincendus est per patientiam. O quam felices erunt, qui vicerint!

9 Illis et aliis multis, quæ compendio in-
expediunt, adhortationibus et præceptis magnificis antistes suorum quidem jugiter mentes auditorum communiens, cunctos pene de martyrii gloria fecit esse ferventes. Illud præcipue in cunctis beati Viri meritis ut laudabile fuit; ita etiam nec occultum: quia inter prædicandum aut eujuspiam boni operis agendum quadam mentis compassione tactus intrinsecus, frequentibus lacrymarum fontibus ora pectusque rigabat: et quamvis cura gregis sibi commendati non parum angeretur, numquam tamen interni affectum luminis ab assidua oratione clauderat. Mirantibus discipulis, et quam ob causam ita fleret sciscitantibus, quodam tempore fertur respondisse: Non ego, filii, rerum damna fragilium, sed humanarum animarum miseras lugeo; dum illos sub gravi servitutis vinculo subjugatos video, quos ad summam libertatis gloriam a conditore omnium ex nihilo factos scio. En, homo, qui ad laudandum Deum fuerat creatus, dæmonum obsequiis miser se plaudit mancipatum; nec recogitat insanus, quia illis ponit libamina, qui secum in inferno arsuri erunt per secula: qua de re multum doleo; ut aliquando respiciant per mediatorem Christum orare non cesso. Quin etiam pro his, qui christianæ professionis calumnia carcerum horroribus, catenarum ponderibus, eculeis, flagris, metallis, exiliis, adustionibus, obtruncationibus, variisque tormentorum generibus affligi contigit, summo conamine non desino interpellare, ut universis pro sua causa dimicantibus ille cælestis medicus rorem superfundat misericordiæ, tribuens eis indefessam mentis constantiam, invictam patientiam, certamque superandi fiduciam; quatenus non illis prævaleat hostis invidia persequentis, sed vincat potius fortis dextera coronantis.

10 Me quoque me tanto pastoris officio valde immeritum ante omnia et post omnia lugeo, magnipendens pastorum principis tremendam de creditis ovibus discussionem, ne aliqua fraude circumstrepentium luporum amittam eos, quos mihi occulta sui dispersione iudicii mundi totius arbiter educandos in fide ac sanctitate commisit; pro quibus etiam atque etiam ingemisco frequenter et defleo, clamans humiliter eum eodem Christo Jesu et dicens: Pater sancte, conserva eos in veritate tua, quos dedisti mihi. Nunc nunc, o dilectissimi, nunc illud nobis propheticum occurrat oraculum: Cibabis nos, Domine Deus, pane lacrymarum, et potum dabis nobis lacrymas in mensura: Confido, inquam, quoniam in mensura, quia non patietur nos tentari supra id quod possumus ferre: neque in perpetuum indignabitur nobis, sed propitiabitur servis

et variorum miserias lugens.

lege quidpiam

pro grege suo sollicitus est

A servis suis, dans solitum misericordiae suae temperamentum, ut possimus sustinere. Hæc de sancti Viri dictis annotavi, ut facile possit agnosci, quantæ sanctitatis, quantæque mansuetudinis habuerit plenitudinem. Nunc ad reliqua ejus gesta vertatur articulus, quæ adeo sunt multis ignota, ut longi temporis alluvione omnium pene memoriæ abolita putentur g.

ANNOTATA.

a Puccinellus part. II, pag. 132 basilicam, quæ hic dicitur Philippea vocat Faustinianam. Forte utroque nomine appellata fuit, quia in Philippicis a Fausto ejus filio ædificata erat. De hac re consuli possunt Tristanus Calchus lib. I, pag. 17, Ripamontius lib. I, pag. 51, aliique rerum Mediolanensium scriptores.

b Hæ tres voces hic perperam intrusæ sunt. Eas hic reliqui, quia nescio, ad quem sensum pertineant.

c Præterquam quod sensus hic sit obscurus, populi consultatio de eligendo episcopo aliter a Puccinello narratur pag. 132.

d Ex his colligi potest, S. Maternum successisse Monæ, qui juxta quosdam obierat anno 246.

e Hinc conjicio, S. Maternum non diu post mortem Decii electum fuisse.

f Gallus, anno 251 factus imperator, post octodecim imperii menses a militibus suis occiditur; cui succedit Emilianus, a senatu receptus. Sed Valerianus a legionibus in Gallia proclamatus imperator, occiso post tres menses Emiliano, succedit.

g In Commentario prævio num. 10 dixi, ex his verbis sequi, quod Actorum scriptor diu post Materni tempora vixerit.

CAPUT II. Ejus cura episcopalis, constantia in persecutionibus, fidelium confirmatio, et pia mors.

Igitur ea tempestate, ut præfatus sum, diversis toto Romano imperio Valeriani primatibus Christi graviter ecclesiam agitantibus et more rabidorum canum imbecilles viros ac simplices calcaneo tenus trahentibus et morsu pestifero maculantibus, præsul eximius Maternus, divino vallatus munimine cum sibi subjectis ovibus permansit illæsus. Nec mora, impii Cæsaris dolor conversus est in caput ejus et iniquitas ejus in verticem ipsius digna satis ultione descendit: nam qui multis sævo ritu liberis orbari fecerat patres, ipse a barbaris captus et luminibus orbatus, regno simul vitæque cassus oppetiit a. Post quem filius ipsius Gallienus b rerum summam obtinens, patris excidio territus, lenius ac mitius erga Christianos viros agere decrevit. Datis confestim decretis inhibuit supplicia, persecutionesque extinxit, permitteus singulos melioribus, prout cordi est, ceremoniis uti; qui postquam vitæ metam contigit, Claudio regni apicem reliquit: post quem Aurelianus, ac deinde Probus, deinceps Cajus *, et post modicum Diocletianus et Maximianus rerum domini exstiterunt c.

12 Ita factum est, ut ab anno primo Gallieni usque ad decimum Diocletiani anni circiter triginta, licet subobscura ac tepente pace, ecclesiarum Christi persecutio cessaret; subobscura autem pace dixerim, salvo eo, quod semper bonis profani, fidelibus perfidi, piis impii, more solito invident, et quantum ad ipsos, cessante sententia, malitia non cesset. Per idem tempus gloriosissimus antistes Dei Maternus omni studio invigilans suas, ut prædixi, oves, pascuis necessariis adhibitis, elegantissime saginabat, peragransque cunctas Metropolitanæ sedi subditas juxta et procul extentas Italarum parocias ecclesiasticis officiis imbuebat: saue propriis jam dudum pastoribus destitutas præelectis tum demum ex clero earumdem ecclesiarum magistris, morum dignitate ac fidei vigore refertis, recreabat, ut pia mater, et sua quodammodo diligentia animabat.

13 Quo in tempore Dertonensis d quoque urbis jam olim viduatam pastoris proprii decessu ecclesiam idem vir præferendus sua visitatione illustrasse memoratur. Denique, ut non solius famæ vulgaris opinione ordiar, sed rei gestæ texta sub ordine competenti succincte depingam; transvecto per passionis gloriam ad cælestem præsulatum sanctissimæ memoriæ Marciano e, qui primis fidei suæ temporibus ante paululum quam episcopali plebis ejusdem curæ delegaretur, B. Calimeri f Mediolanensis antistitis magisterio informatus, et ipsius in prædicatione aliquamdiu comes fidelissimus fuisse noscitur, plurimis annorum curriculis præfatæ Terdonæ populus sine benedictione sacerdotali mansit, solis contentus presbyterorum aut diaconorum officiis: quibus etiam persecutionis turbine sublatis, raro apud id locorum, mysteriorum posses invenire dispensatores cælestium.

14 Qua de causa cives immodice perturbati deprecatoriis scriptis Metropolitanæ sedis pontificem supplicant, cui auctore Deo, insignis præconiis meritorum iisdem diebus vir Domini præsidebat Maternus: quassatam ac pene lapsam Dei domum, hoc est plebem fidelium nuntiant, et nisi subveniens occurrat, illico decidendam; calamitates semet ingentes consolatoris destitutam suffragiis queratur ferre non posse: quia dum amittit, quibus fuleiri poterat, non est locus ultra in viribus, quo graves ac repentinas ventorum concussionem perferat. Unde oportet architectus adveniat, et sibi commissæ fabricæ, ut ipse melius invenit, succurrat. Talibus sanctus antistes plebis afflictæ precibus iuflexus, confestim iter arripuit, et die eodem prædictum Terdonæ castrum ingressus est.

15 Quibus agnitis cives hinc indeque concurrunt: nonnulli ad ipsum Heridani vadum obviantes, atque pastorem populi reverentissime supplicantes, hæc lacrymosis oculis aiunt: Salve, o spes Italiæ, Liguriæ h decus, et splendor Æmiliæ i, diu desideratus ab Alpibus Cotiis k; ut imber serotinus, tandem præstolatus advenis: et quid dulcius æstuantibus ac squalentibus terræ glebis, quam pluvie plenitudo cælestis? Ingredere, ingredere, probabilis animarum medice, et variis afflictos incommodis quibusvis recrea clementer antidotis. At ubi morbidas oves congruæ incolumitati reddideris, pastori quoque

EX MS
S. Maternus visitat suam dioccesim.

et Dertonensi urbi diu præsule orbata d

B

e

f

populi rogatu.

F

Meliodorum episcopum præfuit.

g

h i

k

telonio mor-
tu, a Gallieno
re-ponit.

a
b

* Carus
c

EX MS.

quoque necessario, erudito ac provido tui vice commenda, ut ultra jam tua sollicitudine per multarum ovium caulas particulatim diffusas greges redivivi, sed non in prospectu positi, non decidant, et iterum dicant gentes : Ubi est Deus eorum ? Ingressus ergo Vir almificus, velut sol radians, in virtute sua cunctas ex urbe idololatriæ tenebras depulit, et Christi, quod semper spirabat, fidei lumen intulit : quin imo dispersum ac pene annullatum cleri ordinem reformavit, et una cum consensu plebis præelectum ex diaconio Maliodorum *l* summæ sanctitatis levitam, episcopali ministerio decoravit, plebique poscenti pastorem tribuit. Illis, quæ e latere consurgebant, beati Viri gestis prælibando notatis, nunc jam ad gloriosi certaminis ejus terminum sequentis formulæ volumus excursum.

Diocletianus et Maximianus, quorum posterior urbem Mediolanensem exornat,

B 16 Diocletianus et Maximianus Romani imperii dignitate ac ditione potiti; alter Orientis, alter Occidentis Romani sibimet orbis partes dederunt. Itaque Diocletianus ad Orientem tendens Maximiano, quem collegam in regno secumque Augustum fecerat, occidnas mundi plagas ad regendum commisit : sibi in Nicomediensi urbe imperialem sedem statuens, illi Romanæ arcis sceptrum imposuit, et Mediolani, velut hinc *m* indeque concurrentium partium medioximo augustale palatium collocavit : quam Maximianus urbem præ omnibus, qui ante ipsum Romani regni principes extiterunt, fovit, auxit atque dilexit, adeo ut ad majorem etiam amplitudinem non parvum muri ambitum addiderit, diversis quoque cam schematibus ornando, antiquæ Romæ cognatam effecerit; et quod multo est insignius, roseo innumerabilium martyrum cruore perfusam usque adeo inter affines urbes decoram reddidit, ut multo amplius per divinam gratiam Sanctorum, qui in ea passi sunt, præsiidiis, quam Maximianicis nunc usque constet munita propugnaculis. Pergam itaque ipsius quæ fuerit cum sodali, primo imperii sui anno circa christianos viros mansuetudo, quantaque post modicum vexatio quamvis extrinsecus annotare; sicque vero, ut ex his, *C* quanta in viro admirabili Materno fuerit inconcussæ constantia mentis, quam efficax temporum accessus juxta sententiam prædicentis, me quoque tacente, facillime possit intelligi.

initio imperii christianam religionem permittunt,
n

17 Igitur suscepto utriusque augustalis apicis diademate, mites sese ac blandos cunctorum ostentui dedere. conjuges, filias *n*, et tutius pene domus familiam Christianæ fidei sacramentis imbui nequaquam aspernati sunt. Jamque etiam hi, qui erant a secretis, a caliculis, a cubiculo regis, Christi lavaero abluti sunt chlamyde terreni imperii Jesu Christi milites sacramentis cælestibus conjurati latebant : quorum obtentu plurimi ecclesiarum antistites imperiale susceperant edictum, licite, quos vellent, suo magisterio informandi, distributo tam Romanæ quam Mediolanensis ecclesiæ aliisque nonnullis metropolitane sedis præsulibus præfixo, ut supra dixi, fidelium numero. Verum longe aliter superni satoris industria sacro Evangelii semini providente, quanto magis præfinita maceria dominicam invidi partem cin-

gere nitebantur, tanto amplius divaricatis vagabundam olevisse compagibus cæli ac terræ totius completa superficie confusi nimium atque stupentes attendere non valebant.

18 Hac de causa primo omnium inter militares virus persecutionis scintilla coalescens immensum tuto orbe suscitavit incendium : nam facta discussione, si qui essent ex militibus Christiani, ut aut immolarent, aut militiam pariter vitamque deponerent, plurimi militiam pro fide Christi, aliqui etiam animas posuerunt. Hinc flamma sumens exordium cunctos pene Christiani nominis cultores uno conflagravit incendio. Impossibile dictu, quot ex militari ordine viros nobiles et industrios, honore ac seculi dignitate sublimes, vorax brevi ira flamma consumpserit. Denique procedente tempore, æstu invidiæ suscitatae de die in dies ingravescente, innumerabiles per singulas quasque urbes et provincias martyres efficiebantur quotidie. Accidit etiam cum dies solennis Paschæ immineret, ut edicta principum cunctis palam relegerentur populis, omnes per orbem destrui fundo tenus ecclesias, infames fieri christianorum nobiles, in vincula conjici universos eorum antistites, suppliciisque gravibus ad immolandum diis cogi præcipientia.

sed, crescenti christianorum numero, primum milites,

19 Tum vero ingens spectaculum sacerdotes ubique Domini huic mundo et angelis et hominibus effecti sunt. Cerneret Christi præsules et ministros, reorum more, catenarum nexibus alligatos, borrendis recludi carceribus, et adulterorum ac parricidarum custodiae mancipari; simul etiam cum ipsis viros illustres matronasque nobiles edictis principalibus urgeri, aut negare christianitatem, aut Romanam linquere libertatem; nolentes inverecunde et inhoneste ad publicum trahi, palam cunctis denudari, et latronum legibus virgis plumbatis ac fustibus cædi. Ubique luctum, ubique mœrorem, ubique fœdum ac miserabile spectaculum; sacras orationis domos, et ecclesias Dei viventis ab ipsis subversas ac dirutas fundamentis; profane nefas! divinæ Scripturæ libros in medio platearum igni crematos; in urbibus subitum a Dei laudibus silentium, in carceribus juges ac suaves Christi famulorum modulationes, per plateas ex clero nullum. Non est hujus operis tantæ illius enormitatem metui persecutionis.

deinde sacerdotes,

20 Igitur cum hæc apud Nicomediam, Orientis urbem, flamma crudelitatis, per Diocletianum succensa [per] innumeras juxta longæque positas provincias, [ebullisset, quam] quasi erentus leo et ferox auctor ipse crudelitatis piorum [exitio] semper inhians ad dissipandum potius sibi, quam ad regendum prælegat. haud segnior apud Occidentis partes coherere et particeps regni simul atque militiæ paribus successo furiis adversum Dei ecclesiam : quin imo dispar ei in nullo, nec ferina rabies, nec furor effrenatæ mentis fuit. Totas Italiæ urbes, universaque Occidentis loca perlustrantes, si quem forte Christi cultorem reperit, aut gladio jugulari, aut ignibus cremari, aut flagris discerpi, aut unguis rimari, vel quibuscumque tormentis exanimari præcipientis ab incepto non destitit, quoadusque præcessisse collegam in cunctis facinorum generibus visus est : namque ubi in Mediolanensium

aliosque fideles,
o

A Mediolanensem mœnia, edictis præcedentibus, intravit; mox præconis voce in tota clamatum est urbe: Imperator cæsar Hercules Maximianus Augustus semper invictus, triumphator maximus advenit: ecce concurrite cives, deos reportate patrios, concurrite cives et veneramini. Vos vos procul ab urbe profani, vobis dicitur, recedite Christiani.

21 Cumque die altero tribunal ex alto in hippodromo circi imperiali fastu præparatum diademate irradians conscendisset, adstantibus populis latialiter concionatus est: Oportet, inquit, o generosi cives, paternorum sequi statuta morum, et his mentes informare pervigiles, ne forte luxuriando per alia simul nostra dignitate pariter ac libertate degeneremus. Unde ad sacrosanctam decorum culturam revocantes memoriam omnipotentibus numinibus gratanter litate sacrificiorum libamina. Porro exsufflato profanæ superstitionis ritu, et eis, qui hujusmodi affectant, explosis, in nullo participari velitis; quin potius illos ad nostram pertrahi facite, audaciam pompantes p, ut digni sunt, et ad aliorum exemplum turpiter denudatos per plateas cædentes. Fit clamor ingens pagani populi, Cæsari maximo semper victenti aurea secula feliciter advenienti æternum decus diutius præcantur: impleturque illico illud Domini prædicentis: Tradet, inquit, frater fratrem in mortem et pater filium, et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient: non enim aliquos consanguinitatis affectus, non amicissimorum intuitus a prodicionis scelere valuit inhibere. Prodidere matres unicas filias, quascumque christianæ fidei annulo subarrhatas noverant: nec minus et patres natos christianissimos ad amphitheatrum pertrahendos, ut profanos, amentes atque epilepticos domibus expulere. Econtra nonnulli genitores proprios turpiter infamantes tortoribus martyrum puniendos tradidere.

22 Sed, ut cœpta proseguar, inter hæc discrimina vir Domini Maternus de suorum gemens concussione filiorum, ut turris fortissima immobilis persistebat; nunc hos nunc illos frementis adversarii ictus inconcusso mentis fundamine sufferens et sibi commissos bellantium ordines impenetrabili muro securissimos efficiens. Quoties inter alios vincetus catenis, quoties principi nequissimo præsentatus cum reliquis? Interdum etiam carceris ergastulo includi jussus. flagris atrocibus quoties affectus, non valet hujus pagina compendii perfacile comprehendere. Inter quæ Christi semper clypeo protectus et galea, hostiles impetus miles egregius contra stabat. Hæc itaque et hujusmodi plura gerens, quæ proferre per nos atque exprimere, ut dignum est, non potest sermo pauperulus; melius vobis ea vester dicet affectus summæ alacritatis. Instantiæ fuit cultor et custos animarum, cupiditates reseccans, iras comprimens, malitias extirpans. His magis Vir iste temporibus necessarius fuit, quibus tanta iniquitas, sumptis quotidie, deficiente justitia, viribus, convalescit. Et quidem ille in hac peregrinatione solo corpore constitutus, cogitatione et aviditate in illa æterna patria conversatus est, et quasi bonus ratiocinator velut ad centuplum manum porrigens semper de sinistra transmisit de dexteram, et in cælo

repositis sudores suos: nam etsi hic opera ejus videntur, illuc operum merita transierunt. Illius, in quantum possumus, vestigiis insistamus, qui per illam nimis arctam viam ad cæli ampla festinans, quam consequeremur, ostendit. Depositus est idem Christi confessor sub Maximiano imperatore q quintodecimo Kalendas Augustas, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Lactantius in libello de Mortibus persecutorum num. 5 divinam contra Valerianum vindictam graphice depingit. Captus fuit a Persis juxta Tilenontium anno 260.*

b *Gallienus, qui anno 267 circa urbem Mediolanensem occisus fuit, a Lactantio non numeratur inter ecclesiæ persecutores.*

c *In hac imperatorum enumeratione omittuntur Tacitus, et Carinus cum Numeriano, qui forte exiguo tempore regnarunt.*

d *Bertona vel Terdona vulgo Tortona urbs episcopalis sita est in Ducatu Mediolanensi ad Iriam fluvium. Mediolanenses eam a Frederico Enobarbo eversam restaurarunt, sed ad pristinam magnitudinem non reducerunt.*

e *De hoc sancto martyre et episcopo Derthonensi actum est ad diem vi Martii tomo I ejusdem mensis pag. 421.*

f *De hoc sancto episcopo egit Papebrochius in Eregesi de episcopis Mediolanensibus pag. LVIII. Sed non video, quomodo ætas Calimeri Mediolanensis cum Marciano Derthonensi conciliari possit, nisi Calimeri epocha ad diem ultimam hujus mensis ipsi sacram diligentius investigetur.*

g *Eridanus vel Padus vulgo dictus il Po, est notissimus Italiæ fluvius, qui inter Mediolanum et Derthonam fluit.*

h *Liguria aliquando in latiori significatione accipitur, ita ut complectatur Insubriam. Unde Mediolanum, quod erat caput Insubrium, a quibusdam veteribus geographis in Liguria collocatur.*

i *Emilia regio Italiæ nomen habet a via ab Emilio consule strata, quæ præter alias inflexiones a Pisis per Hebruriam Derthonam usque tenditur.*

k *Alpes Cotticæ vel Cottianæ a Tacito aliisque veteribus nominantur, et Delphinatum a Pedemontio separant. Satis obscurum est, quousque montes illi antiquitus nomen suum retinuerint.*

l *Ab Ughello tomo IV Italiæ sacræ col. 852 vocatur Meliodorus, diciturque ecclesiam Derthonensem administrasse circa annum 315.*

m *Hanc vocem nusquam reperi; sed ex sensu satis colligitur, quod auctor per eam medullium significare voluerit.*

n *Lis est inter eruditos, an Diocletiani uxor et filia christianam religionem amplexæ fuerint. De hac questione videri potest dissertatio Nicolai le Noury monachi Benedictini, qui post Lactantii libellum de mortibus persecutorum a se Parisiis editum cap. IX, art. I hanc controversiam examinat. Actorum nostrorum assertioni favere videntur hæc verba Lactantii num. 15: Furebat ergo imperator jam non in domesticos tantum, sed in omnes, et primam omnium filiam Valeriam, conjugemque Priscam sacrificio potui coegit.*

o *De hujus persecutionis initio loquitur Eusebius lib. VIII Hist. Eccles. cap. II. Ceterum hic aliquot*

lineas lustratas neque restituere coactus sum.

p Pompare aliquando idem est, quod superbire, aut ostentare; interdum vero significat ad pompam et ludibrium traducere, ut in *Historia Miscella in Leone Isauro*: Nudum super asinum verso

vultu sedentem pompavit. Videtur hoc verbum hic in posteriore significatione accipiendum, quamvis in priori etiam explicari possit.

q Ex hac chronologica nota tempus mortis S. Materni, quantum fieri potuit, determinare conatus sum.

DE S. ÆMILIANO MARTYRE

DOROSTORI IN MYSIA SIVE BULGARIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. D.

§ I. Locus martyrii; cultus; ecclesia in Rhabdo, et miracula.

ANNO CCCLXII.

Dorostori,

Dorostorus urbs olim Mysiæ inferioris prope Danubium sita, variis passim nominibus apud antiquos celebris fuit: nam quæ Ammiano lib. xxvii, cap. iv, Hieronymo in Chronico aliisque Dorostorus dicitur, ab aliis nuncupata est Dorostolon, Durostolon, Dorostena, Drista, Rhodostolon, etc. ut apud Geographos videre est. Episcopi sedes olim fuit; at, Ferrario teste in Lexico Geographico, nunc pagus Bulgariæ; imo urbs ampla, Dobrugæ caput, in Bulgaria regione, et in qua commoratur Turcarum præfectus, inquit Baudrantius, qui eam asserit esse Silistriam; sed huic sententiæ non congruunt mappæ pleraque Geographica, quæ Dorostorum a Silistria sive Silistra plurimum distinguunt. Porro Dorostorus, quamquam, ut jam dixi, proprie ad Mysiam seu Masiam inferiorem pertinuerit, non nunquam tamen invenitur attributa Thraciæ: nimirum ibi Thracia latius accipitur, prout est diæcesis, continetque provincias sex Europam, Thraciam, Hæmimontem, Rhodopen, Mysiam inferiorem sive secundam ac Scythiam; uti eam etiam accipit describitque Ammianus Marcellinus loco ante citato.

passus S. Æmilianus, Latini olim.

2 Fuit hæc civitas sæcunda Martyrum parens, uti non semel in Actis Sanctorum videre est; atque hoc ipso die plures in superos retulit, quos notant Martyrologia vetustissima Hieronymiana apud Florentinum, et quorum primus (nam de aliis jam dictum est supra) est Æmilianus noster; ejus proinde cultus etiam apud Latinos perantiquus est. Eundem Usuardina referunt hoc eodem die his verbis: Civitate Dorostoro, sancti Æmiliani; nec de sociis ejus Martyribus Usuardus meminit; ut merito dubites, an ejus memoriam ex Hieronymianis, an potius aliunde in Martyrologium suum transtulerit. Usuardum secuta sunt alia recentiora, atque imprimis Romanum, quod sic habet: Dorostori in Mysia, sancti Æmiliani martyris, qui tempore Juliani Apostatae sub Capitolino præside in fornacem injectus, martyrii palmam accepit. Nec solis Martyrologis Sanctus noster, verum etiam Patribus Latinis notus fuit, ut videre est apud S. Hieronymum in Chronico ad annum 2 Juliani Imp. et S. Prosperum in Chronico integro apud Labbeum Novæ Bibliothecæ Mss libb. tom. I, pag. 43. Vide etiam quæ de eo scripsisse putant S. Ambrosium Baronius ad annum Christi 362 num. 80, et Tillemontius in Persecut. Juliani art. xii. Verba debentur inferius num. 12.

3 Apud Græcos Sancti hujus Martyris memo-

ria multo est solennior; quod patet ex Officio Odisque in eo acrostichis a Josepho concinnatis atque elogio historico, quæ ad hunc diem xviii Julii leguntur in Menæis excusis; unde transcripta sunt; quæ eodem die referuntur in Anthologio Græcorum et apud Maximum Cytbericum. Elogium istud hic darem; sed eum aliud aliquanto præstantius in Synaxario Basilii Imperatoris ad calcem tom. primi hujus mensis Græce tantum ediderimus, satis habeo istud numero proximo Latine versum exhibere, unaque annotare quæ in eo discrepant a Menæis. Versiculi porro, quos Æmiliano accinunt Menæa, sic sonant:

Ἄμυλιανὸς εἰς πυρᾶν βεβλημένος,
Χριστοῦ παραστάς τέρεται σὺν ἄγγελοις.
Ὁρθόατη δεκάτη φλογὶ Ἀμυλιανὸς ἐβλήθη.

Latine:

Æmilianus traditus flammis, modo
Præsentis Christo fruitur inter angelos.
Octavo decimo subit ignes Æmilianus.

Eundem diem et Typicum S. Sabæ, et Menologium Sirleti apud Canisium et Menologium Cryptæ Ferratæ Romæ editum anno 1677, et Slavo-Russicum, uti et Ephemerides Græco-Moschæ tom. I Maii datæ, et Martyrologium, quod habemus, Ms. Arabico-Ægyptiacum, aliaque quæ viderim omnia S. Æmiliani memoriæ consignarunt; sed eminet inter cetera Synaxarium, de quo modo dicebam, Basilii Imperatoris, cujus textum Græcum Latine sic reddo:

4 Mense eodem (Julio) die xviii. Certamen sancti Martyris Æmiliani Martyr Christi Æmilianus oriundus ex civitate Dorostolo in Mysia Thraciæ fuit sub Juliano apostata. Cumque ethnici cujusdam servus esset, ipse tamen Christianus, arrepta opportunitate, cepit malleum, ingressusque in templum idolorum, omnes statuas demolitus est, ac dispersit sacrificia. Idololatræ vero, rei hujus auctorem ignorantes, comprehenderunt agricolam quemdam, quem verberare cœperunt, atque ad præsidem pertrahere. Tunc Sanctus id videns, semetipsum tradidit, dicens: Ego sum, qui hoc feci. Ductus ergo ad præsidem, incusavit dementiam ejus, ut qui in idolis vanis fiduciam reposuisset. Cum vero illum hac ratione ad iram commovisset, graviter virgis cæsus est; cumque etiam tum in Christi confessione persisteret, injectus est in ignem, atque in medio illius benedicens et glorificans Deum, emisit sanctam animam.

Hæc

Græcique fasces celebratus fuit.

E

F

Compendium Actorum ejus ex Synaxario Basilii Imp.

A *Hæc Synaxarium Basilianum, a quibus in eo differunt Menæa impressa* 1. Quod pro Dorostolo scribant Rhodostolon, addantque nomen præsidis, seu potius vicarii Capitolini (Καπετολίου βικαρίου) sub quo passus est S. Æmilianus. 2. Quod cum idola contrivisse dicant tempore noctis (ήσυχίας.) 3. Quod non unum agricolam primo captum, sed alios in plurali asserant. 4. Quod cæsum narrent Æmilianum βουνέροις, id est, nervis bubulis. 5. Denique, quod in caminum ignis injectus, in eoque perseverans incombustus spiritum Deo tradiderit; de qua re dicam inferius.

B 5 Notandum vero est, quod ad hujus nostri Martyris memoriam hoc die notat Supplementum, quod hic est Ms. ad Menæa creusa ac Synaxariis Sirmondi et Ms. Chiffletii: Ἡ δὲ τούτου σὺναξις τελεῖται ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτοῦ τῷ ὄντι ἐν τῇ ῥάβδῳ. Festivitas vero ejus agitur in ecclesia ipsi sacra, quæ est in Rhabdo. De hac ecclesia hæc habet Codinus, de Originibus CP. in editione Parisina 1655 pag. 51: Porta S. Æmiliani nomen accepit a proximo templo S. Æmiliani, quod prius parvum erat oratorium. Cum autem sub Constantino magno virga (ῥαβδος sive ῥάβδος; unde loco nomen) Moysis in urbem afferretur, pedes eam in hoc loco excepit Imperator, et magnam condidit ecclesiam S. Deiparæ, ubi eam deposuit. Atque templum S. Æmiliani ampliavit. Eadem fere scribit Anonymus apud Bandurum tom. I Imperii Orientalis pag. 49.

C 6 Ex his colligit Tillemontius (timide tamen ac dubitanter, ut solet) Rhabdum, sive ecclesiam de qua hic sermo est, non esse S. Æmiliani nostri, sed alterius cujuscumque antiquioris; quando noster Constantino magno multo posterius vixit. Verum nihil video, quod collectionem Tillemontianam magnopere confirmet: cum dici possit, vel hallucinari recentiores illos Græcos, dum instaurationem ecclesiæ jam diutæ Constantino Magno attribuant: (Et certe auctoritatem eorum in hisce rebus ipse Tillemontius plurimum elevat in Vita Constantini Magni art. LXVI; et ecclesia illa non visitur in regione VII, ad quam spectare debuisset in mappa CPolim exhibente, ut fuit sub Honorio et Arcadio, apud Bandurum in vestibulo tom. II hup. Orientalis) vel si vere ecclesiam illam Constantinus ampliorem fecerit, eam ab Auctoribus citatis appellari ecclesiam S. Æmiliani per prolepsin; cum tempore Constantini tantum Rhabdus vel alio quovis nomine vocaretur; ac postea solummodo S. Æmiliani appellationem acceperit, sive quod ad eam reliquæ sancti Martyris post Juliani apostatæ tempora delatæ fuerint, sive aliam ob causam.

D 7 Et certe cujus tandem sancti Æmiliani templum hoc fuerit, si nostri non fuit? Nam illum quidem, quisquis est, et martyrem fuisse necesse est, et apud Græcos, et maxime CPoli, celeberrimum; martyrem, inquam: nam hoc præter vocem μαρτυρίου supra, asserunt Constantinus Porphyrogenitus in Basilio Macedone, ac Cedrenus in Historiarum Compendio editionis Parisinæ 1647 pag. 588; verba prioris sunt § LXXX: Sancti vero martyris Æmiliani in Rhabdo ecclesiam, haud procul ab ædibus sanctæ Dei Parentis, vetustate fatiscentem videns (Basilus Imperator) utrimque turrato opere fastigiando, novam reparavit. Celeberrimum eum inter Græcos fuisse quis dubitet, ac singulari cultu saltem CPoli honorari solitum, cui ecclesia, opere Imperatorio magnifica, intra ipsam Constantinopolim dedicata fuerit, quæ vicinæ etiam portæ civitatis no-

men accommodaverit? Atqui præter Æmilianum hunc nostrum, unicum tantummodo S. Æmilianum martyrem in fastis Græcanicis reperimus die XI Decembris; sed qui non solus, uti noster, verum cum aliis tribus sociis MM. conjunctim colatur; et eum quidem tam obseurum, ut nec in Menologio Chiffletii, nec in ullis nostris Mss. compareat; utque in ipsis Menæis, ad usum præcipue ecclesiæ CPolitane excusis, brevissima tantum ejus inter alios socios fiat commemoratio, nec nomine quidem in versiculis expresso, nec dum tempore aut loco sive cultus, sive martyrii. Dubium ergo esse non potest, quin ad solum S. Æmilianum nostrum ecclesiæ memorata pertineat, ut habet Supplementum num. 5 citatum. Quæ autem urbis regione sita fuerit, vide apud Bandurum in mappa geographica secunda inter præfixas tomo II Imperii Orientalis.

E 8 Invocatur autem Sanctus noster, non solum ut martyr, verum etiam ut frequens miraculorum patrator: Sic enim ipsum compellat Menologium Cryptæ Ferratæ ad hunc diem: Κρατυθείς ὑπερτάτως παρὰ τοῦ Κυρίου, εὐκλεῶς ἐτροπώσω τοὺς τυραννοῦντας; καὶ τῶν θαυμάτων τὴν χάριν δεξιόμενος, τοῖς ἐν ἀνάγκαις ἀρρήτως προϊστάς, Αἰμιλιανὲ πανόλθιε· διὸ ὑπὲρ ἡμῶν δυσώπει τὸν Κύριον. Mirifice roboratus a Domino, gloriose devicisti tyrannos; et miraculorum gratiam consecutus, iis qui sunt necessitatibus, ineffabiliter præsidens, beatissime Æmiliane: Ora igitur pro nobis Dominum. Menæa creusa eum appellant Martyrem, qui totum modo orbem miraculis collustrat. Ibidem Josephus in Odis acrostichis virtutem ei tribuit reprimendi indomitos concupiscentiæ motus, pellendi morbos incurabiles, ac malos dæmones; ac paulo inferius, Ode VI: Μύρων ἀναελεύζει, inquit, τὸ ρεῖθρον ἢ τῶν λευγάνων θεία θήκη σου, πανόλθιε γενναῖε Μάρτυς, καὶ καταργεῖ τὰ δυσώδη πάντοτε τῶν ἀνθρώπων ἀρρώστηματα. Unguentorum fluente scaturit sacra reliquiarum tuarum theca, beatissime ac genereose Martyr, et foetidas hominum agritudines semper expurgat. Haecenus de cultu ac veneratione S. Æmiliani; nunc ad Acta progredior.

§ II. Acta martyrii ejus Græca, eorumque levis auctoritas.

F Acta, quæ hic damus Græca, descripta sunt ex pervetusto codice Vaticano Ms. num. 866: nec melioris notæ, quam sint pleraque fere Græcorum alia; imo aliquanto etiam deterioris; ut prope modum omittenda putaverim. Repit Auctor batologus; tam audax ad fingenda miracula, quam ab historiis ac recte putanda temporum ratione alienus. Ut ab initio exordiar; quam inepta sunt, quæ narrantur num. 1 de edictis, quibus per urbes omnes imperio suo subditas mandaverit Julianus, ut in Christianos locorum præfecti diligenter inquirerent, inventosque tormentis variis e medio tollerent? Tantum abest, ut edicta talia tyrannus ille condiderit; ut omnem potius industriam eo semper intenderit, ne quemquam ob fidei Christianæ professionem afficere supplicio videretur. Invidebat nimirum Christianis martyrii gloriam; ideoque cum illos perderet, alias semper, quam fidei solius causas, obtendere satagebat; puta quod idolorum templa aut aras evertissent; quod scditiones concitasse dicerentur; et plures ejusmodi. Adisis Baronium maxime ad annum Christi 362, Tillemontium in Persecutione Juliani passim;

AUCTORIS
P. B.

et reliquæ miraculis celebres.

Acta nostrum fabulosum Juliano edictum adstruunt;

VECTOR.
P. E.

passim; imo ipsum Julianum tum alibi, tum epistola LII ad Bostrenos data Kalendis Augusti, adeoque ipso illo anno, quo pauculos ante dies Æmilianus noster occubuerat; ubi iterato prohibet ethnicis magistratibus, nequam vim inferant Christianis; quippe quos misericordia potius quam odio dignos pronuntiat, nisi quid aliud sceleris admiserint.

nec recte marty-
rum locant
anno 363. die
III Septemb.

10 In chronologiam quoque eodem numero impingit auctor noster, cum Acta S. Æmiliani refert ad quartum Juliani consulatum, sive annum Christi 363 a die XVI Julii, ut habet num. 5, usque ad diem III Septembris, uti narrat num. 11. Quamquam enim servare etiam anno illo potuerit in Martyrem nostrum Capitolinus; minime tamen credi potest id ausus esse post intellectum Juliani interitum, ac Joviani, cujus insignem in religione Christiana pietatem, odiumque idololatriæ ignorare non poterat, in imperio successorem; intellexisse vero ea debuit in Thraciis ante Septembrem, cum ante mensem Julium accidissent. Sed neque omnino in annum illum verisimile est incidisse martyrium S. Æmiliani; primum quidem, quia secundum omnes auctores, passus est sub Juliano; B deinde vero juxta omnes Martyrologos etiam vetustissimos ecclesie tam Latinæ quam Græcæ natalis ejus, id est, dies martyrii, est XVIII Julii; cum Julianus imperare ac vivere desierit anno Christi 363 a die XXVI Junii. Itaque missis non tantum auctore nostro, sed etiam Hieronymi, Theophanis, et Alexandrino Chronicis eundem cum illo annum consignantibus, adhaerendum hic videtur esse S. Prospero, qui in Chronicis integro tum edito, tum Ms. nostro vetustissimo sic scribit: Marmertino et Nevitta (Coss. id est, anno Christi 362) Æmilianus ob ararum subversionem Dorostori a Vicario incenditur; quæ sunt ipsissima verba Chronici Hieronymiani, in quo annum male notatum S. Prospero emendat.

Capitolinus enim
fuit præfectus:
sed Vicarius
Thraciæ,

11 Numero secundo statui videtur Capitolinus Dorostoli tantummodo præfectus; cum num. 9 dicatur ejus urbis præfectus esse pater S. Æmiliani, qui certo Capitolinus non fuit. Sed nimirum non unicivitati Dorostoro, neque uni provinciæ Mysiæ, sed toti Thraciæ præerat Capitolinus, ut ait Theodoretus lib. III, cap. III, ubi eum in Thracia Dorostolum collocat, quæ proprie urbs est inferioris Mysiæ, manifeste ostendit, Thraciam a se latius accipi, proutnum. A C applicationem est: fuit ergo Capitolinus non Dorostori præfectus, sed Vicarius Thraciæ; et hoc titulo eum appellant S. Hieronymus, S. Prosper, Chronicum Alexandrinum et Menæa exarsa. De Vicario autem Thraciæ et ejus insignibus consule, si libet, Notitiam dignitatum Imperii Romani cum Commentario Panciroli lib. I, cap. CXXXII. Porro idea Capitolini, quam hic exhibet auctor noster, satis congruit cum iis quæ de eodem, nisi multum fallor, pronuntiat S. Ambrosius supra num. 2 citatus: ubi Theodosium arguens, quod vindictam in episcopum et Christianos meditaretur, qui synagogam incendiant, hæc habet inter alia:

post a invisus
omnibus et mi-
ser.

12 Quot se offerre habent tali optioni; cum meminerint tempore Juliani illum, qui aram dejecit et turbavit sacrificium, damnatum a iudice, fecisse martyrium? Itaque numquam alias ille iudex, qui audivit eum, nisi persecutor habitus est: nemo illum congressu, nemo illum umquam osculo dignum putavit. Qui nisi jam esset defunctus, lime-rem, Imperator, ne in eum tu vindicare: quamquam vindictam cælestem non evaserit, suo superstes heredi. Credit Baronius, ut ante

monui, et quidem valde probabiliter, ut addit D Tillemontius idem sentiens, non alium hic ab Ambrosio designari Martyrem, quam Æmilianum hunc nostrum: restat ergo, ut per Judicem ejus non alium describat quam Capitolinum. Qui proinde mortuo, ut opinor. Juliano, coactus fuerit ante mortem bonis suis heredi cedere, ac miseram deinceps vitam in egestate invisus omnibus degere. Scio ad alium Martyrem quem per se ipse judicare voluit Julianus imperator, hæc traduci a Theodorico Ruinartio, in Actis Martyrum Sinceris pag. 581 editionis secundæ; sed ex verbis citatis aperte constat, alium hic judicem notari, quam ipsum Julianum; adeoque et alium Martyrem, quam eum, quem intelligi putat Ruinartius. Cur autem de Æmiliano et Capitolino hæc dicta inter ab Ambrosio, id facit maxime, quod Sancti nostri ob eversas impias aras tempore Juliani sub Capitolino Vicario martyrium per ea tempora notum ac celebre seiatur fuisse apud Latinos, ut patet ex Hieronymi et Prosperi Chronicis; id quod de alio nullo, quod sciam, dici potest.

13 Nescio etiam (ut minutiora præteream) Qualis fuerit S. Æmiliani conditio. E satisne sit credibile, quod asserunt Acta nostra num. 9, ubi S. Æmilianus, jam flagris toto corpore conscissus, tum primum interrogatur, servusne sit, an liber? Respondetque, filium se esse Sabbatiani, ipsius urbis Dorostorensis Præfecti. Hoc certe nusquam alibi scriptum invenio. Serrum illum fuisse ethnici cujusdam affirmant, eum Synaxario Basiliano supra num. 4, Menæa exarsa: contra Theophanes eum facit, ἀπὸ στρατιωτῶν, ex ordine militari; nisi forte vitiosa sit interpunctio, et pro ἀπὸ legendum sit ἐπὶ, uti legitur in Chronico Alexandrino tam in veteri, quam in recentiori editione, in quo nihil de S. Æmiliani conditione dicitur. Tillemontius tamen in Persecutione Juliani apostatiæ art. XII, corrigi mavult ex Theophane Chronicum Alexandrinum, quam ex hoc illum: forte quod caeophonum videri possit geminum illud ἐπὶ in Chronico Alexandrino, cum dicitur, Αἰμιλιανὸς, ἐπὶ στρατιωτῶν πυρὶ παραδοθείς ἐπὶ Καπετολίνου Οὐικαρίου, Æmilianus, a militibus in ignem eonjectus sub Capitolino Vicario. Ut ut est; miles fuerit an servus, haud satis liquet. Ego utrumvis fuisse credam potius, quam ignotum Vicario ac lictoribus in ipsa Dorostoro Dorostoreni præfecti filium, eumque talem, ut pro servo accipi a Vicario potuerit. F

14 Jam de prodigiis in hoc martyrio relatis quid dicam? Magnum illud quidem, quod astruitur num. 10, ubi S. Æmilianus in mediis flammis mansisse dicitur incombustus. Idem illud narrant, fatcor, Menæa magna in suo elogio, et qui ea secuti sunt. Synaxarium Basilianum supra hoc unum dicit, quod in medio igne Deum benedixerit et glorificaverit; quod fieri tantisper potuit in ipsa injectione sive lapsu in ignem; unde non sequitur, illarum permansisse Martyrem. In Menologio Sirlletiano apud Canisium de hac re verbum nullum: nedum apud veteres, qui de hoc martyre meminerunt; S. Prosper eademque S. Hieronymi in Chronico verba dedi num. 10, quibus Sanctus noster rotunde dicitur incensus. Theodoretus historiæ eccl. lib. III, cap. III, Dorostoli præterea, inquit, quæ urbs est Thraciæ nobilis, Æmilianus invictus athleta a Capitolino præside totius Thraciæ in rogam conjectus est; nec aliud quidquam addit; uti neque Chronicum Alexandrinumnum. præcedenti; neque Theophanes ad annum Divinæ hearn. secundum Alexandrinos 355; neque Nicephorus Callistus; tametsi sæculi decimi

An in igne il-
levis permans-
erit.

A *decimi quarti scriptor : nam hist. eccl. lib. x, cap. ix hæc tantum asserit : Dorostoli autem Thraciæ, Æmilianum invictum athletam Capitolinus, Thraciæ præfectus vivum combussit. Statuc hinc, Lector, quam recentes sint hujus prodigii assertores.*

15 *At illud, quod eodem numero de ministris, erumpente e fornace flamma consumptis, Acta commemorant, quis uno Auctore hoc nostro teste, facile credat? Mihi quidem ea videntur ex historia Danielis cap. iii huc temere translata. Denique, quæ referuntur num. 11, cum solum hunc iterum auctorem habeant, quantam fidem mereantur, non opus est dicere. Certe non talem supra Capitolinum depinxerat, ut uxorem Christianam tolerasse videri possit, nedum eidem usque adeo in sua reli-*

gione obsecutus esse, ut illi Martyris a se damnati corpus sepeliendum concederet. De integritate vero sancti corporis, quam hic repetit; uti et de tempore martyrii, supra satis dixi. Ceterum quod ad historiæ S. Æmiliani substantiam pertinet, non omittunt Acta nostra: Eandem enim martyrii causam; idem ignis supplicium, sub eodem Imperatore, eodemque Thraciæ vicario jam ex antiquitate probata dedimus. Reliqua vero, quæ non attigimus, tanti sunt, quanti cuique visa fuerint: quando non minus difficile est refellere singula, quam confirmare, deficientibus in utramque partem vetustioribus monumentis. Acta nunc ipsa, qualiacumque subjicio, fideliter quidem a me versa, sed stylo ad exemplar Græcum attempato.

AUCTORE
P. B.

MARTYRIUM S. ÆMILIANI

AUCTORE ANONYMO

Ex codice Ms. pervetusto Vaticano num. 866.

B Βασιλεύοντος του άσεβεστάτου Ίουλιανού, πονηρός διωγμός, και μεστός θυμού πνεύμα και παγίδος κατά των του Χριστού στρατιωτών διεγείρετο· ο προλεγεθεις ούν Ίουλιανός προστάγματα εις πάσαν πόλιν προανεβάλλετο, κελεύων, ίνα πάντες κατά πάσαν πόλιν και χώραν μετά μεγάλου φόβου φυλάξουσιν, όπως, εάν τις Χριστιανός ευρεθῆ, εκατέροις βασάνοις καταξυθηεις, απολείται· Τούτω τῷ άσεβεστάτῳ προστάγματι, τετάρτῳ τῆς ύπατίας αὐτοῦ χρόνῳ, τοῦτον τὸν νόμον φυλαχθῆναι επηγγείλατο· τοῦτοις τοίς άπατηλοίς προστάγμασιν ανατολήν και δύσιν τῷ αὐτῷ τυραννικῷ θυμῷ κατά των του Χριστοῦ δούλων έστρατεύετο.

2 Καί γάρ Καπετουλίον τινα όνόματι, φθορέαν όντα, τὸν νοῦν φεῦλον, έτι επιτυμητῆν χύσεως αίμάτων, και πο ον έγοντα έν ειδώλοις, τόπον πραιφεκτουρίας αὐτοῦ έξέθετο εις πόλιν Δωρόστολον, ήτις έστιν Μείσια χώρα· άπεστάλη ούν ο προλεγεθεις Καπετουλίνοσ έν τήν προνομασθειζαν πόλιν· εισελθών ούν εις τὸν ναόν, και πᾶσι τοίς θεοίς αὐτοῦ προσενέγκας θυσίας, υπέστρεψε εις τό ίδιον πραιτώριον. Τῆ δέ έξῆς ήμέρα καθίσας επί του βήματος αὐτοῦ κατά τό έθος, από τῆς τάξεως άπειλάς κατά των Χριστιανών εκίνει, λέγων οὔτως· Εί έστι Χριστιανός έν ταύτῃ τῇ πόλει, άποστρεφόμενος τάς θυσίας των θεῶν, τῆ έμῆ παρήσεια διαλεγθήτω· ή τάξις ειπεν· Μά τήν έξουσίαν ήμῶν· πάντες οι έν ταύτῃ τῇ πόλει διάγοντες, τοῦς ήμετέρους θεοῦς προσκυνούσιν, και άδιαλείπτως, μετά πάσης τιμῆς, θυσίας αὐτοίς προσφέρουσιν. Ταῦτα άκούσας ο Καπετουλίνοσ, και μεγάλης χαρᾶς έμπλησθεις, εκέλευσεν πάντας τοῦς μεγιστάνας αὐτοῦ εις συμπόσιον κρατῆσαι, λέγων πρός αὐτοῦς· Πάνυ θεωρῶ ύμᾶς σπουδαίους περί τοῦς θεοῦς, και άξιόν έστιν, ίνα ταύτῃ τῇ ήμέρᾳ ευφρανθῶμεν.

3 Άριστόνωντων δέ αὐτῶν άμκ του εκπετουλίνου, περιβλεψάμενος ο μακάριος Αίμηλιανός, και ίδών καιρὸν ευθετον, δι τῆς τό βραθειον τῆς άνω ζωῆς διέληθη διά τό εἶναι αὐτόν Χριστιανόν, οῦ μόνον ένώπιον θεοῦ και άγγέλων, αλλά και άνθρώποις γνωστόν, ίνα διά τοῦτο πᾶσι φανερόν γένηται, έγων και τὸν τίμιον σταυρόν διαπαντός ένδεδυμένον τὸν θώρακα τῆς πίστewς, ως άληθῶς τοῦ Χριστοῦ γεννητός στρατιώτης, τοῦτοίς τοίς όπλοις περιζωσμένος, εις τὸν

Julii Tomus IV.

E Imperante impiissimo Juliano, fœda persecutio ac furoris plena spiritum etiam insidiarum adversus Christi milites suscitavit. Præfatus itaque Julianus ad omnem civitatem præmittebat edicta, jubens; ut universi cum ingenti timore per urbes singulas et loca invigilarent, ut, si Christianus quispiam inveniretur, iteratis cruciatibus laceratus periret a. Per edictum hoc impiissimum quarto consolatulus sui anno legem hanc servari mandavit. Fallacibus bisce decretis Orientem atque Occidentem eadem, qua furebat ipse tyrannus, in Christi servos armabat insania.

2 Etenim Capitolino cuidam nomine, homini stupri pleno, mente improbo, avidoque fundendi sanguinis, atque idolis addictissimo locum præfecturæ o suæ assignavit in civitate Dorostolo, quæ est Mysia provincia. Missus ergo est, quem jam dixi, Capitolinus, ad urbem modo memoratam; cum autem templum ingressus diis suis omnibus obtulisset sacrificia, ad prætorium suum reversus est. Postridie vero pro tribunali suo de more sedens, minas Christianis ab administris justitiæ c intentabat his verbis: Si quis est in hac urbe Christianus, qui sacrificia deorum aversetur, is ea, quam ipsi concedo, libertate mecum arguat. Judicis ministri dixerunt: Per potestatem nobis factam! Quicumque in hac civitate degunt, deos nostros venerantur, eisque indesinenter cum omni honore victimas offerunt. His auditis, Capitolinus ingenti plenus gaudio, optimates suos omnes ad convivium adhiberi jussit, dicens eis: Deorum vos admodum studiosos esse perspicio; et æquum est, ut hunc diem hilares exigamus.

3 Epulantibus illis atque una Capitolino, circumspiciens beatus Æmilianus, vidensque occasionem esse opportunam, ad supernæ vitæ præmium pertingendi; quia Christianus erat non solum in conspectu Dei et Angelorum, sed etiam notus hominibus: ut per hoc palam id omnibus fieret, pretiosa cruce, fidei thorace, semper indutus, tamquam Christi miles vere generosus, his [in-

Edicta Juliani
apostata.

a

et minas Capiti-
tolini Vicari
Thraciæ parci-
pendens,
b

f

c

idolorum ar a
subvertit.

AUCTORE
ANONYMO.

quam] armis accinctus, in idolorum fanum ingressus est, et ferreum arripiens malleum suis ipse manibus quotquot istie reperta sunt idola contrivit, ac evertit altaria, et candelabra confregit; quin et libamina eorum omnia calicesque profudit: ac nemine observante, recessit.

Dumque in facinoris auctorem inquiritur:

4 Hoc facinus ubi deprehendit Capitolini minister, summa cum anxietate renuntiaturus quidquid in templo factum erat accurrit, sic eum alloquens: Per magnificentiam tuam! Si capite plectere me volueris, potestatem habes ob id quod contigit. Pudet referre tibi: dum ad obsequium magnificentiae vestrae attenti fuimus, delubrum ingressus quispiam, deos omnes comminuit, dispersit hostias, et grandia candelabra confregit; imo vero etiam subvertit aras, et quo evaserit, equidem nescio. Haec audiens Capitolinus turbatus est, eique, qui nuntium hunc ferebat, gravi incensus ira, E vestigio, inquit, illum perquirite, et cum inveneritis, adducite mihi, ut eum, quisquis est, disperdam.

ut alium liberet, se ultro prodit S. Æmilianus;

5 Tum egressi ministri, in agricolam quemdam e monte descendente incidere, quem apprehendentes occiderunt flagris raptaruntque ad praetorium Capitolini. Eum ut conspexit beatus Æmilianus, ait intra se: Si rem patratam celavero, salus mea naufragium faciet: quandoquidem appropinquavit, qui me per mortem ad immortale regnum suum invitavit. Atque haec secum perpendens, semet ipse in medium protulit, correptisque licetorum flagellis, dicere coepit: Parcite isti, obsecro, parcite: nihil enim hic peccavit; at ego sum, qui ea, quae dicitis, feci. Comprehensum vero ipsum milites, hoc est, Valerianus et Maxentius, in decima regione Claudii die sexta, hora tertia, decima sexta Julii mensis, contumeliose perduxerunt ad Capitolini praetorium; qui in loco publico tribunal occupans, adduci illum iussit in medium.

et ad V carium adductus,

6 Capitolinus praefectus dixit: Quodnam ob factum reus deprehenditur homo hic? Ministri tribunalis dixerunt: Dignitatem vestram, ac Dominorum nostrorum Augustorum serenitatem imploramus nos milites eorum, qui sacrificiis Deos immortalibus colimus: inventus est [enim] hic Æmilianus, cum templum intrasset, non modo altaria, sed etiam impositas illis hostias dispersisse: [quod] ideo significamus, ut deorum injurias vindicetis, atque hunc contaminatum durissimis cruciatibus tollatis e medio. Tum percitus ira Capitolinus, Serius, inquit, nos admonuerunt ministri, et plurimo jam tempore Christianismi habentiae laxatae sunt, ut etiam ad deorum usque contumeliam processerit: Quapropter divinissimo fisco auri libram unam pendent.

ac factum libere confessus,

7 Tum vero Martyri imprimis dixit: Quod tibi nomen est? Respondit fortissimus Christi Athleta: Si commune nomen requiris, Æmilianus appellor: at si nomen perfectum exigis, Christianum esse me scito. Capitolinus praefectus dixit: Dic, homo infelix; quis te seduxit, ut atroces adeo diis immortalibus inferres injurias? Sanctus Æmilianus reposuit: Deus et animus meus incitavit me; ut illos vere inanimatos conculcarem, ut palam omnibus fieret, lapides eos esse sine anima, surdos ac mutos, in quibus nulla sit vocis loquela. Noveris itaque, in-

ναὸν τῶν εἰδώλων εἰσελθὼν, καὶ ἐπάρας σφύραν σιδηρὰν, ταῖς ἰδίαις χερσίν πάντα τὰ ἐν αὐτοῖσι εὐρεθέντα εἰδῶλα συνέτριψεν, καὶ τὰ θυσιαστήρια κατέστρεψεν, καὶ τὰς χυγνίας συνέθλασεν, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς σπονδάς, καὶ τὰ ποτήρια αὐτῶν ἔχυσεν· καὶ μηδενὸς γινώσκοντος, ἀνεχώρησεν.

4 Τοῦτο δὲ γενόμενον ἰδὼν ὁ ὑπηρετὴς τοῦ Καπετουλίνου, ἔδραμην μετὰ ἀκροτάτου φόβου ἀπαγγέλλων ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν ναὸν γεγονότα, λέγων πρὸς αὐτόν· Μὴ τὴν μεγαλειότητά σου· ἐὰν τὴν κεφαλὴν μου ἀποτέμνης, ἐξουσίαν ἔχεις ἐπὶ τὸ γεγονός· αἰοχρὸν ἐστὶν ἀναφέρειν σοι· ἐν τῷ εἶναι ἡμᾶς ἐνορθωτήτους εἰς τὸν ὑπηρεσίαν τῆς ὑμετέρας μεγαλειότητος, εἰσελθὼν τις εἰς τὸν ναὸν, πάντας τοὺς θεοὺς συνέτριψεν, τὰς θυσίας διεσκόρπισεν, καὶ τὰς μεγάλας λυγνίας συνέθλασεν, οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τὰ θυσιαστήρια ἐξέστρεψεν, καὶ τὸ ποῦ ἐπορεύθη, οὐ γινώσκω. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καπετουλίνος ἐταράχθη, καὶ μετὰ μεγάλου θυμοῦ ἔφη πρὸς τὸν ταῦτα ἀναγγέλλοντα, ἐν τάχει τοῦτον ζητήσατε, καὶ εὐρόντες ἀγάγετέ μοι, ἵνα αὐτὸν ἀπολέσω, ὅστις ἂν εἴη.

5 Τότε ἐξεληθόντες οἱ ὑπηρεταί, εὐρόν τινα γεωργόν, ἐρχόμενον ἐκ τοῦ ὄρους, ὄντινα συλλαβόντες ἔδηραν, καὶ εἰς τὸ πραιτώριον τοῦ Καπετουλίνου παρέστησαν, ὄντινα θεασάμενος ὁ μακάριος Λιμηλιανὸς, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· Ἐὰν κρύψω τὸ γεγονός, γενήσεται ἡ σωτηρία μου ναυάγιον· ἐπειδὴ ἤγγικεν ὁ καλέσας με διὰ θανάτου εἰς τὴν ἀθάνατον αὐτοῦ βασιλείαν· καὶ ταῦτα διαλογισάμενος, προσήνεγκεν ἑαυτὸν εἰς τὸ μέσον, καὶ κρατήσας τὰ φράγελλα τῶν ὑπηρετῶν, ἤρξατο λέγειν· φείσασθε αὐτοῦ, αἰτοῦμαι, φείσασθε, ὅτι οὗτος οὐδὲν ἠμαρτεν, ἀλλ' ἐγὼ εἰμι, ὡς λέγετε, πράξας· κρατήσαντες δὲ αὐτὸν οἱ στρατιῶται, τοῦτ' ἐστὶν, βαλεριανὸς καὶ μαξέντιος, ἐν δεκάτῃ γῶρᾳ τοῦ Κλαυδίου, ἡμέρας, ὥρᾳ τρίτῃ, ἐξ καὶ δεκάτῃ τοῦ ἰουλίου μηνός, μεθ' ὕβρων εἰς τὸ πραιτώριον τοῦ Καπετουλίνου ἤνεγκαν, ὅστις ἐν δημοσίῳ τόπῳ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσεν εἰς τὸ μέσον αὐτὸν ἀγαγεῖν.

6 Καπετουλίνος πραιφεκτὸς εἶπεν· Τίνος ἕνεκεν πράγματος ἔνοχος εὐρίσκεται ὁ ἄνθρωπος οὗτος; ἢ τάξιν εἶπεν. Αἰτοῦμεθα τὴν λαμπρότητα ὑμῶν καὶ τὴν γαλήνην τῶν δεσποτῶν ἡμῶν τῶν αὐρούστων, ὁ στρατὸς αὐτῶν θεοῖς ἀθανατοθυσίας προσφέρων, εὐρέθη οὗτος ὁ Λιμηλιανὸς εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν, οὐ μόνον τὰ θυσιαστήρια, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιθεσίους ἐπ' αὐτοῖς θυσίας διεσκόρπισεν· διὸ διδύσκομεν, ἵνα τὰς τῶν θεῶν ὕβρεις ἐκδικήσητε, καὶ τοῦτον τὸν μεμιμνημένον σκληροτάτοις βασάνοις ἀπολέσητε. Τότε ὁ Καπετουλίνος θυμοῦ πλησθεὶς, ἔφη· Βραδέως ἡμᾶς ἐδίδασκεν ἢ τάξιν, καὶ διὰ πλείστων καιρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ γαλινοὶ ἐχωνόθησαν, ἵνα καὶ εἰς τὴν ὕβριν τῶν θεῶν προσεγγίση, διὰ τοῦτο τῷ θεοτάτῳ δημοσίῳ Χρυσίου λίτραν μίαν ἀποδώσει.

7 Τότε τοῖνον λέγει ἐν πρώτοις τῷ μάρτυρι· Τί σοι τὸ ὄνομα; Ὁ ἰοχυρώτατος τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴς εἶπεν· Εἰ τὸ κοινὸν ὄνομα ἐπιζητεῖς, Λιμηλιανὸς λέγομαι· εἰ δὲ τὸ τέλειον ὄνομα ζητεῖς, Χριστιανὸν με εἶναι νόμιζε. Καπετουλίνος πραιφεκτὸς εἶπεν· Εἰπέ, ἄνθρωπε ἄτυχε, τίς σὲ ἐπλάγησεν, ἵνα τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς τοσαύτας προσεγγίης ὕβρεις; Ὁ ἅγιος Λιμηλιανὸς ἔφη· Ὁ θεός, καὶ ἡ ψυχὴ μου προσεκαλέξατό με, ἵνα τοῦτους τοὺς ὄντας ἀψύχους καταπατήσω, ἵνα φανεῖ πάσιν, ὅτι λιθοὶ εἰσὶν ἄνευ ψυχῆς, κωφοὶ, καὶ βωβοὶ, ἐν οἷς οὐκ ἔστιν οὐδεμία φθέγγειος λαλιά· γῶριον

A γινώρισον οὖν ὅτι ὕβριν οὐκ ἐποίησα. Ὁ θεὸς δὲ πάντα ἐποίησεν· οἱ οὖν θεοὶ σου, οἱ μηδὲν ποιήσαντες, ἀπολέσθωσαν. Καπετουλίνος πραιφεκτος εἶπεν, Σὺ εἶ, ὁ τὰ θυσιαστήρια ἐξέστρεψας; Ὁ ἅγιος Αἰμηλιανὸς εἶπεν· Ἀξίως ἡ θεία γραφή λέγει· Ὅμοιοι αὐτῶν γένοιτο οἱ ποιούντες αὐτά, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.

8 Τότε ὀργισθεὶς Καπετουλίνος πραιφεκτος εἶπεν· Ἐκδύσαντες αὐτὸν, ταυρῶσατε, ἵνα γινῶ, ὅτι πραιφεκτος ὡ παρίσταται μετὰ δὲ τὸ ἀποδυθῆναι αὐτόν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ πραιφεκτος· Εἶπέ μοι οὖν, τίς σε ἠπάτησεν, τοιοῦτο βδέλυγμα προσετέγκαι τοῖς θεοῖς; Τότε ὁ μακάριος Αἰμηλιανὸς μετὰ μεγάλης παύσεως ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν· Ἴδου, προεῖπον, καὶ πάλιν λέγω σοι, ὅτι ὁ θεὸς καὶ ἡ ψυχὴ μου προσέκαλεσαν με, ἵνα ἀκαθάρτους θυσίας ἐξολοθρεύσω. Καπετουλίνος πραιφεκτος εἶπεν τοῖς ὑπηρέταις· Ἀρπάσαντες αὐτόν, ἰοχυρὰς πληγὰς ἐμίθετε, ὥπως γνωσθῆται, ὅτι ἡ ἀκαίριος αὐτοῦ γνώμη οὐδὲν αὐτὸν ὠφελεῖς οὐδὲ ἐκ τῶν ἐμῶν χειρῶν λυτρώσεται αὐτόν· ἐν τῷ οὖν ἰοχυρωτέρως τύπτεσθαι αὐτόν, λέγει πρὸς αὐτόν ὁ πραιφεκτος· Εἶπέ σὺ, ἄτυχε, τίς σε ἐπλάνησεν τοῦτο ἐπιτηδεῦσαι; Ὁ μακαριώτατος Αἰμηλιανὸς εἶπεν αὐτῷ· Εἶπόν σοι, ὅτι οὐδεὶς, εἰ μὴ ὁ θεὸς καὶ ἡ ψυχὴ μου, ἐποίησέν με, ἵνα τὰ ἀπάθαρτα εἰδωλα συντριψῶ, καὶ τὰς βδελυκτὰς ὑμῶν θυσίας καταπατήσας ἀπορίψω. Καπετουλίνος πραιφεκτος εἶπεν· Βλέπετε, ὑπερηφάνως ἡμῖν λαλεῖ· μεταστρέψαυτες αὐτόν, εἰς τὸ στήθος δήρατε, ἵνα γινῶ, ὅτι πάντες οἱ τοῖς νόμοις τῶν αυτοκρατόρων ἀνυπήκοοι τοιοῦτοις κολαστηρίοις ὑπόκεινται.

9 Ἐν τῷ οὖν τύπτεσθαι αὐτόν νεύροις ὠμωτάτοις ἐπὶ ἱκανὰς ὥρας, ὁ πραιφεκτος εἶπεν· Φείσασθε αὐτοῦ, καὶ ἐπαύσαντο οἱ τύπτοντες. Τότε λέγει πρὸς αὐτόν ὁ πραιφεκτος· Δοῦλος εἶ, ἢ ἐλεύθερος; Ὁ ἅγιος Αἰμηλιανὸς εἶπεν· Δοῦλος μὲν εἰμι Χριστοῦ, υἱὸς δὲ ὑπάργω Σαββατιανοῦ τοῦ πραιφεκτου ταύτης τῆς πόλεως. Καπετουλίνος πραιφεκτος εἶπεν· Οὐδὲν ἔστιν, ὃ νομίζεις κληρονομήσαι, ὃ Αἰμηλιανέ· πόσω μᾶλλον τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων προσεγγίζει, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους ἀποτολήσας, τοῖς θεοῖς ὕβρεις προσήνεγκας. Τί οὖν τὸ μέγεθος τοῦ σώματός σου βοηθήσει σοι; ὅτι κατεφρόνησας ταῖς βασάνοις ἀντιπαλαῖσαι, ἵνα πᾶσιν σεαυτοῦ χειρότερον ἐνδείξῃς· διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ τοῦτο καὶ οἱ ἄλλοι μελετήσωσιν, καὶ διὰ σοῦ ἐν τῷ σῶ ὀνόματι πλανηθῶσιν, σὺ μόνος ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου ἐμβληθήσῃ· ὁ δὲ σὸς πατήρ λίτραν μίαν ἀργυρίου ἀποδώσει τῷ δημοσίῳ, δὲ οὔτινος, ἀμελείας τοιοῦτος εὐρέθης.

10 Τότε οὖν οἱ ὑπηρέται κρατήσαντες τὸν μακάριον ἀθλητὴν τοῦ Χριστοῦ Αἰμηλιανόν, ἔξω τῆς πόλεως ἐξήγαγον ἐγγὺς τοῦ χειλοῦς τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ, ὅπου ἦσαν ἐτοιμασάντες τὴν πυρκαϊάν, ὅστις αὐτοῦ διὰ τῆς καρτερίας στέφανος γέγονεν. Τότε ὁ ἰοχυρώτατος ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ Αἰμηλιανὸς ταῖς ὑπηρέταις εἶπεν· Ὑποστέξατέ μοι βραχὺ, ἕως ἄν ἰκετεύσω τὸν θεόν μου. Καὶ εὐχαμένου, καὶ πληρώσαντος τὴν εὐχὴν, συλλαβόντες αὐτόν οἱ ὑπηρέται, ἐπέβαλον εἰς τὸ πῦρ, νομίζοντες αὐτὸν παραχρήμα γενέσθαι τέφραν. Τὸ δὲ πῦρ γρωρίζον τὸν τοῦ Χριστοῦ μάρτυρα, οὐ κατέφλεξεν αὐτόν, ἀλλὰ σῶον, καὶ ἀκήρεον διεφύλαξεν. Τοὺς δὲ ὑπηρέτας τοῦ Καπετουλίνου, τοὺς πλησίον, περιήρην ἡ φλόξ, καὶ κατέκαυσεν· ἰδὼν δὲ ὁ δεδοξασμένος μάρτυς Αἰμηλιανός, ὅτι τὸ πῦρ οὐχ ἤφατο αὐτόν, ἀλλὰ σῶος διεμείνεν ὁ ἅγιος, ἐδόξασεν τὸν θεόν, καὶ στραφεὶς κατὰ ἀνατολὰς, κατεσφράγισεν αὐτόν, καὶ ἀτενίσας εἰς τὴν οὐρανόν, εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, δέξαι τὸ πνεῦμα μου· καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ.

juriam non fecisse me. Deus vero creavit omnia; pereant igitur dii tui, qui nihil creaverunt. Capitolinus præfectus dixit. Tunc es, qui aras evertisti? Sanctus Æmilianus, Merito, inquit, divina Scriptura dicit: Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

AUCTORE
ANONYMO.

8 Tunc iratus Capitolinus præfectus dixit: Exuentes illum extendite, ut sentiat, se coram præfecto assistere. Postquam vero nudatus esset, ait ei præfectus: Dic itaque mihi; quis te decepit, ut rem tam execrandam in deos committeres? Tum beatus Æmilianus ei libere admodum respondit: Ecce, jam dixi, atque iterum tibi dico, auctores mihi fuisse Deum atque animum meum ut sacrificia polluta disperderem. Capitolinus præfectus dixit ministris: Raptate eum, et graves illi plagas imponite; ut intelligat, nihil profuturam sibi ineptam opinionem suam, neque manibus illum meis liberaturam. Dum igitur validissime cæditur, dicit ei præfectus: Dic, miser; quis te seduxit, ut hoc attentares? Beatissimus Æmilianus ei retulit: Dixi tibi, neminem, præterquam Deum atque animum meum, suasisse mihi, ut impura idola contererem; ac detestabiles hostias vestras calcando disjicerem. Capitolinus præfectus dixit: Ecce autem, superbe nobis loquitur. Invertite illum, et flagris pectus lacerate; ut discat, hujusmodi pænis subigi, quicumque Imperatorum legibus obedire detrectant.

subetur extendi
et nervis cæli,

9 Interea dum nervis durissimis ad horas multas cæditur, dixit præfectus: Parcite ei: et cessarunt flagellantes. Tum sic eum præfectus alloquitur: Servus es, an liber? Sanctus Æmilianus dixit: Servus quidem sum Christi; filius vero Sabbatiani urbis hujus præfecti. Capitolinus præfectus dixit: Vanum est, quod consequi speras, Æmiliane; at multo magis vanum, quod id speras, in quo salus hominum sita est: quandoquidem legibus ausus insultare, injuria deos affecisti. Quid igitur magnitudo corporis tibi proderit? Quando audes cum tormentis certare; ut omnibus te deteriorem ostendas. Quare ne quid tale etiam alii cogitent, ac per te in tuo nomine ducantur in errorem, tu solus in flammam fornacis immilteris; pater autem tuus libram unam argenti fisco persolvat, cujus negligentia tu talis inventus es.

damnatusque
ad rogam,

10 Tunc ergo ministri arripientes beatum Christi athletam Æmilianum, extra urbem duxerunt prope ripam Danubii fluminis, ubi parabant rogam, quæ ejus per martyrium corona fuit. Tum fortissimus athleta Christi Æmilianus ministris dixit: Servate me tantisper, donec oravero Deum meum. Et facta atque completa prece, corripientes eum lictores injece- runt in ignem, putantes illum continuo in cineres versum iri. Verum ignis agnoscens Christi Martyrem, non adussit eum, sed salvum integrumque servavit. Ministros vero Capitolini, qui prope aberant, circumquaque sustulit flamma, atque absumpsit. Cernens autem gloriosus martyr Æmilianus, sese ab igne non attingi, sed incolumem permanere Sanctum, glorificavit Deum, et ad Orientem conversus, se cruce signavit, oculisque in cælum intentis, dixit: Domine Jesu, accipe spiritum meum; quo dicto, obdormivit in pace.

in eo illatus
moritur, exu-
stis lictoribus.

Uxor
ANONYMO.
Uxor Vicarii et
justa persolvit.

11 Uxor autem Capitolini præfecti, quæ erat Christiana, rogata a concivibus suis, postulavit a marito suo corpus sancti Æmiliani, quem ignis non violaverat, sed Deus per gratiam suam integrum conservaverat. Cum itaque visum esset tollere sacras exuvias, jussit per cives suos Christianos ac viros pios cum psalmis et hymnis justa persolvi corpori Sancti ac digne coronati martyris Æmiliani in loco qui appellatur Gedina *d*, tertio circiter milliari ab urbe, quam vocant Dorostolum; ac pro meritis illud venerantes, pretiosissimo unguento delibutum loculo imponere. Martyrium vero fecit sanctus Christi Æmilianus mense Septembri, die tertia, regnante Domino nostro Jesu Christo; cum quo gloria Patri una cum sancto Spiritu, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

11 ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Καπετουλίου τοῦ πραιφέκτου, ὀ-
σα Χριστιανή, παρακληθεῖσα παρὰ τῶν συμπολιτῶν
αὐτῆς, ἤτησατο παρὰ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς τὸ σῶμα τοῦ
ἁγίου Αἰμηλιανοῦ, ὃν τὸ πῦρ οὐ κατέφλεξεν, ἀλλ'
ὁ θεὸς διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, σῶον διετήρησεν.
ὅτε οὖν κατηξίωσεν λαβεῖν τὸ ἅγιον λείψανον, ἐκέ-
λευσεν ἅμα τῶν ἰδίων πολιτῶν Χριστιανῶν, καὶ
εὐλαβῶν ἀνδρῶν, ματὰ ψαλμῶν, καὶ ὕμνων κηδεῦ-
σαι τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου, καὶ ἀξίως στεφανήτου μάρ-
τυρος Αἰμηλιανοῦ ἐν τόπῳ ἐπιλεγομένῳ Γηδινᾷ, ὡς
ἀπὸ τρίτου μιλίου τῆς πόλεως καλουμένης Δωροστο-
λου, ἀξίως τιμήσαντες, τιμωτάτῳ μύρῳ χρίσαντες,
ἔθεντο ἐν λάρνακι· ἐμαρτύρησεν δὲ ὁ ἅγιος τοῦ Χρι-
στοῦ Αἰμηλιανὸς μηνὶ Σεπτεμβρίῳ, τρίτῃ, Βασιλείου-
τος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ δεῖξαι
τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a *Hæc et alia hujusmodi in hisce Actis occurrentia vel receptis historiis contraria, vel ignota quam fidem mereri videantur, exposui in Commentario prævio § II.*

b Πραιφεκτουρία, πραιτώριον et similes voces barbaræ ex ipsa, quam cum Latinis habent, similitudine facilius intelliguntur, quam ut iis explicandis immorari debeant. Ne ipsas quidem hinc inde vitiosas, aut certe minus usitatas, constructiones annotare operæ pretium duxi.

c Græcc τᾶξις, quæ vox aliquoties recurret. Eam Latini inferioris ætatis efferebant per voces officium et officiales, apparitio vel apparitores; in Actis martyrum passim eos significat, qui ad iudicium nutus præsto esse debebant. Adi Cangium tum in Glossario Latino ad vocem Officium, tum ad vocem τᾶξις in Græco.

d Locum hunc frustra quæras; qui forte vix pagus fuit. Ceterum dubium esse non potest, quin detruso ad inferos Juliano, civis hujus sui Reliquias sibi Dorostoreni vindicaverint; cum urbs illa tanquam ejus cultui præcipue destinata in omnibus Martyrologiis consignetur. Forte etiam deinde vel omnes, vel aliquæ saltem translatae fuerunt Constantinopolim, ut primum est conjicere ex dictis in Commentario prævio a num. 5.

DE S. MARINA VIRGINE ET MART.

GALLÆCIÆ IN HISPANIA.

Ex Martyrologio Romano.

J. B. S.

XVIII JUL.
Ex Villegas et
Trugillo cultum
accepit Baro-
nius.

Sic ibi hoc die legitur: Gallæciæ in Hispania, S. Marinæ virginis et martyris: pro qua in notis adducit Baronius Florem Sanctorum Hispaniæ et Thesaurum concionatorum tomo II die sequenti: nempe Villegas pag. 376 editionis Cæsaraugustanæ anni 1626 (qua antiquiorem vidit Baronius) et Trugillum col. 1266, ubi ponitur XIX Julii, cum potius ad hunc diem spectare videatur, siquæ Marina Hispanis propria est. Hos testes habuit Baronius cultus in Gallæcia et alibi huic Sanctæ exhibiti, quæ de cetero omnibus antiquis fastis et apud omnes Martyrologos, saltem alicujus notæ, ignotissima est, quemadmodum et gesta ignorantur, patria, parentes, tempus martyrii etc. ut Villegas eam Melchisedeche assimilet, utpote qui ab Apostolo, Heb. VII, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habuisse dicatur; sic Marina solo superstite cultu nota sit. Trugillus omnia complectitur brevi hoc clogio: Quod certo scitur de hac gloriosa Marina Hispana, id est, quod scilicet passa sit martyrium in Galicia, prope civitatem Orensem, ubi etiam est ejus sanctissimum corpus, in quadam ecclesia de ejus nomine nuncupata, in loco appellato Aquæ sanctæ, ubi ostendun-

tur quædam monumenta adhuc, sive indicia martyrii hujus gloriose Sanctæ; videlicet clybanus quidam, in quem conjecta fuit, et fons etiam quidam ostenditur, in quo dicunt miracula quædam facta fuisse hujus gloriose Sanctæ intercessione. Per universas autem regiones illas magna devotione celebratur hæc gloriosa Sancta Cordubæ porro et Hispali sumptuosissima reperiuntur templa in honorem hujus sanctæ virginis et martyris Marinæ. Atque hæc eadem Hispanice narrant Villegas et Marietta.

2 Aurum contra æstimanda est horum Hispanorum candida et sincera relatio, cui id solum dubii subesse possit, num satis constet, sub Marinæ istius nomine non latere Margaretam, toto reliquo orbe Christiano notissimam. Ast illis non acquievire novelli fabulatores et Chronicorum figuli, quos nusquam quiescere passus est laudatus sæpe Nicolaus Antonius, eos hic denuo exagitans paulo longiori dissertatione, quam totam huc adducere operæ pretium non censui, cum id operose probet, quod sole meridiano clarius existimo, nugatos esse nimirum, et illos quos Villegas refutat, et pseudochronographos Dextrum, Julianum, Luitprandum, Maximum, et commentatorem Bivarium,

cetera exornant
runt pseudo
chronica.

A *Bivarium, dum S. Margaretæ, alias Marinæ, Acta, quæ xx Julii expendentur, insigni plagio ad suam Marinam, de novem uno partu emissis fecitiorum Catillii et Calsiæ filiabus unam, ineptissime transtulerunt, plurima comminiscetes iis ferme similia, quæ pridem ad xxii Maii de S. Quiteria, et alibi abunde confutata sunt; ut pigeat merissimas gerras hic iterum proferre in medium: sufficiat sola Tamayi annuntiatio, ut de reliquorum pretio statuatur. Audi juratum declamatorem: Amphiloehii in Gallæcia Hispaniæ, S. Margaritæ, sive, ut aliis, Marinæ virginis et martyris, quæ [dum] cum aliis*

octo sororibus adelphis sanctissimis virginibus, Belcagiam patriam, et C. Attilium patrem, numine disponente, desereret, Amphiloehium advēnit, ubi ab Olybrio præside, propter fidem Catholicam apprehensa, post devictos signo salutiferæ crucis diaboli in forma draconis aspectus, et præsidis in specie dæmonis conspectus, continuatione cæsa terribili, et per varios cruciatuum lampadum, ligaminum, verberum et facium agones exercita, ad palmas martyrii et virginis tatis alacri strenuitate cucurrit. *Non inelegans sane oratio, nisi enervis et clumbis esset.*

AUCTORE
J. B. S.

DE S. ROFILO SIVE RUPHILLO

EPISCOPO FOROPOPILIENSI

FORO-LIVII IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus, Officium et Acta examinantur.

1711 JUL.
S. Rophillus,
destructa Foro-
Popiliensi civitate.
Foro-Livium defertur.

Forum Livii, vulgo Forli, antiqua Italiæ civitas, de qua jam sæpe in Actis nostris egimus, hodie dum sacras S. Rophilli seu Rophilli episcopi Foro-popiliensis exuvias conservat, et illius festum quotannis hæc die potissimum celebrat. Ferdinandus Ughellus tomo II Italiæ sacræ col. 637 docet, reliquias hujus Sancti e civitate Foro-Popiliensi eo translatas fuisse, et de utraque sepultura ita scribit: Sacræ corporis exuviae in ecclesia, quæ ipsius nomine superbit, reconditæ, deinde Forum Livium translata, ibidem in sancti Jacobi templo requiescunt. Templum abbatiaque ejus nomini consecrata celebris satis olim habita est in loco, ubi pervetustum fanum Herculis nomine dicatum fuerat, quod postea ad cultum divinum traductum est, ac divi Rophilli nomen tulit, quod una cum civitate excisa. (post ultimam ruinam anni 1360 sedes episcopalis Bertinorium translata est) ut diximus, obrutum est, ut nulla ejus vestigia, quam certa rudera superfuerint, quæ hactenus in publica fossa, qua parte meridie spectat, visuntur: distinctum enim variis coloribus pavementum opere vermiculato laboratum cernitur, atque ibi marmor hisce litteris incisum repertum est: HÆC EST ECCLESIA S. RUPHILLI CONFESSORIS ET EPISCOPI.

et in actibus in
Dil. collitur.

2 *Matthæus Vecchiazanus in historia Foro-Popiliensi, anno 1647 Italiæ edita, part. I, lib. IX et sequentibus adfert varia sæculi XII et XIII diplomata, quæ de monasterio S. Rophilli meminerunt Idem scriptor part. I, lib. IV, pag. 58 testatur, S. Rophillum olim non solum in propria sua diœcesi, sed etiam in Imolensi honoratum fuisse; additque, a Bononiensibus in illius honorem erectas fuisse ecclesias, ac novissime a senatu Florentino templum pulchro opere musivo constructum esse, in quo etiamnum hodie legitur: S. ROPHILLUS EPISCOPUS POPILIEN. Festum hujus Sancti sollemniter olim celebratum fuisse, colligo ex Actis S. Mauri, a S. Petro Damiani conscribitur Julii Tomus IV.*

ptis, et ad diem xx Januarii a Bollando illustratis, ubi cap. III, num. 13 narrantur sequentia: Alia quædam mulier necessitati rei familiaris plus quam deberet intenta, in festivitate S. Rophilli triticum purgare non timuit; sed dum beato Confessori digni honoris reverentiam non exhibuit, dignæ animadversionis sententiam non evasit. Deinde sequitur quomodo punita fuerit, ac tandem facti penitens sanitatem recuperavit, ut loco citato videri potest. Nunc ex aliis monumentis Sancti nostri cultum confirmemus.

3 *Petrus de Natalibus post medium sæculi XIV primus inter hagiologos, quos saltem novi, res gestas S. Rophilli ita commemorat, lib. VI, cap. CXIV: Rophilus episcopus Popiliensis fuit, qui verbum Domini instanter prædicans, et quæ docebat exemplo operum confirmans; miraculorum gloria insignis fuit. Dum autem in media via posita inter Popiliense et Livienne oppidum draco immanis apparisset, qui homines et animalia devorabat, et flatu venefico plurimos morbidabat, sanctus Rophilus populo suo triduanum jejunium et orationem indixit, sanctoque Mercuriali episcopo Livieni, ut hæc eadem cum sua plebe faceret, persuasit; et deinde ambo ipsi episcopi una cum clero et populo utriusque civitatis ad locum accedunt; orationeque præmissa, sancti præsules draconem de antro producent: stolis quoque suis ipsum, uti agnum mansuetissimum, collo nectentes pertraxerunt, et in puteo profundissimo incluserunt: memoriale quoque supra puteum in testimonium miraculi signaverunt, quod ibi manet usque in præsens. Rophilus autem ad ecclesiam suam rediens, obitusque sui diem longe ante prædicens, xv Kalendas Augusti quievit in Christo, sepultusque est in ecclesia sua miraculis clarus. Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ die xviii Julii habet simile Actorum compendium. Sed utraque hæc Vita synopsis vide-*

Fit illius memoria apud Petrum de Natalibus.

AUCTORI
G. C.

et recentiores
Martyrologos
ac in Officio
proprio,

tur desumpta ex ferioribus Actis, et forte ex sermone in annua S. Ruphilli festivitate habito, quem post hunc Commentarium prævium dabimus.

4 Interim miror, hunc Sanctum Adoni, Usuardo aliisque antiquis Martyrologis ignotum fuisse: Recentiores tamen aliqui eum celebrant, atque inter alios Franciscus Maurolycus abbas Messanensis in suo Martyrologio hac die sic habet: Item Rofili Popiliensis episcopi, qui pestiferum oppressit draconem. Constantius Felicius in suo Calendario totidem fere verbis hujus Sancti festum Italice annuntiat. Non intelligo, quid sibi velit inter auctaria Usuardi codex Florentinus, qui hac die sic pronuntiat: In Tuscia sancti Ruphilli archiepiscopi Ravennensis. Nam neque Hieronymus Rubeus, neque Ferdinandus Ughellus in Catalogo archiepiscoporum Ravennatum præsulem similis nominis recensent. Certe in Calendario, quod ad usum diocesis Ravennatis anno 1660 editum est, nulla hodie de hoc Sancto fit commemoratio. Claudius Castellanus in suo Martyrologio Universali cum ceteris asserit, eum fuisse episcopum Foro-Popiliensem, additque, eum Gallice Ruül vel Rognü, et Italice Roghiglio appellari.

B Saltem in Officio Ms., quod hic habeo, legitur talis titulus vel rubrica: Die XVIII Julii in festo S. Ruphilli episcopi et patroni Fori-Pompilii duplex. Deinde præscribitur hæc oratio: Omnipotens sempiternæ Deus, qui beato Ruphillo confessori tuo atque pontifici inter cetera præclara miracula immanem draconem homines necantem interimendi gratiam contulisti: concede quæsumus, ut ejus meritis et precibus a mortiferis antiqui serpentis morsibus liberemur. Per Dominum nostrum etc.

quod tribus
Lectionibus,

5 Huic orationi subjunguntur tres Lectiones propriæ secundi Nocturni in hunc modum: LECTIO IV. Ruphillus Atheniensis in Græcia natus, a S. Silvestro summo Pontifice episcopus ordinatus, ad prædicandum Jesu Christi Evangelium, et Catholicam fidem propagandam Forum Pompilii mittitur: qui statim ac pastorale munus suscepit, divino cultu amplificando maxime studuit. Quapropter Isidis templum cunctorum nobilissimum, expurgatis omnibus idololatriæ sordibus, in ædem B. Mariæ Virginis Annuntiatae nomini sacram commutavit, in ejusque cathedralem crexit. Adeo eximia sanctitate atque innocentia floruit, ut homines a maleficio deterreret, et ad leges divinas servandas suo potissimum exemplo inflammaret. Quod ad populi eruditionem docebat, operibus explere cœpit, tanto charitatis ardore, ut se jugiter affligeret, non ad suam, sed ad subjectæ plebi implorandam veniam, bene agnoscens, quod nisi in se avulsi essent peccatorum tribuli per longam abstinentiam, sacra spiritualium donorum germina inseri, plantarique numquam valerent; et quamvis adeo in corpus suum sæviret, ceteros tamen, maxime pauperes, paternali charitate fovebat. Populum sibi creditum tum verbo tum exemplo in viam salutis dirigere numquam destitit. Mirum est propterea, quantum in moribus reformandis et abusibus tollendis assidue verbi Dei prædicatione profecerit.

præcipua
S. Præsulis ge-
sta.

6 LECTIO V. Cum media via inter Pompiliense et Livienſe oppidum draco immanis apparisset, qui homines et animalia devorabat, et flatu venefico plures morditabat,

Ruphillus populo suo triduum jejunium et D orationem injunxit, sanctoque Mercuriali episcopo Livienſi, ut hæc eadem sua plebs faceret, persuasit. Deinde ambo ipsi episcopi una cum clero et populo utriusque civitatis ad locum accedunt, oratione præmissa, draconem ex antro producunt, et stolis suis collo illius alligatis, cunctis, qui aderant, mirantibus, in vicino et profundo puteo deturbarunt et incluserunt, concessoque ex hoste triumpho Ruphillus ovans cum plebe sibi commissa ad suam sedem revertitur, et cum gratiarum actione omnes in Christo gratulati sunt, quia ingentis draconis exstingere nequitas, et populum eruerunt a plaga. Dum sedem Pompiliensem Ruphillus regebat, illud miraculosum prodiit, quod eodem tempore et Germaniam ad fidem convertebat, et pacem inter cives Pompilienses firmabat. Ariminensi conciliabulo cum Mercuriali Livienſi ac aliis episcopis contra Arianos pro Catholica fide singulari virtute Nicænum concilium propugnavit, et pro eo stetit et subscripsit.

7 LECTIO VI. Ad effugiendas postea E imperatoris minas, cum dicto Livienſi et Gaudentio Ariminensi præsulibus ad vicinum vicum se contulit, quod ex illo tempore a dictis Catholicis episcopis Catholica nominari cœpit. Hinc unusquisque ad proprias revertendo sedes, Ruphillus in sua stetit. Postremo cum Pompiliensem ecclesiam per annos septem supra quadraginta sanctissime administrasset, instantemque sui obitus diem prænuntiasset, jam senio confectus, peractis de more sacris, sic adstantes affatus est: Cavete, carissimi, contentiones, cavete lites, diligite pacem, sectamini charitatem, ut his decorati ornamentis ante summi judicis potentiam securi veniatis. Postmodum cælo * forte præseu-
tiam
anno trecentesimo octogesimo secundo felicem animam meritis, atque in defendenda religione partis trophæis onustam in manibus Creatoris transfudit. Sacræ exuviæ aromatis conditæ in propria cathedrali sepultæ fuerunt. Inundante postea bello in tota provincia, Forum Pompilii solo æquatur: ut propterea ejusdem Præsulis corpus esset in tutum, et debito non defraudaretur cultu, Rubertus * alias Robertus
F
illud Fori-Livii in ecclesiam S. Jacobi, hodie S. Luciae, magna totius populi celebritate transferri curavit; et in marmoreo tymbo egregie sculpto super aram maximam ejusdem ecclesiae positum quiescit.

8 Multa in his Lectionibus asserta (idem intellige de Actis huic Commentario subnectendis) ut mitissime dicam, solido antiquitatis testimonio destituuntur. Imprimis incerta sunt, quæ de S. Ruphilli ætate hic tam confidenter pronuntiantur: nam S. Mercurialis Foroliviensis episcopi, cui Sanctus noster coætaneus fuisse dicitur, ætas omnino vacillat, cum de ea Baronius in Annalibus Ecclesiasticis tom. III ad annum Christi 359 num. 46 ita judicet: Cum vero pro fide catholica una cum sancto Gaudentio stetisse dicantur sancti episcopi Rofilus Popiliensis, et Mercurialis episcopus Livienſis, de Mercuriali certum est, falsum esse: etenim obiisse ipsum anno Domini centesimo quinquagesimo sexto ex inscriptione ad ejus sepulcrum ante

E
complectitur.

* forte præseu-
tiam

* alias Robertus

Ætas illius incerta est.

A ante paucos annos reperta (ut diximus in notis ad Romanum Martyrologium novissime Antverpiæ editis) certum est. *Pluribus de hac re disputat Papebrochius noster in Vita S. Mercurialis, ad diem xxx Aprilis illustrata, ubi simul aliqua de S. Ruphillo discutiuntur. Sicut nonnulli scriptores ad eludendam hanc difficultatem duos tresve Mercuriales induxerunt, ita forte Julianus Portaguerra duos Ruphillos finxit, dum apud laudatum Matthæum Vecchiazanum part. I, lib. iv, pag. 57 ita scribit: Duo Rophilli floruerunt; tempore unus S. Petri, et hic fuit Germanus, et a divo Petro fuit episcopus creatus civitatis Velletrensis; alter Atheniensis et a Damaso (in Lectionibus dicitur a S. Silvestro) Pontifice fuit episcopus civitatis Pompiliensis factus: quo tempore, cum hæresis undique grassaretur, una cum Gaudentio et Mercuriali summopere [eam] confutavit. Dum sedem Pompiliensem regebat, eo tempore Germaniam ad fidem convertebat, et pacem inter duos Pompilienses firmabat; ejusdemque opera præclarissima, ne Apostolorum gesta obscurerentur, forsitan extiterunt abscondita.*

B Serpentem in Pompiliensem viam et Liviensem magno populorum excidio, suis manibus in puteum projecit. *Hæc aliaque a recentioribus scriptoribus forte excogitata sunt, ut populares patriæ suæ traditiones tueantur. Saltem cuperem, ut hujus Sancti opera præclarissima, quæ tamen citatus auctor fatetur fuisse abscondita, vetustioribus testibus comprobarentur.*

et Acta ejus ab synodo et juniori auctore collecta.

9 Præter alia non placet mihi historia draconis, quæ jam in Lectionibus propriis descripta est, ac porro in Actis a num. 11 referetur; non autem ideo displicet, quia mira est, sed quia tale prodigium desiderato antiquitatis testimonio caret. Suspicio, illam primo prodixisse ex S. Mercurialis Vita, quæ ex picturis, istius sancti Præsulis gesta representantibus, desumpta fuit, ut fatetur ipse Actorum scriptor, et videri potest in Actis nostris tom. III Aprilis pag. 752 et sequentibus. Quid si idololatria aut hæresis, in illis regionibus serpens, et a Sanctis illis episcopis extincta, ex pictoris ingenio per draconem representata fuerit? Quid si Vitæ auctor hanc spiritualem victoriam de infernali dracone relatam, et in picturis expressam, sic præsertim interpretante rudi plebe, in corporalem crude commutaverit? Quidquid sit de hac mea conjectura, saltem non facile mihi quis persuaserit, S. Petrum Damiani esse auctorem Vitæ seu potius concionis mor exhibendæ, etiamsi Vecchiazanus, Ughellus aliique id existimaverint. Ratio mea est, tum quod hæc concio a reliquo Petri Damiani stylo differat, tum quod Constantinus Cajetanus in editione ejus operum hunc sermonem ei non adscribat, quamvis non pauca aliorum opuscula eidem perperam attribuat, ut jam pridem observarunt plerique, qui scriptores ecclesiasticos accuratius examinarunt.

et inde fabulam sapient.

10 His adde, quod eadem draconis historia ita diversimode narretur, ut pro cujusque libitu mutata et exornata fuisse videatur. In concione mor subjicienda num. 14 dicuntur SS. Mercurialis et Ruphillus guttur draconis stolis suis constrinxisse, eumque ambo in puteum deturbasse. At vero in Actis SS. Grati et Marcelli, quæ dedimus tomo III Martii pag. 85, dicitur draco ante adventum S. Ruphilli, orante S. Mercuriali cum sociis, miraculose exspirasse. Deinde subjungitur hoc episcodium: Et cum Gratus accessisset ad draconem mortuum, et ipsum alligasset cum stola,

et projecisset exinde illum in quodam puteo ibidem in strata propinquo, statim facto amisit visum oculorum. Denique post narratam hujus cæcitatatis depulsionem ita concluditur: Cum post præmissa sic gesta S. Rofillus venisset cum clero et suis ad præfixum locum, et vidisset draconem mortuum, quam plurimum condoluit de S. Mercuriali, ægre ferendo talem injuriam, et deinde reversi sunt ad loca sua. Imo auctor Vitæ Mercurialis in Actis nostris tomo III Aprilis pag. 756 scribit, S. Ruphillum id tam ægre tulisse, ut S. Mercurialis ad eum placandum dederit illi duas ecclesias baptismales. Sed ut credulum ejusdem scriptoris ingenium noscas, accipe ea, quæ inter alia ex rusticolarum traditione ibidem sic addit: Perhibent etiam, quod in natali ipsius Præsulis ipse draco se in puteo concutit. Tædet diversis hæc ineptisque narratiunculis diutius inhærrere. Quare ipsam concionem qualemcumque lectoris judicio et oculis subjicimus.

AUCTORE
G. C.

ACTA

E

AUCTORE INCERTO

Ex Ms. bibliothecæ Vaticanæ num. 6074, cum editione Vecchiazani, et altero Ms. collata.

CAPUT I. *Concionis exordium, etymologica de nomine S. Ruphilli explicatio, et ejusdem Præsulis virtutes et admonitiones.*

Sanctorum celebritas, maxime provinciarum, valde summa cum devotione est recolenda circiter ab omnibus: non enim illis nostra præconia æternæ gloriæ decorem condonant, sed nobis emolumentum cælestis patriæ accumulunt; quisquis autem propensius accuratiusque eidem interesse festinat, hic beneficia pro exhibitis, ut postulat, obsequiis consequetur, veluti ea quæ mente gestat. Ad plausus quoque ostentationis, sive humani favoris Deus non respicit, sed ad puritatis [intentionem] aures inflectit. Omnium vero conditor de superna prospicit ineffabiliter arce uniuscujusque ad quid prolata sit actio, et unicuique metitur ad mentis oculos præmia mira dispensatione. Nonnulli igitur ad hanc beati Rofilli conveniunt festivitatem varia studii affectione, sed humano obtutu, qua intersint latet intentione, quæ provida liquet conditoris oculis ostensione. Horum præcipue actus Deus attendit, qui miti, contritoque corde ei hostias offerunt; atque hos respuit, qui quasi ex alto superboque supercilio favore laudis protenta dextera munera porrigunt, de quibus David: Quoniam excelsus Dominus et humilia

Auctor concionem exorsus,
F

a

EX MSS

humilia respicit et alta a longe cognoscit. Curemus ergo, ut superba [et] alta, gratuita pietate Deus a nobis repellat, et humilia sibi, non mundo placita, sui sancti confessoris Rofilli intercessione, cujus hodie festa celebramus *b*, tribuat, quatenus et presentis vitæ malis careamus, et æternæ beatitudinis præmia consequi valeamus.

nomen S. Rofilli ex Græca etymologia explicat,

c 2 Debemus itaque præclarum beati Rofilli nomen, quod græca est illi lingua impositum, ad nostri sermonis Latini transferre usum: nam Rho in Græco alphabeto nonum decimum *c* obtinet locum, et in eadem græca supputatione centesimum continet numerum *d*. Rofillus itaque eodem, quo prædiximus, ordine a græca etymologia in nostro derivatur sermone, quia phyllis græce, amor dicitur Latine. Unde nobis videtur, ut Rofillus resolvatur in nostro sermone centesimus amator: vere enim centesimi amorem habuit fructus, sicut Veritas in Evangelio dicit: Semen cecidit in terram bonam et obtulit * aliud centesimum, aliud sexagesimum. Centesimum amavit Rofillus Christi

* alios ortum locit

B confessor fructum, quia prædicatione assidua centesimam ovem perditam, Christi humeris reportatam, studuit per amœna virentia ad æternitatis revocare patriam: te * enim humeris Christus ovem gestavit, quando pro Adæ delicto incarnationis [mysterium peregit, et] eandem cruce mortificans totius populi delictum cruce suspensus damnavit: centesima quippe ovis propago est humani generis, quam conditor alendam sacris doctoribus, scilicet Apostulis, tradidit, ut angelicus imminutus numerus ejusdem centesimæ ovis propagine reformaretur.

et refert singulares illius virtutes,

C 3 Per apostolicam igitur instituuntur traditionem et per præsulum dignitatem ecclesiæ, ut eorum doctrina ovis centesima amore supernæ patriæ terrena despiceret, et cælestia caperet; de quorum namque sacratissimus Christi confessor et Antistes Rofillus collegio, Pupiliensis populi institutor, ejusdem ecclesiam gubernavit sancti Spiritus donec. Denique divino intuitu beatus confessor ad sacerdotii fastigium ordinatus non cessavit, ut, quod verbis docebat, piis impleret operibus, recolens apostoli Pauli suavissimum eloquium: Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar; ideoque beatus Rofillus, ne ab auditoribus videretur reprobus, cœpit, verbis quæ docebat, explere ad populi eruditionem rebus. Cujus charitatis ardor quantum sit potest agnosci, ut dum se jugiter affligeret, non suam, sed subjectæ plebis jugiter implorabat veniam. Carnem suam sedule alligebat, ut divinis præceptis subjectorum saginaret animas, illud apostoli conferens, quod dicebat: Sed castiga corpus meum, et in servitatem redigo.

pursque monitiones,

D 4 Revera Christi confessor Rofillus corpus castigavit, dum carnis illecebras diuturna inedia domuit; quia bene noverat quod nisi evulsi peccatorum essent tribuli per longam abstinentiam, inseri plantarique nequaquam valerent sacra spiritualium donorum germina. Unde Dominus ad Hieremiam, dum ad Israeliticam eum conterendam versutiam mitteret, dicit: Ecce constitui te hodie super gentes et regna, ut evellas et destruas, et disperdas et dissipas et ædifices et plantes:

prius enim dixit evellere et disperdere, et postmodum ædificare et plantare. Sic sic namque confessor Christi Rofillus peccatorum tribulos evulsit, sacra spiritualium germina ædificavit, pravas a fidelium cordibus cogitationes dispersit, benignas deoque placitas conscientias plantavit: hoc enim etiam studuit sanctus Confessor ut cum vitia evulsit mentis, nascentes cordis nebulas disperderet; latentes vero doctrina spirituali in præcordiis cogitationes dissipavit, virtutes evulsis vitis ædificavit, digna omnium conditori opera plantavit; quatenus ne clandestinus insidiator zizania insereret clypeo spirituali ecclesiam divina munivit protectione.

E 5 Agebat itaque Rofillus veridicus Christi confessor, ita inter subjectos ut magis longe lateque facta cernerent, quam in ventum prolata sine fructu verba auribus perciperent. Igitur dum sacras Christi hostias offerebat, hoc populis prædicabat: Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos, et orate pro persecutibus et calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestri, qui in cælis est. Si enim hæc feceritis vere filii Dei eritis; si vero (quod absit) aliter feceritis; cujus filii nisi diaboli eritis? quia scriptum est: Cujus opera egit quis, ejus filius appellatur. Qui autem inimicum propter Deum non diligit, in regno Dei a gaudio paradisi extraneus erit. Quia Christus pendens in cruce in tantum inimicos dilexit, ut etiam iis, qui a pravitate voluerunt converti, beneficia pro exhibitis tribueret gratanter contumeliis. Sicut beato Paulo aliisque ex Israelitico post conversionem populo æternitatem largitus est æthereo in regno: divina enim voce jubetur: Benefacite his, qui oderunt vos, et orate pro persecutibus et calumniantibus vos.

quibus populum sibi subditum,

F 6 Hoc namque Christus egit patibulo crucis infixus, dum dixit: Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Si Christus, charissimi fratres, pro se interficientibus fecit, quid nos agere debemus cum proximis, qui nos aut verbis lacessunt, aut damna inferunt, aut si non prævalent, facere conantur. Utique ex corde puraque conscientia illis debemus ignoscere, ut securi possimus dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Audite, quid veritas iterum dicat: Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Et alibi: Dimittite et dimittetur vobis. Itaque dilectissimi et Christo carissimi, intimo amore cordis dimittite peccantibus in vobis, ut ad tribunal æterni judicis aliis operibus bonis adhibitis securi pervenire possitis.

ad inimicorum dilectionem,

G 7 Interea dum legeretur propheta Isaias, noster Evangelista, ubi hæc continebatur lectiu: Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse: discite benefacere; continuo beatus Pontifex Rofillus extenta manu indicens silentium hujusmodi sermonem fecit ad populum: Advertite, dilectissimi fratres, quod propheta Isaias imperat facere: Lavamini, mundi estote. Nihil lavare alicui prudest, si mundus non est. Multi denique se lavant, sed munditia in eis non est ulla; non est utique, non est pura aqua

conscientiarum munditiam.

Aqua ad perfectam munditiam lavandam, quia exteriores abluit sordes, dum vitia in cordis occulto nutriunt interiores immunditias: corpus enim aqua abluitur, cor vitiis imminutibus inquinatur, ideirco ad veram munditiam solummodo non sufficit aqua, quod bene propheta intuens dicebat: Lavamini; deinde adjecit: Mundi estote; et vere se lavat, qui tacita aut aperta conscientia præterita peccata deplorat, cor ad mundi gaudia non elevat, vitia juvamine sancti Spiritus conculcat, atque ad lamenta pro commissis facinoribus se inclinat, ac pœnitentiæ fructum [facit,] nunquam se imposterum in præteritis peccatis commaculat. Hic veraciter se lavat et mundat, qui talibus sese custodibus jugiter vigilantibus circumdat.

capitulum
vixim hortatur.

alios perpetuo

8 Audite fratres et reliqua prophetæ verba: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Si malas dixit cogitationes auferre, ergo malam facere non oportet. Igitur pro cogitationibus si pœna datur, pro malo pro peccato * quid retribuatur. Certe, fratres, in extremo examine omnia pendebunt in statera justitiæ; actus, cogitationes et boni malique sermones. Quapropter, charissimi, induite amaturam Dei, ut possitis signati a vobis repellere suggestiones hostis versuti, quatenus sceleribus carnis abluti, mundi ante oculos divini arbitri inveniamini, cœtibusque Sanctorum adscribi mereamini, ut et nobis pro nostra exhortatione salutis maneat præmium, et vobis pro vestra obedientia perpetuum gaudium.

ANNOTATA.

a In Vecchiazzano et Officio Ms., infra Octavam recitari solito, iste sensus ita exprimitur: Sed ad puri intentionem cordis tacita conscientia pietatis aures inflectit. Alias minoris momenti variationes non annoto.

b Hinc satis patet, hanc esse quamdam conditionem, quæ in annua S. Ruphilli festivitàte habita fuerit.

c Ego tantum computo, hanc litteram in Græco alphabeto decimum septimum locum obtinere.

d Hic quidem auctor aliquam linguæ Græcæ notitiam prodit; sed longe petita et contorta est S. Ruphilli etymologia, quam subdit.

CAPUT II. Alicæ S. Ruphilli virtutes, victoria de dracone, pia mors et sepultura.

Venerabilis itaque Christi confessor Rofillus et Pontifex egregius non cessabat divinis satiari populum dapibus, illud semper recolens, quod beatus præceperat Paulus: Prædica verbum, insta opportune et importune. Non solum autem in eo doctrina verbi inerat, sed etiam mira doctrina a in ipso pollebat. Castitas quoque, titillationibus carnis expulsis, divinis adjutus b rutilabat in illo adminiculis. Benignitas ita sedule in eo radiabat, ut omnes fideles ad eum confluere gauderent, etiam qui exteri erant; mansuetudo vero, procul positis obsistenti-

S. Procul zelo
animam as-

''

b

bus, in ipso florebat c, ut ad ipsius beatitudinem concurrere cuncti non desisterent per longa terræ spatia. Quid plura? Sic omnes virtutes dono Spiritus sancti in se cumulaverat, ut nihil adversi ei obsisteret contra præcepta divina; ita se cunctis exhibuit misericordem, ut omnes eum ut carissimum excolerent patrem.

10 Pius erat beatus et vere Pontifex Rofillus, senibus modestus, gratus juvenibus, adolescentibus benignus, infantibus omnibusque patientissimus, infirmis solatium, pauperibus gazophylacium, viduis subsidium, orphanis præsidium, captivis remedium, naufragis erat suffragium. Peccantes ita leniter, si mites videret d, arguebat, ut nihil oneris sentiret ab eo imposita pœnitentia; atque talem se cum peccantibus exhibebat, acsi ipse perpetrata defleret facinora; illud semper retinens quod Paulus Corinthiis dixerat: Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? Talibus, ut diximus, gemmis decoratus veridici Euangelii expectabat promissum: Venite benedicti patris mei; percipite regnum, quod E vobis paratum est ab origine mundi.

11 Humanus non valet sensus ad memoriam reducere, quæ beatus Domini confessor Rofillus mirabiliter peregit temporibus suæ sacratissimæ vitæ: dum enim antiqui serpentis ac versuti et callidi diaboli insidias cavere * admonebat, corporaliter ostendit ipsum pestiferum serpentem cunctis populis, quibus præerat, et aliis plurimis. In spatio, quod pervium est euntibus a Populiensi ad Liviense oppidum, draco insederat magnus, qui solo flatu morbidabat cunctos, quod facere a constitutione protoplasti animabus non cessavit, sic corporibus juges inferre languores, et nece non se subtraxit. Contigit autem Domini misericordia, ut quod ex invisibili dracone Christi confessor Rofillus prædixit, [hoc cunctis cernentibus manifeste exhibuit,] dum eundem draconem corporaliter ostendit *. Nam quanta in eo virtus contra spirituales aereasque fuerit nequitias evidentissimis claruit iudiciis de immani draconis ruina c.

12 Denique comperto fœtidi draconis morbo, Vir sanctus talibus alloquitur populum affatibus: Animum advertite, in Domino carissimi fratres, quia secundum Apostolum Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus mundi rectores tenebrarum barum. Igitur contra spirituales, et aereas pugnas oportet, dilectissimi fratres, invisibilia cælestiaque capessere arma, qualiter contra invisibilem pugnetur invisibiliter. Hinc indictum a Jona inelytum sumamus jejunium, cælesteque poscimus auxilium, ut ejus juvamine visibilis invisibilisque evadamus draconis necem. Confido in Domino, quia his adminiculis corporibus animabusque erimus salvati: ad hæc eadem peragenda nostro fratri Mercuriali mittamus monita, ut communiter Domini expostulata venia, de hoste sumamus victoriam, quatenus fidelis sentiat populus, quantum apud Deum valeat communis oratio.

13 Interea, sicut sanctus Christi Confessor prædixerat, venerabili Mercuriali præsuli Liviensis [ecclesiæ] direxit mandata talia: Quamquam non exiguo sequestremur terrarum

EX MSS
C

variusque virtutibus fulgens,

d

draconem suo populo et vicinis noxium,

* alias amovere

* alias offendit.

e

indictis prius orationibus et jejunio.

f

et S. Mercurialium ad eandem indicenda hortatus.

xx mss.

rum spatio, fraternitatis tamen uno inexplicabilique connectimur vinculo; ita tamen, ut quam alius patitur, utrisque fiat unita compassio. Ex instanti præsenti, omnique semper negotio ad Deum propensius ab utrisque subjecto cum populo dirigatur oratio, quatenus clades exitialisque morbus communi petitione pellatur longius. Triduo pariter peracto jejunio, protecti salutis spiritualis clypeo, serpentis draconisque proteramus per auxilium Domini virus nequissimum f.

f
coram populo
prodigiose inter-
rimt.

· forte aperuo-
rat

g

B lati ad draconis scrobem, utrisque diu flentibus et necessaria populis postulantibus, accesserunt. Tunc beatissimi viri stolis suis guttur nexerunt draconis, cunctis, qui aderant, mirantibus, de latibulo amoverunt eum pariter abstrahentes: quodam reperto puteo cum includentes super ipsum memoriale imposuerunt gaudentes, concessoque ex hoste triumpho tripudiantes ad propria cum salute plebis remeantes in Christo gratulati sunt omnes, quia hostis ingentisque draconis extinxerunt nequitas, et populum cruerunt a plaga.

Sciens mortem
sibi instare, po-
pulo suo vale-
dicit,

15 Ex eo itaque tempore beatissimus pater Rofillus et antistes imminere prædicebat diem egressionis suæ, quia post patefacta, o carissimi lili [inquietabat] antiqui serpentis machinamenta oportet me ingredi universæ terræ angustissimam viam. Memento meæ parvitatæ. Exiguo usus eloquio [dicebat:] Mutuus vos constringat caritatis amor, ne vestrum aliquem hostis subrepat clandestinus dicente Domino: Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; mox adjecit: Et proximum tuum sicut te ipsum. Qui sicut se ipsum, fratres, proximum diligit, nulla est hujus mandati, opportuna curatio erit, quia quod quisque sibi impendit, proximo non negabit, si eum, ut se, diligit.

C

Cavete contentiones, cavete lites, diligite pacem, sectamini caritatem, ut his ornamentis, securi veniamus ante præsentiam judicis. D

16 His et aliis instructi alloquiis, spiritalibus refecti cibis, qui aderant præ tanti exitu patris flentibus cunctis, se circum signans signaculo crucis, cunctos ad osculum invitavit. Postmodum vitalem cælo spiritum lætus et ovans reddidit. Cujus corpus populi pii aromatibus condientes, linteaminibus sacerdotalibus involventes, dignissimæ traderunt hymnidica melodia sepulturæ; ubi ad ejus laudem multa beneficia exuberant jugiter, præcipue apud fideles. Tua igitur deposcimus, Christi beatissime confessor et pontifex Rofille, suffragia, ut nostræ conditionis, ac salutis sis memor, emolumentum nobis impetrans apud reverendum judicem omnium, quateus obtentu tuæ petitionis esse compotes valeamus æterni gaudii, ut in ultimo tremendoque examine una tecum præsentemur æterno coram arbitro sine confusione. Obiit hic beatissimus Christi Confessor decimo quinto Kal. Augusti, cum quo, præstante Domino nostro Jesu Christo, æternum capiamus regnum per infinita secula seculorum. Amen. E

et sancte mor-
tuus sepelitur
et invocatur.

ANNOTATA.

a Editio Vecchiazzani et Officium Ms. hic melius ita habent: Sed et mira sermonis pollebat facundia.

b Ita legitur in omnibus exemplaribus; sed si scriberetur adjuta, sensus saltem redderetur intelligibilis. Non est operæ pretium singulos hujusmodi obscuros sensus observare.

c Alia exemplaria sic legunt: Humilitas vero pro clypeo suis obsistentibus, ita in eo florebat etc.

d In Vecchiazzano et Ms. Officio hic sensus ita exprimitur: Peccantes ita leniter, acsi similes sibi viderentur, argueba'.

e Hic in Ughello aliisque exemplaribus videtur aliquid deesse, quod Ms. nostrum melius connectit.

f Ms. nostrum hic saltem dat sensum perfectum, qui in aliis exemplaribus non intelligitur.

g De S. Ruphilli tristitia ob hanc causam nulla fit mentio in Ms. Officio. Attamen in aliis Mss. non tantum illa refertur, sed etiam circumstantiis quibusdam ornatur, ut vidimus in Commentario prævio num. 10. F

A

D

DE S. PHILASTRIO EPISCOPO

BRIXIÆ IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

G. C.

§ I. Antiquus Sancti cultus ex variis monumentis.

CIRCA ANNUM
CCCLXXVII.
Et S. Gaudenzio
a Ramperto
probatum Sancti
Philastrii.

Brixia fecunda Sanctorum civitas (de
ca fuse actum est xv Februarii in Com-
mentario prævio ad Acta SS. marty-
rum Faustini et Jovite num. 1) jam
a multis sæculis S. Philastrium antistitem suum
tanto in honore habuit, ut cives Brixenses
olim in annua illius festivitate ab omni opere
servili abstinerent, sicuti testatur Ramperto
ejusdem civitatis episcopus, qui translationem
et miracula S. Philastrii circa medium sæcu-
li IX conscripsit, in ejus historiae initio anti-
quum illius cultum satis indicat his verbis :
Triginta Brixenses sunt episcopi, quos memi-
nimus, qui in altari nomini beati Philastrii
dicato, et super caput ejusdem posito, preces
Missarum celebrarunt, et diem transitus ejus
venerantes, ab omni terreno opere Brixien-
sem populum abstinere jubentes, reverenter
honoraverunt. Imo S. Gaudentius, qui fuit
immediatus hujus sancti Præsulis in cathedra
Brixienti successor, innuit, anniversariam ejus
memoriam statim a morte solemniter celebra-
tam fuisse, dum concionem panegyricam, in
annuo illius festo habitam, ita concludit :
Pauca hæc de virtutibus hominis Dei brevissi-
mo sermone memoravi, ne dies iste, quo ad
superna migravit beatus Philastrius patro-
nus noster, cujus bodie festa celebramus,
tristi silentio inglorius præteriret. Nam cum
multa meritorum ejus præconia quatuorde-
cim jam per annos solemnitatis hujus cul-
tum renovans, auditui vestro intulerim,
plura quæ prædicari adhuc possunt, intacta
perspicio.

C 2 Quamvis hi duo testes ad probandam cultus
antiquitatem sufficerent, tamen more nostro ali-
quot Martyrologiorum testimonia iis superaddam.
Usuardus et genuinus Ado de eo non meminerunt;
sed appendix Adonis a Rosweydo nostro post Ado-
nem edita habet prolixum illius elogium, seu po-
tius Vitæ compendium, quod in illa editione vel in
Usuardo, a paucis annis illustrato, legi potest. Pe-
trus de Natalibus, a quo corrupte appellatur Filia-
ster, in Catalogo Sanctorum lib. vi, cap. cxv paulo
diversam ejusdem Vitæ synopsis texuit, quam
hic exscribere operæ pretium non est. Maurolycus
decimo quinto Kalendas Augusti sic breviter eum
annuntiat : Item Philastrii fidei christianæ pro-
pugnatoris ac Brixientis episcopi, qui contra
omnes hæreses ac præsertim Arrianam scri-
psit, ac peregrinando militavit, de quo me-
minit Augustinus, et cujus Vitam scripsit
Gaudentius ejus successor. Galesinius eodem die
ita habet : Brixie sancti Philastrii episcopi. Is
amore Dei ductus, longe lateque peregrina-
tus multos Christo Domino peperit : tum
pro Catholica fide cæsus, fidelis fuit custos
gregis dominici. Martyrologium Romanum ea-
dem aliis verbis sic explicat : Brixie, natalis

sancti Philastrii, ejusdem civitatis episcopi, qui
adversus hæreticos, præsertim Arianos, a
quibus multa passus est, plurimum verbis
scriptisque pugnavit, demum clarus miracu-
lis confessor in pace quievit. Atque hæc de
Martyrologiis satis.

3 Cultus ejusdem sancti Antistitis perseverat in
Officiis ecclesiasticis, Brixie jam a longo tempore
celebrari solitis. In Breviario autem, quod exstat
apud moniales S. Catharinæ Ordinis Dominicani,
recitatur sequens oratio : Annue, quæsumus,
clementissime Deus, orationibus populi tui, et
quos in celebritate beatissimi Philastrii con-
fessoris tui atque pontificis adesse fecisti, ejus
precibus æterna perfrui beatitudine concede.
Per Dominum etc. Non opus esset proprias hu-
jus Breviarii lectiones exscribere, nisi peculiariter
quædam rerum adjuncta continerent, quæ in an-
tiquioribus Actis non leguntur. Ea igitur qua-
liæcumque in curiosi lectoris gratiam hic subji-
mus.

LECTIO I. Fuit beatissimus Philaster
natione Hispanus, ex nobili prosapia ortus,
cujus parentes suere fidei Christianæ fidelissimi
assertores. Itaque studuerunt puerum suum
Philastrum baptizatum publice in operibus
fidei Christianæ doceri et primo in Grammati-
calibus. **LECTIO II.** Operabatur autem in eo
gratia divina mirifice, ut omnia, quæ au-
diret, caperet et retineret, ut quasi vas pre-
tiosum, nomen Domini deferret tempore suo
coram regibus et principibus terræ. Cum
autem in paterna domo puer Philaster staret
et oraret, angelus ei apparens dixit : Esto
similis Abraham, ut egrediaris de patria tua,
et Athenas pergens ibi te totum studiis tra-
dito. **LECTIO III.** Igitur Philaster monitis An-
geli acquiescens, Athenas pervenit, ubi brevi
demoratus tempore ita profecit, ut ibi magi-
stratus in omnibus scientiis subtilissime dis-
putaret : unde multos Ariana perfidia deceptos
ibi ad fidem Christi convertit.

4 **LECTIO IV.** Inspiratus autem a Deo in
Italiam venit, ut hæreticos confutaret. Ro-
mam igitur ingressus a beato Damaso Papa
honorifice receptus est : cujus eminentem
scientiam beatissimus Pater cognoscens, hor-
tatus est Philastrum, ut quam a Deo acce-
perat sapientiam Romanos docere dignaretur.
LECTIO V. Itaque beatus Philaster a summo
Pontifice cathedrali honore sublimatus non
modico tempore in urbe Romana docuit et
legit : ad quem audiendum cum tam juve-
nes quam senes concurrerent, eos tam in
moribus, quam in scientiis in brevi perfe-
ctos faciebat : diffusa etenim erat in labiis
ejus magna desuper gratia. **LECTIO VI.** Quod
intelligens præfatus Pontifex ipsum ad sacros
promovit Ordines. Ordinatus itaque in sa-
cerdotem, statim in virum alterum mutatus
est,

et proprius.

E

F

* id est magistro
initiatum

Breviarii.

AUCTORE
G. C.

est : cœpit enim considerare altitudinem Sacramenti, et quanta ei reverentia deberetur. Quapropter ex immenso amore, quem ad Christi passionem gerebat, de licentia summi Pontificis usque in Hierusalem pervenit visitaturus loca, in quibus Dominus noster Jesus Christus nostram operatus est salutem.

lectionibus per-
severat.

5 LECTIO VII. Expleto itaque anno, iterum Romam regressus, a præfato summo Pontifice licentia obtenta prædicandi, totum Romanæ urbis ambitum peragravit ubique prædicando. Verum cum audiret Mediolani fidem periclitari ob Arianam perfidiam, concito gradu illuc pervenit : qui gratanter a fidelibus receptus est. LECTIO VIII. Fuit autem de consensu tam fidelium, quam infidelium ordinata solennis disputatio, ad quam præsentibus esse debebant disputaturi de fide beatus Philaster et Auxentius hæreticus. Venit igitur disputationis tempus et hora : et stabilito communi loco, accessit eorum omni multitudine beatus Philaster habitu humili, sed Spiritu sancto plenus fiduciam habens in Domino de perfecta contra Arianos victoria. LECTIO IX.

B Et ecce ex altera parte venit Auxentius hæreticus tumefactus eum eaterna hæreticorum et Judæorum, qui parati erant contra dicta beati Philastri disputare. Erant autem multi populi utriusque sexus stantes, ut viderent finem. Factoque silentio, Auxentius clamare cœpit : Quid vis tu Philaster, qui fidem catholicam defendere conaris? Tunc beatus Philaster plenus sapientia et Spiritu sancto, aperiens os suum, ita insolubiler argumentatus est contra Auxentium hæreticum, et cum conclusit, ut nihil contradicere sciret. Tandem beatus Philaster post nullas injurias sibi illatas et erucis passionem Brixiam veniens, et ibi ordinatus episcopus in pace quievit. *De S. Præsulis patria, angelica apparitione, studiis Alienensibus, peregrinatione Hierosolymitana, aliisque, quæ in his Lectionibus narrantur, nulla fit mentio in concione S. Gaudentii, uti nec in antiquo carmine Sapphico, de quo jam pauca præfari oportet.*

Antiquo carmine,
cujus auctor
non videtur esse
S. Gauden-
tius,

C 6 Vir Clarissimus Paulus Galcardus, canonicus Brixianus, post opera S. Gaudentii, anno 1720 pulcherrimis typis Patavii exæusa, edidit ex duplici codice Ms. Brixianis ecclesie carmen ad laudem S. Philastrii olim compositum. Quidam putarunt, S. Gaudentium hujus carminis auctorem fuisse ; sed laudatus Galcardus, cujus munere dicta S. Gaudentii opera ad nos pervenere, in admonitione huic carmini præfixa istud S. Gaudentio abjudicat, tum propter styli differentiam, tum ob sequens Ramperti testimonium : Sed et rhythmicum hymnum, inquit Rampertus in historia Translationis hic paulo post exhibenda num. 24, quem ergo auctoritatis Gaudentium episcopum fecisse ferunt, cantare de ipso sedule consueverat. Gaudentium autem ipsum composuisse nullo, eum longe aliterque sensus primæ lineæ sit, et ipse rhythmus elementa nominis compositoris sui per capita, ut ita dixerim versuum, si quis intendat, habeat. *Notari meretur, quod Lipomanus et Surius hoc testimonium magna ex parte mutilatum ediderint, ac præsertim ea verba, quibus vulgo creditus rhythmus auctor a Ramperto in dubium revocatur, omiserint, quæ tamen in antiquiori codice Brixianensi diserte exprimi asserit Galcardus.*

7 At si hæc omnia sint Ramperti verba, in-

quiet aliquis, videtur ex his erui posse nomen auctoris, cum dicat, quod ipse rhythmus elementa nominis compositoris sui per capita, ut ita dixerim, versuum, si quis intendat, habeat. *Hæc res majori difficultati obnoxia est, quam prima fronte appareat. Idem Galcardus loco jam citato eam difficultatem accurate discutit, ac nitide sic explicat : Ex initialibus litteris cujuslibet quaternarii nihil aliud efficitur, nisi FILASTRIUS BRIXIENSIS PRÆSUL. Proinde si quis hunc nodum solvat, erit mihi magnus Apollo : non enim crediderim, Philastrium ipsum rhythmum hunc in suimet laudem condere potuisse. Fortasse Rampertus intellexit, auctoris nomen contineri alio carmine, quod ad calcem illius rhythmus ab ipso auctore adjectum est, habeturque in priori ac vetustiori ex duobus codicibus Mss. Brixianæ ecclesiæ . . . hoc modo.*

PERFECTUS quondam fueras, Pater almae Filastri,

Ingenio, vita, sensibus, atque fide.

PERFECTI nervi studui tibi ponere carmen,

Devotus humilis servulus atque tuus.

Intercede tuis meritis pro me rogitando,

PERFECTE semper per Dominumque Deum.

Si quis fortasse probare posset, rhythmus illius auctorem fuisse aliquem nomine aut appellatione PERFECTUM, ideoque vocem illam alternis versuum capitibus hoc carmine repetitam, non valde repugnarem.

8 *Hæc eruditi viri conjectura mihi non displicet ; sed cum ipsemet fateatur, omnia hoc loco obscura et incerta esse, sine ulteriori ratiocinio istud carmen antiquum (a quocumque demum sit compositum) cum Ms. nostro collatum subficio.*

Fertilem eantum, habitator omnis,
Quo fluit Cleosa *, fluit atque Mella,

Circuit eurrens Ollium reeurvum :

Concine mecum.

Istius cantus modulator adsit,

INostra * Benaci habitans ad ora,

Liber et servus recinantque eunctis,

Vocibus odas.

Læta Plebs euncta populi resultat,
LBrixie quisquis genitus, et hospes,
Clerus et laici populi phalanges ;

Sexus, et ætas.

Ad melos tanti Patris exeitemur,
Aossibus ejus fruimur perenne,
Præsul, et quisquis fuit in hac Urbe,

Tempore prisco.

SEptimus * sedis solio resedit,
SBrixianus hic bonus, et beatus,
Nobilis prudensque, Philastrius qui

Nomine dictus.

Turribus quorum genitus hic fuit,
TNullus ex nobis meminit sapit nec * ;
Scimus hoc sed nos, Abraham Beatum

Esse secutum.

REbus, et notis, patria relictis,
RAe fide sese comitante semper,
Dogma quæsitivum jugiter supernum,

Sensibus imis.

IS vigil sacros relegendo libros,
IContinens solus veluti fuisset,
Instruit sese sapiens amore,

Valde superno.

Vir bonus simplex, bonitate fartus,
VPortionem qui propriam, suamque
Essc eredebat Dominum, Deumque

Sorte perenni.
Sorte

sed ab auctore
scriptor nescitur

laudes S. Philastri celebrantur.

* Ms. Clesis

* Ms. noster

* Ms. Decimus

* Ms. sapientia

A Sorte divina sacer est sacerdos
 Consecratus; tum studuit deinceps,
 Orbis ad metas populos docere,
 Dogmate sancto.

Barbaras gentes idolis recurvas:
 Atque Judæos homines iniquos,
 Perfidos, contra monitis supernis

Restitit ipse.
 Regis æterni amabilis Minister,
 Perfidæ sectæ monita magis sed
 Arianorum fore falsa dixit

Intimo sensu veluti repugnans.
 Sedulis flagris sua membra fundunt,
 Cæsa currentem rosei coloris

Curiosus dum jugiter moneret:
 Climpis tantum licuit in ipsum,
 Ut suis membris nimium referret

Stigmata Christi.
 Sed tibi, Auxenti, miser, imperite,
 Restitit fortis fidei vigore,
 Morsibus vestris populum refellens,
 Usque cruentis.

B In fide multas populi cohortes,
 Urbis orbem per stabilivit ipse;
 Brixiam donec adiit, volente
 Rege populorum.

Et rudem, sed tunc cupidam moneri,
 Inseiam quamquam, tamen ad docendum
 Firmiter promptam, studio sagaci,
 Ingenioque.

Nam rudem plebem maculas habentem,
 Nexuit multas veteres: novisque,
 Inducens ipsam recreando Christo,
 Moribus almis.

Sanctus hic vates fuit hujus ævi,
 Nescius pompæ, Domini honoris
 Arduus cultor, sua non requirens.
 Euge fidelis.

Istius secli vacuos honores
 Credidit vilis pretii fuisse,
 Legi sub Christi meditatæ est qui
 Nocte, dieque.

Seculi magna, et pretiosa quæque
 Sprevit; ut parvum, nihilumque duxit:
 Venditores sed pretii minoris
 Auxerat emptor.

C Patris affectu patiens, ad iram
 Et brevis, nec non facile remittens:
 Dulcis, humanus, sobrius, benignus,
 Omnia cunctis.

Rectus et iudex, medicusque prudens,
 Spiritalem qui sapuit medicam:
 Miscuit Baccho latices olivi,
 Vulnera curans.

Ac Pater quamvis minimis fuisset,
 Nexior semper, tamen ipse nexus,
 Sexus, ætatis, famulatus atque,
 Nobilitatis.

Euge mirandus, imitandus atque,
 Vilis, et grati habitus fuitque:
 Vilitas spurco caruitque gestu,
 Gratia fastu.

Sexies terna rapuit dies quem
 Julii mensis, lachrymante clero;
 Flente sed multum populi caterva,
 Vocibus altis.

Unde nos semper meritis beatis,
 Credimus nostri relevarierque,
 Fasce peccati, veniæque locum
 Posse tenere.

Julii Tomus IV.

Luminis Patris, Genitique si sit,
 Spiritus sancti, miscendo nostrum,
 Gratia perpes jugibus medelis,
 Omnibus annis. Amen.

AUCTORE
 G. C.
 Ms. Filii

§ II. Sancti Philastrii patria, scripta, episcopatus chrono- taxia, Acta, et gloria posthuma.

Bernardinus Faynus in notis ad suum Martyro-
 logium Brixianum pag. 100 affirmat, S. Phila-
 strium natione Hispanum, et quidem patria Cor-
 dubensem fuisse. Ughellus autem tomo IV Italix
 sacra col. 729 eum simpliciter Hispanum vocat.
 Tamajus aliique recentiores communiter ipsi
 patriam assignant Hispaniam. Caveus tamen
 in Historia Litteraria scriptorum Ecclesiasticorum
 pag. 159 suspicatur, eum gente forsitan Italiam
 fuisse. Sed tam hic, quam illi carent solidis ad id
 asserendum rationibus: quomodo enim recentiori-
 bus innotuisset certa S. Philastrii patria, quam
 antiquiores ignorarunt? Quod autem ea antiquitus
 ignota fuerit, patet ex his verbis carminis Sap-
 phici, quod paragrapho præcedente edidimus.

Turribus quorum genitus hic fuit,
 Nullus ex nobis meminit, sapit nec:
 Scimus hoc sed nos, Abraham beatum,
 esse scutum.

Hinc liquet, jam a multis sæculis nihil aliud no-
 tum fuisse, quam quod Philastrius Abraham exem-
 plo natalem terram et cognationem reliquerit. Quod
 si S. Gaudentius, ut facile fieri potuit, decessoris
 sui patriam noverit, saltem eam in hac concione
 panegyrica non expressit. Quare supra laudatus
 Paulus Galeardus, Canonicus Brixianus, in notis
 ad vigesimum primum S. Gaudentii sermonem
 pag. 240 sic prudenter et ingenue fatetur: Cujas
 esset Philastrius, omnino nobis ignotum. Nunc
 scripta ejus examinemus.

10 Quidam opinantur, Acta SS. Faustini et
 Jovite nec non S. Afræ a Philastrio conscripta esse.
 Verum de hac re alii merito dubitant, ut videri
 potest in Actis nostris xv Februarii pag. 806, et
 xxiv Maii pag. 274. At certe Sanctus noster
 composuit librum de Heresibus, de quo S. Gre-
 gorius Magnus in editione Parisiensi anni 1586
 epistola v scribens ad Cyriacum episcopum Con-
 stantinopolitanum ita meminit: Præterea cum
 recta a vobis fides veraciter et subtiliter sit
 prolata inter eos quos per sanctissimas ge-
 nerales synodos damnandos esse censuistis,
 Eudoxium quemdam vos damnassee comperimus,
 cujus nomen in Latina lingua, neque in syn-
 odis, neque in libris beatæ memoriæ epi-
 scoporum Epiphani, Augustini et Philastri,
 quos contra hæreticos præcipue disputasse
 novimus, positum reperimus. Deinde in epi-
 stola xv, quam ad Theodorum Diaconum ecclē-
 siæ Constantinopolitanæ scripsit, ita loquitur:
 Sed ne dilectionem vestram in mea disputatione
 immercer, quid de hac hæresi Philaster in li-
 bro, quem de hæresibus scripsit, dixerit, cog-
 noscit; cujus hæc sunt verba. Tunc subdit
 Philastrii tertium, qui in Bibliotheca sanctorum
 Patrum, Parisiis anno 1589 per Margarinum
 Bigneum edita, tom. IV, col. 40 invenitur. Teste
 Galeardo,

Incerta est
 Philastrii pa-
 tria.

E

Scripta illius,
 de quibus Gre-
 gorius Magnus
 meminit,
 F

AUCTORE
G. C.

Galeardo, Joannes Albertus Fabricius a paucis annis novam hujus Philastriani libelli editionem meditabatur; cam hactenus non vidimus. Sane difficile foret, hunc librum a variis erroribus vindicare, et eruditis notis illustrare.

et judicium fert
S. Augustinus.

11 Sanctus Augustinus in epistola ad Quodvult-
cum, quæ in novissima editione anni 1700 re-
peritur tomo II, col. 622, de hoc S. Philastrii
opere ita judicat: Philastrius quidam Brixien-
sis episcopus, quem cum sancto Ambrosio
Mediolani etiam ipse vidi, scripsit hinc li-
brum; nec illas hæreses prætermittens, quæ
in populo Ludæo fuerunt ante adventum Do-
mini, easque viginti octo commemoravit,
et post adventum cxxviii. Scripsit hinc et-
iam Græce episcopus Cyprius Epiphanius,
in doctrina catholicæ fidei laudabiliter diffama-
tus: sed ipse utriusque temporis hæreses
colligens, lxxx complexus est. Cum ergo
ambo id vellent facere, quod a me petis,
quantum tamen inter se differant de nume-
ro interim sectarum, vides: quod utique non
evenisset, nisi aliud uni eorum videretur esse
hæresis, et aliud alteri. Neque enim putan-
dum est, aliquas ignorasse Epiphanium, quas
noverat Philastrius, cum Epiphanium longe
Philastrio doctiorem invenerimus, ita ut Phi-
lastrium potius dicere deberemus latuisse plu-
rimas, si tamen plures esset ille complexus,
et iste pauciores. Sed procul dubio in ea
quæstione, ubi disceptatur, quid sit hæresis,
non idem videbatur ambobus: et revera hoc
omnino definire difficile est: et ideo cavend-
um, cum omnes in numerum redigere eo-
namur, ne prætermittamus aliquas, quamvis
hæreses sint, aut annumeremus aliquas, cum
hæreses non sint. Vide ergo ne forte librum
sancti Epiphani tibi mittere debeam: ipsum
enim arbitror Philastrio doctius hinc locutum.
Præterea sanctus præsul Hipponensis in suo
libro de hæresibus tomo VIII editionis jam citatæ
col. 10 innuit hæreses quasdam a Philastrio per-
peram distinctas fuisse.

a recentioribus
criticis hinc in
de erroris ar-
quantur.

12 Recentiores critici, qui de scriptoribus ee-
clesiasticis egerunt, tanti Doctoris auctoritate freti
huic sancto Scriptori notam crassi erroris libere
inurunt. Inter alios Cardinalis Bellarminus in
libro de scriptoribus Ecclesiasticis pag. 147 de ea
ita monet: Sed illud est observandum, multa a
Philastrio inter hæreses numerari, quæ vere
hæreses non sunt: proinde cum prudentia le-
gendus est. Labbeus noster in Opere de scri-
ptoribus Ecclesiasticis tom. II, pag. 213 de eo-
dem sic pronuntiat: Etsi sanctus Philastrius
sanctitate et doctrina præclarus extiterit, hoc
tamen ejus opus de hæresibus caute et cum
judicio quibusdam in locis legendum, quod
nonnulla contineat cum placitis rectæ theologiæ
non satis cohærentia. Sixtus Scænsis lib. v
Bibliothecæ sanctæ annotatione xxvii, aliique apud
Possevinum nostrum in Apparatu sacro tom. II,
pag. 273 citati observarunt singulares Philastrii er-
rores, quos Ambrosius Rusconus monachus Cassi-
nensis in suo Triumpho catholicæ veritatis anno
1619 Venetiis edito excusare nititur hæc responsione:
Licet in aliquibus erraverit (nempe S. Phila-
strius, de quo ibi est sermo) hoc non fecit ex
malitia et cum pertinacia, nec post datam
ab ecclesia definitionem: imo semper Ec-
clesiæ mandatis se subiecit. Præterea licet
a D. Augustino reprehendatur in proœmio
sui libri de hæresi, quod scilicet nimis

facilis fuerit alios notare de hæresi, hoc tri-
buitur magno zelo, quem semper habuit erga
sanctam Ecclesiam Catholicam Romanam. Præ-
termitto hic sphalmata chronologica, quæ forte
amanuensium aut typhothetarum oscitantia in
idem opusculum irreperunt.

13 Alia hic de Sancto nostro occurrit quæstio;
nempe quotus fuerit ecclesiæ Brixianæ episcopus.
Ughellus tom. IV Italiæ sacræ col. 729, Faynus in
Cælo sanctæ Brixianæ ecclesiæ pag. 20, atque alii
S. Philastrium in Brixianensi cathedra ordine de-
cimam collocant. Huic opinioni fortasse causam
præbuit alter ex duobus codicibus Mss. Brixianis,
recentior scilicet, qui hoc loco corruptus est: nam
ubi in versu Sapphico, antea dato, legitur, se-
ptimus sedis solio resedit, suppositum fuit De-
cimimus sedis solio resedit. An id forte a
quodam falsario factum est, ut ecclesiæ Brixianæ
antiquitas altius repeteretur? Ut ut est, hæc fraus
facile detegitur: in antiquiori enim codice sincera
perseveravit lectio. Præterea posterioris codicis
mutatio aliunde falsitatem suam manifeste prodit,
cum huic corruptioni ipsa lex carminis repu-
gnet, et PHILASTRII nomen, quod initialibus litteris
cujuslibet quaternarii exprimi supra diximus.
Denique historia Translationis a Ramperto con-
scripta, quæ in illo eodem codice, cui vitium illa-
tum est, carmini præponitur, apud nos num. 5 sic
aperte habet: Etenim hic SEPTIMUS episcopus
Brixianensem ecclesiam Christo tunc prædicando
congregans, sanctum dogma custodivit. Hanc
Brixianensium codicum notitiam refero acceptam
eruditissimo Galeardo, qui præviam suam in hoc
carmen admonitionem ita concludit: Quorsum
autem fraus hæc aut quo tenderet, brevibus
dicam. Cœperat nempe jam tum apud nonnullos
ex nostris male feriatos homines invalere recentior
opinio, DECEMUM fuisse Philastrium Brixianæ
urbis episcopum, qui antea SEPTIMUS habitus
fuerat, cum sciolus fortasse aliquis conspicuus
notam carminis hujus sententiæ suæ valde
incommodam, delevit, ac recentiori atra-
mento minioque oblivit, intactis relictis sermone
Ramperti ac vetustiori codice, qui violatricem
manum effugerunt.

14 De S. Philastrii chronotaxi pauca admo-
dum comperta habemus. Ex Labbeana conciliorum
collectione tom. II, col. 978 tantummodo constat,
eum anno 381 tamquam ecclesiæ Brixianensis episco-
pum synodo Aquileiensi interfuisse. Ex sermone
S. Gaudentii, quem de sua ordinatione habuit, ma-
nifestum fit, illum ante S. Ambrosium obiisse.
Plerique scriptores mortem S. Philastrii anno 387
consignant. Faynus tamen cum duobus annis præ-
vertit, in suo de Cælo Brixianæ ecclesiæ pag. 20 ita
scribens: Philastrius Hispanus, et Arianorum
vexatione ecclebrus, in hac sede collocatus
est anno eccliv. Brixianæ quievit in Domino
anno ecclxxxv. Juxta hunc computum debuit
S. Philastrius triginta annis Brixianam sedem te-
nuisse, cum interim Ughellus in Catalogo Brixianen-
sium episcoporum, loco jam aliquoties citato, de
illo sic scribat: Præfuit annis octo, decessitque
Kal. Augusti, sancto Ambrosio adhuc viven-
te, ut narrat idem Gaudentius in sermone
de sua ordinatione: Reliqua, quæ ad chronolo-
gicam illius vitæ seriem pertinent, omnino incer-
ta sunt. Quare non moramur hic eos, qui apud
Ferrarium tradunt, S. Philastrium interfuisse
concilio Nicæno, quod anno 325 celebratum fuit.
Similes quippe conjecturas, quæ tam facile negan-
tur, quam asseruntur, non tanti facimus, ut iis
refellendis

et videtur obis-
se circa annum
387.

A *refellendis aut explicandis tempus et operam impendamus. Nunc de Sancti nostri Actis breviter disserendum est.*

15 Res a S. Philastro gesta adeo præclaræ atque copiosæ fuerunt, ut ejus in episcopali sede successor Gaudentius, qui quotannis virtutes Sancti decessoris sui coram populo prædicare consueverat, sese post quatuordecim sermones, in annua illius festivitate habitos, multas ejus laudes intactas reliquisse fateatur. Ex omnibus his concionibus una solummodo superest, quam etiam duo hypercritici Galli S. Gaudentio libenter abjudicarent; sed suppetunt nobis argumenta, quibus eam sancto isti Præsuli vindicemus. Imprimis, teste Galeardo, sermo hic habetur in duobus codicibus Mss. Brixianis, præmisso hoc titulo: Sermo beati Gaudentii episcopi de Vita et obitu beati Philastrii episcopi prædecessoris sui. Præterea Rampertus, qui ante medium sæculi IX Brixianensem rexit ecclesiam, eundem sermonem S. Gaudentio adscribit in Historia Translationis num. 12 his verbis: Veluti etenim in edito sermone a præsule Gaudentio, Vitæ scilicet beatissimi Philastrii pontificis, legitur, fuisse eum omni ætati et

B conditioni et sexui stupenda benignitate communem. Deinde num. 23 ejusdem concionis ita meminit: Cujus vitæ sanctitatisque eum sapuit episcopus Gaudentius successor suus, qui per quatuordecim annos, et forsitan plus, diem transitus ejus feriatum ducebat, populo siquidem de eo sermonem faciens. Antiquis hæc testimoniis acquieverunt Baronius, Labbeus, alique viri eruditi. Quare miror a Dupinio in Nova Bibliotheca Auctorum Ecclesiasticorum tom. III, pag. 84, et ab altero ejusdem furfuris scriptore Gallo in tabula critica Vitæ sanctorum mensis Julii præmissa, pag. 15 hanc concionem in dubium revocari. Lipomanus et Surius concionem jam memoratam sub S. Gaudentii nomine ediderunt. Nos eandem, juxta Mss. Brixiansia a Galeardo emendatam, dabimus, varias codicum lectiones atque notatu digna in margine vel annotatis observaturi.

C *triplex sacri corporis translatio prout hinc patet*
 16 Ad posthram S. Philastrii gloriam spectat triplex sacri corporis ejus translatio. Prima anno 838 facta est a Ramperto episcopo Brixiansi, qui eandem una cum miraculis tunc patris posteritati scripto reliquit. Nos illam post S. Gaudentii sermonem ex emendatione Galeardi editione exhibebimus. Altera contigit anno 1456, quam ex libro provisionum civitatis Brixianæ excerptam juxta Ms. nostrum excudemus. Tertia denique facta est anno 1572, quando sacrum S. Philastrii corpus ad altare sanctissimæ Trinitatis translatum est. Joannes Franciscus Florentinus in Indice chronologico Antistitum Brixianorum has tres translationes sic breviter describit: Ejus corpus anno DCCCXXXVIII, v Idus Aprilis a S. Andree extra Brixiam antro abstruso, ubi quingentos ferme annos latuerat, una cum ejus pedo ligueo, pluribus miraculis celebre, in cathedrale templum hyemale illud, cui postmodum superædificata est ecclesia, quæ Rotunda vulgo dicitur, translatum est. Sexcentis post annis et amplius, veritis aliis, ne inde sublatur esset, non paucis vero contra nitentibus, ne iniquitate loci et confluentium aquarum injuria detrimentum caperet, publico consilio ibidem quæsitum et inventum anno MCCCCLVI a Paganino episcopo Dulcinensi decentius repositum, et anno demum MDLXXII, v Idus Julii a specu subterranea exportatum, et in altare sanctissimæ

Trinitatis reclusum est. De tribus his translationibus singillatim agit Faynus in suo Martyrologio Brixiano; nampe de prima ad diem IX Aprilis, de secunda ad XVI Februarii, de tertia ad XI Julii. Jam tantum restat, ut in edendis Philastrianæ Vitæ ac translationis monumentis fidem nostram liberemus.

ACTA

Auctore Sancto Gaudentio episcopo Brixiansi.

Ex editione V. C. Pauli Galeardi cum Mss. Brixiansibus collata.

C Harissimi, nos hodie memores promissionum Christi, honorem debitum beato patri nostro Philastro, tamquam vere viventis, deferimus: est enim Patriarcharum filius et socius in fide, et æmulator conversationis; quorum sinceritati simillimus [fuit], et qualem Christus a vivere Deo pronuntiat, incredulitatem Sadducæorum valida perscriptione refellens, dum dicit, illum, qui nuncupatur Deus Abraham et Isaac et Jacob, non esse Deum mortuorum, sed vivorum. Omnes enim, inquit, illi vivunt. Et certe Scriptura divina mortuos eos fuisse juxta conditionem carnis, quamvis in senecta bona, prædixerat, ac sepultos b, sicut extantia demonstrant sepulcra. Quod igitur beato Petro licuit audenter dicere de patriarcha David, quia mortuus fuerit et sepultus, cum sciret eum prophetica fide vitam præsumpsisse post mortem, quippe dixerat: Vivet anima mea, et laudabit te, et cetera hujusmodi: liceat et nobis audenter dicere ad vos de filio Patriarchæ legitimo, summoque sacerdote Philastro, quoniam mortuus quidem est et sepultus, et sepulcrum ejus est apud nos: sed vita ejus in Christo est apud Deum. Itaque cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et iste cum ipso apparebit in gloria.

2 Legitimum vero eum esse filium beatissimi Abraham, fidei atque operum testantur exempla. Credens enim Deo fide plenissima, exiit et ipse de terra sua, et de cognatione sua et de domo patris sui, et sequebatur verbum Dei, ab omnibus sæculi impedimentis exutus: ac propterea cito assequi meruit, quod sequi studuit expeditus. Exercens namque continentiam singularem, pervigil in Scripturis sanctis, Dei sapientiam concupivit, portionem suam Christum reputans dominum: in quo sunt omnes thesauri sapientiæ cælestis absconditi. Quibus cum replevisset desiderium suum desideriorum cælestium Vir, et per impositionem manus presbyterii, dispensator fuisset divini sermonis electus, negligere gratiam Dei omnino passus non est. Sed circumiens universam pene ambitum Romani orbis, dominicum prædicavit verbum, Pauli Apostoli idoneus imitator

AUCTORE
G. C.

E
S. Philastrius,
patriarcharum
filio comparatus.

a

b

descripserunt,
et post varia
pro fide itinera
ac certamina,

AUCTORE
S. GAUDENTIO.

tator existens. Sancto enim spiritu plenus, non solum contra Gentiles atque Judæos, verum etiam contra hæreses omnes, et maxime contra furentem eo tempore Ariam perfidiam, tanto fidei vigore pugnavit, ut etiam verberibus subderetur, et in corpore suo stigmata Domini nostri Jesu Christi portaret. Nam et in Mediolanensi urbe idoneus olim custos dominici gregis fuit, Ariano repugnans Auxentio *c*, priusquam beatus eligeretur Ambrosius. Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos et publica et privata disputatione lucratus in lide est *d*. Sed neque per vicos et castella diversarum præteriens regionum, prædicare verbum Dei nunquam destitit fidelis Christi discipulus.

Brixiam venit, ubi rudem populum erudit,

at silvis

3 Post illos itaque circuitus animarum plurimum salutares, Brixia eum rudis quondam, sed cupida doctrinæ, promeruit; scientiæ quidem spiritualis ignota, studio tamen discendi laudabilis. Excidit continuo imis ab stirpibus horrentem sylvam * diversis erroris bonus agricola, et aratro doctrinæ pronus incumbens, invertit crudam totis viribus terram, squallentemque humum sulcis assiduus in novalia læcunda convertit, affatim semina vitalium mandatorum gremio ejus insinuas. Plantavit quoque vineam, cujus lætaretur ex fructu: quoniam vinum lætificat cor hominis. Oleas etiam pacis agrestibus indidit oleastris, et asperitati pomorum sylvestrium, germina pinguedinis ac suavitatis inseruit, ut haberet Apostolicus vir aliquem et in vobis fructum, sicut et in ceteris gentibus. Et iste quidem consummati operis nunc apud Deum fructibus gratulatur: nam dignus est operarius mercede sua, et laborantem agricolam oportet primo de fructibus sumere. Ego autem minima ejus pars, omnibus votis exopto, ut agrum, bene a patre constitutum, et non satis idonea successione susceptum, quoquo modo tueri prævaleant. Zelum fidei ejus, et magnitudinem laborum paulo ante perstrinximus.

et virtutum meritis plenus

4 Jam reminiscamur, charissimi, vehemens ille ardor animi quantam possederit in sanctis moribus lenitatem: illa celsitudo scientiæ quanta fuerit humilitate sublimis: illa caelestium rerum peritia quam fuerit ignara terrestrium. Erat enim humanæ gloriæ nescius, et acer divini honoris exactor: non querens quæ sua essent, sed quæ Jesu Christi. Amicitias seculi et officia mundana contemnens, servitio Dei jugiter adhærens, inter humana colloquia jugiter occupatus: nimirum ibi cor ejus erat, ubi thesaurus. Illud etiam quale est, quod cum operosa quæque hujus seculi ac pretiosa despiceret, vilium rerum pauperrimos venditores misericordie ambitione profusus emptor augebat? Parum scilicet computans, quod professis * egentibus largiretur. Erat idem sanctus ira brevis, indulgentia facilis, patientia superans *, humanitate devincens. In corripiendo districtus, in relaxando absolutus, liber in agendo. Omni ætati et conditioni et sexui stupenda benignitate communis, ac tum humilibus quibuscumque conjunctior. Ipse quoque in illo habitu vestium tota erat vilitate mundissimus. Gratus sine industria, contemptibilis sine fuco, et plane qui, ipso nil curante, mentis ejus pauderet puritatem.

at professus

at supremus

5 Pauca hæc de virtutibus Homini Dei *c* brevissimo sermone memoravi, ne dies iste quo ad superna migravit beatus Philastrius patronus noster, cujus hodie festa celebramus, tristi silentio inglorius præteriret. Nam cum multa meritorum ejus præconia, quatuordecim jam per annos solennitatis hujus cultum renovans, auditui vestro intulerim, plura quæ prædicari adhuc possunt *, intacta perspicio. Quintodecimo autem Kalendarum Augustarum exiit hominem et migravit ad eum, quem dilexit. Tam digni igitur memoriam Sacerdotis debito affectu veneremur, ut ipsius quoque suffragio bona, quæ poscimus, facilius impetremus, largiente Dei Filio sempiterno, cui est omnis honor, virtus et gloria, cum Patre et Spiritu sancto in omnia secula seculorum. Amen.

sancte moritur et annua festivitate colitur.

at oportet

ANNOTATA.

a Lipomanus et Surius corrupte hic legunt æqualem Christum vivere Deo pronuntiat: nihil enim huc pertinet æqualitas Christi ac Dei, cum non sit sermo de Arianorum, sed de Sadducæorum hæresi, qui resurrectionem negabant, ut recte observavit Galeardus. Quare vetustioris codicis Brixienensis lectionem sequimur.

d Editiones Lipomani et Surii hic iterum erant mendosæ, quas juxta duplex Ms. Brixienense correctas damus.

e Iste Auxentius, qui Mediolanensem cathedram invaserat, in historia ecclesiastica satis notus est.

d Hinc fortasse aliqui S. Augustinum inter eos liberaliter connumerant. Sed Galeardus eorum conjecturam, nulla ratione nitam, merito explodit.

e Hic in antiquiori codice Brixienensi interponuntur sequentia: beatissimi videlicet Filastrii, egregii patroni nostri, cujus hodie facta celebrantur.

TRANSLATIO ET MIRACULA

Auctore Ramperto episc.
Brixienensi

Ex editione V. C. Pauli Galeardi, quam cum Mss. Brixiensibus contulit.

CAPUT I. Antiquus S. Philastrii cultus, corporis translatio, et duplex miraculum in ea translatione factum.

Triginta Brixienenses sunt episcopi *a*, quos meminimus, qui in altari, nomini beati Philastrii dicato, et super caput ejusdemposito, preces Missarum celebraverunt, et diem transitus ejus venerantes, ab omni terreno opere Brixiensem populam abstinere jubentes, reverenter honoraverunt. Hi sunt, tertius ab eo et secundus a Gaudentio Paulus, deinde

Brixienenses episcopi semper venerati sunt S. Philastrii reliquias.

A deinde Theophilus, et Sylvinus et Gaudiosus, Optatianus et Vigilus, et Ticianus, Paulus, Cyprianus, Herculanus, Honorius, Rusticianus, et Dominator. Itemque Paulus, Paterius, Anastasius, et Dominicus, Felix, et Deusdedit: item Gaudiosus iterum, Rusticianus, Apollinaris, Andreas, et Theodaldus, Vitalis et Benedictus, Ansoaldus, Cunipertus, Amfridus et Petrus, venerabilis memoriæ episcopi. Quorum ordine et meritis novissimus ego Rampertus indignus episcopus Brixienſis sanctæ Ecclesiæ, dum officii assiduitas, et abundantia luminaria in eo venerabili loco non essent, quo beatissimæ memoriæ Philastrii corpus jacebat, non de meis paucis præsumens meritis, sed in Dei servitio, tanto Patri honorabiliori famulatu servire cupiens, consultis universis sacerdotibus meis, jejuniis et orationibus intervenientibus, anno dominicæ Incarnationis octingentesimo trigesimo octavo, Indictione prima, sexto Idus Aprilis, non sine timore fodiendo, eis junctis sacerdotibus, de quorum vita credulus eram, venerandum corpus reperiens, B maximo cum timore, ut puta tam venerabilem glebam tam immeritus contingens, elevavi, collocans in feretri locello.

2 Deinde quinto Idus Aprilis, congregato Clero, stipantibus utriusque sexus immodicis catervis, maximi cum horrore timoris, summaque reverentia, idem corpus transtulimus in matrem ecclesiam hiemalem *b* nostram Brixienſem, penes altare sanctæ Dei Genitricis Mariæ, ubi præscriptorum Pontificum erat sedes. Et hoc divina providente gratia, non sine miraculo (ut instantia producit exempla) gestum a nobis est. Ubi quarto Idus Maii, coadunata ecclesia, officiis et jejuniis cum orationibus præeuntibus, maxima cum devotione, in marmoreo recondentes antro, sepelivimus: ut ubi modo pontificum sedes aderat, ibi tanti Patris et Pontificum jaceret corpus: quo sedes honore, et populus devotione, et clerus suffragio, ejusdem meritis intervenientibus, Christo in omnibus favente potiretur: speramus enim Sanctorum meritis nos omnium foveri, et maxime eorum, quorum amplectimur corpora, quorumque vel nativitas vel habitatio fuit cum patribus nostris. Eorum quippe vel dogmate instrui-mur, vel exemplo martyrii * corroboramur. Quamvis enim homines, quorum nobis vita vel passio cognita est, dum viverent in hac ærumnosa procellosi fluctuatione pelagi, præ omnibus nostrates imbuerint sanctis dogmatibus, mirificisque exemplis, eosque suis suffragantibus jugibus precibus tutati sint, supernam implorando clementiam, tamen eosdem defunctos pro nobis non minus speramus. eorum intercedentibus meritis, nostros esse sub divinæ pietatis protectione patronos.

3 Quamvis igitur certum sit, divinatorum præsentia exempla miraculorum, superna radiasse providentia in nostri venerabilis Papæ translatione, eorum tamen scriptionis necessitate, nostra plebs eget. Hæc etenim passim affatimque evadens, ægri vulgi turba undique conveniens, et percepta sanitate rediens, mille prædicat vocibus. Hæc vicinorum villæ locorum, quarum infirmi varios secretosque habentes languores, inter tantam multitudinem venerabile corpus aduantes, pro-

curante Dei misericordia, meritis quoque ejusdem Sancti promerentibus, eorumque fide suffragante, de suis invaletudinibus convalescentes redierunt, fama nobis renunciante, eis supernum narrant miraculum, qui eorum pridie noverant infirmitates, et tot testes miraculorum Dei existunt, qui prius noverant ægros, nisi ægrotantium titubans fides officiat. Sed quia suorum testium, et nostrum generaliter debitus imminet obitus, pro futurorum hominum ignorantia, quorum fidei affectionem erga nostri Patris obsequia studiosam futuram esse speramus, atque audire ardentissimam, non solum lineæ fama generationisque narrante, sed etiam scriptura a nobis, quibus Deus hoc videre concessit, promulgata testante, sallem pauca de pluribus miraculis, quæ Christus misericorditer gessit, confluentibus catervis ad feretrum beati Philastrii confessoris, amatoris et prædicatoris sui, veraciter et compendiose scribere optimum credimus.

4 Cum igitur, ut a nobis prædictum est, plurimis utriusque sexus instructi phalangi-bus, prius sanctificato clero, sacrisque vestibus induto, effosso clandestino antro, quod ferre centum lustris *c* beatissimum habens occultit corpus, attoniti super revelatione, sanctissimum carissimumque thesaurum, in sacerdotum humeros reverenter detulissemus, ad domum sanctæ ac semper Virginis Mariæ summa cum devotione pervenimus. Clero vero necdum ad ejus venerabilem aram pertingente, jam primis de populo sacras valvas aulae tenentibus, sacerdotibus quoque, qui obsequium vehiculi circa feretrum succidui famulantes præbebant, infra templi limina septimo ferre gressu fortuito subsistentibus, eo præcipue voto, quo veniens devotus populus transiret sub feretrum postmodum nec de loco, quo steterant, vadere queuntibus, territa plebe et ingeminate, Domine miserere, clamitante, incredibilis ineffabilisque sonitus cælitus increpuit. Cujus sonitus tot testes sumus, quotquot tunc illic fuimus.

5 Quo momento fragore sonitus exterrita quædam mulier, habens aridam dexteram, et ita rigidam et deorsum defluxam, ut foret invalida contingere os aut pectus suum, illico extendens eam, signum crucis Christi fronti notavit sub nomine Trinitatis summæ, ipsi gratias agens, qui est benedictus in se-cula, qui est mirabilis in Sanctis suis. O quam mirabiliter gessit! introcunte Sancti sui corpore in ecclesiam, benedictus Deus. Etenim hic septimus Episcopus Brixienſem Ecclesiam Christo tunc prædicando congregans, sanctum dogma custodivit, et arescentem dexteram fidei Catholicæ Ecclesiæ, pullulaute sinistra Arianae perfidiæ ubique, quantum potuit, reformare mirifice * studuit. Nunc vero circiter septimum gressum introeuntium sacerdotum corpus ejus portantium, in ecclesia reformavit, pariterque Christianæ mulieris aridam dexteram.

6 Sed prius introeuntibus nobis Brixiam, et jam partem aliquam civitatis eundo tenentibus, in subvectu sumpti feretri laudibus Altitonantis aera pulsando, inter eos infirmos, qui producebantur, quatenus imitatoris Apostolorum transeunte loculo, vel um-bra

AUCTOR
RAMPERTO.

E
Multo populo
ad sacri corpo-
ris translatio-
nem concurren-
te,

F
mulier languen-
dam manum
habens curatur,

* al. curiose

et alia paraly-
tica.

quæ demum
Rampertus,
clero præsul-
Brixienſis,
transtulit
b

* al. martyrum

non sine patr-
um miraculis,
quæ ipse sta-
tuit posteritati
scripto r. l. n.
quæ.

AUCTORE
RAMPERTO.

* *al. tantum
podi*

sanatur.

*Digestio aucto-
ris.*

bra ejus obumbraret quemquam eorum, est cuncta quaedam triennis languida, quam bilis tabo sic madefecerat, ut in lectuli sui jacens strato, non se posset aliquo modo in alterum vertere latus, neque cum una vectricem quomodolibet, nisi graviter transponi *. Quæ dum sensisset obumbratione feretri quamdam auram suæ salutis salubrem, cœpit vectricibus innuere, easque exposcere, consulens, uti illo eam portarent, quo sanetum deducebatur corpus, cujus consultus ad nos illatis petitionibus annuentes, præbuimus assensum.

7 Deportata itaque prope feretrum, jacuit in basilica sanctæ Dei Genitricis perennis Virginis Mariæ, ubi beatissimi corporis deposueramus feretrum. Et dum quotidie sese melius habere profiteretur, Omnipotenti grates referens, eumque exorans, ut Sancti ejus intervenientibus meritis, sibi tribueret restaurationem sanitatis, die sexto convalescens erexit sese, et accepto baculo, cœpit huc et illuc templi ambitus testudinem perambulare, non egens solito comitis vectricisque suffragio. Et deinceps jugiter in melius restaurata, sospitatis suæ gliscens, sine comitis sustentatione et sine quolibet vectricis juvamine domum rediit.

8 O mirabilis laudabilisque medicina Dei! qui in principio cuncta simul creata materie, per sex dies in proprium uniuscujusque formæ produxit opus, sextoque die ad imaginem suam formavit hominem, cujus filiam languidam, quam potuit modo in ictu oculi salvam facere, disposuit arcano suo arbitrio, paulatim membrorum reformatione, recrcando vigorem, prope eorum idonei testis sui, patris nostri Philastrii jacentem, die sexto adventus ejus, ad pristinum revocare statum salutis. Quod medici per triennium arte sua eam facere nequiverunt, hoc perfecit omnipotens Trinitas, quam intemeratam ubique prædicavit Philastrius: pro ejus fidei ardore ab Arianis flagris, corpori suo in flagellando manentia stigmata notata sunt. Quorum vulnera nunc Dei providentia conficiunt medicinam salubrem salutemque eipientibus necessariam.

ANNOTATA.

a *Utrumque Ms. Brixiense legit: Triginta autem Brixienses sunt episcopi; ex quibus verbis Galeardus non immerito suspicatur, deesse initium hujus sermonis, cum particulam autem videantur aliqua præcessisse.*

b *Hæc translatio, teste Fayno in suo Martyrologio Brixiense ad diem ix Aprilis, facta est, ex prima Cathedrali S. Andreae jam solo æquata ad alteram S. Mariæ Rotundæ, in partem tamen illam hiemalem subterraneam modo penitus clausam.*

c *Rampertus hic numero rotundo usus est: nam inter annum 387 et 838 non potuerunt centum lustra intercedere, cum lustrum communiter accipiatur pro spatio quinque annorum completorum, ut videre est apud Labbeum nostrum in chronologia Technica parte II, pag. 547.*

CAPUT II. Multi variis morbis afflicti ad ejus sepulcrum prodigiose sanitatem impetrant.

Post illam beatissimi Patris nostri glebæ repertionem delationemque, custodibus in excubando erga venerandi pignoris loculum deputatis, turba languentium immodice conveniebat, superni numinis præstolans afflictionem. Dum quadam die Dominica absque arbitro quidam de subjectis custodum inter jacentia languentium corpora transiret, et juxta altare puellam parvulam jacentem cerneret, et nescius languoris ejus, ut surgeret imperaret; illieo surrexit, una manu aram tenens, altera patri gaudente innuens, vulgari voce aiebat: Atta atta a, da mihi fustem, ut ambulem. Viso pater miraculo, non acquiescens precibus filiæ, sed palmis in cælum expansis, voce, qua poterat, subito, licet procaciter, tamen Omnipotenti gratias ingeminans, aiebat: Domine, tibi gratias, Domine, tibi gratias.

10 Qua voce territi custodes, cœurrerunt ad eum, inquirentes causas gratiarum actionum. Qui testans respondit: Hæc puella, quam altare tenere videtis, mea est filia, septem annos a nativitate habens, quæ nunquam, nisi modo, super pedes constitit suos, et iusuper quærit a me fustem, ut pergat. Tum unus de circumstantibus eurrens, reperto baculo, dedit gaudenti puellæ, et cœpit circa aram deambulare. Quam nos eadem hora ad orandum in ecclesia convenientes, deambulantes circa aram vidimus. Et deinceps in melius proficiscens cœpit puella eum * baculi sustentatione huc et illuc insolitum gradatim suum tentare gressum, nobis cunctaque plebe misericordie Deo gratias agentibus, qui non solum anima, sed etiam corpore sanat sperantes in se.

11 Euge incomprehensibilis et immensus qualiter inter plura, quæ comprehendere possunt miracula, istud est mensus miraculum sua dispositione, plenus septiformi Spiritu sancto, dividens singulis prout vult! Qui dedit Philastrio spiritum scientiæ prædicandi, concessit et huic puellæ septem annos habenti, et juxta corpus prædicatoris sui jacenti, restaurationem eompagum pedum atque crurium et feminum eo die, eui ipse sua resurrectione nomen indixit. Et ut detur intelligi, superna id fieri gratia, primum manum cælo extendit debitam: deinde quasi descendens, totum eorum: post hæc, pedum sanat juncturas. Et notandum quod pedes puellæ, manusque euraverit juvenulæ. Quid aliud, nisi quod ipse hoc mirabiliter egit, qui mirabiliter fecit hominem, mirabilis redemit? Qui dedit humanæ naturæ in puerilibus annis gressum, et juvenilibus exercitium operis, ipse puellæ reformavit gressum, et juvenulæ manum aridam restauravit.

12 Veluti etenim in edito sermone a Præsule

D

Puella paralytica,

a

E

quæ nunquam pedibus incessat, gressum subito obliet:

* al. sine

F a quo miraculo auctor ad S. Philastrii laudes digreditur.

Puero claudo

A sule Gaudentio, vitæ scilicet beatissimi Philastrii Pontificis, legitur, fuisse eum omni ætati et conditioni et sexui stupenda benignitate communem, immo humilibus conjunctiorem quibusque: ita nunc omnibus languentium ætatibus (meritis suis suffragantibus, Christo mediante) profuit et scxibus. Nam inter languentium jacentes cuncos deductus est a genitore suo ita colobus *b* puer, ut sine vectore suo nequiret consistere aut ambulare, et dum fide parentis et sua comitatus, juxta feretrum beatissimi Philastrii frequentans, divinæ misericordiæ præstolaretur opitulationem, cœperunt nervorum habentæ et fibrarum hiatus, feminis crurisque sui Domino restaurante, reformari, usque dum convalescens super pedes constitisset suos, et solus suum tentaret paulatim, opitulante divino suffragio, gressum insolitum, ita ut aulae mœnia sine cajúlibet juvamine, grates opifici suo referens, peragraret.

restituatur necesse
immo facultas:

13 Tum unus presbyter noster, quem custodibus præposueramus, accersito genitori suo inquit: Fili, ne mentiaris, sed confitere nobis veritatem causæ languoris hujus pueri, tui filii, utrum a nativitate, an postea femur aruit suum? Qui Deum testans, eique grates cum lachrymis gaudente referens, confitebatur: Hic filius meus solito humanæ naturæ more in infantia sua a Deo recepit gressum, quo usus est per aliquot annos. Sed cum quodam die propria animalia foras de domo mea traherem, cœpit, me nolente, causa mei amoris hic post me currere. Quo cursu accidit ei dolor summitatis femoris, et post paulum in poplitem et crus defluens, sic effectus est colobus, ut jam per biennium nullatenus vadere quiret, nisi modo intervenientibus meritis (quod firmiter credo) Domini sancti Philastrii, Dei misericordia nobis miserante.

vide Rampertus
hæc verum ad
alia delibatur.

14 Quam bonus Israël Deus his qui recto sunt corde! cujus congressu ejus feminis compago emarcuit, et sui prosapia claudicavit, adventu tenus Filii Dei. Sed qui per semetipsum et missos suos colobam Israëliticam plebem reformavit, quæ a recto tramite devians claudicaverat, is ad reformationem fidei nostræ, meritis beatissimi Philastrii, colobum puerum erigens, pie sanitatem afferendo reformavit Jacob enim omni tempore vitæ suæ claudicaverat, quoniam genus ejus in præceptis legalibus secundum litteram, quæ occidit, non secundum spiritum, qui vivificat, vivendo, colobum usque ad perfectionem euangelicæ gratiæ mansit. Puer autem iste originalibus per baptisma exutus sceleribus, sub gratia doctrinæ euangelicæ degens, eo tempore, quo ad lachrymas cum parentibus pœnitentiæ commotus ibat ad frequentatam ecclesiam, circa sanctissimum feretrum venit, et fide comitante, cooperantibus meritis præfati vatis, divina medente misericordia, habetur incolumis.

liberata qui-

15 Sed cum pluribus divinitus passim circa venerabilem redolentibus urnam miraculis, reminiscendo nonnulla recolamus, et difficillimum sit omnia nostro comprehendere stylo, saltem quoquomodo, veluti in marginibus littoris pelagi sarculo pauxilli ingenioli collatis lapillis aggerem aggregando, scropea forma rivulum, quem prata bibere optemus,

educere libet, et id notare, quatenus diversa in eo facta mirabiliter æterni coruscaverint opificis. Collatum igitur inter cetera est (ut ita dixerim) notissimum nostratis adolescentis cadaver, ac inter capedinem reclinatam, carentis equidem, excepto gustu, humani corporis sensibus, soliti scilicet jacere in lecto bigis imposito, parentibus semivivo aurigæ famulatu utentibus, et animalium suffragantium in iter agendo.

16 Non solum eo ardore, quo alimoniam peterent, sed magis, ut id nato meritis Sanctorum, omnipotentis gratia eveniret, quod contigit ei, qui ab introeuntibus in templum gratia orationis beatissimis Petro Apostolorum principe et Johanne, elemosynam petiverat. Isti autem cum grabato a parentibus arbitrio opificis sui circa urnam deferto, ut operis operator curam gerat parentis lachrymosi, et longi oneris odiosi redeuntis, solers, industria miserentium custodum toto corpore destituto adbibita est in cibando, et ad ca, quæ necesse habuit, invehendo, et maxime in orando pro ipso, quin et pro omnibus ibidem sitis infirmis. Quare decreveramus consultu et consensu boni arbitrii nostrorum consacerdotum, quotidie super ipsi supernam petere medelam. Is enim corporeis sensibus ita defunctus erat, ut visu nil discernere, ore non nisi alio inferente mandere, pedum gressu neutrorum vadere quiret, manum nullam sui, cujusquamve utilitatiabilem gressus, ita ut etiam quidam delirantes ei irriderent, credentes eum animæ tantum, corporis minime jam consequi posse sanitatem.

omnium fere
sensuum usu
destitutus.

17 Sed ejus clementia ipsum miserante, apud quem non est impossibile quidquam, corroborando corda fidelium instruendoque titubantium, atque ut aliorum miraculorum testis efficeretur, meritis, ut credimus, intervenientibus beatissimi episcopi Philastrii, pro cujus revelationis testimonio ipsum credimus usque ad id tempus in languore defluxum, ut ejus in eodem manifestaretur gloria, cujus fidei prædicator per urbes orbis fidus permansit Philastrius, superna luce visum, et afflatu loquelam, medelaque tactum cum gressu, sic priusquam venerabilia ossa sepelirentur, a Domino per ipsum accipit, et in ecclesia ejus habetur incolumis, ut gradiatur oculis comitantibus claustra ejus, et queat ori cibum, et fronti inferre crucis vexillum, linguaque fidem et orationem promere dominicam, et quidquid sibi necesse est pronuntiare. Cujus miraculi tot testes sumus, quot Brixie eodem tempore degimus, et prius languidum novimus. Qualiter autem prius languidus sese habuerit, non solum Brixenses, sed etiam a Ticino usque Venetiam *c*, omnes ostiarii religiosorum locorum, et domus proximæ flamineis *d* testari, si memoria retinent, possunt.

sanitatem recu-
perat.

F

c
d

18 Attente nunc meminisse juvat, et credere datur, quod is, qui dicente Domino, inter Hierusalem et Jericho semivivum repertum, indita medela, stabulario, ut curam sui haberet, commendavit, quique ob commissum protoplasti necis conditioni devinctum genus humanum, judicium deceptoris, misericordiam decepto dividens, pietate gratiæ suæ eripuit, quod post discipulis curandum commisit,

Auctor ex ea
curatione.

AUCTORE
HAMBERTO.

commisit, a quibus origo pastoralis curæ emersit, per universam ecclesiam maria terrasque replevit. Cujus officii honorisque curam beatissimæ memoriæ Philastrius episcopus suscipiens fideliter solerterque exercuit, et domino Deo nostro fide immaculata plebem bono exercitio roboravit, modo ad loculum fidelis famulatoris jacentem toto corpore debilem, parentibusque desertum, per omnes corporeos sensus, ita moderans restauravit, ut sibi, non mundo, vivat.

morata docu-
menta elicit.

19 Aperuit enim oculos ejus, ut duces gradientis fiant, non ut mundanam conspiciant vanam gloriam: patefecit aures, quo utilia intelligant, non ut detractionis susurrones audiant. Solvit vero linguam ejus, ut fidem profiteatur, et quæ deliquit, quod hominis est, confiteatur, et sibi necessaria quærat: sed ita parte altera ligatam eam reliquit, ut ad maledicendum et ad detrahendum prorumpere nequeat. Extendit autem ejus arida brachia, ad proprium corpus alendum et tutandum, sed rapinæ habilia non sint. Artuum siquidem inferiorum ita compages reformavit, ut ad sibi necessaria vadere queat, sed ad malum currere debilis, colobusque perseveret. O Philastri, solers stabularie, meritis tuis et gratia opificis nostri, in stabulo, ubi corpus tuum jacet, ita semivivus evasit, ut speculum humano fiat generi. Datur enim, ni fallor, intelligi, ut sensus nostros instar præfati languidi moderemur, utentes eis in necessariis utilitatibus, tam interioris quam exterioris hominis, ita moderando, ne exuberent ad quæque mala perficienda. O admirabilis humani generis opifex, qui in restauratione languidi nostri nos instruis ita corporis uti sensibus, quo valeamus intemeratos custodire sensus interioris hominis, et similes prudentium fieri virginum.

Duorum juvenum arida manus sanantur;

20 Omnia siquidem, quæ divina immensitas in translatione sui Confessoris peregit, comprehendere cum difficile sit, saltem unum, quod post diem sepulturæ ejus gestum est, ad memoriam charitatis fidelium reducere, sicuti possum, conabor. Nona enim die post reclinationem venerabilis glebæ in præfata hiemalis ecclesiæ sepultura, una eademque hora mirabiliter in languidorum turba, duorum adolescentum aridæ manus extensæ sunt. Quos subjecti præpositorum custodes, scientes prius, manus ariditate esse defluxos, dum vidissent ad quæque vellent extendere, percunctando geminum reperientes miraculum patefecerunt. Statuentes eos coram, dixerunt vulgari locutione: Nonne videtis sideratos * nostros manus extendere, quas tam hodie, quam heri et prius contractas vidimus? Hoc non solum ipsi custodes et ceteri ibidem siti, sed etiam vicini et noti eorum, quia per longum tempus manus aridas habuerunt, testati sunt. Atque ea die quoniam crediderunt Omnipotentem hoc facere posse, non propriis præsumentes, sed beatissimi Philastrii episcopi meritis, Dei medela sese sanos effectos professi sunt. Unde præ gaudio lachrymosa ecclesia, multimodis Deo retulit grates, quoniam salvat sperantes in se.

quod miraculum Hamperthus mystice interpretatur.

21 Solerter tamen existimo nobis necessarium esse scrutari, quantum humanus, Domino largiente, capit sensus, hujus qualitatem miraculi, quia credimus pro totius Ecclesiæ

instructione hoc gestum. Unde notandum est, quod fide comitante, duobus simul aridæ manus reformatæ sunt. Per fidem, quam habuerunt in Domino promeruerunt salvari duo simul: quo docemur, confidere et sperare in Domino, et diligere proximum. Per manuum restaurationem monemur, ut cum dilectione Dei et proximi bona indolenter exerceamus opera. Ut quid antea nona die gestum sit, videamus e. Hic enim numerus vi et natura secundus tetragonus est, qui per ternarium conficitur, et in ipso resolvitur. Nonne ter tres, novem faciunt? Et novenarius dividi æque non potest, nisi in tribus ter. Unde docemur Trinitatem credere in una divinitate, et ab ipsa nos esse formatos, et per ipsam juste resolvi. Ecce in secundo tetragono, in secunda nostri Episcopi sepultura docemur cum dilectione Dei et proximi bonis operibus facti, credere Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum esse Deum: Qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Atta vox Gothica est, quæ patrem significat, ut patet ex oratione Dominica, quæ Gothice sic incipit: Atta unfar. Veteres Frisones patrem appellant haita. Hungari attia, et Cantabri per aita hodiedum patrem significant. Potuit ea vox commercio Gothorum aliorumve populorum, qui Italiam invaserant, Brixia vulgaris fieri.*

b *Lipomanus vitiose legit colophus, quod nil significat. Forte colobus provenit a Græca voce κολοβός, quæ mutilum vel vitiatum designat: nisi quis malit legere clodus pro claudus, quod in antiquis Mss. satis usitatum est.*

c *Ticinum seu Pavia et Venetia notissimæ sunt Italiae urbes, ita ut hic fusius de iis agere non sit opus.*

d *Opinor cum Galeardo hic per flamineas intelligi ædes ecclesiis proximas, in quibus olim clerici habitare solebant. Sic apud Gellium lib. x, cap. xv flaminia significat domum flaminis Dialis.*

e *Hic locus de nona die etc. omissus in editionibus, restitutus fuit ex utroque Ms. Brixiansi. Hanc autem esse veram lectionem patet ex sequenti explicatione novenarii numeri.*

CAPUT III. Veterum prodigiorum obliteratio, summa erga S. Philastrium veneratione, et tria miracula ante translationem ejus patrata.

Ceterum ne quis æmulus objiciat, et si quis desiderabilis indagator abs quolibet nostrum stipuletur, utrum absque quoquam miraculo clanculum sopita antro membra tanti vatis fuerint, an prius quiddam omnino gesserit ibidem is, cui semper extitit fidelis angelus testando, dicere pro pluralitate cuncta quis queat, cum a diversis hostibus linearis narratio a, in Italiam irruentibus barbaris et Gothis et Longobardis ceterisque, obliterata fuerit? Sed ne desidia nostra

Antiquitas etiam plura miracula S. Philastrii veneratione patrata esse,

A nostra, quasi muta, priora tempora liquisse videamur, pauxilla de pluribus, partim ratiocinando, partim ut ipsi nobis retulerunt, qui colloquio quondam eorum sunt usi, qui aut in die annuali festivo ejus viderant, aut ad sepulchrum senserant Omnipotentis providentia, miraculum vel solatium, intente, mi charissime confrater, quicumque pereunctator extiteris, considera.

23 Qualem eum in Arianorum nefandæ procellæ temporibus, sanetissimæ memoriæ Ambrosius Mediolanensis episcopus esse intellexit, qui sibi eum collegam habebat? Quantique meriti vicini episcopi eundem esse existimabant, si quartus Pergamensis * episcopus in epitaphio tertii episcopi b, hoc est, prædecessoris sui (ni fallor) meminisse studuit, quod Ambrosius ipsum episcopum, Philastrius consecravit diaconum? Cujus vitæ sanctitatisque eum sapuit episcopus Gaddentius, successor suus, qui per quatuordecim annos, forsitan et plus, diem transitus ejus feriatum ducebat, populo siquidem de eo sermonem faciens? Item triginta post eum Brixianenses episcopi, quibus putas eausis meritorum miraëulorumque B ejus conseii fuerint, qui imposito altari super sepulchrum ejus, divina mysteria celebrabant, annualem festum diem transitus ejus recolentes?

24 Præcessor namque voster, hoc est, venerabilis memoriæ Petrus episcopus, tantæ venerationis eum esse monstrabat, ut anhelus mæroris sui, testaretur sese tempore presbyterii sui ita fuisse febribus anelum, ut nulla potio, nullumque unguentum eripere eum a febris quiverit, eum etiam ipse peritus fuerit artis ipsius. Sed cum post aliquod tempus ad sepulchrum beatissimi Philastrii venisset, et ibidem Deum efflagitasset, ut meritis ipsius intercedentibus sibi sanitas tribueretur, sic de oratione sanum se profitebatur erexisse, ut nullus rigor accessionis eum ultra tetigerit. Sed et rhythmicum hymnum, quem ergo auctoritatis Gaudentium Episcopum fecisse ferunt, eantare de ipso sedule consueverat c. Gaudentium autem ipsum composuisse nuto, eum longe aliterque sensus primæ lineæ sit, et ipse rhythmus elementa nominis compositoris sui per eapita, ut ita dixerim, versuum, si quis intendat, habeat.

25 Sed et temporibus sanctæ memoriæ Ansoaldi episcopi, dum quidam custos tituli sancti Petri, qui situs est in castro majori, in suburbano fundo possessionis ipsius tituli, cognomento Baronica, depositionem beatissimi Philastrii non rite celebrans, tantumque diem inhonorans, familiam suam in area laborare coëgisset, ita ut fatigati suo sudore, flagellis triticum a paleis excuterent, dicentes, sancti Philastrii festum est, requiescere solito debemus: et ipse magis, ut operi instarent, minans terreret eos, illico correptus a spiritu, per aream vexari cœpit amens. Qui ab attonitis famulis suis captus et vincus, et insolito more turpiter ad præfatum titulum deductus est, et tamdiu eatenis est vincus, donec sese, inhonorando tantam festivitatem, professus est deliquisse, et testis proprii delicti, et beatissimi Philastrii honoris effectus est.

26 Post aliquod autem hujus temporis spatium quidam dives Brixianensis eodem die festo Julii Tomus IV.

depositionis beati Philastrii, in suburbanum casale d suum, quod vocatur Caloniola, pro fœni collectione operarios ineaute misit, et jam sieco fœno, et partim plaustis, partim aggeribus aggregato, tam procellosa eoru- scatio subito tanque præceps adfuit, ut instar pulveris, omnis collectio diei ipsius ab oculis eorum elapsa fuerit, in tantum ut nec unus manipulus remansisset. Unde factum est, ut prædictus dives post hæc annuam festivitatem sancti Philastrii venerabiliter observaret *, et jacturam suam profitendo, testis nostri fieret Præsulis. Cui enim David cecinit, Misericordiam et judicium cantabo tibi, Domine: et qui justo judicio hostem humani generis reprobavit, et ut pia misericordia eondolens, suam degeneratam creaturam, id est, humanum redimeret genus, formam servi assumpsit, hoc est, omnipotens æternus Deus, qui in una eademque essentia, omnipotentia, æternitate, divinitate, carente initio et fine, auctione et diminutione, variatione atque divisione, et gignens, et genitus, et procedens, hoc est, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, cujus consilio persona geniti, humanitate perfecta est, quam misericorditer suspenso judicio eum nostratibus, sie et in omnibus, et cum omnibus in hac re mirabiliter egit.

27 O dilectissimi Brixianenses, quorum ac denique unum febribus afflicto, mente humiliatum trium horum miraculorum causam explicat. eripuit: alium scienter arroganterque peccantem, in sese corripuit: tertium, utpote popularem hominem, ignoranter forsitan peccantem, in rebus suis afflixit, hoc est, in materie commissi: quoniam unus oratione obtinuit, quod fide credidit: alius vero, quia instanter vi eogeus, nec Famulo Dei honorem, nec suis cessit misericordiam, turpiter publiceque intrinsecus correptus, pura tenuis professione est, ut sibimet fieret emendatio, et aliis exemplum: tertius vero, qui utpote pretio operarios conduxit, et sobria voluntate famulos misit, extrinsecus damnum passus est. Nam totum illud amisit, quod in illicito tempore operari nixus est, eum materie siquidem sua. Habebat enim viridia gramina, et sine peccato sicea, ut oportet, habere poterat: sed quia illicite siccare voluit, ipsam funditus amisit materiam, disponente vel permittente providentia Domini nostri Jesu Christi cujus amator fuit Philastrius, et ejus amorem nunc cunctos oportet quærere; qui consubstantialiter * et coæternaliter et æqualiter indivise vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Per linearem narrationem hic intelligi potest traditio, quæ per lineas generationis a patribus ad filios ac scros nepotes pervenerit. Videtur etiam per hanc expressionem posse intelligi narratio litteris delineata et scripto consignata, præsertim cum dicat Rampertus, eam periisse, barbaris in Italiam irruentibus.

b Ughellus tom. IV Italix sacræ col. 588 ex hoc loco recte colligit, tertium Bergomensem episcopum non fuisse S. Romulum, a S. Petro apostolo missum, quem aliqui liberaliter inter Bergomenses præsules numerant.

AUCTORÆ
RAMPERTO.
aliquisque civis
Brixianensis ob
violatum S. Phi-
lastrii festum
pœnas dederunt;
d

* al. celebraret

E

ac denique
trium horum
miraculorum
causam expli-
cat.

F

* al. substan-
tialiter

† X MS
BRIXIENSIS.

numerant. Vide, quæ de eo dicta sunt tom. II Julii pag. 255.

c *Lipomanus et Surius hic tantum ita legunt : Sed et rhythmicum hymnum, quem in ejus honorem Gaudentium episcopum composuisse ferunt, cantare de ipso sedule consueverat. Reliqua vero usque ad finem numeri decrant, quæ nos hic juxta testimonium Galeardi ex duplici codice Brixisiensi restituimus.*

d Casale, quasi a casis deductum, significat vil- lam, seu locum suburbanum. Unde Guilielmus Tyrius lib. xviii, cap. xix. In suburbanis, quæ vulgo casalia appellant.

ALTERA TRANSLATIO

Ex libris provisionum civi- tatis Brixien- sistis.

Anno 1456 a
Magistratu
Brixiano depu-
tati sunt,

B ANNO MCCCLVI, xxvi Januarii in con-
silio speciali. Item totis viribus dispo-
siti sunt DD. consilarii honorare corpus
S. Philastrii episcopi Brixie, quod, ut dicitur,
jacet in capella subterranea ecclesie sancte
Mariæ Rotondæ, quæ vocatur S. Philastrii,
quod etiam dubitatur, quod illic sit : nam
per aliquos dicitur, quod tempore domina-
tionis magnifici Pandulfi Malatestæ asporta-
tum fuit. Et quoniam aquæ scaturiunt in
capella prædicta tempore pluviarum, et di-
ctum venerabile corpus stat in aquis submer-
sum, quod ab omnibus Christianis abomina-
bile censetur, ad bussulas et ballottas a
provisum et ordinatum est, quod D. Jaco-
bus Saianus, doctor et advocatus civitatis, et
alii cives electi sint cum reverendissimo D.
episcopo Dulcinensi Vicario et suffraganeo, et
cum auctoritate et beneplacito ejus excavent
sub altare dictæ capellæ hoc tempore sicco,
et tam profunde perfodiant, ut clare videatur,
si dictum venerabile corpus adsit, vel
aliqua pulchra arca : et casu quo illud com-
periant, sicut juvante Domino speratur, il-
lud elevent cum arca sua, et reducant cum
C omni honore supra terram in eodem loco, ut
non stet aliqualiter in aquis, nec sub terra ;
et demum moneant DD. Rectores et consi-
lium de quibuscumque repertis, et de modis
per eos deliberatis et executis, ut possit
provideri solemnitatibus opportunis pro tanta
pretiositate reperta.

qui quærent
et offoderent
S. Philastrii
corpus,

2 Anno eodem die vi Februarii, exposito
per D. Jacobum de Saiano advocatum ci-
vitatatis, quod in executione commissionis ipsi
et aliis civibus factæ die xxix mensis Janua-
rii, supradicti fuerunt cum reverendissimo
Domino episcopo Dulcinensi Vicario etc.; et
Dei nomine invocato, devote et reverenter
intraverunt capellam subterraneam de Dom,
in qua, ut publice fertur, jacet venerabile
corpus S. Philastrii episcopi Brixie; et cum
aliquibus magistris intraverunt, et fregerunt
altare magnum, quod ibidem erat, et nihil
in eo invenerunt : sed ulterius procedendo
fecerunt cavare sub dicto altari, et terreno
perfosso, quasi per duo brachia vel circa,
invenerunt arcam unam marmoream, et cir-
cum illam murum fortissimum de calce tena-

cissimo, quem totum fregerunt, donec dis-
cooperta fuit tota arca, in cujus coperto
remanserat una fenestrella parva, per quam
intuentes cum luminariis clare viderunt, quod
in arca prædicta multa ossa consistebant : ex
quo verum esse tenuerunt, quod in ipsa esset
venerabile corpus antedictum, attento maxi-
me, quod in dicto coperto sculptæ sunt duæ
syllabæ magnæ ultimæ E et B, quæ signifi-
cabant EPISCOPUS BRIXIÆ. Item in dicto
coperto adest unus annulus argenteus, qui
significabat dignitatem eximiam. Et ultra pro-
cedere noluerunt, donec Consilio hæc omnia
reserarent.

3 Prædicti DD. consilarii gratias Deo
agentes laudaverunt solertiam prædicti D. ad-
vocati, et sociorum, qui tam diligenter et
accurate commissa illis per consilium imple-
verunt cum grandi prudentia et discretione :
et tandem post multa colloquia et consilia
facta deliberaverunt ad bussulas et ballottas,
quod lapso festo beatorum martyrum Faustini
et Jovitæ, videlicet die xxvi (forte xvi,
ut ex circumstantiis videtur legendum) disco-
periatum undique arca prædicta evellendo co-
pertum, prudenter tamen, ne frangatur, et
cum omni veneratione videatur per tactum
venerabile corpus S. Philastrii : et hoc in
præsentia et secundum ordines reverendissi-
mi Domini episcopi vicarii, et DD. præla-
tos ecclesie Majoris et magnificorum DD.
Potestatis et Capitanei et civium deputato-
rum ad prædicta, et cum solemnitatibus oppor-
tunis etc.

quod inventum,
et in alia capsa
repositum,

4 Anno MCCCLVI, xx Februarii in con-
silio generali. Considerantes DD. consilarii,
quod arca marmorea, in qua repertum vene-
rabile corpus S. Philastrii episcopi Brixie,
reperta est subterranea, et modo undique dis-
calzata seu a terreno penitus separata, stat
in evidenti periculo furtivi facinoris : et pro-
videre desiderantes honori reliquiarum præ-
dictarum, ad bussulas et ballottas ordinave-
runt, quod cives egregii, alias electi, una cum
reverendissimo D. episcopo Dulcinensi suffra-
ganeo et Vicario generali in nostro episcopatu
cum omni debita reverentia et solemnitate
condecienti tollant omnes dictas venerabi-
les reliquias extra arcam prædictam, quæ
constat de pluribus petiis b marmoreis, illas-
que honorabiliter et devote reponant in sua
capsetta plumbea, quam dicti cives statim
honorificam faciant : et deinde reponant
dictam capsettam plumbeam ornate fabrica-
tam in capsono sito in sacristia de Dom cir-
cumsepto ferratis, in quo repositæ sunt
SS. Cruces aureæ flammæ et campi : et quod
post hæc, et quam citius fieri possit, fiat et
fabricetur unum altare solemne in capella sub-
terranea prædicta, in qua erant venerabiles
reliquiæ seu venerabile corpus antedictum
beatissimi antistitis Philastrii, et in ipso altari
ponatur arca marmorea supradicta, quæ
modo est sub terra, de qua terra elevetur
et extrahatur, et supra terram ponatur in
altari prædicto, in qua arca reponatur cap-
setta plumbea prædicta cum sacris reliquiis
antedictis, ut ibi remaneat, sicuti ibi erat
venerabile corpus antedictum dispositione
divina.

honorifice tran-
sfertur.

F

b

A

ANNOTATA.

a Ad bussulas et ballottas est *Italicus loquendi modus, indicans id factum esse per collectionem suffragiorum* : nam *Italice bussola vel bussolo*

significat capsam; ballotta autem est globulus. D
Quare puto, hanc phrasim ortam esse a modo, quo colliguntur suffragia.

b *Petium vel petia. Italice pezzo, et Gallice piece, est frustum seu fragmentum, ut videre licet apud Cangium in Glossario.*

DE S. ELIO SEU ÆLIO CONFESSORE JUSTINOPOLI IN ISTRIA. Ex Ferrario.

J. B. S.

xviii JUL.
colitur ut de-
positus cum
Ss. Nazario et
Alexandro,

De Justinopolitana civitate (vulgo *Capo d'Istria*) fuse egit Ughellus tomo V *Italix saeræ* col. 354, ex quo succinetius in *Actis nostris* descripta est tom. III Junii pag. 884, ubi de S. Nazario, qui ibidem colitur cum Alexandro nostroque S. Elio, de quibus idem Ughellus col. 356: Hic asservantur tria Sanctorum corpora, nempe Nazarii episcopi, divi tutelaris, et sanctorum Alexandri atque Ælii, quæ eadem verba in *Actis nostris* referuntur die 14 Maii in *Commentario prævio ad Acta S. Alexandri Papæ* num. 14. *Ferrarium*, qui *Helium* vocat, hic pro recepto cultu appellavi præcipue, quod de eo primus ipse testetur in utroque suo *Catalogo*; ex quorum primo *elogium* mox dabimus. In *Generali* sic ipsum annuntiavit: Justinopoli in Iстриa, sancti Helii confessoris; ubi notat, *Sanctum acceptum ex tabulis ecclesiæ Justinopolitanæ, ortumque ipsum ex vico Cosabona, voluit haud dubie cum aliis dicere Castabona. Acta et tempus quo vixit, ignorari fatetur, remittitque ad Nicolaum Manzolum J. C. Justinopolitanum in Iстриæ descriptione, seu potius in clencho Sanctorum istius regionis, ex qua tamen æque quidquam docebimur.*

ei de ejus gestis
nihil superest,

2 Quæ sint *allegatæ tabulæ Justinopolitanæ*, ignoro; *Manzolum præ oculis habeo, Italice testantem, exstare Legendam, quæ cantatur in festivitate S. Helii confessoris in vico Castabona huic diœcesi subjecto. Corpus, inquit, est in ecclesia cathedrali Justinopolitana. De quo, æque ac de S. Nazario, nihil reperi, cum perierit codex istius ecclesiæ, in quo eorum Vitæ describebantur. Porro Legendam totam meram exhortationeulam complectitur, aptissimum quæ de quolibet Sancto et in quacumque catholica ecclesia recitari et decantari possit, ut in ea Latine vertenda aut hic describenda operam ponere, omnino supervacaneum sit. Sermonem Ms. vocat Ferrarius in *Catalogo Sanctorum Italix, habitum in ejus festivitate; addens, cetera penitus**

desiderari: antiquum tamen illum esse, ex eo quod urbem Justinopolitanam ad finem converterit, apparere. Id vero mihi non facile suadetur, si, ut alii volunt, S. Nazarii diaconus fuerat, hic vero secundus dumtaxat episcopus post Joannem, qui, teste Ughello, primum consecratus sit anno 756. Sed de hac re disputandi locus verosimillime recurret 11 Octobris, dum de sancto Maximiliano a. cndum erit. En modo Ferrarii elogium:

3 Helius apud Justinopolim (quæ Iстриæ urbs est primaria) vitæ sanctitate, doctrina et miraculis resplendit. Is enim seculi hujus contemptis divitiis, se totum Jesu Christi servitio mancipavit: cumque et moribus et litteris esset excultus, plurimos prædicatione sua ad Christum perduxit, civitatemque Justinopolitanam ad veræ fidei agnitionem, tum concionibus tum miraculis, quibus doctrinam confirmabat, pertraxit. Cujus corpus cum ignotum aliquamdiu fuisset, inventum in ecclesia cathedrali honorifice reconditum est. Illius vero memoria hac die, quæ xv Kal. Augusti est, solenniter celebratur. Addidit noster Justus Locatellus litteris *Tergesti datis 19 Decembris 1690, sub ritu duplici, sic tamen ut non sit festum de præcepto. Reliquiæ depositæ sunt in cista laminis vitreis obserata, quæ aperitur in prædicti Sancti festo, exponiturque venerationi populi. Scripserat prius Franciscus episc. Justinopolitanus x Septembris 1677, Elium dici fuisse diaconum S. Nazarii, ejusdemque diœccsanum ex castro Costabona, non longe ab urbe dissito, cujus etiamnum exstat domus, in qua mortuus est, suntque ibidem ejusdem prosapiæ agnati, Portulana dicti. Poterat hoc taceri. Malim admittere, festivitatem celebrari ad altare proprium sub choro, propter multa prodigia, præsertim in doloribus capitis. Hoc celebrent Sancti cultores; ast alii de Eliano genere non vane gloriantur.*

E
ut satis certum
non sit Ferrarii
elogium.

F

DE S. ARNULPHO MARTYRE FORTE EPISCOPO TURONENSI,

IN SILVA AQUILINA INTER PARISIOS ET CARNUTUM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Cultus ex variis Martyrologiis et Breviariis.

ANTE MEDIUM
SÆC. VI.
Ex Auctariis
Usuardinis,

Quam certus est hujus Sancti cultus, tam incerta ac discrepantia sunt, quæ de illius gestis narrantur, sicut per hujus commentarii decursum ultro in lectoris oculos incurret. Auctaria Usuardina de cultu ejus satis testantur: nam Pratensi Usuardi Martyrologio sub finem hujus diei hæc alio caractere addita leguntur: In pago Castrinse, sancti Arnulphi martyris et episcopi. Eadem habet codex Tornacensis: Heriniensis autem alia plane phrasi sic utitur: Ipsa die, in silva, quæ Equilina dicitur, festivitas beati Arnulphi pontificis Turonensis et martyris, qui contemporalis et discipulus fuisse noscitur beati Remigii. Antverpiensis Major, omisso episcopi titulo, eum tantummodo Martyris nomine appellat. Centulensis codicis annuntiatio diversa et ferior est hoc modo: In Francia castro Crispeio, natale beati Arnulphi, Turonicæ sedis episcopi, quem tradunt discipulum fuisse beati Remigii Remensium pontificis, a quo scilicet remeans, ab impiis peremptus est. Bruxellensis eum sic annuntiat: Apud Silvam Aquilinam, sancti Arnulphi episcopi et martyris. Codex Hagenoyensis cum Pratensi circa locum convenit. In pago Castrensi, Sancti Arnulphi episcopi et martyris. Aquicinetinus eundem cum Centulensi locum cultus assignat his verbis: Castello Crispiaco, sancti Arnulphi archiepiscopi et martyris. Daveronensis denique pagum Castrensem cum silva Aquilina ita componit. In pago Castrensi, qui dicitur silva Aquilina, natalis beati Arnulphi episcopi Turonensis martyris, cum uxore sua Scariberga. Alias ejusdem Sancti annuntiationes videre licet in Usuardo nostro, ab aliquot annis illustrato. His adde Petrum de Natalibus in Catalogo Sanctorum lib. vi cap. cxiii, ubi brevem Actorum synopsis tenuit.

alique Marty-
rologiis,

2 Ex his haud dubie sua hauserunt recentiores Martyrologi, quamvis hinc inde in quibusdam circumstantiis discrepent. Maurolycus in suo Martyrologio hoc die ita scribit: Apud civitatem Turonensem, sancti Arnulphi episcopi, a beato Remigio Remensi episcopo baptizati, qui sanctitate et miraculorum gratia illustris eremiticam vitam ducens beato fine quievit. Veneror, ne Maurolycus Arnulphum nostrum cum Metensi ejusdem nominis episcopo hic confuderit: nam Ado a Rosweydo nostro editus xv Kalendas Augusti sic habet: Apud civitatem Metensium sancti Arnulphi episcopi (Maurolycus fere verbatim exscripsit sequentia) qui sanctitate et miraculorum gratia illustris, eremiticam vitam diligens beato fine quievit. At Usuardus Adonem secutus, iisdem fere verbis Arnulphum

Metensem præsulem ad xvii Kalendas Septembris retulit. Sed nos hodie de ipso agimus. Ferrarius in Catalogo Generali xv Kalendas Augusti Arnulphum nostrum ita annuntiat: In pago Castrensi, S. Arnulphi episcopi Turonensis et martyris. In notis vero addit: Qui Castris apud Turones vitam agens eremiticam ab impiis occiditur. Quid de hæc mortis palestra censendum sit, postea discutimus. Castellanus in suo Martyrologio universali, prudenter omittens episcopi titulum, asserit, hunc S. Arnulphum in tractu Aquilino, vulgo Yveline, inter Carnutum et Parisios occisum fuisse. Florarium nostrum Ms. eundem Sanctum sequenti exornat elogio: In Gallia apud sylvam Aquilinam sancti Arnulphi episcopi et martyris, qui a beato Remigio baptizatus, Clodovei, regis Francorum primi Christiani, neptem habuit uxorem, cum qua virgo permanens, peregrinationem laboriosam in habitu laicali, xxvii annis Sanctorum loca visitando, perfecit: qui tandem post multos in prædicando Christum agones martyrizatus in præfata silva, a Scariberga, conjuge quondam sua, tumulatus est anno salutis dxxii. Hunc annum etiam postmodum examinabimus.

3 Andreas Saussayus in suo Martyrologio Gallicano ad diem xviii Julii prolixius more suo tenuit elogium his verbis: Ipso die in silva Aquilina agri Carnotensis, natalis sancti Arnulphi episcopi Turonensis et martyris, qui ex antiqua procerum Francicorum editus prosapia, a sancto Remigio de sacro fonte susceptus, bonisque moribus et pietate imbutus, regis Clodovæi in gratiam ab eodem sancto Præsule insinuatus, ejus jussu Scaribergam nobilem puellam duxit conjugem: quæcum inito religioso fœdere de servanda integritate, angelico monitu ad Apostolorum limina devota peregrinatione, cunctis spretis honoribus ac opibus, perrexit. Ipsoque in itinere divinis favoribus coruscans, unum in Gallia, alterum Ravennæ mortuum ad vitam sua oratione revocavit. Tum Turones adveniens, ut sancti Martini sepulcrum veneretur, cum, orbata præsule ecclesia, de eligendo episcopo a proceribus tractaretur, angelico indicio præsul designatus, hujus cathedræ invitatus regimen subiit. Porro, sequenti anno vix elapso, vir non tam oneris impatiens quam honoris, iterum peregrinari instituit, auditoque sancti Remigii obitu, ut ejus tumulum coleret, Remos adiit, sponsamque velo virginitatis amiciens, Christo sponso superno consecravit. Hinc excitatus Virginiis propin-

et elogio Saussayi ostenditur Sancti cultus.

F

quorum

AUCTORE
G. C.

frequentabat parochias, et omnem, quæ culpa sacerdotum accideret, negligentiam eliminabat. Tandem episcopatus honorem, ut pondus fugiens, Hispaniam adiit, ubi multos ad Christi fidem convertit. *Antiphonæ ad Laudes* 1. Francorum fausto germine, divino datus parere Arnulphus venerabilis surrexit vir mirabilis. 2. Rhemensium Remigio, tunc temporis episcopo oblatum est a parentibus, cujus fuit filiolus. 3. Beatus præsul puerum suscipiens ut proprium alumnum auctor aluit secundum legem Domini. 4. Pius pater, pius puer, psallebant Christo jugiter: docebat doctor docilem discipulum et humilem. 5. Regi multum amabilis sanctus Arnulphus meruit neptem regis accipere sub conjugali fœdere. *Antiphona ad Benedictus*: Adest nobis dies gaudii, qua beatus Arnulphus susceptus est inter agmina Sanctorum: nobis ergo succurre, pie pater, apud Deum. *Oratio*. Omnipotens sempiternæ Deus, qui hunc diem nobis honorabilem beati Arnulphi martyris tui atque pontificis solemnitate tribuisti, da Ecclesiæ tuæ in hac celebritate lætitiæ, ut
B cujus festa pio amore veneramur in terris, ejus intercessione sublevemur in cælis. Per Dominum etc. *In collectis præcedentium Officiorum etiam martyr et pontifex appellatur.*

et Lectiones
Carnotenses:

7 *Prolatioribus sunt Breviarii Carnotensis Lectiones, quas propterea hic exseribere non vacat. At tamen earum partem, quæ singularia quædam et ab aliis ommissa continet, hic proferre visum est. Ea sic habet*: Verum audita morte divi Remigii (cujus fidei sponsam commiserat) statim Rhemos contendit, ut ejus sepulcrum veneraretur, ac virginitatis velo sponsam indueret. Id cum ægre ferrent Scaribergæ servi, adhuc infideles, et Arnulpho ob pietatem infensi, cum a sepulcro divi Remigii abeuntem per insidias fœde trucidarunt: qui moriens jubet corpus suum in Turonensi ecclesia recondi, in qua cælesti pabulo refici consueverat. Quod cum officiosa pietate uxor curaret, in itinere fixum et immobile stetit apud sylvam Aquilinam in agro Carnotensi, ubi honorifice sepultus Arnulphus in hunc usque diem miraculis claret. Porro ejus uxor in eodem loco parsimonia et sanctitate mirabili reliquam vitam peregit, et, ingravescente senio, post mortem cum viro condita est, ut quorum mens una et eadem semper in Domino fuerat, eorum quoque corpora non separaret sepultura.

ac ideo forte
Breviarium
Parisiense
anni 1684 anti-
quas Lectiones
omisit.

8 *Ex hæcenus dictis apparet, quam varia in diversis Breviariis de S. Arnulpho nostro tradantur. Idcirco fortasse Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Franciscus de Harlay, archiepiscopus Parisiensis, in ecclesiæ suæ Breviario, quod anno 1684 typis vulgatum est, jussit duas priores Officii Arnulphiani Lectiones recitari de communi unius martyris, ac pro tertia legi sequens Sigeberti Gemblacensis testimonium hoc modo.* LECTIO III. Arnulfus (ut refert his verbis Sigebertus in Chronico) sancti Remigii [in] baptismo filius in Gallia claret, qui post multos in prædicando Christum agones, martyrizatur in silva Parisiorum Aquilina, et a Scariberga, conjugæ quondam suæ, tumulatus est. Ad id suspicandum me movet ejusdem Illustrissimi ac Reverendissimi Præsulis præmonitio, huic editioni præfixa, in qua sic loquitur: Cum itaque in Breviarium Parisiense postremis temporibus nonnulla irrepsissent, et ea quidem

regulis ab Ecclesia constitutis non bene convenientia, omni cura, et qua oportuit prudentia, effectum est, ut quæ forent ecclesiæ splendori aut dignitati religionis minus consona, quæ in hominibus Patrum spuria vel supposititia, quæ in Actis Sanctorum falsa aut incerta, in omnibus denique, quæ pietati minus essent consentanea, ad legem et regulam componerentur: atque adeo necesse visum est quædam omnino expungere, nonnulla pridem ommissa adjicere etc. *Observa autem hoc Officium simplex celebrari de communi martyris, nulla habita de pontificatu mentione. Hæc pro sequenti paragrapho meminisse juvabit.*

§ II. S. Arnulphi distinctio ab altero ejusdem nominis martyre, vitæ tempus, episcopatus, martyrium et Acta.

Nonnulli existimant, Arnulphum nostrum eundem esse cum homonymo martyre, cujus reliquæ anno 971 Mosomum translatae sunt, et cujus Acta narrantur in Chronico Mosomensi, quod Lucas Dacherius tom. VII Spicilegii pag. 632 editit. Sed nobis tum ob locorum tum aliarum circumstantiarum discrepantiam probabilius diver- esse videntur: nam Arnulphus Mosomensis in chronico jam laudato dicitur fuisse Lotharicensis terræ accola; noster vero traditur sub Chlodoveo rege nobilissimis Francorum ortus parentibus, ejusque pater, mater, ac spiritualis magister in Actis nominantur. Hæc autem omnia verosimilius ignota non fuissent auctori, qui circa medium sæculi XI chronicon Mosomense conscripsit, si de nostro Arnulpho egisset. Præterea martyr Mosomensis narratur in tractu Porciensi vel Poreuensi a latronibus . . . usque ad mortem verberibus et plagis dirissimis toto corpore dilaniatus tandem vix ad villam, quam Gruerias appellabant, pervenisse, ac ibidem post perceptum sacrae Eucharistiæ viaticum pie obiisse. Sigebertus Gemblacensis in Chronico ad annum Christi 513 de Arnulpho nostro testatur, quod extiterit sancti Remigii in baptismo filius, et martyrio affectus in silva Parisiorum Aquilina, . . . a Scariberga, conjugæ quondam suæ, tumulatus fuerit. Albericus, Trium Fontium monachus, non ita pridem a Leibnitio editus, in Chronico ad annum Christi 514 de eodem Arnulpho ita scribit: Sanctus Arnulphus, quondam Turonensis episcopus, in silva Aquilina sepultus est. Dicitur, quod primo fuit comes de Reitesta. Denique qui utriusque Sancti Acta studiose conferre voluerit, verosimilius judicabit, S. Arnulphum, de quo hic agimus, distingui ab altero ejusdem nominis martyre, cujus Vitam et Translationem die xxiv Julii illustrare conabimur.

10 De S. Arnulphi familia varii auctores varia scripserunt. Sed cum hæc omnia solido antiquitatis testimonio careant, non lubet huic incertæ genealogiæ diu inhærere. Tantum obiter de natiuitatis ejus tempore hic conjecturam facio. Natiuitatis epocha præterpropter colligi debet ex Clodovei Francorum regis baptismo, quod circa finem sæculi v contigit. Acta nostra indicant, parentes S. Arnulphi ad fidem Christianam conversos fuisse, filiumque genuisse, antequam Clodoveus baptismum

E
S. Arnulphus,
qui videtur dis-
tinctus ab al-
tero ejusdem
nominis mar-
tyre.

F

verosimiliter
natus est ante
baptismum Clo-
dovei.

A *baptismum susciperet. Contra vero Breviarium Aurelianense, Parisiense anni 1584, et Turonense anni 1635 S. Arnulphum post Clodovei baptismum natum esse innuunt his verbis: Beatus Arnulphus parentes habuit e Francorum genere nobiles, sed infideles; qui cum rege suo Clodoveo per sanctum Remigium archiepiscopum conversi et baptizati post longa sterilitatis tempora, orante sancto Remigio, Arnulphum genuerunt. At si verum est, quod Clodoveus S. Arnulpho neptem suam in matrimonium collocauit, ut postea in Breviariis et Actis narratur, probabilius est, S. Arnulphum ante Clodovei baptismum natum esse, cum Clodoveus juxta Cointium anno 511 obierit, adeoque S. Arnulphus ante hunc annum aetate matrimonio aptam habere debuerit. Imo id necessario sequitur in sententia Cointii, qui in Annalibus Francorum istud matrimonium anno 503 alligat.*

11 *Omnia Acta et Breviaria (excepe Parisiense anni 1684 supra citatum) unanimiter asserunt, S. Arnulphum fuisse episcopum Turonensem. De duratione tamen illius episcopatus non conveniunt. Acta nostra ex Ms. S. Foillani, et a Joanne Bosco in Bibliotheca Floriacensi edita, tantum septemdecim dies ipsi tribuunt. Acta vero, quæ in Valcellensi nostro codice Ms. exstant, annum unum, decem et septem dies numerant. Vita metrica, quam post hunc Commentarium prævium secundo loco edemus, idem regiminis spatium ipsi adscribit. Breviarium Turonense anni 1635, Parisiense anni 1584, et Carnotense affirmant, S. Arnulphum cathedram Turonensem post sesquiannum deseruisse; Aurelianense autem dicit, quod post aliquod tempus honorem episcopatus reliquerit. Attamen, ut dixi, hæc omnia monumenta in eo conveniunt, quod S. Arnulphum constituent episcopum Turonensem. His adde Albericum Trium Fontium monachum, qui in suo Chronico ad annum 514 agens de S. Arnulpho nostro, eum discrete vocat Turonensem episcopum. Instrumentum donationis, quam Simon Comes Crespeiensis anno 1077 ecclesie S. Arnulphi fecit, eundem appellat archiepiscopum et martyrem, non assignato cathedræ loco, ut videre est apud Lucam Dacherium pag. 596 in notis et observationibus ad Opera Guiberti abbatis B. Mariæ de Novigento, quæ anno 1651 Parisiis edidit.*

C *12 Fateor hæc omnia simul sumpta non leve conficere argumentum pro Turonensi S. Arnulphi episcopatu. At satis mirari nequeo, quod S. Gregorius Turonensis, eodem sæculo ejusdem ecclesie antistes, et diligens suorum decessorum supputator, cum in Catalogo Turonensium præsulum omiserit. Ruinartias in notis ad Gregorium Turonensem in Historia Francorum lib. x, cap. xxxi, col. 534 ita respondet: A Gregorio omissus videtur, quod sedem dies solummodo septemdecim obtinuerit. Sed imprimis hoc septemdecim dierum regimen incertum est, aliis plus quam annum illi assignantibus, uti superius vidimus. Deinde Gregorius videtur omnes suos antecessores voluisse enumerare, etiam eos, qui exiguæ temporis spatio ecclesiam Turonensem gubernarunt: nam de Leone, quem Joannes Maanus in suo Catalogo antistitum Turonensium pag. 34 statuit S. Arnulphi successorem, Gregorius in editione Ruinartiana lib. x, cap. xxxi, num. 13 ita scribit: Sedit autem menses sex, et sepultus est in basilica sancti Martini. Memorat etiam Dinisium, qui tantum decem menses sedem episcopalem occupaverat. Præ-*

terea in hac chronotactica episcoporum enumeratione Gregorius adeo exactus videri voluit, ut non tantum rotunde annos, sed etiam menses et dies computaverit.

13 *Guilielmus Marlotus in Historia Metropolis Remensis tom. 1, lib. II, cap. XIII eandem difficultatem ita sibi objicit: Ceterum an beatus Arnulfus revera Turonensis archiepiscopus fuerit, merito quis dubitare posset, cum Gregorius in Historia Francorum lib. 10, cap. 37 (in editione Ruinartii est cap. xxxi) eorum texuit indicem, qui ante se ei ecclesie præfuerunt. Deinde Claudii Roberti sententiæ subscribens ita hunc nodum solvere nititur: At Robertus in Gallia Christiana omnibus rite examinatis, et quod a Sigeberto non vocetur episcopus, electum tantum fuisse putat, quod verosimilius est. Non omnino quidem displicet hoc effugium; sed tamen nondum omnis mihi scrupulus ablati est: quomodo enim Gregorius, diligentissimus rerum Francicarum, ac præsertim prodigiosarum indagator, rem suo sæculo gestam, et forte a senioribus urbis Turonicæ civibus, qui tunc adhuc vivebant, visam aut certe auditam, potuit ignorare? Quomodo ille prodigiosam S. Arnulphi electionem, qualis in Actis refertur, jussu angelico in sua ecclesia factam prætermisit, qui similia aliarum ecclesiarum miracula sedulo solet annotare, ut patet in eadem Historia Francorum lib. II, cap. XIII ubi miram Rustici presbyteri electionem ad episcopatum Arvernensem describit? Si Gregorius ob exiguum gubernationis tempus vel ob solam electionem episcopis Turonensibus S. Arnulphum annumerare noluerit, cur saltem alibi de eo obiter non meminisset, quando gesta et miracula præsertim in Gallia a martyribus vel confessoribus patrata undequaque colligit? Existimo igitur, hunc S. Arnulphum Gregorio ignotum fuisse, qualis certe non fuisset, si etiam exiguo temporis spatio cathedram Turonensem occupasset. Si quis hos scrupulos mihi examinare potuerit, confidenter Turonensi S. Arnulphi episcopatu acquiescam. Interim observo, Sammarthanos hunc nodum non attigisse, eosque S. Arnulphum Turonensium præsulem Catalogo non inseruisse. Nunc de vitæ ac mortis chronotaxi pauca dicamus.*

14 *Carolus Cointius in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad annum Christi 503 numero 6 Arnulphianæ vitæ tempora ita ordinat: Primo enim Arnulphus annos septemdecim sub habitu laicali peregrinatus est; deinde factus exorcista Tolosam se contulit, orationibus ad sancti Saturnini sepulcrum diu vacavit; tum Turonos profectus oneri pontificio cololum invitatus subiecit, dimissoque post septemdecim dies episcopatu, varias iterum provincias per annos undecim lustravit, ac tandem, audita sancti Remigii morte, Remos rediit, ut miracula cerneret, quæ Deus per gloriosa beati Pontificis merita faciebat. Hæc autem ad chronologicos calculos ita rediguntur. Arnulphus anno Christi DII primam peregrinationem suscepit. Clero se adjunxit post annos septemdecim anno Christi DXX. Post biennium ordinatus est episcopus Turonensis anno Christi DXXII, quo Theodorus et Proculus e vivis excesserunt. Eodem quoque anno postremæ peregrinationi se commisit, et undecim annis in ea expletis, reversus est Remos anno Christi DXXXII, cum sanctus Remigius Idibus Januariis ejusdem anni jam obiisset.*

AUCTOR:
G. C.

in Catalogo
decessorum
suorum de illo
non meminisset.

E

Chronotaxis
Vita Arnulphianæ,
F

AUCTORIS
G. C.
incertus est;

15 Hæc quidem *Vitæ metricæ*, a nobis secundo loco edendæ, ac *Breviaris* satis conformia sunt: sed repugnant *Vitæ primæ*, quæ num. 13 significat, secundam peregrinationem a S. Arnulpho non fuisse susceptam ante obitum S. Remigii. Verba prioris hujus *Vitæ* sic sonant: Tunc vero gaudens beatus Remigius in omnibus, advocata sponsa domna Scariberga, sibi invicem statuere divinitatis obsequia, in quibus obsequiis domino, sanctissimoque Remigio adherentes, usque ad obitum sancti Remigii dominus Arnulfus perstitit una cum virgine sponsa. Postea vero num. 21 non dicitur S. Arnulphus post secundam peregrinationem Remos rediisse, quia S. Remigii mortem audierat, ut passim in *Breviaris* et in *Legenda metrica* asseritur, sed ut cerneret miracula, quæ Deus per beati Remigii patroni sui merita faciebat gloriosa. Si igitur Arnulphus post mortem S. Remigii undecim annis peregrinatus sit, corruiit ex parte *Cointii chronotaxis*, et saltem *Arnulphianæ* mortis epocha ad undecim annos differenda est. Nihil tamen absolute affirmo, cum utraq; *Legenda* inter se pugnet, et *vix* major sit unius quam alterius auctoritas. De episcopatus *Turonensis* epocha, quam *Maanus* anno 519 consignat, hic disputandum non censeo, cum de ipso episcopatu dubitari posse supra ostenderit. Jam de loco mortis probabilior opinionem eligamus.

certior tamen
videtur martyri
palastra.

16 *Sigebertus* in *Chronico* ad annum Christi 513 discrete pronuntiat, S. Arnulphum martyrio affectum esse, in *Silva Parisiorum Aquilina*. *Anonymus Actorum scriptor* eum *Remis* percussum esse ostendit his verbis: Dum vero quadam nocte ad sepulcrum sancti Remigii iter capere orationis vigilantia decrevisset, sponsæ suæ servi eum in trivio (sicut mos est malignos bonis invidere) fustibus et gladiis appetierunt, et quidam cultello caput ejus percussit. Idem confirmat *Vita metrica* num. 46. Forte *Sigebertus* martyrii et sepulcri locum confudit; quod quidem mihi ideo fit verosimilius, quia *Marlotus* in *Historia Remensi* li. 11, cap. xiii testatur, S. Arnulphum *Remis* vulneratum fuisse in via, quæ *Barbastrum* dicitur, ubi nunc crux erecta est in hujus rei monumentum. Idem asserit *Ruinartius* in *notis ad Gregorium Turonensem* lib. x, cap. xxxi, ubi de S. Arnulpho agens, sic loquitur: Crux erecta eo loco, ubi passus est, etiam nunc visitur *Remis* via *Cæsarea*. Non arbitror, hic disceptandum esse de martyrii titulo, cum jam sæpe in opere nostro dictum sit, viros sanetos, qui a latronibus aut aliis impiis occiduntur, passim ab ejusmodi biographis vocari martyres, licet pro tuenda religione aut justitia sanguinem non fuderint. Quidquid sit de causa mortis S. Arnulphi illatæ, ubique in *Officiis ecclesiasticis* tanquam martyr colitur. Nunc de *Actorum* scriptoribus quædam investigemus.

Non videtur
S. Audoenus
scripsisse Acta
S. Arnulphi;

17 *Joannes Maanus* in *Catalogo episcoporum Turouensium* pag. 33 de S. Arnulpho nostro agens asseveranter ita scribit: *Vitam* ejus scripsit accurate S. Audoenus *Rothomagensis* episcopus, cujus fragmentum extat apud *Quercetanum Historiæ Francorum* tom. 1 sub *Chlodovæo*. His lectis, mox *Quercetanum* seu *Duchenium* loco assignato adi, et pag. 533 indicatum fragmentum inveni; sed nullum ibi est indicium, ex quo colligi possit, istam *Vitam* a S. Audoëno scriptam fuisse. Deinde evolvi auctores, qui de scriptis S. Audoëni meminerunt. Hi quidem asserunt, S. Audoënum *Vitam* S. Eligii litteris man-

dasse; at nullus, quod sciam, cum facit *Arnulphianæ Vitæ* auctorem. Reperi equidem sermonem, ex *Ms. abbatiæ S. Audoëni Rothomagensis* editum, in quo fit mentio S. Arnulphi et *Scaribergæ* ejus conjugis. An fortasse *Maanus* *Vitam* S. Arnulphi, quæ in monasterio S. Audoëni exarata fuerat, ab ipso S. Audoëno conscriptam putaverit, et monasterium S. Audoëni cum ipso S. Audoëno confuderit, ignoro. Libenter hujus rei veritatem, solidis argumentis comprobata, ab aliis discemus. Non est operæ pretium, hic transcribere prædictum *Vitæ Arnulphianæ* fragmentum, cum ab *Actis* nostris in substantia non differat.

18 *Amplissimus D. Thomas Luytens*, dignissimus abbas *Latiensis*, de opere nostro optime meritus, inter alia monumenta nobis subministrata, eum adhuc esset ejusdem abbatiæ superior, exscripsit e *Ms. S. Foillani Acta* S. Arnulphi, quæ plane conveniunt cum ejusdem *Sancti Vitæ*, quam *Joannes a Boseo* in *xysto dextero Bibliothecæ Floriacensis* pag. 242 ex *Mss.* edidit. Quis fuerit illius *Vitæ* scriptor, quoque tempore floruerit, hactenus assequi non potui. Quamvis in hac *Legenda* quædam nobis displiceant, quæ in annotatis observabimus, tamen quia reliquis paulo simplicior antiquiorque videtur, eam priori loco exaudemus. Huic subjungemus *metricam* ejusdem *Sancti Vitæ*, quam quidam, nomine *Letselinus*, *Fratrum* impulsu se composuisse testatur. Cum in epilogo hoc *Letselini* nomen legissem, inessit animum cupido cognoscendi hunc virum. Evolutis igitur frustra aliquot scriptorum catalogis, incidi in tomum IV *Annalium Benedictinorum*, ubi *Mabillonius* ad annum Christi 1008 num. 9 citat sequentia *Helgaldi* verba: *Castrum*, *Crispiacus* dictum, a *Waltero* potenti nobiliter constructum *Sucessionico* in territorio, *abbatiam* sancti *Arnulphi* a se factam, nobilis nobilem, et per secula reddidit illustrem: nostra enim ætate ibi abbatem quemdam, *Lezcelinum* nomine, constituit, boni testimonii virum, professione regularis vitæ monachum. Ex his capi coniecere, hunc *Letselinum* forsan esse *Vitæ metricæ* auctorem, tum quod in hac abbacia (nunc est prioratus congregationis *Chuniacensis*) reliquæ *Arnulphi* quiescerent, tum quod ejus cultus illic præcipue vigeret, ut *paraphrasi* sequenti videbimus. Hanc nostram de scriptoris ætate ac professione conjecturam ultro aliorum judicio submittimus.

19 *Habemus præterea* in *Ms. nostro* codice *Valecellensi* prolixam S. Arnulphi *Vitam*, quam nugator quispiam, profana sacris miscens, composuit, et forte auxit, interpolando illam, quam primo loco edemus. *Letselinus* hunc interpolatorem præ manibus habuisse, et ex eo suam legendam *metricam* composuisse videtur; aut, si in eo fallar, saltem interpolator *Letselinum* præ oculis habuit: nam tam presse mutuis vestigiis insistunt, ut alterum alterius scripta legisse oporteat, uti cuilibet ea conferenti manifestum fiet. Prudentior tamen fuit *Letselinus*, qui, quantumlibet poeta, a profanis in re seria et sacra magis abstinuit; errores tamen non paucos admisit, quos post singula capita verbo annotabimus. Ne quis vero miretur, quod hunc interpolatorem nugatoris nomine compellam, habeat ex eo specimen, quod verbatim transcribo. Virum S. Arnulphi precibus a morte suscitatum inducit cum S. Remigio loquentem, et pænas inferni, quas viderat, ita post alias nugas serio narrantem: Tria pariter stagni fluentis flumina vidi, quæ senex irreligiosus custodia servabat pervigili: ipse vero ratem conto subigebat,

sed ea ab Ino.
nymo et a Let.
selino,

E

F

ac præterea a
quodam nuga-
tore scripta
sunt.

A subigebat, et ad hæc tormenta mortuorum umbras, quas ignis exusserat, navigio ducebat. Tunc vero insanabilis dolor, incomparabilis luctus, irremediabilis pœna, et geminata angustia, nullis penitus tribulationibus comparanda. Erant ibi in foribus centaury immanes, scyllæque bifformes, belua Lernæ, flammisque armata Chymera, Gorgones, Harpyiæque, centumgeminus Briareus, ac formati corporis umbræ: quæ loca cerberus triceps regebat, et, quæ alii non poterant, hic inferebat tormenta. Satis est ineptiarum; ad Sancti reliquias, variis locis honoratas, progrediamur.

§ III. Reliquiæ S. Arnulphi variis locis honoratæ.

In Vita metrica, quam secundo loco edemus, num. 53 narratur, quomodo S. Arnulphi reliquiæ ad Turonensem urbem deferendæ in silva Aquilina mirabiliter substiterint. Codex noster Valcellensis eandem historiam refert his verbis: Post mortem sanctissimi Viri venerabilis matrona (nempe Scariberga) corpus ejus diligentissime tractavit, quod linteaminibus involvit, aromatibus condivit, et sarcophago impositum plaustro ad deducendum, quo fuerat jussa, superposuit: in qua deductionis via quicumque ægrorum Sancto lucrunt obvii, per virtutem beati Martyris a quacumque detinebantur infirmitate, meruerunt liberari: quorum quæ summa fuerit, non nostræ opis est evolvere verbis. Millia cæcorum, claudorum millia curavit, et quidquid natura indiscrete damnaverat, reparavit. Quo gloriæ triumpho comitante, virtuliferam glebam longius prosecuti sunt, donec stationem fecerunt in pago Castrensi Silvæ Aquilinæ in loco nomine Hibernio super fluvium Resbacis. In eadem autem silva Dordingus comes cervum venatibus agebat, qui fugiens juxta sarcophagum Viri Dei constitit; et insequentes canes, latratus officio privatos, virtus divina longius stare compulit. Cumque prædictus comes æstuans venisset, et virtute beati Arnulphi hoc factum veraciter comperisset, pronus in terram adoravit, et Sancto plurima donaria devotus obtulit.

21 Sequenti vero die cum cœptum iter vellent peragere, omnimodis impediti sunt divina voluntate: nam plastrum rigebat, et boves pedes affigentes illud trahere non valebant. De quo loco cum corpus minime moveri posset, Dordingus comes plus devotionis erga beatum Virum habens, omnia, quæ ibi hereditario jure possidebat, sub chirographo tradidit, atque ibidem eum diligentissime ac condigno honore sepelivit; ubi florent ejus curationes, et multas sanitarum curationes per cum operatur Deus. Quo sepulto, venerabilis femina Turonos celerius abiit, et quæ acciderant, omnibus narravit: qui gavisi sunt, et super hoc laudaverunt Dominum, qui salvos facit sperantes in se in æternum. Inde regressa mausoleum, et in honore sancti Remigii pontificis super beatum Virum oratorium construxit, in quo postea ad ejus exsequias cum fratre suo Patricio episcopo per tria annorum, et eo amplius, curricula crematicam vitam duxit. Let-
Julii Tomus IV.

selinus etiam de Patricio Scaribergæ fratre meminit. Codex Ms. Collegii nostri Claromontani, et Vita Scaribergæ, quam hac die etiam marito suo subjungemus, per hunc Patricium intelligunt celeberrimum Hibernorum apostolum. Quod si eundem hic indicare velint biographi S. Arnulphi, haud dubie toto cœlo aberrant, ut in Commentario prævio ad Vitam S. Scaribergæ pluribus ostendimus.

22 Reliquiæ S. Arnulphi, ex silva Aquilina indeque sublata, ad comitatum Vadensem pervenerunt, uti narrat auctor anonymus, quem post utramque Vitam e Ms. nostro dabimus. Hinc fortasse sacra ossa distributa sunt in varias Gallix ecclesias, quas jam recensere conabimur. Imprimis venerabilis Guibertus, abbas B. Mariæ de Novigento, qui anno 1124 obiit, in Monodiis seu Vita sua lib. III, cap. XIX in hanc rem scribit sequentia: Brachium beati Arnulphi martyris in oppido unde eram oriundus (dicitur fuisse Belvacensis) habebatur, quod a quodam locis illis illatum cum oppidanis reddidisset ambiguos, ad probationem ignibus est injectum; sed exinde saltu subito est ereptum. Succiduo denique tempore quidam consobrinus meus de castri primoribus, gravissima est passione percussus. Cui brachium beati Martyris cum fuisset ingestum, validudo loco se mutans ad tactum ejus, locum ferebatur in alium. Cumque vis illa diffugeret, et fugienti e vestigio sacri brachii tactus insisteret, ad ultimum post aliquot in vultu membrisque discursus in ipso juguli scapularumque confinio, tota morbi illius violentia evagans, sublata paululum in modum muris cute, pariter glomerata sine dolore delituit. Cujus rei causa quotannis omnes clericos, qui ejus festivitati intersunt, eodie, quoad vixit, lautissime pavit, ejusque posterius facere hodieque non desinunt. Quod brachium, avi mei non uxor, sed familiaris quædam ad tales femina satis solers ad seculum opimo auro lapidibusque contextit.

23 Deinde de ejusdem Martyris reliquiis hæc ad varias subjungit: Gusia hujus Laudunensis pagi castellum est, in quo beati Arnulphi itidem brachium esse dicitur. Quod fures cum direpto ecclesiæ thesauro pariter diripere voluissent, jamque tenerent, de eorum sese manibus extorsit, nec uspiam ferri quivit. Hoc ipsi fures, cum residuis quæ asportaverant deprehensi, hora ipsa, qua erant effrendi in furcas, confessi sunt. In auro, quo ipsum colitur brachium, locus est, qua nullo inclusorum artificio gemma ulla potuit cohiberi: inserta enim nec mora laxabatur; mutata cum opifice, et opifex ac officium cassabatur. Quo loco jam sit hoc secundum brachium docuit me Casimirus Oudinus, tunc catholicus et religiosus, postea infelix Ordinis et fidei apostata, qui ad hunc Guiberti tertium, ad Majores nostros transmissum, hæc notat: Brachium istud sancti Arnulphi habetur nunc in Abbacia nostra Buciliensi episcopatus Laudunensis. Idem Oudinus in alia scheda, ad nos scripta, circa eandem translationem sic distinctius loquitur: Collegium Castri Guisiani Canoniorum, juxta Guibertum libro I (voluit dicere 3) Monodiarum cap. 19, possidebat unum brachium sancti Arnulphi martyris, nude magno cultu quotannis hujus festum celebrabant. Sed id illorum assensu traditum (ut constat ex authentico desuper confecto
51 iustrumento

AUCTORE
G. C.

instrumento apud eos) Abbati et canonicis Buciliensibus circa annum MDLXXX, ubi lucusque cultu religioso servatum, et ab Edmundo Sauvage abbate loci pientissimo, nunc autem ad abbatiam Jouillariensem translato, inclusum præclaro argenteo vase, accurrentibus interdum fidelibus spectandum ostenditur: quo ex anno Officium dicti Martyris in eadem abbazia insigni cultu canitur. *Hæc ille, dum adhuc erat catholicus et religiosus.*

Gallie

24 Teste Miræo in *Originibus Benedictinis* cap. xxvi, S. Arnulphi sacrum corpus (*intellige partem pro toto, sicut in similibus expressionibus sæpe fieri debet*) ut et sponsæ ipsius S. Scaribergæ, adservatur in . . . monasterio S. Arnulphi apud Crispeium: quod licet exiguum sit oppidum in ditione Suessionensi situm, est tamen caput regii ducatus Valesiani in Francia. *Mabillonius in Annalibus Benedictinis anno 1008 num. 9 foundationem hujus monasterii sic refert: Eo tempore Walterius, cognomento Albus, Ambianorum comes et castrum Crispiaci in pago Vadensi (vulgo le Valois) dominus, cum Adela uxore monasterium in eodem castro* B *construxit in honorem sancti Arnulphi martyris, qui sancti Remigii discipulus, et Turonum archiepiscopus fuisse dicitur. Nec minori benevolentia hanc ecclesiam prosecuti sunt Walterii seu Gualteri nepotes, ut videre est apud Dacherium in notis et observationibus ad Opera Guiberti Abbatis de Novigento pag. 596 et 597, ubi inter alia profertur sequens diploma: In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. . . . Ego Simon comes Crespeiciensis etc. Salutem animæ meæ, imo et patris mei venerabilis comitis Radulphi præcavens in futurum, præsentis vitæ dies nihil esse conspiciens, atque mentem pro posse in consideratione æternitatis figens, supradictum Radulphum patrem meum de Monte desiderio, jam per tres annos post sui corporis dissolutionem ibi jacentem, asportare feci, et ecclesiæ sancti Arnulphi, quæ ab eodem et ab antecessoribus in castello Crispiacensi honorifico schemate fundata, in qua etiam ex aqua et Spiritu sancto renatus fuerat, reddidi, ibique more antiquorum juxta sepulcrum matris meæ, uxoris suæ, nec non et prædecessorum nostrorum, cum psalmis et orationibus in spelunca duplici collocare feci, ut melius apud Deum, eundem archiepiscopum et martyrem, videlicet beatum Arnulfum, habeamus pro animabus nostris intercessorem; eidem ecclesiæ per anulum aureum totam terram de Bonoculo, quam hactenus in dominio habebam, cum servis et omnibus appendiciis suis concedo etc. Actum Crispiacensi castello xi Kal. April. anno Incarnationis MLXXVII, Indict. xv, Epact, xxiii concurr. vi, regnante Philippo rege Francorum. Alia ad idem monasterium pertinentia ibidem legi possunt.*

ecclesias perve-
nerunt,

25 *Intelligo, etiam Claromontii, quod est oppidum agri Bellovacensis, in Insula Franciæ situm, notabiles S. Arnulphi reliquias existere, atque ibi in ecclesia collegiata Deiparæ Virginis solennem esse hujus Sancti cultum. Vix dubito, quin in diœcesi Suessionensi aliisque vicinissæ hujus Sancti ossa honorentur, cum de iisdem Officium recitetur. An subinde hujus Martyris lipsana cum homonymorum Sanctorum reliquiis confusa non fuerint, aliis disquirendum relinquo. Certe Rothomagi, ubi etiam*

de S. Arnulpho, tamquam martyre et pontifice, fit Officium in Breviariis, anno 1581 et 1627 impressis, reliquiarum partem antiquitus servatam fuisse, colligo ex tomo III Anecdotorum Edmundi Martene, ubi col. 1681 ex Ms. monasterii S. Audoeni Rothomagensis editur sermo in festivitate Sanctorum, quorum reliquiæ in præsentia ecclesia requiescunt. Hunc sermonem Rothomagi habitum fuisse, eruo ex his verbis num. 2 ibidem positis: Sanctissimus pater noster, hujus sanctæ metropolis gloriosus pontifex Audoenus, totius Galliæ et occidua regionis lucifer præfulgidus, laudabilis vitæ cursu peracto, hic sua membra deposuit. Deinde num. 3 ad rem nostram leguntur sequentia: Beati Calixti Papæ, et sancti Arnulfi archiepiscopi et martyris brachium nobis salutare conferant præsidium contra omnium occursum et impedimenta malorum. Idem confirmat catalogus reliquiarum (eas hæretici anno 1562 impie diripuerunt, aut flammis consumpservunt) anno 1532 authentice conscriptus, quem ex archivo Santaudoenæ Arturus a Monasterio in sua Neustria Pia exhibet, ubi pag. 59 inter cetera sic legitur: Brachium S. Arnulphi martyris, albo inclusum argento, exterius adornatum xxvi lapillis utcumque pretiosis. Si fuerit hoc integrum Arnulphi nostri brachium, oportet illud aliunde eo allatum fuisse, cum jam superius num. 22 et 23 duo ejusdem Sancti brachia apud Guibertum abbatem invenerimus; nisi quis, more hagiographis satis usitato, ubique partem brachii pro brachio accipere malit.

26 *Maanus denique in sua saneta et metropolitana ecclesia Turonensi pag. 34 post descriptam ejusdem Sancti Vitam, de illius reliquiis ita testatur: Corpus autem in Aquilinam silvam delatum, tumulatum est a Scariberga conjuge, inquit Sigebertus, ubi stat hodieque oppidum S. Arnulphi ab eo dictum in agro Parisiensi: translatum vero Turonos aliquanto post tempore perhonorifice exceptum est a clero populoque, ac innumeris deinceps miraculis celebratum in cathedrali ecclesia, donec Calvinianis novæ factionis hæreticis ecclesias per summam impietatem deprædantibus, anno MDLXII concrematum est et ipsum cum sacris omnium reliquiis, quæ Turonis hactenus fuerant in honore. At oportet saltem aliquas hujus Sancti reliquias sacrilego Calvinistarum furori subductas fuisse, cum Capitulum Turonense anno 1570 partem eandem Philippo II Hispaniarum regi miserit, uti constat ex authentico testimonio, quod in Ms. Lipsanologio Escorialensis monasterii invenimus, quodque anno 1722, cum ibidem Sanctorum causa versaretur, transcripsimus hoc modo: Universis et singulis Christi fidelibus ad quos præsentis litteræ pervenerint, Decanus, totumque Capitulum insignis metropolitanae ecclesiæ Turonensis, sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subjectæ, salutem in eo, qui est vera omnium salus. Tantus in S. C. M. Hispaniarum regis Philippi Secundi, nunc regnantis, in his Galliæ, inter ceteras Christianorum partes, fuit erga orthodoxæ fidei cultum manutendum exsuperavit zelus, ut in extremis hujus Francorum regni negotiis pro tuitione ipsius fidei non solum propriis opibus, verum etiam regnorum suorum militibus et incolis, quoties opus fuit, non perpercerit; tantaque in eo, Catholicæ Ecclesiæ*

et earum pars
ex urbe Turonensi,

E

sia

A siæ rebus maxime agitatis, eluxit pietas et firmitas, ut etiam digno sui nomine Catholici regis omnium consensu fidelium illustratus sit.

27 His itaque meritis, quidquid a nobis pro fidei augmento et conservatione duxerit petendum, et neque debcamus, neque valeamus denegare: cujus piam devotionem amplectentes, et catholico favore præferentes, et ad instantiam illustrissimi Domini Francisci de Alava, militis Ordinis Calatravæ, Commendatoris commendæ S. Crucis, ejusdem S. C. M. consiliarii, et illius apud Christianissimum Francorum Regem oratoris dignissimi, Sanctorum reliquias in prædicta ecclesia nostra Turonensi ab omni ævo pie et religiose veneratas, visitare fecimus; de quibus unam ex S. Arnulphi martyris et hujus ecclesiæ Turonensis in episcopum electi, qui in Hispania prædicatione sua multos, præsertim regem tunc ibi regnantem, ad fidei Sacramenta convertit, et multis miraculis coruscavit, ossibus, panno serico purpureo digne reconditam et capsulæ inclusam, B per hebdomadarii ipsius ecclesiæ nostræ inter Missæ majoris solennia distribuere, et tædis accensis, signisque pulsantibus cum aliarum solennitatum, in talibus requisitarum, adhibitione, impartiri curavimus, ut in ecclesiis et sacris Hispaniæ locis, in quibus redita fuerit, digne veneretur. Et ne de ipsa reliquia ambigatur, aut suspicio aliqua habeatur, certificamus et attestamus, eam esse de dictis S. Arnulphi sacris ossibus, quæ ab antiquo et omni ævo in prædicta ecclesia nostra Turonensi semper venerata fuerunt et venerantur, prout tam antiquis scriptis, quam antiquorum ejusdem ecclesiæ nostræ testimonio ea fore vera comperimus. In quorum fidem et testimonium præsentis litteras per actuarii nostrum subscribi, et chirographari, sigillique nostri munimine jussimus et fecimus roborari, capsulamque supradictam cum reliquia præfata inclusa charta papyracea involutam ac chordulis sericis rubei croceique coloris alligatam, ne reliquia ipsa sancta a quopiam, donec ad locum venerandum perducatur, et in eo condigne reponatur, C tangi posset, sigillo nostro præfato fecimus etiam communiri. Acta fuerunt hæc, prout supra in dicta ecclesia Turonensi xv Kal. Februarii anno Domini MDLXX. De mandato prædictorum dominorum Decani et capituli. Fougere. *Jam tantum superest, ut primo Acta Sancti nostri ab anonymo conscripta, deinde metricam ejusdem Vitam, a Lctselino compositam, ac demum antiquam reliquiarum translationem, ab ignoto, sed synchrono, vel saltem sup- pari, auctore narratam, typis evulgemus.*

VITA

AUCTORE ANONYMO

Ex Ms. monasterii S. Foillani collato cum illo, quod Joannes a Bosco in bibliotheca Floriacensi edidit.

CAPUT I. *Sancti prosapia, et Clodovei regis Francorum conversio ad fidem, Arnulphi matrimonium, virginitas, peregrinatio et miracula.* E

Aggrediamur, Fratres charissimi, divinae vocationis sanctissimam enarrare conversationem beatissimi Arnulfi episcopi, qui, præeuntibus virtutum coruscationibus, et derelicto a gentilitatis errore, meruit in sanctissimorum Martyrum seu Confessorum cetera, devotissimam patientiam obtinere, et cælestis gloriæ exultationem feliciter possidere. Fuit itaque beatissimus Arnulfus nobilissimis Francorum ortus parentibus, patre gentili nomine Quiriaco, matre vero cognomine Quintiana. Qui dum gentili paganorum errore tenerentur impliciti, et idololatriæ diabolica fraude decepti deservirent, et varias * superstitiones excolerent, a beatissimo Remigio sæpius commoniti, baptismi gratiam sunt adepti, et mutatis gentilitatis nominibus, unus vocatus est Rogatianus, altera dicta Eufrosia; et merito Rogatianus est nomine dictus, quia sæpius commonitus et rogatus a sancto Remigio Francorum Apostolico, tali digne meruit censi nomine b.

2 Mater vero appellata est Eufrosia c propter prudentiæ perspicuitatem, quia antequam baptizarentur, eo quod steriles ambo videbantur, et amore sobolis valde coarctarentur, traditis omnibus rebus proprietatis suæ sancto Remigio, quas in villa, Reiteste d nomine, habere et possidere videbantur, et arrhabone dato, quod si Deus eis donaret sobolem, beatus Remigius et pater spiritualis esset, et heres. Non longe post, divina ordinante clementia, et angelica præeuntes loquela, filius datus est eis dominus Arnulfus, ab antiqua senatorum prosapia, tali nomine a beato Remigio insignitus: quem beatissimus vir Apostolicus Remigius de sacro fonte suscipiens, post triennium sibi presentari jussit, et scholæ ad imbuendum tradidit. Qui ita in infantia et pueritia educatus adeo omnibus erat amabilis, totiusque facultatibus eloquens, ut cælitus putaretur esse edoctus, et per omnia virtute crederetur esse angelicæ vitæ socius.

Steriles parentes.

a

* al. vanas

b

suscepto baptis-
mate, S. Arnul-
phum genuerunt,

c

d

1. X. MS.
cui Clodoveus
rex Francorum.

e

f

ad fidem Chris-
tianam conver-
sus.

g

B

h

i

nuptiam suam in
matrimonium
trahit.

C

S. Arnulphus,
servato virgini-
tate, de pere-
grinatur.

3 Dum vero beato Remigio spiritalis filioli suus, domnus Arnulfus, ita eluceret, utpote Spiritu sancto plenus, Deo in omnibus gratias agens, assiduas pro filiolo, et pro conversione Clodovei e regis Domino preces fundere non cessabat, ammonens etiam Chrotildi f reginæ, quæ Christianissima conjunx regi pagano juncta erat, et ex eo filium susceperat, quam Christianitatis nomine baptismatis consecratione tinctum, urgente mortis imperio ad cælos Deus evocaverat, quatenus animum regis ab idolorum cultura aliena retruderet, et secrete in quantum valeret et auderet, illi veri Filii Dei vivi culturam prædicare, et pronuntiare non cessaret.

4 In qua ammonitione et cordis desiderio Chrotilde regina die noctuque æstuante, dum Dominus januam suæ misericordiæ pandere et aperire voluisset regi incredulo, et sapius victori Chlodoveo; repente, dum contra Alamannos g bellum ingredi properaret, fugam insolitam arripuit deos deasque invocans, quos nefarie colebat: at nullatenus se adjuvare illos sensit, sed fugaces suos prospiciens prostratos, totam faciem suam ex vulnere sanguineo fluxu cruentatam etiam vidit. Proventi denique Aureliani h consiliarii sui accidit, ut Deum cæli, Filiumque Dei crucifixum pro salute mundi, quem Chrotildis regina prædicabat, videret animo, asserens, ut si victor existeret, omnibus modis prædictæ uxoris verba non respueret, sed fideliter baptismatis unda se a sordibus idolorum ablendum condonaret. In qua voce et fide super hostes irruit, et magna cæde eos vastans subjugavit, et sicut solitus erat, victor ad Juviniacum i in pago Suessionico remeavit.

5 Quo baptizato, cum omnium Francorum collegio a sanctissimo Remorum Apostolico Remigio, ita postmodum Deo charus fuit, ut ab omnibus veneraretur et excoleretur, ut decebat, sicut rex Christianissimus, et totius victoriæ efficacissimus. Regi itaque gloriosissimo Chlodoveo commendavit Beatissimum Remigium filium suum dominum Arnulfum, qui in tanta habitus est apud Regem honorificentia, ut ei rex neptem suam traderet sponsam, nomine Scaribergam, cum comtatu Remensi plurimisque aliis regiæ dignitatis honoribus: eosque pariter, virum scilicet et sponsam; beato Remigio commendavit, quatenus eos secundum religionem Christianitatis, juste vivere edoceret. Quos beatus Remigius cum gaudio suscipiens, eos præmonuit decorari ex præmiis virginitatis. Cujus monita, sicut spiritalis filii, suscipientes, constituerunt se animi devotione, castimonie sanctitate perpetuo custodire.

6 Dum hæc devotio omnibus modis eos possideret, et eorum corda ad hoc peragenda flamma Spiritus sancti accenderet, et die noctuque pervigiles, in Dei servitio assisterent, quadam nocte de perfectione animæ virtus divina, animum beati Arnulphi pulsavit, dicens: Si vis perfectus esse, relictis omnibus, Deum nudus sequere. In qua communicatione, accedens quasi mortuus ad beatum Remigium, retulit divinitatis commercium. Relictis ergo et dispositis sub eleemosyna omnibus, et commendata

uxore domna Scariberga patri spiritali sanctissimo Remigio, ammonitionem peregrinationis, pro Christi nomine acceleravit expetere. In qua peregrinatione, sub laicali habitu decem et septem annis procurrens, primo Romam adiit: diuque ibi ad Apostolorum Petri et Pauli suffragia persistens, Constantinopolim perrexit, locaque sancta, ubi omnium Apostolorum doctrina effloruit, visitare studuit. Tandem vero, instinctu redemptionis nostræ ac venerabilis sanctæ crucis honore, Hierosolymam abiit ad sepulcrum Domini, ibique longo tempore, donec pro redeundo divinitus est admonitus, jejuniis et orationibus vacare procuravit.

7 Sed quia lucerna Domini sub modio ^{et Ravennæ animam} erat abscondita, placuit omnipotenti Deo lucernam super candelabrum ponere, ut hominibus eluceret, ut plurimos radio claritatis illuminaret. Veniente vero lucerna Dei, adhuc iu laicali habitu posito beatissimo Arnulfo ad Ravennatensium urbem, dum quadam Dominica nocte idem beatissimus Arnulfus matutinis se laudibus præsentare more solito studisset: ecce subito vox egredientis animæ, quam diabolus tulerat secum, per aera vociferare cœpit: Sancte Arnulfe, succurre, sancte Dei, adjuva; quia a diabolo ad infernalium ducor tormenta, ejusque flammifero incendior anhelitu. Ad hanc vocem substitit beatus Arnulfus, et flexis genibus in terra, prostratoque corpore diutius divinam imploravit clementiam, quo perditæ suæ misericordia succurrere dignaretur animæ. Ut vero divinum sensit adesse auxilium, surgens ab oratione vehementer increpavit inimicum, ne ulterius ferre præsumeret mancipatum, dominico Christi sanguine redemptum.

8 Mox vero fraus inimica, relicta animæ præda [patuit,] ductuque divino [anima] algido, multumque refrigerato cadaveri restituta [est] k. Quid plura? Reviviscit homo exultat omnis Ravennensium caterva, et congaudent omnes de beati peregrini Arnulphi præsentia, credentes se visitatos esse divinæ clementiæ potentia. Excollitur veneraturque ignotus peregrinus, non multo post pontificum societati præferendus. Dum vero pro humani favoris laude se voluisset delitescere et occultare, nocturno silentio ammonitus est ab angelo, ut patrum suum sanctum videlicet Remigium, sponsamque, Remis accelerans, visitaret. Statimque a solo, quo recubabat, surgens, secunda videlicet feria, ante lucis auroram iter arripuit, et ductu angelico infra quatuor dies l super Sequanam ad locum, cui Cellæ m vocabulum est, infatigatus pervenit feria quinta, quæ instabat a Dominica, quando anima per ipsum a dæmonibus fuerat erepta.

9 In adventu vero ejusdem efferebatur quidam mortuus; quem a longe prospiciens, reflexis genibus ad terram, postulavit Dominum dicens: Domine Jesu Christe benignissime, qui es salus omnium in te sperantium, et requies, via, veritas et vita, ac resurrectio omnium tibi toto corde credentium, si ductu angelico tibi placuit ex longinquo me accelerare huic loco tam cito, resuscitetur mortuus iste, qui deportatur in feretro, in domini et beatissimi patris mei Remigii testimonio. Ad cujus vocem, statim mortuus surrexit

A surrexit. Portantes vero stupefacti, et nimio terrore concussi mirari cœperunt, quid tale esset: et glorificaverunt Deum dicentes: Benedictus Dominus Deus noster, et magnus Dominus, et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis. Ipse vero, qui resuscitatus fuerat, inter turbas accurrens, procidit ad pedes Domini Arnulfi dicens: Tu es, pater sanctissime, qui me liberasti de infernali sulphure, et de flammis gehennæ, et numquam te deseram, neque derelinquam omnibus diebus vitæ meæ. Cujus manum accipiens dominus Arnulphus, conduxit eum secum.

ANNOTATA.

a Non intelligo, quomodo gentilitatis errorem reliquisse dicatur S. Arnulphus, quem parentes, jam ad fidem Christianam conversi, genuerunt, et B. Remigio baptizandum tradiderunt, ut ipse Actorum scriptor postea testatur.

b Puerilis enim vero est hæc nominis interpretatio.

B c Auctor hic alludit ad verbum Græcum εὐφροσύνη, id est sapio vel prudenter ago, quod oritur et radice εὐ bene et φροσ mens. Atque hinc, ni fallor, deducit nomen Eufrosiæ seu potius Euphrosiæ. Aliam tamen, mutata littera unica, nominis interpretationem habet Letselinus, ut in sequenti Vita metrica observabimus.

d Locus hic situs est ad flumen Aconam in finibus Remorum. Olim Comitem suum habuit, ac demum ad ducatus dignitatem ascendit, teste Adriano Valesio in Notitia Galliarum pag. 468, ubi plura de hoc loco videri possunt.

e Primus rex Francorum, qui in Gallia sedem stabilem fixit, et Christianam religionem amplectus est.

f De hac sancta regina egimus ad diem III Junii tomo I ejusdem mensis a pag. 292.

g Lis est inter historicos, quinam antiquitus proprie vocarentur Alemanni. Legi de hac re potest noster P. Daniel in Historia Gallica, Parisiis anno 1722 iterum impressa tom. I, pag. 16, qui ibidem asserit, hanc pugnam in ducatu Juliacensi commissam fuisse.

C h de hoc Aureliano fit mentio in historia Francorum per Fredegarium scholasticum epitomata cap. XVIII. Sed spondere non ausim, omnia vera esse quæ ibi narrantur, cum viri quidam eruditi jam pridem ea inter fabulas computarint.

i Puto hic indicari Juviniacum vulgo Joyne in pago Tardonensi, qui diœcesi Suessionicæ describitur apud Adrianum Valesium in Notitia Galliarum pag. 544.

k Hieronymus Rubeus in historia Ravennæ lib. III ad annum Domini 503 idem miraculum narrat; sed fallit, aut fallitur, dum de S. Arnulpho hæc scribit: Turonensium fuit episcopus, ut testis Sigebertus: quandoquidem apud Sigebertum, in Commentario prævio num. 9 citatum, de S. Arnulphi episcopatu altum est silentium.

l Non potest siue miraculo, et singulari angeli ductu explicari, quod S. Arnulfus tam brevi temporis spatio tantum viæ confecerit, ut locorum distantiam consideranti patebit.

m Varia sunt Gallix loca, quæ hoc nomine appellantur. Sed cum hic locus situs dicatur ad Sequanam, notissimum Gallix fluvium, suspicor indicari Cellas, vulgo monstier la celle, urbi Treassinzæ vicinas. De his videri possunt Adrianus Valesius in historia Rerum Francicarum tom. III,

lib. XXI ad annum Christi 656, et Papirius Massonus in Fluminibus Gallix pag. 150.

EX MS

CAPUT II. Narratio pœnarum infernalium, Sancti exorcismus, secunda peregrinatio, episcopatus, profectio in Hispaniam, prædicatio fidei, miracula, et martyrium.

C Crastina die, quæ fuit Veneris, sexta scilicet feria, valde mane viso beatus Remigius filiolo suo, et mortuo resuscitato, exultans in Domino, gavisus est gaudio magno. Cum autem se mutuo filiolo scilicet cum patrino oscularentur, et genæ utrorumque lachrymis perfunderentur, ad solito studia E recurrunt, diuque more solita incumbentes orationi secretæ, dum ab oratione resurgunt, beatus Remigius filiolum interrogavit, quid sibi de hoc mortuo resuscitato, quem secum adduxerat, ratio haberet. Percunctatis vero rei gestæ ordinibus et patefactis, advocato suscitato a feretro, sciscitatur diligenti examine beatus Remigius, quemadmodum illi erat, dum cerneretur mortuus. Ille vero palam elucidans suæ infelicitatis tormenta, retulit, se infernalibus obstrum clastris, et partim pœnalibus destinatum tormentis, nisi quod tantummodo divina eum protexisset misericordia, in angelica custodia.

Vir a morte resuscitatus.

11 Visum namque sibi dixit esse, in modum tristegæ a, in infernali tormento, super se cathedram positam, ex qua tristega, procedebant tria incendia importabilia, quæ animas in circuitu positas, diverso laniabant cruciatu. Procedebat vero sicut ex fornace de tribus partibus, quasi sulfureus ignis. Ex una parte vero fœtore suo animas circumquaque mortificabat, ex altera parte flammeus ignis indeficiens; quo semper animæ arderi videbantur; ex tertia fumus nigerrimus quasi abyssos penetrans diversim animas crucians, nullatenus requiescere laxabat. Sub ipsa vero tristega, ipse miserabilem sessionem judicalem acceperat. Et erat quasi tribus foliis fici coopertus, umbraculo æstuantis gehennæ. Et dum tali se penuria videretur affligi, visum ei fuit a proprio custode, qui eum illic prævidebat, per orationem Arnulfi laici revocari. Quo completo, beatus Remigius sub humilitatis silentio hæc indixit non revelari. Pro adventu autem, ut decebat, filioli charitatis causa præparatur administratio.

inferni pœnas exponit S. Remigio, a

12 Convocata denique sponsa domina Scariberga, celebratoque unanimatis juxta voluntatem Dei convivio, valedicens beatus Remigius filiolo, sponsæ, et resuscitato, perrexit in matris ecclesiæ gremio, sanctæ scilicet Mariæ, consilii causa requirendi a pastore omnium Episcopo; de hujusmodi revelationis negotio. Qui pernoctans vigilando ipso sequenti sabbato, convocato ecclesiastici ordinis concilio, detonso filiolo, statuit enim

quibus auditis, S. Arnulphum exorcistam consecret.

* forte episcoporum

22 116.

eum in clericali officio, immoque ipso die, sicut ordo se habebat, ad Ordines cum promovit ecclesiasticos, usque ad exorcistam. Quo ordinato, prima egressionis suæ die ab ordinatione, obviam fuere illi duo energumeni, masculus ac femina, quos, a masculo tribus ejectis dæmonibus, a femina duobus, per invocationem sacri Ordinis, ipsa die suscepti, sanavit.

cumque apud se retinens in variis virtutibus exercet.

id est timuit

b

B perstitit, una cum virgine sponsa, ac urgente charitatis ardore non recusavit elemosynam de suis rebus facere, et explere sibi a sancto patrino commendata.

S. Arnulphus iterum peregrinatur,

c

13 Dispositis vero omnibus, denuo perrexit ad peregrina loca, in ipso ordinationis suæ exorcismi gradu. Et progrediens Tholosam adiit, diuque ad sancti Saturnini c sepulcrum in orationibus vacans, præmonitus ab angelo Pictavis ad sanctum Hilarium d orandi gratia perrexit. Tandem vero angelico ductu Turonis usque prope-rans venit, ubi episcopus fuit ordinatus. Erat namque tunc temporis altercatio, et dissensio in Turonica urbe, de eligendo pontifice. Sed tamen instinctu divinæ clementiæ plurimi episcoporum illuc convenerant, et triduanum jejunium celebrare debebant una cum civibus et suburbanis sanctæ religionis filiis; deposcentes Dei clementiam, ut de subrogando pontifice, voluntas Dei manifestaretur in coadunata devocatione.

d

et fit Turonensis episcopus;

15 Cum vero, ut præmonstratum est, tertia dies jejuniorum instaret, advenit dominus Arnulfus adhuc exorcista, sicut a sancto Remigio fuerat ordinatus, et clanculo se imposuit ad orationis studium. Oratione vero completa, dum ecclesiæ fores egredi curaret; ecce angelus Domini astilit, eumque in ecclesiam intromisit, et foribus omnibus obseratis, perduxit eum in collegio episcoporum, cumque ex parte Dei indixit ordinandum. Qui omnimodis renuens, et numquid * se iudicans, invitus trahitur, eligitur et ordinatur ab exorcista, in omnibus gradibus usque ad episcopatum.

* lege indignum

scilicet, episcopatum mox relicto, in Hispaniam proficiscitur,

16 Dum vero post ordinationem, ad matutinale officium suete conveniret, et Domine labia mea aperies, ut ordo ecclesiasticus exposcit, initiaret; mox angelicam persensit vocem dicentem: Et os meum annuntiabit laudem tuam. Alia namque nocte, dum templum ingrederetur, Dei crumpens in laudem, ait: Exultabant Sancti in gloria; subsecuta est illum vox inquam angelica: Lætabantur in cubilibus suis. In episcopatu vero non perstitit nisi tantummodo decem et septem diebus, æstimans et valde pertime-

scens, detrimentum animæ esse, si se sub tali permetteret dignitate, sicut considerabatur in episcopalis majestate honoris. Iterum vero sicut prius omnia reliquerat, episcopatum deserens, peregrinando et prædicando per undecim annos pene universitatem regnorum perlustrans, Hispaniam pervenit, ubi prædicatione sua multos convertit ad fidei sacramenta.

17 Ad extremum vero advocatus est a rege Hispaniæ; qui cernens claritatem vultus ejus, et admirans pulcherrimam faciem, quam gratia irradiabat divina, interrogavit eum, quæ esset hæc nova lex et doctrina, et hæc superstitio, quam in suo prædicabat regno, et quis Deus esset, quem coli juberet? Ille vero, ut Christi athleta, persistens imperterritus, utpote Spiritu sancto repletus, prædicabat Filium Dei pro salute generis humani venisse in uterum Virginis, natum et passum, resurrexisse, cælos ascendisse, super discipulos Spiritum sanctum misisse, ubique præsentem esse, judicaturumque vivos et mortuos in mundi fine e.

ubi Regi fidem Christianam prædicat,

E e

18 Quo audito, Rex volens probare, si hæc vera essent, dixit: Est serpens in parte regni mei, qui pene totam in circuitu terram comburere flamma videtur, silvas facit ardere, etiam suo flatu aquas dicitur siccare, ut relatum audivimus, habens capita quinque, quem hydram appellant. Cujus pestem, si volueris exstirpare, aliquantulum poterimus te veracem probare: Cui fidenter beatus Arnulfus respondit, dicens: In nomine Domini mei Jesu Christi hæc paratus sum facere, si sponderis, te verbis meis credere. Ad hæc respondit Rex: Et ego et omnes mei credituri erimus, si dictis facta compenses. Tunc beatus Arnulfus fesus in potentia Dei virtutibus, postulavit se deduci illas in partes, ubi belua ardens vastabat universa; sed defuit in ejus præsentia persona, quæ præsumeret ista; tamen diu multumque colloquendo, elegerunt se tres viri fortissimi, qui eum deduxerunt, usque ad quemdam montem, ultra quem serpens ille æstuabat.

et intraculis pertrahit,

F Regem et multos alios convertit.

19 Viso vero serpente, in nomine Jesu, sumens stolam de collo suo, posuit super caput serpentis, moxque serpens humiliavit se, et quasi domestica bestia, sine læsione Servum Dei secutus est: perduxitque cum sanctus Arnulfus usque ad quoddam stagnum et lacum, ubi jacebat quidam homo multo jam tempore necatus, ad cujus adventum, mirum in modum, mortuus qui jacebat est locutus. O, inquit, serve Dei, noli hunc jactare super me, sed primo roga me venire ad te, et egredi de isto, ubi jaceo, squalore. Tunc beatus Arnulfus, vocato ad se mortuo et excitato in individua Trinitate sepultus, indixit serpenti, ut nullatenus se moveret de isto stagno, et nulli umquam valeret nocere in hoc mundo. Quod audiens rex, et cernens omnis Arianorum multitudinem, et credidit ipse rex et uxor ejus et filii, omnesque Hispanorum proceres, multique Nicolaitarum g sectam respuentes, juncti sunt catholici fidei.

f

g

20 Conversis vero multis regnis, que perlustrare valuit undecim annis, beatus Arnulfus reversus est Remis, ut cerneret miracula,

Denique Remis rediens a servis uxoribus suis veneratur.

A la, quæ Deus per beati Remigii patroni sui merita faciebat gloriosa. Dum vtro quadam nocte ad sepulcrum sancti Remigii iter capere orationis vigilantia decrevisset, sponsæ suæ servi eum in trivio, sicut mos est malignos bonis invidere, fustibus et gladiis appetierunt, et quidam cultello caput ejus percussit, æstimantesque eum vere mortuum, semivivum reliquerunt.

21 Sed tandem palpitante spiritu, domina Scariberga jam dudum ei desponsata, accelerans llevit amare, et spondit, se nunquam corpus ejus relaxare diebus vitæ suæ. Cui sub tali conditione beatus Arnulfus imponens velum, perpetuæ scilicet sanctitatis et castimoniæ indicium, commouit eam de præmio virginitatis, et de gloria sempiternæ felicitatis, contestans ei, ut corpus ejus cum aromatibus condiret, et Turonis, ubi episcopus ordinatus fuerat, procuraret cum sarcophago in uno conducere plastro, quod et rei eventus denudavit. Convenientibus vero ad obitum ejus universis ordinibus cum episcopo, visum est beatissimum Remigium inter ceteros adesse, et beatum acclamasse sanctum Arnulfum: Ecce domine pater accipio a te viaticum, et pergam tecum. Ad hanc vocem, multis cernentibus, quasi columba nivea ex ore suo progrediens beati Arnulfi anima sic migravit ad Dominum, quinto decimo Kalendarum Augusti, plena meritis virtutum, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Hoc nomen in sacris Litteris usurpatum est. Græce dicitur τριπτερον id est triplex contignatio, et componitur ex τρις ter et στεγν tectum; quod oritur a στεγω, id est lego.

b Ex hoc loco colligi potest, quod S. Arnulfus secundam suam peregrinationem instituerit post mortem S. Remigii, ut monuit in Commentario prævio.

c De S. Saturnino, celeberrimo martyre, Tolosæ in Gallia ab ethnicis occiso, agit Martyrologium Romanum XXIX Novembris.

d De S. Hilario Pictaviensi episcopo egimus ad diem XIII Januarii.

e Hæc prædicatio iis temporibus minime quadrat, cum tunc Christiana religio in Hispania satis esset nota, quamvis reges aliique proceres forsitan eo tempore Ariana hæresis infecti essent. Consuli possunt noster Joannes Mariana lib. v de Rebus Hispanicis cap. vii, Joannes de Ferreras in Historia nuper Hispanice edita sæc. vi, alique scriptores Hispani.

f Joannes a Bosco in editis S. Arnulphi Actis hic ad marginem pro Arianorum posuit paganorum. At si legi velit paganorum, falsa est suppositio, cum sæculo vi incolæ Hispaniæ saltem Christum agnoverint, ut supra diximus. Si vero legendum sit Arianorum, lectio hæc cum præcedenti S. Arnulphi prædicatione non cohæret, in qua regem Hispaniæ, aliosque regni incolas, tamquam paganos, instruit.

g Notissima est Nicolaitarum hæresis, quæ primo Ecclesiæ sæculo exorta est; sed non videtur ea tamdiu viguisse, ut sæculo vi in Hispania existeret. Puto igitur (siquidem vera sunt, quæ hic narrantur) quod per Nicolaitas hic intelligi debeant homines, ac præsertim clerici impudici; quo sensu, S. Petrus Damiani lib. i, epist. vi scribit:

Præterea non expavescis, o infelix episcopo, quia dum in luxuriæ voraginem corruis, Nicolaitarum hæresim incurristi.

EX MS.

VITA METRICA

Auctore Letselino.

Ex Ms. Belfortiano.

PROLOGUS.

Sublimes actus, et quæ certamina gessit, Magnificus miles, bellantia tela capessens, Arnulphus contra mundi rabiem, duce Christo, Fratrum compulsus, cano metri lege, rogatu. Insulso concede mihi, quæ nescio scire, Thesouroque tuo quiddam sentire soluto, Spiritus almæ Deus, qui secula cuncta potenti Jure regis cum Patre Deo, Genitoque per ævum. E

Auctor, invocata S. Spiritus ope;

CAPUT I. S. Arnulphi parentes, nativitas et Clodovei regis conversio ad fidem. Sancti juvenis educatio, matrimonium, prima peregrinatio et miracula.

Est pater Arnulphi Gallorum stirpe creatus, Quiriacus primum gentili nomine dictus: Hunc tu in fonte sacro pellem mutare videres Æthiopis, velut ac florem de vepribus ortum, Nomine rite novo vocitari et Rogatianum. At conjunx ejus simili ratione renata, Egregii generis mulier, quam Roma a superbo Sanguine progenuit: quæ Quintiana priori Nomine dicta fuit: melior sed origo vocavit Eufrasiam, quia lingua bonis fruitura loquelis Illius Christum Dominum jam læta fatetur b.

describit genus S. Arnulphi,

3 Ambos Remigius lavit baptismatis undis. Cumque essent steriles, fudebant vota precantes.

F

b

parentum sterilium conversionem, et pueri natiuitatem.

Ante pii vultum pastoris: qua prece multa Flecteret Altitonum, qui mox valet id dare, quod vult.

Et dum tantus amor nimis affectibus urit, Prædia pro voto, quæ Reiteste vocantur Cara, viro sancto semper traduntur habenda. Prolesque ipsa Deo ferventi corde dicatur. Angelus hoc visu mox nuntiat esse futurum. Denique lætificat soboles concepta parentum Viscera: felix o nimium, dum lunderet, alvus Optatum puerum, justus quandoque tenacem!

4 O quisnam referat facunde, gloria quanta Sustulerit mentes divinæ legis amantes, Dum puer Arnulphus vitales percipit auras. Ergo Dei nomen laudabile prædicet omnis Spiritus, obsequii persolvens munia puri, Qui quod vult faciens, cunctorum conditor al-

Deinde post digressum unculam.

mus Infama non abicit, miseris non calce querelas Reprobat,

EX MS.

Reprobat, aut surdam durat crudeliter aurem.
Rex æterne patent tibi cuncta et cognita fiunt.
Ni te dante, nihil homo prævalet utilitatis
Omnibus impartis tua, fons et origo honorum.
Præbe signa viæ, quæ me non sinat inertem
Ire per abruptum; potius tutamine fultum,
Pandat iter fidum, sublatis undique facis
Qui via semper ades, Jesu benedictæ redemptor.
Hoc dixisse tuis, olim reminiscor alumniis.

sancti pueri
educationem.

5 Inde puer tantus, genitricis ut exiit artus,
Remigii statim curæ committitur almi,
Quem manibus traxit sacro de flumine fontis.
Et vice patris eum studiose prendit alendum,
Et vocat Arnulphum. Quod nomen celsa pro-
pago

Romanæ pubis quondam sublime ferebat,
A qua descendit consanguinitate gradatim.
Interea cœpit paulatim crescere membris
Corporis ad solidum, spatio labente dierum.
At licet hoc dicant nonnulli quod trahat ad se
Pectoris inclusas carnis corruptio vires,
iste tamen Pauli vestigia rite beati
Sectatur, qui tunc sese plus posse fatetur,
Cum nimis atteritur, graviusque per aspera
fertur.

B

* forte acrius
et studium nar-
rat.

Omnia devincens supereminet impedimenta.
6 Artibus incumbens apibus * puerilibus annis
In quibus haud modicum se exercuit, ingeniosos
Exuperans omnes etiam sibi consociatos,
Tunc canos mores modicis conformat in annis,
Legibus incumbens divinis nocte dieque;
Arboris ut lignum quod nutrit cursus aquarum,
Poma suo tribuens in tempore mitia, pulchrum,
Dum stabit folium cui semper prospera cedent:
Actibus in cunctis ita sese rite gerebat
Hic juvenis, qui nomen erat bonitatis adeptus,
Innocuis manibus, mundo quoque pectoris an-
tro,

Qui vanis animam propriam non contulit us-
quam,
Propter hoc ipsi dabitur benedictio Christi,
Et Dominus Jesus plenum miserebitur illi,
Ut Samii lavos c, evaserit optime ramos
Liber, et in dextris se strinxerit, ut frueretur
Majore ingenio virtutum robore lixus.

c

Clodoveus ad fi-
dem Christia-
num conversus.

7 Francia bellipotens, quæ nescia vertere
terga.
Victrici dextra refert famosa trophea,
C Proterit adversas sibi subdens undique gentes:
Ordine sat pulchro, cum rex Clodoveus et
omnis

Pugnantum cuneus, comperto tramite Christi,
Magni Remigii succensi pectora verbis
Divinis optant in sacro fonte piari.
Gratia cælestis jam per sua vasa redundans,
Quæque suo loca magnifico spargebat odore,
Interius cujus moti spiramine multi
Horrent confusi vitæ monumenta prioris;
Erroresque cadunt, et fana relicta fugantur:
Luminis adventus nam semper decutit umbras.
Hæc est excelsi dextræ mutatio Regis;
Scilicet ut roseo vernerent ornata decore
Arva, diu tribulos et sentes ferre sueta.

uxorem suam
S. Arnulpho in
matrimonium
traidit;

8 Sanctus Remigius baptizato Clodoveo,
Regi magnifico bellantum Francigenarum
Offert Arnulphum: quem Rex suscepit honeste
Et magis atq; magis gratum sibi strinxit amore;
Scilicet in tantum, quod neptem valde venu-
stam

Ille suam, proprio Scaribergam nomine dictam,
Traderet Arnulpho maritali lædere nexam.
Renigius vero monet illos deinde beatas,

Quid carnalis amor mercedis commereatur,
Quidve pudicitiam servantibus æthere servet
Omnipotens Dominus. Quibus auditis docu-
mentis:

D

Votis se Domino castis commendat uterque.
9 Crescit amor Christi post hæc fervore pudico
Cordibus amborum validissimus atque vacare
Incipiunt sacræ solerter religioni.

sed pari conat-
su virgin. loten-
vorent,

Præ risu lachrymas fundentes semper amaras,
Pro nihilo ducunt, mundus quæ diligit iste,
Obsequioque jugi Dominum secretius orant:
Cumque foris speciem ostendant se ferre juga-
lem,

Clarescit factis quidquid præcordia volvant.
Quamvis scripta canant, homo numquam divi-
dat illud,

Quod Deus imprimis conjunxerit omnicreator:
Ipse tamen si dissolvat, quis hoc reprehendat?
Corpora dissolvi non est quod corda ligari;
Solus idem Christus dominus dissolvere novit.

10 Denique per visum vir nobilis iste mo-
netur et S. Arnulphus
primo Roman.

Quod qui non spernit, quæ possidet omnia, num-
quam,

Discipulus Christi esse valet. Sed et istud ab alto E
Præcepit: Si vis jugiter perfectus haberi,
Omnia vende volens, et da miseratus egenis
Quæ tua sunt, mea post vestigia pergens,
Thesaurum sic exspecta super astra polorum.
Pontifici sponsam committit, et omnia linquens,
Carpit iter longum. Te primum visitat hospes,
Roma potens: quia te tollunt duo lumina mundi
In sublime, Petrus pastor benefidus ovilis,
Et Paulus pariter, doctor mirabilis orbis.

11 Hinc Constantinus quas condidit indupe-
rator,

deinde Constan-
tinopolim et Hie-
rosolymam pe-
regrinatur.

Arces Græcorum traxit te cura videnti.
Tum jacuisse sacrum corpus Domini Domino-
rum

Nostra fides testatur ubi, prostratus adoras
Æternum Regem, tibi poscens dona salutis,
Ante Deum multa rogans prece longius usq;
Dum te sperantem vitæ illic ponere metam
Commonet ad patriam cæli dilapsus ab axe
Maturare viam reditus bonus angelus: unde
Festinus remeat, Christo domino duce, postquam
Ter senos annos uno minus egerat exul.

12 Ventum erat ad portum, qui fertur voce
Ravenna.

F
In patriam re-
diturus Raven-
næ animam a
dæmonibus li-
berat,

Pervigil excubiis, ibi sentit corpore lapsam
Infelicem animam, quam dæmonia excrucia-
bant.

Non tulit hoc motus, quin terruit horrida monstra,
Extorquens illis animam, quæ corporis antro
Reddita convaluit: propter quod tempore parvo
Delituit Sanctus, furtimque recessit ab illis;
Scilicet hoc metuens ne laude feratur inani.

et alibi mortuo

13 Tunc redit ad patrem tetra caligine noctis,
Ante diem pergens; et pauco calle dierum
Expleto, venit Cellas, sub qua lluit amnis,
Sequana: ubi corpus jam cassum munere vitæ,
Funeris officio cupiebat tradere fossæ
Illius fundi populus collectus ubique.
Quod procul ut visu percepit, cordis ab imo
Commotus rogitat, genibus cum corpore flexis.
Qui potis es cælos et cuncta creata per orbem
Tradere in interitum, quæ vivunt, quæque mo-
ventur,

Et dare rursus eis vitam, nunc respice vultu
Prædulci, mea non obstant mala, sive retardent
Qui pius es nimium promptusque rogantibus,
et nou

Vis

A Vis peccatorem damnari, at vivificari,
Flecte mihi vultum; faciem converte benignam
Redde suis membris surgatque cadaver
Hoc hominis miseri superis per secula negandum.

14 Confestim vidcas feretro (mirabile visu)
Surgere defunctum, lictusque in gaudia verti.
Mentibus astantum vehemens stupor irruit: inde
Lati se pariter referunt in tecta domorum
Laudantes Dominum, quem laudant regna po-
lorum.

Iste tamen, cui vita redit, contemnit abire:
Dissipat ille moras, et cursu præpete tendens,
Arnulphi pedibus supplex prosternitur: et sic
Flagitat: O dilecte pater, famulum me semper
habeto;

Donec claudat iter comiti mors ultima vitæ,
Sim tibi conjunctus, non usquam divider abs te.
Ergo præcepit secum perstare beatus,
Inter eosque fuit perpes concordia morum.

15 Jam manifesta fides signorum per loca
multa

Tollitur in vulgus, cognoscit plurima plebis
Concio perspicuus, quanti venerabilis iste
Sit meriti apud Dominum, per quem tot signa
B refulgent.

Nimirum cæcis reparantur lumina passim,
Surdus et mutus redeunt sua munia prorsus,
Gressibus et claudi velocibus ire videntur,
Et natura suis respondet plena locellis.

Diffugiunt morbi, cedunt inimica salutem d.
Hanc Arnulle tibi concessit ab ætheris axe
Signipotens virtutis opem, tua gloria, Christus.
O fortunatum qui Christi jussa secutus,
Ridebit, dæm reddet ei manus omnipotentis
Gaudia completi semper mansura laboris.

Sed calamus nimio jam deficit oris hiatu:
Dormiat hic paulo, prorumpat ut altius idem.

Innocuo fauces intingeret ora cruore.

Arnulfus magno statim commotus amore
Festinum sudabat iter, dulcedine tractus
Cernendi patris Quis gaudia norit amica,
Quæ fuerint pariter dum miscent oscula chara.
Præmissis precibus tamen intima vota Tonanti?
Ecclesiæ valvas intrans prius obtulit idem
Arnulfus, vir conspicuus, deitatis amator,
Interiora petens, ubi se mactarat ad aram
Numinis excelsi: quam largos currere fletus
Aspiceres roseos per vultus, et lachrymarum
Ubertim faciem perfundi fonte coruscantem;
Qualis, ubi pluvie per cæca silentia noctis
Arva rigant, cursumque minant per concava
rivi,

Ac si forte redit (dum cessat defluus humor)
Suda dies, rutilante polo, mortalia gaudent
Pectora, lætitiæ et vulgo splendescit imago:
Talis erat habitus, cum membra levaret ab imo
Pulvere commixto passim fluvii oculorum.
Factæ nam post signa crucis se visibus offert
Mirantum, summe dulcis gratusque popello,
Qui circum ingenti steterat succensus amore.

17 Ecce autem pastorque pius clerique ca-
terva,

Hospitis adventum tanti dum fama referret,
Ocyus assistunt et suscipiunt reverenter:
Oscula porrectis infigunt dulcia labris
Exterius: nempe interius pia viscera flagrant,
Cordibus alterutrum complexis, seque salutant.
Tunc primas animis convivium dulcia mensas,
Adnotus codex statuit, documenta ministrans
Legis divinæ, ac superans genus omne ciborum.
Corporeis post hæc indulgent: nam via valde
Longa fatigarat, vel sæpe abduxerat error a.

18 Incipit Arnulfus, quæ dura et prospera
duxit

Pergens aut rediens, humili narrare relatu.
Quis putet, ut tantum seducat gloria fallax
Ulla virum? Fugiat hæc pestis noxia cunctos
Christicolæ: præsens aderat qui rettulit ipse,
Quæ sibi defuncto fuerant satis horrida visa:
Accipe magne pater, (dicens) quæ vera revol-
vam.

Spiritus hos quondam vitalis liquerat artus,
Undique constrictus, quo tempore multa time-
bam.

Namque duas coram cernebam stare cohortes:
A dextris stabat niveo vestita decore,
Aspectus cuius me solabatur amicus:
Altera pars miserum me susceptura fremebat
Sordida, deformis, cænosa, inculta, palustris,
Significans operum mihi reddere pensa meorum.

19 Ille quantus pavor hanc animam con-
cessit, anhelos

Spirantem flatus, dum pendula vita trahebat
Tristia de summo spiramina pectore, visis
Luminibus torvis, quæ contorquebat in iram
Turba ferox, inimica boni, sed criminis ultrix:
Tandem justitiæ pendens examina, dixi:
Hei mihi! cum trutinam versent mea facta si-
nistram,

Deferor in prædam, larvalibus obruor umbris.
Jam loca penarum tristis peto, mæsta pericla.
Horrendum resonant, deformis arundo,
Cocytus palus, et Styx, atque inamabilis unda,
Ac simul omne genus erebi damnare parant.
Hæc tormenta videns, oculorum flumina fundo.
Talia dum facerem pavidus, venit ocyus ad me
Angelus e caelo, manibus qui extraxit ab istis,
Me referens, et restituens his concite membris,
Arnulphi precibus: veluti nunc indico præsens.

EX MS.

a S. Remigio
benevole excipi-
tur;
E

a
interim vir a
morte revocatus,

describit pœnas
infernales.

ANNOTATA.

a De Romana hujus mulieris stirpe non meminit
præcedens Vita.

b Letselinus aliam hujus nominis etymologiam
excogitavit: auctor enim prioris Vitæ eam a pru-
dentia nominat Euphrosiam; hic autem ab εὖ
bene et φράζω id est loquor, eandem vocat Euphra-
siam; quasi dicas bene loquentem, ut satis duplici
versu explicat.

c Quid hic Samii lævi rami sibi velint, fateor
me non intelligere.

d Hic in genere multa adduntur miracula, quo-
rum Vita prima non meminit. Fusius adhuc eadem
recenset Ms. eodex noster Valcellensis.

**CAPUT II. Reditus in civitatem
Remensem; benevolentia
S. Remigii erga S. Arnul-
phum, quem exorcistam
consecrat; qua dignitate
præditus statim duos ener-
gumenos liberat, et ob peri-
culum vance gloriæ fugam
meditatur.**

Praesul adhuc vivens Christi pascobat ovile
Remigius, caris insistens, ne lupus intrans
Julii Tomus IV.

ad vitam revo-
catus.

a populo hono-
ratur.

d

S Arnulphus
peccator et lu-
cris in dul-
senti.

EX MS. S. Remigius Arnulphum ad humilitatem exortat.

20 Teste viro, qui jam fuerat sic ore locutus, Arnulphum tunc dulcifluis affatur adhortans Eloquiis præsul: Fili dulcissime, primum Mente humih semper te custodire memento, Ut concessa tibi maneat, nec deserat unquam Gratia Supremi, qui subleuat inferiores, Ponit et erectos. Tecum timor omnipotentis Sit Domini: namque est radix et origo sophiæ. Quæ tibi sunt concessa manu dominantis ubiq; Nocte dieque vide solers, ne forte recedant. Quod faciens multum ditaberis, et potiora Repperies gaudens, altaque in sede locatus: Unumquemque Deus rerum vult esse potentem.

et post convivium.

Com cruce post illum celeres percurre viator Nudatus calles mundi, quia transit ut umbra; Quidque recepturi sint pro sudore fideli Mercedis Christi cultores, quidque maligni Supplicii: super omne cave, ne gloria facti Istius tangat te: verum dicito simplex: Non nobis, sed Christe tibi, tua gloria detur.

21 Interea domus obsequiis concussa modestis Certat ovans mensis apponere singula quæque. Porro pontificis jussu Scariberga jubetur B Allere convivii non ingratis pietati. Ut rosa cum zephyris spirantibus intepet aura Verque rubens cogit pubescere germina terræ: Hæc ita pulchrificis renitebat splendida factis, Sole rubens vero, regalis et inclyta virgo, Quæ jam virgineis flagrat compacta choreis, Æterni Regis thalamo fruitura sereno.

ornat illum exorcistæ officio.

22 Denique corporibus recreatis, reddere pergunt, Grates magnifico, tribuit qui cuncta, datori. Tempia Dei Matris tunc sanctus pastor avidit Meute petens sibi quædam significari: Nam secum curas animo trepidante movebat Auxius, ut Christi juga collo imponeret hujus Arnulphi: cui scire datur divinitus, illum, Officio dignum fore pro certo clericatus. A precibus surgens, mox ad se cogier urbem Præcipit, ut tota sit jussio nota sub urbe. Curritur ex voto, Remis glomeratur in unum Auribus arrectis. Episcopus ore benigno: Est, inquit, hic Arnulfus vir nobilis, atque Ingentis ueriti, dignum quem cælica virtus Indicat ordinibus fore sacris, et clericatus Officio lungi. Plebs laudat et annuit omnis. C Promovet ergo virum, tonsis barba atque capillis:

in quo constitutus mox duos demoniacos liberat.

Exorcista dehinc factus, sic se manifestat. 23 Prosiliunt homines miseri duo progredienti; Alter dæmonibus quassatus membra duobus, Et tribus alter erat. Qui talia dum paterentur, Incuterentque minas circum populo venienti, Aspiciens servus Domini venerabilis, inquit: Num tibi non satis est mentes invadere vanas Gentilis populi, atque illic regnare malignis Fraudibus? An Christi mundatas sanguine plebes Dente cruentato moliris carpere mites? Evolat ut fumus, fugit et procul ille tumultus, Et dictum sequitur magnæ medicina salutis: Incolumes gaudent, qui saucia pectora dudum Rumpebant, huc atque illuc sine mente ruentes.

quam ob rem vitare cupiens plausum populi, fugam meditatatur.

24 Postulat abscondi penitus nec fame ferri: Verum non latuit, velut illud quod Deus olim Non diffamari præceperat, et tamen illi Curati excelsam tollunt per climata vocem. In hunc namque modum benefecerat omnia Christus,

Reddens auditum surdis, mutisque loquelam. Hi vero, qui per famulum sunt cunctipotentis Sanati, nequeunt tam grandia signa tacere. Mirantur multi, crescit laus cuncta creantis, Hoc signo audito, contendit quærere vulgus Emittentem operum jubar admirabile seclis. Jam quin ulterius lateat tam clara, lucerna Fama volans agitat plebes atque arrigit aures: Unde simul clamore petunt sibi propitiari. Furtivam mox ille fugam meditatatur, et exul Vult fieri, ne tentetur deceptus amore Laudis pomposæ. Quod nosceus protinus almus Remigius, mandat sibi præsentarier illum, Ac revocans illum verbis demulcet amicis.

25 Non, inquit, tibi sit durum, charissime frater, Quod te simplicitas quærit populosa videre. Arctius hinc solito precibus consuesce profundis.

Spemque fidemque tuam Jesu committe tuendam. Qui majora dat his quæ quisquam exposcere norit.

Magnus enim Dominus, numero nec clauditur ejus Exuberans virtus, quæ dat quærentibus, ut vult, Agnoscitque suos inter condensa malorum Agmina commixtos, et quid mercedis utrisque Pendeat ex merito. Te quanvis signa timore Concutiant, et sollicitet ambitio nulla: Hoc tamen advertas, quia dat hæc omniceator, Qui dixit: Lux vestra palam splendescat in orbe, Ut videant homines, et toto pectore vestrum Glorificent patrem, qui cæli possidet arces. Sic Domino semper reddetur gloria soli, Illæsis nobis, labetur et aura favoris. Illis dictis stabilitur mens, animique procella Mansuescit; tamquam videas post nubila cælum Luce micans, dum ducit equos jucundus Apollo.

25 Posthæc pungit amor, carnis qui cuncta trucidat Incentiva bonus, vivens ut hostia fiat Sancta, Deoque placens, pleno obsequio rationis. Continuis ideo se noctibus atque diebus Mortificat lætus, castigans corporis artus Jejunos et pervigiles atque extenuatos. Fletibus irriguis sancti memor esse Prophetæ Dictorum cœpit, modo qui purgata fideli Semina committunt ruri lacrymis resoluti, Magna metent hilares venturo gaudia seculo. Tum quali Israël luctu captivus agebat, Flensque sedensque super Babylonis flumina mœstus,

Organa dum salices illic suspensa tenerent, Cantica ne Domini mulcerent dulcia mentes Rure peregrino: isthæc crebrius ipse volutans, Se contemplatur patriis et dulcibus arvis Longius avulsum miseris hic ferre querelas.

27 Sollicitabat eum, cujus gerit ista figuram, Syon pacis habens magnæque salutis asylum: Cujus Rex Christus caput est, et conditor ipse. Sancte pater, cujus nos hic amplectimur ossa, Hanc toto sitiens animo vehementer amabas, Atque inhians illuc currebas mente sagaci Ad fontes, pedibus velox ut cervus, aquarum. Jam memorata super Scariberga jubetur adesse, Ut pariter sensus renoventur in actibus almis, Et custodita per secula virginitate, Divisi alterutrum cupiant compage ligari Christi perpetua. Subeunt monitoris utriusque Imperium, ex voto quod denique complent. Musa fatigato raucescit garrula cantu; Nunc indulgeri sibi postulat, ut renovato Prorumpat calamo, cœpto redimita cothurno.

ANNOTATA.

a Vita prior num. 8 asserit, quod S. Arnulphus ductu angelico infra quatuor dies super Sequanam. . . . infatigatus pervenerit. Contra vero Letselinus dicit, cum longitudine et errore via oppido fatigatum fuisse. Hinc colligo, alterutrum Vitæ scriptorem aliqua pro libitu hisce Aetis inse-ruisse. Saltem satis patet, Letselinum quædam col-loquia et sacra Scripturæ effata pro ingenio suo iis immiscuisse.

CAPUT III. Secunda S. Arnulphi peregrinatio, episcopatus, iter in Hispaniam et miracula.

B Postquam sanctus amor hos nexuit, atque seorsim

Divisit (nam corda ligat, si corpora findat) Inter telluris quodam posito intervallo, Accingunt se operi divino fortiter ambo : Quo sponsi thalamos adeant, cui sponsa cohæret Quæ macula rugaque caret, qui rite vocatur Sponsus ob hoc, quia tam pulchram jungit sibi sponsam.

Jam vacat Arnulfus toto corde Altitonanti, Pondera præsentis vitæ quem nulla tenebant : Nocte dieque Deo servit, pro cujus amore Omnia postponens istius prospera mundi Exulat, atque humeros nudus crucis aptat honori Ipsam post Jesum semper portare paratus.

29 Arripit ergo viam, cupiens vitare perosa Arva Cedar a, dulcesque situs, charosque pro- pinquos,

Remorum fines patriamque relinquit avitam, Factus cælicolum concivis vernula Christi. O sola Tholosæ felicia, quæ pretiosi Busta Saturnini conservas martyris! hic te Visitat en primum, fundens tibi plurima supplex Thura precum : posthæc Pictaven pergit ad urbem,

C Te (pater o Hilari) prece concutiens ibi multa.

30 Hinc (Marline) a te qui nullum calce repellis

Turonis te perquiri sibi propitiari. Illis urbs frustrabatur pastore diebus, Pontificesque ideo pariter glomerantur, et omnes

Non animo coeunt uno, pars tendit eorum Iluc, et pars illuc, nec dicta coæquant Inter eos ullum consensum : donec adesse Præcipitur plebs, cui jejunia mox triduana Indicunt, quod divinum vultum optime placat : Nam cum tertia lux radiat jejuna diei, Mature populus veniens nimis extenuatus Intrat in ecclesiam, Domino suo vota daturus : Cum quibus ingressus Christum rogat ejus amicus

Arnulfus; sed dum munit sancta cruce frontem Præsentem fugiens tacitusque foras graderetur, Angelus in medio dilapsus cardine summo Concite restituit plebi, mediæque catervæ. Illum igitur cuncti poscebant omnipotentem.

31 Dumque aliquod super hoc spectarent desu- per illi

Auxilium properare sibi, gererentque labantes Pontifices animos : hos astans angelus idem Cum sancto Arnulfo, verbis affatur honestis : Quid vobis, inquit, longas versare querelas Vel differre moras de præsule constituendo? Ante Deum vestræ sonuere preces populique. Ilunc ideo per me qui conspectu fruor ejus, Largitur vobis, quem jam danciscitur aptum Lucrandis animis, qui Arnulfus voce cietur : Dictisque his abiens, cæli remeavit ad aulam.

32 Tunc animos revocant, quos dudum cura

tegebat

Anxia, pastores in gaudia tota, recedunt Nubila tristitiæ : sicut quandoque videtur In facie cæli, solito dum clarius illud Redditur, et nubes fugiunt quibus ante latebat. Res ita gesta palam populi sermone notatur : Unde atacres cuncti nō hoc differre precantur. Non valet ulterius Domini manifesta voluntas Tardari : propter quod clamant vocibus omnes. Acceleratur opus, benedicitur, atque sacratur Ordinibus reliquis Arnulfus dignus et aptus, Voce velut Domini. meus o dicentis amice. Altius ascendens coram residentibus esto. Tollitur a cunctis in sedem pontificatus, Qui prius indignum se testabatur honore Dicens, ausibus his nec fas nec jura favere : Sed cœptis illum superant communiter omnes.

33 Ast ubi suscepit regimen tam grande ani- marum,

Torpor discutitur, non serpere tædia sinit, Nec vano tempus carum vertigine volvit. Immo gerens curam sibi commissi gregis atque Pervigil incumbens studium sectatur Jacob, Ac, se postposito, subjectum curat ovile : Supplet ob hoc fœtura gregem, sub fomite tanti Pastoris, qui septa ovium augmentata tuctur. Plurima dona suis Dominus largitur alunis, Quorum mirificos miratur terra triumphos; Quos humana nequit facundia dicere cunctos, Si linguis etiam centum resonare valeret. Et mihi si quamdam tribuat Dominus dominator Ingenii venam, qua possim militis ejus Arnulfū (quem nos colimus nimis hicce ja- centem)

Partem operum memorare styli conamine quam- dam!

Quod minus est in me (o pater) id prece perfice digna.

34 Nunc cœptum repetamus iter. Moris fuit ejus Ut matutinos prius præsentem caterva Inciperet cleri : sed crebro dum fieret hoc, Accidit in quadam signum mirabile nocte : Ad dictum ipsius, cum cœtus forte tenerent Ora, nec ullius vox aures icta feriret, Angelicus chorus extemplo respondit ovanter Particulam versus reliquam. Rursusque secunda Cum vice secretus caneret sibi : cælicus ordo Adfuit, et medius mox respondetur ab ipso Versiculus quidam, per quod cognovit adesse De cælo Christi famulis solatia semper Hæc : Quoniam Sancti exultabunt luce perenni Inque suo lætabuntur sine fine cubili.

35 Sæpius hinc secum cœpit rimari istud : Huicque animum pulsant vitæ inonumenta prioris

Quando quietus erat, curarum e mente remotis Fluctibus, atque suo factori rite vacabat. Fluctuat ergo, suamque parat dimittere sedem : Interea ut prosit multis, ubicumque valebat, Bis quinos septemque dies complevit et annum Ilis studiis, rexitque gregem per pascua pastor.

Post

EX MS.

eligitur episco-
pus Turonensis,

E

et gregi suo
invigilans.

F

cælesti favore
honoratur;

at relicto post
paululum epi-
scopatu,

B

S. Arnulphus
spontam dese-
rens.

secundam pere-
grinationem su-
cepit,

a

ad urbem Tu-
ronensem ve-
nens,

anglo suaden-
te,

l. x. ms. Post clam plebe fuga delabitur, omnia linquens
 Atque viam carpens lustrabat regna locosque
 Quamplures : ubi perspicuo corda arida verbi
 Vomereolvebat, suleos hominumque fideles
 Actibus istis sex annos et quinque peregit.
 tendit in Hispaniam, b
 36 Hispaniam versus post hæc deliberat ire,
 Quæ crudelis erat populus, gentilis b, et excors,
 Absque iugo Christi : monuit quem lege salutis :
 Sed pars ad fidei documentum præbuit aures,
 Pars tenebris immersa suis incredula mansit.
 Ast ubi perversos incepit radere mores :
 Vera patent odiis, linguisque trahuntur acutis :
 Insurgunt stimuli, tædæ conflantur in illum
 Invidiæ, miles Domini vibice feritur
 Non pauca : nam turba ferox circum ruit, atque
 Nisibus omnimodis molitur carpere tantum
 Cæde virum, morti pro religione paratum.
 Verum cui secreta patent, differre volebat
 Hoc adhuc, dum quippe foret multis animabus
 Utiles, aut velut aurum purgaretur in igne.
 et ad regem adducitur,
 37 Ad regem terræ comprehensus ducitur in-
 fons
 Quod fieri iussit, percepto, quod probitatis
 Esset vir magnæ, fama volitante per urbem.
 B Quem speculatus ait rex (nam vultus mani-
 festat
 Mentem :) Cujus, es o bone vir dic, conditionis,
 Vel ejus seclæ? Respondit denique pastor :
 Nobilis omnipotens Dominus meus est : ego
 servus
 Spretis sigmentis, pronis colo vultibus ipsum.
 Qui vero ille meis contrarius est Deus, inquit?
 Ad hæc Arnulphus. Vos (heu) quibus esse pu-
 tarim
 Consimiles, quos conjurent etiam malesani,
 Non sani capitis fore, sensibus evacuatis,
 Colla datis, quæ mente earent et voce, figuris,
 Pollice quas facitis. Da nobis (rex ait) illum
 Esse Deum quem jactas : abs te discere quæro.
 cui exponit
 38 Christi servus habens de quo diffusius
 inbrem
 Compluat cloquii, cui copia plena loquendi
 Facundique modi tropos et schemata dictant,
 Ut de thesauro nova proferat et veterana,
 Ecce salit fons vivus aquas de gurgite Christi :
 Ebibe, rex omnesque tui, quæ verba ministrat
 Vobis Arnulphus, pater optimus eloquiorum.
 C Fineste cecidit peccato protoparentis
 c Humanum genus, atque suo juga dura chelydri c.
 Imposuit collo, sub qua pressum ditone
 Longinquo jacuit heu, tempore! donec ad ima
 Mitteret ingenitus Genitum Pater ob pietatem,
 Qua nos dilexit. Qui tandem Flamine sancto
 Conceptus, natusque sacra de virginis alvo
 Maria, verus Deus et homo verus, in isto
 Est conversatus mundo, medicamina præbens
 Debilibus cunctis : et cum miseros miseratus
 Perficeret pietatis opus, dira est cruce passus.
 fidei Christianæ mysteria.
 39 Sublatis spoliis, pridem quæ claustra te-
 nebant
 tumpia tartaræque domus et monstra profundi.
 Tertia dum radios gaudens aurora pararet :
 Ecce resurrexit sol maximus, et leo fortis
 Quem tribus eduxit humano germine Juda.
 Ipse suis posthæc dedit insuperabile robur,
 Postquam syderæam remeans penetraverat aulam
 Judicii quandoque die confidimus illum
 Allere, quando suo donabit quemque labore.
 Hunc tibi credendum denuncio : quo sine nemo
 Salvari valet, ac quivis jam desinit esse.
 Sic tenet Arnulphus vir simplex oris habenas :
 Redit et intentum formosa oratio regem.

40 Tum rex : Paremus facturi quæque re-
 volvis,

Si nobis quoddam afflictis præstare valebis.
 Dixit pro signo : Si serpens scilicet ingens
 Intereat per te, qui nostras perdit ubique
 Res ; scrobe nam latitans sinuosos complicat
 orbes

Ingentesque globos, et lucida terga volutat,
 Quinque capax capitum linguas vibrantibus ora
 Per varias squamas varius color indicat illud
 Pestiferum corpus tumidum grassante veneno ;
 Sibila lambit lians : sed cum resolutus ad auras
 Egreditur, solemque videt : distendere nodos
 Incipit, in longum spiris per plana solutis.
 Ascendente die, paulatim bellua sese
 Erigit ad radios agitans fervore venena.
 Posthæc letiferos eructans gutture flatus,
 Sulphure succendit bona terræ et vastat ubique
 Sic homines nequeunt se, illo vivente, tucri.
 Quin etiam pecus omne perit : nec vivere juvat.
 Hac ratione tui cultores numinis omnes
 Esse suadebis, si victus cedat hic anguis.

41 His pater Arnulphus expletis, scilicet ducitur,
 (inquit)

Posse dedit Christus credenti singula quæque. E
 Imperio solo valet hic transponere montes,
 Si fidei dono fervet sinapis adinstar.
 Idque per ambages aut longa exordia nolo *
 Tendere : ductorem præbe qui dirigat illuc,
 Os ubi contortus sese natus iste receptat.
 Ducitur ergo Pater præcuntibus ad loca nota
 Militibus tribus : hi latebras statim indice mon-
 strant.

42 Viso angue, is se sternit humi, Dominum-
 que precatur

Arnulfus vir signipotens, frontem cruce muuit.
 Exurgit, fidei quem thorax fortiter armat,
 In monstrum visu horrendum. Quod denique
 verbo

Aggreditur tali : Per nomen cunctipotentis,
 Qui meus est Dominus, Christus Salvator Jesus,
 Dico tibi : Jamjam tota feritate relicta
 Ad me festines, humili cervicæ serenus.
 Qui paret statim, faciens quodcumque jubetur.
 At Domini famulus, collum circumdedit cjs
 Insigni stola, jussitque incedere post se.
 Jussus abire procul, nusquam manifestus habe-
 tur d.

Quo felix signo flexus rex atque exercitus ejus F
 Cervicem duram submittunt legibus almis,
 Consiliumque Viri gaudent implere beati.
 Desinat hic paulo calamos inflare Thalia.

ANNOTATA.

a Puto, Letselinum hic respexisse ad illud, quod
 legimus Psalmo cxix v. 5. Heu mihi, quia in-
 colatus meus prolongatus est : habitavi cum
 habitantibus Cedar : multum incola fuit anima
 mea.

b Hoc falsum esse ostendimus in Annotatis ad
 primam Vitam.

b Chelydrus proprie est testudo aquatica, a
 Græca radice χελύς testudo ἕδωρ et aqua. At in
 Vitis Sanctorum passim significat diabolum, ut
 Cangius in Glossario ad hanc vocem exemplis pro-
 bat, et ex ipso sensu hic satis liquet.

d Nulla hic fit mentio de mortuo resuscitato ;
 quod miraculum in prima Vita num. 19 huic
 subjungitur.

A
CAPUT IV. *Reditus in patriam post obitum S. Remigii, martyrium, corporis translatio, prodigiosa ejusdem immobilitas in silva Aquilina, sepulcrum et auctoris Epilogus.*

Postquam res sic gesta dedit nova corda modestis

Principibus : volat edictum cito regis ab ore,
Concutitur regnum, sonat Ecclesiae salus animarum,

Regis ad imperium cadit omnis falsa deorum
Lex ritusque vetus, et quae sibi repperit error
Gentilis scelerum contagia, jusque beatum
Erigitur, veteres nova lex exterminat umbras.
Abluitur primus rex sacri fontis in amne,
Uxor et illius, soboles hinc omnis eorum :

B Inde domum regis totam reliquasque phalan-
Arnulfus laticis benedicti lavit in undis. (ges

44 Jam pater eximius longævus vixerat annos
Remigius, certando bonum certamen in agro
Ecclesiae, et vitae finem properabat adire a.

Pro voto ergo animi carnales deserit artus.
Caecicolum turmis, jam signa potentia passim
Quod fuerit junctus declarant; denique fama
Detulit hæc usque Illyricam b, partesque replevit

Hispanas, ubi Vir sanctus constanter agebat
Arnulfus, quod Christus amat, quod mundus abhorret.

45 Talibus auditis alte premit omnia secum :
Quid pietas agitet rursus quod gloria tollat,
Et quid fiat ibi secum deliberat ipse.

Scilicet actutum personas eligit aptas,
Quæ rudibus præsent populis, et grata novello
Dona gregi tribuant. His autem rite patris,
Carpit iter, callemque terit festinus ad urbem
Remorum, quo perveniens, ibi cespitem tectum
Repperit almifluum, cui super structa nitebat
Ecclesiae speciosa domus. De more retexens
Funeris officium psalmos, et cetera quæque

C Perficiens ardentis animo, quæ postulat usus
Et retinent apices c, Domino commendat amicum.

Dum foret his curis intentus valde, diebus
Non paucis nunc usq; labor lustrare procellas d.
Jam vero portus et littora tuta videntur,
Auxiliante Deo, solvamus vela quieti.
Hospitium repetens ubi se paulum recrearet
Rursus ad optati remeabat tecta sepulchri.

46 Sæpius huc rediens cum quadam nocte
veniret :

Ecce mali servi sponsatæ virginis ejus,
Cujus jam dudum meminisset sententia scripta,
Fustibus et gladiis armati, in calle repertum
(Proh dolor!) insontem non pauco verberare cæ-
Unus et ex illis, librata cuspide ferri, (dunt.
Intorquet validum capiti ejus viribus ictum,
Quo læsus graviter, ruit, et prope terminat illum
Exitus extremus, sed adhuc in pectore tantum
Exiguæ vitæ pendebat spiritus anceps.

Quo facto fugiunt noctemque per invia ducunt;
Ut pote quos error tam cæcus præcipitabat.

47 Accessit Scariberga dolens, faciemque
refusa

Ubertim lacrymis quærit, quo corporis artus
Post obitum ferret. Qui consecrat illico velum
Atque manu tensa capiti illud virginis almæ
Imponit, mulcetque piis affatibus illam :
Dulcis amica, nihil (dicens) me passio turbat
Quam bibo, nunc grates referens pro sanguine

fuso,
Cujus amore diu mea mens exarsit, et inde
Sollicitudo mihi crescebat pectoris antro :
Nunc fruar optatis, Domino miserante, trophæis
Deque manu Domini capiam diadema trium-
Propositum vero te conservare cohortor; (phi.
Ut Salvatoris valeas amplexibus uti,
Virgoque virgineis læteris juncta catervis.

Quod quæris reliquum : Turonem deser in urbem

Zona e meum : sedes mihi sit locus ille sepulcri.

48 Comperto quod res ita sit : glomerantur
in unum

Regni pontifices de vitæ limite fratris
Discere scrutantes gravibusque doloribus ejus
Sat pie compassi. Quos inter stare beatum
Remigium videt : ad quem sic clamore modesto,
O venerande pater (dixit) te dante, salutis
Sacramenta modo capiam, securior hiucque
Egrediar carpturus iter, tecumque morabor.

Ergo salutatis præsentibus, exit ab hujus
Ærumnis vitæ, felicia regna habiturus
Perpetuæ, Sancti qua fulgent solis adinstar.

49 Quinta dies dum ducit equos sextilis
anhelos

Post decimam flammis insani accensa leonis,
Spiritus in specie cujus petiisse columbæ
Dicitur astriteros egressus ab ore meatus,
Significans quantæ fuerit vir simplicitatis.
Ecce, beatorum consors et civis habetur
Spirituum, quorum jugiter felicibus utens
Divitiis gaudet : quarum non contigit ullis
Visus adhuc specimen, carnalis nec trahit auris,
Humanum neque cor sensu comprehendere
quivit

Quas Deus huic donat, qui pure diligit illum.

50 Nos autem, venerande pater, quos vin-
cula nectunt

Multorum scelerum, grave pondus et opprimit
intus,

Tu releva infirmos tanto sub face gravatos.
Iheu nimium afflicti tabescimus hujus in imis
Gurgitibus mundi! nam suscitavit ille minacem
Euripum, proras solitum demergere fundo,
Qui spumas procul intentat torquendo poten-
ter

Naufragium nostris trepidis hinc inde carinis.
Non nos mergat aquæ tempestas, nos neque
tetri

Sorbeat illa rapax et dira vorago profundi,
Nec puteus nobis horrendum pandat hiatus;
Sed portum vitæ nobis exposce pusillis;
Ut Dominum digne tecum laudare queamus.

51 Restat quid fuerit de sancto corpore factum
Cujus ad astra volans sibi præmia parta recepit
Spiritus. Idcirco supra memorata frequenter
Sponsa, sibi memor injunctum complere decen-
Festinat cupiens : et digne percelebrato (ter
Funeris officio, prius illud quam studiose
Compositum, plaustro jam sublevat inde vehen-
dum.

Dumque itiner gratum felix extenderet illic
Quo gradiabatur cum digno pignore virgo,
(Non valet abscondi, quod vult Deus enucleari)
Concita multorum veniebat concio supplex
Debiliū, morbo qui curabantur ab omni :
Quorum

ex ms

e

et perceptis
Ecclesiae sacra-
mentis,

E

f die xviii Julii
pie moritur,

f

ad quem auctor
dirigit oratio-
nem.

F

Corpus S. Ar-
nulphe trans-
fertur,

Quorum summa negatur adhuc mortalibus; unde
 Gaudia suscepto pergebant longa metentes
 Robore, post corpus mirabile, signipotensque.
 52 Venerat ad quemdam, Domiuo ducente,
 locellum,
 Qui situs in pago Castrensi *g* Hibernio *h* [dictus]
 Resbacis *i* fluvii supereminet inclytus arvis.
 Scilicet in saltu, qui nomen habens Aquiline *k*,
 Innumeros autrit per pascua congrua cervos.
 Hucce canes instigati per prona fugatum
 Insectantur (odor tribuit vestigia) cervum.
 Sed procul amoti tantum [æthra] sccare vale-
 Et frustra longo latratu emittere voces: (bant,
 Non tamen hunc avido tremulum contingere
 dente;
 Quem Comes, ut feretro perspexit adesse pro-
 pinquum,
 Longius atque canum querulas requiescere
 linguas,
 Dordingus *l* stupuit hærens mirabile factum,
 Martyris Arnulphi quod noverat interventu
 Sic gestum, Domino Jesu favente, fuisse.
 Tunc prostratus humi Sancto tulit optima dona.
 53 Post vero cum dispositum pertendere
 gressum
 Vellent, immoti stabant, neque longius ire
 Aut sanctum permissi sunt portare cadaver.
 Illic gradibus fixis animalia plaustra tenebant,
 Nec mutare locum poterant, quia cælica virtus
 Hoc ita constituit; Comitum quæ causa coegit
 Inlecti, tetigitque viri præcordia magni
 In tantum, ut quæcumque sui fuerant ibi [juris,]
 Aut circumcirca spatio tenus undique sparsa,
 Traderet hæc sancto, stabili firmata libello,
 Arnulfo. Post hæc Comes, illius atque fideles
 Componunt inibi patefacta cespitis alvo
 Bustum, quo sanctum corpus sat religiose
 Includunt, ubi signa sui quamplurima Christi
 Pro meritis servi Dominus monstravit, et illic
 Ægrotis velox variis medicina dabatur;
 Auxiliumque sibi cito provenisse sciebant,
 Martyris Arnulphi, quibus intercessio præsens.
 54 Quod factum retulit quantocius inclyta
 virgo
 Turonicæ sedis clero, populoque fideli.
 Hinc regressa super construxit busta beati
 Remigii, quæ duxit ibi durissime vitam
 Patricio *m* cum fratre suo, qui pontificatus
 Enituit solio, felixque recessit ab isto,
 Ad Dominum pergens, mundo victura per
 ævum;
 Quam tegit hic parvus locus, illic nobilis am-
 bit.

EPILOGUS.

En quasi . . . scriptor labiis corrodar aculis,
 Materiemque labor carpendi [noster] habebit,
 Si non obstiterit fratrum dilectio, quorum
 Sæpius impulsum me crebra precatio traxit
 Hoc ad opus . . . . . cede petenti.
 Et licet in satyris recte . . . . . livor
 Vix hæere valet stultis, habeat sed et istud *n*:
 Debilis inhibitos incitiam possidet actus:
 Est aliud tamen e modico parere roganti,
 Atque aliud propriis confidere viribus: illud
 Est sanum, velut istud contemptibile sordet.
 Quisquis habens oculum purum, perspexerit
 istud,

Letselinus *o* eget *p*; memor illius esto dolentis. D o p
 Nunc ad nos converto pium, pie Christe re-
 demptor,
 Aspectum, finemque operi, qui finis es omni,
 Ante ad justitiam credenti impone peracto,
 Ad laudemque tuam (cujus sunt omnia) claude;
 Qui cum Patre Deo regnas et Flamine sancto.

ANNOTATA.

a Hic in Ms. interseritur astrologica quædam
 descriptio, ut ad marginem notavit amanuensis,
 quam sese omisisse ait, ne lectori tardium pareret.

b Non video, quid hic ad rem faciat Illyricum
 ab Hispania tam longe dissitum; nisi forte per has
 regiones Orientem et Occidentem designare voluerit.

c Suspicio per apices hic intelligi libros rituales,
 qui apicibus seu litteris constant. Hanc con-
 jecturam videtur sensus erigere.

d Hic iterum sensus adeo obscurus et confusus
 est, ut non intelligam, quid sibi velit auctor.

e Vox σῶμα quæ corpus significat, aliquando
 biographis infimæ latinæ in usu est. Eam-
 dem Letselinus, forte metri lege coactus, hic ad-
 hibuit pro corpore, ut satis patet.

f Sic olim vocabatur mensis Augustus, quia erat
 sextus post Martium, a quo veteres annum
 inchoabant. Hac poetica phrasi auctor vult indi-
 care, S. Arnulphum xv Kalendas Augusti obiisse.

g De pago Castrensi meminit Papirius Masso-
 nus in Fluminibus Galliarum pag. 200.

h Nomen hujus loci diu frustra quæsi. Forte
 hodieum ita mutatum est, ut amplius cognosci
 non possit.

i De hoc rivulo seu torrente videri potest
 Adrianus Valesius in Notitia Galliarum pag. 471.
 In mappis geographicis hodieum vulgo vocatur
 Remarde.

k In Geographia Blaviana tom. VII, lib. xxiv,
 pag. 33 silva Aquilina describitur, ibidemque de ejus
 nomine fuse disputatur.

l Aliqui suspicantur ab hoc Dordingo Comitum
 nomen inditum esse loco, qui ab Aimoino Dor-
 dinga, a Gerberto epist. xciv Dordingus, et nunc
 vulgo Dourdan appellatur. Vicinus est hic locus
 silvæ Aquilinæ ad Orgiam vel Urbiam fluviolum.

m Si cum Ms. Collegii nostri Claromontani hic
 intelligatur Patricius notissimus Hibernorum Apo-
 stolus; quid de hæc re sentiam, indicavi in Com-
 mentario prævio.

n Aliqua in hoc epilogo (nescio an imperitus
 amanuensis, aut forte corrosus codex in causa
 fuerit) ita vitiose scripta erant, ut nec legi nec
 intelligi potuerint. Quapropter puncta interponere
 coactus sum.

o Hinc collegi, Vita hujus scriptorem vocari Let-
 selinum, et pro hac re dedi conjecturas meas in
 Commentario prævio.

p Forte legendum est: Letselinus egit, quam-
 vis prima syllaba sit longa. Quod si quis legere
 malit Letselinus eget; puto subintelligi preci-
 bus aut simile quidpiam.

A
TRANSLATIO ET MIRACULA

Auctore Anonymo suppare.

Ex Ms. cujusdam bibliothecæ Gallicæ, quæ non indicatur.

Fratribus nostris imprecantibus, ibidemque persæpe flagitantibus, rei scilicet ordinem sibi explicari, quomodo sacratissima beati Arnulphi martyris pignora allata fuerint huc, mecum anxie pro eorum desiderio, non minus quam ipsi, concutiebar, prospiciensque fore congruum, quando pro communi commodo labor exercitationis crumperet, petita differre timui. Unde relata non solum ab his, qui audierunt, verum etiam, qui se vidisse testati sunt, quæ didici *a*, tam præsentibus quam futuris pro posse cognita fiant.

2 Igitur quidam presbyter, nomine Constantius, Vadensis pagi *b* rure generatus, sed, cogente propria necessitate, aptum sibi loculum perscrutans, ubi posset habitandi vivendique solatia reperire, exivit hinc; crescentibus vero corporalibus curis divina providentia consuluit. Interea rebus necdum apparentibus, quas postea perduxit ad effectum felicem modo viventibus: tandem prædictus presbyter, contubernio reperto in Aquiliæ sylvæ partibus, ubi pretiosus thesaurus, videlicet corpus sacratissimi martyris Arnulphi, servabatur, petivit a canonicis loci illius, ut ibi licenter humanitatis et necessitatis suæ procuraret subsidia; quem circa se satis amabiliter applicantes, privatis suis et penetrabilibus patefactis, præsertim cum ejus famulatus blandissima familiaritate demulceret eorum præcordia, gratumque esset obsequium ejus in oculis ipsorum, sive tamquam domesticum: ac arbitrii sui licentia deinceps usus est, sicque annuentibus universis ejusdem loci habitatoribus, interiora considerabat et exteriora.

3 Aliquot autem elapsis annis (omnia quidem quæcumque vult operatur Dominus, et latet intellectum humanum profundissima dispositio, nisi quando quantumcumque revelare dignabitur) idem presbyter reminiscens carnalem patriam situmque natalem, iis affectibus vehementer exagitur: verum ne vacua manu redeuntem confusionis rubor percelleret, thesaurum meditatatur ingentem, quo modo secum sublato, properataque regressione, deinceps omne pro nihilo ducat infortunium. Denique tempus opportunum quæritur, quando concepta lætum habeant exitum. Factum est autem, ut, explorato rei eventu, clam custodibus, [in] quos sopor ex more meridianus irruerat, quique eos fervore diei æstuante nimis proluerat, [ingressus sit] locum quam potuit caute, in quo decus optabile, genima purior, non satis digno cultu servabatur, et sublato tanto fenore, prout potuit, tractavit, et involvens nitidæ lanæ, posuit in sacco, inculcans desuper vellera ad os usque sacci.

4 Tunc hilaris citatum carpebat iter, cum subito concussis custodibus, et diligenter

perlustratis arcanis, nequaquam invenerunt, quod sublatum erat: qua de re perturbati, quoniam se verterent, ignorant; tandem, repertis indiciis, insecuti sunt abeuntem presbyterum, ad quem celeriter pervenientes, eversa sarcina jumentis, tactaque visaque suppellectili, superficiem sacci tantummodo inspiciunt; unde quod intus latebat ignorantes recedunt. Ergo cassa laboris mercede nimium consternati [sunt]: prædictus vero Constantius, inchoatis negotiis diligenter instans, gratulatur, se præteritum evasisse periculum hoc primum, quasi aviculam illaqueatam imitans, quæ si foret, contrito laqueo, sibi reddita libera facultate redeundi uti, quam velox quam prompta festinat ad solita, nihil prioris mœstitiæ vel formidinis curans: [et sicut] quælibet ferarum elapsa, dum ulterius vestigia retorquet in aliam partem insequentium canum vociferationum, in proprium sagacior defertur habitaculum.

5 Post hæc evidentibus indiciis patere detecta, quæ pridem latebant: nam illic, ubi jam sacra pendebant patrocinia, in villa videlicet Rocummont *c*, in nocturnis horis quasi in obsequium præparantur cælitus luminaria, quæ tectum umbrarum densitate spoliant, ac coruscantibus flammis interiora domus decorant multo præstantius: in altera vero villa, quæ Vadodium *d* nuncupatur, ex cujus vocabulo territorium comitatus appellari consuevit Vadensium, ubi parum temporis, prædicto presbytero custode, inorabatur, eadem sigua magnum mirantibus incutiunt stuporem: unde ut comiti Radulpho *e* innotuit, non passus est rem differri ab omnibus innotesci, et ut effectus sponsonis velociter impleretur, addidit ad incrementum et ecclesiæ. De Villa Vuatmesia (Vau-moise *f*) allata sunt sacra pignora beati corporis huc, eo scilicet tempore, quando copia redundante frugum suarum lætificabat autumnus corda mortalium: magis autem de susceptione gratuita cælestis beneficii, quod divina gratia misericorditer dignabatur pro communi commodo largiri, fiebat inæstimabilis exultatio, gaudebatque nimium conventus astans omnium, quos fama nuntia concurrere certatim præmonuit undique, utpote quibus mittebatur divinitus tam grande subsidium.

6 Post hæc memoratus comes in ecclesia, quæ sita erat in angulo castelli, reverenter et honorifice gloriosum corpus beati Arnulphi composuit, canonicisque constitutis, qui continuatim officia religionis exsolvent, inibi perpetuo tradidit in præbendæ solatium villam necessariis usibus bene competentem, quæ vocatur Otgerius, Gallicè Oger *g*, cum ecclesiis suis et omni lege ac consuetudine, quæ prius dominatui suo cedebat. Quæ autem restant nullius levitatis vel jactantiæ flatibus quin posterorum memoriæ recitanda quisquam arbitretur exarata fuisse, vel judicet temere secretorum ignarus, quæ diviniæ scientiæ placuit abscondisse sapientibus et revelasse parvulis: etenim sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare et confiteri honorificum: neque temerarios sequitur retributio mercedis proficua, sicut obedientiæ subditos, quod signum est humilitatis et gratiæ spiritualis effectus. Hæc autem pauca interjecta

ET MS.

ad Comitatum
Vadensem dr-
tulit;

E c

d

e

f

F

uti honorifice
excepta

g

pauca
pauca

a

b
quod
quidam
presbyterc
quibus
Ar
pauca

g

EX MS.

interjecta sufficiant pro obice ratiocinationis. Ceterum ad reliqua tendat oratio.

varius miraculis

7 Præfatus denique Constantius cum pavidus ac tremebundus ob reverentiam loci debuisset vivere, ac incurvus sedulo castimonie vacare, sicut bonus gazophylax, nequaquam sese tam bene tractavit, sed, ut stolidissimum animal, oblitus omnino dignitatis humanæ, blandimentis petulantie cœpit illaqueari, adeo ut quadam die stimulatus libidine feminam lascive deosculans amplexibus stringere non timuerit ante sacrarium; et dum hæc tam impudenter agerentur, ostendit illico potentie sue miraculum retrusum et inauditum omnipotens Deus per servum suum Arnulphum, per quod agnoscitur perniciosum fore, si Deo sacrata sordide manus, imo corda vitiosa, quibus nihil est mundum, tractaverint indigne, veluti quondam veteris et novi Testamenti nonnullis contigit, quos ultio divina terribiliter percussit.

fulgent;

8 Stabat namque candelabrum ex honore coram altari vacuum, quod paulatim cœpit agitari, nulla cujuslibet hominis manu contingente; quo percepto, fugæ præsidium rapiunt; candelabrum vero subsequens prolabitur et valide ferit in parietem. Deinde scholasticis testibus, qui videntes pavore magno concussi, fuga lapsi sunt, et facti modum retulerunt, cognoscens comes rei veritatem, purgavit mox locum, expulso scilicet perverso, et in loco ejus meliorem restituit. Multis denique patentibus signis, adveniunt populi ex diversis partibus præsidia sibi profutura quærentes. Quot morbidi, quot imbecilles, quot diversis passionibus inutiles facti, quot invalidi compagibus artuum versantur per atria strata, quibus omnibus auxiliante divina clementia redit optatæ quietis remedium!

inter alia puer a cane rabido vulneratus,

9 Porro tempore recenti, quibusdam adhuc in hac vita morantibus, qui viderunt mirabilia Dei, quæ per martyrem suum Arnulphum dignatus est ostendere, clarescunt et nota fiunt pluribus; videlicet quemdam juveniculum rabidi canis dente vulneratum fuisse; quem sua mater adductum dolens et flebilis perorabat signari phylacterio martyris; quod ut factum est, hunc deinceps et evasisse periculum, et certum est reliquum vitæ spatium cucurrisse sospitem. Sed et multi vexabantur eo morbo, qui vocatur incensio *h*, qui meritis beati Arnulphi restituti redierunt in sua, de collatis beneficiis gratificati.

h

et puella

10 Illud quoque cur sileam, quod aliam juvenulam adduxerunt parentes ejus, ita dæmonis insania perturbatam, ut contortis manibus quantum poterat (nam vinculis arcebantur) elisis quoque dentibus moliretur obviantes corripere, vel quoque opprobris et convitiis dilacerare, ac prope vim inferre. Verum robore tenentium fortiter pressa conabatur incassum omnia. Defertur itaque ad clamorem petentium beati Martyris phylacterium: quo tacta et consignata, evellitur omnis infestatio nequam; confestim mansuefacta puella penitusque curata lætificat, quos ante mente capta contristaverat.

ac mulier eurguennæ,

11 Simile huic post annos aliquot palam mirantibus miraculum actum est. Quædam namque mulier suo viro nupta legaliter, remansit fortuito sola in domo, suo marito ex more exterioribus rebus occupato, ceterisque

familiæ per diversa opera distributis. Locum D igitur suum invidus humanæ quietis insidiator aspiciens, invadit vasculum, cui, prohibente obstaculo nullo, facilis patebat ingressus; at illa continuo ferebatur per omnia sui [impos,] quando superveniens vir ejus reperit ejusmodi labefactatam insaniam: qui contristatus admodum percurrit, sibi super hoc infortunio quali modo reperire valeat emolumenti consultum.

12 Conveniunt undique parentes et vicini dolentes, viso naufragio et amico pie compassi suadent ad sanctum Arnulphum iter arripere: quia illic præcudubio, quicumque petit, angustie sue plenum consequitur auxilium; unde collecta fiducia festinant adducentes eam; et ubi nuntiatum nobis innotuit, mox accedentes, invenimus eam in ecclesiæ vestibulo positam; cui instabat vir ejus et plures cum eo, quibus testibus, post aliquos psalmos pro remedio decantatos (horresco referens) erupit inimicus per os mulieris in hæc verba: Ego diabolus vocor; quo dicto subsistentes attoniti nimis horrent; ejusmodi quoque sonitu atque formidine diverberati proclamant, et inculeant, quod ulterius non eportebat differri. Proinde patrocinium succlamantibus cunctis, acceleratur sancti Martyris ad phylacterium; quo signata, et aspersa benedicto latice, delittur ab ea quidquid inimicum intus sæviebat, et statim sibi restituta de cetero cupita fruitur sospitate.

apud eam nantur.

EPILOGUS.

De multis pauca panduntur, et parvulæ relationis series contextitur. Quantumlibet autem videatur obedientie debitum exsolvi poscentibus, non protervia spiritum circumvolvi credito. Ceterum mirabilis operatio, quando non debeat laudari merito et beneficii potius contrito corde et humiliato gratias ei referre de perceptis beneficiis indicitur et imperiali auctoritate sancitur cuicumque *i*: nos quoque pro modulo scientie nostræ quamvis novissimi et indigni, tamen de magna misericordia ejus præsumentes hæc ad notitiam futurorum expressimus, ut habeant ad dicere ad laudem ejusdem, qui mirabilis in Sanctis suis vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus. Amen.

Epilogus aucto. 715.

ANNOTATA.

a Ex his colligo, scriptorem hujus translationis tempore fuisse vicinum.

b Pagus Vadensis, qui nunc recentiore vocabulo Valesia vel Valesium, vernacule le Valois appellatur, est tractus Gallie, in Insula Francie situs, et nunc ducatus titulo insignitus. Ejus caput hodie est oppidum Crespiense.

c Hujus nominis locum in mappis geographicis Valesie non invenio.

d Adrianus Valesius in Notitia Galliarum pag. 580 de eodem, ni fallor, loco ita scribit: Olim Valum vulgo Vé videtur pagi Vadensis, cui et nomen dedit, caput extitisse. Vadum autem nostris Vé dictum, vicus hodieque est in pago Vadensi, inter Villarem ad collum Retie et Crespiem.

e Dacherius

A e Dacherius in Notis et observationibus ad opera Guiberti abbatis pag. 597, refert compendium diplomatis, quo Radulfus Comes Crespeiensis anno Christi 1053 quædam concessit ecclesiæ S. Arnulphi. Ex hac donationis epocha præterpropter colligi potest translationis hujus tempus, et scriptoris anonymi ætas.

¶ Hic pagus Vaumoise in mappa geographica Valesiæ non longe a Crespeio collocatur inter Orientem et Meridicm.

g Hic pagus etiam in mappis geographicis notatur non procul Crespeio dissitus versus Occidentem.

k Hic morbus ab Hippocrate vocatur φλεγμονή, id est inflammatio. Ejus causas et effectum pluribus describit Joannes Gorræus in Definitionibus Medicis pag. 493.

i Sensus iste ita contortus est, ut vix intelligam, quid sibi velit auctor.

21 MS.

DE S. SCARIBERGA SANCTI ARNULPHI MART. UXORE ET VIRGINE

IN SILVA AQUILINA INTER PARISIOS ET CARNUTUM.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sanctæ cultus, reliquiæ et Acta.

B **S**ancto marito virgini sanctam uxorem virginem, nomine Scaribergam, hac die adjungimus, quamvis in plerisque Actis dicatur ad æternam gloriam migrasse vi et v Nonas Octobris. Acta enim horum Sanctorum conjugum ita sunt connexa, ut separari vix possint. Adde, quod beata uxor in quibusdam Martyrologiis circa hanc diem referatur. Florarium nostrum Ms. die xvii Julii S. Scaribergam sanctæ Theodosiæ virgini adjungit: Saussayus in elogio S. Arnulphi de eadem Sancta meminit, æ præterea tomo II sui Martyrologii Gallicani pag. 1242 illam in catalogo posuit his verbis: B. Scariberga virgo Remensis, nobilis et devota, sponsa S. Arnulphi, postea episcopi Turonensis, et martyris, quocum virginitatis æternum fœdus pepigit; a quo etiam consecrata et velamine sacro amicta est; post cujus necem, vitam religiosam et solitariam complexa, in agello sylvæ Aquilinæ tractus Carnutensis ad obitum usque strenue in omni perfectione sanctitatis perseveravit. Arturus in sacro Gynæceo xviii Julii eam sic refert: In Carnotensi pago, beatæ Scaribergæ virginis, beati Remigii Rhemensis episcopi neptis, quæ in assiduo contemptu, et rerum cælestium meditatione vitam mirabilem consummavit. Franciscus Lahierius noster in Menologio virginum eadem die affirmat, S. Remigium fuisse S. Scaribergæ patrum aut avunculum. Nescio, unde Arturus et Lahierius hanc Scaribergæ cum Remigio consanguinitatem eruerint. Quidquid sit de rei veritate, quam non facile detegendam arbitror, saltem monumenta in Actis S. Arnulphi citata, et Acta Mss., post hunc Commentarium danda, Scaribergam Chlodovei regis neptem appellant. Denique ut Martyrologis finem imponam, Castellanus in suo Martyrologio Universali eandem Sanctam die xi Octobris memorat.

C **2** Etsi in antiquis Martyrologiis memoria ejus non reperitur, tamen aliunde de cultu illius satis constat: nam Thesaurus Anecdotorum, ab Edmundo Martene nuper editus, tomo III col. 1684 habet sermonem, ex Ms. S. Audoeni erutum, in quo Sancta nostra sic invocatur num. 4: Beata quoque Scareberga, virgo decens et inclyta, nobis æternæ beatitudinis impetret gaudia. Julii Tomus IV.

E Præterea videtur annua Scaribergæ memoria olim Officio celebrata fuisse: habeo enim istius sanctæ Virginis Vitam in octo Lectiones proprias dispartitam, quam Fredericus Flouetus Rothomago ad Majores nostros transmisit, quamque post hunc Commentarium curiosi lectoris oculis et judicio subjiciam. Interim hic exhibeo versiculos, qui istis Lectionibus subnectuntur hoc modo:

Inter castra Dei fulgentia lumina cæli
Inclytus Arnulfus martyr rutilat pretiosus;
Juncta sed et Christo Scariberga piissima
virgo.

Flos velut ille rosæ fuso diadema cruore;
Hæc tenet æternum candens, ut lilia, sertum.
Ille Dei fortes lætatur adisse cohortes,
Martyribus sanctis digne conjunctus in astris;
Hæc cum virgiueis gaudet sine fine choreis
Lætiliæ summo cantans nova cantica sponso.

3 Denique ex honorifica reliquiarum conservatione satis liquet, jam immemorabili tempore cultum huic sanctæ Virgini exhibitum fuisse, cum in Actis nostris, priori loco edendis, sic legatur num. 5: Ejus reliquiæ devote servantur in capsula lignea deaurata in sinistro angulo majoris altaris monasterii S. Arnulphi de Crespeio Ordinis Cluniacensis diocesis Sylvanectensis. Arturus in sua Neustria Pia pag. 59 laudat catalogum reliquiarum, quæ olim in cænobio S. Audoeni honorabantur, in quo inter alias Sanctorum cruvias recensetur capsula corporis S. Scaribergæ. Non scio, quomodo vel quando ipsa S. Scaribergæ ad monasterium sancti Arnulphi aut sancti Audoeni pervenerint. Saltem Breviarium Rothomagense anni 1627 in Lectionibus propriis S. Arnulphi sic simul de sponsæ ipsius sepultura loquitur: In Aquilina agri Carnotensis silva honorifice conditum fuit (scilicet S. Arnulphi corpus) ipsius Scaribergæ cura, quæ monasticam, id est solitariam, vitam professam, exacto ibidem vitæ cursu, commune cum sponso sepulcrum sortita est. Quædam Acta S. Arnulphi, et Breviaria, in Commentario prævio ad ejus Vitam allata, etiam testantur, S. Scaribergam, marito superstitem, in silva Aquilina vixisse, atque ibidem post aliquot annos sepultam fuisse. Dico indeterminate post aliquot annos; quia incertum

et reliquiarum
veneratione.

AUCTORE
G. C.

certum est, quamdiu illic beata Virgo post S. Arnulphi necem vixerit. Acta enim Mss., primo loco exaudenda, asserunt, quod ibidem vitam in cinere et cilicio per triennium duxerit. Alia vero dicunt, illam, septennio pœnitentiæ expleto ad cœlum migrasse. Lectiones autem Carnotenses, in præcedenti Commentario citatæ, sine ulla temporis nota affirmant, eam obiisse ingravescente senio. Jam nihil superesse video, nisi ut de Actis illius quædam præmoneamus.

In quibusdam
Mss. Actis Pa-
tricius, Hiberno-
rum Aposto-
lus,

4 Habemus tria Actorum egrapha; primum exstat in Vita S. Arnulphi, ex Ms. codice Collegii nostri Claromontani desumpta. Sed cum illud in præcipuis punctis cum tertio Ms. nostro convenit, idem de eo habendum est iudicium, quod mox de tertio isto Ms. feremus. Secundum, nescio ex quo codice descriptum, transmisit anno 1668 ad Papebrochium Ildephonsus Vrayet monachus Benedictinus, cui etiam alia Sanctorum Acta accepta referimus. In hoc secundo exemplari auctor anonymus quædam reddidit credibilia: dum enim de Hispanica S. Arnulphi profectione loquitur, non dicit, eum Hispaniam adisse ad extirpandam idololatriciam, quemadmodum in præcedentibus S. Arnulphi Actis narratur, sed ad fidem in Hispaniis collapsam restituendam. Fratrem quidam S. Scaribergæ vocat Patricium et Morinorum episcopum; sed nullibi asserit, fuisse illum famosum Hibernorum vel Scotorum apostolum, quod alia duo Mss. perperam affirmant, ut statim videbimus. At quamvis scriptor ille fuerit tam prudens, ut intra verisimilitudinis terminos se continuerit, tamen ex stylo videtur recentior, et certe non est valde antiquus, eum in fine de Ordine Cluniacensi meminere. Acta tamen ab illo conscripta, tamquam ceteris præstantiora, primo loco exaudemus.

perperam vo-
catur frater
S. Scaribergæ.

5 Tertium egraphum, quod anno 1644 noster Fredericus Flouetus Rothomago misit, in octo Lectiones distinctum est, ut supra monui. In eo præter alia mihi displicet Patricius Hiberniæ apostolus, qui dicitur germanus S. Scaribergæ. Quomodo enim frater S. Scaribergæ esse potuit iste Patricius, qui juxta Acta, ad diem xvii Martii a Papebrochio illustrata, octogenario major obiit anno 460, quando Scariberga verosimillime nondum nata erat? Susp. cor, hujus parachronismi auctores, similitudine nominis deceptos, alterum quemdam Patricium cum celebri Hiberniæ apostolo confudisse. At dices: Quis igitur est iste Patricius, Morinorum episcopus, qui hic in Actis memoratur? Ingenue fateor, me istud ignorare. Malbrancus quidem tomo I de Morinis lib. II, cap. XIX ita scribit: Dabimus ad annum ccccxxiv Patricium Hiberniæ apostolum Bononiensibus nostris per octennium insigniter delaborantem. Deinde cap. xxxvi ejusdem libri ita pronuntiat: Is est Patricius, quem etsi ut suum suspiciat et vendicat Hibernia; Morinos tamen etiam aliquot annis posse amplecti, et Mss. et episcoporum hujus diœceseos catalogi, et S. Arnulphi Suessionensis (voluit haud dubie dicere Turonensis) Vita abunde testantur: quæ fidem, apud me dudum ambigam, firmarunt tandem, cum tempus idoneum, quo sedem hic figere potuit, revolventi varia illuxit. Sed Papebrochius noster in Commentario prævio ad vitam S. Patricii 2 x ostendit, Malbrancum fidem, apud se antea dubiam, nimis cito formasse. At hæc proprie ad propositum nostrum non pertinent, cum in ipsa Malbranci sententia Patricius iste senior sit, quam ut frater S. Scaribergæ esse potuerit.

6 Sammarthani in Catalogo episcoporum Bononiensium S. Antimundum constituunt anno 531 primum Morinorum præsulem, et simul de quodam Patricio ita meminerunt: Sanctus Antimundus vel Aumondus missus a D. Remigio Remensi anno DXXXI ad Christi fidem iis populis promulgandam: hic cum Patricio et Rustico reperit et sustulit corpora SS. Victoris et Ursi martyrum. Videntur hic Sammarthani crassum anachronismum deglutisse: nam Fredegarius Scholasticus in Chronico, quod Ruinartius post opera S. Gregorii Turonensis edidit, anno VII Theudericus, id est Christi 602, de hac, ni fallor, corporum inventione ita loquitur: Eo anno corpus sancti Victoris, qui Salodoro cum sancto Urso passus fuerat, a Beato Aconio pontifice Mauriennense invenitur. Quadam nocte in sua civitate ei revelatur per somnium, ut surgens protinus iret ad ecclesiam, quam Sedeleuba regina in Suburbano Genavensi construxerat, in medio ecclesiæ designato loco, ubi sanctum corpus adesset. Cumque Genavam festinus perrexisset, cum beatis Rustico et Patricio episcopis, tri-duanum jejunium facientes, lumen per noctem, ubi illud gloriosum et splendidum corpus erat, apparuit; quod cum silentio hi tres pontifices, cum lacrymis et orationibus elevato lapide, in arca argentea invenerunt sepultum, E cujus faciem rubentem quasi vivi repererunt. Ibiq; princeps Theudericus præsens aderat, multisque rebus hujus ecclesiæ tribuens, maximam partem facultatis Warnacharii ibidem confirmavit. Ad sepulcrum illud sanctum miræ virtutes ex ipsa die, qua repertum est, præstante Domino, integra assiduitate ostenduntur. Qui hanc Fredegarii narrationem elarius explicatam legere cupit, adeat Coittium in Annalibus Francorum tomo II ad annum Christi 602 num. 1.

Disquirunt,
quis Patricius

7 Neque subsistit opinio Sammarthanorum circa tempus episcopatus Antimundi, si vera sunt, quæ Coittius tomo I operis mox citati ad annum 501 num. 3 sic scribit: Hoc anno Antimundus a Remigio metropolitano Remensi constitutus est primus Morinorum episcopus: sedit enim annos dumtaxat novemdecim, et Athalbertus ejus successor obiisse comperitur anno Christi quingentesimo quinquagesimo secundo, cum pontificatum annis duobus ac triginta gessisset. Matthæus Despretsius archidiaconus Morinensis, ut Antimundum statim a Clodovæi regis baptismo præpositum Morinis episcopum probet, ait eum non nisi tertio post anno in decretam provinciam penetrasse, quoniam ei via præcludebatur a Chararico, Morinorum domino; additque Athalbertum similiter impeditum fere biennio, quo minus in episcopatu resideret, ad quem sublectus fuerat. Eandem chronologiam init Jacobus Malbrancus. Neuter affert auctoritatem aut conjecturam alicujus fidei. Multo probabilius est, Chararicum, qui procul dubio Christianus obiit, aliquot annis post Clodovæi conversionem ad Christianam fidem perductum fuisse, nec prius cogitatum de mittendo ad Morinos episcopo. Ita ille. Non est hujus loci eam controversiam dirimere, cum annus utrimque signatus saltem a Sammarthanorum opinione multum differat. Neque opus est hanc rem operose investigare, cum nobis sufficiat, quod Patricius, hic a Sammarthanis memoratus, juxta Fredegarii

potuerit esse
S. Scaribergæ
germanus.

A rium junior sit, quam ut frater S. Scaribergæ probabiliter dici possit. Idem Cointius ad annum Christi 502 num. 4 meminit cujusdam Patriicii, qui tunc Bajocensem cathedram occupabat. Etsi autem tempus patitur, ut hic fuerit S. Scaribergæ frater, tamen quia solida ratio ad id probandum non suppetit, hanc consanguinitatem aliis delegendam relinquo, et jam utraque Acta ex Mss. nostris prælo subijcio.

ACTA PRIMA

Auctore anonymo

Ex Ms. quodam, cujus ecgraphum Hdephonsus Vrayetus Benedictinus anno 1668 transmisit.

B Regis Francorum Clodovæi neptem legimus Scaribergam, sancti Patricii primi Morinorum episcopi *a*, quorum metropolis Teruanna vocatur, germanam, Arnulpho comiti, Rhemorum consuli, desponsatam. Erat seculi dignitate sublimis, sed fidei ardore ac pietatis studio post baptismum degebat humilis; sponsarum privilegiis clara procedebat, sed virginitatis flore perpetuo induta cilicio radiabat. Nullam animi relaxationi, prout in curia moris est, temporis partem dabat; assidua erat [in] divinis Officiis, frequentissime ad sacram synaxim accedebat, et totam se bonis operibus tribuebat. Exterius quidem fulgebat cultu magnifico, interius autem virtutum schemate placebat Domino. Sponsus ejus, et ipse virgo, suo exemplo præibat, et suæ virginitatem fovebat uxoris, dum cum ea pari studio sacris vigiliis et elemosynis vacaret.

C 2 Cum autem Arnulphus arripuit iter impeditissimum et periculis plenum, angelo revelante, ad terram illam sanctam, quæ vagitus Domini nostri Jesu Christi suscepit, quæ eum concionantem audivit, quæ admirandis operibus certissima suæ divinitatis signa dantem obstupuit, quæ spectavit sublatum in crucem, et suo sanguine peccata nostra expiantem: tunc processit rarius in publicum, demissis oculis incedebat, tantumque sub ductore vitæ spiritualis, et magistro sancto Remigio brevi tempore gradum tenuit sanctitatis, ut regi Christianissimo, principibus et nobilitate primis, toti denique regno admirationi, exemplo et ornamento esset. O beatum conjugium non carnis corruptione cognitum, sed spirituali charitate per expressa utriusque vota in manibus sancti Remigii, sacrosanctum Missæ sacrificium celebrantis, Domino Deo nostro consecratum, virginali gloria et puritate vitæ angelica decoratum!

C 3 Tandem Arnulphus angelica commonitione reversus in Gallias et propria palatia, patris ab eo aliquot miraculis, minoribus Ordinibus est initiatus. Cumque populus Rhemensis eum sanctum esse proclamaret, et miraculorum ejus fama latere non posset, honorem populi ad se confugientis fugiens,

sibi se suaque postponere decrevit, iterumque pauper sequens Dominum in habitu clericali peregrinatus est, et singulari divinæ providentiæ bonitate et sollicitudine tertius post sanctum Martinum Turouensis episcopus, angelo volente et demonstrante, consecratus est cum omnium episcoporum et totius populi maximo gaudio, qui non satis mirari poterat, post injunctum et peractum publici jejunii decursum, eos esse evidentissimis cælestibus signis et miraculis exauditos. et Arnulphum principem, regis Christianissimi nepotem, habere in præulem; ea videlicet tempestate, qua diocesis Turonensis ob sancti Brixii *b* persecutionem, et duorum antistitum sibi invicem succedentium, dum adhuc superstes viveret, videbatur esse neglecta, tantoque egere pastore; quamvis postea ob aliqua miracula laudem hominum fugiens, divino urgente Numine, ad fidem in Hispaniis collapsam restituendam sese impulerit, ubi ejus vita universis Christianorum provinciis conspicua Clodovæum regem, qui et ipse positus genibus ob suæ consecrationis miracula prædicta ab eodem petiverat et receperat benedictionem, habuit adjutorem, ut subministraverit ei et aliis, quos secum necesse fuit advocare vineæ Domini cultores, necessaria ornamenta et vasa sacrata. Inter alios vero, quos ad Hispanias sanctus Arnulphus accersivit, fuit unus ex suis canonicis Turonensibus, omnium doctissimus, cui solebat confiteri, quem postea episcopum consecravit *c*.

E 4 Interim vero Scariberga in ore omnium versabatur, occasionemque inde assumebat Deo ferventius inserviendi; et sic per annos plurimos absque viro, non absque Domino, in honoribus et aula permansit usque ad mortem sancti Remigii; donec redeunte sancto Arnulpho a conversione et prædicatione Hispaniarum, uterque pari consensu et devotione comitatum et bona sua metropolitanæ ecclesiæ Rhemensi concessit, ut inde alerentur canonici et ecclesiæ ministri: et ita in realem possessionem irrevocabilem induxit, ut nihil sibi reservarit præter victum quotidianum ab ecclesiasticis sibi, quoad viveret, providendum, dimissis, quos prius habebat frequentia nobilium et turmis famulorum, quibus omnia necessaria subministrabat: qui in odium tantæ virtutis et virginitatis, unde hæc omnia sumpserant initium, cum se ab ea dimissos vidissent (quippe quæ non valeret ipsis aliquid suppeditare) acti in rabiem et livore odiosissimo sanctum Arnulphum martyrem effecerunt. O præclarum conjugium toto orbe prædicandum!

F 5 Scariberga quidem femina fragilis erat, conditione tenera, corpore delicata, nobilitate et divitiis cumulata, honoribus ampliata, famulis constipata, et carnis curam in desideriis non explevit; sed ab omnibus his, tamquam alienis, animum abdicavit. O mulier fortis, miroque modo fortis in Domino! quæ non solum fallacia mundi blandimenta superavit, sed sexum vincens et seculum, ita Domino militavit, ut quæ semel ad solidam et immortalem gloriam recto itinere contendere ambivisset, omnia sibi, dum ad ea, quæ instituerat, perveniret, cunctemenda et pro nihilo ducenda esse duxit. Denique sancto Arnulpho

EX MSS.

*b**E**C*

bona canonice distribuit,

F

et post sponsam necem solitarie duriterque vivens pie moritur.

*S. Scariberga. suo matrimonio, virginitatem servat.**et marito peregrinante,**et in palatia patris,*

1 x mss.

Arnulpho martyrii gloria coronato, et in partibus silvæ Aquilinæ mirabiliter sepulto, erexit ibidem oratorium in honorem beati Remigii, quod postea in basilicam sancti Arnulphi commutatum est ob patrata ab eo miracula; sed et oppidum sancti Arnulphi nuncupatur. Ibidem vitam solitariam in cinere et cilicio duxit per triennium, fabis et siliquis pro victu utens quotidiano, diebus dominicis et aliis solennitatibus etiam in Paschate solo pane hordeacco et aqua contenta. Hanc summam austeræ et pœnitentis vitæ rationem cum fratre suo germano sancto Patricio observans, denique superstes virtutibus clara in cælum evolavit quinto Nonas Octobris. Ejus reliquiæ devote servantur in capsâ lignea deaurata in sinistro angulo majoris altaris monasterii sancti Arnulphi de Crespeio *d*, Ordinis Cluniacensis, diœcesis Sylvanectensis.

ANNOTATA.

a In Commentario prævio num. 6 diximus, Antiquum vel Amonum communiter statui primum Morinorum episcopum. Quod si Antimundus anno 501, ut vult Cointius, constitutus sit a S. Remigio Morinorum antistes, non video quomodo Patricius S. Scaribergæ frater eum præcedere potuerit. Fatemur igitur, nos ignorare, quis qualisve fuerit Patricius hic memoratus.

b Vide de hoc Brietio Gregorium Turonensem, a Ruinartio editum, in Historia Francorum lib. II, num. 1, et lib. X in Catalogo episcoporum Turonensium col. 518 et 529, ubi mirabilis illa persecutio narratur, quam Ruinartius etiam notis criticis illustravit.

c De hoc canonico Turonensi nulla fit mentio in Actis S. Arnulphi, quæ paulo ante ex duplici Ms. dedimus.

d De hoc monasterio egimus in Commentario prævio ad Vitam S. Arnulphi et alibi in annotatis.

ACTA ALIA

C In octo Lectiones distincta

Ex Ms. quodam Rothomagensi, ex quo P. Fredericus Flouetus anno 1644 ea descripsit.

S. Scariberga
varis virtutibus
fulgens.

LECTIO I. Beata igitur Scariberga, genere nobilis, sed nobilior indole mentis, ab ipsis infantia rudimentis omnipotentem Dominum miro coluit famulatu devotionis: nam licet regali orta stemmate, tamen per omnia humilitate proclivis illi se subdidit toto mentis amore, qui Dominus et rex gloriæ homo fieri dignatus ex Virgine, propria mundum redemit passione. Ea enim fide prædita, spe subnixâ, caritate fervida, moribus eximia, ad orationis studium prompta, ecclesiarum crebro limina frequentabat, ubi cœlestis doctrinæ monita summa aviditate hauriebat. Non illa puellaribus jocis admisceri gaude-

bat, nec choris ludentium aut cantatricum interesse volebat, sed ad æternorum præmia gaudiorum sitienter anhelabat.

2 LECTIO II. Sub eodem tempore beatus Arnulphus, generositate conspicuus, morum elegantia præcipuus, in aula regis Clolovei morabatur; qui scilicet regum fortissimus a sancto Remigio, Remorum pontifice, ab idololatriæ cultu ad fidem Domini nostri Jesu Christi conversus cum omni gente Francorum baptismi gratiam est adeptus: a quo beatus Arnulphus, præfati antistitis in baptisate filius, tantam promeruit amicitia et familiaritatis honorificentiam, ut ei neptem suam traderet in conjugio, beatam scilicet Scaribergam.

3 LECTIO III. Die itaque constituta a casto juvene casta despondetur puella, pulchra quidem externis lineamentis corporalibus, sed internis pulchrior animæ virtutibus. Ambo denique carnalis copulae contemntes illecebram, castam elegerunt ducere vitam. Illum siquidem beatus Remigius, postquam sub laicali habitu aliquot annos in peregrinatione peregit, sicuti petierat, coma capitis deposita, clericum consecravit, et ad ecclesiasticos promovens Ordines, exorcistæ officio decoravit. Hæc vero illibatæ virginitatis tiara coronari, et inter prudentes virgines meruit computari. Ornabatur non auro aut margaritis vel pretiosarum cultu vestium, quæ prostitutis et impudicis feminis congrunt ad multorum perniciem, sed spiritualium decore virtutum, ut decet virgines Christi, ad multorum salutem.

4 LECTIO IV. Beatissimus Arnulphus exulem se et inquilinum in hoc mundo cognoscens, et cœlestis habitationem patriæ sitiens, beatam Scaribergam sancto Remigio commendavit, et denovo salutiferæ peregrinationis iter arripuit. Primum itaque Tolosam beati Saturnini a sepulcrum expetiit, et post Pictavis ad sanctum Hilarium properavit: inde Turonis ad beatum Martianum gressum deflexit, ubi angelico præmonente oraculo, licet coactus, vir litteris perfectus et moribus, pontificalem infulam suscepit. Et quia episcopalis ambitio virtutum fieri solet diminutio, verens per hoc detrimentum salutis, majoribus incensus studiis Hispanias ad prædicandum Dei verbum properavit, regemque illius patriæ cum omni populo miraculis coruscantibus ad Christi fidem perduxit. Inter cuncta vero quæ peragravit loca, divina comitante gratia, plurima gessit miracula; inter quæ virtutum insignia trium mortuorum resuscitavit cadavera. Sed ejus omnis insignibus gestis, quæ vitæ ejus vel passionis textus ubertim exsequitur, ad rerum exitum succincte pergamus.

5 LECTIO V. Beato igitur Remigio ab angelicis choris in cœlesti gloria suscepto, beatus Arnulphus, comperto ejus obitu, in Gallias rediit, et ejus sepulcrum, miris virtutibus insignitum, frequentare cœpit. Quadam vero nocte solito more illuc orandi gratia euntem sponsæ suæ servi invenerunt, et sicut moris est malignis semper bonis invadere, dæmoniaca persuasi insania, fustibus et gladiis Virum Dei appetierunt, ac graviter vulnerarunt: quorum unus ferrum in caput ejus libravit, et solo tenus prostravit. Plagis autem

D

beato Arnulpho

despondetur,

E

qui post ditionem peregrinationem

a

F

in patriam redit et occiditur.

A autem impositis, abeuntes seminecem reliquerunt; palpitante autem in solo pectore spiritu, sponsa ejus, beata scilicet Scariberga, ad eum venit, et vehementissime flere cepit. Cumque interrogaret, quid de ejus corpore ageret, ille, ut valuit, protensa manu velum consecravit, et ejus capiti imposuit, commonens eam de proposito puræ virginittatis, et gloria sempiternæ felicitatis: contestatur etiam, ut corpus exanime Turonis ad sedem propriam deferret, ibique cum omni diligentia sepeliret. Confluentibus itaque ad ejus obitum universis ordinibus cum episcopo loci illius, visus est etiam adfuisse beatus Remigius, ad quem beatus Arnulphus: Domine, inquit, sancte pater, ecce a te accipio viaticum, et pergo tecum. Ad hanc vocem, multis cernentibus, nive candidior columba de ore ejus exiit, et cælestia penetravit.

Scariberga
sponsi corpus

B 6 LECTIO VI. Beata vero Scariberga corpus ejus honorifice tractavit, linteaminibus involvit, aromatibus condivit, plastroque cum sarcophago impositum ad locum, quo jusserat, deferre cepit: in qua deductione corporis quicumque agrorum Sancto fuerunt obvii, per virtutem sancti Martyris, a quocumque detinebantur incommodo, meruerunt liberari. Quo gloriæ triumpho comitante virtutiferam glebam, longius prosecuti stationem fecerunt in pago Castrensi, silvæ Aquilinæ loco, nomine Ybernio, super fluvium Resbacis. In eadem vero silva Dordingus comes cervum venatibus agebat, qui fugiens, juxta sarcophagum Viri Dei constitit, et insequentes canes, latratus privatos officio, virtute divina eminus stare compulit.

miraculis illustrare sepelit in silva Aquilina.

C 7 LECTIO VII. Tanti igitur comes attonitus novitate prodigii beatam virginem Scaribergam percunctatur eventum rei: cui illa per ordinem retulit vitam et meritum beati Martyris. Ille Domino gratias egit, et Sancto plurima donaria obtulit. Sequenti die cum cœptum iter vellent agere omnimodis divina impediti voluntate, nullo modo plastrum valuerunt movere. Tunc prædictus comes erga Sanctum Dei majori æstuans devotione, cuncta, quæ tibi hereditario jure possidebat, ei sub chirographo tradidit, ibique eum decenter et honorifice sepelivit. Quo sepulto, venerabilis Virgo Turones celerius adiit, et quæ acciderant enarravit, beati Arnulphi hereditatem cum aliis rebus sancto Mauricio *b* tradidit, et cum suis ad locum, ubi tumulaverat Virum Dei, repedavit; ubi oratorium construxit, et ad fratrem suum, nomine Patricium, Taruennensem episcopum misit, ut veniret, et illud consecraret. Sed minime est repertus, qui ultra mare ad prædicandum Dei verbum fuerat jam profectus: ipse enim primus Hiberniæ genti verbum intulit salutis *c*. Conversis Scotis

ad Catholicam fidem, reversus est ad propriam sedem. Denuo misit ad eum soror ejus, ut veniret, et basilicam, quam construxerat in honore sanctorum Remigii et Arnulphi, consecraret.

EX MSS.

8 LECTIO VIII. Adveniente episcopo, et dedicato oratorio in honore Sanctorum, quieverunt in eodem loco Patricius scilicet, et venerabilis soror ejus annis tribus et dimidio *d* simul eremiticam vitam ducentes, et Deo vota persolventes. Post hæc dum beatus Patricius ad propriam sedem cuperet reverti, adstitit ei angelus Domini prædicens ejus obitum, et in oratorio *e*, quod dedicaverat, finem vitæ esse solvendum: qui sorori suæ angelicam visionem retulit, plenusque virtutum meritis ad Dominum migravit xii Kalendas Aprilis. Post cujus obitum beata Scariberga in cinere et cilicio lugens ibidem permansit, et plurimo abstinentiæ genere carnem mulctavit. Diebus dominicis hordeaceo pane vescabatur, et in Pascha aliisque præclaris solennitatibus fabis et siliquis pro deliciis utebatur. Fertur etiam, quia dum Carnotis ad venerationem beatæ Domini Genitricis et Virginis Mariæ properaret, ab ea mulier cæca illuminata est *f*. Et quidam febricitans sumens de aqua, ex qua Sancta abluerat manus, confestim sanitati est redditus. Illis aliisque virtutibus incluta, septennio dicatæ pœnitentiæ apud memoriam Sanctorum expleto, adveniente obitus sui die, petiit ab omnipotente Domino, ut quicumque in Dei nomine, et sanctorum Remigii, Arnulphi atque Patricii in eundem locum deprecaturi venirent, petitionis suæ vota impetrarent. Cognoscens ergo se exauditam apud Dei misericordiam vi Nonas Octobris cælestem migravit ad gloriam, et ornata lampade boni operis, cælestis sponsi thalamum introivit: cui est honor et gloria cum Patre et Spiritu sancto in secula seculorum. Amen.

ibidemque solitariam et austeram vitam agens sancte obit.

d

e

e

f

ANNOTATA.

a *Peregrinationes aliasque res a S. Arnulpho gestas in Annotatis ad ejus Vitam illustrare conatus sum. Quare ad ea lectorem hic remitto.*

F

b *Indicatur hic verosimiliter Mauritius martyr, de quo etiam agit Gregorius Turonensis lib. 1 de Gloria Martyrum cap. LXXVI.*

c *De hoc errore aliqua diximus in Commentario prævio num. 5.*

d *In priori Ms. dieuntur tantummodo simul vixisse per triennium.*

e *Ex hoc mortis loco magis manifeste detegitur error scriptoris, qui Patricium cum altero seniore homonymo confudit: nam celebris ille Patricius, Hibernorum apostolus, in Hibernia mortuus est, ut in ejus Actis ad diem xvii Martiidemonstratum est.*

f *Idem miraculum in Ms. Claromontano narratur; sed dicitur factum esse in solennitate Pentecostes, quod hic non additur.*

DE S. GONERIO PRESB. ANACHORETA IN BRITANNIA ARMORICA.

J. B.

Ex Proprio Venetensi et Castellano.

XVIII JUL.
A Saussayo
præteritum si-
gnavit Castella-
nus.

Proprium Venetense appello potissimum, quod ejus auctoritate S. Gonerium hic collocare ausus fuerim, remissum pridem a Majoribus nostris ex IV Aprilis ad XVII Junii, quod properanti calamo exciderit pro XVIII Julii, quo die in dicto Proprio Venetensi signatur ejus commemoratio in tribus, quæ penes nos sunt, editionibus annorum 1630, 1652 et 1660. De cetero nullis usquam Martyrologiis, aut IV Aprilis aut XVIII Julii inscriptum comperimus S. Gonerii nomen, ne in magno quidem Saussayi Gallicano, ut solus citandus sit recentissimus Castellanus ad IV Aprilis eum referens his verbis: In Plougrescant, diœcesis Trecoriensis, S. Gonerii presbyteri, qui plures vitæ annos solitarius exegerat in eremitorio saltus de Breinguilly prope Rohanum. Vix plura habet Lobinæus in nova sua Armorica historia, solum addens, S. Gonerium oriundum esse ex majori Britannia; ut facile intelligas, de solo cultu ex adductis testimoniis certiores nos reddi. Cur autem variis diebus celebretur Sancti festivitas, non abunde repetendum puto, quam ex mero Venetensis et Trecoriensis ecclesiarum arbitrio.

Albertus Vitam
composuit,

2 Quamvis autem Sancti gesta et ætas penitus ignorentur, nihilo tamen minus more suo Legendam ipsi ad IV Aprilis aptavit Albertus le Grand de monte Relaxo, collectam asserens ex veteribus Legendariis Mss. ecclesiæ cathedralis Trecoriensis, ex Proprio Venetensi (nempe in quo, ut jam diximus, sola fit commemoratio de Communi conf. non Pontificis) atque ex vetusto item Legendario Ms. quod exstat in ecclesia parœciali de Plougrescant. Frustra Legendam

Latinam expectarunt Majores nostri, frustra ego ipsam sperem hodie; ut sola proinde supersit historia Magni Alberti, cui quantum tribuere consueverimus, nihil attinet hic pluribus exponere. Eam proinde vertendam equidem non suscipiam, sufficiet pauca contrahere quæ minus inverisimilia videbuntur. Britannum origine fuisse atque in Armoricam transfretasse, ubi in agro Venetensi aptam sibi solitudinem quæsierit, condito oratorio in quo sacris operari posset, quod modo in ecclesiam conversum sit, facile admitti potest; uti etiam quod austeram vitam duxerit, solo pane et aqua contentus, omnem alium cibum pauperibus distribuens, noctem orationibus, diem opere manuum suarum transigens, seque in omni virtute exercens.

3 Subjungitur longa historia de Aluando regulo, homine fero, qui quod e venatione rediens a Sancto resalutatus non esset, multa ipsi minatus sit, servi autem Domini jussa ita prævenerint, ut S. Gonerium horrendum in modum diverberarint, ruptis duabus costis: quam crudelitatem secuta sit divina punitio; tum Aluandi ipsius ac famulorum penitentia, conversio ad Deum ac tandem sanatio. Ob nimiam populi concurrentis frequentiam dicitur Sanctus primam solitudinem deseruisse atque ad diœcesim Trecoriensem se recepisse, nempe in Plougrescant, ubi reliquam vitam sanctissime transegerit, ibidem mortuus et sepellus, multis miraculis tum in vita tum post obitum clarus. Sacrum caput nonnullaque ossa in sacrario cathedralis Trecoriensis asservari ait Albertus, variaque sacella per eam diœcesim Sancto erecta fuisse, præter illud in quo post obitum reconditus est.

cujus summa
capita recen-
sentur.

DE S. THENNA SEU THENEW MATRONA MATRE S. KENTIGERNI IN SCOTIA.

J. B. S.

Ex Breviario Aberdonensi et Fastis recentioribus.

CIRCA
AN. DLXXV.
Ex fastis Scoti-
cis de cultu
constare videntur:

Thomas Dempsterus Menologii Scotici compilator ita scribit hoc die: Apud Dalgarnoch, Thennæ viduæ, S. Kentigerni matris miraculosæ mulieris; citans Breviarium Scoticum maxime Aberdonense, Kalendarium Adami Regii, Cheynæ etc. At pridem monuit Henschenius tomo IV Maii pag. 184: Fidem apud viros eruditos reperitur Dempsterum, dum similibus monumentorum, quæ singulis a se commemoratis Sanctis plura adscribit, vel unum saltem aliquis in lucem protulerit. Camerarius, priori non impar, plura habet sub alio nomine: Sancta Thametis, aliis Thennat, Scotorum regina, et in

Glottiana præsertim Scotiæ provincia celeberrima. Fuit hæc mater sancti Kentigerni. In mediis licet collocata delitiis, assidua tamen abstinentia, crebris jejuniis, diuturnisque vigiliis tenellum corpus subdere animæ non destitit. Proxima morti eum esset, dixisse fertur; Domine Jesu, regnum, quod a te accepi, tui causa deserui, (post mortem enim mariti omni se cura regni abdicavit, et se totam divinis rebus contemplandis dedit) colloca me quæso in regno tuo. Testes adducuntur Hunterus in libro de sanctis Scotiæ, Regius in Kalendario et alii. Si hæc contuleris cum pri-
mo

A mo capite Vitæ S. Kentigerni ad XIII Janu-
arii, statim intelliges, ut minimum valde dubia
hic pro certis venditari.

2 De S. Kentigerni Vita sic loco citato censuit
Henschenius : Vitam S. Kentigerni episcopi
Glascuensis edidimus ad XIII diem Janua-
rii, ex Capgravio desumptam, sed a postero-
ris e vulgi traditione tam stolidè concinna-
tam, ut eam ab opere nostro vellemus
abesse, aut saltem graviore censura castigatam
fuisse. Ex his nihilominus desumenda sunt quæ de
S. Thenna referri possunt ; nam Camerarii elogium
mere pro arbitrio videtur compositum. Equidem
ad Prætermittos Sanctam recessissem, tametsi et
Ferrarius et Castellanus ea mettam annuntiant, nisi
citato sæpius Aberdonensi Breviario plusculum tri-
buendum censuissem, ex quo de cultu certiores red-
dimur ; quidquid lectiones novem ibi expressæ eum-
demmet stylum sapiant, quem in Actis nostris
admissum doluit Henschenius ; præterquam quod et
alia comminiscantur, quæ lutosum plane fontem,
ex quo promanarunt, ad oculum demonstrant. Ti-
tulus ipse id paradoxo continet, quod S. Then-
nam obiisse velit sub Eugenio II, anno ccccxlvi ;

ubi verosimillimum est, S. Kentigernum filium,
ultra medium sæculi VI vitam produxisse, de quo
vide Bollandi Commentarium.

3 Ut ad Breviarium redeamus, novem istie
omnino lectiones erstant, sed ita conceptæ, ut eas
opere nostro non magis dignascenseamquam S. Ken-
tigerni Acta, quæ inde abesse maluissent Majores
nostri ; id peculiare additur ad finem lectionis ul-
timæ, quod cunctis diebus quibus vixit, filium
suum sancte et beate vivendo secuta sit, nec longe
ab eodem moram in Glasgu fecerit, ubi fre-
quenti dieti filii sui fruebatur colloquio. Tandem
plurimis tractis in vitæ sanctitate annis, in cæ-
los transvehitur cum dieto filio suo Kentigerno . . .
et in Glasguensi civitate inclyla honorifice
tradita sepulturæ, ut non videamur cur in Dal-
garnoch a Dempstero et ab iis qui ipsum secuti
sunt, collocetur. Admittit cumque potest Breviarii
oratio in hunc modum concepta : Deus qui B. The-
new B. Kentigernum, cælesti gratia præven-
tum nasci voluisti, concede propitius, ut qui
eam sinceris venerantur mentibus, ab in-
ferni valeant liberari periculis. Per etc. Atque
hæc de S. Thenna seu Thenew satis dicta sint.

AUCTOR.
J. B. S.

referri non me-
rentur.

B

E

DE S. ARNULPHO EPISCOPO METIS IN BELGICA I.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

§ I. Cultus S. Arnulphi, basilica, reliquiæ, elogia.

ANNO DCXL.
De S. Arnulpho
hæc die agimus ;

M etæ, regni olim Austrasiæ caput, ipsaque
adeo Austrasia Commentarios nostros tum
alibi, tum præsertim tomo I Februarii a
pag. 206, ubi de S. Sigeberto Austrasio-
rum rege, satis jam sibi sæpe ac prolixè vindica-
runt, ut hic iterum describi non debeant. Ostentat
etiamnum urbs hæc nobilissima priscorum suorum
temporum monumenta, uti apud Meurissium, epi-
scopum Madaurensem et Metensis ecclesiæ suffra-
ganeum, in Præfatione ad historiam episcoporum
ecclesiæ Metensis videre est ; sed nullum aut gra-
tius Deo aut sibi gloriosius, quam sacras Arnulphi,
præsulis olim sui, exuvias, quarum hæc die tran-
slationem, eodem teste Meurissio pag. 117, anni-
versaria celebritate recolit ; eum natalem ejus,
ibidem pag. 123, fasti Metenses consignent die XVI
Augusti his verbis : Metis, natalis beati Arnulphi
episcopi, qui sanctitate et miraculorum gratia illu-
stris, eremiticam vitam deligens, beato fine quievit.

2 Iisdem pene verbis diem ejus natalem recen-
set Ado ad diem XVIII Julii, secutus, opinor,
Bedam, seu potius Florum, qui ad eundem diem
sic habet : Natale sancti Arnulphi confessoris,
non satis elare exprimens, nostrumne an alium
Arnulphum designatum velit, ut in Usuardo no-
stro observatum est. Adoni consonant eodem die
Rabanus ac Notkerus ; hic succincto, ille prolixiori
usus elogio ; aliique apud Martene tom. III The-
sauri Anecdotorum. Accedit his etiam Martyro-
logium Romanum ; ubi hanc notationem subjungit
Baronius : De eodem hac die (XVIII Julii)
Beda ; Usuardus autem et Ado ad XVII Ka-
lend. Septembris, quo die ejus venerandum
corpus translatum est. Et quamquam die XVI

Augusti nulla translationis illius in moderno Mar-
tyrologio Romano fiat mentio ; fecit illam tamen
in suo Galesinius, et ante eum Florarium San-
ctorum Ms. ac recentiores Canisius in Martyrolo-
gio Germanico, Wion, Menardus, Dorganus,
Bucelinus, Antonius de Heredia, aliique passim,
ita ab ecclesiæ Metensis instituto diversi, ut quem
illa diem S. Arnulphi natalem celebrat, isti tran-
slationis esse velint ; natalem vero illum putent,
quo apud Metenses translatio colitur.

3 Pro Metensibus quidem non facit Ado, ut
a Rosweydo purgatus est, qui ad XVII Kalend.
Septembris de S. Arnulpho omnino non meminit.
Codicem igitur interpolatum consuluerit Baronius,
ubi locum illum legerit ad XVII Kalend. Septemb.,
quem Rosweyodus, tanquam Adoni suppositum,
in Appendicem relegat. Favet illis tamen Usuar-
dus a nobis editus, qui cum Adonis verba de
natali S. Arnulphi, quæ ad XV Kalendas Au-
gusti repererat, transtulerit ad XVII Kalendas
Septembris ; non temere id fecisse censendus est.
Usuardum porro præcesserat Wandelbertus. Verum
hanc qualemcumque controversiam priora, quæ
dabimus Acta S. Arnulphi, num. 27, omnium
certissime dirimunt : ibi enim translationem reli-
quiarum S. Arnulphi factam esse narrunt ; Post
obitum beati Arnulphi anni fere jam æcto
tempore. Atqui fere annus est a XVI Augu-
sti usque ad XVIII Julii sequentis ; plus autem
est aliquantulo quam annus a XVIII Julii us-
que ad XVI sequentis Augusti : ergo cum duo illi
tantummodo dies vertantur in quæstione, dubium
esse non potest, quin XVI Augusti obierit S. Ar-
nulphus ; translatus vero fuerit XVIII Julii.
Quid

F
sed translatio-
nis.

quamquam luc-
non est natalis
ejus ;

AUCTORE
P. B.

Cultus ejus an-
tiquissimus,

et ecclesia Sub-
urbana Metis
Canonicorum
Regularium,

Ordini S. Bene-
dicti concessa
an. 941,

Quia tamen nihil de Sancto nostro, præterquam hoc die, notatur in Martyrologio Romano, id causæ est, cur de illo etiam nos hoc die meminerimus.

4 Liqueat vero ex iis quæ modo adduximus, quam celebris ac pervulgatus apud omnes Martyrologos fuerit S. Arnulphi cultus et veneratio, saltem inde a sæculo nono. Sed multo altius, atque adeo ab ipsa sacri corporis prima translatione, hoc est, ab anno Christi 641, ejus primordia repetenda sunt; ut ex Vita nostra priori a num. 27 palam fiet. Exinde populi ad sepulcrum ejus supplexiter accidentis pietas ac fiducia multitudine miraculorum tam late continuo fundi cæpit; ut jam tum ecclesia Sanctorum Apostolorum in qua conditus erat, exolescente paulatim priori nomine, sancti Arnulphi ecclesia vulgo nuncuparetur, ut fidem faciunt instrumenta a Meurissio pag. 110 et sequentibus prolata. Et quoniam ecclesiæ hujus hic mentio incidit, non abs re facturus videor, si nonnulla ad eam spectantia commemoravero; cum ad rem, quam agimus, plurimum conferant.

5 Fuerat ea olim ædificata non procul ab urbe Metensi, teste Episcopo Madaurensi in historia episcoporum Metensium pag. 24 et seqq., a S. Patiente, IV ejusdem Sedis antistite, de quo et nos egimus ad diem VIII Januarii, nec admodum, ut ea ferebant tempora, sumptuose. Subinde immensum crevit ejus magnificentia: donec seculo quinto ab Hunnis eversa fuit, inquit Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum Christi 585 num. 33, sed paullo post restituta, monachisque concessa; demum sancti Arnulphi corpore, istuc per Goericum successorem delato, ac nomine nobilitata est. In hæc basilica multorum imperatorum, regum ac principum, insigniumque personarum monumenta exstabant ante, quam veteri monasterio destructo, sæculi superioris anno quinquagesimo secundo monachi nostri in eam, quam nunc possident, Prædicatorum ecclesiam translati essent. Hæc omnia fusius apud Meurissium loco citato curiosus Lector inveniet; præter illud, quod ait Mabillonius de concessa monachis illa basilica sæculo circiter quinto; cum juxta Madaurensem, pag. 31, id primum factum sit sæculo decimo: quæ res mihi quidem certa videtur; quidquid eam etiam alibi negare videatur Mabillonius.

6 Monasterium enim et basilica S. Arnulphi ad canonicos regulari, id est regulares pertinuit; donec illos inde, quia dissolutioris erant vitæ nec emendari poterant, expulit Adalbero Metensis episcopus istius nominis primus, subinductis monachis S. Benedicti, idque Othone I Imp. annuente quarto Idus Januarii, anno Incarnationis Domini nongentesimo quadragesimo primo, Indictione decima quarta, anno domini Othonis sexto; uti habet instrumentum authenticum apud Meurisse pag. 304; quod et aliud sequitur, quo bona Canonicorum iisdem monachis Imperator item adjudicat tertio Idus Junii anno Domini nongentesimo quadragesimo nono. Item alia ipsius Adalberonis, quæ tam aperte docent nunquam ante illud tempus monachos ad S. Arnulphum fuisse; ut satis mirari nequam ea vel a Mabillonio visa non fuisse, vel certe locis a me lectis dissimulata. Idem asserunt Acta Abbatum quatuor Metensis S. Arnulphi monasterii, quæ nuper edidit D. Martene Thesauri Anecdotorum tom. III, col. 1199, ubi dicitur: Quando mutatus fuit ordo, id est Canonici Regulares in Ordinem monasticum, tunc factus est Albertus (Arbertus) primus abbas in ecclesia

S. Arnulphi. . . Iste non tenuit, nisi duobus annis ecclesiam pastorem. Et post hunc suscepit officium dominus Ansteus. Ansteum vero affirmat præfuisse per annos XVI, ac sepultum esse anno Domini 960.

7 Jam quanta in veneratione ac pretio fuerit Arnulphi sanetitas, ex profusa multorum principum in ecclesiam hanc ejus liberalitate inde ab ipsa, ut modo dicebam, translatione manifestum est. Ejus aliquot hic specimina servato temporis ordine assignasse sufficiat. Primum est in duce Nethone sive Noddone, in cujus prædio miraculum illud, cum primum sacra hæc lipsana Metas transferrentur, patrum est, quod narratur in prima Vita S. Arnulphi num. 30: Propter quod miraculum (verba sunt excerpta e Vita Ms. S. Goerici danda die XIX Septembris) idem liberalissimus dux possessionem ipsam cum omnibus appendiciis suis Deo et sancto Arnulfo tradere festinavit. Ceterorum fere in eandem basilicam beneficiorum charta authenticæ legi possunt apud laudatum jam sæpe Meurissium: et Pipini quidem Heristalli, qui fuit Sancti nostri ex Ansegisilo nepos, pag. 109; Drogonis, hujus filii, pag. 110: filiorum ejus Godefridi, Arnulphi, Hugonis, ibidem usque ad pag. 113; Chilperici II regis, pag. 145; Caroli magni imp. ejusque conjugis Hildegardis, pag. 179 et seqq.; nepotum ejus ex Ludovico Pio Lotharii, Ludovici Germanici, Caroli Calvi, a pag. 269 usque ad 274; Arnulphi imp. pag. 294. (Est et alia ejusdem Imperatoris anterior apud Martenium tom. I Thesauri Anecdotorum col. 54.) Contulit etiam aliqua filius ejus Zuentiboldus, ut omittam alios posteriores, quorum facile princeps cum Ottone I imperatore episcopus Metensis Adalbero, de quibus pag. 304 et seqq. Itemque Eva comitissa, ejusque filius Udelricus archiepiscopus Rhemensis, pag. 139. Sed minime prætereundus est S. Leo Papa IX, qui eandem basilicam dedicando, millesimo quinquagesimo anno, juxta Chronicum Senoniense lib. II, cap. XVIII, aut potius XIX, non mediocriter exornavit; idque petito venerandi abbatis Warini, ut narratum est tom. II Aprilis in Vita S. Leonis pag. 660. Satis hæc sunt, opinor, ad antiquissimam non modo populi; sed etiam summorum principum venerationem pietatemque erga S. Arnulphum publicam assequendam, luculenta vestigia.

8 Neque vero suas tantummodo facultates S. Arnulpho nostro principes, sed et corpora tradiderunt; de quibus consule Chesnium in Historiæ Francorum Scriptoribus tom. II, pag. 202, et 320, et Meurissium, ubi de S. Patiente, IV Metensium episcopo, a pag. 26. Eminebat inter eos S. Clodulphus, S. Arnulphi et filius et in ecclesia Metensi post S. Goericum et Godonem successor; qui sicuti sanctissimi parentis moribus ac vitæ semper adhæserat vivus, ita nec separari vel in sepulcro mortuus voluit. Conditus enim fuit apud S. Arnulphum, uti narrat auctor Vitæ ejus quam dedimus ad diem VIII Junii, pag. 132; donec inde sæculo decimo in Layum, locum in Lotharingia Nanceio haud procul dissitum, et post Udelrici Rhemensis atque Evæ matris ejus donationem prioratu Benedictini Ordinis insignem, translatus est, ut in Commentario Vitæ ejus prævio num. 4 narratum invenies: quo loco hæc etiam addidit Henschenius noster: Meurissius addit (in Vita S. Clodulphi episcopi Metensis XXXII, lib. II, pag. 136) . . . eaput ejus adservari Metis in ecclesia S. Arnulphi. Idem dixerat Mabillonius in Actis Sanctorum

a multis prin-
cipibus data,

E

F

et sepulcris
exornata; na-
tione S. Clodul-
phi Ep.

A *Sanctorum Ordinis Benedictini sæculo II pag. 1047. Monuit interea nos V. C. D. Augustinus Calmetus, Commentariis ac dissertationibus in S. Scripturam notissimus, epistola die IX Martii 1718 ad Sollerium data, id omnino corrigendum esse: Caput enim S. Chlodulphi cum suo corpore esse in sua apud Layum theca; et neutiquam in abbacia S. Arnulphi. Fides esto auctorem.*

9 *Ceterum basilica ac monasterio S. Arnulphi anno 1552 solo xquatit, vocati sunt in urbem monachi Benedictini, et cœnobium Fratrum Prædicatorum, ubi etiamnum degunt, incolere jussi. Translata eodem sancti Præsulis crux ea pompa, quam describit Meurissius pag. 25 et seq., ibidemque etiam hodie coluntur, ut idem auctor affirmat pag. 117, loculo munitæ argenteo, cujus opereulo hæc inscripta leguntur: Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo septimo, Indictione quinta, imperante Domino Frederico, præsentem venerabili Theodorico, Metensis ecclesiæ electo, sanctissimum corpus beati Arnulphi, Metensis episcopi, a venerando abbate hujus loci Simone, secundo*

B *Nonas Junii, hoc in vase translatum est. Operculum ambiunt plura regum atque imperatorum capita, opere antiquo elaborata. Latus alterum hæc nomina præfert insculpta: Priamus Rex, Marcomirus Rex, Pharamundus Rex, Clodius Rex, Meroveus Rex, Hildericus Rex, Clodoveus Rex, Lotharius Rex primus, Lotharius Rex secundus, Dagobertus Rex, Clodoveus Rex, Theodoricus Rex, Hildembertus Rex, Dagobertus Rex, Hildericus Rex, Hildericus Rex, Pipinus Rex, Carolus Magnus Imperator. Latus alterum his insignitur: Ludovicus Imperator, Carolus Calvus Imperator, Ludovicus Rex, Ludovicus Rex, Carolus Imperator, Arnulphus Imperator, Odo sub Arnulpho Rex, Carolus Rex, Ludovicus Rex, Lotharius Rex, Ludovicus Rex, Hugo Capellus Rex, Robertus Rex, Henricus Rex, Philippus Rex, Ludovicus Rex, Ludovicus Rex.*

10 *Sanctuarii hujus pedem aliorum regum et imperatorum capita circumdant, subjectis hinc hisce nominibus: Sanctus Arnulphus, Anchisus Dux, Pipinus Dux, Carolus Martellus Dux, Pipinus Rex, Carolus Magnus Imperator, Ludovicus Imperator, Lotharius Imperator, Ludovicus Imperator, Carolus Calvus Imperator, Carolus Imperator, Arnulphus Imperator, Ludovicus Imperator, Conradus Rex, Henricus Saxo Rex, Otto primus Imperator, Otto secundus Imperator, Otto tertius Imperator. Inde vero hisce: Henricus secundus Imperator Bajoariæ, Conradus secundus Imperator, Henricus tertius Imperator, Henricus quartus Imperator, Henricus quintus Imperator, Lotharius Saxo Imperator, Conradus tertius Rex, Fridericus Imperator. Hinc intelligere licet, inquit ibidem Episcopus Madaurensis, illustrem S. Arnulphi genealogiam; sed de hæc agatur paulo inferius.*

11 *Hactenus de cultu, quem in ecclesia sua Metensi ab ipso propemodum felicibitu constanter obtinuit: omitto enim ecclesias alias, quæ Sanctum hunc nostrum peculiaricelebritate venerantur, quas inter haud sane postrema est Amaniensis, ab ipsa S. Oda S. Arnulphi, ut creditur, matre fundata in diœcesi Leodiensi; cujus rei testimonium est apud Dominicium in variis antiquitatis monumentis, quæ habentur ad calcem Ansberti Familæ Julii Tomus IV.*

Redivivæ pag. 19. De sacello, quod adhuc visitur in monte, in quem ab episcopatu se recepit Sanctus noster, erit infra dicendi locus. Tota certe Gallia patrociniū ejus fuit olim longe celeberrimum, quando, ut est in Annalibus rerum Francicarum apud Du Chesne tomo III script. hist. Francorum pag. 263, S. Arnulphus omnium Francorum coram Deo et hominibus patronus præcipuus habebatur. Nec omittit eum etiam auctor anonymus Vitæ S. Deicoli abb. Lutrensis ad diem xviii Januarii pag. 201.

12 *In Vita S. Goërici præelara hæc ei elogio tribuuntur: Beatus Arnulphus decus orbis, lumen patriæ, stabilimentum populorum, gloria sacerdotum, lucerna in tenebris sedentium, ornamentum non suæ solum, sed etiam omnium sanctarum ecclesiarum. Aliud accinit illi Poeta Saxonicus lib. v de Gestis Caroli Magni ad Arnulphum imp. apud Chesneum tom. II, pag. 175.*

Unum commemorem tanto de germine patrem,

Quem sanctum Christi prædicat Ecclesia;

Scilicet Arnulfum, Francorum qui fuit olim

Princeps, ac Præsul post satis egregius:

Ductus amore Dei qui spreverat omnia mundi, E

Quæ mulcent oculos, quæque trahunt animos,

Malens divinas, mundi quam tradere leges,

Esse Dei famulus, quam populi dominus.

Nunc oval in cælis, præbens miracula terris,

Sublimis meriti signa decora sui:

Indeque nostrorum totam seriem domiuorum,

Stirpem nempe suam, protegit atque fovet.

Præ cunctis igitur tibi cura nepotibus una,

Quæsumus, Arnulfus sit tuus homonymus. etc.

13 *Sed quanto antiquius est Desiderii episcopi Cadurcensis testimonium, tanto est ad Arnulphi sanctitatem commendandam illustrius. Sic igitur habet in epistola, quam prope jam ætate confectus dedit ad S. Clodulphum, S. Arnulphi filium, apud Du Chesne in hist. Franc. script. tom. I, pag. 878: Gratulationem maximam præsentem paginam ad Dominationem vestram destinavi, per quam salute uberi fusa, precor Dominum, ut magis magisque suam in vobis tribuat largitatem pietatis, ac bonis faciat successibus abundare. Et quia scriptum legimus: Generatio rectorum benedicetur, tu, Vir excellentissime, benedictiones paternas semper memoriæ vivacitate conserva: et si qua sunt, vel quod F monuit, vel quod egit, quasi ante oculos præsentaneo retine memoratu: multa enim sunt de ejus gestis tuis auribus recolenda, quæ si gestis adjicias vitæ hujus, et intenta meditatione conserves, ille orationibus donabit utique nunc favorem, quo probabiliter probe polleas, et istinc cursu feliciter auspicato, paternis muneratus præmiis adjungaris.*

§ II. S. Arnulphi majores; tempus locusque nativitatis; honores in aula regia; uxor et filii.

D *e majoribus S. Arnulphi hæc habet ejus Vita sineerior num. 2: Beatus igitur Arnulphus episcopus, prosapia genitus Francorum, altus satis et nobilis parentibus, atque opulentissimus in rebus seculi fuit. In secunda Vita num. 2 dicitur in aula Theodeberti Regis præfulsisse*

AUCTOR
P. B.

Elogia.

cx epist. S. Desiderii ep. Cadurcensis.

Varie sententiarum de majoribus S. Arnulphi.

AUCTORE
P. B.

falsisse proavorum nobilitate. Neque eatenus ulla inter auctores disceptatio est. At ubi ad proavos illos suis quosque nominibus designandos acceditur, nulla propemodum inter eos consensus; aliis nihilquidquam hie satis exploratum esse contententibus, imo conficta esse quæcumque de illis ingratiam, ut aiunt, principum stirpis Carolovingie jectatu dudum fuisse: aliis contra originem ejus a Ferreolo primo, præfecto prætorii Galliarum repetentibus; ut proinde non a Francis, sed a Gallis et cæteris genus duxerit. Rursum alii principem eum fuisse volunt Merovingicum; alii denique id omnino negant, maluntque proavos ei legere Francos illos, qui ante Meroveum regnabant.

Quid hic tenendum censent P. Jordanus

15 Postremam hanc sententiam ita tuctur Adrianus Jordanus noster in libello, quem inscripsit: La Critique de l'origine de l'anguste Maison de France, edito Parisiis anno 1683; ut simul aliorum opiniones confutet: atque hanc tandem ipse usque ad S. Arnulphum majorum ejus seriem condit, tanquam dissertationum suarum syllogen pag. 323:

Francus, primus Francorum rex, imperante B Valeriano et sequentibus.

Genebaudes, sub imp. Maximiano et Constantino.

Mallobaudes, sub imp. Constantio, Valentiniano, et Gratiano.

Priamus, sub Theodosio magno.

Marcomirus, tempore Valentiniani secundi.

Pharamundus, imperante Honorio.

Clodio, temporibus Valentiniani junioris et Maximi.

Sigismerus, sub Avilo et seqq. imp.

Ferreolus, sub Clodoveo rege.

Ansbertus, tempore Clotharii primi.

Arnoaldus, sub Sigiberto primo et Guntramno.

S Arnulphus tempore Clotharii et Dagoberti. In hac porro serie, quam ipse longius producit, ait eam servari rationem, ut consequentes præcedentium sine ulla interruptione sint filii. Qui totum hoc argumentum, nitide sane, et quanta fieri potuit diligentia atque eruditione elaboratum desiderat, adeat libellum citatum tota priori parte: neque enim animus est mihi diffusam adeo, atque a viris in hoc genere versatissimis agitatum toties controversiam instaurare.

C Avus S. Arnulphi Ansbertus, avia Blithilde; parentes Arnoaldus et Oda.

16 De avo tamen ac patre S. Arnulphi satis receptu apud plerosque genealogos, etiam Fabro atque Adriano Valesio posteriores, sententia est; dum ex Ansberto et Blithilde, Clotharii primi filia, Arnoaldum, qui et Boggis et Butgisus, Buotgisus, seu Burtgisus dictus est; ex Arnoaldo vero et Oda natum esse Arnulphum ostendunt. Consule Jordanum ad nomina singula loco, qui in ejus indice assignatur; item Sammarthanos in historia domus Francie lib. vi, Labbeum in Tabulis Genealogicis, Dominicium, Bouchetium aliosque. Arnoaldus hic an ille fuerit, quem ecclesia Metensis in episcopis suis numerat vigesimum septimum; an alius quispiam, qui monasterium Glanzeriense una cum Digno atque Undone fundaverit, quique cum iis, sub nomine Bodugisli, in Martyrologio S. Naboris colatur ut Sanctus xv Kulend. Januariæ, disquirat Meurissius a pag. 94, ac posteriorem opinionem tuctur. De Oda, quæ, aut unde, aut quo tempore nata fuerit, nihilominus intricata res est. Suevam facit Umno in Vita S. Arnulphi num. 2, et alia instrumenta apud Bouchetium citatum pag. 31 et 41, ac Meurissium pag. 95; non tamen Gunzonis Suevæ Ducis fi-

liam, quod quidam volunt. Legi interim potest Dominicius in Ansberti Familia rediviva parte 1, cap. xiv; donec de illa loco suo fusius egerimus, ubi de S. Oda Vidua, S. Arnulphi, ut Acta ferunt, matre scribendum erit ad diem xxiii Octobris.

17 De loco ac tempore, quibus lucem hanc primum aspexerit S. Arnulphus, prima ejus Vita nil memorat; ac secunda sic habet, num. 2: Natus est autem beatus Arnulphus Aquitanico patre, Sueva matre in castro Laycensi, in comitatu Calvomontensi Imperatoris Mauriti temporibus. Est autem Layum in Lotharingia Nanceio haud multum distans versus Septemtrionem, ut mappa exhibent; fuitque olim villa Evæ comitissa, de qua supra, et Utrici archiepiscopi Rhemensis, ideo ab his S. Arnulpho delegata, quod isdem venerandus Antistes... in eadem villa præsentis exordium suscepit vitæ; et quia filii mei, inquit Eva, ab ipso ducebant originem ex paterno genere. Donationis hujus instrumentum dat Meurissius pag. 136. Mauritius vero imperare cepit anno Christi 582 a die xiii Augusti, juxta Labbeum, usque ad annum 602 propemodum exeuntem: sub initium porro imperii ejus natum esse Arnulphum necesse est; cum episcopatum suscepit, ut infra videbimus, anno Christi 610. Imo vero seniore illum facere non dubitarem, si auctorem ullum idoneum offenderem, quem Umnoni possem opponere: (nam auctor Vitæ S. Chlodulphi nimium quantum aberrat, eum fatetur, Arnulphum sub Theodeberto rege episcopum esse factum; ac tum subdit in fine Vitæ: Poterat autem (Chlodulphus) esse annorum triginta, dum pater ejus, dominus Arnulphus, ad pontificium sublimatus est.

18 Verum tantum abest, ut Umnonis testimonio quidquam repugnet, ut favere potius Vita etiam prima videatur: narrat enim num. 3, Arnulphum, statim ut e ludo litterario emergerat (quod vix anno ætatis 16 serius statuendum videtur, licet ætatem illam ibidem auctor anonymus roboratam appellet) Gundulfo subregulo, seu etiam rectori Palatii, vel consiliario regis exercitandum in bonis actibus esse traditum. Regem hic haud dubie Theodebertum intelligit, eum eundem paulo post nominet: id quod etiam Umno num. 2 diserte asserit. Atqui Theodebertus Childeberto patri in regnum Austrasiæ primum successit anno Christi 596; cum jam scilicet Arnulphus agere poterat annum circiter ætatis 14. Quis autem affirmare possit, aut statim cum novo rege majorem domus creatum esse Gundulfum; aut recenti adhuc majori domus Arnulphum esse traditum? Nihil igitur hic est, unde Sanctum nostrum ante annum Christi 582 editum fuisse in lucem existimes. At ne multo serius natus putari possit, tum tempus episcopatus, tum quæ ante illum ab eo sunt gesta, convincunt.

19 Etenim unnos ab illo plures in obsequio regis sub Gundulpho fuisse positos, antequam esse demum istic aliquid cepit, satis innuit auctor Vitæ prioris num. 4 ita scribens: Hunc (Arnulphum) ille (Gundulfus) cum accepisset, jam multa deinceps experimenta probatum, jam Theodeberti regis ministerio dignum aptavit. Nam virtutem belligerandi, seu potentiam illius deinceps in armis quis enarrare queat? Præsertim cum sæpe phalanges adversarum gentium suo subegerit mucrone. Quapropter effectus est demum, Christo præsule, omnium primus, qui dudum pene cunctorum

Nascitur Arnulphus in moterina Lotharingia circa annum Christi 582.

ad auctorem Theodeberti accedit anno ætatis circiter 16;

cujus tandem domesticus evadit;

A etorum ultimus videbatur : ita ut sex provincie , quas et tunc et nunc totidem agnat domestici , sub illius administratione solius regerentur arbitrio. Multa igitur de se experimenta dederat , ac dudum pene ultimus in aula fuerat , cum demum domesticus evasit : domesticus , inquam , non qualiscumque , ut cui villa regia sive palatium tantum unum subesset ; sed talis , ut ipsi domestici alii plures cum suis quique palatiis per provincias omnino sex parere cogerentur. Quæ quidem ipsa administratio et ætatem auctoritatemque utcumque maturam , et versatam in rebus gerendis industriam per sese exigebat ; quæ in S. Arnulpho tantopere eminebant , ut non videatur ei par alius inveniri potuisse , cum episcopus consecrandus esset : quandoquidem onus illud idem sustinere tunc etiam jussus est vel invitus ; Sic deinceps episcopales gestans infulas , inquit auctor Vitæ anonymus num. 8 , ut etiam domesticatus sollicitudinem , atque primatum palatii aesi nolens teneret. Mirum ergo , si hæc ei administratio commissa fuit ante annum ætatis circiter 24 , qui ductus ab anno Christi 582 incidit in annum Christi 606 , Theodeberti decimum .

B 20 Porro ex textibus numero superiori citatis colligere etiam licet , quæ fuerit S. Arnulphi nostri in aula Theodeberti conditio : nam quantumvis diversis in palatio honoribus et ministerio primus floruit , ut est in Vita prima num. 5 ; majorem tamen palatii tum fuisse , mihi quidem haudquaquam sit verisimile ; Valesius certe rotunde id negat Rerum Francic. lib. xvii , pag. 558 ; eoque etiam propendisse majores nostri videntur ad diem XXI Februarii pag. 252. Et sane si ultra domestici dignitatem elatus tunc fuisset S. Arnulphus , cur id minus de illo expressisset auctor synchronus , quam id fecerit de Gundulfo , quem Subregulum vocat , seu etiam rectorem palatii ; at nequaquam domesticum ? Cur domesticum solummodo S. Arnulphum appellasset ; cur illi sex tantum provincias , ac non universum potius Austrasiæ regnum administrandum assignavisset ? Præterea si majorem domus agebat sub Theodeberto tum ante tum post adeptum episcopatum ; cur eum gradu illo movisset Clotharius , cum ipsius præcipue ac Pippini factione Austrasiam ingressus esset ? Ut narrat Fredegarius § XL. Cur ei Radonem successisset ? Cur non statim in eadem dignitate S. Arnulphum in Austrasia confirmasset ; ut in ea , juxta eundem auctorem § XLII , confirmavit Warnacharium posteriorem in Burgundia ? Nam sic Fredegarium intellexit eo loco Valesius supra citatus .

C 21 Deserendi hic ergo videntur , qui majorem palatii S. Arnulphum faciunt sive sub Theodeberto , quod facit auctor Vitæ S. Goerici , danda XIX Septembris , et S. Clodulphi apud Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæc. II , pag. 1044 et 1045 et Meurissium pag. 114 ; sive sub Theoderico , ut eadem Vita S. Clodulphi juxta editionem nostram VIII Junii pag. 128 et Regino in Chronicis ad imperium Mauriti ; sive sub Clothario , ut idem Regino ad imperium Heraclii , et Harulfus monachus apud Bouchetium supra pag. 38 ; denique Auctores nostri omnes , inquit Meurissius pag. 113. Verum de Umnone , quem inter præcipuos habet , dicam § IV , num. 54 et 55. Neque obest , quod illum auctor noster anonymus omnium primum fuisse tum dicat , aut ministerio primum , eique primatum palatii tribuat : hæc enim ipsemet satis explicat ; ut ultra domesticatum et sex provinciarum administrationem , nihil intellexisse se significet : nam et do-

mestici istiusmodi titulis ornari poterant ; cum eos non numquam etiam majores domus vocitatos fuisse notet Valesius Rer. Franc. lib. xi , pag. 180. Quo quidem sensu admitti poterunt auctores modo adducti .

22 Majus in auctore nostro patrociniū invenient , qui S. Arnulphum sub Dagoberto , Clotharii filio , majorem domus in Austrasiæ regio constituit : Hoc enim verba illa non obscure significant num. 17 : Nam præfatus rex Clotharius tanta eum (Arnulphum) fide et amore dilexit ; ut , eum prolem suam Dagobertum in principatus sui culmine sublimasset , eidem regnum ad gubernandum et filium ad erudiendum in manu tradidisset. Atque hunc locum , opinor , respexit Paulus Warnefridus , qui Vitam nostram priorem legerat , cum apud Chesneum tom. II , pag. 201 de S. Arnulpho scripsit : Ita Dei ecclesiæ præfuit , ut et palatii moderator sub honore Majordomatus existeret. Si tamen honorem hunc sub Dagoberto Sanctus noster obtinuit , non videtur eum solus ; sed cum Pippino habuisse communem ; imo Fredegarius , licet auctore nostro sæculo fere toto junior , Arnulphum quidem inter Dagoberti ministros primo loco appellat § LII et LVIII ; soli tamen Pippino titulum majoris domus utrobique concedit : unde id confici potest , potiores quidem in consiliis ac regni negotiis decernendis S. Arnulphi partes fuisse , quod majoris domus erat proprium ; at in decretorum executione potiores , atque adeo solus fuisse Pippini ; quando hæc non secus ac majoris domus titulus hominem laicum decebant magis , quam episcopum .

23 Disputari etiam potest , an dux aliquando ante episcopatum S. Arnulphus in Austrasia fuerit : nam cum domesticatum illi tantum tribuat auctor Vitæ anonymus supra num. 19 , consequens videtur , ut dux non fuerit ; cum domestici dignitas , quantumque fuerit , dignitati tamen ducis concesserit ; ut patet ex Gregorio Turo-nensi lib. VI , cap. XI ; ubi Gundulfum , matris suæ avunculum , ait , ex domestico ducem factum . Contra vero cum duces olim in Gallia dicti sint , qui provinciis præerant , quid ni ducem fuisse putemus S. Arnulphum ; quandoquidem sex provincie , teste Anonymo nostro , sub illius administratione solius regerentur arbitrio ? Nam quod supra provincias illas villas esse dixerim regias , in totidem provinciis sitas , in eo Valesii ac sequacium ejus Mabillonii ac Pagii interpretationem dedi potius , quam ipsa , ut jacent , Anonymi verba , quæ ita Cangius accipit , ut sonant : ut ipsas nimirum provincias , non villas , significant . Vide Glossarium ejus ad vocem Domesticici . In eadem sententiam Cangio præverat Dominicius in Ansberti Familia rediviva part. I , cap. xv ; ubi exinde Ducem fuisse colligit S. Arnulphum , Fabrum arguens , qui id negaverat . Ducem illum certe etiam nuncupat Theganus apud Chesneum tom. II , pag. 275 , Albericus monachus apud Bouchetium de vera Origine secundæ ac tertiæ stirpis Reg. Franc. Famil. in Probat. I , part. pag. 39 , aliique , ne quid dicam de diplomatibus , quæ operi suo de Stemmatis Lotharingiæ ac Barri Ducum præfixit Rosieres , de quibus erit infra dicendi occasio . Adderem hic aliquid de S. R. I Marchionatu ad Schaldim , quem S. Arnulpho hereditarium obtigisse volunt Roserius , Meurissius , aliique ; nisi palpare non luberet in tenebris , quæ in illius Marchionatus primordiis plusquam eimeriæ sunt ; uti videre est apud Baronem Le Roy

AUCTORUM
P. P.

Videtur majorem domus egisse cum B. Pippino sub Dagoberto.

E

Dux fuit ante episcopatum.

F

Notitia

AUCTORE
P. H.

Notitiæ Marchionatus S. R. I. lib. 1, cap. IV et alibi. Consulesis etiam Fabrum Considerationum historicarum lib. 1 a pag. 79.

Uxorem habuit
Dodam,

24 Durerat uxorem interea Sanctus noster, nomine Dodam, ut est apud Bouchetium citatum pag. 39, in Vita S. Clodulphi, et secunda S. Arnulphi, apud Sigebertum in Chronico ad annum Christi 640, uliosque passim. Celebratur ejus nobilitas etiam in priori Vita S. Arnulphi num. 5; sed ita, ut et genus ejus et patria silcantur. Hinc iterum auctorum inter sese recentiorum pugna, dum ulii Saxoniam eam fuisse contendunt apud Sammarthanos hist. Famil. Franc. lib. VI, cap. IV, et Roserium Stenmat. Lothar. tom. III, historia capituli XLVIII; alii filiam esse volunt Desiderii comitis Bononiensis sive Boloniensis in moderna Picardia, ut habet noster Jacobus Malbrancq de Morinis lib. II, cap. LVI, pag. 259 et in scholiis ibidem pag. 657, et lib. VIII, cap. XLVII, pag. 742; item Wasseburgius apud Meurissium pag. 108 ac citatus modo Roserius: alii denique Suevam fuisse statuunt, quæ sententia placet Sammarthanis, quamque fragmentum illud firmat, quod infra Vitæ secundæ subnectam; quo quidem dubitem, an proferri possit ad hunc controversium componendum antiquius; quamquam ejus auctor alioqui non videtur esse permagni pretii.

quæ plurimum
laudatur.

25 Dodæ elogium insigne est in Vita S. Clodulphi in hæc verba: Mater vero domini et venerabilis Chlodulphi, Doda nuncupata, non minori (quam S. Arnulphus) nobilitate clara refulsit: sed hanc ipsam nobilitatem morum pietate et animi sanctitate gloriosissime illustravit ac decoravit. Quæ cum Viro pudicissime, prout fert mundus, vivens, non patiebatur honorum exhibitione se imparem fore. Et dum B. Arnulphus pontificali cathedra sublimatus est, ipsa etiam, fervente in ea ignea sancti Spiritus gratia, non solum spirituali veste et velamine induta est; verum etiam apud Treverenses inclusione usque ad diem mortis sese retrusit atque religavit. Similiu lege apud Umnonem infra in Vita secunda S. Arnulphi num. 5, et in Fragmento eidem Vitæ subjecto, uti et in Chronico Sigeberti anno Christi 640. Locum, in quem se apud Treviros receperit, majores non definiunt, inquit Browerus Annal. Trevir. lib. VII, num. 38. Judocus tamen Coccius noster in suo Dagoberto cap. IX, De Heredia in Vitis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, ad diem XVIII Julii, et alii, locum illum fuisse tradunt monasterium S. Mariæ; sed unde id hauserint, equidem nescio.

in o et in San-
ctis a quibus-
dam reponitur.

26 Sunt vero etiam, qui eam Sanctis adscribant, ut Grevenus in sua editione Usuardi ad VIII Septembris, ubi sic habet: Ipso die, sancti Clodulphi episcopi Methensis, et Dodæ matris ejus. Eadem habet ad eundem diem Canisius in utraque editione Martyrologii sui Germanici. Arturus in sacro Gynæceo sic eam annuntiat die II Januarii: Treviris: in Mosellanica Lotharingæ, sanctæ Dodæ, Viduæ; quæ sanctis operibus se excreans, pietate ac religione enituit. De cultu tamen illi sive Treviris, sive alibi unquam exhibito, nihil hactenus nobis innotuit: nisi quod illi in celeberrima Oenipontana S. Crucis basilica, fusa visitur inter alias plures ex ære statua cum hæc epigraphæ; quam, quia expressissimis characteribus ad nos Oeniponto missa est XII Julii 1712, iisdem hic verbis ac litteris adscribo: S. DONA HERCZOGIN VON SCHBBEINA S. ARNULPHEN GEMACHEL: id

est, S. Doda Ducissa . . . S. Arnulphi conjux. D Non verto istud Schbbeina; quia non intelligo; nisi forte corrupte positum sit pro Schwevia seu potius Suevia: at Gemachel facile quibus perspicit, idem omnino esse, quod modo Germani scribunt Gemahl.

27 Ex hæc tam egregia scemina duorum filiorum gaudia suscepit; ut asserit Anonymus noster num. 5. Horum natu major Clodulfus fuit, cujus Vitam dedimus VIII Junii; minor Anchisus sive Ansigisus, testibus Paulo Diacono, Umnone, aliisque apud Bouchetium ac Dominieum. Unde eos non immerito rejicit Mabillonius tunc hic in notis, tum alibi sæpius, qui, cum auctoribus istis multo inferioris et nominis sint et ætatis, tertium S. Arnulpho filium Walchisum assignant, de quo sermo recurret in Vita S. Wandregisili die XXII hujus mensis. Mabillonium sequitur Coittius in Annal. ad annum Christi 601 num. 41. Quid ergo censendum de Antonio de Heredia in Vitis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, ad diem XVII Julii, qui non tantum tres ei filios tribuit, sed eos etiam omnes ait fuisse Sanctos, ac mortuos esse cum cucullo S. Benedicti, monachos professos? Quid de Roserio, qui Stenmat. Lothar. tom. III, hist. capitali XLVIII, tribus jam dictis S. Arnulphi filiis etiam quartum adjungit, Arnulphum, ac Mariam insuper filiam? Certe qui ejus in hæc re auctoritate standum putaverit; credat illi etiam, si lubet, ibidem affirmanti S. Valdrudem Walchigisi filiam fuisse ac simul S. Beggæ, Pipini Landensis filix, sororem. Porro quam lute nobilissimum sanguinem S. Arnulphus per Ansigisum in principes, reges, imperatoresque propagaverit, pussim apud Genealogos videre est. Quantum vero fuerit posterorum longo ordine secutorum in eum amor ac veneratio, erui utcumque potest ex dictis supra num. 7 et 8. Singulare quoque est illud quod de Ludovico Pio imp. retulimus in Translatione S. Sebastiani M. ad diem XX Januarii pag. 295, ubi S. Arnulphum, a quo genus ducebat, dicitur incomparabili amore complexus. Carolomannus etiam, Ludovici Pii nepos, filium suum, teste Reginone ad annum Domin. Incurn. 880, Arnulphum nominari jussit, ob recordationem reverendissimi Arnulphi Mettensis ecclesiæ episcopi. Mitto ceteros nepotes ejus omnes, qui nihil adeo sibi vertebant honori, quam quod ab Arnulpho genus ducerent; quos inter non nulli in Calites relati Acta jam nunc nostra exornant.

Ex ea dicitur
tantum habuit
filios, Chlodul-
phum et Ansi-
gisum.

§ III. S. Arnulphi episcopatus; ejus abdicatio; vita solitaria; tempus mortis.

Dum hæc agerentur, inquit Anonymus noster num. 5, sicut jam supra diximus, diversis in palatio honoribus, et ministerio primus floruit (S. Arnulphus;) sed jugis illius meditatio circa monasteria, vel loca sancta invigilabat. Meditationem illam fovebat accendebatque mirum in modum S. Romaricus, qui et ipse pertæsus aulam, ad monasticam solitudinem anhelabat. Communi ergo consilio Lerinense monasterium adire decernunt, Deo deinceps rebusque cælestibus unice vacaturi. Sed utriusque desiderii, inquit Anonymus num. 6, in hac causa obfuit voluntas Altissimi: neque fas omnipotens Deus fore censuit, ut hi duo viri . . .

S. Arnulphus
ante episcopatu
non fuit
monachus.

sub

A sub unius modii articulo occultarentur... Incipit interea urbs Metensium indigere pontifice etc. Idem illud Lerinum cum Romarico adeundi consilium divina voluntate alio fuisse flexum narrat Umno infra num. 10; et auctor Vitæ S. Romarici a Mabillonio citatus in notis ad eandem Vilam sæc. II pag. 416. Auctor vero Vitæ S. Chlodulphi ad diem VIII Junii pag. 128 ait, S. Arnulphum, obnitate primum rege, de repente ex aulico clerico utque episcopum esse factum. Hæc eo annotare hic visum; quod auctores aliqui post S. Petrum Damiani Opuse. XIX de Abdicat. Episcop. cap. VII et S. Antoninum parte II Chronic. tit. XIII, cap. VI, § XIII, solitarium seu monachum illum fuisse scribant, antequam ad gubernandum Mediomatricum ecclesiam accederet; et quidem apud Lerinum, ut Wion, Ligni Vitæ lib. III ad XVIII Julii, aliisque placet; aut certe in Vogeso, ut alii volunt apud Antonium de Heredia in opere Hispanico modo citato.

29 Quæritur nunc, quo tempore ad insulas Metenses vocatus sit; nam nulla hic fere est uspiam Scriptorum consensio. Arnoldus enim Wion loco assignato, Vincentius Barali in sua Chronologia Sanctorum insulæ Lerinensis pag. 203 et alii id factum putant anno Christi 623; Coccius noster in Epitome Chronographica, anno Christi 622; Meurissius in Chronographia, historię episcoporum ecclesiæ Metensis præfixa, anno Christi 624; Baronius jam de illo, tamquam episcopo sunetitate florenti, meminit anno Christi 614 num. 11; ut ejus abdicationem recessumque refert anno Christi 631 num. 11; quæ duo consistere non possunt; cum non nisi annis 15, diebus 10 episcopum S. Arnulphus egerit. Baronium secutus fere est aliquando Henschenius noster in Diatriba de tribus Dagobertis lib. IV, cap. VI et alibi; at postmodum aliter statuit idem Henschenius in notis ad Vitam S. Chlodulphi die VIII Junii pag. 132, ubi episcopatum S. Arnulphi orditur ab anno 611, vel potius 612, terminatque ad annum 626. Valesius Rer. Franc. lib. XVIII, pag. 26, difficultatem hujus rei agnoscit ingenue; censet tamen cum non nisi post Theodorici mortem, quæ accidit 613, in episcopali cathedra sedere cœpisse: Valesio adhæsit Mabillonius in notis ad Vitam S. Arnulphi sæc. II, pag. 151, ita ut initium sedis ejus referat ad annum Christi 614; finem vero ad annum 629; sed idem tom. I Annalium lib. XI, num. 62 recessum ejus illigat anno Christi 627; atque adeo initium episcopatus anno 612; quandoquidem illum fatetur præfuisse annis 15 ac diebus 10. Ego sententiam primo, quæ mihi maxime probatur, huc afferam; tum iis respondere conabor, quæ contra illam valere potissimum videbuntur.

30 Silente hic Anonymo nostro, dubitare nemo potest, quin maxima esse debeat auctoritas Fredegarii, ut qui et accuratus est, et ad S. Arnulphi ætatem longe, quam ceteri, qui de illo Sancto meminerunt, propius accedit. Constat vero primo ex hoc auctore cap. LIII, episcopum adhuc fuisse S. Arnulphum anno 42 regni Chlotharii Christi 625, quando ad litem patrem inter Clotharium filiumque Dagobertum reges dirimendam electi sunt ab utroque proceres, inter quos, inquit Fredegarius, et dominus Arnulphus pontifex Mettensis cum reliquis episcopis eligitur, qui benignissime, ut sua erat sanctitas, inter patrem et filium pro pacis loquebatur concordia. Idem firmari potest ex synodo Remensi, quam anno Christi 625 habitam esse sub Sonnatio, docet Labbeus in Epitome Chronol., et Cointius in An-

nulibus: nam inter episcopos, qui ad illam conveniunt, omnium primum recenset Arnulphum Floardus hist. eccl. Rem. lib. I, cap. V: ubi etiam sanctus Arnulphus Metensium præsul invenitur interfuisse. Constat præterea ex eodem Fredegario, S. Arnulphum ab aula atque ecclesiæ Metensium Administratione discessisse ante annum Christi 628, quo mortuus est Clotharius, ac Dagobertus Parisios venit: laudat enim ibi Dagobertum, quod ad illud usque tempus regnum præclarissime gubernaverit. Post discessum beati Arnulphi, adhuc consilio Pipini, majoris domus, et Chuniberti, pontificis urbis Coloniae, utens. Jam ergo Arnulphus recesserat, jam ejus locum Chunibertus tanto tempore impleverat, ut etiam ipsius, non secus atque Arnulphi, consiliis integerrima, quam ad illum usque annum tenuerat Dagobertus, rerum omnium gerendarum ratio adseribenda videretur. Et vero vivente Clothario abiisse ad solitudinem Arnulphum, satis, opinor, ex Anonymo nostro perspicuum est a num. 17; et sic etiam sentit Valesius ipse supra pag. 27. Viæ ergo id factum esse fingi potest vel post annum Christi 627; vel ante 625.

31 Cum ergo sederit Metis annis 15, ut est in Vita S. Chlodulphi sub finem, et Chronico episcoporum Metensium, cetera valde vitioso, apud Acherium tom. II editionis novæ pag. 227; imo annis 15, diebus 10, uti tradunt Umno infra num. 23, et Index episcoporum Metensium tum in Corpore Francicæ Historiæ edito Hannoveræ anno 1613 pag. 178; tum apud Dominicium ad calcem, Ansberti Familiæ redivivæ, ubi idem Index editus est auctior et correctior ex codice S. Symphoriani Metensis; cum, inquam, sederit Arnulphus annis 15, diebus 10, non potest ejus initium, vel statui ante annum Christi 610, vel post annum Christi 612, juxta adductum jam Fredegarium: non ante annum 610; cum anno 625 adhuc episcopus fuerit: non post 612; cum ante annum 628 recesserit. Errant igitur scriptores etiam antiqui, Fredegario tamen juniores, qui præscriptis hisce finibus evagantur; solique audiendi sunt, qui insistunt: at hi, saltem utcumque antiqui, consecratum esse dicunt S. Arnulphum sub Theodeberto, Theoderici fratre, Austrasiæ rege: (sic enim habet Vita S. Chlodulphi tam juxta exemplar Mabillonii in Actis Bened. sæc. II, pag. 1044, num. 4, quam Meurissii hist. Epp. eccl. Met. lib. II, pag. 14; ex quibus nostrum corrigas, in quo pro Theodeberto Theodericus erat. Theodebertum etiam habet Vita S. Goërici, tum protior Ms., quam dabimus XIX Septembris, tum brevior alia, quam eodem die exhibet Surius.) Recte itaque ad Theodeberti tempora Arnulphi episcopi primordia a Cointio Pagioque revocantur.

32 Verum, cum anno tantum Christi 612 post mensem Maium casus a fratre Theodeberto interierit, secundum Fredegarium cap. XXXVIII; dubium manet, an episcopatum susceperit S. Arnulphus anno Christi 610 (neque enim citius potuit, ut modo dictum est) an 611, an denique 612; primum Pagio, alterum Cointio, postremum Henschenio placuit. Favet Pagio Index episcoporum Metensium correctior ex Codice S. Symphoriani apud Dominicium: nam juxta illum S. Arnulphus sedit unius 15, diebus 10; cui decedenti ab episcopatu, statim successit S. Goëricus, qui sedit annis 18, obiit vero XIII Kal. Octobris (sic etiam habet idem Catalogus in priori editione; in Vita tamen S. Chlodulphi, imo et S. Goërici, quam dabimus XIX Septembris, Goëricus sedisse dicitur

AUCTORE
P. II.

E
et alius, ut
neque accidere
potuisse ante
an. Christi 610,
nec post 612.

F

Ordinatus est
an. Christi 610
circa Septem
brem; sed tunc
usque ad 625

annis

quo tempore sit
factus episco-
pus, disputa-
tur.

ordinatur ex
Fredegario,

AUCTORUM
P. II.

annis 17;) Goërico successit Godo, et sedit annis 10, mensibus 2; obiit vero VII Idus Maii; Godonem secutus est S. Chlodulphus, qui præfuit annis 40, diebus 20; decessit vero VIII Idus Maii. Si hæc tempora recte notata sunt; profecto dicendum videtur, anno Christi 610 sub initium Septembris ordinatum fuisse S. Arnulphum: nam inde supputando omnia usque ad S. Chlodulphum, incidit in annum Christi 655, quo consecratum fuisse Chlodulphum omnino necesse est; quandoquidem ordinatio ejus accidere debuerit in diem vigesimam ab VIII Idus Maii retro ductam, hoc est in diem XIX Aprilis; dies autem illa anno Christi 655 fuerit Dominica, qualis ad ordinationem episcopalem requirebatur, uti docet Pagius in Crit. Baron. ad an. 67, num. 20.

juxta Indicem
S. Symphoriani
correctum.

33 Quod ut pateat manifestius, placet hic seriem jam datam annis Christi accommodare, ordiendo ab anno Christi 610, mense Septembri, quo inauguratum fuisse oportet S. Arnulphum. Anni ergo 15, dies 10, quibus præsederit, cœurrent in Septembrem anni Christi 625; inde enim Goërici, qui statim illi substitutus est teste Anonymo nostro, anni 18 pertingunt ad annum Christi B 643, diem XIX Septembris, qua decessit: (annos enim completos signari hic puto; si enim tantum inchoatos intellexisset auctor, non scripsisset 18, sed 17, addidissetque menses, imo dies, qui superfuissent, ut alibi solet.) Sequitur vacatio sedis per menses aliquot usque ad Godonem, qui præesse cepit circa diem VIII Martii, anni nimirum sequentis, Christi 644; sedit exinde Godo annis 10, mensibus 2, id est, usque ad annum Christi 654, diem VIII Maii, qua vita defunctus est. Succedit vacatio sedis per annum integrum præter dies 20; quod colligitur ex tempore quo sedisse atque obiisse dicitur S. Chlodulphus: nam et hic juxta eundem indicem mortuus est die VIII Maii, et tamen sedit annos XL et dies XX: non ergo eodem anno cepit, quo decesserat Godo, sed uno saltem anno serius, sive anno Christi 655, die XIX Aprilis, signato littera D, qua anno illo Dominicalis fuit: at eadem anno 656 diem Martis significabat, anno autem 657 diem Mercurii; non ergo aut hoc, aut illo ordinatus est Chlodulphus; quod tamen consequens esset, si S. Arnulphus vel anno 611, vel 612 episcopatum adiisset. Restat igitur, ut anno 610 ordinatum dicamus; quando extra tres annos illos excurrere secundum ante dicta non licet. (Quod si cui auctores vitæ S. Chlodulphi et S. Goërici tanto in pretio sint; ut eos Indici S. Symphoriani præferendos putet; velitque adeo, S. Goëricum tantummodo sedisse annos 18 inchoatos; is, relicto Indice Dominieci castigato, vetustiore alium sequatur cum Pagio. Non equidem refragabor: nam et sic ad annum 610 ordinatio S. Arnulphi redigitur, ut ad episcopos jam productos apud ipsum videre esi.

Inde colliguntur aliquot in hac re erroris Chronolog. et.

34 Ex dictis facile colliguntur supposita esse diplomata illa apud Roserium, quibus S. Arnulphus, nondum episcopus, sed Dux Austriæ Mosellanicæ anno Christi 623, subscribitur; quamquam non illud solum est diplomatum istorum vitium. Idem dictum puta de instrumento foundationis Montis S. Romarici apud Meurissium pag. 97, et siqua sunt alia ejusmodi. Colligitur etiam errasse Umnonem, eum infra in Vita secunda S. Arnulphi num. 23 habet: Præsedit autem ecclesiæ Metensi B. Arnulphus quindecim annis, diebus 10 sub Apostolicis Bonifacio, Honorio, Severino, Joanne; nam ita præsedisset

usque ad annum Christi 641; ordinatusque fuis-
set anno Christi 626; quod immane discrepat a Fredegarii Chronico, ad cujus auctoritatem obse-
rus Umno ne comparari quidem potest; sicuti nec auctor codicis S. Symphoriani, saltem in prioribus episcopis usque ad tempora sibi magis vicina; quippe qui Umnone forte posterior fuit; cum episcopos Metenses enumeret usque ad sæculum decimum apud Dominieum; vel saltem usque ad adullum sæculum nonum, uti est in Corpore Francicæ Historiæ supra memorato. De loco illo Umnonis dicam iterum paulo inferius. Hic satis est observasse S. Arnulphum ad eremum abiisse, vivente adhuc Clothario; ut ipse Umno satis innuit num. 16 et 17; postquam jam annis 15, diebus 10 ecclesiæ Metensi præfuisset. Qua ratione ergo ordinatum fingere illum potuit anno Christi 626? Cum Clotharius obierit anno Christi 628.

35 Magis urgent, qui ipsum nobis Fredegarium objectant; ut S. Arnulphi ordinationem usque ad Clotharii monarchiam, sive annum Christi 614 differant; quod facit Valesius loco superius assignato, idque triplici argumento; et primo quidem, quia Fredegarius scribit, inquit, anno regni Chlotharii quadragesimo secundo, Dagoberti quarto, qui post Theodeberti mortem quintus decimus erat, Arnulphum Pontificem Metensem inter duodecim viros controversiæ regum terminandæ fuisse: ita ut, si Theodeberti jussu sacerdos sit ordinatus, saltem sedecim ei episcopatus annos attribui oporteat. Hoc argumentum nullum est, si negetur annum Chlotharii 42 fuisse quintumdecimum post mortem Theodeberti; atqui de eo jam convenit inter eruditos; cum Theodeberti mortem reponant anno Christi 612; annum vero Chlotharii 42 innectant anno Christi 625. Itaque rationem hanc primam eruditi Valesii prudenter omisit Mabilonius hic in notis pag. 151, ubi Valesii Chronologiam tuetur.

36 Secundum Valesii argumentum hoc est: Idem quoque (Fredegarius) mortuo Theodorico Theodeberti fratre, Chlotharium ab Arnulpho ac Pipino invitatum, Austriam intravisse tradit, Arnulphum utique (ni fallor) more suo episcopum vocaturus; si jam tum episcopus fuisset. Hæc ratio, tametsi sit negativa tantum, ut vocant, priori tamen validior est; neque enim negare ausim hic agi de Arnulpho nostro. Quare hanc arripuit Mabilonius loco citato; ut Antistitis sancti exordium anno monarchiæ Chlotharii secundo, Christi 614, defigeret. Verum qui ita sentit, necesse est, ut vel annos eum 15 sedisse solidos inficietur (quod neminem haecenus fecisse scio; ne ipsum quidem Mabilonium, qui in Annalibus, ubi recessum S. Arnulphi biennio prius collocaat, quam statuerat in Actis, de ordinatione ejus silere maluit, quam illam ad annum Christi 614, ut in Actis fecerat, differendo, quidquam de annis 15 episcopatus decerpere;) vel a Fredegario desciscat, qui cap. LVIII apertissime docet S. Arnulphum anno saltem Christi 628 pontificatu jam defunctum fuisse. Equidem horum alterum ut faciam, non satis impellor argumento negativo. Et vero quis Idacium, quis Isidorum, quis Gregorium Turonensem neget pro episcopis habitos fuisse a Fredegario? Nulli tamen eorum episcopi titulum adjungit in Prologo suo apud Ruinartum in Appendice ad S. Gregorii ep. Turon. Historiam pag. 585 et seq. Sic neque S. Columbanus abbas appellationem adscribit cap. xxxvi: quam tamen cap. XLIV adscribit Austrasio, qui Columbanus

Dehinc ob-
je-ta Valesii

E

F

G

A *Columbano successerat. Quid ni ergo idem istud fecisse illum in Arnulpho credamus?*

37 Tertium Valesii argumentum est: Præterea disertis verbis docet (Fredegarius) Dagobertum Austrasiorum regem primum Domini Arnulphi Mettensis pontificis et Pippini Majoris domus regiae; deinde post Arnulphi mortem ejusdem Pippini, unaque Chuniberti Agrippinensis episcopi usque ad patris obitum adventumque suum Luteciam consiliis usum esse. Quare mihi videtur Arnulfus non nisi post Theodorici mortem in episcopali cathedra sedere cœpisse. Fallitur hic vir eruditus, dum verbu Fredegarii (Post discessum beat Arnulphi) mutat in hæc: Post Arnulphi mortem: ut patebit ex Vita. Deinde quæ ibi narrat Fredegarius, ad annum Dagoberti 7, Christi 628 spectant; at Arnulphi discessus nequaquam ibi anno illo contigisse affirmatur: ut supra diximus num. 30. Quin imo vera esse possent, quæ ibi dicit Fredegarius, tametsi non nisi anno uno alterove Arnulphi consiliis usus fuisset Dagobertus, ac deinde usque ad annum septimum Chunibertus ejus locum tenuisset. Nihil ergo nobis infensum ex hoc loco

B extendi potest, ut S. Arnulphum usque ad annum Christi 628, imo 629 juxta Mabillonium in Actis, perdurasse in episcopatu putemus; atque adeo ad illum non nisi sub Chlotario pervenisse.

38 Superest difficultas, quæ peti posset ex ætate ejus; etenim natum eum fuisse diximus anno Christi circiter 582; non igitur annis octo circiter ac viginti major erat, cum episcopus crearetur anno Christi 610; id quod Canones ante annum trigesimum fieri prohibebant in Gallia, ut patet ex concilio Agathensi, celebrato anno Christi 506, can. xvii; et Arelatensi iv, quod habitum est anno Christi 524, can. 1; item Aurelianensi iii, coacto anno Christi 538, can. vi. Verum hæc obis objectio parum incommodat; quando exempla non desunt etiam plura eorum, qui ante annum ætatis trigesimum ordinati sunt; eum tamen ad conciliorum illorum tempora propius, quam S. Arnulphus accesserint. Talia sunt quæ alia occasione affert Jordanus noster (in libello, de quo dixi num. 15) a pag. 131, S. Gregorii Turonensis, ordinati anno ætatis 29; S. Remigii anno 22; S. Firmini anno 21, S. Germani anno 17 etc.

C Non erant igitur raræ tum temporis in ætate dispensationes; modo eam maturitas, doctrina, sanctitas eximia supplerent; quæ omnia aliaque ornamenta summa erant in S. Arnulpho.

39 Ea porro quantum in ipso statim pontificatu ejus effulserint, ex utraque Vita potest intelligi; secunda tamen in commendanda S. Arnulphi erga pauperes et ecclesias munificentia locupletior est: quippe quibus non suas dumtaxat, sed et filiorum, certe Ansigisi, atque unicolorum facultates insumpsit: nam quæ narrantur in secunda Vita num. 8 ac 10, æque ad tempus episcopatus ejus pertinent, ut adjuncta de filiorum consensu ac dissensu demonstrant, atque ea quæ leguntur ibidem num. 18. Quibus et illud addi potest, quod ecclesiæ Metensi a S. Bertulpho episcopo Cenomannensi per pium legatum acquisivit, de quo vide Acta nostra tom. I Junii pag. 722. Illud vero mirandum est maxime; quod, cum non suæ tantum, sed aliis etiam ecclesiis prospiceret; regni tamen interim negotia et nulla et gravissima quæque tractaverit; ut ex Fredegarii capp. xl, lxi, lxi, lviii manifestum est. Sed tantæ demum curarum molis impatiens, ad tranquillam jam diu

solitudinem toto animo ferebatur, donec eam post annos quindecim, quibus ecclesiæ Metensi præsederat, expugnata duorum regum pertinaci benevolentia ac tanti viri apud se retinendi studio, assecutus tandem est, anno Christi 625, mense circiter Septembri; juxta stabilitum ante a nobis episcopatus epocham. Atque hoc Arnulphi exemplum non secus ac monita S. Bertulpho animum injeecerunt, ut et ipse, relictis omnibus, monasticum institutum Luxovii amplecteretur; ut narratur in ejus Vita apud Mabillonium in Actis sæc. ii, pag. 160.

40 Iter ejus in solitudinem, patratumque in illo miraculum, locum denique in quem se recepit, enarrat Umno a num. 19. Theodoricus Ruinartius in notis ad Fredegarii cap. lviii sic locum, ut tunc erat, eum illum inspexit anno 1696, et vicina describit: S. Arnulfus, relicta sede sua, in solitudinem Vosagi secessit, ubi a S. Romarico, qui in Castro Habendensi monasterium virginum, et alterum pro monachis construxerat, susceptus, in vicino monte habitavit, ubi hodie sacellum visitur cum exigua eremitarum casa. Monasterium Habendense, quod a situ et conditoris nomine Romarici mons (Remiremont) postea dictum est, in vallem subjectam postea translatum, ubi etiam nunc exstat cum oppido cognomine juxta Mosellam, a canonissis secularibus inhabitatum, quæ regulæ Benedictinæ jugum excusserunt. Montem vero ipsum, qui hodie Mons-sanctus dicitur, incolunt Benedicti Congr. S. Vitoni, ubi præter majorem ecclesiam hiuc et inde aliquot sacella visuntur etc. Brevius Mabillonius in Annal. ad annum Christi 627 num. 62: Arnulphus in solitudinem Habendensis monasterii secessit: ubi, exstructis inter feras cellulis, cum aliquot monachis reliquum vitæ sanctissime egit. Distat sancti Arnulphi eremitorium, quod Horembergum vocat scriptor Vitæ S. Germani abbatis Grandivallensis, duobus fere passuum millibus a Monte-sancto, interposita profundissima valle, lapideo ponte magnæ molis utriusque monti juncta, ut facilius esset ad Arnulphi cellam aditus.

41 Constat præterea, inquit Umno infra num. 24, quod hic Vir beatus monachi habitum induit. Quod confirmari ex eo videtur, quod S. Germano Grandivallensi ad se in eremum confugiendi eam totoderit, atque aliquamdiu a se institutum, subinde ad monasterium S. Romarici direxerit, ut narrat Bobolenus in Vita S. Germani, quam dedimus ad diem xxi Februarii pag. 264. Deinde monachos istic vitæ socios habuit, ab iisque extremis munitus sacramentis, ac paulo post mortuus in monasterium ehitus est, ut testatur Anonymus. Vixit autem post infulus depositas usque ad annum Christi 640, juxta Sigebertum in Chronico, atque ad mensis usque Augusti diem xvi, ut ante diximus; adeoque annis circiter 15. Meurissius tamen pag. 122, vita functum putat anno Christi 641; idque evinci ex ejus Vita, quam scilicet Umno conscripsit; quippe in qua (num. 23 infra) obiisse dicatur sub Constantino Heraclii filio. Verum istic Umno tam multa committit vitia, ut fidem vix ullam mereatur: hæc enim sunt ejus verba: Præsedii autem ecclesiæ Metensi B. Arnulphus quindecim annis, diebus decem, sub Apostolicis Bonifacio, Honorio, Severino, Joanne; imperantibus Heraclio, cum Heracliona matre

(puto

AUCTORIB.
P. B.

Abdicato episcopatu, fit solitarius.

F
et monachi habitum induit.
Mortuus an. 640, juxta Sigebertum,

B

F

Mortuus an. 640, juxta Sigebertum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

tum,

AUCTORE
P. B.

(puto legendum : Heraclæona cum matre) et Constantino ejus filio. Obiit autem xvii Kal. Septembris anno primo ipsius Constantini, filii Heraclii.

cui præferri
non meretur
hic Umno.

42 Item, quot errores! Primo serius facit Arnulphum episcopum, ut ante ostendimus; deinde secum ipse pugnat, cum ait, cum præsedisse annis 15, diebus 10, simulque addit, id eum fecisse sub Bonifacio ac Joanne Apostolicis et Constantino imp., Heraclii filio: Bonifacius namque vivere desiit anno Christi 625 die xxii Octobris, ut probat Pagius; Constantinus autem a morte patris imperare cepit anno Christi 641: itaque vel ab obitu Bonifacii usque ad imperium Constantini plus est quam anni 15, dies 10. Tertio, quid sibi vult Anno primo ipsius Constantini? Certe Constantinus non totos 4 menses Heraclio patri superstes fuit. Quarto, cur Constantini imperium postponitur imperio Heraclæonæ, cum hic, illo mortuo, aliquot adhuc mensibus, saltem duobus, imperaverit? Fallor, nisi hic Umno, ut alibi sæpius, secutus sit Paulum Warnefridum de Gest. Longobard. lib. iv, cap. 11, ubi, defuncto Heraclio, imperasse ait Heraclæonam cum matre sua, annis duobus; Heraclæonæ autem mortuo successisse Constantinum ejus germanum per menses sex; quæ et falsa sunt, et errorem Umnonis duobus annis augent. Denique sub Constantino Heraclii filio non potest accidisse obitus S. Arnulphi xvii Kal. Septembris; cum Constantinus Heraclio tantum centum ac tribus diebus supervixerit, teste Nicephoro Patriarcha in Breviario Historico; Heraclius vero obierit vel mense Martio, ut habet Theophanes, et quidem die xxi, ut Cedrenus affirmat; vel potius die xi Februarii, ut ostendit Pagius ad annum Christi 641 num. 2. Mitto dicere quam eriguum tempus S. Arnulpho post episcopatum concedat hic Umno; quod Anonymus noster num. 31 asserit fuisse diuturnum: imo multorum annorum, si Grimlaico credimus cap. 1 Regulæ Solitariorum, quæ habetur in Codice Regularum collecto a S. Benedicto Anianensi abbate (qui septuagenarius obiit anno Christi 821, ut ostendimus in Commentario ejus Vitæ prævio die xii Februarii) part. ii a pag. 464 editionis Romanæ anni 1661. Enimvero ejusmodi Chronologo præstat, opinor, qualis æmque Siebertus; quem secutus est haud dubie S. Antoninus part. ii Chronic. tit. xiii, cap. vi, § xiii, ubi Arnulphum migrasse ait ad Dominum anno Heraclii vigesimo octavo, quem annum Siebertus cum anno Christi 640, licet non recte, conjungit.

§ IV. Acta S. Arnulphi, quæ hic damus.

Auctores de
S. Arnulpho
agentes.

De S. Arnulpho plurimi, ut ex iis patet quæ huc usque per hujus Commentarii decursum attigimus, auctores tum recentiores tum veteres aliqua meminere, eaque ex uno fere de tribus hisce fontibus deprompta; ex Vita scilicet antiquissima, quam primo loco dabimus; et Paulo Diacono, cujus Fragmentum subjicietur ad calcem; vel certe ex altera illa S. Arnulphi Vita, quæ hic primam sequetur. Itaque, ut quivis intelligat, quantum horum cuique tribuendum sit, meum hic de singulis qualecumque judicium proferam.

Maxima aucto-
ritas prioris
Vitæ S. Arnul-
phi,

43 Et prior quidem illa, quam dixi, Vita longe maximo in pretio habenda est; quando qui eam scripsit, ita de se ipse testatur num. 2: Il-

lus itaque laudabilia facta quæ gessit, non D nulla ego a familiaribus illius narrantibus, pleraque per memetipsum, quæ scribenda sunt, cognovi. Pleraque ergo, quæ narrat, suis ipse usurpavit oculis, plerisque interfuit. Sic num. 22 et 23 sedati incendii miraculum ita narrat, ut non modo præsentem, sed et monachum, et S. Romarici socium fuisse se prodatur. Tempus quo Vitam hanc scripsit, indicat in fine his verbis: Ecce, Reverentissime Domine Chlodulfe pontifex, habeto conscripam, quam poposcisti vitam etc. Unde colligitur lucubrationem hanc elaborasse, cum jam episcopus esset S. Chlodulphus, hoc est, post annum Christi 654 aut 655. Quid ergo est, quod ad summam scriptoris hujus auctoritatem ultra quis exigat? Narrat quæ vidit homo religiosus; nec adeo diu post obitum S. Arnulphi; et scripta sua offert S. Chlodulpho S. Arnulphi filio; cui in huc re imponi non facile poterat; uti neque aliis plurimis, qui tum supererant, eaque vel viderant vel audiverant, quæ de sancto Pontifice suo referri vere possent.

45 Auctorem hunc Anonymum dirimus: nam quod eum Emin. Baronius Jonam fuisse suspicatur, monachum Bobiensem, id negat Mabillonius hic in Observ. præviis, Jonas enim ille S. Romarici socius non fuit; quod tamen de se auctor noster non obscure fatetur num. 22 et 23. Sed neque fuit Paulus Langobardus; quod alii volvere: nam Paulus ille sæculum nonum attigit; neque adeo vel eum S. Arnulpho, vel eum Chlodulpho vixisse potuit. Scripsit tamen aliqua de S. Arnulpho Paulus: sed non alia, ut putamus, quam quæ post utramque Vitam producemus inferius; neque quidquam amplius erui posse videtur ex libro ejus vi de Gest. Langobard. cap. xvi, ubi sic habet: De cujus (Arnulphi) mirabilibus apud Mettensem ecclesiam, ubi episcopatum gessit, liber extat ejusdem miracula et vitæ abstinentiam continens. Sed et ego in libro, quem de episcopis ejusdem civitatis conscripsi, flagitante Angilramno, viro mitissimo et sanctitate præcipuo, præfata ecclesiæ archiepiscopo, de hoc sacratissimo viro Arnulpho quædam ejus miranda composui, quæ modo superfluum duxi replicare.

46 Liber ille S. Arnulphi miracula et vitæ abstinentiam continens ea ipsa Vita est, quam priori loco dabimus; nam ipsissimam illam citat Grimlaicus, S. Benedicto Anianensi abbate, ipsoque opinor, Paulo Diacono antiquior, Reg. solit. cap. LXIII: Beatus quoque Arnulphus, inquit, cum esset episcopus, postea solitarius factus, detractiones pravorum hominum æquanimitè toleravit. Unde in Gesta ipsius ita legitur: Quidam namque homo, nomine Noddo, etc. quibus ita prosequitur historiam Vitæ nostræ num. 13 narratam, ut eadem propemodum omnia adhibeat verba. Quæ causa est, cur exemplar illud Vitæ S. Arnulphi, quod secutus est editor Operum venerabilis Bedæ tom. III, longe apographis nostris posponendum putaverim, cum illud nec ibi eum Grimlaico, ut exemplaria nostra omnia; nec alibi eum nostris aliorumque codicibus in vocibus phrasibusque conveniat; tametsi in re quidem tanta consensus est; ut non dubitem, quin auctor ille, quisquis est, genuinum exemplar ante oculos habuerit, cum Vitam illam suam poltiori minerva conceinnavit. Eundem in lapidem impigit Surius, hoc tamen venia dignior, quod id lectorem suum præmoneat, his verbis: Stylum, ubi visum set, modice expolivit Fr. Laur. Surius. Ex

quam compo-
suit monachus
Anonymus San-
cto familiaris,
E

quamque ipsam
damus verbis
ejus,
F

Surio

A *Surio sua desumpserunt Vincentius Barali in Chronologia Sanctorum insula Lerinensis pag. 194, et Du Bouchet de Origine Domus Regiæ Franc. in Probat. 1 partis, cap. vi, aliique.*

47 Rectius nostro iudicio Mabillonius, qui misso Surii nitore, rem quidem eandem, sed non mutatis, quas in Ms. codice Chesniano invenerut, phrasibus, committendam typis putavit. Quod et nos more nostro servamus; non unum tamen codicem Chesnianum, sed et alios non paucos secuti. Quam enim hic Vitam vulgamus, eam nobis sua manu descriptam e gemino Ms. Corneoli et Vallis Lucentis subministravit semper nobis laudatissimus noster Petrus Franciscus Chiffletius. Eamdem subinde contuli cum alio Ms., quod Majoribus nostris submitit P. Carolus Werpæus, ita in Lectiones dissectum, uti subscribit Officio S. Arnulphi in ecclesia Amaniensi; quodque, ni fallor, illud ipsum est, quod Canonici Amanienses ab abate S. Arnulphi fugitarunt anno 1446, ut videre licet apud Dominicum in Variis Antiquitatis Monumentis, Ansberti Familix Redivivæ subjectis a pag. 19. Contuli præterea cum apographo alio ex Ms. S. Maximini upud Treviros,

B quod Majores nostri cum aliis ibidem collatum acceperant, nempe cum alio Ms. ejusdem cœnobii S. Maximini, cum alio item S. Mathix ibidem, cui initium deerat: ac tandem etiam cum Vita quæ habebatur in codice S. Maximini in 4 rubro, uti adnotavit Henschenius, addens eam stare eandem in Ms. quod fuit D. Schenckinck.

48 In quibus codices, tam diversis locis reperti, conveniunt, dubium esse non potest, quin genuinum in iis ac primum Vitæ S. Arnulphi exemplar, ut ubi Anonymo conditum erat, expressum referant. Consant autem fere in omnibus, si pauca excepias. Ac primo quidem nec in Amaniensi, nec in ullis Trevirensibus notatum invenio Prologum illum quem habuit codex Surianus, Chesnianus, Corneoli ac Vallis Lucentis infra num. 1. De uno tantummodo hæc adscripsit P. Henschenius: In Ms. codice S. Maximini in 4 rubro ante Vitam S. Arnulphi erat ejusdem genealogia, dein hic prologus Vitæ: In nomine Domini, in honore S. Arnulphi episcopi Adeldrudis D. o devota scribere ordinavit. Incipit Vita S. Arnulphi episcopi. In omnipotentis

C Dei nomine etc., quæ deinde cum Prologo nostro coincidunt. Secundo miraculum annuli in Mosellam projecti ut deinde in piscis cujusdam visceribus reperti, quod habes infra num. 7, non fuit in codice Surii, nec in eo quem seculus est auctor Vitæ S. Arnulphi, quæ est inter Opera Bedæ, nec in Ms. Amaniensi; est tamen in aliis passim apographis, ut in Chesniano, Corneoli, Vallis Lucentis, Cisterciensi et Autissiodorensi, teste Mabillonio hic; imo et in Trevirensibus, sed in his alio loco aliisque verbis insertum; ut manifesto constet, in primo exemplari scriptum illud non fuisse, quod etiam testabitur infra Paulus Diaconus; a quo sine dubio miraculum illud mutuati sunt, qui Vitam S. Arnulphi post ejus tempora descripserunt. Tertio denique non legitur in Trevirensibus Mss. nec apud Bedam aut Surium, neque in apographo Amaniensi Epilogus ille, quo auctor opus suum offert S. Chlodulpho episcopo Metensi; quem tamen habent Mss. Chesnianum, Corneoli ac Vallis Lucentis. Et vero Vitam S. Arnulphi scriptam esse jussu S. Chlodulphi testatur, qui hujus Acta collegit apud nos die VIII Junii cap. iv, num. 15, pag. 131.

Julii Tomus IV.

49 Est igitur prior hæc Vita, juxta tria ista optime nota Ms., antiqua illa, quam scribi jussit S. Chlodulphus. Ubi ergo, inquis, est historia illa, qua narratur S. Arnulphus a Chlodulpho et Ansegiso subsidium pauperibus poposcisse, et illud quidem ab Ansegiso consecutum esse, at a Chlodulpho nequaquam? Eam certe Vitæ Patris sui inseri jussit ipse Chlodulphus, ut biographus ejus refert loco citato. Respondeo, eam in nullo prioris Vitæ exemplari reperiri, ex omnibus autem erasam fuisse, parum credibile videtur Existimo igitur, errorem esse in auctore Vitæ S. Chlodulphi; qui sciverit quidem scriptam esse S. Arnulphi Vitam aliquam jussu S. Chlodulphi; sed eam vel non viderit, vel cum alia longe posteriori (puta ab Umnone) conscripta confuderit, in qua historia ista describitur num. 8. Sicut eandem illam cum priore confundit Meurissius, ubi agit de Pappolo, xxviii Metensium episcopo pag. 98 et 99. Neque enim auctor Vitæ S. Chlodulphi tam antiquus est, quam Jordano nostro aliisque visus est, ut ostendit recte Mabillonius in Actis SS. Ord. Bened. sæc. II, pag. 1043; ut adeo facile potuerit Vitam aliam S. Arnulphi vidisse, nec satis ubi antiqua, quam forte non habuerit, discrevisse. E Ut ut est, fuerit hæc historia in germano vetustissimoque Actorum S. Arnulphi exemplari, non fuerit; nemo defectum illum, aut alium quemlibet tunti fecit, ut huic Vitæ S. Arnulphi, prout hactenus edita fuit, ueloritatis quidquam antiquitatisque abrogandum putaverit; nedum Cantuarellus Faber; licet in sua Bibliotheca id notet Jacobus Longus; Faber enim Vitam hanc nostram priorem mirifice commendat in Discursu Historico de Matrimonio Ansberti et Blithildis cap. xx Quod si Vitam alteram ab Umnone, ut putamus, adornatam sugillet Faber, non immerito id facit.

50 Sane neque Philippus Labbeus noster opus illud Umnonis Bibliotheca sua dignum censuisse visus est; non enim dubito, quin habuerit, antequam Bibliothecam Mss. rælo mandaret; quandoquidem Parisiis huc scripserit xxix Martii 1647, se Vitam (S. Arnulphi) expectare descriptam a quodam Umnone. Nec alius quispiam, quod quidem ego noverim, in tanta Anecdotorum edendorum prurigine inventus adhuc est, qui typis illud integrum commiserit. Quia tamen habet aliqua, quorum Anonymus nullam facit mentionem, ac præcipue quod ejus fragmentum quadam u Dominicio atque episcopo Madaurensi, tamquam pretii quantivis monumenta, citantur; operæ pretium me facturum putavi, si totum illud lectorum oculis judicioque subjicerem; ita facilius ac securius statuent, quantum Umnonis, in avulsis hinc et inde laciniis non satis sese prodentis, auctoritati sit concedendum. Totam, inquam, Vitam illam dabo; non ejus exordium bene longum, in quo disserit auctor de nobilitate S. Arnulphi, ut testatur qui Vitam nobis, omisso exordio, a se descriptam humanissime olim Mussiponto submitit hoc titulo: Vita S. Arnulphi, Mediomatricorum episcopi et confessoris ex antiquo codice Ms. Cancellariæ Viceusis fideliter descripta anno MDCXLVII per P. Franc. Lafier Societatis Jesu. In litteris eodem anno datis monuerat, Vitam illam in dicto codice scriptam esse antiquissimo caractere Gothico. Nomen tamen auctoris ibi nullum rejerit; cum ibidem conjectando dicat, videri sibi ejus auctorem fuisse Paulum diaconum.

51 Verum Paulus diaconus manifeste innuit suam non a Paulo Diacono,

55 præterquam.

AUCTOR

P. B.

Objectio contra illam fœderata dissolvitur

E

Vita altera.

F

AUCTORE
P. B.

præterquam in libro suo de episcopis Metensibus; quod vero ibi composuit, inferius proferemus. Deinde Vita hæc scripta est saltem post annum Christi 816, ut in ea num. 9 planum facit auctor ex iis quæ narrat de Ludovico Pio: non ergo jussu Caroli magni (ut quidam volunt) qui obierat anno 814 mense Januario; neque a Paulo Warnefridi, Diacono, qui juxta Mabillonium in Annalibus Benedict. ad an. Christi 799 num. 86, non videtur hunc annum (799) prætergressus. Multo minus scripta dici potest paulo post mortem S. Arnulphi, quod miror incidere potuisse Meurissio pag. 98 et 99: nam quod ibi asserit, cadere non potest nisi in hanc Vitam secundam, in qua sola definitur, quamquam non recte, tempus episcopatus S. Arnulphi, ejusque decessor assignatur Papolus.

et ab Umno-
ne quodam
adornata,

52 Malim ergo auctorem ejus Umnonem quemdam statuere, cujus præfationem nec P. Lahier, nec Meurissius viderint; sed quæ habebatur in alio tamen codice monasterii Sancti Montis, Ordinis S. Benedicti, prope Montem Romarici, unde illam a P. Vignerio accepit Dominicius, et sic edidit in Ansberti Fam. rediv. parte I, cap. xv: B Exhortatione plurimorum commonitus Umno, Dei gratia præventus ac impulsus, gesta B. pontificis Arnulphi explananda suscepit; non ut aureo Babylonis poculo audientibus ficta propinarem; sed ut opera Dei, quæ in suo dignatus est operari Sancto, ad ædificationem fidelibus assignarem. Priora siquidem de ipso adscripta quibusdam videbantur minus luculenta et ingrata; tum quia stemma ejus nobilitatis, tempus, locumque ipsius natalitatis, quæ sunt authentici fundamenta operis, quasi præ excellentia cunctis nota, præteribant; tum quæ incipiebant proloqui, minus assignata relinquebant. Memorabile quoque annuli ejus insigne omnino reticebant, quod Carolus Magnus, cui fuerat tritavus, cum veritatis approbatione scribi jussit (nempe per Paulum Diaconum in libro de episcopis Metensibus.) Is auctor, inquit Dominicius, Arnulphi genus cap. I describit. Capite autem III, eodem Dominicio teste, sic habet: Natus est autem B. Arnulfus Aquitanico patre, Suevia matre in castro Lacensi, in comitatu Calvimontensi, imperatoris Mauriti temporibus, qui primus de genere Græcorum imperavit Romanis. C Ex hoc postremo fragmento (quando plura non suggerit Dominicius) quod de verbo ad verbum, ut aiunt, cum apographo nostro num. 2 convenit, manifeste colligitur, eandem fuisse Vitam, quam habuit Dominicius, cum hac nostra; hujusque proinde auctorem fuisse Umnonem illum, quisquis is demum fuerit.

multis referto
est erroribus,

53 Ceterum, tametsi in Prologo suo antiqua suggillet Acta, longeque ipse accuratiora spondeat; tantum abest tamen, ut id præstiterit, ut hæc ejus Vita, me iudice, ad antiquam aliam ne comparanda quidem sit. Nam præter errores ejus chronologicos, quos paragrapho præcedente notavimus, quam multa sunt alia, quæ inscitiam ejus temeritatemque redarguant? Etenim, ut alia dissimulem, quis umquam in historia Francica tam rudis fuit, ut Childeberti filius Theodeberto Neustriæ, Theoderico vero Austrasiæ regnum assignaverit? Quod facit Umno num. 3. Quis umquam, ut ille ibidem, Clotharium secundum Guntramni filium fuisse finxit, cum filius fuerit Chilperici Suessionum regis? Quis ante Umnonem domitos Saxones, eosque, qui regii gladii longitudinem excederent,

trucidatos a Dagoberto dixit; quod in solum ejus patrem Clotharium cadit, qui filio periclitanti suspectus venerat? Quid vero insulius, quam id quod habet num. 4; ubi Burgundiam nominans, addit: Id est, Austrasiam? Quasi vero non duo illa, ac plane diversa regna tum fuerint. Quid ibidem sibi vult Neustria a Parisiaca urbe usque ad Gerundam fluvium protensa? Quis vero ibi regnum Theodeberti vel somnians colloca- vit? Quam aliena ibidem Clotharii II effigies? Quamquam enim fuerit Venatione ferarum nimia assiduitate utens, ut scribit Fredegarius cap. XLII, et postremum mulierum et puellarum suggestionibus nimium annuens; usque adeo tamen in regni administratione iners non fuit, ut mortuo Warnachario alium in Burgundia majorum domus non suffecerit, ut per se ipse omnia gereret; idque summa procerum voluntate. Fredeg. cap. LIV. Fingere tamen resolutum tuus inertia regem placebat Umnoni, et eo graviolem regni administrandi molem imponere posset Arnulpho, quem jam ei fecerat majorem domus, idque per monarchiam universam, seu tria regna Austrasiæ, Neustriæ et Burgundiæ; in quo plurimum fallitur.

54 Numquam enim Clotharius uni majori domus tria regna subjecit: nam ut primum Neustriæ suæ Burgundiam atque Austrasiam adjunxerat, Warnacharius in regno Burgundiæ, inquit Fredegarius cap. XLII, substituitur major domus. . . In Auster Rado idemque hunc gradum honoris assumpsit. Warnachario autem vita functo in Burgundia sub Clothario nemo successit. Radoni vero in Austrasia substitutus est cum Arnulpho Pippinus, vulgo Landensis, ut supra dixi num. 22, qui Clothario superstes diu fuit. Nihil ergo umquam extra Austrasiam Arnulpho juris fuit; neque adeo per sex illas provincias, quas hic Umno more potius Romano, quam Francico atque hisce, de quibus scribit, temporibus usitato, recenset, quæque erant latissime per tria regna diffusa. Plura in hac re male coherentia consulto prætereo.

55 Nihil meliora sunt, quæ habet num. 5 de Anchisi nomine, a Troiano Anchise deducto; et martyrio, nusquam alibi agnito, Ansigisi. De principatu B. Pipini, de quo agit, num. 9 vide Commentarium ejus Vitæ prævium ad diem XXI Februarii. De S. Wandrigrisilo vero quod ibidem asserit, examinabitur die XXI hujus mensis. Quid miracula commemorem, quæ narrat num. 20 et 21? Altum certe de hisce silet Meurissius, qui Vitam hanc tamen, cum scriberet, habebat in manibus; non ea utique, si probasset, omisurus. Mirum vero est, non meminisse Umnonem apparitionis gloriosæ SS. Arnulphi et Abbonis sive Gericci, quæ facta est diacono cuidam ipsa nocte instantis S. Romarico mortis, narraturque in hujus Vita apud Labbeum tom. I Novæ Bibliothecæ Mss. libb. pag. 783. Denique quod S. Germanum, num. 24, consecratum a S. Arnulpho abbatem, missumque ab eo ad prædicandum in Basileensem regionem fuisse narrat, id prorsus aliter habet Bobolenus, auctor coævus in Vita S. Germani apud nos tom. III Februarii pag. 264 et 265. Hæc eo dicta esse velim, non ut omnem Umnoni fidem adimam: sed ne deinceps majorem, quam mereatur, obtineat.

56 Vitam Umnonis, teste P. Laherio, sequetur in eodem codice (nescio an eodem auctore) fragmentum, quod subdidi. De illo quod addam nihil est, ipsum de se indicium facit, quam sit miserum. Coronidem vero Actis S. Arnulphi imponet notum illud et vulgo traditum S. Arnulphi elogium,

De hinc fra-
gnentis que
utrasque Actas
subjicimus.

A *elogium, quod composuit Paulus diaconus, qui ex ipso S. Carolo Magno imperatore ea discere potuit, quæ de S. Arnulpho commemorat; id quod de annulo ejus in Mosellam abjecto, ac postea in exenterati piscis intestinis reperto disertis ipse verbis testatur, num. 2. Fragmentum hoc nolui e Surio describere, quia is textum corripit loco non uno. Desumpsi ergo ex Historiæ Franc. Scriptoribus a Chesneo editis tom. II, pag 201; quod convenit cum libello Pauli Warnefridi, Langobardi filii, diaconi Forojuliensis de Episcopis Metensisecclesiæ, edito Hannoveræ anno 1613 in corpore Franc. hist. Vet. et sinceræ a pag, 172.*

VITA

AUCTORE ANONYMO SANCTI IPSIUS
ÆQUALI.

B **Ex Mss. Corneoli, et Vallis
Lucentis, quæ cum aliis
multis tum manu exaratis,
tum excusis typo exempla-
ribus collata sunt.**

**CAPUT I. S. Arnulphi natales;
profectus in litteris ac pie-
tate; potentia in aula;
conjugium et liberi; episco-
patus Metensis; austera
vivendi ratio; opera mise-
ricordiæ; miracula varia;
amor solitudinis.**

C **I**n omnipotentis Dei nomine, et Christi Jesu, Domini nostri, filii ejus, Vitam, vel Acti sanctissimi Arnulphi antistitis, auxiliante Spiritu sancto qui in eo requievit, stylo elicere aggrediar, præcipiente Domino de bonis: Aperi os tuum, et ego adimplebo illud. Ergo reticenda non sunt quæque in exemplum bonæ actionis divulgata proficiunt, atque suis sectatoribus procul dubio municipatum tribuunt cum Sanctis.

C **2** Beatus igitur Arnulfus episcopus, pro-
sapia genitus Francorum, altus satis et nobi-
lis parentibus, atque opulentissimus in rebus
seculi fuit; sed nobilior deinceps, et subli-
mior in fide Christi permansit. Hujus itaque
laudabilia facta, quæ gessit, nonnulla ego a
familiaribus illius narrantibus, pleraque per
memetipsum quæ scribenda sunt cognovi. Qua
de re operæ pretium censeo, ut ab ipsius nati-
vitatæ die exordium loquendi sumamus. Erat
igitur quidam peregrinus, contiguo illo in
loco habitans, a partibus Italiæ veniens, ser-
vus Dei, nomine Stephanus. Huic cum re-
velata fuissent hujus nativitatæ exordia,
silentio paulisper interposito, tamquam cæli-

tus sibi responsum datum præsaga voce
exorsus, ait: Scitote omnes, et attendite, quo-
niam puer iste qui natus est, sublimissimis
atque summis honoribus gestandus, magnus
erit apud Deum, et homines. Quod et dein-
ceps verax probavit eventus.

3 Post hæc autem puer laudabilis indo-
lis, plenus gratia Dei, ut tempus advenit,
litterarum studiis imbuendus mandatur. Mox
itaque traditus præceptori, inter ceteros con-
tubernales suos sagax ingenio, et memoriæ
capax, amabilis fulsit: eratque, Christo in se
habitante, subditus eunctis, sed lide et ca-
ritate celsior omnibus.

4 Cumque jam bene edoctus, ad roborata-
tam venisset ætatem, Gundulfo *a* subregu-
lo *b*, seu etiam rectori palatii, vel consi-
liario regis exercitandus in bonis actibus
traditur. Ille cum accepisset, per multa
deinceps experimenta probatum, jam
Theodeberti regis ministerio dignum apta-
vit. Nam virtutem belligerandi, seu po-
tentiam illius deinceps in armis quis enar-
rare queat? Præsertim cum sæpe phalanges
adversarum gentium suo subegerit mucrone.
Quapropter effectus est demum, Christo
præsule, omnium primus, qui dudum
pene cunctorum ultimus videbatur; ita ut
sex provinciæ *c*, quas et tunc, et nunc to-
tidem agunt domestici *d*, sub illius ammi-
nistratione solius regerentur arbitrio. Nam
sedulus in oratione, in jejuniis, in miseri-
cordia pauperum incumbens: et sicut scri-
ptum est, Reddebat quæ Dei sunt Deo, et
quæ cæsaris cæsari restituebat.

5 Interea igitur vix cogentibus amicis at-
que parentibus *e*, ab inclyta et nobilissima
gente puellam, quia sic Deus voluit, duxit
uxorem: nam illud eidem Dominus speciale
munus, veluti duarum gemmarum splendi-
dum decus in mundo indulsit, ut ex eadem
egregia femina duorum filiorum gaudia sus-
cepisset. Dum hæc itaque agerentur, sicut
jam supra diximus, diversis in palatio honori-
bus, et ministerio primus floruit: sed jugis
illius meditatio circa monasteria, vel loca
sancta invigilabat.

6 Temporibus autem illis erat in ministe-
rio regis vir egregius, nomine Romaricus *f*,
qui desiderio illius sancto, et familiari jun-
gebatur affectui. Cum hoc ergo consilio
inito, secundum præceptum Domini (qui
dixit: Vade, vende omnia quæ habes, et
da pauperibus, et habebis thesaurum in cæ-
lo; et veni, sequere me) relictis omnibus,
Lerinum usque ad monasterium *g* peregrina-
ndo propter Christum itinerare disposuit.
Sed utriusque desiderii in hac causa obfuit
voluntas Altissimi: neque enim fas omnipo-
tens Deus fore censuit, ut hi duo viri, qui
demum veluti duæ lampades fulserunt in se-
culo, sub unius modii articulo occultarentur;
dicente Domino: Nemo accendit lu-
cernam, et ponit eam sub modio, sed super
candelabrum, ut luceat omnibus qui in do-
mo sunt.

7 Miracula *h* autem aliqua saltem de mul-
tis quæ gessit, narrando aggrediar: sed il-
lud primum quidem ponendum censeo, quod
fertur idem egisse antequam episcopatus so-
cium conscendisset. Illic equidem cum pro
suis pœniteret excessibus, contigit, ut per
Mosellæ

ET MSS.

Arnulphus litteras discit;

instituitur a Gundulfo, et fit potens in aula Theodeberti, ac pius;

a
b

E

d

uxorem ducit, ex qua duos filios habuit;

e

F Lerinum copulat cum Romarico, sed aliter Deo visum: f al. affectu.

g

annulum in futurum projectum in signum remissionum peccatorum recuperat;

h

Mosellæ

palatio lucto-
na.Arnulphi nobilitas, et prædicta virtutis; et fides Au-
tenti.

13 MSS

Moselle annis pontem transiret: cumque subter se fluminis alta, nec visui penetrabilia cerneret, gurgitis immensitate, annulum, quem forte secum habebat, accepit, et his verbis in flumen projecit: Tunc me, inquit, solum nexibus peccatorum putabo, quando hunc, quem projicio, annulum recepero *i*. Post aliquantos vero annos, jam sacerdotali solio ascenso, allatus est sibi a quodam piscatore piscis; quem cum gratiarum actione vir Sanctus cum accepisset, preparari sibi eundem (quia solito a carnibus abstinebat) ad vespertinam refectioem præcepit: quem susceptum minister cum secundum morem exenterasset, eundem annulum in exitis ejusdem reperit piscis. Sed nescius facti, rem admirans, sancto Pontifici delulit: cum ille recognoscens, jam fidus gratias Deo pro suorum agens solutione peccatorum, vitam postmodum in nullis remissis duxit, sed plus etiam post hæc jejuniis, vigiliis, et orationibus se coarctavit. Annulus quippe in palatio adhuc habetur *k*. Mirari potest, et in his Deus magnifice laudari, quomodo in præsentis effectus Sanctus vir certificari meruit, adhuc casibus subjectus, de remissione peccatorum suorum: quod proculdubio non fieret, nisi dignissimus Deo foret.

Et episcopus Metensis, benignus in pauperes et peregrinos; in se vagidus:

8 Incipit interea urbs Metensium indigere pontifice; et vox consona populi ut sibi Arnulfus pontifex detur, instare; quia et principi acceptissimus haberetur, et sacrilicis actibus pollere nosceretur. Ille autem lacrymans, et compulsus, quia Deo ita placitum fuit, urbem ad gubernandum suscepit; sic deinceps episcopales gestans infulas, ut etiam domesticatus sollicitudinem, atque primatum palatii acsi nolens teneret. Mox etiam tanta, tamque profusa munificentia in elemosynis pauperum adcrevit; ut etiam de longinquis regionibus atque civitatibus fama currente, innunera caterva pauperum ad sanctum Arnulfum pontificem refocillanda festinaret. Erat namque jugiter sollicitus, atque intentus in cunctis bonis actibus, præsertim in susceptione monachorum, seu peregrinantium devotissimus invigilabat; ita ut quos hospitio recepisset, manibus propriis pedes ablueret; illosque vestitos, atque refectos deducens, mox alios refocillandos susciperet. Porro abstinentiæ illius normam narrare quis valeat; vel maxime cum interdum post tridua, seu amplius protracta jejunia, pane hordeaceo, seu limphæ poculo victitaret? Indutus namque jugiter intrinsecus occulte cilicio, sicque exesis jam membris, vigiliis atque jejuniis geminum ingerebat cruciatum.

de moniacum liberat,

9 Cumque in his, atque diversis bonis actibus tamquam potentissimus auriga jugiter invigilaret, contigit, cum in contiguis partibus Vosagi, in prædio sancti Stephani *l* affore; ibique coram eo adducta est mulier quædam, nomine Bettila *m*, a dæmonio nequiter arrepta, et discrimine vitæ suæ sæpe fortiter quatiebatur. Cumque hæc coram sancto Præsule debacchari cœpisset, is quippe pietate, ut erat semper, immensa ductus, ait: Heu miserrimum humanum genus! Ut quid tantum prævalnit inimicus, ut ubi Christus debuit habitare, illo domicilium infelix possideat? Superventura igitur nocte mulierem in vigiliis assistere præcepit: cumque

Vir sanctus sese in orationem dedisset, mox demonium clamans, et ejulans a muliere discessit. Illico gaudentibus omnibus, jussit illam abire incolamen, et lætam, quæ dudum fuerat ab inimico oppressa, et infirma.

10 Per idem namque tempus quo triduanum jejunium universalis celebrare consuevit ecclesia, Vir sanctus extra civitatem cum crucibus atque promiscuo genere populi, orandi gratia secundum morem ex urbe processit: et, ecce, ex mediis catervis femina arrepta a dæmonio, clamare cœpit. Hanc ille cum vidisset, vexillo crucis injecto, mox ab adversario ereptam sanavit. Alio quoque tempore intra urbem, ob orationis gratiam, ad basilicam sanctæ crucis *n* accessit; ibique puellam nequiter debacchantem reperit. Quam cum vidisset, motus misericordia, archidiacono suo ait: Nunc igitur, frater, hac nocte pro ista miserrima orationis vigiliis celebremus, et superveniente diluculo istuc pariter revertamur; cumque crastina die secundum conditum inibi alluissent, puellam ab hoste antiquo liberatam invenerunt: sicque factum est, ut sanctitas hujus Viri absentes *o* longeque positos curaret.

11 Temporibus quoque Dagoberti regis cum in palatio esset, eidem quidam leprosus clamare cœpit, victum, seu vestitum deprecens; at ille statim jussit eum in hospitium duci: cumque erga illum secundum morem suum solitam impenderet pietatem, sciscitari voluit (quia barbarus erat) si sacra unda baptismatis ablutus fuisset. Repente ille; Nequaquam (ait) Domine mi; nam ego infelix abjectus in populo; quis mihi gratiam baptismi tribneret? Tum isdem inquit: Ne vercaris, frater: possibile est: tantummodo crede in Christum, et erit Domini voluntas, ut geminam, id est animæ et corporis tui, capias medelam. Accepto ergo a sancto Viro baptismi sacramento, repente de corpore illius lepra discessit, et factus est deinceps in utraque substantia sanus, qui prius fuerat peccator et maculosus.

12 Postea autem cum patrias Toringorum *o* cum eodem rege invisendas intrasset, forte fuit, ut quidam procerum, nomine Odilo *p*, puerum atque parentem suum, quem satis diligebat, supremis funeraret fletibus: nam et consanguinitate propinquo, et amicitia eidem insolubili jungebatur affectu. Rege autem jam quantocius ex eadem prope-rante villa, nihil aliud angustianti consilii aderat, nisi languentis capite amputato, more gentilium *q*, cadaver ignibus comburendum traderetur. Sed credimus omnipotentis Dei tunc voluntate id actum esse, sanctum Arnulfum episcopum a mansionibus nondum egressum fuisse. Quo comperto Odilo, ad eundem veloci perrexit gressu, et causam infelicitatis, potius singultibus quam verbis exposuit. Vir igitur egregius cum festinatione ad languentis perrexit lectulum; ubi cum humi fuisset prostratus, diutissime oravit. Tunc demum semivivum hominem, ut illius mos erat, alloquitur: Pœnite (inquit) fili, si quid forte male gessisti, ut duplicem accipias medicinam. Ille autem venisse hominem Dei exultans, vix verbis allatur quod cordeolvebat; quia extremis quatiebatur conatibus, quid plura? Calefacta affertur aqua, et

item aliter dicitur.

n

ethnicum leprosum baptismis sanat:

o mori undum subito restituit.

o

p

q

l

m

et

A et manibus propriis Vir sanctus faciem ægroti, pedes et manus cum ingenti abluit diligentia, atque oleo r corpus illius perunxit : sicque factum est, ut eadem die, tamquam nullam infirmitatem perçessus, cum ceteris villam egrediens, incolumis, lætus, et gaudens iter arriperet.

13 Alio denique tempore quod gessit miraculum silendum non est. Quidam namque homo scelestus, nomine Noddo s, quadam die alvo reffectus vino æstuans, cum complicitibus suis Viro sancto derogare ausus est; non esse scilicet cultorem Dei, sed potius hominem voluptati deditum; ad cuius videlicet lectum nocturnis horis, non solum rex; verum etiam et regina, tamquam consilium flagitans properaret. Cum ergo stratum una cum detrabente socio petisset, iubente Domino, casu accidit, ut omnia vestimenta illorum flamma circumdans vallaret; atque illico exsistentes aquam ingentibus deposcebant vocibus: sed aqua injecta flammam divinitus missam non extinguebat; ardebant nequiter circa nates vel genitalia loca camisiae illorum nec a se ardentia vestimenta exuere prævalebant. Quid plura? Qui aliud facere non poterant, exsistentes, et adinstar porcorum, luto sese vociferantes involvunt. Sed magis ac magis genitalia ipsorum ignis cremabat immissus. Tunc quippe, ut reor, impletum est super illos, quod scriptum est: Detrahentem occulte proximo suo hunc prosequeretur: sicque divina censura iubente actum fuit, ut de quibus Pontificem sanctum detraxerant, in ipsis pœnam sentirent: nam non post multum temporis, in tantis transgressionibus præfatus Noddo deprehensus est, ut scelerata illius una cum vita, quia justum erat, regalis gladius amputasset: ac ne solus moreretur, filius ipsius mox eadem sententia percussus interiit.

14 Per idem autem tempus cum jam pene omnes thesauros in usus pauperum erogasset, adhuc supererat et discus argenti, habens pondus libras septuaginta duas. Ilunc flugo quidam inter primates procerum, datis alimoniis, cum his quæ pauperibus necessaria erant, comparavit: sed omnipotens Deus non passus est, ut illo frueretur homo laicus, qui in honore beati Stephani protomartyris jam olim erat consecratus. Nam supradicto Ilugone repentina morte prostrato, præfatus discus Clothario regi ablatus* est, qui cum a narrantibus comperisset, hoc a sancto Arnulfo ob alimoniam pauperum venundatum fuisse, mox inro inspiramine tamquam cælitus actus, jubet eundem velociter, superpositis centum aureis, usque Mettis deferri sancto Pontifici: sicque factum est, ut et matricularii t, seu ceteri pauperes Dei, sustentationem alimonie haberent, et res Sanctorum, quibus semel data fuerat, absque ullius rei redderetur dispendio.

15 Cumque hæc et similes quam plures virtutes per illum crepissent crebescere in populo, mox remotiora a fragoribus vulgi expetiit loca; in quibus sæpe ergastulo reclusus, soli Deo orationibus sacris studiosissime vacaret; monente altissimo, qui dixit: Vacate, et videte. quoniam ego sum Deus. Nam crebro in villa Dodiniaca, qua contigua Vosagi est; interdum Calciaco, non multum

longe ab urbe u, cellula reclusus, cælum diebus ac noctibus precibus pulsabat.

ANNOTATA.

a Idem ille, opinor, Gundullus est, qui sub Childoberto, Theodeberti patre, e domestico dux evaserat; uti dictum est in *Comm. præv. num. 23.*

b Subreguli appellabantur majores-domus sub prima regum Francicorum stirpe, ut pluribus exemplis ostendit Cangius in *Glossario.*

c Quid per prævincias hic intelligatur, non satis liquet. Vide *Comment. præv. num. 19 et 23. De regni Austrasie ditioribus fise diximus in Commentario ad Vitam S. Sigeberti Austrasie regis die 1 Februarii.*

d Domestici regis dicebantur, qui villis servisque fisealibus præerant, ut vult Valesius *Rer. Francie. lib. xi, pag. 180.* At Cangius in *Glossario ad vocem Domestici: Domesticorum, inquit, quod fuerit munus et officium in palatio Francico, ambigunt doctiores. Adisis illum hoc loco.*

e Id est, consanguineis, ut reor: et hoc sensu ea vox iterum usurpatur *infra num. 12.*

f Vitam S. Romarici, qui postmodum obbas fuit, habes apud Labbeum nostrum in *Nova Bibliotheca Mss. lib. tom. 1, pag. 781; et Mabillonium in Actis SS. Ord. S. Bened. sæc. II, pag. 416.* Nos de illo scribemus ad viii Decembris, quo de illo agit *Martyrologium Romanum et Surius.*

g De monasterio Lerinensi longe celeberrimo sæpius a nobis actum est. Vide diem xvi Januarii ad Vitam S. Honorati, ejus primum fundatoris atque abbatis, ac deinde episcopi Arelatensis.

h Toto hoc numero contenta, interjator quidam interjecit, ut in *Comm. § iv monui.*

i Simile quid narrantur de S. Attilano ep. Zamorrensi, de quo agemus v Octobr. Et factum a superstitione vindicat Browerus noster *Annal. Trevir. lib. vii, num. 22.* Non abludivit etiam quod de S. Metrone narravimus ad diem viii Maii.

k Porro iste Arnulli annulus, inquit Mabillonius *hic in notis, hodie quoque in S. Stephani ecclesia apud Mettas asservatur, et quotannis Benedictinis abbatie S. Arnulphi monachis in ejus festo solemniter ostenditur. Idem testatus ante illum fuerat Meurissius pag. 114.*

l Fallor nisi pagus ille est, qui modo in *mappis Geographicis appellatur S. Etienne, Mosella, adjaeens prope Montem Romarici, qua inde Spinalium petitur. De Vosago sive Vogeso consule fise tractantem Valesium in notitia Galliarum; nos de illo breviter meminimus xi Julii ad Vitam S. Hildulfi.*

m *Mss. Trevirensia habent, Bertila.*

n Bisilicam S. Crucis sive S. Eligii Metis postmodum habuere Canonici Ord. Præmonstratensis, uti docet Medaurensis episcopus in *Præfat. hist. Epise. Metens. § vi.*

o An Tungrorum in Germania secunda cis Rhenum; an Thuringorum trans Rhenum? Nam utrique Toringi dicti sunt, utrique Austrasiorum regi parebant; uti diximus in *Comment. præv. ad Vitam S. Sigeberti die 1 Febr. Tungros hic tamen intellexit Umno num. 13.*

p *Codices Trevirenses habent, Nodilo.*

q *Morem fuisse gentilium, cremare cadavera, vulgo notum est; quem etiam servasse Gallos ac Germanos, Cæsar Tacitusque testantur; non paucos etiam inter Francos, maxime Septentrionales, diu post hæc tempora idolis addictos fuisse, docet Valesius*

13o dicitur in
retractato.

5

* al persequeretur

Deum pauperibus deditum re
ceperat cum
favere:

* Trev. cod.
titulus.

solitudinem
frequenter.

sus lib. XXIII. *At amputari consuevisse unquam apud eos languentibus capita, hoc vero adhuc alibi reperire non potui. Itaque suspicor hoc referendum esse ad impiam Oddilonis commiserationem; istud autem, more gentiliam, tantummodo afficere id quod sequitur, nempe cadaveris combustionem.*

r *Cod. Trevir. habet, Oleo sancto.*

s *Historiam hanc iisdem pene verbis omnibus descripsit Grimlaicus in Reg. Salitar. cap. LXIII apud S. Benedictum abb. Anianensem, art. II. Cadiensis Regularum pag. 587.*

l *Matricularii pauperes illi erant, qui in ecclesie matriculam sive album relati erant, ut ecclesiasticis stipendiis alerentur. Vide Cangium in Gloss. verbo Matricula.*

u *Calciacum illud esse puto, quod modo appellant Chancy, qui pagus est Metis orientalis, ultra Nidam, Gallieum fluvium, quinque circiter, nisi fallunt mappæ, leucis ab urbe dissitus. Villam autem Dodiniacam nullibi descriptam pressius inveni.*

CAPUT II. *Abdicatio muneris episcopalis; recessus ad eremum; restinctum incendium; vita in solitudine; sanctus obitus; sepultura; corporis translatio; miracula.*

Sed dum in his athleta Christi contra diabolum sanctissime et fortiter dimicaret, conscientia tactus, ne plebs sibi a Domino credita, illo remoto, æternæ vitæ pabula quiddam minus acciperet. repente cœpit intentissime a principe flagitare, ut successorem sui præsullem daret: mittensque epistolas per internuntios, se indignum hujus operis, seque peccatorem elamitabat: et ut talem eligerent a pontificem, qui prædicationis verbum dignus seminaret in populum. Quibus relictis, mox Clotharius rex non modicis repletur angoribus ab omni se auxilio destitutum elamitans, si sanctus Arnulfus a frequentia palatii cessasset; cui inter cetera nihilominus talia remittit scripta dicens:

17 Domine pater, quæ scripsistis per vestram epistolam, ut in loco nostro * alium deberemus eligere successorem, istud nostra præsumptio facere nulla ratione præsumit. Hinc iterum inter reliqua ait: Quantum de devotione vestra, quam ex ammonitione divina esse confidimus, gavisus sumus; tantum iterum dolentes tractavimus, quod non optavimus de vestro conspectu esse absentes: immo, domine et pater, si qualibet devotione compulsus, pro boni operis actu, alicubi deliberatis proficisci; petimus, ut nos sine pace vestra, vel communione, pro amore divino nullatenus relinquatis. Nam præfatus rex Clotharius tanta eum fide et amore dilexit; ut, cum prolem suam Dagobertum, in principatus sui culmine sublimasset, eidem regnum ad gubernandum, et filium ad erudiendum in manu tradidisset; quem ille acceptum ita altissima et profunda erudiit sapientia, ut in Sicambrorum b natione rex nullus illi similis fuisse narraretur.

18 Sed cum insolubili desiderio ad eremum properare disponeret, voluit et suspicatus est prudens rex Dagobertus, cum minis terri, scilicet ut ab ipsius consilio vel solatio non discederet; dicens ad eum: Dilectissimi filii tui, quia ita admissum habet, nisi nobiscum consistas, caput amputabo. Ad hæc ille respondens ait; Filii mei vita in manu Dei est: jam tu tuam vitam non possides, quando ab insontibus vitam auferre disposis. Tunc rex iratus adversus eum, dependentem ex poplite mucronem manu arripuit. Tunc sanctus Arnulfus, regis morituri parvipendens iram, constanter dixit: Quid agis, o miserrime? Mala pro bonis mihi rependere vis? Ecce me paratum: exerce arma in sanguinem meum, ut tuis libet animis; ego pro illius mandatis mori non dubito, qui mihi et vitam dedit, et pro me mortuus est. Tunc unus procerum ait: Noli impie agere contra temetipsum, o bone rex: an non vides Virum sanctum, destinatum et cupidum esse ad martyrium? Aut cur non pertimescis Christi Domini servum lacessere? Et his dictis, jubente Domino, ira ejus irretita paulisper conticuit. E

19 Interea adest et regina; reminiscentes culpæ suæ utrique ad pedes sancti Arnulphi corruunt, et ut illis misereatur cum lacrymis exorant, dicentes: Perge, domine, ad eremum quo vis; tantummodo placatum te habeamus, quem molestum usurpantes exaggeravimus. Tunc sanctus Vir, data illis venia, a palatio egreditur. Et, ecce, reperit pro foribus, claudorum, cæcorum, atque universorum pauperum, viduarum. et orphanorum pene innumeram multitudinem adstantem; cumque vidissent, omnes vociferare cœperunt, dicentes: O Sancte pastor, cur nos miseros derelinquis? Aut quis miseretur nostri? Aut quis tribuet nobis victum et vestitum? Nam, te amoto, moriemur omnes, nuditate atque fame consumpti. Obsecramus pro Christo, ne nos derelinquas.

20 Tunc ille lacrymans, blanda voce eosdem alloquens, dicit: Dabit vobis Deus pastorem, qui vos pascat in miseratione et misericordia; nam faciem meam non longo tempore amodo videbitis: vos autem Quærite primum regnum Dei, sicut dixit Christus, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Estote pacati, invicem benigni, misericordes; ut, dum ista nunc paupertate, et miseria angustiamini, in futura vita felices regnare mereamini cum Christo: siquidem et Lazarus mendicus in sinu Abrahamæ transportatus est ab angelis: ita et vos quærite Dominum, et hic et in æternum vivet anima vestra. Et his dictis, statim ad orationum perguit certamina.

21 Post hæc autem paucis temporibus actis, Viro justo jugi intentione pulsanti, sanctus Goericus c. cognomento Abbo, hujus successor eligitur. Digne quippe a Domino actum est, ut sancto sanctus succederet. Quo audito vir egregius Romaricus a partibus Vosagi egressus, ad beatum pergit Arnulfum; atque ex providentia utriusque, vasti eremi aptum ei præparat locum. Sed mox eadem die, superventura nocte qua venerat, quid miraculi per hunc almficum Pontificem infra urbem gestum fuerit, silere non valeo.

Dagobertus vero manus absterget;

at tandem an nui, flente miserorum turba.

quam solatur Arnulfus;

cui success. r eligitur Goericus.

Postulat successorem in episcopatu a Clothario;

a

* al. relectis.

C

Clotharius successorem dare recusat: et recessum agre permittit.

* al. vestro.

b

22 Casu contigit, ut promptuarium regis ignis vorans vexaret, atque eructans excellentissima flamma domos circumquaque affines minaciter lamberet. Repente exurgens omnis civitas, videntes sui exitium, in eulatu et clamore conversa est. Quo audito, nos veloci gressu ad domum Viri sancti pervenimus, et reperimus eundem, sicut illius jugiter mos erat, psalmodiæ melos personantem: statimque apprehensa manu illius, ait Romaricus; Egredere, domine; ecce, inquit, adsunt pro foribus equi nostri, ne (quod absit) te in hac urbe ignis consumat. Ad hæc, inquit; Nequaquam, dilectissime; sed deducite me illuc, et videamus hoc impium, quod grassatur, incendium: et ponite me vicinum illius; et, si ita vult Deus, ut ardeam; ecce in manu ejus sum. Tunc nos tenentes manus ejus sanctas, ad larem pervenimus; et mox, jubente illo, in oratione prostrati, capitulo dicto, surreximus omnes. Tunc ille elevans manum, contra ingentes flammæ vexillum crucis injecit: et mox miro modo tamquam cælitus percussus, nil alibi nocens, infra parietes in semetipsum totus retorsus ignis interiit.

23 Nosque deinceps jam securi de periculo subacto, gratias agentes Deo, dictis Matutinis, ad lectulos nostros remeavimus. Illico autem cuidam ex fratribus talis apparuit visio. Intuens in cælum vidit tamquam in flammam ignis signaculum crucis depictum: et statim de cælo ex obliquo crucis vox facta est, dicens: Cernis hoc, inquit, signum? Hac nocte Arnulfus episcopus per ipsam totam civitatem istam a incendio liberavit. Mirantibus nobis omnibus virtutem, quam vidimus de igne prostrato, frater ille hanc visionem narravit.

24 Post hæc autem bonus Arnulfus, relictis cunctis mundi rebus, atque bene perfectæque pauperibus erogatis, jamque fidus et securus de thesauro abscondito in cælo, non multis dilapsis diebus, pauper quidem propter Christum effectus in seculo, sed jam dives virtute Domini, veluti novus Helias, ad eremum properans et inter bestias et feras sylvæ, parvulis mansiunculis patris, quotidiana meditatione laudes Deo personabat. Ascitis quoque aliquantulis secum monachulis, nec non et leprosis; manibus propriis fidelissimam illis servitutem jugiter impendebat; calceamenta a pedibus detrahens, atque detergens; capita et pedes illorum crebro abluens, necnon et lectos ipsorum reciprocis diebus studiosissime compositos parabat. Nam et coquinæ officium non abhorrens Episcopus sanctus, et cocus sæpe esuriens ipse, suos contubernales pascebat. Sed et lectum stratus ejus vile quidem in oculis hominum, sed pulcherrimum in obtutibus angelorum, spretis dumtaxat mollibus et pretiosis vestibus, cilicia exornabant.

25 In his igitur atque ceteris innumerabilibus bonis dum angelicam ageret vitam, jam omnipotens Deus, suum Athletam ad destinatum volens *d* vocare bravium, ad ultimum urgetur diem. Quo comperto, adest vir religiosissimus Romaricus, cum ceteris monachis, ejus præstolans egressum. Tunc electus Dei, et sacratissimus Pontifex eum alloquens ait: Bone vir et amabilis Domino,

obsecra Christum pro me: jamque adest dies, in quo judici meo præsentandus apparebo. Quid faciam? Nil boni gessi in seculo: omnibus sceleribus, et peccatis vallatus coarctor; pro quibus Dominum, ut veniam merear, obsecro, supplicato. Hæc Vir sanctus ait, quia scriptum est: Justus in primordio sermonis accusator sui est.

26 Interea venit hora, ut sancta illa anima manibus sanctorum angelorum ad Christum gestaretur. Fit autem illic gaudium magnum procul dubio supernarum virtutum in cælo, et ingens luctus pauperum Christi atque monachorum in seculo. Adest mox juxta morem sanctum et Euangelium sacrum, quod lector inter psallentium luctus et cantus personat voce; sicque demum vir egregius Romaricus, allatum sanctissimum corpus illius, cum dignitate et honore, quo valuit, in Castello llabendo *e* sepulturæ tradidit.

27 Post obitum beati Arnulfi, anni fere jam acto tempore, vir electissimus successor ejus Goëricus episcopus, consilio inito, coarctata clericorum seu etiam populorum cæterva ingenti, ascitis quoque duobus episcopis secum, una pergunt ad heremum: quo in loco excubias cum reverentia celebrantes, sancta membra ab urna lapidis auferentes, grabato imponunt: atque mox arripientes itinera, cum gaudio remeant ad urbem. Nam suavitatis odor ex his sacris membris cunctos replebat evehentes. Sed qualia deinceps in itinere per eundem claruerunt miracula, ut valeo, demonstrabo.

28 Dum autem gestantes veniunt ad quemdam rivum, cujus riparum tellure scissa *f*, euntibus convallem atque lubricum pandebat meatum, posteriores, qui feretrum portabant, casu corruunt. Sed, ut reor, eundem *g* statim angeli susceperunt, nam priores evehentes nullo tardantes gressu, grabato in aëre sublato, gradiuntur libere; atque surgentes qui lapsi fuerant, jam transmeato convalle, sese jungunt ad collegas.

29 Post istud denique in illo itinere mox aliud emicuit signum. Quidam homo in pago Calvomontense *h*, nomine Cunita, incestuosus fuit. Hunc ille cum sæpius redarguens, nec ad pœnitentiæ emendationem perducere potuisset, in hac vita impœnitentem reliquit. Forte fuit, ut in ejusdem incestuosi villa oratorium esset: quo in loco itinerantibus illis, congruum erat, ut mansio pararetur; ideo vel maxime, quia sanctum corpus oportebat excubiis in basilica honorari. Venientes autem ad terminos terræ hominis incestuosi, repente figitur gressus portantium; ita ut ulterius vectandi sacra membra facultatem non haberent. Et, ecce, angustia sacerdotibus, et universo populo, quoniam mansionem, ad quam verterentur, ignorabant, cum jam dies declinata esset ad vesperum.

30 Tunc Noddo *i* dux, qui erat ex euntibus unus, ait: Videtis, quia terram incestuosi hujus ingredi despicit. Est autem procul villa mea; sed nox ante nos includet, quam illuc venire valeamus. Sed et deest mihi inibi potus vel apparatus, quo hanc multitudinem reficere possim; nisi tantummodo in imo vasculi * modicum quiddam cervisæ. Quibus auditis, universus populus

EJ MXX

moritur; et a Romarico sepe litur in Castro llabendensi.

E

Goëricus sacrum corpus Metas transfert, non sine multis in via miraculis:

E

nam lapsis haec, suspensum hæsit in aëre feretrum;

g

nec promoveri potuit ad illam hominis incestuosi:

h

F

sed alio procul mira celeritate defertur, suppeditata divinitus cervisii comitantibus.

i

* al. in uno vasculo.

iter

fratrum
presente au-
to-
re hujus Vita,
incendium re-
tinguit.

B

quo urbs tota
et flagrantia
fuit, ut reve-
latur et.

Bonus omnibus
in pauperes di-
tribuit, ere-
mum petit, ubi
vixit et interit

C

verbi proximitas
angitit metu
fretatorum:

d

EX MSS.

iter retorquens, in tanta velocitate pergunt, ut potius geruli semetipsos portari, quam portare sentirent; atque diei adhuc lucem habentes, ad destinatum pervenerunt locum. Tunc Noddo ait: Nunc igitur beatus Arnulfus pascet nos nocte ista quoniam quod deest nobis, ipso intercedente, adesse potest. Statim in tanta exuberantia accrevit modicitas potus illius, ut omnibus affatim satiatis, adhuc in crastinum superesset.

Corpus Metis so-
lenniter recon-
ditur in basilica
SS. Apostolo-
rum;

k

31 Post hæc autem cum magna prosperitate et lætitia ad urbem perveniunt. Et, ecce, mox omnis civitas com crocibus, et cereis, atque ingenti gaudio, et ammiratione obviam currit, et Pastorem suum, quem dudum veloti fugacem amiserant, cælo jam regnantem recipiunt, atque sacrum corpus illius in basilica sanctorum Apostolorum k cum reverentia et grandi exultatione sepulturæ recondunt. Mox quippe sepultus, quid apud Christum in heremo mercatus fuisset suis civibus, demonstravit miraculis.

ibi mox secuta
miracula. Cæca
visum recipit: B

Contracta ob
violam ante
diei Dominicæ re-
ligionem sana-
tur:
et. Ceucorella

32 Nam mulier quædam, nomine Julia, luminibus olim cæcata, ad sepulchrum ejus accessit: ubi cum prostrata cum fide orasset, absque mora lumen multorum annorum temporibus desideratum recepit; atque exitus viarum, quos externa auxiliante manu calcare consueverat, propriis cernens luminibus, ad diversorium læta remeavit.

33 Aliud denique rursus miraculum non sileam, quod nuper, narrante viro religioso Arengisilo abbate, comperi. Siquidem mulier quædam, nomine Cencerella *, in suburbano Medio-matrici degens, ausa Ioit Dominica die operari. Sed mox divinitus verberata, utraque manu contracta est. Tunc magnis vallata angoribus ad suprascriptum abbatem pervenit. At ille præcepit eidem, quatinus ad sepulchrum sancti Antistitis cum lide festinaret. Ubi cum venisset, ostia obserata repagulis invenit, et illico ante valvas sanctæ basilicæ semetipsam prosternens, se in orationem dedit cum lacrymis, vociferans atque deprecans sanctum Arnulfum episcopum, ut se sanaret. Statimque digiti illius, qui jam dudum fortiter palmis inhæserant, resoluti rigore, pristinam receperunt medellam: et remeat ad propria incolumis et læta, quæ venerat tristis et contracta.

cautus erigitur.

l

34 Per idem namque tempus homunculus fuit, nomine Claro, nequiter pedibus contractus, qui ex utroque latere auxiliantibus baculis, vix pedetentim et cum ingenti injuria callem nithebatur contingere. Illic cum crocis l suis ad urnam sancti Viri semetipsum sanandum in oratione prostravit. Statim resolutis nervorum contractibus, surrexit sanus et lætus, atque ad domicilium suum pedibus propriis revertitur, qui ad sanctum sepulchrum lustibus sustentatus venit, ut sanaretur.

Epitoge Aucto-
ris,

35 Hæc nos pauca de pluribus hujus Viri virtutibus, vel operibus bonis, ut valui-
mus, scriptis indidimus. Ceterum si omnia bona, quæ egit, stilo prosequentes, membranis, inserere studuissemus, enorme volumen et magnum legentibus affuisset: elegimus enim de multis saltem aliqua narrare, ne audientium auribus fastidium faceremus: auxiliante Deo omnipotente, et Jesu Christo redemptore nostro, cui est potestas et gloria per immortalia secula seculorum. Amen.

Ecce, Reverentissime Domine Chlodulfe pontifex, habeto conscriptam quam poposcisti vitam et gesta Genitoris tui. Juste quippe, atque perfecte censuisti, ut cujus tenes sedem, crebro relegas et Acta.

opus suum
S. Chlodulfo, in
scribens

ANNOTATA.

a Ita exemplaria nostra omnia; Mabillonius tamen legit, eligeret, in singulari.

b Sicambri, quorum primæ sedes apud extrema fluminum Vahalis, Mosæ et Rheni assignantur, confundi subinde, uti hic, cum Francis ceperunt; ut late docet Brouerus in notis ad Fortunati lib. vi, § iv.

c De S. Goërico vide plura in Vita sequenti num. 18.

d Constructio hæc in Actis satis frequens est, ubi barbare nominativus ponitur pro ablativo, ut vo-
cant, absoluto.

e Vide dicta in Commentario prævio num. 40.

f Legendum esset juxta rectam syntaxim, tellus rescissa.

g Eundem pro idem; sed res ejusmodi vix E notatu dignas censeo; cum eas quivis facile deprehendat.

h Pagus Calvomontensis, alibi dicitur Comitatus Calvomontissæ; et videtur fuisse tractus quidem Mosellæ vicinus, in quo modo Spimulium conditum est. Adi Valesium Notit. Galliar. pag. 118.

i Non ille scelestus, de quo supra num. 13; sed alius et pius, et dux, et in eod. Trevir. appellatus, non Noddo, ut alius, sed Notho.

k De qua vide Comment. præv. a num. 4.

l Id est fulcris subalaribus; Gallice crosses, seu croces.

VITA ALTERA

AUCTORE UMNONE

Ex antiquo codice Ms. Cancellariæ Vicensis. F

CAPUT I. *Gesta S. Arnulphi usque ad susceptum episcopatum.*

Beatus igitur Arnulphus ex tanto nobilitatis germine, velut aurea consurgens virga, quanto nobilior a progenitoribus sumpsit exordium, tanto dignius sanctis successoribus suis produxit exemplum: dispensatio etenim divina, quæ hunc sibi ab æterno consecravit, sicut nobili genealogia, sic etiam cælesti prophetia est glorificare dignata. Quidam Dei servus, nomine Stephanus, loco dimorabatur vicino quo puer fuerat exortus. Illic ab Italia veniens, gladios Longobardorum a non formidine, sed fratrum utilitate declinans, suæ aliorumque salutis vacabat. Huic itaque cum divinitus revelata infantis

Arnulphi nu-
scitur et prædi-
citur magnus
futurus coram
Deo et homini-
bus.

A infantis merita exorti, ad oppidum venit, qui a progenitoribus seu reliquis militantibus honorifice suscipitur; ad cunabula pueri, cujus gratia devenerat, inducitur; quem ut aspexit, mox quæ de ipso sibi per spiritum fuerant præcognita, circumstantibus aperit, voce præsaga dicens: Scitote omnes ac memoriter tenete, quoniam parvulus iste qui natus est, magnus erit multæque apud Deum sanctitatis, magnus et apud homines summorum dispensatione honorum; stirps erit regum gloriosa, gemmaque sacerdotum pretiosa. Quod vaticinium sicut magnum fuit in revelatione, ita in adolescentis indole succedenti extitit probabile.

2 Natus est autem beatus Arnulphus Aquitanico patre *b*, Sueva matre in castro *c* Laycensi, in comitatu Calvomontensi, imperatoris Mauriti tempore, qui prius de genere Græcorum imperavit Romanis *d*. Cum itaque disciplinis scholaribus esset sufficienter imbutus, aulæ Theodeberti regis inducitur, consiliis palatinorum admiscetur. Hic Theodebertus Childeberti regis fuit filius, qui utrisque Belgicis, Lugdunensium quoque quadripartitis præsidebat provinciis. Sub hujus tempore Cundulphus extitit prætor, major videlicet domus et comes palatinus, qui quoniam ceteros præibat prudentia consiliorum, industria negotiorum, eidem quasi patrono atque doctori beatus adolescens Arnulphus commendatur, ut qui præfulgebat proavorum nobilitate, nequaquam inferior ipsis esset in regali administratione: quem cum isdem suscepisset, per multa probatum experimenta dispensationi regalium constituit non indignum.

3 Theodeberto autem, qui Neustriæ, a Theodorico fratre, qui Austrasiæ præerat *e*, preempto *f*, eodemque a Brunichilde haustu veneni perduto *g*, regna utrorumque in Clotharii potestatem, filii regis Guntranni, concesserunt. Illic Bruinchildem reginam ob multiplicem nequitiam equis alligatam indomitis discersit *h*; venerabilem quoque cunctis honestate simul ac admirabilem bellica fortitudine beatum Arnulphum palatii comitem constituit, cui et Dagobertum filium suum Christiana religione informandum commendavit; quia et ejus erat consanguineus *i* fide Catholicus, et jure civili peritus; cujus doctrina eo profecit, ut eminentior omnibus Francorum regibus ab historiographis comprobetur: nam et quantum Ecclesiam coluerit, nitor auri et argenti basilicæ sancti Dionysii Parisiacensis *k*, nobis tacentibus, clamat; quantusve in præliis extiterit, Saxonum gens, ab eo perdomita. . . . . quot ad sui longitudinem gladii enensus, omnes eundem excedentes trucidavit rebcllantes *l*.

4 Igitur beatus Arnulphus major domus factus, qua virtute bellica qua consilii prudentia Burgundiam, id est Austrasiam, Neustriam quoque, quæ est a Parisiaca urbe usque ad Gernndam fluvium, tumultu bellorum liberaverit; dolos et insidias Brunchildis enervaverit, filios præfati Theodorici ex scorto progenitos deleverit, quis enarrare suffecerit? Hinc ut Josue Amalechitas, sic ipse perfidos devastabat: licet enim rex Clotharius disciplinarum artibus esset peritus, ac diversis actibus bonis intentus; ta-

men uti mos est regibus, inertia luxus resolvebatur; unde tota pene utilitas civilis providentiæ huic illustri Viro incumhebat; ita ut sex provincias solus regeret, quas tunc ejusdem totidem domestici administrant. Regebat namque duas Belgicas, in quibus sunt Trevis et Remis, cum sibi adjacentibus sexdecim urbibus: quatuor etiam Lugdunensium provincias, in quibus principales exstant urbes Lugdunum, Rotomagus, Turonis, Sennonum, cum sibi urbibus subjectis numero viginti novem *m*.

5 Præter voluntatis suæ decretum, parentum ac procerum votis acquiescens, puellam nobilissimis ortam natalibus, nomine Dodam, sortitur uxorem, sibi per omnia in actibus honestatis concordem: Ex qua duorum gaudia filiorum suscepit, Clodulphum videlicet ac Anchisum. Hujus nomen est derivatum a Troiano Anchisa, qui fuit progenitor Æncæ. Ili denuo quasi duarum splendidum decus gemmarum in mundo effulserunt: Nam Clodulphus ecclesiæ pontifex fuit Metensis: Anchisus signifer *n* aulæ regalis, idemque post non infimus martyr. Nam olim expositum quemdam inveniens infantulum nutrierat, foverat, Godinumque *o* nomen illi imposuerat, qui adultus sui susceptorem, dum venatur in silvis, impie trucidat, spe conjugii ejus ac dignitatum illectus: sed quis profectus perfidiæ ipsius? Dominum occidit: sed mox dæmone vexatus periit *p*.

6 Quamvis autem beatus Arnulphus in palatio diversis floreret honoribus, opportunitatem tamen omnia pro Christo relinquendi exoptabat: quapropter viro illustri, nomine Romarico, sui arcanum pectoris aperit; quia et idem vir cælestibus inhiabat desideriis: qui Romaricus, quia sibi maritima non ignota erant loca, vitæ districtioris atque religionis percongrua, suadebat beato Arnulpho Lirinum adire cœnobium; illo enim tempore fervebat illic disciplina monachalis, et commendabatur doctrina sancti præsulis Cæsarii Arelatensis *q*.

7 Interea *r* cum sibi beatus Arnulphus commissas inviseret provincias, forte Trevericam devenit ad urbem, ubi cum per pontem transitum haberet, profunditatemque Mosellæ fluminis, qui subfluebat, consideraret; quasi divino tactus instinctu, cælum suspexit, annulumque, quem digito ferebat, in illam fluctuum profunditatem projecit, dicens; Tunc certus ero, Domine Deus, tuæ propitiationis erga me, si meruero posthac hunc annulum recipere. Hunc autem annulum longo post interjecto tempore in penetrabilibus piscis inventum recepit.

8 Ipse autem in hoc devotionis proposito perseverans, petit a filiis suis, ut ea quæ in lacertibus suis mobilibus portio contingit, benigne patiantur ad usus pauperum dispartiri; sed in toto ei voluntas filiorum non obedit, ut sperabat. Enimvero prior filiorum Clodulphus hoc se implere negat: primogeniti namque in negotio tali sæpe reperiuntur difficiliore. At vero Anchisus, junior proles, patri per omnia libenter se obedire spondet, accommodans fidem admonitionibus ejusdem. Venerandus itaque genitor filio gratias agit, in omni copia rerum eum benedixit, progeniemque,

xx mss.

m

Dodam uxorem
duxit, ex qua
duo filii, Clodulphus et Anchisus:

n

E

o

p

meditatur vitam
religiosam cum
Romarico:

F q

annulum in
Mosellam projecit, ut si is ad se rediret, de venia peccatorum secutus esset:

r

portionem filiorum in usus pauperum postulat: annuente Anchiso benedixit.

EX MSS.

niemque, de ipso nascituram, in regalem conscendere dignitatem prædixit; quod et factum est: nimirum et Anchiso plurimæ accesserunt divitiæ, strenui quoque ac fortes viri de ipsius prodierunt germine: regibus siquidem Francorum a fortitudine solita degenerantibus, regni sublimitas transit ad ejus dispositionem, quia cælitus erat ordinatum ad ipsius progeniem Francorum transvehi regnum.

Anchisi et
Beggæ illustris
posteritas

s

9 Illic Anchisus patris consulto filiam principis Germaniæ secundæ Pipini, Beggam nomine, duxit in matrimonium, sanctæ videlicet Gertrudis sororem, quam in virginitate sanctus Foillanus enutrivit s. Ex hujus Pipini sorore, Waldrada nomine, natus est Gualchisus, qui sanctum genuit Wandregisilum Christi confessorem. Ex Begga igitur genuit Anchisus Pippinum, Avi nomen habentem. Illic tantæ fuit audaciæ, ut Rheni flumen cum uno satellite transvectus, sibi quemdam adversarium, in cubiculo residentem, cum suis obruncaverit. Saxones Fresonesque destrivit t. Ipse Karolum Tudertem u genuit,

t u
x

B

qui Saracenos sic depressit x, quod hæcenus arma Francorum formident; qui Karolus item genuit Pippinum, statura quidem parvum, sed virtute magnum; ut singulari assultu leonem asseratur discerpisse, velut agnum y. Hujus filius fuit Karolus Magnus z, qui præ cunctis præcedentibus Francorum regibus ampliavit regnum, Langobardos substravit, Constantinopolitanum imperatorem sine prælio suæ ditioni associavit, ipsam urbem Romulcam, gentem sub Langobardis cum tota Italia suis addidit sceptris. Ex hoc surrexit Ludoycus rex pius, qui præbendas, claustra, regulasque clericis ac monachis ordinavit aa.

aa

Arnulphi pia
literitas,
Doda et Romari-
ensis saculo
venerunt.

10 Enimvero, ut ad incepta redeamus, vir amabilis Dco, beatus Arnulphus, recepta filii liberalitate, pauperibus, viduis, orphanis indigentibus opes proprias distribuit; ecclesiis etiam nonnullis ampla concessit prædia, palatium, quod Mettis possidebat, Viriduncensi ecclesiæ largitus est hereditario jure; Coloniensi quoque ac Trevirensi non minimam suarum partem possessionum indulsit. Non minus beata conjunx ejus Doda mundi abdicans vana, elegit Treviros in reclusionem cælibem ducere vitam. His itaque completis, peregrinandi consilium, quod cum venerando habuerat Romarico, versus Lirinum enitebatur adimplere; sed quia non est in hominis potestate via ejus, quod ipsi ad propriam deliberabant salutem. Dominus transtulit ad multorum utilitatem; dominus siquidem Romaricus bb, beati prædicatione Amati, relictis omnibus suis, et egentibus elargitis, monachus in Luxuvio est factus, et post Romaricense fundavit cœnobium: beatus autem Arnulphus divino electus est iudicio in præsulatu Metensi sicut exarabitur in pagina sequenti.

bb

b Arnoaldus, S. Arnulphi pater, Aquitanicus fuisse dicitur; non origine, sed habitatione; ut docet Jordanus noster in opusculo ante laudato.

c Castrum hoc villa vocatur sita in comitatu Calvo-montissæ, in instrumento donationis condito anno Christi 950 apud Meurissium, pag. 137.

d Hoc arripuit Umno ex Paulo Warnefrido de Gestis Langobard. lib. III, cap. xv, sicut et alia plura. Ceterum Mauritius nomen et genus vetustius ex veteri Roma traxit; propinquiorem autem cognationem ex Arabisso patria habuit, quæ gentis Cappadocum est, inquit Nicephorus lib. xviii, cap. viii.

e De his et similibus hujus auctoris erroribus vide superius notata in Commentario prævio § iv; quo multa congessi; ne nimis in annotatis hæc longus essem.

f Vide Gesta Reg. Franc. apud Chesnium tom. I, pag. 715, cap. xxxviii.

g Adi ibidem cap. xxxix. Theodoricum tamen profluvio ventris mortuum esse, tradit Fredegarius cap. xxxix.

h Consule Fredegarium cap. xlii.

i Aviam enim Arnulphus habuisse putatur Blitidem filiam Clotharii primi, qui Clotharii secundi E avus fuit.

k Narrat hæc Fredegarius cap. lxxx.

l Lege hæc apud Aimoinum de Gest. Franc. lib. iv, cap. xviii et alios citatos ab Henschenio nostro in Diatriba de 3 Dagobertis lib. I, cap. v, qui huic historiæ parum fidit. Ceterum factum hoc non Dagoberto; sed patri ejus Clothario adscribitur.

m Quæ hoc num. explicatione indigent, satis exposui in Commentario § iv.

n Imo domesticus fuit Sigeberti regis, juxta Notgerum apud Chesnium tom. I, pag. 643: ac subinde dux, ut illum appellat Theganus apud eundem tom. II, pag. 275.

o Parricidam hunc Gunduinum vocat Sigebertus in Chron. ad an. Christi 685.

p Vel potius a Pippino, Anschisi et S. Beggæ filio, paulo post occisus est; uti docet Valesius Rer. Franc. lib. xxii, pag. 324.

q Scripsit enim S. Cæsarius egregia et grata valde et monachis necessaria opuscula, teste Gennadio cap. lxxxvi. Nos Regulam ab eo scriptam dedimus ad diem xii Januarii.

r Quæ sequuntur usque ad num. 10 a Paulo Langobardo desumpta sunt e fragmento, quod huic Vitæ subjeciam; non nulla tamen exornavit Umno.

s Vide dicta ad Vitam S. Gertrudis xvii Martii 594.

t Hæc omnia de Pippino Heristallo desumpta etiam sunt ex Pauli Warnefridi Gestis Langob. lib. vi, cap. xxxvii.

u Vulgo Martellum.

x Idem narrat Fredegarii continuator apud Ruinartium cap. cviii.

y Factum hoc refert Monachus Sangallensis lib. II, cap. xxiii apud du Chesne tom. II, pag. 131.

z S. Caroli Magni imp. Acta dedimus die xxviii Januarii.

aa Adi Concilium Aquisgranense celebratum anno 816, tom. VII Conciliorum Labbe.

bb Vitam S. Romarici habes apud Mabiltonium in Actis Sanctorum Ord. S. Benedicti sæc. II a pag. 416. Nos de illo agemus die viii Decemb.

ANNOTATA.

a Langobardi e Pannonia in Italiam irruerunt anno Christi 568, uti docet Paulus diaconus de Gest. Langob. lib. II, cap. vii. De grassationibus eorum in ecclesias, sacerdotes ac reliquum vulgus vide illum ibidem cap. xxxii, et alibi.

CAPUT II. Gesta S. Arnulphi a suscepto episcopatu usque ad obitum.

Papolo episcopo Metensi vicesimo octavo, a primo Clemente beato pontifice, vitæ subtracto, eadem plebs Mediomatrix pastore viduata, ut sibi pontifex dignus a Deo daretur, prece continua precabatur. Divinitus itaque primoribus cleri ac populi aspiratur, ut prædictus venerandus vir eligeretur Arnulphus; qui tandem renitens, consentiente rege Clothario, in episcopum Metensem assumptus est. In eo statu etiam palatinis, quamvis nolens, consulebat dignitatibus, omniam genere virtutum pollens, et miraculis diversis effulgens. Interea gloriosus princeps Clotharius, Guntramni regis filius, pacatis feliciter tumultibus regni, administrationem negotiorum filio Dagoberto commendans regali gaudet quiete. Qui Dagobertus familiaritatem Viri Dei valde amplexabatur, sanctitatem venerabatur, utpote ab ipso educatus et ad industriæ civilis eminentiam promotus: quapropter etiam nolentem in palatinis eum frequenter negotiis detinebat moderandis.

12 Præsul autem non querens quæ sua sunt, etiam in domo regia pauperum inopiæ subveniebat: nam cum leprosus quidam barbarus, seu paganus, ab eo victum seu vestimentum importune desposceret, ille nescius pauperis importunitate turbari, hospitio præcepit eumdem proprio deduci, quem postea baptizans a lepra curavit.

13 Alio deinceps tempore isdem Præsul cum præfato rege Dagoberto Turingorum a regionem intraverat, quæ non modica provinciæ pars est Germaniæ secundæ, in qua est Colonia metropolis, ubi cum in regalibus componendis demoraretur, quidam procerum, Nodilo dictus, magno angustiabatur mœrore propter ægritudinem cujusdam sui familiaris consanguinei adolescentis, quem B. Præsul oratione fusa sanavit.

14 Beatus itaque pontifex Arnulphus, sicut signorum virtute gloriosus, castitate præcipuus Domino approbatus, hominibus innotuit; sic et largitate munificus, apud Clotharium principem venerabilis effulsit: nam cum pene omnes thesauros suos et Ecclesiæ indigentibus erogasset, ut justitia ejus in seculum hujus seculi consecutivum maneret; forte adhuc argenteus supererat discus, sancto Stephano consecratus, librarum pondo septuaginta duarum; hunc dum quidam vir illustris Hugo comparasset, vicissimque . . . pro eo in alimento pauperibus dedisset, eodem Hugone præsentis subtracto vitæ, isdem discus Clothario Regi est præsentatus; qui dum a narrantibus comperisset, eumdem olim a beato Arnulpho pro alimentis pauperum fuisse venundatum, liberalitatem Sancti admiratus, Paraclitique dono compunctus, discum sancto Præsuli jussit Mettim referri, superadditis centum aureis. Impletum est

hic illud Euangelicum; Date et dabitur vobis. Nam et indigentes sustentati sunt, discusque, semel sancto Protomartyri consecratus, munificentia regali est eidem restitutus.

15 Cum ergo Præsul Deo amabilis sic misericordiæ insisteret studiis, frequenter, prout opportunitas se offerebat, reclusionem solitaria sese coarctabat. Iter cæcæste, quod semel arripuerat, indefessus viator peragebat: nam crebro in villa, quæ dicitur Dodoniaca, in partibus Vosagi sita; non numquam in villa Caleiaco, se quasi quodam recludens ergastulo, die ac nocte vacabat Deo. Unde Domini pietas, ejus intendens desiderio, dignatus est eum consolari miraculo evidenti. Forte dum in Vosago demoraretur familiarique contubernio sanctorum Agili b, Amati, atque Romarici frueretur, procurator ipsius piscem pretio emptum eidem præsentavit, quem Præsul vespertinæ parari cœnæ jussit. Hunc minister more solito dum exenterasset, anulum reperit aureum intra ipsius piscis intestinum: miratus quod acciderat, sancto Pontifici anulum repræsentat; Antistes olim suum fuisse agnoscit, in fluctibus se illum projecisse meminit; Deo itaque gratias agit, suorum jam fidus absolute peccatorum: non extollitur ignava elationis securitate; sed majori accensus igne desiderii, parabat se certius imposterum sibi complacare Deum.

16 Eapropter aures gloriosi regis Clotharii legatis ac litteris pulsabat, ut se præsentem successor in episcopatu substitueretur, quo * liber a dispensatione regalium, propensius ac uberius Dei populum prædicationis verbo irrigaret, frequentique provisione quasi quodam . . . . . informaret; atqui rex dum id comperisset non modica perfunditur tristitia: dolebat enim se tanti Viri familiaritate privari; ejus lumine consilii subtracto, timebat tenebris perfidiæ regni securitatem offendi: soliditate namque ipsius fidei tam ipse rex quam et sua proles, quasi quodam robore fulgebantur: unde inter cetera rex eidem rescripsit: Nihilominus, domine ac pater, quia scripsistis per vestram epistolam, ut in loco vestro alium deberemus eligere successorem, istud nostra præsumptio facere nulla ratione audeat. Enimvero isdem Clotharius ecclesiastica civilique admodum doctrina fuit imbutus; nam et ipsius suffragio statuta canouum ac decreta synodorum in regno ejus celebrata sunt et confirmata c.

17 Hinc iterum inter reliqua beato Præsuli mandavit: Quantum et de devotione vestra, quam ex admonitione divina esse confidimus, vos a Domino fuisse commonitos gavisi recepimus, tantum iterum dolentes tractavimus, quod non optavimus de nostro conspectu esse absentes. Imo, venerande pater, si qualibet devotione compulsi pro boni operis actu alicubi desideratis progredi, petimus, ut nos sine pace vestra vel communionem pro divino amore nullatenus relinquatis. Sic amabili rescripto tentabat rex eum sibi retinere, quia ipsum fideli diligebat amore: nam et Dagobertum filium, in principatus culmine sublimatum jam pridem, ipsi cum regno commendaverat, quem ipse ut præmisimus, altissima instruxerat disciplina.

18 Qui Dagobertus rex dum perspicit, beatum

EX M^oS

•olitudinem frequentat; ubi anulum reperit, pridem abjectum in flumem

b

E

successorem possit, et missionem ab aula, ut in cremum abeat; • forte qui

F

c

primum renucnte Clothario, secundum ægre permitte:

A

Arnulphus electus episcopus Metensis; nec ultra ab aula recedere sineretur.

B

leprosum baptizans

verbum prope restituit:

C

leprosum pauperem levandis lacrimis re-

EX MSS.
Dagoberte blon-
ditus ac minus
obhuctante; ac
tandem permit-
tente.

d

beatum Præsulem nulla prece paterna divelli posse a concepto eremi desiderio, arbitrat-
tus est, minas blandiciis esse admiscendas:
accersit igitur Episcopum, blanditur, inde
cædem minatur ejus soboli, et tamen Præsulem,
convenientia respondentem, ferire inten-
dit gladio. Astabat et quidam procerum no-
bilissimus, nomine Audoenus *d*, qui jam sub
militari habitu erat eximius cultor Christi,
qui quantus fuerit sanctitate, omnibus notum
est; in Rotomagensi civitate præsedit eccle-
siæ. Hic tunc temporis primiscrinus notarius
et assignator causarum, quæ in palatio ter-
minabantur, erat. Hic ergo medium se
injiciens, regem admonuit votis favere sancti
Præsulis; quod et fecit, veniam cum regina,
ejusdem uxore, ab eodem petens ad terram
prostratus.

Goericus cæci-
tate liberatus
eligitur succes-
sor Arnulphi.

e

B

f

g

19 Amabilis itaque Domini sacerdos Ar-
nulphus, indulgentia regi data, et ab eodem
licentia sumpta, regalem egreditur aulam,
et ad ordinandam sedem propriam redit.
Contigerat autem illis in diebus, ut vir illu-
stris, nomine Goericus, filius Gamardi *e*, fratris
avi paterni hujus beati Arnulphi, ab Aquitania
inonitu angelico Mettim devenisset *f*. Hic
primo suæ gentis fuerat rex *g* officio, fidelis
Christo; sed ut amplius eluceret ejus meri-
tum, privatus est, ut quondam Tobias, lumine
oculorum; qui, ut diximus, angelico duce
Mettim devenit, B. Arnulpho, patrueli suo,
se suaque contradidit. Hunc B. Arnulphus
honorabiliter suscepit, tripartito ejus
thesauros disperserat, ecclesiam in honore
sancti Petri Apostolorum Principis fundari
ex ipsius copiis disposuerat. Dum itaque
rex (Goericus) per se cum Præsule hu-
mum a fundamentis efferunt, rex lumen
recepit pridem amissum; Deo autem gra-
tias agit, clerici tonsuram suscipit, divino
se famulatu de reliquo arctius mancipavit.
Mettensis ergo ecclesia successorem B. Ar-
nulphi hunc elegit, confirmat ordinat, con-
secrat: nihil quippe utilius populo, quam
ut sanctus succederet sancto.

Arnulphus in
discessu urbem
incendio liberat,
et fontem
e saxo elicit:

h

20 Cum itaque sanctus Arnulphus, cunctis
ordinatis, disposuisset et civitatem et præ-
sulatum relinquere, venit beatus Romaricus
illius itineris comes pridie; quo tempore ex
coquinæ officina erumpens flamma prom-
ptuarium regis vorans invaderet, et etiam
fastigium palatii corripere: quod cernens
beatus Arnulphus, oratione fusa, factoque si-
gno crucis, civitatem ab incendio liberavit.
Posthæc valedicens civibus, ab eis honorifice
deducitur usque ad villam Areium *h* di-
ctam, ubi dum resedisset, ac innumera mul-
tudo plebis æstus fervore laboraret siti,
beatus Arnulphus eis compassus, oravit ad
Dominum, ut, sicut quondam ex saxo, sic
modo suis fontem produceret ab humo. Finita
oratione, dum baculum avellit, quem humi
defixerat, fons aquæ protinus erupit, qui
adhuc hodie persistit, qua multitudo recreata,
ejusque benedictione repetita, redierunt in
sua, gemino consolati beneficio, tum re-
center ab incendio liberati, tum ad præsens
poculo satiati. Ecce duorum insignia miracu-
lorum una nobis renovantur persona; Aaron
sacerdotis in sedato incendii periculo, Moysi
ducis in productione fontis. Unde de eo dici
potest: Transivimus per ignem et aquam etc.

21 Magnis majora succedunt miracula.
Forte devenerat ad Burgallionis villam *i*,
ubi amœnitate prati virentis placuit itineris
sui ac sociorum relevare laborem; in quo
prato ingens astabat lapis, supra quem Vir
Dei cum resedisset, mirum dictu, quasi molle
pulvinar lapis eum suscepit, et, eo rece-
dente, velut cera mollis effigiem ejus artuum,
corporis ac manuum hactenus ostendit;
et, quod amplius est reverendum, animalia
deinceps, ipsius prati pasta gramine, peri-
clitantur, exceptis quæ ipsi Sancto ac ejus
hominibus mancipantur. Simile hoc miraculum
illi videtur, quo Christus a Pharisæis *k*
impulsus, ut de supercilio montis præcipita-
retur, hactenus rupes, quæ illum sciissa susce-
pit, quantitatem ejus manuum et artuum im-
pressam ostendit *l*. Sed quis in nubibus
æquabitur Domino? Christus propria hoc
signum virtute peregit; beatus vero Arnul-
phus Christi dignatione.

Saxum in arden-
ti mollior erat.

k

l

22 Tandem ad eremi locum deveniens præ-
paratum, non est nostræ opis evolvere, quam
jugi Domino assistebat meditatione. Mons autem
eremi bujusmodi, in quo demoratus est Vir
sanctus, prius dicebatur Adventius, post ex
habitatore vocatur mons sancti Arnulphi; in
quo constat adhuc oratorium, ab ipso con-
structum, ante quod arbor delectabilis visu
astat ab ipso, ut fertur, plantata. Ipse mons
eo tenus carebat aquæ beneficio, sed oratione
Viri Dei ad solatium laboris commorantium
fons ad cubiti modum altus erupit, qui
adhuc usque cernitur, qui quamvis sit
parvus; tamen, ut fertur, omnium homi-
num usui abundans indeficiente perseverat.

Eremus S. Ar-
nulphi, ubi fons
erupit.

E

23 Tandem febre corripitur, et ad extre-
mum hujus vitæ terminum perurgitur; do-
minum itaque Romaricum suis cum commu-
nionibus accersit, resolutionem suam prædicat,
eorumque orationibus se commendat. Sumpto
ergo Sacramento, fratribus valedixit, et
inter sacrosanctam lectionis Evangelii ora-
tionumque frequentiam ei assistentium felix
anima carne solvitur, angelicisque associatur
choris. Hinc ecclesiastico more traditur se-
pulturæ in Aventio monte, qui etiam dicitur
Habendum Castrum, qui est vicinus monti
cognomento Rotundi Becci * *m*.

Arnulphus sa-
cro Vitico in-
structus sancte
moritur.

F
* Becci an Ber-
ti?

24 Præsedit autem ecclesiæ Metensi
B. Arnulphus quindecim annis, diebus
decem, sub Apostolicis Bonifacio, Honorio,
Severino, Joanne; imperantibus Heraclio cum
Heracliona matre *n* et Constantino ejus filio;
obiit autem xvii Kal. Septembris anno primo
ipsius Constantini, filii Heraclii *o*.

Tempus episco-
patus ejus et
mortis.

n

o

25 Constat præterea quod hic vir Beatus
monachi habitum in eremo suscepit; et bea-
tum Germanum *p* in abbatem consecravit, et
in Basileensem regionem ad prædicandum mi-
sit. Qui beatus Germanus congregationem reli-
giosorum in loco, qui dicitur Grandis vallis,
adunavit; sed dum incolarum vitia increpa-
ret, odium incurrit, perseverans martyrium
promeruit, et in prædicta Grandis valle re-
quiescit in Christo, cui est honor et gloria
in secula seculorum. Amen.

Monachi habi-
tum in eremo
suscepit; et
S. Germanum
abbatem conse-
craverat.

p

ANNOTATA.

a Id est, Tungrorum, juxta dicta in Comm. præv.
ad Vitam S. Sigeberti regis die 1 Febr. pag. 208.
b S. Agili,

A b S. Agili, abbatis Resbaeensis, Vitam dat Ma-
billonius in Aetis sac. n a pag. 316; ubi de ha-
re ne verbum quidem; sicuti nec in Vita S. Amati,
quam habes ibidem a pag. 129.

c Adi Concilium Parisiense V, Clotharii II
evocatione celebratum anno Christi DCXV
apud Labbeum tom. V col. 1649; et in eo praei-
pue canonem i et ii: quorum hic vetat ordinari
episcopum in locum alterius adhuc viventis, nisi
is ecclesiam suam et clerum regere non possit;
ille irritat ordinationem episcopi, qui aut pote-
state subrepat, aut quacumque negligentia
absque electione metropolitani, cleri consensu
vel civium fuerit in ecclesia intromissus.

d De S. Auloeno ep. agendum erit die XXIV Au-
gusti.

e Alii nepotem Gamardi ex Godino fuisse vo-
lunt; ut Bouehetius, Sammarthani lib. VI, cap. 1,
Choletus de Ferreolis et Ansberto lib. 1, cap. LXXVI.
Contra cum Umnonc sentiunt, et mea quidem
sententia probabilius, Meurissius pag. 125, Domi-
nicus in Ansberti Fam. Rediv. part. 1, cap. VII,
Cointius Annal. Eccles. Franc. ad an. Christi 611
num. 7 etc. His favet epistola ipsius S. Goerici
sive Abbonis ad Desiderium, in qua Godinum,
sive Gedenum, ut ibi legitur, appellat Germa-
num suum. Vide Chesnium tom. 1, pag. 886.

B f Haec et sequentia fusius narrantur in Vita
S. Goerici, danda XIX Septembris.

g Sic etiam Vita S. Goerici, et omnia anti-
quiora monumenta nostra, inquit Meurissius
loco citato: forte quod Aquitaniam Administra-
verit, quæ regni nomine et ante et postea insignis
fuit, uti docet Valesius in notit. Gall. Verum hæc
diseutienda sunt alibi. Modum hunc certe loquendi
explodit Ludov. Cantarellus Faber in Discursu
hist. cap. VI.

h Arrey pagus est Selnæ fluvio, qui ad Me-
tas in Mosellam labitur, adjaeens versus Mon-
tem Romarici (Remiremont,) septimo circiter ab
urbe Metensi lapide, ut ex Mappis æstimo.

i Locus in itinere, quod Metis ducit in Mon-
tem Romarici; sed mihi hoc nomine ignotus.

k Imo Nazaræis.

l Quinam hoc asserant, et quam res ea fidem
obteneat, vide apud nostrum Cornelium a Lapide
in Lucæ caput IV, versum XXX.

C m Sive Rombech, uti appellatur in instrumento
foundationis Montis Romarici apud Meurissium
pag. 97; ubi et situs ejus describitur. Alii rectius
scribunt Romberg, ut significet montem Ro-
marici. Sed cum Gallie g finale non pronuntia-
tur; et m sibi sonet ut nd; inde Unno finxerit
Rotundum Bertum, quasi a Gallico Roud-Bert,
aut Rotundum Beccum, quasi a Rond-Bec.

n Puto legendum esse: Imperantibus Hera-
clio, Heracleona cum matre (Martina sci-
licet) et Constantino ejus filio.

o Locus hic etiam corruptior est apud Bouche-
tium in Probationibus I partis Orig. Fam. Reg.
Franc. cap. VI, pag. 51; ubi sic habet Extractum
ex Chronico Ms. Episcoporum Metensium: Præfuit
ecclesiæ Metensi XV annis, sub Apostolicis
Honorio, Severino, Joanne et Theodoro:
Imperatoribus Heraclio cum Heracleona
matre sua et Constantino ejus filio. Obiit
XVII Kal. Decemb. sub Constantino filio He-
raclii. Redit hoc saltem ad annum Christi 642,
quo sedere capit Honorius pontifex sub finem No-
vembris, eum jam toto anno et amplius Heraclii
filius Constantinus obiisset. At multo idem locus
corruptior est in Chron. episcop. Met. apud Ache-

rium in Spicilegio tom. II, edit. novæ pag. 227:
Præfuit ecclesiæ Metensi XV annis sub Apo-
stolicis Joanne, Theodoro, Martino, et Eu-
genio; Imperatoribus Heraclio, Heracleo-
ne cum matre, et Constantino ejus filio.
Obiit XVII Kalend. Decembris. Eugenius enim
S. Petri Cathedralam ornare primum cepit an.
Christi 652. Vide dicta in Comm. præv. § III.

p De S. Germano abb. M. egimus die XXI Fe-
bruarii. Consulc Commen. supra § IV.

FRAGMENTUM I.

Ex eodem codice Ms. Cancel- lariæ Vicensis.

Hactenus liber manuscriptus. (Verba sunt
P. Francisci Lahier, præcedenti Vitæ continuo
adjuncta) Sequuntur autem hæc: Notandum
est quod, ut comperi in gestis et Vita beati
Clodulphi, qui filius fuit sancti Arnulphi, E
ex Doda matre Sueva geniti, ut supra nar-
ratum est, videtur historiarum non ignaris,
Suevos esse cognatos Sabæis; et hoc nitun-
tur astruere vicinitate, quod testatur Isido-
rus in libro etymologiarum a. Notandum
insuper ex eisdem gestis quod, cum ocatus
Arnulphus in episcopum Metensem assumptus
fuisset, filiosque suos, Anchisum scilicet et
Clodulphum, honoris palatii reliquisset he-
redes consensu regali, conjugem vero suam,
natalibus et moribus clarissimam, nomine
Dodam, jam cælestibus aspirantem, sacro
indutani habitu in diocesi Treverensi in
conclusionone permanere permisit; cui tantus
ardor religionis accessit, ut etiam ipsi B. Ar-
nulpho, conjugi suo, post multum temporis
volenti ejus visitatione et allocutione per-
frui, minime assenserit, seque ipsam detur-
pari vultu et crine non erubuerit, ac tali
effigie viri accessum a se repulerit b. In quo
loco hactenus patent visui vestigia beati Viri
impressa lapidi velut ceræ molli, sæpe nu-
mero ægrotantium subvenientia necessitati. F
Beatus itaque Arnulphus in bonis actibus
perseverans, in eremo mortis debitum solvit.
Beato etiam Goerico XXI sui præsulatus an-
no c gaudiis perennibus inserto, successit ei
Godo, pastor utilis Dei populo, qui annis
octo d ecclesiam procuravit, qui frater
ejusdem Goerici a pluribus creditur fuisse e;
hic etiam, peracto certamine, ad gaudium Do-
mini sui transmigravit; cui successit in
episcopatu beatus Clodulphus.

Sequuntur (verba sunt iterum P. Lahier) in
eodem Ms. Miracula veteri idiomate Gallico,
quæ apud Surium et Vincentium Baralem
edita sunt.

ANNOTATA.

a Neque in Vita S. Clodulphi, neque in libro Ety-
mologiarum S. Isidori quidem istiusmodi reperio.

b Indignum enimvero commentum! Quasi
vero Vir sanctissimus, si conjugem unquam epi-
scopus factus inviserit, repelli vel debuerit vel
potuerit per vultus ejus deformitatem.

c S. Goericius

vix MSS.

c S. Goericus sedit annis tantum 18, juxta Catalogum S. Symphoriani; vel 17, ut est in Vita S. Chlodulphi et S. Goerici, quam dabimus XIX Septembris.

d Totidem Godoni annos dat Auctor Vitæ S. Chlodulphi; sed Index S. Symphoriani juxta utramque editionem habet annos 10, menses 2. Hensehenius noster plane aliter statuit, ubi de S. Godone die VIII Maii.

e Unde ea opinio nata sit, nescio; nam ejus fundamentum nullum reperio.

FRAGMENTUM II.

*Ex libro Pauli, Warnefridi
Langobardi filii, diaconi
Forojuliensis, de episcopis
Metensis ecclesiæ. Apud
Chesnium tom. II, pag. 201.*

S. Arnulphus
annulum in
fluvium abiecit:

Post hos (*Pappolum et præcedentes*) ad regimen ecclesiæ (*Metensis*) beatissimus Arnulfus ascitus est, vir per omnia lumine sanctitatis et splendore generis clarus. Qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortus, ita Dei Ecclesiæ præfuit, ut et palatii moderator sub honore majordomatus existeret. Hic deique et in corpore permanens simul et post vitæ exitum multa admiranda perpetravit. Quæ si quis nosse desiderat, libellum, qui de ejus specialiter Actibus conscriptus est, legat. Unum tamen ejus admirabile factum referam, quod satis miratus sum, quo ordine præterierit is, qui ejus contexit Vitam. Hic denique, cum pœnitentiam pro aliquibus excessibus ageret, contigit, ut per Mosellæ fluminis pontem transiret. Cumque subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cernebat, non dubiæ spei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarum profunditatem projecit: Tunc, inquam, me putabo culparum nexibus absolutum, quando istum, quem projicio, recepero annulum.

quem postea
reperit in capto
piscæ.

2 Post aliquot vero annos, cum ad episcopatus ascendisset officium; ei die quadam piscator quidam piscem attulit: quem ille sibi, quia carnibus abstinebat, ad refectorem vespertinam jussit præparari. Cumque eum minister ejus officii more solito exenterasset, eundem annulum intra ipsius piscis intestinum reperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens, beato Arnulfo detulit. Quem ille ut vidit, statim recognovit, ac Deo omnipotenti, jam de remissione delictorum fidus, gratias retulit: ac deinceps non remissius vitam duxit, sed majori se potius abstinentia coarctavit. Nec dissimiliter Pater hic venerabilis, quam olim Gedeon ille, signum a Domino poposcit. Ille etenim indicium per velus in area positum capere voluit, utrum in bello victoriam de inimicis habere potuisset: iste annulum in profundissimum fluminis gurgitem projiciens, experiri cupit, utrum de inimicis jam victoriam cepisset. Fortes quidem erant, quos ille devicerat; sed hi, quos

iste superaverat, fortiores. Hæc ego non a qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis assertore, præcelso rege Karolo a referente, cognovi: qui de ejusdem B. Arnulphi descendens prosapia, ei in generationis linea trinepos extabat.

3 Nam venerandus iste Vir, ut ad superiora redeam, juventutis suæ tempore ex legitimi matrimonii copula duos filios procreavit, id est, Anchisum, et Clodulfum. Cujus Anchisi nomen ab Anchise patre Aeneæ, qui a Troia in Italiam olim venerat, creditur esse deductum. Nam gens Francorum, sicut a veteribus est traditum, a Troiana prosapia trahit exordium. Cum igitur hos duos, de quibus præmisimus, venerabilis Arnulfus filios haberet, quoniam erat misericors, et ad pietatis opera semper intentus, prædictis filiis suis cepit suadere, ut ei assensum præberent, quatenus omnes suas facultates ad usum pauperum dispertiret. Tunc unus filius, id est, Clodulfus, se hoc posse facere, id est, ut portionem sibi debitam pater largiretur, omnimodis denegavit. At vero minor filius, id est Anchisus, fidens de Christi pietate sibi plura condonari, ad omnia, quæ paternellet, se libenter obedire promittit. Agit venerandus Pater gratias filio, et prædicit ei, plura eundem, quam reliquerat, habiturum. Insuper benedixit eum, ejusque cunctam progeniem nascituram imposterum. Factumque est ita. Nam et plures Anchiso, quam reliquerat, divitiæ accesserunt, et ita in eo paterna est constabillita benedictio: ut de ejus progenie tam strenui fortesque viri nascerentur, ut non immerito ad ejus prosapiam Francorum translatum sit regnum.

4 Et ut hoc agnoscere possis, paucis adverte, docebo. Anchisus genuit Pippinum, quo nihil umquam potuit esse audacius. Pippinus genuit Carolum, viris omnino fortissimis conferendum, qui inter cetera et magna bella, quæ gessit, in præcipue Saracenos detrivit, ut usque hodie geus illa truculenta et perfida, Francorum arma formidet. Hic itaque genuit Pippinum sapientia nihilominus et fortitudine satis clarum: qui inter reliqua, quæ patravit, Wascones, jam dudum Francorum ditioni rebelles, cum Vuafario principe felicitate mira debellavit et subdidit. Hujus itaque filius, magnus rex Carolus extitit, qui Francorum regnum, sicut numquam antea fuit, dilatavit. Denique inter plura et miranda, quæ gessit, Longobardorum gentem, bis jam a patre devictam, altero eorum rege, cui Desiderius nomen erat, capto; alteroque, qui dicebatur Adelgisus, ut cum genitore regnante suo, Constantinopolim pulso, universam sine gravi prælio suæ subdidit ditioni, et, quod raro fieri assolet, clementi moderamine victoriam temperavit. Romanos præterea, ipsamque urbem Romuleam, jam pridem ejus præsentiam desiderantem, quæ aliquando mundi totius domina fuerat, et tunc a Longobardis depressa gemebat, duris angustiis eximens, suis addidit sceptris, cunctaque nihilominus Italia miti dominatione potitus est. De quo viro nescias, utrum virtutem in eo bellicam, an sapientiæ claritatem omniumque liberalium artium magis admireris peritiam.

5 Hic ex Hildegard conjugē quatuor filios et quinque filias procreavit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himmiltrude, nobili puella, filium, nomine Pippinum. Natorum sane ejus, quos ei Hildegard peperit, ista sunt nomina: primus dictus est Carolus, scilicet patris ac proavi vocabulo nuncupatus; secundus item Pippinus, fratri atque avo æquivocus; tertius Lodowicus, qui cum Hlothario, qui biennis occubuit, uno partu est genitus. Ex quibus jam, Deo favente, minor Pippinus regnum Italiæ, Lodowicus Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegard, rex excellentissimus Carolus Frastradam duxit uxorem. Quæ Hildegard apud urbem Metensem in beati Arnulfi oratorio requiescit. Pro eo denique, quod a beato Arnulfo jam fati reges originem ducebant, suorum ibi carorum defuncta corpora posuere. Nam ibi humatæ sunt duæ regis Pippini filiæ, quarum una Rothaid, altera Adelaid appellata est. Ibi quoque et junioris regis Caroli duæ nihilominus tumulatae sunt natæ, scilicet Adelaid et Hildigard: quæ Hildigard materno nuncupata nomine, matrem inorientem citius subsecuta est. Quorum omnium epitaphia a nobis jussu gloriosi

regis Karoli composita, ut de eis liquido lectori satisfaceret, subter annotare curavi. Tum sequuntur epitaphia, quæ apud Chesnium legi possunt.

ANNOTATA.

a *Carolus Magnus imperatorem significat; cui Paulus hic carus admodum fuit.*

b *Surius hic tres posuit; sed duos tantum habet genuinus textus cum apud Chesnium, tum in Corpore Franciæ Historiæ impresso Hannoveræ an. 1613 pag. 175.*

c *Surius de suo medium inter hos duos Walachisum interjecit, non recte.*

d *Hæc traditio modo ut fabula ab omnibus exploditur, etiam Gallis.*

e *Ita Chesnium; at Surius et Corpus hist. Franc. habent patri.*

f *Nempe Heristallium sive Crassum, B. Pippini Laudensis ex S. Begga filia nepotem. Adhuc supra Vitam secundam num. 9; ubi eadem hinc desumpta reperies.*

g *Legi hæc fuisse possunt apud Continuatores Fredegarii Scholastici editum cum Operibus S. Gregorii Turonensis a Ruinartio inde a cap. cxxiv. E Ceterum Wascones hic improprie pro Aquitanis positi.*

DE S. ARNOLDO CONFESSORE

IN PAGO ARNSWILER IN AGRO JULIACENSI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sancti cultus et Acta examinantur.

Villare seu villa S. Arnoldi, quæ juxta Acta nostra num. 4 olim Ginnezwilre ac postea ob Sancti nomen Arnoldswilre vocabatur, et nunc vulgo Arnswiler appellatur, jacet in ducatu Juliacensi inter Juliacum et Marcodurum, prope torrentem communiter Elle nuncupatum. De hoc, ni fallor, loco meminit diploma Philippi Heinsbergici archiepiscopi Coloniensis, anno 1168 datum, quod apud Gelenium exstitisse, notatum reperi, et in quo refertur, quod Godefridus sacerdos de Wilre S. Arnoldi, divinæ miserationis intuitu pro remedio animæ suæ, parentumque suorum xx journalis (id est jugera) in parochia villæ præmemoratæ donaverit S. Cuniberto. Sed licet hic sæculo XII pagum Wilre S. Arnoldi nomine insignitum inveniam, tamen specialem istius Sancti cultum in Martyrologiis, sæculo XV antiquioribus, diu frustra quæsi. Cogor itaque recentiores adire Martyrologos et historicos, qui de publico S. Arnoldi cultu agentes eundem pagum indicare volunt; at aliqui in assignando istius loci situ et nomine errant, ut per decursum observabimus.

Grevenus, Canisius noster in suo Martyrologio Germanico, aliique Martyrologi Florario Ms. posteriores. Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano eundem Sanctum sic annuntiat: In territorio Juliacensi, pago Arnsviller, depositio beati Arnoldi citharædi Caroli Magni et confessoris, viri magnæ religionis et multæ erga pauperes pietatis. Claudius Castellanus in Martyrologio Universali nullam de Carolo Magno mentionem faciens ita loquitur: In Arnoldi villari prope Marcodurum, in terra Juliacensi, S. Arnoldus fidicen. Ægidius Gelenius in suo opere de Colonia Agrippinensis magnitudine lib. IV, pag. 706 prolixior est hoc modo: In Genetwillere, Juliacensis agri pago, qui nunc Arnoldi Willere dicitur, festum S. Arnoldi musici, qui ex Græcia instructus scientiis symphoniacis ad Caroli Magni aulam veniens, pietatis suavitate eam magis, quam artis dulcedine oblectavit, et Caroli animum ad commiserationem subditorum large inflexit, ut de fisco regio pauperibus lignari liceret.

3 Theodorus Rhay, inter animas illustres Julix, Clivix etc. S. Arnoldum numerat, eumque die xviii Julii exornat elogio sequenti: In Genetwillere, Juliacensis agri ad Duran pago, qui nunc Arnoldivillarium, vulgo Tarzwiller (alii scribunt Darnswiler) dicitur, festum S. Arnoldi musici, qui ex Græcia symphoniacis artibus instructus ad Caroli Magni aulam veniens,

2 In Florario nostro Ms., quod circa medium sæculi XV exaratum est, primo reperi Sancti nostri memoriam his verbis: In territorio Juliacensi, villa Arnswilre, natale beati Arnoldi confessoris, citharædi sancti Karoli Magni. Similia habent Lubeco - Coloniensis Uuardi editio,

NOTE S.E.C. IX
villæ S. A.
villæ in Arn-
swiler.

villæ ex
villæ oribus.

AUCTORE
G. C.

veniens. imperatoris animum plus pietatis, quam jucunditatis harmonia ita affecit, et ad subditorum commiserationem inflexit, ut de publico pauperibus magno silvarum tractu (quem prandente Cæsare, celeri cursu obequitando, fide et exspectatione majorem descripsit) lignari liceret. Sancti hujus corpus superioribus triginta annorum Germaniæ bellis, campestri et aperto fere templo, non sine vicinorum admiratione illæsum stetit.

et quidam errores circa locum situm.

4 *Joannes Molanus in additionibus Usuardinis de eodem Sancto ita agit*: In territorio Juliæ, pago Arnswilre, natale beati Arnoldi citharædi Caroli Magni et confessoris, multæ erga pauperes pietatis viri. Nescio, cur locum cultus, quem hic recte in agro Juliæensi collocaverat, postea mutaverit: nam in *Indiculo Sanctorum Belgii anno 1583 Antverpiæ edito, pag. 12 loci situm ita describit*: Locus est apud Falkenburgum inter Trajectum et Aquisgranum diocesis Leodiensis, ut colligo ex charta dicti episcopatus, in qua Arnswilre est comprehensum. Eundem errorem topographicum in *chronico Sanctorum Belgii cap. x ita repetit*: In wilre apud Falkenburgum, sanctus Arnoldus eitharædus ipsius Caroli. At postea *Molanus* ex rescripto D. Arnoldi Hisvelt, canonici Coloniae, ut in titulo notatur, melius instructus in Natalibus Sanctorum Belgii, seu potius *Petrus Louvius*, qui ex posthumis Molani schedis hoc opus edidit, errorem hunc xviii Julii ita corrigit: In territorio Juliæensi, pago Arnswilre, natale sancti Arnoldi eitharædi Caroli Magni et confessoris. Hunc eomperi esse diocesis Coloniae: non enim in Wiler apud Falkenburgum, sed in Julia obiit, et quiescit in loco, qui ab eo dicitur Arnswilre; ubi ab incolis et aliis paganis, qui ejus memoris, quod a Carolo Magno impetravit, participes sunt, sollemniter celebratur die decima octava Julii. Conveniuntque ad festum diem processionaliter eum vexillis et crucibus.

deleguntur,

5 *Idem Molanus in Indiculo Sanctorum Belgii fol. 11 verso Sanctum ejusque cultum sic describit*: Sanctus Arnoldus e Græciæ partibus arte lyricus ob artis gratiam in regiam Caroli Magni aulam est susceptus, habitavitque in Genezwilre, quod hodie sancti Arnoldi villa dicitur. Ab Imperatore sylvam accepit, quam adjacentibus villis distribuit: cujus anniversarius dies ab incolis loci illius decimo quinto Kalendas Augusti summa recolitur cum veneratione, offeruntque ei quatuordecim candelas coram reliquiis in argentea capsula reconditis. *Petrus Merssæus Cratepolius ex Ordine S. Francisci in Catalogo Electorum Ecclesiasticorum anno 1580 Coloniae edito pag. 45 etiam de Sancti nostri cultu ita testatur*: Arnoldus, olim Caroli Magni citharædus, qui fuit valde benignus ac liberalis in pauperes, pie obiit, et reliquiæ ejus ob crebra miracula in Arwilre in honore conservantur. *Cratepolius in exprimendo loci nomine hic hallucinatus est: siquidem Arwilre est oppidum ab Arnoldi villa seu Arnswilre longe dissitum: nam Arwilre fluvio Abrinæ, vulgo Ahr vel Are adjaacet, qui prope Sinciacum in Rhenum influit, ut videre est in mapis geographicis. Pagus autem Arnswilre inter Juliaevum et Marcodurum ad torrentem Elle situm est, ut num. 1 diximus. Crassius circa cultus*

locum errarunt Cartusiani Bruzellenses in Mss. D additionibus ad Usuardum, ubi dicunt, corpus S. Arnoldi eitharædi quiescere in Flandria apud Oldenburgum: illic enim quiescit corpus S. Arnulphi episcopi Suessionensis, quem cum hoc Arnoldo nostro perperam confuderunt.

6 *Quamvis ex jam dictis errores quorundam satis refellantur, et locus venerationis abunde commonstretur, ne quis tamen scrupulus superesse possit, addamus etiam ea, quæ R. P. Jacobus Polius ex Ordine Fratrum Minorum de hac re ad Majores nostros scripsit*: Pro vindicanda veritate, inquit, facit evidentia rerum: tumultus, sacræ reliquiæ, Vita Ms., chorus, annua festivitas, denominatio pagi, circumpositæ sylvæ, possessio cercorum annue offerri solitorum, et quæ sequuntur. Tunc ab eo subnectitur syllabus jurisdictionalis curiæ decumanæ in Arnoldiwilre in Februario anni MDLXXIX renovatus; ex quo tertiam clausulam, Germanice expressam, ita Latine facit: Insuper declarant jurati, quod abbatissa ad S. Ursulam Coloniae (domina curiæ decumanæ) parœciam S. Arnoldiwilræ annue ineunte Januarii in quartum mensem die noctuque illuminabit binis lampadibus, altera coram venerabili Sacramento, altera in choro sancti Arnoldi. Atque hæc de loco fortasse plus quam satis. Nunc cultum ex Officio ecclesiastico stabilire pergamus.

7 *Joannes Gamans, numquam sine laude memorandus in Actis nostris, de quibus optime meritus est, anno 1638 misit ad Bollandum Vitam S. Arnoldi ex Ms. Cartusiæ Confluentinæ desumptam, cui quædam antiphonæ propriæ et collecta subjunguntur in hunc modum*: 1. Exultat sancti Arnoldi spiritus in Domino, quem in cæli Christus beavit atrio, cui semper erit laus et jubilatio. O patrone, dux, et custos bone, sancte Arnolde, tuos juva famulos semper prece sedula in seculorum secula. Amen. 2. Gaude, sancte eytharista Arnolde, qui ut Psalmista demulsit regem Saulem; sic tu Carolum Cæsarem. 3. Gaude natus in Græcia, egredieris de patria, ut patriarcha Abraham, qui abiit in Chanaan. 4. Gaude, provisor pauperum, misertus adjacientium, impetrans ligna nemorum his ad fomentum ignium. Gaude, nam vitæ terminum præscivisti per annulum, hunc projectum in fluvium dum recepisti iterum. 5. Ora nunc Christum Dominum, ut tuum per suffragium, det nobis cæli bravium. In Ms. Cartusiæ Coloniae additur post hoc naufragium. Deinde ibidem sequitur ✕ Ora pro nobis miseris, Arnolde beate: ✕ Ut simus digni cælesti flaminis igni. In utroque autem Ms. legitur hæc oratio: Omnipotens sempiternus Deus, cujus desiderabilis aspectus lætificat omnes Sanctos, concede propitius, ut intercedente sancto Arnoldo, confessore tuo, sie per tuam gratiam hic reficiamur in via, ut vultus tui claritati læti perfruamur in patria. Per Dominum nostrum. Amen. Hæc tantummodo circa Sancti nostri cultum invenire potuimus; jam de Actis pauca præmoncamus.

8 *Nescio cujus professionis aut ætatis fuerit anonymus Arnoldinæ Vitæ scriptor, cum neutrum uspiam indicet. Attamen satis patet, hunc auctorem diu post S. Arnoldi mortem Acta conservasse, cum ipse num. 3 ita ingenue fateatur*: Cujus quidem ab initio vitam et generis originem

et in Actis ob anonymo ac incerto temporis auctore con scriptis.

A nem malumus silentio præterire, quam de incertis verisimilia fingere : tantum ea de ipso percurrimus, quæ a nostris antiquioribus ab eo gesta esse comperimus. *Cum vero non exprimat, quo tempore illi antiquiores vixerint, ne per conjecturam quidem assequi possum, quo sæculo hæc Acta compilata fuerint. Quidquid sit de incerta illorum antiquitate, non placet mihi in iis miraculum annuli in fluvium projecti, ut postea prodigiose recepti, quod id facile aliunde desumi potuerit, ludique in nominis affinitate, cum simile prodigium de Arnulfo Metensi episcopo narretur, ut videri potest in ejus Actis, hac die illustratis. Non placet etiam Græca S. Arnoldi patria : inveni enim inter schedas nostras aliquem, qui suspiciebatur, Rhætiam pro Græcia scribendam esse, sicuti in Catalogo Petri de Natalibus lib. vii, cap. xxviii Creta pro Rhætia legitur. Saltem non Græcam sed Germanicam originem sapit nomen Arnoldi, de quo fuse disputat noster Arnoldus a Boecop in etymologia Actis S. Huberti, a nostro item Roberto illustratis, subjuncta pag. 520. Ceterum opinor, historiam de gestis hujus Sancti potissimum collectum esse ex populari quadam traditione, quæ temporis lapsu non parum crescere solita est, multumque mutari, ut quotidiana discimus experientia. Non rejicio tamen hic eam traditionem, quam ex certis et antiquis monumentis nec approbare nec improbare possum.*

B 9 Habemus quatuor Mss. eorundem Actorum cæmplaria, quorum primum cæstat in codice membranaceo Collegii nostri Paderbornensis, quem permutatione aliorum librorum nobis comparavimus : in eo Vitæ Arnoldinæ verbosus præfigitur prologus, qui ad rem parum facit, et unicuique Sancto facile aptari potest. Alterum est Ms. Cartusix Confluentinx, in quo deest prologus et hinc inde exigua quædam facta est mutatio, ut in Annotatis observabimus. Tertium Ms. desumptum est ex Hagiologio Brabantino, quod asservatur apud canonicos Rubex Vallis prope Bruxellas. Hoc Ms. etiam prologo caret, et circa substantiam a præcedenti vix differt. Conjectio tamen illud recentius esse, quia sub finem Actorum interseruntur sequentia : Incolæ parochiarum circum nemus præactum commorantes, ejusque lignis lares foventes, annue cum processione veniunt, et quatuordecim candelas offerunt, quæ coram Sancti reliquiis, in argentea capsâ reconditis, ponuntur et accenduntur ad laudem Dei et memoriam Sancti. Simile quid supra ex Molano protuli ; sed in aliis tribus Mss. hæc non leguntur. Quartum denique a Christophoro Mævo Societatis nostræ verbatim descriptum est ex antiquo Officio Ms., quod in pago S. Arnoldi anno 1637 conservabatur. Ex hoc Officio, ut titulus indicat, Vitam S. Arnoldi desumpserunt, qui secundam Surii editionem curarunt. Sed cum ii prologum omiserint, et voces quasdam mutaverint, nos quartum hoc Ms. nostrum, quod cum primo seu codice Paderbornensi omnino convenit, integrum et genuinum dabimus, et variationes notatu dignas in margine vel in Annotatis observabimus.

ACTA

AUCTORE ANONYMO.

Ex Officio Ms., quod in pago sancti Arnoldi conservatur, et cum tribus aliis Mss. collatum est.

L Legimus in Apostolo : Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et heredes regni, quod repromisit diligentibus se. Ubi notandum, quod dicitur pauperes in hoc mundo, ut videlicet aperte designetur, illos potius eligi a Domino, qui despecti, et vilissimi, et abjecti videntur in hoc mundo : isti enim sunt pauperes, de quibus in Euangelio veritas testatur dicens : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est E regnum cælorum : quamvis enim Deus potentes non abjiciat, cum et ipse sit potens ; non tamen a primordio elegit principes, non senatores, non perfectos, non philosophos, non oratores, non aliquos molles in domibus regum degentes ; sed elegit piscatores, et (quantum ad sapientiam hujus mundi, quæ stultitia est apud Deum) homines idiotas, et simplices, quos novæ gratiæ voluit esse præcones et doctores, et quibus dedit nosse mysteria sapientiæ Dei, quam nemo principum hujus seculi cognovit : sed pauperes isti divitiis abundant fidei, et qui videntur egere rebus istis transitoriis atque caducis, abundant cunctis virtutibus, coruscant miraculis, bonorum operum fulgent exemplis : fide etenim ægrotus sanant, leprosos mundant, claudos curant, cæcos illuminant, mortuos suscitant, de quibus propheta ad Dominum clamat : Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Vere nimis confortatus est principatus eorum, quibus datum est jus ligandi atque solvendi, quorum lingua clavis facta est cæli, ut nulli divitum facultas detur introcundi, qui non se cum his pauperibus Christo studuerit humiliari.

2 Hi sunt igitur pauperes terram corporibus, cælum merito possidentes, ut et illius regni heredes, cujus gaudia, cujusque præmia nec oculi viderunt, nec in cor hominibus ascenderunt, quæ præparavit Deus his, qui diligant illum. Ut dum quilibet forte de terrena felicitate ad regnum vocatur cæleste, verbi gratia si quis de præstante regia, aut de præfectura, aut de quolibet dignitatis culmine a Domino vocatur, et illius vocem audiens qui dixit : Nisi qui reliquerit omnia quæ possidet, non potest meus esse discipulus, cuncta quæ habebat reliquerit, et secularia cuncta postposuerit. ipsiusque Domini servitio se mancipandum tradiderit. Hic talis non contemnat ceteros, non despiciat alios, qui forte de mendicitate vocati sunt aut rusticitate ; sed meminerit lectionis apostolicæ, quomodo Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide. Et sic

Auctor dicit, pauperes spiritu præcipue a Deo eligi,

sed propterea non esse contemnendos divites.

EX MSS.

se, quicumque a Christo vocantur, humilitate invicem studeant praevenire, quatenus nec pauper elevetur, electo se, quasi despecto divite, nec dives inflatur, vocato se, tamquam contempto paupere; quia ut quidam venerabilis patrum dixit: Sive servus, sive liber, omnes in Christo unum sumus, et sub uno Domino aequalem servitutis militiam bajulamus, et non est apud Deum personarum acceptio. Haec paucis sufficiat dixisse de divitis et pauperis vocatione. Ceterum nemini videatur incongruum huic nostro operi posuisse exordium, quoniam de ipso nobis est sermo, qui pauper divitiis et spiritu extitit in hoc mundo, quem signis et virtutibus Christus in praesenti glorificavit seculo, et post metam hujus vitae cum principibus populi sui collocavit in caelo, de quo nunc oritur sermo.

S. Arnoldus
natione Graecus,
arte musicus,

3 A progenie in progenies fecit misericordiam Deus Dominus, qui eduxit Abraham de Ur Chaldeorum, id est de multitudine impiorum, et de ultimis finibus terrae sanctum nobis misit Arnoldum, qui quidem in hac terra nostra peregrinus fuit et incola; in illa vero patria caelesti concivis angelorum, et socius Sanctorum. Cujus quidem ab initio vitam, et generis originem malumus silentio praeterire, quam de incertis verisimilia fingere: tantum ea de ipso percurramus, quae a nostris antiquioribus, ab eo gesta esse comperimus. B Gloriosi igitur Caroli regis temporibus advenit quidam in hanc provinciam e Graeciae partibus, vocabulo Arnoldus, arte lyricus, qui dum ob artis, quam exercebat, praestantiam in regiam susceptus esset aulam, velut alter David citharizando, diversoque genere musicorum suaviter modulando, regias frequenter demulcebat aures, cunctisque in spatio brevi temporis gratus extitit et amabilis. Studuit itaque vitam mutare, mores corrigere, tamquam * Deo interius, quam hominibus placere exterius: maxime autem inter cetera, quae agebat, pauperum et orphanorum curam gerebat, et quidquid plectro suo acquirere poterat, ipsis fideliter impendebat. Ceterum qualis quantusve fuerit, ipse novit, qui hanc gratiam sibi contulit. C Sed nos ea, quae de ipso veris testibus narrantibus didicimus, breviter perstringamus.

* forte tamquam

pauperibus
lignorum penuria
laborantibus,

b

c

4 Morabatur tunc temporis praedictus rex Carolus cum suis comitibus apud villam, vocabulo Ginnezwilre b (modo vero dicitur ob reverentiam Sancti nominis Arnoldswilre) vendendi gratia; a qua non longe aberat silva, Burgela c vocata, quam circumsedebant incolae plurimi penuria lignorum valde afflicti, qui nequaquam inde ausi erant quidquam tollere; quoniam silva ipsa ad regium fiscum pertinebat; super quos vir Domini Arnoldus pietatis visceribus motus cogitabat, quos eos juvamine posset juvare, quos sic videbat egere: cujus pietatem animi respiciens pietas Christi dedit ei, quod pio gestabat in pectore, celeri effectu implendum fore: quodam enim die rege ad prandium discumbente, cum minister aquam principi funderet in manibus, praedictus affuit Arnoldus orans regem humilissimis precibus: O Rex serenissime, peto ut audias verba petitionis meae, et quod rogo clementi concedas largitate: atque rege respondente, causamque sciscitante: Peto, in-

quit, domine mi, ut tantundem mihi partem vicinae reddas silvae, quantum potero ipse in spatio mensae vestrae cursim comprehendere. Cui rex: Concedo, inquit, ut petis, et tantum te habiturum noveris, quantum valueris ipse, me interim convalescente, itineris conficere. Mox sine dilatione (abiit,) suscepta auctoritate, causam suam cupiens impleri quam celeriter, nimio ardens desiderio subvenire quamplurimis sine alicujus dispendio.

5 Collectis igitur jam pridem equis fortissimis cursuque rapidissimis, et circa silvam, quo deambulaturus erat, hoc modo dispositis, ut inter equum et equum adinstar stadii interesset spatium, mira usus astutia, ut nulla in iter agendo impediret mora, nec sibi invicem succedentia deessent jumenta, et uno in cursu fatigato, alterius statim insiliret tergo. Quid plura? Circuitur silva summa cum celeritate, quae duobus milliariis extendebatur in longitudinem, dimidioque in latitudinem; per singulos autem descensus in ipsis excelsis ilicibus gladiatorum indicia relinquebat gressuum suorum, quae d hodieque videntur ab his, qui hujus rei iudices esse noscuntur. E Circuita igitur silva gaudens et exultans pro peracta victoria laetus naviter et celeriter repedabat ad regem, quem adhuc reperit convivii accubantem: in cujus ingressu stupefactus rex nimium mirari coepit de tam celeri reditu Viri: ad quem vir Domini Arnoldus: Quid, inquit, domine mi rex miraris? nam me servum tuum, ut promisi, silvam percurrisse noveris. Quod si dillidis, mitte aliquem ex tuis fidissimis, qui tibi veritatem rei certis referat indicibus. Cujus verbis rex credulus, quod petebat, immo quod ipse promiserat, negare non potuit diutius, extractoque annulo, quem manu gestabat, more regio coram cunctis optimatibus suis praedictam silvam Arnoldo tradidit in jus possessionis: qui adorans regem impetravit ei a Domino vitam caelestemque remunerationem, et adjecit: Noveris, inquit, mi domine, hoc magnificentum munus perpetuum tibi fore memoriale, quodque caelesti Regi offerre cupio tam pro tuae animae quam pro mea remedio.

impetrat a Carolo Magno vitam.

d

F
quae donatio
regis annuam
traditione confirmatur.

e

f

6 Accepta igitur regali possessione annulari traditione, distribuit praesertim adjacentibus villis, quarum nomina hic nobis placuit interponere, ne alienus et ab hoc dono extraneus audeat sibi inde quidquam vendicare; sunt igitur nomina haec earum: Wylre, Eilen, Cirin superior, Cirin, Ligeck, Embe, superior Embe, Angelsdorp, Egeldorp, Paffendorp, Glassin, Eppendorp, Sigendorp, Mannheim, Kerpen e, Bladesheim, Golzheim, Burin, Mursazan, Mertzenich f. Nunc igitur admonendi sunt, qui hoc beneficium a tanto Viro percipere meruerunt, ut assiduis orationum suffragiis, elemosynarumque beneficiis largitori omnium bonorum pro requie ipsius felicitis animae grates non desinant reddere, et ejus memoriam in divinis laudibus semper habeant continuam. Dicit enim Scriptura; Memoria cum laudibus: et Psalmista; In memoria aeterna erit justus, immortalis est enim memoria hujus Sancti, quia et apud Deum nota est, qui justitiae ejus conscius est; et apud homines, qui virtutum ejus et operum testes existunt fideles. Digne

A Digne igitur in memoriam vertitur hominum, qui inter homines positus eleemosynarum largitibus ceterisque misericordiae operibus afflictis et oppressis succurrebat hominibus. Hæc ad ammonitionem illorum qui hujus Beati viri præmio perfrui meruerunt, et ad incitamentum laudis ejus sufficiat dixisse. Restat nunc ut, quemadmodum residuo supervixerit ævo, brevis percurrat sermo.

7 Igitur vir Domini Arnoldus postquam cuncta, quæ habere videbatur, juxta Domini sententiam, qui divitem, ob amorem divitiarum cælestia tenentem, si vellet perfectus esse vendendo omnia quæ possidebat in terra, thesaurum sibi recondere cælestem, et iens sequeretur se, salubri hortabatur ammonitione, in Christi pauperes erogarat, ut juxta Psalmistam in seculum seculi manentem sibi pararet justitiam, et juxta euangelicam vocem Christum sequens nudam Christi nudulus bajularet crucem, sciens se non hic habere manentem civitatem, sed futuram inquirere, et ut cum propheta Domino posset dicere: Incola ego sum apud te, et peregrinus sicut omnes patres mei, et juxta quod sequitur: Remitte me, ut refrigerer priusquam abeam, assiduis Dominum flagitabat precibus, ne prius a corporeis resolveretur nexibus, quam sibi in vita præsentis indulgentia cunctorum tribueretur peccatorum. Divino igitur tactus timore, et succensus amore decrevit adire partes Hispaniæ, ea nimirum intentione, ut beati Jacobi Christi Apostoli, fratris quondam beati Joannis, Euangelistæ et Apostoli expeteret suffragia, cujus illic specialia quædam refulgent potrocinia. Et hæc quidem illi voluntas inerat, sed Dominus, qui futurorum est præsciens, qui novit omnia antequam fiant, in cujus manu humana sunt tempora, sciens quæ ei forent ventura, et nolens lamulum suum peregrinum habere sepulcrum, a cæpto eum revocavit itinere, morbo famis, quo tunc pro peccatis afficiebatur orbis, obsistente.

8 Videns ergo se ulterius progredi non posse, fame vehementer insistente, et intelligens, hoc Domini actum voluntate, sollicitus de die vocationis suæ, arreptum cæpit iter deserere, et ad propria remeare. Perveniens ergo ad quamdam aquam, Gerundam dictam, orasse fertur ad Dominum, ut si præsentis decessurus esset anno, quoquo sibi declararet indicio. Sumens igitur annulum, quem apud se habebat reconditum, per quem dudum regium acceperat donum, misit in flumen, iterum orans Dominum ut, si in ipso anno suum designasset transitum, dictum recipere mereretur annulum. His dictis recebat gaudens, a Domino eventum rei sustinens. Confestim autem ad quamdam religiosam se contulit viduam, velut lleyas quondam ad mulierem Sareptanam, non a qua pasceretur, sed quæ ab ipso pasceretur. Nemini incongruum autem videatur, quod in hac parte Beatum istum Sancto assimilavimus prophetæ, quia etsi dispar in utrisque meritum, non tamen dissimile in ambobus extitit factum: ille enim divinæ obediens jussioni externi alitur pabulo cibi; hic vero nutu, ut credimus, divino, religiosæ exceptus feminæ hospitio contentus erat parco, et sim-

plici cibo; ille orationibus sanctis interdum et forte operando manibus suis pastricem suam sustentabat; hic autem labore proprio, et jugi obsequio, victum deserviens quotidianum semetipsum pascebat, et susceptricem suam non modico solamine juvabat. Studebat enim juxta Apostolum ne panem otiosus comederet, timens ejusdem Apostoli præceptum dicentis: Qui non operatur nec manducet, memorans illam sententiam primo parenti prolatam, In sudore vultus tui vesceris pane tuo, ideoque laborabat manibus suis, ne alicui esset gravis, aut panem alicujus comederet gratis: de his autem quæ sibi ex quotidiano victu supererant, aut quod loco mercedis accipiebat, humiliter pauper ipse pauperibus ministrabat: nil enim in terra possidebat; habens victum et vestitum his contentus erat, quoniam se alibi a Christo ditari sperabat.

9 His igitur et aliis bonis operibus deditus mala præterita diluebat, et futura præcavebat, et ante supplicium de supplicio cogitabat, pervigilque et sollicitus horam sui transitus præstolabatur: nesciebat enim quamdiu subsisteret, et si post modicum eum factor suus tolleret. Sed misericors et miserator Dominus, qui voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet, non immemor petitionis famuli sui, qua eum in opere, ut præscripsimus, oraverat innotesci sibi vocationis suæ diem, dignatus est desiderio ejus satisfacere: quadam enim die solito more advenerunt pauperes eleemosynam petentes, quibus Vir Domini dum ad manum non haberet, unde eos reficere posset, dedit eis quantitatem argenti, unde sibi comparare possent victum unius diei. Qui cum accepissent pretium, adierunt forum rerum venalium, et exinde sibi ad refectionem comparaverunt piscem non fortuito casu, ut credimus, sed divinæ, rei ignari, parentes voluntati: quem cum exenterassent, et particulatim dividerent, invenerunt in ipso annulum, quem ad servandum acceperat non ad devorandum. Super qua re vehementer stupentes, et ex inaudito casu mirantes arbitrabantur, quasi modo solito pro hamo captum piscem annulo. Læti igitur de invento thesauro decreverunt communi consilio hoc ipsum deferre datori suo, cujus beneficio abundantem se paverrant cibo. Venientes igitur ad Virum Dei offerunt pretiosum munus annuli, gratias pro gratia agentes, pretium pro pretio referentes, aurum pro argento reddentes. Recognoscens igitur sæpe dictus vir Domini Arnoldus carissimum munus, gaudio gaudens non modico, grates immensas retulit omnipotenti Deo, quoniam intellexit preces suas exauditas ab ipso. Vocatis igitur pauperibus, quos ad se missos videbat divinitus, dedit eis pro mercede annuli argenti pondus, quanti pendebat ipse annulus.

10 Sciens igitur adesse diem migrationis suæ, acceleravit quantocius ad solum proprium remeare. Veniens igitur ad suprascriptam villam Gennezwyre, quæ hodie villa S. Arnoldi dicitur ex ipsius nomine, cunctis rebus suis in pauperibus erogatis, in præfata villa beato fine quievit in pace, sepultusque est in eodem loco in quodam oratorio, ubi et annulus ipsius, de quo supra memoravimus, diligenter

EX MSS.

eademque prodigiose recepto, intelligit, instare sibi mortem.

F

quam in Germaniam reversus ipse obiit.

sanctus volens in Hispaniam proficere, cogitare redire,

in annulo in faciem pro-

g

h. x. MSS
u

diligenter reconditus est, quem hodieque cer-
nere licet h, ubi præstantur ipsius beneficia
omnibus, qui ejus exquirunt suffragia fide non
ficta. Cujus dies anniversarius ab incolis loci
illius decimo quinto die Kal. Aug. summa re-
colitur cum veneratione, non sine ipsius laude
cujus majestas et imperium nec incipit nec desi-
nit in seculum. Amen.

ANNOTATA.

a Præcedentes lineas etiam habet Ms. Cartusie
Coloniensis, et codex noster Paderbornensis, cui
præterea præfixus est idem prologus. Sed Ms. Car-
tusie Confluentinæ et secunda Surii editio tantum
incipiunt Gloriosi etc.

b In Ms. Cartusie Confluentinæ vocatur Arent-
swyler, in aliis vero Gimeswilre.

c Frustra in mappis geographicis aliisque topo-
graphis hujus silvæ nomen et situm quæsi-
vi

d Dubium est, an hic relativum quæ de illicibus
an de indiciis intelligi debeat. Sed cum similia
signa arboribus incisa spatio paucorum annorum
B delcantur, et auctor superius dicat, sese ea scri-
bere, quæ ab antiquioribus audivit, videtur potius

relativum intelligendum de illicibus, quæ suo tem-
pore superesse poterant. D

e Noster Christophorus Mævus in margine Aelo-
rum ad nos transmissorum notat, incolas hujus
loci jus lignandi perdidisse, eo quod aliquando
silvæ præfectum occiderint.

f Nomina horum locorum cum adjuncta di-
gressionem auctoris in Mss. Cartusie Confluen-
tinæ et Rubæ Vallis omittuntur, in codice au-
tem nostro Paderbornensi ita exprimuntur :
Wilre, Ellin, Cyrin superior, Cyrin, Ligch,
Embe superior, Embe, Angilsdorp, Egilsdorp,
Bassindorp, Glessin, Eppindorp, Sigendorp, Man-
hem, Kerpin, Bladeshim, Godilshim, Burin,
Moirsazan, Mercennych. In secunda Surii edi-
tione iidem pagi, mutatis hinc inde nonnihil
nominibus, enumerantur, et aliqui ex iis sub
simili fere nomine hodie in ducatu Julia-
ccensi inveniuntur.

g In omnibus Mss. constanter vocatur Gerunda.
Suspicio, indicari Gerunnam vulgo la Gironde ;
quod est æstuarium Gallie in Aquitania, verius
ostinum Garumnæ fluvii.

h Anno 1637 æditus templi in Arnswitze
asseruit nostro Christophoro Mævo, hunc annulum E
ante aliquot annos a militibus vi ablatum fuisse.

DE S. FREDERICO EPISC. ET MART.

ULTRAJECTI IN BELGIO.

G. C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS

§ I. Sancti cultus, sepulcrum, et reliquiæ.

ANNO
DCCGXXVIII.
Antiquus Sancti
cultus ex Calen-
dario 118,

Ultrajectum antiqua Batavorum civitas,
quæ etiam vocatur Trajectum ad Rhenum,
ut distinguatur a Trajecto ad Mosam (Pe-
trus de Marca in Historia Bearnæ lib. 1,
cap. xxv, aliique ceteri utramque hanc urbem
confuderunt) plurimos habuit præsules sanetitate
illustres, atque inter eos S. Fredericum episcopum
C et martyrem hac die veneratur. Non dubito, quin
Sanctus noster paulo post mortem coli cœperit, ut
colligi poterit ex iis monumentis, quæ per decur-
sum proferemus. Atamen inter fastos ecclesia-
sticos, quorum determinatam ætatem novimus,
prima ejus memoria occurrit in Calendario Ultra-
jectinæ ecclesiæ, quod anno 1374 scriptum in Museo
nostro servamus. Omnia posteriorum temporum
Breviaria et propria Ultrajectinæ ecclesiæ Officia
de hoc sancto Antistite meminerunt. Imprimis
liber, anno 1503 impressus, qui vocatur Ordina-
rius perpetuus Trajectensis diœcesis, quique con-
tinet quoddam directorium ad rite legendas Horas
canonicas, xv Kalendas Augusti de eo sic præscri-
bit : Frederici episcopi Trajectensis et martyris. De
hoc sancto Episcopo omni feria cantatur TE DEUM,
et GLORIA IN EXCELSIS et ITE MISSA EST dicuntur.

orationibus
hymno,

2 Tria Breviaria Ultrajectina, ex quibus
primum anno 1508 Leidæ, alterum eodem
anno Gaudæ, ac tertium anno 1518 iterum
Leidæ impressum est, de illo recitant sequen-
tem collectam : Sancti Friderici martyris tui
atque pontificis, Domine, confessio recensita con-
ferat nobis piæ devotionis argumentum, qui in

tuo nomine perseverans meruit honorari. Per
etc. Propria Ultrajectinæ diœcesos Officia, an-
no 1623 et 1640 excusa aliam de eodem San-
cto habent orationem; nempe antiquior impressio
in hunc modum : Deus, pro cujus ecclesia * al honore
gloriosus pontifex Fredericus gladiis impiorum
occubuit, da nobis, quæsumus, ejus interce-
dentibus meritis, contra oblectamenta peccati, P
mentis ratione persistere, et nulla hujus mendi
adversa formidare. Per Dominum nostrum etc.
Invenio præterea in manuscriptis ejusdem diœ-
ceseos Officiis hymnum proprium, qui an, et
quo tempore in ecclesia Ultrajectina usitatus
fuerit, ignoro. En ipsum :

Hymnum canamus gratiæ
Christo, quia est rex gloriæ,
Et Martyris victoriam
Ducamus ad memoriam.
Adsunt sacra solennia,
Quibus docet Ecclesia,
Qua sit virtute præditus
Fredericus martyr inclytus.
Invictus in certamine
Athleta Christi nomine
Fidem sinceram tenuit,
Et charitate micuit.
Hic cæsaris increpuit
Crimen videns, ut sedulus
Incestas damnat nuptias,
Vere saluti noxias.
Iline ut sumatur ultio,

Præsul

A Præsul datur supplicio,
Mortemque fert alacriter
Causæ fretus justitia.
Deo Patri sit gloria,
Ejusque soli Filio,
Cum Spiritu paraclito,
Et nunc et in perpetuum.

3 In Breviariis jam memoratis leguntur Lectiones propriæ, quæ non nisi Actorum postea dandorum compendium complectuntur. Atque illæ quidem, quæ ineunte sæculo xvi impressæ sunt, res a S. Frederico gestas iisdem pene Actorum verbis breviter narrant; aliæ autem, quæ sæculo xvii excusæ sunt, eandem narrationem paulo probabilius limatiusque immutarunt. Editio Lovaniensis anni 1623, et Coloniensis anni 1640 in secundo Nocturno tribus Lectionibus hanc tradunt Vitæ synopsis: LECTIO IV. Fredericus, nobili inter Frisones genere natus, ea fuit a teneris annis vitæ innocentia et animi candore, ut angelica puritate præditus videretur. Erat enim adhuc puerulus, præter corporis pulcritudinem, tot et tantis animi dotibus exornatus, ut contemptis rebus ludicris, pene assidue divinis vacaret, et lecta vel audita in ecclesia, maxima alacritate parentibus referret. Qua de re mater ejus plurimum gavisæ, cum primo Religiosis quibusdam, deinde cælesti visione monita sancto Ricfrido Trajectensis ecclesiæ præsuli honestioribus litteris et sanctissimis disciplinis imbuendum tradidit: per cujus institutionem eo tandem profecit, ut, defuncto Ricfrido, omnium judicio ad eandem ecclesiam regendam postulatus fuerit.

4 LECTIO V. Ad petitionem cleri et totius populi accedente suffragio Ludovici imperatoris, publica omnium gratulatione, pene invitatus episcopus ordinatus fuit. Quo in munere, præter domestica virtutum ornamenta, ad commissi sibi populi salutem efficacius procurandam, omnem pastorem sollicitudinem et vigilantiam adhibuit. Wallachriam iusulam, incestis nuptiis tunc valde infamem, jugi prædicatione, et maxime assiduis ad Deum fuis precibus ac lacrynis, ad meliorem frugem convertit. Frisiam quoque, ad Arianam et Sabellianam perfidiam declinantem, sancti Odulphi canonici Trajectensis opera adjutus, ad pristinae fidei veritatem reduxit. LECTIO VI. Tandem apud Ludovicum imperatorem graviter offensus; sive quod eum serio reprehenderit de Juditha, Bavaricæ ducis filia, consanguinea sua in matrimonium assumpta, sive quod eundem, de quorundam Germaniæ et Galliæ episcoporum judicio condemnatum, pastoralis vigoris libertate ad sanio rem mentem revocare conatus sit. Unde non destitit Juditha primo blanditiis et muneribus, deinde minis sancti Viri labefactare constantiam. Verum his frustra sæpius tentatis, a duobus sicariis post Missarum solemniam, et habitam ad populum concionem, et suæ cædis prædicationem confossus, injuriam sacrilegis condonans, et fugam eis suadens, sepulcrum vivus ingressus est. Tum prædicans imperii et sedis Ultrajectensis per Danos et Nordmannos vastationem, inter plorantium et psallentium voces beatum spiritum Deo reddidit, suavissima odoris fragrantia ex ejus corpore redundante. Sepultus est ad sanctum Salvatorem: cujus

merita et sanctitatem Deus per creberrima miracula ad sepulcrum ejus sæpius testatus est.

5 *Varia Martyrologia eundem Sanctum celebrant.* Auctaria Usuardi in codice Antverpiensi maximo, Ultrajectino, Leydensi et Lovaniensi hac die sic habent: Eodem die, sancti Frederici Trajectensis episcopi et martyris. Codex vero Hagenoyensis eum confessorem vocat his verbis: Apud Trajectum, sancti Frederici episcopi et confessoris. *Matricula Cartusie Ultrajectinae locum sepulcralem sancti Præsulis sic præterea indicat:* Frederici episcopi Trajectensis martyris. Requiescit ad sanctum Salvatorem. Denique codex Bruxellensis cædis causam (an ea vera sit postmodum discutitur) addit hoc modo: Apud Trajectum inferius, natale sancti Frederici episcopi et martyris: qui mandato imperatricis pro justitia legis divinæ occisus est; multis clarus miraculis. *Grevenianus codex eandem cædis causam ita clarius explicat:* In Trajecto inferiori, sancti Frederici episcopi et martyris: qui cum zelo justitiæ illicitas nuptias Ludovici imperatoris argueret, alteram expertus Herodiaden, martyrio coronatur. *Additiones Molani neminem nominatim cædis auctorem faciunt, sed ita in genere pronuntiant:* Trajecti, Frederici ejusdem loci episcopi, et martyris: qui innocens a nocentibus pro veritate occisus est ante sanctum altare Dei post Missæ celebrationem; sepultus eodem loco. *Hæc ex Auctariis Usuardinis sufficiant. Nunc alios quosdam Martyrologos enumeremus.*

6 *Florarium nostrum Ms., a canonico Regulari collectum, S. Fredericum Ordini Canonicorum Regularium pro libitu adscribit, cumque hac die ita celebrat:* Apud Trajectum inferius, natale sancti Frederici episcopi et martyris, de Ordine Regularium. Hic cum imperialem domum de incestu arguisset, regina incestuosa procuravit ipsum crudeli nece interimere: qua imminente, Vir sanctus de imperii desolatione prophetavit, sicque, ut prædixerat, evidenter evenit. Passus est anno salutis dcccxxxvii. *Galesinius in suo Martyrologio cædis causam subiect, dum eum ita memorat.* Trajecti, sancti Frederici episcopi et martyris, cujus et vita sanctissime acta, et res pie gestæ leguntur maxima eum testificatione divinæ virtutis suæ. *Saussayus in Martyrologio Gallicano hoc die prolixum ex Actis S. Frederici tenuit elogium, in quo incestus Judithæ nuptias aliæque narrat, quibus scriptores Galli passim adversantur.* *Hodiernum Martyrologium Romanum decimo quinto Kalendas Augusti hunc sanctum Præsulem sic breviter annuntiat:* Trajecti, sancti Frederici episcopi et martyris. *Castellanus ad hæc verba Martyrologii Romani a se Gallie editi sic notat in margine:* Non propter fidem; sed quia minatus fuerat excommunicare imperatricem Judith Bavaricam. *Baronius in notis suis ad eundem locum Martyrologii Romani sic de S. Frederico loquitur:* Martyrio occubuit anno Domini dcccxxxviii ea de causa, quod sicut et sanctus Joannes Baptista, hic coarguit regem ob introductam pellicem consanguineam, cujus artibus, missis sicariis, occisus est. *Sed idem Eminentissimus scriptor in Annalibus ecclesiasticis ad annum Christi 838 hanc opinionem suam revocat, ut postea videbimus. Interim hunc paragraphum concludemus, ubi quædam de Sancti sepulero et reliquiis dixerimus.*

7 *Juxta citata quædam Usuardi Auctaria aliæque*

AUCTORUM

G. C.

Auctaria Usuardina,

E

aliaque Martyrologia celebrant S. Fredericum;

F

AUCTORE
G. C.
cujus sacra
ossa miraculis
claruerunt.

que monumenta sacrum Martyris corpus in ecclesia S. Salvatoris sepultum est. Colligo ex antiquo earmine, quod noster Joannes Gamansius ex passionali pergameno Bodecensis monasterii in diœcesi Paderbornensi descriptum, anno 1641 ad nos misit, magno olim populi concursu hoc sepulcrum frequentatum fuisse. Carmen in Ms. codice Bodecensi sic sonat :

Trajecti sanctus requiescit corpore magnus,
Est nomen cujus, sicut fertur, Fredericus;
Qui præsul fuerat, fragili dum carne manebat.

Vir multum justus, nulli pietate secundus:
Post interfectus (quod gessit rex Ludovicus)
In dextra altaris tumulatur parte Joannis,
Qui in cœna Christi jacuit pectus super almi:
Partibus, et multis fulgens virtutibus, illis;
Dat cœcis claram lucem, mutisque loquelam,

* id. est dæmonia

Et sedat febres, zabulos * depellit et atros;
Erigit elisos, multos et subleuat uncōs:

* id est homulus vel homunculus

Et non it vacuus divino munere homullus *
Illius ex tumulo, quisquis pervenerit illo.

B

Propter quod clerus hunc orat, necne popellus,

Ejus per meritum semper sanctumque precatum,

Possit ut antiquum pedibus calcare tyrannum,
Ipsius et cunctas artes superare nefandas,
Secure ut valeat Domino servire superno:

Ejus et in jussis quo permancat venerandis,
Ut per opus sacrum dignus sit scandere cœlum,

Cum primum teneræ solvantur debita carnis.
Ilic tribuente Deo fit, poscunt hoc quod ab illo

Corde pio, ut homines conquirant protinus omnes.

in ecclesia S. Salvatoris,

8 Olim ad Papebrochium nostrum Ultrajecto transmissa fuit quædam annotatio pertinens ad locum sepulcratum S. Frederici, quæ ex veteri chorographia ecclesiæ jam destructæ desumpta est his verbis: In majori crypta est altare sancti Stephani. Ante idem altare sepulcrum erat S. Frederici episcopi et martyris: istud sepulcrum tectum fuit quodam pretioso lapide, semper madente, et ante illud pendebant duæ lampades nocte dieque ardentes. Auctor Batavia sacra, anno 1714 editæ, ex Antonio Matthæo describit hoc S. Frederici epitaphium pag. 100.

Hoc tegitur sacrum Frederici marmore corpus
Martyris egregii, præsulis atque pii.

Et pius Albricus cubat hic, magnusque Ludgerus,

Compluresque alii; tu modo flecte genu.

Dixerit haud facile quisquam tibi, corpora Divum

Quot locus hic habeat; tu modo flecte genu.

Deinde idem auctor profert alteram inscriptionem circa Sancti tumulum lapidi ineam, quam spectare existimo ad prodigiosam impii æditui punitiōnem, quæ in Aetis nostris a numero 48 usque ad finem refertur. Inscriptio illa sic habet:

Vestes cur sacras male polluis, impie custos,

Quos * pta divinis plebs dicat officiis?

Nostra quid obscœno scædat tua crapula rictu?

Justa venit factis ultio digna tuis.

* Iste Quas

e quibus pars claru anno 1262 pretiosæ thecæ inclusa hactenus conservatur.

9 Videntur omnia sancti Martyris ossa in hoc tumulo mansisse usque ad annum 1362, quando Folkerus episcopus Gibeletensis sacrum ejus cranium pretiosæ thecæ inclusit, sicut clausulu, quam forte aliquis illo tempore manuscriptis Actorum

codicibus adjeicit, testatur his verbis: Anno autem Domini millesimo trecentesimo sexagesimo secundo, vigesima octava mensis Julii die, dum circa prædicti Martyris sepulcrum renovaretur tumba, extractum fuit per venerabilem patrem Folkerum episcopum Gibeletensem, tunc temporis vices episcopi Trajectensis in pontificalibus gerentem, ipsius Martyris caput et argento et auro inclusum ad omnipotentis Dei glóriam et laudem, et dicti Martyris ampliorem venerationem et honorem. Hanc Actorum clausulam confirmat clarissimus vir Gysbertus Lappius litteris, anno 1644 ad Bollandum nostrum datis, in quibus inter alia asserit, partem cranii S. Frederici, argenteo capiti mixtato inclusam, præferre sequentem inscriptionem, quam ipse exseripsit hoc modo: ANNO DOMINI MGCCLXII DECANUS ET CAPITULUM S. SALVATOR. TRAJECTENS. ME EX TUMBA, PRO TUNC INNOVATA, EXTRAHI, ET FIERI FECERUNT PER ELYAM SCERPSWERT AURIFABRUM. Solebant hæ reliquiæ in ecclesia publicæ populi venerationi exponi, quando religio catholica Ultrajecti florebat; sed in tumultibus Belgicis lipsanoma chorum furori subductæ, hodie in privata ejusdem domo asservantur. Ubinam autem hoc tempore sit reliquum sancti Martyris corpus, non facile quis dixerit.

§ II. S. Frederici patria, vitæ professio, gesta in episcopatu, elogia, et mortis annus.

Recentiores Rerum Frisicarum scriptores affirmant, S. Fredericum in vico Scæberumo, non procul ab oppido Franekera, natum esse ex stirpe adeo illustri, ut avuni maternum Adegillum principem, et proavum Radbodum regem habuerit. Aubertus Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis ad diem xviii Julii de Sancti nostri patria sic scribit: Fredericus episcopus Ultrajectinus viii, nobili apud Frisios genere, in castro Adelensi prope Franekeram natus, Zelandos Christo adjunxit. Joannes de Beka et Wilhelmus Heda asserunt, eum nativitate Frisium fuisse, sed singularis loci non meminerunt, nec genus ejus ad Radbodum Frisæ principem referunt. At Guilielmus Malmesburiensis, qui ante medium sæculi xii obiit, libro i de gestis Pontificum Anglorum pag. 197 vocat Fredericum nostrum S. Bonifacii Anglo-Saxonis discipulum, et nepotem pagina sequenti, satis indicans, quod S. Fredericum saltem origine Anglum erediderit, dum Vitæ illius compendium, quod nos paragrafo tertio exhibebimus, ita concludit: Quod idcirco præter materiam exterioris lecturis proferre duxi non inutile, ut Anglorum deputetur gloriæ, quod terras alienas illustrarint, peregrinante etiam sanctitate. Quando Malmesburiensis dicit, S. Fredericum fuisse discipulum S. Bonifacii, intelligendus est de mediato discipulatu, nisi quis S. Fredericum prope centenarium facere velit: num cum S. Bonifacius anno 755 martyrium subierit, et S. Fredericus anno 838 eadem laurea coronatus fuerit, plus quam octoginta anni inter utriusque martyrium intercedunt, uti calculos subducenti patebit.

11 Miror, hagiologos Anglos in suis Martyrologiis

logiis aliisque fastis sacris de hoc Sancto, tamquam populari suo, nullam facere mentionem; imo et plerosque ejusdem nationis historicos de eo altum silere: quippe hactenus tantummodo inter eos inveni Nicolaum Harpsfeldium, archidiaconum Cantuariensem, qui in *Historia ecclesiastica Anglicana sæculi ix cap. xv* de illo sic loquitur: Restat, ut et alios jam aliquot Anglos, qui sua hoc seculo præsentia, doctrina, et pietate exteris quoque regiones ornavit et illustravit, recenseamus. . . . . Insigniter inter alios enituit Fredericus Devonius, qui Trajectensi episcopatu ornatus est. Fuit ille Bonifacii illius Moguntini discipulus et nepos, et Romanæ, ut quidam scribunt, peregrinationis socius. Romanum S. Frederici iter, quod una cum S. Bonifacio suscepisset, nullo modo conciliare possum cum illius ætate superius indicata. Facilius mihi videtur posse componi lis inter Frisones et Anglos, de S. Frederici natalibus contententes. Forte Harpsfeldius eum cognominat Devonium, quia parentes ejus aut avos in occidentalium Saxonum provincia et agro Devonensi natos esse existimabat. Potuit autem S. Fredericus in Frisia nasci parentibus aut avis Anglo-Saxonibus, qui Bonifacium consanguineum suum in Frisiam proficiscentem seculi sint, atque ita dici origine Devonius, eo quod ejus parentes ex hac Angliæ provincia oriundi essent. Saltem hoc pacto sententia Guilielmi Malmesburiensis et Nicolai Harpsfeldii non contradicit iis scriptoribus, qui eum solummodo in Frisia natum volunt, nec illius genealogiam ab antiquo principum Frisorum stemmate repetunt.

12 Altera quæstio est, quodnam vitæ institutum Sanctus noster ante episcopatum professus fuerit. Jam supra num. 6 vidimus, illum in Florario nostro Ms. Ordini Canonicorum Regularium adscribi: at prout illud sine probatione asseritur, ita etiam sine refutatione negatur. Hugo Menardus lib. 11 observationum in suum Martyrologium Benedictinum pag. 641 de S. Frederico, tamquam Ordinis S. Benedicti religioso meminit, et aliquas saltem pro sua opinione affert rationes. Imprimis citat hæc Guilielmi Malmesburiensis verba: Apud Trajectam fuit Fredericus: eum sanctitatis Bonifacii nectar spirantem, utpote nepotem et discipulum, Ludovicus Pius, filius Caroli Magni, eo promovit. Menardus ex hoc Malmesburiensis loco ita argumentatur: Quæ verba satis innuunt, hunc sanctum Fredericum fuisse monachum Benedictinum: quippe qui fuerit sancti Bonifacii discipulus, nempe ab eo disciplina monachali institutus, unde et illius sanctitatem imitatus. Numquam enim sanctus Bonifacius ludum litterarium aperuit. Accedit, quod clerici Ultrajectenses, in quorum numero fuit sanctus Fredericus, tum erant monachi, ut alias docuimus. Verum nec Acta nostra, nec alia, quæ de S. Frederico supersunt, monumenta illum monachum appellant. Rationes a Menardo allegatæ eruditissimos Ordinis Benedictini sodales Lucam Dacherium et Joannem Mabillonium non potuerunt movere, ut eum inter Ordinis sui Sanctos collocarent. Imo Mabillonius illustrans Acta Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæc. iv Benedict. parte II, pag. 582 satis ostendit, se hunc monachatum non admittere, dum de Fredericianæ neeis causa, ab aliquibus narrata, ita loquitur: Menardus Juditham superductam legit ab Ludovico Pio, repudiata legitima uxore. Falsa hæc causa, dubia altera, ne quid dicam de Frederici monachatu.

13 Non satis constat, quo anno S. Fredericus cathedram episcopalem ascenderit. Cointius in *Annalibus ecclesiasticis Francorum tom. VIII, pag. 26* censet, id anno 826 factum esse. Ut ut est, certe S. Fredericum anno 828 episcopum fuisse patet ex donatione Gerowaldi ecclesiæ Ultrajectinæ facta, cui ita subscribitur: Actum publice in villa Einbrici anno xv imperii Ludovici, incarnationis Dominicæ anno DCCCXXVIII, vi Idus Februarii. . . Ego Geraccarus, jubente domino nostro ipso Frederico, scripsi et subscripsi. Dum S. Fredericus Ultrajectinæ diœcesi præerat, facta est a Wiberto, et filio ejus Walberto, alia eidem ecclesiæ donatio, cujus annus infra sic signatur: Acta est autem publice in villa Oesterblech octavo Kalendas Januarii, anno incarnationis Domini nostri Jesu Christi octingentesimo trigesimo quarto, Indictione duodecima, regni etiam gloriosissimi Augusti imperatoris Ludovici anno XXI. . . Ego Bernoldus indignus presbyter, jubente Frederico episcopo, scripsi et subscripsi. Aliam etiam ejusdem anni donationem affert Wilhelmus Heda in *historia episcoporum Ultrajectensium*: sed hoc duplex instrumentum, quod in Batavia sacra, non ita pridem edita, integrum profertur, sufficere videtur ad convincendos eos, qui vel biennio circumscribunt S. Frederici episcopatum, vel post annum 830 episcopalem infulam illi primum tribuunt. Debit itaque S. Fredericus inter annum 825 et 828 ad episcopatum Ultrajectinum evehi, cum Rixfridus ejus decessor adhuc anno 824 superstes fuisse legatur in diplomate Ludovici Pii, quod integrum exhibet Heda in opere proxime citato apud me pag. 45. Rex a S. Frederico jam episcopo præclare gestæ, ut incestuosorum Walachrorum conversio, et Frisorum, de sanctissima Trinitate male sentientium, instructio, aliaque, quæ in Actis nostris narrantur, non nisi per conjecturam ad exactos chronologiæ calculos reduci possunt. Quare huic numero finem impono recensendo quoddam opusculum, quod Sanctus noster (verosimiliter tempore episcopatus sui) conscripsisse fertur. Valerius Andreas in *Bibliotheca Belgica secundæ editionis pag. 249* illud ita commemorat: Scripsit Fredericus orationem luculentam de SS. Trinitate, qua Frisii olim adversus Iarvas, in albarum mulierum specie apparentes, uti solebant. Suspicio hanc orationem esse eandem, de qua fit mentio in Actis nostris num. 30.

14 In quanta veneratione apud synchronos fuerit sanctus Antistes noster, apparet ex B. Rabano Mauro abbate Fuldensi, ac postea archiepiscopo Moguntino, qui S. Frederici rogatu exposuit librum Josue, cui præfixit epistolam dedicatorem, quæ in Ms. Chiffletiano et editione Mabillonii sæc. iv Benedictino parte II, pag. 42 ita habet: Domino beatissimo veræque caritatis officio plurimum venerando Frederico * episcopo Rabanus vilissimus servorum Dei famulus * in Christo salutem. Studium tuum ac diligentiam in sacrarum Scripturarum meditatione, plures, qui Sanctitatem tuam noverunt, laudant; et merito, quia assiduus es in lectione, et frequens in doctrina, prout ratio Ordinis tui postulat, quem lucem mundi cum Apostolis Salvator nuncupat; ac de vero lumine illustratam lucernam super candelabrum posuit, ut luceas omnibus, qui in domo Dei sunt. Unde plurimi fratrum venerationem tuam colunt, atque colendo diligunt; nobisque

AUCTORÆ
G. C.
et episcopatus
epocha.

Beatus Rabanus
synchronus in
prosa.

* Ms. Fridurico
cho

AUCTORE
G. C.

que inde valde amabilis es, quod non tantum præsentem, sed etiam absentem fraterno provocas amore, ac salubri incitas exhortatione, ut legis Dei commune tecum exerceamus negotium. Nec absurdum est, quod facis, licet nos ad hoc officium impares atque indigni simus; cum ibi quæris sacræ legis confirmationem, unde accepisti Christianæ religionis exordium. Sanctissimus ergo antistes, et beatissimus Christi martyr Bonifacius gentem Fresonum, cui tua dilectio præest, non solum verbo, sed etiam sanguinis sui effusione ad fidem Christi convertit. Deinde post alia, quæ ad nos adeo prope non pertinent, quæque apud Babillonium loco citato videri possunt, epistolam suam ita concludit: Bene valere te cupimus, sancte Pater, nostrique memorem in sacris orationibus fieri. Divinitas Domini nostri Jesu Christi vitam tuam conservet in ævum.

et carmine
laudat S. Fredericum.

15 *Beatus Rabanus etiam ad ejusdem sancti Præsulis honorem composuit carmen, quod Christophorus Brouerus noster, inter istius scriptoris poemata, ordine decimum sic edidit:*

- B Spiritus almæ veni, dulces mihi condere ver-
sus,
Dilecto ut præstes mittere dona patri.
Qui mox ut notus, fidus mihi adhæsit amicus,
Non nostri merito, sed bonitate sua.
Spiritus hunc cernens pietatis munere ple-
num,
Ex humili in celsum extulit ipse locum:
In quo Evangelii sententia vera probata est,
Quæ Salvatoris edita voce manet:
Qui se humilem præbet, sursum exaltabitur
ille,
Quique superba petit, pronus in ima cadit.
Sic te, care pater, antistes, sancte sacerdos,
Erexit Dominus millia multa super,
Ut verbum fidei claro tu famine narres,
Sis via, dux plebis ad sacra regna Dei.
Vos dixit Christus lux mundi, vosque lucer-
nam,
Vos quoque sal terræ; hoc memorare pie.
Luceat en vestra lux, ceu sol splendidus orbi;
Fiat opus vestrum gloria magna Deo.
Condat dogma, bonum fluitantia corda reo-
rum,
C Ne male putrescant, nec ea vermibus edat.
Nomen posco tuum, videas quid continet ip-
sum,
Et sic exemplo discere facta potes.
Sic monet ergo pie, resonans: ulciscere pactum,
Quod gemino sensu vertere rite valet.
Fœdus cum vitis hominum tua ut ultio scin-
dat,
Et Christi pactum firmet ubique pie.
Non * dedit hoc nomen dudum tibi cura pa-
rentum,
Baptismum quando forte tua tuleras.
Nunc quoque valde tibi nomen hic conferat
ordo:
Perpendens disce mystica dona Dei.
Nam superintendens pie, episcopus ipse voca-
ris,
Quod monet, ut caute omnia semper agas.
Sic, pater almæ, modo facias, ut dicaris ipse,
Nominis et utroque actio digna tua est.
Solers intendas super omnes pastor honestus,
Pactum et defendat ultio digna Dei.
Sisque memor nostri, precibus insiste sacratis
Pro tibi devotis semper ubique pie.

* al. Nam

Nam precibus Christum pulsamus perpetuo vo-
to,

Ut tua de cælis tempora rite regal.
Hoc quoque nos omnes deposcimus ore fideli,
Hoc Fridurich semper Rhaban et ipse peto,
Ut vivas sospes in terris tempore multo,
Et post hæc scandas regna superna poli.
Quod peto, tu facias sacris altaribus astans,
Me ut Christo reddas, sancte pater, precibus,
Christus rex cæli, terræ rex, conditor orbis,
Me tecum faciat lucis habere locum.

16 *Rabanus hic alludit ad Germanicum Frederici nomen, quo proprie pacis dives significatur, et etymon nominis Germani Friderich geminum reddit, ut sit initæ pacis aut fœderis auctor et violati vindex, quemadmodum loquitur Brouerus noster in scholiis ad hoc carmen. At subit mihi mirari, Arnoldum Buchelium in notis ad Joannem de Beka pag. 26 adeo fuisse impudentem, ut post talia beati Rabani testimonia ausus fuerit integerrimam sanctissimi Viri famam impie proscindere, eumque tamquam discordiæ fauorem ac optimorum principum calumniatorem depingere, quem incauta et male credula antiquitas inter Sanctos martyres retulerit. Omitto reliquas ejusdem hæretici blasphemias, ne catholicas aures offendam. Stultum enim vero hominis superbi dictum, quo vult assertionem suam præferre toti antiquitati, quæ, ipsomet teste, Fredericum inter Sanctos martyres retulit. Si Buchelius catholico Sanctorum cultui adversabatur, debuisset veterum scriptorum testimonio acquiescere, qui Fredericum episcopum Ultrajectinum ut Sanctum laudant; debuisset etiam aliquid deferre constanti traditioni patriæ suæ, in qua ipsi heterodori Fredericum saltem tamquam virum probum agnoverunt. Exemplum sumere potuisset ab Ubbone Emmio, qui quantumvis hæresi infectus, in historia rerum Frisicarum lib. v ad annum 838 sic modeste (si pauca hæretico spiritu prolata excipias) de sancto Præsule loquitur: Hinc annus alter, qui erat a Christi in terris exortu DCCCXXXVIII, Fredericum VIII Ultrajectinorum episcopum, virum magnum et omni memoria dignissimum, si superstitio nonnulla illius seculi abfuisse, e terris abstulit. Deinde texit illius vitæ compendium, in quo inter cetera hæc memorat: Honore episcopatus suscepto et gesto aliquamdiu, tam clarum nomen industriæ, pietatis, prudentiæ tulit, ut ceteros ejus ætatis episcopos omnes facile superaret: cui hoc inter cetera etiam ecclesia Frisica debuit, quod ab Arii dogmate pestilenti, quod eo forte seculo istuc irrepserat, hujus maxime cura et studio sit vindicata. Atque hæc ad debitam sancto Viro reverentiam tuendam dicta sunt. Nunc probabiliorem mortis ejus epocham investigemus.*

17 *Plerique scriptores eadem S. Frederici anno 838 consignant: sed Cointius, qui in Annalibus Francorum tom. VIII, pag. 542 eundem Fredericiani martyrii annum figit, eodem tomo pag. 390 nobis offert difficultatem, quam ipsemet solvere cogitur: ibi enim contendit, Humbertum Herbipolensem episcopum anno 835 obiisse. Cardio difficultatis, quam Cointius non observavit, in eo vertitur, quod Rabanus Maurus in præfatione ad libros Judicum et Ruth huic Humberto sive Humberto sic scribat: Jesu-Nave vero expositionem BONÆ MEMORIÆ Freduricho, Trajectensis ecclesiæ episcopo, nuper transmissi: hoc similiter, ut mihi redditum fuerit, si Dei voluntas est, tibi committere curabo.*

quem nos a
cujusdam hære-
tici calumnia
vindicamus,

E

F

et cuius eodem
an. 838 verum-
militer factum
esse arbitra-
mur.

Si

A Si igitur Humbertus anno 835 obierit, oportet S. Fredericum ante hunc annum occisum fuisse, ut verba BONÆ MEMORIÆ satis indicant, de qua loquendi formula fusius disputavi in Commentario prævio ad Vitam S. Joannis Gualberti num. 126. Censeo itaque potius eum chronico Herbipolensi, quod Cointius ipse laudat, Humbertum anno 842 mortuum esse. Diploma autem Ludovici regis, Gotzbaldo Humberti successori concessum, quod objicit Cointius, cum Mabillonio in Annalibus Benedictinis lib. xxxii, num. 6 commodè explio. At ipse Mabillonius in determinando Fredericianæ mortis anno sibi ipsi manifeste contradicit: nam in Annalibus Benedictinis lib. xxx, num. 50 de hæc ita scribit: Non multo post librum Josue exposuit (scilicet Rabanus Maurus, de cujus scriptis ibi agit) petente Fridurico episcopo Trajectensi ad Rhenum; certe ante annum hujus sæculi (nempe noni) tricesimum quartum, quo idem Friduricus cæsus est. Jam audi Mabillonium in iisdem Annalibus anno Christi 838 num. 5 sic loquentem: Non multo post, scilicet quinto decimo Kalendas Augustas ejusdem anni (838) necem passus est Fredericus episcopus ecclesiæ Trajectensis ad Rhenum. In Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæc. iv, parte ii, pag. 41 iterum annum 834 S. Frederici martyrio assignat. Nos communiori sententiæ anni 838 adhæremus. Atque hinc liquet, viros etiam eruditos, præsertim qui rerum scribendarum multitudine ac varietate obruantur, nonnumquam sui oblivisci. Hoc neque a nobis alienum putamus, et, si aliquando contigerit, ignosci eupimus. Nunc Acta nostra, cædisque causam examinemus.

§ III. Examinantur ejus Acta, et cædis causa.

Enumerantur
vari Actorum
scriptores,
C Proferimus ex Ms. Ultrajectino eadem S. Frederici Acta, ni fallimur, quæ Laurentius Surius præ manibus habuit, et mutato stylo edidit. Invenimus illa etiam in pergameno Musei nostri codice, cujus character non admodum antiquus est: nam clausula, eadem manu in fine Actis adjecta, ostendit, codicem post annum 1362 conscriptum esse. Idem sentiendum est de codice papyraceo nostro, in quo eadem Acta leguntur. Hæc tria exemplaria adeo sunt similia, ut satis appareat, ea ex eodem fonte orta esse; præterquam quod scriba codicis papyracei studiose prolixiores orationes omiserit, et facta pene iisdem verbis compendiosius narraverit. Joannes de Beka canonicus Ultrajectinus sæculo xiv, et Wilhelmus Heda præpositus Arnhemensis sæculo sequenti, Vitam S. Frederici in compendium redegerunt. Ejusdem Vitæ synopsis etiam continetur in Chronico Ultrajectino pag. 18, quod Antonius Matthæus inter Analecta veteris ævi tomulo ix edidit. Guilielmus Malmesburiensis inseruit libro primo de Gestis Pontificum Anglorum non exiguam Fredericianæ Vitæ partem, quam paulo post alia occasione proferemus. Contra hæc Acta, tum prolixiora tum breviora, insurgunt varii scriptores, præsertim Galli, eaque fictionis arguunt. Inter alios Carolus Cointius, in Annalibus ecclesiasticis Francorum tomo octavo ad annum Christi 838 a num. 35 usque ad 74 Acta a Surio edita operose impugnat. Nos postea Gallorum argumenta expendemus, ac interim Actorum nostrorum antiquitatem indagabimus.

Julii Tomus IV.

19 Scriptor Actorum ætatem suam utcumque prodit num. 48 his verbis: Sunt autem adhuc plurimi testes promiscui sexus superstites, qui narrant, temporibus pii Baldrici præsulis quemdam virum prophanum res et omnem veteris templi post æditum procurasse thesaurum etc. Obiit autem Baldricus xv episcopus Ultrajectinus, teste Joanne de Beka, anno 977. Unde Cointius in Annalibus jam dictis ad annum 838 num. 42 non male sic infert: Acta igitur Frederici relata sunt in litteras ab auctore, qui vixit undecimo seculo, et ab ipsius Frederici passione remotus fuit annis pene ducentis. Hinc iterum erroris convincitur Bailletus in tabula critica, mensi Julio præmissa, alique ejus sequaces, qui hunc scriptorem ad sæculum xii vel xiii rejiciunt. Cointius existimat, hæc Acta sæculi xi ab aliquo postmodum interpolata fuisse. Quamvis id omnino dubium sit, tamen facile concedam, ea forsitan postea ab aliquo posteriorum temporum verbosius amplificata fuisse, modo fateatur Cointius, cædis causam ab interpolatore non esse primo inventam, ac Actis illis insertam, cum eandem Guilielmus Malmesburiensis ante medium sæculi xii adduxerit. Opinor itaque non magnam admodum factam fuisse mutationem in rei substantia, etiamsi fortasse postmodum narratio pluribus verbis exornata fuerit.

20 Nemo hætenus, quod sciam, detexit auctoris nomen, descriptionis occasionem, et alia ad ipsum spectantia. Ingenue fateor, nec me ea reperire nisi per conjecturam, ad quam faciendam me movit membranaceus Bodecensis cænobii codex, in quo leguntur Acta S. Frederici, quorum initium cum nostris sic omnino convenit: Sanctus igitur Fredericus Frisonicæ gentis archiereus, nobilis ex genere etc. Hisce autem Actis præmittitur sequens prologus.

Parvulus OËtbertus dum veni, nempe puellus. Præsule Adawoldo Trajectum cum venerando,

Ex cujus studio locus ille nitet modo magno. Sum mox antiqui ductus per mœnia templi Orandi vere causa a quodam seniore; Qui mihi, lustratis Sanctorum rite sepulcris, Ostendit magni sepulcrum sancti Frederici: Is cujus vitam flens narravit venerandam, Qualiter et cultris fuerat percussus in extis; (Quod suadente * vidit Ludovicus rex quo-

que jussit.) Usque solum pronus studui tuuc sternere corpus,

Viribus atque ejus veniam deposcere totis, Esset quod Dominum meus intercessor ad alium.

Et quod posebam, post hæc cito comperiebam.

Propterea parvam cupio componere chartam, Si mihi nunc Christi concedit gratia summi, Ipsius ex vita, quo non admixtio * magna Hoc nobis tollat, senior plebs quod modo narrat:

Est quia combustus jam Danis forte libellus, Ex ipso factus fuerat quod * magnus et amplius,

Cum multis aliis libris, veteris * dum funditus urbis

Trajecti muros heu! diruerent venerandos. Idcirco memores fore non possunt seniores Nostri, quid faceret vivus, dum carne maneret. Sed quidquid recolunt, vel quæ verissima norunt,

AUCTORE

G. C.

inter quos quidam OËtbertus sæculi xi vitam S. Frederici videtur scripsisse.

ut ex prologo confirmatur,

* lege suadeus

* forte oblivio

* lege qui
* abundat li
bris vel veteris

AUCTORE
G. C.

Nunc sulcante stylo lentus peragrare studebo.
En quisquis schedam, rogo te, perspexeris
istam,

Irridere velis ne me, tu domne : decennis,
Et puer indoctus nam feci, scito, rogatus.

ex quo etiam
auctoris nomen,
atalem

21 Nunc carmen illud notis aliquot illustremus,
nostrasque conjecturas iis immisceamus. Imprimis
conjectio, Fredericianæ Vitæ scriptorem, nomine
OEibertum (divinare non lubet, an is fuerit Ot-
bertus Notgeri Leodiensis episcopi discipulus, de
quo fit mentio in Gestis Pontificum Leodiensium
apud Chapeville tom. 1, pag. 217) tempore puer-
ritiæ suæ Ultrajectum venisse cum antistite Ultra-
jectinæ ecclesiæ Adelboldo, qui alias Albuldus,
Athalboldus, et forte etiam Adawoldus vel Ada-
woldus appellatur. Cum autem OEibertus dicat,
quod tunc magno Adawoldi studio locus ille ni-
teret, colligo, hæc Acta ab OEiberto post an-
num 1015 scripta fuisse : nam Joannes de Beka de
ædificiis, Adelboldi Ultrajectini episcopi cura exstruc-
tis aut restauratis, ita scribit : Adelboldus an-
no Domini Mxv Trajectensem ecclesiam veteris
structuræ destruxit, novæ fabricæ
fundamenta jecit, quam cum ecclesia Tilensi
B paucis annis decentissime consummavit. De
iisdem vero Wilhelmus Heda sic fusius loquitur
apud me pag. 109 : Anno Mxxvii obiit Adel-
boldus episcopus, cujus excellens sapientia
multis nota est, et qui summæ virtutis
vir et consilii ubique prædicatur. Si de hoc
cuiquam dubitare visum fuerit, respiciat Tra-
jectum, diversis operibus ab illo auctum et
ornatum, ibidemque novum monasterium sancti
Martini miro ingenio ab eo fundatum et
ordinatum, et mira celeritate paucis annis pe-
ne ad perfectionem perductum. Adde quod
OEibertus asserat, se Ultrajecti ductum esse ad
templum antiquum nempe S. Salvatoris, in quo
jacebat corpus S. Frederici, ut quasi distinguat
a novo S. Martini, quod Adelboldus ædificaverat,
aut saltem renovaverat.

et scriptio-
nis occasio-
nem col-
ligimus.

22 Præterea ex hoc prologo colligimus, Vitam
S. Frederici olim fuisse conscriptam fuisse, eamque
in Danica Ultrajectinæ civitatis vastatione periisse.
Hanc jacturam utcumque resarcire conatus est
OEibertus litteris mandando ea, quæ a senioribus
audiverat, quamvis non diffitatur, plurima S. Fre-
derici gesta oblivioni tradita fuisse. Cum vero di-
cat, se tantum velle parvam componere char-
tam de illius gestis, suspicor, Actis nostris satis
prolixis aliqua postmodum addita fuisse, nisi for-
tasse chartam seu scriptioem suam parvum vocet
respectu vetustioris libelli, quem magnum et amplum
fuisse affirmat. Ut ut est, ferme ducentis annis
post S. Frederici mortem ea conscripsit, quæ ex vul-
gari seniorum traditione acceperat. Quod autem
in fine addit OEibertus de sua ætate decenni, qua
hæc scripserit, duplici modo interpretor. Forte si-
gnificare vult auctor, quod ea decennis Ultra-
jecti audiverit, ac post aliquot annos audita lit-
teris mandaverit. Fortasse etiam indicare voluit,
quod ea admodum juvenis, puta quindecim aut se-
decim annorum exararit, ususque est numero ro-
tundo, qui illi metri causa necessarius erat. Etsi
enim parachronismi aliique errores juvenili igno-
rantia adseribi possint, tamen tota scriptio, prout
modo exstat, non videtur puero decenni convenire.
Hæc de Actis eorumque prologo sufficiant. Nunc
ad controversam Fredericianæ cædis causam acce-
damus.

23 Jam memoratus Actorum collector, et alii
plerique scriptores eum seculi narrant, sanctum

Fredericum suasu reginæ Judithæ a sicariis in-
terfectum fuisse, eo quod incestas illius cum Lu-
dovico Pio nuptias reprehendisset. Huic opinioni
adhæret eminentissimus Cardinalis Baronius, dum
in notis ad Martyrologium Romanum sanctum
Fredericum sancto Joanni Baptistæ, et Juditham
Herodiadi comparat. Sed aliam plane sententiam
amplexus est in Annalibus ecclesiasticis, dum ad
annum Christi 838 num. 3 sic loquitur : Hoc
enim anno Fredericum Trajectensem episco-
pum consummasse martyrium cum tradant,
causam, quam puto conflictam, referunt hu-
jusmodi. Tunc relata causa, quam jam indi-
cavimus, de Actis nostris ita judicat num. 7 :
Ceterum, quod multum ob connubium prosci-
datur in eis Ludovicus imperator, lauden-
tur vero, qui ejus exauctorationis auctores
fuerunt, episcopi, in quorum in eum accu-
sationibus illatis nulla de his penitus habe-
tur mentio, multaque etiam haud temporibus
convenientia pariter coacerventur, in
suspicionem venerunt, facta illa, nimirum
concinata fuisse ab alio, qui adversaretur
tunc temporis Ludovico. Sed et cum nul-
lum hactenus repererim ex veteribus, qui
hæc scriptis testis accedat, suspectæ magis
apud me fidei perseverant, aliamque potius
cædis sanctissimi viri causam præcessisse pu-
tarim. Fallitur Baronius, dum hæc Acta tempore
Ludovici Pii ab aliquo ejus adversario composita
esse suspicatur ; ut ex supra dictis manifestum sit.
Attamen non nego, eam famam forte a Ludo-
vici et Judithæ inimicis sparsam Ultrajecti per-
mansisse, atque ita postmodum ex seniorum nar-
ratione in hæc Acta relata esse.

24 Debit hæc Judithæ accusatio sæculo xi et
xii satis vulgaris fuisse : nam Guilielmus Mal-
mesburiensis ante medium sæculi xii eandem ex-
dis causam memoriæ prodidit, dum lib. 1 de
Gestis Pontificum Anglorum pag. 197 tale Vitæ
Fredericianæ compendium texuit : Sed quia hu-
jus viri Bonifacii, qui ante Winfridus dice-
batur, toties se ingessit mentio, quiddam
non adeo auditum cunctis et memorabile de
Frederico ejus discipulo, quod aures meas
attigit, stylo mandabo : nam et sanctitas ma-
gistri ex discipuli virtute potest conjici, quod
habuerit ille domi, unde addisceret poten-
tes non timere, mortem contemnere. . . . .
Eubano * non adeo festinus successor pro-
pter ferociam gentis, apud Trajectum fuit
Fredericus. Eum sanctitatis Bonifacii nectar
spirantem, utpote nepotem et discipulum,
Ludovicus Pius, filius Caroli Magni, eo pro-
movit, licet multum pro se, tum pro suis
admitterentur : primaque ordinationis die con-
sensus dexteræ in prandio novum præulem
dignatus est. Multa ergo edulii parte con-
sumpta, ad eum purpurati sermo dirigitur,
ut recentis professionis memor, antecesso-
rumque constantiæ sequax, sine acceptione
personarum vera proponat, contemnentibus
anathema indicat. At ille pudibundo lumine
et dimisso capite, Recte, inquit, domine
imperator, agis, qui professionis meæ ten-
acritudinem sanctis animas hortatibus : sed,
oro te, non gravetur majestas tua solvere,
quod animi mei recessus diu volutarunt. Et
ne longe exempla petantur : utrum piscem
hunc mensæ appositum honestius est a capite,
an a cauda aggredi ? Ille præproperus, et
quantum se invisaret, nescius, a capite,
respondit.

Baronius ubi
non constat ex-
ca cædis Frede-
ricianæ cau-
sam,

quam Guil-
elmus Malmesbu-
riensis

* lege Eubano

A respondit. Nec moratus Fredericus rapuit verbum dicens: Sic eat, domine auguste, sic eat, ut fides et pietas Christiana de tuis erratis te secure compellat, ne subjecti audeant spernere, quod te viderint tolerasse. Renuntia ergo incesto, quod contraxisti, matrimonio: quia ista Judith, quam tuo federasti lateri, proximo tibi affinis est sanguine; nec decet, ut thorus regius infametur libidine.

25 Hoc dictum licet Ludovicus ægre accepisset, modesta tamen taciturnitate absoluit, raptimque episcopum ad suam sedem ire laxavit. Verumtamen sermo, in tanta palatinorum frequentia effusus, occultari non potuit, quin omnium episcoporum regionis aures inquietaret, corda exulceraret, non frivolo dolore conferentium, quod episcopus novus talia aperta promulgasset libertate, qualia veteres ipsi nec tacito damnassent murmure. Quare ad audiendum * erecti frequentibus egere conciliis, ut, deducto connubio, cælebs viveret imperator. Itaque ipsum in ergastulum, feminam in monasterium includunt, B conante quam maxime, ut supra dixi, Lothario Ludovici primogenito, ut is dictitabat, Christianitatis instinctu, sed revera invidiæ obtentu. Posterius vero, mediante Apostolicæ sedis pietate, molliori concilio decretum est, uti indicta pœnitentia legitimo de cetero lætarentur conjugio: et imperator quidem libens cessit sententiæ, rancorem adversus omnes benignitate mentis ejiciens. At Judith femineum virus exhalans, et in cœtu suorum de injuriis Frederici Trajectensis episcopi conquesta, quo potissimum auctore pertulisset mala, invenit duos, qui ad ejus interfectionem operam suam pollicerentur. Nec ista Præsulem latebant, qui esset ipsius deitatis sacrarium; sed venturos operiebatur intrepidus carnifices, accusabatque nebulonum moras impatiens martyrii cupido. Ita ipso mane, quo venturos non nesciebat, ad Missam se parat. Jamque albam induerat, cum ingressus puer, cujus erat officium admittere volentes dominum convenire, nuntiat imperatricis legatos pro foribus astare. Ille, impedimento excusato, jubet cos interim exspectare in triclinio.

C 26 Missa cantata, sicuti erat sacris vestibus indutus, secretarium ingressus est, illucque introduci lictores, semotis arbitris, mardat. Ingressos ita claritate visus et vestium reverentia perculit, ut animis concidentibus etiam manibus sicas amitterent. Quo ille animadverso, qui vitam præsentem spe futuræ projecerat, ultro ad perficiendum, propter quod venerant, animavit percussores, ut resumerent animos, repararent vires, hortatus. Ita (quia nequitia facilis est ad persuadendum) sedentem adorti, alter a pectore ad inguina, alter per media ilia, sicas duxere. Tum ille comprehendens et constringens ambabus manibus vitalia defluentia: Abite, inquit, miseri, dum res clam meis est fidelibus, ne, si vos deprehenderint, actum de vobis sit. Sicarii vero velocitati pedum stimulos timoris addentes decurrere ad Rhenum, et inde brachiorum robore navem ultra impingere. Cubicularium interea supervenientem, percunctatumque, quid ita exsanguis sederet, turbide abegit, jubens cito

de muro specularetur, si imperatricis nuncii Rhenum transissent: compertoque, quod longinquitas fugæ comprehendendi illos difficultatem procurasset, clerum propere convocari jussit, totius tragœdiæ integro et sermone et sensu expositor. Imposita igitur per se antiphona, Aperite mihi portas justitiæ et cetera, vivens se mausoleo composuit, pulcra et venerabili morte cælum adeptus. Quod idcirco præter materiam exterius lecturis proferre duxi non inutile, ut Anglorum deputetur gloriæ, quod terras alienas illustrarent, peregrinante etiam sanctitate. *Hæc Guilielmi Malmesburiensis narratio in quibusdam circumstantiis ab Actorum nostrorum auctore discrepat; at in assignanda cædis causam eo plane convenit. Unde assentiri non possum Cointio, qui in Annalibus Francorum ad annum Christi 838 num. 46 existimat, hanc cædis causam ab aliquo posterioris temporis interpolatore confictam esse: quamvis enim non diffitear, ut supra dixi, aliqua postmodum Actis addita aut inserta fuisse, tamen euseo, rei substantiam et eandem cædis causam ab OEberto ex seniorum narratione litteris traditam fuisse.*

27 Recentiores Galli pene omnes Juditham ab hoc sacrilego homicidio liberare conantur, et vulgarem narrationem, a quocumque demum profectam, impugnant argumento negativo, quod profecto hic robore suo non caret. In dissidiis domesticis, inquiunt, a privignis Judithæ nihil de incestis nuptiis objectum est. Lege, quæ scripta sunt a fautoribus Lotharianarum partium in gratiam Ebbonis archiepiscopi Rhemensis, Agobardi Lugdunensis Metropolitæ, Jessæi Ambianensis episcopi, et Walæ Corbeicensis abbatis, quos Ludovicus et Juditha sibi præ ceteris infensos habuere. Lege etiam librum Apologeticum aliaque opuscula, quibus ipsenec Agobardus causam suam defendit. Volve et revolve Acta, quibus Ludovici Pii exauctoratio describitur: in iis quidem Ludovicus dicitur perturbator pacis, in dividendo inter filios regno iniquus et inconstans, officii sui immentior, in administratione regni deses, antiquarum consuetudinum et religionis Christianæ contemptor, aliaque crimina ipsi objeuntur; Juditha autem adulterii aliorumque scelerum insimulatur: sed in tanta scriptorum copia nullum prorsus invenies verbum de nuptiis incestis inter Ludovicum et Juditham. Atqui tamen hac consanguinitas maxime contulisset ad finem, a Lothario ejusque sequacibus intentum, quo nitebantur Juditham a Ludovico separare. Unde Galli concludunt, hanc cædis causam in Actis nostris confictam esse.

28 Ingenue fateor, hoc Gallorum argumentum adco stringere, ut de liquida illius solutione desperem. Nihilominus ad minuendum illius robur, responderi posset, quod S. Fredericus fortasse primus detexerit aut libere reprehenderit istud consanguinitatis vinculum, de quo postea, mediante Apostolicæ sedis pietate, molliori concilio decretum est, uti indicta pœnitentia, legitimo de cetero lætarentur conjugio, sicut loquitur Guilielmus Malmesburiensis supra citatus. Inde vero sequitur, in Actis exauctorationis. aliisque Ludovici Pii accusationibus non debuisse objici illud matrimonii impedimentum, si jam Romani Pontificis auctoritate sublatum erat. Fieri etiam potuit, teste Malmesburiensi, ut imperiosa et impudica mulier (talis audit in libro a, ologetico S. Agobardi) odium conservaverit contra S. Fredericum tamquam ambitioni suæ adversantem,

AUCTORE
G. C.

E
at contra illius
aliorumque
narrationem
argumentantur
Galli,

F

quorum argu-
mento expreso,
his indecisa re-
linquitur.

ratione Judi-
thæ reginæ.

* forte auden-
dum

potestam fuisse
terram;

AUCTORE
G. C.

tem, cumque postmodum, data ultionis opportunitate, interfici jusserit. Sed hanc conjecturam, utpote incertam, relinquimus. Sane non intelligo, quomodo hæc horrenda contra reginam accusatio Ultrajecti aliisque in locis antiquitus invaluerit, si Juditha nullo modo Fredericianæ cædis fuerit rea. Nolim tamen memoriam gravare illius reginæ, quam circa annum 836 beatus Rabanus in præfatione ad libros Judith et Esther ita laudat apud Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæc. IV, parte II, pag. 42: Dominæ electæ, et merito magnæ pietatis, ab omnibus venerandæ atque amandæ, Judith augustæ, RRabanus servorum Dei servus æternam in Christo supplex optat salutem. Cum celsitudo magnitudinis vestræ atque largitio benignitatis, quæ non solum amicis, sed etiam inimicis, ab ipsius Domini ore instructa, prodesse didicit, plurimos faciat sibi devotos; nos etiam quantulumcumque pars plebis, a Deo vobis commissæ, sub pietate vestra degentes, devotum cogitamus exhibere obsequium. . . . De cetero, quia vos comperi, laudabili excellere ingenio, et sanctarum mulierum, B quas sacra Scriptura commemorat, virtutes ac studium in bono opere imitari etc. Hic beatus Rabanus reddit rationem, cur opus suum ipsi dedicet, eique devictos inimicos gratulatur, et ulteriores de iisdem æmulis victoriam precatur. Vides hic Juditham a Rabano tamquam piam feminam depingi, quæ a S. Agobardo aliisque ambitionis et lasciviæ accusatur. Cum igitur inter ipsos scriptores synchronos de Judithæ moribus non conveniat, item Fredericianæ cædis indecisam relinquare cogimur, donec aliunde certa argumenta eruantur, quibus hæc Actorum nostrorum narratio confirmetur, aut manifestæ fictionis convincatur. Nos interim ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris Acta qualiacumque hic subjungimus, de quibus lectori liberum esto iudicium.

ACTA

FORSAN AUCTORE OETBERTO

C Ex Ms. Ultrajectino Sancti Salvatoris.

CAPUT I. Sancti Frederici pueritia, pia institutio, clericatus, virtutes et sacerdotium.

S. Fredericus
pie transigens
pueritiam,
a

Sanctus igitur Fredericus, Frisonicæ gentis archiereus a, nobilis ex genere, sed nobilior extitit sanctitate. In prima etenim ætate sua magis angelicam quam terrenam ducebat vitam: quoniam cœtibus virorum Deum timentium se intermiscens, omnino lusibus suorum se subtraxit cœtaneorum. Ad ecclesiam libenter currebat, et quidquid ibi legebatur vel cantabatur, intente audiebat, domumque rediens matri suæ verba, quæ intelligebat, referebat. Ob hoc mater sua læta facta, non voluntate patris, ad litteran-

dum eum quibusdam commisit patribus, ipsosque inuneribus frequentans et precibus, rogavit, at eum sanctæ religionis docerent semitam, malique vitare consuetudinem.

2 Interea cœlitus visum est ei in conticinio, ut puerum inde tolleret; et S. Ricfrido b Trajectensis ecclesiæ pontifici commendaret. Quæ mox ingenti repleta gaudio, quia divinam eum sciebat regere clementiam, patre licet invito simul eunte, Trajectum usque perduxit, et pontifici jam dieto commendavit. Præsul autem spiritu prævidens prophetiæ, quod in pontificali regimine post mortem sibi deberet succedere quasi filium et heredem liberalibus simul, et ecclesiasticis ad liquidum imbuere doctrinis: ipse vero conversabatur in melius, et semper gradus sanctorum ascendebat virtutum.

3 Bis binis etenim benedictionibus c dum adolescens sanctissimus adhuc sub scholis degens foret auctus, suum, quod ei fuerat injunctum, non neglexit officium, sed cunctis tam majoribus quam minoribus per se perspicuum tribuebat dogmatum d. Quosquos infra domum Dei risu vel aliquo joco vidit errantes, blande suaviterque, ne ita facerent, admonuit, eosque ut cultus religiosus agere * deberet, edocuit. Multos vero, qui primi parentis noxia detenti fuerant culpa, catechizavit; lucisque perpetuæ præco, quæ mundum illuminat eunetum, lucifugos ex eis depellebat dæmones. Ad euangelizandum populis Dei Euangelium semper erat paratus, recolens Scripturæ dicentis: Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum. Audiens eum prudens prudentior fiebat, et eo loquente, digitum ori suo ponebat.

4 Deinde cum manum ad aratrum mitteret, nec retro respiceret, quo regno Dei aptaretur, subdiaconus ordinatur. At cum sanctoris vitæ epithymia c vigiliis et orationibus, jejuniisque jugibus, pro Christi nomine corpus suum cœpit affligere, gloriamque pro nihilo ducere humanam, sciens quoniam cum interierit homo non sumet omnia, neque descendet eum eo gloria domus ejus. Quidquid etiam suorum bonorum habebat, per manus miserorum in regnum F fecit deportari æalorum, quo nec erugine, vel tineis demolirentur, nec furibus effoderentur. Quapropter in illa cœlesti theca semper cor habuit intentum, in qua suum thesaurum sciebat esse reconditum. Erat enim verus Israelita, cujus in spiritu nullus nutriebatur dolus, aut cujus ex ore nullum aliquando auditum est exisse mendacium.

5 Neminem lædebat, neminem defraudavit vel odio habuit: nemini, quod sibi noluit fieri, fecit. Ad communionem corporis et sanguinis Domini sacrorum portitor vasorum custodivit se ab uxoribus mundum et castum, et pene ab omni carnali immunditia liberum: sic his, qui hujusmodi sunt ordinis, per prophetam jubetur dicentem: Mundamini, qui fertis vasa Domini. Postquam gloriosus Vir factus est diaconus, qualiter in Dei servimine desudaret die ac nocte, nullius oratoris lingua versatilis valet comprehendere dictis. Erat itaque juxta præceptum apostolicum pudicus, non bilinguis, non multo vino deditus, non turpe lucrum sectans,

a matre institu-
endus traditur
Ricfrido epi-
scopo Ultrajec-
tino, ba quo m. nori-
bus Ordinibus,
c

d

E

* lege agi.

et subdiaconatu
ornatus,

e

F

varis fulget
virtutibus,

A sectans, ineptas fabulas devitans, seniores non increpans, minores non contemnens, habens fidei dindimum *f* in conscientia bona. Exemplum vere fuerat fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate, in patientia, in humilitate, in temperantia, in omni morum probitate gradum sibi acquirens optimum, et fiduciam multam in Christo Jesu. Tantus etiam ardor fuerat in eo Spiritus sancti, ut nec de adversis posset frangi, nec de prosperis extolli.

in vertice est. Unde per nomen encephalum voluit dicere, quod nomen S. Frederici factum esset celebre vel summum.

EX MS.

CAPUT II. Promotio ad episcopatum post diuturnam recusationem.

I Interim rex Ludoicus, Caroli Magni principis filius, in una civitate forte veniens juxta Rhenum, Judith conjugem suam secum adduxerat consecrandam, quoniam ne excommunicaretur ab episcopis, eo quod ejus esset neptis, eam in partibus Galliae tenere non audebat. Qui etiam, comperto præsulis obitu, per legatos mandaverat suis senioribus sanctae Trajectensis ecclesiae, ut beatum Fredericum sibi vellent episcopum acclamare, et cum summo honore electum ad ejus ducere palatium, nesciens quia voluntas esset omnium, quod et ipsius, suorumque fuerat **E** primatum.

Mortuo Ricfrido, ad episcopatum postulatur;

8 Statim ut hæc Vir Dei cognovit se dignum tanti honoris, humiliter excusavit, et per se sceleratus *a*, si pontifex fieret eorum. Populo autem econtra clamante, neminem illo inveniri posse digniorem, quem vellent habere rectorem, Vir Dei ingemens obtorpuisset, lacrymatusque coram cunctis ait: Cum sim homo peccator quomodo possum Dei ovium existere pastor? Cur me, qui, proh dolor! regem nescio, vultis habere rectorem, quorum omnium me cognosco ceteriorem, et obsoletior *a*. Sinite, inquit, sinite; et ad alium digniorem me, vos vertite; quia nil, quod Deo sit placabile, in me invenietis stabile. Igitur Paulo attestante apostolo, veluti nostis, episcopum oportet esse irreprehensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitem, doctorem, yreneum *b*, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, non neophytum, suæ domui bene præpositum. Idcirco dum domui meæ præesse nescio, qualiter ecclesiae Dei diligentiam habebō; et qui peccati trabem de oculo meo eruere non valeo, quo pacto festucam de oculis aliorum amputabo?

sed ille huic postulationi resistens,

* id est magis inquinatum

b

f

ad regem uersitur,

c

ANNOTATA.

a Ἀρχιερεὺς vox Græca est, quæ significat pontificem vel præulem, et cujus radix est ἀρχή principatus et ἱερεὺς sacerdos, quasi ἄρχων τῶν ἱερέων, id est princeps sacerdotum. Unde patet, quod auctor per hanc vocem, apud Latinos non usitatam, intellexerit Frisicæ gentis episcopum.

b Hic dicitur fuisse septimus Ultrajectinæ ecclesiae episcopus, cui quidam sex, aliqui novem, alii denique viginti regiminis annos attribuunt. Certe diu episcopatum gerere debuit, si S. Fredericus puer ipsi jam episcopo ad erudiendum traditus fuerit, eique in episcopatu immediate successerit, ut Aeta nostra aliique auctores tradunt.

c Puto, quod Auctor bis binis benedictionibus significare voluerit quatuor Ordines sacros, quos vulgo vocamus minores. Surius hanc obseuram phrasin non intelligens, ita stylum mutavit: cælestibus auctus benedictionibus etc.

d Dogmatum forte hic idem significat quod dogma; nisi quis velit esse constructionem Græcam, quam subinde imitantur Latini dicendo perspicuum orationis pro perspicua oratione aut incerta viarum pro incerta via.

e Hic Auctor noster iterum Græca voce utitur: nam ἐπιθυμία Græce idem est quod Latine concupiscentia vel desiderium.

f Vocem dindimum, quæ in duplici Ms. clare legitur, diu frustra quæsi in lexicis tum Græcis tum Latinis: at quid Auctor per eam velit indicare, colligo ex his verbis Apostoli 1 ad Timotheum cap. iii v. 8: Habentes mysterium fidei in pura conscientia. Igitur dindimum idem hic debet esse quod mysterium, ut patet ex verbis citatis, ad quæ haud dubie Auctor alludit.

g Auctor hic rursus affectat Græce loqui: nam ἐγκέφαλον apud Græcos est id, quod in capite vel

ill

ius sacer
is ordinatur.

g

B

EX MS.

illi superponere, quem ipsa vellet eligere. Cui omnes, dum adhuc conquiescerent, a minimo ad maximum, tale dedere responsun: Vivit Dominus Deus, quia non eligitur hodie alius, quam dominus, qui præsens est, Fredericus. Hunc agnoscimus, hic ab infantia sua nobiscum est conversatus; opus, quod Deo fuit placitum, hactenus est operatus. Quo dicto, rex beato Viro jubet sacerdoti, ut sacerdotali veste vestitus, accedat ordinandus, dicens, hoc esse Dei velle, quod omnes habebant in mente, et econtra se nullo modo debere resistere.

ac nequidquam
reluctans.

10 Vir autem Dei, ut hæc hansit, obortis surrexit lacrymis, regemque pronus adoravit, et inquit: Precor te, domine mi rex, ne eis acquiescas in hoc, quod postulant: sed sanctiorem me, te jubente, eligant, et quidquid jure hereditario possideo, tibi, si in his mihi adjutor fueris, firma stipulatione trado. Non valet itaque pastor, qui veniente lupo nec ipsius nec gregis valet esse defensor. Filassere *d* gregem Dei nequeo, quia lupum a me ipso abigere non valeo. Timeo vir probrosus plebis sanctæ fieri episcopus, quia quod infirmum fuerit ignoro solidare, ægrotum sanare, confractum alligare, abjectum reducere, perditum quærere. Est horrendum, Paulo apostolo testante, incidere in manus Dei viventis, cujus per prophetam vox ista est comminantis: Væ pastoribus, qui paseunt semetipsos. Et item: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, et sanguinem pereuntis in die tribulationis exigam ab eis.

d

B

post longam
orationem.

11 Taliter cum sermonem suum duceret in longum, rex illi, per nomen adjurato Christi, baculum tradidit pastorem; eum quoque ordinari episcopum in sua præsentia præcepit. At ille cum videret nullo modo se posse excusare, mæstus, sequente multitudine militum, ordinaturus * sanctum introivit templum, pansasque ad cælum erigens palmas, hujuscemodi orationem gemendo fudit ad Dominum: Domine Deus omnipotens, qui in Trinitate perfecta dominaris, et regnas, cui secreta nota sunt omnia, qui es scrutator renum et cordium, tu seis, quam invitus, et coactus [accedam] ad regendum præsulatum, quia non cognosco me talem in mente et corpore, qualem te scio me velle habere; tamen super hæc omnia credo, Domine piissime et amantissime, quod voluntas tua sit ista: propterea te totis exoro gemitibus, quoniam tibi soli peccavi, et malum coram te usque in præsens feci, ut delicta juventutis meæ et ignorantias meas mihi dimittas, et de præteritis malis veniam concedas, atque de futuris custodias, quo reductus ad viam veritatis nocte et die legem tuam meditari, scrutarique valeam, et facere quod in tuis placitum sit oculis. Sana me, Rex æternæ gloriæ, medicus medicorum, cura languidorum, recuperatio cunctorum hominum in te sperantium, salvum me fac et salvus ero; quia tu es laus mea, lux mea, pax mea, spes mea, gloria mea, pulchritudo mea, beatitudo mea, refugium meum, vita mea, fortitudo mea, consolatio mea, illuminatio mea, corona mea, qui vivis. et regnas per omnia secula seculorum. Amen.

ad Deum fu-
sum,

12 Misericors et miserator, qui neminem vis perire, sed omnes salvos facere, pœnitet

me de meis criminibus, quæ contra tua D hactenus feci præcepta, idcirco recipe me pœnitentem et peccatorem in tua misericordia confidentem; quia tu dixisti: Vivo ego, non volo mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat. Exaudibilis Domine, exaudi me orantem, sicut exaudisti latronem, dum in cruce penderet, sero pœnitentem, et da mihi spiritum sapientiæ et intellectus, spiritum scientiæ et pietatis, spiritum consilii et fortitudinis, spiritumque tui timoris, et pone verbum tuum in ore meo, quo populum tuum docere possim secundum velle tuum, et fac me fortem et stabilem in tuis cæremoniis, ut armis tuæ circumcinctus protectionis omnes meos gregisque tui mihi commissi visibiles, et invisibiles devincam contra facientes. Confirma me in omni opere bono, et dirige gressus meos in semitis tuis, et non veniat mihi pes superbiæ, neque manus peccatoris moveat me. Pone custodiam ori meo, et ostium circumstantiæ labiis meis, ne verbum ex eis egrediatur in conspectu tuo falsum, sed quod tibi sit omni tempore placitum: custodi etenim gregem tuum, rex E regum, et Dominus dominantium, pastor pastorum, cui ego criminatos præferendus sum pastor, ne lupo rapax circumiens, [et quærens] quem devoret, ovem ex eo aliquam abstrahat, vel dilaniet; sed tua sancta dextera semper illum protegat, atque foveat. Tu seis, Domine, cui * rei indigeo et quid petere debeo: promptum fac in me quemadmodum spero et confido in te.

* lege cuius

13 Cum finis vix foret orationis, rex cum aliis superveniens episcopis Sanctum ordinare fecit supramemoratum mirum in modum [solicitem] circa frequens ministerium. Clerus autem et populus de benedictionibus illius multum lætificatus, quid laudis, quid gratiarum actionis Domino redderet, longum est narrare per singula. At ubi fuit peractum, quod ad opus pertinebat divinum, imperator clerum et omnes, qui aderant, nobiles, atque ignobiles ad suum invitavit convivium, ac per amorem Viri beatissimi diem illum, quasi festum maximum, cum magna lætitia, perducebat ad vesperum. Dominus vero Fredericus, Cecilie memor exempli, quamvis corpore videretur interesse convivio, tamen spiritu epulabatur cum Domino, istos secum tacite revolvens versiculos: Ciba me, Domine, pane vitæ, et aqua sapientiæ, vinoque compunctionis pota me, quoniam dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus. Deinde consumpto surgens ex prandio, more solito vacabat in divino eloquio, remedium suorum scelerum deposcens a Domino: non parvipendebat hoc in animo, quod sibi commissum fuerat in episcopio.

fit episcopus, et
regis convivio
crepatur.

F

ANNOTATA.

a Sensus hic obscurus est. Suspicio sic legendum esse: Humiliter excusavit, ut per se sceleratus, si pontifex fieret eorum. Id est, se excusavit, quasi scelus admissurus, si eorum fieret episcopus.

b Hic iterum intrusa est vox Græca, qua auctor significare voluit pacificum, quamque composuit a verbo εἰρηνεύω id est pacem colo vel in pace vivo.

c Rursus

A c. Rursus importune occurrit vox Græca archomegistis, quam auctor, forte posuit pro archomegistis, et derivavit a radice ἀρχῆς id est princeps, et μέγιστος, quæ vox maximum significat; acsi diceret: accersitis principibus maximis vel magnatibus palatii.

d. Verbum Græcum φυλάσσω vel φυλάττω, id est custodio, hic ad latinam inflexionem detortum est; ita ut filassere, seu potius phylassere gregem, idem sit quod custodire gregem.

CAPUT III. *Reprehensio a S. Frederico facta regi ob illicitas ejus nuptias.*

T Transcurso igitur tempore nocturno, et fugato lucifero, jam sole surgente secundo, rex secum volvens in animo propter connubium illicitum a beato Friderico se forte maledici posse, jussit illum accersiri, et coram, qui aderant, præsulibus placando, dictis alloquitur talibus: Elegit te, carissime, Dominus sibi in sacerdotem magnum, quia ad hoc opus te cognovit idoneum: sed ut prædicationis, et admonitionis in studio [opinio] de te maneat, [curam habe] ferocium (suppliciter, mi, rogitō) maritimarum gentium a: est enim insula, Walacram b nominata, tibi, ut reor, satis nota, in qua prohdolor! quod ad meas nuper pervenit aures, quisquis * neptem, aut quod pejus est, sororem, vel ipsam in matrimonio ducit genitricem. Ipsam vero, sicut notum est omnibus, aratrum, non circumspiciendo, recte tenentes sancti tui excoluerunt antecessores, et quod remansit incultum, tibi sine dubio reliquerunt excolendum. Quapropter te per Deum vivum adjuro, ut si quis nobilis aut ignobilis, dominus aut servus, dives aut inops a religione erraverit Christiana, et talibus, ut supra diximus, se polluerit criminibus, cum primum ad tuum pervenerit auditum, corrigas illum, et si correctus de prava sua non fuerit via reversus, et te vel Ecclesiam non audierit, ex communione omnium in Deum credentium auctoritate tibi tradita separet et condemnet, ut sit tibi sicut ethnicus et publicanus, donec ad Dominum nostrum, qui semper est paratus ad miserandum, si vera pœnitentia ductus, fuerit conversus.

15 Quo dicto Præsul gloriosus ingemuit, et e contrario respondit: Magno quidem, domine, ligasti me juramento: sed si salva gratia tua hæc fecero, mihi dicito? Cui rex quasi jam securus sui dixit: Non solum salva gratia mea hæc feceris, sed etiam, si volueris, adiutorem me in omnibus habebis. Ad quod ille repletus Spiritu sancto et memor sermonis ad Jeremiam dicentis: Probatores dedi te in populo meo robustum, ut scias et probes viam eorum, regi inclinavit et inquit: Dic mihi quæso, domine mi imperator, an rectius sit ad caput, vel ad caudam manducando incipere piscem, aut primum vel in altum ducere murum, et postea collocare fundamentum?

16 Rex autem ut hausit, quid sibi talis vellet interrogatio secum admirans, ait: Piscis,

ut opinor verum esse, ad caput manducando incipitur, et sic ad caudam usque consumitur. Fundamentum imprimis collocatur, et deinde murus in altum erigitur, quia sine fundamento opus minime stabilitur. Bene, inquit sanctus Fredericus, judicasti. Propterea te, quem verum caput et fundamentum sanctæ suæ Ecclesiæ præfecit Deus, ut bonum cunctis existeres ad exemplum, aggrediar, et demptis in capite vitiis, ac fundamento firmiter collocato, per corpus ad caudam pro posse meo Dei auxilio pervenio, et murum in altum erigo. Itaque, domine, putas te stare: idcirco quamvis gravis sit casus, cave ne gravius cadas. Habes enim in conjugio tibi junctam Judith neptem tuam, Welpi Bavariorum Ducis videlicet filiam, quam si non dimiseris, et pro commissis dignam Deo pœnitentiam non egeris, permaximum excidium regni tui tibi prædico esse futurum, et hunc sermonem dominicum in te veraciter complendum: Surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient.

17 Hæc si tuis non fuerint temporibus impleta, ista pro certo poteris Deo propitio sine crimine frui femina. Ceterum completa si extiterint, scito, quod nuptiæ tuæ in conspectu ipsius gratæ non fuerint. Scriptum est enim: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, ut reveletur turpitudine ejus. Et iterum: Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui: et iu suis Salomon proverbii dicit: Qui autem adulter est propter cordis inopiam, perdet animam suam. Turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium illius non delebitur, quia zelus, et furor non parcat iu die vindictæ. Et Paulus Apostolus ad Corinthios scribens ait: Fugite fornicationem: omne peccatum quodcumque facit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Et item: Fornicatores, et adulteros judicabit Deus. Tibi etenim, domine, si foret conjux legitima non ex tuo sata sanguine, deberes animadvertere, quod idem adhuc divinitus sermociator edocet vivificus: Qui habent uxores, quasi non habentes sint. Beatus vero Gregorius quid in canonibus de talibus dicat, ne irascaris, si dixerimus. Si quis duxerit neptem in conjugio, anathema sit.

18 Propterea si tormentum vis evadere perpetuum, et ad regnum pervenire caelorum, vera ductus pœnitentia, spretoque tali conjugio, convertere ad Dominum, ut tibi tuum dimittat commissum: quoniam vana hujus mundi est gloria, et omnis caro sænum. Ad hæc etiam dum circumstantes in multis faverent pontifices, et ad destruendum tam invisum conjugium de sacris plurima proferrent testimonia Scripturis, vidit beatus Fredericus regem ea non animadvertere, ut debuerat, ad fandum rursus os suum aperiens dixit: Imperator boue, secundum Apostolum Domini, Deum debemus timere, mandataque ejus custodire; te autem honorare, et bonis in actibus consentire, malis resistere atque corrigere, Domino teste, qui ait: Si non fueris locutus, ut custodiat se impius

EX MS.
de incesto suo
matrimonio re-
prehenditur.

et multis ratio-
nibus,

F

minisque

a

EX MS.

a via sua, et ipse impius in iniquitate sua morietur; sanguinem vero ejus de manu tua requiram. Quapropter, domine, si tua tibi non annuntiavissimus peccata et non arguissemus te ab impietate tua, non convertereris, et viveres: et nos, qui non arguissemus te, qui, nobis tacentibus, peccares, flammis perderet perennibus. Est igitur nostrum officium, ut sanemus spiritali consilio peccatis infirmum.

ab eo de serretur.

19 Vix ut ea erat fatus Præsul Deo dignus, imperator erubuit, et ad tempus pœnitentia ductus lacrymatus est, dimissisque in terram luminibus suspirans ait: Peccavi, et a via erravi vera; reum me reddo, vestroque subjectus judicio libentem me de commissis emendabo. Cui econtrario dixit Episcopus: Quod si ex corde feceris, a Deo recipieris, qui, ut ajebas, multum est misericors ad miserandum, et crit tibi in patrem, et tu illi in filium, si saltem retro ab illo non recesserit cor tuum. Domum tuam noli ædificare super arenam, ne, dum venerit imber et influxurus est fluvius, et flaturus est ventus, impingant in illam, et cadat, et B ruina ejus magna; sed leva de arena, et pone supra petram: nos autem non cessabimus pro te orare, et postulare, ut implearis agnitione voluntatis Dei in omni sapientia, et intellectu spiritali, et ambules digne coram illo per omnia placens. Tu autem teipsum tenta, et proba, si es in fide. Reddet pro certo in die judicii tremendo unicuique secundum opus suum.

ANNOTATA.

a Ita adjuvandus fuit hic sensus; alioquin non erat intelligibilis.

b Valachria seu Walachria, vulgo Walcheren, est insula Belgii in Zelandia, cujus præcipua urbs est Middelburgum. Ejus circuitus dicitur complecti circiter viginti octo millia passuum.

CAPUT IV. Virtutes in episcopatu, zelus apostolicus et constantia.

S. Fredericus Ultrajectum reversus, et a civibus summo gaudio exceptus.

His tandem finitis sermonibus, cum ceteris pontificibus beatum Virum rex vocabat ad prandium, et deinde salutatum, cum summo honore direxit Trajectum. Et dum perventum fuerat ad Rhenum, clerus qui remansit, et populus vulgusque promiscuus ex illa regione in unum congregatur, illi ruit obviam protinus, ac Deo pro pastore optato gratias agens innumerabiles, cum condignis ad castrum duxerunt cum laudibus, et in sui templum sanctum beatæ Virginis atque Dei Genitricis Mariæ, in quo sepultus cum sociis continetur martyr Bonifacius a, intronizatus est. Ipse enim more solito singulorum orando altaria lustravit Sanctorum, eantisque illo die Missam, et sermonem suum fecit ad populum, dansque ei benedictionem post completum officium, valedixit, et abire permisit. Mansit vero in eodem castello tempore non modico docens et pacem faciens in populo, et quidquid in pago illo vetu-

sti erroris colebatur, divino extirpavit, B atque peremit eloquio.

21 Non exaltabat se de dignitate præsulatus, sed juxta sermonem divinum, quanto fuerat magnus, tanto humiliabat se in omnibus. In dandis eleemosynis, ut prius fuerat, largus, in receptione peregrinorum assidue paratus, captivorum et compeditorum liberator maximus, infirmorum visitor, nudis vestium dator, cunctis affabilis, et amabilis, vigiliis et orationibus deditus, dicens Domino, psalmistæ Davidis ad exemplum, septies in die, ac nocte laudem. Semper uno eodemque extitit animo, odium et iræ in eo dominatæ sunt nullæ, sed pacem et concordiam gerebat in pectore, longeque remotus ab illo, nulli secundus morum probitate fuerat, et bonitate. Quidquid etiam in mœnibus templi, et domiciliis fratrum atque in muris castri fuit lapsum restaurans: religiosioribus ex numero clericorum, et laicorum papum illud b, ne quid erroris nasceretur, commendavit ad custodiendum. Ipsum sibi commissum cupiens lustrare pontificium, ad insulam jam dictam primum ob euangelizandi studium iter disposuit suum.

22 Salutatis quidem ex ordine fratribus domus, navem conscendit Episcopus, et vento prospero, ut libuit, Walachram applicuit, ingrediensque insulam perrexit ad ecclesiam; et interim viridibus in pratis suum jussit figi tentorium. Quem dum incolæ illius viderent adesse patriæ, multi, quibus sana fuerat mens, undique confluxerunt ad eum, et cum honore condigno susceperunt; plurimique vero supradictis polluti criminibus, adversus eum jam arma parabant, velut ad prælium, dicentes illum interimi, si ipsis aliquid faceret incommodi. Hoc dum ad Præsulis pervenisset auditum, sanctam jussit cunctis annuntiari synodum, et quicumque non veniret, se sciret excommunicandum, et post vitæ transitum, æternum supplicium minabatur. At illi cum ista pro nihilo ducerent, et in perversitate sua permanerent, soli seniores ad sanctam venerunt synodum, et in omnibus, ut justum fuerat, extiterunt obedientes.

23 Beatus autem Pontifex, ut vidit indurata corda eorum, et se frustra in acquisitione eorum laborare, flendo omnes, qui aderant, suppliciter rogabat senes, ut in destruendis tam invisis conjugtiis, quam melius possent, adjutores existerent, et Domino talentum duplicatum offerrent. Quod illi complentes ubique perrexerunt, supradictos admonentes, et postulantes, ut ita non facerent, sed veniam Episcopi, cui ad regendum erant commendati, quærerent, et culpabiles se in omnibus redderent, ne, si forte hæc negligerent, Dominus plagis, aut in barbaris, aut aliis in pestibus vel in fame totam illam consumeret terram, eo quod illum superpositum illis despicerent pastorem: ipse enim cum clericis in sancta remansit ecclesia gemitibus inenarrabilibus orans, et deprecans Dominum, ut aperiret corda illorum, et daret eis sensum agendi poenitentiam, ac bono in opere permanendi constantiam, ne post emendationem scelerum, veluti canes, redirent ad vomitum.

24 Tunc ejus oratio exaudita est pro certo: nam

multa bona opera exerceat.

b

et insulam Walachram adit.

F ubi incestos incolas oratione et labore.

nam die sequenti illo cum clericis de divina sermocinanti Scriptura, ex villis per gyrum fit ad eum populi concursio maxima quærens ex corde veniam, et promittit dignam de omnibus agere pœnitentiam. Præsul de talibus continuo mirum in modum lætus effectus, sanctam intravit synodum, et dixit eis, nullam posse agere dignam pœnitentiam, nisi prius relinquerent, et execrarent conjugia, et juramine firmarent, ne ea post hæc repeterent. Quod dum cuncti devote peregrissent, et jam pœnitentiam susciperent secundum commissum, Vir Dei per aliquos inibi mansit dies, docens eos illa, quæ sunt Dei. Ut autem inde abiit, magnæ sanctitatis ad custodiendam plebem illic reliquit presbyteros; valedicensque omnibus ordinatim, suas in redeundo lustravit parochias, cunctisque bene dispositis, Trajectum venit, atque aliquamdiu ibi moratus est. Deinde prædicando, et ecclesias construendo tolum circuiens episcopium, Domino suo, non minus agricolarum, vineam replantavit speciosam, ac familie, supra quam fuerat positus, cibum dedit in tempore, ut cum inveniret vigilantem, et sic facientem, et talentum simplum sibi traditum, duplum reddentem, constitueret eum supra bona sua, atque suum duceret in gaudium.

25 Imperator ergo, ut novit omnia erga beatum Fredericum fieri prospera, et nihil diabolici erroris in illa pullulare patria, timuit illuc diutius cum prohibita manere femina, sed versus Galliam remeans salutavit et dixit: Hunc nobis contrarium ob causam nostram si potes ullis flectere precibus, aut obcæcare pecuniis Pontificem, facito; si vero non vales, minis extorquere nitere. Quod illa ad jussum domini sui plerumque tentans, aliquando precando per epistolas, nunc innumerabiles præbendo gazas, Sanctum virum, qui nullius pecuniæ speravit in thesauris, ad id conabatur flectere, ut sibi tradita auctoritate cœundi et in conjugio permanendi, eis licentiam vellet concedere. Ad hæc dum ille sæpe reluctaretur, et talia sine summi Pontificis, et aliorum præsulum iudicio fieri non posse diceret, **C** regina ut comperit, in iram exarsit, miserabilique obcæcata amore, secus haud jussa, imperatorem est secuta, multisque causis Deo carum cœpit accusare Pontificem, jam tenens in mente, qualiter posset eum in luturo perdere.

26 Tali etenim, ut fertur, post hæc mansit in llagitio, ut non solum videretur ei satis cum cæsare peccavisse, sed etiam quemdam Bernardum, imperatoris in baptisate filium, adolescentem videlicet Deum timentem, ut quondam æthiopissa Joseph patriarcham, est aggressa, et ut secum eumcumberet sæpe postulabat. Hoc ille Dei inspiratione inspiratus dum negaret, et maximum peccatum esse diceret perpetrare adulterium, Judith, proh dolor tali nomine nec digna excanduit, timensque tam nefandam ipsius denudari suggestionem, omni spurcicia, et dolo plena, juvenem adhuc innocuum more æthiopissæ cœpit frequenter accusare ac cæsarem, quod eam vellet vi opprimere, atque rem illicitam secum perpetrare. Quam rem ut jam dictus eognovit Ber-

nardus, voluit se de imposito crimine expurgare ac imperatori, cum duobus filiis Lothario, et Ludoico consedenti in palatio Theodonis *e*, omnem facere justitiam; sed non erat aliquis, qui cupientem armis pugnare ausus esset aggredi. Ista autem eum dominus comperisset Fredericus, multum doluit, et more Samuelis pro Saul orantis, inenarrabilibus pro cæsare, suaque perfida conjuge, ut respicerent, ad Deum intercedebat precibus.

ANNOTATA.

a *Eo tempore S. Bonifacii sociorumque martyrum corpora non amplius erant Ultrajecti, ut videri potest in Vita S. Bonifacii, ad diem v Junii in Actis nostris illustrata. Sed forte Auctor more satis usitato sumit totum pro parte, ita ut tantum significare velit, aliquas S. Bonifacii sociorumque reliquias tunc temporis Ultrajecti conservatas fuisse.*

b *Suspicio, hic legendum esse pagum illum, tametsi duplex Ms. discrete exprimat papum illud. Suspicionem meam auget numerus præcedens, in cujus fine narratur, quod S. Fredericus exstirpaverit, quidquid in pago illo vetusti erroris colebatur. Præterea hanc aut similem vocem videtur exigere sensus, cum papum in lexicis non reperitur, nihilque significet.*

c *Hic locus vocatur communiter villa vel palatium Theodonis et a Theodone, homine Franco, conditore suo nomen accepit. Situs est ad ripam fluminis Mosellæ inter urbem Mediomatricos et Circam, Gallie autem vulgo vocatur Thionville, et Germanice Diedenhoven. Plura, si lubet, de eo vide apud Adrianum Valesium in notitia Galliarum pag. 551.*

CAPUT V. Sollicitudo pastoralis, prædictio ultionis divinæ, et regis Ludovici pœnitentia.

In ipsa vero tempestate quidam sacerdos, nomine Odulphus *a*, iu vico, qui dicitur Oreschol *b*, deguit sanctissimus, nobili de patre Bodgisæ satus, prædicator populorum non minus sacris deditus Scripturis, et bonis in actibus nulli fuerat postponendus. Hic cum quadam nocte in suo fessus quiesceret lectulo, vidit in visione angelum Dei sibi adstantem, elaro lumine fulgentem, et talia roseo ore verba proferentem: Surge, serve Jesu Christi, surge; oportet te adire castrum, cui nomen est Trajectum *e*, et cum ceteris Dei famulis ibi ad tuum manebis exitum, et ad prædicandum populo beati Frederici, cujus illud est pontificium, te decet esse fautorem in quocumque jusserit locorum.

28 Extemplo vir Dei, tali visione perterritus, de nocte surrexit, et quod ei in itinere necessarium fuerat, præparavit usque ad diem crepusculum, memorque sermonis Domini dicentis: Omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, ceutiplum accipiet, et vitam æternam possidebit. Relictis igitur omnibus,

EX MS.

C

E

F
S. Odulphus ab
angelo monitus,

a

b

e

Ultrajectum venit ad S. Fredericum,

pœnitentiam
adit.

B

Multa S. Fre-
dericum ad
sua partes al-
tere conatur
regna,

C

que luxuria
arguitur.

EX MS.

omnibus, Dominum est secutus, Trajectumque, quemadmodum illi fuerat jussum, pervenit post triduum. Et cum sanctam ingressus esset urbem, præsul illi obviam cum clero ruit Fredericus, talisque viri adventu lætus effectus, suscepit eum cum gaudio et honore condigno, sanctissimoque facta oratione in templo, illi dedit ad habitandum in australi parte castri hospitium satis decorum, simul et viridarium. Ipse ergo talis in bonis mansit operibus, ut lucerna lucens ante Dominum illis resplenderet omnibus, et ob hoc ab ipso Pontifice, cunctisque fratribus pater monasterii est vocatus.

a quo postea
in Frisiam mit-
titur,

d

29 Per idem fere tempus, diabolo instigante et administrante, Fresonicus populus de agnitione sanctæ et individuæ Trinitatis adeo multis erravit in locis, ut Sabellii, Arique sectam secundo putares esse disseminatam, et exortam. Quod cum Præsulis verberaret aures, excanduit, citusque flendo, et ejulando, Alechmere *d* fluvium transmeavit, pagos et villas docendo peragrans: sed pro nefas! neque per semetipsum, neque per suos commilitones diram nequibat corrigere gentem. Tunc athleta Dei fortis quid ageret ignorans, tandem accepto consilio, Trajectum misit legatum, ut sanctum Odulphum, quam citius posset, ad eum in Frisiam pergere rogaret, si forsitan Deus aliquam illi populo per eum daturus esset salutem. Legato autem ad urbem veniente, et legationem suam narrantem, vir Dei protinus desiderio martyrii ductus, quasi ad epulas invitatus, lætus surrexit, transuensoque jam dicto fluvio, ubi Pontilex mansit, Staveren *e* pervenit.

e
ut Frisones de
SS. Trinitate
male sentientes
instruat.

C

30 Quo viso, Episcopus magno repletus est gaudio, datoque invicem osculo, ambo divini verbi armati gladio, totam illam regionem circuierunt prædicando et populum cor gerentem belluinum, Domini vivifico pascentes pabulo, mitigatum velut agnum ad fidem Catholicam reduxerunt. Continuo scripsit enim beatus Præsul hujusmodi chartam de sancta Trinitate constructam, quam ad se pertinentibus parochiis misit [et] sacerdotibus, ut si schisma ulterius fieret in populo, frequenter legeretur in publico: Æternus est Pater, æternus est Filius, æternus est Spiritus Sanctus; distinctio enim in personis, unitas cognoscitur in natura. Omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens et Spiritus sanctus. Trium quidem nomen, sed una virtus, et potentia. Filius a patre incomprehensibiliter genitus, Spiritus Sanctus a Patre et Filio ineffabiliter procedens, potestas non accidens, sed perpetua et individua manens, summitas sociabiliter, regnum sine fine, gloria sempiterna, quæ sola creat, sola peccata dimittit, et cælorum regna concedit. Insuper ad placandam sanctam Trinitatem, orationem de sancta Trinitate compositam pro salute plebis singulis diebus tribus vicibus, videlicet mane, meridie, atque vespere jussit recitare. Sancto autem Odulpho cum consilio cleri, et fidelium illius patriæ laicorum, quamvis invito, Staverensem ad regendum commendavit ecclesiam, cunctisque bene dispositis, Trajectum reversus est.

31 Interea volens Dominus gloriosi præsulis Frederici propheticum implere sermonem,

anno Incarnationis dominicæ octogesimo tricesimo quinto immisit in cor Murmani regis Britonum, ut invaderet regnum Francorum, et arma levaret contra imperatorem, eo quod propter mulierem a vera errasset via, et ejus præcepta neglexisset, et legem. Tunc jam dictus tyrannus, quasi arenam maris collectis fortium militum copiis, quo patuit regnum Francorum est ingressus, et urbes ac vicos capiens ac debellans, est depopulatus, atque in ore gladii innumerable mactabat hominum genus, multisque ditatus spoliis, illæsus ad patriam suam est reversus. Quem imperator tota fere in unum congregata Francia insequens, cum eo bellum iniiit, sed minime prævaluit, plurimosque de suis in prælio perdidit principibus; quod cum persæpe ex utraque gessissent parte, quasi victus imperator Ludovicus alteri cessit, et inenarrabilia donans munera, pacem petivit, et calumniatus amicum sibi facit. Populus vero, quam ob causam permisit affligere ecclesiam Deus sanctam suam, cognovit, atque de conjugio imperatoris illicito murmur multum erat in eo.

Per rebellionem
Britonum,
lege octogesima
trigesimo

32 Transito vero illius anni circulo, regina causa pacificandi, Bernardum, quamquam invitum, ad se vocavit supradictum, et amore obcæcata venereo, quasi misericordia super illum mota, regis gratiam ei acquisivit et plerumque secum retinuit. Qua de causa varia ac inanis persæpe inter eos erat colloquacitas, et ut fieri solet, corrumpunt bonos mores colloquia mala, de assiduitate execrandorum colloquiorum, diabolica perpetrante astutia, ut fertur, cum regina dormivit, et cum illa concubuit. Tunc hac denudata, et divulgata infamia, Pippinus *g*, de Hirringarda *h* imperatrice cæsaris filius, tali de causa multum contristatus, de * Yesse Ambianensium episcopo, et Hilduino videlicet archicapellano suo, et Macfrido, ac Elyazar abbate atque Godefrido, aliisque quamplurimis de regni primatibus *i*, patrem adiit, et consanguinitatem uxoris, multaue alia ei objecerunt, atque de jam dicto reginam accusaverunt stupro. Quibus cum cæsar ad hoc nullum vellet dare responsum, sed agitando caput torvis eos inspiceret luminibus, vi reginam rapuerunt, et velaverunt, atque in unum mittentes templum, ad sua reversi sunt loca.

E
adulterium re-
gina atque
adversa,

g
h
* forte cum

a S. Frederico
prædicto,

k

33 Paucis quidem post hæc translapsis mensibus, imperator, sua recepta conjuge, Novimagum *k* adiit castrum, captoque cum multis Yesse pontifice, qui cordis sui in simplicitate ad emendationem vitæ velamen imposuit reginæ, de pontificatus dignitate (quod cunctis Deum timentibus displicuit) cogens ad hoc episcopos, deponere jussit, aliosque custodiæ mandavit, ac exilio damnavit. Hac re beatus Papa comperta Gregorius *l*, mirum in modum tristis effectus, et exiens de Romana civitate, transitis Alpium jugis, pervenit ad cæsarem, et ob malum, quod gesserat, fortiter increpabat, et ut respiceret cum conjuge rogabat, ac jejunium causamque pœnitendi illis prostratis, et veniam quærentibus imponebat. Episcopis autem tam præsentibus quam absentibus, ut illo recedente, eum suamque conjugem profanam admonerent ac spiritualibus pascerent eloquiis, Apostolica

A Apostolica jussit auctoritate, et si pœnitentiam illis injunctam neglexissent, et implere nolissent, veluti ethnicos et publicanos eos haberent, et perpetuo anathemate condemnarent.

34 Tunc imperator rursus prostratus se reum reddidit, obedientem in omnibus fore promittit: et pro se regni sui statu ad Deum ut vellet orare rogans, multis regalibus eum ditavit muneribus. At mox Vir apostolicus istis donis non obcæcatus, sed prudens, ut serpens, simplex ut columba, de supradictis cæsarem corrigens transgressionibus, secum quæ deferebat ad salutem, ei suisque magnatis plurima Sanctorum contulit pignora, dansque de vita perpetua saluberrima monita, ut fuit salutatum, cum suis Romanam perrexit ad urbem.

35 Nec mora (quod nefas est ad dicendum) imperator iterum suum reversus est ad vomitum, et pejus quam fecerat, postea coram Domino fecit peccatum. Atamen per Germaniam et Galliam episcopi, domini Papæ memores præcepti, per semetipsos, et epistolas, ne id ageret, eum rogabant, et quem sequi deberet, ut cognosceret, hortati sunt: idcirco palam, prout ausus fuit, eos odio habuit, et sanctum maxime Fredericum, quoniam ipse divino repletus afflamine ei suam denudavit pravitatem ad iniquitatem, et nihil, quod justum fuerat, reticuit: et ut se de commissis emendaret, semper plus ceteris non ob aliquam invidiam, sed propter Dei timorem, ne periret, postulavit. Et talia dixit: Non licet mulieri sanctum velamen, postquam accepit, dimittere, Zacharia sanctissimo Papa in hac testante epistola, Francigenis et Gallis directa. Qualicumque modo mulier, permittente canonice viro suo, aut eo defuncto, velum sanctum accepit in caput, aut sponte aut invita *m*, in eo permaneat omnino, nec dimittat.

ANNOTATA.

a Acta hujus S. Odulphi illustrata sunt in Actis nostris ad diem XII Junii.

C b Orschotum, quod vulgo dicitur Oorschot, est Brabanticæ municipium non exiguum in territorio Silveuducensi.

c Id est Trajectum inferius vel ad Rhenum, vulgo Utrecht, quod, teste Bedæ lib. v Hist. eccles. cap. XII, antiquitus vocabatur Wiltaburg.

d Ab aliis appellatur Almere, Alcmere, vel Elmcere. Est autem trajectus maris, quod vocant meridionale, atque de eo iterum actum est in Annotatis ad Vitam SS. Bonifacii et Odulphi.

e Stavora vel Stavria, vulgo Stavren, est antiquum Belgii oppidum in Frisia, de quo latius videri possunt topographi passim obvii.

f De hujus rebellionis epocha discordant scriptores: Regino enim bellum illud anno 836 et mortem Murmani anno 837 collocat. Chronographus Saxo, a Leibnitio editus, eam rebellionem anno 834 figit, et anno sequenti ita scribit: Annus Domini DCCCXXXV, Ludovici XXI Murmanus rex Britonum obit, et Numenojo successit. Cointius in Annalibus Francorum tom. VIII, pag. 549 vult, tumultum illum Britannicum anno 818 contigisse, et Actorum nostrorum chronotaxim refellit. Sed ego nec hic nec alibi Auctoris nostri chronologiam

defendendam suscepi; imo præmonui, de illius parachronismis consulendum esse Cointium.

g Is fuit rex Aquitanicæ, obiitque anno Christi 838. Cointius hunc congressum anno 830 refert.

h Fuit hæc prima uxor Ludovici Pii.

i Hi fuerunt ex præcipuis Ludovici Pii et Judithæ adversariis, ut satis notum est ex historia Gallica.

k Variæ sunt hujus nominis urbes. Sed puto, hic indicari notissimam Belgii urbem, quæ inter Rhenum et Mosam fluvios sita est, et distat sex leucis Ultrajecto. De ea videri potest Adrianus Valesius in Notitia Galliarum pag. 385.

l Is est Gregorius IV, qui ad componendam inter Ludovicum Pium et filios pacem, in Galliam venit. De Pontificis istius adventu et negotiis peractis consule Cointium in Annalibus Francorum ad annum Christi 833.

m Hæc propositio universaliter sumpta sane theologiæ et juri canonico adversatur, ut patet ex cap. de his, quæ vi metusve causa fiunt. Fusius de hac re disserit noster Laymannus in Theologia morali lib. III, tract. IV, cap. VI, num. 3; et lib. V, tract. X, part. II, cap. V, num. 1

CAPUT VI. Iterata regis reprehensio ob incestas nuptias et Frederici martyrium.

ANNO vero dominicæ Incarnationis octingentesimo trigesimo octavo, regni autem imperatoris vigesimo primo, convenientibus in unum filiis suis, factum est consilium inter eos et episcopos, ac duces, et primates, ut eum propter ignominiosum conjugium, et quia summi Pontificis transgressus est præceptum, derelinquerent, et ad locum ducerent secretum, quo tam diu custodiretur, donec pœnitentiam sibi injunctam digne perageret, et Deum votis suis æternum placaret. Quo facto, reginam, jam a Yesse pontifice velatam, miserunt ad civitatem Cartunam *a*, et inde si rediret, aut fugeret, mortem minati sunt. Post non multum ergo temporis Ludovicus minor ex fratribus, paternis visceribus commotus, congregatis quos potuit Francigenis, genitorem necdum pœnitentia vix incepta, eripuit de custodia, et Aquis *b* honorifice in sua sede collocavit et aula.

37 Extemplo imperator Ebbonem Rhemorum archipontificem, ut potest cognoscere qui libros ejus vult perlegere, virum vere Deum timentem, jussit comprehendere, et rursus cogens episcopos ad hoc, sine causa deponere. His ad votum completis, ut conjugem reducerent, legatos misit versus Italiam: quam, illis reducerentibus, cum maximo honore suscepit, et gaudio. Propter metum pontificum, relicta Francia in unam civitatem secundo venit juxta Rhenum, deinceps quotidie conviviis eorum citharis, et lyris, tympanis, et tibiis resonantibus.

38 Tunc cernens gloriosus pontifex Fredericus, quod induratum esset cor ejus, ut vellet eum, nisi conversus fuisset, excommunicare, per epistolam aununtiavit, in qua

EX 31

Ludovicus Plus e custodia eripitur,

a

F

b

et abductam uxorem recuperat,

atque a S. Frederico idcirco reprehensus,

et

ex ms.

et multorum patrum dicta ponens, sic ait : Cur, si te Christi servum asseris, servos ejus, id est episcopos, Anselmum Mediolanensium, Wolfoldum Cremonensium, Theodolfum Aurelianensium, Yesse Ambianensium, Ebbonem Remensium sine ulla dijudicasti causa? Numquid tibi præcepit hæc agere ille, qui per suos dicit prophetas : Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Et rursus : Numquid vos ultionem reddetis mihi? Et si ulciscamini vos contra me, scitote, velociter reddam vicissitudinem super caput vestrum. Audistis Apostolum dicentem : Tu quis es, qui judicas alienum servum? Suo domino cedit aut stat. Tu enim servum tuum ab alio, quam abs te, dijudicari non vis; quod si etiam aliquis perpetrat, aut nimia indignatione irascaris, aut ultionem super eum quaeris. Et quod tibi non vis fieri, quamobrem Domino dominorum intulisti? Pessime egisti, quia a Deo tuo, non ab hominibus, sacerdotes summi sunt judicandi, haud a pravæ vitæ hominibus lacerandi, sed potius portandi. Præterea, cithara, et lyra, et tympanum et

B tibia in vestris sunt quotidie conviviis, et opus Dei non respicitis, nec opus manuum ejus consideratis : propterea faciet Dominus in vos vindictam servorum suorum, et dilatabit infernus animam suam, et os suum, nisi vosmetipsos corrigatis, aperietur, et descendetis ad eum, atque vestri sublimes tunc deprimentur oculi, eo quod posuistis amarum in dulce, et dulce in amarum.

Episcopi eadem
reginæ committit

39 Talibus igitur admonitionibus cæsar magis contra Virum Dei iratus, qualiter eum morti tradat, tractat, et reginæ semper hæc persuadenti, ac perficiendum tale nefas commendat. Ipso autem in tempore cæsar Ludovicus Franciam adiit et profanam, ut festinaret in occasione Viri Dei, juxta Rhenum, ubi conederat, reliquit reginam : et ut factum foret, post se ire ne tardaret, præcepit. Tunc illa beato Sacerdoti plurimas parans insidias, cum ipsum nec precando, nec innumeris gazas promittendo a proposito flectere potuisset, quadam æstate dum ille Trajecti, paucis militibus secum retentis, more solito maneret cum fratribus, et præscius inibi diem sibi exspectaret exitus, ante dies caniculares convocatis undique ad se suis, et cæsaribus fidelibus, verbis alloquitur talibus : Quante, et quam magnæ præ ceteris pontificibus Fredericus præsul Fresonicus mihi et domino meo sit molestiæ, vestræ, ut opinor, notum sit ignaviæ. Quapropter vos, quibus nostra fas est capessere jussa, totis adoro præcordiis, ut mihi vindictam de eo faciatis, et ingeniose, non publice, unde vobis magnum potest evenire periculum, occidatis, et quidquid boni nostri pro mercede desideraveritis, vel regni, ad dandum erimus parati.

quæ duos sacros
mittit, ut
cum interficiant

40 Talis sermo Deum timentibus dum displiceret omnibus, duo juvenes superbi ac cupidi, surgentes promiserunt, se ad voluntatem illius hæc omnia agere, si mercedem eis in futuro vellet reddere. Quo promisso, et ne quis innotesceret episcopo, juramine firmato, sumptis secum cultellis in manicis, eo die, quo sol vertitur in leonem c, Trajectensem venerunt ad urbem, et familiare de parte reginæ narraverunt cum Pontifice

se velle habere colloquium. Hoc dum illi, D ad Missarum solennia se præparanti, a suis esset nuntiatum, caput et palmas ingemiscendo levabat ad cælum, et Deo perplurimas propter tempus optatum reddens gratiarum actiones, ad circumstantes vultu angelico respexit et inquit : Quid isti volunt, scio, sed ut exspectent, donec Missa sit peracta, præcipio.

41 Dein more pontificali a sua surgens cathedra, Missam, ut pulcre et optime cum timore Dei novit, celebravit, atque post lectionem euangelicam sermonem suum fecit ad populum, et ne contristaretur (quoniam diligebat eum ut patrem) obitum suum prædixit per allegoriam, et eodem die cibum perpetuum se cum Sanctis in regno cælorum a Deo esse accepturum : dansque corpus et sanguinem Domini, omnibus valedixit. Et pastor fidelis, pastori bono Domino nostro Jesu Christo lacrymando oves, quas illi commiserat, repræsentabat, et commendabat. Clerus etenim et populus præ dolore flebat universus, et quid in talibus significaret Episcopus ignorabat.

42 Sacro autem rite celebrato Dei servitio, vestitus ut erat intravit sacrarium sancti Johannis Evangelistæ, in quo et illius steterat sarcophagum, exclusisque cunctis, præter unum suum capellanum, deforis patrocinia Sanctorum lacrymis, et suspiriis implorabat omnium, et ad se missos introducere fecit sacrarium. Qui cum essent introducti, clericum retro altare sancti Salvatoris præcepit ambulare, et ne rediret, donec cum vocaret, injungens. Illo excunte, filios Belial vidit titubantes, et ait ad eos : Vestram, sicut vobis præceptum est, implete legationem, et ne terreamini; priusquam huc venissetis, scivi. Hoc ut audierunt illi cernentes, quod ultro festinaret ad mortem, extractis duobus longis de manicis cultellis, percusserunt eum in extis et irridentes dixerunt alternando : Nostra de te ultia est regina.

43 Attamen Martyr Dei viribus, quibus poterat, ne sanguis et intranea exirent, vulnera restrinxit, et homicidas illos, ne comprehenderentur, cum festinatione abire præcepit. Quibus velociter abeuntibus, ut paululum est moratum, ad se suum vocavit clericum, et jussit, ut ad videndum, si nuntii adhuc transissent Rhenum, super muros adscenderet, et cum quali festinatione pergerent, illi renuntiaret. Hæc ille, sicut fuerat jussus, implens est reversus, dicensque eos jam Rhenum transisse, et quasi fugam maturare; diligenterque mutatam in Domini sui respexit faciem, et velut exanimatus, quid illi foret, vel accidisset, interrogavit. Quem Sanctus, ne contristaretur, rogavit, et dixit : Percussus sum, fili mi. Aduoca fratres et commilitones meos, voca populum Dei et reddat me, unde egressus sum, terræ terrenum; et oret, ut spiritus meus, quamvis non sit dignus, dirigatur ad Dominum, pro cujus lege, et amore sanguis meus fusus est in terram hodie. Quod ille ut audivit, suos evellens capillos, fleuit : Ve, ve, et vah clamare cœpit. Et ut hæc cunctis narravit, quid planctus, et fletus, et lamentationis ibi oriretur, Jesu boue, quis poterit enarrare, nisi qui præsens dicitur adfuisse!

S. Fredericus
mortis suæ
scius

E
eos postea
eram Missam
intrepide exci-
pit.

et tetraliter
neratus illo
fugam suadet.

F

44 Tandem sancto Odulpho, ipsius sancti Episcopi cooperatore, cum clero, et populo, ceterisque omnibus, in unum congregato, et his omnibus clamantibus: Cur nos pater orphanos derelinquis? Gloriosus martyr lacrymatus, prophetando dixit: Fratres et filii carissimi mei, si qua pars mihi est cum Sanctis in cælis, non vos desolatos relinquam, sed vestræ semper intercessor salutis ero, et incolumitatis. Tamen sciatis, quod propter imperatoris, suæque conjugis, suorumque primatum nequitiam, totum ab incursione Danorum ad nihilum depopulabitur regnum, et, proh dolor! ob scelus nostrum civitas hæc, et istud comperiet et luctu pontificium, quoniam semper mansit nobiscum. Quo vix dicto, suam super populum benedictionem fecit, et vivens sarcophagum intravit, atque psalmodias, quæ solent cantari ad exsequias mortuorum, ipse primum incepit, et dixit: Placebo Domino in regione vivorum. Deinde persæpe hunc versum repetens: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum, cælum resupinus intuens, dixit: Hæc requies mea in seculum seculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Tunc ejus sancto spiramine emisso, clericis adhuc corpus ejus humanibus, mira odoris fragrantia tota adeo repleta est ecclesia, ut omnis præsens turba perspicue sensisset, angelicam adesse cateravam, quæ beati Martyris animam ad regna cum triumpho perduxit siderea, ubi per ipsius merita nos perducat. Qui vivit et regna per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Annalista Bertinianus hanc urbem vocat Tartonam, quæ communiter vocatur Dertona, estque civitas episcopalis Italix, in ducatu Mediolanensi sita ad Iriam fluvium, non longe ab ea decurrentem.*

b *Id est Aquisgrani, quæ civitas aliquando simpliciter Aquæ appellatur. Est autem urbs satis nota in circulo Westphalix.*

c *Hæc phrasi vult significare, id factum esse die xviii Julii.*

CAPUT VII. Normannica Frisix vastatio a S. Frederico prædicta, regis Ludovici mors; punitio æditui, qui sepulcrum S. Frederici profanarat.

Eodem ergo anno a propheticus sermo beati Præsulis cœpit impleri: nam Normanni, id est Aquilonares viri, in unum quasi arena maris congregati, mare transierunt et villæ nomine Dorestadt b quondam magnæ, quæ nunc Wyck vocatur, in qua etiam, ut ferunt, quinquaginta quinque ecclesiæ in Dei et Sanctorum suorum honore fuerant constructæ, applicuerunt, et vastantes, atque comburentes ad nihilum redegerunt et cum spoliis

multis populum captivum duxerunt. Deinde per totam navigantes terram, sanctamque affligentes et deprimentes ecclesiam, in sua redierunt; sed post non multos annos redierunt, et urbem Trajectensem armis capientes, nulli pepercerunt, nec ibidem aliquem reliquerunt mingentem ad parietem. Unde factum est, ut post obitum domini Alfrici c, germani sanctissimi martyris Frederici, et Lutgeri d episcoporum, fugatis de rure populis, pagus et urbs staret destructa, desolata, et deserta, donec pium Baldricum e illis locis pontificem, divina præfecit clementia, sub cujus temporibus, antiquis non similia, quamvis tamen bona, surrexerunt mœnia.

46 Pontifices autem per Germaniam et Galliam, innocua sancti Frederici nece compta, unanimiter surrexerunt in reginam, et cæsarem, dicentes eos de regno debere expelli, et anathematizari, ac alteris melioribus illis regnum dari, qui populum Dei regere, non interimere scirent, et ejus in mandatis atque cæremoniis ambularent. Qua de re imperator multum extitit perturbatus, et timens, ne eum derelinquerent, ac de regno expellerent, et ad filios suos se verterent et eligerent, juravit ipse et regina in conspectu omnium, de occisione Pontificis se inculpabiles fore, neque in consilio aut voluntate se reos esse, et eos qui hoc egerunt homicidium, nullis in locis posse invenire. Hoc facto episcopi, qui convenerant, unusquisque in suum reversus est locum, et missis militibus longe terrarum spatiis hos jusserunt apprehendere viros. Illi autem, ut audierunt quoniam essent filii mortis, acceptis a regina pro mercede pecuniis, de regno perrexerunt profugi ad regnum, donec eis mors venit obviam subitanea, et duxit vinculatos ad infernum.

47 Imperator ergo perjurus, et homicida, dum filium suum trans Rhenum causa occidendi persequitur Ludoicum, subito gravatus est morbo, et in navem missus juxta Enghelein f in una moritur insula. Deinde ad basilicam sancti portatus Arnulphi, sepelitur: et monstratum est omnibus populis, quamvis diceretur Pius, qualis in suis fuerat actibus. Quid vero reginæ accidisset, aut quem obitum habuisset, quia scriptum non invenitur, ignoratur g. Sed tamen ob tale pactum diro non evasit ex orco. Sanctus quidem martyr Fredericus multis fulsit virtutibus, sicut facit et hactenus, et est medicamentum et medicus omnibus eum invocantibus.

48 Sunt autem adhuc plurimi testes promiscui sexus superstites, qui narrant temporibus pii Baldrici h præsulis quemdam virum prophanum, res, et omnem veteris templi, post ædituum procurasse thesaurum, qui ad visum hominem se quasi mitem reddebat agnum. Sed ipse lupus rapax factum in abscondito perpetrans, suo nesciente domino, donaria, quæ offerebantur ad altaria, rapuit, candelasque ad cilugandas nocturno tempore tenebras, in venerabili monasterio positas detruncavit, libidinosæque consumpsit. Hic vero dum persæpe media noctis in vigilia sanctum post intraret templum, et magis, quam dici potest, ageret sacrilegium, divinum, quo quotidie sacra celebratur Missa, sumpsit vestitum, et in sacrario sancti Evangelistæ

Reg. et regina negant, hanc cædem suo consilio factam esse;

et rex prope Rhenum moritur.

S. Fredericus ædituo sepulcrum suum profonanti h

ad regem suo convento, pie scribitur.

Normanni juxta S. Frederici prophetiam vastant Frisiam. a b

ex ms.

stæ Joannis, quo etiam supradictus requiescit Martyr, quia ibi suus stabat lectulus, sub se posuit, et sepulcra Sanctorum mingendo, ventremque purgando adeo sordavit, ut quicumque causa orandi vellet accedere, horresceret appropinquare.

apparet eum-
que semet

i

49 Interim per opaca cujusdam noctis silentia adstitit illi dormienti sacer pontifex Fredericus, cujus facies præclara, vestis et rubra resplenduit in ædificio, velut sol in ælo, et sequebantur cum domini Alfri-
cus et Ludgerus, qui post ipsum tenuerunt i pontificium, et in eo demum sunt sepulti sacrario, magni splendoris et ipsi, baculosque gerebant in manibus pastorales. Tunc elevato suo sanctus Dei Martyr baculo, percussit virum in pectore ebrium, et excitans eum a somno ait: Quid hic, frater, jaces resupinus? Cur divina sub te ausus es sternere vestimenta, ac nostra sordare sepulcra? Tuum foras projice lectum, purga et locum, Sanctis, quod et rapuisti, bonum restitue ecclesiasticum, pœnitens minue delictum, ex quo recessisti, repete Deum. Hæc si neglexeris vita cum præsentem tormento carebis, et æternum subibis supplicium, ubi est fletus, et stridor dentium.

ac iterum mon-
et, ut respi-
scat;

50 Talia ut hansit ille, luce et claritate perterritus, timuit quamdiu eos vidit; sed post abscensionem eorum, timorem abjecit, et hoc phantasmata deputavit. Mane autem eonsurgens ædituo interroganti, si aliquam illa nocte vidisset visionem, dixit se tres angelos videre, illosque secum loqui, et diutius ne dormiret in templo, prohibere; sed, si verum fuisset, an phantasma, quo sæpe deluditur homo, fatebatur se ignorare. De causis vero ceteris, quibus fuit et admonitus, id est de divino, quod sub se posuit, vestimento, et sacrilegio, sacrorumque pollutione tumulorum, tacuit; quia, si confiteretur, luiturum se timuit. Tunc dominus ejus, ut inquireret nomina eorum, præcepit, si secundo eos videret per visionem et loquerentur secum.

at ille hanc mo-
nitionem sper-
nans,

G

51 Ille autem tali visioni Deo gratias non reddens, permanebat in incepto, et inebrians se potu, mediæ noctis in contemio solus suum rursus repetebat lectulum, et mox dum necdum oculos clauderet, et dormitaret, sed adhuc pene vigilaret, astiterunt ei secundo tres sacri sacerdotes ejusdem habitus, quo fuerant ut prius, et quasi iratus cum baculo illum percutiendo Dei Martyr a somno excitavit et dixit: Quamobrem nostrum ecclesie transgressus es præceptum, et admonitionem, quam vidisti, et domino tuo retulisti; sed quod jussum est tibi, tacuisti, et implere noluisti? Adhuc sume consilium, confitere delictum, lacrymis, et bonis operibus repete baptismum, quod culpabilis perdidisti per sacrilegium. Nam si dimiseris, et factum tuum confiteri nolueris, morte morieris; nostra vero domino tuo, ut rogavit, dicito nomina, Fredericus, ac germanus ejus Alfri-
cus, et Ludgerus pastor probus.

et locum sacrum
profanare per-
gens

52 Illis dictis abscesserunt, et ultra non apparuerunt. Timor autem et horror visionis tantæ non irruiit super hominem illum; sed induratum est cor ejus, quia mansit in eo diabolus, et pro nihilo ducens, cœpit dormire in sua sepultus ebrietate: et ut factus est dies, ædituo visionem et nomina retulit

Sanctorum, et de sacrilegio rursus retulit. D et confiteri noluit. Tunc ædituus secum admirans, ait ad eum: Cave ne contra Sanctos Dei aliquid habeas perpetratum, unde perpetuus tibi veniat interitus: nam si talis esses in mente, qualis videris in facie, tibi, ut opinor, comminando, tuum non jussissent foras projicere lectum. Si etiam verum nar-
ras, nescio. Sed ne dicat aliquis, te propter meum perire præceptum, fac ut tibi est jussum, et ante fores templi dormiens nabelo grabatum, donec novero, quid apud pontificem hæc de re fuerit collaudatum. Quod mox ille periturus transgrediens, plus solito bibit ex poculo, et in galli cautu dormitum venit in sacrario.

53 Illa ergo nocte quid erga eum gestum sit, nescitur: sed in crepesculo diei, dum nullus ad matutinales laudes pulsaret campanas, fratres parvam ex cardine levarunt januam, et intrantes dum excitare vellent, invenerunt eum ardentem, et lectum ejus jam igne sulphureo consumptum, ac sacrarium urina ac stercore ejus sordatum. Quod cum cer-
nerent, propter hoc scelus eum agnoverunt esse E combustum, et convocantes omnem pagum ad videndum tale factum, extra castrum tulerunt eum ad sepeliendum. Et dum portabatur, e corpore illius ignis exivit quasi per aera fulgetrum, et est populis demonstratum, quale et quam magnum contra sanctum Fredericum, ejusque successores egisset peccatum. Post diem ergo illum quisquam in sacrario illo vel in templo venerabili usque in præsens non dormiebat, sed posito lectulo ante fores, custos requiescebat, et penetralia seris muniebat.

horribili modo
punitus inven-
tur.

54 O quam felix est homo, cui Sanctus iste est in animo! Beatus ille, qui sibi apud Deum talem quærit intercessorem! O quam securus perpetue vivendi, qui isti adhæret dulcedini; quanta felicitate nauta occupat portum, qui sibi hunc præviderit gubernatorem! O quam sapientem dico viatorem, qui cum habuit insinuatorem? O quam prudens omnia bona faciendi, qui ejus vult sequi vestigia, qui de rebus suis honorificaverit illum in terris, eentuplum cum Sanctis Dei recipiet in cælis. O civitas Trajectensis, tu felicior et sanctior multis, de tuis semper apud Jesum Christum Dominum nostrum lætare patronis! Pugnat contra hostem tuum pars innumerabilis cælestis exercitus, in cujus collegio, pretiosus martyr Fredericus, divino circumcinctus gladio, nocte et die viriliter te non desinit defendere, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et imperium sine fine permanens in secula seculorum. Amen.

Epilogus aucto-
ris.

ANNOTATA.

a De hæc epocha iterum discrepant auctores: nam Annalista Fuldensis eam Normannorum irruptionem anno 835, Bertinianus anno 836, Sigebertus autem anno 837 consignat. Hæc tamen epochæ cum scriptoris nostri narratione conciliari non possunt, nisi quis S. Fredericum citius exsum esse probaverit, aut Normannos serius Durostadium vastasse ostenderit.

b Durostadium, quod ab antiquis geographis vocabatur Batavodurum, et nunc vulgo Wyckte-Duerstede,

A Duerstede, est oppidum Ultrajectinæ provincie in Belgio. Aliqui scriptores cum Auctore nostro antiquam ejus magnificentiam ita extollunt, ut sine teste synchrono mihi nullo modo verosimilis videatur.

c Ille S. Frederico fratri suo immediate in episcopatu Ultrajectino successit.

d Joannes de Beka in Chronico pag. 27 hunc præsulē ita laudat: Defuncto quidem Africo pontifice, Ludgerus decimus Trajectensis electus est episcopus, vir devotus etc.

e Hic fuit XV Ultrajectinæ ecclesiæ episcopus, qui post diuturnum regimen anno 977 obiit.

f Ingelheim fuit celebre regum Francorum patium, non procul a Rheno situm. Quo loco et

modo mortuus fuerit Ludovicus Pius, legi potest apud Cointium in Annalibus Francorum ad annum Christi 840 a num. 17.

g Juditha anno 843 obiit, et sepulta est Turonis in ecclesia S. Martini, ut constat ex chronicis San-Gallensi, Lemovicensi, et Engolismensi, quamvis id auctor noster ignorasse videatur.

h Ex hoc loco inter alia scriptoris nostri ætatem præterpropter coniecimus in Commentario prævio.

i Aliqui inter Alfricum et Ludgerum statuunt Egihardum Ultrajectinæ eccl. episcopum, proferturque diploma Lotharii imperatoris, in quo diserte exprimitur, Egihardus veteris Trajecti ecclesiæ vocatus episcopus. Cur autem iste in plerisque catalogis omittatur, non est promptum divinare.

F. X. M. S.

DE S. BRUNONE EPISCOPO SIGNIÆ IN LATIO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B. S.

B § I. Sancti natales inter Vitæ scriptores controversi. E

1550 MCXIII.
De Sancto scriptore Petrus Diaconus et anonymus.

Cum a S. Brunonis Vitæ scriptoribus nonnulla repetenda sint quæ ad controversam ejus adjuncta pertinent; ita ordiendus fuit hic commentarius, ut illorum paulo plenior notitia haberetur, priusquam ad cultum progressus fieret. Neque de Signia describenda laborandum fuit, apud Ughellum satis depicta. Fateor equidem ad Actorum veritatem stabiliendam haud magnopere conferre, uter duorum biographorum, de quibus queritur, rectius scripserit; at tanti momenti visa sunt paucula capita, ut negligenda non censuerim. Leonem Ostiensem Chronici Cassinensis priorem partem edidisse et ad reliquum opus materiam Petro Diacono subministrasse, saltem viam stravisse, pro comperto habetur. Uter ea scripserit quæ S. Brunonis, seu mavis Bruni, Acta concernunt, nihil opus est diligentius inquirere, cum manifestum sit, ambos Brunoni ætate fuisse suppres, licet Ostiensis paulo senior, Petrus vero, Brunoni superstes, aliquanto junior fuisse sciatur. In jam dicti Chronici variis capitibus sancti hujus Brunonis gesta enarrantur, verum paulo aliter quam ea concinnaverit digesseritque scriptor alter anonymus, quem cur Chronico isti præferendum omnino existimem, ordine explicandum suscipio. Neque enim curandam putavi Vitam Italianam, Romæ an. 1698 editam, cujus pretium nullum esse potest, nisi qua parte ex jam dictis fontibus accepta est.

Primo edideret Malabaglia.

2 Disceptationi ansam ultro præbuit R. D. Philippus Malabayla Astensis civis et Cisterciensis congregationis S. Bernardi olim visitator, in Actis hisce nostris ob singularia merita pridem et sæpe laudatus, edita super his disquisitione quam invenio præfixam S. Brunonis operibus, a Mauro Marchisio monacho Benedictino collectis atque editis, ab Aloysio autem Squadrono illustratis ac vulgatis Venetiis anno 1651. Miserat olim ad Bollandum præfatus Malabayla Acta ipsa Sancti ab anonymo conscripta, atque ex tabulariis ecclesiæ ipsius Signiensis desumpta, quibus manu sua eas notationes jam tum subjunxerat quæ deinde disquisitioni jam dictæ fundamenta præbuerunt. Tradunt nonnulli, ipsissima ea Acta pridem typis

excusa fuisse, verum apud nos non exstant, defectum suppletibus duobus exemplis manu exaratis, quorum alterum Roma ad Rosweydam misit noster P. Jacobus van Quaille anno 1623, alterum supeditavit ipsemet Malabayla cum adjunctis, de quibus jam loquebar Mss. annotationibus; quibus demum accessit editio Veneta, quam cum Mss. collatam brevi exhibebimus.

3 Ad articulos potissimum quatuor totum dissertationis argumentum reducit Malabayla, quos priusquam expendam, abs re non erit pauca de auctore anonymo præfari, ut lector de ejusdem fide et sinceritate securius statuat. Nomen ipse suum non expressit, nec ea addidit lineamenta, unde munus aut dignitatem satis certo dignoscas. Mihi quidem sit verosimile, canonicum fuisse Signiensis ecclesiæ, ex singulari illa, quam profitetur Signiensi episcopo obedientia. Noveritis, inquit, me hoc ex mandato inchoasse venerabilis viri Petri, ejusdem sedis (Signiensis) episcopi, qui memorato sancto (Brunoni) quartus in pontificali dignitate successit: cui non immerito obedientiam credidi, cum scriptum sit, Quia melior est obedientia victimis. Ita anonymus in prologo, cujus inde ætatem coniecimus, quod sub Petro, quarto a S. Brunone Signiensium episcopo, se tradat virisse. Cum vero Petrus, ab Alexandro III creatus, jam ab anno 1179 apud Ughellum Lateranensi concilio interfuisse legatur, consequens est, anonymum nostrum ante annum 1180 floruisse, ut infra magis declarabitur, atque adeo S. Brunonis ætati proximum, quippe qui mortem obierit an. 1123, ut suo loco dicemus. Recentissimam autem tum adhuc Signiæ fuisse viri Sancti memoriam, clarius est quam ut in dubium revocari possit.

ast anonymus merito præferendus est.

4 Illis ita præmissis, venio ad capita controversiæ, quæ ad quatuor præcipua a Malabayla jam dixi revocata esse. Primum est de S. Brunonis ortu seu familia; et huic affine alterum de ejus patria. Tertium ad canonicatum spectat, qua nempe in ecclesia eo munere seu præbenda politus fuerit. Postremum de causis recessus e monte Casino: quæ omnia modo longe diverso hinc ab auctoribus Chronici Casinensis, inde ab anonymo memoriæ tradita

Capita quatuor controversiæ,

AUCTORE
J. D. S.

tradita sunt. Hic jam quaeritur, cujusnam fides sincerior, cujus auctoritas praefrendenda sit, Chronici an anonymi? Pro Chronico acriter decertat Malabayla, utpote cujus auctores et Casinenses ombo monachi, et Brunonem ambo de facie noverint, saltem novisse potuerint. Quam in rem vulgatisimum illud affert; Potiorem locum sibi in historicis vindicare illum, qui vel rebus ipsis praesens affuit, vel ab iis qui aderant, eas accepit; vel certe rerum memoriae, ut ait Livius, proximior vixit; etiamsi huic tempore posteriores majoris alioquin sint auctoritatis. Equidem in eam sententiam regulamque ultro concedo, verum quid ea tantopere ad rem faciat, non video; cum Petrus Casinensis Bibliothecarius, quem librum quartum Chronici scripsisse constat, quique non nisi puer adhuc S. Brunonem vidisse potuit, ab anonymo tantillum aetate differat, ut in considerationem venire non possit: unde ex hoc capite nullius momenti praesidium Malabayla accedit.

non recte expli-
cunt Malabayla,

5 Multa alia congerit ad infirmendam anonymi augendamque Petri fidem, quae si accurate expendas, nihilo plus conferre deprehendes. Mihi non vacat singula perscrutari, quia nullo partium studio ducor, a quo non facile Malabaylam immunem reddes, pro civis et populari, ut vult, suo, immodice effertentem quidquid ad illustrium natalium splendorem aliaque hujusmodi spectare existimat. Nihil Chronico, nihil auctoribus ejus, ne vel apicem quidem detractum velim; ceterum qui Acta, ab anonymo sincere et candide descripta, quae proxime expendemus, attente consideraverit, tantam in iis simplicitatem, integritatem et fidem in omnibus animadvertet, ut vel invitum mecum fateri cogatur, omnem ea cujuscumque invidiam superare: contra vero, nonnullos errores adeo palpabiles in Chronicon irrepsisse, ut vix credibile sit, aut Leoni aut Petro accidere potuisse. Speciminis loco sint principium et finis eorum quae ad S. Brunonem spectant, ubi adventus Brunonis Romam, et in episcopum Signinensem designatio ad Urbani II tempora a Chronico referuntur, et obitus pridie Kal. Septembris in praedicto Chronico, multo melius ab anonymo consignantur, in quibus fatetur Malabayla, Bibliothecarium Casinensem a veritate omnino aberrasse.

neque aliunde
explicari possunt.

6 Hae, inquam, speciminis gratia quae a Malabayla ultro conceduntur, nulla satis excusatione digna, quibus et alia accedunt a Chronico non satis exacta, quae interim ab anonymo diligenter juxta ac fideliter enarrantur. Ut ea jam taceam in quibus Trithemius, Buccelinus alique hallucinati sunt, ubi de rebus a S. Brunone gestis scriptisque magis pro arbitrio, quam ex certis monumentis aut statuunt aut parum verosimiliter conjectant. Et Trithemius quidem opera ipsi alia, quam scripserit, tribuere videtur, alia ipsi propria, nescio qua de causa abjudicat. Buccelinus vero in suo Menologio ita res confundit, ut nec anonymum nec Chronicon ipsum consuluisse dicendus sit. Brunonem hic, ejurato saeculo, cucullum induisse asserit, priusquam a sancto Gregorio VII ecclesiae Signinensi praeficeretur. Ait, monachum etiamnum in pleno Romano concilio cum Berengario, Sacramentariorum omnium antesignano, haeresiarcha accuratissimo, congressum, nempe quo tempore nec de monachatu Brunonem cogitasse satis constat. Mitto alia etiam a domesticis tradita, ut pateat, quam non fideliter Sancti nostri Acta persecuti sint quicumque ab anonymo recesserunt.

7 Nemo, mea quidem sententia, elogium brevius accuratiusque de S. Brunone contexuit quam ejus popularis Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, cujus verba transcribere operae pretium visum est priusquam ad Malabaylae argumenta deveniamus. Ita habet ad diem Julii xviii. Bruno Soleriae, pago agri Alexandrini non obscuro, Andrea patre et Scylla matre, piis parentibus ortus, in coenobio S. Perpetui primum, deinde Bononiae litteris operam dedit: cumque et moribus et litteris profecisset, Senis cathedralis ecclesiae [canonicus] factus est. Inde Romam profectus, cum adversus Berengarium perversa de Eucharistiae Sacramento sententiam disputasset, confutassetque, a Gregorio VII Pont. Max. episcopus Signinus creatur. Quod munus pastorale aliquot annos executus, contemplationis desiderio captus, in coenobium Casinense se contulit: ubi cum vitam monasticam professus esset, ad ecclesiam suam, instante populo, invitatus redire cogitur. Is a Paschale II Pont. Max. in Galliam primum, deinde in Siciliam ad eas ecclesias reformandas legatus mittitur. Quod cum egregie praestitisset, ad ecclesiam Signinam reversus, cum aliquandiu illi sancte praefuisset, ac sub eodem Pontifice concilio generali Lateranensi affuisset, cumque plura pie doctaque scripsisset, denique laboribus ecclesiasticis, et aetate confectus sub Callisto II Pont. Max. circa annum salutis mxxx (imo mxxiii) migravit e vita xvi (imo xv) Kal. Augusti, multis clarus miraculis etc.

Salus accuratissima est Ferrarii de Sancto Elogium;

8 Porro Ferrarii ad haec annotatio tanti est, ut hic adscribi mereatur, usui futura ad ea securius expendenda quae tanto conatu urget Malabayla. Monasterium autem, inquit, S. Perpetui in memorato pago Soleriae, qui Oliviensi pago, unde orti sumus, proximus est, non exstat, in ecclesiam collegiatam et parochialem, cui praepositus cum canonicis aliquot praest, conversum. Haec Ferrarius conformiter plane ad ea quae scripsit anonymus, quaeque Baronius alique Chronici auctoritati longe praefrendenda censuerunt. Ita ille Legendam suam exorditur: Beatus Bruno ex Lombardiae provincia, de villa quae Soleria dicitur, duxit originem, humili quidem parentum exortus prosapia, velut in pauperis hortulo plerumque nascitur liliu vel rosa. Chronicon contra asserit ortum ex illustri Astensium prosapia. Atque hic primus est controversiae nodus a Malabayla operose discussus. Et quidem duo peccasse anonymum contendit; nimirum et circa patriam, et circa parentum conditionem. Illam, Astam dicit, parentes vero non solum non ignobiles sed ex illustri sanguine progenitos, atque Astensis cognomentum non tamquam gentile, sed ut familiaris proprium pridem gessisse. Quibus id argumenti verisimile facere conetur, malo ex ipsa ejus disquisitione lector perspiciat, quam hic a me frustra refutetur.

verum ex anonymo potius quam ex Chronico,

9 Ego et prosapiae splendorem et illustrissimos natales S. Brunoni facile concessero, tametsi nullam comminiscar Astensem familiam, ante Malabaylam scriptoribus omnibus incomptam. Arnoldus Wion in Ligno vitae, Chronicon ferme transcribit, dum ait Brunonem ex illustri Astensium sanguine ortum. Ab eo vir differt Camillus Peregrinus, in serie abbatum Casinensium, eum ex illustri Astensium civium prosapia genitum praedicans.

de Sancti origine et patria statuendum est.

A dicans. Et ita reliqui pro S. Brunonis nobilitate certantes, sic tamen ut ejus causa, nemo familiam Astensem excogitandam putaverit. Aliam viam Ughellus ingreditur: Astæ natus est, inquit, ex familia Soleria nobilissima, castelli Solerii domina. Ughellum sequitur Joannes Baptista Marus in annotatione ad Petri Diaconi libellum de Viris illustribus Casinensibus. Alii alia miscent quæ non facile ad veritatem reduxeris nisi, mediæ tramitem ingressus, anonymum cum Chronico quoquo modo concilies. Id quæ ratione fieri possit non video, præterquam si Brunonis parentes et nobiles et aliquali rerum familiarium domesticarumque angustia pressos fateare. Hinc fieri potuerit, ut et cives Astenses nobili prosapia ortos dicas, et tamen ruri degere coactos, tamquam humiliori loco natos acceperit, qui avitam nobilitatem ignoraverit anonymus. Eo item pacto et origine Astensis fuerit Bruno, quamquam in pago aut villa Soleria in lucem editus. Nec refragabor, si castelli Solerii dominos parentes vocites, unde Ughellus et alii a dominio qualicumque S. Brunonis familiam nuncupandam existimaverint.

B 10 Quam frequenter, ne dicam quotidie, accidat, ut familiæ bene nobiles ad rastro redigantur, ut de aliis regionibus taceam, docet in hoc nostro Belgio funesta nimis et deploranda experientia, qua provinciæ aliæ, præsertim Insubricæ, non eximuntur. Ceterum si cui conjectura nostra minus arideat, per me licet, modum alium adinveniat quo et Chronicon et anonymi Acta ad concordiam reducat. Mihi cum Malabayla disputare non lubet, tametsi non solum a Trajani sed vel ab Augusti sæculo Astensis prosapiæ originem repetere in animum induxerit. Alia Brunonis sunt decora quam quæ a genere et a proavis mutuatus est, utpote qui, juxta anonymum, genus suum virtutibus extulit, probis aetibus decoravit. De parentum nomine silet Chronicon, anonymus et scriptores reliqui omnes patrem unanimiter Andream appellant, nullo cognomine addito. In matris nomenclatura nonnihil variant, aliis Scyllam, aliis Squillam, nonnullis demum cum Baronio Vuillam scribentibus. Attamen exigua illa diversitas non aliunde quam ex librariorum vitio procedere videtur, uti fit, dum ex varia litterarum efformatione altera alteri facile supponitur. Si quæras quid præferendum censeam; præplacet modus scribendi Baronii, nempe Willa celebre olim in Etruria marchionissæ nomen, ut videre est in Chronico Florentino Puccinelli a pag. 195, quod facile ad alias Italiæ provincias translatum, feminis proprium evaserit, fortasse per diminutionem a Guilielmo, alias Willelmo, aut alio quopiam viri nomine derivatum; unde et Guilla, Gall. Guillemette et Guillemine. Sed jam ad tertium controversiæ caput accedamus.

§ II. Canonicus Senensis, non Astensis fuisse dicendus est, et cur e monte Casino recesserit.

Sape citatum Chronicon verbis a nobis relatis de illustri Astensium prosapia, statim subjungit, sed illustriores ab infantia possidens mores, liberalibusque studiis a pueritia sufficienter instructus, Astensis episcopi (alii legunt episcopii) canonicus exstitit. Nihil de eo ca-

nonicatu memorat anonymus, sed postquam pueritiam in monasterio S. Perpetui exactam, de cursaque Bononiæ altiorum disciplinarum studia diligenter prosecutus est, hæc addit: Doctoris itaque nomen assecutus et gratiam, Senas petiit, ibi ab episcopo et canonicis honorifice susceptus, atque in canonicum majoris ecclesiæ gratanter admissus est. Sic rursus Malabayla adversus anonymum pro Chronico pugnat. Quis sibi persuadeat, inquit, adeo præclaræ indolis adolescentem, a parentibus in Bononiensi academiâ congruis impensis pluribus annis sustentatum, post assecutam doctoratus lauream, non quidem in patriam revocatum ab iis et ab episcopo suo inter conives canonicos cooptatum: sed illis insecis vel invitis, aliorum divertisse, et ignotum ab ignotis inter canonicos Senenses tum adscriptum? Quid hæc probent, penes te, lector, judicium esto. Quasi vero tam præclarus doctor qui jam rogatu Ultramontanorum (teste anonymo) Psalterium secundum Gallicanam translationem compendiosa expositione perecurrerat, non potuerit Senensi episcopo et canonicis forte condiscipulis innotuisse, et ab ipsis invitatus, Senis potius quam in patria, doctrinæ et virtutum radios circumferre.

12 Alia non desunt quæ Malabaylæ interrogationibus aptissime respondeam. Verum quid multa? Item hanc Sanctus ipse dirimet præfatione in Apocalypsim diserte testatus, se Senensem fuisse canonicum, idque eo loco et modo, ut si unquam Astensis fuisset, procul dubio non dissimulasset. En ejus verba: Et prius quidem quam ad episcopatus dignitatem, Christo Domino non meis meritis me vocante, consecunderem, Ingoni Astensi episcopo Psalterium. Senensibus vero canonicis victitabam, Cantica Canticorum, prout potui exposui. Ludit Malabayla in hac voce qualiseumque et in ulia victitabam; quæ profecto verba, inquit, eum potius ab iis sustentatum, quam ex illorum numero, seu, uti dicitur, gremio fuisse ostendunt. Minime vero; sed ea verba aliis conjuncta aperte demonstrant, S. Brunonem verum fuisse canonicum inter Senenses canonicos; imo, nisi vehementer fallor, ex toto contexta a me allegato, non minus aperte evincitur, nullum unquam alium canonicatum eum obtinuisse. Quid enim? poteratne offerri locus opportunior loquendi de suo canonicatu Astensi, quam ubi diserte affirmat se Ingoni episcopo Astensi Psalterium exposuisse seu dedicasse? Dixisset saltem Domino meo, Episcopo meo vel simile quid, unde vel conjectura tenui assequi liceret, eum in Astensi episcopatu uliquod beneficium ecclesiasticum possedisse.

13 Tam diserta canonicatus Senensis affirmatio, tam altum de Astensi silentium, in iis rerum circumstantiis, ut nulla appareat ratio unum præ altero indicandi, tam aperte, meo quidem judicio anonymi narrationem confirmant, ut quidquid conetur Malabayla, ejus auctoritatem nullatenus infringat. Ast, inquit, nulla Senis de S. Brunonis canonicatu cæstat memoria: esto: An aliorum omnium memoriam proferre ipse poterit, qui toto illo et forte sequentibus sæculis cathedralis Senensis canonici fuerint? Evenit omnino feliciter, ut Sanctus ipse beneficii olim Senis accepti meminerit, quod ad rem nostram satis superque esse nemo, opinor, dubitaverit, nisi Malabaylæ præjudiciis laboret. Attamen nequid intactum præteream, alia ejus argumenta audiamus quibus

AUCTORE
J. B. S.

ex Sancti ipsius
scriptis concin-
tur,

adversus Mala-
baylæ argu-

AUCTORE
J. B. S.

Astensis ecclesia suum canonicum vendicat. Et primum ejus imago antiquitus picta in tabula superposita altari, in quo die natus ipsius, quæ est xviii Julii, solennia sacra in ejus honorem peraguntur. Quæ ea aut qualis imago, non satis explicat. Quod si eam velit quæ ejus operibus præfata conspicitur cum hæc epigraphe. Effigies S. Bruni Astensis, Signiensium episcopi, et abbatis M. Casini, referens eum in habitu, quo tum incedebant cathedralis Astensis canonici, cardinales dicti, vitamque communem, S. Benedicti regulæ accommodatam ducentes, e quibus ipse unus erat, cum illorum episcopo Hugoni Psalterium exposuit: si eam velit, inquam, nihil magnopere probaverit.

quæ nihil pro-
sus conficiunt.

14 Etenim epigraphe illa ad arbitrium, et fortasse ab ipso Malabayla composita videtur. Imago ipsa, ad pictoris ingenium efficta, Sanctum refert vix juventutem egressum, jam tum pedo instructum aliisque lineamentis ita ornatum, ut non facile tantam vetustatem agnoscas ex qua prætextus canonicatus Brunoni vindicetur. Nec magis rem conficit, quod in tabulario ejusdem ecclesiæ (Astensis) studiose asservatur publicum documentum donationis eidem factæ de locis CANALIUM et S. STEPHANI, ab Adeleide comitissa; ubi inter eos qui chirographum suum apposuerunt, legitur subscriptus Brunus, quem canonici constanter tenent fuisse sanctum Brunum. Certe non adeo singulare fuit ea ætate Bruni sive Brunonis nomen ut non potuerit multis esse commune quemadmodum ex iis constat quos eo ipso sæculo sanctitate illustres novimus. Sed canonici constanter tenent eum fuisse sanctum Brunum. Teneant, per me licet, et constanter teneant, illustrissima ortum familia, et genere et cognomento Astensem; nihil ego horum decorum Sancto nostro invideo: quæ dixi hactenus, in eum finem tantummodo adducta sunt, ut scriptoris anonymi fides adversus Malabaylæ disquisitionem propugnetur.

Sancti ipsius
Officio rem to-
tam dirimente.

15 Quæ autem hæc usque stabilire conati fuimus, egregie confirmantur ex ipso S. Brunonis Officio ad normam Romanam reviso, restituto, et a S. Congregatione approbato, Romæ typis edito 1592, in quo iv Lectio in hunc modum concepta proponitur: Bruno Soleris in Insubria, non procul ab Aste civitate, Andrea et Scylla parentibus honestis et religiosis, natus, admodum puer, religiosus viris monasterii S. Perpetui Astensis diœcesis in disciplinam traditus, in omni ecclesiastica doctrina mirabiliter profecit. Inde Bononiam studiorum causa missus, tum secularibus tum divinis litteris egregiam operam dum navasset, doctoris nomen assecutus est. Cum autem in Etruriam, episcopi civitatis Senarum cujus per id tempus nomen erat celeberrimum (erat is Radolphus patria Coloniensis, quem Tintus et Thomasius apud Ughellum sanctissimum virum appellant) visendi studio se contulisset, et ab eo est benigne acceptus, et in canonicorum majoris ecclesiæ collegium publico omnium gaudio adlectus. Nec sane eum Malabayla sentiunt Benedictini omnes, ut non dicam plures refragari. Marcus Antonius Scipio, in Abbatum Casinensium elogis, rotunde enuntiat, Brunonem emenso studiorum curriculo, jam natu grandiorum in Etruriam discedentem, Senis in templo maximo, magna sodalium approbatione, canonicum aliquamdiu egisse. De Astensi canonicatu verbum nullum.

16 Superest controversiæ caput ultimum in quo iste anonymus vellicat acerbius, quasi si commentis suis sanctitati et existimationi monachorum Casinensium vehementer detraheret. Rem paucis expediam, ubi Chronici Casinensis verba cum anonymi commentariis contulero. Erat inter Paschalem Papam II et S. Brunonem, tunc abbatem, non modica dissensio, ex eo quod Pontifex quamquam adhibita vi coactus, investiturarum privilegium Henrico imperatori concessit: eaque ex nimia forte Sancti libertate adeo exarserat, ut, teste Chronico, Papa profiteretur: Nisi illum a monasterii administratione removero, ipse suis argumentis Ecclesiæ mihi regimen tollet. Notandum porro, ut ex vitæ serie demceps patebit, prius Signiensis ecclesiæ commissam S. Brunoni administrationem, quam Casini monachum indueret. Itaque eidem abbati Brunoni direxit epistolam Paschalis Pontifex, qua vetuit, ne ultra episcopus esset atque abbas. Neque enim ultra ferre Apostolicam sedem, episcopum aliquem monasterio præesse tam celebri. Fratribus etiam per Leonem Ostiensem episcopum et hujus cœnobii monachum, litteras misit, mandans ne ipsi viro ulterius obedirent. Hinc pronum est conjicere ex diversis monachorum studiis non meliores turbas in monasterio exortas. Has autem dum alius repetit anonymus aliaque admiscet, quæ licet monachis honorifica non sint, continuo tamen ut falsa ac commentitia traduci debere non videntur. At itaque in Casinensi monasterio, exceptis paucis qui manus suas lavabant inter innocentes, conventus erat malignantium, qui professionem monasticam habitu profitebantur, sed operibus denegabant etc.

De monachis
Casinensibus
duriuscule lo-
cutus anony-
mus.

17 Duriora hæc sunt, fateor, quam ut ad litteram, seu, ut aiunt, in rigore verborum accipi debeant: verum si ad sanum sensum reducantur, ita intelligi poterunt, ut pauci illi, abbati suo et divino obsequio plane addicti, de aliorum machinationibus nihil curaverint. Pars maxima, ut fit, nec dyscolis nec bonis omnino annexa, magis tamen malignantium parti occulte favorit aut saltem consenserit: unde factum, ut diabolicis suggestionibus instigati, in abbatem suum conspiracy facientes, ipsum apud summum Pontificem accusarint, scientes eum indignationem Domini Papæ Paschalis graviter incurrisse etc. Iis deinde secutis quæ ex Chronico retulimus, ex earum continentia litterarum iidem monachi (solos ego malignantes intelligo) occasione accepta, illum non solum contumeliis verum etiam verberibus animo irreverenti et infrunito afficientes, de monasterio ejecerunt. Pro indubitato mihi est, non omnes, imo nec potiore partem in tam tetrum facinus consensisse, forte nec ipsos illos qui tumultuantibus antea non refragabantur. Quapropter recte subjungit anonymus, Plerosque ex monachis qui spiritu Dei agebantur, super Patris injuria magno dolore commotos, ipsum libenti animo fuisse revocatuos, nisi timuissent mandatis Apostolicis obviare. In iis vocibus Plerique, et superius citatis exceptis paucis, manifestam se contradictionem deprehendisse insultabundus gloriatur Malabayla. Immerito quidem, nam cum plerique non de omnibus monachis, sed de aliquibus tantum enunciatur ex eorum numero, qui spiritu Dei agebantur; si ambas particulas exactiori trutina perpendas, nullo negotio conficies, plerosque illos ex iis qui spiritu Dei agebantur, ad paucos illos referrî quos paulo ante memoraverat.

facile ad sanum
sensem reduc-
tur.

18 Hæc ad salvandam contradictionem dicta sunt: neque enim existimare ausim, in tam celebri monasterio totque Pontificum Romanorum ac episcoporum seminario, paucos fuisse qui spiritu Dei agerentur. Crediderim potius non nullum spiritum nationalem paulo ardentiore inter eos religiosis, quantumvis cetera pios et bonos, viguisse, quem non ita perspicuus anonymus, in sequiorem sensum interpretatus sit. Certum est ad Montem Casinum ex diversis partibus orbis omnis nationis viros confluisse (ut testatur Leo Ostiensis in prologo, atque in notis Angelus de Nuce) non omnes ea propensione vacuos, qua in populares magis quam alterius generis homines ferri solemus. Cum autem Insubres seu Longobardos, neque hoc tempore tanti facere soleant Itali reliqui, minime mirum videbitur, si ex iis partibus oriundos tenerius forte amaverit Sanctus ipse, et illi abbati suo additiores fuerint, non sine aliqua ceterorum invidia, qua instigante, contentiones, simultates, discordiæ exorta fuerint. Ne vero hæc temere a me cogitata existimes, argumento sunt verba a Chronico recitata cap. XLII editionis ab Angelo de Nuce vulgata 1658, ex qua etiam superiora desumpsimus.

B Nimirum cum jam Pontificis jussu S. Brunonis ex Casino monte recedere deberet; fratres convocavit... simulque etiam monuit illos, ut, si vellent abbatem quem ipse eligeret, et illos et hunc locum pro suo posse protegeret atque defenderet. Erat tunc in hoc monasterio frater quidam, Peregrinus nomine, natione Ligur (ex ea nempe Liguria ex qua Sanctus ipse a Chronico fuisse dicitur) seculari astutia callidus, cui eandem abbatiam dare decreverat. Quod cum fratres didicissent, dixerunt Abbati etc. Secuta est armorum militum, a Peregrino in suum auxilium evocatorum, violenta in abbatiam irruptio, quos Fratres, nimis hæc indigne ferentes, ac unanimiter super illos irruentes de monasterio eiecerunt. Nonnulla ex his detruncaverat Matthæus Lauretus quæ Angelus de Nuce restituere non dubitavit, addita observatione ex qua conjectura nostra non parum firmatur: Admisso etiam, inquit, Brunonem aut præjudicata mente deceptum, quod Peregrinum præ ceteris digniorem reputaverit: aut privato erga Ligurum civem et domesticum affectu præventum, abbatiam infulis illum ornare statuerit, metu monachis per milites incusso, an tota illico Brunonis sanctitas irreparabiliter persum ibit? Sancti viri, sancti quidem fuerunt, at homines: humanum nihil ab illis alienum fuit.

C 19 Ex his, ni fallor, elucet id quod dicebam, S. Brunonis erga populares suos studium, quo procul dubio aliorum monachorum animos non parum a se alienos reddiderit. Mihi certe probabilissimum est, hinc primas invidiæ scintillas exarsisse quæ sensim accrescentes, cuiusvis utilis seu præteritis facile accedentibus, ita Italos omnes exasperarint, ut habito ad Pontificem recurso, de S. Brunone expellendo palam conspirarint, eumque re ipsa ignominiose eiecerint, uti anonymus pluribus postea demonstrabit: in quod solum desiderari existimo, quod corruptis monachorum moribus tribuerit, quæ verosimillime ex mero eorumdem nationali spiritu originem traxisse videntur, haud quaquam a graviore culpa excusanda, eaque tui ut punitio nem merita sint, quam anonymus in Actis describit. Neque vero opus est, singulos ea qualicumque lube afflutos censeas; nam pervulgatum seimus.

ut non religiosis solum sed quibuscumque communitatibus affricari soleat, quod vix paucis quandoque personis merito adscribi possit. Ad anonymi sententiam recte exponendam atque eum Chronico conciliandam hætenus dicta sint satis; non displicitura, opinor, æquis rerum æstimatoribus. Certe seditiones hujusmodi, quamvis fortasse aliis de causis, in Monte Casino non adeo raras fuisse, is facile statuet qui paulo attentius Chronicon evolverit. Videat interim lector solum caput. XXIX, lib. IV, cujus hic est titulus: Qualiter monachii conabantur abbatem Ottonem deponere. Is vero eum sanctum Brunonem proxime antecesserit, quid mirum si aliqui superfuerint rerum novandarum turbandarumque studiosi. Rem invidiosam pluribus tractare non lubet: quæ ad Sancti cultum et reliquas vitæ circumstantias spectant sequenti paragrapho prosequemur.

§ III. S. Brunonis canonizatio, cultus, Officium et Vitæ series.

Multa hic rursus occurrunt ad concordiam reducenda, variantibus non solum Chronico et anonymo, sed iis etiam qui de secuta Sancti canonizatione aliisque ad cultum ejus spectantibus scripserunt. Est quidem extra controversiam, S. Brunonem, tum in vita tum post mortem miraculis clarum, et a Signiensibus et a monachis Casinensibus pro Sancto habitum, statim ab obitu privato sultem cultu honorari cœpisse, donec legitima auctoritate, annis post decessum octo et quinquaginta, a Lucio III inter Sanctos relatus est. Ita ferunt monumenta Signiensia ex quibus Officium, supra a nobis citatum, reverendissimus D. Josephus Veronensis, Signiensis episcopus procul dubio conceinnavit. Refert Ughellus et ex eo alii, in eathedrati Signina inscriptionem spectari ad perennem rei memoriam, qua præfata canonizatio peracta dicitur. Est autem hujusmodi:

MEMORIÆ AETERNÆ BEATI
BRUNONIS
QUEM LUCIUS III PONT. MAX.
CARD. ET EPISCOP.
CONVENTU
SIGNIÆ IN ECCLESIA B. MARIE
UBI DEFUNCTUM CORPUS
QUIESCEBAT, INTER SANCTOS
JUSSIT ADSCRIBI
ANNO AB EJUS ABCESSU LVIII
S. P. Q. S

Hinc colligas, manifestos errores irrepsisse in appendix Actis anonymi subnexam, dum dicitur: Dominum Lucium Papam tertium, in ecclesia Signina, quadragesimo anno post obitum beati Brunonis, canonizavisse ipsum sanctum Brunonem. Et additur: Ipsam canonizationem factam fuisse tempore domini Bartholomæi episcopi Signini.

21 Ad hæc refellenda, explicandaque nonnulla alia in hæc re satis dubia, necessarium omnino est, ea explorare ex quibus constet, quo anno vir Sanctus ex hac vita migraverit. Matthæus Lauretus Hispanus Casinensis monachus in notis ad sæpe citatum Chronicon, ab ipso editum Neapoli 1616, putat juxta veriore computationem, obitum Brunonis unno 1125 consignandum, in quo non paucos habet sibi consentientes, eo, ni fallor, argumento duetos

AUCTOR
J. B. S.

E
Verum canonizationis Sancti tempus,

F

ex anno obitus definitum est.

AUCTORE
J. B. S.

ductos quod Angelus Rocca, libro de Canonizatione Sanctorum, alicubi testetur, asservari Romæ in bibliotheca Patrum Congregationis Oratorii ballam canonizationis S. Brunonis factam a Lucio III anno Domini 1183. Hic vero annus cum esse debeat ab obitu Brunonis 58, sequeretur eum vita functum prædicto anno 1125. Ceterum et a Rosweydo pridem, et ab aliis prædecessoribus nostris bullæ istius quæcumque apographam obtineri hactenus non potuit. Suspicio ego nihil ibi aliud reperiri quam quod modo ex appendice ad Aeta Signiensia referebam, nimirum a Lucio III in numerum Beatorum relatum S. Brunonem quadragesimo anno post obitum, non assignato anno ære Christianæ quo id contigerit. Invenio etiam in Officio Romano, superius laudato, Brunonis canonizationem anno 1183 innotam. At enim hæc omnia per se coincident, ubi annum obitus S. Brunonis stabiliverimus.

qui certo incidit
in ann. 1123,

22. Neque vero is certius definiri potest quam ex ipsis Anonymi Actis, in quibus sub finem ita legitur: Migravit ad Dominum, quinto decimo Kal. Augusti anno quinto Pontificatus Domini Calisti II, sui vero episcopatus quadragesimo quarto. Notant hi characteres non annum 1125, sed 1123: nam cum Calistus II creatus sit mense Februario 1119, currebat ejus annus quintus quando S. Bruno xviii Julii 1123 extremum diem clausit, nec ea ulterius differri possunt. Accedit unanimis scriptorum omnium consensus, initia episcopatus ejus collocantium anno 1079 sub Gregorio VII, eo ipso anno scilicet quo in Concilio Romano vi cum Berengario Bruno disputaverat. Ex eo autem capite aperte evincitur, Brunonis vitam ultra annum 1123 non esse extendendam. Demum cum in confesso sit, ex altera Actorum appendice, Honorium III anno 1223 Brunoni aram erecisse et propriis manibus consecrasse, is vero diserte fuisse dicatur annus ab obitu Brunonis centesimus, consequens iterum est eum e vita migrasse 1123. Idque ex eo etiam confirmabitur quod, ut eadem appendix asserit, annus ille 1223 fuerit Honorii annus VII, utpote qui in Pontificem electus est 1216.

unde plura
refelluntur,

23 His ita constitutis, nullo negotio refutantur quæ ex prima appendice falsa esse superius diximus, de canonizatione a Lucio III facta anno post obitum Brunonis quadragesimo, et de tempore Bartholomæi episcopi Signini pejus adhuc cum ea canonizatione connexo. Notior ejus Lucii Papæ III creatio quam ut in dubium revocari queat. Contigit illa xxix Augusti 1181, atque adeo non nisi imperite (nescio a quo) scribi potuit, Brunonis canonizationem annis ab obitu quadragesima a Lucio III factam, quandoquidem est creatio annis omnino 58 ab ipso Brunonis obitu distet. Et si vere hic Pontifex anno post Sancti obitum 58 cum cultu sacro decoravit, id factum oportuit anno ejus pontificatus primo, Christi 1181. Quod autem magis mirere, Bartholomæus Lucio III conjungitur, tanquam Signinus episcopus, qui illo Pontifice annis fere septuaginta posterior est. Fides sit penes Ughellum in Catalogo episcoporum Signiensium, nullum ejus nominis producentem ante annum 1256. Pluribus opus non est, ut jam sæpe dicta appendix, saltem qua parte chronologiam attinet, prorsus convellatur. Forte nec in catalogo Cardinalium, quos Lucio III in canonizatione adfuisse narrat, satis accurata est, verum ubi de ipsius rei veritate abunde constat, frustra in iis nominibus diligentius inquirendis a nobis opera poneretur.

24 En modo totam, ut jacet, appendixem, ex

qua canonizatio verificetur, editione Marchesianacum utroque Ms. collata. Hunc præfert titulum: Explicit Legenda sancti Brunonis. Sequitur canonizatio ipsius, una cum dedicatione altaris, cum Indulgentiis suis, ut infra. Tum ita subjungitur: Dominus Lucius Papa tertius, præsentibus multis Cardinalibus cum eo in ecclesia Signina, quadragesimo anno post obitum B. Brunonis, canonizavit ipsum S. Brunonem, et concessit annum Indulgentiæ omnibus ejus limina visitantibus in ejus festo. Cardinales vero qui astiterunt dictæ canonizationi cum dicto summo Pontifice fuerunt hi: Dominus Conradinus Portuensis, Albanensis, Dominus Paulus Prænестinus, episcopi (ita ego legendum puto, tametsi et in impresso et in altero Ms. nomen episcopi transpositum reperiam) Dominus Vincentius tit. S. Stephani in Cælio monte. Dominus Arduinus (impressum habet Adrianus) tit. S. Crucis. D. Lambertus tit. S. Mariæ in Transtiberim. D. Albertus S. Rom. Ecc. Vice Cancellarius. D. Stephanus tit. SS. Apostolorum. D. Octavianus tit. S. Chrysogoni. D. Jacobus tit. S. Mariæ in Navicella. D. Ranerius (impressum legit Zeinerius) tit. S. Georgii. D. Gratianus SS. Cosinæ et Damiani. D. Goffredus S. Mariæ in Via lata. D. Gerardus S. Adriani, Diaconi Cardinales. Ipsa vero canonizatio facta fuit tempore domini Bartholomæi episcopi Signini, qui injunxit (numquid melius, concessit?) omnibus ad dictum festum venientibus, visitando ejus limina, quadraginta dies, et durat per totam octavam, et similiter ceteri episcopi concesserunt. Hactenus appendix prima.

25 Quis vero, quo tempore, qua occasione illam. Actis attexerit, non habeo unde fundata satis conjectura distinguam. Illud mirari satis non possum, eam ab anonymo ipso adscriptam non esse, quem tamen ad Lucii III tempora pervenisse necesse est, si iis scriptoribus credimus, qui eum faciunt justo juniorem. Mihi indubitatum videtur, anonymum id non fuisse prætermisurum, si tum adhuc vixisset, utpote qui Petri episcopi, Lucii III synchroni, jussu Aeta S. Brunonis se collegisse testatum reliquit. Hinc certe et Marchesium et Malabaylum refellas, qui, ut anonymi ætatem protrahant, audacter citant Ughellum tanquam qui Petri illius tempora ad annum 1190 reducat, ubi interim desertissimis verbis affirmat, præfatum Petrum ab Alexandro III, Lucii III decessore, creatum et ab anno 1179 concilio Lateranensi interfuisse. Nimirum scriptorum illorum intererat, anonymum a S. Brunone removere quam longissime, ad elevandam ei fidem, quam Casinensi Chronico vindicarent. Sed de his alibi satis. Hic solum obiter insinuatam volui, sæpe dictam appendixem Actorum scriptore multo esse posteriorem, et verosimiliter non prius, cum altera jam jam exhibenda, Actis illis adjunctam quam ab Honorio III peracta esset altaris consecratio, quæ illic ita describitur:

26 In nomine Domine Amen. Anno Domini mcccxxiii, Pontificatus sanctissimi Domini nostri D. Honorii Papæ III anno ejus VII, mensis Julii die XVI, anno centesimo post obitum B. Brunonis episcopi et confessoris civitatis Signinæ, dedicatum fuit altare ipsius B. Brunonis existens in ecclesia Signina ad honorem ejusdem Sancti, per manus supradicti summi Pontificis, astantibus in-

quæ in aliqua
appendice male
commixta sunt.

Ætas anonymi
adversus Malabaylum
stultit.

F

Dedicatio altaris
ab Honorio
pp. III.

A frascriptis Cardinalibus, servientibus sibi in dicta consecratione, sive dedicatione, tribus episcopis, scilicet D. Petro Prænestinensi, D. Nicolao Tusculano, et D. Andrea Portuensi: et quatuor Presbyteris D. Stephano, D. Gregorio, D. Honorato, et D. Stephano. In quo quidem altari a dicto Pontifice reconditæ sunt hæ reliquiæ, videlicet. SS. Apostolorum Petri et Pauli. S. Laurentii M. S. Vincentii M. S. Cæsarii M. S. Mauriti M. S. Sebastiani M. SS. Cosmæ et Damiani MM. S. Saturnini M. SS. quatuor Coronatorum. S. Silvestri Papæ. S. Gregorii Papæ. S. Brunonis episcopi et confessoris. S. Mariæ Magdalenæ. S. Agathæ V. et M. S. Lucie V. et M. S. Martinæ V. et M. Omnibus autem Christi fidelibus ad hanc dedicationem venientibus, in dicto die, dictus summus Pontifex de injuncta sibi pœnitentia, unum annum in Domino relaxavit, durante per totam octavam, cujus festum occurrerit tertia die post dedicationem, quod erit die xviii mensis Julii. Et omnes episcopi Signinæ diœcesis anno quolibet injunxerunt in dicto festo

B XL dies. Deo gratias.

27 Jam dixi verisimile, utramque hanc ad Actu additiunculam, quiscumque demum earum sit auctor, eodem tempore conceptam esse et annexam. Quemadmodum autem nec scriptor dignoscitur, sic ne facile quis dixerit, quam ætatem ambæ sapiant. Mihi probabile est, ad sæculum xiv vel forte xv pertinere, tum ex stylo tum ex crassissimo illo errore quo Burtholomæum Signinum episcopum cum Lucio III combinatum vidimus. Neque tamen refragabor siquis diversum dixerit earum auctorem, et successive appendices illas adjunctas velit. Etenim quodcumque id acciderit, de eximia Brunonis sanetitate, patris miraculis, perpetuo in Casinensi monte et Signina ecclesia cultu, nemo, opinor, dubitaverit, qui antiquissimam Legendam, in Lectiones per Octavam distributam, et pridem Signinæ usitatam adverterit; sic ut merito cum Baronius Martyrologio inserendum censuerit, et sacra Rituum Congregatio Officium, ut diximus, ad normam Romanam redactum, approbaverit, postquam aliquot ante annis Gregorius XIII ad id potestatem fecisset, ut ex sequenti decreto patebit. Nos Guilielmus Sirletus presbyter Cardinalis, tit. S. Laurentii in Paneperna, fidem facimus et attestamus, S. D. N. Gregorium Papam XIII, vivæ vocis oraculo nobis facto, concessisse et licentiam dedisse episcopo et clero Signino in ipsa civitate et diœcesi Signina, publice et privatim recitandi Officium infrascriptum in choro et extra, S. Brunonis episcopi et confessoris, sub Officio duplici et cum Octava. Datum in palatio Apostolico in loco nostræ residentiæ die xi Junii MDLXXXIV, pontificatus S. D. N. Gregorii Papæ XIII anno xiii. In fastis ecclesiasticis aut Martyrologiis nulla antiquior exstat S. Brunonis memoria; quid illud aut quale sit Casini Breviarium, quod pervetustum aiunt Marchesius et Malabayla, necdum videre licuit; id scio, interrogatum pridem a Papebrochio eruditissimum Mabillonium, qui illud ex monte Casino Parisios detulerat, num haberet lectiones de Sanetis, respondisse, nullas eo libro contineri. Jam Vitæ seriem paucis exponamus.

28 Annum quo Sanctus noster in lucem editus est, scriptorum nullus expressit. Si conjectare quid liceat, non verebor dicere, trigesimum ætatis

annum eum attingisse aut superasse quando in concilio Romano 1079 cum Berengurio congressus, tantam apud Gregorium VII et B. Petrum Cardinalem, cognomento Igneum, existimationem consecutus est, ut viduatæ per id tempus Signinæ ecclesiæ episcopus destinatus sit, ut ex Actis mox ipse perspicies. Si itaque anni circiter triginta ei tunc tribuantur, consequens erit, natum fuisse circa annum 1049. Jam supra probavimus ex decursis episcopatus annis quatuor et quadraginta, ejus initia non ad Urbanum II, ut perperam legitur in Casinensi Chronico, sed ad Gregorium VII et præfuturum annum 1079 omnino retrahenda. Nec quisquam mihi objecerit, quod in Lectione vi Officii Romani nuper citati legitur, nempe annis solum quatuor supra triginta episcopatum tenuisse Brunonem: id enim scriptores omnes, quos saltem consulere licuit, per errorem illuc irrepsisse unanimi consensu fatentur. Nos vitæ cursum sequamur. Signinam ecclesiam, priusquam monachum indueret, annos viginti et tribus sedulo administravit. Quo tempore Urbano II egregiam operam navasse loco non uno testatur Baronius. Atque imprimis quod approbaverit 1092 privilegium monasterio Cavensi ab eodem Urbano concessum, ut ex ejus subscriptione aperte colligitur. Addit Marchesius, certum esse, Brunonem in Galliam ab Urbano ductum sub annum mxcv, quo anno, inquit, interfuit concilio Claramontano, et consecrationi ædis Cluniacensis, in qua cum ipse Pontifex, ritu pontificio, consecraret aram principem, aliæ tres consecratæ ipsius jussu ab aliis tribus episcopis, Lugdunensi, Pisano et Brunone Signiensi, ut habetur ex Bibliotheca Cluniacensi

29 Concilio Turonensi 1096 interfuit, ut ad eum annum tradit laudatus Baronius; ubi cum Urbanus II, inquit Marchesius, consecraturus esset vi Idus Martias ædem Majoris monasterii Turonensis, jussit a S. Brunone consecrari pridie sacellum infirmorum. Quod ex antiquis monumentis scite observatum a R. P. Jacobo Sirmondo e Societate Jesu, viro summe erudito in litteris ad reverendissimum abbatem Constantinum Cajetanum datis. Quo anno in Italiam redierit, incertum est; crediderim cum ipso Urbano II eodem illo anno 1096 ad ecclesiam suam reducem, pastorale munus resumpsisse, et in eo perseverasse, donec ad montem Casinum secessit anno, ut nuper dicebam, 1102. Sunt qui ad biennium monachatum differant, verum cum ex abbatum Casinensium chronologico ordine constet, Brunonem Odoni seu Othoni successisse 1107, imo annum 1106 notet anonymi Casinensis Chronicon, ab Antonio Caracciolo editum, noster vero anonymus expresse affirmet, eum, exacto monachatus quinquennio, monasterii prælationem suscepisse, manifeste liquet, epochæ ratio a nobis constituta. Causas porro prædicti secessus in Aetis ipsis lector inveniet. Præcipuam ego existimo, amorem solitudinis, qua tamen perpetua frui non potuit, legationem in Gallias suscipere coactus cum Boamundo Antiochiæ principe, bellis saeris celeberrimo. Eam legationem consignat Baronius anno 1104, non recte: siquidem Labbeus tom. X Conciliorum col. 747, verba Sugerii recitat in Vita Ludovici Crassi clarissime notantis annum 1106, quo Romanæ Sedis Apostolicæ legatus dominus Bruno Signiensis episcopus a domino Paschali Papa ad confortandam S. Sepulcri viam dominum Boamundum comitatus, plenum et celebre Pictavis tenuit concilium, cui et nos (de se loquitur

AUCTORIS
J. B. S.

E

et aliquis
gestorum ejus

F

Martyrologio
scriptus et
probatum ejus
officium

scripsi etiam,

AUCTORE
J. B. S.

chronologica
scriptis,

loquitur Sugerius) interfuimus etc. Adjungitur Chronicon Malleacense aliaque a Pagio etiam memorata ad annum jam dictum 1106.

30 Alteram quoque in Siciliam legationem simili diligentia executus est, verba sunt anonymi, priusquam ad montem Casinum reverteretur, procul dubio sub finem ejusdem anni aut initium sequentis 1107. Ea vero rite perfunctus non multo post, nempe mense Novembri, ut vult Peregrinius, abbatiani suscepit praelatus ordine quadragesimus eamque tenuit annis tribus et mensibus decem, vel potius undecim, juxta Indices Casinenses, qui Brunonem abbatia se abdicasse innuunt mense Octobri 1111, quando ad Pontificis Paschalis imperium ipsam dimisit. Priusquam id accideret aliam Pontifici operam navavit Bruno. Nam, teste Chronico, anno Domini mcviii mense Octobri, Casinum advenit idem Apostolicus, adjunctoque sibi abbate nostro, Beneventum synodi celebrandæ causa pervenit... cum autem Capuam devenisset, rogatus ab eodem abbate ecclesiam S. Benedicti, quam Desiderius abbas intra eandem civitatem renovaverat, solenniter dedicavit. Reliquo tempore in officio perstitisse censendus est Bruno, donec exortis cum Paschale dissensionibus, quas supra exegimus, ad ecclesiam suam postliminio redire compulsus ibi in pace quievit anno 1123, xviii Julii: unde colligere liceat, obiisse in senectute bona, nempe qui quartum et septuagesimum annum attingerit, in ea etiam hypothesi quod annis triginta major non fuerit quando Signinum episcopatum adeptus est.

Acta que et unde eduntur.

31 His omnibus hactenus satis explicatis, id unum reliquum est, ut ambas Vitas, de quibus jam supra abunde egimus, ordine subjungamus. Anonymi opusculum ex supra citatis duobus Mss. contuli cum editione Veneta Mauri Marchesii, multis mendis infecta, ubi tamen etiam titulus integer servatur, quem hic ex more nostro præmittere malui. Sic incipit: In nomine individue Trinitatis Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Hic liber continet Legendam B. Brunonis registratam et exemplatam de verbo ad verbum ex originali antiquo libro in cathedrali ecclesia S. Mariæ de Signia existente, tempore R. D. episcopi Bernardini Cauni, sub anno Domini mdxliii, pontificatus Domini Pauli tertii. Puto addendum anno decimo, quamquam nec in Mss. nec in impresso exstet; recte autem hic notari annum 1543 pro 1541 a Marchesio posito. Qui vero hic Caunus dicitur, in altero Ms. et in edito paulo melius Calinus appellatur, optime fortasse ab Ughello Callinius, qui ex Ordine Minorum ad eam dignitatem assumptus est an. 1541. Sequitur Anonymi prologus, cui Vita ipsa subnectitur in triginta lectiones distributa, quam ita explicatam modo exhibui, ut eam pluribus annotationibus illustrare supervacaneum existimaverim.

VITA

Auctore anonymo, ex duobus Mss. collatis cum editione Marchesii.

PROLOGUS.

Beati Brunonis Signinæ sedis gloriosæ memoriæ venerabilis episcopi vitam, Salvatoris auxilio descripturus, ipsum suppliciter depono, qui linguas infantium facit disertas, et aperit ora mutorum, ut donet mihi ad suam laudem, et auditorum ædificationem, hoc opus congruo sermone componere, ut non sit legentibus tædio, sed ad fructum eis proficiat animarum. Vos etiam legentes rogo, ut si sermo incultus aures vestras pulsaverit, rudi stylo veniam detis, quia sapientes non quærunt diserta, sed fortia. Memineritis etiam, regnum Dei non in eloquentia, sed in fide consistere: salutem quoque seculo non ab oratoribus, sed a piscatoribus prædictam. Ego enim utpote pauper ingenio, cum verecundia præsens negotium aggressus sum, eo quod aurum, et argentum non sit mihi, quia imperitus sum sermone, et scientia; sed ne forte ab aliquibus in hoc opere præsumptionis argui valeam, noveritis me id ex mandato inchoasse venerabilis viri Petri, ejusdem sedis episcopi, qui memorato Sancto quartus in Pontificali dignitate successit. Cui non immerito obedientiam credidi, cum scriptum sit i Reg. xv. Quia melior est obedientia victimis, cujus tanta est virtus, ut res etiam impossibiles ad possibilem plerumque redigat facilitatem.

LECTIONES XXX

In quas tota Vita distributa est.

DIE PRIMA.

LECTIO I. In paradiso Dei multiplices ac diversæ jugiter arbores oriuntur, non solum copiosis frondibus, verum etiam odoriferis floribus et fructibus salutiferis adornatæ. Quid enim aliud sancti viri sunt, nisi velut quædam arbores in domo Dei plantatæ, quorum affluentis verba doctrinæ, velut extensarum arborum folia, sub se quiescentes ab æstu vitiorum protegunt? Quorum gratissimæ opinionis fragrantia, et sanctæ conversationis exempla, velut quidam flores, nos ad amorem patriæ cælestis indesinenter attrahunt, et bonorum operum famelicos pascunt; de quibus dicitur in Canticis: Emissiones tuæ paradisi matorum punicorum cum pomorum fructibus. Cant. iv. Inter has arbores pretiosas B. Bruno Signinæ sedis episcopus, velut cedrus alta Libani, divina voluntate processit.

2 LECTIO II. Cujus non solum flores et fructus, id est virtutes et opera charitatis, nos et odore alliciunt et justu reficiunt; sed etiam frondes, hoc est sanctæ prædicationis verba, magnum referunt legentibus et audientibus suavitatis odorem. Cui non incongrue adaptari potest ille psalmi versiculus: *Justus ut palma florebit, et sicut cedrus Libani multiplicabitur, plantatus in domo Domini.* Psal. 91. Et illud: *Et erit tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: folium ejus non defluet, et omnia quæcumque faciet, prosperabuntur.* Psal. 1.

3 LECTIO III. Beatus igitur Bruno, ex Lombardiæ provincia de villa, quæ Soleria dicitur, duxit originem, humili quidem parentum exortus prosapia: velut in pauperis hortulo plerumque nascitur lilium, vel rosa: cujus pater Andreas, mater vero Squilla vocabatur. Sed beatus Bruno genus suum virtutibus extulit, probis actibus decoravit. Nam ab ipso pueritiæ suæ tempore ita in suo pectore humilitati, et timori Domini, qui est initium sapientiæ, sedem paraverat, ut non immerito in ipso spiritus Domini plenius requiescere crederetur, sicut scriptum est Isa. 66. *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, et quietum, et tremantem sermones meos?* In omnibus vero suis actibus, non ut puerilis ætas se habere solet, levis, aut insolens, sed gravis et maturus quotidianis profectibus apparebat.

4 LECTIO IV. Proinde cum in monasterio S. Perpetui, quod in Astensi episcopatu situm est, a parentibus esset traditus ecclesiasticis officiis instruendus, brevi spatio temporis, utpote puer capacis ingenii, et memoriæ singularis, non solum ecclesiasticis officiis, verum etiam singularibus disciplinis diligentius eruditus est. Deinde voluntate parentum se Bononiam transferens, liberalium artium doctrinæ vigilem curam exhibuit. Postquam vero non solum trivii sed etiam quadrivii a scientiam, cælestis gratiæ munere, plenius assecutus est; divinæ paginæ propensius operam dedit. Hauriebatque jam tunc sitiundo pectore euangelicæ fluenta doctrinæ, quæ posset congruente tempore sitienti populo mellito gutture eructare.

5 LECTIO V. Dum autem in divinorum librorum doctrina præ suis etiam majoribus profecisset, ut dicere posset cum Propheta, Ps. 118: *Super seniores intellexi, quia mandata tua exquisivi,* rogatus a quibusdam Ultramontanis, psalterium secundum Gallicanam translationem compendiosa expositione percurreret. Postquam vero episcopali sublimatus est dignitate, ipsum juxta Romanam translationem, pleniori, et sublimiori stylo studuit explanare. Doctoris itaque nomen assecutus, et gratiam, Senas petiit; ubi ab episcopo, et canonicis honorifice susceptus, atque in canonicum majoris ecclesiæ gratanter admissus est.

6 LECTIO VI. Post hæc vero quibusdam negotiis ipsum trahentibus, ad Romanam Curiam accessit, atque a venerabili viro Petro Albanensi episcopo benigne susceptus hospitio est. Eodem tempore beato Gregorio Papa VII in Lateranensi palatio residente; de Sacramento corporis, et sanguinis Domini nostri Jesu Christi, a quodam magi-

stro Berengario, qui de eodem Sacramento minus fideliter sentiebat, gravis animodum agitabatur quæstio. Nec inveniebatur aliquis, qui cum eodem magistro de tanti mysterio Sacramenti disputare præsumeret: tum quia magister ille in quæstionum conflictu nimis erat exercitatus: tum quia in hujusmodi fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

DIE SECUNDA.

LECTIO I. Quia vero jam tempus advenerat, quo athletæ Christi Brunonis probitas, ac scientia universis in Curia Romana claresceret, de voluntate summi Pontificis, cum eodem magistro certamen disputationis aggressus, ipsum rationabili assertione ad viam veritatis a suo revocavit errore, atque ad Catholicæ fidei unitatem per Dei gratiam reduxit: gubernator etenim in tempestate dignoscitur, in acie miles probatur; et navis, quæ forti compage solidata est, procellis irruentibus non foratur; et arbor, quæ firma radice fundata est, ventis pulsantibus non movetur. Tuuc summus Pontifex, considerata viri a Deo dilecti constantia Brunonis, et virtute; accersito ad se Albanensi episcopo ait; *Hominem Dei, quem tecum hospitio suscepisti, tibi affectuose commendo.* Existimo enim, quod per ipsum Ecclesiæ Dei magna poterunt obsequia, donante Domino, provenire. Altera vero die Dominus Papa eidem episcopo de fratrum suorum consilio, et voluntate mandavit, ut ad Signinam civitatem accedens, quæ proprio tunc erat viduata pastore, canonicis ecclesiæ sanctæ Mariæ salubri persuaderet consilio, ut talem virum, tamque prudentem, sibi eligerent in pastorem.

8 LECTIO II. Tunc episcopus Albanensis, lætus et hilaris ad hospitium reversus, dixit ei; *Frater Bruno, mandatum nobis instat Apostolicum, ut ad partes Campaniæ pro quibusdam causis proficisci debeamus; rogo ut comiteris nobiscum, gratamque nobis exhibeas societatem.* Qui [ait præsto sum] et ascendentes equos, usque ad radicem montis Signinæ civitatis pariter pervenerunt. Tunc episcopus sancto Brunoni dixit; *In civitate, quæ in isto monte sita est, quædam nobis imminent expedienda negotia: ibique, si placet, honeste hodie poterimus hospitari.* Cui Sanctus respondit; *Quod bonum est in oculis vestris facite, ego enim paratus sum facere, quod vestræ placuerit voluntati.* Tunc ascendentes in civitatem, apud ecclesiam S. Mariæ a canonicis cum honore suscepti, atque ibidem hospitali sunt. Sero autem cum S. Bruno, assistentibus sibi pro reverentia et honore canonicis ejusdem ecclesiæ, quieti membra daturus, recubisset in lecto, dixisse fertur; *Hæc est requies mea.* Cui episcopus Albanensis respondit; *in seculum seculi.* De qua videlicet responsione mirari cœpit beatus Bruno, et attentius cogitare, quid sibi vellet ejusmodi responsio: cujus rei causam e post facto cognovit.

9 LECTIO III. Mane autem iltucescente, beatus Bruno ad suggestionem Albanensis episcopi luculentum fecit in capitulo de vitula

AUCTORE
ANONYMO
EX MS.

Superato Be
rengario, desti-
natur episcopus

viduata Signi-
næ ecclesiæ,

ad quam du-
ctus, mox eli-
gitur,

AUCTORE
ANONYMO
EX MS.

tula rufa sermonem. Cumpleto itaque sermone, episcopus continuo, seorsum a B. Brunone, canonicis est locutus, eisque suadere cepit, ut talem virum, tamque prudentem sibi eligerent in pastorem. Protinus vero canonici, deliberato inter se salubri consilio, in beati Brunonis electione unanimiter convenerunt. Divinae siquidem voluntatis erat, ut lucerna super candelabrum posita, universis in domo Domini consistentibus manifesta luce claresceret. Et ut fidelis servus et prudens commissa sibi caelestium talenta donorum subjecto gregi fideliter dispensaret: consummato feliciter cursu, a caelesti patrefamilias aeternae beatitudinis praemia suscepturus Episcopus itaque Albanensis, canonicorum voluntate comperta, consuluit eis, ut aliquos ex canonicis ad summum Pontificem destinarent, qui eidem ipsorum concordiam, et unanimitatem de pastore electione patefacere.

et a Papa confirmatur.

B 10 LECTIO IV. Episcopo itaque Albanensi cum B. Brunone ad Urbem reverso, canonici Signinae ecclesiae aliquos ex fratribus suis prudentioribus ad summum Pontificem direxerunt, qui suae confirmationem electionis ab eo suppliciter expostularent. Protinus vero beatus Papa Gregorius episcopo Albanensi secreto mandavit, ut sanctum Brunonem modis, quibus posset, induceret, ut Signinae ecclesiae petitioni non contraret, et talentum scientiae sibi commissum, et traditum, in sudario non absconderet, quod in episcopali officio utiliter posset expendere, atque opportune multiplicare. Tunc S. Bruno, licet huic oneri pariter et honori impari se assereret, et minus idoneum se reputaret; tamen ne divinae videretur voluntati resistere, cui tantorum vota cognoverat convenire; factae de se electioni humiliter consensit. Ad hoc autem onus officii suscipiendum, quaedam visiones ipsum maxime induxerunt, quas se praeteritis noctibus vidisse testabatur.

visione primum commotus,

C 11 LECTIO V. Quaedam siquidem virgo admirandi decoris in visione sibi noctis apparuit, quae manu ejus accepta, ipsum per Lateranense palatium quasi spatiandi gratia deducebat, et aureo annulo, quem manu gestabat, annulari digito S. Brunonis immisso, virgo Christi ad propria revertebatur. In quo videlicet annulo quasi desponsationis arrham significari postmodum intellexit, quia Signina sibi ecclesia fuerat desponsata. Nocte vero sequenti eandem sibi virginem apparuisse, et in uno canistro septem alia canistra sibi obtulisse referebat. In majori namque canistro Signinam civitatem: in septem vero minoribus canistris septem castella Signinae ecclesiae subjecta significari dicebat. De manu itaque summi Pontificis munere consecrationis accepto, suis comitatus clericis ad Signinam pervenit ecclesiam: ubi ab universo clero, et populo cum summo honore, magnaque laetitia susceptus est, atque in episcopali sede collocatus. Omnesque tam clerici, quam laici, viri cum mulieribus, pusilli cum majuribus in hymnis, et laudibus glorificabant Dominum, qui talem ac tantum Signinae ecclesiae concessit Pastorem.

12 LECTIO VI. Beatus igitur Bruno episcopi officium, et Pastoris nomen adeptus

magnopere satagebat, ut concordaret vita cum nomine, professio cognosceretur in opere, ut convenirent vita, et doctrina, manus et lingua; quia si voci vita non discordet, si vix vitam non remordet, tunc reverentia divinae laudis dulcis est symphonia. Non enim ignorabat, quia tantum debet actionem populi actio transcendere praesulis, quantum distare solet a grege vita pastoris. Primum ergo juxta mandatum Apostolicum 2 Tim. 3 irreprehensibilem se in omnibus exhibere cepit, sobrium, castum, humilem, mansuetum, atque benignum. In incessu quoque, in statura, in habitu, et in omnibus motibus suis nullius unquam offendeat aspectum: sed omnes actus sermonesque suos modesta semper gravitate moderabatur. Erat enim in sermone verax, in judicio justus, in consilio providus, in disponendo industrius, in jubendo discretus, et in universa morum honestate praecclarus.

namque ecclesiam egregie instruit.

DIE TERTIA.

E

LECTIO I. Proinde gregis sui circa custodiam, vigilem curam et attentissimam exhibebat diligentiam, ne lupus rapax sub sua custodia ovile Domini posset irrumperere, ovesque sibi commissas aliquatenus perturbare. Circa vero opera charitatis, et eleemosynarum ita erat attentus, ut nihil aliud cogitare videretur. Vestiebat nudos, esurientes alebat, peregrinos hospitio recipiebat, et omnibus pariter indigentibus subvenire curabat. Nam manibus plenis semper subvenit egenis. Ita ut cum beato Job dicere posset, Job. 31 et 29, *Foris non mansit peregrinus. Ostium meum viatori patuit. Oculus caeco fui, et pes claudio. Pater eram pauperum, et causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam.* Praeterea Christi sedulum exhibebat officium, et non diebus, neque noctibus a divinis colloquiis et ab oratione cessabat. Divinorum vero voluminum lectioni jugiter insistebat, et in lege Domini meditabatur die ac nocte: utpote qui sacram Scripturam non solum perspicaciter intellexit, verum etiam eleganter exposuit; sicut manifeste poterunt experiri, qui suas expositiones, atque sermones tam in novo, quam in veteri Testamento legere studuerint, vel audire.

Operibus caritatis intentus,

F

14 LECTIO II. Beatus siquidem Bruno non secundum litteram occidentem, sed secundum spiritum vivificantem, rationale, quod summo pontifici congruebat, in quo videlicet continebatur manifestatio, et veritas, assidue ferebat in pectore, quia in mente sua semper erat veritatis cognitio manifesta. Non enim ignorabat, mandatum fuisse in veteri Testamento, ut vectes, quibus arca foederis ferebatur, annulis ipsius arcae jugiter essent inserti, ut cum arca esset ad locum aliquem deferenda, nulla de intro-mittendis vectibus fieret mora. Quia videlicet doctores Ecclesiae qui per vectes significantur, quatuor Euangeliorum lectioni, atque doctrinae incessanter debent insistere, ut arcam Ecclesiae Domini, hoc est Christi Ecclesiam, in toto orbe terrarum valeant circumferre,

sacrae Scripturae intelligentiam ostendit.

A circumferre. Hinc enim est, quod cum Sal-
vator humani generis de quinque panibus
turbas vellet reficere, prius ipsos benedixit, ac
fregit, ac deinde per discipulorum manus tur-
bis fecit apponi, quia sacras Scripturas prius
per se disserendo exposuit, ac postmodum earum
doctrinam per suos discipulos, et doctores
Ecclesiæ fidelium populis erogavit. Hinc
est etiam, quod doctores S. Ecclesiæ colum-
barum assimilantur oculis, quæ lacte sunt
lotæ, et resident juxta fluentia plenissima.
Doctor itaque B. Bruno bonus, qui salientes
aquas in vitam æternam de fontibus hause-
rat Salvatoris, derivare fontes suos foras,
et in plateis suis salutis aquas dividere non
cessabat.

15 LECTIO III. Parvulos lacte doctrinæ
simplicioris aiebat : provectos vero solido
cibo pascebat. Suscipiebat infirmos, consola-
batur pusillanimes, publice peccantes coram
omnibus arguebat : principibus, et tyrannis
se exhibebat Joannem, Ægyptiis Moysen,
fornicantibus Phinees : Eliam idololatris,
Eliseum avaris, Petrum mentientibus, Pau-
lum blasphemantibus, negotiantibus Chri-
stum : ita ut dicere posset cum Apostolo,
*Omnibus omnia factus sum, ut omnes lueri-
facerem.* I Cor. 9. Verum quia pretiosa un-
guenta plenius redolere nesciunt, nisi commota,
et electarum aromata specierum sui odoris
fragrantiam, non nisi cum conteruntur, vel
incenduntur, expandunt; Vir iste sanctus
quam fortis, et patiens in persecutione fue-
rit, compendioso duxi stylo perstringere, ne
sermo prolixior tædium valeat in auditorum
mentibus generare. Sacrosancta mater Ec-
clesia, velut Petri navicula inter hujus mundi
procellas, et turbines inviolata permanet,
et illæsa, illo gubernatore, qui ventis im-
perat, et mari, ipsam regente, et ad por-
tum dirigente salutis. Cum igitur ea tem-
pestate plurimas sustineret persecutiones, non
solum ab extraneis, verum etiam a suis, qui
eam defendere debuerant, quos ipsa nutrierat,
et exaltaverat, ita quod dicere posset cum
propheta, Filios enutrivit, et exaltavi, ipsi au-
tem spreverunt me.

16 LECTIO IV. Unus ex filiis Belial, Ay-
nulfus videlicet, quondam Signinæ civitatis
comes, præsumptione temeraria ausus est in
Christum Domini, videlicet beatum Brun-
nem manus injicere violentas, ipsumque car-
cerali custodiæ mancipare. Cum enim idem
Sanctus die quadam ab urbe reverteretur,
ubi consueverat Apostolicis interesse consiliis,
et ecclesiastica de mandato summi Pontificis
tractare negotia, memoratus comes in itine-
re sibi obviam venit, et tamquam unus ex
iis, qui loquuntur pacem cum proximo suo,
mala autem in cordibus eorum, Episcopum
callida fraudulentia salutavit : a quo cum
fuisset resalutatus, usque ad radicem montis,
in quo castrum Viculi situm erat, colloquendo
pariter pervenerunt. Ubi cum comes mali-
gnus ad hospitium Episcopum invitasset; ipse-
que nihil mali suspicans, gratias ageret,
dicens, ad ecclesiam suam velle reverti;
prædictus iniquitatis filius, imo peccati ser-
vus, fraudem, quam mente prætexerat,
operis exhibitione detexit, dicens Episcopo;
Velis nolis, nobiscum venies, nec nostras
manus prius evades, quam Signinam nobis
Julii Tomus IV.

restitui facias civitatem, quam de jure nostri
comitatus constat existere. Et his dietis, non
considerata tantæ personæ gratia, Dei timore
postposito, et ecclesiastici Ordinis reve-
rentia, servum Domini Brunonem, cum suis
clericis servientibus capiens, in castrum
Viculi violenter adduxit, ipsumque Sanctum
in ejusdem castri turri carcerali custodiæ man-
cipavit, ubi pro scabello, in quo sedere
posset, papilionem centum solidorum *b* de-
disse memoratur. Verum quia sicut scriptum
est, Prov. 28, *Justus ut Leo confidens absque
terrore erit*, beatus Bruno, sicut non extolle-
batur prosperis, ita nec frangebatur adver-
sis. Quod enim facit flagellum grano, for-
nax auro, torcular vino, vel oleo; hoc
facit persecutio viro sancto. Vasa siquidem fi-
guli fornax probat, et homines justos tentatio
tribulationis.

17 LECTIO V. Cum autem Sanctus in cu-
stodia teneretur, ad declarandam fidei suæ
constantiam, magnum dignatus est Dominus
operari miraculum. Nam cum die quadam
magnum Sanctus pateretur sitim, cuidam fa-
mulæ domus mandavit, ut sibi de aqua fon-
tis afferret; quæ cum allata fuisset, protinus
ut Vir Dei, signo crucis edito, de ipsa gu-
stavit, vanum optimum esse cognoscens, mu-
lierem reprehendit, dicens; Ego aquam
afferri præceperam, tu quare mihi vinum por-
tasti? At illa cum juramento cœpit asserere,
se de fontis aqua tulisse. Tunc Sanctus rur-
sum de aqua jussit afferri. Quæ iterum ad
Viri Dei benedictionem, in vinum conversa
est. Et hoc tertio factum est. Omnipotens
enim Dominus, qui consuevit magnificare
Sanctos suos, B. Brunonis constantiam, et
virtutem hujus miraculi voluit ostensione mon-
strare; per aquam siquidem in sacra Scriptura
persecutio, vel quælibet adversitas plerumque
intelligitur, quam Sancti viri cum magno
desiderio propter justitiam sustinere consuevere.
Unde scriptum est; *Beati qui persecutionem
patiuntur propter justitiam.* Matth. 5. Et illud,
*Ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii;
quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu
contumeliam pati.* Act. 5. Per vinum vero
Sanctorum virtus, atque constantia, vel etiam
æterna lætitia, quæ ipsis post hujus vitæ
stadium promittitur, non incongrue signifi-
catur. Unde Discipulis dicit Dominus in Euan-
gelio; *Tristitia vestra vertetur in gaudium.*
Potest etiam per aquam lex Mosaica, per
vinum spiritualis intelligentia significari : sicut
de primo Domini miraculo, quo de aqua
vinum fecit, quidam bonus versificator ait;
Mutat aquam, præstat vinum, sic se ma-
nifestat verbum divinum. Lex est aqua, gratia
vinum.

18 LECTIO VI. Beatus namque Bruno
aquam in vinum convertit, quia non solum
quinque libros Moysi spiritualiter expnsuit,
verum etiam Psalterium, Esayam Prophe-
tam, Regum libros, Job quoque, et alia
plurima in Scriptura sacra satis eleganter,
aspiratione S. Spiritus explanavit *c*. Memo-
ratus itaque comes malignus videns se sua
penitus intentione frustratum : considerans
etiam de injuria Sancto illata sibi plura im-
minere pericula, recepta ab ipso aliquanta
pecunia, retentisque sibi equitaturis, quas
abstulerat, sanctum Brunonem episcopum cum
multa

AUCTORE
A N O N Y M O
EX MS.

b

*miraculis se
manifestat,*

E

F

*sed paulo post
dimittitur.*

c

AUCTORE
ANONYMO
EX MS.

multa verecundia, et rubore dimisit, nihil præter peccatum et infamiam, exceptis his quæ diximus, de perpetrata iniquitate reportans. Cum idem comes valde metueret, ne suus Episcopus hoc factum graviter ad animum revocaret, graviusque suam ulcisceretur injuriam; beatus Bruno, quem Spiritus sancti expleverat gratia, cujus mentem perfecta charitas possidebat, peccatum istud eidem comiti ex toto corde dimisit, asserens, suis exigentibus meritis, divinæ fuisse permissionis, ut filius in patrem manus injiceret violentas. Exhortatus est quoque ipsum comitem, ne propter hoc suum auxilium in suis opportunitatibus exposcere dubitaret, promittens se sibi suisque filiis nullatenus defuturum.

DIE QUARTA.

LECTIO I. Mandavit quoque universis amicis et parochianis suis, ut eidem comiti in hac parte malum pro malo non redderent, nullumque sibi damnum propter hoc factum, vel injuriam irrogarent. Verumtamen Deus, iudex justus, qui sicut nullum bonum irremuneratum, ita nullum malum etiam impunitum re inquit: *Qui reddit unicuique secundum opera sua*, Rom. 2. Injuriam Servo suo illatam, in præsentī seculo non reliquit inultam. Non enim longo post tempore, eidem comiti graves insidias, et persecutiones ab inimicis ejus excitari permisit: ita ut castrum et turrim, in qua Sanctum incarcerationaverat, amitteret: et licet illud castrum sepe recuperaverit, pluriesque perdiderit, nunquam tamen illud unius mensis spatio potuit possidere in pace. Ad tantam denique paupertatis inopiam devenit, ut vix stipendia vitæ posset habere. Cui tamen sanctus Bruno, sicut promiserat, sæpius in suis necessitatibus studuit subvenire; ipsique, nec non et filiis ejus vestes, pecuniam, aliaque necessaria sæpe largitus est; adimplens illud euangelicum mandatum, quo dicitur; *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui odierunt vos. Orate pro persequentibus, et calumniantibus vos*. Matth. 6. Illucque de jam dicti comitis scelere et pœna, de Episcopi quoque patientia, et charitate circa ipsum exhibita satis dictum esse arbitror. Nunc de transitu ejusdem Sancti ad Casinense monasterium, et de duarum executione legationum, quarum altera in Francia, altera in Sicilia functus est, de pseudo quoque monachorum, et falsorum fratrum persecutione, quam idem sanctus Episcopus in Casino monte sustinuit, succincto, sicut Dominus dederit, sermone narrabo.

ad solitudinem
vehet.

20 LECTIO II. Cum igitur, procedente tempore, Dominus Paschalis Papa secundus beatum Brunonem secum in Apuliam duxisset, contigit ipsum pondere magno ægritudinis pergravari: in qua videlicet infirmitate flagranti desiderio cupiens a curis secularibus secedere, et ad claustrum solitudinem transmigra- re, super hoc a Domino Papa licentiam postulavit. Summus vero Pontifex, licet ei, totique Curie hoc admodum esset molestum, quia talis, tantaque persona sibi tam in consiliis, quam in universis Ecclesie negotiis expediculis præ ceteris eo tempore utilis

erat, et necessaria; tamen quia ipsum contristare nolebat, ne forte hac occasione infirmitatis languor invalesceret, suam petitionem post multam precum instantiam exaudivit. Episcopus igitur, per divinam gratiam sanitate recepta, mox ad Casinense monasterium iter arripuit. Sed Dominus Papa nolens ipsum ab Urbis confinio nimium elongari, mandavit ei, ut in Casinensi monasterio habitum religionis acciperet. Quo cum S. Bruno juxta mandatum Apostolicum pervenisset, tam ab abbate Odorasio, qui tunc monasterio eidem præerat, quam ab universis ejusdem ecclesie fratribus honorifice valde susceptus est, ibique secundum beati Benedicti regulam, facta professione, habitum religionis accepit.

21 LECTIO III. Factus itaque monachus, magnis in eodem loco cœpit pollere virtutibus, et quasi vas aromatum, de caelestium unguentorum fragrantia inaspirabat sociis suavitatis odorem, ita ut tota domus repleretur ex odore unguenti. Universi fratres sui, qui spiritu Dei agebantur, per ipsum invitati, et tracti currebant in odorem unguentorum suorum. Abbati siquidem suo devotum et obedientem, fratribus vero se mansuetum et humilem exhibebat. Circa divina vero obsequia tempestivus ac devotus, jugiter in vigiliis et orationibus sedulus erat. Circa omnes seipsum bonorum operum præbebat exemplum, et sicut oliva fructifera in domo Domini, et ut vitis abundans de sua sancta conversatione, virtutum germina propagabat. Unde factum est, ut ex ingenti necessitate a summo Pontifice ad Galliarum partes, cum sui abbatis licentia transmissus, legationis ibidem officio fungeretur.

22 LECTIO IV. Ubi pro Christo legatione functus, post aurum non abiit, nec speravit in pecuniæ thesauris, non requirens juxta mandatum Apostoli datum, sed fructum ubique. Apostolicæ Sedis auctoritate synodum celebravit, in qua studuit errata corrigere, atque statuta salutaria utiliter ordinare, et elaboravit, fretus dextera caelestis auxilii, in eisdem partibus reformare pacem populis, ecclesiis ordinem, moribus disciplinam; non enim potuit aliter docere, cui spiritualis gratia exsuperabat ad meritum, et operum efficacia non deerat ad exemplum. Alteram quoque in Siciliam legationem simili diligentia executus est, tam in corrigendis moribus, quam etiam in virtutibus inserendis, multiplices bonorum operum fructus omnipotenti Domino reportando. Cum autem de Gallia reverteretur, in itinere sibi latrones insidias posuerunt, volentes eum suis facultatibus spoliare. Cum autem Sanctus illis appropinquasset, tanto in ejus aspectu divinitus suut terrore percussi, ut ad pedes ejus cum reverentia procedentes, de malo proposito veniam peterent, ipsique in conductu itineris, quantum sibi placuit, obsequium exhiberent.

23 LECTIO V. Posthæc reversus de legatione, exacto vero quinquennio, defuncto quoque Odone, qui Odorasio in prælatione successerat, beatus Bruno de communi fratrum consilio eligitur in abbatem, et qui Liappientis olim consortia fugiens ad Rache- lispientis aspirabat amplexus, intermisso Mariæ residentis

D

d

factusque Casinensis monachus.

E

Legationibus fungi cogitur:

e

F

unde reversus abbas eligitur.

A sidentis juxta pedes Domini officio, cum Martha, quæ occupatur erga plurima, iterum coactus est ministrare. Quamvis igitur invitus huic oneri, potius quam honori supponeret humeros, ad communem tamen fratrum instantiam, abbatiae suscepto regimine, in dilectione quidem filiorum paternum exhibebat affectum, in doctrina vero morum, et regulæ disciplina magistri non omittebat officium. In suscipiendis hospitibus charitatis cum omni diligentia debitum exsolvebat: per incrementa namque temporum, et officiorum, crescebant in eo jugiter gratiarum charismata, et caelestium dona virtutum. Non puto prætereundum miraculum, quod Dominus ad hujus Sancti merita declaranda, in eodem monasterio dignatus est demonstrare: nam cum die quadam ecclesiam S. Thomæ extra castrum Vallis frigidæ solenniter dedicans, omnipotenti Domino salutarem ibidem hostiam obtulisset, et de aqua perfusionis ejus mulier arreptitia gustasset, spiritus immundus ex ea protinus exivit, et ad eam redire amplius non præsumpsit.

B 34 LECTIO VI. Verum sicut inter flores odoriferos infelix lolium, et steriles dominantur avenæ; sicut rosa, quæ redolet, crescit cum spina, quæ pungit; sic etiam in trino fidejium ordiue mali bonis inveniuntur admixti, quorum exercitio justii proficiunt, et velut aurum in conflatorio, ex malorum persecutione clarius clucescunt. Hinc enim de sponsa in Canticis dicitur; Cant. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Hinc etiam ad Ezechielem Dominus dicit, Ezech. 2. *Fili hominis . . . increduli, et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas.* Hinc est quod in Apocalypsi angelo Pergami ecclesiae Dominus dicit: *Scio ubi habitas, ubi sedes est sathanæ, et tenes nomen meum, et non negasti fidem meam.* Apoc. 2. In Casinensi itaque monasterio, exceptis paucis qui manus suas lavabant inter innocentes, conventus erat malignantium monachorum, qui professionem monasticam habitu profitebantur, sed operibus denegabant: quia cum in sua professione abnegassent carnalia desideria, quæ militant adversus animam, toto mentis affectu redierant in Ægyptum, ad pepones et allia: qui derelicto pallio, fugerant ab Ægyptia, crucem Domini quidem portabant, sed in angaria abbatis doctrina eis erat odibilis, et salutaris medicina videbatur illis poculum mortis.

DIE QUINTA.

C LECTIO I. Spiritus namque immundi, qui eos ad tempus reliquerant, videntes eorum domos exterius ornatas habitu religionis, interius vacuas virtute charitatis, assumptis secum aliis septem spiritibus nequioribus, ad eos reversi plenius possidere cœperunt, et facta sunt posteriora illorum hominum deteriora prioribus. Hi siquidem diabolicis suggestionibus instigati, in abbatem suum conspirationem facientes, ipsum apud summum Pontificem accusarunt: scientes cum indignationem Domini Papæ Paschalis graviter incurrisse, pro eo quod beatus Bruno ipsum publice reprehenderat, de privilegiis

Henrico regi, contra libertatem Ecclesiæ, atque canonica statuta concessis; dicens illa irritari debere penitus et cassari. Pro his et hujusmodi assertionibus summus Pontifex indignatus, memoratis monachis Apostolicas litteras destinavit, mandans ut B. Brunoni amplius non obedirent, sed alium abbatem sibi eligerent, asserens eisdem litteris, ipsum abbatem simul et episcopum esse non posse. Ex quarum continentia litterarum iidem monachi occasione accepta, illum non solum contumeliis, verum etiam verberibus animo irreverenti et infrunito afficientes, de monasterio ejecerunt. Plerique tamen ex monachis, qui spiritu Dei agebantur, super Patris injuria magno sunt dolore commoti, ipsumque libenti animo revocassent, nisi timuissent mandatis Apostolicis obviare. Pseudo quidem monachi in claustro sunt veluti arundo exterius nitida, interius vacua in horto: sicut mulier fatua in domo; quasi struthio pennata in deserto g.

26 LECTIO II. Itaque cum S. Bruno ad episcopatum suum reversurus iter arriperet, memorati fratres, qui de Patris recessu filiali lamentabantur affectu, illum interrogasse feruntur, utrum essent amplius ipsum in hujus vitæ peregrinatione visuri? Quibus Sanctus euangelica respondit sententia; *Non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini.* Matth. 21. Quæ videlicet prophetia post ejus obitum noscitur fuisse completa. Nam filios iniquitatis, qui contra patrem suum erexerant calcaneum, divina ultio subsecuta est. Ex ipsis namque alii cæcitatibus caligine percussi; alii pedum, vel manuum officio privati: alii vero insanabili sunt membrorum debilitate contracti, ut nullus illorum esset immunis a pœna, qui esse noluerunt immunes a culpa, ut ex infirmitate corporis atrocitas patesceret criminis, et corporalis in eis ostenderet inflictio pœnæ, quam execrabilis apud Deum et homines fuisset tam horribilis commissio culpæ. Unde factum est, ut quidam eorum reatum suum cognoscentes, pœnitentiam agerent. Et cum procedente tempore Joannes bonæ memoriæ Signinæ sedis episcopus, qui eidem Sancto tertius in episcopatu successit, ad Casinense monasterium divertisset, præfati monachi eidem episcopo peccatum, quod in beatum Brunonem commiserant, cum magna sunt contritione cordis confessi, suppliciter rogantes, et postulantes ab eo, ut de reliquiis beati Præsulis aliquam illis portiunculam concedere dignaretur, quatenus qui viventi de commisso reatu minime satisfecerant, saltem post obitum, ipsum in suis ossibus venerantes, precibus ejus veniam possent a Domino promereri.

27 LECTIO III. His breviter transcursis, ad reditum memorati Præsulis sermonis nostri materiam convertamus. Cum igitur vox exultationis et lætitiæ clero et populo Signinæ civitatis de reditu sui Pastoris insonuisset, gavisii sunt gaudio magno valde, nec erat aliquis inter eos, de cujus ore non personaret gratiarum actio, et vox laudis. Omnes enim pariter in hymnis et confessionibus benedicebant Dominum, qui eis restituere dignatus est Pastorem, et Episcopum animarum suarum. Cum appropinquasset autem,

AUCTORIS
ANONYMO
EX MS.

g
ad priorem se-
dem suam re-
vertitur.
E

F

ubi summo ap-
plausu exceptus
est.

s. i. ruboris
p. i. cedit.

reatus apud
papam.

AUCTORE
ANONYMO
EX MS.

tem, exeuntes ei obviam extra civitatem, cum lætitia et exultatione magna, perduxerunt illum ad ecclesiam gloriosæ Dei Genitricis Mariæ, ubi congruo ordine completa oratione, clericis primum in osculo pacis a B. Brunone receptis, deinde laicis ad manus ejus et pedes certatim procidentibus, facta est ad invicem magna congratulatio, qualem exhibere solent filii patribus, vel parentes filiis de longa peregrinatione reversis.

Summa Signinensium in ipsum reverentia.

28 LECTIO IV. Deinde vero accepta benedictione, universi sunt ad propria cum gaudio reversi, laudantes et glorificantes Deum. Non est silentio transeundum, qualiter populus ejus, et oves pascuæ ejus, ipso in monasterio permanente, scriptis Apostolicis eos ad electionem alterius invitantibus, responderunt. Nam tale super hoc summo Pontifici feruntur dedisse responsum: Nos, inquit, peccati non sumus conscii, pro quo Signina ecclesia suo pastore debeat viduari. Unde sciat nos ipso vivente alium nullatenus recepturos: sed ipsum ipsum repetimus, ipsum cum desiderio jugiter exspectamus, sperantes de Dei misericordia quod desiderium pauperum exaudiet Dominus, et ipse intelliget clamorem nostrum, qui facit judicium injuriarum patientibus, et non derelinquit sperantes in se. Omni autem anno, quamdiu permansit in monasterio, de manu ejus chrisma, et sanctum oleum susceperunt, quia charissimo venerabantur affectu.

et mutus ejus pro ipsius zelus.

29 LECTIO V. Beatus igitur Bruno considerans se de commisso sibi grege redditurum in districto Dei judicio rationem, vigilantissimo studio procurabat subditorum suorum errata corrigere, et eos ad frugem melioris vitæ salutaribus monitis incitare, et quasi currus Israël et auriga ejus filios suos sustentabat per patientiam, et regebat per disciplinam. More siquidem periti medici, pro diversitate morborum vinum et oleum pro curandis vulneribus adhibebat. Semper enim in archivio sui pectoris cum tabulis testamenti conjuncta erant et virga dictionis, et manna dulcedinis. Maxime autem subditos suos exhortabatur ad tentationum et passionum tolerantiam: ostendens quia non coronabitur, nisi qui legitime certaverit. 2 Tim. 2. Quia nisi præcesserit pugna, non potest esse victoria. Ubi autem præcesserit in pugna congressione victoria, tunc dabitur vineentibus et corona. Omnes autem qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur. 2 Tim. 3. Aiebat autem, Non esse condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Rom. 8. Cum autem tempus advenisset, quo Dominus Sanctum suum de præsentis exilii peregrinatione ad cælestem patriam vocare decreverat, beatus Bruno transitum suum divina revelatione prænosceus, clerum et populum Signinæ civitatis ad se vocari fecit exhortaturus eos ad viam salutis æternæ.

usque ad mortem, quam passim obiit.

30 LECTIO VI. Cumque ad eum populus convenisset, quia membra corporis ejus jam febrilis calor invaserat, ministrorum manibus sustentatus, et fenestræ suæ domus innixus, populum exspectantem, suæque doctrinæ fluentia sitientem, de fidei constantia, et fraterna dilectione, necnon et bonorum operum perseverantia compendioso, salubrique

sermone commonuit, ostendens, quoniam perseverantis est salus, nec aptus regno cælorum creditur, qui retro respicit, postquam ad aratrum manus misit. Hinc est quod Apostolus gentium ea quæ retro sunt obliviscens, in anteriora semper extenditur, donec supernæ vocationis bravium consequamur. In veteri quoque Testamento virtus holocausti minuitur, si cauda cum membris reliquis non crematur. Joseph nisi talarem tunicam indueret, in polimita tunica patri non placeret. Hinc est etiam quod sacrificium vespertinum Deo gratius esse perhibetur. Quia, ut Scriptura sonat, finis, non pugna coronat. Præmia justorum pendent ex fine laborum. Salvator enim noster usque in finem seculi cum suis fidelibus se perseverantium promittit, ut tam diu perseverare nos doceat, donec status in nobis melior seculi consummetur. Completo vero sermone, prædixit eis, nullum de cetero tyrannum in Signina civitate turrim, vel quamlibet munitionem ad ipsorum jacturam vel oppressionem ædificaturum, ipsosque grata libertate, divini dono muneris, perpetuis temporibus gavisuros. Et his dictis, valedicens omnibus, extenta manu benedixit eis. Deinde reversus ad lectum, facta confessione, cælestiumque Sacramentorum perceptione munitus ingravit ad Dominum quinto decimo Kal. Augusti, anno quinto Pontificatus Domini Calixti Papæ secundi, sui vero episcopatus quadragesimo quarto. Corpus autem ejus sepultum est in ecclesia Signina, cum debita reverentia et honore: in qua Deus per ipsum jugiter miracula operatur, cui gloria sit, et honor in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a De trivio et quatrivio non semel in hisce Actis dictum est: prima voce intelliguntur tres primæ artes liberales Grammatica, Rhetorica et Dialectica, altera quatuor aliæ Astrologia, Geometria, Arithmetica et Musica, de quibus vide lexica.

b De qualibus solidis hic sermo sit, non habeo unde certo definiam: voluit ostendere auctor, magno pretio redemptum esse miserum scabellum, cui Sanctus insideret.

c Jam supra dixi, collecta esse opera ejus omnia in editione Mauri Marchesii, de qua vide appendiculam Actis subnexam.

d Hæc aliter narrantur infra a Petro Diacono; at nobis major anonymi quam alterius ratio habenda videtur.

e Nempe Pictavincensem, de qua vide Pagum ad an. 1106 num. 7.

f Exacto quinquennio, intellige monachatus, ut sub finem Commentarii prævii diximus.

g Quæ hic duriora sunt, in Commentario prævio emollire conati sumus.

A

AD EXCERPTA

Ex Chronico Casinensi lib. IV.

Auctore Petro Diacono.

PRÆFATIO.

In Commentario prævio § I non semel de hoc Chronico sermo fuit, qua parte videlicet sancti Brunonis Vitam et res gestas exequitur. Philippus Malabayla in citata ibidem dissertatione, in eo totus esse videtur ut Chronici hujus fidem supra modum extollat, in iis saltem quæ Sanctum nostrum concernunt. Nimirum non a coætaneo dumtaxat, sed ab oculato teste descripta contendit, atque in eum finem pro suo arbitrio comminiscitur, librum quartum, quo de agimus, sub Petri Diaconi nomine editum, præcipuum ac proprium auctorem habuisse eundem qui tres priores scripserat, Leonem Ostiensem. Audi quo argumento. In epistola nuncupatoria ad Rainaldum abbatem Casini et Cardinalem ita loquitur præfatus Petrus Diaconus: Ego nempe vestræ jussionis imperio cervicem submitbens, quartam vestræ Chronicæ decisionem, quam vir facundissimus Leo Ostiensis episcopus morte præventus explere nequivit, sicut disposueratis, scribere ordiar. Hæc paulo aliter retulit Malabayla secutus fortasse editionem Matthæi Laureti, quam ut deturpatam, maneam, diminutam, decurtatam proscibit Angelus de Nuce in novissima impressione 1668. Hæc ego postrema usus sum hactenus, atque ex eadem decerpam quæ proprius ad beati Brunonis Vitam spectare videbuntur, tametsi sexcenties adverterim, eam ab aliis editionibus et a Ms., a Malabayla ad Bollandum misso, longissime discrepare. Porro Diaconi verba, ex ea jam relata, multo aliter legit Malabayla, unam præcipue particulam decurtans in qua vim totam reposuit.

C 2 Petrus, Rainaldum alloquens, profitetur se opus aggressum ex abbatis sui imperio ac proinde in fine citatæ periodi, sicut DISPOSUERATIS, inquit, scribere ordiar. Sic omnino legendum esse, nemo non videt. At Malabayla, cujus intererat quoquomodo Leonem etiam libri quarti auctorem facere, sive suo sive Laureti vitio, scripsit DISPOSUERAT, adeo ut sensus sit, Leonem Ostiensem jam ante obitum etiam quartam Chronicæ decisionem ita paratam disposuisse, ut Petrus non auctor, sed potius collector aut digester fuisse intelligatur. Quam non reete Petri mentem hic assecutus sit Malabayla, ex toto prologi illius contextu nimis quam aperte liquet, atque ex eo apertissime, quod Petrus testetur se magnam tertix decisionis partem composuisse, nempe a renovatione ecclesiæ B. Martini seu a xxxiv capite ubi Leo scribendi finem fecerat. En ejus verba: Et quia abbatum series a Patris Benedicti temporibus, usque ad renovationem ecclesiæ beati Martini, a prædicto Leone fuerat exarata, nos ab ejusdem ecclesiæ renovatione scribendi sumentes initium, ea quæ de sanctissimi Desiderii Vita descripta non erant, eidem historiæ adjungere curavimus, ne ex maxima parte tertius liber detruncatus videretur.

3 Plura hujusmodi afferri possent siquidem operæ pretium esset Malabaylæ fictionem pluribus refellere. Mihi certum est, quæcumque in sæpe dicto Chronico de S. Brunone tradita sunt, ea omnia solum Petrum Diaconum habere auctorem, eum nempe qui anno Dominicæ Incarnationis quintodecimo centesimo atque millesimo, sub Girardo abbate quinquennis a parente beato Benedicto oblatum est. Ætatem quousque produxerit, plane non liquet, inquit de Nuce: illud constat, exauctorato Ægidio Venusino abbate ab Alexandro III, sullectum in regimen monasterii Petrum Diaconum, titulo tantum procuratoris, donec de successore provideretur. Sedit autem Alexander ab anno MCLIX quo Petrus prope quinquagenarius erat. Hæc de Nuce. Ex quibus colligas, Chronici auctorem ad annum facile ejus sæculi septuagesimum supervivere potuisse. Id saltem manifeste patet, anonymo, sæpe a nobis supra laudato, plane esse æqualem; unde sit consequens, ex parte ætatis, alterutrius fidem non esse posthabendam. Quinimo potior nobis esse debet anonymus ob narrationis sinceritatem, integritatem atque in Commentario prævio a nobis deducta.

4 Ceterum cum ibi conatus fuerim Chronici et anonymi discrepantias ad concordiam reducere, iis jam supersedeo. Nec multis vacat examinare qua valeat auctoritate Petrus Diaconus, quem paucis depingit Angelus de Nuce in notis ad prologum lib. IV Chronicæ. Multa, inquit, scripsit, sed sine delectu, et sine crisi, vivo siquidem fuit ingenio, properantis tamen, ac subinde præcipitis interdum judicii. Hæc dicta sunt, meo quidem judicio, quam mitissime, plura qui voluit, Baronum audeat apud quem Diaconus multoties vapulat, nec immerito: certe in hac ipsa Brunonis Vita adeo palpabiliter lapsus est, ut mirum sit, Malabaylam ejus auctoritatem anonymo nostro præferre voluisse. Ego ex Chronica illa solummodo decerpam quæ ad Brunonis Vitam attinent, iis prætermittis, quæ de Paschalis Papæ cum imperatore Henrico controversiis Malabayla adjungenda censuerat. Siqua vero ad claritatem desiderantur, brevibus annotationibus illustrare curabo. Sumitur Vita principium ex fine capitis xxx conjuncto cum capite xxxi editionis Angeli de Nuce, ut jam præmonui. In nostro cod. Ms. solum exstat Vitæ initium.

De adventu sancti Brunni ad hunc locum (Casinum) et de bonis operibus suis.

Beatissimus Brunus abbas hujus monasterii quadragesimus, sedit annis tribus, mensibus decem. Hic Liguria provinciæ ortus ex illustri Astensium prosapia; sed illustriores ab infantia possidens mores, liberalibusque studiis a pueritia sufficienter instructus, Astensis episcopii canonicus exstitit. Qui desiderio regni cælestis, patriam parentesque relinquens, ad hunc locum, ut Deo liberius sub monachali habitu deservire valeret a, Romanam properans venit ad urbem. His porro diebus Urbanus Papa II universali præsidebat Ecclesiæ. Factum est autem, ut eo tempore, quo idem Vir ad hunc locum tendebat, Signiensis episcopus vita decederet. Quem idem Reverendissimus Pontifex in divina servitute fervere aspiciens, dixit ad eum:

AUCTORE
PETRO DIACONO.
pluribus argu-
mentis ostendi-
tur.

Quanta sit Pe-
tri istius aucto-
ritas.
E

F

Post absoluta
studia Romam
profectus,
a

AUCTORE
PETRO DIACONO.

eum : Sicut tranquillitas maris multoties confert periculum nautis, ita et monachis a seculi turbine remotis, quies et securitas ipsa perniciosissimum solet inferre naufragium, unde uostris monitis te obedire convenit : et Signiensis ecclesie curam, quae tibi a nobis injungitur, tanto religiosius ac diligentius, quanto scientia et sapientia polles, regere stude. Cujus cum ille sermonibus minime praerberet assensum, praecipit ei, ut ad civitatem praedictam pergeret; ibique vice Romani Pontificis episcopum ordinans *b*, iret quo vellet.

episcopus Signiensis a Papa destinatur:

6 Tunc supra dictus Vir illuc adveniens, cum sibi injuncta implere satageret, idem Papa, clam Signiensibus apices destinans, eum episcopum ordinari praecipit. Talia dum ad ejus notitiam pervenissent, intempestae noctis silentio, B. Mariae ecclesiam egrediens, fugam arripuit. Itaque dum meditata implere satageret, in quodam trivio virgo quaedam imperiali trabea adornata, cujus facies splendebat sicut sol, illi eminens astitit. Quam unde, qualis, quaeve esset, et quo tenderet dum requisisset, *B* illa respondit : Sponsam, quam non bene fugis, me noveris esse. Quapropter, ut ad ecclesiam redeas, ex Dei omnipotentis parte praecipio. Et cave, ne Dei ulterius velis resistere voluntati. Et his dictis, disparuit. Percussus ad haec Bruno tanto virginis fame, Deique in sua ordinatione voluntatem advertens, succubuit : ac pontificii cathedram, laetantibus cunctis, suscepit. Ordinatus autem, in ea qua fuerat mentis intentione permansit. Unde adinventam opportunitate, sub supradicto abbate Oderisio, ad hunc locum perveniens, flentibus, qui cum eo venerant, et nihil tale de ipso suspicantibus, monachus factus est. Signienses autem graviter illius ferentes absentiam, Paschalem Papam II adeunt : rogant, ut illum potius episcopatus sui curam gerere cogeret, quam sibi tantum consulentem, in Casinensi coenobio quietum, et remotum a seculi turbine, habitare permittat.

sed inde Casinum se recipiens,

7 Pontifex autem ad illorum verba commotus, strenuos a suo latere destinat viros *c*; per quos eidem Brunoni ex parte Sedis Apostolicae mandat, ut in cura ovium suarum studeat, et Romae Pontifici pro causis ecclesiasticis semper adhaereat. Arguens insuper illum, et increpans; cur absque Apostolicae Sedis licentia, ausus fuisset monasterium petere, in quo illum omnino esse non permitteret ipse. Ad haec praefatus Bruno rescripsit : Cuncti procul dubio, qui in Romana sunt Ecclesia noscunt, quia nisi contra Ecclesiam schismaticorum saeviret insania, hoc, quod nunc egi, a multis jam annis opere implevissem. Nunc vero, quia in Romana Ecclesia, Petro clavum regente, tota per orbem Christi Dei nostri gratulatur Ecclesia : ventorum jam turbines silent : maria pacata quiescunt : idcirco quod Deo semel devoveram, reddere cogor. Melius est enim non vovere, quam vovere et non reddere.

superatis difficultatibus, monachum induit,

8 Quod si quis fortasse mihi objiciat, quod semel acceptum episcopatum relinquere non debeam, licenter respondeo : Quod multi sunt, qui pontificatus jura non deserunt : et de sinistris sunt, dicente Domino; Principes fuerunt, et non cognovi : Judices

exstiterunt et non per spiritum meum. Hi *D* autem, qui recta intentione episcopatum dimiserunt, certum est, eos de aeterna felicitate perenniter cum Christo gaudere. Mihi porro exempla Sanctorum non desunt, quorum vestigia secutus sum : qui relicto tumultu seculi, quietam vitam adepti sunt. Unde per vos summum Pontificem obnixè deprecor; ut de reliquo amplius mihi molestus non sit : et quietum portum, in quem, Christo gubernante, perveni, ne me relinquere cogat, suppliciter posco. Cumque nulla ratione eundem Apostolicum, nec Signium populum flectere valeret, supradictus abbas Odorisius rogavit eundem Pontificem, ut praefatum Virum sub monachali habitu, in hoc monasterio Deo militare permetteret, cujus precibus idem Papa aurem accommodans quievit.

9 Post haec autem ab eodem Pontifice, una cum Boemundo in Gallia directus, vice *ac deinde abbas eligitur.* Romani Pontificis in eisdem partibus synodum, secundum traditionem ecclesiasticam, tenuit. Inde quoque Romam reversus, quadragesimo quarto die ab Ottonis abbatis depositione exstante, ad hoc monasterium redit : atque a fratribus est in hujus coenobii regimine ac cura praelatus. Idem vero *E* Apostolicus ad hunc locum postea veniens, non solum dignum illum esse abbatem, in conventu fratrum peroratus est, verum etiam in Apostolicam Sedem dignum sibi successorem fore testificatus est. Non autem idem Vir otiose hic vixisse credendus est, qui tales ac tantos nobis Scripturarum exposuerit libros. De quibus summam, illorum scilicet qui in nostris manibus venerunt, pandere curavimus. Super Genesim, super Exodum, super Leviticum, super Numeros, super Deuteronomium, super Psalterium, super Isaiam, super Cantica Cantorum, super Judicum, super Apocalypsim. De totius anni festivitibus, atque diebus Dominicis composuit sermones sexaginta novem, homilias centum quinquaginta quinque *d*.

CAPUT XXXII.

10 Hoc praeterea tempore Adonulfus, *F Occupatum a comitibus Aquincastrum recuperat.* Lando, et Atenulfus Aquinates comites, diabolica debriati vesania, castrum Terame rusticorum proditione ingredientes, et ejusdem castri habitatores in suam fidelitatem jurare facientes, oppida monasterio pertinentia depraedare coeperunt. Hoc ubi praedicto Abbati nuntiatum est, ad eosdem comites dirigens, ut castrum monasterio redderent, et a tantis iniquitatibus, et direptionibus cessarent, monere coepit. Illi autem ejus dicta non solum facere, sed etiam audire spernentes deteriora in dies agere minabantur. Tunc Abbas cum fratribus communicato consilio, eosdem sacrilegos a liminibus Ecclesiae separavit. Ac e vestigio Robertum *e* Principem evocans, ad ejusdem castri recuperationem invitavit. Qui copioso valde congregato exercitu, super idem castrum adveniens, illud oppugnare modis omnibus coepit. Cumque hostiliter ibi per dies ferme quindecim resedisset, iidem comites miserunt ad eundem Abbatem : Quod si illos cum armis suis exinde exire permetteret, idem castrum, absque

A que omni controversia, protinus monasterio redderent. Quod dum abbas annuisset, supradictum castrum in monasterii hujus potestatem recepit, die Iduum Augustarum, anno Dominicæ Incarnationis MCVIII. Pro quo, videlicet castro, idem Abbas Capuano principi libras ducentas contradidit.

CAPUT XXXIII.

11 Mense itaque Octobrio adveniente, idem Apostolicus ad hunc locum adveniens, sociato sibi nostro Abbate, synodum celebraturus, Beneventum perrexit. In qua videlicet vestigia prædecessorum suorum secutus, constituit: ut quicumque investituram Ecclesiæ, vel ecclesiasticam dignitatem de manu laici acceperit, et dans, et accipiens communione privetur. Vestimenta vero et secularia, et pretiosa clericis reprehendit, et talibus uti interdixit. Cum autem Capuam devenisset, rogatus ab eodem Abbate, ecclesiam S. Benedicti, quam Desiderius abbas intra eandem civitatem renovaverat, solenniter dedicavit. In qua etiam de vestimentis sanctissimi patris Benedicti recondidit: sicque ad hoc monasterium veniens, Romam reversus est.

EX CAPITE XLI.

12 His quoque diebus, dum Abbas noster Bruno ecclesiam S. Thomæ apostoli, extra castrum Vallis frigidæ sitam, solenniter dedicasset, mulier quædam, quam immundus acriter vexabat spiritus, ad eum delata est. Cujus calamitati compatiens, oratione præmissa, aquam de qua manus laverat, patienti femine in potum tribuit: moxque ab ea diabolus effugavit.

CAPUT XLII.

13 Præfatus namque Abbas, adjunctis sibi Guala Regionensi episcopo, et Roberto Pasiensi et aliis Cardinalibus, cœpit omnimodis instare Pontifici, ut privilegium, quod Imperatori fecerat, dirumperet: eumque anathematis vinculo innodaret. Hi autem, qui cum Papa in vinculis fuerant, dicebant: Quod antea prædicavimus, prædicamus, una et consona voce, et quod damnavimus, damnamus. Alii autem non solum non damnabant ea, quæ contra Apostolicam et universalem Ecclesiam facta fuerant; verum etiam satis impudenter defendere conabantur. Igitur dum istiusmodi dissensionibus Apostolica Ecclesia quateretur, relatum est eidem Pontifici, quod supradictus Vir dissidii illius, et scandali dux et signifer esset. Quod ubi prædictus Abbas audivit, temporis opportunitate reperta, dixit ad eum: Inimici mei dicunt tibi: quia te non diligo: et quia de te male loquor: sed mentiuntur. Ego enim sic te diligo, sicut patrem, et dominum diligere debeo, et nullum alium, te vivente, volo habere Pontificem, sicut ego cum multis aliis tibi promisi. Audio tamen Salvatorem meum mihi dicentem: Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. Unde et Apostolus dicit: Si quis non diligit Dominum Jesum, sit anathema maranata.

14 Debeo igitur diligere te: sed plus debeo diligere illum, qui et te fecit et me. Illic enim tanto amori nihil umquam præferendum est: fœdus autem illud tam fœdum, tam violentum, cum tanta proditione factum, tam omni pietati, et religioni contrarium, ego non laudo. Quis enim illud laudare potest, in quo fides violatur, Ecclesia libertatem amittit, sacerdotium tollitur, unicum, et singulare ostium Ecclesiæ clauditur, multa ostia aperiantur, per quæ quicumque intrat, fur est et latro? Habemus canones, habemus sanctorum Patrum constitutiones, usque a temporibus Apostolorum usque ad te. Via regia incedendum est: neque ab ea in aliquam partem declinandum. Apostoli omnes illos damnant, et a fidelium communione segregant, quicumque per secularem potestatem Ecclesiam obtinerent. Laici enim quamvis religiosi sint, nullam tamen disponendi Ecclesiam habent facultatem. Hæc namque constitutio Apostolorum sancta est; cui quicumque contradicit, Catholicus non est. Omnis autem, qui hæresim defendit, hæreticus est. Nemo autem hanc non esse hæresim dicere potest, quam sancta, et Apostolica Ecclesia in multis conciliis hæresim nominavit: et simul cum suis auctoribus damnavit et excommunicavit.

15 Talis allocutio inter Pontificem et Abbatem invidiæ, et odii fomitem ministravit. Inter reliqua autem, quæ tunc contra eundem Abbatem locutus est, ait: Si non acceleravero tollere ei abbatiam, futurum est ut ipse suis argumentationibus Romanum mihi tollat pontificatum. Quapropter eidem Abbati ab Urbe direxit epistolam, per quam mandat, quod non deberet episcopus simul esse, et abbas, nec ulterius ferre Sedem Apostolicam aliquem episcopum tam famosissimæ abbatie præesse. Fratribus etiam per Leonem Ostiensem episcopum, et hujus cœnobii monachum litteras misit: in quibus præcepit, ut ulterius eidem Viro obedientiam non exhiberent: sed secundum Deum regulariter sibi abbatem eligerent. Quod si aliter agerent, in omnibus cellis huic cœnobio subditis, abbates proprios ordinaret. Hæc ubi Abbas audivit, fratres convocans, cœpit ostendere illis dissensionem, quæ inter se et Pontificem pro causis ecclesiasticis erat, simulque etiam monuit illos, ut si vellent abbatem, quem ipse eligeret; et illos, et hunc locum pro suo posse protegeret atque defenderet.

16 Erat tunc in hoc monasterio frater quidam, Peregrinus nomine, natione Ligur, seculari astutia callidus; cui eandem abbatiam dare decreverat. Quod cum fratres præscissent, dixerunt Abbati: Quia quamdiu ipse vellet abbatis jure præesse, omnes illi, ut patri et domino obedirent: sin autem abbatiam vellet relinquere, electionem, quæ illis ex præcepto regulæ debebatur, nulli omnino contraderent: sed ipsi antiquo more, abbatem sibi eligerent. Hoc ubi ille audivit, putans se id violenter implere, armatos milites ad monasterium custodiendum in suum auxilium evocat. Die vero altero, fratribus cum pace ad Missam celebrandam ecclesiam intransibus, subito advenit, diversis armata telis multitudo furentium: et, qui esscut,

AUCTORE
PETRO DIACONO.
de concessis
Henrico investi-
turis:

ob quam abbatia excedere cogitur.

Turba propter electionem novi abbatis;

g

Inter synodo
Beneventanæ
an Paschale
PP.

Energumentum
maligno spiritu
liberat.

Allocutio cum
Paschale PP.

f

f

AUCTORE
PETRO DIACONO.

essent, qui voluntatem abbatis nollent implere, querentium. Fratres autem nimis hæc indigne ferentes, ac unanimiter super illos irruentes, monasterio eiecerunt.

traditus ad episcopatum et prius obitus.

17 Quod cum Abbati nuntiatum fuisset, ad hoc monasterium ascendit; et ad se fratres advocans; Nolo, inquit, ut propter me, inter vos, et Romanam Ecclesiam scandalum oriatur. Ideoque virgam pastorem quam mihi tradidistis recipite, et mox eam super altare ponens, fratribusque absolutionem faciens, ad episcopatum suum reversus est. Ubi in sancta conversatione feliciter usque ad Oderisii secundi abbatis tempora vivens, e mundo recessit Pridie Kal. Septembris. Sepultus vero est in civitate Signina, in ecclesia sanctæ Dei Genitricis, et Virginis Mariæ; ad cuius memoriam miracula Dominus patrare non desinit, usque in hodiernum diem.

ANNOTATA.

a Non uno errore refertur hoc Vitæ principium, jam diximus: de monachatu tunc cogitasse S. Brunonem, unde Petrus Diaconus hauserit, fateor me ignorare. De Urbano II in Commentario satis actum est.

b Inter plura quæ hic obscura sunt, id minime intelligo, Sanctum potuisse episcopum ordinare, qui necdum episcopus erat. Hæc omnia et sequentia melius narrantur ab anonymo usque ad num. 12.

c Neque hæc cum anonymo conveniunt, ut pluribus ea replicanda non censeam.

d De S. Brunonis operibus brevem appendicem mox adjiciam.

e Erat is princeps Capuanus, de quo plura apud Baronium ab an. 1114.

f De tota ista altercatione vide Baronium ad annum 1111 a num. 29.

g De his egimus in Commentario prævio, qui cum ab anno 1708 ad prælum paratus fuerit, miretur nemo, quod Mabillonii Annales Benedictinos, toto post sexennio editos, non citaverim. Satis modo habui, prædictos Annales consulere, et cum iis quæ hic de S. Brunone hætenus disputata sunt, non oscitanter conferre: at, perpensis omnibus, nihil suggestit quod me a jam stabilitis revocaret. Paucula vero quæ forte aliunde notavit, adjungenda non fuerunt, cum geminis Vitæ illustrandis (quod unice nostrum est) præmissis Commentariis abunde sufficiat. Qui Mabillonii indices composuit, nescio ubi usquam invenerit, S. Brunonem fuisse Cardinalem, cuius rei in assignato loco auctor ipse non necinit.

DE S. BRUNONIS SCRIPTIS

APPENDICULA.

Nonnulla
S. Brunonis
opera,

Non est mihi animus de sancti Brunonis nostri lucubrationibus operosam disquisitionem instituere. Si quem cupido incesserit plura de iis accuratius cognoscendi, consulat is apparatus ad ejus opera Venetiis edita 1651 per Maurum Marchesium, in Commentario prævio non semel a nobis citatum. Videat etiam Arnoldum Wion in Ligno vitæ pag. 19, Petrum Diaconum de Viris

illustribus Casinensibus a Maro editum pag. 82, Labbeum aliosque de Scriptoribus ecclesiasticis tractantes. Paucis indicare visum est, multa ex illis attributa Eusebio Emisseno, S. Brunoni Cartusianorum parenti, S. Brunoni Herbipolensi, ut testatur Miræus in auctario de Scriptoribus ecclesiasticis, denique et S. Brunoni Russorum apostolo et martyri, cuius potissimum causa hanc dissertatiunculam adornaveram, ut ne periret notitia nuper acquisita de Bruno seu Brunone et Bonifacio, ab omnibus, quod quidem sciam, scriptoribus, uti et a Majoribus meis hætenus distinctis, cum tamen unus idemque esse videtur. Acta Sanctorum inspicienti statim occurrent quæ scripta sunt XIV Februarii de S. Brunone, et XIX Junii de sancto Bonifacio, tamquam diversis Prussorum vel Russorum archiepiscopis apostolicis. Præmittam itaque brevibus quæ ad S. Brunonis Signiensis scripta pertinent, deinde Russorum apostolum non geminum, sed unum atque indivisum esse, ubi probatum fuerit, indicabo.

2 Trithemius lib. II de Viris illustribus Ordinis sancti Benedicti cap. LXXXV, apud Bollandum XIV Februarii, agens de S. Brunone, Prussorum aut Russorum, vel potius utriusque gentis apostolo, asserit cum scripsisse præclarum opus in Genesim, et nonnulla alia quæ ad manus nostras non venerunt. Eadem tradit in libro de Scriptoribus ecclesiasticis, et post cum Eysengrenius et Sixtus Senensis. Sed is error (inquit Wion pag. 261) et alium absurdum magis peperit, ut dixerint, monachum Casinensem fuisse... et tandem per martyrii gloriam ad cælos evolasse. Quæ omnia, genere mortis excepto, non huic, sed S. Brunoni Casinensi abbati tribuenda sunt. Cum enim legissent Trithemius Sixtusque, qui illum sequitur, Brunonis in Genesim commentaria, et quis ille esset Bruno ignorarent, ex nominis æquivocatione, unum pro altero, non recte acceperunt, et hunc errorem suis chartis inseruerunt. Homilias, sub nomine Eusebii Emisseni aliquando lectas, Brunoni etiam Signiensi restituit laudatus Marchesius. Item opus sententiarum de laudibus Ecclesiæ etc. quod inter opera S. Brunonis Cartusienensis vulgatum fuerat, Sancto nostro multis argumentis vindicat. Vitam S. Petri Anagnini scripsisse S. Brunonem refert Baronius, quæ proinde inter ejus opera refertur tom. II, pag. 153: rectius clogium vocaveris, quod an non melius ab Ughello tradatur, mihi hætenus satis incertum est. Quid Brunoni Herbipolensi singillatim adscriptum fuerit, expressum invenies in Bibliotheca Gesneriana, ubi, nisi fallor, pleraque Brunonis nostri scripta Herbipolensi illi perperam supponit: in eo etiam errans quod Brunonem alterum Russorum, ipsi Ruthenorum, apostolum in Genesim scripsisse, et Italum natione affirmet. Alia præter hæc creduntur esse. Signiensis opera quæ variis locis adhuc Mss. necdum lucem aspexerunt. Brunonem apud Russos martyrem, quidquid eum scientia et doctrina illustrem Trithemius prædicet, scripsisse quidquam quod posteritati commendatum sit, neque Bollandus, neque scriptores alii deprehendere potuerunt. Neque mihi de S. Brunonis Signiensis operibus plura dicenda supersunt: alia quæ paraveram de Brunonum distinctione, atque inter Brunonem et Bonifacium identitate, jam excusa habes tomo VI Junii a pag. 217.

DE B. ROBERTO SALENTINO

S. PETRI CÆLESTINI DISCIPULO

PROPE SULMONEM IN APRUTIO CITERIORI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

P. B.

§ I. B. Roberti cultus et Acta.

Quod plerisque religiosorum Ordinum fundatoribus accidit, ut quos ipsi sibi socios ac discipulos legerent, eos ad eximiam fere virtutem suis, ut ita dicam, manibus formarent, suoque penitus imbuerent spiritu; hoc in S. Petro Cælestino, a quo Cælestinorum Ordo nomen accepit, observare in primis licuit, de quo ita Petrus de Alliaco, episcopus Cameracensis, ac deinde S. R. E. Cardinalis in Vita S. Petri Cælestini, quam dedimus XIX Maii, pag. 491: Virum Dei ac Fratres ejus, tamquam sanctos universus exaltabat populus: quippe cum Deus non solum per eum, sed etiam per plurimos Fratrum suorum, multa et magna miracula, sua mirabili gratia, edere dignaretur. Inter hos ejus fratres ac discipulos miraculis ac vitæ sanctitate maxime excelluit, S. Petri delicia, beatus Robertus noster, quem ut ab aliis viris item egregiis ejusdem nominis, Ordinis, ac fere temporis, discernere auctores, vel Salentinum a patria Salie, quod est oppidum Aprutii citerioris; vel Sulmonensem ab urbe, juxta quam coluntur ejus reliquæ, nuncupaverunt.

2 Beatum dixi Robertum: sic enim appellatum invenio ab omnibus, qui Vitæ ejus historiam jam ab annis centum et quod excurrit, litteris consignarunt, præter alios plurimos, qui de eo in Vita S. Petri Cælestini obiter meminere, et Antiochum Honofrium in Heroum compilatis præconiis, editis Maceratæ anno 1683, qui non B., sed S., quod Sanctum sonat, ejus nomini præfigit pag. 146. Lelius Marinus in Vita S. Petri Cælestini, apud nos tom. IV Maii pag. 503, et beatum illum appellat, et servari hodieque vestimenta quædam ejus ait pro reliquiis. Quin ipse etiam primus Actorum ejus scriptor inde a medio circiter sæculo decimo quarto istud ipsi passim adaptavit epitheton, ut infra patebit. Et quamquam illud ei non tribuit auctor item cœtaneus Franciscus Petrarcha, ubi mentionem ejus facit, de Vita Solitaria lib. II, tract. III, cap. XVIII; de communi tamen sanctitatis ejus opinione ac fama non silet: Discipulus autem ille, inquit, consilii memor, usque ad tempora nostra perveniens, et dierum plenus, ante hos paucos annos post magistrum abiit, magna quidem apud suos sanctitatis opinione et mirabilium fama operum relicta. Quibus quidem Petrarchæ verbis in S. Petri Cælestini Vita subinde usus etiam est Petrus de Alliaco supra citatus pag. 406.

3 Eundem illi titulum adscribunt Martyrologi ad diem hanc XVII Julii; ubi sic illum annuntiat Menardus: Sulmone in Italia, beati Roberti Ordinis Cælestinorum, discipuli sancti Petri de Murone, magnæ sanctitatis viri et miraculorum Julii Tomus IV.

gloria illustris. Idem prolixius ejus elogium habet ibidem in Observationibus ad illum diem lib. II. Menardum secuti sunt Bucelinus in Menologio Benedictino, et Antonius de Heredia in Vitis Sanctorum Ord. S. Benedicti in eundem diem; Vitæ tamen ejus epitomen uterque reservat in diem sequentem, quo sepultus fuit. Eundem haud dubie designatum die XVIII Julii voluit Ferrarius in Catalogo Sanctorum qui in Martyrologio Romano non sunt, his verbis: Apud Sulmonem B. Roberti Ord. Cisterciensis. In notis vero sic habet: Roberti confess. ex Martyrol. monastico. Claruit sub Bened. Pap. XI. Migravit e vita an. MCCCXLI. De quo in Chron. Cisterciensi. Quodnam illud sit Chronicum Cisterciense, nescio. Certe nullum Chalemotus hodie, nullum Henriquez in fastis Cisterciensibus Robertum agnoscunt. Tum quid Cisterciensibus cum Sulmone? Enimvero dies, annus mortis, locus cultus non alii Roberto conveniunt quam Salentino, qui Cisterciensis non fuit. Rectius ita Usuardus auctus juxta codices Florentinos, ut notatur in auctariis Usuardi nostri ad hanc diem: Beati Roberti confessoris de Salle, Ordinis Cælestinorum. Quid vero per codices illos intelligamus, diximus ibidem in Præfatione pag. LXIII, num. 254. In hac re autem conveniunt collata istis exemplaria, id est, Ms. D. Caroli Sirozzi, et excusum Florentinum anno 1486, ac Ms. bibliothecæ Medicæ, ut annotavit Henschenius.

4 Accedit testimonium venerationis ejus publicæ apud Joannem a Bosco in sine bibliothecæ suæ Floriacensis, editæ Lugduni anno 1605, Vitæ B. Roberti Cælestini cap. X, ubi sic habet: Ipsius vero (Roberti Salentini) corpus in monasterio sancti Spiritus prope Sulmonem, Ordinis Cælestinorum primario, intra arcem cancellis ferreis clausam, ad meridionalem ecclesiæ plagam reconditum, fidelium venerabili concursu honoratur. Quo autem tempore humo elatum fuerit, non reperio. Factum id putat Cælestinus Telera anno, qui felicem Roberti obitum proxime consecutus est, Christi 1342; nec sane improbabiler, ut infra suo loco videbimus. Et quis credat vel tantisper ab intellectu ejus obitu cohiberi potuisse populum, quin ad eum continuo frequentissimus ac supplex afflueret, cujus etiamnum viventis tot spectarat, tot audierat celebrata quaquaversum prodigia; cum ea fere post mortem frequentiora esse consueverint? Multo vero id minus credas, si miracula consideres, quæ statim ab obitu tam crebra ad sepulcrum et invocationem ejus contigerunt; ut eo ipso anno usque in vicinas provincias non modo eorum cele-

150 MCCCXLI.
Robertus S. Pe-
tri Cælestini di-
scipulus.

B

E

Beatus passim
appellatur.

C

F
Honorate jam
olim publico
concursu reli-
quæ ejus;

et notatur in
Martyrologiis
multisdam.

AUCTORE
P. H.

berrima fama, sed ipsa etiam miracula una cum summa erga novum Patronum religione penetraverint; ut constat ex iis, quæ de se narrat auctor noster in prologo num. 5 et 6.

erectumque ipsi
sacellum.

5 Ad cultum publicum etiam facit quod habet *Telera in Vita cap. 1, erectum scilicet olim a Salentibus beato Civi suo in ecclesia sua majori fuisse sacellum, et elegans quidem, ut ipse loquitur, ædificium, quod ad hunc usque diem videtur. Itaque Beatum ipse Robertum appellare non dubitavit; cum tamen in præfatione ad Vitas SS. Discipulorum S. Petri Cælestini pag. 184 et seq. præmoncat, illum tantummodo titulum iis a se duri, quos antiquitas eo dignos censuerat a tempore immemorabili ante decreta Pontificia anni 1625 et 1634. Hæc omnia, credo, si vidisset D. Castellanus, priusquam ederet Martyrologium suum Universale, non tam timide Robertum annuntiasset, quam fecit ad hunc diem verbis, quæ sic reddo Latine: Prope Sulmonem, Venerabilis Robertus Salentinus, Ordinis Cælestinorum. Quia tamen hujus viri in rebus istiusmodi indagandis explorata nobis fuit diligentia, nequid hic dubii superesset, ipsos RR. Patres Cælestinos per litteras consulendos durimus.*

Cultus ejus so-
lennis Salæ in
Aprutio,

6 Scriptum ergo est ad Rev. adm. P. Priorem cænobii Heverani, sive Heverleensis juxta Lovanium; ac deinde Parisios: unde didicimus, nihil prorsus in ordine Cælestinorum provincie Gallicane de B. Roberto fieri, ne commemorationem quidem in Officio ecclesiastico. Quare in Italiam per nostros recurrimus, a quibus interrogatus amplissimus D. abbas cænobii Bononiensis, ita respondit: Fuisse se in istis partibus. Corpus Beati esse extra muros Salmonenses: Ordinem suum non celebrare ejus Officium: celebrare tamen illud sacerdotes loci in quo requiescit: ibi die ipsi sacra Missam solennem ac panegyricum fieri. Ceterum scripturum se, ut ad singula interrogata nostra convenientia obtineat responsa; eaque se promptissime communicaturum. Ita de summa Viri amplissimi humanitate per epistolam anno 1724, xviii Aprilis Carpo Mutinensi datam testatus est P. Joannes Tedeschius Societatis Jesu. Cum vero dubitarem ego, equi essent illi sacerdotes loci, ita mihi per eundem P. Tedeschium, qui sane operis nostri studiosum se in paucis ostendit, idem ampliss. D. Abbas rescribi in hæc verba curavit die IX Novembris anni 1724:

et ara in tem-
plo monasterii
S. Spiritus pro-
pe Sulmonem,

7 Salæ, mediocri in oppido diocesis Theatinæ in Samnitibus, in quo natus est Beatus, diuque moratus dum viveret, ejus festum quotannis solemniter, uti scriptum est, celebratur a loci presbyteris; quo nomine non Cælestinos monachos, quorum nullam ibi cænobium est, aut regulares alios intelligimus; sed presbyteros seculares. Id cum probent ac permittant Theatini episcopi, neque P. Abbati de illo constet ejus festi celebrandi concessio eidem oppido ab Apostolica Sede privilegio (quippe quæ nihil tale concessit adhuc Ordini Cælestinorum,) credibile est, cultum illum Beati longe antiquiorem ibi esse; quam ut abolitus censeretur debeat aut imminutus Bullis Urbani VIII. Ceterum Sulmone in monasterio S. Spiritus Beati cineres parva in capsula asservantur, ejusdemque in ecclesia monasterii, antequam tota corruerit postremo terræ motu, exstabat altare eidem Beato sacrum, ad quod rem divinam fecisse se pluries testatur idem P. Ab-

bas. Ejusdem ecclesiæ reedificata nunc est ara tantum maxima; cum altaria reliqua restaurata [fuerint,] Palla, ut dicitur, sive pictura ejusdem Beati, quæ servatur adhuc, probabiliter reponetur altari suo. Hæc in litteris officiosissimis P. Tedeschii; in quibus etiam significat, amplissimum D. Abbatem sequenti anno Sulmonem ad Ordinis comitia generalia profecturum, indeque plura, si suppetant, monumenta misurum.

8 Pridie, si recte memini, quam litteras, modo recitatas acceperam, alias submiseram, quibus adderem viro stimulos jam suapte sponte currenti, ut promissas nuper notitias maturaret; cum propediem Acta B. Roberti essent prælo committenda. Ad hæc etiam, tametsi importunas, pro sua humanitate facilitateque rescribere continuo gravatus non est Tedeschius, xv Januarii anni 1725. Et vero ne vacuas mittere litteras videretur, binas acclusit imagines, laminis æreis expressas, ac vulgi, ut apparet, manibus tritas; minorem alteram, in qua Beatus noster capite radiis incineto referatur, posita juxta illum arbore bifurea, de qua in Actis, num. 21, fit mentio; alteram aliquanto majorem; quam, quia, teste eodem ampliss. P. Abbate, qui utramque nobis consignandam curavit, picturam illam refert quæ in ara B. Roberto erecta in monasterio S. Spiritus prope Sulmonem prostitit, iterumque probabiliter reponenda est, æri incidendam putavi; quando tempus non sinit me expectare elegantiorum cum aliis monumentis, quæ in reditu a comitiis allaturum se spondet laudatus jam sæpe ampliss. P. Abbas Bononiensis. Hæc eo placet magis quod perantiqua videtur. Atque cecam tibi, sed paulo contractiorem.

cujus pictura
hic representa-
tur.

E

B. ROBERTVS DE SALLA MONACHVS CÆLESTIVS

Audieram et aliam iconeulam circumferri, quæ cor Beato nostro binis clavis transfurum exhiberet; sed talem et amplissimus Abbas Bononiensis, et Tedeschius, quos consulueram, vidisse nusquam sese, testati sunt.

9 Nunc ad Acta B. Roberti progredior. Primus ea typis vulgavit, quem ante dicebam, Joannes A Bosco, Parisiensis ac Cælestinus in bibliotheca Floriacensi anno 1605. Inde ea, ut erant, accepit, qui Surium edidit Colonia anno 1618, uti ad diem xviii Julii videre est. Inde etiam sua contraxerunt Benedictus Gononus in *Vitis et Sententiis Patrum Occidentis* lib. vi a pag. 373, alique plures, quorum aliquos supra memoravi; non tamen Wionius neque in *Martyrologio monastico* quod citat Gononus, neque usquam alibi, quod sciam. Illi omnes ad ea quæ apud A Bosco repererant, nihil attulere de suo. Plus aliquid spei fecerat diligentia P. Domni Lelii Marini, Cælestinorum abbatis generalis, qui in *Vita S. Petri Cælestini* non semel Acta B. Roberti pollicetur. Ea dederit, nec ne, nescio; nec tantopere id investigandum putavi, postquam inveni in *historias sacras Virorum sanctitate illustrium e congregatione Cælestinorum*, collectas scriptasque Italice a D. Cælestino Teleræ, diffinitore et abbate Cælestino, atque editas Bononiæ anno 1648. Eas inter est etiam *Vita B. Roberti Sallensis* a pag. 209, deprompta quidem ex illa, quam dedit A Bosco; sed ad calculos redacta chronologicos, rebusque omnibus aucta (si episodica quædam excipias) quas ille archivorum Ordinis sui scrutator eruditus ac sedulus e situ ac latebris potuit in lucem educere. Cujus quidem opera magno mihi adjumento fuit.

10 Cum tamen nostrum sit in *Actis Sanctorum edendis antiqua recentibus, rivisque fontes anteferre, visum non est vel Joannis A Bosco, vel Teleræ Vitam hic proponere: quippe quæ adornata sit ex alia, quam conscripserat sacerdos quidam anonymus, eo ipso anno ope B. Roberti februi in Campania felice liberatus, quo ille quinque circiter ante mensibus in cælum migraverat; uti infra de se ipse narrat in prologo. Hujus opus rudi stylo compositum, resectis contractisque non nullis, expolivit A Bosco; quo labore dubitem, an majorem a lectoribus, antiquitatis quam elegantiarum nunc saltem avidioribus, gratiam inierit, quam, qui idem factitare consueverat, Laurentius Surius. Ut ut est, fontem ego ipsum perquirendum existimavi, ejus non nisi prologum habebam e Ms. olim Belfortii desumptum. Recurri itaque primum ad Rev. adm. P. Priorem Heverleensem; a quo, cum nihil haberet, remissus sum Parisios ad R. P. Becquetum, Cælestinorum istius bibliothecæ præfectum, apud quem suam mihi operam perhumaniter addidit, ac vero etiam præstitit: vix enim epistolam meam acceperat Becquetus, cum accessit ad P. nostrum Claudium Joachimum Thoubeau, virum sibi amicum, atque inter eruditos notissimum; eique codicem Ms. accommodavit, qui præter id quod quærebam, alia multa continebat Legendis admodum similia, ut Acta S. Catharinæ Martyris etc. Inde nobis P. Thoubeau non modo describi curavit Vitam B. Roberti, sed et aliam, hortante Becqueto, B. Joannis Bassandi; quod hanc etiam nobis usui futuram prospiceret mense Augusto. Utrumque apographum accuratissime a memorato patre cum exemplari collatum ipsemet in Belgium asferre dignatus est Rev. admodum Pater Cælestini Ordinis per Galliam Provincialis, nobisque porro huc Antverpiam per suos officiosissime in manus consignandum curare.*

11 Et quod quidem ad Vitam attinet B. Roberti, est ea sine dubio antiquissima illa, quam desiderabam, quaque usus est P. A Bosco; ut conjeci ex prologo, quem jam habebam, ut dixi,

aliunde, aliquanto tamen, ut verum fatear, contractiorem; quod ne dissimulare videar, uncis ea inclusi, quæ in Belfortiani prologi apographo non leguntur. Idemne in Vita sit factum, quam aliunde non habeo, divinare nequeo. Sed neque hoc mihi constat, an auctaria illa verborum, (nihil enim substantiæ continent) ipsius sint auctoris, an ejusdem interpolatoris; an contra brevitatis auctoris sit; interpolatoris luxuria: neque adeo utrum præstet Ms., Belfortianum Cælestino; an Cælestinum Belfortiano. Certe de codice Cælestino scribit P. Thoubeau, videri sibi curatum ante annos facile trecentos. Dabo igitur ex hoc B. Roberti Vitam, prout illam accepi; nisi quod litterarum compendia, sive abbreviationes, ut aiunt, suppleturus sim: erant enim frequentissimæ; easque religiose observari ab amanuensi voluerat dictus Pater, ac postea cum exemplari ipse contulit; nequid forte temere immutari potuisset. Orthographiam item plerumque restitui, ubi vocales simplices pro diphthongis erant, aut exoleta redundabat littera, uti in Sompno, dampno et similibus, quarum illis temporibus usus fuit, seu potius abusus. Denique capita nostro more distribuimus; relicta tamen ad margines partitione auctoris.

§ II. Series chronologica vitæ B. Roberti privatæ.

Quandoquidem auctor noster non nulla præterit, quæ ad Acta B. Roberti faciunt, visum est ea hic una cum serie Vitæ chronologica atterere, qua in re utar imprimis opera D. Cælestini Teleræ, de quo supra memini. Natus ergo est B. Robertus vel anno Christi 1272 post mensem Julium, vel certe ante diem xviii ejusdem mensis anno 1273. Patet id ex *Actis* infra cap. vi, num. 62 et 64, ubi mortuus esse dicitur xviii die Julii, anno Domini 1311, ætatis suæ 69: nam anni 69 si ferme completi subducantur a 1341, reducentur ad annum 1272; sin delibati tantummodo fuerint, intra annum 1273 consistent. Teleræ tamen in *Vita* cap. 11 non putat illum ante 1273 editum in lucem fuisse; quod ex eo confirmat, quod in processu canonizationis S. Petri Cælestini examinatus cum aliis testibus Robertus mense Maio vel Junio anni 1306 de se testetur, ætatis tum se fuisse annorum 33. Recte quidem; si ita processus habeat, quem non licuit mihi consulere. Verum cum eundem illum processus istius locum citans Lelius Marinus in *Vita S. Petri Cælestini Italica* lib. iv, cap. xi, pro annis ætatis Roberti 33 ponat annos 36, et Papebrochius noster *Lelium* vertens tom. IV Maii pag. 531, scribat ibidem ætatis annos tantummodo 26, dubiis hisce citationibus non sum ausus inniti. Itaque certum auctorem sequi malui; cum quo tamen minime pugnat argumentum Teleræ.

13 Postquam ætatem teneram usque ad annum 15, Christi circiter 1287, sub parentum disciplina integerrime traduxisset, clero nomen dedit; ut colligere licet ex *Actis* num. 8; nec diu post accidit insigne illud Christianæ caritatis exemplum, quod ibidem narratur num. 9. Eundem rerum ordinem servat a Bosco. Cur autem Teleræ sic ab eo deflectat, ut facinus illud Roberti referre videatur ad ætatem ipsius teneriorem, non satis assquor: nam verisimile non est, parvulum tum fuisse Beatum nostrum, cum ejus opem injuriis affecta soror, jam tum mulier appellata imploraret,

AUCTORE
P. B.

E

Natus est Robertus versus an. Christi 1273;

F

fit clericus circa annum 1287:

AUCTORE
P. B.

raret, idque adversus virum, et quidem furibundum. Ipso autem tempore deliberare cepit cum S. Petro de Morono, qui postea Cælestinus V fuit, de religiosæ vitæ statu incundo, imo jam sibi ipsius Petri Ordinem animo designare, eique semet polliceri; ut ibidem refertur num. 10; interjectisque diebus paucis, audito matris cum Deipara Virgine colloquio, festinabat implere opere, quod verbo promiserat. Ibid. num. 11.

et monachus
Cælestinus anno
1288;

14 Ordinem ergo, qui postea a Fundatore ad S. Petri cathedram evecto, Cælestinas dici cepit, ingressus est Robertus anno ætatis decimo sexto, Christi 1288 ante mensem Julium, ut ex Actis nostris eruitur; in quibus obiisse dicitur xviii Julii anno 1341, juxta num. 62 supra citatum; postquam pastoris sui, vel patris (ut habet apographum Belfortianum) nempe S. Petri de Morono seetatus esset in religione vestigia per annos quinquaginta tres et ultra, ut est in prologo infra num. 4. Nam anni 53 ducti retro a die xviii Julii 1341, complentur eodem die Julii 1288; quod vero ultra est, ad menses, diesve ejusdem anni 1288, xviii Julii antecedentes referri potest, quibus jam annum ætatis ingressus esse poterat Robertus decimum sextum. In eundem sensum videtur explicari posse locus e processu canonizationis S. Petri Cælestini desumptus, saltem ut constat apud Marinum lib. iv, cap. xi, Teleram citatum cap. ii, et in Actis Sanctorum tom. IV Maii pag. 531; ubi dicitur Robertus in Ordine egisse annos septemdecim anno Christi 1306 versus mensem Junium, si anni intelligantur completi; quo pacto dici possunt anni septemdecim, quamdiu decursus nondum est omnino annus decimus octavus, licet sit excurrenti proximus: fac enim Ordinem iniisse Robertum exente Junio circiter anni 1288; erunt inde usque ad finem Maii vel initium Junii anni 1306, anni septemdecim cum undecim mensibus, id est, anni nondum completi octodecim: erunt inde etiam usque ad annum 1341 diem xviii Julii, anni quinquaginta tres et ultra. Atque ita inter auctorem nostrum et jam dictum processum canonizationis optime conveniet; neque necesse erit, alterum deserendo, statuere initium vitæ religiosæ a Roberto datum anno Christi 1289; quod faciunt ibidem Lelius ac Telera.

C
apud montem
Orphontis;

15 Locum, in quo habitum religiosum induit, satis constat ex iis, quæ sub finem capituli primi referuntur in Actis, fuisse montem Orphontis, sive Orfentis, cujus descriptionem ex Maphæo Vegio dedimus ad diem xix Maii in Actis S. Petri Cælestini pag. 494. Eundem fusius expositum habet Lelius Marinus lib. ii, cap. xiii; atque huc redeunt, quæ istic tradit Italice: In summo vertice Majellæ montis, qua meridiem ac Sulmonem spectat, excurritque versus Apenninum in Pelignos, locus est ad initium vallis vastissimæ, quæ a fonte qui inde promanat, Orfente dicitur; ibi spelunca est ingens, abdita, inaccessa, quam sibi S. Petrus Cælestinus, quo securius lateret, elegit incolitque ab anno circiter 1286 usque ad 1293, molitus primum instrumenta, quibus in cam eniti, atque inde descendere, seu potius demittere sese posset. Tum ibi oratorium S. Joanni Evangelistæ dicatum, et cellas sibi ac sociis extruxit; imo et externis ac peregrinis. Ibi Robertus, inquit Telera cap. iii, annum tirocinii posuit; ibi miraculis S. Patris sui quamplurimis spectator astitit.

16 Cum aliquamdiu proludentem virtutibus heroicis Tironem magister sanctus observasset, exinde

suo voluit consortio aggregari, inquit Auctor noster cap. i, num. 14; quem secum per quinquennium tenuit; donec scilicet electus Pontifex maximus ineunte Julio anni 1294, suæ cellæ et vitæ successorem faceret et heredem, ut dicitur ibidem num. 15. Itaque juxta biographum nostrum hæserit Robertus in Orphonte usque ad annum 1293, quo (uti docet Marinus lib. ii, cap. xxi et xxvi) circa mensem Junium inde migravit S. Petrus in Moronum, usque ad Pontificatum; atque adeo etiam cum illo B. Robertus. Dir: juxta biographum nostrum: nani sunt, qui hic aliter sentiant, teste Telera cap. iv, velintque, Robertum cum sancto patre suo duobus dumtaxat annis ac mensibus decem cohabitasse: ita enim ipsum de se testari Robertum in processu pro canonizatione S. Petri Cælestini: et quidem totum hoc tempus, duorum scilicet annorum ac mensium 10, collocatum fuisse apud Orphontem. Verum hæc sententia repugnat, non tantum iis, qui B. Roberti Vitam, sed et iis qui S. Petri Cælestini Acta conscripserunt, non secus ac Petrarchæ, loco quem assignavi supra; qui constanter affirmant socium S. Petri in cella Moronica fuisse Robertum, quando ille conquisitus ad Pontificatum, fugam eum hoc meditatus est anno 1294; in eaque interceptus, secum eundem invitavit, ac restitanti desideratam cellam concessit, tamquam hereditario jure deinceps possidendam.

ubi a S. Petro
Cælestino del-
ectus in socium,

E

17 Quare Cælestinus Telera viam ibidem aliam sectator, sibi, ut ait, magis probabilem; statuitque omne tempus, sive continuum sive interruptum, quo eum Cælestino Robertus habitaverit, fuisse annorum tantummodo duorum ac decem mensium: quandoquidem, inquit, nefas est impugnare examen, quod ipsemet, tamquam de facto proprio, fecit in asserto processu: ceterum menses illos 34 traductos haud dubie fuisse partim in Orphonte, saltem quoad annum integrum tirocinii, partim in aliis monasterii jussu superiorum, partim in Morono, ubi tandem, velut Cælestino intimus, fugam cum illo tentaverit, et oblata recensaverit dignitatem Cardinalitiam. Ita conciliat quidem testimonium ex processu jam dicto petiitum cum Actis S. Cælestini; at nequaquam cum Vita B. Roberti citata.

illi adhuc fa-
miliariter

18 Mihi tamen integrum non est, in hac re certius aliquid affirmare; quando processum non habeo, unde incestum auctori nostro argumentum depromitur. Si tamen Roberti nostri testimonium ex processu fideliter interpretatus est Marinus lib. iv, cap. xi, nulla videtur esse difficultas: non enim ibi negat Robertus, sese cum Cælestino per quinquennium familiariter convixisse; sed asserit tantummodo, se annis solum duobus ac decem mensibus continuis Sancto ministrasse, seu serviisse: vel; se solum (adjective) Sancto ministrasse annis 2 m. 10: vel; se Sancto soli ministrasse annis etc. Sic enim exponi possunt hæc: Hæveva servito al Sancto solo doi anni e dieci mesi di continuo. Aliud vero est esse socium, aliud ministrum; aliud etiam ministrasse, aliud ministrasse solum vel soli. Hæc an faciunt satis, judicabunt, quibus processum ipsum licebit inspicere, quem ego non potui nisi apud Marinum. Quod si ipsius Roberti testimonium illud est (quod ex Marini textu non apparet; saltem quoad partes aliquas) et cum Actis ejus componi non possit; sine dubio præferri debet.

usque ad Pon-
tificatum an-
1294;

F

19 Avulsus Romam S. Cælestini cellam occupare continuo cepit Robertus, quam proinde breviter hic depingere non erit otiosum. Est Moronus,

quo ipsi successit in cella Moroni,

A nus, Murrone seu Morrone etc., mons altissimus in Aprutio citeriore, asper olim et incultus, ac silvis et saltibus horridus. Meridiem respicit ac Sulmonem vix duobus inde milliariis dissitum. In eo S. Petrus jam ab anno Christi 1239, teste Marino lib. 1, cap. VII, varia sibi variis temporibus receptacula struxit, atque incoluit; quorum ultimum cella fuit, e qua ad solium Romanum eductus est, postquam annum unum ac mensem illam habitasset. Saxo erat imposita; in montis clivo, tum quidem asperrimo, carceri, quam cellæ similior; adeoque angusta, ut præter altare (quod factus Pontifex ipse consecravit ac plenariis semel in anno ditavit indulgentiis) vix hominem caperet: humili arctoque ostiolo claudebatur: ac fenestram habebat cancellis ferreis munitam, per quam et videri sacrificans posset, et adventantes alloqui, ac necessaria recipere. Nomen loco fecit ad S. Onuphrium. Extra cellulam illam capacior erant alia, instar atrii, quæ minori illi prospectum in loca inferne posita subducebat. Aliæ insuper ibi cellæ per saxi longitudinem visabantur, uti et casa exigua, sociis ejus ac ministris constructæ. Videri possunt hæc fusius apud Marinum lib. 1, cap. VII et XV; lib. II, cap. XXII, XXIV, XXVI; lib. III, cap. VI et alibi. Consule etiam carmen Jacobi Cardinalis datum tom. IV Maii pag. 451 a num. 180.

assentiar, faciunt Acta cap. IV, num. 43, ubi narratur episcopus Theatinus acceptarum elemosynarum expensarumque a Roberto rationes exegisse a temporibus usque tunc Concilii Viennensis, hoc est ab anno Christi 1311, quo celebratum erat istud Concilium. Jam tum ergo noverat eum episcopus ille conquirendis elemosynis, atque in usus pios profundendis vacasse. Atqui id non fecit (saltem ita, ut in oculos omnium posset incurrere, ædificandis nimirum fundandisque monasteriis et xenodochiis) antequam in cella S. Georgii annum duodecimum; ut patet ex Actis a cap. III. Non ergo, deserta priori cella, secundam adiit post annum circiter 1298, a quo ducti duodecim anni solitudinis excurrunt in annum Christi 1310 aut sequentem, hoc est, in tempus fere Concilii Viennensis. Porro quem in hac postrema cella vix modum tenuerit, quam admiranda patrauerit prodigia, Acta toto capite secundo docent. Et hæc quidem ad vitam ejus privatam attinent; atque ex ipsis Actis intelligi nullo negotio possunt. Utinam pari perspicuitate auctor idem ea tradidisset, quæ ad munia Beati nostri vitamque deinceps publicam pertinent. Nos quod in hac parte desideratur, quantum quidem inveniri potuit, ex laudato Cælestino Telera cap. VII proferemus in medium.

§ III. Continuatio chronologica et munia in Ordine publica.

20 Remansit in hac cella B. Robertus usque post tempus, quo vir sanctus beatus Petrus abrenunciavit officio, et migravit ad Christum. Sic habent Acta num. 15. Renuntiavit autem Papatui S. Petrus Cælestinus anno Christi 1294 mense Decembri; ad Christum vero migravit anno 1296 die XIX Maii; quando se Roberto in cella spectandum exhibuit; uti narratur ibidem num. 16. Quamdiu vero post tempus illud ibi perstiterit, Acta non memorant: innuunt tamen, ibi mansisse illum, donec in aliam cellam in monasterio S. Georgii de Rocca Moria se contulit, in qua se per annos 12 occlusit; certe alterius interea domicilii non meminerunt, num. 17. Cum ergo sacerdos tum fuerit, cum in S. Georgii monasterio versaretur, ut constat ex num. 19; non potest, relicta priori cella migrasse in alteram ante annum Christi 1297, quo vigesimum quintum ætatis annum ingressus, sacerdotio initiari primum potuit, juxta ipsum S. Cælestinum Opasc. VIII, parte V, sect. 1, cap. II. Et satis apparet verisimile, simul cum nova sacerdotii dignitate, novam illam ac plane cælestem vivendi rationem ab eo fuisse susceptam, atque ita etiam Telera visum est cap. VII, ubi Robertum ait perseverasse in Morono usque ad sacerdotium, quod ipse refert ad annum 1298, quia hæc S. Cælestini verba loco citato, Sed modo potest ordinari (presbyter) habens viginti quinque annos, per annos 25 completos interpretatur; cum inchoati tantum intelligi debeant, ut colliges ex Lelio Marino in Vita S. Petri Cælestini lib. I cap. VI.

Non ita uni sibi ac Deo vacare in cellis Roberto huc usque licuit, quin ad Ordinis sui comitia, seu capitulum, ut vocant, generale tertio quoque anno celebrari solitum, vel invitus excurrere teneretur, ut Acta tradunt cap. II, num. 17. Ibi vero nimis emicabat prudentia ejus atque industria, quam ut illam patres diutius pati possent in umbris nemorum ac solitudine prope modum inutilem delitescere. Prodire ergo ex latebris, atque ad communem utilitatem necessitatemque studia imposterum sua conferre jussus est. Et quamquam id jam factum videatur ab anno Christi circiter 1311, uti ex numero præcedente colligitur; quid tamen illi tum officii impositum fuerit, ignoramus. Hoc certum videtur, quod tertio post anno ingentis monasterii S. Spiritus de Majella, quod initio inter alia tamquam præcipuum appellat in suis litteris S. D. N. Gregorius Papa X apud Marinum lib. II, cap. VI, rem domesticam administrandam susceperit: Legimus enim, inquit Telera citatus, inter scripta antiqua instrumentum aliquod anni MCCCXIV ac diei XI Julii, in quo Robertus de Salla signatus occurrit procurator S. Spiritus. Atque hoc munus, inquit idem, gerere perrexit usque ad annum MCCCXVII, qui erat ætatis ejus XLIV.

23 Hac sane per molesta cura non sine patrum gratulatione perfuncto imposita est alia anno eodem 1317, quo, juxta eundem Telera, prior designatus erat monasterii S. Crucis in Arce seu Rupis Montis plani; ita enim observatum esse ait jam dictus auctor in instrumentis aliquot archivi S. Spiritus in Morono; atque in primis in privilegio quodam comitis Joannis Rossi, Baronis Sublaci ac supradictæ areis. Unde, quia istic de foundatione monasterii illius fit mentio, fas est credere, B. Patrem ejus auctorem fuisse, uti et aliorum, quæ seculis temporibus crevit. In S. Crucis perstitit annis tribus usque ad MCCCXX, non

Fuit procurator monasterii S. Spiritus de Majella an. 1314:

Fuit prior S. Crucis in Monte plano an. 1317 usque ad 1320:

in qua mansit usque ad an. 1297 aut 1298,

quando in alia cella se occlusit per annos 12.

AUCTORE
P. B.

non id agens tantummodo, ut monasterium istud, quacumque posset ope, perficeret, sed etiam ut aliud aliquod moliretur, ecclesiae S. Petri Apostoli contiguum, quæ dudum ante a Cælestino V per Breve, datum Neapoli die IX Novembris MCCXCIV, unita fuerat monasterio S. Spiritus in Majella. *Telera non omnino consonat Marinus lib. II, cap. XI, ubi docet, monasterium S. Petri de Monte plano a B. Roberto tantum fuisse renovatum, ac deinde translatum ad S. Crucis S. Antonii (sive Antonini) in diœcesi Anagnini.*

inde prior Gessi
1320; iterumque
in Monte plano
1324:

24 Postquam hæc monasteria rexisset (*Telera* verbo) comperimus, ipsum anno MCCCXX, ætatis XLVII, destinatum fuisse Gessum (*oppidum Aprutii citerioris, de quo vide Leandrum Alberti in Samnitibus;*) ubi brevi temporis spatio fundavit aliud monasterium, in quo officium prioris exercuit per annos tres usque ad initium anni MCCCXXIV. Inde rediit ad Arcem Montis plani, quod ejus ibi tum forte necessaria esset opera; quam etiam ob causam iterum loci istius prior in capitulo generali anno MCCCXXIV nuncupatus est; ubi usque ad annum MCCCXXIV, ætatis suæ LIII, commoratus, monasterium interea ædificio ac redditibus auxit, ac regularem instauravit disciplinam inter suos, qui ob vitæ probitatem, asperitatemque totidem reputabantur exempla sanctitatis.

ac tandem pro
curator Ordinis
generalis an.
1327;

25 *Intererit hoc loco aliqua Cælestinus Telera quæ ad modum spectant, quo cum subditis agere Robertus consueverat, suntque ea fere, quæ inferius tradentur in Actis cap. V, num. 49. Tum cœptam rationem chronologicam ibidem ita prosequitur:* Facere non poterat ejus Religio, quin tanto ipsius ardori ac studio responderet, eoque in negotiis tum gravibus, tum honorificis uteretur. Itaque capitulum generale anni MCCCXXVII procuratorem eum Ordinis generalem elegit, cum certa fiducia, fore ut vita ejus omnibus ad exemplum proposita, ratioque agendi ellicax plus ad felicem in Ordinis totius negotiis exitum, quam aliud quilibet valerent; id quod res ipsa subinde edocuit. . . Procuratorem generalem destinatum illum fuisse, palam faciunt schedæ complures antiquæ; atque illa præ reliquis, qua donatio consignatur cujusdam fundi, facta anno MCCCXXVII per dominam Cantelmam Cantelmi, ejusque filium D. Carolum, beato huic Patri, procuratori, ut ibi appellatur, generali Ordinis S. Petri confessoris. Servatur instrumentum illud in monasterio Lamensi, in Aprutio, quod vulgo dicitur, della Lama.

varia interim
fundans mona-
steria:

26 Dum hoc officioungebatur B. Robertus, fixum nusquam domicilium habuit, sed alia ex aliis, ut res ferebat, obivit monasteria. Romanæ ob urgentia negotia invisit sæpius. Caramanici (quod oppidum item est Aprutii citerioris non ignobile, et Sallensi ad Orientem satis vicinum) fuisse legitur ipso hoc anno MCCCXXVII: hortum enim istic emit monasterio contiguum, quod ibidem ipse sub titulo S. Petri de Morono fundaverat; at modo non apparet amplius. Lamam etiam invitatus fuit ad erigendum ibi cum templo monasterium; quod summa cum laude effectum dedit. Quam ad rem largæ ei eleemosynæ ac bonorum stabilium donationes a Baronibus regnique proceribus cessere. Deinde Atissam se contulit (quod est ejusdem Aprutii, teste Leandro Alberti, Castellum sive oppidum dic-

entes Theatinæ) quo loco cum sparsa jam D esset sanctitatis ejus fama, facile illi fuit monasterium condere, cui collocando vineam emit unciis auri quatuor, uti in scripto quodam ibidem asservato legitur. Ac tandem ipsum aggressus ædificium, priorum hominum larga munificentia perduxit ad fastigium.

27 *Ad hæc tempora spectare videtur persecutio illa, quam ab episcopo Theatino passus esse fertur Robertus in Actis cap. IV a num. 43: Telera certe cap. XIV eam refert ad annum Christi 1329; sed in eo non satis memor eorum quæ ante scripserat cap. VII, quod eum tum fuisse velit hic priorem in Monte plano, quem cap. VII jam a biennio prioratu illo defunctum, ac generalem Ordinis procuratorem electum fuisse narraverat. Ceterum non displicet mihi assignatus ad hanc rem annus 1329; quamquam non videam, cur id non potuerit accidisse vel anno 1328, vel 1331: nam ex Actis tantum eruitur id factum esse sub Joanne XXII, magnis temporibus post concilium Viennense, id est, post annum Christi 1311; Cum accepisset (episcopus Theatinus) a summo Pontifice Domino Papa Joanne in mandatis, ut contra Fratricellos . . . procederet. Hoc autem videtur ab illo Pontifice præcipue demandatum episcopis per Italiam ac Siciliam anno Christi 1331, juxta Odoricum Raynaldum, Baronii continuatorem, ad annum illum a num. 4. Quia tamen singulares de hac re litteras idem Pontifex anno 1328 dedisse dicitur ad Joannem Crispanum de Rocha episcopum Theatinum, teste Ughello tom. VI Italiae sacrae col. 923, omnino probabile est, rem hanc circa annum illum contigisse: cum alii nulli episcopo Theatino tales a Joanne litteræ scriptæ ibidem memorentur.*

Quæ res ei mor-
vent invidiam
et persecutio-
nem,

28 *Neque refert, quod hæc historia non admodum congruere videatur Joanni Crispano, qui vir fuisse dicitur omnium virtutum et eruditionum genere ornatus: nam et talis erat Nicolaus de Fossa ejusdem antistes ecclesiae, qui tamen S. Cælestinum ejusque Ordinem, quem ante soverat, pessumdare, quocumque posset modo, conatus est, quod per privilegia Pontificia Ordini recens concessa, juri suo derogatum aliquid arbitraretur; nec ante destitit, quam mentem ei meliorem Deus ultor iniecit; vide Acta S. Cælestini tom. IV Maii, pag. 506; aut Ughellum tom. VI col. 906 et seq. Et vero usque adeone est insolens, ut etiam peccent boni, tum maxime, cum maledicorum occupati calumniis, recte agere se putant? At enim alibi nihil quidquam simile de hoc episcopo legitur. Esto: nam neque simile quid legitur de præsulibus aliis, qui sub Joanne XXII cathedram Theatinam obtinuerunt; eum tamen in eorum aliquem id cadere necesse fuerit, si qua auctori synchrono ac pio fides est. Laudatur sane apud Ughellum episcopus hic a solitudine ac labore, quem recuperandis ecclesiae suæ bonis ac juribus impendit. Atqui hæc ipsa causa est, quæ commotæ in Robertum persecutioni prætexebatur, ut Acta nostra testantur. Mirum ergo videri non debet, si qui summum jus persequeretur, summam intulerit injuriam.*

ab episcopo
Theatino an.
circa 1328 aut
1331.

29 Anno MCCCXXXIII, cum esset ipse sexagenarius, idemque etiam tum procuratoris generalis onus sustineret, Gessum denuo contendit, ut posset alterum ibi locum erigere (quam illi spem faciebat civium illorum erga se studium ac veneratio.) Et vero spes eum sua non fefellit, quando cœnobium ibi condidit S. Joannis Baptistæ; quo gaudet hodieque Ordo Cælestinus; tametsi prius illud

An. 1333 adhu:
procurator ge-
neralis condidit
monasterium
alterum Gessi:

A illud S. Petri Cælestini, de quo paulo ante meminimus, ob varia quæ subinde acciderant, desertum fuisset. Qua de re instrumenta exstant authentica in monasterio Gessensi; in quibus præter alia singularia donationem legimus prati cujusdam, cujus fundus huic fabricæ destinatus erat.

et plura alias
et alibi alia.

30 Totum hoc (subdit *ibidem Telera*) ex vetustis Mss. ac publicis instrumentis, quæ in variis Congregationis locis asservantur, colligere mihi licuit, quo desiderio eorum facerem satis, qui munia nosse cuperent a B. Patre in Ordine gesta. Quamquam, quod ad monasteria fundata pertinet, credibile sit, ea numero fuisse plura, quam sex illa quæ modo commemoravimus. Imo, juxta P. a Bosco, quatuordecim numerata sunt, quorum nomina, quia perspecta non habuit, non expressit: *sicuti neque expressit auctor noster, cap. III, num. 30, quem a Bosco secutus est. Porro ex iis, subdit Telera, quæ relata sunt hæcenus, pronum est intelligere quam insigniter B. Pater de religione sua sit meritis, quantoque jure possit illius propagator appellari:* parum enim illam, mea quidem sententia, juvisset initium atque incrementum quod a Cælestino acceperat; nisi eam sanctus hic ac perfectus ejus imitator Robertus sustinuisset, conservassetque, cum legum exacta disciplina, tum locorum, hominumque idoneorum ac spiritualium numero. *Hæc ille.*

Mortuus anno
1341, XVIII Ju-
lia.

31 Quo tempore B. Robertus diem extremum clausuræ, ambigi non potest; eum id Aeta diserte tradant cap. VI, num. 62 et seqq. accidisse Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo primo, Indictione nona, ætatis suæ anno LXIX, tempore Domni Benedicti Papæ duodecimi, XVIII die mensis ejusdem (scilicet Julii de quo ante memineral,) circa horam diei nonam, quæ more Italico numerata non multum differt ab ea, quam Belgæ aliique numerant a nocte media quintam. Erat tum ei annus ille ab assumpto habitu Cælestino LIV inchoatus, uti supra § II dictum est. Mortuus autem est Beatus noster, juxta *Teleram* cap. XVII, in monasterio dilationis, quæ a Morrone nomen habet, sive apud castrum Murronis, ubi et primum sepultus est, ut colligere licet ex Aetis cap. VII, num. 66.

Translatio cor-
poris an. 1342.

32 Inde porro anno sequenti MCCCXLII decreverunt Patres, inquit *Telera* in fine *Vitæ* ejus, magis honorificam sacro corpori sepulturam concedere, unaque omnium sententia fuit, transferendum illud esse ad sancti Spiritus in Morono, ut in eo loco venerationi et curæ esset, qui Ordinis totius primarius habetur. Quam in rem vir quidam nobilis ac Beato devotissimus, nomine Robertus Lusmadus, cum ipso tempore vita functus esset, uncias auri decem legavit ad ornandum in ecclesia, quam Religio determinabat, Servi Dei sepulcrum expendendas. Ita prorsus legitur in scripto quodam archivi abbatiæ jam dictæ S. Spiritus. Unde credibile fit, tractas deinde ea pecunia fuisse reliquias a monasterio Terræ Moroni (quod exinde ad ejus memoriam S. Roberti nomen accepit) ad insignem abbatiæ S. Spiritus in monte Morono; ubi columellis marmoreis erectum est sepulcrum illud, quod ad hunc usque diem spectatur; situmque est ad sinistram aræ majoris. A *Boseo* ait cap. X, Corpus esse reconditum intra

arcam cancellis ferreis clausam ad meridionalem ecclesiæ plagam, ut § I observavimus.

AUCTORE

P. D.

33 Post ducentos, quinquaginta et amplius annos inspectas fuisse B. Roberti reliquias narrat *Lelius Marinus, Vitæ S. Petri Cælest. lib. IV, cap. VII, in hunc modum:* Adm. R. Pater abbas D. Franciscus de Ajellis... diligentissimus antiquitatum nostrarum investigator, observatorque inter alia singularia quæ de vita Sancti hujus nostri (*Petri*) mecum communicavit, illud etiam scripto mihi significavit; quod anno MDXCVII curiosius inspicere volens, quænam essent reliquæ in capsula quadam condita in pariete sacelli Beatissimæ Virgini Matri consecrati, quod est ad sinistrum (non dextrum, ut perperam in *Aetis nostris tom. IV Maii pag. 527 notatum invenio*) latus aræ majoris in ecclesia abbatiæ S. Spiritus prope Sulmonem, pertundi murum jusserit a parte interiori, subter monumento familiæ Sulmonensis de Canibus, eductaque inde capsula, in qua asservatur corpus beati patris Roberti de Salle, de quo paulo ante meminimus, inter sacra hæc ossa repererit etiam pyxidem rotundam, medio circiter palmo altam, totam una cum operculo pictam; aperuerit eam ipse, ac reliquiis minutis variis plenam invenerit, atque inter eas clavum unum medio et amplius palmo longum, obductum particulis quibusdam concreti sanguinis colore ferrugineo, panniculo sericeo decolori involutum. *Hæc ibi de reliquiis B. Roberti: nam quæ sequuntur, eo tendunt, ut lectori persuadeant clavum illum eundem omnino esse, qui S. Petro Cælestino morti proximo per cranium fertur impactus.*

Inspiciuntur
ejus reliquias
an. 1597.

34 Scripsisse aliqua *Beatum nostrum, erui potest ex Aetis cap. II, num. 19; quod affirmans Telera cap. VIII, Scripsit, inquit, multa de rebus spiritualibus; sed a patribus illis nostris asservata non fuerunt. At Lelius Marinus in Vita S. Petri Cælest. lib. II, Cap. II, manuscripti ejusdam meminuit, quod penes se esset, de Aetis et Progressibus sancti patris Petri; ejus auctor fuerit unus e discipulis ejusdem S. Petri Cælestini, credaturque vulgo fuisse B. Robertus de Salle. Quibus ego quod addam, nihil habeo.*

Scripta B. Roberti.

VITA

Ex codice Ms. RR. PP. Cælestinorum Parisiis.

PROLOGUS.

Ante productionem machinæ mundialis in sua arte Deus cuncta præordinans: hominem, creaturarum dignissimam, pro tempore ad esse jussit prodire, propter quem cetera formaturus ordinare disposuit, deformem faciens, sui que capacem præponens universis: cui et vitam tribuit; et, ne mortem incurreret, præmonuit. Cujus felicitati invidens sator zizanias per consensum vetiti, accepti beneficii fecit ingratum, a patria exulem, mortis participem, et de honorabili angelorum concive, quia non intellexit, brutalibus comparatum [cum jumentis statuit habitare.]

Genus humanum a diabolo defectum,

EX MS.
AUCTORE
SYNCHRONO.
crexit Deus
mittendo Fi-
lium, et opera-
rior in vineam
suam.

a

2 Sed æternus opifex, qui manuum suarum opera non despicit [nec despexit,] ad hujusmodi miserias relevandas [oculos pietatis inflectens], fraudem diaboli in filiale pretium juridice commutandam per Filium humanandum sancivit a. [Ut immortalis, morte nostra assumpta, vitam perditam redonaret :] Inæstimabilem nobis caritatem ostendens, non parcens filio, ne servus deperiret. Hic est veridicus Domini Sabaoth vineæ heres et Dominus : in qua parabolice æternus Pater colonus ascribitur, Filiusque ejus vitis, in quo palmites radicanter, fructum producentes fidelium, superfluis resecatis, et infœcundis rejectis. Ad hanc certe vineam excolendam prima, tertia et sexta (hora) exivit : et a primordio creaturæ non destitit nec desistet operarios mittere, qui exemplo et verbo studeant de suis palmitibus in promptuaria Domini vini lætitiæ reportare, pro labore æternum denarium recepturi.

atque inter
alios hunc B. Robertum,

B

3 Sed diebus istis novissimis, vitæ præsentis adveniente crepusculo, indefessum labore virum, fratrem Robertum de Salle, ad hanc excolendam vocavit, [qui possessoris et præmii allectus amore, viriliter labores assumens, proficiendo continuans, duxit ad vesperam : ut spectantem agonem nostrum placaret Dominum, perseveranti præmia largiturum. Cujus certamen bonum et meritorum insignia Deus, in Sanctis mirabilis, approbavit in ævo illustrando miraculis, signa innovando antiqua : accendens homini candelabrum, non sub modio, sed in sublimes militantis Ecclesiæ apponendo, ut per ipsum lumen viam directionis videant, qui domum Domini desiderant introire b.] Habent igitur universi in hoc virtutum viam imitabilem quam sequantur, et stupenda prodigiorum insignia, quæ mirentur. Nam infirmantibus sanitas (fuit,) laborantibus requies, esurientibus cibus, sitientibus potus, leprosis munditia, mortuis vita, a dæmone obsessis libertas : et, quod iis omnibus majus est, morte præventum in culpa [suis precibus] revocavit ad vitam : viam et tempus tribuens reparandæ salutis c.

b

c

sanctitate et miraculis insignem.

d

4 Hic est certe alter angelus post beatum Petrum confessorem, patrem suum d, ab ortu solis egrediens : imperans angelis tenebrarum ne præsent offendiculum etiam imperfectis. Hic est qui in parentibus perditam puritatem recuperare studuit, qui a tenera infantia, omni vigilantia hostem studuit subjugare domesticum, cedens mundo. Quoniam sui pastoris e sequendo vestigia, per annos quinquaginta tres et ultra assumpta paupertatis vita cum austeritate durissima, non deficiens, sed proficiens semper, manum mittendo ad fortia, non videbatur [homini] laboribus deprimi, sed juvari. Hic est quem nec adolescentia nec juvenus traxit ad devia, nec senio ætas confecta assumptam carnis duritiam relaxavit : sed, quod est auditu [et dictu] mirabile, ubi vires defecerant carnis, spiritus assumpto fervore, semper stabat accinctus, et tamquam præpotens pugil, novos procurabat de hoste triumphos. [Qui de virtute in virtutem progrediens, meritorie studuit pervenire ad videndum in decore suo Regem æternum in speculo vir-

e

tutis : quod est quies laborum : finis desideriorum et terminus præmiorum, quem nunc eundem fratrem Robertum credimus, Dei cooperante clementia, apertissime intueri.]

5 Cujus vitæ seriem, incessum, processum et terminum, necnon miracula per divinam clementiam operata in ipso, in vita, in morte, et post mortem, [pariter] duxi inferius [seriose] quinque capitulis declaranda. Nec immerito opus istud laboriosum assumpsi et ultra vires arduum; quia beneficiorum [ejus] non exers, si tacerem, possem sceleris argui, ut ingratus. Nam illo anno quo Vir sanctissimus, [carnis relicto ergastulo,] migravit ad Christum, [in hieme circa principium mensis Decembris] cum laborarem febre durissima, essetque stomachus meus tanta perfusus nausea, ut nullam posset cibi substantiam retinere; pro hujusmodi infirmitate, quæ mihi videbatur minari de proximo mortis exitium, misit dominus Admiratus pro medico apud Theanum f, scilicet magistro Johanne physico. Et illo sero, quo medicus applicuit [ad locum, ubi infirmabar,] scilicet sabbati primæ Dominicæ de Adventu, in præsentia dicti medici febris [cum rigore] me invasit, ultra solitum dura : et labore gravatus, quia multa de Viro mirabili jam præfato audieram [memoranda,] omni devotione ad ipsum me vertens, cœpi rogitare cum lacrymis; ut, quia sibi suum dilectum jam habebat præsentem, a quo poterat mihi sanitatis gratiam impartiri, sua solita benignitate, qua consueverat inclinari afflictis, dignaretur pro me, ut vel cito assumeret, vel pristinæ redderet sanitati, apud ipsum preces porrigere efficaces, promittens ipsius, dum possibilitas adesset, visitare sepulcrum, decantare Missam, et populo sua mirabilia promulgare.

Partitio, et causa assumpti ab auctore operis hujus.

E

6 Mirum in modum! Necdum quasi votum et preces exsolveram, cum insolito more somno suavi allectus, post somni quietem, mirantibus cunctis qui aderant et medico, inveni me ab infirmitate penitus liberatum. Debet igitur mundus hujus laudare præconia, prædicare mira [dignitatis cantica,] qui suo exemplo virtutum per vitam mirabilem ducit ad patriam, et suis meritis nostras infirmitates vehit ad veniam : signante utique provincia Aprutina, a qua Vir iste sanctus traxit originem, [et moribus consecravit, crebris et famosis pater exemplis paratus, et promptus se inexpugnabilem clypeum ponere, et a Deo pro ipsis veniam impetrare.] Recurrant igitur devoti, secure ipsius beneficia [juste] petentes, infallibiliter adepturi.

votum solvet, quo febris liberatus est, scribendi hanc Vitam.

F

ANNOTATA.

a Ms. Belfortii habet : Fraudem diaboli in Filii humanandi pretium juridice commutandam sancivit.

b Quæ his uncinis inclusa dedi ex cod. RR. PP. Cælest., sic erant in Ms. Belfortii : Cujus labores, viriliter ad vesperam continuatos approbavit, ævum miraculis illustrando, signa antiqua innovando, candelabrum homini, non sub modio, sed in sublimes militantis Ecclesiæ accendendo.

c Vide rem hanc narratam infra in Vita cap. II, num. 14.

d Intellige

A d *Intellige S. Petrum de Morono sive Cælestinum, cujus acta dedimus ad diem XIX Maii.*

e *Ms. Belfortii habet, Patris; et refertur ad S. Petrum Cælestinum.*

f *Theanum duplex est, aut potius fuit; alterum cognomento Apulum, urbs olim Apulix Daunix, cujus rudera hodie Civitate dicuntur, ad Frentonem fluvium: alterum Sidicinum, nunc Tiano, urbs parva regni Neapolitani in provincia Terræ Laboris, episcopalis sub archiepiscopo Capuano. Urbem hanc designari hoc loco, non castrum illud, satis patet ex ejus cum locis, in quibus B. Robertus vixit, vicinitate.*

CAPUT I. B. Roberti patria, parentes, præsagium sanctitatis; virtutes cum in sæculo tum in religione; amor in eum S. Petri de Morono, etiam post mortem.

B **S**ecundum sententiam ineffabilis veritatis non potest arbor mala fructus bonos facere: sed bona arbor fructus producit suæ naturæ conformes. Vir iste sanctissimus, de Aprutina provincia, de loco, qui Salle a dicitur, oriundus, patre Thomasio ac matre Benevenuta, veris catholicis et devotis, ac pietatis operibus pro possibilitate extendentibus ad pauperes per hospitalitatem manus suas, ac operibus virtutum vacantibus Nam a beato Petro confessore edocta mater, tres quadragenas jejunabat in anno, et hebdomada qualibet, quarta et sexta feria in pane tantum et aqua, omni die suis temporibus horas canonicas absolvendo, et ultra hæc bis in hebdomada psalterium percurrendo. His et similibus vacans mulier memorata, contigit ipsam imprægnari, et ad partum festinare filii jam præfati.

C **8** Ante cujus ortum vidit, se filium parituram in modum formæ orbicularis, orbem totum involventis: quia quem Deus toti orbi per virtutum vitam determinaverat ponere in exemplum, digne orbis præferebat figuram. Nato itaque jam puero et parentis edocto vestigiis, cœpit bonæ indolis puer ad meritum apicem anhelare; nec, ut assolet illa ætas, cum devenisset ad pubertatis annos, attigissetque annum quintum decimum suæ vitæ, concupiscentiæ frena laxavit: sed quem æas per fomitem trahebat ad devia, Omnipotens per jugum virtutum leve dirigebat ad patriam. Factus autem clericus et aliquantulum litteris eruditus cœpit in ecclesia ministrare, quotidie revolvens pro suo intelligentiæ modulo Evangeliorum et sacrarum Litterarum volumina; ut videret in speculo sacræ Legis, qualiter, contemptis corruptilibus, deveniret ad summa. Cœpitque non solum præcepta, sed et evangelica consilia meditari, et meditans opere adimplere.

9 Nam dum quidam furibundus insanisset in porcum sororis præfati Roberti, invidum in campo olera comedendo, et interfecisset; soror hæc videns et dolens, et ad domum

interfectoris portans, ante ipsius fores projecit. Quem assumens, in faciem præfatae mulieris cum furore projecit. De quo fratri suo Roberto conquesta est. Cui benigne respondens, faciam, inquit, quod agendum video justum. Die igitur sequenti dominico, cum in ecclesia ministraret, accepto a sacerdote pacis osculo, primo injurianti viro pacis amator pacis osculum præbuit; ut vere ostenderet secundum sententiam Scripturæ, quia ab infantia sua creverat secum miseratione, et una secum de materno utero est egressa, veritatis imitando vestigia, qui inimicos consuluit diligere, non odire.

10 Ipso autem tempore fama celebri audita de vitæ austeritate, religionis acerbitate, morum gravitate et virtutum omnium exercitatione beatissimi Petri confessoris, qui tunc moram contrahebat, in monte Orfontis b virtutibus pollens in terris, nunc gloriosus; supplex accessit; ut facta sibi confessione et accepta absolutione omnium delictorum, reseratoque arcano suæ mentis, quo in viam pacis intendebat dirigere gressus suos c, acceptoque ab eo consilio, quod pro hujusmodi acciperet alicujus Ordinis ab Ecclesia approbati statum; Vir Deo devotus benigne respondens ait: Pater, infallibiliter habitum vestræ Religionis assumam. Reversusque ad propria tantam morum et honestatis gravitatem servabat, ut omnes cum videntes una profiterentur sententia verbo prophetico: Vere hic sanctus erit. Ac sanctitatis nomine eundem sanctitum d appellabant: quo nomine pater benignus beatus Petrus in posterum semper vocavit.

11 Interjectisque diebus paucis cum moram cum matre contraheret, una die solam stantem in camera eam audivit cum alio colloquentem. Qui reverenter dixit matri: Mater, cui loquebaris? Cui illa: Fili mi, Virgini gloriosæ, Matri Dei. His et aliis vacans juvenis memoratus festinabat implere opere, quod verbo promiserat; ut esset in eo vitæ bonitas, verbi veritas, exempli claritas: ut quem sæcundi parentes virtutibus, sacrisque instructionibus ad messem grana producturum adduxerunt, fructum virtutum studeret ex se producere et in alios seminare.

12 Transactis itaque domi annis simplicibus, cum jam videret luce clarius sibi indurescere bella, nec minus domesticum hostem quam exterum contra se exitii minantes discrimina, suas cogitavit salubriter manus ad fortia mittere, monitis salutaribus eruditus. Nam, venditis vel relictis se et suis quæ possidebat cum mundo, gladium emit spiritus, quo mentis penetralia vestiuntur, carne nudata; ut nudus luctaretur cum nudo e. Elegitque prudenter carnis supercilium per continentiam subjugare, mundi concupiscentiam abnegare cum vitiis et mentis jactantia, se subjiciendo per obedientiæ meritum in obsequium creatoris. Nam ad virum omni veneratione dignissimum, beatum Petrum confessorem accessit, ut habitum suæ Religionis, se relegato, assumeret; ut se Deo acceptabilem comprobaret.

13 Quo assumpto, modum et ordinem statuit suæ vitæ, pro exemplari assumens vitam beatissimi patris superius memorati omni duritia duriores, imitans vestigia doctoris

EX MS.
AUCTORE
SYNCHRONO.

S. Petro Cælestino peccata confessus, prædicit, se fore sub eo religiosum;

b

c

E

d

matrem cum Deipara colloquentem audit.

F

11.
Robertus a S. Petro Cælestino habitum religionis accipit;

e

mira ejus a cibo ac potu abstinentia a Christo probatur.

1.
Pater et pater
parentes
B. Roberti.

a

8.
Filio matris in
partu, et pater
pueri educatio.

C

Exemplum insi-
pere dilectionis
amicorum.

EX MS.
ACTORE
SYNCHRONO.

discipulus memoratus. Et (quod est durum et auditu mirabile) tantam sibi usque ad terminum suæ vitæ statuit in cibo et potu parcitatem, nullo modo nec sanitatis nec infirmitatis tempore relaxando, quantam a principio fere usque hodie non reperi in vita alicujus ab Ecclesia approbati. Nam statuit sibi per diem tantum paniculum unum in modica quantitate, qui fere ascendebat ad pondus unciarum octo, et potum aquæ in modica mensura, quam sibi præfixerat contento. Quam mensuram non sibi subripuit; sed per revelationem accepit a Christo. Nam dum quodam sero se orationi dedisset, quasi in principio suæ pœnitentiæ, non somno per-fusus vidit ipsum omnium Salvatorem cum suis discipulis ad mensam recumbere, et cui-libet sigillatim unum porrigere panem præfate mensuræ, ac potum post cibum in illa, quam sibi assumpserat, quantitate. Quem visum Vir sanctus mature considerans, dixit, illam fore mensuram condignam necessitati naturæ. Et mirum! Semper sive jejunans et solus sive cum aliis convivendo manum et animum tenuit ad præfatum: quia, licet quandoque cum fratribus convivendo vesceretur de pluribus, non tamen relaxabat se ultra præfata mensuram.

Variis virtutibus fit S. Calostano jucundissimus socius:

/

g

cujus cellam præfert aulæ Pontificali:

G

inque ab eo invitatur in celos

u

14 Cœpit igitur his præludiis Vir sanctus faciem Domini prævenire; ut esset in eo morum gravitas, mentis caritas, obedientia prompta, obsequia studiosa, silentii firma custodia, orationis vigilantia. Quibus de eo compertis, vir sanctus, præceptor ejus, beatus Petrus, suo voluit consortio aggregari. Quem secum per quinquennium tenuit *f*; et demum ad apicem pastoralis dignitatis assumptus cum eodem assentiente fugam petere voluit *g*; sed, custodia adhibita, fugæ via est perclusa. Tandem non voluntarie, sed quasi invite assentiens, prædictum fratrem Robertum requisivit, si vellet eum ad illa magna sequi.

15 A quo Vir devotus cum magna instantia obtinuit, ut suæ cellæ et vitæ successorum faceret et heredem. Remansit igitur in cella patris filius, disciplinam doctoris servans discipulus, jejuniis et orationibus vacans, prout didicerat a patre sanctissimo, usque post tempus, quo vir sanctus beatus Petrus abrenunciavit officio et migravit ad Christum.

16 Illos denique, qua carnis reliquit ergastulum, fratri Roberto oranti, et quasi in ecstasi posito apparuit in cellula, candidissima stola immortalitatis et virtutis assumpta, facie serena eundem deosculans et amplexans. Quem frater Robertus ita alloquitur: Pater, placuitne summo Pontifici *h* te ad partes licentiatum remittere? Qui placide ac benigne respondens dixit: Sic præcepit rex. Et frater Robertus: Pater, quo vultis ire? Cui ille: Fili carissime, ad montem magnum me oportet ascendere; quia sic placuit regi. Et frater Robertus: Sequar vos, si placet, reverendissime pater. Cui ille: Non nunc; sed postquam uactus fueris merita ampliora. Et frater Robertus: Et ubi placet quod remaneam? Cui Vir sanctus: Sta, remane in solitudine et quiesce in pace. Quibus dictis, statim evigilans, vidit, aperto cellulæ suæ tecto, eundem patrem sanctissimum cælos

conscendere: et quarto post hæc [die] dicit eundem patrem debitum solvisse naturæ. Hæc sunt, quibus incepit ascendere progrediens ad majora.

ANNOTATA.

a Est Salle oppidum non admodum nobile in Aprutio citeriore, Sulmoni, a quo distat octo circiter miliaribus Italicis, Septemtrionale.

b Vide quæ de Orphonte dicta sunt in Comm. præv. § II num. 15.

c Syntaxis mutila; quam sic restituas: Accessit, ut, facta sibi confessione etc. acciperet ab eo consilium. Acceptoque ab eo consilio, quod etc. quæ sequuntur.

d Ab Italica voce Santuccio quod Sanctulum sonat.

e Scilicet dæmone, juxta S. Gregor. Hom. XXXII in Evang.

f Adi Comm. præv. § II a num. 16.

g Hæc usque ad finem capituli hujus narrat etiam Franciscus Petrarcha de Vita solitaria tract. III cap. XVII.

h Bonifacio VIII, qui S. Cælestino V successerat, quem deinde in castro Fumonis ad mortem usque detinuit.

CAPUT II. Asperrima ejusdem solitudo per annos duodecim; desiderium et imitatio mira martyrii; suscitatio mortui, aliaque miracula; imperturbata cum Deo familiaritas.

Mos erat Viro venerabili nunquam negociari a bono. Quin in scala virtutum aliquando contemplando ascendebat in Deum; aliquando per compassionis et pietatis opera descendebat ad proximum. Et, ut plenius pateant, modum ejus videndi brevis sermo percurrat. Cum esset locatus in monasterio sancti Georgii de Rocca Moria *b*, ibi primo statuta sibi cella Deo vacans, clausit se per annos duodecim, nunquam egrediens, nisi quando invitus de triennio in triennium de necessitate ibat ad capitulum generale. In quo moram trahens, clam cilicium inducibat ad carnem, de pilis nodosis contextum et hispidum: lectum statuens nudam terram; ut, si quando somnus imminens fatigatum corpusculum oppressisset, ipsi nudæ terræ, vel ad plus, tabulæ cum pulvinari de ligno, oblectamenta carnis devitans, ossa collideret.

18 Jejunabat omni tempore secunda, quarta et sexta feria et sabbato in pane tantum et aqua, servata sibi mensura superius prætaxata. Jejunabat in anno sex quadragenas; tres tantum in pane et aqua, modum servando terribilem. Nam a fratrum et secularium omnium colloquio abstinerebat: imo fratri ministranti sibi dicebat in principio quadragesimæ: Porta unam amphoram aquæ et pone in cella (quæ mensuras capiebat viginti

III. Asperrima vita ejus et reclusio per annos 12;

a

F

b

jejunia hebdomadarij et anniversaria.

A ginti secundum modum superius prætaxatum ;) et post vicesimum diem aliam asportabis, intermedio nullum communicans verbum. Aliis autem quadragenis uno tantum ferculo utebatur in modica quantitate : ita ut omni tempore sicut a quanto, ita abstinebat a quali. Vinum sumebat aliis tantum temporibus in modica quantitate, et sic lymphatum, ut saporem amitteret vini.

19 Determinaverat sibi in genuflexionibus numerum : nam quingentis vicibus infallibiliter omni tempore inter diem et noctem ipsum Dominum salutabat. Surgebat omni tempore media nocte ad Horas Domino persolvendas : et, ipsis finitis, usque ad primam diei Horam *c*, qua Missam audiebat cum fratribus, suas orationes, non dormiens, persolvebat. Audita vero Missa, legebat psalterium usque ad Tertiam ; et tunc Missam, præmissa confessione, devotissime decantabat. Qua finita, iterum reincipiebat psalterium usque in horam Nonam, qua comedere consuevit. Post comestionem scribebat aliquando, vel aliqua meritoria et utilia exercebat ;

B ut nullum ad tentandum daret locum diabolo, semper meritorie occupatus in bis usque ad Vesperas perseverans. Dictis vero Vesperis, se orationibus et divinis meditationibus occupabat quotidie usque ad profundissimam noctem : et tunc fatigato corpusculo dabat tempus quieti. Hoc modo didicerat distribuere tempora. Septies tamen in die duram recipiens disciplinam.

20 Et (quod est auditu mirabile) suum semper fuerat desiderium, temporalem vitam per martyrium abnegare pro Christo ; si causa sibi afforet justa : sed prudenter considerans, non posse congrue partes infidelium pro hujusmodi causa petere *d*, nec in partibus Italiae justam causam invenire ; cogitavit omnino in passione membrum Capiti communicare, et crucem portare cum Christo. Nam semel egressus cum socio ad meditandum, per nemus deambulans vidit arborem bifurcatam *e* in modum crucis. Qua visa, nihil communicans socio, revertitur ad cellam. Qui noctis silentio surgens, cum instrumento ivit ad arborem succidendam. Qua succisa, humeris propriis deportabat. Quam cum deferret, obvium sibi habuit humani generis inimicum, in specie canis nigerrimi insipientem in ipsum, et multas molestias cum caninis latratibus inferentem. Quod cognoscens Vir sanctus *f*, signo crucis se muniens quo signabatur interius, illud phantasticum enorme evanuit.

21 Et paratam arborem in crucis formam fixit in cella ; et, positis chordis in parte qualibet in modum nodi, in quibus per brachia se suspenderet, ipsam crucem omni die infallibiliter ascendebat, pendens tam diu per brachia, quousque diceret decies Pater Noster. Quæ Pater Noster ita sapide et morose dicebat, et tantam in quolibet moram trahebat, quantam in decem trahere consuevit ; quod ascendebat ad centum. In qua pendens elevatis manibus, fundebat quasi aquam animam suam, tanto profluvio lacrymarum perfusus ; ut oculi ejus non guttas, sed undas producerent lacrymarum. Nam videbantur omnia membra ejus, non oculi tantum, stillare in aquam. Et post assump-

tam hujusmodi meditationem acerrimam sæpissime divina consolatione repletus, tanta perfundebatur ex visione lætitia, quantam animus humanus ex se capere non potest, nisi manu adjutus divina. Hoc aliquando bis, aliquando ter operabatur in die.

22 Et quia cum Patre virtutum manus illas sacratas secum in cruce sacraverat ; non defuerunt divina miracula, earum sanctitatem approbantia, signis mirabilibus fulgurare *g*. Nam cum quidam sui Ordinis frater, Angelus nomine, secum in dicto loco moram faciens, infirmaretur in manu de fistula, omni medicorum auxilio destituta, signo crucis facto super vulnus, per manus illas sanctissimas extitit liberatus.

23 Alio quoque tempore, cum frater quidam ejusdem Ordinis esset ita lepra percussus, ut nulla sibi ad liberationem, sive potius mundationem, possent proficere remedia medicinæ, data sibi ad partem *h* cella per abbatem ejusdem Ordinis, et servitorem, qui ministraret, propter evitandum scandalum aliorum : Frater sanctus compatiens, eundem sæpissime visitabat, lavabat ulcera, educebat putredinem, saniem abstergendo ; osculabatur plagas et ulcera, os suum ponens in pulverem *i* amore illius qui pro nobis contemptibilis apparuit, ut leprosus. Pro quo una die compatiens magis solito, orationem pro eo ad Deum fudit, vulnera signo Crucis suæ sacratissimæ manus signans : et subito extitit ab omni lepra mundatus.

24 Fuit et in dicto loco *k* compertum quoddam mirabile : nam quidam, Petrus nomine, oblatus *l* illo loco, nimia gravatus infirmitate, sine pœnitentia, confessione, et satisfactione diem clausit extremum. Quo mortuo, quia non erat oriundus de loco, sed aliunde ; dcterminaverunt fratres amicos et consanguineos ejus requirere, si vellent venire, antequam corpus ejus traderetur sepulturæ. Jacuit itaque in sepulchro *m* mortuus a media nocte usque ad comestionis horam diei sequentis. Quibus tardantibus, beatus frater Robertus præcepit fratres discumbere, ipso remanente cum duobus sociis ad funeris custodiam, pro eo Domino palmos pœnitentiales et alias orationes dicendo. Et dum ibi assisterent, compatiens ejus damnationi, pro eo lacrymas et preces efficaces fudit Altissimo ; et postmodum stans super eum ait illi : Fili Petre, vis accipere pœnitentiam salutarem ? Qui statim respondens ait : Volo, Pater. Et resedit, qui fuerat mortuus, et cœpit loqui plenarie : et confessionem faciens de delictis, ac accepta ab eodem Patre absolute et benedictione, post multum colloquium iterum se ad lectum inclinans obdormivit in pace.

25 Et licet Vir sanctus in agilibus sedule tam in eleemosynarum largitione quam in monasteriorum ordinatione *n* Domino ministraret cum Martha ; tamen determinatis temporibus meditationibus et orationibus vacans, et ad pedes Domini sedens reficiebatur dulciter cum Maria. In quibus sæpissime tanto perfundebatur júbilo ; ut jam frui videretur æternis. Sed quia locus prædictus, in quo moram trahebat Vir sanctus multos incolas habebat vicinos, concurrebat ad eum undique turba ex devotione : quorum strepitu in suis meditationibus

EX MS.
AUCTORE
SYNCHRONO.

Manibus per
quas pepend-
rat, sanat fistu-
lam exulcera-
tam,

g

item lepram.

h

i

Mortuum susci-
pit, ad excipien-
dam ejus con-
fessionem.

k

l

m

n

Actuoni contem-
plationem jun-
git, in qua a
Deo obtinet sur-
ditatem admi-
rabilem.

n

prees. sacrifi-
ca. vigilia. me-
ditationes. sta-
tutiones etc.
quodiana.

c

Diabolum fugat,
et martyrii de-
siderio satisfacit.

d

e

f

in arbore. bi-
furca in quoti-
die suspendens
se in imagine
crucis.

EX MS.
AUCTORE
SYNCHRONO.

meditationibus non modicam portabat inole-
stiam. Pro qua Deum suppliciter exoravit,
ut in hoc sibi remedium adhiberet divinum.
Sicque factum est, ut ex tunc ita orando
perderet auditum; ut si totus clangor tuba-
rum, omnesque campanæ de mundo ad suæ
cellulæ pulsarentur portam, nihil penitus au-
diret. Imo, quod majus est, sic insensibilis
reddebatur orando; quod non vocatus, non
tactus; sed ictu impulsus revertebatur ad
sua; cum tamen non orando acuto valde
uteretur auditu. Nec et constituto in tanta
corporis maceratione et austeritate defuerunt
divina solatia, qui o præsentem se offert in
tribulatione afflictis dicens: Cum ipso sum in
tribulatione.

Cum Christo in
cella auditur
colloqui.

26 Ut autem de multis sibi a Deo factis
aliqua narrem relatione digna; semel cum
minister ejus eundem iret ad requirendum,
si aliquo indigeret; audivit eum alta voce
cum alio per magnum temporis spatium col-
loquentem. Qui expectans et admirans cum
quo tantum, quod erat sibi insolitum, pro-
traxisset sermonem, petita licentia et ob-
tenta licentia intrandi ad ipsum, neminem re-
perit. Quod admirans cum multa instantia et
reverentia requisivit, cum quo talia loque-
retur. Cui ille vultu sereno et hilari fa-
cie ultra solitum respondit: Fili, locutus
sum cum Salvatore nostro et omnium Jesu
Christo. Et ille: In quo loco, pater? Qui
respondit: Vere in loco isto.

Epiphonema ad
ca, quæ hæc-
nus narrata
sunt.

27 Hæc sunt, quibus profecit ad majora
ascendendo Vir, ad patriam anhelando: hæc
sunt, quibus domuit hostem domesticum; ut
recuperaret in protoparentibus deperditam
puritatem. Illic didicit non in angariam, sed
voluntarie crucis improperium cum Christo
extra castra deferre, non habens hic, sed
alibi, amabilem civitatem. Ilis argumentis
cœpit divina clementia vitam ejus approbare
et gesta, mirificans Sanctum suum. Ilis cœ-
pit cum visitationibus consolari; ut aperte
diceret Domino dedicatus, Christum nostrum
bonum expectare certamen, aspectando vi-
ctoriam; ut tandem coronam tribuat repromis-
sam.

C

ANNOTATA.

a Imo otuari dictum voluit auctor, ut patet
ex sequentibus.

b Vulgo Rocca, sive Arx Morisii in Aprutio
citeriore, sita sub Majella monte juxta Lean-
dram Alberti; media fere Sulmonem inter et Tea-
ten sive Chieti, ut vulgo dicitur: est autem illud
monasterium S. Georgii e vetustissimis Ordinis Cæ-
lestinorum, ut patet ex Litteris Apostolicis Grego-
rii X apud Lelium Marinum lib. II, cap. VI.

c Hora videntur hic accipi more ecclesiastico,
ut patet ex contextu; non vero more civili, quo
in Italia hora prima dicitur, quæ occasum solis
proxime sequitur.

d Utpote cui ex suorum majorum obe-
dientia nefas erat partes adire infidelium;
ut hoc loco notat a Boseo.

e Biforcatam Italus auctor pro bifurcam
posuit.

f Nominativus pro ablativo absoluto. Sed quid res
hujusmodi observare hic opus habeo; modo sensus
auctoris utcumque barbari satis intelligatur?

g Sensus est, non defuisse miracula, quæ si-

gnis mirabilibus fulgurarent, seu potius fulgerent; D
atque ita manuum, per quas fiebant, sanetitatem
approbarent.

h Ab Italico a parte, quod seorsum significat.

i Pulverem hic putem appellari furfures seu
squammulas ab infectis lepra partibus absistentes.

k Nempe in monasterio S. Georgii apud ar-
cem Morisii.

l De Oblatis fuse agit Cangius in Glossario.
Sed apud Cælestinos Oblati iidem sunt qui fratres
conversi seu laici, ut calligo ex P. Helyoto in hist.
Ordin. Monast. tom. VI, pag. 191.

m Hoc est in lecto, uti dicitur paulo inferius.

n Hæc ita intellige; ut elemosynas non dederit,
nisi ad se adventantibus extra quadragesimas; ut
etiam monasteria aliter non ordinaverit, quam con-
silio, cum vel in cella vel in Capitulo generali id
rogabatur: neque enim exibat ipse cella, nisi vel
ad ecclesiam monasterii sui, hoc est, S. Georgii,
vel ad generale capitulum semel triennio, uti di-
ctum num. 17. Vide dicenda inferius ad num. 30.

o Nempe Deus, ejus erant solatia, quæ præce-
dunt.

E

CAPUT III. Ejus opera miseri- cordiæ maxime in conden- dis monasteriis, et xenodo- chiis, crebra inter illa miracula, absentium ac fu- tutorum notitia.

Sed qui in cælis habitat Deus, homines
docens in terris, cœpit cor ejus ambu-
lantis simpliciter ad majora movere; [ne
talentum sibi creditum foderet in terram] a sed
commendatum mundo cum usuris in The-
sauro Domini reportaret; [ut] lumen, quod
usque tunc erat sub modio, super candela-
brum Ecclesiæ poneret; ut viderent justitiæ
lumen qui in domo Domini desiderant ha-
bitare. Nam considerans de examine tremendi
judicis, opera pietatis exacturi a cunctis
cogitavit hujus opera non minus corporali-
ter quam spiritualiter velle implere; ut
devios et a justitia aberrantes sub religionis
tecto reciperet, famelicos veritatis verbo nu-
triret, sitibundis haustum præbendo salutis,
sub vitio carceratis per exemplum justitiæ
seipsum dando in pretium, infirmis compa-
tians medicamenta præbendo virtutis. Cum
autem super hujusmodi cogitaret, quo utro-
libet hoc adimpleret modo, nec pateret sibi
per lumen inditum a natura via, qua posset
opere adimplere; quia sub obedientia erat
et paupertate nimia constitutus; orare cœ-
pit devotus, ut quod infirmitas non vale-
bat humana, bonitas ac clementia suppleret
divina.

29 Nocte igitur quadam deprecanti et co-
gitanti in talibus, in extasi posito apparuit
Dominus Jesus Christus, qui astantibus sibi
dixit: An iste est negligens servus meus,
qui quingentis vicibus flexis poplitibus omni
die humillime me salutatur? Quem videns
frater Robertus et cognoscens, humillime
ante eum prostratus adorans, voce reverenti
respondit:

iv.
Aspirat ad ope-
ra misericordiæ
spiritualia et
corporalia;
a

F

ad hæc suggestit
ipsi media Chris-
tus apparuit
cum Sanctis:

A respondit : Ego sum. Cui Christus : Ascende in montem, fili, et dabo frumentum vinum et oleum, ac pro te Jesum Christum orabo. Ad quod dictum frater Robertus : Tu es Christus. Quomodo ergo pro me Christum orabis? Illis auditis, ad se reversus multa perfusus lætitia, petita et obtenta licentia ab abbate sui Ordinis, cum duobus sociis ad locum sancti Petri Apostoli de Monte plano *b* accessit : in quo siquidem loco tantam sibi Deus rerum opulentiam ministravit, quod non solum fratribus secum degentibus, verum etiam omnibus in circuitu patriam incolentibus manum porrigeret adjutricem.

b *c* *d* *e* *f* *g*
 30 Cœpit igitur ex tunc pro hujusmodi causa loca sancta coostruere, religiosorum fratrum numerum aggregando *c* : cœpit et hospitalia facere. Nam post hæc construi fecit monasteria quatuordecim et hospitalia septem, in quibus posset ultrolibet modo *d* pietatis opera adimplere. In quorum ædificatione et eleemosynarum largitione licet aliquibus infirmis fuerit (sed assumpta) *e* occasio scandali; non defuerunt divina portenta coadjuvantia et defendentia causam justam; nec defuerunt divina miracula : quoniam ex tunc in Viro vita probato requiescere cœpit duplex spiritus *f* Illiæ.

g
 31 Et ut breviter aliqua narrem de multis : tempore quo moram faciebat ibidem *g*, turba concurrerat eleemosynam offerendo, ipsum sciens eam in cibos et vestitum ac alias necessitates pauperum erogaturum. Quod audiens quidam satis justitiæ communis, simulans paupertatem, devenit ad locum. Qui dum esset ibi, se exuens nova, qua induebatur, tunica, et inter fruteta viridarii ipsam abscondens, perrexit ad locum. Qui pulsans, ostiario petenti, quid quæreret, Virum sanctum orantem in cella requisivit a fratre. Qui ad Virum Dei veniens, quid peteret, requisivit. At ille simulans nuditatem, pro vestitu eleemosynam postulavit. Vir itaque sanctus, sancto Spiritu revelante, ait pauperi : Sta hic; quia tibi tribuam juxta posse. Tunc vadens ad locum, ubi præfatus vir secrete absconderat tunicam, et assumens, venit ad portam, ad quam expectabat qui eleemosynam postulaverat; qui, aperto ostiolo portelli, propriam tunicam porrexit petenti, fictionem detogens, opere misericordiæ non negato. Qua statim vir se induens, considerata hinc inde, didicit fore suam. Quo facto se cognoscens fecte petiisse, et suam fictionem nudatam, cœpit, rubore et temore, tanto cursu petere fugam, quanto si insequeretur a multis.

h
 32 Alio quoque tempore dum instaret sollicitus ad construendam ecclesiam sanctæ Crucis *h*, et hortaretur magistros operis ad cooperiendam ecclesiam, quidam de magistris, Galterius nomine, a summo deorsum cecidit super limpidissimos et duros lapides, ut patria gignit; subitoque collisus loquelam perdidit, nec respirare poterat ullo modo. Quod cum Viro sancto esset compertum, ad locum accedens et amplexans collisum ac de terra elevans, ait : Noli timere, fili, quia liberatus es. Mirabile narrandum, quod fuit mirabilius visu! Nam subito absque mora qui mortuus videbatur, surgens festinavit ad opus.

33 Alio quoque tempore in eodem loco pro constructione monasterii sub quodam magno saxo extrahebatur arena; quod tam erat a terra divisum, quod subter fodientibus de proximo minabatur ruinam. Stabat tamen, ut certe creditur, diabolica fraude ad damnum alicui inferendum. Quod probabiliter videtur fratri Roberto fuisse divinitus revelatum : nam una die subito, dicta Missa, cum quodam fratre, nomine Antonio, illuc festine valde accessit; et appropinquans lapidi, socio dixit : Videsne aliquid super lapidem? Frater respondit : Nihil. Ibi enim, inquit, sedet diabolus. Et vocans operarium, qui subter fodiebat, ait : Festina, fili, exi : exi, fili. Post exitum viri signans lapidem signo Crucis dicendo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, lapis cecidit, nullo adhibito humano impulsu.

34 Alio quoque tempore cum idem Vir sanctus moram traheret in loco sanctæ Mariæ de Lama *i* ad hujusmodi pietatis opera exequenda; cum quadam die ministri instarent cum ferreis instrumentis ad abscindendum lapidem magnum valde et longum pro liminari ejusdem ecclesiæ, essetque in parte decisis a latere magni lapidis, fatigati complere non poterant. Tunc Vir sanctus, dicta Missa assumpto baculo, cui innitebatur ex debilitate corporis, cum uno socio ibat ad opus. Mirabile factum! Nam subito sine ullo impulsu, quasi voto Sancti insensatum parere vellet, lapis contra Dei Virum, qui de subter per decliva montis veniebat ad locum, saltibus terribilibus ima petebat, ac per directum desuper properabat ad Sanctum. Quem beatus Vir videns, volens gravis molis contra se descendens mortis vitare periculum, fugere cœpit. Quo fugiente, spina tetigit pedem ejus, et cecidit. Tunc immediate desuper Sanctum per longum divina clementia lapidem immobiliter fixit. Qui stetit super longitudinem motu proprio, qui a multis erigi non potuisset, quousque Vir Sanctus surrexit et declinavit a loco. Quo amoto, sine humano subsidio lapidis cœpit prosequi motum suum.

35 Illis et aliis plurimis, quæ longum esset enarrare, in vita claruit signis et prodigiis Vir devotus; in quo non solum ista; sed requievit in eo Dei spiritus multiplex prophetiæ; prout aliquibus evidentibus exemplis inferius declaratur. Nam cum semel cum pauperibus fratribus moram traheret in monasterio sanctæ Crucis, et sederet in mensa, et eisdem panis non sufficeret quem habebant, tacito murmure conquerentibus fratribus de panis inedia; Vir Deo devotus benigna et hilariter eos alloquitur, dicens : Jactate cor vestrum in Domino, et cum ipso voluntariam paupertatem teneatis; quia statim vobis necessaria Deus compatiens ministrabit. Quo dicto, nondum quasi verba compleverat; et, ecce, vir Dei nuncius portans panes pulcherrimos et recentes, in numero comedentium singulis singulos porrigendo.

36 Alio quoque tempore cum Vir iste aggre-gasset religiosorum fratrum multitudinem copiosam, quos suis moribus Domino nutriebat, sedensque super asinum iret ad visitandum more solito fratres, qui morabantur in loco de Quillionisio *k*, tranquillo pariter et sereno,

EX V.
 AUCTORE
 SYNCHRONO.
 Saxum, a diabolo sustentatum, signo Crucis præcipit.

Lapis in h. loc. bertum ruens sustinetur divinitus.

E

Prophetiæ B. No. lerti de futuro subsidio in necessitate;

F

item de tempore futura, et immunitate fratrum ab ea.

k

EX MS.
AUCTORIS
SYNCHRONO.

sereno, nullo nubis vestigio apparente in aëre, comitantibus se fratribus dixit: Fratres, hodie coruscationes, grandines et tempestates oppido nos invadent; sed benedictus Deus, qui per archangelum Gabrielem nostra corpora proteget; et sic illæsi evademus ruinam. Quibus dictis, subito ab aquilone, unde extenditur gelu, cœpit parvula nubecula surgere, quæ paulatim excrescens, totum cælum contextit; et post cœperunt iusonare tonitrua, coruscare fulgura, et aqua grandoque effluere copiosa. Quæ videns Vir sanctus, de asino prosiliens, dixit fratribus: Oremus, fratres; et humillime se prosternens in terram, elevatis in cælum manibus, cœpit orare devote. Quo orante, cœpit retro concito gradu, via scilicet qua venerat, reverti pestis et grando. Et mirum, quod cum terram in circuitu grando præfata undique obtexisset, solus locus in modico spatio, in quo oraverat Vir devotus cum fratribus, remansit immunis. Quo facto, ait fratribus: Eamus in pace. Et parum procedentibus, invenerunt tantam grandinum quantitatem, quod ad modum nivis ascendebat atallos.

et de supplenda pecunia, quam misertus asini cum bove arantia, rustico de derat.

l
m

37 Alio quoque tempore cum Vir sanctus accederet ad Aquilam l cum quibusdam fratribus pro quibusdam meritoriis et necessariis Ordinis sui negotiis exequendis, ambulans pauperulum vidit arantem cum bove et asino contra Legem m. Quem vocans, ait illi: Quare injuriam facis asino, æquans bovi; cum in arando similem non possit ferre laborem? Cui cum responderet homo, quia paupertate coactus; Vir sanctus ait: Quantum sufficeret pro uno bove; ut cum duobus ares? Ait: Augustale n unum. Et Vir pius dixit socio suo, qui deferebat oblatam pecuniam a devotis tam pro usu, quam pro subventionem pauperum: Huic pauperulo benigne tribuas. Socius hæc faciens, tacito murmureolvebat in pectore quod fecit Vir devotus. Cui sanctus: Fili carissime, ne queraris; quia potius pro pauperibus, quam pro nobis, oblata pecunia fuit: et ne limeas, quia dives est Deus, qui potest nostros supplere defectus; et cito tuum pecunia replebitur marsupium. His dictis, paululum processerunt, et a longe contra se venire quosdam mercatores viderunt. Tunc Vir sanctus, ne occuparetur ab eis, declinavit a via: qui procedentes, et de fratre Roberto quærentes a vicinis qui patriam incolebant, responderunt dicentes: In via debuistis cum invenire cum sociis. Tandem invenerunt duos fratres Ordinis Majellensis o, qui dixerunt: Ecce parum præcedit. Qui reversi concito gradu Virum venerabilem invenerunt, et summa cum reverentia recipientes eundem, ac accipientes ab eodem penitentiam salutarem, post devota colloquia, pecuniam non modicum obtulerunt; et sic abcesserunt a Sancto. Tunc Vir sanctus ait fratri: Frater, divinam cognosce largitatem, nec abbrevies manum Dei in opere pietatis.

n

C

o

b Est Mons planus (vernacule Monte di piano) altissimus in Aprutio citeriori, de quo videri potest Leander Alberti in Regione Italiae duodecima. Sed hic per Montem planum intelligitur arx seu castellum Montis plani (vulgo Rocca di Monte piano) Lentam inter et Forum fluvios, ubi duo fuerunt monasteria Cælestinorum, alterum S. Crucis, alterum S. Petri Apostoli, de quibus in Commentario prævio § III num. 23.

c Videntur hæc mihi pertinere ad annum circiter 1311; juxta dicta in Commentario prævio § II num. 21.

d Nimirum corporaliter et spiritualiter.

e Non enim præbebat scandalum male agendo Robertus; sed homines infirmi ejus benefacta sinistre interpretando inde scandalum, sive occasionem male agendi arripiebant. Referuntur hæc haud dubie ad episcopum Theatinum, de quo infra. Nota hic interea, hæc esse ædificia, has eleemosynas (utique post recessum a Cella S. Georgii et accessum ad S. Petri de Monte plano exercitas; ut patet ex præcedentibus) quibus invidiam incurrit episcopi illius; atque has easdem esse, de quibus rationem reddere jussus est inde a temporibus Concilii Viennensis, ut dictum in Comm. loc. cit.

f Duplex spiritus, miraculorum scilicet et prophetiarum.

g Hoc est in monasterio S. Petri de Monte plano, quod a S. Cælestino olim conditum Robertus postea renovavit, ut in Commentario diximus.

h Videtur hoc factum versus annum 1317, aut etiam aliquanto prius, ut colligi potest ex Comm. præv. § III num. 23.

i Lama castellum est sive oppidulum Aprutii citerioris juxta fluvium Aventinum, Sulmoni fere Orientale.

k A Bosco legit, Guilonisium; hodie Cogliosis juxta Phiternum fluvium in Capitanata, sex circiter miliaribus a mari Adriatico.

l Aquila urbs est celebris in Aprutio ulteriore, Aterno flumini insidens.

m Deuteronomii cap. xxii, v. 10: Non arabis in bove simul et asino. Hujus commiserationis erga bruta animantia plura dedimus tibi exempla; et maxime ea excelsit S. Stephanus Sabaita, cujus Vitam habes ab die xiii hujus mensis.

n A Bosco legit Augustale. Erat autem Augustale seu Augustalis et Augustarius nummus aureus Imperatorum Occidentis a Frederico II primum cusus, cujus valor erat unius floreni aurei cum quadrante. Floreni vero aurei octo conficiebant unciam. Vide Cangium in Glossario.

o Majellenses et Moronenses dicti sunt olim Cælestini, a primariis montibus Majella ac Morono, qui Ordinis nascentis quodammodo cunabula fuerunt. Consule Marinum Vit. S. Petri Cælest. lib. 1, cap. xv.

ANNOTATA.

a Quæ hic uncinis inclusa sunt, ego adjeci; quia necessaria videbantur ad complendam sententiam; quæ, his demptis, mutila est.

A

CAPUT IV. B. Robertus hospitium exstruit peregrinantibus in Garganum, non sine miraculis; ecstases ejus favoresque; vexatio ab episcopo Theatino; hujus pœna, ac Roberti submissio; item misericordia miraculo probata.

*progrus in
Garganum do-
num hospita-
lium condit, di-
vinitus adjutus.*

Cum igitur Vir sanctus esset in partibus Theatinis, et per viam, qua itur ad montem Garganum a fidelibus ad visitandum archangeli Michaëlis limina, videret locum aridum, in quo propter defectum victualium laborabat turba fidelium; fultus auxilio, ad honorem Dei et beatissimæ Matris suæ atque archangeli Michaëlis, pro consolatione et quiete fidelium bonum disposuit construere hospitale: quod ita factum est. In cujus constructione Deus, Viri confirmando consilium, multa et diversa miracula dignatus est operari. Nam cum una die post orationem præmissam, qua auxilium impetravit divinum, designato loco cum baculo, in quo construi determinaverat hospitale, magistri operis, de præcepto Viri Dei fodientes ad fundamenta jacienda, statim lapidem magnum, politum et aptum ad officium invenerunt altaris: ac deinde fodientes, alium reppererunt ad limina ecclesiæ construendæ: quod omnibus transeuntibus fore extat notissimum et apertum.

*Tempus ibidem
lapis sed illac-
ta, nec effusum
oleum.*

39 Postmodum facta jam ecclesia, cum esset ante altare lampas vitrea appensa, oleo plena et accensa, a sublimi in terra coram multis in præsentia Viri sancti [decidit,] nec fracturam incurrit, nec oleum est effusum, nec lumen extinctum.

*Idem precibus
quam copio-
sa elicit Ro-
bertus ex arido
monte.*

C Sed quia hospitale constructum est in quodam dorso montis et aquarum caret effluxu, fratres et hospitalarius ad Virum venerabilem recurrerunt, dicentes: Quid, Pater, faciemus de aqua? Quibus jocunda facie hilarique vultu dixit: Confortamini, tenentes in Domino firmam anchoram spei: quia potens est Deus nostros supplere delectus. Posthæc quadam die deambulans cum socio psalmodias psallendo, sequestratus ab hospitali quasi per lapidis jactum, vidit iuter densitatem spinarum duos lapides sibi invicem adhærentes: qui vocans hospitalarium, dixit: Spinarum densitatem succide, et lapides tolle, quia præsto est, qui beneficium ministrabit. Factum est sancti Viri præceptum: et statim inventus est puteus fabricatus. Præcepitque inde extrahi, quæ desuper ceciderat, terram. Et extrahentes, et ultra profunde effolientes, nulla cœpit aquarum apparere scintilla. Qui dixerunt Viro sancto: Casso frustramur labore. Quo audito, Vir sanctus cœpit expansis ad cælum manibus fervide invocare Altissimum; ut aquam propinaret de sentibus, qui hactenus sitiienti populo per Muysen servum suum aquam pro-

duxit. Sicque factum est, ut de mense Junii, quo tempore, sole ferventius æstuante, exsiccantur irrigua, inciperet abundantissime aqua clarissima scintillare, et in tanta quantitate; quod a fundo usque ad summum quindecim cubitis alta esset.

41 Acciderunt autem et alia relatione digna. Nam cum solus in ecclesia sanctæ Crucis staret ad persolvendum divina, tanto cœpit a terrenis divinorum elevari amore; quod tunc versus cælum cœpit elevari et corpore: nam super se raptus et in extasi positus, fuit amplius quam per cubitum, videntibus qui aderant, elevatus a terra. Quod videns discipulus ejus, ipsum incaute apprehendens, vocavit eum, dicens: Quid est hoc, Pater? Qui illico ad se reversus, dixit: Fili, male fecisti; quia mente ferebar in Deum.

42 Alio quoque tempore Vir Dei servando silentium in quadragesima majori in loco de Monte plano, cum decrevisset ad honorem sanctæ Trinitatis die quolibet multum et morose quadragesies decantare orationem Dominicam noctis tempore post completorium; uno die sic orando, cœpit cogitare, quomodo in patria assistentes visione fruantur divina; et quid faciant sic videndo. Tunc subito supra se raptus et extra se positus cœpit cantare alta voce: Kyrie eleyson. Quod audientes fratres occurrerunt ad Virum sanctum: et cum eis Vir sanctus pro tunc nullo potuit colloquio uti. Sed post hæc aperiens oculos, cellam suam quasi furnacem candentem conspexit, et ibidem indicibilem claritatem, in qua vidit Christum cruci affixum et mente cumpatiens tamdiu oculos firmavit in ipsum, quousque apparitio illa sacrata abscessit.

43 Et licet Vir sanctus summo studio vitaret scandala aliorum; non desivit invidens sanctitati ejusdem sator zizaniæ (sed contra eum injuste) movere episcopum Theatinum a. Nam ad Virum sanctum devoti compatriotæ non solum propinqui, sed et a longe habitantes occurrebant, pro suis offensis eleemosynas offerentes, scientes, Virum Dei eas vel usui pauperum, qui ad eum pro hoc undique concurrebant, dedicare, vel pro constructione hospitalium, in quibus recreabatur indigentium labor; vel monasteriorum, in quibus offerebatur Deo sacrificium a religiosorum turba devota. Credens autem episcopus eundem multam habere pecuniam de oblatis, citari et accersiri fecit, ut sibi a magnis temporibus rationem [redderet;] scilicet a temporibus usque tunc concilii Viennensis; petens ab eodem sibi dari canonicam portionem, et dicens eum executorem multorum testamentorum fuisse: cum secundum rei veritatem numquam fuerit talibus occupatus.

44 Sed quia Vir devotus oblata statim distribuebat secundum modum superius prætaxatum, de oblatis nec recipiendo nec dandū per scripturam ullam faciens nec recipiens cautionem, volens propter auctoritatem pastoralem quam verebatur, non propter conscientiam, vexationem, tollere, vendidit calicem b; ut sic contra eum multimode insanientis avaritiam mitigaret, pactum faciens cum eodem. Nec his contentus episcopus in omnibus, in quibus non debebat, sed poterat, Virum sanctum verbo et facto multimode

*EX MS
AUCTORE
SYNCHRONO.*

*Apparet in
ecstasi elevatus
a terra.*

*Alias in ea po-
situs præter
alia vidit Chri-
stum cruci
affixum.*

*Invidus Episco-
pus eleemosy-
narum ab eo
rationes exigit;
a*

b

*quas cum red-
dere non pos-
set, nec episcopi
avaritie satis-
facere, alio
migrat:*

b

EX MS.
AUCTORIS
SYNCHRONO

mode molestabat, impellentibus eundem contra eum clericis impudicis: quia videbatur eis quod sibi debitas eleemosynas auferebat. Quod cernens Vir sanctus, dare volens locum iræ, inde recessit, scilicet de monasterio sanctæ Crucis; et moraturus accessit ad locum sanctæ Mariæ de Lama, quem construxerat *c* Vir præfatus.

c
sed absens tamen et exemptus injusta excommunicatione percellitur:

45 Sed licet absentatus esset ab eodem per locorum distantiam; tamen eum præsentem habebat per innatam malitiam. Nam cum accepisset a summo Pontifice Domino Papa Johanne in mandatis, ut contra Fratricellos *d* monitione præmissa procederet, quam faceret in præsentia religiosorum et clericorum; pro hujusmodi causa ut eum vexaret, citari fecit et requiri fratrem Robertum absentem. Qui, recepto mandato, socium misit, cum esset infirmus et debilis, se excusans. Et hoc potissime fecit credens suam præsentiam sibi non fore acceptam. Quo non comparente, ille Papali auctoritate abusus *e*, in exemptum sententiam excommunicationis indixit.

e

B
absolutionem ab eis suppliciter petit, et quamquam indignissime habitus, extorquet humilitate.

46 Quod audiens vir Sanctus, medullitus doluit; tum quia claves et sententiam summæ verebatur Ecclesiæ; cum quia tunc in quadragesima exeundo, oportebat solitum silentium relaxare. Assumpto autem quodam venerabili viro sui Ordinis, pro absolutione supplex ad episcopum accessit. Quem videns episcopus non, ut moris est, paternali voce, sed procaci in eum insiluit, dicens: Vir hypocrita et simulate, quare meos depauperas clericos? Quid tuis fictionibus tanta facis? Quid occupas abutendo eleemosynas aliorum? His et aliis multis, satis sibi indebitis tam dicenti quam recipienti, humillime propulsatus Vir sanctus, voce columbina, vultu reverendo, humili mente respondens, ait: Pater, bene dicis. Hac et multa alia propter peccata mea merui et mereur audire. Et se ante episcopum prosternens, absolutionem cum emendatione petiit, et pœnitentiam instantissime postulabat.

Sei episcopus dimittis putatur, juxta visionem B. Roberti.

C

47 Qua devote recepta, ad locum suum reversus, stans in oratione, apparuerunt sibi patres sui, quorum agebat causam et sequebatur vestigia, beatus Benedictus et beatus Petrus confessor, et episcopus memoratus sedens in medio cum eisdem. Tunc beatus Benedictus turbato vultu dixit episcopo. Quid turbas? Quid inique a sua pace nostrum inquietas discipulum et amicum specialem? Quid injusta moliris, et mala malis acenmulas? Beatus vero Petrus lento ictu eundem episcopum in maxilla percutiebat, dicens tertio, et tertio percutiendo, qualibet vice manum quinquies a facie elevando et dicendo: Ipse bene se gessit in re. Mirabile factum! Sequenti mane versus partem illam, in qua ictum dederat Vir beatus, os episcopi versus aurem sic apparuit contractum et tortum, ut horribilem et terribilem cunctis videntibus divino judicio aspectum monstraret humanum.

Pe unum miraculo reperit, quam pauperi promiserat,

48 Quodam tempore cum moraretur Vir præfatus in pœnitentia persistendo in cella patris sui, quidam pauperulus audivit, quod Vir sanctus manus suas largiflue extendebat ad panperes, juxta posse eleemosynas tribuendo. Illic cum filiam suam nubilem fe-

cisset annulo subarrhari, et angustia rei familiaris inclusus dare viro non posset traducendam, pro hujusmodi paupertate adiit Virum pius, supplicans, ut divino intuitu sibi unum donaret florenum *f*, ut posset filiam dare viro. Cui respondens Vir sanctus, clementer ait: Vere pro nunc non habeo; sed revertaris huc ad diem octavum, et eleemosynam tribuam, quam Dominus ministrabit. Sed quid accidit intervallo temporis? Post horam cum se orationi dedisset, et interea de pauperis eleemosyna cogitaret, subito prope se miraculose reperit florenum unum pulcherrimum: et veniente paupere, pecuniam tribuit indigenti.

ANNOTATA.

a De hac re dixi in Comm. præv. 2 m, num. 27.

b Telera cap. xiv legit, Multos calices et vasa sacra Sane si unum tantummodo distraxerit Robertus, necesse est illum fuisse admodum pretiosum; utpote quo satisfieri quoquo modo posse speraret episcopo tam multa exigenti. Interim calicem in singulari invenit in suo etiam exemplari *E* A Bosco.

c Ut supra dictum est cap. III, num. 34.

d De Fratricellorum hæresi ac sectis variis videri potest Odoricus Raynaldus tom. XV Annal. locis assignatis in indice.

e Neque enim aliam in exemptos a Pontifice potestatem acceperat, quam ut eos etiam per censuras compellere posset ad publicandum in ecclesiis processum et sententiam in Fratricellos latam; ut vide apud Raynaldum ad an. 1331 num. 5.

f Florenus nummus erat aureus apud Florentinos usus, de quo supra ad num. 37.

CAPUT V. Ejus sedulitas, et in suos modesta severitas; crebra pervitam miracula.

*D*idicerat Vir devotus virtuose distribuere tempora occupando: quia aliquando vacabat silentio, orationibus et jejuniis insistendo; aliquando per loca, quæ construxerat, militando, quia copiosam religiosorum multitudinem aggregaverat, visitando eosdem; ut nunc sibi vacans, nunc proximis, nullum otio tempus daret. Hortabatur siquidem exemplo et verbo devotos; ac melius desides aspere corrigendo. Erat enim in exhortando modestus, in corrigendo austerus. Considerabat attente vultum pecoris sibi commissi: nam si aliquando infligebat disciplinam magister, discipulo eam non suscipiente devote, contra hanc impellens eum recalcitrare spiritus nequitie *a*; pius Pater compatiens, quem revocare non poterat timoris baculo, studebat tenere, ne frangeretur, virga amoris: quia se sibi *b* inclinans dicebat: Frater, forte. Non bene feci; sed, rogo, conforteris et prudentius dirigas gressus tuos. Tanto enim afficiebatur amore ad animas Christi sanguine redemptas; quod, velut mater supra unicum defunctum deplorat, sic iste Vir pius, siquando videbat aliquem per abrupta defluere vitiorum, lacry-

F
Otii fuga, asperitas in desides, lenitas in graves, prudentia et caritas in imbecilles.

a

b

mas

A mas effundebat. Videat igitur totus orbis ordinatum agonem militis gloriosi, quo de virtute progrediens in virtutem studebat properare ad palmam. Congaudeat, et sequi studeat Virum pium: qui, superato hoste domestico, et roboratus interius, ad exteriora manum adducens, lumen datum communicare studuit toti mundo. Cognoscat in eo divinam clementiam acceptantem confirmando prodigiis, protegendo defensis; quia in eum manum extendit clementiæ porrigendo petita; quod declarant miracula infra scripta.

50 Cum moram faceret Vir sanctus in Castro Murroni, quidam, nomine Robertus de Gualterio, ita factus est furiosus per iter et immanis; quod, ne seipsum et alios læderet, a consanguineis tenebatur vinculis astrictus. Ad quem rogatus a parentibus accessit Vir sanctus. Quem statim ut vidit infirmus, Virum Dei in maxilla percussit: quod patienter portans, super infirmum aperuit librum preces Domino effundendo, et ipsum crucis signo signavit. Quo facto, vir ille statim somno gravatus obdormivit; et evigilans extitit liberatus.

51 Mulier quædam, Maria nomine, suo juramento firmavit, quod in pueritia dormiens ad latus Johannæ matris suæ, obumbrata fuit taliter; quod totum latus dextrum perdidit cum manu. Et ita partem illam per annos duodecim læsam tenuit; quia nihil inde poterat operari. Quæ ad Virum sanctum, tunc in cella sancti Petri de Murrone stantem, supplex accessit; et, ut pro eo intercederet, instantissime requisivit. Pro qua Vir sanctus compatiens, sacrificium Missæ obtulit Deo; statimque extitit sanitati omnimode restituta.

52 Juvenis quidam, Robertus nomine, filius Guillelmi judicis de Murrone, a cunabulis rupturam patiens in latere dextro, post tempora ductus [est] ad Virum sanctum ab avunculo. Quem signo sanctæ crucis sua manu consignans, statim extitit liberatus, in præsentia plurium qui stabant. Juvencula quædam, Margareta nomine, filia Oliveri, ita divino judicio percussa est; quod contracta jacens in lecto per annos decem, non solum non poterat surgere, vel sedere, vel se erigere; imo sine adjutorio nullo modo movere, nec de una parte corporis in aliam declinare. Quam pater portans ad Virum venerabilem, tunc commorantem in monasterio sancti Petri de Majella, sito in territorio dicti castri, eandem obtulit Viro sancto. Qui surgens ab oratione, signavit eam signaculo sanctæ crucis et dixit: Hæc erit filiola Dei. Quæ ad domum reportata, statim exsiliens, ambulare cœpit sana, mirantibus omnibus, et operari manibus humano auxilio non adjuta.

53 Cum moram faceret Vir sanctus in loco de Campo Basso c, vir quidam, Ricardus nomine, filius notarii Bartholomæi de Molisio, fuit ita gravatus infirmitate, quod nec respirare poterat, neque loqui: et, adhibitis omnibus remediis medicinæ, omnino incurabilis reddebatur. Pater autem ejus et amici in instanti expectabant, eundem diem terminare extremum. Tunc pater surgens, festine accessit ad Virum Dei. Et coram ipso pro filio fundens lacrymas, instanter pe-

tiit; ut pro ipso Deum exoraret. Pro quo Vir Dei compatiens, ante altare se cum oratione prostravit; et surgens, oratione finita, cum quodam libro signo crucis signavit infirmum, et manu sua tetigit guttur ejus, ac iterum signo crucis signavit. Qui, videntibus multis qui aderant, statim redditus est pristina sanitati.

54 Mulier quædam, Giburga nomine de Campo Basso, per menses novem contracta in lecto ita jacebat immobilis; quod propria virtute se movere non poterat sine adjutorio alterius in partem dextram vel sinistram. Hæc ad Virum Dei portari se faciens, ait illi: Homo Dei, miserere mei, et pro me Dominum ora. Qui orationem Deo fundens, ac suæ manus crucis signo totam signans, ait illi: Confide, filia; quia dimissa es ab infirmitate tua. Quæ portata ad domum, post dies duos fuit plenarie liberata, ambulans et exsiliens et laudans Deum. Quod cum nuntiatum esset Viro sancto, dixit patri: Præcipias filiæ tuæ, ut grata Deo, incipiat ad ejus laudem quarta et sexta feria jejunare.

55 Juvenis quidam, Johannes nomine, filius cujusdam, nomine Nicolai, infirmitate et dolore lapidis in renibus intolerabiliter per multa temporis spatia angebatur. Quem pater assumens et ad Virum Dei cum multa devotione portans, multis perfusus pro filio lacrymis, rogavit obnixius, ut pro filio exoraret. Qui infirmanti et patri compatiens, se protinus in oratione prostravit, et ab oratione surgens, ait illi: Fili, confortare; quia Dei beneficio liberatus es. Qui domum reversus, post duos dies lapidem emittens, ex tunc nihil sentiens, fuit plenissime liberatus.

56 Vir quidam, Guillelmus Bordonus nomine, decumbebat in lecto per sex menses, ita aridus et contractus; quod nec se poterat ullo modo movere, nec in longum contractos extendere pedes. Qui per internuntium Virum Dei rogavit; ut eum sua præsentia visitaret. Vir autem Dei pietate motus, ad domum patientis accedens, infirmo dixit: Confortare, fili; et convertare ad Dominum; quia liberaberis. Et, præmissa oratione, signans eum signo sanctæ crucis, statim cœpit extendere pedes et ambulare, laudans Deum et magnificans Virum sanctum. Vir quidam, nomine Guillelmus de Pratatellis, filiam habebat, nomine Mabiliam; quæ scrophulam ita grossam habebat sub maxilla in gutture; ut quantitatem ascenderet ovi gallinæ, et habuit a natiuitate. Quam portans ad fratrem Robertum, adhuc viventem, cum ille locum signo crucis signasset, statim illa grossities monstruosa evanuit.

57 Tempore quo Vir Dei vitam præsentis miseræ cum decem fratribus trahebat in loco sancti Petri de Campo Basso, pro necessitatibus fratrum quendam vegetem non magnam vino impleri præceperat, de qua incepit statim post vindemias una cum fratribus secum morantibus et superne viventibus, ac aliis secularibus, caritative bibere, foramine, pro extrahendo, vegetis in medio posito. Tunc circa festum sanctæ Lucie deficiens vinum exire non poterat: fratres vero credentes oppilationem alicujus obstaculi, adhibito

EX MS
AUCTORE
SYNCHRONO.

et mulierem
contractam, cui
jejunia imperat
in actionem
gratiarum.

E
Precibus adole-
scentem calculo
liberat.

Signo crucis
contractum et
aridum sanat;
item puellam
struma labo-
rantem.

Eodem vinum
impetrat pluri-
mis du suffi-
ciens.

Signo crucis
phreneticum
curat.

de oblio Sacri-
ficii mulierem
paralyticam;

Signo signo cru-
cis heriosum
contractum,

cum moribus
c.

EX MS.
AUCTORE
SYNCHRONO.

adhibito instrumento ad obstaculum, quod non erat nisi vini defectus, expellere cupiebant obstaculum. Tandem rei veritate comperta, nuntiare currunt illico Viro sancto. Ad quam vegetem videndam Vir sanctus accessit, et signans eam signo crucis discessit. Quæ statim tantam vini cœpit profluere copiam; quod et moram contrahentibus fratribus et supervenientibus, ac multis secularibus illuc declinantibus usque ad prædictum vegetis medium sufficeret. Quæ considerata per tres menses fratrum et secularium multitudini declinantium et bibentium tempore toto secundum naturæ modum sufficere tota vix debuisset.

Duos hernia laborantes, alterum cruce signando, alterum confessum absolvendo, sanavit.

d

58 Vir quidam, Ludovicus nomine de Montagno, a nativitate in latere dextro notabilem patiebatur rupturam, nec sine lumbari ullo modo ad ætatem perductus poterat ambulare. Cum autem Vir sanctus adhuc peregrinaretur in carne et moraretur in Limosano *d*, archipresbyter dicti castri, saniori usus consilio, hominem præfatum ad Virum Dei adduxit. Pro quo rogatus Vir Dei, elevatis oculis ad eum, qui potest in cælis, et signato per eum viro signo sanctæ crucis, statim fuit integre liberatus. Vir quidam ordinis sui frater, Stephanus nomine, rupturam patiebatur in dextro latere, et ita gravem, quod cum lumbari vix posset ambulare. Accedens igitur ad Virum sanctum, qui tunc morabatur in loco sanctæ Mariæ de Lama, humiliter rogavit eundem, ut pro sua infirmitate Deo preces porrigeret efficaces. Et, facta sibi omnium peccatorum confessione, et absolute cum benedictione accepta, statim est redditus sanitati.

ANNOTATA.

a Iterum hic est nominativus absolutus, pro ablativo.

b Sibi hic et alibi sæpius pro illi.

c Campus Bassus oppidum est Apuliæ, qua Samnio jungitur, duodecim milliariibus Boviano distans, juxta Leandrum Alberti in Samnitibus sub finem, et in Apulia Japygia sub initium.

d Leandro Lumesano circa terminos Aprutii Orientales castrum. sive oppidum.

CAPUT VI. B. Roberti morbus penultimus et lucta cum diabolo; cælestis visitatio, et subita restitutio sanitatis: supremus morbus, piissimus obitus, elogium.

Robertus ipso ægrotans, articulos fidei medians,

Cum autem Vir Deo plenus, exhaustis corporeis viribus per carnis macerationem austerrimam, quam a principio usque ad finem firmam servavit, et per ætatem decrepitam properaret ad palmam; antequam spiritum redderet cælo Altissimo, placuit eum benedictionis dulcedine prevenire. Nam contigit ipsum languere fortissime; ita quod sibi et omnibus aliis videretur ex hac debere morte concludi. Qui astantibus ibi fratribus dixit:

Duo ex vobis me custodiant hac nocte; alii in suis cellis quiescant. Tunc cœpit Vir Deo plenus sollicite revolvere in suo pectore omnes articulos fidei ac auctoritates sacræ Scripturæ, et dicta sanctorum Doctorum, quibus fides edocetur catholica et roboratur; in qua meditatione usque ad profundissimam noctem permansit.

60 Post hæc dum vellet aliquantulum quiescere, subito apparuit eidem diabolus in brutali forma hericii in ipsum insiliens, ut eum morsu lacerare studeret. In quem spuens Vir sanctus, ait: Recede hinc, maligna bestia; quia nil in me funeste reperies. Qui confusus abscessit. Statimque idem in specie vaccæ nigerrinæ et absque cornibus iterato apparuit, ipsum impetens et lædere moliens. Cui frater Robertus: Recede hinc. Maledicat te Deus. Ad quem illa propius accessit; et ipse altius clamavit: Maledicat te Deus. At illa moliebatur appropinquando magis insilire in ipsum. Tunc ille tertio cœpit clamare multum alta voce: Maledicat te Deus Pater. Ad ejus clamorem fratres, qui erant nimio somno gravati surgentes, scisciati sunt, quid haberet.

61 Quibus narrans visa, ait: Vertatis faciem meam versus vos, et oremus, fratres, divinum Officium Domino psallentes. Cum quibus cœpit et ipse psallere. Quo fluito, dixerunt psalmos pœnitentiales cum litanis: pervento autem ad locum, ubi dicitur: Te rogamus, audi nos; quasi positus in ecstasi subito apparuit super eum crux, in claritate solem excedens, et tanti luminis, quod in ea visus omnino obtundebatur humanus. Crux vero erat maxima et longitudine quasi canarum *a* septem; sub cujus brachiis apparuerunt a dextris crucis duodecim homines tantæ claritatis, quod ipsorum facies considerari non poterant: et a sinistris duodecim similis claritatis apparuerunt; et post astabant alii quadraginta hinc et quadraginta inde, non ita claritatis intensæ. Quam visionem tandem vidit ipse, quousque fratres litanias finierunt cum orationibus consuetis. Et iis dictis ad se reductus, oculis corporeis per tantam moram aspexit visionem præfatum, quantam traheret in dicendo Pater Noster. Tunc subito crux et homines ostensi sub ea, ipso vidente, ascenderunt ad cælum: et statim infirmitas omnis abscessit. Vir autem Deo plenus, surgens incolumis, gratias Altissimo tam de visione, quam de sospitate reddere festinavit.

62 Post tempus modicum *b* prædictæ infirmitatis, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo primo de mense Julii; Indictione nona, ætatis suæ anno LXXIX, tempore Domini Benedicti Papæ duodecimi, Vir sanctus, jam senio confectus, et austeritate defossus *c*, cœpit ita attenuari et resolvi; quod pelli suæ solum ossa inhærebant, consumptis carnibus: ita vero attenuatus, quod solus videretur vitalis spiritus sub pectusculo aliquantulum palpitare. Et licet ita esset debilis corpore et consumptus, spiritu tamen fervidus, semper stabat contra hostem accinctus. Petitis autem et receptis omnibus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Sacramentis, hora illa novissima, qua adhuc poterat hostis irasci, voluit scutum accipere fidei, in quo posset omnia

diabolum apparentem semel iterumque agnit.

et mox gloriosæ crucis et Sanctorum aspectu recreatus simul, et morbo liberatus est.

a

f

v. Anno 1341 mense Julio morbo tentatus. supremis Sacramentis muniri vult.

c

A omnia tela nequissimi ignea extinguere, galea assumpta salutis.

63 Quarto namque die antequam spiritum redderet Deo, fecit omnes fratres ad se vocari; quibus astantibus, se fecit in pauperculo suo lectulo erigi, fratre uno insistente post eum, et sustentante, ne caderet. Ille vero, elevatis ad cælum oculis, hilari vultu, facieque serena magnificare cœpit Altissimum, et voce viva cum fluvio lacrymarum cœpit dicere symbolum Apostolorum multum morose, per partes distinguendo et dicendo: Hanc particulam dixit Petrus, hanc Paulus, hanc Johannes, singulis Apostolis suam attribuens. Et post hæc enumeravit decem præcepta Legis, et septem sacrosanctæ Ecclesiæ Sacramenta, et addidit: Credo et credidi; teneo et tenui; confiteor et confessus sum illam sanctissimam fidem quam Christus docuit, et sicut Apostoli prædicaverunt et tenuerunt, et sancta Dei Romana tenet Ecclesia et docet, in qua nunc præsidet Dominus Benedictus Papa duodecimus. Et, his dictis, adjunxit: Deo et beatæ Mariæ ac beato B Johanni Baptistæ recommendo spiritum meum: ac Domino abbati nostro et omnibus fratribus jugiter recommendo, ut pro me debeant Deum suppliciter exorare.

54 Et, iis dictis, circumstantibus filiis coram Patre, qui maceratione confectus et senio vergebat ad mortem, elevata voce, ut potuit, de sancta obedientia, observantia religionis, vigilantia castitatis de amore paupertatis admonitionem faciens et sermonem protrahens juxta modicum posse, facie serena, oculis intentis in cælum, omnibus fratribus præsentibus et absentibus benedixit, signans eodem signo crucis, et dicens: Benedicat vos omnipotens Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus. Tandem veniens ad consummatum agonem xviii die mensis ejusdem, quia Vir sanctus oraverat mori in cruce; quia crucem parvulam ligneam a principio pœnitentiæ suæ faciens, super pectus portavit; ut semper esset circa crucis supplicium occupatus cum Christo; seu quia crucem amplexans sæpissime se pro Crucifixo suspendit in cruce; expansis in lectulo manibus in crucis modum, coram fratribus pro eo psallentibus Domino, anima illa sanctissima, carnis relinquens ergastulum, ad Christum, quem semper amaverat, circa horam [diei nonam] feliciter transmigravit.

65 O vere beate Vir, qui a cruce incipiens, in cruce proficiens, tandem in cruce finisti? Sed, o felix anima, quis te beatam non prædicet, quæ vivens cum Johanne carnis illibatæ floridum virginitatis lilium, cum quo vocata fuisti, conservans migrasti ad Christum: quæ cum Stephano Christo compatiens, voluntarium corporis portasti martyrium: quæ etiam cum Paulo Christo filios generas, et in caula Domini bonus custos recondens, arguendo, obsecrando, increpando, gregem non modicum Domino aggregasti! O certe felicissimum Virum, triplici aureola coronandum; qui nec labore macerationis carnis victus, nec amore passionis Christi morte vincendus, vitam præsentem tam feliciter conclusisti Sed certe lapis in cælestis Jerusalem structura mirifice positus; quia sub multiplicis pœnitentiæ tusionibus mallei

conquadratus, per manum æterni artificis disponeris. Cujus laudabilem vitam (quia laus est præmium virtutis) Deus omnipotens approbans, in vita et post voluit signis et miraculis quampluribus approbare, de quibus, gratia devotionis et exempli, aliqua inferius subscribuntur.

ANNOTATA.

a Canna apud Italos ulnam significat, quo sensu hic etiam accipitur.

b A Bosco scribit: progressu vero temporis postea haud modico.

c A Bosco habet, confossus.

CAPUT VII. *Miracula Beati mortem secuta.*

Antequam corpus dicti Sancti traderetur sepulcro, quædam domina de Castro Murronis, nomine Aldoisia, per annos duos fuerat ita contracta ex uno sui latere corporis, quod nullo modo poterat ambulare. Faciens autem se ad humatum a corpus sancti Viri portari, et tangens ex devotione, ac deosculans, continuo perfectissime extitit liberata. Vir quidam, Bartholomæus nomine, de Limosano, vexabatur dolore intolerabili in illis per menses sex; qui gratia recuperandæ sanitatis accedens ad sepulcrum præfati Sancti, statim ut ipsum sepulcrum tetigit, extitit liberatus. Alius archipresbyter, de Cyracola nomine, similiter dolorem illorum passus, ex devotione ad sepulcrum illius accedens, se Deo et beato Roberto confessori vovit. Qui statim ut sepulcrum tetigit, extitit liberatus; prout, tactis sacrosanctis Euangelis, hoc ita fuisse juramento firmavit.

67 Quædam puella, Maria nomine, oriunda de loco, qui dicitur Sancta Maria de Strata, de sinistro pede semper evidentissime claudicabat. Quæ ducta a patre suo Johanne ad visitandum sancti Viri sepulcrum ex devotione, statim ut tetigit, fuit perfectissime liberata. Quædam mulier, Guetialda b nomine, ita habebat manum dextram contractam, ut cum ea nihil posset operis exercere, et hoc per integrum anni spatium. Accedens igitur ad sepulcrum Sancti, et illud tangens, fuit meritis ejus, mirabiliter sanata. Frater quidam Ordinis sui, nomine Guilielmus de Lincio de Limosano, cum pateretur rupturam in latere dextro, a mensibus undecim et ultra, et ex ea intolerabili dolore vexaretur, veniente prædicto fratre Roberto, adhuc vivente, ipse frater suppliciter exoravit eum, ut pro eo Deo preces fuuderet; ut mitius secum haberet. Cui respondens Vir sanctus, ait: Fili charissime, patienter porta, et in hoc Deum lauda; et facias tibi bracciale ad tolerandum dolorem; quia præsto est Deus, qui tibi sanitatis beneficium largietur. Qui, accepto consilio, faciens juxta Viri Dei præcepta, ipsa perficiens nomen Domini laudando; modico tempore interjecto, Vir sanctus interim mi-

E Sanata mulier ad Beati corpus; et viri duo ex intestinis dolentes;

a

item clauda, contracta, hermosus,

F

b

ad mortem se comparans per actus fidei et invocationem Dei, Mariæ, S. Joannis Baptistæ.

tandem exhortatus fratres, etque bene prescius, expansis in modum crucis brachiis, exspirat xviii Julii.

Epiphonema et elegium defuncti.

EX MS.
AUCTORE
SYNCHRONO.

gravit a seculo. Occurrentibus undique fratribus ad exequias Viri sancti, patris morte audita, cum eis et ipse frater Guilielmus accessit: qui genibus flexis cum lacrymis deosculans manus præfati Sancti, statim fuit ab ipsa infirmitate immunis.

item alius her-
nia, alius apo-
stemate tubo-
rans;

68 Juvenis quidam de Castro Murronis, Johannes nomine, per annos undecim rupturam passus in latere dextro, multis adhibitis remediis, nullo potuit medicorum auxilio liberari. Sed considerans miracula et merita Viri sancti, ad sepulcrum ejus devote accessit; et statim sepulcrum deosculans, oratione præmissa, fuit plenissime liberatus. Sacerdos quidam, nomine Johannes Anglicus, per annum et dimidium juxta femur quodam apostemate gravabatur, quod nec infirmum absolvebat, nec ad putredinem declinabat. Qui Deo se recommendans et vovens, ac beato Petro confessori, et ad sepulcrum beati Roberti se transferens, statim ut votum Deo reddidit, veniens et tangens sepulcrum, fuit totaliter liberatus.

B
gutta salsa ibi-
dem sublata;
item paralysis,
alique dolores;

69 Mulier quædam, Maria nomine, Nicolai Deodati de Castro Murronis filia, per multa annorum spatia guttam salsam passa fuerat in manu. Et licet multa procuraverit remedia medicinæ: nullo tamen potuit medicorum auxilio liberari; sed eorum definitione incurabiliter damnabatur. Quæ ad Viri sancti sepulcrum ex devotione accedens, tacto sepulcro, fuit statim ab infirmitate curata. Alia mulier, Trocta c nomine, de eodem loco, per annos quinque ita gravi et atroci gravabatur infirmitate, ut, urgentibus doloribus, continue latratu ejularet canino; et tanto afficiebatur medullitus tædio, ut nec hominem seu mulierem vellet respicere: ac in tantum erat debilitata nervis, ut quasi paralytica, fieret membris omnibus tremebunda. Quæ veniens ad visitandum sepulcrum beati Roberti, statim ut illud tetigit, fuit reddita sanitati.

c

iterum gutta
salsa ac dolor
brachii;

70 Quidam vir, Richardus nomine, diaconus officio, juramento firmavit, quod haecenus per annos quinque guttam salsam fuerat in crure durissime passus. Et adhibitis omnibus, quæ scivit et potuit, remediis medicinæ, nullatenus potuit liberari. Qui commendans se Deo et beato Roberto, veniensque ad visitandum sepulcrum ejus, statim post paucos dies fuit plenissime liberatus. Mulier quædam de Mirabello d tantum dolorem patiebatur in dextro brachio; quod id nec ad caput nec ad os valebat attollere: cumque hoc tolerasset tribus mensibus, vovit se Deo et beato Roberto. Post votum autem statim extitit liberata: quod juramento verum esse firmavit.

C

d

ariditas et con-
tractio;

71 In castro Pratacarellis juvenis quidam, Nicolaus nomine de Monte, per spatium trium mensium habuit manum sic aridam et contractam et fluxu sanguinis a corde et colore naturali sic privatam; quod etiam in quantitate erat a manu altera diminuta. Hic ad sepulcrum ejus veniens, statim ut illud tetigit, redditus fuit pristinae sanitati. Mulier quædam de Supino, nomine Flos, uxor Roberti de Mirabello, multis temporibus manum tenuit contractam et aridam. Quæ veniens ad sepulcrum et tangens, statim, videntibus multis, qui aderant, extitit liberata. Mulier quædam, Sebasta nomine, de Rippa

Limosani, per annos octo fatigata, caput ad collum tenebat taliter contractum, quod ex defectu virtutis in capite erat in continuo tremore, ac per contractionem manum et brachium perdiderat totum. Quæ per merita Viri sancti reddita fuit pristinae sanitati.

72 Vir quidam, Thomasius nomine, de Ferraria e, fuit tanta infirmitate gravatus; quod lumen per tres menses simpliciter perdidit oculorum, nec medicorum adhibitis remediis convalescere poterat nec juvari. Qui diffidens de medicinæ remediis, et confidens de Viri sancti meritis, ad ipsius ivit visitandum sepulcrum. Qui statim ut applicuit ad locum, ubi corpus Sancti erat sepultum, aperiens oculos et clare videns, reddidit gratias Deo et beato Roberto. Mulier quædam, Bartholomæa nomine, de Casar Calenda f, brachium sinistrum propter contractionem nervorum omnino perdiderat. Quæ veniens ex ejus devotione ad Sancti sepulcrum, statim ut illud tetigit, fuit plenissime liberata. Mulier alia, quæ Purpura vocabatur, de loco sancti Martini, ita in totum perdiderat auditum; ut breviter loquentium sibi nec audire, vel intelligere poterat ullum verbum. Pro hujusmodi autem causa ad sepulcrum Viri sancti accessit, illoque tacto, ad propria rediit; quia ilico recuperavit auditum.

cæcitas, contra-
ctio, surditas;
e

febris quarta-
na, vexatio de-
monis, contra-
ctio, hernia;

g

73 Juvenis quidam, Nicolaus nomine, judicis Johannis filius, febrem quartanam passus fuerat per annum integrum, nec ab ea per medicorum remedia poterat liberari. Statim autem ut Viri sancti tetigit devote et visitavit sepulcrum, fuit plenissime liberatus. Mulier quædam, Gemma Galterii nomine, de terra Sancti Felicis g, obsessa a dæmone tenebatur, et gravissime vexabatur. Quæ a parentibus ducta ad sepulcrum venerabilis Famuli Dei, statim ut illud potuit oculis intueri, a dæmonis vexatione plene cessavit. Mulier quædam, Florentia nomine, uxor Nicolai de Quatrano, per annos tres brachium dextrum habuit sic aridum et contractum; quod nec ad caput suum valebat levare. Veniens autem ad locum sepulcri hominis Dei ex devotione, et illud tangens, statim sanata est. Vir quidam, Gualterius nomine, de eadem terra Quatrani, per quinquennium rupturæ passus fuerat læsionem. Qui veniens ex devotione ad Viri sancti sepulcrum, mox ut illic applicuit, redditus est pristinae sanitati.

oris distorsio,
febris quarta-
na, dysenteria.
h

74 Vir alius, Galterius nomine, de Civitella h, ex timore nimio, quem vulgus appellat obumbrationem, rigescentibus et calore privatis membris, os habebat contortum versus aurem obliquam, in tantum, quod humanis aspectibus vultus ejus horribilis videretur. Vovens se igitur ad visitandum Viri Dei sepulcrum, statim est rectitudini pristinae restitutus, in præsentia astantium plurimorum. Vir quidam, Robertus nomine, de Turre de Zippis, per annum integrum passus quartanam, nullo medicorum adjutus consilio, statim ut ex devotione Viri sancti venit visitaturus sepulcrum, extitit liberatus. Idem dysenteria incurrit molestiam, et vovens se dicto Sancto, ac ejus visitato iterum sepulcro, statim fuit sanitati pristinae restitutus.

EX MS.
AUCTORE
SYNCHRONO

75 Sacerdos quidam, Sebastianus nomine, de Campo Basso, audiens famam celebrem Viri sancti et ejus a multis narrari divina miracula, non solum suam sub vera credulitate voluit captivare rationem; sed etiam in Virum sanctum insiliens linguam laxavit blasphemam, dicens, narrata vera non esse. Mirabile factum! Statim affuit ira Dei, et vindicans famam Viri, ita obrigit cum vehementi dolore brachium ejus; quod ipsum non valebat erigere, nec ad caput levare, nec ab eo liberari valuit, quousque suam recognoscens nequitiam, vovit se cum multa devotione Sancti visiturum sepulcrum. Emissa autem voto, statim fuit plenissime liberatus; et votum immediate complevit et reddidit.

76 Juvenis quidam, Nicolaus nomine, filius Francisci de Monte Vayrano, matre vero Francisca de Colle rotundo, in dicto loco Collis rotundi *i*, cœpit morbo caduco, sive pestilentico graviter infirmari. Quo per totum unius anni circulum laboravit, in tantum, quod aliquando ter, aliquando quater tali morbo cadebat per diem; et tantam

B puero dicta infirmitas molestiam intulit; quod ipsum ad mortis articulum duxit. Quod videntes parentes, promiserunt Deo una cum puero Sancti visitare sepulcrum. Sicque factum est, ut emissio voto, statim fuit puer ita a dicta infirmitate immunis; quod de cetero nihil sensit. Quod videntes parentes fecerunt eum Robertum ad devotionem sancti Viri vocari Vir quidam, Raynaldus nomine, de Guido, in tantam cæcitatem, et orbitatem oculorum devenerat; quod sine ducatu alterius nullo modo poterat ambulare. Qui veniens ad Viri sepulcrum et tangens, statim lumen recepit, et sine duce ad propria remeavit: quam cæcitatem passus fuerat anno uno et alterius dimidio. Vir quidam, Stephanus nomine, de Peselo Lauzani *k*, ita erat contractus, quod sine adminiculo lignorum et etiam cum ipsis cum multo labore poterat ambulare: quod passus fuit per annum integrum. Hic signanter contractus erat in latere dextro. Mox autem ut ex devotione et voto sancti Viri visitavit sepulcrum, fuit sanitati plenarie restitutus. Et C quia cunctis incolentibus patriam notum fuit et celebre, factum est inde publicum instrumentum.

77 Mulier quædam, Hilaria nomine, viginti fuit annis a dæmone vexata, in tantum et taliter, quod frequenter eam arripiens, ut morti traderet, in ignem eandem mergebat et aquam; ac eam studuit sæpissime suspendio perdere. Unde aliquoties, quando non detinebatur a parentibus, silvas et campestris petens, ejulabat ut canis. Quæ a consanguineis ducta ad locum, ubi Viri sancti erat sepulcrum, statim ut illud tetigit, vexatio maligna abscessit. Vir quidam, Lodoycus nomine, de Urbe, dum dormiret, tauto fuit percussus timore, sive obumbratus, ut vulgus loquitur, quod a somno evigilans, invenit brachium suum dextrum cum manu

totum aridum et contractum; ita ut nec ad os, nec ad caput posset erigere vel levare, seu aliquid exercere: quod passus est per menses tres. Qui interim audiens merita et miracula Viri sancti jam pluries superius memorati, et vovens ipsius visitare sepulcrum, ac omni tempore diem obitus ejus in pane tantum et aqua jejunando celebrem facere; cum esset in via, ut votum exsolveret, statim extitit liberatus.

78 Vir quidam, Franciscus nomine, de Assisio, semel equitans, tantum incurrit circa verenda dolorem; quod domum rediens, ex dolore infallibiliter extremum credebatur se claudere diem: et in tantum vexabatur; quod nec stare poterat nec jacere; sed hinc inde se volutabat per terram. Qui recolens audita miracula Viri sancti, vovit ejusdem se visiturum sepulcrum, si suæ assisteret sanitati. Mox ut votum exsolvit, tangens sepulcrum, fuit plenissime liberatus. Vir quidam, Nicolaus Hugonis nomine, de Cobacta, in manu per annum integrum quoddam passus fuerat apostema, a quo nullo potuit medicamine liberari. Vovens autem ipsius visitare sepulcrum, vadens et tangens, statim fuit sanitati pristinae restitutus.

79 Infantulus quidam, Nicolaus, Nicolai filius, de Limosano *l*, rupturam a natiuitate contraxit. Mater vero devotionem habens in Sancto et ipsi se devovens, nocte sequenti cum se sopori dedisset, beatus Robertus in visu sibi apparuit, et de nati liberatione dulciter confortavit. Quæ exurgens Deo gratias et Sancto reddens, invenit puerum perfectissime liberatum *m*.

dolores letiferi,
et apostema.Matri apparet
B. Robertus
ejus filium hernia liberat,
*l**m*

ANNOTATA.

a Humatum *perperam hic ponitur pro nondum humatum, ut patet.*

b A Boseo, Guclialda.

c A Bosco, Troeta.

d Est Mirabellum oppidum Lombardiæ transpadanæ; sed Mirabella castrum Aprutii apud Samnites; hoc itaque tamquam vicinius designari hic putem; non illud.

e Ferraria urbs est Italiæ in ditione Ecclesiæ, caput Ducatus Ferrariensis.

f Forte pro Casacalenda, quæ Blondo Flavio oppidum est Apuliæ.

g Oppidum Longobardiæ ispadanæ.

h Hoc nomine plura sunt oppida in Italia; hic vero Aprutinam Civitellam notari puto Aventino fluvio adjacentem.

i A Bosco scribit: Apud Collejocondum; sed tædet me obscurissima istiusmodi apud auctores oppidula pagosque persequi religiosius; quorum pleraque vel in Aprutio esse debent, vel inde non procul.

k A Bosco habet, Pesculo Langani.

l A Boseo legit, de Bonosano.

m Subjicit hic A Bosco miraeulum, quod de se narrat supra in prologo presbyter ille, qui hæc Acta conscripsit.

DE B. SIMONE DE LIPNICA
ORDINIS FRATRUM MINORUM DE OBSERVANTIA
CRACOVIAE IN POLONIA.

G. C.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Initium cultus statim post Beati obitum, et ejusdem confirmatio Romæ facta.

ANNO

MCCCLXXXII.
Cultus a morte
B. Simonis
captus.

Simon, a natali oppido cognominatus de Lipnica, fervidus Ordinis S. Francisci de Observantia concionator, tanta vitæ integritate ac sanctimonix fama enituit, ut statim post ejus mortem cives Cracovienses (prope hanc primariam notissimamque Poloniæ civitatem anno 1482, obiit) certatim ad illius sepulcrum opem imploraturi confluerent. Dixi, eum obiisse anno 1482, quamvis Waddingus in Annalibus Minorum ipsius mortem anno 1483 consignet, citetque Martinum Cromerum et Matthiam Michoviensem, quos suæ chronotaxi favere putat: nam ex die Jovis, quem Michoviensis aliique scriptores morti illius affigunt, cadente in xviii Julii, satis patet, eum anno 1482 mortuum esse, eum eo anno curreret littera Dominicalis F, sicut computanti manifestum fiet. Cum vero Fratres Minores ob frequentem populi concursum in cantandis Horis canonicis impedirentur, obtenta ab Innocentio VIII licentia, venerabile corpus ad alium locum decenter transtulerunt, sicut refertur in Actis post hunc Commentarium dandis a num. 45. Neque ob hanc tumuli mutationem imminuta est populi devotio erga venerabilem Dei Servum, sed indies augebatur ob crebra, quæ per illius intercessionem patrabantur, miracula, de quibus luculentum testimonium perhibebant varia anathemata, ad sepulcrum ejus appensa.

C
quem Sigismundus III,

2 Poloni reges ac præsules, hac publica populi veneratione, et constanti miraculorum fama cæcitate, sæpius ab Apostolica sede flagitarunt, ut venerabilis Simon sollemniter in Beatorum catalogum referretur. Imprimis Sigismundus III Poloniæ rex anno 1609 ad Paulum V Pontificem de hac re ita scripsit: Post oscula pedum beatorum Sanctitatis vestræ, mei, regnorum ac dominiorum meorum humillima commendatione præmissa. Simonem de Lipnica Ordinis D. Francisci Minorum de Observantia, generis Polonici virum, mira sanctimonia, insignibus divinarum virtutum exemplis Christi fidelium animos ad veram pietatem informando, eosdemque ab interitu sempiterno ad viam veritatis reducendo, ita in terris jam dudum versatum accepimus, ut in carne cælestem vitam egerit, et beatarum mentium æternam felicitatem sit imitatus. Cujus Viri, mirabilis Dominus in Sanctis suis gloriam per ditiones nostras longe lateque illustrat, et populus universus opem ejus implorando præsentem sibi sentiens, præcipua religione divinum Virum, affixis etiam ad monumentum tabulis, accepti beneficii testibus colit.

3 Humillime itaque Sanctitati Vestræ supplico, ut in ejus omnem vitam, et ea quæ post discessum, ut credo in cælum, consecuta sunt, auctoritate Apostolica inquisitionem instituat: ac si ejusmodi erunt, quæ non aliqua humana, sed superna plane ac spiritali vi gesta judicentur, eidem hunc honorem, qui in Beatorum numerum relatis a summis Pontificibus tribui solet, decernat: et quo majori Christi fideles mentis affectu Beatum venerentur sacrosanctum Missæ sacrificium in honorem illius peragendi, ejusque anniversarium diem Officio proprio ad normam precum Breviarii Romani vel saltem ab hoc Ordine celebrandi impertiri dignetur facultatem. Accedet is Sanctitati Vestræ, regnis dominiisque meis non vulgaris apud Deum patronus, qui omnium nostrum actiones et sempiternam salutem assiduis precibus commendabit, eritque id illustre ac perpetuum Sanctitatis Vestræ, paternæ erga me voluntatis et gentem Polonam, Ordinemque D. Francisci argumentum. De cetero me ipsum, regna, ditiones meas gratiæ et clementiæ Sanctitatis Vestræ quam diligentissime defero atque trado. Vilnæ die v Julii MDCIX.

Sanctitatis Vestræ filius Sigismundus rex.

4 Cum hæc piissimi regis epistola (nescio ob quam causam) desiderato effectu caruisset, Ladislaus seu Vladislaus IV, Sigismundi successor, et paternæ pietatis heres idem negotium sibi promovendum censuit, datis anno 1636 ad Romanam curiam hisce litteris: Venerabilis devoti et fideliter nobis dilecti. Accepimus commissum esse FF. VV. a Reverendo episcopo Cracoviensi negotium indagandi de vita, innocentia et sanctissimis moribus religiosi patris Simonis de Lipnica, quem quidem vos ipsi, et dum inter mortales viveret, angelicam vitam egisse, et deposita mortalitate, hominum genus variis beneficiis, divina potestate cooperante, cumulare non ignoravimus. Perinde quoque tam honoris celsæ illius virtuti exhibendinos cura tetigit, quam cupiditas obtinendi per eum peculiaris alicujus beneficii incessit: et licet non dubitemus Dev. VV. pro usitata sua diligentia, fide et pietate, accurate et exacte scrutinium, quod gravitate et præstantia facile omnia alia superat, præacturas; non alienum tamen a nostro in hunc Virum cultu per duas fere ætates constanti hominum opinione celebratissimum, putavimus, nostrum etiam apud Dev. VV. interponere studium, quo nimirum nihil inexcussum,

rex Poloniæ,

et Ladislaus IV
ejus successor,

A inexcussum, nihil inexploratum relinquat, ut Viri innocentissimi nomen a reliquorum consortio segregetur, et exemplar illius virtutis ad imitandum orbi Christiano, et fidei populo sublimius collocetur. Atque si ita supremæ in terris secundum divina potestati placuit, Divorum numero inseratur; quod Dev. VV. sedulo acturas confidimus: quarum orationibus, atque adeo Beati hujus suffragio nos diligenter cupimus esse commendatos. Grodnæ die XI Decembris anno Domini MDCXXXVI.

5 *Quantopere illustrissimo ac reverendissimo Jacobo Zadzik episcopo Craevoviensi eadem res eordi fuerit, patet ex duabus ejus epistolis, quarum una, anno 1636 Craevoviæ data, legitur apud Waddingum in Annalibus Minorum ad annum Christi 1483 num. 26; altera autem anno 1640 Radlovix scripta refertur in Summario beatificationis num. 2. Ego utramque brevitatis causa hic omitto. Etsi propter assidua in septentrione bella, et intestinos Poloniæ tumultus causa beatificationis eo tempore intermitti debuerit, tamen omnino derelicta non est, uti liquet ex epistola, quam Petrus episcopus Craevoviensis ad sacram Rituum*

B *Congregationem anno 1651 dedit in hunc modum: Fœcunda sanctorum virorum familia sancti Francisci nihil moræ etiam in gelido hoc orbe ad fertilitatem habet: frustra enim reluctanti terrestri frigore, flores apparuerunt in terra nostra, et usque ad perfectæ maturitatis celebritatem fructificarunt, quos gloriosæ confessionis perseverantia, velut pruina quædam, decoxit. Inter hos venerabilis Simon de Lipnica Ordinis Minorum ante ducentos pene annos terris exemptus, cælestis habitationis argumenta crebra, et indubitata edidit, patriam hanc suam frequentibus miraculis, et subsidiis variis adversus infirmitates et necessitates humanas præstando; quorum præcipua singulari diligentia et studio antecessorum meorum, meaque perseveræ investigationis ad scrutinii examen collecta, discussaque nullam amplius dubitationem de sanctitate tanti Viri relinquunt.*

6 Non solum itaque religiosum patrem Ludovicum Skrobkovic ejusdem Ordinis, tanti negotii fidele depositum, nempe processum de cultu immemorabili, et sanctimonix ac miraculorum certitudine, quibus Sanctum suum Deus honoravit, secum allerentem diligentissime Eminentis Vestris commendatum cupio, sed et enixe rogo, ut benignum consensum eanonizationi optatæ plena cum auctoritate præbere velint. Idem rogant, adeoque postulant publica regni desideria ac necessitates, quæ veluti nostrum patronum et protectorem non inani neque insolito exemplo fructuque a felici eanonizationis publicatione ac gratia sperant, atque expectant. Grati semper animi studiique testificatione beneficium hoc regnum universum prosequetur, et ego ad cujus proxime cathedram beatus Vir tumuli temporarii quidem honore, sed perpetua miraculorum gloria viget ac celebratur, me singulari obligatione Eminentis vestris devinctum agnoscam; quibus postremo longam prosperamque a Deo incolunitatem, et felicia rerum incrementa precor. Datum Craevoviæ xv Martii MDCL. *At neque tunc illud negotium ita urgeri potuit, ut ad optatum exitum perduceretur.*

7 Tandem anno 1680 causa beatificationis

novo fervore resumpta est, uti satis indicat libellus supplex Innocentio XI post tres annos oblatus, qui in prædicto Summario num. 1 incipit his verbis: Beatissime Pater. Adeo hæc aucta indiesque magis augetur fama sanctitatis servi Dei Simonis de Lipnica Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia una cum miraculis, quæ omnipotens Deus ejus meritis et intercessione concedere dignatus est, ut concepta in diversis mundi partibus, inmaxime vero Craevoviæ erga eum devotione a plerisque in eorum necessitatibus invocetur, et plurimum etiam virorum existimatione beatificationis et canonizationis honore dignus, accedente infalibili Sanctitatis vestræ judicio, reputetur; ex quibus moti, piaque intentione ac particulari erga dictum servum Dei Simonem devotione ducti serenissimus Poloniæ rex, ordo senatorius et ordo equestris reipublicæ regni Poloniæ, academiæ, capitula, magistratusque complures per suas iteratas litteras instanter postularunt Sanctitatem vestram, ut ad ejusdem servi Dei Simonis beatificationem et canonizationem procedere dignaretur. Deinde petitur commissio causæ cum facultate discutendi

8 *Denique, omnibus mature examinatis, anno 1685 emanavit sequens decretum: Cum sacra Rituum Congregatio, habita die xxii Maii MDCLXXXIII, proponente eminentissimo et reverendissimo Domino Cardinali Pamphilio ponente causam præfati servi Dei Simonis de Lipnica, censuerit ex processibus auctoritate ordinaria confectis, et in eadem sacra Congregatione discussis super sanctitate vitæ, virtutibus et miraculis et fama dicti Servi Dei talia resultare, ex quibus sit locus introductionis causæ et signaturæ commissionis, si sanctissimo Domino nostro visum fuerit, prout Sanctitas sua sub die xxii Junii ejusdem anni MDCLXXXIII annuens signavit hujusmodi commissionem introductionis causæ beatificationis et canonizationis præfati servi Dei Simonis directam eidem sacre Congregationi cum facultate imprimis et ante omnia discutendi processum auctoritate ordinaria confectum, cum sententia subsecuta super cultu immemorabili et casu excepto etc., si sit legitime confectus; sin minus ad novam legitimam illius confectionem deveniendi. Nunc vero, proposito per eundem eminentissimum Dominum Cardinalem Pamphilius noviter deputatum in ponente dubio (concordato prius cum reverendissimo fidei promotore) an sententia judicis subdelegati super cultu immemorabili et casu excepto etc. lata, sit confirmanda in casu, et ad effectum, de quo agitur in causa prædicti Servi Dei. Et eadem sacra Congregatio, discusso præfato dubio, et, audito reverendissimo Domino fidei promotore in voce et in scriptis, censuit, sententiam esse confirmandam, et constare de cultu immemorabili, et casu excepto etc. si sanctissimo Domini nostro placuerit. Die x Februarii MDCLXXXV. Ea facta de prædictis Sanctissimo relatione, Sanctitas sua benigne annuit die xxiv Februarii MDCLXXXV. Ex una*

AUCTORE
G. C.
demum anno
1680

a summo Ponti
fœcapprobatur.

non duo
casus Cra-
evovienses.

hanc confir-
mari frustra
petierant,

C

F

AUCTORE
G. C.

et de B. Simone
Missa cum offi-
cio recitari
permittitur.

parte versus locum sigilli subscribatur : Nicolaus Cardinalis Ludovisius; ex altera vero : Bernardinus Casalius sacrae Rituum Congregationis secretarius.

9 Post paucos annos editum est alterum decretum, quo permittitur recitari Officium et Missa de B. Simone Lipnica. Illius decreti cographum, ad nos ex Polonia missum, sic habet : Piiis precibus serenissimi Poloniae regis Sanctissimo exhibitis per eminentissimum Dominum Cardinalem Barberinum nomine majestatis suae, quibus enixe petiit, ut Sanctitas sua dignaretur indulgere in toto regno Poloniae recitari posse ab omnibus Christi fidelibus utriusque sexus tam regularibus quam secularibus Officium et Missam de beato Simone de Lipnica sacerdotis Ordinis S. Francisci de Observantia, et remissis a Sanctitate sua ad sacrum Rituum Congregationem : eadem ad relationem eminentissimi et reverendissimi Domini Cardinalis Pamphili per plures vices re mature perpensa, audito in voce et scriptis reverendissimo Domino fidei promotore, censuit si Sanctissimo placuerit, petitam gratiam concedi posse cum B Officio et Missa de communi confessoris non pontificis sub ritu semiduplici, attento quod praedicta causa non sit comprehensa in decreto Urbani octavi de anno MDCXXVIII; et ita decrevit hac die IV Decembris anno Domini MDCLXXXVIII. Et facta de praedictis Sanctissimo relatione, Sanctitas sua benigne annuit die XVII Januarii MDCLXXXIX. *Subscribatur : A. Cardinalis Cibo; et inferius : Bernardinus Casalius sacrae Rituum Congregationis secretarius. Atque hae sunt, quae de cultus initio, variis pro eo testimoniis, ac Romana ejusdem approbatione adferre volui. Nunc agendum est de quibusdam posthumis B. Simonis monumentis, quae eundem cultum confirmant.*

§ II. Beati sepulcrum, aliaque ad posthumam illius gloriam spectantia.

Describitur
B. Simonis sepulcrum,

C **W**addingus in *Annalibus Minorum* tomo VII ad annum Christi 1483 num. 14 breviter B. Simonis sepulcrum descripsit; at illustres et admodum reverendi Domini commissarii ad idem sepulcrum visitandum requisiti multo fusius exactiusque illud depinxerunt, et visitationem suam in scripta referendam dietarunt notario publico, cujus proinde verba hic excerptam ex supradicto Summario num. 3, ubi praefati Domini commissarii dicuntur accessisse ad Servi Dei sepulcrum, quod situm est in medio templi et chori majoris in cornu Euangelii versus septentrionem circa parietem aquilonarem, et quadraginta circiter cubitis distans ab altari majori supereminens terrae et parieti : in quo quidem sepulcro deprehenderunt ante omnia statuam integram de solido lapide antiquitus efformatam, et, ut est constans fratrum loci traditio, corporis Servi Dei praedicti figuram et mensuram repraesentantem. Statua autem haec non est erecta, sed in dextrum latus parumper versus occidentem reclinata, et in medium ecclesiae aliqua ex parte respicit, circum deaurato redimitum caput habens, et habitu re-

ligionis efformato induta refert Servum Dei D cum inscriptione ejusmodi, quae antiquissimo caractere, ita ut vix legi possit, exarata circumdat et ambit ex omnibus partibus dictam statuam : HIC VIR BEATUS MOLE CARNIS EXUTUS REGNAT POLO ANNO MCCCCLXXXII.

11 Deinde notarius sic pergit : Visuntur ibidem circa eundem locum sepulturae ipsius Servi Dei et alia ornamenta ex marmoreis tabulis lapideisque variis figuris egregie sculpta et concinnata, quae statuae praedictae superadditae sunt circumcirca, inter quas figuras desuper sub quatuor circuli ex secto lapide, in quorum primo repraesentatur mortuus, eidemque assistens Servus Dei cum tali inscriptione : QUOSDAM VARIIS CASIBUS E VIVIS SUBLATOS SUSCITAT, QUOSDAM AQUIS PRAEFOCATOS. In altero circulo tangit Servus Dei oculos caecorum cum tali inscriptione : CAECIS QUAMPLURIMIS TAM PRAESSENTIBUS, QUAM ABSENTIBUS OPTATISSIMUM MIRABILITER RESTITUIT VISUM. In tertio circulo idem Servus Dei tangit aures nonnullorum cum hac inscriptione : SURDIS DEMUM ET MUTIS AD E MA..... (hic ob interventum columnae marmoreae aliquot verba legi non possunt) REDDIT AUDITUM. In quarto circulo signat Servus Dei energumenam cum inscriptione hujusmodi : OBSESSAM A MULTIS..... Hic itidem non possunt reliqua legi ob columnae obstaculum. Item in summitate ejusdem sepulcri visitur talis inscriptio in tabula marmorea litteris deauratis expressa. Hic sequuntur verba inscriptionis, quae in Actis nostris, post hunc Commentarium praevidium exhibendis, num. 48 referuntur. Quare ea hic praetermitto.

12 Postquam praecedentis tabulae marmoreae ornamenta generatim explicuit, exhibet aliam tabulam ligneam ad latus sinistrum ejusdem sepulcri tali inscriptam contextu : DEO OPTIMO MAXIMO, ET MEMORIAE B. SIMONIS DE LIPNICA ORDINIS S. FRANCISCI DE OBSERVANTIA.

Lipucius jacet hic Francisci ex ordine Simon,

Divino frater fervidus eloquio;

Cujus perpetua fruitur jam spiritus aura,

Quod probus hic sancte vixerit atque pius :

Quod decorare Dei studuit Genitricis honorem

Doctrinam factis atque probare bonis.

Hunc miranda, vides, testantur signa beatum,

Qui miseris potuit ferre salutis opem.

Hunc igitur studeas tibi conciliare patronum,

Ut voti compos efficiare tui.

OBIIIT ANNO CHRISTI MCCCCLXXXII.

13 Idem Domini commissarii ad dexterum tumuli latus viderunt Breve Innocentii VIII in charta extensum, et lignae tabulae agglutinatum, quod exhibetur in Actis nostris num. 46. Invenierunt etiam duas orationes, quae a Christi fidelibus ad implorandam B. Simonis intercessionem recitari solent, quarumque tenor exstat in Actis nostris num. 50 et 51. Praeter duos libellos, Vitam Servi Dei continentes, quorum unus Latino, alter Polonico idiomate excusus est, visitur ibidem, inquit praedictus notarius, altare cum mensa lapidea consecrata imaginem desuper habente, divo Francisco dicatum, et mausoleo Servi Dei prorsus contiguum, penes quod altare conduci solent Missae ab his, qui vota sua servo Dei beato Simoni nuncupant : et istae

Missae

A Missæ dicuntur ordinariæ de sanctissima Trinitate; in ipso autem die felicitis transitus sui Missa de eadem sanctissima Trinitate quotannis solenniter decantatur, concurrente undique populo ad vota sua Servo Dei reddenda: qui mos invaluit ab immemorabili tempore, hoc est ab ejusdem Servi Dei ad hunc locum translatione, quæ accidit anno MCCCCLXXXVII, ut ex Brevi Apostolico, de quo supra, colligitur, et fama publica constansque Patrum loci traditio confirmat.

14 Denique curiosa ejusdem tumuli descriptio ita concluditur: Insuper visuntur ad eundem locum sepulcri variæ et multiplices tabellæ votivæ, tam ex argento quam ligno et cera effiguratæ; argenteæque deprehensæ sunt pro nunc (*scilicet anno 1640*) centum quadraginta quatuor, exceptis aliis votis dissimili forma effigiatis. Dicuntur vero fuisse multo plures, sed sunt conflatae in crucem magnam argenteam, quæ pro tunc fuit exhibitæ. Ne autem similes tabellæ amplius quoquo modo conflentur, serio Patribus loci inhibatum et injunctum est: et ad eundem

B effectum omnes, quæ nunc exstant, isto ordine recensitæ et specificatæ sunt. *Hic longo ordine sigillatim enumerantur centum quadraginta quatuor anathemata argentea, in quorum inscriptionibus plurimæ prodigiosæ sanationes explicantur, quas postea cum aliis colligemus. Post hanc anathematum enumerationem, nomina eorum, qui juridicæ huic visitationi interfuerunt, indicantur hæc clausula.* Acta sunt hæc anno, die, mense et loco, quibus supra; præsentibus reverendis, venerabilibus et nobilibus Christophoro Plaza, parcho in villa Tezenier diocesis Cracoviensis, Gregorio Mazerowic, præbendario sanctæ Crucis in ecclesia cathedrali Cracoviensi. Jacobo Sowski ecclesiæ cathedralis Cracoviensis psalterista: Sebastiano Dobrowski, Stanislaw Mancowski, Vincentio Rathinski testibus ad præmissa. Ita est; Laurentius Starceuski cantor Cracoviæ commissarius manu propria. Nicolaus Skarseuski canonicus Cracoviensis manu propria. Nicolaus Oborski canonicus Cracoviensis, manu propria. Laurentius Karinski I. V. professor, manu propria. Joannes Chrysostomus Bodzenta causæ præsentis Notarius, manu propria.

C *Illius reliquæ,* 15 Viri jam memorati, testante eodem notario, post lustratum B. Simonis sepulcrum, etiam ad sacristiam interiorem, circa dictam ecclesiam PP. Bernardinorum (*sic passim in Polonia appellantur Minoritæ*) in Stradom sitam descenderunt, ibidemque viderunt et reviderunt primo vestem seu pallium grisei panni, serico rubro undequaque circumsutum; secundo chordam seu cingulum regularem, argenteo ductili seu filato artificiose cooperatum; tertio cingulum, quo in S. Missæ sacrificio usus est, quæ omnia in una eademque theca seu scrinio ocluso ibidem asservantur, et variis infirmitatibus gravatis, ab immemorabili tempore multoties adhiberi perhibetur; quarto manuscriptum Beati ejusdem libri in theologia et sermonibus variis, qui a paucis legi potest. Hinc ad ambitum Conventus prædicti descendentes viderunt quinto puteum profundum, manibus ejusdem Sancti, ut dicitur, effossum, contiguum ecclesiæ; ad quem in variis infirmitatibus accedunt Christi fideles, et, ut con-

stanter perhibetur, sanantur multi illorum et consolationem recipiunt; ad latus vero hujus putei est effigies depicta ejusdem Beati, dictum puteum fodientis, cum inscriptione tali: B. LIPNICIUS SIMON CONDITOR FONTIS HUIUS, QUI PERENNEM SIMULQUE PROFICUAM OMNIBUS CUM FIDE ACCEDENTIBUS PROPINAT AQUAM. *Nescio, an de eodem puteo (fons enim appellatur) intelligendum sit, quod anno 1724 ex Polonia ad me perscribitur his verbis: Sciendum denique, penes sacellum in angulo, ubi nunc requiescunt ossa beati patris Simonis de Lipnica, esse fontem, quem idem beatus Pater suis propriis manibus elaboravit, cujus saluberrima aqua frigidissima et crystallo clarior potantibus et bibentibus, intervenientibus meritis, sanitatem præstat; super quem fontem ad latus in muro depicta est ejusdem Patris imago genuflectentis et devotissime orantis, cum hac inscriptione:*

Optatam vobis homines propino salutem,

Undam, quam tribuit rex Deus ipse poli.

Hunc fontem digiti manuum fecere mearum

Omnibus ut prosit, vivere sitque diu.

16 *Sunt præterea in oppido Lipnicensi quædam monumenta, ad B. Simonis gloriam spectantia, de quibus Joannes Bonibowski, in causa Beatificationis ad perhibendum testimonium juridicæ requisitus, ita testatur: In loco, in quo natus perhibetur et pro certo scitur is idem beatus Simon, fuit ante pauca tempora domus, quam simul cum alia vicina Illustrissimus Dominus Stanislaus comes in Wisnie Lubomirski modernus Palatinus Cracoviensis sumptu proprio coemit et demolivit, et in loco præfato pro honore ejusdem Beati capellam ex muro vult extruere, jamque lapides, cæmentum et materiam paravit, in dies muraturus, idque motu et instantia serenissimi Vladislai quarli regis Poloniæ moderni, qui prædictum Beatum vidit exercitum suum adjuvans in quodam bello, annis superioribus gesto. De natali B. Simonis domo in sacellum commutata etiam meminit Ludovicus Skrobkovicus in Actis postmodum exhibendis num. 4.*

17 *Idem Joannes Bonibowski, octavus testis in causa Beatificationis juridicæ interrogatus, asseruit sequentia: In eodem loco circa cellarium dirutum, ubi hic Sanctus fertur fuisse natus, noctu sæpius lumen a custodibus civitatis videri solet, tribus custodibus id ipsum fide dignis et juratis audivi: et nunc ante unam septimanam quidam juvenis vidit lumen noctu ad auroram ibidem. Item deposuit, quod in eodem loco in unam foveam congregantur aquæ pluviales, quas omnes penitus oppidani et vicini villani sumunt quotidie pro variis languoribus, tam humanis quam suorum animalium; oculos lavant, bibunt, et sanantur, adjuvanturque. Gregorius Pylko, undecimus testis in causa Beatificationis interrogatus de imaginibus Servi Dei respondit: Imagines, quas dixi supra, imprimis vidi hic in ecclesia in mausoleo ex lapide efformatam, et aliquot alias infra incrustationes sepulcri, tum et circa puteum ab eodem Beato effossum; secundo vidi in porta civitatis Casimiriensis; tertio in oppido Lipnica plurimas, duas in ecclesia nostra parochiali in tela depictas, unam antiquam ante annos credo quinquaginta depictam in capella sanctissimi Rosarii, et aliam novam a quodam presbytero ex Li-*

AUCTORE
G. C.

E
domus natalis.

et imagines in
honore habentur.

F

AUCTORE
G. C.

pnica oriundo, qui dicebatur Severinus, testamento legatam in pariete appensas: multas itidem vidi in domibus concivium meorum: nam vix aliqua domus apud nos invenitur, in qua idem beatus servus Dei Simon non fuerit depictus: habent enim omnes oppidani, tamquam ad conterraneum suum, specialem devotionem, et ego in domo mea antiquitus illius imaginem habeo. At eum hic imaginum mentio occurrat, effigiem beati Simonis, Actis ejus præfixam, æri incidi curavi. Utrum hæc sit vera beati Viri effigies, judicent illi, qui eam unquam viderunt. Saltem sculptor exemplar Brunsbergense imitatus est. En ipsam hic redditam.

B. SIMON DE LIPNICA Ordinis Minorum de Observantia Craconix apud S. Bernardinum in Stradom, miraculis clarus obiit Anno Dñi 1482

c § III. Beati Simonis elogia ex diversis scriptoribus collecta.

Variis scriptores de gestis B. Simonis meminere.

Ludovicus Skrobkovicus, ante Vitam B. Simonis a se editam, texiit catalogum auctorum, qui de ejus gestis et miraculis meminere, inter quos alphabetico prænominum ordine enumerantur sequentes: Abraham Bzovius, Adamus Opato-vius, Adamus Miecznibowski, Andreas Gronowski, Augustinus Culsius, Christophorus Przeworscensis, Gregorius Samboritanus, Franciscus Gonzaga, Joannes de Komorow, Jannes de Fulstin, Joannes Foxius, Martinus Cromerus episcopus Warmienseis, Martinus Bielski, Martinus Baronius, Matthias Michovita, Matthias Ubiszewski, Matthus de Warszawa, Nicolaus de Sokolniki, Prælaus Moiecki, Severinus Cracovienseis Ordinis Prædicatorum, Simon Starovol-scius, et post topographiam monasteriorum Ordinis S. Francisci in provincia Polonica, Vincentius Marowski. Hisce ego addo Benignum Fremaut Belgam, qui Vitas Sanctorum, Beatorum, ac ve-

nerabilium Ordinis S. Francisci in duodecim tomos juxta seriem mensium distribuit, ac non ita pridem Flandrice edidit; in quo opere ad diem xviii Julii gesta et miracula quædam B. Simonis breviter collegit. Ex quibusdam scriptoribus jam recensitis aliqua ad B. Simonis laudem pertinentia excerptemus.

19 Primus ordine temporis, et beato Viro coævus, est Matthias Michovienseis, ita a patria cognominatus, qui, ex medico Sigismundi I Polonix regis factus eanoniceus Cracovienseis, sic scribit in Chronica Polonorum lib. iv, cap. LXXIII: Eodem anno (id est 1482 quando dies decima octava Julii incidit in diem Jovis, ut supra dixi) pater Simon, ex oppido Lipnicza natus, Frater Minorum, prædicator gloriosus et servidus, peste quinto decimo Kalendas Augusti, die Jovis, decima octava Julii, quæ fuit dies sancti Arnolphi, mortuus est, in choro ecclesie sancti Bernardini in Stradomya per Fratres tumultatus. Sed cum miraculis coruscaret, a Fratribus honorifice in corpus ecclesie ad sinistram partem translatus et conditus est; cujus epitaphium unum est hoc: Lipnicus jacet hic etc. Tunc sequuntur versiculi, quos num. 12 dedimus. Huic synehronus aut certe suppar est Nicolaus Sokolnikius, de quo paragrapho sequenti plura dicemus. Ille duobus ætate proximus est Martinus Camerus episcopus Warmienseis, qui res gestas Polonorum triginta libris complexus, in duplici editione Basileensi lib. xxix de beato Viro ita loquitur: Anno dehinc tertio (in margine utriusque editionis notatur annus 1482) ad medium mensis Junii pestis atrox ex Ungaria proserpens, Cracoviam cunctamque Minorem Poloniam invasit; sequenti vero anno Majorem quoque Poloniam, Mazoviam, et Prussiam ac Bohemiam quoque pervasit, et plurimos mortales absumpsit, inter quos insignis fuit Simon Lipnicienseis, ecclesiastes disertus, Bernardini sodaliti ad meridianam portam Cracovix degentis, homo plebcus quidem et obscuro loco natus, sed probitate et sanctimonia vitæ clarus, ita ut ægroti complures ad sepulcrum ejus pristinae sanitati restituti esse memorentur. Eadem fere habet Abrahamus Bzovius in Annalibus Ecclesiasticis tomo XVIII ad annum Christi 1482.

20 Matthias de Obostow Strykowski canonicus Samogitienseis in Chronicis de regno Polonix et statu Litvanix, Samogitix ac aliis Polonorum principatibus lib. xx, cap. v, et Bernardus Wapowski eantor ecclesie cathedralis Cracovienseis in Chronicis pag. 251, alique, in causa immemorabilis cultus eitati, similia habent. Sed nomina auctorum illie nonnihil mutata leguntur: ego Ms., ex Polonia ad me missum, in iis exprimendis secutus sum. Imo Martinus Bielski historicus Polonus, qui Lutherana hæresi infectus fuisse fertur (ab hæreseos labe Joachimus ejus filius, paterni studii heres illum purgare nititur) in historia Polonico idiomate conscripta lib. iv de Beato nostro profert sequentia: Anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo grassabatur atrox pestis Polonix ubique, quæ etiam durabat anno sequenti: originem ab Ungaris sumpserat. Secundo anno pestis obiit Simon de Lipnica Ordinis Bernardinici, vir optimæ vitæ; inde pro Sancto habetur, et fiunt miracula ad ejus sepulcrum. Versio ejusdem textus in Ms. nostro Polonico sic habet: Anno Domini MCCCLXXXVI erat magna pestis in Polonia

ex quorum libris impressis.

E

F aliqua honorifica.

A Ionia allata, et altero anno ex Ungaria; in qua peste mortuus est Simon de Lipnica Ordinis S. Bernardini, homo bonæ vitæ : ideo illum etiam pro Sancto tenent, et ad ejus sepulcrum magnam devotionem exhibent. *Honorificum enim vero testimonium, si ab homine hæretico profectum sit.*

21 *Franciscus Gonzaga Ordinis Minorum Minister Generalis, ac deinde post alias cathedras episcopus Mantuanus, in suo opere de Origine seraphicæ Religionis part. II, pag. 464 beatum Virum hoc ornat elogio : Pater Simon a Lipnicza fuit pudicissimus, humillimus, abstinentissimus, atque dulcissimi nominis Jesu admirabilis cultor et prædicator, cujus gratia, uti alter beatus pater Bernardinus de Senis, evallationes et imposturas perpeti meruit. Illic venerabilis Pater Hierosolymam peregrinationis causa petiturus, Franciscanam regulam, cujus zelantissimus fuit, memoriter didicit, ut si forte manuscriptam, quam secum semper habebat, sæpiusque lectitabat, sibi a Saracenis auferri contingeret, altera in memoria sculpta superesset, ad quam tamquam ad lydium lapidem suas actiones probaret. Mortuus tandem miraculis coruscare cœpit : nam juvenem sibi ex voto oblatum, et mortis amaræ faucibus erutum sanitati restituit; et puellam a nolente patre casu occisam, atque ejus sepulcro expositam, ad vitam revocavit. Plura alia beneficia, quæ omnia libello manuscripto commendata sunt, Cracoviensibus præstitit : quibus ejus sepulcrum ante summum hujus sacræ ædis (agitur de Cracoviensi S. Bernardini conventu) altare situm, commendatissimum est.*

22 *Jacobus Vitellius, Regius et Tylicianus in academia Cracoviensi professor, et Canonicus S. Annæ celebravit laudes B. Simonis Lipnicensis sequenti carmine Sapphico :*

Sidus Arctoo rutilans in orbe,
Lechiæ gentis decus, Ordinisque,
Qua patet, sancti columen Minorum, et
Gloria fragrans.

Dive te Simon veneror, precorque,
Ut tui jucunda favoris aura,
Mi canenti aspiret, et inscienti
Verba ministret.

C Tu procellosi fera monstra mundi,
Fulminantes atque acies averni
Cautus evitans, modo tecta Divum
Magna pererras.

Non satu humano, prope cælo ab ipso
Editum credo; tibi cum tenello
Cælitum concordibus adfuere
Numina votis.

Primo ab exortu, velut alter ille
Natus Alcmena, geminos chelydros,
Carnis et mundi illecebras, potenti
Comprimis ausu.

Ordini mox seraphico, daturus
Inclytum vitæ specimen, venuste
Ceu virens planta insereris Deorum
Læta propago.

Quid loquar? Sanctæ probitatis illa
Tam cito augmentata approperata, cursu
Atque inoffenso superata vitæ
Magna pericla.

Inter astrorum faculas minores
Qualis exurgit Phaëton, renidens
Aureo vultu, populisque lucem
Vibrat amœnam.

Eminet qualis cyparissus alto
Arduus Pindo, caput atque celsas
Porgit ad nubes, humilesque myrtos
Anteit omnes.

Qualis aut florum rosa principissa
Late odoratis revirescit hortis
Purpura et Pæsti veluti superbo
Murice candet :

Inter humanos homo Sancte cœtus
Talis egisti; auricomus velut sol
Moribus splendens, et odore grato
Cinnama vincens.

Necdum eras hoc corporis exsolutus
Carcere, et necdum statione fida,
Quam timor nullus quateret, neque orci
Vis inimica.

Angelo par æthereo fuisti
Labis et noxæ inscius, atque totus
Fons ut illimis, nihil inquinatum
Corde volutans.

Ad tua extemplo veneranda jussa
Corpore humano rabidi dolores
Exeunt, tamquam ipse Machaon omnes
Arte fugaret.

Nunc tuos functi cineres rebellis
Orcus horrescit, stygique ad imum,
Ut jubes, parens, abeunt, cerastæ
Corpora linquunt.

Nulla vis quemquam, mala nulla vexant,
Anxius postquam prece supplicanti
Rebus afflictis relevamen a te
Sancte reposcit :

Mox salutarem sibi præsto adesse
Dexteram sentit, stupet et favorem
Tam cito aspirasse tuum, libensque
Vota reponit.

Ob tuas, sanctissime Vir, medelas
Indigis semper quibus adfuisti,
Et gravi afflictos relevas vocatus
Fasce malorum.

Dignus ornari omnibus in triumphis,
Laudibus dignus celebrari, et ore
Omnium dici Lechiæ Patronus
Præsidiumque.

Poscimus nostri tibi cura numquam
Dive discedat, ferus ex utroque
Mundus atque orcus latere instat, urget
Nocte dieque.

Dive tu nobis solito benignus
Rebus extremis ut adesse, opemque
Vindicem præstare velis precamur
Supplice voto.

Thure te sacro venerabimur, mox
Supplices fusi ad cinerem beatum
Seculo narrabimus, æternæ ævi
Posteritati.

Quod tua dextra prope funerati,
Casibus vitæ variis reducti,
Rursus ad sortem meliorem et aucti
Sospite vita.

23 *Hactenus produximus auctores typis excusos; nec tamen desunt in Polonia libri manuscripti, qui B. Simonem meritis laudibus ornant, quique in causa Beatificationis pag. 52 recensentur hoc ordine : Reverendus ac religiosus pater frater Ludovicus Skrobkowitz, procurator principalis causæ cum sufficienti mandato juxta exigentiam termini hodierni, legitime alias in actu superiori assignati et præfixi, ad deducendum immemorabilem cultum et venerationem B. servi Dei Simonis, certa monumenta et libros antiquos variorum historiographorum,*

testimonia referuntur.

et præter carmen ad ejus laudem compositum.

etiam libri Mss. citantur.

AUCTORE
G. C.

riographorum, tam manuscriptos quam impressos, in quibus sit mentio beati Servi Dei, Dominis iudicibus præsenteravit et obtulit, et ex illis quæ faciunt processum, desumi et hic ingeri debita cum instantia postulavit. Et primo præsenteravit librum reverendi olim patris Nicolai de Sokolniki manuscriptum antiquum et ob vetustatem vix legibilem, qui liber in sacristia asservatur. Secundo librum similiter manuscriptum antiquum cuius titulus: De situ, fundatione et divisione provinciae. Tertio librum reverendi patris Joannis de Komorowo, veteri et antiquo caractere conscriptum, cuius titulus incipit: Breve memorialc Ordinis Fratrum Minorum, maxime Rectorum ipsius Ordinis. Quarto librum itidem manuscriptum, cuius titulus: Hortulus funebris Fratrum et benefactorum loci Cracoviensis. Quinto librum etiam manuscriptum sic intitulatum: Catalogus Fratrum in loco sancti Bernardini apud Cracoviam, qui a tempore fundationis obdormierunt in Domino Jesu Christo. Deinde sequuntur ex singulis Mss. libris elogia, quæ brevitatibus causa
B omitto, et transeo ad scriptores, qui ex professo, ut aiunt, gesta et miracula beati Viri posteris reliquerunt.

§ IV. Beati Acta et miracula.

Alis prolixioris Vitæ auctoris vitæ.

Inter eos, qui fusius B. Simonis Vitam conscripserunt, numeratur Hieronymus Kakoroski Minorita, de quo Waddingus in Annalibus tomo VII ad annum Christi 1483 num. 14 ita testatur: Omnibus diffusius et exactius Acta ejus (videlicet Simonis Lipnicensis) collegit Frater Hieronymus Kakoroski, provinciae Russiæ vir doctus, et sedulus indagator monumentorum suæ religionis et nationis, cuius curæ et labori fateor me plurimum debere in iis, quæ ad sodalitiū nostrum in illa spectant regione. Libenter hunc scriptorem consulissem, sed eum apud Minoritas Polonos et Belgas hactenus frustra quæsi. Vicem igitur illius supplere debet alter ex eodem sacro Ordine scriptor, de quo Waddingus in Annalibus loco proxime citato ita loquitur: Exacte et studiose vitam totam descripsit, et quæ scire potuit, celebriora conscripsit miracula, Frater Ludovicus Skrobkovicus, ex canonico Visliciensis et cantore Tornaviensi, Minorita. Testimonio Nicolai episcopi Warmiensis digne commendata proliit Brunsbergæ anno MDCXXXVI typis Gasparis Weingartneri. Hæc Acta, olim ad Bollandum missa, post hunc Commentarium recudemus. Prætermitto Adamum Miecznikowski Minoritam, Matthiam Ubiszewski clericum Poseniensem, aliosque, qui incunte sæculo decimo septimo Acta et miracula B. Simonis, tum Latine tum Polonice, typis ediderunt.

antiquior est Nicolaus Sokolnikus, qui Actorum texuit compendium,

25 Scriptoris numero præcedenti me oratis antiquior et B. Simoni synchronus est Nicolaus Sokolnikus, qui breviter quidem sancti Viri gesta litteris mandavit, sed fuse et accurate plurima illius miracula collegit, quæ R. P. Dominico Zatorski, dignissimo Minoritarum Cracoviensium Guardiano accepta refero: cum enim intelligerem manuscriptum præfati Sokolnikii librum Cracoviæ in conventu S. Bernardini in Stradom conservari, atque hunc thesaurum absconditum prælo dignum iudicarem, anno 1724

scripsi ad R. P. Guardianum Cracoviensem, petique, ut ad illustrandam ac propagandam B. Simonis gloriam mihi ecgraphum istius libri procurare dignaretur. Is erat tunc R. P. Dominicus Zatorski, qui statim litteris meis humanissime respondit, seseque desiderio meo satisfacturum pollicitus est. Promissis stetit vir sedulus, et post paucos menses ad me liberaliter transmisit petitum libri ecgraphum, cui etiam addidit recentiora miracula, quæ omnia in ordinem digesta post B. Simonis Vitam typis vulgabimus. Sed ut lector prius ætatem ac fidem Nicolai Sokolnikii noverit, elogium illius describo ex libro vetustissimo (ita appellatur in manuscripto Cracoviensi) qui fol. 24 verso ita habet: Pater Nicolaus Sokolniki, prædicator ferventissimus, populo ultra modum acceptissimus, sanctæ Annæ devotus famulus, ad eamque honorandam in quolibet sermone populum incitabat; sicque ipsius monitis sacris capella turmis hominum decorabatur feriis tertiis: quapropter etiam feria tertia, veluti ipsius devotus, obdormivit in Domino MDXXII. Sepelitur ipso die undecim millium Virginum cum magno planctu totius civitatis: nam apud eos sanctus reputabatur. Hic pater Nicolaus Sokolniki erat scriptor seu collector miraculorum beati Simonis Lipnicii, ut testatur liber miraculorum beati Simonis, antiquissimo calamo manus, qui est in archivio conventus Cracoviensis. Eadem plane habet causa Beatificationis pag. 55.

26 Juvat huic Commentario inserere compendiosam B. Simonis Vitam, quam Nicolaus Sokolnikus miraculis a se collectis ita præfixit: Suffragatus summi largiflua Conditoris benignitate atque Matre mihi Virgine favente, vellem in præsentiarum nonnulla meritorum suffragia fidelis servi, Christique strenui militis, almi patris nostri Simonis Lipnicensis, in Dei creaturas liberaliter ac ubertim exhibita commemorando subnectere, nostra nihilominus ceterorumque imposterum legentium seu audientium devotione in eum suscitanda: et ne mens titubantium pusillanimitis quorundam aliquamdiu mussitans languescat, sanctitatis ejusce incredula, contra ipsos et ipse Salvator invehens dixit: Nisi signa et prodigia videritis, non creditis, haud incongrua verba Prophetæ censui proferenda themati in hunc modum jam dudum proloquentis: Filii hominum scitote, quia Dominus sanctum suum mirificavit, quatenus quoque suos imbecilles talibus visis in Dei laudem ferventiorum et amorem valentius submoveamus, qui taliter suos veros perhonorans, et fideles servos magnificat, qui pro ipsius amore se ipsos contententes, humiliter aliis se dirigendos submittant, viventes in simplicitate, mundumque ac ejus fallacem deserentes vanitatem, in Deum se transformant unibili charitate: sed et hostis antiqui truculentam collidentes ferocitatem, nec non ipsius venenatam calcantes calliditatem, scuto timoris Domini, ejusque succincti pietate ipsi devincunt, angelica pollentes honestate.

27 Quod sane in Viro isto beato, de quo nostra principalis versatur intentio, luculentissime comperiri singulariter potest: hic etenim mente sedula illud Apocalypsis revolvens: Qui, inquit, vicerit hæc sibi prædicta, puta seipsum, mundum, et diabolum, dabo ei coronam vitæ: pro viribus nisus est, ut

narrat ejus mortificationis orationem,

A ut in omnibus suæ salutis procurator, ac suæ carnis victor existens, exemplo Sanctorum omnipotenti Deo semper placere studeret omnimode; nec falsos curabat applausus, nec tempestatum procllosas pavebat auras: sed anchora spei suffultus, directe sub mundi hujus pelago navigans, ad portum patriæ cælestis tutissimus anhelabat, et virgineum florem nivci candoris, suarum ab incunte fasciarum ætate in finem usque integre retinens, Virgini Mariæ Matri summæ pietatis semper obsequentissimus, quam sibi amasiam (fœtida spreta) delegerat. Nedum in clauastro, verum etiam in seculo solitas intensissime persolvebat devotiones, carnem cum concupiscentiis edomans vigiliis, jejuniis, ceterisque castigationibus sive rigidis mortificationibus spiritui servire cogebat. Orationibus divinis ac contemplationibus vacans, sacrisque lectionibus ac meditationibus insistens, librum de manibus non dimittebat: ubi vero in his languescere videbatur, ad manuales pergebat labores: nam vel ligna scindebat, vel lateres faciebat, nonnumquam etiam cloacam fœtentem purgabat, et reliqua humilia et despecta non reveritus exercebat officia, mortifera devitans otia. Si denique eidem dicebatur, ut quandoque requiem Iesso præberet corpusculo, respondebat: In monumento ossibus, inquit, collectis requiem diuturnam dabo.

28 Illic etiam Religionis nostræ primicerius præfulgidus observantiam sacrosanctæ Religionis divi Francisci patris nostri seraphici nimium zelabat, ipsam ædificans et augens monitis salutaribus et exemplis quantumcumque potuit. Honores quosque fugiebat maxime, ut humilitatis custos sanctissimæ. Si vero, obedientia adstrictus salutari, quandoque præficietur Fratribus, nullatenus exinde a recto justitiæ tramite sive humilitatis pristinæ utcumque digrediens; vitiosos, si quos reperire poterat, sufficienti præhabita maturitate, paternaliter punivit; stantes autem, et de limitibus regularitatis non exorbitantes, benigne et favorabiliter confortabat; nempe morem persecutus pastoris, gregem sibi vigilantissime circumspiciens commissum a morsibus teterrimarum solícite defendebat bestiarum.

29 Sed et vires corporis et animæ pro salute incolarum libens exponebat, animarum zelotypia succensus eorum, ne videlicet tam nobilis creatura, imagine Dei insignita et Christi pretioso sanguine redempta, aliquatenus tetrus obvoluta criminibus, nobili et amabili sponso suo Christo Jesu redderetur detestabilis: unde verbi Dei pabulo ferventissimus reficiebat eandem sedulo, et revera dicam, immersas tartareis fontibus animas cælo reddidit per vitæ emendationem, quorum quidem multi Religiosi effecti, quorum nonnulli coherentes ipsius habitui adhuc exstant vivi; quidam autem pœnitentiam agebant sub habitu seculari sive aterius cœnobii, corde compuncti ex ejus admirandis prædicationum eloquiis, imo etiam divinis sacrorum morum exemplis, quibus optime refusit: quippe tanta verbi Dei gratia supereffluebat, quod non modo materias in fide notas, sed etiam nonnullos sacræ Paginæ articulos, apud plerosque doctos admodum

difficiles, verbis limatis ac plenis non minus devotis quam igitis sic lucidissime, accuratissimeque decidebat, ut nedum ad vulgariibus dumtaxat populis et potentibus, verum etiam ab egregiis sapidus redderetur doctoribus, quod sermoni capiebat affectuose intentos. Sed nec hos aut alios divinus iste Præco utcumque veritus, quin potius spiculo veritatis ancipiti corda omnium æqua lance scriebat intrepidus, ex his utique vepres resccans scelerum et semina retundens vitiorum virulenta, inserebat germina virtutum, in quibus sane Deus et ipse Dei coæternus Filius Christus Jesus sitibundus pascitur, delectatur. Perfluebant sane saxosa plurium et arida corda in guttas lacrymarum uberes, imbre completa cælesti ab Simonis ore sacro in eos manante, ac ipsa quoque carnalia seu mundialia, in promptu demutata, Christo reddebantur firma charitate unita.

30 Ceteras vero illius virtutes ac merita singularia quis dinumeret aut explicet? Nemo profecto: sola pia mens eadem facile de paucis jam præactis multa veridice poterit elicere. Quæ ad præsens breviter et succinctim perstringuntur, dealibi legenda diffusius videri possunt. Id tamen potissimum insigne humilitatis nequaquam silentio prætereundum censui, quandoquidem in hac summopere superstes fundatus exstiterit; novissime vero limitibus exulatus sui advolutus, Fratrem sui circumspectorem non modo instanter quam devote sepeliendum se deprecatus est sub limine præloribus ecclesiæ. Nec abs re id profecto, ut qui in vita respectu ceterorum pulverem se aestimabat exiguum, in morte quoque fieret calcaneus eorumdem. Domino vero ordinante, qui suos humiles, semper exaltare pollicitus est, secus evenit ab ejus voto sive desiderio, sed potius non sine ejusce ingenti præconio: Frater enim ille promissum, quod pollicitus erat implendum, e memoria penitus habens dilapsum, ipso jam ex hac sublato tempestate, non tam cito menti reduxerat, donec videlicet alia foderetur fossata eidem.

31 Fide igitur plenus, lingua disertus, fama celebrandus, sermone acceptissimus, scientia tum humana tumque divina superabunde eruditus, gradu utique pompa seculi etiam pollens baccalaureatus in artibus, morum lenitate circumornatus, conversatione honestus, spiritu jucundus, consilio præclarus, charitate venustus, salutis omnium sitibundus, ceteris ac salutaribus virtutum opimis exuberans prærogativis, finito memorabili sermoneque egregio celeberrimæ Octavæ Visitationis Mariæ suæ zelotissæ, visitatus et ipse a Domino, ulcere pestilentico torquetur acerrime supra scapulam sinistræ manus; cui nempe tanta inerat feritas [ut] quod quidem de carne illius uno die rubrum visum erat, altero denuo superveniente consumptum ab igne ulceris nigrescebat. Eo itaque in eum magis ac magis dictim vigescente, sexto die sui decubitus solvens vitæ debitum mortalis, terminum conclusit exiliatæ carnis, assumptusque e medio felix iste Domini Servus super pauca sibi talenta commissa fidelis, pergit super multa jam in ævum constituendus, pro suisque laborum repræmiandus conatibus ex tunc condigne,

AUCTORE
G. C.

aliasque virtutes.

et suam mortem.

F

regendi modum,

zelum animarum,

AUCTORE
G. C.

digne, anno salutis millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo sub die quinto decimo Kalendarum Augusti, sive feria quinta in crastino S. Alexii hora quasi decima ultra citra; atque eodem in ecclesia S. Bernardini penes Cracoviam, ubi pro tunc prædicationis explebat injunctum officium, corpus ipsius, omni veneratione dignum, ante majus altare præfatæ ecclesiæ contra medium, inter duos alios Fratres merito certe præfulgidos, Fratrem videlicet Timotheum de Sylvano ex una, et Fratrem Bernardinum de Zarnowiec partibus ex altera, terræ extitit (licet incongrue) commendatum.

ac denique mi-
racula,

32 Nicolaus Sokolnikius huic Actorum synopsi subnectit miracula, quæ post B. Simonis mortem tam crebra tamque prodigiosa fuerunt, ut beatus ille Vir, aliis nationibus pene ignotus, merito thaumaturgus Poloniæ appellari possit. Ea quidem R. P. Dominicus Zatorskius summo labore et pulero caractere describi curavit ex Ms., quod in conventu S. Bernardini prope Cracoviam asservatur; sed incuria aut ignorantia amanuensium, qui forte autographum non satis commode poterant legere, tot sensus obscure, vitiosi et mutili in apographum nostrum irrepsere, ut eos sæpe ex conjecturis illustrare, corrigere, et implere coactus fuerim. Porro magnam miraculorum illorum copiam ordine temporis in tres partes dividemus, et singulas partes, claritatis causa, in sectiones subdistinguemus; quæ vero aliqua explicatione indigere videbuntur, in Annotatis exponemus.

quæ una cum
aliis sparsim
collectis ex Ms.
Cracoviensi da-
bitus.

33 Cum miracula alia, quæ post Sokolnikii obitum contigerunt, non in unum librum relata, sed sparsim annotata sint, eadem ex variis instrumentis collegi, exceptis illis, quæ defectu annotationis oblivioni tradita sunt, de qua negligentia jam sæpe laudatus Zatorskius merito conqueritur. Non enim nostra ætate prodigiosum B. Simonis patrocinium defuit afflictis, opem illius implorantibus, ut conjici potest ex posterioribus miraculis, quorum notitiam officiosæ R. P. Zatorskii diligentia me debere libenter fatcor. Imo neque hodie cessant benefica ejusdem Beati prodigia, sicut idem Zatorskius in litteris, anno 1724 die xxvii Junii Cracovia ad me datis, testatur hoc modo: Hodie in expeditione epistolæ de pago Wieliczka, ubi thesaurus regni est, scilicet salis, missa sunt cum devotione quatuor vota argentea, in vim gratitudinis ei, cujus precibus uni oculorum sanitatem, alteri insaniam capitis et aliorum membrorum, duobus quoque aliis illico Deus sanitatem restituit. Alia miracula his diebus succedentia vix enumerata: ideo si cuncta scriberentur, nec charta sulliceret. Deinde idem vir diligentissimus xxii Julii ejusdem anni inter alia sic iterum scribit: Modernam B. Simonis solennitatem magno eum applausu tota absolvit et venerata est Cracovia; ad cujus altare alii quatuor, quibus eo intercedente visus redditus est, affixerunt vota argentea quatuor adinstar oculorum efformata. Ut concludam, sæpe cæci vident, ægroti surgunt, et plurima missa sunt. Jam nil restat, nisi ut B. Simonis Acta et miracula, hætenus solis Polonis fere nota, toti orbi Christiano manifestemus.

D

VITA

Auctore Ludovico Strobkovi-
cio Ordinis Minorum Polono.

Ex libello impresso Brun-
sbergæ in Prussia regali
anno 1636.

PROLOGUS.

Prodigia cælestis Regis vel hic eminent liberalitas, quod cum sit mirabilis in majestate sua, vult et in Sanctis suis apparere gloriosus: non quo plus innotescat, qui sibi sufficiens est ad omnem magnificentiam, sed ut cum electis, quod suum est, commune faciat. Quærit itaque passim in Sanctis gloriam, ne solus tantum habeat, eosque non solum cælo sublimes, incircumspectæ felicitatis perfundi dulcedine, sed apud populos quoque amplioribus semper posthumæ laudis splendoribus attolli gaudet; ipsis denique cineribus, quibus tamquam organis et vasis usus est ad omnia opera bona Spiritus sanctus, publicæ venerationis innocens tributum ab Ecclesia militante decerni mandat: Vere dives in omnes qui invocant illum.

Cum Deus vel
Sanctos hono-
rari,

2 Ab hoc fonte ortum habet servi Dei D. Simonis de Lipnica, Ordinis Minorum de Observantia, religiosior per omnes late patentis Septemtrionis ecclesias cultus, qui ab ejus statim felici transitu, id est ab annis plus centum quinquaginta, non populorum dumtaxat publico sensu ac voce, sed et utili multis pietate ad nos usque propagatus, lætioribus indies assurgere dignoscitur incrementis. Crescentibus enim donis, quæ meritis et suffragio cælestis Viri, et numero prope infinita et successibus non tam admiranda quam stupenda de cælo quotidie veniunt, par est, ut crescant quoque donorum rationes. Sane si æque superioris atque hujus seculi fidem circa idipsum pietatemve exploremus, fere omnes in ejus laudibus defixi hæserunt. Loquuntur hoc, muta licet per naturam, tot ad ejus mausoleum in sensus omnium incurrentia anathemata; non dissimulant ævi utriusque scriptores, exceptione omni majores, quorum nullus res Polonas attingit, quin simul in eodem Servo Dei, pro merito celebrando pius juxta atque disertus esse contenderit.

et B. Simon
Lipnicus pu-
blicam populi
venerationem
habeat,

3 Unde mihi quoque ardor primum, deinde audacia, quæ illi sparsim in suis Annalibus adnotarunt, in ordinem cogere. Non quod ambitioso præconio efferre propositum sit mihi eum, qui jam altior humana conditione, omnem dicendi transcendit facultatem, sed ut in una charta liberam magnarum virtutum ipsius et prodigiorum admirationem omnibus relinquam. Et jam operi, quia Superiorum urget autoritas, manum admoveo, non tamquam laudator, sed breve dumtaxat indieium daturus eorum, quæ in glorioso Servo Dei admiranda,

inductus fuit
auctor ad col-
legendam ejus
Vitam.

A miranda, sive veterum historiographorum commendavit industria, sive recentiorum per ipsum beneficiorum portentosa magnitudo confirmat. Utque ab ortu Servi Dei nostra quoque narratio sumat exordium.

CAPUT I. *B. Simonis patria, parentes, studia, et ingressus in religionem.*

Ipsa agnominis simplex usurpatio, prodit solum natale D. Simonis, nempe oppidum Lipnica, unum ex Submontanis, septem leucarum intervallo Cracovia procul. Ibi Servus Dei, honestis, iisque potius catholice religionis laude quam nobilitatis prerogativa illustribus, parentibus natus et eductus. Moustratur caelestis hujus depositi primum in terris conditorium, non absque venerationis illorum incolarum praepudicio, domus scilicet paterna, dudum votis et voce populi, quae non immerito dicitur vox Dei, designata, nunc jam, raro pie liberalitatis exemplo, per heroem a meritis in toga et sago praestantibus mansurisque gravem resolvi coepta, ut dedicetur in delubrum.

5 Vix autem praetextam Vir Dei induerat, mox spem et vota parentum, indole aetatem antecedente, aequavit. Jam tunc seipso quodammodo major, sibi aequalium familiares levitates, nullo deterrente, declinare; frequentare templum, nullo praeeunte; magna Dei Matri quotidianum singularis devotionis pensum absque exemplo fideliter persolvere visus. Docile ingenium et ad bonum sponte ruens, formandum primis artium elementis circumspecti parentes in sui oppidi schola curant. Nullus illo in muniis scholae obeundis accuratior, et facere imperata prius quam moneri iterum solers; praepceptorem quidem anxia de suo profectu cura absolvit, parentum vero de se conceptam semel spem accendit magis. Quaecumque vulgus puerorum sive amata persequitur, sive negata dolet, ille aut non vidit, aut neglecta transiit.

6 Reficiendo a studiis corpusculo tempus arbitrio ipsius permissum ita dispensavit, ut coaetaneis ad vanitates, sive nugae pueriles varie dilapsis, ille, sibi semper par, nihil indignum indole sua in moribus praese tulerit. Unde parentibus occasio, ab hujusmodi felici tyrocinio, et prima cura, capacem ampliorum virtutum Cracoviam ablegandi.

6 Erat in recenti veneratione et linguis omnium gymnasium Cracoviense, ad quod Musas et gratias, dimisso semel Helicone totiesque mutatis sedibus, novissime divertisse, non ex vano jactatum. Commendabat famae sinceritatem exaggerata multorum eruditio, victuris voluminibus feliciter adeo representata, ut arbitri ea tempestate litterarum, quantumvis ex intervallo, gauderent vices nostras; ceteris, qui in rerum paratu aut aestimatione nomini tanto impares, ad novos plausus suspensis. Ad hoc itaque eruditionis omnis pelagus, parentibus manu ducentibus, Servus Dei ubi propius accessit, non in littore ignobiles levioris argumenti materias, speciosasque plus quam eruditas, ceu conchas

inanes aut eucurbitas legendo substitit; sed in ipsam abyssum reconditoris sapientiae magno animo totum se demisit. Unde brevi robustioribus utriusque philosophiae praesidiis satis instructus, postquam in erudito magnarum illarum animarum Arcopago comparuit, non solum plausum meruit, sed et primam in bonis artibus lauream, tulit praemium.

7 Commodum, Deo ita ordinante, accidit, quod sub idem fere tempus B. Joannes Capistranus *b*, magnus proferendae gloriae Dei et paupertatis sanctissimae zelator, omnes urbis angulos, fama nominis sui et sanctitatis opinione impleverat. Divisam is cum sancto Bernardino Senensi *c* propagandae Observantiae, cujus ambo fuere alteri conditores, provinciam uactus, post Austriam Bohemiamque (factus ubique multis causa salutis aeternae) peragratam, parium successuum fiducia sibi Poloniae se intulit. Mox inusitato regis Casimiri totiusque populi plausu Cracoviae exceptus, erigit suggestum in medio civitatis foro. Ubi praedicationi verbi Dei absque intermissione insistens (uno ex alumnis academiae, qui officio interpretis ad populum Latini sermonis expertem defungeretur, adhibito) piam in mentibus hominum, non bene cum caelo convenientium, exercuit tyrannidem. Palam, clam, cominus, eminus, fiebat concursus omnium ad virum verba vitae loquentem; neque aliquis propius accessit, ut non melior rediret.

8 Gratum fuit caelo spectaculum, ad vocem uivius hominis tamquam vocem ipsius Dei, undique hominum peccatorum greges confluere, et non cum vitis solum, sed (quod levioris noxae titulum censuramque meretur) etiam cum mundi vanitatibus densari pulchra divortia. Sane ex sola aleae, taxillorum, globulorum lusoriorum, et similitum ad pedes viri Dei ultro projectorum, promiscua congerie, tantus tuuc in altum crevit acervus, ut postquam piacularum concepit ignem, non rumoribus tantum, sed trepidationi quoque causam dedisse memoretur. Nobilior vero longe flamma illa caelestis, quae eodem pabulum verbi Dei suggerente, ejusmodi vim in circumstantium sensibus collegit, ut ex solis famosissimae scholae alumnis, sive trecenti, juxta calculum Praeclai Moieicii *d*, sive centum triginta dumtaxat, Petro Skarga *e* supputatore non vitia solum, sed seculum quoque deseruerint, Christum induerint, viro sancto sub iisdem legibus, quibus ipse paruit, perpetuo adhaeserint. Hos fortunatos nimium transfugas B. Simon in exemplum sibi proposuit, iisque non ita multo post aggregatus, non prius oculis usurpari, quam coli ab omnibus meruit. Esse quippe jam caeperat iu pretio apud omnes virtutum ipsius, cum quibus adolevit, diu latens contentus, quem claustrum illatum, ubi arctiore nexu votorum religiosorum devinxit, facile omnium in se non oculos tantum, sed studia traxit.

ANNOTATA.

a Is est Illustrissimus Comes in Wisniez palatinus Russiae, ut notabatur in margine. Vide, quae de illo diximus in Commentario praevio num. 16.

b De hoc indefesso dominice vineae cultore agemus

EX IMPRESSIS.

ubi concionibus S. Joannis Capistrani, b

c

E

inter altos exaltatur ad ingrediendum Ordinem S. Francisci.

F

d

e

B. Simon honestis parentibus oppido Lipnica natus,

B

a

pe ac sedulo servata domi parata,

C

ad hoc itaque eruditionis omnis pelagus, parentibus manu ducentibus, Servus Dei ubi propius accessit, non in littore ignobiles levioris argumenti materias, speciosasque plus quam eruditas, ceu conchas

mus ad diem XXIII Octobris cum Martyrologio Romano.

c Hensehenius noster Acta S. Bernardini Senensis illustravit ad diem xx Maii, ut videre est tom. V ejusdem mensis pag. 257*.

d Hic a Skrobkovicio recensetur inter eos, qui B. Simonis sanctitatem et prodigia celebrarunt, ut diximus in Commentario prævio num. 18.

e Iste est scriptor e Societate nostra, cujus elogium videri potest in bibliotheca scriptorum ejusdem Societatis.

CAPUT II. Ejus fervor in oratione, amor erga Deiparam, humilitas, et castitatis custodia.

In Religione ferventer orat,

Porro Servus Dei, parum sibi de mundo triumphare visus, quia illi corpus subduxit, nisi etiam mentem, humana pridem fastidientem, a corpore (quantum fas) divideret, in eumque eveheret gradum, supra quem ascendi non potest, totum se in eam partem dedit. Cælestium enim contemplationi semper intentus, diei noctisque expuncto discrimine, invictum ab oratione spiritum non relaxabat. Quoties ad decantandas Dei laudes signum datum esset, nullus prior in chorum venientis, nullus posterior discedentis deprehendit vestigium. Dilapsis ad quietem Fratribus, ille perpetuas excubias agere, sive in domo Dei, sive in cella, quæ sicut paradus Domini, ob familiare ipsius cum Deo contubernium, reliquis eminebat. Somni necessarii vix tantillum patiens, quantum ad corpusculum continuis vigiliis attenuatum, reficiendum, non recreandum, sat esset.

et Deiparam Virginem, exemplo SS. Francisci et Bernardi.

10 Ceterum secundum Deum in honorem Deiparæ fuit effusissimus. Ejus dulci alloquio plures horas devotissime impendebat, Officio vulgari benedictam utrique coronam quotidie superaddendo. In illius honorem jejunia sive sibi ipse indicabat, sive indicta ab aliis producebat. Diebus nomini illius dicatis, solenne eidem asperius cilicium induere, sicut non nemini palmeum stragulum in Paschate a. In hoc erga Dei Matrem cultu ut multus esset, illi, qui et vitæ religiose instituendæ, fuere ipsi duces; orbis, inquam, illud miraculum sanctus Franciscus, et sanctus Bernardinus. Quorum ille, (ut Seraphici Doctoris utar non solum testimonio sed verbis quoque) » Matrem Domini indicibili complectebatur affectu; in ipsam post Christum præcipue fidens, eam sui ac suorum advocatam » constituit, et in ejus honorem a festo » SS. Apostolorum Petri et Pauli, usque ad » Assumptionem devotissime jejunabat ». Istius pariter vota et preces die noctuque in eandem Virginem ferebantur, devotioneque illius et gratia inflammatus, tenera ætate sabbatho jejunans, laudabili cursu, quoad vixit, perseveravit.

devote colit, aliosque ad ejus cultum hortatur.

11 Ad tantorum magistrorum exemplum D. Simon, omni tempore in colenda magna Dei Matre præ se tulit sinceritatem. Quam

vero id cordi fuerit Virgini sanctissimæ, palam ipsa fecit: nam se Viro Dei visibili specie pluries obtulisse, præbuisseque cælestium consolationum gustum, constans est traditio Patrum loci, picturis ævum ferentibus, varie repræsentata. Exstant in fronte cellæ, quam D. Simon incoluisse fertur, metra ab ipso composita b, et sacra manu exarata, quæ hic subjicere placuit. Firmant enim dicta nostra, simulque innocentis vere seculi indolem loquuntur:

» Tu quisquis fueris hujus casæ habitator,
» Memento, quod sis Mariæ Matris amator:
» Quod dum fideliter feceris, securus ad astra meabis,

» Eximia Matri, Proli quoque gloriam dabis.
» Et pro scriptore haud dubium ferventer orabis.

» Si fuit, qui scripsit, mori c, quem Deus benedixit,

» Cracoviæ vixit, multis salutem ac induxit,

» Ductor cæcorum, plenus sorde vitiorum,

» Attamen cunctorum tractus odore bonorum,

» Quem Virgo regia mundet a crimine pura,

» En commissa sibi datur de homine cura. E

» Hanc veneretur omnis qui sorde tenetur,

» Ut emundetur, cæli quoque sede locetur.

» Fiat sic Amen, quod detur omni solamen;

» Sentiant juvamen flentes per secula Amen.

12 Ad fervorem devotionis reliquarum omnium virtutum præsidia adhibuit, quibus, præcipue vero humilitate, et candore puritatis, velut alis duabus subnixus, in arcem perfectionis feliciter evasit. Et sane omnium quæcumque Deo charæ fuere animæ, potissimum elaboravit industria in hac virtutum antesignana sibi concilianda, humilitate scilicet; sine qua virtutis tantum umbram, ac ne umbram quidem habuissent: nam sicut ab utribus necesse est quidquid æris intus latet foras emittere, ut bonus odor infundatur, sic ab animis evomendus est omnis arrogantiae flatus, ut suus virtuti relinquatur locus. Altus de se sensus facit, ut unusquisque se ignoret, et pluries post multos labores virtutis thesauros exhaurit.

Virtutem humilitatis,

13 Hinc ipsa Veritas, cernens magnis virtutibus perniciosam supercilii tabem vulgo adnasci, ad ipsam de cordibus suorum expungendam, cælestis paradoxo nec antea in terris usurpati, (Cum feceritis omnia, dicite servi inutiles sumus,) vim momentumque Apostolis anxie instillavit. Alte in suum demisit pectus hoc Salvatoris monitum Sanctus noster; non sibi tribuebat, quæ Deo largiente accepisset, aut juvante perfecisset, glorificando in omnibus unum Patrem cælestem. Laudes hominum æquabat aut fumo oculis inimico, aut scorpio post lenocinantem oris sibilum cauda ferire solito. Ab illis proinde contendit esse procul; objectas vero et se invito offerentes, sui obliviscens, subito in authorem omnis boni regerebat.

a Christo præcipue commendatam accipere nititur;

14 Cultum quoque corporis innocentissimi, ad omnem componebat modestiam, ut ex omni parte vilis ipse sibi deprehenderetur. Ab altissima cælestium rerum contemplatione colligendo vires, transferebat ad operas, vulgi sensu ignobiles, sed ejus modestia dignissimas, et vel lignis scindendis, vel fingendis lateribus vacare, familiare habuit. Sæpius delicati animi fastidio sublato,

unde vilissima ambrens munia.

quantam vero
illius curam ha-
buerit exemplo
declaratur.

in foetentem cloacam se inferne demisit, ut elueret; quodque ceteris probrum aut horrorem inducit, ille suum decus interpretabatur. Et quamvis in Religione præfici sæpius meruit (nam et munus sustinuit Commissarii) id tamen quam ipsi insipidum fuerit, nisi totum obedientia condivisset, charitas inflammasset, non dissimulat vetus scriptor, et ejus in officio prædicationis successor d.

15 Sic autem ille: » Honores quosque fugiebat maxime, ut humilitatis custos sanctissimæ. Si vero obedientia adstrictus salutari quandoque præficebatur, nullatenus exinde a recto justitiæ tramite, sive humilitatis pristinae utemque digrediens, vitiosos, si quos reperire poterat, sufficienti præhabita maturitate, paternaliter punivit. Stantes autem et de limitibus regularitatis non exorbitantes, benigne et favorabiliter confortabat, nempe morem pii sectatus pastoris, gregem sibi vigilantissime circumspectans commissum, a morsibus teterimarum solícite defendebat bestiarum ».

16 Neque aliquando vir Sanctus desiit esse similis sibi; nam ut eundem scriptorem iterum in theatrum producam: » Limitibus exulatus sui advolutus, Fratrem sui circumspectorem, non modo instanter quam devote sepeliendum se deprecatur sub limite præforibus ecclesiæ; nec abs re profecto, ut quoniam in vita respectu ceterorum pulverem se existimabat exiguum, in morte quoque fieret calcaneus eorumdem ». Porro Vir Dei cum hoc modo se reliquis hominibus ex humilitate substerneret, mentis altæ judicio humana transcendit, gloriæque prætereuntis imaginem calcavit non inglorius. Non extinguetur enim in nocte oblivionis lucerna sanctitatis ejus, et benedicente illo, qui ponit humiles in sublimi, laudes ipsius enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum.

17 Flos censetur præcipuus ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles laudis et honoris, opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi, quisquis non mentis solum, sed carnis quoque puritate, beatarum mentium conditionem, antequam placide usurpet in cælis, his fortiter æmulari. Talis fuit Vir Dei, de quo nobis sermo. Florem nivei candoris suarum ab ineunte fasciarum ætate in finem usque integre retinens. Ut vero retineret, quam semel induit, armaturam pudoris nusquam deinceps exiit; circumduxit vallum verecundiæ, murum sensibus opposuit, qui nec oculos ejus in alia præter cælum transmitteret, nec admitteret alienos. Noverat bene, fidem, oculum, castitatem, non ferre ludum citra noxam. Noverat colorem hominis perfecti facile mutari, nisi quis contineat oculos a vanitate, pedes ab evagatione, manus a mollium contactu, cor a terrenorum desiderio. Totus proinde in eo fuit, ne quid in sensum ullum incurreret, quod adversaretur puritati, solitudinis amantissimus, et illis dumtaxat patere solitus, quos misericordia non erubesceret, neque præteriret verecundia. Et ne quis fidem historiæ aut temerarius elevet, aut rideat dissolutus, apponam, antequam hic

Julii Tomus IV.

desinam, commemorandam Viri Dei in retinendo congenitæ puritatis candore sollicitudinem.

18 Invaserat matronam quamdam, genere æque ac moribus illustrem, sexui suo moribus vulgaris, intempestivum desiderium de propinquo videndi, et in mores Sancti curiosius inquirendi, quem non nisi fama, aut certe ex intervallo, dum ex suggestu ceteris emereret, fas erat oculis promiscuis usurpare. Itaque voti impotens venit ad portam conventus, formoso stipata comitatu, petique a Viro sancto breve colloquium, et quidem, quo facilius impetret, obtentu confessionis. Monitus eo nomine per portæ custodem Vir Dei respondet, nihil minus quam se posse mulierculis impendere, aut personam, quam solam sustinebat prædicatoris, cum confessarii officio confundere. Instilit vero illa magis, sive repulsæ insueta, sive securi Servi Dei constantiam vel sola importunitate prætensæ pietatis expugnatum iri. Et cessit quidem ille tunc ex parte importunitati, non tamen videndum se feminae concessit. Vicinus enim portæ ipsam pessulo superinducto claudi imperat, ne plus, ultra quam audiri posset, pateret. Sic mulier cum totum vellet, vix vocem hausit; nec ipsam totam, quia intra obstantis parietis recessus pene suffocatum, quamquam jugulandæ levitati suffecit: nam magnifica illa sollicitatrix primum intra se confusa, mox reversa ad cor, cui nonnihil illuserat, deinceps venerata est sincerius sanctitatem. Quisquis hæc leges puritatis amans, disce, ut claudas vas tuum, ne unguentum effluat, claude virginitatem verecundia loquendi, et abstinentia gloriandi. Etiam sub specioso prætextu spiritualis necessitudinis informia precipitia latent; et ab incautis insidias pulcras sæpe contingit non prævideri prius, donec involvant.

ANNOTATA.

a Hic indicatur S. Antonius eremita, de quo Hieronymus in vita S. Pauli eremita sub finem ita scribit: Tunicam ejus sibi vendicavit (nempe S. Antonius) quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat... diebusque solemnibus Paschæ et Pentecostes semper Pauli tunica vestitus est.

b Si hæc tanquam metra a Beato composita sint, ut vult Skrobkovieius, satis patet, eam artis poetice non fuisse peritum.

c Hic sensus vitiosus est et via intelligibilis, nisi forte ab amanuensi sit corruptus.

d Indicatur hic Nicolaus Sokolniki; qui si fuerit immediatus B. Simonis in munere concionatoris successor, certe plurima de illo scire potuit, et in Actis ac miraculis, quæ collegit, magnam fidem meretur.

CAPUT III. Carnis maceratio, patientia et fortitudo in adversis.

Tritum est in schola medicorum, omne dulce esse obstruendis impediendisque visceribus aptum; et curandis repletionibus amara pharmaca propinari, non dulcia: idem

Necessariam in
vita spirituali.

FX IMPRESSIS

in Christi schola usuvenit, in qua oportet (inquit lipponensis ecclesiae decus,) ut intelligat homo, medicum esse Deum, et tribulationem medicamentum ad salutem. Solus in deliciis Salomon fuit, et ideo forsitan corrui. Unde viri sancti, cum aliunde cessarent, ipsi sibi admovebant doloris instrumenta, hoc ipso non calamitosi, sed fortes. Evigilatur alta pace militum industria; sic, quotquot spiritali militiae inserti, nisi fortius poenitentis excitentur, languescunt. Nec fidendum carni, quantumvis se subternat animo. Si desinas ferire, subito insolescit. Asinum cogita, animal mite quidem et ad laborem natum, sed nisi stimulis cogas ad officium, negligit.

carnis macerationem B. Simon summopere amat,

20 Carnem sortitus erat moratam bene Sanctus noster, cui animus, non tamquam pars adhaesit, sed ut princeps praefuit. Carni tamen non fidit, cui a libertate ad interitum transitus facilis. Cogitabat illas apud magnum Augustinum cedros Dei, Ecclesiae luminaria, duces gregum, qui dum minus timent, gravius labuntur. Apprehendit itaque disciplinam, ut non periret in via justa. Praecinxit cilicio lumbos suos, nec reffulavit aliquando, nisi quando superinducendum esset asperius. Humiliabat in jejunio animam suam. Punivit fletibus culpas, non quas in se deprehenderet, sed quae displicebant in aliis. Non laudes, rem narro. Et ne per communia et generatim diffusa semper incedam, appono singulare.

et idcirco pulicum aliorumque animalium aculeis se ultro exponit,

21 Erat in conventu senticetum, formicarum, pulicum, et hujus generis similium ferax, Purgatorium vulgo dicebant. Huc saepius Vir sanctus clam ventitare, et postquam putredini dixit: Pater meus es tu, mater mea et soror mea vermibus; illis se detracta veste permiscere; imitatus consummatae patientiae speculum sanctum Job, qui non dispari indole deliciabatur in sterquilinio. Nisi quod iste vermes testa sive lapide radebat, noster concitabat in se. Et forte ille, cum linteum non deesset, petram potius adhibuit, quia in petra Christum (Petra enim erat Christus) oculis prophetis usurpavit: alter eundem Christum, qui se non hominem sed vermem alicubi nominat, felicius inter vermes quaesivit, quia re ipsa tenuit, nec dimisit aliquando, ponendo ipsum ut signaculum, super cor suum, ut signaculum super brachium suum. Ipsi societate delinitus tot in unum coeuntium morsibus bestiarum peti diutius sustinuit, inveni ne tantillum. Vibrabant illae aculeos, ut ferirent; aperiebat iste os suum, ut pro illis Conditori laudem ferret.

varisque modis corpus suum affigit.

22 Cessantibus a morsu bestiolis, carni innocenti seu insuetis, seu parentibus, superinducebat nodosum e funiculis tormentum: nec retrahebat fessam ictibus manum ante illud spatium, quantum psalmis, quorum apud poenitentes usus, non perfunctorie percurrendis impendi vulgo solet. Sic ille, in mediis quoque sordibus, aram exstruebat puritati. In illa cor suum immaculatum charitatis excitato igne adolere; masculum orationis thus accendere: carne lacerata, velut mactata hostia, placamentum facere Domino solens. Petitus pia adulatione Fratrum, qui monebant, ut subinde indulgeret numquam quiescenti

corpusculo, ille digito sepulcrum monstravit, subjiciens, nimium in eo quietis imminere corpori; interim redimendum esse tempus, neque cessandum a negotiatione, ut reportemus promissiones.

23 Magna haec sunt quibus unam carnem domuit, majora per quae dispersos varie animi motus compulit in ordinem; aequalis sibi semper, et caelo ultra nubes et supra ventos tranquillior. Nulli in ipso invidiae turbines, nulla irarum fulgura, aut truces in vultu nebulae, nisi quando concresebat in pluviam doctrina ejus, aut fluebat ut ros eloquium ipsius. Laetis non insolescebat, inter adversa cogitabat neminem vere esse beatum, cui non incumbit patiendi necessitas: virtus enim in infirmitate perficitur. Quotquot omni seculorum memoria sanctitatis luce orbi fulsunt, iisdem alieni livoris umbra semper illudit; et vulgo, quo manus prorepere non possunt, linguae audent. Ipsa Divinitas voces contra se audit, et sustinet. Neque Vir Dei hac in parte plus felix. Virtutes ejus, qui non ferebant, oderant. Et fortasse suorum murmur, familiare claustris malum, levius evenisset, sed exterorum quoque patuit conviciis. Multi mores ipsius innocentissimos sugillare, inediam, flagella in suspicionem trahere vanitatis, praedicandi gratiam non ad profectum audientium, sed alio flectere. Sed sicut nulla sagitta in solem cadit, quantumvis mille projicias, ita Vir Dei frustra est oppugnatus, nescius moveri.

Beatus vir, quoslibet obrectatos patienter tolerare solitus.

24 Inter cetera, quibus Vir Dei praebat omnibus ad pietatem, fuit tenerrimus affectus ipsius erga tremendum nomen Jesus. Hinc quoties ex suggestu erudiebat ad justitiam populos, in fine sermonis idem nomen dulcissimum (quo altius infingeretur cordibus auditorum) ter diserta juxta ac devota voce, resumente populo, invocare familiare sibi facerat. Materiam interpretationibus nacti, qui de pietatis profectu judicare aut facere eundem rudes, rem ad praesides sacrorum deferunt, quasi oleret perniciosam novitatem. Monitus Vir Dei, ut in sacro amplissimi capituli Cracoviensis confesso compareret, sistit se concilio nihil minus cogitans, quam se impietatis aut erroris ad publicae animadversionis censuram exigendi peti. Et ubi ante omnia, pro suo et Religionis more, advolutus pedibus cunctorum deprecatus est humiliter culpam, ejus non fuit capax: patres mox subjiciunt, non esse in obscuro vitae et morum ipsius integritatem, displicere tamen sibi, quod rebus novandis studere videatur, usurpando in concionibus ternam absque exemplo nominis Jesus invocationem; cum exquisita privatorum pietas saepius causam dedisse in Ecclesia factionibus et divisioni fuerit deprehensa.

quosdam ob devotionem erga nomen Jesu sibi adversantes,

25 His auditis Vir Dei, non suum, sed Dei honorem illa accusatione verti animadvertens, sui prorsus immemor, totus instar Heliae in ignem, sed qualem suggerit caelum, abiit, et verbum ejus quasi facula arsit. O bone (inquit) Jesu! o suavissime Jesu! Quid est quod nomen tuum fastidio esse incipit, quod est dulce super mel et favum? Cur usurpari prohibetur, cum scriptum sit: Omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit? An non istud nomen coram gentibus et

egregie refellitur.

A et regibus et filiis Israel portare jussus est Vas electionis? Nomen (inquam) quod est super omne nomen. Quod Benjamin Christi *a* in suo, brevissimo quantumvis omnium, euangelico codice plusquam ducenties vicies repetiit. Cujus Doctor gentium in ipsa cum morte lucta tenax, janique capite minor, ter Jesum dum nominat, tribus fontibus originem prodigiosam et inde nomen in Urbe celebre dedit. Quod denique quia in ore, dum viveret, habuit semper Deifer Ignatius, ideo postquam vivere desiit, in intimo cordis recessu aureis punctis tamquam stellis distinctum præ se ferre meruit.

a 26 Fremat licet mundus, dicam quod sentio: Aridus est omnis animæ cibus, si non istius salutaris nominis oleo perfunditur: insipidus est, si non isto sale conditur: si scribas; non sapit mihi, nisi legero ibi Jesum. Si disputes aut conferas; non sapit mihi, nisi sonuerit ibi Jesus. Moriar ego; vivat Jesus. Jesus mel in ore, in aure melos, in corde jubilus *b*! In hunc modum disserente Viro Dei, intuebantur omnes vultum ejus, tamquam vultum angeli stantis in medio; deinde non expectato suffragiorum censu, uno omnium ore pro vituperio plausum tulit; sollicitatus præterea ad plura audendum pro gloria nominis sæpius nominati, numquam celebrati satis. Ceterum ut convitium, sic laudes inferne non admisit, mirabili pugnantium affectuum temperamento, cujus constans sibi semper in vultu color fuit.

ANNOTATA.

a Significatur hic haud dubie Joannes Evangelista, qui a Christo supra ceteros Apostolos dilectus fuit, sicut Benjamin super reliquos fratres.

b Hæc sunt verba S. Bernardi Claravallensis abbatis.

CAPUT IV. *Iter Hierosolymitanum, reditus in Poloniam, conversatio cum piis viris, et zelus erga proximum.*

a Quasi omnem prorsus patientiæ virtutumque ceterarum materiam domi obviam exhausisset, egreditur foras Vir Dei, similis Evangelico negotiatori, quærenti bonas margaritas, et in una plus pretiosa subsistenti: quod ad scientiam Salvatoris et resurrectionis arcanum ingeniose refert sanctus Hieronymus, alii ad charitatem, sine qua nihil alicui prodest, quodcumque habuerit. Quantum vim amoris erga Deum et proximum collegerit intra se Servus Dei, vel hæc sacra, de qua nobis sermo, peregrinatio luculenter prodit. Caritas ad iter calceavit in præparationem Evangelii pacis pedes ejus, diu jam in publico non deprehensos. Amoris vehementia, a quietissima cælestium rerum consideratione mentem ægre abstraxit; et hæc ipsa corpusculum vix ossibus hærens, novis longi æque ac molesti itineris incommodis objecit. Ergo partim desiderio mar-

tyrii properat ad locum, ubi caput Martyrum pro iis, quos ut alteros se diligebat, animam posuit; partim spe lucri Christo faciendi animas, quarum interitus cordolium excitaverat in Viro Dei, transgreditur ad gentes.

28 Scio multos corripere peregrinandi pruriginem, sed sine fine non uno. Nos er præter Dei gloriam, et proximorum ædificationem ad aliud respexit nihil. Hinc non solum Superiorum Ordinis, sed ipsius Verticis Ecclesiæ auctoritate et votis accingi ad iter meruit. Ante iter susceptum regulam Franciscanam, cujus fuit zelantissimus, memoriæ mandavit, ut si forte manu scriptam, quam semper secum habebat, sæpiusque lectitabat, sibi a Saracenis auferri contingeret, altera in memoria sculpta superesset, ad quam tamquam ad Lydium lapidem suas actiones exploraret. Comitem viæ adhibuit moribus suis non ab similem, et sanctitatis quoque opinione celebrem, B. Tiburtium Szrodanum *a*. Prius vero sanctitatis omnis arcem Romam, antequam Hierosolymam adire, officii necessarii duxit. Limina Apostolorum et Christi in terris Vicarium devote cum socio veneratus, ad adorandum loca, Christi sanguine purpurata, gressum movit.

29 Quidquid loci nos inter, Romam, et Palæstinam interest, nudis pedibus, viatico suffultus nullo, uterque emensus est; memores verborum Domini, qui parum existimavit, si tantum possessionem lautioris substantiæ discipulis auferret, nisi etiam peram ipsam acturo longum iter Apostolo sustulisset, et unius eum tunicæ singularitate, insuper calceamentorum interdicto mulctasset. Quanta porro toto sacri istius itineris decursu oportuit ipsos pati, dum Christum et hunc crucifixum inimicis crucis maguo animo ubique prædicarent, et in ejusdem nomine (quod tantopere infidelibus cor sauciat) stipem necessariam corrogantes, alienum limen tererent, liberum cuique suspicandi sensum modestia ipsorum reliquit. Neque enim nobile istud par Fratrum, testem alium admisit suarum actionum, præterquam illum, cui patebunt cordis abscondita in die novissimo. Videor autem iuter currendum audire concincentes: Benedicimus Regem cæli, qui perleceit pedes nostros tamquam cervorum, ut super excelsa statuat nos. Ah! Quando veniemus, et adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus? Num quem diligit anima nostra vidistis? Indicate nobis, ubi pascit, ubi cubat in meridie? Fulcite nos illoribus, stipate nos malis, quia amore languemus.

30 Sed ecce deveniunt tandem per casus varios in terram, cui benedixit Dominus, et post consalutatum reverenter Bethleemitem præsepe, salutareque cunas, montem, in quo Deus passus per unionem, cum per naturam non posset, humiliter adorant; inde ab ubere, hinc reflecti a vulnere. Liquefiebat anima Viri Dei a multitudine prodigiorum, quæ fecit Altissimus in terra illa, non solum lactis et mellis in Filii Dei nativitate, sed sanguinis quoque a sacris ejusdem vulneribus divite. Et quamvis dudum mysteria vitæ et mortis Salvatoris altissime cordi impressa ubique circumferebat, tamen loci illius sensibili dulcedine delibata et degustata intimius, mirabiles

EX IMPRESSIS.

*adita præsens cum socio Roma,**nudis pedibus et sine viatico aggreditur,**et post lustrata tenero effectu sacra loca*

EX IMPRESSIS.

mirabiles tunc in ipso cælestis incendii effectus excitarunt. Jam ab eo momento vivebat ille non amplius ille, sed Christus in illo; plus solito Crucifixo suaviter commori, et corpus tanquam aliud a corpore sensibus orbem proferre in sublime visus, tam procul a terra, quam ipse propior mente dilecto, qui supra cælos. Omne opus ejus inusitata charitate arsit, sermo passione Agni et Sponsi rubuit, atque adeo omnis ejus conversatio videbatur esse in cælis.

revertitur in Poloniam, tunc plura viris præcipue florentem,

31 Spe martyrii, quod semper animo volebat, præeisa sibi in Palæstina, serius in patriam, Dei spiritu impellente, revertitur. Redux Cracoviæ ingenti omnium lætitiâ exceptus est, præsertim [ab iis,] quos ipsi par vitæ innocentiae et gloriæ Dei proferendæ studium, acrius devinxerat. Multos vero tales in ea tunc urbe (quæ ideo Pantheon seu omnis sanctitatis nidus audire meruerat) floruisse, non dissimulant privata diversarum congregationum diaria. Vulgo tamen quinque attolluntur; non quod plures ejusmodi tunc abessent, sed quia jam latent. B. Joannes Cantius *b* S. Theologiæ doctor et celeberrimus academici Cracoviensis professor, vir vitæ sanctitate, atque omni innocentia conspicuus, interque plurima miracula precibus et meritis ad Deum suis plurimum mortuorum resuscitator magnificus. B. Suentoslaus *c* mansionarius B. M. V. in Circulo Cracoviensi ultimarum voluntatum exequutor, visionum cælestium contemplator ac perpetuum silentium in vita servans. B. Michaël *d* Ordinis S. Mariæ de Metro apud sanctum Marcum plurimorum miraculorum patrator clarissimus. Beatus Stanislaus *e* Casimirianus Can. Reg. Ord. S. Augustini, Casimiriae ad ædem Sanctissimi Corporis Christi plurimorum infirmorum curator, mœstorumque consolator proficuum. Et B. Isaias *f* Ordinis Eremitarum S. Augustini a morum, doctrinæ, et signorum gloria eruditus piorum calamis daturus semper materiam.

quibuscum paupulatum conversatus solitudinem elegit,

C virorum jucundo aspectu frui sæpius eupiebat, Religionis instituta et cura rerum divinarum obsistebant. Animo tamen semper hæsit in admiratione exelsarum virtutum, quas in ipsis velut in exemplari, sibi omni conatu æmulandas proponebat. Non quod earum dives non fuerit, sed ut ab æmulatione sumerent robur. Itaque erga omnes benignus, sibi mulatus in crudelē, solitudinem religiosius coluit. Nihil austeritatis poterat ab aliquo excogitari, quod ille in se aut non prior exerceret, aut resumptum ingeniosa pietate, non plus sævire faceret. Vitæ tamen communis (quod quis jure miretur) inter exquisitas etiam penitentias semper tenax, quo majorem se abieciendi in oculis omnium haberet opportunitatem. Vestis illi, qualis ceteris omnibus, quibuscum vixit, nec aspera nec culta nimis; ut sævientem aliunde in corpus vestis horror non proderet, et tamen vestis ejusdem lenitas durare quam mulcere aptior, præ se ferret paupertatis altissimæ arcanam majestatem. Est in magna veneratione ad hunc diem, quia virtus sæpius exit

ex illa, rectoribus tenebrarum infesta, salutaris hominibus.

33 Porro non sibi dumtaxat ut prodesset solitudinem elegit, sed vires corporis et animæ pro salute Christicolarum libens exposcebat, animarum zelotypia succensus, ne videlicet tam nobilis creatura, imagine Dei insignita, et Christi pretioso sanguine redempta, aliquatenus tetrīs obvoluta eriminibus, nobili et amabili sponso Christo Jesu redderetur detestabilis. Unde verbi Dei pabulo ferventissimus reficiebat easdem sedulo. Et revera dieam; innumeras tartarcis eruens faucibus animas, cælo reddidit per vitæ emendam: quandoquidem religiosi multi effecti, quorum nonnulli cohærentes ejus habitui adhuc extant vivi; quidam autem pœnitentiam agebant sub habitu seculari, sive alterius cujuscunque cœnobii, corde compuncti; et ejus admirandis prædicationum eloquiis, imo etiam divinis sacrorum exemplis morum, quibus apprime refulsit, profluebant plane saxosa plurium et arida corda in guttas lacrymarum uberes, imbre compluta cælesti, ab ejusdem ore sacro in eos manante; ac ipsa quoque carnalia seu mundalia in promptu devitata, Christo reddebantur firma charitate unita.

ita tamen, ut concionibus suis multos peccatores converteret,

34 Monstratur in archivo conventus Cracoviensis codex molis justæ, totus Viri Dei manu exaratus, in quo ejus ignita vehementer eloquia (nisi hominem homo penitus exuat) facile sentit, quicumque usurpat. Ceterum [ex] multis, qui ab ejus diserto ore pendebant et disciplina, tres maxime per traducem pietatis laudem famosi. B. Joannes Duklanus *g*, B. Ladislaus Gelnovius *h*, et B. Raphaël Prosovicus *i*. Singuli tantum isto doctore profecerunt, quantum postea ipsorum declaravit sanctitas, a fide Annalium, continua miraculorum serie, et conscientia gentis nostræ hominum exigenda. Eam separatis voluminibus includere frustra tentarunt nonnulli: nam semper occurrit, quod semper addant; Et dum hæc scribo prope rat ad finem BB. Joannis et Ladislai vitæ et miraculorum examen, auctoritate summæ Sedis in forma (ut vocant) probante institutum. Nec ambigitur, debitis brevi ab Ecclesia universali cumulandos honoribus, quos instar civitatum refugii, ecclesiæ Septemtrionales expertæ sunt pluries proficuos patronos. Sed de hoc felici ternario non plus, ne ex ejus causa alia dicantur, ejus omnia dicere propositum est nostrum.

aliosque suis instructionibus ad examinem vitæ sanctitatem adducere.

g h
i

ANNOTATA.

a Apud Waddingum, Arturum, Hueberum aliosque scriptores Minoritas frustra quæsi, quis fuerit iste Tiburtius Szrodanus. Miror, cum hic Beati titulo honorari, cum in nullis Martyrologiis occurrat. Proinde doceant nos Poloni, an aliquem cultum habeat.

b Habemus varia hujus Joannis Cantii Acta et miracula, quæ ad diem xxiv Decembris examinari poterunt. Refertur etiam inter Divos Poloniæ Tutclares anno 1617 Cracoviæ impressos. Interim seure cupimus, an ab immemorabili tempore cultum habuerit, vel de facto habeat.

c Cum hætenus non satis constet de hujus venerabilis viri cultu, de eo actum est inter Prætermissos ad diem xv Aprilis.

d De

A d De hoc B. Michaële cognomento Godroyc egimus in *Maii*, tom. I istius mensis, pag. 552.

e Acta hujus B. Stanislai illustrata sunt in *Appendice ad tomum I Maii* pag. 779

f Is est B. Isaias Bonerus, de quo in *Opere nostro actum est ad diem VIII Februarii*.

g Ad diem XXIX Septembris examinari poterit, an huic venerabili servo Dei, cujus causa Romae aliquoties agitata est, tribui debeat nomen Beati. *Vide Waddingum ad annum Christi 1484 a num. 25.*

h Istius beati viri Acta et miracula fusc excusa sunt die IV Maii, tomo ejusdem mensis primo a pag. 560.

i Waddingus in *Annalibus Minorum ad annum Christi 1468 num. 23 testatur, de Beatificatione illius actum esse in curia Romana. Sed cum nihil hactenus, (saltem quod sciamus) declaratum sit, decisionem Romanam expectabimus, antequam ipsi Beati titulum tribuamus.*

CAPUT V. *Spiritualia ejus monita, et pia mors.*

B

Sermo est interpres mentis, et vulgo ex cordis abundantia os loquitur. Hinc cum gestis præclare dicta confunduntur, pari virium in animos capaces æstimatione. Informant præcepta, firmant exempla, digna utraque cedro, si ad virtutem. Non erant itaque citra injuriam prætereunda quæ ab ore Viri Dei hausta, ad nos usque transmisit accurata singulorum adnotatrix antiquitas. Quamquam beatus Simon plura in vita gessit quam dixit; imitatus geminas omnis perfectionis ideas, Salvatorem scilicet, os suum in parabolis post triginta primum annos aperientem, et ejus gloriosam Matrem, quam non plus quinquies locutam produunt Evangelici codices.

36 Murmur ad mensam inultorum malorum fomitem, ubi serpit impune, ita suaviter sustulit. Repetebat sæpius familiare sibi monitum. FRATER CAVE, NE SIS PRÆLATUS, COQUUS, MEDICUS; id est; ne tibi assumes partes Prælati distribuendo promiscue aliis, quod tibi assignatur; Coquinarii aliter condiendo; Medici oblata refutando, obtentu non boni nutrimenti aut saporis. Rogatus a quodam Fratre artem recte proficiendi in prædicationis munere, tribus verbis omnem acute involvit, subjiciens: ORA, LABORA, DESPERA. Ora, Deum deprecando; labora, Scripturas volvendo; despera, arrogantiam declinando. Peste gravius Cracoviæ sæviante, cum plerique in Dei bonitatem vocibus blasphemis injurii essent, ille flagellum hoc Dei mitissime interpretabatur, vocando JUBILEUM ELECTORUM.

37 Novitiorum, quando ipsis præesse contigit, ita explorabat constantiam. Ardentes prunas nudis pedibus calcare unumquemque jussit. Qui titubabat, rejiciebatur; alacritatem qui præ se tulit, tamquam non indignus sancto sodalicio, inveniebat gratiam in oculis Viri Dei. Narrat P. Joannes de Konorowo a, unum e multis sic ad ignem examinatum, sibi vero familiaritate intimum; quod ubi ad nutum Viri Dei oblatos carbonem pedibus præcox subjecit, quasi rosas aut

violam pressisset, subito sensit mutationem dexteræ Excelsi, truci elemento delicias non suas ingerentis.

38 Frustra velociter currit, qui, priusquam ad metas venerit, deficit. Sic currite (inquit Apostolus) ut comprehendatis. Itaque ingressus semel consummatæ virtutis orbitam Vir Dei, non respexit aliquando retro, neque declinavit ad dextram aut ad sinistram, sed apprehendens justitiam, induit eam tamquam podereim honoris, et ideo in die agnitionis invenit firmanientum. Jam paulo ante innui de peste. Poloniam tunc pervadente. Densabantur ubique funera, citra ullum sexus, ætatisve discrimen. A quibus ipsa contagio procul, metus terrebat universos: eo quisque felicior, quo latuit plus. Sacerdotes sacris, sacra altaribus destitui, ad cumulum publicæ calamitatis accedebat.

39 Ceterum Vir Dei contumax adversum spes aut metus, cernens multam messem, operarios autem varie dilapsos, suscepit magno animo intermissam ab aliis, juvandi properantes ad interitum animas, provinciam. Infert se in mediam feralis illius incendii flammam, prædicat omnibus opportune, importune, annum Domino placabilem, clamat, nec cessat cum illo fideli Consiliario b: » Si reversi fueritis ad Omnipotentem, ædificabimini, et longe facietis iniquitatem a » tabernaculis vestris, dabit pro terra silicem, » et pro silice torrentes aureos ». Evenit autem, quod finito memorabili egregioque sermone celeberrimæ Octavæ Visitationis B. Mariæ suæ zelotissæ visitatus et ipse est a Domino, ulcereque pestilentico torquetur acerrimo super scapula sinistræ manus. Cui tanta inerat feritas ut quod de carne uno die rubrum videbatur, altero deo superveniente, consumptum ab igne ulceris nigrescebat. Cum tantum in corpus posset, animi immortalitatis gaudium jam delibantis constantiam, ne quidem attingit exquisitus adeo dolor. Hunc, quasi ad se parum pertincret, Vir Dei non tam non sensit quam contempsit; timidus, ne vel vivendum sibi adhuc esset, aut dolendum minus.

40 Opportune sub id prorsus tempus pervagatus tota urbe rumor de Seraphico Doctore c universalis Ecclesiæ placito Divis recens adnumerato, auribus Servi Dei adlabitur. Pulchram is dedit materiam novo gaudio novisque votis Viro Dei. In alienæ sanctitatis elogio, suum jam decus intuebatur, et vitæ alias prodigus, vitæ inducias a Deo poposcit, quantum uni dumtaxat panegyri in laudem novi Sancti per ipsum cogendæ satis esset. Sed Deo ordinante aliter, fatalem horam imminere sibi Vir Dei sentiens, totum se iis pietatis exercitiis dedit, quæ mentem quantocius conjungerent suo primo principio, nude venerat. Moram faciente Sponso, differente scilicet præmium, quo cumulatiùs redderet, ille tanto plus arsit desiderio potius, quem solum dilexit; nec voluit consolari, qui nondum veniebat.

42 Dum sic in Christum de Cruce pendentem oculis defixis a caelestium contemplatione nihil prorsus remittit, monitus a suo curatore voluntatis Superiorum, reliceret modico cibo evigoratum corpus, in promptu esse piscem, quem ipsi sollicita nonnullorum de

RX IMPRESSIO

Peste per Poloniam grassante,

beatus Vir tuum in obscurio proxiimi contrahit,

b

et S. Bonaventuram, tunc recenter inter Sanctos relictum, panegyri ornare frustra cupit.

c

Dæmonem sibi apparentem fugit.

a

Quamvis B. Simon raro loqueretur.

lumen aliquot montis spiritus acutus præferbat.

et nocentiorum constantium modo modo explebat.

EX IMPRESSIS.

de ejus incolumitate pietas transmiserat, annuit, insolens non obsequi. Sed vix ori admovet oblatum piscem, videt illum, qui circuit quærens quem devoret, sub larva coquinarii piscem exsquammantis. Olfecit facile astum inimici ad turbandam quietem nihil sibi conscie mentis plurimum intenti. Ergo intrepidus invehitur in spectrum illud: Vade (inquit) retro sathana, nihil in me, funeste, reperies. Si lautius solito epulari tibi videor, Majorum voluntatem in causa esse scito, non meam libidinem. Piscis iste non est gulæ irritamentum, sed obsonium obedientiæ. Quidquid Deus non est, mihi pridem sordet; ad hunc solum inquietum est cor meum, nec quiescet, donec perveniat ad eum. Dixit, et veteratorem in indignationem simul, et fugam dedit.

et ferventi desiderio ad caelestem patriam anhelans moritur.

42 Jam contemplamini mecum oculis mentis Virum Dei, (quia languor ursit) in accubitu asseritio, stramine modico instrato, colligentem membra, sed cujus humilitatis nardus cum regio accubitu suavitate certabat. Dulces gemitus, mellea suspiria, quia amoris et desiderii myrothecium illud cæleste absque intermissione efflabat. Veni, clamabat dilecte mi, et assimilare capreæ hinnuloque cervorum, veni et introduce me in paradysum gaudii æterni. In nidulo meo moriar, et sicut phœnix multiplicabo dies meos. Cupio dissolvi et esse cum Christo! Sic orans cælo, quæ fuit patria sua, quia virginitatis, proximus fit, sextoque die sui decubitus solvens vitæ debitum mortalis, terminum conclusit exiliatæ carnis: assumptusque e medio felix iste Domini Servus super pauca sibi commissa talenta fidelis, pergit super multa jam in ævum constituendus, pro suisque laborum conatibus ex tunc condigne præmiandus, anno salutis millesimo quadringentesimo, octuagesimo secundo, sub die quinto decimo Kalendarum Augusti, sive feria quinta in crastino S. Alexii, hora quasi decima ultra citra.

in opinione sanctitatis.

43 Videns qui moribundo adstitit Fr. Joannes Laicus Bohemus, quod sic orans exspirasset, nec tam obierit quam cupidus migraverit ad immortalitatem, post dissuaviatum millies sacrum corpus, manicam vestis ejus dis-suit, illique fragmento cultum SS. reliquiis peculiarem, religiose impendit: expertus porro non inutilem sibi eam esse pietatem (præveniri quippe ab eo tempore variis de cælo benedictionibus meruit) non prius de conceptæ semel devotionis affectu aliquid remisit, donec totum cum vita exiit.

ANNOTATA.

a In causa Beatificationis pag. 54 liber Ms. P. Joannis Komorowo dicitur constare foliis ducentis nonaginta septem, et finitus esse anno 1535. Sed cum antiquius sit Ms. Nicolai Sokolnikii, istud huic prætulimus.

b Hæc leguntur in singulari cap. xxii Job § 23 et 24.

c In Actis S. Bonaventuræ die xiv Julii, illustratis tomo III ejusdem mensis, a pag. 830 exhibuimus ipsum Sixti IV diploma, quo Seraphicus Doctor catalogo Sanctorum adscribitur.

CAPUT VI. *Concursus populi ad B. Simonis sepulcrum, et publica ejus veneratio.*

Ad justa deinde properatum est, licet magnitudo nominis tanti moram longiorem poscere videbatur. Sed cum desiderium et communis omnium veneratio dimittere adbutotum terris nollet, temporis calamitas eadem, quæ cœtus hominum coire in unum vetabat, pompam etiam funeris acceleravit. Itaque eodem die, quo decessit, in ecclesia sancti Bernardini penes Cracoviam, ubi pro tunc prædicatoris explebat injunctum sibi officium, corpus ipsius omni veneratione dignum ante majus altare præfatæ ecclesiæ contra medium, inter duos alios Fratres, merito certe præfulgidos; Fratrem videlicet Timotheum de Sylvano a ex una, et Fratrem Bernardinum de Zarnowice b partibus ex altera terræ extitit commendatum.

Ad tumulum B. Simonis in choro positum statim tantus fiebat populi concursus.

45 Funus quibus deducere integrum non fuit; ab his ex intervallo certatum votis, quæ cælo fuisse grata, exitus postea commendavit. Dies non plus quatuordecim a suo obitu effluxere, intra quos tres clericali nota insigniti, et jam animam ob pestiferam conceptam in visceribus luem acturi, votis ad Divum nuncupatis, simul cum decumberent, revaluerunt simul; et puer bis mortuus, toties reanimatus. Crevit cum tempore, non numerus tantum, sed magnitudo quoque prodigiorum, in quibus longo ordine recensendis accuratum nomenclatorem agit P. Nicolaus de Sokolniki c. Ad hunc cupidum talium remitto; ego promissi memor, nec ultra quam indicium dem eorum, quibus celebrandis pro merito par non sum, festino ad alia. Effundebatur non ipsa solum civitas, sed regnum universum ad venerandum tumulum ejus, cujus illustriorem portionem præmiserat in cælum peregrinatio nostra, quo prodesse ibi tantundem posset, ut vellet. Et cum neque loci angustiorem ambitum capere tantum concursum, neque tumultuantis populi preces inconditas, Fratres in choro Domino psallentes ferre possent, de transferendo inde sacro pignore in augustiorem templi partem ad sanctam Sedeni referunt.

a

b

E

c

F

46 Præerat tunc Ecclesiæ Innocentius VIII Pontifex maximus, apud quem innocentiæ vitæ Divi nostri et miraculorum ex fide publica recensita series, ad eliciendum primum sanctitatis fumum satis fuit. Preces inde Fratrum admissæ; Translatio decreta; Diplema desuper compositum in hunc, qui sequitur, modum: » Dilectis Filiis Vicario et Fratribus » Ord. Min. de Observantia provinciæ Polonæ pro tempore existentibus salutem et » Apostolicam benedictionem. Sacræ Vestræ » Religionis, sub qua devotum et sedulum » exhibetis Domino famulatum, promeretur » honestas, ut votis vestris, illis præsertim, » per quæ divinus cultus augeri, et fidei » Christianæ religio propagari valeat, favorabiliter annuamus. Vestris igitur supplicationibus inclinatis, ut corpus Fratris Vestri » P. Simonis Lipnicii, miraculis coruscantis, » in

ut Fratres Maiores, obtenta a Pontifice licentia.

A » in choro ecclesie conventus vestri sepul-
 » tum, propter quod concurrente multitu-
 » dine Christi fidolium utriusque sexus ad di-
 » ctam ecclesiam, pro implorandis divinis
 » auxiliis intercessione prædicti Patris se-
 » pulti, de diversis partibus confluentium, in
 » horis Canonicis recitandis non modicum
 » sicut accepimus, recipitis detrimentum, et
 » devotiones vestræ minuuntur; de choro
 » ecclesie hujusmodi, in quo sepultum jacet,
 » ad alium locum ecclesie ejusdem decen-
 » tius et convenientius, noctis tempore vel
 » alias clandestine absque pœnarum seu cen-
 » surarum ecclesiasticarum incurso transferre,
 » et in loco decenti et honesto, sicut pro-
 » fertur, reponere possitis, tenore præsentium
 » licentiam elargimur. Non obstantibus qui-
 » buscumque aliis ordinationibus Apostolicis
 » in contrarium facientibus. Datum Romæ
 » apud S. Petrum sub annulo Piscatoris *xii d*
 » Julii anno Domini *mccccxxxvii*, Pontificatus
 » nostri anno tertio.

HIERONYMUS BALDARINUS.

47 Celebrabatur Cracoviæ conventus provin-
 cialis Fratrum, quando expetitur tanto-
 pere rescriptum ab Urbe venit. Pervasit
 vero simul animos omnium incredibilis oble-
 tamenti spiritualis sensus, suprema Sedis sanctæ
 autoritate ad vota publica se demittente. Jam plus
 ab eo tempore licere sibi rata multorum hactenus
 timida pietas, omnes in ornando Sancto nimios esse
 contendebat. Sed obstabant Fratres, ultra Apostolicarum
 litterarum elogium amplioris venerationis ob-
 sequia, populo nequidquam flagitante, non
 admittentes. Ergo solis Fratribus monumentam
 intransibus, sublatum est inde reverenter
 corpus sacrum, et, iisdem Fratribus succol-
 lantibus, in augustiorem, ubi et nunc visitur,
 loculum transportatum.

48 Eminent supra lapidea statua, et pro-
 versibus, quos vetus historiographus *e* nar-
 rat, substituta recentior inscriptio.

AD OPT. ET MAX. DEI LAUDEM ET GLO-
 RIAM MAUSOLEUM ISTUD DEDICATUM EST,
 B. SIMONI DE LIPNICA, VIRO UTIQUE ANTE
 OMNIA IN ORDINE MINORUM RELIGIOSIS-
 SIMO SANCTISSIMOQUE; DEINDE VERO AU-
 GUSTISSIMI NOMINIS JESU PRÆDICATORI
 FERVENTISSIMO, TUM VITA AC PRÆCIPUE
 VIRGINALI CASTIMONIA INTEGERRIMO, DENI-
 QUE INNUMERABILUM PENE PRODIGIORUM
 SINGULARI PRÆROGATIVA LONGE LATEQUE
 CLARISSIMO. MIGRAVIT E VITA ANNO DO-
 MINI *mccccxxxii*.

49 Ceterum cum ad ejus sepulcrum vere
 gloriosum numquam decissent, qui vota sive
 pro acceptis beneficiis exsolvent, sive pro
 novis nuncuparent, solito tamen major turba
 de civitatibus confluebat semper, die in
 orbem redcunte, qua non ambigitur, dile-
 ctus Deo et hominibus B. Simon pompa tri-
 umphali cælum invecus. Solenne statim ab
 eo tempore Fratribus, cum thure, floribus,
 cœra, cineri sacro reverenter affundi, votis-
 que vota trudere. Dulce undique murmur,
 et exaltationes Dei in gutture omnium, quod
 beneplacitum esset Domino in Servo suo, et
 quia exaltavit mansuetum in salutem. Reti-
 nens in hunc diem pulcri moris tardior Fra-
 trum ætas resunit religiose vota et SS. sa-
 crificia sub honore Triadis Sanctissimæ, ad

quæ ipsis scria Majorum pietas prætulit fa-
 cem.

50 Extat præterea binum orationis exem-
 plum tumulo sacro appensum, quod ævi illius
 sinceritas ad conciliandum Divum populo
 proposuerat. Et quia mihi quoque pie con-
 ciliandus est, quod ejus amplissimas virtutes
 intra unius alteriusve chartæ angustias co-
 gere fuerit fiducia, utrumque non ore tantum,
 sed stylo quoque exprimo, antequam de-
 sinam :

O nova lux Poloniæ,
 Clarum sidus Cracoviæ,
 Fervens verna tu Mariæ
 Summæ Matris clementiæ.
 Florens rosa munditiæ
 Felix proles Simon pie
 Francisci Observantiæ;
 Fer Beate præsidium,
 Tandem cæli nobilium
 Fac consortes nos civium.

¶ Precare Deum pro nobis beate Simon.

¶ Ne nos devincat callidus dæmon.

ORATIO.

Da quæsumus, omnipotens et misericors
 Deus, ut B. Simonis confessoris tui præ-
 clara nobis merita proficiant, et tua gratia,
 quam precamur, nos dignos efficiant, in qua
 firmati, tuæ gloriæ simus adnumerati. Per
 Christum, etc.

51 ORATIO ALIA. Felix beate Simon; *alteraque ora-*
 qui jam transisti hujus mortalitatis fluctus, et *tio, qua B. Si-*
 pervenire meruisti ad portum perpetuæ quietis, *monis interces-*
 securitatis et pacis; securus et tranquil- *sio imploratur.*
 lus, semperque festivus atque gaudens es;
 obsecro te per tuam charitatem, qui secu-
 rus es de te, sollicitus esto de uostra mul-
 tiplici miseria. Per ipsum te rogo, qui te
 elegit, qui te talem fecit, de cujus pulcritu-
 dine jam satiaris, de cujus immortalitate jam
 immortalis factus es, et de cujus beatissima
 visione semper gaudes; esto jugiter memor
 nostri, subveni nobis miserimis, qui adhuc
 in salo hujus vitæ circumstantibus agitatur
 procellis. Tu porta pulcherrima, qua in ma-
 gnâ surrexisti altitudinem, adjuva nos vile
 pavementum longe inferius. Da manum, o
 Minorum decus, et erige jacentes super pe-
 des, ut convalescentes de infirmitate, fortes
 efficiamur in bello; intercede et ora constan-
 ter atque indesinenter, pro nobis miseris mul-
 tumque negligentibus peccatoribus, ut per
 tuas orationes tuo sancto consortio conjun-
 gamur. Sumus namque valde fragiles et nul-
 lius virtutis homunciones, animalia ventris,
 et carnis mancipia, in quibus vix aliquod
 virtutis vestigium apparet. Et tamen sub Chri-
 sti confessione positi ligno Crucis ferimur
 navigantes per hoc mare magnum et spa-
 tiosum, ubi sunt reptilia, quorum non est
 numerus, ubi sunt animalia pusilla cum ma-
 gnis; ubi est draco sævissimus, semper pa-
 ratus ad devorandum; ubi sunt loca Scyllæ
 et Charybdis, et alia innumerabilia, in quibus
 naufragantur incauti, et in fide dubii. Ora Do-
 minum, ora piissime, ora B. Simon, ut tuis preci-
 bus meritisque adjuti, salva nave, et integris
 mercibus, pervenire mereamur ad portum per-
 petuæ salutis et continuæ quietis. Amen.

ANNOTATA

EX IMPRESSIO.

crisot una.

B

F

corpus ejus alio
 transferre con-
 ti fuerint,

ubi proter no-
 tam inscriptio-
 nem.

et carin publi-
 ce venerationis
 macti,

EX IMPRESSIS

ANNOTATA.

a *Is fuit artium magister, virtutibus et scientia illustris, ut tradit Waddingus in Annalibus Minorum ad annum Christi 1483 num. 10.*

b *Waddingus loco proxime citato illum appellat Bernardinum de Parnovia; sed nos Polonis, nomen vernaculorum peritioribus, magis credimus.*

c *De hoc scriptore egimus in Commentario prævio num. 25, et promisimus, nos miracula ab ipso collecta huic Vitæ subjuncturos.*

d *In cographo, ad me ex Polonia misso, huic diplomati subscribitur dies xvii Julii, et secretarius subnotatus vocatur Hieronymus Baldacinus.*

e *Significatur Matthias Michoviensis, de quo aliqua diximus in Commentario prævio num. 19, et versiculos ab ipso relatos exhibuimus num. 12 ejusdem Commentarii.*

EPILOGUS.

Habes, pie lector, pauca ex multis, de vita et meritis gloriosis B. Simonis Lipnicii. Fuit olim historia ejusdem argumenti diffusior a; sed fuit. Nunc præter defrutati voluminis reliquias occurrit nihil. Quisquis invidit totum, aut servavit male, nã ille in sanctos manes et nos simul injurius. Nostra hæc cum leges, cogitabis, quomodo si inventiatur granum in botro et dicatur, Ne dissipes illud, quoniam benedictio est, ita hic prorsus evenisse. Plurima olim in vita et moribus Servi Dei observata celebrataque cum essent, sola tamen hæc evasere temporis calamitatem, ceu in vinea grandinata botri aliquot dispersi feliciter. Scio, non omnibus placere notas et compendia; sed neque mihi studium placendi omnibus. Unus mihi pro mille satis, de quo scribo, cui scribo; ultra, ne quidem volum.

sed prætermis-
sisse ejus mira-
cula.

53 Ceterum licet non dubitem ad hoc, ut Sanctus habeatur quis apud homines, in Ecclesia militante duo esse necessaria, virtutem nimirum et veritatem signorum, merita videlicet et miracula, ut hæc et illa ab invicem sibi contestentur, cum nec merita sine miraculis, nec miracula sine meritis plene sufficiant ad perhibendum inter homines sanctitatis testimonium, frustra tamen hic a me miracula expectes. Singulare hæc poscunt volumen, dum sine modo et numero nova novis quotidie succedunt. Stellas in firmamento, si potes, numera prius, aut in sole atomos; deinde nostrum verecundum damnabis ea in re consilium.

quæ ab aliis
use scripta
sunt;

54 Quamquam fuere, qui plurima conjecerunt in sua diaria, et quidem pleraque per inquisitionis non perfunctoriæ facem jam explorata. Autequam tamen ab Apostolicæ Petræ velut lydii lapidis exactiori trutina vim plenam colligant, præconium eorum publicum differre tantisper placuit, præsertim uno ex adnotatis supra scriptoribus, me hac cura fere absolvente. Sic autem ille in fronte sui libelli. » Quamquam, ut verum fatear, » signa non faciunt Sanctum principaliter nisi » aequaliter et consecutive sanctitatem pro- » testentur, et declarent infuisse, præsertim » cum tot tanta ac talia sint, quod in » eorum consideratione mens expavescat hu-

» mana, virtutem Dei in Sancto ejus admirata. » Equidem Joannes Christi Jesu dignissimus » præcursor, ut et multi ceteri, signum fecit » nullam. Ergo non est Sanctus? Absit hoc » a veris Christicolis. Sensualitati tamen isto- » rum faciendo satis, qui dicunt, signa nostra » non vidimus, jam non est propheta, id » est, verus Frater minor et Christi fidelis » imitator qui prophetat, id est, viam re- » ctam et securam in regnum cælorum de- » monstrat exemplis sanctis et salutaribus do- » ctrinis, aliqua benignitate Dei omnipotentis » meritisque Virginis gloriosæ Mariæ nec » non servi sui Simonis beati mirabiliter pa- » trata, ac varie pro laude hujuscemodi Viri, » præclarissimique Primicerii sacrosanctæ plan- » tulæ religionis novellæ consignabo. Nam be- » nignissimus Dominus faciens mirabilia magna » solus, qui hunc in vita virum spectabilem » prærogativis meritorum effecerat insignem, » post mortem nihilominus multo præstantius » effecit clariorem b ».

55 Persequitur deinde singula longo ordine. Hunc consulat, qui menti pie curiosæ ab ipso fonte embamma vult: incurrent enim in oculos sensusque ejus: Decem vere mortui vitæ restituti. Feminæ animam agentes (ex difficili partus occasione) viginti octo erectæ. Pestilitatis tempore septuaginta novem de morte, nidum in ipsorum corporibus statuente, triumphantes. Viginti quatuor hydropem, viginti sex febrim qui exstinxerunt aut profligarunt. Ab exquisito capitis dolore et vertigine ad usum rationis conversi viginti septem. Tres muti, quibus redintegrata loquela. Cæci tredecim, quibus, repulsa cæcitate, reluxit dies. Octo de gravi tribulatione et discrimine prodigiose crepti. Energumini plures (fremente inferno) emancipati facilius, quam essent occupati. Sed ista numeret, cui Altissimi gratiam infinitam coercere certo numero audacia. Fidem imploro omnium non hujus solum urbis, sed regni universi incolarum, quod morbis soticis, vel quorum feritas omnem ingenii artem eripit, ex solo pallii et chordæ Divi nostri contactu remedia promiscue quærantur. Nec ulli, modo rite expietur, pietas hæc frustra esse solet. Plurimum se debere communi omnium Patrono fateatur singuli, et beneficii memores, tabulas varii, ut metalli ita et pretii, gratiæ consecutæ indices, conceptis ex pietate votis certatim suspendunt. Quibus et ego hanc meam appono pennam, plus quam erat par, pietate plausum posthabente, ausam, ductu et auspiciis ejusdem Thaumaturgi nostri, quem recte quisquis invocavit, confusus non est.

b
e quibus tamen
aliqua in gene-
re enumerat.
E

ANNOTATA.

a *Sokolnikius, cujus compendium in Commentario prævio protuli, ibidem num. 30 testatur, ejus Vitam fusius scriptam fuisse, quæ jam aut perit aut latet, sicuti hic Skrobkovicus satis indicat.*

b *Iste est prologus, quem Sokolnikius miraculis præfixit, ut mox videbimus.*

M I R A C U L A

COLLECTORE NICOLAO SOKOLNIKIO
ORDINIS MINORUMEx Ms. Cracoviensi, quod
anno 1724 ad nos transmis-
sum est.

P A R S P R I M A.

*Prodigiosa beneficia, quæ
B. Simon de Lipnica patro-
cinium suum imploran-
tibus præstitit anno 1482,
quo obiit.*

S E C T I O P R I M A.

Quamquam autem (ut verum fatear) signa non faciunt Sanctum principaliter, nisi aliquantulum et consecutive sanctitatem pertestentur et declarent infuisse a, præsertim cum tot, tanta, ac talia sint, quod in earum consideratione mens expavescat humana, virtutem Dei in Sancto ejus admirata. Equidem Joannes, Jesu Christi dignissimus præcursor, ut et multi ceteri Sancti, signum quidem fecit nullum: ergo non est sanctus? Absit hoc a veris Christicolis. Sensualitati tamen illorum satisfaciendo, qui dicunt: Signa nostra non vidimus, jam non est propheta, id est verus Frater Minor, et Christi fidelis imitator, qui prophetat, id est viam rectam et securam in regnum cælorum demonstrat exemplis sanctis, et salutaribus doctrinis, aliqua benignitate Dei omnipotentis meritisque Virginis gloriosæ Mariæ, nec non servi sui Simonis beati mirabiliter patrata ac varie pro laude hujusmodi Viri præclarissimi, primiceriique sacrosanctæ plantulæ nostræ Religionis novellæ consignabo.

2 Nam benignissimus Dominus faciens mirabilia magna solus, qui hunc in vita virum spectabilem prærogativis meritorum effecerat insignem, post mortem nihilominus prodigiis multo præstantius effecit clariorem; et quidem, ut pater misericordiarum, Deus ipse totius consolationis voluit pestis funestæ afflictum deterrima strage læceque horrenda populum, quæ sub illa tempestate Cracoviæ ceteris ac civitatibus oppidis et villis partibusve illi adjacentibus sæviit in homines furibunde, hoc fideli servo suo Simone, quem præ ceteris dilectum ex multis delegerat unum, salubriter consolari, dans eundem largum ægris medicamen, mæstis pium solamen, sanis dulce recreamen, atque omnibus ipsum fideliter et devote præsidio acclamantibus suis in cunctis opportunitatibus (saluti utique talium non absonis) beneficium sublevamen: quod potissime et principaliter tres quidam adolescentes clerici in se experti recognoscuntur. Ii namque altera statim comparente hebdomada

Julii Tomus IV.

a felici hujusmodi Patris commigratione, principalissime, quasi tres illi pueri in camino ignis ardentis, Dominum laudavere de beneficiis, meritis B. Simonis ipsis elargitis, dantes etiam bonum sanctitatis testimonium atque magnitudinis ipsius coram Domino iudicium, ut in eo quoque comprobaretur illud Ambrosii dicentis: Quoniam oportet Sanctos et ab his, qui foris sunt, habere testimonium.

3 Prædicti igitur adolescentes, gravissima pestis infirmitate detenti, et jam fere agonizantes, quorum unus pro horrore doloris in eum vigescentis per aliquot tempora insensibilis ac tremulus in membris extitit omnibus; inatrone vero quædam nutrix et custos eorum in hospitali, conditione sui status, soror tertii Ordinis sanctissimi Francisci, compassa cruciatibus eorundem, posteaquam de morte patris resciverat Simonis, cum devotione, qua majori potuit, de misericordia Dei confidens, atque beatæ Mariæ Virginis adiutorio, præfatique Patris suffragio eosdem ad sepulcrum ipsius prima devovit: qui statim cœperunt melius habere in suis infirmitatibus. Videns autem hæc illos tandem non mediocriter sublevatos, narransque factum eisdem, admonebat, ut quanto celerius votum ab ea missum ad prædicti Patris sepulcrum solverent bono modo. At illi non ingrati, talia audientes, vota sua solennius perfecerunt, veneruntque sani per Dei gratiam vota solventes cum candelulis devoti, beato Patri Dominoque gratantes. Quos frater Leonardus de Sadez, pro tunc guardianus præfati loci Cracoviæ, magnæ profecto maturitatis vir, advocans patres et fratres loci illius, quam plures potuit, pro illa hora de hac re examinavit fideliter. Illi vero humiliter et cum lacrymis supradicta latius effequentes ore proprio affirmabant, se sanos fuisse per Dei gratiam et patris Simonis merita.

4 Item quædam pistorissa b, cognomento Habona, lethali fatigata infirmitate, quodam die dominico semiviva jacens, patrem Simonem cum alio fratre vidit in visu quasi ad se venientem; quem intuita obnixius deprecabatur, pro se orationem fieri in sermone ad populum: cui prædictus Pater nihil respondens, sed manum capiti ejus, ut ei videbatur, imponens evanuit. Illa autem ad se rediens sanam se reperit votum mox mittens, sepulcrum ejusce Patris cum cereo visitatura, perfecitque tandem hoc ipsum magis grata.

Item domina Barbara relicta, cognomine Bobrowa, matrona famæ optimæ, afflicta gravissimo dentium dolore, emisso voto ad patrem Simonem ejusque tumbam, confestim sanitatem recepit.

Quidam etiam Joannes, arte carpentarius, contortus ægritudine febrium cum caloribus per unam septimanam, facto voto ad sepulcrum præfati Patris, illico sanatur votum solvens cum candela.

Item quædam vidua de Cracovia, vehementissimo capitis pressa dolore, spondens votum Patri beato, mox pulso quovis dolore, recens signum cereum super sepulcrum ipsius reliquit.

Quidam Martinus clericus de Slupeza c dolorem capitis incurrens maximum, ut votum emisit nudipes sepulcrum Patris aditurus, statim convaluit, solvens quod voverat.

EX MS.

Item Elizabeth virgo de Cracovia, filia fabri calcearium, quæ perpessa apostemata mortifera, postquam recommendata fuit beato Simoni, sanitatem recuperavit, votum complens cum cereo.

Item Stephanus tabernator et braxator dolore pedis acerbis prægravatus, ut primum votum beato emisit Simoni, salvus exstitit, signum e cera relinquens ad tumbam præfati Patris: cujus etiam filius, medicus arte, dolorem oculorum patiebatur vehementem, devotus ab eodem Stephano, liberatus a dolore permansit.

Item Catharina Droskowa de suburbio Cracoviensi quadam nocte in infirmitatem incidit sævissimam, sic ut mori videretur; cui sic afflictæ in mentem venit, ut, sepulcrum patris Simonis si visitaret, sanaretur. Quæ cogitationi assentiens, votum vovit tumbam adiuta, et illico sanata erat, explens promissum die comparente nudipes cum cereo.

Quidem scholaris, nomine Michaël de Lutostom juxta Lioza, morbum perpessus pestilentie in manu sinistra, et votum fecit patri B Simoni, ipsumque persolvit, et ab eo salvatus est.

Item Catharina relicta, cognomento Panazkowa, de platea S. Stephani Cracoviæ, dolore capitis similiter et oculorum interius anxiabatur, ita ut præ dolore vehementi videre non poterat. Quadam itaque vice admodum aggravata dolore vidit patrem Simonem, quasi ipsam alloquentem in hunc modum: Quid inquit tecum agitur, et quo indiges? Cui illa: Dilecte, ait, Pater ora pro me auxilia Deum, ut sanitate perfrui merear. Et ipse ad eam: Crastina die meum visitabis tumulum, et sanaberis; et statim ab ea disparuit. Illa vero mox votum iter actura spondens ad ipsius tumulum sanata est solvens votum cum cereo.

6 Item Stanislaus villicus cum Dorothea conjuge sua de Dæbnik, villa juxta Cracoviam, gravissima pestis infirmitate decumbentes, consilio cujusdam dominæ præsidio patris Simonis se humiliter sanaturi commendaverant, ac subinde obtinuerant petita desideria meritis dicti Beati, offerentes in voto duo lumina C proceræ altitudinis diversique coloris, et duas gallinas.

Domina Christiana de Cracovia, alias Niklosowa, citra partum constituta, molestum apostema in pede subortum patiebatur, ac demum apostematis causa dolore capitis durius constricta vix de se parum quid scire videbatur: cumque votum pollicitans limina patris Simonis [adire] proposuit, valetudini pristinae restituta erat. Obtulit ergo in voti solutionem et signum pedem cereum atque verticem.

Stephanus quidam civis Cracoviæ de platea S. Nicolai cum sua consorte Agnete, alias Sclacbeiu, cum parvulo etiam puero valida erant percussi infirmitate. Vir quidem tribus apostematibus obvolutus erat; uno sub ascella sinistrae manus d, altero sub mento; tertio circa costas; mulier autem corrosiones ventris patiebatur mirabiles, sic quod ambo morti dispositi communicaverant, ut veri Christiani. Demum ex consilio devotarum quarundam mentium, votum Deo Patrique beato sponderunt, et confestim sanati sunt,

venientes ad sepulcrum viri prædicti cum candidis pariter.

7 Item Anna Bartossowa de platea S. Annæ Cracoviæ, existens in sermone ipso die Assumptionis Virginis Mariæ in ecclesia S. Francisci ad Conventuales, subito opprimitur gravi ægritudine, ita quod insensibilis pene effecta, exanimis videbatur. In qua sic permanens et in domum delata suam, nec meminit, quod dominici corporis Sacramento erat procurata. Cui sic afflictæ menti ejus spiritus quidam illabatur de voto faciendo ad quempiam Sanctorum pro recuperanda sanitate. Ei autem ita titubanti; an videlicet ad S. Mariam in Czestochowa e, sive ad S. Crucem Montis Calvi f, an ad patrem Simonem se debeat devovere, iuspirat Spiritus ille bonus, ut ad Patrem prænominatum se promittat accedere cum lectione Missæ, sperans firmiter se adepturam pristinam sanitatem integram: vixque medium unius horæ erat a voto dilapsus, cum ipsa plene sanitati restituitur. Quæ sana recensque infra Octavam dieti festi die dominico, ut Deo Patrique beato de beneficiis gratias redderet, veniens, E hoc ipsum accito patre Anastasio, pro tunc præsidente loci, in quo requiescit corpus prædicti Patris beati, pure, ut secum gestum est, enodat ac pro Missa petit; ipse vero (ut prudens) assumpto secum altero Fratere optimi utique meriti, Matbia de Skowina mature rem gestam ab ea exquisivit ad laudem Dei omnipotentis.

8 Item tres scholares in studio Cracoviæ constituti, omnes ulceribus pestiferis usque ad mortem decumbentes correpti cum per nutriceum eorum (quæ mater in hospitalis fuit in quo jacebant) erant ad tumbam patris Simonis devoti, sani euntes vota perfecerunt, nomina ac locum nativum infirmitatesque suas patri seniori eos percunetanti manifestaverunt. Quorum primus Joannes de Laczycza, secundus Joannes de Kalifs nominabatur. Tertius etiam de Laczycza; hic utique etsi minus plene tunc sanus fuit, mirabiliter tamen convaluit: nam, referente nutrice eorum, pluries agonizabat: et quam primum per eandem fuit devotus, convaluit, vivensque venit ad monumentum, [et] F votum solvit.

Item Margareta Pawlowa, de platea S. Nicolai Cracoviæ carnificissa g, dolorem colli patiebatur durissimum, non potens aliquantisper caput movere fere per integram septimanam: cumque fama celebri patris Simonis audita, fuisset illi devota Virginique Matri, sanitatem recuperavit.

Similiter et domina Barbara, de S. Stephani platea dictæ urbis, languescens in omnibus membris trepidabat, moxque, ut votum sæpe memorato Patri pollicita erat, sana extitit.

Michaël quidam de Swiczimietz, villa adjacenti Skowina, detentus pestilencia infirmitate, cum fortius ea premeretur, emissis pacto Simoni beato, sanus cum viva oblatione votum explevit.

9 Item domina Anna quondam Girzykova civis Cracoviensis, cordis lædium passa vehementissimum, quod quidem hoc modo incidit: nam huic, viro adhuc superstite, eum multæ opes essent, ipso tandem mortuo, vix unius (ut referebat eadem) obolus in domo remansit,

A remansit, balteis ceterisque rebus magni ponderis exceptis. Videns autem quod sepulturam viro suo quo perficeret debitam non haberet præter res magni pretii, quas invadiare *h* nolebat, de defectu pecuniæ conquerebatur. Tandem sic tristis ad doctorem Clementem prædicatorem Polonorum ad S. Barbaram Cracoviæ accedens consilium super eventu petiit, virumque orationibus suis mortuum commendavit. Qui postea in ambone juxta morem existens virum ipsius communi orationi populi adstantis in sermone recommendavit: Orate, inquit, pro anima bonæ memoriæ Girzit, qui in magna paupertate decessit. Quod audiens domina supra memorata nimium turbata erat, eo quod pauperem virum ipsius nominabat. Unde et multi alii id ipsum audientes more detractorio illi illudebant, quod sic virum post mortem commendaverat, utique olim locupletem. Ex hac igitur fama undique vulgata pauper domina et mœsta tædium incidit vehementissimum, ita ut cor ejus rumpi præ dolore videbatur; imo dicebat illachrymans: Nisi, inquit, beatus iste Pater adjuvisset me, in hac vice omnino aliquid mali incidissem. Sed ego misera confidens in meritis ipsius, flexis poplitibus rigans genas lacrymis, voto misso ejusce patrocinio sum suffragata, attulitque pro voto cor de rubra cera.

B 10 Item Michaël studens almæ universitatis Cracoviensis, natu de Miedzyrzye, cum infectus gravatusque esset diuturna pestis funestæ ægitudine, ac tandem a quadam matrona persuasus de voto patri Simoni faciendo, ipso misso, meritis ejusce fideliter sanus extitit.

Item Dorothea ancilla, alias coctrix hospitissæ scholarium, nimis rigida febrium quartana torquebatur: cumque a sua domina almo Simoni fuisset devota, ab hac salva est.

Dominus Thomas civis Cracoviensis cum sua conthorali domina Dorothea atque pueris eorum; afflicti pestis gravissima infirmitate atque per parentes pro se et eorum pueris (specialiter tamen pro uno illorum qui tribus vicibus jam agonizabat morboque etiam caduco fatigabatur) voto ad limina beati patris Simonis emisso, curati sunt, et eodem die cum devotione cum pueris, cereisque protensæ quantitatis vota sua perfecerunt.

C Item Anna vidua alias Szczepanova de Bwierzynice percussa ægitudine pestilentica nimis gravi, ut etiam de vita jam desperaret, poscens præsidium almi Simonis incolumis recensque sanitati pristinæ restituta est.

Quædam etiam Anna Polenezyna de Casimiria, uxor piscatoris, filium suum parvulum, infirmitate valida laborantem, patri huic Beato devoverat; qui ad votum matris sospes illico remansit: post hæc, matre sua præfata votum promissum implere non carante, iterum et acrius recidivat *i*; quem ipsa devotis genibus flexis ad limina patris Simonis promittens, ad puerum jacentem nimisque afflictum manus porrexit: Veniamus, inquit, clarissime in S. Bernardinum ad tumbam patris Simonis. Et ecce puer ille confestim, velut e somno expergefactus, matri manus tetendit, nec amplius jacere aut sedere,

voluit, donec secum mater ad tumbam beati Viri deveniret.

EX VS.

ANNOTATA.

a Auctor vult significare, ni fallor, quod miracula a viventibus patrata, non præbeant certum sanctimonix indicium: nam quæ intercessione aliqujus Sancti post mortem fiunt, sunt indubitata sanctitatis signa, ut ex aliis docet Felix Contolorius in Tractatu de canonizatione cap. XIX.

b Pistorissa hic idem est quod Latine pistrinx; sed ejusmodi voces barbaras deinceps non explicabimus, nisi sensum reddant dubium aut obscurum.

c Martinus Zeillerus in Germanica Poloniae descriptione pag. 95 vocat Slupeciam, dicitque sitam esse in palatinatu Sandomiriensi ad radicem Montis Calvi. At ne nimium crescant hæc Annotata, similium locorum descriptionem deinceps omittam, tum quia in mappis geographicis passim occurrunt, tum quia plurima ex iis explicata sunt in Actis S. Stanislai episcopi Cracoviensis et martyris, quæ ad diem VII Maii illustravimus.

d Puto, quod Sokolnikius ascella sinistræ manus voluerit significare axillam sinistri brachii. E

e Czenstochova est oppidulum Poloniae Minoris ad Wartam fluvium in confinio Silesiæ situm, et miraculo a Deiparæ imagine inclutum, ad quam plurimæ instituuntur peregrinationes. Vide Dlugossum lib. I Historiæ Poloniæ col. 33.

f Cromerus in Descriptione Poloniæ agens de Polonici soli cælique qualitatibus hunc montem sic describit: In meditullio vero Minoris Poloniæ Lysecius est, quasi tu dicas calvum sive calvastrum, in quo monasterium est sanctæ Crucis nomine lignoque celebre.

g Carnificissa, id est uxor lanionis, aut mulier, quæ vendit carnem; sic etiam carnifex hic sæpe ponitur pro lanione, quod semel monuisse sufficiat.

h Invadiare hic idem est quod Latine oppugnare, sicut ex sensu satis colligitur.

i Recidivat hoc est in eundem morbum recidit; quod verbum in hisce miraculis sæpius recurret.

SECTIO SECUNDA.

Quid referam auscultat: nam Zophia biennis [filia] Nicolai telæ textoris de Tarnow ludens pueriliter in via serpebat, qua permissione Dei, quadrigam tribus equis trahentibus desuperque tribus actualibus cerevisiæ cohærentibus contigit vebitari; una autem rota dicti currus (auriga improvido) subacto puellulæ collo illud moleste pertransiit. Unde illa mox capitis collique tumorem incurrit pergrandem, exhalatumque e vicino præstolans semiviva recipitur ac emortua. Unde quibusdam duobus Fratribus Minoribus de Observantia illae casu superventibus, unus eorum nomine Benedictus, patri Simoni utique devotus, parentibus ceterisque lugubri spectaculo assistentibus puellam sic mactatam ipsi patri Simoni recommendare consuluit, et ut alios ad fidem ferventiorumque devotionem animaret, ipse primus pro ea votum mittere non prorogavit. Quid multis immorer? En dictu inaudibile, puer ille, qui jam e vivis erat abiturus, voto misso a patre Fratre præfato, in continenti incolumis efficitur nec ad vesperam usque languens jacebat. Cujus pater nimium

* id est mortem

nimum gratus votum eum puella exsolvit.

Item adolescens quidam Jacobus de platea Vistensi Cracoviæ mortali decumbens infirmitate, cum ei nulla jam spes sanitatis esset, tandem desperatus gratiæ divinæ præsidio sibi patrem invocavit Simonem et sanatus est.

a 12 Item Victoria, Palatini Ravensis a filia, soror tertiæ Regulæ sanctissimi Francisci, moram habens Cracoviæ in clausura ad S. Agnetem, percussa ægritudine pestilentica, finique appropians, dum votum patri emisit Simoni, ipsam evasit. Quia vero personaliter ob clausuram votum complere non potuit, per alias duas sorores ejusdem Ordinis, ad extra manentes, tamen protensum ad sepulcrum Viri beati submitit.

Item Stanislaus, cognominatus Chlopiec, de Wierzbno villa adjacenti Prosowieze, impeditus pestis morbo sævissime [erueiatur apostemate] tum sub oscella manus sinistrae, tum etiam in inguine atque post anrem in collo ad quantitatem ovi gallinarum [creseente,] sic quod jam de sanitate penitus desperaverat. Cumque sic gravaretur, nec valeret triturare frumenta, quod cœperat, ecce clericus seu quidam socius advenit, eumque interrogat, quidnam haberet. Cui ille: Nimis debilitor, statimque socius: Amore Dei promittas, te iturum ad beatum Simonem, Cracoviæ nuperrime clarescentem. Ille autem hoc audito, dimissa confestim cribula, votum devotus fecit, et pristinae sanitati e vicino restitutus integre, alacer solvit veniens pedes votum.

13 Item quædam domina Barbara civis Cracoviæ infecta funestæ pestis infirmitate atroci, mori plus quam vivere sperabat: non enim jam poterat loqui: contigit autem eidem tale quid in nocte quadam: vidit enim (nec dormiens a tactu primæ usque ad tactum horæ nonæ) visiones varias de animabus mirabiliter ac varie in futuro sæculo se habentibus, atque demum dæmones eam terribiliter pavefacientes, sic ut eam vellet de lecto recipere. Hæc matrona Deo multum devota nesciens, quo se tutius muniret, signum sanctæ Crucis, in se sæpius repicans, [pro] scuto assumebat. Nec tamen eatenus visiones illæ evanescere quoquomodo quibant: ipsa denique multum territa ad beatum patrem Simonem confugiens ei supplicare cœpit apprime: O, inquit, serve Dei altissimi et amator ferventissime nostri Jesu Christi. Ecce pius Pater continue sibi affuit, ipsamque liberam consolatamque reliquit et in crastino, quæ jam pridem semiviva fuit, optime ambulavit. Sana igitur existens votum gratissima exsolvit. Cum hæc autem etiam et aliæ mulierculæ duæ de Cracovia venerant, commissamque sui successus patribus quibusdam illuc astantibus revelaverant. Nam prima, Dorothea nomine, ferme quinque hebdomadis infirma jacuit. Quæ ut patri Simoni votum fecit sepulcrumque visitavit, sana extitit; similiter et altera, nomine Barbara, pestilentico languore attractata, meritis beati Patris se humiliter commendans liberata est.

14 Item dominus Slinak, vir utique sagax et erine canus, advocatus de Stradomia capitis immani pressus dolore, spondens ita sæpe memorato Patri, eum cæreo sanitatem recuperavit. Cujus voto concordans Catharina

quædam, cujusdam carnificis uxor de Cracovia, D nimio capitis detenta dolore, facto voto beato Simoni, sanitatem pristinam reassumpsit, obtulitque in voti signum verticem cereum ad tumbam præfati Patris.

Item Simon scholaris de wastynin in hospitali pestilentica jacens ægritudine pluries agonizare videbatur; cumque per nutricem ipsius, alias per matrem hospitalis, fuisset patri devotus Simoni, optime convaleuit.

Item Ursula quædam de Stradomia infirmabatur nimium et ob id, uti morti vicina, salutari viatico procurata erat. Quam visitans homo quidam eidem persuasit, ut se ad limina patris recommendaret Simoni: quo facto incolumis e lecto surgens votum persolvit.

Item Nicolaus annorum quinque, vel citra [filius] Magdalenæ de Kleparz molesto colli dolore attractus [erat tam] mirabiliter, ut capitis partem anteriorem retro verteret. Hunc dum mater sua prædicta patri commendasset Simoni, sanum directumque recepit meritis Viri Dei.

Item Swiætochna de Zwierzyniec plurimum infirmata, imo plus jam sperabat alteram, quam præsentem consecutura vitam: sed eum sarcophagum beati Simonis visitare concepisset, incolumis surrexit ac recens votum, ut decuit, complevit.

15 Jacobus quoque, studens alinæ universitatis Cracoviæ de Zwena, corporis ægritudinem patiebatur gravissimam: qui famam patris Simonis percipiens celebrem, viam se illi pollicitus erat facturum sanandus; sanitate vero adepta, viam ut ingratus explere vilipendens, juste multo ferocius recidivat. Denique corde compunctus beneficiique non oblitus pristini, iterum firmiter bustum præfati Viri memorabile aggredi proposuit, et ita votum non negligens integre sospes complere non prorogavit.

Puella quædam nomine Dorothea de Stradomia ultra sex septimanas languens jacebat; nocte vero quadam jam agonismo laborabat. Quamobrem mater ejus mœsta nimis plangebatur stans super eam Mœstorum itaque consolator omnipotens Deus pie eidem inspiravit, ut natam in voto huic Patri offerret beato. Ipso igitur facto, puella in crastino sana optime nimisque læta votum ad tumbam Simonis profert.

Item quædam Elisabeth de subcastro b Cracoviæ febrem patiebatur rigidam; cumque sepulcrum Simonis beati visendum devovisset, ipsa liberata evasit.

16 Joannes quoque filius cujusdam bonæ memoriæ de curia Domini Abbatis Tinieensis c eum diu peste decubavisset, ac patris Simonis patrocinio ab eadem matre ipsius deditus fuisset, convalens sospes permansit.

Item tres feminae in una domo de Zwierzyniec, quarum duæ, Swiætochna videlicet ac Barbara, ulcere pestilentico validius tortæ, emisso pacto fossatam * Simonis visendi, continuo pristinae restituuntur sanitati. Tertia vero earumdem, Anna nomine, jecur intestinaque admodum dolebat; sed, voto [facto cum] præfatis sociabus, consolata in crastino optime sana surgens votum cum eisdem complevit.

Quidam Stanislaus, succrescens aliquot obvolutusque apostematibus, de sanitateque jam omnino

* id est sepulcrum

A omnino desperatus, dum per dominum suum Jacobum barbitonsorem ad fossam beati Simonis erat recommendatus, incolumis integre permansit, offerens in voto cereum staturæ æqualem suæ.

17 Item quædam domina de Cracovia nimium locuples, dicta Giermakowa, fere quinque septimanis infirmata lecto immobilis decubabat; cumque mortem jam e vicino præstolaretur, ac fuisset per quamdam aliam dominam visitata, atque ab eadem patri Simoni recommendata, tandem ipsa in mane convalescens ad limina beati Viri pro voti solutione venit.

Non huic dissimile in quodam Nicolao cultrifabro de Cracovia evenit: eo etenim in via nundinarum, ad quas equitaverat, existente, infirmitatem incidit maximam, moriturum se in proximo æstimans. Huic ergo cum vir alter ipsius comes sepulcro Simonis beati sistendum pollicitus erat; non mora, infirmus ille surrexit sanus, votumque tandem rediens, ut decuit, solvit offerens duos cereos pro Missæ lectione.

B 18 Item Catharina filia Margarethæ, alias Czayczyna, de Stradomia languens gravi dolore per dies septem jacebat; jamque illi mater præfata lumen agonizantium plurics porrigebat accensum: sed fama celebri beati Simonis crescente, ac undique beneficia se invocantibus præstante, pia mater ad ejus etiam confugit patrocinium in filia habendum. Quæ mox misso voto, cum filia sana in crastino votum grata solvit.

Quædam etiam Catharina de Casimiria, circa partum constituta, nimio affligebatur dolore, periculumque sibi non longe pariens venturum [sensit.] Ad tumbam beati Simonis accedere devote statuit, et ita a contratio quovis liberata remansit.

Item Valentinus Margarethæ de Cleparz filius parvulus valida languebat infirmitate; cumque mater eundem patri devovisset Simoni, sanus extitit; pro quo figuram ceream mater eadem ad tumbam prædicti Patris detulit.

C Item Catharina, uxor Cunat, capitis dolore pressa acerrimo, et Anna de platea, quæ appellatur Szwinska de Cracovia, eadem pœna capitis ac insuper dolore laborans oculorum, devotæ fratri Simoni sanitatem percepit.

19 Paulus famulus castrensis in Dopezice mortali ægritudine dudum jacens postea vulneratus, fere de se nihil sciebat, insipiens factus. Cum vero per alium fuisset prædicto beato Viro commendatus, continuo convaleuit, sanusque existens decenter votum solvit cum cereo altæ proceritalis Missam ibidem audiens.

Item Anna de Czirzyny febrem peracutam patiebatur, ut etiam noctem, in qua opprimebatur, insomnem duceret: hæc, quam cito se visitaturam limina beati Patris devovit, sana facta est.

Item Nicolaus sartor de Cracovia cum vice quadam prædicationi verbi divini assisteret alicubi; inter cetera recommendationem etiam patris Simonis audivit, quod videlicet magnus esset cuivis ipsum invocanti in quacumque necessitate adiutor. Non longo tracto tempore, in infirmitatem lapsus erat vehementem; et cum de sanitate omnino

desperaret, reducens memoriæ merita supra memorati patris Simonis, ad eum statim preces fundere cœpit ut valuit. Qua finita in se facto recognovit, quod in aliis verbo audivit.

20 Martha uxor cujusdam sutoris civis Cracoviensis ingens apostema in pede perpessa, facto voto beato Simoni, morbus pestifer ab ea evanuit non amplius apparens Veniens itaque pro sano pedem obtulit cereum.

Mathias secundum agens ætatis suæ annum, Margarethæ filius de Dopezyce, in festo Assumptionis gloriosæ Mariæ semper beatæ Virginis uvam pruni a matre sibi præstitam edens, et nucleum tandem intro manentem, ejus testam dentibus tenerrimis non poterat conterere, integre voluit deglutire, nisi illum arctitudo juvenilis arteriæ *d* cohibuisset: unde nucleus integer in stricto remanens gutture eum suffocare cœpit, lividum ex hoc efficiens et nigrum ac mortuum. Mater itaque indiscreta magisque tristes superveniens, eo sic viso, volebat subvenire, si quomodo potuisset, eidem; sed minime valuit via humana. Flens igitur atque ejulans, nec aliunde videns sibi superesse tutius refugium, altas cælo voces sustollebat, patrociniumque Viri gloriosi in puero jam quippe morienti exoptando [exclamabat.] Ipsa vero aliquamdiu tristes lachrymis genas spargente, en puer caput sensim movere cœpit, nimiaque tussitatione nucleum mox sanus factus evomuit, hinc matrem lætificans.

21 Item Catharina puella annorum fere novem de Cracovia pergrande apostema juxta auriculam fixum patiebatur; et diffusa in sanitate ab omnibus, jacensque semiviva, a matre lugente beato pollicetur Simoni; unde, cui nulla spes sanitatis erat humano judicio, meritis Viri Deo dilecti sanatur optime. Læta igitur atque jucunda gratias Deo retulit veniens dignas.

Bernardinus quidam de Mastella Cracoviensis civitatis oppressus ulcere pestilentico in manu nimis acri; dum spondit se iturum sepulcrum Simonis visendi causa, incolumis debite votum persolvit.

Quædam etiam Domina Catharina de Bronowice lethali infirmitate detenta dudum languens jacebat: voto simili misso, e vicino sana surrexit.

Item Joannes pellifex pestilentialibus febribus per duas ferme dies tortus vehementibus, nec interim aliquatenus ab eis dimissus, die noctuque, facto voto Simoni beato, statim illas evasit sanus.

Similiter etiam Dorothea quædam, eadem febrium laborans peste, nec a quodam medicamento ab ea receptum ei quidquam in hac re conferre potuit: cumque tædio exhinc afficeretur, votum præconcepit beato Patri faciendum. Quo facto sospitati pristina restituta est.

Item Petrus studens Cracoviæ, cum ad mortem usque ægrotaret peste, facto voto Patri persæpe nominato, sanitatem recuperavit, solvens votum nudipes cum candela.

ANNOTATA.

a Cromerus in *Descriptione Polonix de hoc palatinatu ita loquitur*: Ravensis quoque satrapia quondam pars Masoviæ fuit, suosque duces habuit.

b Subcastro

b Subcastro Cracoviæ significari existimo arcem Cracoviensem, quam Cromerus in opere jam citato ita describit: Habet et arcem per amplam Cracovia a latere australi in colle seu rupe Vistulæ et Stradomiæ imminentem, mœnibus turribusque munitam, et magnificis regiæ ac basilicæ, in qua sedes est episcopi, duorumque præterea delubrorum et aliarum privatarum domuum ædificiis exornatam.

c Hoc monasterium, de quo agit Dlugossus lib. III historiæ Poloniæ ad annum Christi 1044, fuit totius Poloniæ locupletissimum, et ex Cluniacensi cœnobio ortum. Videri de eodem potest Cromerus de rebus Polonorum lib. IV, pag. 77.

d Forte legendum est arytænæ: sic enim (vel etiam arytænoides juxta Bartholomæum Castellanum) a medicis vocatur quædam cartilago laryngis, similitudine desumpta a gutturniis seu infundibulis vasorum, quæ Græci ἀρταινας appellant. At lectio nostra utcumque intelligi potest, cum arteria, teste Gorræo, præter alia significet fistulam, quæ ex ore in pulmones descendit.

B SECTIO TERTIA.

Domina Wianoska concivis Cracoviæ, infirmitate mortali percussa, ac de salute corporis desperans taliter Simoni supplicabat beato sanitatis consequendæ causa: O, inquit, patrum optime Simon, virorumque inclyte; si loci tui recubitus aditum habere cuperem, me indignam penitus esse scio. Tuorum saltem Fratrum, o Vir sancte, ecclesiam visitare promitto, ibique ad gratiam [impetrandam] in laudem Dei et honorem tui quinque Pater noster et totidem Ave Maria votivam oretenus facere vellem orationem: solum autem tui locusculi, quo corpore hæres, meo cooperire donario insuper promitto. Hæc ita cadem ibi dictante, mirum admodum mulier sana surrexit, et ut mente conceperat ac ore expresserat, perfecte implevit opere.

Item Stanislaus quidam de Stradomia, cum quemdam mortuum in cœmeterio ad patres Bernardinos a sepelisset, infectus ab eo, lecto mox acerbissime incubuit; emisso vero voto adeundi sepulcrum patris Beati statim convaluit. Minus tamen miser iter parvipendens dissimulabat: unde permissione divina in eandem incidit fortius infirmitatem. Videns itaque in se divinam ultionem justam, humilior factus ac devotior fideque constantissimus votum iteravit, et ita confestim e lecto surgens votum persolvit nudipes: cum quo et alius venerat, Paulus videlicet nomine, etiam de Stradomia arte murator æger nimium, postea vero quam talia de patre audiverat Simone ab aliis sibi devotis, et ipse voto assimilatus eorum sanitatem adeptus est.

22 Item Catharina Catharinæ de Cracovia parvula filia cum premeretur languore mortifero, materque ipsius pluries super eandem illacrymaretur spiritu compassivo, ut Dei instinctu hominumque suasu ipsam patri commendasset Simoni, incolumem recepit.

Pari ægritudine Jacobellus puer puto quatuor annorum dominæ Catharinæ de Stradomia lecto accumbens, cum fuisset devotus ab eadem Simoni dignissimo, optime convaluit.

Item domina Catharina de Cracovia, cognomento Rothisarowa, longa nimis atque acerba infirmitate constricta, emisso voto, ipsam incolumis totaliter evasit.

Nicolaus filius Dorotheæ de Stradomia mirabiliter peste vulneratus, nec medicinalis emplastri appositione aliqua ex parte adjutus, cum mater ipsius, Patris in eo almi præsidium invocasset, mox convaluit recensque, acsi numquam ægrotasset, votum perfecit.

Item Hedvigis de Ilkuss dum subita et acri quassaretur debilitate intensius, fama de Patre hoc audita salubri, continuo ad suffragium sanctitatis suæ confugiens ab ægritudine extitit liberata.

23 Joannes quidam de Stradomia vir ætate grandævus, cum peregrinaretur ad Virginis festa gloriosæ in Czstochowa, volens ecclesiam intrare in novo monte turbo aëriali ipsum subito percussit, et nisi sublevatus ab aliis fuisset, retrorsum moleste cecidisset. Ecclesiam itaque vix vel ingredi potuit. At fere semivivus, ne statim moreretur, ut sperabat, confessus est: agente autem circa eum nihilominus diu aëre malo, in Patris hujus beati se tutelam contulit fidelis. Sospes ea propter atque alacer domum regressus est, gratias pro viribus Deo Simonique beato agens debitas.

Item domina quædam Dorothea benefactrix et pia Simonis amatrix, hinc inde se circumvolvens cum suis mercenariis dolore capitis per longum tempus gravabatur. Hæc quodam tempore famam Viri beati longe vulgatam audiens, ipsi se voto astrinxit sananda ut linen ejusce visitaret, et mox sanam ideo se reperit.

Quidam Joannes, sellarum artifex de Cracovia febribus acerrimis longe nimis, atque post tanto oculorum dolore torquebatur, ut crepare præ doloris ejusdem excessiva valetudine cito putaret. Inspiratus bonitate divina fidem erigit ad merita beati Patris: voto igitur facto, sanitati integerrime redditus est.

24 Margareta in Ilkuss oppidana, ægritudine pestis nimium afflicta, cum septimanam exegerat morti potius quam sanitati continue propinquior, quamprimum per quasdam personas patri Simoni fuit devota; hæc etiam per seipsam nihilominus sollennizans latius id, dum sana existeret, illo die, quo corpus ejusmodi Patris beati visitatura esset, nihil penitus comedere proposuerat usque dum veniens [votum implevisset.] Unde factum est divina benignitate, ut mox de bono in melius procedens, sana decenter cito facta, votum implevit.

Joannes quidam urbis Cracoviensis incola ætatis jam provectæ, prout canities ipsius denotabat, quodam tempore in villa juxta Cracoviam constitutus, inflaturam perniciosam incurerat eapitis ad modum vesicæ conflatæ. Enimvero eo sic diutius languente, uxor ipsius, ut votum Simoni faceret, suggestit eidem, ad devotionemque, prout potuit, ipsum animavit. Qui non moram trahens, consilio feminæ bonæ acquiescens, Patri huic venerabili se dedit in voto. Incolumitate igitur optima potitus votum complevit, gestumque rigans lacrymis faciem narravit.

25 Item Helena de Ilkuss morbo decumbens

A bens pestilentico duabus hebdomadis, devota a quibusdam personis, protinus levamen non mediocre persensit; morbusque ille teterrimus successive disprens sanitati pristinae eam restituit de proximo; illa vero, ut grata, votum solvit nudipes ac sine camisia.

Item dominus Joannes, famosae urbis Cracoviensis advocatus, vir utique locuples ac notabilis, tribus septimanis vel circiter aegritudine detentus pestifera, ac tandem Patri saepe dicto devotus cum lectione Missae ad bustum ejus, incolumis plenissime cum cereo procerae altitudinis votum persolvit.

Item Anna de Cracovia, in hospitali constituta, dolore capitis atque aurium vexabatur eximio; unde et auditum sonitus cujusque per tres et amplius hebdomadas minime potuit habere. Quae ut voto se astrinxit Simoni beato, sana potissime, ut ante, extitit. Votum itaque explevit, a limite choralis ostii in manibus ac genibus se vehitans usque ad tumbam Patris praedicti, insigniaque aurium e cera secum detulit.

B Item Jacobus pistor de Cracovia decem septimanis febribus correptus acutissime: nunc enim tertiana, nunc quartana, ac demum quotidiana atrocius opprimebatur. Hic in praesidium Patris beati confugiens humili fidaque devotione, in crastino voti locum felicitis recubitus praefati Viri beati visitavit illas evadens, Missamque ibidem audivit, Domino ejusque fideli Servo gratias de beneficio agens.

26 Item Catharina quaedam, soror tertii Ordinis sanctissimi patris Francisci, dolore capitis pulsata gravissimo, quam cito Simonis gloriosi monumentum adire proposuit. ab eodem liberata extitit. Mente autem jam sana secum pertractans de voti impletione, ac subinde in eam inimici irrueute tentatione, illud non magni ducens, solvere noluit: et ecce subito in eandem capitis infirmitatem incurrit. Unde ad se rediens iterum eidem voto astringitur. Mox etiam a dolore libera manens, votum etiam utique minime implere curavit. Ideoque divina justitia tertio punitur tam mirabiliter, ut omnibus fere infirmitas, ejuscemodi [in] domo commorantibus, eadem innotesceret. Nam quidem nedum caput, sed et omnia membra vehementer dolere coepit; verum jacente ea nocte quadam nec praeter tristitia dormitante, voce quadam rigide corripitur taliter: Jam, inquit, o infelix mulier, tertio divino plagaris iudicio; necdum tamen, quod promiseras, implere conaris, imo, sicuti Deum irridens, illi mentiris. Ad hanc igitur vocem matrona contremiscens, fidelior efficitur atque devotior. Statim tertio misso voto, sana optime conversari visa est. Obtulit autem in voti solutionem [et] signum, verticem cereum. Haec ex ore ipsius etiam jurata.

27 Stanislaus clericus octo annorum, Margaritae de Cracovia filius, valida pestis aegritudine quassatus dimidio alterius hebdomadae spatio; quem postquam mater supradicta ipsius, suasu cujusdam matronae salubri, huic Beato cum lacrymis devovisset, e vicino integre sanus hilaris et ridens votum cum ea veniens adimplevit.

Quaedam Elisabeth vidua, ad valvam novam penes Cracoviam inhabitans, dolore scapula-

rum necnon capitis cruciabatur acerrimo, non parvo tempore. Haec quia devotionem specialem ad Patrem hunc adhuc viventem habuit, confidens in meritis ipsius jam seculo defuncti non mediocriter; vice quadam cum plus solito cruciaretur, in ejus se patrocinium contulit. Invocato itaque ipsius nomine, factaque eidem aliquali oratione, illico sospes permansit.

Item Joannes, filius Martini de Wagrzynowice dioecesis Cracoviensis, septennis vel citra infirmatus plurimum per duas dies loquelam concluderat, rugiens tantummodo mirabiliter; qui ut per patrem praefatum saepe saepius repetito Viro beato devotus erat, in crastino, ac deinceps gressu sanus factus est.

Item Anna, puella annorum quatuordecim Catharinae de Radvanowice peste correpta duabus septimanis est: commendata a matre Simoni beato accepit sanitatem.

Joannes Margaretae de Bochnia cadens percrebro epileptico morbo horribili, maestae matris cor tristitia non modica confugebat; quem ut eidem patri Simoni curandum devovit humiliter, salvum de cetero continuit.

28 Ausculta quique legeris et hoc: Anna etenim natula duorum ferme annorum, dominae Hedwigis in Polanovice, cum aliquando avus suus generosus videlicet dominus Nicolaus Grzymala c de villa, ubi pestis apprime viguit, ad eos devenisset, puella more parvulorum illi congratulans collo ipsius se appendebat, et ob id sine mora ab eodem pestilentico inficitur acre, languore obruta. Quo magis magisque invalescente, nocte una agonizare coepit, atque manus pedesve distendens, oculis etiam eversis, nec spirare potuit: cujus cruciatus mater maestissima cernens, ejulatu nimio in lacrymas prorupit maximas! Heu me, inquit, beu me! omnipotens Altissime matri gementi succurre, nec uicua hac filia me orbatam sinas. Cumque tales ac his similes ingeminaret voces, misericors Dominus eidem matronae bonum ingessit spiritum, sicut et domino Grzymala, ut hanc natulam praesidio beati recommendarent Simonis. Ut ergo hoc perfece-
runt (stupendum profecto!) ecce puella illa jam fere exanimis, e lecto in altum exiliens, matrem complexata est, eidem dulcia atque laetabunda praebens oscula. Mater ipsius igitur cum praefato Grzymala, praeter gaudio velocius pedestres viam quatuor miliarium assumentes, in Cracoviam properarunt, patremque Simonem magnopere laudis novo genere efferentes, rem gestam patri seniori loci Cracoviae et aliis pluribus cum lacrymis narraverunt ad laudem summi Opificis omnium.

29 Item Nicolaus de Thasyce colonus plurius apostematum saevitia affligebatur vehementissime. At viciniorem se morti sentiens propter indispositionem mori timuit. Ob hoc ilaque remedium efficacius non inveniens, in sui revelationem, Patris beati tumulum visitare spondit. Unde vir ille moriens subito sanus extitit.

Item Barbara, cujusdam pistoris uxor de Bochnia, cum morbo pestilentico per tres fere septimanas immanius torqueretur, confestim ab ea, voto emisso, morbus ille letifer disparuit. Quae facto hujuscemodi nimium stupens,

21 Ms.

stupens, ut Domino servoque suo Simoni gratias referret, ad plenum sanitate donata festinavit.

Item Mathias, de Dopieice, arte lutifugulus, cum fatigaretur diuturna morbi ægritudine, fama percepta super hoc Viro mirabili, ipsi se etiam, ut alii, humiliter commendavit, et ita pristinam sanitatem sumpsit.

30 Item domina Dorothea, cujusdam pellificis conjux de Cracovia, horrendis stimulis in scapulis ac dorso fortiter angustabatur, dolorque se propensius augens, usque ad cor vehementius penetrabat. Ei vero sic allictae quaedam persona persuasit de voto eidem faciendo: quo facto, dolorem penitus evasit, offerens tandem in voto duo signa cerea brachiorum, atque cordis tertium.

Unjus etiam famulus, Martinus nomine, etiam pellifex, prævalida peste lecto mortifer decubabat, atque dolore vigescente, veluti amens factus est: de grabato ter fugiebat clamans sæpeque replicans id videlicet: Mittite me, ut votum persolvam. Denique velut in ecstasi positus Patrem vidit hunc beatum, sic enim alloquentem: Adolescens ita te Deus vult corripere; attamen ne timeris de morte. Post hoc statim prædictus, Martinus nomine, etiam pellifex, ad se utcumque veniens, Patri prælato, si sanus foret, viam promisit. Quare protinus levamen salute percipiens, de prope convenienter sanus obtulit circum nudipes et sine camisia adveniens.

31 Agnes puella adultæ ætatis de Cracovia, Margaritæ [ilia] hydropisi toto in corpore constricta, jacuit immobilis adinstar trunci; quam mater sepulcro Simonis sistendam commendans, ab omni gravante tumore ac dolore salvam retinuit.

Item Bartholomæus de Bytom, scholaris parvus, morbum pestiferum in inguine dolorosum ferens, postquam ad tumultum Viri beati hujus se vocit, illico convaluit, nec triduum jacens, sanus surrexit.

Item de Cracovia Catharina quædam relicta, cum peregrinaretur in sanctam Crucem Montis Calvi ceteraque loca devota suis cum tribus liberis, casu incidit in latrones in quodam nemore horribili admodum. Itaque desperans totaliter ac timens de salute, cum jam ab eis detineretur; præsertim tamen propter filiam timuit annorum duodecim, quam una secum in lucum recipere conati sunt, volentes ipsi abuti. Sed hæc recordata patris Simonis, cujus famam in via perceperat, concito illum humiliter fideliterque invocans, eosdem sana atque intacta cum filia evasit, licet aliquantulum despoliata.

ANNOTATA.

a Ita passim in Polonia appellantur PP. Franciscani de Observantia, ut testatur Cromerus lib. xxii de Rebus Polonorum, ubi de S. Joanne Capistrano sic scribit: Erat autem is Italus non ignobilis de sodalitate Franciscanorum, qui se Observantes et Bernardinianos appellant.

b In Ms. nostro legebatur Okuss; sed cum istius nominis urbem aut pagum in Polonia non inveniam, suspicor scribendum esse Ikuss, quod est oppidum quinque circiter leucis Cracovia dissitum.

c De hac nobili familia consuli potest Simon D Okolski Dominicanus tom. I orbis Poloniæ pag. 255. Pro alia Polona nobilitate, in his miraculis nominata, lectorem curiosum ad eundem scriptorem remitto.

SECTIO QUARTA.

Joannes, textor de Padoweza villa prope Zator, ulcere pestilentico pergravatus circa femora, ut votum Viro huic expressit glorioso, in brevi sanus evasit, venitque jejuno stomacho votum solvens nudipes prope septem millia, signumque pedis cerei tumbæ appendens. Hujus etiam textoris uxor, nomine Hedwigis, cum dolore langueret acuto capitis, absque mora post votum sanatur, [in] signum verticem comportans cereum.

Item Joannes, filius Annæ relictæ de Stradomia, trium annorum vel circiter, correptus [est] repente maxima ægritudine, cui etiam mors vicina ingruerat omnium judicio eundem contuentium: cujus rei causa mater ipsius prædicta lumen camisiolamque, ut moris est, pro agone subministraverat. Nihilominus tamen de gratia Dei meritisque Simonis venerandi confidens, ejusce patrocinium in puero peroptavit devota. Vix itaque puer ille unam horam aut paulo amplius infirmitatis suæ exegerat; en post votum matris somno arripitur, ac demum expergefactus incolunus plenissime matri restitutus est.

33 Item Anna, puella adultæ ætatis Margaretæ de Mssezonow, cum rigidissimis morbis duobus in genis faciei e diverso vallaretur, expresso voto pro eadem a matre patri Simoni, sanam, nec aliquantulum ob id in vultu deformatam, nemo eam non vidit.

Quidam Stanislaus de Padbrzezic villa, artificio serrator lignorum alias tracz, immani capitis dolore fatigatus, jamque illi de propinquo mors inde comminabatur affutura. Hunc ergo cum quædam matrona divino Spiritu præclare hujus Confessoris patrocinio subdidisset fideliter [et ipse promisisset, se] unum Pater noster, Ave Maria et Credo ad ipsius fossatum dicturum, protinus ille decenter sospes consurgens, promissum explevit de beneficiis gratissimus.

Item Anna vidua, cognomento Krzyzanowa de Skawina, oppressa truculenter tribus nocivis apostematibus, ut huic Patri almo devota extitit, ipsis non longe disparentibus, convaluit libera ad laudem Christi sui que fidelis Servi.

34 Quidam presbyter, Martinus nomine, de Sandecz natus, sed officio psalterista castri Cracoviensis, ad annum dimidium et amplius fluxus gravedine nimia tortus, jam in pectore, nunc in capite ad frontem, ubi fortius, tandem vero per venas in gutture atque in pedibus, deinde totus fortiter opprimebatur, decubans grabato quandoque per quinque vel sex hebdomadas: si autem aliquando septimanam aut duas cum illo ambulans pausavit, iterum recidivabat; qui persuasus [est] a quodam persona, ut faceret votum patri Simoni: audierat enim hæc eadem, quosdam ipsius meritis beneficia sanitatis jam consecutos. At ille, non parvipendens ipsius consilium, libens annuit: quoniam

et

A et ipse Patrem hunc celebrem optime novemat, et verbum prædicationis ipsius devotus in castro et alibi audiens, beatum Simonem sperabat miraculis clarescere. Unde pia mente se illi commendavit, [et promisit, se] Missam lecturum ad ejus tumulum, si sanus existeret. Deo igitur imperante, et Beato ejus suffragante, torturam illam sanus evasit, votumque perfecit cum lumine suæ proceritatis, gestum nihilominus etiam patribus humiliter narrans.

35 Item Barbara, conjux Nicolai vitra vendentis de Cracovia, molestum nimis apostema patiebatur in gutture, propter quod nec loqui valens jam suffocabatur et fere in procinctu laborans, divinitus afflata, mente fideli patris Simonis suffragium poposcit, spondens, se eum cereo staturæ æquali visitaturam ejus sepulcrum. Unde extemplo veluti favonius ille aër gratissimus guttur ipsius perllaverat, dulcem nec mediocrem ei conferens refocillationem, ipsamque dehinc incolumitati pristinae in brevi restauravit.

B Item domiua quædam Dorothea, uxor domini Laurentii civis de Casimiria dicti Soltisek, cum esset obvolatâ tribus funestis apostematibus, cisque obnixius cruciaretur, cordi ipsius subiit memoria venerabilis patris Simonis; quem devoto præsidio invocans sanam liberamve ab hac e vicino se reperit, pro voto deferens tandem cereum formalem.

Item Hedwigis de Pædoeza prægnans, nimio pectoris ac ventris dolore contorta, timens de morte, salutari convivio reficitur, ac post invocato Simonis salvifico suffragio, recens decenter cingulum de cera in voto secum eidem obtulit.

36 Item presbyter quidam dominus Stanislaus, vir utique maturus, vicarius in Russeza, magnum apostema patiebatur in inguine. Suffragante autem sibi divina clementia, votum mittit huic venerando Confessori; nec est fraudatus suo desiderio: sed statim levamen non mediocre adipiscens de bono continue procedens in melius, valetudini optatæ non longe restitutus est.

C Item Agnes, legitima conjux Janusii de Casimiria, profluvio menstrui defluens, quo nimis angebatur, spatium unius anni dietim pereurit, et meritis patris Simonis confidens humiliter patrocinium ejusce peroptavit, promittens se adituram tumulum ipsius, nec non offerre pro voto vivam oblationem, puta anserem: unde in continenti, facto voto, profluvium illud molestum restrictum est, et ipsa beneficio gratissima menteque devota, promissa implere non prorogavit.

Item Nicolaus clericus annorum quatuordecim, filius Gregorii, cognomento Pawlik de Kosezyee, pestilentio morbo rigide afficiebatur, et fere de vita desperatus, ut promissus erat a parentibus cum cerea figura ad tumbam Viri hujus venerabilis, apostemate illo resoluta, mox e vicino sanus cum patre votum solvit.

37 Item Anna virgo, curam hospitalis maternam gerens in Bochnia, tota letaliter infirmabatur; sed audita fama celebri de patre Simone, non diffidens, sed devota se illi commendare cœpit: statimque dolore decrescente, paulatim cito sanitate condonata

Julii Tomus IV.

pro voto imaginem supra sepulcrum appendit.

Item Albertus, Stanislai filius de Miechow, clericulus tredecim fere annorum, dolore acerrimo dextri oculi quassatus inflaturam grandem incurrerat ejusdem, sicque a multis eum contuentibus de sanitate ipsius desperabatur; parentes vero remedium tutius non comperientes, beato patri Simoni ipsum recommendabant, illoque voto emisso, oculus ille turgidus ab inflatura cœpit declinare, quæ disprens sanum clarumque oculum ei restituit, visum nec in aliquo offendens.

Item Dorothea de Wyciaze villa, gravissima decubans aegritudino, ut per quasdam personas patri Simoni fuit devota, sana votum complevit.

38 Item Joannes Læcki oppidanus in Koszyce, progenie tamen nobilis, morbo pestifero vexatus in inguine, devotus erat per quemdam cognatum Simoni patri, qui jam utcumque sublevatus a dolore, movebatur ab eodem pro voti solutione. Ille vero tunc recusabat; sed quam cito satius convalesceret intendebat. Non mora trahitur; eu post dicta morbus ille obstruitur, et ipse longe ferocius duobus gravissimis apostematibus sub ascillis ambabus opprimitur, ac dolore gravatus sensum veluti amens perdidit, dæmonumque oppugnationibus vexabatur: præsertim tamen positus velut in ecstasi a septem truculentis dæmonibus captus ducitur ad infernum, existensque quasi ante inferni januam (ut ei videbatur) vidit Virginem gloriosam Mariam in forma mulieris speciosissimæ una cum duobus Viris beatis, videlicet Joanne Cantio a venerabili olim doctore, jam inter Dei Sanctos conjubilante, nunc autem in terris signis coruscante, cum altero quoque in habitu Fratrum Minorum beato videlicet patre Simone. Supplicans igitur Virgini dicebat: O, inquit, Virgo virginum! O Maria regina cælorum, o relevatrix miserorum consolatrixque mœstorum, succurre mihi misero in tanta angustia constituto!

39 At illa: Si, ait, vis inde liberari, vade Cracoviam, et visita sarcophagum horum Beatorum, quos cernis; videlicet Joannis Cantii et fratris Simonis prædicatoris ad sanctum Bernardinum penes Cracoviam noviter defuncti, et ab illis liberaheris. Et inde fit, ut quos antea nunquam noverat, tunc cognovit. Qui respondit: Libenter, dilectissima; Sanctisque mox supplicare cœpit. Illi vero ad Dominam oraverunt: Ne, inquentes, o Domina et Regina nostra, pereat [anima] tam insperate, sed digueris eandem reddere corpori ad faciendam pœnitentiam. Votum igitur faciente, dæmones illi ferocissimi eum dimiserunt; sed unus illorum sic alloquebatur eundem: Nisi, dicebat, hæc Domina cum his Beatis tibi auxilio affuisset, omnino propter hæc specialiter (quia non lubens audibas verbum Dei, nec ecclesiam frequentabas) in hunc lacum inferni te mersissemus. Sicque evanuit visio prædicta, et ipse veluti expergefactus convalescere cœpit, votumque non longe solvit devotus ac pedes septem milliarium viam peragens.

Item Magdalena, conthoralis Davidis de Wrozinice, cum morbo pestilentico nimis arctaretur, vicarius dictæ villæ ei compatiens fideliter patris Simonis subsidium in ea postulavit;

EX 314.

stolavit; et matrona, Deo favente, a die votivo et deinceps convalescens ambulavit.

40 Item Stanislaus laicellus quindecim annorum, Catharinæ viduæ de Nowawies [filius] morbo pergravatus pestifero in iugine, quamprimum per matrem suam prædictam Patri beato devotus extitit, ipso die suffultus meritis almi Simonis surgens e lecto ambulare cœpit.

Item Catharina vidua, commorans in suburbio Ilkusz, tribus apostematibus trium spatii septimanarum lecto incumbens, assistente sibi clementia Salvatoris, per confessorem suum patrocinio sæpius repetiti Patris repro-mittitur, atque tandem ab hisce liberatur.

b

Item Stanislaus Cmeto b de Szidzina, dolore suum caput premente gravissimo, duobus solito plus diebus angustiabatur lecto non alienus: ut votum misit, patris Simonis sepulcrum adire, secundo die liberatus dolore, ambulavit sanus.

Item Helena molendinatrix post valvam sancti Nicolai Cracoviæ capitis ægritudine triam ferme hebdomadarum atrociter in lecto detenta, meritis precibusque patris Simonis patrocinari non refugit; sed humiliter votum eidem mittit cum Missæ lectione. Nocte itaque proxime sequenti alleviatur non modicam, atque dehinc pleniori approprians salutem, non longe totaliter liberatur: duos vero cereos pro solennitate Missæ votum solvens attulit, verticemque cereum ad eisdem sarcophagum benefactori ad laudem reliquit.

41 Nec hoc prorsus lacebo: nam Hedwigis, filia strenui viri domini Nicolai Grzymala, conjunx vero nobilis Stanislai heredis et domini in Polanowice, cum funesta pestis circumquaque furiosius in homines desavit, et ipsa quoque a Domino corripitur sub scapula: namque post tergum morbum pati cœpit durissimum. Quo rigescente superiusque emergente immanius dolore ansiabatur. Enimvero videns hæc eadem, plurimos nec triduum vel biduum expectantes peste absumi e medio, formidans atque titubans de corporis salute virum suum præfatum obnixius deprecabatur, quatenus pro illa votum faciat in ipsam Sanctorum: ille autem, ut pius maritus, consortique fidelis condolens, ejusdem confestim petitis annuit, secedensque in partem, majori, qua potuit, devotione ipsam Simonis colendo commendare non refugit, non immemor beneficii non longe præstiti in filiola propria jam agonizante ac emortua, meritisque dicti Patris almi valetudini optime reddita. Quid multa? Nocte sequente matrona dolore alleviata, quo jam biduo decubabat, illico sudare cœpit vehementer, et morbus ille sudore fugatus eandem sanitati pristinae restituit.

42 Item Barbara quædam, domini Petri civis Cracoviæ dicta Motyczka uxor ætate matura, cum pergrandem atque molestam sinistram manns inflaturam pateretur, confidens in meritis almi Simonis, ejus se patrocinio repromisit sananda. Quæ mox optatum percipiens desiderium, ut ingrata, votum non implens secundo atrocius recidivavit. Unde reminiscens salubris dati beneficii, humilis et compuncta iterum supplicari proposcit. Misericors itaque Dominus, qui humilium ac vero corde compunctorum cælo residens e

vicino vota prospiciat, Sanctum suum clarius D magnificare cupiens, iterato beneficio eidem frui non denegavit. Grata igitur votum solvens manum ceream sana retenta supra tumbam appeudit.

Item Paulus, vir senectæ proximus, et filius ejus Martinus adolescens circa decem novem annos [natus] de Branice, ambo uno tempore ægritudini validæ subjecti erant: habebant enim punctiones mirabiles, iterationesque pulo etiam ex infectione pestis. Si igitur pressi, casu Deique nutu rumores bonos de patre Simone ejusque patrocinio, optima matrona quadam referente, perceperunt. Sed dictus Paulus, relatis non incredulus, devotus huic Patri elicitur, seque ac filium suum prædictum ejus piis meritis committit ab ægritudine liberandos. Facto igitur voto, hi, qui jam morti (prout ferebatur) proximi erant, quarta feria salvi venerunt, proximo die sabbathi humiliter promissa solventes ac Deo gratias referentes: post votum namque illud cœperunt sudare, ac tandem somno arrepti ægritudines evaserunt.

43 Item Casparus Nicolaides, eireiter annorum decem de Ilkuss, tribus septimanis totus letaliter infirmatus (nec enim sedere vel comedere valebat) præsertim tum duobus diebus valentius tortus nihil comedit. Qui quamprimum a matre sua, nomine Barbara, patri Simonis fuit devotus, mox convalescere cœpit atque comedere, recensque cum dicta matre votum ad tumbam patris Simonis persolvit.

Item Joannes, sedecim fere annorum laicellus de Stryow villa adjacente Mogila, germanus molendinatoris ibidem diro nimis apostemate in iugine gravabatur; et hic, postulato prædicto patris præsidio Simonis per dietum fratrem suum, ab ægritudine liberatus est. Die etenim erastina votum [implevit] eum præfato suo fratre ad tumbam patris Simonis, qui præcedenti die totaque nocte grabato incumbens jacebat de sanitate desperatus.

Auxiliatus est pemppe et Catharinæ viduæ de Sczytniki: nam hæc eum biennio præ dolore sinistri decubaret pedis nimium molesto (quoniam vix quandoque sustentata baculo opus perficiebat necessarium) audita salubri fama de Simonis almi suffragiis, confugit humilis atque devota ad ejus patrocinium spondens, se visitaturam linina sacra. Opere igitur non frustrata non longe post sana plenissime sineque quovis adminiculo perfecit, quod devoverat ad laudem Altissimi.

ANNOTATA.

a De hoc insigni viro egimus in Annotatis ad Vitam B. Simonis post caput IV.

b Cmeto hic significat agricolam, ut colligo ex Cromero, qui in descriptione Polonix agens de variis hominum ordinibus dicit, agrestes in Polonia emiccie seu cmetones vulgo vocari. Cangius autem in Glossario scribit kmetones, dicitque, esse servilis conditionis homines in Polonia.

SECTIO QUINTA.

Item Ursula quædam, conthoralis Andreæ de Czyrzewo villa, cum corrosionibus interioribus quateretur atrociter per longum tempus, præsertim tamen pestis tempore acrius mordebatur, lecto nec [erat] aliena. Mox vero patre Simone clarissimo avvocato subsidii sui causa, libera ab hisce fuit.

Item Catharina, Nicolai chirothecarii filia decennis de Cracovia, tota decubabat lethali ægritudine, nec valuit quidquam comedere per septimanam: quam ut mater ejus, nomine Magdalena, patri Simoni devovit, comedens placita, sana planissime permansit.

Item Dorothea quædam ætate gravida, uxor domini Soltyszek in Stradomia, Fratrum loci sancti Bernardini penes Cracoviam procuratoris sagacissimi, cum etiam a Domino corriperebatur forti infirmitate, in ea jacens, notitia discretionem hominum triduo caruit.

B Benignitate itaque conditoris sibi applaudente, freta utcumque hominum pristina notitia, patri Simoni efficitur devota, ipsius præsidium exposcens sananda. Igitur mox, voto facto, valetudinem consecuta est.

45 Item laicus, cognominatus Pogoda de Chroszczobrod villa, mortali ægritudine decem septimanas in grabato exigens, ut mater ejus cum reliqua matrona cognomine nobili eundem Patri huic beato repromiserunt devote, die altero immediate sequenti dictum votum ac deinceps ambulavit sanus. Perfecit ideo votum pedes iter octo milliarum itinerans.

Item Cæcilia, consors Nicolai pictoris de Cracovia, permissione Dei subito obruta nimis gravida infirmitate, [ita] quod etiam, sicubi necessario voluit [ire,] ductoribus circumvolvebatur. Hujus vero infirmitatis diuturnam non tulit molestiam: nam quam cito patri Simoni devota exstitit, et centies Ave Maria recitare promisit, plenissime liberata est, monumentumque ipsius devote visitavit, complens interim dicta centum Ave Maria.

C Item Stanislaus, Catharinæ viduæ filius de Szczegles villa, novem annorum puer, cum duobus apostematibus majorem in modum vitæ obnoxii spatio quatuor septimanarum decubaret, uno illorum sub ascella sinistræ manus, altero vero super pectus sævius prægravabatur; ex cujus infirmitatis rigiditate per bis agonizabatur. Videns autem afflictionem ejus avia, sive mater antiqua, affectu compassivo ducta, huic Viro beato, tunc sollemniter innotescenti, votum pro puero mittit. In crastino itaque puer dolore alleviatur, ruptis nihilominus apostematibus, cœpitque exhibere ambulare.

46 Item Margareta quædam, uxor Mathiæ de Swiætyniki, rediens domum suam ipso die Simonis et Judæ post Missarum solennia cœpit repente viribus destitui, subita ægritudine visitata, sicque nec comestibilia mensæ afferre, nec aliquod opus familiare domus voluit facere per totum diem illum. Cum vir ejus prædictus compatiens, patri Simoni pro ea supplicat, et matrona in die crastino [convaleuit,] et panes sanissima pistavit a,

aliaque negotia pro libitu operata est ad laudem Christi Jesu.

Item Felix puer dimidium [et] quartum ætatis suæ annum agens, filius Joannis mensarum artificis de Cracovia, per tres septimanas valida infirmitate detentus, a parentibus agonizare videbatur: jam enim et loquela destitutus erat. Mox vero a parentibus suis prædictis Simoni beato devotissime illacrymantibus super eum recommendatus convaleuit.

Item quædam Elisabeth, conthoralis Stanislai de Zielenki villa de prope Cracoviam, cum mortali et aggravante nimis prostrata esset infirmitate, tutius refugium non comperit, quam ut votum faciat Simoni colendo: fidelis itaque matrona ac devota poposcit humiliter suffragari. Ad postremum autem gratulata est desiderio, sanam non longe plenatiter se reperiens.

47 Item nobilis Petrus, dominus et heres in Wierzbno, cognomento autem Maslowski, villa a Prosowice medio milliario distante, circa festum Michaëlis Archangeli dolore non modico sinistræ mamillæ stimulatus, audita populi devotione in virum gloriosum Simonem, et ipse quoque supplex eidem efficitur, a dolore prædicto relevari cupiens, spondens nihilominus visitare glebam corporis ejusdem Patris venerandi. Sed timore pestis adhuc vigentis Cracoviæ tentatus, viam tunc dissimulabat. Tandem feria sexta ante [festum sancti] Martini dolore, quo alleviatus jam pridem extitit, acrius prægravatur. Qui hunc modo humano evadere cupiens minutionem sanguinis velocius adhibere nititur, sed nec illa quoque minutio aliquantisper sanitati contulit, quin imo majori et fortiori eundem debilitati subdidit. Cernens vero vir præfatus, quod hoc quidem dispensatione Domini secum ageretur, credensque, quod non aliter dolorem evaderet, nisi votum servo Dei Simoni promissum expleatur: die igitur Dominico lassus, devotior proponit, ut quam cito posset sepulcrum ipsius gratissimus adire vellet, etiamsi in itinere constitutus moriens vitam finiret. Sed revera, Domino miserante, servumque suum Simonem patientius præconizare volente, nocte irruente sequenti sanus optime efficitur, ac dolore penitus privatur; ideoque votum humillimus gratificans Deo perfecit.

48 Item Anna, uxor Stanislai de Szkrzice villa, cum horrendo apostemate in sinistra manu aggravaretur, intensius devota patri Simoni efficitur, relevari humiliter exposulans. Morbus itaque ille teterrimus die altero de manu exiliens evanuit, matronam lætificans.

Item Stanislaus, kmeto * de Brzize, dolore acutissimo capitis septimanam jacebat, morbo pestifero sibi illuc subintrante: nec triduo valebat quid comedere: ut ergo beato Simoni devotus est, tertio die bibere atque tandem comedere cœpit: de bono continuo progrediens in melius, sanitati cito restitutus est optime. Hujus etiam filius novennis, nomine Nicolaus, triduo toto ægrotus exstitit, sed mox Patri prædicto recommendatus convaleuit.

Sed et hoc quoque innotescat. Quoniam Barbara quædam, conjunx Stanislai de Bolkowice villa, milliari uno a Cracovia distante, in partu constituta, per diem et noctem laborabat

* id est agricola

rabat molestius; sed nec comedens interim vel bibens periculo mortis vicinissima ab obstetricantibus decernebatur. Domina vero prædictæ villæ hoc negotium percipiens, ut pia nec Patri huic venerabili indevota, eandem matronam fideliter patri Simoni devovit. Et ecce mox illa frætum, omni periculo libera, edidit, nomenque puerulo ad sacrum fontem baptismatis Simon imposuit: quem mater ipsius tertia dominica a partu recens ad tumbam detulit gratificans Domino.

49 Item dominus Albertus presbyter, natu de Wieliczka, gradu quoque baccalaureus in artibus, officio autem Rector scholæ ibidem, vir profecto maturus, nec non moribus abunde compositus. Illic passus febres cum caloribus, menti ejus Injusee Patris memoria beati subintravit, ut eidem votum faciat intrepidus. Qui suggestioni bonæ assentiens, confestim ei fidelis annuit spondens, se lecturum Missam ad bustum ejus: et ita desiderio salubri extunc et amplius usus est sanus, cruciatu foras dimisso, legitque Missam de Assumptione B. Mariæ Virginis votum solvens.

B Item Elisabeth, puella sedecimum agens annum, et Hedwigis uterina ipsius quartumdecimum solvens ætatis suæ annum, filia Catharinæ viduæ de Stanietki, gravi infirmitate per septimanam in lecto detentæ termino vitæ appropinquantes venerabili Dominici corporis Sacramento erant procuratæ pro via tutiori migraturæ: quas tum mæsta mater devote patri Simoni compromisit, ut quam cito potuisset libenter easdem pedites sepulcro ejusce Patris pro voto grata repræsentaret. Quæ, misso voto a matre prædicta, eodem die ambulare cœperunt, in septimana tandem sanissimæ votum cum matre solventes.

50 Item Nicolaus, hortulanus domini Janusii heredis in Czyrzo villa, cognominatus Brozyuka, quatuor hebdomalis totus lethaliter ægrotabat, per unam septimanam nihil comedebat. Quem domina Petronella, uxor dicti nobilis Janusii, eundem visitans, Patri huic beato recommendavit humiliter. Qui tamen post septimanam ambulabat pro libitu. Statimque comedere cœperat post votum dictæ dominæ alleviatus.

C Item Matthias Gierass triduo jacebat nimium infirmatus; nec interim comedit vel bibit, lingua tamen brodio pauxillo aspersa: cui matrona quædam compatiens, in prædicta villa etiam degens, patri Simoni ipsum devovit fidelis. At ille mox recreatus post votum comedere appetivit, desiderium etiam implens, et in crastino ambulavit.

51 Item Joannes de Trzemiesnia, villa adiacente Mysterice, artificio scutellarum et cantarum operator, vulgariter tokarz, ægritudine pectoris ex peste nullum molestabatur per septimanam: et quamvis per vim lectum fugere conabatur, nihilominus tamen, Deo permittente, interdum illi incumbebat devictus. Tandem morbo pestifero ad inguinem ei descendente, ferocius cruciabatur eodem: quem virgo Dorothea, soror tertii Ordinis S. Dominici, ejus autem amita, visitans consuluit, ut non moras ducens votum faciat Simoni beato, dicensque, quia Dominus præbet multa beneficia ipsius sanctis meritis: videbat enim prædicta soror,

[enim] multo plus solito angustiari. Qui statim secedens, ut potuit, ad partem orationi se contulit sic orans: O sancte Bernardine benedictus sis in æternum, quod de tuo sancto hoc Ordine tanto Sancto nos lætificasti; tu autem o sancte Simon, dilecte Dei, succurre nunc angustiato mihi, et ego, quam cito potero, sive pedes sive eques monumentum beatitudinis tuæ gratissimus visitabo. Hæc verba Injusee fuerunt simplicia, sed profecto multo efficacia: nam ut eadem finivit, mox alleviatus non mediocriter extitit, qui iudicio humano, etiam suo, vita in brevi cariturus decernebatur. Nocte vero sentiens, se competenter sanatum, consurgens ceram arripuit, propriis manibus lumen facere cœpit, funem quinduplicem in eo complicans; munus pro se, alterum pro sua uxore, reliquos vero pro sibi conjunctis sigillatim. Quo facto, equum ascendit, viamque pollicitam in crastino de mane ad tumbam præfati Patris sanus complevit.

Item quædam matrona, nomine Magdalena de Cracovia, valida nimis infirmitate detenta, viribus sensuumque usu et ratione destituta erat. Ut autem per quasdam matronas huic Patri beato devota fuit, viribus usuque sensuum et ratione recuperatis, meritis dicti Patris cito convaluit.

ANNOTATA.

a Forte a nomine pistor barbave factum est verbum pistare. Vult dicere: panes sanissima coxit vel pinsuit.

b Ille simplex homo alloquitur S. Bernardinum, tamquam Ordinis institutorem, forte quia conventus Stradomiensis communiter S. Bernardini appellatur, vel quia Minoritas vulgo Bernardinos vocari audierat.

SECTIO SEXTA.

Stupeant insuper arrogantia corda in hoc portento mirifico, quod in Matthæolo infantulo, Gregorii scrifabri filio, evenit, et cessit sancto Dei Simoni obtrectare, ejus meritis Dominus benigne nobis elargitur talia; imo potius laudi præsidioque ipsius inhiare studeant. Nam dictus Matthæolus infantulus de Stradomia, quamprimum de secretioribus materni exiens uteri in lumen prodiit, fluxum sanguinis mirabilem audituque inaudibilem ex oculis veluti ex duobus rivulis manantem quotidie spatio unius hebdomadæ est perpessus, nec interim aliquantisper vidit: qua transacta, pater ejus ac ceteri hunc conspicientes attoniti existimabant, jam et globos oculorum ab orbibus effluxisse nec unquam amplius visurum posse præ valetudine sanguinis. Parentes vero Dei ductu nihilominus accurvatis terræ genibus ad patris Simonis sepulcrum eundem devote toto vultu mæsti positurum reponunt. Et ille puer ita in triduo præfati voti, sanguine restricto, visum recepit; cum quo postea non ingrati promissum parentes cum cereo reddiderunt.

Item Stanislaus quidam, rector scholarum in Niegovice villa in Szezryze pestilentia ægritudine quatuor septimanis detentus, ex infectione stomachi nil comestibilis ac potagi

a A gii *a* retinere poterat, in toto vomitans : sed nec ea de causa sacrosancto dominici Corporis viatico procurari præsuebat, periculum formidans irreverentiæ. Ude fama Viri hujus venerabilis percepta, voto se eidem astringit; quo misso, sanitate pristina cominus usus est ad nutum perficiens, quod sponderat.

53 Item domina Margarita, domini Petri sculteti conjunx legitima de Budzow villa, milliari uno a Cracovia, quinque annis vertiginem capitis patiebatur nimis molestam sibi ceterisque domesticis, præsertim lamæ marito ac liberis : propter quam in eam sævientem nunc in terram cadens membra collidebat velut epilepticus, nunquam gestus leves sicuti malesanus exercebat. Quamobrem custodia supra se ubique, velut in puero, fieri oportebat; vix autem moram modicam ab hac dimittebatur. Quæ audito præconio Simonis almi, se illi spondet, humatam ejus venerabilem aditura glebam. Et ita de gratia Dei meritisque ipsius Beati potissimam adepta est sanitate. Hæc etiam interea ocu-

B lorum pressa dolore, ac deinde eidem Patri devota, liberata plenissime extitit. Votum itaque solvens, viam quinque milliarium pedes peragravit, et a crata *b* chori ecclesiæ Fratrum usque ad sepulcrum (et contra) humillima genuclinavit, caput cereum et crinile relinquens appensum.

b Quidam adolescens, puto viginti annorum, Franciscus nomine; nobilis vero cognomine dictus Mirzynski, circumseptus lethiferis apostematibus binis sub ascillis *, jamque agonia laborans lumen eidem tertio porrigebatur. Sed hunc mater ipsius domina Helena sic contuens mœstissima, votum fidei Simoni promittit pro eodem [nempe] sepulcro beati Patris sistendum peditem ac sub aliena elemosyna, voto viri concordans Beati, quem patrocinio implorabat, quatenus vere sic celerius optatum consequeretur effectum. Is vero, misso pacto, relevatus eodem die ambulare cepit; die vero tertio integre curatus est, evanescentibus morbis pestiferis, et ideo non ingratus, sed promissum realiter exsolvit devotus cum cliente per novem milliaria.

C 54 Prodeat et hoc in lucem non immerito, quod in generosa domina Anna relicta, cognomento Niedzwiedeka, patratum evenit : quæ cum Dei nutu, anno revoluto integro, dirissima manuum ac pedum quassatione torqueretur, catenus lecto nusquam interim [erat] aliena. Nam et digitos palmaticos dolore mirabiliter distentos recurvare minime potuit; sed etiam rigido morsu doloris sævientis manuum et pedum persæpe ululans in clamorem prorumpbat, atque mœrentes oculos recreans sopor perraro concludebat. Unde hæc sic afflicta modum succurrendi acquirit humanum, medicumque sibi deprecatur accersiri. Quo accito et ei remedia varia consiliante ac præbente, nullum penitus subinde consequitur subsidium. At ubi devota erat in Vlino villam suæ filia dominæ Magdalenæ pro sui circumspectione tutiori, dominaque Hedwigis, dicta Grodowska, eandem et matrem pia visitans altera filia, condolens ejus afflictioni desiderat, si quoquo modo salubrius posset, subvenire eidem; et quia decreto divinæ bonitatis alias non putaverat

sanandam, sane fama Viri beati auribus ipsius advolante vulgata, matrem devota pollicitare non cunctatur; quin imo votivam mittit patri Simoni pro eadem celerius precem (certe discrete) spondens, se peditando pro matre sene, si sana foret, viam quatuor milliarium peragere. Ubi vero diluculum comparuit, genitricem interrogat, qualiter secum esset, et si somnium lassæ palpebræ receptassent. Et illa : Dilecta, ait, filia per Dei gratiam bene soporavi, [ita] nimirum quod dolore sim alleviata. Eapropter matrona die illo ceteris ac posteris jam dudum optatam consecuta est plenariam sanitate, offerens in solutionem voti duos pedes binasque manus e cera factas.

55 Item nobilis Nicolaus Porebski duabus septimanis ægritudine valida quassatus est toto in corpore. Cui mater ipsius compatiens, cruciatuque condolens, patri Simoni ipsum non infidelis recommendavit. Ipse ergo, voto emisso a matre, convalescere cœpit, ac citissime sanitate pristina recuperavit, votumque pedester solvit.

E Item Catharina, uxor Martini braxatoris domini Abbatis Tynecensis, existens in Læg villa prope Cracoviam, pestilentica infirmitate fatigabatur immaniter : nam vestigia mortis (puta pustulæ nigrae, alias Przystudzienice) in ea exortæ vicinissimam morti præmonstrabant, quæ propensius spargebantur in manibus. Præfatus itaque vir percipiens eam infirmam atque eandem visitatam sic moleste prospiciens, vadit plurimum tristis Cracoviam ad ejus sororem Margaretam, narrans hoc lugubre negotium, exquirensque aliquale infirmæ uxori, si sciret, præsidium. At illa refugium non comperiens salubrius, statim patri devovit Simoni eandem cum cereo ad ejus tumulum. Et ita fere eadem hora voti pro ea missi (prout postea invicem tractantes de hoc autumabant) matrona illa mox sublevata a dolore e vicino plenissime sanatur.

56 Item dominus Adam institor et civis Cracoviæ, negotia sua in partibus Austriæ sive Hungariæ peragens, gravi apostemate opprimitur in inguine, tribus diebus decubans eodem. Sed quam cito spondit, seipsum cum lumine ad sepulcrum Viri venerabilis sistendum, dolore quovis sublato, sanissimus domum remeavit.

F Item Hedwigis, Alberti cujusdam lictoris Cracoviæ uxor, dum tempore pestis morbo funesto acrius aggravaretur per septem fere hebdomadas, suffulta præsidio hujus almi Patris, ab ægritudine plenissime leberatur. Ipsa tandem iter visitandi sepulcrum Beati complere dissimulante, peste jam cessante, Cracoviæ vidit Virum hunc celebrem nocte quadam nec dormiens velut sermocinantem, qui inter alios et hanc considerans in hunc modum alloquitur. Ubinam tu, ait, fuisti ad meam fossatam? Illa vero : Quomodo, Pater charissime, illuc valeo adire, cum nec locum tuæ scio sepulturæ, neque horum Fratrum tuorum sepulturæ [locum] cognosco mulieres intrare. Cui ille : Vade, inquit, celerius, quoniam tibi aperietur, meanque tumbam deosculare, Deo gratias agens. Quæ tunc quasi ibidem veniens, vidit in visu somnii copiosam nimirumque speciosam multitudinem virorum senum et reliquorum circa tumbam ipsius

* lego axillis

Et MS.

ipsius lætissime et cum ingenti cereorum fulgore astantium, inter quos humillime inclinata sepulcrum deosculans recessit; et ex tunc somno expergefata ad se liberius rediens, die sequenti cum magno rogatu, quod admitte- retur, jussa illic perfectius complevit.

57 Item Catharina, conjux Blasii de Trædnowice, ulcere pestifero apprine torquebatur vergens continue [ad mortem.] Quamobrem salutari viatico jam erat procurata, sacraque unctione delibuta. Interea vero merita patris Simonis relatim percipiens, ipsis etiam suffragari deposcit fideliter, et ita mox de bono in melius progrediens, incolmis plenaliter votum perfecit ad ejus tumulum per Dei gratiam et merita beati Simonis.

Venerat etiam quandoque multitudo copiosa hominum sexus promiscui una die de Plas-sow, ut omnino totam villam venisse puta- res; quorum nomina ac infirmitates varias, quia longum esset narrare, tædinumque doctis legere sigillatim, brevitatis causa dimitto. Saltem in communi [dico,] salutem corpo- ris eis mirabiliter a Domino concessam per merita servi sui Simonis.

Hoc ipsum etiam et alia turba hominum in crastino veniens de alia villa, nomine Wirz- buw, in se recognovit misericorditer opera- tum ad laudem altissimi.

Quedam etiam Anna, inquilina domini Gawron civis Cracoviensis, infirmitatem inci- denterat gravissimam, quod nec manibus aut pedibus [se] movere poterat penitus. Tan- dem de sanitate desperans in suffragium re- currit beati Simonis. Unde sanata, nudipes et sine linea camisia votum promissum implevit.

ANNOTATA.

a Potagium Gallis vulgo dictum potage, idem est plerumque quod Latine jusculum. At interdum pro qualibet potionem sumitur, ut videre est apud Cangium in Glossario.

b Latine dicitur crates vel cratis. Hic vitiose declinatur, forte propter terminationem vocis Polonice krata quæ idem significat.

c Lictores a Romanis vocabantur, qui consu- lem præcedebant, et jussi de reis supplicium su- mebant. Jam plerumque accipitur pro carnifice, qui sceleratos morte afficit. Puto hic sumi pro quo- dam apparitore, aut simili justitiæ ministro.

PARS SECUNDA

Miracula, quæ ab anno 1483 usque ad 1487 notata sunt.

SECTIO PRIMA.

Primo igitur: Ipso die Circumcisionis Anna quadam, matrona ætate jam provecata de Stradomia, anno medio in oculis penitus cæca [erat.] Verum accepta fiducia constanti in meritis beati Viri, votum eidem mit- tit devotissima, deprecans illuminari; quo fit (dicta profecto mirabile) [ut,] ea quidem matrona sic orante, oculi in procinctu aperian-

tur ipsius. Exhinc utique et per amplius D optimo matrona visu freta exstitit, laudans Dominum, servumque suum fidelem Simonem optimis attolens præconiis.

Item Catharina Pudlowa, civis in Opatow, percussa erat gravi infirmitate usque ad mortem. Unde vir ejus Martinus, vocatus Bohemus, jam omnino morti eam cum ceteris adjudicans desleverat. Animatus vero divinis suffragiis almi Fratris sæpe fati, fidelissime, lacrymis tristes spargens genas, eandem pol- licitus erat eidem; et sic mox nimum gaudens ac conjugem stupens sanissimam re- cepit.

Item Nicolaus, oppidanus in Ilkuss, febribus per annum integrum atrociter tortus (tunc enim tertiana immanius premebatur) labori omnino cuiquam ineptus [erat;] quem Mar- garetta conjux ejusce videns nimis afflictum, ac domui penitus inutilem, Patri venerabili non prorogat recommendare. Ideoque vir suus præfatus statim, ab ea misso voto, ab ægritudine plenaliter est liberatus.

59 Item Stanislaus annorum quatuor vel circiter, filius domini Georgii dicti Lang- E pedor civis consulisque præclari famosæ ur- bis Cracoviensis, septimana caloribus deten- tus [est] intentissimis, quibus arsit veluti carbo continue. Quamobrem positus velut in ecstasi loquebatur quidquid ori occurrit, nec ea ali- qualiter discernens præ valetudine ægritudi- dis. Mater ipsius itaque, nomine Anna, hoc percipiens, vicinum morti putabat, atque præ- sidium Simonis in eo devotius extunc obte- statur: et ita in continenti, caloribus illis funestis ab eo seclusis, sanitatem obtinuit.

Item Anna puella jam adulta Petri Javin de Niezwanowice villa, hydropisim primum in pedibus ac manibus tandemque in collo in- currerat tetram et magnam; nec subinde tribus hebdomadis utenque moveri potuit, solo capite vix paulisper. Pater ergo ipsius animadvertens suffragiorum Simonis præclara ab aliis recepta præsidia, confugit et ipse cum precibus pro filia ad eundem fidelis. Quare, voto misso, puella statim conva- lere cœpit, ac deinde tertio die pleniorem recuperavit sanitatem ambulans et faciens, F quæ placita ei erant.

Item Jordanus puer unius anni et supra morbum passus epilepticum, quem vulgo ca- ducum vocant, per unius spatium anni et supra, quo crebrius cadens (quolibet vide- licet mense bis) parentibus ac ceteris dome- sticis vehementem ingerebat dolorem. Uno igitur tempore pater ejus, Dominus videli- cet Joannes Stoiakowski, et Regina mater hunc videntes cruciatum inæsti nimis, patri mox Simoni devote recommendare cœperunt, atque extunc et post amplius liberum læ- tumque puerum obtinuerunt, Domino hinc gratantes.

60 Item generosa domina Magdalena, di- cta Stadnicka, sex truculentis circumsepta apostematibus usque in sextam hebdomadam, ob eorum vehementem sævitiam agonizare videbatur; lumenque exhinc porrectum ma- nus illius jam contractaverat. Percepta vero fama celebri de miraculis Simonis, sublevari fidelis ejus meritis deprecatur a Domino. Qua ex re, dolore statim magna ex parte sub- lato, brevi sanitatem recuperavit.

Nobilis

A Nobilis etiam dominus Stanislaus Polanowski, in partibus Austriae sen Rakusanis a quadam in causa constitutus, febribus primum acerrimis opprimitur, ac tandem ulcus pestiferum ex se subortum passus, recolens beneficia pii Simonis, in uxore suaque etiam filia² jam pridem percepta liberaliter, in se ipso etiam poposcit humiliter eadem experiri misericorditer, ut vel sanus in domum redeat, vel saltem in partibus alienis morbo pestifero non intereat. Fit denique quiddam gaudiosum: en, die comparente, sanum plenissime se reperit, ac demum propria pro nutu laetus repetiit.

Item Catharina, ancilla dominae Catharinae de platea castrensi Cracoviae, alias Platnetzowty, dolorem ac tumorem sinistri pedis incurrerat maximum, ita quod uec super eum aliquatenus progredi potuit. Hanc ut praefata domina moesta de viribusque suis labori ineptis conquesta Simoni devovit beato, lucis hora comparente, ancillam sanam directeque gradientem reperit laeta, offerens tandem pro voto protensum cereum cum eadem.

B 61 Item Sebastianus, triennis Dorotheae viduae de Cracovia filius, infirmatus ad mortem, et ob id patri Simoni devotus per matrem, convaluit. Ipsa denique votum implere procrastinante, imo non curante, secundo intentius recidivat. Quam cito vero firmiter proposuit cum eodem votum perficere, incolumem brevissime obtinuit.

Item Anna Johanna de Oswiæcim, aegritudine nimia capitis decem septimanis jacens, repromissa almo Simoni Lipnicensi mox alleviata [est] magnopere. Tertio vero die, lecto dimisso, perfecte deinceps pro nutu ambulavit.

Item dominus Petrus de Cracovia, cantharorum stanneorum et scutellarum operator, plurimum aegrotabat tribus hebdomadis, viribus destitutus immobilis manens. Ut ergo seipsum Patri huic venerando repromisit, citissime plenam recuperavit sospitatem.

Item Catharina, uxor cujusdam Mathiae de Skawina, dolore sinistrae manus pressa vehementi; clamans et rugiens persaepe ob eundem, tandem consulta de voto patri Simoni faciundo, statim facto, eundem libera C evasit.

62 Item Zophia, puella circa sedecim annos [nata] Bartholomaei de Trædnovice cognominati Pyczyna, pestilentica aegritudine tribus ferme hebdomadis detenta, ac tandem huic Viro per amitam devota beato, incolumis conversari visa est.

Mathias annorum fere quatuordecim [filius] nobilis Gregorii cognominati Talenta, heredis autem in Chehel villa, a Cracovia sex miliaribus distante, rigidissimo pestis ulcere quassabatur in inguine per duas septimanas. Quare viribus destitutus lecto accubuit; praesertim tamen duobus diebus sermone quovis et ratione carens aliquoties agonizabat, lumen praemanibus tenens porrectum, ut moris est terminum vitae praesentis concludentium. Cumque per parentes fuisset Simoni commendatus, illico convalens rationem atque sermonem est adeptus, ad tertium diem et per amplius ambulavit sanus.

Item quidam laicus, nomine Dominicus, paulo minus ab anno integro viribus destitutus lecto accubuit, ex eo quod laborans su-

pra vires suas quandoque offensus erat. Cum igitur votum fecisset patri Simoni: vires recuperavit, eodem die deambulare incipiens. Tertio vero die sepulcrum ejusce Patris sine quovis adminiculo visitavit, narrans factum quibusdam de fratribus.

63 Item domina Zusanna, conjunx pannitonoris de Casimiria b, per totum tempus quadragesima et amplius jacuit, dolore capitis atque corporis praegravata. Postquam vero votum misit dicere quinque Pater noster, prona jacens super sepulcrum almi Simonis sanitatem pristinam recuperavit.

Item et alia quaedam uatrona de Piotrkow per septem hebdomadas valida detenta erat infirmitate, ita quod nec vidit interim nec audivit. Quamprimum autem in corde praconceptit se ipsam sepulcro Simonis sistendam, pro libitu a dolore sublevata est.

Item dominus Petrus Niger, civis in Opatow gravi afflictus aegritudine, cum ab uxore sua beato Simoni recommendatus fuit, sanus ad plenum conversari visus est.

Item domina Catharina Zarogowska, febribus quartanae acerrimis unius anni spatio fatigata, E ut votum emisit beato Simoni, non eis deinceps sana obruebatur, detulitque in voto cereum discolorem atque protensum.

Joannes Catharinae filius de platea Slawkoviensi Cracoviae, ab exordio sui tertiam agens septimanam in vasus aegritudine molesta, sanguinis fluxum patiebatur ex umbilico per triduum. Devotus tandem a praefata matre ipsius patri Simoni, sanus liberque matri restituitur meritis fidelis servi Dei Simonis.

Item Elisabeth vidua alias Trzewikowa de Podgrodzie villa patiebatur febrim tertianam per tres septimanas: cumque votum Patri beato fecit, ipsa libera evasit.

Margareta quaedam de villa prope Niegowice acutis quartanae febribus agitata citra annum, postquam votum humilis misit Simoni beato, liberata est.

Item Ursula, uxor Joannis pellificis vocati Gorzica de Lublin, decubans quatuor septimanis, et jam morti vicinissima, loquelam amiserat. Verum ut vir ejus praefatus ipsam patri Simoni commendavit, in brevi sanam accepit, sepulcrumque ipsius admodum beneficio F gratus visitavit.

Quaedam Gertrudis, relicta incola Leopoldis Russiae c, habuit duas boves (alias usitatori vocabulo vaccas) multum infirmas per unam septimanam, ita ut jam moriturae in brevi a plerisque decernebantur: quas dum in patrocinium beati Viri cum sua filia devovisset, salvas incolumesque rehabuit, et ut grata viam in voto ad tumbam beati praefati Patris cum duabus candelulis exsolvit.

65 Item nobilis domina Hedwigis, consors generosi domini Joannis vocati Sznaclek pro tunc vicecapitanei castris Cracoviensis, duabus septimanis dolore peracuto et pene intolerabili capitis contorta, mox oratione modica ad Dominum missa, quatenus per merita hujus almi Viri dignaretur, dolore pulso, eidem sanitatem impertiri, ipsam obtinuit, appendens posthac verticem cereum super tumbam ejusce Patris.

Item Michaël de villa prope Zator septem apostematibus circumseptus jacuit per quinque hebdomadas; ob quorum dolorem vehementem

21 318.

hementem sui inscius exstiterat, nec aliquatenus e lecto progredi valens. Dum ergo per quamdam matronam domus suæ vicinam fuit beato Patri recommendatus, statim alleviamen percipiens, tertio die ambulare cœpit, licet adhuc baculo sustentatus; atque continuo de bono in melius procedens, cito perfectissimam sospitatem accepit.

Jacobus de ibidem frater patruelis prædicti Michaëlis eadem peste ægrotabat, tribus apostematibus prægravatus, sui que etiam inscius: sed posteaquam per aliam matronam almo Simoni fuit devotus, sanus cum præfato Michaële, calceis a pede detractis, vota protinus et consimiliter persolverunt ad laudem Dei.

66 Item Barbara puella duodecim annorum Hedwigis de Skawina cognomento Szejurkowsky dimidia altera septimana jacuit immobilis ex peste, nec de se quid animadvertens triduo loquelam amiserat: quam cum Margareta ejus avia patri Simoni devovit, statim alleviata, vires, verbum, et sensum rehabuit, ac tertio die ambulavit.

B Simili peste Stanislaus Ottuwie, filius Annæ de Ciecwikowice villa, per duas septimanas gressu caruit, loquelamque per aliquos dies etiam amiserat. Postquam vero per quasdam cognatas Patri beato commendatus fuit, eodem die sanus ambulavit.

Item Catharina uxor Petri de Skawina, decem ferme hebdomadas pestilentica ægritudine laborans ambulare minime valuit, nisi tantummodo per alias delata. Cumque se patrocínio almi Simonis subdidit, sanitatem plenariam recuperavit.

67 Item Stanislaus adolescens de Stradomia febribus acutis spatio tredecim septimanarum correptus, ut a matre sua Margarita beato Simoni repromissus extitit, decenter ab eis liber fuit, obtulitque in voto cereum suæ altitudinis.

Item Catharina quædam vidua de Tarnow tribus apostematibus vehementer cruciatur: sed per unam septimanam viribus destituta lecto accubuit; præsertim tamen per tres ferme dies notitia atque memoria carens morti adjudicabatur; cui beatus Pater sub specie unius C Minoris Fratris apparens in ecstasi commonuit eandem, ut, si sana fore vellet, sepulcrum ejus in Cracovia visitaret. Quæ annuus commonitioni statim, ad se rediit atque convalescebat propensius amodo usque ad perfectissimam sospitatem.

ANNOTATA.

a Non intelligo, quid sibi hic velit in partibus Austriæ seu Rakusanis; nisi forte legendum sit Raclitanis. Est autem Raclitanum, incolis vulgo Rackelspurg, Slavis Radconii, urbs Germaniæ in Stiria inferiori ad Muram fluvium sita, et dominio Imperatoris subdita.

b Duplex est hujus nominis oppidum; unum in palatinatu Lublinensi ad Vistulam situm; alterum vero est suburbium Cracoviense, de quo Cromerus, in descriptione Poloniæ ita loquitur: Adjuncta sunt ei (nempe ubi Cracoviensi, de qua agit) duo oppida; a meridie quidem Cazimiria, ponte ligneo juncta, interlabente Vistula. Est tamen intermedius urbi et ponti continens viculus, cui nomen est Stradomia,

quem flexus Vistulæ tria latera ambientis, et influentis in eum Rudaviæ occursum facit insulam. A septentrione vero pomariis urbis continens est Cleparia, non tamen cincta mœnibus, ut est Cazimiria. Hæc omnia simul descripsi, ut eadem opera proponerem topographiam suburbiorum, quæ in his miraculis sæpe memorantur.

c Est urbs Poloniæ dicta incolis Lwow, Germanis Lemberg, et in Russia Rubra intra colles non procul ab amne Peliew (Dlugossus vocat Polthew) condita, quam Cromerus in opusculo proxime citato ita describit: In Russia Leopoldis longitudinis gradu fere xxxvi, latitudinis xxxix, sita quinquagesimo a Cracovia milliario: urbs est satis munita, duas arces adjunctas habens; emporio civiumque elegantia et humanitate florens, ac sede alterius archiepiscopi, duorumque episcoporum Armenici atque Russici non ignobilis.

SECTIO SECUNDA.

Gloriosus Deus in Sanctis, mirabilis in majestate sua laciensque prodigia, qui ab exordio mundum suis mirabilibus renovans, dona gratiarum largitatis suæ ob invocationem verorum servorum benigne elargitur, cui, quomodo, et quantum, secundum divinitatis suæ imperscrutabilem scientiam dignoscit opportune exhibenda. Unde oculo pietatis suæ iutuens suos, quos dignatur certa ex causa paulisper perturbare, gratuite consolatur ad se humiliter confugientes: quod plane luculenter clarescit in his, de quibus calamus ad præsens subvexus committitur. Joannes quidam, tertium agens ætatis suæ annum, filius Martini pistoris de Dopce, ascendens quandoque stubam a domus suæ per gradum, parentibus ipsius hoc non considerantibus, præcipitioque ex hac molesto in terram corruens deorsum, a parentibus heu! lœbilis reperitur atque mortuus. Et sic puer quatuor horas et amplius lividus et niger permansit. Super quem mater ejus, nomine Dorothea, lamentans admodum dolorosa cœpit eum ad limina S. Sophiæ ante Lanckorona repromittere; sed nullum inde penitus in filio consequitur subsidium.

69 Ast per longam moram, quasi videlicet per duas horas, quædam matrona domus suæ vicina tam lugubre percipiens negotium, ipsam pie visitavit salubreque super hujusmodi eventum mœstæ matri præstitit consilium: narrans enim de quibusdam beneficiis, meritis beati Simonis tunc recenter patris, persuasit eidem, ut, quavis semota ambiguitate, puerum jam mortuum ipsius suffragio recommendaret: namque experimento didicerant, quod penitus mortuus erat, fundentes aquam super eum frigidam, ut vel sic motum in eo modicum aliquantulum dignoscere, sed nullum monstravit. Ipsa itaque vicina matrem pueri præfati aliosque illuc concurrentes ad devotionem animans, puerum prior cœpit Patri beato recommendare; ac post et alii ibi adstantes, voto ejusce consimilati, præsidium prædicti Patris beati in puero acclamabant devote. Et ecce (narratu certe mirabile) post vota illorum puer sensim movere et respirare cœpit, clamaus puerili voce, blu, blu, quod

A quod fuit indicium appetitus sui ad bibendum, prout parentes etiam, ipso antea sano existente, didicerant: nondum enim etiam voces totaliter regulatas proferre scivit. Quod factum omnes, illic coram positi, cernentes, alique id ipsum audientes, Dominum in servo ejus Simone, novo laudis præconio mirum in modum extulerunt glorificantes. Ex hoc igitur puer de bono in melius progrediens, sospes, pulcher, et lætus votum cum figura cerea a parentibus ad sepulcrum beati Viri delatus exsolvit: cujus parentes rem gestam coram quibusdam de patribus loci, Cracoviæ ad testimonium deputatis, pure nar- raverunt; coram videlicet fratre Francisco de Hungaria et fratre Bernardo de Brzesck senibus et canis presbyteris, tertioque minore his fratre Luca de Rydzina, ad laudem Christi Jesu.

70 Item Dorothea, vidua de Lublin, ulcere pestifero torquebatur in gutture per duodecim septimanas, ac ob id per unam septimanam nihil bibit aut comedit, viditque in visu Dominam pulcherrimam cum quodam B Viro specioso ad se venientes. Quæ Domina sic ipsam allocuta est nec valentem loqui interim: Si, inquit, vis inde liberari, fac votum ad tumbam hujus Viri beati, qui nuper clarescit ad fratres de sancto Bernardino Cracoviæ, et liberaberis. Quæ assentiens monitis salutaribus, votum misit, atque, ulcere pestifero statim a rigiditate declinante, ipsum cominus libera evasit.

Item Joannes sartor de Bytom infirmatus etiam peste tribus septimanis; sed per unam illarum per se progredi nullatenus valuit: jamque inunctus loquelam clauserat: ideoque uxor ejus et ceteri cognati vicinissimum morti omnino decernentes, fideliter in patrocini- um beati Simonis pro eodem confugiunt. Unde ab eis misso voto, statim convaluit, residensque comedere appetivit, implens re desiderium.

Quædam Hedwigis Gawlowa de Prosowice ex quadam ægitudine immani surditatem per duas hebdomadas incurerat, nihil omnino interim audiens. Cum autem flectens se ad limina beati Patris devovisset, in instanti, C ruptis quibusvis obstaculis auditus sui (quod etiam sensibiliter percepit) extunc et deinceps per Dei gratiam et merita beati Patris audiens sana conversari visa est.

71 Item dominus Mathias Sator, consul et civis in Skawina, dolore intestinorum gravissimo per quatuordecim annos lecto accubuit. Fatigatus itaque, quod nullum cibarium interim sumptum digerere aut conservare potuit, quando jam deglutitum emitteret per vomitum. Eo autem in cum validius rigescente, tempore Quadragesimæ anni præcedentis, jam omnino mortalis cernebatur humana conjectura. Sed Dominus oculo suæ clementiæ ipsum respexit per invocationem sui fidelis servi Simonis beati. Mox, ut eidem se devote repromisit, quicquid comedit aut bibit eodem die ceterisque ac posteris, retinuit. Sanus optime factus detulit ea- propter cereum pro voto in corpore marci- dus ex tam longa dicta [ægitudine].

Item domina Magdalena, civis in Ilkuss, duobus annis et ultra corrosiones interiorum perpessa molestas admodum, quam cito se

ipsam in præsidium Patris persæpe nomina- tum venerabilis contulit, ab eis plenissime liberata est; venitque eum viro suo, bene- ficium sibi collatum narrans.

72, Item Jacobus citra annos duodecim, filius Annæ Puchalina vocitæ de Wyciaza, positus ad quiescendum super vestes pesti- lenticorum defunctorum, subito gravem in- ciderat ægitudinem, quem mater ejus præ- fata illic adstans, velut lignum, semimortuum recepit alibi collocandum, permanensque in eadem infirmitate ad tres dies et de vita desperatus, cum a prædicta matre beato Simoni devotissime fuit repromissus, extemplo convaluit.

Item Dorothea, uxor Mathiæ dicti Szuba de Giedczyca villa, per sex septimanas febri- bus continuis cruciata, ut votum misit beato Patri, statim et de cetero ipsas libera evasit.

Item Swiætochna, de Bukowie villa, qua- tuor septimanis in sua, quam passa erat, pestilencia infirmitate laborans, maxime tamen duobus ex prædictis septimanis de se penitus nil animadvertens, notitia hominum, quos antea competenter noverat, caruit; cujus E menti instinctus quidam divinus illapsus taliter eam allocutus est: Vis, inquit, sana fieri, fac votum ad eundem tumulum beati monis in Cracovia nuper clarescentis, et sanaberis. Cui matrona grata assentiens, ex- presso voto patri Simoni, quem ante non noverat, nec de nomine ejus audiverat, nisi tunc, confestim sana surrexit.

73 Item Ursula, uxor Joannis de Ilkuss, similiter et Anna septimum continuans æta- tis suæ annum, filia Dorotheæ de Wieliczka, tertianam febrem sustinentes, prima per novem, altera per quinque hebdomadas, cum per matres earumdem beato Patri fuissent recommendatæ poplitibus flexis, ab hoc et deinceps ab eis salvatæ fuere.

Item Ægyptiaca annorum quatuor, filia Elisa- beth de Stradomia, per tres hebdomadas febri- bus continuis atque caloribus acutis torqueba- tur fortiter; sed quamprimum per matrem suam præfatam patri Simoni devota extitit, statim liberata est.

Similiter et Barbara, uxor Alberti de qua- dam villa prope Wieliczka, per totam qua- F dragesimam et amplius febricitans vexata, cum se in patrocini- um almi Patris humilis contulit, in continenti ab eis salva permansit.

74 Item Nicolaus doleator * et civis in Boczæcin ex hydropisi, quam primo passus est in Pedibus, nec non ex incisione vena- rum antepediarum b dolorem incurerat acer- bissimum, crinibus malis utique venarum vol- nera incisarum subintrantibus: ob quorum sævitiam cruciatumque vehementem frustra carnis non parvo dolore consecuta ac putrefa- cta frequenter extra projiciebat dolorosus, nec eatenus valens aliquantulum progredi citra annos duos. Interim etiam hydropisim in toto corpore sustulit pergrandem, præsertim tamen ventris; propter cujus tumorem neque pedes videre seu aspicere poterat. Quamobrem primo anno suæ prostrationis, voto se Virgini Mariæ astrinxit, [ejus] gratia in Czæstochowa mi- graturus. Non tamen ex hoc utcumque fuit sublevatus, quoniam Dominus Dominaque cunctipotens aliter sanandam decreverant, sanctum videlicet suum Simonem in eo ma- gnificare

EX 48.

* id est dollarius

b

x. 115.

gnificare disponentes. Proximante itaque fine anni secundi suæ infirmitatis, auditis insigniis, virtute Dei et meritis præfati patris beati Simonis patratis, ipsum etiam devotus acclamare cœpit præsidio. Unde mox majorem in modum a dolore ac tumore sublevatus, in crastino per se ecclesiam adiit. Atque posthac cito viæ votivæ subjectus, crinibus illis funestis inibi sublatis, plenarie sanatus est. Veniens igitur ad sepulcrum præfati Patris ostendit vulnerum cicatrices sive vestigia eorum, in pedibus antea dolorosis remanentes, ad validius testimonium perhibendum.

75 Item Benedictus, anniculus et supra, cujusdam filius viduæ Zophiæ nomine Kleparz, quatuor hebdomadis dysenteriae ægritudine, sive vocabulo usitatori, fluxu sanguinis vomituque creberrimo satis insuperque fatigatus, cum a matre præfata ac altera muliere in patrocinium viri beati Simonis commendaretur, ad diem tertiam et deinceps languore liber evasit.

Item Anna quædam, relicta de Cracovia, febres caloresque acutos per trium septimanarum spatium passa, voto emisso, mox a febre et caloribus curata, ad beati patris Simonis se obtulit sepulcrum, laudans et magnificans Dominum, ejusque lidelem servum Simonem beatum.

Item Hedwigis Karasiowa, oppidana in Pokrzywnica, doloribus obruta letalibus, quatuor septimanis non gressu nonve cibo usa interim erat proprio, nisi quod per alios aut de loco in locum deportabatur aut pauxillo brodio *c* lingua ipsius cochleari aspergebatur. Cumque in preces sese beati Patris contulit, alia super hoc muliere nihilominus ipsam instigante, atque voto ejusce concordante, sanissima postea iter viginti milliarium in voto habere pedes visa est.

Item Mathias Gawronek, civis Cracoviæ, dolore dentium capitisque acutissimo per unam septimanam grabato detentus, innox factus voto sepulcrum visendi patris Simonis, dolorem sanus evasit.

Item nobilis Stanislaus Opaczynski, infirmatus ex peste anuo præterito usque ad mortem, tribus hebdomadis gressu caruit; verum cum jam agonia laborans de se quidem penitus insecius lumenque accensum (talibus solitum ollerri) præ manibus teneret; en, pater ipsius nimis tristis supervenit, dominus videlicet Jacobus Opaczynski, atque eum sic aspiciens afflicto, fideliter et oculis illacrymatis pro eodem Patri huic beato supplicavit: qui exhinc confestim alleviatus, satis ad diem tertium ambulavit ac deinceps sospes.

Item generosa domina Barbara, nobilis domini Stanislai Boturzynski conjunx legitima, cum in partu constituta diutius moleste laborabat, ac vicinissima morti a quibusdam ipsam taliter conspicientibus putaretur, virgo quædam cognata sua, spiritu compassivo devicta, patri Simoni devote eam cœpit commendare: et ecce, illa, post votum a præfata virgine expressum, statim libera foetum, licet exanimem, profundit: quem foetum tandem multi aspicientes, nec spiritus vitales aliquantisper parvos in en considerantes, per moram non modicam mox unanimes corde voceque concordantes misericordiam Dei per suffragium et merita beati Patris pro eodem implorant;

quo facto, Deus omnipotens, qui ex mera bonitate ac dulcedine suæ pietatis de vivo mortuum, de mortuo vivum, et de infirmo sanum facere consuevit opportuno tempore, ad invocationem sui fidelis Servi puero exanimi spiritum vivificantem misit, ipsumque ex hoc vivere fecit, ad laudem suam, atque sui servi beati Simonis clariorem meritorum magnificationem, et fidelium consolationem.

ANNOTATA.

a *Per stubam, ni fallor, hic significatur hypocaustum, quod Germani vernacula lingua stubbe appellant. Eorum magnus usus est in Germania et Polonia.*

b *Forte legendum est venarum antepedalium, per quam phrasim intelligo venas, quæ sunt in superiori pedis parte.*

c *Brodium est carniæ elixarum jus, quod ab Italis vulgo vocatur brodo, et a Germanis bruhe.*

SECTIO TERTIA.

Margareta quoque Jacobi vocati Kossalia de Trzebinia villa versus Ilkuss, dum etiam esset patri Simoni devota a præfato viro suo Jacobo, quam magna molestia confecto, etiam ex ipsius angustia et dolore, quo nimis acerbe fatigabatur in foetus sui parturitione, usque videlicet ad ignorantiam sui nominis, salva Annam sanam enixa, ipsum lætificavit meritis Viri Dei.

Item adolescens quidam, nomine Fabianus, Elisabethæ tabernatoris viduæ filius, de Poznania cum Cracoviam studii gratia se contulisset non longe post duobus funestis apostematibus sub ascellis obstringitur, tribus hebdomadis grabato cohærens, a medicoque, vice quadam urinam ipsius conspiciente, de vita jam diffidatus. Tandem prædictus adolescens post hæc vidit in visu virum quemdam, habitu Fratrum Minorum superindutum coronaque trabeatum, quasi in nubecula sibi appropinquantem et baculum pastoralem in manibus prætendentem, quo illum tangens jussit e lecto surgere. Ipse vero sentiens, se ex hoc non mediocriter sublevatum, votum misit patri Simoni, quem verisimiliter putabat. Unde incolumis citissime permansit, ulceribus illis pestiferis ab eo sublatis, votumque perfecit nudipes et sine camisia.

78 Item domina Catharina, nobilis Michaëlis heredis in Raysko uxor, infirmata plurimum dentium dolore per unam septimanam, cum se Patri sæpe fato commisit, sanam liberamque se reperit.

Quidam Mathias Slony, oppidanus in Ilkuss, per quatuor hebdomadas febrium lassitudine fortius attrectatus [erat], primum quidem tertianis, postmodum autem quartanis: cum vero ab uxore sua atque ab alia muliere votum beato Simoni fuisset pro eodem missum, super quo idem gratissimus a devotis præfatis matronis interrogatus assensit, ex hoc funestas febres incoluinus evasit.

Item Margareta, cognomento Szymkowa de Stradomia, sex septimanis sævissimo doloris morsu in uno pede quassata, persæpe ejulans præ dolore rugiebat. Aliunde tutius refugium

A fugium sanitatis non sperans, ad Simonis gloriosi subsidium sese transvehit, orans eundem: O, inquit, Simon beatissime succurre mihi modo anxie. Et ecce mox exaudita pristinam recuperavit sanitatem, offerens cereum pedem pro sano. Antequam ad tumbam pro voti solutione venisset (quia fere ad octo septimanas iter votivum dissimulabat complere) apparuit ei Pater sæpenuero repetitus in visu et ait: Quid cunctaris, o mulier misera? Solve quod vovisti infra has nundinas circa translationem sanctissimi Stanislai, accedensque ad Fratres de sancto Bernardino penes Cracoviam pete pro uno Ave Mariæ ad populum fieri in sermone, ut ex hoc Deus laudetur et Virgo gloriosa Maria.

79 Petrus quoque quidam nobilis adolescens, generosi Domini Dunin filius, cum grabato mortaliter accubisset per unam septimanam, maxime tamen uno die, jam de vita penitus desperaverat, de se quidquam parvi minime advertens, sed in spiritu dumtaxat præmunitus, ut beato votum faceret Simoni. Quo confestim misso, sospes plenissime remansit, die eodem ambulans; in crastino vero satius ambulavit, quoquo voluit, et equitavit, votumque non longe cum cereo solvit.

Item Dorothea vidua de Wlodziſlow, febribus tertianæ per sex et amplius hebdomadas attrita validis, facto voto Patri beato, ab eis pro voto liberata est.

Joannes etiam vocatus Protrkowski nobilis notarius domini Præpositi in Stanietki a, tribus septimanis gravi capitis ægritudine jacent fatigatus: verum consultus per confessorum, cui tunc peccata sua fassus erat, votum misit beato Simoni, et ob id extemplo notabiliter alleviatus, intra septimanam integre sanatus grabatum dimisit, caputque cereum ad tumbam detulit.

80 Quædam etiam puella nobilis in ætate nubili, nomine Hedwigis Slupska vocata, infirmitate gravi laborans per unam hebdomadam, cum votum fecisset beato Patri, mox convaluit.

Similiter et dominus Joannes, insignis genere advocatus in villa Bochnia b dicta, vir magnæ profecto maturitatis, quatuor septimanarum percurrit moleste spatium, grabato colærens viribus destitutus, modicave jam hominum notitia fretus: nam et cibo interim caruit, pauxillo dumtaxat sorbillo linguam cochleari respersam habens. Postcaquam vero soror ipsius de cœnobio Stanietecensi cum altera sorore sui Ordinis ipsum pie invisens advenit, et eundem Viri sepulcro gloriosi sistendum repromisit, eo die convaluit, comedit, et ambulare cœpit, lectulumque de cetero sanus dimisit.

Item Hedwigis, uxor cujusdam fabri de Skawina, [cum esset] quartanis febribus caloribusque intensius occupata a festo sancti Bartholomæi usque ad festum sancti Thomæ Apostoli, vidissetque illo die, quo finaliter languit, in visu virum quemdam habitu Minorum cappatum se interrogantem, quidnam haberet; et illa: Nimis, respondit, anxior hic caloribus; quoniam, ut ei videbatur, quasi in fornace ignito jacuit. Dixitque illi vir prædictus: Fac votum adeundi bustum Simonis Cracoviam ad Fratres de sancto Bernardino. Quæ in continenti ad se rediens

et terræ genua accurvans votum fecit, ea deinceps non eis vexabatur sana.

81 Item Domina Hedwigis Kunczowa de Posnania immani prægravata [erat] ægritudine, sic quod nonnumquam in desperationem prorumpebat, facta velut amens ex dolore. Quamobrem maritus suus dominus Kuncka, arte recamator c, plenus doloris amaritudine cum aliis cognatis ejusdem vota diversificabant. Pro eadem [fiebat] votum ad Corpus Christi in Posnania, ad sanctam Mariam in Czeszochowa, ad Sanctum Stanislauum in Cracovia et ad beatum doctorem Cantium: nec subinde paulisper sublevata erat in aliquo. Ad quam vice quadam soror sua virgo, nomine Margarita, adveniens et ei de votis supranominatis narrans adjecit: Vis, inquit, votum faciam ad patrem Simonem in Cracovia, quem bene nosti viventem: quoniam nescio, ad quem Sanctorum te amplius devovere debeamus in nostra Poloniæ provincia. At illa nutibus corporis manus complicans supplicabat, ut votum faceret: nam et loqui jam competenter nequiverat proxima exhalatui, habens ex hoc supra se cereum accensum. E Itaque voto pro eadem misso a virgine præfata, mox recreatur non mediocriter, sanitatque pristinæ restituta est. Attulit eapropter figuram ceream complens votum suum.

82 Quidam Frater Ordinis Minorum de Observantia, Evangelista nomine, gradum gerens diaconatus, quodam tempore in anno suæ probationis, quam Cracoviæ explebat ad sanctum Bernardinum, anxiatu naturali egestione infra orationem, nec præsumens de ecclesia interim exire ob magistri sui pristinam correptionem, quæ agebatur propter frequentem ipsius egressum ab ecclesia, præsertim infra tempus orationis, incurrit molestam ingentemque rupturam in inguinibus, ita ut viscera vesicam ipsius per unam septimanam abunde replerent. Atque ea semel in vespere supra modum pauper fatigatus, recogitansque beneficia almi Præconis ab aliis copiose recepta, eidem supplex effectus poposcit remediari. Unde ponens in terra poplites spondit ad ejus monumentum quinque orationes dominicas decantare in honorem quinque vulnerum Domini Salvatoris, et tria Pater noster super sepulcrum prostratus ad crucem pro anima Patris prænominau. Qui tamen mane consurgens ante matutinum, sacrista excitato, petiit reserari sibi templum velocius ad explendum, quod voverat: non enim dormire potuit dolorosus. Expleto igitur voto, non adhuc suffragatur; verumtamen statim peracto matutino, perguit ad somnum capessendum in cella, a quo expergefactus sanus plenissime nec in aliquo dolorosus, qui imo lætus e lecto consurgit et gaudens, magistroque suo factum prodigium exponit concito, nec non patronum suum Simonem beatum laudibus sustollit, quem ille demum, ut taceret, interim prohibuit, donec annus probationis suæ terminum acceperat, neve etiam ea de causa propelleretur ab Ordine velut illi inhabilis. Completo itaque et transacto suæ probationis sanationisque anno cum aliquot hebdomadis, rem, quam tacitus jam dudum observabat, liber confessus est; adjiciens insuper, quod de cetero torturam illam in parte minime sensit.

83 MS.

83 Monacha sanctimonialium de Stanietki, Anna nomine, et uobilis propaginis Czirska cognominata, per quinque septimanas et amplius variis acta intrinsecus ægritudinibus, inmaxime tamen capitis, vires et gressum perdiderat, aliena dumtaxat ope necessitatem perficiens. Hanc dum sua abbatissa, domina Margareta, patri Simoni commendatam fecisset, nec tamen sublevaretur in pauxillo, posteaquam devecta fuisset a præfata abbatissa in Cracoviam voti solvendi sepulcrumque Simonis gloriosi visendi gratia, confestim ut ire disposuit, sola ad ipsius tumbam de curia, ubi steterant, sospes ac sine cujusvis adminiculo per se venit. In crastino autem cum prædicta abbatissa sua, et tertio cum sororibus habitus sui venientes gestum pure enodarent coram patribus Guardianis, patre videlicet fratre Stanislao Guardiano Bydgostiensi, et fratre Procopio de Lublin Guardiano Radomiensi ad laudem summi Salvatoris.

84 Swiætochna, vidualis mulier conditionis de Birkow villa, a duro morsu dextri pedis cruciata in quatuor hebdomadas, ut Simonem sibi auxilio invocavit, a quavis angustia libera permansit: enimvero, evoluta sæ curationis anno, illam rein circa se operatam meritis Viri beati promulgat, patientius declarans, quod prædicti pedis dolore per sedecim annos singillatim revolutos vexabatur certo tempore; videlicet autumnali per aliquot septimanas. Unde nec ambulare aut laborare, imo nec sedere valebat. Post votum autem factum Simoni celeberrimo, deinceps isto toto caruit.

Joannes triennis Stanislaides de subcastro Cracoviæ annum integrum et ultra exhaustus quartana febris agitatus. At e contrario ad votum genitricis suæ Annæ pellificissæ, quod pro liberatione ejus patri fecerat Simoni, concito cum febris funesta reliquit salvum.

85 Anna quoque vidua de Wiehezka ex morbo, quem in capite intrinsecus pertulit, moleste [afflicta,] cæcitas persecuta erat, ad annum dimidium nihil penitus conspiceri permittens. Acriorem dietenus perpessa doloris molestiam, ad desperationem miserabilis femina quandoque jam deveniebat, volens se transfigurere cultello. Divina tamen protecta benignitate, nec non rationis recto sullulta consilio revocabatur ab actu cruento. Dum igitur nocte quadam plus solito cruciaretur, in subsidium Simonis venerabilis sese dedit devota; sicque a somno, quo post votum erat consopita, expergefata, morbum illum atrocem persensit resolutum in vertice, amodo actum videndi recipiens, nec potentiam visivam læsam retinens. Cumque in crastino foras civitatem ad Crucifixi exisset effigiem, staretque ibidem versa facie ad civitatem, competenter illam prospexit cum nimia admiratione et exultatione Dominum hinc laudans in suo servo Simone.

ANNOTATA.

a Joannes Dlugossus lib. VII *Historiæ Polonicæ ad annum Christi 1253 de hoc monialium cænobio ita scribit*: Innocentius Papa IV monasterium sanctimonialium in Stanietki Ordinis S. Benedicti in diœcesi Cracoviensi situm, quod Clemens de Klimuntow, comes de domo et

familia Griphonum, Castellanus Cracoviensis ex facultatibus propriis muro coctili condiderat, fundaverat et dotaverat, confirmat.

b *Laudatus Dlugossus lib. VII hist. Pol. ad annum Christi 1251 de hoc loco sic meminit*: In villagio et rure Bochnia, quinque a Cracovia milliaribus distante, sal. . . . repertum est, et uppidum locatum.

c *Nescio quid hic significet* recamator, nisi proveniat a verbo Italico recamare vel ricamare, id est Phrygionum artem exercere vel acu pingere, ita ut recamator hic idem sit quod Latine Phrygio vel qui acu pingit.

SECTIO QUARTA.

Zophia de domo Domini Wlodzislawski, Nicolai muratoris a Cracoviam incolens, aspero et duro capitis suppressa dolore per septem dies, non dicam cibum tantummodo, sed nec gressum aut somnum interim gustavit modicum. Sua demum inquilina, nomine Barbara, ipsam persuadente de sepulcro Simonis beati adeundo, et ab illa angustiata in tantum femina devotissime expresso [voto,] mox sublevatam somnus prosequitur placidissimus. Die autem crastino consurgens, seseque præcipiti dedens itineri, tunulo Viri applicuit gloriosi, fassa (ut grata beneficio) elementiam divinam in se sic operatam fuisse meritis dicti Patris; cui prænominata inquilina contestabatur.

Nec ipsa quoque domina Barbara Chyeczyna, civis Posnaniensis relicta, succursu Viri Iulij beati caruit: namque cum hæc eadem diutius atroci gravaretur ægritudinis mole, sed et ipsi remedium emplastra adhibita multimoda, prorsus in irritum forent ad extremum; deinde vomens a medicis conspecta [est,] et morti penitus adjudicata ob sævitiam corporis cordi illius invalescentis. Mulier quædam dispensatrix ipsius miserabili mota animo in dominam suam, quam unice diligebat, ex dictis mediei in fletum resolvitur, ipsumque velocius Simonem implorans pollicetur, facturam se et oblaturam appensuramque cor de argento nitido super sepulcrum ipsius in laudem sui nominis, quatenus cor afflictae dominæ suis dignaretur meritis refocillare, et hanc eandem faceret supervivere. Quid multa? Lueratur revera prudens femina: cor etenim dominæ suæ post votationem missam recreatur non modica ex parte, atque successu temporis non multo ipsam pro nutu incolumem retinet integre. Offrens igitur oblationem promissam cordis argentei cum cerea figura animo nimirum ferventi rem professa [est,] et sic ex ordine factam fuisse multis coram positis ac ejus oblationem promissam cordis argentei hominibus utriusque sexus patulo videntibus narravit.

87 Sortis ingenuæ Adam ætatis puerilis, trium puto annorum vel supra, Zophiæ legitimæ consortis generosi Domini Matthiæ Wzdowski filius, tertiana vehementer attritus febre, trium spatio hebdomadarum, et hac per omnia labefactatus macilentusque ac velut exsanguis et propediem vitam hanc miseram et instabilem conclusurus putabatur: enimvero nobilis præfata Zophia parens hujusce in desperationem versa eeu non jam conspectura

A ctura denuo filium incolumem quin potius exanimem præstolans, vertit inversa vice se ipsam, fidemque erigit in almi Patris præsidium, atque filium ita languidum meritis velox dedit ipsius: post cujus sponsionem puer recreatur, nec deinceps funestæ febris loris constringitur; una saltem vice quasi obrigit ex ea paululum. Quare sospes plenissime et alacer cum utroque parente in Cracoviam, viginti quinque milliarium iter concludens, sistitur sepulero Viri venerandi. Parentes autem iidem præfati pueri coram tribus, deputatis talibus audiendis, acta seriatim et mature propalarunt adjutoriumque magnificum ad invocationem beati Simonis sibi præstitum luce clarus sua offerebant confessione.

88 Sanctimonialium quoque una cœnobii Stanietki soror, nomine Apollonia, genealogiæ insignis Szeniawska nuncupata, ejusmodi languore tabescens funesto, in sex fortassis septimanas producta erat, lecto prorsus non aliena: namque triduanarum febrium calorumque similium intempestivo contorta rigore, [copia] remediorum aromaticorumque similibus, sive succi cujusvis ægritudinis effugandæ gratia receptorum, penitus expers efficitur virtute. Anxia igitur et usquequaque miserabilis domicella dominam abbatissam, Margaretam nomine, accersiri poposcit, votumque pro se fieri obnixius obsecrat Simoni benedicto: nec pius Pater defuit ejus solatio; quin imo, voto misso a præfata nobili et religiosa abbatissa, rigor doloris monachæ propulsatur patientis dumtaxat eam utique vexans aliquantisper. Post quam vexationem sanguinis profluvium de naribus suis prorupit admodum copiosum, ita ut totum sorores effluxisse ex ea putarent cruorem, diemque obituram brevi: non enim eumdem quoquomodo restringere conatæ valuerunt, donec votum Simoni beato replicasset. Incolumis itaque facta, arrepto lumine, quod manus ejus offenderant, in Cracoviam se contulit visitura mausoleum suis benefici Simonis, altera sibi comite sociata, et hoc ipsum protestante sorore, Religionis ipsius habitum etiam defereute, Anna nomine, ad laudem Largitoris omnium bonorum.

C 89 Frater aliquis zelator Observantiæ regularis Fratrum Minorum, et actu operam dans eidem pro viribus, sortis et excellentiæ sacerdotalis, circa festa sancti Bartholomæi, Apostoli Domini nostri Jesu, anno salutiferæ nativitatis ejusdem Domini nostri millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo, proxime ante capitulum provinciæ Polonicæ Fratrum Prædicatorum, quod in loco sive monasterio sanctæ Annæ penes oppidum Kolno celebrabatur, die natalis serenissimæ sanctissimæque Genitricis Salvatoris nostri Virginis Mariæ semper purissimæ, binos paroxysmos sive pestilentiales febres atrociter inciderat: hoc etenim bene noverat taliter appellari, sicut is, qui non parum de arte medicinali et infirmitatum proprietatibus didicerat. Quamobrem varia et diversa sibi ipsi subministraverat herbarum lenimenta, ex quorum operatione et effectu, semotis febribus, pestiferum ulcus, paucum quidem entitate, habens quantitatem videlicet ovi instar passerini sive columbini; qualitate vero vigoreque atque situ aerbum et molestum: [nam] juxta anum

ejus exortum situatur in uno nervo, qui nervus postea ex ulcere eodem ruptus majorem in modum ipsi extitit dolorosus atque perniciosus, carpens aculei vespæ similitudine sive bucci *b* venenati, præsertim dnm egestionis gravabatur sorte seu naturali necessitate; quia tunc nervo illo protenso ad inguinis medium, nec jacere, imo neque se penitus movere poterat; manibus tantum ano suppositis eundem complectebatur resupinus jacens quandoque per sex horas.

90 Qui cum in octo productus fuisset hebdomadarum tempus, et medelarum ulceri superpositarum interim usu ad resolutionem noctu et interdiu haud in aliquo sublevatus, dolore prægravatur: [cumque], angoris sui et debilitatis corporeæ sensu crescente in octiduum, conscius certam sibi prope in horas necem imminere certis ominaretur argumentis, noctium una mortis meditationem et vitæ desperationem diutius secum volvens, in lamentabiles ejulatus ac mœrores erupit, succursumque gloriosi Joannis Capistranensis implorat. Post defatigationem quoque carnis et spiritus in aliqualem soporem arripitur, et horrendum illud et pestilens ulcus leviamen illi aliquale attulit, sed non sanitatem. Quod factum dum pater Vicarius alias Bal pro comperto tenens ægre ferret, ægroto nimirum condolens, in Posnaniam transvectum ire præcepit, medelæ cujuspian suffragio sanaturum. Illuc itaque eo transvecto, medicus procuratur; sed nullius prorsus remedii et medelæ suæ sanationis levamen sive fructum invenire quibat: neque enim succi, quos medicus congruos applicandos decentesque autumabat, illi conducebant, sicut et ipse Frater patiens plene intellexit, vim eorum animadvertens in contrarium ire. Fluctuat eapropter plus ac magis angustiatur: nam ulcus illud funestum totum ani foramen orbiculariter jam circumdederat. Jam igitur longius fatigatus pluris ducit divinum beatissimique Simonis patrocinium consiliumve sub re hujusmodi capessendum, ad quod, abjecta prorsus humana fide, et spe plenus regreditur, nec frustrandus desiderio.

F 91 Ubi vero votum pollicitus est orandi centum Pater noster et totidem Ave Maria ad sepulcrum Viri beatissimi, iter usque Cracoviam accepturus, a dolore gravante fluxuque manente non parum confestim sublevatur, ambulans, et factitans placita. Veritus tandem pauper licentiam carpere a Vicario, in Posnaniensium oris agente, ac ipso post in Cracoviam discedente, miserabilibus precibus opprimitur angoribus: quod videns, et pro comperto habens, quod ratione incuriæ suæque veluti levipensionis itidem recidisset, velocius quo potest pro obedientiali licentia in Cracoviam ad patrem submittit Vicarium, statimque obedientia itineris habita, non moras trahens properat gradu concito in eandem cum Fratre sibi assignato. Quid plura? Mirari si cupis, plane habes unde: namque egresso qualitercumque Posnaniensi loco, et transfretato fluminis Vartensis alveo juxta Posnaniensem civitatem, meatu ducente, sorte [aliud quid] accidit. En Fratrem socium atque currum perdit, ac cos, per devia quæque velociter et expedite currens, per abruptaque

quoque camporum et convallium saltitans quærit, nec invenit, donec quinquæ milliarium callem solus et pedes complens, in locum Fratrum circa oppidum Vartofilum veniret, non ut jam infirmus aut fluxu morbi aggravatus, sed ut sospitate desiderata potitus: Et ita Cracoviam usque perraro et brevi curram ascendens advenit. Quo demoratus aliquamdiu neque præfatum centum Pater noster voti sui complens, tum forte ductus desidia tumve rubore Fratrum aliorum perfusus ac verecundia, in tempus congruum dissimulans protelabat completum iri. Iterum fluxus molestia irritatur. At revera, expletis orationibus votivis, sospes fluxum evasit, parvulo ulceris in eo remanente vestigio.

92 Domina Catharina Jurkova, sartorissa de vico castrensi Cracoviæ, languoribus ægritudinis suæ acta pene mortalibus ad unam septimanam, et prece Simoni beato transfusa, promisit, aliquantula sese oblaturam, ac tandem eum cerco ad ejus bustum, si sana foret, venturam; et eodem die gressum ambulans figebat. At rursus, evoluta dierum B intervallo, iter dissimulans in languorem dentium versa recidit atque capitis, recognitaque sua culpa parvipensionis, revertitur ad beneficium Simonis, ac se sepulcro ipsius velocius præsentat cum lumine cereaque mandibula, binum ad Simonis invocationem gloriosi beneficium consecuta.

93 Hieronymus impubes decennis vel supra, generosi domini Nicolai Dæbicki et Annæ conjugis suæ filius, de villa Rzochow Cracoviensis diocesis versus Tarnow habente situm, languens diutius septimanam unam pernox et perdius cibo minime sustentatus [fuerat,] aut gressum transegerat; quin imo periodo adjudicatus exitii notas seu vestigia pestifera in diversis corporis partibus jam nigra nunc glauca habebat. Miserabilem igitur nobilis domina Anna in puero deplorans sortem, convertitur ad imaginem Virginis, quam in stuba appensam frequentius conspiciebat, fletque, deprecatur et orat, quatenus Virginum Virgo Maria, per sui quandoque cordis amerosi dolores atque sui Simonis almi devotas intercessionem, dignaretur C eam consolari in præfato filio prope horam moribundo; sinilique Simoni supplicat voce ipsum ingeminans, pollicensque, illum busto præsentandum ipsius. Lapsis igitur aliquot horis, puer Hieronymus, vesperarum hora comparente, genitricem advocans, refectionem sibi coneito parari jubet, desideriumque appetitus exhine et per amplius implevit expedite, incolumis infra septimanam factus. Verum autem prædicta domina narrans ipsum devote eorum patre Guardiano loci Cracoviæ, tunc fratre Martino de Kamiona, alteroque sibi assistente Fratre sacerdote et hæc per omnia audiente, adjeicit, quod et ipsa in quinque hebdomadarum spatium gravi deducta [fuerit] ægritudine, ad quam profugandam remedia plurimæque medelæ in vanum illi porrectæ nequidquam profuerunt, donec vis auxilii salubris beati Simonis implorata accessit, doloremque penitus et ægritudinem ab ea, ut et ab ejus filio, abegit ac diffingavit.

94 Ordinis tertii sanctissimi patris Francisci Soror, nomine Ursula inter reliquas

sui Ordinis sorores in Kasimiria degens, longob dentium dolore [torquebatur.] Quam maxime autem duabus septimanis eodem pene intolerabiliter gravabatur, præsertim refectionis cupidine affecta. Verumtamen applaudente sibi misericordia divina, oraculo inspiratur, ex alto, committendam se fore in suffragium Simonis. Quod dum præconcepit, dolore gravante privatur. Fragilitati denique conditionis subjecta labitur in quoddam nefas seu culpam: quam cum eorum seniore matre sui Ordinis effata fuisset, ac ob id probris sui excessus seu demeriti afficeretur, tristitiam vehementem illabatur nec valens confessoris sui monitis compesci aut consolari per totam Octavam Conceptionis immaculatæ gloriosæ Mariæ Dominae nostræ. Die itaque octava festi prænominati solito plus mœrore confecta plangit et ejulat in ecessia Fratrum Minorum de Observantia penes Cracoviam, ubi instinctu sufflatur divino [ut aliquo voto se obstringat:] cui assentiens, mox mœrore abscedente, læta in domum revertitur, offerens demum in voto mandibulam ceream eum lumine ad laudem Dei. E

ANNOTATA.

a *Hic videtur ommissa vox filia, uxor, vidua, aut huic similis. Alibi sæpe ejusmodi nomen substituit, quod sensus determinatum indicabat; alibi illud subintelligi potest.*

b *Nusquam reperio, quæ sit significatio bucci venenati, quemadmodum hic scribitur. Suspicio, legendum esse bruchi, cujus animalis sæpe meminit Scriptura sacra, et nominatim Jeremias cap. LI v 27 appellat bruchum aculeatum.*

SECTIO QUINTA.

Stanislaus decimum septimum suæ juventætæ agens annum, filius Stachnæ Malkowey relictæ de Kleparz, ab æstivo in hiemale usque tempus a duro poplitum sive genuum productus angore, ita quod nec progressi potuit, sæpe sæpius loco alieui applicatur: ejus mater prædicta miserabilis et dolorosa duabus hebdomadis ante natalem F Domini Salvatoris spe saluberrimæ curationis filii ex invocatione meritorem almi Simonis, afflictum taliter subdidit dictum eidem Stanislaum. Confestim alleviatum ex hoc toto, et plenaliter liberum in gressu [habuit] filium, cum quo cereum sepulcro Viri beati appropriata obtulit in erastino Epiphaniarum Domini. Rem facti ejusmodi patri Guardiano loci Cracoviæ et reliquis, qui intererant, Fratribus narrans, Missam ibidem audivit.

96 Propaginis ingenue domina Margareta Mokrzka diro dentium dolore attrectata [erat] noctu et interdiu. Ab ancilla familiari noctium una solito validius audita [est] ex hoc anxiarum: quæ mox, non ferens dominæ tantam molestiam, pium erigit cor, Simonique illam beato devotat sanandam seu recreandam. Verum, voto commisso a præfata ancilla, Beata nomine, domina Margareta, dolore anxio semoto, dulci arripitur somno, sospitatem tum celerem admirata in mane; cui demum prædicta ancilla votum enodat, ipsam ut gratam beneficio lætificans. Bartholomæus

A Bartholomæus oppidanus laicus et ineola in Koziogłowi, tempore pestis illic sævientis ulcere collisus apostemático sub ascella dexteræ manus, a festo Michaëlis Archangeli usque ad Adventum Domini grabato decubabat, periodo exitii ab omnibus ferme adjudicatus; quos contra mater ejus, nomine Catharina, inescata celebri fama suffragiorum Præconis gloriosi, et a quibusdam pro voto faciendo monita, ipsum cum cereo promisit et Viro Dei commendavit, et amodo æger cœpit convalere: votivum igitur iter post sanissimus, pedester duodecim milliarium egit.

Prolapsa denique in pestem Catharina, uxor Martini sartoris de Sacrano, alias de Oswiecim, sex exegit cum eadem hebdomadas dolorosa. Cumque in patrocinium Simonis sese fidelis contulisset, tunc Deo clementissimo opitulante, et Beato ipsius interveniente, femina suffragatur, die crastina gressum figens amissum a diebus posteris.

* 97 Nobilis Hincza, curialis domini Posnaniensis, febrium calorumve continuis oppressus ardoribus, ita quod pene letales illi viderentur; exitiumque, brevi collapsurus, ex eis ominabatur. Quocirca præconio afflatus Patris venerabilis, devotus incurvat poplitem, ab eodem Viro suffragandus beato. Unde eonfestim funestos illos liber evasit ardores deinceps, nec quidquam molesti ab eisdem sensit. Quo facto ipse et ceteri attoniti, stupebant, Dominum in Simone laudantes omnipotentem.

Veronica proinde, quæ alias Wrona suo nuncupabatur idiomate Theutonico, consors Joannis Jaworck fabri lignarii de Casimiria civitate, quæ Cracoviusibus adjacet mœnibus contigua, septenam per integram dietim occupata peracutis febrium atque calorum cruciatibus, dum modo mente præmeditando sese pollicituram proposuisset, vir Dei Simon beatus ægritudinem de cetero sua abegit effugavitque intercessione, prout ipsa tandem iter voti solvens, suo sibi conjuge associato, hoc per ordinem effata est.

98 Collabente etiam domino Nicolao Zylka, consule vici Stradomiensis, gravem in ægritudinis molem, binasque cum eadem transigente hebdomadas, ex ulcere funesto, quod ejus collum sive guttur corrodens ferocius constrinxerat, et in mortem tandem vix illum non dejecit: duobus attamen diebus præsertim illo prohibitus ab esu. Unde nequaquam cursu communi auspiciatus est, se superstitem fore, nisi Simonis gloriosi succursus præsto sibi alluisset. Quare mox imploratus ægroto salubre pius Frater administravit refrigerium: nam resoluta post vocatorem ulcere molesto, sanicem exscreavit ore, ac sic sanitatem diffisam recuperavit omnimodam, applicans se cum cera benefici sepulcro post hac Simonis.

Catharina veterana tertianas febres tolerans a festo omnium Sanctorum simul et per totum fere tempus hiemale, poplite in terram posito et corde in oratione levato, infirma quidem carne, sed fide fortior inventa, oravit ad Dominum, quatenus per dulcem benignitatis suæ dotem, et beati Simonis strenuam opem sublevari mereretur, præsentatura se cum cereo, quem nendo elaborasset. Ad se-

pulcrum ipsius libertatem adepta est incolumitatis, a tortura deinceps erepta febricitatis.

99 Valentini organistæ de platea S. Spiritus filius, nomine Joannes, spatio decem hebdomadarum peracutis quartanæ febribus agitatus, ut vix ejus vita speraretur, cum per matrem suam Margaretam almo Patri commissus erat, peramplius salvus exstitit.

Similibus arctatus ardoribus Stanislaus, unius anni cum dimidio filius Elisabeth Toxowey relictæ de Casimiria, a festo sancti Martini usque ad Purificationis festum Virginis aliissimæ postquam a matre præfata de consilio cujusdam matronæ fuit recommendatus huic venerabili Viro, mox eo die, quo jam torqueri et frangi visus erat, febris eum dimisit.

Nobilis Catharina Baranowska filiam habuit unicam, nomine Annam: quæ dum gravi oppressa fuit infirmitate spatio hebdomadarum quinque, ita quod nulla spes salutis in ea esset: nam et usu sermonis privata mutaque effecta [est:] quam mœsta mater ejulans et lacrymans ad limina beati Simonis devovens, quo magis potuit, devota sancti Patris implorabat auxilium, ut ejus patrocinio adjuta filia saltem amissam rehaberet loquelam, ut per sanctam confessionem migratura ex hoc mundo suam purgaret conscientiam. Mirabile dictum! Deus in Sancto suam magnificat potentiam: nam mox, matre pro filia votum emittente, filia eadem hora nedum sermoni restituitur pristino, sed et sanitati meritis et intercessione Viri sancti.

100 Nec tacenda insuper sunt magnalia Dei in Sancto: nam nobilis Anna, alias Czayczina de Nowydwor de districta Radomiensi, veneno pestifero infecta, gravissima oppressa jacebat infirmitate: nam duo admodum grandia apostemata in corpore semimortuo exorta ejus spiritum extinguere propediem nitebantur. Concurrunt amici, totiusque domus angulus lacrymas habet omnis, mortemque inevitabilem flebiles spectant, lumineque accenso ad funestum vigilant corpus. Sed illis ex alto inspiratione data, fundunt preces, dominam suam suffragiis committunt, voventes illam ad sepulcrum Simonis sancti. Stupendum factum! Nam postulationi eorum datur consolatio: ruptis quidem mox ulceribus, sanicque decursa, sanitati debitæ restituitur. Quæ quidem domina ipso die S. Stanislai vota persolvens cum lumine cereo ad suæ personæ longitudinem, tumbam Viri sancti visitavit lacrymisque irrigans, tanto pro beneficio Deo omnipotenti et beato Simoni immensas peregit gratias.

101 Insuper non latet sidus Patris in firmamento cæli jam positum, quando virtutem postulantibus in fide infirmis non denegat. Ecce laboriosa, sed utique Deo et Patri devota, mulier, nomine Anna, conjunx Stanislai de villa Doroschowka nuncupata, filium nomine Thomam jam in agonis certamine, dumtaxat parvulo in pectore agitante spiritu, positum mœsta ad Simonis almi vovet tumulum. Res prædicanda! Nam vix matre verba exprimente, filius repente se de lectulo erigens, manibus in cælum erectis, vultuque læto prospiciens parentibus dixit: Jam sum sanus. Fit in vicinia concursus; cuncti mirantur virtutem divinam per Patris merita; gaudent adesse postulantibus; datur filius

21 MS

filius implens vota tumulo, et grates una cum matre exhibet Deo.

Præter hoc fulget Vir Dei prodigiis : nam mulier quædam Catharina, uxor Jacobi de Opalow, per medium anni jacebat diversis laborans febribus : cui prorsus dum nulla medicina salutis profuisset, fidem firmam habens in Domino et Patre venerando, tumbam illius visitare vovit. Continuo, ipsa promittente, divina adest consolatio : nam eadem hora convalescere cœpit; temporisque successu incolumitatem meritis Servi Dei habere promeruit, vota que persolvens sepulcro venerandi Simonis seipsam sana præsentavit.

102 Intuendum præter hoc nobis est admiratione dignum omnipotentis Dei in Servo suo opus : nam vir quidam de Polonice, Stanislaus nomine, qui quondam cum ceteris stipendio militantibus castra hostilia solebat evertere, qui divino timore postposito suis non contenti stipendiis plurimas oppressiones injuriasque violentas ei augurias *a* exquisitas in plebejos et subditos solent intentare. Illic dum quodam in hospitio apud *B* providum Joannem Szyb in Stradomia residebat, interim sua intra semetipsum temporis acta animoolvebat, et culpa sua coram considentibus multis de malis recognita, spiritu utique humili et contrito se ipsum arguebat dicens : Vereor valdeque pertimesco divinam astare præsentiam meorum magnitudine scelerum inquinatus, dignus pluries gehenna; crederemque, mihi concessam ex alto misericordiam, si hac in vita plagatum contingeret iri. Hæc illi interim verba proferenti adest subito in eo petitus plagarum effectus : repente etenim obmutuit, totusque elingnis, stupentibus cunctis, permansit. Currunt vicini, runnt populi talia stupenda videre.

103 Affuit tunc temporis dicto in hospitio quidam presbyter dominus Joannes de castro Cracoviensi, vir utique moribus vita et ætate maturus. Illic statim nutibus et signis declarantem ad sepulcrum inclyti patris Simonis devovet, inclamans, ut multam haberet spem et fidem in Domino : quem in ecclesiam, multis illum sequentibus, conduxit *C* sancti Bernardini; ac ille signis ac nutibus ostendendo, fuis lacrymis se intromitti ad sepulcrum patris Simonis petebat; daturque illi aditus. At dum se, presbytero domino Joanne ipsum excitante habere lidem in Domino, pronus in modum crucis ad sepulcrum patris Simonis jecit cum lacrymis, corde illum invocans, intervallo modico temporis facto, cœpit imprimis Jesus Maria voce intelligibili personare; tandem se in altum erigens, laxis fibris, loquela pristina ad plenum uti. Fratribus completorii divina persolventibus : promisitque diebus vitæ suæ diem obitus beati patris Simonis in pane et aqua jejunare, abiitque sanus clara voce magnificans Deum et ejus potentiam in Patre : quod gestum est feria tertia ante [festum] beatæ Zophiæ *b* proxima, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi.

104 Nec silendum in Viro Dei omnipotentis evidens factum : nam generosa domina Barbara Czyzowska, olim magoifici domini Joannis Castellani Cracoviensis conjux, tum jam relicta, domina magnæ juxta

mundum reputationis lineaque generis alti, *D* gravem incurrerat infirmitatem, ita ut nullius toto in corpore membri debitum haberet usum : nam manuum inflaturas et pedum [patiebatur,] partibusque in aliis cute inflata et sanie intra gravante [torquebatur] ita quod nec ei nervorum contractio retractioque dabatur. Acerbissimo itaque per anni medii spatium grassante indies dolore, ne vitalis in ea spiritus extingueretur, manus aliena modicum ei subministrabat cibum, caputque tremulum sustentabat : dumque sic gravata decumbebat, miseram pluries deflens vitam, potius desiderans obire mortem, quam singulis torqueri media vita diebus.

105 At illi inter jacendum obtulit se memoriæ quoddam ante gestum per virum Dei Simonem in famulo ejus miraculum : nam quidam de servis prædictæ dominæ cubicularius, ut ipsa dicebat, nomine Joannes, dum quadam legatione peracta iter ageret, marsupium pecuniarum collapsum in via perdidit, nullaque spes erat rehabendi propter multorum viam pergentium tollendi suspicionem. At illa intra se perturbatione quam *E* plurima molestus, quid agendum sit dubitat, seque pecuniarum in damno, patri Simoni visitaturum limina sua vovet; retrorsumque pergens, pecuniam amissam [ope] patris Simonis integre invenit; et rei factum, quod in via ei acciderat, domum veniens coram multis enarravit. Quo miraculi motivo domina in gravi dolore constituta patrocinium Viri Dei precibus in auxilium invocans, sepulcrum ejus vovet visitare. Adest Deus refugium petentibus : nam meritis patris Simonis, humanis non proficientibus remediis, tumor ille intracutaneus ruptus est, et solatium vitæ præstitit et membrorum usum, cœpitque statim convalescere, quæ fuit semianimis propediem moritura. Demum potiori resumpta sanitate, ad solvendum votum stipata famulatu venit, ore magnificans Dei omnipotentis potentiam in servo suo Simone, quæ ad sui invocationem in ea est operatus, enarrans, manibusque cancellatis *c* tam pro insigni beneficio promisit centum florenos pro Canonizationis trophæo negotium adjuvare, præsentibus patre *F* Francisco tunc præside, fratre Zbioneo; fratre Basilio presbyteris, tunc præmissa audientibus ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi.

ANNOTATA.

a Vox angaria diversas habet significationes, ut videri potest apud Cangium in Glossario; sed hic significat verationem, seu injustam coactionem, ut ex sensu colligitur.

b Varias hujus nominis Sanctas jam in Actis nostris dedimus. Sed nescio, quænam sit illa, de qua hic fit mentio.

c Cancelli sunt ligna aut ferraamenta modicis intervallis in transversum invicem annexa: et cancellatum dicitur, quod cancellorum figuram imitatur. Hinc suspicor, manibus cancellatis hic significari manus decussatim vel transverse ante pectus positas.

A

SECTIO SEXTA.

Famam Sanctorum suorum miraculis innotescit Deus. Nam quædam urbanæ conditionis femina, relicta Ludovici de Cracovia, Anna nomine, trium annorum spatio podagræ plurimum agitabatur tortura, ita ut emortua membra pedumque venæ grandi præ infirmitate pro tempore rumpere illi videbantur. Sub vinculo itaque tantæ ægritudinis constituta, et ministerio, quo sibi velut orphanæ patrimonii inops consulere consueverat, deficiente, ad producendam vitam aliud adminiculum non habebat, nisi publice vercunda victum emendicare. In preces itaque et obsecrationes ad famulum Dei Simonem tota conversa, nomen ejus pro sua tantæ ægritudinis molestia cœpit invocare. Ecce adest oranti oplata consolatio: nam, universæ podagræ tunc rabie dillugiente, vidua gradu concito ex grabato consurgens, quo detine-

B batur, limina patris Simonis visitavit, perfecto gressu rediit, votivam oblationem viro Dei offerens, et ejus merita in sanitate sua glorificans.

107 Adhue prædicatur in Viro Dei omnipotentis clementia. Nam quædam conditionis plebejæ femina, Barbara nomine, conjunx Nicolai de Poræba, quodam gestu curioso cum viro suo lætitiæ utique vanæ immoderata ducens præambula, marito pecuniam computante, latos grossos a clam duos arripiens, viro ab ea illos repetente, ori imponens, habere se illos negavit; sicque, sermone properante, casu illos deglutivit, et latitudine arterias gutturis illius impediens, suffocatum se iri miserabiliter expectabat: nam per spatium dierum quinque cibo nec et sermone usa, cruciatu hujuscemodi plurimum fessa, obire timebat mortem. Ad preces itaque patris Simonis se devote contulit, vovens illius visitare sepulcrum: nec frustrata [est] spe salutis: continuo enim massa illa, jam sanguine obducta, ad interiora tendente, salva permansit, votivumque iter perficiens cerei cum oblatione, in servo Dei Simone divinam laudabat clementiam.

C 108 Nec cessat liberalis in patre Dei Simone ubertas et altipotentis effusa misericordia: nam quidam nobilis Petrus, heres de Naszowa, primogenitum, pestifera illum graviter invadente infirmitate, Matthiam nomine, jam in agone mortis laborantem [habebat:] et ne pater miseram tam carissimi filii spectaret mortem, sui doloris majus in augmentum (nihilominus illum vovens patri Simoni) e domo discessit hora completorii, committens familiæ circa funebria pueri operam dare. At nocte sequente, agente silentio, puer semimortuus subito convaluit: sitque præsentibus in Domino ingens lætitia, seque cum puero sepulcro Patris juxta promissa obtulerunt, protestantes, illum nullo modo posse vivere, nisi suffragiis patris Simonis adjutus fuisset, et tamquam pro a mortuis resurgente gratiarum Deo et servo ejus Simoni dabant actiones.

109 Fulget præter hoc deus sanctitatis in servo Dei Simone. Nam quidam Vir, Sta-

Julii Tomus IV.

nislus nomine, conditionis licet plebejæ, honestæ tamen famæ et vitæ de Bochnia, alias de suburbio dictæ civitatis, mirabili [divina agente gratia] percussus [erat] infirmitate: nam interdum magnis æstuabat febribus; interdum corporis tremulæ vires singula concutiebant membra. Tandem, grassante passionis infirmitate in poplite dextro, morbus quidam qualitatis magnæ exortus est, cum adeo crucians, ut illi videbantur venæ pectoris dirumpi: et non aliud quam claudicatum se ire credebat, si contingeret, eum taliter de infirmitate consurgere. Hæc eo secum lamentabiliter cogitante, ecce ipso die ascensionis Domini nostri Jesu Christi quædam vox articulata et sonora ad eum dirigitur: Vade ad sepulcrum patris Simonis Cracoviam, et salvus eris. Qui statim e lectulo consurgens hora eadem, ut ipse confessus est, totus sanatus fuit. In quo patet liquide, quod non naturalis operatio, quæ successiva est, sed divina, quæ repentina dicitur, virtus salutis operata est effectum: qui in evidens sanitatis suæ indicium, cereum pedem, gressu perfecto adveniens, sepulcro Patris ap-

E 110 Præterea clarum Sidus Minorum, in tuto jam positum, cæcis lumen præstitit: nam matrona quædam status vidualis, genere conditionis simplex, Catharina nomine, tamen juxta fragilitatem humanam Deo et patri Simoni pro posse devota, et sermonibus ejus Cracoviæ demorans plurimum affecta, gravi oculorum dolore, longo spatio temporis procedente, torquebatur, ita quod jam penitus solitum naturæ videbatur amisisse visum. Inter hunc misera cruciatum patrocínio Patris se commendat, ejusque limina visitare devovet, obsecrationes plurimas ingeminans, ut visum amissum Patris suffragio mereatur recipere; mandatque vittam ceream modo circulari cum insigniis oculorum ad majus indicium figurari. At ubi primum in dictæ matronæ præsentia, cera liquescente, figura rotabatur, mox subducto oculorum nubilo, salus illi restituitur intuitus, clareque præ-

F 111 Eodem modo femina quædam Elisabeth de Dopezice per biennium penitus, ut ipsa testata est, visu oculorum privata, vota ad Patris sepulcrum emittens promeruit visum amissum restitutum, debitumque voti sine duce progreditur solvere, quæ ante opus ad omne ductore indigebat, divinam in Patre laudans clementiam.

Non sine admiratione prædictorum aliud prædicatur miraculum: nam mulier quædam conditionis urbanæ Catharina, conjunx Stanislai cognomento Piorunek de Cracovia, in partu plurimum laborans, diutiusque punctationibus intraneis cruciata prolis, præ miseria propediem horam flebilem expectabat mortis. Tandem mota, quasi spiritu pueri intra matris secreta latente, ad patris Simonis sepulcrum vota emisit, statimque iufantem, dolore omni semoto, mundo pepe-

xx 48.

rit : quæ demum, puerperii tempore completo, cum cereo ad patris sepulcrum [puerum] obtulit, suffragia ejus in eam effusa prædicans, et quæ illi acciderant enarraus ad laudem Domini nostri Jesu Christi.

112 Præter hoc juvat intercessio patris Simonis inclyti : nam quidam studens, nomine Bartholomæus de Frastuk, in bursa studentium commorans, morbo pestilencio in corpore percussus inter plures, tandem per preces sancti Stanislai martyris *b*, voto emisso, sanatur. Non longo vero post tempore eadem tactus infirmitate vel multo ferociori (nam apostemate suborto videbatur illi propediem spiritum exhalatum iri) huic iterum devotatus nullum sibi fieri cognovit auxilium. Tandem, gratia Dei inspirante, patris Simonis limina se visitare vovit : mox ulcere rupto, convalescere cepit, temporisque tractu modico plenariam percepit sanitatem, vota que cum candela ad corporis sui longitudinem persolvens, Domino et Patri beato immensas peregit gratias.

huic adjungitur simile : nam quidam vir *B* nomine Jacobus, cognomento Straka de Oswieczim, filium nomine Joannem, annum sextum attingentem, infirmum, cereo accenso, parentibus miseram lamentabilemque expectantibus mortem, sepulcro patris Simonis dum devovet, adest illis optata meritis Viri Dei consolatio : nam idem puer hora eadem e lectulo sanus surgit : quem tandem pater cum lumine sepulcro beati Simonis presentat, Deo pro posse agens gratias, et factum enarrans.

113 Denique tertium additur tale. Nam Anna, conjunx Stanislai de Opatow, gravi per annum cum medio oppressa [fuerat] infirmitate, cui spes jam nulla dabatur vitæ ; vix enim ossa cuti adhærere, viribus nature consumptis, videbantur, ususque naturalis subtrahitur manibus. Hæc cum in lectulo se volutans (malens obire mortem quam infirmitate tanta quassatam vitam ducere in multis diebus) flebat uberrime. Dum se nihilominus patris Simonis comendat meritis et precibus, voto promittens ejus visitare sepulcrum, adest prædicabile in femina sanitatis auxilium : nam cepit statim convalescere, tractuque temporis ad plenum pristinam recepit sanitatem, infirmitatis fugata molestia : et quod promisit verbo, exsolvit facto, laudans in Servo Dei omnipotentis clementiam.

114 Ad hæc licet in omnes gratia per patrem Simonem precibus obtenta effunditur, magis tamen in illos, qui innocentiae flore coram Deo grati existunt. Hujusmodi multorum in pueris probavit eventus, inter quæ admiratione dignum [est, quod sequitur.] Generosa Domina Catharina, conthoralis magnifici domini capitanei Radomiensis, charissimum ei filium, Bartholomæum nomine, quintum vel ultra annum attingentem in lectulo tempore prolixo gravi infirmitate decumbentem [videbat, et] non sine lacrymis tenera et jam morti vicina spectabat membra : quem dum sepulcro Patris devovet, sanum mernit habere, quem jam quasi dellebat mortuum : et quod promisit verbo, implevit facto, cereum holocaustum ad pondus pueri ad sepulcrum Patris deferens, in Viro Dei divinam magnificans virtutem.

115 Catharina, conjunx Stanislai pistoris *D* de Cracovia, partus difficultate tribus diebus et uocibus gravissime laborans, mortique jam proxima [erat:] quæ dum per feminas astantes Viro sancto commendata fuit, et ejus sepulcrum [se] visitaturam [promisit,] statim dolore omni semoto, infantem mundo genuit, suæque promissionis votum persolvit.

Helena, Jacobi conjunx pistoris de Cracovia, infantem Stanislauum, morbo squamatico *c* guttur acerbe obducente [habuit afflictum,] cui nec anhelitus, nec cibus naturæ dabat sustentamentum. Quem dum viro Simoni beato devovet, salvum ad plenum [meruit] suscipere, et promissa devote implevit.

116 Hedwigis, uxor Joannes Vicher cognomine de Wolborz, gravissima et diuturna oppressa [erat] toto in corpore infirmitate : nam per integrum annum cum medio lecto decubans, alienæ manus, motu proprio se movere cum non posset, illi præstabant, nedum cibi, verum et corporis, quasi semimortuam vertendo, auxilium. Taliter itaque longo pro tempore ægritudine flagellata, dum inspiratio divina illi affluit, se, quantum potuit, viro beato Simoni commendabat, et sepulcrum ejus visitare [promittebat,] si contingeret eam de tam gravi infirmitate incolumem precibus surgere. Igitur sana protinus, quasi nunquam infirma [fuisset,] cunctis stupentibus surrexit, et sepulcrum Patris, qua potuit devotione, visitat, Dominum in Sanctis magnificans.

Laicalis status quidam Leonardus de vico sancti Nicolai apud Cracoviam, algoribus æstibusque sævæ collisa sustinens membra quartanæ hebdomadis quinque, ut se Simonis commisit auxilio, perire ex tunc illos a se propulso veniens clara effatus est voce.

117 Dorothea denique conditionis humilis matrona de platea castrensi Cracoviæ, ad quinque vel supra septimanas, noctes tremulas diesque transigens molestos, subjecta precibus tutelæque Simonis almi, in continenti suffragatam se mirifice professa [est.] Reflectionem etiam, quam quandoque interpolatis diebus non aut vix habebat insipidam palato, sapidam discrevit, lacescentis stomachi desiderium re complens, cereumque tandem labore partum salvifici tumbæ Patris obtulit.

Nobilis Dorothea, domina et heres villæ cujusdam prope Tarnow, terrores mirabiles stuporemque passa per annos quatuor, ita quod audito pulsu campanæ suæ parochialis ecclesiæ, aut etiam in eadem Missarum audiens solennia, perterrita, nec Pater noster cantare seu dicere quibat. Cum ergo patrocinio Simonis se adjecit, mox et de cetero inimici tentationem evasit totaliter.

118 Consuetæ largifluæ bonitatis suæ beneficentia clementissimus Deus non desinit in suos misericorditer elargiri. Hinc etiam, ad quam nobis sermo in præsentiarum extendendus, proponitur miseranda matrona, relicta de suburbio Cracoviensi, [cui] pia non defuit commiseratio, præconis sui Simonis gloriosi implorato auxilio : namque ipsius filius, nomine Nicolaus, puerilis suæ ætatis secundum continuans annum, genitrice sua præfata inferius descendente, ac eo in foribus canera-

A cameræ pavimenti superioris infauste dimisso, ascensuræ approprians gradualis, ab alto decimi noni gradus collapsus ad ima, humi in cervice colloque letaliter collisus ac per omnia labefactus, miserabiliter colligitur; nigerque manens, ac spumatum glaucum, veluti felle in se rupto, (prout alii jam sibi accidisse verisimiliter existimabant) ab ore emittens, mortuus et exanimis ab hora antemeridiana in vesperam usque productus est; miserabilis vero parens ipsius, sat interim superabundeque mœrore confecta, pro comperito tenens collisum filium, mortuum prorsus existere, in ejulatus verba resolvit et in fletus. Quæ postea divino inescrata instinctu, in Simonis se transfert patrocini, cui congemmans gemitus, obsecrationesque replicans, consolari in filio exanimi promeruit resuscitato, exaudita in altis pro voto.

119 Prolapsis autem aliorum aliquot septimanis, e domo (uti sæpe inops) in laborem alicubi egressa, nec Simoni præsentata, puer ille ob non debitam ancillæ sui custodiam in posticum domus ad hortum actus, in lacum seu piscinam præcipitatur, atque ab amne mox receptus præfocatur circa finem vesperarum; prænominata vero mater ipsius, Marussa vulgarius nuncupata, superveniens domum, inquit de puero, ubinam esset: quem demum mœsta et lacrymosa per devia quæque domus seu horti loca sollicite disquirens, nec eum inveniens, inspecto lacu, lineam sive camisiam pueri supernatare aquæ conspicit, arreptoque rastro, filiolum exanimem ab aqua extrahit, fatum in eo tam miserandum forteinque adversam mater nimis deplorans visceribus perforata. Spiritu igitur tabescens tanti præ dolore casus, quasi salutis oblita suæ, et aliena a ratione etiam transfigere carnem propriam, animamque miseram exhalare damnabiliter satagebat, nisi ab optimo Deo cultelli carentia præstita sibi affuisset. Inferens eapropter prædictum domum filium, lamenta renovata acrius multiplicat.

120 Denique præ dolore et lacrymis angustata, quid agendum sit cum tali puero ignorans, nil aliud suspicatur, quam ut procuraretur velocius sepulcro: ponit ergo illum ad asserem. Enimvero nocturni una hora silentii dilapsa, cum se jam sopori vellet dedisse, menti suæ pristinum Simonis incessit beneficium, ipsam omnino in fide corroborans. Relevata itaque spiritu devoto repetit Simoni vota beato, et autumans hoc sibi lugubre discrimen ob ingratitudeis vitium evenisse, culpam fatetur, se ipsam arguit, indulgentiamque poscit atque suffragium, quatenus Deo propitio iterato illi præstaret frui solatio et filio resuscitando. [Spondet,] se utique pro laude Dei aliquid boni perfecturam [, quod] ex eodem sequi deberet.

121 Adest ea de re virtus Omnipotentis: nam puer post vota expressa mugitus vocem parumper primum dare cœpit sic hæ hæ! et ita de bono quotidie succedens in melius, non longe post sospes, rubicundus, et totus grossus * sepulcro Viri Dei sistitur cum matre; quæ tandem hæc omnia ad unguem seriatim prosecuta, coram nonnullis de senioribus fratrum Ordinis Minorum observantibus, apud Cracoviam in loco de sancto

Bernardino commorantibus, patre videlicet fratre Bernardino tunc novitiorum magistro, fratre Innocentio, fratre Francisco de Hungaria, patre Petro, fratre Leone de Lancut, alioque his assistente et aure patula hæc omnia auscultante, omnibus ejusdem gradu gaudentibus sacerdotii pro tempore illo studiose accersitis, testes etiam fide dignos velut in jurejurando huic facto allegabat ad laudem summi Largitoris omnium, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Est genus monetæ, quæ pro variis temporibus et regionibus diversum valorem habet.*

b *Hujus sancti Episcopi et Martyris Acta et miracula, ut superius in Annotatis dixi, dedimus ad diem vii Maii, tomo II ejusdem mensis a pag. 198 usque ad 281*

c *Etsi ignorem, quis sit proprie hic morbus; tamen conjicio ex hæ voce, eum ita appellari, quia producit varos seu pustulas instar squammarum.*

PARS TERTIA.

Miræ sanationes, quæ ab anno 1487 usque ad 1520 conscriptæ sunt.

SECTIO PRIMA.

Petrus decennis, filius Hedwigis de Cracovia, lapidis gravedine ab initio suæ infantie per octo annos et supra continue [affligebatur,] virilia sufferens corrosa, ita quod non modo sibimet dolorosus, verum etiam pauperi suæ genitrici onerosus ex hoc, supra quam dici potest, fuit: nam præ fletu ipsius nec matrem pauperem, ut inquilinam, hospites conservare quibant, quousque in pauperum commune domicilium se cum eodem aliisque suis quatuor pueris recepit. Sæpissime itaque diebusque singulis temporis anteacti, eodem grassante, magis ac magis in vasculo calculo in lacrymosos ploratus prorumpens, visceraque etiam vitumoris tempore noctis in vesicam patiens effluentia, mœstissimæ matris nedum lacrymas excutiebat ab oculis, sed et lumen tandem visivum ab ea abstulit præ doloris angustia capitis, ac fluminosis fletibus continuatis. Denum a die natalis Domini nostri per quatuor septimanas plus solito anxius, jam nec gressu utens libero, nec dimidia altera septimana cibo refectus, priusquam a matre sua præfata huic Viro deifico devotissimis ac flebilibus supplicationibus erat recommissus, duo lapilli adinstar granorum faginulæ, a alias bukwie, unus taliter cornutus, alter vero obliquus, ex eodem prosilirent impetuose, genua ipsius fortiter tangentes, qui etiam ad tactum eorum obriguit, deinceps ab iisdem liber permanens. Cumque postmodum mater sepulcro Viri sancti se præsentavit, ab eodem puero ut cæcutiens ducta [est,] cereumque ibidem satis bonum reliquit ad laudem ipsius.

EX MS.

123 Mulier quædam de Cracovia maxillarum seu dentium angore spatio duorum annorum et amplius singulis quasi diebus pressa, præsertim vero his finalibus septimanis duabus, statim Simoni pollicita beato, suffragari, ut poposcit, promeruit, sanitatem adeptam.

Item Anna, soror tertii Ordinis sanctissimi patris Francisci, quatuor hebdomadis perenni etiam dolore angustiata [et] dentium miseria, ita quod aliquando nec Pater noster cantare poterat, præsertim ipso die Epiphaniarum vix et cum magna difficultate matutinalem, quam in domo sua faciebat, complevit orationem. Hæc vidit, aliunde prorsus sibi deesse suffragium, nisi ut sese conferat velocius ad Præconem hunc gloriosum: cui confestim promittens cereum, et centum Pater noster totidemque Ave Maria, suppositis nudis terræ genibus in ecclesia, ubi sacrum pignus Viri beati requiescit, decantare, ac ita paulisper obdormiens sensit, quasi aliquis mandibulas ejus manu humana hinc inde leniter contrectasset. Ad quod stupens expergefata, sanam se ad plenum deprehendit, dentem unum duntaxat egressum in somno illo jam vigil inveniens; suspicata vero creduliter, non alium quempiam, ipsam sic dulciter contrectantem, quam cui se devoverat, Simonem fore, in crastino velocius ad ecclesiam properans explevit realiter quod voverat, Domino gratias agens.

124 Similiter Agnes, uxor Valentini de Cracovia, tortura dentium fortius occupata per anni unius spatium, quam cito votum fecit glorioso Simoni, ab eadem tortura sanam se reperit, votationem pro viribus implens.

Pari modo Barbara de Cracovia, conjunx Nicolai pellificis, molestia dentium ad quatuor deducta septimanas, mox suggerenti Spiritui bono adhærens, devota Simoni celeberrimo velut spinam pungativam evulsam ab eisdem sentiens dentibus, sospitatem consequitur, et prout sponderat, mane comparente, ad beneficium Simonem, sic ut primum de lecto consurrexisset, nudipes venit, dictura Pater noster, candelulamque oblatura ad ejus sepulcri fossatam.

Margareta vidua de Casimiria civitate, vicina Cracoviensi, diebus aliquot manus confossa [est] dolore in ossibus. Quare laboris cujusquam inepta dum interim se medendam almo commisisset Simoni, in ecclesia sua parochiali ad corpus Christi in continenti mirabilem recepit sanitatem, offerensque post hæc non longe manum ceream tumbæ beati Viri Simonis circa se operata devota propalabat attestatione.

125 Similiter Stachna sua concivis, Nicolai braxatoris uxor, gravi oculorum dolore per sex septimanas retenta; noctes duxit insomnes. Cumque Simonis etiam sancti invocasset subsidium, illico juvamen expediens obtinuit, in oculis sospitata.

Agrestis conditionis Catharina, uxor Laurentii villici in Pychow, dominio fratrum de Rupella sancti Stanislai, onustis et a duris febrium corrossionumque interiorum torturis immaniter fatigata per aliquot septimanas, quammaxime autem per duas (ita quod et gressu privata) propediem præstolabatur exitium. Quocirca in preces tutelamque Simo-

nis cominissa gloriosi, eodem die deambulatione bonaque valetudine usa extitit, prout id ipsum devolis assertionibus, viro suo attestante præfato, veniens effabatur, signum cereum instar cinguli secum deferens.

126 O magnam Dei pietatem! ecce Jacobellus Petrides, dimidii [et] alterius anni puer de suburbio Cracoviensi, collapsus in fluvium Rudawka, qui mœnia muri Cracovize circumcingit, ac sic ab aquis mox receptus per sex aut amplius domos fluctuans vehebatur. Quem demum quidam Nicolaus Languichid cerdo taliter videns natantem ex ostensione cujusdam Joannis causidici, de aquis eripuit præfocatum, nec motum vel parvissimum aliqua in parte corporis sui habentem per tempus notabile. Cum autem parentes dicti pueri advocati venissent, discrimen tam infelix in filio mœstissimi deplangunt. Quo accepto exanimi et turgido præ aquis, livido toto capite et ore deorsum ipsum declinant: unde profluvium aquæ ex eo multimodo emanare videntes, Simonis salvifici in eodem devote obsecrant succursum. Genitor vero suus, nomine Petrus, puero taliter relicto, ad limina beati Viri sese nihilominus contulit, Sanctum præsentialiter oraturus. Quare domum regressus filium reperit vivum, consolatus inde plurimum, eodemque die, dominica videlicet QUASI MODO GENITI, infantem sanum, adhuc tamen frigidum, cum camisiola madida sepulcro patroni sui Simonis præsentavit, hæc per ordinem narrans coram venerando patre Michaële Bæl et fratre Euangelista Vitatore, prædicatore loci Cracoviæ famosissimo, fratre Elisæo confessore, fratre Baptista de Pobiednik, fratre Basilio, me b ipso etiam presente ad laudem omnipotentis Dei et sanctissimæ Virginis.

127 Quidam civis de Ilkuss dolore capitis et oculorum captus decem et octo septimanis, tandem cæcitatem omnimodam expertus est; quam cito vero eundem uxor sua, nomine Helena, cum aliis huic Viri beato devovit, visum, quem omnino desperaverat se umquam habiturum, bonum recepit. Præterea de die in diem votum dissimulans, prolapsis aliquot hebdomadis, ita divina virtute correptus est atrociter, quod pristinum dolorem, iterato patiens cæcitatem similem, per unam diem incurrerat. Qua in re plagam Dei in se velut ingrato recognoscens, humillimis precum obsecrationibus sese iterum Viri commendat beato, proponens, quam citius posset, sepulcrum ipsius visitare. Unde fit, ut statim acciperet beneficium sanitatis. Huic alter civis quidam, Joannes de Ilkuss, in his per omnia testatus, est examinatus.

128 Magnifica domina Magdalena, illustrissimi Principis Janusci consors legitima, domini et heredis in Zator, tacta longo et duro capitis angore, in preces patris beati confugiens Simonis, successu brevis temporis sublevata sese ad tumbam sui benefici Simonis obtulit, crinile argenteum ibidem relinquens ad suæ laudis amplitudinem.

Joannes, cognominatus Sulcia, agrestis conditionis de villa Tanie prope Cracoviam ulcere squamatico in gutture plurimum molestatus [est.] Unde a die Dominica usque in

A in sextam feriam sermone ac quavis privatus refectio[n]e [mansit.] Cum se jam de hac vita cito migraturum putaret, casu felicique sorte accidit, duas advenisse ad illum mulieres elemosynæ petendæ gratia (nam in Czæstochowa peditabant) quæ angustiam ipsius atque uxoris ejusque liberorum plorantium in eo cognoscentes, et Simonem gloriosum sine dubio aliquo illum commendaturum consulunt. Is vero, Simonis præconio audito, corde devotissimo orans, genibus pro posse terræ advolutus nudis, ipsius cœpit obsecrare subsidium. Quare statim alleviatus obdormivit aliquantulum. Expergefactus deinde, resoluta sanie ulceris mortiferi, loquelam et deambulationem sumpsit, ac in crastino equum ascendens in Cracoviam properavit.

Catharina, conjunx Stanislai carnificis de Cracovia quatuor septimanis dentium vexata dolore, statim misso voto beato Patri, salvam se sensit, detulitque secum ceream mandibulam.

B

ANNOTATA.

a Vult indicare lapillos illos fuisse similes glandibus seu nucibus fagi, a qua facit corrupte diminutivum faginula. Id colligo ex adjuncta voce Polonica *bukwie*, quæ, ni fallor, fagum vel glandem fageam significat, sicut in eodem idiomate faginea arbor *bukowodrzewo* appellatur.

b Forsan hic designatur ipse Nicolaus Skolnikius; quod tamen non omnino certum est, quia alibi alter, addito suo nomine, idem de se ipso scribit, ut postea observabimus.

SECTIO SECUNDA.

Non cessat pietas Dei omnipotentis immensa suæ largitatis beneficia benigne elargiri his, quos dignatur aliqua ex causa perturbare, gratuite consolans ad se omnes humiliter confugientes. Joannes quidam de suburbio Cracoviensi, dicto Karnory, ex infirmitate gravissima oculorum cæcitatem omnimodam incurrit, jam omnino desperans, se unquam visum habere. Positus in tali tribulatione inconsolabili, videns tamen signa divinitus operata per merita beati Simonis, spondit visitare ejus sepulcrum cum devotione, votoque emisso, arripitur modico somno. Revigilans invenit se in oculis sanum, ita uti prius vidit, visitatque secundum promissum, ejus corpus humatum, magnificans Deum in Sanctis suis, et profitens coram patribus ejusdem religionis, se visum accipere per merita beati Simonis.

Item Margareta de Cracovia servilis [conditionis] detenta maxima et violenta infirmitate, videlicet torta gravissimis punctionibus sub ascella, ita quod nec spirare potuit, nec manum movere valebat. Quæ quam cito votum fecit flexis genibus adire cum cæreo ejus glebam humatam, statim et [sine] intermissione miro modo sanitatem accepit.

130 Item Gregorius civis Cracoviensis una similiter cum sua uxore Agnete acerrima et vehementi infirmitate obvoluti per duos

dies, mori plus quam vivere exinde sperabant. Hi autem positi in tantis angustiis, videntesque crebra insignia ad tumulum hujus beati Simonis, reassumptis spiritibus, una voluntate tamquam uno ore et una voce, ardentique desiderio et devotione se Deo omnipotenti sanctoque Simoni commendarunt, voventes visitare ejus sepulcrum cum lumine cereo. Mira res! statim, voto emisso, sanitatem in se omnimodam perceperunt, complentesque votum cum cereo, et glorificantes Deum in Sanctis suis, divulgant hæc coram patre Guardiano Baptista pro tunc existente et aliis fratribus astantibus.

Item Zophia, filia domini Stanislai Mlodziciowski, fere sex annorum, nimis opprimebatur caloribus, ita quod spiritus vitalis vix in ea remaneret per aliquot septimanas: cui condolens pater suus una cum sua consorte Felicia, vidensque eam diu cruciatam, eam voverunt sistere ad sepulcrum Simonis beati cum cereo; votoque facto, statim incepit convalescere, Deo adjuvante, et facta est sana.

131 Item Agnes, consors Nicolai de Cracovia de platea sancti Nicolai, proxima partui, casu satis infelici et improvise cecidit de ponte alto ad glacies in medio hiemis, qui est situs penes valvas sancti Nicolai, nimis et acriter concussa tota in omnibus membris corporis, et pes valde suus fuit convulsus, ita quod non potuit surgere de loco. In quo casu impossibile fuit et in tali tempore et in tali ponte non assequi irreparabile et maximum periculum tam in se, quam in partu suo: nam in eodem loco sani homines et tali casu maxima pericula in sua sanitate et suis pecoribus perceperunt, vel pedis fractionem vel manus vel damnosas et insanabiles infirmitates. Quæ Agnes videns se gravissime concussam et debilitatam et vicinam periculo, tam in se quam partus, multis hominibus astantibus, cum clamore se Deo omnipotenti et beato Simoni commendat, proponens mente, et ore vovens sepulcrum adire beati Simonis, si Deus omnipotens eam per merita ipsius pristinæ restitueret sanitati. O fiducia hujus mulieris dictæ, et bonitas Dei omnipotentis! Statim, facto voto, invenit se fere totam in sanitate recuperatam, et partum suum in sanitate conservatum. Postea complevit votum cum partu suo optime sana, laudansque Deum omnipotentem in Sanctis suis, narrat hæc omnia coram patre Guardiano dicto Baptista ejusdem religionis, et fratre Ladislao.

132 Item Anna, dicta Janowska, oppidana de Wieliczka vertiginem capitis satis mirabilem pariter et dolorem supra modum patiebatur, ita quod, quando elevabat caput per se vel per quem alium, tunc præ maximo dolore videbatur sibi quasi centum cultelli in caput ejus essent infixi. In qua erectione capitis nec sensum seu rationem nec memoriam se habere putabat. Hæc patiebatur per aliquot septimanas, jam desperans de sua sanitate. Quæ dum fuit nimis torta, vidensque beatum Simonem coruscare miraculis, Deo omnipotenti et beato Simoni se in manus contulit, promittens visitare glebam ejus humatam. Facta promissione, statim pristinam sanitatem est adeptæ. Divulgans hoc circa

EX MS.

circa sepulcrum ejus cum fletu Deo omnipotenti et beato Simoni immensas gratulationes agebat.

133 Item Martha pellificissa, dicta Cipsarowa, oppidana de Cracovia, maximum dolorem apostematis in inguinibus perpessa fuit. Dum acrius illo dolore cruciata obdormivit, in somno visum est sibi, quasi visitaret sepulcrum beati Simonis, revigilansque et visionem credens esse non phantasticam, secundum admonitionem, in visione factam, promisit hoc idem perficere cum viginti Pater noster et quindecim symbolis: et facta est ei repentina alleviatio, ita quod, quæ prius ambulare non poterat præ dolore, jam statim cœpit ambulare, et per consequens sana per merita beati Simonis.

Item Dorothea, consors Simonis de Suburbio Cracoviensi dicto Kawiory, [ejusdem intercessione sanata est.] Ilanc, cum jacuit in puerperio, una cum fœtu suo maxima et vehemens infirmitas [invasit.] ita quod quasi videbatur mori, quia signa faciebat tamquam agonizans, quia [aderant] convulsus oculorum et inquietudo et alia, lumenque sibi accendebatur tamquam agonizanti. Quam videns vir suus Simon fere positam in mortis periculo, devovit eam ad sepulcrum beati Simonis una cum fœtu suo, emissoque voto, statim ille dolor vehementissimus est valde alleviatus, et quasi de somno evigilans, Deo omnipotenti et beato Simoni gratias egit de tali subventionem.

134 Item Magdalena, vidua de Cracovia, gravi et communi infirmitate oppressa in toto corpore, maxime in pectore, in quo nec anhelitum potuit habere (nam homines videntes talem infirmitatem, eam jam non sperabant vivere) quæ jam sperans sibi in proximo mortem imminere, omnia sacramenta juxta morem infirmorum perceperat, videlicet confessionem, corpus Dominicum, et sacramentum: sed socia ejus Anna, quæ tunc sibi ministrabat in infirmitate, videns eam fore morti proximam, confidens Dei omnipotentis gratiæ et meritis beati Simonis, flexis genibus eam devovit ad beati Simonis sepulcrum cum cereo. Mira Dei clementia! Postquam fecit votum, statim fuit ille dolor prædictæ Magdalænæ alleviatus, ita quod incepit convalescere et ambulare. Distulitque votum propter paupertatem suam: quia non habuit, unde cereum compararet. Sed uno tempore pressa somno obdormivit, visumque est sibi, quasi appareret sibi unus de fratribus Minorum fratrum, dicens sibi, quare votum non compleret. Quæ allegans suum defectum dixit, se non habere, unde cereum compararet. At ipse: Vade et comple cum isto, quod habes. Unde ipsa revigilans, non quasi incredula, sed magis in Domino confortata, facit secundum promissum, prædicans coram fratribus aliquibus, videlicet patre Ladislao et patre sacristano.

135 Item Felicia, consors cujusdam Marci militis de Cracovia, maximum in capite perpessa est dolorem per duas septimanas, ita quod per eundem dolorem auditu fuit privata: quæ quam cito concepit in mente adire sepulcrum beati Simonis, statim in se percepit pristinam sanitatem.

Item Matthias civis de Wieliczka cum sua

consorte Elisabeth in vita et statu suo laudabiles, [B. Simonis opem seuserunt: nam] horum filius, nomine Joannes, annis fere septem gravi infirmitate tentus, per unam septimanam [acrius affligebatur, ita quod] de ejus sanitate desperabatur. Mater ejus Elisabeth videns eum jam morti proximum, confidens utique de aliqua subventionem hujus beati patris Simonis, flexis genibus eum devovit ad sepulcrum ejus fore sistendum. Emissa voto, mox juvenculus ille arripitur somno, et in crastino revigilans repertus est sanus.

Quædam etiam Anna, famula cujusdam Annæ uxoris Nicolai de Bodzianow villa, satis magnam infirmitatem in gutture patiebatur per integram septimanam, ita quod nec comedere, nec deglutire aliquid potuerit, ex hoc etiam non modicum cruciatum in corpore toto ferens. Quam videns domina sua dicta Anna, positam in tali gravi infirmitate, eam devovit ad sepulcrum beati Simonis. Voto emisso, ut referebat, inventa est statim sana.

136 Stanislaus de Cleparz magnam et mirabilem vertiginem capitis per quatuor septimanas patiebatur, ita quod modicum vel nihil rationis putabat se habere. Quem mater sua videns sic anxiatum nec libera ratione utentem, cum devotissimis supplicationibus huic Viro deifico recommisit, et statim incepit convalescere et optime sanus effectus [est.]

Hujus dicti Stanislai natula annorum fere duorum, duobus diebus graviter infirmata est. Quam cito per suos genitores fuit pollicita ad sepulcrum hujus Patris, mox infirmitas cessavit.

Item Apollonia, servilis conditionis de Cracovia, maximum apostema habuit in sinistro latere, et ex hoc magnum et crudelcm dolorem patiebatur per tres hebdomadas, ita quod vix suspirare potuit, ex hoc magis sperans mori quam vivere. Quæ audiens ex ore aliorum, hunc Virum diversa miracula divinitus facientem, confidens etiam de meritis ipsius, flexis genibus cum precibus devotis ad sepulcrum ejus se devovit. Voto emisso, eadem hora, prout referebat, illud apostema est ruptum, et ex hoc statim incipiens convalescere totaliter, Deo omnipotenti et beato Simoni votum complens immensas gratiarum actiones referebat.

137 Item Martha consors Benedicti, dicti Sledziciowski, civis de Cracovia, gravi et vehementi infirmitate obvoluta [erat] in pectore, ita quod præ magnitudine doloris et violentia ejusdem nec spirare nec loqui potuit: nam et vomitum faciebat sanguineum, defluebatque sanguis etiam e naribus incessanter ultra morem: venitque ad eam confessor de castro Dominus Joannes Chrotowski; quæ nec confiteri potuit præ cruciatu instanti coram eo; sed jam sperans magis in proximo periculum subire in sua sanitate, loquique non valens, sed tantum intentione optima, quam tunc temporis potuit habere, se Deo et beato Simoni commendabat, affectans utique ab eo aliquod suum juvenem pro recuperanda sanitate, intentione tota proponens visitare ejus sepulcrum, si esset reddita sanitati. Hoc concepto, ut referebat, statim sensit alleviamentum, et reddita [est] pristinae sanitati.

Item

A Item Margareta, uxor cujusdam Mathiæ cmetonis a de Tæczym villa, [morbum] caducum patiebatur tribus vicibus multum rigide, ex hoc sperans sibi crebrius et longius evenire. Quam pater ejus videns tali peste non modice cruciatam, non sperans aliunde subjuvamen, nisi spem omnimodam in Domino Deo ponens et in meriti beati Simonis, eam devote recommendans huic beato Patri promisit ad sepulcrum visitandum. Ex hoc per amplius illa infirmitas illam non vexavit.

ANNOTATA.

a Quæ sit significatio cmetonis vel kmetonis jam supra dixi in Annotatis post sectionem quartam partis primæ.

SECTIO TERTIA.

B Declarantur etiam beneficia Dei omnipotentis in Viro Dei a Deo divinitus operata. Ordinis Tertii sanctissimi patris Francisci soror, nomine Anna, inter reliquas sorores ejusdem Ordinis in Casimiria manens, vehementi et gravi ægitudine tenta est magis in pectore et in humero sinistro, ita quod nec spirare nec loqui poterat per quatuor dies, nec confiteri præ magnitudine languoris, jam ex hoc sperans citius mori, quam vivere: nam et supervenientes et eam intuentes de ejus sanitate numquam sperabant. Quæ posita in tali periculo, licet sibi usus loquelæ deficiebat, tamen intentione omnimoda se Deo omnipotenti et beato Simoni contulit, affectans ab eo aliquod subjuvamen pro restauranda aliqua alleviatione, ut posset tantum confessionem facere. Nam et socia ejus, quæ sibi ministrabat, eadem hora eam devovet ad sepulcrum prædicti Patris. In hoc statim somno arripitur, visumque est sibi, quod vir beatus Simon sibi appareret cum altero fratre, quem ipsa cognovit: cœpit ea infirmitatem ei suam exponere, hoc est in oculis, in capite, in quibus C ex antiquo patiebatur, et etiam de illa, qua noviter fuit obvoluta. Qui benigne eam consolans; dixit: Deus te vult habere in tali infirmitate, quam ex antiquo pateris propter tuum melius; sed hunc dolorem, quo es noviter tenta in pectore, etiam de te, et jam fies sana. Hoc dicto, illa mox revigilans invenit se optime sanam, et surrexit quasi ex gravi somno. Quam videns ejus socia obstupuit vehementer de tam subita sanatione. Et illa dixit, se reparatam in sanitate per gratiam Dei omnipotentis, et per merita beati Simonis: et de his prædicta Anna est diligenter examinata per patrem Ladislaum et per patrem sacristanum.

139 Item Catharina, uxor cujusdam Martini carnificis oppidani de Cracovia, magnam et gravem vertiginem in capite est perpessa per quatuor hebdomadas, ob quam etiam fere fuit pro parte annihilata: nam et colli inflatura magna invalescebat, ex qua dolores continuos et punctiones in pectore circa cor habuit, propter quos vix potuit suspirare. His itaque invalescentibus, vix potuit con-

fessionem facere. Quæ jam desperans de sua sanitate, confugit ad subsidium hujus beati Simonis, promittens se offerre ad sepulcrum ejus cum cereo et crinali de cera facto, si esset recuperata in sanitate per ejus suffragia. Hæc post promissa sana est effecta; sed minime implevit promissa. In brevi transeundo a sermone, de sancto Bernardo dicto, invasit eam gravis infirmitas, ita quod non speravit jam vivere præ cruciatu magno. Hæc uno tempore existens in magna debilitate et inaudita infirmitate, apparuit ei quidam pater maturus interrogans eam, si eum nosceret. Illa vero non novit eum. Qui dixit: Simon [sum,] cujus votum promissum non implevisti: ecce jam sanaberis, sed votum non dissimula. Et subjunxit: Et hoc dicis patribus, quod hæc publicabunt in sermone bino coram populo. Quæ revigilans magis de debilitate quam de somno fuit in Domino confortata, et eodem die sanitati restituta plene. In crastino votum complens, hoc miraculum narrat coram patribus, videlicet fratre Ladislao, et alio portulano a Deum magnificans in Sanctis suis.

140 Petrus pistor de Cracovia et uxor ejus E Barbara [erant] in vita sua Deum timentes. Horum filius Thomas fere trium annorum valde infirmatus [est,] ita quod nec potuerit uti aliquo cibamine nec potagio præ languoris magnitudine. Quem cum mater ejus flexis genibus vocitât [ad] sepulcrum hujus beati Patris, statim est factus sanus, statimque comedit et bibit, prout ipsa referebat, Deo omnipotenti gratias agens et beato Simoni.

Innotescunt larga beneficia divinitus per Sanctos mirifice operata. Veronica nomine, consors Andreae dicti Janik de Ilkuss, magnis febribus per semi alterum annum obvoluta [fuit;] in qua infirmitate contigit, quod graves punctiones et continui dolores invallescebant in eam per semialteram septimanam in capite, ita quod nec comedere nec bibere aliquid, nec loqui unum verbum potuerit præ cruciatu nimio: nam in tali infirmitate fere ratione privata fuit, quia nec se nec aliquem novit. Sed soror ejus germana de Cracovia venit ad eam ad consolandam eam in tali infirmitate, F vidensque eam tam atrociter afflictam languore maximo, et perpeudens, quod humanum sublevamen sibi omnino defuit pro recuperanda sanitate, flexis genibus penes eam cœpit Deum omnipotentem interpellare et beatum Simonem pro sanitate sua, sciens quod multa beneficia sint exhibita multis, eum devote invocantibus, promittens eam ad sepulcrum ejus, si Deus omnipotens per merita ejus dignaretur eam sublevare. Magna Dei clementia! Vix verba finierat, et statim infirma sensit alleviationem, et cœpit affectare aliquot potagium; quod fuit signum divinitus et subito concessum: in crastino autem recuperata in sanitate (nam et ratio et loquela plene fuerunt sibi restituta) votumque complens publicavit hæc cum fletu coram patre Ladislao, et fratre Basilio, et fratre sacristano, de quibus est per eosdem debite examinata, referebatque Deo omnipotenti et beato Simoni de tantis beneficiis sibi collatis gratiarum actiones.

141 Consueti pietas Astripotenti non desistit [beneficia] elargiri in suos. Hinc est quod

FK MS.

quod puer quidam, nomine Christophorus, trium annorum, filius cujusdam nobilis Joannis dicti Mossezynski heredis de Lazany (nescitur quo casu satis infelici et quo tempore) cecidit in fontem aquæ plenum, ibique est submersus. Frater ejus senior uno anno, videns eum submersum, perterritus cœpit clamare ad suos genitores, narrans de suo fratre submerso: quem cum mater eorum, nomine Barbara, ipsum audiret clamantem, obstupefacta cucurrit ad fontem, et invenit eum jam supernatantem. Viso enim eo nimis territa, non est ausa eum deponere; sed cucurrit ad suum maritum clamans ejulatu satis mœsto, et enuntians de puero: ipseque veloci cursu veniens eripuit eum de fonte jam mortuum, et posuit eum ante se in sinum suum, vidensque eum totaliter mortuum, anxius et tristis dejecit eum in terram sicut mortuum, jam non sperans, eum revicturum.

142 Sed mater ejus dicta Barbara existens multum anxiosa et lacrymosa de tali casu infelici, non dissidens, sed omnimodam spem ponens in largâ et inenarrabili pietate Dei omnipotentis et subventionem beati patris Simonis, cujus fama satis fuit sibi notabilis, cadens in terram in modum crucis cœpit alta voce beatum Simonem invocare, ut eis dignaretur subvenire in tali mœrore, promittens eum una cum suo marito ad sepulcrum ejus deferre pedestres et discalciati non edentes nec bibentes, si puer eorum vitam consequeretur; pater autem audiens suam consortem votum lacientem, eadem intentione hoc idem facere præconcepit oreque expressit, votumque facientes, pater puerum ex terra accepit in sinum suum: quem dum tenuit, intentiones suas totas in Deum omnipotentem et beatum Simonem ferentes [renovarunt.]

143 Mira res et inexhausta misericordia omnipotentis est ostensa. Puer nondum aqua missa ex se, prius incepit quasi stertere alias krzakac. Qui audientes, aliquantulum consolati, jam spem habentes de vita ejus, cum majori diligentia et devotione cœperunt beatum Simonem invocare. Et pater puerum in sinu tenebat vultu in terram dimisso, ut aqua ex eo stillaret; quæ dum non stillavit, pervertit eum, et ad pectus suum applicat, affectu paterno ei compatiens. Mox puer tanquam ex gravi somno excitatus subito revixit, et prorumpens in amplexus patris cœpit flere, quasi ex tenore aliquo proferens aliqua verba suo patri. Postea statim cœpit aquam de se evomere, quod fuit contra cursum naturæ. Qui grati de tali pietate votum in crastino cum puero optime sano compleverunt tali modo, quali votum est factum, Deo omnipotenti et beato Simoni immensas gratiarum actiones referentes, quod dignatus est eos consolari in puero, clara et lamentabili voce evolantes tale beneficium coram patre Michaeli dicto Bal pro tunc exeunte commissario, et patre Ladislao, et fratre sacristano ceterisque circumstantibus.

144 Continuat de Dei pietas in miraculo simili per beatum Simonem divinitus operato. Gregorius civis de Kleparz et Catharina ejus consors, veri cultores Dei, in statu suo probi et honesti [erant.] Horum filius, nomine Valentinus, duorum annorum vel ultra (ignoratur quo tempore, quo casu) exiens

de domo cecidit in fluvium dictum Rudawka prope manantem et tunc temporis inuvidantem, et quamdiu in aqua fuit ignoratur: sed soror ejus germana modicum senior parvula, nimis perterrita venit domum flens et narrans de casu fratris sui. Quo audito, pater et mater maxime turbati cœperunt quærere puerum hincinde, jam de periculo irreparabili suspicantes. Quærunt omnes et non inveniunt; dolor et anxietas augetur: sed inquilina eorum Dorothea, multum Deo devota, quærens præ aliis ferventius, complicatis manibus cœpit beatum Simonem invocare, promittens puerum ad ejus sepulcrum portare cum decantatione quindecim Pater noster et totidem Ave Maria, si puerum possent sine periculo invenire. Ipsa dum sic quæsivit circumiens littus prædicti fluvii, vidit verticem capitis cum crinibus in aqua, existimans utique vel caules altas vel panniculum supernatare, corpusque non videns, quod fuit totum in aqua, appropinquans propius et considerans puerum submersum indicavit patri; ipse autem currens eripuit eum de aqua mortuum totum nigrum, ut asserebant, nec aliquot signum vitæ habentem: nam etiam tunc temporis non modica frigora et gelua invalescebant, quia est actum hoc in festo Galli e.

145 Qui dum portatus fuit domum, concurrerunt homines, videntesque eos maxima tristitia et fletu circumdatos, et ipsi tristabantur et flebant. Omnes invocant beatum Simonem in adjutorium, ut dignaretur eos consolari in tali puero. Puer autem jacuit incipiendo ante meridiem usque ad crepusculum mortuus, nec aliquod signum fuit suæ vitæ: ipsique continuabant preces et promissiones huic beato Simoni, ponentes omnimodam spem in eo. Sed Deus omnipotens suos non deserit, sed multum longeque conturbatos continuantesque in spe et orantes, cum differt, magis ac mirabili modo consolatur. Appropinquante autem vespere cœperunt puero applicare torturas calidas ad faciem, et fundere cochleari in os ejus potagium. quo utique aliqua signa reperirent vitæ in eo. Qui nutu Dei omnipotentis et meritis beati Simonis cœpit spirare et moveri, et successive de bono in melius proficiens, in sanitate optime ad diem crastinum recuperatur. In die crastino votum compleverunt [parentes] cum puero optime sano, magnificentes et laudantes Deum in Sanctis suis, de quibus omnibus fuerunt examinati per fratrem Ladislauum et fratrem sacristanum, et alios adstantes.

ANNOTATA.

a *Portulanus apud scriptores mediæ ævi significat eum, qui recipiendis in portu vectigalibus præest. Sed cum hic similem significationem habere nequeat, nescio an sit nomen proprium, an appellativum, an aliud denique ab amanuensi corruptum.*

b *Arbitror, legendum esse potius paniculam, quæ est suprema pars seu coma arundinis, ex qua semen dependet. Hanc lectionem sensus exigit, ut consideranti patebit.*

c *Waddingus in Annalibus Minorum tom. VII, pag. 149 scribit, hoc miraculum patratum esse anno 1489 die xv Septembris. At R. D. Mathias Ubiszewski in Vita B. Simonis dicit id contigisse.*

A *tigisse xvi Septembris ejusdem anni. Sed errat uterque, si hoc factum sit festo S. Galli abbatis, quem Ado et Usuardus die xx Februarii suis Martyrologiis inseruerunt; alii vero Martyrologi eundem die xvi Octobris referunt.*

SECTIO QUARTA.

a **A**nna, uxor cujusdam domini Nicolai nobilis, dicti Mysskowski, per duos annos fluxum album a supra modum patiebatur, quem nullus medicorum potuit retinere secundum pristinum meatum; et multum exposuerat in medicinis, vidensque humanum auxilium sibi deficere, confugit ad divinum. Hæc eum devotione vovit visitare sepulcrum beati Simonis pro recuperanda sanitate, et post votum effecta est sana optime ex adjutorio Dei omnipotentis, precibusque beati Simonis.

b **S**aerdos quidam, Stanislaus nomine, plebanus de Wyzina, vir utique probus ætateque maturus, incurerat cæcitatem oculorum per sex annos, jam non sperans aliquando in vita sua visum habere. Quem dum quædam matrona vidit sic cæcum (quæ etiam experta erat beneficia beati Simonis) consuluit ei, quod faceret votum ad eundem beatum patrem Simonem eum aliquibus orationibus speque bona. Ille non vacillat, sed optima fide votum facit ad sepulcrum prædicti Patris, petens ab eo hoc beneficium, ut in suis oculis recuperaretur in sanitate. Hoc facto, statim cœperunt tamquam squamæ de oculis ejus descendere, et in crastino percepit omnimodam sanitatem. Ipse autem sanatus sie, votum eomplens, publicat hæc coram quibusdam patribus, ad hæc deputatis, videlicet fratre Ladislao et fratre sacristano, petens propter Deum, quod hoc beneficium publicaretur eorum omni populo in sermone.

c **147** Filius medii secundi anni barbitonoris, dicti Andris, eivis de Cracovia, erat invelutus subitanea et gravissima infirmitate, ita quod videbatur omnino agonizare: quem pater et mater videntes morti propinquum, confugerunt ad beatum Simonem, voventes eum sistere ad sepulcrum ejus. Vix votum finierunt, statim infirmitas est sibi alleviata, et hac nocte optime est effectus sanus, et in crastino eum eo votum eompleverunt optime sano.

Catharina, uxor eujusdam Benedicti, civis de Casimiria, per quatuor septimanas laborabat in partu in maxima anxietate et proxima periculo, ita quod nec potuit quidquam comedere nee bibere: de cujus etiam vita omnino desperabatur; quæ, ut fecit votum ad sepulcrum beati patris Simonis cum cingulo cereo, eodem die peperit. Quæ ut votum persolvit, ad devotionem ea retulit.

148 Natula, Barbara nomine, fere trium annorum domini Pauli nobilis Mysskowski, gravi infirmitate obvoluta [fuit,] ita quod etiam nullus sperabat eam supervivere. Quæ, ut asserebat mater ejus Magdalena, jam agonizabat, lumenque ei accendebatur, ut agonizanti. Quam mater sua dicta Magdalena videns tam proximam exhalatui, non diffidens adhuc de meritis beati Simonis, eam

devovet ad sepulcrum ejus. Voto emisso, statim prædictæ natulæ dolor vehemens est mutatus in alleviationem, et deinceps de bono in melius succedens, pristinae sanitati est restituta anno Domini MCCCCLXXXVIII.

Martinus quidam, puer quasi trium annorum, dolorem intensissimum oculorum patiebatur, sic quod neque dormire neque comedere potuerit præ nimio dolore. Mater sua multum auxia, nomine Anna Miklassowa de platea Cracoviæ dicta Stlawkowa, quam cito votum emisit ad offerendum eum ad sepulcrum beati viri Simonis cum oblatione viva, mox ab eadem infirmitate oculorum mirabiliter fuit liberatus.

149 Joannes Reczko, incola de Michatowice, fuit correptus gravi infirmitate corporis totius, qua tentus fuit quasi quatuor septimanis. Voto facto ad sepulcrum beati Viri visitandum cum oblatione, pristinae sanitati fuit restitutus miro modo.

Andreas de Naquassino, artium bacchalaureus Cracoviæ, dolorem unius oculi sinistri novum patiebatur, et videbatur sibi quasi debuisset e capite exsilire præ nimio dolore, ineiciens a feria sexta magna b usque ad feriam secundam Paschæ, sic quod nullam scripturam eodem oculo inspicere potuerit. Ipse audiens sermonem feria secunda Paschæ ad sanctum Bernardinum, audito miraculo quodam, quo homo manu confracta sanitatem recuperasset per preces beati patris Simonis, ipse etiam cogitans in animo ut etiam sinistri posset in sua infirmitate subvenire, et veniens ad sepulcrum beati Viri, flexis genibus ante sepulcrum signavit oculum signis crucis. Invocato auxilio beati Viri pro sanitate, mox ab eadem infirmitate oculi fuit perfectissime curatus, et statim, peracta Missa, hoc ipsum miraeulum propria in persona retulit.

150 Quidam puer anniculus [erat], Petrus nomine, de Mistrzowice, cui morbus pestilentius guttur obsederat, [et] de cujus vita desperabatur. Anna matre sua, uxore Jacobi de dicta Mistrzowiec villa, faciente votum ad sepulcrum beati Viri præsentandi eundem puerum, mox morbus ruptus fuit, et puer pristinae sanitati restitutus, et demum ad sepulcrum beati Simonis oblatus.

Thomas puerulus septemdecim septimanas habens, nimio ignis ardore inflammatus [erat:] cujus vitam parentes sui jam non sperabant. Matre sua, nomine Zophia, uxore Martini areuficis de Stradomia, faciente votum portandi eum ad sepulcrum beati Viri, miro modo pristinae sanitati est restitutus. Mirabilis Deus mirabilia per suos electos operatur.

151 Quidam puer, Stanislaus nomine, quatuor temporis annorum, filius Jacobi pistoris de Cracovia, patiebatur febres et colores. Quod plus, in eadem infirmitate accidit sibi quædam rana c sub lingua, quæ ipsum anxibat, ita quod nec dormire, nec comedere valuerit. Si adhuc solummodo per duos dies ipsum eadem infirmitas tenuisset, vitam omnino exspirasset. Helena mater sua, uxor jam fati Jacobi pistoris de Cracovia in areto cordis posita, quid agere debuit penitus ignorabat. Sed recolens beneficia Creatoris sui, quæ faciebat per merita beati patris Simonis,

EX MS.

ipsum Stanislaum filium vovit ad sepulcrum beati Simonis cum cereo deducendum. Mox facto voto, puer pristinae sanitati fuit restitutus mirabiliter: sed matre sua Helena dicta, quadam miserabilitate et lenitate votum explendum ad decursum unius anzi protrahente et negligente, idem puer, Stanislaus nomine, quasi eodem tempore, elapso anno, festo Paschae peracto, incidit in gravem infirmitatem oculorum, sic quod facies sua fuerit tumefacta, alias opuchla una cum oculis: et sic lacrymae sanguineae de oculis illius infirmis profluebant. Ceruens moesta mater ultionem Dei propter suam ingratitude in filio suo excrevisse, immediate filium suum recommendavit auxilio beati patris Simonis, promittens, quanto citius posset, voto suo satisfacere, et filium ad sepulcrum cum cereo offerre. Voto sic emisso, puerum sub curru in medio circuli Cracoviae, ubi panes vendebat, reclinavit. Ipso obdormiente, post modicum spatium puer sanus, ut primum, apparuit: quae feria quarta post conductum d Paschae una cum cereo cum ad sepulcrum B praesentavit, narrans, quae et quanta Dei clementia cum ipsa in filio operabatur mirabilia.

152 Quidam Andreas praetorialis alias witnicki de Cleparz patiebatur acutam c alias strzykanie maximam in capite, sic quod non potuerit dormire praeter nimio dolore: quae infirmitas duravit a sabbato proximo post conductum Paschae usque ad feriam quartam proximam. Qui non diffidens de meritis beati viri Simonis, ad ejus se sepulcrum devovit visitandum cum Missa audienda, tali conditione adjecta, quod quamdiu Missa legetur, tandem prostratus ad crucem ad sepulcrum jacuisset. Quo voto sic emisso, statim ille dolor cessavit capitis, et postmodum Dominico proximo votum suum, prout voverat, ad laudem Dei omnipotentis et beati viri Simonis adimplevit, et ea, quae facta fuerunt, declaravit.

Quaedam Swiatocha, relicta de villa Birkow prope Prosovice, patiebatur maximos dolores dentium, pariter et capitis, ita quod non potuit dormire: quae infirmitas eam tenuit quasi duabus septimanis. Facto autem voto ad visitandum sepulcrum beati Simonis, C obdormivit et surgens a somno, ab omni dolore dentium, pariter et capitis, plenissime fuit liberata. Quae Swiatocha veniens ad exsolvendum votum, haec facta fuisse certitudinaliter declaravit.

153 Stanislaus carpentarius de Stradomia, vir satis probus [erat]: hujus uxor, nomine Anna, puerum trium hebdomadarum posuit in lectum ad quiescendum. Veniens vir suus praedictus, inscius de puero jacente, casu quodam cussinum * magnum et gravem projecit super eundem puerum: qui cussinus una nora jacuit super eo, sub quo nec clamare nec flere potuit. Mater vero ejus transiens dormitum ad eundem lectum, invenit puerum sub cussino suffocatum, totum spumis madefactum, et omnia signa mortui habentem, nisi valde pusillum [motum] in pectore palpantem; ipsa vero nimis perterrita et moesta viro retulit. Hi jam de puero diffidentes nesciunt, quid agere debeant. Instincto quodam confugerunt ad Deum omnipotentem et beatum Simonem, uterque flexis genibus puerum voverunt ad sepulcrum beati Simonis offerre.

Sic vota sua continuantibus et beneficia poscentibus, puer cepit reviviscere et ulterius in sanitate proficere. Quem dum ad sepulcrum beati Simonis obtulerunt optime sanum, fuerunt rite examinati per fratrem Ladislaum et fratrem Albertum presbyteros ejusdem Religionis.

154 Quaedam nobilis domina, Barbara nomine Pieniæzkowa, doloribus gravissimis afflicta, scilicet capitis, colli, et dorsi, duabus septimanis continuando, et, prout in examine retulit, morti futurae proxima fuit. Haec in hac anxietate dolorum posita, quid agere debuit, dubitat; sed recolens beneficia, quae facit Deus per merita beati patris Simonis, non diffidens in auxilio, sed fortiter credens consequi sanitatem a Domino per merita ejusdem Sancti, votum vovit ad sepulcrum ejus cum Missa et cereo visitandum. Voto sic emisso, plenissime ab omnibus doloribus superius enodatis fuit liberata.

155 Quaedam nobilis domina, nomine Dorothea, Absalonis heredis de Czezia conthoralis, maxima corporali infirmitate sex septimanis continuis Dei permissione correpta [fuit:] quae, ut asseruit, usum rationis jam amiserat, et sui immemor fuit, nec homines novit, cujus mors qualibet sperabatur hora certius, quam vita prolixior. Vir suus Absalon spem in Domino firmam et in meritis beati Simonis de sanitate uxoris habens, votum fecit ad sepulcrum beati patris Simonis visitandum: quo sic emisso, miro modo pristinae sanitati fuit restituta. Eadem domina jam convalescens, et votum suum Deo et beato Viro persolvens, personaliter ea, quae facta fuere, certitudinaliter in examine per ordinem declaravit.

156 Quaedam honesta domina, aetate matura, uxor Wenceslai civis de oppido Wielopole diocesis Cracoviensis, patiebatur permaximas amborum pedum corrosiones doloresque insupportabiles tribus quartalibus anni, sic quod ambulare nullo modo potuerit. In his sic doloribus et anxietatibus posita, convertit se ad Dominum pro auxilio implorando, qui per suos electos non desinit facere mirabilia, ipsum devote implorantibus. Confidens per merita hujus beati Viri obtinere sanitatem, et fidem rectam habens, votum fecit ad sepulcrum ejus cum pedibus cereis visitandum. Quo sic emisso, sensit alleviationem, et cepit ambulare, et postmodum Deo et beato viro Simoni satisfaciens venit ad sepulcrum ejus, narrando haec, quae Deus per merita beati Viri cum ea ex sua misericordia dignatus est facere, laudans et glorificans Deum, qui talia per suos dilectos operatur magnalia.

ANNOTATA.

Est ferme assiduum et inordinatum sanguinis albi ac saniosi profluvium, quo mulieres laborant, differtque a menstruo earum fluxu. Morbus ille a medicis Graecis vocatur ῥοῦς γυναικῶν, vel ῥοῦς τῆς ὑστέρας. Vide Gorraeum in definitionibus medicis ad vocem ῥοῦς.

b Videtur indicare dicm Parasceves, seu feriam sextam majoris hebdomadae.

c Bartholomaeus Castellus in Lexico medico pag. 423 hunc morbum ita describit: Ranula tumor est

* id est pulvinar

A est phlegmonodes sub lingua consistens, potissimum in pueris, quem Graeci βάρραχος vocant. De eodem morbo videri potest Gorræus ad vocem βάρραχος, ubi eadem fere habet.

d Suspicio, hic per conductum (eadem vox paulo infra iterum recurrit) intelligi mundinas aut simile commercium, quod circa tempus paschale institui solet.

e Subintellige cephalalgiam aut similem capitis dolorem, ut ex sensu satis colligitur.

SECTIO QUINTA.

Quaedam domina, nomine Apollouia, de Casimiria circa Cracoviam, uxor Alberti civis de eadem Casimiria, filiam suam nomine Catharinam pro tunc duos quasi annos habentem, patientem magnam infirmitatem, voverat cum lumine cereo tantæ longitudinis, quantæ puer extitit, ad sepulcrum viri beati Simonis offerendam: quo voto sic facto, puer pristinam reecepit sanitatem, nec ultra eadem infirmitas eam vexabat. Isto sic stante,

B mater ejus dicta Apollonia quadam levitate et incurabilitate * votum emissum pro modico ponderans, quamvis candulam obtulerat, sed puerum ad sepulcrum deferre, prout voverat, minime advertibat. Quid miraculi emerit audiamus. Duobus annis post votum devolutis, parentibus in eadem incurabilitate sic existentibus, quadam die videlicet feria sexta ante Dominicam Pogonum a, anno Domini MCCCLXXXVIII, matre jam nominata ipsius pueri eundo ad venditam b cum rebus venalibus, quibus victum quærebat, filiam suam Catharinam jam pro tunc annum medium quartum attingentem secum accepit.

158 Matre circa venalia sedente, filiam prior infirmitas reecepit, et eam miro modo agitabat, patiando trepiditatem corporis, et fuit quasi cerea effecta, prout mater retulit sua. Oculos aperire non valuit, nisi interdum modicum quid; sed lucem aspicere non potuit. Cernens mæsta mater ultionem Dei in ea invalescere propter ipsius ingratitude et voti dilationem, convertit se ad Dominum Deum, et ad merita hujus viri Simonis pro consilio et consolatione, et accepta filia, semota omni dilatione, statim cucurrit ad sepulcrum beati patris Simonis, et veniens ad sepulcrum osculata est illud statim, et puero fecit sepulcrum osculari: quo osculato, statim visum reecepit, et ab eadem infirmitate magna liberata fuit, et die Dominico proximo iterum puerum cum alio cereo ad sepulcrum adduxit, laudans et glorificans Deum et beatum Simonem pro tanto beneficio, et hæc, quæ sibi acciderant, examinata per ordinem retulit.

159 Nicolaus quidam pellifex et civis de Casimiria habuit mirabiles et intolerabiles corrosiones in brachio dextero, sic quod nec dormire potuerit, nec per consequens laborare eadem manu quidquam præ dolore nimio: qui Nicolaus ut solus veniens benevole, non requisitus, retulit, si adhuc eum eadem infirmitas sic immaniter tenuisset, vitam, prout sibi videbatur, exspirasset. In hac anxietate doloris sic positus, voto emisso ad visitandum sepulcrum beati Simonis, mox ab eadem in-

firmitate et dolore vehementissimo fuit perfectissime liberatus: qui votum persolvendo Deo et beato Simoni factum, ea, prout sibi acciderant, sicut superius factum est, per ordinem declaravit, laudes et gratias agens Domino Deo, qui mirabilia per suos electos ineffabili modo operatur.

Quaedam domina Janowska, Anna nomine, de Wieliczka patiebatur quinque septimanis continuis vertiginem capitis alias zawrot. Facto voto veniendi ad sepulcrum beati Simonis cum capite cereo, statim per merita beati Viri ab hac vertigine capitis fuit liberata, et in sanitate confortata.

160 Quaedam domina, Hedwigis nomine, de Wieliczka Joannis conjunx, febrem quartanam medium annum, et quaedam etiam domina Catharina, Petri uxor de Wieliczka tertianam aliquot diebus patiebatur. Hæ ambæ, factis votis, quælibet earum seorsim ad visitandum sepulcrum beati viri Simonis, ab ipsis febribus fuerunt plenissime liberatæ meritis beati Viri. Quæ exsolventes vota sua Deo omnipotenti et beato Simoni, in examine lucide notificarunt, laudantes Dei clementiam E pro sanitate recuperata.

Duæ sorores germanæ, una Dorothea de Myslinice senior et virgo annorum maturitate confecta, et alia Agnes nomine, Andreae emetonis uxor, de Pezim diocesis Cracoviensis junior priore, mansionibus divisæ distinctæ, sed vinculo maternalis uteri et consanguinitate unitæ. Hæ ambæ acutas c alias strzykanie capitis patiebantur: una videlicet Dorothea senior per totam quadragesimam, reliqua vero temporis diuturnitate immemor. Quando votum ambarum seorsim factum [est] ad sepulcrum beati viri Simonis visitandum, ab eisdem acutis vel punctationibus fuerunt miro modo curatæ.

161 Albertus quidam, incola de Sosnowice quadam villa, patiebatur grandem infirmitatem tribus septimanis assiduis. Margareta matre sua ipsum ad sepulcrum beati Simonis vovente, ab eadem infirmitate fuit plenissime liberatus, et eodem die Deo omnipotenti et viro beato Simoni votum persolvens, requisitus omnia, quæ et quomodo facta fuere, clare declaravit. F

Agnes quaedam domina de Posnania, uxor Nicolai cognomine Cytwarowa, tribus septimanis jacuit in infirmitate gravissima. Facto voto ad sepulcrum cum Missa et cereo veniendi, ab eadem infirmitate fuit liberata, et veniens votum solvere Deo et viro beato Simoni, quæ facta fuerunt, lucide enodavit, laudans et glorificans Deum et Virum beatum.

162 Quaedam Margareta, uxor Andreae de villa dicta Biessnasowice, doluit pedem sinistrum, quem morbus apostematicus circumdederat; præ cuius dolore vix vel quasi nihil ambulare potuit a festo sancti Martini usque ad septuagesimam: et facto per ipsam voto ad sepulcrum beati Simonis visitandum, statim ruptus est morbus, et exinde successive sanitatem pedum recuperavit, et veniens ad sepulcrum beati Simonis, ea in examine notificavit.

Quaedam matrona, vidua de villa Siedlee, oculos duos annos doluit. Voto facto ad sepulcrum beati Simonis veniendum, mox alleviamentum in eisdem sensit.

Margareta

EX MS.

Margareta quædam servilis de Cleparz ceciderat in cæcitate omnimodam ex igne, cui se applicabat in coquendo. Hæc per totum annum nihil vidit, nec sperabat aliter recuperari in visu. Ille dum quædam matrona vidit sic cæcatam, suadebat sibi, ut faceret votum ad sepulcrum prædicti Patris. Quæ Margareta grate consentiens, votum fecit; post votum, visum accepit, et postea complevit.

163 Dorothea de Podbrzezie villa, oppressa [erat] gravi infirmitate et acri dolore in pectore et scapulis, ita quod ex vehementi dolore jam sperabat imminere sibi periculum irreparabile tam in se, quam in suo fœtu, quem in utero gestabat adhuc. Quæ, facto voto ad hunc beatum Simonem, statim fuit liberata ab illo dolore.

Anna quædam domina de platea sancti Nicolai extra muros Cracovienses, uxor Nicolai, filium peperit valde debilem, nomine Simonem, qui jam positus quasi in janua mortis niger factus [fuerat:] cujus vitam nullus mortalium sperabat. Matre vero, Anna B jam nominata, faciente votum offerendi eum ad sepulcrum beati viri Simonis, convalluit. Mater vero voto satisfaciens, offerendo eum personaliter, ea, quæ sibi acciderant, per ordinem declaravit, laudando Deum de sanitate filii.

164 Martinus quidam etiam de platea sancti Nicolai extra muros Cracovienses tribus septimanis gravi tenebatur infirmitate, sic quod parum quid comedit vel bibit. Uxore sua, nomine Zophia, una cum sororibus tertie Regulæ sancti Francisci, videlicet Anna Almatina et Catharina, faciente votum visitandi sepulcrum beati Simonis cum cereo et oblationibus pro usu fratrum et Misia, statim sensit alleviationem infirmitatis, et sic tunc successu continuo temporis pristinae sanitati fuit restitutus. Idem Martinus una cum conthorali sua solventes votum Deo omnipotenti et beato viro Simoni, prout ea res gesta est, veridice significavit, glorificans Deum, qui talia per suos electos operatur magnalia.

C Mulier quædam, Anna nomine proprio nuncupata, nutrix uberi Uldryschindrowa de platea S. Nicolai extra muros Cracovienses, dolores capitis et gutturis per quatuor septimanas, (sed validius una septimana) patiebatur, parum comedens vel bibens: de cujus vita domina sua hospita modicum sperabat; sed facto voto cum capite et collo cereo ad sepulcrum beati viri Simonis visitandum, ab eisdem doloribus penitus fuit liberata.

165 Matrona quædam, annorum ætate confecta, nomine Picchna, coctrix domini Plehani de Prosovice, et vidua ambos pedes doluit, in quibus habuit intolerabilem corrosionem; sed in uno majorem quam in altero sensit dolorem, sic quod duabus septimanis ambulare non potuerit. Ille sic infirmitate quassata, multi de ejus vita desperabant; jamque viaticum spirituale pro suæ animæ consolatione perceperat. Quid in tali anxietate factura [esset,] penitus ignorabat. Sed recolens beneficia omnipotentis Dei, quæ per suum electum Simonem in diversis hominum generibus operatur, et spem firmam in Domino et meritis beati viri Simo-

nis habens, sanitatem consecutura votum fecit ad sepulcrum ejus visitandum. Quo facto, sanitatem pristinam reassumpsit, et veniens ad sepulcrum, quæ et quomodo facta fuerunt, notificavit. Laus sit Deo et ejus dulcissimo filio.

166 Quædam nobilis domiua, Zophia nomine, de villa Niesskowitz diœcesi Cracoviensis prope Bochnia adjacente, patiebatur maximos dentium dolores et capitis, sic quod, ut asseruit, dormire præ nimio dolore non potuerit. Hæc devotione affecta ad beatum Simonem votum fecit ad visitandum ejus sarcophagum: quo facto, a prædicto dolore fuit liberata, et in bona sanitate confortata. Eadem domina Zophia, Niesskowska dicta, votum suum differens quasi per tres annos complendum, in manu dextra fuit nimio dolore Dei permissione constricta, patiendi in eadem manu intolerabiles corrosiones digitorumque fracturas; et quod majus, fuit sibi eadem manus tumefacta alias naciekla. Facto iterum secundo voto ad beati Simonis sepulcrum cum manu cerea veniendi, fuit plenissime ab hac infirmitate manus liberata, et veniens ad vota primo et secundo modo facta Deo omnipotenti et Viro beato solvenda cum manu cerea, ea, quæ sibi acciderant, notificavit, laudans Salvatoris clementiam de sanitate obtenta.

Item quædam etiam nobilis Anna, ætate annorum jam maturata, et virgo adhuc existens, dicta Zbiezniaschowska, annis duobus patiebatur pectoris infirmitatem, sic quod respirare non potuerit. Dumtaxat in mente cogitavit, quod vellet cum eadem domina Zophia, superius nominata, ad sepulcrum beati viri Simonis ire, si vir suus, hoc est vir Zophiæ Nieslowski permetteret, uxorem suam cum ea ire. Statim in pectore fuit sanata, nec amplius ejusdem pectoris dolores sensit.

ANNOTATA.

a *Nescio, quid hic sibi velit* Dominica Pogonum, nisi forte etiam hoc vocabulum, sicut multa alia, ab amanuensi corruptum fuerit, legendumque sit Palmarum.

b *Ex sensu conficio, per venditam intelligendum esse forum seu locum, in quo merces venduntur.*

c *Hic iterum subintellige* punctiones aut quid simile, ut supra diximus: nam non videntur designari febres, quas medici acutas vocant.

SECTIO SEXTA.

Albertus de Zbuk, studens Cracoviæ, cistam librorum cum aliis rebus repletam portando læsus est: ex qua læsione in pectore incurerat dolorem nimium, et sibi videbatur tamquam duo cultelli essent suo pectori infixi, ita quod etiam patiebatur febrem et calores continuos per tres dies, ita quod nec comedere nec bibere nec dormire nec spirare potuerit. Hic in tanta anxietate positus, quarta nocte videns se jam nimium debilitatum, cogitavit in mente, ad quem Sanctum deberet habere refugium pro auxilio. Ipsi sic cogitanti, non dormienti, sicut

xx ms.

nardo confessore per ordinem declaravit, laudando Dei clementiam de tanta et tali consolatione, per merita beati Simonis in ea facta.

173 Quædam matrona et vidua, annorum ætate provecata, nomine Catharina, et cognomine Stripcowa de Skawina, manum sinistram doluit, in ea dolores intolerabiles videlicet corrosiones patiendi, sic quod eam minime levare potuerit. Voto facto ex devotionis affectu ad beati Simonis sepulcrum cum cereo tantæ proceritatis, quantæ manus extitit longitudinis, visitandum, statim alleviationem ejusdem doloris in eadem manu dolorosa miro modo sensit.

Item domina de Wieliczka etiam vidua, nomine Agnes, diebus tribus continuis dolores intensissimos dorsi patiebatur, sic quod præ nimio dolore dormire nec sedere potuerit. Similiter voto cum cingulo cereo ad tumbam beati Simonis facto se oblaturam, statim pristinae sanitati fuit restituta, et voto suo satisfaciens, Deo omnipotenti et Viro beato [grata] in examine ea, quæ sibi contigerant, notificavit.

174 Joannes quidam sacerdos de Prossowice præ maximo oculorum dolore visum totaliter amiserat fere quasi per medium annum, sic quod jam mendicitate sibi victum quærebat. Videns se sic in hac anxietate depressum, flexis genibus votum fecit ad visitandum sepulcrum beati Simonis : quo sic emisso, mox visum reaccepit. Qui veniens ad persolvendum votum, Deo et beato Simoni obligatum, ea, quæ sibi evenerant, in examine in medio chori propalavit, gratias Deo et Viro beato faciens de sanitate obtenta.

Infans quidam duodecim habens septimanas, nomine Nicolaus, filius cujusdam Joannis sacrificis de Stradomia, glaucitatis *b* nimia infirmitate depressus [erat :] de cujus vita modica vel nulla spes habebatur. Mater sua, Catharina nomine, præfati Joannis sacrificis conthoralis, maternali affectu filio compatiens, votum fecit genibus flexis cum cereo et Missa legenda filium ad sepulcrum beati Simonis præsentandi : quo sic emisso, successu temporis continuo puer priori sanitati restitutus [est :] quem *c* juxta obligationem voti sanum ad sepulcrum præsentavit, narrando in examine, prout factum se habuit.

175 Quædam domina, nomine Dorothea, uxor cujusdam Martini fabri, civis de Cleparz dicti Stopnicky, quatuor septimanis continuis gravissime in partu laborabat, nec quidem parere potuit : de cujus jam vita pariter et prolis, modica vel quasi nulla spes habebatur. Quibusdam matronis circa eam in tali casu existentibus (videlicet Hedwige sorore germana ipsius infirmæ, et Hanussowa de Cracovia) et votum genibus flexis facientibus, ad tumbam beati Simonis cum lectura Missæ et eleemosyna facienda pro usu fratrum, camque una cum prole, si supervixerit, præsentandam promiserunt. Quibus sic votum contextis, peperit lamellam meritis beati Simonis, et ipsis votum Deo et beato Viro factum persolventibus, in examine, prout res se habuit, declaraverunt.

Ingeniosus Sebastianus baccalaureus artium studii inclyti Cracoviæ, filius cujusdam Mathiæ de Ikuss, patiebatur febres tertianas

cum caloribus a festo Ascensionis Domini ad festum Joannis Baptistæ. Matre ipsius, Magdalena nomine, ipsum ad sepulcrum beati Simonis cum cereo vovente, ab eadem infirmitate fuit plenissime curatus, et votum Deo et beato Simoni persolventibus, præfatus baccalaureus, ea quæ facta fuerunt, personæ iter notificavit, præsentibus fratribus Alberto Ruperto et Alberto de Casimiria examinatore ad hoc officium deputato.

176 Frater Marcus de Ponicz, scriptor Minorum de Observantia, habuit morbum internum in gutture a quindecim annis, ratione cujus in choro cantare minime potuit. Illic, auditis miraculis, quæ Deus per merita beati Simonis in variis infirmitatibus diversi generis hominibus faciebat, votum lecit ad visitandum ejus sepulcrum, ut hoc sibi bono modo et de licentia sui prælati permissum fuisset. Isto hic stante, per aliquot annos quinque vel citra ab ipso voto per hæc tempora faciebat speciales orationes ad laudem Dei omnipotentis et beati Simonis; et dum capitulum provinciale fuit Cracoviæ per reverendum patrem Ludovicum de Tury Veronensem commissarium ex parte Generalis Ordinis Minorum anno Domini mccccxxxviii celebratum, idem frater Martinus *c* de Ponicz per obedientiam ad ipsum capitulum veniens Cracoviense, ad sepulcrum beati Simonis juxta votum promissum accedens orando quinque Pater noster et totidem Ave Maria, et osculato ipsius sepulcro, fuit ab eodem morbo curatus : et hæc veniens ad examinatorem miraculorum coram fratribus Francisco de Cosmin et Gregorio de Stawissyn et Adalberto de Casimiria personaliter publicavit, laudando Dei clementiam de tanta misericordia, per Dei pietatem meritis beati Simonis facta.

ANNOTATA.

a Forte hic rursus designatur Nicolaus Sokolnikius, tanquam oculatus hujus miraculi testis.

b Hic morbus vulgo vocatur glaucedo, et a Græcis γλαυκωσις vel γλαύκωμα. Gorræus in definitionibus medicis de natura ejus fuse disputat, quod hic indicasse satis est, cum ejusmodi disputatio ad institutum nostrum minime spectet.

c Idem, qui paulo ante Marcus nominabatur, hic appellatur Martinus. Alterutrum nomen verosimiliter amanuensis oscitantia mutatum est.

SECTIO SEPTIMA.

Anno salutis mccccxxxix, Michaël clericus, tunc apud sanctum Stephanum in Cracovia sacristiæ custos, nimium prægravatus ægritudine, ad beati patris Simonis confugit præsidium, ibidem Missam auditurus cum oblatione eleemosynæ secundum suæ conditionis facultatem. Quo facto ad locum fratrum veniens, valetudine bona meritis jam dicti Patris donatus, laudans Dominum in ejus Sancto, rediit consolatus ad laudem Dei omnipotentis, ejusque matris Mariæ. Amen.

Et quia cura est Deo de Sanctis suis, hinc est quod plerumque contra obrectationem et vesanam stoliditatem non cessat eos magnificare magnitudinis suæ virtute, mirabilique sua

A sua operatione in eis, qui pio ac devoto animo sibi poscunt in necessitatibus quibuslibet per eosdem suffragari, sicuti clare liquet hoc in prodigio mirifico. Generosus siquidem vir dominus Młodziejowski plurimis et a duris diutissime actus dolorum angoribus, nec patrocinii sanctorum Stanislai præsulis martyrisque sanctissimi, ac beati Joannis Cantii meritis persæpe imploratis, divina dispensatione relevari aliquatenus ab ipsis potuit, donec Simoni glorioso sese recommendasset devotius. Quod ut fecit, optatum desiderium [consecutus] in effectu optime sanitatem recepit, offerens se tandem cum cereo ad ejus tumbam, et hæc eadem per ordinem narraus coram venerando fratre Ladislao de Bieliniow pro tunc vicario provinciæ Polonicæ, anno Domini MCCCCLXXXIX Dominica sexagesimæ infra Missam summam, in choro ecclesiæ sancti Bernardini circa Cracoviam celebratam, ad laudem Dei omnipotentis et ad confutationem omium suæ sanctitatis insigniis detrahentium.

178 Anno Christi Jesu Domini MCCCXC....
B honorabilis vir dominus Joannes de Sandomiria, capellanus castrî Lanckorona, peracto sermone in die parasceves anni præsentis, molestissimam incidit corporis infirmitatem, in qua ultra tres perdurans hebdomadas, sæviorem adaucto tempore in se expertus dolorem, sacræ quoque Unctionis delibutus antidoto, confidens in cælo, vicinissimam præstolabatur vitæ mortalis novercam a suo pluriumque subnixus iudicio: nam dolor morbi mortiferas cordi ejus acutius et crebrius imprimebat punctiones, quibus tabefactus vigorem motus amittens per alios usque de latere uno in aliud regyrabatur. Die itaque inventionis S. Crucis sic defatigato venit menti ipsius quidam devotionis dulcor in beatum Simonem, ut se ejus patrocinio committat, ubi corde fidei stabiliens dicere Deo tria Pater noster et totidem Ave Maria pronus, si sanus esset, ad tumbam ipsius, diemque obitus sui celebrem Missa aut jejuniis, vel saltem, si adhuc facultas dcesset, quinque denariis pauperibus distribuens usque in finem vitæ suæ recolere, statim convaluit et infra septimanam post hoc, locum suæ depositionis devotus et pedes visitavit, laudans clementissimum Deum in suo Servo.

179 Anno Domini MCCCXCII coruscationes ex bonitate summi Opificis ad invocationem Simonis viri Dei, præconis verbi Domini excellentissimi, uberrime micantes subsequuntur. Nobilis ac generosus dominus Nicolaus Suchorabski infirmitate hydropica diuturna oppressus [erat], de cujus salute fuit desperatum. Facto voto ad sepulcrum beati Patris cum cereo, mox ab infirmitate est curatus.

Item nobilis domina Catharina Szarpka subito infirmitate præventa est, ita quod totis viribus fuerit destituta: manus et pedes ejus fuerunt infrigidati, et in agone jam immobilis quiescens, per amicos suos facto voto ad tumbam beati Patris, pristinam salutem est adeptæ.

Item quidam puer gravissima infirmitate anxius, per parentes suos facto voto ad sepulcrum beati patris Simonis cum oblatione viva, mox est sanatus.

Item quidam vir, utique fide dignus, graviter et gravi morbo correptus, et quasi de salute desperans, in tam gravi dolore debilitatus, et quasi in ecstasi quiescens, per visionem admonitus [est,] quatenus se ad sepulcrum præfati Patris promitteret: quo consentiente, mox pristinam salutem obtinuit. Sed voto per eum retardante adimplere interim, ipso in lecto quiescente, et medium sonnum actuate, duo viri in habitu fratrum illi apparuerunt, dicentes: Cur votum ad sepulcrum beati patris Simonis, quod promisisti pro salute tua, non implet? Scito, si secus feceris, gravior te infirmitas invadet. Qui statim consurgens votum implet, et coram tribus fratribus nostræ Religionis hæc manifestavit fide dignis.

180 Jacobus quidam clericus, tunc in minoribus constitutus, cum causa visitandi limina Apostolorum Petri et Pauli in Roma devotionem accepisset, jamque cum sociis itineris iter suum prosecutus fuisset de partibus Russiæ de civitate Sal, hic Cracoviæ veniens in ecclesiam ad sepulcrum beati patris Simonis suas recommendationes itineris, devotione qua potuit, fecit. Post egressum autem de ecclesia cum jam in itinere ad domum hospitii sociorum, ut jam simul iter prosequerentur, pauperi cuidam obvianti cuperet causa orationis eleemosynam porrigere, cumque manum ad largiendum suæ peræ immisisset, illam, quam pro viæ suæ expeditione summulam pecuniæ collegerat, penitus perditam cognoovit: quare multum turbatus, maxime quo iter suum perficeret cum non haberet, statim flexis genibus iterum devote se suumque depositum beato Patri, devotione qua potuit, recommendavit; et post illam recommendationem iterum manum ad locum pecuniæ cum immisisset, eam integram reperit, et gaudens iter peregrinationis suæ perfecit. Qui post hoc ad Ordines in Cracoviam veniens, jam existens Curatus ecclesiæ in antiqua Sambor anno Domini MD, coram me fratre Matthæo de Warsawa b confessus, et cum fletu firmissime ita protestatus est ad laudem Dei omnipotentis suæque Genitricis Virginis benedictæ Mariæ. Amen.

181 Anno Christi Jesu Domini MCCCXCIV novalia subnectuntur mirabilia virtute omnipotentis Dei ad invocationem almi Simonis operata. Cracoviæ una domina satis notabilis acerrimo dolore capitis et oculorum affligebatur fere per tres anni partes: promisit et vovit, ut visitaret limina beati Simonis sanctæ memoriæ apud Bernardinos quiescentis: feliciter, quam cito votum complevit, sanitati restituta est integre, oravitque, ut hoc per prædicatores publice in sermone proclamaretur ad Dei gloriam, et cujus apud Deum meriti hic existat Beatus, ostendendum; quo ceteri ad similia facienda in angustiis positi majorem ad hunc habeant ardorem.

182 Solius Dei virtute facta et fideliter examinata anno Domini MD. Mulier quædam natione de Lublin ex infirmitate capitis, oculorum cæcitatem incurrerat, ita ut penitus nihil videret. Hæc cum se devovisset visitare sepulcrum beati Patris causa sanitatis acquirendæ, mox voto facto, ille qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,

51 28.

mundum, per merita beati Simonis ad ipsius sanctitatem declarandam, ipsam clarificavit.

Illic post mulieri cum casu quodam vermis in aurem intraverat, ipsam nec dormire nec quiescere permisit, sicque ab eo molestata extitit, quod se rationem amittere timuerit. Cum autem per votum [ad sepulcrum] Patris beatissimi venisset, statim ille vermis de aure ipsius periit, et sic mulier, jam bis ad sepulcrum Beati consolata, gratias Deo et Sancto ejus egit.

183 Si his auditis animus auditoris ad devotionem non assurgat, audiamus tertium maximum mirabile in eadem muliere factum, ut sic talibus confricatus ad laudem Dei et Sancti ejus devotionem incalescat. Hæc eadem igitur mulier, morbo franco *c* inter homines [per] suam tyrannidem grassante, torturam manus in nervis maximam incurrerat: quæ ad visitandam ecclesiam beatæ Mariæ in Czestochuwa iter cum aliis arripens, continue se beato Simoni committebat: quam cum quidam sacerdos, ejusdem itineris comes, audisset nomen Simonis beati *B* sæpius in sua invocatione nominare, spiritu invidiæ stimulatus cœpit prædictam mulierem deridere dicens: Quem invocas? Illum monachum, o stulta? Putas illum esse tam sanctum, quod te posset adjuvare? Illi monachi propter oblationes ipsum sic exegitaverunt sanctum. Quibus verbis et aliis multis mulier cœpit in corde suo dubitare de sanctitate hujus venerabilis Patris, cogitans: forte verum loquitur iste sacerdos. Et ecce statim post illam cogitationem dubitabilem virtus Altissimi puniens, ut in Zacharia patre Joannis illam dubitationem, sic et hanc: nam statim manus illius mulieris (illa quam prius doluit) contracta est cum ingenti dolore totaliter usque ad brachium.

184 Quæ sentiens in se manum Dei aggravatam, dissimulat dolorem, quamdiu fuit in via: veniens autem ad hospitium causa refectionis, cum ab illo eodem sacerdote, qui suis blasphemis mulierem ad dubitationem adduxerat, fuisset invitata ad comedendum, [recusavit.] Qua recusatione [facta] propter dolorem, quem jam dissimulare non poterat, idem sacerdos dixit: Quid est? Quare non comedis? Respondit mulier: Non possum; et ostendit ei manum contractam totaliter dolore eum maximo, illisque omnibus comitibus sui itineris. Requirente autem presbytero, quid ei accidisset, dixit mulier eorum omnibus: Quando vos, domine, dixistis, quod ille pater Simon, qui jacet Cracoviæ ad sanctum Bernardinum, nun esset vere sanctus, egoque his auditis cœpisssem cogitare dubitans: forte sic est, ut hic dicit sacerdos; statim ecce, ut cernitis, manus mihi totaliter contracta est. Quod sic sacerdos audiens, compunctus est, et statim coram omnibus, qui aderant, cœpit dicere: Vere nunc credo ipsum esse sanctum; et flexis genibus devovit illam mulierem ad sepulcrum beati Simonis cum Missa. Sed quia Deus omnipotens qui dicit, ego occidam et ego vivificabo, percutiam et sanabo, ex sua misericordia cor contritum et humiliatum non despicit, illos etiam contritos et lacrymantes non despexit: nam statim voto tali facto, mulier illa, quæ fuit percussa propter dubita-

tionem, sanata est propter suam fidelitatem: *D* nam statim manus ejus restituta est pristinae sanitati. Quod videntes omnes Deum in Servo suo fideli laudarunt pariter; mulier autem sanata votum suum complens, hæc coram confessore suo et patre prædicatore seriatim revelavit cum lacrymis, laudans et glorificans Deum in Sancto ejus.

185 Quædam mulier de villa dicta Mogila prope Cracoviam, uxor villici de ibidem, paralyti tacta in toto corpore, sicut lignum immobilis lecto decubuit per biennium, solo auditu et aspectu remanente in ipsa. Cum post biennium semel ad ejus virum rustici omnes, necessitate impellente, illius villæ convenissent, cœperunt intra se multa, ut moris est talium, colloquia habere. Inter hæc autem venit in medium sermo de miraculis, quæ faciebat Deus per merita beati patris Simonis, diebantque ad invicem, illa muliere omnia in grabato intelligibiliter audiente: Ecce pater Simon, ejus nos sermonem multoties audivimus, ut ab omnibus communiter fama [fertur,] elaret maximis miraculis, ita quod quicumque in quacum- *E* que necessitate ad ipsum se devovent, auxilium recipiant [et] sanitatem cum consolatione ad sepulcrum ejus. Quod illa audiens mulier infirma, Spiritu Domini ducta, corde fideli et devoto (quia ore ac lingua non poterat) se devotione qua potuit, beato Viro recommendat dicens: O beate Pater, cum aliis tuum sepulcrum visitantibus sis gloriosus, digneris me etiam pauperulam adjuvare: promitto enim firmissime tuæ sanctitati, si sana surrexero, tuum sepulcrum visitare cum viventi oblatione.

186 Quid multa? Ecce misericordia Domini: statim enim, ut hoc in corde suo hæc mulier oravit, omnimode sanitati per merita beati patris Simonis mulier illa restituta est virtute omnipotentis Dei, illicoque surrexit de lecto, benedicens Deum cum perfecta vocis modulatione: quod videntes omnes rustici illi et vir ejus, stupefacti dicebant: Nonne hæc est mulier, quæ in grabato quasi mortua jacebat; et quomodo nunc et quo miraculo ambulat et loquitur et gaudet sana? Illa autem ab eis requisita cum *F* gaudio ait: Vobis nunc de beato patre Simone loquentibus, quod elaresceret miraculis, ego, his auditis corde, quanto potui, devovi me suæ sanctitati; et ecce, ut omnes cernitis, me virtus Altissimi per merita hujus sanctissimi Patris sanavit. Illi autem hæc videntes, omnesque lacrymantes, flexis genibus Deo gratias et Sancto ejus egerunt. Mulier autem juxta suam obligationem votum complens, juxta suæ facultatis possibilitatem duos gallos vivos obtulit in manus patris Francisci de Cossmin pro tunc confessoris in loco existentis, et hæc omnia sibi seriatim explicans cum lacrymis Deo gratias egit. Laus ergo Christo (vox [erat] omnium) in Sancto ejus.

ANNOTATA.

a Per hanc vitæ mortalis novercam puto inusitato loquendi modo explicari mortem, ut sensus indicat.

b Ex hac phrasi colligo, omnia miracula a Nicolao

A colao Sokolnikio non fuisse collecta, nisi forte ab amanuensi omissa fuerit conjunctio et, ac ita sit legendum : coram me [et] fratre Matthæo de Warsawa.

c Frustra apud medicos quæsiui, quis sit ille morbus francosus. At forte legendum est morbo famoso id est passim cognito, quia, ut addit auctor, tunc inter homines grassabatur.

SECTIO OCTAVA.

Nobilis dominus Laurentius Pilchowski de terra Lanciensi, infirmitate gravissima oppressus [fuit, ac] tali, quod etiam de lecto suo se movere nequibat, et etiam ad naturales necessitates aliorum manibus ferebatur; et hoc actum est hic in Stradomia. Quam cito votum emisit de Missa legenda ad tumbam beati Simonis, ejus patrocinium confidenter implorando, mox restitutus est pristinae sanitati, votumque suum die eadem devote et humiliter persolvit, baculosque quatuor ad sepulcrum ejus apperit, scilicet feria quinta ante festum virginis Margaretae anno Domini MDXV, seriemque totam beneficii sibi collati ad omnipotentis Dei gloriam cultorisque sui beati Simonis patenter declaravit eorum pluribus fratribus ejusdem loci sancti Bernardini, soluto voto, videlicet venerabili patre Hieronymo de Sendomiria pro tunc ejusdem loci Guardiano, fratre Blasio de Pilsno, magistro novitiorum, fratre Laurentio de Balice prædicatore, fratre Joanne Baptista confessore secularium et serenissimæ Reginae Polonorum, et fratre Joanne de Stobnika artium liberalium magistro famoso, ejusdem loci lectore clarissimo, et aliis quamplurimis religiosis eum multa gratitudine profitebatur secularibusque, instantissimeque postulavit, id ipsum per prædicatorem publicari ad honorem hujus Beati, tamquam gratus beneficio suo; quod et factum fuit sequenti Dominica in sermone.

Eodem anno post festa Paschalia dominus Juchno vexillifer terræ Podoliae a filium suum quinquennem, Craeoviæ existens, gravi infirmitate correptum, voto emisso ad sepulcrum beati Simonis eum Missa et eandela, sanum cum gaudio recepit.

188 Anno Domini MDXV mulier Elisabeth de Casimiria, uxor earnificis, habuit filium unius anni, qui a prima Dominica Quadragesimæ usque ad Dominicam quintam post Pascha febribus quotidie affligebatur: insuper interdum epilepsia b vexabatur: quæ votum pro eo factum ad ecclesiam S. Valentini in Cleparz cum Missa lecta complevit, nec tamen filio sanitatem obtinuit. Quædam soror, nomine Zophia, Ordinis tertii ibidem manens in Casimiria, patienti et matri turbatae compassa, quia hic honor Simoni beato divinitus servabatur, votum vovit, quod, si meritis beati Simonis puer præfatae mulieris restitueretur sanitati, mater ipsum ad tumbam beati Simonis deferret, et Missam ad altare prope sepulcrum ejus legi ordinaret; factoque tali voto a prædicta sorore, mater sanum filium eodem die recepit, et veniens ad portam coram fratre Nicolao de Sokolniki, præfati loci prædicatore, et fratre Baptista de Pobiedniki, mater ipsa et soror Julii Tomus IV.

eadem præfata retulerunt ad Dei et cultoris sui Simonis laudem.

189 Domina Skassowska affligebatur per quinque hebdomadas febribus et dolore capitis intenso, alias strzykanie: conversa ad Deum lectens genua oravit, ut ad honorem suæ passionis meritis beati Simonis eam sanaret; et mox sanata est.

Eodem anno puer ad invocationem beati Simonis alias ab epilepsia sanatus est.

Item alius, pedibus infirmus per decem annos, simili invocatione curatus est ab infirmitate sua.

Item eodem anno mulier quædam de Stradomia, sex annis capite infirma, voto facto ad beatum Simonem, mox sanata est, et venit ad portam narrando beneficium Dei sibi collatum eorum me fratre Nicolao de Sokolniki prædicatore c.

Eodem anno ante festum sancti Michaelis, ipso die sancti Stanislai episcopi, quidam artifex de Craeovia venit ad portam, declarans, se perfecte sanatum ab intenso dolore pedum, quem multo tempore patiebatur, statim ut se devovit cum Missa ad sepulcrum beati Simonis; et rogavit, ut id publice ad Beati gloriam in sermone propalaretur, quod et factum est.

Eodem anno etiam ante festum sancti Michaelis quædam suburbana Craeoviæ, dolore capitis quinque hebdomadis vexata, ita quod destructionem capitis suspicabatur et ad mortem se præparabat, statim, voto emisso ad tumbam sancti Simonis, convaluit.

190 Item anno Domini MDXVII, ante festum Ascensionis Domini ex voto venit quidam Joannes, cognomine Mino, qui habuit tunc filium in ordine nostro, nomine Zachariam, civis de magna Opatow, referens fideliter et devote, quomodo, cum in quadam [concione] apud Fratres nostros in Opatow audisset, quod idem Beatus, cui tunc supplex vota persolvit, a morbo epidemiae plurimos liberaret, contigit, ejusdem uxorem pestilentia sævissima adeo præoccupatam, ut non aliud, quam mors ejus ab omni judicio domesticorum et vicinorum speraretur. Reduxit idem Joannes Sancti merita nuper audita in mentem, atque devotus infirmam et jam pene morientem uxorem commisit ejus patrocinio: quæ mortis eruta faucibus humiliter et eum viro suo, qui in simili periculo non longe post adjutus est a Sancto, similiter persolverunt vota, Christum Dominum in Sancto ejus et Matrem benedictam, cui se idem Sanctus singulari quodam devinxerat obsequio, collaudantes: qui hæc, ut profertur, retulerunt fideliter et devote.

191 Item eodem anno ante festum sanctæ Virginis de Nive quidam civis Cracoviæ, Grzanka cognominatus, fideliter retulit, quod filius ejus decennis tanta gutturis et pectoris gravedine fuit oppressus, quod non aliud sperabatur nisi animæ exhalatio. Tam gravis infirmitatis agente angustia, parentes ejusdem pueruli, ultima tristitia constricti, voverunt eum ad limina beati Simonis, et cum Missa ad S. Stephanum; et statim puer melius habere cœpit, atque successu temporis plene est restitutus sanitati.

Eodem tempore quædam domina in maxima constituta tristitia, postquam se Sancti precibus,

21 MS.

eibus, quanto potuit devotius, commendavit, contra omnem spem ab omni eadem tristitia per negotii sui in optimo et insperatissimo fine constitutionem est liberata.

Item quædam alia maxima capitis gravitate et dolore sic consternata [est,] ut pene ex nimietate doloris anentiam sibi evenire speraret; sed tandem toto melius affectu in Domino sperans, et in meritis Beati confidens, ut sese ejusdem mausolæo repræsentare repromisit, in instanti est plene restituta sanitati.

192 Item eodem anno circa festum Pentecostes frater Simon de Brzezniaka Ordinis regularis observantiæ, tunc ordinarius loci Cracoviæ confessor, fideliter coram multis fratribus retulit, quod anno Domini . . . . recedens ad capitulum nostrum ex loco Skampensi, timens infectionem pestilenticæ contagionis, quæ tunc passim in locis plerisque desæviebat, de uno pede sanguinem minuit; in qua minutione est infectus a minutore, qui prius pestilentia infectus sanguinem, et forte eodem die, minuerat: ex qua quidem minutione tantum ulcus, per totam quasi serpens sive se dilatans superficiem, et dolorem contraxit, et periculum attulit et difficultatem, quod post annos duos ab infectione veniens Cracoviam nullus medicorum et chirurgorum illius curam subire voluit; sed unusquisque, viso pede, se signo crucis muniens abscedebat. Ille in desperatione constitutus sui pedis sublevandi, surgens, ut valuit, ad sepulcrum beati Simonis pergens tales effudit allatus: Tu qui aliis opem ferre consuevisti in eorum infirmitatibus, assistente divina tuis patrociniis potentia, memento mei, cum quo in domo Dei ambulasti cum consensu, favorabiliter convixisti, et amicaliter sæpe contulisti salutis et humanæ conditionis necessaria: ora pro me ad Dominum et Divam ejus Genitricem, ut tuo interventu (si cum mea sit salute) in sanitate optata adhuc eidem Domino militare valeam. Et his dictis, oravit unum Pater noster et Ave Maria. Surgens ab oratione, se melius sentire cognovit, et in brevi, omisso medicorum consilio, est plene sanitati restitutus.

194 Item eodem anno Domini MDXVIII circa eadem Ascensionis festa eorum multis fratribus et sororibus quædam persona publice recognovit, quod ante unum annum in una manu sua ulcerosa et dolorosa existens ad chirurgum, nomine Stanislaum, fuit coacta accedere, quatenus ulcera et eorum dolorem sibi tolleret: qui inspecta manu et ulceribus: Non aliter, inquit, te sanare possum, nisi mihi dederis mediam alteram marcam *d*. At illa, quæ pauper erat, hujusmodi summa carens, penitus quasi animo consternata, et in angustia posita ex vi dolorum, accessit ad sepulcrum beati Patris, ejusdem auxilium flebilibus exorans gemitibus, quatenus et suis doloribus et suæ commiseretur paupertati. Quæ in domum suam rediens, cœpit sibi præparare comestibilia, et digitos manus infirmæ, et reliquum, quod semper apparere solet nudum, ab ulceribus liberata videns, gaudio simul et exultatione perfusa, reliquam partem manus sic sauatam in instanti et insensibiliter conspexit, quod nec vestigia quidem in plerisque locis manus ul-

cerum remanserint: quod ita, ut præfatur, D evenisse ad honorem Dei et Sancti gloriam enarravit.

195 Item eodem anno post festum Pentecostes quædam domina nomine . . . . in Stradonia manens, gemellis fœtibus onerata, ex divina permissione est læsa, ita quod irruentibus in eam magnis doloribus, cœpit abortire. At ipsa fere exanimis, nec sui nec suorum memor partuum, ut ad se redire cœpit, audivit a circumstantibus beati Simonis sese auxiliis commendari; quod intelligens itidem in corde suo meditabatur humiliter, ut saltem fœtus nati, quamvis erant immaturi, nihilominus tamen jam animati possent baptizari. Et in brevi enixus primus vivus baptizatus est; et post aliquot horas in nocte alius filius, similiter baptizatus, mortuus [est.] Utique hoc solatium parentibus præstiterunt, quod renati ex aqua et Spiritu sancto, participes gloriæ æternæ effecti sunt, qui vivere non poterant propter immaturitatem et debilitatem. Eidem post aliquot septimanas filius natus primus, nunc septennis, gravissima infirmitate victus cœpit agonizare, oculos vertere, pallescere; et omnia morientium signa in eo apparuerunt. Mater lacrymosa mox ad beatum Simonem eurrens, eidem primogenitum puerulum morientem cum fletu et gemitu magno commendabat. Rediens domum suam ex magno dolore ad lectum agonizantis appropinquat. At puer aperuit oculos, et matrem plorantem conspiciens: Da mihi, inquit, domina mater panem, et flere noli. Quod omnes videntes post paucos dies quasi cum tota familia in testimonium facti miraculi cum eisdem parentibus ad portam venientes, et in melius habente puerulo omnia præmissa [contigisse,] ut præfatum [est,] enarrarunt.

196 Item anno MDXVIII, circa festum nativitatis Domini quædam matrona, uxor cujusdam funificis in Casimiria, gravissimas torsiones patiens, ita ut pene moreretur, cœpit se vovere ad sancti Stanislai tumbam, et ad alios civitatis Cracoviensis patronos, sed nil levaminis persensit. Ultimo venit ei in mentem beati Simonis patrociniū, cui se devote commendante, eodem momento F omnis dolor cessavit, et eodem die se ejusdem Sancti monumento præsentavit, et hæc præmissa fratri Simoni confessori retulit fideliter.

Anno Domini MDXX, frater Marianus de Turobin Ordinis Minorum Observantium divi Francisci, tunc magister clericorum, Cracoviæ existens, infirmitate gravi percussus in pede, postquam se beato Simoni devovit, et illius tumbæ se obtulit, extemplo in pede illo fuit ejus meritis, Deo patrante, sanatus, et hoc coram fratribus multis ejusdem Ordinis confessus est clare.

ANNOTATA.

a *Est provincia Poloniæ, barbarorum incursionibus et præliis famosa, de qua vide cosmographos passim obvios.*

b *Epilepsia est morbus variis nominibus appellatus et vulgo cognitus. De ejus causis et effectibus videri possunt Gorræus, Castellus, aliique medici.*

A c *Ex hoc loquendi modo patet, sepe memortum Nicolaum Sokolnikium tunc Stradomix prope Cracoviam habitasse, et verosimiliter multa B Simonis miracula collegisse.*

d *Marca Slavonica appendit duodecim solidos, ut tradit Wichbildus Magdeburgensis art. XLIV § III. De variarum marcæ rum valore consule Cangium in Glossario.*

ALIA MIRACULA,

Post obitum Nicolai Sokolnikii patrata, et ex variis instrumentis tum impressis tum manuscriptis collecta.

CAPUT I. *Prodigia, quæ testes super immemorabili cultu examinati exposuerunt in causa Beatificationis a pag. 15.*

a **M**agnificus ac generosus dominus Joannes Starsky a, annorum sexaginta quatuor, ... ultimo ex pietate dominorum eommissariorum judicum per ipsum illustrem dominum Skarszowski interrogatus, an ultra præmissa, de quibus interrogatus fuit, sciat et velit deponere aliquid in causa præfata pro D. Fiscali, respondit: . . . Hoc unum seio, et depono in vim præstiti a me juramenti, quod ipse expertus sum ejusdem Beati singulare auxilium. Et narravit seriem rei gestæ in hunc modum: Ante annos viginti circiter, in anno videlicet millesimo sexcentesimo vigesimo primo, quo maxima pestis ubique in Polonia, et bellum Turcicum grassabatur, [me] manente in villa nobili Gidle archidiececeseos Gnesnensis viginti milliaribus a Cracovia distante, quam vigore certorum jurium et summarum pecuniarum tunc retinebam, et in qua ante multos annos fuit et exstat haetenus imago miraculosa beatæ Virginis Mariæ sub eura patrum Prædicatorum, tempore ætatis (dici non recordor modo) consors mea Anna Modeska, nobilis Polona, ibidem in curia ejusdem villæ, primæ proles partu summo dolore affecta, multis diebus periclitabatur. Mihi refugium nullibi nisi mortem præstanti venit in mentem fama dicti Beati Servi Dei, quam antea bene noveram.

198 Craeviam veni, et pallium ejusdem, quod in talibus easibus aliis multum semper succurrisse cognoveram, quantocius potui, a patribus loci et Conventus in Stradom summis precibus impetravi: quod ubi opera cujusdam patris Ordinis Prædicatorum, cujus nunc nominis et eognominis non recordor, consors mea tetigit, brevi ex post absque omni dolore et difficultate enixa est illam primam prolem in præsentia multarum vicinarum et nobilium et villanarum, ibidem tunc adstantium. Hoc idem pallium post tam

EX VARIIS
felicem effectum propter pestem Cracoviæ grassantem penes me aliquot mensibus retinere debui. Interim evenit, ut in ligneis illis habitaculis euriæ meæ maximum incendium igne exarsit quodam tempore, sed ex præsentia illius pallii sine magnis damnis consopitum est: nam ad illud ignis (quod miraculose factum puto) non appropinquavit; verum eum appropinquasset ad illa ædificia, ubi repositum fuit pallium, exstinctus ignis est: pie credo, nec possum aliter, quod hoc beneficium ex præsentia dicti pallii tunc ibidem præsentis evenerit.

199 Dominus Dominicus Paezko, annorum octuaginta circiter, ... ulterius interrogatus ex pietate dominorum judicum, is idem testis secundus sub et in vi facti juramenti respondit et deposuit de se ipso, quod in anno millesimo sexcentesimo trigesimo nono circa festum sanctissimi Corporis Christi graviter infirmabatur morbo incurabili, et a mediis desperato, in lecto depositus, ita quod nullius membri ministerio, nisi cum adjutorio alterius, poteratur. Cumque jam nulla spes humana superesset, antiqua devotione, quam ante multos annos ad dictum Servum Dei gerebat, et instantia uxoris impulsus petiit et obtinuit a patribus loci hujus in Stradom pallium ejusdem Beati: quod ubi corpus ejus attingit (ut deposuit testis) statim convalescere cepit, et in tribus diebus jam desperatus plene convaleuit, statimque post convalescentiam in signum gratitudinis erga suum Medium tabellam votivam argenteam ad sepulcrum ejus posuit.

b Petrus Stolnieky b, annorum sexaginta quinque, ... interrogatus ex pietate dominorum eommissariorum, an aliquid deponere ultra deposita velit et possit, respondit: Ego ipse expertus sum auxilium et patrocinium ipsius beati servi Dei Simonis; quia in gravi maligna febre, quam duabus septimanis continuis passus sum etiam cum desperatione medicorum, per appositionem pallii ejusdem Servi Dei totaliter derepente sanatus et liberatus sum.

c **M**agnificus ac generosus dominus Joannes Bonilowski c, annorum sexaginta sex, ... insuper ex pietate et officio dominorum eommissariorum interrogatus, [an] F aliquid ultra prædicta, uti practicus magis aliis in hac causa, et plebanus in patria Beati, deponere velit, et habeat, respondit: Volo, et habeo ad laudem et probationem immemorabilis cultus et venerationis ac sanctitatis dieti beati Simonis aliqua deponere, et ibidem in continenti deposuit: Primo Audivi a matre mea charissima toties id ipsum ingeminante et repetente, quod, dum me portaret in utero, commendabat se et me orationibus ejusdem servi Dei beati Simonis, et in partu, illius intercessionibus anno circiter millesimo quingentesimo septuagesimo sexto eitra vel infra, dum me parturiret, se adjutam fuisse referebat, dicens, Vidisse se in somnis monachum quemdam, qui ambulabat in summitate turris ad ædem divæ Mariæ Virginis parochialis in circulo Cracoviensi ædificata, et me natum dependens *, • forte defendens in sinum suum excepit. Hinc mihi a teneris mater mea commendabat devotionem ad eundem, et dum Romam profecturus eram, Missam eirea sepulcrum ejusdem, ut dixi, ex instinctu

EX VARIIS

instinctu matris audivi: hincque eredo, quod intercessionibus ejusdem ex multis periculis et infirmitatibus liberatus, beneficium parochiale in oppido paterno ejusdem obtinui.

201 Secundo de loco, in quo natus est dictus Dei servus beatus Simon, deposuit hoc. In loco, in quo natus perhibetur, et pro certo scitur is idem beatus Simon, fuit ante pauca tempora domus, quam simul cum alia vicina illustrissimus D. Stanislaus comes in Wisnie Lubomirski, modernus Palatinus Cracoviensis, sumptu proprio coëmit et demolivit, et in præfato loco pro honore ejusdem Beati capellam ex muro vult exstruere; jamque lapides, cæmentum et materiam paravit indies muraturus, idque motu et instantia serenissimi Vladislai quarti regis Poloniæ moderni, qui prædictum Beatum vidit exercitum suum adjuvans in quodam bello, annis superioribus gesto. . . . Tertio. Filius Gregorii Pytko civis et consulis Lipnicensis, dum mater sua ante annos aliquot in gravi infirmitate et desperata jam agonizaret, habens annos octodecim vidit B quasi hominem sanctum in habitu religioso, qui venit ad matrem, et a somno excitatam benedixit signo crucis et disparuit: illa autem brevi convaluit, rediit ad se, et sanata est. Et hæc audivi ab ipso juvene filio ut supra.

202 Quarto. Juliana Baldouna, uxor Joannis Stawinoga, ante annum unum et medium morbo contagioso, speciem pestis præ se ferente, vulgo luznica dicto, decumbens, et penitus jam agonizans, vidit in somnis beatum Simonem, qui eidem mandavit, ut in loco natali ipsius puteum effodiat, in quem aquæ pluviales congregantur. Expergefata fecit mandatum et convaluit, liberataque est a contagio, quo maritus ejus et domestici aliquot perierunt. Quod audivi ab ipsa, et sero bene id, quod omnes sciunt. Quinto. Circa annum d millesimum sexcentisimum trigessimum quartum ante annos septem circa vesperam quadam die in ipso circulo oppidi magnum incendium exortum est; et cum omnes clamarent: Sancte Simon, ora pro nobis, adjuva nos; hoc facto, mirabiliter in fumum illud incendium conversum, et sine magno damno ipsum sponte sopitum [est.] In crastino vero villani parochiæ meæ, longe ab oppido distantes, narrabant omnibus et mihi, quod videbant tempore incendii in aëre beatum Simonem, qui pallio suo extinguabat incendium.

203 Valentinus Znamierowski, annorum octuaginta, ... præterea ex pietate dominorum commissariorum interrogatus, an ultra prædicta aliquid deponere velit et possit, respondit: Præter hæc, quæ deposui, velim sciant illustres dominationes vestræ hæc, quæ etiam annotari hic inter meas depositiones peto. Primum. Audivi a Dibrochowska avia mea materna, quæ etiam audivit ab avia sua, quod ad eundem Beatum adhuc vivum quædam mater de civitate Cracoviensi recurrit pro recuperanda sanitate filio suo muto et loquela; quem ille Beatus per triduum penes se relinqui jussit, et post triduum reddidit matri sanum et loquentem. Secundum. Incendium magnum ante annos septem exortum fuit in oppido nostro Lipnicensi, et

pueris clamantibus, Sancte Simon ora pro nobis, extinctum fuit. Visus autem fuit a multis quidam monachus in aëre incendium illud extinguens. Tertium. In loco, in quo natus est beatus Simon, multoties visuntur luminaria magna: ego quidem ipse non vidi, sed audivi a custodibus civitatis fide dignis, qui id ipsum viderunt.

204 Gregorius Pytko e, annorum sexaginta, ... ex pietate dominorum commissariorum ulterius interrogatus in vim ejusdem juramenti, an ultra prædicta aliquid deponere velit et possit, respondit et deposuit: Primo. Ante annos viginti in hospitio certo, vicino illi loco, in quo idem Servus Dei natus est, illi [qui] ibidem hospitabantur et bibebant, viderunt ex cellario, ubi dicitur esse enixus, lumen magnum resplendere; et hoc audivi a quibusdam illorum, qui ibi fuerant; sed non recordor, qui fuerant. Secundo. Ante annos septem, dum quadam die sub vesperum in oppido Lipnica magnum incendium fuisset exortum, mirabiliter, omnibus easam ignorantibus, sopitum et extinctum est: jam autem ex longinquis villis parochiæ Lipnicensis visebatur a multis quidam monachus pallio suo illud incendium extinguens; quod postmodum referebant omnibus, publice pueris tunc clamantibus: Sancte Simon ora pro nobis. Tertio Uxorem meam propriam ante annos septem in gravi febre et morbo contagioso, vulgo loznica, infirmantem custodiebat lilius meus annorum septemdecim. Hic voto facto ad eundem Beatum pro sanitate matris, et peregrinatione ad ejus sepulcrum promissa, nocte sequenti vidit eundem ambulans in cubiculo extra somnum, qui apprehensam matrem sanavit, ita quod in crastino perfecte convaluerit; et votum explevit.

205 Andreas Petricovius, annorum sexaginta quatuor, ... interrogatus respondit: . . . Ultra ista, quæ interrogatus deposui, velim sciant illustrissimæ dominationes vestræ, quod de me ipso depono in recognitionem beneficii divini per merita et intercessionem ipsius beati Simonis accepti. Anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo nono, die vero S. Mariæ Magdalænæ in morbum subitaneum et gravissimam febrim malignam incidi cum diarea *, ita quod ter in diem patiebar febrilem accessionem et continuam febrim malignam, reliquaque symptomata medicis ignota, ita quod jam a medicis desperatus et relictus fuisset. Cumque jam deficerent humana remedia, nec superesset alia spes nisi a Deo et intercessione singulari beati Simonis prædicti, ad quem specialis devotionis affectum gerebam, opportune uxore mea id mihi insinuante, rogavi et mandavi mihi afferri vestem seu pallium ejusdem Beati; quam cum a patribus loci allatam osculatus fuisset, applicavi ad certa membra corporis mei, utpote caput et pectus, cum plena fide. Mox in placidum somnum delapsus sum, et expergefatus a febre illa maligna et continua post quinque dies successive totaliter liber evasi, et amplius non recidivi; et in istius rei testimonium veniens post quinque dies ad sepulcrum illius Beati, Missam celebrari feci, in qua confessus sacram sumpsit communionem, et postmodum tabellam argenteam circa sepulcrum ejusdem reliqui.

A

ANNOTATA.

a *Is est primus testis in causa Beatificationis, et ibidem pag. 13 in tabella testium nomen ejus ita scribitur : D. Joannes de stara Starski nobilis Polonus.*

b *Cognomen hujus quarti testis etiam in tabella testium jam citata mutatum est : sic enim ibi legitur : D. Petrus Flotynski diœcesis Posnaniensis.*

c *Etiam cognomen hujus testis, qui est ordine octavus, in prædicta tabella sic variatur : D. Joannes Borcikowski Cracoviensis.*

d *Hic erat distorta et vitiosa constructio, forte typhothetæ errore posita, quam in ordinem redegit.*

e *In tabella jam aliquoties memorata excuditur Pistko.*

B **CAPUT II. Miracula collecta ex inscriptionibus quorundam anathematum, quæ ad B. Simonis sepulcrum appensa sunt.**

a **D.** O. M. Beato Simoni a Lipnica, cujus vestis parturienti imposita, matri salutem, fœtui vitam, utrique in periculo utrumque attulit. Joannes Innocentius Petricius a doctor ex voto.

Precatio pro me sancti Simonis patroni mei ex Ordine PP. Bernardinorum, facta in ecclesia eorum, liberavit me maximo ex morbo apud Deum omnipotentem in Trinitate unum, Deum meum, Dominum meum, Tutorem meum, quem laudo pro hoc beneficio; Patronoque huic meo gratias ago immortales. Cracoviæ xx Octobris anno mdcxvi. Joannes Niemsta de Krzeczycze dapifer sacræ regni majestatis Sigismundi tertii regis Poloniæ.

C **D.** O. M. anno mdcviii mense Novembri ego Henricus Bagge recognosco, uxorem meam, nomine Annam, per intercessionem B. Simonis de Lipnica, ad cujus sepulcrum pro illa, in longa infirmitate difficilis partus existente, pater Alexander votum fecerat, ad primam sanitatem miraculose restitutam esse. Igitur in vim gratitudinis uxor mea Anna hoc votum personaliter offert Domino Deo ad sepulcrum B. Simonis de Lipnica ad ecclesiam PP. Bernardinorum ad Cracoviam. Structor mensæ S. R. M. Henricus Bagge.

207 Nobilis Petrus Linchowski, dum anno Domini mdcxxxvii sabbato ante Dominicam Palmarum confracto pede ægre decumbit, febre corripitur, igne sacro afficitur. vovet beati Simonis de Lipnica bustum visitando venerari; feбри et torpore liberatur, pedeque validior votum solvit non ingratus.

Anno Domini mdcxxxvii, die vii Maii generosus dominus Joannes Pernus obtulit hanc tabellam et pedem cereum in signum, quod gravi oculorum et pedis infirmitate correptus, voto ad beatum Simonem nuncupato, revaluerit. Præterea Sacrum de sanctissima Trinitate ad ejusdem Divi mauso-

læum recitari, et Litanias de beatissima Virgine Maria decantari fecit.

Anno mdcxxviii ego uxor Stanislai Bodaviczova civis Cracoviensis, cum filius meus esset morbo caduco oppressus, mediante informatione cujusdam sacerdotis hujus religionis, votum pro ipso feci ad sepulcrum beati Simonis de Lipnica, per cujus intercessionem sanitatem obtinuit.

Divo tutelari Simoni de Lipnica, propitio sospitatori, ob depulsam a suorum liberorum ac familiæ capitibus vicinam pestilentiam luem, ex voto beneficii testem tabellam appendit.

208 Ego Anna de Nadanzin Uchanska, palatina Plocensis, recognosco singularem ac beneficam gratiam domini Jesu mei, et dominæ Mariæ Virginis ac beati Simonis. Magnam obtinui consolationem per intercessionem præfati B. Simonis, pro qua gratia sit semper honor et gloria domino Jesu meo.

D. O. M. Votum feci Domino et B. Simoni Ordinis de Observantia, cujus intercessione, morbo percussus gravi, in statum valetudinis pristinum restitutus sum, per quem Deus ter optimus maximus in seculum sit E benedictus. Anno Domini mdcxvi, die xvii Novembris. Frater Ludovicus Ubiszowski Ordinis Minorum de Observantia.

Insignia beneficia Dei recepisse me agnovi per intercessionem beatissimæ Virginis et dilecti sancti Simonis: aliquoties enim a peste præservatus sum, cum hac essemus infecti, et nostra conversatio esset cum infectis, ab eadem per gratiam Dei præservati eramus, et a gravissimis infirmitatibus liberati. Eandem benedictionem Dei agnovi in constitutione liberorum meorum: pro quo sit ipsi honor et gloria in secula. Similem gratiam obtinuit mea ancilla: hæc enim cum jam agonizans decumberet, recommendata ad sepulcrum B. Simonis ad ecclesiam PP. Bernardinorum, in pristinum valetudinis statum erat restituta.

209 Magnifico dominum Deum meum et debitam Sanctis ejus facio reverentiam: præcipue beatissimæ Virgini et sancto Simoni Ordinis S. Francisci, quo dominus Deus hunc locum consecravit et ornavit; cujus intervntu dominus Deus me liberavit ex periculis gravissimarum infirmitatum, et ad primam reduxit claritatem, pro quo sit ipsi gloria in secula. F

Cum essem oppressa gravissima feбри, recessu facto ad patrocinium B. Simonis, protinus etiam a domino Deo exaudita et recreata [sum] in obtenta sanitate. Sancte Simon in memoriam tantæ gratiæ et in signum gratitudinis meæ, hoc exiguum donum tibi offero, et pro auxilio devotissimas persolvo gratias.

Gravi infirmitate pressa, mediante visibili benedictione sancti Simonis, sanitatem obtinui. Igitur in vim gratitudinis hoc votum ipsi præsentio; pro dono temporali gratias ago, æternum donum similiter imploro.

210 Generosus Stanislaus Stanislawski sexagenarius glorificat Altissimum in beato Simone, quod contracta ejusdem manus, voto ad Divum nuncupato, prodigiose ad officium rediit anno Domini mdcxxxvii.

Generosus dominus Joannes de Przedborz Koniecpolski adolescens gravi oppressus infirmitate votum fecit ad beatum Simonem: sanitatem

EX VARIIS

sanitatem obtinuit, votum præsentavit ac obtulit.

Generosus dominus Alexander Marzeiowski, Cracoviæ cum periculoso morbo esset gravatus et a medicis derelictus, recommendavit se beato Simoni ad ecclesiam PP. Bernardinorum. Petierat, ut ei adferrent pallium hujus Servi Dei; protinus sanitatem obtinuit, et hucusque per dei gratiam sanus et incolumis existit anno Domini MDCXXXVI; quod ipse agnovit coram illustribus et admodum reverendis dominis commissariis.

Sigismundus Hippolit, civis Cracoviensis, filius consulis Cracoviensis, obtulit B. Simoni, dum esset in sua infirmitate derelictus a medicis, sanitatem obtinuit. Gratitude ergo tempore sacrificii ibidem votum suum exsolvit ad mausolæum Beati x Augusti MDCXXXIX.

211 Illustrissima domina Zophra de Tencziu Danielowiczowa thesauraria regni, capitanea Preomislensis, Samboriensis, Dorobiensis, per intercessionem beati Simonis de Lipnica, quem sibi elegerat patronum ad vitæ tempora, ob receptam in suis necessitatibus consolationem offert ad ejus sepulcrum hanc tabellam anno MDCXXXVIII die XII Februarii.

In mea infirmitate cum essem a medicis derelicta, a domino Deo per tuam intercessionem, o beate Simon, eram sanata. Barbara Zyczkova.

Dive Simon miserum juvisti; en vota rependo:

Utque perenne juves, id, rogo, pignus habe.

Obtenta sanitate post gravissimam infirmitatem, hoc votum obtulit beato Simoni domina Zlotnicka in Casimiria.

Generosus dominus Marianus Borowski, recepta sanitate post gravem infirmitatem per intercessionem B. Simonis, in vim gratitudinis ad ejus sepulcrum hanc tabellam offert anno MDCXXXIX, die IV Februarii.

212 Anno MDCXXXVII D. Albertus, venditor imaginum, agonizantem infantem recommendavit B. Simoni; illo voto promisso, obtinuit sanitatem, et huc usque vivit.

Ex Varsavia quædam domina Pulezina infantem suum infirmum obtulerat; ad sepulcrum B. Simonis sanitatem obtinuit XVII Julii MDCXXXIX.

C Anno Domini MDCXXXX dominus Sebastianus Dobumyski, opifex habenarum, civis Casimiriensis, gravi cum esset oppressus infirmitate, in eadem longo existens tempore, ubi promiserat votum ad sepulcrum beati Simonis, postridie sanitatem obtinuit, et hanc tabellam tempore sacrificii Missæ obtulit die XI Junii b.

D. O. M. Anno MDCVIM mense Maio ego Joannes Palanowski, cum laborarem gravissime ex capite, et remedia mihi medicorum peritissimorum prodesse nequiverant, voto ad sepulcrum beati Simonis de Lipnica facto, brevi ejus suffragio et patrocinio me levatum et juvatum attestor.

Deo omnipotenti sauctissimæque Trinitati sit sempiterna laus, honor, virtus et gloria, qui me a morbo caduco per intercessionem beati Simonis liberare dignatus est.

213 Anno Domini MDCVIM, die XV Octobris unus civis [fuit], cui infans submersus est nomine Gregorius: per intercessionem beatæ Mariæ Virginis et beati Simonis Dominus Deus eum sanavit.

Sit laus, honor, virtus et gloria Deo D omnipotenti, qui me per intercessionem beati Simonis liberavit a maligna febre. K. B. anno Domini MDCIV.

D. O. M. Anno Domini MDCVIII ego Samuel Konarski Castellanides Culmensis magno et gravi morbo correptus mensibus aliquot cum decumberem medicorum frustratus auxilio, spiritualibus usus remediis, divinæ me languidus commisi voluntati; sed dum periclitarer, et jam pene, intuentibus mœstissimis parentibus aliisque tum circumstantibus, agonizarem, subit quibusdam spiritualibus personis, me ad sepulcrum beati Simonis de Lipnica voto obligare: quod dum faciunt, brevi convalui, et gratiarum actionibus præmissis, hanc tabellam ex voto et grata animi significatione affigi curavi.

Stanislaus Zielienki cognovit, quod illum dominus Deus sanaverit per intercessionem beati Simonis anno MDC.

ANNOTATA.

a Ita Ms. nostrum Cracoviense nomen hujus viri exprimit; causa vero Beatificationis anno 1685 Romæ impressa, habet pag. 8 Patricius. At puto lectionem Ms. præferendam esse, quia videtur esse idem doctor, qui historiam belli Turcici Cracoviæ anno 1637 edidit, in ejus titulo Joannes Innocentius Petricus appellatur.

b Huc usque perveniunt anathemata, quæ in causa Beatificationis a pag. 8 recensentur, ex quibus multa omisi, quæ vel oblationis causam vel sanationis modum non exprimebant. Reliqua, quæ hic sequuntur, ex Ms. Cracoviensi desumpsit.

CAPUT III. Quædam miracula desumpta ex Ms., quod R. P. Dominicus Zatorski, Minoritarum Guardianus, anno 1724 Cracovia ad nos misit.

F ANNO Domini MDXXXIV recenter non contemnendum sane miraculum beati Simonis suffragio declaratum est. Mulier enim quædam [iu loco,] non admodum a Cracovia distante (vulgo Ferali dicitur) commorata, tam misera gravissimaque quadam ægritudine afflicta vexatamque puerum habebat, ut per totum plane anni circulum continuo puer ille assiduis laboribus ac fletibus (vix unquam aliquid [dicebat] de cibo capiendi) cruciaretur; nec ullo remedii genere vis elevari fletusque ac dolores temperari poterant; mater vero gemebunda varios mendendi tentat modos: cum nullum malo posset remedium adferre, rumpebantur præ nimio maternæ compassionis dolore viscera sua, parumque aberat, quin desperationis discrimen subiret: videns enim puerum suum tam acerbissime torqueri, nulloque medicamine auxilium posse ferri, magis ipsa materno compassa pectore torquebatur. Verum ut pueri et suo cruciatui jam finem imponeret, impium facinus

A facinus clam opprimendo puerum agitabat, ut sic una potius hora intolerabilem angorem tolleret, quam productum temporis intervallum in dies magis ac magis augetet.

215 Sed antequam id attentare ad effectumque deducere ausa fuisset, prius (instinctu Dei procul dubio) ad Præmonstratenses religiosos in eodem præfato loco manentes (ex quorum relatu et veridico testimonio scripta sunt) accessit, suamque Priori eorum anxietatem lamentabunda exposuit, ac simul rem a se propositam interimendi puerum enodavit. Ille nefandum impietatis scelus agredi prohibens, salubre in animam ejus iniecit testimonium, ut quantocius ad fratrum Minorum ecclesiam peragraret, ibidemque Missam ad beati Simonis sepulcrum, penes quod est altare, legi procuraret, cui ipsa Dei auxilium per sancti Simonis invocationem implorando ac pro salute filii sui interpellando interesset. Accepit consilium mulier, monitisque parens sine mora votum redditura properat: tandem post devotam unam atque alteram devote Missam precesque cum

B lacrymis ad Deum et beatum Simonem, donum redit. Ecce vero puerum ibidem jam antea desperatum, quem, nullo medicinæ auxilio consulere ei valens, interimere parabat, bene sanum, incolumem jucundumque, acsi numquam vi morbi tactus fuisset, offendit, lætaque suscipiens, Deo et beato Simoni gratias egit, ac venerandi illius Prioris salubre consilium beneficii sibi præstiti non ingrata laudavit.

216 Honesta matrona optimæ apud omnes æstimationis et famæ, nomine Dorothea, quæ adhuc superstes est, dum prægnans morbi occulti vehementia oppressa omnem spem prolis emittendæ amisisset, voto facto ad sepulcrum beati Patris, ita se profinus sensit ad primam spem divinitus reductam, ut nihil omnino dubitaret, se id beati Patris meritis, quicquid fuit, recuperasse: mater denique effecta ad ejusdem pedes felicissima prolem cum ædificatione populi humillime ac devotissime obtulisse visa est anno Domini MDCVI.

a
C Mulier, Dorothea nomine, ex Arianæ a sectæ ceno divina miseratione eruta, et ante biennium ferme baptizata, occultis divinis judiciis a sævo dæmonio vexata semel ac iterum et tertio, denique mirabiliter supra quam dici potest, liberata est. Ad hunc enim actum cum populus venire prohiberi non posset (erat enim dies Dominicus proximus ante festum omnium Sanctorum anni præteriti MDCVI) dæmon horribili voce, cunctis audientibus, in medium protulit, se plurima atrociam moliri ac perficere in regno Poloniae pro conventu Sandomiriensi studere, nisi a Simone et Francisco impediretur. Unde satis constat, quanti meriti apud Deum sit, fueritque semper beatus Simon Lipnicus.

217 Anno Domini MDCLXXXVI in claustrum monialium, sub titulo sancti Andreae erecto, duæ sorores gravi infirmitate laborantes pallium divi Simonis affectarunt, recommendantes se meritis ejusdem beati Patris; quo habito et super illas imposito, divina gratia adjuvante, ambæ pristinae sanitati restitutæ sunt, laudantes Dominum.

Mulier quædam in suburbio Cracoviensi, vulgo Polonico idiomate in Wesolo, per in-

tegros duos dies partu opprimebatur; neque prolem parturire valuit semimortua, donec ex superposito ejusdem beati Patris pallio feliciter prolem progeneravit, intercedentibus meritis ejusdem divi Patroni.

In Poela Grodnensi Cracoviæ uxor quædam, mulier cujusdam, simili modo factum in lucem per aliquot dies edere non potuit; sed tandem, superposito pallio beati Simonis, faciliter prolem suscepit.

218 Anno Domini MDCLXXXIX, quo fuit translatio facta ossium sancti Simonis de Lipnica ex ecclesia cathedrali Cracoviensi ad ecclesiam sancti Bernardini, Stradomiæ in suburbio Cracoviensi sitam, patres Minoritæ Observantes miserunt nobis b ad ornandum feretrum et caput ejusdem beati Patris Simonis Lipnicii. Tunc temporis vero ægrobat soror nostra Prudentia Grothowna, graviterque toto fere novitiatus sui anno laborans capite, sentiebat cataractam c seu stridorem, obstructionemque aurium et narium: quæ veniens ad gazophylacium, ubi ornabatur prædictum caput, absolvit flexis genibus tres Dominicas orationes, in honorem E beati Patris. Inde reversa ad infirmariam, senserat obstructas nares moveri. Sternutavit itaque tribus vicibus, tertia vero vice ejecit talem vermem cum sanguine, quem doctores cernentes probarunt quomodo illum facere possent obrigescere; illa autem mox notabilem sensit in capite alleviationem, ac pristinae sanitati restituta est, quæ adhuc ultra triginta annos vixit: et sic, quod hæc omnia miraculose contigerint per intercessionem beati Simonis Lipnicii, recognoverunt prædictæ sanctimoniales Cracovienses, una cum sorore Prudentia supra nominata, quæ hoc miraculo pristinae sanitati fuerat restituta, licet jam a medicinæ doctoribus fuerit destituta.

219 Anno Domini MDCCXIII magnifica domini Drzewiecka, gravi infirmitate penitus depressa jamjam ultimam vitæ horam expectavit, quam et doctores propter irrecuperabilem sanitatem penitus dereliquerunt: illa tamen confugiens ad merita divi Simonis ad pristinam rediit sanitatem, dum pallio cooperiretur. F

In suburbio Casimiritano, vulgo Kazmierz dicto, Magdalena Passmaniczka tribus diebus affligebatur partu; jamque in agone existens se merito et intercessioni beati Simonis recommendabat, magnaque fide poscebat pallium ejusdem beati Patris; quo adepto et superposito, ad effectum pervenit pristinae sanitati restituta: hoc voto præmisso, [quod,] si Deus dederit filium, præfati Sancti nomine eum nominari velit, quod et factum est.

220 Generosus dominus Joannes Wolenski Bochensis officialista ad salisfodinas, jamjam pene desperans de sanitate sua propter maximos dolores, quos passus est, obtulit se beato Lipnicio: vix enim id fecit et mox meliorem sanitatem adeptus, secunda die ambulare incepit, gratias reddens Deo pro obtenta sanitate, votumque argenteum addidit altari.

Cujusdam pictoris uxor in suburbio Cracoviensi, vulgo Stradomia nuncupato, agonizantem filium suum viva fide et spe acquiritæ sanitatis deportavit ad sepulcrum ejusdem

EX VARIIS

dem beati Patris, quod et consecuta est, dum superimposito pallio gratiam et auxilium ejusdem sancti Patroni, et redditam filio sanitatem agnovit et deprædicavit.

221 Anno Domini MDCCLXIV, famata domina Zophia Slosarka, in Stradomia Cracoviensi suburbio habitans, graviter decumbens, ante diem partus graviter fatigata, jam morti propinqua confugit ad intercessionem beati Simonis, votumque argenteum donavit ad altare ejusdem; cumque ita ante partum anxaretur, exostulavit pallium beatissimi Patris: quo habito cooperta est, moxque feliciter filiam peperit, ac Deo et beato Patri gratias exsolvit.

Famata domina Susanna, cujusdam aurifabri uxor, gravi anxiosa morbo jamjam ultimam vitam exspectavit horam, adeo ut a filiis et filiabus suis deploraretur, xvi Junii. Desideravit interim pallium beati Simonis, Missamque cum Litanis cantari [jussit] ad ejus sepulcrum, audientibus et devote preces ad Deum pro sanitate matris fundentibus filiis; et factum est, quod, dum pallio præfati B Patris tegetur, subito se in meliori sanitate constitutam sensit, pro quo beneficio argenteum votum altari addidit.

222 Anno Domini MDCCLXIV conjunx famuli domini Laimensis civis Cracoviensis periculose partu anxabatur; sed mox salvata est, dum pallio tegetur ejusdem beati Patris, cujus precibus et intercessionem se commendabat.

Famulus Casimirus Mitalski inexplicabiles dolores passus est toto corpore; his tamen adjutus fecit votum confugiendi sub protectionem beati patris Simonis, addendo, quod si sanus evaserit, se lusurum fore musicaliter in choro (erat enim musicus) die solemnitatis suæ: quod ubi fecit, ecce ulcera, totum per corpus dillusa, aperta sunt, effluxaque materia abominabili, pristinae sanitati restitutus est.

223 Anno MDCCLXIV die . . . . . mensis Julii gravi correptus est febre Thomas Can-

tius, adeo ut nec edere, nec bibere præ debilitate valuerit. Interea venerunt illi in mentem merita servi Dei beati Simonis Lipnicii, cui se totum recommendavit. Misit proinde puerum pro aqua ad ejusdem Sancti fontem; quam dum gustasset et bibisset, statim melius habere sensit, pro quo beneficio Missam ad ejus altare celebravit, oblatiis candidis divo Lipnicio.

Elapso aliquo tempore iterum idem præfatus Thomas Cantius Kurzelski mansionarius ad sanctam Barbaram die xxxi ejusdem mensis in similem morbum lapsus est, toto in corpore dolores patiens; cum vero et medicamenta jam nil juvarent, viva fide obtulit se intercessionem ejusdem Beati, et hausta aqua convaluit.

ANNOTATA.

a *Impia Arianorum aliorumque hæreticorum colluvies adhuc superest in Polonia, uti Cromerus in descriptione Poloniæ deplorat his verbis: Nuper adeo nostra memoria Lutherana primum, mox etiam Berengaria seu Calviniana labes a mercatoribus et bonarum litterarum studiosis juvenibus, levitate animorum et curioso studio novitatis inductis, peregre invecta multorum animos infecit. . . . Jam autem non solum illæ, quas dudum memoravi, verum etiam Picardorum, Anabaptistarum, Arianorum, Pneumatichorum, Tritheitarum, Photinianorum, Ebionitarum, Recutitorum, et nescio quæ non pestes, proh nefas! Poloniam laxatis semel licentiæ habenis, agminatim invadunt.*

b *Est testimonium monialium tertii Ordinis S. Francisci, quæ intra mœnia Cracoviensia in monasterio S. Josephi degunt, ut in margine notabatur.*

c *Cataracta sive suffusio, quæ Græce dicitur ὑπόχρημα, apud medicos est crassi humoris in cornæa membrana juxta pupillam coneretio, de qua fuse agit Gorræus. Ex particula disjunctiva seu colligo, quod hic in alia significatione usurpetur.*

C

MONITUM

F

In fine harum annotationum censeo, monendum esse lectorem de quibusdam erratis, quæ vitare non potui: cum enim Ms. Cracoviense non esset satis clare exaratum, sæpe in nominibus propriis ac vocibus Polonicis inter *e* et *e* aliasque litteras distinguere nequivi. Accedit, quod Poloni habeant quosdam characteres, idiomati suo proprios, ut *a* cum adjuncta virgula, *l* cum transversa lineola, aliaque his similia, quæ nos Belgicis typis exprimere non possumus. Quare ignoscant nobis Poloni, si eorum urbes, pagos, familias, et voces vernaculas subinde luxaverimus.

DIES DECIMA NONA JULII.

SANCTI QUI XIV KAL. AUGUSTI COLUNTUR.

S. Épaphras episc. Coloss. et martyr. S. Martinus episcopus Treviren. et martyr. S. Justa } VV. et MM. Hispani in His- S. Rufina } pania. S. Daria martyr, Cpoli. S. Sisinnius martyr, Alexandriae. S. Machadorus S. Lampadius S. Lucianus S. Philippus S. Petrus S. Torquatus et forte S. Tinninius S. Jocius S. Rethicius episc., Augustoduni in Gallia. S. Macrina virgo, in Cappadocia seu in Ponto.	} martyres Antiochiæ.	S. Arsenius anachoreta, in monte Scethi Libyæ. S. Dius archimandrita thaumat., Cpoli. S. Symmachus PP. Romæ. S. Rusticus presb. conf., Lugduni in Gallia. S. Felix episc., Veronæ in Italia. S. Laurentius episc. Neapoli in Cam- pania. S. Ambrosius Autpertus abbas, in mo- nasterio S. Vincentii ad Vulturum in Italia. S. Aurea V. M. Cordubæ in Hispa- nia. S. Bernulphus episc. Ultrajecti in Bel- gio. S. Stilla virgo, in monasterio Mariæ- burgensi, prope Abenbergam in Franconia S. Petrus conf., Fulgini in Umbria.	E

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

C S. Braulionis seu Braulii Cæsaraugustani episcopi sacrorum pignorum inventio, hoc die celebratur a Tamayo in Mar- tyrologio Hispanico, quæ, inquit, ipso revelante, ex humili loco extracta, et in hono- ratiorem in ecclesia B. Mariæ Virginis et Matris collocata pientissime venerantur. De eadem meminit Ferrarius. Notat perro Tamayus, in- ventionem secutamque translationem factam esse anno 1220; at melius, ni fallor, hæc in Actis relata sunt ad annum 1270, ut vide ipso, quo S. Braulio (qui alias xxvi Martii colitur) ibi relatus est die xviii Martii.	referrî potuerit a Miræo in Fastis Belgicis et Burgundicis, ubi in pluribus a veritate exerrans, F in eo notanter hallucinatur, quod facillime ob- servare potuerit in versiculis a semet citatis, nempe Julii tredecimis resolutus carne Ka- lendis, eum obiisse die, quo de ipso actum est xix Junii.
S. Germani Parisiensis episcopi translationem aliquam pluribus hoc die narrat Kalendarium Benedictinum Ms., vulgo nobis Grollus dictum: ast de ea hoc loco agere supervacaneum esset; celeberrimi Sancti gesta, miracula et transla- tiones, ante ac post Normannicas irruptiones factas, fusius descripta habes ad diem ejus natalem xxviii Maii.	SS. Gervasii et Protasii inventio, ut Medio- lani facta memoratur in codicibus Usuardinis Victorino et Reg. Sueciæ; verum de ea aliisque ad Sanctos istos spectantibus pridem actum est ad xix Junii, uti et in ejusdem mensis Supple- mento; quæ videsis ad prædictam diem xix Junii.
S. Hildegimus, S. Ludgeri germanus frater, ex Catalaunensi Halberstadensis primus episco- pus a Saussayo perperam notatur hoc die, Miræum haud dubie secuto; sed nescio qua causa Julii Tomus IV.	S. Speratum et socios Corduhæ in Hispania hoc die annuntiat Ferrarius, ingenue fassus, ex Galesinio se hoc accepisse, quem cum hallu- cinatum agnoverit, mirum est, errantem sequi voluisse. Vide quæ de Martyribus istis, non Cor- dubensibus nec Carthaginensibus Hispanicis, sed vere Africanis dicta sunt ad diem ipsorum natalem xvii Julii.
	S. Symphorosa et septem filii non satis apte hoc die referuntur in Usuardo Brurellensi cujus hic error duplex est, nam Symphorosam vero festo postponit, alterius autem, nempe Joseph Justi natalem

- A natalem anticipat, ut mox patebit. Spectat sancta mater cum filiis, et de ipsa actum est ad xviii Julii.
- S. Michaël, qui passus est in Hierusalem, et erat in Laurea (Laura) Sabæ; nec non memoria S. Theodori, ejus patris episcopi invenitur in Martyrologio Arabico-Ægyptio, a Gratia Simonio Maronita ex Arabico translato. Monachos XLIV e Laura S. Sabæ in Palæstina prope Hierosolyman, reperies XVI Maii; alios item viginti ex eodem loco, die XX Martii. An et utri istorum agnini hic noster annumerandus sit, an aliis potius grassante Iconomachorum rabie haud dubie interfectis, tam fateor me latere, quam ea, quæ ipsius patrum episcopum spectant. Quod satis est hic observasse.
- S. Martinum, alias Mauritium, et socios septuaginta milites die præcedenti primo loco inter Prætermisso ex Galesinio et Ferrario retulimus, quos pro hoc die Bollandi suggestit codex alius, septuaginta istos appellans discipulos; quæ pluribus expendere, hujus loci non est. Videatur dicto loco, quo hæc omnia remittenda sint.
- B S. P. Joannes Metropoli Chalcedonensis confessor inscribitur hodie Synaxario Ms. membranaceo Sirmondi, cetera nobis ignotus.
- Sancti Ascetæ quatuor in pace vitam consummasse traduntur in Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii, adscriptis duobus versibus. Tempus, quo vixerunt; locus in quo ascetin exereuerunt, et alia eorum adjuncta nos latent.
- S. Justi memoriam inter omnes Usuardinos codices annuntiat solus Grevenus, sic nude et simpliciter; Item sancti Justi, ut nec ipse satis sciverit, unde Sanctus iste, sive verus, sive fictus processisset: neque mihi promptum erit id divinare, nisi Hieronymianum Lucense, seu Fontanellense Justum aliquem suggestisset in Spania, sed de quo merito dubitandum videbam, essetne verum, an potius corruptum nomen ex Justa, quæ cum Rufina in Hispaniis hoc die celeberrima est. Dubium idem Florentino pridem incidit, verum Notkeri auctoritate territus est, quo minus confusionem agnosceret; Anceps, inquit, hæsitavi, an libri nostri hic aliquantulum vitiati essent et mutili; pro
- C Justa nempe matrona Hispalensi verebar ne Justus scriberetur, ac Rufina socia deficeret, quod in omnibus Latinorum Martyrologiis Hispanienses hæc duæ martyres hodiernis Fastis consignentur; præsertim etiam quod in Antverpiensi et Corbeiensi, non Justum sed Justam adnotatam viderem. Hanc tamen Hispalensem martyrem ab Hispaniensi Justo omnino Notkerus ita distinguit, XIV Kal. Augusti. In Hispaniis natalis sancti Justi, et in civitate Hispalensi SS. Justæ et Rufinæ, quarum Acta deinde strictim prosequitur. Unde ab eodem Notkero comprobatos codices nostros non mutamus. Id factum non oportuit; ceterum vanus est Florentini scrupulus, quem facillime deposuisset, si fontes novisset unde sua hausit Notkerus; Adonem nimirum ex quo Justam ac Rufinam et Arsenium mutuatus est; reliquos vero ex collectaneis Hieronymianis: et id quidem non satis accurate, dum primo scripsit, uti jam vidimus, in Hispaniis, natalis sancti Justi, ac rursus in ejusdem diei latereulo; in Hispaniis, Justi; utroque loco per-
- peram, cum in tota Hispania nullus hoc die D Justus notus sit, ne quidem apud Tamayum, Sanctorum Hispanorum impigerrimum coacervatorem; ut certum plane videatur, Justum ex Justa Hispalensi effectum esse, ut testes sunt codices Hieronymiani vetustissimus Epternacensis et Corbeiensis, quibus adde Labbeanum, ceteris minoribus hic correctiorem. Justum itaque istum non agnoscimus, nisi aliunde certioribus documentis Hispaniæ vendicetur, uti pridem indicavimus in observatione Usuardina ad hunc diem.
- SS. Euticii, Britii, Joannis, Teudilii, Isaach, Laurentii, Herculani et Parietalis passionem apud Spoletum signavit hoc die Usuardus Florentinus, nescio qua de causa, neque enim hic spectant prædicti Sancti, quorum historia operosius illustrata est in Tractatu præliminari de Sanctis Umbriæ ante tomum II Julii, quem vide.
- Humbertum aliquem mihi non ita pridem suggestit vir Cl. et de opere nostro bene meritus D. le Beuf canonicus et succentor ecclesiæ Autissiodorensis, in litteris ad me datis VI Aprilis anni 1725; ubi inter aliorum Sanctorum notitias varias hanc interrogationem inserit; B utrum noverim S. Humbertum confessorem pro hac XIX Julii? Corpus, inquit, depositum est in diocesi Nivernensi, in vetustissima ecclesia (olim monasterio) istius nominis. Notissimus est S. Humbertus Maricollensis ad XXV Martii, cujus fortasse reliquiæ eo transferri potuerint: si diversus est, doceri cupimus de ejus gestis, ætate, ac cultu. Quid si forte Gumbertus sit, aut Guudebertus, de quorum synonymia pluribus egimus supra ad diem XV Julii. Ceterum Humbertum istum Nivernensem non novit Castellanus: quæ Saussayus de Humberto Forojuliensi Vesuntione defuncto, tradidit, fallor, si ipse met satis intellexerit.
- Popponis venerabilis pontificis, et fidei in Dania prædicatoris insigne prodigium, ex antiquorum relatu contingitur in Vita S. Canuti regis et martyris cap. I, apud nos tom. III Julii pag. 129 B, ut qui candentis ferri ardorem inusta detulerit dextra, et ignitas ferri laminas incombustis pertransierit plantis: ad quæ nonnulla in annotatis ibi observavimus pag. 131 B, ea hoc die ex professo dis-
- F eussuri, si certa aliqua catholicæ venerationis indicia interim occurrissent. Verum cum ea frustra hactenus quæsitæ sint, necdum nobis integrum esse putamus, Sanctis hic eum aut Beatis adscribere. Si patientiora ejus rei argumenta, ipsaque etiam ejus Acta subinde eruantur, poterunt ea alibi illustrari.
- Wiboldus apud Stabulenses abbas ordine XII non immerito Floribus Leodiensibus accensetur a nostro Bartholomæo Fisen cum insigni elogio, quod istie legi potest: nobis satis est, hic ejus meminisse.
- Hieronymus Sapsasus, Carmeli Hierosolymitani, in domo S. Annæ Prior, sanctorum Angeli et Joannis præceptor, mortuum quatruiduanum resuscitavit, et in cœnobio Sapsaso obiit anno MCCXXIII. Verba sunt R. P. Philippi Visitantini in sua Acie bene ordinata, quam identidem appellare non negligimus.
- Martyres Brilanos hoc die eum elogio nobis commemorat Saussayus, quasi hi alii forent a Gortcomiensibus, quos proprio ipsorum natali celebravit

A *bravit ix Julii : ast lapsum hujusmodi Saussayo facile condonamus.*

Varnerii episcopi Lingonensis depositionem, ut Sancti, primus, quod sciam, memoriam agit idem Saussayus, cujus auctoritati non acquiescimus. Laudant quidem Varnerium seu Warnerium xxxix ordine episcopum Sammarthani et alii : ast eum Sanctorum honoribus donatum, necdum novimus.

Henricus abbas Cisterciensis tricesimus, ut piæ memoriæ, minori caractere annectitur, qui verus Dei amator, mundi contemptor, virtutum sedulus operator fuerit, longiori elogio donatus apud Henriquez et Chalemotum, quin et beati titulo in Calendario Divione impresso. Vellem hæc omnia satis probarent, Henricum istum sacris altaribus umquam fuisse admotum.

Gumarus item in eodem Clarævallensi cænobio, antea rex Sardinia, metam attigit humanæ peregrinationis, qui Christi amore sceptrum dimittens, in humilitate spiritus et sanctitate vitæ, divinæ majestati famulando ad extremum usque perstitit, multisque virtutibus locuples, ac supernis etiam visionibus illustris ad regni æterni evolavit gaudium. Ita Saussayus et pluribus Henriquez. Videri possunt quæ de Gumaro dicta sunt in Prætermisissis ad 1 diem Junii.

Margareta demum vidua Theodorici Beveræ dynastæ, apud eosdem scriptores sancto fine quievit in cænobio Flinensi agri Atrebatensis, ex regio Cypri sanguine orta. Ex epitaphio patet, obiisse anno milleno bis centum septuageno quinto.

Godefridus antistes Lingonensis a Chalemoto memoratur : at nec de ejus nec de aliorum cultu constat.

Franciscus de Barga, prope Bargam Tusciæ 1489

Petrus de Garrobiliis, Sinsonæ in America circ. 1535

Paulinus, ad S. Severi in Tuscia 1568

Blasius, Guadalquivaræ in Castilia

Prosper a S. Angelo, Anconæ in Piceno 1573

C Urbanus a Manfredonia, in provincia S. Angeli 1578

Anonyma virgo Clarissa, Gebennæ in Gallia 1500

Franciscus Meerbeccanus Lovanii in Brabantia 1560

Nicolans Gallus Urbini in Italia, circa 1500

Hieronymus de Yelvas, Orpessæ in Castilia 1540

Guilielmus de Bonifacio, Tallæ in Corsica circa 1578

Ioannes Maria, Platex in Sicilia circa 1602. Et plures alii Treviris non ita pridem exhumati

Petrus de Cadirecta Ordinis Prædicatorum, Arragoniæ inquisitor et martyr, ut innumeris miraculis clarus et Beatus signatur a Marchesio in Diario Dominicano ad hunc diem. Quin et chartam præ manibus habeo, in qua dicitur depictus cum titulo Sancti in interiori claustro ad S. Sixti veteris Romæ. Necdum nobis constat de decretis ei legitime Sanctorum honoribus.

Leodatus de Monte Pessulano ex eodem Ordine D Beatis adscribitur in prædicto Diario, quem plurimis favoribus prosecuta sit beatissima Virgo Deipara. At neque de hujus cultu certi nobis quidquam innotuit.

Constantiam de Ferrara ex Arturi Gymæco accepisse videtur idem Marchesius, eamque insigni encomio honorat. Utinam hæc sufficerent, ut inter Sanctos in hoc opere collocaretur.

Paschasius de Fonte pudico Burgensis episcopus, Romæ vita functus et ad Minervam sepultus melius solo venerabilis servi Dei titulo refertur quarto loco, cum paulo longiori historia et epitaphio, quæ ibidem videri possunt.

S. Sambariæ virginis et martyris translatio recentiori manu adjecta est Usuardo Aquicinctino : verum quæ ista sit aut unde allata, quemve ad diem pertineat, doceri cupio : neque magis novi hactenus Sambariam abbatem in additionibus Cartusix Bruzell. ad Grevenum.

S. Vulmarus seu Ulmarus aliquibus Calendariis hoc die perperam inscriptus est, colitur ipse et de eo agetur die sequenti xx Julii.

S. Joseph, qui cognominatus est Justus, Usuardo Bruzellensi hoc die perperam insertus est cum elogio. Natalis est, et de ipso agemus die sequenti xx Julii.

S. Margaretam in Martyrologio S. Martini Tornacensis hujus diei laterculo superadditam reperio, librarij haud dubie sphalmate, qui celeberrimam virginem et martyrem referre debuit eo, quo de ipsa agimus, die sequenti xx Julii

S. Wilgefortis memoriam agit hoc die Florarium nostrum Ms., verum cum ceteris omnibus, et ipso Romano differenda est ad diem sequentem xx Julii.

S. Eliæ prophetæ assumptio signata in Usuardo Vaticano num. 5949, spectat ad diem sequentem xx Julii.

S. Severam Trevirensis virginem non recte hoc die notavit Usuardus Florentinus; spectat etiam ad diem sequentem xx Julii.

SS. Apollinarius et Vitalius MM. gladio perempti occurrunt in Synaxario Ms. chartaceo Chiffletii : quos differimus usque ad diem, quo illos exhibent Menæa magna excusa, et S. Apollinarem Martyrologium Romanum xxiii Julii.

S. Christina V. M. nescio unde a Notkero huic diei affixa sit; sic habet : In Italia civitate Tyro, natale sanctæ Crystinæ virginis, juxta quosdam. Quinam ii sint, fateor me ignorare; at certum est, apud notos Martyrologos omnes festivitatem ejus recoli xxiv Julii.

S. Everolphum suggerunt hoc die additiones Cartusix Bruzellensis ad Grevenum; ubi, nisi vehementer fallor, indicatur Eucrulfus seu Ebrulfus abbas, de quo nobis agendum erit ad diem xxv Julii

S. Annæ matris beatissimæ Virginis hoc die meminere Balinghem et aliqua Kalendaria; non recte : notissima est ejus in Ecclesia festivitas xxvi Julii.

S. Blani episcopum Dunblanensem hoc die nobis suggerunt Dempsterus et Camerarius in Menologiis suis Scotiis, synonymum alium annuntiantes x Augusti; cum hac differentia, quod Dempsterus primum faciat Dunblanensem episcopum, secundum autem Blaunum appellet, qui circa annum millesimum vixerit, et ipsum episcopum, sed cujus sedem assignare non valuit. Apud Camerarium utrobique idem nomen, hoc vero die est episcopus Dunblanensis; tum x Augusti ponitur episcopus Sodo-

rensis,

Cum titulo Beati memorantur ab Arturo in Martyrologio Franciscano; et Anonyma etiam in Gymæco.

Laudantur a Fortunato Huebero, in Menologio Franciscano; sed absque ullo titulo.

- A rensis, a quo tamen civitas Dumblan nomen sortita sit. Nescio equidem utrum viri isti, amore patriæ delirantes, satis intellexerint quæ tam confidenter scripserunt: Ferrarium vero demiror, qui tam cæcos duces passim sequatur. Ut paucis dicam, S. Blanus aliquis isque Dumblanensis episcopus, qui civitati isti nomen indiderit, sed unicus admitti potest; non hoc die, quo a duumviris perperam signatus est, verum eo die quo in Breviario Aberdonensi proprias lectiones habet, et quo a Castellano refectur, nempe x Augusti.
- S. Cathanum, episcopum in insula Hebridum Buta, avunculum ex sorore S. Blani indicarunt Majores nostri, ut Sanctum memorari a Camerario et Dempstero in Menologio Scotico, et a Ferrario eos passim sequente, ad xvii Maii: unde ad hunc diem vel ad x Augusti remittitur, ut cujus gesta a Georgio Neutono cum Blanianis commixta videantur. Cum igitur S. Blanus hinc ad posteriorem diem remiserimus non putamus divellendum ab eo S. Cathanum, ut res tota differenda sit, atque accuratius examinanda x Augusti.
- B S. Eliam (melius Heliam) monachum Ordinis S. Basilii apud Salinas Calabriae solus Castellanus in suo Martyrologio universali hoc die signavit; a cujus nomine cavernæ alicui montis Palmæ appellationem inditam asserit. Hæc, nisi vehementer fallor, ex Ferrarii Catalogo Sanctorum Italiae accepta sunt ad diem xi Septembris. Quid Castellanus moverit ut eum inde retraheret, atque hac Julii xix eum potius colloaret, pluribus non inquirō: ut erat scrupulosior dierum obituum indagator, forte alicubi repererit, hoc die Sanctum obiisse; id quod cum alibi, sed conatu æque irritō, factitasse uovimus. A popularibus tabulis recedere, nobis integrum non putamus, unde et hic eas sequentes, S. Helix gesta illustranda remittimus ad xi Septembris.
- S. Theodorus episcopus Cantuariensis male hoc die consignatus est in Calendario Benedictino Dorganii, spectat eam ad xix Septembris.
- Hermannum Contractum Augiæ divitis monachum, eruditione sæculo xi celebrem, multis ac meritis laudibus prosequitur Bucelinus hoc die; at titulum Beati quo jure adscripserit, doceri cupio: nisi id sufficere posse existimet, quod in fine adjicit; cujus sacrum capitis verticem in nostro Vinearum SS. Sanguinis Domini cœnobio cum brachio et aliis sacris ossibus aliquot asservamus et veneramus. Privato, opinor, cultu; quem si publicum et approbatum ostenderint cœnobii istius Patres, cum alii festam ejus recolant, poterit de eo agi xxiv Septembris.
- C Gondisalvus a Menardo hoc die titulo Beati ornatur his verbis: In Galitia, depositio beati Gundesalvi abbat, Ordinis Cisterciensis. Hæc unde Menardus acceperit, cum ipse indicare neglexerit, quærere ego supersedeo. Ceterum binos novi istius nominis in Cisterciensium Menologiis celebres; alterum vi Junii Henriquez, Chalemotus et Bucelinus annuntiant apud Gallacos in Azebeyro, estque idem in Calendario Sanctorum Ordinis Divione excuso 1617: at de eo nec Majores nostri eo die meminere, nec Tamayus in Martyrologio Hispanico. Alterum celebrant, tanquam Sanctum aut Beatum x Octobris, qui in Ursaria, illius regni celeberrimo cœnobio, Cisterciensi instituto nomen dederit, unde Junias missus, celebrerimus evaserit et miraculis claruerit; quo tamen die in citato Calendario notus non est; verum is a Tamayo, ut Sanctus insigni elogio ex Henriquez prædicatur. Ambos etiam invenio in novissimo expanso Catalogo Sanctorum Ordinis per Sigismundum Alberti Monteregali 1712 vulgato, in quo primus Sanctus, alter Beatus dumtaxat appellantur. Atque hæc quidem jam diebus vi Junii et x Octobris; at cum Cisterciensium nullus Gundisalvus hoc die signaverit, rem totam de alterutrius vel utriusque sanctitate, miraculis et cultu, alio examinandum remittimus. Utinam exoriat interina Cisterciensis aliquis, qui nos perpetuis tenebris eripiat, doceatque sincere et candide veros sanctos ac beatos a reliquis discernere, ne per ætuo odiosis istis involuti, promotoris fidei officio fungi videamur. In hisce certe subsidio esse poterit, cum differenda sint ad x Octobris.
- Dimanus seu Dimannus (potius Dimaus) abbas cælo hoc die datus dicitur a Strahnavernia Scotiae provincia sub Christi annum dclxx apud Camerarium, Regium suum in Calendario perpetuo citantem. Quæro alia documenta quæ de cultu et de hodierna festivitate certior reddant. Sed neque Dempsterus hic suffragatur; Ferrarius fortasse suppetias ferret, adducens Martyrologium Anglicanum: fideliter sane; uam in utraque editione tum anni 1608 tum 1640 diserte signatus est Dimaus cum adornato elogio. At neque hic sufficit auctoritas Martyrologi istius Anglicani, ad Wionem nos remittentis. Hunc consulo, soli Læstæo innixum, nempe in appendice ad Martyrologium suum monasticum, in qua ii solum alphabetico ordine dispositi sunt, quorum natalitii dies ignorantur, aut nullos habent in Ecclesia natales, ut ingenue fatetur Wion, hæc proprio loco adjungens: SS. Dimaus Sigenii, Domitius Columbae abbatum discipuli, monachi Scoti... verbo et exemplo æqualibus et subditis mirabiliter præluxerunt. Audis hic non Dimannum sed Dimaum; audis elogium quod virtute præluxerit; audi modo ipsissima Læstæi, scriptoris sæculi xvi, verba lib. iv de gestis Scotorum, in rege Linn Donaldto seu Donevaldo, ubi sic loquitur: Scotiam hoc tempore vita sancte, exemplo sincere, et doctrina solide illustrasse Convanum, Columbanum, Dimaum, . . . loquuntur nostræ historiæ. Si ejusmodi elogia Sanctos semper declarant, plurimos Scotos canonizaverit Rossensis episcopus Gregorio XIII opus sum inscribens. Certe non paucos, ab ipso laudatos, Sanctis adscribere non dubitavit Wion; et qui eum secuti sunt, plusculum ausi, cultus diem, aliamque nonnumquam nominis inflexionem addidere. Et mirantur Scoti æque ac Hiberni, nos in eorum Sanctis admittendis paulo morosiores. Acquiescant, obsecro, satisque esse putent, nos hic sedulo annotasse, quæ de ipsorum Dimano eruere potuimus. Cum autem Dempsterus Dimaum eundem ad alium diem, pari, opinor, arbitrio, distulerit, si de gestis, miraculis et cultu distinctior notitia accedat, de vero isto Dimano agendus die, quo prædictus Dempsterus eum annuntiat xvi Novembris.
- S. Cæciliæ V. M. translatio invenitur in additamentis Cartusie Bruxellensis ad Grevenum, ut facta Romæ, sed de qua agatur, non satis liquet: ceterum hæc disquisitio remittenda est ad diem Sanctæ natalem xxii Novembris.
- S. Adalmannum

A S. Adalmanum seu Hildemannum ex Corbeiese monacho episc. Bellovacensem, sæculo IX sub Ludovico Pio celebrem, hic signat Bucelinus, non sine merito elogio: neque adeo miror, inter Sanctos locum ei dari, cum de ipso etiam agant Menardus et Saussayus ad diem VIII Decembris, et Mabillonius sæc. IV Benedictino, XI ejusdem mensis. At nescio quid Bucelinum movere

potuerit ut eundem hoc die referret. A Castel- D
lano in Martyrologio universalis est in indice, et quamvis apud ipsum etiam positus sit XI Decembris, studiose tamen omissum observo Sancti characterem, quemadmodum et apud Sammarthanos. Verum res ea huc non spectat, ex professo discutienda VIII vel XI Decembris.

DE SANCTO EPAPHRA

EPISCOPO COLOSSENSI ET MARTYRE.

J. B. S.

XIX JUL.

Sanctus hic Colossensis episcopus;

Prima Sancti hujus in sacris Fastis memoria debetur Adoni, Apostolorum festivitates colligenti, quas inter hoc die ei locum dedit his verbis: Natalis beati Epaphræ, qui a beato Paulo Colossis ordinatus episcopus, clarus virtutibus, martyrii palmam pro ovibus sibi commendatis virili agone percepit; sepultus apud eandem urbem. Ex hoc fonte sua hausit Usuardus, hausere ceteri omnes qui de ipso meminerunt, cum Baronio in Martyrologio Romano, ut suo loco observavimus. Addidit laudatus Baronius ex epistola infra citanda, quem S. Paulus Apostolus concaptivum appellat, cum hac præterea clausula; cujus corpus Romæ in basilica S. Mariæ Majoris conditum est, id quod ex certis ejusdem ecclesiæ veteribus monumentis se accepisse testatur. Notanda item quæ hisce insuper adjungit Petrus in Catalogo; Epaphras discipulus de septuaginta duobus unus, ut ait Hieronymus; tum vero: Hic enim jubente Paulo, verbum Domini Colossensibus prædicavit. Horum neutrum probavit Equilinus, neque scimus, ubi ipse apud S. Hieronymum legerit, e septuaginta duobus discipulis S. Epaphram fuisse, aut S. Pauli jussu evangelicum ministerium Colossis suscepisse, cujus nullum usquam, quod sciam, existat vestigium.

mirifice in Apostoli laudatur.

2 Quæ de S. Epaphra indubitata sunt, certius accipi non possunt quam ex ipsis Apostoli verbis ita ad Philemonem scribentis: Salutem te Epaphras concaptivus in Christo Jesu. Et rursus in epistola ad Colossenses cap. I, ipsorum fidem laudans, ita de ejus primo prædicatore loquitur: Gratias agimus Deo, et Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes: audientes fidem vestram in Christo Jesu, et dilectionem quam habetis in Sanctos omnes, propter spem quæ reposita est vobis in cælis, quam audistis in verbo veritatis Evangelii: quod pervenit ad vos, sicut et in universo mundo est, et fructificat, et crescit sicut in vobis, ex ea die qua audistis, et cognovistis gratiam Dei in veritate, sicut didicistis ab Epaphra, charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Jesu, qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu. Et rursus ejusdem epistolæ cap. IV: Salutem vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi Jesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti et pleni in omni voluntate Dei. Testimonium enim illi perlubeo, quod habet multum laborem pro iis qui sunt Laodicæ et qui Hierapoli.

3 Ex his manifeste constat, S. Epaphram capti-

vum Romæ cum Apostolo fuisse, dum hic epistolam ad Philemonem Colossos mitteret anno Christi 61. Item Romæ adhucdum egisse, dum anno sequenti 62 ad ipsos Colossenses scripsit. Rursus satis aperte patet, primum fuisse Epaphram, qui Colossensibus verbum Domini prædicaverit, sicut didicistis ab Epaphra, utrum autem ab ipso Apostolo Paulo, an ab altero eo missus sit, an ultro Evangelium ad suos retulerit, incertum est. E
Quidni Antiochiæ vel alibi instructus, aut, si ita vis, e septuaginta discipulis unus, ut erat ipse patria Colossensis, qui ex vobis est ad populares suos redierit, ibique primam evangelicæ prædicationis sementem fecerit, captus istic fortasse et propter eandem prædicationem Romam perductus, ubi Apostolum inveniens, ei adhæserit, concaptivus in Christo Jesu. Id demum patet, non Colossis solum, sed et Laodicæ, Phrygiæ metropoli, atque etiam Hierapoli fidem annuntiasse, testimonium perhibente Apostolo, quod habet multum laborem pro vobis, et pro iis qui sunt Laodicæ et Hierapoli.

quod variis locis radicaverit.

4 Joverit hic audire Hieronymum in epistolam ad Philemonem, novissimæ editionis tomo IV pag. 454. Quis sit, inquit, Epaphras concaptivus Pauli, talem fabulam accepimus. Aiunt, parentes Apostoli Pauli de Gyscalis regione fuisse Judææ; et eos, cum tota provincia Romana vastaretur manu, et dispergerentur in orbe Judæi, in Tharsum urbem Ciliciæ fuisse translatos: parentum conditionem adolescentulum Paulum secutum. Et sic posse stare illud quod de se ipse testatur; Hebræi magis indicant quam Tharsensem. Quod si ita est, possumus et Epaphram illo tempore captum suspicari, quo captus est Paulus, et cum parentibus suis in Colossis urbe Asiæ collocatum, Christi postea recepisse sermonem. Hæc quanti a S. Hieronymo fiant, pluribus quærendum non est; alia etiam adducit, sed nec ipsa satis clara aut certa; ut necesse sit fateri, valde dubia esse quæ de S. Epaphra aliunde quam ex recitatis Pauli verbis conquiruntur.

Quid de eo ad dixerit S. Hieronymus.

5 Si non omnino certum, saltem verosimillimum est, Colossensibus ordinatum fuisse episcopum, cum ipsum fidelem pro Colossensibus ministrum appellet Apostolus; rursusque post Romanam captivitatem ad suos remeasse, ubi clarus virtutibus martyrii palmam pro ovibus sibi commendatis, virili agone percepit, quamvis unde elogium suum Ado acceperit, plane ignoremus. Non tam facile admiserim ea quæ narrantur in Actis S. Auribii ad XIX Februarii cap. II, num. 8, pag. 126. Citat Ambrosium Baronius in Annalibus ad annum 60 num. 11.

Plura alia incerta traduntur.

AUCTORE
J. B. S.

num. 11, ut qui et Archippum episcopum fecerit. Ceterum neque de reliquis Sancti gestis, neque de tempore quo in Asiam redierit, neque de annis quibus supervixerit, neque de martyrii genere quidquam præterea traditum accepimus, ut hic plane sistendum sit. Neque a Græcis subsidium accipi potest, utpote qui de S. Epaphra neque hoc, neque alio die, saltem quod sciam, meminerint. Quod autem alicubi Copticum quid citatum inveniam pro VIII Martii, id apud Ludolfum non constat, neque tanti est, ut aliunde repetendum existimem.

Reliquæ ejus
Romam tran-
slata.

6 Nihil magis suppetebat, quo in sacras S. Epaphræ reliquias inquirerem, nisi me monuisset Piazzæ Hemerologium, ubi ad hanc diem notatur,

festum ejus solenniter celebrari in basilica S. Marix Majoris in qua corpus requiescit, istuc, ut creditur, delatum a Græcis monachis, sævam impij iconoclastæ Leonis Isaurici persecutionem fugientibus. Ait etiam, partem aliquam reliquiarum in basilica S. Pauli extra Urbis muros existere. Paulus de Angelis in descriptione laudatæ basilicæ S. Marix Majoris pag. 111, distinctius exprimit, inter plurima alia sacra cuncta, asservari illic, os tibiæ sancti Epaphræ martyris, qui fuit unus de septuaginta discipulis Domini nostri Jesu Christi. Utrum alibi etiam venerationi exposita sint ejusdem Sancti lipsana, aliis disquirendum relinquo, neque enim sanctuariorum catalogos omnes percurrere modo lubet, non magno operæ pretio.

DE SANCTO MARTINO

EPISCOPO TREVIRENSI ET MARTYRE.

Ex Martyrologiis recentioribus.

J. B. S.

B

CIRCA AN. CCX.
Ex monumentis
nec antiquis nec
certis.

Pridem a Sammarthanis et verè dictum est, videri obscuram admodum primis seculis usque ad Agricium, vel parvam omnino in ecclesiasticis Diptychis mentionem episcoporum Trevirensium, quo successio legitima comprobetur. Quantam et quam laboriosam in ea re operam posuerit noster Henschenius, norunt qui in hoc opere peregrini non sunt. In Exegesi de episcopatu Tungrensi et Trajectensi, præfixa tomo VII Maii, intricatissimum negotium diligenter, si quis unquam, versavit, in ipso primo capite novem Tungrenses episcopos ante S. Servatium enumerans, quos Trevirensium Catalogis perperam insertos verosimilline arbitratur. Lis ea necdum plane dirempta est, nec vero ex Trevirensium mente facile dirimetur. Qui episcopos Trevirenses in ordinem chronologicum non ita pridem reduxit c Societate nostra vir eruditus, cujus benevolentia operis ipsius inchoati apographum obtinui, decimum ordine numerat S. Martinum, quem primum ejus nominis vocari cupit, secutus Browerum Annalium Trevirensium libro III ad annum 202 pag. 177 aliosque passim, uti et propria Trevirensium Officia, ubi non ut martyr, quod illi probabilissimum sentiunt, sed ut confessor hoc die colitur, titulo æque incerto atque est ipse locus ubi episcopalem dignitatem exercuerit, quem utinam ex vetustioribus Martyrologiis paulo certius liceret elicere.

C

Martinum si-
gnarunt recentiora
Martyrol.

2 Ast horum auctores recentiores sunt, quam ut eorum auctoritate quidquam statuere liceat, utpote qui vel Chronico, ab Henschenio sæpe convulso, vel hujusmodi traditionibus adhaereant, ex quibus non nisi ambigua et incerta erui possunt. Expendamus ea quæ ex auctore Florarii Ms., vel forte ex Adonis appendice primum profluxisse videntur. Apud Treverim, beati Martini episcopi et martyris. Editio Lubeco-Col. legit Treveris. Grevonus habet Trevis, beati Martini primi ejusdem urbis episcopi et martyris. Molanus vero (quem hic sequitur Canisius) in eo discrepat, quod decimum episcopum numeret, ex quo Sanctum istum se accepisse fatetur Baronius, in notis nonnulla observans quæ admitti nequeant. Sic habet: Diversus hic ab illo qui successit Agritio, qui interfuit concilio II Arelatensi, præcessitque S. Maximinum, qui reperitur

inter Patres qui præsentés fuerunt concilio Agrippinensi, et sedit circa ultima tempora Constantini, numeraturque xxv ejus sedis episcopus in tabulis a Demochare descriptis: hic autem decimus ponitur. Displicet, quod Baronius Agritio successisse velit sanctum aliquem Martinum quem Trevirenses non agnoscunt, utpote quibus certum est Maximinum ipsum Agritio substitutum fuisse: quem ipsi Martinum II appellent, habes in indice Broweri chronologico.

3 Ut ut ea habeant, ex dictis patet, recentioris ævi esse omnes qui de S. Martino Trevirensi scripserunt, quibus addi potest Galesinius paucis cum memorans; item breve elogium Constantini Ghinii: Trevis, S. Martini episcopi et martyris, qui Moysi succedens et Anastasium præcedens, decimus ejusdem sedis adnumeratur antistes. Multo elegantius sua expressit Saussayus hac paraphrasi: Trevis, natalis S. Martini, selis illius archiepiscopi et martyris, qui Moysi locum auspicate replens, ad Dei beneplacitum illam ecclesiam rexit, inque populi sibi crediti perturbatione ab impiis excitata, magnis laborum contentionibus ad eum confirmandum perfunctus, tandem pro fide ipsa, et ecclesiæ sibi commissæ tutela, insigni dimicatione pontificatum absolvit, destinataque a Rege gloriæ strenuis pietatis pugilibus præmia cumulate adeptus est. Castellanus ad Romani annuntiationem notulam adjicere non dubitavit, qua aperte insinuat, verosimillime Martinum hunc eundem esse cum Tungrensi, de quo pridem egit Henschenius ad XXI Junii; quod licet et nobis ferme videatur, hic tamen tamquam diversum ex citatis Martyrologiis referimus Martinum istum primum, qui a Tungrensi lineamentis saltem aliquibus discernitur. En modo ex Proprii Trevirensis Lectionario, anno 1645 edito, lectionem tertiam, præter quam de Sancto nihil traditum novimus.

4 XIX Julii. S. Martini episcopi et confessoris Trevirensis. Lectio III. Martinus episcopo Moise defuncto, decimus in ordine Trevirensium antistitem episcopali sedi præficitur, in maximis Ecclesiæ perturbationibus et periculis; eo tempore quo Septimius Severus

Quæ de eo habet
Lectionarium

verus

A verus ad cædes, strages et ruinas innocentium Christianorum sanguinaris prosiliit : adeo ut nonnullis in locis, dum sanctissimi pontifices ad martyrii certamen provocarentur, omnis ætas atque sexus. cum omni fere civitatis suæ populo, ad dulcissimos Christi amplexus per inaudita tormenta pro fide perpressa, properaverit. Horum Martyrum cœtui Martinum apud Treviros in Belgica adlegendum esse, constans est traditio, qua eundem anno Christi ducentesimo decimo,

xiv Kal. Augusti extinctum colimus. *Ætatem Sancti, æque ac reliqua, incertam esse, jam satis diximus : epocha martyrii ex Broweri conjectura accepta est, dicto supra Annalium Trevirensium lib. III, num. 10 ; at de die natali nihil habuit ipse quod statueret, ut pro mero libitu huic affixa sit festivitas ; nisi forte translatio aliqua indicetur, qualem, nescio unde, retulere additiones Mss. Carthusiæ Bruzellanensis ad Gregorium dic VII Junii, ut istie habes in Prætermisissis. Neque plura occurrunt quæ de S. Martino Trevirensi tuto commemorentur.*

AUCTOR
J. B. S.

DE SS. JUSTA ET RUFINA VIRGINIBUS ET MARTYRIBUS HISPALI IN HISPANIA.

SYLLOGE HISTORICA.

G. C.

B § I. Sanctarum cultus, templa, reliquiæ et miracula. E

CIRCA FINEM
SÆC. III.
Probatum Sanctarum cultus.

Hac die plerique Martyrologi de Sanctis hisce sororibus meminerunt. Hieronymiana apographa ita corrupta sunt, ut fere divinandum sit, an unam ex his duabus Martyribus designare velint : etenim eodæ Lucensis ita legit : In Spania natalis sancti Justi. Antverpiensis sic habet : In Spanis Justæ. Corbeiensis autem ita enuntiat : In Hispaniis natalis sanctæ Justæ. Cum ubique omittatur S. Rufina, quæ in aliis Martyrologiis eum sorore sua conjungitur, dubitari posset, an eodæ Lucensis sanctorum quemdam Hispanum nomine Justum indicare voluerit. Notherus certe Justum Hispanum ab Hispalensi Justa distinguit his verbis : xiv Kal. Augusti in Hispaniis natalis sancti Justi, et in civitate Hispalensi sanctarum Justæ et Rufinæ. Deinde illarum martyrium ex Adone transcribit. Ast isti Notkeri distinctioni acquiescendum non est, eum supra ostensum sit, hac ipsissima die duos Justos a Notkero in Hispaniis colloari ; quod quam sit verosimile, vel Hispani ipsi satis docent. Nunc certas veterum Martyrologiorum annuntiationes proferamus.

2 Romanum parvum, quod Rosweydu noster edidit, xiv Kalendas Augusti sanctas Martyres illas sic brevissime annuntiat : Hispali SS. Justæ et Rufinæ. Ado ab eodem Rosweydo editus synopsis martyrii ita refert xix Julii : Eodem die Hispali apud Hispaniam natatis SS. Justæ et Rufinæ, quæ a Diogeniano præside comprehensæ, equulei extensione et unguarum laniatione vexatæ sunt, dein trusæ sunt in carcerem, inedia et doloribus afflictæ. Post hæc jussit præses, ut quocumque iret, ipsæ nudis pedibus sequerentur. Tandem Justa in carcere spiritum exhalavit. Corpus ejus in puteum projectum, et a Gabino * episcopo levatum, in Hispalensi cœmeterio conditum est. Rufinæ cervix confracta, et corpus ejus igni traditum, cujus reliquiæ a fidelibus curatæ sunt. Usuardus Adonem contraxisse videtur hoc modo : In Hispania civitate Hispali, passio sanctarum Justæ et Rufinæ, quæ a præside Diogeniano comprehensæ, primo equulei extensione et unguarum laniatione vexatæ sunt ; post carcere, inedita et doloribus afflictæ, tandem Justa in carcere spiritum exhalavit ; Rufinæ cervix confracta in confessione est. Martyrologium Romanum, quo hodie utimur, eadem fere ex Usuardo desumpsit. Non lubet hic Maurolycum, Ferrarium, Galesinium aliosque recentiores Martyrologos adducere, qui Adonis aut Usuardi phrasin imitati sunt. Neque opus est exseribere varia Usuardinorum eodiem aetaria, quæ in Usuardo nostro illustrato videri possunt.

3 Antiquum harum Martyrum cultum probat ac Breviarium Gothicum, nunc vulgo Mozarabicum, in quo solenne earum Officium celebratur. Anno 1722 Toleti ex præfato Breviario descripsi aliquot hymnos, qui obscure et luxato stylo nunc unius nunc utriusque Virginis res gestas narrant, atque inter alia testantur, eas fetilia vasa vendidisse, ut pauperes alerent. Non judico, hos hymnos forte eum lectoris tædio hic exhibendos esse, præsertim quia apud Tamayum in Martyrologio Hispanico inveniri possunt. In eodem Breviario Mozarabico præter varias orationes communes legitur hæc collecta propria : Deus, qui virginalis pudicitiae titulo, passionis vexillo beatas virgines et martyres tuas Justam et Rufinam glorificasti : da nobis sic sacræ castitatis floribus exornari, ut cum fructu bonorum operum supernæ beatitudinis attingamus consortium. Amen. Postea recitatur sequens oratio de S. Rufina, quæ cum leoni objectam fuisse affirmat, quamvis id Aeta non exprimant : Domine Jesu Christe, cujus imperio rabidissimus leo non solum a nece beatissimæ virginis et martyris Rufinæ abstinuit, verum etiam, feritate deposita, immaculatum corpus odoratus præsentis molestia contingere non præsumit : præsta nobis, ut nitore tui sancti Spiritus circumsepti, immanitatem non timeamus leonis horrendi. sed majestatis tuæ virtute repulsus, semper a læsione nostra maneat alienus. Breviarium Burgense anni 1502, Eboracense anni 1548, aliæque Officia Hispanica easdem Sanctas solenni ritu colunt, et in lectionibus propriis narrant earum

ac Breviarium.

F

rum

et antiquus
Martyrologiis

al. Sabino

AUCTORE
G. C.

rum Acta, quæ paragrapho sequenti nonnihil elucidabimus. Interea de posthuma harum Martyrum gloria, reliquiis, et miraculis hic pauca addamus.

Hispanis, alio-
que urbibus sacras
actas hanc Mar-
tyribus ex. x. c.
ru. l.

4 Ambrosius Morales in Chronico generali Hispaniæ tomo I, lib. x, cap. xvi, Franciscus de Padilla in Historia ecclesiastica Hispaniæ parte I, centuria III, cap. XXI, Antonius de Quintanadueñas noster in opere de Sanctis Hispanensibus a pag. 77, alique scriptores Hispani testantur in Hispania etiamnum existere varia sacra monumenta, quæ ob harum Martyrum memoriam in summa veneratione habentur. Ex iis quædam enumeremus. Imprimis extra muros Hispanenses circa portam Cordubensem cernitur pratium S. Justæ, in quo sacellum ejus nomini dedicatum est. Aliqui dicunt, Sanctas illic habitasse; alii tamen existimant, eas ibi sepultas fuisse. In monasterio sanctissimæ Trinitatis ostenditur carcer, in quo sanctæ Virgines detentæ fuerint. Est autem profunda caverna, in qua etiam monstratur puteus, in quem S. Justa post mortem dejecta fuisse dicitur. Multi agroti magna cum fiducia hujus putei aquam bibunt. Extra alteram urbem Hispanensium portam prope B fluviū conspicitur renodochium, sanctarum Justæ et Rufinæ nomine insignitum. Fertur illud ibi edificatum fuisse, quia eo loco sanctæ Virgines vasa vendidisse, et idolum repulisse creduntur. Hæc relinquimus piæ traditioni Hispanensium, qui annuam patronarum suarum festivitatem devote celebrant. In aliis urbibus etiam inveniuntur sacræ ædes, ad posthuanam harum Martyrum gloriam exstructæ. Andreas Resendius in epistola ad Bartholomæum Kebedium asserit, olim Ulyssipone sanum SS. Justæ et Rufinæ ædificatum fuisse. Jam dedimus in Actis nostris ad diem xxii Januarii occasione translationis S. Vincentii martyris partem istius epistolæ, ex qua colligitur, prædictam ædem sacram jam a sæculo XII Ulyssipone celebrem fuisse. Oriola, urbs Valentis in confinio Murciæ sita, habet etiam insignem harum Martyrum ecclesiam, quæ in earum honorem constructa est, eo quod Christiani die ipsis sacra illam urbem jugo Maurorum liberaverint. Denique ego ipse Toleti ingressus sum templum S. Justæ, quod est unum ex septem Mozarabicis ecclesiis, quæ tempore Maurorum Christiano cultui concessæ fuerunt.

C et certam illa-
rum corpora

5 Hispanenses sibi firmiter persuadent, sese S. Justæ corpus, et sacros S. Rufinæ eimeres possidere, quamvis certo non sciant, in qua urbis parte quiescant. Videamus tamen, quid alii de sacris istarum Martyrum reliquiis senserint. Rodericus Toletanus lib. vi de Rebus Hispaniæ cap. xiii ita scribit: Postea (nempe Ferdinandus rex Castellæ et Legionis) adeo regem Hispaniæ infestavit, ut corpus beati Isidori permetteret inde levari, quod a duobus episcopis, Alvito Legionensi et Odonio Astoricensi, multis miraculis consecretibus translatum est ab Hispani Legionem. Aliqui dicunt, corpus beatæ Justæ cum corpore beati Isidori tunc translatum. Huic aliquorum opinioni manifeste repugnat Historia translationis S. Isidori, quam dedimus tomo I Aprilis a pag. 353: in ea quippe cap. II discrete narratur, quomodo corpus S. Justæ Hispani remanserit. Tunc Rodericus subjungit sequentia, quæ Hispanensibus non magis grata sunt: Sed quia nostris temporibus corpora sanctarum Justæ et Rufinæ revelatione ostensa per Petrum Fernandi nobilem principem sunt translata ad regale monasterium prope Burgis, ego nolo (definire) sed diffiniam, qui præ-

sumit. Rodericus Toletanus hic indicat illustre Ordinis Cisterciensis monasterium, vulgo Huelgas de Burgos dictum, de cujus situ, fundatione, ac privilegiis Angelus Manrique in Annalibus Cisterciensibus ad annum Christi 1187 cap. ix, consuli potest. Thomas de Trugill in Thesaurio concionatorum tom. II, col. 1266 narrationem Toletani præsulis confirmat his verbis: Reperiuntur vero corpora harum Sanctarum in regio monasterio de las Huelgas nuncupato, dicunturque revelatione divina illuc allatæ fuisse pretiosissimæ istæ reliquiæ per Petrum Fernandum de Castro, qui suo nomine Castellanus appellabatur.

6 Idem Trugillus loco proxime citato aliam de horum corporum translatione opinionem sic proponit: Nonnulli censent in destructione et devastatione Hispaniæ fuisse allata sanctissima hæc corpora in locum quemdam, qui dat nomen ipsis Asturiis prope Santillana; qui locus continet ingentem quandam rupem in mare ipsum ingredientem, ubi etiam est quoddam templum, intusque est spelunca quædam. Cumque habitatores illius loci nomen sortiantur sive invocationem harum gloriosarum Sanctarum, affirmant, ibi esse corpora harum Sanctarum. Fieri quidem potest, ut aliquando ibi manserint sanctissima hæc corpora, et quod postmodum eques ille Ferdinandus, quem diximus, ea transferret ad prædictum locum, relinqueretque ibi aliquas reliquias hic gloriosus eques, quem archiepiscopus Rodericus in sua Historia PRINCEPEM appellat. Est autem Santillana (Latine melius dicitur sanum sanctæ Julianæ) oppidum Hispaniæ in Asturiis prope oram littoralem maris Cantabrici situm, et quinque leucis a fano sancti Andreæ distat. In mappis geographicis inter utrumque hoc sanum fere medius notatur pagus; qui S. Justæ nomine insignitur. Vix dubitarem, quin de eo ipso Trugillus sermonem instituat, nisi Ambrosius Morales diceret, locum hæc sanctis Martyribus sacrum tantummodo media leuca a fano S. Julianæ distare. Quidquid sit de hujus loci situ, hæcenus disceptatur de ferme integris harum Virginum corporibus, quorum etiam partem sibi alii vindicant, ut jam videbimus.

7 Alphonsus Morgardo in Historia Hispanensi lib. IV, cap. IX, et Vincentius Blascus de la Nuza in Historia Aragonensi lib. V, cap. XXI asserunt, in monasterio de Sixena, quod sæculo XII monialibus Ordinis S. Joannis Hierosolymitani in confinio Aragoniæ et Catalauniæ fundatum est, capita SS. Justæ et Rufinæ magna eum veneratione conservata fuisse. Ambrosius Morales loco jam citato affirmat, Cartusianos non procul ab oppido Septimacensi in regno Legionis etiam notabiles harum Martyrum reliquias venerari. Denique Quintanadueñas noster in opere Hispanico supra laudato pag. 78 narrat, occupata a Mauris Hispani, caput S. Justæ, et os quoddam S. Rufinæ in Belgium missa, et in diocesi Leodiensi publicæ venerationi exposita fuisse. Dein addit, easdem reliquias, authenticis testimoniis munitas, postea Hispani relatas fuisse. Quid de tota hac reliquiarum controversia judicandum sit, ignoro. Placet hic illud Tamayi, qui post indicatas varias de hæc re opiniones ita concludit: Quid tenendum? Deo relinquamus, quod investigare non possumus. Utinam iste auctor eam regulam in toto suo Martyrologio Hispanico observasset. Nunc de miraculis aliqua breviter perstringamus.

8 *Quam potens sit harum Martyrum patrocinium, Trugillus sic generatim exponit: Multa porro miracula et beneficia harum Sanctarum intercessione divinitus impetravit Hispania, cum a Saracenorum jugo liberabatur. Tota etiam Hispalis se devotissimam profitetur harum Sanctarum, quarum precibus multa quotidie a Domino beneficia reportat. Jam sæpe laudatus Ambrosius Morales singillatim narrat, quomodo anno 1172 die S. Justæ Opta, Castellæ novæ urbs, obsidione Maurorum prodigiose liberata fuerit. Dein addit. Oriolam, de qua supra meminimus, etiam festo harum Martyrum Mauris ereptam fuisse. Quintanadueñas noster recentiora quædam refert miracula; ac primo quidem exponit, quomodo cives Hispalenses anno 1568 peste afflicti opem sanctorum Patronarum suarum imploraverint, et ipso illarum festo subitum contagiosi morbi levamen experti fuerint. Narrat præterea, quomodo anno 1571, cum agri maxima aquarum penuria laborarent, copiosus imber deciderit, simulatque Hispali imagines SS. Justæ et Rufinæ in supplicatione circumlatæ fuissent. Recentiore demum miraculorum narrationem suam concludit.*

B *Cum anno 1626, inquit, inundatio civitati Hispalensi magnum damnum intulisset, et majorem ruinam minitaretur, furentibus aquis oppositæ fuerunt sanctorum Martyrum reliquæ, quæ aquarum violentiam statim colibuerunt. Nunc superest, ut Acta nonnihil illustremus.*

§ II. Virginitas sanctarum Martyrum asserta, et loca quædam Actorum illustrata.

P *lurimi scriptores, quos laudatus Antonius de Quintanadueñas in libro Hispanico de sanctis Hispalensibus pag. 82 et 83 longo ordine enumerat, res gestas harum Martyrum litteris consignarunt. Vincentius Bellovacensis in Speculo historiali lib. XIII, cap. XXXIV Acta earum satis fideliter tradit, illasque titulo virginum donat. Quare miror, quod a Petro de Natalibus lib. VI, cap. CXVII appellantur matronæ; quæ vox feminis matrimonio junctis tribui solet. Hinc forte Joannes Maldonatus in Actis apud Surium editis, eas vocat matres familias. At ego potius crediderim, eas fuisse virgines, eo quod antiquissimum Officium Mozarabieum, a multis S. Isidoro Hispalensi adscriptum, illas in orationibus, quas numero præcedenti dedimus, diserte virgines et martyres appellet. Hymnus ejusdem Officii ipsis eundem titulum tribuit in sequentibus versiculis.*

En Justa pariter atque Rufina est,
Quæ clarent meritis, moribus inclytis:
Discreto siquidem nomine virgines,
Uno sed studii munere martyres,
Thesaurum Domini, legibus inclytæ,
Vasis fictilibus corporis unice
Gestantes, pretio vascula distraunt,
Quo quæstu satient viscera pauperum.

10 *Cetera Acta omnia ferme inter se conveniunt, et sincera apparent, ita ut parum intersit, ex quocumque scriptore ea exhibeantur. Cum tamen Vincentius Bellovacensis sit antiquissimus, qui integra illarum Acta dedisse reperitur, ea transcribo ex ipsius Speculo historiali lib. XIII, cap. XXXIV, ubi leguntur sequentia: In civitate Hi-*

Julii Tomus IV.

spali regionis Hispaniæ, passio sanctarum virginum Justæ et Rufinæ. Hæ cum essent mediocri paupertate tenues, erat illis usus mercandi fictilium vasculorum, ex quo quæstu indigentium inopiam saturabant, sibi que tantum, quod ad victum et vestitum necessarium esset, procurabant. Orationi quotidie insistebant, caste religioseque viventes, benepaticentes, et domus suæ curam agentes. Cumque distrahendorum vasculorum curam gererent, accurrit nescio quod execrabile monstrum et immane portentum, quod perditorum turba gentilium SALAMNONEM vocant, postulans ab eis aliquod utensilium sibi dari. Quæ cum resisterent, ac dare nollent, dicentes se Dominum Jesum Christum colere ac credere, non idolum illud, quod nec viveret nec sentiret, mulieres nobiles, quæ portabant idolum illud in humeris suis, dejecerunt illud a se turbulenter, ita ut omnia sanctorum Virginum vascula confringeret penitus et contereret.

11 *At illæ non damno paupertatis commotæ, sed ad destruendum tantum dedecoris malum repulerunt idolum; quod statim ad terram prostratum corruit comminutum: tunc quasi sacrilegium commisissent, gentiles eas morti obnoxias exclamabant. Igitur a Diogeniano comprehensæ, primo equulei extensione, et unguatum laniatione vexatæ sunt; postea carcere, inedia, et doloribus afflictæ. Post aliquantos vero dies, cum ad Momentoniarum locum præses ire disposuisset, jussit eas per aspera et confragosa loca post iter suum pedibus properare. At illis nihil durum, nihil asperum videbatur, sed quasi totum iter peractum subter se pulverem conculcabant. Tandem Justa in carcere exhalavit spiritum, cujus corpus præses in puteum jussit præcipitari: sed religiosus antistes Sabinus e puteo sublatum honorifice sepelivit. Rufina vero, quæ in carcerem remauserat, jussu præsidis fractis cervicibus et gula, devotum Deo spiritum emisit, cujus corpus igne combustum, digna honorificentia sepultum est. Harum passio celebratur XIV Kal Augusti. Nunc in his Actis aliqua illustranda sunt.*

12 *Recentiores scriptores Hispani passim martyrio harum Virginum annum 287 assignant. Surius tamen ad earum Acta annum 300 in margine notavit. Quidquid sit de determinato martyrii anno, saltem circa hæc tempora eas passas fuisse, colligo ex nomine Sabini Hispalensis episcopi, qui anno 285 Hispalensem cathedram ascendit, et anno 303 subscripsit concilio Illiberitano, uti docet eminentissimus Cardinalis de Aguirre in collectione Maxima conciliorum Hispaniæ tom. I, pag. 297. Labbeus noster tom. I Conciliorum col. 980 contendit, synodum Illiberitanam anno Christi 305 habitam fuisse. Verum hæc discrepantia ad propositum nostrum parum facit, cum inde certum passionis annum eruere non possimus. Neque certus omnino est martyrii dies, quamvis in fine Actorum dicatur illarum passio celebrari XIV Kal. Augusti. Etenim Quintanadueñas prædictus in opere Hispanico supra citato pag. 76 observat, Hispali ac alibi harum Martyrum festum coli die XVII Julii; in aliis vero ecclesiis eas die XIX ejusdem mensis honorari. Deinde addit, sese non aliam hujus discriminis causam assequi posse, quam quod Justa die XVII et ejus soror Rufina XIX ejus-*

74 dem

transcribuntur.

* Mombril. l. u. com

* lege carcere

P Epochæ martyrii præterpropter ex Actis crucitur.

AUCTORIB
G. C.

et obscurioru
Actorum,

dem mensis martyrium subierint. Hanc conjecturam, non incongrue excogitutam, lectoris iudicio relinquimus.

13 Eadem Acta idolum, cujus occasione hæc sanctæ Sorores fidem Christianam aperte professæ sunt, vocant Salambonem. Breviarium Burgense, anno 1502 impressum, Salambovem appellat. Lectiones Breviarii Eborensis de eodem idolo, una littera prætermissa, sic loquuntur: Postulabant vas aliquod in Dei Salabovis usum sibi offerri. Quamvis in his lectionibus nomen dei idolo isti tribuatur, plerique tamen existimant, hac aut simili voce ubi Assyriis significari deam Venerem juxta illud Hesychii Σαλαμβὸς ἡ Ἀφροδίτη παρά Βαβυλωνίους, Salambo venus est apud Babylo-nios. Varii variam ejus nominis etymologiam tradunt. Luisius Tineo Præmonstrutensis apud Tamayum putat, scribendum esse Salambovem vel Salamboa, et vocem ex Græca origine deducit ἀπό του σαλαβεῖν * καὶ ἀπό του βοῦς, hoc est, a plangendo bovem, quia Venus plunxit interfectum Apim seu Osiridem, qui in bovis speciem transformatus postea apparuit. Seldenus tamen in Opere de Diis Syris syntagma-te II, cap. IV hanc etymologiam explodit, putatque illud nomen e Syrorum idiomate prodisse. Scriptores Hispani utcumque explicare conantur, quomodo hæc peregrina superstitione Hispaniam pervenerit. Sed hæc omnia ad institutum nostrum parum pertinent: nobis enim sufficit, fuisse quoddam idolum, quod hæc sanctæ Heroïnæ venerari noluerunt.

loca examinan-
tur.

14 Occurrit in iisdem Actis locus, quem Vincentius Bellovacensis Momentoniarum appellat, et ad quem properantem præsidem sanctæ Virgines

pedibus sequi debuerunt. Petrus de Natalibus D lib. VI, cap. CXVII locum non exprimit, sed tantum dicit: Inde quoque eductæ, cum præses ad partes alias iter arriperet, per loca aspera et confragosa nudis pedibus post eum trahuntur. Lectio autem septima Breviarii Eborensis ita hanc rem narrat: Eductæ de carcere sanctæ Virgines, cum Diogenianus ad MONTES MARIANOS iter arriperet, per loca aspera et confragosa nudis pedibus post eum trahuntur, coactæ sequi præsidem, donec ad civitatem rediit. Non reperio, ubi fuerit ille locus, quem Vincentius Bellovacensis et Mombricitus Momentoniarum nominant. Notiores sunt montes Mariani, vulgo nunc dicti la sierra Morena, quamvis de ipsorum extensione inter auctores non conveniat, ut videri potest apud Christophorum Cellarium in Notitia orbis antiqui tom. I lib. II, cap. I, pag. 63. De iis Ambrosius Morales in Hispania illustrata editus tomo IV pag. 359 in descriptione Cordubæ sic meminit: Qua vero parte Septemtrionem Corduba spectat, posita est ad ipsas Marianorum Montium radices, quos nunc Hispani, prisco nomine corrupto, Sierra Morena, hoc est Morenos Montes dicimus. Ea vero horum montium pars, quæ Cordubæ imminet, aut saltus Castulonensis est portio, aut cum eo ad ortum conjungitur. In his montibus auctore Plinio, Bæturia regio, a Bæti flumine nomen accipiens, in duas regiones divisa, ad Anam usque fluvium excurrit. Atque hæc sunt præcipua, quæ in Actis harum Sanctarum observanda esse censui.

DE SANCTA DARIA

CONSTANTINOPOLI.

Ex Martyrologiis.

J. H. S.

XIX JULII.
Sancta Cpoli
asseritur,

Disertissime signatur hæc S. Daria in apographis Hieronymianis Lucensi, Corbeiensi, Blumiano, atque in nonnullis minoribus, expressa etiam positione, Constantinopoli, natalis S. Dariæ, a quorum lectione differt hic vetustissimum Epternacense, scribens Daretia; at confusionem in eo agnoscere oportet, dum Constantinopoli cum sua Daretia martyres alios conjungit, qui certo Antiochiæ tribuendi videntur, ut infra explicabimus. Neque dici omnino potest, hic Dariam aliquam intelligi, quæ aliundæ nota sit, ut est illa quæ Nicandro jungitur XVII Junii, aut quæ Chrysantho XXV Octobris, aliis diebus in Hieronymianis celebrata. Neque additiam esse de S. Daria annuntiationem, etiam ostendit codex, quem præ oculis habuit Notkerus, ubi etare exprimitur; Constantinopoli, Dariæ, quemadmodum et Florarium Ms. legit; tum Editio Lubeco Col. et Grevenus, in quibus titulus Virginis adjicitur: Maurolycus vero simpliciter scripsit quod in Hieronymianis invenerat. Atque hæc abunde demonstrant, S. Dariam hanc qualemcumque e Sanctorum serie non esse excludendam, quidquid præter solum nomen,

et martyrii palmam, cetera omnia de ipsa ignorantur.

At Græci, inquit, in sacris suis Fastis nusquam de S. Daria meminere, quod in Menologio aut Menæis omissuri fuisse non videntur, si Constantinopoli vere umquam culta fuisset. Non ferit ea objectio eos qui noverunt, quod Græci seu Orientales martyres et virgines in codicibus Hieronymianis passim referantur, de quibus apud Græcos nulla prorsus facta est in Menæis, Menologiis aut Synaxariis, utpote satis sero compositis, usquam commemoratio, id quod nullo non Actorum nostrorum die, ab hujusmodi rerum curiosis observari potest. Hæc omnia non ignoravit Castellanus, neque tamen in Martyrologio suo universali hujus diei Sanctis S. Dariam annumerare ausus videtur; in indice Daretiam signans, hoc quodammodo die recolendam, quam nihilominus omissam indicat: justo sane scrupulosior, dum a Coptis et aliis Sanctos accersere non est veritus, de quibus dubitare ipsum magis oportuit, quam de S. Daria in tot Martyrologiis et tam expresse consignata, quidquid, ut iterum dicam, præter solum nomen nihil de ea amplius memoriæ proditum inveniatur.

tametsi Græci
de ea non me-
minerint.
F

DE SANCTO SISINNIO MARTYRE

ALEXANDRIÆ.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

Legerat in codice suo Lucensi seu Fontanel-
lensi hoc die Florentinius, In Alexandria,
natalis Sanctorum Sisinni, unde spes ait
sibi factam, socios aliquos in aliis libris
designatum iri; in quo eum, ut candide fatetur,
spes sua fefellit. Melius, opinor, conjectasset,
codicis istius descriptorem invenisse litteram S pro
sancti inneram cum prima nominis Sisinnii, unde
fortasse S triplex convolutum existimaverit, atque
ex duobus primis formaverit sanctorum. Certe
codex vetustissimus Epternacensis simpliciter habet,
In Alexandria, Sisinni, quem feminina inflexione
extulit Corbeiensis, contra quam legant etiam

Notkeri codices, et contracti omnes (quorum duo
Sisinnium pridie perperam retulerunt) quibus addi
possunt Bedæ auctaria. De lectione igitur dubi-
tandum non est; quæri solum posset, an hodiernus
Sisinnius eum alio synonymo confundendus non
sit, utpote sub quo nomine diversi quatuor in
Romano annuntiantur, multo autem plures in
Hieronymianis. Ast Alexandrinos Sancto suo
privandos non video, donec argumenta solida
adducantur, e quibus constet, nostrum hunc
S. Sisinnium cum altero aliquo identificandum.
sive is Alexandrinus sit, sive loci alterius.

DE SS. MARTYRIBUS ANTIOCHENIS

MACHADORO, LAMPADIO, LUCIANO, PHILIPPO, PETRO,
TORQUATO, ET FORTASSE TINNINIO ET JOCIO.

Ex Hieronymianis.

J. B. S.

Ser Pugilum classem accipio ex codice
Lucensi, cui satis consonat Corbeiensis, nisi
Tinninium et Jocium adjiceret, quos, ab aliis
præteritos, ut dubios dumtaxat admisi. In
vetustissimo Epternacensi, ut supra innuimus,
luxata et transposita sunt annuntiationes: scribit
enim, Et Antiochiæ, Macedonis et Lampadi; deinde,
Constantinopoli, Daretia, Luciani, Philippi, Petri,
Torquati; ubi et alii codices, æque ac illi, quos
vidit Notkerus, Lucianum et reliquos Antiochiæ con-

stanter adscribunt. Ex minoribus apographis, hic
nimium contractis atque etiam distortis, nihil in
utramvis partem subsidii. Scripsi Machadori cum
Lucensi, potius quam Macharii aut Macedonis,
quod latereulus iste ceteris purior videatur,
unde et Lampadius desumptus est, non Lampas,
ut male legitur in Florentinii Corbeiensi, cujus
Tinninius et Jocius an satis tuto signari possint,
jam fassus sum, incertum esse. In hanc tamen
partem, quam in aliam peccare malui.

DE SANCTO RITICIO VEL RETHICIO

EPISCOPO ÆDUENSI

AUGUSTODUNI IN GALLIA.

SYLLOGE HISTORICA.

Sancti cultus, scripta et Acta.

G. C.

Augustodunum antiqua Æduorum civitas,
in Gallia et hodierno Burgundiæ ducatu
ad fluvium Arotium sita, sanctum suum
præsulem Rethicium hoc die veneratur,
cumque colit Officio ecclesiastico, cujus propriæ
Lectiones fere verbum de verbo desumptæ sunt ex
elogio seu Vitæ compendio, quod Gregorius Turo-
nensis texiit, quodque nos paulo post huic syllogæ
historicæ inseremus. Mirum sane est, hujus sancti
Viri memoriam, a veteribus Ecclesiæ patribus cele-

bratam, apud classicos Martyrologos non reperiri.
Ado quidem in Chronicis ad annum Christi 306 de
illo sic meminit: Retius Augustodunensis episcopus
celeberrimæ famæ habetur; sed in Martyrologio
suo ipsum prætermisit, uti et alii hagiologi eum
secuti. Primam hujus sancti Antistitis annuntia-
tionem tantummodo invenio in additionibus Usu-
ardinis, a Molano editis, ubi ad diem xxv Julii ita
refertur: Civitate Æduensi, sancti Reticii confes-
soris, ejusdem civitatis episcopi. Castellanus in
suo

III JULII.

B

E

III JULII.

C

F

POST ANNUM
CCCLIV.
Probatur Sancti
Rethici ex Bre-
vario Æduensi.

AUCTOR
G. C.

suo *Martyrologio universali illum memorat xv. Maii, quo die illum inter prætermis-
sos posuimus, et ad
xix. Julii distulimus.*

et recentioribus
Martyrologiis.

2 *Saussayus in Martyrologia Gallicano hac die eundem Episcopum prolixiori exornat elogio, quod hic ita transcribo : Augustoduni Eduorum, sancti Rethicii episcopi et confessoris, doctrina, moribus, et sanctorum patrum elogiis clarissimi, quem sanctus Augustinus hominem Dei episcopumque magnæ in Ecclesia auctoritatis commemorat : sanctus Hieronymus celeberrimæ famæ fuisse in Galliis habitum prædicat ; virum eloquentem, Scripturæ sacræ laudat egregium explanatorem, interque ecclesiasticos scriptores insigni cum præconio annumerat : nec non beatitudinis adhuc viventem titulo cohonestans, commentaria ejus, quæ sublimiori sensu scripta ait, suis clientibus suadet pervolvenda. Hic certe beatus Antistes tertius in episcopali cathedra hujus ecclesiæ sedit : iisque temporibus præfuit, quibus doctrina sua et sanctitate admirabili non Gallicæ modo, sed et universo orbi Christiano plurimum profuit, strenuus assertor pietatis, vindex fidei, hæresæon mal-
leus, clarum sidus religionis emicuit. Idemque ob integritatis et sapientiæ famam iudex inter alios primariæ notæ antistes * in causa Cæciliani et Donatistarum sedit : Romamque semel et iterum ad Sedem Apostolicam perrexit, profligandi ipsorum Donatistarum, qui et Montenses dicti sunt, schismatis studio. Demumque uberrimis justitiæ collectis manipulis, ut repositam reciperet a pastorum Principe fidelis servus coronam, carne exutus, spiritum miris ornatum meritis in cælum emisit. Nescio, unde Saussayus didicerit, quod Hieronymus Rethicium adhuc viventem beatitudinis titulo cohonestarit. non enim verosimile est, hunc sanctum Præsulem, jam ab anno 313 contra Donatistas in Romano concilio adhibitum, vitam protraxisse usque ad annum 366, circa quem Hieronymus scripsit epistolam, in qua Rethicium titulo beati exornat. Hæc de cultu apud recentiores invenio ; nunc Sancti nostri scripta et Acta ex veteribus discutiamus.*

* forte antistites

C
Scripta illius
recentioribus a
SS. Hieronymo
et Augustino ;

3 *Hieronymus Sanctum nostrum in Catalogo scriptorum ecclesiasticorum ita collocat : Rethicius Eduorum, id est Augustodunensis episcopus, sub Constantino celeberrimæ famæ habitus est in Galliis. Leguntur ejus commentarii in Cantica Canticorum, et aliud grande volumen adversus Novatianum ; nec præter hoc quidquam ejus operum reperi. Præterea in epistola ad Florentium, quæ in novissima editione Parisiensi est ordine 4, alias 6, de ejusdem scriptis ita meminit : Ob hoc et ego obsecro, et tu petas plurimum, quæso, ut tibi beati Rethicii Augustodunensis episcopi commentarios ad describendum largiatur, in quibus Canticum Canticorum sublimi ore disseruit. Augustinus lib. 1 contra Julianum cap. vii ejusdem Præsulis verba, Pelagianis objecta citat hoc modo : Rethicium ab Augustoduno episcopum, magnæ fuisse auctoritatis in Ecclesia tempore episcopatus sui, gesta illa ecclesiastica nobis indicant, quando in urbe Roma, Melchiade Apostolicæ Sedis episcopo præsidente, cum aliis iudex interfuit, Donatumque damnavit, qui prior auctor Donatistarum schismatis fuit, et Cæcilianum episcopum ecclesiæ Carthaginensis absolvit. Is cum de baptismo ageret, ita*

locutus est : » Hanc igitur principalem esse D
in Ecclesia indulgentiam, neminem præ-
terit, in qua antiqui criminis omne pon-
dus exponimus, et ignorantiae nostræ
facinora prisca deleamus, ubi et veterem
hominem cum ingenitis sceleribus exuimus ». Audis antiqui criminis pondus, audis prisca facinora, audis cum sceleribus ingenitis hominem veterem : et audes adversus hæc ruinosa construere novitatem ? Eadem repetit in *Opere imperfecto contra Julianum lib. I, cap. LV.*

4 *At quamvis Hieronymus laudet sancti Viri eloquentiam, tamen in ejus scriptis desiderat eruditionem, quando ad Marcellam (hæc epistola in postrema editione operum Hieronymianorum legitur tom. II, col. 622) scribit his verbis : Nuper cum Rethicii Augustodunensis episcopi, qui quondam a Constantino imperatore sub Silvestro episcopo, ob causam Montensium missus est Romam, commentarios in Canticum Canticorum perlegissem, quod Hebræi vocant SIR ASSIRIM, vehementer miratus sum, virum eloquentem præter ineptias sensuum ceterorum, Tharsis urbem putasse Tarsum, in qua Paulus apostolus natus sit : et aurum E
Ophaz Petrum significare : quia Cephas in Euangelio idem Petrus sit appellatus . . . Innumerabilia sunt, quæ in illius mihi commentariis sordere visa sunt. Est quidem sermo compositus, et Gallicano cothurno fluens : sed quid ad interpretem, cujus professio est, non quo ipse disertus appareat, sed quo eum, qui lecturus est, sic faciat intelligere, quomodo ipse intellexit, qui scripsit. Rogo, non habuerat decem Origenis volumina ? Non interpretes ceteros ? Non certe aliquos necessarios Hebræorum, ut aut interrogaret aut legeret, quid sibi vellent, quæ ignorabat. Sed tam male videtur de ceteris * existi-
masse, ut nemo possit de ejus erroribus judicare. Frustra ergo a me ejusdem Viri commentarios postulas, cum mihi in illis displiceant multo plura, quam placeant. Quod si opposueris, cur ceteris dederim : audies, non omnes iisdem vesci debere cibis. Tunc rationem negandi Marcellæ istos commentarios variis exemplis, ex sacra Scriptura desumptis, confirmat.*

sed Hieronymus
in his aliqua
carpit,

* al. posteris

5 *Observo hic inter Augustinum et Hieronymum occurrere discrimen circa Pontificem, sub quo Romanum concilium contra Donatistas celebratum est : Augustinus enim scribit, Donatum fuisse damnatum, Melchiade Apostolicæ Sedis episcopo præsidente ; Hieronymus vero id Romæ factum fuisse asserit sub Silvestro Episcopo. At certe ex Optato Milevitano circa finem libri 1, atque antiquis instrumentis apud Labbeum tom. I Conciliorum a col. 1401 constat, hæc anno 313 sub Papa Melchiade acta fuisse. Unde vel amanuensis quispiam textum Hieronymi corrupit, vel ipse auctor Romanam synodum confundit cum Arelatensi, quæ posterior anno sequenti sub Silvestro contra Donatistas habita est, cui Rethicius etiam interfuit, ut videri potest in Labbeana Conciliorum collectione tom. I a col. 1421. Concludo igitur eum eminentissimo Annalium ecclesiasticorum parente Baronio, qui ad annum Christi 313 num. 28 ita loquitur : Cum ergo hæc ex publicis Actis, et Optati Milevitani testificatione liquido constet, gesta esse coram Melchiade Papa, plane corrigendum est, quod apud S. Hieronymum legitur de Rethicio episcopo Augustodunensi, Romam esse missum a Constantino ob cau-
sam*

F
et in quadam
circumstantia
narrationis ab
Augustino dif-
fert.

A sam Montensium (nempe Donatistarum) sub Silvestro Romano Pontifice : irrepsit enim error (quo pacto, nescimus) ut pro Melchiade Silvester positus habeatur. *Hæc dicta sunt occasione eorum, quæ duo celeberrimi Ecclesiæ doctores de S. Rethicio scripserunt. Nunc breviter ejus gesta ex antiquissimis, quæ invenire potuimus, monumentis proferamus.*

Datur ex Gregorio Turonensi Aetorum commentum,

6 Gregorius Turonensis in libro de Gloria confessorum cap. LXXV vitam S. Rethicii sic paucis complectitur : Sed quia de his aliquid proloqui juvat, prius de sancto Rethicio, quia prior obiit, sermo habendus est. Fuit autem nobilissimis parentibus et litterarum acumine clarus, qui transacta adolescentia, uxorem simili inorum honestate præclaram sortitus est, cum qua spiritalis dilectionis cohibentia, non luxuria copulatur. Concurrent eleemosynæ, vigiliæ celebrantur, et opus Dei per eos incessabiliter exercetur. Igitur longa post tempora mulier declinans caput ad lectulum, beati Viri auribus extrema profert verba, dicens : Deprecor, piissime frater, ut post discessum meum, percurso ævi tempore, in B illo, quo ego conlocor, sepulcro ponaris : ut quos unius castitatis dilectio uno conservavit in thoro, unius retineat sepulcri consortium. Hæc effata, lacrymans spiritum emisit ad cælos. At Rethicius episcopatum Augustodunensis urbis populo eligente sortitur ; qui talem se præbuit in religione, ut morum bonitas pontificatus gratiæ æquaretur, et ad diem obitus per diversos spiritualium gradus plena perfectione consummationeque veniret. Quo abluto et super feretrum posito, movere ipsum non queunt officia famulantium. Tunc in stupore mentis defixi, audiunt a quodam sene, virum dominam conjurasse, ut eos unius sepulcri amplitudo susciperet : sermone vero percurso, confestim sustollitur feretrum, adlatoque eo prope sepulcrum, resumit Sacerdos spiritum : adloquitur socium dicens : Recordare, dulcissima conjunx, quæ nobis fueras deprecata. Nunc

suscipe expectatum diu fratrem, et conjungere artibus impollutis, quos non luxuria polluit, sed castitas vera mundavit. Hæc eo dicente, mirum in modum commotum sepulcrum, uno in loco ossa virginis conglobantur : beatus vero Sacerdos receptus in pacis somno, hujus sepulcri tectus est opertorio. Hactenus Gregorius.

7 Ruinartius in notis ad librum Gregorii Turonensis de Gloria confessorum cap. LXXIII sepulcrum S. Rethicii locum demonstrat his verbis : Porro hodieque haud procul ab Ædna urbe visitur cæmeterium, ubi ingens lapideorum sepulcrorum numerus superest cum ecclesia, aut potius ecclesiæ S. Stephani muris, absque tecto. Ibi Petrus Ladoneus SS. Rethicii, Cassiani, Simplicii, aliorumque Augustoduni episcoporum tumulos exstare scribit. Deinde in notis ad caput LXXV asserit, juxta cæmeterium, de quo paulo ante egerat, haberi ecclesiam parochialem S. Petri de Strada vulgo dictam de l'Étrié, in qua visitur sepulcrum beati Rethicii sub fornice parvo, in muro ecclesiæ cavatum cum hac recenti inscriptione ; SCS RHETIUS EPS ÆDUENSIS CCCXIV. Cum hæc inscriptio, teste Ruinartio, E recentior sit, ex ea certum mortis annum determinare non possumus : nam forte juniores hujus epitaphii auctores hunc annum posuerunt, quia ignorabant, quamdiu S. Rethicius post concilium Arelatense, cui anno 314 interfuit, vitam produxisset. Idem judicium ferendum censeo de quadam opinione Sammarthanorum aliorumque, qui S. Rethicium appellant protocatechistam Constantini imperatoris. Majus ex antiquitate fundamentum habent illi, qui asserunt, S. Rethicium curasse, ut aquæ Jordanis Augustodunum deferrentur : siquidem in Vita S. Amatoris episcopi Autissiodorensis sæculo VI scripta, et a nobis ad diem 1 Maii illustrata, cap. IV leguntur sequentia : Antistes vero (nempe S. Amator) ex fluente Jordanis latices sumit, qui Rethicio quondam episcopo jubente, ad Æduam civitatem allati fuerant. En omnia, quæ de hoc sancto præsertim ex antiquioribus monumentis colligere potui

cui aliqua de ejus sepultura et gestis adduntur.

DE S. MACRINA VIRGINE

IN CAPPADOCIA, SEU POTIUS IN PONTO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Cultus, nativitas, obitus, et Acta S. Macrinæ.

ANNO CCCLXXX.
S. Macrina pridem culta hoc die.

Sancta Macrina virgo, S. Basilii magni soror, tum insigni rerum cælestium contemplatione, tum sanctimonia vitæ prorsus admirabili toto pridem Oriente celebratissima, fuit, atque omnium ibi propemodum ecclesiarum hoc eodem die XIX Julii Fastis adscripta. Synaxarium ex Menologio jussu Basilii Imperatoris collecto, cujus textum Græcum dedimus ad calcem tomæ primi mensis hujus, Latine sic sonat : Memoria sanctæ Macrinæ sororis magni Basilii. Sancta Macrina venustate corporis ac præclaris ornata moribus, desponsa quidem viro fuit ; sed cum nondum facta conjunctione, is, qui eam sibi destinaverat, peregre defunctus esset, illa ab omni se mundano separans commercio, adhæsit ma-

tri, divinis vacans Scripturis, et secundæ matris loco fratres post se genitos educans : nam inter liberos omnino decem erat ipsa natu maxima. Cum vero etiam in ascetico vitæ instituto sancte versaretur, compluribus utilitati fuit : erat enim magistra non verbis tantum, sed etiam operibus : nam qui fecerit et docuerit, inquit sanctum Evangelium, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Morti autem propinqua cum fratre suo, Gregorio Nyseno, qui ad visendam illam advenerat, cum de anima, tum de aliis quibusdam sacrarum Litterarum quæstionibus philosophata est. Atque ita, fuis precibus, ad Deum, cui servierat, hinc migravit.

? Eadem

AUCTORE
P. R.
per ecclesias
Orientales,

2 Eadem fere habent *Μεννα* impressa, et Ms. *Chiffletii*, *Menologium Sirlcti*, *Maximus Cytherrus*, et *Novum Anthologion* anno 1598 Romæ excusum. *Μεννα* insuper excusa præter hymnos acrostichos, quorum initiales litteras continet hic versiculus :

Νύμφην ἀγνήν σε Χριστοῦ, Μακρίνα, στέρω.

Te sponsam Christi castam, Macrina, coronō. Præter hos, inquam, hymnos, aliosque, quos habent, ubi secundo ejus commemoratio notatur, hos etiam versiculos ipsius elogio historico præmittunt :

Φρονούς' ἀδελφὰ τοῖς ἀδελφοῖς Μακρίνα;

Τούτοις ἀδελφὰ συγκατοικεῖ καὶ πόλον.

Τῆδ' ἐνάτη δεκάτη Μακρίναν νόες ἔθεν ἄειραν.

Id est :

Macrina cælum fratribus soror expetens,
Adjuncta cælum fratribus soror incolit.

Macrinam hinc mentes decima nonaque tulerē.

serius tandem
etiam

3 Typicum S. Sabæ sic eam ad eundem diem annuntiat : Sanctæ matris nostræ Macrinæ, sororis magni Basilii ; subintellige, solennitas aut festum. Consonant *Horologium Cryptæ Ferratæ*, *Μεννα* Mss. bibliothecæ Ambrosianæ, *Horologium excusum Venetiis* anno 1607, *Kalendarium Græcorum a Genebrardo editum*, *Menologium Slavico-Russicum*, *Kalendarium Moscorum*. Alia sine addito tantum habent : Sanctæ Macrinæ, ut *Martyrologium Arabico Ægyptiacum a Gratia Simonio versum*, *Kalendarium Ruthenicum apud Possevinum*, ejusdemque gentis *Synaxarium nobis a P. Georgio David huc missum*. Atque hinc, ut ante monebam, conjicere est, quam celebris apud Orientales ecclesias sanctæ hujus Virginis memoria cultusque fuerit ; ut mirum sit, eam tam sero tandem innotuisse Occidentali, quod eo etiam mireris magis, quod nec obscuro loco nata sit ; et erimix sanctitatis ac virtutum suarum præconem habuerit non peregrinum aliquem aut qualem qualem de vulgo auctorem ; sed fratrem, episcopum, eloquentiæ flumen, et Ecclesiæ patrem, S. Gregorium Nyssenum.

coli capit in Os-
cudente.

4 Sed nimirum serius hæc Gregorii lucubratio inter alia ejus opera in lucem educta est : ea vero ut apparuit et, interprete Francisco Zino, Latine legi capit, continuo apud nos etiam S. Macrinæ nomen virtutesque inclaruere ; primum quidem apud *biographos Lipomanum* anno 1553 in *Vitis Sanctorum* tom. II, ac *Surium* aliosque posteriores ad XIX Julii, deinde etiam in *Martyrologis* ; nam *Uuardo* suo eam adscripsit *Molanus* anno 1573, ac decennio post in Romanum est adoptata, servato utrobique eodem die XIX Julii, quem ei solum Orientales omnes, quos ante recensui, constanter assignant. Utrum vero prius apud *Basilianos*, qui ritum Romanum sequuntur in *Hispania*, nota fuerit aut culta sancti Patris eorum hæc sancta Soror, ignoro : nunc certe festum ejus celebrant per modum duplicis secundæ classis cum Octava, uti notatur in *Ordine recitandi officii impresso* anno 1718. Sunt vero etiam, qui cranium hujus sanctæ Virginis illud esse velint, quod apud *Benedictinos* asservatur in monasterio *Fossatensi* prope *Parisios*, ut asserit nuperus quidam *legendista Gallicus* ; sed addit, operæ pretium fuerit, si quis justis rem illam nominibus titulisque firmaret. Hactenus de cultu.

videtur nati
anno Christi
circiter 315 :

5 De reliquis non longo hic opus est commentario : nam majores, parentes, consanguinei sunt ipsi omnes cum S. Basilio magno communes ; actumque de iis est in hujus *Vita* die XIV Julii a

pag. 815, et atibi, prout infra notabitur in *Actis*. De patria dubium videri potest ; fueritne illi eadem quæ *Basilio*, *Cæsarea* scilicet *Cappadociæ*, an potius *Pontus*, extra quem non videtur ejus pater unquam stabile domicilium habuisse ; ut ex ipsius *Macrinæ* verbis colligi potest inferius cap. IV, num. 24. Potest tamen etiam hoc modo in *Cappadocia* dici nata ; cum ea provincia latius accepta etiam *Pontum* incluserit, uti docet *Constantinus Porphyrogenneta* lib. I, *Themate* II. Tempus etiam, quo nata sit, haud facile definitum est : id unum constat, *Basilio* magno, qui inter fratres quatuor natu maximus erat, priorem fuisse. Nos, ubi *Basilii* natiuitatis epocham, quæ et ipsa maxime controversa est, ad annum Christi 316 defiximus loco citato a pag. 811 usque ad 814 ; ibi etiam *Macrinam* nostram anno præcedenti exortam esse statuimus ; et quidem in illa nostra chronologia satis probabiliter : nam si natus est S. *Basilius* anno Christi 316, cumque præcessit, uti certum est, *Macrina* ; non potuit hæc nata esse serius, quam anno circiter uno ante *Basilium* ; non potuit etiam fingi nata multo citius ; quia verisimile non est, parentes ejus aut sublata omnino persecutionem atrocissimam, sive annum Christi 313, de nuptiis cogitasse. At minus commode figi potest ac determinari epocha certa ab iis, qui *Basilium* magnum versus annum Christi 329 natum esse contendunt, eum *Tillemontio* tom. IX *Monumentorum hist. eccl.* nota I in S. *Basilium*, et nota IV in S. *Gregorium Nazianzenum* : cum in ea sententia facile fieri potuerit, ut *Macrinam* inter et *Basilium* quædam filia, atque adeo anni aliquot intercesserint.

6 De anno mortis ejus non nulla etiam disputatio est : nam *Majores* nostri (ubi de S. *Petro Sebasteno* ad diem IX *Januarii* pag. 589) obiisse *Macrinam* asserunt die XIX *Julii* anno Christi 380 ; cum ibidem obitum S. *Basilii* magni referant ad *Ka'endas Januarii* anni Christi 379. Contra vero ad diem IX *Martii*, in *Commentario historico de S. Gregorio episcopo Nysseno* § I, num. 6, dicitur, quamquam obiter tantum, *Macrina* eodem, quo *Basilius*, anno mortua ; quam opinionem secuti deinde sunt *Hermantius* in *Vita SS. Basilii et Gregorii Nazianzeni* lib. VIII, cap. XXXI, *Tillemontius* in S. *Gregorio Nysseno* art. IV et V, aliique. Utraque sententia defenditur his *Gregorii Nysseni* verbis infra cap. II, num. 17 ex *Vita S. Macrinæ desumptis* : Erat post hanc jacturam (id est, *Basilii* mortem) nonus mensis, aut paulo amplius, cum episcoporum concilium indictum est *Antiochiæ*, cui nos item interfuimus. Sed posteaquam domum quisque suam discessimus, ANTEQUAM ANNUS PRÆTERIRET, mihi *Gregorio* cupiditas incidit, ut *Sororem* inuiserem. Postridie autem quum ad eam pervenisset, morienti *Macrinæ* oculos clausit, ut constat ex sequentibus. Quæritur, unde S. *Gregorius* annum illum ordiatur, qui nondum præterierat, cum *Sororem* adiret. Prioris sententiæ assertor *Bollandus* cum duci putavit ab indictione concilii *Antiocheni*, hoc est, ab *Octobri* circiter anni 379 ; adeoque excurrere usque ad *Octobrem* circiter anni Christi 380, quo *Macrinæ* obitum contigisse censet XIX *Julii* : alii vero ejusdem anni caput repeli existimant a morte S. *Basilii*, quam nobiscum accidisse defendunt *Kalendis Januarii* anni 379 ; ac proinde annum illum terminant ultimo die *Decembris* ejusdem anni 379 ; negantque adeo mense illo serius accidere potuisse felicem *Macrinæ* decessum.

Obit anno Christi
379, ut qui-
dam volunt

F

imo probabilis
anno 380, xix
Julii:

7 Ego in hac re sententiæ priori malim subscribere, et cum Bollando defunctam dicere S. Macrinam die xix Julii, adeoque anno Christi 380; sive annus ille Gregorianus fluxisse dicendus sit a concilio Antiocheno; sive civilis fuerit, fluxeritque more Græcorum a Septembri ad Septembrem, qualis hic mihi videtur intelligi. Et diem quidem decimum nonum Julii beatissimo ejus obitu consecratum fuisse, id argumento est, quod unicum illum, tamquam S. Macrinæ festum atque solennem Latini, Græci, Arabes, omnes assignent, quotquot ejus, ut supra vidimus, in sacris Fastis memoriam uspiam celebrant; quodque eam ipso illo die obiisse disertis insuper verbis excusa olim Venetiis Menæa testentur. Non gravis hæc admodum, inquis, auctoritas est. Esto sane: non tamen est nulla, in tanto præsertim ecclesiarum consensu: et cedo mihi, quæ aliud asserat, graviorem. Quod si diem illum Macrinæ supremam fuisse confiteris; jam id quoque inflevari non potes, quin post annum Christi 379 e vivis excesserit: quandoquidem id accidit post absolutum concilium Antiochenum, quod anno Christi 379, Octobri circiter mense coactum est; ut ipse in hac Vita citatus modo docet

B S. Gregorius.

8 Sed ne sola patrocinari nobis Martyrologia Menæave quis pulet; dicant, obsecro, qui Virginem nostram anno Christi 379 migrasse volunt in cælum, quo id circiter mense factum existiment; (non enim diem ab illis exigo, quem definire non possunt.) Mense Novembri aut Decembri, inquit Tillemontius Monum. eccles. tom. IX, ubi de S. Gregorio Nysseno, art. v; Hermantium scutus, qui verbis totidem id affirmaverat in Vita SS. Basilii et Gregorii Nazianzeni lib. VIII, cap. xxxi. Nec vero citius accidisse mors illa tum fingi potest; nisi perfunetorium omnino concilium illud Antiochenum fuisse quis pulet, in quo res adeo leves tractandæ fuerint, ut uno alterove de causa tota finita sit, synodasque soluta; quod absurdum est; cum fuerit concilium totius Orientalis ecclesiæ, ad quod convenerant episcopi minimum centum quadraginta sex; ut colligere licet ex Epistola Damasi et aliorum ad episcopos per Orientem constitutos, apud Holstenium in sua Collectione Romana pag. 177. Merito itaque vix ante adultum Novembrem aut etiam Decembrem reducem e Syria Gregorium sistere in Ponto vel audent vel possunt, qui eum anno Christi 379 Macrinæ morienti adstitisse contendunt.

C

9 Atqui hæc sententia nequaquam videtur posse conciliari cum narratione S. Gregorii in hac ipsa Vita nam. 21; ubi in primo suo cum Sorore colloquio sic eam inducit: Tempus est, inquit, pater, ut paulisper quiescas et corpus cures, qui de via longa fessus sis. Tum de se subdit Gregorius: Ego autem, . . . in hortis proximis gratum quoddam diversorium instructum nactus, sub arbustorum umbra quiescebam. Quis hæc non aut ver extremum aut mediam dicat ætatem arguere? Quis medio Novembri aut Decembri arbustorum umbras vel quærat in hortis vel inveniat? Quis vero grata tum finxerit in hortis umbrisque diversoria? Cum multo tunc soles sint umbra gratiores, juxta illud Ovidii:

Solibus hiberuis, æstiva gratior umbra.

Quanto vero id magis valet in Ponto? Ubi quam diuturnæ asperæque sint hiemes vel inde conjectari licet, quod Sebastiz in vicina Armenia prima, quæ Ponto magis ad meridiem vergit, Quadraginta Martyres, de quibus egimas die x Martii, super concreto in glaciem stagno, gelu sint enecti,

idque eodem mense Martio. Vide etiam si de hac re S. Basilium et Gregorium nostrum in Homiliis de 40 Martyribus. Adde ipsum tempus, quo ad hortos atque umbras concessit Gregorius, propemodum vespertinum fuisse, ut ex tota narratione manifesto colligitur, maxime ex num. 17 et 24. Quis igitur deproperato fessus itinere, medio Novembri vel Decembri, vespertina in hortis frigido sub aëre ad quiescendum eajet umbracula? Mihi quidem hæc adeo videntur ab omni similitudine veri aliena, ut omnino cogant obitum S. Macrinæ in annum sequentem ac tempus æstivum differre. Vide infra cap. III, num. 25 notam h.

10 Nec moror argumenta, quæ Bollandus Tillemontius opponit, quæ sane infirma sunt; ut quod ait nota v in S. Gregorium Nyssenum, vim fieri manifestam textui Gregoriano (quem citavi num. 6) nisi annus ille, quem ibi nondum præterisse dicit, ducatur a morte S. Basilii. Legi ego textum tum Græce tum Latine, et expendi sedulo; vim tamen illam manifestam non potui deprehendere. Certe non adeo est manifesta, quam si Gregoriam asseruisse dicas, arbustorum umbras sese in Ponto mense Decembri vidisse gratissimas. Item illud, quod ibidem habet nota XI, redisse scilicet a concilio Antiocheno Gregorium, atque ad Sororem tum adivisse, antequam iter Hierosolymitanum et Arabicum capesseret; quod arripuisse tamen dicendus sit ante annum 381, quo concilio Constantinopolitano interfuit. Patet, inquit, perspicue eritis, quæ S. Gregorius affirmat (initio Vitæ infra dandæ) occurrisse sese Olympio apud Antiochiam, cum iturus esset Hierosolymam etc. Diversum illud iter Antiochenum fuisse ab illo, quod in eadem urbem Antiochenam susceperat anno Christi 379, ut ibidem concilio assisteret; alioqui expressisset hanc potius itineris sui causam, tamquam longe graviorem, quam illam. Præterea, inquit ibidem Tillemontius, non videtur iter Hierosolymitanum decessisse, nisi occasione commissionis, ipsi a concilio Antiocheno impositæ pro Arabia; non ergo Antiochiam eo tunc animo venerat, ut Hierosolymam adiret. Fac ita res habeat; quamquam nihil hic tam perspicui video. Demus hoc, inquam, adversario. Quid tum postea? An non potuit Olympio apud Antiochiam tum primum occurrere, eum, jam accepta recens a concilio commissione, Hierosolymam adire decreverat? Nimirum sic utrumque hoc telum facile retunditur. Et si præcipua semper causa exprimenda est; quæro, utra Gregorio potior fuerit ratio adeundi Hierosolymam, votum, an commissio concilii? Nam voti causam itineri illi totam præterdit in hujus Vitæ præfatione S. Gregorius; at in Oratione de Euntibus Hierosolymam, totam ejusdem itinerum causam commemorat commissionem concilii Antiocheni. Mitto alia multa, quæ reponi hic possent, si esset operæ pretium: nec enim dissimulat adversarius, argumenta hæc sua, ut ut perspicua, opido esse debilia, eum subdit:

11 Denique (quod majoris, inquit, quam cetera, ponderis est) Vitam Macrinæ, cujus potissima pars est historia mortis ejus, composuit ille Olympii rogatu tum (cum scilicet illi petiturus Hierosolymam occurrit apud Antiochiam:) tam certum est ergo, Hierosolymam non cogitasse Gregorium, nisi post obitum S. Macrinæ, quam dubitari non potest, quin S. Macrina non sit mortua, nisi post concilium Antiochenum; ut proinde nulla sit ratio, cur torqueri debeat textus ejus; quasi dixerit, ut vult Bollandus illum ad S. Macrinam venisse, antequam elapsus esset an-

Diluuntur objectiones,

E

et sententia nostra confirmatur.

ut contra Tillemontium et alios,

ex S. Gregorio Nysseno probatur.

AUCTORE
P. B.

nus a concilio Antiocheno. Ita Tillemontius. Respondeo, S. Gregorium in Præfatione Vitæ S. Macrinæ nequaquam significare, se tum rogatum fuisse ab Olympio historiam Vitæ S. Macrinæ, cum iturus Hierosolymam illum apud Antiochiam offendisset; tantum dicit, se de Macrina mentionem tum fecisse; potuit ergo id ab Olympio rogatus esse per epistolam longo posterius tempore, eique tum per litteras responsorias paruisse. Quod autem in describendo Sororis obitu aliquanto ibi fusior est; id eo fecisse potuit, quod Olympio cetera, quæ ad vitam ejus virtutesque spectabant, satis prolixè coram apud Antiochiam enarrasset, ut ea per compendium repetere satis haberet; de obitu vero, qui isto congressu Antiocheno posterius acciderat, cum in eo nulla et per se mirabilia, et Olympio essent catenus inaudita, merito tractare debuit uberius. Denique ante Hierosolymam (quam non nisi semel adiit, si ejus est Oratio De cunctibus Hierosolymam) reversum fuisse S. Gregorium, quam Sororem inviseret, satis innuit infra in Vita num. 24, ubi inter labores quos sustinuerat (ἐν οἷς ἤμην) Sorori recenset certamina, ad quæ illum ecclesiarum perturbatio evocaverat post persecutionem Valentis, quæ certo intelligenda sunt de itinere in Arabiam atque inde in Palestinam, inquit Tillemontius ibidem nota v. Jam ergo post concilium Antiochenum Arabiam et Palestinam inviserat, cum ad moribundam Sororem accessit: non potuit ergo ad illam venire ante annum 380; ut merito noster Bollandus notavit, neque adeo quidquam esse videtur, cur eam obiisse tum quis neget etiam ætate media, sive xix Julii, quando nondum annus integer elapsus erat sive civilis Græcorum, sive ab habito Antiochiæ concilio putatus.

Acta et eorum
interpretatio.

12 Acta S. Macrinæ, quæ modo subjiciam; quanti sint prelii, quantæque fidei, auctor ipse tum solo nomine satis indicat, tum etiam præfatione, quam historiæ suæ præmittit. Scripsit autem ea S. Gregorius ad Olympium monachum, virum Gregorio, ut apparet, carissimum, et Christianæ perfectionis in paucis avidum, ut patet tum ex hujus Vitæ, tum ex alterius de Perfectione lucubrationis prologo; utrumque enim opusculum eidem inscripsit Olympio, cujus utrumque hortatu susceperat. Græcum ejus textum non exhibeo, quippe quem in ejus Operibus editis integrum est unicuique consulere, quem quidem dolendum est, saltem in editione, qua utor, adeo mendose excusum esse. Solam igitur interpretationem ejus Latinam hic dare visum est, quam elaboravit Petrus Franciscus Zinus Veronensis satis quidem eleganter; sed non satis usquequaque fideliter. Quam ob rem, ne idem hic fecisse videar, quod Surius alique, qui Zini versionem, ut erat, simpliciter ediderunt, operam dabo, ut ea uncinis hujusmodi [ ] includam, quæ a textu Græco differre observavero, ac sinceriores porro eorum in Annotatis versionem offeram; aut si quando uncinis locus esse non poterit, certe litteras adjiciam notarum indices, neglectis tamen nonnullis, ubi res utcumque feret, minutis. Ubi iis, quæ inter uncas interjacent, nota non adscribitur, ibi textum ego Latinum ex Græco suppleo.

D

VITA

AUCTORE S. GREGORIO EP. NYSSENO,

Petro Francisco Zino Veronensi interprete.

PRÆFATIO AUCTORIS.

Hoc quidem voluminis genus ex inscriptione epistola videtur esse: sed ejus longitudo modum epistolæ superat, et justam libri complectitur magnitudinem. Me tamen rei, quam ut litteris consignarem, imperasti, defendit argumentum. Est enim majus et uberius, quam ut epistolæ terminis concludi possit. Omnino consuetudinis illius oblitus esse non debes, cum ad urbem Antiochi a congressi sumus, quo tempore petebas [ex voto b] Hierosolymam, ut monumenta Christi peregrinationis, dum in carne esset, inviseres c, eorumque sermonum, quos variis de rebus inter nos contulimus. Neque enim congressus ille tacitus esse potuit, cum prudentia tua multiplicem colloquendi occasionem subjeceret. Inter disputandum igitur, ut in ejusmodi congressionibus fit, in mentionem probæ cujusdam Mulieris incidimus. Si tamen ex natura mulier a nobis appellanda est, quæ naturæ conditione præstantior fuit. Non autem ex alienis sermonibus narrationi fidem faciebat oratio: sed diligenter ea, quorum experientia magistra fuerat, persequabatur, et nihil fere alieno auditu testimonio confirmabat. Neque enim Virgo, qua de verba faciebamus, genere nobis erat peregrina, ut quæ admirabilia de illa dicenda erant, per alios cognoscere nos oporteret: sed eisdem orta parentibus; quippe quæ, tamquam fructus primitiarum, ex materno utero prima pullulaverat. Quoniam igitur bonorum historiam esse frugiferam censuisti, ne vitæ illius Virginis, quæ ad humanæ virtutis fastigium per sapientiæ studium pervenit, exemplum posteros lateat, neve sine fructu silentio transeat involutum, mihi faciendum existimavi, ut tibi parerem, et incomposita simplicique oratione vitam ejus, quam brevissime possem, explicarem.

Occasio et causa
scribendi hanc
Vitam.

E a
b
c

F

ANNOTATA.

a Urbs Antiochi, Græce Ἀντιόχου πόλις, appellatur etiam infra num. 17 apud S. Gregorium Antiochia Syria ad Orontem fluvium posita, sive ab Antiocho Seleuci, primi ejus conditoris, patre; sive ab Antiocho Epiphane, qui illam quarta parte fecit auctiorem, juxta Strabonem Geographiæ lib. xvi.

b Ex voto, κατ' ἐρχην, omiserat interpret Latinus. Fuit tamen etiam alia itineris hujus causa, sicut ipse de se Gregorius affirmat in Oratione de Euntibus Hierosolymam tom. II, pag. 1086; si tamen ejus hæc Oratio est.

c Interpretatio Zini adscribit votivam hanc peregrinationem Olympio; cum juxta textum Græcum sit

A *sit attribuenda Gregorio; ut collige ex recto μέλλον, qui si referendus esset ad Olympium, mutari debisset in casum dativum, et convenire cum pronomine σοι, quod Olympium designat. Sensus ergo Gregorii Latine sic habet: Omnino autem congressus illius oblitus non es, cum ex voto Hierosolymam aditurus ad visenda peregrinationis Christi, dum in carne esset, monumenta, tibi apud Antiochiam occurri.*

CAPUT I. S. Macrinæ ortus, educatio, studium virginitatis, pietas in matrem ac familiam.

Macrinæ virgini nomen erat, sic a parentibus appellatæ, quod olim insignis quædam in nostra familia Macrina *a* fuerat, patris nostri videlicet mater, quæ tempore persecutionum *b* pro Christi confessione pugnauerat. Hoc quidem vulgato nomine a familiaribus vocabatur, sed arcanum et reconditum alterum habebat nomen, quo per visum fuerat insignita prius, quam in lucem a matre *c* per dolores ederetur. Nam ipsa quoque mater ea virtute erat, ut consilio Dei sese in omnibus regeret, puramque et integram vivendi rationem imprimis diligeret, adeo ut non sponte, sed invita quodammodo nupserit. Etenim cum utroque parente *d* orbata, in ipso esset ætatis flore, fama pulchritudinis multos, ut eam sibi uxorem cuperent, incitaret, et periculum esset, nisi volens in matrimonio cuiquam collocaretur, ne per vim adversi aliquid ei contingeret: (nam ejus forma capti, ad rapinam spectabant) ut saluti consuleret, vitæ gravitate spectatum commendatumque virum elegit, primoque partu Hujusce facta est mater. Verum cum pariendi tempus instaret, somno consopita, manu gestare sibi visa est id, quod adhuc intra viscera continebat, et quemdam humana specie, et forma augustiorem intueri, qui Theclæ nomine Filiolam appellavit; Theclæ, inquam, illius, inter martyres celeberrimæ *e*. Id autem cum ter repetens testatum reliquisset, decessit *f*. Ea vero statim somno soluta est, et partu facile levata; ut et somno simul excitata sit, et quod in quiete viderat, effectum inspexerit. Arcanum igitur nomen hoc illi fuit. Videtur autem mihi is, qui per quietem apparuerat, eam vocem pronuntiasse, non tam ut, quo nomine appellanda esset, indicaret, quam ut similitudine nominis idem ostenderet vivendi studium et institutum.

2 Educatur ergo Puellula, et quamquam propria illi nutrix aderat, tamen in inanibus fere matris enutriebatur. Cum autem infantia ætatem esset egressa, docilem admodum naturam in perdiscendis puerilibus illis institutis præ se tulit. Quidquid enim ei discendum parentes judicabant, in eo puellæ ingenium excelebat. Studebat autem mater, ut filia quidem erudiretur, sed non ista tamen externa disciplinarum serie, qua plerumque ex poetarum lectione primæ discitium ætates imbuuntur. Turpe enim et in-

Julii Tomus IV.

decorum prorsus existimabat, vel tragicis feminarum perturbationibus, unde scribendi principia et argumenta poetæ sumpserunt, vel comædiarum fœditatibus, [vel pudendis eorum, qui tot ærumnas ad Ilium pertulerant, factis *g*] tenerum et bene formatum animum infici, et minus gravibus de feminis narrationibus quodammodo coinquinari. Proinde quæ ex divino Spiritu dictata Scriptura primæ illi ætatulæ faciliora aptioraque videbantur, discenda proponebat. Cum primis autem Sapientiam Salomonis, idque ex ea potissimum, quod ad vitam et mores maxime conducebat. Erat etiam Psalmorum haudquaquam ignara, præfinitamque eorum partem statutis temporibus percurrebat. Nam sive surgeret e lectulo, sive ad studia accederet, sive discederet ab eis, sive cibum sumeret, sive a mensa recederet, sive cubitum se conferret, sive ad precandum exurgeret, semper ut bonam, seque nullo tempore deserentem comitem, Psalmorum habebat cantilenam.

3 Dum his et similibus institutis educatur, manumque [tractanda lana] *h* excellenter exercet, ad duodecimum ætatis annum pervenit. Quo quidem tempore juventæ flos mirifice splendere cœpit, et, quod admiratione dignum est, quamvis celaretur Puellæ pulchritudo, latere tamen non potuit. Nec in patria [illa tota] quidquam æque admirabile videbatur, atque forma et venustas illius; ut ne pictorum quidem manus ejus decorem assequerentur; et quæ ars nihil non machinatur et effingit, maxima quæque audens, et ipsorum etiam imagines elementorum imitatione exprimens, ea illius formæ felicitatem imitari non posset. Quamobrem magnum juvenum, nuptias ejus ambientium, examen parentes circumstabat. Pater autem, qui sane quam prudens, et in rebus honestis dijudicandis expertus erat, quemdam tum genere, tum moribus, honestum probatumque adolescentem [qui recens e ludis litterariis egrediebatur *i*] reliquis prætulit, eique, si ad ætatem pervenisset, Filiam despondit. Interim ille magnam de se expectationem concitare, in judiciisque reos defendendo egregiam dicendi facultatem præ se ferre, atque ita patri Puellæ tamquam gratum dare sponsalium munus. Quam tamen præclaram spem interrupit invidia, eum vitæ in ipsa miseranda surripiens adolescentia.

4 Quæ autem a patre statuta fuissent, Puella non ignorabat: [nam adolescentis obitu cognovit consilium patris. Itaque *k*] iudicium illius connubium vocans, tamquam id, quod pater decreverat, effectum esset, in reliquum vitæ tempus apud se manere constituit: in sententiaque permansit constantius, quam ab illa ætate postulabatur. Etenim cum sæpenumero parentum ad eam deferrentur sermones [de nuptiis,] propterea quod multi erant, qui fama pulchritudinis ejus adducti, illam sibi cuperent uxorem adjungere; absurdum et iniquum esse dicebat, sibi non permitti, ut illud conjugium coleret, quo semel a patre devincta esset: sed ad alterum cogi respicere; cum unum natura sit matrimonium, quemadmodum unus ortus et una mors. Eum vero, cui a parentibus fuisset desponsa, non esse mortuum contendebat,

AUCTORE
S. GREGORIO
NYSSENO.

g

præstans forma
ejus ac despon-
satio.

E h

F

Spretis nuptiis,
virgo

k

Macrinæ no-
mina; item
avæ et matris
ejus sanctitas,
et hujus visio.

a

b

B

c

d

C

e

f

Præ Macrinæ
educatio e: stu-
dia ætatis te-
neræ:

AUCTORE
S. GREGORIO
NYSSENO.

tendebat, sed spe resurrectionis Deo vivere. Quapropter eum se non obiisse, sed peregre profectum esse judicare, et nefas fore, si peregrinanti sponso fidem non servaret.

adhæret descrip-
vitque matri,

l

5 Ejusmodi rationibus repellens eos, qui sibi persuadere conabantur, [decrevit id eo, quod sibi proposuerat, perstare, ac] l ne momento quidem temporis a latere matris umquam discedere. Quamobrem ei sæpe dicebat mater, se reliquos liberos in utero tempore quodam præfinito gessisse; illam vero perpetuo in visceribus suis quodammodo circumferre. Filiæ tamen conviciis nec laborem matri, nec dānnum afferebat. Quin etiam officiosa ejus sedulitas multarum ancillarum instar erat, et mutua quædam inter eas vigeat remuneratio. Siquidem altera custodiebat animum Filiæ, altera corpori matris inserviebat, eique in reliquis officiis omnibus ministrabat; ut propriis etiam manibus matri panem præberet. Quæ tamen illi præcipua cura non erat. [Sed m posteaquam sacris officiis satisfecerat, existimans id suo vitæ instituto convenire, ex labore suo matri victum subministrabat. Idque non ei solum ab ea, sed tribus præterea principibus præstabatur:] quoniam ejus possessio in tot gentibus n disseminata erat.

m

B

n

m admini-
stranda, mor-
tuo patrè, fami-
liæ.

o

6 Cum igitur [propterea] mater variis curis distringeretur (pater enim jam naturæ concesserat o,) in omnibus [hisc] laboribus matri se sociam præbebat, et solitudinum partem ipsa subiens, eam gravi molestiarum onere levabat. Simul autem et matris disciplina vitam ab omni reprehensione integram servavit, cum in ejus oculis semper ageret, ejusdemque testimonio probaretur: et se vicissim ei magnam ad parem philosophiæ scopum exemplo vitæ suæ ducem præbuit, paulatim ipsam ad puriorem perfectioremque vitam trahens. Cum autem reliquæ sorores honeste collocatæ essent a matre; a publicis litterarum gymnasiis, in quibus diu versatus fuerat, revertitur Magnus Basilius, ipsius Macrinæ frater: quem illa, scientia et eloquentia vehementer elatum existimans, omnesque despicientem dignitates, et fastu superantem eos, qui in magistratu essent, tanta celeritate ad idem sapientiæ studium incitavit, ut mundi posthabita claritate, despectaque eloquentiæ gloria, laboriosum hoc operosumque vivendi genus per pauperiæ perfectam amplexus, expeditam sibi ad virtutem viam struxerit. Ceterum illius vita ac [quæ subinde tenuit] instituta, quibus in omnibus orbis partibus, quæ illustrantur a sole, celebratus, gloria sua splendorem omnium virtute illustrum obscuravit, longam scriptionem et multum temporis desiderant. Quapropter illuc, unde digressa est, nostra revertatur oratio.

matrem ac fratres ad vitam sanctiorem provocans.

p

q

r

7 Cum ipsa a se omnem turbulentioris vitæ materiam amputasset, persuasit matri, ut relicta pristina vitæ consuetudine, elatioreque vivendi modo, [quas arte p subditas, et ancillas ad usus proprios adhibuerat, secum ejusdem sortis atque ordinis esse vellet, atque una cum illis vitam cum virginibus traduceret] q. Sed narrationis filum volo parumper intermittere, ne rem, qua sublimitas Virginis magis declaratur, silentio transcamus. Ex quatuor fratribus r is, qui

secundum Basilium natu maximus erat, Naucra- D
tius s vocabatur, juvenis eximiis tum ingenij, s
tum corporis, dotibus præditus. Nam et pul-
critudine, et robore, et celeritate, et habili-
tate quadam ad omnia peragenda reliquis præstabat. Qui cum vigesimum secundum ætatis annum confecisset, dicendoque publice tale studiorum suorum specimen dedisset, ut omne audientium theatrum ipsius admiratione commoveretur, divina quadam providentia magno mentis impetu ductus, spre-
tis omnibus, quæ in manibus habebat, ad solitariam et inopem vitam se contulit, nihil secum præter seipsum ferens. Secutus est eum e domesticis unus, Chrysaphius nomine, qui et illum diligebat, et eodem vitæ studio tenebatur.

8 Nactus igitur secessum quemdam pro-
pter hridem [sibi unice vacabat.] (Est autem Iris fluvius t, qui per median Pontus
provinciam labitur, ortus principium ab ipsa
ducing Armenia, per regionemque nostram u
influit in Pontum Euxinum:) Apud hunc
fluvium nactus adolescens locum quemdam,
densis nemoribus consitum, et collem dorso E
præcelsi montis superextenso reconditum, in
eo procul ab urbanis tumultibus, omnibus-
que tum militiæ, tum judiciorum perturba-
tionibus et strepitu constitutus, vitam age-
bat, seque ab illis molestiis, quibus humana
vita vexatur, liberans, senes quosdam [si-
mul viventes x,] egestate et morbo labo-
rantes [suis ipse manibus] curabat, studium
et negotium illud putans a suo vivendi in-
stituto non abhorreere. Venando igitur [piscis
captabat strenuus ille et] quoniam ad omne
genus venaticæ industriæ solertissimus erat,
[victum senibus quæritabat y,] et his la-
boribus pariter domabat adolescentiam: nec
ob id alacri animo maternæ voluntati parere
desinebat, si quid ab ea aliquando mandabatur,
ut duplici studio recte vitam instituens, et
labore fervorem ætatis extingueret, et obse-
quendo matri, recta via ad Deum per divina
mandata contenderet.

9 Sic igitur philosophans, et vita sua ma-
trem beatam reddens, quintum annum exe-
gerat, cum et temperantia pectus instrueret,
et totis viribus matris obsequeretur volun-
tati, quando miseræ dolis, ut opinor, ad-
versarii grave et tragicum vulnus inflictum
est, quod calamitate et mœrore totam fami-
liam affecit. Repente enim adolescens vite
surripitur z, non morbo aliquo, aut solita ulla
ratione, immatura morte sublatus; sed cum ad
venationem profectus esset, qua industria senio
confectis illis victui suppeditabat necessaria,
mortuus domum reportatur una cum illo ipso
socio, et in omni via conjunctissimo, Chrysa-
phio. Procul autem aberat mater, trium die-
rum itinere ab ea remota calamitate. Quæ licet
in omni genere virtutis perfecta esset, tamen
cum tam acerbum nuntium a quodam accep-
pisset, natura, ut par est, superante, collap-
sa exanimataque, tantum non simul cum
voce spiritum amisit. Ratio enim doloris ma-
gnitudine victa, succubuit, ipsaque veluti gene-
rosus quidam athleta, improvise vulnere afflicta
jacuit.

10 Hic magnæ Macrinæ virtus apparuit. Quæ [affectui rationem opponens] non solum se invictam atque erectam servavit, ve-
rum
quam egregie
solatur S. Ma-
crina.

A rum etiam matris imbecillitatem fulsit atque sustinuit. Nam animum ejus gravissimo casu dejectum excitaus et recreans invicto robore suo, ad fortitudinem et tolerantiam instituit. Sic igitur tandem mater dolori restitit, nec indignum aut ellematum quidpiam admisit, ut vel vociferaretur, vel pallium scinderet, vel ejularet, vel luctuosis clamoribus lamentationes intenderet. Sed ratione sensim impetus naturæ depulit, tum propriis, tum Filiae consiliis ægritudine medicinam afferentibus. Tunc enim maxime Virginis animus excelsus et sublimis exstitit. Etenim quamvis in ea vim suam natura exerceret, (erat enim frater, et fratrum carissimus, qui tam acerbo genere mortis extinctus fuerat) tamen natura sublimior facta, rationibus suis matrem sublevabat, exemploque suo ad patientiam et virtutem erudiens perficiebat, ut dolore superior existeret. Quamquam et ejus vita virtute semper excellens, nullum sinebat esse tempus, quo mater propter mæstiam potius angeretur, quam præsentī bono gauderet.

B

ANNOTATA.

a De S. Macrina, avia SS. Gregorii, Basilii etc. egimus ad diem XIV Januarii.

b Nempe Dioeletiani et Maximiani aut Maximiani Galerii, uti dictum est in Commentario prævio Vitæ S. Basilii magni ad diem XIV Junii, § III.

c S. Macrinæ junioris mater fuit S. Emmelia, de qua actum est die XXX Maii, quo colitur una cum conjugē suo S. Basilio, Basilii magni, Macrinæ etc. patre.

d Et patrem quidem, juxta num. 23 infra, ei sustulit indignatio regia, in persecutione sive Dioeletiana; ut in chronologia nostra dicendum, sive Liciniana; uti possunt illi credere, qui natum esse volunt S. Basilium magnum anno circiter Christi 329. De matre S. Emmeliæ nihil comperi.

e De S. Thecla, Pauli Apostoli discipula, et inter virgines martyres celeberrima, agemus die, quo colitur, XXIII Septembris.

f Græce facilitatem partus hic dedisse dicitur idem ille, qui apparuit, quod non satis expressit interpretēs; quamquam subdat matrem partu facile levatam fuisse.

C

g Quæ unciis accludo, non sunt in textu Græco, quo utor.

h Græce est, πρὸς τὴν ἱερουργίαν, quæ vox sacrificium, hostiam, ordinationem ecclesiasticam et his affinia significat; sed nequaquam lanificium, quod dicitur ἑριουργία: itaque vel corruptus est textus Græcus, vel falsus interpretēs; et hoc quidem postremum mihi verisimillimum faciunt quæ infra sequuntur num. 5; ex quibus colligitur, præcipuum Macrinæ studium in pinsendis hostiis seu panibus ad incruentum Sacrificium destinatis fuisse; id quod proprium munus virginum est apud Græcos; aut earum etiam mulierum, quæ junctæ sunt sacerdotibus, modo sint a muliebri profluvio mundæ; ut observat Goar in Euchologio Græcorum ad Missam S. Joannis Chrysostomi pag. 116, num. 29. Non ergo manum tractanda lana, sed parandis ad Sacrificium panibus, exercuisse Macrina hoc loco dicitur.

i Hæc Zinum fugerunt, cum sint in textu Græco.

k Sic paulo aliter Gregorius: Sed quoniam id, quod decretum de se fuerat, adolescentis morte

rescissum erat; tamquam id quod pater etc. Non igitur consilium patris ex adolescentis obitu primum cognovisse dicitur, ut sonat interpretatio Ziniana.

l Græce: Unum sibi delegit boni consilii munimentum, (hoc scilicet:) ne momento quidem temporis a latere matris suæ umquam discedere.

m Hæc uncinis septa interpretatio Zini partim obscura est, partim mutila, partim a sensu Græco aliena; hanc ergo substituo: Sed posteaquam mysticis ministeriis manus suas unxisset, vitæ suæ instituto convenire hujuscemodi rei curam existimans; ex eo quod supererat, matri præbebat paratum suo ipsius labore cibum. Neque hoc tantum; sed in partem insuper veniebat incumbentis illi sollicitudinis: filiorum enim quatuor mater erat et quinque filiarum; ac tribus principibus tributum pendebat; quoniam ejus possessio etc. Panes ergo matri pinsebat Macrina ex massa, quæ post pistos panes illos mysticos, sive ad Mysterium seu Sacramentum Eucharisticum destinatos, supererat. Porro quod hic S. Emmelia dicatur quatuor tantummodo filiorum, ac filiarum quinque mater; id intelligendum est pro tempore illo, de quo hic agit S. Gregorius: Liberos enim omnino decem pepererat, ut ipsamet infra num. 15 testabitur: unius ergo præmaturus obitus novem tantum superstites reliquerat.

n Nimirum Armenis, unde videntur oriundi majores S. Gregorii, ut quidam colligunt ex oratione ejus in LX Martyres, quæ Vitæ S. Macrinæ subnexa est, pag. 209 editionis Parisinæ anni 1618; Cappadocibus, unde erat Emmelia ipsa; et Ponticis, quos inter et natus erat S. Basilus senior, et ubi fundum non unum familia possidebat, ut patet ex sequentibus.

o Quo tempore obierit S. Basilus, maritus S. Emmeliæ, incertum est. Id constat, defunctum fuisse, revertente Athenis S. Basilio filio versus annum Christi 356; imo non supervivisse anno 349; cum decesserit ipso illo tempore, ut infra dicitur num. 13, quo natus est S. Petrus Sebastenus; qui trigesimum ætatis annum juxta canones, opinor, attigerat, cum a S. Basilio magno, fratre suo, sub initium episcopatus ejus presbyter ordinatus est anno Christi circiter 370.

p Arte pro Ante (κατὰ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον) legitur in omnibus editionibus Latinis, quas lievit mihi consulere; non existimo tamen, vitium interpretis esse, sed typhothetæ, quod arripuere deinde Lipomanus aliique.

q Interpretatio aliquanto confusior. Sic habet textus Græcus: Persuasit matri, ut, relicta pristinae vitæ consuetudine, elatioreque vivendi modo, atque ancillarum obsequiis, quibus ante assueverat, suam cum vulgi conditione æquaret, ac vitam cum virginum instituto permisceret; et quotquot adhuc secum famulas subditasque habuisset, sororum loco ac pari secum ordine censeret.

r Erant illi S. Basilus magnus, Naucratus, S. Gregorius Nyssenus et S. Petrus Sebastenus, de quibus, si Naucratiū excipias, pridem egimus.

s Naucratiū non secus ac fratres suos, Sanctis annumerat Nicephorus Callistus Eccles. Hist. lib. XI, cap. XIX; verum nullis, quos viderim, vel Græcis, vel Latinis, vel Syriacis Fastis inscribitur.

t Fluvium hunc, satis hic accurate descriptum, modo appellant Casalmach.

u Nempe

AUCTORE
S. GREGORIO
NYSSENO.

u *Nempe Ponticam.*

x *Simul viventes non est in Græcis; adeoque redundat latine: est enim περί και ἀπόωστία συζήν, egestate ac morbo laborare, nec quidquam amplius.*

y *Græce legitur: venatu cibum illis parabat, quo delectabantur.*

z *Tempus mortis hujus definiri utcumque potest ex tempore nativitatē S. Basilii, de quo vide Comm. prævium num. 5: nec enim illo multo junior esse potuit Naucratius. Juxta sententiam nostram contigisse ea videtur versus annum 347; at juxta Tillemontium aliosque, toto circiter decennio serius.*

**CAPUT II. Vita monastica
S. Macrinæ, itemque matris ejus S. Emmeliæ ac Petri fratris. Pia mors SS. Emmeliæ et Basilii magni: accessus S. Gregorii Nysseni ad Sororem decumbentem.**

Persuadet matri, ut sectetur vitam monasticam,

a

Cum igitur jam et nutriendorum liberorum cura, et educationis atque collocationis eorum esset solitudine liberata, et molestiæ domesticæ majore ex parte inter ipsos filios divisæ forent: auctor, ut dictum est, matri Virgo a fuit, ut ad [hoc] sapientiæ studium et puram vivendi rationem sese conferret, eamque a reliquis omnibus rebus, et pristina consuetudine ad propriam humilis abjectæque vitæ moderationem adduxit, ut in ea virginum multitudine eadem cum illis conditione viveret, unaque mensa, simili lectulo, pari denique et æqua rerum omnium, quæ ad vitam pertinent, ratione uteretur, omni ex ipsarum vita dignitatis differentia sublata. Quamobrem talis erat vitæ ordo, tantaque in sapientiæ studio præstantia, et tam gravis vivendi disciplina [tam in diurnis, quam nocturnis officiis]; ut nulla describi possit orationis facultate. Quales enim sunt animi, qui corporis vinculis soluti molestiisque liberati, ex hoc vitæ carcere avolaverunt: talis erat earum vita; quippe quæ ab omni rerum humanarum vanitate aliena, ad angelorum vitæ similitudinem proxime accedebat.

enjus hic idea depingitur:

12 Non ira, non invidia, non odium, non suspicio [non aliud quidquam hujusmodi] inter eas cernebatur: omnis honoris, gloriæ et aliarum id genus inaniam rerum cupiditas, omnis fastus et superbia, et reliqua similia vitia inde rejecta erant. Delicias suas in temperantia collocabant: gloriam suam in eo putabant sitam, quod notæ essent nemini: divitias, quod nihil possiderent, quodque terrenas omnes copias tamquam pulverem a corporibus suis excussissent. Nullum autem non inane studium esse ducebant, quod in hac vita curanda colendaque poneretur. Sola illic rerum divinarum vigeat cura, perpetuumque precandi studium, et assidua psalmodiarum decantatio, quæ nullo umquam tempore, nec die, nec nocte, intermitteretur: ut in ea re et opus ipsarum pariter,

et quies consisteret. Quænam igitur humana dicendi vis hanc vivendi rationem explicare queat? Erat ipsarum vita inter humanam cælestemque naturam interjecta, utriusque particeps, utrique finitima. Etenim quatenus ab humanis perturbationibus se vindicarat, hominis conditione præstantior erat. Quatenus autem in corpore cernebatur, et hominis continebatur figura, et sensuum instrumentis utebatur, angelicæ et corporis experti naturæ cedebat. Ausit forsitan aliquis etiam non inferiorem esse contendere. Quandoquidem cum carne viventes, ad similitudinem vacantium corpore Potestatum, onere corporis non premebantur: sed excelsa et sublimis erat earum vita; quippe quæ alto erectoque animo cum cælestibus illis Potestatibus versabantur. In hoc vivendi instituto non parvo tempore vixerant, [et cum tempore crescebant virtutes;] cum assiduis inventorum bonorum accessionibus, sapientiæ studium augentes, ad majorem animi munditiam appropinquarent.

13 Ad hunc autem tam præclarum scopum assequendum magno erat adjumento frater quidam, eodem ex utero editus, qui Petrus appellabatur, in quo pariendi dolores finierat mater. Ille enim ultimus a parentibus susceptus est filius; qui simul et natus, et orbus fuit. Quo enim tempore ipse in lucem edebatur, pater e vita decessit. Hunc, quæ inter liberos erat natu maxima, qua de instituta hæc est oratio, paulo post ejus ortum ab ubere nutricis sublatus, ipsa statim enutriit, excellentique disciplina educavit, sacris institutis a puero ipsum erudiens adeo, ut nihil otii concesserit, quo posset studiis inanibus vacare. Nam illi se patrem, et magistrum, et custodem, et matrem, et ad optima quæque consultricem, præbuit: talenque reddidit, ut antequam excederet e pueritiâ, in tenero illo ætatis flore ad excelsum philosophiæ gradum ascenderit. Ea quidem at ingenii bonitate, ut ad omnia artium [sibi convenientium] genera, [etiam] quæ manibus exerceantur, perdiscenda natus esse videretur. Quare nullo duce perfectam eorum peritiam est assecutus, quæ ceteri multo tempore et labore discunt [a præceptoribus e].

14 Is ergo studiorum externorum occupationes aspernatus, et ingenium ad omnes bonas disciplinas percipiendas aptum habens, semperque respiciens ad Sororem, quam sibi tamquam totius boni scopum proposuerat, eos ad virtutem progressus fecit, ut in reliqua vita Magno Basilio virtutis præstantia nihilo inferior fore judicaretur. Tunc autem Sorori et matri erat instar omnium, et una cum illis ad angelicam illam vitam contendebat. Cum autem quodam tempore gravi laboraretur inopia et fame, multique fama beneficiæ excitati, undique confluere ad eum recessum, quem incolebant, tantum industria sua cibarium pauperibus subministravit; ut adventantium frequentia locus ille non solitudo videretur esse, sed civitas.

15 Interim senex admodum mater, in utriusque filii manibus moriens, migravit ad Deum e. Cujus quæ benedictionis vox fuerit illius, qua erga liberos usa est, commemorare non erit alienum. Nam cum de absentibus

E
in ea S. Petrus
a Macrina institutus, utramque juvat,

b

F

c
idem vivendi
genus ample-
xus.

d

Moritur mater
et filius benefici-
cit.

e

A absentibus singulatim amanter mentionem fecit, ut nullus esset expers benedictionis; tum præcipue præsentibus ipsa precibus suis obtulit Deo. Etenim cum ei ex utraque parte lectuli adversi assiderent, altera manu utrumque tangens, hisce verbis postremis Deum allocuta est: Tibi, Domine, et primitias et decumam dico fructuum uteri mei. Primitiarum enim locum hæc *f* mihi obtinet Primogenita: decumæ vero, extremus hic decimus filius *g*. Tibi autem lege utraque debentur, et tua sunt munera. In hanc igitur Primogenitam meam, et hunc decimum, veniat sanctimonia: oratione perspicua designans Filiam et filium. Ita benedictioni simul et vitæ finem statuit, cum prius mandasset filiis, ut se in sepulcrum paternum *h* inferrent. Id illi, ut jussi fuerant, cum præstitissent, in reliquum tempus ad sapientiæ fastigium, semper cum antea vita pugnantes, et præterita benefacta posterioribus superare studentes, contendebant.

16 Interea *i* insignis inter Sanctos Basilus, magna: Cæsareæ declaratus est antistes et mysticis sacrificiis suis fratrem consecrans, ad sacram presbyterii dignitatem provexit. Atque hic rursus ejus vitæ cursus ad graviora sanctioraque dirigebatur, cum sacerdotii dignitas, sapientiæ studio conjuncta, cumlaretur. Post autem annis octo transactis, et nono inchoato *k*, per totum orbem celeberrimus Basilus ab hominibus ad Deum concessit, communem patriæ et Ecclesiæ luctus occasionem præbens. Hanc calamitatem cum ad Macrinam rumor detulisset, animo illa quidem non potuit in tanto detrimento non commoveri. (Qui enim Sororem non tangeret dolor, quo ipsi quoque inimici [veritatis] afficiebantur?) Attamen ut aurum diversis ajunt fornacibus explorari, ut, si primam evaserit, in altera dijudicetur, et rursus in extrema omnes ejus materiæ commistæ sordes eluantur: exquisitum autem optimi auri indicium esse, si per omnes transiens, nihil emittat sordium: sic ei contigit, ut variis molestiarum casibus explorata, præstantis illius animi probitate, nihil usquam in ea sordidi, nihil adulterini reperiretur. Ac primo quidem periculum factum fuerat in obitu alterius fratris: deinde in matris funere, quando commune generis decus [magnus] Basilus decessit. Stetit igitur tamquam invictus pugil, nullo calamitatum impetu labefactata.

17 Erat post hanc jacturam nonus mensis, aut paulo amplius, cum episcoporum concilium indictum est Antiochiæ *l*, cui nos item interfuimus. Sed posteaquam domum quisque suam discessimus, antequam annus præteriret *m*, mihi Gregorio cupiditas incidit, ut Sororem inviserem. Magnum enim intercesserat temporis intervallum, quo mutuo inter nos conspectu non potueramus frui, prohibentibus tentationum molestiis, quas ab hæresis principibus *n* patria pulsus, ubique sustinueram. Nam dimittenti mihi temporis spatium, quod interim fluxerat, dum ejusmodi perturbationibus congressus noster impeditur, octo plus minus annorum videbatur. Cum igitur multum itineris jam confecissem, nec amplius quam unius diei via restaret, visio mihi per quietem manifestum eorum,

quæ erant eventura, indicium ostendit. Videbar enim mihi manibus gestare martyrum reliquias, ex quibus splendor elucebat, qualis e levi speculo, si adverso soli opponatur, egreditur: quo quidem luminis fulgore oculi mei perstringebantur. Hoc autem visum mihi ter occurrit eadem nocte, nec plane, quid portenderet, conjicere poteram. Sollicitus itaque animo agitabam, observabamque, ut ejus significationem exitu judicarem.

18 Cum jam ad secessum, in quo illa angelicam cælestemque vitam degebat, appropinquans, familiarium quemdam interrogavi primum de fratre, an adesset: quo respondente, illum quarto jam die discessisse, cognoscens, eum altera nobis via prodiisse obviam, tum etiam de Magna illa percontatus sum. Cumque ille respondisset, eam morbo quodam laborare; majore incensus studio, quod reliquum erat viæ, festinanter arripui. Nam timore etiam quodam perterritus animus futurum præsentabat. Sed cum ad locum accederem, [conventus hominum (fama enim me jam adesse fratribus prænuñciaverat) ex locis, in quibus habitabant, ad nos confluit.] *o* Nam honoris gratia amicis obviam procedere consueverunt. At virginum chorus ad ecclesiam modeste nostrum adventum exspectabat. Verum cum fecissemus et precandi, et benedicendi finem, atque illæ inclinato prius capite benedictioni, honeste discedentes abiissent ad loca sua, nec una quidem earum apud vos relicta esset, facile id, quod erat, conjeci, non esse inter eas ipsarum Duce[m] *p*.

19 Et præcedente quodam atque ostium aperiente, sacram illam domum, in qua inerat illa Magna, ingressus sum. Vehementer autem tum ægrotabat. Neque vero in lecto, aut strato quopiam, sed humi quiescebat, subjecta sacco tabula, et altera caput ejus sustinente tabula, quæ pulvinaris loco insigni *q* ligura collum ejus subibat, et cervicem ipsius in se decore *r* recipiebat. Cum igitur vidisset, me prope fores esse, sese in cubitum erigens, accurrere illa quidem non potuit, (nam febrim defecerant vires) sed tamen solo manus affigens, seque, quantum poterat, ex humili lectulo promovens, honorem habuit, quem mihi obvians præstare non poterat: sed ego accurrens, manibus que suscipiens, humi dejectam excitavi, et cubili solito restitui. Illic illa, manibus ad Deum sublatis: Cratias, inquit, tibi ago; domine Deus, qui et hoc mihi largitus es, nec quod optabat animus meus, ei denegasti: sed impulisti servum tuum, ut me tuam ancillam inviseret. Ac ne quam animo molestiam adaspergeret, gemitum mollicbat, et celare difficultatem spirandi conabatur, seque ad hilaritatem omni ratione revocabat, jucundi sermonis et ipsa quærens occasionem, et nobis interrogationibus suis materiam præbens.

20 Sed cum series ipsa sermonis nos ad mentionem de Basilio perduxisset, mihi quidem commotus est animus, et præ mœstitia vultus concidit, et ex oculis lacrymæ defluebant. At illa tantum abfuit, ut eadem perturbatione nobiscum dejiceretur, ut ex Basilio memoria sublimioris philosophiæ materiam arripiens, ea disputarit, rerum humanarum

AUCTORE
S. GREGGRIO
NYSSENO.

obviam ipsi prodeunt monachi; moniales eum excipiunt ad ecclesiam. * lege appropinquassem

E O

P
S. Macrinam in duro strato ægrotantem offendit.

q r

F

cujus in eo statu fortitudinem et sermone admiratur sublimis.

Obitum S. Basilii in modeste fest Macrinam;

quam uenit S. Gregorius Nyssenus, sinistro ductus praesentibus;

AUCTORE
S. GREGORIO
NYSSENO.

narum causas exquirens, et occultam in rebus adversis providentiam Dei dicendo aperiens, et quæ pertinent ad vitam futuram, tamquam divino Spiritu afflata, percurrens, ut animus meus dictis illius excitatus, et oratione in cælestibus adytis constitutus, extra naturam hominis positus esse videretur. Ae quemadmodum Job, ut in ejus historia legimus, quamvis totum corpus, ulceribus undique putrescentibus, sanie contabesceret, sensum ad dolorem ratiocinando non demittebat: sed corpore quidem sentiebat dolorem, animo vero ad propriam actionem nihilo factus erat imbecillior, nec sermonem altioribus de rebus institutum interrompebat: sic in Magna illa cernebam.

21 Etenim licet febris omne robur ipsius exsiccasset, et corpus ejus tamquam rore quodam frigefaciens, ad mortem compelleret: mentem tamen expeditam, et tamquam morbo illasam, in rerum sublimium contemplatione delineabat. Quod nisi vererer, ne in immensum oratio protraheretur, ordine cuncta persecutus essem s, quomodo dicendo proveeta sit, ut et de hominis animo disputaret, rationemque vitæ hujus in carne percurreret, et quem ad finem homo, et quomodo mortalis, et qua de eausa immortalis, et quæ hinc ad alteram vitam resolutio. Quæ quidem omnia, tamquam vi spiritus rapta, sapienter distincteque declaravit, oratione ipsius facile, tamquam aqua ex aliquo fonte, defluente, et sine ullo impedimento per primum delata. Facto autem dicendi fine, Tempus est, inquit, pater, ut paulisper quiescas, et corpus cures: quippe qui de via longa fessus sis. Ego autem quamvis in ejus adspectu et sermone tam gravibus de rebus vehementer vereque conquiescerem; tamen, quoniam sic ei gratum erat, ne non in omnibus Magistræ parerem, in hortis proximis gratum quoddam diversorium instructum nactus, sub arbustorum umbra quiescebam.

22 Sed nullam ex rebus jucundis poteram oblectationem percipere, cum animus intus rerum tristium expectatione premeretur. Nam eorum, quæ per quietem adspexeram, ænigma ex presentibus explicari videbatur. Spectaculum enim propositum, vere martyris sancti reliquias referebat, quæ peccato quidem mortuæ, inhabitante Spiritus gratia splendesceret. Et hæc cuidam eorum, qui ante somnium meum audiverant, exposui. Cum autem demissiore animo tristia expectarem, illa, nescio quomodo, cogitationes nostras conjiciens, misit qui lætiora denunciaret, jubeus nos bono esse animo, et meliorem de se spem concipere, sensisse enim morbum in melius verti. Hæc autem non ad nos decipiendos dicebantur, sed ex vero, licet eo tempore nos id ignoraremus. Revera enim tamquam cursor aliquis, adversario superato, et jamjam stadii metam attingens, et ad præmium appropinquans, victoriæque coronam adspiciens, tamquam voti jam compos effectus sit, lætatur, sibi que et amicis lætum victoriæ nuncium affert: sic illa quoque affecta, meliora de se jubebat sperare. Jam supernæ vocationis præmium spectans, ac tantum non illa Apostoli verba de se etiam dicens: De reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi justus judex, quan-

doquidem bonum certamen certavi, et cursum consummavi, et fidem servavi.

ANNOTATA.

a *Imo vita, sive exemplum, Virginis, ut Græce dicitur, hoc matri consilium suggessit: præixerat ergo matri in hoc vivendi genere Macrina.*

b *Hanc particulam de suo adjecit interpres; quasi etiam alias, quam quæ manibus exercentur, artes hoc tempore S. Petrus didicerit.*

c *Etiam hoc adjectum est.*

d *Id est, profanorum, et sæcularium.*

e *Anno Christi 372, ut alibi diximus; vel 373 ut Tillmontio placuit tom. IX Monumentorum pro historia cæcl. in S. Basilio, art. xcvi.*

f *Scilicet Macrina, inter liberos natu maxima.*

g *S. Petrus, qui cum dicatur decimus, necesse est, aliquem ex liberis decessisse ante Naueratium: quandoquidem supra num. 5, secundum textum Græcum in Annotatis expressum, dicatur Emmelia tantum filiorum quatuor mater et quinque filiarum. Quid si puella hæc fuerit, juxta dicta ad diem xxx Maii, pag. 243, et xiv Junii, pag. 816?*

h *Sepulcri hujus locus pluribus infra describitur, ubi de exsequiis agitur S. Macrinæ.*

i *Hæc vox latius accipitur; ut non censeatur id, quod hic sequitur, factum esse post obitum S. Emmeliæ; vivebat enim Emmelia, eum ordinatus est antistes S. Basilius anno Christi 370, quod alibi non semel asseruimus, et contra Pagium ad annum Christi 370 num. 9 et seqq., defendit Tillemontius nota lxxv in S. Basilius.*

k *Ipsis nempe Kalendis Januariis anni Christi 379.*

l *De hoc totius Orientis concilio diximus aliquid, ubi de S. Gregorio Nysseno ad diem ix Martii pag. * 6. Præcipuum ejus monumentum protulit Holstenius in sua Collectione Romana a pag. 165. Videri de eo potest etiam Tillemontius tom. VIII Monument. cæcl., ubi de S. Meletio art. xiii.*

m *Adi Commentarium prævium num. 6 et seqq.*

n *Arianis videlicet, sub imperio Valentis.*

o *Obscuriuscula versio et ambigua, quam sic emendo: Cum ad ipsum locum advenirem, et Fraternitati fama prænuntiasset adesse me, virorum cætus universus, ex ea cænobii parte, quæ a viris tantum habitabatur, ad nos confluit. Fraternitatem vero appellat Gregorius monachos illos, qui ibidem S. Petro, fratri suo, suberant, et separati a virginum, quæ S. Macrinæ parabant, contubernio habitabant, ut constabit ex Vitæ hujus capite iv, num. 46 et 47. Non loquitur hic ergo de aliis sanctus Pater, quam de monachis, ac deinde de virginibus in eodem loco, sed intra diversum claustrum, Iride interfluente discretum, Deo famulantibus. Qui plura de hoc cænobio desiderat, adcat Acta S. Basili ad diem xiv Junii pag. 817, 828 et alibi; aut etiam Tillemontium in S. Basilio art. xiv et aliis; vel denique Gallicam Historiam Ordinum religiosorum Parisiis editam anno 1714 tom. I, capp. xviii et xxviii.*

p *Hinc patet, S. Macrinam sacro huic parthenoni præfuisse.*

q *Græce, ἐν λοξῶν τῶν οχημάτων, id est, obliqua figura.*

r *Καταθυμῶς, hoc est potius, apte, commode, ex animi sententia.*

s *Fecit hoc tamen subinde S. Gregorius per longum illum Dialogum de Anima et Resurrectione, qui Macrinia inseribitur. Quod si quis mecum*

quibus absolutis, in hortos dimittitur;

s

B

ubi triste præ-
mium apud se
expedienti?
latus affertur
nuncius.

C

F

A *mecum admiretur tam sublimen juxta prolixamque dissertationem in Sorore sua, jam viribus omnino defecta, ac moribunda, a Gregorio potuisse permitti, imo vero extorqueri; causam ipse asseret in eodem illo Dialogo tom. II, pag. 674. Verebatur nimirum, ne, si ex morbo Magistræ (sic ibi passim appellat Sororem) humanitas aliquid accideret, (quod nimirum etiam accidit) non amplius esset, qui dissolveret ea, quæ ab externis nobis de Resurrectione objiciuntur. Porro quid de hoc tractatu censendum sit, videri potest apud Labbeum aliosque librorum ac bibliothecarum descriptores censorsque catholicos.*

AUCTOR.
S. GREGORIO
NYSSENO.
e

CAPUT III. Colloquium extremum S. Macrinæ cum S. Gregorio; sanctissimus ejus obitus; et Fratris ac virginum lacrymæ; tum summa Macrinæ paupertas, et repertæ apud eam sanctæ Crucis reliquiæ.

B

Ad honorum igitur nuntium. reerati surreximus, ut iis præsentibus frucremur. Erant autem hæc varia, et lætitiæ plenus apparatus *a.* Nam hucusque studio Magna illa descenderat. Verum eum rursus in ejus conspectum venissemus, non permisit inaniter tempus consumere: sed a pueritia sua memoriam eorum repetens, quæ contigerant, tamquam de scripto omnia recensebat, neque illa prætermittens, quæ de parentum nostrorum vita recordabatur, quæque vel ante, vel post ortum meum evenerant. Narrationi autem is erat propositus finis, ut Deo gratias ageret. Ipsorum enim parentum vitam, non tam opibus claram et illustrem, quam divina benignitate auctam eumulatamque demonstrabat, eum propter confessionem Christi, patris genitores *b* fuissent oppugnati atque vexati: avum autem maternum *c* indignatio regia sustulisset, omniaque illius bona aliis dominis distribuisset. Attamen adeo per fidem crevisse, ut eo tempore nullus eis clarior exstiterit. Rem autem familiarem, quamvis pro numero liberorum [multiplici ratione *d*] fuisset divisa, tamen eum eumulum divina clementia susepisse, ut parentum opes, singulorum filiorum sors superaverit: sibi autem ex æqua in fratres partitione reliquum fecisse nihil, sed omnia manibus sacerdotis divino mandato dispensasse, et Deo suppeditante talem sibi fuisse vitam, ut neque tunc juxta præceptum manibus deserit laborare, neque ad hominem unquam respexerit, aut in ejusquam beneficentia honeste vivendi spem collocaverit. Quin etiam ut numquam petentes repulerit, sic dantes numquam quævisisse: eum Deus occulta quadam ratione parvos labores suos tamquam semina ad fructum multiplicem benignitate sua perduceret.

24 Sed eum proprios ego labores, quos sustinueram, recenserem: primum, cum a Valente Imperatore propter fidem fuisset in exilium pulsi: deinde, cum ecclesiarum

perturbatio nos ad certamina *e* et sudores evocaret: Non desines, inquit illa [Magna], divinatorum beneficiorum immemor esse; ingrati animi vitium non cohibebis? Non comparabis parentum rationibus tuas? Atqui si, quantum pertinet ad hanc vitam, ea re gloriamur, quod claro genere nati et honestis orti parentibus sumus, pater quidem illis temporibus et juvenis eatenus floruit, ut inter cives et in judiciis ejus gloria consisteret; [post autem eruditio quidem ipsius se longius extulit *f.*] fama tamen Pontum non est egressa. Satis enim illi fuit in patria clarum esse. Tu autem, inquit, civitatibus, populis, nationibus celebris es. Te ad ferendum auxilium, te ad res constituendas ecclesiæ mittunt [et vocant *g.*] Dei munus non adspicis? Nec talium bonorum causam agnoscis? Parentum enim preces te ad hoc fastigium tollunt, nihil aut perexiguam ad eam rem opis habentem domesticæ.

25 Hæc illa cum persequeretur, diem equidem produci longius optabam, ne dulci sermone aures nostras desisteret oblectare: sed cantantium vox me ad gratias agendas versperinas *h* vocabat. Quamobrem eum me ad ecclesiam dimisisset, rursus Magna illa precibus ad Deum accessit. Ac nox quidem ita transacta est. Cum autem diluxisset, mihi quidem ex iudiciis manifestum erat, diem illum ei hujus vitæ terminum fore, eum quidquid in natura virium inerat, febris consumpsisset. Sed illa cogitationis nostræ respiciens imbecillitatem, præclaris illis sermonibus effundens quod reliquum erat afflictæ animæ, in summa spirandi difficultate nos a tristiore spe abducere conabatur. Tum vero animus meus præsentis spectaculo variis afficiebatur modis. Nam et natura ipsa me, ut par est, ad incestitiam impellebat, eum non sperarem amplius, me talem vocem auditorum, se quam primum communem gloriam nostri generis ex humana vita migraturam putarem, et mens ex iis, quæ videbat, erat tamquam numine afflata, eamque vere ex communi natura excessisse arbitrabatur.

26 Etenim eum extremum quidem spiritum dueret, in spe migrationis nihil novi sentire, neque timere in ipso vitæ exitu: sed animo excelso de hac vita [eadem, quæ a principio] judicantem, quoad animam ageret, philosophari, mihi non hominis amplius videbatur, sed ejusdam angeli, qui divina providentia formam subiisset humanam, nec ulla cognatione aut necessitudine cum hac vita mortali conjunctus esset; atque ita nihil indecorum admittens, sine [animi] perturbatione permaneret, carne ad proprias affectiones non attrahente. Itaque mihi videbatur divinum illum et purum sponsi cælestis amorem, quem in animi arcanis absconditum aluerat, tunc iis, qui aderant, ostendere, et cordis affectionem indicare, ad eum, quem desiderabat, festinans, ut corporis viueulis liberata, celeriter illum conveniret. Vere enim ad virtutem cursum intendebat, eum nihil eorum, quæ jucunda sunt in hac vita, oculos ejus ad se converteret.

27 Jam maxima diei pars præterierat, et sol ad occasum appropinquabat. At illa mentis alacritatem non remittebat: sed quo magis

eunque mirifice oblectat colloquio suo.

E h

et lætibus, quam mortem propinquam expectat.

F

S. Macrina desinit hominis alloqui, ut cum solo Deo agat.

Dei in familiam suam beneficia commemorat.

a

b

c

C

d

fratrem in-
misi animi ar-
bitrio, cum ad-
miratione sua refer-

AUCTORE
S. GREGORIO
NYSSENO.

gis ad exitum appropinquabat, eo clarius sponsi intuens pulcritudinem, majore festinatione ad amatum contendebat, non amplius nos præsentes, sed illum ipsum alloquens, quem defixis oculis contemplabatur. Nam lectulus ejus ad Orientem vergebat. Desinens igitur nobiscum loqui, precibus deinceps loquebatur cum Deo, manibus supplicans, et tenui voce ita submurmurans, ut quæ dicebantur, mediocriter a nobis exaudirentur. Talis autem erat precatio, ut dubium non esset, quin funderetur ad Deum, et ab illa Deus audiretur.

Precatio moribunda.

28 Tu, inquit, Domine, mortis metum nobis abstersisti. Tu effecisti, ut hujusce vitæ finis, veræ nobis esset principium vitæ. Tu nostra corpora ad tempus somno tradis, rursumque e somno suscitans extrema tuba. Tu terram nostram, quam manibus formasti, tamquam depositum, terræ committis, et quod ei dederas, rursum repetis, quod in nobis mortale atque deformis est, immortalitate et gratia decorans. Tu nos ab execratione peccatoque liberasti, utrumque pro nobis effectus. Tu draconis capita collisisti, qui per voraginem contumaciæ faucibus hominem corripuerat. Tu portis tartari confractis, et debilitato, qui mortis habebat imperium, nobis ad resurrectionem aditum partefecisti. Tu ad hostis perniciem, et vitæ nostræ securitatem dedisti signum metuentibus te, notam sanctæ Crucis. Æterne Deus, cui addicta sum ex utero matris, quem ex totis viribus dilexit animus meus, cui et carnem et animum ab adolescentia mea ad hoc usque tempus consecravi: Tu mihi adhibe angelum lincis, qui me ducat ad locum refrigerii, ubi quietis est aqua, in sinus sanctorum Patrum. Tu, qui flammeum fregisti gladium, et paradiso reddidisti hominem, qui tecum cruci suffixus erat, et ad misericordiam confugerat tuam, memento etiam mei in regno tuo. Siquidem et ego crucifixa sum tecum, configens timore tuo carnes meas, et ab judiciis tuis metuens. Ne separet me chaos illud formidandum ab electis tuis. Ne impediat invidus iter meum. Ne reperiantur ante oculos tuos peccata mea: si propter naturæ C inlirmitatem collapsa, aut verbo, aut opere, aut cogitatione peccavi, condona id mihi tu, qui habes in terra dimittendi peccata potestatem, ut refrigerer, et in corporis spoliatione aute conspectum tuum inveniar non habens maculam in forma animi mei; sed sine reprehensione et labe suscipiatur animus meus in manibus tuis, tamquam inceusum in conspectu tuo.

Cruce se signat et corde ac laborum motu orans exspirat.

29 Hæc dicens, oculis, et ori, et cordi Crucis signum apposuit. Lingua vero paulatim febrili penitus exsiccata, verba amplius non exprimebat, et vox implicabatur. Quare sola laborum dilatatione, et manuum motu, eam precationi incumbere cognoscebamus. Cum interim vesper advenisset, et lumen illatum esset, illa [repente] oculorum orbem explicans, et ad splendorem respiciens, ad vespertinam gratiarum actionem pronuntiandam promptum animum præ se ferebat: sed voce deficiente, corde et manuum motione proposito satisfaciebat, et ad interiorem affectionem labra commovebat. Absoluta autem gratiarum actione, manum ad

faciem signandam admovit, et voti finem D adesse declaravit, et magnum quemdam ac profundum spiritum ducens, precationem simul et vitam terminavit.

30 Cum igitur nec spiraret amplius, et jaceret immobilis, ego memor eorum, quæ in ipso primo congressu mihi mandaverat, dicens se velle, ut manus mea sibi oculos clauderet, et solitum ori suo præstaret officium; sancto vultui dolore languentem manum adhibui, ne mandatum ejus negligere viderer potius, quam quod ejusmodi officium oculis ejus esset necessarium: quippe qui, quemadmodum fit in somno naturali, palpebris decore contacti erant. Et labra itidem clausa, manusque venuste pectori coherentes. Totus denique corporis situs ea dignitate compositus, ut ornantium manu non indigeret. Meus autem animus dupliciterangebatur, tum ob ea, quæ cernebam: tum ob luctuosas virginum voces, quibus aures meæ circumsonabant.

S. Gregorius dicitur functæ os atque oculos attingere potius quam claudere.

31 Hactenus enim illæ quiescentes, se fortiter gesserant, animoque dolorem inclusum continentes, fletus impetum compresserant, observantes eam, verentesque, quamvis corpus ejus jam conticesceret, ne increparentur: aut si qua vox contra præscriptum erumperet, ne Magistra ex ea re molestiam caperet. Ubi vero silentio dolor non potuit amplius coerceri, non aliter, quam si victos earum animos quidam ignis exureret, statim in acerbum et incredibilem luctum proraperunt: adeo ut ratio mihi non consisteret amplius in proposito: sed tamquam alicujus obruta torrentis impetu, cederet perturbationi, sequeretur totam lamentationibus daret. Æquam autem ac justam mihi dolendi lugendique causam habere virgines videbantur. Non enim se consuetudine, aut gubernatione quapiam humana, aut aliis ejusmodi rebus, quas in calamitatibus suis homines graviter ferunt, orbatas dolebant: sed tamquam ad ipsa in Deum spe, et animorum salute sejunctæ essent, plorabant.

Sancti fratris luctus.

32 Hæc in lamentationibus suis conquerebantur, dicentes: Exstinctum est lumen oculorum nostrorum: erepta est lux, quæ animis nostris in itinere præcedebat: disjectum est vitæ nostræ præsidium: sublatum specimen integritatis: abscissum concordiae vinculum: contritum imbecillium firmanentum, [sublata est sanatio ægrotantium.] Te duce, nox erat nobis diei loco, vitæ tuæ splendore illustrata: jam vero vel dies in tenebras convertetur. Gravius autem præter ceteras luctum intendebant, quæ matrem ipsam et nutricem appellabant. Erant autem illæ, quas penuriæ famisque tempore in alimentorum largitione projectas in viis sustulerat, alueratque, et ad castam atque incorruptam vivendi rationem informaverat.

et virginum lamenta.

33 Verum posteaquam animum tamquam ex profundo quodam angore collegi, in sacrum illud caput intendens aciem oculorum, quasi reprehensus ab ea propter inconditum illum tumultuantium strepitum, magna voce clamans: Ad hanc, inquam, respicite, virgines, et præceptorum ejus recordamini, quibus ab ea ad omne decus et honestatem estis institutæ. Divinus ille animus unum nobis lacrymarum tempus præscripsit, id fieri jubens,

quæ ipse cum prædictis commutari jubet.

A jubens, cum vacaretis precationi : quod nunc etiam potestis efficere, lamentationis clamorem pia Psalmorum decantatione commutantes. Hæc, quam maxime poteram, clara voce dicebani, ut superarem strepitum conquerentium. Deinde cohortatus sum eas, ut in proximam domum scederent, relictis dumtaxat aliquibus, quarum opera libentius illa, dum viveret, utebatur.

34 In earum erat numero quædam femina nobilissima, divitiis, et genere, et corporis forma, atque aliis nominibus illustris, in ipsa adolescentia constituta. Hæc viro cuidam honestissimo in matrimonio collocata fuerat, sed brevi tempore cum illo vixerat. Quare conjugio [in juvenili corpore] liberata, viduitatis suæ custodem et magistram magnam Macrinam elegerat, et cum virginibus plurimum versabatur, ut ab eis rectam et ex virtute vivendi rationem edisceret. Vestiana i illi erat nomen : pater Araxius vocabatur, unus e numero senatorum summi consilii. Ad hanc ego : Nunc quidem, inquam, invidiosum non erit, si defunctæ splendidiorem adjecerimus ornatum, et puram illam immaculatamque carnem clarioribus vestimentis inducimus. At illa intelligere respondit oportere, quidnam illi Sanctæ in hoc genere probatum foret. Nihil enim a nobis geri fas esse contra voluntatem ipsius. Onuino autem, quod Deo gratum acceptumque esset, idem ei jucundum futurum.

35 Erat quædam præfecta virginum choro in ministerii gradu k, nomine Lampadia, quæ sententiam ejus de funerum pompis se plane scire dicebat. Hæc a me his de rebus interrogata, (forte enim intererat consultationi) cum lacrymis respondens : Integre et pure vivendo, inquit, Sancta sibi ornamentum paravit, quod et vitam ipsius decoraret, et sepulturam. Nam quod ad corporis ornatum spectat, nec dum viveret accepit, nec in hunc usum reservavit. Quare ne si velinus quidem, amplius licet, cum ad hanc rem non suppetat apparatus. Nihilne, inquam, reconditum est, quo justa et exsequiæ possint adornari? Quid, inquit illa, reconditum naras? Quidquid reconditi est, in manibus habes : ecce pallium, ecce capitis tegmen, et trita pedum calceamenta. Hæc sunt opes, hæc supellex. Nihil præter id, quod cernis, in arculis aut thalamis conditum latet. Unam divitiarum suarum cellam noverat, thesaurum cælestem : illic omnia collocavit, nihil reliquit in terra.

36 Tum ego : Quid, inquam, si ad funus ornandum ex iis, quæ mihi parata sunt, aliquid proferam, num inconsulte factum existimabit? Id præter sententiam ejus futurum, se non arbitrari, respondit. Nam etsi, inquit, viveret, duabus de causis non repudiaret honorem tuum, vel propter sacerdotii dignitatem, quam semper venerata est ; vel propter naturæ necessitudinem : neque enim alienum duceret id, quod a fratre esset. Idcirco manibus etiam tuis corpus ut curaretur, mandavit. Cum igitur ita visum esset, et sacrum illud corpus tegi vestibus oporteret, studium inter nos dividentes circa ipsam, alius aliud cogitabamus. Et ego quidem jussi cuidam ex meis, ut vestem afferret.

37 Illa vero, qua de mentionem fecimus, Vestiana propriis manibus ornans sanctum illud caput, cum ejus cervici manum submisisset, Ecce, inquit, ad me respiciens, quale e collo Sanctæ monilis ornamentum pendet. Et hæc dicens, solutis pone vinculis, præterdit manu ferreum Crucis signum, et annulum quemdam ex eadem materia. Quæ quidem utraque tenui redimiculo appensa, cordi semper adhærebant. Et ego : Communis, inquam, sit hæc possessio. Ac tu quidem habeas Crucis insigne : mihi autem hereditas annuli satis erit : siquidem in hujus etiam pala Crux erat impressa. At eum mulier intuens, rursus ad me, In deligendo, inquit, non aberrasti. Etenim excavatus est annulus sub ipsa pala, ibique de Ligno vitæ particulam conditam habet, quod superadjacens pala simili nota significat.

AUCTORÆ
S. GREGORIO
NYSSENO.
Cruz ferrea et
annulus cum
reliquis sanctæ
Crucis repertus
ad collum de-
functæ; hic
fratri cedit.

ANNOTATA.

a Hæc interpretatio aliena videtur a sententia Græca, aut certe perobscura ; habe ergo verbum verbo redditum : Ad bonorum igitur nuntium E alacres facti ad iis, quæ apposita erant, fruendum eramus. Erant autem hæc varia, et omni plenus voluptate apparatus ; nam sic et ad hæc usque studio (sive cura ac sollicitudine sua) Magna illa descenderat. Nam sic locum hunc intelligendum puto ; ut, cum primum fratris adventum Macrina cognoverit, statim hospiti suo, longis itineribus fatigato, apparari ea jusserit, quibus vires ejus reficeret ac recrearet. Interim dum id fit, longum inter se colloquium instituunt, donec, opinor, parata esse omnia Macrina cognovit ; tum vero abrupto sermone, fratrem ad epulas dimisit iis verbis, quæ supra dedimus num. 21. Sed cum tantum in illo mœrorem animadvertisset, aut etiam per internuntiam intellexisset ; ut nec cibos capere, nec appositis frui vellet aut posset ; nuntium lætum submiserit, qui, anxius nimirum curis depulsis, illum ad curandum corpus excitaverit, disposueritque ad fruendum deliciis appositis. De apparatu ergo ciborum hic mentio fit ; non de alio quodam plane metaphorico ac peregrino, quem hic suggerit interpretatio Ziniana.

b S. Macrina, scilicet senior, de qua supra cap. 1, ejusque maritus, cujus nomen ignotum F est, vexati sub Diocletiano et Maximiano, vel Maximiano Galerio, uti dictum est ad diem XIV Junii, pag. 811.

c Et hujus Martyris nomen ignoramus ; passum vero putarunt Majores nostri in eadem persecutione, ut notarunt ad eundem diem XIV Junii, pag. 815.

d Græce ἐνεαζῶν, id est, in partes novem ; quot erant liberi, ut supra vidimus, cum facta bonorum divisio est.

e Nimirum cum exsequenda ipsi fuit emendatio concilii (Antiochensis, anni 379) quam fieri jubebat in ecclesia Arabica, disceptandumque eum præsulibus ecclesiarum Hierosolymitanarum, ut colligitur ex Oratione de euntibus Hierosolymam ; quod postremum optatis successibus caruisse videtur ex epistola ejusdem S. Patris ad Eustathiam, Ambrosiam et Basilissam.

f Græce sic legitur : Postea vero cum rhetoricam doceret ceteros, fama etc.

g Sic rogatus fuerat, ut propter negotii ecclesiastica Romam adiret, anno 374, ut eruitur ex epistola S. Basilii magni et ad Dorotheum presbyterum ; sic destinatus fuerat a Concilio Antiocheno

geste interea de
ornando funere
liberata:

ad cum pau-
perina Ma-
rina nihil ad
ornatum reli-
quisset.
k

f frat. r de suo
curat.

AUCTORZ
S. GREGORII
NYSSENSIS

cheno ad ecclesiam Arabiæ; rogatusque, ut simul Hierosolymitanas componeret, ut mox notavimus.

h Ἐπιδήμιος ἐὺχαριστία, (quod infra recurrit num. 29) id est, Gratiarum actio lucernaria, ut ita dicam; quæ etiam aliter appellari solet τὸ λυχνίδιον, lucernarium, quæque est pars prima Officii vespertini apud Græcos; preces scilicet, cum sol cognovit occasum suum, et tempus instat lucernæ Deo offerendæ; imo lumen cum precibus oblatum Deo, Lucernarium est, inquit Goar in Euehologio pag. 30; qui et preces Lucernarii exhibet ibidem a pag. 35. Porro ex hoc loco colligi potest, inclinante die ad Sororem advenisse S. Gregorium, aut certe quievisse in hortis, ubi se refecerat; ut notavimus in Commentario. Quievisse, inquam, in hortis; nam, si tam prolixum fuit primum colloquium de Anima et Resurrectione, quam exstat modo apud S. Gregorium; profecto diu ante vespere advenisse dicendus est; ex quo ulterius sequitur, id accidisse in ætate cum dies sunt longiores; quandoquidem præterita nocte adhuc aberat ab hoc cænobio S. Gregorius itinere unius diei, ut supra narrabat num. 17. Si ergo tam diu ante finem sequentis diei iter illud emensus sit, diem longam fuisse necesse est, quales sunt mense Julio; non autem mense Novembri aut Decembri.

i Græce scribitur Vetiana. Hæc ea putatur fuisse, cujus viduitatem a secundis nuptiis tutatus S. Basilius adversus furentem iudicis cujusdam assessorem, tantum sibi a tyranno periculum accersivit, quantum ex ea re tandem consecutus est gloriæ; uti narrat S. Gregorius Nazianzenus Orat. xx a pag. 353 editionis Parisiensis an. 1609. Vide Baronium ad annum Christi 370 num. mihî 62. Et Tillemontium in S. Basilio art. LXXIV.

k Id est, diaconissa, ut vocant.

CAPUT IV. *Miraculi vestigium in corpore defunctæ; exsequiæ a S. Gregorio accuratæ; locus sepulturæ, miracula in vita patrata.*

Nota in corpore reperta est.

Ceterum cum tempus posceret, ut castum corpus veste tegetetur, quod quidem officium ex Magnæ mandato ad me pertinebat necessario: cumque præsens esset, ac simul contrectaret ea, quæ mecum magnæ illius hereditatis particeps fuerat, Ne prætermiseris, inquit, intueri rei admirandæ ab hac Sancta perfectæ magnitudinem. Quidnam istuc est, inquam? At illa, pectoris partem nudans, Vides hoc, inquit, tenue et obscurum sub collo signum? (Videbatur autem puncto simile, tenui acu confecto) simulque lucernam propius admovit ad locum mihi demonstratum. Quidnam, inquam, admirandum, si tenue signum in hac parte est? Et hoc, inquit, divini auxilii in magnam Macrinam monumentum, in ejus corpore relictum est.

insignis pudicitæ et miraculi monumentum.

39 Etenim cum acerbe intumisset olim hæc pars, et periculum esset, ne tumor secandus esset, aut ne latius serpens malum, fieret immedicabile, si ad loca cordis appropinquasset, rogavit sapius et obsecravit mater, ut medici manum admitteret: et eam namque artem a Deo pro salute hominum

ostensam esse. Illa vero, cum aliquam corporis partem alienis oculis aperire morbo ipso gravius judicaret, ad vesperam; cum solitam matri propriis manibus navasset operam, in sacellum sanctissimum ingressa, totam noctem prostrata, curationem Deo supplicavit, et, quæ ex oculis defluebat, aquam cum terra commiscens, lacrymarum lutum, morbo medicamentum adhibuit. Matri autem exanimatæ, hortantique, ut medico uteretur; sibi ad expellendum morbum satis esse respondit, si manu sua mater ipsa locum sancto signo muniret. Quum igitur mater in sinum ejus manum intulisset, ut eam partem signaret, signum quidem egit, morbus autem abiit. Sed hæc parva nota, loco horribilis tumoris apparuit, et ad finem usque permansit, ut esset, quemadmodum arbitror, divinæ opis indicium, quo ad agendas gratias Deo continenter moveretur.

40 Posteaquam studio nostro finem imposuimus, et ex domesticis copiis corpus exornavimus, non decere dixit ministra illa, corpus ad sponsæ similitudinem ornatum ante virginum oculos poni. Sed est, inquit, mihi ex vestræ matris vestimentis nigrum pallium, quod recte, ut ego quidem sentio, poterit superinjici, ne externo et adventitio isto vestitus ornatu, sacra hæc pulcritudo illustretur. Quæ sententia cum valuisset, et pallium adjectum esset, ipsa tamen in amictu pullo, divina, ut arbitror, potentia et hanc corpori addente gratiam, ita splendebat, ut quemadmodum in quiete visum ostenderat, radii quidam ex ejus pulcritudine plane elucere vidrentur. Interim dum hæc agebamus, et virginum cantu lamentationibus commisto resonabat locus, fama [statim] nescio quomodo, undique diffusa, omnis finitimi ad funus confluerunt, adeo ut concurrentes vestibulum non caperet.

41 Cum igitur nocturna pervigilatio [apud illam] ut in Martyrum celebritate, canendis Psalmis perfecta esset, et crepusculum advenisset, confluentium vicinis e locis omnibus virorum et mulierum multitudo, Psalmorum decantationem fletibus interpellabat. Ego autem quamvis propter calamitatem animo essem consternatus, tamen ex rebus præsentibus, quoad fieri potuit, operam dedi, ut nihil in tali funere desideraretur. Itaque confluentem populum in genera distribuens, mulierumque multitudinem admiscens virginum choro, virorum autem turbam adscribens monachorum cœtui, unum quemdam ex utrisque studui aptum concinnumque, tamquam in Psalmos cauentium congressu, ex communi omnium concentu apte conjunctum ordinem constituere. Verum cum paulatim progrediretur dies, et locus [recessus illius omnis] præ confluentium multitudine angustus redderetur, surgens qui ei regioni præfectus erat episcopus a, Araxius nomine, (aderat enim cum universa multitudie sacerdotum) præcepit, ut sensim præcederet tabernaculum; nam et satis longum viæ intervallum intercedebat, et multitudo alioquin ob motum incitatiores impedimentum attulisset. Deinde omnes, quos in munere suo obeundo ministros habebat et adjutores, ut sua præsentia corpus decorarent, cohortatus est.

Ornato cada-
veripulla vestis
insternitur, et
vel sic splendet.

Confluit ad ex-
sequiascum epi-
scopo loci fre-
quentissimus
populus.

42 Cum autem hæc ita constituta studiose gererentur, ego feretrum subiens, illum advocavi, ut alteram partem sustineret: posteriores vero feretri partes subierunt alii duo de clero insignes viri. Sensim igitur procedebatur, cum et qui præibant, pedetentim incederent, et nos item gradatim sequeremur. Etenim cum frequens populus feretrum circumstaret, nec tam mirabili et sacro spectaculo posset expleri, non erat facile nobis iter facere. Ex utraque autem parte præcedebat non exiguus diaconorum ministrorumque numerus: qui omnes ordine progredientes, accensos cereos manibus gestabant. Quæ quidem pompa non carebat mysterio, cum a principio ad finem usque decantatio Psalmorum eadem voce, triplicique canentium ordine, sicut ille trium puerorum cantus, absolveretur. Porro cum inter secessum et sanctorum Martyrum ædem, in qua parentum etiam corpora quiescebant, septem octove intercederent stadia *b*, totum prope diem in eo spatio conficiendo, consumpsimus: congregientium enim multitudo, quæ assidue magis augebatur, non sinebat nos ex sententia progredi.

43 Sed ubi intra fores templi constitimus, demum, deposito feretro, nos ad precationem convertimus. Quæ quidem precatio populo luctus materiam præbuit. Silentio enim Psalmis canendis imposito, cum sacram illam faciem virgines adspexissent, et parentum jam esset patefactus tumulus, in quem illam decreveramus inferre, unaque earum, nos post eam horam divinum illud caput non amplius inspecturos, perturbatus exclamante, et reliquis deinceps virginibus eadem vociferatione subsequenter, incondita quædam confusio recte constitutum et sacrum illum Psalmorum cantum est consecuta. Nam virginum luctu fracti omnium animi commovebantur. Itaque nobis nutu silentium imperantibus, et præcone præeunte, et solitas Ecclesie voces *c* inclamante, vix tandem populus se ad precandum composuit.

44 Ceterum convenienter facto precandi fine, me timor quidam invasit, considerantem præceptum illud, quo prohibemur patris aut matris turpitudinem aperire *d*. Et quomodo, inquam, hoc ego iudicium effugiam, si in parentum corporibus videro communem humanæ naturæ turpitudinem, cum verisimile sit, ea collapsa dissolutaque, ad turpem et inconditam pervenisse deformitatem? Hæc autem mihi cogitanti, formidinem auxil indignatio Noë: *e* cujus historia me, quid facto esset opus, admonuit. Priusquam igitur corpora nostris oculis essent exposita, pura sindone operta sunt. Nam cum operculum esset sublatum ex utraque parte summa, linteum injectum est: quo linteum contactis parentum corporibus, ego et regionis episcopus ille, cujus mentionem feci, sacrum illud corpus e feretro tollentes, juxta matrem apposuimus, atque ita votum utriusque complevimus. Uno enim consensu semper oraverant Deum, ut corporibus post mortem copularentur; ut quæ inter ipsas fuerat in vita conjunctio, ne in ipsa quidem morte dissolveretur.

45 Cum autem, justis legitime peractis, recedendum esset, prostratus ad tumulum et

pulverem osculatus, tristis et lacrymans discedebam; cogitans quanto bono vita esset orbata: [*f* cum mihi in ipso itinere vir quidam illustris in re militari, qui in civitate Ponti, cui nomen Augustæ *g*, dux exercitus erat, audita calamitate, atque ægre ferens, cum subditis humaniter obviam processit. Erat enim mihi et sanguinis, et amicitie necessitudine conjunctus. Hic mihi de ipsa miraculum narravit] quod unum adiungens historiæ, faciam scribendi finem. Etenim cum lacrymis modum adhibentes, colloqui cœpissimus, ille ad me, Audi, inquit, quale quantumque bonum migravit e vita: atque ita sermonem exorsus est: Magna mihi, uxorque meæ quondam cupiditas incidit videndi virtutis gymnasium. Sic enim, inquit, locum illum, in quo beatus ille animus degebat, appellandum arbitror. Nobiscum autem erat filiola, cujus oculum ex pestilenti morbo calamitas occuparat, adeo ut obducta tunica circa pupillam, contractoque albore, fœdum esset miserandumque spectaculum.

46 Divinam igitur illam domum ingressi, ita separati sumus in eo sapientiæ vacantium loco, ut ego quidem diverterem, ubi habitabant viri, quibus præerat Petrus frater tuus: illa autem intus, ubi erant virgines, cum sancta Macrina versaretur. Hic cum aliquantulum essemus commorati, tempus esse duximus, ut discederemus. Jamque discessum adornabamus, cum utrimque nobis humana quædam vis illata est. Nam et frater tuus mihi jubebat, ut manerem, et studiosorum mensæ particeps fierem: et Beata illa non dimittebat uxorem meam, sed filiolum in sinu gerens, non prius illam se reddituram agebat, quam mensam apparasset, et nos philosophiæ divitiis accepisset. Puellulam autem exosculata, et admovens os oculis ejus, ubi pupillam affectam vidit: Si hoc mihi, inquit, concesseritis, ut apud nos esse velitis, gratiam vobis tali honore non indignam referam. Ecquam, inquit puellulæ mater? Est mihi, respondit Magna, medicamentum, ad curandum hunc oculum, appositum. Quæ quidem promissio cum mihi a quodam ex virginum conclavi nuntiata esset, libenter mansimus, posthabita, quæ nos urgebat, proficiscendi necessitate.

47 Cum igitur convivium, quod [magnus] Petrus [propriis manibus ministraverat, atque] humanitate et gratia sua condiverat, haberet finem [ac voto nostro factum esset satis,] uxorque nobis, a sancta Macrina omni convenienti jucunditate recreata, remissa esset, lætitia et gaudio pleni, nos in viam dedimus. Et quæ utriusque nostrum contigerant, inter eundem narrabamus: ego quidem quæcumque in virorum conclavi vel videram, vel audiveram, recensebam. Et illa vicissim tamquam ex historia singula repetens, nihil omnino, quantumvis parvum, omitendum existimabat. Itaque cum non aliter, quam ex scripto, tamquam in altera lance appendens, ordine cuncta percurreret, jamque ad eam pervenisset partem, quæ curationis oculi promissionem continebat, narrationem intermittens: Quidnam, inquit, egimus? Quomodo negleximus promissum ipsius? Collyrium, inquam, illud, quod nobis promiserat?

48 Cumque

AUCTORE
S. GREGORIO
NYSSENO.
Revertenti ab
exsequiis S. Gre-
gorio occurrit
cognatus dux
flens.

f
g

et miraculum
narrans.
E

F

quo vivens ad-
huc S. Macrina
in monasterio.

Ordo pompæ
feretris et mora
ab affluum
multitudinis.

b

B

Tumulus ad
sepulcrum ab
epulantibus
exortus vix se-
datur.

c

sepelitur S. Ma-
rina juxta
matrem, ut pe-
terat.

d

C

e

AUCTORE
S. GREGORIO
NYSSENO.
oculum filiolarum male affectum prece subito sanaverat.

48 Cumque ego item negligentiam incurarem, juberemque, ut eeleriter aliquis ad illud poscendum excurreret, infans interim, quæ in manibus nutricis erat, [forte] matrem respicit: etiam mater ad ejus oculos aciem intendens, Negligentiæ, inquit nostræ desinas succensere; [magna id voce præ gaudio simul et stupore pronuntians.] Ecce tibi bona fide solum, quod illa promiserat. Veram enim morborum medicinam, quæ precibus fit, nobis exhibuit, cujus ea vis fuit, ut ne vestigium quidem morbi in oculo relictum sit: adeo divino illo medicamento plane curatus est. Atque ita loquens, filiolarum suscipiens, mihi in manus tradidit. Tunc ego miracula, quæ in Euangelio narrantur incredibilia, cogitatione complectens, Quid mirum, inquam, e manu Dei cæcos videndi potestatem accepisse, quando nunc ejus Ancilla per fidem in ipsum præstat illas eurationes? Opus enim eernimus, haud multo miraculis illis inferius. Ilæ ille mihi dum narrat, singultus vocem ejus intercepit, et subsecuta est copia lacrymarum. Atque hæc quidem a milite.

B
Multo alia ejus miracula omittit Gregorius propter incredulos.

49 Quæ autem ab illis, qui simul cum ea vixerunt, quique omnem illius vitam plauere perspectam et cognitam habebant, acceperunt, huic narrationi attextenda non censeo. Plerique enim pro eo, quantum ipsi possunt efficere, credunt ea, quæ dicuntur. Quæ vero audientis superant vires, tamquam a veritate remota, mendacii suspicionibus insectantur. Proinde mirandam illam in penuria et fame agriculturam prætermitto. Quomodo in pauperum usus projectum frumentum, nec, dum distribueretur, nec post, imminutum sit, sed eadem mensura numeroque permanerit, aliaque his longe magis admiranda, morborum curationes, expulsiones dæmonum, et veras futurorum prædictiones: quæ quidem omnia iis, qui diligenter explorarunt, vera esse constat, licet fidem superare videantur, nec fieri potuisse judicentur ab iis, qui carni magis addicti sunt, qui nesciunt proportionem fidei munerum fieri distributionem: et parva quidem dari habentibus parvam fidem, magna autem illis, qui ingenti fide præditi sunt. Quamobrem ne offendantur, qui ad credendum divinis muneribus sunt imbecilliores, sublimiora illius miracula silentio præterimus, satis esse existimantes, iis, quæ dicta sunt, ejus historiam conclusisse.

ANNOTATA.

a Præerat, opinor, Araxius non Neocæsareæ, ut in Actis SS. Basilii et Emmelie notatum obiter fuit; sed Ibororum, sive Ibororum, aut

Iboræ, quæ parva quidem civitas, at episcopalis tamen fuit in Helenoponto, juxta Carolum a S. Paulo in Geographia sacra, ubi describit patriarchatum Cpolitianum. Erat enim oppidum istud vicinum pago S. Gregorii nostri, ubi apud reliquias quadraginta Martyrum quiescebant corpora parentum ejus, ut ipsemet testatur in Oratione in XL Martyres, quæ Vita S. Macrinæ in editione nostra subnectitur, pag. 211 et seq.

b Stadium passim sumitur pro spatio 125 passuum: octo ergo stadia hoc pacto mille passus æquarunt: nisi stadia hic Pythia significentur, quorum singula passus mille continent.

c Voces intelligo, quibus reverentia et attentio conciliatur tempore Officii ecclesiastici, quales sunt illæ, quas tum in sacrosancto Missæ sacrificio, tum præcipue per officium exsequiarum identidem proclamat diaconus: Adhuc et iterum in pace Deum precemur; ut videre est apud Goar in Euchologio.

d Nempe Levitici cap. xviii § 7, ubi dicitur: Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tuæ non discooperies. Quibus quidem verbis incestus filii cum matre nuptiæ commixtioque prohibentur; itaque nihil hoc præceptum ad eam rem pertinebat, quam hic agere verebatur S. Gregorius.

e Nota est hæc historia ex Genesis cap. ix § 21: sed neque hæc ad Gregorium pertinere hoc loco poterat; ibi enim agitur de filio, qui verenda patris spectaverat; at Gregorius per parentum turpitudinem, eam tantum intelligit deformitatem, quam situs ac putredo defossis pridem eadaveribus inducit; ut patet ex verbis immediate præcedentibus: Cum verisimile sit, ea collapsa dissolutaque ad turpem et inconditam pervenisse deformitatem. Sed nimirum bonarum mentium est, ibi culpam timere, ubi culpa non est.

f Hic textum Græcum torsit interpretes; sic enim habet: In ipso autem itinere vir quidam illustris in re militari, qui dux erat militum in urbecula quadam Ponti, cui nomen Sebastopolis, [ibidem] cum suis commorans, et mihi ad illam accedenti humaniter obviam processit, et cum audiret calamitatem atque ægre ferret (erat enim nobis et sanguinis et amicitie necessitudine conjunctus) adjecit mihi de ipsa miraculi cujusdam historiam.

g Græce Sebastopolis, quam inter multas eam fuisse necesse est, quæ apud Carolum a S. Paulo in Geographia sacra Armeniæ primæ contribuitur, et Tavia Sebastiam ducebat juxta Itinerarium Antonini Augusti: hæc enim S. Gregorio, e locis Neocæsarea haud procul dissitis Nyssam repetenti, poterat occurrere; non item alix dux ejusdem nominis urbes apud Ptolemæum notatæ, quarum alteram locat ad Iridem fluvium, Amasiam inter et Pontum Euxinum fere mediam, alteram in ora ejusdem Ponti Orientali versus Colchidem.

A

D

DE S. ARSENIO ANACHORETA

IN MONTE SCETHI LIBYÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. P.

§ I. Scethis notitia; nominis Sancti etymon, patria, natales; vita in sæculo acta; institutio Honorii, et Arcadii.

CIRCA

ANNUM CDLV.
Scethios situs,
etc.;

Scethis vel Scetis, Scethe, Scithi, Scitis, Scitium, Scithiaca regio jam pridem a nobis descripta tomo secundo Februarii pag. 46 occasione sanctorum abbatis Moysis Libyei, et sex sociorum monachorum Martyrum, pars Libyæ censetur; ab Ægypto proprie sumpta paludibus Mureotide ac Maride; montibus Nitria et Pherme disereta, sicut dictum tomo secundo Januarii pag. 108. Phuribus olim cœnobii monachorum, SS. Antonii ac Mucarii vestigiis insistentium, vitæque innoentia ac sanctitate elarescentium fuit locus hic memorabilis, interque loca, quæ S. Arsenius, monachorum in Oriente gloria et norma, virtutibus illustravit, primas sibi merito partes vendicat. Meminit de eo Sozomenus Ecclesiasticæ historiæ lib. III, cap. XIV; de viris autem illustribus, qui illum nobilitarunt lib. VI, capp. XXIX et XXX. Locus hunc tamquam sibi proprium ac peculiarem fecit Sanctus, annis quadraginta, atque adeo parte longe maxima vitæ solitaria in eo transactis; ut vel hoc nomine ibi potius, quam alibi, ubi vitam elausit, in titulo, huic commentario præfixo, annuntiari mereatur eum Martyrologio Romano; quod tamen minus proprie montem hunc accenset Ægypto, ut dicitur alio loco.

etymon nomi-
nis S. Arseni,
patria, nata-
les, scientia,
parentes.

2 Vita nostra Græco-Latina, quam damus, num. 27 etymon Sancti subindicat dicens, conveniente rei significatione, eum nomen VIRI tulisse, et nihil effeminati præ se tulisse: nam adjectivum ἄρσενος, idem est, quod masculus sive virilis. Vita Metaphrasti adscripta, apud Surium tomo III, a pag. 233, num. 1 patriam ipsi dat veterem Romam (non Novam seu CPolim) ex qua scilicet dicitur esse ortus. Idem colligimus tum ex Synaxario Basiliano, tomo I Maii, pag. 723; tum ex Menæis magnis Græcorum exeusis ad diem VIII ejusdem mensis. Eadem patria diserte ipsi attribuitur in Vita nostra num. 3. Natalium splendorem (de quo ibidem variis locis) exornavit rara in paucis eruditio, qua Sanctum non modo Græca cum Latinis conjunxisse (prout habes num. 14) sed aliis præterea facultatibus egregie excultum ipsum fuisse, constat ex auctoritate et gratia, quibus valuit apud Theodosium imperatorem. Sororem habuisse traditur a Metaphraste num. 3, eum apographo nostro, signato 1589, ex eodeme, si recte conjicio, Vaticano, ita a nobis imposterum hic nominando. Inepti udditio eodeme Hagenoyensis Usuardini, si absque veterum testimonio credi velit, S. Arsenium fuisse fratrem S. Eufemiani, patris S. Alexii. Titulum Sancti, Euphemiano attributum, obiter eastigavimus in Commentario prævio S. Alexii die XVII hujus, num. 7. At quæ parentes Sancti nostri spectant, ineomperta habemus.

3 Affirmat Metaphrastes cum apographo Vati-

cano, quod diaconus erstiterit sanctæ Romænæ Ecclesiæ, adstipulante Baronio ad annum 383, num. 22, et 385, num. 9 eum Martyrologio Romano; adde Joannem Zonaram Annalium editionis regis Parisinæ tomo II, pag. 37; Synaxarium Basilianum ac Menææ exeusa, ut taceam recentiores, Ludovicum Bulcau Benedictinum in Historia monastiea, quam Gallie anno 1687 anonymam edidit, lib. I, pag. 134; ac nuperum Legendistam Gallum tomo II, pag. 295. Titulum diaconi non lego in Vita nostra, neque seio alibi usquam Sancto eum tribui in Martyrologiis antiquis, aut Vitis Patrum. Contra hunc faciunt sequentia. Dicit Metaphrastes num. 5, quod primum eum esse decreverit (Theodosius) ex ordine senatorio (patricium intellige) quæ dignitas post imperatoriam erat prima. In Apophthegmatis Patrum a Cotelerio editis inter Ecclesiæ Græcæ Monumenta tomo I, pag. 367 vocatur pater imperatorum. Præterea mille servi aurea zona vincti, omnesque monilibus ac holosericeis exornati assistebant ei: pretiosi vero tapetes sub eo sternebantur; quibus consonat Vita nostra num. 20; ubi et num. 26 dicitur primum apud imperatores locum tenens... aurea induebatur stola. Itaque diaconatus iste præterquam quod non satis probatur, tam neutiquam congruere dictis videtur, quam insigni adeo magnificentia ac luxui, quibus Arsenius affluebat in aula, ut videre est in Vita nostra num. 13, 16, 20; apud Cotelerium citata pagina 367, in Vitis Patrum a Rosweydo nostro vulgatis lib. III, sub nomine Ruffini Aquileiensis presbyteri, pagg. 506, ac 507.

Non satis constat, quod fuerit diaconus Ecclesiæ Romænæ;

E

4 Nec diaconatus iste satis probatur ex Vitis Patrum eadem pag. 506, ubi habentur ista: Fuit quidam vir, sub Theodosio imp., nomine Arsenius, cujus filios, id est, Arcadium et Honorium, Augustus de baptismo suscepit. Tillemontius Monumentorum ecclesiasticorum tomo XIV, pag. 795, monet, dispiciendum esse, num suscipere personas de sacro fonte, non sit hic Officium diaconi; et num attendi debeat ad Acta S. Sebastiani xx Januarii, pag. 270, in quibus sic legitur: Igitur omnes isti sexaginta octo a S. Polycarpo presbytero baptizati, et a S. Sebastiano suscepti sunt; qui sane erat laicus; quamquam id contigit tempore persecutionis. At nodum in seirpo videtur querere: neque enim dubium putamus, quin officium levandi baptizatos de sacro fonte, fuerit olim, ut nunc est, sæcularibus æque ac ecclesiasticis commune, nedum ad solos diaconos restrictum. Onuphrius Panvinius in libro peculiari de Baptismo paschali, ex commentariis ejusdem excerpto, ac Romæ excuso anno 1656, pag. 164 inter caeremonias quinque baptismi, ponit secundo loco susceptorem, qui levabat de sacro fonte, nulla facta mentione, sæcularisne is esset

F
idque non probatur ex eo, quod Arsenius filius Theodosii de baptismo suscepit;

an

AUCTOR
J. P.

quod videtur
exponendum
in sensu pro-
prio.

on ecclesiasticus : quam etiam non facit Bellar-
minus tomo III *Controversiarum lib. 1 de sacra-
mento baptismi, ubi cap. xxvi agit de susceptoribus.*

5 Verba producti textus de baptismo suscepit,
testatur Tillemontius ita reddi in *Vitis Patrum
Ruffini Gallice versis, aesi Theodosius illos in
manus ei tradiderit post baptismum; recte ad-
dens, xgre adduci se posse, ut credat genuinum
hunc esse verborum sensum; quæ Cotelerius in
notis col. 799 intelligit in proprio; at col. 800 cen-
set emendandum fuisse Ruffini textum mox allat-
tum, expungendo id est Arcadium et Honorium, seu
illis potius vocibus retentis, scribendum Augustos
pro Augustus, ac forte qui ejus filios. Præpocet
ultima correctio : nom sic sensus erit, quod
Arsenius Arcadium et Honorium Augustos de bap-
tismo suscepit. Prima vero correctio torquet Ruffini
verba, quasi dicat, quod Theodosius de baptismo
suseperit filios Arsenii; quem conjugatum fuisse
non novimus, et qui in Vita Vaticana vocatur
παρθένος, virgo. Additio codicis Hagenoyensis
Usuardini hunc diserte sensum exprimit, dicens,
Sanctum Theodosio imperatori fuisse eharissi-
mum, ita ut duos ejus filios de fonte levaret,
sublata omni æquivocatione.*

B

Ambobus Theo-
dosii filius insti-
tuendis

6 Ceterum amborum Theodosii filiorum institu-
tioni præfuit S. Arsenius; nam Vita S. Euthymii
Græco-Latina apud Cotelerium *Eccl. Græcæ Monum.*
tomo II, pag. 248 tradit ista : Paterno quodam
modo educavit et instituit Arcadium et Hono-
rium imperatores, ideoque patris appellatione
a sanctis nempe patribus est cognominatus.
Consentit Vita ejusdem S. Euthymii a Mona-
chis Benedictinis e Græco versa, atque inter
Analecta Græca anno 1688 Parisiis impressa,
pag. 43; *Metaphrastes num. 3, apographum Vati-
canum cum Vita nostra num. 4. Neotericus quidam
auctor inepte sciolus, in Dictionario suo critico,
tribus tomis Gallice impresso Roterdami anno 1702,
tomo I, pag. 381, recte quidem observat cum
Baronio, Arsenium anno 383 non fuisse missum,
ut esset præceptor Arcadii et Honorii, cum Ho-
norius dumtaxat natus fuerit anno 384, sicut
probat Tillemontius tomo V *Historiæ imperatorum
in notis pag. 735; at cur non sit verosimile isti
hypercritico, Arsenium in aula Theodosii mora-
tum, donec Honorius egeret præceptore? Ponamus
enim id, quod suo loco probabitur, Arsenium ex
aula profugisse anno 394; nonne sat temporis in-
tercedit inter primum ad aulam Arsenii accessum
ac recessum ab ea, ut Honorium instituere potue-
rit? Quamquam enim anno 383 a Theodosio ac-
citus sit, atque Arcadii institutioni tum vacare
cæperit, neque tunc Honorio nondum nato id officii
præstare potuerit; quid vetat, cur annis sequen-
tibus ad ipsum educandum designatus, ac deinde
applicatus fuerit, et revera anno ætatis ejus nono
aut decimo, aut forte etiam citius ipsum pro ætate
sua et captu informarit?**

C

præfuit Sanctus
saltem succes-
sit ei;

7 Certe instituendo Arcadio adhiberi capit anno
circiter ætatis ejus sexto, concurrente cum 383,
secundum id quod tradit Socrates *lib. vi, cap. xxiii*
dicens, ipsum numerasse annos triginta et unum,
quando obiit, anno 408, Kalendis Maii. Annus
enimvero 393 adeo cum institutione Honorii sub
hoc magistro defectu ætatis non pugnat, ut tunc
declaratus ille sit a Theodosio imperator. In Vita
nostra num 4 narratur : Ejus itaque (Arsenii)
fama ad aures tunc delata magni Theodosii
imperatoris, quærentis talem filiis suis Arca-
dio et Honorio magistrum præficere etc. quod
proinde, nisi per prolepsin excuses, falsum est.

Idem statue de *Metaphraste num. 3. Theodosius . . D*
de suis liberis multum sollicitus . . quærebat . .
euratorem, præceptorem et magistrum, eui hos
in manus traderet, nimirum Arcadium et Ho-
norum, uti habes num. 6. Idem dic de Zonara :
Duos, inquit, filios suos imperatores appellavit;
quos cum litteris et moribus erudiri vellet . .
Arsenium accersit. Idem de Cedreno in *Historia-
rum compendio impressionis regis Parisinæ*
pag. 327; Theodosius principio sui imperii
Roma abduxerat magnum illum Arsenium, cum
de ejus rerum humanarum divinarumque peri-
tia inaudivisset, eique suos filios Arcadium et
Honorium sacris litteris instituendos commen-
daverat, ac cæsarum patrem constituerat. Idem
denique statue de Nicephoro Callisto *Eccl. histor.*
tom II, lib. xii, cap. xxiii : Imperator liberis suis
virtutis magistrum præficere volens, Arsenio . .
eos commisit. Turpiter errant Menæa magna cæ-
cus, quando ea de causa inducunt Theodosium
scribentem Gratiano imperatori et Innocentio Papæ.
Gratiano quidem potuit is scribere in favorem Ar-
cadii, non vero Honorii, tum dumtaxat in lucem
editi, quando Gratianus jam obierat; Innocentio
autem nec scripsit unquam, nec scribere potuit; E
qui sedere cæpit anno 402; cum Theodosius jam e
vivi discessisset anno 395, et Arsenius jam diu
aulæ se subtraxisset.

8 Alium, præter Arsenium, neminem novimus,
qui ex professo, quod aiunt, duorum istorum
principum institutioni operam dedit. Baro-
nius ad annum 393 agens de Themistio, magni
nominis a temporibus Constantii imperatoris phi-
losopho, atque insigni ejus encomiaste; quique sub
ipso profecta admodum ætate vixit, magno, licet
ethnicus esset, ab eodem in pretio habitus; Baro-
nius, inquam, de illo ogens, dicit quidem ex ipsius
testimonio (cujus tomen verba non profert) quod
profecturus Cpoli Theodosius in occidentem,
Arcadium filium ei commendavit: istoque co-
dem ipsum anno aperte rogasse, sibi ut committe-
retur educatio laudati principis, invenies apud
Tillemontium *Historiæ imperatorum citatæ pag. 220;*
sed addit, voto frustratum fuisse. Et vero quid phi-
losophus, ethnicis principibus imbutus, inspirare ei
aliud poterat, quam mere moralem et humanam
philosophiam? dato etiam, quod tenellam princi-
pis ætatem gentilium erroribus non fuisset infectu-
rus. Numquam igitur in solidum commissa The-
mistio Arcadii institutio fuit, aut ad aliquod notabile
tempus: forte Tillemontio, philosophum quidem
illum prætere, quod in certa aliqua occasione
Theodosius nonnullam sibi de eo euram demandavit;
ast pag. 732 in notis observat ex textu Græco, The-
mistium hoc neutiquam indicare (contra sentiente
Joanne Harduino nostro, qui orationem ejus quin-
tam edidit Lutetiæ Parisiorum anno 1684) sed vero-
simillime Themistium loqui in sensu optativo, prout
grammatici loquuntur; quo id muneris sibi com-
missum non asserat, sed desideret committendum.

quod munus
nunquam con-
stanter exercuit
Themistius phi-
losophus.

9 *Metaphrastes* seu quivis alius auctor apud
Surium cum cographo Vaticano refert, sedisse Ar-
cadium et Honorium; Arsenium vero, quamdiu
eos instruebat, stetisse, reveritum in eis dignitatem
imperatorem; Theodosium, re comperta, graviter et
iracunde illud tulisse, et insignia imperii deponere
eos jussisse. Faetum hic succincte; ab illis prolixe
adornatur; adoptante illud eodem Nicephoro. Insi-
gnia imperii publice nimium ac solenniter collata
fuerant a Theodosio utrique isti principi, quam ut
credi facile possit, ea ob delictum scholasticum adeo
digno modo ab eis ablata fuisse; præsertim cum
Arcadius

Factum quædam
tempore institu-
tionis princi-
pum a Meta-
phraste nar-
rata

A *Areadius a collata ista dignitate imperiali annum ageret decimum, ætatis vero decimum sextum, quando et Honorius illa fuit insignitus. Tolerabilior ac minus falsa, non tamen satis in antiquitate fundata apparet narratio Zonaræ, dicentis quod Theodosius indignatus. . . Arsenium docentem sedere jusserit; idque ab eo tempore illi observarint.*

discutiuntur.

10 *Ejusdem farinæ videtur aliud factum, apud Surium sub nomine Metaphrastis num. 8: Non parvum aliquod delictum commiserat Areadius. . . quod non merebatur veniam; flagris eum cecidit divinus Arsenius. Ille non tulit hoc leviter; injuriam [potius] quam castigationem, hoc esse arbitratus. . . indignabatur, iram apud se alens, et præceptori suo mortem moliens, remque exsequi cupiens per spatharium, ut ibidem narratur. Scenam hanc supra fidem adornat Vita Vaticana, dicens quod Vir sanctus ob puerile delictum. . . gravi [adeo] eum plaga mulerit ut pene ad mortem usque memoria eam teneret, et plagarum vestigia servaret. . . adeo exacerbat, ut postquam ad virilem pervenisset ætatem, eam occidere illum voluerit. Sed Arsenius jam ante dudum in solitudinem se abdiderat, quam Arcadius pervenit ad virilem ætatem. Deinde pugnant hæc cum iis, quæ subnectit paulo post: Imperantibus Areadio et Honorio innotuit, quod Arsenius in Ægypto degeret vitam solitariam; et plurimas ei epistolas scripsere, rogantes ipsum, ut pro discipulis suis et filiis oraret. Iterum autem ei scripsit Arcadius, obsecrans, sibi ut condonaret delictum suum, quod contra Arsenium commiserat, volens eum e medio tollere. Castigatio ista Arcadii, quamquam mitius aliquantulum a Metaphraste et Nicephoro Callisto relata, difficultate tamen non caret: nam quis credat tanti imperatoris filium, anno ætatis circiter decimo sexto, imperiuli honore jam diu ornatum, flagris a magistro suo casum fuisse? Scenica ista sunt Græculorum somnia, nisi aliunde probentur.*

§ II. Sancti in solitudinem secessus, causæ, adjuncta; præclare ibidem facta, et dicta.

c

Secessisse Sanctum tempore Theodosii, auctor est Metaphrastes num. 9 his verbis: Cum antem imperator (Theodosius) illius fugam non tulisset silentio; sed multi. . . sæpe ad eum quærendum mitterentur. . . nusquam. . . apparebat Arsenius. . . sic per totam (id est, reliquam) vitam Magni Theodosii latuit. Idem habemus ex apographo Vaticano. Vita nostra tantum narrat, aulis imperatorum pro nihilo putatis. . . eum Alexandriam navigasse; quod mortem aut vitam Theodosii neque includit neque excludit. Vitæ Patrum apud Rosweydam (verba dedimus num. 4) indicare videntur secessum hunc contigisse sub Theodosio: quia immediate subjungunt: Hic itaque Arsenius desiderio divini amoris accensus, relinquens omnem seculi gloriam temporalem, perrexit ad cretum Scithi. Jam vero quoniam Honorium et quidem jam augustum Arsenius instruxit, sicut probabile fit ex dictis; et quandoquidem Honorius isto titulo insignitus non fuit, ante diem x Januarii

Discessit Sanctus ex aula anno circiter 394, ætatis quadragesimo,

anno Christi 393 (imò forte tantum xx Novembris ejusdem anni, sicut sustinet Tillemontius Histor. imperator. citato tomo V, a pag. 764) videtur tempus istius discessus incceti posse anno circiter 394. Certe si anticipes annum 390, vir invenietur tempus, quo Honorium instruxisse intelligi ob immaturam ætatem possit; secluso etiam titulo augusti; si vero progrediaris ultra annum 394, vel primos dies anni 395, jam combinari haud poterit secessus Arsenii cum vita Theodosii, die xvii Januarii 395 e vivis erepti. Ætas vitæ, qua secessit, clare indicatur in Vita num. 23: Mansit in palatio imperatoris Theodosii magni. . . usque ad annum suæ ætatis quadragimum. Et sic expono locum in Vitæ Patrum libro v, libello xv, auctore Græco incerto, interprete Pelagio, pag. 621, num. 10: Fecit in palatio. . . Theodosii annos quadraginta.

AUCTORE
J. P.

12 *Metaphrastes cum apographo Vaticano, Zonara ac Nicephoro Callisto Viri sancti ex aula fugam occasione odii, quo Arcadius in eum exarsisse fertur, contigisse eessent. At quia factum istud supra rejecimus; assignemus aliam causam. Vita nostra num. 4 et 5 tradit hanc: Dei timorem in mente habens, ingemuit, et invocabat Deum cum lacrymis, dicens: Domine, ostende mihi viam, in qua salvus fiam. Et vero dum die quadam in aula esset, audivit divinam vocem, quæ ei diceret: Arseni, si salvus esse vis, fuge homines, et salvaberis. Hæc itaque ubi audiisset Arsenius, jam pridem divino desiderio sauciatus. . . Alexandriam navigat. Vitæ Patrum lib. iii, pag. 506: Desiderio divino amoris accensus memorant eum perrexisse ad cretum Scithi. Et libro v, libello ii, pag. 563 dicitur bis divinam vocem audivisse, alteram etiamnum degens in aula, alteram discedens ad vitam monasticam: idque iisdem pene verbis repetitur lib. iii, pag. 528: et conforme est Vita num. 4 et 6; et iis, quæ leguntur apud Cotelerium tomo I, pag. 353. De voce divina Metaphrastes num. 8 eum apographo Vaticano. Nicephorus Callistus ait, quando in Scetim se contulit, cælitus ad se delatam vocem audivisse. Hanc ego vocem in aula ab Arsenio auditam præcipuam suppono causam fuisse, eum ad perfectiorem vitam aspiravit, memor forte illius Psal. xiv v. 8. Hodie, si vocem ejus audieritis, nolite obdurare eorda vestra.*

divina voce monitus.

f

13 *Clam egressum tradit Zonaras; fundaturque in Vita, num. 5. Cur autem diligentius sese occultaverit, pluribus a Metaphraste et apographo Vaticano recensetur: quod sic compendiose narrat laudatus Nicephorus: Postquam Arcadius ad imperium pervenit, angelicam eum consecrari vitam innotuit. Proinde imperator ad eum scribens, eum peccationem benedictionemque ejus, tum peccati gratiam ab eo petiit; eidemque ut Ægypti totius tributum pauperibus præberet, permisit. Sed hoc ille non recepit. Zonaras pag. 38 ab utroque imperatore Arcadio et Honorio et sepiissime quidem litteras ad ipsum datus scribit; rem quoque hanc gestam paucis narrans; ut liceat nobis desiderare majorem auctoritatem, priusquam adeo profusam atque incredibilem munificentiam admittamus. Miror hic nuperum Legendistam Gallum censoris virgæ tam pareum, alias tam erotice criticum.*

Adjuncta quædam istius discessus discutuntur.

14 *Singulare iterum est, quod commemorat Metaphrastes num. 19: Arsenius visus est etiam, postquam ad vitam accessisset monasticam, veluti quasdam apud se servare reliquias aulicæ arrogantiae et superfluitatis: in sedendo enim*

uti et factum aliquod post discessum;

AUCTORE
J. P.

enim sublimem uuum tenens ex pedibus, imprudens sæpe imponebat alteri . . . hoc visum a patribus . . . sed magna Viri dignitas, et reuerentia eos abducebat ab eo, quod statuerant. Postquam autem hoc quoque novit monachus Pastor, qui erat prudentia simul et virtute incomparabilis . . . Cum ego, inquit, ad monachos accessero ad synaxim, et vobiscum considens, sedero in eodem habitu, vobis aspicientibus videatur hæc res non toleranda, sed statim procedatis ad me reprehendum, et ego statim cedam: et, ut qui perperam in hac re me geram, me corrigam. Quod quidem factum cum divinus intellexisset Arsenius, et mente cito agitasset, demisit pedem, et deinceps omnino abstinuit a turpi hac sessione. Eadem res verbosius recensetur in *ecgrapho Vaticano*: mitto *quærrere, ex quo fonte hausta*; *maiore fuerat certe auctoritate firmanda, ut secure credi posset.*

in quo multa
præclare gessit

15 *Quæ Sanctus in solitudine præclare gessit ac docuit, collegit auctor Vita; qui tamen non pauca hic aliunde illustranda ac supplenda reliquit. Quod in ea habetur num. 11, longe distabat ejus cella, sic amplificari potest ex Cotelerio tomo I Eccl. Græc. Monum. pag. 357*: Dicebant de illo; quod ipsius cella dissita erat spatio miliarium triginta duo. Non cito autem egrediebatur: alii enim ministerium ei faciebant. De quibus etiam in *Vitis PP. lib. v, pag. 564. Oculos identidem in cælum conversos habuisse, colligimus ex Vitis PP. lib. III, pag. 528, ubi discipulo suo, externos homines ad se videndum venisse nuntianti*: Me permittite, inquit, cælum aspicerem. In admittendis iis, qui se inviserent, erat parcissimus: *ibidem lib. v, pag. 592*: Abbas Arsenius non cito occurrebat alicui. *Metaphrastes num. 16 narrat ista*: Fratrem quemdam, qui procul venerat, neque sciebat, ubinam habitationem haberet Arsenius, deinde seiscitatus, vix eam invenerat. Postquam eum ad se venientem novit . . . cœpit petere lapidibus, et ita eum a se repellere. *Credite posteri. Melius auctor Vita num. 9 occasione senis cum invisentis, cui alloquium denegabat. Nec quis pulset, inquit, charitatis, cujus erat amatissimus, dispendio id factum; verum ut ne vel tantillum a perfectione avocaretur. Taciturnitatem ac silentium arctissime tenuit. Vita PP. lib. v, pag. 608 et 609*: Dicebat abbas Ammoys (*Cotelierius pag. 390 Ammoës, Græcè Ἀμμόης*) abbati Arsenio in initio: Quomodo me vides modo? Et ille dixit: Sicut angelum, pater. Et iterum dixit ei postea: Nunc quomodo me vides? Et ille dixit: Quomodo satanam: etenim vel si bonum sermonem loquaris, velut gladius mihi est.

* Cotelier.
Egou: gr.
Ἰσαΐα, al.
Ἀσία.

ac dixit

16 *In Thesauro ascetico, quem Possinus noster collegit, atque in Latinum convertit, edito Tolosæ anno 1683, pag. 240 lego ista*: Illud quoque sibi frequenter iterans inculcabat: Sæpe me pœnituit locutum esse; numquam siluisse; (quod et *Vita num. 22*) sed apud Possinum sequitur: Propterea conversationes hominum vitabat, nisi quem sibi necessarium et Deo gratum, cum quopiam congressum rebatur esse. Sic igitur faciens, exiguo tempore magnus effectus est, et patres fere omnes notitia rerum divinarum, et eas explicandi facilitate superavit. Et tamen demississime de se *Vir sanctus sentiebat; non tantum ex amore solitudinis, sed ea etiam de causa homines fugiens.*

Vita PP. lib. v, pag. 592: Dicebant de abbate Arsenio et abbate Theodoro de Pherme, quia super omnia humanam gloriam odio haberent: abbas enim Arsenius non cito occurrebat alicui. *Demissa adco ipsius modestia in causa erat, quod in rebus agendis sibi diffusus alios consuleret: hinc apud eundem Possinum pag. 247*: Adiit aliquando . . . abbatem Pœmenem cum discipulo suo Isaac, et ait illi: Quid faciam Isaaco huic, qui libenter me audit de rebus divinis disserentem? Ait ipsi abbas: Si vis juvare ipsum, opere ipsi et exemplo monstra virtutem: nam doctrinam quidem quamvis attente audiens, deses remanet; quod autem facto monstrabis, in eo durabit, ad imitationem trahens. *Accedit custodia sui in Vitis PP. lib. III, pag. 611*: Dixit quidam senex: Debet monachus quotidie mane et sero cogitare in semetipso quid fecit eorum, quæ vult Deus, et quæ non fecit: et ita tractantem omnem vitam suam, pœnitentiam agendo, monachum esse oportet: sic enim abbas Arsenius vixit. *Ex Joannis Climaci gradu 27 studium virtutum intellige*: Memento qui in solitudine degis angeli hujus solitarii (*Arsenii*) institutum; atque intuerem, quomodo ad se advenientes, ne id, quod erat majus, omitteret, insalutatos plerumque remiserit.

17 *Nunc de documentis asceticis Sancti dicamus. In Vitis PP. lib. v, pag. 578 monachus aliquis quemdam senem consulit, quomodo se gerere debeat in cogitationum impudicarum suggestionem; et in meditatione verbi Dei, quando non compungitur. Tillemontius tomo XIV, pag. 187 illud tribuit Arsenio; putamusque vere, illius esse, sicut ex sequentibus patebit. In Vitis PP. lib. III, pag. 507*: Quidam de fratribus dixit beato Arsenio: Ecce, beatissime pater, meditari festino de Scripturis sanctis, quæ didici; et non sentio compunctionem in corde meo; quoniam non intelligo virtutem divinæ Scripturæ: unde et valde contristatur anima mea. Respondens autem beatus Arsenius ait: Oportet te, fili, incessanter meditari eloquia Domini: audivi enim, quia dixit beatus abbas Pœmen, et alii multi sanctorum patrum: quoniam incantatores illi, qui serpentes solent incantare, non intelligunt ipsi verba illa, quæ loquuntur, sed serpentes audientes intelligunt virtutem verborum illorum, et conquiescunt, et subduntur eis. Sic etiam et nos faciamus: quamvis enim non valeamus intelligere divinarum Scripturarum virtutem, tamen dæmones audientes, divini verbi virtute terrentur, et effugati discedunt a nobis, non sustinentes eloquia Spiritus sancti, quæ per servos suos prophetas et apostolos locutus est. *Hæc ibi: quæ aliquibus mutatis aliquanto contractius referuntur dicto lib. v, pag. 578, quamquam sine nomine Arsenii; et quoniam uterque textus idem in substantia enuntiat; atque illi, qui ex duobus contractior est, eadem orationis serie, eodemque fratre monacho interlocutore, præmittitur sequens documentum, ideo sufficiens fundamentum nobis præberi arbitramur, ut et illud S. Arsenio adseribamus. Sic vero habet citata pag. 578.*

18 Frater quidam interrogavit quemdam senem dicens: Quid facio? quia cogitatio mea semper in fornicatione est intenta, et non dimittit me quiescere una hora, et abligitur

aliorum

A gitur ex hoc anima mea. Ille autem dixit ei: Quando dæmones cogitationes in corde tuo seminant, et sentis hoc; non colloquaris cum animo tuo: quoniam dæmonum est suggerere: et licet non negligent hæc immittere, tamen non extorquent dæmones. In te est ergo suscipere et non suscipere. Respondens autem frater, dixit Seni: Et quid faciam? Quia fragilis sum, et superat me passio hæc. Ille autem dixit ei: Intentus esto ad hujusmodi. Scis autem quid fecerint Madianitæ? Ornaverunt filias suas, et statuerunt eas in conspectu Israëlitarum: non tamen extorserunt aliquibus, ut miscerentur cum eis: sed qui voluerunt, incurrerunt in eis. Alii autem indignantes comminati sunt, et cum interitu eorum, qui præsumpserant, ulti sunt fornicationem: ita agendum est et de fornicatione. Et quando initium faciunt loqui in corde tuo, non respondeas eis: sed surgens ora, et age pœnitentiam, dicens: Fili Dei, miserere mei.

19 *Ibidem pag. 598*: Narravit iterum abbas Daniel, quia quando erat in Scithi abbas B Arsenius, erat ibi monachus quidam rapiens ea, quæ habebant senes: abbas autem Arsenius volens eum lucrari, et senibus quietem præstare, tulit eum in cellam suam, et dicit ei: Quidquid vis, ego tibi dabo: tantum non rapias. Et dedit ei aurum et nummos, et rescellas, et omne, quod in responso suo habebat, dedit ei. Ille autem iterum rapiebat. Senes vero videntes, quia non quievit, expulerunt eum, dicentes: quia si invenitur frater habens de infirmitate corporis aliquid, oportet sustinere eum: si autem furatus et admonitus non quiescit, expellite eum; quoniam animæ suæ detrimentum facit, et omnes in eo loco habitantes conturbat. Per rescellas, reculas, diminutivum a res; per responsum vero fiscellam seu sportam intelligit Rosweydyus in notationibus, viâ dubitans, quin interpretes in Græco invenerit προσφωνάριον. Cotelierius pag. 421 legit: ἱματισμον, καὶ πᾶσαν τὴν χρεῖαν αὐτοῦ, id est, vestem, et quidquid necessarium ei erat; male existimasse Rosweydyum censens, in Græco esse vocem προσφωνάριον, sicut videre est in Cotelierii notis col. 805. Corderius noster in notis ad Institutiones asceticas S. Dorothei a se editas pag. 190, vult in Græco fuisse vocem ἀπόκρισις, responsum.

ad spem veniæ

20 Animos afflictis addit apud eundem Rosweydyum lib. vii, auctore Græco incerto, interprete Paschasio, cap. xi, pag. 669: Abbas Arsenius dixit: Non coctus laterculus, si missus in fundamentum fuerit prope fluvium; neque uno die sufferre poterit: si autem bene fuerit coctus, permanet tamquam lapis: sic et homo non coctus neque inflammatus, secundum quod de Joseph dictum est: Eloquium Domini inflammavit eum; mox in principio carnalis cogitationis dissolvitur. Similia habes in Vita S. Pachonii abbatis die xiv Maii, pag. 327. Effatum illud aliter aliquantum ac pluribus verbis memoratur ibid. lib. v, pag. 626, et abbati Orsio adseribitur: et fortasse ab utroque pronuntiatum fuit, ab uno quidem succinetius, ab alio prolixius. Eodem lib. vii, pag. 669 habentur ista: Idem (Arsenius) requisitus ab altero fratre, dicente: Si peccavero, etiam in quocumque minuto peccato, et consumit me cogitatio mea, et arguit me dicens: Quare peccasti? Quid faciam?

Julii Tomus IV.

Respondit senex: Quacumque hora ceciderit homo in culpam, et dixerit ex corde: Domine Deus, peccavi, indulge mihi; mox cessabit cogitationis vel tristitiæ illa consumptio.

21 Cotelierius tomo I, pag. 521 vulgavit ista: Accessit senum aliquis ad abbatem Lot, in parvam paludem Arsenoitæ, et rogavit eum per cellam, deditque illi. Ægrotabat autem senex, ac refecit eum; quod si venisset aliqui congressuri cum abbate Loto, efficiebat, ut etiam visitarent senem infirmum. Cœpit ergo eis loqui sermones Origenis: qua de causa abbas Lot perrexit ad abbatem Arsenium, narravitque ei de sene. Ait abbas Arsenius: Noli expellere, sed dicitis ei: Ecce e bonis Dei; manduca, bibe, prout volueris; tantum hos sermones ne proloquaris: quod si voluerit, emendabitur; si vero noluerit emendare se, sponte rogaturus est, ut e loco secedat, nec tu futurus es discensus causa. Itaque reversus abbas Lot ita fecit. Tum senex postquam audivit hæc, noluit corrigi, sed cœpit rogare, dicens: Propter Dominum, hinc me ablegate: nec enim amplius valeo sustinere solitudinem: B atque sic exurgens egressus est, deductus cum caritate.

22 De benignitate erga delinquentes præsertim juniores apud Socratem lib. iv Historiæ eccl. cap. xxiii, sic legitur: Alius item, nomine Arsenius, juniores monachos, qui deliquerant, a communione minime separabat, sed eos, qui provecta essent ætate: dicebat enim, juvenem, qui excommunicatur, contumacem fieri: seniore vero cito excommunicationis dolorem sentire. Quia unicum dumtaxat inter solitarios novimus Arsenium, ideo non videtur alteri cuiquam, spectato textu, tribui debere is agendi modus. Socrates tamen eum non agat ibidem nisi de illis, qui præcesserunt mortem Valentis, excepto solo Euagrion, de quo videsis pag. 235; concludatque citatum caput, dicens: Euagrion . . paulo post obitum Valentis floruisse; textus difficultate non caret. Menardus certe in Concordia regularum, auctore S. Benedicto Anianæ abbate, Parisiis anno 1638 edita, pag. 54, ex tempore, quo vixerunt solitarii isti, de quibus scribit Socrates, censet hic pro Arsenio substituendum alium, Græcis Ὀρσισιον, Latinis Orsiesium, sive F Orsiesim. Tillemontius tomo XIV, pag. 690, ex eo, quod non norit nisi unicum inter solitarios Arsenium, videri censet, rem hanc gestam absque difficultate ipsi attribui posse; tacta tamen textus superioris e Socrate difficultate. Miror hic ita loqui Tillemontium, qui tomo VII, pag. 165 factum istud abjudicandum Arsenio nostro censuerat, uti et in notis ad illum tomum pag. 674.

et ad emendationem vitæ accommodata.

AUCTORE
J. P.

Erga delinquentes erat benignus.

§ III. Alia ascetica documenta; fuga ex Scethi in Troën; inde in Canopum; dicta a Sancto et facta utrobique expensa.

Cotelierius inter laudata Patrum Apophthegmata tomo I, a pag. 421 ista de S. Arsenio vulgavit: Abbas Daniel Pharanita narravit hæc: Dixit pater noster abbas Arsenius de quodam Scetiota, quod magnus esset in agendo, in fide

Sanctus inducitur narrans exemplum monachi increduli,

AUCTORE
J. P.

vero simplex: unde, quia erat idiota, fallabatur, ac dicebat: Non est revera corpus Christi panis, quem sumimus, sed antitypum seu figura. Et audierunt duo senes, quod talem proferret sermonem. Scientes autem eum esse magnum vitæ moribus, reputaverunt ita loqui ex simplicitate, absque malitia: unde ad eum profecti dixerunt: Abba, sermonem fidei contrarium audivimus de quodam, quod putet non esse vere et natura corpus Christi, quem sumimus panem, sed esse antitypum. Respondit senex: Ego sum, qui ita sentio. Illi vero monuerunt eum hisce verbis: Abba, noli sic tenere, sed quemadmodum tradit Ecclesia catholica. Nos enim credimus, quod ipse panis, corpus sit Christi; et calix, ipse sit sanguis Christi, secundum veritatem, non secundum figuram. Sed sicut in mundi principio Deus pulverem de terra accipiens, hominem formavit ad imaginem suam: nec quisquam dicere potest, non esse imaginem Dei, quamvis incomprehensa sit imago; ita etiam de pane, de quo dixit: Corpus meum est, sic credimus, quod juxta veritatem corpus sit Christi.

circæ veritatem
Eucharisticæ:

24 Tum senex inquit: Nisi res ipsa persuaserit, non plene mihi erit satisfactum. Illi ad eum: Deum deprecemur per hanc hebdomadam circa mysterium hoc: confidimus, cum nobis revelaturum. Senex vero cum lætitia admisit sermonem, Deumque orabat, dicens: Domine tu scis, me non propter malitiam esse incredulum; sed ne per ignorantiam aberrem, mihi revela, Domine Jesu Christe. Senes quoque regressi ad suas cellas, obsecrabant Deum ac dicebant: Domine Jesu Christe mysterium istud revela seni, ut credat, nec perdat labores suos. Et exaudivit Deus utrosque. Completa ergo hebdomada venerunt Dominico die ad ecclesiam, steteruntque una tres soli in uno embrimio; medius autem erat senex. Tunc aperti sunt oculi eorum. Nam cum panis ad sacram mensam positus fuisset, tribus solis apparebat velut puerulus. Et ubi manum extendit presbyter ad frangendum panem, ecce angelus Domini descendit de cælo, habens cultrum, et puerulum mactavit, ac sanguinem ejus infudit in calicem.

qui pathetico
microculo divi-
mitus curatur.

25 Tum quando presbyter in particulas fregit panem, etiam angelus e puerulo particulas incidebat. Ut porro accesserunt ad sumendum e sanctis, soli seni data est caro cruenta. Quod intuitus timuit, et clamavit, dicens: Credo, domine, quod panis corpus tuum fit, nec non calix sanguis tuus. Atque illico caro, quam præ manibus gerebat, evasit in panem, juxta mysterium. Et communionem sumpsit, gratias agens Deo. Ajunt ei senes: Novit Deus humanam naturam, quod carnibus crudis vesci nequeat; ideo corpus suum transformavit in panem, et suum sanguinem in vinum, iis qui fide suscipiunt. Et gratias egerunt Deo de senex, quod non permisisset perire labores illius. Tunc abierunt tres illi in cellas suas ingenti cum gaudio. Eadem historia legitur *ibid.* in Daniele a pag. 421, in *Vitis PP.* lib. v a pag. 635; quam auctor apud Surium partim interpolavit, partim decurtavit. Embrimium redditur in *Vitis PP.* pag. 636 sedile de scirpo, quod in mo-

dum fascis erat ligatum. *Cotelerius in notis col. 806 ait alibi legi, plumatium de scirpo: de quo Onomasticum Rosweydi, Vitis PP. subnexum pag. 1047; et apud eundem inter Apophthegmata Patrum pag. 493 occurrit: Posuit ergo senex duo embrimia... dixitque: Sedete. Cangius in Glossario Græco dicit esse mattam ex grossa papyro tenuiter pectinatam, ex veteribus glossis. Consule notas Cotelerii col. 806; ubi examinata vocis origine, addit embrimia seu embrymia fuisse fasciculos colligatos, variis virgultis plenos. De hac voce etiam agit laudatus Cangius in Glossario Lat. col. 237.*

26 Sanctus noster diu quidem, at non semper in Scethi permansit, barbaris illuc irrupentibus sedem mutare coactus. *Cassianus collatione II, cap. VI, ac Vitæ Patrum lib III, pag. 529 Mazices ipsos vocant; nos Mazicos vocabimus, Libyæ incolas. Palladius in Historia Lausiaca cap. VII indicat vicinos fuisse Scethicæ solitudini. Rabiem eorum describit Cassianus loco citato, ita dicens: Gens cunctis pene nationibus feris immanior atque crudelior est: non enim eos usque ad effusionem sanguinis, ut nonnullas gentes desiderium prædæ, sed sola feritas mentis instigat. Meminit de iis Euagrius lib. I, cap. VII, et Ammianus anno 1693 editus, lib. XXIX, cap. V, prout insuper in notis ad dictum locum. Videri etiam possunt, quæ jam pridem dicta sicut tomo II Februarii, pag. 46. De Mazicorum atrociniis, et quorundam solitariorum fuga agitur loco mox citato ex Vitæ Patrum. At duplex horum barbarorum distinguenda est irruptio; una quidem sub prima tempora, quibus eo se receperat S. Arsenius, nimirum circa annum 395; qui vel inde non fugit, si Metaphrasti credimus; vel si fugit, eodem haud dubie non multo post rediit, ut conformiter ad chronotaxim Vitæ, anni quadraginta ibidem ab eo exacti ac simul alia alibi tempora ab eodem in solitudine impensa inveniantur.*

Ex Scethi fuga
tur S. Arsenius

27 Quibus accedit alia ratio tam pro festino ipsius quam aliorum reditu a Tillemontio assignata tomo XIV, pag. 693; secundam barbarorum irruptionem innectente anno circiter 430 aut 434. Tunc itaque ab amata sibi et per annos circiter quadraginta inhabitata solitudine avulsus fuerit Vir sanctus non sine fletu; prout fidem faciunt *Vitæ Patrum lib. V, pag. 564: Quando in solitudinem redactus est (sive ut Græce apud Cotelerium ἠρημόβην vastatus est, desolatus est) locus qui vocatur Scithi, exivit plorans (Arsenius;) et dicens: Perdidit mundus Romani (consule Baronium anno 410) et monachi Scithi. Ad primam itaque Mazicorum invasionem, quæ narrat Metaphrastes apud Surium num. 15, referenda sunt, si vera sunt, quæ narrat: Cum barbari aliquando in Scete fecissent excursiones; alii quidem ex patribus conversi sunt in fugam, et ea ratione evaserunt ex manibus barbaricis. Arsenium autem nullus invasit metus... sed sic manens in cella: Si mei, ajebat, Deus curam non gerit: curam ego velim vivere? Sic dicens et sentiens surrexit et transiit per medios barbaros; et nihil mali passus, salvus evasit: cum eis nullum omnino sui sensum dedisset. Nimis hoc mirabile ac singulare, quam ut sola Metaphrasti, aut, quisquis ista scripserit, alterius auctoritate non satis ad faciendam fidem idonea, mox admittatur. Quid si is Arsenio hic aptarit id, quod narratur de Daniele, Sancti discipulo, apud Cotelerium pag. 419: Quando barbari in Scetim prorupere, fugæ*

tempore secun-
dæ incursionis
Mazicorum;

in prima vero
invisibilis per
eos transit, si
credimus Meta-
phrasti.

A fugæ se dederunt patres. At senex dixit : Si Deus mei non gerit curam, cur etiam vivo? Et per medios barbaros transivit, nec viderunt eum.

28 Ad primos etiam ante vel post primam Mazicorum irruptionem S. Arsenii in eremo annos referenda sunt, quæ recenset Vita num. 11; ubi monachus aliquis, videndi Arsenii desiderio flagrans, ad eum deducitur, sed sicce admodum ac jejune excipitur: Moyse ex latronibus converso, quem postea invisit, amicissime ipsum excipiente. Puto hic designari Moysen, abbatem illustrem, sacerdotem ac martyrem, cujus acta collegit ac digessit Fillenontius tomo X, a pag. 62; mortem ejus pag. 64 illigans anno circiter 395; et pag. 76 inter annos 392 aut 393 et 400 eam collocat: (de qua re uberius agi poterit die xxviii Augusti cum Martyrologio Romano) hoc certum esse affirmans pag. 75, vita functum ante annum 420 ex eo, quod Palladius Helenopoleos episcopus, Historiæ Lausiacæ cap. xxii loquatur de ejus morte.

29 Locus, in quem, Scethi relicta, se abdidit S. Arsenius, est Troë, superioris Babylonis versus Memphim; quem bis incoluit: prima vice annos decem in eo moratus, ut dicitur in Vita num. 23; ac secunda annos duos, uti ibidem habes. Situs clare traditur duabus hisce urbibus appositis, olim Ægypti præcipuis, at nunc excisis; de quo vide tabulam chronographicam particularem mansionum eremiticarum post prolegomena ad Vitas Patrum apud Rosweydam; ubi tamen ejusdem loci nomen haud invenio. Vocatur etiam Petra Troæ, apud Cotelerium pag. 366, ubi et exponitur sequens factum multis tricis implexum: Idem (abbas Daniel) retulit, quod aliquo tempore venerint quidam patrum ab Alexandria, ut viderent abbatem Arsenium: ex quibus unus erat veteris Timothei archiepiscopi Alexandrini, pauperis nuncupati, avunculus, comitemque habebat, e fratris sui liberis unum. Tunc vero ægrotabat Senex, noluitque eis occurrere, ne alii pariter accederent ac eum inturbarent. Erat porro in Petra Troæ. Illi tristes remearunt. Contigit autem ut barbarorum irruptio fieret: unde mansit sponte in inferioribus partibus. Quo audito, iterum venerunt illum invisere, et alacriter suscepit eos. Dicit illi frater, qui una cum illis erat: Nonne scis, Abba, nos, congressuros tecum, perrexisse Troën, nec a te admissos fuisse. Respondit Senex: Vos panem comedistis, ac bibistis aquam: ego vero, fili, sane nec panem nec aquam gustavi; neque sedi me ipsum puniens, donec expluratum habui, vos ad locum vestrum pervenisse: quia propter me fatigati fueratis: sed veniam mihi donate, fratres. Illi recreati discesserunt.

30 Rationem cognomenti pauperis (ἀκτῆμονος) dare, in promptu non est; ut quod alibi minime reperiam. Omnem difficultatem hic movet unus ille veteris Timothei, archiepiscopi Alexandrini avunculus (sive avunculus is revera fuerit, sive patruus; nam Ζείος utrumque significat) qui Sanctum convenisse fertur. Varii inter episcopos Alexandrinos se nobis offerunt; sed quorum unus dumtaxat cum præsentis re gesta chronologicè utcumque combinari potest; estque Timotheus I, episcopo παλαιού, veteris hic, ni fallor, discriminatus ab aliis homonymis, qui post ipsum secuti sunt. De hoc porro Timotheo videsis Historiam chronologicam Patriarcharum Alexandrinorum tomo V

Junii præfixam, pag. * 50: de Vitis autem Patrum, quas scripsit, Sozomenum lib. vi, cap. xxix: Rosweydam prolegomeno iv ad Vitas Patrum, sectione 1, ac Vossium de Historicis Græcis lib. ii, cap. xix. Jam vero quænam Timotheo isti ad rem nostram hic aptando incommodent, expendamus. Troën se contulit S. Arsenius anno circiter 434: Timotheus autem iste obiit anno 385, ac proin necesse erit dicere, avunculum seu patrum ejus, qui invisit Sanctum in Petra Troæ, ipsi supervivisse annis fere 50.

31 Crescit difficultas ex eo, quod eadem, ut vidimus, personæ narrantur eundem Sanctum convenisse in inferiore Ægypto; per quam ex dicendis, videtur intelligi Canopus; quo quia ivit post decem annos in Troë exactos, jam sequitur, ut factum id fuerit anno circiter 444; et avunculus proin ille tum annos circiter 90 numerarit, etiamsi gratis demus, eum annis circiter 20 juniorem fuisse suo nepote; qui patriarchalem cathedram ascendit anno 381; annis si non gravis, saltem absque dubio ad insignem adeo dignitatem ætate jam nativus. Apud Surium pro Timotheo ponitur Theophilus; qui, ut videre est in dicta Histor. pag. * 51, anno 412 obiit; at præterquam quod nesciam, qua idonea auctoritate illa mutatio facta sit; accedit eo, quod aliquo quidem usque sic evacuatur difficultas, non tamen omnino tollitur: nam vel sic avunculus iste suo nepoti debuisset supervivisse annis triginta et amplius; quod licet non sit adynaton, non est tamen ordinarium. Quid si Sanctus versus annum 395, quando Mazici prima vice Scethim devastarunt, quia erat in vita monastica etiamnum tiro, barbarorum imminentium terrore percussus, inde in Troën primo, deinde in inferiorem Ægyptum ad tempus aliquod se receperit; ubi res hæc gesta tunc contigerit? Metaphrastes apud Surium num. 22: Sic, inquit, divinus Arsenius non absolute et indiscriminatim eos, qui accedebant, videbat et non videbat, sicut prius dictum est sed pia consideratione, et divino quodam judicio. Ceterum eorum quoque, qui sic revertebantur, et nec eum viderant, nec convenerant, magnam habebat rationem, ut nunc ostendit ex hac sui excusatione ad eos, qui non viderant. Melius mores et indolem Sancti hic depingit Metaphrastes, quam supra, ubi de fratre, qui invisum ad ipsum venerat, lapidibus appetito.

32 Dicendum nunc, quænam sit illa Canopus Alexandriæ, in qua tres annos eregisse Sanctum memorant Vita num. 23, Vite Patrum lib. v, pag. 622, ac Cotelerius pag. 371. Canopus, aliis Canobus, urbs Ægypti, olim episcopalis, in ora littorali maris Ægypti ad ostium occidentale Nili, quod ab ea Canopicum appellatur, Alexandria 25 mil. pass. in ortum distans, hic intelligi non potest; uti per se liquet: quid enim Anachoretæ eum urbano strepitu? Alia ergo Canopus sit oportet, de qua hic agitur; nimirum insula parva ostio Canopico objecta; non vero, prout apud Surium dicitur, unum ex septem ostiis Nili, si proprie loqui velimus. Ibi dum Sanctus degeret: Mulier quædam senatoria venit Roma. S. Arsenium videre desiderans, interponente auctoritatem suam archiepiscopo Theophilo, ut facilius ei pateret ad Sanctum aditus. Hæc gesta pluribus recensetur in Vita num. 12, uti et in Vitis Patrum lib. iii, pag. 51 (at pro Canopo ibi legitur Campo;) lib. v, pag. 561; apud Surium num. 17, ac Cotelerium pag. 360. Interim ubique constanter exprimitur Theophilus; qui iterum recurrit in

AUCTORE
J. P.

ægre combinari
potest.

E

F

Secedi in Canopum: an et quando a Theophilo ep. Alexandrino visitatus?

Vita.

Sub quod tem-
pus referendum
est aliud Sancti
factum.

Profugus in
Troën invisitur
a Timothei, ep.
Alexandrini
avunculo,

cujus ætas cum
isto facto

AUCTORE
J. P.

Vita nostra num. 9, et quidem bis congressum Sancti ambiens; non expresso loco, ubi hoc accidit; qui fortasse fuit Scethis, non autem Canopus; adeoque personæ, locus, tempus apte cohæere possunt. Secus statue de alio isto priore congressu Theophili in Canopo, qui combinari nequit cum ejus ætate, si ipsum differas juxta ordinem narrationis in Vita num. 23 (quid nî et temporis?) usque ad tres dictos annos, quos Sanctus in Canopo exegit; uti elucescet ex chronotaxi nostra, eum mortuus sit Theophilus anno, ut diximus, 412, et S. Cyrillus I, eum secutus, sederit usque ad annum 444. Quod si Sanctum, quo tempore in Scethi degebat, ex-eunte nimirum sæculo quarto, aut ineunte quinto, in Canopum tantisper secessisse statuas, ibique a Theophilo fuisse conventum, rem commode composueris.

§ IV. Reditus in Troën; mors, sepultura, chronotaxis vitæ, discipuli.

B At neque in ipsa inferiore Ægypto, quo majoris quietis causa secesserat, viro Sancto quieto esse licuit; nam, sicut est in Vitis Patrum libro v, libello xv, num. 9: Sedente eodem abbate Arsenio aliquando in inferioribus partibus Ægypti, cum illic inopportunitates pateretur, visum est ei derelinquere cellam suam: et nihil ex ea tollens secum, missos fecit Alexandrum ac Zoilum, discipulos suos, qui tunc cum ipso erant, forte ut arctiori solitudini vacaret: de qua re etiam agitur in Vita num. 18 et apud Cotelierum pag. 363. Deinde paulo post refertur ibidem in Vitis Patrum: Descendit Senex circa partes Alexandriæ, et ægrotavit ægri-tudine magna. Vita nostra ait: Descendit... Senex in partes Thebaidis, gravique infirmitate correptus est. Cotelierius legit in partes Alexandria. Et sic certo legendum: quid enim Arsenio, in inferiore Ægypto degenti, cum partibus Thebaidis, in Ægypto superiore porrectis, quæ ab inferiore tota fere Ægypto dividitur? Ne plura congeram; res dilucidabitur ex Vitæ contextu: Dixit Alexandro: Surge et naviga: et morem gessit. Ac Zoilo dixit: Veni mecum usque ad flumen, et quære mihi navem, quæ ALEXANDRIAM versus vela faciat: sicque tu ad fratrem tuum naviga. Zoilus his dictis turbatus tacuit: atque ita alter ab altero sejuncti sunt. Vide jam quo pacto cohæreant hæc cum iis, quæ ibidem mox sequuntur: Descendit igitur Senex in partes Thebaidis, gravi-que infirmitate correptus est.

C Itaque non in Thebaidis (ubi non scio quod tota sua vita unquam fuerit) sed in Alexandria partibus Sanctus a morbo sanatus, reditum meditatur ad suos in Troën; quod in hunc modum pertexere pergunt Vita: Sanitati autem restitutus Senex dixit: Ibo ad patres meos. Et sic navi revector venit in Petram (Troës); ubi erant discipuli ejus, deversis in Canopo et partibus Alexandria annis tribus. Cum vero prope flumen (Nilum) esset, contigit historia Æthiopissæ, volentis tangere meloten ejus; occur-sus discipulorum Alexandri ac Zoili; et reliqua eodem num. 18. Manseruntque cum eo usque ad mortem ipsius; per duos utique annos vitæ postremos, quibus Troën redux, vitam ibidem clausit, consummans cursum suum in pace ac

timore Dei, ut dicitur num. 23. Huc pertinet **D** monitum discipulis ante mortem datum; quam num. 22 ostendit se prænovisse: Turbati sunt discipuli hæc audientes: Et dixit illi: Nondum venit hora; quando autem venerit, dicam vobis: de qua re Vitæ PP. pag. 661, ac Cotelierius pag. 369; quæ amplificantur apud Surium num. 27.

E 35 Quædam etiam circa corpus suum post mortem discipulis observanda præscripsit num. 21: Judicium, inquit, vobiscum subire debco ante tribunal Christi, si cuiquam dederitis corpus meum: sive ut ab eo, post mortem honores omnes arceret, quos adeo impense in vita semper declinaverat; sive ut ansam omnem præcideret stultitiæne dicam an superstitioni inveteratæ, quibus defunctorum corpora prosequi solebant Ægyptii gentiles; proposito sibi fortasse exemplo S. Antonii abbatis, in cujus Vita ad diem xvii Januarii num. 139, narrantur ista: Finito sermone, fratres eum vehementissime retardabant, glorioso Patris cupientes termino decorari: sed multas ob causas, quas et silentio demonstrabat, præcipue tamen ob præsumptam Ægypti consuetudinem contradixit. Mos enim Ægyptiis est, nobilium et præcipue beatorum Martyrum corpora linteamine quidem obvolvere, et studium funcri solitum non negare; terra vero non abscondere, sed super lectulos domi posita reservare. Hunc honorem quiescentibus reddi, inveteratæ consuetudinis vanitas tradidit.

F 36 Plura ibidem; ubi et consuli possunt annotata; Baronius ad annum 358, num. 23; ac Rosweyds noster in notationibus ad Vitas Patrum, pag. 73; qui plura collegit de causa, origine ac modo condendi corpora apud Ægyptios; quem, tametsi vetitum, apud Christianos tamen post S. Antonii tempora perseverasse, ibidem invenies. Verum ut ad S. Arsenium redeamus; videtur is commendasse suis discipulis, ut corpus suum conderent loco incognito et occulto: nam, Quid ergo, inquit, faciemus? Quia nescimus illud sepelire. Et dicit eis Senex: Non nostis mittere funem, et tollere me in montem? Exemplum hic de-nuo sumere poterat a Magno Antonio, de quo loco citato pag. 140 ita referuntur: Servaverunt mandata discipuli, involutum (ut præceperat) corpus humo operientes; et nemo interim usque ad hanc diem, præter eos, ubi sit conditum, novit: de qua re Baronius loco mox assignato. Metaphrastes ita Sancti nostri sepulturam narrat num. 27:

F 37 Atque mortuum quidem corpus in ipsis, quibus fuerat indutus, vestibus, cilicio, inquam, et pelle ovilla ejus discipuli, cum psalmos pro more cecinissent, in quodam loco Stromes deposuerunt; adoptante, quæ de vestibus, cilicio videlicet ac pelle ovina hic memorantur, pluries dicto Legendista Gallo. At Daniel, Sancti discipulus, apud Cotelierum pag. 371 disertis verbis contrarium testatur: Reliquit, inquit, vero mihi pelliceam suam tunicam, cilicinum camasum album, cum sandaliis palmeis. Quæ ego indignus gestavi, ut per ea benedicerer. Idem testatur Vita nostra numero 23. Exemplum ipsi rursus dederat S. Antonius eadem pag. 140: Vestimentorum meorum sit ista divisio: meloten et pallium tritum, cui superjaceo, Athanasio episcopo date, quod mihi novum ipse detulerat. Serapion episcopus aliam accipiat meloten: vos cilicinum habetote

postquam ve-luisset corpus suum ulli post mortem dari,

et jussisset loco abjectissimo

illud sepeliri.

redit in Troën,
ibique moritur,
mortis præscius;

A tote vestimentum. Habe nunc Vitæ S. Arsenii *chronotaxim*.

38 Suggestit eam auctor Vitæ num. 23 cum Vitæ Patrum libro v, libello xv, et Cotelerio pag. 371. Quæ, prout res tulit, sparsim superius relata sunt, hic rursus ob oculos ponenda et conjungenda : Obiit annus agens nonagesimum quintum. Mansit in palatio imperatoris Theodosii Magni . . usque ad annum suæ ætatis quadragesimum : in Sceti annos quadraginta : in Troë vero superioris Babylonis versus Memphim annos decem : tres in Canopo Alexandriæ : et reliquis duobus annis rediit in Troën ; ibique obdormivit. Ita Vita nostra dicto num. 23. Hisce positis, universam vitæ seriem sic præterpropter ordinamus. Natalem affigimus anno Christi 354. Vixit in sæculo annis quadraginta, videlicet usque ad annum Christi 394 ; intra quos pervenerit ad aulam anno Christi 383, ætatis 29 ; Arcadii, annos numerantis sex, educationi et institutioni vacare incipiens. Accesserit Honorius secundum dicta, anno Christi 392, ætatis octavo. Aulam reliquerit vivente etiamnum Theodosio imperatore, uti supra satis probabiliter statuimus, anno Christi 394, ætatis quadragesimo, annos undecim in ea moratus.

39 Adde annos alios quadraginta in Scethi usque ad annum ætatis octogesimum, Christi 434 ; in Troë decem, qui concurrant cum anno ætatis nonagesimo, Christi 444 ; tres item in Canopo, ac duos postremos in Troë ; et jam cæsurus anni ætatis universe nonaginta quinque ; concurrente eorum postremo cum anno Christi 449 aut 450 inchoato. Perperam itaque apud Surium num. 27 ac Lippeloum tom. III, pag. 209 ; adde Gazæum in Vitæ Sanctorum tom. II, pag. 85 vitæ summa protenditur usque ad annos centum ac viginti. Idem Gazæus perperam eum obiisse scribit anno circiter 430. Minus a nobis recedunt Tillemontius ac novus Legendista Gallus ; quorum ille notat annum 445 vel paulo post ; hic vero eundem annum 445. At vero quoniam in calculo nostro omnia satis recte cohærent, illo standum censeo.

40 Tres S. Arsenio fuerunt discipuli, nimirum Daniel, Zoilus et Alexander ; prout conficitur ex dictis, Vitæ Patrum, ac collectione Cotelieriana pagg. 241 et 363. Duo postremi erant Pharanitæ, teste Vita nostra num. 18, et laudata collectione eodem num. 363. De Daniele idem affirmatum est supra in initio paragraphi tertii. Est vero istius nominis locus non unus. In Commentario prævio ad Vitam S. Euthymii die xx Januarii, pag. 298 occurrit laura Pharan, sex milliaribus versus Orientem via Hierichuntina distans Hierosolymis, a vico, qui decem inde stadiis ad solem orientem jacet, appellata, et a S. Charitone extructa ; de qua ibidem pagg. 303, 304 et 308. Et in Vita ejusdem Sancti pag. 327 ista dicuntur : Est . . quidam vicus ad solem Orientem a laura Pharanum distans decem stadia, qui ipse quoque vocatur Pharan : qui quidem non cognomen, ut arbitror, accepit, sed ipse nomen potius lauræ dedit. Est etiam Phara seu Pharan (Græce Φαράν, Hebraice Paran) urbs vel oppidum Arabiæ Petrææ ad sinum Arabicum, inter Ægyptum et Arabiam ; notaque præterea solitudo nominis ejusdem extra oppidum. Consule Chorographiam Rosweydi particularem supra laudatam aliosque geographos. Inde formatur nomen gentile Pharanita, quod censeo convenire tribus hisce discipulis non ob lau-

ram Pharan, sed ob natales ex Pharan (oppidone an solitudine ?) Arabiæ Petrææ.

41 Porro Daniele duobus aliis juniorem fuisse, eæ iis, quæ refert apud Cotelierium pag. 371 : patres (πατέρας) suos eos vocans, colligit Tillemontius pag. 698 : sed contra est, quod Arsenius, ut vidimus num. 34, iturus in Petram Troës ad discipulos suos, se proinde juniores, dicat : Ibo ad patres meos. In Vitæ Patrum lib. v, libello xviii, pag. 636 inducitur Daniel narrans historiam quamdam, ac mentionem faciens de S. Cyrillo, episcopo Alexandrino, addito titulo sanctæ memoriæ : unde liquet eum ipsi supervivisse anno 444. Quin imo ipsimet Sancto magistro suo supervixit, uti patet ex iis, quæ paulo ante de ejusdem vestibus, post mortem ipsius a se gestatis, præmissa fuere. Plura Danielis dicta sub titulo particulari referuntur apud Cotelierium a pag. 419 ; nec non sparsim locis variis in Vitæ Patrum. Quæ die xiv Aprilis, pag. 214 dicuntur de Daniele abbate Scetheos, qui corpus S. Thomaidis, pro conservanda pudicitia peremptæ, in Scethim deportari curavit, ibique in cæmeterio suo sepelivit, tribuenda censuimus Danieli, de quo hic agimus ; atque eæ ejus epocha tempus martyrii prædictæ Sanctæ fiximus sæculo v. Interim hunc Daniele distingue, ab alio ejusdem nominis et loci asceta, quem Cassianus collatione iv, cap. i inter ceteros Christianæ philosophiæ vidisse se testatur, æqualem quidem in omni virtutum genere his, qui in eremo Scithi commanebant ; quemque ab humilitate potissimum commendat : nam medio ut minus sæculo hic nostro senior fuit : Paphnutius enim, sub quo ille vixit, in fine sæculi iv mortuus, ut videsis apud Tillemontium tomo X, pag. 57, hunc quem sibi paraverat successorem, præmisit ad Deum, teste laudato Cassiano.

42 Zoilus una cum Alexandro fuerat discipulus Agathonis (vide Cotelierium a pag. 372) priusquam ad Arsenium accessit. Puto de utroque intelligendum, quod ibidem pag. 378 legitur : Habuit aliquando abbas Agatho duos discipulos, qui seorsim vitam anachoreticam ducebant. Et pag. 380 habentur ista : Relulit abbas Daniel, antequam venisset abbas Arsenius ad patres meos, ipsi quoque manebant cum abbate Agathone. Diligebat autem abbas Agatho abbatem Alexandrum, quia erat mansuetus, ac in exercitatione monastica diligens. At aliquantulum videtur lentus fuisse : nam, ut additur, accidit porro ut omnes ejus (Agathonis) discipuli scapos lavarent in flumine ; et abbas Alexander lavabat moderate. Ceteri vero fratres dixerunt seni : Frater Alexander nihil facit. Unde volens eis mederi, ait illi : Frater Alexander, lava eos : lini enim sunt. Utque is audivit, acerbe tulit. Et postea solatus est eum senex his verbis : An nesciebam, te recte agere ? Verum id tibi coram illis dixi, frater, quo eorum animum in tua obedientia curarem. At clarius id indicat Vita nostra num. 17 : Abbas autem Alexander lente laborabat ac moderate . . Abbas autem Arsenius ut vidit eum moras trahere, cogitans si forte haberet hospites, manducavit. Ast Alexander ubi absolvit, vespere rediit.

43 Rursus vero apud auctorem proxime citatum pag. 358 habentur sequentia : Narravit hoc modo abbas Daniel, discipulus abbatis Arsenii : Exstati aliquando prope abbatem Alexandrum, et dolore correptus est, seque ob ægritudinem

AUCTORE

J. P.

quæ de tribus Sancti discipulis,

E

variis locis

F

inventæ sunt : quibus alibi additur quartus.

chronotaxis

hic continetur.

Illustratur ea.

AUCTORE
J. P.

ægritudinem extendit, sursum aspiciens. Contigit autem ut beatus Arsenius veniret ad loquendum ei; viditque illum extensum. Postquam ergo locutus est, dicit ei: Et quis erat homo secularis, quem hic vidi? Respondit abbas Alexander: Ubinam conspexisti eum? Ait: Cum e monte descenderem, respexi huc ad speluncam, et vidi aliquem extensum, cernentem sursum. Tum veniam corpore inclinato petiit ab illo, dicens: Parce mihi: ego eram: dolor enim me comprehendit. Tum senex: Tu igitur eras. Bene habet: Ego putavi seculi hominem fuisse, atque ideo sciscitatus sum. Eadem paulo aliter narrantur apud Surium num. 19. Tribus hisce Sancti discipulis alius nomine Isaac additur in Thesuro ascetico Possini lib. ix, pag. 247. Verba habes supra num. 16. De Ammoë, amico S. Arsenii, ejusque discipulo Joanne varia collegit Tillemontius a pag. 701.

§ V. Memoria in Fastis; cultus in Gallia, Belgio, et Germania; elogias; Vita, quam edimus; aliæ ab aliis conscriptæ.

Colitur a Græcis die viii Maii.

Sanctus apud Græcos colitur die viii Maii, et elogiis, uti habes in Prætermisissis ad istum diem, debitis celebratur. Typicum, S. Sabæ nomen præferens, tametsi a posteris varie anctum, pag. 50 ita eum annuntiat: Sancti patris nostri Arsenii, addito cognomento Magni, cum aliis passim tobulis Græcis; quod omittit Horologium Græcum in usum Basilianorum monachorum anno 1677 Romæ editum. Longum esset coacervare alias tabulas Græcas, qua cæcusas, qua manuscriptas, qua Sanctum referunt. Menæa magna excensa sequens distichon ipsi accinunt, modicissime a me correctum:

Λαθεῖν βιώσας Ἀρσένιος ἠγάπα,
Ὅς οὐδέ πάντως ἐκβιώσας λαυθάνει.

Latere, quando vivit; Arsenius amat:

Sed morte functus nequam Arsenius latet.

a Latinis vero hac die

45 Apud Latinos colitur hac die xix Julii. Beda a Floro auctus et a nobis editus ante tomum secundum Martii, cum Adone ita hobet: Sancti patris nostri Arsenii; de quo in verbis seniorum refertur, quia propter redundantiam lacrymarum tergendam, sudarium semper in sinu, vel in manu habuerit; videsis Vitam num. 1, et 15. Usuardus præmittit apud Thebaidem, minus recte: nam Sanctus non in superiore Ægypto, sed vel in inferiore, ut vidimus, vel Scethi eidem vicina semper degit. De Ægypti divisione diximus in Commentario prævio ad Vitam S. Antonii abbotis 21, num. 2. Wandelbertus ita Sancto accinit:

cum Romano hodierno.

46 Romanum denique modernum Martyrologium sic habet: Apud Scethim, Ægypti montem, S. Arsenii, Romanæ Ecclesiæ diaconi, qui Theodosii tempore in solitudinem secedens, virtutibus omnibus consummatus, et jugi lacrymarum imbre perfusus, spiritum Deo reddidit. Scethim Libyæ partem, ideoque ab Ægypto passim in Vitis Patrum distingui consuetam, ostensum jam pridem fuit in memorato paulo

ante Commentario num. 3. De diaconatu Sancti mentem nostram exposuimus superius num. 3 et 4. Abbatem ipsum vocat Muurolycus: quod si aliud per hoc velit, quam nomen omnibus olim monachis præsertim senio ac sanctitate venerandis commune, Arsenio illud putamus abjudicandum, ut quem stricti nominis hegumenum aut præfectum communitatis asceticæ numquam scimus exstitisse. Idem auctor quid sibi vult, quando annuntiat Sanctum apud Scythopolis eremum, et Babylonis Ægyptiæ. Nos Scythopolim non novimus nisi Palæstinæ secundæ metropolim ad Jordanem; de qua vide xx Januarii in notis pag. 308: at sine dubio ex Scethi non satis intellecta formavit Scythopolim. Vide tom. II Februarii pag. 46, num. 3.

47 Sanctus noster præcipua quadam veneratione claruit in Gallia. Inscritur enim ecgrapho nostro ex breviario Mueloviensi veteri, ab illustrissimo D. Joanne du Bec, episcopo Maeloviensi recognito, anno 1603, uti et in Bellovacensi, edito anno 1554, præsule Bellovacensi Odone; quibus adde ecgrapha ex Calendario Aurelianensi, veteri S. Aniani Aurelianensis, ac Cenomanensi antiquo; sed in hoc penultimo rectius signatur absque titulo abbatis, qui in aliis ipsi apponitur. Singulari etiam aliquid habuit S. Arsenius in Belgio nostro: nam in Calendario Ms. ecclesiæ Ultrajectinæ, quod habemus, anni 1374, nitide in pergamento exaratum, notatur Arsenius monachus. In Missali Tornacensi, quod cæcusum est anno 1498, et 1509, ponitur de eo COLLECTA: Adesto, Domine, precibus nostris, quas in S. Arsenii, confessoris tui commemoratione deferimus etc. SECRETA: Sancti Arsenii, confessoris tui nos, quæsumus Domine, tuere præsidii, et ejus semper intercessionibus adjuvemur. PER. POSTCOMMUNIO: Misericordiam tuam, Domine, nobis, quæsumus, interveniente beato Arsenio, confessore tuo, clementer impende; et nobis peccatoribus ipsius propiciare suffragiis. PER.

48 Cultum quoque peculiarem ipsi in Germania delatum fuisse, argumento est Missa propria Missalis Moguntini, anno 1493 typis excusi. INTROITUS: Os justii. COLLECTA: Deus, qui beato Arsenio, confessori tuo, ex singularis gratiæ tuæ munere cor contritum et continuam lacrymarum inundationem tribuisti; concede propitius nobis ipsius meritis et precibus nostrorum veniam peccatorum, puramque cordis contritionem, et veræ pœnitentiæ lacrymas, atque sub pacis et protectionis tuæ præsidio dies nostros salubri fine conclude. PER. EPISTOLA: Beatus vir, qui in sapientia. GRADUALE: Domine prævenisti. Alleluja. Amavit eum. EUANGELIUM secundum Marcum: In illo tempore dixit Jesus discipulis suis: Facilius est camelum per foramen acus transire. OFFERTORIUM: Desiderium animæ. SECRETA: Populum tuum, Domine, muneribus sacris placatus intende, et sacramenta, quæ in commemoratione S. Arsenii confessoris tui oblata sunt, ad cælestia digne capienda nos sublevent. PER Dominum. COMMUNIO. Amen dico vobis: POSTCOMMUNIO: Præsta, quæsumus, ineffabili clementia tua Deus, ut sicut beati Arsenii confessoris tui solennitatem veneramus officio: ita cum eo iu Sanctorum tuorum gaudeamus consortio. PER.

49 De elogiis ejus istæ accipe. Jam tum sub primos secessus sui annos magna celebritatis fama eum claruisse liquet ex S. Hieronymi, anno 420

ipsi

Cultus in Gallia ac Belgio.

et in Germania.

Varia Sancti elogia

A ipsi præmortui epistola, antiquo ordine xxvii, ubi paucis multa complexus sic scribit : Quid ego narrem Macarios, Arsenios, Serapionas, et reliqua eorum nomina? S. Joannes Climacus, de quo nos xxx Martii, pag. 834, sub finem sæculi vi mortuus, Gradu 27, pag. 286 impressionis Coloniensis anni 1583 hæc habet : Quietis . . . forma (tibi sit) magnus ille parque angelis solitarius Arsenius. Memento qui in solitudine degis, angeli hujus solitarii institutum; atque intueri, quomodo ad se advenientes (ne id, quod erat majus omitteret) insalutatos plerumque remiserit. Cyrillus monachus, qui sæculo eodem sexto floruit, in Vita S. Euthymii supra laudata indicat eum in S. Arsenii vitam tamquam in speculum inspexisse, quando tomo II Januarii pag. 311 tradit ista : Hunc ergo (Arsenium) diligenter admodum imitabatur Euthymius, et iis, qui ex Ægypto veniebant, monachis, et de illius vitæ instituto aliquid referebant, animum libenter adhibebat, et suæ animæ quibusdam veluti tabulis bona illius curabat inseribere. Quæ etiam vide apud Cotelerium tomo II Eccl. Græc. Monum., pag. 248.

B Nimirum sane conveniunt ista cum iis, quæ habet auctor Vitæ nostræ num. 24, quam ut textum illum Græcum præ oculis non habuerit, vel transcripserit.

congeruntur

50 Elogium ex Synaxario Basiliano sic reddo : Arsenius, sanctus pater noster, antiqua Roma oriundus, diaconus fuit sanctissimæ Dei Ecclesiæ : ob scientiam vero suam et virtutem a magno Theodosio imperatore electus fuit, ut doceret liberos suos Arcadium et Honorium non litteras solum, sed etiam virtutem. Tanti autem fiebat ab imperatore, ut imperatoris pater diceretur. Verum hic turbas exosus, terrenum imperatorem aversatus, ac solitudinem diligens, cælestisque imperatoris desiderio flagrans, rogabat ipsum, in viam se ut duceret, in qua salutem consequi deberet. Delapsa itaque ei vox de cælo est, dicens tertio : Arseni, fuge homines, et salvus eris. Et mox mutatis vestimentis, ac pauperculis indutus, discessit in Ægyptum, et in solitudinem se abdidit : et postquam ita consummasset certaminis cursum, ut nemo alius, in devexa senectute ad Dominum migravit. De diaconatu supra, ut iterum dicam, disseruimus. Mitto elogium, quod Nicephorus Callistus tomo II Eccl. histor. lib. xii, toto capite xxiii contexit. Quæ in eo nobis displicent jam notavimus.

cum nostris observationibus.

C 51 Merito de ipso dixit, quod ejus gloria (τῆς ἀρετῆς virtutis, sicut est in textu Græco, quod interpretis omisit) terram sub sole omnem pervagata est. Illud vero : Cum . . . ad virtutis summam pervenisset, rusticum se et litterarum omnium imperitum esse assimilavit : cum quidem monumenta memoria digna, et libros plurimos (λόγους πλείστους) reliquerit ; illud, inquam, qui legerit, fallor si non statim in animum inducat, S. Arsenium celebre inter scriptores nomen mereri. Ille, quod sciam, nihil scripsit : scribendi tamen de se aliis materiam suppeditavit, proferendo varia monita ascetica, documenta, seu apophthegmata, quæ discipuli ejus, per se vel per alios annotanda curarint. Et id ipsum indicare vel voluit vel debuit Callistus. Scio quidem quod λόγος inter alia significet etiam librum, quo significato hic usus est interpret. Sed, quid tum? Nam, sicut recte Rosweydeus in Prolegomenis ad Vitas Patrum pagina 5, quidam ex libris illis, in

quibus de eorum gestis agitur, dicebantur seita, sententiæ, quandoque sermones, subiinde responsa, item apophthegmata, gesta senum. Hoc itaque nihil nobis officit ; alioqui pari jure contendam, antiquos eremi cultores, Hilariones, Macarios, Sisoas, Pamenes, Serapiones, aliosque in Vitis Patrum recensitos, scriptorum Catalogis annumerandos esse ex eo præeise, quod, quæ ipsi dixerint, alii scripto exararint, nomen scriptorum, seu qui libros reliquerint, meritos, si aliunde hoc probetur.

52 Varias nobis optimæ notæ aliorum Sanctorum Vitas ex pervetustis monumentis suppeditavit bibliotheca Petri Sequierii, Franciæ Cancellarii, Græce conscriptas. Excusa est novissime Vita S. Stephani Sabaitæ, longe æstimatissima, tomo III hujus mensis a pag. 531 ; Acta Sanctorum Martyrum Sabaitarum die xx Martii, a pag. 167 maximi etiam pretii. Nunc vero ex eadem penu prodit Vita S. Arsenii, præcipuum inter antiquitatis monumenta hoc in tomo locum merita ; atque hactenus, ut certo credimus, inedita. Nullibi certe eam reperimus : ut mirum non sit, ab eruditissimis, utpote incognitam, desideratam hactenus non fuisse. Apud Baronium sub finem anni 798 Michæel, Vitæ hujus auctoris scriptor ac discipulus, catalogum contexit eorum, quæ exaravit, nulla facta mentione Vitæ istius.

AUCTORE J. P.

Vitæ, quam vulgamus, hactenus, ut creditur, inedita auctor

53 Lego quidem apud Possevinum nostrum in Catalogis antiquarum ac celebriorum bibliothecarum, tomo secundo Apparatus sacri subnexis, recenseri inter codices Græcos Mss. Heidelbergensis bibliothecæ pag. 74 Arsenii Magni Vitam ; at quænam ea sit ; cujusve ætatis, linguæ aut scriptoris, non exprimitur. Et inter codices bibliothecæ Messanensis pag. 38 notatur Homilia Theodori Tostridii, in Vitam Arsenii in fol : an nostri an alterius? Denique pag. 41 ponitur Vita patris Arsenii ; verum quia nec principium nec finis Vitæ opponitur, nihilo certiores reddimur, qualis ea sit ; an conveniat cum aliis, de quibus infra, an diversa sit ; an cum hæc nostra, quam vulgamus, consentiat, an dissentiat ; quæ, si prologum et epilogum excipias, tota potissimum consistit in collectione gestorum ac dictorum Sancti, prout sparsim ea continentur in Vitis Patrum apud Rosweydeum partim libro III sub nomine Ruffini, presbyteri Aquileiensis edito (de quo prologomenon ipsius generale quintum) partim ex lib. v, auctore Græco incerto (vide notas pag. 561, et prolegomenon generale VII et VIII) interprete Pelagio (proleg. gener. XIV) partim denique ex lib. VII, auctore item Græco incerto (prolegomen. gener. VII et VIII) interprete Paschasio, S. R. E. subdiacono (prolog. gener. XIV).

unde sua hauserit.

F

54 Quod ex hisce fontibus sua hauserit biographus iste, aperte indicat ipsemet num. I : Et vero mirari subit, quid sit, quod postquam aliorum virorum beatorum, virtutis eausa laudabilium, vitæ conscriptæ sunt, præconiorum radiis fulgentes, nulla de Beatissimi hujus Vita ad posteros transierit historia, præter eam, quæ a quibusdam sanctis patribus sparsim iudicata legitur. Unde arguo, Vitam nostram omnium esse antiquissimam, et, prout suspicor, omnium primam ; nam si hanc alia præcessisset, id Orientis monachos, e quorum numero fuit biographus noster, per sæcula tria et amplius non fugisset, sed vel Vita ipsa, si jam tum aliqua exstabat, vel memoria saltem ejus aliqua ad ipsos manasset. Eam non vidit Metaphrastes, vel quisquis est auctor Vitæ apud Surium, hac die, num. 26 ita scribens : Hæc sunt divini Arsenii . . .

Putatur antiquissimus et primus, qui res gestas Arsenii collegit e Vitis PP.;

AUCTORE
J. P.

senii... quæ in hodiernum usque diem habebant libri Patrum, non certo ordine et serie, sed posita sparsim et separatim; ut hic quidem hujus, ille vero illius recordabatur: in unum autem collecta, et quæ Vita Arsenii essent et nominarentur, in hodiernum usque diem nondum vidimus: quoniam ne inventa quidem est illius Vita ab ullo composita.

quam non vidit
Metaphrastes
nec Tillemontius.

55 Itaque quæ ibidem superaddit idem auctor apud Surium falso nituntur supposito: Et hoc quoque forte factum est ex sententia Arsenii, quod nollet, se ne post mortem quidem fieri manifestum. Etenim sicut dum viveret, studuit latere; ita etiam, ut mortuus ignoraretur, studium adhibuit. Quo modo enim se dignum censuit, ejus fieret memoria, et qui aperte cognosceretur, qui ne justa quidem sepultura se dignum esse statuit? Tillemontius ergo verbis illis nimium fisus, quamquam Metaphrastum alios tum in hac Vita diffidere consuetus, pag. 676 non recte admittit, ipsum esse primum qui historiam Vitæ S. Arsenii scripserit. In opere de Scriptoribus Ordinis Prædicatorum, quod

B editum est Lutetiæ Parisiorum anno 1721, tomo II inter alias Francisci Combesisii lucubrationes, quibus varia Græca monumenta in linguam Latinam transtulit, refertur ex bibliothecæ Græcorum Patrum Auctorio novissimo, quod edidit, tomo I, Magni S. Arsenii doctrina et exhortatio. Sed nihil novi, aut opere pretii hic protulit ille auctor: quippe apud Surium in Vita pluries citata num. 10 jam pridem fuerat vulgata ista exhortatio; de qua et meminit Tillemontius pag. 689: addens de Combesisio: Pater ille dicit plurimas in ea res reperiri, magna cum majestate ac brevitate expressas. Et mox subjungit: Ast ego non invenio, quod dicat, unde illam desumpserit. Quod res adeo jam publica et nota hic tanquam pro recenter erudata, prius incognita et inedita, idque sub S. Arsenii nomine, quæ solius forte Metaphrastis, aut similis ingenii venam sapit, eruditus obtrudatur, facile Combesisio et laudati operis auctori ignosco, qui aliud agebant. Mirari satis non possum, in tenebris ignorantix hic adeo erassis palpare Tillemontium; qui totus erat in hæc Vita apud Surium; quamque identidem hic citat, et in plurimis carpit, tam in collectione sua historica de Sancto, quam in notis.

Auctorem ejus
esse S. Theodorum Studitam

56 Auctorem Vitæ nostræ manifestat titulus iste, eidem præfixus: Τοῦ ὁσίου Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδιτῶν εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀρσενίου τοῦ Μεγάλου. S. Theodori, hegumeni Studitarum, in Vitam sancti patris nostri Arsenii Magni. De hoc monasterio vide tomum primum Februarii, pag. 538; agitque de eo Baronius ad annum 798, num. 1 et 2. Porro S. Theodorus Studita, agendo et patiendo fortia clarissimus, floruit exeunte sæculo VIII, et ineunte IX, mortuus anno 826. Vide Baronium ad istum annum ac præcedentes, et tomum III Julii pagg. 710 et 711, occasione S. Josephi, archiepiscopi Thessalonicensis, germani ejus-

dem fratris. De ipso agemus die XII Novembris D cum Martyrologio Romano. Nec vero obest, quod inter scripta, quæ tamquam ipsius recenset laudatus Michaël, nulla ejusdem Vitæ fiat mentio; nam neque ulla fit sermonis de S. Bartholomæo Apostolo, ab Anastasio bibliothecario una cum Latina epistola quam Aroni antistiti Beneventano inscripsit idem Anastasius, latinitate donati, ac vulgati in Spicilegio Dacherii tomo III, a pag. 13. Neque etiam Michaël recenset orationem funebrem, quam is in laudem S. Platonis conscripsit, ejusdem ex sorore nepos, et filius spiritualis, atque in monasterii regimine successor, et socius persecutionum, quas postea sustinuit: quæ a nobis jam pridem edita est ad diem IV Aprilis a pag. 366.

57 Apostrophe ad S. Bartholomæum atque ad S. Platonem utrobique dicta sua concludit; uti et Vitam S. Arsenii, aliqua sui parte, in apostrophe ad S. Arsenium mutilam; qui modus, Vitas Sanctorum apostrophe ad illos concludendi, quantum sapere videatur styli istius temporis, argumento est Passio Martyrum Sabaitarum, Vita S. Stephani Sabaitæ, nec non S. Stephani Junioris monachi ac martyris, quam postremam contexit Stephanus diaconus ecclesiæ Cypolitanae, et Monachi Benedictini inter Analecta Græca Parisiis anno 1688 ediderunt a pag. 396. Atque hæc de Vita, quam excudimus.

58 Leo Allatus in Diatriba de Symeonum scriptis pag. 120, inter Vitas, quas Metaphrasti abjudicat, habet hanc, quæ incipit: Ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς ὁ Θεὸς ἀγαθός, In diebus, in quibus bonus Deus. Apographum ex codice 1589 (Vaticanum vocavimus) litteris, prout additur, quadratis scripto, exordium habet, cum proxime præcedente ad verbum fere conveniens: unde suspicamur reliqua item vel prorsus vel fere convenire. Alia insuper in promptu est cum hoc exordio: Ἄλλα τῶν σπουδαίων ἄρα καὶ φιλαρέτων ἀνδρῶν αἱ πράξεις, ex Julio Metaphrastis, sicut adscribitur in margine; qui in Medicæ Regis Christianissimi bibliotheca servatur. De Vita sub ejusdem auctoris nomine apud Surium edita, plurima jam notavimus. Jam vero, an oratio Sancti ad monachos, ibidem, ut diximus, num. 10, eadem sit in compendio, an diversa ab illa, quæ a Possevino, tomo citato, pag. 96 notatur in Fontis belli, regis in Gallia non procul Parisiis bibliothecæ eodicibus Mss. annumerari, exploratum non habemus. His adde Vitam, ex Ms. vetustissimo, prout adscribitur, Claudii Puteani; quæ tamen indicatur fuisse in fine manu paulo recentiore scripta. Sic vero incipit: Fuit quidam vir in palatio sub Theodosio imperatore, nomine Arsenius, cujus filios, id est Arcadium et Honorium de baptismo suscepit. Verum ad unum omnes nos fontem referimus, Vitas videlicet Patrum; ad quem quo propius accedunt, eo erunt puriores, et a sordibus defæciatioribus. Hinc certe fontem identidem annotata nostra quasi intento digito assignabunt. Varias item textus Græci lectiones ex Cotelerio dabimus. Codices item nostri duo, annosa antiquitate æstimabiles, alicubi nobis usui erunt. En tibi nunc Vitam, a Papebrochio e Græco descriptam, addito ad marginem f 354.

V I T A

Auctore S. Theodoro Studita.

Ex pervetusto codice Petri Sequierii, Franciæ Cancellarii, varie collata. Interprete Joanne Pinio.

P R O L O G U S .

Ἀστήρ ἀειφανής ἡμῖν, οὐκ ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ κατηριθμημένος, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς οὐρανῷ ἐστηριγμένος, διὰ τῆς ἐτησίου αὐτοῦ μνήμης σήμερον ἀνατέλλων, φοτὶ ἀύλωτάτῳ μαρμαρυγᾶς ὑπερλάμπρους ἀγαθοεργίας ἐπαφίησι τῇ οἰκουμένη. Τίς δὲ ἐστὶν οὗτος, ὁ φιλάγιον ἄθροισμα; Ὁ ἰσάγγελος Ἀρσένιος, ὁ τὴν ἀρετὴν ἀπρόσιτος, τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος, τὸ τῆς ἀσκήσεως κλέως, τὸ τῆς ἡσυχίας κράτος, τὸ τῆς κατανύξεως ρεῖθρον, οὐ καὶ ἡ μνήμη μόνη παράκλησις ἐστὶν εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν. Καὶ μοι θαυμάζειν ἐπίησι, πῶς τῶν ἄλλων μακαρίων ἀνδρῶν, παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν τῆς ἀρετῆς ἐπαινετῶν, τῶν βίων ἀναγεγραμμένων, καὶ ταῖς τῶν ἐγκωμίων βολισι καταστραπτόντων, τοῦδε τοῦ Τρισημάχαρος ὁ βίος ἀνιστόρητος εἰάθη, πλὴν ὅσον σποράδην παρὰ τινῶν ὁσίων πατέρων δεδηλωμένος, καίπερ μὴ ἐναπολιμπανόμενος τῆς ἐνἀρέτου ἐκείνων λαμπροφωρίας, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον τῶν πολλῶν ὑπερλάμπων ταῖς ἀυγαῖς τῶν θείων αὐτοῦ ἀνδραγαθημάτων.

2 Τί οὖν; Συδιαμείψομεν καὶ ἡμεῖς τοῖς πολλαβοῦσι τὸν χρόνον, καὶ οἴσομεν τηλικούτον θησαυρὸν ὑπὸ τῆς σιγῆς καλύπτεσθαι; οὐμενον· ἀλλὰ πειθόμενοι τοῖς ἐπὶ τοῦτο παρορμήσασιν πατράσιν, εἰ καὶ ἄμοιροι τοῦ προσήκοντος λόγου, ἡλικιώτεστε ἐπίκουρον δέξασθαι τοῦ ἐγχειρήματος αὐτόν, τὸν εἰς ὑπόθεσιν τοῦ βίου προκείμενον, ἀπαρξόμεθα τοῦ λέγειν, οὐδὲν ξενοδεκτοῦντες παρὰ τὸ ἀληθές, ὅσα δὲ ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ περιεχομένως εἰρημένων ἀναλεγομένοι, εἰ καὶ διὰ ἀρξικου διηγήσεως, εἰς ὑπόμνησιν φέροντες, καὶ ταῦτα οἰονεὶ συνυφαίνοντες, καὶ ἐκ τούτων C ταῖς ἐκολούθαις ἐνοαῖς ἔσθ' ὅτε προσθήκη ποιούμενοι καθ' εἶρμον, πειρασόμεθα τὸν βίον ἀπαρτίσασθαι, ἀφοσιούμενοι τὸν πόθον, ὃν περὶ τοῦ Παμημάχαρος ἔχουσιν οἱ φιλάρετοι.

Stella perpetuo nobis apparens, non zodiaco circulo annumerata, sed in virtutis cælo firmata, per anniversariam suam memoriam hodie exoriens, splendidissimas bonorum operum coruscationes defæcatissima luce immittit orbi terrarum. At quænam illa est, o sanctitatis amantes auditores? Arsenius est, angelis par, virtute inaccessus, humilitatis altitudo, asceticæ disciplinæ gloria, solitudinis robur, compunctionis fluentum; cujus vel sola memoria E ad progressum in virtute incitamentum est. Et vero mirari subit, quid sit, quod, postquam aliorum virorum beatorum, virtutis causa laudabilem, vitæ conscriptæ sunt, præconiorum radiis fulgentes, nulla de Beatissimi hujusce vita ad posteros transierit historia, præter eam, quæ a quibusdam sanctis patribus sparsim indicata, insigni, qua pollent, res illustrandi facultate, non inferior est, imo vero multis potius aliis præfulget ob divinos Arseuii ac masculos gestorum splendores.

Auctor aliorum de S. Arsenio silentium miratur,

2 Quid igitur? An nos etiam cum iis, qui illudque mirari no'ens, ad Vitam ejus scribendam se accingit. tempore præcesserunt, commutabimus vices, tantumque thesaurum patiemur sub silentio abscondi? Nequaquam; at patrum exemplo incitati, tametsi conveniente oratione destituti; fretique, auxilio venturum præsentī conatui illum ipsum, cujus nobis propositum est vitæ argumentum; dicendi initium faciemus, nihil peregrinum et a vero alienum adoptantes; sed quæcumque compendiose de ipso dicta sunt, colligentes, et, etiamsi narratione non cohærente, in memoriam revocantes, atque hæc quodammodo contextentes, adjecto etiam, ubi res feret, ex cogitationibus inde consequentibus additamento, quo res cohæreant, vitam absolvere conabimur, gratificantes desiderio, quo erga Beatissimum hunc tenentur virtutis amantes.

illudque mirari no'ens, ad Vitam ejus scribendam se accingit.

CAPUT I. Sancti patria, natales; vita sæcularis cum solitaria divino monitu commutata; insignes in ea progressus; hominum fuga.

Γένος μὲν Ἀρσενίου, τἀληθές εἰπεῖν, καὶ οὐ σπάνιοι οἱ μετέχοντες, ἡ ἀρετὴ· καὶ τὸ ἐκείθεν κατάγεσθαι καὶ χαρακτηρίζεσθαι· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀφ' αἵμασιν τοῖς φιλομαθέσιν ἐπιζητεῖται. Ἡ πρώτη τῶν ὑπουρανίων κόλπω τούτῳ πατρίς, Ῥώμην λέγω τὴν περιβόητον· ἀφ' ἧς τὴν προσηγορίαν οἱ τὸ βασιλικὸν σκήπτρον κατέχοντες ἐξεδήλασαν· εὐγενῶν γεννητόρων στέλεχος, πλουτῶτε κομώντων καὶ τῇ λοιπῇ τοῦ βίου περιφανείᾳ· οὐ ἐστὶα μέχρι τοῦ νῦν περιεστὶν οὐχ' ὀλόκληρος· πῶς γὰρ ἂν καὶ διεσέσωστο τοσοῦτοις ἔτεσιν; Ἰχνη δὲ καὶ τοσοῦτω

Genus Arsenii, ut dicam id quod res est, et affinium multitudo, virtus fuit; ejusque incendi studiis ac insigniri characteribus; quoniam vero a sanguine id repetunt cruditi; patria ei fuit civitatum, quæ sub cælo sunt, princeps, Roma, inquam, celeberrima, a qua cognomentum acceperunt illi, qui imperii sceptrum moderantur. Surculus fuit nobilium parentum, opibusque ac reliquo vitæ splendore florentium. Familia ipsius ad hoc usque tempus integra non superest (quoniam enim pacto tot annis servata fuerit?) sed vestigia, tali magnitudine excellentia, divisi habitatoribus

Sancti patria; natales; sapientia;

AUCTORE
S THEODORO
STUDITA.
EX MS.
a

habitoribus velut in cellas triginta *a*. Atque hoc sufficit, ut ostendatur, quam illustris ac undequaque beatus fuerit Vir iste memorabilis; cumque tantus esset, doctrina altius eminebat, Græca ac Romana pariter sapientia admirandus.

instituto Arcadii et Honorii in aula Theodosii: unde et c. divina monitus,

4 Ejus itaque fama ad aures tunc delata magno Theodosii imperatoris, quærentis talem filiis suis Arcadio et Honorio magistrum præficere, qui majore præ omnibus id operæ pretio faceret, Arsenius accitu imperatoris Byzantium contendit, et assumens ambos pueros, moribus ac disciplinis ipsos informavit, ut optimos eos esse ostenderet in utraque facultate. Ad quadragesimum usque ætatis suæ annum in aula assidue versatus est *b*; Deique timorem in mente habens, ingemuit, et invocabat Deum cum lacrymis dicens: Domine, ostende mihi viam, in qua salvus fiam. Et vero, dum die quadam in aula esset, audivit divinam vocem, quæ ei diceret: Arseni, si salvus esse vis, luge homines, et salvaberis *c*.

fugit Alexandriam, inde in Scetium, monachis accenseri cupiens;

5 Ilæc itaque ubi audisset Arsenius, jam pridem divino desiderio sauciatus, omni mox humana ac caduca gloria contempta; splendoreque ac deliciis corporis, omnique alia honoris appetentia, aulisque imperatorum pro nihilo putatis, nihil cuiquam locutus, Alexandriam navigat; indeque pervenit in Scetium; et ecclesiam ingressus, clericos *d* accedit, dicens: Per Dominum, facite me monachum, ac viam mihi ostendite, ubi salvus fiam. Illi autem Viri nobilitatem ex moribus, vultu et alloquio coniectantes, quærebant ex eo, quisnam et cujus esset. Is cum primo abnueret, diceretque: Homo sum peregrinus et abjectus, qui salvus fieri quero; vix tandem ei persuadere potuerunt ut, quæ ad se spectabant, confidenter iis exponeret. Quæ edocli, alter alteri dicebant: Quisnam est, qui debet hunc excipere, et conducere ad monasticum institutum? Et, inuito consilio, visum est abducere ipsum ad abbatem Joannem Colobum *e*. Et assumentes cum secum, abierunt ad senem; peractisque precibus locuti cum illo sunt de Arsenio.

ac voti compos, dato vita monasticæ specimen, in ea excellit.

6 Cumque inter colloquendum jam nona advenisset hora, dicit clericis senex: Adeste, faciamus agapen *f*, et voluntas Dei fiat. Consideransque Joannes abbas cum clericis, cœperunt comedere, sientes Arsenium stare. Projicit itaque paxaman *g* in terram abbas Joannes, aitque Arsenio: Comede, si velis. Ille autem inclinans se in terram, abivit illuc, ambulans manibus pedibusque, ubi erat paxamas; et in terra, prout jacebat, ipsum comedit. Atque hoc conspicatus senex, dicit fratribus: Abite cum bono, et orate pro nobis: ita enim scietis, quod probatus sit, ut fiat monachus. Interrogant itaque clerici inter se Arsenium, dicentes illi: Fac agapen, frater, per Dominum; et dic nobis, ecquid cogitationis habueris, quando comedebas paxaman? Quibus ille; Cogitabam, inquit, mecum: quem tibi tamquam cani projecerunt panem, comede illum tamquam canis. Et glorificabant Deum. Exiguo igitur tempore Arsenius cum abbate Joanne versatus, omnemque monasticæ vitæ rationem edoctus, discessit ab eo, ut secederet sibi soli vacaret. Et perseveravit, pro virili contendens in Domino usque adeo, ut magnos id temporis senes laboribus, constantia, ac certaminum asecutorum tolerantia superaret. Postquam ad

μεγέθει διαφέροντα, ὡς ἐν τριακοσίαις κέλλαις **D** δικαιοῦσα τοῖς οἰκήτορσι. Ἐξαρκοῦντος τούτου ἐπιδηλώσαι, ὅσος ἦν περιφανής καὶ πολυλόβος ὁ Ἀσίδιμος: τοιοῦτός τε ὦν, ὑπῆρχε καὶ τῆ παιδείσει ὑπέριτερος, ἐλληνικῆ τε καὶ ῥωμαϊκῆ σοφίᾳ θαυμαζόμενος.

4 Ἐπεὶ οὖν τὸ τῆνικαῦτα Θεοδοσίῳ τῷ μεγάλῳ βασιλεύοντι ἐξηκούσθη τὰ περὶ αὐτοῦ, ζητοῦντι παιδευτὴν τοιοῦτον ἐπιστῆσαι υἱοῖς αὐτοῦ Ἀρκιδίῳ καὶ Ὀνωρίῳ, ὃς εὖ προεργιστέρος ἀπάντων, ἄγεται ὁ Ἀρσένιος τῆ του κρατοῦντος ῥοπῇ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ παραλαβὼν ἀμφοτέρους τοὺς παῖδας, ἀνῆγεν αὐτούς ἐντε ἡθεσιν καὶ παιδεύμασιν, ἀρίστους ἀποδαικνύς ἀμφοτέρωθεν. Μέχρι δὲ του πεσσαρακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ διηνεκῶς, καὶ τὸν φόβον του Θεοῦ κατὰ διάνοιαν ἔχων, ἐστύναζε καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν μετὰ δακρῶν λέγων: Κύριε ὁδήγησόν με, πῶς σωθῶ: καὶ δὴ ἐν μιᾷ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ, ἀκούει θείας φωνῆς, λεγούσης αὐτῷ: Ἀρσένιε, εἰ θέλεις σωθῆναι, φεύγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σώζῃ.

5 Τούτων οὖν ἀκούσας ὁ Ἀρσένιος, καὶ ἐπιπολὺ τῷ θεῷ πόθῳ τρωθεὶς, πάσης εὐθύς καταρρονήσας ἀνθρωπίνης καὶ προσκαίρου αἰνέσεως, καὶ περιφανείας, τρυφήσθε ζωματικῆς, καὶ πάσης ἄλλης φιλοδοξίας, καὶ βασιλείους αὐλας εἰς οὐδὲν λογιζάμενος, μηδὲν μηδὲν εἰρηκῶς ἀποπλέει ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, κἀκεῖθεν ἔρχεται εἰς Σκήτιν: καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, προσέρχεται τοῖς κληρικοῖς λέγων: Διὰ τὸν Κύριον, ποιήσατέ με μοναχόν, καὶ ὁδηγήσατέ με πῶς σωθῶ. Οἱ δὲ τὴν εὐγένειαν του ἀνδρὸς ἐκ του ἡθους, καὶ του προσώπου, καὶ τῆς συντηχίας στοχασώμενοι, ἐξήταζον αὐτόν, τίς εἴη καὶ πόθεν. Ἀρνούμενου δὲ αὐτοῦ τὰ πρῶτα, καὶ λέγοντος: Ὅτι ἀνθρώπος εἰμι ξένος καὶ ταπεινός, σωθῆναι ζητῶν, μόγις ἠδυνάθουσιν πείσαι αὐτόν, θάρσυναι αὐτοῖς τὰ κατ' ἐαυτόν. Καὶ μαθόντες, εἶπον πρὸς ἀλλήλους: Τίς ἀρά ἐστιν, ὁ ὀφείλων τοῦτον παραλαβεῖν καὶ ὁδηγήσαι εἰς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν; καὶ δὴ βουλευσαμένων αὐτῶν, συνειδὼν ἀπενεγκεῖν αὐτόν τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ τῷ Κολοβῷ. Καὶ λαθόντες αὐτόν μετ' ἐαυτῶν, ἀπῆλθον πρὸς τὸν γέροντα: καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτοὺς εὐχὴν, ἐλάλησαν αὐτῷ περὶ Ἀρσενίου.

6 Καὶ ἐν τῷ συντυγχάνειν αὐτοὺς, καταλαβούσης τῆς ἐνάτης ὥρας, λέγει τοῖς κληρικοῖς ὁ γέρον: Δεῦτε, ποιήσωμεν ἀγάπην, καὶ τὸ θελημα του Κυρίου γενέσθω. Καὶ καθεσθεις ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης μετὰ τῶν κληρικῶν, ἤρξαντο ἐσθιειν, ἑάσαντες τὸν Ἀρσένιον ἰστάμενον. Ρίπτει οὖν παξάμάν εἰς τὴν γῆν ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης, καὶ λέγει τῷ Ἀρσενίῳ: Φάγε, ἐάν θέλῃς. Ὁ δὲ κλίνας ἑαυτόν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀπῆλθε περιπατῶν ταῖς γαστρί καὶ τοῖς ποσίν, ὅπου ἦν ὁ παξάμας: καὶ ἔφαγεν αὐτόν, ὡς ἔκειτο εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἰδὼν ὁ γέρον, λέγει τοῖς ἀδελφοῖς: Ὑπάγετε μετὰ καλοῦ, καὶ εὐξασθε ὑπὲρ ἡμῶν: οὕτως γὰρ γινώσκετε, ὅτι δόκιμον ἔχει ποιῆσαι μοναχόν. Ἠρώτησαν οὖν οἱ κληρικοὶ τὸν Ἀρσένιον κατ' ἐαυτοῖς, λέγοντες αὐτῷ: Ποίησον ἀγάπην, ἀδελφέ, δια τὸν Κύριον, καὶ εἰπέ ἡμῖν, ποῖον λογισμόν ἔοχες ἐσθίων τὸν παξάμάν; Καὶ λέγει αὐτοῖς: Ἐλογισαμην πρὸς ἑμαυτόν: Ὅτι ὡς κυνὶ σοὶ ἐβρίψαν τὸν ἄρτον, ὡς κύνων φάγε αὐτόν. Καὶ ἐδοξασαν τὸν Θεόν. Χρόνον οὖν ὀλίγον μείνας μετὰ του ἀδελφῷ Ἰωάννου ὁ Ἀρσένιος, καὶ μαθὼν πᾶσαν τὴν μοναχικὴν κατάστασιν, ἀπελύθη παρ' αὐτοῦ ἀπελθεῖν καὶ καθίσαι κατα μόνος: καὶ ἔμεινεν ἀγωνιζόμενος ἐν Κυρίῳ, ὥστε πολλοὺς τῶν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον μεγάλων γερόντων ὑπερβῆναι τῆς πῆνις,

A πόνους, τῇ τε καρτερίᾳ, καὶ τῇ ὑπομονῇ τῶν ἀσκητικῶν ἀγόνων. Ἀναχωρήσας οὖν ἐν τῷ ἡσυχαστικῷ βίῳ, πάλιν ἠύξατο τῷ Θεῷ λέγων· Κύριε, ὁδήγησόν με, πῶς σωθῶ· καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγομένης· Ἀρσένιε, φεῦγε σιώπα, ἡσυχάζε αὐταὶ γὰρ εἰσιν αἱ ρίζαι τῆς ἀναμαρτησίας.

7 Θεόθεν οὖν δεξάμενος τὸ τοιοῦτον πρῶσταγμα, μετατίθησιν ὅλην τὴν διάθεσιν πρὸς οὐρανόν ὁ Ἀρσένιος, ἐν γῆ μὲν διατρίβων τῷ σώματι, τῇ δὲ καρδίᾳ ταῖς ἄνω δυνάμεσι συμπεριπολῶν· ἐφ' ᾧ ἀγόμενον αὐτὸν τις τῶν πατέρων τοῦνομα Μάρκος, οὕτω φιλησυχουῦντά φησι πρὸς αὐτόν· Διὰ τί φεῖγεις ἡμᾶς, πάτερ; Ὁ δὲ Γέρων πρὸς αὐτόν· Ὁ Θεὸς οἶδεν, ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς· ἀλλ' οὐ δύναμαι εἶναι μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων· αἱ ἄνω χιλιάδες καὶ μυριάδες ἐν θείλημα ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι πολλὰ θελήματα ἔχουσιν. Οὐ δύναμαι οὖν ἀφήναι τὸν Θεόν, καὶ σχολάζειν ἀνθρώποις. Καὶ γοῦν πρὸς σαφεστέρην αὐτοῦ δηλώσιν τῆς ἡσυχίας, καὶ τοῦτο ῥητέον ἀξιωματημῶν οὖν.

8 Παραβαλόντος οὖν αὐτοῦ εἰς τόπον τινα, ἐπέπερ ἦσαν ἐκεῖ κλάμοι, κινούμενοι ὑπὸ ἀνέμου, εἶπεν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ Ἀρσένιος· Τί ἐστὶν ὁ σεισμός οὗτος; Οἱ δὲ φασὶ· Κλάμοι εἰσι, πάτερ. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Γέρων· Φύσει ἐν κἀθηταὶ τις ἐν ἡσυχίᾳ, ἀκούσει δὲ φωνὴν στρουθίου, οὐκ ἔχει ἡ καρδίᾳ τὴν αὐτοῦ ἡσυχίαν· πόσω γε μᾶλλον ὑμεῖς, ἔχοντες τὸν σεισμόν τοῦτον*. Πῶς δὲ οὐκ ἔμελλεν ὁ οὕτως ἡρεμῶν, καὶ τὴν ἐκστασιν τῆς ἐκ τῶν κάτω θορύβων, περιδορήσεως ἀκλόνητον ἔχων πρὸς Θεόν, μὴ οὐχὶ καὶ τὸ ἀσύμμετρον φιλεῖν τῆς ἀνθρωπίνης διατριβῆς, ἀπροσδόν τε ἔχειν τὴν ἀπὸ γλώσσης ὁμιλίαν, ὅτι μὴ πάση ἀνάγκῃ, δηλώσει δὲ ὁ λόγος.

9 Ποτὲ παραβαλὼν αὐτῶν Θεόφιλος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, μετὰ ἀρχοντός τινος, ἠρώτα τὸν Γέροντα, ἀκοῦσαι παρὰ αὐτοῦ λόγον. Μικρὸν δὲ σιωπήσας ὁ Γέρων, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐὰν ὑμῖν εἶπω, φυλάσσετε; Οἱ δὲ συνέθεντο. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Γέρων· Ὅπου ἐὰν ἀκούσητε Ἀρσένιον, μὴ πλησιάζετε. Ἄλλοτε πάλιν βουλῆθεῖς ὁ ἀρχιεπίσκοπος παραβαλεῖν αὐτῷ, ἀπέστειλε πρῶτον εἰδέναι εἰ ἀνοίγοι ὁ Γέρον. Καὶ δηλοῖ αὐτῷ λέγων· Ἐὰν ἔλθῃς, ἰνόγω, καὶ ἐὰν σοὶ ἀνοίξω, πᾶσιν ἀνοίγω· κα' τότε οὐκ ἔτι κηθίζομαι ὧδε. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχιεπίσκοπος, εἶπεν· Εἰ διψᾷς αὐτὸν ἀπέρχομαι, οὐκ ἔτι ἀπέρχομαι πρὸς αὐτόν. Καὶ μὴν καὶ τινος τῶν πατέρων ἐλθόντος πρὸς αὐτόν, καὶ κρούσαντος τὴν θύραν, ἀνέωξεν ὁ Ἀρσένιος, νομιζῶν ὅτι ὁ διακονητής αὐτοῦ ἐστὶ· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν ἕτερον ὄντα, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἀνάστα ἄββα, ἵνα σε ἀσπάσωμαι. Ἔφη οὖν ὁ Γέρων· Οὐκ ἐγείρομαι, ἐὰν μὴ ἀναχωρήσῃς· καὶ ἐπὶ πολὺ παρακλήθεις, οὐκ ἀνίστη, ἕως ἀνεχώρησεν ἐκεῖνος. Οὐχ, ὡς ἂν τις ὀνηθεῖη, παραλύων τὸν δεσμόν τῆς ἀγάπης, ἧς ὅτι καὶ μάλιστα ἐραστής εἶη, ἀλλ' ἵνα μὴ διακοπεῖη τῆς κρείττοντος ἐργασίας.

10 Ἐπεὶ καὶ τινες ἀδελφοὶ μέλλοντες ὑπάγειν εἰς Θεβαΐδα διὰ λιναρία, λέγουσι πρὸς ἐκυτούς· Δι' ἀφορμῆς εἰδόμεν καὶ τὸν ἄββαν Ἀρσένιον. Εἰσέλθων οὖν ὁ ἄββας Ἀλέξανδρος, καὶ λέγει τῷ Γέροντι· Ἀδελφοί ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐσθόντες θέλουσί σε ἰδεῖν. Ὁ δὲ Γέρων ἐπι· Ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἤκασι; Καὶ μετὰ ὅτι εἰς Θεβαΐδα ὑπάγουσιν, λέγει ὁ Γέρων· Φύσει οὐ βλάπτουσι τὸ πρόσωπον Ἀρσένιου, ὅτι δι' ἐμὲ οὐκ ἤλθον. Ἀνάπαυσον οὖν αὐτούς, καὶ

hesychasticam h vitam secessisset, iterum oravit Deum, dicens: Domine, viam ostende, ubi salvus fiam. Et audivit vocem, dicentem: Arseni fuge, lace, quiesce: nam hæ sunt radices, quibus a peccato immunis fias i.

7 Hoc itaque divinitus accepto mandato, omnem in cælum Arsenius affectum transfert, corpore quidem in terra degens, corde autem cum supernis potestatibus familiariter consuescens. Ad illud mandatum exsequendum cum discessisset, cumque adeo solitudinem amaret, quidam e patribus, nomine Marcus k, sic ipsum compellat: Quare nos fugis, pater? Cui Senex: Novit Deus, quod vos diligam: at non possum esse cum hominibus, et cum Deo. Cælestes chiliades et myriades unam voluntatem habent; homines vero multas habent voluntates: Deum itaque dimittere non possum, et hominibus vacare l. Jam vero ut clarius constet de ejus solitaria quiete, dicendum etiam illud, memoratu dignum.

8 Cum pervenisset ad locum quemdam (quoniam ibi erant arundines a vento agitatae) sic fratres affatur Arsenius: Quænam hæc concussio est? Respondent illi: Arundines sunt, pater. Subjicit Senex: Vere si quis sederit in solitaria quiete, et audierit vocem aviculæ, non habebit cor ejus eandem quietem; quanto magis vos, hanc habentes concussionem m. Quo autem pacto ille in solitudine degens, mentemque usu sensuum destitutam, et a terrenorum tumultuum perturbatione inconcussam habens versus Deum, nequaquam amarit humanam consuetudinem, vel illam etiam, quæ confusione caret, omnemque sermoni a lingua promananti accessum præcluderet, nisi quando prorsus necessitas aliud cogeret, oratio exponet.

9 Digressus aliquando ad eum Theophilus n Alexandriae archiepiscopus cum quodam e primoribus o, interrogabat Senem, ut audiret ab eo sermonem. Senex autem post modicum silentium illi hoc responsi dedit. Et si vobis dixerò, an servabitis? Illi ad se receperunt p. Dixit ergo eis Senex: Ubi ubi Arsenium degere audieritis, ne appropinquate. Alias iterum archiepiscopus convenire ipsum volens, præmisit primo, qui videret, num Senex aperiret: qui significat ipsi, dicens: Si veneris, aperiam: at si tibi aperuero, omnibus aperiam, et tunc non amplius hic remanebo. Illis auditis, archiepiscopus dixit: Si fugaturus ipsum venio, non amplius cum * accedo. Venienti ad se nonnulli e patribus q foresque pulsanti aperuit Arsenius, ministrum suum esse ratus; cumque alium esse dum cerneret, procidit in faciem. Is vero dicit ipsi: Surge, pater, ut te salutem. Reposuit Senex: Non surgam, nisi discesseris. Cumque diu is institisset, non surrexit, donec recessisset. Nec quis putet vinculi charitatis, cujus erat amantissimus, solutione id factum; verum ut ne vel tantillum a perfectionis exercitatione avocaretur.

10 Fratres aliqui r in Thebaida profecturi ad comparanda fila linea s; dixerunt inter se: Hac etiam opportunitate videamus abbatem Arsenium t. Intravit itaque abbas Alexander u, et dicit Seni: Fratres Alexandria venientes volunt te videre. Cui Senex: An propter hoc ipsum venerunt? Et edoctus, quod in Thebaida discederent, dixit Senex: Vere haud aspicient vultum Arsenii; quia mei causa non venerunt. Refice ergo illos, ac dimitte in pace, - dicens

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA.
EX MS.
h

i
exercens arctis-
simam solitudi-
nem et quietem,

k

l

omni etiam le-
vissimo strepitu
carentem,

E

m

n et col equis he
nanum.

n

o

p

F

* Vt PP. lib. v.
lib. II. II num-
quam vadam
ad hominem
Sanctum.

q

r nitus se sub-
trahens,

r

s

t u

* Iste cum Co-
mūt autē.

* Ibid. τῶν κα-
λῶν τούτων

ΔΙΟΤΟΡΕ
Ε. ΠΡΟΦΟΡΟ
ΣΤΙΜΙΑΤΑ.
ΕΚ ΜΣ.

γ
ζ

αα

dicens illis : Senex non potest occurrere. Alias iterum accesserunt ad eum senes, multisque instabant. ut colloquerentur cum illo γ; et rogabant, ut aliquid sermonis sibi proferret de solitariis conclusis, ac neminem admittentibus z. Tum Senex : Quamdiu virgo degit in domo patris, multi volunt sponsi ejus fieri : cum vero prodierit αα, non habet istum honorem, quem habebat, quando latebat abscondita. Sic se habent res animæ : ex quo vulgantur : non omnibus placere possunt. Modus itaque nobis hic ostenditur occursus fratrum : neque enim omnino is semper locum habet ; ne, quod accessorium est operis, operi ipsi anteferentes, damnum inde nobismetipsis sensim sine sensu inferamus. Sed, cujusmodi res illa sit, hic adjungere profuerit.

Fuga hominum
S. Arsenii, et
affabilitas
S. Moyses e la-
trone conversi
visione appro-
bantur.

11 Frater aliquis, qui in Scetin venerat, rogabat clericos dicens : Colloqui cupio cum abbate Arsenio. Cui dixere : Requiesce paululum, et ipsum videbis. Illic vero, Non gustabo, ait, quidquam, si non cum ipso collocutus fuero. Miscrunt igitur aliquem cum fratre, qui ipsum ad cellam duceret, quia longe distabat. Et pulsato ostio, ingressi sunt ; salutatoque Sene, sederunt in silentio. Dixit itaq; ille ecclesiæ frater : Surgo, discedo, orate pro me. At frater peregrinus, non inventa cum Sene colloquendi libertate, dixit fratri : Venio et ego tecum. Et egressi sunt simul. Rogavit porro ipsum peregrinus dicens : Duc me ad abbatem Moysen, ex latronibus conversum bb. Ad quem postquam venissent, suscepit ipsum cum gaudio, et exhibitis hospitalitatis officiis dimisit. Tum is, qui alium duxerat, sic inquit : Ecce adduxi te ad [Arsenium] monachum extraneum, et ad Ægyptium : uter magis placuit tibi ? Cui frater : Ægyptius placuit mihi. Patrum aliquis, his auditis, oravit Deum, dicens : Domine rem hanc mihi ostende. Iste enim fugit propter nomen tuum, ille vero in ulnas accipit propter nomen tuum. Et ostensæ illi sunt duæ naves magnæ ; et in una quidem contemplatur abbatem Arsenium et spiritum Dei navigantes in quiete ; et abbas Moyses et angeli Dei navigabant in altera, favorum mellis particulas in os ejus inserentes cc. Sic ille secedens virorum accessui indulgebat aliquantulum ; mulierum vero ne vel tantillum quidem : totus quippe erat asper, et a liberiore sermone alienus, amore Dei occupabatur.

cc

C

12 Mulier itaque quædam senatoria Romana Canopum Alexandriæ devenit, dives valde ac timens Deum, S. Arsenium videre desiderans. Excepit illam Theophilus archiepiscopus ; quem rogavit, persuaderet Seni, ut se admitteret. Et postquam ad eum venisset archiepiscopus, rogavit, ut eam admitteret. Senex vero colloquium ipsi recusavit. Quibus rebus ei denuntiatis, jubet sterni jumenta sua, dicens : Confido Deo, fore ut videam ipsum : neque enim veni visura hominem (multi enim homines sunt in civitate nostra) sed prophetam visura veni. Utque ad cellam Senis pervenit ; extra illam, Deo ita disponente, vacabat Senex : quem conspicata, procidit ad pedes ejus ; erexitque illam cum ira *, his dictis in eam intendens : Si faciem meam videre vis ; en, vide. Illa vero præ verecundia faciem ipsius contemplata non fuit. Tum Sanctus : Nonne opera mea audisti ? Necessè erat illa considerare. Quomodo autem tam magnam navigationem instituere ausa es ? An ignoras, quod mulier sis, et quod nunquam debeas prodire ? Num forte huc venisti, ut abas

* Vit 3P cum
festinatione :
cura indigna-
tione

ἀπόλυσον ἐν εἰρήνῃ, εἰπὼν αὐτοῖς Ὅτι ὁ Γέ- D
ρων οὐ δύναται ἀπαντῆσαι. Ἄλλοτε πόλιν ἤλ-
θον πρὸς αὐτὸν γέροντες, καὶ πολλὰ παρεκά-
λεσαν, ἵνα συντύχῳσιν αὐτῷ· καὶ παρεκάλουν
αὐτὸν, εἰπεῖν αὐτοῖς λέγων ἐπὶ τῶν ἡσυχάζοντων,
καὶ μηδενὶ ἀπαντῶντων. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Γέ-
ρων. Ὄταν ἡ παρθένος ἐν τῷ οἴκῳ του πατρὸς ἦ,
πολλοὶ θέλουσιν εὐτὴν μνηστευθῆναι ἐπὶν δὲ προέλ-
θη, οὐχ' οὕτως ἔχει τιμὴν, ὅτε ἦν κεκρυμμένη.
Οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἀπότρε * δημοσιεύεται, * ἀφ' ὅτε
οὐ πᾶσιν ἀρέσκειν δύναται· μέτρον οὖν ἡμῖν ὑπο-
δείκνυται ἐνταῦθα τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀπαντή-
σεως οὐ γὰρ πάντοτε πάντως, ἵνα μὴ τὸ πάρεργον
του ἔργου προσιμῶμενοι ζημιώμεν ἑαυτοὺς μὴ
αἰσθανόμενοι· ἀλλ' οἷον καὶ τοῦτο, ἐνταῦθα ὄφελον
παραξευθῆναι.

11 Ἀδελφός τις ἐλθὼν εἰς Σκῆτιν, παρεκάλει
τοὺς κληρικούς, λέγων· Συντυχεῖν θέλω τῷ
ἀββᾷ Ἀρσένιῳ. Εἶπον οὖν αὐτῷ. Ἀναπαύου μι-
κρόν, καὶ βλέπεις αὐτόν. Ὁ δὲ ἔφη· Οὐ γένομαί
τινος, ἐὰν μὴ αὐτῷ ἀπαντήσω. Ἐπεμψαν οὖν
μετὰ του ἀδελφοῦ παταστῆσαι αὐτόν, ὅτι μακρὰν
ἦν ἡ κέλλα αὐτοῦ· καὶ κρούσαντες τὴν θύραν,
εἰσῆλθον· καὶ ἀσπασάμενοι τὸν Γέροντα ἐκάθισαν
σιωπῶντες. Εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφός ὁ τῆς ἐκκλησίας· E
Ἐγείρομαι, ὑπάγω, εὐξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ. Ὁ δὲ
ξένος ἀδελφός, μὴ ἐυρών παρρησίαν πρὸς τὸν Γέ-
ροντα, εἶπεν τῷ ἀδελφῷ· Ἐρχομαι καὶ γὰρ μετὰ
σου. Καὶ ἐξῆλθον ἡμῶς. Παρεκάλεσεν οὖν αὐτόν,
λέγων· Λαβὲ με καὶ πρὸς τὸν ἀββᾶν Μωσῆν
τῶν ἀπὸ ληστῶν. Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς αὐτόν,
ἐδέξατο αὐτόν ματὰ χερᾶς, καὶ φιλοξενίας * ἀπέ-
λυσεν. Καὶ λέγει ὁ ἐνεγκὼν τὸν ἕτερον ἀδελφός·
Ἴδου ἀπήνεγκά σε πρὸς τὸν ξενικὸν μοναχὸν καὶ
πρὸς τὸν Αἰγύπτιον· τίς ἐκ τῶν δύο ἤρεσέ σοι ;
Λέγει ὁ ἀδελφός· Ὁ Αἰγύπιος ἤρεσέ μοι.
Ἀκούσας δὲ τις τῶν πατέρων ταῦτα, ἠύξατο τῷ
Θεῷ, λέγων· Κύριε, δεῖξόν μοι τὸ πρᾶγμα
τοῦτο· ὅτι ὅς μὲν φεύγει διὰ τὸ ὄνομά σου,
ὅς δὲ ἐναγκάζεται διὰ τὸ ὄνομά σου. Καὶ
ἐδείχθη αὐτῷ δύο πλοῖα μεγάλα· καὶ θεωρεῖ
τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον καὶ τὸ πνεῦμα του Θεοῦ
πλέοντες ἐν ἡσυχίᾳ εἰς ἓν *· καὶ ὁ ἀββᾶς * Cotelier
Μωσῆς καὶ οἱ ἄγγελοι του Θεοῦ πλέοντες εἰς
ἓν *, καὶ ἐψώμιζον αὐτόν μελιχὴ ρίδας· * Cotelier.
οὕτω δὲ ὑποχωρῶν τὰς ἀνδρῶν ὁμιλίας ἐνεδίδου,
τὰς τῶν γυναικῶν ὀτιοῦν οὐδαμῶς· δριμύς γὰρ
ἦν ὁλος καὶ ἀπαρρησίαστος, ἐροτικὸς πρὸς Θεὸν
δικαιούμενος. F

12 Ἐλθοῦσα τοιγαροῦν εἰς τὸν Κάνοπον Ἀλεξαν-
δρείας μὴ συγκλητικὴ ἀπὸ Ῥώμης, πλουσίαςφύ-
δρα, καὶ φοβουμένη τὸν Θεόν, ποθοῦσα ἰδεῖν αὐτόν.
ὑπεδέξατο αὐτὴν ὁ Θεόφιλος ὁ ἀρχιεπίσκοπος,
καὶ παρεκάλει αὐτόν, ἵνα πείσῃ τὸν Γέροντα δεῖξασ-
θαι αὐτήν. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρὸς
αὐτόν, παρεκάλει δεῖξασθαι αὐτήν. Ὁ δὲ Γέρων οὐ
κατεδέξατο ἀπαντῆσαι. Ὡς οὖν ἀνηγγέλη αὐτῇ
ταῦτα, κελεῖει στρωθῆναι τὰ κτήνη αὐτῆς, λέγουσα·
Πιστεύω τῷ Θεῷ ἰδεῖν αὐτόν· οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἤλ-
θον ἰδεῖν· εἰς γὰρ καὶ ἐν τῇ πόλει ἡμῶν πολλοὶ
ἄνθρωποι· ἀλλὰ προφήτην ἤλθον ἰδεῖν. Καὶ ὡς
ἔφθασε περὶ τὴν κέλλαν του Γέροντος κατ' οἰκονομίαν
Θεοῦ ἠνυκίρησεν ἔξω τῆς κέλλης ὁ Γέρων· καὶ ἰδοῦσα
αὐτόν, προσέπεσε τοῖς ποσίν αὐτοῦ, καὶ ἤγει-
ρεν αὐτήν μετ' ὀργῆς, καὶ προσέογεν αὐτῇ
λέγων· Εἰ τὸ πρόσωπόν μου θέλεις ἰδεῖν,
ἰδοῦ, βλέπε. Ἡ δὲ ἀπὸ αἰσχύνῃς οὐ κατε-
νόησε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ λέγει αὐτῇ·
Οὐκ ἠκούσας τὰ ἔργα μου ; ταῦτα βλέπειν ἀνα-
γκαῖον. Πῶς δὲ καὶ ἐτόλμησας ποῖσαι τοσοῦτον
πλοῦν ; Οὐκ οἶδας, ὅτι γυνὴ εἶ, καὶ οὐκ ὀφείλεις
προσέγχεσθαι πώποτε ; ἢ ἵνα ἀπέλθῃς εἰς Ῥώ-
μην,

A μην, καὶ εἶπες ταῖς γυναῖξιν, ὅτι εὐραχα Ἀρσένιον, καὶ ποιήσουσι τὴν θάλασσαν ὁδὸν, γυναικῶν ἐρχομένων πρὸς με; Ἡ δὲ εἶπεν. Ἐάν θέλῃ Κύριος, οὐκ ἀφῶ τινα ἐλθεῖν ὧδε· ἀλλ' εὐγου ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ μνημόνευέ μου διάπαντός. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῇ. Εὐχομαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυόν σου ἐκ τῆς διανοίας μου. Ταῦτα ἀκούσασα, ἐξήλθεν τετραγμένη. Καὶ ὡς ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀπὸ λύπης ἔβαλε πυρέττειν. Καὶ ἀνηγγέλη τῷ πάπα, ὅτι ἀσθενεῖ. Καὶ ἐλθὼν πρὸς αὐτήν, παρεκάλε μαθεῖν τί ἐστίν, ὃ ἔχει. Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ. Εἴθε μὴ ἀπήνησα ὧδε· εἶπα γὰρ τῷ Γέροντι· Μνημόνευέ μου· καὶ εἶπέ μοι· Ὅτι εὐχομαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυόν σου ἐκ τῆς διανοίας μου. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω ἐκ τῆς λύπης. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος. Οὐκ αἶδας, ὅτι γυνὴ εἶ, καὶ ὁ ἐχθρὸς διάβολος διὰ τῶν γυναικῶν πολεμεῖ τοὺς Ἁγίους; Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Γέρον· περὶ γὰρ τῆς ψυχῆς σου εὐχεται διάπαντός. Καὶ οὕτως ἐθεραπεύθη ὁ λογισμὸς αὐτῆς, καὶ ἀπῆλθε ματὰ χαρᾶς εἰς τὰ ἴδια. Ἡ μὲν οὖν ἡσυρία, καὶ ἡ ἀπάντησις τοιαύτη τοῦ Ἀρσενίου.

Romam, et dicas mulieribus: Vidi Arsenium; ac pervium faciant mare mulieres ad me ventitantes? Respondit illa: Si Domino placuerit, neminem huc venire permittam. Ast ora pro me, semperque mei memoriam habe. Qui respondens, dixit illi: Orabo Deum, ut memoria tui deleatur ex animo meo. Hæc cum audiisset, exivit conturbata. Atque ut pervenit ad civitatem, præ tristitia in febrim incidit: renuntiatumque est papæ dd, quod ægrotaret; qui eam accedens, rogabat certiorum se reddi, quo morbo laboraret. Subjecit illa: Utinam numquam huc venissem! dixi etenim Seni: Memoriam mei habe; et respondit: Orabo Deum, ut memoria tui deleatur ex animo meo. Et, ecce, morior ego præ tristitia. Rursum archiepiscopus: Non nosti, quod mulier sis, et quod hostis diabolus per mulieres impugnet Sanctos? Idque ideo dixit Senex: nam pro anima tua assidue orat. Et sic mens ejus recreata est; et cum gaudio discessit ad propria ee. Et talis quidem Arsenii secessus et occursus fuit.

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA.
EX MS.

dd

ee

ANNOTATA.

B E

a Videtur auctor nihil aliud velle, quam stipitem familix Sancti primævum in plures postea ramos divisum fuisse; usus hic, quantum suspicor, vel phrasi istius temporis, vel paræmia tum usitata.

b Διηνεκῶς Subaudi ἔμενε, ὦν vel quid similc. Apud Cotelerium lego. Ἐπι ὦν ἐν τῷ παλατίῳ. Cum etiamnum esset in palatio.

c Vide Vitas Patrum apud Rosweydam lib. v, libello II, pag. 563, num. 2. Damalevicius Vita S. Bogumili eremitæ Camaldulensis auctor, tomo II Junii, pag. 356, num. 56 secessum ejus in eremum Dobrovensem narrat, tamquam si Sanctus vocem lapsam divinitus ad Arsenium in sua vocatione audivisset: Arseni tumultus fuge, et salvaberis.

d Per clericos intellige hic monachos. Exempla dat Cangius in Glossario Latino.

e Joannes Colobus (in appendice ad Vitas Patrum pag. 994 per apocopen Colob; Græce Κολοβός, estque hic curtus, parvus, nanus, brevis staturæ etc.) fuit inter anachoretas celeberrimus; idemque fortasse, qui in Martyrologio Coptico, tomo tertio Martii, pag. 692 notatur his verbis: Obitus Joannis parvi eremitæ. Gerardus Vossius Borchlonius, præpositus Tungrensis, inter Apophthegmata Patrum, cum S. Ephræm Syro Colonia edita anno 1603, pag. 507, Colobios legit; inepte addens, verisimiliter hic intelligi Joannem Colobitam, et alias Calybitam, eremitam Romanum (potius CPolitanum; videsis Commentarium ejus prævium die xv Januarii, § II) cujus mentio fit in Martyrologio Romano, 15 Januarii. Mox tamen alterius Joannis eremitæ Ægyptii meminuit, non sufficienter instructus, ut aliquid circa illum absolute determinet. De Joanne Colobo plenius instrui poteris ex Vitis Patrum variis locis; Cotelerio tomo I, a pag. 468, ac Tillmontio tomo X, a pag. 427.

f Agape, Græce ἀγάπη, accipitur vel pro extraordinaria refectioe in monasteriis; vel pro solenni convivio; vel pro cæna, ad quam Christiani, sed pauperes potissimum adhibebantur. De prima significatione consule Cangium; de secunda Cotelerium in notis col. 801; de tertia Ciacconium in

C F
notis ad Cassianum pag. 669. Hic vero non scio an plus aliquid significetur, quam cæna ordinaria monachorum.

g Illa vox varie scribitur; nimirum paxamas, paxamation, paximation: de qua fuse Rosweydam in Onomastico ad Vitas PP. a pag. 1045; brevius Cangius in Glossario Latino. Significat vero panem subcinericium, aut recoctum seu bis coctum: quem ita appellatum quidam volunt a Paxamo quodam cupediario.

h Id est quietam, taciturnam, solitariam. Græcum ἡσυχαστικὸς dilucidari potest ex annotatis ad caput I Vitæ S. Stephani Sabaïtæ die xiii hujus, pag. 534.

i S. Lucas Junior thaumaturgus de loco, ubi sæpius a pluribus interpellabatur, cum secretiori commutando Theophylactum consulens, id responsi tulit tomo secundo Februarii, pag. 194: Tenendum, quod optime haberet Arsenii consilium: is enim fugere ait homines et salvari. Iterumque; Fuge, tace, quiesce. Inspici etiam possunt excerpta vite laudati Sancti apud Combefisium tomo II novi Auctarii bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ, pag. 990.

k Marcus iste verosimiliter fuerit discipulus adeo obediens in Scethi abbatis Silvani, notus in Vit. PP. libro v, libello xiv, pag. 617; quam annosus ille Marcus, quem Palladius invisit, dum numeraret annos centum. Videsis historiam Lausiacam cap. xxxi; et infra lit. y in annotatis ad cap. II.

l Res eadem legitur apud Cotelerium pag. 355, et 356, nec non in Vit. PP. lib. v, libell. xvii, pag. 633; ubi tamen est: Superiorum enim virtutum millia, et millia millium unam voluntatem habent.

m Coteler. pag. 359, et Vit. PP. lib. v, libell. II, pag. 564, num. 5; ubi legitur eandem quietem: et arundinum harum conformiter ad notam nostram marginalem ex Cotelerio.

n Apud Coteler. pag. 354 vocatur μακάριος, beatus. Vit. PP. lib. v, libell. II, pag. 563 beatae memoriæ. S. Leo PP. epist. Lxiv ad Marcianum in editione Parisiensi anni 1675 ordine 94, eumdem appellat sanctæ memoriæ Alexandrinæ ecclesiæ episcopum. Et epist. Lii ad episcopos Galliciarum,

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA
EX MS.

liarum, ibidem ordine 77, eum cum Athanasio et Cyrillo conferens, probatissimum præsulem D nuncupat. Vide Baronium ad annum 412, et Historiam chronologicam Patriarcharum Alexandrinorum ante tomum quintum Junii, pag. * 52; ubi de virtutibus et vitiis ejus.

o Coteler. et Vit. PP. eum quodam judice.

p Vit. PP. pag. 565 promiserunt se custodire. Coteler. συνέθεντο φυλάττειν.

q Legunt. Vit. PP. lib. III, pag. 528. Cum quidam . . ex fratribus advenisset. Historiola hæc ponitur apud Coteler. 368, usque ad recessisset inclusive.

r Præmittit Coteler. pag. 360: Referebat abbas Daniel quosdam fratres etc.

s Λινάριον, linum: λινάριον, relia vel fila linea (Gallicæ filets.) Coteler. id vertit flum lineum. Vit. PP. lib. III, pag. 528 linum; uti et lib. VII, cap. xxxiv, nun. 2. Apud Surium num. 16 legitur: Propter aliquod suum negotium.

t Vit. PP. hic addunt: Cumque ad speluncam ejus pervenissent.

u Coteler. etiam Alexander: in Vit. PP. signatur Daniel.

x Differt aliquantulum Coteler. At Vit. PP. addunt hanc elausulam: Me permittite cælum aspicere, et dimitte eos redire: nam faciem meam non videbunt.

y Additur apud Coteler. pag. 372: Ille autem portam aperuit.

z Hesychastica vita silentii tenacissima, non ita tamen, ut proximis saltem post hunc Sanctum sæculis, discipulos et alios quoscumque exhortationis vel colloquii causa accedentes excluderet omni tempore; ut videre est in annotatis ad Vitam S. Stephani Sabaitæ superius allegatis. Certe auctor Vitæ num. 184, de isto Sancto memorat: Quinque deinde annis solitarius Christo vacavit (ἡσύχασεν) in cella, non exiens umquam nisi diebus Sabbati, et Dominicis, cellæ fronti per id tempus inseribens: Ignoscite per Dominum mihi, domini patres, neque mihi quisquam in hesychasterio extra Sabbatum et Dominicam sit molestus.

aa Coteler. pag. 372: Cum vero maritum acceperit, nequaquam placet cunctis, sed illi quidem B contemnunt, alii vero prædicant.

bb De Moyse e latrone converso agit Comm. præv. num. 28.

cc Res hæc gesta narratur in Vit. PP. lib. VII, cap. XVIII, num. 2, et apud Coteler. pag. 368.

dd Τῷ πύπῳ. Ita vocatus fuit Patriarcha Alexandrinus. Videsis Glossarium Græcum Cængii. Coteler. habet τῷ μακάρῳ Θεοφίλῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ.

ee Vit. PP. lib. III, pag. 511, et lib. V, libell. II, num. 7: et apud Coteler. pag. 360.

CAPUT II. Donum orationis et lacrymarum; vigiliæ, documenta, labor manuum; mortificatio, paupertas; discipulorum dimissio, et admissio; reditus in Troën.

Sanctus in oratione fervet instar ignis; quam conjungit cum summa humilitate:

Jam vero quis orationis et humilitatis dotibus ornatior illo exstitit? Cujus quidem rei testis est frater ille, qui ad cellam Senis digressus, et observans per fenestram ea, quæ fiebant intus, videt Senem totum, quasi ignem: (et sane dignus erat frater ista videre.) Simul atque is pulsavit, egressus est Senex, vidensque fratrem stupore defixum, dicit ei: An a multo tempore pulsasti? Numquam aliquid hic vidisti?

C Qui dixit: Nequaquam. Et ipsum allocutus, dimisit a. Fuit qui dixit, quod, sicut nemo in palatio gestaret splendidior vestem, quam ipse, quando degebat in aula imperatoris; sic nemo præ ipso alius gestarit vilior vestem, postquam ad cætum Scetios accessisset b. Cum aliquando in Sceti pauculae caricæ distribuenterentur; eas tamquam res nihili Arsenio non miserunt, ut ne injuria afficeretur. Quo audito, non venit ad collectam Senex, dicens: Segregastis me, non dando mihi eulogiam c, quam misit Deus fratribus; quam non sum dignus accipere. Et audierunt omnes, ædificatique sunt in humilitate Senis. Et abiens presbyter d duxit ipsum ad collectam cum gaudio.

cujus specimina quedam proferruntur.

14 Ad hæc, quod interrogaret alios, suoque neutiquam arbitrato procederet, nonne humilitatis est opus? tametsi notitia, intelligentia ac sapientia ornatissimus foret. Dum itaque quodam tempore Ægyptium aliquem pereunetaretur de cogitationibus suis, alius quidam fratrum ipsum conspiciens, dixit: Abba Arseni, quomodo tu, qui tanta vales eruditione Romana ac Græca, agrestem istum pereunetaris de tuis cogitationibus? Cui Beatus: Romanam quidem et

Ευχῆς δὲ καὶ ταπεινοφροσύνης χάρισι τίς οὕτως ἐκεκοσμητο; Καὶ τίς μὲν μάστιγος ὁ ἀδελφός ἐκεῖνος, ὁ παραβλὼν ἐν τῷ καλλίῳ τοῦ Γέροντος, ὅς προσχὼν διὰ τῆς θυρίδος ἔνδον, θεωρεῖ τὸν Γέροντα ὅλον ὡς πῦρ. Ἦν καὶ ἄξιός ὁ ἀδελφός τοῦ ἰδεῖν. Καὶ ὡς ἔκρουσεν, ἐξῆλθεν ὁ Γέρον· καὶ ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν ἐκθαμβῶν, λέγει αὐτῷ· Ἐχεις πολλὴν ὥραν κρούων· Μὴ τίποτε εἶδες ὧδε; Καὶ εἶπεν· Οὐχί. Καὶ λαλήσας αὐτῷ, ἀπέλυσεν. Τίς δὲ ὁ εἰπὼν, ὅτι ὡσπερ οὐδεὶς τοῦ παλατίου ἐφόρει βελτίονα αὐτοῦ ἐσθῆτα ἐν τοῖς βασιλείοις διάγων, ὡτως οὐδὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Σκήτιως προσεργόμενος εὐτελεστέραν αὐτοῦ ἄλλος ἐφόρησεν. Ὅτε καὶ ἐδόθη ποτὲ εἰς Σκήτιν πρὸς ὀλίγα ἰοχάδια, καὶ ὡς μηδὲν ὄντα οὐκ ἀπέστειλεν τῷ Ἀρσενίῳ, ὡς ἵνα μὴ ὕβριν πάθῃ. Ὁ δὲ Γέρον ἀκούσας, οὐκ ἤλθεν εἰς τὴν συναξίν, λέγων· Ἡγορισατέ μοι * του μὴ δοῦναί μοι τὴν εὐλογίαν, ἣν ἐπέμψεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀδελφοῖς, ἣν οὐκ εἶμι ἄξιός λαβεῖν. Καὶ ἤκουσαν πάντες, καὶ ὠφελήθησαν εἰς τὴν ταπεινοσιν τοῦ Γέροντος. Καὶ ἀπελθὼν ὁ πρεσβύτερος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν συναξίν ματὰ χαρᾶς.

14 Τό δὲ διερωτῶν αὐτὸν, καὶ μὴ στοιχεῖν ἐν τῷ ἰδίῳ σκοπῷ, οὐ ταπεινώσεως ἔργον; καίπερ γνώσει, καὶ συνέσει καὶ σοφίᾳ κατηχηλατισμένος. Τοίνυν πυνθανόμενον αὐτὸν ποτὲ τινα Αἰγύπτιον περὶ τῶν ἰδίων λογισμῶν, ἰδὼν αὐτὸν ἕτερος τῶν ἀδελφῶν, εἶπεν· Ἀβὲᾶ Ἀρσένιε πῶς τοσαύτην παιδείου βωμοϊκὴν καὶ ἐλληνικὴν ἐπιστάμενος, τοῦτον τὸν ἀγροῖκον περὶ τῶν εἰς ἐρωτᾶς λογισμῶν; Καὶ ὁ Μακάριος ἔφη· Τὴν μὲν βωμοϊκὴν καὶ ἐλληνικὴν παιδείου ἴσταμαι, τὸν δὲ ἀλφα-
θητον

Α ἔθρον του ἀγροίκου τούτου οὐπω μεμάθηκα. Τί δηλοῖ ὁ Ἅγιος ἐν τούτῳ; Ὅτι καὶ πᾶσαν παιδευσιν ἢ τις ἐξησχηκῶς, μὴ τὸν διὰ ταπεινώσεως ἀληθοῦς ἀφ' ἑθελόντων ἐν πρώτοις μάθῃ, ἐν δευτέρῳ τιθεῖς ὡς ἐν παρέργῳ πᾶσαν σοφίαν κοσμικὴν, ἀπαιδευτὸς ἐστὶ τῷ ὄντι, καὶ ἀμαθέστατος. Πάλιν οὖν ἀπηρώτησεν αὐτόν. Πῶς ἡμεῖς ἀπὸ τσαυτῆς παιδεύσεως καὶ σοφίας οὐδὲν ἔχομεν; οὗτοι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι τσαυτάς ἀρετὰς ἐκέρχονται; λέγει, αὐτῷ ὁ Ἀρσένιος· Ἡμεῖς ἀπὸ τῆς του κόσμου παιδεύσεως οὐδὲν ἔχομεν· οὗτοι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἰδιῶται ἀπὸ ἰδίων κόπων ἐκέρχονται τὰς ἀρετὰς.

15 Πρὸς δὲ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ εὐχατάνυκτος ἦν ὁ Ἅγιος, προχέων ἀεννάως τὸ ἱερὸν ἐκείνου δάκρυον· ὅλον γὰρ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ καθέζομενος εἰς τὸ ἐργόχειρον, ῥάχος εἶχεν ἐν τῷ πόλῳ χάριν τῶν δακρύων, τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Προσῆν δὲ αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἀγρυπνίας χάρισμα ὑπερφουῶς. Ποτὲ οὖν ἐκάλεισε τόντε ἀββᾶν Ἀλέξανδρον καὶ Ζώϊλον, τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ταπεινῶν ἑαυτὸν, εἶρηκεν· Ἐπειδὴ οἱ δαίμονες πολεμοῦσί με, καὶ οὐκ οἶδα εἰ κλέπτουσί με ἐν ὕπνῳ, τὴν νύκτα ταύτην κοπιᾶσατε μετ' ἐμοῦ, καὶ τηρήσατέ με, εἰ νυστάξω ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ. Καὶ ἐκάθισαν εἰς ἐκ δὲ ξιῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ ἀπὸ ὀψὲ σιωπήσαντες, καὶ εἶπον ἀμφοτέρω· Ὅτι ἡμεῖς ἐκοιμήθημεν, καὶ ἄνεστημεν, καὶ οὐκ ἠσθάνθημεν αὐτὸν νυστάξαντα, καὶ ἐπὶ τῷ πρώτῳ, ὁ Θεὸς οἶδεν ἢ ὅτι ἀπ' ἐκείνου ἐποίησεν, ἵνα νοήσωμεν ὅτι ἐνύσταξεν, ἢ ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἡ φύσις του ὕπνου ἦλθεν, ἐφύσησε τρεῖς πνοάς, καὶ εὐθὺς ἀνέστη, λέγων· Ἐνύσταξα νυκτὶ. Καὶ ἀπεκοιμήθημεν. Ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν. Πλὴν ὅλην τὴν νύκτα διετέλει ἀγρυπνῶν, καὶ ὅτε ἦλθε τῷ πρώτῳ διὰ τὴν φύσιν καθευδῆσαι, ἔλεγεν τῷ ὕπνῳ· Δεῦρο κακὴ δούλε, ἰπούργησον· καὶ ἤρπαξε μικρὸν καθέζομενος, καὶ εὐθὺς ἠγείρετο. Ὀψὲ σαββάτων ἐπιφωσκούσης κυριακῆς ἦριε τὸν ἥλιον ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ ἔτεινε τὰς γεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν εὐχόμενος, ἕως οὗ πάλιν ὁ ἥλιος ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ οὕτω λοιπὸν ἐκαθέζετο.

16 Φέρων δὲ ἦν διὰ γλώσσης ὁ Μακάριος καὶ τούτο· ὅτι ἀρκετὸν τῷ μοναχῷ, ἵνα κοιμᾶται μίαν ὥραν, ἐάν ἐστιν αγωνιστής. Καὶ πάλιν· Ὅτι ξένος μοναχὸς εἰς ἀλλοτρίαν χώραν μηδὲν μεσαζέτω, καὶ ἀναπαύεται. Καὶ πάλιν εἶπεν· Ἐάν τὸν Θεὸν ζητήσωμεν, φανήσεται ἡμῖν, καὶ ἐάν αὐτὸν καταχῶμεν, παραμύνη ἡμῖν. Εἰργάζετο δὲ καὶ ταῖς χερσὶν ὁ Ἀρσένιος, ἀποστολικῶ καυχώματι σεμνυνόμενος· ἔπλεκε γὰρ τὴν σιφάν, καὶ ἐρῆαπτεν ἕως ὄρας ἕκτης· καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, ὅτι εἰ μὴ ἄπαξ του ἐνιαυτοῦ οὐκ ἠλλασσεν τῶν βράτων τὸ ὕδωρ, μᾶλλον δὲ προσετίθη. Καὶ παρεκάλουν αὐτόν τινες τῶν πατέρων, λέγοντες· Διὰ τί οὐκ ἀλλάσσεις τῶν βράτων τὸ ὕδωρ; ὅτι ὄζει. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἄντὶ τῶν θυμιαμάτων * καὶ τῶν μύρων, ὧν ἀπήλαυσα ἐν τῷ κόσμῳ, χρεια ἀπολαύειν με τῆς δυσωδίας ταύτης· οὐ μὴ παροῆ καὶ τὸ ἐγκρατὲς ἐν τῷ τοιοῦτῳ σκοπῷ, ἀλλ' ὑποπιᾶζων τὸ σῶμα, ἐδουλαγωγῶν ἑαυτὸν, ὡς ἄριστος πωλοδάμνης, φεύγων μὲν τὸν κόρον, ὡς ὑβριστὴν πώλον. Τῆς ὀπώρας δὲ πάντῃ ἀπεχόμενος ἦ. Μόνον ὡς ἤκουσεν, ὅτι ἐτελεσεν * πᾶν γέννημα ὀπώρας, ἔλεγεν ἀπ' ἐαυτοῦ· Φέρετέ μοι· καὶ ἐγεύετο ἄπαξ ἀπὸ πάντων μικρῶν, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Ἐλεγε δὲ ὁ ἀββᾶς Δανιὴλ περὶ αὐτοῦ· Ὅτι τσαυτὰ ἔτη ἔμεινεν μεθ' ἡμῶν, μόνον θαλλὴν σίτου ἐποιοῦμεν αὐτῷ του ἐνιαυτοῦ, καὶ ὅτε παρεβάλομεν πρὸς αὐτόν, ἐξ αὐτοῦ ἠσθίομεν.

Græcam disciplinam e novi; alphabetum vero hujus agrestis necdum didici. Et vero quidnam Sanctus significat hac re? Quod, nisi quis per veram humilitatem ante omnia alphabetum discat, in secundis ponens tamquam in accessorio omnem mundanam sapientiam, etiamsi in omni exercitatus fuerit disciplina, revera rudis et indoctissimus sit. Iterum itaque interrogavit eum: Quomodo nos ex tanta eruditione et sapientia, nihil [boni] habemus; Ægyptii autem isti tantas possident virtutes? Respondet Arsenius: Nos ex sapientia mundi nihil habemus: ast illi Ægyptii et idiotæ ex suis laboribus compararunt virtutes f.

15 Præter humilitatem, pernox etiam erat Sanctus, sanctam jugiter lacrymam suam profundens: omni quippe tempore vitæ suæ, quo ad opus manuum sedebat, pannum gestabat in sinu lacrymarum causa, ex oculis ejus cadentium g. Ad hæc inerat ipsi vigiliarum gratia supra quam dici possit. Aliquando igitur vocavit h abbatem Alexandrum ac Zoilum, discipulos suos, seque ipsum humilians, dixit: Quandoquidem dæmones impugnant me, ac nescio an in somno mihi subrepant; noctem hanc vigilate mecum, et observate, num in pervigilio dormitem. Igitur a vespertino tempore sederunt taciti, unus a dextris illius, alter a sinistris: et dixit uterque: Nos dormivimus, et surreximus, neque sensit cum nictantem. Mane autem (Deus novit utrum ipse simularit, quo putarem, ipsum dormituriisse, seu an naturalis somnus vere ei obrepserit) ter flavit, ac mox surrexit, dicens: Dormituri enimvero. Et respondimus: Nos nescimus. Ceterum noctem i totam transigebat vigil; et quando mane, natura ita cogente, veniebat dormiturus, dicebat somno: Ades dum serve nequam; adjuva; somnique paulum carpebat, sedens, et statim expergefiebat. Vespere autem sabbatorum, postquam k illucescebat Dominica, demittebat solem post se, et extendebat manus suas in cælum orans, donec iterum sol faciem ejus collustraret; et sic, quod erat reliquum, sedendo insumebat.

16 Effatum autem hoc Beato erat familiare: quod l sufficeret monacho per unam horam dormire, modo pugilis is nomen mereretur. Ac denovo: Monachus m peregrinus in regione aliena, nulli se negotio medium interponat; et quietus erit. Et iterum dixit: Si Deum n quaesiverimus, apparebit nobis: et si eum tenuerimus, permanebit nobiscum. Manibus etiam Arsenius laborabat, gloriatione Apostolica condecoratus: plectebat o quippe et consuebat usque ad horam sextam: atque illud mirabile, quod non mutaret aquam palmarum nisi semel in anno, sed potius aliam adjiceret. Rogabantque eum quidam e patribus, dicentes: Quare non multas aquam palmarum? quia foetet. Dixitque illis: Pro suffimentis, et unguentis, quibus in seculo fruebar, oportet me uti isto foetore. Neque temperantiam in hac re sibi propositam habebat, sed castigans corpus, in servitutem illud ipsum redigebat, tamquam optimus equi domitor; fugiens satietatem, non secus ac insolentem pullum. Fructibus omnino abstinebat, præterquam quod, ubi audierat, omne fructuum p genus maturuisse ex se diceret: Afferte mihi. Et semel ex omnibus modicum quid gustabat, gratias agens Deo. Abbas Daniel de ipso retulit: Tot annos mansit nobiscum, et unicum thallin q frumenti quotannis ipsi dabamus: et quando conveniebamur ipsum, ex eodem comedimus.

17 Et

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA.
EX MS.
e

f
donum lacry-
marum. per
vigilaciones
nocturnas.

g

h

E

i

k

effata ejus va-
ria; labor ma-
nium, morti-
ficatio:

l
m
n

o

p

q

* Cotelon
ισωμάτων.

* Cotelon.
ισωστήτη

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA.
EX MS.
παυριτας; di
scernendi fa.
cultas; perfecta
discipuli ejus
obedentia.

r

s

t

u

x

y

z

aa bb

cc

Dimittit, et ite-
rum admittit
suos discipulos.
Redit in Troem;
documentum a
puella ei da-
tum.

* Vit. PP. lib. v.
libell. xv, num.
9 addunt Ægy-
pti.

C

dd

ee

ff

17 Et vero quamquam nihil Arsenius possidebat, vere tamen bonis abundabat. Tanta cum laboraret r rerum inopia, ut vel una interula linea s indigeret, neque haberet unde eam emerct; accepit ab aliquo eleemosynam, dixitque: Gratias tibi ago, Domine, quod dignatus me sis eleemosyna propter nomen tuum. Nunc autem quod ad sublimissimam animi a perturbationibus liberi perfectionem pervenerit, modo pariter dicendum. Venit t ad eum aliquando magistriani u, deferens ei testamentum viri alicujus senatorii ordinis, cognati ejus, qui reliquerat ipsi hereditatem valde magnam: postquam id accepisset, voluit scindere. Procidit autem magistriani ad pedes ejus, dicens: Oro te, ne scindas illud x, si admittere recusas. Præterea discernendi facultate pollebat, si quis eum interrogaret. Sciscitante igitur abbate Marco y, et dicente; Anne bonum est, aliquem nihil habere solatii in cella sua? Etenim vidi fratrem habere parva olera, caque cvellere. Cui Senex: Bonum enimvero est: verum prout hominis fuerit affectio: etenim si non habuerit robur in tali modo agendi, iterum plantabit alia. Alias rursus Senex B dixit abbati Alexandro: Quando abscideris palmeos tuos ramos z, veni ut tecum comedas. Abbas autem Alexander, lente laborabat ac moderate. Utque adfuit tempus, habuit etiamnum palmeos ramos: volensque obtemperare sermoni Senis, permansit usque dum rem totam explevisset. Abbas itaque Arsenius ut vidit eum moras trahere, cogitans si forte haberet hospites, manducavit. Ast Alexander ubi absolvit, vespere rediit. Cui Senex: An hospites habuisti? Ille; Nequaquam, inquit. Tum Senex: Cur non venisti? Respondet: Quia dixisti mihi, Quando abscideris tuos ramos, veni: et observans mandatum tuum, [citius] non veni: modo enim laborem complevi. Et miratus est Senex accurationem ejus; et dicit ei: Ocius diverte aa, ut synaxin bb persolvas, et aquam tuam cc sumas: sin minus, statim corpus tuum incidet in infirmitatem.

18 Non verebatur Beatus quodam tempore humiliari coram discipulis suis. Dum aliquando resideret in inferioribus partibus * et turbaretur, visum est ei cellam relinquere; nihil ex illa secum ferenti: profectusque est ad discipulos suos Pharanitas Alexandrum ac Zoilum. Dixit ergo Alexandro: Surge, et naviga. Et morem gessit. Ac Zoilo dixit: Veni tecum usque ad flumen, et quære mihi navem, quæ Alexandriam versus vela faciat: sicque tu ad fratrem tuum naviga. Zoilus autem his dictis turbatus, tacuit: atque ita alter ab altero sejuncti sunt. Descendit igitur Senex in partes Thebaidis dd, gravique infirmitate correptus est. Ministri autem ejus dixerunt inter se: An aliquis nostrum contristavit Senem, eaque de causa a nobis sejunctus est? Et non invenerunt quidquam in se culpæ. Sanitati autem restitutus Senex, dixit: Ibo ad patres meos: Et sic navi revectus venit in Petram ee, ubi erant discipuli ejus. Cum vero prope fluvium esset, puella quædam Æthiopissa accedens tetigit meloten ff ipsius. At Senex increpavit eam. Puella vero dixit illi: Si monachus es, vade ad montem. Senex autem sermone compuuctus, dicebat intra se: Arseni, si monachus es, vade ad montem. Interea occurrunt ei Alexander et Zoilus; cumque procidissent ad pedes ejus, projecit se etiam Senex: et fleverunt utrimque. Dixit Senex: Non audistis, quod ægrotarem? Responderunt: Ita

17 Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀκτῆμων ἦν ὁ Ἀρσένιος, D ὁ ὄντος ἐν ἀγαθοῖς πλούσιος. Ἐγρηῆεν οὖν πράγματος ἕως ἐνὸς λινοῦ *, καὶ μὴ ἔχων, * λίου. πόθεν ἀγοράσαι, ἔλαθε παρὰ τινος ἀγάπην, καὶ εἶπεν· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ὅτι ἤξιωσάς με λαθεῖν ἀγάπην διὰ τὸ ὄνομά σου. Οἶον δὲ καὶ τὸ παρὸν ἀπαθείας ὦν ἀκροτάτης λεκτέον. Ἦλθε οὖν ποτε πρὸς αὐτὸν μαγιστριανός, φέρων αὐτῷ διαθήκην συζηλητικοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ, ὃς κατέλειπεν αὐτῷ κληρονομίαν πολλὴν σφόδρα. Καὶ λαθὼν αὐτὴν ἠθέληεν οχίσαι. Ἔπεσε δὲ ὁ μαγιστριανός εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων· Δέομαί σου, μὴ οχίσης αὐτὴν, μὴ δεξάμενος. Πρὸς τοῦτοις καὶ διακριτικός ὑπῆρχεν, εἶποτε εἶρετό τις. Πυθομένου οὖν του ἀββᾶ Μάρκου καὶ λέγοντος· Καλὸν τὸ μὴ ἔχειν τινὰ παράλλησιν ἐν τῷ κελίῳ αὐτοῦ; καὶ γὰρ εἶδον ἀδελφὸν ἔχοντα μικρὰ λάχανα καὶ ἐκρίζουντα αὐτά. Εἶπεν ὁ Γέρων· Καλὸν μὲν ἐστίν· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἕξιν του ἀθρώπου· ἐάν γὰρ μὴ ἔχη ἴσχυον ἐν τῷ τοιοῦτῳ τρόπῳ, πάλιν φυτεῦει ἄλλα. Ἄλλοτε πάλιν εἶπεν ὁ Γέρων τῷ ἀββᾶ Ἀλεξάνδρῳ ὅτ' ἂν ἀποοχίσης τὰ θαλλία * σου, * al. βαία. δεῦρο γεῦσαι μετ' ἐμοῦ. Ὁ οὖν ἀββᾶς Ἀλέξανδρος ὁμαλῶς εἰργάζετο καὶ ἐπιεικῶς, καὶ ὡς γέγονεν ἡ ὥρα, ἀκμὴν εἶχε θαλλία, καὶ θέλων τηρῆσαι τὸν λόγον του Γέροντος, ἀνέμεινε πληρῶσαι αὐτά. Ὁ οὖν ἀββᾶς Ἀρσένιος ὡς εἶδεν ὅτι ἐγρόνισε, λογισάμενος μήποτε ξένους ἔογεν, ἐγεύσατο. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, ὡς ἐτέλεσεν, ὅψ' ἀπῆλθε· καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Γέρων· Ξένους ἔοχες; Καὶ λέγει· Οὐχί. Εἶπεν οὖν αὐτῷ· Πῶς οὐκ ἦλθες; Ὁ δὲ λέγει· Ὅτι εἶπές μοι, ὅτ' ἂν ἀποοχίσης τὰ θαλλία σου, ἐλθέ, καὶ τηρῶν σου τὸν λόγον, οὐκ ἦλθον, ὅτι ἄρτι ἐπλήρωσα. Καὶ ἐθαύμαζεν ὁ Γέρων τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ταχύτερος κατάλυε, ἵνα καὶ τὴν σύναξιν σου βάλῃς *, καὶ του ὕδατός σου μεταλαμ- * al. ποιῆς θάνῃς· εἰ δὲ μὴγε, ταχέως ἔχει τὸ σῶμά σου ἀταραχῶς. ἀσθενῆσαι.

18 Οὐκ εἶδετο δὲ ταπεινοῦσθαι καιρῷ τινι τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ Μακάριος. Καθεζομένου αὐτοῦ ποτε ἐν του κάτω μέρσει, καὶ ὀγλουμένου, εἶδοζεν αὐτῷ καταλιπεῖν τὸ κελίον, μηδὲν ἐξ αὐτοῦ λαβόν. Καὶ ἐπορεύθη πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, τοὺς Φαρανίτας, Ἀλέξανδρον καὶ Ζωῖλον Εἶπεν οὖν Ἀλεξάνδρῳ; Ἀνάστα, ἀνάπλευσοι. Καὶ ἐποίησεν οὕτως. Καὶ τῷ Ζωίλῳ εἶπεν· Δεῦρο μετ' ἐμοῦ ἕως τοῦ ποταμοῦ, καὶ ζήτησόν μοι πλοῖον ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἀναπλέον. Καὶ οὕτως καὶ σὺ ἀνάπλευσον πρὸς τὸν ἀδελφόν σου. Ὁ δὲ Ζωῖλος ἐπὶ τῷ λόγῳ παραχθεις, ἐσιώπησε, καὶ οὕτως ἐχώρισθησαν ἀπ' ἀλλήλων. Κατήλθεν οὖν ὁ Γέρων ἐπὶ τὰ μέρη Θεβαίδος, καὶ ἡσθένησεν ἀρρώστειαν μεγάλην. Οἱ δὲ τοῦτου διακονοῦνται, εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Μὴ ἄρα τις ἡμῶν ἐλύπησε τὸν Γέροντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐχώρισθη ἀπ' ἡμῶν; Καὶ οὐκ εὔρον ἐν ἑαυτοῖς οὐδέν. Ἰγιάνας δὲ ὁ Γέρων εἶπεν· Πορεύσομαι πρὸς τοὺς πατέρας μου. Καὶ οὕτως ἀναπλεύσας ἦλθεν εἰς τὴν Πέτραν, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ὄντος δὲ αὐτοῦ πλησίον του ποταμοῦ, παιδίσκη τις Αἰθιοπίσσα ἐλθοῦσα, ἤψατο τῆς μηλωτῆς αὐτοῦ. Ὁ δὲ Γέρων ἐπετίμησεν αὐτῇ. Ἡ οὖν παιδίσκη λέγει αὐτῷ· Εἰ μοναχός εἶ, πορεύου εἰς τὸ ὄρος. Ὁ δὲ Γέρων ἐπὶ τῷ λόγῳ κατανογείς, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ· Ἀρσένιε, εἰ μοναχός εἶ, πορεύου εἰς τὸ ὄρος· καὶ ἐπὶ τοῦτο ἀπήνησεν αὐτῷ ὅτε Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ζωῖλος· καὶ ἐπιπέσοντων αὐτῶν τοῖς ποσὶ αὐτοῦ, ἐξέριψεν ἑαυτὸν ὁ Γέρων· καὶ ἐκλαυσαν ἀμφοτέρω. Εἶπεν δὲ ὁ Γέρων· οὐκ ἠκούσατε,

A ἠκούσατε, ὅτι ἀσθενῶ; Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ναί. Καὶ λέγει ὁ Γέρον. Καὶ διὰ τί οὐκ ἤλθετε ἰδεῖν με; Καὶ λέγει ὁ ἀββᾶς Ἀλέξανδρος· Ὅτι ὁ γωρισμός σου ἀφ' ἡμῶν οὐ γέγονε πιθανός, καὶ πολλοὶ οὐκ ὠφελήθησαν, λέγοντες· Ὅτι εἰ μὴ παρήκουσαν τοῦ Γέροντος, οὐκ ἂν ἐγωρίσθη ἀπ' αὐτῶν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Κἀγὼ ἔγνων· πάλιν οὖν μέλλουσιν λέγειν οἱ ἄνθρωποι· Ὅτι μὴ εὐροῦσα ἡ περισσευὰ ἀνάπαυσιν τοῖς ποσὶν αὐτῆς, ἀνέστρεψεν πρὸς Νοῦ εἰς τὴν κιβωτὸν· καὶ οὕτως ἐθεραπεύθησαν, καὶ ἔμειναν μετ' αὐτοῦ * ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ.

est. Rursum Senex : Et cur non venistis me invisum? Et dixit abbas Alexander : Separatio tui a nobis approbata haud fuit ; imo multis non profuit, dicentibus : Nisi inobedientes fuissent Seni, non utique sese ab ipsis sejunxisset. Tunc ille : Et ego id novi. Iterum ergo dicturi sunt homines : Columba non invenicus requiem pedibus suis, reversa est ad Noë in arcam. Et sic curati sunt, manseruntque cum eo usque ad mortem ipsius.

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA.
EX MS.

ANNOTATA.

a Vit. PP. lib. v, libell. xviii, num. 1, Coteler. pag. 360.

b Vit. PP. lib. iii, pag. 506, lib. v, libell. xv, num. 6, Coteler. pag. 353.

c Εὐλογία. Hic intellige edulium benedictione sacerdotis consecratum : quod post Missas alicui dare, vel transmittere, erat signum communionis et charitatis, uti videsis apud Rosweydam in Onomastico.

d Coteler. pag. 356 addit : Caricas ei detulit ; et Vit. PP. lib. v, libell. xv, num. 8 : Portavit ei de caricis illis.

e Vit. PP. lib. v, libell. xv, num. 7 addunt : Quantum ad seculum.

f Vit. PP. lib. v, libell. x, num. 5 narrant ea dixisse abbatem Euagrium. Coteler. pagg. 3 et 354 : Dixit aliquis beato Arsenio : Quo modo nos etc.

B g Vit. PP. lib. v, libell. iii, num. 1. Coteler. pag. 370. De fetus abundantia in Comm. præv. E num. 45 ; et infra num. 23.

h Hæc narravit abbas Daniel apud Coteler. pag. 371.

i Coteler. pag. 356 : Retulit abbas Daniel de abbate Arsenio, quod noctem totam etc. Vit. PP. lib. v, libell. iv, num. 2 etiam Daniæli narrationem tribuunt.

k Vit. PP. lib. v, libell. xii, num. 1. Coteler. pag. 363.

l Vit. PP. ibid., libell. iv, num. 3. Coteler. pag. 356.

m Vit. PP. ibid., libell. x, num. 6.

n Vit. PP. ibid., libell. xi, num. 1. Coteler. pag. 355.

o Ἐπλεξε γὰρ τὴν σεράν. Vit. PP. ibid., libell. iv, num. 5 : Faciebat plectam. Coteler. pag. 357 : Plectam texebat. Vox plecta, quæ videtur a Græco πλεξτόν (πλέξω quippe est, necto, contexo) formari posse, habenæ sunt e palma, junco ; sparto aut simili re contexta, ex quibus sporta, canistra, aliaque ejusmodi conficiuntur. Has Ægyptii σεράς vocant. Adisis Rosweydi notas in hunc locum Hispani hujusmodi habenas nominant pleytas, et, quæ ex iis conficiuntur fiscellæ etc., seras. Vide notas Ciacconi in Cassianum pag. 687. Locis supra hic citatis refertur factum præsens ex ore abbatis Danielis.

p Ὀπίρας. Vit. PP. ibid., libell. iv, num. 6, et Coteler. pag. 357 vertunt pomorum. Factum hoc narraſſe Danielelem, habemus indidem.

q Θαλλίον σίτου. Vit. PP. ibid. num. 4 : Mensuram parvam victus. Coteler. Unum thallium, mensuram frumenti. Apud Surium num. 18 : Thallium : oportet enim his uti patriis nominibus. Mensura itaque hæc erat apud Ægyptios e foliis palmeis confecta ; prout colligitur ex etymo nominis, de quo Cangius ; et inferius hic num. 17 ; ubi vox θαλλία.

r Vit. PP. lib. v, libell. vi, num. 3, et Coteler. pag. 357.

C s Λίνον, quod ad marginem substituo, inter alia significat carbasum. Nos cum Cotelerio pag. 357 hic intelligimus rem affinem. Vit. PP. rem plane diversam ponunt lib. v, libell. vi, num. 3 : Opus habuit in necessitate sua usque ad unam siliquam nummi (de qua Cangius in Gloss. lat.) et cum non inveniret, accepit a quodam velut eleemosynam. Vetus interpretes legerit ἕως νόμου ἐνός, quando scripsit usque ad unam siliquam nummi. Codex noster de Vitis Patrum membranaceus, litteris uncialibus seu quadratis forte a mille circiter annis scriptus, sub nomine Cæsaris ep., ac notatus O Ms. 10 legit : Opus habuit in cessitate (necessitate) sua usque ad unam siliquam nummos.

t Ista narrantur in Vit. PP. ibid., libell. vi, num. 2, et apud Coteler. pag. 362 ex ore Danielis.

u Μαγιστριανός : magistrianus vel magisterianus. Erant illi ex officio militiæ palatinæ, qui et agentes in rebus. Varia de iis collegit Rosweyda in Onomastico. Cangio est officialis magistri officiorum. In Codicis regularum, ab Holstenio editi, parte ii, pag. 477, Grunlaicus, idem factum narrans : Venit, inquit, quidam homo, nomine magistratus, ineptissime ponens nomen appellativum pro nomine proprio.

x Subditur in Vit. PP. Quia incidetur mihi caput. Et dicit ei abbas Arsenius : Ego prius mortuus sum, quam ille ; ipse autem modo mortuus est ; quomodo me fecit heredem. Et remisit testamentum ; nihil accipiens. Hunc locum tangit biographus infra num. 26 sub finem ; ut mirum sit hic omitti.

y Idemne ille Mareus, qui supra num. 7 lit. k? De sancto homonymo, monacho in Scethi, cum epocha anni circiter 400, actum aie v Martii, pag. 367 ; ubi et de duobus aliis pag. 368. Ceterum res hic a scriptore Vitæ expressa, habetur in Vit. PP. lib. v, libell. x, num. 7 ; apud Coteler. pag. 358.

z Vit. PP. palmulas. Θάλια simplicia λ scribit Cangius, quod in lexico, inquit, Ms. Nicomedis, τὰ φύλλα τῶν φοινίκων, folia palmarum. Plura ibidem.

aa Vitæ PP. lib. v, libell. xiv, num. 1 : Disjungere (interpret legerit καταλύου) ab opere tuo ; sed inscite et alieno plane sensu, inquit recte Cotelerius in notis col. 799 : quomodo enim disjungi ab opere, seu opus mittere jubetur, qui opus jam ita impleverat, ut non fuisset rediturus nisi postquam illud implevisset. Cotelerius pag. 359 vertit solve (addens, quid vi verbi διαλύω non

AUCTOR
S. THEODORO
STUDITA.
KI MS.

importatur) jejunium. Adde, quod solvendum jejunium indicet potius, id quod in proximo est, aquam D
TUAM sumas. Itaque præplacet *diverte*; hoc enim κατ'ἄλλω per se et vi vocis significat, et cohæret cum
adjunctis: quasi dicas: intro te recipe, quiesce paululum, ut synaxin seu officium recites (et quidem,
prout habet alia lectio ad marginem textus apud Cotelerium notata, ἀταξάχως, sine perturbatione)
et deinde famem pellas, reficias vires, sumendo aquam tuam; sin minus etc.

bb Synaxis præter alia significat Officium ecclesiasticum, ut videsis apud Cangium in Glossario La-
tino. Cotelerius pag. 359: Quo et Officium tuum recites. Vit. PP. loco proxime citato: Ut et
ministerium psallendi facias. Matim Officium tuum perficias vel recites; quid enim hic mini-
sterium psallendi etc. cum vacuo ventriculo, et summa debilitate, indicata per τὸ Sin minus etc.
quod sequitur?

cc Non utique aquam meram; quæ nihil profuisset ad eximendam famem et restaurandas vires;
sed tuam, qua vesci soles, pane, herbis, aut aliis esculentis hujusmodi concoctam, sume, comede
(non dicitur bibe, quod fit in aqua mera.) Sic dicitur, jusculum sumere, lac comedere, quamquam
panis in eis maceratus sit.

dd Scribendum hic Alexandriæ non Thebaidis, monuimus in Commentario prævio, num. 33 Ea
vero, quæ hic narrantur, habes in Vitis PP. lib. v, libell. xv, num. 9, apud Coteler. a pag. 363.

ee Intellige Petram Troës, de qua supra. Surius num. 22, vocat Petram Stromes. Apogra-
phum Medicæ Regis Franciæ infra citatum habet Στρώμης, sed scriptio sibi non constat: nam et
Τρώμην paulo post lego in accusandi casu. Neutra placet. Vit. PP. ibidem num. 10 Trohen.

ff Μελα τῆ, melote vel melotes, pellis ovina, a Græco μέλον, ovis, sed et quodcumque animal qua-
drupes. Itaque Ciaconius in notis ad Cassianum pag. 681 recte censet, posse accipi pro quacumque pelle.
Determinate etiam sumi potest pro pelle caprina. Cassianus libro 1 capite viii, de melote monachorum
Ægyptiorum agens, sic scribit: Ultimus est habitus eorum pellis caprina*, quæ melotes vel pera
appellatur. De his plura Cangius in utroque Glossario.

B

E

CAPUT III. *Fraudium dæmonis, et arcanorum perspicientia; morbus, visio, cura vilissimæ sepulturæ; mors; habitudo corporis, periocha vitæ; elogium.*

Dum rursus alius interrogaret ac diceret Arsenio: Cogitationes meæ affligunt me, suggerentes: Non vales jejunare, nec operari; saltem iufirmos visita; atque hoc certe charitas est. Senex itaque artes dolosque dæmonis perspecta habens, dixit fratri: Vade, comede, bibe, dormi, et non operare: modo a cella tua ne desistas: norat enim, patientiæ in cella exercitatione monachum in ordi-
nem suum redigi a. Neque destituebatur charismate perspicienti b arcana Vir celebris, divina gratia cumulativissimus. Sedente c eo in cella, venit vox, illicus ipsi: Adesdum, ostendam tibi opera hominum. Surgensque exivit; eum-
que transtulit in locum aliquem, et ostendit ei c
Ethiopem, scindentem ligna, atque in magnum fascem illa concervantem: quem tentabat portare, sed non poterat; et pro eo ut demeret ex eo quidquam, iterum discedens scindebat ligna, et fasci appovebat. Et postquam paulum preces-
sisset, ostendit ipsi quemdam, qui ad lacum stabat, hauriebatque ex eo aquam, et transferebat in vas pertusum; quod eam effundebat. Et de-
nuo dicit ei: Adesdum, ostendam tibi [aliud]. Et contemplatur templum, ac duos viros, qui equis insidebant, et portabant lignum oblique unius post alium. Volebant autem per templi januam ingredi, et non valebant, quia lignum eorum erat obliquum; nec dimisit se unus post alium, ut portaret lignum in rectum; et ideo manserunt extra portam. Et seiscitabatur Arsenius, quidam hæc sibi vellent. Dictumque est illi: Ii sunt, inquit, qui portant lignum justitiæ cum superbia, et non demiserunt se ad incedendum per viam humilem Christi: ideo manent extra regnum Dei. Qui vero ligna scindit, homo est peccatis onustus, qui loco pœnitentiæ alia adjicere non cessat. Ille autem, qui aquam haurit, homo est, qui opera quidem bona facit; sed quoniam mala quædam cum iis habet, in eo bona etiam perdidit.

Fraudium dæ-
monis inspecto
et arcanorum
scrutator fuit
Sanctus visio-
nibus confecto
ratus.

a
b
c

C

Πάλιν ἄλλου πυθομένου, καὶ λέγοντος τῷ Ἀρ-
σένῳ· Οἱ λογισμοὶ μου θλίβουσί με, λέγοντες·
Οὐ δύνασαι νηστεῦσαι, οὔδε ἐργάζεσθαι, καὶ ἐπι-
σκέπτου ἀσθενοῦντας, καὶ τοῦτο δὲ ἀγάπη ἐστίν. Εἰ-
δὼς δὲ ὁ Γέρον τὰς πονηρίας, καὶ τοὺς δόλους τῶν
δαίμονων, λέγει τῷ ἀδελφῷ· Ὑπάγε, φάγε, πίε, κοι-
μῶ, καὶ μὴ ἐργάζῃ· μόνου του κελλίου σου μὴ ἀπο-
στῆς· ἤδη γὰρ ὅτι ἡ ὑπομονὴ του κελλίου φέρει τὸν μο-
ναχὸν εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ. Οὐκ ἀπειλιμπάνετο δὲ του
διορατικοῦ χρισμάτος, ἐμπλεως ὢν ὁ αἰδιμος θείας
χάριτος. Καθημένου οὖν αὐτοῦ εἰς τὸ κελλίον, ἦλθε
φωνή, λέγουσα αὐτῷ· Δεῦρο, δεῖξω σοὶ τὰ ἔργα τῶν
ἀνθρώπων, καὶ ἀνασταῖς ἐξηλθεν, καὶ ἀπήνεγκεν αὐτὸν
εἰς τόπον τινα, καὶ εἰδείξεν αὐτῷ αἰθίοπα, κόπροντα ξύ-
λα, καὶ ποιοῦντα φωρτίον μέγα, ἐπειράζε δὲ βαστάσαι
αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδύνατο, καὶ ἀντὶ του ἄρα εἶς αὐτοῦ,
ἀπειλῶν πάλιν ἔκοπτε ξύλα καὶ προσετίθη τῷ φωρτίῳ. F
Καὶ προβάς ὀλίγον, εἰδείξεν αὐτῷ τινα ἰσάμενον ἐπὶ
λάκκου, καὶ ἀντλοῦντα ὕδωρ ἐξ αὐτοῦ, καὶ μεταβάλ-
λοντα εἰς δεξαμενὴν τετραπημένην, καὶ τὸ αὐτὸ
ὕδωρ ἐκχέουσαν. Καὶ πάλιν λέγει αὐτῷ· Δεῦρο,
δεῖξω σοὶ· καὶ θεωρεῖ ἱερὸν καὶ δύο ἀνδρας κα-
θημένους ἵπποις, καὶ βαστάζοντας ξύλον πλαγίως
ἓνα κατὰ του ἐνός. Ἦθελον δὲ διὰ τῆς πύλης
του ἱεροῦ εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἠδύναντο, διὰ τὸ
εἶναι τὸ ξύλον αὐτῶν πλάγιον· οὐκ ἔτα-
πίνωσε δὲ αὐτὸν ὁ εἰς ὀπίσω του ἄλλου ἐνέγ-
κει τὸ ξύλον ἐπ' εὐθείας καὶ διὰ τοῦτο ἔμειναν
ἔξω τῆς πύλης. Ἐπυθετο οὖν ὁ Ἀρσένιος τί
ἦ ταῦτα; καὶ ἐβρέθη αὐτῷ· Οὔτοι εἰσί, φη-
σιν, βαστάζοντες ξύλον δικαιοσύνης μετὰ ὑπε-
ρηφανίας, καὶ οὐκ ἐταπεινώθησαν* του πορευ-
θῆναι τῇ ταπεινῇ ὁδῷ του Χριστοῦ, διὸ μένουσιν
ἔξω τῆς βασιλείας του Θεοῦ· ὁ δὲ τὰ ξύλα
κόπτων, ἄνθρωπος ἐστὶ ἐν ἀμαρτίαις πεφωρ-
τισμένος, καὶ ἀντὶ του μετανοῆσαι, ἕτερα
προσπιθῶν οὐ παύεται*. Καὶ ὁ τὸ ὕδωρ ἀν-
τλων, ἄνθρωπος ἐστὶ καλὰ μὲν ἔργα ποιῶν, ἀλλ'
ἐπειδὴ οὖν αὐτοῖς ἔχει τινα πονηρά, ἐν τούτῳ
ἀπώλεσε καὶ τὰ χρηστά. Χρεῖα οὖν νηψέως τῷ
ἀνθρώπῳ

* Coteler.
του ἀερθῶσα-
σθαι ἑαυτοῦς
καὶ πορευθῆναι
etc.

* Coteler.
ἄλλως ἀνομιᾶς
προσπιθεὶ ἐπά-
νω τῶν ἀμαρ-
τιῶν αὐτοῦ.

A ἀνθρώπων εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἵνα μὴ εἰς κενὸν κοπιᾷσῃ.

20 Διηγούμενον δὲ ἐστὶ καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ· ὅτε ἀσθενήσαντος αὐτοῦ ποτε εἰς Σκῆτιν, ἀπῆλθεν ὁ πρεσβύτερος, καὶ ἤνεγκεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν εἰς γαλάδριον, καὶ μικρὸν προσκεφάλιον πρὸς τῆ κεφαλῇ αὐτοῦ. Καὶ εἰς τῶν γερόντων ἐλθὼν εἰς ἐπισκεψίην αὐτοῦ, ἰδὼν αὐτὸν εἰς τὸ γαλάδριον, ἐσκανδαλίσθη, λέγων· Οὗτος ἐστὶν ὁ ἀββάς Ἀρσένιος, καὶ εἰς ταῦτα ἀνάκειται; Λαθῶν δὲ αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος, λέγει αὐτῷ. Τί ἦν τὸ ἔργον σου ἐν τῇ κώμῃ σου; Λέγει ὁ γέρον· Ποιμὴν προβάτων ἤμην. Καὶ λέγει ὁ πρεσβύτερος· Πῶς οὖν, φησι, διήγεις τὸν βίον σου; Ὁ δὲ φησὶν· Ἐν κόπῳ πολλῷ, καὶ μόλῳ. Καὶ λέγει αὐτῷ. Καὶ πῶς διάγεις ἀρτίως ἐν τῷ κελλίῳ σου; Ὁ δὲ ἔφη· Καλῶς ἀναπαύομαι. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ πρεσβύτερος. Βλέπεις τοῦτον τὸν ἀββά Ἀρσένιον; πατὴρ βασιλέων ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ γίλιοι δοῦλοι σηρικοφόροι παρέστην αὐτῷ· πολὺτιμα δὲ στρώματα ὑποκάτω αὐτοῦ ἦν· σὺ δὲ ποιμὴν ὢν, οὐκ εἶχες, ἦν νῦν ἔχεις, ἀνάπαυσιν· καὶ οὗτος τὴν τρυφήν, ἦν εἶχεν ἐν τῷ κόσμῳ, ὧδε οὐκ ἔχει. Ἴδου οὖν, σὺ μὲν ἀναπαύῃ, κλέϊνος θλίβεται.

B ἀκούσας ταῦτα, κατηνύγη, καὶ ἔθαλε μετάνοιαν, λέγων· Συγγνώσθον μοι, ἀββά, ἡμάρτηκα, ὅτι οὗτος ἦλθεν εἰς κόπον, κἀγὼ εἰς ἀνάπαυσιν· καὶ ὠφεληθεὶς ὁ γέρον ἀνεχώρησε.

21 Τοῦτῳ τῷ Μακαρίῳ ἐπέστησαν οἱ δαίμονες ἐν τῷ κελλίῳ, θλίβοντες αὐτὸν. Παραλαβόντες δὲ οἱ διακονοῦντες αὐτῷ, καὶ στάντες ἔξω τῆς κέλλας, ἤκουσαν αὐτοῦ βοῶντος πρὸς τὸν Θεόν, καὶ λέγοντος· Ὁ Θεὸς μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με· οὐδὲν ἐποίησα ἐνώπιόν σου ἀγαθόν· ἀλλὰ δός μοι κατὰ τὴν χρηστότητά σου βαλεῖν ἀρχήν. Πυθομένου δὲ αὐτὸν ἐτέρου ἀδελφοῦ ἀκούσαι λόγον ὠφελείας, εἶπεν αὐτῷ ὁ Γέρον· Ὅση σοι δύναμις, ἀγωνίαι, ἵνα ἡ ἔνδοξός σου ἐργασία κατὰ Θεόν ἦ, καὶ νικήσῃ τὰ ἔξω πάθη. Διηγεῖται οὖν ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ὁ Μακάριος τοὺς ἀσκητικούς αὐτοῦ ἀγῶνας, καὶ ἀνάπλευς ὢν πικρὸς κατορθώματος, ἐπεὶ ἐπέστηκεν ὁ τῆς μεταστάσεως καιρὸς, παρηγγίνει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων· Μὴ φροντίσῃτε ποιεῖν ἀγάπας * ὑπὲρ ἐμοῦ· ἐγὼ γὰρ εἴτι ἐποίησα ἐμυτιῶ *, ταύτην ἔγω εὔρειν. Ἐπαράχθησαν οὖν οἱ μαθηταί, ἀκούσαντες ταῦτα· καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὐπω ἦλθε ἡ ὥρα· ὅτε δὲ ἔρχεται, λέγω ὑμῖν· κριτῆναι δὲ ἔγω μεθ' ὑμῶν ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, εἴαν δώσητε τὸ λειψανόν μου τινι. Τί οὖν, φησι, ποιήσομεν; ὅτι οὐκ οἶδαμεν ἐνταριάσαι; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Γέρον· Οὐκ οἶδατε βαλεῖν ογοινίον *, καὶ ἀραὶ με εἰς τὸ ὕρος; Οὗτος δὲ ἦν ὁ λόγος τοῦ Γέροντος· Ἀρσένιε, διὸ ἐξῆλθες; τοῦτο ση μαῖνον· Ἐπειπερ, φησὶ, Θεῷ συνεῖναι σαυτὸν προέθου, ἀγλόνητον τὸν νοῦν διατῆρει, ἵνα μὴ διὰ τῆς λήθης κενὸς γένη του συναμιλλᾶσθαι Θεῷ.

22 Ἐλεγε δὲ καὶ τοῦτο· Λαλήσας γὰρ πολλάκις μετεμελήθη, σιωπήσας δὲ οὐδέποτε. Τοῦτῳ γὰρ ἐδήλωσεν ὁ Ὄσιος, ὅτι ἐκ πολυλογίας πολλάκις, καὶ μὴ ἐστοχασμένος προσφέρειν τὰ ἀρμόζοντα, ἐκπίπτει ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ συμφορᾷς ἴσως καὶ θανατηφόρους, καὶ δικαιολογίας κρημνιζόμενος· ὁ ἄρσων μὴ αἰσθανόμενος, οὐ μετεμελήθη, ἀλλὰ μάλλον ἀναιογυντῶν ἐπὶ τὸ ἐναντίον εἰς τὸ λέγειν ἀνδρίζεται διὰ τῶν κακίας· παγίς γὰρ ἰοχυρὰ ἀνδρὶ τὰ ἴδια χεῖλη, καὶ ἀλίσσεται ῥήμασιν ἰδίου στῶματος. Ὁ δὲ εὐφρων,

Vigilantia igitur homini opus est in operibus suis, ut non in vanum laboret.

20 Hloc quoque de ipso narratur. Dum aliquando in Secti ægrotaret, profectus presbyter tulit eum ad ecclesiam, et posuit in strato d, parvumque cervical ad caput ejus. Unus e senibus, cum venisset, ut ipsum viseret, et vidisset eum in strato, scandalum passus est, dicens : Hic cine est abbas Arsenius, et hoc modo recumbit? Senior vero sumpsit eum ac dixit : Ecquod erat opus tuum in pago tuo? Respondet senex : Pastor ovium eram. Instat presbyter ; Quo pacto igitur, inquit, vitam traduxisti? Hic vero, In labore multo, ait, et ærumna. Tum alter rursus : Et qui nunc degis in tua cella? Respondit : Commodè quiesco. Et iterum presbyter : Vides abbatem hunc Arsenium? Pater imperatorum erat in seculo, et mille famuli sericis induti adstabant e ei : pretiosa etiam strata erant subter ipso : tu vero non habuisti pastor existens, quam nunc habes, requiem : sed ille delicias, quas habuit in seculo, hic non habet. Vide igitur ; tu quieti indulges ; ille vero afflicatur. Quibus auditis, compunctus est, ac corpore inclinato f veniam petiit dicens : Ignosce mihi, abba, peccavi. Hic venit ad laborem, et ego ad requiem. Et cum fructu senex discessit.

21 Beatum g istum aliquando in cella aggressi sunt daemones, affligentes eum. Accedentes autem qui ministrabant ipsi, et stantes extra cellam, audierunt ipsum clamantem ad Deum, ac dicentem : O mi Deus, ne derelinquas me ; nihil boni in conspectu tuo egi : sed da mihi propter benignitatem tuam, ut jaciam fundamentum. Dum autem h alius frater interrogaret ipsum, ut boni aliquid ex ipso audiret, dixit Senex : Contende, quantum potes, ut interna operatio tua sit secundum Deum, et externas appetitiones superabis. Postquam itaque Beatus assidue ascetica sua certamina per multos annos exantlasset i, omni virtute jam plenus, instaretque tempus migrationis ejus, hortabatur k discipulos suos, dicens : Ne solliciti sitis l, ut agapas m faciatis pro me : nam ego, siquidem mihi feci, illam inveniam. Turbati ergo n sunt discipuli, hæc audientes ; et dixit illis : Nondum venit hora ; quando autem venerit, dicam vobis. Judicium enim vobiscum subire F debeo ante tribunal o Christi, si cuiquam dederitis corpus meum p. Quidnam ergo, inquit, faciemus? Quia nescimus q illud sepelire. Et dicit eis Senex : Non nostis mittere funem, et tollere me in montem? Illud autem frequenter usurpabat : Arseni, quare [seculo] egressus es r? Ilac re significans : Quoniam, ajebat, te ipsum obtulisti, ut cum Deo versareris, custodi mentem imperturbatam, ut per oblivionem vacuus non fias ad conversandum s cum Deo.

22 Dicebat etiam illud : Pœnituit enimvero me sæpius t, locutum esse ; tacuisse vero nunquam. Hloc quippe indicavit u Sanctus, per multiloquium sæpius hominem, qui non attendit, ut congrua proferat, labi ; in calamitates utique mortiferas ac contentiones præcipitatum. Quod dum amens non sentit, pœnitentia non ducitur, sed impudentia potius e contrario ad loquendum roboratur propter contentionem malitiæ : nam pedica valida viro sunt propria labia, et proprii oris verbis captatur. At sapientem, et qui mentem expurgatam habet, locutum præter id

AUCTORE S. THEODORO STUDITA. EX MS. Quidam in Sancto ægro tante scandulum passus, corrigitur. d e f g h i k l m n o p q r s aliud item dictum: tonor mortis, quam sancte obit: t u

* ai. ἀγάπην. * additur apud Cotel. ἀγάπην. * Coteler eis τὸν πόδα μου, in pedem meum.

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA.
EX MS.

* VII. PP. Cum
autem traditu-
rus esset spiri-
tum.

x

y

in vita semper
intere cupiens
cujus datur in-
nitens cum vi-
tae periculis.

B

z

aa

bb

cc

dd

C

et elogio.

id quod debuit, sæpius pœnituit. Utinam, in-
quichat, sermonem hunc non protulissem! Ex
multiloquio enim non evitabis peccatum. Ideo
bona res est opportunum silentium. Quando jam
morti erat vicinus *, viderunt cum fratres flen-
tem; et dicunt ei: Vere, an et tu times, pater?
Respondet: Vere, timor, qui nunc mecum est
in hac hora, mecum erat, ex quo monachus
factus sum x: et sic obdormivit in pace. Certe
abbas Pœmen y, audita ipsius morte, lacrymans
dixit: Beatus es, abba Arseni, quod te ipsum
flevisi in hoc mundo: qui enim seipsum hic non
flet, in æternum illic flebit: siquidem hic flere
voluntarium, illic non flere impossibile est præ
tormentis.

23 Narravit de ipso abbas Daniël, quod num-
quam loqui voluerit de quæstione aliqua Scriptu-
ræ, quamquam, si voluisset, loqui potuisset: sed
neque epistolam facile scribebat. Quando autem
per intervalla veniebat ad ecclesiam, pone colum-
nam sedebat, ut nemo videret faciem ejus neque
ipse rei alteri attenderet. Erat vultus ejus angeli-
cus instar Jacob; erat ipse totus canus; ore fe-
stivus, aridus, statura procerus, at præ senectute
incurvus. Habebat barbam prolixam, ad pectus
usque protensam: pili autem oculorum ejus præ
multo fletu exciderant. Obiit annum agens nona-
gesimum quintum. Mansit porro in palatio impe-
ratoris Theodosii magni divinæ memoriæ usque
ad annum suæ ætatis quadragesimum z: in Sceti
annos quadraginta: in Troë vero superioris aa
Babylonis versus Memphim, annos decem: tres in
Canopo bb Alexandria: et reliquis duobus annis
rediit in Troën; ibique obdormivit, consummans
cursum suum in pace ac timore Dei: quia erat Vir
bonus et plenus Spiritu sancto et fide. Reliquit au-
tem mihi pelliceam suam tunicam, albamque
camisiam cc cilicinam, nec non sandalia, e palmula
confecta. Et ego indignus illa gestavi, ut benedi-
cerer dd. Illic vitæ Arsenii transitus; paucis qui-
dem expositus, non autem prout rerum, quas gessit,
admiratione dignarum multitudo exigebat; sed
prout secundum tenue, quod præcessit, compen-
dium a sanctis senibus scripto commendatæ sunt.
Nos vero, post hæc ab ipsis accepta, non gravabi-
mur audere aliquid, et adjungere iis, quæ jam
dicta sunt; tam ut ostendatur sermonis nostri
penuria, quam ut propensa in Sanctum voluntas
expleatur.

24 Quenam fortunatissimi hujus, beatissi-
mi, ac sanctissimi Viri recte factis recensendis
par esse possit oratio? Quæ non tantum ætas
nostra admiratur, et æmulari conatur exantlata
ab illo solitariae vitæ certamina, sed antiquo-
rum quoque sanctorum patrum primores ac
principes hujusce expresserunt vitæ institutum:
magnum dico Enthymium, qui operam dedit
maximam, ut ipsius virtutes imitaretur; secessum
ipsius, silentium, humilitatem, vestitus vilitatem,
ciborum abstinentiam, vigilantiam, qua in
omnibus sibi attendebat, juxta id, quod ab
ipso dictum est: Arseni cur [seculo] existi? Ad
hæc, æmulari satagebat ipsius compunctionem,
lacrymas, pervigilationes nocturnas, amorem so-
litudinis, odium gloriae et societatis, alacritate-
m ac contentionem in orando, commiseratio-
nem ac discretionem. Omni itaque studio vitæ
ipsius institutum imitatus, gratiarum etiam, quibus
ille erat præditus, domum fruendum accepit,
sanctissimi Spiritus communicationem, divini
luminis illustrationem ac gratiam perspicendi
arcana.

καὶ τὸν νοῦν καθαροῦ μένον ἐπέχων, λαλήσας παρὰ
τὸ θεῖον, πολλάκις μετεμελήθη. Εἶθε γὰρ, φησι, μὴ
τὸνδε λόγον προσεξήνεγκον. ἐκ γὰρ πολυλογίας οὐκ
εκφεύζει ἀμαρτίαν. Διὰ τοῦτο καλὸν ἢ εὐκαιρὸς
σιωπῆ. Ὡς δὲ ἐγγὺς ἦν του τελευταῖν *, εἶδον αὐτὸν
οἱ ἀδελφοὶ κλαίοντα, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. Ἐν ἀλη-
θείᾳ καὶ σὺ φοβῆ, πάτερ; Καὶ λέγει αὐτοῖς·
Ἐν ἀληθείᾳ ὁ φόβος ὁ νοῦν ὦν μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ
ὥρᾳ ταύτῃ, μετ' ἐμοῦ ἦν, ἀφ' οὗ γέγονα μοναχός·
καὶ οὕτως ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ. Ἀμέλει ὁ ἀββᾶς
Ποιμὴν ἀκούσας ὅτι ἐκοιμήθη, δακρύσας εἶπεν
Μακάριος εἶ, ἀββᾶ Ἀρσένιε, ὅτι ἐκλυσας σαυτὸν
ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ. ὁ γὰρ μὴ κλαίων ἑαυτὸν ὧδε,
αἰωνίως ἐκεῖ κλαύσειται. εἴτε οὖν ὧδε ἐκόν, εἴτε ἐκεῖ
ἀπὸ βυσάντων ἀδύνατον μὴ κλαῦσαι.

23 Δηγήσατο δὲ ὁ ἀββᾶς Δανιὴλ περὶ αὐτοῦ,
ὅτι οὐδέποτε ἠθέλησε λαλήσαι ζήτημα τῆς γραφῆς,
καίπερ δυνάμενος λαλήσαι, εἰ ἠθέληεν· ἀλλ'
οὔτε ἐπιστολὴν ταχέως ἔγραφεν. Ὡς δὲ ἤρ-
χετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ χρόνον, ὀπίσω του
σπύλου ἐκκηρίζετο, ἵνα μηδεὶς ἴδῃ τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ, μὴ τε αὐτὸς ἄλλου προσοχῇ· ἦν δὲ τὸ
εἶδος αὐτοῦ ἀγγελικός, ὡς περ του Ἰακώβ, ὀλο-
πόλιος, ἀστεῖος τῷ στόματι *, ξηρὸς δὲ ὑπῆρχε
καὶ μακρὸς, ἀλλ' ἐκυρτώθη ἀπὸ του γήρους.
Εἶχεν δὲ τὸν πώγωνα μέγαν, φθάνοντα ἕως
τῆς κοιλίας· αἱ δὲ τρίχες τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ
ἔπεσον ἀπὸ του πολλοῦ κλαυθμοῦ· τελευταῖ * δὲ
ἐτῶν ἐνενήκοντα πέντε· ἐποίησεν δὲ εἰς τὸ πλά-
τιον του τῆς θείας μνήμης Θεοδοσίου του μεγάλου
ἕως του τεσσαρακοστοῦ ἔτους τῆς αὐτοῦ ἡλικίας,
καὶ ἐν τῇ Σαῖτι ἔτη μ', καὶ δέκα εἰς Τρώην τῆς
ἀνω Βαβυλῶνος κατέβηκε Μέρμεως καὶ ἔτη γ' εἰς
τὸν Κάνωπον τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλα δύο ἔτη
ἦλθεν πάλιν εἰς Τρώην, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, τελέσας *
ἐν εἰρήνῃ καὶ φόβῳ Θεοῦ τὸν δρόμον αὐτοῦ· ὅτι ἦν
ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος ἁγίου, καὶ πί-
στεως. Κατέλιπε δὲ μοι τὸν χιτῶνα αὐτοῦ τὸν δερ-
ματινόν, καὶ τρίχινον κύμισιν λευκόν, καὶ σαυδάλια
σεβέννινα *, καὶ ἐγὼ ὁ ἀνάξιος ἐφόρεσα αὐτῷ, ὅπως
εὐλογηθῶ. Τοῦτο τὸ μέρος του βίου του Μακαρίου
Ἀρσενίου, ὡς ἐν ὀλίγοις δὲ διηγημένον, οὐ κατὰ τὸ
πλήθος τῶν ἀξιολόγων αὐτοῦ πρακτικῶν, ἀλλὰ κατὰ
τὸ φθᾶσαν βραχυμερῆς γραφῆ παραδοθῆναι παρὰ τῶν
ὁσίων Γερόντων. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ περὶ ἑαυτῶν λη-
ψόμενοι *, οὐκ ἀκνήσομεν πόλμη χάριτες προσθηναί
τι τοῖς εἰρημένοις, τῆς μὲν πενηντολογίας ἡμῶν δή-
λωσιν, του δὲ πρὸς τὸν Ἅγιον πόθου ἀποπλήρωσιν.

24 Τίς λόγος δυναθεῖη πράσαι του πανολβίου τού-
του, καὶ τρισμάκρος ὁσιωτάτου ἀνδρὸς τὰ κατορ-
θώματα διηγήσασθαι; ἃ οὐ μόνον ἢ καθ' ἡμᾶς
γενεὰ θαυμάζει, καὶ πειρᾶται τὰς τούτου ἀθλη-
τικὰς ἐν ἀσκήσει παλαιστρας ζήλοσυπεῖν, ἀλλὰ
καὶ οἱ ἀκρέμονες καὶ κορυφαῖοι τῶν ἁγίων ἀρχαίων
πατέρων τὴν του ἐμηνύσαντο πολιτείαν· λέγω δὴ
τὸν μέγαν Εὐθύμιον, ὃς πᾶσαν σπουδὴν ἐποίητο
τούτου μιμεῖσθαι τὰς ἀρετὰς, τήντε ἡσυχίαν αὐ-
τοῦ, καὶ σιωπῆν, καὶ ταπεινοφροσύνην, τὸ του ἐν-
δυνατος εὐτελές, καὶ τὴν τῶν βρωμάτων ἀπο-
χῆν, καὶ τὴν εἰς πάντα καρτερίαν τὸ ἑαυτῷ
προσέχειν, κατὰ τὸ ὑπ' ἐκείνου λεγόμενον·
Ἀρσένιε, διὸ ἐξήλθεις; ἐξήλου δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν κα-
τάνυξιν, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὰς παννύχους ἀγρυ-
πνίας, τὸ φιλέρημόν τε καὶ μισόδοξον, καὶ μι-
σοσύνητον, τὸ εἰς προσευχὴν πρόθυμόντε καὶ
εὐτόνον, τότε συμπαθὲς καὶ διακριτικόν. Ἐπει-
δὴ τοῖνον πάσῃ σπουδῇ τὴν ἐκείνου ἐμιμήσατο πο-
λιτείαν, καὶ τῶν ἐκείνου προσόντων χαρισμάτων
ἠξιώθη ἐν ἀπολαύσει γενέσθαι τῆς τε τοῦ παναγίου
πνεύματος μετουσίας, καὶ τῆς τοῦ θεοῦ φωτὸς
ἐλλάμψεως, καὶ τοῦ διορατικοῦ χαρίσματος.

D
* al. ἠμελλεν
πικρὰ δειδόναι
τὸ πνεῦμα.

E
* Coteler.
σώματι.

* Coteler.
ἐγένετο.

* al. τελειώσας.

* al. σεβέννινα,
σεβέννινα.

* λαβόμενοι.

F

A

ANNOTATA.

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA.
EX MS.

a *Vit. PP. lib. v, libell. vii, num. 27* hisce addunt de monaeho isto : Qui cum fecisset tres dies, extædiatus est, et inveniens paucas palmulas, scidit eas : et iterum in crastino cœpit plectam facere ex eis. Qui cum esurisset, dixit intra sc. Ecce aliæ paucae sunt palmæ ; explico eas ; et manduco. Et cum perexpendisset eas, dixit iterum : Lego parum, sic manduco. Et cum legisset, dixit : Dicam aliquantos psalmos, et jam securus manduco. Et ita paulatim proficiebat, Deo cooperante, donec veniret ad ordinem suum. Et cum accepisset fiduciam adversus cogitationes malas, vincebat cas. *Cotelerius pag. 355 illa non legit in suo textu.*

b *Quid sit διορατικὸν et προρατικὸν χάρισμα, et quo distinguantur, dictum 13 hujus in annotatis ad cap. vi S. Stephani Sabaïtæ lit. f.*

c *Præmittitur in Vit. PP. lib. v, libell. xviii, num. 2* : Dixit abbas Daniel, qui erat discipulus abbatis Arsenii ; quia narravit ei abbas Arsenius, tamquam de alio aliquo dicens (puto tamen, quod de eo dicebatur.) *Quæ itidem ex ore Danielis referuntur apud Coteler. pag. 364. In codice nostro membranaceo O Ms. v, olim collegii nostri Ingolstadiensis, qui ad calcem inchoatus notatur anno 829, habetur* : Beatus Arsenius referebat, eo quod, dum in propria cella resideret, vocem sibi dicentem audivit. *Et pro eo, quod hic sequitur, contemplatur templum ac duos viros etc., ibi est, vidit ante portam civitatis duos juvenes etc.*

d *Χαλάδριον et χαράδριον, matta, pellis, vel lectus pellibus instratus. Vide notas Cotelerii col. 799 et Glossar. Græc. Cangii. Certe apud utrumque a Joanne Geometra exprimitur per κώσα in sequenti, quem citant, versiculo* :

Μέμφετο Ἀρσένιον τις ἰδὼν ἐπὶ κώσῃσιν ὄντα.

B

Vituperabat Arsenium aliquis, videns eum esse super pellibus.

E

τὸ Κῶος est pellis agnina vel ovina : et quippe ni aliorum quadrupedum? Κῶος etiam significat stragulum. *In apographo Medicæo Regis Franciæ est εὐτελὲς τι στρῶμα : apud Surium num. 21 vile stragulum. Porro historiam hanc commemorat laudatus Coteler. pag. 367.*

c *Παρέστην per syncopen pro παρέστησαν. Paulo post occurrit ἐπέστησαν absque syncope.*

f *Ἐβόλε μετάνοιαν. Vide Martyrium Sabaïtarum die xx Martii, pag. 177, in annotatis ad num. 71 ; et Acoluthiam Græcam ante tomum secundum Junii, num. 60.*

g *Vit. PP. lib. v, libell. xv, num. 5 : Coteler. pag. 353.*

h *Vit. PP. ibid, libell. xi, num. 1.*

i *Ἐξαντλησάμενος addidi, quo fieret perfectus sensus ; nisi forte pro διηνεχῶς scribendum sit διενεχών.*

k *Παρηγήναι, pro quo substitue παρήναι, a παραινέω : nisi, more Græcis alibi satis familiari, auctor usus fuerit anadiplosi seu reduplicatione secundæ syllabæ.*

l *In Vit. PP. lib. v, libell. x, num. 9, et apud Coteler. pag. 369 narratur ex ore Danielis.*

m *Ἀγάπας, hic intellige elemosynas, refectiones pauperum. Vide utrumque Glossarium Cangii. Vit. PP. lib. iii, num. 163, pag. 524 habent* : Nemo super me faciat charitatem, nisi in sola oblatione : ego si feci charitatem, invenio illam.

n *In Vit. PP. lib. iii, num. 163, pag. 524 præmittitur* : Turbatis autem discipulis, quasi jam tempore propinquante. *Et lib. v, libell. xv, num. 9* : Qui cum moreretur, turbati sunt valde. *Coteler. pag. 369 μέλλοντος τελευτᾶν : Cum moriturus esset.*

o *Coteler. Ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ φοβεροῦ : (al. Χριστοῦ) ante tremendum tribunal.*

p *Vit. PP. Si permiseritis cuiquam de corpore meo aliquid facere.*

q *Vit. PP. Mortuum vestire vel sepelire.*

r *Vit. PP. Ille autem sermo semper erat in ore Arsenii. Quod etiam præ oculis habuit S. Euthymius, ut constat ex Vita ejus xx Januarii, pag. 311, num. 59. S. Dorotheus archimandrita, a Corderio nostro editus, institutione x sic habet* : Arsenius abbas sibi ipse assidue inculcabat : Arseni quare exivisti? Nos tam perditæ socordes sumus, ut neque sciamus, quare exiverimus, neque intelligamus, quid sit, quod voluerimus. Quapropter non solum proficimus, sed et semper affligimur.

C

F

s *Συναμιλλᾶσθαι, quod erat in nostro apographo, quam hic satis ad propositum faciat, non video : est enim cum aliquo concertare. Melius quadrat συνομιλεῖσθαι, ut hic sit versari cum Deo : sicque congruit τῷ συνείναι, quod præcedit.*

t *Vit. PP. Semper pœnituit : Coteler. sæpe.*

u *Hanc asectieam explanationem vel proprio Marte adjecerit, vel aliunde fuerit mutuatus S. Theodorus Studita, quam nec apud Cotelerium, nec in Vit. PP. hic reperio.*

x *Vit. PP. addunt* : Et timeo valde. *Ad diem viii Januarii in Vita B. Laurentii Justiniani patriarchæ Veneti, cap. x, pag. 561, de ipso morituro dicitur* : In fiducia Macarium, in timore Arsenium referens : inter utrumque incedens, ut cum fiducia metueret, nec sine timore confideret.

y *De eo Commentarius prævius ; qui in Vit. PP. vocatur Pastor, id enim ποιμήν Græce sonat.*

z *Coteler. pag. 371 annos quadraginta, ut alibi observavimus ; addens* : pater factus divinissimorum Arcadii et Honorii.

aa *Vit. P. lib. v, libell. xv, num. 10* : In loco, qui dicitur Trohen supra Babyloniam. *Interpres in Græco legerit εἰς Τρώην τὴν ἄνω Βαβυλωνος, vel εἰς Τρώην ἄνω τῆς Βαβυλωνος. Et sic intellige textum nostrum : neque enim duæ Babylones fuerunt in Ægypto : uti nec duæ Memphis : et simili haud dubie sensu in Fastis sacris Ethiopicis, a Jobo Ludolfo in historia Æthiopica editis, pag. 425 intelligitur Ptolomæus martyr e Memphi superiore. De istis duabus urbibus dictum in Comm. præv. Adde, hic designari Babylonem novam, ad Nilum fluvium, postea dirutam ; ex cujus ruinis excitata fuit in vicinis urbs Cairus, totius Ægypti caput ; a qua tantisper distant ejus rudera, quæ etiamnum videri dicuntur.*

AUCTORE
S. THEODORO
STUDITA.
EX MS.

bb *De Canopo supra* : quibus addi possunt ex notationibus Valesii ad librum in *Historiæ ecclesiasticæ* D Sozomeni pag. 117, quæ habet de insigni monasterio Tabennensium : ex quo factum, ut Canopus, quæ antea ob luxum et delicias infamis fuerat, insula Metanæa vocaretur : inducitque S. Hieronymum et Athanasium presbyterum, de eo loquentes ; qui postremus ibidem vocat Metanæam, suburbanum maximæ urbis Alexandriæ, quod olim Canopus vocabatur.

cc Κάμισιν. Coteler. Καμίσιν, estque subucula, linea interula, indusium, lintea sindon : de qua voce Cangius et Onomasticum Rosweydi. Vocis etymon tradit S. Isidorus Hispalensis lib. IX *Originum* cap. xxii sub finem : Camisias vocamus, quod in his dormimus in camis, id est in stratis nostris : stratum enim vel lectus cama hispanico idiomate vocatur. Camisia Gallis chemise. In liturgicis est exterior vestis alba clericorum, in ecclesia gestari solita.

dd *Iconisnus Sancti, sive exterior corporis species, ab auctore Vitæ accuratissime hic delineata, narratur apud Coteler. pag. 371 : in Vit. PP. lib. v, libell. xv, num. 10 : ibidem etiam brevis hæc vitæ periocha. Codex noster Ingolstadiensis plane singularis est, dum dicit : Moritur annorum centum xv ; at facile alicubi ex xcv (quæ lectio ex Vita nostra, Vitæ PP. ac Cotelerio probatur esse genuina) formarj potuit cxv, transposita littera x.*

EPILOGUS.

Auctor conver-
sus ad Sanctum,
cumque cum
Moysæ compa-
rans,

a B

O Beatorem beatissime Arseni, purum Spiritus receptaculum. Equis sermo tua reecte gesta dignis præconiis extollat a? Quale virtutis genus in te primum laudabo? An secessum a seculo? Et quisnam ita dicto divino audiens, citius mundum reliquit universum? Ad modum locumque salutaris requiei eueurit Abraham patriarcha, at cum uxore et apparatu; tu vero tam solus quam qui maxime, absque apparatu ac rebus superfluis, solam Christi cruceem in humeris ferens eremum incolisti. Imperatoriæ te aulæ non traxerunt; dignitatum apices non detinuerunt. Quanto hæc plus admirabilitatis habent, quam gesta ipsius! Et quis ab appetitionibus extra seculum nec non a terrenarum impressionum lineamentis conversus, tali cum Deo colloquendi honore donatus fuit? Magnus ille Moyses montem Sina ascendit; at tu quoque, occupata orationis columna, cum Deo quotidie versandi honorem accepisti. Illius vultus gloria exinde coruscabat: tu autem nonne totus ignis apparuisti videnti te? (o miraculum!) orationis ad Deum contactu in Hammam mutari visus; tuque, cui res communicabatur, rei, quæ communicabatur, consimilis, angelus eras igne ardens, et, si non audacius, quam par est, eloquar, gloriam Mosaicam supergressus. Jam vero quid statio pernox? Nox sicut dies illuminata fuit orationibus, quemadmodum divinus David cecinit. Sol tibi oranti adstans, soli te remisit, circularem cursum peragens. O sol, soli intelligentia prædito revera æmule! Mens tua lumine prægnans, purius quam solares radii in cælum demisit b cogitationes tuas, cælos ipsos transcendentes.

per anacepha-
lasim

b

26 An solitudinis jucunditatem prædicabo? Equis te apparuit solitudinis amantior, ab humanis tumultibus recedente, et in solum Deum elevato? Pythagoram philosophum cum nemine quidem alio, at cum bobus tamen et avibus collocutum ferunt, ex amore quietis: tu vero id, quod in eo fuit a philosophia alienum, tamquam parum decens, redarguendo, docuisti hesychasten in solitudine degere, ne vocem quidem avium audientem c. Cor tuum purum mari profunda tranquillitate strato simile fuit, spiritibus malitiæ procul ejectis allatu Spiritus sanctissimi: cujus auspiciis navigationem emensus, in tranquillo superni regni portu requievisti. An humilitatis altitudinem eloquar? Equis adeo se ipsum abiecit in vilitate vestitus? Quis primum apud imperatores locum tenens, multaque sapientia conspicuus, adeo apparuit postremus, occultando

c

Ω μακαριον μακαριώτατε Ἀρσένιε, τὸ καθαρόν του Πνεύματος καταγώγιον. Τίς ἀξίως ἐφηνεῖται λόγος τῶν σῶν κατορθωμάτων; ποῖον δὲ εἶδος ἀρετῆς πρῶτον ἐν σοὶ ἐπαίνεσομαι; ἀναχώρησιν κόσμου; καὶ τίς οὕτως ἐπακηκῶς φωνῆς θείας, κατέλιπε θάττον κόσμον ὄλον; Πρὸς τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον τῆς σωτηριώδους καταπαύσεως προσδραμῶν Ἀβραάμ ὁ πατριάρχης, ἀλλὰ σὺν γυναίκε καὶ ἀποσκευῇ. σὺ δὲ μονώτατος καὶ ἄσκευος καὶ ἀπέριττος, μόνον του Χριστοῦ τὸν σταυρὸν ἐπωμάδιον φέρων ἠγλίσθης ἐν τῇ ἐρήμῳ. Βασιλεῖοί σε ἀλλὰ οὐ καθείλκυσαν, ὑπεροχαὶ ἀξιωματῶν οὐ περιεράτησαν. Ὅσον ταῦτα ἐκείνου θαυμασιώτερα προσέτυχεν ἐργασίαν. Τίς οὕτως συστραφεῖς τῶν αἰσθήσεων ἐξῶ κόσμου, καὶ τῶν κἀτῶ φαντασιῶντων χαρακτήρων γενόμενος, Θεῷ συλλαλῆσαι ἠξίωται; Μωσῆς ὁ μέγας ἀναχθεῖς ἐν τῷ Σιναίῳ ἀλλὰ καὶ σὺ ἐν τῷ τῆς προσευχῆς στυλῷ ἐρθακῶς ὁμιλεῖν Θεῷ ἠξίου ἐκάστοτε. Κακείνος τὸ πρόσωπον ἐντεῦθεν δόξῃ περιήστραπτο. σὺ δὲ οὐχ ὄλος πῦρ τῷ ὄρνυτι ἐδείκνυστο; ὦ του θαύματος. τῇ δι' εὐχῆς πρὸς Θεὸν συναφείᾳ φλόξ δεικνύμενος, ἐφόμοιος ὢν του μετεγομένου ὁ μετέγων, ἄγγελος πυριφλεγέθων, καὶ εἰ μὴ τολμηρῶς εἶπειν, τῆς Μωσαικῆς δόξης ὑπερφερέστερος. Τί δὲ ἡ στάσις ἢ πάννηχος; ἢ νῦν ὡς ἡμέρη ταῖς προσευχαῖς ἐπεφώτιστο, ὡς ὁ Θεὸς Δαβὶδ ἐμελογράφησεν. Ἥλιός σε παρεστῶν τῇ εὐχῇ ἠλίῳ προσέπεμπεν, τὴν κυκλικὴν περιδρομὴν ποιούμενος. Ὡ ἦλιε καὶ του ὕψους νοητοῦ ἠλίου ἐφάμιλλε. ἡ διάνοιά σου φωτὸς ἐγκύμων ὑπάρχουσα ἠλιακῶν ἀκτίνων καθαρώτερον, τοὺς λογισμοὺς εἰς οὐρανὸν ἤρῃη, καὶ ὑπὲρ τοὺς οὐρανοὺς ἀνατρέχοντα.

B

F

26 Ἰσυχίας τερπνότητα; καὶ τίς σου ὥπται φιλησυχώτερος, τῶν ἀνθρωπίνων θορύβων ἀφιστάμενος, καὶ πρὸς Θεὸν μόνον μετεωρίζόμενος. Πυθαγόραν φασὶ τὸν φιλόσοφον ἄλλῳ μὲν οὐδενί, βουσί δὲ καὶ ὄρνείois προσλαλεῖν ἠσυχίας ἔρωτι. σὺ δὲ τοῦδε τὸ ἀφιλόσοφον διήλιγξας ὡς μικροπρεπῆς, μηδὲ σωνῆς ὄρνείων ἐπαίοντα τὸν ἠσυχαστὴν ἡμεμεῖν. Ἐοικέν σου ἡ καθαρὰ καρδία πελάγει κατεστρασεμένη γαλήνη βαθεία, πόρρω τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων βαλλομένων ἐπιπνοῖα του παναγίου Πνεύματος, ἐν ᾧ τὸ πλοῦν διαπεράνας, εἰς τὸν ἀκύμονα λιμένα τῆς ἄνω βασιλείας κατέπαυσας. Ταπεινοφροσύνης ὕψος; καὶ τίς οὕτως ἐταπεινοῦ ἑαυτὸν ἐν εὐτελείᾳ ἐσθῆτος; Τίς οὕτως τὰ πρῶτα ἔγων ἐν βασιλεῦσι, καὶ πολὺς ἐν παιδεύσει, ὕστατος ὤρθη ἐν ἀποκρύψει εὐγενεῖς τε καὶ σοφίας τῆς ἀπολλυμένης.

ΑΥΤΟΝ
J. P.

men referunt; et Menæa quidem magna excusa cum titulo Thaumaturgi, sequente, ut solet, Maximo Cytherorum episcopo. Martyrologium Arabico-Aegyptium, a Gratia Simonio Maronita versum, Deum pro Dio scribit. Supplementum nostrum Ms. ad Menæa Græca excusa Sirmondo-Chiffletianum, pluries alias memoratum, ita Sancto accinit:

Ἐὺ τελευτῆς καὶ σοὶ παραμάχῳ Διῶ,
Ἐνδοξῆ προῶξιν, ὀλλῶ καὶ κλησιν πλέον.

Tibi ter beatus obtigit finis, Die,
Cognomine at plus actibus spectabilis.

Ferrarius post Molanum in secunda sua editione, Græcos secutus, eadem hæc XIX, qua ipsi, die sic eum memorat in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt: Apud Antiochiam, S. Dii monachi. Novissime autem Castellanus inter adjectos ad Martyrologium suum universale loem ipsi dans, sic habet e Gallico red-ditus: S. Dius, cognomento Thaumaturgus, patria Antiochenus, institutor monasterii sub regula Acæmolorum.

insigni elogio
honoratur in
apographis no-
stris Amstros-
tis,

2 Laudata excerpta Ambrosiana Sanetum prosequuntur insigni hoc elogio: Οὗτος ἦν κατὰ τοὺς καιροὺς Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, πολλὴν ἐπιδειξόμενος ἀσκησιν· καὶ εἰς με-
B γίστην ἐπίδοσιν ἀρετῆς ἐλθὼν, παρεγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει δι' ἀποκαλύψεως, καὶ καταλαβὼν τὸν τόπον, ἔντα νῦν τὸ εὐχγεῖς ἴδρυται μοναστήριον, ἐξεκάλυψε τε αὐτὸν, καὶ εἰς μοναστήριον μετεπέμψθη. Τὴν ἑαυτοῦ ῥαβδὸν ἔρηρ' οὐσαν ἐπὶ τοῦ τόπου πηξάμενος, ἥτις τῇ ἐπιλήσει τῆς ἀγίας Τριάδος βίβρωθῆσα, εἰς δένδρον ἐγένετο, καὶ νῦν πέρ' ἐστὶ πυρεχομένη τοὺς παρτοὺς τελεσφόρους. Προσῆλθε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ βασιλεὺς Θεοδοσίος, καὶ θαυμάσας αὐτὸν ἰκανῶς παρεόχετο γρήματα, ἐξ ὧν ἡ σύστασις τοῦ μοναστηρίου ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ ὁ μακαριώτατος πατριάρχης Ἄττικος βιασάμενος αὐτὸν πρεσβύτερον κληρονομήσασκε. Πολλὰ δὲ θαύματα τῇ δυνάμει καὶ ἐπιλήσει Χριστοῦ ἐνεργήσας, καὶ ἐκ τῶν λυγρῶν τῆς γῆς κατὰ τὸν μέγαν Μωϋσῆν ὕδωρ ἐξαγαγὼν, καὶ τὸν ἐν αὐτῷ δι' ἀπιστίαν πνιγνῆτα ἀναστήσας. Ἐπὶ τελευτῶν ἔμελλεν, ἦδη ἄπνους καὶ ἀκίνητος καθορῶμενος, καὶ τῶν παρόντων δάκρυσι ἐπιταρτοῖς δεξιουμένων, καὶ τὰ περὶ τὴν ταφὴν ἐνεργούντων, παρῆν δὲ καὶ ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἄττικος, καὶ Ἀλέξανδρος Ἀντιοχείας, ἀνανύψας ὡς ἐξ ὕπνου ὁ Ὄσιος εἶπε προστεθῆναι παρὰ Θεοῦ τῇ ἑαυτοῦ ζωῇ ἔτη δεκαπέντε. Ἐπιβιώσας οὖν τὸν εἰρημένον τῶν χρόνων ἀριθμὸν, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ συναξίς ἐν τῇ εὐαγγελίᾳ τῃ μονῇ αὐτοῦ τῇ οὔσῃ κατὰ τῆς μεγάλης πόλεως καὶ βλασλῆδα. Quæ sic reddo Latine:

* in Basiliano
nostro apogra-
pho ἀνανύψας,

Latine redditis;

3 Vixit hic temporibus Theodosii Magni in Antiochia Syriæ, vita ascetica valde spectabilis: cumque ad magnum virtutis progressum pervenisset, revelatione monitus Cpolitim petiit; et digressus ad locum, ubi nunc præclarum monasterium conditum est, eum expurgavit, et in monasterium convertit. Virgam suam, quæ erat arida, in loco defixit, quæ per invocationem Trinitatis radices agens in arborem exerevit, et perfectos uunc præbet fructus. Accessit vero ad ipsum Theodosius imperator, eumque miratus, largas ipsi facultates suppeditavit; e quibus monasterii ædificatio peracta est. Quin etiam beatissimus patriarcha Atticus, vi eum cogens, presbyterum ipsum consecravit. Multa autem miracula per virtutem et invocationem Christi patravit. Ex terræ fissuris magni instar Moysis, aquam eduxit. Aliquem, qui ex interna diffidentia sibimetipsi fauces præcluserat, ad vitam revocavit. Quando jam mori-

lurus nec spiritum nec motum præ se ferret, et illi, qui aderam, lacrymis funestis eum prosequerentur, curarentque ea quæ ad sepulturam attinebant, præsentē sanctissimo patriarcha Attico, et Alexandro Antiochiæ, quasi e somno se attollens Sanctus dixit, adjecto esse a Deo vitæ suæ annos quindecim. Expleto itaque annorum, qui dictus est, numero, ad Dominum emigravit. Ultimam clausulam τελῆται δὲ etc. usque ad finem, celebratur autem ipsius solennitas in clarissimo monasterio ejus, quod est in magna et regia civitate, censeo huic elogio adjectam, alibi forte in Sirmondiano apographo repertam; cum ad marginem producti elogii, non vero in ejusdem textu eadem continuata serie notetur.

4 Idem elogium fere habet Basilianum Synaxarium; pauciora sunt apud Sirtetum, nulla determinate facta mentione de miraculis supradictis: ad quæ Menæa magna in plurium modulorum congerie, quam de Sancto præscribunt hac die, alludunt sequenti textu Latine reddito: Gratia sanitatum ac miraculorum ditatus fuisti. Virgæ germine factus es, Pater, divinum sacerdotium; et sicut Moyses e petra, Vir sancte, aquam eduxisti; et sicut Elias precibus tuis mortuum resuscitasti, maximis prodigiis admirandus. Spiritus malignos expulisti, sacramque animarum scholam erexisti, in qua salvatur coetus, tua in dies honorans monumenta, mascula certamina, et mirabilia prodigia in fide. Sicut sol multa luce præditus, ab ortu exurgens radios virtutum ac miraculorum tuorum splendide explicasti, illuminans mundi terminos. Et paulo ante multorum quasi absque termino (Græce enim est ἀπέριον) miraculorum splendore dicitur effulsisse. Hinc etiam ibidem sub initium antonomastice dicitur Θεωματοφόρος miraculorum patrator.

miracula cele-
brantibus Me-
neis magnis ex-
cusis.

5 Characterismi loci ac personarum, producto elogio inspersi, ansam præbent observandi nonnulla, ejusdem elucidationi accommodata. Ex elogii exordio habemus, S. Dium vixisse Antiochiæ; hinc, ni fallor, Castellanus Antiochia patria ortum asseruit; nisi alibi eam fortasse discrete expressam legerit. Ad Sancti monasterium quod spectat; jam pridem de eo, ac potissimum de ipsius etymo actum est a Bollando ad diem VIII Februarii pag. 161, occasione Martyrum CPolitanorum, laudati cænobii monachorum. At quoniam dies iste ob mensis Februarii raritatem non omnibus æque facile ad manum esse potest, juverit paucis repetere, quæ ibidem dicta sunt contra Baronium, ac nonnullis aliunde adjectis priorem nostram sententiam stabilire. Sic habet Bollandus: Monasterium porro de ejus (Dii) nomine Diiticum appellatum esse existimat idem doctissimus Cardinalis: nam quod concilium Constantinopolitanum sub Meuna anno 1033, post obitum S. Agapeti Papæ, celebratum dicitur « ἐν τῷ » μεσαύλῳ τῷ δυτικῷ τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς δε- » σποίνης ἡμῶν τῆς ἀγίας καὶ ἐνδοξοῦ Θεοτόκου καὶ » ἀειπαρθένου Μαρίας, τοῦ ὄντος πλησίον τῆς ἀγιω- » τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, in interiore ad occi- » dentem sita aula venerabilis domus Dominæ » nostræ sanctæ et gloriosæ Deiparæ et scm- » per virginis Mariæ, quæ est prope sau- » ctissimam magnam ecclesiam » uti initio singularum Actionum dicitur, id in Latina Conciliorum editione passim vertitur « in » Mesaulio Dylico. » At censet Baronius tomo 7, anno 536, num. 64 « hanc vocem cum
librarii

Observatione
quadam e r-
ctymon mon-
sterii S. Dii.

A » librarii non intelligerent, corrupisse, ut pro
» Diitico scripserint Dyticum, alii Dipsychum.
» Sed germana (*inquit*) est illa lectio, qua
» Diiticum ponitur: erat enim Constantino-
» poli percelebre monasterium Dii appellatum,
» a quo Diiticum derivatum, cujus hoc tem-
» pore præfectus erat Agapetus, qui in ordine
» archimandritarum in datis synodo libellis pri-
» mo loco subscriptus habetur». *Hæc Baronius.*
Ad quæ Bollandus.

6 At neque mihi forma illa derivationis
nota est, qua ab Δίος fiat Διτικός; neque di-
citur Agapetus μονῆς διτικῆς aut διτικοῦ μονα-
στηρίου ἀρχιμανδρίτης: sed ita ipsemet subscribit
« Ἀγαπητὸς ἐλέει θεοῦ πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμαν-
» δρίτης Δίου, δεηθεὶς ὑπέγραψα. Agapetus mise-
» ratione divina presbyter et archimandrita
» Dii, supplex subscripsi. Alias ἀρχιμαν-
» δρίτης μονῆς Δίου ». Et si venerabilis illa
domus Dei Genitricis ipsamet erat Dii mo-
nasterium, mirum est nec ab ea aliquando
denominari monachos, qui semper Dii vel
Acæmeti appellantur, nec Archimandritas eum
sibi titulum vendicare, *ut probat ex subscrip-*
tionibus Alexandri et Constantis, quas Græco-
Latinas profert. Ita jam pridem Bollandus: quæ
pluribus confirmari possunt ex iis, quæ super-
addo. Theophanes eodem constanter unicoque
vocabulo locum hunc denotans, τοῦ Δίου μονῆν,
Dii monasterium appellat pagg. 114, 122, 135,
373 impressionis regiæ Parisinæ anno 1652
editæ; et rursum citata pag. 114 τῆς Δίου μοναχοί,
Dii monachi: quod interpret reddidit Dienses mo-
nachi, non vero Diitici.

7 Accedit eo, quod a Nicolao I PP. Epistola viii
apud Labbe tomo VIII Concil., col. 320 inter hegu-
menos ibidem relatos memoratur Dositheus Osiidii;
quod videtur legendum eum Cangio Cpolis
Christianæ lib. iv, pag. 123 Osi (Sancti) Dii; ubi
etiam laudatus auctor pag. 86 verbis ex Justi-
niani Novella iii, capite i depromptis habet ista:
Ὑστερον δὲ ὁ προσκυνητὸς οἶκος τῆς ἁγίας ἐνδόξου παρθένου
καὶ θεοτόκου Μαρίας, ὅς πρὸς τῷ ἀγιοτάτης μεγάλης
ἐκκλησίας γειτονήματι κείμενος ὠκοδομήθη παρά τῆς
εὐσεβοῦς τὴν λῆξιν Βηρίνης. Deinde veneranda ædes
sanctæ Deiparæ Mariæ, quæ in sanctissimæ magnæ
ecclesiæ vicinia ædificata est a piæ memoriæ Ve-
rina, Leonis I conjugæ Augusta; quam laudat Ba-
ronius ad an. 474, num. 5. Ex S. Sophiæ cum
dicta æde vicinitate deducit Cangius, hanc eam-
dem esse cum Chalcopratiana, de qua agit pag. 85,
perinde etiam Sophianæ vicina. Utcumque hoc se
habeat, ædi sacræ juxta magnam ecclesiam, nulla
ibidem facta mentione S. Dii, seu Diitici monasterii
rectissime ibidem auctor applicat verba concilii
Cpolitani paulo ante e Baronio producta, quibus
locum hunc utrumque in unum is confudit, quo-
rum alter ab altero diversus probatur tum ex di-
versitate nominum et conditorum, tum ex situ tota
pene urbe diverso, sicut apud Anselmum Bandu-
rum in antiqua mappa topographica tomo II An-
tiquitatum CPolitanorum præfixa videre est. Plura
videri possunt apud Cangium.

8 Codinus de Originibus CPolitanus pag. 61
sic scribit: S. Dius locum ab Imperatore (Theo-
dosio Magno) petiit, et monasterium in eo ex-
struxit quod vocatur Dii. Enimvero ipsemet Baro-
nius unico, magisque genuino ac sincero vocabulo
utilitur (controverso hic etymo diffusum fere diceres)
quando de sæpe dicto S. Dii cænobio agit: nam
ad diem viii Februarii in Martyrologio Romano
sic habet: CPolii natalis sanctorum Martyrum
Julii Tomus IV.

monachorum monasterii Dii, non vero Diitici;
eundem scribendi modum observans ad an-
num Christi 484, et in notatione ad mox di-
ctum diem, perperam addens: Sicque illum
locum intelligas Jerosol. synodi Act. i, ubi
mentio habetur de atrio Diitico: sicut enim
monasterium, ita et atrium ab eodem sic est
nuncupatum. Nam διτικός non est vox propria
hominis, sed loci appellativa, et significat oc-
cidentalis, occiduus, formata a verbo δῖω, quod
inter alia denotat occido. Unde colligas ad
verba ἐν τῷ μεσαύλῳ τῷ διτικῷ num. 5 allata,
non male addi ad loci marginem apud Labe-
tomo V, col. 5, in medullis aulæ occiduae,
quod Cangius CP. Christianæ lib. iv, pag. 86
vertit in atrio occidentali. Ceterum ex iis quæ
habet lib. iii, pag. 19 de mesaulio S. Sophiæ,
lux effunditur mesaulo Dytico. Atque ex his satis
certo constat, S. Dium hujus monasterii condito-
rem fuisse, et notitia certa accedit ad ea, quæ
in Ephemeridibus Græco-Moseis metricis ad me-
moriæ Dii Thaumaturgi, quam Jonunt, notabat
Papebrochius sic loquens: In urbe Cpolitana cele-
berrimum fuit hujus nominis cænobium: cujus
an conditor hic fuerit, nescio, quamdiu Acta E

9 Ex dictis deduco 1, vocem Dyticus retinen-
dam tamquam primigeniam, et textibus antiquis
asserendam. 2. Atrium Dyticum et a monasterio
S. Dii, et ab æde sacræ Deiparæ Virginis prægressa
locum omnino esse diversum. De Acæmetis ad hoc
monasterium inductis mentionem facit Cangius
lib. iv, num. 34; et nos jam pridem loco supra
citato monuimus, illud sub Acæmetorum discipli-
na, ipso tempore ab Alexandro instituta, forma-
tum, ad multa sæcula pietatis et sanctimonix
fama claruisse: de quorum instituto per Orientem
propagato, eorumque cænobiis, consule diem xv Ja-
nuarii, pag. 1019. Victor episcopus Tununensis
in Chronico de illis meminit, notans monachos
monasteriorum Achimitentium Basiani atque Dii.
Monasterii prædicti ædificatio ansam haud dubie
dederit Baronio in notationibus laudatis, Sanctum
archimandritæ nomine compellandi, quo et nos
ipsum compellavimus in titulo superiore.

10 Nunc ista accipe de Sancti ætate. Ex Theo-
dosio Magno imperatore, sub quo virisse asseritur
in elogio supra producto, colligimus eum floruisse
sub finem sæculi iv: cum imperare is ceperit ab
anno Christi 379 usque ad annum 395; chara-
cter autem temporis in Attico CPolitano, et Ale-
xandro Antiocheno patriarchis relucens, supervi-
xisse Sanctum arguit ad unum circiter Christi
430. Etenim Alexander, hujus nominis I, in Tra-
ctatu præliminari ante hunc tommum ordine trigesi-
mus sextus, præfuit ab anno 414 usque ad 417:
Sanctus vero Atticus, quem dedimus die viii Ja-
nuarii a pag. 473, sedit ab anno Christi 406 usque
ad annum 425. Videri possunt tum ibi dicta, tum
Anselmi Bunduri series chronologica ante tommum
primum Imperii orientalis a se editum, pag. 36,
et Commentarius toni II, lib. viii, pag. 892. Atque
ex his constitui potest hoc systema; ut natalis
S. Dii inneetatur anno circiter 350; sacerdotium
tametsi quo determinate anno signandum sit,
nos latet; si tamen, ut modo dirimus, cogente
S. Attico, illud suscepit, sequitur non suscepisse
ante annum 406. Morbus autem letalis, e quo
prodigiose coram Alexandro laudato convalescere
supra traditur, spectat juxta dicta, ad annum 414
aut tres proxime sequentes: quibus si annu-
meres annos quindecim, qui, Deo dante, illis su-
peradditi

et stabiliuntur;

superaddita æ-
gessuncula æ-
Sancti ejusdem
æetate.
F

AUCTORE
J. P.

peradditi superius memorabantur, jam obitus ejus aptandus erit anno circiter 430, vitæ totius summa annos circiter octoginta complexura. Unde emendari potest Castellani epocha, annuntiationi

superius ex ipso productæ apposita, versus annum 485, sive eam de obitu Sancti intellectam voluerit; sive de tempore, quo is floruit: si Græci vera dieunt.

DE S. SYMMACHO PAPA

ROMÆ.

J. B. S.

SYLLOGE HISTORICA.

§ I. Cultus, patria, ætas, electio, schisma, et concilia habita.

AN. DXIV.
Scrip. ejus in sa-
cris Fastis,

Dubium ferme hujus sancti Romani Pontificis cultum prima fronte reddebat antiquorum omnium Martyrologiorum seu Tabularum ecclesiasticarum de eo silentium, ut prima ejus in Fastis memoria accepta referri debere videretur codici alicui Usuardino, quem Grevenus secutus sit, non hoc die sed xxi Februarii, his verbis: Romæ, Symmachi Papæ et confessoris, quem postmodum ad hunc diem repetit, sectatore Molano. Alii in Prætermisssis pro xxi Februarii citantur, nempe Maurolycus, Galesinius, Wilsfordus, Canisius, et Kalendarium, quod Brevariario Eboresi anno 1548 creuso præfixum est. Maurolycus sic habet: Item Symmachi Papæ, qui Gloria in excelsis in festis cantari jussit: quæ ita amplificavit Galesinius: Saucti item Symmachi Pontificis. Hic in pontificatu recte gerendo summa vigilantia, pontificali que caritatis exemplo, episcopis ducentis et viginti fidei causa in Sardiniam, ab Trasimundo Vandalorum rege relegatis, quotidiana suppeditavit alimenta: in Missa autem sacro diebus festis hymnum Gloria in excelsis cani jussit. Hæc ibi Gale-

et variis diebus
memoria,

2 Ast idem in notationibus fatetur, se SS. Hilarii atque hujus Symmachi Pontificum diem natalem eo loco adscripsisse, Maurolyci Martyrologium secutum, sed in alia editione, inquit, cum aliter modo sentiamus, reponemus suo loco. Nempe, opinor, hoc die Symmachum quem fere præter morem, singulari elogio donavit Canisius sive Walasserus, quod ex Germanico Latine versum ita sonat: Item Romæ, saucti Papæ et confessoris Symmachi, in Sardinia nati, qui fuit vir probus, clericorum ac pauperum cultor. A falsis fratribus multa passus est, ac coram judicio ecclesiastico se purgavit. Manichæos Roma expulit, et eorum libros comburi jussit. Multos captivos liberavit, plurima templa oruavit et extruxit. Demum plenus honorum operum in pace quieuit, mirabilis post obitum coruscans. De eodem brevius ibidem hoc die, notato perperam ad marginem anno 494. Wilsfordus nihil adjunxit, quod observari mereatur. Demum Baronius, nullum hic Martyrologium citans, cum Romano hæc phrasi inseruit: Romæ, saucti Symmachi Papæ, qui schismaticorum factione diutius fatigatus, demum sauctitate conspicuus migravit ad Domium.

dubium redit-
dit cultum

3 Tum de eo subdit in notis: Hic successit Anastasio II, magnamque adeptus est laudem et titulum sanctitatis, quod adversus schismaticos stetit intrepidus: verum mirari non desinimus,

eur postremis primis sæculis nomen ejus in Martyrologiis locum invenerit; quo communi antiquorum Fastorum silentio motum suspicor Castellanum, sedulum alias Sanctorum refossorem potius quam deturbatorem, ut eum Sanctis suffragio suo non adseriberet: licet enim ad hunc diem integrum referat Martyrologii Romani textum, in indice tamen iis cum litteris signal, quibus eos notare consuevit, quos pro veris Sanctis non agnoscat. Id vero ut manifestius perspicias, ad diem vi Aprilis inter additiones suas scribere non dubitavit: Ibidem (nempe Romæ) obitus venerabilis Symmachi Papæ, sub quo prima Romana synodus habita est. Fallitur hic, opinor, Castellanus in electione diei, eos chronologos secutus, qui S. Symmachum consecratum volunt xiii Septembris, mortuum vero vi Aprilis, quod Anastasio Bibliothecario ex diametro repugnare, mox ostendemus; ceterum mentem suam satis aperit circa cultum in ejus sententia isti Pontifici non undequaque debitum.

4 Neque vero ulla sciuntur erceta sacra monumenta aut venerationis indicia, e quibus de exhibito ei priseis temporibus ecclesiastico cultu constare possit; saltem fateri cogor, ista ad notitiam meam, tametsi valde sedulo quæsierim, minime pervenisse; non magis quam ejus in ullis antiquis Martyrologiis memoriam. Petri Manlii et Maphæi Vegii historia basilicæ S. Petri, a nobis tomo VII Junii editæ, ubi de Symmacho exstructisque ab eo operibus meminere, nihil usquam peculiare ipsi adjiciunt, unde præ ceteris Romanis Pontificibus Sancti appellatione ornetur. Nihil tamen minus, eum in civitate superius Fastis celebratus, postmodum vero in ipso Romano Martyrologio signatus sit, nihil dubii reliquum est, quin in hoc opere locus S. Symmacho tribuendus sit. Cum vero Vita non exstet, quæ gestorum ejus seriem complectatur, præter pauca quæ habet Anastasius, eum dueem sequi certum est, nonnulla explicando quæ illustratione opus habere videbuntur; in quo prælucebunt Baronius alique plures, qui de Romanis Pontificibus Commentarios edidere. Lectiones quæ in Officiis propriis Vaticanis, anno 1674 editis, ubi hoc die sub ritu duplici colitur, exhibentur, cum ex ipso Anastasio ferme desumptæ sint, nihil magnopere ad historiam elucidationem conferre possunt. Irrepsit iste error in die obitus, ut pro x Kal. substituendum sit xiv Kal. Augusti.

5 De Sancti Symmachi patria dubium forte nullum occurreret, nisi amanuensis aliquis id suggestisset, dum in utraque editione, tum Moguntina tum Parisiensi dicitur Symmachus natione Romanus, signatis tamen ad marginem aliis codicibus,

in Romanis monumentis non satis stabilitum.

De patria adptandum non est.

A diebus, in quibus melius legitur natione Sardus fuisse, patre Fortunato. Ne hic hæreamus diutius, satis sit receptissimus hodie omnium consensus, sanctum Pontificem gente Sardum, non Romanum exstitisse. Neque de ejus acta ante pontificatum vita, neque de determinata ætate quam ante pontificatum attigerit, quidquam tradit laudatus Anastasius, neque aliunde id erui posse intelligo: hoc disertius expressum est, decessori Anastasio XIII Kalendas Decembris mortuo, quatuor post diebus seu quarto ab obitu die successisse, adeoque pontificatus ejus principium affigendum esse x Kal. seu XXII Novembris, sedisse porro annos xv, menses viii dies xxvi; fuisseque temporibus Theodorici regis, et Anastasii augusti, a x Kalendarum Decembrum, usque ad diem xiv Kalendarum Augustarum, a quo Anastasii calculo nihil prorsus est quod nos recedere compellat.

6 Non desunt, fateor, qui hanc temporum rationem aliter disponendam censeant, velintque adeo, S. Symmachum summo pontificatu initiatum XIII Septembris, sedem tenuisse per annos 15, menses 6, dies 25, decurrentes a jam dicta XIII Septembris anni 498, ad vi Aprilis 514. At si hæc recte expendamus, systemata ferme esse videntur, non rerum gestarum, sed gerendarum, quæ tota Pontificum series ad præconceptas opiniones aptetur, magisque apposite digeratur. Nihil equidem in Anastasio redarguendum video, nihil quod commode admitti non possit, et cum tota istius temporis historia conciliari, ut pridem calculos post Baronium accurate subduxit Antonius Pagius ad annum 498, ut proinde ex receptiori sententia, ex variis catalogis confirmata, statuendum sit, S. Symmachum hoc ipso die xix Julii ad Superos evolasse, quidquid in recentioribus nonnullis Martyrologiis signetur die XXI Februarii, ut superius jam satis dictum est, aut vi Aprilis, ut Castellano placet, iisque quorum modo chronotaxim rejecimus.

7 His pro ætate obiter disputatis, sequitur difficultas paulo intricatior in ordine ad schisma, cujus phases, ut ita dicam, aut symptomata nobis exequenda supersunt, præmissis Anastasii verbis ad quæ commentarii vices supplebunt quæ hic ordine expedienda suscipimus. En verba scriptoris nostri: Hic (nempe S. Symmachus) sub contentione ordinatus est uno die cum Laurentio. Symmachus in basilica Constantiniana, Laurentius vero in basilica beatæ Mariæ. Ex qua causa separatus est clerus, et divisus est senatus: alii cum Symmacho, alii vero cum Laurentio. Et facta contentione, hoc constituerunt partes, ut ambo ad Ravennam pergerent ad iudicium regis Theodorici; qui dum ambo introissent in Ravennam, hoc iudicium æquitatis invenerunt; ut qui primo ordinatus fuisset, vel ubi pars maxima cognosceretur, ipse sederet in Sede Apostolica: quod tandem æquitas in Symmacho invenit cognitionem veritatis; et factus est Præsul Symmachus. Hactenus diri schismatis principium, Theodorici auctoritate sopitum quidem, at non sic extinctum, quin postea magis reeruduerit, quemadmodum docebit rerum series, a Baronio aliisque fusiis pridem deducta, hic vero, quoad fieri poterit, breviter ordinanda.

8 Diligentiam suam non parum desiderari passus est Anastasius, seu quisquis libri Pontificalis auctor est, dum repetiti quodammodo schismatis historiam ita involvit, ut nec ejus originem, nec concilia ad illud exstinguendum habita, nec adjun-

cta reliqua sic destinxerit, ut rerum gestarum accurata series deduci possit: ad quam tria potissimum capita evolvenda video illustrandaque. Primum nempe quæ schismatis origo et causa fuerit; alterum quæ remedia adhibita ut cito tolleretur; tertium denique quo ordine gesta sint omnia quæ scriptor iste inter se commisevit. Ad primum lucis nonnihil adfert Theodorus Lector in Excerptis historię ecclesiasticę lib. II, apud Valesium pag. 560, ubi Festum senatorem Romanum adducit, qui ob civilia quædam negotia ad imperatorem Anastasium missus, ea machinatus sit Constantinopoli, ex quibus Romæ funestum incendium exarsit. Nimirum vasfro imperatori adulatus, in animum induxerat, fore ut Anastasii Pontificis (S. Symmachi decessoris) sententiam fleeteret ad recipiendum famosum Zenonis Henoticum, de quo non est quod hic multis disseram, eum peritis notissima sit infausti libelli historia. Ipsum Theodorum audiamus.

9 Porro Festus occulte, ut ajunt, imperatori suggesserat, ut Episcopo Romano persuaderet, ut Zenonis Henotico subsciberet. Sed cum Romam venisset, Anastasium Episcopum jam mortuum reperit. Quare operam dedit, ut per schisma promotus, edicto illi subsciberet. Multis igitur pecunia corruptis, effecit ut, præter receptum morem, Romanus quidam, nomine Laurentius, Episcopus eligeretur. Dno itaque ordinati sunt; et a majori quidem parte ordinatus est Symmachus, unus ex diaconis; ab aliis vero Laurentius. Quibus de causis cædes ac direptiones, et alia mala innumerabilia Romæ sunt perpetrata. Cumque hujusmodi perturbatio tres continuos annos in urbe Roma perseverasset, Theodoricus Afer, qui tum Romæ regnabat, quamvis secta esset Arianus, collecta tamen episcoporum synodo, Symmacho quidem episcopatum urbis Romæ confirmavit, Laurentium vero cujusdam urbis, quæ Nuceria dicitur, episcopum constituit. Laurentius tamen haudquaquam quievit, sed episcopatum urbis Romæ adhuc ambire non destitit. Quam ob causam eum deponi, et in exsilium mitti curavit Symmachus, atque hoc modo seditio consopita est.

10 Habes hic explicatiora non nihil ea quæ caput primum spectant, nempe primigeniam totius perniciosi schismatis originem, a malis Fausti artibus repetitam: at necdum tam clare locutus est Theodorus, ut rem omnem satis elucidet, quod Pagium aliosque criticos mirum est non observasse. Mihi quidem non fit verosimile, Festum, ex Oriente reducem, Anastasium Papam mortuum reperisse, et nihilominus temporis habuisse satis, ut eos omnes tunc pecunia corrumpere, quos ad propositum inductos oportuit, ut designatum a se Pontificem quo vellet adduceret; nempe triduum eireiter quo tota machinatio adornaretur. Nam quod recentior Legendista Gallus inter pontificum diurnus, nescio unde nobis adstruat; non majorem in eo fidem meretur, quam in pluribus aliis circa S. Symmachum perperam digestis, quæ tamen refutatione digna non censui. Ad contractius istud temporis spatium quod attinet, crediderim ego, disposita prius fuisse omnia per Fausti fœderatos Probinum aliosque senatores Romanos, ut in Urbem regressus animos omnes dispositos repererit, quo promissa Imperatori exequeretur; ad quod recte observavit Binius, præcivisse Festum, impiis postulatis acquieturum Laurentium.

11 Ut cumque

AUCTORE
J. B. S.

et Theodoro Lectore,

F apposite intellectus.

que circa
statem ab Ana-
stasio receden-
tum.

In schismatis
ordine major
difficultas,

Anastasio

AUCTORE
J. B. S.
explicanda et
dirimenda.

11 *Utrumque tamen ea habuerint, res ipsa ex Anastasio et ex Theodoro Lectore certum est, duos Pontifices, et eodem quidem die ordinatos fuisse; atque item quod inde exorta perturbatio tres ipsos continuos annos perseveraverit, ut vertit Valesius, quamquam Græcè solum legatur τρεῖς ἐνιαυτοῖς, tribus annis; vel quatuor, ut loquitur Anastasius, qui qua ratione computandi sint, paulo accuratius disquirendum erit, iis tantisper sepositis, quæ in Theodoro corrigenda, recte pridem monuit Baronius, nempe quod Theodoricum velit confirmasse Symmacho episcopatum urbis Romæ, Laurentium vero ejusdem urbis, quæ Nuceria dicitur, episcopum constituisse: quæ sane perquam crude dicta sunt, imputandaque temporum istorum indiguitati, dum princeps Arianus, tametsi aliunde non omnino improbus, violenter multa gessit, quæ scriptor Græcus non satis apposite explicaverit, sed quæ ab Eminentissimo Annalista atque ab aliis jam olim satis exposita sunt: nos modo ad synodorum ordinem accedamus.*

B II. Synodorum series a Pagio disturbata

In ordine synodorum refingendis,

De synodis istis fuscè disputat Antonius Pagius ad annum 499 num. 2 et 3, annisque subsequentibus, ex quo nepos Franciscus in Breviario suo pleraque retulit: ea hic delibabimus quæ ad S. Symmachum spectant potissimum, cum iis collata quæ ex synodis ipsis huc referenda videbuntur. Erit igitur tota cum Pagio controversia in ordine ad synodos Romæ habitas, ad ea componenda, quæ ratione schismatis passus est sanctus Pontifex usque ad Palmarem illam, in qua de adversariis suis triumphavit; non pauca interim ex humilitate passus, ad quæ nulla humana auctoritate compelli poterat: nos hic solius rei seriem ordinare intendimus. Ac primo quidem cum Pagio facile convenimus in iis, quæ ordinationis tempus, secutumque eodem die schisma, tum vero declarationem Theodorici in S. Symmachi favorem circumstant; demum in figenda et synodo ad Kal. Martias anni 499, de cujus decretis fuscè agit Baronius, quæ videri possunt in Conciliis apud Labbeum, Harduinum et alios. Atque hic etiam consentit Pagius ad dictum annum num. 2 scribens: Prima synodus Romana currenti anno celebrata post consulatum Paulini V. C. Kal. Martias, ut habent vulgatæ ejus editiones: sequenti numero etiam adducens quæ in synodo definita fuerunt, locis jam citatis videnda. Præmiserat autem numero isto 2 laudatus Pagius, errasse Baronium ceterosque omnes, qui catenus synodos sub Symmacho ordinaverunt, quæ ipse scilicet omnia restituisset in integrum. Verba ejus audiamus:

frustra laboravit Pagius.

13 Synodi Romanæ, sedente Symmacho celebratæ, in collectionibus conciliorum et in Annalibus ecclesiasticis suo ordine hactenus non collocatæ, variarum hallucinationum causa fuere. Hunc ordinem ibidem perturbatum esse, observavit Sirmondus, et in synodo suum locum assignavit. Verum restat præcipua difficultas, infra proponenda, quam nos tandem eluctatos esse, et omnes sex Symmachianas synodos Romanas in integrum restituisse existimamus. Quam feliciter, brevi patebit; hic certe viam sternere incipit ad novam,

a se primum excogitatam, et a nepote Francisco adoptatam seriem prædictarum synodorum, dum ait, Baronium referre num. 10, Laurentium anno superiori, in schismate contra Symmachum creatum, præsentem episcopum Nucerinum factum esse, quam in rem Anastasium Bibliothecarium citat. At is annum rei gestæ non memorat, et ex his quæ infra dicemus, constabit, Laurentium in secunda tantum synodo Romana episcopatum illum adeptum esse. Nimirum et synodos finxit Pagius, et diversa duo schismata, longiori intervallo dissita; primum quod circa electionem mox sopitum fuerit, alterum vero quod anno primum 503 virus exeruerit; atque ita annos, a Theodoro et Anastasio signatos, mirum in modum contorquet.

14 Vult itaque Laurentium non ante annum 500, et quidem in secunda aliqua, conficta a se, synodo Romana, declaratum esse episcopum Nucerinum, utpote qui primæ synodo anni præcedentis 499 subscripserit; Cælius Laurentius archipresbyter tituli S. Prædixis hic subscripsi et consensu synodalibus constitutis, atque in hac me profiteor manere sententia. Subscriptionem illam lubens admitto; verum quis Pagio vel per umbram suggessit, eum Romæ mansisse usque ad annum sequentem 500, et tunc habitam ejus solius causa synodum? Scio Anastasium scribere, eodem tempore Papam Symmachum congregasse synodum, eam nempe ipsam, quam modo admisimus. Admitto etiam, constituisse Laurentium in Nuceriam civitatem episcopum, intuitu misericordiæ, non quidem in ipsa synodo, quod necesse non erat, sed, audacter dicamus, post finitam synodum, sic tamen ut eodem tempore factum fuerit, adeoque ipso illo mense Martio anni 499, in quo certe corrigendus non fuit Baronius, qui rectissime eo anno amandatum ensuit Laurentium, quem male Pagius existimat, totis tribus annis Roma tunc abfuisse, atque anno primum 503 accusationes contra Symmachum ad Theodoricum delatas, eodem denuo anno in synodo Palmari rejectas.

Nulla est synodus an. 500;

15 Ipsum denuo audiamus præconcepta viam suam prosequentem, ad annum jam dictum 499, num. 11. Sic habet: Anastasius Bibliothecarius, postquam narravit quæ in primo adversus Symmachum Papam schismate gesta fuerant, loquitur de secundo, quo quidam clerici et quidam senatores rursus accusarunt Symmachum, et Laurentium occulte revocarunt, quod Theodoricum Italiæ regem movit, ut Petrum Altinæ civitatis episcopum visitatorem daret Sedis Apostolicæ. Rei gestæ tempus exprimit Anastasius, a Baronio laudatus, quando affirmat, id factum esse post annos quatuor, scilicet a synodo secunda Romana, in qua Laurentius factus est episcopus Nucerinus, ut ex dicendis patebit. Quare Petrus Altinæ episcopus anno tantum dñi visitator Romanus missus est; is enim annus quartus est a d, ideoque postquam Theodoricus Romæ fuit, non vero antea, ut putavit Baronius, qui ideo perperam Anastasium reprehendit, quasi in tempore memorando errarit. De hoc postremo articulo, missusne fuerit ante an post adventum Theodorici, non magna mihi cum Pagio quæstio; id falsum est, Altinatem anno tantum dñi visitatorem Romanum missum. Verum ne hic res nimium commisceantur, pergam cetera Pagii argumenta proponere, sequenti mox paragrapho dissolvenda.

nec duplex schisma adstruendum.

Baronium per-
eram arguit,

16 Ad annum 500 num. 6 sic rursus Baro-
nium aggreditur: Quæ narrat hoc anno Baro-
nium gesta esse in secunda synodo Romana,
pertinent ad annum quingentesimum ter-
tium, quo secundum schisma adversus Sym-
machum conflatum, et quarta synodus Ro-
mana, Palmaris dicta, celebrata est, ut eo
anno videbimus, ad quem ideo revocandum,
quod hic uarrat Baronius de visitatore a Theo-
dorico rege misso, qui episcoporum delicta
cognosceret. Quia vero non solum a Baro-
nio, sed etiam ab omnibus conciliorum col-
lectoribus, aliisque scriptoribus ordo synodo-
rum Romanarum sub Symmacho præpostere
digestus est, ad confusionem vitandam, re-
ctum hic earum ordinem . . . proponam, et
suis locis solide confirmabo: nempe sicut reli-
qua omnia. Tum num. 7, 8 et 9 ex codicibus suis
disponit pro suo mero arbitrio synodos prædictas
Symmachianas, eaque ex citato supra Theodoro
Lectore se educere putat, quæ nos proxime paulo
sincerius et rectius ordinare conabimur ex ipsismet
regis Theodorici præceptionibus ac synodi vere seu
prætense Palmaris Actis, ad quæ Pagium non sa-
tis attendisse, manifeste, ni fallor, demonstrabitur.

B

male statuens
tranquilla om-
nia an. 501,

17 Sequamur Pagium ad annum 501 num. 2
ceptum a se filium pertextentem: Hoc et sequenti
anno Romæ omnia tranquilla fuere, quia
Laurentius schismaticus, qui anno superiori
intuitu misericordiæ, ut loquitur Anastasius,
Nucerinus episcopus creatus fuerat, iterum
Romanam Sedem non invasit ante annum dñi.
Quare neque hoc, neque sequenti anno
aliqua synodus in causa Symmachi Romæ
habita est, licet Baronius anno sequenti
synodum quartam, vulgo Palmarem dictam,
consignet: alique communiter currenti, quod
ea in Actis, quæ hactenus prodire, dicatur
celebrata Rufio Magno Fausto Avieno con-
sule. Verum consulatum illum in ea Acta
intrusum fuisse, et synodum illam quartam
anno tantum dñi habitam, ex dicendis
certo constabit. Minime vero; num quidquid
frustra sudaverit Pagius, nec id evicit ipse, nec
evinct ullus unquam ejus vindex, nisi pari utatur
præfidentia in notis consularibus pro mero suo
libitu truncandis, commutandis aut eradendis.
Faxo ego brevi perspicias, notam istam consulatus
Rufi Magni Fausti Avieni verissimam esse, et toties
hoc anno repetitam, ut vehementer mirari non de-
sinam, ambos Pagios in eum scopulum inpegisse.

C

et synodum an.
502

18 Ad annum 502 totis scæ numeris a 2 ad 8
scæ denuo torquet vexatque Pagius ut eo consi-
gnet synodum aliquam, quæ ex reinvulcatis co-
dicibus Mss. sub Symmacho TERTIA appellanda
sit, habita Flavio Avieno V. C. Juniore, sub
die VIII Iduum Novembrium in basilica
B. Petri. Diutius vero in τὸ tertia ludere perseve-
rans, sic ferme subsumit: Atqui in his omnibus
codicibus Mss. hæc synodus ante Pal-
marem refertur. Quare manifestum est, Pal-
marem, in qua Symmachus innocens decla-
ratus, ordine fuisse quartam. Legantur cetera,
torta et retorta, non nisi nauseam movere nata,
ubi ex probatissimis monumentis inferius intellexe-
ris, inanem esse logomachiam in distinguendis 3
ista et 4 synodo, quo Sirmondum adducit, alios-
que, frustra, si usquam, huc allegatos. Demum
ex longis suis præmissis id vult consequi, ut Pal-
maris ipsi synodus haberi non potuerit ante an-
num 503. Nimirum, ut denuo repetimus, nota
consularis superior citata; x Kal. Novembris Ru-

fo Magno Fausto Avieno V. C. eos., a sciolo
quodam addita; et synodus quarta Palmaris,
in qua Symmachus absolutus, anno tantum se-
quenti congregata.

AUCTORE
J. B. S.

19 Quo pluribus verbis hæc omnia involvit in-
tricatque Pagius, eo magis infirmitatem ostendit
totius suæ ratiocinationis. Nempe certo habita est
memorata jam tertia ista synodus anno 502, quia
insignitur nota consulari Flavio Avieno V. C. Ju-
niore. Rectissime, damus hoc ipsi ultro et libe-
raliter, unde nec hilum eruet, quod nostra tantillum
encervare queat; ut hic, si usquam, usuveniat
tritum istud philosophicum; transcat totum, præ-
terquam quod ipso illo met telo jugulari Pagius
commode possit. Quid si eum adoriatur aliquis, qui
pari cum ipso jure, notam illum temporariam Fla-
vio Avieno V. C. Juniore a sciolo quodam assu-
tam asserit, quo demum evadet longa illa et tot
paralogismis exornata argumentatio? Non nuge-
mur: ex ipsa illa synodo anni 502, quam ulnis
ambabus amplectimur, adversus Pagium luculen-
tissime demonstratur, quod alia ista synodus, quam
Palmarem identidem vocare ipsi placet, Rufo Ma-
gno Fausto Avieno V. C. eos., toto ferme anno
tertiam illam (Flavio Avieno V. C. Juniore E
habitam) evidentissime præcesserit, ut infra pate-
bit ad oculum. Cetera criscos ejus argumenta pa-
cifice sequamur.

præpostere in-
telligens:

20 Ad annum denique 503 pertingimus, quo
minitatum toties consequens suum operose probare
conatur Pagius, hucque adeo prætensum visitatorem
Altinensem episcopum, regressum, post tres annos,
Laurentii Nucerini, verbo turbas tumultusque om-
nes, cædes, rapinas, sacrilegia etc. a schismati-
cis commissa revocat. Ex numero ejus 2 de ceteris
judicium feres. Anno superiori, inquit, expli-
cationem synodi quartæ Romanæ Symma-
chianæ, vulgo Palmaris appellatæ, de qua
ibidem Baronius a num. 1 ad 22, ad præ-
sentem remisimus. Quare hic nobis de ea
agendum, antequam veniamus ad illa, quæ
Baronius hoc anno habet. Eandem synodum
Palmarem ad præsentem annum pertinere,
licet hactenus numquam eodem a scriptoribus
consignata fuerit, demonstrat primo Anas-
tasia, qui in Vita Symmachi, postquam re-
tulit, Laurentium schismaticum, intuitu
misericordiæ, episcopum Nucerinum consti-
tutum esse, narrat, quæ hoc anno Romæ F
contigere, et ea refert, quæ ad synodum Pal-
marem melius intelligendam plurimum condu-
cant. Audi verba Anastasii, et Pagii contorsio-
nem observa. Ait ille post annos quatuor; hic
vero flectit; ab anno scilicet Christi quingen-
tesimo, quo synodus Romana II (imaginaria)
habita, et Laurentius dictus episcopus.

nec melius Pal-
marem suam

21 Quid est fucum facere, si hoc non est?
Narrat sincere Anastasius gesta omnia a S. Sym-
machi electione usque ad ejus sic appellatam ab-
solutionem; eaque omnia annis quatuor circumscri-
bit, qui certissime incompleti accipiendi sunt, ut
in similibus sexcentis, quin et hoc ipso loco nu-
merare cogitur Pagius: incomplete, inquam, seu
tres anni continui, ut scripsit Theodorus, nec
adeo male vertit Valesius, ex quo scriptore plu-
res annos, nec criticus noster, nec alius unquam
extuderit. In hæreamus annis quatuor Anastasii,
nempe ab anno 498 ad 501, annos istos facillime
cruemus, ut idcirco necesse non sit longiorem
Pagii orationem, per undecim numeros diffusam,
hic describere; omnia enim eadem prorsus ratione
convolvuntur, ut in hunc annum 503 S. Symma-
chi

anno 503 inae-
ctens.

AUCTORE
J. B. S.

chi victoria protrahatur, quæ certissime accidit anno 501, toto biennio citius quam Pagius, unus contra omnes, tam operose contendat; uno, ut ait, synodus (quarum secundam nusquam reperit) ordinandi intuitu: in quo equidem tanto per laborandum non video; præcipuum hic totius rei caput elucidandum suscepti, quo nimirum anno celebrata sit ea synodus in qua schismati finis impositus est, vocata a rebellibus synodus absolutionis incongruæ, qui omnium ferme iudicio hætenus fuit et esse debet annus 501, ut sequenti paragrapho demonstraturi sumus, solutis abunde altis Pagii argumentis, restitutaque Labbeo et aliis plena ac integra auctoritate, quidquid instrumento omnia suo præise ordine non retulerint.

§ III. In antiquum ordinem hic restituta.

Falso supponit
Pagii crisis,

Ex iis quæ disputata sunt hætenus, liquet, opinor, eo reduci præcipuum controversiæ caput, ut synodus absolutionis, alias Palmaris, anno 501, unde eam Pagii disputare, restituitur. Quod ut recte expediamus, continuanda est totius rei gesta epitome ipsius fere Anastasii verbis, quibus ex ipsa synodo, seu una seu multiplici, sive Julia sive Sessoriana sive ultima, x Kal. Novembris habita, ea momenta accedent, ut manifeste pateat, torsisse omnia Antonium Pagium, ut synodorum seriem, a se nimirum primum elinctam, tueretur. Ne vero actum agere videamur, quandoquidem historia ipsa tota a Baronio satis fuse deducta sit ad annum 502, cum sola illa Pagii crisi disceptandum restat, quam ex Anastasio, Theodoro Lectore, atque ex synodalibus actionibus convellendam omnino censemus. Danda nobis hæc venia, ut quæ ab Anastasio confusa methodo narrata sunt, ad paulo concinniore ordinem reducamus. En modo totius rei sequelam.

pacata fuisse
omnia an. 499,

23 Postquam regis Theodorici, tamquam inter contententes arbitri, recto iudicio factus est Præsul Symmachus, non habuit quod præfidentius obmutire Laurentius; itaque prospiciens sanctus Papa Symmachus, ne turba id genus impostorum nascerentur, evocatis quantocius ex Italia, quotquot per hiemem potuit, episcopis, eodem tempore, nempe ipsis Kalendis Martii congregavit synodum, et, sive de consensu synodi sive propria auctoritate, ut ego arbitror, constituit Laurentium in Nuceriam civitatem episcopum, intuitu misericordiæ, nusquam apparente vel minimo vestigio, quod synodus aliqua ejus causa, saltem ut episcopus inauguraretur, habitatum fuerit. Eo absente minime quievit exorta tempestas. Festo et Probino alia via S. Symmachum e throno pontificio deturbare machinantibus, quibus ex tunc accessisse Paschasii diaconi eum clero molitiones, satis certum est, recursumque denuo ad Theodorium, adeo ut ipse presentia sua tumultuantes continere compulsus sit, magnifice Romæ exceptus anno 500; de cuius triumphis et in Romanos munificentia legendus hoc anno Baronius.

quæ presentia
Theodorici an.
500 vix compre-
sa sunt.

24 Non est credibile, schismaticorum quemquam ejus jussis tunc obmutire ausum, ast ubi ipse Roma digressus est, odium in sanctum Pontificem vehementissime recrudit, adeo ut post annos quatuor, ut supra numeravimus, intellige annorum quatuor deorsu, seu potius, ut habet Theodorus, postquam hujusmodi perturbatio tres annos in urbe Roma perseverasset, nempe a pon-

tificia electione anni 498, zelo ducti aliqui ex clero, et alii ex senatu, maxime Festus et Probinus, incriminarunt Symmachum, et subornarunt falsos testes, quos miserunt Ravennam ad regem Theodoricum, accusantes B. Symmachum, et occulte revocaverunt Laurentium post libellum Romæ factum, et fecerunt schisma, et divisus est iterum clerus, et alii communicabant Symmacho, alii Laurentio, duce nimirum Paschasio isto, notæ quidem sanctitatis, sed majoris simplicitatis viro, cujus historiam, a S. Gregorio magno descriptam, ex Annalibus ecclesiasticis satis notam existimo, viderique tota potest in Actis nostris ad xxxi Maii.

25 Hæc in Theodorici conspectu gesta non esse, extra controversiam puto; at paulo post ejus ex Urbe discessum, furiosius quam umquam ante tumultuatos fuisse Laurentianos, indubitatum est. Tunc enim Festus et Probinus senatores, Laurentii vindices, miserunt relationem regi, et cœperunt agere ut visitatorem daret rex Sedis Apostolicæ, quem aliqui putant, ipsomet anno 499 Romam advenisse, satis vivis coloribus depictum a S. Ennodio, cujus verba habes ad annum 500 a num. 4. Nec multo post, imo tunc rex, inconsulto Papa et episcopis, veritus Romæ majores turbas, dedit Petrum Altinæ civitatis episcopum, quod canones prohibebant. Hic vero schismaticis adversus sanctum Pontificem, ejusque accusatoribus accedens, perniciosiores etiam flammæ excitavit, quibus restinguendis totum se applicuit Theodoricus urgens quantocius Liguriæ, Emiliæ atque Venetiæ episcopos, Romam properarent ad concilium, ut tandem Urbi pax publica redderetur: quo fecere variæ regis præceptiones, relationes, sessiones, quarum omnium securior ratio, nec haberi nec excogitari potest quam ex instrumentis ipsis, clarissime adductis eodem ipso anno 501, cujus notas characteristicas inani prorsus conatu enervare conatus est Pagius.

Post ejus dis-
cessum scilicet
magis exarsit;

26 Atque huc plane revocanda sunt quæ immediate gesta sic narrat Anastasius: Eodem tempore B. Symmachus congregavit episcopos centum et quindecim, et, facta synodo, purgatur a crimine falso, et damnatur Petrus Altinus invasor Sedis Apostolicæ, et Laurentius Nucernus, quia vivo Episcopo Symmacho, pervaserunt Sedem ejus. Tunc ab omnibus episcopis et presbyteris et diaconibus, et omni clero vel plebe reintegratur Sedi Apostolicæ B. Symmachus, ut cum gloria apud B. Petrum sederet Præsul. Ad conciliandum cum Actis synodi Anastasium asserentem concilium a Symmacho congregatum, ubi tamen id factum dicitur ex præcepto gloriosissimi regis Theodorici, facit Binii notatio apud Labbeum col. 1327, ex qua etiam ordo, a nobis hic positus, egregie confirmatur. Sic inter alia observat, furore percitos fuisse Laurentianos, quod contra ipsorum spem Theodoricus, interpellatione Catholicorum et aliorum, qui erant in Urbe, Symmacho faventium senatorum, de cogenda synodo cogitaret; cumque sciret non esse suarum partium orthodoxos antistites ad synodum convocare, sibi nihil plus æquo tribuens, more majorum, ipsius Symmachii Papæ auctoritate id perficiendum curaret, ut mox patebit: ad Anastasium regredimur.

unde ingentes
turbæ an. 501

27 Hic vero, ut sæpe alibi, exactum rei ordinem desiderari passus est; quæ enim apud ipsum sequuntur, non post habitum concilium, sed multo ante accidisse, rerum gestarum ipsa natura docet: nempe seditiones, pugnas, virginum sanctimonialium

eodem anno so-
pitæ;

A *lium dehonestationes, plagas, vulnera, cædes, homicidia, schismatis istius causa in Urbe patrata præcessisse synodum pacificatoriam; et curæ a Theodorico in eum finem adhibitæ, ita evincunt, ut cæcum esse oporteat, qui ex ipsa synodi narratione id evidenter non perspiciat. Audi modo Anastasium deplorandum Romæ statum sic describentem: Eodem tempore (nempe schismatis) Festus caput scutatus exconsul, et Probinus exconsul cœperunt intra urbem Romanam pugnare eum aliis senatoribus et maxime cum Fausto exconsule; et cædes et homicidia in clero ex invidia fiebant. Qui vero communicabant beato Symmacho juste, publice qui inventi fuissent intra Urbem, gladio occidebantur. Etiam et sanctimoniales mulieres et virgines deponentes de monasteriis, vel de habitaculis suis, denudantes sexum femineum, cædibus plagarum afflicta vulnerabant, et omni die pugnas contra ecclesiam in medio civitatis gerebant.*

AUCTORE

J. B. S.

§ IV. Ejusdem argumenti prosecutio.

C *onvocati Liguria, Emilia et Venetiarum episcopi Ravennam plerique convenere, con-questi, de coactione illegitima; suggerentes, ipsum, qui dicebatur impetitus, debuisse synodum convocare, scientes, quia ejus Sedi, primum Petri Apostoli meritum vel principatus, deinde secula jussionem Domini conciliorum venerandorum auctoritas ei singularem in ecclesiis tradidit potestatem: nec antedictæ Sedis Antistitem minorum subjacuisse iudicio. Quibus cum Theodoricus fecisset satis exhibendo paginas quas a Symmacho directas constabat, ante æstatem Romam pervenisse, verosimillimum est; abstinentes primum, ut ait Ennodius, præsentia Pontificis, quamquam communionem ecclesiasticam ipsi intime unirentur. Neque diu post congregati sunt in basilica Julii, quo S. Symmachum ipsum accessisse constat: at eum is conditiones suas proponeret de amovendo visitatore, deque rerum suarum omnium, violenter ablatarum, restitutione etc. episcopi de re componenda desperantes, ad propria ferme respicere cœperunt, præferentes, extra turbas Ravennæ congregari, quam Romæ tumultibus quotidie interesse.*

Eo anno habitata est repetita synodus,

E

28 Etiam multos sacerdotes occiderunt, inter quos Dignissimum et Gordianum presbyteros, ad vincula S. Petri Apostoli et ad sanctos Joannem et Paulum; quos fustibus et gladio interfecerunt, et multos alios Christianos; ita ut nulli esset securitas die vel nocte de clero in civitate ambulare. Solus autem Faustus exconsul pro Ecclesia pugnavat. *Hæc omnia quam non recte ab Anastasio post synodum referantur, puto omnibus esse potentissimum; ut mirandum non sit, si alias ejus narrationes ad amussim exactas non existimemus. Quod vero Festum et Probinum modo senatores, modo exconsoles appellat, hic magnopere attendendum non video; Festum senatorem vocavit Theodorus Lector; voca patricium, per me licet: satis est ambos illos totius horrendi schismatis ductores et antesignanos fuisse; Faustum vero, qui solus pro Ecclesia pugnavat, non solum fuisse exconsulem, sed anni istius, quo de ugitur, 501 consulatum gessisse, tam certum est, quam quod certissimum.*

29 *Neque minus certum videbitur cuicumque rem paulo attentius perpendenti, virum tam zelose Catholicum ac S. Symmachi acerrimum vindicem, consulatus sui occasione usum, ut furentium adversariorum audaciam infringeret. Qua autem ratione res turbatissimæ compositæ demum fuerint, quam studiose, quum instanter et quo anno hæc urserit Theodoricus, id vero ex ejus rescriptis, ex episcoporum relationibus, ex toto synodi ipsius, sive unicæ sive triplicis contextu demonstrandum superest; recurrente ubique eadem temporis nota, Rufo Magno Fausto Avieno V. C. cos., ut solem contra loqui necesse sit, qui notas istas omnes, uti vult Pagius, a sciolo aliquo adjunctas contenderit. Prælucebunt nobis non solum Labbeanu, sed et Harduini conciliorum collectiones, tametsi in ipsis instrumenta omnia ad justissimum ordinem reducta non sint, utpote quod editores Mss. codices, quos citant, accurate secuti sint: in posteriori autem æque ac in priori editione eodem loco, nempe post Actum synodi, inseruntur præceptiones et relationes, quas præcessisse manifestum apparet. Quocumque autem modo disposita sint, acta omnia sequenti paragrapho digerere conabimur.*

31 *Missa igitur est ab ipso Theodorico rege præceptio per Germanum et Carosum episcopos, quæ legi potest col. 1328. Hoc rescripto instat potissimum, ut sediliosi motus compescantur, neque udeo protrahatur negotium. Verba Theodorici sunt: Cum in multas se vias cogitatio nostra disperserit, ad hunc se tramitem consilii cura convertit, ut rursus ad Kalendas Septembris diem eundem consuerimus sacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus. Excusat se quod apud Ravennam concilium evocare non possit, urgetque repetitis vicibus, ut non diutius urbs regia turbarum tempestate fatigetur, sed . . . redeat ad quietem. Data est præceptio sub die vi Idus Augusti Rufo Magno Fausto Avieno V. C. cos., ipso utique eodem anno 501, quem frustra impugnavit Pagius. Alia præceptio, quæ quarta vocatur, missa est ad synodum per Majorem domus regis, quæ notum præfert vi Kalendas Septembris Rufino (pro Rufo) Avieno Fausto V. C. cos., ut nihil magis pateat, quam anno jam dicto omnia gesta esse, regem vero instantissime, et toties iteratis præceptionibus concilii istius, seu potius turbarum Romanarum finem promovisse.*

eodem missæ a Theodorico præceptiones,

P

32 *Ad hanc præceptionem secuta est Relatio episcoporum ad regem, qua explicant enormes ausus schismaticorum quando ad basilicam Sessorianam, ubi habebatur concilium, properaret S. Symmachus qui nempe crudeliter se mactatum profitetur. Sic habet ipsa synodus: Et dum inter ista quæ essent facienda tractabatur, præfatus Papa, ut causam diceret, occurrebat. Qui veniens ab imminentibus turbis æmulorum suorum ita tractatus est, ut multis presbyteris, qui cum ipso erant, per eandem ipsam mortis fuisset occasio, quod probant recentium adhuc vestigia vulnerum; nisi illustris comes Aligernus, et sublimes viri Gudila et Vedulfus Majores domus regis prospexissent.*

item relatio episcoporum

licet ab Anastasio postposita videantur,

B

quæ ex istius anni gestis patent.

C

AUCTORE
J. B. S.

prospexissent. *Alia item objicit sanctus Pontifex quæ examini præmittenda existimaret, ut est col. 1330. Verum nihil ad hæc attendens Theodoricus, novum præceptionem remisit dulam sub die Kalendarum Octobris, iniquam quidem injuriamque optimo Pontifici, ast ita in speciem mitigatum, ut responderit, in synodali esse arbitrio in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reverentiam de ecclesiasticis negotiis pertinere.*

tum novæ a rege
instantiæ,

33 *De cetero iterum utque iterum instantissime rogat, ut causam Dei, quum episcoporum congregationi et amplissimo senatui, pacem de clericis sperans, comuisset, quemadmodum visum ipsis fuerit, ordinent, nec a se expectetur forma judicii, sed ipsi qualiter velint, ordinent: sive discussa, sive indiscussa causa proferrent sententiam, de qua essent rationem divino judicio reddituri, dummodo, sicut sæpe dixerat, hoc deliberatio ipsorum provideret, ut pax senatui populoque Romano, subvota omni confusione, redderetur, ne qua, quod absit, inquit, post judicium turba aut aliqua remaneat in civitate discordia. Hæc nimirum regis præcipua, imo unica sollicitudo ut tumultibus, cardibus aliisque fugitiis, Urbem universam commoventibus optatus finis imponeretur; id quod demum obtinuit ultima sessione seu synodo illa integra absolutionis, certissime habita x Kalend. Novembris, seu xxiii Octobris, Rufo Magno Fausto Avieno V. C. eos., postquam et ad senatum recurrissent Putres, monentes et instruentes necessaria a rem, quam maxime posset, legitime instruendam dirimendumque.*

ut ostendit tota
synodi narratio,

34 *Hæc omnia certius et solidius firmari non possunt, quam ex ipsa Actorum in causa S. Symmachi relatione, quam voluit esse synodum ipsam Paluareum, quumque hic totam pro inserta habeo, legendum in utraque collectione, Labbeana quidem tomo IV a col. 1323, in Harduiniana vero tom. II, col. 967 et seqq. Adjuncta varia, ibi non satis expressa, docemur ex S. Ennodii libello apologetico, ex quo plura alia Baronius fuisse in Annalibus tradit ad annum 503. Porro eidem libello in Labbeana collectione a col. 1362 subjungitur insignis epistola sancti Aviti Viennensis episcopi ad Faustum et Symmachum senatores Romanos, communi episcoporum Galliarum nomine scripta, de synodo Romana, in qua episcopos Italiæ, qui ad eam convenerant, culpandos docet, quod de Pontificis Romani causa judicandum inferiores susceperint. Sed ea obiter hic indicasse, sit satis; a proposito argumento non deflectimus, quo adversus utrumque Pagium, in pristinum omnia ordinem redigere digereque suscepimus.*

et anni expressissimus character:

35 *Quidquid igitur synodos suas instruant, versent reversentque ambo Pagii, quod unicum ferme est et palmare totius ipsorum systematis momentum, numquam evicerint, sublestam esse, supposititium aut fraudulentam expressissimam notam characteristicam, toties repetitam anni jam dicti 501, quo synodus ista seu synodi habita sunt, quibus S. Symmachi causa eo usque terminata est, ut dammati fuerint Petrus Altinus invasor Sedis Apostolicæ et Laurentius Nucerninus. . . atque ab omnibus episcopis et presbyteris et diaconibus, et omni clero vel plebe reintegratus sit Sedi Apostolicæ beatus Symmachus; ut cum gloria apud B. Petrum sederet Præsul; ex eo deinceps tempore reliquis synodis ita præsidens, ut non tamquam reus, sed ut*

supremum Ecclesiæ omniumque episcoporum caput D vere agnosceretur: idque adeo tam clare perspiciatur, ut in synodo anni sequentis 502, quæ de rebus Ecclesiæ conservandis titulum præfert, jam tum inter episcopos sederit, non Laurentius, exsilio antea multatus, sed Aprilis Nucerninus, non tunc recens constitutus, cum post ipsum subscribunt episcopi, haud dubie ipso juniores, sex omnino et viginti, unde certo consequitur, ut minimum anno præcedenti amotum fuisse Sedis Apostolicæ invasorem, malorumque omnium inventorem Laurentium.

36 *Solvendum restat unicum jam dictum Pagii argumentum quod petitur ab ordine synodorum, quasque ita disponi posse existimamus, ut prima certo dicenda sit, quæ Kalendis Martii 499 habita est, post quum nulla veri nominis synodus reperitur usque ad illam cujus præcipui antesignani fuerunt Laurentius Mediolanensis et Petrus Nucernatis ecclesiæ episcopi, quique in relatione ad regem eam SECUNDAM expressissime synodum appellant, quæ in basilica Sessoriana celebrata est, ad quam cum clero suo procedens S. Symmachus, crudeliter mactatus est. Hanc secuta est tertia (sic recte a Labbeo indigitata col. 1323) eaque in Symmachi causa peremptoria x Kalend. Novembres congregata, in qua, quantum ad homines respicit, absolutus est sanctus Pontifex, sedatæque demum Urbis contentiones; tametsi in clero non defuerint, qui nova moliri perrexerint; non jam Marte aperto, utpote auctoritate regia compressi, sed occultis scriptiunculis, e quibus tandem emerit fumosus libellus contra synodum absolutionis incongruæ, tum primum vulgatus, dum habita est synodus IV, seu Palmaris, ut ego quidem existimo, viii Iduum Nov. Flavio Avieno V. C. juniore eos.; nempe unno 502, in qua primum omnia digessit ordinavitque S. Symmachus, unde schismaticorum denuo ulcus tactum, ipseque adeo jam dicto libello synodum aggredi ausi sunt.*

ex quibus prior
ordo syno-
rum

37 *Eam vero synodum in basilica beati Petri Apostoli habitam, Palmaremque (ut iterum est col. 1333) dictam crediderim, quod tunc plena et absoluta auctoritate ita loqui potuerit Symmachus col. 1334: Bene quidem fraternitas vestra, ecclesiasticis legibus obsecuta, sub divini timore judicii, quæ erant statuenda defuivit et ad justitiæ cumulum pervenit, dum sufficienter universa complectitur, nec adjectione indiget plenitudo, maxime de clericis, quos amor dominationis invasit, et jugum disciplinæ ecclesiasticæ fecit respucere, quos propterea schisma fecisse, apud vos constitit: quibus misericordiam tamen, quam Deus mandat, universis impendi (sicut oportuit) non negastis, si durtia cordis eorum, non sibi acquirat pœnam, dum contemnit oblata remedia, quorum excessus enarrare difficile est. Vides hæc omnia ad prægressas tragedias referri, et sole meridiano clarius ostendi, synodum palmarem, Pagianam, seu absolutionis, hanc qua de modo loquimur, certissime præcessisse: quod perspexissent ambo Pagii, si vel solum istum synodi articulum attentius legissent. Baronii error condonandus est, quod uno eodemque anno omnia gesta existimaverit.*

adversus Pagii
argumenta

38 *Neque tamen etiam post hoc palmare concilium omnia in clero tum plane pacificata fuisse credimus, verum eo tempore prodiisse libellum famosum contra synodum absolutionis incongruæ, adversus quem egregiam illam suam apolo-*

omnino vindicatur.

logiam

A logiam exeruit S. Ennodius, cui ex Patrum omnium unanimi consensu inter synodum hanc et sequentem quintam, col. 1363, quæ postconsulatu Avieni notatur, locus in conciliis datus est, unde iterum omnes Pagii conatus omnino corruunt, cum is annus Avieni, intellige junioris postconsulatu signatus, certo sit 503, quo ipse barbarum omnium initia consignari voluit, ubi interim ex tota rerum gestarum exhibita hic modo congerie, certissimum est, auctoritate quintæ istius synodi, sic plenissime redintegrata fuisse omnia, ut vel ultimæ schismatis scintillæ penitus exstinctæ sint. Adde his sextam anni 504, col. 1371, inveniesque Romanas synodos omnes sub S. Symmacho habitas, omissis omnibus Pagii ambagibus et circuitionibus, quibus tantum abest ut synodos eluctatus sit, ut potius rem, de se satis obscuram, novis tenebris involverit. Atque hæc de synodis satis et abunde: quod superest, reliqua sancti Pontificis gesta prosequamur.

§ V. Res aliæ a S. Symmacho gestæ, ab Anastasio ferme præteritæ.

B Reliqua sanctissimi Pontificis gesta operose collegit sæpius jam a nobis laudatus Eminentissimus Annalista Baronius, quidquid fortasse propriis quæque annis suis accuratius innexa non fuerint. Materiam ad aliqua suggestit insignis S. Symmachi vindex, et ipse toties hic laudatus sanctus Ticinensis ecclesiæ antistes Ennodius, de quo in his Actis die præcedenti non obiter agendum fuit: aliam suggestere repertæ epistolæ tum in Gallias tum in Orientem datæ indeque acceptæ, tum vero ea, quæ adversus vafrum imperatorem Anastasium, sancto Pontifici infensissimum, tractanda fuisse novimus, quemadmodum probant monumenta in collectionibus conciliorum adducta, tametsi eamdem fortasse fidem aut auctoritatem non omnia mereantur, ut proinde Harduinus non pauca rescindenda putaverit. Hæc igitur omnia cum locis citatis fuse relata, omnibusque modo ad manum sint, non magnam hic operam a nobis ponendam video, nisi ut gestorum ordo, ad chronotaxim utcumque digeratur, lectoribus de cetero ad fontes ipsos remissis.

C litteræ ad Æonium Arelat. 40 Sub ipsum pontificatus S. Symmachi principium sive circa annum 499 Romam missæ videntur Æonii Arelatensis episcopi querelæ adversus præsulem Viennensem, quod contra regulas ecclesiastici constituti, ecclesiæ suæ jura invasisset. Quibus prospicere volens S. Symmachus, statuta a prædecessoribus servari omnino cupiens, Æonio mox injunxit ut aliquem ad se dirigeret, qui apud se veritatem causæ allegaret, atque Viennensem episcopum moneret, quo is quoque hominem proprium dirigeret, qui partis suæ allegationes competenter insinuarct. Videantur litteræ in Annalibus ad dictum annum num. 36, quas Baronius Cæsario inscribendas putavit, cum is tamen non nisi biennio serius cathedram Arelatensem conscenderit. Habentur et apud Labbeum tomo IV col. 1292 et 1293, ad quas observat Franciscus Pagius, ex signatis characteribus non reete ordine dispositas esse. Porro S. Symmachus, acceptis aliis litteris ab Æonio, per Crescentium presbyterum missis, quibus dicebatur, Anastasium Papam aliqua contra veterem consuetudinem jussisse observari, Æonium commonuit, ut in ordinandis per singulas urbes sacerdotibus (con-
Julii Tomus IV.

roversia enim erat inter utrumque episcopum de ordinatione episcoporum) cana ac reverenda servetur antiquitas, ne novella constitutio vestustæ sanctionis robor imminuat.

41 Agitur de divisione utriusque provinciæ, a Leone Magno alias facta, quam infringi, pati volebat S. Symmachus, ideoque rescindit quæ in contrarium ab decessore Anastasio constituta fuerant. Contra vero Avitus Viennensis questus est apud Symmachum, quod hanc de ordinationibus episcoporum controversiam in favorem Arelatensis ecclesiæ judicasset. Rescripta ad eum epistola, ordine duodecima; data est III Idus Octobris Avieno et Pompeio Consulibus, adeoque anno quingentesimo primo, in qua ait S. Symmachus, ei salvum esse, allegare quod putaverit allegandum, et proponere quod viderit proponendum etc. ut vide in epistola ipsa. Verum plena controversiæ istius diremptio dilata fuit ad annum quingentesimum decimum tertium, ut infra paucis dicendum recurret. Apud Labbeum subnectitur alia epistola ad Liberium Patricium, de electo episcopo Aquileiensi, cujus præbet electioni assensum sanctissimus Pontifex. Data est Indictione VIII, XVIII Kalendarium Novembrium, adeoque non anno 498, quem signavit Labbeus, sed verosimilius anno 500, ut eam collocavit Baronius, nisi Indictionis initium certo a Septembri desumatur.

42 Epistola, quæ ut ad Laurentium episcopum Mediolanensem scripta in Conciliis subjungitur, pseudepigrapha est, merito in postrema editione rejecta. Melius ordine temporis hic interponenda eensemus, quæ in schismate peracta superius relata sunt, ut ad annum 502 revocari possint ea, quæ a S. Symmacho contra Anastasium imperatorem decreta esse oportuit, licet synodalia de his Acta desiderentur, ut cum Baronio fatendum est: illud tantum certo constat, ut habet Pagius junior, apologiam suam adversus calumnias Imperatoris edidisse S. Symmachum post synodum absolutionis dictam, cum in ea apologia hæc posuerit; inter imbres lapidum totus evasi. Ex ea apologia constat, Anastasium imperatorem Acacii memoriæ et hæreticis Chalcedonensis concilii hostibus communicatum fuisse. Quamobrem furore percitus Imperator libellum famosum adversus Pontificem vulgavit, quo ipsum inter alia convitia Manichæum vocabat. Longum esset omnia recensere quæ in ea re ultro citroque gesta aut scripta, apud Baronium videri possunt ad annum 503 a num. 17.

43 Sufficiat, notasse, quod jam dicto libello responderit S. Symmachus epistolæ apologetica, in qua de Anastasii excommunicatione hæc habet: Dicis, quod mecum conspirante senatu, excommunicaverim te. Ista quidem ego; sed rationabiliter factum a decessoribus meis sine dubio subsequor . . . si nos te male tractamus, suadentes ut discedas ab hæreticis, tu nos bene tractas, quos vis sociare præcipitanter cum hæreticis? . . . Nos non te excommunicavimus, Imperator, sed Acacium; tu recede ab Acacio, et ab illius excommunicatione recedis: tu te noli miscere excommunicationi ejus, et non es excommunicatus a nobis. Atque hæc in breve specimen pro instituto nostro exhibuisse sit satis; fontes consulant, quibus hæc sufficere non videbuntur. In eadem apologia pontificiam cum imperatoria dignitatem confert sanctus Pontifex, ostenditque, Apostoli Petri succes-

AUCTORE
J. B. S.

de divisione
provinciarum:

E

Acta cum Anastasio imp.

F

qui quomodo excommunicatus:

AUCTORE
J. B. S.

sores regibus superiores esse, ipsisque reverendos; principibusque parentum non esse docet, cum aliquid adversus Dei legem jubent. Nimias fortasse videor in explicandis quæ harum rerum, exitis notissima sunt, aliis vero nec longiori etiam oratione explicari possunt.

litteræ ad Orientales;

44 Habes etiam in Conciliorum collectionibus litteras S. Symmachi ad Orientales datas ab iisque vicissim acceptas, quas et Baronius refert ad annum 512 a num. 34, eaque explicat, quæ tum maxime in afflictissima illa ecclesia ventilata sunt, ut mihi quidem mirum plane visum fuerit, Tillemontium in Commentariis suis ecclesiasticis tomo XVI, ad eas potissimum atque Sancti apologiam carpendas materiam sibi studiose sumpsisse, at ita optinè Pontificis gesta vellicaret potius quam laudaret. Videri potest pag. 671, et 725 ac 726; vix eam epistolam intactam relinquit quæ ad Catholicos Illyricos data est, apud Baronium ad supra dictum annum num. 36. Ast ea hic non moramur; neque alios sanctissimi Pontificis ceusores enumerandos erubescamus; Cretseri spongia ea plenissime ctersit, quæ famosus cavillator Mornæus inepte oblatrare ausus est, nec minus prudem eastigata sunt audacis Lannoi commenta, ut hinc pluribus prosequi supervacaneum existimemus. Quanto autem veneratione, quam filiali affectu sanctissimum suum Pontificem prosequerentur Romani, docet Ennodius morbum ejus describens apud Baronium ad annum 503 num. 16.

B

idem ad Gallie episcopos.

45 Inter S. Symmachi epistolas, ordine nona est, dato ad universos Gallie episcopos Idibus Novembris Probo V. G. consule quam Pagius Breviarii auctor ex anno 502, ubi ante collocata fuerot, ceuset transferendam ad annum 513, quo nimirum, ad petitionem Casarii Arelatensis, confirmavit divisionem, de qua superius agere copimus, inter Viennensem et Arelatensem ecclesias, a Leone Papa constitutam; ad quem pariter annum revocat epistolam, ordine quintam, ad eundem Casarium Arelatensem, quæ responso sex complectitur, ad totidem Casarii petitiones; quas inter ea est, quæ beneficiorum ecclesiasticorum originem exhibet, ex ipso iterum fonte purius haurienda. Notanda vero demum est epistola XI ad Theodorum Lauriacensem in Norico episcopum, qua postulatam a Sede Apostolica Pallii usum ei sanctus Papa indulget; cujus episcopatus vicissitudines hic a nobis enarranda non sunt. De Wandalico persecutione sub Trasamundo rege non semel in hoc opere agendum fuit, et quidem novissime in S. Eugenio ad xiii Julii; cum hac ceipisse dicatur anno 504, inter eum annum et S. Symmachi obitum, anno 514, collocanda sunt quæ ad episcoporum exsulum miseriam sublevandam egisse Sanctum obiter memorat Anastasius, cujus item ortibus ultimus nonnulla explicatione indiget.

C

De hymno Gloria in excelsis.

46 Ita ibi legitur: Illic constituit ut omni die Dominico vel natalitiis Martyrum hymnus diceretur angelicus, id est Gloria in excelsis Deo. Pagius in Breviario num. 25 apponit hanc notulam marginalem: Non est auctor hymni Gloria in excelsis, quod certe hic non asserit Anastasius, qui in Telesphoro scriptum meminerat, ipsum constituisse; ante sacrificium hymnus diceretur angelicus, hoc est Gloria in excelsis Deo: ad quem etiam locum videnda Pagii notatio. Ast illi qualicumque decreto magis adversatur, quod ex Gregorii Sacramentario, a Menardo edito, constat: Item dicitur Gloria in excelsis Deo, si episcopus fuerit, tantummodo die Dominico, sive diebus festis; a

presbyteris autem minime dicitur, nisi in solo Pascha. Ex editoris notis nihil magnopere confici potest. De hymno illo fustius egit in suis Liturgiis lib. II, cap. IV Cardinalis Bona, recte et candide fassas, nesciri a quo primum compositus, aut in Ecclesia asitatus fuerit: ceteram S. Athanasio ignotum non fuisse, evincunt verba, a laudatis Bona et Pagio citata; hic solum quæstio verti posset, utrum quæ jam ex Anastasio citavimus S. Symmacho tribuere, an potius abrogare oporteat, id quod divimendum non suscipimus. Id plaribus locis ostendit Bona, in Ecclesie ritibus factas esse frequentes matationes, adeo at tempore Symmachi in usu esse potuerint, quæ post sæculum, a S. Gregorio restricta sint.

§ VI. Brevis Vitæ synopsis ex Anastasio.

Tractatinnca hæc coronidem imponet reliquis Anastasii textus, postquam cetera omnia quæ ad electionem pertinent, ad schisma Laurentianum, ad exdes et flogitia eapropter Romæ patrata, ac demum composita, superius ad verbum retulimus discussimusque. Subdit igitur libri Pontificalis auctor: Post hæc omnia beatus Symmachus invenit Manichæos in urbe Roma, quorum omnia simulaera, vel codices ante fores basilicæ Constantinianæ incendio coneremavit, et eos ipsos exilio relegavit: ut vel inde manifestissime pateat, quantum sanctissimus Pontifex ab ea impietate abfuerit, quam tamen vesanus imperator Anastasius turpiter ei exprobrare ausus fuerat; de qua re paulo pluribus agit Baronius ad annum 503, num. 31. Sequitur apud Anastasium: Fuit autem a consulatu Paulini usque ad consulatum Senatoris. Verum hæc denuo repetenda hoc loco non sunt, de Sancti nostri ætate satis dictum est supra Commentarii hujus § I. Supersunt liberalitatis ejus in Romanas aliasque ecclesias monumenta, de quibus sic pergit Vita:

Manichæos Roma cepulit,

E

48 Hic fecit basilicam sancti Andreae Apostoli apud beatum Petrum Apostolum ubi fecit tigurinum * ex argento et confessionem pens. libras centum et viginti. Arcus argenteos tres pensan. sing. libr. sexaginta. Oratorium sancti Thomæ Apostoli pens. libr. 300. In confessione * libr. viginti. Arcum argenteum pensan. libr. sexdecim. Confessionem S. Cassiani, et sanctorum Prothi et Hyacinthi ex argento pens. libras viginti. Arcum argenteum pens. libr. 12. Oratorium S. Apollinaris ex argento, et confessionem cum aren ex argento pens. libr. triginta. Oratorium sancti Sossii * ex argento in confessione pensan. libras viginti. Item ad fontem in basilica beati Petri Apostoli, oratorium sanctæ Crucis ex argento, confessionem et crucem ex auro cum gemmis, ubi inclusit lignum Dominiem; ipsa crux aurea pens. lib. decem. Fecit autem oratoria duo S. Joannis Evangelistæ, in quorum confessione arcus argenteos posuit pens. lib. triginta. Quæ cubicula * omnia a fundamento perfecta construxit.

variaque in ecclesias dona contulit: * ciborium.

F

* et confessio-nem.

* at. Sossi.

* et cubicula pos.

46 Basilicam vero beati Petri marmoribus ornavit; et cantharum beati Petri cum quadriporticu marmoribus ornavit, et ex musivo et cruces et palmas ornavit *. Ipsum vero atrium omne compaginavit. Gradus vero

ad S. Petri

* fecit.

A vero ante fores basilicæ beati Petri ampliavit; et alios gradus construxit sub signo, dextra lævaque. Item in eodem loco episcopia dextra lævaque fecit. Item sub gradus in atrio alium cantharum foris in vulgo campi posuit, et ad usum necessitatis humanæ fecit. Item et alios gradus ascendentibus ad beatum Andream fecit, et cantharum posuit. Hic fecit basilicam S. martyris Agathæ via Aurelia in fundum Lardarum*, et a fundament. eum fonte construxit, ubi posuit arcus argenteos duos. Eodem tempore fecit basilicam S. Pancratii, ubi et fecit arcum argenteum, qui pensabat lib. quindecim: fecit autem in eodem loco balneum.

* in fundo Lardario.

ad S. Pauli.

50 Item apud beatum Apostolum Paulum in basilica renovavit absidam, quæ in ruinam imminebat, et post confessionem pictura ornavit. Et eamram fecit et matroneum, et super confessionem imaginem argenteam cum Salvatore, et duodecim Apostolos posuit, qui pensabant libr. centum viginti; et ante fores basilicæ gradus fecit in atrio et cantharum: et post absidam aquam introduxit, ubi et balneum a fundamento fecit. Intra civitatem Romanam basilicam sanctorum Silvestri et Martini a fundamento construxit juxta thermas Traianas, ubi et super altare tigurium* argenteum fecit pensan. libr. 120. Arcus argenteos 12, qui pensabant singuli libr. decem, confessionem argenteam quæ pensabat libr. 15. Ad beatum Joannem et Paulum fecit gradus post absidam. Item ad archangelum Michaëlem basilicam ampliavit, et gradus fecit, et introduxit aquam. Item ad sanctam Mariam.

* ciborium.

ad SS. Cosmæ et Damiani.

51 Oratorium sanctorum Cosmæ et Damiani a fundamento construxit. Item in via Tiburtina milliario vigesimo septimo ab urbe

Roma, rogatus ab Aluino et Glafira* illustribus, de proprio facientibus, a fundamento basilicam beato Petro in fundum Pacinianum dedicavit. Item ad beatum Petrum et beatum Paulum Apostolos, et ad sanctum Laurentium martyrem pauperibus habitacula construxit. Item ad beatum Petrum viginti canthara argentea fecit pensan. singula libras quindecim, et arcus 22, pensan. sing. libras viginti. Hic reparavit basilicam sanctæ Felicitatis, quæ jam in ruinam imminebat.* Hic absidam beate Agnetis, quæ in ruinam imminebat, et omnem basilicam renovavit. *Atque hic S. Symmachi donorum finis. Sequitur ultimus Vita articulus de hymno Gloria in excelsis, quem nuperime explicare conati sumus: tum de insigni ejus zelo, quem erga episcopos Africanos exules aliosque afflictos paterne exhibuit; missis etiam in Sardiniam Sanctorum reliquiis, ut paulo fusius explicat Baronius ad annum 504 a num. 41. En Vita clausulam.*

AUCTORE ANAST. BIBLIOTH. * Albino et Glafira præpositis.

* cui ruina imminebat.

52 Hic constituit ut omni die Dominico vel natalitiis Martyrum hymnus diceretur angelicus, id est Gloria in excelsis Deo. Hic fecit cœmeterium jordanorum in melius propter corpus S. Alexandri. Hic omni anno per Africam vel Sardiniam, ad episcopos, qui in exilio erant retrusi, pecuniam et vestes ministrabat. Hic captivos per Liguriam et per Mediolanum, et per diversas provincias pecunia* redemit, et dona multiplicavit et dimisit. Hic fecit ordinationes quatuor in urbe Roma per menses Decembrem et Februarium; presbyteros nonaginta duos, diaconos sexdecim, episcopos per diversa loca centum et septem*. Qui etiam sepultus est in basilica beati Petri Apostoli, et cessavit episcopatus dies septem, qui etiam in pace confessor quievit.

Largitas in exules Afros et alios.

E

* pecuniis.

* al. 17.

DE S. RUSTICO PRESB. CONFESSORE LUGDUNI IN GALLIA.

Ex Martyrologiis.

J. B. S.

F

C

XIX JULII.
Synonymi duo,
alter episcopus,
alter presbyter.

De sancto Rustico, celebri Lugdunensi episcopo, egit Henschenius ad diem xxv Aprilis, multa enumerans varii generis Martyrologia, in quibus modo presbyter, modo episcopus idem nominari videtur, tam dicto jam die tum hoc XIX Julii: demum, in tantis tenebris constitutus, ab ipsis Lugdunensibus lucem requirit, qua plenius judicium hic de eo feratur. Ast isti operam suam desiderari passi sunt hactenus, ut tota controversia hodie æque implexa maneat, ob diversitatem qua in Hieronymianis; tum majoribus tum contractis, S. Rusticus annuntiat. Antiquarii Gallici merum esse additamentum, manifestum existimo; singulos codices recensere nil juverit, cum pridem vulgati omnium manibus teri possint. Potiores sunt Lucensis, Corbeiensis, Blumianus, Richenoviensis, Augustanus, Regina Suecica, S. Cyriaci, Barberimannus et alii, qui hoc die presbyterum memorant, quem admodum et appendix Adonis, quæ non recte a Sammarthanis pro episcopo adducitur, cum expressissime legat; Lugduni, sancti Rustici presbyteri et confessoris. Adde Notkerum et veterem Usuardi codi-

cem, in Anglia auctum, quem Rosweydinum appellamus, in quo simplicissime legitur, Lugduno, Rustici presbyteri.

2 Cum igitur tot vetustæ auctoritates Lugdunensibus favent, neque in contrarium tam graves militent, liceat in ipsorum favorem litem dirimere, cum de synonymo episcopo, alias notissimo, dubium non sit; liceat, inquam, ex tot Martyrologiorum consensu S. Rusticum presbyterum adungere, tametsi de ejus ætate aut gestis nihil compertum habeamus, quod toties, et de tot aliis Sanctis fatendum est. Huc facit Raynaudi Indiculus, ut ut siece et parce de Sancto loquatur, pro ejus tamen cultu testimonium ferens. Saussayus item, post insigne elogium S. Rustico episcopo adscriptum xxv Aprilis, de hodierno ita prædieat: Lugduni, sancti Rustici presbyteri et confessoris, viri sacerdotalibus insigniis conspicui. Rem magis confirmat in Martyrologio universali Castellanus, in hac parte ceteris paulo scrupulosior, et pro Sanctis, maxime Gallicis, probatus testis, dum hoc die Rusticum presbyterum Lugdunensibus vindicare non dubitavit.

Lugdunensibus debere videntur.

DE

DE SANCTO FELICE EPISCOPO

VERONÆ IN ITALIA.

J. B. S.

Ex Martyrologio Romano.

XIX JULII.
A Baronio pri-
mum signatus
est.

Quod toties in hoc opere monuere Majores nostri, et nos sæpe observavimus, Sanctos plurimos, antiquioribus Martyrologiis omnino incognitos, tum ex variis Italiae ecclesiis tum aliunde, novissimæ suæ Martyrologii Romani recensitioni Baronium adjeisse, non est quod hic pluribus repetamus. Eos inter certo computandus venit sanctus hic Felix Veronensis episcopus, ordine, ut ibi numerant, testibus monumentis Veronensibus, a Valerio et Ughello recitatis, tertius et vigesimus, de quorum catalogis hic disputare non lubet. Obscura omnia fatentur ipsi, certatem, tempus regiminis, obitum et gesta, sic ut de solo cultu distincti aliquid asseverari possit. **B** Laudatus Baronius: Veronæ, sancti Felicis episcopi. Porro Festos nullos antiquiores Baronio prælarisse, ex ipsiusmet notatione perspicuum est, dum nihil adducit præter hæc pauca: Dicitur alias Felicinus. De eo ex antiquis monumentis episcoporum Veronensium Augustinus Valerius episcopus Veronen. et Card. pag. 6 et 38. Atque hæc sunt quæ ex ipso describere Ferrarius, Ughellus, et siqui alii de S. Felice Veronensi meminerint.

ex Augustino
Valerio,

2 Habe igitur quod ex Raphaële Bagata et Baptista Peretto elogium dedit Valerius in Antiquis monumentis, Venetiis excusis an. 1576, fol. 38 verso: Felix, Veronæ episcopus, magnum semper Christianæ pietatis propagandæ studium, et egregiam quandam morum probitatem præse tulit; et ideo quo tempore Veronensi populo præfuit, varias et illustres virtutes quibus præstitit, omnes admirabantur. Cum animas multas Christo Domino esset hieratus, obiit quartodecimo Kalendas Augusti, et sepultus est in basilica S. Stephani; deque nomine ipsius hodie Veronæ exstat templum in summo colle. Ab eo etiam accepit nomen **C** arx, in qua templum est collocatum, quæ arx S. Felicis nominatur. In consecratione ecclesie S. Georgii in Canonicatu, et altaris

S. Jacobi in ecclesia sanctorum Apostolorum Veronæ, inter ceteras complurium Sanctorum, positæ in eo sunt reliquæ etiam sancti hujus Episcopi. Ab his non differunt Ferrarii et Ughelli elogia; in priori corrigendus error, quod Sanctum e vita migrasse asserat xvi Kal. Augusti, ubi Valerius hunc diem discrete expressit.

3 Qualia Veronæ vetusta monumenta reperta sint, sigillatim indicat laudatus Valerius fol. 6 verso et 7, quorum hic nonnulla subjicio. S. Felicis, inquit, alias Felicini, episcopi Veronensis corpus requiescit in ecclesia S. Stephani; ex tabula marmorea, de qua supra, ubi de S. Andronico; ex lectionario ecclesie cathedralis, et ex tabula vetusta ex membranis, de quibus supra: ubi de S. Alexandro. **E** Citatur deinde Franciscus Corna, ut testis, opinor, quod in altari majori ecclesie S. Stephani, quæ primo fuit cathedralis, corpus S. Felicis episcopi Veronensis depositum sit. Sequitur tabula Sanctorum die xix mensis Julii, in qua nempe habeatur; Felicis episcopi Veronensis et confessoris, dup. min. Jacet in S. Stephano. In eadem ecclesia S. Stephani, in parte dextra majoris altaris est imago depicta S. Felicis episcopi cum his litteris S. FELIX EP. V. De arce jam satis dictum est; in ipsa ostenduntur adhuc antiqui ipsius ecclesie parietes.

cujus monu-
menta Veronen-
sia

4 Majoris momenti non sunt reliqua quæ a laudato Valerio hic recitantur; satis sit; in eadem arce exstructa nova ecclesia in honorem S. Felicis episcopi, et supra janam ipsius ecclesie est depicta imago episcopi, sub qua sunt litteræ S. FELISE. Et in palla altaris depicta MDXXXIII est imago episcopi cum mitra et litteris S. Felix Episc. **F** Supra portam ipsius arcis est imago vetus episcopi, sub qua sunt hæc litteræ.

enumerantur.

MCCGC

PRIMO

F

L. N

XXXI

SERADO

DE SANCTO LAURENTIO EPISCOPO

NEAPOLI IN CAMPANIA.

G. G.

Sancti cultus, et episcopatus tempus.

CIRCA ANNUM
DCCXVII.
Probatur Sancti
cultus ex cata-
logo Neapolitano.

Eminentissimus D. Decius Carafa S. R. E. Cardinalis et archiepiscopus Neapolitanus in Catalogo Sanctorum, quem anno 1619 Neapoli edidit, hujus sancti Præsulis festum ita celebrandum præscribit: xix Julii, S. Laurentius episcopus Neapolitanus. Duplex. Omnia de communi conf. Pont. Missa de communi sine credo. Deinde antiqua istius Sancti veneratio ibidem sic probatur: Hunc sanctum Præsulem fuisse olim Neapoli eximie cultum, declarat imago ejus

in pariete ecclesie archiepiscopalis, insignita diademate radiato, et hac inscriptione vetusta, quæ hodieque exstat: S. LAURENTIUS EPISCOPUS SEDIT AN. XV MEN. VI. Sacrum ejus corpus ab ecclesia extra mœnia translatum est ad cathedralem, atque honorifice conditum in sacello ad dexteram aræ maximæ una cum corpore S. Athanasii episcopi, quod olim cum eodem S. Laurentio tumulatum fuerat IN ORATORIO (ut legitur in

A in vetusto Ms. codice) SANCTI ET CONFESSORIS CHRISTI LAURENTII EJUSDEM SEDIS ANTISTITIS. Hoc postremum cultus testimonium legitur supra in hoc tomo pag. 86, ubi sancti Athanasii episcopi Neapolitani Acta illustravimus.

et Chioccarello, 2 Bartholomæus Chioccarellus in Catalogo antistitum ecclesiæ Neapolitanæ pag. 66 de sancto Præsule nostro tradit sequentia : S. Laurentius episcopus Neapolitanus præfuit annum circiter 600. Ejus autem Acta excidisse credimus, quandoquidem nec in majoris ecclesiæ, nec in privatis ceterisque urbis monumentis, accurate perquisitis, ea reperire potuimus. At tamen celebre priscis temporibus fuit sancti hujus Laurentii oratorium in divi Januarii sacra æde, extra Neapolitana mœnia posita pro sepulcris virorum insignium, qui in eo reconditi memorantur : etenim inibi præter eundem Laurentium, sancti quoque Joannes et Athanasius ejus successores sepulti recensentur. Ejus oratorii in Actis sancti Athanasii his verbis mentio habetur : SANCTI ATHANASII CORPUS IN ORATORIO SANCTI CONFESSORIS CHRISTI LAURENTII EJUSDEM SEDIS ANTISTITIS JUXTA SACRATISSIMI JOANNIS ANTECESSORIS ET NUTRITORIS EJUS ANTRUM DILIGENTISSIMÆ ET DIGNÆ SEPULTURÆ TRADIDERUNT. Cum igitur sedisset Laurentius annos quindecim, obdormivit in Domino anno 600 (hunc annum mox examinabimus) ejusque memoria ac imago cum vetustissima inscriptione in metropolitana adhuc ecclesia prope sancti Juliani episcopi memoriam hunc in modum : SANCTUS LAURENTIUS EPISCOPUS SEDIT ANNIS XV MENS. VIII. . . . . Sacrum ejus corpus in cathedrali ecclesia asservari sub altari cappellæ sancti Salvatoris cum sancti Athanasii episcopi pignoribus fama est. Floruit temporibus Constantini ac Gregorii secundi Romanorum Pontificum, et Philippi, Anastasii, Theodosii et Leonis Isaurici imperatorum. Meminit etiam sancti Laurentii Joannes Diaconus in Chron. episc. Neap., quem sedisse ait annis quindecim, mensibus octo, ac diebus viginti sex. Habetur etiam mentio sancti Laurentii in Actis Sergii ejus successoris. Hactenus Chioccarellus.

in cujus narratione circa durationem. 3 Nunc paucis discutienda sunt ea, in quibus Chioccarellus a superiori narratione aliisque scriptoribus differt. Imprimis durationi episcopatus a Chioccarello assignantur xv anni, et vi menses ex inscriptione supra data, in qua tamen alii tantum xv annos et vi menses legunt. Unde Antonius Caracciolus in libro de ecclesiæ Neapolitanæ monumentis cap. xxxi, pag. 343 ita confidenter pronuntiat : Cum rexisset Laurentius Neapolitanam ecclesiam annos xv et menses vi, ad cælites transmigravit, sepultusque fuit in

oratorio, ab ejus nomine nuncupato, quod in æde D. Januarii extra mœnia fuisse dicitur. Indicant id Acta S. Athanasii. Quando autem in metropolitanam ecclesiam, in qua et ejus imago in pariete depicta videtur, fuerit translatum, et simul cum Athanasii sacris cineribus collocatum, incertum est. Eadem ex Caracciolo transcripsit Ughellus tom. VI Italix sacræ col. 85. At circa episcopatus durationem opinioni Chioccarelli adhærendum esse censeo, quia Joannes Diaconus in Chronico episcoporum Neapolitanorum, quod Beatillus noster ex bibliotheca Vaticana descriptum ad Henschenium misit, ita discrete loquitur : S. Laurentius episcopus xxxv, sedit annos xv, menses viii, dies xxvi.

4 Observo præterea, Chioccarellum ab aliis auctoribus discrepare in figendo initio et fine Laurentianæ cathedræ : obitum enim illius differt usque ad annum 729, asseritque eum floruisse temporibus Constantini ac Gregorii secundi Romanorum Pontificum, et Philippi, Anastasii, Theodosii et Leonis Isaurici imperatorum. Interim Joannes Diaconus in Chronico jam memorato de S. Laurentio ita expresse scribit : Illic fuit temporibus Joannis Papæ, et Tiberio et Justiniano secundo cum Tiberio filio Augustis ; nec non et Philippico, Anastasio et Theodosio imperatoribus. Vides, hic non memorari Leonem Isaurum, qui anno Christi 717 imperium adiit, adeoque S. Laurentium ante hunc annum obiisse admodum verosimile est. Huic nostræ sententiæ favet Caracciolus, qui loco proxime citato gravem Eugenii parachronismum corrigens, affirmat S. Præsulem mortuum esse initio pontificatus Gregorii II, puta anno 716, quando Gregorius iste secundum pontificatus annum agebat. Probabilius itaque existimamus, S. Laurentium cathedram Neapolitanam ab anno 701 usque 716 tenuisse.

5 Confirmatur opinio nostra ex laudato Joanne Diacono, qui de Sancti nostri prædecessore in Chronico ita scribit : Julianus episcopus xxxiv, sedit annos vii, menses iii. Fuit autem temporibus Sergii Papæ, et Leonis * Augusti usque ad quartum annum Tiberii imperatoris. Quartus autem Tiberii Apsimari annus incidit in annum Christi 701, quo S. Laurentius Juliano præsuli Neapolitano succedere potuit. Atque hoc pacto facile singula Joannis Diaconi verba explicantur, ut consideranti patebit. Parum a computo nostro abest Ughellus tom. VI Italix sacræ col. 85, ubi Laurentiani episcopatus initium anno 702 affigit. Hæc pauca (concludo verbis Caraccioli) de Laurentio ad nos pervenerunt, destitutos ope codicum antiquorum. Quam monumentorum ecclesiæ Neapolitanæ jacturam utinam in uno Laurentio passi essemus ! In aliis etiam episcopis id accidisse dolemus et ingemiscimus.

AUCTORE
G. C.

et initium ac finem episcopatus

E

aliqua examinantur.

* lege Leontii.

F

DE S. AMBROSIO AUTPERTO ABBATE IN MONASTERIO SANCTI VINCENTII AD VULTURNUM IN ITALIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

§ I. Asserta Sancti appellatio, et rerum gestarum narratio cum ejus ætate non cohærens.

ANNO
DCCLXXVIII.
Assertur Aut-
perto titulus
sanctitatis.

Celeberrimum quondam fuit S. Vincentii cornobitum, quod jam a multis sæculis ad fontem Vulturæ fluminis in Samnio seu Beneventana provincia constructum fuerat; sed post varias vastationes hoc tempore a monachis desertum inconstantiam rerum humanarum demonstrat, ut testatur Angelus de Nuce abbas Casinensis, qui in notis ad Chronicon Casinense lib. 1, cap. IV, pag. 102 ita de illo scribit: Distat hoc monasterium a Casinensi duodecim plus minus passuum millibus, crevitque ad amplissimam opulentiam et sanctitatem. Nunc undique solitudinem spirat et horrorem, omni monachorum cultu destitutum, abbati tantum, ut vocant, commendatario commissum. Omnia quippe orta occidunt, et aucta senescunt, donec in nihilum, nude sunt, relabuntur. In hac virtutum palestra Ambrosius Autpertus, quo de agimus, tam strenue certavit, ut sanctissimus appelletur ab antiquo chronographo, qui istius monasterii historiam sæculo XI conscripsit. Quare Ughellus, Mabillonius, Castellanus alique recentiores sancti aut beati titulum ipsi tribuunt, quamvis Martyrologi, etiam Benedictini, de laud egregia sui Ordinis Viro tacuerint. Nos igitur veteris chronographi auctoritate moti, et recentiorum scriptorum exemplo inducti, istum piuum ac doctum Virum Actis Sanctorum inserimus, et jam ad ejus gesta et scripta illustranda accedimus.

delectisque ali-
quibus para-
chronismus
circa illius æta-
tem,

2 Exordium ducimus ab illius chronotari, in qua figenda varii et eruditi auctores hallucinati sunt: nam Trithemius in opere de scriptoribus ecclesiasticis post enumeratas Sancti nostri lucubrations ita concludit: Claruit sub Arnolde imperatore, anno Domini MCCXC. Hunc incaute sententi Bellarminus, Possevinus, Miræus, et editores Bibliothecæ Coloniensis, qui hunc Ambrosium inter Patres sæculi IX collocarunt. At eos toto sæculo a vera illius ætate aberrasse, patet ex ipsa clausula expositionis ejus in Apocalypsin, quæ in Coloniensi Patrum Bibliotheca tomo seu sæculo IX parte II, pag. 540 sic edita est: Ambrosius qui et Ansbertus (in plerisque codicibus Mss. Autbertus vel Autpertus vocatur) ex Galliarum provincia ortus, intra Samnii vero regionem apud monasterium martyris Christi Vincentii maxima in parte divinis rebus imbutus; non solum autem, sed et sacrosanctis altaribus ad immolanda Christi munera traditus, operante beata et inseparabili Trinitate, suffragantibus etiam meritis beatæ Mariæ Virginis, temporibus Pauli Pontificis Romani, nec non et Desiderii regis Longobardorum, sed et Arrochisi ducis ejusdem provincie, quam incolæ, hoc opus confeci atque complevi, quodque propter facilita-

* lege Arechisi
vel Arighisi

tem ipsum intelligendi SPECULUM PARVULORUM vocavi. Atqui Pantus I Papa sedi Romanæ præfuit ab anno 757 usque ad 767, quando Desiderius ultimus Longobardorum rex adhuc rerum potiebatur, ut videre est apud chronologos passim obvius. Adde, quod chronographus Vincentinus diserte asserat, Autpertum feliciter ad Christum migrasse anno Incarnationis Dominicæ DCCLXXVIII.

3 At quamvis in hac re chronographum Vincentium laudaverim, nolo tamen ubique in controversiis chronologicis ipsi fidem adhiberi, cum se chronologicæ imperitum ostendat, quando in Actis, huic Commentario subjiciendis, num. 2 de Autperto ita scribit: In regali aula divæ memoriæ Caroli imperatoris assumptus cum a cunctis diligeretur, maximeque ab eodem imperatore Carolo sive ejus genitore pio Pipino, cepit ejusdem imperatoris magister et institutor esse prudentissimus, ipsiusque imperialis aulæ archicancellarius supra ceteros haberi strenuissimus. Quomodo, obsecro, potuit esse magister et archicancellarius Caroli imperatoris (titulum imperatoris Carolus diu post mortem S. Autperti gerere cepit) si ipse existens monachus in cornobio Vincentino tempore Pauli I Pontificis, id est ante annum 767, et Desiderii Longobardorum regis, expositionem in Apocalypsin conscripserit? Coitius in Annalibus Francorum ad annum Christi 754, num. 75 hunc errorem ita corrigendum putat: in Caroli imperatoris loco restituatur Carolus Major-domus, et Authpertus censeatur in amicitia fuisse cum apud Carolum Majorem-domus, tum apud Pippinum regem ejus filium, qui Stephanum Papam in Italiam hoc anno reduxit. Sed quæro, quomodo Carolo Martello seu Majori domus convenire possint ea, quæ in Actis nostris a num. 3 usque ad 6 narrantur. Si conjecturis indulgere liceat, suspicabor ego eodem jure, chronographum, homonymia deceptum, de Autperto Vincentino scripsisse ea, quæ forte Authperto Casinensi contigerunt, aut saltem ratione temporis contingere potuerunt: nam juxta Pagium aliosque chronologos Carolus Magnus anno 787 liberos Arechisi ducis Beneventani obsides accepit, et montem Casinum adiit, quando Autpertus abbas Vincentinus jam a novem annis obierat, qui tamen in Actis nostris tunc dicitur primum monasticæ vitæ amplectendæ licentiam a Carolo Magno impetrasse. Atqui hoc, habita temporis ratione, melius convenit alteri Authperto, qui tunc vitam monasticam amplecti potuit, cum anno 837 abbas Casinensis obierit, ut catalogi abbatum Casinensium testantur. Si cui hæc conjectura nostra non placeat, dicemus rotunde cum Mabillonio, hic auctorem perturbasse tempora.

E
et res gestas,

4 Ob hanc rerum vel temporum confusionem
non

suspecta quædam diplomata rejiciuntur.

non parum de falsitate mihi suspecta redduntur diplomata, quæ idem scriptor Chronico suo inseruit: vereor enim, ne Caroli Magni nomine ea exhibuerit, quæ Carolo cuidam posteriori Francorum regi conveniunt, sicuti Carolo Magno adscribit unum, in quo narratur inventio corporis S. Peregrini, quæ Carolo tertio regi tribuitur tomo VI Italix sacræ col. 139 et 140. Mabillonius in notis ad hanc Vitam dicit, sese Chesnii exemplo omisisse alia suspectæ omnino fidei diplomata hic inserta. Mabillonio, in discernendis diplomatibus exercitatissimo plurimum defero; at miror, quod diploma Caroli Magni, datum xii Kal. Maii, xiii Indictione, anno Dominicæ Incarnationis dcccxxv, et huic Chronico insertum cum aliis non omiserit, quandoquidem, ipso fatente, neque Indictio, neque annus Incarnationis apponitur solebat, sed annus regni. Addo ego, annum Christi 775, hic perperam assignari, eum Autpertus eo tempore nondum esset abbas, qualis in diplomate vocatur, et obierit anno 778, teste chronographo, quando abbatis officium gesserat anno uno, mensibus duobus, et diebus xxv. Quod si quis velit, hic aliquot numeros deesse, legendumque esse ad annum 778, meminerit, tunc Indictionem xiii male collocatam esse: nam anno 778 currebat Indictio prima. Præterea ipsum diplomatis initium falsum est, in quo Carolus vocatur Romanorum imperator augustus. Constat enim ex aliis diplomatibus, quod Carolus Magnus eo tempore se regem Francorum et Longobardorum, ac patricium Romanorum appellaverit, et tantummodo diu post S. Autperti mortem Imperatoris titulum assumpserit. Omnibus itaque expensis, hoc diploma cum aliis a Mabillonio rejectis, omitto. Interim illud legere licet apud Chesnium inter scriptores Gallix tom. III, pag. 677, Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti sæc. III, part. II, pag. 264, et Cointium in Annalibus Francorum tom. VI, pagg. 150 et 151.

§ II. Sancti viri scripta, singulare virtutum Christianarum in iis studium, et Acta.

Utinam chronographus Vincentinus, relictis diplomatibus, quæ paragrapho præcedenti rejecimus, distinctius exactiusque exposuisset S. Autperti virtutes, quas multas magnasque fuisse colligimus ex ejus scriptis, quorum examen hic præmittemus. Paulus Warnefridus, Sancto nostro synchronus, lib. vi de gestis Longobardorum cap. XL loquens de cœnobio S. Vincentii, sic ea occasione Autperti eruditionem laudat: Monasterium beati Vincentii martyris, quod juxta Vulturii fluminis fontem situm est, et nunc magna congregatione refulget, a tribus nobilibus fratribus hoc est Tato, Taso, et Paldo, jam tunc ædificatum, sicut viri eruditissimi Autberti, ejusdem monasterii abbatis in volumine, quod de hac re composuit, scripta significant. Sigebertus Gemblacensis in libro de scriptoribus ecclesiasticis cap. xci, aliqua illius scripta, sic breviter recenset: Ambrosius Autbertus scripsit librum de cupiditate; scripsit etiam libros decem super Apocalypsim et alia nonnulla. Trithemius item agens de scriptoribus ecclesiasticis plura ipsius opuseula sic enumerat: Am-

brosius Ansbertus monachus et presbyter Ordinis sancti Benedicti, vir in divinis Scripturis studiosus et eruditus, ingenio mitis, et dulcis eloquio multos in sacris voluminibus commentarios edidit, quibus nominis sui famam ad posteros transmisit. Pauca tamen ad notitiam meam venerunt: reperi enim dumtaxat subjecta: In Cantica Canticorum lib. 1, qui incipit: Donum sapientiæ cum Sa. In Psalterium quoque lib. 1. In Apocalypsin Johannis lib. 10. De cupiditate lib. 1. Epistolarum ad diversos lib. 1. Claruit sub Arnaldo imperatore anno Domini dcccxc. Hunc parachronismum supra notavimus.

Idem auctor in Chronico monasterii Hirsaugiensis, quod anno 1601 Francosurti editum est, de nostro Autperto ejusque scriptis ad annum Christi 900 ita meminit: Claruit his temporibus Ambrosius, qui et Ansbertus est dictus, monachus nostri Ordinis, vir tam in divinis Scripturis quam in secularibus litteris doctissimus: qui scripsit in Cantica Canticorum insigne volumen, in Psalterium quoque et Apocalypsin beati Joannis Apostoli; de cupiditate quoque non contemnendum opusculum, et quædam alia, quæ nobis jam ad memoriam non recurrunt. At nescio, quid in mentem venerit Trithemio (si editor non erraverit) quando in auctiori ejusdem Chronici Hirsaugiensis editione, quæ anno 1690 typis monasterii S. Galli prodit, tomo I ad annum Christi 898 pag. 50 scribit, quod Ambrosius, qui et Ansbertus, presbyter et monachus Lobiensis cœnobii fuerit. Certe hic Trithemius errori chronologico geographicum addidit, eum liquido constat, hunc Ambrosium fuisse monachum et abbatem Vincentinum in Italia. Porro Mabillonius in observationibus præviis ad ejus Acta loco supra citato, Caveus aliique recentiores bibliocritici recte vindicant Autperto nostro quædam opuseula, quæ sub aliorum auctorum nomine edita fuerunt; ea vero, quæ eum Autperti Casinensis scriptis confusa sunt, examinat Joannes Baptista Marus Romanus in annotatione ad apud xiii Petri Diaconi de viris illustribus Casinensibus. Nos cum Labbeo nostro tom. I de scriptoribus ecclesiasticis pag. 45 judicamus, non esse hoc loco instituendam longiorem discussionem de duobus tribusve hominibus, ei attributis, eum vix certi quidquam possit afferri. Potius itaque eximias quasdam S. Autperti virtutes ex ejus scriptis eruamus.

Imprimis in epistola ad Stephanum Papam, expositioni Apocalypseos præmissa, egregiam erga suos obtrectatores mansuetudinem cum summa animi demissione conjunctam prodit his verbis: Sed quid ego, beatissime Pater, quid ad ista nisi gaudere debeo? Qui si omnium tractatorum ullimus, tamen ex eo quod bonum prædicationis scriptis profero, obtrectatores... habere mereor. Quibus profecto lenius ego respondeo, quam alios respondisse invenio: quoniam illos canes et canino dente rodentes vocabant, et cetera si qua sunt injuriæ condigna: quia et sicut me illorum meritis imparem cerno, sic ab istorum objurgatione linguam refreno. Dixerunt illi, quod tales decuit audire, dicam ego, quod humilitati meæ sentio convenire. Valuit forte contra tales illorum aspera redargutio, valeat apud tales mea lenis deprecatio. Obsecro itaque vos, quicumque estis, qui in mea reprehensione vigilatis, per mansuetudinem Christi, qua estis præventi, obsecro vos per sanguinem

АУСТОРА
G. C.

enumerantur,

E

F

in quibus animi
ejus mansuetudo,

AUCTORE
G. C.

nem Crucifixi, quo estis redempti, ut a detractone linguæ parcatis, dum in rectitudine verbi non invenitis, quod possitis offendere. Quod si vobis de vita et moribus indignis displiceo, pariter vobiscum sentio: nullus enim potius in hac parte me reprehendit, quam ego. Sed sicut sæpe pro defensione sacri verbi ingerere soleo, non est Deo indignum, per me etsi peccatorem, tamen utcumque Christianum, sua verba scriptis formare, quem dudum per sacrilegos et impios novimus prophetasse, Balaam scilicet, Saülem, et Caïpham. *Idem auctor similem suiipsius contemptum ostendit in epilogo post Vitam SS. Paldonis, Tasonis, et Tatonis, quam Mabillonius sæc. III Benedictino part. I a pag. 423 exhibet.*

studium sacro-
scientiæ,

8 *Initio libri octavi in Apocalypsin indicat Vir sanctus, quibus studiis potissimum delectatus fuerit, et quomodo ad illustrandam Apocalypsin animum appulserit.* Rarissimos, inquit, tractatorum fidelium invenimus, quos non seculi litteratura prius imbuerit, quam ad divinas transierint enodandas Scripturas, quosque de Ægypto exeuntes, non Ægyptiorum divitiæ locupletassent, ut Hieronymum, Augustinum, Cyprianum, Hilarium, Ambrosium et alios multos, quod tamen mihi ultimo omnium evenisse minime cognosco: non enim oneratus divitiis exivi de Ægypto, quia nequam me in schola mundanæ sapientiæ erudiri contigit. Nihil mihi Plato, nihil Cicero, nihil Homerus, nihil Virgilius, nihil Donatus, nihil Pompeius, nihil Servius, nihil Sergius, nihil Priscianus contulit, sed si quid fortasse habere videor, hoc de horreo dominicæ prædicationis a Christo accepisse me fateor, non quo mihi et eorum scientia fuerit denegata, sed quo plus delectatus sim verbis humillimi piscatoris, quam superbissimi oratoris, plus divinis intenderim, quam humanis eloquiis. Et ut verum dicam, ecce coram Deo in Christo loquor, quia cum ad hoc opus transire vellem, modos divinæ locutionis ignorabam: qui si scire tunc potuissem, quantum laborem quantumque sudorem cælestium sacramenta deposcerent pertractanda, non solum hunc cunctis divinarum Scripturarum (ut mihi videtur) obscuriorem librum aggredi non præsumpsissem, verum etiam apertiora quæque tangere refugissem. Ingressus autem tam arduæ disputationis opus, verum fateor, quia (ut est humani ingenii præsumptio) prius docere, quam discere concupivi: sed egit hoc divina gratia, ut unde docere cupiebam, inde discerem; quatenus et docens discerem, et discens docerem. Et quia nunc usque id ipsum ago, fit miro omnipotentis Dei dispositionis ordine, ut quod heri nesciebam, hodie inveniam: et quod hodie cum magno difficultatis labore comprehendere non valeo, cras sine labore percipiam.

et religiosæ per-
fctionis,

9 *Quam ardentem cum studiis suis vitam coniungere desideraverit, circa finem libri decimi demonstrat, quamvis hic iterum more justorum se prius de peccatis accuset his verbis: Inter hæc autem expleto in decem libris hoc valde laborioso opere, ductis post tergum mentis oculis, dum considero quæ et quanta per Christum potui, admirans stupesco. Qui ad me ipsum intuitum reflectens, vita me peccatrice vivere deprehendo, qui doctrinæ cæ-*

lestis gratia fultus appareo. Sed cum ex alio opera Dei considero, magis de vita peccatrice pavens tremisco, quam de gratia admirans stupesco. Quis enim nesciat, Deum omnipotentem brutos asinæ sensus in modos humanæ locutionis distinxisse? Quis nesciat, Balaam hariolum ejusdemque asinæ fessorem de Christi adventu luculentissime prophetasse? Quis nesciat, Saülem reprobum regem inter sanctos prophetas spiritu prophetiæ repletum vaticinasse? Quis nesciat, Caïpham impiissimum remedia vitæ prophetando simul et nesciendo procurasse, et tamen neutrum eorum ad vitam beatam pervenisse? Et revera nihil prodest prophetia, ubi fuerit reproba vita. Nihil, inquam, prodest bene docere, et male vivere. O quam multi recta et vera docuerunt, et tamen secundum ea, quæ docuerunt, noluerunt vivere. Sed obsecro, mi Domine, doctor angelorum et hominum, ne in talium numero computes eum, qui emendatiorem vitam cum salubri doctrina arripere quærit. Et quia hoc ipsum, nisi a te acceperit, facere non potest, qui tribuisti scientiæ donum, quæso ut tribuas etiam voluntatem, studium, atque virtutem operandi bonum. Quod si voluntas, studium, virtusque operandi bonum non prosequitur scientiæ donum, satis mihi est Domine, stultum hebetemque esse: neque enim ideo patriam parentesque reliqui, ut mihi scientiæ dona largireris, sed ut perfectione virtutum ad vitam æternam perduceres. Nolo certe hanc commutationem. Quod si utraque non mereor, doctrinam scilicet atque operationem, aufer quæso doctrinam, tantum ut tribuas operationem virtutum. Quid enim mihi prodest aliis iter perfectum ostendere, et me imperfecte ambulare? *Utinam omnes, sacris studiis animum intendentes, hæc aurea verba alte cordi suo impressa habeant, sæpiusque secum atque attente revolvant!*

10 *Denique initio libri noni humilis suiipsius accusator zelum suum erga salutem proximis satis declarat hoc modo: Hinc Johanni, imo etiam Ecclesiæ in Johanne dicitur: Accipe librum et devora illum. Quibus utique verbis memetipsum loquendo percutio, qui accepto intelligendi ingeniolo, plerumque nulla cogente necessitate, per inania difflo: plerumque etiam sub obtentu prædicationis divinæ secularibus viris, plus quam decet, familiaritate conjungor. Cui contraria opponitur sententia, qua dicitur: Sapientiam scribe in tempore otii; et qui minoratur actu ipse percipiet eam. Sed in uno horum, quæ dixi, occurrit nobis magna consolatio: quia quo propter multorum utilitatem, caritate exigente, ad ima descendimus, eo valenter ad summa intelligenda consurgimus. Sed nec mirum, si hoc agentes plus scimus, cum scriptum noverimus: Plenitudo legis est dilectio. Inter hæc autem necesse est, ut cum familiari Scripturarum meditatione ad officium egredimur prædicationis, atque ab officio prædicationis ad familiarem rursus Scripturarum meditationem revertimur, sollicita inquisitione nosmetipsos discutiamus, et quæ vel quanta sint, in quibus aut proficimus, aut detrimentum passi sumus, sagaci intentione perpendamus; quatenus hiuc inde et formidine et spe animum pulsantibus, nec elatio*

aitaque virtu-
tes elucent.

F

A elatio per præceps impingat, nec rursum desperatio in profundi voraginem mergat. *Hæc utilia sibi aliisque animarum curam gerentibus documenta præseribit.*

11 Nunc tantum superest, ut de Actis nostris pauca præmoneamus. Ludovicus Jacobus a sancto Carolo Carmelita anno 1640 ea descripsit ex monumentis Constantini Cajetani abbatis, qui verosimiliter ex antiquo Chronico Vincentino eadem desumpserat, quamvis Ms. nostrum hinc inde ab editionibus Chesnii et Mabillonii differat, ut in marg'ne et annotatis observabimus. Mirum est, chronographum Vincentinum non meminisse controversiæ, quæ agitata est inter Autpertum et Pothonem occasione abbatialis dignitatis, ad quam Autpertus fuerat evectus. Ea aliunde nobis innotescit ex epistolis Adriani I Papæ, qui apud Chesnium tom. III de Scriptoribus Galliarum pag. 788 Carolo Magno ita scribit: Ad nostrum iudicium canonice simulque regulariter contentiones inter monachos venerabilis monasterii sancti Vincentii et abbates ejusdem monasterii, scilicet Autbertum et Pothonem, discuti atque examinari vestra direxit præcelsa regalis excellentia. Ipse quippe præfatus Autbertus abbas, dum callem itineris peragraret, repentina morte occupatus minime nostris Apostolicis valuit se manifestare præsentibus. *Reliqua legi possunt in eadem epistola apud Chesnium loco citato, et in altera apud eundem tom. III, pag. 796. Jam S. Autperti Vitam ex Ms. nostro accipe.*

A C T A

Ex Ms. desumpto e monumentis D. Constantini Cajetani abbatis.

Quæ vero de sanctissimo abbate Autperto sequuntur, operæ pretium reor aliquantulum prolixius enarrare: equidem non ambigo, me meritis ipsius apud Deum posse juvari, cujus originem, actus, vel adventum in hoc sacro cœnobio Christi Ievitæ Vincentii partim vetus scriptura tradidit, partim vero, sicut venerabilium patrum fidei * relatione didici, pariter comprehendens, et ad laudem Dei nostri omnipotentis scribens, posteris perfectionem rectæ religionis ac exemplum proferimus perseverantiæ justis laboris pro Dei amore decertantibus in sacri cœnobii institutis; ut quicumque aspiciens hujus contempletur nobilitatem, seque quantocius a seculi convertat vanitate, hujus attendens prudentiam et caritatem, avidus Christi sectetur humilitatem, et eo magis, si seculi divitias alacriter studuit calcare, de sibi promissa in cælis a Domino gaudeat felicitate: si pauper vero propriam abrenuntians voluntatem, sub jugo sanctæ regulæ Deo se professus est militare, noverit, se jam non de crastino debere cogitare; sed meminerit, quoniam et humiles spiritu Dominus dignabitur salvare.

2 Hic quidem sanctissimus Pater Galliarum provinciis oriundus, parentibus admodum Christi religione et seculi claritate *
Julii Tomus IV.

clarissimus, * ut luciferi solis radius, Christianitate conspicuus enituit: qui nimirum cum puellares ageret annos, litterarum studiis traditus, totis viribus innocenter Christi mandata custodiens, tam divinæ quam mundanæ philosophiæ verus Christi philosophus efficaciam * adeptus est. Post quod in regali aula divæ memoriæ Caroli imperatoris assumptus, cum a cunctis diligeretur, maximeque ab eodem imperatore Carolo sive ejus genitore pio Pippino, cœpit ejusdem imperatoris magister et institutor esse prudentissimus, ipsiusque imperialis aulae archicancellarius a supra ceteros haberi strenuissimus: et cum a cunctis veneretur atque attolleretur sibi jure dignis laudibus præcipuisque obsequiis, tamen ille pii pectoris simplicitatem et puræ caritatis sinceritatem custodiebat attentius.

3 Sed cum his temporibus monasterium beati martyris Vincentii super Vulturii fluminis fontem a sanctis patribus Paldone b Tutone c, et Tazone d esset constructum, magnaque ibi sanctorum Deo famulantium congregatio permaneret, quæ præcipuis pene tunc temporis Italiæ monasteriis præferretur, factum est, ut eorum sanctæ religionis opinio longe lateque fragrans etiam ipsius clementissimi imperatoris Caroli perveniret ad aures: qui ductus divino amore præcipueque suavis ab eodem suo venerabili magistro et archicancellario Autperto, primitus quidem hujus opinionis veritatem explorare voluit, misso ad idem monasterium suo apocrisario e: dehinc magna stipatus caterva potentum Romam veniens ad primi Principis Patris * limina oraturus, et ut ecclesiarum, populi, et patriæ excidium ulcisceretur, peractis necessariis rebus, cum maxima multitudine tam religiosorum episcoporum vel abbatum, quam sequentium comitum ac marchionum, ad idem dignatus est accedere monasterium. Ubi qualiter dignissime a sanctis patribus susceptus, quamque ipse ibidem humiliter sit ingressus, in libro vitæ eorum plenius continetur; quod ex præcepto domini Tazonis abbatis a venerabili Petro presbytero et monacho sacri cœnobii satis lucido descriptum est.

4 At cum idem serenissimus imperator post dona magnifica, quæ ibidem contulerat, postque firmatis regali præcepto longe lateque possessionibus, sanctorum patrum vestigiis prostratus, illorum se diutius orationibus commendans, sumptis benedictionibus, festinanter vellet reverti, vir Domini Autpertus contemplatus piæ conversationis exempla in sanctis patribus, admodum mirabatur; jamque ejus animus his se similem fieri delectabatur. Hoc denique evoluto tempore, Carolus rex f Beneventum aggressus, diutina obsidione civis vexabat; sed ei ad capiendum omnino urbs difficilis erat. Interca Arichis ipsius civitatis princeps pia consideratione civium saluti consulens, datis obsidibus duobus liberis, eum eo paciscitur: inde rediens rex B. Benedicti g monasterium petiit, orationibus servorum Dei se commendans plurima ibi dona largitus est, et regali præcepto quæque possederant confirmavit, adjungens et alia multa. Ad monasterium quoque Christi martyris Vincentii datis ex parte sua magnis munere-

EX MS.
* al. clarissimis

* al. efficacia

a

aulicus Caroli
regis Franciæ,

b c
d

E

e

* al. Petri

F

post ejusdem
regis iter in
Italiam,

f

g

De Actis hic
edendis quædam
præmittuntur.

Auctor quædam
præfatus

* an non fidei?

narrat, quomodo
Autpertus,

* al. dignitate

ribus tam venerabilem virum Autpertum quam et magnificum Alcuinum ^h regiae aequae aulae magistrum reverenter transmisit, qui sua pia vota fideliter Dei servis deferrent.

5 Tunc ergo venerabilis Dei famulus Autpertus, ductus amore sanctae religionis, regis vestigiis semetipsum prosternens, orat se jam Deo militaturum; relictis mundanis tumultibus, in B. Vincentii monasterio usque ad finem vitae libentissime persistere velle, ac pro ipsius regis salute Deo se donari proposuit. Quod rex audiens, multis effusis lacrymis pro devotione Viri, licet magnis ejus videretur destitui subsidiis, tamen postulatus a multis, annuit impetratis. Hujus exemplo plurimi ex aula regia militiae cingulum deponentes in sancto proposito religionis ei adhaeserunt, et omnia, quae habere videbantur, ac si non visa, pro Dei amore penitus dimiserunt. Sanctae igitur religionis habitum Vir Dei indutus omnibus se inferiorem ita intimo credebat sui cordis affectu, ut nihil omnino scire ^{forte cibi} vellet, praeter quae ab abbate dabantur quotidiani victus necessaria; quae quidem et ipsa ceteris paribus ^{an non patribus?} sumere videbatur: et cum esset in aula regia admodum delicatus, ita se ipsum divinis mancipabat obsequiis, ut nulla illi hora vacua praeriret, qua vel insisteret orationi, vel in lectione divina ejus animus versaretur.

6 Denique, ut comperimus, plurimos sanctarum Scripturarum libros exposuit: nam Leviticum Moysi, Cantica Salomonis, Psalterii flores melliflua suavitate, quae in his divina mancant arcana sacramentorum, quaeve uniuscujusque fidelis disciplina morum, sive Christi observatio mandatorum, suorum edisserens patefecit documento verborum. Librum quoque de conlictu vitiorum, sed et homilias aliquas Evangeliorum pulchra suorum edidit declaratione sermonum. Vitam etiam beatorum patrum Paldonis, Tutonis et Tazonis cum historia sui monasterii plena relatione describens cunctis in exemplum monachis ita proponit, ut divinae munere Trinitatis, tam praecipue caritatis quam amore pro Christo paupertatis, tres illos fratres speculum ostendat esse normamque vivendi. Testatur hoc etiam venerandus Paulus Diaconus in historia quam de Longobardorum adventu tunc temporis in Italiam descripsit, ubi eundem virum eruditissimum Autbertum et ejusdem monasterii abbatem fuisse commendat ⁱ.

7 Fertur praeterea, quia cum quadam die idem felicissimus pater Autpertus in ecclesia beatae Dei genitricis Mariae proluxe Domino preces funderet, et eandem Dei genitricem sedulo interpellaret oratu, ut sibi linguae disertitudo largiretur (lucrat quippe aliquantulum impeditioris linguae) tunc subito soporatus ante sacrum altare adesse sibi conspicit in visione beatissimam et gloriosissimam mundi Dominam, perpetuam virginem Mariam, laeta facie et ultra solis splendorem rutilantem: quae quasi annuens deprecanti tetigit labia ejus, eumque de pavimento surgere jubens, deinceps suae laudis vota persolvere ac praemia attollere, ut ipse jam desideraverat, monet, seque illi semper praesentem adesse promisit. Laetus ergo de visione surgens, quae fuerat jussus, ore facundo cepit persolvere laudes, et carmina digua reddebat alacri corde.

8 Illic Pater sanctus cum in eodem venerabili monasterio pretiosi martyris Christi Vincentii per plures annos Domino deserviret, jamque cunctis in exemplum foret recte vivendi, defuncto ejusdem sanctae congregationis venerabili abbate Joanne, licet invitatus ac renitens, sacri regiminis locum post S. Paldonem septimus ^k ipse suscepit: namque ex tunc susceptam gregis curam ita digne agere satagebat, ut cunctis aperto caelestis Regis thesauro, veras divitias mundanis epidus praeferebat fidei devotione agilius capere non solum sermonibus, sed etiam sibi subjectos suis doceret moribus; et forma fieret gregi, sicut beatus docet Apostolus: hic namque a dignae memoriae Carolo rege ^{al. imperatore} inclytum sui monasterii praecipulum obtinuit hujusmodi l. . . . . Expleto itaque in sancto regimine venerandus abbas Autpertus anno uno, mensibus duobus, et diebus xxv, justis operis palmam percipiens feliciter migravit ad Christum anno Incarnationis dominicae DCCLXXVIII, Indictione n m, die xix Julii in beati Petri ecclesia n digno sepulchro locatus o.

ANNOTATA.

a De his parachronismis satis diximus in Commentario praevio.

b Paldo unus ex tribus primis monasterii Vincentini fundatoribus, et primus abbas obiit v Idus Octobris anno 720, ut scribit Autpertus noster apud Mabillonium in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti saec. III, part. 1, pag. 430.

c Ab Autperto vocatur Tato, diciturque meritis plenus ex hac vita migrasse III Idus Decembris anno 739.

d Hujus abbatis gesta etiam descripsit S. Autpertus, asseritque eum mortuum esse anno 729 die xi Januarii, quo de ipso in Actis nostris meminit Bollandus, quamvis tunc needum haberet illa monumenta, quae postmodum in lucem producta sunt.

e Apocrisiarius varias habet significationes, ut videri potest apud Cangium in Glossario; sed hic videtur significare legatum regis.

f Hinc usque ad finem, ut in margine notavit Papebrochius, correctio accessit delendo nomine imperator, imperialis, et substituendo rex, regalis, quod etiam factum in diplomate.

g Carolus Magnus monasterium Casinense adiit anno 787, adeoque auctor Aetorum hic res vel tempora confundit, ut diximus in Comm. praevio.

h Mabillonius mavult hic legere Aetherium vel Itherium, quia apud Chesnium tom. III Script. Gallicae pag. 760 dicitur quidam Itherius in partes Beneventani ducatus profectus esse.

i Hoc Pauli Warnefridi testimonium in Commentario praevio citavi. Porro idem chronographus post vitam S. Autperti de illo ita scribit: Libet in hoc loco aliqua inferre de Paulo Diacono: siquidem et ipse de nostris quaedam reverenti stylo descriperat, et cum hoc venerabili patre Authperto maxima illi fuerat cognitio.

k Mabillonius abbates S. Vincentii sic enumerat: Paldo, Tato, Taso, Atto, Herempertus, et Johannes, quibus successit Autpertus. Vide eorundem abbatum catalogum apud Ughellum tom. VI Italiae saec. col. 470.

a: tandem pie in abbatis officio ad Superos migraverit.

k

al. imperatore l

m

n

o

E

F

A | Hoc diploma cum ceteris hic omisi; cujus omissionis rationem vide in Commentario prævio.

m | Eo anno proprie currebat Indictio prima, quamvis Cointius explicet per secundam jam inchoatam.

n | Hanc, ni fallor, ecclesiam indicat Ughellus tom. VI Italiae sacræ col. 470, quando de Attono IV istius monasterii abbate agens sic loquitur: Abbas iste construxit in eodem monasterio ecclesiam S. Petri apostoli.

o | Quamvis S. Autpertus jam tum esset di-

gno sepulcro locatus, tamen postea adhuc honorificentiori loco videtur positus fuisse, ut colligo ex his chronographi Vincentini verbis: Post ultimam desolationem ecclesiae cum fama celebri didicissemus, aliquos ad corpus Josue divina sæpe sensisse beneficia, illius ossa et venerabilis Autperti, et aliorum patrum antiquorum hoc in loco attulimus, atque in sarcophago grandi posuimus, cum domni abbatis Hilarii corpore. Notat Mabillonius, hunc Hilarium obiisse anno 1044.

DE S. AUREA VIRGINE ET MARTYRE

CORDUBÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

G. C.

Sanctæ patria, stirps, vitæ professio et cultus.

E

B
ANNO. DCCCLVI.
S. Aurea ex
stirpe Arabica
in Hispania
nata,

Humanæ imbecillitatis exemplum, et divinæ misericordiæ argumentum præbet hæc sancta Virgo et martyr, quæ prius Mahometani tyranni minis exterrita, saltem ore Christum negavit, sed deinde intrepida et constanti Christianæ fidei confessione de tyranno triumphavit, ac fuso sanguine culpam suam eluit. Nata hæc erat in Hispania, ut S. Eulogius in Actis num. 1 indicat, ex præcipua Arabum nobilitate, atque ipsi Mahometano iudici consanguinitate jungebatur. Soror fuit sanctorum martyrum Adulphi et Joannis, quorum festum die xxvii Septembris celebratur. Ex his autem colligo, matrem ipsi fuisse Artemiam, de qua idem S. Eulogius in Memoriali Sanctorum lib. II, cap. viii ita scribit: Sanctam vero hanc virginem (nempe Mariam martyrem) Deo devovens, Cateclarense cœnobio, quod gloriosæ et semper Virginis Mariæ Genitricis Domini fulget memoria, consignavit, constituens eam apud quamdam summæ sanctimonie feminam, Artemiam nomine; quæ et ipsa geminum pignus per martyrialem obitum olim cælo promiserat, Adulphum scilicet et Joannem, qui in primordio regni principis hujus viriliter de hoste triumpharunt. . . . Artemia igitur gratia sanctitatis, provecæque ætatis, seu obtentu martyrum filiorum, ceteris in eodem cœnobio commanentibus feminis antecellens, totius monasterii virginalis conventus jussu auctoritatis ejus intendebatur. Hinc igitur constat, Artemiam fuisse matrem S. Aureæ, cum illa sanctos martyres Adulphum et Joannem fratres habuerit, sicuti initio Actorum dicitur.

2 Dubitari possit, quodnam vitæ genus S. Aurea fuerit professæ. S. Eulogius, eam vixisse in cœnobio Cateclariensi et fuisse . . . non solum Christianam, verum etiam sacræ devotionis insignitam stigmatem. Hinc illi oritur inter Carmelitas et Benedictinos, dum uterque Ordo hoc cœnobium sibi vendicat. Joannes Baptista de Lezana in Annalibus Carmelitanis tomo III, pag. 414 et sequentibus fuscè probare nititur, cœnobium Cateclarense aliaque quædam vicina non ad Benedictinos, sed ad Carmelitas eo tempore pertinuisse. Marcus Antonius Alegre de Casanute in Paradiso Carmeliticæ decoris pag. 238 agens de monasteriis quibus-

a Carmelitis
perperam Ordi
ni suo adscribi
tur;

dam Hispaniæ inter alia sic scribit: Cateclarense sub obedientia quoque Tabenensis efflorens, et Abbatiae Generali Carmeli, ut cetera alia, subjectum, sub nomine S. Mariæ, ad partem visebatur occidentis prope Pinnaflorem. Illius monachis Frugelius præerat abbas, sicut virginibus Artemia sacris. Claruit multa sanctitate lucidum: habuit enim, ut omittamus ceteros, S. Petrum Astigitanum sive Ecijsensem, Walabonsum, Sabinianum, Mariam, et S. Auream inclytos martyres Christi. Didacus de Coria, apud Tamayum citatus, etiam S. Auream Ordini Carmelitano adscribit. Sed ipse Tamayus, non difficilis alioqui similium approbator, in suo Martyrologio Hispanico xix Julii saltet hic est verba opportuna locutus: Procul dubio, inquit, errorem contraxit R. P. F. Didacus de Coria Histor. Carmelit. lib. II, cap. xvii, credens absque historica suffragatione, S. Auream fuisse ex Carmelitarum Ordine alumnam, cum contra ejus placitum sint totius traditionis et scriptorum auctoritates.

3 Martyrologi, alique scriptores Benedictini contendunt, S. Auream martyribus Ordinis sui annumerandam esse. Inter alios Bucelinus in suo Menologio ad hunc diem ita loquitur: Aurea illustribus admodum vetustissimisque orta natalibus, relicto seculo, monachicæ vitæ institutum in celebri virginum nostrarum Cateclarense cœnobio professæ, sanctos Adulphum et Joannem lectissimos Christi martyres, fratres germanos habuit. Possem hanc controversiam partibus litigantibus agitandam relinquere; sed quia curiosus Operis nostri lector plerumque iudicium nostrum expectat, dicam breviter, quod sentio. Imprimis nullo modo mihi sit verosimile, S. Auream Ordini Carmelitano annumerandam esse. Neque tamen hinc statim sequitur, eam fuisse Benedictinam: quamvis enim Eulogius dicat, illam in cœnobio vixisse, et peculiari sacræ devotionis stigmatem seu velo insignitam fuisse, inde inferri non potest, eam stricti nominis religiosam fuisse, ac tria substantialia religionis vota emisisse. Sic hodie in Belgio virgines, quas vulgo Beghinas vocamus, velum accipiunt, ac tamquam in cœnobio simul habitant, et tamen novimus, eas non esse stricte dictas religiosas. Imo S. Augustinus

F
nec certum est,
eam Ordini
S. Benedicti
accensendam
esse.

scrm.

AUCTORE
G. C.

serm. XXIII de verbis Domini testatur, hujusmodi virgines communiter appellatas fuisse sanctimoniales. Plura de hac re videntur apud Bollandum nostram x Februarii in Commentario prævio ad Vitam S. Scholasticæ § III, et apud Christianum Lupum in notis ad librum Tertulliani de Præscriptionibus, scholio capitis tertii, a pag. 40. Si tamen scriptores Benedictini liquido ostenderint, cœnobium Cateclarense tunc ad Ordinem suam pertinuisse, libenter eorum sententiam amplectemur.

Ejus cultus ex
Martyrologiis:
et Acta ex
S. Eulogio.

4 Cum de Virginis ac martyris nostræ sanctitate satis constet, uiror, Usuardam de ea non meminisse, præsertim cum die xxvii Septembris duos illius fratres Adulphum et Joannem Martyrologio suo inseruerit. Silentibus igitur antiquis martyrologis, aliquot recentiores enumerabimus. Galesinius hæc die sic habet: Cordubæ item sancte Aureæ virginis et martyris, quæ nobili genere nata, Joannis et Adulphi martyrum soror, aliquando lapsa, post facinoris intime pœnitens, iterum accusata, libere constanterque fidem professâ, libenti animo datis pro Christo cervicibus, martyrium subiit. Martyrologium Romanum eandem Martyrem brevius annuntiat hoc modo: Cordubæ sanctæ Aureæ virginis, quæ aliquando lapsa, sed facti pœnitens, iterato certamine hostem effuso sanguine superavit. Eandem phrasim imitati sunt Wion, Menardus, Bucelinus, aliique, qui a Tamayo hæc die citantur. Porro hi omnes sua hauserunt ex S. Eulogio presbytero Cordubensi, qui tribus annis post S. Auream etiam martyrii laurea donatus est, uti probavimus in ejus Vita ad diem xi Martii illustrata. Acta hujus Virginis ab hoc sancto Viro ita conscripta sunt, ut præter jam dicta vix quidquam in iis notandum occurrat. En ipsa.

B

C

ACTA

AUCTORE S. EULOGIO COÆVO

Ex Memoriali Sanctorum lib. III, cap. XVII, quod tomo IV Hispanicæ Illustratæ editum, et cum Coloniensi Patrum bibliotheca tom. IX, part. I, col. 679 collatum est.

S. Aurea vivens
in cœnobio Cateclarense,

Ea tempestate virgo quædam nobilis, nomine Aurea, sanctorum Adulphi et Joannis martyrum, de quibus in præcedentibus memoravimus, soror, quæ a tempore collisionis eorum, devotionis præmio lungebatur, cum revelatis sacræ religionis studiis in cœnobio Cateclariensi, quod antiquitas sanctæ et gloriosæ Virginis Mariæ nonini dedicatum est, commaueret per annos fere triginta et amplius, cunctis fidei suæ notitiam donans, nec ullis adumbrata pavoribus, conversationem Christianismi sui patulo gerebat congressu. Et quia erat stemmatis ortu præcincta, grandique fastu Arabicæ traducis exornabatur, nullus exterorum Virginis lidem incursare * audebat, donec quidam suorum ex

* forte incusaro

provincia Hispalensi, unde genus trahebat, divinitus, ut arbitror, concitati, quo jam debita ante mundi constitutionem Virgini corona martyrii pararetur, et præstantius in cælestibus de consummato lætaretur triumpho, causa explorandi ad se perlatis rumoribus, fidem ac propositum Virginis venientes, callide contribulam suam gratia hospitandi * sese invisere mentiuntur. Quam non solum Christianam, verum etiam sacræ devotionis insignitam stigmatibus a contuentes, confestim de ea judici referunt quæstionem; qui et ipse jure nativitatis eidem Virgini concretis adhærebat prosapiis.

* al. sospitandi

a

2 Tali ergo stimulatus relatione, suis eam assistere jubens obtutibus, quare se tam nobiliter auctam famulatu fidei Christianæ degenerem reddiderit, vilique proposito tam præcisi generis infecerit infulam b clementi admodum exhortatu compellat. Sed poteris, inquit, quam prope totis absolvi pædoribus, debitamque interpolatæ originis recipere claritatem, si tui gerens consultum, fidei nostræ cultibus intimis te votis admittendam elegeris, summisque nobis affectibus parens, quod sequimur, sequaris, et quo ducimur *, ire contenderis. Si vero et contemptos nos, et etiam, quæ colimus, abrogeris, et illos, quos hactenus æmulata es, intuitu fidei sectare decreveris, post varia diræ cruciationis tormenta, post multiplicium dolorum immensa supplicia, quæ merito tanti criminis rea rependens *, postremo turpissimæ mortis supplicium incurres. Ferant, eodem momento Virginem sub judicis objurgatione cecidisse, et omne sibi imperatum libenter exequendum polliceri. Et quia melius de rebus [non] expertis silendum est, quam procaciter incognita ventilare, cujus rei obtentu hæc ipsa negatio Martyrem futuram subrepsit, utrum formidine carnis, an causa disponendi rem familiarem, incompertus testificare non audeo, nisi forte ex subsequitis eventibus, quibus postmodum obstinenter in professione perdurans, promeritam adeptâ est lauream, ut sese conjectura arbitratus humani habet, carnis illam infirmitate non succubuisse credamus.

accusatur apud
Mohemetanum
judicem, a quo
terrifica fidem
negat;

b

* forte ducimus

* al. rependes

c

3 Igitur post auditam judex oris ejus professionem, qua juxta omnes ritus legis suæ degere sponderat: illico abeundi, quocumque vult, sibimet libertate collata, e vestigio domum regreditur. Ac sicut prius militans Christo nullatenus a proposito sanctæ fidei desuevit, nec a fidelium contubernio se passa est disgregari; quin potius illorum persæpe se cœtibus conserens, quos pietatis religio perlustrabat, condignis fletibus affectuque interno lapsum linguæ deplorans, spæi suæ veram fiduciam ad Redemptoris alligat indulgentiam, si forte reatu prævaricationis obnoxiam famulam non repellat, qui adulteram ab exitio lapidationis eripiens, Petrum a maris fluctibus incubantem Apostolico functurum primatu receptat, furemque patricidio coinquinatum, suo comitatu paradisu lustraturus admittit. Nec obesse fidebat prælargæ et incomparabili Domini pietati inutilis famulæ momentaneum crimen, apud quem multimoda miseratio et redemptio copiosa et exuberans prævenit gratiæ dono indignos, et, quibus strenui laboris stipendia nulla suppeditant,

sed postea facti
pœnitens,
F

A peditant, consulta pietate justificat. Auget præterea Virgo sancta compunctionem, studium lamentationis multiplicat, votis vota congeminat, et duplicato mœrore affectuque mentem perurgens, ne supremo examine aut de scelere condemnata æterno unicipetur supplicio, aut a consortio fratrum suorum Adulphi scilicet et Joannis martyrum beatorum congruis meritorum repagulis detrudatur, felicibus votis adnititur.

4 Exin claro intrepidoque processu frequenter ecclesiam adiens, jam jamque in virtute Domini roborata, terrenis abstracta contagiis et cælesti curiæ anhelat adscribenda: si forte ejusquam recidivo contestationis eventu in jus denuo mitteretur. Sed hæc callidus veterator non leviter ferens cum fideliori conciliatu nuper elapsam, creatori suo nunc quam antea militare intelligit, nec in aliquo penitus profuisse circumventionis suæ præstigium contuetur, quin injecto stupore nescio cujus habitudinis * transversam Virginis linguam a professione veritatis leviter et perfuntorie contestaverat ore, non corde fuisse

B sublatam advertens: haud dubie condæmonibus de extenuato cursu conqueritur dicens: Hæc ecclebs pridem me labiis fortuito honorans, modo cor ejus præinctum virtute superna, grandi objectu a meis disparatur illecebris. Et idcirco quemdam in persecutionem beatæ Virginis, pruritans denuo, ad perquirendam tyronem fidei suæ compulit.

5 Nonnulli interea gentilium ejus explorantes conversationem, nihilominus juxta priorem habitum Christi Famulam reperientes, illico de ea coram judice questum deponunt, crimen asserunt, dolosque præterdunt, et ut tanti abusus præsumptioni vindicæ occurrat, talesque ausus legali auctoritate percipiat, perversis linguis contendunt. Qui protinus vehementi ira commotus, ferocium truculento satellitum ministerio suis eam attrahere conspexit jubens, illico exhibitam de contemptu nuper adepti cultus redarguit, de neglectu promissi comminatur propositi, et cur tanti juri * decretum non reverita sit, horrisonis percontatur clamoribus. Tum Virgo, quæ se noverat ad tale jam divinitus electam certamen, ut erat prudentioribus disertis facundiis, sancto jam perlustrata respectu, judici refert: Numquam a Christo Deo meo separata sum, numquam a religione pietatis ejus discessi, numquam profanationibus vestris vel ad momentum inhæsi, licet dudum coram te, lapsu quodam sermonis, lingua succubuerit. Erat autem cor meum fiduciam habens in Domino, qui me suarum promissionum introrsus adminiculis erigebat dicens: Qui credit in me, etiamsi mortuus

fuerit, vivet. Inde quamvis verbotenus laqueum prævaricationis incurrerim, vivido tamen sanctæ credulitatis tenore cor præmunitum gerebam. Nam statim quo a te digressa sum, et votis et affectibus lachrymosis, quem ab infantia mea didiceram, cultum exercui, fidem servavi, propositum gessi. Restat ergo jam nunc, ut secundum profanationis vestræ ritum aut gladio vindicæ puniar: aut si inultum præterire factum hujusemodi potest, de reliquo tota me libertate ad cohærendum Christo Domino prætermitte.

6 Tunc immanissimus arbiter, Virginis assertionem succensus, facturus de ea regi relationem, ergastulis mancipavit, ingentique vinculorum onere coarctavit; quam alio die per decretum principis gladio trucidans, confestim examine corpus ejus ejusdam homicidæ patibulo, qui ante paucos dies allixus fuerat, capite deorsum suspendi præcepit: cujus beatum cadaver cum ceteris furum membris, qui tunc ob flagitium interempti sunt, Bæticeis d' immersum gurgitibus, nullum hactenus comparandi vestigium præbuit e. Christus autem Deus et Dominus noster, qui est E adjutor bellantium, et martyrum coronator, qui dat lassis virtutem, se quoque requirendi affectum insinuans, providam pulsandi januam misericordiæ suæ confert intentionem, multimodo rerum effectu secundum placitam sibi dispensationem præscitam et prædestinatam ante mundi principium, ad coronam martyrii famulam suam in pace suscepit: cui est honor et gloria, virtus et potestas in secula seculorum Amen. Coronata est hæc Virgo XIV Kalendas Augusti, Era qua supra f.

ANNOTATA.

a Ambrosius Morales in notis ad hunc locum per stigma intelligit velum capitis, quod virginibus imponi solebat. Id antiquitus virginibus etiam non religiosis dari solebat, ut indicavimus in Commentario prævio num. 3.

b Per infulam hic metaphorice significatur stirpis dignitas, ut ex sensu colligitur.

c Monet Morales, in veteri Ms. tantum legi expertis, et non amanuensis oscitantia haud dubie omissum fuisse, eum sensus negationem exigat. F

d Bætis notissimus Hispaniæ fluvius, qui nunc vulgo voce Arabica appellatur Guadalquivir, id est fluvius magnus.

e Neque postea unquam illius reliquiæ comparuerunt, uti testantur scriptores Hispani.

f S. Eulogius capite præcedenti agens de S. Argimiro martyre, cujus Aeta ad diem xxviii Junii illustravimus, signaverat æram dcccxciv, cui respondet annus Christi 856. Patet itaque S. Auream eodem anno 856 passam esse.

EX IMPRESSIS.

et die XIX Julii palmam martyrii obtinet.

d
e

f

F

DE S. BERNOLDO SEU BERNULPHO EPISCOPO ULTRAJECTI IN BELGIO.

G. C.

SYLLOGE HISTORICA.

Sancti cultus, gesta, miracula, sepulcrum et reliquiæ.

ANNO MLIV.
Sancti cultus ex
Martyrologiis
probat.

Quamvis hic beatus Præsul tantum in paucis recentioribusque Martyrologiis memoretur, tamen jure quodam suo locum in Actis nostris exigit: cum aliunde de immemorabili ejus cultu satis constare videatur, uti probare conabimur, postquam aliquot Martyrologorum verba, quorum auctoritate hæc potissimum definiuntur, more nostro præmiserimus. Matricula Carthusiæ Ultrajectinæ in Auctariis Usuardinis, eum sic memorat ad diem xx Julii: Bernoldi episcopi Trajectensis, qui apud sanctum Petrum quiescit. *Grevenus in iisdem Auctariis sic habet: Item beate memoriæ Bernoldi episcopi Trajecti inferioris et confessoris. Ferrarius eundem Sanctum suo Catalogo generali sic inseruit: Trajecti ad Rhenum, S. Bernulphi episcopi ejusdem urbis. Ejusdem sancti Præsulis meminit Canisius noster in suo Martyrologio Germanico, sed nescio, qua auctoritate ipsum Lugduni in Gallia collocaverit. Saussayus in Martyrologio Gallicano ita illum pluribus verbis annuntiat die xx Julii: Ultrajecti, depositio sancti Bernulphi, episcopi et confessoris, viri divini cultus amplificandi admodum studiosi, atque pontificiæ virtutis perfectæ exemplaris, qui cum vivens maxima pietatis insignia edidisset, tum eximie conversationis actibus, tum sacrorum adificiorum magnifica excitatione, defunctus etiam miraculis emicuit copiosis, ob quæ e tumulo levatus, atque in choro ecclesiæ sancti Petri, quam exstruxit, collocatus, devotæ plebis, quam præsidiiis perpetuis juvat, continua frequentatione religiose honoratur. Nescio, cur martyrologus ille e logium ejusdem Sancti, mutata phrasi, ad diem xix Julii in Supplemento repetat. Castellanus in suo Martyrologio universali etiam hunc Episcopum sancti titulo donat. Atque hæc sunt, quæ apud martyrologos inveni.*

B. K. a miram
istius Præsulis
electionem nar-
rat.

2 Historici etiam insignem hunc Virum scriptis suis celebrarunt. Joannes de Bekia, canonicus Ultrajectinus, qui ante medium sæculi xiv floruit, miram illius promotionem ad episcopatum in suo Chronico sic narrat: Cum Adelboldus episcopus defunctus esset, et quotidianus tumultus in electione novi pastoris contentiose foret, Conradus rex Trajectum descendit ad suppressendam discordiam, adducens secum Ghiselam reginam, uxorem suam. Sed quoniam eadem regina diebus illis erat gravida, quinimo puerperio proxima, ideoque jam dictus rex locavit eandem in pago de Oosterbeke apud quemdam presbyterum, cui Bernulphus proprii nominis erat vocabulum. Rex autem ad urbem Trajectensem confestim se transtulit, et capitulum ad unionem pacis informare studuit. Demum invalescente discordia graviori, totum capitulum compromisit in arbitrium

regis presentare virum discretum ac idoneum, qui dignus esset gubernare tantum episcopium. Interea regina nobilis elegantis formæ parturit infantem, transmittens regi nova gaudia per Bernulphum sacerdotem; et ecce rex pro desiderata legatione nimirum * exultans tradidit eidem presbytero Trajectense pontificium, consimiliter et investituram per anulum et pastorem baculum. Eodem fere alio stylo narrantur in Chronico Trajectensi, quod Antonius Matthæus inter veteris ævi Analecta tomo IX ex Mss. edidit. Honorifica ejusdem Præsulis mentio fit in diplomate quodam, quod Fredericus Badensis, quinquagesimus sextus Ultrajectinæ ecclesiæ episcopus, anno 1515 dedit, ubi inter alia Bernoldi laudabilia pietatis et virtutum opera, numerantur tres ecclesiæ, quas Ultrajecti ædificavit.

* al. nimum

3 Wilhelmus Heda, qui anno 1525 Antverpiæ obiit, fusius S. Bernulphi gesta describit, et Joannis Bekiani narrationi hæc adjungit: Bernulphus itaque vigesimus ordinatus episcopus illico animum ad vitam sanctiorem et augmentum religionis cultumque divini obsequii applicuit. Primum pacem pepigit cum Comite Hollandiæ et principibus circumvicinis. Erexit in Trajecto a fundamentis ecclesias binas, unam in honorem divi Petri Apostoli, alteram sancti Johannis, in qua corpora sanctorum Justinæ et Cypriani recondit, utrumque multis prædiis et possessionibus ditans, ubi etiam collegia canonicorum instituit, monasterium antea per Anfridum episcopum in Monte Sancto constructum, transtulit in urbem, ubi et ecclesiam sub invocatione sancti Pauli Apostoli ædificavit. Apud Davenportiam instauravit templum divi Lebuini, ubi et partem Canonicorum ex ecclesia beate Mariæ Trajectensi (quæ sancti Salvatoris nunc dicitur) transmisit, assignans ex bonis dictæ ecclesiæ, quæ admodum opulenta erant, quibus perpetuo illic Deo militarent. Ecclesias præterea et loca sacra per dioccesim suam ruinam minuantia in cultum pristinum restituit et ornavit. In hac itaque tam sancta conversatione usque ad finem vitæ perseverans, cum cælitus datus esse crederetur ad relevamen ecclesiæ suæ paulo antea satis oppressæ, postquam sedisset annis xxviii (alii tantum numerant xxvii episcopatus annos) migravit ad Dominum xiv Kal. Aug. anno Domini MLIV, tempore Henrici III. Sepultus in sanctuario ecclesiæ sancti Petri per ipsum fundatæ, translatus postea collocatur in choro, ubi plurimis claret signis et virtutibus: quo et mortales plures nostra tempestate confluunt salutis gratia.

et Heda refert
ejus sanctita-
tem.

4 Non placet Hedana clausula Arnoldo Buchelio

chelio heterodoxo, qui ubique Sanctorum gesta et cultum arrodit. Quare in notis ad Hedam pag. 126 miratur, Viri sanctimoniam et miracula Molanum latuisse, accuratissimum alioquin talium inquisitorem. At ego miror potius istius critici osecitantiam : si enim Molani Natales sanctorum Belgii anno 1595 vel 1616 impressos inspexisset; haud dubie ad diem XIX Julii legisset sequentia : Trajecti, memoria beati Bernulphi episcopi, qui primum fuit pastor ecclesiae in pago Oosterbeek, sed ex compromisso capituli per Conradum augustum, cujus uxor in ejus parochia pepererat, ad vacantis sedis dignitatem evectus est, quam annis viginti septem in pace gubernavit. Deinde post enumeratas ecclesias, a S. Bernulpho conditas, subjungit eadem, quae Buchelius in Hedda displicuerunt. In hac itaque tam sancta conversatione, inquit, usque in finem vitae perseverans migravit ad Dominum anno millesimo quinquagesimo quarto, sepultus in sanctuario ecclesiae sancti Petri per ipsum fundatae : translatus tamen postea collocatus est in choro, ubi plurimis claret signis et virtutibus, quo et mortales plures nostra

B *tempestate confluunt salutis gratia. Quid hic, obsecro, Buchelius carpere voluit? Cum ipsemet ex Bockenbergio heterodoxo fateatur, Bernulphum populari (potius dixisset antiqua et catholica) religione ad haec fere tempora frequentatum fuisse, et juxta Chronicon vulgare narret, sepulcrum ejus a muliereulis, quarum infantes nullum capere valerent incrementum, quales etiam D. Mathuto (voluit dicere Maehuto) offerebantur, visitari certa sanitatis spe solitum. Nunc ulterius Praesulis nostri sanctitatem et cultum ex ipsis Ecclesiae Romanae hostibus confirmemus.*

5 In Batavia sacra, anno 1714 typis primum edita, parte 1, pag. 128 citatur Bockenbergius, fidei Catholicae apostata, qui in opere nondum typis vulgato de Apostolis Divisque tutelariis Hollandiae, ita de S. Bernoldo seu Bernulpho disserere dicitur : Post multa pietatis et aequitatis opera, quibus Deo servire studebat, infirmari cepit Bernulphus, et mundi vincens contagium, mundus migravit ad Dominum, multis miraculis eoruscans XIV Kalend. Aug. anno MLIV, et sepelitur in ecclesia S. Petri.

C *Hic inter cetera infirmitatum genera morbum illum puerorum, quem et siccum vulgo nominant, solitus est curare. In Actis autem Pontificum Trajectensium haec de Bernulpho scribere perhibetur : In D. Petri, quod fundavit Trajecti, templo conditus, et populari religione, maxime a matronis, quibus sterilitas aut puerorum valetudo erat molesta, stante pontificatu in Batavis, frequentatus. Memorantur ornamenta pontificalia, quibus olim erat humatus, cum corpus ejus, ex primo loco elevatum, collocaretur in choro, cum suavi fragrantia reperta integra, atque in annuis ejus sacris ad nostra usque tempora usitata. Ecce ipsi Sanctorum oppugnatores virtutem S. Bernulphi laudare, et piam Catholicorum erga eum venerationem testari coguntur. Sed jam iterum Catholicos testes audiamus.*

6 Petrus van Stracele Societatis nostrae sacerdos, et Ultrajecti missionarius, in litteris anno 1671 ad Papebrochium datis affirmat, in sine Ritualis Ultrajectini haberi orationem, quae super agros sic recitatur : Deus, qui per Filii

humilitatem jacentem mundum erexisti; Deus, qui miserabiliter lapsos et variis peccatis irritos sacerdotum ministerio mundari praecipisti; Deus, qui per manus tuae impositionem animarum et corporum morbos fugasti, idemque opus a discipulis tuis eorumque successoribus fieri voluisti, exaudi preces nostras pro hoc famulo tuo, infirmitate corporis sui gravato, et manum pietatis tuae manibus nostris suppone, ut per hanc manus impositionem, te operante et sullragantibus meritis et precibus gloriosissimi S. Bernulphi confessoris atque pontificis, descendat super eum caelestis benedictio et gratia Spiritus sancti, ut ab omnibus venenosis nocementis, universisque infirmitatibus et periculis animae et corporis liberetur, per eundem Christum Dominum nostrum. Amen. Deinde dicitur ad infirmum : Sanct te Dominus Jesus, intercedat pro te S. Machutus, oret pro te S. martyr Christi Quintinus, interveniat pro te S. confessor Bernulphus, ut plenam ac perfectam sanitatem consequaris in nomine Patris etc.

7 Idem missionarius a Papebrochio per litteras interrogatus, an intercessione S. Bernulphi aliqua fierent miracula, rescripsit, illustria quaedam contigisse praecedentibus annis, sed ea non nisi privatis testimoniis probari posse. Initio tamen anni 1672 transmisit prodigiosum quoddam beneficium ope S. Bernulphi concessum, quod notarius publicus coram testibus excepit, cujus autographum Belgicum ita fere Latine sonat : Coram me Nicolao Straffintveldt, notario publico, et testibus infrascriptis comparuerunt Goudae Alardus Segerman, ejusque uxor Dymna Jacobs, et declararunt, filiolum suum Henricum anno 1662 incidisse in quemdam morbum, quo illius corpuseculum ita extenuatum est, ut praemacie nigrum et tamquam hominis sceleton appareret. Cum autem puer per sex circiter menses hoc morbo adeo misere afflictus fuisset, ut ejus genua ad pectus contraherentur, et non nisi genibus aut cubitis nixus somnum capere posset, in tantum vitae discrimen pervenit, ut non posset amplius juvari humanis remediis, quae parentes plurima adhibuerant. Cumque etiam R. P. Bernardus Minorita super puerum orationes quasdam frustra recitasset, tandem parentes aquam benedictam eum particula reliquiarum S. Bernulphi, olim Ultrajectiui episcopi, illi bibendam praebuerunt. Id cum media nocte factum fuisset, puer ante horam tertiam matutinam membris et genibus erectis jaeuit, et postero die omnino sanitati restitutus clava lusit. Haec omnia praefati parentes, si opus esset, juramento confirmare parati sunt. Actum Goudae coram . . . . vander Hout, et Wilhelmo Straffintveldt testibus die XXIV Septembris anno MDCCLXXI. Infra praedicti parentes, ac testes nomina sua manu propria subscripserunt. In Butuvia sacra part. I, pag. 128 narratur recentius beneficium, ope S. Bernulphi ulicui virgini Ultrajectinae praestitum, cujus fides sit penes uuctorem.

8 Jam tantum superest, ut exhibeamus S. Bernulphi epitaphium, quod miram ejus electionem, episcopatus durationem, pia aedificia, mortis annum et diem paucis versibus sic complectitur.

DEO OPT. MAX. AC AETERNÆ MEMORIÆ SACRUM.

Hic sunt confossa Bernoldi Praesulis ossa.

Laudet

E *qui illius ope aliquando sanantur.*

F

Sancti epitaphium exhibetur.

AUCTORE
G. C.

Laudet eum glossa, dedit hic quia munera
grossa.

Præfuit hac sorte: sunt sede vacante subortæ
Lites distortæ, pro Præsule flente cohorte.

Venit rex Conrat, ut pacem mox ibi ponat,
Datque cohors tota regi de Præsule vota.

Retro dimissa paritura conjuge Gista.

Oesterbeeck villa prope Bernoldum parit
illa,

Tunc ibi curatum, cui rex dat pontificatum
Ob nova portata, quod erat proles sibi nata.

Vicenus Bernold pastor successit Adelbold,
Annis septenis bene rexit bis quoque denis.

Holland militiam junxit ad ecclesiam.

Sanctis Baptistæ, Petro, Paulo, Lebuino,

Quatuor ecclesias condidit egregias.

I quater, attendas, decimo quartoque Kalen-
das

Augusti semel M, semel L, dum scandit ad
arcem.

* at. quam

Non mala mors subita, quum * præcessit bona
vita.

*Antonius Matthæus acatholicus in Foundationibus
ecclesiarum lib. 1 fundat. III, num. 1 asserit, sese
B adhuc juvenem legisse hoc carmen adscriptum pa-
rietati, qui navem distinguebat a choro S. Petri.
Idem legitur in Batavia sacra pag. 128, et in
Historia episcopatum fœderati Belgii part. 1,
pag. 12; quæ omnia cum Ms. nostro epitaphio
conveniunt.*

*et parachroni-
smus circa reli-
quiarum inven-
tionem discuti-
tur.*

¶ At cum sepulcri mentio inciderit, non video,
quomodo verum esse possit, quod Antonius Mat-
thæus in opere proxime citato num. 2 pronuntiat
his verbis: Intactum mansit sepulcrum usque
ad annum MDCXXXV (auctor Bataviæ sacræ eum-
dem annum signal) quo vi ventorum disfracta
ut ædes refici rursus posset, loco motum,
apertum. Nec in loculo tamen quidquam
præter calicem, annulum et baculum episco-
palem, qui præ carie tamen mox fractus.
Præterea erat nihil, nisi cinis et ossa, et hæc
jam exesa. Non video, inquam, quomodo hæc

*vera esse possint: habeo enim authenticum in- D
strumentum Belgice scriptum, quod supra me-
moratus noster Petrus van Straceele jam ab
anno 1671 ad Papebrochium misit. In eo di-
citur corpus S. Bernulphi anno 1656 inventum
fuisse, et tota inventionis historia cum minu-
tissimis circumstantiis describitur. Juverit hic
in Latinum compendium redigere illam nar-
rationem, quæ sic fere habet: Cum Ultrajecti
Walones templum S. Petri sibi concessum vel-
lent ampliare, et in choro foderetur, die xxvii
Novembris anno MCLVI inventa est lapidea
capsa, in cujus limbo apparebant auratæ lit-
teræ, sed a terra ita obscuratæ, ut vix legi
possent, nisi in parte superiore, ubi hæc ha-
bebantur: SS. BAPTISTÆ, PETRO, PAULO, LE-
BUINO. Inferius autem hæc legebantur: ANNO
MLIII CUJUS ANIMA REQUIESCAT. In ea capsula
reperit corpus S. Bernulphi, episcopali
habitu indutum, cui argenteus calix, patena,
aureus annulus, et pedum episcopale addeban-
tur. Vestis superior confecta erat ex serico Da-
masceno violacei coloris. Capiti suppositus erat
lapis excavatus, cui capilli humore quodam
agglutinabantur. Aderat etiam lamina plumbea, E
in qua nomen S. Bernulphi et dies obitus
exprimebantur. Postquam calix, patena, annu-
lus et pedum episcopale usque ad diem iv
Decembris apud secretarium capituli deposita
fuerant, statutum est, ut ea deinceps in archi-
vis capituli conservarentur, et corpus Bernul-
phi præfatæ capsæ inclusum eodem, quo fuerat,
loco sepeliretur. Hactenus instrumentum, cui
hæc Latine subscribebantur: Acta sunt præ-
sente me infrascripto secretario capituli S. Pe-
tri. Inferius notatum erat. Houwert. Non
videntur hæc componi posse cum iis, quæ An-
tonius Matthæus et auctor Bataviæ sacræ an-
no 1675 primum contigisse narrant. Ceterum
reliquiæ S. Bernulphi hodie dum partim apud
acatholicos, nomine tenus, canonicos, partim
apud alios sacerdotes delitescunt.*

DE BEATA STILLA VIRGINE

C

IN MONASTERIO MARIÆBURGENSI PROPE ABENBERGAM IN
FRANCONIA.

F

G. C.

SYLLOGE HISTORICA.

Cultus, genealogia, Acta et miracula.

FORTE SÆC. XII.
B. Stillæ cultus

Mariæburgi, inquit Gretserus noster in
opere de Sanctis et Episcopis ecclesie
Eystettensis lib. II, cap. X, quod est mo-
nasterium virginum in diœcesi Eystet-
tensi prope Abenbergam civitatem, colitur san-
ctitatis opinione celebris virgo, nomine Stilla.
Deinde ejusdem beatæ Virginis cultum ita pro-
bat: Porro ad tumulum S. Stillæ statim, quam-
vis nondum excitato monasterio, concursus fieri
cœpit a vicinis Norimbergensibus, Weissenbur-
gensibus, Anspachensibus, et ab aliis, qui bene-
ficia meritis B. Stillæ impetrata testabantur do-

nariis votisque tabellis, prout olim quoque
ad sepulcra martyrum fieri consuevit. Tunc ci-
tans locum ex Theodoro de anathematibus ad
Sanctorum sepulcra antiquitus suspensis, ita
pergit: Quorum similia olim ad sepulcrum
S. Stillæ videre licuit, imo et hodie licet: neque
enim cælestis illius benignitatis fons exaruit.
Germanicum quoddam Ms. post enarrata B. Stillæ
miracula testatur, imaginem hujus beatæ Vir-
ginis in altari collocatam hodie dum etiam a mo-
nialibus pie exornari, ad eamque statis anni tem-
poribus, ac præsertim die XIX Julii, magnum
fieri

A fieri populi concursum, prout etiam anno 1670 contigit; imo addit, aspectum hujus imaginis propter instantes populi calamitates nonnumquam prodigiose immutatum fuisse, ejus miraculi fidem penes auctores relinquimus. Arturus in Gynæceo ad diem xxx Maii, Lalierius noster in Menologio virginum xxviii Augusti, et Castellanus hac die in suo Martyrologio universali eandem Virginem titulo sanctæ aut beatæ donant. Sed quia sua ex Gretsero et Radero hauserunt, verba eorum afferenda esse non existimo.

et sepultura.

2 Jam memoratum Ms. Germanicum hodiernam B. Stillæ sepulturam accurate describit, atque inter alia memorat, sepulcrum ejus tribus pedibus a terra elevatum cancellis circumdari, eidemque incisam esse ejus effigiem, quæ templum manu præfert. Ibidem ejus genealogia antiquis characteribus exprimitur, et in medio eernitur lignea ejusdem beatæ Virginis statua, ad ejus utramque partem locus est, ubi eerei aliaque anathemata offeruntur. Porro idem Ms. de B. Stillæ reliquiis hæc fere narrat. Cum anno 1630 ecclesia monasterii Mariæburgensis augetur, ac in meliorem formam redigeretur, fuit quædam priorissa, nomine Christina, quæ dubitabat, utrum omnia B. Stillæ lipsana adhuc illie conservarentur, quia jam ab aliquot annis in monasterio Mariæsteinensi viderat lipsanotheam, cui B. Stillæ reliquiæ includi dicebantur. Itaque consilio habito, placuit duobus monasterii, Mariæburgensis confessariis sepulcrum B. Stillæ scrutari: qui eum tempore nocturno diligenter fodissent, caput hujus beatæ Virginis invenire non potuerunt. Hinc creditum est, moniales istius monasterii, quæ olim ob hæreticorum rabiem ad cœnobium Mariæsteinense fugerant, aliquas B. Stillæ reliquias secum tulisse. Atque hæc sunt, quæ de cultu et sacris eruvii detegere potui.

Genealogia ejus
ex Gretsero,

3 Gretserus supra laudatus nomen B. Stillæ ex etymologia Germanica deducit: nam vox **Stille** apud Germanos et Belgas significat modestam, taciturnam, sedatam, aliaque hujusmodi synonyma. Deinde loco jam citato genealogiam B. Stillæ ita explicat: Dicitur fuisse proneptis Babonis Abenspergensis in Bavaria comitis, cui sors admiranda triginta duos filios concessit, et ita quidem, ut omnes simul superstites videret; quorum unus Wolframus, quem C S. Henricus imperator Abenbergensi comitatu in Norico donasse fertur; qui uxore ducta genuit tres filios, Othonem, Wolframum, et Conradum. Wolframus II Zelchum comitem filium habuit. Ex Zelcho prognati sunt duo filii Conradus et Rapoto et unica filia Stilla, qui duo cum S. Othone Bambergensi episcopo fundarunt celeberrimum illud monasterium Ordinis Cisterciensis, quod Fontem salutis Germanice Heilsbrunnium nominant, inter Norimbergam et Anspachium, quod factum est anno mcxxxii. Susceptor, Gretserus hanc B. Stillæ originem etiam in quibusdam documentis invenisse, sicuti sese alia ex iis eruisse testatur his verbis: Hactenus de Divis Eystettensibus collectanea; ita nomino: nam quæ hoc secundo libro attulimus, ea pleraque ex variis monumentis collecta et decerpta sunt.

et Radero.

4 Nihilominus Raderus noster in sua Bavaria sancta tomo II, pag. 244 aliam de stirpe B. Stillæ conjecturam ita proponit: Nomen ab silentio (rara sane virtute in femina) accepisse Stillam existimant, quod **Still** patria voce Julii Tomus IV.

silentium valeat: nisi (quod mihi vero proximum apparet) e marchionum et comitum Austriæ a Stilla et Hefft originem traxit. Ceterum, ut Gretserus tradit, patrem habuit Zelchum, avum Wolframum II, proavum Wolframum I, abavum Bobonem II, atavum Bobonem I, tritavum Bertoldum regulum Boiariæ Schirensem, cui pater fuit Arnulphus Schiræ conditor, avus Arnulphus dux Boiariæ, proavus Luitpoldus caput principum hodie Boiariæ potentium: adeo Principum satu edita Stilla virgo, cui abavus ille πολυπαις (si vera recentiorum narratio) Babo quadraginta liberorum sobole felix, duobus et triginta maribus, octo virginibus, de quibus copiose Hundius in stemmate Boiorum. Proavum Wolframum Babonis II filium, Henricus S. imperator dynastia Abenspergensis in Norico donavit. Zelcho patri filii fuere Rapato et Conradus, qui fontem salutis cœnobium nobilissimum **Heilbrun** condiderunt. Sororis tamen Stillæ memoria præterita ab genealogographis, qui sexum muliebrem plerumque tacent, nisi cum hanc illamve nuptum datam narrant. Sed neque Zelchi fit E mentio in Babonis et Wolframii stirpe. Gretserus ex Eystadianis chartis illum eruit; Aventinus et Hundius tacent. Lazius de Austriæ marcha Orientali marchiones et comites a Stilla memorat, et fieri potest, S. Stillam ab illis ortam. Hanc incertam Raderi conjecturam genealogis examinandam relinquimus. Nos interim istius beatæ Virginis Acta seu potius Actorum fragmenta producemus.

5 Idem Gretserus ex schedis, opinor, Eystettensibus narrat sequentia: Sed Stillæ semper mens erat, ædificare templum vel monasterium vel utrumque in monte arci paternæ vicino. Et templum quidem perfecit; cetera ne perficeret, mors intercessit: cumque funus ducere tentarent Heilsbrunnium, ubi fratres requiescebant, nulla ratione id loco moveri potuit. Junctis ergo currui equis, liberos abire siverunt sine ullo auriga aut rectore. At illi sacrum onus ultro deportarunt ad templum, quod ipsa extruxerat, et in quo tumbam sibi elegerat, nec sine cælesti approbatione: nam cum quadam die B. Stilla ex arce paterna chirothecam suam dejecisset hoc adjuncto: Ibi sepeliar, ubi chirotheca inventa fuerit; non alibi, quam in templo abs se condito reperta est; et eo quidem loco, quem pro sepulcro occupat. Stetit templum solum usque ad annum Christi mcccclxxxii, quo tempore Wilhelmus episcopus Eystettensis cœnobium sanctimonialium adjicere cœpit, accitis virginibus ex Mariæ Lapide juxta Eystadium, quæ religiosæ vitæ fundamenta ponerent; quod monasterium postea et frequentia et pietate admodum floruit, ita ut præcipui patricii Norimbergenses huc suas filias Deo servituras missitarent. Hæc sunt omnia, quæ de B. Stillæ gestis traduntur.

Ejusdem beatæ
Virginis Acta,

F

6 Deus post mortem B. Stillæ varia per ejus intercessionem patravit miracula, quorum multitudine et magnitudine permotus Gundackerus II episcopus Eystettensis fertur altare in istius beatæ Virginis memoriam erexisse. Quamvis fortasse aliquis ex præsulibus Eystettensibus fuerit hujus altaris conditor, tamen is Gundackerus esse non potuit, ut recte advertit Gretserus, eum Gundackerus

et miracula.

AUCIORE
G. C.

obierit anno Christi 1075, quando B. Stilla forte nondum nata, certe necdum mortua erat, si subsistant ea, quæ supra ex Gretsero dedimus de illius stirpe et fratribus, qui anno 1132 monasterium Heilbrunnense ædificarunt. Nolim tamen ob hunc errorem dubitari de antiquo illius culti aut miraculis, de quibus jam sæpe citatus Gretserus sic testatur: Vidi et legi Germanice conscripta quinquaginta quinque manifesta sane et evidentiâ miracula, B. Stillæ suffragatione perpetrata: nam cæcis visus est redditus, claudis incessus, surdis auditus, pestilentia depulsa, capitis dolores sedati, semimortui a limine mortis revocati, et plura alia supra naturæ vires gesta, quæ insignem hanc Abenbergensem Comitissam Christo sponso suo charissimam et gratissimam esse, perspicue ostendunt. Nos eadem, ni fallor, miracula et forte plura ex Germanico Ms. monasterii Mariæburgensis desumpta, et a nostro P. Christophoro Offenhausen circa finem anni 1670 Eystadio ad Papebrochium transmissa, habemus, quæ utinam Gretserus, aut alius quispiam linguæ Germanicæ omnino peritus Latina fecisset. Cum igitur id nusquam factum esse sciam, pro B. Stillæ gloria tetricum hunc laborem subibo, et beneficia intercessionis illius præstita ex Ms. nostro Germanico, servata rerum substantiâ, Latine reddam.

B

MIRACULA

Ex Ms. Germanico monasterii Mariæburgensis, quod Latine reddimus.

PARS I.

Recensentur antiqua miracula, quæ usque ad restaurationem cænobii contigerunt.

G
Canonicus oculis laborans visum,

Nobilis canonicus Eystettensis ophthalmia laborans invocat S. Stillam, vovetque, se ædem illi sacram restauraturum. Mox omni oculorum dolore depulso, votum implet, et postea religiosum Ordinem ingreditur.

et femina privis sibi, ac dein filio sanitatem impetrat.

Virgo quædam Norimbergensis magnos dolores terroresque patiebatur: nam tempore somni subito expergiscens vociferabatur, ita ut aliqui timerent, ne ad insaniam redigeretur. Tunc ex piorum hominum consilio promittit peregrinationem ad sepulcrum B. Stillæ, ac brevi sanata est. Cum eadem postmodum in matrimonium collocata filium peperisset, equus lilioli faciem ita contrivit, ut puer vix hominis figuram præ se ferret, et ex vulnere moriturus putaretur. Implorat illa iterum intercessionem B. Stillæ, et brevi puer pristinae formæ redditus est.

Puer claudus,

2 Mulieri cuidam erat filiulus, qui diu incedere non potuerat. Mater itaque illum S. Stillæ commendat, et ad ejus sepulcrum defert. In itinere autem, cum adhuc media leuca ab eo abessent, dixit puer: Mater, permittite me ire. Respondit mater: Non potes ire.

Puer iterum repetit: Chara mater, permittite me ire. Tunc puer in terram depositus cœpit præ gaudio exsultare, et per viam discurrere usque ad sepulcrum S. Stillæ; et ab eo tempore nihil illi in gressu defuit. In vigilia sanctorum Petri et Pauli, quando in monasterio celebratur dedicatio templi, factum est hoc miraculum et omnibus innotuit.

Eodem die venit mulier habens oculos ita caligantes, ut ferme cæca esset. Hæc voverat peregrinationem ad S. Stillam. Cumque votum expletura ad S. Stillæ sepulcrum appropinquaret, alta voce sic orabat: O sancta Stilla, digna Dei sponsa et amica, impetra ab omnipotenti Deo sanitatem oculorum meorum: ego enim sum misera peccatrix, quæ nihil mihi metipsi obtinere possum. Illis dictis, illico sensit remedium, et tanta voce, ut moniales in choro audirent, cœpit exclamare: Laus, honor et gloria sit omnipotenti Deo ac sanctæ Stillæ: nam visum recepi. Deinde ubique propalabat, quomodo patrocinio S. Stillæ ab imminente cæcitate liberata fuisset. Quare summopere gravisa statuit reliquo vitæ tempore S. Stillam impense colere, atque adeo postmodum sæpius sepulcrum ipsius visitavit. Hæc mulier erat Onoldina a.

et mulier cæca. tiens sanatur.

a

3 Alia mulier ita laborabat carcinode Gallica, ut in ejus brachio magnum et pervium foramen efficeret. Voverat ergo peregrinationem ad S. Stillam, et cum eam instituisset, pristinae sanitati reddita est.

Mulier morbo Gallico,

Circa annum MCCCCLXXXIV Deus Norimbergam b, celebrem sacri Romani Imperii urbem, lue afflixit. Cum autem tunc temporis in monasterio Mariæburgensi, quod tantum tribus leucis Norimberga distat, essent plurimæ filia Norimbergenses ex nobilibus ac præcipuis familiis ortæ, senatus per litteras rogavit moniales prædicti monasterii, ut precibus divinam misericordiam implorarent, et contagiosum morbum ab urbe depellerent. Cum id executioni mandatum esset, et Magistratus clare videret, per has aliorumque piorum hominum orationes pestem sisti, dedit ad monasterium litteras gratificationis, misitque ad ornandam S. Stillam rubrum pallium Damascenum, in quo civitatis insignia acu picta etiamnum cernuntur.

et urbs Norimbergensis peste liberantur.

b

4 Monialis quædam magnos lateris dolores patiebatur. Invocans igitur S. Stillam, et sumptam de illius sepulcro terram lateri applicans ad sanitatem reducit. Eadem monialis in profundam fossam, aqua repletam, ceciderat, et in proximo mortis periculo versabatur. Implorata ope S. Stillæ, subito ex aqua sic emersit, ut videri et juvari potuerit.

Duæ moniales ope S. Stillæ,

Alia monialis manum male affectam habebat, ita ut non posset commode cibum capere. Dum nulla medicina ei prodest, implorat intercessionem S. Stillæ, et ad ejus sepulcrum orans offert duas cereas manus. Post fusam orationem et oblationem factam sanitati restituitur.

mirifice juvantur.

5 Quando Mariæburgi chorus monialium dilatabatur, scala, quam duo viri ferre vix poterant, circa sepulcrum S. Stillæ decidit in caput feminae, quæ statim mentis impos in terram corruit. Implorato S. Stillæ auxilio, mulier pristinas vires ita recuperat, ut vix quidquam damni passa videretur. Illa sibi

Mulier ex scalarum lapsu graviter vulnerata,

firmiter

A firmiter persuadebat, sese ipso loco morituram fuisse, nisi S. Stilla apud Deum intercessisset. Quapropter decrevit toto vitæ tempore S. Stillam devote venerari.

et virgo duplici morbo afflicta sanitati restituitur.

Honestæ virgini Norimbergensi intumuerat gena, quæ nullis medicaminibus ad pristinum statum reduci poterat. Invocans S. Stillam vovet ei cereum et cultum, quoad viveret, et sine mora sanitatem obtinet. Eadem virgo postmodum ingentes dolores in pectore et humeris sentiens, denuo auxilium S. Stillæ implorat, et statim cruciatuum suorum lenimen experitur.

Matrona quædam periculoso morbo eripitur, et eadem

6 Matrona Norimbergensis nocte quadam tanto tamque repentino morbo obruebatur, ut sese brevi suffocandam crederet. Cum vero deinde medicus eam juvare non posset, confugit ad patrocinium S. Stillæ, et ei ceream imaginem vovet. Recuperata sanitate, detulit ad ejus sepulcrum hanc imaginem, et publicavit beneficium, quod intercessione S. Stillæ obtinuerat. Eadem matrona implicabatur duabus magni momenti litibus, quæ expediri non poterant. Commendat igitur causam suam S. Stillæ, eique donum quoddam promittit. Deinde omnia successerunt ex sententia.

cum multis aliis difficles lites feliciter finit.

Multi alii difficillimis litibus irretiti venerunt ad sepulcrum S. Stillæ, et offerentes cereas linguas narrarunt, quomodo Deus per intercessionem S. Stillæ ipsos in causis suis adjuvisset.

Femina dolore capitis,

7 Femina quædam tanto capitis dolore vexabatur, ut rationis usum perditura videretur. Tunc in somno S. Stilla ipsi apparuit, suavitque, ut peregrinationem ad suum sepulcrum susciperet. Ea peracta, amissam valetudinem recepit.

et altera morbo Gallico liberatur.

Alia femina dudum morbo Gallico afflicta fuerat, et nullis medicinæ artibus ad sanitatem revocari poterat. Apparuit ipsi etiam in somno S. Stilla, jubetque, ut ad suum sepulcrum peregrinetur. Cum autem hæc femina numquam antea de S. Stilla audivisset, venit Norimbergam et quæsit S. Stillæ sepulcrum. Inde mittitur Ambergam, ubi erat hospitium S. Stillæ sacrum. Cum eo pervenisset et attente preces fudisset, cœpit sanari. Quare Deo ac S. Stillæ actis gratiis, publice narravit hoc mirum beneficium sibi collatum.

Duo pueri

8 Dum femina quædam nebat, ejus ex filio nepotulus puerili more colum circumcursans ita cecidit, ut fusus collo suo infingeretur, et puer mortuo similis in terram corrueret. Hoc spectaculo exterrita mulier cœpit S. Stillam ita inclamare: O omnipotens Deus per intercessionem famulæ tuæ S. Stillæ hunc puerum morti eripe. Mox puer se crexit, propria manu fusum extraxit, aviæ suæ tradidit, et pristinam sanitatem consecutus est. Tunc illa apud sepulcrum S. Stillæ gratias persolvit, eo quod Deus ad suas preces tantum prodigium patrare dignatus esset.

periculoso infortunio eripiuntur.

Cum puer quidam gutturi culmum simul cum spica inmisisset, quem nemo eruere poterat, parentes ob id infortunium vehementer doluerunt. Mater vero filium ad S. Stillæ sepulcrum detulit et altari imposuit. Quo facto, culmus ultro excidit, et puer omni molestia liberatus est.

9 Mulier quædam tanto oculorum defectu

laborabat, ut vix videret. Dum votum S. Stillæ oblatum persolvit, integrum oculorum usum recepit, et Deo pro accepto beneficio gratis retulit.

EX MS. Femina cæcitiens,

Civis Weissenburgensis habuit puerum, qui longo tempore linguæ usum consequi non potuerat. Puer ex voto ad S. Stillæ sepulcrum adducitur, et loquelam obtinet.

puer mutus,

Alius civis Weissenburgensis a duobus inimicis suis capiebatur. Illi captivum inter se medium posuerunt, ne elaberetur. Dum vero dormirent, ipse fugit, ac sese in agro frumentario abscondit. Illi evigilantes per totum istum agrum decussatim cucurrerunt, et numquam eum invenire potuerunt. Eo tempore uxor ejus domi S. Stillam pro mariti incolumitate invocaverat, eique peregrinationem promiserat. Sic vir ille inimicorum suorum vindictæ subductus est.

et vir ab inimicis captus liberatur.

10 Morbus membra sacerdotis cujusdam Weissenburgensis ita debilitaverat, ut vix sacrum dicere posset. Voto emisso, venit ad S. Stillæ sepulcrum, et statim ita sanitati restituitur, ut ad ejus altare commode Missam celebraverit.

Sacerdos sanitate recuperat.

Cum pistor quidam ex castro Winsbacensi panem ad oppidum Abenbergense veheret, equus ejus in via ita ægrotare cœpit, ut illum jam jam moriturum existimaret. Nihilominus promittit S. Stillæ quatuor Norimbergenses mensuras frumenti, et statim equus pristinas vires recuperat. Non solum S. Stilla hunc hominem, sed etiam multos alios, quorum pecora ægrotabant, patrocinio suo juvit.

E equus pistoris subito curatur.

Duo germani fratres ob hereditatem letali odio invicem persequabantur. Mater illorum adiit sepulcrum S. Stillæ, et in ejus altari Missam celebrari jussit, ut filii sui reconciliarentur. Mox illi odium amore commutarunt.

et inimicorum odia,

Duo viri Norimbergenses etiam sibi invicem erant maxime infensi; dumque unus vovet peregrinationem ad S. Stillam, ea ipso die in gratiam redierunt.

intercessione S. Stillæ exstinguuntur.

11 Nobilis femina ingentes ex hernia dolores sentiebat. Invocans S. Stillam et promittens elemosynam sacro illius hospicio, statim cruciatu isto liberatur.

Tres feminae, quarum una hernie doloribus, et altera sterilitate.

Alia nobilis mulier diu cum marito sine spe prolis vixerat. Rogat itaque S. Stillam, ut sibi a Deo heredem impetret. Postmodum desiderio suo potita venit ad sepulcrum S. Stillæ, et aureum anulum obtulit.

Honesta quædam matrona balneis usa occulto morbo corripiebatur, ita ut non tantum magnos dolores toleraret, sed etiam nullam prolem vivam pareret. Quapropter peregrinationem et optimam suam vestem S. Stillæ promittit. Pristinæ sanitati restituta non solum ad ejus sepulcrum detulit promissam vestem, ex qua altaris ornamenta confecta sunt, verum etiam secum adduxit filiolum, quem se S. Stillæ meritis obtinuisse credebat. Postea singulis annis sacrum illius hospitium invisit.

tertia occulto morbo affligebatur, a S. Stilla juvantur.

Religiosa quædam persona duobus annis surda fuerat. Implorata ope S. Stillæ auditum recuperat.

S. Stillæ personam surdam sanat,

Anno post Christum natum MDII in Germania exarserat grave bellum, in quo per rapinas et incendia multis locis magnum damnum

pagum ab incendio præservat.

EX MS num inferebatur. In pago quodam Trumetzheim appellato et ad fluvium Alemannum seu Almonum sito, habitabant pii quidam homines, qui orabant S. Stillam, eique totius pagi nomine magnam ceream candelam vovebant, ut hunc locum a rapinis et ignibus servaret. Locis vicinis undique combustis, incolæ pagi Trumetzheim nullo damno afficiebantur. Hæc candela hodie etiam apud sepulcrum S. Stillæ cernitur: nam Trumetzheimenses, antequam a Catholica religione ad novam sectam transirent, solebant quotannis duas libras ceræ offerre, ut ea candela conservaretur.

et virum nobilem surditate liberat. Nobilis quidam loci vulgo Kidlspurg dicti, amisso prorsus aurium usu, invocat S. Stillam, et surditate liberatur. Idcirco cum sua familia sepulcrum ejus adiit, in altari illius Missam celebrari jussit, et actis Deo gratias hoc miraculum enarravit.

Monialis præsenti mortis periculo eripitur. 13 Monialis cœnobii Mariæburgensis, ubi S. Stilla quiescit, volens in superiori congregatione capsæ ejusdem portam claudere præsens vitæ discrimen adierat. Cum nemo adesset, qui eam juvare posset, implorat auxilium S. Stillæ et mirabiliter mortis periculo eripitur. Illa sibi firmiter persuadebat, sese ex lapsu fuisse morituram, nisi Deus ob S. Stillæ intercessionem subito succurrisset.

et pueri, Puer honesti civis Weissenburgensis oculum habebat ferme omnino corruptum. Quando vir ille puerum simul cum oblatione S. Stillæ devovet, oculus male affectus omnino sanatur.

ac virginis oculi sanantur. Virgini Norimbergensi circa oculum tuber instar pugni excreverat. Cum hoc nemo dispellere posset, confugit ad patrocinium S. Stillæ, et brevi illius opem experta est.

Religiosæ personæ ignominia, 14 Religiosæ quædam personæ in re gravi a maledicis linguis proscindebantur; et quamvis innocentiam suam declararent, tamen suspicionem de se conceptam penitus extinguere non poterant. Itaque communi consensu S. Stillam invocant, et ei ceream linguam offerunt. Tunc brevi patuit earum innocentia, et omnis infamia in gloriam conversa est.

et juvenis insana liberatur. Vir quidam filium suum insaniam correptum ad varias Sanctorum reliquias frustra duxerat. Deum miser ille etiam ad sepulcrum S. Stillæ adducitur, et sanam mentem recuperat. Fortasse Deus hujus miraculi gloriam S. Stillæ, singulari suæ amicæ, reservare voluit. Postmodum juvenis ille sæpius ad S. Stillæ sepulcrum accessit, et Deo pro tanto favore gratias egit.

Pia S. Stillæ cultrix in morte consolationem accipit. 15 Pia quædam S. Stillæ amatrix crebro ad illius sepulcrum et hospitium veniebat, eamque summa veneratione prosequatur, ac sedulo colebat. Cum jam ægrotaret, et ad mortem preparata esset, ajebat; Cedite: nam advenit S. Stilla, quæ mihi in hac extrema hora vult adesse. Quo dicto, piissime obiit.

et nobilis mulier in gravi mortuo juvatur. Nobilis mulier tantis corporis cruciatibus affligebatur, ut in mortis periculo versaretur. Datum est ipsi consilium, ut se S. Stillæ commendaret, eique oblationem quamdam promitteret. Etsi nunquam alias de S. Stilla quidquam audivisset, adiit ejus sepulcrum, votum impletura, et recepta sanitate laudavit Deum in Sancta sua.

Hæc miracula, quæ S. Stilla divino auxi-

lio patravit, in antiquis schedis apud nos relictis invenimus. Porro ex iis prodigiis, quæ a restauratione monasterii Mariæburgensis et iterata illius habitatione et ad sepulcrum sanctæ virginis Stillæ contigerunt, quæque oculis nostris vidimus, quædam jam annotabimus.

Testimonium de miraculis hactenus narratis.

c

ANNOTATA.

a *Onoldium, quod etiam Onspachium vel Anspachium, et vulgo Onoltzbach, Ohnspach sive Anspach vocatur, est oppidum Germaniæ cum castro in Franconia, de quo plura Merianus aliique geographi passim obvi.*

b *Norimberga est imperialis et libera Germaniæ civitas satis nota; sed imposterum de his aliisque locis, quorum hic fit mentio, nihil annotabo, cum eorum situs in mappa geographica Franconix videri possit.*

c *In Ms. nostro Germanico, quod in sylloge prævia num. 2 citavimus, dicuntur moniales Mariæburgenses ob exortam Lutheri hæresim ad cœnobium Mariæsteinense fugisse, et suum monasterium per triginta annos deseruisse. Unde hujus iteratæ habitationis tempus præterpropter colligi potest.*

E

PARS II.

Miracula a restauratione monasterii Mariæburgensis usque ad annum MDCIII patrata.

A benbergæ non procul a monasterio Mariæburgensi in domo ejusdem nobilis tumultuantes larvæ et lemures audiebantur. Inter alia spectrum quoddam horrendo fragore januas diffringebat; cum vero inhabitantes vellent comedere, mensam conspurcabat, potum et cibum evertibat, ac tandem adeo terribile se exhibuit, ut nemo amplius hanc domum vellet incolere. Parochus Abenbergensis, hac re intellecta, apud virum ecclesiasticum de ea conqueritur. Cum autem ecclesiasticus ille paululum terræ ex S. Stillæ sepulcro decerptum per domum illam sparsisset, ac preces fudisset, nihil deinceps tumultus ibidem auditum est.

Auxilio S. Stillæ lemures fugantur.

17 Mulier quædam volens feria sexta hebdomadæ sanctæ lucium exenterare, acuto cultro manum suam transfixit. Tunc ipsi datum est consilium, ut simul cum manu et cultro cereo votum quoddam S. Stillæ offerret. Atque ita divina misericordia factum est, ut sine ulla arte medica vulnus curaretur, et ipsa anno MDLXXXVII voti persolvendi causa ad S. Stillæ sepulcrum accesserit.

mulieris manus lassa sanatur.

Duæ honoratæ personæ, magno tibiæ dolore affectæ, cereas tibiæ S. Stillæ promiserunt, et promissione impleta, senserunt doloris mitigationem.

et alii tibiærum.

Aliæ duæ personæ ecclesiasticæ, acerbo brachiorum cruciatu afflictæ venerunt ad sepulcrum S. Stillæ, et orarunt, ut per ejus intercessionem lenimen dolorum suorum impetrarent. Simul atque preces fuderant, voti sui compotes fiebant.

ac brachiorum dolor lenitur.

18 Anno MDLXXXVIII contagiosus morbus inter pecora grassabatur, atque inter alia bovem cujusdam sacerdotis infecerat. Jam decretum erat, ut moribundus bos extra stabulum raptaretur, antequam sacerdos domum rediret. Interim ille in via reliquum pecus S. Stillæ commendat, eique duos cereos offert et ad ipsius altare Missam celebrat. Domum reversus cumdem bovem salvum et incolumem in stabulo reperit.

Ruricola quidam jam senex intolerabili cephalæa diu vexatus tandem vovet S. Stillæ, sese tribus feriis sextis inter Pascha et Pentecosten sepulcrum ejus aditurum. Dum illic inter sacrosanctum Missæ sacrificium preces fundit, sanus domum revertitur.

19 Cum pauper quædam vidua sibi victum comparare non posset, in tantam incidit desperationem, ut bis sibi ipsi vitam adimere voluerit. Sed tunc cælitus impedita iterum a dæmone ad sui ipsius cædem instigatur. Deinde desperatione et rabie plena cœpit furibundæ similis currere, ac tandem pervenit ad locum monasterio Mariæburgensi proximum, ubi ipsius frater uterinus habitabat. Cum autem ille domo abesset, et vicini hanc mulierem furentem et occurrentibus minitantem viderent, eam catena vinciunt. Frater domum reversus infortunium sororis suæ uterinæ magna cum tristitia viro cuidam ecclesiastico indicat, qui ex christiana caritate semel atque iterum ipsam invisit, quamvis dæmon circa eam tantum fœtorem excitasset, ut vicini illum diutius ferre non possent. Denique feria sexta ante Pentecosten anno MDLXXXIX mulier ad sepulcrum S. Stillæ deducitur, et post emissam fidei Catholicæ professionem ab hæresi absolvitur. Quo peracto, peccata confitetur, augustissimum Eucharistiæ sacramentum devote recipit, et omnino tranquilla domum redit.

20 Anno MDXC honori illustris cujusdam personæ graviter detrahebatur. Hæc criminacionis sibi impositæ expers orat ad sepulcrum S. Stillæ, et linguam ceream offert, ut a maledicis linguis liberetur. Mox hæc iniqua detractio nocere desiit.

Eodem anno in monasterio Mariæburgensi aliquid in rota profundi putei contractum erat. Cum soror ejusdem monasterii illud vellet reparare, ita cecidit, ut haud dubie ni puteum labi deberet. In hoc periculo constituta inclamat S. Stillam, et illius corpus prodigiose ita detorquetur, ut in puteum non incidit.

21 Anno MDXCI pluvia tempore messis adeo fuit continua, ut descetum frumentum in agro germinaret: Unde avarus cujusdam rustici filius, annos viginti duos natus, assiduo sic exclamabat: Perditi sumus; omnibus fame moriendum est: nam omne frumentum in agro corrumpitur. Die quadam agrum pateruum adiens, et videns frumentum jam germinasse, cœpit contra Deum blasphemias voces emittere. At dum respicit, adstat illi vir niger, qui illum ita interrogat: Leonardè, cur ita doles? Respondet impius juvenis: An non dolerem, cum omne frumentum corrumpatur, et nobis fame moriendum sit? Ad hæc vir ille niger dixit: Si mihi servire velis, efficiam, ut toto vitæ tempore nihil tibi desit. Cum miser ille consensisset, illico

a dæmone possessus cœpit undique vagari, et voluit sibi ipsi mortem inferre, sicuti sæpius frustra tentavit. Tandem parentes catholicum sacerdotem adeunt, et de filii sui infortunio conqueruntur. Sacerdos illos ob avaritiam primo acriter reprehendit, monetque ut ex filii calamitate exemplum capiant, discantque quantum peccatum sit divinæ providentiæ diffidere, et frenâ laxare avaritiæ, quæ est radix omnium malorum. Præterea petit, cur ad suos ministellos auxilii causa non recurrerent. Demum sacerdos, post sex hebdomadas graviori obsessi adolescentis periculo et quotidiana parentum obscratione motus, jussit illum ad S. Stillæ sepulcrum deduci. Cumque ad illud non sine difficultate adductus fuisset, placuit divinæ clementiæ (haud dubie per intercessionem S. Stillæ) confestim eum liberare, atque ita sui compotem reddere, ut eodem die peccata confiteri et ab hæresi absolvi potuerit: antea enim Lutheranus fuerat; sed in posterum probe catholicus sacram Eucharistiam sedulo frequentavit.

22 Cum anno MDXCII moniales hujus cœnobii in commemoratione fidelium defunctorum cœnassent, et soror illa, quæ ad mensam legerat, post alias comederet, accidit, ut præ lucis tenuitate non advertens segmentum quoddam, quod ex igne desilierat, una cum cibo deglutiret. Hoc autem segmentum ita transverse gutturi inhæsit, ut nec expelli, nec procelli posset, et misera soror præ angore suffocari videretur. Cum vero raptim accersitus medicus eam juvare non posset, moniales ad certius remedium recurrunt, nempe ad S. Stillæ sepulcrum, ex quo particulam terræ decerpentes potui miscent, et afflictæ sorori bibendam præbent. Eodem momento segmentum sine ulla læsione per guttur transit, et soror ab omni angustia liberatur.

23 Pistrix Spaltensis ad tantam pedum ac manuum debilitatem erat redacta, ut instar infantis ali deberet. Suadetur ipsi in somno, ut Abenbergam pergat, et S. Stillam veneretur. Cum vero de hac Sancta nihil umquam audisset, mulieribus quibusdam narrat, quomodo de S. Stilla somniaverit. Tunc a mulieribus illis edocta vovet S. Stillæ ceream imaginem; sed voti solutionem nimis diu differens tali ophthalmia affligitur; ut a cæcitate non multum abesset. Tum denique promissam effigiem et duos cercos oculos fieri jussit, et ad S. Stillæ sepulcrum veniens post fusas preces et oblatum donum sanitati restituta est.

24 Malefici quidam homines anno MDXCIII pecora monasterii fasciaverant, ita ut ad silvas fugerent, et intra multos dies ad monasterium reduci vix possent. Religiosæ personæ ad hoc impediendum voverunt S. Stillæ ceream imaginem seu candelam, et statim pecora cicurabantur ac ultro domum redibant.

Anno MDXCV novitia quædam spatio semestri magna pedum ac manuum imbecillitate laborabat, et nullis artibus medicis sanari poterat. Tunc confessarius ipsi injunxit, ut mendicaret tantum ceræ, quantum ad conficiendam candelam sufficeret, ac deinde se ad S. Stillæ sepulcrum cum hac oblatione deferri curaret. Moniales itaque eam ad sepulcrum

EX 48

E
Monialis summa
gutturis angustia,

et pistrix manuum ac pedum debilitate liberantur.

F

S. Stilla maleficium pecudibus monasterii illatum solvit,

et novitia pedum ac manuum imbecillitate laborante subvenit.

S. Stilla luum inter pecora sistit,

rusticum dolore capitis liberat,

et viduam hæreticam et furentem convertit.

Infumiam honoratam personam illatam delet,

C
et monialem periculo mortis subducit.

Intercessione S. Stille impius adolescens dæmoni et hæresi renuntiat.

ex MS.

pulerum S. Stillæ deferunt, ubi post ferventem orationem sanata est, et quæ fulcris innixa inter sororum manus adducta fuerat, sine ullius ope ad monasterium rediit, et ab eo tempore nullam in pedibus aut manibus infirmitatem sensit.

Invocata S. Stillæ, puer a periculosa oculi læsione sanatur,

25 Eodem anno MDXCIV puer quidam rusticus longam assulam ita oculo infixam habebat, ut eam parentes illius nullo modo possent evellere. Tunc mater ejus recordata est, sese aliquando in monasterio audivisse concionem de miraculis S. Stillæ. Quare mox puerum ad monasterium adducit, ac S. Stillæ offert. Simul atque illum altari imponunt, assula sponte ex oculo erumpit, et omnis dolor abscedit.

et lucis inter pecora sistitur.

In autumno ejusdem anni MDXCV apud incolas Stopffenheimenses contagio boves invaserat. Interea parochus hujus loci venit in mentem, ut cum septem virgunculis peregrinationem ad S. Stillæ sepulcrum institueret, et in ejus altari Missam celebraret. Dum id sedulo executioni mandat, statim morbus ille grassari desiit.

Per invocationem S. Stillæ vidua,

26 Vidua Abenbergensis aliquot annis magnam oculorum dolorem passa fuerat. Nequidquam adhibita medicorum opera, tandem anno MDXCV vovet S. Stillæ argenteum donum; quo oblato, sanitatem adeptam est.

et novitia sine arte medici morbus suis remedium invenit.

Anno MDXCV novitia quædam monasterii Mariæsteinensis tantam in brachio habebat inflammationem, ut ex ea gravius malum expectaretur. Cum vero remedia humana nil prodessent, reverenda mater Priorissa recurrit ad intercessionem S. Stillæ, et præter alia promittit, nomen Stillæ huic novitiæ impositum iri, si quando religiosam professionem emitteret. Hoc facto, ipsa brevi melius habere cœpit, et eodem anno religionem professam est.

Priorissa Mariæsteinensis in litteris narrat beneficium ope S. Stillæ moniali eandem præstitum.

27 Die XXIV Octobris, anni MDXCV reverenda domina Clara, priorissa Mariæsteinensis, ad moniales Mariæburgenses dedit epistolam, in qua miraculum narrat hoc fere modo: Reverenda mater, non possum, quin tibi ceterisque sororibus perscribam miraculum, quod nuper in sorore nostra Euphrosyna patratum est. Cum frustum cibi transversum gutturi ejus inhæreret, ad tantas angustias redacta est, ut mortuæ similis in terram corrueret. Ego et procuratrix aliæque sorores ad eam accurrimus, atque illam brevi morituram existimavimus. Interea mihi et procuratrici incidit, auxilium S. Stillæ implorare. Quare ita exclamavimus: O sancta virgo Stilla, succurre nobis in hac necessitate. Tunc ego hæc addidi: O sancta Stilla, tibi ejus corpus et animam commendo. Soror Euphrosyna, audito S. Stillæ nomine, ingemuit, halitum recepit, ad se rediit et sine ullis aliis remediis cœpit loqui, atque inter alia dixit, sese ex omnibus, quæ dicta fuerant, nihil intellexisse præter nomen S. Stillæ. Tunc nos magna cum lætitia Deo et S. Stillæ gratias egimus. Nunc autem ut voto meo satisfaciam, mitto nomine sororis Euphrosinæ crystallinum rosarium, quod statuæ S. Stillæ appendi cupio. Ceterum oro, reverenda mater, ut simul cum tuis charissimis sororibus ob hoc miraculum Deum laudes, et hoc beneficium sorori nostræ præstitum reverendo domino decano significes, ut nobiscum Deum

C

glorificet, et in sacrosancto Missæ sacrificio D preces nostras illi offerat.

28 Anno MDXCV mulier pecoris custos in pago Trumetzheim habebat filiolum omnino contractum ac distortum, quem nemo poterat sanare. Dum igitur mater promittit, sese quotannis mediam libram cereæ ad S. Stillæ sepulcrum allaturam, puer indies ad meliorem statum pervenit.

Mulier quædam filiolo,

Anno MDXCVI pistrix Spaltensis habebat etiam filiolum distortum, quæ paulatim sanitatem obtinuit, quia mater cum oblatione eam S. Stillæ devoverat.

altera filiolo

Eidem pistrici erat soror, quæ in uno pede tantos dolores patiebatur, ut ei inuiti non posset. Dum tribus feriis sextis cereum pedem ad S. Stillæ sepulcrum offert, nullum amplius dolorem sensit.

ac sorori sanitatem obtinentem invocata S. Stillæ.

29 Anno MDXCV domina quædam in monasterio, quod vulgo vocatur *Holtz*, magna et insanabili infirmitate laborabat. Quare S. Stillæ ceream candelam vovet, sequæ monialium Mariæburgensium precibus commendat. Post hæc paulatim ad pristinam sanitatem rediit, ita ut postmodum imaginem E S. Stillæ corallino rosario et sermo ornaverit.

Duæ personæ

Anno MDXCVI in eodem monasterio persona quædam secularis tanta cordis angustia premebatur, ut ob præsens mortis periculum extremis ecclesiæ Sacramentis præmunitur. Cum terram ex S. Stillæ sepulcro desumptam accepisset, sanata est, et postea cereum obtulit.

in monasterio habitantes,

30 Cum sacerdos Herriedensis anno MDXCVI vehementer ex pedibus laboraret, menti ejus occurrerunt prodigia, quæ ad S. Stillæ sepulcrum patrabantur. Quapropter promittit S. Stillæ peregrinationem, Missam, et ceream unius libræ candelam. Post hoc votum cœpit melius habere, et promissam peregrinationem instituit.

et sacerdos Herriedensis.

Anno MDXCVII filiola senatoris Herriedensis in somno ita terrebatur, ut alta voce sæpius exclamaret. Parentes eam S. Stillæ devoverunt, et dum mater peregrinationem perficit, puella ab omni terrore liberata est.

præter filiolum senatoris ejusdem oppidi,

Anno MDXCVII sacerdos Herriedensis vehementibus podagræ doloribus cruciabatur. Dum S. Stillæ duos cereos pedes et Missam promittit, dolor mitigatur, et saltem podagra toties non rediit, quoties antea solebat.

ac alterum sacerdotem, a viris morbis sanantur.

31 Anno MDXCVII uxor cujusdam vinitoris circa cœnobium, vulgo *Holtz* dictum, in difficili partu periclitabatur. Simulatque terram e S. Stillæ sepulcro erutam acceperat, hoc periculo crepta est.

S. Stilla in difficili partu,

Anno MDXCVII nobilis quidam habebat unicum filiolum, qui odontalgia torquebatur. Dum is S. Stillæ cum argenteo dono et cereo cochleari offertur, omnis dentium dolor recessit.

dentium dolore

Anno MDXCVII matrona quædam Herriedensis magna oculorum infirmitate laborabat. Confessarius illi suadet, ut S. Stillæ oblationem ac peregrinationem promittat. Dum hoc consilium executioni mandat, visus ei restituitur.

et oculorum infirmitate auxilium præbet.

32 Anno MDXCVIII uxor secretarii Ellingensis in gravem morbum inciderat, ita ut de vita periclitaretur. In hoc discrimine cogitans de S. Stilla, imperat ancillæ suæ, ut sibi terram de sepulcro S. Stillæ afferat: cumque

Duabus intro-

A cumque hanc magna fiducia accepisset, et capiti suo supposuisset, convaluit et pro accepto beneficio peregrinationem instituit.

Eodem anno soror prædictæ matronæ periculoso morbo detenta magnis per totum corpus cruciatibus vexabatur. Suasit igitur ei soror, ut S. Stillæ peregrinationem promitteret; qua suscepta, sanitatem obtinuit.

Anno MDXCVIII vidua Spaltensis habebat manum contractam, et in brachio magnum dolorem sentiebat. Hæc ex alterius consilio dona quædam S. Stillæ promisit, iisque oblatis, pristinam valetudinem consecuta est.

32 Civis Herriedensis ejusque uxor graviter ægrotabant. Cum uxor sibi mortem instare putaret, appellat ægrum maritum, ei liberos commendat, et culparum a se commissarum veniam flagitat. Ad hæc maritus, non satis mentis compos, respondet, eam non morituram, monetque, ut S. Stillam invocet. Dum uxor S. Stillam nominari audit, eamque vi morbi victa ore invocare non potest, corde promittit argenteam donum cum libra ceræ, et peregrinationem ad S. Stillæ sepulcrum. Post hæc paulatim convaluit, et anno sequenti votum implevit.

Uxor molitoris Tautwindensis prægnans laborabat phrenitide, quæ nullis remediis poterat curari. Suadebatur molitori, ut eam S. Stillæ commendaret: quo facto, hic morbus discessit, et ipsa postmodum pie ac placide obiit. Maritus post ejus mortem argenteum donum obtulit, et nobis hoc miraculum narravit.

34 Civis quidam Spaltensis habuit infantem, qui diu noctuque misere vociferabatur. Simul atque parentes illum S. Stillæ devoverunt, infans quievit, et deinceps nullus in eo morbus deprehensus est.

Puer alterius civis Spaltensis etiam nocte et

die tumultuabatur. At ubi mater eum cum cerea candela S. Stillæ obtulit, furere desiit.

Uxor molitoris cujusdam habebat puerum phrenitide laborantem, qui S. Stillæ oblatus convaluit.

Puero honoratæ cujusdam matronæ Spaltensis excrescebat ingens gibbus. Ubi mater eum cum cerea oblatione S. Stillæ devovit, hæc deformitas ita ablata est, ut deinceps observari non potuerit.

35 Anno MDCIII die 1 Maii inter horam octavam et nonam vespertinam non procul a nostro a monasterio exortum est tam vehemens incendium, ut octo cubiçula consumpserit. Cum vero jam aqua deficeret, et ignis magis magisque accenderetur, totus ille locus haud dubie comburendus videbatur. Quando flamma vento instigata octavum cubiculum devastabat, parochus Abenbergensis, qui tristi huic spectaculo cum multis aliis intererat, nomine incolarum loci vovit S. Stillæ quinque Missas et totidem libras ceræ, ut incendium exstingueretur. Statim ventus resedit, flamma stetit, nec ulterius nocuit. Postea prædictus parochus has Missas in altari S. Stillæ celebravit.

Nostro tempore similia beneficia sæpius præstantur, uti Missæ votivæ et diversæ oblationes satis manifestant. Hæc autem miracula libenter annotaremus, si ii, quibus contingunt, ea nobis indicarent b.

ANNOTATA.

a Ex hoc loquendi modo satis colligitur, ea miracula a monialibus, aut earum confessario fuisse collecta, uti etiam aliæ phrascs passim indicant.

b Hic epilogus a recentioribus additus videtur; imo forte eo tempore, quando Papebrochius circa annum 1670 miracula etiam recentiora petiit, quæ defectu notitiæ dare non potuerint.

DE S. PETRO CONFESSORE FULGINII IN UMBRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Sancti cultus, Vitæ scriptores, et Acta.

ANNO MCCCXIII.
Probatum cultum
S. Petri.

Fulginium antiqua Italiæ episcopalis est civitas, nunc vulgo Foligno dicta, et in Umbria circa radices montis Apennini ad Tiniam fluvium sita, colit XIX Julii beatum Petrum civem suum, qui tamen die præcedenti obiisse perhibetur. Præcipuus hujus cultus testis est Ludovicus Jacobillus Fulginas, qui in opere Italico de Sanctis patriæ suæ pag. 242 et 243 ex antiquis monumentis probat, titulum beati vel sancti recte Petro populari suo tribui, citatque inter alia ex Brevis Bonifacii IX Pontificis, quod XI Maii anno 1391 datum est, sequentia verba: Omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui festo sancti Petri, quod celebratur die decima nona Julii, et per tres dies dictum festum sequentes ac in ejus Octava, majorem ecclesiam Fulginatam devote visitaverint, annuatim perpetuis futuris temporibus, auctoritate apostolici

tenore præsentium concedimus etc. Deinde idem scriptor asserit, jam ab anno 1385 Fulginii in ecclesia Cathedrali sacellum isti S. Petro erectum fuisse, ac hodieum quotannis vigiliam et festum illius sollemniter celebrari, ejusque reliquias, crystallo et auro ornatas, publicæ venerationi exponi. Denique in altero opere Italico de Sanctis Umbriæ tom. II, pag. 48 testatur, istius Sancti vestem in monasterio Sublacensi honorifice conservari, ac in catalogo reliquiarum ita notari: Tunica S. Petri Criscii de Fulgineo. Hæc immemorabilem cultum satis videntur convincere. Nunc de Actorum ejus scriptoribus pauca prænotanda sunt.

2 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ex monumentis ecclesiæ Fulginatis Vitaque ejus Ms., ut ipsemet notat, accuratum texiit Actorum compendium, quod hic transcribo. Petrus Fulginii ex Cresciorum familia natus, cum amissis parentibus

cujus vitam Ferrarius in compendium redegit.

S. Stillæ commendati
sanitatem recuperant,
et implorato illius auxilio incendium prodigiöse exstinguitur.

a

Epilogus.

b

F

G. C.

C

periculose ægrotantibus

ac viduæ ex brachio dolenti succurrit.

Duo conjuges gravi morbo laborantes curantur.

et uxor molitoris ad sanam mentem reducta pie obiit.

Quatuor pueri

a parentibus

AUCTORE
G. C.

parentibus annum ætatis trigesimum ageret, prioris vitæ institutum dolere cœpit. Quare re familiari, quæ ei copiosa fuerat a parentibus relicta, vendita, pretinm omne pauperibus erogavit. Cujus tanta fuit in pauperes misericordia, ut cum nihil aliud, quod daret, remansisset, seipsum enidam ad serviendum pacta mercede, quam pauperibus distribueret, locaverit. Sacco indutus sic erat orationibus et vigiliis addictus, ut sæpe plures dies et noctes cibo abstineret. Humi in æde S. Feliciani, cui inserviebat, sese flagellis cædens, noctu cubabat; ubi dæmonem, qui illi humana et præclara quadam forma divitias offerens apparuerat, signo crucis fugavit. Romam profectus devotionis ergo reliquias sanctorum maxima cum humilitate veneratus est. Basilicam S. Mariæ Angelorum sæpissime visitabat. Spoleti et Assisii hæresis falso accusatus, cognita statim ejus innocentia, liber ad inquisitoribus dimissus est. Cum dies obitus, quem ante præscierat, instaret, amicum rogat, ut lumen afferret ex ecclesia: cumque is lampades omnes extinctas reperisset, iterum rogatus, ut pergens ad aram B. M. V. inde lumen acciperet, cum ivisset, lampadem divinitus accensam invenit. Denique cum dæmonem horribili forma conspexisset, Crucifixi imaginem amplexus animam Deo reddidit xiv Kal. Aug. anno salutis mcccxxiii. Cujus corpus aliquot dies insepultum suavem mittens odorem multis ægrotis, qui sanabantur, ad illud accurrentibus, in eadem ecclesia conditum est. *Eadem fere habet Bzovius in continuatione Annalium Baronii ad annum Christi 1323 num. 20.*

Antiquissimus Aetorum scriptor est Joannes de S. Geminiano Dominicanus,

3 *Jacobillus in opere de Sanctis Fulginatibus a pag. 225 fusius Vitam S. Petri Italiee conscripsit; eadem vero Acta jam anno 1627 Fulginii ediderat Nicolaus Barnabo, quem Jacobillus in titulo et margine citat. Sed, relictis his recentioribus, adeamus antiquum ejusdem Vitæ scriptorem, cujus ecgraphum in fine mutilum habemus. Is est Joannes Gorinus de sancto Geminiano ex Ordine Fratrum Prædicatorum, ut indicat Ms. nostri titulus, qui sic habet: Legenda de vita et obitu gloriosi confessoris beati Petri de Fulgineo, composita et ordinata per F. Joannem Gorini de sancto Geminiano Ordinis Fratrum Prædicatorum, de mandato reverendi in Christo patris et D. Domini Joannis Dei gratia episcopi Fulginatensis, ad laudem et honorem Dei, suæque sanctissimæ Matris, nec non ad honorem et magnificentiam dicti confessoris sanctissimi Petri, totiusque civitatis et populi Fulginatis. Ex hoc titulo eruenda est auctoris ætas, in qua assignanda scriptores Dominicani non conveniunt, et varii gravissime hallucinati sunt, ut reete observavit Jacobus Eehardus in scriptoribus istius Ordinis novissime recensitis tom. 1, pag. 528. At nunc discutiendum est, an ipse alios corrigens, hic omnem errorem vitaverit.*

de cujus ætate disputatur.

4 *Igitur laudatus Eehardus loco proxime citato elogium hujus auctoris ita inchoat: F. Joannes de sancto Geminiano, a patria sic vulgo dictus, quem alii de Goro vel Gorinum a familia nuncupant, Etruscus fuit natione; Geminiani fani primam lucem vidit, et Senis Ordini S. Dominici nomen dedit. Concionatorem circa mcccxiv tota Italia clarissimum, ac sacrum oratorem sermonibus perpolitus et levigatis præstantissimum laudat Leander. Deinde*

post longam disputationem de ejus scriptis (inter ea non recenset hanc Legendam) opinatur, illum septuagenario majorem obiisse anno 1323, qui longior est, inquit, vitæ ejus terminus. At quomodo hic mortis annus subsistere potest, si de mandato reverendi in Christo patris et Domini Domini Joannis Dei gratia episcopi Fulginatensis Vitam S. Petri composuerit? Ughellus enim tom. I Italiæ saera col. 757 inter præsules Fulginates enumerat duos Joannes, quorum primus anno 1364, alter ejus successor anno 1384 istam eathedram ascenderunt. Jacobillus quidem in Chronologia episcoporum Fulginii Italice edita pag. 35 tantummodo unum Joannem nominat, sed eum etiam anno 1364 antistitem creatum fuisse asserit. Oportet itaque Eehardum aliosque scriptores Dominicanos circa istius auctoris ætatem hallucinari, aut catalogos episcoporum Fulginatensium a vera echronotaxi aberrare.

5 *Ceterum quidquid sit de determinata istius biographi ætate, certe est antiquissimus eorum, qui res a B. Petro gestas litteris mandarunt. Quare apographum istius Ms., quod habemus mutilum, huic commentario subjungemus, et more nostro in pauciora capita dividemus. Veteres autem capitulum tituli sunt sequentes: CAP. I. Quomodo beatus Petrus mundum dereliquit, et se divino servitio totaliter mancipavit. CAP. II. Quomodo beatus Petrus corde contritus cum multis lachrymis omnia sua peccata fuit confessus. CAP. III. Quomodo beatus Petrus omnia vendidit propter Christum, et pretium pauperibus est elargitus. CAP. IV. Quomodo beatus Petrus se ipsum vendidit, et pretium propter Christum est largitus pauperibus. CAP. V. De vili et despecto indumento, quo beatus Petrus vestitus incedebat. CAP. VI. De modo assiduæ orationis beati Petri. CAP. VII. De mira beati Petri pœnitentia, et maxima sui corporis maceratione atque afflictione. CAP. VIII. De diversis tentationibus et persecutionibus, quas beatus Petrus passus est a dæmonio. CAP. IX. Quomodo beatus Petrus examinatus de fide ab inquisitore hæreticæ pravitatis perfectus inventus est. Reliqua vero desiderantur, et dicuntur Romæ exstare in bibliotheca Valliellensi; sed inde petita inveniri non potuerunt, ut notavit Papebrochius noster in Ms. indice itinerario.*

6 *Hunc igitur defectum supplere debet Ferrarius, qui ex illo Ms. integro videtur contexuisse suam Aetorum synopsis, quam exhibui num. 2. Joannes Severanus, qui librum de pretiosa morte justorum ordine alphabetico digessit, mortem B. Petri, quæ etiam in Ms. nostro deest, ita narrat: Petrus de Fulgineo de sui exitus die divinitus edoctus, gravi inde fuit languore correptus. Orationi autem ferventius vacans, non destitit more solito quotidie Missam in ecclesia S. Feliciani audire, et sacramenta pœnitentiæ atque Eucharistiæ suscipere. Tandem infirmitate graviori detentus, in loco consueto (campanili scilicet ejusdem ecclesiæ) snper duos lapides jacens; noluit (exemplo S. Agathæ) consiliis acquiescere suadentium carnalem medicinam corpori exhibendam, sciens brevi se migraturum. In ultima porro nocte, qua migravit ad Dominum, circa Matutinas transitus sui horam instare cognoscens, rogavit virum quemdam, secum ibi commorantem, de ecclesia lumen ad eum deferret: sed is cum renuntiaret, se lampades*

Mutilum Aetorum apographum,

E

F

atrunde supplementur,

A des exstinctas invenisse, denuo redire jussus, eas accensas reperit: oraverat enim magna fiducia Dominum, ut qui esset vera lux, aliquantulum sibi in illa hora concederet luminis, dixeratque viro illi, ut ante imaginem iret gloriosæ Virginis, eique diceret, quod toties lampades suas ipse accenderat, et lumen ante ipsam posuerat, ideo placeret sibi aliquantulum luminis concedere. Viso igitur lumine, gratias egit. Adstantem dæmonem aspexit et despexit, inquires cum S. Martino: Quid adstas cruenta bestia? Et accepta demum Crucifixi imagine, eamque sæpius amplexatus, Deo animam reddidit anno salutis MCEXXXIII. *Fortè is scriptor idem Ms. præ oculis habuit: nam in fine sic illud citat: Ms. Bibl. Vall. ex Legenda ejusdem edita a fratre Joanne Gorini de S. Geminiano Ord. Præd. de mandato episcopi Fulginatensis. Jam nihil superesse existimo, nisi ut memoratum Ms., quamvis postrema sua parte truncatum, typis vulgemus.*

legitur, quod ad unius jussionis voem se-
cutus est Christum, quod et iste Petrus non
omisit, eum ad unius jussionis voem, id est
inspirationem, a Domino habitam, omnia mun-
dana reliquit, et soli salvatori Christo inhæsit.

EX MS.

2 Sed almus Dei confessor Petrus solerti
attentione considerans, quod ipse Deus non
habitat in corpore subdito peccatis, et quod
omnia in confessione lavantur, purgato animo
a mundanis exterioribus rebus, quæ ut
plurimum, et in multis occasio sunt peccandi,
cogitavit suam mentem totaliter disponere,
et ordinare, quod in ipsa ipse Chri-
stus per singularem gratiam, ut postmodum
fecit, inhabitare dignaretur, et vellet. Cœpit
igitur de perpetratis peccatis eum dolore per-
amaro cogitare et de cogitationibus, locutio-
nibus, atque operationibus suis per eum
secundum tempora operatis, atque habitis
in particulari et in generali maximam con-
tritionem habere, ac de ipsis cum maximis
lacrymis, suspiriis, et singultibus apud divi-
nam misericordiam lamentabiliter et humiliter
indulgentiam petere, et pro immensa, quam
habebat, contritione ante divinam clementiam
exorans, et ejulans, tanta abundabat copia
lacrymarum, ut sui oculi quasi rivuli, seu
vivi fontes aquarum ex abundantia eavarentur;
et non solum nunc in isto principio, sed
quandocumque de suis peccatis recordabatur,
tantam jam dictam effundebat copiam lacry-
marum.

et peccata sua

B ACTA MUTILA

AUCTORE JOANNE GORINO A SANCTO
GEMINIANO EX ORDINE FF. PRÆDI-
CATORUM.

Ex quodam Ms. forte Fulgi-
natensi.

CAPUT I. *Sancti Petri conver-
sio, misericordia erga pau-
peres, et contemptus suiip-
sius.*

Fuit in partibus Umbriæ de civitate Ful-
ginei Petrus a nomine, qui in juventutis
sue tempore, anno scilicet trigesimo vitæ
sue, eum magna divitiarum mundanarum eo-
pia, absque carnali patre existens, et sancto
Spiritu instigante, cognoscens, quamcumque
mundanitatis gloriam nihil esse, et nihil de
hoc seculo divitiarum amatores de suis di-
vitiis reportare, cum hoc in se ipso expe-
riretur, qui in hoc mundo volunt divites
esse, incidere in quamplurimos laqueos dia-
boli, et perdere cælum, omnem vanam mundi
gloriam, ac pompam, atque divitias omnes
et corporis delicias, quæ omnia suo tempore
ardenti animo amavit, atque secutus est,
deserere disposuit, et quomodo divinis to-
taliter inhæret mandatis, ac servitiis, et
placitis obedire posset, cœpit cogitare. De-
mum Vir Dei attendens talem, quam habe-
bat, cogitationem esse a Deo sibi sic inspi-
rante, in effecto posuit, animum scilicet suum
a quibuscumque mundanis rebus caducis et
vanis, seu honoribus amovendo, ipsi mundo,
ac omnibus pompis ejus similiter atque ex
integro renuntiando, et se de cetero divino
servitio totaliter dedicando. O felix Con-
fessor, cui non defuit perfectissimus Salvatori
adhærendo modus, quem Apostolus Pe-
trus, sequi volens Christum, tenuit, de quo

Julii Tomus IV.

3 Unde et de eo dicitur, quod sæpe sæ-
pius ipse de fluvio lapides quosdam valde
politos accipiebat et ipsos eum suis lacrymis
infundebat, atque lavabat: quos lapides sic
suis lacrymis madefactos in quodam canistro,
eum quadam tobalia b fresciata c super suum
caput per civitatem portabat, et ante ima-
ginem Virginis gloriosæ ipsi matri, ac suæ
proli Jesu offerebat, in hoc volens innuere,
quod sicut illi politi lapides, qui graves erant,
ita erant aqua mundati, ita et peccata quæ
suam gravabant animam, et fœdaverant, sua-
rum lacrymarum virtute erant amota, sive
deleta. O Confessor sanctissime! qui vere Pe-
trus re et nomine appellaris, atque existis,
Petrum sequens in omnibus Apostolum, de
quo habetur, quod post peccatum negationis
flevit amare, et quod quandocumque recor-
dabatur sui peccati et dulcis præsentiae
Jesu Christi, totus resolvebatur in lacrymas
in tantis, ut propter lacrymarum abundan-
tiam sudarium in suo sinu semper portabat,
quod tu similiter per omnia facere compro-
baris, atque convinceris. Tandem dictus Dei
Confessor plenus lacrymis eum dolore perma-
ximo, atque uberrimo flens in tantis, ut vix
valeret verba exprimere ad sacerdotem ve-
niens, et peccata sua plenissime confitens
indulgentiam, et remissionem plenariam obti-
nuit peccatorum a Domino plenarie, et cum
effectu audire meruit, quod lacrymis Magda-
lena plena audivit, videlicet: Remittuntur tibi
peccata tua: vade in pace.

multis cum lacrymis confessus,

b c

F

4 Illic, inquam, Petrus Dei confessor, ut
legis evangelicæ operator esset perfectus, et
Christo servire posset, mandante dictæ legis
Evangelicæ auctore atque dicente: quod Si
quis vult perfectus esse, omnia vendat, et
pauperibus pretium tribuat, et sic Christum
sequi debeat, sæpe dictus Confessor. homo

tona sua pau-
peribus distri-
buit.

Sanctus ad me-
liorem vitam
conversus.
a

EX MS.

utique apostolicus, euangelicus volens existere, omnia, quæ habuit, temporalia bona vendidit, et pretium totum et quidquid in argento, sive auro habuit, pauperibus propter Christum tribuit, atque dedit. In hoc utique illorum Apostolorum discipulus, de quibus in Actis Apostolorum habetur, qui vendebant domos, agros, et pretium ad pedes Apostolorum aliis distribuendum ponebant. Felix plane Petrus Christi confessor, qui merito cum Apostolo Petro dicere potuit Christo: Ecce ego reliqui omnia, et secutus sum te; cui Christus cum effectu respondere non desinit: Centuplum accipe, et vitam æternam posside.

ac se ipsum vendit, ut iis elemosynas largiri possit.

5 Sed nullo modo est silentio prætereundum, sed clara voce est prædicandum, quod omni admiratione dignissimum decus, Petrus, utique Dei confessor Christi amore peregit: nam venditis omnibus, et pretio pauperibus erogato, corpus suum proprium vendidit, et pretium Christi pauperibus est largitus. In hoc sequens apostolicum, et euangelicum virum Dei Dominicum fundatorem, et Patrem Ordinis Prædicatorum, qui pro suorum
B proximorum sublevanda miseria pluries se ipsum voluit vendere. In hoc, et hic Dei confessor Petrus suo Salvatori recompensans, ut sicut ipse Salvator pro sua totiusque humani generis salute vendi voluit, sic ipse pro sui Salvatoris amore se ipsum vendidit, ut merito ipsi Salvatori Petrus hic dicere possit, quod Apostolus Petrus cuidam infirmo ad januam templi jacenti dixisse legitur: Aurum, et argentum non est mihi, quod autem habeo, hoc tibi do, meum scilicet corpus. Qui Petrus, suo vendito corpore, cum omni humilitate suo emptori ad obediendum in omnibus se offerebat, qui suus emptor libere abire ipsum permisit, ei imponens, ut pro eo ad Deum continue preces effunderet: quod dictus Dei Confessor cum omni charitate, et devotione facere non omittebat. O Confessor inelyte, qui Salvatori tuo, cui proditor Judas injuste innocentem suum vendendo sanguinem abstulit, tu tui corporis pretio reddidisti.

Vili veste,

6 Illic est confessor Petrus, non auditor obliviosus factus verborum Apostoli Pauli, sed factor operis dicentis: Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus; vilissimo, et despectissimo induebatur vestimento, de panno siquidem canepino, *d* grossissimo, asperrimo, atque durissimo. Ejus vestimenti forma, non nisi quidam saccus veridice dici potest, cum nec manicas habeat, nec girones *e*, nec capitellos *f*, atque bottones *g*; nec vanitas aliqua in ipso vestitu aliquo modo apparebat, sed quasdam habebat fenestrulas, per quas brachia submittens et manus, sic tali tunica, quin potius, ut magis proprie loquar, tali sacco suum, qui totaliter amorem Jesu Christi expresserat, corpus tegebatur, et cum tanto sui corporis despectu incedebat, atque vivebat, ut ab omnibus quasi fatuus putaretur. In hoc in semetipso representans album vestimentum, quo suus salvator Christus Jesus ab Herode passionis tempore in signum irrisionis, cum ipsum ad Pilatum remisit, vestiri fecit.

et in his pedibus incedit.

7 In signum autem sui majoris despectus, jam dictus Petrus nudo pede incedebat, non byssina camisia, seu linea, aut aliquo indu-

mento, sed solum jam dicto sacco omni tempore hieme pariter, et æstate supra nudas carnes vestiebatur; in capite autem nihil portabat. In hoc facere non omittens, quod Petro Apostolo factum fuisse in Antiochia legitur, cum sanctus rara corona in signum fatuitatis, et irrisionis discooperto capite per civitatem jussus est trahi. Propter talem ergo, ac tantum despectum confessor hic Petrus non sani capitis, seu sensus esse ab omnibus patabatur, sed merito propter suam maximam, quam assecutus est, gloriam dici potest, quod de numero sit illorum, de quibus libro Sapientiæ dicitur: Ili sunt, quos aliquando nos habuimus in derisum et iu similitudinem improprii. Vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore; modo computati sunt inter filios Dei, et inter Sanctos sors illorum est. O Confessor sanctissime, qui in tanta vilitate corpus tuum tenendo, tanta inter Sanctos Dei gloria præmiaris!

ANNOTATA.

E

a *Jacobillus in Sanctis Umbriæ tom. II, pag. 46 dicit, eum fuisse filium Petri Cresci, natumque esse circa annum 1243. Sed antiquus Vitæ scriptor nec hoc cognomen, nec annum nativitatæ exprimit. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ notat, cum vulgo vocatum fuisse Petrillum, Italice Petruccio, quod nomen vel ex contemptu vel ex parva corporis statura ipsi datum est, ut etiam observat Jacobillus.*

b *Tobalia idem est quod Latine mantile, deductum ab Italica voce tovaglia, quæ idem significat.*

c *Vox fresciata videtur etiam oriri ex idiomate Italico, in quo fregiare significat ornare, ita ut tobalia fresciata, ni fallor, hic accipiatur pro mantili ornato. Mirum est, Jacobillum Italum has barbaras voces in Vita Italica non expressisse.*

d *Fortè legendum est canabino, quod est genus panni vulgo Italice dictum canevaccio.*

e *Lambi, qui vestem circumeunt, Italice vocantur gironi.*

f *Nescio, quid hic proprie ea vox designet, nisi forte per metaphoram accipiatur pro superiori vestis parte, sicut capitellum vocatur superior pars, quæ columnæ imponitur, quam Græci ἐπιστόλιον appellant.*

g *Bottones sunt globuli, quibus vestes connectuntur, qui Italice dicuntur bottoni, et Gallice boutons.*

CAPUT II. Studium orationis, pœnitentia, tentationes, et falsa hæreseos insimulatio.

Quia mandante Salvatore, ac Domino Jesu Christo in Evangelio Lucæ, atque dicente, quod oportet semper orare, et non deficere; almus Dei confessor Petrus orationi die, noctuque quasi continue insistebat. In orando autem modum valde mirabilem, sed ei signatum, absque singulari mysterio

Vacat orationi.

A stério Confessor sanctus observabat : nam in oratione se ponens, versus solem communiter aspicebat, et irreverberatis oculis solis sphaeram contra naturae communem hominis cursum respiciebat : in quo aspectu ipsum verum solem Jesum Christum cum virtute ita fixe, et immobiliter solis rotam aspiciendo stabat. Clara facie pluries [cum] vidit, vere ut alter Moyses de aquis mundanae vanitatis assumptus, qui vero soli, scilicet Deo, in monte facie ad faciem loquebatur. Huic, et confessori Petro Christus in sole se ostendebat, qui Petro Apostolo in transfiguratione in monte apparuit in facie splendidus sicut sol. In tali autem aspectu Jesu in solis sphaera Sanctus tanto est dulcificatus, sive calefactus amore ipsius Jesu Christi, ut quodcumque tale nomen nominaretur, cum maxima devotione genuflectebat, taleque nomen benedicebat.

ac divinarum
rerum contem-
plationi.

9 Unde tanto spatio ad solem in oratione positus persistebat, ut mille vicibus genuflecteret, nomenque Jesu, quem videbat, devotissime collaudando, cum tanto etiam fervore orabat, ut totus sudore permaximo balnearetur; in hoc suum sequens Christum, qui in oratione positus sudore permaximo fuit repletus. Toties, et quoties a quocumque etiam puero sibi dicebatur, ut amore Jesu genu flecteret, Petrus genu flectebat. Unde sicut doctor gentium Paulus, postquam Jesum in conversione vidit, ipsum Jesum sic in suo corde posuit, ut nihil se scire putaret nisi ipsum; sic et iste Petrus ex frequenti visione ipsius Jesu, quem in solis sphaera intuebatur, totus in ipsius amore erat positus, et firmatus. O confessor mirifice! qui solem in oratione aspiciendo corporeum, caelos apertos, et verum incorporeum solem justitiae Jesum Christum ad Patris dexteram sedentem, corporeis oculis cum Stephano videre meruisti.

et corpus suum

10 Quia maximam poenitentiam agentes, appropinquantes sunt regno caelesti, dicente Domino : Poenitentiam agite, et appropinquabit regnum caelorum. Mira poenitentia atque durissima Dei confessor Petrus suam carnem afflixit, ut patet suam discurrendo sanctissimam vitam : nam arctissima abstinentia escæ, et potus, carnem suam volens subjicere rationi, cum diuturno, et continuo jejuniio [se] macerabat. Jejunabat sic quidem omni tempore, sed et non nisi semel in die modico tamen cibo vescebatur; cum hoc sæpe sæpius sex diebus continuis absque cibo corporali continue persistendo. Unus et alter Joannes Baptista hic Petrus erat, non manducans, neque bibens; tam modicum sumebat cibum. Alium, sicut et in aliis, sequens Apostolum, Petrum, qui in carcere positus, absque cibo pluribus est diebus retentus.

variis modis
affligit.

11 Mira, atque durissima poenitentia suum corpus affligebat, ipsi corpori nullam delectabilem requiem tribuendo. Nam nocturno tempore humanae deputato quieti, non nisi parum dormiebat, sed ipsas noctes pro majori spatio temporis ducebat insomnes, ipso tempore orationibus, et contemplationibus insistendo. Illo autem parvo tempore, quo quiescebat non super pannos laneos, aut lineos, sive super calcitras, aut savones a,

a

sed super durissimos lapides in campanili majoris ecclesiae Fulginatis, scilicet sancti Feliciani b jacebat, et statim surgens omni nocte ad Matutinas, et memor existens, quod Christus ad columnam fuerat flagellatus, cum multis duris, atque frequentibus disciplinis suum corpus percutiebat, atque flagellabat. Ut sicut Apostoli sancti, qui ibant gaudentes a conspectu concilii, quando digni habitus sunt pro nomine Jesu flagellari, sempiternum assecuti sunt gaudium, sic iste in omnibus apostolicus Vir, suum corpus flagellis percutiebat, et disciplinis, ut quod illi assecuti sunt, et ipse quodam modo assequi mereretur. O pretiosus plane confessor qui volens suam carnem spiritui totaliter esse subjectam, tanta maceratione mulctavit, ut semper cum spiritu exultare possit cum Deo.

12 Adversarius autem noster diabolus, antiquus humani generis inimicus sustinere non valens dicti Viri Dei opera tam perfecta, sed ipsum volens retrahere a proposito, ipsum cum multis tentationibus, atque adversitatibus est aggressus. Nam semel malignus spiritus sub bonitatis specie Petrum jam E dictum a Creatoris amore volens subtrahere, ac ipsum ad amorem vanæ creaturæ volens inducere, tali falsissimo usus est modo. Nam sub humana specie sibi apparens talia omnidolo, et malitia plena prolatus * est verba, ait nempe : Petre miror multum, quia per ea, quæ egisti, fatuus (et merito) ab omnibus appellaris. Vendidisti enim te, et tanta, et subito inter pauperes, vano motus amore, dispersisti; sed si meis assensum movitis præbere volueris, multo majores habebis delicias, et temporalia bona, domos, denarios, agros, et vineas, et tot, et tanta sibi contribuam, ut si quinquaginta habueris filios, quilibet militari c [more] poterit vivere. Hæc autem omnia tibi dabo, si a tali, quam cœpisti tenere, fatua vita totaliter te volueris subtrahere. Quid enim (omni dolo plenus inimicus subrependo dicebat) proficret tibi talia et tanta de tuo corpore despecta peragere, cum tam vili et despecto sacco induto, cum capite discooperto, brachiis, et pedibus denudatis ambulare; sequeris ergo, quod dico, et delectabilia quoque habebis ad F votum.

Dæmonis tenta-
tionibus.

* forte profatus

e

13 Unde vir Dei Petrus clare cognoscens talia seductoria verba inimici humani generis esse, signo crucis se muniens ipsum inimicum cum magna confusione expulit dicens : Vade inimice, omni deceptione plenissime, talia non mihi sunt nociva, quæ subreperis mundana, seu temporalia bona, cum habeam Dominum Jesum Christum, qui mihi omne est bonum, et me in omnibus et defendit et juvat. Et in hoc Confessor sanctissimus suum secutus est Salvatorem, qui ab inimico tentatus, in tertia tentatione ipsum inimicum expulit dicens : Vade sathana, scriptum est : Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Dictus etiam inimicus Dei, Confessoris operibus plurimum invidens, ipsum quondam semel visibiliter in suis brachiis accepit, ac de campanili majoris ecclesiae Fulginatis S. Feliciani, usque ad terram projecit; sed quia ipse Deus angelos suos suis amicis mittit, qui eos custodiant in omnibus viis suis, ne forte offendant ad lapidem

fortiter resistit.

lapidem pedem suum, et cum suis amicis
 D
 ipse Deus est in tribulationibus, eos eri-
 piens, et glorificans: sic, et hunc suum
 amicum Petrum illæsum servavit, quod in
 aliquo sui corporis membro, nec minimum
 nocumentum ex tali casu recepit, atque cum
 ex omnibus tentationibus semper eripuit, et
 postmodum glorificavit. Unde ex effectu dici
 potest, quod huic Petro dictum fuerit
 quod Apostolo Petro dictum fuit a Christo,
 videlicet: Ecce sathan expetivit te, ut cri-
 braret sicut triticum persecutionibus, et præ-
 cipitationibus; sed ego pro te rogavi, ut
 non deficiat fides tua. Quia et sæpe sæpins
 Romam ad visitanda sanctorum limina Apo-
 stolorum, et ad sacellum *d* Angelorum, ut
 Angelorum custodiam habere mereretur, cum
 maxima devotione pergebat. Ab ipso dæ-
 mone multos, et multoties in via recipiebat
 insultus; sed non propter hoc permittebat,
 quin pergeret, quod cœperat, iter. Plane san-
 ctus Dei Confessor ita clare dæmonis sem-
 per cognovit astutias, ut numquam ab eo
 læsionem aliquam recipere potuerit, sed semper
 de eo maximam reportavit victoriam.

*et falso de hæ-
 resi accusatur.*

14 Quia de adversario nostro scilicet dæ-
 mone dictus Confessor cum maxima victoria
 triumphabat, quidam iniquitatis filii, membra
 utique diaboli, ipso eodem dæmone movente
 et instigante, zelo invidiæ moti, apud in-
 quisitorem hæreticæ pravitatis falsissime, quo-
 modo in fide erraret, accusaverunt. Beatum,
 inquam, Petrum fide, spe, atque charitate
 plenissimum accusant, sine fide, spe atque
 omni charitate existentes, et omni bona vir-
 tute vacui, omnique malitia pleni. Sed quia
 sapientia vincit malitiam, ipse Petrus funda-
 tus in Petra, scilicet Christo, utique sapien-
 tia patris, talium malitiam maxime vicit. In-
 quisitor autem, quia sic ad eum ex officio
 pertinebat, Petrum accusatum de hæresi,
 sed per omnia catholicum et fidelem, ut pa-

luit, citari fecit: qui Petrus cum omni læ-
 D
 litia Assisium coram inquisitore, de qua erat
 plenus fide catholica responsurus comparuit.
 Cui Petro per inquisitorem propositi articuli,
 et quæ sunt de fide, et interrogatus, quid
 sentiret de Christi Incarnatione, Passione,
 et Resurrectione, et Ascensione, est per eum
 quoad omnia luculenter, et catholice respon-
 sum. Inquisitor autem, et innocens abire
 ipsum disponebat, perpendens accusationem
 esse falsissimam in eum factam. Filii autem
 diaboli inquisitori suis subdolis, et malitio-
 sis verbis dicere cœperunt, quia ex malitia
 Petrus talia responsa dederat. Quod audiens
 inquisitor, disposuit ipsum Spolerum trans-
 mittere, ut iterum examinaretur; et si ipsum
 inveniret errantem, contra eum sicut contra
 hæreticum procederet *e*.

ANNOTATA.

a *Ex sensu conjicio, hæc voce indicari linteam, quo lecti sterni solent, quod Hispani vulgo Savana vocant.*

b *De hoc S. Feliciano episcopo Fulginate actum est in Actis nostris ad diem xxiv Januarii.*

c *Id est magnifico, nobili, vel aulico modo poterit vivere: nam militia varias habet significaciones, ut videri potest apud Cangium in Glossario.*

d *Erat hic abbreviatio corrupta, quæ fere exprimebat sacellum; quapropter hanc vocem substitui, quia Jacobillus et Ferrarius narrant, quod S. Petrus aliquoties visitaret ecclesiam S. Mariæ angelorum circa Assisium.*

e *Hic desinit Ms. nostrum, et deinde eodem caractere exarata sequuntur hæc verba: Reliqua in alio Ms. in bibliotheca Vallicellæ in urbe. Jam dixi in Commentario prævio, nos supplementum inde frustra petiisse. Ex hac clausula etiam colligo, apographum nostrum forte Fulgini describuntur esse, ut proposui in titulo.*

G

F

INDEX HISTORICUS

IN QUARTUM TOMUM JULII.

Asteriscus * significat tractatum præliminarem de Patriarchis Antiochenis.

A

- A**aron rex Persarum 210 f
 Abulpharagius seu Bar-hebræus scriptor Syrus * 100 d e f. *Duas Nisibis obsidiones perperam distinguit* 38 e
 Acacius patriarcha CP. quantum apud Zenonem imperatorem valuerit . * 89 e
 † Adalbertus episcopus Pragensis 190 b. *Dixit homiliam de S. Alexio* 257 a b et seqq.
 Adalbero episcopus Metensis 424 c
 Adamus ecclesie Bremensis canonicus 97 b
 Adelboldus episcopus Ultrajectinus 458 a
 Adhelelmus abbas monasterii SS. Bonifacii et Alexii Romæ 260 d 262 d e
 Adrianus I Papa meminit de controversiâ inter S. Autpertum et Pothonem abbates S. Vincentii ad Vulturum 649 a b
 Adrianus VI Papa Ultrajecti in Belgio natus 297 d
 Æonius episcopus Arclatensis Romam querelas mittit contra episcopum Viennensem 641 c
 † Agobardus archiepiscopus Lugdunensis fuit adversarius Ludovici Pii regis Francorum et Judithæ ejus uxoris 459 e f. *Scripsit de translatione martyrum Scyllitanorum in Galliam* 211 d e f
 † Agritius episcopus Trevirensis 582 e. *Non fuit patriarcha Antiochenus* * 38 f 39
 Albertus Stadensis scripsit Chronicon 97 c 98 c
 Alcuinus Caroli Magni magister 206 b
 Alevelde (Godeschalcus de) episcopus Slesvicensis 102 d
 Alexander discipulus S. Arsenii 613
 † Alexander episcopus Constantinopolitanus 31 b e
 Alexander episcopus Alexandrinus 32 c
 Alexander I patriarcha Antiochenus sustulit longum schisma * 66 a. *Nomen S. Chrysostomi sacris Diptychis inserit* * 67 e f
 Alexander Severus imperator Romanus 360 e
 Alexianorum origo inquiritur 246 d e
 Alfricus episcopus Ultrajectensis 469 d 471 a
 Aliaco (Petrus de) episcopus Cameracensis et S. R. E. Cardinalis scripsit Vitam S. Petri Cælestini 489 b
 Almericus hæresiarcha 189 c f
 Albonsus rex in Hispania insignem de Mauris victoriam retulit 122 d
 Alvitus episcopus Legionensis 584 c
 † Ambrosius laudat sororem suam S. Marcellinam 232 d e f
 Amnianus Marcellinus antiquus scriptor belli Persici, cui interfuit 40 c
 † Amo episcopus Tullensis 47 f
 Anastasius Bibliothecarius varia gesta S. Leonis IV Papæ omisit, si ipse Vitam illius scripserit 306 a b et seqq.
 Anastasius Cardinalis deponitur 323 b
 Anastasius imperator a S. Symmacho excommunicatus est 641 e f. *Cælesti fulmine e vivis eripitur* 274 e
 † Anastasius I patriarcha Antiochenus male confunditur cum S. Anastasio Sinaïta * 97 c. *Justiniani imperatoris mandato pulsus post Gregorium I rediit ad sedem* * 98 a
 † Anastasius II patriarcha Antiochenus a Judæis crudeliter interfectus * 99 f
 Anatolius episcopus CP., quando cæperit isti ecclesie præsidere * 73 f * 74 * 76 d
 Andreas episcopus Pragensis 192 b f 343 c 344 e
 Anni Græcorum annos Christi 311 antevertunt 263 f
 Antimundus primus episcopus Morinorum 418 d e 420 b
 Antiochena ecclesia fundata est anno 33 ære vulgaris Christianæ * 2 b c. *In tres partes scissa fuit sub S. Meletio* * 56 d e
 Antiochia Syriæ a quo condita 592 f. *Terræ motu corruit* * 94 e f. *Per Latinos eripitur Saracenis* * 132 c. *A Saracenis recipitur* * 142 c
 Antonius (Nicolaus) scriptor Hispanus patriæ suæ fabulas odit 209 f 210 a 360 a b
 † Aper episcopus Tullensis 45 a
 Apollonii antiqui scriptoris sententia de Divisione Apostolorum expenditur * 5 b c d 12 e f
 Apollonius contra hæresin Cataphrygarum scripsit 12 f
 Arcadius imperator in Oriente 249 d
 Ardinghus episcopus Florentinus 343 e 344 f
 Arechisus dux Beneventanus liberos suos Carolo Magno obsides dedit 646 f
 Ariani suos laudabant, etsi scelcribus contaminatissimos, et orthodoxos etiam sanctissimos convitiis onerabant * 33 b c. *Per inductam meretricem insidias Euphrati episcopo Agrippinensi struunt* * 47 b c. *Patriarchæ eorum Antiochia ejiciuntur* 62 a
 † Arnulphus episcopus Suessionensis, cujus corpus in Flandria quiescit, perperam confunditur cum S. Arnaldo Cytharædo 448 d
 Aristo episcopus Raceburgensis 104 c
 Artemia fuit mater S. Auræ martyris 651 b
 † Asclepiades patriarcha Antiochenus an martyr obierit? * 14 d
 Assemanus (Josephus Simonius) nuper edidit bibliothecam Orientalem * 100 d 263 e f
 Aste (Franciscus Maria de) archiepiscopus Hydruntinus

- druntinus recenter edidit notas in Martyrologium Romanum 207 b
- Athanasius IV patriarcha Antiochenus Jacobita suffocatur, et a suis pro sancto colitur * 120 a b
- Athanasius episcopus et dux Neapolitanus S. Athanasii patris sui corpus ex monte Casino Neapolim transferri jubet 85 b c
- Atticus patriarcha CP. S. Diem consecravit presbyterum 632 c. Quamdiu cathedram CP. gubernaverit 633 f
- † Atilanus episcopus Zamorensis colitur die quinta Octobris 437 e
- Authpertus abbas Casinensis quo anno e vivis excesserit 646 f
- Auxentius hæreticus 384 a b 388 a c
- † Avitus episcopus Viennensis nomine episcoporum Gallie scribit ad senatores Romanos in causa S. Symmachi 640 c
- B**
- † **B**abylas tantum unus fuit episcopus Antiochenus * 20 d e f 21 a b c
- Baldricus episcopus Ultrajectensis 457 d 469 d 471 a
- Baldericus Noviomensis et Tornacensis episcopus scripsit chronicon Cameracense 155 f
- Baronius (Martinus) clericus Jaroslaviensis collegit varios Sanctos Polonos 202 d e
- Barre (Laurentius de la) corrigitur 41 a
- Barsalibæus (Dionysius) scriptor Syrus * 100 d
- Bartholomæus episcopus Signiensis 475 f 476 c 477 b
- Bartholomæus de Martyribus Braeacensis archiepiscopus 122 b c
- † Basilius Magnus frater fuit S. Macrinæ 589 c 590 d e. Causam S. Meletii et pacem Ecclesie promovere studet * 59 e f
- Basilius Porphyrogenitus imperator menologium sæculo x colligi iussit 240 f
- Basilius patriarcha Antiochenus sanctis viris charus * 79 b
- Basilius Seleuciensis scripsit Vitam S. Theclæ * 5 e
- Bec (Joannes du) episcopus Macloviensis 614 d
- Bela rex Hungarie 329 c
- Beka (Joannes de) canonicus Ultrajectinus scripsit de episcopis Ultrajectinis 654 c
- Benedetti (Petrus) S. J. Vitam S. Alexii ex Arabica lingua in Latinam transtulit 262 c e
- † Benedictus Antanæ abbas scripsit de concordia regularum 609 f
- Benedictus episcopus Portuensis 257 b 260 c
- Benedictus VII Pontifex 243 a
- Benedictus PP. XI in Actis nostris omittitur quia certa veri eultus argumenta non suppeditantur 4
- Benedictus XII Pontifex 495 b
- Bernardus Guidonis Lodevensis episcopus texuit catalogum de septuaginta Christi discipulis 17 f
- Berengarius hæresiarcha Sacramentariorum antesignanus 472 c 476 b 477 d
- Bertholdus (Joannes) S. J. Provincialis Austriæ 329 f
- † Bertichramnus episcopus Cenomannensis 431 c
- Beselinus archiepiscopus Bremensis 109 c
- Bielski (Martinus) historicus Polonus 514 f
- Boimus (Michaël) S. J. missionarius Sinensis contra Trigaultium nostrum disputat de prædicatione S. Thomæ apud Sinas 15 f 16 a b
- Bonifacius VIII Papa successit S. Celestino V 498 e
- Bonifacius IX concessit indulgentias in festo S. Petri Fulginatis 663 c f
- Bonfinius (Antonius) scripsit de rebus Hungaricis 330 c
- Boonen (Jacobus) archiepiscopus Mechliensis 68 b
- Bromptonus (Joannes) historicus Anglus 299 a b
- Brunechildis famosa Francorum regina 148 b 149 f
- † Bruno episcopus Signiensis cum alio homonymo perperam confusus est 488 d e f
- Buchelius (Arnoldus) hæreticus reprehenditur 456 d e. Ubique arrodit gesta Sanctorum 655 a
- Buora (Joannes) dicitur Venetias attulisse corpus S. Marinæ 283 a b
- Burch (Franciscus vander) archiepiscopus Cameracensis 174 b
- Bzovius (Abrahamus) Dominicanus collegit Vitam beati Ceslai 182 b 184 b 189 b
- C**
- C**æsarius (Joannes) texuit catalogum episcoporum Cracoviensium 186 a
- Cajetanus (Octavius) S. J. collegit Vitas SS. Siculorum et scripsit Martyrologium Siculum 288 a
- Calabri perperam sibi vindicant martyres Seillitanos 205 d e
- † Calimerus episcopus Mediolanensis 367 c 369 e
- Calixtus II Papa 166 f 167 b d e 168 d
- Calixtus III Pontifex 115 b 116 b
- Calmetus (Augustinus) edidit commentaria in sacram Scripturam 425 a
- Camdenus (Guilielmus) heterodoxus de antiquo S. Kenelmi cultu testatur 297 c
- Capitolinus præfectus Thraciæ 372 c
- Carafa (Decius) S. R. E. Cardinalis et archiepiscopus Neapolitanus 644 c
- Carinus criguo tempore Romani imperium administravit 369 e
- Carolus a basilica S. Petri episcopus Novariensis et scriptor Italus 362 f 163 a
- Carolus I rex Hungariæ 330 b
- Carolus V imperator 152 a
- Carolus Audax Burgundiæ et Brabantie dux 246 f
- Carolus marchio Badensis 114 a
- Caracciolus (Antonius) collegit varia ecclesie Neapolitanæ monumenta 72 b 645 c
- Carrera (Franciscus) S. J. scripsit Pantheon Siculum 288 b
- Cæsar (Joannes Aurelius) monachus Vallumbrosanus probat Benignum abbatem recte beatum appellari 338 f 339 a b et seqq.
- Cerda (Ludovicus de la) opera Tertulliani illustravit 351 c
- Cerrutus (Jacobus) piissimus Societatis Jesu sacerdos, lecta Vita S. Alexii animum ad religiosum institutum adjecit 249 b
- Chartuitius episcopus scripsit Vitam S. Stephani regis Hungariæ 330 e
- Childebertus rex Francorum 146 f 147 a 148 b
- Chioccarellus (Bartholomæus) texuit catalogum præsulum Neapolitanorum 75 a 545 a
- Christianus patriarcha Antiochenus fidei causa jugulatur * 142 c
- Christophorus patriarcha Antiochenus a Saracenis interficitur * 126 f
- Chrotildis uxor Clodovei regis Francorum 404 a 405 b
- Clarus XIX Generalis Cartusianorum 122 a
- Clemens Alexandrinus scriptor secundi sæculi 12 c d Ejus testimonium de Divisione Apostolorum explicatur * 5 c d e 12 c d e
- Clemens XI Pontifex declaravit legitimum cultum B. Ceslai 183 c d
- Clodoveus rex Francorum Christianam fidem amplectitur 398 f. Moritur 399 a
- † Clodulfus

† Clodulfus episcopus Metensis 424 f. 427 c
430 b c 432 d
Concilium Antiochenum, cui S. Gregorius Nyssenus
interfuit 590 f 591 a b 597 c
Constantinus diaconus perperam a Baronio nume-
ratur inter patriarchas Antiochenos * 111 c d
Constantius imperator morti proximus baptizatur
ab Euzoio Ariano * 56 f
Cornelius episcopus Antiochenus an sit martyr,
aut sanctus * 10 f * 11 a
† Crispinus II episcopus Papiensis 23 e
Cromerus (Martinus) episcopus Warmiensis res ges-
tas Polonorum triginta libris completus est 514 e
Croy (Jacobus de) episcopus Cameracensis 296 b
297 d
Crusius (Martinus) scriptor heterodoxus testatur
de cultu S. Reginswindæ 90 f 91 a 92 a
Curæus (Joachimus) hæreticus scripsit Annales
Silesiæ 196 a e
Cuyckius (Henricus) episcopus Ruremundensis 54 d
† Cyrillus archiepiscopus Alexandrinus 264 a
612 a 613 d
Cyrillus monachus scripsit Vitam S. Euthymii 615 a
Czcles (Martinus) S. J. Vitas aliquot Sanctorum
Hungarorum in compendium redegit 331 c
Czuittingerus (David) nuper collegit aliquot
scriptores Hungaros 336 d

D

Damalevicus (Stephanus) scripsit Vitam
S. Bogunili 327 b
Daniel discipulus S. Arsenii 613
Decius imperator Christianos persecutus est 364 d e
Decorosus episcopus Capuanus 165 c
† Demetrianus patriarcha Antiochenus acerrime
Ecclesiam defendit contra Novatianos * 22 f.
An obierit martyr * 23 a b c
Dempsterus (Thomas) scripsit historiam ecclesia-
sticam Scotorum 57 d
Desiderius Comes Bononiensis 428 a
Desiderius episcopus Cadurcensis 425 c
Dionysius patriarcha Antiochenus et Jacobita, est
auctor chronici Syriæ * 124 d e
Dlugossus (Joannes) Historicus Polonus 330 d
Dominicus Paschasius eanonicus Toletanus crueem
gestans in mediis Maurorum agminibus intre-
pidus stetit 122 d
Domitianus episcopus Trajectensis 157 f 158 f
† Domnus I patriarcha Antiochenus videtur mar-
tyri laurea coronatus fuisse * 27 d e f
Donaldus vel Donevaldus quinquagesimus tertius
rex Scotorum 580 f
Donatistæ hæretici damnati sunt Romæ sub Mel-
chiade Pontifice 588 f
† Donatus episcopus Aretinus 145 a d
Dorotheus patriarcha Antiochenus Arianus eieitur
* 62 a
Drou (Lambertus lc) episcopus Porphyriensis 242 f

E

Ebbo archiepiscopus Remensis 459 e
Echardus (Jacobus) novissime recensuit scriptores
Dominicanos 184 e 186 d
Egilwardus auctor Vitæ S. Burchardi etiam de
Actis S. Gumberti meminit 63 b
Egino abbas Augustanus ad S. Udabriei multa
passus est a schismaticis 3
Elisabetha regina Angliæ 145 f 146 a
† Emebertus episcopus Cameracensis 174 f

† Emericus filius S. Stephani regis Hungariæ
334 d e f
Emilianus imperator Romanus 367 b
† Ephrem scriptor Syrus 38 d
Ephræmius collapsam restaurans Antiochiam fit
ejus patriarcha * 95 d. Ejus elogia ab eruditione
et pietate * 96 e f
† Epiphanius episcopus Ticinensis 273 c d e f
Episcopi quandoque duo ejusdem sedis * 11 e f * 41 d
Euagrius episcopus Eustathianorum contra canones
ordinatus * 64 a b. Ejus elogia apud S. Hiero-
nymum * 64 d
Eudoxius impius Arianus patriarchatum Antio-
chenum invadit * 50 c. Postea depositus variis
artibus ad patriarchatum CP. transit * 51 f 52 a
Eufemianus pater S. Alexii perperam sancti titulo
ornatur 140 a. Et falso vocatur frater S. Arsenii
603 c
Eugenius II Pontifex 346 f
Eulalius patriarcha Antiochenus fuit occultus Aria-
nus * 42 d c f
† Eulogius scripsit Memoriale martyrum sub ty-
rannide Arabum in Hispania 181 a. Conscripsit
Acta S. Auræ virginis et martyris 651 et 652
† Eulogius patriarcha Alexandrinus 133 d
† Euodius an S. Petro immediate successerit in
cathedra Antiochena * 6 c t 7
Eusebius Cæsariensis errat in assignando tempore
synodi Antiochenæ * 24 e f 25. Fuit parum
versatus in chronologia Pontificum Romanorum
* 26 b c. Recusavit patriarchatum Antiochenum
* 43 a b
† Eustathii patriarchæ Antiocheni non electionem,
sed depositionem consecutæ sunt turbæ gravissi-
mæ * 35 c d c f. Ariani eum per conductam me-
retreem in exsilium pelli curant * 38 c d
† Euthymius Domino II patriarchæ Antiocheno
depositionem prædicit * 72 c d
Euzoios Arianus Constantium imperatorem morti
proximum baptizat * 56 c f
Evermodus episcopus Raceburgensis 101 e 104 c
108 e

F

Faynus (Bernardinus) collegit Martyrologium
Brixianse 385 d
Ferdinandus III imperator 330 a
Feriæ vocantur omnes hebdomadæ dies 256 f
Ferrerus (Joannes de) bibliothecarius regis biblio-
thecæ Matritensis corrigitur 12 f
Firminus abbas Quereolodorensis prope Antverpianam
294 e
Flacillus patriarcha Antiochenus favit Arianis
* 44 c f. Interfuit conciliabulo Tyrio * 45 a b c
Multa ejus et magna flagitia * 46 e
Flavianus I patriarcha Antiochenus an sit Sanctis
adscribitur * 63 e f
Florentius Wigorniensis historicus Anglus 298 d
Folkerus episcopus Gibeletensis 454 c d
Franciscus archiepiscopus Calaritanus 201 b
Franciscus episcopus Tornacensis 285 d e
† Franciscus Salesius egregius fuit cultor S. Alexii
245 c
Fredericus Badensis episcopus Ultrajectinus 654
Fredericus IV imperator 115 a 116 a
Fremaut (Benignus) Vitas Sanctorum, Beatorum
et venerabilium ex Ordine S. Francisci Belgiæ
collegit 514 c
Fratricelli vocati sunt quidam hæretici 504 a e
Furstembergus (Ferdinandus) episcopus Paderbor-
nensis 244 d
Galeardus

G

- G**aleardus (Paulus) *nuper elegantissimis typis edidit opera S. Gaudentii* 384 b c d 385 e 386 e 388 f
- Gallienus *imperator a Lactantio non numeratur inter persecutores ecclesiarum* 369 d
- Gallonius (Antonius) *scripsit historiam sanctarum virginum Romanarum* 19 c
- Gallus *imperator Romanus* 362 a b 367 b
- † Gaudentius *episcopus Brixiensis, et præclarus scriptor* 383 b
- Gaule (Hieronymus de) *cancellarius Geldrix* 250 b
- Gavantus (Bartholomæus) *composuit commentarios ad rubricas Breviarii Romani* 245 d
- Georgio (Dominicus de) *operis nostri fautor, misit ad nos Vitam S. Athanasii episcopi Neapolitani* 74 b e
- † Georgius *episcopus Amastrenus* 221 b
- Georgius *episcopus Metensis* 112 a e
- † Gerardus *episcopus Tullensis* 45 a 47 f
- Gerardus *episcopus Tornacensis* 285 b
- Gerardus *episcopus xxxiii Cameracensis* 173 f 174 a
- Geysa II *rex Hungarix* 337 d 338 e
- Giraldus *Cambrensis historicus Anglus* 299 e
- Godefridus *episcopus Lingonensis* 4
- Godefridus Bullonius *dux belli sacri et rex Hierosolymæ obiit anno 1100* 5, 121 f
- Godo *episcopus Metensis* 430 b e
- Godolenus *abbas Nobitiacensis* 124 e f
- † Goericus *episcopus Metensis* 430 b e
- Gonzaga (Franciscus) *episcopus Mantuanus scripsit de Origine Seraphicæ religionis* 515 a
- Gotschalcius *princeps Slavorum a suis occiditur* 98 a e 101 a
- Gottiboldus *primus decanus Anspacensis* 66 b
- Gottifredi (Alexander) *decimus Generalis Societatis Jesu* 250 e
- Gotzbalduus *episcopus Herbipolensis* 457 a
- Grand (Albertus le) *collector Sanctorum Minoris Britannix* 146 e f 179 a
- Grandus (Guido) *non ita pridem edidit dissertationes Camaldulenses* 331 e d
- † Gregorius *episcopus Nyssenus scripsit Vitam S. Macrinæ sororis suæ* 590 b 592 b
- † Gregorius *episcopus Turonensis decessores suos exacte enumerat* 399 c d
- † Gregorius *Ultrajectensis episcopus* 51 d
- Gregorius I *patriarcha Antiochenus an colatur ut sanctus* * 99 e
- Gregorius II *Pontifex anno 716 secundum Pontificatus annum agebat* 645 e
- Gregorius IV *Pontifex 307 b 309 e. Venit in Galliam ad conciliandam pacem inter Ludovicum Pium et filios* 466 f 467 d. *Obiit anno 844* 80 b
- Gregorius VII *Papa Ennodium Ticinensem episcopum vocat sanctum* 275 b c
- Gregorius IX *Pontifex* 243 d
- Gregorius XIII *Pontifex Græcis peculiarem fidei formulam præscripsit* 8 e
- Gregorius *presbyter Carsariensis habuit orationem ad Patres Nicænos* 131 b
- Gretserus (Jacobus) *cavillatorem Mornæum refutavit* 642 a
- Gualterius *episcopus Lunensis* 96 b
- Gualterius (Paulus) *scripsit de Martyribus Calabria* 205 d
- Guarnerius (Joannes Antonius) *scripsit de sanctis Bergomensibus* 128 a

- Guibertus *abbas B. M. de Novigento scriptor anno 1124 obiit* 401 d
- Guilielmus *dux Apulix* 166 d
- Guilielmus *episcopus Tornacensis* 247 a
- Guilielmus *Malmesburien. historic. Anglus* 298 e
- Gundaekarus II *episcopus Eystettensis* 657 f

H

- H**æreticorum *fabula de Joanna Papissa exploratur* 307 d e
- Hagecius (Wenceslaus) *historicus Bohemus* 190 a
- Hamerieourt (Gerardus d') *episcopus Audomarensis* 291 e 292 a
- Harigerus *abbas Lobiensis* 156 b
- Harlay (Franciscus de) *archiepiscopus Parisiensis Breviarium suæ diœccesis jussit corrigi* 398 c
- Harpfeldius (Nicolaus) *scripsit historiam Angliæ* 54 e
- Harruehus *ex abbate Amarbaricensi in Scotia Verdensis episcopus in Saxonia* 3
- Hebed-Jesu *collector scriptorum Syrorum* 34 f
- Heda (Wilhelmus) *scripsit de episcopis et rebus Ultrajectinis* 654 e
- Helmoldus *presbyter Bosoviensis scripsit Chronicon Slavorum* 97 e 98 c
- Heinsbergicus (Philippus) *archiepiscopus Coloniensis* 447 e
- Henricus VI *abbas Abdinghoffensis* 244 d
- Henricus *archidiaconus Huntigdonensis hagiographus Anglus* 298 f
- Henricus Hezelinus *comes Rotenburgensis* 64 a b
- Hensehenius (Godefridus) *S. J. correxit catalogum Romanorum Pontificum* * 2 d e f
- Heraelius *episcopus Amastrenus, cujus ætas hactenus ignota est* 221 c e f 222 a
- Herimannus *archiepiscopus Coloniensis* 99 b
- Hermanus *archiepiscopus Bremensis* 109 c
- Hermantius (Godefridus) *scripsit Vitam S. Athanasii* 132 d
- Heroldus *episcopus Herbipolensis* 66 b
- Hervetus (Gentianus) *varia ex idiomate Græco Latine interpretatus est* 32 e
- † Hieronymus *verosimiliter linguam Syriacam intellexit* 34 e
- † Hilarius *episcopus Pictaviensis* 406 b 407 c
- Hispani *quidam perperam asserunt, martyres Scillitanos in Hispania passos esse* 208 e d 209 a b e
- Hoeglein (Valentinus) *S. J. Collegii Badensis rector* 113 e d
- † Honoratus *fundator monasterii Lcrinensis, et postea episcopus Arelatensis* 437 e
- Honorius III *Pontifex* 192 b 194 a 243 f
- Honorius *imperator* 240 a b 249 d
- Horatius (Nicolaus) *episcopus Catacensis* 168 f
- Hormisdas *Papa Anastasium imperatorem ad communionem Ecclesie reducere nititur* 271 b c d
- Hueberus (Fortunatus) *edidit Martyrologium Franciscanum* 202 e
- Humbertus *episcopus Herbipolensis* 456 f 457 a
- Hunibertus *vel Humbertus episcopus Herbipolensis* 91 e f 94 f

I

- I**acobillus (Ludovicus) *scriptor Fulginas* 663 e
- Jacobitarum *inter se schismata* * 118 d e * 120
- Jacobus Baradæus *seu Zanzalus nomen suum sectæ Jacobiticæ indidit* * 100 f
- Jacobus *episcopus Nitriensis* 329 d f
- Jacobus *marchio Badensis* 114 a
- † Ignatii

- † Ignatii episcopi Antiocheni Acta sincera edidit
Ruinartius * 9 b c d e
- Ignatius Azevedius Societatis Jesu cum undecqua-
draginta sociis ab hæreticis occisus 5
- Inchofer (Melehior) S. J. scripsit Annales ecclē-
siasticos Hungariæ 332 a d e
- Ingo episcopus Astensis 473 f
- Ingulphus abbas Croylandensis in Anglia scripsit
sæculo XI 298 e
- Innocentius I Pontifex 240 a b 249 d
- Innocentius III Pontifex 189 c
- Innocentius V summus Pontifex 118 d
- Innocentius VIII Pontifex 510 b 512 f
- Joannes abbas Laubiensis 174 a
- † Joannes Calybita distinguitur a S. Alexio 240 c d e
- Joannes Colobus celeberrimus anachoreta 618 b 621 e
- † Joannes Climacus de S. Arsenio tenuit elogium
615 a
- Joannes diaconus Neapolitanus sæculo IX scripsit
catalogum episcoporum Neapolitanorum 74 b d
645 d
- Joannes episcopus Beneventanus 165 c 167 f
- Joannes episcopus Fulginas 664 d
- Joannes episcopus Signinensis 483 f
- Joannes episcopus Cabilonensis scripsit topogra-
phiam sanctorum 208 c
- Joannes episcopus Florentinus 343 d 344 f
- † Joannes episcopus Neapolitanus 79 d. Annus
mortis ejus corrigendus 81 f
- Joannes Gorinus de S. Geminiano ex Ordine Prædi-
catorum quando vixerit 664 c d. Scripsit Acta
S. Petri Fulginatis 665 b
- † Joannes Maro solis præfuit Maronitis * 111 f. Non
fuit patriarcha Antiochenus * 112 a b
- Joannes VIII Pontifex Ennodium Ticinensem epi-
scopum appellat beatum 275 b c
- Joannes IX Papa natus est Tiburc in Latio 350 f
- Joannes I patriarcha Antiochenus Nestorii doctri-
nam damnavit, sed ipsum Nestorium impensius
dilæxit ac defendit * 71 e
- Joannes III rex Sueciæ 109 f
- Jobus non fuit Alexandrinus, sed Antiochenus
patriarcha * 122 c d e
- † Josephus episcopus Thessalonicensis, et S. Theo-
dori Studitæ frater 247 b c
- Joseph episcopus Eporegensis 323 b
- † Josephus hymnographus Græcus sæculo IX 238 c
239 c d 247 b c
- Irenicus (Franciscus) scriptor ambigux religionis
celebrat sanctitatem B. Bernardi marchionis Ba-
densis, et de catholico illius cultu testatur 112 c d.
Crasse errat in assignando loco, quo mortuus est
B. Bernardus marchio Badensis 112 d
- Ithamarus episcopus Roffensis 49 b
- Juditha uxor Ludovici Pii Francorum regis a
S. Agobardo acriter accusatur 459 f 460 d. A
beato Rabano laudatur 460 a b. Obiit. 471 d
- Julianus imperator callidus Christianorum persc-
cutor 371 f 372 a
- Julius episcopus Herbipolensis 66 a
- Julius Firmicus Maternus male confunditur cum
S. Materno episcopo Mediolanensi 363 e f
- Julius I Pontifex Romanus 363 f
- Julius II Pontifex 247 a
- Julius III Pontifex 303 f
- Junius (Adelinus) canonicus Trajectensis scripsit
contra Fisenum 254 c d e f
- Ivo episcopus Cracoviensis 185 f, 186 a b, 191 e, 192 a

K

- Kakorosky (Hieronymus) Minorita fusc scripsit
Vitam B. Simonis de Lipnica 516 b
- Kalendionis patriarchæ Antiocheni laudes * 89 c d
- Kenulphus rex Merciorum in Anglia, et pater
S. Kenelmi martyris 297 b c
- Klodausky (Paulinus) Ordinis sui originem perpe-
ram repetit a S. Paulo cremita Thebæo 331 b,
332 a

L

- Ladislavus IV rex Poloniæ 510 e
- † Lambertus episcopus Tungricensis 158 d
- Lambertus Schafnaburgensis scriptor 98 e
- Landricius episcopus Sagiensis 121 c
- Laurentius antipapa contra S. Symmachum 635,
636
- Leo Isauricus anno 717 imperium adiit 645 e
- Leo III Pontifex 153 a c, 299 a
- † Leo IX Papa 424 e
- Leonini versus a quo appellati 250 f, 251 a
- Leontius Arianus seipsum castrat, et nihilominus
contra canones Antiochenam cathedram ascendit
* 48
- Leopoldus archidux Austriæ 187 f
- Lesco rex Poloniæ 191 c, 192 a
- Letselinus abbas Crispiaccensis forte est auctor Vitæ
S. Arnulphi martyris 400 e
- Libentius archiepiscopus Bremensis 109 b c
- Liberius Romanus Pontifex, sub quo S. Marcellina
castitatis votum emisit 233 b c, 234 e
- Lindanus (Wilhelmus) episcopus Ruræmundensis
55 e
- Locatellus (Eudoxius) scripsit Italice Vitam S. Joan-
nis Gualberti 338 c, 339 b
- Longus (Albericus) aliqua c Græca in Latinam
linguam transtulit 41 e
- Lotharius imperator 323 b
- Lubienecki (Joannes Damascenus) ex Ordine
PP. Prædicatorum anno 1711 ad Backoviensem
in Moldavia episcopatum assumptus 184 e
- Lubomirski (Stanislaus) Palatinus Cracoviensis
domum natalem B. Simonis de Lipnica in sa-
cellum mutavit 513 e, 519 f
- Lucius III Papa S. Brunonem episcopum Signien-
sem inter Sanctos retulit 475 e
- Ludgerus episcopus Ultrajectensis 469 d, 471 a
- Ludovicus dux Sabaudix 115 b, 116 b
- Luytens (Thomas) abbas Læticensis 400 d

M

- Maanus (Joannes) edidit catalogum antistitum
Turonensium 399 e, 400 c
- Mabilionius (Joannes) sibi ipsi contradicit in de-
terminando anno mortis S. Frederici martyris
457 a b
- † Macarius, Gandavi in Flandria mortuus, non
fuit patriarcha Antiochenus * 128 b c d e
- Macedonius patriarcha CP. deponitur * 51 f
- † Macrina avia alterius S. Macrinæ 593 a, 595 b
- Maggor (Andreas) abbas S. Martini in Hungaria
333 b d
- Malabayla (Philippus) nimis extollit auctoritatem
Chronici Casinensis 485 a b c
- Malvenda (Thomas) scripsit Annales PP. Prædica-
torum 184 b
- Manlius (Petrus) scribit de basilica Vaticana 302 e
- 85 Maphrianus

Maphrianus *quid sit, et unde initium duxerit apud Jacobitas* * 104 f
 Marbais (Bertha de) *prima abbatissa Marketensis in Flandria* 348 a
 Marbodus *episcopus Redonensis in Britannia Armorica* 250 c f, 254 c
 Marea (Margareta a) *comes Arembergica prima accepit cranium S. Gumberti* 66 c, 67 a b
 † Marcianus *martyr et episcopus Derthonensis* 367 c, 369 e
 Marchesius (Maurus) *edidit opera S. Brunonis Signiensis episcopi* 488 e
 Maria *uxor Honorii imperatoris* 249 e
 Marianus *regulus in Sardinia* 343 c, 344 e
 Marinus (Lelius) *scripsit Vitam S. Petri Cælestini* 489 c
 Marlotus (Guilielmus) *scripsit historiam metropolis Rhemensis* 399 d
 Martinus *generalis abbas Vallumbrosanus* 342 a d
 Martyrius *patriarcha Antiochenus laudatur* * 8 b c
 Masius (Andreas) *vir eruditus, et Græce, Hebraïce ac Syriuce doctus* 37 e
 † Maternianus *episcopus Rhemensis perperam dicitur frater S. Materni episcopi Mediolanensis* 362 f, 363 a
 Matthæus *Westmonasteriensis historicus Anglus* 299 c
 Matthias *Michoviensis scripsit Chronicon Polonorum* 514 d
 B. Mauritius *Hungarus Ord. Prædicatorum viros pietatis sensus haurit ex Vita S. Alexii* 249 b c
 Maurus *episcopus Quinque-eclesiensis* 328 f, 331 c, 332 c, 333 d e, 334 f, 336 b c d
 Maximilianus I *imperator* 296 a, 297 a d
 Maximilianus II *imperator* 242 c
 Maximinus *episcopus Trevirensis* 582 c
 † Maximus *episcopus Ticinensis* 273 b c d
 Mazici *Lybia incolæ atrociniis assueti* 610 d e
 Mazochius (Alexius Symmachus) *historiam Capuanam edere meditatur* 166 d
 † Meiuwercus *episcopus Paderbonensis* 244 b
 Meliodorus *episcopus Derthonensis* 368 a, 369 f
 † Mercurialis *episcopus Foro-liviensis* 378 f, 379 a
 Metrophanes *episcopus Constantinopolitanus* 29 b e
 Milo *Tervanensis episcopus* 3
 Miræus (Joannes) *episcopus Antverpiensis* 291 e
 Mumbricitius *tempore Sixti IV Romani Pontificis edidit Acta Sanctorum* 234 b
 Monas *episcopus Mediolanensis* 365 c, 367 b
 Monte (Robertus de) *scriptor sæculi XII* 145 c
 Moyses Bar-cepha *scriptor Syrus Jacobita* 35 e
 Moyses *ex latrone factus abbas* 611 a, 620 b, 622 b

N

Naucratius *frater S. Maerinae* 594 d, 595 f
 Nero *quando et qua occasione Christianos persequi cœperit* * 3. *Præsens fuit martyrio SS. Petri et Pauli* * *ibid.* d
 Nicephorus *Callistus erasse errat* 37 f, 38 a
 Nicolaïtae *etiam vocantur clerici impudici* 407 e d
 Nicolaus I *Papa cathedram Hamburgensem Bremensi uniri permittit* 97 b. *Scribit Michaëli imperatori* 276 d
 Notgerus *episcopus Leodiensis* 458 a
 Nottingus *episcopus Briariensis* 323 b
 Nuce (Angelus de) *Chronicon Casinense notis illustravit* 485 b
 Numerianus *exiguo tempore fuit imperator Romanus* 369 e

O

Otho I *imperator* 424 c
 Otho III *imperator* 257 b, 259 f, 262 a
 Ordonius *episcopus Asturicensis* 584 e
 Oudinus (Casimirus) *fidei et Ordinis sui apostata* 401 f

P

Pagius (Antonius) *turbavit ordinem synodorum, quæ sub S. Symmacho Papa habitæ sunt* 636, 637
 Pancirolus (Octavius) *scripsit de thesauris absconditis urbis Romanæ* 212 d
 † Pantaleonis *martyris caput in Galliam translatum* 210 d e f, 211 e
 Papebrochius (Daniel) *S. J. priorem suam opinionem revocat circa divisionem Apostolorum* 13 b. *Item aliam* 364 a
 Papolus *episcopus Metensis* 433 d
 Parkentyn (Joannes) *episcopus Raceburgensis* 102 c
 Paschalis I *Pontifex* 299 b c
 † Patiens IV *episcopus Metensis* 424 b f
 Patriarchatus *Antiochenus cedit Latinis, non obstante pacto eum Cræcis inito* * 136 d
 Paulinianistæ *vocati sunt quidam hæretici a Paulo patriarcha Antiocheno* 103 a
 † Paulinus *episcopus Nolanus non potuit scribere ad S. Aprum episcopum Tullensem* 45 e
 Paulinus I *patriarcha Antiochenus perperam cum aliis ejusdem nominis confunditur* * 32, 33. *Videtur fuisse binominis* * 34 c d e
 Paulinus II *patriarcha Antiochenus fuit Arianus* * 42 e
 Paulinus III *episcopus Antiochenus a Lucifero Calaritano ordinatur* * 58 a b. *Solis præfuit Eustathianis Meletianos aversantibus* * 58 d e f. *Concordiæ conditiones a S. Meletio oblatas rejicit* * 59 f, 60 a
 † Paulus *episcopus Neocæsariensis* 32 f
 Paulus I *Pontifex quando vixerit* 646 e
 Paulus V *Pontifex* 510 c
 Paulus *Samosatenus ex humili loco cathedram Antiochenam ascendit* * 23 c. *Hæresi et sceleribus infamis deponitur* * 23 f, 24 a b c
 Peregrinus *episcopus Pragensis* 194 b
 Petrarcha (Franciscus) *meminit de B. Roberto Salentino, cui fuit coævus* 489 c
 Petrus *abbas Laubiensis* 174 b
 Petrus *Altinus invasor sedis Apostolicæ* 640 c
 Petrus *diaconus Casinensis floruit sæculo XII* 74 e
 Petrus *diaconus scripsit de viris illustribus Casinensibus* 647 e
 Petrus *episcopus Craeoviensis* 511 b
 Petrus *fullo vi sedem Antiochenam invadit* * 80 d e. *Ad illam, quam metu exsilii reliquerat, secundo redit* * 82 a b. *Tertio ad eandem revertitur* 89 e f
 † Petrus *Sebastenus frater S. Basilii magni* 595 e f, 596 e, 598 d
 Petrus *Signiensis episcopus* 471 e f
 Petrus *episcopus Spoletinus* 323 b e
 Petrus *eremita instigator sacri belli obiit anno* 1115 4
 Petrus III *patriarcha Antiochenus videtur secutus esse schisma CP.* * 131 a b c
 Petrus *patriarcha Antiochenus Jacobita, a quo quidam vocati sunt Petriani* * 104 b
 Pez (Hieronymus) *edidit varia anecdota* 187 f
 Phæbus (Franciscus) *Navarræ rex* 113 b

Philibertus

Philibertus I <i>dux Sabaudia</i>	111 d
Philippus II <i>rex Hispania</i> <i>monasterium Scorialense magnifice ædificavit, et in eo plures sacras reliquias collocavit</i>	242 b c
† Philogonius <i>patriarcha Antiochenus laudatur</i>	* 31 c d e
Philostorgius <i>scriptor Arianus</i>	38 c d
Pin (Elias du) <i>multa temere scripsit</i>	36 b
Pippinus Crassus <i>sive Herstattus an. 714 obiit</i>	53 b
Pius IV <i>peculiarem fidei formulam præscripsit</i>	8 e
Pocciantius (Michaël) <i>collegit scriptores quosdam Florentinos</i>	340 a
Porphyrius <i>patriarcha Antiochenus a Palladio variorum scelerum accusatur</i>	* 65 e f
Præmislaus <i>Bohemorum rex</i>	192 b, 194 c
Precipiano (Humbertus Guilielmus a) <i>archiepiscopus Mechliniensis</i>	242 e
Prisca <i>uxor Diocletiani imperatoris</i>	369 f

R

Rabanus Maurus <i>abbas Fuldensis ac postea archiepiscopus Moguntinus</i>	455 f, 460 a b
Rabulas <i>episcopus Edcssenus</i>	263 d e f
Radulphus I <i>sedem Antiochenam tyrannice invasit</i>	* 137 a. <i>Ob superbiam depositus Romam fugit</i>
	* 137 b c d e f
Rampertus <i>episcopus Brixiensis in Italia</i>	383 a, 384 c, 386 e, 387 a b, 388 e
Raymarus <i>vel Remarus præpositus Duacenus</i>	3
Raymundus <i>comes Tripolitanus in patriarcham Antiochenam sævit</i>	* 140 b c
Raymundus <i>episcopus Castrens</i>	343 d, 344 e f
Raynaldus (Odoricus) <i>proscutus est Annales ecclesiasticos Cardinalis Baronii</i>	186
Raynaldus <i>princeps Antiochenus Aymericum patriarcham indignè tractat</i>	* 138 e f
Regius (Paulus) <i>episcopus Vicoaquensis scripsit de sanctis regni Neapolitani</i>	72 e
† Rethicii <i>scripta aliqua carpuntur a S. Hieronymo</i>	588 d e
Ripamontius (Josephus) <i>egregie scripsit historiam ecclesie Mediolanensis</i>	363 b
Rixfridus <i>episcopus Ultrajectensis</i>	455 e, 460 d, 461 b c
Robertus <i>princeps Capuanus</i>	486 f, 488 b
Rodericus <i>archiepiscopus Toletanus scripsit de rebus Hispania</i>	584 c
Rodulphus <i>episcopus Slesvicensis</i>	99 f
Rogerus <i>Sicilia rex</i>	* 4 f
Rogerus <i>comes Sicilia</i>	166 f
† Romanus <i>martyr cum Romano Antiochia patriarcha confusus</i>	* 34 c d
† Romaricus <i>cum S. Arnulpho cogitat discedere Lerinum</i>	435 f. <i>Ejus vita exstat apud Labbeum in bibliotheca Mss.</i>
Rosweyodus (Hieribertus) <i>S. J. anno 1629 obiit</i>	66 f
Rovenius (Philippus) <i>vicarius Apostolicus in fœderatis Belgii provinciis, et archiepiscopus Philippensis</i>	54 c
Rubeus (Hieronymus) <i>historicus Ruvennas corrigitur</i>	405 c
Rudolphus <i>Aquaviva Societatis Jesu, cum quatuor sociis martyrii lauream consecutus est</i>	5
Ruffinus <i>presbyter Aquileiensis scripsit commentarium in symbolum Apostolorum</i>	7 f
Rusticus <i>episcopus Arvernensis</i>	399 e
† Rusticus <i>episcopus Lugdunensis</i>	643 c

S

Sabinus <i>episcopus Hispalensis dicitur corpus S. Justæ honorifice sepelivisse</i>	585 e f
Sancti <i>in Sardinia sæculo xvii inventi</i>	201 c
Sanctius (Gaspar) <i>S. J. scripsit opusculum de S. Jacobi prædicatione in Hispania</i>	10 b
Sansovinus (Franciscus) <i>descripsit Italice Venetias</i>	245 a
Sapores <i>rex Persarum Nisibin civitatem Mesopotamiam obsidet</i>	43 f, 44 a
† Saturninus <i>martyr Tolosæ colitur</i>	406 b, 407 b
Saturninus <i>proconsul provinciam Africa administravit</i>	209 a
Scapula <i>Africa proconsul, ad quem scripsit Tertullianus</i>	209 a
Schelstratius (Emanuel) <i>Uenschenium nostrum errantem secutus est</i>	12 f
Schottus (Andreas) <i>S. J. scripta S. Ennodii episcopi Ticinensis edidit</i>	271 b
Seguierus (Petrus) <i>Franciæ cancellarius habuit varia pretiosa Mss. Græca</i>	615 d
Seguierus (Dominicus) <i>Autissiodorensis ac postea Meldensis episcopus</i>	277 f, 278 a
† Serapion <i>patriarcha Antiochenus an antea fuerit asecta</i>	* 13 b c
Sergius <i>magister militum Neapoli, pater S. Athanasii</i>	78 f. <i>Alius homonymus S. Athanasii nepos</i>
	82 c d
Sergius II <i>Pontifex</i>	304 b c d e, 305 b c
Severtius (Jacobus) <i>doctor Parisiensis corrigitur</i>	212 a b
Severus <i>primus Jacobitarum patriarcha a suis heterodoxis pro sancto colitur</i>	* 101 d e
Severus <i>scriptor Syrus Eutyhianus</i>	35 c
Severus <i>imperator dicitur anno 207 perscutus esse Christianos</i>	21 b
Sigismundus I <i>rex Polonia</i>	514 d
Sigismundus III <i>Succiæ et Polonia rex</i>	108 c f, 510 c
Simius (Venantius) <i>scripsit de viris illustribus Vallis Umbrosæ</i>	340 b c d, 341 b d
Simplicianus <i>episcopus Mediolanensis</i>	233 c d e
Sirmondus (Jacobus) <i>S. J. opera S. Ennodii episcopi Ticinensis etiam edidit</i>	271 b
† Sixtus I <i>Papa</i>	351 d e
Sixtus IV <i>summus Pontifex</i>	115 d, 116 b
Skrobkovicus (Ludovicus) <i>scripsit vitam B. Simonis de Lipnica</i>	514 c, 516 b, 518 d
Sokolnikius (Nicolaus) <i>collegit miracula B. Simonis de Lipnica</i>	516 c d e, 518 a b
Spelta (Antonius-Maria) <i>scripsit historiam episcoporum Papiensium</i>	23 c
Squillacius <i>episcopus Scyllitensis in Africa</i>	205 e
Stephanus I <i>Antiochenus patriarcha, quamvis Arianus, ab Eusebianis ob turpissimum facinus depositus fuit</i>	* 47 a b c
† Stephanus II <i>patriarcha Antiochenus et martyr cum Stephano III male confunditur</i>	* 85 d e, * 86 et seqq.
Stephanus Capellus <i>de Maradio edidit Acta S. Bonosæ</i>	20 b c, 21 b
† Stephanus <i>Rex Hungariæ</i>	328 a, 331 d, 332 d e, 333 c, 336 e, 337 f, 338 a
Susteren (Henricus van) <i>episcopus Brugensis dixit Bruzellis Orationem in septimo jubileo miraculi Eucharistici</i>	3
† Syrus <i>civium Papiensium patronus</i>	284 c
Syri <i>omnes vœfri dicuntur a S. Theophane</i>	* 106 d
Szelepcheni (Georgius) <i>archiepiscopus Colocensis et Bachiensis</i>	327 c
Tacitus	

T

- T**acitus *exiguo tempore imperium administravit* 369 e
- Tamayi *mala fides detegitur* 209 c d e f
- Telegdinus (Joannes) *archiepiscopus Colocensis et Bachiensis* 327 e
- Telera (Cælestinus) *scripsit Italice Vitam B. Roberti Salentini* 490 a, 491 a
- Tertius *abbas Vallumbrosanus* 341 f, 342 c d
- † Theclæ *meminit S. Gregorius Nyssenus* 593 b, 595 b
- Themistius *philosophus ethnicus dicitur aliquanto tempore docuisse Arcadium et Honorium filios Theodosii imperatoris* 606 c
- Theodoretus *Cyri episcopus scripsit Acta S. Jacobi Nisibeni* 41 c
- Theodoricus *rex schisma Romanum sua præsentia comprimit* 638
- Theodoricus *episcopus Metensis* 348 c f
- Theodorus *Byzantius scriptor sæculi vi* 37 c f
- Theodorus *Lauriacensis in Norico episcopus pallii usum a S. Symmacho impetrat* 642 b
- † Theodorus *Studita scripsit Vitam S. Arsenii* 616 c d
- Theodorus I *patriarcha Antiochenus scripsit adversus iconomachos* * 116 a
- Theodosius *imperator filios suos Arcadium et Honorium S. Arsenio instituendos commisit* 606. *Quamdiu rexerit* 633 f
- † Theophilus *patriarcha Antiochenus perperam confunditur cum altero homonymo* * 12 d e
- Theophilus *archiepiscopus Alexandrinus* 611 d e, 612 a, 619 e, 621 f, 622 a
- Theophilus (Jacobus) *dux Venetiarum* 282 c f, 283 a
- Tiberius *Apsimarus quo tempore regnarit* 645 e
- Tillemontius *recens scriptor Gallus reprehenditur* 8 a b e et seqq. 132 b. *De Antiocheno S. Petri patriarchatu perperam dubitat* * 1 c f. *Sui memor sibi contradicit* * 12 b. *Acta S. Babylæ a Majoribus nostris data temere suggillat* * 16 c f, 17 et seqq.
- Timotheus *archiepiscopus Alexandrinus* 611 c
- Torrellis (Antonius de) *secretarius Philiberti I ducis Sabaudix* 118 b
- Trasamundus *rex Wandalorum catholicos persequitur* 632 b e
- Trithemius *plures in errorem induxit circa tempus quo vixit S. Ambrosius Autpertus* 646 b c
- Trugillo (Thomas de) *scripsit thesaurum concionatorum* 584 d

U

- U**dalschalvus *auctor Vitæ Eginonis abbatis Augustani ad S. Udalrici* 3
- Udelricus *archiepiscopus Rhemensis* 424 e f
- Ugolinus *Cardinalis episcopus Ostiensis* 185 f
- Umno *scripsit Vitam S. Arnulfi episcopi Metensis* 433 e f, 434 a b et seqq. 440 c f

- Unwanus *archiepiscopus Bremensis* 109 c
- Urbanus II *Pontifex* 250 e
- Urbanus VIII *Pontifex* 245 f

V

- V**alens *imperator cogit orthodoxos communicare cum Euzoio Ariano* * 57 b. *S. Gregorium in exsilium misit* 599 c
- Valentinus *Generalis Vallumbrosanus* 344 f
- Valerianus *imperator Romanus* 367 b, 369 d
- Valeria *filia Diocletiani imperatoris* 369 f
- Vastovius (Joannes) *canonicus Varmiensis scripsit de sanctis Suecix* 108 c
- Vecchiazzanus (Matthæus) *scripsit historiam Foropopiliensem* 377 c
- † Victor *martyr Mediolanensis a S. Materno sepultus* 362 c d
- Victor *Vitensis descripsit persecutionem Wandalicam in Africa* 206 a
- Vid (Ladislaus) *S. J. multa de SS. Zoerardo et Benedicto suppeditavit* 327 d, 335 a
- Vincentius *episcopus Cracoviensis* 185 f
- Vipera (Marius) *archidiaconus Beneventanus et Sanctorum illustrator* 165 b
- Vitellius (Jacobus) *celebravit laudes B. Simonis de Lipnica Sapphico carmine* 515 b
- Vladomirus *vel Wlodomirus post baptismum dictus Basilius, princeps Russiæ, de cujus catholico cultu dubitatur* 4
- Vologesus *episcopus Nisibenus* 39 a b

W

- W**addingus (Lucas) *Annalista FF. Minorum corrigitur* 510 b
- Walterus *archiepiscopus Rothomagensis* 145 e
- Warnefridus (Paulus) *scripsit de gestis Longobardorum* 647 c
- Wilsonus (Joannes) *collegit Martyrologium Anglicum* 56 a

X

- X**imenius (Franciscus) *archiepiscopus Toletanus Missale Mozarabum imprimi jussit* 206 b

Y

- Y**olanta *uxor B. Amadei ducis Sabaudix* 116 b

Z

- Z**achi (Blasius) *episcopus Nitriensis* 331 e
- Zadzik (Jacobus) *episcopus Cracoviensis* 511 a
- Zatorski (Dominicus) *Minorita ad nos ex Polonia nuper transmisit Mss. miracula B. Simonis de Lipnica* 516 c d, 518 a b c
- † Zenobius *episcopus Florentinus* 341 c
- Zoilus *discipulus S. Arsenii* 613

INDEX TOPOGRAPHICUS

* Asteriscus indicat Tractatum praeliminarem.

A

A delense castrum prope Franequeram	454 f
Ad septem Biothanatos, locus in agro Tiburtino; ubi in fossam projecta corpora septem filiorum S. Symphorosæ ejus etymon	359 a; 351 b
Æmia, regio Italiæ; etymon	369 e f
Albanum, ur. Armeniæ	14 a
Albis (<i>Elb</i>) fluv. Germaniæ	494 d
Alechmere, trajectus maris meridionalis in Belgio	466 a
Alpes Cotticæ vel Cottianæ Delphinatum a Pedemontio separantes	369 f
Altimoin, castrum in Germania	63 d
Amanicensis ecclesia in diœcesi Leodiensi, colit S. Arnulphum ep.	425 c
Amastris ur. Paphlagoniæ. S. Hyacinthus M.	221 b
S. Angeli in Pontano oppidum Firmanæ diœcesis in Italia, an habeat corpus S. Juliani mart., unius e 7 filiis S. Symphorosæ?	358 c
Anicium (<i>le Puy</i>) ur. Galliæ. Corpus S. Domnini	124 b
Anolspach, fluvius in Germania	61 c
Anspachium (<i>Anspach</i>) marchionatus in Germania. S. Gumbertus conf. 61 a b; item oppidum	660 d
Antiochia Mygdonia, dicta Nisibis, ur. Mesopotamiæ	29 a
Arabissus, minoris Armeniæ opp.	* 49 e
Arnulphi monast. de Crespeio in diœcesi Silvanectensi	420 a
Arosia <i>vide</i> Westerarhusa	
Arpini vicus, <i>vide</i> Atella	
Arrey, pagus in territorio Metensi	445 b
Arwilre, ad fluvium Abrincam (<i>Ahr vel Arc</i>) qui prope Sinciacum in Rhenum influit	448 c
Astura, locus ac fluvius in Latio	261 c
Atella, ur. olim Campaniæ, nunc vicus inter Capuam et Neapolim	86 f
Atissa, Castellum sive opp. in Aprutio citeriore	494 c
Augusta, civitas Ponti	603 d
Augusta Nicri, <i>vide</i> Lauffa	
Augustodunum, ur. Galliæ. S. Ruticius vel Rethicius	587 f

B

B ajas, monasterium in Sicilia	* 110 e
Bar-Aphtonii monasterium, <i>vid.</i> Kenserinense	
Bar-Gaghi cœnobium in monte Melitinæ	* 134 e
Beel, eremus Pannoniæ	334 c
Behemerwaldt, <i>vide</i> Hercinius saltus	
Bellum - Beccum, monasterium in Normannia	147 f

Benefactum, opp. Belgii inter Leodium et Namurcum	159 e
Berg, locus in Belgio, ubi obiit S. Plechelmus	55 d
Bernicii, populi ad mareoticum protensi	59 f
Berœa, urbs Syriæ, cujus primo ep. S. Eustathius	* 34 e
Berœa, ur. Thraciæ	* 50 b
Betasii videntur fuisse gens Belgica	154 a
Bevergern, arx in territorio Lingensi diœcesis Monasteriensis	121 d
Bizua, oppidum Thraciæ	137 e
Bochnia villa in territorio Cracoviensi	548 d
Borysthenes, fluv. Europeæ Sarmatiæ duplex	196 d
Borsbeke, pagus Brabanticæ	296 f
Bosna, ur. Bosniæ in limite Serviæ	194 c
Bredo ad radices montis Juræ in Sequanis	2 a
Brenguilly saltus prope Rohanum	422 b
Brixia, ur. Italiæ. S. Philastrius ep.	383 a
Buciliensis abbatia in episcopatu Laudunensi: S. Arnulphi M. brachium	401 f
Burgallionis villa in territorio Metensi	444 d

C

C æsarea (<i>Garsey vel Jarsey</i>) insula Gallicæ. S. Helerius vel Elerius M.	145 b
Calciacum, videtur esse pagus (<i>Chaucy</i>) in territorio Metensi	438 a
Callinicus, ur. Mesopotamiæ	* 103 c
Calvomontensis pagus, videtur fuisse tractus Mosellæ vicinus	440 e
Campus Bassus, opp. Apuliæ	505 c
Cancia (<i>la Canche</i>) fluv. in Artesia ac Picardia	152 c
Candidæ Casæ episcopatus in finibus Angliæ juxta Scotiam	52 b
Canobim, cœnobium in monte Libano	281 c e
Canopus duplex in Ægypto, urbs et insula parva	611 f
Caramanicum, opp. Aprutii citerioris	494 c
Carmaniola (<i>Carmagnola</i>) urbs intra limites Pedemontii	118 b. d
Casa Dei, monast. in Arvernia	51 e
Casæ Medianæ, Casæ Nigræ, Casæ Calanæ, Numidiæ civitates in Africa	51 e
Casalmach modo appellatur fluv. Iris, quem <i>vide</i>	51 e
Casar Calenda, forte pro Casacalenda, opp. Apuliæ	509 f
Casinum, opp. juxta montem Casinum	72 b
Castaballa, <i>vide</i> Mamista	
Castabona, vicus in diœcesi Justinopolitana Istriæ	395 b
Castrum Lucullanum, <i>vide</i> Insula Salvatoris Catacium	

- Catacium, civitas parva Calabriae : *quo translatum corpus S. Vitaliani* 167 a
 Cazimiria, opp. prope Cracoviam et alibi 544 c
 Ceehel, villa in territorio Cracoviensi 543 c
 Cellae (*Monstier la celle*) locus urbi Tricassinæ vicinus 405 c
 Cera vetus, opp. Thusciae vetustissimum 258 a
 Chirisonda, opp. ad mare Pamphylium 130 b
 Civitella, oppidum in Aprutio ad Aventinum fluv. 509 f
 Civitate, ur. olim Apuliae Dauniae, nunc ejusdem rudera 497 a
 Claromontium, opp. in agro Bellovacensi Franciae. *Reliquiae S. Arnulphi M.* 402 c
 Cleparia, locus prope Cracoviam 544 d
 Collis rotundus, *al.* Collejucundum in Aprutio vel prope 309 a, f
 Corduba, ur. Hispaniae. *S. Aurca virg. M.* 651 a
 Corsarum monasterium Romae, a *S. Leone PP. IV restauratum* 313 a
 Crispiacus castrum in Suessionensi territorio 400 e
 Cumiana, pagus non procul Pinarolio 117 f
 Cuteclarensis cœnobium in Hispania 651 b, c
 Czentochowa, oppidulum Poloniae minoris : *ubi miraculosa imago Deiparae* 531 e
- D
- Dæbnik, villa juxta Cracoviam 530 b
 Damfrunt, castr. in confinio Normanniae et Cenomanensis diocesis * 136 f
 Daphnaei Apollinis fanum apud Antiochiam Syriae * 58 d
 Dertona (*Tortona*) ur. episcopalis in ducatu Mediolanensi 369 e
 Deiri, olim Northumbriae populi australiores 59 f
 Deuren vel Deurne, *vide* Turninum
 Dii monasterium CPoli 632 c, *variae observationes circa ejus clymon* ibid. e, f; *quod non recte a Baronio Diiticum vocatur* 633 a. *Acemcti coinducti* ibid. e
 Dinantum, Dionantium (*Dinant*) opp. Belgii in diocione Leodiensi 158 d
 Dodiniaca villa apud Vosagum 437 c, d
 Dordingus (*Dourdan*) locus in Gallia 414 a
 Dorostorum, ur. olim Mœsiae inferioris, nunc pagus Bulgariae. *Sancti Martyres Dorostorenses* 360 c. *Varia ejus nomina* 370 b. *S. Emilianus M.* c
 Drenia, districtus provinciae Transisalanæ 57 a
 Dunajec, fluv. in Cracoviensi diocesi 330 d
- E
- Einhannum, monast. prope Aldenardam in Belgio, *quando conditum?* 289 e
 Elle, torrens in agro Juliacensi 447 c
 Epipa, civitas Lydiae * 75 b
 Epiphania, ur. Syriae episcopalis * 116 b
 d'Escouvrier, *forte* d'Escouy, ecclesia collegiata diocesis Rothomagensis 285 b
- F
- Ferali, locus prope Cracoviam 574 f
 Figlini castellum, videtur esse Figline in Tuscia 342 c
 Fonssalutis, *monast. Cisterciense in Germania* 657 c
 Foresium (*Forez*) in Segusianis, diocesis Lugdunensis 2 a
- Frento, fluv. Apuliae Dauniae 497 a
 Friesacum, Frisiacum, opp. Germaniae in Carinthia superiore ; *ubi primum Dominicanorum cœnobium in Germania* 194 a
 Frisii, populi Germaniae inter Rheni et Amasis ostia prope oram Oceani, a *S. Willibrordo conversi* 295 f
 Frugense oppidulum (*de Fruges*) in diocesi Bononiensi : *colit S. Helerium vel Elerium* 146 c
 Fulginium, ur. Umbriae. *S. Petrus conf.* 663 b
- G
- Gedina, locus ignotus non procul Dorostoro 376 b
 Gemes, forte pagus ille maritimus Normanniae non procul ab Abrincis et portu S. Joannis 152 e
 S. Georgii de Rocca Moria monast. in Aprutio citeriore 500 c
 Germanicia, civit. in Cilicum, Syrorum, Cappadocumque confiniis * 49 f
 Gersut, Gersich, Gerseium, *vide* Cæsarea
 Gerunna (*la Gironde*) æstuarium Galliae in Aquitania, verius ostium Garumnæ fluvii 452 d
 Gessum, opp. Aprutii citerioris 494 a
 Geztec, locus in Hungaria 329 d
 Gidle, villa nobilis diocesis Gnesnensis in Polonia 571 b
 Glottiana Scotiae provincia. *S. Thenna seu Thencw matrona* 422 f
 Gravenhorstanum monast. diocesis Monasteriensis 151 d
 Grumi, locus inter Neapolim et Atellas 86 f
 Guba Baraia, castrum Mesopotamiae 264 d
 Guillionisium (*Coglionisi*) locus juxta Phiternum fluv. in Capitanata 502 e
- H
- Haslon, locus ad Mosam in Belgio 162 c
 Heilbrunnum, *vid.* Fons salutis
 Heithebu, dictum Slesvicum 106 f
 Hercinius saltus, olim vastissimus, Bohemiam circumdans 194 c, d
 Herenwertum, insula parva in Belgio 147 d
 Herrieden, opp. diocesis Eychstadianæ 66 b
 Hierea, civitas Parthorum 14 b
 Hisclea, locus in portu Romano non sat notus 48 b
 S. Honorati prope Abbavillam cœnobium Cartusianorum. *Reliquiae Martyrum Scillitanorum* 213 d
 Huelgas de Burgos, monast. Hispaniae. *Corpora SS. Justæ ac Rufinæ* 584 c, d
- I
- Ibora, parva civitas in Helenoponto 604 d
 Ilkus in territorio Cracoviensi 536 c
 Ingelheim regum Francorum palatium ad Rhenum 471 a
 Insula Salvatoris, olim Castrum Lucullanum, in territorio Neapolitano 76 c
 Iris, fluv. provinciam Ponti secans 594 d
 Justinopolis, civitas Istriae 395 a
 Juviniacum (*Joyne*) in pago Suessionensi in Gallia 404 b
- Kamien

K

Kamien, pagus diœcesis Vratislaviensis, patria <i>B. Ceslai Odrovantii</i>	190 b
Karnory, suburb. Cracoviense	557 e
Kenserinense cœnobium in Syria	* 104 c

L

Læg, villa prope Cracoviam	541 e
Lama, Castell. sive oppidulum Aprutii citerioris	502 e
Lamense monast. (<i>della Lama</i>) in Aprutio	494 c
Lauffa, opp. Sueviæ ad Nicrum fluv.	90 c
Layum, locus in Lotharingia haud procul Nanceio 424 f; patria <i>S. Arnulphi ep.</i>	426 d
Lazorum provincia, Armeniæ vicina	* 107 f
Legia, nunc Leodium, ur. ad Mosam in Belgio	158 d
Leopolis (<i>Lemberg</i>) ur. Poloniæ	544 d
Liburia, forte Terra laboris in regno Neapolitano	86 f
Lillo, opp. ad Schaldim non procul Antverpia	297 d
Limesanum, Lumesanum castr. seu opp. circa terminos Aprutii orientales	506 a, c
Lipnica opp. in Polonia; patria <i>B. Simonis</i>	519 a
Liptinæ, non procul a Sabi amne in Belgio; <i>synodus</i>	56 c
Leucopibia, an locus idem cum Candida Casa?	52 c
Litophagi, Africæ populi, unde sic dieti?	226 b
Lucida vallis (<i>Lichtenthal</i>) monasterium prope Badenam 110 f; an cor <i>B. Bernardi Badensis ibi sepultum?</i>	111 b
Lusarca, locus in diœcesi Parisiensi. <i>S. Æternus</i>	48 a
Lwow, ur. Poloniæ, vid. Leopolis	
Lychnis, civit. Macedoniæ	* 97 d
Lysecuis, mons in meditullio minoris Poloniæ	531 e

M

Majella mons in Aprutio citriore	500 c
Mamista, sive Mamistra, urbs Ciliciæ	* 136 f
Mariani montes in Hispania	586 d, e
Mariæburgense monast. in Germania	658 e
Mariæ lapis, monast. juxta Eystadium	657 f
S. Martini de Semellis monast. Ambiani in Gallia. <i>Reliquiæ Martyrum Scyllitanorum</i>	213 d
Massæ candidæ, ur. episcopalis an alicubi sit	51 e
Mauritii pagus non procul Taurino	117 c
Mazici, Libyæ populi: eorum crudelitas	610 e
Metæ, ur. in Belgica prima. <i>S. Arnulphus ep.</i> 423 b, ecclesia ejusdem suburbana a multis principibus ditata	ibid. d, e
Metanœa iusula dicta Canopus in Ægypto	630 a
Midæum, ur. Phrygiæ	* 50 f
Mirabella, castr. Aprutii apud Samnites	509 f
Misenas, mons et opp. in Campania	76 a
Mogila villa prope Cracoviam	568 d
Monsbriso (<i>Montbrison</i>) metropolis Foresii in diœcesi Lugdunensi	2 a
Mons Calcrius (<i>Monealiere</i>) opp. in Pedemontio. <i>B. Bernardus conf., marchio Badensis</i>	110 b
Mons calvus in meditullio minoris Poloniæ	531 c
Mons planus, arx seu castellum in Aprutio citriore	501 a

Montevalchi vel Montevarchi, castrum in agro Florentino; unde ortus <i>B. Benignus abbas</i>	340 a
Moronus, Murrone, Morrone, mons in Aprutio citriore. <i>S. Petrus Cælestinus eum incoluit, et post eum B. Robertus Salentin.</i>	493 a, b
Mosul, urbs Mesopotamiæ	* 121 d
Moutiers, vide Tarentasia	
Mulda, Multava (<i>die Muldaw</i>) fluvius Germaniæ	194 b
Munkalyff monaster. prope Bergas Norvegiæ	109 a
Munckatorpium, locus in Westmannia Sueciæ provincie	108 c
Mygdonius amnis apud Nisibim in Mesopotamia	44 e

N

Nantus (<i>Nanteuil</i>) locus in Normannia	150 f
Naulum (<i>Noli</i>) parva civitas in Liguria. <i>S. Eugenius ep. eum sociis</i>	180 b
Neckarus, Niccr vel Nicrus, fluv. Germaniæ	94 c
Niesskowitz villa diœcesis Cracoviensis	564 d
Nitria, ur. episcopalis in Hungaria, comitatus item ac fluvius 338 e, territorii situs	338 a
Nobiliaci cœnobium diœcesis Pictaviensis	124 c
Nordalbingia olim vocabatur Holsatia	206 f
Northumbria, ea pars Britanniæ, quæ ab Humbro æstuario in Borcam vergit	59 f
Novimagum, ur. Belgii inter Rhenum et Mosam	467 d
Nuccria apud Italos duplex	69 c

O

Octavia in Belgio fabulosa	161 f, 164 f
Odcra fluv. Germaniæ	196 c
Ogilvy solitudo non procul ab Alecto oppido in Scotia. <i>S. Donevaldus conf. cum novem filiabus virgg.</i>	60 f
Oldensalia, opp. Belgii. <i>S. Plechelmus</i>	50 a
Onoldium, Onolspachium, Onspachium, vide Anspachium	
Ad S. Onuphrium, cellula in monte Morono <i>S. Petri Cælestini</i>	493 a
Opatoviec, opp. in minore Polonia	330 c
Opta, ur. Castellæ novæ	585 a
Orcades insulæ Scotiæ ad Boream	152 e
Oriola, ur. Valentiniæ	584 b
Orgia fluvius Galliæ	414 f
Orschotum, municipium Brabantiae in territorio Silvæducensi	467 c
Otgerius (<i>Oger</i>) villa in Insula Franciæ	415 f
Oudencelc, vide Oldensalia	

P

Pacense oppidum, sub regno Portugalliæ	181 c
Palatium Theodoni (<i>Thionville</i>) ad Mosellam inter Mediomatricos et Circam	465 d
Palæa, locus extra portas Antiochiæ	* 54 e
Pannonius mons in Hungaria, a quo eam nomen Pannoniæ traxisse nonnulli volunt	338 a
S. Perpetui monasterium in Astensi episcopatu; ubi instructus <i>S. Bruno ep.</i>	479 b
Peselo Lausani, vel Pesculo Langani, locus in Aprutio vel prope	509 b
Petra Troæ, vid. Troë	
Pharan varia id nominis loca in Oriente	613 c d
Philippopolis	

- Philippopolis, ur. Thraciæ, *ubi pseudosynodus* * 47 a
 Plougrescant, locus diœcesis Trecoriensis in Britannia Armorica. *S. Gonerius presb. anach.* 422 b
 Podium, *vide* Anicium
 Pontivensis comitatus (*le Ponthieu*) in Picardia 152 d
- Q
- Q**uantia, Quentus, *vide* Cancia
 Quercolodorensis monast. Turnini prope Antverpianam; *cui creditur præfuisse S. Fredegandus abbas* 289 b
 Quilionisium, *vide* Guilionisium
- R
- R**ackelspurg, ur. Germaniæ in Styria inferiori 544 c
 Receburgum, ur. Saxoniarum inferioris. *S. Ansuerus mart. eum sociis* 97 a
 Reiteste, locus in finibus Remorum Galliarum 405 b
 Rensburgum, opp. Holsatiarum in limite ducatus Slesvicensis 97 f, 98 a
 Resbaces, (*Remarde*) fluv. Galliarum 414 a
 Rhabdus, ecclesia CPoli. *S. Emiliano M. sacra* 371 a b c
 Risenbeck pagus in diœcesi Monasteriensi 121 d
 Rocca, sive Arx Morisii, *vid.* S. Georgii de Rocca
 Rubea vallis, cœnob. in Brabantia non procul Bruxellis 156 c
 Rudawka, fluv. ad muros Cracovienses 556 d
 Ruræmundia civitas Belgii. *S. Plechelmus ep.* 50 a
 Rylandia, tractus terræ, cuius caput Antverpia 295 c
 Rzochow villa Cracoviensis diœcesis 550 b
- S
- S**aded, pagus agri Damasceni 262 e
 Salandia, districtus provinciæ Transisalanæ 57 a
 Salle, opp. Aprutii citerioris, *patria B. Roberti Salentini* 489 b
 Sanctæ (*Saintes*) pagus in Ilannonia Belgii. *S. Reineldis virg. mart. eum sociis* 173 a
 Santillana, opp. Hispaniarum in Asturiis 584 e
 Scandalor, opp. ad mare Pamphylum 130 b
 Scethis, mons Libyæ, *quem incoluit S. Arsenius anachoreta* 605 a, b
 Schinda, fluvius prope Antverpianam 295 b
 Scilla, *vel* Scillite, ur. in Proconsulari provincia Africa; *unde haud dubie dicti Martyres Scillitani* 205 e, f
 Scylla (*Seiglio*) opp. Calabriae 105 d
 Scyllæum seu Scyllitanum Calabriae ulterioris promontorium, *non inde denominati Martyres Scillitani* 205 d
 Sebastopolis, ur. Armeniæ primæ; et aliæ duæ 604 f
 Seleucia, ur. Isauriæ * 51 a
 Sexbernum, vicus non procul ab oppido Francokera; *patria, ut quidam volunt, S. Frederici ep. et mart.* 454 e
 Sida, ur. olim celebris in ora Pamphylia maris; *patria S. Eustathii patriarchæ Antiocheni* 130 b
 Sierra Morena, montes Hispaniarum 586 d, e
 Signia, civitas Latii. *S. Bruno ep.* 471 a
 Silva Aquilina inter Parisios et Carnutum. *S. Arnulphus M.* 396 a. *S. Scariberga ejus uxor et virgo* 417 a
 Sixena, monast. in confinio Aragoniarum et Catalauniarum 584 f
 Skalka, solitudo Hungariæ; *ibidem commorati SS. Zoerardus seu Andreas et conf., et Benedictus M.* 335 a
 Skalka, monast. Benedictinum, Nitriensis diœcesis in Hungaria 328 c. *S. Benedictus M.* 329 e
 Slavia sive Sclavonia duplex 108 e
 Slesvicensis urbis etymologia 106 f
 Slupeza, *al.* Slupcia, locus in palatinatu Sendomiriensi 529 f, 531 e
 Snevinga in Westmannia Sueciæ provincia 108 c, d
 Soleria, locus in Insubria non procul ab Aste civitate; *patria S. Brunonis ep. Signiensis* 474 c
 Sozopolis, urbs Pisiæ * 93 c
 S. Spiritus ecclesia prope Sulmonem. *Corpus B. Roberti Salentini* 489 f
 Squillaci, ur. episcopalis in Calabria 205 d
 Staniatki, monast. in diœcesi Cracoviensi, *a quo fundatum et confirmatum?* 548 c, d
 Staveren, opp. Belgii in Frisia 467 e
 S. Stephani prædium, videtur esse pagus (*S. Etienne*) Mosellæ adjacens prope Montem Romarici 437 f, monast. item apud Mettas 437 e
 Stradom, Stradomia, suburbium Cracoviæ. *B. Simon de Lipnica* 571 c, 544 c
 Surrentum, ur. Campaniæ 84 e
- T
- T**anie, villa prope Cracoviam 556 f
 Tarentasia (*Moutiers*) ur. tractus Sabaudiarum 118 d
 Tela, urbs Mesopotamiæ * 101 e
 Teleda, vicus agri Antiocheni * 113 e
 Tenedos insula Ægæi maris. *S. Abudemius* 26 f
 Theanum duplex in Italia 497 a
 Tibur in Latio. *S. Symphorosa eum septem filiis MM.* 350 f
 Tinieense monasterium totius Poloniæ locupletissimum 534 a
 Torza, locus in monte Libano 281 f
 Trajectum ad Mosam ur. Belgii. *SS. Monulphus et Gondulphus epp.* 152 c, 159 c
 Tranquillus (*Trancot vel Traneaut*) vicus in Tricassina diœcesi, *patria S. Aproniæ virg.* 45 f
 Troë, locus Ægypti 611 a, b. *Ibidem obiit S. Arsenius anachoreta* 613 a
 Tubantia, *vide* Twentia
 Tullum (*Toul*) civitas Lotharingiæ. *S. Apronia virg.* 45 a
 Turninum pagus prope Antverpianam. *S. Fredegandus abbas* 288 c
 Twentia, districtus provinciæ Transisalanæ 50 a
- V
- V**adensis pagus, *vide* Valesia
 Vadodium, videtur esse pagus (*Vé*) in tractu Vadensi 415 e. *Vide* Valesia
 Vagus, fluv. Hungariæ 335 a
 Valesia, Valesium (*le Valois*) tractus Galliarum 416 f
 Vallisdunæ, Valledunæ locus in tractu Oximensi ac diœcesi Sagiensi 152 d
 Vallisdunum, locus in diœcesi Rothomagensi 152 d
 Vallumbrosella, monasterium in Gallia, *a S. Ludovico rege adificatum* 340 d
 Vartofilum

Candelapta, qui candelas accendit in ecclesia	* 98 a
Candidatorum tegmen, videtur sumi pro veste aut dignitate episcopali	83 a
Canepinus pannus, forte canabinus, genus panni	
<i>Italis canevaccio</i>	666 c e
Canicularius, curator canum venaticorum	89 f
Canistra, vide gabbatæ	
Canna, ulna	507 d
Capetiæ, quindenæ, et interdum acervuli manipulorum frumentariorum	329 e
Capitelli, forte pars superior vestis	666 f
Capitolium, capitulum	107 a
Cappatus, forte acutus vel capitatus	178 e
Capsella, capsula	394 f
Capsonum, capsula	394 f
Carnificissa, uxor lanionis, aut mulier, quæ vendit carnem	531 e
Carpentarius, faber lignarius vel tignarius	529 f
Casale, villa vel locus suburbanus	393 d
Cataplasmare, remedium morbo vel vulncri adhibere	95 f
Cataracta, morbus etc.	576 e
Catervatio, ingens populi multitudo	95 c
Cestawny, idem videtur quod Latine gloriosus	191 f
Chelydrus, diabolus	412 c
Ciborium, vide Gabbatæ	
Clerici, monachi	621 e
Clodus, claudus	392 c
Cmeto, agricola in Polonia	538 a
Coëssentia, præsentia	92 c
Colobos, forte a κόλλος mutilus vel vitiatius	392 e ; item parvus, nanus 621 b
Comitidas, videtur esse quoddam indumenti vel instrumenti genus, quo lectores in ecclesia utebantur	77 a
Compatriota, popularis	298 f
Conductum, nundinæ, aut simile commercium	563 a
Conthoralis, uxor	563 a
Convicanens, qui est ejusdem vici aut paræciæ	258 f
Cordolium, cordis dolor	523 d
Cortine Alexandrina, vide gabbatæ	
Crata, crates, cratis	541 a
Credentia, fides	93 b
Critici dies, decretorii dies morbi	260 c
Crocæ, fulera subalaria	440 e
Cunctabilia, moræ aut dilatio	95 b
Curtis, aula	98 f
Cussinus, pulvinar	562 c

D

Dapsilitas, copia, profusio	58 c
Dealibi, alibi, aliunde	517 c
Debriatus, inebriatus	486 f
Depompare, deprimerè, detestari etc.	* 107 e
Didascalus, magister	105 d
Dielenus, diebus singulis	548 b
Dissidatus, desperatus	546 e
Dindimum, idem quod mysterium	461 a, c
Discalziatus, a terreno penitus separatus	394 e
Disertitudo, eloquentia	650 c
Diversificare vota, diversa vota facere	547 d
Dognatum, forte idem quod dogma	460 e
Doleator, doliarius	545 f
Dom, ecclesia Cathedralis	394 f
Domestici, incertum quo officio functi in palatio	
<i>Francico</i>	437 e
Duelliones, perduelles	82 c

E

Efficative, reipsa	105 b
Embrimum, sedile de scirpo etc.	610 c
Emenda, emendatio	524 d
Encefalus, celebris, summus	461 a
Epithymia, desiderium	460 c
Eulogium, sermo bonus, verum placitum	71 f
Eumenicus carcer, infernus	103 e
Exemplatus, transcriptus	478 b
Exhalatus, mors	531 f
Ex post, deinde, postea	571 c
Extollentia, superbia	58 d
Exulare, in exilium vel servitute mittere	81 d
Exulatio, videtur accipi pro tyrannide vel servitute	81 e

F

Faginula, lapilli similes glandibus seu nucibus fagi	557 b
Famen, sermo	486 b
Feria sextamagna, videtur esse dies parasceves	562 f
Fibulatoria, annuli, seu ca, quibus alia connectuntur	325 a
Filassere, custodire	462 a
Fiscalitas, dominium	93 b
Flaminæ, ædes videntur ecclesiæ proximæ, in quibus olim clerici habitare solebant	392 e
Florenus, nummus aureus apud Florentinos usus	504 e
Fluxus albus, qualis sit describitur	562 f
Foderatus, contectus, vestitus	171 c
Fossata, sepulcrum	532 f
Francisea barba, videtur esse Francica	339 e
Fresciata, ornata	666 e

G

Gabbatæ interrasiles, pro his et pluribus aliis, ad ornatum sacrum spectantibus vide annotata	311 c
Garantisiare, tueri, defendere	277 c
Gavinæ, tumores similes tonsillis, seu glandibus gutturis	344 c
Geminæ prasieæ, gemmæ viridis coloris	311 d
Gironi, limbi, qui vestem circumueunt	666 f
Glaucitas, glaucedo, morbus	566 f
Gleba, corporis exuvia	92 d
Geniclinavit, genibus inclinatis adrepsit	541 b
Graduale, series graduum	555 a
Grandinatus, grandine percussus	528 b

H

Haita, pater	392 e
Hesychasticus, quietus, taciturnus solitarius	619 a
Homullus, homuncio	454 a

I

Icona, icon	312 b, 316 a
Illinare, sicut limam radere	152 b
Imbraculum, forte tectum	152 a
Imizinum, serieum est, Italis ormezino	325 f
Incineratio, forte mors	104 d
Inculpatus, accusatus	107 a
Incurabilitas, incuria	563 b
Indeliberatum, id quod in sola deliberatione hæret, et non perficitur	319 d

Infantes,

Infantes, <i>magnatum filii minorenes etc.</i>	333 f
Inflaminatus, <i>incensus</i>	232 a
Infula, <i>stirpis dignitas</i>	552 d
Innotescere, <i>notum facere</i>	553 a
Infertibilis, <i>insatiabilis</i>	93 d
Insupportabilis, <i>intolerabilis</i>	562 e
Inthronizatus, <i>in solio collocatus</i>	70 b
Intracutaneus, <i>intercus</i>	552 e
Invadiare, <i>oppignerare</i>	531 a

J

Jordanicæ undulæ, <i>baptismus</i>	93 c
Journales, <i>jugera</i>	447 c

K

Kmetones, <i>servilis conditionis homines in Polonia</i>	538 f
--	-------

L

Laguena, <i>lagena</i>	259 d
Lati grossi, <i>genus monetæ</i>	553 b
Lectus, <i>feretrum</i>	253 e
Libertas, <i>municipium</i>	295 b
Lictor, <i>videtur sumi pro quolibet apparitore vel simili justitiæ ministro</i>	542 c
Ligium, <i>homagium</i>	140 c
Listæ, <i>limbi</i>	76 a
Litterare, <i>litteris imbuere</i>	469 c
Loripes, <i>claudus, vel qui impediti est gressus</i>	151 c
Lugubrans, <i>lugubres voces edens</i>	82 d
Lychnuchus, <i>vid. pharus</i>	

M

Magistrianus, <i>nomen officii alicujus, non proprium</i>	625 c
Magistri militum, <i>urbis Neapolitanæ præfecti</i>	80 c
Majoricus, <i>major</i>	324 b
Mancosi, <i>videtur esse monetæ species, aut certum argenti pondus</i>	324 e
Mandatela, <i>mandatum</i>	95 a
Mansi, <i>vici, mapalia, communitates</i>	320 f
Mantum, <i>pallium</i>	259 f
Maphrianus, <i>dignitas inter Jacobitas infra patriarchalem</i>	104 f
Mar, <i>Syris est dominus meus</i>	263 b
Maranata, <i>vox maledictionis, Syriace Dominus venit</i>	487 c
Marca, <i>species monetæ</i>	570 c
Matricularii pauperes, <i>qui in ecclesiæ album relati erant, ut ecclesiasticis stipendiis alerentur</i>	430 a
Mavortes, <i>velum, quo obnubebantur sponsæ</i>	236 c
Medioximum, <i>meditullium</i>	369 f
Melote, <i>pellis; pellis ovina vel caprina</i>	626 a
Monachi schema, <i>monachismus</i>	83 b
Monatti, <i>vespillones</i>	118 c
Menokossim, <i>videtur idem, quod monokokka, unio</i>	326 e
Monoculus, <i>coctes</i>	344 b
Morbus soticus, <i>morbus periculosus, aut quid simile</i>	528 e
Mundus muliebris, <i>apparatus muliebris</i>	267 e
Murator, <i>murorum confector</i>	548 d

N

Nimietas, <i>vehementia</i>	570 a
Novalis, <i>novus</i>	567 f
Nudus, <i>dæmon</i>	497 f

O

Oblati, <i>fratres conversi</i>	499 e
Obsequiæ, <i>exsequiæ</i>	86 a
Officialista, <i>officio fungens</i>	575 f
Olerare, <i>oleribus conscrere</i>	149 a
Otubero, <i>olovero, accipitur pro purpura</i>	325 b
Opuchla, <i>tumor in facie</i>	562 a
Oracula, <i>ædes sacræ, in quibus oratur</i>	311 e
Orarium, <i>infula, stola, alba etc.</i>	89 f

P

Pædonomi, <i>pædagogi</i>	190 e
Palla, <i>pietura</i>	490 d
Palmatus, <i>ornatus</i>	94 f
Pandochium, <i>taberna</i>	287 c
Pandox, <i>tabernarius</i>	287 c
Panicula, <i>coma arundinis ex qua semen dependet</i>	560 f
Panni, <i>forte peristromata</i>	75 e
Paramonarius, <i>custos ecclesiæ, ædituus</i>	252 c
Parentes, <i>consanguinei, ut videtur</i>	437 c
Parmatus, <i>sisus, fretus, confirmatus etc.</i>	92 e
Pausat, <i>quiescit</i>	297 c
Pausatorium, <i>sepulcrum</i>	94 e
Paxamas, <i>paxamation, paximation, panis subincricius, bis coctus</i>	621 c
Peditando, <i>pedibus incedendo</i>	541 d
Pergama, <i>ædificia vel palatia altiora</i>	163 b
Pestilitas, <i>lues pestifera</i>	528 e
Petia, <i>petium, frustum seu fragmentum</i>	394 f
Phaleratores, <i>æornatores</i>	103-d
Pharus, <i>instrumentum luminaribus accendendis destinatum</i>	311 f; varia eorum genera ibid.
Pheronymi, <i>ferentes veritatem nominis</i>	87 a
Phylacterium, <i>reliquiæ vel reliquiarium</i>	416 e
Pictacia, <i>pugillares tabellæ, schedæ etc.</i>	273 f
Pirmunara, <i>paramonarius; ædituus, custos ædis sacræ</i>	264 f
Pislare, <i>panes coquere vel pinsere</i>	540 e
Pistorissa, <i>pistris</i>	529 e
Placamentum, <i>propitiatio</i>	522 c
Plecta, <i>habenæ e palma, junco etc.</i>	625 b
Pluriora, <i>plura</i>	446 e
Pneumate sancto, <i>Spiritu sancto</i>	178 e
Pompatire, <i>pom] am ostentare</i>	148 b
Portulanus, <i>qui recipiendis in portu vectigalibus præest</i>	560 f
Possibilitas, <i>potestas</i>	568 f
Posterula, <i>posticum</i>	274 d
Potagium, <i>juseulum, interdum quælibet potio</i>	542 b
Præsidatus, <i>præsidium</i>	235 c
Prætaxatus, <i>præscriptus</i>	498 f
Precamen, <i>petitio</i>	93 b
Presbyterium, <i>vide Gabbatæ</i>	
Primicerius judicum, <i>forte primus judicum</i>	259 f
Primiscrinus, <i>qui primum locum obtinet in scrieniis</i>	444 a
Principales, <i>quoniam officio functi fuerint</i>	359 c
Pronaon, <i>atrium ædis sacræ</i>	340 b
Psalterista, <i>cantor</i>	536 f
Psiathus, <i>teges, storea</i>	81 a
Ptochiæ, <i>domus mendicorum</i>	80 b
Pueri, <i>magnatum filii minorenes</i>	333 f
Pueri scholastici, <i>quinam essent olim</i>	334 f
Pulvis, <i>furfures seu squammulæ leprosarum paritium</i>	499 e
Pungativus, <i>pungens</i>	556 b

Q	
Quartale anni, quarta pars anni	562 e
Quadrivium, quatuor artes liberales	479 b
Querella, controversia, lis	285 a
Quitare, adimere vel condonare	285 a
R	
Rana, ranula, morbus sub lingua etc.	561 f
Recamator, forte Phrygio vel qui acu pingit	548 d
Recidivare, recidere in eundem morbum	531 c
Refutare, recusare	525 c
Regalia, palatia	80 c
Regili, forte limbi	75 e
Remediari, sanari	547 f
Renda, zona, balteus vel ejusdem pars	252 a
Repatriare, ire vel intrare	92 d
Repatriatus, in patriam redux	341 f
Repausare, quiescere	150 c
Repausatio, habitatio, quies	75 f
Repedare, redire	75 d
Rescellæ, reculæ	609 b
Responsum, forte fiscella seu sporta	609 b
Riscia, Syris est princeps	263 b
Rochettum, superpellicum	171 c
Roga, largitio	320 c
S	
Sagenæ, species navigii	83 b
Salambo, Venus apud Babylonios	586 a
Sanctutius, sanctulus	497 c
Sarighta, storea seu saccus arundineus	* 130 a
Savones, linteum, quo lecti sternuntur	668 c
Schina dorsi, spina dorsi	171 d
Scholasticus, clericus	296 e
Semialtera septimana, septimana una et media	559 e
Sepulchrum, lectus	499 e
Siderati, paralytici	392 c
Siliqua nummi, species monetæ, aut ejusdem valor	625 f
Skalka, Slavonice idem est ac rupella	335 a
Smaltum, pictura encaustica	314 b
Solatiari, solaciari, solatio levare	319 d
Spada, ensis	277 e
Spanoclistus, vide Gabbatæ	
Stephanizat, coronatur	102 e
Stigma, velum capitis, virginibus imponi consuetum	652 d
Stigmatizo, notam infligo	95 b
Stolatus, stola indutus	94 b
Striglia, strigil	152 b
Stuba, videtur hypocaustum	544 e
Subex, subjectus,	93 b
Subreguli, majores-domus sub prima regum Francicorum stirpe	437 e
Subripina, loca ripæ vicina	192 f
Subterratus, sub terra conditus	94 c
Superista, forte sphaerista, officialis palatii Apostolici titulus etc	326 e
Symphonizo, symphoniam edo, cano	102 e
Synaxis, officium seu pensum ecclesiasticum	626 a
T	
Tarduit, ausus est, vel quid simile	164 d
Tobalia, mantile	666 e
Tristega, triplex contignatio etc.	405 d
Trieres, triremes	78 c
Trivium, tres artes liberales	479 b
Tulentes, auferentes	169 e
Tumba, sepulchrum	541 f
V	
Vapulati sumus, vapulavimus	85 e
Vela de fundato, de blatta et chrysoclavo; de Stauraci; de Spanisco; pro his aliisque ornatus sacri vocibus vide annotata	311 e
Vela de quadruplo, velo quadruplo texta	317 c
Vendeta, forum aut locus, ubi merces venduntur	563 b
Vestes gemmadiæ, vide Vela de fundato	
Vicecapitaneus, ducis tenens locum	543 f
Villani, rustici	572 c
Vitæ mortalis noverca, videtur esse mors	567 b
Voces regulatæ, voces articulata	545 a
Volatio, 556 b; item anathema	548 f
Y	
Yreneus, pacificus	461 e
Z	
Zabuli, dæmones	454 a
Zelotissa, quæ zelum alicujus accendit	517 f
Zoma, corpus	413 d

INDEX ONOMASTICUS

GRÆCO-BARBARUS.

Ἀγάπαι, eleemosynæ, refectioes pauperum	629 b	Λυχνικόν, lucernarium, pars Officii vespertini apud Græcos	602 a
Βάτραχος, rana, id est morbus sub lingua	563 a	Πάπα, ita dictus patriarcha Alexandrinus	622 b
Θάλλια, θάλια, palmula, folia palmarum	625 c	Πραιτώριον, prætorium	376 b
Θάλλιον, mensura apud Ægyptios	625 b	Πραιφεκτουρία, præfectura	376 b
Κάμισον, subucula, linea interula, indusium	630 a	Προσφωνάριον, forte fiscella seu sporta	609 b
Λίνον, interula, ut videtur, vel aliquid simile	625 c	Σειρά,	

Σειρά, *habenæ e palma, junco etc.* 625 b
 Τάξις, *officium, officialcs; apparitio, apporitores: ii*
qui ad iudicium nutus præsto esse debebant 376 b

Χαλάδριον, Χαράδριον, *matta, pellis, lectus pellibus*
instratus 629 a

INDEX MORALIS

A

- A**bbas *Ordinis Vallumbrosani B. Benignus* *abdicat officium eum insigni humilitate* 343 e
 Abbas *S. Bruno cp. patienter fert injurias monachorum, quas Deus ulciscitur* 483 d e
 Absolutione sacramentali *hominosum sanat B. Robertus Salentinus* 506 b
 Abstinentia a cibis, *ceteræque virtutes S. Athanasii ep. Neapol. 80 f. S. Helerii* 151 d e
 Abstinentia *scvera B. Roberti Salentini a cibo ac potu miraculo confirmata* 498 a. *Vide etiam Inedia, et Mortificatio, Jejunium.*
 Adversos casus *quam moderate tulerit S. Marcrina V.* 594 f et seq., 597 b, 599 c d
 Æditui *soerilegi terribilis punitio* 470
 Ægram *sororem quomodo inviserit S. Gregorius Nyssenus* 597 et seq.
 Alexianorum *seu FF. Cellitarum origo* 246 e
 S. Alexii *monasteria et templa* 243 et seq.
 S. *Meinweri cp. in illum pictas ibid. Item SS. Franc. Salesii* 245 c; *et Adolphi abbatis* 260 et seq. *Quibus hymnis illum ornaverit ecclesia Græca* 247 et seq.
 Ambitio *uxoris ad quanta scelera Sergium maritum instigarit* 82 c d
 Ambitiosa *soror parvulum fratrem interfecit, ut ipsa regnet* 298, 300
 Amentes, *vide Rationis usus*
 Amor *eximius inter fratres SS. Satyrum, Ambrosium et S. Marcellinam sororem* 237
 Anastasii *imp. perfidia in Sedem Romanam ejusque legatos* 274 d. *Idem paulo post fulmine ictus interiit* ibid. e
 Angelus *S. Bonosam V. M. fame damnatam solatur* 21 e; *et nuditatem ejus operit, ibidem f; eidem dat panem cælestem* 22 c. *Hortatur ad martyrium ibidem f. Rogum exstinguit, titores fulmine sternit* 24 e f. *Angeli animam Martyris in cælum visi deducere ibidem f; et quidem tyronno minantes* 26 f. *Angelus jubet ecclesiam ædificari, in quam transferantur reliquæ S. Reginswindæ V.* 94 et seq., *imo episcopum tergiversantem virgis cædit* 95 b. *In sepultura S. Domnini M. auditi Angeli canere* 125 c. *Angelus animæ adhæret etiam in inferno, donec precibus S. Arnulphi M. corpori restituta est* 405 e f. *Angeli respondent S. Arnulpho in Officio ecclesiastico* 406 c, 411 f. *Vide Apparitio.*
 Anima *S. Arnulphi M. specie columbæ evolat in cælum* 407 b
 Anima *cum a diabolo auferretur precibus S. Arnulphi M. corpori restituta* 404, 408 f
 Animæ *defunctorum dicenti, Requiescant in pace, respondent, Amen* 244 e
 Annulus *abjectus in flumen per miraculum reperitus* 436 a, 446 b. *Simile quid accidit S. Arnoldo conf.* 451
 SS. *Ansigisi et Beggæ illustris posteritas* 442 a b
 Apostema *sublatum op. B. Benigni abbatis, sed non nisi post confessionem peccatorum* 344 b
 Apparitio *S. Athanasii ep. Neapol. 85 e, 87 c d, 89 c d. S. Joannis 105 e. Christi et Angeli apud S. Ansuerum 105 f. Deiparæ Virginis 106 a. Angelorum multorum martyrum animas exepicntium 107 d. B. Bernardi Badensis pestem avertentis 118 a. Angeli martyrium prædicentis S. Cuniberto 149 d. Alterius S. Helerio sese exhibentis 150 f. Christi cum dcm ad se per martyrium invitantis 151 e. B. Ceslai suam in cælo gloriam revelantis 198 a. Et ineendium a monasterio arcentis 198 c d. Christi et Angelorum S. Hyacinthum M. consolantium et sanantium 228 et seq. Deiparæ Virginis, S. Alexii merita revelantis 252 c. Item SS. Alexii et Bonifacii captivum liberantium 259 a b c. Eorundem iniquum vestis suæ possessorem arguentium 260 b. S. Fredegandi invitantis surdam ad visitandas reliquias suas; quo facto sanata est 296 f. S. Kenelmi M. varia beneficia conferentis 301. Angeli S. Philastrium ad studia Athenas mittentis 383 e f. Angeli S. Arnulphum jubentis episcopum ordinari 406 c; vide tamen 399 b. Angeli S. Odulphum mittentis ad juvandum S. Fredericum ep. M. in labore apostolico 465 f. S. Frederici æditum saerilegum corripientis 470. Deiparæ colloquentis cum matre B. Roberti Salentini 497 e. Christi ac Discipulorum mensæ frugalissimæ accumbentium 498 a. S. Petri Cælestini in cælum evolantis, ac discipulum alloquentis 498 c. Christi eum B. Roberto Salentino colloquentis 500 a b. Christi crucifixi 503 e. SS. Benedicti et Petri Cælestini episcopum arguentium de injusta sententia 504 c. Crucis fulgidæ et multorum Sanctorum moribundo B. Roberto Salentino sanitatem conferentium 506 e
 Apparet *frequenter Deipara B. Simoni de Lipnica 520 d. B. Simon de Lipnica apparct plurimis, modicam afferens a pag. 529. Idem cum BB. Virgine et aliis 537 e. SS. Virgo Deipara linguæ facundiam tribuens S. Ambrosio Autperto ab. 650 c. B. Stilla clienti morienti* 660 c
 Apostolici labores *B. Ceslai; et vis dicendi unde hausta**

hausta 193 e f, 194 e. *Apostolicæ ejusdem virtutes* 195 b
 Apostolica prædicatione S. Paulum ap. imitatur S. Philastrius ep. 387 f
 Apostolici viri quid servare debeant, ne ad exteriora diffluant 648 f
 Aqua, benedicente S. Brunone ep., ter mutatur in vinum 481 e
 Aqua in arido monte seaturiens precibus B. Roberti Salentini 503 c
 Aquam S. Deus e fissuris terræ instar Moysis eduxit 632 c
 Aquila toto anno servat corpus S. Benedicti eremita 337 c
 Arbitrii libertas a necessitate sub gratia asseritur a S. Ennodio ep. 275 e f
 Arborem pro Deo coluerunt Paphlagones 223 f
 Arcæ Noëmi an exstant reliquæ 30
 Archangelus Gabriel tuetur monachos a procella 502 a
 Arianam hæresim confutabat strenue S. Philastrius 384 a b, 385 f, 388 a
 Ariani cum rege in Hispania conversi ope S. Arnulphi M. 406 d, 412
 Arianis infestissimus fuit S. Eustathius patr. Antioch. 132 et seq. et ab illis infames calumnias et exilium tulit 134 et seq.
 Arida manus subito restituta in translatione S. Philastrii ep. 389 f, ibidem alia 392 c
 Arii pana et mors 31 e. Arii hæresim quam sollicite propulsaverit S. Eustathius 142
 S. Arnulphi ep. Metensis gloriosa posteritas 436 e f
 Asperitas in victu, vestitu et habitatione eremitica S. Jacobi Nisibeni 42 c d
 Assumptionis Deiparæ Octavam Romæ instituit S. Leo Papa IV 313 b
 Asthma sanatum ope B. Bernardi Badensis 117 e
 Aulam pro solitudine fastidit S. Arnulphus ep. Metensis 435 f; uti et S. Arsenius ita de cælo eductus 618 b

B

Baptismo ethnicum leprosum sanat S. Arnulphus ep. Metensis 436 e
 S. Basilio magno auctor ad perfectiorem vitam fuit S. Macrina soror 594 c
 Basiliscum maxime pestiferum prece et ope Deiparæ sustulit S. Leo IV 312 a
 Beneficiorum, et misericordiæ Dei recordatio ad poenitentiam stimulat S. Ennodium 272 f. Eorum memoriam sancto fratri inculcat S. Macrina V. 599 b c d
 Benignitas et severitas S. Arsenii erga monachos delinquentes 609 c
 Berengarius ad rectam de SS. Eucharistia fidem adductus argumentis S. Brunonis ep. 479 d
 Blasphemias in B. Simonem Lipnicium auditis æ semicredita pœna 568
 Bona sua quanta humilitate monachis transcripserit S. Reineldis V. 176 et seq.
 S. Bonaventuræ cultor devotus B. Simon de Lipnica 525 f
 Bos constanter adhæret loco, in quo sepultus erat S. Kenelmus M. 300 f

C

Cæcus visum recipit ope S. Athanasii ep. Neapol. 83 f. Item alius 87 c d. Alius 88 f. Alius 89 c. Ope S. Felicissimi 96 f. Ope S. Ansucrii M. 101 e f, 108 d. Ope S. Sperati M.

212 f. Ope S. Kenelmi M. 301 d e. Ope B. Benigni abb. 344 a; alii ibidem. Ope S. Arnulphi ep. Metensis 440 b, 444 b. Cæci tredecim visum recuperarunt ope B. Simonis Lipnicii 528 e. Ope B. Stillæ 658 d
 Calculo liberatur adolescens ope B. Roberti Salentini 505 e
 Calumniæ in S. Ansuerum confictæ variis miraculis confutantur 105. Calumniæ et obrectationis quam patiens B. Simon de Lipnica 522 d e. Item S. Vitalianus ep. 169 c
 Campaniæ ac Neapolis descriptio et laus 78
 Capitis dolores sublatis ope S. Athanasii ep. Neapol. 87 f. S. Elii 395 f. Ope B. Simonis Lipnicii 528 e, et seqq. S. Stillæ 659 b, 661 a
 Captivus mereator ope SS. Alexii et Bonifacii liberatus 259 a b. Item alius reus homicidii ibid. c
 Caritatem erga proximum suis moriens commendat S. Ruffillus ep. 382 c. Vide Dilectio.
 Carnificum brachia stupefacta, cum S. Bonosam cædere vellent, et ipsi ad 40 conversi ad fidem 22 a
 Castitas mira S. Tenenani ep. 179 e. B. Ceslai 191 b, 195 b c. B. Bernardi Badensis 114 c. B. Simonis de Lipnica 521 c d
 Catena ærea ita sese astringebat S. Zocardus, ut post mortem deprchensa sit obiecta carne costis adhærere 337 d
 Cellam suam constanter servare monachos jubet S. Arsenius 626 b c
 Centumcellæ eversæ, alibi restituuntur a S. Leone PP. IV 324
 Cerevisia miraculo suppeditata in translatione S. Arnulphi ep. Metensis 439 et seq.
 Chorum quam diligenter frequentavit B. Simon de Lipnica 520 b
 Christus apparet, vide Apparitio.
 Cilicium asperum B. Bernardi Badensis 114 d
 Claudus sanatur subito per signum Crucis ope B. Benigni abb. 342 f. Ope S. Philastrii ep. 391 a. Ope S. Arnulphi ep. Metensis 440 c. Ope B. Roberti Salentini 507 f. Ope B. Stillæ 658 c
 Clodovici I regis Francorum conversio ad veram fidem 404, 408
 Coelites sanati ope B. Benigni abb. 344 b
 Cogitationibus impudicis quomodo resistendum juxta S. Arsenium 609 a
 Colloquia quam sollicite vitaret S. Arsenius 608 c d, 619 c f, et seq., Deo approbante 620 b
 Coluber dormientis ore in viscera serpens, signo Crucis expellitur per S. Helierum M. 149 c
 Communicant Christiani milites Corpori Christi de manibus S. Leonis PP. IV ante expeditionem in Saracenos 316 e
 Confessionis peccatorum causa mortuus tantisper revixit 499 c. Eam quomodo instituerit Pipinus Heristallius 59 d e
 Confessus peccata sanitatem obtinet, quam ante frustra petierat 344 b
 Confraternitas S. Reineldis variis indulgentiis Pontificiis ditata 174 c
 Conjuges Wigerus et Amelberga mutuo consensu religiosi fiunt 176 c. Conjuges S. Rethicius et uxor ejus virginitatem servant 589 a. Conjuges sancti volunt eodem tumultu eundi 589 b
 Conscientiæ munditiam suadet S. Ruffillus ep. 380 f et seq. Conscientiæ et vitæ examina quotidiana suadet S. Arsenius 608 d. Conscientiæ accusatio poenitentia et veniæ imploratione sedanda est 609 c d
 Constantia S. Symmachi PP. adversus Anastasium imperatorem 641 e f. Vide Martyres.

Contemplatio altissima et surditas in ea mirabilis
B. Roberti Salentini 499 f et seq.
 Contractus et moribundus sanatur subito post hau-
 stam aquam benedictam cum particula reliquia-
 rum *S. Bernulphi ep.* 655 e f
 Corpus *S. Athanasii ep. Neap. incorruptum et fra-
 grans in sepulcro repertum* 85 e f. Corpus *S. Ma-
 rinæ V. quam in admirabili statu adhuc servetur*
 283 e f. Corpus *S. Benedicti eremitæ integer-
 rimum repertum post annum, ex quo occisus*
 fuerat 337 c
 Corrigere delinquentem porrecta de cælo virga ju-
 betur *S. Ansuerus abbas* 106 d
 Cracoviæ laudes a sanctitate incolarum 524 a b
 Crucifixionem Christi miro cruciatu imitatur in se
B. Robertus Salentinus 499 c d
 S. Crucis reliquias e collo gestabat *S. Macrina V.*
inclusas annulo ferreo, itemque cruceam ferream
 601 d
 Crucis signo miracula patrat insignia *S. Jacobus*
Nisibenus 42 f. Eodem se ante omnia opera
 muniebat *B. Bernardus Badensis* 114 b. Eodem
 incendium ingens extinguit *S. Leo PP. IV* 312 d.
 Eodem phreneticum sanat *B. Robertus Salenti-
 nus* 505 a. Eodem sanantur herniosus, puella
 misere contracta, aliique 505 b et seq. Vide Signo
 crucis.
 Crucis vexillo ingens relata de Mauris victoria
 122 d
 Crux rutilans in cælum visa ferri 155 c e
 Crux pretiosa a Carolo Magno oblata basilicæ Sal-
 vatoris Romæ 311 c

D

Dæmon divitias offerens fugatur a *S. Petro Ful-
 ginate* 664 a et seqq. Iterum apparens moribundo
 664 b et seqq. Vide Diabolus.
 Dæmoniæ liberatus ope *S. Athanasii ep. Neap-
 pol.* 86 a. Ope *S. Felicissimi* 97 d. Ope *S. Libe-
 rati M.* 213 a b. Ope *B. Benigni abb.* 344 c. Alii
 duo ope *S. Arnulphi M.* 406 a, 410 c, 416 c d.
 Precibus *S. Arnulphi ep. Metens.* 436 e d. Ope
S. Brunonis ep. 483 a, 487 b. Ope *B. Roberti Sa-
 lentini* 509 c. Vide Energumenus.
 Deipara Virgo revelat sanctitatem *Alexii etiam-
 num viventis* 252 c, 269. Linguæ facundiam
 largitur *S. Autperto ab.* 650 e. Vide Apparitio.
 Deiparæ Virginis statua bis inclinavit sese in trans-
 latione corporis *B. Ceslai* 199 e
 Deiparæ Virginis cultor eximius *B. Simon de Lip-
 nica* 517 a, 519 b, 520 c. Et *B. Benignus abb.*
 341 d e. Quæ virginitatem ejus tutata est ibidem,
 et 342 e, 343 b
 Dentium dolor sublatus ope *B. Stillæ* 662 f
 Diabolus animam auferens, prece *S. Arnulphi eam*
restituere cogitur 404 e. Diabolum apparentem
 ac tentantem abigit *B. Simon de Lipnica* 525 f.
 Diabolus accusat fidem *S. Symphorosæ et 7 filio-
 rum apud idololatrias* 358. Apparet *B. Roberto*
Salentino, et xgrum tentans abigitur 506 d
 Dignitatis etiam ecclesiasticæ fuga in *B. Roberto Sa-
 lentino* 498 b
 Dilectio inimicorum egregie inculcatur a *S. Ru-
 phillo ep.* 380 e f
 Discretio *S. Arsenii concedentis aliquid alienæ in-
 firmitati* 624 a b
 Docendo didicisse plurima se fatetur *S. Autpertus*
ab. 648 e
 Docere opere præstat, quam verbis 608 d
 Doctrinæ sacræ et profanæ studiosissimus *B. Ceslaus*
 19 e f

Doctrinam amittere mavult *S. Autpertus, quam*
virtutes 648 e
 Dodæ, uxoris *S. Arnulphi ep. Metensis, elogia* 428 b e
 Dominicum diem laborando violantis manus ambæ
 contrahuntur; ad sepulcrum vero *S. Arnulphi*
sanantur 440 b
 Domus natalis *B. Simonis de Lipnica mutatur in*
templum 519 a b
 Donationes piæ *S. Athanasii ep. Neapol.* 75 et seqq.
 Item *Radulphi comitis Vadensis* 415 e f. Item
SS. Arnulphi M. et Scaribergæ V. 419 e
 Donationes piæ *S. Goërici miraculo probatæ* 444 b
 Donationes piæ *S. Symmachi PP. in ecclesias va-
 rias* 642 f et seqq. Vide *S. Leonis PP. IV munifi-
 centia.*
 Draconem sacris stolis vinctum in puteum præ-
 cipitant *SS. Ruphillus et Mercurialis epp.* 378 d,
 381 e. Vide tamen etiam 379 b e. Aliud si-
 mile fere factum dicitur a *S. Arnulpho M.*
 406 e, 412

E

Ecclēsia *S. Arnulphi Metensis ep. describitur;*
uti et multorum principum erga illam beneficentia
 424
 Ecclesiam *S. Servatii Trajecti construxit S. Monul-
 phus* 156 a b, 157 f, 159 a, alias plures *S. Gon-
 dulphus ep.* 162 e, 163 f
 Ecclesiastica jura liberrime defendit *S. Bruno ep.*
etiam apud Pontificem Romanum in ea re
minus fortem, cujus indignationem incurrit
 487
 Ecclesiæ ornatus quantum cordi fuerit *S. Athanasio*
ep. Neapol. 75 e f. Vide etiam *S. Leonis muni-
 ficentia.*
 Ecclesiæ status miserrimus, cum exorti *SS. Domi-
 nicus et Franciscus* 189
 Ecclesiæ catholicæ status quantum cordi fuerit
S. Marcellinæ V. 232 f, 237 b
 Ecclesiæ fundata a *S. Bernulpho Ultrajectensi ep.*
 654 e f
 Educatio pia *S. Macrinæ V.* 593 c d. Item fratris
ejus S. Petri ep. Sebasteni 596 e f
 Eleemosyna cum fœnore refusa *S. Arnulpho ep.*
Metensi 437 e. Vide Misericordia.
 Elevatur a terra orans *B. Robertus Salentinus* 503
 Energumeni longe plurimi liberati ope *B. Simonis*
Lipnicii 528 e. Ope *B. Stillæ* 658 f, 661 e. Vide
 Dæmoniæ.
 S. Ennodii doctrinam quanti fecerit Ecclesia 276 d
 S. Epiphaniæ liber de hæresibus laudatur a *S. Au-
 gustino* 386 a b
 Episcopalis de grege cura quanta fuerit in *S. Ma-
 terno ep.* 366 f
 Episcopatum omni humilitate frustra declinare
 tentat *S. Fredericus ep. M.* 361 e et seq. Epi-
 scopatu cedit invitit omnibus *S. Arnulphus ep.*
Metensis, amore solitudinis 438. Episcopatum
 cum professione religiosa commutat *S. Bruno*
 482 e, 486 b Sed jussu Pontificis, sedem
 deinde repetiit 483 d e, 488 a
 Episcopi veri partes in *S. Eustathio a Chrysostomo*
adumbratæ 142 et seq.
 Episcopi, *S. Georgii Nysseni, benedictionem petunt*
moniales 597 e
 Episcopi defunetæ *S. Macrinæ V. corpus suis hu-
 meris sepulcro inferunt* 603 a
 Episcopus suum quanti fecerint Antiocheni 137
 Episcopum injuria afficiens a Deo punitur 482 b
 Episcopum ad se divertentem quomodo olim mona-
 chi ac moniales susceperint 597 e
 Episcopus

- Episcopus factus *S. Jaebus Nisibenus, nihil de priori vitæ austeritate remittit* 43 c
- Episcopus factus est *Neapolitanus S. Athanasius anno 18 ætatis* 73 e
- Episcopus *S. Athanasius Neapolit. a nepote careeri mancipatur, sed liberatur a populo* 62 c
- Episcopus *S. Arnulphus Metensis pergit aulæ invitus servire* 436 b
- Epitaphium *S. Marcellinæ V., sororis S. Ambrosii* 233 e
- Eucharistiæ miraculum *Bruxellis celebratur* 3 f
- Eucharistia contineri verum Christi corpus ac sanguinem; non vero figuram tantum, insigni miraculo comprobatur 610 a b c
- Eustathiani Antiochenses ab Eustathianis hæreticis distinguendi 137 c
- S. Eustathii patriarcho Antioch. reliquiæ quanta pompa susceptæ* 138 f
- Excommunicationis injustæ pœna 504 c
- Excommunicatus injuste *B. Robertus Salentinus quam humiliter extorserit absolutionem* 503 f et seqq.
- Exemplo potius, quam verbo, persuadenda virtus 608 d
- Exemplum *S. Maerinæ V. quam salutare fuerit toti familiæ* 594 et seqq.
- Exsequiarum *S. Maerinæ V. ordo et pompa* 602 et seq.
- Exsequias adhuc spiranti sibi fieri mandat *S. Friedericus, sub quibus exspirat, eum odore suavissimo* 469 b
- Extremo Viatico munitus pie obit *B. Benignus abb. 342 c, 344 d. Uti et S. Bruno ep. 484 e. Vide Moriens.*
- F**
- F**acundiam a *B. Virgine Maria obtinet S. Autpertus abb.* 650 c
- Febres miraculo curatæ ope *S. Fredegandi* 296 d e f, 297 a
- Febri subito ope *B. Roberti Salentini liberatus presbyter, ejus vitam describit* 496 d e
- Febri liberati ope *B. Simonis Lipnicii viginti sex* 528 e. *Alius ope B. Bernardi Badensis* 116 f, 117 a b. *Item ope S. Philastrii ep.* 393 b
- Festum Hierosolymæ per Christianos Saracenis ereptæ olim celebrari solitum 4 f
- Festum violans *S. Kenelmi cum blasphemia, punitur* 301 d. *Festum S. Philastrii ep. laborando violans occupatur a dæmone, sed mox ad ejus sepulcrum pœnitens liberatur* 393 e. *Ob idem delictum punitur alius* ibidem d
- Fidei quanta sit virtus, et unde diuotosei possit 142 d
- Flagellatio sui quam severa *B. Simonis de Lipnica* 522 c
- Fluvium crundantem siccis pedibus trajieit *B. Ceslaus* 194 f
- Fons *S. Helerii morbos pellit* 151 a; *item Fons S. Reineldis* 174 e
- Fons ad invocationem *S. Kenelmi* promanat 301 b
- Fontem e saxo elicit *S. Arnulphus ep. Metensis* 444 e. *Item alium* ibidem d
- Forma corporis amorem in se commovens *S. Tennenanus, a Deo lepram obtnct* 179 e
- Fornicatio monachi punita miraculo 299 f
- Fratricidium in Anglia patratum, divinitus innotescit *Romæ* 298 e, 299 b, 300 f, et *terribili pœna castigatur* 298 f, 299 d f, 301 c
- Fratris, *S. Gregorii Nysseni, in sororem amor et veneratio* 597 et seqq.
- Frisacense canobium *Ord. S. Dominici in Germania primum condunt S. Hyacinthus et B. Ceslaus* 192 f
- Frisones de SS. Trinitate male sentientes convertuntur per *S. Fredericum et S. Odulphum* 466 b c
- Fruentum large pauperibus distributum non minuitur 604 b
- Fulmine ictus revixit ad sepulcrum *B. Bernardi Badensis* 116 e
- Foundationes piæ *S. Athanasii ep. Neapol.* 75 f, 81 b e
- Funus sororis adornat, ut ipsa jusserat, *S. Gregorius Nyssenus, illudque deducit* 601 et seqq.
- Fur ecclesiæ *S. Felicissimi, miraculo motus, ei se perpetuo addicit* 96 f
- Furaturi sacrum ærarium barbari divinitus absterrentur 180 a
- G**
- G**allicenus patris interitu territus, mitior est in Christianos 367
- Genus flexiones quotidie quingentas facit *B. Robertus Salentinus* 499 a, a Christo laudatus 500 f
- Gloriæ humanæ ac venerationis impatiens fugit *S. Alexius* 252 d, 255 c. *Vide Humilitas.*
- Grando pareit loco in quo erat *B. Robertus* 502 a
- Gratia Christi quam relinquat arbitrio libertatem, teste *S. Ennodio ep.* 275 e f
- H**
- H**æmorrhœssa ope *S. Helerii M. sanatur* 149 c
- Hærceseos accusatus *S. Petrus Fulginius absolvitur* 664 a et seqq.
- Hæreses in Ecclesia et persecutiones cur Deus permittat 142 d
- Hæretica mulier furens convertitur ope *B. Stillæ* 691 a. *Item alius ibid. c. Hæretici multi sanati pulvere tumuli B. Ceslai* 198 f. *Hæreticos a suo grege quam studiose Patres amoliti sint olim* 139 e, 142
- Hernia laborantes sanantur ope *B. Bernardi Badensis* 117 b e. *Ope B. Roberti Salentini* 507 f et seqq.; *ope B. Stillæ* 659 e
- Hierosolymam peregrinatur *S. Reineldis V. M.* 177 b. *Vide Peregrinatio.*
- Homines fugiendi, ut eum Deo verseris 619 d
- Hospitalitas egregia *S. Arnulphi ep. Metensis* 436 b. *Item S. Maerinæ V. et S. Petri ep., fratris ejus* 603 e
- Hospitalia plura condit *B. Robertus Salentinus, nec sine miraculis* 501 et seqq.
- Hostiæ sacræ tres adhuc sanguine tinctæ *Bruxellis* 3 f
- Humilitas mira *S. Alexii* 252, 255, 257, 267, divinitus exaltatur post mortem 252 et seqq., 255 e. *Humilitas S. Arnulphi M.* 419 c d. *Humilitas obstupescenda S. Arsenii in ingressu vitæ monasticæ* 618 b. *Ejusdem S. Arsenii rudiores monachos super dubiis suis consulentis* 622 c. *Item in toleranda eum fructu injuria* 624 c, et *sua virtute deprinenda* 627 e; *in celandanda sua sapientia et eruditione* 628 a. *Humilitas S. Autperti et mansuetudo* 647 f et seqq. *caque propria et necessaria viris doctrina et eruditione magnis* 648 c d e. *Humilitatis officia quæ cordi essent B. Simoni de Lipnica* 517 b, 520 e et seqq.
- Hydropici ope *B. Simonis Lipnicii convaluerunt viginti quatuor* 528 e
- Hydropicus repente sanatus ope *B. Bernardi Badensis* 116 e

I

- I**dolorum aras demolitus *S. Æmilianus M. semet, ut alium liberet, prodit, et in mediis flammis Deum laudat* 373 et seqq.
Ignis messem invadens insigni miraculo *B. Benigni abb. exstinguitur* 343 e
Ignotus in paterna domo pro mendico se gerit *S. Alexius* 252 e, 255 c, 257. Sed post mortem divinitus agnoscitur 252 et seq. et 255 e
Impudentia duarum puellarum erga *S. Jacobum Nisibenum insigni miraculo castigata* 42 e f
Impuri et sacrilegi sacerdotis punitio per miraculum *S. Arnulphi M.* 416 a b
Impuris cogitationibus quomodo resistendum juxta *S. Arsenium* 609 a
Incendio liber pagus ope *B. Stillæ* 660 a. Incendium a monasteriis areet apparens e cælo *B. Ceslaus* 198 e d. Incendium signo crucis exstinguit *S. Leo PP. IV* 312 d. Item *S. Arnulphus ep. Metensis* 439 a. Incendium restinctum ope *S. Stillæ* 663 d
Inedia *S. Helerii M. semel tantum in hebdomade comedentis* 151 d e. Vide Abstinentia et Mortificatio, Jejunium.
Ifernæ pœnas narrat resuscitatus prece *S. Arnulphi* 405 e f, 409 e f
Ingrata pro depulso infortunio ope *B. Simonis Lipnicii, gravius incurrit; at sese emendans, illud evadit insigni miraculo* 555 a b c
Inmicis bene facit *S. Athanasius ep. Neapol.* 83 d e
Injuriarum oblivio et caritas mira *S. Brunonis ep.* 482 a b. Item *Ludovici II imp.* 76 e. Injurias patienter fert ignotus in ædibus paternis *S. Alexius* 252 c, 257. Injurias caritate compensat *B. Robertus Salentinus adhuc junior* 497 c d
Inobediens *S. Helerio fit cocles, pœnitens deinde sanatur* 149 b
Insanus ad mentem redit ope *B. Stillæ* 660 c
Intentio bona interior semper curanda, ait *S. Arsenius* 627 e
Inventio miraculosa corporis *S. Vitaliani ep.* 167 e d, 170 et seqq.
Investituram ecclesiæ, vel dignitatem ecclesiasticam eum dat *Laicus, et dans et accipiens communionem privatur* 487 a d

J

- J**ejunia, oratio, lectio *S. Marcellinæ V. tam assidua, ut eis modum excedere visa sit S. Ambrosio, fratri suo* 232 e, 237 a. Jejunia severa *S. Arnulphi ep. Metensis* 436 c. Item *S. Zoerardi, miraculo decorata* 336 f et seqq.
Jejunia et preces pater matris *B. Roberti Salentini* 497 b, et filii ejus 498 a f. Jejunium feria quaque sexta servatum a *B. Bernardo Badensi* 114 e. Jejunium austerum *S. Alexii* 248 a, 268 c, 269 e
Jesu nomen mirifice colit ac prædicat *B. Simon de Lipnica* 522 e f
**S. Joannis Baptistæ cultor insignis B. Benignus abb. ei ecclesiam extruxit 343 c
Judex injustus miraculo *S. Jacobi Nisibeni motus sententiam mutat* 43 a
Judicii supremi metu opera misericordiæ exercet *B. Robertus Salentinus* 500 e
Judithæ imperatricis turpia facinora narrantur 465 b c, 466 e, 468 e, 469 e
Juramentum falsum probaturus morte plectitur 301 c**

L

- L**acrymarum admirabile donum in *S. Arsenio* 623 d, 628 a b
Lampas ardens sine olei diminutione ad sepulcrum *S. Athanasii ep. Neapol.* 88 c. Lampas vitrea ex alto labitur illæsa, nec oleum effunditur 503 b.
Lampas divinitus accensa ope *S. Petri Fulginatis* 664 b et seqq.
Lapsus et collisus subito restituitur ope *B. Roberti Salentini* 501 c
Latrones ipso aspectu *S. Brunonis episcopi territi convertuntur* 482 f
Laudes et venerationem ob sanctitatem et miracula fugit *S. Helerius* 150 f
Lemures fugati ope *B. Stillæ* 660 e
Lentitas et severitas erga subditos *B. Roberti Salentini* 504 f
Leo non audet attingere *S. Rufinam M.* 583 f
**S. Leonis PP. IV munificentia stupenda erga ecclesiam S. Petri 310 b f, 311 a, 312 d e f, 313 f et seqq., 315 e, 317 c d e, 318 b e f, 319 a, 322 a c d e, 323 e e f, 325 e e f. *Ecclesiam S. Pauli* 323 f. *Ecclesiam 4 Coronatorum* 310 c f, 312 e, 315 c f, 317 e f, 320 d, 321 f, 322 e f. *Ecclesias varias S. Marix* 310 d, 311 c d, 313 c d, 317 d e, 318 a c d, 319 a, 320 e, 321 f, 322 b e. *Ecclesiam S. Anastasii et S. Prædix* 311 b. *Ecclesiam S. Salvatoris* 311 c. *Ecclesiam S. Silvestri* 312 f, 324 a. *Ecclesiam S. Stephani M.* 313 d, 317 e, 324 a. *S. Vincentii* 323 c. *S. Nymphæ M.* 313 e. *SS. Cosmæ et Damiani* 313 e, 318 d e. *S. Sebastiani* 314 d, 318 b. *S. Stephani PP.* 315 e. *S. Marciani* 323 f. *SS. Silvestri, Benedicti et Scholasticæ* 316 a. *S. Andreæ apost.* 317 d, 322 b e. *SS. Gervasii et Protasii* 318 e. *SS. Joannis et Pauli* 323 d. *S. Laurentii extra muros* 317 e, 318 a, 323 f. *S. Cæsarii M.* 318 f, 319 a. *S. Rufinæ M.* 318 f. *S. Clementis* 318 f, 320 e, 324 a. *S. Sisinnii* 320 d. *S. Hippolyti* 320 e. *S. Martini* 322 e, 323 d, 325 d. *S. Petronillæ* 322 c, et alias minoris notæ 325
Leopolis a *S. Leone PP. IV condita consecrataque* 324 f
Lepores obediunt *S. Helerio M.* 149 b
Leprosis et monachis vilissima exhibet ministeria *S. Arnulphus ep. Metensis* 439 e
Leprosus et luxatus sanatur invocato *B. Bernardo Badensi* 115 c d, 116 d
Libertas arbitrii sub gratia qualis esse debeat juxta *S. Ennodium* 275 e f
Lites evictæ invocata *B. Stilla* 659 b
Litterarum studia quam diligenter coluerit *B. Simon de Lipnica* 519 c d. Item *S. Arnulphus ep. Metensis* 435 d
Luetus et lamenta in obitu *S. Macrinæ V. jubentur in preces converti* 600 e f
Ludovici pii imp. pœnitentia inconstans 464 a, 467 b f
Luem inter pecora sistit *B. Stilla* 661 a, 662 a**

M

- M**aledici in *S. Arnulphum ep. Metensem ultricibus flammis puniti* 437 a
Maleficio pecora solvuntur ope *B. Stillæ* 661 f
Manichæos, crematis eorum libris et simulacris, exilio mulctat *S. Symmachus PP.* 642 c
Manna scaturire desiit ex corpore *S. Vitaliani ep.* 87 cum

- eum eirea illud mulier inhonesta sepulta fuit* 172 d
- Manus arida sanatur ope B. Benigni abb.* 344 c.
- Manus combusta puero restituitur ope B. Bernardi Badensis* 116 f. *Manuum ac pedum usus adolescenti redditus ope B. Bernardi Badensis* 116 f
- S. Mariæ Virginis Deiparæ cultor eximius S. Leo PP. IV* 313 b c et alibi
- Mariæ Deiparæ nomini Isidis templum consecrat S. Ruffillus ep.* 378 b. *Vide Deipara.*
- S. Marina, pro monacho habita, post mortem deprehenditur femina* 287 a
- Martyr Joannes lapidem ad se lapidandum porrigit tortori* 107 f
- Martyr S. Aurea cedit primum tyranno; sed mox penitens palmam obtinet* 652 et seq.
- Martyres in tormentis exultant* 22 b f, *illasi* 26 d. *Feræ eorum pedes osculantur. Mira in Dominico, puero decenni martyre constat et pluribus miraculis fulget* 124 et seq. *Constantia MM. Scillitanorum ex Actis proconsularibus* 214. *Item S. Athenogenis ante ignis supplicium hymnum euentis* 216 b. *S. Hyacinthi Amastridensis* 228 c. *Martyris corpus celestis lucis indicio repertum* 298 d. *Constantia S. Symphorosæ matris et 7 filiorum ejus MM.* 358 et seq. *Martyres hortatur S. Maternus ep. eorumque reliquias colligit* 365 e, 366 c. *Deo Martyres assiduis precibus commendat idem ibidem e f. S. Emiliani mirabilia causa et constantia* 373 et seqq. *S. Frederici ep.* 468 d e f. *SS. Justæ et Rufinæ* 285 d. *Martyrum animæ ab angelis psallentibus assumptæ in celum* 107 d
- Martyrii desiderio flagrat B. Robertus Salentinus* 499 b
- Mater S. Symphorosa cum 7 filiis martyrio coronatur* 358 et seq.
- Mater S. Emmelia moriens quomodo filiis benedixerit* 596 f et seq. *Mater S. Maerina quanta pietate et obsequio coluerit* 594 a b. *Eidem duræ ad perfectionem fuit ibidem. Eadem pietas eluxit in Naucratio, ejus fratre ibidem e f. Matris dolor de morte filii inuodicus carpitur a S. Maerina V.* 594 f et seq.
- Matrimonium Ludovici Pii cum cognata sua parabolice primum, tum aperte carpit S. Fredericus ep. M.* 463 c et seq. 468 a b
- Mendicum fletum lepide per miraculum confundit B. Robertus Salentinus* 501 b. *Mendicus relictis omnibus, amore Christi fit S. Alexius* 252 b, 255 b, 257, 268 c
- Mensæ regis accumbens S. Fredericus ep. M. mentem pie paseit* 462 f
- Miracula multa vivens adhuc patrat B. Benignus abb.* 343 et seq. *Uti et B. Robertus Salentinus* 499 et seqq. *Miracula negans B. Roberti Salentini punitur, at penitens conualescit* 509 a. *Miracula cujusvis generis pene innumera ope B. Simonis Lipnicii habes a pag.* 529. *Miracula de S. Maerina V. tam pauca cur narret S. Gregorius Nyssenus* 604 b c
- Miseni ecclesia a Saracenis vastata instauratur à S. Athanasio ep.* 76 a
- Misericordia in pauperes eluxit in S. Terentio ep. Lunensi* 96 c, et magis etiam in S. Felicissimo 96 f. *In B. Bernardo Badensi* 114 c. *In S. Reinelde* 176 d. *B. Ceslao* 191 c: *Euphemiano, patre S. Alexii* 251 f, 254 d: *In S. Leone PP. IV ante Pontificatum* 309 d: *in S. Arnulpho ep. Metensi* 436 b, 437 b c, 438 e, 439 b, 442 b c, 446 d. *Eadem excellit S. Arnoldus Conf.* 450 et *S. Fredericus ep. M.* 460 f.
- S. Bruno ep.* 480 e: *B. Robertus Salentinus, cui eum favore compensata est* 502 b c. *Item S. Petrus Fulginas* 664 a et seqq.
- Misericordia longa S. Symmachi PP. erga exules et captivos* 643 e
- Missam quotidie celebrabat S. Athanasius ep. Neapol. non sine insigni præparatione* 81 b. *Missæ sacrificio quanta devotione assisteret B. Benignus abb.* 343 b
- Monachi quidam puniti divinitus, quod abbatem male habuissent* 483 e. *Monachos quanti fecerit S. Arnulphus ep. Metensis* 436 b. *Monachus fieri volens S. Arsenius, instar canis habetur* 618 b
- Monasteria multa condidit B. Robertus Salentinus non sine miraculis* 501 et seq.
- Monasterium Corsarum a S. Leone IV ditatum* 313 a, *aliud struit* 313 f, *aliud* 317 f
- Monasterium Onolspæense condit S. Gumbertus* 71
- Monasterium Snevingense conditum a S. Davide abb.* 109 d
- Monasticam vitam matri persuadet S. Maerina V.* 596 b. *Ejusdem vitæ virtutes ac laudes ibid.* c d
- Morbi corporis ac dolores varii sublati ope S. Athanasii ep. Neapol.* 87 b f, 88 d, 89 e. *Ope B. Bernardi Badensis* 116 e, 117 b d. *Ope B. Ceslao* 195 a. *Item* 198 d e f. *S. Alexii* 258 e. *B. Benigni abb.* 344. *B. Roberti Salentini* 507 et seqq. *Ope B. Simonis Lipnicii a pag.* 528 usque ad 576. *Ope B. Stillæ* 658
- Moribundus subito sanatur ope S. Athanasii ep. Neapol.* 88 c. *Ope SS. Bonifacii et Alexii* 260 d et seq. *S. Arnulphi ep. Metensis* 436 f
- Moribundæ S. Maerina dura et saneta paupertas* 597 et seqq. *Ejusdem tum temporis eum fratre colloquia* 598 a et seq. et *lætitia de obitu appropinquante* ibid. c et seqq.
- Moriens S. Arnulphus ep. Metensis extremo Viatico munitur* 444 e f. *Morientis humi et super stramine B. Ceslao pulcra ad suos adhortatio* 196 et seq. *Item fervor, quo suprema suscipit Sacramenta* 197 d. *Morientis B. Simonis de Lipnica apparatus et pii affectus* 526 b. *Morientis S. Maerina V. ad Deum oratio* 600 b. *Morientem solatur apparens B. Stillæ* 660 c
- Mors piissima B. Roberti Salentini* 506 f et seq.
- Mortem simulans, vera morte punitur; at revocatur ad vitam precibus S. Jacobi Nisibeni* 43 d e. *Morti proximus subito sanatur ope S. Gumberti* 68 e. *Mortem fratris quo affectu prosecuta sit S. Marcellina V.* 232 f, 237 e f. *Mortem instare miraculo docetur S. Arnoldus Conf.* 451 e f. *Mortem suam prænosces S. Bruno ep. ad suos adhortationem habet.* 484 c d.
- Mortem S. Basilii ipsi heterodoxi lacerunt* 597 b. *Mortem semper timuit S. Arsenius* 628 a. *Mortis diem præseit S. Petrus Fulgin.* 664 b
- Mortificatio et afflictio corporis aspera S. Athanasii ep. Neapol.* 81 a b. *B. Bernardi Badensis* 114 d. *S. Helerii M.* 150 c, 151 d e. *S. Reineldis V.* 176 e. *B. Ceslao* 191 a b, 193 c, 195 c e. *S. Zoerardi asperrima* 336 f et seq. *B. Benigni abb. usque ad ætatem annorum centum* 342 b e, 343 f. *S. Scaribergæ V.* 419 b, 420 a. *S. Gonerii* 422 d. *S. Arnulphi* 436 c. *Item B. Roberti Salentini plane mirabilis* 498 a f, 499 a b c, 506 c f. *B. Simonis de Lipnica* 517 a, 521 f et seq. 524 c. *S. Arsenii* 623 e f. *S. Petri Fulginatis* 664 a et seqq.
- Mortuæ

- Mortuæ sororis oculos claudit S. Gregorius Nysse-
nus 600 d
- Mortui suscitati : puer octiduo submersus revixit
precibus B. Ceslai 194 f, et alii tres 195 a ;
alii precibus S. Hyacinthi M. 221 c. Latro
occisus, precibus S. Zoerardi revixit, eique
adhæsit 337 e. Precibus S. Arnulphi M. 397 c,
404 e f et seq., 406 f, 408 f. Precibus
B. Roberti Salentini revixit mortuus, usque
ad peractam peccatorum confessionem 499 c.
Ope B. Simonis de Lipnica puer bis mortuus
bis revixit 526 e. Item alii decem 528 e.
Ope S. Dii suscitatur qui se suspenderat 632 c.
Mortuus revixit ad sepulcrum B. Bernardi Ba-
densis 116 e. Alii duo ope S. Domnini
M. 125 b. Item infans ope S. Helerii 150 e.
Alius ope S. Dominici 192 b. Mortuus S. Re-
thicius tantisper reviviseens mortuam conjugem
alloquitur 589 b d. Mortui SS. Monulphus
et Gondulphus epp. resuscitati dicuntur ad con-
secrandum cum Leone PP. III templum Aquis-
granense 153
- Mulieres etiam principes ab accessu suo severe arect.
S. Arsenius 620 c et seq.
- Multiloquium quam perniciosum reputaverit S. Ar-
senius 627 f
- Mundi contemptus inspiratur religiosis viris 197 a
- Mundo renuntians S. Gumbertus, bona sua dat
ecclesiæ S. Kiliani, et monasterio Onolspæensi,
quod condidit 70. et seq.
- Murmur ac strepitum etiam levissimum non fert
S. Arsenius in solitudine 619 e
- Mutis loquela reddita ope S. Athanasii ep. Nea-
pol. 89 b. Ope B. Bernardi Badensis 116 d.
Ope S. Kenelmi M. 301 d e. Ope B. Benigni
abb. 343 f, 344 a b. Ope B. Simonis Lipnicii
tribus mutis loquela reddita 528 e. Ope
B. Stillæ 659 d
- N
- Nativitas ac futura sanetitas S. Arnulphi ep.
Metensis revelatur 435 c
- Neapolis fuse descripta et laudata 78. Anathemate
Pontificio perecellitur 83 d
- Nepotis Sergii in patruos suos crudelitas 76 c, 82 d
- Novitius obediens prunas caleat nudis pedibus il-
lxsus 525 c d
- Novitios Ordinis religiosi quomodo exploraret
B. Simon de Lipnica 525 c
- Nutrix vindictæ avidæ alumnam puellam jugulat
83 c f
- O
- Obedientiæ commendatio 197 b. Item pauper-
tatis religiosæ et castitatis ibid.
- Obitum suum præseivit B. Benignus abb. 342, 344 b.
Vide Mors.
- Obitus B. Bernardi Badensis quam pius 115 b c
- Obsidio Nisibena miraculo insigni soluta precibus
S. Jacobi Nisibeni 44 b
- Obsidio Vratislaviæ stupendo B. Ceslai miraculo
soluta 195 e f
- Obtrectatores scriptorum suorum quam mansuete
tulerit S. Autpertus ab. 647 f
- Oculus puellæ insigni S. Maerinx miraculo sana-
tus 604 a. Oculorum dolores sanati ope B. Stillæ
658 c, 660 b, 662 f
- Odia restineta ope B. Stillæ 659 e
- Opera bona permiscens malis in vanum laborat, ut
divinitus ostensum est S. Arsenio 626 f
- Opera misericordiæ in S. Frederico ep. M. 464 d.
Eadem Christus ipse juvat in B. Roberto Salen-
tino 500 f et seq. Vide Misericordia.
- Orans S. Arsenius apparet igneus 622 c. Orantis
S. Helerii situs atque apparatus mirabilis 150 c
- Oratio assidua et jejunium S. Reineldis 176 d c f.
Item B. Roberti Salentini 499 a. S. Ansueri 105 c.
B. Bernardi Badensis 114 c
- Orationem nocturnam ac lectionem, operi diurno
adjungit B. Ceslaus 193 d
- Ordinem S. Dominici, relicto episcopatu, ample-
ctitur Peregrinus 193 a
- Otii fuga elucet egregie in B. Simone de Lipnica
517 b
- Otonis III imp. pietas erga S. Alexium 259 f
- P
- Panthera tyrannum humana voce reprehendit
26 d
- Paralyticus puer ad fidem se convertens subito sa-
natur precibus S. Cuniberti 148 f. Alius ope
S. Helerii 151 b c. Alius ope S. Reineldis V. M.
177 f. Item Paralyticus puer et claudus ope S. Fre-
degandi 296 f. Ope S. Philastrii 389 f. Item alia
paralytica ibidem 390 d. Item alia ope S. Roberti
Salentini 505 b
- Parentes filium Deo non offerentes in filio puni-
untur 148 c
- Parochiam suam quinquennio deserens et contumax
Cardinalis deponitur 323 c
- Parricidarum, a quibus letalia acceperat vulnera,
fuga consulit S. Fredericus ep. M. 468 f
- Pater filiolum, serum ejus celans, inter monachos
collocat 286 c
- Patriam et parentes pro Christo deserit S. Philastrius
387 f
- Patientia S. Ansuerus monachus pro amente pro-
pmodum habebatur 105 d c. Eadem in ca-
lumniis et persecutione Arianorum mirabilis
eluxit in S. Eustathio patr. Antioch. 135 f. In
S. Brunone ep. probatur miraculis 481 e. Pa-
tientia et humilitas B. Roberti Salentini in
contumelia et excommunicatione injusta 503 e
et seq.
- Pauperibus quanto studio ministraverit Naueratus
S. Basilii magni frater 594 e. Et soror ejus
S. Maerina V. 596 f, 604 b. Vide Misericordia.
- Paupertas voluntaria S. Alexii 252 b, 255 b, 257,
268 c et seq. S. Maerinx V. 601 b c, et S. Arsenii
in eremo 624 a
- Peccata sibi remissa esse insigni miraculo intelligit
S. Arnulphus ep. 435 et seq. Ea tamen moriens
depreceatur 439 c d
- Peccata qua ratione vitare doctus sit divinitus
S. Arsenius 619 d
- Peccator cupit a Deo in hac vita puniri, et fit mutus ;
at paulo post sanatur ad sepulcrum B. Simonis
Lipnicii 552 b c
- Peccatores benigne recipiebat S. Ruphillus ep. 381 d
- Pecuniam pauperi promissam miraculo invenit
B. Robertus Salentinus 504 c d
- Peregrinationes piæ S. Arnulphi M. 397 c, 404 d,
408 e. S. Philastrii ep. Hierosolymam 384 a.
S. Arnoldi Conf. ad S. Jacobi in Gallecia 451 b.
B. Simonis de Lipnica Romam et Hierosolymam
523 et seq. S. Petri Fulginatis ad limina Aposto-
lorum 664 a
- Periculis prodigiose crepti sunt ope B. Simonis
Lipnicii octo 528 e
- Persecutio in episcopum et ecclesias Neapolitanas
per ambitiosam mulierem suscitata 82 et seq.
Persecutio

- Persecutio *Dioeletiani et Maximiani* 368 d et seq.
- Persecutorum salutem erat *S. Maternus ep.* 366 e
- Perseverantiam usque in finem energice ineuleat moriens *S. Bruno ep.* 484 c d
- Pestiferis assistens *B. Simon de Lipnica, afflatur ipse ac moritur* 525 et seq.
- Pestis depulsa ope *S. Alexii* 244 b. Ope *B. Stillæ* 628 e
- Peste afflati patronum invocant *S. Fredegandum abb.* 292 f. *Ejusque patrocinio liberantur* 296. *Item alii ad 79 ope B. Simonis Lipnicii* 528 e
- S. Petri Cælestini vivi ac defuncti amor in B. Robertum Salentinum* 498 b c
- S. Philastrii ep. scripta non earent erroribus* 386 b c
- Phrenesis sanata ope *B. Stillæ* 663 b
- Pipinus Herstallus cui, quando, quomodo confiteri peccata quotannis solitus 59 d e
- Piscis ope *SS. Bonifacii et Alexii inventus per miraculum, multis in prandium suffecit monachis* 261
- Podagra sanata ope *B. Bernardi Badensis* 117 e. *Item alia quæ per annos 18 duraverat, subito sanatur signo Crucis ope B. Benigni abb.* 344 a
- Pœna persequentium *S. Vitalianum episcopum suum* 163 f et seq.
- Pœnitentia *B. Benigni ob internum assensum impudicum* 342 f. *Vide Mortificatio.*
- Pœnitentiæ Sacramentum quanta humilitate usurpari solitum a *Pipino Herstallo* 59 d e
- Pœsi ac Rhetoricæ nimium studuisse deflet *S. Ennodius ep.* 272 b c
- Pontificium palatium restaurat *S. Leo PP. IV* 311 b c
- Possessor iniquus vestis *S. Alexio oblata punitur, at restituens sanatur* 260
- Pragense cœnobium *Ord. S. Dominici fundat B. Ceslaus* 192 f, et alia fere innumera 193 f
- Prædicationis in Polonia *S. Joannis Capistrani fructus mirabilis* 519 e f
- Prædicatoris boni partes 525 c
- Prædicat martyrium suum *S. Sisenandus levita* 281 e : et *S. Fredericus ep. M.* 468 d, uti et calamitates a Deo infligendas regno et diœcesi suæ 469
- Prædictiones rerum futurarum in *B. Ceslao eluxere* 193 d, 159 e. *Prædictiones S. Frederici ep. M. de Ludovico pio Imp.* 463 d e. *Alia S. Brunonis ep.* 483 e, 484 d e
- Prædones ad 3000 se mutuo interficiunt, orantibus *SS. Marculpho et Helerio* 151 d
- Præsciis martyrii instantis *Missam celebrat S. Fredericus* 468 d
- Prophetiæ spiritus *B. Ceslao datus* 193 d, 195 e. *Item B. Roberto Salentino* 501 f. *Vide Prædictio.*
- Providentia Dei fretus *B. Robertus Salentinus, ejus fructus experitur* 501 f, 502 b
- Provincialatum? *Poloniæ quam egregie administraverit B. Ceslaus Ord. S. Dominici* 195 c
- Psalmorum assiduus usus familiaris *S. Macrinæ V.* 593 d
- Pudicitia *S. Macrinæ V. chirurgi operam recusantis miraculo probata* 602 d
- Puella, a milite corrupta, occupatur a Dæmone, quod stupri innocentem accusasset 287 c. *Sed liberatur ope S. Marini, quam falso accusaverat* ibid.
- Puella lasciva tentat *B. Benignum, quem Deipara tuetur* 341 e
- Pueritia et adolescentia sancta *B. Bernardi Badensis* 114. *B. Ceslai* 190. *S. Frederici ep. M.* 460 c. *S. Brunonis ep.* 479 b. *B. Simonis de Lipnica* 519 b c d. *S. Macrinæ V.* 593 c d
- Puerperæ patronam invocant *S. Aproniam V. non sine miraculis* 47 d e. *Puerperæ partu periculose laborantes ope B. Simonis Lipnicii servatæ viginti octo* 528; alia ope *B. Stillæ* 662 f
- In Pulices aliaque ejusmodi animalcula ingerit se *B. Simon de Lipnica* 522 b
- Purgatorio liberatur anima principis precibus *S. Monulphi ep.* 158 b, 159 b

R

- R.** Rabani epistola ad *S. Fredericum ep. M.* 455 f. *Ejusdem carmen, quo Sanctum eundem laudat* 456 b
- Rabidi canis morsus innoxius ope *S. Arnulphi M.* 416 c
- Radio solis, tamquam parillo, appensæ chirothecæ *S. Davidis abb.* 110 d
- Rationis usum ope *B. Simonis Lipnicii recuperarunt viginti septem* 528 e
- Reditus suos trifariam distribuit *B. Bernardus Badensis, sibi, ecclesiæ, pauperibus* 114 e
- Regulas *S. Francisci memoriæ mandat, si forte earum libellum amitteret peregrinaturus B. Simon de Lipnica* 523 d
- Religionem *S. Dominici quo animo, qua occasione inierit B. Ceslaus* 192 b c, quam insignes in ea discipulos instituerit 193 b f
- Religiosis quid in mensa cavendum 525 b c
- Reliquiæ Sanctorum odoriferæ : *S. Athanasii ep. Neapol.* 85 e f. *S. Reginswindæ* 95 c. *S. Davidis abb.* 110 d. *S. Alexii* 253 f. *Reliquias sanctæ Reginswindæ furtim ablaturi divinitus absterrentur* 95 e. *Reliquias S. Felicissimi temere attingenti brachium crescit ; sed mox pœnitens sanatur* 97 d. *Reliquias S. Reineldis V. M. furatus occupatur a malo dæmone ; sed facta restitutione, et voto parentum liberatur* 178 b c. *Reliquiæ S. Arnulphi M. cælesti lumine noctu decoratæ* 415 e. *Reliquiæ S. Arnulphi ep. Metensis, lapsis bajulis, hærent suspensæ in aère ; nec deferri possunt ad villam cujusdam ineestuosus ; sed procul inde mira celeritate delatæ sunt* 439 e f
- Rhemensis ecclesia ditatur munificentia *SS. Arnulphi M. et Scaribergæ* 419 e f
- Ritus exsequiarum tempore *S. Gregorii Nysseni* 602 et seq.
- Rosarium, seu coronam *B. V. quotidie recitat B. Simon de Lipnica* 520 b c

S

- S**acris litteris unice studuit *S. Autpertus abb.* 648 b c, 650 b. *Vide Scriptura sacra.*
- Sanguis cum lacte effluit abscisso capite *S. Antiochi M., quo miraculo convertitur ejus tortor* 26 a d
- Sanctitas *Materni ep. etiam ethnicis in veneratione fuit* 365 f
- Sanctorum multorum corpora in Urbem intulit *S. Leo PP. IV* 315 c
- Sanctulus vulgo dictus *B. Robertus Salentinus adhuc sæcularis* 497 e
- Saraceni spoliant ecclesias *SS. Petri et Pauli Romæ sub Sergio II* 309 d. *Sed in mari omnes cum præda pereunt* ibid. f. *Saracenorum grassationes in Italia per Ludovicum II Imp. vindicatæ* 76 a b. *Eorundem expeditio in urbem Romanam eis infelicissime cessit precibus S. Leonis PP. IV* 316 et seq.
- Saxum

- Saxum *instar ceræ cedit insidenti* S. Arnulpho ep. *Metensi* 444 d
- Saxum *ruens in B. Robertum Salentinum divinitus sustinetur* 501 e
- Scandalum *passus monachus ob causam non justam corripitur, et pœnitet* 627 d
- Schisma *quæ Romæ mala invexerit sub S. Symmacho PP.* 635 et seqq.
- Scripturæ sacræ *excellens intelligentia et usus in S. Brunone ep.* 480 f et seq.
- Scripturæ sacræ *meditatio assidua commendatur a S. Arsenio* 608 e f
- Secularis vita, *quam sancte traducta a Marehione Badensi B. Bernardo* 113 et seqq.
- Seditiones *Antiochiæ frequentes, quod catholico patriarchæ ejecto substitui vellet imperator vel Arianos, vel de Arianismo suspectos* 137
- Sensibus omnibus, *excepto gustu, captus sanatur ope S. Philastrii ep.* 391 d
- Sensuum custodia *quam severa in B. Simone de Lipnica* 521 c
- Sepulcrum S. Athanasii ep. *Neapol. miraculis frequens* 87 et seqq. S. Reginswindæ 95 d. S. Felicissimi 96 f. S. Ansucrii 102 a. S. Davidis *abb.* 110 d. B. Bernardi *Badensis* 112 b c, 115 d e. S. Servatii ep. 163 e. S. Vitaliani ep. 167 c. S. Reineldis V. M. 177 f. B. Ceslai 198 a d et seq. Martyrum Scillitanorum 212 f et seq. S. Hyacinthi M. 221 f, 229 et seq. S. Alexii 253 e, 256 d e. S. Fredegandi 296. S. Kenelmi M. 301. S. Philastrii ep. 389 c. S. Arnulphi M. 416 b. S. Brunonis ep. 484 e. B. Roberti *Salentini* 507 et seqq. *Item B. Simonis de Lipnica* 526 e, 528 e f et seqq. *ubi miracula fere innumera.* B. Stillæ 656 c f, 658 et seqq. S. Petri *Fulgin.* 664 et seqq. S. Theodosii ep. 278 a
- Sepulcro *codem condi voluit S. Emmelia cum marito* 597 a, et *filia* 603 c
- Sepulcra *Martyrum assidue visitabat S. Leo PP. IV* 313 e
- Sepulcro *fratrum assidue adhæret S. Marcellina, ut pro eis oret* 237 e f
- Sepulturæ *locum S. Arnulphus defunctus miraculo designat* 414 b. *Uti et B. Stilla* 657 e f. *Eum vilissimum sibi expetebat B. Simon de Lipnica* 517 e, 521 a b
- Signo *Crucis diabolum fugat B. Robertus Salentinus* 499 c. *Eodem fistulam et lepram sanat ibid.* d e. *Eodem lapidem a diabolo sustentatum præcipitat* 501 d. *Eodem oculos, os, cor signat moriens S. Macrina V., soror S. Basilii magni* 600 c. *Signo Crucis a matre impresso uleus sanatur S. Macrinæ V.* 602 d
- Silentium *severum B. Roberti Salentini* 498 b f
- Slavorum *quam difficilis fuerit ad veram fidem conversio* 107 b
- Solitudinis *amor eximius in S. Arnulpho ep. Metensi* 437 c et seq. *Solitudo B. Roberti Salentini* 498 b f. *Solitudinem juvenis, relictis omnibus, petit Naucratius, S. Basilii magni frater* 594 d. *Solitudo quam arcta S. Arsenii* 608 b c d. *Solitudinem quærere divina voce jubetur S. Arsenius* 618 a, *eamque egregie sectatur et colit* 619 d c
- Somni *parcissimus B. Ceslaus* 193 c d. *Somni lectique ratio quam aspera fuerit S. Zocardo* 337 b. *Vide Vigiliæ.*
- Somnio *S. Ansucrius ineitatur ad vitam monasticam* 105 b
- Somnium *S. Gregorii Nyss. de instanti S. Macrinæ V. obitu* 597 c
- Sonitus *cælestis auditus in translatione corporis S. Philastrii ep.* 389 c
- Sororis *erga fratrem episc. veneratio* 597 et seqq.
- Sponsam *virginem deserit S. Alexius* 252 a, 254 e, 257, 267
- Statua *S. Fredegandi sudat sanguinem* 296 e
- Statum *vitæ salutarem a Deo sæpe pctens S. Arsenius, divinitus ud solitudinem vocatur* 618 a
- Sterilis *filium parit invocato B. Bernardo Badensi* 116 f. *Item alia ope S. Cuniberti* 148 d. *Alia precibus B. Benigni abb.* 344 c. *Alia ope S. Remigii* 403 f, 407 f
- Sterilitas *mulieris sublata ope B. Stillæ* 659 f
- Studia *litterarum et virtutum mirifice junxit S. Leo IV, adhuc puer* 309 b. *Uti et S. Fredericus ep. M.* 460 c d. *Item S. Bruno ep.* 479 b c
- Stupri *cum puella aecusatur S. Marina, monachus credita; nec culpam deprecatur aut pœnam, quam diu gravissimam tulit* 286 e f. *Aliud exemplum haud absimile* 287 e
- Submersi *in transitu fluminis, invocato B. Benigno abbate, subito incolumes in adversa ripa sistuntur* 344 d
- Supplicatio *solennis per Urbis muros celebrata a S. Leone PP. IV* 319 f et seq.
- Surda *auditum recipit ope S. Athanasii ep. Neapol.* 86 c. *Ope S. Fredegandi* 296 e. *Alia ibidem f. Ope B. Stillæ* 659 f, 660 a
- Suspensus *e patibulo, miraculo S. Zoerardi mortem evadit* 337 f
- Symbolum *Apostolorum, vere ab ipsis traditum est* 8 a
- Synodus *Romana sub S. Leone IV deponit Cardinalem Anastasium, quod parochiam suam per annos quinque deseruisset* 323 b c

T

- Templi *janua divinitus aperta S. Reineldi V. M.* 76 f
- Templi *incendium frustra tentant barbari, divinitus impediti* 177 e
- Translatio *corporis S. Athanasii ep. Neapol. non sine miraculis* 85 et seq. *Item B. Ceslai* 199. *S. Philastrii ep.* 387 c, 388 f et seqq. *S. Arnulphi ep. Metensis* 439 c
- SS. *Trinitatis veneratio in S. Ansuero miraculo probata* 106 a b. *Eadem excelluit B. Robertus Salentinus* 503 d
- SS. *Trinitatis invocatione arida virga ereseit in arborem fructiferam* 632 c
- Tungrensens *ruinas instaurare volens S. Gondulphus divinitus prohibetur* 162 et seq.
- Turcarum *viribus frangendis per fœdera princeipum Christianorum intentus B. Bernardus Badensis moritur* 115

U

- Ulcera *et saniem osculatur B. Robertus Salentinus, et sanat* 499 e
- Uxor *maritum, neglecta familia, hortatur ad martyrium, quod ambo subierunt* 107 e
- Uxore *dimissa, sacros Ordines suscepit S. Ennodius* 272 e

V

- Valerianus *imp. æquus initio erga Christianos, deinde crudelis* 566 b. *Ejus pœna et interitus* 367 c

Vallumbrosanum

- Vallumbrosanum Ordinem egregie promovet B. Benignus abb. 343 d
- Vanæ gloriæ et honoris ob miracula fugitans S. Arnulphus M. 410 c et alibi.
- Venerationis studium quam pium in Naveratio S. Basilii magni fratre 594 e f
- Vestimenta sæcularia et pretiosa clericis prohibita 487 a
- Vestitum inter monachos vilissimum assumebat sibi S. Arsenius 622 c
- S. Victor insignis patronus erat S. Ennodio, quod miraculo non uno probavit 272 d e
- Victus ratio quam severa in SS. Cuniberto et Helerio 249 a. Vide Jejunium.
- Vigiliæ et pervigilationes S. Arsenii in oratione 623 e
- Vinea celebris miraculis, quam plantarunt SS. Zozardus et Benedictus 335 c
- Virga S. Ansucro divinitus allata, mutatur in cereum 106 e. Virga S. Kenelmi terræ infixæ frondescit subito et fit arbor 300 d. Virga S. Dii arida solo impacta per invocationem SS. Trinitatis crescit in arborem fructiferam 632 c
- Virgines pro viris monachis habitæ, et sanctæ 278, 287 e f. Virginibus præscripta vivendi ratio a Liberio Papa 135 e et seq.
- Virginitas S. Bonosæ M. miraculo servata 22 e. Eadem in S. Apronia multis verbis ac sententiis commendata 46 et seq. Eandem Deo publice vovet, et vestem mutat S. Marcellina, S. Ambrosii soror, hortante ac benedicente Liberio Papa 232 e, 235 et seq. Eandem cum conjugate servat S. Arnulphus M. 396 e, 408 d, 419 b c. Virginitatis amor erimius in S. Marcrina V. 593 f
- Visio S. Brunonis, unde episcopatum sibi a Deo destinari intelligit 480 c, 486 b
- Visio matris de futura B. Roberti sanctitate 497 c. Item S. Emmeliæ de sanctitate filix suæ S. Marciæ 593 b e
- Visitantes se arect S. Arsenius 619 e f et seq.
- Vitæ S. Dii anni quindecim a Deo adjecti 632 d
- Vocationis suæ ad vitam monasticam identidem refrebat sibi memoriam S. Arsenius 627 f
- Voti rei, cum illud negligunt exsolvere, puniuntur 296 c, 534 c, 535 b c, 537 e f, 547 a, 549 f, 550 a b, 556 f, 559 d, 563 b c, 564 b, 567 d
- Wratislaviense monasterium Ord. S. Dominici erectum a B. Cestao 193 b
- Vulnera subito sanata ope B. Bernardi Badensis 117 d f
- Vulnera Christi .Sacro hebdomadario colere vovens subito sanitatem moribundæ matri impetrat 197 e

W

Walachrorum incestæ olim nuptiæ 463 b, a S. Frederico ep. M. sublata 464 e

X

Xenodochium condit et fundat S. Athanasius ep. Neapolit. 75 f. Vide Hospitalia.

Z

Zelus animarum excellens in B. Simone de Lipnica 517 c, 524 d

FINIS.

BX4655.A2 VILLANOVA UNIVERSITY v.031
3 9346 00067361 8

~~FOR REFERENCE~~
~~NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM~~
CAT. NO. 19 LIBRARY

